



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Acta Ecclesiae Mediolanensis

Acta Synodalia Dioecesana Ecclesiae Mediolanensis, Pars Secunda

Borromeo, Carlo

Brixiae, 1603

urn:nbn:de:hbz:466:1-11399

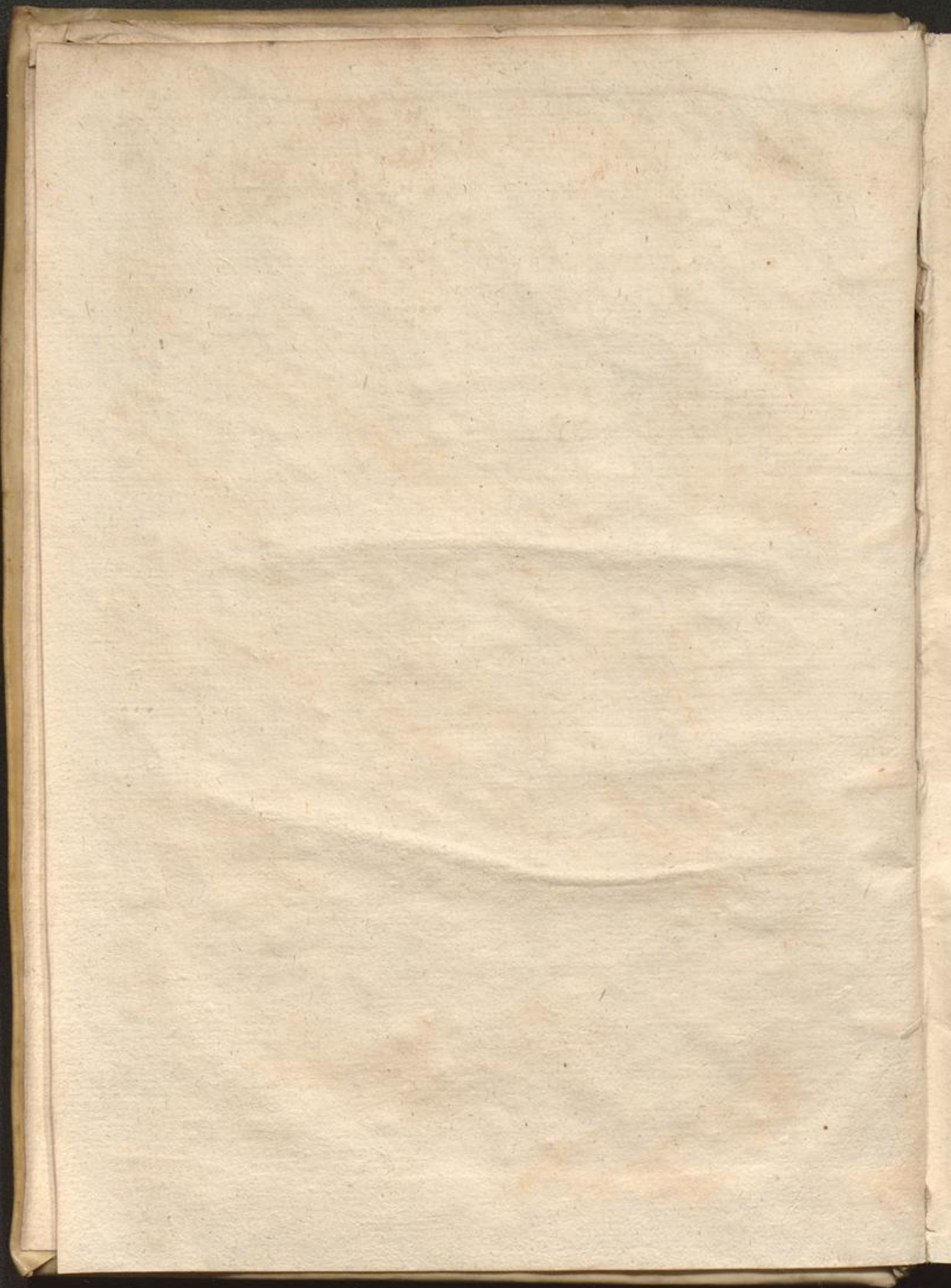
Th. 1769.

N.

11

33





Handwritten text in a cursive script, likely a signature or a short note, oriented horizontally across the middle of the page.

*Ex Legato Celsi Principis FERDINANDI
Episcopi Paderb. et Monaster. Abo.*

ACTA SYNODALIA

DI O E C E S A N A
ECCLESIAE MEDIOLANENSIS,

Pars Secunda.

A BEATO CAROLO BORROMAEO

S. R. E. CARDINALE TIT. S. PRAXEDIS,

& Archiepiscopo Mediolani, habita

Anno à Christi Natiuit. M. D. LXIIII. mense Augusto.
Pio IIII. Summo Pontifice.



B R I X I A E,

APVD SOCIETATEM BRIXIENSEM.

M. DC. III.

Collegij Socij Jesu Paderb.

ACTA SYNODALIA

DI O C E S A N A

ECCLIESIAE MEDIO ANIMIS

Part. Secunda

A BEATO CAROLO BORROMEO

S. R. E. CARDINALE TIT. S. PRAXEDIS

ARCHIEPISCOPO MEDIOLANENSIS

anno 1601 Martii M. D. LXIII. mens Aprilis
die 11. in synodo factum



EX LIBRIS

ABD. SOCIETATIS BRUXELLENSIS

CE. DE. III.

Collegium S. Caroli



SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS I.

CAROLO BORROMAEO S. R. E. CARDINALE
Tit. S. Praxedis, & Archiepiscopo Mediolani, habita

Anno à Chr. nativ. M. D. L X I V. mense Augusto.

Pio IIII. Summo Pontifice.



VM primum ad ec-
clesiæ Mediolanen-
sis gubernacula Ca-
rolus Borromæus S.
R. E. Cardinalis,
Dei, & apostolicæ
sedis gratia vocatus
est: iam tum sibi in-
statione & vigilia Archiepiscopali per-
petuò manendum esse fixa animi delibe-
ratione constituit. Et quoniam eo tem-
pore à summi Põtifcis Pij Quarti auni-
culi sui (qui eum publicis christianæ
Reip. negotijs interesse, & grauisimo of-
ficio ac muneri præesse voluit) latere
discedere non potuit; gregis commissi
charitate, & illa sui religiosi animi in-
citatione inflammatus, in eam rem incu-
buit omni studio, vt eum præsens ipse
tunc non posset, alicuius spectati & pro-
bati viri vicaria opera & diligentia ec-
clesiam suam administraret. Itaque ià
diu sollicitus, quem potissimum in ma-
gna bonorum virorum paucitate delige-
ret, cui id onus committeret, atque in cu-
ius fide ac virtute tranquillo animo cõ-
quiesceret: tandem Tridentino Conci-
lio (cuius exitus multis de causis expe-
ctandus fuit) absoluto, quem summa cu-
ra conquisierat, Deo benè iuuante inue-
nit. Is verò fuit Nicolaus Ormanetus,
Protonotarius Apostolicus, vir prudentia
integritateque præstans, & homo
in primis antiquæ disciplinæ vsu peri-
tus, atque in vicarij muneris administra-
tione multum sæpeque versatus. Hunc
nactus Cardinalis & Archiepiscopus,
Vicarium suum in vrbe diocesi que Me-
diolanensi vniuersa, summa auctoritate
creauit. Ormanetus autem eo suscepto
onere; vt Archiepiscopi iussa mandata-

que rectè exequeretur, cum cætera cleri
populi que institutioni, & moribus chri-
stianis accommodata, ad illius præscri-
ptum prudenter egit; tum maximè sa-
cro sancta decreta Tridentina ad vsum
perducere studuit. Quamobrem Syno-
dum diocesanam, vt eo Tridentino Cõ-
cilio iussu est, Archiepiscopi mandato
& auctoritate conuocauit, sessionibusq;
tribus absoluit, quibus hæc gesta actaq;
sunt.

Indictio huius Synodi diocesanæ primæ
conquisita diligenter non inuen-
ta est tamen.

Sessio I.

PRIMO precibus peroratis, cæte-
risque ritè actis ad pontificalis libri præ-
scriptum, literæ Apostolicæ à summo
Pontifice Pio Quarto editæ de confir-
matione & interpretatione sacri Con-
cilij Tridentini, in frequentissima syno-
do de loco superiore lectæ sunt summa
omnium attentione.

Decretum item Trident. quod in ses-
sione xxiv. cap. i. de refor. extat,
de eodem loco pronunciatum fuit.

Decretum accessit Vicarij Ormane-
ti de synodo diocesanâ inchoanda, & in
singulos annos habenda ex auctoritate
eiusdem Tridentini.

Postea decretum euulgatum est, ac de
libro recitatum, quod est in illo ipso Cõ-
cilio, sessione xxv. cap. i. de re-
form. de recipiendis Tridentinis decre-
tis, ac de fide profitenda.

Quibus decretis recitatis atque pro-
mulgatis, clerus vniuersus qui præsens
aderat, fidei professionem præstitit ad
præscriptum.

A

Sessio

Sess. 4. dec.
de refor. c. 2

Sessio II.

DIE postero, qui fuit 3. Cal. Septembris, sessio altera habita est, non mane, sed hora circiter decimanona.

Cuius sessionis initio ritè facto ex præscripto statarum caeremoniarum, gesta hæc sunt.

Lectum est de loco superiore decretum Tridentinum sessione xxv. cap. x. decr. de reform. de iudiciis quibus causæ delegandæ sunt.

Quo decreto recitato, Iudices Vicarij iussu, ordine nominati sunt: de quibus synodus duodecim delegit.

Deinde pronunciato publicè decreto Tridentino de examineribus, multi nominatim propositi fuerunt, quos octo synodus probavit suffragijs per schedulam occultè latis. Postea examinatores probati iusiurandum præstiterunt ex illo decreto.

His peractis cum advesperasceret, sessio hæc dimissa est, & sequens indicta ad horam matutinam.

Sessio III.

PRIDIE Calendas Septembris sessio III. acta est summo mane. primum Missa celebrata, & precibus ritè adhibitis, post promulgata & recitata publicè fuerunt decreta Tridentina, quæ præcipuè pertinebant ad fundamenta iacenda disciplinæ & correctionis morum. Atque hæc quidem sunt, quæ infra mox ordine notantur.

Decretum de Seminario, sess. XXI. cap. XVI. decr. de reform.

Decreta duo de vita & honestate clericorum, vnum in sess. XI. v. cap. VI. alterum in sess. XXI. cap. I. decr. de reform.

Decretum de dignitatibus ecclesiasticis, sess. XXI. v. cap. XII. decr. de reform.

Decretum de vestitu, capite eodem.

Decretum de sacerdotibus illiteratis, sess. XXI. cap. VI. decr. de reform.

Decretum contra concubinos. sess. XXV. cap. XIV. decr. de reform.

Decretum de filiis sacerdotum, ibidè cap. XV.

Decreta duo de residentia, vnum in sess. VI. cap. I. alterum in sess. XXI. cap. I. decr. de reform.

Decretum de multitudine beneficiorum, sess. XXI. v. cap. XVI. decr. de reform.

Decreta duo de prædicatione, alterum in sessione V. cap. I. alterum in sess. XXI. v. cap. IV. decr. de reform.

Decretum de purgatorio, sess. XXV. Decretum de inuocatione, & veneratione sanctorum, sess. XXV.

Decretum de evitandis in celebratione Missæ, sess. XXI. v.

Decretum de legatis pijs, sess. XXV. cap. IV. decr. de reform.

His decretis ordine euulgatis ac recitatis, P. Benedictus Palmius Societatis Iesuitarum præclarum sermonem habuit de residentia & disciplina cleri. Atque hæc quidem mane acta sunt.

Pomeridiana autem sessio eius diei hora circiter decimanona incipit: in qua gesta sunt hæc.

Recitatum est publicè decretum de confessorijs examinandis, sess. XXI. v. decr. de reform. cap. XV.

Decretum item de frugalitate clericali, & dispensatione honorum ecclesiasticorum, sess. XXV. cap. I. de reform.

Decretum de visitatione, sess. XXI. v. ca. X.

Decretum de usurpantibus bona ecclesiastica, sess. XXI. v. cap. XI. decr. de reform.

Decretum contra quæstuarios, sess. XXI. cap. IX. decr. de reform.

Decretum de imponenda penitentia peccatorum grauitati congruente, sess. XIV. cap. VII. in decr. de poenit.

Decretum de operibus satisfactionis, ibid. cap. IX.

Decretum contra publicè peccantes, sess. XXI. v. cap. VII. decr. de reform.

Decretum de hospitalitate, sess. XXV. cap. IX.

Hic R. D. Ormanettus Vicarius, vir erat prudens, & in primis antiquæ disciplinæ magister, grauissimum sermonem habuit, cum de cleri institutione, tum de Tridentinis decretis vniuersis, quæ aut lecta, aut præ temporis angustia essent omissa, planè exequendis, atque in omnem usum inducendis.

Id quod studiosius fieret, decrero iussit, vniuersos singulosque ecclesiasticos homines Concilij Tridentini volumen sibi comparare, habere, legereque accuratè, atque adeo in primis eius decreta exequi. Penam præterea grauissimam sancit.

eiuit contra eos, qui secus quam eo decreto cautum esset fecissent.

Persecutus est etiam alio disertissimo sermone Palmius Iesuita omnem Tridentini Concilij disciplinam.

Post de libro Pontificali publicè lecte sunt clero frequentissimo statæ illæ monitiones.

Quibus lectis ritè absoluta & demissa synodus est processione solenni.

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS II.

QVAM ILLVSTRIS. ET REVERENDISS.

Carolus Borromæus S. R. E. Presbyter Cardinalis Tit. S.

Praxedis, Dei & Apostolicæ Sedis gratia

Archiepiscopus Mediolani,

Habuit anno à Chr. nat. M. D. L X V I I I. die I I I I. Augusti.
Pio V. Pontifice.

In nomine sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.



VT Christiana pietas in vrbe & diœcesi nostra non conferretur solum, sed augeatur etiam, ijs maxime virtutibus, quibus Iesus Christus Dominus noster, ab ijs qui diuino se cultui dederunt, & augeri, & conservari voluit, vitæ innocentia, moribus sanctissimis, & castissimo cultu: illud nos cum omni æbuitate coniunctum esse censuimus, vt Mediolanensis hæc nostra Ecclesia, quemadmodum ex sancti Ambrosij institutione proprijs & quibusdam certis ritibus moribusq; vitatur; ita vnà cū ijs quæ prouinciali Concilio à nobis iā sancita sunt, præcipuas Synodales constitutiones haberet, quibus omnibus vt par est sese conformando, vniuersus huius vrbs diœcesisque nostræ clerus, & in diuino cultu, & in veræ clericalis virtutis disciplina se piè sancteque exerceat. Sed quoniam nondum visitationem omnem absoluimus, neque per occupationes, quibus multis ijsque grauissimis in hoc pastoralis curæ munere discinemur, alia item multa cōsequi potuimus, quæ ad illas pias conficiendas vsui erāt

necessarios; id propterea præstare minimè nobis licuit, quod vel maximè cupiebamus, & optabamus quidem certè. Sumus tamen eo animo eaque mente (id quod etiam nos valde curabimus) vt si vita nobis suppetet, proximo sequenti anno cum primùm aliam Synodum habebimus, id ipsum Dei in primis ope atque auxilio perficiamus, cū ad animarum salutem, tum ad diuini cultus christianæq; pietatis amplificationem. Interea verò hac ipsa nostra diœcesana Synodo, primùm quæcunque ad Dei omnipotentis cultum, & ad clericorum mores vitamq; conformandam prouinciali Concilio à nobis Coepiscoporum nostrorum assensu constituta sunt; ea vobis qui hunc in Synodum conuenistis, legi & recitari volumus; quò illa sæpius repetita, diligentiusque animis & mentibus vestris impressa, omnia vt certè debetis, quo maximo potestis studio, inuiolatè sancteque obseruetis. Reliqua verò, quæ hoc ipso diœcesano conuentu à nobis, Tridentini etiam Concilij iussu, moreque maiorum habito, decernenda & promulganda cēsuimus, pauca ea quidem sunt: quæ partim ad quarundam prouincialium nostrarum constitutio-

A 2 num

nūm explicationem, partim ad tollendos quosdam morū errores habitū prauo introductos pertinent. Date igitur operam, vt cum hac ipsa decreta quæ vobis iam edicimus, promulgamus atque sancimus, tum illas etiam prouinciales constitutiones omnes in vsum & consuetudinem vestram, eorumque omnium qui vestræ curæ commisi sunt, inducat; cumque animarum pastores sitis & Angeli, in luce omnium ita agere studeatis, Iesu Christo Domino ministrantes, vt qui vestram in Ecclesia conuersationem, vestraque bona opera viderint, glorificent Deum & Patrem Iesu Christi, cui gloria sit & laus sempiternis ætatum sæculis. Amen.

Indictio Synodi Diocesane. II.

In nomine Sanctæ & Individue Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Carolus Borromæus S. R. E. Tit. S. Prædixedis Presbyter Cardinalis, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus S. Mediolanensis Ecclesiæ, omnibus & singulis Christi fidelibus Ciuitatis & Diocesis nostræ Mediolanensis Salutem in Domino.

Pastorum officium est, quæcunque & ad conformandam cleri disciplinam, & ad popularium morum emendationem spectant, ea omnia diligenter accurateque videre; vt ne illis id obijci vquam possit, quod apud Isaiam Deus æmulator & Dominus ultionum dixit, SPECVLATORES CÆCI, &c. Quare nos eo Pastoralis officij spiritu excitati, etsi vniuersæ diocesis nostræ visitationem iam diu à nobis inchoatam ante absoluerē statueramus, quā diocesanam Synodum coegissemus: tamen quoniam ad eam pastoralis speculationis curam, & ad cleri disciplinam non conseruandam solum verum etiam augendam, adiumenti vel plurimum ex Synodaliū rerum tractatione adferri animaduertimus; deinceps diocesana Synodi nostræ, quæ ex sacrorum canonum iure, & Tridentini Concilij decreto eq

uocanda est, indicationem celebrationeue alteram diutius à nobis differri non oportere censuimus. Itaque his nostris literis ipsam Synodum ad diem 26. Iunij proximè sequentis Deo iuuante iterum celebrandam indicimus ac denunciamus. quā nobrem vniuersos & singulos, qui in nostra hac Mediolanensi ciuitate & diocesi beneficia quævis ecclesiastica, etiam quæ sine vlla cura sunt, obtinent, quique sacris item ordinibus initiati sunt, eos præterea omnes tum seculares tum regulares clericos, qui quouis iure aut consuetudine nostræ Synodo diocesane interesse debent, monemus in Domino, eisdemque omnibus & singulis in virtute sanctæ obedientiæ, ac poenis sacrorum canonum iure constitutis iubemus, vt ipsi ea clericalis habitus honestate, quæ nostris prouincialibus concilijs, & superiori diocesana Synodo, nostrisque item edictis præscripta est, cum superpelliceis etiam munda, præstituta illa die summo mane ad diocesanam Synodum, quā in nostra Metropolitana Mediolanensi ecclesia celebrabimus, conueniant; idque non alij eorum nomine, sed ipsimet, nisi legitima causa, quā probare debent, impediti sint, præsent. Inde autem, cum conueniant, ne cuiquam nisi impetrata à nobis facultate discedere liceat: vt Dei ope atque auxilio ea agamus, quæ ad animarum salutem, & diuini cultus incrementum, cleri que disciplinam pertinere ac præstare iudicabimus.

Edicimus præterea (id quod nostro prouinciali concilio secundo decretum est) vt post indictmentem huius Synodi promulgationem, in omnibus & vrbis & diocesis nostræ ecclesijs parochialibus, quinta quaque feria in singulas hebdomadas, quoad ipsa Synodus absoluta ac dimissa de more erit, Missa de Spiritu sancto celebretur; in Metropolitana autem & collegiatis processionum etiam munus singulis dominicis diebus intus obeatur; ex animoque preces fiant, quibus à Deo auxilium impetretur pro optimo Synodaliū tractationum euentu.

Monemus ite eos omnes & singulos, vt nec etiā in itinere quod Synodi causa huc facturi sunt, neque verò hic item,

ab

ab ea viuendi frugalitate, sacerdotali modestia atque grauitate, q̃ prouinciali Concilio priori præcepta est, discedant; sed cum exemplum fidelibus afferant, vt monet Apostolus, in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, & castitate; tum nobis hoc negotium tractantibus, à Deo Opt. Max. omni animi pietate, sacrificij, precibus, ac ieiunijs auxilium implorare studeant. In quarum rerum fidem has literas nostra nostrique Cancellarij manu signatas confici, sigilloq; nostro muniri & promulgari, Metropolitaneque nostre, & Collegiatarum ecclesiarum, Aedumq; Archiepiscopaliū valuis publicè affigi iussimus. Quam affixionem habere eam vim volumus, ac si ipsis singulis quorum interest, illæ allatæ ac denunciatae essent.

Dat. Mediolani in Aedibus Archiepiscopaliibus, Dei 23. mensis Maij. 1571.

DECRETA EDITA IN SYNODO Diœcesana secunda Mediolanensi.

Decretum. I.

I VINA res est sacerdotij administratio: cui si tales præficiuntur, qui illud vitæ sanctitate, doctrina, fide, & prudentia sustinere possint; tanta, tamque salutaris populo fideli vtilitas existere solet, vt omni pietatis studio, totoq; animo, & mente supplici id sit, à Deo Opt. Max. precandum. quamobrem vt ieiunijs ex sancti spiritus doctrina in Ecclesia Dei institutis per quatuor anni tempora, quibus ordinis sacramento initiantur qui in Dei cultum tradere se volunt, supplicationes etiam adiungantur; quibus, ac reliquis item pietatis officijs, id Dei ope atq; auxilio cōsequamur, vt optimos in Ecclesia habeamus ministros: illud nos parochis nostris omnibus & vrbis & Diœcesanis iubemus, vt proximo dominico die ante statam illa quatuor ieiunij tempora, in sua quisq; parochiali Ecclesia supplicationes litaniasque vel intus habeat, vel ijs solenni ritu dicendis prosequente popu-

lo Ecclesia foris obeat: quò magis multiplicatis precibus, Sanctorumq; auxilio implorato, tum nos in eo sacre administrationis munere adiuti, ecclesiasticos ordines in illos conferamus, qui ad eam ordinum dignitatem potestatemq; recte, & cum Ecclesie vtilitate gerendam aptiores erant; tum illi etiam ipsi qui sacris primum initiandi sunt, aut ad viteriores ordinis gradus progressuri, ita à reliquo populo segregati, virtutum quasi gradibus progredientes, pie atq; adeo sanctè in eo omnium longè maximo & præstantissimo sacerdotij ministerio deum se exerceant, quemadmodum [debet ministros mysterium Dei.]

Decretum. II.

VRBANVS Quartus, & Clemens Quintus Summi Pontifices, vnus literis editis, alter Concilio Viennensi, Indulgentias multas ijs concessit, qui & in celebritate Corporis Iesu Christi Domini, & singulis septem illis diebus proximè sequentibus ad Ecclesias conuenerint, diuinisq; officijs interfuerint.

Nos cum maximo opere cupiamus atque optemus, populum fidei curæque nostræ commissum summo illo Indulgentiarum beneficio pie ac sanctè frui posse; neque id ipsū facile illū assequi videamus, nisi de Corpore Domini matutinum officiū interdiū dicatur: ob eam causam decernimus ac statuimus, in omnibus & singulis Ecclesijs tum vrbis tam diœcesanis, quæ collegiatae Ecclesie sunt, matutinum officiū, præter alias Canonicas horas, non solum festo ipso die Corporis Domini, verum etiam singulis deinceps septem diebus interdiū dici.

Vt autem multis incommodis occurratur, quæ ex eo facile existerent, si ita sero harum Canonicarum horarum officia præstarentur, vt sub nocte præstari oporteret: idcirco iubemus, his ipsis octo diebus Completorii officiū Matutinumque deinceps ita dici; vt omne hoc officiū antè solis occasum planè absolutum sit.

In reliquis Ecclesijs, vbi ijs ipsis octo diebus Corporis Domini celebritati dicatis, Completoriū solum non Matutinū officiū dicitur; hæc ipsa Completorii hora, antequam sol occidat, itidem absoluat.

Horarum canonicarum officium in octaua corporis Domini interdiciendum.

Supplicationes ante sacrorum ordinum colationem.



Decretum. III.

Letaniae maiores restituta.

IN multis ijs, quae à sancta Dei Ecclesia pie instituta, temporum vitio sunt in nostra hac vrbe & dioecesi antiquata; litaniae maiores sunt: quas Summus Pontifex, & sanctissimus vir Gregorius primus iustissima quidem causa sancte instituit, atque in vniuersa Christiana república vij. Cal. Maii, qui dies sancto Euāgelistae Marco dicatus est, eas agi ac celebrari voluit.

Illarum pium vsum in hac nostra Mediolanensi Ecclesia semel introducendum, ac diu à maioribus nostris, sancte seruatum, quibusdam etiam ceteris statutis eodem nomine Ecclesijs, in quibus festo illo sancti Marci die, & stationes essent, & supplicationes haberentur; eum eis temporibus cum penè ita intermissum videamus, ut nullum pristinae institutionis vestigium appareat; nos propterea, qui pro cura pastoralis quam gerimus, audi atque appetentes sumus omnis pij instituti vrbe ac dioecesi nostra, retinendi non solum sed etiam restituendi, & quantum in nobis est amplificandi, illud edicimus ac iubemus, ut festo eo D. Marci die, signo campanae dato, clerus saecularis vrbani qui litanias minores obire solet ac debet, is vniuersus superpelliceis & alijs solitis in hoc munere obeundo ornamentis indutus (id quod in ceteris supplicationibus moris est) ad Metropolitanam nostram Ecclesiam conueniat; unde perfectus post Missae sacrificium, solenni titu, sanctisque precibus ad statas eas Ecclesias procedat, quae antiqui auctoris Peroldi libro descriptae sunt: hocque processionalis officio persuffusus, ad eam ipsam Metropolitanam Ecclesiam ordine redeat.

Qui vero sacerdotes eo ipso D. Marci die nonnullis in Ecclesijs extra Portam Romanam fines supplicationes quasdam habere solebant; ijs abrogatis, ad has sollemnes obeundas, quas in pristinum statum restitimus, conueniant ita ut ceteri omnes.

Clerus autem dioecesanus, in ea quisque Ecclesia, in quam ob litanias minores conuenire solet, frequens adit ad hoc obeundum christianae pietatis officium; cetera quoque, ut in illis solet, in his etiam pre-

stet; ea intimi animi pietate, religiosisque precationibus, quibus Deus Opt. Max. placatus, tum in rebus aduersis hunc populum adiuvet; tum maxime ab ijs calamitatibus, ijsque erumnis perpetuo cōseruet, quarum causa illae supplicationes institutae primum sunt.

Volūmus autem à parochis die dominico, qui festum diem sancti Marci praecedat, fideles admoneri pie ac diligenter, ut ad has litanias ipsi frequentes accedant.

Decretum. IIII.

DIES festus sancti Thomae Aquinatis, qui incidit in Nonas Martij; quo tempore Quadragesimae ieiunium agitur, veritatem Ambrosiano inita aliqua ratione pie ac sancte celebrari possit, quae admodum S. D. N. Pij Quinti Pontificis Maximi constitutione iussu est; eo die celebretur, quem certum postea Calendario quotannis praescribemus; eiusque celebritas ita agatur, & officium dicatur, quemadmodum de reliquis quatuor Ecclesiae Doctoribus ritu Ambrosiano dici solet.

Cathedra item Sancti Petri Apostoli qua primum Romae sedet, quae ex veteri Ecclesiae instituto xv. Cal. Februarii celebrari solebat, intermissa tam diu, quoniam à Paulo Quarto Pontifice Max. sancte renouata est, in hac nostra & vrbe & dioecesi celebretur eo ipso die quotannis ex Calendarii nostri ratione.

Decretum. V.

CVM officij Ambrosiani rationem ac normam vel antiquissimam esse constet, quam ab ipso Sancto Ambrosio institutam ac praescriptam Sanctus Eugenius Episcopus omni & doctrinae & pietatis ratione retineri studuit; ut etiam cōseruata est perpetuo catholica Ecclesiae consensu; nos propterea, qui Dei, & Apostolicae Sedis gratia Mediolanensis Ecclesiae administrationi praesumus, omni ratione curare debemus, ut prisca huius Ecclesiae instituta, veteresque ritus, atque adeo ab ipso S. Ambrosio introducti retineantur, & cōseruentur. Hoc igitur tempore cum Breuiarium Romanum ex sacro sancto Tridentini Concilii decreto restitutum, nuper Pij V. Pontificis Maximi iussu

Festus dies S. Thomae, & Cathedra S. Petri Roma.

Horae canonicae & Missa ritu Ambrosiano dicenda.

in lucē prodierit; eoq; edito ipsius Summi Pontificis literis interdictum sit, ne reliqua, qualia sint Breuaria, quæ ducentis ab hinc annis in vsum & consuetudinem introducta sunt, ad diuina officia in posterum adhibeantur; illudque in primis abrogatum sit, quod à Francisco Quignonio tit. Sanctæ Crucis in Ierusalem presbytero Cardinale conscriptum fuit: nos propterea vt & exequamur quod ab ipso Sanctissimo Pontifice pie sancitum est, & antiquos in canonicis horis & diuinis officiis nostræ Mediolanensis Ecclesiæ ritus, totamque ipsam Ambrosiani Breuarii rationem conseruemus; illud vniuersis & singulis ijs clericis qui Ambrosiano more diuina officia obire debent; vel quia ecclesiastica beneficia obtinent, in quibus hoc ipsorum moreq; illa dicuntur; vel quia ipsi ad dicti sunt Ecclesijs eodem Ambrosiano rito vtentibus; vel quia sacris ordinibus initiati, in huius vrbis aut diocesis clero adscripti sunt; ijs edicimus atque iubemus, vt ne ad illius Quignoniani, sed ad ipsius Ambrosiani Breuarii præscriptam canonicas horas & diuina officia deinceps præstent. Quod si secus ab eis factum erit; eas poenas illos subire decernimus, quæ Lateranensi Concilio à Leone X. Pontifice Max. & Prouinciali nostra Synodo cōtra clericos constitutæ sunt, qui canonicas horas intermittunt.

Vt verò in illis vna eademq; certissima præscripta ratio seruetur; illi ipsi omnes & singuli octo ad summum post diem Natalem Domini diebus Calendariū habeant, quod anno sequenti accōmodarum, nostraque auctoritate confirmatum, quotannis in lucem emittetur.

Nè in secularibus vllis Ecclesijs, etiā si clericatus capellæ sint, quæ vel ad ius patronatus, vel ad sodalitatē aliquam pertineant, aut oratoria item sint siue publica siue priuata, liceat (nisi facultate scripto à nobis data, quam nulla alia nisi graui causā concedemus) alio ritu quàm Ambrosiano Missam aliave diuina officia dici: modò tamen parochiales Ecclesiæ non sint, quæ intra suos fines capellas, clericatus, oratoriæ habeant; in hisq; ipsis ex veteri illarū instituto diuina officia celebrent alio ritu.

Decretum. VI.

QVIBVS in Ecclesijs Missæ complures celebrantur; earum Rectores sacristæve libro confecto sacerdotum in eisdem concessu nostro celebrantium nomina describant, notato etiam nostrarum literarum die, quarum auctoritate id illis permissum sit. Confecto autem sex mensium spatio postquam illæ literæ datæ sunt, ne celebrare illos patiantur, qui eius rei facultatem non renouerint.

Vtq; facillè cognosci liceat, an sacerdotes qui in ipsis Ecclesijs Missas certo quodam præscripto numero celebrare debent; ob eā causam, præter cetera quæ in huius rei diligentia pleriq; in Ecclesijs præscripsimus, ipsi etiam Ecclesiarum Rectores, alijsve ad quos hoc sanè spectat, librum alterum conficiant, curentq; vt in eo ipsis præsentibus eiusmodi sacerdotes, cum ab altari redierint, manu sua, & diem quo in illis celebrant, & nomen suum notent.

Si quis verò eas Missas celebrare neglexerint prætermiserintve; eorum nomina iidem, qui in vrbe sunt, ad nos; qui verò in diocesi, ad Vicarium Foraneum cui quisque eorum subiectus est; completo mense tribus post diebus ad summum mensis proximè ineuntis deferant, vt ne diligentie suæ debitas poenas luant.

Quod si Rectores, Sacristæ, alijsve ad quos hoc pertinet, in eo negligentes fuerint, quod eo ipso præscripto tempore tales non detulerint; mulctentur his sumptibus, qui satis erunt ad eleemosinam sacerdotibus totidem Missas celebrantibus distribuendam; quod ij sacerdotes, quorū hoc celebrationis munus intererat, celebrare prætermiserint.

Si verò in alijs ipsis rebus quas supra ediximus, vllam negligentiam admiserint; poena mulctentur arbitratu nostro.

Decretum. VII.

QVIBVS in Ecclesijs, vel quia certi dies festi aguntur, vel quia indulgentiæ indicæ sunt, vel alia de causâ Missæ plures celebrantur; quæ alijs solent diebus; tunc in ijs ob Missæ celebrationem ne sacerdoti cuiquā eleemosinas flagitare accipere liceat, eam si ei ipsi illo

Liber missarum in Sacristia asservandus.

Eleemosinæ pro missarū celebratione oblatæ quo pacto distribuendæ.

Seff. 9 cap. 9
prouinc. 1.
par. 2. de cā.
horis nō in
terminat pag.
17.

nomine quisquam sponte eas offerat; sed is illas in capsula deponendas curet; que certo Ecclesie loco, aut pro sacristia foribus propterea collocata erit.

Cui capsulae ijs ipsis certis diebus sacrista Ecclesiae curator clericum aliquem probatum praeficiat: cuius cura sit, & Missarum numerum describere, & notare item quorum nomine causae illae celebrari debeant; ut ex earum rerum notatione rationeque, sacrista curatorve sacerdotibus statim praescribat, quid pro elemosina oblata ipsi singuli praestare debeant, ad satisfaciendum voluntati eorum qui obtulerint.

Peractis autem sacris, quae pecunia eamque causam in capsula deponita erit; illa Sacrista vel Ecclesiae curator ijs Sacerdotibus pro rata distribuat, qui eo die in illis ipsis Ecclesiis celebrarint.

Cui vero Sacerdotes prope eas Ecclesia habitant, in quibus vel dies festus agitur, vel indulgentie indictae sunt, vel alia causa plures Missae celebrantur; populum suae curae commissum moneant, quas elemosinas Missarum celebrationi dare quisque velit, eas non Sacerdoti ipsi tradat qui celebraturus est, sed in capsulam deferat, quae eo nomine constituta erit.

Decretum. VIII.

Nemo sine facultate celebret in ecclesijs monialium.

NEMO, etiam si parochus sit, neque ullus item cuius sacerdos, cui etiam nostris literis in universa urbe dioecesi quae nostra Missam celebrare concessum est, in ullis quibuslibet monialium Ecclesiis celebret; ne superioris quidem permisso, qui illarum curam praestit, nisi facta sibi a nobis nominatim huius rei potestate; idque exceptis ijs diebus, cum in ijs ipsis Ecclesiis funus exequiae fiant.

Decretum. IX.

Vestes pro divinis officijs bene dicenda.

NE vestes, ornamenta, aliave cuiusvis generis indumenta ad usum sacrum comparata, in sacrosancto Missae sacrificio, & reliquis divinis officijs adhibeantur, nisi ex Ecclesiae instituto prius solenni ritu benedicta sint.

Decretum. X.

QVOD in Parochialibus Ecclesiis & urbanis & dioecesanis fieri solet, ut parochi fidelibus Dominico die denuncient, quae vigiliae, qui dies festi, quae ite ieiunia in hebdomadam incidant; hoc autem ipsum cum minimè consentaneum sit praetermitti negligere in Ecclesia Metropolitana, reliquarum Ecclesiarum quae in nostra urbe & dioecesi sunt, matre, in quam vel frequentissimus populus convenire solet; ideo edicimus ac iubemus, ut in singulos Dominicos dies, unus ex Canonicis eiusdem Ecclesiae minoribus, qui ordinarioli seu notarii nuncupantur, pronuntiato in solenni Missa Evangelio, vigiliae, dies festos, & ieiunia, quae sequenti hebdomada ex sacrosanctae Ecclesiae ritu atque instituto agi celebrarique debent, & reliqua item omnia quae nostro iussu promulganda erunt, populo denuncient.

Vigiliae & dies festi in Metropolitana denuntiandi.

Decretum. XI.

IN maiori Missa, quae in nostra Metropolitana, aliisque Collegiatis Ecclesiis, & in ea item Missa, quae a parcho, aliove eius nomine in Ecclesijs parochialibus quotidie celebratur, cum Corpus Iesu Christi Domini suscollitur; signum campanae sono detur: cuius soni significatione, fideles qui in Ecclesia non adsunt, admoniti, ad tanti tamque magni mysterii ac beneficii recordationem animum adijcere atque excitare possint.

Campanae pulsatio in elevatione corporis Domini.

Decretum. XII.

PAROCHIALES Ecclesiae extra urbem, quarum parochi sibi persuadent, eas a cuiusvis Praepositurae iure liberatas esse atque immunes, si id publicis monumentis, aliave ratione duobus mensibus testatum non fecerint; intra eam Praepositarum fines esse censeantur, quibus Praeposituris illae ipsae parochiales Ecclesiae parochialia officia praestant, vel alio quovis tempore praestiterint. Quod si nulli unquam Praepositurae ea praestiterint; sint eius quae propius abest, iuri adiunctae.

Parochiales ecclesiae alicui praepositurae adiungantur.

Si vero duae tresve Praepositurae paribus inter se intervallis distare videntur; earum parochialium Ecclesiarum ca-

rato-

ratores duobus post huius decreti promulgationem mensibus, dicta ipsi Præpositis die vna cum illis ad nos veniant, deliberentque ac statuam nobis præsentibus, cui Præposituræ se addicere velint, qua quidem re semel deliberata & constituta, Præposituræ cui se addixerint, id officij atque obseruantia in posterum præstent, quod cætera parochiales Ecclesiæ eidem præstare solent.

Quod autem de Ecclesijs parochialibus constituimus hoc decreto; id etiam ad eas ecclesias pertinere volumus, quæ Archipresbyteratus nomine vocantur, etiã si hæc ipsa collegium habeant.

Ab hoc tamen ipso decreto illas parochiales Ecclesias excludimus, in quibus alius est diuinorum officiorum ritus, atque ille est qui in Præposituris adhiberi solet: ad quas illæ huius nostri decreti auctoritate solum pertinere aliquo modo possent.

Decretum. XIII.

Parochi, & reliqui ecclesiastici in festo Corporis Domini in suam præposituram cõueniant.

PAROCHI, ij etiam qui Archipresbyteri vocantur, alijsq; sacerdotes, & reliqui inferiores clerici, in celebritate Corporis Iesu Christi Domini, tũ in litanis & maioribus & minoribus, ad Præposituram diæcesanam in cuius finibus habitant quotannis cõueniant, & supplicationũ & processionis munus superpelliceis induti omnes vna obeant; modo tamen eorum Ecclesiæ alium ritum in diuinis officiis non teneant, atque ille ipse est, qui in ipsa Præpositura seruatur.

Quod munus si quisquam præstare neglexerit recusatitve, id ei poenæ sit, vt per annum ab ordinis sui munere amoueatur, aliq; præterea poena mulctetur arbitratu nostro; idq; nisi vel ob itineris difficultatem, vel loci longum intervallum, vel aliam grauem ob causam sibi facultatẽ a nobis impetrarit, vt in sua Ecclesia id processionis munus præstet.

Decretum. XIII.

Quib9 olea sancta ferre non liceat.

NE parochi laicos homines, aut clericos sacris ordinibus non initiatos mittant, quibus sanctum Oleum & Christma ad se deferendum detur.

Decretum. XV.

INTER cætera pastoralis curæ officia, illud maxime a parochis requiritur, vt sacramenta, quæ diuinæ gratiæ instrumenta ad sanctificandas animas a Christo Domino instituta sunt, non solum purè, sanctè, & religiosè ipsi tractent, verum etiam vt ritus & cæremonias teneant atque adhibeant, quæ in illis administrandis sanctæ Ecclesiæ instituto atque vsu comprobata sunt.

Quare vt vna sit & eadem certissima rituum cæremoniarumque regula, qua in eorum sacramentorum administratione omnes vrbes & diæcesis nostræ sacerdotes vtantur; librum de sacramentorum ritibus, auctoritate nostra a viris grauib9 & earum rerum vsu peritis emendatum ac restitutum, & a nobis sedulo recognitum in lucem emitti iussimus.

Ad cuius libri præscriptũ omnes & singuli sacerdotes, qui in vrbe & diæcesi nostra sacramenta Ambrosiano ritu & more ministrant, ita se instituunt, vt cæremonijs & ritibus eo libro traditis vtantur, neque vllis præterea alijs. ideoque mensẽ postquam hic ipse liber editus erit, omnes ij apud se illum habeant.

In quibus parochialibus Ecclesijs intra urbem Baptismi fons nondum constitutus est, tribus post mensibus ex præscripto Concilij Prouincialis, & regula Instructionum nostrarum generalium omnino construatur.

Quod si hoc ipso tempore a parochis, aut parochiarum incolis fieri vel negligatur vel planè omittatur; ne in ijs Ecclesijs Baptismi sacramentum ministratur, sed ij ad quos hæc cura pertinet, in Ecclesiam nostram Metropolitanam, aliamve Ecclesiam, quæ in vnaquaque porta eo nomine a nobis constituetur, infantes ad Baptismum suscipiendũ deferendos curent.

Decretum. XVI.

ID cura sit parochis & reliquis animarum curatoribus, vt quos compadres ita rudes esse animaduertent, qui fidei symbolum, orationem dominicam, & salutationem Angelicam ignorent; eos hoc munus obire ne patiantur, est enim ab omni ratione alienum, vt qui se Deo

Libro rituum li edito omnes vtantur.

Fons baptismalis in parochialibus cõstruendus. Prou. r. tit. q. per ad bap. adm. s. Sin gula pag. 7.

Compadres in fidei initijs rudes repellendi.

fideiussore constituant, ij res illas nesciant, quibus se alios instructuros esse sancte pollicentur. deinde verisimile sit, vt qui in se ipsis hoc neglexerint, idq; culpæ admiserint; negligentiores etiam in eo sint, vt alij ijs rebus instructiores fiant, quarum ipsi rudes omnino sunt.

Decretum. XVII.

Clerici com **CLERICI** CIS, qui sacris ordinibus **patres ne** initiati sunt, infantem de sacro Baptismi fonte suscipere vetitum sit. ijdemq; in Confirmationis sacramento compadres ne sint.

Decretum. XVIII.

Casuum re- **CVM** ad populi Christiani disciplinam & religionem conseruandam, **seruatio.** sanctissimorum patrum sententijs, & multorum Conciliorum decretis, tum Tridentino Concilio, perpetuoq; vniuersæ Ecclesiæ vsu & consuetudine illud obseruatum sit, vt quæ grauiora essent peccata, non à quibuslibet sacerdotibus, sed ab Episcopis solum absoluerentur: nos propterea quorundam grauiorum casuum absolutionem nobis reseruauimus, eosque vnâ cum illis quos Concilio nostro provinciali nobis item reseruauimus, hoc decreto infra ordine quodam descriptos explicari & promulgari volumus; nè ij quibus animarum cura commissa est, & alij item, ad quos vt optimos & fideles ministeriorum Dei dispensatores potestas delata est alios à peccatis absoluendi, ij per imprudentiam extra fines egrediantur permittæ sibi facultatis.

Prou. 1. p. 7. **Si** qui verò confessores quemquam, vel his criminibus quorum absolutione nobis reseruauimus; vel illis etiam, quorum absolutio Canonum iure, & Apostolica auctoritate Episcopis reseruata est, illegatum absolvere attentarint, nisi facta sibi scriptis huiusce absolutionis potestate; ij excommunicationis pœna afficiantur.

Casus & Prouinciali Concilio, & Synodo diocesana nobis reseruati.

RAPTORES virginum.

Qui moniales violarint, earumve se-

pta ingressi sint facultate nō impetrata.

Qui abortum procurarint.

Qui secundo vel propinquiori cognitionis gradu incestum admiserint.

Incendarij, & qui damni iniuriæve causa vites vel arbores alienas incidierint.

Ecclesiam polluentes.

Homicidæ voluntarij.

Qui parentes percusserint.

Qui locis pijs infantes exposuerint, cum habeant vnde ipsos alant, neq; eorum locorum damnum resarcierint.

Notarij legata ad pias causas facta non denunciante, quemadmodum eis provinciali Synodo a nobis præscriptum est.

Prou. 1. p. 3. **de** piorum locorum adm. p. 42. §. Pœnam.

Qui ad magicas artes, veneficia, superstitiones, & alia huius generis, Eucharistia, sacrisve rebus abutuntur.

Qui duobus post annis quam piorum legatorum dies venit, ea pijs locis non persoluerint, aut eis alia ratione non satisfecerint.

Qui stateras, mensuras, monetasve adulterarint, corruperintve.

Qui clandestina matrimonia contrahere attentauerint, quiue eisdem interfuerint.

Qui fidei vinculo adstricti de matrimonio inter se contrahendo, antequam solenni ritu illud ex præscripto Ecclesiæ celebrent, vnâ coeunt.

Qui hæreticos, hæresive nomine suspectos, eolue item qui hæreticorum libros habent, si quos tales sciunt, non denunciant.

Qui ieiunij diebus, alijsve cum ab Ecclesia vetitum est, nulla legitima causa, aut facultate non impetrata carne vescuntur.

Qui virginem, aliamve cuiusvis generis mulierem quouis modo compulerint (causis exceptis à iure permissis) ad habitum cuiusvis religionis suscipiendum, aut ad professionem cōficiendam.

Qui item auxilium, cōsiliū, studiūve eisdem præstiterint; aut quouis modo scientes huic actioni præsentibus adfuerint, consenserintve.

Qui nulla iusta causa cuiusvis mulieris voluntatem impederint, quominus velum acceperit, vel votum nuncuparit.

Qui

Qui clerici item quævis ecclesiastica beneficia obtinentes, habitum clericalem non induunt aut non ijs sacris ordinibus initiati sunt, quos ipsius ecclesiastici beneficij, quod obtinent, ratio requirit.

Qui maiori excommunicationis vinculo illigati tenentur, interdicti sunt, suspensive; idque siue ab homine, siue à iure.

Vt autem sacerdotes, quibus hoc audiendæ sacræ confessionis munus commissum est, eam ipsam excommunicationis poenam, quam mox supra ediximus, vel diligentissime caueant; sciantque præterea quibus quasi finibus eorum auctoritas contineatur: casus qui supra notati sunt, tum eos etiam qui summo Pontifici, & in processu Bullæ die Cænæ Domini lata, & Canonum iure reservati sunt, tum illos præterea qui ad Episcoporum absolutionem canonicis sanctionibus pertinent, ordine descriptos, notatis etiam locis unde sumpti sunt; eos iussu nostro collectos diuulgari iussimus.

Quos casus tabella libellove expressos, unusquisque confessor, apud se habeat, una cum libro etiam canonum penitentialium; quorum cognitio & Canonum iure, & nostro prouinciali Concilio eis maxime commendata est, qui in sacris confessionibus audiendis versantur.

Quos verò casus absolutioni nostræ reservauimus, eos parochi & urbani & diæcesani, in sua quisque parochiali Ecclesia quotannis Quadragesimæ & Aduentus initio promulgent, tum ut qui confessiones audiunt, excommunicationis poenam vitent, quæ contra facientibus constituta est; tum etiam ut sciant fideles, quorum peccatorum absolutionem à nobis petant, aut ab ijs quibus id curæ dederimus.

Decretum. XIX.

QVI excommunicationis vinculo irretiti sunt, ut & ii pudore affecti, in sanctæ Ecclesiæ gratiam redire studeant eo diligentius; & alijs ne per imprudentiam cum eisdem ullam commercium consuetudinemve habeant; parochis urbanis cum à nobis, diæcesanis verò cum à Vicario Foraneo seu Prapósito signi-

ficatum erit, quempiam excommunicationis pena affectum esse, ipsi quoque eundem in suis Ecclesijs primo quoque mensis die Dominico talem denuncient.

Neque hoc agere cessent eadem constituta die, nisi certiores à nobis, vel ab illis ipsi quos diximus, facti sint, illum peracta penitentia Ecclesiæ reconciliatum esse.

Hanc præterea diligentiam illi ipsi adhibeant, ut si qui suæ curæ commissi, per annum in excommunicatione & censuris fuerint, neglexerintque Ecclesiæ satisfacere; eorum nomina ad nos deferant, ut contra eos agatur, quemadmodum sacri Canones, & summorum Pontificum sanctiones in eos statuerunt, qui per annum in censuris inforduerint.

Decretum. XX.

QVONIAM à Christiana pietate alienum est, ad ornatum templorum augendum ea adhiberi, quæ non modo religionem non excitant, sed populariū animos ad nefarias cogitationes alliciunt; ideo ne quis illis orandis peristromata, aulæque adhibeat obscenis figuris contexta; neque item imagines & signa apponat, quæ vel ethnicorum hominum, vel aliarum rerum quæ à loci sanctitate alienæ sint, speciem referant; cum templa Dei pijs atque honestis ornamentis illustrari atque adornari debeant.

Quod de hoc ipso templorum ornatu sancitum est; idem in apparatu, qui in supplicationibus publicis, & die præsertim festo Corporis Christi Domini fit, parochi in suæ quisque parochiæ via, qua processionis munus obibitur, seruari curabunt.

Decretum. XXI.

QVÆ intima animi religione & eterno pio cultu à maioribus instituta sunt, ad exercenda Christianæ beneficentiæ ac pietatis officia; ea inductis nonnullis morum erroribus præstari non debent præterea quodam habitu, qui non solum ipsorum maiorum voluntati alienus sit, sed à re ipsa quæ sanctè geri debet, maxime abhorrens.

Quare nos cum multis abhinc annis non sine magno quodam animi dolore ani-

Templo est natus & apparat in supplicationibus

Elemosinarum oblatio quibus q Metropolitane ecclesie sunt ratio prescripta.

Frou. I. Que put. ad sacr. p. adm. pa. 11. 6. Confessores.

Excomunicatorum denūciatio quando faciēda.

mauerteri mās, piam illā Christianę liberalitatis eleemosinęque oblationem, quę ad religiosissimum augustissimumque huius vr̄bis templū excitandum, & ad iram Dei placandam olim instituta est, eam ipsā ad quandam speciem traduci; in qua non vlla modō christiānæ virtutis significatio non eluceat, sed res omnis planē spectetur, quę cum ipsis profanis & à christiana religione ab horrentibus gentiliū institutis & moribus conuenire videatur: id pastoralis nostri muneris rationi alienum non esse censuimus, ei rei quantum in nobis est occurrere; atque ita prospicere, vt conseruata illa quę maximē debet, pia admodū ac liberali in templo Dei excitando atque ornando beneficentia, cui vel magna celestis glorię merces proposita est; res ipsa non popularibus spectaculis, sed diuinis laudibus, hymnis, atque adeo ijs christiāne pietatis actionibus geratur, quę hominum mentibus non vllam rerum humanarum voluptatem, sed diuinarum cultum iniiciant. Itaque quę eleemosina ab vnaquaque huius vr̄bis regione in singulas portas distributa, fabricę nomine ipsi templo contribui solet; ea non pomeridiano tempore, non sub vesp̄um, sed manē, omni animi religione & mente supplici fiat. Eo præterea processionis ordine præstetur; vt primō pueri, qui in illius portę seu regionis parochijs doctrinę christiānæ rudimentis erudiuntur, præeant; deinde ordine procedant homines sodalitatum, quę disciplinatorum nomine vocantur; post hos clerus vn̄uersus illius regionis eleemosinam offerentis: illique & litanijs dicendis, & diuinis laudibus, & hymnis sanctę Catholice Ecclesię more institutis, id muneris obeat.

Populus verō à parochijs sepē moneatur, idque præsertim paucis ante huius muneris functionem diebus; quanta animi religione, quā humili corporis habitu, quā graui & moderato incessu, quā rectē atq; ordine hoc ipsū Christianę beneficentię officium à maioribus pietatis ergō institutum obire debeat: ita vt non vlla perturbatione, non concursationibus, non tumultibus, non clamoribus, non profanis spectaculis actio-

nibusve, non canticis denique, quę vel turpitudinis vel offensionis vllam speciem præbeant, id ipsū præstet; sed ita sanē, quemadmodum reliqua omnia præstari agique solent ac debēt, quę ad Dei laudem referuntur. Videatque propterea, ne quę res ad salutem Ciuitatis instituta est, ea ipse abutatur ad perniciē.

Decretum. X XII.

NE imagines cereę voti causa Ecclesijs pijsve locis oblatę veditari vllō modo possint, ac ne contractę quidem etiā vetustate temporis, nisi concessu nostro in vsum Ecclesię conuertendę sint.

Imagines cereę voti causa oblatę ne vendantur.

Decretum. XXIII.

QVÆ res eiusmodi sunt, vnde in ecclesia Dei offensiones existere faciliē solent, ijs pastoralis cura occurrendum est diligenter. cum igitur in quibusdam nostrę diocesis regionibus puellę nobiles non vlla penē habita virginalis pudoris ratione eleemosinas Ecclesiarum nomine quær̄tent, idque fiat non sine quadam offensione, & virginalis pudicitię discrimine; illud sedulō curent parochi nostrę diocesis, ne quid tale in suis parochijs posthac vlla ratione admittat.

Puellę nobiles ne eleemosinam ecclesię nomine quær̄tent.

Decretum. XXIII.

NON animarum curatores solū, sed capellani etiam, ac sacerdotes omnes, in sacerdotalibus ijs cōuentibus ad sint, qui de ecclesiasticis disputationibus in singulos menses haberi solent. Qui in vr̄be sunt, ijs suę quisque portę in cuius finibus domicilium habet, conuentui intersint; diocēsani verō ad eius Prepositurę conuentum se conferant, quō eorum cuiusq; parochus conueniet.

Conuentus sacerdotes

At illis qui animarū curatores nō sunt, ne sententiam de ijs rebus dicere liceat, quę in ipsis Conuentibus agentur; nisi ab eo qui præerit, sententiā rogati sint.

Reliquis verō omnibus in Conuentu actis, cum liberius parochi, de rebus ad animarum quę eorum cuique commissę sunt, curationem pertinentibus agere volent; tunc capellani, & reliqui qui animarum curam non habent, eius qui Conuentui præest iussu discedant.

Hoc decreto Ecclesiarum quę in vr̄be col-

collegiatæ sunt canonicos (nisi parochi sunt) teneri nolumus; cum in ipsis eorū Ecclesijs certos cōuentus constituturi simus inter eos: idque etiam in quibusdā frequentioribus Ecclesijs Collegiatis quæ in diœcesi sunt, statuemus.

Decretum. XXV.

Parochi ante cōuentū sacerdotale cōfiteantur.
Prou. . pa. de vic. for. nels pag. 27.
SI quis animarum curator, qui diœcesanis cōuentibus interesse debet, die ante quā cōuentus habetur, vt Concilij nostri prouincialis decreto edictum est, vel eo ipso die mane confessus non erit; huic illius diei Cōuentu Vicarius Foraneus interdicit, namque aureo præterea mulctet, quem egentibus hominibus attribuat in ea parochia, cuius parochus hoc erratum admiserit.

Itē sacerdotēs, & reliqui in synodo diœcesana.
Quo præterea die posthac diœcesanæ Synodi initium fiet, eo ipso die mane omnes & singuli qui in Synodo adesse debent, ritē primum confessi, sacerdotes quidem sacrosanctum Missæ sacrificium offerant; reliqui verò inferiores clerici sanctissimam Eucharistiam sumant.

Decretum. XXVI.

Clericis à diœcesis finib. sine facultate abesse nō liceat.
NE clericis qui sacris ordinibus initiati sunt, quive ecclesiasticum beneficium, idque etiam nullius curæ obtinent, ijs amplius octo dies continenter à diœcesis nostræ finibus abesse liceat, nisi literis nostris data ipsis huiusce rei facultate.

Prou. . x. de Residentia, pag. 10.
Nihil tamen potesterea ijs derogatum putetur, quæ & Tridentino, & prouinciali Concilio, & edicto nostro, de Curatorū residentia, aut de alijs decreta sunt, qui etiam à beneficijs suis absunt.

Decretum. XXVII.

Clerici sine licentia ne laicis operā nauent.
Prou. . i. par. 2. de negotijs facultatibus à cler. fugien.
VT quæ vobis prouinciali Concilio sancita sunt, ea nō patiamur vllō modo ab ijs negligi, quorum causa illa decreta facta sunt; idcirco clericis beneficium ecclesiasticum obtinentibus, alijs item qui sacris ordinibus initiati, laicis hominibus quouis gradu dignitateve præditis, in quocunque vllō munere aut officio obeundo, vel quauis causa illorū domi in vrbe forisve operam suam nauant; ijs omnibus & singulis edicimus, vt dimissa hac Synodo, mensē post ab il-

lis laicorum ædibus abeant, nisi literis nostris permissum eis erit iusta causa perseverare.

Si quibus verò huius rei hætenus potestas facta est, id eo ipso præstituto tempore nobis denuncient atque ostendant. Qui contra fecerit; ab ordinis sui munere tamdiu amotis ipso iure sit, quoad nobis videbitur, arbitraturque nostro præterea mulctetur.

Decretum. XXVIII.

QVICVNQVE in actionibus publicis baculum, ferulamve, aut rem vllā aliam ferre solent, quod suæ dignitatis insigne sit; ij in ijs ipsis publicis munerum functionibus semper insigne tale adhibeant.

Quoniā verò veteri huius sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ vsu & cōsuetudine illud institutum est, vt Parochi vrbani, caputium quod est eorum insigne, ferāt, quo à reliquis qui animarum curam nō habent, internoscantur; idcirco eisdem iubemus, vt illud institutum retineant; ita vt si qui id eorum insigne (cuius extremam partem anteriorem fascia limbove coloris viridis vestiri iubemus) per vrbem non induant; mulcta cuique sit, quoties contra fecerit, nummus aureus locis pijs arbitrio nostro attribuendus. qua pœna is mulctetur etiam si cōprehensus non esset, modò id testatum fieri alia ratione possit.

Hoc autem decreto teneri nolumus, neque Metropolitanæ Ecclesiæ canonicos ordinarios, neque alios item collegiarum Ecclesiarū Canonicos, eosve qui in his ipsis Metropolitana collegiatisve Ecclesijs officia obtinent ecclesiastica; idque eo solū tempore, cum ipsi canonici, aut ecclesiastica officia obtinentes, vel processiones, vel alias actiones, p muneris sui ratione collegiatim obeunt.

Decretum. XXIX.

CLERICIS iter habentibus quāuis vestitu contractiori vti licebit, at decentem tamen illum, atque eiusmodi esse oportet, ex quo eos esse ecclesiasticos ordinis homines agnosci facile possit. Cum verò ij ex oppidis, alijsve nostræ diœce-

Insigne dignitatis officijve quando adhibendum.

Parochi caputium ferant.

Clericorum vestitus in triserico, & pileus item.

diecesis locis eò venerint, quò peruenire contendunt; etiam si locus is non sit in nostræ diecesis finibus, talarem togā atque adeo alias vestes ita induant, vt prouinciali Concilio de clericali habitu, nostrisq; literis aliàs edictum est. Cum autem vel itinere, vel cœli grauitate, vel capitis morbo, vel per pluuias, aliave causâ illos pileo vti oportet; is eiusmodi sit, qui à militaris pilei formâ distans, non turbinis speciem præseferat, sed talis denique sit, qui ordinis clericalis hominem deceat.

Decretum. XXX.

ET quoniam prouinciali nostro Concilio vetitum est, quo tēpore vel sacrorum, vel exequiarum causâ in vnum clerici congregantur, ad mensam non plures quàm sex, eosque clericos adhiberi: id quoniam non facili in nostra diecesi locum habere potest, cum Ecclesiæ ferè vniuersæ longius inter se distent, graueque esse possit clericis de itinere fessis mane eodem die ad Ecclesiam suam redire; id propterea licere volumus parcho tot conuiuias in mensa habere, quot ex Vicarij Foranei facultate sibi permisum erit: modò tamen nè in ijs ipsis vllus homo laicus sit; illudq; præterea seruetur, quod in parochialibus conuentibus de frugali sacerdotaliq; modestia à nobis præscriptum est; & sacra item lectio in mensa perpetuò adhibeatur.

Decretum. XXXI.

QVOD prouinciali nostro Concilio de Canonicali item ædium vsu & habitatione decreuimus; id locum etiam habere declaramus in illis Canonicalibus ædibus, quæ ad Canonicorum domicilium constitutæ, vel in emphyteosim datæ sunt, vel pignori hypothecæ tenentur, ob sumptus qui à conductore in illis faciendis aut restituendis facti sunt; modò tamen eiusmodi ædes in Canonicali domicilij ambitu sint.

Decretum. XXXII.

QVOD nostra constitutione, quâ prouinciali Concilio confecimus, de ijs quæ in feretro & in efferendis mortuis

adhibentur, decreuimus; in eo decreto conficiendo animi nostri sensum eum fuisse declaramus, vt nihil eo ipso decreto illis parochialibus Ecclesijs, vnde mortui aliò efferuntur, ademptum atque detractum esse velimus de ea canonica portione, quæ illis vel iure vel consuetudine debeatur.

Decretum. XXXIII.

QVOD de cruce in funere ferenda nostro Prouinciali Concilio constitutum his verbis, VT ALIÆ CRUCES IN FVNERE NON DEFERANTVR, NISI QVAS SVVS QVANQVE CLERVS SVBSEQVATVR; quoniam à plerisque aliquando quæsitum est, an illius decreti auctoritate, Ecclesijs etiam non collegiatis, sacerdotes tamen & clericos aliquot habentibus, in eo funeris officio cruce præfata vti liceat; nè in posterum ea res controuersa sit, neve inde vlla existat quæstio, hoc Synodali decreto mentis nostræ sensum ita exprimendum censuimus, vt de Collegiatis solum Ecclesijs, neque de vllis præterea alijs, illa prouinciali nostra constitutione sancitum esse declaremus; idque ita planè à nobis expressum, sine vlla controuersia seruari iubemus.

Decretum. XXXIII.

CVM ad nos delatum sit, nonnullas moniales, quæ conuersæ vocantur, in ipsis Monasterij septis habitantes, quæ item professionem confecerunt, eas è Monasterij sui finibus ad funus prodire, idque sit contra Summi Pontificis Pij Quinti constitutionem, quæ est de clausura Monialium; nos propterea vt huic rei occurramus, illud ijs ad quos ea funeris cura pertinet, edicimus, vt ne eas in funere esse patiantur, sed in Monasteriū ipsas redire curent.

Quòd si redire neglexerint, recusarint; illarum nomina ad nos deferant, vt rationem aliquam ineamus de ipsis in Monasterio retinendis & puniendis: id quod ipse Pontificis constitutione sancitum est.

Parochi præterea & alij funerum curatores in eo etiam vel summam diligentiā

Explicatio decreti de cruce in funere ferenda. prou. i. vlt. §. singulari.

Conuersæ moniales ad funus ne p-deant.

Explicatio decreti de sacerdotali mensa in festorum celebritate. prou. i. p. 2. de armis ludis.

Ibid. de vic. for.

Explicatio decreti de canonicalibus ædibus. Ibid. de clerical. ædib. pag. 19.

Explicatio decreti de ijs quæ in feretro adhibent. prou. i. de fun. pag. 15.

tiam adhibeant, vt ne feminae secular-
res monialibus vestibus indutæ ad fu-
nus prodeant.

Decretum. XXXV.

Apostata iu-
ra sua exhi-
beant.

QV AM detestabile sit apostatarū
genus, vt pote cum homines sint, quos
voti fidem qua se Deo sanctè adstrinxer-
unt, violare non puduerit; id cum ex pa-
trum sententijs, sacrosanctis Canonum
legibus, & summorum Pontificum, Mar-
tini Quinti in primis, & Pauli Quarti
constitutionibus, tum ex re ipsa atque
exitu intelligi licet: præsertim cum ne-
mo sit qui nesciat, quanta, & quam gra-
uia sint Ecclesiæ Dei per eos omni tem-
pore importata incommoda.
Cumq; ad nos perlatum sit, eos plerosq;
varijs confictis causis asseuerantes sibi
licere extra Monasteria quæ sui ordinis
sunt, degere; hosq; ipsos non modò in no-
stræ & vrbis & diæcesis Ecclesijs diui-
na officia obire, sed etiam (id quod gra-
uissimum est) temeritate quadam addu-
ctos hoc impetrare ausos esse, vt sibi ec-
clesiastica beneficia, quibus etiam ani-
marum curatio inest, conferantur: nos
igitur vt hanc perniciosam hominum
pestem à nostræ diæcesis finibus aliqua
inrita ratione arceamus, vniuersis & sin-
gulis qui habitu ordinis sui deposito in
diocesi nostra extra religionis sue Mo-
nasteria viuunt, hoc edicimus, vt men-
se postquam hæc decreta in lucem emis-
sa erunt, facultatem nobis ostendant at-
que exhibeant, qua sibi licere putent ab
ordinis sui Monasterijs abesse. Si qui
præterea ex ijs in nostra Ciuitate siue
diocesi beneficium Ecclesiasticum obti-
nent, eo præscripto tempore illorum et-
iam beneficiorum quæ obtinent, titu-
los nobis exhibeant. Qui verò ad consti-
tatam diem hoc non præstiterint; i om-
nes tanquam veri apostatæ, & ordinis
sui desertores, à nostræ diæcesis finibus
nulla alia lata sententia statim exulent;
& si qui beneficia ecclesiastica obtinet,
illis ipso iure priuati sint.
Quòd si postea in nostræ diæcesis fini-
bus comprehenduntur, graui illa apostata-
rum poena afficiantur, quæ summorum
Pontificum sanctionibus contra eos con-
stituta est.

Decretum. XXXVI.

ECCLESIA RVM Rectores ne
Ecclesiasticorum prædiorum arbores ce-
dant, nisi quæ cæduæ sunt. si tamen vili
venerit, vt alias arbores nō cæduas, vel
ad ecclesiam, vel ad ecclesiasticas aedes
sarciendas restituendasve, aut aliam ob
causam cædi oporteat; tunc facultate
prius à nobis scripto impetrata, id ab ip-
sis fieri liceat.

Arbores in
prædijs ec-
clesiasticis si
ne licentia
ne cædatur

Decretum. XXXVII.

NE MO est qui nesciat, quàm gra-
ue peccatum sit, bona cuiusvis generis,
fructus, emolumenta, ceteraque eiusmo-
di, quæ Ecclesijs pijsq; loci debentur, per
vim aut fraudem occupare. Vt igitur ab
hoc nefario sacrilegio penæ grauitate
homines deterreantur, & qui sibi huius
criminis conscij sunt, quò grauioribus
penæ vinculis se adstrictos vident, ma-
iori cura maioriq; studio quærant salu-
taris penitentia remedia; id parochijs
nostris negotijs curaque nostra prouin-
ciali Synodo dedimus, vt grauissimum
illud Tridentini Concilij decretum eo
de genere latum, primo quoque domini
co die Aduentus & quadragesimæ, in
Missâ cum frequentior est populus, in
sua quisque parochia recitet, idque vul-
gari lingua exprimi volumus. Vt autè
in eo recitando ac promulgando vna ea-
demque certa sententiæ formula adhi-
beatur; illud ipsum auctoritate nostra
vulgariter conuersum recitari ac pro-
mulgari iubemus.

Prou. 1. p. 38
§. quibus et
Sess. 2. dec.
de ref. c. 11.

Hoc idem quod de Tridentino decreto
edicimus, illis ipsis diebus præstari iu-
bemus in Bulla à Sanctissimo D. N. Pio
Quinto die canonæ Domini lata, ea par-
te quæ ad hoc occupationis genus per-
tinet, communi sermone promulganda.
Hoc ipsum seruetur, quod de decimis sol-
uendis Concilio Tridentino grauissimè
decretum, idem prouinciali nostra con-
stitutione promulgari iussum est.
Cum legatum aliquod pium, vel annuū,
vel in perpetuum Ecclesijs locisve pijs
factum est, vt vel Missæ celebrentur, vel
exequiæ etiam anniuersariæ fiant; hoc
præter illud quod in hac ipsa rectorum à
notarijs prouinciali Concilio præstari
decreuimus, Ecclesiarum piorum ve lo-

Sess. 25. dec.
de ref. c. 12.
Prou. 1. vt iu-
pra. §. Ne p-
institiam.
Pia legata
Archiepif-
copo de-
nuncianda.

Ibid. p. 3. de
piorum lo-
corum adm.
128. 41.

corum Rectoribus administratoribusve edicimus, vt quindecim dierum spatio post facti legati notitiam, id legatum nobis denuncient; vt quod testamento ipse testator fieri voluit, id nos pro nostra pastoralis muneris cura, pie vt decet, præstari curemus.

Decretum. XXXVIII.

De locatio-
nib. prædio-
rum ecclesia-
sticorum, cū
pactis, vt illa
meliora red-
di liceat.

V S V & diuturna consuetudine com-
pertum est, quantum Ecclesijs detrimē-
ti damniq̃ue sæpe importet illa prædio-
rum ecclesiasticorum locatio, quæ ad
certum tempus pactionibus ijs iniri so-
let, vt facta testaque ea fieri, melioraq̃;
reddi liceat; ac interdum ea conditione,
vt qui sumptus facti sunt, ne possint nisi
in ipso extremo locationis tempore re-
cuperari; & qui item conduxerint, eijs
amoueri a possessione ne possint, nisi
quidquid in illis melioribus reddendis
pecuniæ erogarint, quidquidve sum-
ptus fecerint, id omne receperint.

Cum autem qui locarint, ad eos potissi-
mum spectet, pro fructuum & emolumen-
torum quæ inde percipiuntur ratione,
facta illa testaq̃; facere, ac meliora red-
dere ipsi tamen collusione & simulatio-
ne quadam vili etiam pretio locantes,
ipsum locationis tempus sensim aliquan-
do tamdiu protrahunt, quoad viuunt; tū
vt ne quidquid impensarum huius rei
causa factum est, ipsi soluant, sed ei qui
in eius locum succedet, id oneris relin-
quant; tum etiam vt cum is qui con-
duxerit, multum eo nomine insumpserit,
non facile possit is qui illius Ecclesiæ re-
ctor succedet, ea ipsa prædia recupera-
re; sed ne Ecclesia ijs prædijs careat (q̃
mortui rectoris culpa pretio etiam sane
vili locata sunt) eam cogatur inire ra-
tionem, vt illius Ecclesiæ prædiorum
magnam partem alienet: idcirco nos,
qui pro nostro pastoralis munere Eccle-
siarum utilitati cōsulere debemus, huic
rei vnde tantum detrimenti tantumq̃;
incommodi ipsis Ecclesijs accidere so-
let, ita occurrendum censuimus.

Quæcunque ecclesiasticorum prædio-
rum locationes in posterum eo pacto
fient, vt illa meliora reddi liceat, &
quidquid in illis faciendis restituen-
disve erogatum sit, id ei qui conduxit,

solui oporteat; hæc inita locationum pa-
ctio (nisi quæ emphyteosis nomine con-
trahitur) ne ius tribuat faciendi impen-
sas, quæ in quouis ædificij genere, et si
vtilis, non tamen necessaria sunt.

Quod si, qui conduxerit, impensas non
necessarias in illis vel faciendis vel me-
lioribus reddendis erogarit; nulla sibi
neque actio neque exceptio sit, neque
item vilo retinendi iure vt possit; sed
locatione confecta, quæ prædia condu-
xit, liberè ecclesiæ restituat reddatve.

Quod si in locatione nominatim pactio
facta sit, vt in ædificijs etiam vtilis im-
pensas conductori facere liceat; hæc lo-
cationis conuentio conductori nullum
ius tribuat recuperandi redimēdiue ab
Ecclesia, vel ab eo qui in Ecclesiæ cura-
tionem locatori succedet, quod ipse eo
nomine erogarit.

Si verò vel ex ea ipsa vniuersali conuen-
tione, vt prædia scilicet quæ locationi
data sunt, meliora reddi liceat; vel ex fa-
cultate qua id nominatim cōcessum sit,
vt ædes sarciri aut restitui liceat, resti-
tutiones ædificationesve eiusmodi quæ
ad vsum necessarium pertineant, factæ
sint; tum ob impensas eo nomine factas,
conductori liceat, eius rei quam locatio-
nis nomine quotānis soluere debet, par-
tem tertiam sibi in singulos annos reti-
nere, quoad quidquid necessariò eroga-
rit, ipse recuperauerit.

Si autem ad sumptus qui necessariò fa-
cti sunt, recuperandos, nō satis est ea ter-
tia pars; tunc completa etiam locationis
die, ne à prædiorum possessione is qui
conduxit, amoueat; sed Ecclesiæ recto-
ri liberum sit atque integrum, aut com-
parata aliunde pecunia ea ipsa prædia
de conductore redimere; aut eadem illi
ipsi conductori iterum locare, idque tot
annis saltem, vt tertiam partem ad mi-
nimum in singulos annos eius rei retine-
do quam locationis nomine soluit, id
omne firma adhuc locatione recuperet,
quod ipse erogarit; aut eadem prædia
alteri locare, a quo locationis etiam no-
mine tantum pecuniæ accipere possit,
quantum ei debetur qui ante conduxerit;
vt hæc pecuniæ summa priori con-
ductori statim attributa, is liberam &
vacuam ipsorum prædiorum posses-
sionem

gem Ecclesie relinquitur. is autem qui ita conduxit, quotannis saltem tertiam partem eius rei, quam locationis nomine debet, retineat, quoad sibi de pecunia mutuo data satisfactum sit.

Si vero qui his conditionibus conduxerint, tertiam partem in singulos annos non retinuerint, ne ius sit eis ab Ecclesia, nec a rectore qui succedet, repetendis sed eorum culpe adscribatur.

Quod si rector partem eam acceptam ferre recusat, quam sibi conductor eo impensarum nomine retinuerit, hic qui coduxit, reliquam eius rei partem, quam locationis causa debet, soluere ne cogatur, quoad ille se accessisse legitima probatione fateatur.

Sin autem ex pactione locationis conductor licuerit alias prædiorum partes quam ædificia meliores reddere, eidem ius sit, quidquid in illis melioribus reddendis quotannis insumpserit, id certis illis singulis solutionis diebus proximè sequentibus, in singulos annos, quibus locatio firma est, pro rata sibi retinere.

Quod nisi fecerit, Ecclesia, siue qui illius curationi postea præficietur, illos sumptus conductori restituere nullo iure debeat.

Quibus actionibus longius quam supra præscriptum est, tempus conductori tribuitur, in recuperandis sumptibus quos ipse fecit; ex ijs nullum eidem ius recuperationis competat contra Ecclesiam, eumve qui locatori in eiusdem Ecclesie curationem successerit.

Quæ autem locationes ab aliquo Canonico Collegio de prædijs ijs fiunt, quæ non ad singulorum præbendas, sed ad vniuersum ipsum Collegium pertinent; eaque ita fiunt, ut prædia meliora conductori facere liceat; ijs locationibus ita initis, si pecunia certa pacta sit in illis melioribus reddendis, quidquid sumptus eo nomine faciendum erit, primo ipso locationis anno, & reliquis singulis sequentibus annis conductor ita pro rata retineat, ut confecto ipso locationis tempore, demum sibi omnino satisfactum sit de sumptibus quos ea causa fecerit.

Sin autem nulla certa pecuniæ pactione inita sit, non ab ipso primo locationis

anno, sed ab eo anno postquam sumptus eo nomine facti sunt, initium faciendo, impensas, habita temporis ratione quæ permanebit locatio, pro rata in singulos sequentes annos sibi retineat.

At vero quæ locationes à rectoribus iam ad breue tempus ita initæ contractæ sunt, ut prædia meliora fiant, huiusmodi pactionis vi atque ratione, & ædificia facta testantur sunt, & prædia item meliora reddita; in his locationibus ita contractis duo tresve viri vsu periti à Vicario nostro generali deligantur, quorum iudicio ad sex menses constet, quæ res in prædijs Ecclesiarum locatis meliores reddita, quæve restituta sint, & quantum pecuniæ in ijs erogatum sit, quibus rebus melioribus cognitis ac perspectis, tum Vicarius statuatur, quo temporis spatio firma adhuc locatio, is qui sumptus fecerit, eos recuperare possit.

Si vero qui iam conduxerit, in hisce prædijs aliquid melius in posterum reddiderit sumptibus suis; hos sumptus quos fecerit, ea ratione recuperet, quæ à nobis hoc decreto præscribitur; nisi id conuentum sit, ut breviori tempore solvatur, quam à nobis statutum est.

Id autem quod facilius præstetur, ipsi beneficiorum ecclesiasticorum rectoribus edicimus, ut quæ locationum pactiones de prædijs ecclesiasticis ita contractæ sunt, ut ea meliora reddi quauis ratione liceret; duobus post huius decreti promulgationem mensibus earum exemplum nobis planè exhibeant; si modò sumptus eo nomine facti recuperati non sint; vel illarum pactionum iure est adhuc conductori permissa facultas illa ipsa meliora reddendi.

Ut vero hoc nostrum decretum omnibus notum sit, ac planè perspectum; illud iussu nostro vulgariter redditum, ab omnibus & singulis nostræ urbis & diocesis parochijs, festo primo die postquam acceperint, publicè in Ecclesia legi, ac populo frequenti recitari volumus & iubeamus.

Decretum. XXXIX.

QVONIAM in nostra, & vrbe & diocesi est quidam canonum rationi alien-

B

nus

Frustrò ecclesiastici possunt

e Actoris obi
eum ad quē
peruigant.

nus admodum ac planè repugnans vsus; ut si fortè cuiusvis Ecclesiæ rector men-
se Augusto aut post eodem anno mori-
tur, is qui in eius locum vacanti Eccle-
siæ præficitur (etiam si qui obiit, ut pau-
cos dies Ecclesiæ operam suam nauaue-
rit) ne vllam quidem partem habeat cē-
suum, fructuum, aut emolumentorū, quæ
eo item anno ex illius Ecclesiæ prædijs
percipiuntur.

Quæ res iure non introducta, Ecclesijs
cum maximè perniciosa sit, ijs præser-
tim in quibus animarum cura exerce-
tur (quoniam non facile quispiam facer-
dos illius Ecclesiæ curationem suscipit,
vnde ne victum quidem vsq; ad sequen-
tis anni initium sperare possit) nos pro-
pterea sacrorum canonum auctoritatem
secuti illud edicimus, ut si post Cal. Au-
gusti Ecclesiæ rector decesserit, is qui il-
lius Ecclesiæ fructus ad se pertinere as-
serit, ære alieno si qđ ecclesia habet per-
soluto, & detractis fructibus, qui ipsius
Ecclesiæ Rectori & ministris ad victum
atq; ad reliqua onera præstanda necessa-
rij erunt, quoad alij sequenti anno per-
cipiuntur, qui ex ijs reliqui fructus e-
runt, eos solum sibi retineat.

Decretum. XL.

De librorū
impressione
ac venditio-
ne.

CVM sæpè alias Summorum Ponti-
ficum, Gelasij in primis, Nicolai item, &
Innocentij Quarti constitutionibus fa-
ctum sit, ut libri falsi, adulterini, & pra-
ui, veteratoria quadam malorum homi-
num arte excogitati & conscripti in vul-
gus ne darentur; huic etiam rei quæ ma-
ximè perniciosa est, sanctè quidem Late-
ranensi Concilio Leo X. consuluit gra-
uissima edita constitutione, quæ est de li-
brorum impressione: quam constitutio-
nem, utpote quæ his temporibus in om-
nem partem valde admodum utilis ac
necessaria est, tum Concilio Tridenti-
no, tum Indice librorum Sedis Apostoli-
cæ auctoritate edito iussu est vel dili-
gentissime obseruari.

Nos igitur eam ipsam constitutionem,
& quod ipsius Concilij Tridentini au-
thoritate, Indicisq; regula sancitum est,
nostro ordinario munere, & Sedis Apo-
stolicæ auctoritate exequi cupientes;
& præsertim cum vsu compertum sit, li-
brarios plerosq; lucrī solū avidos & ap-

petētes libros quosdam imprimere, aut
impressioni tradere, ac venales publicè
habere, quorū lectione homines, in ma-
ximos & fidei, & morum, & vitæ erro-
res incidunt: has ipsis librarijs, seu li-
brorum impressionibus, ijs item qui li-
brum aliquem, scriptumve cuiusvis ge-
nesis aliud imprimendum curant, regu-
las præscribimus, ex eo Lateranensi &
Tridentino Concilio, & Indice librorū
desumptas; quas a omnibus & singulis
ipsis seruari volumus, propositis his po-
nis, quæ ipsdem Concilij, & ipso Indice
constitutæ extrema huius decreti parte
expressè continentur.

Ne librarius quispiam, seu librorum
impressor, aliūve qui libros vel alia cu-
iusvis generis scripta imprimenda cu-
rat, eos eave typis mandet aut imprī-
mat; nisi liber aut scriptum quod impres-
sioni tradendum est, primò recognitum
sit & comprobatum, eidemq; subscriptū
à nobis, & ab Inquisitore, aut ab eo cui
id curæ datum erit.

Cuius libri scriptive recognitio & com-
probatio, cum diligenter fiet, tum etiam
gratis.

Exemplar autem subscriptionem etiam
habeat, quæ ipsius auctoris manu ac no-
mine notata sit.

Libri scriptive quod impressum in lucē
dabitur, comprobatio imprimatur vel
in initio vel in fine libri.

Libro scriptive impresso nomen & co-
gnomen imprimentis appositum sit.

Cum primum autem libri scriptive im-
pressio confecta erit; eius nobis exēplar,
aut Inquisitori tradatur, aut ei qui no-
stra auctoritate eidem subscripserit.

Contra si quis fecerit, excommunicatio-
nis poenam subeat; libris præterea im-
pressis multabitur, qui publicè combu-
rentur; per annum item ab imprimendi
munere amotus erit, tum centum aureos
nummos soluet: quam multā locis pijs
& religiosis attribuemus.

Bibliopolis autem in libris tum emen-
dis tum vendendis ea omnia edicimus,
quæ & ipso toto Indice Sedis Apostoli-
cæ auctoritate edito, & regulis ipsis san-
cita & præscripta eis sunt; quæ item pro-
uinciali nostra Constitutione de hac ip-
sa re constitimus.

Frou. r. p. 3.
de profess.
fid. & c. p. 2.
s. episcopi.

Quæ

Quæ omnia communi sermone regulis quibusdam expressa, cum & nostra & Inquisitoris auctoritate alias sibi tradita sint; illa ipsa ab eis diligenter seruari mandamus, propositis poenis ac mulctis quæ ipsa eiusdem Indicis regula constituta sunt, & alijs præterea pro culpæ grauitate nostro & Inquisitoris arbitrio irrogandis.

Et quoniam hominum animis perniciem & interitum afferunt libri à pestiferis & hæreticis hominibus conscripti; non qui pro ea pastoralis curæ quæ gerimus, animarum salutem consulere nihilq; sanè prætermittere debemus, quod ad eam rem pertineat, Indicem ipsum vnâ cum his decretis in lucem dari volumus; vt nostri & vrbanî & diœcesani animarum curatores vnâ apud se habeant, studioseque legant. nam cum auctorum, quorû libri anathematis poena prohibiti sunt, nomina & cognomina alphabeti literis descripta ipso Indice notentur: tum regula traduntur quas nosse ij debent, quibus animarum cura commissa est; vt qui sibi in curam traditi sunt, eos cum opus erit, ipsi moneant; tum de libris cauendis, tum de regulis seruandis.

Quo in officij genere illud ipsi omnibus edicimus, vt si qui in suæ parochiæ finibus sunt, vel heredes, vel vltimarum voluntatum executores, qui libros habeant à defuncto relictos; illud eos moneant, quod decima regula grauissimè sancitum est, vt ne ipsi ipsos vtantur, aut in alios quauis ratione eos transferant, priusquam vel ipsos, aut eorum indicem, illi cui id negotij nostra & Inquisitoris auctoritate datum erit, attulerint, ab eoq; ipsos eius rei facultatem obtinuerint; id quæ nisi manifestò perspicuû sit, libros eius generis esse, vt illi ipsi omnibus permitti sint.

Hoc in genere ijdem eò diligentiores erunt, quò maximè nos id cupimus atq; optamus; vt vrbs & diœcesis nostra omnino libera sit ab ea nefariorum librorum peste, quæ fidelium animis perniciosa & exitiosa est.

Decretum. XLI.

ILLVD sacris Canonibus constitutum est, vt à singulis Parochis diœcesana Synodo cathedralici nomine solidi

duo exigantur; id quæ argumento honoris, qui cathedrali Ecclesiæ tâquam matri à cæteris parochialibus Ecclesijs tribui debet. nos tamen hanc pecuniæ summam, quæ superioribus temporibus huic Metropolitanæ Ecclesiæ eo nomine debita est, nec persoluta tamen, eam omnem etsi iure nostro exigere poteramus; quoniam quod eo nomine solui debet præscribi non potest, remittimus ac condonamus ijs ipsis Parochis, qui hoc ipsum cathedralicum præstare debebāt. Sed vt in omni re Metropolitanæ nostræ Ecclesiæ dignitatem & ius retineamus, & quantum in nobis est, conseruemus; illud vniuersos & singulos Parochos monemus, vt reliquis quæ Deo dante in posterum quorannis habebuntur Synodis diœcesanis, hos ipsos duos solidos, quos honoris ergo se Metropolitanæ Ecclesiæ iure debere iam sciunt, omnino persoluant.

Decretum. XLII.

NE quis clericus sacris ordinibus initiatus, qui ve beneficium ecclesiasticum obtinet, præstandis ijs quæ decretis his Synodalibus sancita sunt à nobis; illa vel excusatione, vel exceptione. vt possit, præsertim quòd ea ipsa ignorarit; nos propterea eorum vnicuique edicimus atque id iubemus, vt mensè postquam decreta hæc typis impressa in vulgus data erunt, ea quisque apud se habeat, & studiosè legat.

Quibus decretis ita promulgatis, quidquid fieri præstare iussum aut vetitum est, nisi facultate à nobis scripto impetrata; his ipsis obtemperatum esse declaramus, si id Vicario nostro generali præstetur, aut eius concessu agatur.

FINIS SYNOD. DIOEC. II.

Indicem Librorum prohibitorû, qui in veteri editione ex superioris Synodi decreto hoc loco impressus fuerat, quoniam ille iam denuo immutatus est, ne opus hoc plus iusto excresceret, omittendum censuimus.

Libellus item Canonum poenitentiarum & casuum reservatorum ex superioris quoque synodi decreto hoc loco in altera editione impressus, eodem modo re loco infra positus est.

na à parochis soluedum.

Hanc synodum omnes ecclesiastici apud se habeant.

Cathedrali
cui in syno-
do diœcesana

B 2 S Y-

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS III.

Habita Anno M. D. LXXII.

GREGORIO XIII. PONTIFICE.

CAROLVS BORROMEVS, S. R. E. TIT. S.
Prædix Presbyter Cardinalis, Dei & Apostolicæ Sedis
gratia Archiepiscopus Mediolani, Vniuerso nostro
Clero Mediolanensi salutem in Domino.



V M Romæ anno superiori effimus, in dictam à nobis diœcesanam Synodum, quam eo ipso anno habere statueramus, à Vicario nostro Generali Ioanne Baptista Castellio Protonotario Apostolico nobis absentibus celebrari iussimus. Is igitur in ea mandato nostro, nostraq; auctoritate aliquot decreta confecit; quæ vt executionem habeant, nos ea in lucem emitti volumus. Quamobrem vos, quod vestrum est, illa seruare, atque in vsum inducite, quo debetis & diligentia & obedientia audio. Valete in Domino. Mediolani ex ædibus Archiepiscopalibus, tertio Calendas Maij. M. D. LXXIII.

Indictio Synodi Diœcesanæ. III.

In nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Carolus Borromæus S. R. E. Tit. S. Prædix Presbyter Cardinalis, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus S. Mediolanensis Ecclesiæ, omnibus & singulis Christianis fidelibus Civitatis & Diœcesis nostræ Mediolanensis salutem in Domino.

Vra Pastoris (cuius ministerio Spiritus Sanctus utitur, in civitate cui

ille præest, piè sancteque instituenda) spectare in primis debet ad eam accomodatam pascendi rationem, quæ in augendo spiritu posita, ad colles, ad illa scilicet cœlestia tabernacula gregem compellit: id quod propheta Micheas diuinitus admonuit ijs verbis, Accedite ad montes æternos. Quo in pascendi genere, quoniam præter cætera valet multa sancta illa conciliarium rerum tractatio: hoc anno nos edicto iam promulgato, cum concilium provinciale ex Tridentino præscripto indiximus; tum diœcesanam Synodum, quam anno superiori à nobis indictam per inuætitudinem nostram haberi non licuit, celebrare volumus.

Quamobrem his nostris literis, vniuersos & singulos, qui Mediolani & in diœcesi nostra beneficia quævis ecclesiastica, etiã quæ sine vlla cura sunt, obtinent; quique sacris item ordinibus initiati sunt; eos præterea omnes tum sæculares tum regulares clericos, qui quouis iure aut consuetudine nostræ Synodo diœcesanæ interesse debent, monemus in Domino; eisdemque omnibus & singulis in virtute sanctæ obedientiæ, ac pœnis sacrorum canonum iure constitutis, iubemus; vt ipsi ea clericalis habitus honestate, quæ nostris provincialibus concilijs, & superiori diœcesanæ Synodo, nostrisque item edictis præscripta est, cum superpelliceis etiã mundis, die decimoquinto mensis Aprilis proximè sequentis, quem diem inchoanda

de diocesana Synodi certū indicimus, summo mane in nostram Metropolitanam Mediolanensem Ecclesiam conueniant; idq; non alij eorum nomine sed ipsi, nisi legitima causa quam probare debent, impediti sint, præsint: Inde autem, cum conuenerint, ne cuiquam discedere liceat, nisi impetrata a nobis facultate.

Edicimus præterea, id quod nostro provinciali concilio secundo decretum est, ut post indictę huius Synodi promulgationem, in omnibus & urbis & diocesis nostrę Ecclesijs parochialibus, quinta quaque feria in singulas hebdomadas, quoad ipsa Synodus absoluta ac dimissa de more erit, in Missa sacro oratio de Spiritu sancto dicatur; in Metropolitana autem, et Collegiatis processio num etiam minus singulis Dominicis diebus intus obeatur; ex animoq; preces fiant, quibus à Deo auxilium impetretur pro optimo Synodali tractationum euentu.

Monemus item eos omnes & singulos ecclesiastici ordinis homines, ut nec etiam in itinere quod Synodi causa huc facturi sunt, neque verò hic item, ab ea viuendi frugalitate, sacerdotali modestia atque grauitate, quę provinciali concilio priori præcepta est, discedant; sed eum exemplum fidelibus afferant, ut monet Apostolus, in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, & castitate; tum nobis à Deo optimo maximo, omni animi pietate, sacrificijs, precibus, ac ieiunijs auxilium implorare studeant. In quarum rerum fidem has litetas nostra nostrique Cancellarij manu signatas confici, sigilloque nostro muniri, & promulgari, Metropolitanęque nostrę, & Collegiatarum Ecclesiarum, Aediumque Archiepiscopaliū valuis publicę affigi iussimus. Quam affixionem habere eam vim volumus, ac si ipsis singulis quorum interest, illę allatę ac denunciata essent. Datum ex

Palatio nostro Archiepiscopali die 8.

Martij 1572.

DECRETA EDITA IN
Synodo Diocesana tertia
Mediolanensi.

Decretum. I.



Quia in ecclesia Sancti alicuius corpus reconditū est, cum eius dies festus agitur, tunc in ea de illo Sancto Missa sacrum ritu solenni fiat.

Sacrum reliquiarum quo die eorum festus agitur veneratur.

Locus præterea ubi eius corpus situm est, decenter ornatur; tum campanarum sono, ut Ecclesię institutum ac mos est, ea significatio fiat, qua cognosci possit festum diem in illa Ecclesia celebrari: & omnis denique alius adhibeatur Ecclesiasticę pietatis ritus ad recolendam Sancti illius memoriam.

Decretum. II.

In sua parochiali ecclesia dum Parochus concionatur, ne ulli sacerdoti, ac ne ei quidem qui vnā cum eodem Parcho in illa ipsa ecclesia curam animarū gerit, Missa sacrum facere, aut baptismini (si modo mortis periculum non imminet) sacramentum ministrare liceat.

Parochus in sua ecclesia concionante nemo minister celebrat.

Decretum. III.

Qui sacerdotes in ecclesia collegiata vel cappellas obtinent, vel elemosinarum nomine statis diebus ibidem Missa sacrum faciunt; qui præterea Clerici eidem ecclesię adscripti sunt; ij vnā cum eiusdem ecclesię clero publicas supplicationes obeant, nisi sacerdotes ipsi ab eo sint munere immunes, quoniam alteri ecclesię addicti iam sunt.

Beneficia obtinentes in aliqua ecclesia, vel in ea adscripti, ad processionem conueniant.

In omnibus item processionibus (ijs solū exceptis quę Ambrosianarū litaniarū tempore fiūt) Clerus vniuersus ad libri sacerdotali; vel alterius Archiepiscopi arbitratu deligendi præscriptū, semper aliquid canat cum ea re conuenient, cuius causa indictę sunt supplicationes.

Decretum. IIII.

Singulis diebus festis, qui vel Ecclesię præcepto vel consuetudine colluntur, in parochiali sua ecclesia Parochus vespertinum officium canat, datis tamen prius stata hora, ut moris est, campanarum signis.

Vespertinum officium in parochiali ecclesia festis diebus recitatur, & quinā inter esse debet.

Quicumque autem sacerdos in illa ipsa ecclesia quotidie, aut ter quaterve per hebdomadam Missæ sacrum facere debet, illum adiuvet ad id officium præstandum; nisi alterius ecclesiæ ministerio additus sit, aut ab Archiepiscopo addicatur. Si verò nemo alius tunc adest, quo adiutore ad canendum utatur; id vespertinum officium non cantu, sed voce alta & clara ita recitetur, ut ab ijs qui præsentibus adsunt, commodè audiri possit. Id præterea officium totum ritè sic dicatur, canaturve; ut psalmus nullus, neque quidquam aliud vlla causa omittatur, quod ad illius officij ritum pro festis eius diei ratione institutum sit.

Decretum. V.

Capellani processionibus sacratiss. Sacra in ecclesia inter sint in qua celebrant.

IDE M etiam Sacerdos, quo tempore in eadem Ecclesia sanctissimum Eucharistiæ sacramentum vel in Altari adorandum proponitur, vel inde in tabernaculo reconditur, vel processionis ritu per ecclesiam circumfertur, modò is alterius ecclesiæ ministerio additus non sit, præsens ibidem adsit, munusq; suum & operam præstet; idq; nisi Archiepiscopi concessu tunc ei alibi ministrare inferuireq; licuerit. Neque tunc mercedis quidquam aut laboris aut elemosinæ nomine petat, nisi quidpiam ei dari Archiepiscopus iusserit; vel aliquid mercedis eorum officiorum causa tributum sit, vel certus eo nomine census sit ijs Ecclesiasticis viris constitutus, qui ibidem interfuerint.

Quòd si tempore, quo Capellanus sacerdos in parochiali Ecclesia cum illis ut supra dictum est, actionum functionibus interesse deberet, aliò evocatus, funeri exequiisve, aut cultui alicuius diei festi operam suam navare velit: ob eas causas ab ipsius parochialis Ecclesiæ officijs ei abesse liceat; modò id iam parochio significaverit, ut alios Ecclesiasticos homines opportunè accersere possit, quo rum opera ministerio utatur, ad sacrarum functionum à quibus ipse absuerit, cultum.

Decretum. VI.

Matutinum octava corporis Domini qua hora dicendum.

QVIBVS in ecclesijs festo solennique die Corporis Domini, & reliquis septem deinceps diebus, matutinum offi-

cium quod de Corpore Christi Domini nostri dicitur, interdiu prioris diei ecclesiæ Synodi decreto recitari aut cani debet; id absoluto completorio statim dicatur canaturve, atq; adeo in tempore inchoetur, ut totum absolvatur ante solis occasum.

Quibus autem in Ecclesijs non matutinum sed completorium solum dicetur; hoc ipsum completorii officium recitetur statim vespertis absolutis.

Decretum. VII.

QVA in Ecclesia diuinorum officiorum ritus more Ambrosiano adhibetur, si in ea aliqua piorum hominum sodalitas instituta est; ne permittat Parochus illius sodalitates homines, etià eos quos disciplinatos vocant, in ea ecclesia alio uti ritu quam Ambrosiano, ad recitandas canonicarum horarum preces & officium.

Sodalitates officij ritu ambrosiano in ecclesijs item ambrosianis dicat.

Decretum. VIII.

FESTO die Beatæ Mariæ Virginis Purificationi dicato, candelarum; & die Dominico quæ de Palmis dicitur, Oliuarum benedictio in Ecclesia ipsa solum celebretur, neq; vllò alio præterea loco. Vtroq; autem tempore in singulis Ecclesijs ubi solennis illa Candelarum & Oliuarum benedictio facta est, aut in earum ambitu, alibive processio agatur.

Quo in processionis munere Clerus die festo Purificationis candelas, Dominico autem die palmarum oliuas aut palmas præeundo manibus gestet.

Candelarum & oliuarum benedictio in ecclesia fiat.

Decretum. IX.

CVM grandines, nimbi, turbines, & aliæ temporum procellæ imminet; ad eas tempestates sedandas, vel ut vocat, signandas, ne Sacerdos vasculum in quo sanctissimum Christi Domini corpus aservatur, adhibeat; sed tabernaculum accensis luminibus patefaciat, ut ea nimborum vi imminente, rogationes & preces à Clero populoq; coram Domino religiose fiant.

Sanctiss. Sacramenti expositio imminente tempestate.

Decretum. X.

NE vllus cuiusvis ordinis clericus proforibus Ecclesiæ stet, neque per vias aut vicos incedat, aliove vegetur, ne item

Superpellicem quibus in locis non deferend.

ab

ab Ecclesia egrediatur superpelliceo indutus: nisi cum processionibus, aliudve ecclesiasticum munus & officium obit, quod illud indumentum requirat.

Decretum. XI.

Baptismus infantum expositorum.

INFANS expositus tametsi collo appensum habeat testimonium, quod baptizatus fuerit, si tamen illum baptizatum esse alia ratione non constet, baptizetur, hac tamen verborum formula; Si tu es baptizatus, ego te iterum non baptizo; & si nondum es baptizatus, ego te baptizo &c. Quod si in ea testimonij scheda sit nomen adscriptum, quod illi in baptismo impositum esse asseratur, idem ipsi nomen imponatur; conserueturque etiam illa scheda de collo pendens; ac præterea quo modo, quoque testimonio munitus repertus sit, in libro baptizatorum describatur.

Decretum. XII.

Rite baptizatus ne iterum sub conditione baptizetur.

SACERDOS qui infantem ad sacram baptismi fontem delatum verè ritè; baptizatum esse sciens, eum iterum (quod nefas est) baptizare præsumserit, ea etiam conditione, Si es baptizatus, ego te iterum non baptizo, &c. præter irregularitatem quam incurrit, alia præterea graui plectatur poena Archiepiscopi arbitrati.

Decretum. XIII.

Parochus quibus conuiuijs ne interfit.

ANIMARVM curator qui baptismi sacramentum Infanti ministravit, ad conuiuium ne accedat, quod in ædibus parentum infantis recens baptizati ob id paratum erit. Nuptialibus præterea epulis, quæ sponsoꝝ quos coniunxerit, quibusve bene dixerit, nomine paratæ erunt, ne interfit; si in eis lusus, choreæ, saltationesve agendæ sint, aut amatorij vel lasciuji cantus canendi.

Decretum. XIII.

In puerperarum benedictione quæ cauenda.

AD preces quæ supra puerperam funduntur, cum post prolem emissam illa ætura gratias ad Ecclesiam se cõfert, Parochus puerperæ domû ne ingrediatur, etiam si mulier ob aduersam valetudinem Ecclesiam adire nequeat.

Fœminis præterea post puerperium ad Ecclesiam venientibus panis benedictus sub hostiæ forma ne præbeatur.

Decretum. XV.

QUICVNQVE in Diœcesi maiorem anni partem moratus est, si is in Pascha sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum non ab eo Parocho sumpserit, intra cuius parochiæ fines id temporis mæserit; quamuis se id ab alio Parocho sumpsisse asserat, in eum tamen non secus agatur, ac si ex illius parochiæ incolis vnus esset, qui totum ibi annum mansisset.

Si quis præterea sex tantum mensibus in diœcesi habitauerit; tantundemque temporis in aliqua vrbe parochia moratus, post Pascha ad illam se confert parochiam, in qua sacram Eucharistiam non sumpserit; hic tridui spatio fidem communionis Parocho exhibeat. Quod si non præstiterit, perinde habeatur, ac si sacram non sumpsisset communionem.

Decretum. XVI.

SACERDOTI, qui singulis & festis diebus & ferijs in anno Missæ sacræ pro alio facit, ne maior pecuniæ summa eleemosinæ nomine detur, quam sit, libellæ scilicet imperiales centum & octuaginta.

Neque Sacerdoti cuiquam, qui id Missæ sacræ faciendi munus per totum annum suscepit, quauis causâ causæve specie, ac ne sustentationis quidem aut necessitatis nomine plus petere exigere liceat.

Ad quam rationis normam ceteræ dirigantur eleemosinæ, ijs Sacerdotibus dandæ, qui certis anni aut mensis diebus Missæ sacrum fecerint.

Festis autem diebus duplum eleemosinæ, quod in ferijs eo nomine erogandum est, accipi licere vetitum non sit: modò tamen propter hanc dupli rationem nõ augeatur certa ea centum octuaginta libellarum eleemosina.

Sin autem Sacerdos quispiam plus quàm præscriptum est eleemosinæ petet, etiã si quod petierit non sit assecutus, poena plectatur arbitratu Archiepiscopi.

B 4 De-

Pasche tempore in ea quicq; Parochia cõmunice in qua maiorem anni partem moratur.

Quanta, cuique celebrati eleemosina danda sit.

Decretum. XVII.

Missarum in
vnaquaq; ec-
clesia in sin-
gulos dies
distributio.

SI in eadem Ecclesia certis hebdomada diebus coplures Sacerdotes Missæ sacrum facere aliqua ratione causave debetis, qui illi Ecclesiæ Rector præest, vel si Ecclesia est collegiata, Sacrista certos eis dies arbitrato suo præscribat; quibus diebus illorum vnusquisque in ea Ecclesia Missæ sacrificium faciat.

Illudque Rector aut Sacrista curet, vt singulis si fieri potest diebus, Missæ totidem, nisi aliter testator cauerit, celebrentur.

Quæ præterea Ecclesia ita angusta atque exigua est, vt vno tempore plures Sacerdotes in ea celebrantes mutuo se audiant, alterque alterum facile perturbare impedireve possit; ne eodem tempore plures quam duo Missæ sacrum faciant; vnusquisque ab altero, quam longè fieri potest, distet: idque omni tempore, tum maximè seruetur, cum vel exequiæ, vel dies festus, vel Indulgentiæ in ea Ecclesia celebrabuntur.

Decretum. XVIII.

In Missa con-
uentuali le-
ctio adiun-
gatur.

IN collegiata Ecclesia, vbi Dominici festisq; alijs diebus Missa conuentualis ritu Ambrosiano fieri solet, vetus ille ac perpetuus huius Ecclesiæ ritus seruetur, vt eidem Missæ sacro adscripta lectio ante Epistolam canatur, & is item quem vocant, Psalmellus.

Decretum. XIX.

Quibus in
ecclesijs ri-
tu Ambro-
siano, vel
Romano ce-
lebrandum
sit.

IN Ecclesijs Collegiatis, aut Parochialibus, Oratorijsve, aut Capellis, quæ in illis sitæ sunt parochijs, vbi ritum tantum Ambrosiano celebrandum est, Missæ sacrum more Romano ne fiat.

In ijs verò huius diocesis loci, vbi ritum solum Romano Missæ aliæque diuina celebrantur officia, ritum celebrentur non Ambrosiano sed Romano.

Neque alijs ad ea peragenda, celebranda ve libris quisquam vtatur, quam & Breuiario, et Missali Pij V. Pontificis Maximi iussu editis.

Decretum. XX.

Sexta feria
in quadrag.
Missæ sacri
ne fiat.

VT Ecclesiæ Ambrosianæ ritus ab vniuersis & singulis eiusdem Ecclesiæ

Sacerdotibus retineatur et conseruetur; ne Sacerdos vllus qui ritu Ambrosiano Missæ sacrum facere debet, id per Quadragesimam sextis ferijs, ne in regularium quidem Ecclesijs faciat, etiam vel funeris, vel exequiarum, vel alterius cuiusvis rei oblata causa.

Qui verò Sacerdotes, quamuis Ambrosianæ Ecclesiæ aliquo modo addicti, ritum tamen Romano sacrum facere solent, in Ecclesijs, vbi more Romano sit, ijs interdicitur ne sit.

Decretum. XXI.

QVI Cappellas obtinent, non alij eorum nomine, sed ipsi Missas diuinaque officia in Cappellis celebrent, quæ præstare debent illarum Rectores; nisi aliud ecclesiasticum beneficium obtineant, quod residentiam requirat, in eoque residentes huic muneri vacare non possunt; aut ex earum Cappellarum erectione dotationeue, aut legato vel donatione, aut facultate ab Archiepiscopo impetrata, etiam per alium id munus explere possint; aut alias sint legitime impediti.

Singula autem, ob quæ Capellanus se ab hoc munere immunem asserat, ab Archiepiscopo probentur.

Decretum. XXII.

SI ad Missæ sacrum faciendum, ad aliaque diuina officia peragenda in diei Festi celebritate, aut in funere, Sacerdotes alienæ Diocesis conuocandi aliquando sunt; ij solum ad ea diuinorum officiorum ministeria adhibeantur, qui à suo Ordinario testimoniales asserunt literas, quibus id perspicuum sit, eos à Missæ sacro faciendo, à diuinorumque officiorum munere non esse suspensos.

Idem præterea clericali & tonsura & vestitu eo sint, qui reliquis diocesis huius clericis præscriptus est: ijque ipsi item à Vicario Foraneo qui illius regionis curam gerit, ante probati sint idonei ad Missæ sacrum, & diuina officia ritu Ambrosiano celebranda; si modò in ijs Ecclesijs vbi tunc celebrandum erit, eo ritu diuina peraguntur officia.

Cappellani
ipsi p se in
suis cappel-
lis celebrent.

Sacerdotes
alienæ dio-
cesis ne ce-
lebrent sine
testimonia-
literis.

De

Decretum. XXIII.

Qui singulis diebus aliubi celebrare debet, nec illo die deest.

SACERDOS qui singulis diebus in Ecclesia aliqua missæ sacræ facere debet, aliqua tamen causa ratione sibi licere putat, frequentem eam missæ celebrationem semel in hebdomada intermittere: is ne illo intermissionis die missæ sacrificiū in alia Ecclesia faciat, nisi prius in locum suum Sacerdotem alium substituerit, qui id præstet, quod ipse in illa Ecclesia debet.

Decretum. XXIII.

Quomodo liceat parochus extra suam ecclesiam celebrare.

QUIBUS diebus Parochus extra parochialem suam Ecclesiam missæ sacræ facere permittitur; in quavis Ecclesia, quæ tamen Monialium non sit, ei illis diebus missam celebrare liceat. Sin autem certis anni temporibus munus ille suscipere voluerit missæ sacræ in Ecclesia faciendi, ubi eo munere adstrictus non tenetur; ne eum ad id illius Ecclesiæ Rector Sacristave ante recipiat, quam perspexerit ei licere facultate scriptis impetrata missæ sacrificium in illa Ecclesia facere.

Decretum. XXV.

Meretrices ne intersint missæ sacro. Sess. 22. de conc. de obser. & euit. in celeb. missæ.

CVM Tridentini Concilij decreto illud sancitum sit, ut is qui publice & notorie criminofus est, sacris interesse non permittatur; in eoque genere etiam sint meretrices illæ quæ se publice prostituunt, propterea Sacerdos missæ sacræ factururus, ubi scierit ibi publicam adesse meretricem, quæ sacris interesse velit, illam admoneat, operamque det, ut inde se abducatur: quod si noluerit, is missæ sacræ ne inchoet.

Decretum. XXVI.

Interpretatio decreti synodi diœces. 2. de elemosina diebus festorum pag. 337.

VT omnem tollamus dubitationem, quam apud aliquos ortam esse intelleximus ex Decreto vij. primæ Synodi Diœcesanæ Mediolanensis, in ea parte quæ habet, quod pecunia quæ ob sacra peragenda in capsula deposita erit, illam sacrista vel Ecclesiæ Curator ijs Sacerdotibus pro rata distribuat, qui eo die in illis ipsis Ecclesijs celebrarint: declaramus sensum illius Decreti non esse, pecuniam quæ pro elemosina oblata fuerit, totam inter eos esse diuidendam,

qui missas aut diuina officia eo die in ipsa Ecclesia celebraverint; sed eius curæ præfectum elemosinam tantum inter ipsos qui celebrarint Clericos partiri debere congruentem: Atque ideo, quod de elemosina distributa supererit, apud virum idoneum deponi mandamus, ut in aliam missarum celebrationem distribuantur, aut in alias res, quibus missæ sacræ eodem in templo decentius peragi possit, idque Archiepiscopi arbitratu.

Decretum. XXVII.

QVI in Pascha se ad sacerdotem regularem extra Diœcesim commorantem contulerit, ei que peccata sua confessus sit; huic tanquam inconfesso Parochus eo Paschæ tempore sacram communionem ne præbeat; nisi Sacerdotem illum ad audiendas confessiones ab Archiepiscopo, & ab eo in cuius Diœcesi moratur Episcopo, probatum esse perspexerit; idque scriptis, quorum vnum Archiepiscopi, alterum illius Episcopi subscriptione & sigillo munitum sit.

Nemo ad confessionem extra diœcesim se conferat.

Decretum. XXVIII.

CONFESSARIVS, sceminarum agrotantium confessiones, cuiuscunque illæ fuerint ætatis, ne audiat ostio cubiculi, ubi illæ decumbunt, penitus clauso.

Agrotantium mulierum confessiones ne audiantur ostio clauso.

Decretum. XXIX.

PASCHÆ tempore quot confessarios sacerdotes parochus in audiendis confessionibus adiutores sibi necessarios esse iudicauerit; totidem sibi ad illum sacram ministerium adiuvandum adiungere vetitum non sit, modò ij ad tale munus idonei ante probati sint.

Paschæ tempore quales liceat parochus sibi ad audiendas confessiones sacerdotes adiungere.

Decretum. XXX.

PAROCHVS, cui ad curam gerendam Sacerdos alius coadiutor datus est, ea etiam adiuncta facultate, ut Parochiæ suæ incolas in matrimonium coniungere possit; eius nomen, cognomen, patriam in matrimoniorum librum referat, notato præterea die, mense, & anno, quo is adiunctus est: quæ præterea auctoritas celebrandi nuptias, vel ab Archiepiscopo, vel à se concessa eidem erit, eam itidem eo libro describat.

Coadiutor ad matrimonium celebranda in libro referatur.

Decre-

Denuncia-
tiones ma-
trimonij ne
fiat, nisi spo-
sis petenti-
bus.

Decretum. XI.

DENVNCIATIONES matrimonij à Parocho ante ne fiant, quam ij quorum matrimonium denunciandum est; ipsi (si curæ suæ ambo subiecti sunt) & non alij eorum nomine (etiam si illorum parentes sint, aut ipsorum curam gerant) illas denunciations ab ipso Parocho fieri postulent, aut ut fiant, consentiant.

Quod si diuersis in Parochijs illi habitant, vnus & alter item Parochus hoc ipsum vt supra seruet.

Nec verò matrimonium alter Parochus denunciet, nisi ab altero Parocho certior factus sit de consensu illius, qui alterius est curæ subiectus.

Decretum. XXXII.

Denūc. fiat
dieb. festis
ex consuetu-
dine, & alia
quædam.

MATRIMONII denunciations quæ diebus festis fieri debent, non ijs solum festis diebus fiant, qui præcepto Ecclesiæ coluntur, sed ijs etiam fieri liceat, qui vniuersali huius Ciuitatis consuetudine seruari solent.

Eo autem die quo postrema fiet Matrimonij contrahendi denuntiatio, matrimonium ne celebretur, nisi is nouissimus dies sit ante Quadragesimæ aut Aduentus initium.

Omnibus autem matrimonij denunciationibus absolutis, si matrimonium ipsum absque legitima causâ intra mensem non contrahetur, Parochus Sponsos matrimonio ne iungat, antequam eiusdem matrimonij denunciations iterum factæ sint.

Decretum. XXXIII.

Denuncia-
tionū fides
fiat illis tan-
tū absolu-
tis.

PAROCHVS qui populo matrimonium denunciauerit, quod Parochiæ suæ incola extra illius fines contracturus est, nullam exhibeat in scriptis fidem, qua se aliquam eius matrimonij denunciationem protulisse significet, quousq; eas omnes quæ faciendæ erunt denunciations, omnino absoluerit.

Decretum. XXXIII.

Impedimē-
tum matri-
monij ne à
parocho de-
iciatur.

SI Parocho qui matrimonium promulgabit, aliquod denunciatur impedimentum, quamobrem inter sponfos illud contrahi non posse dicatur: is ne ad illius matrimonij celebrationem, neque

ad aliam progrediatur denunciationem, etiam si id impedimenti quod assertur, vel falsum, vel malitiosum sibi videatur, vel nullius momenti: sed rem, si intra quindecim millia passuum ab vrbe abest, ad Archiepiscopum deferat; si verò longius distat, Vicarium foraneum de impedimento quod proponitur, certiore faciat; neque de eo quidquam ante statuat, quam de eo quod faciendum sit, responsum acceperit.

Decretum. XXXV.

CVM sponsi benedicendi sunt; vtrūque, sponsum scilicet & sponsam Parochus benedicat.

Quo in benedicendi munere Missæ sacrum pro Sponsis fiat: nisi vel Dominicus, vel Festus alius dies sit, quo die ex Ecclesiæ instituto pro eis fieri nō liceat. quam ob causam tunc ne Parochus orationem, quam Collectam vocant, pro eis perorare in Missæ sacro omittat.

Decretum. XXXVI.

MATRIMONIUM ne in alia quam in Parochiali ea celebretur Ecclesia, intra cuius fines ij habitant, qui nuptias contrahere volunt. Quamobrem sacerdotes cui celebrandi matrimonij ab Archiepiscopo aut à Parocho auctoritas tributa est, ne sponfos ab eorum parochia illius rei causâ exire patiantur; sed ad parochialem Ecclesiam, in cuius finibus illi domicilium habent, ipse se conferat; eosque ibi matrimonio sanctè iungat.

Decretum. XXXVII.

NE à sponso, neque à propinquis, aut amicis eius sponsæ, quidquam in Ecclesia eidem sponsæ cum qua matrimonium tunc contractum est, vel contrahetur, dono detur.

Nec patiantur proterea Parochus illam in aliqua Ecclesiæ parte aut sedere aut stare, ad accipiendâ quæ ei offerentur munera.

Decretum. XXXVIII.

PAROCHVS alienæ diocesis sponsum sponsamve matrimonio ne iungat, etiam si is fidem ab suo afferat Ordinario, quæ testatum sit, eum nullo deti-

Sponsorum
benedictio
quomodo fa-
cienda.

Matrimo-
niū in paro-
chiali Eccle-
sia celebra-
tur.

Sponsæ ne
quid in Ec-
clesia dono
detur.

Paroch⁹ qd
seruare de-
beat in spo-
sis alienæ
diocesis ma-
trimonio iū-
gendis.

neri

neri impedimento, quin matrimonium cum illa contrahere possit; nisi prius ea fides Mediolani ab Archiepiscopo, in Diœcesi verò à Vicario foraneo sit com probata.

Decretum. XXXIX.

Canonicus in ædib⁹ ca nonicalibus habitet.

CANONICVS qui in ædiū ca nonicalium ambitu domicilium habet, in quo honestè habitare potest, in eo ha bitet, cibum capiat, & dormiat. Qui non paruerit, pro residente non ha beatur; nisi Archiepiscopus facultatem ei concesserit alibi commorandi: sin au tem idem in residentium numero nondū est adscriptus, pœnam luat Archiepisco pi arbitratu.

Decretum. XL.

Canonicus approbatus statim fru ctuum par ticipet sit.

QV I dignitatem Canonicatumve obtinebit, si examine primū habito is probatus est, & idoneus ad id muneris iu dicatus, quod illius dignitatis canonica tusve nomine præstare debet; in capitu lum statim adscribatur; adscriptusque residentie fructus, ceteraque emolumen ta percipiendi ius assequatur, illo abro gato faciendi per hebdomadam de eo periculi vsu.

Decretum. XLI.

Domus cōis cui paro chie adiudi canda.

DOMVS quæ diuersis parochiali bus subest Ecclesijs, ei parochiali adiudicetur Ecclesiæ, in cuius parochia est ipsius domus ianua, per quam in eam fre quentior est ingressus. Quod si locus in quo est ianua, in vtrius que parochiæ sit finibus; ei subijciatur Parocho, in cuius parochia maior est il lius domus pars. si verò dom⁹ ipsa eque in vtraque sit parochia, ei parochiali ad dicatur Ecclesiæ, quæ ipsi domui propior esse cognoscatur; nisi Archiepiscopo quandoque aliud decernendum aliqua ratione videbitur.

Decretum. XLII.

Res ad cer tos pios vsus relicta ne in alios vsus conuer tantur.

QV Æ ad certos vsus pios sunt reli cta, in alios etiam similes vsus ne conuer tantur, ne necessitatis quidem prætextu, etiam si testatoris hæredes ei rei assen tiantur; nisi Archiepiscopus re perspe cta eam præstiterit facultatem, quæ iu

re permittente ab eo dari poterit illius permutationis causa.

Decretum. XLIII.

QV Æ alicui presbyterorum colle gio relicta sunt, vt ab eo pauperibus in eleemosinam erogentur; neque in totū, neque in partem vniuerso illorum con uentui, neque alicui eiusdem consocia tionis clerico, ne paupertatis quidem prætextu distribuatur, nisi facultate scri ptis ab Archiepiscopo impetrata.

In eleemosi nam erogan da, ne alteri vsui adiun centur.

Decretum. XLIII.

QV ONIAM vsu compertum est, parochos plerosque, Litaniarum, & so lennitatis Corporis Domini Nostri Ie su Christi tempore, absque magno suo suorumque Parochianorum incommo do, ad Præposituras in quarum finibus habitant, se conferre non posse, vt priori Concilio diœcesano id ab eis faciendū esse statutum fuit: Idcirco vt ijs incom modis de opportuno remedio aliqua ex parte prouideatur, i tantum parochi il lis ipsis diebus ad Præposituras accedēt, qui ante decreti illius promulgationem ad eas se tunc conferre solebant; & ij præterea, quibus à Vicario illius regio nis singulis annis mandabitur, vt ad eas accedant.

Interpretatio decreti de cōueniē do ad præpo situras in li tanijs.

Diœc. 2. de cre. 13. pag. 338.

Decretum. XLV.

NE vlla bonorum ecclesiasticorum locatio fiat, ne ad breuissimum quidem tempus, nisi Notarius rogatus de ea lo catione instrumentum confecerit. Locator qui contrafecerit, arbitrio Ar chiepiscopi plectatur.

Locatio bo norū ecclef. sine instru mento nō fiat.

Decretum. XLVI.

IN eleemosina pro defunctorum of ficijs distribuenda id omnino obseruetur, vt nemini, qui duas tantūmodo Mis sas, in eadem Ecclesia in qua officia fiūt, pro mortuis celebrauerit, tantum detur eleemosinæ, ac sitres Missas ibidē dixisset; etiam si in alia Ecclesia pro anima eius pro quo officia habebuntur, se cele brasse asserat: sed tertia eleemosinæ pars ei subtrahatur, quæ vnicuique tres Mis sas in eadem Ecclesia tunc celebranda danda erit.

Eleemosina pro defunctorum offi cijs quomo do distri buenda.

Eleemo

Eleemosina autē quæ ipsa officia obeuntibus est distribuenda, in Ecclesia non detur.

Quod si sacerdos, cui ipsius officij onus incumbit, hoc non obseruauerit; ipse duobus mulctetur aureis; quæ multa dimidia eius sit, qui culpam illam Archiepiscopo in vrbe, aut Vicario foraneo in diocesi renunciarit.

Decretum. XLVII.

Si nē distri-
buatur item
qui non in-
terfuerit.

NVLLA eleemosinæ portio officio pro mortuis adscripta ijs clericis sacerdotibusve detur, qui Matutino, aut Missæ sacro quod pro mortuis fiet, solum interfuerint; sed ea portio ijs tantum distribuat, qui non per substitutionem personam, sed ipsi in toto & matutino officio & in Missæ sacro interfuerint; idq; nisi testatoris voluntate aliud cauetur. Matutino autem & Missæ sacro interfuisse censetur is, qui antequam prima pronuncietur lectio, in officio adfuerit, in eoq; præsens perseverauerit vsque in finem Missæ.

Si verò quid fortasse quod differri non patiatur, in aliqua Parochia acciderit, eamq; ob causam illius Parochus officio non absoluto discedere cogatur; huic nihil de eleemosina detrahatur, quæ ijs singulis distribui debet, qui toto officio interfuerint.

Pro mortuis autem officium integrum peragatur, ita vt & tres nocturni, quemadmodum ritus postulat, dicantur; & id omne reliquum absoluat, quod ad illius officij rationem pertinet.

Decretum. XLVIII.

Prandiu sa-
cerdotibus
funeris cau-
sa ubi paran-
dum.

CVM à defuncti hæredibus vel pro pinquis parabitur ijs clericis ientaculū pradiumve, qui ad funus ducendum, aut exequias, vel anniuersaria pro mortuis celebranda conuenerint; domi tantummodo eius parochi paretur, in cuius Ecclesia aut parochia officia diuina pro defunctis fuerint absoluta.

Sacerdotibus verò, qui non vocati ad ipsa officia obeunda, vel ad celebrandum pro alicuius diei festi solennitate accesserint, portio nulla detur eleemosinæ illis officijs seu solennitati addictæ; neq; ad ientaculum pradiumve admittantur cæteris clericis paratum.

Decretum. XLIX.

ANIMARVM curator, cuius parochiæ incolæ ad sepulcrum est efferendus, neminem clericum etiam regulare (nisi is vnâ cum Collegio suo sit) superpellicem latas habens manicas, & vestem ad talos vsque demissam non gerentem, funeri interesse patiatur.

Habitus clericorum in funere.

Decretum. L.

SI ad exequias, funera, aliaque pro mortuis officia in aliqua non parochiali Ecclesia, etiam si collegiata sit, obeunda, alij Sacerdotes sunt accersendi; ad ea in primis vocetur parochus, intra cuius parochiæ limites ipsa est Ecclesia, in qua mortuis officia fient.

Ei tamen nē maior eleemosinæ portio, detur, quam cæteris singulis sacerdotibus, qui præsentem ministerium suum præstiterint.

Parochus ad officium pro mortuis in primis vocetur.

Decretum. LI.

PAROCHVS, qui altaris pallium cuiuspiam etiā quauis dignitate prædito, ad funus ducendum, seu ad faciendas exequias commodauerit; suis sumptibus aliud illi simile comparet, quod pro funeribus commodauerat; idq; illius Ecclesiæ sit vnde alterū acceperat. Pallium verò quod funeri aut exequijs faciendis commodatum erit, ad altaris vsum ne amplius adhibeatur, nisi Archiepiscopi concessu.

Pallium altaris nē cuiquam pro funeribus commodetur.

Decretum. LII.

DECRETA quæ mox infra notata sunt, quotannis in Ecclesia, cum frequentissimus populus in Missæ sacro præsens adest, de scripto, sermone tamen vulgari summam expressa legatur & promulgentur certis ijs infra constitutis diebus.

Index decretorum quæ vulgari sermone certis anni diebus promulganda sunt.

1 Tridentini Concilij Decretum contra eos qui clandestinum matrimonium attentauerint, legatur initio Anni, & Calendis Nouembris.

Sess. 24. de reformatione. c. 3.

2 Eiusdem Concilij Decretum de ijs qui non soluunt decimas, Calendis Maij, & primo Dominico die Septembris.

Sess. 15. de reformatione. c. 12.

3 Eiusdem Decretum de usurpantibus bona & iura ecclesiastica; & pars illa Bullæ die Cœnæ Domini late, quæ est

Sess. 22. de reformatione. c. 21.

contra

contra eisdem, secundo Dominico die Quadragesimæ.

4 Edictum de ijs qui denunciant Hæreticos, hæresive suspectos, Dominico primo die & Aduentus & Quadragesimæ.

Tit. 3. decr. 17. pag. 74. 5 Prouincialis secundi Mediolanensis Concilij Decretum de Notarijs legata pia non denunciantibus, Dominico primo die Quadragesimæ.

Tit. 1. decr. 38. pag. 68. 6 Eiusdem de Notarijs & publicis vsuarijs, quibus interdictum est ecclesiasti-

ca & Christiana sepultura, Calendis Ianuarij, & feria secunda post Pentecosten.

7 Eiusdem decretum de inuentibus bona Clerici mortui, feria secunda post diem Dominicam Resurrectionis Domini.

8 Eiusdem decretum de melioramentis à conductore bonorum ecclesiasticorum factis, primo die festo postquam ad manus cuiusque parochi peruenerit, & deinceps singulis annis die Dominico secundo mensis Maij.

Tit. 3. decr. pag. 73.

Tit. 3. decr. 11. pag. 72.

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS IIII.

Habita Anno M. D. LXXIIII.

GREGORIO XIII. PONTIFICE.

In nomine sanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

Carolus S. R. E. Tit. S. Prædix Presbyter Cardinalis, Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus S. Ecclesiæ Mediolanensis.
Vniuerso Clero nostro salutem in Domino.



DIOECESANAM Synodum diuina auxiliante gratia iam quartam Mediolani nuper habuimus: in qua & pro vestra, & pro populi nobis commissi Christiana disciplina nos decreta aliquot confecimus ac promulgauimus: quæ nunc typis impressa in lucem prodire volumus. Iis in decretis sancientibus quod sanè studium nostrum fuit; profectò idem vos in illis seruandis atque exequendis vsque adeo diligentius prestare oportet; vt vel ex hoc ipso, quod vno obedientiæ spiritui debetis officio, in dies magis tum in gloria Dei, tum in salute animarum procuranda constet fructus synodaliū laborum. Valete in Domino. Mediolani ex ædibus Archie-

piscopalibus, pridie nonas Maij, anno Iubilei, M. D. LXXV.

Indictio Synodi Diocesane IIII.

In nomine Sanctæ & Indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Carolus Borromæus S. R. E. Tit. S. Prædix Presbyter Cardinalis, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus S. Mediolanensis Ecclesiæ, Vniuersis & singulis Christianis fidelibus Ciuitatis & Diocesis nostræ Salutem in Domino.

IESU CHRISTI sanguinem & viscera redolens cura pastoralis, omnes summæ sollicitudinis partes ab ijs summo perè deposcit, quos Spiritus san-

Ans. posuit regere Ecclesiam Dei. Id sane nos cum aliquando animo menteque reputemus; plane equidem agnoscimus hereditatem nostram in cruce eiusdem Christi Domini, & in laboribus plurimis. Quare studio perpetuo, vigilijs maximis, perenni; diligentia elaborandum nobis est, in muneris huius quod magnum & multiplex sustineamus, perfuntione. Iam hoc anno aliqua visitationum parte obuiamus: alia sunt, que pro nostri officij solitudine a nobis pretermitti non oportet. In ijs potissimum est anniuersaria illa olim veterum canonum iure, ac nuper Tridentino decreto constituta diocesane Synodi conuocatio atque actio: quam sollicitè amplecti debemus.

Quocirca his nostris literis vniuersos & singulos qui Mediolani & diocesi nostra beneficia cuiusvis generis ecclesiastica, etiam quæ sine ulla cura sunt, obtinent; quique sacris item ordinibus initiati sunt; eos præterea omnes tum seculares tum regulares clericos, qui quoniam iure vel consuetudine nostræ Synodo diocesane interesse debent, monemus in Domino; eisdemque omnibus & singulis in virtute sanctæ obedientiæ, ac poenis sacrorum Canonum iure sancitis, iubemus atque edicimus, ut ipsi clericali habitu decenti nostris prouincialibus & diocesanis Concilijs edictisque præscripto, ac superpelliceis præterea mundis induti, die decimo sexto mensis Nouembris proximè sequentis, quem diem inchoandæ diocesane Synodi certum indicimus, summo mane in nostram Metropolitanam Ecclesiam Mediolanum conueniant: idque non alij eorum nomine, sed ipsimet (nisi legitima causa quæ nobis probare debent, impediti) omnino præsentent. Inde autem, cum conuenierint, ne cuiquam discedere liceat, nisi missione a nobis impetrata.

Edicimus præterea, id quod nostro prouinciali Concilio secundo decretum est, ut post indictæ huius Synodi promulgationem, in omnibus & vrbis & diocesis nostræ Ecclesijs parochialibus, quinta quaque feria in singulas hebdomadas, quoad ipsa Synodus absoluta ac dimissa de more erit; Missa de Spiritu sancto, aut si quando officij ratio aliter

postulet, oratio de eodem in Missa sacro quod sit, dicatur.

In Metropolitana autem & Collegiatis Ecclesijs, processionum etiam munus singulis Dominicis diebus intus obeatur; ex animoque preces fiant, quibus a Deo nobis auxilium imploretur in illa Synodali rerum tractatione.

Et quoniam religiosam animi præparationem hæc Synodalis actio ab ecclesiastici ordinis hominibus potissimum requirit, qui præsentent adesse debent; hoc eos omnes & singulos, quod puriores ad eam conueniant, vehementer in Domino monemus, ut dominico die quod proximè futuram Synodum antecedit, ipsi primam peccata confessi, non solum sacerdotes Missæ sacrum faciant, sed reliqui singuli cuiusvis ordinis clerici sanctissimam Eucharistiam sumant; hocque idem etiam omnes summo mane præsentent eo ipso die, quo adiutrice Dei gratia a nobis Synodi initium fiet.

Quod autem sanctius triduanæ illæ Synodales actiones habeantur; illud tum sacerdotibus, tum clericis vniuersos singulosque magnopere hortamur, ut tribus ipsis statim Synodi diebus ieiunent: cum præsertim omnis illa Synodalis tractatio sub initium aduentus Christi Domini cadat ritu nostræ Mediolanensis Ecclesiæ, quo sacri aduentus tempore, cum sicut olim, ita nunc a quibusdam pijs fidelibus ieiunium etiam fiat; tum ab ijs quoque illud fieri æquissimum est, qui abstinentiæ, ieiunij, christianarumque virtutum exemplo cæteris præluere debent.

Illud item edicimus ac iubemus, ut iidem & vniuersi & singuli, nec etiam itinere quod Synodi causa huc facturi sunt, nec verò hic item, ab ea clericali vitæ disciplina, sacerdotali morum grauitate prouincialibus & diocesanis nostris Synodis præcepta discedant: sed ita se gerant, in verbo, in conuersatione, in charitate, quemadmodum Apostolus monet: ut cum [eos posuerit Deus, non in iram sed in acquisitionem salutis, & in edificationem, officij sui memores, ambulent dignè Deo, per oia ei placentes,] & quæ edificationis sunt agentes, ut in illis glorificetur nomē Dñi Iesu Christi.

SCIANT

SCIANT verò vrbis & diœcesis nostræ fideles, Synodalem hanc actionē à nobis indictam præcipuum quoddam charitatis studium ab ijs ipsis postulare, quibus in Christo ministramus; cum illa omnis eò pertineat, vt per nos [gressus illorum dirigantur in viam salutis.] Quare paterna cohortatione eos vehementer in Domino admonemus, vt & sua & nostra causa nobiscum orationis studium adhibeant: dieque Dominico Synodum præcedente, initio scilicet sacri Aduentus, primum verè penitentes & confessi, sacram communionē sumant; hoc maxime precantes, vt Dei auxilium te misericordia, nos ea, quæ ad nostram, eorumque omnium qui curæ nostræ commissi sunt, salutem pertinent, diligenter sancteque agamus. In quarum rerum fidem has literas nostra nostrique Cancellarij manu signatas confici, sigilloque nostro muniri, & promulgari, Metropolitaneque nostræ, & Collegiatarum Ecclesiarum, Aediumque Archiepiscopaliū valuis publicè affigi iussimus. Quam affixionem habere eam vim volumus, ac si ipsis singulis quorum interest, illæ allatæ ac denunciatæ essent.

Datum ex Palatio nostro Archiepiscopali, Die 18. Septembris. 1574.

DECRETA. EDITA IN SYNODO Diœcesana quarta Mediolanensi.

Decretum. I.

Ieiunij pridie festi diei S. Ambrosij seruandum.

S A C R I diei, quo B. Ambrosius singulari Dei munere & gratia Episcopus populo Mediolanensi datus est, celebritas, eò maiorem ab illo cultum deposcit, quò plura is beneficia tanto patrono intercedente, perpetuis temporibus à Deo totius consolationis, & patre misericordiarum accepit. Quorum nos beneficiorum memoria & recordatione excitati, proque animarum salute, cupientes à clero populoque nobis commissio debita religionis studia præstari, quo potissimum tempore id omnis pietatis ratio postulat: pridie festi eius diei à fidelibus ieiunium seruandum

dum declaramus & decernimus.

Quod ex præcepto ieiunium in calendarium perpetuum eo statim die adscribitur, tum à parochis & vrbis & diœcesanis Dominico die proximè præcedenti populo religiosè denunciari mandamus.

Decretum. II.

PAROCHIALIS Ecclesiæ festo die, & in diœcesi, & in vrbe (prout etiam ex veteri consuetudine compertum est) illius Parochiæ incolæ ab omni seruilis opere abstineant; reliqua præsent, vt provincialibus nostris Concilijs sanctum est, ad religiosum festi diei cultum.

Quo præterea die Parochus, quæ præcipue tertio Provinciali Concilio de vniuersiusque Parochiæ festo colendo constitutus, ad excitandam fidelium pietatē accurate exequatur.

Qui item illius Parochiæ adueticij, incolæ, & hospites, peregriniue sunt festum eundem diem seruent.

Qui in ea parochia habitant, si illo festo die ad opus faciendū aliò dolose in fraudem abierint, eos grauiter Parochus arguat.

Decretum. III.

VT fideles nostræ curæ commissi, quo temporis spatio debent, diebus festis religiosè colendis ab opere seruilis abstinere; pro vrbis & diœcesis nostræ consuetudine, festi diei initium, à media nocte quæ illius diei celebritatem proximè præcedit, fieri; & sequenti itidem media nocte eundem diem terminari & concludi declaramus atque decernimus.

Decretum. IIII.

FVIT olim tanti apud antiquos patres ille status in Ecclesiam propriam Parochialem fidelium conuentus, vt ad hanc disciplinam populi Christiani institutioni valde accommodatam retinendam, certis decretis cautio aliqua adhibita sit.

Primo enim hoc iussum est, vt Dominici festis diebus parochi sacerdotes, antequam Missæ sacrum faciant, plebem interrogent, si alterius Parochiæ fidelis adsit; qui proprio contempto presbytero ibi Missam audire velit; quem si inuenerint, statim inde eiciant, & in Parochialem suam Ecclesiam ad Missam audiendam redire compellant.

Deinde

Festus dies ecclesiæ parochialis à parochia incolis colendus.

Tit. de fest. die. cultu. §. Quò religiosius. pag. 87.

Qua hora festus dies incipiat, & desinat.

Fideles diebus festis conueniant ad Ecclesiā parochialem.

Deinde illud planè vetitum extitit, aliè
nè Parochiæ fidelem à Parocho ad Mis-
sam non recipi, nisi in itinere fuerit, &
placitum ibi habuerit.

Cuius veteris disciplinæ restituendæ, in
vsumque reuocandæ desiderio flagrans
sacra Tridentina Synodus, ab Episcopis
fideles cum hoc moneri voluit, vt fre-
quenter ad proprias parochiales Eccle-
sias, saltem Dominicis diebus, Festisq;
maioribus accedant: tum illud etiam di-
ligenter, vnumquemque teneri vbi cõ-
modè fieri potest, Parochiæ suæ interes-
se ad audiendum verbum Dei; ac pro-
inde id præterea statuit, ab animarum
curam gerentibus, inter Missarum solen-
nia aliquid ex ijs quæ in Missa leguntur,
exponi; & sanctissimi illius sacrificij my-
sterium aliquod explanari; plebes sibi
commissas salutaribus verbis pasci; eas-
demque doceri, quæ scire omnibus neces-
sarium est ad salutem; in lege Domini
erudiri; & sacra eloquia illis explanari;
tam in vnaquaque Ecclesia parochiali
pueros fidei rudimentis instrui.

Nos igitur eisdem Tridentinæ Syno-
di decretis, & veteri salutari exemplo
adducti, cum populum curæ nostræ com-
missum rebus ad salutem necessarijs in-
structum per bona opera ad præmium
sempiternum perducere summopere in
Domino cupiamus; nè fructibus ijs ca-
reat, quos percipiunt, qui ex sanctorum
Patrum monitis ad parochialem Eccle-
siam frequenter accedunt: hæc nostra
monitione vniuersos & singulos nobis
in curam traditos fideles cohortamur,
ac per viscera misericordiæ I E S V
CHRISTI obsecramus atque obte-
stamur, vt quamuis in suis vicinijs, oppi-
dis, & suburbijs, oratoria, capellas, alias-
ve Ecclesias habeant, vbi sanctissimo
Missæ sacrificio interesse possint; fre-
quenter Dominicis saltem alijsque so-
lennibus festis diebus ad suam quique
parochialem Ecclesiam conueniant: vbi
à Parocho, cui eorum cura commissa
est, verbo Dei pascantur, fidei Christia-
næ rudimentis alijsque animarum salu-
ti necessarijs præceptis erudiantur; ad
sanctissima Sacramenta religiosius per-
cipienda instruantur; ad eorundemq;
frequenter vsum, vt illa sacra Synodus

optat, paternis eius cohortationibus in
dies magis inflammentur; tum ab eodẽ
item audiant, qui dies festi, si qui in heb-
domadam inciderint, colendi; quæ vi-
gilia ieiunare seruanda sint; discant
ab ipso item, quæ Christianæ pietatis of-
ficia in illis religionẽ colendis præstari
oporteat; ac quæ præterea supplicatio-
nes, processionesve, aut stationes, oratio-
nes, indulgentiæ, iubeat indicatur; quæ
matrimoniorum denunciationes fiant;
quæ item pro ratione temporum admo-
nitu iussu nostro ad diligentiorẽ eo-
rum institutionem promulgentur.

His, atque adeo alijs fructibus, qui ex pa-
ternis Parochi vel in cohortando vel in
monendo officiis existunt, eos carere cõ-
tingit, qui ad Missæ sacrum ijs diebus in
suam parochialem Ecclesiam non con-
ueniunt.

Immo verò quòd hoc audiendæ illis die-
bus Missæ parochialis munus à fidelibus
minus diligenter præstatur, & à quibus-
dam planè negligitur, multa incommo-
da existunt: hinc sæpè fidei articulorũ,
& Dei sanctæque matris Ecclesiæ præ-
ceptorum, quæ ad salutem consequendã
Christianum hominem nosse oportet,
in plerisq; imperitia; festorũ dierũ cul-
tus neglectus; debita Christianæ pietat-
is opera non exulta; non cognita Chri-
stiana familiarum institutio; languẽ-
scens sacerdotum parochorum omne of-
ficiũ, eorum aliquis contemptus, san-
ctissimorum institutorum, & sacrorum
Canonum violatus vsum; hinc denique
in Ecclesijs parochialibus, quæ à maio-
ribus tanto pietatis studio exedificate
sunt, instaurandis, ornandis, sartis, testif-
que habendis cura multis ex partibus
neglecta; in illisque nulla aut penè exi-
gua ecclesiastica ad diuina officia obeun-
da necessaria suppellex.

His tot tantisque malis atque incommo-
dis vnusquisq; occurrere studeat, id di-
ligenter exequendo, quod sanctorum Pa-
trum suadet institutum, quod Tridenti-
na Synodus moneri iubet, quod ex illius
iussu nos de vniuscuiusque vestram sa-
lute solliciti, paternis vocibus cohorta-
mur, & monemus in Domino.

Nec verò quemquam aliquod, quod vel
ex parochialis Ecclesiæ aliqua distat,ia,
vel

vel ex pluvia, frigore, estu, temporumve vicissitudine existit, incommodum ab hoc officio deterreat: immo verò ad illud diligentius exequendum, prout in Domino confidimus, se quisque eorum accendat necesse est; qui salutis suae memores, huius rei gravitatem eorum quae commemorata sunt ratione perpèderent; quique aliquando secum animo reputabunt, non solum parochialem Ecclesiam sibi datam esse, in qua primum baptismo suscepto Christo Domino renati alijs Sacramentis aluntur ad perpetuam salutem; sed parochum etiam Sacerdotem sibi loco parentis esse debere, quem diligant, colant, atque obsequantur; hoc sibi proponentes, illum pro fidelibus sibi commissis apud Deum internum ac deprecatorem esse, divinae legis interpretem, dispensatorem mysteriorum Dei, Christianae vitae & morum disciplinae magistrum, à quo omne petant pie recteque agendi consilium, ac ministrum denique omnium ferè, quae ad salutem eis necessaria sunt.

Huius autem nostrae monitioni & si omnes pro praecipua suae salutis cura audientes esse debent; in primis tamen patres familias, tutores, curatores, ludi magistros, ceterosque aliorum modo rationi curationive praefectos cohortamur, divinaque contestatione admonemus, ut de sua & aliorum quorum curam gerunt, salute solliciti, primum ipsi hanc nostram monitam amplectantur; tum illos etiam crebris cohortationibus ad illa exequenda inflamment; idque curent, ut non solum Missae & divinarum officiorum tempore illi in parochialem Ecclesiam conveniant; verum etiam, ut institutas in ea doctrinae Christianae scholas praescriptis illis diebus frequentent.

Illud norint praeterea universi curae nostrae commissi fideles, pro modo culpe nos gravius cum illis acturos esse, qui è frequenti ad parochialem Ecclesiam conventu cum tam salutaria in via Domini adiumenta habere potuerint; ijs neglectis, contemptisque eo conventu, illos còpertum erit, vel ad fidem necessaria ignorare, vel statuta ieiunia non egisse, vel festorum dierum cultum violasse.

Ut autem nostra haec monitio crebrius

repetita, diligentiusque emulgata, fidelium mentibus animisque inlixa haereat, quò studiosius ipsi in illius executionem, quemadmodum vehementer in Domino optamus, incumbant; eam communè sermone explicatam, de verbo ad verbum à singulis parochis quàm saepissime populo sibi commissio legi & recitari mandamus.

Decretum. V.

SACERDOTES, & Clerici in feriotes, Dominicis festisque diebus, quae hora in choro divinis officiis concelebrandis adstricti non sunt parochum intra cuius parochiae fines habitant, in doctrinae Christianae scholis adiuvent; in urbe ad praescriptum eorum, quibus id curae ab Archiepiscopo datum erit; in diocesi autem Vicariis foraneorum.

Si quis verò pagus aut vicus frequens est; ubi (quoniam ab Ecclesia parochiali distet, ab eoque non longe oratoria, capellaeve) doctrinae Christianae scholam Vicarij foranei iudicio erigi expediat; hoc idem Vicarius iubeat, ut illius pagi, seu vici, seu earum capellarum Sacerdotes Clerici, id Christianae doctrinae scholas adiuuandi munus, quod in parochiali Ecclesia illis iniunximus, in ipsis capellis oratorijsve statuto tempore praesentent.

Si quando praeterea in diocesi per pluviam vim, niues, aliamve temporis gravitatem, viae aut itineris difficultati adiunctam, ad eiusmodi scholas in parochiali Ecclesia qui debent convenire difficilius possunt; illud etiam idem Vicarius procuret, ut tunc in oratorijs, vel capellis propinquiorebus, aut saltem si non potest, alio honesto loco, per Clericum idoneum, seu per alios scholae sodales in vitae & doctrinae Christianae studio instructiores, aliqua tum tradenda, tum praecipienda eiusmodi doctrinae exercitatio fiat; ne ob ullam causam statutis diebus hoc institutum, atque pabuli spiritualis vius illis desit.

Decretum. VI.

SICUT sanctorum imagines sanctae & decenter exornari postulat Christianae pietatis cultus; ita cavendum sum-

C

moperè

Sacerdotes
& clerici festis diebus ad doctrinae christianae scholas conveniant.

Sanctorum
imagines de
center exor
nandae.

moperè est, ne quod ad ornatum adhibetur, parum conveniat cum illorum sanctitate.

Quare quæcunque indumenta & ornamenta, quouis genere ea sint, quibus illæ exornantur, eiusmodi sint, ut nihil in ipsis inepti, nihil profani, nihil indecori, nihil denique inhonesti, aut quo fidelium mentes oculique offendi possint, conspiciatur, ut etiam Tridentino Concilio sancitum est.

Self. 25. dec. de Inuoc. sanct.

Compatres rudes fidei rudimenta zate recitēt.

Decretum. VII.

UT Parochus constet, compatres fidei rudimenta non ignorare, cum eos ita rudes Prouinciali Concilio, & Synodali decreto illud munus obire vetitum sit; ne quos aliunde iam certo non scit fidei initijs instructos esse, ad id officij munerisve prius is adhibeat, quam sibi illi fidei Symbolum, orationem Dominicam, ut veteri Canone iustum est, tum etiam Salutationem Angelicam recitarint; interrogatique de fidei articulis ostenderint, se rerum quas ad salutem necessarias scire vnumquemque fidelem oportet, notitiam habere.

Decretum. VIII.

CAVEAT Parochus, Sacerdosve baptizans, ne ad infantem baptizandum alio christumate utatur, quam eo, quod illo ipso anno consecratum est; nisi periculo mortis instante.

Christina in baptismo.

Decretum. IX.

TABERNACULI, ubi sacratissimum Corpus Domini asseruatur, & armarij item ubi sacra olea statis vasculis inclusa custodiuntur, & fontis item baptismalis clauis Parochus diligenter cauteq; apud se custodiat; ac ne Clerico quidem ministro illas villo modo committat.

Claues tabernaculi & sacrorum oleorum a parochio custodiantur.

Decretum. X.

PAROCHVS cum ad frequentissimum Sacramentorum usum Parochiæ suæ fideles cohortet, ut Prouinciali tercio Concilio sanciuimus; tum crebris monitis illud quod Siluerius Pontifex Maximus statuit, in consuetudinem reuocare studeat, ut qui sæpius non communicant singulis saltem Dominicis diebus in Quadragesima Corpus Domini sumant; ac præterea diebus Dominiq; aduentus.

Parochus fideles ad sacramenta adhortetur. Tit. quæ ad sac. Euch. initio. pag. 22.

Decretum. XI.

AD ægrotum Parochus ipse, nisi inualitudine, aliave necessaria causa impeditus sit, Corpus Domini deferat. si vero aliquando in hoc ministerio necesse habet alio Sacerdote uti; ne alio utatur, nisi quem ad confessiones audiendas concessa scriptis facultate Archiepiscopus probauerit, idoneumq; iudicauerit; cum dæpe cõtingat, ægrotum cui sanctissimum Corpus Domini deferatur, iterum confiteri velle, propterea quod post peractam confessionem aliquid commiserit, vel ante commissum recordatus sit.

Parochi officium in cõmunione & grotatium.

Decretum. XII.

NE Parochi, Sacerdotesve alij intra Missarum solennia, quidquam quod profanum sit, quodq; ad rerum eiusmodi cõtinationem attineat, de altari populo pronuncient, aut eulgent.

Nihil profanum de altari enunciantum.

Decretum. XIII.

QUOD Prouinciali secundo Concilio iustum est, in Missa conuentuali & parochiali, cum Corpus Domini eleuatur, signum sono campanæ dari: in alijs Missis id ita præstetur, ut tunc paruulū tintinnabulum, aut è latere altaris appensum, aut à sacristia allatum, à clerico ministro certis distinctis ictibus pulsetur.

Tintinnabulum cū corpore Domini eleuatur pulsandum. Tit. 2. decre. 6. pag. 66.

Decretum. XIII.

QVO planius casus nobis reseruatos confessorij Sacerdotes perpetuo norint, cum pro temporum varietate eorū reseruatiōem à nobis aliquando mutari expediat; nos præter casus Episcopo canonum iure consuetudineve reseruatos, & præter excommunicationes atq; censuras, quæ vel à iure, vel ab homine existunt, quas hoc decreto nobis perpetuo reseruamus; eos tantum casus declaramus nobis reseruatos, quos singulis annis in Synodo, aut aliter promulgatos reseruauerimus: ita tamen, ut quæ eorū promulgatio proximè facta est, vim habeat quoad altera fiet: & sic itidem perpetuo deinceps.

De casibus reseruatis.

A quibus casibus & censuris si quis confessorius Sacerdos cuiusvis ordinis sine facultate scripta à nobis data aliquem absoluerit attentarit, excommunicatione

Dioc. 2. dec. nis poenam Synodo dioecesana prima
18. §. si qui constitutam ipso facto subeat.
vero. pag.
319.

Decretum. XV.

Parochi er-
ga aegrotos
& morietos
officia.

PAROCHVS, cum ad aegrum
qui à parochiali Ecclesia longius abest,
grauiter ac non sine periculo mortis fe-
bri morbove laborantem sanctissimum
Corpus Domini defert; ne vbi ad paro-
chiale domicilium ipse redierit, mortē
ille prius obeat, quam ad extremæ vn-
ctionis Sacramentum eidem ministran-
dum reuerti possit, vasculum etiam sā-
cræ illius vnctionis secum ferat, illam
ei, postquā Corpus Domini præbuerit,
ministraturus: si ita pro morbi ingraue-
scentis ratione, mortisque periculo fa-
ciendum censuerit.

Vbi Sacramenta aegro ministrant, dū
ille sermonis & sensuum vsu non ami-
sit; eum breuibus, & suauibus, ardenti-
busq; verbis excitare ad desiderium vi-
tæ æternæ, & ad spem de diuina miseri-
cordia concipiendam, ne opportunē de-
fistat: tum cum propē moribundus est,
in illius animæ commendatione, quam
maxima potest intima animi pietate, sta-
tas religiosas sanctasq; preces recitet.
Curetque toto eo tempore, vt domestici
simul omnes qui adsunt, pro eo Deum
piē precantur.

Vbi hoc officium piē accurateq; præ-
stiterit, si aeger adhuc viuit, aut animam
agit; ne eidem præsens adesse, omniaq;
salutaria officia prestare omitat.

Si verò adesse aliquando non potest;
vel quia alijs grauiter aegrotantibus Sa-
cramenta ministrare necesse habet; vel
quia necessarijs parochialis curæ occu-
pationibus alijs impeditur; tunc ea pie-
tatis officia illi à Sacerdote (si quis alius
eo loco est) sollicitè prestari curet.

Ad quod etiam officium sibi hoc sub-
sidium cum opus est, comparet; vt sōda-
litaris sanctissimi Sacramenti, aut do-
ctrinæ Christianæ homines aliquos, pa-
rochiali sua diligentia ad consolationis
& spei excitandæ officia, alijsq; eiusmo-
di instructos adhibeat.

Hoc etiam Parochus domesticos qui
egroti curam habent, moneat, vt ne post
extremæ quidem vactionis Sacramen-

tum, quod ipse ei ministrauerit, corpo-
ris curam deferant.

Singulis mensibus vnusquisque Vica-
rius foraneus à suæ regionis parochijs
perquirat, qui obierint; ijsq; animam
agentibus an illis præsentes adfuerint;
an curæ & pietatis officia omnia eisdem
moribundis præstiterint; tum vbi op-
portunē in mortuorum agnatos affines-
ve inciderit, parochialium Sacerdotum
debitum officium ab illis diligentius re-
cognoscat.

Quod si eos negligentiores esse ani-
maduerterit, vbi primū illos vt par-
est reprehenderit, tum eorum negligē-
tiam culpamve ad nos deferat.

Decretum. XVI.

QVÆ à Summis Pontificibus con-
stitutiones, literæve decretales, ad Tri-
dentinorum, quæ de matrimonij impe-
dimentis sunt, decretorum declarationē
editæ sunt; eas cum à cæteris, tum à pa-
rochis præcipuē non ignorari oportet.
Cui rei vt occurramus, huic decretorū
libro in fine illas typis impressas adiun-
gi censuimus.

Constitutio-
nes ad ma-
trim. spe-
ctantes pa-
rochi nouerint.

Decretum. XVII.

QVO studiosius populus curæ no-
stræ commissus in officijs Christianæ
pietatis instituitur, ex diuinæque legis
præceptis institutum vitæ genus sequa-
tur; id Parochus præstet, vt aliquando
ineunte præsertim Quadragesima, pa-
tresfamilias qui in parochiali vicinia
parochialibusve finibus sunt omnes ad
Ecclesiam parochialem conuocet, ho-
ra quam commodam is censuerit.

Quo in patrumfamilias conuentu, tum
constitutionem nostram Concilio tertio
Prouinciali de patrumfamilias officio
familiaq; institutione editum de scri-
pto legat, singulasque eius partes expli-
cet: tum alia præterea doceat, quæ op-
portuna existinauerit, quibus illi se, fa-
miliamque suam in Christianæ vitæ di-
sciplina conforment.

Parochi offi-
ciū erga pa-
tresfam.

Tit. de ijs q
ad mat. fa-
m. pertln.
§. sicut vber-
rimus. pag.
103.

Decretum. XVIII.

PRIMO Prouinciali Concilio ali-
qua de exorcistis constituimus, in qui-
bus ad illius muneris rectē gerendi ra-
tionem

Quedam de
exorcistis.
Tit. de exor-
cista. pag. 30

tionem hæc præterea præscribenda censuimus.

Ne igitur Sacerdoti, Clericove seculari aut regulari exorcismum energumenis adhibere liceat, nisi is exorcizandi facultatem scripto exaratam à nobis impetrarit.

Quæ facultatē ubi quis probatus obtinuerit, hæc quæ mox infra ordine præscribentur, accuratè seruet atq; exequat.

Antequam exorcizare aliquem aggredditur, perquirat in primis energumeni energumene vitæ ac mores; tum exploret actiones; & medicum si expedire censuerit, consulat, adhibeat ve: ut videat, an quod ab illo illave agitur, fiat morbi alicuius aut bilis atræ vi; an spon tē ac dissimulanter; an dæmonis malorumque spirituum vexatione.

Videat item, an ille excommunicationis vinculo irretitus sit, anq; absolutionem acceperit.

In religioso exorcizandi munere, eiusve occasione, non modò questum fugiat; sed ne doni aut muneris quidquam vel minimum capiat.

Ne in ædibus laicalibus, locisve priuatis; sed in Ecclesia, loco aperto & conspicuo; neque in omni quauis Ecclesia, sed in ijs solum, quas certas Archiepiscopus constituerit.

Neque in conspectu multitudinis (nō remotis tamen arbitris) sed præsentibus viris honestis, atque ætate grauib; in ijsq; vno saltem aut duobus Ecclesiasticis hominibus.

Mulieri autem energumene cum exorcismum adhibet; id præstet duobus ætate vitæque probatis viris, tum formis etiam itidem probatis præsentibus, ijsq; omnibus, si fieri potest, energumene consanguineis aut affinibus.

Mares autem alios præsentis adeste ne omnino patiat, nisi vnum Ecclesiasticum ordinis hominem.

Ne ante ortum, nec verò post occasum Solis cuiquam exorcismum adhibeat.

Ne duos simul eodem tempore exorcizet, sed vnumquemque sigillatim ac separatim.

In huius muneris functione, grauitèr, piè, & religiosè in primis se gerat. quāobrem pridie illius diei, quo alicui exor-

cismum adhibere inceperit, se ieiunio & oratione præparare studeat.

Tum confessus, conscientia ab omni culpa pura ac munda, magna cum humilitate & fide, memor potestatis quæ à Domino accepit expellendi dæmones, ad id munus obeundum accedat.

Si Sacerdos autem est, ne cuiquam ante exorcismum adhibeat, quàm Missæ sacram fecerit.

Energumenis verò exorcismum ne adhibere incipiat; nisi illi primùm confessi sint: ad hocq; eos cohortetur, ut omnis anteactæ vitæ peccata diligenti conscientie discussione confiteantur: tum sepe moneat, ut precibus, orationibus, & sanctis meditationibus, & pietatis studiis atq; exercitationi se dent; religiosos Ecclesias, vbi Sanctorum reliquie recondite sunt, certis diebus piè visitent; ieiunia præterea, & in sexta quaque in primis feria, quo die Passionis Iesu Christi Domini memoria recolitur, religiosè amplectantur.

Caveat dum exorcizat, ne energumene mulieris caput, humeros, manumve tangat; neve energumenam energumenumve altari imponat; neve quidquam agat, quod offensionem præbeat.

Ne alijs verò exorcismis, precibus, ritibusq; ad id munus vtatur, nisi ad libri iudicio Archiepiscopi comprobati rationem præscriptam.

Cui nihil ab eo addi detrahi, ac ne mutari quidem quidquam fas sit.

Præscriptas hæc regulas quò diligentius seruet, tabellas descriptas eo loco ubi proponat, ubi potissimum id munus geret.

Decretum. XIX.

QVI in sortem Domini vocati sunt, De electis diuinarumq; rerum ministerio additi; illorum in Ecclesia Dei status is est, ut si

illis vitæ disciplinæ. morum grauitate, vitæq; exemplo suam ipsi dignitatem retineant, magnam afferant auctoritatem ad piè Christianosq; more viuendum.

Rursus si quidquam in vllò cuiusvis rei vel minimæ genere offendunt; eorum ordo ita grauitèr læditur, ut illum decoris splendorem retinere nequeat; qui ad continendos in officio laicos homines, non solum utilis, sed maximè etiam necess-

necessarius esse videtur.

Quare de clericali vita disciplina, præter cætera quæ de eo genere per nos sancita sunt, hæc etiam statuimus atque decernimus.

Sacerdotem Clericumve cuiusvis ordinis, in canticis, hymnis, psalmis, cæterisque ecclesiastici cultus officiis religiosa modulatione concelebrandis, diuinisque laudibus sanctè concinendis ita versari conuenit; vt voce sua sacris dicata abuti non debeat ad profanas cantiones & modulationes, atque ad voluptarias deliciosasque laicorum oblectationes.

Quamobrem caueat, ne in nuptialibus laicalibusque conuiuijs aut mensis canendi operam suam nauet; ne vilo quidem, vel cognationis, vel amicitie, familiaritatis, obsequij, alteriusve rei causa: cum præsertim Clericalem hominem inter epulas canere veteri canone planè interdictum sit.

Omnis etiã Sacerdos Clericusve publica conuiuia vitet, & comestationes eiusmodi; quibus sæpè fit, vt contemptui sit ecclesiastici ministerij dignitas.

Ne præterea apud se libros habeat aut legat, quorum lectione benè agendi studium, morù disciplina, & timor charitasque Dei languescere possit: quales libri sunt, qui res vel inanes, vel iocosas, vel scurriles ridiculasve, vel impuras continent.

Ne rerum nouarum curiositates confectetur.

Ne quæ iocularia sunt, quæ ridicula, vnde cachinni risusque; solutiores excitantur, loquatur.

In omni item incessu, statu, gestu, vultu, ordinem suum Sacerdos & Clericus profiteatur; omni clericalis vitæ actione religiosi animi mores exprimens, qui in Ecclesiastici ordinis hominibus elucere debent.

In vestitu hæc etiam præter cætera quæ per nos sancita sunt, seruet.

Quicumque in Metropolitana nostra Ecclesia Archipresbyteratum, Archidiaconatum, Primiceriatum, Præposituram, Decanatum, & Canonicatus, quas Ordinarias appellant, obtinent; qui itè alij in vrbe & in diocesi Mediolanensi Præpositi & Archipresbyteri sunt: eos

vnuerfos & singulos, eiusmodi mantellum absque manicis, quod tunicam talarum adæquet, vbique & semper, nisi itineris causa, & per pluuiam, induere atque adhibere iubemus.

Si qui verò sunt, quibus pro alterius dignitatis ratione mantelletum aliquantulo tunica talari breuius adhiberi licet, illos eo vt non vetamus.

Parochi autem tum vrbanum tum diocesani (qui sicut nomine, ita vitæ exemplo & habitu paternam quãdam gravitatem & professionem præferre præsertim in populo suo debet) togam talarum decorè confectã, quæ (vt vetus est in Ecclesia Mediolanensi institutum, propriumque eorundem insigne & ornamentum) manicis sit latè amplis, quæque ad collum aptè connectatur, semper induant; quocumque alio gradu aut dignitate præditi illi sint.

Quod de Parochis item vrbanis solium de caputio altera Synodo diocesana constituimus, idem diocesani Parochis præscribimus.

Vicarijs item Ecclesiarum parochialium perpetuis in vrbe seu in diocesi constitutis, & de toga parochiali, & de caputio hoc ipsum statuimus.

Alios autem Sacerdotes, qui ad tempus cõdacti, aut Capellani coadiutorisve nomine Parochi munus obeunt, non toga eiusmodi parochiali, neque caputio, sed vt reliquum Clerum toga infra præscripta indui decernimus.

Reliquis autem Clerus, Canonici scilicet quicumque, alijque Sacerdotes & Clerici, toga vtantur; quæ non manicis oblongis, neque amplis sit, sed breuibus, & ad manum vsque non admodum angustè porrectis & indutis; ijsque ab utroque humero decenter paulò latioribus.

In quibus si qui sunt gradu aliquo ornati; illos vestem adhibere, gradu ex Conciliorum nostrorum præscripto congruentem permittimus.

De pallio præterea, quod ferraiolum vocant, omnes planè seruent, quod primo Prouinciali Concilio per nos sanctum est.

Nec interularum manicis ad manum reflexis vtantur.

Quod de collari interularum itè simplicium

Dioc. 2. dec.
28 pag. 341.

Tit. de cler.
vest. 9. Palliū pag. 18.

plici præscriptimus, id etiam eiusmodi sit, ut ne ab extrema quidem anteriori parte quasi rostratum promineat.

Neque cingula serico retisve instar contexta, aut e corio confecta adhibeant: neque cingulis sudariola accingant, aut appendant.

A caligarum usu abstineant, quæ nau-
ticarum speciem præferant.

Vestes quas domi priuatim induent, eiusmodi sint, quæ non colore, non vlla habitus specie à clericali modestia distrepent.

Cum in Ecclesia versantur, quo tempore superpelliceum inducere non debent, ne sint sine toga exteriori: nec verò absque ea etià in diocesanis locis prodeant, nisi cum eos pedibus iter faciētes viæ difficultas & longitudo aliter cogit.

Si quod iter equo faciunt; ne absque viatoria veste exteriori equeant, succincta interiori tunica, aut alia contractiori decenter adhibita, ad diocesanæ primæ nostræ Synodi præscriptum.

Dioc. 2. dec.
29. pag. 341.

Præpositi, & urbani, quibus certum aliud indumenti genus à Sede Apostolica concessum non est, & ij diocesani, quorum præposituræ capita plebis sunt, tum in Ecclesia diuinis officiis, tum foris processionibus agendis, & in alijs publicis Ecclesiasticis eiusmodi actionibus (nisi cum pro solennitatum ratione sacra alia indumenta adhibenda sunt) cappa semper, quod vetus eorū insigne esse compertum est, eiusmodi vtantur: quæ nigro colore sit tenui eo panno confecta, quem sarzani, aut sariam vulgò vocant, à posteriori parte in longitudinem ducta: quæ decenter inuoluta, & infra sinistrum brachium demissa teneatur.

Circumamicta autem à pectore illa per hyemem sit pelle sciuria, quam dossiam, dicunt; per æstatem serico violacei coloris.

Cum autem illam induunt, superpelliceo eiusmodi, quod angustis manicis sit, subtus costunc vti non vetamus: alio præterea tempore nunquam vtantur.

Quam cappam Præpositi urbani non in alienis Ecclesijs, sed in suis solum, ac præterea foris, cum aliquod Ecclesiasticæ functionis munus collegiatim cum

suo clero obeunt, abhibeant; diocesanæ in suis item, non in alienis plebibus.

Superpelliceis cum ministerij vsus postulat, omnes vtantur; quæ non laceræ sint, non sordida, non elaborata nimis, ita vt artificij ornatus in humeris speciosus appareat.

Quibus autè rochetto vti licet, id eiusmodi sit, in quo non vlla artificiosi operis species, neq; affectata elegancia ostentetur.

Modestiam verò omnes cum in omni habitu, actioneq; præferant; tum in eo etiam, vt ne certo eo nomine, quod propriè Ecclesiarū Præsidentibus, Ecclesiasticisq; dignitate præditis conuenit, se mutuo qui non debent, ambitiosè appellēt.

Decretum. XX.

SACERDOS, Clericusve sacris initiatus, aut ecclesiasticum beneficium obtinens, ne morbi quidem causa quo laborat, Canoniarum horarum officium omittat; nisi de consilio confessorij Sacerdotis, & vbi adhiberi potest, medici item: nisi is ita grauiter morbo laborat, vt planè sentiat se illius grauitate impediri, quò minus stans preces horarias recitare possit.

Horæ canonicæ quò in infirmitate omittendæ.

Decretum. XXI.

QUAM suppliciter mente, intimaque animi pietate, Ecclesiastici ordinis homines horarias diuini officij preces dicere debeant; id & antiquis Patrum institutis cautum est, & Lateranenſi Concilio Innocentius Tertius Pōtifex monuit. Cum enim [non tantum pro populo, vt inquit Apostolus, verum etiam pro se ipsis, qui circumdati sunt infirmitate, orandum eis sit;] id non modò sine intermissione, sed etiam studiosè ac deuotè agere debent.

Horæ canonicæ qua pietate recitandæ.

Quare admonemus omnes & singulos nostræ diocesis & vrbis Mediolanenſis ecclesiasticos homines, vt cum eiusmodi precum Canoniarum officium priuatim præstant, ne deambulando, aliudve agendo id muneris expleant: in Ecclesiam, si ei domus sit coniuncta, aut saltem domi in locum quoad fieri potest precationi aptiorem se recipiant; vt animo, qui deambulationibus, & aliarum rerū actio-

Ad Hebr. 5.

actionibus distrahi quandoque solet, se colligentes, ac pietatis studio accensi, orent spiritu, orent pariter & mente; quodq; ore psallunt, item spiritu psallat & mente in conspectu Domini, à quo vberimum huius debite pietatis fructum capient.

Decretum. XXII.

QVONIAM ad festi diei, alteriusve eiusmodi rei celebritatem, Sacerdotum & Clericorum concursus in Ecclesia ubi illa agitur, aliquando ita frequens esse solet, ut ob eorum absentiam debito ministerio & cultu illis celebritatis diebus aliquando Ecclesiæ careant, quibus illi adscripti sunt: nos ut huic rei occurramus, ita decernimus; ut cum ab una Ecclesia ad alteram, in qua dies festus aliave celebritas agitur, Sacerdotes Clericiue euocandi sunt, ne plures quàm duodecim, aut si ex causa Vicarius foraneus scripto concesserit, ad summum in diocesi sexdecim, ac totidem etiam in vrbe adhiberi liceat; ijs etiam numeratis, qui eidem Ecclesiæ ubi celebritas fit, ministrare solent.

Id autem, nisi maiorem numerum aliquando adhiberi, vel ex fundatione, vel ex legato præscriptum sit.

Illi verò omnes qui euocabuntur, in choro dum diuina officia sunt, superpelliceo mundo decenter induti adsint; nisi cum in eadem Ecclesia Missæ sacrum faciunt.

Nec verò alius Sacerdos Clericusve qui ad celebritatem vocatus non sit, in chorum quouis prætextu adsciscatur, recipiaturve: neve eleemosinarum quæ in illius celebritate tributæ sunt, aut tribuuntur, particeps villo modo sit: nec verò in mensa excipiat, ut est etiam in nostra secunda Synodo diocesana vetitum.

Quicumque, & qui præter illum numerum aliquem adscuerit, & qui minime vocatus eo accesserit, & qui admiserit, quive exceperit, mulctetur arbitratu nostro.

Qui Sacerdos Clericusve eam celebritatem agit, eadem proposita pœna, in mense apparatu à frugali modestia conuentibus foraneis per nos prouinciali decreto præscripta ne villo pacto discedat; ut prouinciali secundo Concilio, &

diocesana prima Synodo iussum est.

Hæc verò pœna locum non solum habeat, cum ferula in mensa contra præscriptum apponuntur; sed etiam si non apponantur, in apparatu tamè iam sunt.

Conuiuia, & prandia, ientaculaue, quas refectiones vocant, quæ Sacerdotibus & Clericis in vrbe ad eundem, aut ad Missæ sacrum, diuinamq; officia celebranda vocatis, cantoribusve ab ecclesiasticis hominibus apparari consueverunt; cum sæpè & dictis & factis intemperater fiant, hoc decreto vetamus: cum in vrbe ijs commodum sit, peractis diuinis officijs domum ad cibum capiendum redire; sed eorum loco aliquid honestæ mercedis aut eleemosinæ illis dari censemus.

Quod de maiori clericorum numero adhibendo in prouinciali secundo Concilio permissum est; id tantum in diocesi, ijsque locis licere declaramus, quæ ita longè inter se disuncta sunt, ut Vicarius foraneus ea vel alia iusta causa Clericis graue esse censuerit, eo ipso mane concelebratis diuinis officijs illos domum suam reuerti; facultatemque propterea dederit Rectori Ecclesiæ, in quam ob eorum officiorum celebritatem conuentum est, eosdem prandio excipiendi.

Decretum. XXIII.

VT ex sanctorum patrum institutis fideles curæ nostræ commissi sanctas peregrinationes suscipiant, salutisq; vberiore fructum diuina auxiliante misericordia inde capiant; nos pro paterna solitudine, qua illis in Domino ministramus, admonenda censuimus quæ sequuntur: primoq; clericalis ordinis hominibus hæc seruanda proponimus.

Ne cuiquam Sacerdoti clericove cuiusvis ordinis peregrinaturus, itineri peregrinationis causa sine literis nostris dimissorijs se committere liceat, ut canone veteri sancitum est.

Deinde is vel sacerdos vel clericus, ubi dimissorias literas impetrarit, antequam peregrinationi se committat; peccato primò confessus, tum si sacerdos est, Missæ sacrum quod est pro iter agentibus faciat; si clericus inferior, sacram Eucharistiam sumat.

Tit. 2. decr.
pag. 70.
Diæc. ... dec.
30. pag. 44.

Tit. 2. decr.
33. pag. 70.

De religio-
sis peregrina-
tionibus.

De clerico-
rum ad dic-
tum festorum
celebritates
commune.

Diæc. 3. dec.
48. pag. 353.

Præterea peregrinationis comites, quos sibi adiunxerit, cum in viam se daturus est, nobis aut Vicario nostro exponat.

Quorum comitū nomina à cancellario literis dimissorijs adscribi mandamus.

Si quis item peregrinaturus, Ecclesiā parochialem, aut capellam, aliudve cuiusvis nominis beneficium obtinet, cui ministerium aliquod debeat; sacerdotem, vel clericum, qui nobis Vicariove nostro probatus sit, pro ratione ministerij ante substituat, quam iter suscipiat, ne Ecclesia debito ministerio cultūque careat: cuius rei per se præstare testimonium scriptum aut nobis aut Vicario nostro exhibeat. Ei autem quem substituerit, vestes sacras, ornamenta, libros, scripta, omnemque Ecclesiasticam suppellectilem committat, indice eorum omnium sigillatim, ac diligenter confecto: ne ex eius absentia aliquod detrimentum Ecclesia patiat.

In itinere clericali habitu cōtractiori ad conciliorum nostrorum præscriptum omnis sacerdos & clericus peregrinus uti possit.

Pileum autem induat clericali ordini congruentem, & à laicali distinctum.

Tonsuram clericalem perpetuò habeat. Hebræis, & mulieribus comitem non se adiungat; neque eodem curru cum eisdem vehatur; neque item nisi necessitate coactus, eodem nauigio.

Si apud religiosos homines, vel apud alios viros honestos diuersari potest, ab hospitij publicis absteat.

Ad cauponas verò si diuertere necesse habet, ne vnā cum eisdem Hebræis aut mulieribus accumbat.

In publicoque hospitio, aut alio omni tempore & loco, antequam discumbat, mente benedicat: tum pransus aut cœnatus, gratias agat: cæteraque obseruabit, quæ de temperantia, frugalitate & modestia clericali nostris decretis præscripta, accurate præstare debet.

Ne mendicet, ostiatimve victum querat; nisi ex voto, vel alia causa nobis probata, & facultate nominatim scriptis impetrata.

Cum ad aliquem locum vesperi perueniet; Ecclesiam, quæ eo loco est, ante-

quam ad hospitium diuertat, religiosè adeat, si potest: ubi supplex vel litanias, vel alias religiosas preces recitet.

Ne ijs etiam se adiungat in via, qui dum iter faciunt, profanis cationibus, cytharis, alijsve musicis instrumentis utuntur.

Absteat item ipse à profanis canticis, colloquijs eiusdem generis, quorum usus, pietatis in peregrinatione susceptæ studium refrigescit: psalmis, hymnis, canticis, rerum diuinarum meditationibus, & spiritualibus sermonibus, si comites habet quibuscum loquatur, corporis vel animi lassitudinem subleuet.

Ne itineris causa canonicas horarias diuini officij preces omittat: ac tum etiā statuta de præcepto Ecclesiæ ieiunia seruet; nisi legitimè excusatus sit.

Quotidie si sacerdos est, ubi potest, Missæ sacræ faciat; sin minus, Dominicis & festis diebus id facere non omittat. Singulis verò diebus, siue sacerdos, quando ipse non celebrat, siue clericus, Missæ sacro intersit.

Mane, singulis diebus priusquam in viam se det, præter officium diuinum debitum, preces etiam illas piè recitet, quæ itinerarium clericorum appellatur.

In omni denique itinere quod sanctæ peregrinationis causa susceperit, eum se vitæ moribus, omni que actione præstet, ut piè religiosèque peregrinandi exemplum laicis præbeat. quorum si aliquem socium & comitem habet, sanctis peregrinationis exercitationibus, atque rebus ad salutem instruat.

Cum ad peregrinationis locum peruenierit, priusquam sancta loca visitet, confessario probato confiteatur; & Missæ sacræ sacerdos faciat, & sacram communionem clericus sumat.

Totusque susceptæ peregrinationi intentus, non rerum nouarum curiositates, non loci antiquitates, non quidquam aliud à peregrinandi proposito alienum consuetur; sed religiosa animi præparatione, loca sacra, & sanctorum Ecclesias visitet: quo visitationis studio charitatis ardorem excitet.

Nec verò ubi sanctam peregrinationem absoluerit, aliò longius vagetur.

A peregrinatione reuersus, nos primum, aut Vicarium nostrum cum literis dimis-

dimissorijs, quas ei dedimus, conuenias; sanctæq; suæ peregrinationis testimonium ab ordinario loci, aut saltem à Prefecto Ecclesiæ afferat, ad quam peregrinationis causa iter suscepit; nisi literis nostris dimissorijs alius nominatim exprimat, cuius allato scripto id testatum facere debet.

Hæc singula capita sacerdoti clerico peregrinanti præscripta, quod accuratius ab eo seruentur; literis dimissorijs, quas unicuique clericali ordinis homini peregrinationis causa concedemus, ab Cancellario nostro adscribi iubemus.

Laici etiam antequam peregrinationem suscipiant, Parochum Sacerdotem conueniant, à quo sanctè peregrinandi consilium capiant; & literas habeant ab Archiepiscopo canonicas, ut canone expressum est; quarum etiam fide testimonio eis liceat ubique, & cuius confessorio sacerdoti ab Ordinario approbato peccata confiteri.

Deinde benedictionem ab eodem Parocho petant: qui superpelliceo & stola indutus, illis benè precetur, et benedicat stans religiosis precationibus, quæ ex ecclesiæ instituto peregrinis adhibentur.

Peregrinationem verò suscipiât, ubi primò rite confessi sacram Eucharistiâ religiosè sumpserint.

Peregrinando omnia fugiant, quæ de motionis studium perturbant, aut impediunt; & illa amplectantur, quibus illud excitari solet.

Inteat potissimum orationi, sanctis meditationibus, pijs colloquijs, elemosinas si per facultates possunt, largiatur; vitam emendent; morum grauitate, & Christianæ pietatis officijs se in omni re conforment.

Ad sacra loca ubi primùm venerint, nihil aliud sibi propositum habeant, quàm ut aut iubileam indulgentiamve consequantur, aut vota sanctè persoluât, ab omni curiositate, peccandiq; occasione abstinentes.

Itaque primò confessi, cum sacram Eucharistiâ sumpserint, tū religiosè sanctorum statas ecclesias visitent; ita ut ex ipsorum locorum admonitione, maior affectus in ipsis exurgat ad cauendam

charitatem; & sanctorum, quorum auxilium implorant, orationibus adiuuentur.

Reuersi à peregrinatione laici, primò parochum sacerdotem conueniant, à quo pro foribus ecclesiæ parochialis benedicantur, adhibitis ex ecclesiæ instituto præscriptis sanctis orationibus,

Decretum. XXIII.

DE sacerdotibus confessorijs, quos probatos & in vrbe & in diæcesi Clero nostro cõstituerimus, hoc decernimus, ut quos scilicet quotannis ad cleri confessiones audiendas à nobis delectos, & in tabella notatos ei significauerim; eiusdem cleri confessiones audiendi facultas illis sit, quoad alia eiusmodi significatio anno sequentiper nos fiat.

Confessarij cleri.

Decretum. XXV.

QVO diligētius Archiepiscopo cleri in omni ecclesiastica disciplina progressus constet; vnusquisque sacerdos, & cuiusvis ordinis clericus, de frequenti Sacramentorum vsu, de functionibus in ecclesiâ præstitis, de lectionibus, studio rumque progressionem, de cæteris exercitationibus sibi præscriptis, testimonium ab ijs singulis, à quibus ex præscripto accipere oportuerit, singulis mensibus, vel alio statuto tempore per Archiepiscopum statuendo afferant; idq; ad constitutam rationem.

Testificatio nes cleri ad Archiepiscopum afferenda.

Decretum. XXVI.

QVOD de Punctorum iureiurando per nos primo prouinciali concilio sanctum est; id ab vnoquoque punctatore, qui vel festi diei, vel funeris, vel anniuersarij, vel processionum, vel aliorum denique diuinorum officiorum causa, etiam in Collegiatis constitutus sit, in publico Synodi diæcesanæ conuentu quotannis præstari decernimus: quò religiosius adstrictus, debitam in munere suo obeundo diligentiam cum fidelitate coniunctam adhibeat.

Iusurandum à quibusvis punctatoribus præstetur de officio punctator. p. 49.

Decretum. XXVII.

EX prouincialibus constitutionibus, sicut aliquando clerum nostrum vrbanum, modò vniuersum, modò partem ad nos

Quibus diebus singuli ecclesiastici

ad Archie-
piscopum
accedant.

nos conuocare debemus; quò diligētius & eius in omni ecclesiastica disciplina progressus cognoscamus, & quæ ad rei ecclesiasticæ disciplinæ pertinentia sunt pro ratione officij nostri moneamus: ita certos dies (præterquam quòd aliquando per annum, prout expedire censuerimus, ad nos accersamus) ei præscribēdos censuimus, quibus tanquam nominatim conuocati singuli pro ordinū ratione infra constituta in Archiepiscopales ædes quotannis ad nos conueniant.

Primo omnibus & singulis tum Metropolitanæ tum collegiatarum ecclesiarum quæ in vrbe sunt canonicis, diem secundū Ianuarij; parochis vrbis tertium; reliquo vniuerso vrbis clero quartum eiusdem mensis diem constituimus: quo præscripto die, singuli prout iussimus, in sacello nostro Archiepiscopali adsint.

Si autem dies Dominicus, aut Epiphaniæ vigilia incurrerit, in qua officium vespertinum solenniter fit; id alio die proximo feriali præstent pro ordinis ratione præscripta.

Hebdomada præterea quæ octauam Corporis Domini sequitur; alia item hebdomada Aduentum Domini proxime præcedenti, iidem vt supra, præscripta ordinum ratione ad nos conueniant.

Si quo autem die id præstare debent, solennis officij, aut festi diei celebritas inciderit, id postero feriali, aut non solenni die præstent.

Decretum. XXVIII.

De clericis
custodibus,
& alijs Mis-
sæ sacro in-
seruicibus.

CVM minorum ordinum functiones à clericis solum, pro ordinum in quibus constituti sunt ratione præstari debere Tridentina Synodus sanctè decreuit; tum hoc à canonum ratione, ab ecclesiasticæque disciplinæ institutis, atque optimo vsu longe abhorrens est, ea ecclesiasticarum functionum munera à laicis hominibus aliquando obiri: idcirco nos pro nostri pastoralis officij cura, huic rei quantum possumus, aliqua ratione in nostra dioecesi prouidendum censesuimus.

Vbi igitur Capitula, monasteria, vniuersitates, sodalitatesve, collegia item cuiusvis generis, ac alij præterea quouis ho-

mines, laicum custodis, aut monachi, vel alio nomine, certis etiam olim huic muneri attributis bonis, fructibus, redditibusve, aut alio quouis modo nomineve constituta mercede, habere adhibereve solent, qui ecclesiam verrendam curet, campanas pulset, lumina accendat ac deferat, aliasve eiusmodi ecclesiasticas functiones obeat; aut alius celsus est, quauis ratione huic sustentationi attributus: eius laici hominis loco, clericus deligatur, qui pro ratione ordinum minorum quos susceperit, earum functionum munus obeat: atq; is constitutam illam mercedem, aut attributos fructus, redditumve capiat: qui si satis non sit, illa vel Capitula, vel monasteria, vel alij vt supra, ad quos vllò modo pertinet, quò deest suppleant.

In Missæ etiam sacro, non laicus, sed clericus qui altari ministret, semper adhibeatur.

In omni igitur parochiali ecclesia illam talem parochus habeat, vt est prouincialibus nostris concilijs præscriptum.

Quibus verò in cappellis altaribusve, quocunque vel tituli, vel deuotionis, & legati nomine Missæ sacrum fit; certū item aliquem clericum, qui sacerdoti sacrum facienti inseruiat, sustentari iubeamus: vbi non sodalitates, non ecclesiæ, ecclesiasticæve fabricæ, aut locorum piorum curatores, neque alij sunt, qui hoc clericalis sustentationis munus ibi præstare vltro velint, aut qui iure debeant; pro earundem cappellarum altarumve ratione præstetur si ex tituli nomine in ijs sacrum fit eorum sumptibus qui titulum gerunt: si ex legato cuius certa summa sit; mercede ex eo detracta: si ex deuotione aliove nomine; illorum impenfis id præstari mandamus, quorum nomine illud Missæ sacrum fit: siue locorum piorum homines illi sint, siue sodalitates, siue vniuersitates, siue priuatus aliquis.

Si verò capellæ, altaris, aut legati census vsque adeo exiguus ac tenuis est, quo clerici sustentandi onus sustineri nō possit; ea ratio ineatur, vt contributione vndique ex ijs cappellis, altaribusve, quæ in eadē ecclesia, vel parochiæ finib; sūt, facta, huic clericis sustentationis satisfiat.

Quòd

Quod si ne hac quidem ratione huic rei consultum esse potest; ij quorum interest, ad nos quamprimum deferant, ut alia ratione provideamus.

Sin autem neque Parochus præ parochialis ecclesiæ tenui redditu clericum sibi in altari ministrantem sustentare potest; neque alij sunt, qui sustentent; populi sit, totam sustentationem, aut partem quæ ad eam deest, subministrare.

Quibus autem clericis ita ut supra pronisum erit, pro ratione minorum ordinum quos susceperint, ecclesiasticas functiones ijs in ecclesijs ubi sustentatione capiunt, ipsi præstent.

Quibus vero in ecclesijs tribus post huius decreti promulgationem mensibus clericus eiusmodi non sit decenti habitu indutus, qui sacerdoti sacrum facienti ministret; quiq; ecclesiasticas minorum ordinum functiones illarum ecclesiarum vsui & cultui necessarias obeat; in ijs à nullo Sacerdote celebretur, nisi huius rei facultatem nominatim scripto expressam à nobis impetrarit.

Clericus ne Sacerdoti in altari ante ministret, quam in illius ministerij functione ritè instructus sit, & ab eo probatus, quem in singulis vrbs regionibus; & in vnaquaque plebe caeremoniarum muneri ex secundi prouincialis Concilij decreto præfecimus.

Quicumque autem ecclesiasticum aliquod beneficium clericatus nomine obtinet; is cum cætera munera eidem clericatui debita præstet; tum in ea ecclesia parochiali, in qua, aut intra cuius fines illum clericatum habet, clericum se gerat; & quæ clerici functiones sunt, illas ut par est, obeat.

Si verò iustam legitimamque excusationem habet, quamobrem ibi debita ea munera ipse per se obire non possit; clericum alium clericatus fructibus sustineat atque adhibeat, qui partes clericales sui muneris ibidem piè seduloq; exequatur.

Nec verò ecclesiasticus homo, Cantoris, Sacristæ, Custodis, Clerici in Missæ sacro ministrantis munus, aliamve ecclesiasticam functionem in quavis ecclesia suscipiat; nisi illius vniuersiuiq; muneris in ea ecclesia gerendi à nobis sa-

cultatem scriptam quotannis renouandam, vita etiam ac moribus à nobis probatus, impetrarit.

Qui aliter susceperit, obieritve, qui itè aliter quam præscriptum est, coaduxerit, aut receperit; pro modo culpe arbitrato nostro multabitur.

Decretum. XXIX.

QVOD prouincialis primi Concilij constitutione per nos, ut Cantores Clerici adhibeantur, decretum est; id Præfetti ecclesiarum, Capitula, collegia quæcunque, sodalitates, ceterique omnes ac singuli, ad quos quouis modo spectat, & in Missæ sacro, & in funeralibus, & in processionibus, & in diuinis alijs officijs seruent diligenter.

Si verò clerici defuerint, qui cantorum in illis officijs partes præstent, laici propterea homines quibusdam in locis aliquando ad id munus necessario adsciscendi videntur; ne illi conducant adfiscantve, neque conduceri adfiscifici patiantur; nec verò cuiquam laico homini partes officijve Cantoris aut musici in vlla quavis ecclesia, aut in vllis supra præscriptis officijs suscipere, aut obire liceat; nisi is eius rei facultatem scripto quotannis renouatam, à nobis, aut ab eis quibus id curæ dederimus, vita & moribus ante probatus, impetrarit. Quam facultatem qui nō habuerit; vnā cum eo clericalis ordinis homo ne musicis canat.

Dum hoc cantorum officium in ecclesia obeunt, superpelliceo decenti, habituque clericali ad nostrorum Conciliorum præscriptum vtantur; ita ut caligis, camiseijs non ad collum neq; ad manum crispatis, clericali more induti, & vestitu ipso, & vitæ moribus clericalem modestiam præferant.

Ab hoc autem decreto (quod ad clericalem habitum attinet) eos qui non mercedem, vel eleemosinam inde capiunt, sed deuotionis solum studio aliquando eam in ecclesijs operam nauant, excipimus; modò tamen ipsi quoque vita & moribus à nobis, vel ab ijs quos constituerimus, scripto probari sint.

Quicumque contra quam præscriptum est, laicum hominem ad cantoris musicæ

De catorib.
Tit. de musica, & cant.
p. 31.

Tit. 1. de c.
81. p. 66.

ciue officium adhibuerint, adhibuerive aut adfisci permiserint, qui que contra item cantoris officium susceperint obierintve, poenam subeant nostro arbitrio irrogandam.

Nec verò Regularis extra suam ecclesiam ad cantoris officium adhibeatur, nisi de superioris sui concessu, & facultate à nobis scripto impetrata: & superpellico indutus id munus præstet.

Decretum. XXX.

De missarum
celebratione.

QVÆCUNQUE facultas Missæ sacrum faciendi deinceps per nos concedatur, nullius momenti sit, atque omnino reiecta; si qui impetravit, non exposuerit, quo alio præterea munere ipse adstrictus sit, in sua aut aliena ecclesia Missæ sacri celebrandi, quovis vel parochialis ecclesiæ, vel cappellæ, vel legatæ, aliæve nomine; & quantum item elemosinæ inde quovis nomine capiat: idque omnino nominatim ac sigillatim facultatis literis expressum sit.

Diœc. 2. dec.
7. p. 337 &
diœc. 3. decr.
26. p. 351.

De elemosinis verò Missarum celebrationi oblati in capsula deponendis, pro rationeque distribuendis, in alia Synodo diœcesana sancitum est. Sed quoniam sæpe fit, ut elemosinæ oblatæ, quas pro rata proque præscripta ratione distribui oportet, summa longe maior sit, quam Sacerdotum numerus, qui ex pia offerentium voluntate Missæ sacrum facere possint; hoc decreto mandamus, si quo die vel præ paucitate Sacerdotum, vel præ angustia temporis, non potuerint pro voluntate & pietate eorum qui obtulerint, proque suscepto onere Missæ celebrari, id alijs diebus omnino ita præstari, ut elemosina pro rata ad præscriptum Sacerdotibus distributa, qui eo die Missæ sacrum ibi fecerint; reliqua conseruata in eos Sacerdotes ex constituta ratione conferatur, qui alio tempore in eandem ecclesiam euocati Missas celebrarint, ad explendâ atque exequendam eorum qui elemosinas dederint, piam voluntatem.

Decretum. XXXI.

De supplicationibus.

VBI ad aliquam ecclesiam publicè supplicandi causa proceditur, ibique supplicatione absoluta processio dimitti-

tur; nec clerus tum à statâ eâ ecclesiâ discedat, nisi præactis à clero Metropolitanæ ecclesiæ de more sacrarum precû officijs atque orationibus.

Decretum. XXXII.

QVÆ Synodo altera diœcesana de oblationibus, quæ Metropolitanæ nostræ ecclesiæ fiunt, per nos præscripta sancitave sunt; eadem in omni nostra diœcesi præstari planeque seruari iubemus, ubicunque oblationes cuiusvis generis ecclesijs fiunt.

Vicarij autem foranei, Rectorisque ecclesiæ cui offertur, cura sit, videre ne contra fiat, quâ in eâ Synodo iussum est.

Decretum. XXXIII.

AD funerale officium, cui Regularis, pro curæ quam gerit munere, aut alia quavis ratione interesse non debet, si clerici fuerint seculares, qui satis sint, ne Regularis aliquis nisi collegiatim vocetur; cum præsertim eiusmodi officium quod ritu Ambrosiano fit, aliquando adhibito diuersi ritus sacerdote perturbetur.

Si verò Regularis pro curâ parochialis alteriusve eiusmodi rei ratione interdum non collegiatim finis obicitur, eo ut reliquis clerici decenti superpellico indutus sit. Idem in processionibus, synodis, alijsque publicis ecclesiasticis functionibus actionibusque præstet, quas obire debeat.

Decretum. XXXIII.

ANNIVERSARIÆ statæ exequiæ certis constitutis diebus agantur. Si quibus verò diebus agi debent, per sancti alicuius celebritatem, officijve rationem, aut per funerale hominis proximè defuncti officium agi non possunt, die proximo præcedenti quo possunt, agantur fiantve. Certus præterea liber conficiatur, quo anniversariæ exequiæ illæ notentur, quo die in singulos annos, & quibus, quotve sacerdotibus adhibitis celebratæ sint.

Quibus pallijs altaria ornantur, ne ad tumulos, quas tumbas vocant, in officijs funeralibus villo modo illa adhibeantur.

De oblationibus diœc. 2. decr. 21. p. 340.

Regulares quomodo ad funera euocandi.

Anniuersaria certis diebus peraguntur.

Pallia altarium ad tumbas ne adhibeantur.

De-

Decretum. XXXV.

Altaria in-
stauranda,
& à quibus,
& qua ratio
ne.

ALTARIA vbique in omni eccle-
sia instaurantur, necessarijsque ad eorū
cultum, & Missæ sacrificium indumen-
tis atque ornamentis instruantur; can-
cellis ferreis, aut marmoreis, aut saltem
(si minus per facultates fieri potest) li-
gneis circumsepiantur; idque omne ad
præscriptam nostram formam.

Hoc autem per eos præstetur, quibus
ex fundatione, aliove iure, onus eiusino-
di potissimum impositum est.

Si nulli ij sint, altarium eorundem cen-
su, legatove sacri in ijs faciendi causa re-
lictū fiat.

Si verò satis inde non est, vel nullus
census; moneantur qui in illis aliquod si-
bi ius esse persuadent, vt præstent, aut
suppleant; siue vniuersitates sint, aut so-
dalitates, siue ecclesiæ, ecclesiasticæve
fabricæ, vel piorum locorum curatores,
siue fundatorum aut institutorum hære-
des, successoresve, siue quilibet alij.

Sin autem neque ij sint, qui hoc præsta-
re debebunt, neque qui sponte velint;
tunc id planè fiat eorum impensis, ad
quos reliqua instauratio & ornatus Ec-
clesiæ pertinet.

Quod si quatuor post huius synodi pro-
mulgationem mensibus minus præste-
tur, vt præscriptum est; neque sint qui iu-
re ad id compelli possint: illa altaria a-
moveri iubemus, eorum iuribus & oner-
ibus per nos ad maius, aliudve altare
eiusdem ecclesiæ, aut intra parochialis
ecclesiæ fines positum, translatis, quod
debito apparatu, ornatuque; necessario in-
structum sit; aut commodius pro census
ratione instrui possit: idque nisi vel huic
incommodo aliter iussu nostro occurrat;
vel hoc magis expedire censuerim-
us, vt quorum altarium exiguus cen-
sus ad id præstandum, & reliqua onera
eisdem adiuncta sustinenda latis nō est,
eorū oneribus omnino aut in parte per
aliquod temporis spatium subleuatis,
huic instauratiōi, apparatui, & orna-
tui ad ea munera pertinenti satisfieri
decernamus.

Decretum. XXXVI.

IN Ecclesia, cum omnia honestè, &
parata sint secundum ordinem fieri oportere bea-

tus Apostolus Paulus moneat; ea vetus à vitiis in ec-
clesia, non sine aliqua multiplici præte-
rea mysteriorum significatione consue-
tudo instituta, vt in templo Dei separa-
tim à foeminis viri essent.

Quod institutum, cum ad pietatis Chri-
stianæ cultum fidelibus prodesse com-
pertum sit; tum eiusmodi est, quo inter-
misso, sæpè grauium Dei offensionum oc-
casio suborta est.

Quare vniuscuiusque ecclesiæ Rectoris
cura sit, vt illi in parochiali ecclesia lo-
co à mulieribus distincto, vbi commo-
dè fieri potest, semper sint.

Quibus verò in ecclesijs vel stationes
sunt, vel indulgentiæ celebrantur, vel
dies festus, aliquidve aliud agitur, cuius
causa frequens populi concursus esse so-
leat; in illis ea separationis distinctio-
nisve ratio seruetur, vt panno longè per
ecclesias obducto quo partitio fiat, aut
alia ratione nobis probata, in vnam par-
tem viri, in alteram foeminæ ad oran-
dum conueniant.

Decretum. XXXVII.

ARMA, vexilla, trophæa, aliaque
victoriæ monumenta, sepulera quam-
vis inania in sublimi loco collocata, aut
è parietibus prominentia, quæ ab eccle-
sijs amoveri decreto provinciali iussi-
mus, è coemiterijs item, & sacris alijs lo-
cis amoveantur.

Nec verò ijs ipsis locis in posterum exe-
discentur, collocentur, affigantur, aut su-
spendantur.

Quod à co-
emiterijs a-
mouenda.
Prou. 1. 11.
de sepult. g.
36.

Decretum. XXXVIII.

DECIMAS ecclesiasticis homini-
bus debitas de quibusvis fructibus fru-
gibusve, etiam antequam illæ ad areas,
domumve non asportatæ, dum adhuc in
fundo, vel in ipsis paleis sunt, exigi lice-
re declaramus ac decernimus.

Licere item statuimus & declaramus,
(si id illi maluerint) eorundem fructuū
frugumve descriptionem, æstimationem-
que fieri illos curare, proque illius æsti-
mationis ratione exigere.

Primitias item, quibus in locis et sol-
utuntur, ab hominibus tum nobilibus,
tum ignobilibus & rusticis hominibus
solui debere sancimus ac iubemus: idque
ad

De decimis
ac primitijs.

ad summam ex communi illius loci consuetudine diuturnoque usu comprobata rationem.

Qui verò à decimarum solutione alius vel priuilegij vel cause prætectu se immunes esse putant; ijs ex tertij Concilij decreto vt certum tempus præscribamur, quo aut priuilegium, aut causam afferant immunitatis suæ, duorum mensium spatium constituimus: quo præscripto tempore, si nihil quod releuet, attulerint; illas soluendi iure adstrictos esse decernimus; nisi aliqua iusta causa, qui cause iudex fuerit, tempus constitutum prorogandum censuerit.

Idem de eo statuimus, qui à primitiarum solutione immunem se esse putat.

Decretum. XXXIX.

Inuestitura
decimarum
qua ratione
faciendæ.

QVONIAM sæpe ob corruptas im perfectasq; decimarum inuestituras, quæ ab ecclesiasticis hominibus fieri solent, passim ipsæ decimæ malitia hominum, vel ignorantia supprimuntur, aut amittuntur, vel saltem diminuuntur, non sine magno animarum periculo, & ecclesiæ detrimento: idcirco huic rei occurrere nos cupientes, decernimus in posterum, ecclesiasticis hominibus ius decimandi habentibus inuestituras earum facere nō licere; nisi & decimarum quæ ecclesiæ debentur, expressa quātitate & qualitate; & pacto nominatim expliciteq; adiuncto, vt ea scilicet decima integra, & in ipsis etiam agris pro earū modo ac ratione in instrumenta inuestituræ describenda, ab conductore, vel emphyteota exigatur, ac etiam alia pacto ne eidem instrumento adiecta, vt quicūq; decimam soluere recusat, eorum nomina ipse emphyteota, aut conductor, ecclesiastico homini inuestienti scriptis statim deferat; vt contra recusantes iure experiri & agere possit.

Si contra quā præscriptum est, inuestitura contrahitur, nulla sit nulliusque roboris, pœna etiam inuestienti arbitrio nostro irroganda.

Id verò nisi aliter inuestiendi facultas scripto à nobis permisa sit.

Decretum. XL.

Locationes
bonorū ec-

BONORVM ecclesiasticorum lo-

catio schedulis publicè de more propositis semper fiat; nisi eam aliquando secus fieri, facultate scripto à nobis impetrata permissum sit.

Sin aliter fiat, nulla locatio sit: & qui secus locarit, pœna mulctetur arbitratu nostro.

Decretum. XLI.

SÆPE fit, vt qui in ecclesijs dignitates canonicatusve obtinent, præbendam suarum, quarum tertia pars ex Tridentinis decretis in distributiones conuersa est, prædia bonave minoris locet, aut minoris locata dissimulent; idq; omne in fraudem, vel Capitulorū, vel priorum locorum, ad quæ illi in choro non præsentibus, aut non inseruentibus, ea pars eiusdem Concilij auctoritate pertinet: nos, vt quorum interest indemnitati consulamus, hoc edicimus atque decernimus; vt ne prædiorum bonorumve ad eiusmodi dignitates canonicatusve pertinentium locatio, nisi & schedulis publicè de more propositis, & præterea de Capitulorum locorumve priorū, quorum in ea tertia parte ius est, aut de virorum ab eis aut ab Archiepiscopo delectorum assensu fiat.

Si contra locatio fiet, rescissa, irrita ac nulla planè sit; pœna itidem ei qui contra locauit, proposita, arbitrio Archiepiscopi irroganda.

Decretum. XLII.

VT ecclesiasticorum bonorum conseruationi consulatur, ac simul fraudi occurratur; nos prædiorum ecclesiasticorum à parentibus consanguineisq; clericorum beneficia ecclesiastica obtinentium, qui minori ætate sunt, administrationem suscipi, geri, eisdemque per ipsos minores clericos committi interdiximus; nisi & causa ab Archiepiscopo cognita; & facultate ab eodem scriptis impetrata.

Alioqui contractus quicunque ab illis in ea administratione initi, sint irriti, rescissi, ac nulli omnino; & pœna arbitratu eiusdem Archiepiscopi irroganda ei, qui contra administrarit, administrationem suscepit, gesserit, aut qui commiserit.

De-

Locationes
bonorū ad
dignitates,
& canonicatus
pertinentiū
quomodo
faciendæ.

Beneficij à
minore ob-
tenti admi-
nistratio cō-
sanguineis
non com-
mittenda.

Decretum. XLIII.

Qui in locis pijs alitur, officium aut coronam de B. Virg. quod die recitet

QVI locorū piorum sumptibus gratias aluntur, curanturque, aut instituantur ad literarum aliarumve artium disciplinam; ratio postulat, pietatis studijs atque exercitationibus eos præ cæteris dedicatos esse, eorumque precibus animas illorum adiuvare, à quibus illud subsidij reliatum est ad eiusmodi piji instituti sustentationem.

Quare illud eorum locorum curatores, vel præfectos, ac Sacerdotes præsertim qui in ijs spiritualemente curam gerunt, in omni nemus; ut ab ijs qui ibi aluntur, si literas norint, statas de B. Maria Virgine preces horarias; si rudes sint, saltem institutam illam certis salutationum Angelicarum calculis orandi rationem, scilicet de B. eadem Virgine coronam in singulos dies pie præstari sedulo curet.

Decretum. XLIII.

VT pijs vniuersi cuiusque generis distributionibus, quas in diæcesi, vel ex vltima voluntate, vel ex consuetudine, aliave ratione quis præstare debet, satisfactum esse nobis constet, prout prouincia li concilio per nos decretum est; eam rationem præscribimus, ut quod vel ab vniuersitatibus, vel à sodalitijs, vel à quouis alio homine, elemosinæ nomine, aut alias pie in pauperes loci, aut in singulos vniuersitatis homines, aut in familias erogandum distribuendumve est, quidquid illud sit, adhibitis duobus viris per vniuersitates delectis, Vicarijsque Foranei nostri iudicio probatis, & parochio, in opera pietatis præscripta erogetur & conferatur.

Cuius erogationis & distributionis ratio, tum in præcipuum certum librum referatur, notato die, mense, & anno, eorundemque subscriptione adhibita.

Quod idem aliter, quam hoc decreto constitutum est, se distribuissè asseruerit,

cogatur tamen re ipsa ad præscriptum distribuere, nisi integram distributionem præstitisse legitime probabit.

Decretum. XLV.

Quod vberius & distinctius explicatum, in Concilio etiam Prouinciale quintum mox supra relatum est.

MAGNO diuinæ misericordiæ munere, in vsum ex decreto Tridentino reuocata illa anniuersaria Synodi diæcesanæ actione, quæ sanctorum Patrum institutis olim introducta, vberissimos in omni diæcesi fructus perpetuo attulit; illud pastoralis sollicitudinis officium nos admonet, ut cum vsui, tam rationi illius Synodi in diæcesi nostra quotannis celebrandæ consulamus.

Primo igitur Synodi diæcesanæ iuvante Domino quotannis ineundæ de moreque celebrandæ diem certum statui mus et decernimus, feriam scilicet quartam hebdomadæ, quæ à Pascha Resurrectionis Domini tertia est.

Id verò, nisi statim, vel pro dierum festorum in eam feriam hebdomadamve incidentium celebritate, vel pro alia temporum & causarum ratione aliquando alio tempore celebrandam esse, Archiepiscopali auctoritate indictum sit.

Eius autem constitutæ Synodalis diei, atque adeo Synodi diæcesanæ indictio nem (quæ deinceps ex veteri conciliorum exemplo in ipsis singulis Synodis ab Archiepiscopo fiet) omnino ratâ & firmam esse volumus; tantumque roboris habere hoc decreto sancimus, quantum illa Synodi diæcesanæ ratio habet, quæ edicto publico adhibetur.

Quamobrem propositis poenis canonū iure sancitis, vniuersos & singulos qui Mediolani in diæcesi; beneficia cuiusvis generis ecclesiastica, etiam quæ sine vlla cura sunt, obtinent; quique sacris ite ordinibus initiati sunt; eos præterea omnes tum seculares tum regulares clericos, qui quouis iure, vel consuetudine nostræ diæcesanæ Synodo interesse debent; in Metropolitana nostra ecclesia summo mane præsentibus adesse ad eam diem iubemus, quam quotannis Synodo ineundæ celebrandæque certam statamque hac constitutione decreuimus, prout in singulis Synodis indicetur.

Nec

Nec verò quicunque adesse debent, eorum nomine alij, sed ipsimet adsint; nisi iusta legitimave causa impediti sint, quam nobis probent. Qui aberunt, aut alia ratione contumaces erunt, ex canonum sanctionibus debitas subeant penas.

Certam illam Synodi incundæ atq; habendæ constitutam diem in Calendarium anniuersarium loco suo referri, Synodalemque diem notari decernimus; eandemque diem in Epiphania Domini ab Archidiacono in Metropolitana Ecclesia, cum in Missæ sacro solenni populus frequens est, post Euangelij recitationem de suggestu, ut moris est, una cum Paschæ Resurrectionis Domini denunciatione indici, significari, & denunciari iubemus.

Ante statam Synodi diem per mensem, quinta quaq; feria in Missæ sacro, si quadragesima est, oratio de Spiritu sancto dicatur; alio autem tempore de eodem Missæ sacrum fiat, ceteraque præstentur, prout secundo provinciali Concilio sancitum est.

Tit. 2. decret.
8. p. 66.

Synodalem hanc actionem aliquot ante diebus per parochos populo denuntiari mandamus: eorumq; vniuscuiusq; officium sit, parochialis suæ ecclesiæ homines docere, tum quam sanctum salutareque sit Synodalis diocesanæ actionis institutum; tum quam ob causam quotannis ea actio suscipiatur.

Quo de genere editas à nobis literas, Parochus suo quisq; populo, cum in Missæ parochialis sacros is frequens adest, accurate legat: cui muneri adiungat hoc etiam paternæ cohortationis officium, quo non modo illum excitet ad frequentius orationis studiū Synodalibus illis diebus adhibendū; sed etiā ad id singulos inflammet, ut die Dominico statam Synodalem diem antecedente, verè penitentes & confessi sacram communionem sumant; hoc præcipue precantes, ut quæ ad eorum salutem pertinet, Dei auxiliante misericordia per nos in Synodo diligenter sancteque agantur.

Quò puriores autem ecclesiastici ordinis homines, qui in Synodo adesse debent, ad eam actionem, quæ religiosam animi præparationem ab illis deposcit,

conueniant; omnes & singulos eos Dominico illo die Synodum præcedente peccata primum confessos, non solum Sacerdotes Missæ sacrum facere, sed reliquos singulos cuiusvis ordinis clericos sanctissimam Eucharistiam sumere iubemus.

Idemq; omnes ij summo mane ex decreto primæ Synodi diocesanæ præstent.

Antequam statam Synodi dies veniat, & Mediolani ij quibus id curæ Archiepiscopus dederit, & in diocesi Vicarij Foranei, & Parochi præterea tum vrbanum tum diocesanum, ut ipsi Archiepiscopo adiumentum afferant diligenti aliqua earum rerum indagatione ac relatione, quibus per eum consuli aut prouideri in Synodo præsertim oportebit; hæc quæ infra generatim vel vniuersè mox præscribentur, sedulo videant ac notent; ut omnia ad præscriptam ab eo rationem & normam, tum literis tum coram constituto tempore deferant.

Primo igitur ij omnes, pro suorū quique munerum officiorumve ratione & cura dispiciant; quæ cleri sit in clericalis vitæ moribus progressio; quæ in vitæ spirituali disciplina; & quam sollicitum in diuinorum officiorum cultu studium; quam diligens in ecclesiasticis functionibus obeundis sollicitudo; quæ etiam, & quam frequens in literarum exercitationibus cura; qui in earum studijs progressus item.

Vicarij autem Foranei, & huius muneris in vrbe præfecti exquirant; qui præterea parochorum in primis zelus in animarum salute procuranda; quæ in sacramentis ministrandis sedula diligentia; quam frequens in pascendis verbo Dei fidelibus officium; quæ denique in omnibus parochialis muneris partibus vigilantia, quæve assiduitas.

Deinde ij omnes & singuli pro sui officij munere inuestigent; quæ populi in christianæ charitatis operibus exercitatio; quam religiosus festorum dierum cultus; quam pia in ecclesijs conuersatio; quæ in doctrinæ christianæ scholis frequentatum de alijs pijs sodalitatibus disquirant; tum denique de reliqua omni eiusdem populi disciplina, & in via Domini progressu.

Post

Post videant, qui singularū ecclesiarū præsertim parochialiu status; an si quæ institutionem desiderat; an debito cultu fraudentur; an sacris vestibus, ornamentis, suppellectileq; ecclesiastica ad cultum necessaria instructæ sint; an denique vlla ex parte inculte.

Postremo, an si quæ sunt provincialiū diocesanarūq; Synodorum decreta, edicta, visitationum præscripta, aliavē Archiepiscopalia iussa, quæ executionē non habeant; quid item impediunt, aut difficultatis, aut deniq; causæ sit, quā obrem eorum executioni non sit locus.

Id autē omne quod ad executionē attingit, tum iisdem perfecti, tum Vicarij Foranei, tum parochi, alijq; qui ecclesiastica beneficia obtinēt, prout eorū vniuscuiusq; in illis exequendis partes sunt.

Cum autē Synodalis dies prope adest, Vicarij Foranei pridie illius diei adfint summo mane in edibus Archiepiscopali bus: eoq; ipso die quā primū Archiepiscopo nomina & cognomina tradāt, eaq; ordine descripta, sacerdotū & clericorum singulorū qui ad Synodum conueniunt, rursumq; illorum qui non conueniunt, causis sigillatim item descriptis, quamobrem Synodo non adfint.

Idq; præter officium legitime excusationis, quam qui absunt, Archiepiscopo asserere, & probare debent.

Hoc ipsum triduo ante eum Synodalem diē, qui ab Archiepiscopo in vrbe regionibus sunt præfati præstēt, de suæ quiq; regionis clericis.

Singuli autē Sacerdotes, ceteriq; clerici qui canonicarum horarum officiū præstare debēt, Breuiariū & Calendariū annuierariū nuper editū, cū ad Synodū venerint, asserant; & vtrunq; initio notatū sit nomine & cognomine possidentis.

Iisdem verò ne in itinere quidē quod Synodi causa Mediolanū facturi sūt, æcclericalis vitæ disciplina, sacerdotali morum gravitate nostris decretis præscripta discedant.

Vbi Mediolanum venerint, ne ad cauponas, sed ad amicorum (si quos habēt, præsertim ecclesiasticos homines, necessitudine, familiaritate, aut aliquo hospitij iure coniunctos) domicilia diuertāt: ubiq; deinceps statim ad eū se conferant,

quem clericalis hospitij præfectum constituerimus; eiq; chirographum dent, quo suum quique nomen inscribant; notentq; hospitij locum, & hospitem apud quem diuerterunt.

Si verò quis neminem certum hominē habet, apud quem diuerteretur; primò eundem Præfectum adeat, qui certum Ecclesiastici hospitij locum attribuet.

Cum autē clericalis ordinis homines omni tēpore alios vitæ exemplo ad virtutem inflammare debeant; tum maxime cū Synodales actiones habētur, ita se gerant in verbo, in conuersatione, in charitate, quemadmodū Apostolus monet; vt cū eos posuerit Deus in acquisitione salutis, atque in ædificatione m, officij sui memores, ambulent dignè Deo, sancteq; sicut decet ministros mysteriorum Dei, viuant.

Nec verò vt pleriq; solent, cū Mediolani sunt, per plateas vagentur, aut per curiositate hac atque illac circūcursent; sed ad causam ob quam conuocati sunt, tota animi cogitatione tunc attenti, in eo versentur, vt & nobis in ea actione puris castisq; precibus auxilium; & sibi & populis salutarem inde fructū ferant.

Qui Sacerdotes sūt, singulis diebus quibus Synodalis cōuentus habetur, vt altera Synodo iussu est, Missæ sacrificium celebrent; facientes obsecrationes, orationes, & gratiarum actiones, postulationes pro sancta ecclesia Dei, pro summo Pontifice, pro Catholico Rege nostro, pro vberrimo Synodaliū & aliarum nostrarum pastoralium actionum fructu.

Pridie illius diei quo futura est Synodus sub primam horam noctis in omni ecclesia Mediolani solenni campanarum sono significatio detur Synodi postero die inchoandæ.

Postridie quæ statā Synodi dies est, summo mane, & cæteris deinceps Synodalibus diebus in Metropolitana Ecclesia certis campanæ ictibus ad Synodum clerus conuocetur: cuius etiam rei significatio fiat tabella, cura Magistri caeremoniarum publicè loco suo affixa, qua Synodalis sessionis certa hora indicatur.

Qua hora vniuersi & singuli q Synodo interesse debēt, i ecclesia Metropolitana

D non

Dioc. 1. dec.
25 pag. 342.

non raptim graui incesſu conueniant: vbi conuenerint, loco conſtituto, ſuperpellicea, quæ munda ac decentia ſint, aut alias ſacras veſtes, pro Eccleſiaſti- ci beneficij quod quiſq; obtinet ratio- ne, induant; quibus recte & decenter in- duti, inde ad ſtatum ſeſſionalem locum, non turbulenter, ſed quietè, & quoad eius fieri poteſt, bini veniant, atque or- dine conſideant.

Nec verò quiſquam mane priuſquàm conueniat cibū capiat, ſed ieiuus adſit. In loco igitur benedictionis conſiden- tes Domini Sacerdotes, & reliqui in- feriorum ordinū clerici, ne vocibus ob- ſtrepant; ne tumultibus rem Synodalem perturbent; ne conſabulationibus operā dēt: ſed hæc omnia, ceteraq; maximè ca- ueant, quæ eccleſiaſticæ diſciplinæ, ſyno- dalis actionis dignitati, & loci venera- tionis non conueniunt.

Cum autem de examinadoribus dice- ceſanis, ac de iudicibus cauſarum deligē- diſ agatur; hoc in ſuffragijs ferendis ſin- guli ſpectent; vt nō humanis affectibus obſequantur; ſed Deo, conſcientiæ ſuæ, religioni, & Eccleſiæ vilitati, anima- rumq; ſaluti ſatiſfaciant.

Quo tēpore Synodus habet, ne cuiquā Sacerdoti clerico vè Mediolano diſcede- re liceat; niſi miſſione à nobis ſpetrata. Abſoluta de more Synodo, & ſanctis acclamationibus factis, tunc omnes Sacer- dotes & clerici ſurgentes, cum reuerētia oſculum pacis à nobis accipiant, & ſibi inuicem dēt cum timore, & amore Dei. Quodq; ſancti oſculi ſignificatione oſtē- dunt, in re iplā præſtent; vt coniunctiſ- ſimis animis, concordiaq; voluntate, & pacis atque charitatis ſtudio, quæcunq; ſancita ſunt, ſollicitè exequantur.

Decretum. XLVI.

QVO diligentius, atque adeo accu- ratius, & in vrbe ij quos vnicuique re- gioni Archiepiſcopus præfecerit, & in dioceſi Vicarij foranei muneris atque officij ſibi cōmiſſi partes exequantur; quò item crebrius ac vigilātius dioceſis ſta- tus, cui aſſidua paſtorali ſpeculatione p- ſpiciendum eſt, exploratus ipſi Archie- piſcopo ſit atque cognitus; cum ex om- ni alia ratione, cum ex eo, quòd illi cer-

Viſitatio à præfectis vr- bis, & Vica- rijs For- aneis obeun- da, & alia q- dam.

to anni tempore ad ipſum ſtudioſè reſe- rant, non ſolūm quæ de Synodo dioce- ſana decreto generatim vniuerſeq; præ- ſcripta ſunt; verūm etiā quæcunq; ſigilla- tim, ac præcipuè pro temporum ratione idem Archiepiſcopus illis præſcribenda cenſuerit: nos in hoc genere ita conſul- tū eſſe volumus, vt illi Mediolani, in die- ceſiq; Vicarij foranei, in ſua quicq; regio- ne cōmiſſa, præter illam in ſuo manere gerendo curā, ſuasq; frequentiores per annum viſitationes, præterq; noſtrā, & noſtrorum generalium Viſitatorū in vi- ſitando diligentiam, ipſi etiā ſingulari, accurata diligentiaq; ratione viſitatio- nem cōcredite ſibi regionis cumulatiue exactiusq; obeant, à die ſancti Martini vſque ad diem feſtum Ordinationis ſan- cti Patris noſtri Ambroſij. Si quis verò vel pro regionis, quæ ſibi commiſſa eſt, magnitudine, vel alia cauſa, ad ſtatē vi- ſitationis munus lōgiori tempore opus habeat; ei integrum ac liberum ſit, ali- quot ante præſcriptum tempus diebus viſitationis ſuæ initium facere.

Vicarij autem foranei ſinguli, pro ratio- ne nūmco decreto generatim præſcri- pta, tū ab Archiepiſcopo ſigillatim præ- ſcribenda, de regione quæ vniuiuiusq; eorū vicariæ curę demandata eſt, ad eum dē relaturi, Mediolanū quotannis in fe- ria tertia hebdomadę ante dominicam in ſeptuageſima penultimæ duodecimo ſcilicet ante eius dominicæ celebritatē die, ſummo mane in Archiepiſcopales ædes ad illum conueniant.

Id verò, niſi aliquando ob tēporis, quod inter Epiphaniam & Septuageſimā in- currit, breuitatē, aut aliam ob cauſam, eſſi Vicariorum cōuentum alio commodio- ri tempore habendum eſſe, per literas Archiepiſcopales ſignificatum ſit.

Quò diligentius verò relationem ſingu- li Vicarij præſtent; id ſubſidij ſibi com- parent, vt antequam ſtati cōuentus dies veniat, congregationem parochorum ſuæ quicq; regionis habeant: à quibus quæcunq; vel vniuerſè vel nominatim præſcripta ſunt diligenter animaduertant, & colligant.

Parochorum propterea cura ſit, certo antè cōuentualem eum diem tempore, videre atque exquirere ſuarum Paro- chiarum

ehiarum, Parochialiumve hominum statum, vitam, & mores.

Si que verò animaduerterint, quibus salutariter cõsuli aut prouideri oporteat; ea sigillatim & ordine descripta suo quique Vicario tradant, vt ad constitutum tempus Archiepiscopo referant.

Vbi Mediolano, à conuentu quem anniuersarium ipsis Vicarijs statò die indicimus, ad suam quique Ecclesiam redierunt; statim sue quique regionis parochorum congregatione habeant, de ijs quæ ab ipsis, vel Synodi proximè celebrande, vel alterius rei causa agi præstare monuimus, aut iussimus.

Constituti verò in vrbe ab Archiepiscopo regionum præfecti, quæcunq; ad præscriptam illam rationem eidem referenda sunt; ea tum diligenti statà visitationis cura, tum Parochorum, quorum paulò ante relationis diem congregatiõnem habebunt, adiumento vsi, post referent, quàm Vicariorum foraneorum dimissa erit constituta congregatio.

Feria præterea secunda post octauâ Resurrectionis Domini, si dies festus non est; sin minus, proximo primo feriali die, quo solenniter officium non fit; ijdẽ tum præfecti regionum in vrbe, tum Vicarij Foranei congregationem iterum habeant; in qua & à Parochis etiam colligant, & inter se item videant, si qua reliqua sunt, quæ post illum conuentum, qui ante Dominicâ in sequagesima habitus est, inciderint, quæ item ad Archiepiscopum ante Synodi diem referri oporteat: qualia sunt de ijs qui proximo Pascha non confessi sint, neq; item communicarint, & de alijs quæ ad eundem deferenda sint.

Si autem aliqua de causa ad constitutã eam diem Synodus non habebitur; ne propterea per illos omittatur, quin & præscriptam visitationem diligenter obeant; & antè Dominicâ Septuagesimæ ad Archiepiscopum cõueniant, & singula alia præsent, vt supra, vel illis omnibus vniuersæ, vel nominatim scipueq; Vicarijs Foraneis constitutũ est; & tertia etiã post Pascha Resurrectionis Dñi hebdomada ad præscriptum eidem Archiepiscopo, tum præfecti descripto referant, ac tradant; tum ijdẽ Vicarij singula mittant.

Decretum. XLVII.

SANCTORVM Patrum institutis De tollendis Synodalibus. Synodi diæcesanæ cum ob eam causam conuocentur, vt tanquam è specula quadam singulis diæcesis partibus circumspectis, aliqua in eis ratio inueatur de institutis, communiendaq; Ecclesiastica disciplina, ac de ijs statuendis, quæ ad spiritualem diæcesis progressum pertinere videntur; id propterea canonũ iure cautum est, vt viri ætate moribusq; graues, prudentes, ac virtutum Christianarum studiosi testes Synodales constituantur, qui ad Episcopum referant, quæcunq; à se animaduersa, vel corrigi vel reformari oportere putant.

Itaque sicut ij viriliter instituti sunt; ita cautio adhibenda est, vt illorũ munus nõ nomine solũ, sed certis officij partib; recte, atq; ex canonicis sãctionibus gerat. Quamobrem hæc ex Patrum, & canonũ institutis, nos de eorundem officio pro diæcesis nostræ rationibus decernimus.

Primò igitur testes Synodales, quibus iuratis id muneris cõmittetur, vt illud rectè præstet, hoc planè perpetuò meminerint; se non amore, non odio, inuidia, non spe, non metu, non pœna, non præmio, non cognatione, non vlla denique re cõmoueri aut impediri debere, quominus statò tempore Archiepiscopo denuncient ac significent, quæcunq; corrigi, emendari, aut reformari vtile sit vel necessarium.

Inuestigent diligenter, quo tẽpore hoc munus gesserint, sine vlla tamen iurisdictione, hæc quæ sequuntur: idq; singuli, aut in vniuersa ciuitate ac diæcesi, aut in regione vnicuiq; eorum scipud nominatim vt supra ab Archiepiscopo cõmissa. An parochi, Sacerdotes, canonici, & alij quicunq; ecclesiastici homines, in ijs vitæ moribus, clericalibusq; officijs atque institutis se cõtineant, quæ prouincialibus, & diæcesanis nostris Synodis præscripta sunt.

An quos residere oportet, præsentis; in ecclesijs suis adsint; anq; si præsentis, in Parochialibus, vel canonicalibus, clericalibusq; ædibus habitent.

An Parochi præterea, alijq; animarum curatores, sollicitè vt debent, fidelium sibi commissorum saluti inuigilent.

An in Sacramentis sanctè ministradis, in verbi Dei prædicatione, in salutaribus monitis, in rudium, & puerorum ad doctrinam Christianam institutione, & in cæteris omnibus curæ parochialis officijs, diligentis muneris partes præstent.

In reliquis quicunq; sint ecclesiastici ordinis homines ecclesie si quā obtinēt, aut in qua dignitatem, vel canonicatū, vel cappellam, vel ecclesiasticum aliquod munus habēt, aut in qua adscripti sunt, oneribus satisfaciant, & præscriptas sibi functiones obeant.

An Ecclesie, quas ij omnes obtinent, farte recteq; sint; an ornamentis, & suppellectile ecclesiastica necessaria instruat; an in illis, cæmeterijsve aliqd inculcū sit, quodq; sordibus obsoleat; anve aliqd à religioso cultu & pietate alienū

Videant item, an populus in via Dñi ambulet; feruēsq; adsit diuinis officijs, & sacris concionibus, & in Ecclesia pie religioeq; verset; atq; dies festos colat.

An ieiunū quadragesimæ, quatuor temporum, tridui litaniarum, stataq; reliqua Ecclesie ieiunia seruet.

An item Parochis & Sacerdotibus debitum honorem tribuat; anq; eorum monitis pareat.

An eisdem decimas, primitias, aliaq; debita emolumenta adiumentave præstare aut soluere recuset.

An in populo sacrilegi, blasphemij, cœubinarij, adulteri, adulterijve, incestuosi, virginum raptores, an excommunicati, an hæresis, magie, superstitionumve nomine suspecti sint.

An deniq; aliæ in eodem morum corruptelæ, quæ à nobis correctionem emendationemve requirant.

Dispiciant etiam diligenter, an quæ provincialibus diocesanisq; nostris Synodis quouis de genere decreta sancitaue sunt, ab ijs seruentur quorū interest.

Quæcunq; verò animaduertent, quæ vel superioribus provincialibus diocesanisq; cœcilij decreta, nullā adhuc executionem habuerint; vel deprauata, correctionem vel reformationem desiderant; ea omnia & singula ordine in literas relata, diligenterq; obsignata, ad nos duobus saltem mensibus ante mittant, quam Synodalis dies venerit.

Qua constituta die in Synodo ipsi præsententur: & si quæ interroganda, examinanda, aut cognoscenda ab illis de ijs quæ præscripta sunt, aut de alijs quæ Archiepiscopus censuerit, coram fideliter respondeant, summaq; integritate, prout iureiurando sanctè adstricti sunt.

MONITIONES

In concilio etiā provinciali quarto exscripte, sed hoc loco vberiores, accommodationesq; ad vsum ecclesie Mediolanensis.

PERVETVS illud institutum est, tū sanctorum Patrum vñ, tum Ecclesie auctoritate comprobatum, vt quæ Sacerdotalē clericalemq; disciplinam, officia ac partes eius maxime attingunt, ea certis monitionibus, ijsq; breuibus cōprehensa, ab episcopo in Synodis clero, proponantur: quò breuius illa expressa, crebriusq; repetita, diligētius item non solū animis ac mētibus imprimantur; sed omni perpetuo studio inuolatè seruentur.

Cuius salutaris instituti ratione quæ exemplo nos adducti, præcipua quædā capita, ex pontificum sanctionibus, conciliorū decretis, Patrū sententijs, nostrisq; potissimum provincialibus & diocesanis Synodis summatim delegimus: quæ ad vitæ officijq; Ecclesiastici conformationem pertinentia, vos vniuersos & singulos vehemētè in Domino monemus.

PRIMO igit memores estote vocationis, qua vos dignat⁹ est Deus noster: qua assidua recordatione memoriaq; excitati, eā vos virtutem induite, vt videant alij quasi aliquod vestrā sanctitatē elucere: quæ si magna in alijs vitæ christianæ institutis requiritur; certè in vobis, qui mysteriorum Dei ministri, diuineq; gratiæ dispensatores estis, maior inesse debet.

Et sicut sacro ordine à reliquis hominibus seiuncti estis; ita à cōmunis fidelium vitæ vsu seiuncti, præcipuum quoddam, atque hoc præstantius viuendi genus se cernit, quo ordinis dignitate pœcellitis, Cœlestem in terris vitam tanquam Angelij Dei, moribus vestris exprimere vsque adeo studete: vt à vobis diuinarū virtutum exempla ad ceteros emanent.

Vna

Vna animi consensione, vnoq; spiritu in
his elaborare, vt & diuino cultui, & cele-
stium rerum meditationibus, & oratio-
ni, & sacrarum ecclesiasticarumq; litera-
rum studiis vacetis; tū depositis seculari-
bus vanisq; sollicitudinibus, & ab omni
vitio alieni, in via Dñi recte ambuletis.
Charitatem in primis, quæ seminarium
est omnium virtutum, omni studio am-
plectimini.

Humilitatem, mansuetudinem, patien-
tiam, temperantiam, officiaq; christia-
ne pietatis reliqua colite.

Quæcunq; deniq; sunt vera, quæcunq; pu-
dica, quæcunq; sancta ac religiosa, ea co-
gitate, eaq; agite.

Virtutes sancti patris nostri Ambrosij,
quas precipuas, & quasi hereditarias no-
bis ad imitationem reliquit, non adum-
brare solum, sed omnino exprimere cer-
tatim contendite.

Vtq; ille, sic vos abstinentiæ & ieiunij
dediti, clericalis disciplinæ, ac vitæ ca-
stissimæ studiosi, tum patriæ celestis si-
tientes, Deo seruite assiduus diuinarum
laudum officijs; & in ecclesia, quasi in p-
petua vestra Sacerdotali clericali; sta-
tione, contingenter versamini.

Cuius rei cum exemplum singulare is de-
dit, tum eorum Mediolanensem præci-
pua epistola monuit.

Quæcunq; demum de muneris vestri par-
tibus, de vitæ modo, vel pontificum san-
ctionibus, vel œcumenicis concilijs, vel
prouincialibus diocesaniq; Synodis no-
stris præscripta sunt, ea vos inuiolatè
seruate, ac præstate diligenter.

Omnes qui canonicarum horarum offi-
cij deuncti estis, statas eas preces hora-
rias recitate ad præscriptam calendarij
anniuersarij rationem ac ritum.

Nec verò negligenter, sed attentè, piè,
decorè, suppliciq; mente illas dicite.

Studiosè propterea legite, q̄ præsertim
à beato Antonio Archiepiscopo cōscri-
pta sunt de negligentia in persoluendis
horis canonicis; vt quæ eo nomine er-
rata sunt, omnino caueatis.

Expletis canonicarum horarum officijs,
si quid in illis aut negligentia aut alia
culpa commiseritis, paululum colligen-
tes vos, veniam à Deo petite.

QVI Sacerdotes estis, Missæ sacra-

rum sæpius facite, sanctè ac religiosè.

Ad illud faciendū parate vos omni pie-
tate, in tā alti mysterij meditatione to-
to animo defixi; vtq; purius id faciatis,
propriam conscientia diligenti, accur-
to, frequentiq; examine discutite: tū sin-
gulis saltem hebdomadis, atque adeo sæ-
pius, & omnino semp cū peccati mor-
talis concitū estis, vni è confessorijs Sa-
cerdotibus, quos ad cleri confessiones
audiendas constituerimus, confiteamini.
In ea sanctissimi Sacrificij actione, ab
erroribus vel leuissimis omnino caute.
Quæ de illo piè riteq; celebrādo præsi-
plimus, ea vos studiosè diligenterq; ser-
uate.

DIACONI, subdiaconi, & clerici in-
feriorum ordinum, quicunq; estis, quæ
de confitendis sæpè peccatis, de commu-
nitione frequenter sumenda vobis præce-
pimus, integrè & sanctè omnia vt debe-
tis, præstate.

Confessarios sacerdotes per nos vobis
constitutos, quos etiam tanquā vitæ du-
ces ac magistros elegimus, in sacramen-
tali confessione adhibete.

ECCLESIASTICAE militiæ om-
nes vos adscripti estis; ad pietatis, reli-
gionisq; exercitationes vos vocatos ef-
se cognoscite.

In omni in primis sancta oratione vos
assidue exercete.

Tum in meditationis taciteq; piæ or-
tionis studio, singulis diebus certo tem-
poris spatio, toto castissimi animi sen-
su incumbite.

Hæc sanctis precibus præter cetera sup-
plices præsertim afflictis! his temporibus,
orate patrem misericordiarum, &
Deum totius consolationis.

Vt misereatur populi sui.

Vt fidelium animos ad vitia fugienda,
ad virtutesq; amplectendas sancti Spi-
ritus sui ardore inflammet.

Vt è principum, regumq; animis euellā-
tur, si qua sunt discordiæ semina.

Vt ij vna animi consensione Christi re-
gnum propagare studeant: vnamq; Dei
gloriam, atque Ecclesiæ matris defensio-
nem propositam habeant.

Quidquid verò tēporis à diuinis officijs,
ab orationis contēplationisq; exercita-
tione, ab Ecclesiasticis functionibus, &

ab alijs necessarijs actionibus vacuū habetis in otio, neq; in desidia, nec verò in rerū nouarū curiositatibus illud cōterite: sed cū in sortē Domini vocati sitis in eius lege die ac nocte meditemini. Sacrarum igitur literarum studia diligentius colite: quē vsque adeo completi debetis, vt qui aspernetur, contra eū dicat Dominus; Quia tu scientiam repulisti; & ego repellam te, nē sacerdotio fungaris mihi.

Frequentes ad statas lectiones, & ad literarum tractationes vobis pręscriptas conuenite.

Attento animo in ijs adeste: atque in dies ad vberiore sacrorum studiorum fructum progressionem aliquam habete; vt ad nos aliquando vocati, & diligētię, & doctrinę testimonium detis. Si qui estis, qui vel tarditate ingenij, vel ingravescente etate, magnum in literis progressum habere non potestis; ne desistite tamē primū oratione frequenti intelligentiam vobis necessariam a Deo petere; tū eō diligentius ad pietatis modestiāq; studium, & sanctorū morum disciplinam incumbite; tum sępius sacerdotes peritiores consulite; & ad clericales sacerdotalesq; exercitationes conuenite & libentius & frequentius. Concionibus etq; lectionibus sacris, quę in ecclesia constitutis diebus habentur, cū omnes quicunq; estis, tum maxime quibus potissimū conciliaribus decretis per nos iussū est, quo decet habitu frequentissimi adeste.

Lectione librorum spiritualium, & clericorum, qui probati sint, animos mētēsq; vestras pascite.

Quatuor pręsertim locos, de duodecim fidei articulis, de septē sacramentis, de decem pręceptis, de oratione Dominica, in promptu atque explicatē habere omni studio contendite.

Cum ijs, & preceptorū ecclesię cognitionem, & preces horarias recitandi peritiā, & ecclesiasticorum rituum, caeremoniarumq; notitiā coniungite.

Pauculos eos libros, quorum necessariū delectum vobis pręscripsimus, habere ne omittite, aut negligite.

Qui pro facultatibus, proq; studiorū ratione plures habere possunt, eorū opta-

mus & laudamus in ijs comparandis diligentiam.

At libros de rebus io cōsis, ridiculis, obscenis, inanibus ad poesisq; profanę studium pertinentibus vulgari aut latino sermone conscriptos procul abijcite.

Nec verò musicas cātiones, ridiculę, voluptarię, parumve pudicę exaratas adhibete.

Quotidie aliquid ex sacris Biblijs legite; ac si per ecclesiasticas occupationes licet, qui apti estis, aliquid itē ē Sanctorū Patrū opusculis, Gregorij Magni Pōtificis, Cypriani, Augustini, Chrysostomi, Bernardi, & aliorum, qui sanctitatis & doctrinę laude in ecclesia celebrantur. In ijs ad legendum sanctissimū Patre nostrum Ambrosium episcopum vobis potissimū proponite.

Illius pręcipuē librū de sacerdotali dignitate legite: quo libro ecclesiasticos homines commonuit de perfectę vitę institutione.

Libros item officiorum, quos vbi primū episcopus is factus est, cleri Mediolanensis potissimū causa edidit, in manibus assiduē habete.

Hos, atque alios p̄terea libros de sacerdotalis clericalisq; vitę rationibus & officijs, de animarū cura, de Christianę pietatis studijs & exercitationibus, de alijsq; eiusdem generis pię confectos ita legite; vt quęcunq; ad vitę sanctę normam accommodata ex illis animaduertistis ac didicistis, moribus exprimatis. Conciliorum item nostrorū cōstitutiones & decreta, non percurrere solū, sed vsque adeo studiosē legite; vt quę legeritis, post etiam taciti vobiscū aliquando mēte repetatis; ac videatis simul, nō solum si quidquā est, quod contra illorū pręscriptum egeritis, verū si quid etiam aliud est, quod ex eisdem exequi pręstare ve omiseritis, aut neglexeritis. Quod vt pręstetis, curate omnino, atque effcite.

Estis diuina misericordia in ecclesiastico ordine cōstituti, ad gloriā Dei conseruandā, propagandāq; cum ordinis vestri ministerium, quod explere debetis videte; tum illius dignitatem ac decorum seruate.

In incessu, statu, gestu ita vos prębete,

vt

ut ab ordinis quem suscepistis nomine & ratione nullo sanè modo discrepetis; proposito vobis beati Patris nostri Ambrosij iudicio, qui clero adscribi hominem recusavit propterea quod eius gestus & incessus dedeceret.

Habitu non exquisito, non delicato nimis, non serico, ne ornamento quidè; rursus non sordido, non neglecto; sed graui, & talari, atque eiusmodi, tum domi tum foris pro vniuscuiusq; vestrum ordinis gradusve ratione vtamini; vt decretis nostris, eo de genere editis, nulla in re vel minima discedatis.

Coronâ, quod insigne est ordinis clericalis, p ratione ordinis quo vos singuli initiati estis, latâ & conspicuâ deferite. Parca & frugali mensa cõtenti sitis, & suppellectili etiâ modesta, ac tenui potius. Ab omni splendido apparatu, pompaq; seculari abstinete.

Quæcûq; acu picta, variè intexta, aulea item peristromata reijcite.

Imagines domi nō profanas, sed eas habete, quæ pietatis, & religionis argumentum & adiumentum præbeant.

In omni vita à fastu, luxu, ambitu, ambitione, & à vanitate longè refugite.

Ne verbis quidem præscriptum vitæ modum peruertite.

Nihil scurriliter, nihil iocosè, nihil indecorè, nihil turpiter loquamini.

Absint à vobis maledicta, obrecreationes, curiositas, leuitas, assentiones, ac nugæ.

Temperatiq; clericalis disciplinâ vobis præscriptâ in reliquis et omnino tenete. Comestationes, comotationes, cõuiuia publica, laicalia ve, tum maxime in quibus mulieres intersunt, euitate.

Hospites excipite: at illis excipiendis intrâ parimonie fines vos cõtinetes; ita vt clericalis frugalitatis, non sumptuosi conuiuij testes illos habeatis.

A ludis spectaculis, circulatorum, atque id genus vilium hominum præstigijs procul estote.

Arma abijcite.

Sic denique cor vestrû corroborate, vt inania spectacula non appetat, à mundi ludis atque ineptijs abhorreat.

Sensus autem vestros ita dirigite, vt cû à Deo vtiliter dati sint tanquam ratio

nis ministri, ne eos perperam adhibeatis, sicut satellites cupiditatum.

Sit igitur vester oculorum aspectus simplex, & pudicus.

Aurium sensus castus, & prudens: casta mens, casti omnes sensus.

Vitæ & morum consuetudo casta, & spiritalis.

Ad eorum sacerdotum, qui in eiusmodi vitæ studijs ac disciplina exercitati sūt, familiaritatem vos adiungite: ex qua nobis vestræ ad sanctæ agendum progressionis consent.

Ad castitatem autem conseruandam munite omnem viam.

Legite propterea sepe illû beati Cipriani Martyris de singularitate clericorum librum, qui vos in hac, vt in alijs instruet virtutibus.

Suspectarum autem mulierum consortium omnino vitate.

Cû alijs verò quibusuis mulieribus, quauis vel arctissimo consanguinitatis affinitatisve vinculo vobis illæ coniunctæ sint, ne in eisdem domicilijs ædibusve simul habitate; nisi cû ex causa alicui restru aliquâdo nos scripto cõcesserimus.

In famulatu laicorum ne sitis; multâ minus foeminarum quamuis nobilium.

Nec verò illas musicam, literasve doce; nisi scripta nominatim facultate per nos permissum cuiquam sit.

Aedes ecclesiasticas ne laicis locetis, nisi concessu nostro.

Ac ne ipsas quidem patrimoniales locationi ijs date, quorum vita moresvs suspecti sint.

Secularibus verò negotijs, vt est sancti Pauli Apostoli pceptû, ne vos implicate.

A cuiusvis generis mercatura, quaestuosâ omni negotiatione, prædiorum cõductione, tum alijs, vt provinciali decreto vobis interdictum est, prorsus caute.

Ne pecunie lucri ve auidi sitis, nemo potest seruire Deo & mammonæ: aut enim vnum odio habebit, & alteram diliget; aut vnum sustinebit, & alterum contemnet; inquit Christus Dominus.

Si qui pauperes estis, ne cupiatis diuites fieri; vt ne incidatis in tentationes multas, & in laqueum diaboli.

Paupertatem vestram ne moleste ferat. Paupertatem dilexit, & docuit cõcessis

magister Christus; qui nascens in præsepio ponitur, & nudus in cruce moritur. Scitote paupertati socias adiungi, sobrietatem, abstinentiam, frugalitatem, & reliquas virtutes, quas præluere oportet ministros Dei.

Nihil timentibus Deum, sanctumq; eius nomē inuocantibus deesse potest: multo minus religiosis & sanctis sacerdotibus. Proponite vobis sanctorum veterū patrum vitam, qui lucrum non spectabāt, temporalia non querebant; & nihil ijs tamen deerat: immo in paupertate illis aliquando abundabat, quod alijs erogarent.

Ne igitur quia tenuem redditum habetis, lucrum quærite: ne quæstum vos appetendo iniuriam vestro ordini facite, auaritiæ sordibus volutati.

Non seculi vos mercatores, non mamo ne ministri estis; sed Chri mercatores nolite thesaurizare vobis thesauros in terris; sed meritorū abundantia cū charitate coniuncta, facite thesauros in celis. Studete vos lucrari animas Deo, & colesse horreum augere.

Exemplo Sanctorum, vos paupertate, vitæ sobrietate, ac parsimonia ita agite; vt non modò à superuacaneorum rerum & sibus abstinentes, sed vestro etiā defraudantes vultu ecclesias vestras & altaria exornetis, facta tecta habeatis, sacra suppellectili instruat.

Alienis item necessitatibus subueniatis, & pauperibus opitulemini.

Qui verò vberiores ecclesiasticos redditus habetis, Ecclesias è quarum prædijs fructus percipitis, eò magnificentiis & augustius, quò amplioribus donis, bonisve, augustioriq; liberalitate illa donata sunt; illustri structura, præclaro opere reficite, egregijsq; muneribus exornate, tum omni ecclesiasticæ suppellectilis apparatu instruite.

Christi visceribus substantiam ecclesiasticam erogate, pauperibus scilicet, peregrinis, viduis, pupillis, ægrotis, in vincula coniectis, captiuis: quibus egentibus & esurientibus cū subuenire possitis, si alimenta necessaria denegatis, violatæ charitatis reus estis in conspectu domini.

Memores estote eius, quod à sanctissi-

mo patre nostro Ambrosio scriptū est: sua fideles eo animo obtulisse ecclesiæ ministris, vt per eorum manus (quorum fidei atque integritati summa omnia tribuebant) ad pauperes peruenirent.

VOS item alij, quicunq; estis, quorū fidei Christi patrimoniū propriū ad diuini cultus, pauperumq; vsum commissum est, cauete ne ambitione aut cupiditate prolapsi, in alium quā cui addictū est, cōuertatis; idq; propterea sacrilegij rei, damnationem æternam subeat.

VNIuersi autē vos & singuli ecclesiastici ordinis homines (vt summam cōplectamur) quæ muneris vestri sunt vobiscum frequenter recolite: ministerium vestrum explere studete, sanctissima studia religionis & officij vestri rebus alijs potiora ducite: in serui diuinarum sacrarumq; cognitionem omni cura incumbite: quæ diuina, quæ sempiterna sunt, diuitiarum, & honorum, & terrenarum rerū cogitationibus abiectis amplectimini: relictō cupiditatum ardore, integros castosq; vos seruate: mundi voluptates, quæ à diuinis præceptis detorquent, declinate: prædiorum ecclesiasticorum, quæ non auaritiæ præda, sed instrumenta caritati relicta sunt, reditu & fructibus non abutimini: humilitati studete: Charitatis opera præstate, induimini Dominum Iesum Christum, Sanctorumq; eius facta imitamini; vt horum imitatione, & illius in primis diuinis præceptis institutisq; cōformati, in vocatione qua vocati estis, dignè Deo ambuletis; tum vitæ vestræ splendore laicis hominibus lumen præferatis: ad vitam sanctē instituendam; tum vos repositam vobis iustitiæ coronam deum percipiat.

Omnes præterea ac singuli, qui huius nostre ecclesiæ ministerio adscripti aliquo modo estis, diocessim Mediolanensem, & ecclesias quas in ea obtinetis quibusve adscripti estis, stationes vestras, in quibus manendum vobis sit, putate.

In illis ipsi residete.

Debitis muneribus atque oneribus satisfacite.

Ecclesiasticas ipsas edes habitate: ibiq; domicilium vestrum verè constituite, & habete.

Alia

Alia item agite, ac præstate, ex præscripta conciliaribus decretis residentiarum ratione.

Quicumq; item clerici minorum ordinum estis, in ecclesijs quibus adscripti estis, singuli ordinis quo initiati estis functiones tali pietate obite, vt digni habeamini, qui deinceps altiore gradu assecuti, sancte Dei ecclesie inseruiatis. Nemo autem vestrum, quicumque estis, ab ecclesiastica ratione, personalisq; residentie munere discedat, nisi causis per nos probatis, & concessu nostro literis expresso.

Hec, quæ communiter atque vniuersè vos monuimus, singuli seruate studiosè, ac diligenter.

At præterea sigillatim nominatim quæ vos, qui in Metropolitana ecclesia nostra dignitates obtinetis, canonici item, tum Ordinarij eiusdem nostræ ecclesie, tum reliquarum quarumvis ecclesiarum collegiarum, vel vrbicularum, vel diocesanarum, quicumq; sitis, in omni canonicalis disciplinæ officio ita agite, vt canonicè, nempe canonum legibus ad vitæ vestræ institutum pertinentibus, & constitutionum nostrarum rationi congruenter viuatis.

Idprimò maximè studete, vt in conspectu Dei omnipotentis, puro corde, & casto corpore ministretis.

Tum singuli vos ordinis dignitati, aut canonicatui annexi functiones explete, canonicalisq; muneris partes præstate. Omnes in choro statim horis assisistite; & ad Deum pro fidelibus pias religiosasq; fundite preces.

Dum eo loco estis, memores estote adesse Christum Iesum Dominum: cui seruite cum timore, & tremore.

Non pigri, non somnolenti, non oscitant adeste: non mente vaga, non vagis oculis, non indecenti corporis statu.

Attentè, studiosè, ritè, piè, religiosè diuinas laudes concelebrate: & psallite Dño in conspectu Angelorum, cantantes in cordibus vestris Domino.

In choro nemo priuatim, nemo tacitè diuinum officium recitet: sed omnes pariter quicumq; adestis, senes cum iunioribus laudate nomen Domini in psalmis, hymnis, & canticis.

A quibuscunque colloquijs, & à literarum, librorum lectionibus, atque ab omni vagatione abstinete.

Pro temporis autem & officij ratione, sedete, stete, genuflectite, caput aperite, & inclinate.

Accuratè demum omnia obseruate, quæ eo de genere vobis præscripsimus; ita vt vestro exemplo alijs sacerdotibus clericisque, & rectè ritèq; psallendi, & sanctè orandi, & piè agendi animum addatis.

In psalmorum autem, canticorum, & hymnorum intelligentiam studiosè incumbite: vt dum psallitis, pro sensuum sanctissimorum quos mente concepistis ratione, vos ad omnem pietatis deuotionisq; affectum excitetis.

Non ordinariæ distributionis lucro adducti, sed Dei charitate, religionisque cultu commoti, diuinis officijs adeste; vt verè, ex animoq; psalmi verba illa concinatis: [Voluntariè sacrificabo tibi, & cõfitebor nomini tuo, qm̃ bonum est.

Diuinis officijs absolutis, paulùm omnes in choro piè orate; inde abeundi signo per præfectum dato consurgentes, quo ordine ad chorū accessistis, eodem in sacrificiâ redite; vbi cappas, qui illas induti estis, & superpellicea sine strepitu vultu, & susurratio deponite.

Canonicales vestros cõuentus statim hebdomadè dieb. capitulariter habete. Omnes qui debetis, ad illos conuenite. Inde ne discedite, nisi missione à capitulo præfecto impetrata.

Singuli ordine, & loco sedete. Sententiam modestè dicite; & suo quicque loco, non præposterè.

A verbis scurrilibus abstinete. In rebus consultandis rixas, iurgia, & cõtumelias caute.

In initio, & fine vniuscuiusq; Capituli statas orationes dicite.

Priore loco tractanda proponite, quæ ad diuinum cultum, ad spiritualis vitæ progressionem, ad ecclesiasticam disciplinam tuendam; tum quæ ad rerum temporalium gubernationem pertinent, nè negligite.

Cetera hoc de genere toto seruate, quæ nostris constitutionibus vobis præscripta sunt.

Omnia

Omnia in primis agite pace mutua, cordi voluntate, & charitate fraterna vos inuicem diligite. Canonici enim estis; qui sicut pro collegij ratione, ex antiquo instituto vna in collegiata ecclesia, vnoq; item in canonicali domicilio collocati fuistis; ita vno pacis, & charitatis, fœdere, vnaq; animo in consensione, coniunctissime, sicut nascentis ecclesiae ministri, quorum erat cor vnum, & anima vna, experiendo videte, sicut in psalmo scriptum est, quàm bonum, & quàm iucundum sit, habitare fratres in vnum.

Quicumq; verò estis, qui inter canonicos Præpositi, aut Archipresbyteri, aut alterius dignitatis nomē gradumve obtinetis, sicut honore, & dignitate præstatis; ita virtutum exemplis, vigilantiq; in vestri muneris curæ partibus obediis sollicitudine præluce.

PAROCHII præterea, & cæteri quicumq; estis, etiam Præpositi, Archipresbyteri, alijve qui animarum curam geritis, præter ea quæ vobiscum reliquo clero communia vniuersè monuimus, illa etiam quæ præcipue de vobis per nos decreta sunt, præstate omni sollicitudine.

In primis oues vobis concredite cognoscendæ sunt, & appellandæ nominatim, pascendæ, & custodiendæ item.

Animarum igitur numerū in catalogum redigite ad præscriptam normam.

Eorum qui baptizantur, qui item cōfirmantur, & compatrum etiam qui adhibentur, nomina describite.

Matrimonia in codice referre.

Parochiæ vestræ incolarum vitam, & mores inuestigate.

Indagate omni studio, si qui heresi cōtaminati sint, aut suspecti; aut si qui sint, qui hæreticorum libros habeant, vendant, emant, importent, vel legant; eosque statim denunciate.

Monete etiam populum, vt id ipsum etiam præstet ad nostri edicti præscriptum: quod statis temporibus de more promulgate.

Perquirite de dictis, & factis eorū, qui ex hereticorum finibus veniunt.

Dispicite, si qui è parochiæ vestræ finibus ad loca proficiantur, vbi impu-

prædicatur, quod à catholica fide alienum est: tum etiam an ij professionis sanctitate impetrata, agant ad præscriptū decreti nostri in Concilio Prouinciali tertio promulgati.

Inuestigate præterea de ijs, qui in vestra parochia docent; eorundemq; mores, vitam, & fidem obseruate; ac reliqua de ijs ipsis præstate, quæ nostris Concilijs prouincialibus præscripta iussu sunt.

Videte, & caute, ne superstitiones, magicæ cantiones, eiusmodi diabolicæ superstitiones in populo vestro sint.

Cognoscite publicos peccatores, corruptores aliorum, concubinariorum, adulteros, vsurarios, blasphemos; & denunciate.

Cognoscite alios etiam populorum corruptores, qui festis diebus non Deo, sed aleis, ludis, choreis, diabolo seruiūt: quique festorum dierum cultum quouis modo violant, quales quales sint; neq; obseruant pontificias, neque nostras de diebus festis coleandis constitutiones, aut edicta.

Istos ab ea male agendi corruptela reuocare, ac detertere omni pietatis officio studete.

Tum nobis etiam sicut opus erit significate, vt pro curæ nostræ officio salutare remedium afferamus.

Rursus agnoscite etiā pauperes, viduas, pupillos, cæterosq; aliena ope egentes: quibus, & saluari consilio, & consolatione, & re subuenite: aut si minus re potestis, cohortatione alios accendite ad eos subleuandos.

Siq; illorum grauior inopia deposcit, festis etiam diebus à pia fidelium liberalitate aliquid in ecclesia colligendum curate, vt à nobis præscribitur, quod ipsis in eleemosinam conferatur.

Seorsum etiam locupletes parochiæ incolas conuenite. quibus pauperum egestates proponite, & ostendite, eis diuitias à Deo propterea etiam esse tributas, vt inopibus succurrant.

Si qui autem potentiorum opibus in causa aliqua oppressi sunt; illos vnicè atq; intime eorum patrocinio commendate, qui vel ex suscepto officio id præstare debent, vel quibus nos hanc curam dederimus.

Pascite

Pascite in primis populum vobis commissum, prædicatione verbi Dei, salutaribus monitis, administratione item sacramentorum, exemplo, & oratione.

In verbo Dei exponendo planè observate, quæ constitutione nostra provinciali, & alijs concionatoribus, & vobis præscripsimus.

Pueros festis dominicisq; diebus in doctrinæ christianæ rudimentis instruite. Proiectioris ætatis homines ad eadem intelligenda inuite.

Patres matresq; familias monete, vt filios, filias, cæterosq; quos in familia habent, ad statas doctrinæ christianæ scholas ipsi conducant.

Sodalium, qui ijs scholis adscripti sunt, operam ad hoc institutum adhibete: curateq; vt mutua inter eos charitas, morumq; disciplina conferuetur.

Alios etiam ad tam pium opus amplectendum alacriores reddite, atque excitate, tum assiduis vestris cohortationibus, tum promulgatione thesauri spiritualis indulgentiarum ijs concessi, qui ijs scholis adscribuntur, in illisque operam navant.

Ne omittite diebus festis inter Missarum solennia, aliquid ex ijs quæ in Missâ leguntur, fidelibus exponere; & sanctissimi illius sacrificij mysteriû aliquod explanare; & aliquando sanctiores illius sacrarum cæremoniarum rituumq; rationes, & significationes explicare, quò diligentius instructi, in dies sacrosancto illi sacrificio religiosius intersint.

Docete item, quo modo fideles signo Missæ celebrandæ dato, se corde contrito ad eam sanctè audiendam parent.

Curate, atque effice per petuis vestris monitionum officijs, vt in illa viri apertè capite, mulieres velato, & in omni eius parte vtroque genu flexo, præterquam in euangelio adsint.

Instruite etiam eos, quàm religiosè non solum in Missæ sacro, verum etiâ in diuinis alijs officijs versandum.

Quando standum, quando genua flectenda, quando assurgendum.

Quàm valde dum illa fiunt, celebrâre, fugiendæ confabulationes, colloquia, deambulationes, strepitus, clamo-

res, immo verò inanes cogitationes, quibus à pia meditatione, & mysteriorum quæ aguntur, contemplatione, religiosa quæ oratione animus distrahitur; quàm denique studiosè vitanda reliqua emnia ab eorum officiorum sanctitate, & cultu aliena.

Rursus quàm sanctè item, quàm religiosè, & quàm demisso humiliq; habitu in supplicationibus, litanij, & stationibus versandum sit.

Qua reuerentia, quove pietatis studio, in ecclesijs locisq; sacris manendum sit; quæve ab ijs procul abesse debeant: idq; ex sanctionibus pontificijs, constitutionibus conciliaribus, nostrisq; præterea edicto.

Qua etiam non solum intima religiosi animi preparatione, sed externa etiam cultus vestitusq; modestia, humili genuflexione, & armis depositis, ad sanctissimam communionem, tum etiam ad cetera sacramenta accedendum sit.

Tum docete, ac monete, quo modo dies festi colendi, & sanctificandi sint. Ostendite, indignissimum esse sacris illis diebus, non modò à nefarijs operibus, illicitisque negotijs non abstinere; verum etiam religionis, ac pietatis opera non præstare omni diligentia.

Ac præterea nefas esse, sacros dies, ad maxima Dei beneficia recolenda, summasq; ei laudes persolvendas, ac debitum sanctis honoremtribuendum institutos, ad illa traduci, quæ ab eo cultu abhorrent: qualia sunt tripudia, ludi, choreæ, spectacula, quibus ad turpes illecebras incitantibus salutis humanæ hostis diabolus oblectatur.

Denunciate item statâ sacrorum temporum ieiunia; docete quo modo ieiunandum; quæ peccati grauitas in violandis sacris ieiunijs.

Quæ præterea christianæ pietatis officia in sanctorum vigilijs.

Quàm sanctè obseruandum Quadragesimale ieiunium.

Statis autem solennibus, vel Aduentus, vel Septuagesimæ, vel aliorum temporum celebritatibus, præmonete fideles, atq; diligenter ex nostrarum etiam literarum præscripta recitatione, ac ratione instruite, ad sacra illorum temporum myste-

mysteria sanctis pietatis officijs religio-
se colenda.

Vtq; ijs omnibus pro temporum solen-
nitatumq; ratione illi instrui possint, se-
pe monete, vt Dominicis alijsq; festis
diebus, quemadmodum sacra Tridenti-
na Synodus optat, ad parochialem ec-
clesiam conueniant.

Qua in re sepius monitionem nostram
in Synodo diocesana quarta eo de gene-
re editam frequenti populo legite.

Sæpe autem, ac diligenter eosdem do-
cete, quàm assiduè orandum sit.

Quo modo, & tacita supplicis mentis
meditatione, & pijs stans orationibus
precandum.

Quàm studiosè, & religiosè suscipiendū
nostrum vespertinæ communis oratio-
nis institutum; quàm diligenter illud se-
mel susceptum, piè retinendum.

Ideoq; cū alias sepe in anno eam orādi
rationem cū indulgentijs concessis per
summa capita explicate; tum præcipuè
diebus concilio Prouinciali tertio cōsti-
tutis, in maxima populi frequentia de-
scripto pronunciate, atque euulgate.

Dominicis diebus institute populū,
& monete pro quibus oret, vt est in eo-
dē Prouinciali cōcilio per nos decretū.
Tum præterea quas singulis hebdoma-
dæ ferijs præcipuas preces, christi-
anasq; meditationes, atque in orādo
exercitationes sibi propositas in prom-
ptu habere possit.

Quàm sepius verò sermonibus ve-
stris populo proponite locos perpetuæ
christianæ meditationis, de morte, de
iudicio, de inferno, de gloria, & præ-
mio paradisi.

Monete præterea sedulo, ac frequentis-
simè patres matresq; familias, vt libe-
ros, familiamq; suam ad pietatis chri-
stianarumq; virtutum disciplinam reli-
giosè instituāt.

Ad hoc propterea patres familias indu-
cite, vt de vitæ spiritualis ratione, &
pijs exercitationibus libros probatos
domi suæ habeant: in quorum lectio-
ne versentur, seseq; ac familiam instituāt
ad sanctè agendum.

De patrum fam. officio, familiæq; insti-
tutione, nostram in concilio tertio pro-
uinciali editam constitutionem in pa-

rochiali conuentu quem præscripsimus,
legite, singulasque eius partes expli-
cate.

Tum alia præterea docete, quæ oppor-
tuna existimaueritis, quibus illi se suāq;
familiam in christianæ vitæ institutis
atque exercitationibus conforment.

In officinis etiam, & tabernis, disci-
plinæ vitæq; christianæ rationes obser-
uate: si quid autē vel ab artificibus, vel
ab institutoribus, operarijsve committi a-
nimaduertitis, quod dissolutæ disci-
plinæ sit, id officinarum tabernarumve do-
minos grauius monete, ostenditeq; ea
in re officij sui partes.

Estis participes, & socij laborum cu-
ræq; nostræ; & in melle nobis commissa
operarij estis: elaborate vna nobiscum,
& contendite, vt populum cuius curam
gerimus, tanquàm purum triticum au-
xilante diuina misericordia congrege-
mus in horrea celestia.

Depositum custodi, inquit beatus Apo-
stolus Paulus: quod vobis singulis di-
ctum esse putate; vt in grege, tanquàm de-
posito fidei curæq; vestræ commissio, di-
ligenter custodiendo, ab omniq; pecca-
ti labe conseruando, cogitationem, so-
licitudinem, curam, studium, quæ omne
collocetis.

Parochiæ igitur vnicuique vestrarum co-
credite viciniam, cum à ceteris vitijs
omnibus vos singuli sollicitè custodite;
tū curate etiam, ne odia, similitudines, in-
imicitia, factiones, temerè iurandi, ma-
le dicendi, imprecandi prauæ consue-
tudines, ac ne detractiones, quidem in
ea sint.

At vitia in primis, & peccata, ad quæ po-
pulum procliuorem esse animaduerti-
tis, reprehendite, atq; exagitate.

Nec verò dissimulate peccata: sed annum-
ciate populo scelera eius; publicè pec-
cantes coram omnibus arguite, vt & alij
timorem habeant.

Idq; agite spiritu fortitudinis Domini:
& vt strenui eius milites, bonam mili-
tiam militate, nihil planè trepidantes.
Si ab increpatione (vos monet sanctus
Gregorius) reticueritis, quia contra vos
odia insurge re reformidatis; non iam
Dei lucra, sed vestra queritis.

Non maledictis, non vexationibus, non
calum-

ealumnijs, non alicuius generis cōtume-
lijs, illud vel increpandi, vel palam ar-
guendi officium deferite, modò Christi
gloriæ, & animarum salutis seruiatis.

Rursus nō aucupandæ hominum gratiæ
studio, id agere desistite: [Seruus Dei
non essem, si hominibus placerem] in-
quit Apollolus.

Væ vobis tacētibus, aut dissimulanti-
bus, si grex curę uestre cōmiss⁹ perierit.
Sanguinem eius de manibus vestris re-
quiret iustus, & omnipotens Deus.

Si igitur peccatur; nē in increpationi-
bus verba vestra blanditiæ sint: sed vt
à spiritu sancto scriptū est, stimuli sint,
& quasi clau in altum defixi.

Iustate opportunē, importunē, priuatis
etiam admonitionibus, consilijs, corre-
ptionibus, oburgationibus, vt peccan-
tes adiutrice diuina gratia in viam salu-
tis reuocetis.

IN vsum etiam sanctē reuocate fra-
ternam correctionem; vt nō modò vos
mutua christiana charitate, sed clericos
minorum ordinum paternis officijs cor-
ripiatis, ac reliquos item, præsertim pa-
rochiæ vestre incolæ.

Ad sermonum verò, admonitionum, cor-
reptionum partes explendas, locos vo-
bis comparate, præcipue ex doctrina ca-
techismi Romani: in quo magna cum
populorum vestrorum salutari utilitate
versari diligenter potestis.

Neque ad hoc multiplicis vestre ec-
clesiasticæ tractationis genus negligite
adiumenta, quæ aliunde vtiliter cape-
re potestis; præsertim ex grauis docti-
que episcopi Augustini Valerij libris
de ecclesiastica dicendi facultate con-
scriptis.

Cætera autem officia, quæ in sacramen-
torum administratione, in assidua ad
frequentem eorum vsum cohortatione,
in aggrorū cura, in alijs parochialis mu-
neris sanctionibus, vobis nostris provin-
cialibus diocesanijsq; concilijs præscri-
pta sunt, præstate atque exequimini ac-
curatè: ad earumq; conciliarium consi-
tutionum decretorumve normam, omni
obseruantiz, atque obedientiæ studio
vos planè conformate.

QUÆ verò decretorum nostrorum
partes, ad laicos, eorumq; christianam

disciplinam attinent, quò sepius enulga-
tæ atq; inculcatę, seruentur diligentius;
illas summatim vulgari sermone expref-
sas, crebrò prout vsu venerit, populis
vestris proponite, denunciate, explica-
te, atque in consuetudinem inducite.

Quæcunq; deniq; vel ad vos, vel ad
laicos curæ vestre commissos pertinet,
ea per nos decreta, quo maximo pote-
stis studio, in omnem executionem, di-
sciplinæq; vsum introduce.

Videteq; in primis, ac perpendite, quæ
sint, & q̄ religiosæ muneris vestri par-
tes; cauteq; vt in officijs, & curę vestre
functionibus non modò quidquā vos cō-
tra committatis, sed nē omittatis quid-
quā: cum in sacerdotali vita, pro mune-
ris quod sustinetis ratione, tum grauio-
res, tū longè plures quàm in ceteris ho-
minibus esse possint omissionis culpæ.

VOS præterea reliqui sacerdotes
quicunq; estis, quibus animarum cura
non incumbit, cum alia omnia, quæ ec-
clesiastici ordinis hominibus de diuino
rum officiorum cultu, de vitę honestate,
de studijs, & vitæ spiritualis exercita-
tionibus præscripta, aut monita à nobis
generatim sunt; tū quæ nominatim sigil-
latimq; ad præcipuam vestram execu-
tionem attinent, præstate omnino.

VOS item reliqui Clerici inferio-
rum ordinum, quæcunq; ad vos nomina-
tim, vel generatim spectant, agite om-
nia, sicut clericalis vitę ratio, canonum,
& nostris conciliaribus decretis præ-
scripta postulat.

Clerici estis, nempe de sorte Domini,
& ipse Dominus sors, pars scilicet ve-
stra; tales præbete vos, vt & ipsi possi-
deatis Dominum; & possideamini à Do-
mino; vereq; dicatis, [Dominus pars
hereditatis meæ.

Filij mei, nolite negligere: vos elegit
Dominus, vt stetis coram eo, & mini-
stretis illi.

Videte igitur, quàm valde intentos vos
esse oporteat ministerijs vestris; & q̄
magna vitæ mōrumq; castitate.

Proborum hominum tantum, præcipue
sacerdotum vitæ spiritualis laude præ-
stantium familiaritate vtimini: ex quo-
rum consuetudine, tum fructus vos ca-
piatis, tum nos meliorem in dies de
vobis

vobis opinionem concipiamus. Maiores veremini, & obleruate; eisdem quæ rectè monentibus obtemperate. Præter latinæ linguæ, & literarum studia, ecclesiasticæ in primis disciplinæ institutionibus diligenter incumbite. Sic demum vos moribus, & vitæ modestia probate, ut & à parochis, & à præceptoribus vestris, tum etiam à populo bonum testimonium habeamus: vosque dignos iudicemus, quos maioribus ordinibus adscribamus.

VOS verò, quos regionum vrbis præfectos, & in diocesi Vicarios foraneos constituimus, in explendis muneris atque officij vobis commissi partibus, sedulo inuigilate, atque elaborate.

Onus quod sustinetis, quam graue sit, quam plenum curis perpèdite: tū quam in eo vobis cōmittendo spem fiduciamque habuimus, videte; tum efficit, ut expectationi nostræ respondeatis vigiliarum vestrarum studijs, assiduaque solitudine.

Ecclesias, quæ in vniuscuiusque vestram regione sunt, sedulo visitate; earumque partes singulas inspicite.

Peruestigate in vniuscuiusque parochiæ finibus, an aliqua publicorum peccatorum labes, an flagitia, quibus pastoralis cura medeamur necesse sit.

Vniuerso clero pro regione commissi inuigilate; diligenterque illud in primis videte, ut in disciplinæ ecclesiasticæ moribus, institutis atque officijs se contineat, clericalisque moderationis legibus congruenter viuat.

Indecentem eius habitum omnino reijcite: morum, sanctæ vitæ, sacrarumque literarum, & institutionis ecclesiasticæ studia, si quæ in eo languescunt, excitare.

Clericos autem minorum ordinum in hoc maxime vobis commendamus, ut illorum omnes tū in vitæ motibus, tum in literarum, ecclesiasticisque doctrinæ studijs progressionem accuratè exploretis; atque ut maxime potestis, paternis cohortationibus atque obiurgationibus, ipsique assiduè adiuueris.

Ecclesiarum item cultum, nitorem, ceteraque eius generis omnia curate, quæ à

vestra diligentia, quam totis in Christo visceribus ab unoquoque vestrum expectimus, & Dei gloria, & animarum salus postulauerit.

Quæcunque verò, vel prouincialium diocesanarumque Synodorum decretis, vel præcipuis instructionibus, vel visitationum iussis præscripsimus; ea omnia, ut re ipsa præstentur, studiosè perpetuè agite.

HÆC omnia, & singula his monitionibus nominatim sigillatimque expressa, tum cuncta item reliqua, vel nostris cōcilijs prouincialibus diocesanicisque sancita, vel alio modo vobis præscripta, vos omnes, ac singuli quorum interest, quanto potestis amore, & pietate non amplectamini solum, & legite; sed mente animoque comprehendite, seruate, omniisque sollicita executione præstare: totisque vos ad cohortationum, admonitionum, decretorum, & constitutionum nostrarum sententiam rationemque accommodare.

Quod omne, ut faciatis, vos per vnguenti filij Dei aduētum, per eius crucem, perque animarum vestrarum salutem obsecramus, obtestamur, diuinamque contestatione monemus.

Rursusque vobis ipsis vniuersis, & singulis edicimus, si quis vestrum constitutionibus decretisque nostris non paruerit, contra eum nos acturos esse ecclesiasticis canonicisque sanctionibus.

Cauete igitur, ne quæ vobiscum paternè modò agentem, sollicitèque monentem, & in conspectu Dei vos hoc sacro loco deprecantem auditis: me eundem rursus, non in hac vita solum culpas vestras animaduertentem, sed in diuino præterea iudicio easdem accusantem audiat.

Accipite Deus, & pater noster, & Dominus Iesus Christus dirigat vias vestras in omni sancta obedientia; exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere, & sermone bono; ita ut dignè ambuletis vocatione qua uocati estis, per omnia ei placentes; sicque sanctis vestrarum virtutum progressionibus probati appareatis ante Deum, & patrem nostrum, in aduentu Domini nostri Iesu Christi, cum omnibus sanctis eius. Amen.

SYNO-

63

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS V.

Quam Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. S. Praxedis
Archiepiscopus habuit

Anno à Chr. Nat. M. D. LXXVIII.

Gregorio XIII. Pontifice.



HEC Synodus nõ semel atq; iterum, sed tertio, progata fuit. Primum enim Archiepiscopus visitationis Brixienfis, quã sibi summus Põtifex commiserat, & delegauerat, munere, occupationibusq; distentus, illã de more indictã stata die habere nõ potuit. Dein de conciliũ provinciale, provincialeq; actiones impediunt, quo minus anno sequenti, qui fuit MDLXXVI. illa iterum prorogata celebraretur. Post, peccatis hominum ita exigentibus, cum pestifera contagio in urbem, & diocesim Mediolanensem se se infuderit; necesse habuit Archiepiscopus, charitatis, curæque suæ pastoralis, quam pestis acerbitas summopere requirerebat, officijs occupatus, eam tamdiu prorogare, & differre, quoad pestiferum incendium extingueretur. Itaque Dei munere donoque demum Anno MDLXXVIII. cum pestis omnino abierit; nihil ille antiquius potiusq; habuit, quã primo quoque tempore illam rite celebrare. In qua synodo ita statuit, & sancit.

Indictio Synodi diocesane in posterum facta est, non edictis, sed ratione veteri, quæ decreta, ac renouata in constitutionem superioris Synodi IIII. relata est.

In nomine Sanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

NOS Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis Tit. S. Praxedis, Dei Apostolicę sedis gratia Archiepiscopus S. Ecclesię Mediolanensis, ad Dei omnipotentis, Beatęq; Marię semper Virginis, & Sancti Ambrosij Patris Patronique nostri laudem, hæc pro Christianę morum disciplinę conformatione, qua clerum populumq; fidei nostre concreditum præluere totis in Christo visceribus expetimus, in nostra synodo diocesana quinta decernimus, ita tuimus, ac sancimus.

DECRETA EDITA In Synodo Diocesana quinta Mediolanensi.

Decretum I.

SEATISSIMI Martyris Sebastiani ciuis Mediolanensis, cuius dies natalis iã vsq; à temporibus sanctissimi Patris, & Patroni nostri Ambrosij, sermone etiam eius martyrium celebrantis, à nostris maioribus pie cultus est, diem festum anniuersarium, qui est xij. Calen. Februarij, ex voto ob funestę pestis, quę urbem diocesimq; Mediolanensem anno 1576. ætèrrimè inuaserat, contagionem religiosè nuncupato, in tabulaque publicas ciuitatis relato, ab vniuerso, & clero, & populo vrbis Mediolani pie item sanctęq;

sanctęq; coli atq; observari mandamus, ut reliquos Sanctorum festos solennesq; dies, qui ex precepto institutoque ecclesię coluntur.

Ex eadem præterea voti nūcupatione, pridie illius festi diei ieiunium ab eodē clero populoq; Mediolanensi agi celebrare precipimus.

Idem etiam in diocesi à locorum scilicet incolis præstetur, qui eidem beatissimo martyri, alijsve sancto, proxime peccatis temporibus eius rei votum fecerunt.

Decretum II.

De diebus
festis, & vi-
gilijs enu-
gandis.

DI E R V M festorum, qui in vrbe diocesiq; nostra Mediolanensi coli, & Vigiliarum item, quę ieiunio abstinentiæve observari debent, tabula, de qua in diocessana synodo per nos conficienda concilij provincialis tertij decreto cautum est, hoc ordine præscripta in singulis mensibus, ab unoquoque parochio animarumve curatore in illis populo denunciandis servetur.

ut. de fest.
dier. cultu.
4. Vigilię au-
tē. pag. 86.

Tabella dierum festorum, & vigil. infra cum de tabellis suo loco posita est.

Decretum III.

De Domini-
ca in capite
Quadrage-
simæ.

DIVINO munere operarij nos in hac vinea colenda constituti, perpetuo constantiq; culturę spiritualis studio in id incumbere debemus, ut sancto sum institutorum, sacrorumq; rituum disciplina, à beatissimo patre pastoreque nostro, & Ecclesię Doctore Ambrosio salutariter, ac diuinitus introducta, non modò in hac Ambrosiana ecclesia pię sanctęque conseruetur; sed etiam si quę vlllo modo prætermissa est, qua debet religioni, in vsum consuetudinemque re-stituat.

Cum igitur in sanctissimis Ambrosianis institutis, vnum (præter cetera quę ipsum vitio morumq; corruptelis, & negligi, & violari magno cum animi dolore vidimus) illud sanè sit, quod de Dominica, quę in capite Quadragesimæ dicitur, alias tum literis nostris monuimus atque ediximus, tum edicto etiam sancimus; eo ipso de genere quò diligentius pro Archiepiscopalis officij munere cautum sit in perpetuum, hæc ut in

fra decernimus, & constituimus; quę plane à clero, & populo, qui Ambrosianę ecclesię nostrę institutis religiose adstrictus tenetur, sanctę inuiolatęq; seruari in virtute sanctę obedientię precipimus, iubemus, ac mandamus.

Dominica, quę in capite Quadragesimę more Ambrosiano dicitur, ut reliquę Dominicę quadragesimales seruetur item: ab eaq; abstinentię quadragesimalis initium plane fiat; cum non solum ex sanctissimo patrum testimonio, sed ex sermonibus, & doctrina in primis eiusdem B. Ambrosij, priscisq; huius ecclesię tabulis, atq; ex omni rituum certissima ratione, illam in Quadragesimę diebus primam Dominicam, & numerari, & esse liquidò constet.

Proinde à cibis, quę quadragesimali tempore lege ieiunij vetiti sunt, abstineat clerus, & populus omnino eo die, sicut alijs dominicis quadragesimę diebus.

Nuptiarum celebritas dominico illo die ne agatur: idem, ut sacrorum canonum iure, Tridentinęq; sanctione, ceteris quadragesimalibus diebus agi interdicitum est.

Quęcumque apostolicis sanctionibus, sacrosanctis canonum decretis, conciliorum constitutionibus, de sanctę quadragesimę cultu, religiosaq; observatiā, vel instituta, vel decreta sunt; eadem ad huius dominicę, quę Quadragesimę prima est, cultū pertinere decernimus: ita ut qui hunc diem violarit, culpę reus perinde sit, ac si alium quadragesimę diem violasset.

Quò autem religiosus hæc dominica prima quadragesimalis colatur, quò debet observantię officio; Archidiaconi Metropolitane nostrę ecclesię sit, in Epiphanię solennitate, ut Paschę celebritatem denunciati; ita (quod etiam de quadragesimę denunciatione antiquo canone institutum est) sic quadragesimalis abstinentię initium denunciare, in ea ipsa Dominica scilicet omnino sanctę fieri.

Parochi verò singuli, tum qui in vrbe sunt, tum diocessani, hoc iridem præstent, ac denuncient in Dominica proximę præcedenti, quę Dominica in quadragesima dicitur.

In Ca-

Seff. 24. de
cret. de re-
for. matr.
cap. 10.

In Calendario demum anniuersario
notetur hic dies quadragesimæ primus.

Decretum. IIII.

De barba
radenda.
Carthag.
4. can. 44.

BARBÆ radendæ institutum, à pa-
tribus in Concilio Carthaginensi san-
ctum, quodq; ex summi Pontificis Gre-
gorij VII. literis longè antiquissimum
esse perspeximus, iam olim in omni fe-
rè ecclesia, & in nostra hac Ambrosiana
ad hæc vsq; tempora (vt nos vidimus)
à plerisq; sacerdotibus antiquæ sanctio-
nis disciplinæ studiosis conseruatum, ac
deinceps nostris literis per nos ad vsum
consuetudinemq; reuocatum; ita in per-
petuum retineri præcipimus ac manda-
mus, vt vnusquisque sacerdos & cleri-
cus, quocunque gradu dignitateve præ-
ditus barbam radat.

Decretum. V.

De promul-
gatione ali-
quot decre-
torum.

AVXILIANTE Christo Domi-
no iam quintam synodum diæcesanam
hoc sacro loco celebrauimus: at vos con-
scij estis, multa deesse, ad eorum quæ de-
cretis & diæcesanis & prouincialibus
præscripta sunt vobis, perfectam execu-
tionem.
Qua in re vnus cuiusque Visitatoris no-
stri, præfecti regionarij vrbis, atque sin-
gulorum etiam dignitatem & canonica-
tum in basilica nostra Metropolitana,
in collegiatisve tum vrbis tum diæcesis
nostræ Ecclesijs obtinentium, ac Vica-
riorum foraneorum, & testium synoda-
lium, & omnium denique ac singulorū,
non modò sacerdotum sed clericorum
etiam cuiusvis ordinis, quibus ecclesi-
astica disciplinæ leges constitutæ sunt,
studium, operam, diligentiam, sollicitu-
dinem desideramus, atque requirimus.
Proinde non solum monitiones, quas in
synodo diæcesana quarta contestati vo-
biscum adhibuimus; & quò diligentius
studiosiusq; ad illarum vos præscriptum
conformaretis, easdem imprimi man-
dauius; sed etiam quorundam decre-
torum, quorum executionem diligenti
studio quamprimum præstare debetis,
tabellas aliquot ante mensibus editas,
& vobis traditas, iterum vobis vniuer-
sis & singulis in hoc diæcesano conuen-
tu inculcari diligenter iussimus et man-

dauius.

Vestrum igitur erit, cum tantopere per
nos omni officij genere excitati sitis, ad
absolutam quandam decretorum om-
nium executionem, studiosè, accuratè,
perpetuèq; sollicitudine agere, curare,
atque adeo perficere, vt vnus cuiusque
vestrum diligentiam verè ecclesiasticā
commendemus; nec verò accusamus aut
damnemus negligentiam.

Aliquot selectorum decretorum execu-
tio, præcipuo sollicitudinis stu-
dio præstanda.

FENESTRÆ, vnde extrinsecus
Missæ sacrum inspicere & audiri potest o-
cto dierum spatium amoueantur, murove
obstruantur.

Fenestræ item aliæ, vnde in ecclesiā
introspectatur.

Seruitutes ab omni ecclesia ad octo
item dies amoueantur omnino; ita scili-
cet, vt ab ædibus clericalibus per eam
nulla exportatio, nulla importatio, nul-
lum iter, nullus transitus fiat, nō prospe-
ctus, nec verò alia eiusmodi seruitus.

De ædificijs laicalibus ecclesiæ parie-
tes attingentibus, præstetur, quod decre-
tis prouincialibus constitutum est.

De officinis eidem coniunctis, præste-
tur itidem vt mox supra.

De luto, illuue, sordibus disijciendis
& amouendis, præstetur & agatur ex de-
creto concilij prouincialis in. & ex præ-
scripto instructionum nostrarum.

A locis sordidis cruces, & sacræ ima-
gines, quindecim dierum spatium amo-
ueantur.

Altaria cappellæ maiori aduersa, aut
sub ambone, suggestove, aut ad pilas,
columnasve enllocata, octo dierum spa-
tium amoueantur, ex præscripto visitatio-
nis apostolicæ.

Altaria item in lateribus cappellarū
posita, ad tres menses amoueantur; in ca-
rumq; medio exstruantur.

Sepulcra lapidea ex ecclesiæ cœmite-
rijve pavimento indecenter eminentia,
octo dierum spatium tollantur.

Sepulcra itidē operimentū visitationis
apostolicæ decreto præscriptū non habē-
tia, ad quindecim dies humo oppleantur.

B IIIa

Illa item, quorum os bradellę altaris propius est tribus cubitis, ad tres menses obstruantur, humoq; iniecta oppleatur.

Item de sepulturis fiat bradellam altaris attingentibus.

Cœmeteria duorum mensium spatio sepeliantur: alio qui ne in ijs, aut in ecclesijs sepeliantur, sed in cœmeterio propinquiori quod septum sit.

Crux trium mensium spatio in medio cœmeterij collocetur.

Crucifixi imago in omni ecclesia ad cappellę maioris ingressum affigatur.

In frontispicio cuiusvis ecclesię ex instructionum fabricę ecclesiasticę præscripto, quamprimum fiat.

Suggestus in omni ecclesia parochiali, ex forma ijsdem instructionibus com monstrata struatur.

Altaria portatilia, mensura ampliori in ijsdem instructionibus demonstrata parentur et fiant: reliqua minori mensura, ad constitutum tempus visitationis apostolicę decreto confringantur.

Turri campanili, ex earundem instructionum præscripto, ostium cum suis valuis, clauis, sera, pessulove ad mensem fiat.

Supellex ecclesiastica duorum mensium spatio in vnaquaque ecclesia hæc ut infra paretur.

PURIFICATORIA, | numero
Corporalia. | & ratio
ne olim præscripta.

Superpellicea quatuor; duo scilicet quę parochio rectorive ecclesię; ac totidem clerico vsui sint.

Signacula Missalium.

Capsula, quam scatulā dicunt, in qua purificatoria includantur.

Capsula item pro corporalibus.

Mappę pro manibus abstergendis.

Vas ad vsu lauandi corporalia, & alia huiusmodi.

Vasculū rotundū pro recondendis hostijs magnis, & alterū item pro paruis.

Tabella orationum ante & post Missę sacrum dicendarum.

Tabella secretorum in Missę sacro.

Tabella orationum, quę a sacerdote dicuntur, cum Missę sacrum facturū, vestes induit, & exiit.

Quę in zdificatione, fabricave cuiusvis ecclesię perpetuò caueri vel curari debent, hæc sunt.

NE in ecclesia quidquam noui zdificij sine concessu nostro literis exarato fiat.

Ne item noua ecclesia extruatur.

Ne sine concessione etiam nostrę literis cappellę, altarisve locus detur, neque rursus cappella, altareve extruat.

Ne præterea sine facultate à nobis data, & scripto exarata, oratoria etiā vbi non celebratur, fiant; neq; item pile struiles sacrarum imaginum erigantur.

Ne sacrę imagines ante apponantur, quàm statuta prece benedicantur.

Ne campanę ante statim solennē benedictionē in turri campanili appēdātur,

Campanis conslandis caueatur ex instructionum præscripto ab inscriptionibus non probatis.

Ne in ecclesia sine cōcessionis nostrę literis sepulera struantur, fiantve.

Ne in sepulcris item, aut in ecclesijs, epitaphia, elogia, inscriptiones, alięve literarum monumenta; nisi à nobis prius probata, fiant, sculpantur, exaranturve.

Curetur, ut cœmeteria vsurpata, ex decreto nostro prouinciali recuperentur.

Sepeliēdi in cœmeterijs vsus restituat. Lampas non ē latere, sed in medio altaris.

Eadem ex instructionum præscripto aurichalco contexta sit.

Quę ad reliquum ecclesiarum cultum perpetuò curari oportet.

VT immunda illuuię, vrinę proiectio, lutum, & sordes cuiusvis generis, à cœmeterijs & parietibus ecclesię arceantur: arbores, arbuta, stirpes, vites, hederę, rubi, spinę, & cætera id generis ab ecclesijs & oratorijs procul sint, & amoueantur.

A cœmeterijs itē quamprimū conuellantur stirpes, & arbores etiā infrugiferę.

A puluere, puluerulentoq; situ, & ab araneis, crebrò, & ecclesijs, & earū partes, & oratoria mudentur & purgantur: paupimenta item sepius verrantur.

Capsu-

Capulæ elemosinarie in vrbe ad mensem unum, in diœcesi ad duos menses, ex visitationis apostolicæ præscripto ne sint, sine scripta nostra facultate.

Sedilia muliebria, vulgo bradelle, statim amoveantur.

Nouæ ex instructionum nostrarum modo præfinito fiant.

Profana priuatim, proprieq; intus collocata, ex visitationis apostolicæ decreto statim attribuantur atq; addicantur.

Ne in ecclesia, camiterio, atrio, vestibulo, porticu, foribus, parietibus, stillicidij finibus, res venales, ne ad ecclesiæ quidē vsum, nec verò a clericis ipsis proponantur, affigantur, apponanturve.

Nelaica supellex, frumentum, legumina, fruges, nec verò instrumenta fabrilia in ecclesia reponantur.

Ne valuis foribusve ecclesiæ schedulæ aut scripta rerum profanarum affigantur.

Exportatio & importatio rerum profanarum, iter item, transitusve ad rerum item profanarum vsum tollatur omnino.

Vniuersitatū cōsilia ab ecclesijs prorsus remoueantur.

Ad supplicij significationem campanæ ne adhibeantur.

Ne in ecclesia scholæ, præterquā doctrinæ christianæ, absque concessu nostro literis exarato habeantur.

De mulieribus bene velatis, vt edicto nostro cauetur, executio verè, oīnoq; sit.

Bulla Pij V. 6. Cal. Apr. 1566. Omnis irreuerentia conuersationis, vt Pij Quinti Pont. Max. sanctione, & decretis nostris provincialibus cautū est, prorsus tollatur.

Mendici vagantes ab ecclesia excludantur.

Custodes, clerici, & alij ecclesiarum ministri, ad quos pertinet, in admonendis, & deferendis mulieribus ad præscriptum non velatis, & viris item in Missæ sacro genua non flectentibus, aut in ecclesia irreuerenter versantibus, aut mendicis, per ecclesiam vagantibus, officiū suum accuratè omnino exequantur.

Bul. ead. Multa exigatur, Pij V. Pont. Max. sanctione rectoribus ecclesiarum, custodibus, & Capitulis proposita, eos corrigere negligentibus, qui in ipsis ecclesijs irreuerenter versantur.

Circulatores, & ludentes pila in pla-

teis ecclesiarum, quō tempore diuina officia in illis celebrantur, multa plectant.

Decretum concilio provinciali primo editum de confugientibus ad ecclesias, seruetur omnino.

Ecclesiarum & Oratoriorum clauēs, si quæ ecclesiæ sunt, quæ illas non habent, octo dierum spatio conficiantur, & in custodiam parochæ tradantur; aut si necesse est, alij item ex concessu Vicarij foranei, non conductori tamen, multæ pœnæ cautione facta, si ad profanos vsus adhibeantur.

Ecclesiæ parochiales certis horis ad tabellæ præscriptum claudantur.

In oratorijs minoribus latitudine cubitorum viij, longitudine cubitorum decem, Missæ sacrum non fiat.

Altaria singula cruce in medio collocata semper ornata sint.

Ab vniuscuiusq; eorū præterea utroque latere decenter positis candelabris duobus.

Vestita item sint mappis mundis tribus: quarum exterior oblonga, ad imam vsque altaris partem pertingat; reliquæ duæ breuiores sint.

Gradus quoque lignetis ab vniuscuiusque altaris tergo collocatus, mappa sternatur.

Tela viridi altaria singula consternantur, nè puluere aliave forde mappæ inquinentur.

Ornata item sint pallio coloris cum diei festi feriæve ratione congruentis, ex instituto S. Ecclesiæ.

Tabella secretorum, etiam in vnoquoque altari apponatur. Quæ tabella peracto Missæ sacrificio erecta ne stet; sed depressa, sub tela mappæ recondatur.

Ecclesiarum quæ frequentantur, altaria singula, cum fores ecclesiæ patent, ijs ipsis ornamentis semper instructa atq; ornata sint.

In reliquis ecclesijs idem diebus saltem festis præstetur.

Altare maius, decentiori insigniori q; semper ornatum ac vestitu instruat.

E pluribus lampadibus cum vna tantum accenditur, illa media accendatur.

Sacris corporibus sanctorum, & reliquijs insignioribus lampas adhibeatur perpetuò.

In diuinis officijs præstentur omnino hæc quæ sequuntur.

C L E R I C I singuli superpellicem habeant, idq; ex decreti nostri præscripto, forma decenti.

In processionibus modus versandi & conueniendi clero præscriptus seruetur accuratè.

De funeralibus editæ instructiones, perpetuò diligentique executionis vlu planè seruentur.

In festis sanctorum solennitas officij ex decretorum nostrorū præscripto peragatur, & cultus item.

In Missæ solennis sacro lectio etiam ante epistolam, vt in ecclesia Metropolitana fit, canatur, vbi ritu Ambrosiano fit.

In Missæ sacro, etiam quo tempore sacerdos secretò agit, & in alijs diuinis officijs, cantus à sacra ea actione alieni neque probati non adhibeantur, cananturque.

Sacræ communionis ministris præbendæ in Missæ solennis sacro institutum seruetur.

Itidem in feria quinta, die scilicet egræ Domini præstetur.

Sacrarum vestium color pro ratione temporum conueniens, quantum fieri potest, seruetur.

Disciplina chori, tum in conueniendo ad diuina officia, tum in conuersando eo loci, tum in recedendo, decretis nostris prouincialibus præscripta, inuiolatè seruetur.

In diuinis officijs extraordinarijs tabella concilio prouinciali tertio præscripta seruetur: cuius rei causa præfectus & punctator sit.

Processionum tabella per nos edita in executionis vsum inducatur.

Clerici certi deligantur, qui custodi munus, & alias ecclesiasticas functiones & officia, vt potè in Missæ sacro ministrandi, & alia id generis præstent, amotis ab eiusmodi officiorum functionis laicis.

Ineatur ratio, quæ prouisum sit sustentationi clericis, qui in ecclesia parochiali inopi inferuiat; & illorum item, qui in Angulis cappellis ministerium nauant;

& aliorum præterea, qui minorum ordinum functiones obeunt.

Instruatur clericus in Missæ sacro ministraturus.

Superpellicem loco vestis exterioris super tunicam talarem à sacerdote Missæ sacrum facturo, vbi potest, adhibeatur, antequam reliquis sacris vestibus induatur.

Qui Missæ sacro interfunt, si qui sunt qui vel genua ambo non flectunt, vel genibus ita flexis non persistunt, vel altaris gradibus propius accedunt, vel vestitu non congruo, capiteve non detecto, adsunt, vel in ecclesiæ foribus stant; à sacerdote celebraturo, aut Missæ sacro inchoato à clerico ministro moneantur.

Ne paupertatis prætextu ad Missæ sacrum conuenire quis omittat.

Missæ sacrum ne coram publicè criminosis fiat.

In Missæ parochialis sacro cum Corpus Domini eleuatur, signum campanæ detur semper: in alijs verò Missis tintinabulum pulsetur.

Erratum punctationes peractis diuinis officijs in sacristia, denuncientur, præsentibus ecclesiasticis hominibus qui eo loci aderunt.

De moribus, & studijs cleri, hæc vt infra omnem executionem habeant.

C L E R I familiæ delectus decretis prouincialibus præscriptus, & vestitus item ratio seruetur: de armis item non ferendis.

De suppellectili, mensæ frugalitate, & de sumptibus superuacaneis, decretis nostris prouincialibus pareatur.

De recitando diuino officio, modus & decens ratio decreto nostro demonstrata, in executionis vsum inducatur.

Superpelliceo clerici, qui scilicet minoribus ordinibus, aut subdiaconatu, diaconatuve initiati sunt, sacram Eucharistiam sumendo se induant.

Omnis clerus confessorijs sacerdotibus ad confessiones eorum audiendas delectis & probatis peccata confiteantur.

Itidem præstent clerici inferiores sacerdotibus,

Cre-

Crebro isti ex decretorum nostrorum præscriptis constentur, & sacram communionem sumant.

Ad ipsamque præsent in ecclesia nominatim constituta, & in Missæ solennis sacrosanctimoniumque huius rei scriptum afferant.

Clericalis vestitus, ex concessionis nostræ literis sumatur.

De ijs quæ infra nominatim ex decreto ram nostrorum præscriptis recensentur, regulæ, & leges ab vniuersis & singulis ecclesiasticis hominibus feruentur.

De tonsura.

De interula.

De caligis.

De calceis.

De veste interiori.

De veste exteriori.

De cingulo.

De pallio ferrarolo.

De parochorum vestitu exteriori, de toga scilicet, & caputio.

De canonicorum dignitate, prædictorum Metropolitanæ ecclesiæ vestitu exteriori.

De mantelletto breuiori.

De reliqui cleri vestitu exteriori.

De cleri vniuersi vestitu itinerario.

De pileo, reticulo, & subbirreto.

De torquibus & anulis non induendis.

De dignitate sacerdotali & clericali, morum splendore tuenda.

De titulo ambitioso.

De incensu & gestu.

De consuetudine probatorum vtēda.

De otio cauendo.

De ridiculis, & obscenis libris abijciendis.

De musica clericorum in laicalibus conuiuijs.

De conuiuijs & comestationibus cauendis.

De choreis & laruis.

De saltationibus & ludis.

De comedijs & spectaculis.

De venatione.

De pernottatione & seessu nocturno.

De armis non ferendis.

De mulieribus non docendis.

De negotijs secularibus fugiendis.
De famulatu & obsequijs laico non præstandis.

De clericalium ædium honestate.

De imaginibus turpibus tollendis.

De clausura ædium canonicalium.

De mulieribus in earum habitatio-
ne non admittendis.

De canonicalium ædium locatione,
ex præscripto decreti prouincialis &
diocesani.

De clericalium etiam ædium locatio-
nibus ex eodem prouinciali decreto.

De officio ritu Ambrosiano recitādo.

De modo recitandi.

De precibus congregationis initio &
fine dicendis.

De cleri studiorum ratione, ex regu-
lis concilio prouinciali tertio constitutis præstanda.

De librorum clericalium delectu, &
apparatu, & lectione.

De parochorum libris.

De bonis ecclesiarum hæc præsentur
vt infra.

FORMA in locadis decimis decre-
to Synodi diocesane 1111. præscripta.

De decimis & primitijs, etiā a nobi-
libus soluendis, ex ratione præfinita in
Synodo diocesana nostra 1111.

Oblationum vsus in Missæ solennis
aut parochialis sacro diebus festis resti-
tuatur.

Oblatio fiat offertorij tempore.

Offerentes Missæ sacro intersint.

Ad oblationem mares & feminae di-
stinctè accedant; mares scilicet pri-
mo, deinde feminae.

Oblatio à publicè criminosis ne ca-
piatur.

Ne alijs eam capiant quàm parochi.

Ne per ecclesiam accipiendæ oblatio-
nis causa parochus sacerdosve vegetetur.

Ne rursus in oblatione patena, sed
crux manipuli osculanda præbeat.

Oblationum venditio, & alij contra-
ctus id generis prohibentur.

Parochi oblationis lucro cedant, nisi
quibus id iure concessum ab Episco-
po sit, aut alijs legitimè.

Caducitatum iura prosequenda.

Bonorum & iurium vniuscuiusque ecclesie, ecclesiastice beneficii, aut Capituli, trium mensium spatio conficiatur, ex præscripto concilij provincialis primi.

De inuadentibus & asportantibus bona clerici mortui, decreta provincialia seruentur.

De ecclesie item scriptis instrumentisve à clerici mortui hæredibus ecclesie tradendis.

De ecclesiarum scriptis occultatis agatur ex decreto provinciali.

De cautione syngraphæ solutionis, quæ ex prædictis ecclesiasticis in emphyteosim aut ad longum tempus locatis fiunt, decretum provinciale seruetur.

De bonorum item deuolutorum alienationibus.

De solutione anticipata.

De arborum incisione cauenda.

De bonorum ecclesiasticorum locatione propinquis non facienda.

Neque præterea patronis, nec cessionarijs, neque coniunctis item.

De bonorum ecclesiasticorum locationibus cum de melioribus ijs reddendis cautione, formula teneatur præscripta in Concilio provinciali secundo, & synodo diocesana secunda.

De bonorum ecclesiasticorum locatione publico instrumento conficienda, & schedulis proferenda.

De ecclesie bonis quæ laici administrarint, instructiones seruentur vulgari ter editæ.

De Canonicis hæc ut infra præsentur.

CANONICORVM à choro, ab æntiam punctatores notent; eorum etiā qui residentie participes non sunt.

Punctiones autem anno confecto nobis tradantur.

Regulæ de capitulis celebrandis.

Quo tempore scilicet Capitula habeantur.

Ut ad ea canonici conueniant.

Ratio serui tractationis Capitulariū.

Capitulum spirituale in singulas hebdomadas habeatur.

Cællarius capitularis eligatur, eiusque officium.

Capitularis archiuij locus statuatur illiusque item præfectus.

De fructuum ad sacristiam pertinentium ratione & vsu, decretum in provinciali secundo concilio editum seruetur.

De fructuum præbendalium parte dimidia, alijs; emolumentorum portione soluenda primo anno, quo quis canonicus fit, ratio seruetur in sanctione Pij V. Pont. Max. & decreto provinciali præscripta; neque omnino excedatur.

Capitularia bona ne cuiquam de capitulo locentur.

In parochijs, quæ ex instructionum præscriptis hoc ipso tempore præstari debent, hæc sunt.

TABERNACVLVM maius, serico rubro (si non est) intrinsecus vestitur trium mensium spatio.

Conopœum ad illius tabernaculi cõtegendi vsum duorum mensium spatio.

Tabernaculum itē; aut si quod est ad vsum processionum, reconcinnetur duorum mensium spatio.

Lanula illius paretur duorum mensium spatio, ad formam in instructionibus præscriptam.

Pixis itē, vbi non est, ad menses duos.

Vela decentia ad tegendæ praxidis vsum, mensis spatio.

Mappæ etiam seu tobaleæ communie nis populi vsui, ad menses duos.

Laternæ ad sacræ Eucharistie comitandæ vsum, mensium duorum spatio.

Vasculum cum aspergillo, quo aqua benedicta ad ægrotos asseratur, mensibus duobus item.

Vasa purificationis forma præfinita, ad mensem.

Vasa tria sacrorum oleorum inter se distincta, forma in instructionibus demonstrata, vnius mensis spatio in vrbe, in diocesi verò duorum mensium.

Vas item alterum simile ante quadragesimæ proximæ initium.

Vas item ex instructionum nostrarū forma, ante calendas Februarias fiat, ad aquæ baptismalis accipiendæ vsum.

Liber distributionis oleorum, duorum mensium spatio, in omni præpositura, ecclesie & plebana quæ caput plebis dicitur.

cur, duorum mensium spatium patet: & sit forma præfinita.

Confessionalia, modo & forma in instructionibus demonstrata ad duos ite mensēs construuntur; vel quæ extant, ad eandem formam redigantur.

Crucifixus, qui ad ægros deferatur, decenter conficiatur duorum mensium spatium.

Thuribulum, acerra, & cochlear, forma demonstrata fiant mensibus item duobus.

A. Parochis præterea præsentantur hæc perpetuo.

INVESTIGATIO suspectorum de fide.

Observatio venientium de locis suspectis.

Diligentia & cautio cum ijs qui de locis nomine hæresis suspectis redeunt, aut ad ea proficiuntur.

Recognitio de improviso librorum qui venales circumferuntur.

Observatio diei festi sancti Patroni ecclesiæ suæ parochialis; denunciatio item eiusdem, & reliqua decreto concilij provincialis tertij præscripta.

Instructio populi de ratione festi diei ei colendi, & denunciatio item eiusdem festi dominico die præcedente.

Occupatio pia populi diebus festis.

Instructio populi ante singulas annuversarias solennitates.

Admonitio opportuna, ne qui in urbe habitare solent, diebus solennibus & in quadragesima rus eant, aut ibi morentur.

Restitutio & conservatio diligens orationis vespertinæ.

Orationis item matutinæ instituti, ut scilicet diluculo in diocesi per horæ quadrantem, & in urbe itidem dato campanæ signo de Metropolitana ecclesia, parochi ipsius præsentia in ecclesia, quo tempore oratio fit: eiusdem item crebra cohortatio ad populum de frequenti ad orationem conventu: admonitio item, ut si quis de populo statim ea hora ad ecclesiam precaturus non convenit, ubicunque tamen sit, vel domi, vel in officina tabernæ, vel in agro, aliove loco, oret, facta illius horariæ precectionis significatione campanæ sono.

Commonitio item, ut ob procellas

nimbosve datis campanæ signis populus oret, & ad litanias precesque in parochialem ecclesiam conveniant.

Restitutio veteris instituti de benedictione peregrinorum, & in itineris susceptione, & in reditu.

Impetratio literarum testimonialium, & in brevi peregrinatione, cum admonitione & præscriptione regulari, quæ in Synodo diocesana quarta explicatae sunt.

Concio & sermo intra Missarum solennia, lecto scilicet euangelio.

Executio decreti visitationis Apostolicæ, de prædicatione quæ fit aliquando de libro.

Executio decreti, de ijs qui a parochi concione non absoluta discedunt.

Sollicitudo diligens pro festorum dierum cultu, ut scilicet a media nocte præcedenti usque ad mediam noctem sequentem, festis diebus ab operibus servilibus & alijs prohibitis populus absteat, ex præscripto decretorum nostrorum, & visitatoris Apostolici.

Custodia, & exhibitio exempli librorum parochialium, de baptizatis scilicet, confirmatis, & matrimonio iunctis.

Celebritas solennis benedictionis fontis baptismalis in ecclesiis plebanis, ex præscripto ordinationis nostre.

Investigatio de qualitatibus patrinorum, qui in baptismo adhibentur.

Cautio de nomine infanti imponendo in baptismo.

Instructio populi & obstetricum de forma baptismi.

Institutum benedictionis puerperarum.

Institutum benedictionis puerorum.

Liber de Communionibus peregrinorum & advenarum in Pascha.

Monitio & delatio fidelium non communicantium in Pascha.

Executio decretorum de arcendis a communione illis, de quibus in concilijs nostris sancitum est.

Instructio raro communicantium.

Instructio primo communicantium.

Instructio populi in frequenti communione.

Vestitus communicantium modestus.

Armorum depositio in Communione.

Communionis populi inter Missam semper cum potest.

E 4 Locus

Locus cōmunicantium distinctus; clericorum scilicet ad altare; laicorum in cappellā chorive ingressum; mulierum in parte paulō remotiori.

Nulla elemosina quiritatio tempore communionis fiat; nullaque ob eam causam vasorum expositio.

Communio ægrotis sæpè illam petentibus ne denegetur.

Pluvialis indutio ubi potest, in sacra Communione deferenda ad ægrotos.

Clericorum plurium comitatus.

Preces in via dum deferuntur.

Officium postquam detulerit.

Executio officij sanctione Pij V. & decretis provincialibus sibi præscripti, ut ægroti confiteantur.

Cura ut idem præsent, & ægrotantis familiares, & medici.

Denunciatio eorundem, delatiove ad Reverendissimum Archiepiscopum, ut alijs poenis illos afficiat.

Denunciatio item medicorum nuper advenientium, nisi iurissurandi præstiti testimonium exhibeant: premonitio itē ne medendi artem interea exerceant.

Executio scripti testimonij de ægroti confessione præstita, antequam medicus curationem suscipiat, præscripto tempore elapso.

Executio interdicti contra medicos integrè non servantes sanctionis illius præscriptum.

Executio decreti, de ijs qui extra digressis fines ad confessarios sacerdotes accedunt.

Regulæ de confessionibus, quo tempore, quo loco, nec verò in privatis edibus audiendis.

Cautio de casibus Episcopo vel summo Pontifici reservatis.

Executio decreti de publica poenitentia non remittenda nec commutanda.

Executio decreti, de ijs Episcopo deferendis, quos solēniter penitere oportet.

Decreti executio, de pecuniæ per poenitentes soluendæ attributione vel distributione.

Executio decreti de indulgentia etiā antiqua non promulganda sine approbationis nostræ literis.

Stolam & superpellicem induant sacerdotes, cum accedunt ad ministrandū

sacrum oleum infirmorum.

Executio decreti, de modo deferendū cum precibus.

Apparatus decēs fiat in adib⁹ ægroti.

Officij executio, parochi, præpositi, vicarij, & præfecti regionarij, erga parochum vicinum ægrotum.

Introductio instituti, de petenda benedictione archiepiscopali à moribundis, præsertim in vrbe, locove ubi Archiepiscopus sit.

Educatio & institutio puerorum complurimorum ad militiam clericalem.

Processio, & supplicatio ante sacram ordinationem.

Residētia parochorū in edibus parochialib⁹ vera, cib⁹ & somnū ibi capiēdo.

Instituti introductio, de genuflexione cum signum campanæ datur in elevatione Missæ.

Executio decretorum, de clericorum ministerio & adiumento parochis præstando in divinis.

Institutum de processionibus generalibus mane obeundis, ut ex ante Missæ sacrum agantur.

Institutum de distinctione populi per parochias, in agendis processionibus, oblationibus, & alijs eiusmodi, retineatur in vrbe.

Itidem servetur in locis diocesis, cū parochiarum complurium homines cōveniunt.

Executio contra mulieres, ut in ecclesiis, & in processionibus, verè omninoq; ex præscripto nostro velatæ versentur, & incedant.

Celebratio anniverfariorū statis suis diebus, eorumq; notatio in libro certo.

Executio decreti, de elemosinā sine ris officijs peractis, & loco separato distribuenda.

De mensa in funeribus.

De amissione emolumentī funerals.

Instructio populi, de matrimonij vi, & sanctitate.

Cautio de consensu matrimonij non extorquendo.

Formulæ executio de concessione facultatis matrimonij celebrandi.

In matrimonio celebrando abusus ille tollatur, quo introductum est, ut candles sponsi in manibus gestent.

Cautio

Cautio & diligentia de cohabitatio-
nibus suspectis nomine coniugum.

Instructio dominorum officinarum.

Amotio, aut emendatio imaginum ob-
scenarum in ædibus laicorum.

Supplicationes frequentes vacante
parochiali Ecclesia, ex cura vicari-
toris.

Officium cum populo de solutione de-
cimarum.

Instituti introductio, de benedicen-
dis oblationibus quæ extra Missæ fa-
cerentur, ex præscripto libri sacerdo-
talis.

Executio decretorum de populi im-
modestia, & alijs abusibus tollendis in
oblationibus: de puellis item nubilibus,

quibus ne ecclesiarum quidem nomine
elemosinam quærere permittatur.

Decretum indictionis Synodis VI.
futuræ.

SYNODVM VI. diœcesanam,
quam ex sacri Tridentini Concilij de-
creto, anno sequenti M. D. LXXV III.
iuuante Christo Domino celebraturi
sumus, cum statâ ea die, quam in decre-
to nostro diœcesano præscripsimus, ha-
bere non possumus ob Concilij provin-
cialis celebritatem, quod per nos indi-
ctum, in idem ferè tempus cadit; eam
indicimus futuram esse die duodecima
mensis Iunij eiusdem anni.

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS VI.

A Carolo S. R. E. Card. Tit. S. Prædix Archiepiscopo.

Habita Anno à Chr. Nat. M. D. LXXIX.

GREGORIO XIII. PONTIFICE.



DECRETA quæ
in hac Synodo VI.
Archiepiscopus
consecit, per pau-
ca admodum sūt:
synodales actio-
nes ferè omnes
consumpsit gra-
uissimis concionibus pastoralibus: qui-
bus frequentissimum cleri conuentum
vehementer sanè accendit, cum ad om-
nem clericalem vitæ cultum, tum verò
ad sanctioris disciplinæ interioris insti-
tuta, quæ prodesse vidit ad maiores in
religiosè agendo progressiones. Quæ
verò literis mandata, & in hoc synodali
cœtu acta, de suggestu vt moris est, enun-
ciari voluit, hæc sunt.

DECRETA EDITA
in Synodo diœcesana sexta
Mediolanensi.

In nomine Sanctæ, & Individuæ Trini-
tatis, Patris, & Filij, & Spiritus
Sancti. Amen.

Carolus. S. R. E. Presbyter Cardinalis
Tit. S. Prædix, Archiepiscopus
Mediolani.

Decretum. I.



QUONIAM nihil ferè se-
pius diuinis literis com-
mendatum est, quam cle-
ricalis ordinis hominum
vitæ integritas, innocen-
tia, fides, religio, pietas, virtutumq; om-
nium ornamenta, quibus domus Dei po-
tissimum excolitur; ideo vos vniuersos
& sine

De modo vi-
uendi tem-
pore Syno-
di.

& singulos monemus, & per viscera misericordiz Dei nostri obtestamur, vt cū semper laicis hominibus omni virtutū splendore prae luceatis, tum maxime hoc tempore ita vos geratis in verbo, in cōuersatione, in charitate, quemadmodū Apostolus monet, vt [cū vos posuerit Deus in acquisitionem salutis, atque in edificationem;] officij vestri memores, in iustitia & sanctitate veritatis viuatis: sicque abstinentes ab omni specie mali, ambuletis dignē Deo, qui vocauit vos in suū regnū & gloriā.

Assidue, castē, pureque preces Deo adhibete.

Ad rei grauitatem attenti, cuius causā conuenitis, tota animi cogitatione, in eam incumbite.

Ad cauponas ne diaertite.

Nolite per plateas vagari, aut prae curiositate hac atque illac circumcurrere.

Ad synodalem sessionem stata horā indicta solite conuenite.

Nec verō raptim, sed graui incessu. Vbi conuenitis, loco constituto, superpellicea munda ac decentia, aut alias vestes, pro ecclesiastici beneficij ratione induite.

Decenter vos induti, ad statum sessionalem locum non turbulenter, sed quiete accedite.

Bini, quoad eius fieri potest, conuenite.

Ordine confidete.

Mane priusquam conueniatis, cibum ne capite, sed ieiuni adeste.

Ieiunium, quod in ecclesiasticis his actionibus olim institutum fuit, vt seruatis, hoc valde hortamur in Domino.

In loco autem benedictionis, quod est templum Dei, confidentes, ne vocibus obstrepite.

Ne tumultibus rem synodalem perturbate.

Ne confabulationibus operam date.

Ne è cancellis, intra quorum fines sessio diocesana habetur, exite: nisi absoluta sessione, aut necessaria de causa.

Cū autem exire necesse habetis; facultatem à Vicario generali petite: reuerſi ad eundem venite, antequam designato loco confideatis.

Sessione de more absoluta, ne rapē item turbulenterve discedite, sed grauitē, decoroq; incessu.

Hæc omnia seruate.

Cauete denique quæcunque & ecclesiasticæ disciplinæ, & synodalis actionis dignitati, & loci venerationi minime conueniunt.

Quoniam verō in huius synodi promotione nobis opus est ecclesiastici hominis adiumento, qui promotoris munus obeat; idcirco constituimus & decernimus in hac nostra synodo diocesana sextā promotorem Reuerendum D. Octavianum Abbatem, I. V. D. Canonicum Ordinarium nostræ Metropolitanæ Ecclesiæ.

Si qui autem vestrum sunt, qui alicuius absentiam excusare velint, Vicariū nostrum generalem adeant, cui illius absentię rationem & causam afferant, atque probent.

Si qui verō querelas vel accusationes contra quempiam delaturi sunt, Vicarium nostrum in criminalibus conueniant.

Decretum. II.

VICARII foranei ad Vicecancellarium eorum nomina (si qui non detulerunt) deferant, qui in sui vicariatus finibus commorantes, in hac synodo præfentes ad sunt.

Syndici quoque portarum itidem præfere (si minus præstiterint) de ijs qui intra hinc portæ suæ habitant, & huic diocesana synodo interesse debent; quò facilius cognosci liceat, qui præfentes non adfuerint.

Decretum. III.

DECERNIMVS, si cui contigerit, qui in hanc nostram synodum conuenerit, suo loco non sedere, aut incedere, aut aliud quippiam agere, gerere: id propterea nemini ius acquiri, acquisitumve esse, neque quidquam de cuiusquam iure possessioneve detrahi: sed omnia in eo ipso statu permanere, in quo antequam hæc diocesana synodus haberetur, esse reperiebantur.

Decretum. IIII.

EDICIMVS quoque ac mandamus, vt in Missa omnes & singuli sacerdotes

Eorum qui synodo interesse debent nomina deferenda.

De præfatis non agendo.

Collecta Missa & præfationum.

notes, orationem, aut collectam, quæ pro peccatorum venia postulanda dicitur, per septem dies deuotè recitent: idemque clerici pia oratione precentur. Quod ut populus etiã deuotè agat, suos quisq; parochus Christi fideles diligenter moneat, atque cohortetur.

Decretum. V.

A SACRO SANCTA Tridentina synodo illud grauissimè sancitum est, vt quicumque vel hoc tempore, vel in posterum ecclesiastica beneficia obtinebunt, qui item in diocesanam synodum conuenire debent; omnes in ea ipsa synodo, quæ primo quoque tempore celebrabitur, recipiãt oĩa & singula, quæcunque eodem Concilio Tridentino decreta & constituta sunt, reliquæque omnia præsent, quæ in sessione xxv. capite 11. enucleatè præscripta sunt.

Atque idipsum quidem decretum Tridentinũ nos in Synodo prouinciali prima executi, fidei etiã professionem ex formula præstitimus, quã summus Pontifex Pius Quartus concepit & confecit. Vniuersos igitur & singulos, qui ecclesiastica beneficia obtinent, sacrisve ordinibus initiati sunt, iubemus ac præcipimus, omnia & singula, quæ in œcumenica illa sacra synodo decreta ac definita sunt, recipere, fidei quæ professionem ex Pontificia ea formula præstare: si modo aliàs id in synodo nunquam præstiterunt.

Decretum. VI.

SACRO Tridentino Concilio decretum & constitutum est, quotannis in diocesanam synodum ab Episcopis viros aliquot idoneos referri debere; qui diligenti examinis ratione, de vita, moribus, doctrina eorum quærant, qui parochialium Ecclesiarum curationi præficiendi sunt.

Hoc igitur ipsum decretum nos exequi cupientes, animaduertentesque præ nostræ diocesis amplitudine maiorem examinatorum numerum requiri; proponimus vobis hos venerabiles viros viginti tres, quorum nomina à Cancellario de suggestu pronuntiabuntur.

Ex ijs porro omnibus illos deligi per

vos liceat, qui vobis & satisfaciant, & probati sint: ita scilicet, vt qui dimidiã partem suffragiorum, ab ijs qui ex compromisso vestro delecti sunt ad suffragandum, tulerint, hoc examinandi munus habeant, quousq; alia synodus diocesana celebrabitur.

Decretum. VII.

SACRA item œcumenica & vniuersalis Tridentina Synodus iubet, aliquot viros, eosque tales deligi, quales Summus Pontifex Bonifacius Octauus sua constitutione præscripsit.

Qui & alioquin ad id apti & idonei constituantur, vt ipsis causæ ad forum ecclesiasticum pertinentes, in partibus delegandæ committantur.

Vt igitur illud ipsum Tridentinum decretum nos exequamur, vobis proponimus ac nominamus hos octo viros, quibus causæ delegentur; ita vt quatuor ex his suffragijs vestris pluribus designati, munus habeant eiusmodi causas iudicandi, quoad altera synodus habebitur.

Decretum. VIII.

VETVS est consuetudo sacrosanctis canonum decretis introducta, & decreto prouinciali communita, vt Synodis singulis diocesanis, viri aliquot vita & moribus graues ac probati deligantur, qui animaduertant diligenter, an aliquid in vrbe & diocesi sit, quod corrigi emendarive debeat: ac si quid tale cognouerint, id nobis, vel Vicario nostro generali, aut visitatoribus nostris significent; interrogatique de aliqua re quæ emendationem requirat, summa integritate referant.

Nos propterea vetus illud, ac probatissimum institutum, & prouinciale decretum secuti, huic muneri proponimus ac nominamus hos viros, quos Cancellarius iussu nostro de suggestu, & in vrbe & in diocesi testes synodales pronuntiabit.

Superiora proxima decreta, sunt in omni synodo quasi solennia; vt potè, quæ partim initio synodi, partim in sessione synodali, in qua de examinatoribus, de iudicibus delegatis, testibusq; synodalibus agitur, promulgari de more solent.

De-

De Iudicio Synodalibus Sess. 25. de reformatione cap. statutum de reformatione in 6.

De Testibus Synod. deligendis. Prou. 4. tit. de Test. Synod. pa. 179.

De examinatorib. deligendis. Sess. 24. de reformatione. c. 13.

Ad lita-
narum in-
structionū,
& memoria-
lis ab eccle-
siasticis ha-
bendus.

Decretum. IX.

OMNES & singuli sacerdotes at-
que clerici, librum Litaniarum nuper
iussu nostro editum mensis spatio sibi
comparent.

Quod ut planè præstetur, id Visitatores
nostri, & Vicarij foranei efficiant om-
nino.

Idem etiam de libro instructionum iā-
diu in lucem edito sancimus.

Hoc ipsum constituimus de libro, quem
præcipue ad perpetuò retinendam me-
moriā beneficii, quod in peste mirabi-
liter extincta ciuitas & diocesis Medio-
lanensis à Dei misericordia accepit, nos
confecimus, in lucemque propterea edi-
uimus.

Decima So-
minario at-
tributa ad
medietate
redacta.

Sess. 23. dec.
de refor. c.
28.

Tron. x. tit.
de scm. pag.
23.

Decretum. X.

IAMPRIDEM Concilij Triden-
tini auctoritate, vniuersis singulisque
beneficijs ecclesiasticis vrbis & diocē-
sis nostræ Mediolanensis certam fructuū
portionem seminario soluendam impo-
sumus.

Nunc verò cum & beneficiorum eccle-
siasticorum, quæ eidē seminario adiun-
ximus accessione, & alia præterea ra-
tione illius census auctus sit; æquum ef-
se statuimus (ut in eodem etiam Tri-
dentino, provincialique Concilio decer-
nitur) pro ratione accessionis factæ, ope-
re cōtributionis ea beneficia quibus il-
lud impositum fuit, leuare.

Itaque de consilio Deputatorum eiusdē
seminarij, illam fructuum portionem,
quam iampridem in ipsa seminarij in-
stitutione atque erectione imposuimus,
hoc decreto ad mediam illius summæ
partem redigimus.

Decretum. XI.

SYNODVM diocesanam septi-
mam, quam ex sacri Tridentini Conci-
lij decreto, anno sequenti M. D. LXXX.
iuuante Christo Domino celebraturi
sumus, ad decreti nostri diocēsani præ-
scriptum indicimus & significamus fa-
turam esse eodem anno, die scilicet vige-
simo mensis Aprilis.

Indictio sy-
nodi futu-
ra.

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS VII.

Quam Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis Tit. S. Prædix
Archiepiscopus.

Habuit Anno à Chr. natiu. M. D. LXXX.

GREGORIO XIII. PONTIFICE.



N hac Synodo de
more promulgata
sunt Concilia Pro-
uincialia duo, nem-
pe quartū, & quin-
tum. Quæ in pro-
rogatione synoda-
li penè tridui con-

sumptum est: ideo nullum temporis spa-
tium relictum fuit alijs decretis diocē-
sanis vel conficiendis vel euulgandis.
Verum Archiepiscopus concionibus,

quas quatuor in frequentissimo Cleri
synodalis conuentu habuit, de toto ec-
clesiasticæ disciplinæ genere ita expli-
cat, atque adeo vberimè disseruit, ut
fermè omnium constitutionum synoda-
lium instar illæ esse queant. Et quo-
niam hac ipsa synodo primū, syno-
dalis disciplinæ modus præscriptus est
certa tabella: hic apponi eam non alie-
num esse iudicauimus.

D E

DECRETA EDITA
in Synodo Diæcesana septima
Mediolanensi.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trini-
tatis, Patris, & Filij, & Spiritus
sancti. Amen.

Nos Carolus S. R. E. Presb. Cardinalis
Tit. S. Prædix, Dei Apostolicæque
sedis gratia Archiepiscopus sanctæ
Mediolanensis Ecclesiæ, hæc vt infra
monemus & decernimus.

Decretum. I.

De synoda-
li disciplina



VLTIPLIX, & graue
admodum munus, cū in om-
nibus alijs curæ Archiepi-
scopalis rationibus, tum ve-
rò etiam in omni synodali
actione nobis impositū esse agnoscimus.
Quod sanè quidem non modò pastoralis
quodam desiderio, aut voluntatis signi-
ficatione, sed studio, officio, atque adeo
omni opere sanctæ religiosæque exequi de-
bemus. Cū autem consicij simus, eam
esse humanæ conditionis nostræ imbeci-
lilitatem, vt [non sumus sufficientes ne
cogitare quidem aliquid ex nobis, tan-
quam ex nobis;] sed sufficientiam om-
nem, quæcunq; sit, à Deo patre luminū
existere, qui postulantis à se sapientiā
[dat omnibus affluenter, & non impro-
perat eis:] ideo non viribus nostris que
exiguæ sanè sunt, confisi, sed Dei vnus
cuius ministri sumus, ope atque auxilio
freti, toto animo totaq; mente supplices
illud ab eo deprecamur, vt quæcunq;
in hac diæcesana synodali actione op-
portuna sunt, in ijs vel promouendis, vel
decernendis, vel exequendis, adesse no-
bis sancti sui spiritus lumine dignetur.

Monemus præterea sacerdotes omnes
& singulos, vt & sanctissimis precibus, &
Missæ sacrificio, synodalem hanc nostrā
actionem, quam hodierno die aggredi-
mur, adiuuare studeant; orantes in pri-
mis pro optimo eiussæ synodalis actio-
nis successu, vt ciuitas & diæcesis hæc
Mediolanensis salutaribus adiuta disci-
plinæ institutis, in dies suffragantibus
sanctissimi Patris Ambrosij, & beatissi-

morum Gervasij & Protasij patronorū
nostrorum, & aliorum sanctorum meri-
tis, fructus asserat vberiores in Domino.
Clerici præterea omnes & singuli, fre-
quentiori orationis studio illud idem
piè à Deo precentur.

Quoniam verò nihil ferè sæpius di-
uinis literis commendatum est. [Et re-
liqua, quæ mox in superiori synodo ad-
hibita sunt ad illius celebrandæ initiū.]
Alia item stata deeretæ, ad omnem sy-
nodi inchoandę rationem vsūq; accō-
modata, eodem loco explicata sunt.

Decretum. II.

VOBIS præterea omnibus & sin-
gulis, qui huic synodo iure interesse de-
betis, pœna excommunicationis proposita
vetamus, vt ne vestrum aliquis, antequā
hæc nostra diæcesana synodus de more
absoluta ac dimissa sit, ab vrbe Medio-
lano discedat, facultate sibi à nobis non
concessa: sed huic synodo, synodalibusq;
sessionibus aut conuentibus quibuscun-
que qui indicentur, omnes & singulos
vos interesse iubemus eadem proposita
pœna.

Ne quisquē
Mediolano
ante Syno-
di dimissio-
nem recedat.

Decretum. III.

ET quoniam veteris instituti solen-
nisq; ritus est, in eiusmodi synodali cō-
uentu pro publicis rebus orationem fieri:
ideo in omni prece, & à sacerdotibus
præsertim in Missæ sacrificio, his syno-
dalibus diebus ad Deum orationem ad-
hiberi edicimus pro his vt infra ordine
descriptis.

Pro quibus
orandum tē-
pore syno-
di.

Pro sanctiss. D. N. Gregorio Papa XIII.
Pro sanctæ Ecclesiæ tranquillitate.
Pro Serenissimo Rege nostro Catholico
Philippo.

Pro felici prosperoque successu rerum &
status Regni Portugalliæ.

Pro sedandis tumultibus Flandriæ.

Pro Christianæ disciplinæ cleri popu-
liq; conformatione & progressionē, in
vrbe, diæcesi, & prouincia Mediolani.

Pro ministerio omni Archiepiscopali
nostro, præsertim in hac rerum synoda-
lium tractatione.

Pro ministris nostris, quos in huius vr-
bis, diæcesis, & prouinciæ nobis com-
missæ culturam adhibemus.

De-

Decretum. IIII.

De commemoratione p. mortuis. Tit. quæ ad diuin. offic. pert. §. In syn. mod. pa. 173.

EDICIMVS præterea ex decreto Concilij nostri Prouincialis quinti, cras p. sacerdotibus, & clericis, qui post proximam synodum obierunt solennem commemorationem fieri.

Decreti synodalis formula de professione fidei, paulò ante in synodo sexta enucleatè præscripta est.

Decretum. V.

De promulgatione decret. Trid. Conc. de re fidentia.

Sess. 6. & 23. decret. de res. c. 1.

ECCLESIASTICÆ disciplinæ & tuendæ & restituendæ ratio in eo præter cætera posita est, vt personalis residentia munus ipsi præstent, qui ecclesiastica beneficia, præsertim cum animarum cura coniuncta, obtinent. Ideo hoc de genere sacra œcumenica synodus Tridentina decreta duo fanciuit, vnum Paulo Tertio, altero Pio Quinto Pontificibus maximis.

Quæ duo decreta quò frequentius hominum mentibus infixæ, nulla aut obliuione, aut desuetudine abolerentur, in omni Concilio, nõ solum prouinciali, sed diocesano promulgari iussit.

Quamobrem ea ambo ad Tridentinæ sanctionis illius præscriptum in hoc nostro diocesano conuentu euulgari, & de suggesto pronunciari mandamus.

Decretum. VI.

De promulgat. constit. de clericis malè promotis. Bolla edita 18. Cal. Decemb. 1461. Tit. quæ ad ord. sacra. pag. 91. De promulgat. constit. de Confid. edita Cal. Jun. 1569. Prou. 3. vti.

SANCTIONEM à Pio Secundo contra clericos editam, qui sine canonica dispensatione extra stata tempora ante legitimam ætatem se ad aliquem ordinem prouehi procurauerint, legi volumus ad præscriptum Concilij nostri Prouincialis tertij.

Decretum. VII.

DE confidentiis cõstitutionem, quã Summus Pontifex Pius Quintus edidit, quotannis in synodo diocesana de scripto recitari, prouinciali decreto iussum est.

Ideo illam à Cancellario de suggestu legi mandamus.

Decretum. VIII.

De promul. decret. de vi. & honest. clerice.

QVALES eos esse oporteat, qui diuino cultui sacrisq; mysterijs consecrati sunt, cœlestis magister Christus Do-

minus docuit illis verbis: [Vos estis sal terræ ac lux mundi.] itaque nihil illos agere, nihil gerere, nihilquæ præferre oportet, quod non simplex, castum, integrumq; sit; vt modestia, morum sanctitatis, ac virtutum denique omnium cæteris exemplum, quasi lumen aliquod ipsi præbeant.

Quare clericorum animis nihil frequentius infigi oportet, quàm canones, decreta, constitutiones, de vitæ honestate eorum sanctitas.

Et quoniam eo de genere in Concilio Prouinciali primo certas & explicatas rationes præscripsimus, illas vobis in hoc diocesano conuentu de verbo ad verbum publicè repeti volumus, quò diligentiùs exequamini, quæ ad vestri ordinis dignitatem pertinent.

Primo die synodali sub vesperum oratio mentalis in quinque partes distributa, his verbis enunciata.

1 **F**RATRES charissimi. Toto pio affectu orate pro sanctiss. D. N. Gregorio Papa Decimotertio: vt eum Deus Spiritu sancto suo in salutari gratia cõseruet, gubernet, dirigat, ac defendat.

2 **F**RATRES charissimi. Toto cordis affectu orate: vt inclinet Deus ad preces humilitatis nostræ aures misericordiæ suæ, & in protectione Ecclesiæ suæ sanctæ antiqua brachij sui operetur miracula: ita vt hostium audacia dextere diuinæ auxilio prostrata, pacis tranquillitate fruatur, & in laudibus misericordiæ diuinæ incessabili exultatione letetur.

3 **F**RATRES charissimi. Toto cordis affectu orate pro Serenissimo nostro Rege Catholico Philippo: vt desideria in eo bona Deus quotidie multiplicet: arma cœlestia eidem tribuat; quibus protectus, aduersantium conamina cõfringat, commissaq; cultarum gentium gubernacula, iure pietatis in perpetuum tucatur.

4 **F**RATRES charissimi. Toto cordis affectu orate; vt Deus regnorum omnium protector, in Portugalliæ regnum charitatem pacis infundat, cœlestiq; benedictione prosperum ac felicem rerum successum dignanter attribuat.

5 **F**RATRES charissimi. Toto cordis affectu

Tit. mod. pa. 15.

secum orate: ut hæreticorum feritate oppressa, Flandriæ status diuino munere, & pacis & fidei catholicæ integritate semper exulet.

Decretum. IX.

De promul.
Conc. prou.
4. & 5. in
synodo faci-
enda.

QVOD antiqui instituti est, id etiã nostris decretis cauimus, concilia prouincialia in synodo diocesana proxima promulgari ac legi.

Cum igitur nuper Concilium prouinciale & quartum & quintum ediderimus, illud expedire visum est, ut in hac ipsa synodo septima, quæ vtriusque editioni proxima est, vnum & alterum ite de verbo ad verbum legatur.

Decretum. X.

De Breuiario & Calendario exhibendo.

EDICIMVS, & iubemus, omnes & singulos, qui diuini officij recitandi lege adstricti sunt, Breuiarium & Calendarium hodie in sessionem asferre, ijsq; exhibere, quos recognitioni cleri præfecimus, notato in vtriusque initio nomine & cognomine possidentis.

ALTERO DIE SYNODALI.

Oratio mentalis quinque partita enuntiata his verbis.

Fratres charissimi. In omni actione nostra induamur iustitia. erigamus igitur animos & corda nostra deuote ad Deum: & ab eo interna mentis oratione hæc religiose precemur.

Vt impleamur agnitione voluntatis eius in omni sapientia & intellectu spirituali, digneq; ambulemus vocatione, qua vocati sumus: ita ut in omni opere bono nos fructificantes, & crescentes in scientia Dei, quotidie perfectiorem iustitiam esuriamus & sitiamus.

2 Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate: ut in omnibus operibus Dei veloces simus: nec fastidiosi, sed grauius, ac strenue in vinea eius laboremus. Scriptum est enim: [Maledictus homo, qui facit opus Dei negligenter.]

3 Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate: ut spiritu ambulemus; desideria carnis nunquam perficiamus; affectus prauos perpetuo deseramus;

[semper mortificationem Iesu Christi in corporibus nostris circumferentes, usque adeo, ut vita eius manifestetur in corporibus nostris.]

4 Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate: [ut quæ sursum sunt, ubi est Christus Dominus, in dextera Dei sedens,] quæramus, & sapiamus: [Omnia verò mundi huius tanquam stercore arbitantes,] abundemus in diuitijs ñmpli citatis, bonæque conscientia, & opibus gratia atque gloria nostra.

5 Fratres charissimi. Toto cordis affectu orate: ut in omni humilitate, & mansuetudine ambulemus: ut solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, & Christi Domini [iugum suauis, & onus leue.] patienter portantes, demum hæreditemus cœlestem terram viuendum, & in multitudine pacis æternæ delectemur.

Demum absoluta est synodalis promulgatio Concilij Prouincialis quarti: in cuius promulgationis fine Cancellarius alta voce dixit. CONCILIVM PROVINCIALE IIII. Cui quædam ecclesiastica acclamatione à clero vniuerso responsum est: [Deo Patri misericordiarum, & Deo totius consolationis gratia.]

Decreta porrò, quæ statuta sunt de examinatore, de iudicibus, de testibus synodalibus, explicatè tradita sunt mox supra in synodo VI.

DIE SYNODALI III.

Concilium Prouinciale quintum de more promulgatum est; cui promulgationi clerus synodalis vniuersus acclamauit, ut supra.

Decretum

De indictione synodi VIII. futuræ.

AVXILIANTE Dei misericordia, synodum diocesanam octauo anno sequenti M. D. LXXXI. die xij. mensis Aprilis in hac ipsa nostra Metropolitana Ecclesia ad præscriptum Concilij Tridentini de more celebraturi sumus; nisi per nos, aut Archiepiscopali nostra auctoritate aliter indictum erit.

Oratio

Oratio mentalis quinquepartita ac distincta his punctis.

1. **F**ratres charissimi. Toto mentis affectu orate; ut huic urbi & ditioni Mediolanensi Serenissimus Rex gubernatorem constituat; qui sapientia, iustitia, omniq; virtute præesse, & bonorum operum exemplo prodesse indefinenter possit.

2. **F**ratres charissimi. Toto cordis affectu orate: ut hæc urbis, diocesis, & provincie disciplina christiana sapius fata seminibus, vberiores fructus afferat in Domino.

3. **F**ratres charissimi. Pro internæ devotionis, & orationis affectu, orate pro Reuerendissimo Archiepiscopo nostro, ut spiritualibus amplifietur augmentis, & verbo atque exemplo quibus præest proficiat ad vitam sempiternam.

4. **F**ratres charissimi. Toto cordis affectu orate pro ministris Reuerendissimi Archiepiscopi; quatenus dum manus in bonis operibus eleuant, laborum suorum benedictionem à Deo largissimam consequantur.

5. **F**ratres charissimi, Obsecremus Deum omnipotentem, ut toties præsertim in hac synodo septima nos moniti, & ad spiritum sacerdotalem excitati, adiutrice eius diuina gratia [viam latam & spatio sam relinquamus, quæ ducit ad perditionem;] & diuinæ virtutis dextera deducamur in illam angustam atque arctam semitam spiritualis vitæ, [quæ ducit ad vitam;] per illamq; viam usq; ad obitum pergamus, quousque ad Christum Dominum perueniamus, qui est nobis [via, veritas, & vita.]

Acclamationibus denique de more factis, Archiepiscopus aliquo temporis statio in omni sua diocesi præcationem & orationem ab vniuerso clero & populo fieri statuit. Quam orationem communi sermone indixit, & vnicuique rationi urbis diocesisq; præscripsit.

Decretum.

QUONIAM censemus orationem

in vniuersa vrbe & diocesi à clero populoq; festis diebus pro rebus publicis, ut temporum ratio tulerit, in vespere fieri: idcirco tabellam certis capitibus distinctam, ad cuius præscriptum vsque ad Natiuitatem beatæ Mariæ Virginis clerus & populus hora constituta preceatur & oret, edi & promulgari decreuimus in hæc verba vulgariter concepta.

Ponti dell'Oratione

Laquale si farà in tutte le feste diuotamente, sino alla Natiuità della Madonna.

PER la Santità di N. S. Papa Gregorio XIII. che Dio lo conserui, & guidi nel gouerno della Chiesa santa.

Per la pace & tranquillità di tutto il Christianesimo.

Per il Serenissimo Re nostro catholico Filippo; che Dio le dia gratia di vincere i nemici della santa fede, & di mantenere i suoi Regni e Stati sempre nella pietà christiana.

Per la Fiandra; che tolto via il disturbo che patisce dagli heretici, ricuperi intieramente la pace, e la diuotione della fede catholica.

Per la visita, che si farà quest'anno nella diocesi.

Per la riforma, e progresso della disciplina christiana, nella Città, diocesi, e provincia di Milano.

Per l'Illustrissimo & Reuerendissimo Cardinale & Arcivescovo; che Dio gli augumenti largamente le sue gratie, per ben sodisfare al suo ministerio nel gouerno di questa Chiesa, e sue attioni.

Per i ministri, e cooperatori tutti, che si impiegano nel medesimo gouerno spirituale di questa diocesi.

Per il clero tutto; che nella vocazione sua ogni giorno faccia maggior frutto, & creschi in spirito di santità, e d'operationi buone à gloria di Dio, à salute dell'anime, & à edificatione della Chiesa santa.

SYNO-

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS VIII.

A Carolo Cardinale Tit. S. Praxedis Archiepiscopo
Habita

Anno à Chr. Natiuit. M. D. LXXXI.

GREGORIO XIII. PONTIFICE.



HEC synodus celebrior quidem fuit quam alia superiores, non decretis condendis, sed ijs exequendis, quæ antea concilijs, vel provincialibus, vel diocesanis iam pridem constituta atque edita sunt. Quam ob causam scrutinijs clericalis, quod ex veteri instituto in proxima superiori synodo ad vsum reuocatum fuit, accuratior sanè ratio adhibita est. Nam cum dies synodalis certus scrutinijs de more constitutus est; tum scrutinijs diligentissimi modis introductus est, ad perquirendum de concionandi ratione, quam parochi adhiberent, de diuinis officijs, de ministerijs ecclesiasticis, atque de omni denique disciplina cleri. Et verò executio multis partibus quò diligentior esset, literæ synodales synodo dimissa ad populos ab Archiepiscopo diligenter scriptæ fuerunt, de ijs rebus quas exequi studiosè illi deberent. Ad ceteras actiones synodales accessit etiam celebritas translationis sanctorum Martyrum Martinij, & Leonis, & Beati confessoris Arlatij Episcopi: quæ frequentissimo synodali cleri conuentu, ac summa populi frequentia, solenniq; pompa, ac religioso viarum apparatu acta est. Ac præterea ad synodi præparationem, literæ de oratione, & precatione præfectis monasteriorum regularium sermones vulgari scriptæ sunt in hanc sententiam.

Carolus S. R. E. Presb. Cardinalis tit. S. Praxedis, Archiepiscopus S. Mediolanen. Ecclesiæ.

Reuereudo Padre. Sempre sono à N.S. Dio accette l'orationi e priogli fatti con affetto di diuotione, e purità di cuore, & altre debite circostanze; ma quelle nondimeno che si fanno per publici bisogni spirituali, in vn concorso di frequente clero e popolo, & in occasione massime de riforme, & istituti della disciplina ecclesiastica, sogliono inchinar tanto maggiormete la bontà sua diuina ad essaudirci, & mitigar la ira còtra di noi. Hauemo pensato adunque esser molto espediente, che in questa occasione della synodo ortaua, la quale di presente siamo con l'aiuto di Dio benedetto per celebrare, si facciano instanti, & diuote orationi.

E però desideriamo, che V.R. cò tutti li religiosi del suo monasterio, in qsti tre giorni della detta synodo aiuti questa nostra attione, cominciando dimane, & faccèdo calde orationi: nelle quali s'habbi particolar memoria di raccomanddar à Dio la Santità di N. S. Papa Gregorio XIII. la santa Chiesa, il Re Catolico nostro, & per il buon successo di questa synodo, & per la riforma del clero e popolo di questa Città e sua prouincia, & per la perseveranza nella pietà, & disciplina christiana, & finalmente per il nostro ministerio in questo gouerno spirituale, e tutti i cooperatori nostri in questa vigna del Signore; distribuendo in tal modo l'hore fra le

F persone

persone del suo Monasterio, che si faccia oratione continua, se sarà possibile, per questi tre giorni, aggiungendo anco nella Messa in specie la colletta per il synodo.

Sarà anco contenta V. R. questa sera al segno che si darà in Duomo, far sonare solennemente vn segno lungo di campane doppie, & anco dimane alle dieci hore con tutti li frati del Monasterio ritrouarsi in Duomo per la processione solenne, che si farà per dar principio al synodo. E la pace del Signor sia con voi. Dall' Arcivescouato li xj. d'Aprile. M. D. LXXXI.

Literæ quoque eo de genere ad præfectas monialium in eandem sententiã scriptæ sunt.

Translationis porrò sanctorum, quos mox supra commemorauimus, celebritas solennis in singulis parochijs de more indicta fuit, ac denunciata his verbis.

Carolus S. R. E. Presbyter Card. tit. S. Prædix, Archiep. S. Eccl. Mediolanensis.

Auxiliante Dei misericordia die decimoquarto huius mensis Aprilis feria sexta, sanctorum martyrum, Marini, & Leonis, S. Arsatij Episcopi, & Confessoris, sacri cineres, & ossa in basilica S. Stephani Protomartyris intra lacellum S. Vincentij olim recondita, processione solenni, ritu celebri, frequentique vniuersi cleri, & urbani, & diocessani conuentu synodali pie transferentur. Cuius translationis publicæ solennemque processionem, & sanctam celebritatem vniuersis, & singulis sacerdotibus, clericisq; qui ad synodum hanc octaua conuenire debent, & omnibus præterea singulisq; regularium vrbis ordinibus, disciplinatorum, poenitentium, & aliorum pijs confratribus indicimus: ita vt cõstituta ea die, summo mane datis eo nomine campanarum signis, ornatiori sacra vestium apparatu, crucibus insignioribus, thuribus, acerris, candelis, pretiosioribus, ad celebritatē hanc in eadem basilica S. Stephani collegiatim conueniant, eiusdemq; solennis pro-

cessionis munus piè, ritè, statisq; precibus, & luminibus obeant.

Clerus autem omnis secularis tam vrbani quam diocesani Missæ solennibus in eadem basilica religiosè interfuit.

Hanc præterea solennitatem Magistratibus, Decurionibus, Doctorum, Procuratorum, Notariorumque collegijs, & vniuerso populo significamus.

Stata igitur die, hora constituta, pietatis omnium est, dum præsertim processio agitur, ab alia omni actione, negotiatione, ac opere abstinere, frequentes ad celebritatem conuenire.

Omnes verò quicumque sint, collegiatim, aut sigillatim, ordine tamen bini, vt processionis ritus est, sancti parochialis patroni vexillo per parochias distincti, & mulieres etiam binæ deinceps eadem distinctione, sicq; omnes ad celebritatis huius contemplationem ex ecclesiæ instituto erecti, processionem prosequantur accensis luminibus, pia prece, religiosaq; veneratione vt quorum sacras reliquias debito cultu veneramur in terris, eorum meritis intercedentibus gloriam consequamur sempiternam in celis.

Hanc verò translationis celebritatē, cras die Dominico, Parochi singulis vrbis in Missa parochiali de more, & ad præscriptum provincialis Concilij quati populo enuncient. Dat. Mediolani, ex aedibus nostris Archiepiscopalis, die octauo Aprilis. 1581.

In solenni autem processione translationis clerus vniuersus cantu solenni adhibuit hanc precationem.

Hymni, Antiphonæ, & Psalmi in solenni processione translationis SS. Martyrum Marini, & Leonis, & S. Arsatij episcopi, & conf.

Hym. **A**eterna Christi munera, Ansa. Sub vmbra Domini requiescant iusti, & sicut vitis florebit memoria eorum.

Gaudete iusti in Domino. Psalm. 32. Ansa. Gaudete sancti ante conspectum agni, paratum est vobis regnum ab origine mundi.

Deus

Deus noster refugium, & virtus.
Pfal. 41.

Añã. Preciosa in conspectu Domini
mors sanctorum eius.

Credidi propter qđ locutus sum.
Pfal. 115.

Añã. Sancti tui florebut sicut lilia: &
sicut odor libani erunt ante te.

Domine quis habitabit in taber-
naculo tuo. Psal. 14.

Añã. Iusti, & sancti in Domino gaudente.
Beati omnes, qui timent. Ps. 127.

Añã. Gaudente gaudio magno martyres
Christi: gaudente, & exultate, quia
merces vestra magna est in Cælis.

Antiphonæ.

De S. Arsatio Pont. & Confessore.

Statuit illi Dominus testamen-
tum sempiternum: & dedit illi
sacerdotium magnum.

Sacerdotes domini benedicite do-
mino: serui domini hymnum dicit
Deo nostro.

Confessor sancte, sacerdos magne,
B. Arsati intercede pro nobis.

IN hac synodo, vt in cæteris, de pro-
fessione fidei, de examinadoribus, de iu-
dicibus, de testibus synodalibus, de pun-
ciatoribus, cæterisque actum, & ge-
stum est.

Quo in genere toto decreta illa trala-
titia promulgata sunt, quæ scilicet de
vna in aliam synodum perpetuo trans-
ferre consueuimus ad huiusmodi vsum.
Sed cleri nominatio diligentius facta
est, quam alio tempore: itidemq; scruti-
nii ratio accuratius inita.

Decretum.

De nominatione cleri, & scruti-
nio, & cathedratico.

EDICIMVS vocationem cleri,
& synodale scrutinium ad præscriptum
decreti in hesternâ sessione promulgati.
Vocati igitur vniuersè, certo ecclesiæ
titulo, bini, & ordine ad Illustrissimum
Archiepiscopum accedant, & reueren-
tiam exhibeant.

Inde ordine etiam ad præfectos scruti-
nij se conferant.

parochi præterea ad Oeconomum: cui
cathedraticum ex instituto soluant.

Decretum.

Penitentia clericis imposita synodali
tempore cauponas frequen-
tantibus.

ÆQUISSIMVM est, ecclesiasti-
cos homines, qui contra clericalis, & sy-
nodalis disciplinae leges, concilijs, &
prouincialibus, & diæcesanis sancitas,
de suggestuq; in hesternâ sessione pro-
mulgatas, ac in tabella intra septum ses-
sionis synodalis propositas aliquid cõ-
mittunt, subiaccere canonicæ discipli-
næ, & correctioni.

Mandamus igitur hos N. N. qui hoc sy-
nodali tempore ad cauponas diuertere-
runt (id quod & decreto prouinciali, &
disciplina synodalis sanctione vetitum
est) superpelliceo exutos, ad altare ma-
ius genibus flexis psalmos septem pœni-
tentiales dicere; & cras, feria sexta ieiū-
nare pane, & aqua; & quidquid pecuniæ
in dimenso cibo crastinae feriae erogatu-
ri erant, id in eleemosinam Christi pau-
peribus conferre.

De indictione Synodi I X. futurae.

SYNODVM nonam diæcesanā,
quam ex sacri Tridentini Concilij de-
creto anno sequenti M. D. LXXXII.
iuuante Christo Domino, celebraturi
sumus; cum statuta ea die, quam in decre-
to nostro diæcesano præscripsimus, ha-
bere non possimus ob concilij prouin-
cialis sexti celebritatem, quod per nos
indictum, in idem ferè tempus cadit;
eam indicimus futuram esse die sexto
Iunij eiusdem anni.

Profectione solenni acta, acclamatio-
nibus de more factis, osculo pacis inter
se dato, & cæteris ex pontificali libro
rite confectis, synodus ita dimissa est.

AVCTORE Deo absoluta syno-
dum, omnes & singulos, qui ad hanc syno-
dam nostram octauam conuenerunt, di-
mittimus in pace ad suas sacerdotales
clericalesve stationes.

Qui verò in hesternâ sessione congre-
gationi oblatorum se adscribi petierunt,
nobisve se obtulerunt, aut se offerre pro-

F 2 posue-

posuerunt; cras ad nos in ædes Archiepiscopales veniant, vt cum eis deliberemus.

Vicarijs item foraneis cras etiam audientiam totius diei indicimus, & ijs quoque qui aliquid habent, quod nobiscum, aut ministris nostris agant.

Illis quoque quibus à Visitatoribus prefestisve scrutinijs iussum est ad nos venire.

Dimissa ritè synodo, literæ synodales ab Archiepiscopo decretæ sunt: quarum vnæ editæ fuerunt hoc exemplo.

Carolus Cardinalis Archiepiscopus

P Astoralis officij nostri ratio illud à nobis deposcit, vt in synodo diœcesana, quam ex decreto Tridentino quotannis celebramus, non solum cleri, & populi disciplinam quasi è specula quadam Archiepiscopali assidue contèplemur, & cognoscamus; sed etiam in eam curam toto animo studioque omni incumbamus, vt decreta prouincialia, & diœcesana eo de genere confecta in executionis vsum inducantur. Quare non sine maxima animi molestia intelleximus, quod nobis in hac synodo allatum est; in Vicariatus tui cura, populum dies festos, qui ex ritu, & instituto huius ecclesiæ Mediolanensis obseruari debent, vt in proxima synodo quinta decreto in tabula exarato declarauimus & promulgauimus, minimè obseruare; neque adeo interdum ab operibus seruilibus, alijsque eiusmodi rebus, quæ decretis, & edictis nostris prohibentur abstinere; & clerum præterea sacrorum eorum dierum officium solenne ex decretis nostris, & Calendario anniuersario non celebrare; & verò in vestitu, atque in chori disciplina ad præscriptum decretorum prouincialium se non gerere. Itaque his nostris literis synodalibus tibi præscribimus, & iubemus, illud omni opera, cura, studio prouideas, & perficias; vt populus securi in tabella præscriptum est, eos dies festos colat atque obseruet; & clerus offi-

cium solenne ex Calendarij ritu de ijs celebret; & quæ de vestitus ratione, choriq; disciplina decretis prouincialibus sancita sunt, pie inuiolateque præstet.

In eam sanè rem omni sollicitudine atque officio incumbes: nam præterquam quòd si te negligentem præbueris; eo nomine tamquam negligens seruus à Deo iusto iudice iudicaberis; nobis etiam palam in synodo proximè futura rationes redditurus. Eamque ob causam à cancellario nostro hanc culpam notari iussimus, vt quam diligentiam, & sollicitudinem ad eam corrigendam ipse contuleris, suo tempore perspiciqueat. Christus Iesus te diuinæ gratiæ, sanctæque charitatis cumulo augeat.

Synodus Diœcesana Med. ix. & x. Quas Carolus Cardinalis tit. S. Prædix Archiepiscopus habuit Annis à Christi Natiuit. M. D. LXXXII. & M. D. LXXXIII.

Gregorio XII. Pontifice.

IN his duabus synodis nullum omnino decretum (præter generalia, de quibus in superioribus) conditum est. Verum in eo potissimum studium omne posuit Illustriss. Card. & Archiepiscopus, vt superioribus statuta, ac decreta temporibus, in vsum quam maximè fieri posset inducerentur. Quamobrè processione de more facta, ipsæque lectis, & promulgatis tum Tridentini, tum etiã prouincialium Concil. decretis, quæ in vnaquaque diœcesana synodo de suggesto recitari solitum est; primum nominatio cleri, deinde verò scrutinijs à præfectis regionum inceptum, & absolutum est. In synodo autem decima, sollemnis præterea Concilij prouinc. vj. quod illo ipso anno editum fuerat, promulgatio ad præscriptum sacrorum canonum, & Conc. prou. i v. facta est.

L A V S D E O.

SYNO.

SYNODVS DIOECESANA
MEDIOLANENSIS XI.

Quam Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. S. Praxedis
Archiepiscopus Mediolani.

Habit Anno à Chr. Nat. M. D. XXCIV.

GREGORIO XIII. PONTIFICE

Carolus S. R. E. Cardinalis tit. S. Præ-
xedis, Dei sedisq; Apostolica gran-
tia Archiepiscopus S. Eccle-
siæ Mediolanensis.

N E M O uereturum est,
quis hic praestates in
synodo nostra unde
disciplina adestis, quine
soliati, quantum nobis
studium semper fue-
rit, disciplinae ex-
equentas quam & concilij tam provincia-
libus quam diocesanis, & omni alio, Ar-
chiepiscopali munere studioq; impu-
dem Deo in primis bene iuvante consti-
tuimus. Sed quia quicquid studiorum
decreta sunt, cumulationem executionis
diligentiam, quam antea factum est, ad-
quirunt, ideo hoc sacro loco in consen-
su Domini, omnes singulosq; Vicarios,
Visitatores, Archiepresbyteros, Praepo-
sitos, Canonicos, Capitula etiam basilice
nostre Metropolitane, patriarchos, & ec-
clesie ecclesiarumq; curatores, pfectoresq;
deholquirunt, & locorum plurimum nom-
diniq; clerum, populumq; urbis, & dioc-
cesis nostrae vniuerse sigillatimq; ad etia
atq; etiam molemus, ut pro suo quisque
munere praestetur in quibus aliorum cu-
ra commissa est, omni officio, ac solici-
tudine exerceantur, & ad vnum eorum
dinemq; perpetuam includat omnia, que
curque, & sacrosancti oecumenico Concilio
Tridentino, & synodis tam provincia-
libus quam diocesanis nostris consti-
ta sunt, ac preterea accurate praesent-
que per nos, tradita promulgataq; sunt

noſtris inſtructionibus, quas aut de foro
cancellariæ; Archiepiſcopali, aut de
fabrica, & theſauroſtyle eccleſiaſtica, aut
de concionatoribus, aut de ſacramento
poenitentie, & ſanctiſſime Euchari
ſtiæ adminiſtratione, aut de ſtatu cleri,
& animarum vniuſcujuſq; parochiæ de
ſcribendo, aut de feſtis, proceſſionibus,
officiisq; moraliu, aut de alijs quibuſ
cunque ſanctudini edidimus.

Quibus in omnibus exequendis quanto quis in officij sui munere curaq; superioribus annis negligentius se gessit, tanto diligentiora opera, exquisitius studiū, maiorem solertiam, atq; officium adtentio-
nē cura exexcitatur, nos sicut ab eo maxime requirimus, ita accuratissime in-
politerum prestare debet, ut pro conscientia sue religionē, & officij sui curę, & disciplina publicę, ac priuatę executio-
nibus, & voluntati nostrę satisfaciatur.

Et quæ præcipua quedam capita sunt, in quibus exequedis longè languidiori studio acutum, aut fortasse crebrius peccatum est, (id quod exspaculatione nostra Archiepiscopali, quâ in visitatione, alioq; munere pficimus debemus, hoc ipso preferim animadvertisimus;) ideo vt prospiciamus, atq; adeo caueamus, ne quid ex eo detrimentum iam institutæ disciplinæ ratio progressusq; patiat; volumus his nostris monitis assiduam eorum executionem excitare, eandemq; explicationibus augere, atque adeo ob oculos ponere, quo distinctius, & clarius, ob eamq; rem, facilius, & commodius in executionem vsum, ab ijs ipsis quorum interest, inducantur.

M O N I T A

Executionis Decretorum Prouincialium, & diocesano-
rum.

De ijs quæ ad fidei tuendæ studium, ad doctrinam christianam, & ad prædicationem verbi Dei pertinent.

DE fidei professione præstanda, ab ijs vt infra.

Ab omnibus, & singulis, quicunque sint, qui publicè aut priuatim, quouis nomine, vel domi suæ, vel alienæ, quasque artes literarias, aut alias liberales disciplinas, etiam ipsa prima grāmatica rudimenta, pueros, adolescentes, aliosve cuiusvis ætatis, sexus, etiam gratis, & quacunque lectionis, interpretationis, aut repetitionis ratione, aliove quouis modo docent.

A profitentibus, & docentibus musicam, & arithmeticam.

A confessarijs, & concionatoribus.

A Medicis, & Chirurgis.

A Bibliopis, & impressoribus.

Quod autem commodius fidei professio ab his singulis præstetur; apud Vicarij foraneum in diocesi, ex facultate notaria scripta præstari licebit, notario, & testibus adhibitis.

Vicarij foranei in diocesi, & in vrbe Visitatoris cura sit, de magistrorum, qui publicè, vel priuatim quouis modo docent, fide, vita, & moribus testimonium perquirere, vt concilio prouinciali tercio decretum est.

Quod testimonium scriptum ad nos afferatur, vt de eorum probatione deliberemus.

Nec verò ad fidei professionem præstandam antè admittatur, quam per nos de eorum probatione deliberatum sit.

Quos autem pro loci distantia, dignitate, aliave conditione, aut pro personæ officij ratione, aliave causa, ad nos fidei professionis præstandæ gratia euocari censuerimus, id arbitrati nostro, prout expedierit, statuemus.

De ludi magistris, & alijs quibuscunque, qui quouis modo vtsupra docent, & parochis ex concilio prouincialis decreto mensis spatio denunciandis.

Id ab illis præstetur eodem temporis spatio præscripto; cuius initium fieri de claramus ab editione horum executionis monitorum. De cæteris omnibus, qui fidem profiteri debent, ex præscripta forma ab eisdem ad mensem præstetur.

Quicunque negligens erit, multam luat nummi aurei.

DE Ludi Magistrorum vita, & puero-
rum, adolescentumve institutione aliquando obseruanda ex decreto prouinciali.

Id à parochis etiam præstetur.

Quorum etiam cura sit, vt iidem, qui docent, exequantur, quæ de libris obscenis, & veritis, & de interpretationibus morum prohibitis, aut pietati repugnantibus, & quæ item de fidei rudimentis, & religionis christianæ præceptis die festo præsertim exponendis, & de pueris ad ecclesiam, & ad pietatis opera adducendis, eodem concilio præscripta sunt: & quæ de profanis explicationibus ad christianæ disciplinæ vsum transferendis, de prece item, & oratione, ante & post quotidianas scholæ exercitationes, de tabella sacre imaginis, & reliqua ludi literarij disciplina in concilio quinto constituta sunt.

Quæ autem toto hoc de genere Visitatori, aut Vicario foraneo referri aliquando oportebit, quamprimum prout opus erit, referant.

De ludi etiam magistrorum moribus, & docendi rationibus, in prorogatione facultatis docendi diligenter perquirendis, ex concilio prouinciali quinto. Visitator in vrbe, & Vicarius foraneus in diocesi, quotannis in hebdomada septuagesimæ, de eorum vitæ moribus, docendi ratione, alijsq; vtsupra præscriptis extraiudicialiter inuestiget, in sua quisque regione.

Quæ autem ita inuestigando compertit, ea scripta in hebdomada quadragessimam proximè præcedenti ad nos mittat.

Atque in his inuestigationibus notet vnus-

Prou. 1. 9
Vt aut tunc
de prof. fidei
pag. 1.

Quæ ad iudici
magis.
pro. 3. vt in
pra.

Pro. 5. Quæ
ad fid. tuen.
pag. 210. 4
episcopi.

Titu. Quæ
ad præd. 5.
Si quæ pof.
pag. 211.

5. Quod aut
exploratio-
res.

Quæ ad fidem. Prou.
1. tit. de pro-
fess. fidei.
pag. 1.

Prou. 4. de
fid. profess.
pag. 114.
Prou. 5. 6.
Nemini. tit.
quæ ad fid.
pag. 206.

Ibid.

Prouer. 6.
5. Bibliop.
tit. quæ ad
fidem tuen.
pag. 299.

5. Et qm. ti.
quæ ad fid.
tuem. pa. 89.

vnusquisque presertim, an iisdem ludimagistri decreta de illis constituta seruauerint.

Si quæ item mulieres docendi munus (preterquam in doctrinæ christianæ scholis) exercent: id omne iisdem de illis seruetur; sed accuratius; neque palam.

Earum præterea scholæ frequentius à Visitatore, & Vicario foraneo visitentur.

Prou. 3. vt sup. §. paro. prou. 5. vt supra.

De eo quod concilijs provincialibus vetitum est, ne quis sine Archiepiscopi probatione doceat; vt caueatur, quod ad executionem attinet.

Ob eam causam parochus, Dominica prima quadragesimæ quotannis denunciet, vt ludimagistri, & alij vsupra, qui docent, fidei professionis præstent testimonium, & probationis facultatem, quæ sibi ad prescriptum docendi causa ab hinc triennium concessæ sunt, ante Dominicam palmarum sibi exhibeant: qui non exhibuerint, eis docendi munere tandiu interdiciat, quoad exhibuerint.

Qui verò non paruerit, eius nomen statim ad Archiepiscopum deferat: nec verò interea eidem sine eiusdem concessu tempore paschali sacramenta ministrari permittat.

Quæ ad hereticos. Prou. 3. tit. 1. dec. 3. pa. 61.

DE EDICTO contra hereticos promulgando ineunte aduentu, & quadragesima.

Visitator in vrbe, & in diocesi Vicarius foraneus, ac præterea vnusquisque parochus in eo inuigilet; vt si quis ludimagister, aliusve secularis, aut ecclesiasticus homo, puerum adolescentemve, qui ex parentibus, aut regionibus heresis nomine suspectis oriatur, in disciplinam, vel literarum, vel linguæ Italianæ, vel mercaturæ exercendæ causa susceperit, de eius statu nos certiores per literas mensis spatio diligenter faciat: vt de pia catholicaque eorum educatio ne, & institutione regulas accuratè prescriptas à nobis quamprimum accipiat.

Prou. 3. vt sup. §. Prof. cturus.

Prou. 6. tit. eo. §. Ne cui quæ, pa. 199.

De facultate ijs concedenda, qui ad hereticorum loca proficiuntur: & de conditionibus seruandis, si quando conceditur.

Parochus tamen istiusmodi commercia omni pio studio atque officio prorsus euellere studebit.

DE regulis indicij, ab impressoribus; bibliopolis, & ab alijs omnibus quorum interest, obseruandis.

De circumferentibus libros venales, aut vendentibus, alijsve, quos indicem subscriptam habere coniptum non erit. De recognoscendis libris à mortuo relictis.

Id vt omnino seruetur, præcipua cura parochi sit.

De libris Euangeliorum, & epistolarum vulgari sermone impressis.

Ij prohibentur, nisi homiliæ probatæ eodem contextu adiunctæ sint.

DE Hebræorum consuetudine, vbi illi commorantur, legantur sanctiones pontificiæ, vt concilio provinciali primo, & quinto cautum est.

De eorundem flagitijs tollendis euulgetur sanctio Gregorij xiiij.

Inquiratur diligenter, & à Visitatore, & à Vicario criminali, si quādo hebrei contra vetus institutum Mediolani diutius triduo commorentur: & ad nos referatur, vt opportunum remedium adhibeamus.

DE Cingarorum vita, & moribus obseruandis.

Id parochus, & Vicarius foraneus diligenter præstet; vt si quid delinquant, contra eos agatur.

DE doctrinæ Christianæ libello, cum libris rudimentorum grammaticæ imprimendo.

De indulgentia scholis doctrinæ Christianæ concessa duabus ante calendas Maij Dominicis promulganda, & de commune operariorum doctrinæ christianæ calendis Maij.

Hæc promulgatio fiet etiam die solenni omnium sanctorum, & die item natali sanctorum Innocentium.

Qui ambo dies scholarum Doctrinæ christianæ celebritati adscribuntur: ideoque in illis processio solennis ab iisdem agatur.

In vnaquaq; plebe, aut Vicariatu, scholæ omnes doctrinæ Christianæ veluti membra quædam inter se coniuncta vnum corpus conficiant; itaut quæ in

Quæ ad im. pref. & ved. libr. Prou. 3. vt sup. §. Pcc. nicioforū. Ibidem. §. Qui per. Ibid. §. Ne heredes.

Ibi. §. de Biblijs.

Quæ ad Iudeos Prou. 1. tit. de Iudeis. pa. 53. Prou. 5. tit. quæ ad fid. tu. §. Quod olim. p. 107. Prou. 6. §. Grauis. tit. quæ ad fid. pag. 300.

Quæ ad elagaros.

Prou. 5. vt sup. §. Quibus. pa. 208.

Quæ ad doctrinā chr. Prou. 5. tit. quæ ad p. d. §. Ludimagistri. pag. 111. Prou. 3. tit. de scholis doctr. chr. pag. 87.

singulas plebes distinctas, Priori generali illius Vicariatus parent, vniuersae Priori generali Mediolani obediant.

De opera a sacerdotibus, & clericis parochis nauantia in manere doctrinae christianae, seruatur decretum Synodi dicecesanae quanta. Quicumque sacerdos, aut beneficium obtinens, parochum non adiuuerit, mulietur duobus nummis realibus: alius autem clericus, arbitrio Vicarii foranei, vel Visitatoris.

Eandem operam inueniunt scholastici, ubi constituti sunt: decumque praeterea ad eas scholas discipulos suos perducant. Ecclesiasticus vir vnus, pluresve pro ratione amplitudinis regionem, in vnoquoque vicariatu constituitur, qui scholas doctrinae christianae diligenter, & studio visitet: ac praeter cetera sui officij munera, singulis saltem mensibus de statu, & progressu vniuersaeque scholae Vicario nostro generali scripto referat.

Quae ad p. d. verbi Dei

De frequenti predicatione verbi Dei per parochos, & animarum curatores, ex praescripto Concilij Tridentini.

Id ita praestetur, ut ij omnes, praeter illos quibus causa cognita, aliquando scripta facultate remiserimus, concionentur saltem singulis dominicis, & festis diebus in Quadagesima praeterea in singulas hebdomadas feria quarta, & sexta: in aduentu autem, saltem feria sexta. Quod concionandi munus, mane semper illis diebus exequantur. Si qui autem concionatores, etiam regulares, in eorum auxilium missi sunt, non propterea ipse illis diebus concionari desistant, sed post vespertas concionem suam habeant.

Prox. 4. rit. 4. verbi Dei 5. Parochis. pag. 132.

Qui parochi ad concionandum idonei non sunt, eamque causam de libro missu nostro concionari debent, alij si fieri poterit, saltem in quadagesima mittantur, qui eorum vices suppleant. Quamobrem Vicarius foraneus, illiusmodi parochorum, qui in suo vicariatu sunt, indicem quotiens ante Domini-

cama septuagesima ecclesiarum Archiepiscopali mittat, ut opportune concionandi officio consulamus.

Librum institutionum de predicatione verbi Dei, & omnes tam parochi, quam alij quibus concionandi munus commissum est, mensis spatium habeant, diligenterque in usum inducant.

In facultate autem quae concionatori datur, ea conditio adscribatur, ut eum librum habeat, & antea studiosè legat, quàm concionandi munus aggredietur.

Alioqui facultas nulla sit. De ritu, & habitu sacerdotis, sacularis concionantis in altari, aut in iugatu, & in vestibus in hoc missa.

Id omne seruatur: ac praeterea, quod moris est in ecclesia Metropolitana, vespere eius diei, quo sacerdos, vel regularis, vel secularis, vel parochus, vel praepositus concionaturus est, signum concionis, vespere campana sonare debet: in altari quoque, post missam, mane.

De concione intra Missa conuenientis solennia post Euangelium ex praescripto Concilij prouincialis quarti habenda.

Id ut in ecclesijs etiam regularibus seruatur, & in diebus Vicarius foraneus in urbe Vicarius generalis, & in Italicis Missa in tempore celebratur, ut ad concionem populi frequentis concursus esse possit.

De concione passionis Domini, feria sexta in pasce habenda post recitationem de ea euangelium.

De regularibus ad concionandum non admittendis sine nostra scripta facultate.

Quod parochi, & Vicarii foranei diligenter, sed moderate tamen praesentent, etiam cum regularibus mendicantibus, qui conquirendae elemosinae occasione concionari volunt.

Nec vero eam conquisitionem in ecclesijs secularibus sine facultate nostra scripta ab illis commendari patiantur.

Parochus aduentum concionatoris, qui intra parochiam suam eo officio fungitur, ubi legitima testimonia ille ostenderit, & idui spatio Vicario foraneo significet.

Vib-

Pro 4. 5. Curant tit. de praed. Verb. Dei. pa. 132.

Pro 4. 5. Curant tit. de praed. Verb. Dei. pa. 132. Pro 4. 5. Curant tit. de praed. Verb. Dei. pa. 132. Pro 4. 5. Curant tit. de praed. Verb. Dei. pa. 132.

Visitator in urbe, & Vicarius foraneus in diebus, tum per se, tum etiam per parochos aliosque pios viros, quadragesima tempore singulos concionatores ob-

seruet de iis, quantequam Dominica in Albis depositis aduenerit, nisi quid graue commiserint, quod ante id temporis, & statim denuncians sit, ad nos per litteras deferant, ut etiam cum eisdem concionatoribus, prout expedire videbitur, agamus, & in eorum dilectionem habemus, cum illorum superioribus de eisdem aut de alijs deliberemus, qui sequenti anno id munus obeant.

De pecunia collecta sine licentia scripta per concionatorem non facienda, nec de se commendando elemosinam, conqui-

rendae causa.

Id praestetur curante Vicario foraneo in diebus, in urbe autem Vicario generali, & Visitatore.

Concionatores concionandi munere perfuncti, ad nos se conferant, aut impediti, per litteras saltem significant, quid quidem pro Dei gloria, & pro animarum salute nobis suggerendum existimaucrint.

Idem Visitatores, & Vicarii foranei de concionatoribus praestent, qui aduentus tempore mittantur, de quibus etiam per litteras ineunte Ianuario ad nos referant.

Referant item de parochis, qui in quadragesima concionati sunt, ac praeterea quibus diebus, & quo paterno charitatis officio id munus obierint.

Idem parochos etiam obseruent, qui remissius & negligentius in concionando se gerunt, quique loco parochialis concionis, reita quadam, & vulgaria tantum, ac sepe numero inanitia, sine villo studio, breuiter effundunt, ut ita negligentia sita pronascent.

De concione habenda ex antegressa lectione aliquarum clausularum de libro evangelii, sacraue scripturae.

Quodali quando, in xum a parochis indicatur, prout se ad eam concionandi rationem aptos senserint.

Quibus locis complures viciniae de alio concionatore conuenient, cum illuc eos mitemus, pro ratione & partitione dierum hebdomadae, qua Vicarius foraneus

statuerit, illi modo in una, modo in alia ecclesia viciniave parochiali conciones habebunt.

Vicarii foranei exercitationes, quae oratoria dicuntur, colloquutionum spirituum, ubi commode fieri potest, quamprimum instituunt, ad eam rationem, quae Mediolani in ecclesia sancti Sepulcri seruatur.

De quarum exercitationum progressibus nos certiores faciant diligenter. Praepositi, parochi, canonici, & alij quicunque chori officiis deuincti, qui item pro muneris sui ratione, concionari aut legere publico debent, ne concionis, lectionisue parandae praetextu, aut defatigationis, quae inde aliquando existit, causa, si a choro absunt, distributionum illius officij participes sint, in quo praesentes non adfuerint; nisi cum aliqua corporis necessitas, vere eos, ut illos etiam chori officio adstrictos, excuset.

M O N I T A

Executionis Decretorum, quae ad dies festos, sacra tempora.

Loca item, & suppellectilem sacramentorum.

De historia vniuersiusque sancti sanctaeque corpus, reliquiae sacre in signis in aliqua ecclesia reconduntur, consocienda, & approbanda.

Qua in re illud seruetur, ut quibus in ecclesijs vita sanctorum conscripse extant, ad nos, quae illas recognoscere curabimur, quamprimum mittantur, nec vero antea publice in ecclesia legantur, quam nulli auctoritateque nostra probate sint.

Vbi vero scripta non extant, saltem nomina eorum, & quae ex probatis monumentis conquiri, competirive de illis possunt, ad nos recte scripta mittantur, ut eiusmodi vita auctoritate nostra conscribantur.

Dum vero liber is de vita sanctorum in lucem prodierit, legantur, interea licet in vesperis, vigiliarum, solennium, ad xum duarum lectionum, vita in breuiario nuper adscripta & xum.

De festis diebus, & alijs quibusvis celebratibus recto ordine in librum certum a cancellario referendis, ac praeterea

morum

Pr. 4. de ver.
Dei pred. 5.
episcopos .
p. 132.

Tr. de dieb⁹
festi §. Quo
religiosi.
pag. 100.

morum corruptelis, quæ quandoq; incidunt, notandis, ex præscripto concilij provincialis sexti.

Id vt diligenter, & quamprimum fieri, potest, præstetur, vnusquisq; parochus dierum festorum, qui vniuersè, aut sigillatim intra parochiæ suæ fines colatur, & aliarum etiam celebritatum, quæ indulgentiarum, iubilei, alteriusve rei causa aguntur, ita vt populi concursus sit, in dicem Cancellario nostro Archiepiscopo, aut Vicario foraneo in diocesi mittat, afferatve.

Qui Vicarius illum statim eidem Cancellario tradat, tradendumve caret.

In eo indice notentur si qui abusus in illis celebritatibus committuntur.

Idem in posterum seruetur, si quæ alia celebritas, indulgentia, aliavè causa accesserit, ob quam ad ecclesiam parochialem concursus deinceps fiat.

Pr. 5. tit. de
sancto Am.
p. 110.

De die festo, & commemoratione sancti Ambrosij.

Id in vsum quamprimum inducatur, etiam vbi in diocesi nostra officium more Romano sit.

Pr. 4. tit. de
fest. §. Vt ve
ro. pag. 86.
Ibid. §. Sicut

De monitionibus, pro recto dierum festorum cultu, & ab omni parcho, & concionatore præstandis.

De cura adhibenda, vt ad dierum solemnum celebritates Magistratus in ecclesia conueniant.

In diocesi parochorum & Propositorum opera id agatur.

Pr. 2. tit. 1.
dec. 12. pag.
62.

De diligentia in eo præstanda, vt ne ab vrbe discedant, qui sacro quadragesimali tempore, & in maioribus solemnitatibus abesse solent.

Id parochi sæpenuerò populum moneant de altari, vel inter concionandū.

Pr. 1. tit. de Sa
cra. euch. §.
Moucant. p.
10.

De monendis patribus familias, vt quos in pascendis bestiis occupant, diebus festis iubeant interesse Missæ sacrificio.

In parochi nō semel atque iterum, vbi opus est, sed sæpius quàm antea fecerūt, populum publicè & priuatim moneant; ac præterea cum singulis omni charitatis officio agant, vt decretum tam salutare in executionis consuetudinem, ab omnibus quorum interest, inducatur. Edictum de obseruatione dierum festorum quotannis promulgetur Dominica prima post Pascha resurrectionis Dñi.

De collectis talearū, aut exactionib⁹ publicis priuativè die festo nō faciendis. Quod vt seruetur, cura præcipua sit Vicarij foranei; vt contra eos, qui die festo choreas ducunt, agatur ad præscriptum formulæ traditæ.

Pr. 3. tit. de
fest. §. Ne
collectæ.
pag. 85.

De iudicijs in nullo foro, manè, quadragesimæ tempore, diebus ieiunorum, & quatuor temporum exercendis.

Prou. 4. de
fer. pag. 110

De causarum quæstionibus, seu processibus die festo non instituendis, nec testibus examinandis, nisi in casibus, iure permis.

Ibid. §. Ac
ne testes.

De cōtra dictis in festo, executionibusq; non faciendis, nisi cum iure nominatim permisum est.

Pr. 5. de fest.
§. Ne contra
dictus. pag. 85

De nundinis, emporijs, aut mercatibus, die festo non exercendis.

Ibid. §. Ne
ijs.

Quare mensis spatio Vicarius foraneus locorū sui vicariatus indicè nobis mittat, vbi diebus festis eiusmodi 'mercatus' aguntur; vt à Vicarijs nostris, & Visitatoribus, quatenus opus sit, summarie, omnique executione agatur, etiā ablati mercibus, alijsq; multa, & pœna, qua istiusmodi corruptelis, & dierum festorum violationi occurratur.

Contra etiam cupedinariorum, fartores, offellarios, ceterosq; qui irritamenta gale ad vendendū exponunt, qui flores ite, vngueta, aues, & alia eiusmodi die festo vident; sedulo agatur ad executionē edicti nostri, de dierū festorū obseruantia. Quam ob causam diebus festis Vicarius criminalis, & procurator Fisci nostri, & officiales fori Archiepiscopalis in vrbe, ac præterea in diocesi Visitatores, & Vicarij foranei omni ratione agant contra eosdem, ablati etiam eistis, vasisq; rerū, quæ veniales propositæ sunt, alijsq; pœnis eosdem mulctet; & quibus locis opus erit, satellites etiam, & ministros fori secularis contra eiusmodi violatores adhibeant.

Vicarius criminalis, procurator Fisci, Visitatores, notarij, alijsq; ministri fori Archiepiscopalis nostri, vrbe, ecclesijsq; die festo obeant & perlustrēt: in eaq; curam accuratè incumbant, vt decreta edictaq; nostra de dierum festorum cultu, de velo mulierum, & pia rectaq; in ecclesijs conuersatione seruentur, atque obseruentur.

Quæ

Quæ de dierum festorum cultu, de cho-
reis in eorum celebritate tollendis, &
de ijs præterea, quæ de disciplina & cle-
ri & populi, & quæ etiam de cultu eccle-
siarum constituta sunt; omnino præstari
curent Visitatores urbis, intra fines lo-
corum, quæ corpora sanctorum Medio-
lani nuncupantur.

Vicarius foraneus mens spatio omnes
cuiusvis generis abusus, & corruptelas,
quæ ad dierum festorum cultum violan-
dum in suo vicariatu irrepserunt, nobis
per literas quàm diligentissimè signifi-
cet: vt in congregatione poenitentiarie,
& fori nostri, omnibus diligenter consul-
tatis, deliberetur, quid tollendum, quid-
ve permittendum sit; & statuatur deniq;
modus, & ratio summarie omniq; exe-
cutione contra violatores agendi.

Contra istos violatores vnusquisq; Vi-
carius foraneus formula præceptorum
penalium vtatur, quæ in cancellaria no-
stra vsu est: ad executionem decretorū
prouincialium, & edicti nostri de obser-
uantia dierum festorum.

In eos, qui aliene diocesis homines diē
festum in Mediolanensi diocesi violant,
& contra illos item, qui nostræ diocesis
homines aliō migrantes idem admit-
tunt, agat Vicarius foraneus citationi-
bus per literas subsidiales, ad formulam
præscriptam.

DE edicto quadragesimæ in Domini
ca quinquagesimæ promulgando.

De patrum familias conuocatione & cō-
gregatione parochiali ante initium qua-
dragesimæ.

Id parochus vnusquisque diligenter
præstet, ita vt executionis vsus nobis
constet.

De denunciatione ieiunij quatuor tem-
porum vulgariter edicenda.

Id omnis parochus certo eo tempore
ad præscriptum præstet, ex formula vul-
gariter explicata.

De officinis & tabernis in quadragesi-
ma eo breui tempore claudendis, dū sa-
cra concio habetur.

Quamobrem omnis Præpositus, Vica-
rius foraneus, & parochus in diocesi, vt
decretum hoc seruetur, studiosè cū mer-
catoribus agat; vt nos etiam in vrbe id
præstandum omni officio curabimus.

Parochi quadragesimæ tempore videat
& perquirant, si quæ in parochia sua su-
perstitiones sint.

Quas si cōpererint, in capita distinctas,
Visitatori in ciuitate, & Vicario fora-
neo in diocesi tradant.

Antea vero quàm Synodi dies aduen-
tet, hic, & ille nobis eas in scriptum re-
latas exhibeat.

DE votis, & piæ consuetudinis insti-
tutis perquirendis, ex præscripto Con-
cilij prouincialis tertij.

Si quæ igitur vota vniuersitatum de cul-
tu certi alicuius diei festi sunt, ea Vica-
rius foraneus accuratè inuestiget, vi-
deatq; an votum constet, illudq; inuiol-
latè obseruari curet, atq; efficiat: si verò
vniuersitas illius commutationem fieri
petit, id ad nos referat; vt si ita expedire
censuerimus, illius vniuersitatis rogatu
& precibus commutatio ex nostra au-
thoritate fiat.

Commutationem autem cū fieri conti-
gerit illius ratio hæc seruabitur; vt diē
Dominico, qui diem votiuum proximè
sequitur, oblationem ecclesiæ primū
vniuersitas per eius Syndicos publicè
faciat: tum verò reliqui fideles singuli
pro sua quique deuotione offerant pro-
cessio præterea intra ambitum saltem
ecclesiæ aut cimiterij Litanijs, & pre-
cibus de more agatur: & verò in Mis-
sa commemoratio fiat sancti sancte-
ve, cuius nomine votum nuncupatum
fuit.

Parochus autem curet, vt his omnibus
pijs officijs populus frequens adsit: si qui
tamen non aderunt, ne ijs peccati scrup-
ulus aliquis iniiciatur.

Si quando autem votum non planè con-
stat, idq; tamen vniuersitas seruare cu-
pit: id demū nuncupetur, riteq; cele-
bretur, ex formula in concilio prouin-
ciali præscripta.

Si autem vniuersitas tale votum nec
libenter obseruat, nec verò illius com-
mutationem fieri patitur: tunc Vica-
rius foraneus illius voti monumenta,
scripta, & testificationes perquirat.

Si quid verò cōpererit, nobis mittat,
vt quidquid de eo decernendum erit,
statuamus.

DE vsu literarum formatarum ad
vsu

De diebus
festis 5. Epi-
scopus. pag.
86.

Pro. 5. tit.
de votis. pa-
215.

Quæ ad sa-
era tempo-
ra.
Pro. 5. Quæ
ad dies fest.
5. Quæ om-
nia pag. 213
Ibid. 5. Paro-
chi pag. 215

Pro. 4. de
sacris quat.
tē. pag. 119

Pro. 5. tit.
quæ ad dies.
5. Quamob-
rem pag. 215.

Prou. 4. De
pereg. 6. lai-
ci. pag. 122.

sum pie peregrinantiu introducend.
id cura parochi prestatu; ita tamen, vt
ijs tantummodo, qui eiusdem parochi
testimonium scriptum habent, de vita,
moribus, & de sacramentis debito tem-
pore susceptis esse testentur ex cancel-
laria Archiepiscopali. ^{cap. 11. tit. 1. de iur. iur.}
Causabit autem parochus, ne cuiquam
homini vago, aut quiescentis artis nomi-
ne suspecto, tale testimonium det.

Quæ ad lo-
ca sacra
tit. de iur. iur.
pereg. ad tit.
5. Ne eccle-
pa. 101.

DE nouis edificijs in ecclesia con-
struendis, modo & forma ad prescri-
ptum concilij prouincialis tertij. ^{cap. 11. tit. 1. de iur. iur.}
Id ita omnino seruetur, vt antequam
in ecclesia, cappella, oratoriove quid-
quam noui edificiij, ornamentum aut pictu-
ra fiat, illius operis exemplar aut deli-
neatio nobis primum scripto probata,
in urbe Visitationis, & in diocesi Vica-
rio foraneo exhibeatur, vt de eius consi-
lio, initio operis, progressu, & fine a-
gatur, & præstetur omnino ad prescri-
ptam formam, motus rationis iudicio.

Quisecus fecerit, omni iure compella-
tur ad eadem sumptus suos rescindenda, in
quibus deliquerit. ^{cap. 11. tit. 1. de iur. iur.}

Instruc. fa-
br. l. 1. c. 3.

DE ecclesijs extrinsecus pingendis,
de parietibus exterioribus, etiam q; se-
tis picipio ad prescriptum instructionum.
Qua omni in ro seruetur, vt parietes, qui
a tergo, & vtroque latere sunt, non imagi-
nibus, sed rubro colore pingantur, si
tispiciunt autem pictura decenti, & sa-
cra, illustriq; ornatu pro facultatibus
condecoretur.

Nihil verò profani in vlla parietum
parte affigatur. ^{cap. 11. tit. 1. de iur. iur.}

Prou. 4. de
fac. loc. 6.
In vniuersi-
tate. pag.
123.

De pingenda, sculpenda ve in superiori
parte ostij maioris singularum ecclesia-
rum præsertim parochialium, imagine
Beate Mariæ Virginis, & sancti sancte-
ve cuius nomine ecclesia nuncupatur.

Prou. 4. tit.
de Orator.
5. Valuis. pa.
119.

De claudendis oratorijs campestribus.
Id præstetur, vt vniuscuiusque oratorij
aut ecclesiæ campestris nomini iam in
curam traditæ instaurationibus fabri-
cise, duos pluresve pios homines Vica-
rins foraneus quindecim dierum spa-
tio præstet, vt rationabiliter & iuste
li verò quicquid elemosinarum collegerint,
quidquid impensarum fecerint, in li-
brum recte referant: administrataq;
huiusmodi rationem se præbent eo eidem

reddant. ^{cap. 11. tit. 1. de iur. iur.}

De pilis stractilibus in vijs publicis,
cruce aut sacra imagine extruendis, con-
seruandis, & vbi collapsum sunt, restitu-
endis rescindendis. ^{cap. 11. tit. 1. de iur. iur.}

Penestra vniuscuiusque ecclesiæ, & ora-
torij retibus ferreis, aut vbi præinopia
non potest, iudicio Visitationis, reti-
bus ligneis ceratis, quatuor mensium
spatio muniantur, quoad ferreis muniri
poterunt. ^{cap. 11. tit. 1. de iur. iur.}

De præscriptis in sacra imagine pingen-
da, aut sculpenda, non solum a pictori-
bus & sculptoribus, sed etiam ab omni
rectore ecclesiarum seruandis. ^{cap. 11. tit. 1. de iur. iur.}

Id ita præstetur, vt pictores, & sculpto-
res delineationem & formam sacre lin-
ginis in papyro saltem expressam, no-
bis, aut deputatis nostris ostendant: nec
verò illam pingere aut sculperé aggre-
diantur, nisi primum approbationis fa-
cultate tradita. ^{cap. 11. tit. 1. de iur. iur.}

Seruent præterea regulas, quæ iussu no-
stro edentur: alioquin rectores ecclesia-
rum nisi probatam hanc admittant, nec ve-
rò in suis ecclesijs eos pingere vllò mo-
do patiantur. ^{cap. 11. tit. 1. de iur. iur.}

Ecclesiarum, campanarum, aliarum ite-
rerum in suo vicariatu consecrandarum
indicem Vicarius foraneus vniuscuiusque
nobis, Cancellariove nostro, tempore
Synodi deferat, vt opportune in visita-
tione, alijsve consecrentur. ^{cap. 11. tit. 1. de iur. iur.}

Sacris indumentis & locis, ne insignia
stemmataue familiarum, aliaq; pro-
fana appingantur, contexantur, aut scul-
pantur. ^{cap. 11. tit. 1. de iur. iur.}

Quæ verò contexta, apposita, pictaq; se-
ptem ab hinc annis sunt, ea duo anni in
sum spatio amoueantur, ijs tantummo-
do exceptis, quæ in sepulchrorum ope-
rimentis insculpta sunt, si modo non
emineant. ^{cap. 11. tit. 1. de iur. iur.}

Insignia familiarum, quæ in funere ad
parietes ecclesiæ adhibentur, ita affigan-
tur, vt exequijs de more absolutis, absq;
parietum detrimento, aut deturpatione
facile tollantur. ^{cap. 11. tit. 1. de iur. iur.}

DE scutibus priuatis singulorum ho-
minum, etiam quæ ad prescriptum con-
fecta sunt, ad ecclesiæ tollendis, & præ-
terea de communibus conseruandis. ^{cap. 11. tit. 1. de iur. iur.}

Id impensis vel vniuersitatum, vel pri-
uatum. ^{cap. 11. tit. 1. de iur. iur.}

Prou. 4. de
fac. imag. 5.
Pictoribus.
& 5. Redo-
ribus. pag.
118.

cap. 11. tit. 1. de iur. iur.
cap. 11. tit. 1. de iur. iur.
cap. 11. tit. 1. de iur. iur.
cap. 11. tit. 1. de iur. iur.
cap. 11. tit. 1. de iur. iur.

cap. 11. tit. 1. de iur. iur.
cap. 11. tit. 1. de iur. iur.
cap. 11. tit. 1. de iur. iur.
cap. 11. tit. 1. de iur. iur.
cap. 11. tit. 1. de iur. iur.

cap. 11. tit. 1. de iur. iur.
cap. 11. tit. 1. de iur. iur.
cap. 11. tit. 1. de iur. iur.
cap. 11. tit. 1. de iur. iur.
cap. 11. tit. 1. de iur. iur.

piarum scholarum præstari poterit.

De cæcellis aut ciathris, de baptisterio, de altaribus, & de alijs id generis ex formula præscripta extruendis; nusquam censeatur quidquam contra permissum, quam decretis visitationis Apostolicæ & nostris constitutum est; nisi aliter concessum esse ostenderit ex literis facultatis concessæ.

Vbi ad tempus baptisteria quæ ad formam præscriptam non omnino extructa sunt, etiam scripto permittuntur, habeant ex visitationis Apostolicæ decreto conopœum saltem, & alia quæ necessarii requiruntur.

Quæ ad suppellectilem eccles.

NE ecclesie supellex, & indumenta, quæ ad præscriptam formam libri instructionum confecta non sunt, comparentur, sacra vè prece benedicantur, nec verò quæ comparata sunt, si cum præscripta ratione & forma non congruunt, ad vsum ecclesie adhibeantur; poena ea proposita, vt eorum indumentorum suppellex à præscripto modo diuersam, qui confecerit, sumptu suo præstet ad præscriptam formam; & alia præterea multa grauiori afficiat arbitrio Vicarij foranei, & Visitatoris.

Indumentorum sacrarum armaria, quatuor mensium spatio ad summum ex præscripta instructionum forma conficiantur, ad vsum parochialium ecclesiarum, etiam si quæ sint, quæ nullam sacristiam habeant.

Sacræ vestes, indumenta, omnisq; sacra supellex, ne in priuatis ædibus, ac ne in illis quidem, quæ sunt rectorum ecclesiarum vlllo modo asseruentur: vbi verò necessitas aliter fieri coegerit, id ex facultate scripta ad tempus à Visitatore impetrata, fiat licet; ita tamen, vt in armario decet, & loco (si melius nõ potest) cancellis saltem distincto, & à domestico vfu separato asseruentur.

Nec sacræ reliquæ, olea sacra in armario sacrarum vestiu contra concilij provincialis quarti decretum asseruentur, sed in ipsis ecclesijs omnino recedatur, in fenestella ad præscriptum confecta. Quibus autem in ecclesijs cappelle maiores nondum ædificatæ sunt, aut breui ad præscriptum congruentioris formæ instaurandæ erunt; fenestella interim loco decet

ti, in qua reliquæ sacræ recondantur, & alia, vbi sacrum oleum infirmorum asseruetur, de Visitatoris sententia & consilio duorum mensium spatio edificetur. Reliqua autem sacra olea in ciborio baptisterij custodiantur.

Supellex rerum infra ordine descriptarum, vnius mensis, duorum vè ad summum spatio, in vnaquaq; ecclesia parochiali à rectoribus, & ab alijs quorum interest, comparetur.

Qui præscripto tempore id non præstiterit, mulctetur arbitrio Visitatoris, & Vicarij foranei.

Supellex hæc est.

Asperforiũ ad præscripti instructionũ. Clauis inauratæ tabernaculi sanctissimi Sacramenti cum serica cordula.

Vascula sacrarum oleorum ex formula præscripta, etiam ad vsum ecclesiarum plebanarum.

Tabellæ secretorum cum cornicibus ad præscriptum instructionum.

Signacula serica ad vsum Missalium.

Signacula ite serica ad vsum breuiarij.

Vela calicum.

Tela stragula altarium colore viridi ad præscriptum instructionum.

Panni ad vsum baptizandi ad eandem præscriptum.

Vitæoli & eorum peluiculae ex præscripto item.

Instrumentum ferreum ad vsum conficiendi hostias.

Cotila cum plumbo ad vsum hostiarum confectarum.

Telare corporalium, vt à sacerdotibus ea dealbentur, & aptentur.

Conopœum, & alia omnia ex præscripto visitationis apostolicæ, quæ ad baptisterium pertinent; & illa item quæ ad tempus permittuntur.

Vasa purificationis cum ansis ad vsum infirmorum: & theca item coriacea.

Thuribulum more Ambrosiano ex præscripto instructionum.

Telare altarium.

Confessionale.

Tabellæ ad vsum confessionalium.

Tabellæ ad vsum altarium.

Tabellæ in sacristijs ad præscriptum instructionum.

Suggestus ex præscripto item.

Sacra-

Sacrarium etiam aliud extra cappellam baptisterii.

Fenestellæ vreoſorum ex præſcripto inſtructionum.

Omnes autem & ſinguli quorum intereſt, ſe hæc omnia & ſingula præſtitiffe nobis teſtatum faciât literis ſubſcriptio ne Vicarij foranei ſignatis: qui vniuſcu- iuſq; vel diligentiam vel negligentiam in hoc genere ad nos deferat.

Pro. 5. de ec-
cl. 5. Vt in
omni. pag.
275.

De regulis & inſtructionibus nitoris & munditię eccleſiarum, altarium, ſacrorũ, locorum, & ſupelleſtilis eccleſiaſtica.

Quę regulę in hac vndecima Synodo, p- mulgatae in lucem cùm edentur, ab vni- uerſis, & ſingulis quorũ intereſt, in exe- cutionis vltim inducantur diligenter.

Vſus olei oliuarum commendatus ad lu- men lampadum in eccleſijs, vbi fieri po- teſt, retineatur omnino, & ad conſuetu- dinem inducatur in omni eccleſia.

Quę admo-
dũ verſandi
in eccleſijs.
Prou. 13. de
cal. eccl. 5.
Grauiſſimis
pag. 101.
Pro. 6. 5. Q. 8.
de velo. tit.
quæ ad pro-
ceſſ. pa. 309.

PRIMA Dominica, quæ dicitur in albis depoſitis, poſt reſurrectionem Do- mini, id publicę generatiuq; mulieres moſteantur, vt in eccleſia, & in proceſſio- nibus velato capite ſint, ſub pœna inter- dicti, ex præſcripto edicti noſtri.

Id exequat Vicarius foraneus, aliufve, cui poteſtatem delegauerit: itaut ſi quæ mulier cõtrafecerit, eccleſiæ ingreſ- ſu illam interdicit, & denunciât, ad præ- ſcriptum formulæ tradite.

Pannus, quem mulieres ad velandum ca- put in eccleſia adhibent; non tenuis, ſed denſus; nõ à fronte reuulſus, nec omnino amouibilis; ſed acu trãſfixo, aliove opere firmiter capiti hereat, & capillaturã om- nẽ tege ns, etiã à fronte demiffus p̃deat. Alioquin ſacris canonibus, & decretis conciliorũ facere ne cẽſeantur: quinim- mo p̃rochi, & alij q̃ debet, in eas, poſt- quam generatim monitæ erunt, interdi- cto, & alijs penis ad præſcriptum agant. Ruri diebus non feſtis mulieres ſummo mane ad opus in agros iturę, & veſperi domum redeunt, panno lineo partim complicato, & partim à tergo reuincto caput velatũ habentes, in eccleſia admit- tatur licet; aliàs verò ſi capite velato in eccleſia ad præſcriptum non erunt, pœ- nis ex Concilijs & edictis p̃ſtantur.

Mares, ſi cappa, aliave ſuperiori veſte, p- ratione eorum ſtatus induti non erunt,

in eccleſia ad ſacramenta, aut etiam ad audienda diuina ne admittantur: Ope- rarijs tamẽ ſummo mane ad opera exeũ- tibus, miſſe in aurora, & cauſa precan- di ad breue tempus diebus non feſtis e- tiam ſine pallio in eccleſia eſſe liceat.

In eadem Dominica edictum de recta in eccleſia conuerſatione promulgetur. Qui in eo deliquerit, contra eum Vica- rius foraneus, & alius quicũq; à nobis ſa- cultatẽ habet, agat ad præſcriptũ formę.

De cœmeterijs omnino claudendis.

Quę cœmeteria, ſi à fronte eccleſię ſunt, ſepiantur parietibus altis cub. 3. vnc. 8. nõ illius aſpectus impediatur: ſi verò à latere eccleſiæ, parietes eorum altiorem ſint, vt proſpectus ẽ via publica tolla- tur.

Quamobrem quæ cœmeteria ſpatio tẽ- poris quod Viſitator præſcripſerit (non longius tamen ſex mēſibus) poſt editio- nem horum monitorũ, non ita ſepta & clauſa erunt; in ijs non ſepeliatur, nec ve- rò in eorum eccleſijs etiam regularibus; idq. tamdiu, quoad de ijs præſtitum non ſit, quod hoc decreto cauemus.

De arboribus à cœmeterio tollendis, & de reliquo eorum cultu ac nitore.

Id ita præſtetur: vt ſi menſis ſpatio poſt horum monitorum editionem, omnia arborum, ſtirpium, arbuſtorumve ge- nera ab ijs non conuellantur; eccleſia, tamdiu interdicta cenſeatur, quoad præſtitum ſit omnino, quod præſtari mandamus.

De ſepulchris ad formę præſcriptum exedificandis.

Id vt in executionem inducatur, recto- ribus eccleſiarum multã decem num- mum aureorum conſtituimus, nõ in ſuis eccleſijs ea ſine ſcripta noſtra facultate exſtrui patiantur: qua cauendum cenſe- mus, vt exhibita prius forma, magnitu- dineq; eccleſiæ, locus certus ſtatuatur ad ſepulcri ſtructuram: ea verò facultas ita conceſſa, Vicario foraneo oſtendatur; ſine cuius conſilio & conſultatione ni- hil quidquam in illius operis initio, progreſſu, & ſine fiat.

Is verò curabit, vt omnia præſtentur ex præſcripto facultatis conceſſę.

De canonicorũ, & parochorũ, & alio- rũ eccleſiaſticorum hominum ſepulcro.

Id

Quę ad cœ-
meteria.
Prou. 4. de
cœmit. pag.
125.

Prou. 4. de
om. Sacra.
5. ex cœm.
pag. 116.

Quę ad ſe-
pulcra.
Prou. 4. de
ſepulcr. pag.
124.

Prou. 5. Ques Id seruetur, vt extra chorum, & cappellam maiorem omnino sit, ad præscriptum concilij prouincialis quarti, & instructionem fabricæ.

Id autem in Metropolitana nostra ecclesia anni spatium præstetur, curantibus fabricæ Prefectis, ad præscriptum formæ, quam nos comprobauerimus.

De rebus in ecclesia aut cimiterio non excitandis, neque armis stringendis.

Qua ex re cum sæpenumero ecclesie polutio existat, parochi si in ecclesia id admittitur, statim Vicarium criminalem in vrbe, & Vicarium foraneum in diocesi certiorum faciat, vt inquisitione facta opportune, qui deliquerint, iure plectantur.

Prou. 4. 5. Ne quis. tit. de religiosa. pag. 127.

MONITA

Executionis Decretorum, quæ ad Sacramentalia,

Et Sacramenta pertinent.

Vbi contra præscriptum prouincialis quinti, regulares populo candelas benedictas, cineres, & palmas distribuunt (cum parochiale munus sit) Vicarius foraneus obseruet, nobis referat, vt remedium adhibeamus.

De facultate exorcizandi & energumenos ad præscriptum concilij prouincialis quarti.

Sine qua facultate, ne quis etiam regularis munus id obeat, ac ne ecclesiasticus homo huius diocesis, extra diocesis nostræ fines id audeat.

Sacra Eucharistia, & sacrum item oleum, & alia sacra cum tangenda sunt, præcedat, subsequatur deinde manuum ablutio: at vero post sanctissime Eucharistie tractationem, ne purificatorio digiti abstergantur, antequam abluantur.

Vascula sacri chrismatis, & oleorum sacrorum, ita bambacio intrinsecus munita sint, vt ne quid sacri olei inde effluere vilo modo possit, cum circumferuntur.

Vinctio, quæ sacro oleo ad baptismum adhibetur, bambacino abstergatur, lotio autem mappa.

DE pompa cauenda in baptismo infantum.

De die baptismi à parentibus etiam notando.

De instructione obstetricum.

Qua in re magna diligentia & cura parochi desideratur.

De cautione infantibus natum minoribus vno anno adhibenda.

Decretum ab omni parcho sæpenumero euulgetur, idem de illius declaratione præstetur.

Qua in re ab eisdem & peccati & excommunicationis causa proponatur.

Decreto autem de ea cautione satisfieri censetur, si infantis periculo caueatur ci stella ex virgulis confecta, cum non materia sed forma præstetur, præsertim in regionibus montuosis, quæ ex rerum inopia & paupertate laborant.

Quoties parcho ex certa duorum triuue testificatione etiam extra iudicium constat, aliquem eo nomine, quod præscriptam cautionem ad infantem anniculum in lecto rependum non adhibuerit; ad se presentibus iisdem testibus illum acceriat; quibus, alijsve presentibus, si illius decreti cautionis violationem confiteatur, illum coram eisdem testibus scripto moneat, dierum quindecim spatium se ab ea culpa & excommunicatione absolutum ostendat; intereaq; ecclesie ingressu, & sacramentorum communione abstinere, poena declarande excommunicationis proposita.

Eo autem quindecim dierum spatio confecto, illum excommunicatum decernat, declaret, ac denunciaret, ex facultate quæ huius decreti facultate sibi conceditur; si modo Vicarius foraneus, aut Visitator id temporis non prorogarit, ita tamen vt prorogatio non diuturnior sit octo diebus.

Qua in ecclesia parochiali confirmatio- nis sacramentum ministratur, parochus schedulas illas à confirmatis traditas diligenter in vnum colligat, & in primis studiosè de industria recognoscat.

Illas autem quæ parochialium suorum sunt, cum singulis patribus familias conferat, vt nominum errorem deleat, qui aliquando incidere potest: errore autem deletio, si quis inest, confirmatorum nomi-

Quæ ad baptismum.

Prou. 5. tit.

de bap. 5.

Quoniã. pa.

209.

Prou. 6. tit.

de bap. 5.

Parentu. pa.

103.

Prou. 5. de

bap. 5. obste-

trices. pag.

220.

Prou. 4. de

bap. 15. Gra-

ue. pa. 135.

Prou. 6. tit.

co. 5. Graui-

fimo. pag.

303.

Quæ ad confirmationem.

nomina in codice constitutum octo dierum (partio) referat ex præscripta formula.

Aliis præterea parochis eodem constituto tempore, parochialium, qui in eorum cura sunt, confirmatorum schedulas tradat, ut eas recognoscat, & conferat item vltima, libroq; notet ex eadem præscripta formula, & constituto item ad id faciendum eodem temporis spatio.

DE tabernaculo item sanctissimi sacramenti accommodando ad præscriptum concilij provincialis quarti.

DE lampade coram sanctissimo Sacramento.

QUE lampas ut affidue preluceat, inuigilet Visitator, & Vicarius foraneus.

TABERNACULA gestatoria prohibeantur, quæcunque duorum mensium spatio ad præscriptam formam confecta omni ex parte non sint; ita ut ne minimum quidem discrepent a modo & forma demonstrata in instructionibus nostris.

De pixide, & sacculo ad vsum deferendi sanctissimi sacramenti in loca difficilia.

Que pixis sacculusq; mensis spatio paratur, ex forma demonstrata in libro instructionum nostrarum.

Vsus parvuli conopoei, quo pixis obtegatur, planè tollatur; cuius loco velum adhibeatur.

De hostijs ad sacre Eucharistiae vsum a laico seminare non consuevis.

Vicarius igitur foraneus curet, ut cura conficiendi hostias clericalis ordinis homini committatur; & verò si commode fieri potest, in omni parochiali, aut saltem in vnaquaq; plebana ecclesia & collegiata id ipsum præstetur: ferreaq; instrumenta ad eum vsum comparentur; etiam pecunia mulctarum, si quando commode comparari alia ratione non poterunt.

Imago sacra crucifixi, & non alia, in hostijs maioribus, & imago pietatis in particulis imprimatur; nec hostijs & particulis incongrue incisis, non seruata delineatione harum sacrarum imaginum in eis expressa, cuiquam Sacerdoti ut liceat.

Cotyle & vasa ad asseruandas hostias, argentea, æburnea, stannea, vel saltem

ossea desiderantur; quod si lignea erunt, panno sericove, lineove decorè intus vestiuntur.

Integumentum verò plumbeum, panno serico, vel lineo decore obuolutum, ad easdem hostias comprimendas in eisdem cutillis adhibeatur.

Hostie vigesimo quoq; die renouentur, vel noue comparentur, nec quæ antiquiores sunt, vlti esse possint.

Instrumentum ferreum formam rotandam imprimens, ad excidendas ad amicum formam rotunda hostias & particulas comparetur.

Cribrum item a retibus confectum, ad expurgandas particulas a fragmentis antequam consecrentur, in vna quaq; Ecclesia adsit.

Ad corporalia autem ablunda, & vligine triticea, quæ amicum vocant, illustranda, & decore componenda, primo quoq; tempore in basilica nostra Metropolitana, atque in vnaquaque collegiata ecclesia clericalis ordinis homines instruuntur: ubi autem primum ea lauari contigerit, id a subdiaconis vniuersusq; ecclesie præstetur.

Ne hostiæ magnæ, siue consecrate, siue non consecrate, ad vsum communionis populi frangantur, nisi ob urgentem necessitatem; sed orbiculate parentur.

De sanctissima Eucharistia octavo quoq; die renouanda.

Qua in re parochus & animarum curator diligentior sit, atque adeo præstet, quod in sacramentali libro demonstratur.

Cum sanctissimum Sacramentum in hostia maiori est renouandū, hæc ratio seruatur: ut in Missa due aliæ maiores consecrentur; quarum altera a consecrante sacerdote sumatur, altera verò seruetur. Quod si hostia consecranda vltius asseruanda non erit, sacerdos ipse cum celebrat, eamumat in Missa, nec eam populo sumendam vnquam tradat.

Sanctissima Eucharistia, ne quavis causa, sed publica tantummodo, eaq; graui, exponatur, seruatis omnino regulis præscriptis.

De custodia loci, ubi feria quinta in Parasceue sacra Eucharistia recondit, a Sacerdote, aliove sacris initiato pstanda.

Id

Que ad Sanctiss. Euch. Sacram. Tit. cod. pa. 136.

Pro. 4. vlt.

Pro. 4. Que ad Sanctiss. Miss. 6. Hostias. pa. 151

Pr. 4. de Euch. 5. Que. pa. 136

Ibidem. 6. Oratio. pa. 137.

Prou. 6. tit. Que ad dnu. 6. Feria. pag. 308.

In omni parochiali Ecclesia singulis mensibus processio sanctissimi sacramenti flata Dominica tertia agatur: in Missa præterea saltem illius commemoratio fiat.

Prou. 4. de Euch. §. quo autem. pag. 130.
Vnusquisq; parochus die Dominico, qui solennitatem sanctissimi Corporis Domini præcedit, ad confessionem & communionem sacram sumendam, aliq; in ea celebritate eiusq; octauis præstanda, parochiales suos cohortetur, paterneq; præmoneat.

Prou. 6. tit. de indulg. §. Idem præstetur p. 301.
De indulgentia promulganda, ijs concessa qui vbiunque fuerint, signo dato elevationis Corporis Domini, pie orauerint.

Quæ promulgatio præsertim fiat die Dominico intra octauas Corporis Domini.

Prou. 1. tit. eod. §. Adolefcentibus. pag. 8.
De præparatione primò communiantium seruentur hæc, vt infra.

Parochi præter diligentiam, quam in hoc officio in scholis item doctrinæ christianæ ponere debent, singulis mensibus semel certa constituta die, pueros qui annos nouem attingunt, ad ecclesiā euocent, sigillatimque ad rectam confitendi rationem instruant regulis in sacramentali libro traditis: illos autem qui decennium attigerint, hebdomadæ septuagesimæ initio accerfant, & sigillatim instruant atque erudiant ad cognitionem, cultumque sanctissimi sacramenti Eucharistiæ: doceantque quam humiliter, & religiosè, reuerenterq; ad eam sumendam accedant, ex regulis item præscriptis eiusdem libri sacramentalis.

Idem doceant parochi, & alij vniuersè, etiam cum in scholis doctrinæ christianæ aliquando concionem habent.

Cum de pueris deliberatur, qui ad sacram communionem accedunt, parochus quidem perquirat etiam à parentibus, de eorum pietate, & ingenij præstantia, vsuque rationis.

Eorum, qui primò sacram communionē sument, nomina parochus in vrbe nobis ante quadragesimæ tempus mittat aut afferat: in diœcesi autem Vicarijs foraneis.

Qui primò ad sacram communionem accedunt, de manu parochi sui sumere studeant: si verò visitationis occasio,

aliave tulerit, vt à nobis sumere possint, paterna charitate illis ministrabimus, quicunq; parochi testimonio idonei erunt quibus ministremus.

Cum autem primò accedunt, testificationem scriptam ab eodem parochus habeant, quam clerico ministrove antedant, quam sacram communionem sumant.

De sacra communionem paschali tempore sumenda in ea parochiali ecclesia, in cuius finibus maiorem anni partem vnusquisque manserit; alioqui ecclesiæ præcepto idè satisfecisse non censeatur.

Cui decreto hæc præterea cautio adhibeatur; nè cuiquam eadem proposita pœna alibi communionem sacram accipere liceat, etiam concessu permittitque parochi, nisi id scripto nos probauerimus.

Cuius decreti cautionem quotannis in eunte quadragesima ab omni parochus euulgari mandamus.

Quicunque verò familiam vno loco habet, ipse autem alibi maiorem anni partem fortasse moratur; sacram Eucharistiam in Ecclesia parochiali sumat, intra cuius limites familia domicilium habet.

De testimonio sumptæ paschali tempore sacre communionis, ab ijs afferendo qui abfuerint.

Quod ab omnibus, & ab ijs etiam, qui ad exterarum prouincias & nationes mercaturæ artiumve causa proficiscuntur, vt inuiolatè seruetur, parochus curet atque efficiat.

De eodem testimonio ab illis afferendo, qui sex menses in diœcesi, totidemq; in vrbe, aliove loco manserunt.

De communionem peregrinorum.

Qua in re parochus seruet, vt eorum nomina, cognomina, patriam, domicilijve locum in libro certo scribat, quem rectè asseruet.

De communionem mendicorum & vagantium in paschali tempore.

Ad huius decreti executionem parochus eam diligentiam adhibeat; vt de istiusmodi vagis & medicis hominibus, ab hospitibus alijsve quouis modo hospitij exercetibus perquirat, omniq; alia ratione inuestiget, vt eorū nomina ante-

G quam

Prou. 3. tit. 1. dec. 11. pag. 62.

Prou. 3. tit. de Euch. §. Quicunque. pag. 92.

Prou. 1. tit. 1. dec. 12. pag. 62.

Ibidem.

Prou. 1. dec. 14. pag. 63.

quam hebdomada in authentica aduen-
tet, nobis afferat: sicque exequamur, vt
illi ex decreto prouinciali sacram com-
munionem eo paschali tempore in basi-
lica Metropolitana sumant.

Prou. 2. tit.
1. dect. 13.
pag. 63.

De ijs qui paschali tempore sacram
communionem non sumpserint, monen-
dis, interdicendis, & denunciandis.

Qua in re paroch⁹ hoc præstet, vt quot-
annis die Dominico resurrectionis Do-
mini, & sacris duabus ferijs proximè se-
quentibus populum publicè moneat, vt
qui eo sacro tempore communionē non
sumpserunt, intra octauas paschæ sumāt,
pœna interdicti proposita: qui verò eo
tempore exacto non paruerint, eos die
Dominico octauas proximè sequenti pu-
blicè interdictos denunciet ex præscri-
pta forma.

Liceat tamen ipsi parochi in alios etiā
octo dies, vel ex facultate Vicarij fora-
nei in diœcesi, & Visitatoris in vrbe, in
dies item quindecim post octauas resur-
rectionis Domini illud tempus ob cau-
sam differre prorogareve; sin autem ob
grauissimam causam cuiquam longius
tempus constituendum censuerit, id per
litteras nobis significet, vt maturè, & sa-
lutariter de eo deliberemus.

Prou. 6. tit.
de poenit. §.
Episcopi. p.
304.

De reiiciendis item à sacra commu-
nitione, & interdicendis ijs, qui peccandi
occasionem publicas non præcitant, etiā
si emendatæ vitæ testimonium à confes-
sario afferant.

Parochus autem, & interdictorum ho-
minum, & eorum etiam, si quibus fortas-
se propter maius illorum spirituale ad-
iumentum sacram communionem mini-
strare ad tempus distulerit, indicem no-
bis octo post octauas Resurrectionis Do-
mini diebus si in vrbe est, si verò in diœ-
cesi quindecim dierum spatio mittat,
proposita ei multa aureorum nummum
quatuor.

Prou. 9. de
Euch. §. Pa-
rochus. pag.
211.

Pro. 6. Ibid.
pag. 304.

De apparatu in ædibus ægroti adhi-
bendo, cum sanctissima Eucharistia ad-
eum defertur.

De cereo à singulis patribusfamilias
parando, ad sacra Eucharistiæ comitan-
dæ vsum.

Clericus, cum æger non potest, Confi-
teor. recitet.

In ecclesia aut oratorio scholæ confra-

triæve si quando sacra communio mini-
stratur, is ritus itidem seruetur, vt intra
Missarum solennia ministratur.

Si quæ verò fragmenta particularum
consecratarum supererunt, à sacerdote
qui ministrarit, ante purificationem om-
ni sancta reuerentia diligentissimè su-
mantur.

Quòd si particula, præter eas quas sum-
ferit, etiam aliqua supersunt, processio-
nis ordine, hominibus confratriæ comi-
tantibus, ad ecclesiam parochialem, in-
tra cuius fines oratorium est, sanctè fe-
rat, vbi in tabernaculo asseruet.

De confessionalibus etiam quamplu-
ribus, de tabellis diuersis eorum vnici-
que affigendis.

Qua in re illud præstetur, vt in singulis
parochialibus Ecclesijs confessionalia
duo ad minimum sint; & verò plura, vbi
portiones itidem quamplures, ad præ-
scriptum visitationis Apostolicæ.

Atq; id mensium duorum spatio in exe-
cutionem omnino inducatur; nisi qui-
busdam paupertate laborantibus alios
etiam menses duos Visitator Vicarius-
ve generalis prorogarit.

Quæ autem confessionalia præscriptæ
formulæ non respondent, constituto eo
ipso, tempore reconcinnentur: ab om-
nibusq; ostiola amoveantur.

Qui verò cancellis vti voluerit, pateat
illi omnino, dum poenitentis confessio-
nem confessorius audit.

In singulis porro ijs plebibus confessio-
nalia gestatoria aliquot confessionis au-
diendæ causâ in vnaquaq; Ecclesia paro-
chiali parentur, cum in eam vel ob visi-
tationem vel ob aliam celebritatem fi-
delium concursus frequentior sit.

Visitator in vrbe, & Vicarius foraneus
in diœcesi id sedulò curet, vt confessio-
nalia loco decenti & aperto etiam in re-
gularium ecclesijs collocentur.

De tabella confessoriorum sacristiæ val-
uis affigenda.

Quod etiam à regularibus præstari cu-
ret Visitator in vrbe, & in diœcesi Vi-
carius foraneus: qui etiam ineunte men-
se Nouembri & Maio, nobis per litteras
de confessorijs regularibus monasterio-
rum suæ regionis significet.

Confessario qui cuiuscunque criminis,
etiam

Quæ ad po-
nit. sac.
Prou. 4. de
poenit. pag.
139.

Infra 3. p.
Act.

Prou. 4. de
poenit. §. So-
cerdotum.
pag. 140.

etiam minimi, socius particepsve villo modo fuit, munere interdictum sit confessionis eorum audiendæ, quos illius socios habuerit.

Idem de illis item absolvendis sancitum sit.

Si quam verò auctoritatem iurisdictionemq; habet, ea ne abutatur, illum priuamus, quod ad hanc causam culpamq; attinet; nec verò absolutio, si quam impartierit, vilius roboris sit, sed irrita plane ac rescissa nullaq; omnino, tanquam ab eo impartita, qui iurisdictionis & facultatis expers est.

Et verò si quis confessarius culpæ socius particepsve aliquid contra ausus erit, excommunicationis sententiam statim subeat: cuius vinculo irretitus, ab alio sacerdote, nisi à nobis absolui nō possit. Ne quis parochus confessionem audiat hominum alienæ parochiæ, nisi à nobis, vicariove generali nostro scriptam huius rei facultatem generatim aut sigillatim habeat.

Aduenas autem & peregrinos, quos intra parochiæ suæ fines breui tempore in diœcesi morari cōtigerit, audire liceat, etiam tempore paschali; nisi fortasse de industria eò accesserint, nē in parochiali Ecclesia sacramenta sumant.

Tit. 1. decr. 12. pag. 62.

At verò parochus basilicæ Metropolitanae ad præscriptum Concilij prouincialis secundi sacramenta illis ministrat.

Infra in 4. part. Actor. Quod in nostris sacramenti pœnitentiæ instructionum additionibus cautum est, vt tempore paschali parochi aliorum parochorum ministerio ad confessiones parochialium suorum audiendas vti possint; id de parochis tantummodo intelligi declaramus, quibus extra parochiæ propriæ fines ad audiendas confessiones probatis, scripta facultas data est.

Quare vnusquisque Visitator parochorum suorum delectum habeat, quos ad audiendam confessionem fidelium extra parochiam suam degentium de propriorum parochorum facultate audire contingit: & quos delegerit, eorum nomina nobis significet, vt scripta facultas, & probatio illis à nobis detur.

De confessionibus parochialium parochiæ vacantis, aut desolæ, aut adiumento egentis audiendis.

Id à parochis, cui illorum confessiones audiendi Vicarius generalis vel foraneus potestatem fecerit, ita seruetur; vt si eam facultatem Vicarius foraneus dederit ex auctoritate sibi à nobis per litteras concessa, ne diutius duobus mensibus suffragetur, contra præscriptum facultatis à nobis permittæ.

Parochus vnusquisq; in vrbe parochiales suos generatim ineunte quadragesima hoc moneat, vt cum ipse multis occupationibus eo tempore distineatur, quicumque alij confessarij Sacerdotibus approbatis quos maluerint, confiteri velint, eos ad confitendum adeant, & confessionis testimonium scriptum ante hebdomadam sanctam ipsi parochis tradant.

In diœcesi autem & generatim & sigillatim parochus se facilem præbeat, in consentiendo parochialibus suis, de quibus nulla sit suspicio, eos medicinæ vitandæ causâ parochi iudicium subterfugere, vt ad alios confessarios à nobis testimonio scripto probatos se conferant, qui peccatorum suorum confessionem audiant.

Immo verò eam facultatem spontè sigillatim offerre debet, ijs qui lites, controverfias, dissensionesve secum exercent, vt de ijs præsertim rebus quæ ad munus spirituale parochialis curæ attinent.

Qua in re si parochus defuerit, tunc ijs Vicarius foraneus facultatem concedat licet, vt alios confessarios adire possint.

Verum ne idem Vicarius foraneus & parochus generatim consentiat, eos à quo maluerint confessario audiri, sed ab eo quem ipse, vel parochus, vel Vicarius maluerit; vel ab illo, quem ex pluribus pijs & peritis ab eodem parochis & Vicario propositis, pœnitens ipse sibi delegerit.

De diligenti opera adhibenda cum ijs, qui peccatorum laqueis publicè aut turpissimè peccandi occasione impliciti sunt, id accuratissimè præstetur.

Prou. 6. de pgnit. 5. Epi scopi. p. 304

Quare ineunte quadragesima istiusmodi hominum, & difficultatum præterea aliorum spiritualium, quibus parochus in sua parochia impeditur, indicè

G 2 nobis

nobis ipse deferat; diocesanus autem parochus Vicario foraneo: qui omni pio officio in id incumbat, ut quæ Concilio provinciali sexto tota ea de re præscripta sunt, executionem habeant.

Si quid autem erit, quod auctoritatem operamque nostram desiderare videatur, nos prout opus erit idem Vicarius consulat, ut præsens opportunumque remedium adhibeamus.

Prou. 4. de poenit. §. ultimo. pag. 140. De libro indice poenitentium à parochis, & alijs confessarijs tempore paschæ conficiendo.

Id Visitator, & Vicarius foraneus præstari curet ab omnibus, præsertimque à regularibus, proposita item poena suspensionis à munere audiendæ confessionis.

Prou. 6. de poenit. §. quo faciliorem. pag. 305. De quatuor capitum doctrinæ christianæ recitatione.

Quod ad eos attinet, quos illa scire certum & exploratum est parochis, & confessarijs etiam regularibus, quibus expedire videbitur, facultatem concedemus, qui illam recitationem remittant ijs, qui paschali tempore (si regularibus confitentur) illa capita parochis, ante vel post confessionem semel recitarint; & ita satisfecisse censeantur, etiam si eodem tempore paschali crebrius confiteantur.

Ex facultate etiam quam concedemus, ea recitandi illis qui in anno crebrius confitentur, in scholisque doctrinæ christianæ frequentes sunt, remittatur licet; ita tamen, ut ante confessionem statim saltem quater in anno illa recitent audiente parochis: alias autem semper ipsi secretò pronuncient.

Tit. quæ ad pd. & doct. christ. §. Ad salutem. pa. 311. Quod verò ad alios pertinet, decretum Concilij provincialis quinti servetur omnino.

Regularibus autem, qui huius recitationis falsum testimonium dederint, cum poenitentes, quorum confessionem audierint, re vera eam non præstiterint; poena, quam ipso facto subeant, suspensionis à munere audiendæ confessionis constituitur.

Nec verò confessarius, tã regularis quàm secularis, etiam cum testimonium confessionis dandum poenitenti non est sine scripta nostra facultate cuiusquam

confessionem audiat, nisi ille primùm ea capita recitarit.

Qua de re Visitator in vrbe, & Vicarius foraneus in diecesi studiosè inquirent.

Si quem autem in hoc negligentem, aut contumacem compererit, eius nomen statim nobis deferat, ut contra eum agatur poena suspensionis à munere audiendæ confessionis, & alijs etiam poenis arbitratu nostro.

Qui autem ea capita ignorat, si modò quantum in se fuit, accuratè præstiterit, quod sibi de illis ediscendis præceptum fuit; ei talem recitationem remittat licet Vicarius foraneus, ex præscripto concilij provincialis quinti, & ex facultate nostra scripta sibi concessa: ita tamen ut ille rudis scholas doctrinæ christianæ frequentet, in eisque perseveret.

Si verò ea capita, vel præ senectute, vel præ ingenij hebetudine, vel alia causa se non posse ediscere dicat, nec verò scholas doctrinæ christianæ adire velit; ne is sine nostra facultate in confessione audiatur.

Immodò verò si in pascha non confessus, neque sanctissimam communionem sumplerit; ingressu Ecclesiæ perinde interdicator, ac si culpa negligentiae sua præcepto matris ecclesiæ non paruerit.

Quibus autem confessarijs permissum est, eam capitum recitationem poenitentibus remittere, ij caueant ne id condonent illis, quos ea capita rectè scire, memoriterque tenere, certum exploratumque non habuerint.

Agrotis gravi infirmitate laborantibus, aut in mortis articulo constitutis, cum confessarius necesse esse censuerit, eorum capitum recitationem remittere poterit.

De surdastris, qui vsque adeo audiendi sensu graviter laborant, ut confessarij verba ob interpositam confessionalis tabellam auditione accipere non possint; periculum primò fiat, an remedium satis sit, illos in confessione audiri hora meridiana, aliave qua nemo ferè quisquam in Ecclesia est, proindeque Sacerdos cum illis altius colloqui possit.

Si verò ne hoc quidem satis sit, iudicium

facti

Vesupta.

Prou. §. 11.

Prou. 6. de poenit. pag. 305. §. Quo faciliorem.

Si Vicario diocesano committitur: qui si illos aurium sensu ita captos im-
ditosque verè iudicet, scriptam faculta-
tem parochi, alijsve confessario à nobis
probato permittat, licet, qui eos extra
confessionale audiat.

Prou. 1. de
poenit. §. Sa-
lutar. p. 10.
Prou. 4. tit.
cod. §. Medi-
ci pag. 142.

De confessione aegrotorum ad præ-
scriptum constitutionis Pij Quinti, &
decretorum provincialium.

Id ita præstetur, ut qui cōfessarius agro-
to sacramentum poenitentiae ministra-
rit, testimonium scriptum ministratæ
poenitentiae statim ex illius constitutio-
nis decreto ei det.

Si quid verò impedimenti inciderit,
quamobrem tunc confestim dare non
possit, tunc saltem antequam ille ipse
dies transeat, de omnino vel ipsi agro-
to, vel illis qui eius curam habent.

Quod si quis parochus, aut alius confes-
sarius secularis non fecerit, nummis au-
reis duobus mulctetur: regularis autem
suspensione à munere audiendæ confes-
sionis ipsos facto subeat arbitrio nostro.

Prou. 4. tit.
§. Nec verò.

Vicarijs foraneis in diocesi, & poeniten-
tario in vrbe facultatem permittimus,
qua, ob causam, infirmis confitendi tem-
pus secundo quoque die (ita tamen ut
octo dierum spatium non excedant)
prorogent licet.

Prou. 1. tit.

Ratò tamen hac facultate utantur, &
maxima adhibita moderatione.

De officio Medicorum cum aegrotis præ-
stando, ad præscriptum eiusdem consti-
tutionis pontificiæ, & decretorum pro-
vincialium.

Id ita obseruetur, ut quicumque medicus
ei constitutioni, illisq; decretis non pa-
ruerit, & ad aegrotum, qui præstite con-
fessionis testificationem scriptam ei non
ostenderit, & tradiderit, curationem
acceserit: in eum agatur declaratione
poenarum à Vicario Criminali.

Quam ob causam, de Medico qui con-
trafecerit, quæstio processus à Vicario
foeaneo instituatur, & conficiatur; quem
deinde statim ad ipsum Vicarium Cri-
minalem mittat.

Prou. 4. tit.

De iureiurando Medicorum præstando
pro obseruatione illius constitutionis.

Id à Medicis qui in diocesi sunt, siue
etiam aliunde ad aegros curandos ve-
niunt, Vicario foeaneo præstari licebit,

ex facultate scripta ei à nobis data.

De interdictorum, & excommunicato-
rum nominibus ad Cancellarium Ar-
chiepiscopalem à parochi deferendis.

Id ita præstetur, ut si mensis spatio à die
denunciationis parochus eorum nomi-
na non detulerit, aureis nummis duobus
mulctetur.

Visitator autem in vrbe, & Vicarius fo-
raneus in diocesi, eorandem, qui excom-
municati & interdicti in sua regione
sunt, nomina mensis spatio ad Cancellarium
Archiepiscopalem deferat, & deinceps
sepius prout opus erit.

Poenitentiae interdictis iniunctæ, quas
ante absolutionem loco publico ante ia-
nuæ ecclesiæ præstandæ sunt, ita longè
ab ecclesiæ foribus præstentur, ut ne qui
interdictus est in Ecclesia introspiciens
diuina spectare possit, quasi illis interfit.

Cum autem qui paschali tempore ob ne-
gligentiam & culpam nō confessi, sacræ
etiam communionem non sumplerint,
interdicti, eo vinculo absoluuntur; istis
inter alia poenitentiae salutaris opera id
etiam præscribi vtile salutareque erit,
ut in singulos menses de peccatis confi-
teantur.

De poenitentia publica, & solenni im-
ponenda ad præscriptum Concilij pro-
vincialis tertij, & quinti.

Id eam executionem habeat, ut si qui ta-
le facinus commiserint, ut poenitentia
publica & solenni satisfacere debeant,
eorum nomina parochi mense ante qua-
dragesimæ initium ad nos deferet, ut in-
eunte quadragesima ex instituto eccle-
siæ ritè ea poenitentia imponatur.

Vicarius foraneus, & alius cuius Sacer-
dos, cui ex facultate nostra interdicare
licet, regulas seruet commonstratas.

De rerum incertarum restitutione
decretum.

Ita declaratur, ut quod ad iudiciū fa-
ciendū attinet, locum etiā habeat in re-
stitutione rerū, quæ casu inuente, nec fur-
to substracte, aliove dolo sublata, aut alio
modo malè partē restituendæ sunt.

Ad cuius decreti faciliorem executionē
hoc præstetur, ut in basilica nostra Me-
tropolitana, & in vnaquaq; ecclesia dioc-
esis plebana, certo loco cōspicuo & di-
stincto capsa perpetuò constituatur, quæ

Prou. 3. de
Episcopo. §.
Parochus.
pag. 282.

Prou. 3. tit.
de poenit. §.
Studeat. pa.
93.

Prou. 5. cod.
tit. 5. Quod
in cōc. pag.
212.

Prou. 4. de
poenit. §. Ca
lus. pa. 142.

literis grandiusculis à fronte inscribatur, CAPSA INCERTORVM. ea capsula clauibus duabus inter se diuerso fabrilis opere distinctis claudatur; quarum una apud Cancellarium Archiepiscopalem, altera apud depositarium auctoritate nostra constitutum asservetur.

Certis præterea signis eadem capsula ita ab alijs distinguatur, ut ab omnibus etiam rudibus facile dignosci possit: collocetur autem ita commodo loco, ut eò tam mares quam feminae facile accedant.

Quæ verò in capsula conijci non possunt, apud depositarium custodiantur. Res verò inuenta, quæ pecunia non constat, ne in ipsa ante reponantur, quam diligenter inuestigatum sit de domino earum rerum, ex præscripto instructionis quæ eo nomine edetur. Cum quod inuentum est, verè restituitur; vel si qui inuenit, præ paupertate, aliave causa restituere non potest, idonea sponione caueat, se mensum saltem sex spatio restitutarum: tunc parochus, alijque confessorio, quibus scripta facultas data erit, ab huiusmodi casu poenitentem absolue re licebit.

Ob paupertatem, vel ob aliam causam, quæ confessorio videbitur, facultatem ei damus, ut nostra auctoritate remittere possit debitam restitutionem rei inuenta, quæ pluris non valeat viginti solidis.

Depositarius rei inuenta & conditione, & venditionem, & restitutionem (si quæ verò vnquam Domino fiet) & erogationem in usum pium describat diligenter, ad præscriptum eiusdem instructionis, & præterea si quid iussu nostro inde deprometur ad usum item pium.

Liber præterea rerum incertarum quæ inuenta sunt, in Cancellaria Archiepiscopali conscribatur, & asservatur: in quo notatis perpetuo ordine diebus mensibusque; & res inuenta in capsulam coniectæ describantur, & quæ item inde depromptæ in usum pium erogate sunt.

Cui libro adiunctus sit index, alphabeti ordine in singulas plebes distinctus.

Huius capse institutum, & locus ubi illa constituta est, bis in singulos annos, semel initio aduentus, iterum quadrage-

simæ principio, in vnaquaque parochiali Ecclesia à Parocho denunciatur.

DE pueris à Parochis in clericali disciplina instituendis, ex visitationis Apostolicæ, & Concilij provincialis quarti præscripto.

De quorum puerorum educatione & progressionem, vnusquisque parochus tertio quoque mense nobis per literas significet; idem etiam Vicarij foranei congregationis anniuersaria & synodi tempore rectè præsentent.

De processu, & inuestigationibus eorum qui ordinandi sunt, præstandis, id conscribatur ad præscriptam formam eo de genere traditam; utque ita seruetur, Vicarij foranei in diocesi curent.

De clerico parochiali habendo, & educando ad præscriptum Concilij provincialis quarti.

Id omnino ita præstetur, ut parochus, aliusve, qui clericum habere debet ex decreto; aut iussu particulari, quotiescunque non habuerit, pro rata temporis quo illum non habuerit, mulsetur, ratione supputata, nummum aureorum triginta in singulos annos.

De clerico in Missa ministrante, ad præscriptum Concilij provincialis quarti. Quod ut omnino in vrbe præstetur, cura sit visitatoris, ut in Ecclesijs etiam monialium, in oratorijs confratrarum & hospitalium executionem habeat.

Vbi clericis sustentandi onus populo incumbit, ut id præstet, cum eo agatur, utque adeo, ut etiam in eius Ecclesia Missa & diuina officia non celebrentur, quoad illius sustentationi prouiderit.

Vicarius tamen foraneus, ubi inhibita facta non est, per mensem celebrare permittere possit, quoad prouisum erit.

Quod si ob inopiam aliquam populi ratio habenda sit, nobis Vicarius foraneus & Visitator id significent, ut remedium adhibeamus.

Ne puero laico Missæ ministrandi facultas ab alio quam à nobis, cum præsentibus aderimus, fiat: quæ ne cuiquam prius detur, quam de eius peritia, vel periculo per examen fiat, vel à Vicario foraneo testimonium detur.

Quod si ante id testimonium & experimentum aliquando cuiquam ea facultas ea dabitur

Quæ ad sac. ordinis, & ad clerici, Tit. de sac. ord. §. Vt ad eccl. p. 141.

Prou. 4. de ord. sac. In omni p. 146.

Ibid. §. Quibus etiam

ea dabitur, ea cõditio adscribatur, nè facultate vtatur, nisi prius à Vicario foraneo examinetur, & approbetur.

Ibid. §. Nec vero etiam. De facultate, quam obtinere debent

Sacristæ, clerici, musici, organistæ, ad præscriptũ Concilij provincialis quarti. Id præitari mandamus pœna arbitraria à Visitatore, & Vicarijs Archiepiscopabilibus proposita contra præfectum Ecclesiæ, qui tales sine facultate admiserit; & contra illos item, qui tale munus susceperint: qui etiam mercede stipendiove mulcentur.

Vicario tamen diœcesano potestatem facimus, vt eam facultatem ad duos menses concedere possit, dum illa à nobis impetretur.

Si quis eorum ministrorum, aut qui alia ratione alicui Ecclesiæ adscripti sunt, ab ecclesiâ, & à præscripta functione muereve discesserint; id parochus, præfectusve ecclesiæ octo dierum spatio Visitatori in ciuitate, & Vicario foraneo in diœcesi significet; qui de eo ipso per literas dierum quindecim spatio nos certiõres faciat.

Prou. 1. de funct. min. ord. pag. 30. Prou. 2. tit. 1. decr. 24. pa. 64. & tit. 2. decr. 28. pag. 69. Prou. 3. tit. de ord. sacr. §. Quod alte ra. pag. 94. Prou. 4. eod. tit. §. Minorum. pa. 146. Prou. 4. de distri. §. Idẽ stat. p. 161. Prou. 2. & 3. tit. & Syn. diœc. 3. decr. 3. & 4. pag. 343. Prou. 4. de ord. sacr. §. clericos. pa. 146. Infra in par. te 4. Actorũ.

DE clericis; qui ecclesijs adscripti sunt; & præsertim de eorum functionibus, ac præterea de functionum præstatarum testimonio, quæcunque Concilio provinciali primo, secundo, tertio, & quarto constituta sunt, ea accuratè, diligenterq; præstari curet, & Visitator in vrbe, & Vicarius foraneus in diœcesi, & præfectus item ecclesiæ in qua illi adscripti sunt.

De eorum adscriptorum absentia, & erratis notandis. Id ipsum seruetur etiã de sacerdotibus, & alijs quibuscumque ecclesiasticis, qui certæ ecclesiæ non adscripti, in propriam tamen ecclesiam conuenire debent, ex decretis provincialibus.

De ecclesiasticis interdicens mune re ordinum suorum, qui sine facultate scripta ab Ecclesia discesserint, cui adscripti sunt.

Id exequantur & præstent Visitatores, & Vicarij foranei.

De denunciationibus faciẽdis à parochis, & à quouis Ecclesiastico homine, in mutatione domicilij, Ecclesiæ, capellæ &c. ad præscriptum libri instructionum de statu cleri.

Qui contrafecerint, ijs pœna sit arbitrio Visitatoris, & Vicarij foranei: quam pœnam vterque diligenter exequatur.

Visitator tam in vrbe quàm in diœcesi statum cleri suæ regionis in singulis annis quater recognoscat: primum in hebdomada post Epiphaniã: iterũ in hebdomada quarta post resurrectionem Domini: Tertiò in hebdomada prima mensis Augusti: Quarto in vltimis duabus hebdomadis mensis Octobris.

Qua in omni recognitione experiundo cognoscat, præsertimq; certis examinibus rationibus, quem quisq; progressum in studijs habuerit.

Vnusquisque ecclesiasticus homo vestem interiorem & exteriorem talarẽ, pro statu, & officij sui ratione, & præscripto Synodorum provincialium & diœcesanarum semper induat, & gestet, non modò in vrbe, sed in loco etiam finibusve propriæ parochiæ, & in oppidis locisve insignibus saltem, frequentioribusve: cum item ad visitationem, aut congregationes foraneas, ad celebritates dierum festorum, ad funera officiaue mortuorum euocatur.

Pœnam autẽ multamve luat aurei nummi, quoties deliquerit, alijsque præterea pœnis mulctetur, pro culpæ gravitate, & personæ ratione, idque arbitrio Vicarij Generalis, vel Criminalis, vel Visitatorum, vel etiam Vicariorum diœcesanorum. Liceat tamen Vicario diœcesano ob locorum distantiam aut difficultatem quandoque potestatem facere induendi vestem viatoriam breuiorem loco togæ talaris, cum ad funera aliquis euocatur.

Omnis autem Ecclesiastici ordinis homo, cum iter facit, veste viatoria superiori semper vtatur, etiã si pedibus iter habeat, & quocumq; item proficiscatur, eadem pœna delinquenti constituta.

Nemo, etiam in gradu doctorali constitutus, anulum gestet; nisi ecclesiastica dignitate præditus, cui cum dignitas cõfertur, annulus traditur tanquam illius dignitatis insigne.

Parochus doctoratus gradu ornatus, nõ doctoralem vestem, sed quæ grauissimi & præstantissimi muneris sui propria

G 4 est,

Prou. 1. de cler. vest. §. Externa. pa. 18. Prou. 2. tit. 1. decr. 31. pag. 70. Prou. 4. de vit. & hone. cler. pa. 170. diœces. 4. dec. 19. pag. 361. §. In vestitu.

est, parochialem induat.

Si quis contrafecerit, mulctetur statim anulo quem induit, & ijs vestibus doctoralibus: poena etiam suspensionis à functione ordinum suorum afficiatur à Vicarijs nostris, etiam foraneis, & alia ite eorum arbitrio.

Quod decretum vim roburq; habeat, à die, quo primum editum erit.

Coadiutores cure animarum, Curati ite amovibiles, capucium, & vestis superioris latas manicas, quæ sunt propria parochorum insignia, ne deferant: sed habitu pro ratione sui status à Conc. prouin. & dioc. præscripto, contenti sint.

In vestibus color ne alius quam niger adhibeatur.

Vestes etiam domesticæ clericales nigro colore sint omnino, quibus cum aliquis induitur, habeat etiam vestem interiorem saltem demissam infra genua, eamq; itidem nigri coloris.

Tegumenta illa capitis domestica & oblonga, quæ biriola vocant, & pilei item viatorij instar turbinis, aut qui sunt alia forma, quam quæ præscripta & probata nobis est, interdiciuntur omnino.

Caligæ item quouis modo turgentes, nauticarum etiã instar, & alie cuiusvis generis coriaceæ, veritate censentur.

Pallia item, quæ ferraiola vulgò vocat, & vestis denique omnis quocunq; genere, quæ diuersa sit forma præscripta in Concilijs tam provincialibus quam diocesanis, omnia eiusmodi sunt, quæ nemo ecclesiastici ordinis homo induat: alioqui ex canonum sanctionibus plectatur, ac præterea vt infra.

Quicumque in hoc vestitus genere deliquerit, mulctetur vestibus & indumentis, quæ contra præscriptum induerit, alijsque præterea poenis plectatur, arbitrio Vicarij Generalis, Criminalisve, aut Visitatorum, & Vicariorum etiam diocesanorum.

Quæ omnia vt planè præstentur ab his vniuersis & singulis cura diligentior consideratur, in executione decretorum provincialium & diocesanorum de clericali vestitu.

Ne quis ecclesiasticus in platea, porticu, vicinijs, tabernis, officinisve publicis otiose subsistat, aut vagetur; neve ijs

publicis locis colloquium sermonemq; habeat, in longiusque ducat cum laicis, præsertim fœminis, etiam affinis sanguineisve, nisi necessitas postulat.

Ne item post primam noctis horam, necessitate non cogente, domo exeat: qui contrafecerit, multa ei sit aurei nummi, quoties deliquerit, aliq; præterea poena pro culpæ ratione.

A domicilijs, mensa, confabulationibus, & consuetudine laicorum, præsertim eorum qui suspitione male agendi non carent, vt omnino abstineant, cura sit diligens Visitatorum in vrbe, & in diocesi vniuscuiusq; Vicarij foranei; qui vt ab ista consuetudine clericalis ordinis homines auocent, multas & poenas illis proponant, quas grauiiores etiam arbitrio nostro pro culpæ modo constitueamus.

Ne secum domi fœminas, etiam ætissimo consanguinitatis affinitatisve vinculo coniunctas, aut tibi parandi, aut alia domestica officia præstandi causa, aliave causæ specie, etiam si non pernoctabunt, vllus ecclesiastici ordinis homo sine scripta nostra facultate, vllò modo habeat, recipiatve.

Qui contra fecerit, aureo nummo mulctetur, quoties culpam hanc admiserit.

Atqui ea facultas, cum nos Mediolani sumus, à nemine cuiquam permittatur nisi à nobis; ac præterea nisi primum de statu mulieris Visitator, aut alius cui id cure dedimus, diligenter perquisierit, testimoniumq; nobis fecerit.

Visitator vniuscuiusque in vrbe, & Vicarius foraneus in diocesi, tertio quoque mense mulieres visiter, quæ cum ecclesiasticis, etiam ex scripta nostra facultate habitant.

De iisdem præterea secretò perquirat; & si quid erit, cui consiliū prouiderique oporteat, si graue est, ad nos referat; si minus, ipse remedium adhibeat; prout opus esse viderit.

Vniuscuiusq; ecclesiastici homo, quotannis in synodo diocesana, quo die scrutinium cleri fit, suas, si quas habet, facultates eiusmodi exhibeat; quibus vel certa in ecclesia Missam celebrare, confessiones audire, vel cū laicis habitare, vel mulieres domi habere sibi permillum sit.

Qui

Quicumq; non exhibuerit, id ei multa pœnâq; sit, ut si quam habet, nihil in posterum ipsi suffragetur, ac nummum præterea aureum pendat.

Indicem quoq; librorum, cui manu sua subscriptum sit, rectè distincteq; notatū ostendat, ac tradat.

Clerici etiâ singuli ecclesijs adscripti, idem de functionū testimonio præsent, arbitraria pœna constituta.

Testes synodales quarto quoq; mensē, de his quæ pro ratione sui muneris debent, ad nos, vicarium ve generalem nostrum, cum absumus, scribant.

Catellos verò, canesve ne Ecclesiasticus quis alat, neque habeat, pœna constituta nummum aureorum decem.

Nec verò culpam hanc admittat, ne custodiendæ quidem domus causâ, nec verò prætextu cohabitationis agnatorum.

Quicumq; præterea regularis aut secularis ecclesiasticus cum catellis canibusve ad funera officia ve aliarum celebratum accesserit, excludatur, nec villo modo admittatur.

Quicumque contumax, & negligēs erit, à Vicario foraneo, & Visitatore arbitraria pœna plectatur.

Clericos denique, qui in foro mercatorum Mediolani, ubi nullum planè negotium habent, sed præ curiositate, quæ à vitæ clericalis institutis aliena est, sæpius vagantur, præfecti, & Visitatores nostri ut diligentissimè poterunt, & persè, & per alios observent.

Quicumq; verò semel atque iterum moniti, ab istiusmodi consuetudine non abstinerint, eorum nomina ad Vicarium nostrum Generalem criminalemve deferant, ut pœnis multisve eorum vitæ clericalis corruptela animadvertatur, & coerceatur.

Nè quis clericalis ordinis homo, qui Mediolani habitat, sine Visitatoris facultate scripta ab hac vrbe, nec verò diocesanus à loco ubi manet, absq; Vicarij foranei concessu itidem scripto discedat, cū is alio loco pernoctaturus est.

Quicumque Sacerdos, aliusve qui beneficium detinet, contrafecerit, aureo nummo mulctetur: alij autem clerici plectantur arbitrio Visitatoris, aut Vicarij diocesanij.

Nec verò quisquam eorum huius absentia facultatem concedat licet, quæ tri-duo diutius duratura sit.

Die autem festo, ne villo quidem prætextu, parochus, canonicus, aliusve clericus certæ ecclesiæ adscriptus diocesanus Mediolanum veniat, nec eius rei potestatem Vicarius foraneus faciat, aut facta ei suffragetur, sed feriali tantummodo die.

Neque huius absentie protectionisve facultas cuiquam clericalis ordinis homini detur, qui duodecim millia passuum Mediolano distat, nisi semel ad summū in singulas hebdomadas, eaq; conditione, ut in vrbe non pernoctet, nisi ob causam, quæ facultatem concedenti probetur, eademque in facultatis literis exprimitur.

Is verò ne vnuquam eam facultatem concedat, nisi ob causam semel tantū in singulos menses.

Quicumque contra præscriptum à sua clericali statione abfuerit, aureis nummis duobus multa plectatur, quoties deliquerit.

Vicario autem foraneo brevis huius absentia facultatem antiquior parochus Vicariatus, aut alius, quem huic curæ nos præfecerimus, concedat licet: sine qua facultate à sua residentia abesse pernoctando non possit.

Mediolani ne Sacerdoti diocesano Missam celebrare liceat, nisi absentia suæ facultatem à Vicario foraneo scriptam, & Vicarij Generalis, alteriusve nostri deputati manu signatam ostenderit.

Nec verò quisquam Sacerdos diocesanus, ad Missæ celebrandæ munus ordinarius, aut ad dierum festorum celebritates, aut ad funera, officia ve mortuorum, absque Vicarij Generalis facultate scripta recipiatur: alioqui stipendio confuturo mulctetur, aliaq; pœna arbitraria: qui verò receperint, eis constituta sit multa aurei nummi.

Parochi animarumve curatores, ne breui quidem temporis spatio à suæ Ecclesiæ statione parochiali absint istis temporibus, quibus fidelium confessiones frequentiores esse solent, ut concilio provinciali cautum est.

Qui contra præscriptum abfuerit, pena ei sit

ei sit aureus nummus in singulos dies, quibus sine legitima causa abfuerit, quæ à Visitatore, Vicariove Generali probetur.

Vicarius foraneus, qui brevis huius absentia facultatem parochi dederit, alium parochum à nobis iam probatum confessionibus audiendis deligat, qui illius absentis vice partes sustineat curæ animarum.

Vit. de min.
Eccle. 5. Ne
multis. p. 27

Canonicus, aliusve chori officijs deuinctus, ne diutius triduo abesse possit, sine facultate nostra literis exarata, ad præscriptum concilij provincialis præmisi.

Quod verò de tridui absentia ex præfecti chori facultate constitutum est, id intelligi volumus de facultate, quæ etià à Visitatore in vrbe, & in diocesi à Vicario foraneo comprobata sit.

Vnusquisque Præpositus, & Parochus item, absentiam canonici, cappellani, alteriusve ecclesiastici hominis, qui in Ecclesia præpositurali vel parochiali residentia iure obstrictus tenetur, dierum octo spatium, si in vrbe est Cancellarius, si in diocesi Vicario diocesano per literas denunciaret: qui Vicarius diocesanus item Cancellario illas denunciationis literas mittat.

Idem de parochiis animarumve curatoribus absentibus, & præterea de alijs qui hucunq; clericali ordinis hominibus, qui à diocesi abfuerint, per Vicarium diocesenum præstetur.

Prou. 2. tit. 2.
de cr. 36. pa.
70.

De clerico qui per mensem saltè abfuerit, præstetur quod præscriptum est concilio provinciali secundo.

Pro. 1. tit. de
re fid. 5. In-
tra. p. 21.

Quicumque clericus causa studij abfuerit, executionem decretorum provincialium præstet.

Prou. 3. de
stud. cle. 5.
Ne à diq. p.
96.

Alioquin poenam, & mulctam subeat arbitratu nostro.

Nec verò quis clericus physica, aut iuriciuili operam det, sine facultate sanctæ Sedis Apostolicæ.

Theolo-
gis & Scho-
lasticis.

De Theologis Scholasticisque in diocesi nostra constituendis ea ratio seruetur, vt vbi commodè fieri potest, præbenda Theologi & scholastici instituatur.

Scholastic.

Scholastici præbenda, stipendio vniuersitatis curandum est vt instituatur, cum aliquæ, si opus erit, accessione census,

cappelle, alteriusve emolumenti, cui nullum munus in choro residendi sit coniumctum, præter dies festos; vt ab omni alio munere liber, frequentior in scholis esse possit.

Vicarij igitur foranei cum populis agant de stipendio ei constituendo, vt eorum pueri & adolescentes rectè informentur pietatis moribus, & literis.

Quidquid verò cum illis egerint, aut de liberarint, ad nos referant.

Idem visitatores præsentent, qui etiam accurate animaduertant, an cappellania, aliove simili beneficio, aut alia ecclesiastica ratione, scholastici sustentationi adiumentum subministrari possit.

Vbi tamen vna tantummodo præbenda constitui potest, ea scholastico attribuat; qui hoc instituenda pueritia & adolescentia munus in populis nostris obeat.

Si verò scholasticus ex scholasticarum suarum institutionum Missas celebrare debet; si Sacerdos non est, anni spatium cum ad eam peruenierit, sacerdotio initiatur; alioquin ea præbenda statim priuetur; interea autem tanquam substitutus seruiat.

Illius munus erit in primis, omnes pueros & adolescentes, quos nos statuerimus, grammaticam, humaniores literas, & rhetoricam artem, prout eorum ingenij solertia tulerit, docere gratis. Catechismi præterea compendium, aliasve pias institutiones iudicio nostro diebus præsertim festis explanet.

Et præterea vt maxime fieri poterit, rectè etiam scribere, quod ad characterem attinet, noscat, & doceat, quæ nos ei constituerimus, pro temporum & loci ratione.

Theologi.

Præbendam porro theologalem eo iure niti volumus, vt illius optandæ locus non detur, ordineque primarium locum in canonicatibus obtineat; ad eo, vt cum is qui illam obtinuerit, ad primam chori sedem post dignitates peruenierit, eo loci consistat perpetuo, etià si post alios eiusmodi præbendam habuerit.

Sex mensium spatium is theologus diaconatus ordine initietur; alioquin nisi præstiterit, præbenda ipso iure vacet.

Theo-

Theologi præceptum præter cætera munus hoc etiam erit, vt omni die festo sacras literas in ecclesia publicè interpretetur; in ferijs autem hebdomadæ, vbi cleri numerus est, sacram item scripturam, conscientia casuum tractationem, aut catechismi, alteriusve ecclesiasticæ doctrinæ aut disciplinæ lectionem, quam nos præscripserimus, exponat: si verò in ferijs omnibus id præstari non poterit, ter saltem in singulas hebdomadas, prout expedire censuerimus.

Clericos porro inferiorum ordinum, aut catechismi Romani doctrina, aut alia lectione etiam separatim à reliquo clero sæpius in hebdomada erudiat atque instituat, ex præscripto regularum nostrarum.

Hæc etiam officia mox infra descripta præstet, cum vel à nobis, vel à Vicario foraneo à se præstari iustum erit.

Officio munerisq; definitoris & consultoris casuum conscientia, non solum in Vicariatu vbi domicilium habet, sed etiam in ijs alijs finitimis fungatur, idque tam in congregatione mensua, quam etiam in alio tempore.

Promotoris etiam officium obeat in studijs cleri illius regionis, rei que literariæ excitandis: quibus in omnibus non discedet à regulis, quas nos constituemus.

Concionatoris præterea officium aliquando præstet, cum Ecclesiæ Præpositus aliqua necessaria occupatione distrahetur: conciones quoque, & orationes publicas, quas aliquando in frequentiori cleri conuentu recitari contigerit, conficiat, & habeat: sacras etiam confessiones in ecclesia interdum audiat, cum illius ministerium in eo munere Præpositus requirit.

Quod ad distributiones quotidianas atinet, si quando in residentia sua ecclesia sacram confessionem audiet, aut si aberit, re vera occupatus in congregatione mensua, aut necessario itinere impeditus, quod ob eam causam suscepit in definitoris munere officiove; eorum perinde particeps sit, ac si in choro præsens adesset: alioqui residentia legibus adstrictus sit, vt cæteri, qui chori officijs deuincti sunt.

Præbenda etiam magistri cantus Ecclesiasticis, vbi commodè institui poterit, præsertim in ecclesijs collegiatis insignibus, danda à nobis opera est, vt instituat.

Omnes igitur Vicarij diœcesani etiam per literas nobis significant ac suggerant, quidquid ea in re dignum duxerint, quod nos deliberemus.

Vbi præbenda hæc instituta est, aut in posterum instituetur, eo iure fixa hæreat, vt illius optandæ facultatem nemo habeat.

Qui verò eiusdem præbendæ emolumentum habet, id etiam oneris sustineat, vt musicam semel singulis diebus clericos ecclesiæ adscriptos, & pauperes item pueros, adolescentelæ laicos in dice nostro descriptos doceat, aliaque præstet, quæ nos statuemus, prout occasio tulerit.

De studiorum ratione, doctrina, disciplinaque clericorum inferioris ordinis, de eorundemq; institutione, qui spem præbent progrediendi in literis, quæcunque concilio prouinciali tertio decreta sunt, ea Vicarius diœcesanus, adhibita etiam opera Theologi Vicariatus sui, vbi expedire censuerit, præstare multiplici ratione curet: primum cum parentibus, alijsve agat, qui eorum clericorum curam habent, vt à ludimagistro, aut ab ecclesiastico viro docto, his literarum initijs instituatur, quibus aditus fiat ad grauiora studia.

Si in eorum patria nemo est qui illos instituat, nec verò ij facultates habeant, quibus sustentari literario studio possint: Vicarius diœcesanus nobiscum agere debet, vt loci pij, vel monasterij, Ecclesiæve, aut cappellæ alicuius sumptu, aut parochi, Sacerdotisve alterius impensa qui clericum alere debet, sustententur: aut alicui parochi, alijve ecclesiastico homini pio & docto in eorum tradantur, à quo ipsi clericale munus præstando, & literis & disciplina instituantur ad aliquam studiorum progressionem.

Idem Vicarius diœcesanus nobiscum agat, vt ij pauperes clerici in Seminarium Mediolani, aliumve institutionis locum cooptentur, cum ea victus parte,

quam

Magister
cantus.

Quæ ad studia cleri.
Tit. quæ ad
fac. ord. &c.
s. Magna. p.
95.

quam ipsis præ facultatibus ad sustentationem conferre poterunt.

Quamobrem ipse Vicarius quotannis, & in anniuersaria stata congregatione, quæ ante septuagesimam agatur, & in altera item ante synodi diocesani celebritatem, & potissimum prima hebdomada Septembris, quo mense visitatio Seminarij agitur, nobis per literas exponat, de eorum clericorum statu, studijs, & progressionibus.

Præn. 4. de
ord. sac. §. Vt
ad Ecclesię.
p. 141.

Parochus præterea unusquisque his clericis illa diligentis charitatis officia præstet, quæ ex Concilio prouinciali debet.

Clerici denique qui Mediolani sunt, vt frequentissime possunt, ad ludimagistros ecclesiasticos se conferant; nec verò vsquam ad laicos, nisi ex facultate nostra sibi literis exarata.

Quò autem commodius quæcunque, & de ratione studiorum, & de parochorum, aliorumque ecclesiasticorum hominum exercitationibus decreta sunt, perpetuò executionis vsu præsentur: in eam curam Visitatores incumbant, vt cum visitationem obeunt, unicuique ecclesiastico homini pro ingenij illius industria, intelligentia, & munere, studiorum rationes & exercitationes singularibus decretis præstituant ac præscribant.

Singulis autem, modò vnus, modò alterius probati auctoris liber, aut eius capita aliqua præcipua proponantur, quæ certo temporis spatio studiosè ac distinctè ipsi legant, & tractent.

Eorum autem deinceps studiorum, quæ cum Visitatore, Vicariove diocesano, aut cum eo, quo duce & magistro vtuntur, ad doctrinarum cursum, cōferre debent, rationem certis temporibus interuallis, aut verbis, aut scriptis summam saltem, certa tamen via & modo referant, vsque adeo, vt in perpetuis exercitationum curriculis illos versari idem Visitator aut Vicarius videat, ac statuatur.

Quicumq; in hac studiorum ratione negligens erit, si semel atque adeo iterum monitus diligentem se non præstiterit, eius nomen ad nos deferatur, vt desidij & negligentia suæ consulatur.

Alijs verò, prout Visitator opus esse viderit, præter illas studiorum exercitationes & collationes, iubeat etiam poena suspensionis, alia ve arbitratu suo proposita, eos certo constituto tempore Mediolanum ad examinatores, quos eo potissimum nomine constituerimus, se conferre: vt doctrinarum, librorumve, quibus ex decreto visitationis studuerint, accuratam diligentemque rationem ipsæ reddant.

Sicque & alio etiam modo & industria, progressionem eorum in literis non recognoscantur solum, sed adiuentur, atque excitentur.

Parochis autem, alijsve ecclesiasticis, qui ad animarum curam gerendam idonei sunt, aliqua de casibus conscientia summa probati doctoris, vtpote sancti Antonini, & alterius, cuius in hoc studio genere doctrina probata eluceat, proponi & præscribi poterit: qua summa tractatio aliqua seligatur, verbi gratia de penitentia eiusq; partibus, de matrimonio, de voto, de restitutione, alijsq; eiusmodi ad conscientia casus & curam animarum pertinentibus, in quibus Visitator pro personarum locorumq; ratione opus esse viderit, illi tempus, studium, industriamq; ponant.

Commentarius item aliquis antiqui patris, aut doctoris pij & probati præscribetur, quo vtantur ad euangeliorum, epistolarum beati Apostoli, & aliorum Apostolorum, aut alterius partis sacrarum literarum luculentam explicationem.

Sermonum etiam concionumque sacrarum, librorumque probatorum delectus habebitur; in quorum studio ita versentur, vt inde facile haurire possint, quæ ad rectè concionandum, & ad præclaram cleri disciplinam instituendam, & ad populum pietatis moribus informandum, vsui atque adiumento esse queant.

In concionibus autem sacris conscribendis, & habendis, præclare elucet pietas, doctrina, & studium Reuerendi patris Aloysij Granatensis; qui omnem ferè antiquam spiritualium exercitationum disciplinam, & scribendo, & concionando ad vsum ita reuocauit, vt eius documen-

ta & monūmenta, ad omnem piē christianoque more agendi laudem & imitationem insignia sint.

Quamobrem illius concionum volumina, quę Mediolani iussu nostro imprimi curatum est, vnusquisque ecclesiastici ordinis homo, qui in concionandi munere versari debet, sibi paret atque habeat, duobus ad minimū mensibus postquam in lucem prodierint.

Visitor igitur, & Vicarius diœcesanus exequatur, quod nos hoc decreto præstari statuimus ad huius diœcesis nostrę vsum, & vtilitatem.

Illud quoque iisdem præscribi poterit, vt ex ijs, alijsque etiam libris ecclesiasticis piē doctęque conscriptis, doctrinarum genera sparsim tractata & scripta, locosque communes variē hic atque illic diffusos in vnum colligant: sacrę scripturę auctoritates diuersis commentarijs & concionibus explicatas in indicem certum ordine referant: eaque ratione, aliavē singulari industria argumentorum genera vndique conquirant, atque excipiant, quibus sibi subsidium comparent ad ecclesiasticarum doctrinarum cognitionem.

Qui verò aliquam theologię cognitionem tenent, ijs proponi poterit ea pars summę sancti Thomę, quę pro eorum munere futura sit illis maiori adiumento, atque vti.

Ad cuius summę explicationem adhibere illi poterunt tractationes & commentarios studiorum præfecti iudicio probatos.

Si verò in theologię scientia non adeo magnas progressionē habent, proponi eis poterunt institutiones Ioannis Viguerij, aut epitome summę sancti Thomę, in cuius studio operam ponant.

Alijs prout idonei erunt, adscribi poterunt, vel casuum conscientię, vel sacrę scripturę, vel catechismi Romani studijs: quę in statis congregationibus hebdomadarijs explicabuntur, ex præscripto concilij provincialis secundi.

Cum ijs etiam alij inferiorum ordinū studia sua conferant.

Si eodem loco complures Sacerdotes sint, & illi quidem apti collationum spiritualium studio & oratorio (quod bis

saltem in singulas hebdomadas habeatur) huic exercitationi illi adscribantur.

Ijs quoque illud præscribi poterit, vt aliquando conciones & latino & vulgari sermone de ijs conscribant, quę vel ad eorum officia disciplinamque, vel ad populi commissi institutionem spectant: eas autem scriptas, Visitori, aut studiorum præfecto tradant, atque adeo alia ratione literarię cleri exercitationes curriculaque omni studio progrediantur.

Qui verò vel præ senectute, vel ingenij tarditate, exiguam progressionis spem præbent, cum ijs illud seruetur, quod eodem concilio constitutum est: hocque potissimum præstetur, vt vel in Romani, vel alterius breuioris catechismi, ab auctore tamen probato conscripti, lectione studioque diligenter versentur, eamque vulgariter reddant, versionemque Visitori, aut Vicario diœcesano exhibeant.

In eo etiam studio assidui sint, vt Missę mysteria, ritus, & cæremonias recte teneant: & verò eam Missę partem ritē discant, quę sanctę consecrationis & oblationis mysteria continet.

Reliqui autem qui rudiores sunt, in alicuius libri spiritualis, quem Visitor probarit, lectionem, aut per se incumbant, aut alicuius probati sacerdotis opera adiuentur; cui eos Visitor commendet, vt eius adiumento, Missę mysteriorum, sacrarumque rituum cognitionē percipiant, ad præscriptum concilij.

Vbi verò in aliqua parochia ecclesiastici homines duo saltem sunt, secundo quoque die ad minimum studia sibi præscripta inter se conferre ne omittant.

Vbi autem plures sint, quorum munus diligentius in librorum tractationibus & studijs versatus sit, ita vt Visitori ad alios erudiendos idoneus videatur: is cleri eius loci studiorum præfectus constituatur, cum quo in singulas hebdomadas ter saltem alij rationes literarias conferant.

Bis præ terea singulis hebdomadis congregatio habeatur, vbi in aliqua parochia sacerdotes quinque saltem sint, ad præscriptum concilij provincialis secundi.

Prou. 3. vt
sup.

Quæ ad congregationes
cleri.
Prou. 2. tit.
2. c. 30. p. 69.

In

Tit. 2. decret.
30. p. 69.

In qua cōgregatione id seruetur, vt quāuis parochus ex decreto prouinciali cōvocandæ congregationis curam habeat, tamen & cleri studiorum præfectus, & qui reliquos interroget, & quæstiones in congregatione explicet, sit is, quem ei muneri Visitator præfecerit.

Qua in parochia sacerdotes pauciores sunt quinque, eos Visitator, prout expedire viderit, vel adiungat congregationi, quæ in finitima parochia habetur, vel plurium parochialium ecclesiarum eum sacerdotum numerum non habentium, nec duobus milliaribus longius inter se distantium, sacerdotes in vnam congregationem cooptet, quæ semel atque adeo sæpius in singulas hebdomadas habeatur.

Sed nè congregationes & exercitationes, in quibus præfens adesse clero sæculari aliquis non poterit, qui ad aliorum studia instituenda, aut ad sacras literas, & ecclesiasticas res explicandas idoneus sit, adiumento careant: vt huic incommodo occurratur, Visitator pro vt opus esse viderit, opera etiam regularium, quorum monasterium propè sit, vti poterit, ad præscriptum eiusdem Concilij prouincialis.

Prou. 1. vt
sup.

Visitatores præterea ciuitatis, quæcunque de cleri studiorum ratione & disciplina præscripta sunt, sedulò præstent: ad quam rem operam theologi suæ regionis adhibeant: omniaque in communi Visitatorum congregatione, cui sæpe numero præfens ipse theologus aderit, cum præfecto generali studiorum cleri vrbs conferant, coram nobis, aut Vicario nostro generali.

Visitator item præter eas studiorum cleri exercitationes, quas præscripsimus, alias etiam constituet ad vitæ spiritualis studia & adiumenta.

Quamobrem in omni conuentu hebdomadario, vbi de alijs disceptationibus actum est, in omniq; alia congregatione, quæ singulis hebdomadis habebitur, de rebus spiritualibus mutua colloquia fieri instituet; & de ijs præsertim rebus, quibus à peccatorum via homines auocari, christianæque perfectionis iter & cursum tenere possunt; & de rationibus item, quibus resistendum sit omni Sata-

næ tentationi.

Proponentur etiam in ijs colloquijs remedia, quæ ad singula peccata vitiaque depellenda adhiberi oporteat: & rationes pariter, quibus turbulentæ animi commotiones sedari, prauique habitus, adiutrice Dei gratia, radicitus extirpari possint.

De periculis præterea agatur, quæ vitæ spiritualis cursum interrumpunt & impediunt: rursusque de adiumentis, quibus illa propulsantur.

De ratione pariter, quæ ad sanctæ orationis, diuinarumq; meditationum studium ac vsum fideles instrui debent.

De modo item piè deuoteq; preces horarias recitandi, & Missam sanctè religiosèque celebrandi.

De ratione item subministrandi moribundis adiumenta ad sanctè pieque in Domino moriendum.

De alijs præterea auxilijs spiritualibus, quibus adiuuari proximis potest, vt in sanctitate & iustitia Deo seruiat.

Aliquando etiam vnusquisque conferrat, quid eo die sibi in oratione & meditationibus, maiore cum animi sui vi, spiritualique lætitia Dei benignitas communicarit.

Frequenter quoque ex diuinis mysterijs, atque ex dictis factisque sanctorum meditationes aliquæ excitentur, & proponantur.

Quæ sanè omnia ad executionis vsum & consuetudinem inducantur, præter illa, quæ ex decreto prouinciali in capitulis canonicorum spiritualibus præstari debent: in quibus omnibus capitulis, & congregationibus spiritualibus, Vicarius foraneus in diocesi, & Visitator in vrbe, frequenter quantum per occupationes poterit, interfit.

Cuius præterea officium erit, ant eo absente præfecti illius capituli, congregationisve, per se, aut per theologum lectoremve alios interrogare, colloquia spiritualia instituere, & meditationum rationes exercitationesque proponere.

Sacerdotum etiam, aliorumq; ecclesiasticorum hominum spirituales societates, (vt olim in hac ipsa nostra diocesi fuisse compertum est, & Mediolani floruisse

M O N I T A

ruisse ex sancto Augustino accepimus) quibus in locis, plebibusve commodè fieri poterit, per Vicarium diœcesanum, aliosq; sacerdotes vitæ spiritualis studiosos aliqua diligenti ratione excitetur. De quibus omnibus nos certiores faciant, & consulant.

Vnusquisque Visitator in vnaquaque regione, aut illis locis per nos constitutis vrbis, societatem etiam spirituales clericorum per alios pios clericos excitet, eandemq; exercendam curet.

In qua congregatione ad spiritualium exercitationum studia clerici illius regionis die festo conveniant.

Earum autem exercitationum curricula, vt rectè instituantur atque adeo fiant, regulæ sumantur è Seminario nostro Mediolanensi; in quo ea societas Deo iuuante erecta est.

Visitator autem vbi illam instituerit, in illius cura eò diligentius inuigilabit, quò maiores progressionès à clero inferioris ordinis habeantur, ad vitæ spiritualis studium & consuetudinem.

Visitatores in vrbe pro suæ quique regionis cura, ecclesiasticorum omnium, etiam eorum qui alienæ diœcesis sunt, qui studij, alteriusve rei causa Mediolani commorantur, vitam, mores, disciplinam obseruent: & quæ præterea decretis provincialibus diœcesanisq; de vestitu, de tonsura, de denunciatione domicilij, & de reliqua denique omni disciplina vitæ clericalis constituta sunt, vt ea ab illis inuiolatè seruentur, ipsi curent, atque adeo efficiant.

Præfectus autem studiorum ciuitatis curam etiam illorum suscipiat, in ijs quæ ad studia pertinent.

Ecclesiastici ordinis hominibus diœcesis nostræ, qui alibi literis operâ in gymnasijs publicis nauant, Præfectos, quocunque studiorum causa proficiscuntur, ibi constituemus, viros spectata probitate & auctoritate, quibus illos intimè in Domino commendemus.

Idemque etiam laicis diœcesis nostræ, qui aliò ad studia se conferunt (cum eorum quoque omnium in bonè pietæque agendo progressionem vchemèter in Domino exspectamus) omni paternæ charitatis nostræ officio præstabimus.

Executionis decretorum quæ ad diuina officia pertinent.

DIVINVM officium in ecclesia, aut si aliquando domi, in conspectu sacræ imaginis flexis genibus omnes quicunque illius recitandi lege deuincti sunt, non deambulando, neque vagando, nec verò in via, nisi itineris necessitas aliter postulat; deuotè recitare studeant.

In qua officium piè recitandi ratione, clerus cum decreta nostra prouincialia seruet; tum ad eam ipsam etiam, & ad ceteras pias spiritualesque meditationum exercitationes libellum verè aureū adhibeant, qui veræ pietatis excolendæ rationibus cumulatus, ob eâ causam Thesaurus piarum & christianarum institutionum inscribitur.

Quem libellum omnes & singuli clericali ordinis homines duorum mensium spatio ab editione horum monitorum sibi comparent, habeant, studioseque legant.

Significatio autem diuinorum officiorum sono campanæ stata hora fiat pro ratione temporum, ad præscriptum tabellæ quæ edetur.

Ne die festo vespèrarum signum in aliqua vrbis ecclesia parochiali ante detur, quàm in basilica nostra Metropolitana datum sit.

De tabella clericalium functionum, alijsque tabellis in vnaquaque sacristia ordine affigendis, decreta seruentur.

Quæ itidem à quibusuis clericis eidem ecclesiæ adscriptis omnino præstentur.

De hebdomadarij officio à collegiatarum ecclesiarum Canonicis in choro per orbem præstando.

Quæ autem die Missam conuentualè præpositum canere contigerit, ne propterea canonicus hebdomadarius Missam celebrare in eadè ecclesia intermittat; præsertim si ibi sacerdotum paucitas est, populi verò multitudo non exigua.

De duabus pluribusve Missis conuentualibus in vna quaque collegiata ecclesia in celebritate certorum dierum canendis.

Pro. 1. tit. de off. sac. §. Ha beat. p. 28.

Pro. 4. de distib. §. cum & Tridenti nis. p. 160.

Pro. 1. tit. de his qui dig. §. constituitur. p. 18.

Pro. 4. de sacra. Miss. §. Quibus die bus p. 154.

Qua

Qua in re illud seruetur, vt si anniuersaria celebranda sunt, post Primam semper, & officium & Missa pro defunctis celebretur: alia autem officia pro defunctis, vt septimam & trigesimam celebrari licebit post Missam conuentualem statim hora celebratam, vt conueniendi spatium clericis aliunde aduenientibus detur.

Pro. i. de frequentis. §. Ceteris. p. 16.
Prou. 2. tit. 2. dec. 26. p. 68

De frequenti clericorum communione.

Qua in re illud praestetur, vt in collegiatis ecclesijs non solum diaconus & subdiaconus, qui dalmaticis induti Missam ministrauerint, diebus Dominicis & solennibus sacram communionem in eadem Missa conuentuali sumant; sed alij etiam canonici, Diaconi, & subdiaconi, alijque item clerici quicunque sint ei ecclesiae adscripti, diebus sibi praescriptis.

Qua in re quicunque defuerint, si distributionum quotidianarum participes sunt, aliquot dies, non amplius tamen octo, a Visitatore, aut Vicario dioeceseo, chori ingressu, aut distributionum perceptione mulcentur: alij vero aliqua poenitentia correctioneue afficiantur, pro ratione negligentiae, alteriusve culpe.

Qua vero de clericorum communione praescripta sunt, praestentur etiam ab ijs, qui parochialibus ecclesijs adscripti sunt.

Pro. 3. tit. de diu. off. §. f. ma. p. 97.

De sacra communione feria quinta in cena Domini sumenda ab ynoquoque ecclesiastico collegiatae ecclesiae, in Missa solenni qua illo die in ea celebrabitur.

Id etiam praestetur in omni parochiali ecclesia, vbi sacerdotes & clerici adscripti ad Missam eo die celebrandam conuenire debent.

Pro. 4. de sac. cr. Mis. §. i. f. dem praeterea. p. 154.

De diuinis officijs die Dominico & festo statim modulatio canendis ad praescriptum concilij prouincialis quarti.

Id executionem diligentem & cumulatam habeat, in basilica etiam nostra Metropolitana, & in singulis collegiatis ecclesijs, etiam dioecesanis; praeter illas, quibus ob librorum inopiam aliamve causam, ad tempus nos aliud scripta data facultate concesserimus.

Ibid. §. Diebus.

De hebdomadario canonico pluuiali

li in vespers canendis induto diebus festis.

De Diacono & subdiacono in Missa conuentuali, canonicis, vbi potest, at vbi canonici defunt, clericis alijs.

Ibid. §. De minimis.

De lectione ante epistolam Missae conuentualis in vnaquaque ecclesia collegiata die Dominico & festo canenda.

Synod. 3. de cr. 18. p. 359

Quamobrem lectionum capita ex antiquo libro Metropolitanae nostrae basilicae imprimantur, folio amplae formae, quae respondeat folio Missalis.

De officio Sextae & Nonae ante aut post Missam conuentualem recitando pro ratione temporum diuini officij.

Prou. 4. vt sup. §. Hora.

Quae paulo ante praescripta sunt, de statim modulatione & ordine diuinorum officiorum, de lectione in Missa conuentuali, ea praestentur etiam in vnaquaque ecclesia, vel parochiali, vel alia, in qua ob diei festi celebritatem, aliamve causam, Missa diuinaque officia canuntur.

De vespers etiam die festo ab omni parochia canendis.

Pro. 3. tit. de paroch. §. 2. rochus in sua. p. 98.

Qua in re id praestetur, vt psalmi omnes & antiphonae ad praescriptum rubricarum Breuiarij nuper editi dicantur, multa nummi aurei constituta.

De Missis, Matutinis, alijsque officijs diuinis in omni anniuersaria solennitate a parochis de more rite celebrandis, ad praescriptum concilij prouincialis quarti.

Pro. 4. de paroch. §. C. omni. p. 161

Quod plane seruetur in omni parochiali ecclesia, in qua Visitatores vrbis & dioecesis praestari decenter posse censuerint.

Aequissimum est, cum rituumque ratione, & canonum iure conueniens, a Metropolitana basilica, quae aliarum dioecesis ecclesiarum mater est, reliquas in diuinorum officiorum cultu non discrepare.

Quod igitur ex sanctae matris ecclesiae Romanae instituto vsuque, & ex ecclesiae nostrae Ambrosianae monumentis, nos in ipsa Metropolitana nostra basilica fieri instituerimus, vt in vigilijs diei Natalis Domini media nocte nocturnis de more absolutis, eorumque oratione perorata, statim Missarum solennia celebrentur, deinde mox Laudes canantur; idem plane in omni alia vrbis dioecesi.

fin-

hæc; collegiata & parochiali ecclesia rite fieri præstariq; decernimus. Probatus ille vsus, vespere die sabbato in omni parochiali ecclesia canendi, cum sit veluti preparatio quædam ad sacrum diem Dominicum religiosè celebradû, Visitatorum nostrorum cura & officio introducatur, ac præterea in vigilijs sanctorum, quoad eius fieri potest.

Martyrologij vsus in ecclesia Dei perue tus, patrû institutis introductus, perpetuaq; ecclesiastica consuetudine ita retentus est, vt cum in choro publicè illud legi solene semper fuerit; tû in voluminibus ecclesiasticis vnus liber antiquo canone censetur, cuius lectio nominatim clericalis ordinis hominibus præscribitur. His igitur rationibus nos adductos, vt eius vsus in ecclesia nobis cõmissa, quâ omnibus pietatis ornamentis excolere vehementer in Domino cupimus, institueremus, ad eam ipsam rem etiam valde admodum cõfirmavit sanctissimi doctissimiq; patris & patroni nostri Ambrosij auctoritas; qui vt martyrum inuentione atque celebritate mirificè in Domino exultauit; sic rerum quas illi gesserunt, studio, & lectione delectatus, non solum antiqua eius generis monumenta singulari cura conquisiuit, sed et de sanctis martiribus, Protasio, Geruasio, Nazario, Celso, Sebastiano, Xysto, Laurentio, Thecla, Pelagia, Agnete, Sotere, alijsq; luculentè in suis libris narrauit, vt præclari eius instituti documentum exemplumq; relinqueret.

Quare quod in Breuiarij Ambrosiani iussu auctoritateq; nostra nuper editi rubrica de Martyrologij vsu & lectione institutum, idemq; Deo bene iuuante iam introductum, in perpetuû deinceps ita retineri, seruari, atque obseruari in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, vt in Metropolitana nostra basilica, in omniq; collegiata ecclesia tam vrbis quâ diœcesis de more in choro deuotè recitetur ritu vt infra.

Semper in singulos dies, præterquâ tri duo ante Pascha Resurrectionis Domini, legatur Martyrologium pridie illius diei, quo memoria agitur sanctorum.

Primoq; loco semper fiat memoria illius sancti, de quo officium celebratur.

Legatur autem absoluto primæ horæ officio, postquam pronunciatus erit versus, Benedicamus Domino. Lectionis vero vsus sit tono lectionum Matutini.

In fine autem singularum quotidianarû lectionum semper addetur: Et alibi aliorum plurimorum sanctorum martyrum, & confessorum, atque sanctarum virginum.

R. Deo gratia.

Deinde hebdomadarius absolute dicit.

ψ. Exultabunt sancti in gloria. Chorus.

R. Letabuntur in cubilibus suis.

Oratio absolute.

Beatę Marię, & sanctorum tuorum nos Domine quesumus, continua oratione custodi: vt ipsidem suffragantibus dirigatur ecclesia, quorum commemoratione gloriatur. Per Christum Dominum nostrum. R. Amen.

ψ. Fidelium animę &c.

Alios denique sacerdotes, & sacris initiatos, qui diuini officij in choro collegiatim recitandi lege deuincti nõ sunt, hoc in Domino monemus atque hortamur, vt pro pietatis deuotionisq; sacerdotalis studio, quo ardentius sanctorû exemplis ex martyrologij etiã lectione ad imitationem propositis ad sanctę vitę cursum progrediantur, idem quoque institutum vsuq; cum patrum regulis congruentem pia sollicitudine suscipiant, susceptumq; in omni vita retineant.

De libro Missarum, in quo singulis diebus celebrans sacerdos subscribat, ad præscriptum Concilij provincialis quarti.

Id omnino præstetur pœna aurei numeri singulis Præfatis ecclesiarum eum librum non habentibus; & solidorum duo decim multa sacerdoti non subscribenti constituta.

Ne sacerdoti cuiquâ in confratrię scholæ alicuius oratorio absque facultate nostra literis exarata Missam celebrare liceat.

Vbi secus factum erit, cum ecclesię oratoriove interdicti pœna proposita sit, tum sacerdoti pœna suspensionis a celebratione Missę per dies quindecim, ac præterea, si secularis sacerdos erit, aureo nũmo mulctetur, quoties contrafecerit.

De itinere ab ecclesiasticis non susci piendo

H

Pron. 4 de.
fac. Miss. 5.
Quę citius
pag. 150.

Tit. de dieb.
fcl. 9. Eccle-
fiastici.
pag. 212.

Tag. 1:0.

From 4. tit.
de cler. ad
dierum fcl.
con. pa. 120.

piendo diebus festis, ex decreto concilij provincialis quinti.

Id omnino parochi præstent; ita ut ne vlllo modo, ne pretextu quidem conueniendi ad diem festum in alia ecclesia finitima concelebrandum, à parochia sua discedant absintve vlla illius diei parte, sine scripta facultate à nobis data, ac seruatis præterea reliquis, quæ clericis ad festorum dierum celebritatem conuenientibus in concilio provinciali quæto constituta sunt.

Quicumque contra fecerit, aurei numeri multam soluat, quoties deliquerit. Quod si quibusdam in regionibus, præsertim montanis, sacerdotes qui ad eas celebritates euocari queant, verè non sint alij quàm parochi, Vicario diocæsano liceat tribus tantummodo ob eam causam discedendi facultatem facere.

Atque ij quidem eiusmodi sint, qui & propius absint, & pauciorum populum habeant, seruatis reliquis omnibus ad præscriptum eiusdem concilij nostri.

Ne cuiquam ecclesiastico homini solènis diebus, earum celebritatù occasio ne, vlla quauis causa aut pretextu à Rectore ecclesiæ, canonicisve, aut ab alijs ecclesiasticis comestatio seu refectio in vrbe detur.

In diocesi autem prandium tantummodo dari liceat ijs, qui aliunde euocati sunt, non illis qui eo loci manent; cenà verò nunquam: in quo prandio autem ne minimum quidem discedatur à regulis de frugali mensa conuentuum monastriorum.

Paretur autem in edibus ecclesiasticis, aut in ijs quæ ecclesiasticis hominibus vsui tantum sunt.

Conuiuiarum autem numerus ne maior sit quam præscriptus est, ceteris ita seruatis ad præscriptum concilij provincialis quarti.

Omnis sexta feria ob acerbissimam passionem Christi Domini plena est religiosi vereq; Christiani mœroris: quæ in quadragesima quotannis ecclesia nostra Mediolanensis quò significantius exprimat, filiorumq; suorum mentes atque animos ad illius recordationem & memoriam excitet, illud in antiquissimo perpetuèq; more, & ritu habuit, singu-

lis illis ferijs sextis quadragesimalibus Missæ sacrificium non celebrare, cum id præter cetera mysteria summam quandam & cumulatam populi catholici spiritualis letitiam præ se ferat.

Cum hac nostræ ecclesiæ consuetudine & instituto multis ex partibus cõuenit, & quod Romano more sexta feria in Parasceue fieri solenne est, quodq; in quadragesima itidem præsertim illis ferijs in ecclesia græca veteri, cum quæ ritus multos ecclesiæ nostra communes fereq; eosdem habet, fieri à patribus græcis proditum est.

Ad eius præterea pij doloris mœstitiæq; memoriam excitandum illud etiã accedit, quòd sanctissimum Eucharistiæ sacramentum omni sexta illa quadragesimali feria in sacrario reconditum, non exponi, sed intus asseruari, ppetuæ cõsuetudinis in hac eadè nostra ecclesia fuit. Et verò quanquàm, ut aliquorum deuotioni aliquid daretur, non multis abhinc annis idem sacræ Eucharistiæ sacramentum in altari exponi permissum est: hac tamen nostra ecclesiæ veterem ritum, præcumq; officia, quæ non festam aliquam illius celebritatem, sed quæ potius piū illum religiosumq; mœrorem significanc, quem ex acerbitate passionis Christi Domini fideles pro pietate intimè concipere, omniq; deuotionis officio, atque adeo salutaribus lachrymis exprimere debent, ad vsum reuocare ac retinere postulat.

Quamobrè ut populi deuotio ad mysteriorum, quæ præcipuo studio illis sextis ferijs ecclesiæ fidelibus suis pponit, memoriam meditationemq; excitetur, & sacri ritus qui temporum iniuria penè collapsi sunt, ad antiquæ disciplinæ ecclesiasticæ regulas restituantur, & ceremoniæ, cum sanctarum illarum feriarum officio, quod tam diu rectè riteq; seruatum est, omni ex parte conueniant, & denique illud instauretur, quod huius nostræ ecclesiæ proprium, ad præcipuam pietatis laudem insignè est. ideo hæc ut infra agenda censemus.

Sexta quæque feria quadragesimali, in basilica Metropolitana, & in ecclesijs rã collegiatis quàm parochialibus, sanctissimo Eucharistiæ sacramento asseruato & re-

& recondito in tabernaculo, ut alijs diebus moris est, sacra crux ob memoriam passionis Domini nostri Iesu Christi in altari maiori adoranda exponatur: cui sex saltem lumina adhibeantur, eo præsertim tempore, quo mane officia diuina in choro recitantur.

Populus autem ad hoc ecclesiæ institutum piè ab vnoquoque parochio erudiat, quò diligentius se se illius ritibus conformet ad deuotionis, & pietatis studiū, quod ei tā religioso ritu proponit. Excitetur præterea idem, frequentiorq; illis sextis ferijs conuocetur ad orandū, proposita etiā a sacerdote aliquo spiritualium contemplationum perito aliqua pia meditatione de Christi Domini passione, ex præscripto libri, qui iussu nostro in lucem emittetur.

Concio autem habebitur de sanctissima passione Dñi, aut de parte eius aliqua, in singulas illas ferias, p̄ratione distributa. In omni præterea parochiali ecclesia parochus, & solenni signo campanarū, & antegressa aliqua monitione, populū frequētem ad ecclesiam euocet; crucem in altari maiori vsupra exponat, & meditationē ēt de eodē libro proponat; & præterea diuinū officiū, preces, litanias canat, aut saltē recitet, ad p̄scriptū Breuiarij, quod amplafirma emittetur.

De sanctissimæ Crucis adoratione in Parasceue, non ante in alijs ecclesijs præstanda quā in primaria.

Quod à regularibus & confratrijs seruari Vicarius diæcesanus curet, ac præterea visitator in vrbe.

De retinendo, augendo, atque excitando orationis tam vespertinæ quā matutinæ instituto, ac studio, ad præscriptum concilij provincialis quarti.

Cui utriusque orationi parochi ipsi in ecclesia semper interesse studeant; ita ut exemplo suo alios inflamment ad eam orationem, quæ ab omnibus fidelibus, præsertim mane & vespere p̄standa est. De oratione item vespertina pro defunctis, & indulgentia à parochis populo crebrius commendanda, ad præscriptū concilij provincialis sexti.

Quæ oratio ab omnibus eadem hora, nē p̄c̄itate hora prima noctis, hyeme vero secunda habeatur.

Quam eandem horam regulares etiam seruent.

Huius orationis significatio cāpanæ sono fiat, ritu salutationis Angelicæ: ita tamen, ut inter primum & secundum campanæ signum tres etiam ictus campanæ distincti breuissimo interuallo dentur; inter secundum autem & tertium signū ictus præterea inter se se eo interuallo itidem distincti.

Ad dandum signum salutationis angelicæ, mane vespere, & meridie, alioq; tempore, eadem ratio in omni ecclesia seruetur, de more producta, præstetur, non tamen more festo.

De promulganda indulgentia orationis sine intermissione.

Id initio orationis fiat, quotiescunq; habetur.

Cappellæ maioris clatris, ecclesiæ ubi oratio publica agitur, tabella affigatur, ex qua populus causam illius orationis perspiciat.

De Antiphona, Salve Regina, aliāq; antiphona de Beatissima Virgine Maria, pro ratione temporū singulis sabbatis canenda in omni parochiali ecclesia, ad p̄scriptū concilij provincialis tertij.

Quæ ēt antiphona in vnaquaq; ecclesia collegiata canat, quibus omnes choro illius ecclesiæ addicti præsentēs adsint.

Ijs aut singulis ex cōmuni residentie celsu tantū distribuatur, quantum dari solet, cum in choro intersunt officio horæ tertiæ illius sequentis Dominicæ diei. Tantundem consequantur ex eodem censu, qui die festo in ecclesia vespertinæ orationi interfuerint.

Quæ tamen oratio hyeme etiam ante horam salutationis angelicæ habeatur. His omnibus orationis officijs, & alijs item extraordinarijs clerici, & sacerdotes, quicunque ad eadem officia conuenire in alia ecclesia non debent, in ecclesia parochiali intersint, intra cuius fines habitant: alioqui pœnitentia afficiantur & mulctentur, ad præscriptū concilij provincialis quarti.

AD PROCESSIONALIS libri cōficiēdi vsum, Vicarius foraneus vnusq; nobis mensis spatium ab editione horū monitorum, indicem mittat processionum, quæ in Vicariatu suo vel vniuersè

H 2 moni-

Prou. 6. de indulg. §. Idem præstetur.

Prou. 3. de diu. off. §. Religiosis. pa. 97.

Prou. 4. de distrib. §. Idem statim. pag. 161. Quæ ad processionem.

Prou. 5. de diu. off. §. inio. pa. 270.

Prou. 4. de oratione. pag. 129.

Prou. 6. de An. §. Pro fidelibus. pa. 308.

vel sigillatim aliquo loco oriri solent. Quo in indice notatum sit, quo die, qua hora, quo ordine, per que loca, ad quas ecclesias, quo ritu, & quibus precibus agantur: & denique descriptum sit, quid quid deprauati moris irrepleat.

Idem prestent de processionibus tri duan, & Gregorianis: in quibus notet pre fertim, ad qua loca procedatur ex anti qua vel noua consuetudine.

Referant praeterea diligenter, quid quid in processione solennitatis sanctissimi Sacramenti seruetur, & praesertim que ad stationem & circuitum pertinet.

De processione generali in eadem solennitate, Visitatores, diocesis, put melius esse censuerint, in parochiis statuunt, an ad Preposituralem, an vero ad parochia lem ecclesiam propinquorem conuenie dum sit: qua in re rationem habeant & distantiae locorum, & frequentiae popu lorum, & amplitudinis locorum.

In ea q; processione, hoc seruet omnino, vt illa agatur ante Missam conuentuale.

Obseruent praeterea Visitatores dioce sis circuitum earum processionum in pa gis & vicis: ac si qua emendatione aut reformatione opus est, nobis referant, aut ipsi prouideant.

De conuentu regularium ad proces siones publicas vna cum clero seculari agendas, ex decreto Tridentino, & con cilio prouinciali tertio.

Regulares igitur intra cuius parochialis aut preposituralis ecclesie fines mona sterium in diocesi habent, ad omnes il lius ecclesie processiones cum clero sa culari conueniant, ad quas etiam Regu lares Mediolani conuenire solent.

Qui vero huic processionum officio de fuerint, postquam de hoc decreto regula res moniti erunt, nobis a Vicario fora neo deferantur.

Parochus negligentes in obeundis pro cessionibus sanctissimi Sacramenti, quae in singulos menses aguntur, & in alijs et quas agere debent, & quas item in eccle sia prepositurali, aliave a Visitatore co stituta, festo die sanctissimi Sacramenti prestare debent, Vicarius diocesanus ad nos per litteras deferat, vt pro negligen tie ratione contra eos agatur.

Processione solenni ad ecclesias, etiam

Regularium, cum conuentum est, in ijs eo tempore Missae non celebratur, vt ne a processione populus distrahatur.

In omni processione regionaria, in qua clerus scilicet vnus tantummodo regio nis, aut portus vrbis conuenit, si quando nos praesentes adesse non poterimus, tunc Vicarius generalis, & Praefectus regio narius illius portus interfuit.

Parochi omnes processiones obeant, q; aut ex voto, aut ex deuotione parochia lium suorum instituta sunt, etiam si ad ecclesias longius distantes supplicatio nis causa procedendum sit.

Id vero gratis sumptusq; suo praesent, vbi tamen consuetudinis est, cibaria, aliamq; necessariam impensam eis a populo subministrari, ea consuetudo a no bis, Visitatorisve literis, pbata seruetur. In singulis vrbis regionibus viri pij ali quot a Visitatoribus constituantur, qui in celebritate inuentionis sanctae Crucis, in qua sanctissimus clauus exponitur, cleri populiq; diocesani processiones, vbi primum Mediolanum venerit, recte or dineq; excipiant, dirigant, instruant, & ad basilicam Metropolitanam deducant.

Ad quod munus rite obeundum deligi poterit aliqui operarii doctrinae Christi anae ex vnaquaque regione ciuitatis, prout Vicarius generalis Visitatorum consilio adhibito opus esse censuerit.

FNVS die festo ne agatur: si quan do autem ob vrgentem causam agi oportet, Vicarius diocesanus illius agendi fa cultatem scriptam ita det, vt mane nullo modo, sed post vespertas agatur.

Quicumque parochus, contra fecerit au reo nimo mulctetur: alij autem sacerdo tes & clerici emolumentum amittant, quod ex funeris officio consequuntur.

De non extinguendis in funere lumi nibus, nisi expleto sepulture officio, ad prescriptum concilij prouincialis sexti. Id in ecclesijs etiam regularium Visita tor regionarius vrbis, & Vicarius fora neus in diocesi ecclesiarumq; praeterea praepositi potissimum prestari curent.

De cadellis intorticijsq; omnibus, que in funere impensis heredum accendun tur, sacristia, alijsve attribuendis ad pre scriptum conciliorum.

Quod in funere datur, cum praepositis, aut

Sess. 25. ca. 23. de regu. Tir. de diui. off. 5. Tride. cini. pag. 97.

Quae ad b nera & co quias.

Pro. 6. de b ne pa. 304. 5. Lumin.

Pro. 1. 4. fun. 5. clero ci. 5. pag. 31. Prou. 1. 1. 2. dec. 61.

Concil. pro.
4. tit. de fu-
ner. §. illud
prepositi. p.
157.

Tron. 6. do
fun. §. in om-
ni. p. 108.

Synod. dice.
4. decr. 46.
37. p. 158.

sue parochis, aut alijs non communican-
dum, ad prescriptum concilij, provincia-
lis quarti.

Qua in re illud omnino caveatur, ne qui
aliquando eorum nomine mittitur, plus
capiant, quam si proprio nomine voca-
ri convenirent.

De anniversarijs, & septimis item,
trigesimisq; in hebdomada celebrandis,
die Dominico precedenti a parochia de-
nunciandis, ex prescripto concilij pro-
vincialis sexti.

De elemosina officio mortuorū pre-
scripta, ijs tantummodo qui vere prae-
sentes adfuerint, ex decreto diocesano,
& pro ratione Missarum celebratarum,
& praeterea pro ratione pūctationis ex
prescripto libro de officijs mortuorum.
In officijs mortuorum, quibus certus
Missarum numerus scriptus non est, ne-
que ex legato, neque alia ratione, sed so-
la pietate voluntateq; haerendum illa ce-
lebrantur, sacerdoti qui eis interfuerit,
non tamen Missa in ecclesia celebravit
ubi pro defunctis sit, si heredes qui sciūt
eum alibi celebrasse, tantundem dederint
elemosinae, quantum alijs sacerdo-
tibus qui celebraverint, satisfacere ille
sacerdos censetur, si eorum defuncto-
rum commemorationem statim oratio-
nibus fecerit eo die in propria ecclesia
celebrans.

Visitator tam in vrbe quam in dioecesi
diligenter conquirat, & in scriptum
referat, quidquid in vnaquaque ple-
be aut parochia servatur, de emolu-
mentis quae in funere dantur: videantq;
in primis, an illa clericorum cupi-
ditate aucta sint, an verò diminuta qua-
dam populorum avaritia: perquirentq;
quid sit, quod eorum emolumentorum
ratio mutata sit, & quam etiam
ob causam.

Quae omnia ubi diligenter inuestiga-
rint, ea ordine scripta nobis referant,
ut ex ijs, & alijs etiam scriptis iam in
Cancellariam Archiepiscopalem rela-
tis, atque ex omni alia diligentia, quae
per Visitatores adhibenda erit, pro ra-
tione laudabilis consuetudinis, stipen-
dium a superioribus, & exequijs per nos
constituatur.

Schedulae omnes, quibus funeralium e-

molumentorum rationes taxave no-
tantur, nobis tradantur, ut illas reco-
gnoscamus.

Concilio provinciali primo, Episcopo
rum exequijs cum praeter cetera eam ra-
tionem constituerimus, ut ne amplius
ceteri viginti quatuor in ijs accendantur:
modum etiam s. mptibus funerum in vr-
be dioecesiq; nostra Mediolanensi ad-
hibere, & pastoralis nostrae cura offi-
cio, & pietati modestieq; Christianae,
quae cum in omni actione, tum in hac
elucere debet, consentaneum esse censui-
mus: ut ne quod ad religionis cultum, &
ad animarum salutem pijs suffragijs pro-
curandam sancta mater ecclesia spirita
Dei docta salutariter instituit, eo fide-
les nobis in fidem curamq; traditi, ad
inanis pompae ostentationem, ambitio-
nis studium, luxuriamq; emulationem per-
niciose abutantur.

Quamobrem in funere defuncti, quacum-
que dignitate, statu, ordine ille fuerit,
eum sacerdotum, capitulorum, & con-
uentuum etiam regularium, ac praeterea
ceterorum numerum tantummodo adhi-
bere licere decernimus ac iubemus, qui
in tabella, quam eo propterea nomi-
ne edemus, a nobis certus constituetur
ac praescribetur.

Ceterorum praeterea pondus, & elemo-
sinae item, quanta, in funus exequialve
conferatur, in ea ipsa tabella sigillatim
prescripta plane servetur atq; observetur.
Quicumque sit, qui contra hanc nostram
constitutionem, tabellamq; eo nomine
editam praescriptum fecerit, poena ex-
communicationis afficiatur, aliaq; a bi-
trio nostro.

Vicarius diocesanus diligenti inuesti-
gatione perquirat, si quid pecuniae, cere-
alteriusve rei, elemosinae, aut emolu-
menti, confratrum disciplinarum, alio-
rumq; scholarium Vicariatus sui, cum
ad funera vocantur accipiant, aut exi-
gant: sibi ipsas, an scholae eam elemo-
sinam acquirant: quos item psalmos,
Antiphonas, & Oraciones, & quo loco
temporeve canant aut recitent: q. deniq; tñ
in suis oratorijs, quā in ecclesijs et regu-
lariū serventur: serant praeterea nobis men-
sis spatio, quidquid compererint, quod
vel ad usum, vel ad abusum pertinet.

H 3 De

Tit. de fra-
ne epi §. in
exequijs, p.
151.

101

101

101

101

101

101

101

101

101

101

101

101

Conci. pro. De tabella onerum vniuscuiusq; cap-
4. tit. de cap. pellæ, altaris, legativè ad præscriptum
& altar. §. o- Concilij Provincialis quarti.
nera vero.

pag. 124. Id Vifitatoris, & Rectoris, Præfeti-
q; ecclesie vniuscuiusq; cura omnino præ-
stetur spatio ad summū trium mensem.

Prou. 4. dedi De absentia, & erratis in vnaquaque
scrib. §. Pun- ecclesia collegiata notandis ad præscri-
tatorū. pag. ptum Concilij Provincialis quarti.
181.

Prou. 1. de De libris punctationum in singulas
offi. punct. hebdomadas conferendis ad præscriptū
§. Singulis. conciliorum.

pag. 29. De erratorum expositione rescindenda,
Prouin. 4. de ubi aliquid dissensionis affertur.
distrib. §. sin- Id Vicarij diocesanij, & Vifitatoris re-
gulis. gionarij arbitrio relinquatur.

Pro. 4. Ibid. De supputatione canonicalis ministe-
rij, quod vniuscuiusque canonicus mense
superiori in choro præstitit: & de sup-
putatione item erratorum constituenda,
ad præscriptum eiusdem concilij.

Ibid. De supputatione censuum capitula-
riū in fine anni, & de attributione ite-
pro ratione laborum.

Ibid. De synographis supputationū, à cho-
ri, & capituli pfectis, & à punctatoribus
manu signandis, thesaurariisq; tradendis

Ibid. De nō soluendo ante stata tpa, & de mo-
do soluendi, ad præscriptū eiusdē concilij.
Id vt præstetur, efficiant omnino Vifita-
tores & Vicarij diocesanij.

Prou. 1. de Quorum ædium canonicalium im-
z dib. cano- pluvium, atriumve concludi commodè
mic. §. Qua- potest, claudatur omnino quadraginta
rum ædium. dierum spatio ab editione horum moni-
pa. 19. torum: & in eo præstentur, quæ de clavi-
bus constituta sunt.

E quo impluvio atriove, pueri, alijsve
quicunque, ludis, clamoribus, aliòve mō-
do obstrepuunt, excludantur etiam a ia-
nitore, quem certo stipendio capitula
constituant, ubi ob capituli inopiā aliud
a nobis non decernatur.

Ubi verò impluvium, atriumve apertū
est, nullumq; ædium canonicalium se-
ptum eiusmodi est, quo concludi possit:
Vifitator rationem aliquam omnino
ineat, vt & claudatur, & eadem præsten-
tur, quæ in eodem concilio Provincia-
li constituta sunt.

Prou. 3. de De punctatoribus in celebritate fe-
din. off. §. Vt- storum, funeribus, officiis mortuorum,
erratis. pag. & processionibus item, ex præscripto
98.

concilij provincialis, & instructionum
nostrarum.

Qua in re diligentia maior, & Vifitatorum,
& Præfectorum ecclesie, & Vicari-
orum diocesanorum a nobis summo-
pere desideratur.

Erit igitur cura Vifitatorum, punctato-
res etiam alios constituere, ubi iam con-
stituti non satis erunt.

Punctatorum autem partes præterea e-
runt, in singulos menses librum puncta-
tionum Vifitatori regionario vrbs, &
in diocesi Vicario diocesano tradere,
cum ad parochiales conventus veniant,
vt in ijs errata etiam publice legantur:
& qui deliquerint, errantive, plectan-
tur pro ratione culpe & erratorum.

Præfeti ecclesiarum, errata, & absen-
tiam clericorum, qui eorum ecclesijs ad-
scripti sunt, singulis mensibus Vifitatori
in vrbe, & Vicario foraneo in diocesi si-
gnificent, vt si errarint, ab eo salutari sal-
tem aliqua poenitentia afficiantur, ad
præscriptum concilij quarti.
Idem Rectores præstent de relatione
functionū, cōsue, habitus, & disciplinae
clericorū, q̄ ecclesijs suis adscripti sunt.

MONITA

Executionis decretorum quæ ad Paro-
chos pertinent.

VICARIAE perpetuæ, ubicunque
in diocesi a nobis erigi opus est, id Vi-
carius diocesanus & Vifitator caret di-
ligenter.

Prepositus ad sacramenta ministranda,
aliasq; functiones ecclesiasticas obeun-
das in sua plebana regione cappam in-
duat, etiam si neminem alium ecclesiasti-
cum hominem quam proprium cleri-
cum socium habeat.

At verò extra plebanæ ecclesie fines ea-
tantummodo vtatur, quando vna cum
capitulo ecclesie sue collegiatim incedit:
si capitulum canonicorum residen-
tium non habet, quando cū clero loci: si
clerus non adsit, quando cum populo ec-
clesie preposituralis eam actione obit,
in qua si clerus esset, præsens adesset: &
denique quando cum capitulo parochia-
rum, & cleri sue plebis, aliquam ecclesia-
sticam functionem exequitur.

De

Prou. 4. de
paroch. §.
Qua in ec-
clesia. pag.
164.

De partitione curæ gerendæ in ecclesijs parochialibus, vbi portiones curatę plures sint, ad præscriptum concilij provincialis quarti.

Id accuratę per Visitatores in visitationis munere consultis nobis præstetur.

Quicumque parochi ex visitationis decreto, aliave ratione coadiutorem curę habere debent, pro tēporis ratione quonon habuerint, quidquid stipendij debuissent, id fabricę, alijsve ecclesię vsui arbitrato nostro Visitatorisve iam nunc attributum esse decernitur.

Quamobrem à Vicario foraneo sequensri nomine agatur, & quidquid sequensri iure obligatum erit, relaxetur deinde apud scholares confratrię sanctissimicorporis Domini, aut apud fabricę curatores, aliosve quorum interest,

Parochi, hostias, vinum ad vsu comunioni populi, quam omni anni tempore etiā in Pascha agent, candelas die festo Purificationis, aut oliuas parochialibus suis stato eo die Dominico distribuendas parent sumptibus suis, proposita multa graui, si vnquam defecerint. Vbi tamen vsus iudicio Visitatoris probatus est, vt parochialium impensis, aut confratriarum, aut fabricę ecclesię sumptu, aliave ratione id præstetur, eumpię seruari iubebit.

Prou. 4. de
fact. Miss. §.
Episcopus
in facultate.
pa. 148.

De Missarum celebrandarum munere non suscipiendo à parcho, præter id quod ex parochialis curę officio sustinet, nisi ex facultate scripta.

Quę facultas ne ab alio, quàm à nobis, cum Mediolani sumus, cuiquā concedat. Id Parochi seruent multa stipendij constituta, aliq; grauiori arbitrato nostro.

Prou. 4. de
paroch. §.
Oblationū.
pa. 165.

De oblationibus die Dominico & festo in Missa parochiali colligendis, ad præscriptū Concilij provincialis quarti. Ita tamē, vt vbi ex consuetudine iā vel fabricę ecclesię, vel scholę sanctissimi Sacramenti, vel alteri pio vsui attributę, ea ob causā sūt, ne à parochis subtrahant sed eidem fabricę scholęq; acquirantur.

Ibid.
Syno. 2. dec.
21. pag. 340.
Syno. 4. dec.
31. pag. 366.

Vbi pia aliqua consuetudo est oblationum, quę à populo ecclesię fiant, retineatur: & mane in Missę sacrificio illę præstentur ad præscriptum conciliorum. Parochus vnusquisq; vrbis de festo Dñi cā præcedete, in qua oblationes ab vna-

quaq; regione publicę certo ordine sūt, præmoneat populū, vt ne conquirendis cleemosinis, & earum oblationū occasione instrumēta musicalia per vrbē adhibeantur, aliq; præterea præstent ad præscriptum decreti nostri diocesani.

De stationibus, indulgentijs, processionibus, officijsq; mortuorum à parcho die Dominico promulgandis: & de oratione item populi intrā Missarum solēnia ab ipso quoq; denuncianda ad præscriptum concilij provincialis tertij.

Prou. 3. de
par. §. Domi-
nicis. pa. 98.

De denunciatione matrimoniorū, dierum festorū, vigiliarū, seu ieiuniorū, & huiusmodi parochialia officia omnia intrā Missę cōuentualis solēnia præstentur vbi collegiata ecclesię sūt parochiales. Visitator regionarius vrbis, & Vicarius diocesanus mensis spatio nobis tabellā scriptā mittat, in qua ordine scriptę sint formulę omnes, quibus in regione sua parochi vtuntur, ad vigilias, diesq; festos, processiones, officia mortuorū, matrimoniaq; denuncianda, ad res item amissas aut inuentas euulgādas, & ad alia cuiusvis generis.

De enunciandis ieiunijs, vigilijs, diebus festis, processionibus, votis, officijs mortuorum, matrimonijs, rebus item amissis, inuētis, ceterisq; forma seruetur, quę præscripta in hoc libro edetur. Baptizatorum, confirmatorum, matrimoniorūq; iunctorum nomina, animarum item statum, parochus vnusquisque in libros referat ex formula præscripta.

De facultate scripta impetranda à parochis pueros docentibus.

Prou. 4. de
paroc. §. Ne-
que præterea.
pa. 166.

Quam facultatem qui mensium duorum spatio ab editione huius libri nō impetrarint, nummis aureis quatuor multentur, aliq; grauiori arbitrato nostro.

Quam multam Vicarius diocesanus, & Visitator regionarius vrbis exequatur sedulo.

De infirmis in vicinia parochiali à parcho quotidie visitandis post Missę celebrationem.

Prou. 5. de
fact. extr. vñ
ctio. §.
Quod conc.
pa. 273.

De cura ecclesiasticorum infirmorū, & spirituali, & temporalī, ad præscriptum conciliorum.

Pro. 2. tit. 1.
ec. 15 pag.
67.

In quā curā qua decet pietate & charitate, parochi omnes tam vrbis quā diocesis, & Vicarij item diocesani incūbant.

Prou. 6. de
paroch. pa.
301.

AEDES parochiales, sacerdotalesve, & domicilia colonorum pariete omnino distinguantur trium mensium spatio, aut breviori et tempore, prout Visitator constituerit, ex forma et ad eodē prescripta: multa autem si nummum aureorum viginti quinque ei proposita, qui ad constitutionem tempus id non praestiterit. Quae autem aedes ex visitationis decreto iam distinctae & separatae esse debeant, id praestetur mensis spatio, multa eadem constituta: culpa vero & negligentiae praeterita nomine à Vicario generalis, & criminali contra negligentes agatur multa executione.

MONITA

Executionis Decretorum, quae ad visitationem pertinent.

Pro. 4. de Visit. §. At vero. pag. 172. Ibid. §. Hanc ipsa.

DE populi studio paulo ante visitationis tempus, pastoralibus literis inflamando ad sacram confessionem, & communionem, orationemque pro salutari visitationis successo.

De oratione quadraginta horarum triduo ante visitationem à parochio instituenda, & habenda.

Quae omnia ut religiosius & faciliusificentur, Visitator, aut eo impedito, alius quem nos delegerimus, aliquot ante diebus quā visitandi munus aggrediamur, ad pagos, vicos, locaque singula plebis de cuius visitatione agitur, se conferet, adiunctis secum duobus pluribusve confessoribus probatis. Eo cum venerit, vel ipse, vel alius idoneus sacerdos adventum nostrum ob visitationem praeconabit, grauique & salutari concione populum lectis etiam nostris de visitatione literis pastoralibus vehementer ad ea hortetur, quae ad spirituales preparationem ab eo praestari conuenit.

Confessarii autem quos secum duxerit, ut audiendis confessionibus singulorum populorum assidue incumbant, recte curet pro ratione ordine locorum, quo illos mittere opportunius esse viderit. Atque is quidem alios etiam confessarios, etiam parochos (quos tamen potius de longinquis plebibus deligat) adiungere poterit, prout opus esse censuerit. Et verò quod

de edificiis, instructionibusque promulgandis, de ijs parandis quae ad visitationem pertinent, de reliquisque omnibus praestandis in concilio provinciali quarto constituta sunt, ipse locis singulis ea omnia exequi curet diligenter. Ecclesias praeterea, apparatusque omnem, quoad eius fieri poterit, ipse ante inspiciat, & nos aduenemus.

Populo ite aditu praebat, & potestatem faciat se conueniendi, secumque colloquendi. Si quae visitationis causa aliquid vel perquirendum, vel testificandum erit, si quae illae causae, aut agenda sunt, vel transigenda, decidenda, quae nostram praesentiam non desiderant, id omne exequi ipse studeat: ut ne cum venerimus, ob eas causas diutius in visitationis munere versari necesse habeamus.

Vnusquisque parochus visitationis tempore, in ecclesia sacristiaque instructa, & ornanda, in scripturis, instrumentis, inventariis, iudiciis, testificationibus ceterisque omnibus ex concilii provincialis quarti decreto apparandis, diligenter, & assidue sint: ideo à confessionibus audiendis abstinere, ijs praesertim locis, quod confessarii antea missi sunt, aut ubi nos praesentes adierimus, nisi aliquando aliter faciendum censuerimus.

Idem habeat exemplar omnium indicium, quos Visitatoribus exhibere debet ex decreto concilii provincialis quarti. Quae in re hoc videat, atque efficiat, ut earum rerum quae notam infamiae inure re possunt indices separatos habeat.

De Cancellaria Archiepiscopali.

QVECVQVE edita, decreta, monita, literae ite scribunt, & duntur, tam pastorales, quam etiam illae, quae uniuerse, aut ad Vicarios diocesanos, aut ad parochos, clerumve à nobis nostrave auctoritate mittitur, Cancellarius Archiepiscopalis ea omnia et singula codices certo loco in cancellaria asseruent perpetuo. Exemplaria testificationum, informationum, aliarumque causarum, & questionum criminalium, quae fori, cancellariique Archiepiscopalis nomine à Vicario diocesano conficiuntur, denuo assignata, ad Vicarium nostrum generalem aut criminalem mittantur, ut in cancellaria nostra asseruentur.

Qui

Ibidem.

Qui Vicarius, & notario, & alijs etiam, qui eo in genere operam nauauerint, debitam mercedem statim persolui iubeat, cancellariæ pecunia, alia ve ratione, ac si necesse erit, ex ærario multarum.

MONITA.

Executionis Decretorum, quæ ad bona Ecclesiastica pertinent.

Tit. 3. decret.
21. pag. 72.

DE bonis ecclesiasticis melioribus reddendis, præstetur, quod decretum est in concilio provinciali secundo. In qua re Visitatores omni diligenti ratione, etiam fructuum sequestro illud curent, ut ea bona ubiq; illorum, qui beneficium obtinent, impensis, quatenus opus est, meliora reddantur omnino.

Id. decret.
21.

De syngraphis, aut confessionibus locationum, liuellarum ecclesiasticorum, publico instrumento conficiendi, ex decreto concilii provincialis secundi. Id præstetur multa poenæ constituta emissionis dimidiæ partis fructuum vnius anni.

Hæcque omnis executio Visitatoris sit, & Vicarij diocesani.

De mendicantibus.

CONTRA medicos nulla inuale tudine morbove affectos, & alios quoscunq; qui sine facultate scripta eleemosinam in diocesi querant, Vicarius foraneus agat, utq; illorum delicta, & nequitia, vel malitia potius consulatur, ad congregationem mendicantium referatur.

Idem ab eo præstetur contra illos, qui sine ea facultate eleemosinam monialium nomine in diocesi conquirunt: & præterea contra moniales ipsas, quæ alienæ diocesis sunt.

De capsulis, vasculo, mēsa, sine facultate scripta non exponendis ad usum colligendi eleemosinas, id omne præstetur, quod sancitum est in concilio provinciali quarto.

Id ipsum omne, tum de facultate scripta, tum de duabus clauibus, seruetur, & præstetur itidem de capsulis, seu busulis eleemosinarijs, qui alicuius, vel ecclesiæ, vel scholæ, vel loci pii, vel alterius pii instituti per urbem diocesimve circumferuntur.

Quæ capsulæ eleemosinariæ cōstitæ sint

ad præscriptum formulæ nostræ, ac præterea à deputato nostro obsignatæ signo S. Ambrosij.

Alioqui Vicarius diocesanus, & præterea Visitator regionalis urbis illas auferri; & qui easdem circumferunt, puniri curent Vicarius noster, & Generalis; & Criminalis: cui utriusque hanc curam delegamus.

De Regularibus.

VICARIO diocesano, aut parcho, antequam regulares ad eleemosinas in Vicariatu viciniaq; parochiali conquirendas admittantur, eorum facultas exhibeatur.

Is autem omni modestia videat, an vniuersè, an verò speciatim ad certa loca tantummodo ea facultas pertineat: sicque ne limites facultatis ab ijs excedi patiatur.

Parochus autem si quid in ea re dubij erit, Vicarium diocesenum consulat.

Vicario vnicuique diocesano facultatem delegabimus agendi contra regulares delinquentes in casibus, in quibus contra eos agere Episcopus potest de iure, tam auctoritate ordinaria, quam ex Concilio Tridentino aliterve delegata.

Quæ tamen facultate Vicarius diocesanus utatur omni moderatione, & prudentia. Quæ generatim ad hæc monita

pertinent.

QVÆCUNQVE executio inferioribus delegata est, eadem superioribus etiam commissa censeatur: ita ut quæ parochi præstare debent, in illis ipsis exequendis Vicarius diocesanus, & Visitatores, & Vicarij superiores, pro suo cuique officio incumbant diligentissimè.

Quicunq; monitis, decretis, eorumque executioni non paruerint, etiam ubi in illis ipsis certa poena constituta est, aliam præterea penam subeant arbitrio Vicarij Generalis, aut Visitatoris.

Multa poenæq; in tabella constitutæ, quæ de erratorum multis iam pridem edita est, si in hoc monitorum decretorumq; libro grauiores sancitæ non sunt, quam in ea ipsa erratorum tabella, ut ad eiusdem tabulæ præscriptum persoluantur, officium curaq; sit vniuscuiusq; Visitatoris, & Vicarij diocesani.

EDICTA

EDICTA VARIA ORDINATIONES.

ET DECRETIS.

*Ab Illustriss. & Reuerendiss. Carolo Sanctæ Prædix Presbytero
Cardinali Archiepiscopo Mediolani varijs tem-
poribus promulgata.*

PROXIMO Cœci-
lijs Prouincialibus
Synodisq; Diœcesâ
nis loco subiecimus
edicta, & ordinatio-
nes, varijs de rebus
diuersisq; tempori-
bus promulgatas. Hæc enim omnia eâ-
dem etiam quam conciliaria ipsa decre-
ta vim habent. In ijs autem disponen-
dis non eam ordinem secuti sumus, quo
illa edita sunt (nec enim id commodè
prestari potuit) sed sic ea disposuimus,
quemadmodum rerum ipsarum natura,
ac dignitas postulare visa est. Ad extre-
mum quoq; partis huius addita sunt de-
creta generalia Visitatoris Apostolici
Mediolanensis Ecclesiæ. cum enim illa
ad urbem hanc nostram, & Diœcesim
pertineant (quamobrem etiam in Syn-
odo Diœcesana promulgata sunt de
suggeru; in aliqua certè huius volumi-
nis parte collocari debuerunt.

EDICTVM DE HÆRETICIS,

Hereticumve nomine suspectis, & ijs
item denunciandis, qui hereticorum li-
bros, scripta, aut alia id generis Sedis
Apostolicæ auctoritate quouis modo
prohibita legunt, vel apud se habent.

Carolus Borromæus S. R. E. Tit. S.
Prædix Presb. Cardinalis, Dei & A-
postolicæ Sedis gratia Archiepiscopus
sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ, Vniuer-
sis, & singulis vrbis, & diœcesis nostræ
fidelibus Salutem in Domino.

CVM viam veritatis tanquam ma-
gistri mendaces heretici fugientes,

& à corpore CHRISTI, quod est
Ecclesiæ, segregati, iamq; serui Satanæ
facti, nihil non agant, ac moliantur, vt
seducant multos; & vt lupi rapaces dissi-
pant gregem Domini: contra eos sanè
quidem omnium cõmunis esse debet vi-
gilantia, quoniam contra communes ho-
stes pro cõmuni salute suscipitur.

Quare nos pastoralis curæ, & solitudi-
nis spiritu inducti, vt & quod in nostro
munere positum est, agamus; & ceteri à
nobis item admoniti, quas CHRIS-
TO Domino atque ecclesiæ debent
officij partes, in re salutari, & planè
necessaria non prætermittant, ac ne in
iudicio CHRISTI rei sint de si-
lento, etiam si non contaminentur as-
sensu: hoc edicto, quod de hæreticis de-
nunciandis promulgandum quotannis
concilij nostri prouincialis secundi de-
creto constituimus, omnes & singulos
huius vrbis diœcesisq; nostræ homines,
tum ecclesiasticos, tum laicos, etiam
quouis dignitate, gradu, honoreve præ-
ditos, monemus, eisdemque in virtute
sanctæ obedientiæ, pœnaque excommu-
nicationis latæ sententiæ: proposita id
iubemus, vt si eorum quispiam iam scit
cuiusvis sectæ hereticos, aut hæresis no-
mine infames suspectosve homines; aut
quouis modo à fide catholica aberran-
tes; aut eorum sectatores, fautores, de-
fensores, illis credentes, aut quempiam,
qui vel hæreticalia verba protulerit,
vel qui hereticale quidquam egerit fe-
ceritve, vel qui hereticorum libros, scri-
pta, aliave id generis Sedis Apostolicæ
auctoritate quouis modo prohibita le-
git, legeritve, aut apud se habet, habue-
ritve;

Tit. I. de
I. pag. 61.

Tit. de Ad.
profess.
pag. 1.

vire, decem ad summum diebus post-
dicti huius promulgationem; si verò
sciet in posterum; viginti diebus post-
quam id norit, illos omnes, & singulos
nobis, aut Reuerendo Patri in hoc statu
Mediolanensi hæreticæ prauitatis In-
fitori denunciare.

Parochis præterea nostris vniuersis,
ac singulis, cū ea omnia, que primo pro-
uinciali concilio eisdem hoc de gene-
re præscripta sunt, tum etiam id modò
ediciamus atque iubemus, vt edictum hoc
latino, & vulgari sermone expressum,
perpetuè bis in singulis annis, semel
Quadragesimæ initio, iterum in eūdo
mini Aduentū, publicè in sua quisque pa-
rochiali Ecclesia cum in Missa frequen-
tior populus adest, de scripto pronun-
cient, ac promulgent.

In quarum rerum fidem edictum hoc fi-
gillo nostro munitum, & Cancellarij no-
stri manu signatum, in Metropolitana
Ecclesia nostra, quodumque Archiepiscopo
passum valuis, & alijs locis in quibus af-
figi moris est, publicè proponi, & affigi
item iussimus.

Dat. ex Edibus Archiepiscopalis die
vigesimo Decembris 1570.

E D I C T U M
Hæresis denuncijno Hereticis, sospetti di
Heresia, & quelli ancora che leg-
gono, & hanno presso di loro
libri d'Hereticis,
Scritti, & Compositioni altre tali in
qual si voglia modo prohibite per
autorità della Santa Sede
Apostolica.

Quale si deue publicare nella Domeni-
ca prima di Quaresima,
edell'Aduento.

Carlo Borromeo Prete Cardinale
della Santa Romana Chiesa del Tit. di
Santa Prassede, per gratia di Dio, & del-
la Sede Apostolica Arcivescovo della
Santa Chiesa di Milano, & tutti, & cias-
cun fedeli della Città, & Diocesi no-
stra salute nel Signore.

Come si ha a fare che gli Heretici fug-
gendo come maestri, bugiardi, &

via della verità, & separati dal corpo
mistico di Christo, che è la Chiesa, fat-
tigia serui, & ministri di Satanasso, ten-
tino ogni via, & machinino per sedurre
molti, & per dissipare come lupi rapa-
ci, il gregge del Signore; deue esser pe-
rò veramente contra di loro vna com-
mune vigilanza di tutti, poscia che per
commune salute tal diligenza s'abbrac-
cia contra comuni nimici.

La onde Noi mossi da spirito di soleci-
tudine, & cura pastorale, & accioche ef-
sequiamo quel che è debito dell'officio
nostro, & parimente gli altri ammoni-
ti da noi, non pretermettino le parti
dell'officio, che in cosa così salutifera,
& necessaria deuono al Signore Giesu
Christo, & alla Chiesa Santa, nè siano
nel giudicio di Christo, rei, & colpeuo-
li di silenzio, se bene non sono nel con-
sentire di colpa macchiati: con questo
Editto, quale per decreto del secondo
Concilio nostro provinciale hauemo
statuito, che sia ogni anno publicato,
affinche gli Heretici siano denunciati,
ammonemo tutte, & ciascuna persone
di questa Città, & Diocesi nostra, così
Ecclesiastici, come secolari, etiam di
qual si voglia dignità, grado, & hono-
re siano, & alle medesime persone com-
mandiamo in virtù di santa obedièn-
za, & sotto pena di scomunicazione
latæ sententiæ, che se alcuno d'essi ho-
ratiene notizia di Heretici di qualon-
che setta si siano, d'huomini infami, &
sospetti d'Heresia, & che in qual si vo-
glia modo deuiano alla Fede Catoli-
ca, & che sappia lor seguaci, fautori, de-
fensori, & credenti a loro, & alcuni, qua-
li habbino detto alcuna parola Hereti-
ca, & fatto qualche atto, & cosa da He-
retico; ouero alcuni, che leggino, &
habbino letto; & che tenghino, & ha-
bino tenuto presso di se libri d'Hereti-
ci, scritti, & altre compositioni tali
in qualonche modo prohibite per au-
torità della Sede Apostolica, debba al-
più lungo, dieci giorni dopò la promul-
gatione di questo Editto, denunciare
tutti, & ciascuno talia Noi, dal Reue-
rendo Padre Inquisitore di questa Cit-
tà, & Stato di Milano; E se nell'auue-
nire saprà tal cosa, sia tenuto parimete
a de-

à denonciarla venti giorni dopò che sarà peruenuta à sua notitia.

In oltre commettemo, & commadiamo à tutti, & ciascuno Curati nostri, che oltre la piena offeruanza di tutto quello, che in tal materia è stato loro prefritto nel primo concilio prouinciale, etiandio sempre due volte ogni anno, cioè vna volta nel principio di Quaresima, & l'altra nell'Aduento del Signore legghino, & publichino volgarmente questo Editto nelle loro Chiese publicamente, quando si dice la Messa nella maggior frequenza del popolo. In fede delle quali cose habbiamo comamandato, che questo Editto segnato col nostro sigillo, & sottoscritto per mano del Cancelliero della nostra Corte Archiepiscopale, sia posto in publico, & attaccato alle Porte della Chiesa nostra Metropolitana, & del Palazzo Archiepiscopale, & in altri luoghi soliti.

Dat. nel Palazzo nostro Archiepiscopale il dì decimoquarto di Ottobre. 1572.

S O M M A R I O.

Q Valonque persona ha notitia d'alcuna setta d'Heretici, e di persone sospette d'heresia, o che in qual si voglia modo deuiano dalla fede Catholica, o vero d'alcuni habbino detto parola alcuna Heretica, o fatto qualche atto, e cosa da Heretico, ouero che legghino, o tenghino, o habbino letto, o tenuto presso di se libri d'heretici, scritti, o altre compositioni in qualunque modo prohibite dalla Santa Sede Apostolica, o che sappia e lor seguaci, fautori, difensori, o credenti à loro, sia tenuto fra dieci giorni all'hora prossimi seguenti dopò la publicatione di questo Editto, parimete chi per l'auuenire sapia tal cosa, debbi fra vinti simili da poi che si haurà hauuto notitia, denonciare questi tali, e ciascun di loro al Reuerendissimo Monsig. Arcivescovo, o al Reuerendo Padre Inquisitore di Milano, altrimenti s'intendino esser, & siano incorsi senza altra dichiarazione da farsi in pena di scomunicazione.

L E T E R A A P A R O C H I
per quelli che vanno à terre

d'Heretici.
Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis,
Archiepiscopus Mediolani.

R E V E R E N D O Parochio: Hainteso N. S. che alcuni di questa Città, & Diocesi di Milano, con occasione di mercantia, o altri pretesti, vanno fuori in vari luoghi doue sono Heretici, con manifesto pericolo, che per tal pratica vengano à preiudicare, & deuolare dalla Santa Fede Catholica, & ritornando poi, vanno anco disseminando il veneno dell'heresia in questi paesi. Al qual pericolo volendo Sua Santità dare ogni rimedio opportuno, ci ha commesso di ordinare, si come ordiniamo in virtù della presente, auiso, & lettera nostra.

Chè niuno di qual si voglia stato, grado, & conditione, presuma di andare in simili luoghi, se prima non ne otterrà la licenza in iscritto da noi, o nostro Vicario Generale, ouero dal Reuerendo Padre Inquisitore. Questa licenza si darà gratis senza spesa alcuna, & con hauere consideratione alla qualità delle persone, & alla loro conseruatione nella purità della Santa fede Catholica Romana.

Contra tutti quelli che partiranno senza licenza, o non offerueranno le conditioni prescritte nella licenza sudetta, si procederà dal Tribunale nostro Archiepiscopale, & dal Reuer. Padre Inquisitore, con pene, & censure ad arbitrio de Giudici, etià come contra sospetti di heresia, conforme alla giustizia.

E perche di questo ordine, & prohibitione nessuno possa pretendere ignoranza, vi ordiniamo, che publiciate quanto prima con la presenza di due o tre testimonij all'altare fra la Messa parochiale in tre giorni di festa questa nostra lettera; & di questa publicatione nel lo spatio d'un mese dopò diate relatione sottoscritta da voi, & dalli sudetti testimonij alla nostra Cancellaria. Dopò anco fra l'anno leggerete la medesima lettera alcuna volta, secondo che vedrete essere expediente.

Lu ol-

In oltre farete ogni esatta diligēza, per raccogliere, & esibire nel termine d'un mese nota di tutti quelli, che hora si trouano fuora in simili paesi; splicando il luogo doue sono, & l'occasione, & l'esercitio loro, & il tempo che sono dimorati fuori in quelle parti.
Dall'Arciuescouato di Milano il 21. di Aprile. 1586.

E D I T T O.

Che non si tengano Bibbie volgari, nè Libri di controuersie con gli Heretici.

Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis Tit. Sanctæ Prædix, & Mediolanensis Archiepiscopus, &c.

NON conuenēdosi, che i misterij della sacra Scrittura siano da tutto il popolo indifferentemente letti, & esaminati; poi che per l'altezza loro, & imperitia di molti, possono gli animi semplici facilmete implicarsi in varij errori, & restar oppressi. Però con gran ragione, & consiglio è stato in diuersi tēpi proueduto, che la sacra Biblia volgare, & i libri di controuersie con gli Heretici, non fullero à tutti egualmente permessi, ma solo à persone con maturo delecto approuate; si come nel sacro Indice Romano publicato in esecutione del sacro Concilio di Trento, e di poi più strettamente è stato ordinato.

Di qui è che noi per il Pastorale nostro officio volendo diligentemente essequire i sudetti ordini; commandiamo generalmente à tutti, e ciascuno della Città, & Diocesi nostra, così Librari, & Stampatori, come altri di qualunque stato, grado, sesso, & conditione, tanto secolari quanto Ecclesiastici, etiam regolari di qual si voglia ordine; & essenti: che debbano tra termine di giorni dieci, dal dì della publicatione del presente Editto, hauer depositato in mano del Reuer. Monsig. Marc'Antonio Bellino Ordinario del Duomo, & nostro Capelliere Archiepiscopale, tutte le Bibbie volgari, & tutti i libri di controuersie con gli Heretici scritti in lingua volgare, ancorche approbati, & permessi da

noi, & dal Reuerendo Padre Inquisitore, & da nostri Vicarij, & Deputati, etiam con licenza scritta: i quali suspendiamo, & consignamo in deposito come di sopra, sin tanto che si darà da noi altro ordine, à beneficio commune, & seruizio dell'anime; sotto pena à chi nō hauerà obedito, non solamente della perdita d'essi libri, ma etiam di tutte l'altre censure, & pene, da sacri Canon, & constitutioni, & decreti Apostolici, cōtra quelli che ritengono appresso di se libri prohibiti, statuite; alle quali si procederà contra ogn'vno irremissibilmente.

Dat. Romæ in ædibus nostris Sanctæ Prædix die 4. Decembris. 1582.

Carolus Cardinalis Tit. Sanctæ Prædix Archiepiscopus.

Ordini da osseruari da Librari, Stampatori, & altri, secondo le Regole, & Indice di libri prohibiti, intimati, & dati à loro per commissione di Monsig. Illustr. & Reuer. Cardinal Borromeo Arciuescouo, & del Reuer. Padre Inquisitore.

PER essequire quel che altre volte da Sommi Pontefici, & già da Leone Decimo nel Concilio Lateranense, & ultimamente per l'Indice di libri prohibiti, & per constitutioni Prouinciali, & Diocesane di Milano necessaria mente si è costituito, per ouviare alla peste di libri catiui, & perniciosi; si ordina, & commanda.

1. Che ciascun Libraro, & venditor di libri tenghi nelle lor botteghe l'Indice di libri prohibiti, accioche così nel comprare, come nel vendere, serui come deue inuolabilmente le regole d'esso Indice: & nelle visite che per l'auuenire si faranno, & con l'altre diligenze che si vfaranno, non sia trouato colpeuole.

2. Che ciaschedun di loro habbia nelle sue botteghe vn libro, d'inventario di tutti i libri che hora hanno, & haranno per l'auuenire. Qual inuentario sarà da noi sottoscritto, visto, & riconosciuto diligentemente; sotto pena di

na di perdere tutti i libri, che nò saran no descritti in tal'inventario.

3 Che ciascuno d'essi dia in termine d'un mese la copia d'esso Inuétario giústo in mano nostra.

4 Che nissuno di sopradetti possa vendere, ò dar in qual si voglia modo altri libri, eccetto quelli che saranno notati nel detto loro inuentario.

5 Che qualunque di loro hà libri possiti da banda, per ordine che noi gli hauemo dato, secondo che hauemo di tempo in tempo visto i libri, in termine di diece giorni dopò l'intimazione di questi ordini, li mandi alla Santa Inquisitione.

Nec licetia sublatà est penitus in indice nouo. In obseruatione circa quartà regulam.

6 Che Bibie volgari non si possin vendere, se non à quelli che haranno fede, e testimonio d'integrità, e bontà in scritti dal loro Curato, ò Confessore, con licenza, e sottoscrizione nostra.

7 Che libri volgari delle controuersie trà cattolici, & heretici non si vendano à ogni persona, ma in ciò si serui l'ordine, che si è detto delle Bibie volgari.

8 Che i Testi Canonici di qualunque stampa siano, ancora gli vltimamente stampati in Venetia, si tenghino nelle librerie, & vendino purgati secondo la censura di Roma.

9 Che le lettere intitolate di diuersi autori, non si tenghino, e vendino, se non purgate nella maniera, che farà loro ordinato.

10 Che opera veruna di Simon Simonio nè si tenghi, nè si venda.

11 Che le Parafrasi del Flaminio sopra salmi, non si vendino, se non purgate.

12 Che gli Adagi d'Erasmo vltimamente stampati in Parigi, non si tenghino, nè vendino, se non publicati che siano, con la purgatione fatta con l'auttorità della Santa Sede Apostolica.

13 Che il volume intitolato, Theatrum vite humanæ, non si tenghi, nè vendi, se non con la purgatione, che gli sarà data per ordine della Santa Inquisitione.

14 Che il libro intitolato, Orthographia Patrum, parimente non si tenghi, e venda, se non purgato.

15 Item il libro intitolato, La vita della Madonna, non si vendi, se non purgato.

16 Parimente che oltra i notati nell'indice non si possino tenere gl'infrascritti libri.

Liber Petri Pompanatij de incantationibus.

Liber F. Archangeli de Borgonouo, de nomine Iesu, Ferrariz impressus.

Dauid Chitreus.

Hieronymus Noppus.

Paulus Gazzus.

Petrus Palladius.

I Fioretti della Bibia.

Rime del Burchiello.

Le Satire alla Carlona di Andrea Calmo.

Theoderico Nemien. de schismate.

17 Che il libro di questo titolo, Chronologia, authore Gerardo Mercatore, non si tenga, nè venda, se non purgato.

18 Che i libri, quali si hanno da purgare, secondo che è notato nell'Indice, non si possino tenere, nè vendere, nè comprare, auanti che siano purgati da quelli, à quali è commessa questa cura da Nostro Signore.

Che hauendo Librari tai libri, li consegnino all'officio della santa Inquisitione con la nota, accioche con la purgatione li possino recuperare.

19 Che nessun libro, quale si hà secondo l'Indice, ò in altro modo da purgare, ancorche l'inscrizione mostri che sia stato purgato, si possi vendere; se quella purgatione non è stata fatta in Roma, ò in altro modo approuata per auttorità della Santa Sede Apostolica, ouero se non è approuato ò admissso da noi.

20 Che ciascun Libraro mandando altrove à chieder libri, faccia due liste; vna de quali resti nell'officio della Santa Inquisitione, e l'altra sottoscritta per ò da noi, mandi à quello, dal quale chiede i libri.

21 Che se alcun Libraro riceuerà libro, che non sia notato nella lista sottoscrittagli, e quel libro sia cattiuo, ò in qualche modo prohibito; sappia prima d'hauer

d'hauer à perdere tutta la quantità, che gli sarà venuta di tal sorte del libro; dipoi facendosene Inquisitione, se sarà trouato colpeuole, ne sarà castigato se condo meritarà la sua colpa.

22 Che quantunque la lista de libri venuti sarà sottoscritta da noi; però i libri nuoui, che non faranno più comparir in questa Città, non si vendino, nè si mostrino, nè si ponghino à vendere sù le banche sino à tanto, che non siano reuisti diligentemente da noi, & che d'essi libri, colui che li harà hauuti, non habbia in scriptis licenza particolare di poterli vendere.

La qual licenza si serui.

23 Che nò si sballino libri, prima che siano visti da noi.

La lista di quali sarà anche sottoscritta.

24 Che verun Libraro mandi libri fuori, che non mostri la lista à noi.

25 Che nessuno possa comprar libri vecchi, ò libreria lasciata da alcun defunto, che l'Indice di quelli non si mostri prima à noi; se però non constasse notoriamente, che quei libri fossero già permessi ad ogni persona.

26 Parimente che alcun Libraro vendendo à vn altro Libraro la libreria, ò somma de libri, mostri à noi la lista.

27 Che heredi, & esecutori di testamenti, & vltime volontà diano à noi l'inuentario de libri lasciati, prima che loro gli vñno, ò transferischino in qual si voglia modo in altre persone, come si ordina dal Sacro Concilio Tridentino nella decima regola dell'Indice.

28 Che Librari parimente de libri vecchi offeruino come di sopra; & di più ogni mese mostrino à noi i libri, che quel mese haranno comprato.

29 Che niuno Stampatore, Libraro, ò altri che facciano stampar libri ò scritti di qualunque altra sorte, li stampi, se prima il libro ò la scrittura che s'ha da stampare, non è reuisto, approuato, & sottoscritto da noi, & notato in vn libro particolarmente à tal effetto deputato.

30 L'originale d'esso libro ò scrittura, che è per stamparsi, habbia ancora la

sottoscrittione dell'istesso autore.

31 L'approbatione del libro, ò scrittura che si stamperà, si ponga in principio, ò nel fine del libro.

32 Nel libro, ò scrittura stampata, si metta il nome e cognome del stampatore.

33 Finita che sia la stampa del libro, ò della scrittura, il suo originale si dia in mano nostra.

34 Che libri, quali hanno da sua Santità priuilegio sotto pena di scomunica, di non stamparsi se non da quelli, à quali è concesso tal priuilegio, non si stampino da altri, nè vendino se non della stampa di quello, à chi è concesso il priuilegio; se però non constasse, che ad altri fosse concesso di stamparli.

35 Che ciascun Libraro, & Stampatore habbia questi Ordini affissi nella sua libreria, à fine di hauerli à offeruare diligentemente.

36 Qualunque Libraro, ò venditor di libri, ò Stampatore de libri contrasfarà à gli ordini sodetti, cascherà nelle pene ordinate nell'Indice del Sacro Concilio Tridentino, & altre ad arbitrio di Monsig. Illustrissimo Arciuescouo, & R. P. Inquisitore.

E D I T T O

Per la offeruanza delle Feste.

Carlo Cardinale Borromeo Arciuescouo di Milano.

MOLTO ha incaricato il sacro Concilio di Trento ogni Prelato, à fare che nella sua Città e Diocesi li giorni di festa siano celebrati religiosamente, e con diuotione.

Parimente Pio Quinto di santa memoria, per sue bolle rinouando li statuti & Canon antichi sopra l'offeruanza de le feste, fece alcune prouissioni intorno à questo; e strettamente comandò à gli Ordinari de luoghi, che ne procurassino la diligente esecutione, e per questa causa imponessero pene contra li trasgressori ad arbitrio loro.

In conformità & esecutione delle quali cose, nel primo nostro Concilio Provinciale,

Tit. de fest. dier. cultu. p. 6. & 85.

uinciale, & poi più ampiamente nel terzo, si sono fatti alcuni Decreti in questa materia, per i quali specialmente sono stati phibiti gli abusi, e corrottele, che in questa Città, & Diocefi erano più frequenti contra l'osservanza di esse feste, & di maggior disturbo, & impedimento alla loro debita, e conueniente santificatione.

Hora intendiamo con molto dispiacer dell'animo nostro, che in questa Città varie persone, non ostante questo, perseverano in alcune de li sudetti abusi, e corrottele, con pregiudicio non poco dell'honor di Dio, & dell'osservanza che deuono à Sacri Canon, constitutioni de Sommi Pontefici, e Concilij, per autorità de quali habbiamo fatte queste prohibitioni.

E perche questi publici peccati (massime in cosa che spetta al culto Diuino, come è questa) sogliono più grauemente prouocare l'ira di Dio sopra de popoli; & in ogni caso è debito dell'ufficio nostro Pastorale procurar di levarli, e far ogni cosa, perche realmente si essequiscano le sudette prouisioni, & ordini: perciò con questo nostro Editto per prima, seconda, e terza, e perentoria monitione, commandiamo tutte le infraferite cose in virtù di santa obediencia, e sotto pena ad arbitrio nostro, etiamio fino à l'interdetto dall'ingresso della Chiesa, secondo la qualità della colpa, & contumacia di ciascuno: alla qual pena siano tenuti non solo quelli che immediatamente contraueranno, ma ancora chi farà contrauenire altri, come i Padri li Figliuoli, li Padroni, e Maestri, li loro Seruitori, Garzoni, e Lauoranti.

Che ogni persona di qual si voglia stato, conditione, e grado che sia, inuiolabilmente osserui le cose ordinate da noi nel primo, e terzo Concilio Prouinciale, intorno all'osservanza, culto, e santificatione delli giorni di festa.

E l'osservanza, che come di sopra si deuè à ciascuno giorno di festa, sia intera di ventiquattro hore continue, cominciando dalla mezza notte precedente il giorno della festa, sino passata l'altra mezza notte seguente, come habbia

mo dichiarato nel Decreto fatto da noi vltimamente nel Sinodo Diocesano. Dioec. 4. decret. 3. pag. 357.

Et così ordiniamo douersi osseruare da Carrettieri, Cauallanti, e Conduittieri, Barbieri, Sarti, Calzolari, & altri Artegiani, e loro Garzoni, Seruitori, & Lauoranti, e altre persone di qual si voglia arte, professione, & esercizio che siano.

Che specialmènte nelli medemi giorni non si mettino fuori in essa Città, nè si portino intorno per vendere, nè si vendino effettivamente cose non mangiatue, di qual si voglia sorte che siano; nè anco Libri, Imagini, Pitture, Merzarie minute, Fiori, Piante, Vccelli, e simili cose.

Non si véda cosa, che pertenga à gioco di dadi, & carte.

Non si védano, nè diano à fitto mascherare, nè veste ad uso di mascherarsi.

Non si tenghi scuola di scrima, nè di ballare, saltare, e simili cose.

Non essercitino li Ciarlatani, e simili sorte di gente, le sue vane ciancie; nè vendano alcuna cosa, ancor che acque, & altro, sotto pretesto di vender medicamento.

Non si vendino cose mangiatue, che non sieno necessarie al vitto humano di quel giorno.

In queste anco che sono necessarie, si seruino le infraferite Regole.

Non si mettino, & tenghino fuori in vendita nelle piazze che sono auanti alla Chiesa nostra maggiore, nè auanti all'altre Chiese.

Ne meno in altro luogo presso ad essa Chiesa maggiore, nè alle altre per braccia 20. nè in modo alcuno, etiamio con qual si voglia distanza dalla Chiesa, dietro i confini, & territorij delli borghi, terre, e luoghi della Diocesi, ne quali si celebri quel giorno solennemente qualche festa speciale d'essi luoghi.

Ne per vendere esse cose necessarie al vitto, si tenghino in qual si voglia piazza, contrada, & altro luogo in publico tende, & padiglioni, & rastelli con esse robbe affisse, eccetto che il pane per occasione del sole, & della pioggia si possi tener sotto dette tende.

Ne per causa d'occasione di vendere esse

esse robbe, si tengano le botteghe aperte, ma solo sia lecito a tener aperto l'uscio di dette botteghe.

Ne dette robbe, eccetto medicinali, quantunque minute, si vendino dopò il segno del campanone grosso nella Città, e fuori dopò il segno di cāpana, che si darà per ordine nostro in quei luoghi doue sarà bisogno; sino che non sieno passate nel verno le 23. hore, nel resto dell'anno finiti il Vespro e altri diuini officij e la lettione sacra nella Chiesa maggiore, quanto alla Città, & nelle Chiese parochiali quāto alla Diocesi.

I Fornari anco per il medesimo spatio di 24. hore intiere, dalla mezza notte precedete il giorno di festa, alla mezza notte seguente, offeruino di non buttare farina, nè cuocere pane, nè far altri simili attioni pertinenti al loro mestiere: li molinari di nō condurre grano al molino, nè farina alli fornari, nè ad altre case particolari, nè picchiar mole, nè acconciar ruote, nè far'altro essercitio simile nè i molini; se non quando per causa di molte feste continuamente successe l'vna à l'altra, ò per altro publico bisogno haueranno licenza in scritto dalle persone deputate da noi à questo effetto. In fede delle quali cose habbiamo comandato, che questo nostro Editto sottoscritto di mano nostra, e del Cancelliere della nostra Corte Archiepiscopale, sia posto in publico, & attaccato alle porte della Chiesa nostra Metropolitana, e del Palazzo Archiepiscopale: e vogliamo che tal'affissione habbia quella istessa forza, come se à tutti fosse stato particolarmente intimato, notificato, e presentato. Dat. nel Palazzo nostro Archiepis. il 13. di Nouembre. 1574.

E D I T T O

Per la prohibitione di Giostre e spettacoli nelle Domeniche e Feste.

Carolus S. R. E. Card. Tit. S. Praxedis, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus S. Ecclesiæ Mediolanen.

HABBIAMO più volte ammonito tutti, & con lettere, e con ragionamē

ti nostri in Chiesa, e con altri officij di paterna cura; con quanto studio di deuotione, e pietà christiana si douessero celebrare quei sacri giorni della Domenica di Settuagesima, Sessagesima, e Quinquagesima: i quali la sancta Madre Chiesa ammaestrata dallo Spirito santo, celebra con riti, cerimonie, e voci piene di penitenza. Ultimamente poi continuando noi l'oratione, che per istanza del Sereniss. Re Catolico habbiamo instituita, e per li trauagli della Fiandra, e per i bisogni della Chiesa santa, habbiamo ordinato nella presente settimana processioni publiche, e l'oratione solenne delle quaranta hore, e prediche continue nella Chiesa nostra Metropolitana. Con tutto ciò habbiamo visto con le lagrime à gli occhi, & con intimo dolor nostro, quanto poco conto habbiano fatto alcuni, sì di questi officij, come della gratitudine douuta à Dio per la liberatione dalla peste, l'anno passato fatta à questa Città; si anco della afflittione in che siamo, per la perdita del Serenissimo Principe di Spagna, & altri attinenti à sua Maestà Catolica. Anzi (quel che non aspettauamo già mai) habbiamo veduto contra l'istituto di quel sacro tempo, e contra alla dispositione anco de i sacri Canonij, constitutioni de i Sommi Pontefici, decreti Prouinciali fatti in esecuzione del sacro Concilio di Trento, & Editti nostri; violate e profanate con giostre, spettacoli, tornei, balli, maschere, e dissolutioni che ne seguono, quelle santissime Domeniche di Settuagesima, Sessagesima, e Quinquagesima: & quel che aggraua più, à tempo à punto, che celebravamo nella nostra Chiesa Metropolitana i diuini officij, e che portauamo in processione il Santissimo Sacramento, ò che l'haueuamo esposto scoperto sopra l'altar maggiore per l'oratione solenne publica; e quando predicauamo la parola di Dio, & il popolo tutto che era nella Chiesa, con prieghi ad alta voce dimandaua à Dio misericordia; strepitauano quasi su le porte della Chiesa, & intorno tamburri, trombe, carrozze di concorso, gridi, e tumulti di tornei, corriere, giostre, maschere,

I &

& altri simili spettacoli profani, con pubblico, e scandalosissimo disturbo & impedimento di quei diuini officij, e sante orationi, e con irreuerenza del Santissimo Sacramento.

Oltra che disturbi & impedimenti così fatti, erano anco spesse volte nella piazza istessa della Chiesa, e su le strade per doue passauano le processioni, & per doue anco noi andauamo alla Chiesa, di maniera che alle volte fummo in vn certo modo impediti.

Hora intendiamo più oltre, che non ostante i ricordi nostri intorno al celebrare come si deue la Quaresima santamente, con frequentar le stationi, indulgenze, le prediche, le sacre lettioni, i diuini officij, e l'opere di penitenza, si fanno nuouissimi apparecchi, per profanare anco con simili giuochi, spettacoli, giostre, e suiamenti, le Domeniche, e sacro tempo della Quaresima, & massime questa prima Domenica che è domani, giorno così insigne, e che per antichissimo istituto di questa Chiesa è celebrato con officij solenni, e pontificali, & è priuilegiato anco dalla Santa Sede Apostolica con la concessione di plenaria Indulgenza, e con inuito di tutto il popolo alla Santa Communion per questa causa, come per tanti anni à dietro è in offeruanza.

Onde volendo noi per debito dell'officio nostro rimediare à questo publico scandalo, e prouedere alla debita offeruanza de santi giorni delle feste, in effecutione de i sacri Canoni, e Constitutioni de sommi Pontefici, e massime di Pio Quinto di santa memoria, e del sacro Concilio di Trento, e decreti Prouinciali: commendiamo per virtù di questo Editto, che non sia alcuno di qual si voglia preeminenza, dignità, prerogatiua, stato, grado quanto si voglia illustre, ordine, sesso, & conditione, che ardisca nè presuma nella detta Domenica prima, che è domani à gli otto del presente, e nell'altre Domeniche e feste di Quaresima, far giostre, tornei, ò altri spettacoli profani di qual si voglia sorte, nè anco nell'altre domeniche e feste dell'anno, nel tempo che si celebrano i diuini officij nella Chiesa nostra Metropolitana

na; sotto pena di scomunica *Lata Sententia*, da incorrerli ipso facto, tanto da quelli che attualmente giostrassero, facessero tornei, ò altri spettacoli suddetti, quanto da quelli che ne fossero in qual si voglia modo auttori: dalla quale scomunica riseruiamo à noi soli l'assolutione: e sotto pena dell'interdetto dell'ingresso della Chiesa, da incorrerli similmente ipso facto, da quelli che scientemente cooperarano in qual che modo, ò vi staranno presenti, e faranno spettatori, così huomini come donne.

Restando nel resto fermi tutti gli altri Decreti, Editti, e pene altre volte per ordine nostro publicate intorno all'offeruanza della santa Quaresima, e sacri giorni delle Domeniche e feste.

In cuius rei fidem hoc edictum nostrum manu nostra signatum, nostrique Vicecancellarij subscriptione, sigilloque nostro Archiepiscopali S. Ambrosij munitum, Basilicæ nostræ Metropolitanæ, ædiumque Archiepiscopaliū valuis publicè proponi atque affigi mandauimus. Datum Mediolani in ædibus Archiepiscopaliū die 7. Martij. 1579.

O R D I N E

Che non si venda, nè compri in giorno di festa.

Carolus. Cardinalis Archiepisc.

REVER. Parocho. Voi sapete per gli ordini già fatti, e publicati sopra l'offeruanza delle feste, esser prohibito il vendere e comprare qual si voglia sorte di cose, eccetto le mangiatue necessarie al vitto humano solamente di quel dì; le quali però non si potessero tenere esposte, nè vendere, se non alle hore determinate, e con le Botteghe del tutto serrate, eccetto l'vschiolo di esse: e nondimeno si vede tali ordini esser molto negletti, tenendosi da molti aperte le Botteghe, e massime de Posterij, e venderli pollaria, frutti, & altre cose, anco per le Piazze e contrade, quasi come gli altri dì, con publico scandalo, e pernicioso esèpio, che si dà alle altre

Cit.

Questa Indulgenza è stata trasportata nella Quinquagesima.

Città, e luoghi di questa Prouincia, non senza nota di questa religiosa Città; che si veda tollerarsi in essa simili abusi con così manifesta offesa della Diuina Maestà, e tanto detrimento delle anime; che in luogo di santificare le feste con essercitij di deuotione e religione, s'habbino da occupare gli huomini nel vendere, e cõprare, e spesse volte dirbugie, e spergiarare, per auaritia & auaritia di guadagno. Onde volendo noi per debito dell'officio nostro far procedere irremissibilmente contra i transgressori, all'esecutione delle pene contenute ne i sudetti ordini, e specialmente nell'Editto sopra ciò publicato fin del 1574. habbiamo voluto prima ordinarui, si come vi ordiniamo con questa, che la prima festa dopò la riceuuta di questa, non manchiate di fare officio paterno col popolo della vostra Cura, essortando, e pregando ogn'vno nelle viscere del Signore, che voglia di sporsi all'osservanza e debito culto delle feste, con astenersi del tutto da ogni essercitio profano, conforme à gli ordini sudetti: e vi sforzate di far conoscere ad ogn'vno l'officio suo, di dispensare quel sacro tempo tutto fruttuosamente in essercitij santi, e di pietà Christiana; e quanto ciò importi al viuere christiano, & alla salute delle anime: certificando ogn'vno, che si procederà contra i transgressori alle pene sopradette, & anco all'escommunicatio ne, se non stimeranno le altre pene minori. Auuertendo, che nõ solo quelli che vendono; ma anco quelli che comprano, sono violatori delle sacre feste, e partecipi del peccato: però ogn'vno procuri di prouederli il dì innanzi la festa, di quello che le sarà bisogno, almeno fuori di certe poche cose, che si lasciano per l'Editto nostro vendere la mattina per tempo à certi luoghi.

Similmente ricordate ad ogn'vno l'osservanza del conuersare e stare in Chiesa con la debita riuerenza, & honestà, conforme all'Editto nostro sopra ciò publicato nel medesimo anno 1574. & auisate, che non si tolleranno più à modo alcuno, che donne di qual si voglia stato e conditione, entrino, o stiano

in Chiesa, ancor che sia de regolari, senza velo o drappo, che cuopra loro tutto il capo, nel modo prescritto nel sudetto Editto; e publicherete anco per interdetto senza altra monitione tutte quelle, che nella vostra Chiesa contraueranno: alla quale dichiarazione si procederà anco da noi, e nostri Vicarij, etiam ex officio, contra quelle che s'intenderà, e si hauerà informatione, che habbiano contrauenuto, ancor che fossero nelle Chiese de regolari.

Dat. Mediolani ex ædibus Archiepiscopali-
bus die 11. mensis Nouembr. 1581.

O R D I N E

Che non si facciano maschare ne i giorni di festa.

Carolus S.R.E. Card. tit. Sanctæ Præ-
dis, Dei & Apostolica Sedis gratia
Archiepiscopus Sanctæ Ec-
clesiæ Mediolanensis.

CON grande nostro dispiacere vediamo, che etiandio dopò tanti ordini publicati da noi, e per Editti particolari, e per decreti prouinciali, sopra la religiosa osservanza delle feste, sotto diuerse pene, e censure Ecclesiastiche; non cessano però alcuni spiriti inquieti, & perturbatori della Christiana disciplina, d'andar tuttauia profanando quei sacri giorni in diuerse maniere, con maschare, discorrendo per la Città, e facendo di se spettacolo così alieno dalla professione Christiana, suuando sè, & altri da i diuini officij, dalle sacre lettioni e prediche, dalle scuole della Dottrina Christiana, dalle sante stationi, & indulgenze, dalle visite di Chiese, e di luoghi pii, e da altri essercitij; a' quali con ogni feruente studio di pietà in giorni così religiosi, deue attendere il popolo Christiano. Onde noi volendo e per zelo della gloria di Dio, e de i suoi Santi, e per la charità paterna, con la quale susceperatamente nel Signore amiamo tutti, conforme al debito dell'officio nostro pastorale, non la sciar adietro per quanto è in noi diligenza alcuna, in ouare à questi danni spirituali, & à i

scandali, che molti ne nascono; & alla rovina di tant'anime, che ne va congiunta; e per lenar ogni pretesto d'ignoranza, ò dubbio, che alcuno hauesse, ò potesse hauere, se questi tali siano compresi nelle sodette nostre prohibitioni: auisiamo, & ammoniamo ciascuno, qualunque si sia, che si guardi in tutti i modi da quì innanti da profanare quei sacri giorni di santificazione con maschera, e simili altre profanità già esplicate ne i nostri Concilij Prouinciali, & Editi.

Altrimente si procederà contra di loro alla dichiarazione, & esecutione delle pene già in esse proposte, e ad altre anco all'arbitrio nostro.

Commandiamo poi, che le presenti dimande siano lette e publicate nella nostra Chiesa Metropolitana secondo il solito, e da tutti li Parochi di questa Città tra la Messa, e che siano affisse ne' soliti luoghi publici.

In oltre vogliamo che nella Diocesi i Parochi Diocesani medesimamente le legghino & publicchino; subito che le hauueranno hauute.

In cuius rei fidem has manu nostra signatas, subscriptione etiam Cancellarij nostri Archiepiscopalis, & sigillo Sancti Ambrosij patroni communiri volumus. Dat. Mediolani ex aedibus nostris Archiepiscopalis die 27. Ianuarij. 1582.

Carolus Cardinalis tit. Sanctæ Præ-
dis Archiepiscopus.

E D I T T O

Per il conuersar con reuerenza e diuotione nelle Chiese.

Carolo Cardinale Borromeo, Arcieuescono di Milano.

Si deu-
publicare
nella
prima
Domenica
dopo
Pascha,
e nella
terza
di Ottobre.

F V da Gregorio Decimo Sommo Pontefice nel Concilio Generale di Lione santamente statuito, che li fedeli entrino in Chiesa con humiltà e deuotione, la conuersatione loro in esse sia quieta, grata à Dio, & à chi la vede e considera, non solo sia d'ammestramento, ma di edificatione.

Che nelle Chiese cessino qual si voglia conségli, e publici parlameti delle Vniuersità, e compagnie.

Cessino i vani, e molto più li osceni e profani colloquij.

Cessino le confabulationi di qual si voglia sorte.

Siano finalmente al tutto aliene da esse Chiese qualunque altre cose, che possano turbare il diuino officio, & offender gl'occhi della Maestà Diuina; accioche doue si va per dimandar à Dio perdono de' peccati, quì non si dia occasione di peccare, ouero non siano altri depresti commettere peccati.

A gli Ordinarij de' luoghi poi commanda, che facciano obseruare le sudette cose, e con censure Ecclesiastiche per autorità di questo Canone raffrenino le cose di sopra prohibite; & aggiunge altre cose appresso in questa materia.

Per questo medesimo rispetto della dignità e decoro della casa di Dio, e delle cose sante che in essa si trattano, mosso il santo Concilio di Trento, commanda à tutti li Vescouj, & Ordinarij de' luoghi, che nõ tollerino che si celebri il santo sacrificio della Messa, se prima quelli che vi sono presenti, non sono così decentemente composti nell'habito del corpo, che per essi diano manifesto segno d'esser iui presenti, non solo col corpo, ma con la mente, & con deuoto affetto del cuore.

Comanda di più, che leuino dalle Chiese ogni colloquio vano, ragionamenti profani, passeggiamenti, strepiti, e romori, & ogni attione secolare; si che si conosca, & si possa con verità dire, che la Chiesa è casa di Dio, e casa di oratione.

Et in somma che per l'autorità datali da esso santo Concilio, & ancor come Delegati della santa Sede Apostolica, prohibiscano, commandino, corregghino, & ordinino non solo le cose sudette, ma tutte quelle di più; ch'essi giudicaranno conuenirsi alla reuerenza del santo Sacrificio della Messa, e de i diuini officij, & al decente culto e decoro delle Chiese.

E che con censure Ecclesiastiche, & altre pene da costituirsi ad arbitrio loro,

ro,

co, costringhino il popolo Christiano ad osservare inuolabilmente, quanto essi sopra ciò ordinaranno, e comandaranno, non ostante zanco qual si voglia consuetudine.

Volendo similmente Pio Quinto di santa memoria, che li predetti Concilij fossero eseguiti, fra le prime cose che ordinò subito assonto al Ponteficato, fù di comandar per lettere sue Apostoliche, publicate sotto il dì primo Aprile 1566. innouando la costituzione di Gregorio Decimo, che nelle Chiese entri il popolo fedele cō humiltà, e deuotione, & iui stia con silenzio, & iui attenda à deuote orationi; & che tutti con i ginocchi à terra adorino il santissimo Sacramento: quui cessino gl'inhonesti, vani, e profani colloquij, e qualunque altra cosa, che possa portar scandalo, o perturbatione alli diuini officij.

E comanda à gli Ordinarij de'luoghi, che facciano osservare tutte queste cose nelle loro Città, e Diocesi.

Propone anco varie pene à quelli, che contrauenissero, e specialmente contra coloro che nelle Chiese tenessero ragionamenti scurrili, & vsassero parole o segni osceni, o facessero atti inhonesti.

Ordina finalmente varie diligenze per il medesimo fine, del conuersar santamente nella Chiesa.

Hora noi per l'obedienza, che douemo à queste sante Constitutioni de' Sommi Pontefici, e sacri Concilij, e per il debito dell'officio nostro pastorale, in cosa che tanto concerne l'honore di Dio; come questa; habbiamo deliberato mettere con ogni diligenza in executione le sudette ordinationi, giuntamente con li Decreti delli Concilij nostri Prouinciali fatti in questa medesima materia: e specialmente rimediare alle graui, e publiche offese, che in questa Città si fanno à Dio, con la mala conuersatione nelle Chiese, & altri luoghi sacri, e nelle sante processioni, massime doue sia maggior concorso di popolo; come à quelle Chiese, doue è l'Oratione delle Quaranta hore, la Statione di Roma, o qualche'altra concessione d'Indulgenza, o dono spirituale, o la festa propria di quella Chiesa, o al-

tra festa solenne.

I quali disordini sono talmente venuti in colmo, che ci fanno grandemente temere d'alcun seuerò flagello di Dio sopra questa Città, se non vi si piglia presto rimedio tale, che se ne veda vera commendatione.

Oltra che etiam il sacro Aduento del Signore, nel quale siamo entrati, e la celebratione dell'Anno, santo che s'auuicina, maggiormente ci stimolano à prouedere senza dimora alli sudetti abusi; & à far che le feste, e le memorie de Santi si celebrino da tutti (come comanda il sacro Concilio di Tréto) religiosamente; e che le persone deuote nell'andare, e pigliare le Perdonanze, Stationi, Indulgenze, & altri simili doni spirituali, e nell'interuenire alle sacre processioni, e nel visitar le Chiese, e sacre reliquie, almeno non riceuano impedimento, o distrattione da quelli, che con poco timore di Dio, & in perditione dell'anime loro si dano à simili dissolutioni.

Per tanto per auctorità nostra ordinaria, e per quella, che à noi è data dalli sudetti Concilij, & ancor come delegati della Santa Sede Apostolica, con questo nostro Editto per prima, seconda, terza e perentoria monitione, comandiamo à ciascuna persona di qual si voglia grado, stato, o conditione che sia, tutte l'infraferitte cose, sotto pena ad arbitrio nostro, et iandio fino all'interdetto dall'ingresso della Chiesa inclusiuè, e della excommunicatione in subsidio, & altre pene contenute ne i sacri Canonij, e Constitutioni de' Sommi Pontefici, secondo la qualità della colpa, e contumacia di ciascuno.

Niuno Laico entri, e stia nel Choro delli Ecclesiastici, si regolari come secolari, in tempo che si recitano o cantano i Diuini officij.

Niuno qual si voglia ardisca nelle Chiese di questa nostra Città o Diocesi, co' regolari come secolari in alcun tempo passeggiare.

Nè in esse Chiese star fermo in circolo di gente, eccetto per occasione di predica, o lettioni sacre, o altra attione ecclesiastica.

Nè appoggiarsi d'gli Altari, d'al vaso dell'acqua sacra, d'al fonte del Battesimo.

Nè sedere irreuerentemente con le spalle voltate al santissimo Sacramento dell'Altare, d'inconuenientemente mettersi in faccia alle Donne.

Nè meno far romore, d'strepito, d'cosa per la qual si disturbino li Diuini officij.

Non far atti, sguardi, parole, d'segni dishonesti verso alcuna Donna, ancor che impudica.

Nè far ragionamenti, d'trattati di cose oscene, d'profane, d'negotij secolari.

Nè per le cause sudette fermarsi alle porte, nè appressò d'alcuna Chiesa, nella quale sia la Statione, d'Indulgenza, d'Oratione delle Quaranta hore, la festa d'essa Chiesa, d'altra simile occasione di concorso di popolo.

Niuna Donna, di qual si voglia stato, grado, e conditione si sia, entri, d' sia in Chiesa per alcuna causa d'occasione, nè accompagni le sacre processioni col capo che non sia coperto di velo non trasparente, d'Zendale, d'tela, d'altro panno di tal modo, che stiano coperti realmente tutti li capelli.

Niuno stia nelle porte, d' fuori della Chiesa à vedere & vdire la Messa, e Diuini officij; senon doue per la picciolezza della Chiesa non si potesse in modo alcuno star dentro.

Niuno entri in Chiesa con cani d' caccia, nè sparauieri, d'altri simili uccelli, nè con archibugi, nè balestre, nè arma d'hastra, nè simili, eccetto li Alabarrieri de i Magistrati.

Nè appoggi le sudette arme alle porte, d' à muri de Chiesa; nè le ponga in cimiterij, d' in atrij di Chiesa.

Nelle Chiese, nelle quali d'ordine no stro sarà deputato luogo distinto delli huomini da quello delle donne, niuno huomo passi, nè si fermi nel luogo deputato alle donne, nè esse donne in quello de gli huomini.

Non s'accosti alcuno all'Altare, nè al li gradi d'esso, mentre che si celebra la Messa: anzi in simil caso il Sacerdote che vorrà celebrare, faccia discostare ogn'vno: e mentre che egli celebra, il Chierico faccia il medesimo.

Ad essa Messa vadano, e stiano tutti

gli homini con cappè, d'gabbani, d' simili vesti di sopra, secondo la loro conditione, eccetto quelli che per pouertà non possano prouederfene.

E nel resto anco, come commanda il Concilio di Trento, cò habito del corpo talmente composto, che mostrino esser presenti à tanto sacrificio, non solamente col corpo, ma con la mente ancora, e cò deuoto affetto del cuore.

Stiano à tutta la Messa col capo scoperto, e con ambe le ginocchia inginocchiati, fuori che quando si legge l'Euangelio, che si leuino in piedi; & all'hora non sia lecito ad alcuno il sedere, nè anco alle Donne.

Nò si partino dalla Messa, prima che sia finito di leggere l'Euangelio, che si legge dopò la Benedictione del Sacerdote, che si dà nel fine della Messa.

I poveri mendicanti & altri, ancor che deputati da qual si voglia Scuola, Hospedale, d'luogo pio, non vadano per le Chiese, ma stiano alle porte à dimandar la limosina.

Nelle Chiese, & ne i loro Cimiterij & atrij non si facciano cose profane, nè processij, nè se diano sententie nè ciuili nè criminali, nè si facciano contratti di qual si voglia sorte, nè essattioni, nè pubblici parlamenti, sindicati, consigli pubblici, nè gride, nè qual si voglia altro negotio profano.

Nè si tengano cose alcune da vendere, ancor che per causa pia, eccetto però che fuori di esse Chiese ne i Cimiterij si possano vendere candele & cere da offerire, & simili cose pertinenti al culto diuino.

Niuno riponga nelle Chiese, d'tenga riposto grano, legnami, nè altra cosa profana, & indecente.

Niuno vrini, nè getti immonditie in esse Chiese, nè fuori dietro à i muri, nè in atrij d'esse, nè in Cimiterij.

Mentre si fanno le processioni, e particolarmente quando si porta il santissimo Sacramento, e doue per qualche Indulgenza, d'predica, d'festa della Chiesa, d'qual si voglia altra causa è concorso di popolo, si stia, e si vadi in Chiesa, & nelle processioni, con quella reuerenza e modestia, che conuiene in così san-

ce e religiose attioni, osseruando diligentemente tutto quello che in questa parte è stato ordinato ne i nostri Conci lij Prouinciali.

Nelle processioni delle letanie, & altre, niuno porti dietro, ò metta fuori in quelle strade e luoghi doue si passa, cosa alcuna da mangiare, nè da bere, ò per se, ò per vendere ad altri.

Comandiamo ancora à tutti li Capitoli, Rettori, Vicarij, Sacristi, Ostiarij, & altri Custodi della Chiesa Metropolitana, delle Collegiate, e Parochiali, che ammoniscano tutti i prefati delinquenti nelle Chiese; & che non permettano, che in esse si facciano le cose di sopra prohibite, ouero almeno ne auuertiscano noj; ò gli Officiali nostri nel qual officio se faranno negligenti, incorrano la pena di pagar duoi Scudi per ciascuna volta, conforme allà Bolla sudetta di Pio Quinto di santa memoria.

Ricordiamo anco à Religiosi ouero Regolari, il comandamento che à loro è fatto nella detta Bolla in virtù di santa obedièza, di douer deputare qual ch'vno nelle lor Chiese, che scacci fuori questi tali; E se faranno in ciò negligenti, vuole che siano grauissimamente ripresi dall'Ordinario; e recusando essi d'obedire, incorrano in grauissime pene in essa Bolla contenute.

E per questo li ammoniamo, e preghiamo nelle viscere del Signore, che per riverenza & honore di Dio, e per essequire il sudetto Concilio di Trento, e Bolla di Pio Quinto, & anco l'altre Bolle del medesimo Pio Quinto di santa memoria, di 27. Giugno 1566. stampate presso il Concilio nostro primo Prouinciale, facciano esattamente osseruare nelle loro Chiese le sopradette cose.

In fede delle quali cose habbiamo comandato, che questo nostro Editto sottoscritto di mano nostra, e del Cancelliere della nostra Corte Archiepiscopale, sia posto in publico, & attaccato alle porte della Chiesa nostra Metropolitana, e del Palazzo Archiepiscopale; & vogliamo che tal affissione habbia quella istessa forza, come se à tutti fusse stato particolarmente insi-

mato, notificato, e presentato. Dat. nel Palazzo nostro Archiepiscopale il 13. di Nouembre. M. D. LXXIIII.

E D I T T O

Del modo d'andare alla Madonna di S. Celso, & altre Chiese, per occasione d'Indulgenze, stationi, orationi &c.

CAROLVS S. R. E. PRESBY.
Cardinalis Tit. Sanctę Praxedis, Dei & Apostolicę sedis gratia Archiepiscopus. S. Ecclesię Mediolanensis.

N O N possiamo senza gran pregiudicio della conscienza nostra, e pericolo di qualche nuouo flagello e ruina dalla mano di Dio sopra questo popolo, dissimular in esso le publiche offese, che si fanno à sua diuina maestà, nè anco le manifeste occasioni di esse; molto meno quelle, con le quali v'è più apertamente congiunta grauissima ingiuria al diuino culto, come è l'irriuerenza e l'abuso delle Chiese e luoghi sacri, delle feste è solennità de i santi, e di quell'ineestimabil tesoro delle tante indulgenze; del quale con il caro prezzo del suo sangue sparso nella santa Croce, e con i meriti, fatiche, martirij, & morte de i suoi serui & amici ha arricchito Christo Signor nostro la sua cara sposa la Chiesa santa, e per mezzo del suo Vicario in terra ha fatto, è fa alla giornata così abondante parte à questa Città & popolo.

Di qui è che sentiamo grandissimo dolore, in veder con gli occhi nostri troppo ingratemente continuati, e moltiplicati in questa Città varij publici scandali e peccati intorno à queste cose; in tempo specialmente, nel quale la fresca piaga della pestilenza passata, pareua che douesse bastare à frenar in questo tutti quegli anco, ne i quali per altro non fosse nè timor di Dio, nè punto di desiderio della sua propria salute.

Il che è anco tanto maggiormente di vniuersale scandalo à questo popolo, & occasione manifesta à molti de nuou

peccati, quanto che si commettono simili transgressioni nelle parti più frequenti della Città, e ne i luoghi e tempi più sacri e solenni, e di maggior concorso delle genti; nè ciò passa più senza manifesto dispreggio delle constitutioni de sommi Pontefici, de sacri canoni, de concilij, & vltimamente di quello di Trento, e de i Sinodi, & altri ordini da noi publicati in questa materia.

Però vedendo noi, che, nè l'Editto nostro passato, nè tutti gli officij, che infinite volte e con nostre lettere, & in voci habbiamo fatto intorno, a questo, e per noi stessi, e per i Parochi, e Predicatori, & altri nostri ministri, e cooperatori in priuato & in publico, con il popolo tutto, & anco con i Magistrati di questa Città; nè le diligenze fatte sopra ciò da loro, hanno bastato, sin qui a rimediar a si fatti scandali e peccati publici: habbiamo deliberato di aggiungere hora alcune più efficaci provisioni, prima che sia come necessitata la diuina giustizia a castigar peccati così graui, con mandar alcuna vniuersal calamità o eslerminio sopra tutto il popolo, come già hauea cominciato con la pestilenza.

Prima dunque renouiamo l'Editto sotto il dì 13. di Nouembre dell'anno 1574. publicato da noi sopra la conuersatione nelle Chiese; & ordiniamo, che da tutti i parochi di questa Città & diocesi sia di nuouo letto al popolo solennemente fra la Messa insieme con questo nostro secondo Editto, e da tutti, a chi si spetta, obseruato inuiolabilmente l'vno e l'altro.

Poi in oltre per l'officio nostro, e per l'autorità dataci in qualunque modo da sacri canoni, e concilij, e da constitutioni de sommi Pontefici, e specialmente dal sacro Concilio di Trento, anco come delegati della santa Sedia Apostolica, con questo nostro Editto, per prima, seconda, terza e perentoria monitione, commandiamo come qui a basso, in virtù di santa obediencia, e sotto pene ad arbitrio nostro, etiam di interdetto dalla Chiesa inclusiuè, & anco di scomunicazione in sussidio, & altre

pene da incorrerli; e dichiararsi, o infliggerli ad arbitrio nostro, secondo la qualità della colpa, e costumadia di chi contrasfarà.

Che nella Città gli huomini, di qual si voglia stato, grado, e conditione che siano, dopò mezz'hora dal suono del campanone grosso della Chiesa nostra Metropolitana fino a mezzo di, e le donne dal mezzo di sino a sera, non vadano ne i giorni di festa alla Chiesa di S. Maria di San Celso, nè in qual si voglia giorno a quella o altra Chiesa della Città, doue sia all'hora Indulgenza plenaria, o la statione di Roma, ouero si celebri quel giorno la festa principale di detta Chiesa, o per occasione di altra festa, o indulgenza, o altra diuotione frequente di genti.

Che ne anco vadino huomini, ne donne all'oratione delle 40. hore ordinarie in questa Città, in quelle hore che di sopra gli vietamo rispettuamente, eccettuati quelli, a quali per il compartito fattosi dalli nostri deputati, secondo il solito di questa oratione, toccherà d'andarui a quell'hora.

Che in tutti i casi, alle Chiese doue siano l'oratione delle 40. hore, o la statione di Roma, o altra solennità, o concorso di genti come di sopra, nè anco la mattina, vadano donne tutto, nè parte della strada; in altro modo che a piede.

Da tutto ciò eccettuamo le persone, alle quali per infermità, indispositione, grauidanza, o altro ragioneuole impedimento, sarà da noi concessa licenza in scritto di andar altrimenti, o in altro tempo: le quali però quando non offeruino il modo espresso da noi nella licenza, sia nulla la licenza, & esse sottoposte & obligate alle medesime pene.

Eccettuamo anco, che i contadini, & altre persone habitanti di fuori della Città, possano liberamente andar ad ogni Chiesa da tutte le hore in queste occasioni: e gli habitanti di ciascuna parochia possano andare a tutti i tempi alla loro Chiesa parochiale, & alle processioni particolari, che facesse la vicinanza di essa parochia a qual si voglia Chiesa, conuenendoui processionalmente, distinte le donne da gli huomini; e tutto

utto il popolo possa sempre andare alla Chiesa commune matrice de tutti, cioè alla Chiesa Metropolitana; e parimente che tutti possano andare anco nelle hore di sopra prohibite in ogni Chiesa à rdire le prediche, & sacre lettioni.

Eccettuamo anco che i seruidori de le gentildonne possino accompagnarle anche nelle hore, nelle quali vetiamo alli huomini andarui.

Inoltre riseruiamo, è dichiariamo riseruari à noi tutti i peccati mortali, che con parole, gesti, ouero altri atti lasciui si commetteranno da questo giorno innanzi nella Città, ouero nella diocesi, da huomini ò donne, nelle Chiese, è luoghi sacri, è vie publiche, etiam dalle fenestre, e porte delle botteghe, ouero case, nelle occasioni delle donne che vi sono, e passano per andar ò tornar dalle diuotioni dette di sopra: è renochiamo quanto à questi casi hora à noi riseruari, ogni facoltà da noi concessa da qui indietro à qual si voglia confessore: è com mandiamo à tutti i Sacerdoti secolari e regolari sotto pena di scomunicatio ne lata sententia, che non assoluino, chi sarà da qui innanzi, incorso in questi casi riseruari, senza la facoltà scritta da noi, ò dal Reuerendo Ordinario penitenciero maggior della Chiesa nostra Metropolitana: la qual licenza si aldata dopo il presente Editto: è quando anco gli sarà concessa la facoltà di assoluere in simili casi, non assoluano contra la dispositione de i sacri Canon, è decreti del Concilio di Trento, e nostri prouinciali, e tauoletta nostra già publicata de casi riseruari, quelli che haueranno publica è notoriamente peccato, senza che preceda la publica satisfattione, e penitenza.

Questo nostro Editto, & ogni sua dispositione ordiniamo, che habbia vigore fino à tato, che noi veduta vera emendatione, daremo espresamente in scritto altro ordine.

AMMONIAMO POI, essortiamo, e preghiamo per la misericordia di Dio tutti si huomini come donne, che fuori delle hore che habbiamo di sopra vietate distintamente à loro, conuenghi frequente ogniuno alle Chiese, doue è

statione, indulgenza, oratione di quarant'hore, ò altra diuotione.

Che ogniuno si nell'andare, come nel tornare, fughi ragionamenti vani, & altra cosa, che non conuenga alla diuotione, & alla indulgenza perche si va, & in somma qual si voglia cosa, che possa offendere la maestà di Dio.

Che ciascuna donna di qual si voglia grado è conditione, nell'andare alle diuotioni lasci ogni vanità nel vestire e nell'ornarsi, & vadi con ogni santa modestia Christiana, e cò habito demesso.

Quanto poi al velarsi intieramente, come habbiamo ordinato nel nostro Editto nel conuersare santamente in Chiesa, lo faccia ciascuna di maniera, che non habbiamo à effequire contra di loro le censure e pene, come faremo, & habbiamo ordinato che i nostri Vicarij e ministri facciano irremissibilmente per l'auuenire, poiche in alcuna, dopò tanta solitudine nostra, si vede si lunga contumacia, e disobediencia.

In quarum rerum fidem, hoc nostrum edictum sigillo Archiepiscopali Sancti Ambrosij muniti, subscriptioneque Reuerendi Ordinarij Cancellarij nostrae Ecclesiae Mediolanensis signari, idemq; basilicae Metropolitanae nostrae valuis affigi, & ab vnoquoque parcho legi, & promulgari mandauimus. Dati Mediolani, die 8. Martij. 1578.

Carolus Card. tit. S. Praxed. Archiep.

EDICTVM, ET DECRETVM
de Dominica prima Quadragesimae.

Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis
Tit. S. Praxedis, Dei & Apostolicae
Sedis gratia Archiepiscopus sanctae
Ecclesiae Mediolanensis.

DESSIMO à tutti notitia l'anno passato 1576. con vna nostra lettera publicata il primo di Marzo, dopò matura consideratione e consulta fatta, si in Roma, come in questa Città, con persone dotte, religiose, e di molta prudenza, che il principio della Quadrage-

simae

Una secondo il nostro instituto e rito Ambrosiano si è la Domenica, che ne i libri ecclesiastici di questa Chiesa nostra se chiama, DOMINICA IN CAPITE QUADRAGESIMÆ: che è quella, quale immediatamente segue la Domenica di Quinquagesima. Et hora perche nissuno qualunque se sia sotto la cura nostra pastorale, stia, o metta più per l'auuenire in dubbio, se sia tenuto d'osservare quella Domenica, come principio, e giorno veramente di Quadragesima; noi con il presente Editto più espressamente diciamo, dichiariamo, & in oltre decretiamo, ordiniamo, e comandiamo in virtù di santa obediencia, che tutto il nostro clero e popolo della Città e Diocesi di Milano; e qualunque d'esso, per l'auuenire osserui perpetuamente quella istessa Domenica; non altrimenti che l'altre Domeniche che seguono della Quadragesima; & come Domenica, quale è veramente la prima quadragesimale. *ad lib. 3. tit. 1. Però tutto quello, che per costituzioni de sommi Pontefici, o per decreti de Concilij, o per sacri Canoni, o per altre leggi si è comandato della Quadragesima, si quanto à i cibi; & alla prohibitione delle nozze, come alla santa osservanza nel resto; ordiniamo e decretiamo, che eiò habbia luogo da osservarsi nella suddetta Domenica, nel medesimo modo che s'osserva nell'altre Domeniche di Quadragesima. In cuius rei fidem, hoc edictum, nostra, nostri que Cancellarij manu signatum, nostro que item sigillo Archiepiscopali S. Ambrosij munitum, promulgari; & Ecclesie Metropolitanae, ad iur. Archiepiscopaliū valuis publicè affigi mandauimus. Dat. Mediolani in aedibus Archiepiscopalijs die 5. Februarij. 1577.*

ad lib. 3. tit. 1. Però tutto quello, che per costituzioni de sommi Pontefici, o per decreti de Concilij, o per sacri Canoni, o per altre leggi si è comandato della Quadragesima, si quanto à i cibi; & alla prohibitione delle nozze, come alla santa osservanza nel resto; ordiniamo e decretiamo, che eiò habbia luogo da osservarsi nella suddetta Domenica, nel medesimo modo che s'osserva nell'altre Domeniche di Quadragesima. In cuius rei fidem, hoc edictum, nostra, nostri que Cancellarij manu signatum, nostro que item sigillo Archiepiscopali S. Ambrosij munitum, promulgari; & Ecclesie Metropolitanae, ad iur. Archiepiscopaliū valuis publicè affigi mandauimus. Dat. Mediolani in aedibus Archiepiscopalijs die 5. Februarij. 1577.

EDITTO PER L'OSSERVANZA

so della Quadragesima, in esecuzione della resolutione del Concilio di Trento, e del Concilio di Prouinciali. *ad lib. 3. tit. 1. Però tutto quello, che per costituzioni de sommi Pontefici, o per decreti de Concilij, o per sacri Canoni, o per altre leggi si è comandato della Quadragesima, si quanto à i cibi; & alla prohibitione delle nozze, come alla santa osservanza nel resto; ordiniamo e decretiamo, che eiò habbia luogo da osservarsi nella suddetta Domenica, nel medesimo modo che s'osserva nell'altre Domeniche di Quadragesima. In cuius rei fidem, hoc edictum, nostra, nostri que Cancellarij manu signatum, nostro que item sigillo Archiepiscopali S. Ambrosij munitum, promulgari; & Ecclesie Metropolitanae, ad iur. Archiepiscopaliū valuis publicè affigi mandauimus. Dat. Mediolani in aedibus Archiepiscopalijs die 5. Februarij. 1577.*

Ogni tempo, e giorno ci mostra i beneficij di Dio; nè è parte alcuna dell'anno, che sia senza qualche sacro misterio; acciò continuamente ringratiamo Dio delle misericordie e grazie, che ci ha per sua bontà fatte. Ma quando arriuiamo à quei giorni, che sono per i misterij della nostra redentione più celebri & illustri; tanto più sollecitamente dobbiamo esercitarci nella disciplina delle virtù Christiane; accioche siccome i misterij istessi sono per la parte loro maggiori, così noi con l'osservanza nostra auuiamo, quel che ordinariamente sogliamo fare. Se dunque ogni solennità di tempo ricerca, e dal Pastore sollecitudine, & da i popoli osservanza, che si deue alla celebrità di quel solenne misterio; il sacro tempo della Quadragesima fra gli altri particolarmente lo ricerca. Il digiuno quadragesimale consecrato da Christo nostro Signore: fu comandato da gli Apostoli: fu fino da quei tēpi Apostolici osservato perpetuamente in tutta la Chiesa di Dio. E questo tempo quadragesimale come vna decima di tempo, che con maggior diligenza di opere sante dobbiamo à sua diuina Maestà. E tempo, che pieno di misterij, vā innanzi immediatamente non senza misterio alla gran solennità della Pasqua: per la quale, si come scriue Leone santissimo Pontefice, nella Chiesa santa è consecrata la dignità di tutte le solennità: di maniera che ci inuita à maggior profitti spirituali. Onde è, che già così studiosamente il popolo Christiano si preparaua alla religiosa osservanza di questo tempo. Conueniua vna settimana auanti che cominciasse la Quadragesima, nelle Chie-

Se frequentemente à cōfessarsi, à pigliar le penitente: si communicaua poi nella Quadagesima ogni Domenica, & obseruauano alcuni quei giorni quadagesimali con digiuno in pane & acqua; altri in herbe sole, e legumi; & erano alcuni, che vsauano cibi sechi solamente, & quelli anco in poca quantità.

Attendea ciascuno in quei giorni più diligentemente à correggere i suoi costumi; à deponere gli odij, & inimicitie; à conciliarsi pace con tutti; à reprimere la carne, & à castigarla con i cilicij, con le discipline; e spesse volte col giacere e dormire in terra: à far oratione più souuentemente; à piangere i peccati; à dare delle limosine più che ne gli altri giorni dell'anno. Questi erano gli essercitij dell'antica disciplina Christiana. La onde noi, che vnicamente vi amiamo nel Signore, mossi dall'officio nostro, e dalla consideratione di questo sacro tempo, nel quale già si vedea così gran diuotione; e dall'altra banda desiderando, che tempo così religioso sia in maggior obseruanza; & per essequire anco in ciò il decreto del Concilio di Trento, & i Concilij nostri Prouinciali: habbiamo voluto con il presente Editto ordinare e comandare alcune cose, per prouedere à gli abusi; & insieme alcune altre ricordare, come parte ne ricorda fino à hora il padre e protettore A. M. B. R. O. S. I. O. santo; à fin che con tali ricordi eccitiamo anco ogn'vno à ripigliare le buone vsanze, che già erano in questo popolo.

Primieramente dunque per virtù del presente Editto, conforme particolarmente al decreto del Concilio Prouinciale V. commadiamo le cose infra scritte, da obseruarsi inuolabilmente nella Città, e Diocesi nostra.

Che nissuno di qualunque stato, grado, ordine si sia, nella Quadagesima (la quale secondo il rito della nostra Chiesa comincia nella Domenica detta INCAPITE QUADRAGESIMÆ, che è la prima Domenica di essa Quadagesima) mangi carne di veruna sorte, nè oue, nè butiro, latte, formaggio, nè altri cibi, qualunque si siano, vietati nel tempo quadagesimale.

Che cōforme all'obbligo che tutti hanno sotto pena di peccato mortale, ciascuno in ciascun giorno quadagesimale fuora delle Domeniche digiuni, eccettuati quelli, che per l'età sono eccettuati da questo obbligo.

Che i cibi vietati non si ponghino in ogni luogo publicamente à vendere per vso di ammalati, e di infermi, ma solamente in certi luoghi à ciò deputati: che quanto alla carne in Milano sarà la Taglia appresso il Verzero; e per la diocesi si faccia medesimamente la deputazione in qualche luogo simile: e ciò quanto à vendere la carne, si comincia seruire il Venerdì immediate precedente la detta prima Domenica.

Che non si vedino i cibi sodetti à bottega tutta aperta, ma la maggior parte serrata.

Che non si ponghino fuora publicamente su le piazze à vendere, etiam diuota da contadini, o altri.

Che non sia lecito venderli da ogn'vno, ma solamente da quelli, che haueranno licenza in scritto, nella Città dal nostro Vicario generale, nella diocesi dal Vicario foraneo.

Che non si venda ogni sorte di carne, se non di Vitella, o d'altro animale, che à giudicio de medici sia solamente per vso de infermi.

Che non si venda à ogn'vno, ma solamente à chi haurà licenza da i Deputati: à ciò, come qui di sotto.

La quale licenza se non harà tempo determinato, sia à fatto finita, subito che cessala causa per la qual è concessa.

Ma se la detta causa durarà più di dieci giorni; di nuouo si ottenghi la detta licenza, altrimenti s'intenda estinta.

E'l medesimo si faccia di man in mano almeno ogni dieci giorni, fin che sarà bisogno.

Che Hosti, Tauerneri, o altri ch'alloggiano, e danno da mangiare, o tengono camere locande, non tenghino, nè vendino, nè mettino fuori à vendere, nè ponghino in tauola à forastieri, o viandanti, o ad altri, qualunque siano, carne, latiticiui, o altri cibi prohibiti nella Quadagesima: se non haranno particolarmente la licenza in scritto dal detto no-

stro

Pro Vicario generale nella Città, nella Diocesi dal Vicario foraneo.

Che nè anco cibi tali, comprati, ò portati da altri, li cuochino, ò accconcino, ò in altro modo preparino.

Che nè parimente cotti, ò preparati, ò accconcì altroue, lascino mangiare nella loro hostaria, albergo, camera locanda, ò luogo che sia sotto la lor cura, senza la sudetta particolar licenza.

Tutte le sopradette cose, e ciascuna d'esse, noi comandiamo sotto le pene e multe da applicarsi à luoghi pii, penitenze, e censure ordinate da i sacri Canon, e Concilij, e Constitutio di Apostoliche contra i violatori della sacra Quadragesima, & altre anco, etiam dell'interdetto dalla Chiesa, e dalla scomunica in sussidio all'arbitrio nostro, se condo la trasgressione, e la gravità della colpa di qualunque contrafacesse.

ESSORTIAMO poi, e ricordiamo l'infrastrate cose, che altre volte parte ricordate à questo popolo dal suo Pastore Santo Ambrosio, parte da altri santi Padri, parte da noi ne i nostri Concilij Prouinciali, particolarmente nel Quinto, e Sinodi diocesani, hanno à eccitare l'anime de i fedeli, che sono sotto la nostra cura, à maggior profitto spirituale, & à salute loro.

Che ogni vno in questo tempo de Quadragesima cerchi di ritirarsi à disciplina più seuera di vita, e conformarsi à instituti, e costumi conuenienti al detto sacro tempo.

Che ciascun fuga il vestir di seta, e sontuoso; ma vesta conforme al tempo, che è di penitenza, e di digiuno.

Che si lascino à fatto le inimicitie, gli odij, le risse, i rancori, e si habbia pace con tutti.

Che il Christiano procuri di raffrenare gli appetiti carnali, non solo con stretta astinenza, e digiuno; ma anco con cilicij, e discipline.

I maritati, se non tutta la Quadragesima, come mostra il Canone antico; almeno ne i giorni di Domenica, studino d'atenersi d'accordo, si come ciò piace amonisce il santissimo Pontefice Nicolò primo.

In ogni tempo conuiene che il Chri-

stiano s'astenghi da burle, e ciancie: ma in tempo della Quadragesima tanto più diligentemente ha da farlo, quanto più souente, e studiosamente ha di attendere all'oratione, all'astinenza, & ad ogni sorte di penitenza.

Euggerà dunque i solazzi, i ragionamenti vani, & molto più i lasciui, e scandalosi.

Si astenerà dalle caccie, come ben amonisce quel santo Pontefice, nel detto tempo di Quadragesima; nel quale non è lecito mangiare carne, e però non conuiene cercare carne.

Non cercherà in questo tempo delicatezze de cibi quadragesimali, nè meno empirà la tauola con varietà de viuande.

Si guarderà di far conuiti, nè anco le Domeniche di Quadragesima, si come il medemo Pontefice amonisce.

Sarà ciascun più assiduo nell'oratione; con dolore piangerà i suoi, e gli altrui peccati.

Farà limosina ciascuno, purchè possi, più larga; e massime il ricco, come ricorda S. Agostino, quel che col digiuno auanza di non spendere, darà per limosina à i poveri di Christo.

Più spesso conuerà alla Chiesa: starà à gli vfficij diurni, alle orationi, con ogni attentione, e meditatione santa.

Ogni mattina cerchi per ogni modo vdir la Messa.

Ogn'vno si sforzi di vdir la predica: e per questo tenga la bottega serrata à quell'hora.

La mattina si tenghi questa buona vsanza, di non aprire i tribunali, fino che non è finita la predica.

Lettori e professori publici, e maestri di Scuola, conduchino i suoi scuolari alla predica.

Qualunque in altri tempi suole andare, ò stare in villa, nel tempo di Quadragesima procuri di ritirarsi alla Città, & alle terre principali donde sono, per vdir le prediche, i diuini officij, & fare altri esercitij spirituali, che ricerca quel sacro tempo.

Ricordiamo in oltre particolarmente à gl'infermi, come anco habbiamo ordinato nel nostro Concilio Prouinciale secondo; che essendo à loro necessa-

scriptis

scriptis la licenza di mangiare nella Quaresima, carne, ouero oui, butiro, e simili cibi; la vñno moderatamente, e con pietà christiana: nè mangino tali cibi in publico, nè alla presenza di tutti i suoi di casa; ma in luogo appartato, e ritirato, e con vn dolore intimo prendano così fatto cibo; poiche nel tempo che gli altri digiunano, loro non lo possono fare.

I Medici poi, per quel che tocca à loro, si ricordino, che il Christiano ha d'hauer cura del corpo talmente, che maggior conto hà da tener della salute dell'anima.

Però vedano bene, di non partecipare de i peccati d'altri, con la facilità è larghezza loro nel far fede della necessità de cibi prohibiti.

Vltimamente ogn'vno attenda con tanta pietà e diligenza alla santità della vita, che se non ogni giorno, almeno tutte le Domeniche possa santamente comunicarsi: come già fu instituito religioso nella santa Chiesa.

Finalmente effortiamo, & amoniamo tutti, che essendo questo tempo quaresimale; tempo consecrato à digiuno; e tempo di penitenza; ciascuno con l'obbligo che hà, di astenersi da i cibi vietati, s'astenga insieme da ogni sorte di delizie; e sopra ogni cosa fugga il peccato; e l'occasione di peccare.

Il tempo di Quaresima è tempo accettabile, e tempo di salute, che così lo chiama la Chiesa santa.

Ciascuno però cerchi con ogni maggior studio, di piacere à Dio; di far la sua santissima volontà; di spogliarse de i viti; di far bene; e per ogni via essercitarsi per quāto può, nelle virtù, & opere christiane; che quest'è il digiuno, che per bocca d'Isaia profeta Iddio dice che gli è accetto, e grato.

Speriamo, che ogn'vno in questo tempo non perderà tempo; ma che attenderà all'accumularsi gratie, e meriti di vita eterna; il che Iddio conceda per sua diuina misericordia. In quarum rerum testificationem hoc edictum manu nostra signatum, & subscriptione Cancellarij nostrae Ecclesiae Mediolanensis, sigilloq; Archiepiscopali S. Ambrosij mu-

nitum, publicè affigi mandauimus. Huiusmodi; quotannis Dominico die in Quinquagesima, aut alio die festo Dominicae primae Quadragesimae proximè praecedente, de more promulgari iubemus. Dat. Mediolani in aedibus Archiep. die quarto Februarij. 1581.

Deputati à dar le licenze.

Deputiamo nella Città il Reuerendo Canonico Ordinario Penitenciero della nostra Chiesa Metropolitana, à dar licenza, à chi harà necessità di mangiare come di sopra, cibi prohibiti nella Quaresima.

Deputiamo per il medesimo effetto nella Diocesi ciascun Parocho nella sua propria parochia.

Ordiniamo, che nella Città non si dia la sudetta licenza, à chi non esibirà nella forma statuta per ordine nostro la fede del proprio Curato; & anco del Medico, quāto à quelli che lo possono hauere. Il medesimo quāto alla fede del Medico ordiniamo che si offerui nella Diocesi.

In oltre deputiamo per quelli, che pretendono hauer legitimo impedimento, e causa di essere escusati dal digiunare, il proprio Parocho ad approuar la causa, & impedimento loro, e darle la licenza in scriptis: nella qual cosa incarichiamo la coscienza di esso Parocho.

Edictum de sacra ordinatione.

Carolus S. R. E. Presb. Cardinalis Tit. S. Praxedis, Dei & Apostolicae sedis gratia Archiepiscopus S. Ecclesiae Mediolanen.

Magna est sacramenti ordinis dignitas, magnaq; huius dignitatis praestantia: ac magni propterea ponderis est, maximiq; momenti, sacros ordines, & conferre, & suscipere: id quod cum sepe beatus Apostolus Paulus multis verbis doceat; tum aliorum etiam Apostolorum exempla monent; tum sacrosancta praeterea ecclesiae instituta planè declarant: quibus cautum est, sacram ordinationem solenniter haberi certis statis quatuor anni temporibus, orationi & ieiunio consecratis: tum id ipsum itè apertè signi-

significant sanctorum patrum decreta, & illa quidem multa, de eorum qui ordinis sacramento initiari volunt, vita, moribus, genere, patria, ætate, institutione, loci educatione, doctrina, instructioneque in lege Dei, & cæteris virtutibus edita.

Cum igitur summa cura, summaque diligentia, ac sollicitudo plena vigilantia, plenaque prudentia adhibenda sit in dispensatione diuinorum munerum, & ecclesiasticum dignitatum, cuiusmodi sunt in ecclesia clericorum ecclesiasticorumque hominum munera: nos sacram ordinationem proximè solenniter celebraturi, ut ne ordines aut indignis conferantur, aut vitio suscipientium dignitas ordinum minuatur; hæc, partim ex sacrorum Canonum iure, partim ex Pontificum sanctionibus, partim ex patrum regulis, partim ex œcumenica Synodo Tridentina, partim ex nostris provincialibus Concilijs sumpta, hoc nostro edicto comprehensa, eo de genere toto monemus, statuimus, edicimus, ac promulgamus.

Ac primum quidem denunciamus, ab omni sacre ordinationis limine & ingressu arcendos esse omnes & singulos canonicis impedimentis irretitos; veluti minores natu, sacramento chrismatis non confirmatos, rudes & ignaros, criminosos, solenniter penitentes, neophytos, ebrietati & gule deditos, impudicos, lapsos post ordinem susceptum, periuros, usurarios manifestos, infames, ratiocinijs obligatos, seruos, corpore vitiatos, insigniter deformes, illegitimè natos, peregrinos & ignotos, bigamos, irregulares quouis alio modo, suspensos, interdictos, excommunicatos, amentes, morbo caduco laborantes, energumènos, non examinatos & probatos, surtim per saltumve promotos.

Si quis verò huiusmodi, vel alio quouis impedimento, etiam occultè illigatus teneatur, illud planè nobis saltem patefaciat, antequam se sacris istis clericalis militiæ mysterijs obtrudere audeat.

Porrò sciat quisque, sibi ad examen pro quocunque ordine accipiendo adiutum aliter non patere, quam si decenti vestitu clericali indutus, & cum congrua pro sui status & ordinis ratione co-

rona sese coram examinadoribus sistat.

Scriptas quoque ætatis, natalium, aut dispensationis concessæ, beneficii ecclesiastici, vel pensionis, patrimonijve, testificationesque; aliquas decretis provincialibus præscriptas, Vicario nostro generali recognoscendas, illiusque subscriptione signandas ac approbandas quisque initiandus prius exhibeat, quam se examinandum sistat coram examinadoribus: qui & ipsi quoque a nostro Cancellario Archiepiscopali ante oia de huiusmodi testationibus certi instructique reddant.

Quicumque vel tonsura clericali primum initiari, vel ad ordines maiores stata illa ordinationis die per nos promoueri volunt, his literis edicimus atque significamus, ipsos omnes & singulos mense ante statam ordinationis diem ad nos conuenire; tum sua, suorumque parentum, patriæ, parochialisque ecclesiæ in cuius vicinia natus est, & in qua item habitat, nomina; tum præterea (eos scilicet, qui sacrum ordinem susceperunt) beneficium ecclesiasticum, pensionemve, aut patrimonium, aut sponsonem vel cautionem, cuius nomine tituloque vnusquisque eorum sacro ordine initiandus est; rectè diligenterque singula notata ad Reu. Canonicum Ordinarium Cancellarium nostrum Archiepiscopalem afferre.

Omnes verò tum eos ipsos, tum alios qui ordinibus etiam minoribus initiari volunt; si in vrbe illi quidem sunt, feria secunda hebdomadæ ordinationem proximè præcedentis; si verò diocesani, & alij qui extra urbem habitant, ante quartam feriam hebdomadæ in quam sacra ordinatio incidit, ad nos examinis causa iterum conuenire significamus atque edicimus.

Quo tempore omnis, quicumque vel primam tonsuram, vel ordines minores maioresve suscepturus est; ea singula quæ mox infra ordine præscribuntur, de se literis legitime testata nobis faciat. Primò se legitimo matrimonio natum esse, aut ob natalium impedimentum secum super illo ordine quem suscepturus est, dispensatum esse. Præterea se vel origine, vel beneficio ecclesiastico quod in diocesi nostra obtinet, vel decennali domi-

domicilio, vel alia ratione dioecesanum esse; aut familiarem nostrum, qui per triennium nobiscum commoratus sit.

Tum à Parocho, & ludimagistro, eoque quem in quouis studiorum genere audit, aut si in Seminario adscriptus est, ab illius rectore loco parochi obsignatas literas afferat, quibus de vitæ suæ disciplinæ moribusque testatum fiat.

Doctrinæ item Christianæ scholas se frequentasse: id testimonij afferat, vel à præfecto illarum in parochiali vicinia sua constituto, vel ab eo qui omnium id generis scholarum curæ præest.

Hæc præterea testimonia afferet, qui prima tonsura initiari voluerit.

Se sacro chrismate confirmatum esse. In ecclesia frequentius, religiosiusque versatum esse.

Spe esse, se in clericali ordinis disciplina permanurum.

Hoc verò testimonium à parocho, aut ab eo sacerdote habeat, cui in disciplinam à nobis traditus est, postquam clericali ordinis suscipiendi animum voluntatemque nobis patefecit.

Sacram item communionem crebro per annum sumpsisse.

Qui verò aliquo minore maioreve ordine initiandus est, testimonium præter ea quæ supra præscripta sunt, afferat etiâ de his quæ sequuntur.

De prima tonsura, ordineve quem proximè suscepit.

De illius ordinis functionibus à se præstitis: idque testificationis habeat à præfecto ecclesiæ, cui adscriptus est.

In qua verè ac speciatim exprimatur, quas functiones, & quamdiu, & quampiè, & quam decenter rectè riteque præstiterit.

De habitu clericali ad provincialium dioecesanorumque Conciliorum præscriptum post ordinem proximè susceptum à se continuè gestato. Quam testificationem à parocho afferat.

De confessione frequentiori ex decretorum provincialium præscripto: cuius rei testimonium obsignatum ab aliquo Confessario sacerdote probato ad audiendas confessiones clericorum habeat.

De sacra cõmunione, ut decretis provincialibus iussum est, crebrius sumpta.

Hoc autem testatum afferat, vel à parocho, vel à præfecto ecclesiæ in qua adscriptus est, vel ab alio sacerdote qui iussu nostro ministrarit.

Quicumque prima tonsura initiandus, aut alicui maiorum ordinum adscribendus est, ea præterea de se nobis testata faciat. De se ex præscripta formula denunciations in ecclesia cathedrali, tum in propria parochiali, tum in illa etiam, in cuius finibus postremò domiciliū habuit, tū etiâ ubi per nos denique iussū erit, publicè die festo inter Missarum solennia factas.

Qui sacrum ordinem suscepturus est, præter cætera testetur.

Ætatem sanctione Tridentina præscriptam; annos scilicet vigintiduos, si subdiaconatum; viginti tres, si diaconatū; vigintiquinque attigisse, si sacerdotium suscepturus est.

Censum item vel ecclesiasticum vel laicalem, quem & pacificè possideri, & tantum esse verè constet, quantum ad vitæ eius sustentandæ usum satis esse censuerimus; aut census loco, sponsonem certâ cautione factam ab aliquo, seque ad vitæ cultum usu necessaria sunt, illi qui sacris initiandus est, suppeditaturum, saltem donec ei aliunde prouisum sit, eaque donatio, sponsiove verè ac sine fraude dolove facta sit, eiusque tabulæ ritè & rectè confectæ.

De eo autem censu sponsonive factas esse publicè die festo denunciations in inter Missarum solennia, tum in cathedrali Ecclesia, tum in propria parochiali, tū in illa etiam, in cuius finibus postremò domiciliū habuit, tum denique ubi illas fieri per nos iussum erit, tum omnino in parochiali Ecclesia, intra cuius limites maior census siue ecclesiastici, siue alterius generis pars posita est.

Quicumque verò diaconus, aut sacerdos creandus est, id, præter alia, testificationis afferat, se de peccatis omnis antea vitæ in primis confessum, spirituales exercitationes ad decreti in visitatione Apostolica editi, & nostræ Synodi provincialis quartæ præscriptū præstitisse tēporis spatio per nos cõstituto, adhibito sibi duce & moderatore viro religioso, à nobisque in primis pbato.

QVINCUNQUE de vestitu ecclesiastico

Etico, de frequenti sacramentorum usu, de ecclesiasticis functionibus, de vitæ & morû disciplina literas testificationis exhibiturus est, eas recenter datas, aut renouatas confirmatasve afferat, ita scilicet, vt ne vetustiores sint duobus mensibus ante statæ ordinationis diem.

Si verò quis à domicilio suo diu absuerit, quamobrem vetustiores testificationis literæ accipi debeant; recentiores simul, à quibus debet, afferat; eo loco datas, vbi proximè moratus est: & si locus extra diocesim est, ab eiusdem loci Episcopo obſignatas, vel communitas eius auctoritate.

QVI alienæ diœcesis est, hæc ab ordinario suo habeat.

Literas dimissorias de ordine suscipiendi. (do. Literas testificationis de ordine proximè suscepto.

Testimonium scriptum de statis denunciationibus ordinis suscipiendi.

Testimoniū de natalibus, aut de dispensatione legitima super defectu natalium.

Testimonium de functionibus præstitis.

Dispensationē super interstitio, si quando scilicet non confecto illo temporis spatio, quo ex Concilio Tridentino in ordine suscepto versari debet, ad alium maiorem ordinem pro ecclesiæ suæ utilitate ac necessitate Episcopus eum promouendum censuerit.

Testimonium comprobationis scientiæ per examen, aut literas facultatis de examine faciendo.

Testimonium item de vita, & morum honestate.

Testimonium præterea afferat (qui scilicet ordinem sacrum suscepturus est) de patrimonio, vel de titulo, vel de censu, aut sponſione cautione.

Literæ verò dimissorias de ordine suscipiendo, & testimoniales de præstitis functionibus, & de vitæ morumq; honestate, ne vetustiores sint duobus tribusve mensibus à die sacræ ordinationis supputandis.

Si verò alicuius diuturnæ absentia antiquiores etiam literas accipi probari ve postulet; recentius datas à quibus debet, inde afferat, vbi proximè commoratus est: siq; extra diœcesis suæ fines locus est; illas ab eiusdem loci Episcopo

obſignatas, aut eius auctoritate communitas afferat.

REGVLARIS qui ad sacram ordinationē conueniet, primā tonsurā aut ordines suscepturus, caueat ne obſtrictus sit aliqua culpa impedimētove canonico supra de alijs iniiciendis cōmonſtrato. Ipse quoque mense ante statam ordinationis diem ad nos conueniat, & nomen cæteraq; supra de alijs ordinandis præscripta ad Cancellarium Archiepiscopalem deferat.

Testata præterea hæc habeat.

Exercitationem frequentem functionum illius ordinis, quem proximè suscepit.

Frequentiore confessionem, & sacram communionem.

Progressionē in ecclesiastica disciplina. Obseruantiam & reuerentiam erga sacerdotes & superiores.

Loco tituli censusve afferat testificationem præstitā professionis regularis.

Testimoniū itē habeat, De denunciatione sui nominis publicè in ecclesia facta.

De ætate item, vtsupra de alijs constitutum est.

De transacto intervallo post ordinem proximè susceptum à Tridentino Concilio præscripto.

Afferant literas dimissorias à Superiore de ordine suscipiendo, quo eorum quispiam iniiciendus est,

Quæ literæ ne vetustiores sint duobus tribusve mensibus, à die sacræ ordinationis supputandis; nisi ob absentiam Superioris, aliamve causam, eas longiori tempore datas, renouatasve accipi, probari ve debere censuerimus.

Testimonium etiam scriptum à Superiore suo, qui ostendat eum vita & moribus præditum esse, qui dignus sit, vt illi ordini adscribat, quo is initiari vult: sit verò hoc testimonium non antiquius duobus mensibus, vti in superioribus est declaratum.

Si verò diutius à Monasterio absuerit, hoc testatum afferat à superiore Monasterij, in quo proximè commoratus est.

Testificationem item de ordine, qui proximè præcedit, iam suscepto.

Si verò statum tempus præscriptum à Concilio Tridentino, quod interiectum esse debet inter susceptionem vnius & alterius

alterius ordinis, nondam expletum est; tunc à suo Superiore scriptum afferat, quo restatum fiat, utile ac necessarium Ecclesiæ suæ, Monasterio ve esse, secum dispensari super eo interstitio.

Quod si quis statâ die non adfuerit, aut quæ ex præscriptis ad se pertinent, singula non bene nec satis testata fecerit, sciat se ab ordinatione, quæ statò eo tempore habebitur, exclusum fore.

DOMINICO autem promulgationis huius edicti die, ob sacram ordinationem proximè futuram in singulis parochialibus ecclesiis processio de more agatur litanis ac supplicationibus publicis; in quibus vnusquisque secum mēte reputans, quā pauci operarij in messe multa sint, hoc Deum toto corde exoret, vt qui Dominus est messis, ipse mittat operarios in messē suā, lumenq; nobis præbeat in ijs deligendis, quos ordinibus adscribamus, tum quos elegerimus, ope diuina illi adiuti in sanctitate & iustitia ei seruiant, eiusdem gloriam omnibus in rebus sibi proponentes.

Quod vt eo nomine Deum populus simplex sepius oret, id illum singulis diebus Dominicis per mensem ante statam sacre ordinationis diem crebra cohortatione parochi inter Missarum solennia Dominico præterea diē illam proximè præcedente, pastorales etiam nostras litteras de scripto accurate iterū recitent; tum diligenti etiam admonitione populum ad illud excitent, vt non modò supplicationes obeam causam nostro Concilio prouinciali secundo decretas, piè religioseq; tūc obeat; sed illis ipsis statis, qui sequuntur, sacre ordinationis diebus, frequens in oratione purè sancteque versetur, tum quā die sacra ordinatio habebitur, qui in vrbe sunt, in Metropolitana ecclesiâ frequentissimi præsentēs adfint, huic orationis officio studiosius attentī, vt à Deo Sanctorum opē ijs fidelium precationibus impetrata, & nos ordines ijs conferamus, quos vtilēs operarios ecclesiâ Dei postulat, & qui ordines suscipiūt, in diē progressus maiores in vitæ morūq; sanctitate, religione, doctrina, atque prudentia faciant, ijsq; virtutibus adiutrice diuina gratia aucti, cū exēplum piè sancteque agendi laicis per-

petuò præbeant, tum Deo in primis, cui in ministerium dicati sunt, grati ministri, pro populo intercedentes, celestis diuinæ gratiæ misericordieq; munera vberiora impetrēt; ipsiq; digni sint donis & priuilegijs, q̄ singularia, & Deo, & ecclesiâ ministris suis benigne cōcessit.

Indictio diei sacre ordinationis.

CAROLVS

S.R.E. Presbyter Cardinalis tit. Sanctæ Praxedis, Dei & Apostolicę Sedis gratia Archiep. S. E. Mediol.

AVXILIANTE Domino Deo, ac Saluatore nostro Iesū Christo, nos ex sanctę matris Ecclesię instituto, sacram ordinationem in nostra Metropolitana Ecclesiâ solēniter celebraturi sumus, proximis statis quatuor tēpibus, diē scilicet Sabbato mēsis N. proximè futuri. Quare edictum nostrum de sacra ordinatione editam, vt omnibus, ad quos spectat, notū sit; intra Missarum solennia in nostra Metropolitana Ecclesiâ de suggestu cum nostris pastoralibus eo de genere editis, & his etiam nostris indictmentis diei sacre ordinationis literis legis, atque in eius item valuis, vt moris est, affigi; & quò præterea præuulgatiū sit, à parochis omnibus & singulis, tam in vrbe quā in diocesi, diē Dñico proximo postquā has Archiepiscopales litteras acceperint, hoc idē fieri mandamus. omnes verò & singuli, quicunq; vel clericali tonsura, vel aliquo ordine initiati sunt, vt omnia & singula præstent atque exequantur, quęcunq; edicto illo nostro de sacra ordinatione præscripta sunt, his nostris literis edicimus, atque monemus. Dat. Mediolani ex aedibus nostris Archiepiscopalis, Die

INSTRVCTIO

Pro Parocho ad fidem faciendam de natalibus, & etate ordinandi.

PRIMO videat, an ordinandi nomen, cognomen, & baptisimi tempus reperire possit in libro illo, in quo baptizatorū nomina ex more & præscripto S. Concilij Tridentini notantur. Et si inueniat, exemplum ex illo libro

K

exscri-

exscribat, ac suo, & duorum, si commodè fieri possit, testium manu obsignatū mittat, ut constare possit, quo tempore ordinandus fuit baptizatus.

Similiter ex libro matrimoniorum capiat exemplum si reperiatur, ut probeatur legitimum matrimonium inter parentes ordinandi contractum.

Si hæc non reperiantur, & ad maiorem fidem, ut constet an ex legitimo matrimonio, & ex quibus parentibus, & quo tempore natus sit ille qui ordinari cupit, parochus testes fide dignos, vicinos, parentes, & alios qui ordinandum norunt, examinet hoc modo.

In præsentia duorum proborum virorum, vel vnius notarij, si commodè reperiatur, deferat cuilibet testi iuramentū de veritate dicenda circa ætatem, & natales ordinandi.

Tum separatim, & secretè coram eodè notario, vel duobus testibus examinet quemlibet testem, & eius dicta scribat, cum interrogando primum.

1 An nouit N. qui fuit denunciatus in Ecclesia, & vult ordinari.

2 An nouit eius parentes, & quanto tempore, & qua occasione eum nouit.

3 An sciat, quod N. sit eorum filius, & quomodo sciat.

4 An sciat, quod eundem N. illi quos eius parentes testatur, pro suo filio aluerint, tenuerint, ac tractarint. Et an communi voce & fama omnium, eum pro tali filio haberi & reputari sine vlla suspicione contrarij sciat.

5 An sciat quo anno, mense, die sit natus, & ubi natus sit, & qua occasione, memoria teneat annum, mensem, diem, locū natiuitatis eiusdem N. & occasionem huiusmodi memorie speciatim declaret, dicendo (exempli gratia) quia eodem anno seu mense ego vxorem duxi, vel fuit mihi nata proles, vel ex sacro fonte suscepī. N. vel mea proles, vel vxor, aut pater, mater obiit mortem eodem mense, vel tale signum aliud ostendat, quo se tēpus natiuitatis eiusdē N. memoria tenere probet, cum sine tali nobili signo hominum memoria soleat esse labilis circa tempus diu præteritum.

Tum rogetur, an sciat N. esse legitime natū ex iisdem parētibus, videlicet ex le-

gitimo matrimonio, & quomodo sciat eosdē parentes esse coniuges legitimos.

1 An fuit præsens quando se coniunxerunt eo matrimonio per verba de præsenti, & an illa verba audiuit.

2 An verò audiuit duntaxat dici, & à quibus, & quandiu.

3 An in illa parochia omnium iudicio, & voce publica ac fama habeantur pro viro & vxore sine vllò rumore in contrarium iisdem parentes N. ordinandi.

4 An simul cohabitent, & se inuicem tractent, populo sciante, tanquam coniuges, & quomodo, quare, & quamdiu ille id sciat.

5 An ille signum aliquod notabile teneat memoria, quo adducitur, ut tempus, & locum matrimonij contracti, & coram quibus contractum fuit, iam post tot annos recordetur.

Pater, & mater quoque ordinandi possunt examinari, de ætate sui filij, & de suo quoque proprio matrimonio, ut videatur, quomodo cū testibus concordat.

Si ipse parochus aliquid nouit de ætate ordinandi, & matrimonio legitimo parētum eius, testari id in schedula scribendo sua manu poterit, & in verbo sacerdotis significare se veritatem dicere: causamque sue scientiæ, secundum ea que superius notata sunt, exprimat.

Prudenter utatur parochus instructione superius adnotata secundum testium qualitatem, & astutiam vel simplicitatem, ut simpliciores inuēt istis interrogationibus ad testificandum veritatem directè, & concludenter; astutos verò non instruat ad falsum deponendum, eos particulariter rogando, quos potius expedit generaliter rogari de causa sue depositionis, seu scientiæ.

Formula di denonciare, o publicare al popolo nella Messa in giorno di festa, quelli che hanno d'esser promossi a gli ordini.

SI notifica alle charità vostre, come N. figliuolo di N. della terra di N. è per promouersi all'ordine del N. & però se alcuno di voi sapesse, che fosse impedimento alcuno, per il quale non possa esser promosso a detto ordine, vè ga à notificarlo à me N. ouero vada

à no-

à notificarlo al molto R. Monfig. Vicario Gen. Archiepiscopale.

Gl'infrascritti sono, che non possono essere promossi.

CHI non ha l'età requisita.

Chi non è cresimato.

Chi è rozzo e ignorante.

Chi è criminoso, o solito a commettere delitti.

Chi hauesse fatta publica, e solenne penitenza.

Chi è Neofito, cioè di nuouo venuto alla religione Christiana.

Chi è lapsò, cioè caduto in peccato di fede dopo l'hauer preso ordine.

Chi è spergiuro.

Chi è usuraro manifesto. Chi è infame.

Chi è obligato à rendere còti per qual che còpagnia di traffichi o maneggi.

Chi è schiauo.

Chi è difettoso nel corpo, o stroppiato.

Chi è notabilmente deforme.

Chi non è nato di legitimo matrimonio.

Chi è forastiero, & incognito.

Chi è bigamo, cioè c'habbia hauuto due moglie.

Chi è irregolare in qual si voglia altro modo.

Chi fosse stato in guerra, doue ne sia seguita morte d'huomini.

Chi hauesse essercitato l'officio del Giudice Criminale nel foro secolare.

Chi hauesse dato sentenza capitale.

Chi hauesse dettato, o scritto atti, sentenze, o processi in causa della quale ne sia seguita sentenza capitale.

Chi hauesse essercitato l'officio di procuratore, o Fiscale, d'onde habbia potuto incorrere l'irregularità. Chi è sospeso.

Chi è interdetto dall'ingresso d'ella Chiesa.

Chi è escommunicato. Chi è pazzo.

Chi è sottoposto à mal caduco.

Chi è vessato da spiriti immondi, o inspiritato.

Chi è approuato senza esame.

Chi è promosso p salto, cioè non passando ordinatamente da vn ordine all'altro.

Chi non ha seruato i debiti interstitij di tempi nel pigliare ordini.

Il paroco, quando publicarà questi impedimenti procurerà di dichiararli al popolo, doue ne sia bisogno.

E D I C T V M.

Contra clericos habitum clericalem non induentes.

C A R O L V S

Borromeus, miseratione diuina S. R. E. tit. S. Praxedis Presbyter Cardinalis, Archiepisc. Mediolanen.

ET si nos veterum canonum, & Tridentini concilij iussa exequentes, iam pridem publico edicto, quod Vicarius noster generalis die 25. Octobris 1564 nostro nomine promulgauit, nostrę Ciuinatis, & Diocesis clericos monuimus, vt habitum, & clericalem tonsuram, quę est spiritalis militię insignie, sumerent, ac deferrent: animaduertimus tamen nonnullos adhuc contumaces esse.

Quamobrę prosequentes nös quę prouinciali nostra Mediolanensi Synodo decreuimus, hoc edicto publicę propositioni, omnes & quascunque Ecclesiasticas personas, quę aut sacris initiatę sunt, aut dignitates, personatus, officia, beneficia qualiacunque etiam simplicia obtinent, etiam si studij causa absint, & in publicis gymnasijs, aut vbiuis locorū sint, vehementer hortamur in Domino, ac semel, iterū, & tertid, trinaq; hac monitione pręmissa monemus; vt qui in prouincia sunt, ad duos menses clericalem habitum sumant, & deferant, ordini suo ac dignitati congruentem; tonsuramq; clericalem presbyteri tribus digitis, ceteri inferioris ordinis clerici duobus saltem ex omni parte latam perspicuę gerant: damusq; eis ad id omnino efficiendum, pro primo viginti dies, pro secundo alios itē 20. pro tertio & peremptorio termino 20. etiam reliquos duorum mensium, quos pręscripsimus diēs. qui verò extra prouincię fines sunt, illud idem ad tres menses pręstent; ijsq; vnum pro primo, alterum pro secundo, & tertium mensem pro tertio & peremptorio termino assignamus. quòd si qui huic nostro edicto non paruerint; si beneficia Ecclesiastica obtinent, aut eorum fructus reseruos habent, omnibus ij anni vnus fructibus

K 2 iure

iure ipso privati sint, quos arbitrato nostro pijs locis aut operibus attribuemus: fin autem beneficium Ecclesiasticū nullum obtinent, trium mensium carcere eos multandos declaramus; & qui sacris ordinibus initiati fuerint, etiam ab ordinum suorum munere sint suspensi.

Ab eo autem tempore, quod & ad tonsuram & habitum clericalem sumendum hoc edicto præstitimus, post mensem, si qui vel eum non suscepisse, vel acceptum deposuisse conuicti fuerint, eos beneficijs atque officijs Ecclesiasticis omnibus iam nunc, etiam nulla alia declaratione facta, priuatos esse declaramus.

Præterea quoniam quæ nos provinciali nostra Mediolanensi synodo de clericali vestium colore, de sericis vestimentis aut ornamentis, de interiori veste, de manteletti longitudine, de pallio quod ferrarolum vocant, de caligis non inflatis nec dissectis, de camisijs vt dicunt laeticatis, aut arte elaboratis, de anulis, & reliquo denique clericorum vestitu constitutum; ea cum intelligamus à pluribus negligi, inter alias poenas, quas de clericis in eo genere contumacibus ex illo nostre Synodi decreto, pro personarum conditione & modo culpæ arbitrato nostro sumemus; vestimentorum etiā quibus quisque clericus contra illud decretum usus fuerit, amissionem ej denunciamus, eaq; contumacibus clericis adempta, pauperibus distribuimus. In quarum rerum fidem hoc edictum confici, & signo nostro munitum, nostriq; Cancellarij manu subscripsum, Metro-

politane nostre Ecclesiæ val-

uis arzi, alijsq; locis

in publicum pro-

poni iussimus.

Dar. Me-

dio-

lani ex edibus nostris

Archiepiscopali-

bus die 24. De-

cembris.

1566.

EDICTVM

De horis Canonicis ad præscriptum
Breviarij noni Ambrosiani
recitandis.

CAROLVS

S.R.E. Cardinalis tit. S. Prædix Archiepiscopus, vniuerso Clero Mediolanensi salutem in Domino.

DIVINAE misericordiae munere, donoq; Ecclesia Mediolanensis, cuius Archiepiscopalem curam & administratione Dei sedisq; Apostolice gratia gerimus, cum multis alijs ornamentis exculta sit, tum hoc vno etiam, quod diuinorum officiorum ritum præcipuum, atque eum quidem antiquissimum habet; quem ab sancto Ambrosio patre patronoq; nostro institutum, & à beato Simpliciano auctum, deinceps Archiepiscopi qui ordine successerunt, tanquam amplam sibi hereditatem relictam religiose conseruauerunt.

Itaque nos vbi primū ad hanc Archiepiscopalem curam gubernationeq; vocati sumus, cum alia, quæ vel ad cleri disciplinam, vel ad populi morum conformationem, vel ad ecclesiarum instaurationem, ornatumq; pertinerent, pro sollicitudinis nostre officio non solum concilijs tam provincialibus quam diocesanis, sed omni alio Archiepiscopali munere, quantum in nobis fuit, bene inuante Deo, procurare studuerimus: in id quoque maxime incumbere, opere pretium esse censuimus, vt antiqua Ecclesiæ huius nobis commissæ instituta, vt veteresq; ritus, atque adeo ab ipso S. Ambrosio institutos recte tueremur, & vbi opus esset, instauramus.

Quamobrem multis ab hinc annis, præter cetera quæ ad huius ecclesiæ rationes usumq; opus esse vidimus, illud maximo opere curauimus, vt Breviarium in primis adhibito peritorum piorumq; hominum consilio recognosceremus, ritq; & congruenter veteribus Ambrosianis institutis conformaremus.

Quo in genere cum exemplaria antiqua, aliaq; comprobata, huius ecclesiæ monumenta adhiberi mandauimus; tum verò totius officij normā, in multiplici Breviarij

Am-

Ambrosiani varietate diuersis temporibus non recte à nonnullis Sacerdotibus priuatim introductam, ad ritum accommodari volumus, quem clarissimi diuinorum officiorum scriptores docent; & Theodorus in primis Archiepiscopus prædecessor noster, qui eiusdem Ambrosiani diuinarum precum officij nocturni matutiniq; partes pie & eruditè explicauit luculenta mysteriorum interpretatione.

Hoc igitur Breuiarij opus demum diuinæ pietatis abundantia confectum, & ritui veteri accommodatum, & quod ad lectiones sacræ scripturæ attinet, cum ratione, canone, atque instituto antiquo huius nostræ ecclesiæ congruens, cæterisque partibus absolutum, in lucem emitti iussimus.

Quare vniuersis & singulis ecclesiastici ordinis hominibus, etiam Regularibus, qui iure instituto, consuetudine, constitutione, decretove nostro, aut alia quacunque ratione, causave, Ambrosiano more diuina officia obire debent, ijs edicimus, & in virtute sanctæ obediencie iubemus, præcipimusq; vt ad huius Ambrosiani nostri Breuiarij præscriptum canonicas horas, diuinumq; officium deinceps perpetuò, tam publicè quàm priuatim præstent. Quod si quis secus fecerit, cum eum canonicarum horarum officio quod debet, non satis facere declaramus; tum peius affici sancimus, quæ Lateranensi Concilio à Leone X. Pont. & alijs sanctionibus Pontificijs, ac prouincialibus Synodis Mediolanensibus contra clericos constitutæ sunt, qui canonicarum horarum officia intermittunt.

Illud autem eos vniuersos singulosq; hortamur, ac monemus, vt diuinæ charitatis studio incensi, ita se in huius Breuiarij vsu exercent, vt quod ore psallunt, mente spiritusq; idem intimè psallant: sicq; toto animo suæ pietatis fructus in dies vberrimos à Deo percipere studeant, intercedente beatissimo patre Ambrosio, in cuius ecclesia ipsi ministrant.

Dat. Mediolani 8. Idus Septemb. 1582.

EDICTVM

De ædibus, & habitatione ecclesiasticorum.

IO. BAPTISTA CASTELLIVS
I.V.D. Protonotarius Apostolicus Illustriss. & Reuerendiss. in Christo Patris, & Domini, D. Caroli Præbiteri Cardinalis Borromæi nuncupati, S. Mediol. Eccl. Archiep. Vic. gen. &c.

Vt ea quæ in Concilijs Mediolanensibus sancita sunt, de clericis vnà cū laicis, aut in laicorum ædibus non habitandis, exactius executioni mittantur quàm hucusque missa sint: Edicimus, ac iubemus, quòd à festo Sancti Michaelis proximè venturo in antea, personæ aliqua ecclesiastica non audeat neque præsumat habitare in domibus laicorum, etiam consanguineorum, aut affinium, quouis consanguinitatis, aut affinitatis gradu coniunctorum, sine nostra specialiter in scriptis licentia.

Quodq; omnes & singulæ personæ ecclesiasticæ cuiuscunque qualitatatis, dignitatis, & gradus, habitantes in domibus cōductis, debeant per totum præsentem mensem Iulij, in manibus R. D. Ferrandi della Cruce, Archidiaconi Mediolanensis, detulisse eorum nomina, & cognomina, ac locum habitationis eorum.

Et quòd omnes & singulæ ecclesiasticæ personæ habentes domos ecclesiasticas locandas, intra decem dies proximos præf. Archidiacono notulam deferant eorum domuum locandarum, aut earum partis, vel solitarum locari, cum qualitate, & situ earum.

Quodq; intra præsentem mensem debeant cum effectu denunciare, & excusasse omnes & singulos laicos è domibus ecclesiasticis, quas ipsis locarūt; nec illas in posterum eisdem, aut alijs locare absque nostra in scriptis speciali licentia, etiam quòd pars domus locadæ, aut eades ipse totaliter essent segregatæ à domibus, aut cubiculis, quæ ab ipsis personis ecclesiasticis inhabitantur.

Præterea etiam de mandato prædicti Illustriss. D. Cardinalis annullamus omnes facultates cuicunque personæ ecclesiasticæ etiam per Illustriss. Dominum

concessas, vt in laicorum edibus, aut vnâ cum laicis habitare possint, nisi intra quindecim dies proximos à nobis confirmationem obtinuerint.

Declaramus tamē, nos illos, qui alijs edictis nostris, & decretis Synodalibus super his omnibus aut singulis alijs statutis & publicatis non paruerunt, à pena in quam ob id inciderunt, non liberare, nec absoluerē.

Qui prescripto tempore conductori laico non denunciauerint, vt è domibus ecclesiasticis conductis prædicto tempore discedat; mulctetur tãtâ pecunię summa, quanta quolibet anno ex affictu domus Ecclesię suę locatę percipere solet, aut potest.

Si verò contra præsentis edicti tenorē, ecclesiasticas edes locare ausus fuerit, locatio irrita sit & nulla; neque conductori ex ea aliquod ius acquiratur, tantum ex ea, quæ facta sit lege prohibente; Clericis verò affictu amittat, & locis pijs applicetur, insuperq; mulctetur, & puniatur ad nostri arbitrium.

Qui verò contra alia in hoc monitorio nostro comprehensa commiserit, penam, & mulctam arbitrio nostro subeat.

Et vt hæc nostra, quas vim edicti publici habere decernimus, ad omnium notitiam verisimiliter peruenire valeant; volumus, & mandamus ipsas affigi valuis Ecclesię Mediolanę. Palatii Archiepiscopatus, & Ecclesiarum collegiatarum S. Ambrosij, & S. Marię della Scala Mediolanij; atque eas ita affixas arctare omnes & singulos supra nominatos decernimus, ac si eis omnibus & singulis præsentis nostrę literę personaliter fuissent intimatę. In quorum testimonium præsentis fieri iussimus; & sigilli nostri impressione maniri; de qua-

rum affixione, positione, & dimissionē, relationi cuiuslibet nūcij in hac parte nostri plenam dabimus fidem.

Dat. Mediolani die 12. mensis Ianuarij. 1569. Indi-

cione 12.

Edictum de residentia.

Carolus Borromeus miseratione diuina S.R.E. Tit. sanctę Prædix. Presbyter Cardinalis, Archiepiscopus Mediolani.

QVONIAM multorum, qui curata cuiusvis generis beneficia, officia, ve ecclesiastica, Preposituras, atq; alias ecclesiasticas dignitates obtinent, in ijsq; residere iure vel consuetudine debent, ea est contumacia, vt neque veterum Canonum, concilijq; Tridentini decretis, nec Pij Quarti Pontificis Maximi constitutione, nec postremo Sanctissimi D.N. Pij V. iussu, neque edictis præterea nostro nomine promulgatis adduci potuerint, vt beneficiorum suorum residentię quam debent præsentis satisficiant; cumq; id nos pro nostri Archiepiscopalibus muneris ratione diutius ferre nullo modo possimus, nec sanè debeamus; ad vltima quidem remedia descendere cogimur.

Quamobrem hoc nostro edicto, omnes & singulos, quicunque in nostra Mediolanensi & ciuitate & diocesi beneficia eiusmodi in titulum vel commendā habent, vehementer hortamur in Domino, requirimus, ac semel, iterum, & tertio, hæc; trina monitione præmissa monemus, precipimusq; ac mandamus; vt si in prouincia illi sunt ad duos menses, quorum 20. dies pro primo, alios deinde 20. pro secundo, tum reliquos 20. pro tertio & peremptorio termino ipsis assignamus; si extra Prouinciam, ad tres, vnum pro primo, alterum pro secundo, tertiumq; mensem pro tertio item & peremptorio termino, ad sua beneficia se conferant, atque in ijs quemadmodum sacro Tridentino concilio sanctum est, assidue residendo; nusquam inde discedat, nisi à nobis permilla sibi in scripto huiusce rei facultate.

Quod si qui salutis suę immemores, hoc ipso tempore quod ad residendum præscripsimus, ad suorum beneficiorum residentię non accesserint; aut sine nostra in scriptis pmissa facultate inde postea discedentes, amplius duobus mensibus siue continuatis siue interruptis in anno ab-

fucriat

herint, etiā si eo temporis spatio ipsi in alijs suis beneficijs, canonicatibus, dignitatibusve, etiam si in quacunq; cathedrali Ecclesia sint, reſederint: eos præter poenas, quæ & ſacrorum Canonum decretis, & eodem concilio, & Pij Quarti Pont. Max. constitutione non residentibus propoſitæ ſunt, ordinum ſuorum munere officioq; ſuſpenſos, ac eiſdem curatis beneficijs iure ipſo priuatos declaramus.

Interim autē fructus, quos abſentes ſuos non faciunt, nec ſine conſcientiæ labe retinere poſſunt, Fabricæ Eccleſiæ cui quilibet præeſt, & ornamentis, pro rata temporis eorum abſentiæ adiudicamus. à qua poena, atque etiā à mortali peccato, quod, vt Tridentino concilio declaratum eſt, cōmittunt, qui ſine noſtra ſcripta facultate abſunt, ne ij quidē immunes ſunt, qui, quoniam à ſuis eccleſijs abſentes, apud nos, & à nobis ipſis ſepè videntur, noſtro quaſi tacito permiſſu ſe abeſſe exiſtimant: quod à noſtri animi ſententiā longè alienum eſſe, etiam hiſ literis declaramus.

Edicimus præterea ac iubemus omnibus, quicunq; Eccleſiaſtica beneficia, curata, vel non curata, in titulum aut cōmendam obtinent, quæ tamen perſonalem reſidentiam iure vel conſuetudine requirunt, ſi qua non reſidēdi ſtudij cauſa permiſſa facultate tueri ac defendere ſe poſſe arbitrantur, quod minus ipſi in ſuis reſideant beneficijs, vt eam ad idē tempus ſupra reſpectiue præſcriptū, nobis aut Vicario noſtro exhibeant; alioqui ſciant, nos de eis poenas eſſe ſumpturos, quæ contra non reſidentes conſtitutæ ſunt. In quarum rerum fidem hoc edictum cōfici; ſignoq; noſtro ſignatum, & noſtri Cancellarij manu ſubſcriptum, Metropolitanæ noſtræ Eccleſiæ valuiſ affigi, alijsq; locis publicè proponi iuſſimus. Volumusq; eo vnumquemque ita teneri, vt ſi ipſe perſonaliter monitus eſſet, ac citatus. Datum Mediolani ex noſtris Archiepiſcopalibus ædibus, die 10. Ianuarij. 1567.

Edictum de Viſitatione.

CAROLVS

Miſeratione diuina Tit. S. Præſidis Præſbyter Cardinalis Borromæus Archiepiſcopus Mediolani.

CVM ad noſtri paſtoralis officij rationem Viſitationis cura ita pertineat, vt ex ſacrorum Canonum iure, & Conciliorum decretis prætermitti neque poſſit, neque debeat: nos illud à nobis debitum munus, omni qua maxima poſſumus diligentia, Deo iuuante, aggredi atque perficere cupientes, perut ille ſe re exiſtimauimus, omnibus & ſingulis iuriſdictionis noſtræ fidelibus, cæterisq; quorum id intereſt, hoc ſignificare.

In eam verò curam ita incumbemus, vt non ordinaria noſtra ſolū, verū etiā delegata nobis auctoritate accuratè viſitemus, omnes & ſingulas has Mediolanenſis & Ciuitatis, & Dioceſis Eccleſias; Metropolitanam noſtram, collegiatas, earum item capitula, tum perſonas, curatas præterea Eccleſias, etiam eas, quæ ipſi Metropolitanæ, collegiatas, alijsve Eccleſijs, Monafterijs, Collegijs, aut quibuſuis locis annexæ ſunt.

Monafteria item quæ commendata ſunt, Abbatia, Prioratus, ſue Præpoſitura, aliove nomine nuncupata, in quibus nõ viget regularis obſeruantia; cætera quoq; beneficia curata, ac non curata, ſecularia, regularia quouis modo comendata, etiā ſi exempta ſint; Eccleſias item quæ ſcunq; quauis ratione exemptas, quæve in nullius dioceſi ſunt, quibus Metropolitana noſtra propior ſit quàm alia cathedralis Eccleſia; omnes denique Eccleſias non curatas, cappellas, oratoria, hoſpitalia, collegia quæcunq; confraternitates laicorum, Montes pietatis, piaq; loca omnia, quamuis exēpta ſint, etiam ad laicorum adminiſtrationem pertinentia; Moniales etiam quæ Sanctę Sedi Apoſtolicę immediatè ſubiectæ ſunt, quæve etiam Sancti Petri, vel Sancti Ioannis capitulorū nomine, vel alio quouis modo nominantur; Monialium item quarumcunq; clauſularum; Monasteria inſuper in quibus cura exercetur

K 4 anima-

animarum personarum secularium, in ijs quæ ad Sacramentorum administrationem pertinent; omnes denique & quascunque seculares personas Ecclesiasticas, etiam exemptas, & regulares extra Monasterium vitam agentes.

Hoc igitur nostro publicè promulgato edicto, omnes & singulos certiores facere volumus, nos die vigesimoquinto huius mensis visitandi initium facere velle, eo animo eoq; consilio, vt quantum in nobis est, diuina benignitate adiuti, omni & diligentis, & pietatis, & pastoralis officij studio in ea incumbamus, quæ ad animarum salutem, ad cultus diuini rationem, ad Ecclesiarum statum, ad Christianam morum institutionem, ad Cleri, & fidelis populi vitam atq; officij disciplinam spectare iudicabimus. Quare monemus omnes & singulos, ad quos earum Ecclesiarum, Monasteriorum, & piorum locorum quæ diximus, cura, vel gubernatio, vel administratio, vel Missarum ac diuinorum officiorum quæ in ijs præstanda sunt celebratio, aliorumve munerum functio pertinet, vt quo die singulas illas Ecclesias, locaq; visitabimus, proferant ac ostendant nobis, vel ei cui tale munus delegauimus, vel Cancellario nostro cuius opera in hoc visitationis munere vtemur, suorum omnium beneficiorum, & sacrorum ordinum titulos, & Ecclesiarum capitulorum, & statuta, constitutiones, ac obligationum onera quæ eis imposita sunt.

Inuentarium præterea bonorum mobilium & immobilium, atque eas res omnes ostendant, quæ ad Ecclesiæ aut pij loci cultum, apparatus, & ornatum pertinent.

Si quis autem, cuiusvis ordinis aut dignitatis sit, aliqua in medium asserere voluerit, quæ ad Dei laudem, Ecclesiarum commodum, & animarum salutem interesset, putauerit, eum hortamur in Domino, vt omnia ea nobis vel sermone vel scripto patefaciat.

Et quoniam ab ijs quæ alijs præstant, iactum sumi decet; primum Metropolitani nostram Ecclesiam visitabimus, ad alias deinde Ecclesias & loca quæ diximus progrediemur, ea seruata ordinis ratione, quæ ad eam rem bene geren-

dam magis expedire nobis videbitur.

Itaque monemus, præcipimus, atque citamus capitulum Ecclesiæ Metropolitane, eiusq; Archipresbyterum, Archidiaconum, Primicerium, Præpositum, Decanum, Canonicos qui ordinarij appellantur, Notarios, Primiceriorum lectores, Maxzeconicos, Cappellanos, castrales obedientiariorum, clericos, veglones & veglonissas, cappellanos curatam curam animarum exercentem in parochialibus Ecclesijs Sanctorum Theclæ, & Ioannis ad fontes Monasterij Lantassij, & Galdini, Archipresbyterum item, & canonicos Decumanos, scholares, cōfratres, & beneficiatos officiales, ministros, ceterosq; singulos, quæ nostræ Metropolitane Ecclesiæ ministrat vel ministrare debent, vt eo quem ediximus die 25. summo mane omnes ad visitationem conueniant, ac sui quisq; beneficii quod in ea Ecclesia obtinet titulos, dispensationem, statuta, constitutiones, ordines, obligationumq; onera, nobis, vt supra ediximus exhibeat, in eaq; visitatione, quam statuto iam die aggrediemur, etiam si non eo ipso die absoluerimus, tamdiu adesse pergat, quoad omnibus ijs quæ ad eam pertinent, quæq; nos necessaria & oportuna censuerimus, perfectis, illam omnino absoluerimus.

Et vt hæc nostræ literæ Cancellarij nostri manu subscriptæ, sigilloq; nostro signatæ, quas edicti publici vim ac testimonij habere decernimus, omnibus ijs quibus ediximus, ac alijs quorum id interest, & in posterum quauis ratione intererit, notæ ac manifestæ planè esse possint; volumus eiusdem nostræ Metropolitane Ecclesiæ, & aliarum huius Ciuitatis Ecclesiarum, quæ collegiatæ sunt, ac Monasteriorum valuis affigi, ac relinquit; eosq; omnes quos diximus, eiusdem ita teneri, vt si illi personaliter moniti, requisiti ac citati essent.

In quorum testimonium has confici, & signo nostro muniti iussimus.

De earum verò affixione, quod quicquid noster in hac parte nunciatus ad nos referret, in eo fidem illi omnino habebimus. Dat. ex nostris Archiepiscopalis aedibus die 22. Iunii. 1566.

EDIT.

EDITTO

Per la effecutione de Legati pij.

Carolus Borromæus S. R. E. tit. Sanctæ Prædix Presbyter Card. Dei, & Apostolica Sedis gratia Archiepiscopus Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ.

Desiderando noi che non periscano totalmente le pie volontà di quelle persone, che hanno lasciato ne i loro testamenti, ò per instrumenti di donazione, dotazioni, fondazioni, ò in qual si voglia altro modo, che in alcune Chiese di questa nostra Città, ò diocesi si celebri certo numero di Messe; ma hanno lasciato così poca limosina a chi le celebrerà, che non si troua facilmente, chi voglia pigliar carico di celebrarle: e proueder anco alla celebratione di quelle Messe, quali per legati, ò altre di sposizioni di varie persone, si deuriano celebrare in alcune Chiese dalli Rettori, ò administrators di esse Chiese; ma per il gran numero di esse Messe non se le può sodisfare.

E parimente desiderando leuar ogni occasione da quelli, a quali spetta il celebrare, ò far celebrare dette Messe, di illaquearsi le conscienze.

Però in virtù di questo nostro Editto, e perentoria monitione, e requisitione, ammoniamo ogni, e qualunque persona tanto Ecclesiastica quanto Secolare, che habbi carico di essequir, ò di far essequir per qual si voglia obligatione simili legati, e carichi, ò veramente habbia interesse in far celebrare dette Messe per fondatione, erettione, ò dotatione di Cappelle; debba fra il termine di otto giorni prossimi a venire dopo l'assissione del presente nostro Editto, monitione, e requisitione, hauer dato nota de gli oblihi di celebrar Messa, a quali per fondatione, ò dotatione, limosine, legati, donazioni, conuentioni, ò per qual si voglia causa è tenuto, & nel predetto tempo hauer dedutto in mano del Reuer. Dottore Messer Antonib. Sordo Canonico di S. Nazaro di Milano, deputato da noi a questo effetto, tutti e ciascun testamento, legato, instru-

mento, e ragioni, per quali siano costituiti questi oblihi sopradetti; & insieme innanzi ad esso Dottore hauer dedutto ogni causa, ragione, interesse, ò pretensioni, per quali coloro che doueriano celebrare, pretendano che le Messe si debbano ridurre a minor numero, & quelli che deueno far celebrare, che siano, ò non siano in caso di riduzione; accioche considerato il tutto diligentemente, possiamo nella prossima nostra Sinodo Diocesana, con l'autorità concessa alli Vescou dal Concilio di Trento, far sopra ciò, doue sarà bisogno, quella deliberatione, che per coscienza nostra ci parerà tornare a maggior honore, e culto di Dio, e utilità delle Chiese.

Altramente passato detto termine, tutti quelli che non haueranno fatto questa notificatione, e deduttione, saranno affretti da noi per ogni debito modo di giustitia al celebrare, e far celebrare tutte le Messe da principio imposte per le cause sudette, non admettendo le escusationi di tenuità de limosine, nè altra escusatione che sopra ciò volessero dappoi addurre.

In quorum &c. Dat. Mediolani in Palatio nostro Archiepiscopali die 29. Martij. 1572.

Carolus Cardin. Borromæus Archiepiscopus Mediolani.

EDITTO

Per la notificatione de Legati pij.

Carolus Borromæus, miseratione Diuina S. R. E. Tit. Sanctæ Prædix Presb. Cardinalis, Sanctæ & Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus, & Vallis Soldæ Dominus, &c.

Volendo noi, si come siamo tenuti per debito de l'officio nostro Pastorale, che ad ogni nostro potere siano eseguite, & adempite con effetto tutte le institutioni, e legati pij fatti a Chiese, luoghi, opere, e persone della Città, e diocesi nostra di Milano da qual si voglia persona dall'anno 1570. a dietro.

Perciò

Perciò comandiamo con questo nostro Editto à ciascuna persona tanto Ecclesiastica quanto secolare, di qual si voglia, grado, stato, e conditione che sia, informata ò per rogito d'istrumēti, ò per hauerlo vditto dire, ò per qual si voglia altra notizia che habbi di dette institutioni, ò legati fatti à pie cause dal detto anno 1570. à dietro, li quali non siano fin qui stati adempiti, & effettuati; debba sotto pena di escommunicatione, da quale non possa esser assoluto, se non da sua Santità, ò da noi; nel termine di giorni 24. prossimi dopo la affissione del presente Editto; de quali ne assegniamo otto per il primo, otto per il secondo, e gli altri otto per il terzo, & ultimo perentorio termine, hauer notificato, quelli che habitano nella Città in mano del Cancelliero nostro infrascritto, e quelli che seranno nella diocesi in mano del Notario deputato dal Vicario foraneo del luogo oue sarà publicata, le institutioni, e legati pij sudetti, con la espressione de nomi, cognomi, habitatione de testatori, ò altri che habbino disposto; gli heredi d'essi, ò altri che siano tenuti ad esserquirli; i beni obligati per le cause sudette; le qualità, e quantità de legati e carichi; i nomi de Notari, che ne sono rogati, & tempo de rogiti; & in effetto darne tutta quella maggior chiarezza che sapranno; e potranno.

Comandiamo in oltre à tutti gli Arcipreti, Preuosti, Rettori delle Chiese si Collegiate come Parochiali di questa nostra Città, e diocesi, che in virtù di Santa obedientia, essendo loro ciò imposto, debbano nel tempo che in giorno di Festa si celebreranno li diuini officij, e mentre sarà maggior numero di popolo nelle lor Chiese, publicar il presente nostro Editto, e con ogni charità essortar tutti i fedeli Christiani dell'vno, e l'altro sesso à far le sudette notificationi, à fine di non incorrere in escommunicatione.

Et accioche questo nostro Editto verissimilmente venghi a maggior notizia di ciascuno, vogliamo che ne sia affissa vna copia alla Chiesa nostra Cattedrale, vna al nostro Palazzo Archie-

piscopale, & vna à ciascuna Chiesa Collegiata sì della Città come della diocesi nostra. In quorum fidem, &c.
Dat. ex Palatio nostro Archiepiscopali Mediolani die Lunæ 5. Maij. 1572.

Carolus Card. Borromæus Archiep. Mediolani.

DECRETVM

De aquis, per Ecclesiarum, Clericorumq; agros ducendis.

Io. Baptista Castellius Protonotarius Apostolicus, & Canonicus Bononiensis, Illustrissimi, & Reuerendissimi D. Caroli Cardinalis Borromæi Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopi Vicarius Generalis, &c.

QVONIAM ad nostras sapienter aures deuenit, & ad aliorum huius Curie Archiepiscopalis Ministrorum deuenisse intelleximus, Laicos homines huius Ciuitatis, & Diocesis Mediolanensis egre admodum ferre, Clericos, Ecclesiarumq; Rectores, Administratoresve, cum eis pro sua, Ecclesiarumve suarum vtilitate aquam pro irrigandis agris ducere placuerit, Laicos ipsos etiam inuitos, ad propriorum prædiorum alienationem pro aluo aqueductuue faciendo statutorum, ac constitutionum Mediolanen. iure compellere; ipsos verò Clericos Laicis hominibus ob similem aquarum deriuationem transitum in Ecclesiæ solo petentibus sæpe denegasse, & denegare: Considerantēque hac in re non de Ecclesiæ eiusve Ministrorum damno, sed vtilitate euidenti agi; tum ex eo, quod Clerici à Dominis aquarum per agros Ecclesiæ decurrētium facultatem ipsos agros irrigandi facile obtinere poterunt, ex eaq; irrigatione redditus Ecclesiæ facile augebuntur; tum etiam ex pretio, quod ex prædictæ parte consequuntur, quæ pro ipsius aquæ aluo faciendo alienabitur; ex quibus fortasse causis nonnullos tam seculares, quam regulares Clericos iustitoc per fundos suos aquæ ducenda, alias sponte animoque libenti laicis

laicis hominibus quandoq; concessisse, atque ob id partem fundi Ecclesiastici ipsarum aquarum dominis vendidisse intelleximus.

Idcirco his, atque alijs præterea cau-
et animum nostrum mouentibus, volen-
tesq; hac in re æquitati inhærere, de-
cernendum duximus prout decernimus.

Vt cuiusque Ecclesiastico, Laico ve
homini ius aquæ ducendæ, aut deriu-
andæ vndecunq; habenti, ipsam aqua per
agros cuiuscunque Ecclesiæ, ipsorumve
Clericorum (eo tamen loco ex quo mi-
nus damnum incommodumq; ipsi Ec-
clesiæ irrogetur) deriuare, eaq; omnia,
quæ pro huiusmodi deriuatione neces-
sario faciendæ erunt in ipsis agris, aut
subtus, aut super rugias, aut aqueductus
ipsius Ecclesiæ facere liceat.

Si tamen antea ipsius Ecclesiæ Recto-
ri, Administratori, aut quocunq; ti-
tulo eam possidenti verum pretiū agri
ob id alienandi, quartaq; pars vltra ip-
sius pretij æstimationem, ac dāni, quod
Ecclesiæ ob id inferri possit verisimile
erit, arbitrio duorum in hac re peritorū
communiter electorum solum sit: qui-
bus in æstimatione discordantibus, vel
de communi partium consensu tertius
adhibeatur, vel ab Ordinario detur, cō-
sensuq; maioris partis ipsorum omnis
difficultas dirimatur.

Siq; præterea prouisum fuerit, ne e-
tiam futuris temporibus reliqua Ecce-
siæ prædia, per quæ aqua ipsa decurret,
ex aqua ducenda, etiam tempore quo
ex pluuijs augebitur, inundentur, aliud-
ve damnum patiantur; atq; etiam cum
subtus, vel super rugias Ecclesiæ aqua
ducenda erit, Ecclesiæ cautum sit, ne a-
quæ superiores ipsius Ecclesiæ in infe-
riores decendant, aut alueus aquæ præter
solum eleuetur, aut ob id solitus aquæ
decursus aliquāliter impediat.

Isque præterea, cui aquæ deriuatio con-
cessa erit, pontes, aliaque ædificia, quæ
huic rei necessaria erunt, etiam lapidea,
proprijs sumptibus facere, & manute-
nere teneatur.

Ne tamen pretium, quod ex agro Ec-
clesiæ ob id vendito percipietur, in al-
ios quā debeat expeditq; vsus, con-
uertatur; id mandamus, vt pretium ip-

sūm penes idoneum virum deponatur
deincepsq; in emptionem bonorum im-
mobiliū, si quantitas pretij ad id suffi-
ciet, alias in reparationem Ecclesiæ, bo-
norumve ipsius, aut pro comparandis
indumentis, aut vasis, rebusve alijs pro
diuini cultus decore, aut ipsius Ecclesiæ
ornamento, arbitrio Reuerendissimi
pro tempore Archiepiscopi Mediola-
nensis conuertatur, ac distribuatur.

Insuper ne fraus, damnumve ipsi Ec-
clesiæ in pretio, locove per quem aqua
ducenda erit, facile irrogari possit; id
expresse prohibemus, ne contractus, cō-
uentiove aliqua super premissis ipsius-
ve pretij solutio integra, aut pro parte
fiat, nisi coram Reuerendissimo pro tē-
pore Archiepiscopo Mediolanensi, eius-
ve Vicario Generali, eove, qui ab ipso-
rum altero facultatem obtinuerit, vt ip-
si contractui, conuentionive interesse
possit.

Si secus factum fuerit, contractus, cō-
uentiove, nullus, nullave sit; isque præ-
terea, qui agrum Ecclesiæ inconlulto
Ordinario alienare præsumpserit, ar-
bitrio ipsius Reuer. Archiep. puniatur.

Vt autem Decretum hoc nostrum ad
omnium, & singulorum notitiam, quorū
interest, aut interesse poterit, facile per-
uenire possit; id volumus, vt ipso in va-
luis Ecclesiæ Metropolitana, & Palatii
Archiepiscopi Mediol. affixo, ipsiusq; co-
pia ibi dimissa, ita omnes, & singuli in
ipso decreto comprehensi afficiantur,
& ardeant, ac si illis personaliter inti-
matum fuisset.

Dat. Mediol. in Palatio Archiepiscopi die
21. Augusti. 1572.

Edictum contra concubinos.

Carolus Borromæus miseratione diu-
na S. R. E. Tit. sanctæ Prædix
Presbyter Cardinalis, Archi-
episcopus Mediolan.

Pastoralis nostri officij, ac vigilan-
tiæ ratio postulat, vt qui nostræ cu-
ræ traditi sunt, eos, si qui sunt, qui a re-
cta, & christiana viuendi via aberran-
tes, in vitiorum sordibus viuunt, ab in-
improbitate ad meliorem vitam, ab ini-
quitate

quitate ad iustitiam, à peccatorum caligine ad lucem filiorum Dei reuocemus; itaq; cum ad nos delatum sit, nonnullos huius, & ciuitatis, & diocesis homines suæ salutis oblitos, statuto ab Ecclesia tempore non confiteri, neque sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sumere; alios in concubinato, aut adulterio viuere; alios etiam à connubij consuetudine recessisse; ac sæpè eos sui officij monitos, salutaribusq; cohortationibus ad resipiscendum excitatos, in carnis operibus non sine grauissima aliorum offensione, & maxima salutis suæ perniciè longius progredi: nos propterea pro nostra Pastoralis muneris ratione, vt quantum in nobis est, oues aberrantes ad ouile compellamus, & in viam virtutis, vnde digresse sunt, reuocemus; omnes Mediolanensis huius, & ciuitatis, & diocesis tam fœminas quàm mares, qui proximo superiori Resurrectionis Domini Pascha confessi non sunt, aut sacro sanctæ Eucharistiæ sacramentum non sumpserunt; quique matrimonio coniuncti, sanctissimo hoc neglecto sacramento, connubij consuetudinem absque sanctæ Matris Ecclesiæ iudicio atque auctoritate dimiserunt; hos omnes, tum concubinariorum etiam, ac adulteros, siue laici, siue clerici, cuiusvis etiam dignitatis sunt, vehementer hortamur in Domino, requirimus, ac semel, iterum, & tertio, trinaq; hac monitione præmissa monemus; dantes duos pro primo, duos pro secundo, duos item alios dies pro tertio, & peremptorio termino, vt ipsi ad sex continuos dies de suis peccatis confiteantur, confessiq; Eucharistiam sumant, certamq; huiusce rei fidem nobis faciant; ac qui matrimonio iuncti sunt, à cuius consuetudine, vt dictum est, se abduxerint, ad eam planè redeant; adulteri q; concubinarij, adulteræ, & concubine, se ab ea peccati labe, mutuaq; illa inter se praua consuetudine, ac domiciliij etiam vsu omnino remoueant.

Hæc q; omnia in virtute sanctæ obediætiæ præcipimus, ac mandamus, cum poena etiam excommunicationis latæ sententiæ, & auctoritatem centum, ac maioris minorisve summæ, quam arbitrio nostro pro delinquentium conditione reseruamus, eamq; omnem multam domui Sanctæ Mariæ, quæ dicitur Del Soccorso, adiudicamus; publicæ item poenitentię, quam vt nobis expedire videbitur, iniungemus, alijs præterea poenis, sacro Tridentino concilio, & canonum iure constitutis; quas nulla citatione, nullaq; declaratione facta, eos omnes, & singulos quos diximus, statim subiisse declaramus, cuiusvis generis, ordinis, gradus, & dignitatis illi sint, qui huic salutaris nostro edicto non paruierint.

Idemq; tibi N. proponimus atque edicimus.

Confecto autem illo sex dierum spatio, contumaces omnes, ac singulos monemus, & citamus, vt primo iuridico die statim sequenti afferant causam, eamq; interim probent, si quam probabilem habent, vel se habere persuadent, quòbre eos, vel ipsorum aliquem cõdemnare, publicare, declarare, & cõt. publicaq; poenitentia afficere, executionisq; deniq; mandatum nos relaxare non debeamus, vel Vicarius noster criminalis id efficere non debeat, & alij quibus nos hoc munus delegabimus.

Volumus præterea his nostris literis eorum vnumquemque ita teneri, vt si illi ipsi personaliter moniti, & citati essent, etiam si hæc literæ in cuiuslibet ipsorum domicilio lætæ, & relaxatæ sint ab aliquo, præsertim curiæ nostræ Archiepiscopalis publico nuncio; cui iurato eade re fidem omnino habebimus.

Datum ex nostris Archiepiscopalis aedibus die 21. Augusti. 1566.

L A V S D E O.

DECRE-

DECRETA QVÆDAM

TVM CONCILII.

TRIDENTINI.

Tum Prouincialium, & Diœcesanarum Synodorum certis anni temporibus promulganda.

D E C R E T O

Del Concilio di Trento, contra quelli che tentano di fare Matrimonio clandestino: qual Decreto si douerà pubblicare nel principio dell'Anno, & il primo di di Nouembre.

DOPO che in tre giorni di Festa continoui si faranno fatte le denotazioni del Matrimonio, che si douerà contrahere, si debba celebrare esso Matrimonio alla presenza del Curato de' Sposi, ouero d'alcun Sacerdote, che dal Reuerendissimo Arcuescovo di Milano, ò dall'istesso Curato habbia autorità di congiungere detti Sposi in Matrimonio, & in presenza ancor de' duoi, ò tre Testimoni almeno, altrimenti essi sposi sono inhabili à poter contrahere detto Matrimonio.

E li Testimoni che si troueranno presenti al Matrimonio che si sarà attentato di contrahere contra la detta forma, e similmente quelli, che haueranno voluto contrahere tal Matrimonio, saranno grauemente puniti, ad arbitrio del medesimo Reuerendissimo nostro Arcuescovo.

D E C R E T O

Del Concilio di Trento, nella Sess. 25. a cap. 12. contra quelli che devono pagar decime alle Chiese: qual si douerà pubblicare il 1. di di Maggio, & la prima Domenica di Settembre.

E Ssendo il pagamento delle decime debito à Dio, non si deuono sopportar quelli, che con varie arti cercano sottrahere il pagamento d'esse Decime debite alle Chiese, poi che questi tali son' usurpatori delle robbe d'altrui.

Onde la Santa Synodo di Trento, comanda à ciascuna persona di qual si voglia grado, ò conditione, à quale spetta il pagar Decime à Chiese, che integramente paghino quelle decime che sono obligati da pagare, & vuole che quelli che le sottraheranno, ò impediscono che non siano pagate, siano scomunicati, nè s'assoluiuo, se non fatta l'intera restituzione d'esse decime.

D E C R E T O

Del Concilio di Trento, al cap. 11. della Sess. 22. contra quelli che occupano beni Ecclesiastici, si publicarà la seconda Domenica di Quaresima.

SE L'auiditia radice di tutti i mali, in tanto occuperà l'animo d'un Chierico, ò Laico, di qualunque dignità risplenda, anco Imperiale, ò Regale, che presume per se, ò per altri, con forza, ò con timore, ouero ancora per supposite persone di Chierici, ò Laici, ouero con qual si voglia arte, ò procurato colore conuertire in proprij vsi, & occupare, ò impedire, che non si riceuano da coloro, à chi di ragione toccano le giurisdizioni, beni, censi, & ragioni, anco feudali, & emfiteutiche, frutti, emolumenti, ouero qual si voglia cõuentione, che si debbano conuertire in necessità de' Ministri, & paueri d'alcuna Chiesa, ouero di qualunque beneficio secolare, ò regolare, di Monti di pietà, & d'altri luoghi pii; questo tale sottogiaccia all'anathema, cioè alla maledittione, & scomunicazione maggiore sin tanto, che harà intieramente restituito alla Chiesa, & suo Amministratore, ò beneficiato le giurisdizioni, beni, robbe, ragioni, frutti, e redite, le quali harà occupato, oue-

to, ouero in qual si voglia modo, anco p donatione di supposita persona gli sarà no peruenute alle mani; & di poi harà ottenuta l'assoluzione dal Santiss. Signor nostro Pontefice Romano.

E se sarà patrone della medesima Chiesa, sia subito oltre alle pene, priuo anco del ius patronato.

Et il Chierico, che sarà stato fabricatore di questo scelerato inganno, & di tale vsurpatione, ò ne sarà stato consentite, sottogiaccia alle medesime pene; & di più reiti priuato d'ogni sorte di beneficio, & anco dopò l'intiera soddisfazione, & assoluzione si sospenda dall'esecuzione de suoi ordini ad arbitrio del suo Ordinario.

Quella parte della Bolla in 'Cena Domini spettante à questo proposito.

E Scommunicamo ancora & anathematizamo quelli, che vsurpano, ò sottraheno le giurisdictioni, ò frutti, redditi, & prouenti appartenenti à persone Ecclesiastiche p ragioni di Chiesa, Monasteri, & altri beneficij Ecclesiastici, & per loro ottenuti, ouero per qual si voglia occasione ò cause senza espressa licenza del Pontefice Romano le sequestrano; ouero, che senza simile speciale, & espressa licenza del Pontefice Romano impongono collette, decime, taglie, prestanze, & altri pesi alli Chierici, Prelati, & altre persone Ecclesiastiche, ò à i loro beni, ò delle Chiese, Monasteri, & altri beneficij Ecclesiastici, & à i frutti, redditi, & proueti di quelli, & con diuersi esquisiti modi le riscuotono, ouer le accettano, da chi gliele dà & cede spontaneamente.

DECRETO

Del Concilio Prouinciale secòdo de Milano, p'lo quale si statuisce il modo, con quale si deuranno recuperare le spese fatte, ò che si faranno ne' miglioramenti de' beni Ecclesiastici condotti ad affitto, tradotto in volgar per ordine del medemo Concilio: si deue publicare il primo giorno di Maggio.

Carlo Cardinale Borromeo Arcue
scouo di Milano.

DAL L'VSO & lunga pratica manifestamente si vede, quato per il più sia di danno alle Chiese quello affitto, che fino à vn certo tempo si suol fare di beni Ecclesiastici, cò patti tali, che possono essere migliorati, & bene speso anco con patto, che le spese in essi fatte non possono essere ricuperate, eccetto in fine dell'affitto, & in oltre che li conduttori non debbano esser leuati di possesso, se non saranno rimborsati di tutto quello, che haranno speso in bonificatione di essi. Però noi prouedendo all'utilità delle Chiese, & volendo rimediare à questa cosa, dalla quale si cagiona così gran danno, & incommodo ad esse Chiese, determiniamo in questa maniera.

Qualunque fitto nell'auuenire si farà di beni Ecclesiastici, con patto che possono essere bonificati, & che quel tato, che si sarà speso in restaurargli & migliorarli, habbia da pagarsi al conduttore; questo patto di locatione non dia facilità di poter in qual si voglia edificio fare spese utili, eccetto quelle, che non eccedano maggior somma, che quella sia, quale il conduttore possa recuperare ritenendosi ogni anno mentre dura la locatione, la terza parte di quello, che deue pagare per conto del fitto.

La qual terza parte si ritenerà ogni anno, fin tanto ch'egli si rimborsi, di tutto quello, che vi harà speso.

Ma se si faranno fatte qualche spese pertineti à vso necessario, siano di qual si voglia somma, all'hora per simili spese il conduttore nel medemo modo si ritenga ogni anno la terza parte.

E se quella terza parte non sarà bastante per recuperare le spese necessariamente fatte, non si leui il conduttore dal possesso de' beni, ancor che sia finito il termine della locatione, fino à tanto che resti sodisfatto: ma sia in potestà & arbitrio del Rettore della Chiesa, ò prouedendo di danari altrove, ò in qual si voglia altro modo recuperare detti beni da esso conduttore; ouero, consentendo ui il Vescouo, di nouo fermar seco l'affitto de' li medemi beni, e questo alme-

no per tanti anni, che ritenendosi ogni anno almeno la terza parte, di quanto deve pagare per conto dell'affitto, venga a ricuperare tutto quello che harà speso, auanti che finisca il termine d'esso affitto.

Ma se quelli, che haueranno pigliato li beni ad affitto con tali conditioni, non si riteneranno ogni anno la detta terza parte; non possono con ragione alcuna ricercarli né dalla Chiesa, né dal Rettore che in essa succederà; ma s'imputi a colpa loro.

Ancora in quelle locationi, che già son state fatte dalli Rettori con tal conditione, che quelli quali prendono ad affitto, bonifichino le possessioni, e per vigore e ragione di tal patto, gli edifici sono stati restaurati e riparati, ouero per l'addietro si miglioreranno con spese del conduttore; di queste spese che harà fatto, il conduttore se ne rimborserà nel modo, che da noi si prescrive co' questo Decreto: se però non si farà patteggiato, che si paghino in minor termine, che da noi non è determinato.

E se quello che già ha preso ad affitto, & ha fatto miglioramenti nelli beni, non vuol ritenersi quella terza parte; ma vuole in un solo pagamento rimborsarsi di tutto quello che di già vi harà speso, depositi quella terza parte, che gli è lecito di ritenersi ogni anno presso persona sicura, acciò si resti con speranza di potere pur una volta in qualche modo ricuperare essi beni Ecclesiastici.

Ma se il conduttore non harà depositato quella terza parte, ma la harà pagata al Rettore della Chiesa; lo Rettore che succederà, possa ridimandarla da lui; ouero metterla a conto delli miglioramenti che sono fatti.

E il Rettore, quale temerariamente harà ricevuta questa terza parte sia punito ogni anno della metà de' frutti, che gli puoene da esso beneficio Ecclesiastico.

In oltre, se vi saranno alcuni crediti per spese fatte in qual si voglia possessioni Ecclesiastiche, quali possessioni non siano possedute da loro, ma dal Rettore, per qualunque ragione si sia, acciò quelli non restino più lungamente hipotecate (ilche talhor è auuenuto co' una cer-

ta mutua collusione) in questo medesimo fatto procuri il Vescouo, che con il medesimo annuo pagamento della terza parte, etiam con sequestrare i frutti, o in qualunque altro modo, siano rimborsati delle spese fatte.

Sia però in potere del Vescouo in tutte queste cose, se alcuna volta occorrerà, o per la povertà del beneficio, o per altra giusta cagione gli paia che si paghi o ritenghi qualche cosa meno di quella terza parte, di concedere ciò in scriptis a suo beneplacito.

Et acciò che questo decreto venga a notizia d'ogn'uno; tutti & ciascuno Parochiani della Città & diocesi, il primo giorno di Festa dopo che essi l'hanno ricevuto, lo leggeranno & recitaranno nelle loro Chiese pubblicamente & nella maggior frequenza del popolo, in questa forma volgare, fatta con autorità nostra.

DECRETO

Del Concilio Prouinciale secondo di Milano, sopra gli miglioramenti che si fanno dalli Ecclesiastici in essi beni: qual si publicherà ogni anno la seconda Domenica di Maggio.

QVelli che dopo questo Decreto piglieranno ad affitto beni di Chiesa a certo tempo, co' patto di poter far miglioramenti, & che le sia restituito poi quanto haueranno speso in farli, non possono in qualche sorte di beni, spendere per sola utilità d'essi beni più di quello che ritenendo ogni anno la terza parte di quanto debbono pagare di fitto ogni anno; siano in capo della sua locatione integramente sodisfatti, & rimborsati, si come facendo spese, & miglioramenti necessarij in detti beni, doueranno ritenere parimente la istessa terza parte, se però il Conduttore, & locatore non fossero conuenuti, che si rimborsasse in più breue tempo.

Et venendosi al fine della locatione, & non si essendo il Conduttore pienamente rimborsato di quanto ha speso con la terza parte, che hauerà ritenuta ogni anno, essendo per altra via sodisfatto dal

Retto-

Rettore del beneficio, del quale siano li beni che hauerà condotti, possa il Conduttore in questo caso, ritener detti beni fin tanto, che ritenendo ogn'anno la sudetta terza parte, sarà intieramente sodisfatto di quanto hauerà speso.

Quelli che hauendo condotti con tali patti, & haueranno fatti migliorameti, o vtili, o necessarij, e non si retreranno la sudetta terza parte ogn'anno, non possono di poi ridimandare al nouo Rettore quanto haueran mancato di ritenersi, ma il tutto s'imputi a lor colpa. E non volendo essi Conduttori far retentione di questa terza parte ogn'anno, ma volendo che in vna sol volta gli sia restituito tutto quello, che per tal causa haueranno speso, debbano essi Conduttori ogn'anno depositare detta terza parte presso qualche idonea persona, & non la paghino al Rettore, altrimenti la paghino a suo danno, ne le sia fatta buona dal successore nel beneficio, nel conto che se hauerà a far seco sopra li miglioramenti.

Quelli che innanzi questo Decreto hanno condotto beni Ecclesiastici, e che per il patto sudetto hanno fatto, o per l'auuenire faranno migliorameti in essi beni, si rimborsino nel medesimo modo, come gli altri sopradetti, & non rimborsandosi vadino a danno loro.

DECRETO

Publicato nel Concilio secondo Prouinciale, contro gli Notari che non haueranno reuelato in tempo gli legati a cause pie fatti nelli testameti da loro rogati: qual si publicherà la prima Domenica di Quaresima.

Ogni Notaro, che saprà esser stato rogato auanti questo Decreto d'alcun Testamento, o d'altra vltima volontà, doue sieno fatti legati a cause pie, se fra sei mesi, da poi c'hauerà saputo la morte di quel testatore, non hauerà manifestato tali legati al Reuer. Arcivescovo di Milano, o suo Vicario, incorra subito in pena d'escommunicatione.

E nella medesima pena incorrino quelli che dopo esso decreto saranno stati rogati de legati pij fatti, come di sopra è

detto, se fra il termine di tre mesi dopo che haueranno inteso che il Testatore sia morto, non gli haueranno denunciati ad vno delli sudetti Reuerendiss. Arcivescovo, o suo Vicario.

DECRETO

Del Concilio Prouinciale secondo, e terzo contra gli inuasori de' beni, e robe de beneficiati morti: qual si douerà publicare il primo di dopo la Domenica di Resurrectione.

CHI ardirà temerariamente pigliare, o usurpare beni d'alcuna persona Ecclesiastica morta, spettanti alla Chiesa, o beneficio Ecclesiastico, che esso morto in vita sua hauesse posseduto, ouero che spettino ad alcun ministro d'essa Chiesa, incorra subito in escommunicatione.

Con questo decreto vogliamo che siano stretti ancor quelli, i quali senza fare inuasione, o violenza alcuna, trasportano, o conducono fuori di casa di quella persona Ecclesiastica supellettile, o cosa alcuna, o scritti spettanti alla Chiesa della quale egli era Rettore, prima che tutti gli beni mobili, libri, scritti, & altre simili cose appartenenti per altro all'heredità, siano riferite nell'indice da chi sarà deputato dal Reuerendiss. Arcivescovo per tale ufficio.

DECRETO

Del Concilio Prouinciale secondo di Milano, per il quale si proibisce che li Vsurari non siano sepolti in sepoltura Christiana, se non si sarà serauato quanto in esso si contiene: qual si douerà publicar il primo di dell' Anno, & il primo Lunedì dopo la Domenica della Pentecoste.

GLI Vsurarij manifesti, non sieno sepolti in luogo sacro, ancor che nelli lor Testamenti hauessero commesso, che fosse fatta la restitutione di tutte quelle Vsure che hauessero essatte, o riceuute, se prima, o essi mentre vissero, o loro heredi dopo la lor morte, non haueranno con effetto sodisfatto intieramente a coloro, da quali le riceuono,

ouero

à coloro, da quali le ricouerno, ouero essendo essi creditori absenti, non haue-
ranno data idonea sicurtà di sodisfarli.
Il Parocho, che sapendo quelli tali esser
stati Vsurarij manifesti, gli hauerà se-
politi, sapia esser incorso in pena di scom-
unica.

D E C R E T O

Del Concilio terzo Prouinciale, contra
di coloro che vanno à confessarsi fuo-
ri della Diocesi: qual deue publicarsi
la prima Domenica di Quaresima.

Colui il quale à posta anderà à con-
fessarsi de suoi peccati ad vn con-
fessore, anco regolare fuori della Dioce-
se; se quel confessore non sarà approba-
to per vdiere le confessioni; e dal Vescouo
di quel luogo, e dal Reuerendiss. Arcie-
uescouo, il Parocho nel tempo della
Pascha non ministrerà il Sacramento
dell'Eucharistia à questo tale confiten-
te, come à colui che veramente non si
è confessato.

E di più l'ordinario di quel Sacerdo-
te, il quale non essendo approbato per
confessore, hà vdiuto la confessione di
colui, non permetta che confessi alcuno
nella sua diocesi per duoi anni à veni-
re, nè meno che predichi.

D E C R E T O

Del Concilio secondo Prouinciale, è
della Sinodo vndecima Diocesana,
che ogu'vno si comunichi al tempo
della Pascha in quella Parochia, nel-
la quale habita la maggior parte del
l'anno: si deue publicare la terza Do-
menica di Quaresima.

Si auisano tutti, che nel tempo della
Pascha sotto pena di esser tenuto co-
me che non habbi sodisfatto al precet-
to della Chiesa, ciascuno si comunichi
nella sua Parochia, non solamente quel-
li che hora habitano ne i confini della
Parochia, ma ancor quelli che habita-
no iui la maggior parte dell'anno, ò vi
sia almeno stato per lo spatio di sei me-
si; Eccettuando però se questi tali non

siano venuti ad habitarui pochi giorni,
ò pochi mesi auanti, con animo di starui
per l'auuenire; ouero se non mostrano
licenza in scritto dal Reuerendiss. Ar-
cieuescouo, ò dal proprio Parocho di cò-
municarsi altroue; ouero se non sono
peregrini, ò forastieri, e questo nella
diocesi: perche nella Città questi tali
forastieri riceueranno il Sacramento
dell'Eucharistia nella Chiesa Cathed-
rale.

Di più sotto la medesima pena s'auisano
tutti, che niuno ardisca di comuni-
carsi fuori della Parochia in detto tēpo
di Pascha, ancor che gli sia stato còces-
so, e permesso dal proprio Parocho, se
questa tale licenza non sarà approbata
in scritto dal Reuerendissimo Arcie-
uescouo.

Ma se vi è alcuno il quale hà in vn luo-
go la sua famiglia, & egli habita per
sorte altroue la maggior parte dell'an-
no, questo tale si comunichi in quel-
la Chiesa Parochiale, doue habita la
sua famiglia.

D E C R E T O

Del secondo Concilio Prouinciale, &
della Sinodo diocesana vndecima co-
tra quelli che non si comunicano
nel tempo della Pascha: qual deue
publicarsi nella seconda, ò terza fe-
sta di Pascha.

AVisiamo tutti è ciascuno fedele
della nostra Parochia, quali hano
l'età leggitima di riceuere come còma-
da la santa Madre Chiesa, la santa com-
munione nel tempo della Pascha, & nò
l'hanno ancora riceuuta, che per tutta
questa settimana, ò Dominica prossima
che viene confessandosi prima la rice-
uano: altrimenti se costoro nel detto
termine, ò al più sei giorni dopò l'otta-
ua di Pascha nò haueràno ciò fatto, noi
n'auisaremo il Reuerendiss. Arcieuesco-
uo, accioche di subito siano publicati me-
tre che si dirà la Messa per interdetti
dall'ingresso della Chiesa, e dalla sepol-
tura Ecclesiastica, & i loo nomi siano
affissi alle porte della Chiesa Parochia-
le; e questa sola monitione vi diamo a-
uiso che basti per tre.

L D E-

D E C R E T O

Del Concilio Prouinciale quarto è fatto; che non si tenghino i fanciulli nel letto senza la custodia prescritta: quale si deve pubblicare la quarta Domenica di Quaresima.

Graue e spietata è la sceleratezza di coloro, i quali per imprudenza sua soffogano i fanciulli, tenendoli nel letto senza riguardo alcuno prima che tocchino vn'anno. I quali perche nè per altra via, nè per la grauezza delle cose colla quale primieramente s'offende Iddio, nè per la crudeltà esecrabile, si sono potuti contenere fino à quest'hora ne i debiti termini, habbiamo pensato di rimediare à questa sceleraggine con le pene. Si che qual si voglia huomo ò donna, ancor che non sia la madre, ò la balia, terrà nel letto qualche fanciullo senza quella custodia che gli è stata prescritta dal Reuerendissimo Arciuescouo, & insegnata dal proprio Parocho, prima che habbi compito vn'anno (non hauendo di ciò ottenuta dispensa) e colui parimente il quale sforzará la madre, ò la nutrice à farlo, ouero impedirà che non si serui la douuta cautione come di sopra; tutti questi cascano ipso facto nella pena di scomunicazione: e cascandoui dentro, non faranno assoluti senza vna graue, & insignè penitenza, la quale sia d'esempio à gli altri.

D E C R E T O

Del Concilio terzo, e sesto Prouinciale, contra le donne che non vanno velate in Chiesa: qual deve publicarsi nella Domenica dopò Pascha di Resurrettione.

PER grauissime ragioni ammonisce, & commanda l'Apostolo San Paolo, che le donne entrino in Chiesa con il capo velato. questo medesimo insegna il Principe de gli Apostoli S. Pietro: per commandamento ancora del quale Lino suo successore santissimo ordinò l'istesso con vn suo decreto. Siche

attesi questi instituti Apostolici, & essendo molto lontano da quelli antichi essempli di donne santissime, e dall'antica disciplina, e dall'vso, e costume delle Città bene instituite, & ordinate, e finalmente lontano da ogni ragione, come è stato spiegato, e mostrato da i Padri della Chiesa, che le donne vadino con la testa scoperta. Per tutte queste ragioni è stato ordinato dal Reuerendissimo Arciuescouo, che le donne di qual si voglia ordine, stato, & conditione stiano in Chiesa col capo velato. E questo sotto pena dell'interdetto dall'ingresso della Chiesa. E quelle che non vbbidiranno dopò l'essere auisate tre volte, ouero anco vna volta sola, il qual solo auiso basti per tre; e auuertite anco generalmente, per seuerarano nella contumacia; saranno punite dal Reuerendissimo Arciuescouo in quella maniera, che giudicherà sua Signoria Reuerendissima essere espediente.

D E C R E T O

E lettera del Concilio sesto Prouinciale, e della Sinodo quarta diocesana, per essortare i fedeli che vadino le feste alla Chiesa parrocchiale.

FV di già ne' passati tempi stimato tanto da gli antichi padri quel solito conuenire de' fedeli nella propria Chiesa parrocchiale, che per mantenere quella disciplina, la quale fa molto à proposito per ammaestramento del popolo christiano, vi è anco stata usata qualche diligenza con decreti particolari.

Perciò che primieramente fù commandato, che i parrochi nelle Domeniche, e giorni di festa, auanti che comincino la Messa, dimandino alla plebe, se vi è alcuno, il quale sia d'altra parrocchia; che dispreggiando il proprio Sacerdote, voglia vdire iui la Messa; e se vi si ritrouerà alcuno, subito lo scaccino fuori, e lo sforzino di ritornare nella propria Chiesa parrocchiale ad vdire la Messa. Di poi fù al tutto prohibito, che nissun fedele della parrocchia altrui, fosse ricevuto, & ammesso dal parocho alla Messa, se

E, se non per occasione di viaggio, od habbi il piaccimento di star lui. Perlo- che il sacro Concilio di Trento bramā do molto, e desiderando ardentemente restituire l'antica disciplina, e rimetterla in vso, ha voluto, che & i fedeli fosse- ro auisati da Vescou, che frequentasse- ro le proprie Chiese parochiali, alme- no i giorni di domeniche, e le feste mag- giori dell'anno; e di più, che diligen- temente anco fossero auuertiti, che ciascu- no è obligato, purché possa farlo com- modamente, à ritrouarsi presente nella sua parochia ad vdire la parola di Dio. E perciò hà di più anco determinato, che i sacerdoti quali hanno cura d'ani- me, spieghino alcuna di quelle cose, che si leggono nella Messa, e dichiarino qualche misterio di quel Santissimo sa- crificio, e che paschino con parole sa- lutifere le plebi che gli sono raccoman- date, e gl'insegnino le cose che tutti so- no obligati di sapere, per poterli salua- re, che gli ammaestrino nella legge del Signore, e gli spieghino le sacre scrittu- re, e che in ciascuna Chiesa parochiale i fanciulli siano instrutti nelle cose del- la fede.

Noi dunque mossi da i decreti del me- desimo Concilio di Trento, e dall'anti- co, e salutare esempio, desiderando grā- damente di condurre il popolo com- messo alla cura nostra instrutto nelle co- se necessarie alla salute per mezzo del- le buone opere all'eterna felicità; ac- cioche nō resti priuo di quei frutti, qua- li conseguono coloro, che per gli am- maestramenti de santi Padri vāno spes- so alla Chiesa parochiale: con questo nostro auiso esortiamo, preghiamo, e scongiuriamo per le viscere di miseri- cordia di Nostro Signor Giesù Chri- sto tutti, e qual si voglia fedele che so- no soggetti alla cura nostra, che vogli- no (non obstante che habbino nelle vi- cinanze nelle ville e borghi, oratorij cappelle, & altre Chiese doue possino essere presenti al santissimo sacrificio della Messa) ciascuno nulladimeno so- uente volte, almeno le Domeniche, & altre feste solenni venire alla sua Chie- sa parochiale: nella quale siano dal pa- rocho à chi è commessa la cura loro, ci-

bati con la parola di Dio, ammaestrati nelle cose della fede christiana, & altri precetti necessarij alla salute delle ani- me; siano instrutti à riccuere con mag- gior pietà i santissimi sacramenti, e siano anco infiammati cō paterni auisi di gior- no in giorno à frequentarli maggiorme- te, come desidera quel sacro Cōcilio; e di più sentano anco dal medesimo paro- cho, quali siano i giorni di festa, che si deuono santificare in quella settimana, quali siano i digiuni, e le vigilie che de- uono farsi; imparino dall'istesso ancora, quali siano quegli vfficij di pietà Chri- stiana, che fanno di mestieri per la re- ligiosa obseruāza di quelle; e di più qua- li siano le supplicationi, e processioni, ouero stationi, indulgenze, giubilei, che si publicano, le denonciationi de matri- monij che si fanno, e tutte quelle cose an- co, che conforme alla qualità de tem- pi per maggior ammaestramento loro si leg- gono per auiso, e commandamen- to nostro.

Hora di tutti questi, & altri frutti an- cora, che si cauano da i paterni officij del parocho, nelle sue esortationi, & a- uisi, auiene che restino priui coloro, i quali ne i giorni di festa non conuengo- no nella sua Chiesa parochiale. Anzi perche questo vfficio di vdire la Messa parochiale in quei giorni non è adem- pito da fedeli con quella diligenza che conuiene, e da molti vien negletto del tutto, ne seguono molti inconuenienti, quindi spesso la maggior parte non san- no gli articoli della fede, & i commanda- menti di Dio, e della santa madre Chic- sa, quali è necessario che vn huomo chri- stiano li sappia, se vuole salvarsi; l'offer- uanza delle feste non è stimata; non si esercitano le opere di pietà christiana; non si conosce la institutione christia- na delle famiglie; languisce ogni vfficio de sacerdoti parochi, & in qualche par- te si sprezzano; è violato l'vso de san- tissimi instituti, e de sacri canonij; quin- di finalmente negletto il debito di ri- storare, adornare, e racconciar le Chie- se parochiali, le quali sono state edifi- cate con tanto studio da suoi maggiori; onde alle volte non vi si ritroua niuna, ò ben poca della necessaria supellettile

L. 2 per

per celebrare i diuini officij). 103 272
Ogn'vno dunque procuri di rimediare
a tanti, e sì graui inconuenienti, metten-
do in effecutione cō ogni diligeza, quel
che ci persuade il costume de tanti Pa-
dri, che commanda di essere auisato il
santo Cōcilio di Trento, quello che noi
per commandamento di detto Conci-
lio, soleciti della salute di ciascun di
voi, con paternè voci vi esortiamo, &
auisiamo nel Signore.

Ma nèanco vi sia alcuno che si lasci tirar à dietro da questo vfficio, per qualche scommodo che nasce, ò da qualche lontananza della Chiesa parrocchiale, ò da pioggia, freddo, caldo, e mutationi de tempi: anzi è di necessità, che ciascuno s'infiammi maggiormente ad esserquello diligentemente, come speriamo nel Signore, se questi tali ricorduoli della sua salute, verranno bilanciando la gravetza di questa cosa colla ragione delle cose già dette; e chi fra se stessi rivolgeranno alcuna volta nell'animo suo, che non solamente gli è data la Chiesa parrocchiale, nella quale da principio rinasciuti a Christo Nostro Signore, col ricevere il Sacramento del Battesimo, si alliecano poi con gli altri sacramenti per seguire l'eterna salute; ma che anche de uono hauer il parochio suo proprio sacerdote in luogo di padre, e come tale amarlo, riverirlo, e honorarlo; mettendosi questo auanti gli occhi, che gli è mezzano appresso il Signore, e prega per tutti quei fedeli che gli sono raccomandati alla sua cura; è interprete della diuina legge, dispensatore de misterij di Dio, maestro della vita christiana, e della disciplina de costumi, dal quale prendano ogni consiglio di far pia, e drittamente; & alla fine ministro di quasi tutte quelle cose, che sono necessarie alla salute.

E se bene à questa nostra ammonitio

ne deuo[n]o tutti esser vbidienti, per la cura particolare che deuo[n]o hauere della propria salute; principalmente non dimeno esortiamo; e scongiuriamo da parte del Signore i padri di famiglia, tutori, curatori, maestri, e tutti quelli che hanno cura, e gouerno d'altri, che essendo solleciti della propria salute, e di quelli che son soggetti al gouerno loro, essi primieramente abbraccino questi nostri auisi, & infiammino quell'anima con spese esortationi ad essequirli, e procurino che quelli non solo vengano nella Chiesa parochiale nel tempo della Messa, e de diuini officij, ma che anco iui frequentino le scuole della dottrina Christiana già istituite ne i giorni determinati.

Sappino anco di più tutti i fedeli commessi al nostro gouerno, che noi conforme alla grauezza della colpa, più seneramente procederemo contra di quelli, che hauendo potuto col venire spesso alla Chiesa parochiale configuere tanti aiuti salutiferi nella via del Signore, negletti tali aiuti, e non facendo alcuna fi ma di venire nella detta Chiesa, si ritrouarà, ò che non sappino le cose necessarie della fede, ò che non habbino osseruati i digiuni, ò violata l'osservanza delle feste.

Et accioche questo nostro auiso rei-
terato più volte, e publicato con mag-
gior diligenza, resti impresso, e scolpito
nelle menti, e ne gli animi de fedeli, ac-
cioche poi essi attendino con maggior
solicitudine ad esserquilo, come grande-
mente desideriamo nel Signore; commā-
diamo che sia letto in lingua volgare, e
recitato à parola per parola spessissime
volte da ciascun parcho al popolo co-
messo alla sua cura: 2. ottobre 1583.

LAVS DEO

DECRETA GENERALIA VISITATORIS APOSTOLICI

IN SYNODO DIOECESANA
MEDIOLANENSI V.

Iussu Illustriss. & Reuerendiss. Caroli Cardinalis Archiepiscopi
De suggestu lecta, & promulgata, vt infra.

Carolus S. R. E. Presbyter Card. Tit. S. Praxedis, Dei, & Aposto-
lica sedis gratia S. Mediol. Eccl. Archiep.

Præfatio ad lectionem decretorum Visita-
toris Apostolici.



ICVT vtile saluta-
re; est, ac necessa-
riū visitadi manus:
ita illud in vrbe di-
cesq; nostra Medio-
lanesi Visitator A-
postolicus Reueren-
dissimus Episcopus Famaugustanus vti-
liter accuratēq; præstitit. Quare vt cum
vrbis diocesisq; nostræ vtilitati atque
spiritualibus pgressionibus seruiamus;
tum maximè etiā satisfaciamus, & debi-
to obedientiæ officio, & piæ vigilantis
illius Episcopi sollicitudini, & ardenti
desiderio, quo decreta illa exequendi te-
nemur: vobis vniuersis, & singulis, per
quos illorum executio diligenter præ-
standa est, ea ipsa decreta iam pridē vo-
bis edita, in hoc diocesano conuentu
etiam atque etiam studiosè repēti incul-
cariq; mandauimus.

DECRETA GENERALIA

A Reuerend. D. Hieronymo Epi-
scopo Famaugustæ, Apostoli-
co Visitatore Sanctæ Me-
diol. Ecclesiæ con-
fecta.

Quibus tamen de particularibus Decre-
tis nihil derogatur. in ijs scilicet, in
quibus contra, non præter ipsa gene-
ralia quidquam statuitur.

QVÆ AD CVLTVM
Ecclesiarum pertinent.

SACER FONS.

NON baptizetur in ijs Ecclesijs,
in quibus sacer Fons nullus est.

Sex verò mensium spatio transacto &
Decretorum horum editione, non ba-
ptizetur in ijs sacris Fontibus, qui infra
notata sigillatim descripta non habe-
bunt: sed ad viciniorem Ecclesiam eius-
dem Portæ, vel Regionis in vrbe, Ple-
bis autem in Diocesi infantes deferen-
tur ad baptizandū, in qua Ecclesia Fons
ipse ad eam formam erit redactus:
Quod si nullus in ipsa Plebe, aut Regio-
ne Urbis eiusmodi Fons reperietur (ab
eadem Plebe, aut Regione, nisi aliter
aliquando Reuerendissimo Archiepi-
scopo videbitur, non recedendo) in eo
Fonte interea baptizetur, qui Vicarij
Foranei in Diocesi, in Vrbe verò Præ-
fecti Portæ, vel alterius ad id electi à
Reuerendissimo Archiepiscopo iudi-
cio, plura, ac potiora habebit ex re-
quisitis.

Quæ quidem hæc sunt.

1 Petra, non lateritia, sed è marmo-
re constans, vel è solido lapide: si qua
verò eiusmodi Petra reperietur, qua
tuta non sit, & aqua effluat, Vas in ea

L 3 ram-

ramneum stānatum ponatur, quod eiusdem magnitudinis sit, ac petra ipsa: eam quē strictim vndiq; & apte tangat, eiq; coniunctim adhaereat; atque id, donec petra alia tuta comparetur; quod erit curandum, vt quamprimum fiat.

2 Operimentum, quod Ciborium appellatur.

Atq; id quidem quacūq; forma sit, locum aptum habeat ad Sancta olea; atq; alias res ad baptizandum necessarias commodē asseruandas.

3 Tabella intra Ciborium, ac Fontem ipsum collocata, Fontis ipsius ostiū claudens: quā quidem Tabella in ijs tantum modo Baptisterijs desiderabitur, quē lapide adeo magno constabunt, vt licet eius medietas a Tabellā ipsius parte, quē immobilis est, occupetur; satis tamen abundē locus relinquatur ad infantis caput immergendum.

4 Conopoeum, quod Ciborium ipsum apte tegatur.

5 Septum; quod si per facultates, Reuerendissimi Archiepiscopi, vel eius cui id muneris ipse dederit, iudicio, ferreū, vel lapideum esse non poterit, eiusdem scripta facultate ligneum construatur.

6 Tegmen, vbi Baptisteriū extra Nicēiam sit, vel Cappellam fornicatam; quod quidem tegmen ex asseribus etiam poterit constare; vel tela decente picta.

Verū in parietis concavitate ad hemicycli speciem (quā Nicēia, vt supra vulgō dicitur,) vel in Cappella Baptisterium ipsum multo decentius consistet: quam Nicēiam, seu Cappellam, qui se obligarint constructuros, anni etiam illis terminus a Reuerendis Archiepiscopo concedi possit.

7 Sacrarium, quod omnino iuxta ipsum Fontem sit in pariete excavatum; vel in columella iuxta ipsum Fontē erecta, vt eodem Opto plane; & Fons ipse, & Sacrarium concludatur.

8 Pictura in pariete Sancti Ioannis Christum Dominum baptizantis: eod ornatior atq; decentior, quod erit Ecclesia ipsa insignior.

Collocatus ipse Fons sacer sit a sinistris in Ecclesia ingressu.

Verū tractatur de ea re accuratius

in libello, quem confecit Illustriss. Ordinaris ex Concilij Prouincialis Decreto, de rebus Ecclesię materialibus; ad quorum exactam formam Baptisteria ipsa omnia erunt vtique redigenda:

Atque vt id facilius etiam intelligatur, & habeat vnusquisque vnde sibi exemplum sumat; ponatur ad earum instructionum pręscriptum Fontis ipsius exemplar in Cathedralis Ecclesię Sacristia.

Ac in Plebibus quidem, & alijs insignibus Ecclesijs (vt par est) multo ornatior, & celebrior etiam forma quā in ceteris, Fons ipse desiderabitur. Curretur autem, vt tam Baptisterij, quā Sacrarij, amplioris antiqua forma (cuius nunc aliqua alicubi apparent veltigia) retineatur, ac restituatur.

In Ecclesijs autem Diocesis huius, quę ritu Romano vtuntur, pari ratione procedatur: sed Tabella illa ostiū Fontis claudens, in his planē requiritur: si quidem in his per infusionem, non per immersionem baptizatur: Sacrarij autem forma non erit eadem; sed ea pro ecclesiarum conditione demonstratur in generalibus Instructionibus superscriptis.

Præter Sacrarium ipsum sacro Fonti adiunctum, alterum etiam in Parochialibus Ecclesijs, atque etiam in Collegiatis, & ceteris omnibus, in quibus frequenter solet celebrari, erit construendum iuxta Generales ipsas Instructiones.

Antiqua Sacristia, quę ad formam pręscriptam non sunt, vel ad eam formam redigantur, vel omnino tollantur.

Vascula pro sanctis oleis.

DE forma Vasculorum pro Sanctis Oleis, & Sale, & de Cutulis, & Bursis pro eorum custodia, tractatur itē abundē in Instructionibus superscriptis: Verū ponatur materiale eorum Vasculorum itidem exemplar in Cathedralis ipsius Ecclesię Sacristia.

Vasculum Olei infirmorum alibi non teneatur quā in Ecclesia, fenestella ad pręscriptū Concilij Prouincialis III. constructa.

Tit. quæ de sacramentalia, & sacra. pag. 91. §. Sacrum pro sacra.

Qui-

Quibus verò ex eodem Concilio ali quando domi habere ipsum Sanctum Oleum permittitur, fenestellam ipsi loco decenti in eadem domo construunt, ut in honore custodiantur.

Alia Vascula in ipso Sacri Fontis Ciborio, ut supra dictum est, erunt asseruanda cum Sale.

ALTA RE.

Altare vnumquodque esse debet huiusmodi necessarium.

1. Apideum, vel saltem lateritium, ita exitructum, aut recte innatum, ut fenestella, foramenve nulla ex parte relinquatur, ubi quidquam asseruari possit, aut recondi, nisi forte reliquie Sanctorum sint: sed si columellis erit suffultum, neque in eo quidquam subitus ponatur.

Altitudinis à Scabello ligneo, vel Bradella cubitis duobus vncijs octo sit; longitudinis verò utique ad minus cubitis quatuor, latitudinis item saltem cubitis duobus.

Hæc autem habeat omnino.

1. Iconam, vel saltè picturam in pariete.

2. Crucem.

3. Candelabra saltem duo.

4. Cartulam cum secretis è regione positam Sacerdotis celebrantis.

5. Petram sacram (si mensa ipsa consecrata non sit) mensæ ipsius medio aptè insertam. Mensæ autem vnicuique non consecrata tabula lignea superponatur, quæ mensam ipsam totam contegat, in eaq; sacrata Petra inserta sit: consecrata verò Mensa tela cerata cooperiatur, quæ totam ipsam Mensam tegat, etiam si ex parte lateritia sit.

Petræ ipsæ sacratæ ad annum permittuntur, quæ longitudinis vnciarum xiii. latitudinis verò x. saltem sint; quæ verò longitudinis xvj. paulò verò maioris latitudinis erunt, ad biennium; quæ autem xviii. longitudine, latitudine autem paulò item maiores erunt, ad triennium: sed transacto triennio permittitur nulla, quæ præscriptæ magnitudinis, vnciarum scilicet viginti in longitudine, sexdecim in latitudine non re-

perietur, præter capsæ cui inserta erit, dimensionem.

Quæ minores sunt prima tolerata mensura, frangantur statim, reliquijs quæ in eis inuentur, honestè asseruatis.

6. Tobaleas tres, quarum vna ad plenum vsq; pertingat, aliæ duæ, quæ diuisæ sint, totam mensam contegant.

Totidem Tobaleas præterea esse debent, ut possint mutari, cum erunt purgandæ.

7. Puluinar vnum paruulum pro Missali in Altare fulciendo.

8. Telam viridè, aut alterius coloris, ad Tobaleas à puluere defendendas.

9. Teglarè ligneum, vulgò appellatum, cui pallium possit commodè affigi.

10. Pallium decens, quod tamen non idem semper esse debet.

11. Scabellum ligneum, vulgò Bradellam, quæ à fronte Altaris cubitos saltè duos producta latè pateat.

12. Tegmen ex asseribus, aut tela cerulea honestè picta confectum, ubi fornix non est, qui totum Altare tegat, aut ei adeo proximus, ut sæpè purgari faciliè, & commodè possit.

13. Fenestellam in pariete à parte Epistolæ aptè constructam, ad aquam excipiendam abluitionis manuum Sacerdotis celebrantis, & ad peluim cum Vreolis collocandam.

14. Septum ferreum, vel lapideum, altitudinis cubitorum circiter trium, aut (si ita Reuerendiss. Archiepiscopo videbitur, vel in Visitatione ita cautum sit) ligneum; quod quidem ligneum ex altitudine, & forma etiam poterit constitui, ut ad illud possint commodè genua flecti.

Inter septum autem, & altare (non tamen maius) id spatij sit, ut clerico ministri loci relinquantur, Missam audientibus non item: distet verò omnino septum ipsam à scabello ligneo saltem cubito vno vncijs octo: & quamvis interuallum illud paulò esset maius, eò tamen Missam audientibus non erit permittendus ingressus.

In ijs autem Cappellis, quæ quidem habent septum, sed longè distans ab Altari, sæpes altera erit apponenda.

In Altaribus verò maioribus pro situ

L 4 capa-

capacitate spatium ipsum esse debet; sed planè huiusmodi, ut Missis maioribus possit commodè ministrari.

25. Tintinnabulum, vel appensum ad Altare, vel certè è Sacrificia delatum.

Sex mensium spatium transacto à Decretorum horum euulgatione, in ijs altariis non celebretur, quæ ad præscriptam formam non erunt redacta, ijsque omnibus rebus instructa, quæ supra declarata sunt; etiam si maiora altaria sint. In quibus autem Ecclesijs plura altaria sunt, in eo celebretur, (licet maius non sit) quod ad præscriptam formam erit redactum; quod si nullum in ipsa Ecclesia erit eiusmodi, in eo celebretur, quod Vicarij Foranei, vel alterius ad id deputati à Reuerendis Archiepiscopo in Diocesi; in ciuitate verò Prefecti Portæ, vel alterius eidem deputati iudicio; In Regularibus autem Ecclesijs, eiusdè Ecclesiæ superioris sententia, ad ipsam formam magis accedet, eamque plus imitabitur, atque exprimet: Anno verò elapso Altaria omnia demoliantur, quæ supradicta requisita non habebunt; præter maius, quod curetur omni ratione, ut ad formam primo quoque tempore redigatur, Ecclesiæ ipsius Syndicos, curatoresve, si qui sunt, ab Ecclesiæ ingressu prohibendo, Ecclesiam ipsam interdicendo, Rectorem multando, atque etiam à Missæ celebratione suspendendo, aliaque huiusmodi respectiue agendo; quæ Reuerendis Archiepiscopo videbuntur expedire.

Quod idem fiat sex mensium tantum transacto termino, in ijs Ecclesijs, in quibus Altare maius vnicum est.

In Regularium autem Ecclesijs si id non præstabitur, Reuerendis Archiepiscopi munus sit, Superiores ea de re admonere, & duorum mensium elapso termino, si ex admonitio non proderit, id ad Sanctissimum D. Nostrum omnino referre.

In quo Reuerendissimæ ipsius Dominationis conscientia uehementer oneratur. Liberum autem atque integrum sit Reuerendis, ipsi Archiepiscopo, & Regularium Superioribus Prouincialibus, an nisi spatium præscriptum Altaria ad formam non redacta demolendi, ad sex

præterea menses protrahere, si ante euacuetur publico instrumento idonee, id eo termino omnino præstandum.

Quod si Altare aliquod reperietur, cui Nicciam quis vulgò appellatam ad Emysceli speciem in parietis concavitate ad formam vellet construere, aut fortasse Cappellam integram edificare; secundus ad id annus concedi possit, præstita cautione supra scripta.

Neque Altare vllum in posterum edificetur, vel quidquam desit ex præscriptis requisitis; quodque præterea non habeat iuxta Instructiones generales, Calicem, & alia instrumenta, paramenta, & ornamenta congrua ad Missam celebrandam: vel idonee publico instrumento cautum sit, infra biennium ad summum fore, ut ea comparentur.

Altare vnum quodque statim amoueat, quod subter Suggestum, aut Organum, aut ad columnam, vel Pilam edificatum sit, aut aduersum sit Altari maiori; neque in posterum Altare vllum in locis eiusmodi edificetur, aut quod alteri Altari, præsertim maiori, nimis propinquum, aut ubi septum commodè non admittat, atque Ecclesiam vllomodo impediat, vel planè non respondeat formæ, & regulis præscriptis in generalibus Instructionibus præscriptis.

Obligationes atque onera quæ Altari alicui imminet, adimpleantur, interea ad Altare illud, in quo subscripta ratione poterit celebrari.

Quæ obligationes autem, & onera, item emolumenta quæcunque, atque etiam Tituli altarium, quæ vel iam amota sunt, vel amoueantur, particularibus, vel generalibus huius Visitationis decretis, transferantur ad alia Altaria iam constructa vel construenda in eadem Ecclesia, quæ Reuerendis Archiepiscopus, vel Regularis Superior censuerit.

Quod si Altare aliquod cum dote, vel legato reperietur huiusmodi, quod Reueren. Archiepiscopo, vel Prouinciali Regulari videbitur ornatum afferre Ecclesiæ, neque esse demoliedum, sed omnino instruendum; neque ratio alia appareat id faciendi; subtrahi possit interea, vel totum, vel aliqua ex parte seruitium, & ea pecunia ipsi instructioni applicetur.

Verbum

Verum si redditus debiti seruitij necessariam impensam superabunt, totum illud quod superabundat, ad hanc impensam transferatur: Atque id, nisi nominatim aliter in ipsa Visitatione cautum, iussu sit, aut aliter Reuerendiss. Archiepiscopo videbitur, & Regularium Prouincialibus iusta de causa; qui etiam rationem habeant aliorum onerum, si qua eidem Altari nominatim incumbunt.

SACRISTIA.

HAEC habeat Sacristia vnaqueque; Armarium, vel Vestiarium ad Paramenta conseruanda: ipsa verò Paramenta eiusmodi, quæ iuxta instructiones generales à Reuerendiss. Archiepiscopo ex Decreto Prouincialis Concilij cõiectas, pro Ecclesiæ, aut Cappellæ, atque etiam altarium facultate requiruntur. Idem dicitur de Missalibus, de Calicibus, Patenis, velis pro ipsis Calicibus cooperiendis, & sacculo pro ijs reponendis, Corporalibus, Purificatorijs; quæ omnia ad præscriptam eisdem regulis formam & mensuram sint, neque Vas desit ad ea lauanda rammeum staminatum; sed ex Aurichalcho, vbi facultates suppetunt; neque item Pelliculæ, & Vrceoli desideretur: Non adhibeantur autem in Sacrificio Vrceoli argentei, vel ex alia materia, vt apparere extra clarè non possit aquæ & vini color. Non desint item in Parochialibus Thuribulum cum Nauicularia, & Cochleari, & Situlus pro aqua benedicta cum Aspersorio, & Pocula vitrea ad dandam Purificationem; quæ nullo modo detur Calice.

Oratorium separato quantû fieri poterit loco positum, atque disincto, in quo possit Sacerdos in solitudine se colligere, & orare; vt dicetur inferius, cum de ipsis Sacerdotibus, & Missa agatur: Ad ipsum verò Oratorium in pariete Orationes ad id propriæ affixæ sint.

Labellum cum Manutergio appenso ad manus abluendas & abstergendas ante & post Missæ celebrationem.

Cartulam cû orationibus sacro vnicuique indumento accommodatis, quas attentè recitet Sacerdos, cum sacras ipsas vestes induit, & exiit.

Tabellam appensam in pariete cum

descriptis oneribus Missarum, & Annuario omnium, quæ illi incumbunt Ecclesiæ: & quo die vnumquodque erit persolandum.

Librum pro Missis annotandis ad præscriptam regulam, vt in singulos dies celebrantur.

Silentij nomē appensum magnis literis; quod seruetur vtiq;e, omillis verbis omnibus, quæ necessariò in eo loco proferenda non sunt; quod re ipsa omnino præstetur.

Ligneum ostium (vbi id cõmodè fieri poterit) extrinsecus communi ostio appositum, quod pondere appenso, ex se ipsò pessulo claudatur; fenestellamque habeat clatris ferreis septâ, vnde laici homines possint, si quid velint, è Sacristia quærere; quibus laicis eò patere ingressus nisi vrgenti necessitate non debeat. Vbi verò ostium ipsum extrinsecus fieri non poterit, fenestella ipsa omnino aperiat ad præscriptam formam in cõmuni ostio.

Decet autem, vt in Sacristia insignium præsertim Ecclesiarum, si tapetia desint, crata lignea pauimēto ipsi superponatur, in qua Sacerdos stans sacras vestes induat.

Hostiæ à laico homine nullo conficiantur.

Vbi in visitatione locus Sacristiæ constructioni expressè assignatus non est, priusquàm ea edificetur, forma accipiat à Reuerendiss. Archiepiscopo.

TABERNA CVLVM LIGNEVM
pro Sanctissimo Sacramento
conseruando.

PANNO serico ab intus ornatû sit.

Conopeo decenti pro Ecclesiarum facultate contextum.

Benè, ac tutò clausum: cuius clauis à nemine, quàm à Rectore teneatur.

Ita aptatum, vt ex eo possit Sanctissima ipsa Eucharistia cõmodè extrahi, neque super Altare propterea ascenden dum sit.

Vacuum à Reliquijs, vasculo Olei infirmorum, atque etiam inani Vase; vt omnino nihil aliud ibi conseruetur, quàm Sanctissima Eucharistia.

De-

Decebit autem, ut lampas è regione non à latere prae luceat.

Antiquæ custodiæ in pariete Sanctissimi Sacramenti penitus amoveantur; vel signo omnino deleta, in alios usus adhibeantur, ut Reliquiarum, aut Olei infirmorum, ad præscriptam formam aptata.

TABERNACVLVM PRO faciendis Processionibus.

CLARO vitro vndiq; circumdatū sit.

Lunulam habeat, in qua Sanctissima Eucharistia inseritur, huiusmodi, ut possit commodè aperiri, & fragmenta colligi, si qua fortè ibi relicta sint: Ipsa autè Lunula, & Basis, & Scutulus saltem ex argento confect.

Ponatur verò in ipsa itidem Cathedralis Ecclesiæ Sacristia Lunula huius materialis forma.

P I X I S.

A Tabernaculo supradicto disuncta sit, & ad formam conflata, ex argenteo inaurata; quæ forma itidem ponatur in eadem Cathedralis Ecclesiæ Sacristia.

Duas Pixides vnaqueq; Parochialis Ecclesia saltem habet, alteram maioris formæ pro communione generali, alteram minoris pro Sanctissimo Sacramento ad infirmos deferendo.

Pro qua Pixide ad infirmos ipsos deferenda, Bursa à Parocho vnoquoq; per Diocesim habeatur ornata, cum opus fuerit, adhibenda.

R E L I Q V I A R V M.

Reliquiæ in honore conserventur in Reliquiario pro Ecclesiarum facultatibus, & dignitate constructo, ad formam Generalibus instructionibus demonstratam.

SANCTISS. CRVCIFIXI imago.

Ecclēsia nulla sit, quæ Sanctiss. Crucifixi imaginem sculptam non habeat, loco conspicuo inter Altare maius & populum; sed eò ornatiorem, quod Ecclesia ipsa erit insignior.

CONFESSIO N A L E

Parochialis vnaqueq; Ecclesia, itē singula Parochiali annexa, in qua audiiri confessiones soleant, Confessionale vnum saltē habeat; duo verò, quæ ultra quadringentas animas curat.

Ecclesiæ verò etiam non Parochiales, tam seculares, quàm Regulares, quæ plures Confessarios habere consueverunt, tot Confessionalia habeant, quot Confessarios.

Confessionalis ipsius perfecta forma in Cathedrali Ecclesia poterit cognosci; ad quam vniuersusque suum redigat, in Vrbe trium mensium ad summū spatium, in Diocesi verò sex; qui terminus possit à Reuerendis Archiepiscopo protrahi ad tres menses in pauperibus Diocesis Ecclesijs.

In ipso Confessionali affixa itidem sit Bulla in Coena Domini, vel eius transcriptus; Notula casuum reservatorum Reuerendis Archiepiscopo; Forma absolutionis; & Orationes quædam pie ad id impressæ; quæ omnia in ipsa Cathedrali Ecclesiæ Confessionalibus conspiciantur.

Eo termino transacto, qui mulierum confessiones in Ecclesia audierit, etiam si Regularis sit, non constituitur ad eam formam Confessionalibus, vel saltē non habentibus, quæ in eis potissima sunt, ut asseres, & laminam, Confessarium à femina honestè ac tuto iudicio Reuerendis Archiepiscopi diuidentes; à Confessarii munere ipso facto suspensus sit, quoadusque Reuerendis Archiepiscopo videbitur.

Idem sancitur, si quis in his Confessionalibus mulieres audiendo, eas genuflexas habuerit è conspectu sedis suæ, non loco à latere penitenti constituto.

Confessionale autem ipsū loco aperto atque conspicuo sit in omnium oculis collocatum, ut & Confessarius, & cōfiteus possit ab vnoquoq; facile cōspici.

V A S P R O A Q V A

Benedicta.

In Ecclesia sit, non extra. In ingressu Ecclesiæ, & ad Portam vnamquamq; à dextris, non à sinistris introeuntium.

Mar-

Marmore cōstet, vel petra solida, non lateritia.

Columella, vel alia Basē suffultum sit. Aspersoriū decens habeat appensum, non ex spongia, sed ē setis confectum.

F E N E S T R A E.

NVlla permittatur fenestra, ex qua foris stans Missam quis possit videre, sed inædificentur omnes duorum ad summum mensium spatium; alioquin Ecclesie ipsæ interdicanur, donec id præstitum sit.

Fenestræ omnes vitro, vel saltem tela contextæ sint, atque etiam clatræ, præsertim in Parochialibus, nisi altæ admodum sint: Opportunum autē videretur, vt rete etiam ramini, vel saltem filii essent contextæ, ne in Ecclesiam possent aues intrare, & nidos construere; quos nidos nihilominus amoveat statim Rector, sub pena scutorum sex, sodalitati Sanctissimi Sacramenti applicandorū.

S E P V L C R A

MArmore, vel petra solida contexta sint duplici, vel saltem vnica, ita aptè vtique atque compressè, vt inde malus odor exire nullo modo possit: atque id trium ad summum mensium spatium: quo termino transacto, Sepulcra omnia in quibus id non erit præstitum, humo impleantur adæquato solo, & nullus in illis amplius non sepeliatur.

In posterum verò nulla in Ecclesijs Sepulcra ædificentur, nisi ostiū illarum duplici petra obstruatur, octo inter se vncijs distante; & murus inter vtrāq; petram ponatur, quò tutior à fœtore reddatur Ecclesia.

Petra autem ipsa ostiij æqualis vndeque que sit, neq; figuram vllā, aut insculptas literas, vel aliud quidquam habeat, quod supereminet ac superestet.

Sepulcrum ipsorum in posterum ædificandorum ostiū longè absit ab Altaris Scabello ligneo, vel Bradella, cubitis ad minus tribus: Sepulcra verò ipsa ad Scabellum ligneum non pertingat.

Verum curetur omni ratione, vt antiquus, ac probatissimus mos sepeliendi

in Cæmeterijs in vsum reuocetur: neq; Sepulcra noua in Ecclesijs ædificentur absque licentia in scriptis obtenta à Reuerendissimo Archiepiscopo: In Regularium verò ecclesijs, saltem à Reuerendo Patre Prouinciali: qui eiusmodi licentiam dare nō possit, nisi ea Sepulcra ad præscriptam formam construantur.

C O E M E T E R I A.

TVTO clausa sint cæmeteria omnia, & in eorum ingressu crata ferrea, vel saltem lignea apponatur, vt in ea brutis impediatur accessus. quòd si ratio posset iniri, vt etiam canes arcerentur, præclare actum videretur.

Vites, arboresq; omnes fructifere & Cæmeterijs omnibus extirpentur, atq; benè illa purgentur; idq; fiat duorum ad summum mensium spatium, sub pœna Rectori ipsi Reuerendiss. Archiepiscopi arbitrio.

Campestrium & aliarum ruraliū Ecclesiarum clauēs à Parocho teneantur, nisi alij id à Reuerendiss. Archiepiscopo committatur; neque in illis quidquā profani reponatur; cureturq; omni ratione, vt clauē seruentur: Quòd si omni conatu & diligentia, ac censura etiam ecclesiastica, & temporali malèta adhibita, id non poterit obtineri, & pro stabulis, vel alijs vñbus indecentibus illè omnino dignoscatur inferuire (vt in visitatione alicubi cognitum est): satius videtur esse, vt demolirentur, quàm vt diutius permitteretur, ad vsus eas tam sordidos ac inhonestos adhiberi.

Si verò quidquam habebunt Ecclesie huiusmodi in redditu, ea pecunia ad earum clausuram potissimum tuendam insumatur.

Decernitur autem, & declaratur ex nūc, pauperibus loci Vicarij foranei iudicio diuidendum, quidquid profani in huiusmodi, atque etiam in alijs quibuscumque Ecclesijs reperietur.

Hæc de materialibus Ecclesiarum rebus collecta sunt, in quibus peccari frequentius cognitum est in visitatione: Plura verò, atq; exactiora ab Illustrib. O. dinario animaduersa atq; comprehensa sunt in superscripto libello, quem de

de ea re confecit ex Prouincialis Concilij Decreto; ad quem libellū hęc quoque omnia referantur, eaq; ad expressam in eo rationem & formam perficiantur: & item ea, quę ab Illustrissimo ipso Ordinario in suis iam peractis visitationibus decreta sunt, & in hac Visitatio ne comprobantur.

MENSURA Cubiti de qua in his Decretis agitur, quę vncijs xxiiij. constat.

Hius Cubiti quarta pars transuersa hac linea describitur, sex vncijs dispartita.

QVAE PERTINENT Ad Clerum.

ETSI ea est Cleri huius Mediolanensis, tum in Diuino cultu, Ecclesiasticisq; muneribus; tum in domesticis moribus, atque institutis disciplina; ut eius nequaquam penitendum sit: tamen cum nonnullis in rebus multorum studium ac diligentia desiderata fuerit, in paren do salutaribus iamdiu ab Illustriss. Ordinario praescriptis, & frequenter in nouatis monitis atque praecipis, Quędam visa sunt hoc loco colligenda, in quibus cognitum est peccari crebrius, ut planē vitentur in posterum; & nouę etiam rationes ineantur ab eodem Illustriss. Ordinario, ut praecipis illis ac monitis omnino obtemperetur.

Missę ne omittantur, quę tum proprio Parochiæ munere, tum ex Altariū, aut Cappellarum institutione, aut quouis legato, aliove nomine, celebrandę sunt. Quod si maius sibi aliquis onus ex institutione, aut legatis impositum sentiat, quā ut ferre videatur posse: non sibi ipsi ea in re ius dicat, sed ad Reuerēdis Archiepiscopum cōfugiat, qui onus ipsum legitime subleuabit.

Idem dicitur de Annualibus.

Habeat Parochus vnusquisq; requisi tos libros, atque etiam ex Spiritualibus aliquem; qui si à Clerico in Mēsa quoq; priuata legeretur, optimē factum videretur: sed Benedictio Mensę ipsius, ac postea gratiarum actio neutiquā omittatur.

Libri autem ipsi tractentur, & statim lectioes frequenter, & Congregationes; incumbaturq; omni ratione in sacrarum literarum studia, & in deuotionis ac pietatis spiritum acquirendum.

Festis diebus Parochus nullus sit, qui populum suum in Missa nō colloquatur, aut (si ad id idoneus non sit, donec Coadiutorē eo in munere habeat) ē libro saltem recitet aliquid, quod ab omnibus intellectum, eorum animos ad amorem Dei, & proximī dilectionem possit accendere.

Quamobrem qui recitabit, id, quod lecturus est, ante solus diligenter cognoscat, eiusq; sensum percipiat; quem si libro dimisso postea suis verbis explicaret, magis Populo absque dubio prodesset: Populum verō alloquendi nulla potest vtilior excogitari ratio, quā si Euangelium ipsum interpretetur; cuius explicatio, & interpretatio ipsi faciliior erit, & auditoribus fructuosior, si libro Euangeliorum ante Sacerdotem collocato, Euangelium Lector (cuius id proprium munus est) si adsit; sin minus, Clericus (dum commodē legat) aut planē Sacerdos ipse, per membra, clausulas, & sententias sedatē, distinctē, atque ex ordine pronunciando, eadem illud ratione exponatur: Verū si quid erit Reuerendiss. Archiepiscopi iussu in Missa enuncian dum, aut ē scripto recitandum, id erit faciendum antea; neque supradicta omittenda, si tempus patietur.

Cum sacramentum aliquod administratur in frequentia Populi, eius vim atque virtutem explicare non omittat Sacerdos.

SVVM ETIAM MVNVS diligenter obeant Parochi.

IN Ecclesiarum, sacrorumq; Officiorum, ac totius diuini cultus decore ex animo diligendo, atq; eam dilectionem re ipsa comprobando.

In continendo in officio, & deuotione Populum, ut piē ac religiosē se gerat in Ecclesia, & a praescriptis ea in re legibus non recedat; atque ut mulieres à viris separatę atque disinctę sint, praesertim in Predicatione.

In

In Doctrina Christiana Scholis fouendis, atque augendis; atque in institutis pecudum, aut iumentorum Pastoribus, cum domi degunt in hyeme.

In Choreis publicis, ac ludis Festo die impediendis; In detinendo presertim tunc temporis Populum in Ecclesia, diuinis Officijs, sacris precibus, & pijs sermonibus occupatum.

In Vespertine Orationis probatissimo instituto retinendo.

In curando, ut vnusquisque, & pauperes etiam male vestiti, qui propterea ingredi Ecclesiam erubescunt; & Pastores ouium, aut iumentorum, Missam audiant Festis diebus, idque in Parochiali propria: Munusque sit Reuerendissimi Archiepiscopi operam dare, Romani etiam Pontificis implorata si opus sit auctoritate, ut impedimenta amoueantur, si que obfistent Decreto huic saluberrimo, de Missa audienda ab vnoquoque in propria Parochiali Festo die. quae Missa opportuno tempore celebretur, neque ad cuiusvis auctoritatem differatur: sed in quibus Parochialibus Ecclesijs plures Missae celebrantur, vna celebretur in Aurora quoti die, nisi Festis diebus ea re Populus a Predicatione cognoscatur auerti.

In bene instruendo atque erudiendo, qui primum ad Sanctissimam Communionem accedunt.

In non admittendo ad tenendum infantem in Baptismo, qui prima Fidei rudimenta ignorat.

In Baptizatorum ipsorum, & compatrium nomina, item Matrimonia contrahentium annotando; & Statum Animarum conficiendo ad prescriptam formam; ipsosque libros statutis temporibus deferendo in Archiuum Archiepiscopale.

In Medicos admonendo, & ludi Magistros, ut salutaribus Apostolicis, & Provincialibus Constitutionibus, quae eos tangunt, obediunt.

In Haereticis hominibus, aut suspectis heresis peruestigandis, eorumque nominibus infra statutum terminum deferendis, & homini adhibenda diligentia, ne aut vicinitas, aut conuersatio sanos officiat.

In describendo singulis annis viginti

fos suae curae commissos doli capaces; & in non administrando in Paschate Sanctissimae Eucharistiae Sacramento, nisi confessis sibi, aut alicui ex Confessarijs approbatis: de qua Confessione fide scripta ferant: quam fidem Confessarij omnes prompte faciant; & apud se etiam nomina confitentium describant, ut multis fraudibus occurratur.

Missae celebretur, non quasi ex consuetudine, sed magna cum attentione, & deuotione, sedate, tranquille, leniter; ut spirituales, ac diuinam rem agi omnes cognoscant.

In Missa nihil addatur, vel omittatur, Sacerdosque ad id bene instructus in vna quaque Plebe per Diocesim, & in singula Regione per Ciuitatem, iuxta Prouincialis Concilij Decretum nominetur; ad quem accedat vnusquisque, ut caeremonias in Missa requisitas bene cognoscat. Dum sacras vestes induit Sacerdos celebraturus, prescriptam indumento vnicuique orationem ac preces recitet; item post Missam celebratam: & ante ac post se ipsum colligat, cogitans, quid acturus sit, & egerit.

Missae vero eodem tempore in Altaribus ita inter se disunctis ac separatis celebrentur, ut alter Sacerdos ab altero non perturbetur, neque si fieri possit, audiatur: In quo peccari solet maxime, dum Officia pro Defunctis peraguntur; cum Sacerdos vnusquisque more impatiens, quid deceat ea in re, nihil curat: Quod si tempus eo die non patietur, ut Missae illae omnes celebrentur, in alteram potius diem differantur aliquae, quam ut salubri huic Decreto non pareatur.

Dum autem Missam Reuerendissimus Archiepiscopus celebrat vel publice vespertinam in Ecclesia, aut Sermonem habet, Missa alia interea in eadem Ecclesia non celebretur, donec Benedictio in fine Missae impartita sit, nisi aliter aliquando vrgenti de causa eidem Archiepiscopo videbitur: Hoc idem Institutum induci paulatim poterit in Missis etiam Conuentualibus, ac presertim in Oppidis, & Pagis, & praecipue Festis, ac solennibus Ecclesiarum ipsarum diebus.

IN COLLEGIATIS ECCLESIIS
seruentur accuratius, quæ in Pro-
vincialibus, & Diocesanis
Synodis ea de re sta-
tuta sunt.

DE hora incipiendi diuina officia.
De accedendo, stando, & receden-
do è Choro.

De punctandis absentibus, aut qui ve-
nitum quid in Choro admerint.

De Missis duabus solenniter celebra-
dis, cum vel feris, vel diei festi ratio ita
postulat.

De duabus Lectionibus in Missa solenni
cantandis ex Ecclesiæ huius instituto.

De Canonicalibus ædibus habitandis,
earumq; cõmuni porta noctu claudenda.

De Archiuio construendo.

De Lectione Theologica, vel saltem
Grammatices, pro conditione Ecclesia-
rum habenda.

De Baculo in Processionibus à præ-
positis deferendo.

Item de Cappa Præpositis ipsis nu-
per concessa.

De spiritualibus Capitulis celebra-
dis: à quibus qui sine legitimo impedi-
mento abfuerit, diei illius distributio-
nes amittat, quas acquisierit.

De cura diligenti habenda, vt iuxta
Bullam felic. Recor. Pij V. & decreta Ar-
chiepiscopalia, Populus honestè ac reli-
giøsè versetur in Ecclesia.

IN SVIS ETIAM MODERANDIS
moribus, & ad præscriptam sibi iam-
diu Regulam conformandis, Cle-
rici diligentes sint.

IN auaritia euitanda, præsertim in fa-
neribus, quo in genere peccatur ma-
iori cum scandalo.

In frugalitate victus sectanda.

In consacerdote non contemnendo,
licet ingenio, vel doctrina inferior sit.
In abstinendo à vestibus vetitis, & colo-
ribus, & à nimia cum Sæcularibus fami-
liaritate, & à vagando per Vicos, & Pla-
teas.

In Tonsura deferenda, præsertim la-
biorum.

In se presentando Reuerendiss. Archi-

episcopo, vel eius Vicario, cum è Diocesi
si quis Mediolanum accedit.

Omnino q. stat, videat, nè cadat, & q.
se aliquid in via Domini profecisse sen-
tiat, gradum non sistat, sed progredien-
do quotidie magis, & vitæ Sacerdotalis
puritatem, ac sanctimoniam plus plusq;
in dies implectendo, ad metam contem-
dat, ad quam non ante coronatur.

Qui ad Subdiaconatus Ordinem promo-
uendi erunt, in tam magna totius sue vi-
tæ deliberatione omittere nullo modo
debeant, quin ante ipsam Promotio-
nem generali antea vitæ totius Con-
fessione facta, in spiritualibus exercita-
tionibus saltem per mensem versentur,
duce sibi aliquo ea in re Religioso ac
pio viro & moderatore assumpto, à Re-
uerendiss. Archiepiscopo ad id compro-
bato: quod etiam à Diaconibus omni-
bus planè desideratur, antequam ad Sa-
cerdotij gradum ascendant.

Idem si Sacerdotes etiam facerent, at-
que ij quoque, qui prouectioris ætatis
sunt, magnum inde planè fructum perci-
perent. Valdè item esset vtile, vt Sacer-
dos vnusquisq; atque etiam Clericus tñ
in Ciuitate, quam per Diocesim, certū
ac firmum Confessarium Sacerdotem ha-
beret ex approbatis, à quo nisi in ma-
gna necessitate non recederet; siquidem
animæ solet non minus obesse Confes-
sarium mutatio, quam corpori Me-
dicorum.

Functiones sibi assignatas in statutis
Ecclesijs obire vnusquisq; non præter-
mittat; & confiteri præscripto tempore
peccata sua; & Sacram. Communionem
sumere, omni pietatis, & in viam salu-
tis progrediendi studio, & fidem habere
scriptam Confessionis, vt eam iuxta præ-
scriptum exhibeat.

Sacerdotes autem in primis Decretum
ipsum de frequenti Confessione facien-
da seruent accuratissimè, Confessarijs
ad eorū confessiones audiendas probatis.

Clericus saltem vnus in vnaquaq; Pa-
rochiali Ecclesia sit, qui à Parocho ipso
non occupetur in vilibus & sordidis do-
mus operibus, quæ ei impedimento sint
ad suum munus exequendum, & literas
addiscendas: cureturq; à Parocho vno-
quoq; quò poterit maiorem puerorū

nume-

numerus ad Ecclesiasticas res, & disciplinam applicare, ut iam omnes admo-
nuit Illustriss. Ordinarius.

Laici non permittantur functiones
exercere minorum Ordinum, & merces
quæ custodi alicubi assignata est, ei de-
tur, qui spem præbeat in Ecclesiastica
via progrediendi.

Atque is etiam habitu utatur Clericali
præsertim in Ecclesia: omninoq; tota
hac in re executioni demandetur Decre-
tum Synodi quartæ Diocesanæ.

Inuentaria bonorum immobilium Ec-
clesiarum quarumcunq; quæ adhuc de-
lata non sunt, infra annum omnino defe-
rantur in Archivium Archiepiscopale,
iuxta Prouincialis Concilij sanctionem.

Nulla aut Capsula, aut Cutula, aut Vas
aliud, aut excavatum lignum, aut aliud
quidvis ponatur in Ecclesia, etiam Ca-
thedrali, vel Atrio, quauis occasione,
vel causa, ad Eleemosinam recipiendâ,
nisi de licentia Reuerendiss. Archiepi-
scopi in scriptis obtenta: tuncq; Capsu-
læ illi, vel rei aliæ ad id paratæ, duæ cla-
ues apponantur diuerso fabrilis opere fa-
bricatæ; quarum altera teneatur ab eo,
quem ad id Reuerendiss. ipse Archiepi-
scopus nominarit; altera ab ijs, quorum
nomine ea Eleemosina colligetur.

Mercēs, quæ datur à Populo curatis
suis, ita firmetur, ut perpetua sit, & cer-
ta; quod Sacerdotes suam ipsi Populo ope-
ram præstantes, ut proprijs ouibus præ-
sint, ibiq; suam metem cogitationemq;
defigant: quod facere neutiquam pote-
runt, si ex aliorum nutu pendebunt, ac
varijs hominum opinionibus nitentur.

Commune Diocesanorum Sacerdo-
rum, & Clericorum Hospitium Mediola-
ni constituatur, ratione iamdiu excogi-
tata ab Illustriss. Ordinario; ut Caupo-
ne penitus vitentur, & impensæ etiam
Sacerdotum ipsorum consulatur.

QVÆ PERTINENT

Ad Pia Loca.

ADMINISTRATIONIS Sodali-
tatum, Scholarum, hospitalium,
Consortiorum, Congregationum, Fabri-
cæ Ecclesiarum, & Piorum locorum quo-
rumcunq; rationes exhibeantur quotan-
nis Reuerendiss. Archiepiscopo, vel ab

eo ad id electo; ab eodemq; Sodalita-
tes, Scholæ, Consortia, Hospitalia, Fa-
brica Ecclesiarum, Congregationes, &
Pia ipsa loca quæcunq; visitentur iuxta
Sacros Canones, & Sancti Tridentini
Concilij Decretum: Ipsiq; Administra-
tores, vel Deputati, aut Scholares seruet
diligenter Prouincialia Decreta, de Iu-
ramento præstando, de Bonis non alie-
nandis, de Inuentario Bonorum omnium
immobilium conficiendo: cuius exem-
plum Notarij publici auctoritate muni-
tum in Archivium Archiepiscopale in-
fra annum omnino deferat; tum reliqua
præsentent, quæ ipsi ab ipsdem Concilijs
præscribuntur; illudq; in primis, ut in
Eleemosinarum distributione, quicunq;
id oneris habent, atq; omnes planè in
tota ipsa administratione, eam ratione
ineant, atque ita se gerant, ut constare
facile possit Reuerendiss. Archiepisco-
po, Pia omnia relictâ, iuxta testatorum,
vel aliorum qui dederunt voluntatem,
executioni penitus fuisse demandata.

Librum autem habeant, in quo distin-
ctè & explicatè descripta sint legata om-
nia, & onera, quæ illis imminet; cuius
Libri exemplum, publici item Notarij
auctoritate munitum deferant in Archi-
uium Archiepiscopale: Tabellæ pterea
sit in loco affixa, in quo solent congrega-
ri, cum ipsdem oneribus, & legatis stri-
ctim annotatis, mensium ordine serua-
to, & rerum ipsarum genere, ad formam
Tabellæ illius, quæ à Congregatione
Sancti Ioseph nuper impressa est; In qui-
bus quidem libris, & Tabellâ, ea in dies
erant addenda, vel demenda, quæ aut au-
geri contingerit, aut minui.

Nullo modo permittatur, ut Admini-
stratores superscriptis Fabricæ Ecclesia-
rum, aut Piorum locorum quorumcun-
que, vel eorum Procuratores Urbani,
vel Rurales, aut eorum filij, vel propin-
qui, vel alius qui ex illis pdeat Emphi-
teosis, locationisve nomine conducant
prædia, aut aliud quidvis; quod ad suam
administrationem, vel procuracionem
pertineat; Si quis autem est qui id fece-
rit, statim ab ea administratione vel pro-
curacione amoveatur, ceteraq; in ea re
seruentur, quæ Decreto Prouinciali cau-
ta sunt.

Ips

Ipsi verò Procuratores, animaduer-
tant, nè rerum sibi arrogant imperium,
diutius in Procuratore illa perseveran-
tes: qui, si alioquin erunt idonei, pote-
runt ad alias prouincias, aliaq; onera
transfertis. Sed omnino curetur, vt administrazio-
nis suæ rationes frequenter Procurato-
res ipsi exhibeant; & Formula eis præ-
scribatur, qua Diarios, & Codices tene-
re possint eiusmodi, vt facile, atque ex-
plicitè describatur, & cognoscatur ex-
pensi ratio, & accepti.

Liber separatus habeatur in Capitu-
lo vnoquoque, Fabricæ Ecclesiarum, &
Piorum locorum quorumcunq; in quo
libro appposito die describantur Propo-
sitiones omnes, quæ in ipso Capitulo
fiunt, & non obtinentur; vt constare fa-
cile possit omni tempore, eas fuisse reie-
ctas. Decreta omnia, vel Ordinationes, quæ
sunt in Capitulo fabricæ Ecclesiarum,
& Piorum ipsorum locorum, exarentur
in libro ad id confecto à Cancellario,
eisq; subscribatur ab ijs, quorum id mu-
nus est, planè ante proximum futurum
Capitulum; in quo etiam Decreta illa
ab eodem Cancellario recitentur.

Eleemosinæ, quæ per capita, non ve-
ris pauperibus distribuuntur, inter ipsos
pauperes tantummodò erogentur; nisi
sex mensium spatio probatum sit Reue-
rendiss. Archiepiscopo, ita expressè à Te-
statore fuisse cautum, atq; iustum.

Sodalitates omnes Disciplinatorum
Regulam habeant Sodalitatis huius-
modi ab Illustriss. Ordinario cõscriptâ,
& impressâ, eamq; exequi omni stu-
dio nitantur.

Aliarum item Piarum Sodalitatum,
& Confraternitatum Regulæ, ac libri,
vel Constitutiones, aut Orationes, à
Reuerendiss. ipso Archiepiscopo recogno-
scantur, iuxta Decretum Concilij Pro-
uincialis Secundi; quæ verò nullam Re-
gulam habent, ab eodem Archiepiscopo

po eam sumant quāto citius.
Conuiuia ex Sodalitatis alicuius facultate
tibus, aut eleemosinis fieri solita, nullo
modo in posterum celebrentur.

DECRETA superscripta generalia,
item particularia suo quæque loco posi-
ta ad Pia loca pertinentia, vt executio-
ni omnino demandentur, efficiat Reue-
rendiss. Archiepiscopus.

ATQVE hæc quidem omnia, quæ
tam priuatis, tum communibus Decre-
tis continentur, non tam ad novas leges
condendas, quàm ad vetera Illustrissimi
ipsius Ordinarij Statuta executioni pla-
nè demandanda, conscripta sunt.

CAETERA, vt in Concilijs Prouin-
cialibus, Diocesanis Synodis, & impres-
sis Illustriss. ipsius Ordinarij instructio-
nibus, Generalibusq; Admonitionibus,
& Edictis: quæ cuncta, vt piè ac pruden-
ter composita, magnopere comproban-
tur: quibus etiam ea in dies addenda, quæ
ad Ecclesiasticam disciplinam quoti-
die magis augendam, & illi probatissi-
mè (quantum fieri poterit) conforman-
dam Spiritus Domini suggererit.

EX POENIS vel multis, quæ pas-
sim in huius Visitationis Decretis posi-
tæ sunt, primum ea fiant (si præfinito tẽ-
pore non erunt peracta) quæ decernun-
tur: tum quod erit reliquum in eius ipsius
Ecclesiæ, in qua ea statuuntur, commoda,
atq; ornamenta, vel in aliū pium vsum,
Reuerendiss. Archiepiscopi arbitrio
conuertantur: Vbi verò multa non est
apposita, ab eodem Archiepiscopo, pro
sua prudentia, & charitate apponatur.

DECRETORVM OMNIVM, tã
particularem, quàm Generalium Visi-
tationis huiusce executio, Illustriss. &
Reuerendiss. D. Carolo Cardinali tit. S.
Prædix Archiepiscopo summopere cõ-
mendatur: de qua quidem executione
reddere ipse rationem debebit, & Sum-
mo Pontifici, cuius nomine, atque aucto-
ritate hæc visitatio facta est; & Christo
Domino in die IVDICII.

L A V S D E O

159

INSTRVCTIONES PRÆDICATIONIS VERBI DEI.

Ex Concilij Prouincialis III. decreto, omnibus concionandi munere in vrbe, diœcesi prouinciaq; Mediolanensi fungentibus editæ, Caroli S. R. E. Card. Tit. S. Praxedis, & Archiepiscopi iussu.

Carolus S. R. E. Tituli Sanctæ Praxedis Presbyter Cardinalis, Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolani, Urbis, diœcesis, prouinciæq; Mediolanensis Concionatoribus Salutem in Domino.

PRÆDICATIONIS verbi Dei officium in Ecclesia sancta tāti illud sanè est, vt ad Dei gloriam, & ad cœlestis regni propagationem, & ad animarum salutem plurimum interfit, non solum quales sint, qui præstantissimo illo munere funguntur, verum etiā qua via, quæ ratione illud præstent. Quare superioribus annis eo de genere nos decreta aliqua in Concilio Prouinciali primo confecimus, deinde alia Concilio item prouinciali tertio, tum alia etiam quarto adiunximus, ad rectam illius sacræ prædicationis disciplinam. Verum quò accuratius, vberioriq; spiritali fructu concionatores tantæ rei munus administrarent atq; exequerentur; nos de Episcoporum prouincialium, qui præsentibus in eo tertio Concilio adfuerant, sententia & assensu, instructionem grauissimæ illius functionis, quæ vniuersæ nostræ prouinciæ vsui esset, per nos illis edendam decreuimus. Itaque certis regulis, quas partim ex iisdem nostris concilijs, partim ex sapientium virorum, sanctorumque hominum disciplina, partim ex optimorum concionatorum vsu accepimus;

illam Deo iuuante confecimus: in eaq; concionatoris imaginem, si minus omnibus numeris absolutam, perfecteq; expressam, at certè aliquo modo adumbratam ijs omnibus & singulis proponimus, qui vel pro pastoralis officio, vel pro ratione datæ facultatis, munus prædicationis in vrbe, diœcesi, prouinciaq; Mediolanensi nostra obeunt. Multa sunt, quæ ad concionandi rectum officium pertinent; sed ea tantum breui complexi sumus, quæ opportuniore videntur, quæque concionandi rationibus accommodatiora, concionatorem adiuuare, atque ad ea in primis instruere possunt, quæ proposuimus. Hæc enim si ad vim illam diuinam, quam sacrarum literarum verbis Spiritus sanctus infundit, rectè accellerint: vix dici potest, quàm facile cœlesti in primis ope, non modò bonorum mentes ad omnem partem pietatis religionisque inflammantur; verum etiam malorum & peccantium durissima corda infringantur, animique hominum sceleratorum tenebrosa vitiorum nocte circumfusi, suauissima luce veritatis collustrentur. Huius igitur instructionis regulis cum illi omnes & se, suumque officium, & cæteras actiones conformare debeant; tum verò vt id ipsum omni studio iisdem

M præ-

præstent, in sua quisque diœcesi Episcopus provincie nostræ decreti etiam provincialis auctoritate curabit. Verum quò instructio hæc omnis ad singulas provincie partes rectius accommodata, eò vberiore pietatis fructum fidelium animis afferat; ab unoquoque provinciali Episcopo aliquid ei (præterquam illa, quæ decretis nostris provincialibus speciatim sigillatimve cautæ sunt) addi, detrahi, rursusq; mutari liceat, prout ex ecclesiæ diœcesive sue usu viderit. Et verò nos, sicut diligentiam, quam eo in genere Episcopi provincie ponent, magno his instructionibus adiumento fore arbitramur: ita non dubitamus, quin ex studio quo ad eas ipsas exequendas concionatores utuntur, spiritualia illa commoda existant, quæ vehementer expetimus, cum ad Dei gloriam, tum ad animarum salutem procurandam.

DE IIS QVIBVS VERBI

Dei prædicandi munus incumbit.



PRESENTIFICOR coram Deo, & Christo Iesu, qui iudicaturus est vivos & mortuos, & per aduentum ipsius, & regnum eius, prædica verbum,] inquit sanctissimus Apostolus Paulus in epistola quam Timotheo Episcopo & discipulo scribit.

2. Tim. 4.

Seff 24. e. 4.
de reform.

Quibus ex verbis perspicuum planè sit, quod & sacrarum literarum monumentis perpetuò proditum, & aliorum Apostolorum, veterumque patrum exemplis demonstratum, œcumenica etiam Synodus Tridentina proximè censuit; verbi Dei prædicationem Episcopi esse munus præcipuum, idemq; maximè necessarium.

Toto igitur pectore in eam curam incumbens, gregem sibi commissum, tum per se ipse, tum per alios verbo Dei pascet, ad illius Tridentinæ synodi, & Conciliorum provincialium præscriptum.

Parochus præterea animarumve curator, sollicitudinis pastoralis memor (in cuius sanè partem vocatus est, tanquam fidelis operarius ad melleam missus, qui

Episcopum opera sua adiuvet) eam præcipuam prædicationis verbi Dei curam sibi quoque impostam præstet atq; exequatur, ex præscripto item decretorum, & œcumenicæ eiusdem Synodi Tridentinæ, & provincialium Conciliorum. Ibidem.

Si quis id aliquando præstare non poterit, subsidio omni, quod illis Synodis cõmonstratum est, omnino utatur, ut verbi Dei pabulum statim diebus nullo modo defuit gregi sibi in curam tradito.

Et verò quanquam Episcopus assiduus officij sui pastoralis laboribus muneribusque occupatissimus, sæpè ad omnem populum sibi commissum concionem habere non potest: tamen tam veterem, atque adeo ab apostolicis vsque temporibus derivatam rationem adhibere ita debet, ut diœcesis suæ populis à se distantibus per literas pastorales aliquando concionetur.

Hanc enim concionandi viam non modò sanctus Paulus Apostolus tenuit, sed etiam cæteri Apostoli, qui per epistolas absentibus prædicarunt.

Idem ab antiquis sanctissimisque patribus factitatum esse constat: quorum animi eo charitatis amore flagrant, ut alij in exilium pulsi, alij in custodiam detrusi, vel alia ratione à grege commisso procul remoti absentesve, cum coram non possent, epistolarum pastoralium scriptione uterentur ad concionandum. Atq; hoc quidem concionis genere Episcopus cum sæpè utetur, tum maximè quò tempore solennes aniuersariæ mysteriorum nostræ redemptionis celebritates aguntur.

Cum autem id sæpè contingat, ut Episcopus, non solum in ecclesia cathedrali, sed in vniuersa diœcesi, verbi diuini ministerium alijs deleget: quam diligentissimè videbit, cui illius facultatem det, ne tanto muneri iniuria fiat, neve res sanctissima violetur; cum præsertim non cuiusvis sit, inquit Nazianzenus, de Deo, diuinisq; rebus differere, concionari.

Non facile igitur illam ei concedet, qui sacerdos non sit, ut sanctissimi Leonis Pontificis canone constitutum est.

Si quando verò ob iustam aut necessariam causam diacono permittit; habebit ra-

tionem

honem non solum doctrinæ, & morum disciplinæ (quæ duæ res in concionatore requiruntur) sed etiam ætatis: quæ solida & confirmata expectari in eo debet, sanctissimi sapientissimiq; Pontificis Gregorij Magni iudicio.

Nullo autem modo concionandi potestatem faciet permittere ei, qui diaconus non sit.

Neque item indocto, vel inepto, vel vitioso, vel vitij criminisve infamia notato; neque sæcularibus negotijs implicito: quem Nazianzenus in primis ad hoc munus nequaquam idoneum esse existimavit.

Qua in re habenda est etiam ratio corporis.

Ideo cui concionandi munus committitur, non erit is turpiter distortus, vel aliqua corporis parte usque adeo deformatis, ut cum à sacris quoque ordinibus suscipiendis canonum iure repellatur, iudicet Episcopus illius deformitatem id generis esse, ut indecorè etiam, ac non sine aliqua inde populi offensione, ille præstitutus sit tam graue prædicationis ministerium.

Solent enim in concionatore quædam corporis deformitates, præsertim si sint perinsignes, tum offensionem, tum risum asserre.

Regulares porro cuiuscunq; ordinis, qui tanquam Episcopi, parochie adiutores, in hoc munere vicariam operam nauant; licet ab illis qui eorū curæ præsumunt, concionandi facultatem habeant, ne in suis ecclesijs, ut Tridentino Concilio sancitum est, concionentur, nisi benedictione ab Episcopo ante petierint: neque autem vilo sanè modo eo contradicente, repugnanteye.

In ecclesijs quæ ordinis sui non sunt, nullo præterea modo, ut eadem Tridentina sanctione cautum est, nisi scripta facultate ab Episcopo concessa.

Facultatis verò, & benedictionis testimonium, antequam concionandi munus aggrediantur, rectori ecclesiastico oppidi, pagi, locive ubi concionaturi sunt, exhibeant.

Qui præterea regulares non sunt, concionandi munere (præter parochum in ecclesia parochiali) nunquam fungan-

tur sine illa Episcopi facultate scripta. Nec verò quisquam, ne regularis quidem, etiam in sui ordinis ecclesia ante concionari ingrediatur, quàm Episcopo fidei professionem ad sanctionis pontificiæ præscriptam formulam præstiterit, aut illius præstitæ testimonium obgnatum exhibuerit.

De disciplina virtutum, & vitæ innocentia concionatoris.

ILLUD maxime sibi persuadebit, qui concionandi munus suscipit, se, nisi rectè, & euangelij quod prædicat legibus congruenter vixerit, non magnam in audientium animis vim imprimere. Quemadmodum enim in arca testamenti duo illi Cherubim ita collocati erant, ut semper mutuo se aspicerent: ita vita concionantis doctrinæ ex altera parte respondere debet, usque adeo ut & vitæ doctrina collustret, & doctrinam rursus vita corroboret, viresq; eidem perpetuò addat.

Nam de abstinencia, ieiunio, lachrymis, oratione, eleemosina, patientia, aliisque christiana virtute cum concionatur; magnum certè pondus, maximumq; momentum apud auditores habet, si in omni eius vita virtus elucet, cuius præcepta concionando tradit.

Sciat item, se exiguum porro fructum spiritalem fidelibus allaturum, nisi verè, ex animo, totoq; spiritu dicat: ita verò dicere is certè potest, qui verè spiritalis est, sanctæq; vitæ institutis atque vsui planè deditus.

Hoc præterea in animum inducet, se non posse vitiorum, nec verò virtutum vim naturamq; satis planè ostendere; neque rursus docere, quemadmodum hæ amplectendæ sint, & illa fugienda (cùm tamen in vtroq; eo genere officij concionatoris maxime eluceat) nisi depulsis primùm vitijs, & mundi huius cupiditatibus abiectis, maximarum virtutum præsidium vsu atque exercitatione benè religioseq; agendi sibi cõparauerit. Mundari enim prius oportet, quàm munda dare, inquit beatissimus Pontifex Gregorius Magnus.

Erit igitur concionator singulari vi-

M 2 ta

te innocentia, moribus sanctissimis, & diuinis virtutibus instructus.

Dei igitur timore terrenarum rerum despicientia, animarum salutis zelo, humilitate, mansuetudine, patientia, charitate, ceterisque; religiosae disciplinae ornamentis bene munitus sit.

Quo de genere toto audiet sanctissimum virum Ioannem Chrysostomum ita monentem: Doctor, concionatorve omnibus debet virtutibus esse excultus.

Debet enim pauper spiritu esse; vt avaritiae studium, atque omnem quæstus cupiditatem liberè reprehendat.

Debet perpetuò & vt sua aliena peccata lugere; vt eos exagitet, qui anteaquam peccant, peccare non verentur; & vbi peccauerint, dolorem non concipiunt scelerum quæ admiserint.

Debet esurire & sitire iustitiam; vt operum bonorum studio languescerent excitet verbo Dei, & exemplo suo accendat.

Debet esse mansuetus; vt ametur potius quam timeatur.

Debet esse misericors erga alios, & severitatem sibi adhibere.

Debet esse mundo corde, vt ne cogitationes quidem inanes & inutiles huius seculi suscipiat, ne dum secularibus negotijs se implicet.

Debet esse pacificus, vt populus quem docui, sollicitus sit seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.

Debet esse paratus ad omnes res vel difficillimas, pro gloria Dei, proque Ecclesia ferendas, non inani quodam animi impetu, sed solida veraque constantia digna martyribus.

Neque sanè solum his Chrysostomi monitis se conformabit; sed disciplinam imitabitur aliorum duorum etiam graecorum patrum, qui & sanctitatis, & doctrinae laude celebrantur, Basilij, & Gregorij Nazianzeni.

Hic in libro primo quem de theologia elucubratus est, ille in epistola quam de vite solitudine ad eum ipsum scripsit, aliquando docet, qualem eum esse oporteat, qui concionatoris officium & personam sustinet.

At verò vite perfectæ, quam optimus quisque concionator instituat, genus po-

tissimum sequetur ad præscriptum Gregorij Magni Pontificis: qui cum sæpè concionatorem informat; tum verò & in libro pastorali, & in moralibus, præsertim libro xxx. cap. xxi. & libro vi. cap. xxv. alijsque; præterea locis: quibus perspicuum fit, qui verbi diuini ministerium suscipit, talem esse debere, qualem se fuisse sanctus Paulus Apostolus ostendit his verbis: [Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

Gal. 6.

De scientia concionatoris.

IAM verò concionator antequam prædicationis officium aggrediatur, in omnis sacrae ecclesiasticaeque doctrinae studijs, vt maximè potest, versari debet: præsertim si adhuc nullum docendi munus vnquam gessit.

Habebit omnes theologiae notos & tractatos locos.

Traditionum apostolicarum ecclesiasticarumque; notitiam tenere studebit.

In sanctorum Patrum scriptis atque sermonibus peritè versatus erit.

Sanctorum item spiritualiumque; interpretationum vsu literatè peritus erit.

Nec verò ignorabit sacros ecclesiae ritus, qui in sacramentis, in diuinorum officiorum cultu, in tota denique ecclesiastica ratione instituti sunt: eorumque mysteria & significationes, quibus explicandis mentes fidelium accendantur ad pietatis studium.

Cognoscat item rerum in ecclesia sancta gestarum, ac memoriae veteris, & antiquitatis ecclesiasticae ordinem: maximè autem sanctorum Patrum historiam, summorumque Pontificum, & Episcoporum, quorum sanctitas præclare eluxit, vitas. Tenebit præterea aliquam veterum canonum scientiam, summorumque Pontificum descripta iura atque instituta, & Conciliorum decreta.

Theologiae illius, quæ tota in spiritualis vite institutis tradendis, quæque in purgandis affectibus, in reformationeque; interiori versatur; atque ob eam causam mystica, aut therapeutica vocatur, præcepta atque executiones bene norit.

Sanctarum meditationum, orationisque mentalis vsu ac peritiam habebit, vt alios

alios

alios ad cœlestium contemplationem
Rudium erudire concionando possit.
Casuum conscientie doctrina instructus
erit.

Morum, & virtutū christianarum lo-
cos, non solum ordine collectos, sed recte
notos habebit.

Locos item omnes sibi cōparabit, qui-
bus auditorum animi commoueri atque
excitari solent ad Dei amorem, ad cœ-
lestis patriæ desiderium, ad poenitentiam,
ad scelorum detestationem, ad virtutum
studium, ad metum diuini iudicii, ad spem
misericordiæ, ad misericordiam chari-
tatemq; erga proximum, & ad cæteras
præterea affectiones, quæ ad cœlum ex-
citant, christianas virtutes pariunt.

Locos etiam illos tenebit, qui sæpissime
vñ veniunt, vt pote de diuitiarum & ho-
norum despicientia, de condonandis in-
iurijs, de rebus aduersis constanti chri-
stianoq; animo ferendis, de immodera-
tis sumptibus, alijsque morum erroribus
eripiendis.

Copiosa quasi suppellectile instructus
erit doctrinarū, quibus aliquādo vtetur
cum opus erit, tum ad coarguendam im-
piorum hominum audaciam, qui de fide
catholica male sentientes, ecclesiæ veri-
tatem oppugnant; tum ad ecclesiæ dog-
mata recte pieq; commouenda; tum
verò ad alia multa eius generis.

Præcepta etiam recte intelliget officio-
rum, quæ magistratū, quæ ciuium, quæ
seniorum, quæ adolescentum, quæ viri,
quæ vxoris, quæ parentum, quæ libero-
rum, quæ dominorum, quæ seruorū, quæ
denique præcipua singulorū: vt si quan-
do vñ venerit, de illis ex præscripto di-
uinarum literarum, sanctorūq; patrū
quā optime concionetur.

Illud deniq; non parū expedit, si con-
cionator etiam græcæ, & hæbraicæ nosse
studebit: nam harum linguarū peritia,
cum ad alia multa utilis est, tum maxi-
mè & ad eliciendos ex eadem scriptura
plures catholicos sensus, & ad explican-
das illas sacrarum literarum voces ac
dictiones, quæ magnam vim, magnamq;
emphasis habent.

Vim & copiam habebit similitudinū,
quæ ab agricultura, vinea, semente, Sole,
Luna, alijsque rebus ducuntur, quæ sub

sensum cadunt atq; intelligentiam, præ-
sertim eorum etiam rudium, ad quos
concio habetur.

Agricolis porro si concionabitur, plu-
rimum ad rem proderunt similitudines,
ab agro, vinea, frumento, vitibus, lino,
canabij, arborib; stirpibus, alijsq; agri
cultura partibus ductæ: itidem eueniet,
si alterius conditionis auditoribus apte
illas ita accommodabit, vt eorum ordo
postulabit: qui sanè quidem cum ad cer-
tam quandam status sui cognitionem de-
strinamque naturā ducantur; tum certe
facilius multò trahuntur, si vel à vitæ,
vel ab artis, vel ab alterius rei quā pro-
fiterentur genere, documenta sumuntur.

Multiplicem etiam variamque copiam
argumentorum colliget, quæ proprie ac
recte accommodetur.

Sunt urbani, & rustici; sunt nobiles,
& ignobiles; sūt magistratus, & priuati;
sunt docti, rursusq; imperiti multitudo.

Pro audientium igitur genere, locos do-
ctrinarum, ex quibus concionem conficiet,
non modò distinctos, sed optimè ex-
plicatos habebit.

Atque in hoc quidem multiplici genere
concionator videbit, ne quæcūque (vt
sanctus Gregorius scitè monet) legerit,
aut scientia cōprehenderit, omnia enun-
ciet, atq; effundat: sed delectum habe-
bit, ita vt documenta alia exponat, alia
tacita relinquat prout locus, ordo, con-
ditioq; auditorum deposcit.

Sicut autem rerum, quæ supra mox
commemorate sunt, quarumq; prior cu-
ra esse debet, scientiam tenere conciona-
torem oportet: ita etiam sibi parare ne-
cesse habet bene concionandi modum.

Ex pceptis igitur rhetoricæ ecclesia-
sticæ locos discet, vnde concionis exor-
dium, quando eo vtendum esse iudica-
uerit, rectè dicat, vt ab vitiosis exordijs
longè refugiat.

Disponendæ concionis modū intelliget.
Dilucidè distincteq; rei enarrandæ ra-
tionem percipiet.

Bene pronunciandi, decoreque agendi
vsum tenebit.

Verborum pondera, vimq; ita habebit,
vt audientium animos penetret.

Quare priusquam concionandi munus
aggrediatur, vires suas bene cogni-

tas habebit: ut nec materiam quæ ingenij sui viribus præstet, nec formam dicendi sumat, ad quam appositus nullo modo videatur.

Ad quam sanè rem multum adiumenti hoc affert, si amicum, aut alium adhibebit, præsertim concionandi vñ peritū; qui semel, iterum, atq; adeo sæpius publice concionantem audiat: quique non ambitiosè corrigat, sed libere, priuatim, remotisque arbitris moneat, si quid in aliqua pate erratum sit.

Ad imitandum etiam sibi cōstituet aliquem prædicandi laude florentem.

Quo in genere illud accuratè cauebit, ut ne (quod pleriq; faciunt) leuia quædam, ac sepe etiam vitiosa imitetur; sed illa tantum, quæ sapientum iudicio præclara atque egregia in eo potissimum cernuntur.

Verum enimverò sicut diligentissimè videre debet, quem è concionatoribus qui nunc sunt, aut certè superioribus temporibus extiterunt, ad imitationem deligat: ita maxime sibi veteres patres proponat, quorum in dicendo virtutes sequatur; Gregorij Magni, & Chrysostomi disciplinæ moralis copiam; Leonis Magni & Basilij grauitatem; Nazianzeni vim, Nysseni subtilitatem, Augustini acumen, Ambrosij temperatum dicendi genus, Bernardi dulcem, deuotamque orationem; atque omnino admirabilem & diuinam eloquentiam sanctissimi Pauli Apostoli: cui vni omnia quæ summi sunt concionatoris, atque adeo oratoris, multis præclaris exemplis tribuunt doctissimi patres, Augustinus, & Chrysostomus.

In concione autem quam habiturus est, illud sibi potissimum proponet, in quo omnes neruos roburque indusæ suæ adhibeat, & in quo munus suum versari cognoscat; ut auditorum scilicet animos commoueat: cum præsertim peccent homines, non tam quia verum ignorent, quam quod malè affecti sint.

Dabit igitur operam, ut quemadmodū per singula corporis membra sanguis diffunditur; ita in omnibus concionis suæ partibus quædam insint, quæ ad commouendum valeant.

Quare locos omnes optime percipiet

sanctarum affectionum; quæ mox supra commemoratæ sunt.

Postea verò quàm ijs doctrinarum ornamentis Deo benè iuuante instructus ad prædicationis functionem accesserit: hæc quæ sequuntur, omnino curabit, atque exequetur.

De præparatione quâ concionator vniuersè generatimque adhibebit ad concionandi munus salutari-
ter exequendum.

QUO studiosius, atque adeo religiosius concionator muneris præstantissimi, quod sanctè & suscipere, & gerere debet, partes exequatur; illius in primis dignitatem auctoritatèque attentè cogitabit.

Qua in cogitatione hæc quatuor facillè perspiciet.

Primum scilicet ad Dei omnipotentis gloriam, ad animarumque salutè referri omnem concionandi vim ac rationem. Deinde se, qui prædicationis munus aggredditur, ministrum esse, per quem verbum Dei ab ipso diuini spiritus fonte ducitur ad fidelium añas diuinitus irrigandas. Post, res etiam sanctas diuineque traditas à se tractari oportere.

Tum præterea id prædicationis munus quod capesceat, non modò sanctissimis ac diuinis viris, prophetis, Apostolisque à Deo commissum, sed ab ipso etiam Dei filio Christo Domino præstitum esse.

Verum quò magis atque magis se se excitet; videbit diligenter, quanta, & quàm summa difficultas ei proponitur, qui in tanta, tamque perpetua & mundi & Sathane oppugnatione fidelium animas ad viam Domini reuocare contendit.

Atque ijs quidem sempiternis aduersarijs cum ad resistendum se imparem esse senserit; non modò illis virtutum armis, ut ostendimus, se communiat, sed assidua prece, & ieiunio frequenti Dei auxilium implorabit, ad impetus hostium adeo importunorum repellendos.

Cum autem benè appositèque dicere, sit omnium iudicio vel maxime difficile; huius sanè rei difficultatem aliquando, ac potius frequenter meditabitur; ut ardentiori studio confugiat ad Deum, qui diuini sui spiritus afflatu omnia dicendi
adiu-

adiumenta subministrare potest.

Neque porro viribus suis fidet; sed imbecillitatem suam rectè agnoscens, se se coram Deo abiciet: cuius cœlesti benignitate ipse, quamvis abiectus, & prædicationis munere indignus, adiuuetur.

Vtq; ad omnia sancta studia, quibus iuuare possit, vehementius accendatur, secum sepe reputabit, quàm magnum præmium cōsequatur, qui ab errore viæ suæ peccantem abduxerit. [Qui enim conuerti fecerit peccatorem, inquit S. Iacobus, ab errore viæ suæ: saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.]

Hæc sapē, pieq; meditatus, is qui cœlestis doctrinæ concionator futurus est, cūm viderit, quanta res sit, quàm diuina tota concionandi ratio; tantæ rei quasi horrore quodam perfusus, ad eam suscipiendam se diuina in primis ope præparabit, atque muniet.

Hæc igitur supplex continenter petet.

Vt diuino adiumento, propriæ laudis aut gloriæ nō modò studio, sed ne opinione quidem efferatur; nullamq; illius rationem planè habeat.

Vt se vehementius in dies inflammet, cūm ad præclaram illam diuinæ gloriæ cupiditatem, tum ad singularem erga proximos charitatem concipiendam.

Ad quas res duas potissimum ipse omnes neruos intendet pietatis suæ.

Vt denique ope diuina, & rei cuius tractandæ munus suscepit, sanctitati; & personæ quam concionatoris sustinet, dignitati atq; officio respondere possit.

Sibi verò quàm maximam potest, vim in eo abhibebit, vt tota mente totoque animo defixus in cœlesti Christi Domini regno propagando, in procurandaque animarum salute, suorum & commodorum & vtilitatum obliuiscatur omnino.

His igitur virtutibus, nempe sacris doctrinis, vitæ innocentia, morum sanctitate, & cœlestium rerum contemplationibus, is qui concionator futurus est excultus, idoneum se præbebit, vt ad prædicandum missus, populo valde proficit, tribus his quæ S. Bernardus commemorat, verbo, exemplo, & oratione.

Fugiet autem tanquam pestem, omnē ambitionē, omnemq; illius suspitionē.

Nè loca insigniora, vbi prædicationis suæ semen spargat, ambiat, affectet; memor Christi Domini, quem à patre cœlo demissum ad erudiendum genus humanum, pagos, & vicos, & castella obijisse legimus.

Nunquam in opinionem inducet, maiori atq; nobiliori suggesto se dignū esse. Fuit hæc quondam incredibilis ambitio ethnicorum oratorum.

Christianus autē concionator ab istius ambitionis suspitione alienus esse debet, qui ad prædicandum Christum crucifixum, non ad sui ingenij ostentationem vocatus est.

De præcipua vitæ ratione, quam scilicet speciatim concionator adhibebit, vbi concionandi munus suscepit.

QUOD sanè verò iam initio positum est, quodq; S. Augustinus scitè præscribit, in illud toto animo totisq; viribus adiutrice diuina gratia, concionator cūm concionandi munus suscepit, incumbat, vt verbis perpetuò æqualem paremque vitam agat.

Est porro euangelica doctrina, verbiq; Dei prædicatio, ignis ille semper in altari exardescens: cui perpetua solitudine is subministrare debet ligna, nempe optima præclaraq; vitæ suæ sanctissimæ exempla, officia, atq; opera virtutū, quibus corda fidelium accendat ad sanctè agendi studium.

De diuino illo viro Ioanne Baptista illud euangelij literis proditum est, quod [lucerna erat ardens, & lucens:] quippe cum cœlestem illam doctrinam quam docuit, virtutum sanctarum splendore perenni collustrauit.

Quare perpetuam sanctissimæ vitæ consuetudinem seruabit.

In incessu, statu, accubatione, deiectione vultus, oculorū demissione, capitis inclinatione, genuum inflexione, in omni denique motu corporis tenebit grauitatē & decorum, à persona quam sustinet non alienum.

Erit in omni colloquio grauis, mansuetus, ac salutaris,

In habitu vestituq; religioso sacerdotilive modestus.

M 4 In

In victu temperatus & parcus: ac ciborum varietatem fugiens, frugalitatis abstinentiaque studiosissimus.

Nec verò præ concionum laboribus, aliave causâ nisi necessariâ, id studium remittat: tantum abest, ut à statis ieiunijs se eximat: immo verò illa religiosè colat, ut ceteros ex exemplo suo accendat ad leges abstinentiæ ieiunijque rectè servandas. Si quo autem in loco ubi concionator, moris est, cibum à fidelibus concionatori opiparè præterque modum apparari: & verbis, & ipsa frugalitate qua perpetuò utetur, omniq; alia ratione, ab eo apparatu eos reuocare studebit.

Apud laicos canare, prandereve, ut potest maxime recusabit.

Venientium ad se hominum salutationes quotidianas atque frequentes ne patietur.

Familiaritates & consuetudines laicorum valde euitabit.

Cum autem eius vita debeat esse specimen virtutum omnium, non solum ne peccato, sed etiâ ne exemplo iniquâ nocebit.

Caueat quàm diligentissime fieri potest, ne cuiquam etiam arripere volenti, vel obloquendi, vel male suspicandi quavis de re, quæ reprehendi merito possit, occasionem dictis aut factis præbeat: ne eius ministerium quod sanctum est, vituperetur.

Quare cum cetera, quæ supra præscripta sunt, accuratè servet; tum hæc infra descripta.

In proprio monasterio, qui regularis est, habitet; aut in ædibus parochialis, collegiatæve ecclesiæ, ubi concionator; aut saltem in alijs ecclesiasticis domicilijs, si villo modo potest, ac distinctis omnino à laicali habitatione.

Ne eò feminas ad colloquium sectum iuxta modum introducat, admittatve.

Ne ad mensam & convivium adhibeat aliquem præsertim laicum nisi spiritualis religiosusque vitæ studiosum.

Ne ostendet, quæ ad propriam laudem referri posse videantur.

Communi autem utilitati serviet.

Erunt in omnes beneficis: ut quisque ad iumento indiget, ita opitulabitur, & consulendo, & consulendo, & benigne faciundo.

Nihil nisi quod honestum, quod pium, quod religiosum, quod sanctum sit, aut admirabitur, aut optabit.

Prædicationis porro nomine occasioneve concionator regularis elemosinam nullam paciscetur: si quæ spontè datur (præter illum quando extra monasterium degit quotidianum cibum) monasterio ordinis sui eam in comune conferet; aut superiori pro instituti cuiusque ratione & regula tradet; memores veti paupertatis, quo adstrictus, nihil proprium habere debet: imò illud proprietatis vitium in homine regulari detestabile fugiet, & corde, & ore, & opere.

Nihil sibi petet, nec verò extorquebit. Non vestem, non indusia, non sudariola, non cetera id generis sibi queritabit. Nec ullum præterea munus, etiam cibarium capiet: nisi valetudinis imbecillitas aliquid esculentæ aut poculentæ rei donum requirit.

A superiore autem expectare debet indumenta, & alia necessaria usus vel vitæ vel studiorum.

Parochus etiam, aliusve, quicunque in sacra prædicationis munere versatur, itidem rectè servabit.

Omnis denique concionator quicunque sit, cauebit, ut non solum crimine, sed etiam omni vel leuissima suspitione avaritiæ careat: quæ ubi in animu irrepserit, paulatimque illu occupavit, omne sanctè agendi cursu atque adeo progressu impedit. Ne animo quidem appetat, nedum petat quidquam, quod sibi aliquam cupiditatis notam inurat.

Nullis etiam perturbationibus animi succumbet.

Ne iracundiæ cedet.

Non alij in eadem vrbe, eodemque oppido concionanti frequentiore audientium multitudinem inuidebit.

Et verò (quod diligentissime cavere debet) neque aut verbo, aut facto, aut alio modo ei detrahet.

Auditores ab illo auocare non studebit.

Sed ut est Apostoli præceptum, [honore præueniens, illum diligit, colet, obsequabitur.]

Nec præterea despondebit animum, si per paucos auditores ad se convenire viderit: quoniam summus ille magister vitæ

Chri-

41 M

Ioan. 4.

Christus Iesus, cum Dei sapientiam, vitamque æternam monstraret mundo, paucitate discipulorum contentus fuit: immò aliquando solam mulierem Samaritanam habuit, quæ illum & de diuinitate, & de celesti gratia loquentem audiret.

In rebus aduersis omnem animi abiectionem vitabit.

Pro gloria Christi, pro salute animarum, in omni oppugnatione, nihil non fortiter constanterque aget.

Amore Dei inflammatus, non modò probra, conuicia, contumelias patienter feret; sed mortem ipsam, si opus fuerit, forti iunctoq; animo subibit.

Offeret, commendabit se diuinæ luci, & præclusis sensibus in illius infinito amore immensaq; charitate conquiescet.

Superbiam, fastidium, atque arrogantiam valde cauebit.

Ac propterea illa tantum sola proferre studebit, non quæ qualis aut quantus ipse sit, declarent, sed quæ audientibus salutariter profutura sint.

In omni denique actione, functioneq; vniuerso populo spiritale gaudium, virtutumque sanctarum exemplum præ se feret.

Hæc verò vt Dei beneficio donoque rectè assequatur; id valde curabit, vt singulis diebus matutinas & cæteras canonicarum horarum preces officiumque ritè, distinctè, pieq; ex instituto atque ex præscripto regulæ quam profitetur, si regularis est, aut si secularis clericus choro adstrictus, ex illius disciplina, cum potest, in ecclesia, atque in ipso choro vnà cum cæteris præstet.

Recitato officio, aliquid temporis in diuinarum rerum contemplatione, pioq; tacitæ meditationis studio ponet.

Ita enim fiet, vt diuini amoris ardore inflammatus, qui orando meditandoque maxime exardescit, auditores suos, ad charitatis, quæ seminarium est omnium virtutum, studium incendat ardentius.

Missæ sacrificium quotidie offerre non prætermittet, nisi legitima causa impediat.

Hoc sanctissimi sacrificij offerendi usu frequenti, cum sibi in omnes sanctæ a-

gendi partes plurimum proferat; tum fideles etiam excitabit, vt sacrificij sanctissimi sint cultores, & diligentiores & religiosiores.

De præparatione quæ concionator vtetur ad singulas conciones.

PRIMUM, cum prædicandi munus, non humanæ scientiæ aut eloquentiæ, sed diuinæ virtuti ac Spiritus sancti gratiæ inniti concionator intelligat; diligentissimè sibi cauendum existimabit, ne mortali culpa affectu Spiritum sanctum contristet, & apostolicum opus, atque adeo D.N. Iesu Christi minus attingat.

Sed conscientiam autè ab omni peccatorum impuritate poenitentia sacramento expurgabit, quàm ad verbi Dei tractationem accedat.

Et verò grauissimam illam prophetæ obiurgationem vehementer pertimescendam ducat. Peccatori dixit Deus, Psal. 49. quare tu enarras iustitias meas; & alsumis testamentum meum per os tuum? Deinde cum concionis quam proximè habiturus est causa, se studio dabit, sanctum Thomam Aquinatem, & alios sanctitatis laude claros viros ad imitationem sibi proponet; qui religiosa aliqua precatione vsi sunt, prius quàm studiis se dederent.

Post breui oratione ad Deum vsus id omnino studebit, vt quod in concione dicturus est, antea bene cognitum habeat: vbi verò ex studio, librorumque tractatione cognouerit, ac perceperit, quod concionaturus est, tum singulas concionis partes quas animo concepit, etiam atque etiam diligenter pieq; meditabitur.

Qua in meditatione ita religiosè se se afficere conabitur, vt audientium animos mentesq; ad illum ipsum pietatis affectum sanctæque agendi ardorem, quantum in se est, excitet.

Ad se ardenti pietate inflammandum, dum etiam in concionis studio tractationeq; versatur, Christi Domini cruci affixi, vel Apostoli Pauli prædicantis (vt sanctus & hrysostomus fecisse traditur) imaginem sibi ob oculos ponet: quam

tacita

tacita meditatione intueatur. Maxime vero nocte quæ concionis diæ præcedit, eam præparationem adhibebit, ut ardentem Deum oret, omnis sapientie, omniumque sanctarum virtutum auctorem, qui & sibi, & alijs qui audituri sunt, largiatur, unde diuinus cultus, & salus animarum adiuuetur.

Nec porro nostra ætate defuerunt, qui non solum profusis lachrymis, sed cæso etiam verberibus corpore id à Deo petere consueverunt.

Id etiam institutum habebit, ut ante quam suggestum ascendat, perpetuo sibi proponat concionem eiusmodi, quæ scilicet vel multitudo sit hominum esuriens, cibumque à prædicatione sua expectantium; vel cætas claudorum, paraliticorum, hydropicorum laborantium; mutorum, cæcorum, surdorum, malo demone æstuantium, leproforum, valetudinis beneficium querentium.

Huc cum spectare debeat, ita in omni concionandi parte se comparet, ut eorum rationibus salutique prospiciat, & consulendo, & consolando, & omni officio, præstantique remedio.

Consideret præterea, se piscatorem hominum esse: ideo neruos omnes intendere debet, atque adeo expiscari, ut fagenam euangelicam impleat, nempe animas pereuntium Christo Domino lucrifaciat. quare videat, ne in prædicationis officio languescat.

Sed ut sanctas commotiones in alijs excitet, tales primum animo suo ipse concipiet, atque in se se exsuscitabit: ita ut quales in aliorum mentes transfundi cupit, ipse illas animi sui sensibus rectè conceptas, quasi spectandas cæteris proponat.

Id assequi studebit primum ardenti prædicatione; deinde rei de qua dicturus est, explorata cognitione; tum vehementi cognitione, & quasi ob oculos posita specie ipsius rei quam meditatione concepit; ac præterea attenta lectione loci sacre scripturæ, qui cum re conueniat, quam animo excogitaram habet.

Et quoniam ad commouendos animos parum valet concio alieno labore conscripta: nunquam ad affectionum excogitationem alienæ concionis industria

utetur: sed ingenio suo concipiet ac gignet, quod vehementius primum se, deinde alios afficiat.

Disciplina enim cibus qui populo proponitur, mente propria, quasi stomacho concoctus, vires maiores habet ad omnem sanctam commotionem.

Nè igitur concionator se totum in alienas conciones temere ingurgitet: satius est, eas ex sanctissimorum ecclesiæ doctorum, Gregorij Magni, Ambrosij, Augustini, Chrysostomi, aliorumque patrum homilijs, sermonibus, & tractationibus confici, & quasi consari.

Eam quoque præparationem in omni concione rectè explicanda adhibebit, ut quem deuotionis ardorem ex religiosa diuinarum precum recitatione, sacra celebratione, & pia meditatione Deo iuuante conceperit, eundem studiosè eueret secum in suggestum deferre.

De concionatoris officio in suggestu.

ATQUE hæc quidem sunt, ad quæ concionator se parat, antequam suggestum ad concionandum ascendat: quem ubi ascendit, illud in primis breui tacita oratione rursus à Deo præcabitur, ut sincerum castumque sit prædicationis sue studium; ut nemini noxium; ut & sibi, & omnibus in commune salutare.

Hocque etiam summa prece tacitus contendet, ut si fortasse in concionando se vel gloria inani, vel alio vitio attentari aliquando contigerit; id, & alia omnia, quæ aliorum quam ad diuinam gloriam, ad animarumque salutem spectet, Deus diuinæ sue gratiæ virtute disijciat, atque planè auertat.

Deinde, quod antiquissimi instituti est, ac non sine mysterio quidem, salutationem angelicam, non festinanter, non canore, sed graui, piaque pronuntiatione, ac genibus flexis recitabit, ad præscriptam verborum formulam quæ ecclesiæ sancta utitur: ita ut ne verbum quidem vel addat, vel detrahat, vel mutet, quod ab illius instituta ratione diuersum sit. Si concionatur intra Missarum solennia quæ ipse celebrat, salutatione angelica non utetur.

Dum in concione versatur, sibi ob mentis

sis oculos perpetuò proponet tanquam in aduerso pariete Christum Dominum in maiestate iudicantem: qui ab se quoque iam iam villicationis rationem depolcat.

Post concionem verò, prout ratio valeditudinis tulerit, antequam cibum capiat, paulisper orabit: sicque quos progressus concionando facere cepit, eos orando prosequetur: & sic deinceps adiuuabit perpetuo opere sanctitatis, ac voce virtutis.

De ritu concionandi.

SACRAM concionem intra Missarum solennia, euangelio scilicet recitato haberi, antiqui instituti est.

Id igitur seruabitur non solum ab Episcopo, parcho, animarumve curatore, aut sacerdote Missam celebrante, sed à quocunque alio concionaturo, etià qui tunc celebrat ibi.

Episcopus in Missæ solennis sacrificio concionem habebit, mitra, episcopaliq; sacro omni vestitu indutus.

Ministros sacris indumentis vestitos sibi concionanti ab utroq; latere assistentes adhibebit, ex veteri canone septem, vbi potest; sin minus, pauciores.

Ministram præterea pluuiali indutum; qui à latere sinistro baculum pastorale ante se sustineat.

In Missæ sacrificio non solenni cum concionatur, vtetur stato Missæ vestitu, mitra, baculo, & ministris saltem duobus superpelliceo indutis: si canonici sunt, canonicali chori vestitu induentur.

In alia actione quàm in Missæ sacrificio, aliove tempore, pluuiale, mitram, baculumq; adhibebit, & duos pluresve ministros sibi assistentes arbitratu suo, prout actio solennis, & frequentia populi, & ecclesiæ vbi concionatur, ratio postulat.

Qua etiam in actione cappam episcopalem, & stolam potius quàm pluuiale & mitram adhibeat licet, & duos item sibi assistentes, superpelliceo, aliove chori habitu indutos; & duos præterea ministros, ynum qui pastorem baculum, & alterum qui mitram à dextero latere teneat.

In actione minus solenni, in ecclesiæ non insigni, rochetto, & mozeta vtetur,

stola adiuncta, adhibitis etiam assistentibus & ministris vt supra cum insignibus episcopalibus.

Sed in omni alia functione, præterquàm in Missæ sacrificio, triplici hæc indumentorum ratione prout maluerit, vtetur; ita vt modò pluuiale, modò cappam episcopalem, modò rochetum mozetamq; cum stola induat, pro temporis, loci, personarumve ratione.

Si quando ex tempore vsu venerit vt concionetur, vbiq; etiam sine stola gregem suum verbo Dei, salutaribusq; monitis pascet.

In ecclesiæ cum concionatur, id munus obibit sedens in medio altari in faldistorio, aut in sede loco eminentiori collocata, aut in cathedra episcopali; aut etiam suggestum, ambonemve ascendet: vbi itidem sedens concionem habebit, mitra item, cæterisq; vt supra pro ratione adhibitis.

Si in oratorio, aliove loco concionem habebit; de suggestu, si vllus est, aut de sede aliquanto altius collocata concionabitur.

De libro etiam vbique concionetur licet ad præscriptum concilij prouincialis quartis; ita vt vel ipse, vel Archidiaconus, aliusve quæ maluerit, ei per clausulas sacra scripturæ verba distincte de libro pronunciet, quæ ipsæ deinceps ordine sigillatim explicet.

Parochus autem animarumve curator, qui inter Missarum solennia concionem habet; aut in altari ab epistolæ latere capite aperto concionando stabit; aut opportuniùs suggestum ascendet: vt facilius (præsertim cum populus frequens conuenit) ab omnibus exaudiri possit. Quo in loco capite aperto erit, & stabit, aut sedili inhærebit, casula dum concionatur indutus vel exutus, prout maluerit.

Alius verò sacerdos, cum non celebrat, inter Missarum solennia concionaturus, non in altari sed de suggestu concionem habebit.

Quod si parochus animarumve curator, aut alius sacerdos, aliquando intra Missarum solennia, quæ alter sacerdos celebret, aut alio tempore quàm in Missa concionatur; ad eius muneris functionem

nem

nem superpelliceo & stola utetur.
At vero Regularis qui parochus nō est,
stola & superpellicei loco, vestitum ad-
hibebit, qui ex regulæ præscripto in
choro ad diuinorum officiorum celebri-
tatem adhibetur.

Diaconus si quando ex facultate permis-
sa concionatur, superpelliceo etiam ute-
tur, & stola in transfertum ducta.

Si præterea parochus, aliusve concio-
nator, in Oratorio, aut Sacello, alibiue
concionem habiturus est, ubi suggestus
nullus sit, a priorem decentioremve locū
ibi deliget, vnde concionetur.
Poterit autem idem parochus aliquan-
do, cum ita expedire viderit, concionan-
do libro euangeliorum vti: de quo libro
ipse sacra verba per clausulas & senten-
tias distincte pronuntiabit; tum ordine
agillatim explicabit.

Quibus temporibus concionandum est.

PRÆDICATIONIS munus,
nullo neque tempore, neque loco sibi
Christus Dominus præfinit: neque
Apostoli item, qui omni loco, omni-
tempore sacrosanctum euangelium dis-
seminarunt.

Huncq; prædicandi morem sanctissimi
viri, Dominicus, Franciscus, & Vicien-
tius secuti sunt: qui vel in ipsis agris co-
nciones habuisse dicuntur.

Cum igitur vel temporis, vel loci oppor-
tunitas tulerit, nō solum in ecclesia (qui
locus prædicationis proprius est) sed
vbique, omniq; tempore sacra concio-
ne populus Dei pascendus erit.

Quamobrem Episcopus in primis obla-
ta sibi occasione, semper, & vbique gre-
gem suum verbo Dei salutaribusq; do-
cumentis pascet pro munere suo pasto-
rali: cum eius & dicta & facta, quasi per-
petuam quandam prædicationem mini-
strare præbereve debeant.

Omnibus autem saltem Dominicis,
& solennibus diebus festis, in Quadra-
gesimaq; & Aduentu quotidie, aut sal-
tem tribus hebdomadæ diebus, quemad-
modum œcumenica synodus Tridenti-
na sancit, sacras scripturas, diuinamq;
legē annuntiabit: & alias, quotiescunq;
ad opportunè fieri posse iudicauerit.

Idem officium præstabit in sacris qua-
tuor temporibus, statis anni solennita-
tibus, supplicationibus solennibus, iubi-
lei indulgentiæve celebritatibus, in sy-
nodolibus actionibus, in omni sacrame-
torum administratione, in omniq; con-
secratione & benedictione solenni, & in
omni denique munere episcopalis fun-
ctione, quæ mysterij quod agit explica-
tionem postulare videatur.

Quo in pascendi munere vsque adeo di-
ligens erit, vt si quando episcopum qui
aliunde venerit, hospitio exceperit, hæc
etiam occasionem nactus, eum eo agat,
vt concionem populo habeat: id quod
ex Clementis Pontificis & martyris cō-
stitutione in concilio provinciali quin-
to cautum est.

Parochi vero, omne quæ animarum
curatores in idem omnibus Dominicis,
& solennibus diebus festis, & in quadra-
gesima aduentuq; diebus singulis, aut
bus saltem quibus episcopus iusserit, ex
Tridentina sanctione, & provinciali de-
creto, verbo Dei populum pascant.

Cum item quatuor ieiuniorum tempo-
ra, aduentus Domini, septuagesima, &
anniuersariæ Domini solennitates in-
stant; idq; constitutis aliquot ante die-
bus, ad præscriptum concilij provincialis
tertij.

Idem præstent, quoties sacramenta mi-
nistrabunt, idq; præsertim catechismo
Romano.

Ijs etiam diebus, cum proximè sacrame-
tum Confirmationis ab Episcopo mini-
strandum erit, ac præsertim de eo sacra-
mento; quod populus ad illud religiosè su-
scipiendum instructor accedat.

Id ipsum etiam agere non omittent, est
aliquæ statæ processiones, vel aliz sup-
plicationes ob publicam causam extra
ordinem indictæ agentur.

Cum iubilæum item celebratur.

Quo præterea die vel exequias agent,
vel adium benedictionem, vel alterius
rei benedicendæ, vel piz societatis in-
stituendæ, vel cuiusvis rei agendæ, quæ
parochi sacerdotisve officium attingat,
munus aggredientur.

Nemo autem præter parochum ani-
marumve curatorem, cuiuscunque ordi-
nis sit, aut quocunque loco concionetur,

Tit. de epi-
scopo. p. 10

Vt supra.

Tit. quæ sit
concionator.
pet. p. 88

de f. 14. c. 4.
de re for.

602

concionem habebit, ut à Clemēte quinto Pontifice in concilio Viennensi sancitum est, quā hora episcopus in eadem urbe, oppido, loco ve concionatur: nisi aliter is concesserit.

Nec verò etiam parochus, quādo episcopus ita iusserit.

Illud enim episcopo, cui prædicationis munus præcipue incumbit, tribui equissimum est.

Proinde ceteri concionatores quibus prædicatione delegata est, id etiam nō est cur agere ferant, si in quadragesima, Adventu Domini, aliove tempore, certos aliquos dies potissimum episcopus aliquando deligat, quibus in ecclesia cathedrali, aliove loco ubi illi concionentur, quos sibi commissas ipsemet pabulo verbi Dei pascere aut reficere velit.

Dum concio habetur, in ecclesia ubi habetur, missa non celebretur, ne in loco quidem subterraneo, quæ confessio dicitur.

Videbit etiam concionator, ne à prandio, quā hora doctrinæ christianæ scholæ habentur, concionetur: neque item quā hora divina officia in cathedrali ecclesia, vel parochiali celebrantur: à quibus populus abduci non debet.

Ne noctu unquam concionem habeat: sicuti verò concionem de passione Domini haberi de nocte moris est, in matutinum tempus sextæ feriæ transferat.

Materia sacræ concionis unde sumenda.

PRIMO concionator ita suam instituet concionem, ut ex doctrina constet evangelica: quæ ubique gentium & terrarum omni creaturæ à Christo Domino & magistro vitæ iubetur prædicari. Ita verò constabit, ut ad illam ipsam præclare contendam, alia diuinæ legis divinarumque literarum testimonia, sanctorum patrum disciplinas & exempla, sacræ ecclesiæ traditiones, sanctiores interpretationes, & totius ecclesiasticæ antiquitatis cognitionem rectè appositeque ut vñ venerit, accommodet.

Evangelicæ igitur historię commemorationem nunquam omittet: ut (quod sæpe fit) aliud dicendi argumentum nō sumat; nisi vel temporis, vel celebrita-

tis, vel officij quod peragitur, ratio, aliter aliquando deponere videatur: aut opportunius aliquando censuerit alias Missæ partes tractare, ut mox infra.

Epistolæ etiam, quæ in Missa ex instituto ecclesiæ recitata est, explicationem dilucidam cum euangelij interpretatione interdum coniungit.

Ex una & altera explicatione locos aliquot communes deliget: quibus populum ad Dei charitatem, ad proximi dilectionem, ad vitæ christianæ instituta, ad pietatis opera atque officia inflammet. Proponet item sæpius fidelibus, quid eodie ecclesia Dei precetur, quidque potissimum oret.

Quamobrem aliquando preces seu orationes, quæ collectæ nominantur, præsertim quæ primo loco ponuntur, fidelibus accuratè pieque exponet.

Sacrificij etiam Missæ, divinarumque officiorum, & anniverſariarum solennitatum, ac tēporum mysteria auditoribus diligenter explanabit: ut ritè recteque instructi, ecclesiæ filij à matre in tantamysteriorum celebritate nō modò operibus non discordent, sed ad omnem religiosum, eorum quæ sanctè aguntur cultum, ardentius inflammentur: atque adeo vberiore spiritali fructum ex rebus divinis capiant.

Instituta præterea ecclesiæ, sanctasque consuetudines, ut occasio tulerit, docebit. Sancti cuius dies festus agitur, vitam verè graviterque conscriptam, patrum iudicio comprobata, ut infra præscribitur, commemorare non omittet, aliqua delectu exemplorum, quibus animos conformet in omnes bene sancteque agendi partes.

Digredietur interdum, ut & occasio, & argumenti ratio feret, ad symboli, orationis dominicæ, salutationis angelicæ, decem præceptorum, & sacramentorum explicationem.

In omni porro materia, genere concionis translationisve, hæc cauebit ut mox infra.

Ne à veteri vulgataque Bibliorū editione perpetuo sanctæ ecclesiæ vñ comprobata, pro ferendis divinarum literarum sententijs discedat, sed illā pro authentica habeat, ut decreto Tridentino cauetur.

Ad

Sess. 4. de ex.
de edit. &
vñ sac. libr.

Ibidem.

Ad planiorem tamen illius explicatio-
nem vberiolemq; vti etiam licebit gre-
ca, & hebraica lectione.

Ne sacram scripturam ad suos sensus co-
torqueat, contra eum sensum, quem te-
nuit, & tenet sancta mater ecclesia, aut
contra vnanimem patrum consensum,
vt sapienter eadem Tridentina syno-
dus cauit.

Si quam verò nouam interpretationem
ab ecclesiæ sensu patrumque sententijs
non alienam, quæ vel fidei catholicæ do-
ctrinam illustret, vel pietatis studium
excitet, aliquando asserere cogitat; ali-
quid breui præfabitur, quo id sibi licere
humiliter præsertim ab episcopo præ-
sente petat.

Subtiliores quæstiones apud imperitâ
multitudinem ne attingat.

Ne de beatissimæ Virginis immacula-
ta conceptione disputare ausit, contra
præscriptum sanctionis pontificiæ Pij
Quinti.

Ne hæreticorum nomina, portenta illa
quidem & monstra in vulgus dicat: nisi
cum aliquando, & in locis eorum fini-
timis, vbi ea nota peruulgataque sunt,
istorum nefaria doctrina exagitanda &
explodenda est.

Ne facietas, ridicule dicta afferat.

Ne res ineptas, vel superuacaneas, vel
parum fructuosas afferat; sed eas tantum,
quæ dignæ Dei templo, dignæ christia-
nis moribus, auribus iudicentur.

Ne nouas allegorias comminiscatur;
sed eas seligat ex receptis ab ecclesia
scriptis.

Ne quidquam ab ecclesia, eiusque insti-
tutis, ritibus, consuetudine, perpetuoque
vfu alienum, quodque cum probatis ec-
clesiæ doctoribus consentiens nõ sit, pro-
ferat.

Ne historias ex apocryphis scriptori-
bus narret.

Ne vulgaria, ac minus comprobata, cum
de sancto concionatur, in medium asse-
rat; sed quæ vera, grauiumque virorum
literis prodita, fidem augent doctrinæ
catholicæ, atque audientium mentes ad
pietatis studium incendunt.

Proinde aliquod peculiare præcipuum-
que donum diuinitus ei datum exqui-
rat, quod auditoribus caunciet.

Neque id omni loco, sed potissimum in
extrema parte concionis.

Ne miracula narret, quæ certi auctoris
testimonio non commendentur.

Ne incerta, quæque speciem falsi præse-
ferunt, commemoret.

Ne futurorum prædicatione sibi sumat.
De extremo iudicii die & Antichristi
aduentu ita ad populum verba faciat, vt
ea expectatione peccatores terreantur;
de tempore autem quo illud futurum sit,
nihil pro certo affirmare audeat.

Ne ex profanis libris (qui non sine re-
prehensione ab hominibus religiosis le-
gi posse videntur) quidquam in mediũ
asserat.

Ethnicorum doctrinam, poetarum ver-
sus, philosophorum disciplinas, quæ reli-
gioni christianæ non alienæ sed accom-
modatæ videntur, ad vtilitatem & vsum
reuocari, sancti doctores, Augustinus, &
Hieronymus, alijque censuerunt.

Sed concionator hoc faciat quàm rarissi-
mè: neque vbi primò disputationem ali-
quam aggressus est, sed posteaquam sa-
crarum literarum testimonia attulerit.
Nec verò in illis doctrinis longior sit,
quàm deceat, sed paucis quidquid ab eis
asseret, complectatur; atque ita quidem,
vt multæ cognitionis ostentationem ca-
ueat.

Ne patrum sententiam temerè vnquam
refutet: cum autem in mediũ attulerit,
ante sapienter perpendat: præsertim Gre-
corum patrum, quorum interpretatio si
dei catholicæ hostibus contaminata aut
deprauata est.

Ne singulares quasdam opiniones (quã-
quam illæ quidem in scholis asseruntur)
ad concionem adhibeat.

Si quando doctrinam scriptoris alienæ
scholæ asseret, de ea honorificè aliquid
paucis præfabitur.

Ne doctores & auctores neotericos in
medium asserat.

Ea est enim suggesti auctoritas; vt sacrâ
scripturam in primis, & sanctorum ve-
terum patrum doctrinam requirat.

Ne sanctorum doctorum prolixas sen-
tentias sed breues latino sermone re-
citet.

Si eos complures aliquando nominatim
appellare cõtigerit: primò veteres, tum
ordi-

ordine deinceps alios ab illorum ætate recentes nominabit.

Ne profanum quidquam, ne edicta laicalia, ne cætera id generis de suggestu enunciet.

Ne pauperem quidem elemosinæ nomine commendet, nisi episcopi eiusve ministrorum auctoritate.

Ne indulgentias item populo promulget, nisi ut per episcopum iussus erit.

Ne quemquæ nominatim insectetur, vel ita verbis depingat, ut quo de loquatur, facile possit auditor animaduertere.

Ne in ordinem vllum, aut statum, aut vitæ genus ab ecclesia receptum inuehatur.

Ne episcopos, aliosve prælatos, nec verò ciuiles magistratus in concione asperius obiurget; sed si quando occasio tulerit, pie potius admoneat.

Ne cum reprehendit, id hominum, sed peccatorum odio, immo pietatis & charitatis studio ductus faciat.

Ne vitijs exagitandis quasi furenter iratus excandescat nimis.

Ne iniuriosa verba proferat, neve ignominiosa.

Ne obtestationibus, quæ aliquando fiunt, & querimonijs de suggestu respondeat.

Ne de suggestu vnquam conqueratur, si bi coronam non adesse frequentium auditorum.

Reprehendat tamen licet, præsertim pauperius, negligentiam populi, si quando non frequens ad concionem conuenit.

Ne aures facile præbeat laicis clericorum vitæ detrahentibus, aut ciuitatis rectorum præsidiumve culpam aliquam calumniantibus; sed omnia antè diligenter diujs; perpendat, quàm ad reprehensionem descendat.

Ne statim cum concionari aggressus est, sed postquam aliquot concionibus habitis, prudentis, docti, & religiosi concionatoris nomen adeptus est, ad vitia acrius insectanda se conferat.

Sed in eo genere, in omniq; admonitionis atque exhortationis officio eam beneuolentiam & charitatem auditoribus suis ostendat, atque adeo præstet, qua parens liberos amplectitur. Assidueque secum reputet, quod Aposto-

lus scripsit: Filioli, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.

Peccata studio concionatoris tollenda, quæ frequentius contra diuinæ legis præcepta committuntur.

ET quoniam animarum salus in eo posita est, ut populus fidelis, quæ mala peccataque sunt, fugiat; & rursus quæ bona, virtutumque officia pietatis studio consecetur; ideo hæc genera assidue concionator urgeat atq; instet, pro conditione loci, rationeq; personarum quibus prædicat.

Vniuersè verò peccata omni increpatione exagitet: cruciatus tormentaque perennia ac sempiterna damnatorum exaggeret: sæpe mundi res caducas, breuique interituras, & eius infinita incommoda ad omnem exagitationem studiosè proponat ac recenscat calamitates.

Atque mala quidem, vitia, ac peccata quæ concionator tollere studebit, per multa sunt; sed quæ contra legis diuinæ præcepta committuntur, quæque eripere omni perpetuo prædicationis officio contendet, hæc frequentiora sunt.

Detestabile blasphemix scelus, ac nefaria maledicta, quæ in Deum, sanctoq; conijciuntur.

Superstitiones, auguria, diuinationes, veneficia, contiones, & cætera id generis, quibus castissimus Dei cultus violatur.

Dierum festorum violatio.

Immodestus, ac parum pius quorundam accessus ad ecclesias, indulgentias, stationes, & supplicationes publicas: quo omni religiosa pietate frequentissimus concursus esse debet ad yberiozem gratiam promerendam.

Impura in illis item, aut in earum atrijs, & cœmiterijs conuersatio, ac nequaquam cum pietatis christianæ rationibus conueniens, præsertim cum diuina celebrantur.

Nefarium rei familiaris cum alterius iniuria parandæ atq; augendæ studium, Pecuniæ conficiendæ sitis, & omnis denique auaritia.

Tot

Tot cōtraētuum genera, quę excogitata sunt in fraudem legis omnem viāram prohibentis.

Litium, & controuersiarum immoderatum illud studium, christianoq; nomine indignum.

Improbitas eorum, qui malas causas defendunt.

Auaritia, atq; negligentia illorum, qui lites longius ducunt.

Nequitia item illorum, qui litibus iurgijsque odia & inimicitias alunt.

Malitia præterea quorundam, qui tanquam hi rudo litigantium, omni litigandi arte immoderatos sumptus exhauriunt.

Calumniæ quæ passim in foro versantur.

Adulteria, stupra, incesta, fornicationes, operaq; carnis.

Impia licentia falsi testimonij dicendi, aut falsò iurandi, etiam in re aut vita cuiuscunque tuenda.

Impurus vsus ganeas frequentandi, heuandiq; auaritas; atque omne gulę, & ventris explendi vitium.

Nec verò satis putet, vniuersè generatimq; peccatum & vitium reprehendere; sed ad species, præcipuasq; actiones, quę præter inde existunt, in vsuq; sunt, descendat: quò rectius auditores peccata cognoscant, multoque cautius fugiant.

Et quoniam plerique sunt, qui certis vulgaribus argumentationibus disciplinę christianę repugnantibus vtuntur ad peccatorum excusationem; de industria aliquando prout vsu venerit, concionator piè doctęque ostendat, quàm magnopere isti argumentationis atque opinionis humanę errore decepti, à via salutis aberrant.

Atque ij quidem, alij sunt, qui honorum studijs ambitioniq; seruiunt, propterea quod & mundo, & propinquis satisfaciendum putent.

Alij angustam illam viuendi viam ad euangelij præscriptum minimè tenent, quia communem vitę consuetudinem amplectendam arbitrentur.

Alij pietatis opera multa aspernantur, quoniam anicularum ea potius esse arbitrantur, quàm virorum.

Sunt, qui à perfectiori vitę ratione, atq; quę à frequenti sacramentorum vsu se atque adeo alios abducent, quòd sine eo diligentiori studio homo salutem consequi possit.

Sunt item qui peccata excusent adolescentię nomine, vel aliam causam prætextunt.

Atque ita quidem multi malè agere pergunt, vulgi opinionibus falsis, ineptisq; argumentationibus ducti, quę à concionatore coarguendę, atque refutandę sunt.

Officium concionatoris in perpetuò reprehendendis tollendisq; prauis consuetudinibus, vnde peccandi seminaria extant.

P VBLICORVM peccatorum illecebras, quas homines deprauatę consuetudinis errore decepti pro nihilo putant, concionator perpetuò reprehendat, atque in summum odium adducere contendat; ostendatq; quàm grauius Deum offendant; quàm multa mala, atque adeo publicę etiam calamitates, infinitaq; detrimenta inde existant.

Spectacula, ludos, ludicrasq; res id generis, quę ab ethnicorum moribus originem ducunt, disciplinęq; christianę aduersantur, perpetuò detestabitur, execrabitur; demonstrabit incommoda, publica; grummas inde in christianum populum dimanare.

In quam sententiam valde populum confirmabit argumentis, quę grauissimi viri, Tertullianus, Cyprianus martyr, Saluianus, & Chrysostomus afferunt.

In eoq; argumenti genere nullum aliud omittet, quo tanta corruptela radicitus extirpetur.

Choreas, saltationes, ac tripudia, è quibus mortiferę cupiditates excitantur, de suggestu sepe grauius reprehendet atque infestabitur.

Scenicę personarq; actiones, vnde tanquam è quodam seminario semina malefactorū ac flagitiorum penè omniū existunt, quàm à christianę disciplinę officijs abhorrentes, quàm valde cum

pagæ

paganorum institutis cōuenientes, atq; diaboli astutiuētes, omni officio à populo Christiano exterminandæ sint, quæ maxima pōt religiosa cōtentione ager. Omnem in muliebri vestitu luxū, caudatas vestes, superbū ornatū, deformē illam capitis ornandi speciem, muliebres fucos ac pigmenta, cæteraq; ad mollietiem, atque adeo ad libidinis incitamentum fœdè excogitata, omni persuasio-nū vi, & argumentorum quasi telis op-pugnabit; quæ multa subministrabunt magni illi ecclesiæ viri, Cyprianus mar-tyr, Basilus, Augustinus, & Ambrosius in primis.

Etsi etiam virorū impensam, & om-nem intemperantiam, quæ ad barbararum gentium à fide alienarum similitu-dinem tam valde accedit, omni studio coarguet.

Seruorum, quorum opera nulla est neq; domi neque foris, multitudinem inuti-lem, ac desidem, superuacaneam disua-debit.

Epulas illas sumptuosas, & comessatio-nes immoderatas à frugalitate Christia-na alienas, omnis intemperantiæ, impu-dicitæ, libidinis, aliorumq; vitiorum illecebras arguet, increpa-bit, atque pla-nè dissuadebit.

Omnem aleam, omnemq; eius generis ludum, unde iurgiis, furto, maledictis, ac alijs malis maleficijsq; quasi fores ape-riuntur, grauitè obiurgabit atque exa-gitabit.

Eorum peccatum infectabitur, qui ædes suas quasi ludum aleatorium exponunt. Multorum otiosam vitam ac volupta-riam ita facile peccatis expositam re-prehendet quàm sepius.

Concionatoris officium in instituendis fidelibus ad sanctissimum sa-cramentorum vsum.

CVM autem nihil possit esse popu-lo Christiano vtilius, quàm scientia, & rectus vsus sacramentorum: quàm re-ligiosè, quàm piè, quàm humiliter ad il-la accedendum sit, accuratè docebit. De baptismo cum loquetur, cetera cum exposuerit, quæ ex catechismo Roma-no sapienter præscripta sunt; tum in eo

versabitur, vt deprauatum vitæ morem fidelium exagitet, qui contra quàm in ba-ptismo spondiderint, viuunt, & carni, & mundo, pompisq; eius, & Satanæ, at-que illius operibus; Deo autem mortui sint: & quàm laboriosa putent, quæ Dei sunt; quàm rursus facilia, quæ mundi, quæ carnis, quæ Satanæ.

Quo in genere omne concionis sue vim concionator adhibebit.

Neque præterea omittet, compadres de-cere ac monere, quàm solliciti esse debeant, vt quos in baptismo susceperunt, fidei Christianæ rudimentis, sanctarum vir-tutum officijs, quibus ad salutem via mu-nitur, rectè instituunt.

De confirmationis sacramento concio-nem instituet: in qua diuina illa dona cum commemorauerit, quæ Deus illis impartitur, qui ritè sanctèq; hoc sacra-mentum suscipiunt; tum ostendet, quàm sollicitè, quantaq; religiosi animi præ-paratione fideles ad id suscipiendum conuenire debeant.

Exponet item, ad quæ vsui sint ea spiri-tus sancti munera.

Arguet, qui negligentes sint, ac planè desides in ijs accipiendis.

Admonebit & hortabitur ad illa rectè obeunda.

Monebit, vt qui ad hoc sacramentum ac-cedūt, in primis instructi sint fidei Chri-stianæ rudimentis, & virtutum Christia-narum officijs.

Cohortatione item ager, vt cum hoc sa-cramentum ministratur, & pro ijs qui suscipiunt, & pro illis qui eosdem addu-cunt offeruntve, attentè pièq; orent.

Cetera præstabit ex præscripto litera-rum episcopaliū.

Pœnitentiæ, & sanctissimæ Euchari-stiæ frequentiam esse fructuosissimam, & maxime commendandam, rationibus multis, & sacræ scripturæ testimonijs cōprobabit.

Eam consuetudinem concionando indu-cere studebit; vt populus, si minus domi-nico quoque die, saltem semel in singu-lis mensibus confiteatur, & sacram com-munionem sumat.

At in quadragesima, & in aduentu, vt sin-gulis diebus dominicis hoc faciat: id quod antiquè fidelium pietatis est.

N De

De Ordinis sacramento cum tempus postulat, agat, quam diligentissime.

Quo in genere cum cetera commemorabit, quæ multa catechismi Romani literis prodita sunt; tum clericorum vitæ instituta, muneris sui partes, ac functiones. Quam ab omni labe puros eos esse oporteat.

Quam a perturbationibus animi alienos.

Quam continentes, & quæ abstinentes.

Quam castissimis moribus præditos.

Quam spiritalis vitæ studiosos.

Quam omni virtutum exemplo præstantes.

Quam in primis charitatis, quæ seminarum omnium virtutum est, amantes.

Quam diuini cultus zelo accensos.

Quam salutis animarum cupidos, & appetentes.

Quam doctos, omnisque disciplinæ sanctæ peritos.

Quam liberales eleemosinis dandis, qui præsertim vberes fructus ex ecclesiasticis prædijs capiunt.

Quam hospitales item.

Quam benignos salutaribus consilijs dandis.

Quam munificos, ac promptos in omni spiritali dono, opereque misericordiæ.

Quam valde diligentes & sollicitos in ordinis sui functione.

Hæc omnia, longeque plura, prout in Domino expedire viderit, pie, doctè, sapienterque ita explicabit, ut populus accendatur ad honorem & obseruantiam, quam nauare præstareque ijs debent, qui ecclesiasticis ordinibus adscripti sunt.

Quod argumenti genus nactus concionator fideles docebit officia erga clerum.

Ostendetque in primis, quam magnus honor tribuendus sit Episcopo, ut patri, ut domino, ut pastori, ut spiritualium commo-

modorum auctori, salutemque populi omni sollicitudine procuranti.

Quam in sententiâ multa dicet, cum ex sacris literis, tum ex sanctorum patrum documentis, & doctrinaque præsertim beatissimi Pontificis & martyris Clemētis.

Eius præterea monitis, iussis, edictis, decretorum sanctionibus quam prompta voluntate & obsequio parendum sit, sæpe numero grauius docebit.

Episcopo enim, inquit diuinus Ignatius martyr,

subiecti estis, velut Domino.

Nam ipse vigilat pro animabus vestris, ut qui rationem Deo redditurus sit.

Reueremini, alio loco scribit, Episcopum, sicut Christum, quemadmodum nobis præceperunt Apostoli.

Episcopus enim typum Dei patris omnium gerit.

Sed hæc, & alia id generis concionator è fontibus hauriet diuinarum ecclesiasticarumque literarum.

Quanta sit sacerdotij dignitas demonstrabit: quæ reuerentia, quo honore populus eos prosequatur, qui sacerdotij initiati sunt.

Parochos præsertim quam valde colat, qui curatores animarum sunt, qui pastores, qui parentes spirituales, qui quæ paterna sollicitudine in populi salute salutaribusque commodis euigilant.

Quam grato propterea animo, quæ pia liberalitate, quam libenter decimas primitiæve eis debitas soluat.

Quam paratissima ad obediendum voluntate eorum cohortationibus, monitis, præceptisque obtemperet.

Quam frequenter cum vsu venerit, eos adeat à quibus salutaria consilia petat.

Quam sæpe, præsertim diebus dominicis festisque ad parochialem Ecclesiam conueniat, ubi salutariter erudiatur ad omnem bene recteque agendi disciplinam.

Rursus concionando monebit parentes, quam diligentem educationem filijs adhibere debeant, quos ordini Ecclesiastico destinant.

Quia in re multa quæ his temporibus necessaria sunt, tum ad parentum instructionem, tum ad filiorum rectam in disciplina clericali educationem, illos commonefaciet grauius & accurate.

Populum hortabitur, ut staret illis quatuor anni temporibus, & priuatim in suis quisque ædibus, & publice in ecclesia oreret, ad litanias conueniant, Deum precaturus pro ijs qui ordinis sacramento iniciantur.

Cæteraque præstet ex præscripto literarum episcopali.

Tractationem de sacramento matrimonij quam sæpius suscipiet: cum ad omnem licentiam prolapsa sit hominum libido.

Docebit illius sacramenti vim, & sanctitatem.

Monebit, quàm religiosa præparatione idem sit ineundum.

Hortabitur Tobia: exemplo ad orationem, ad ieiunium, tum ad confessionem, & communionem, antequam matrimonium conficiant.

Instruct in primis fideles, cur nubendum: quo in genere multa differet de educatione filiorum.

Commonesciet etiam, vt antequam matrimonium contrahant, rectè discant se filios esse, nempe parentibus obediens esse, illisq; se amorem, metum, obseruatiam, & venerationem debitam præstare. Quo fiat, vt cum ex matrimonio liberos susceperint, rectè sanctèq; educant: alioqui si contra faciant, inde & sibi & alijs infesta proles existet.

Admonebit item, vt videant cui nubant: à Deo precentur vt rectè nubant: nè tribulationem carnis quam habituri sunt, habeant ad perniciem, sed ad salutem: nā proprium donum Dei est vxor bona, & prudens.

Vt in re tanta parentum consilium adhibeant: quod quamuis necessarium non sit, lex tamē naturalis humanaq; suadet, & sacrarum literarum exempla docent. Vt considerent ætatem, & mores.

Vt pro dote magna virtutem putent. Vt qui se continere non possunt, melius esse doceat, vt nubant.

Alia multa speciatim admonebit, prout opportuna esse viderit.

Præcipuè verò in id incumbet, vt si quæ morum corruptelæ nuptijs celebrandis ex deprauato vsu adhibentur, radicibus extirpentur, præsertim saltationes, choreæ, cyathorum confractioes, vocum à profano gentiliū more non abhorrentium strepitus in vijs plateisq; ac præterea fascinoes, veneficiaq; in ijs impediendis.

De sacramento quoque Extreme unctionis dicet accuratè, præsertim cum de morte concionem habet.

Qua in tractatione fideles docebit, vt quando in febrem morbumvè incidunt, ipsi statim tum confessionis, & sanctissimæ Eucharistiæ sacramenta, tum hoc extremæ unctionis in tempore petant; & præsertim cum integra mente sunt.

Docebit vim sacramenti; ex qua conso-

latione illis iniiciet: cum viderint nullum sibi remedium defuisse, quod mater ecclesia adhibet ad filiorum salutem.

Ostendet religiosas preces, quæ in eo sacramento peraguntur, salutariter pdesse. Et cætera multa adiunget ad sanctam spem excitandam.

De virtutum officijs, bonisq; operibus exponendis.

Sicut autem in vitijs dissuadendis atque exagitandis non modò vniuersè, sed speciatim singulas partes, vitiosasq; actiones prosequi concionator debet: ita virtutes, earumq; præcipua officia exponet, non modò in vniuersum, sed sigillatim, ac diligenter.

Quare ad certas species descendet, quæ ad verum Dei cultum, quæq; ad animarum salutem pertinent.

Hocq; diligentius atq; enucleatius præcepta institutaq; huius generis præcipua tradet, quò negligentius his temporibus tractari solent.

Spiritalis vitæ partes atq; officia, quæ ex intima sanctissimorum virorū disciplina depromuntur, exponere studebit præclare, atque vsque adeo accuratè, vt nullum spiritualis sanctæq; institutionis locum relinquat.

Ad Evangelica consilia amplectèda, ad perfectioris vitæ disciplinam suscipiendam, ad mundi contemptum audientis animos sæpè impellet: quò studiosius cælestis spiritalisq; vitæ instituta amplectantur.

Atque hic quidem amplissimus campus est, in quo sæpè Christiani concionatoris excurrat sermo.

Nec prætermittet auditores ad misericordiæ eleemosinæq; opera appetitū excitare. Nam hic locus latè patet, pertinetq; ad omnes.

Huic consequens est concionari aliquando de hospitalitatis officijs, de hospitalibus, de societatibus seu sodalitatibus charitatis, atque de omni cura pauperū. Alter locus etiam, atq; is quidem vberissimus est, de eleemosina spiritali.

Qui locus à concionatore nunquam ommittatur, cum vsu venerit; veniet autem sæpissimè.

Correctionis igitur fraternæ, quæ ad

N 2 eleemo-

eleemosinæ spiritualis speciem refertur, necessitatem demonstrabit: corrigendi fraternè modum docebit: præcepta atq; instituta vtiliter prudenterq; tradet.

Ad poenitentiae exercitationes, corporis macerationem castigationemq; populum sepe accendet.

Ad ieiunium, prout vigiliae, & aduentus, quadragesimæq; tempora incidunt, sæpè concionem transferet, qua & ieiunij necessitatem, & salutes fructus qui inde existunt, vberimè exponet.

Et quod plurimi interest, docebit sancti ieiunij certas leges, quas religiosi viri non modò instituerunt, sed executi sunt. diligentissimè.

Atque in hoc genere versabitur, & sepius, atq; diligentius, quò grauius ab omnibus ferè peccatur.

Quò frequentius, atque adeo studiosius, non modò sermonibus suis, sed etià tractationibus ad pietatis opera, & spiritalis vitæ studia exercitationesq; populus excitetur: quàm sepius concionator priorum librorum lectionem suadebit, ostendetq; salutes vtilitates, quæ inde vberimè existunt.

Contraq; nihil non agat, vt librorum inutilium, atque adeo turpium, quorum studio morum disciplina corrumpitur, vsus omnis planè extingatur.

Idem agat de turpibus obscenisq; imaginibus, atque alia ratione improbatis.

Sacra tantùm imagines, quæ ad pietatem animos inflamment, domi, & vbiq; haberi debere docebit.

Ethnicorum libri, qui in falsorum deorum commentitiarumq; fabularum commemoratione versant, vt ex omni puerorum schola literariaq; infantum exercitatione tollantur, cum occasio tulerit, concionando suadere ne desistat.

At doctrinæ Christianæ institutionem, qua pueris prima fidei rudimenta traduntur, quàm sepius atque maxime populo suadebit, & commendabit.

Quo in genere ostendet, quò nobiliores sunt, in illius Doctrinæ scholas ed frequentiores conuenire debere, & ad docendum, & ad perdiscendum, quæ in Christiana nobilitate præstantissima sunt, salutis nostræ necessaria instituta ac præcepta.

Nec verò verbis solam, & cohortatione agat, sed exemplo suo accendet.

Ideo eas scholas sæpè numero ipse adibit: suam item operam illis nauabit, put Episcopus, Episcopalesve Vicarij eandem ab eo requisierint.

Porro illud omnino præcipuum munus suum esse putabit, vniuscuiusque status homines docere atque instruere, beati Pauli exemplo; qui excellens, omnibusque numeris absolutus vniuersarum gentium concionator, omnes ad officij sui functiones erudiuit.

Monebit igitur sepius parentes, liberos, virum, uxorem, dominum, seruum, clericum, laicum, priuatum, magistratum, eius officij quod cuiusq; proprium erit. Quave ratione fieri possit, vt bonis animi, corporis, & externis ad consequendam sempiternam beatitudinè vtantur.

Qua moderatione prospera, qua patientia rursus aduersa ferre debeant.

De filiorum autem educatione, & totius familiæ cura quàm diligentissime agat, & crebrò item, cum optima hæc institutio maximi interfit ad omnes totius Christianæ disciplinæ rationes.

Quo in officio, matrum ad vanitatem filias instruendum, & dominarum in pudicitia ancillarum tuenda negligentium, culpas valde coarguet.

Commendabit vtriusq; obseruantiam, & obedientiam, quæ præstanda est pastoribus, & sacerdotibus, ac quæ item principibus, & magistratibus, & deniq; maioribus.

Monebit, quàm crebrò, vt pro illis Deu præcentur.

Qua moderatione de eis loquantur, cum in hoc sepius peccetur.

Rursus magistratus cum opus est, & alios qui præstant, commonefaciet, populi commoda non sua spectare debere: exemplo, & auctoritate ad veras virtutes, ad optimamq; disciplinam illum dirigere: paternò amore eundem amplecti, religionem in primis, iustitiam, clementiam, fortitudinem, & temperantiam in omni vita colere.

Nobiles, humilitatis officia, modestiæ partes, ceterasque virtutes, quæ nobilitatis splendore prælucent, accurate docebit.

Nul-

Nullam nobilitatem esse ostendet, quæ eum Christiana nobilitate sit cõferenda. Proinde homines, nobiles præsertim qui rari habitant, cum aliquando insolentius se gerant, admonebit, quàm benignè, quàm modestè, cum rusticis, cum pauperibus, cum cæteris inferioris ordinis agant; ac docebit, quàm valde indecorum sit atque adeo turpe, & Christiana nobilitate indignum, imbecilliores iniuriis tractare, opibus oppugnare, & (quod flagitiosissimum est, & ad infamie notam insigne) puellarum pudicitiam attentare.

Ignobiles ad veram nobilitatem, quæ in religionis pietatisque cultu, & in præclaris humilitatis, patientiæ, Christianarumque aliarum virtutum officiis elucet, vehementes accendet.

Diuites monebit, quomodo ad salutem dirigant diuitiarum usum.

Quo item modo omnia misericordiæ opera.

Docebitque omnes diuites esse, quia participes diuitiarum & thesaurorum cælestium fecit nos Christus, cæli & terræ rex, & bonorum omnium dominus. Pauperes frequenter ad patientiam cohortabitur; consolatione leniet; atque excitabit ad sanctarum virtutum copiam, & usum.

Pro hominum denique conditione varia salutis præcepta illis tradet: ita ut & rusticis hominibus, & colonis, cæterisque cuiusvis ordinis, ac status deesse nolit; neque cohortatione, neque admonitione, neque officio ad vniuscuiusque institutionem Christianam accommodato.

Hæc, atque adeo alia multa, ut & locorum, & temporum, & personarum ratio postulabit, sibi ad concionandum pie prudenterque concionator comparabit: ad quæ item sicut expedire viderit, ab Evangelij tractatione apteque digredietur, cum digressionis locus erit.

Denique id concionator sibi statuet, ad auditorum salutem, quidquid dicturus est, referre: itaque omnia planè cauebit, quæcunque ab eo proposito aliena sint.

Quæ verò meditati sibi in mentem venerint, omnia ad eum finem referet.

De ecclesiæ institutis, & precandi studio fidelibus proponendo.

CVM cetera ecclesiæ instituta, ut paulò ante commemoratum est, ritusque pro ratione temporum populo concionator proponet: tum sæpè in omni concione illum docebit, quando, pro quibus, & quomodo oret.

Ut mane saltem, & vesperi precari ne omittat ex instituto vespertinæ, & matutinæ orationis.

Ut statis canonicis horis, cum diuinorum officiorum significatio campanis datur, si minus ad Ecclesiam convenire potest, cum intelligat eo signo se ad orationem vocari, saltem paulum se mente colligens tacitè precetur, vel orationem salutationemque angelicam pie attenteque pronunciet.

Ut signo campanæ dato, quo ad Missæ sacrum vocatur, paulisper se colligens mortalis peccati conscius, dolore ex eo affectus, proposito illius conficiendi suscepto supplex à Deo veniam petat.

Ut cum datur, & vesperi, & mane, & meridie signum salutationis angelicæ, genibus flexis ubi sit oret, ut sanctissimi instituti est.

Idem faciat feria sexta ad nonam, cum campana pulsatur ad orandum, & ad passionem Domini paululum pia mentis cogitatione recolendam.

Ut certum diem sumat, quo pro defunctis oret, secundam scilicet quamque feriam.

Ut cum orationis signum campana Parochiali datur, pro eo qui nuper ex hac vita migravit, illius animam pia precatione commendet.

Absoluta item concione, præsertim diebus festis, fideles excitabit ad orationem precesque adhibendas pro fidei Christianæ propagatione, pro summo Pontifice Romano, pro episcopis, pro principibus, pro magistratibus, pro emendatione vitæ peccatorum, pro extirpatione hæreticorum, pro conversione infidelium, pro averse calamitatis si quæ impendat, ac denique pro publicis alijs necessitatibus, si quæ unquam præcipue sunt; ac pro alijs etiam causis, quas pro temporum varietate episcopus indixerit, aut significauerit.

Docebit, quomodo oret, piè, attètè, perseveràter, humiliter, toto spiritu: & quo statu etiam corporis, tam in ecclesia, quam domi, nempe genibus flexis, iunctis manibus, aut erecto aut prostrato corpore, & capite demisso, aut rursus brachijs expansis instar crucis, sublati in cœlum oculis.

Si quid in eo genere peccatur (vt ab ijs fit, qui vnum tantum genu in oratione flectunt) aut certè quidquam id generis committunt, quod precantis pietati non conueniat, id graui sermone coarguet. Oratio enim humilem & religiosam corporis positionem requirit.

Cura concionatoris in eripiendis corruptelis, instituendis operibus pietatis, in concione accommodanda ad episcopalis gubernationis rationem.

CVM verò ad concionandum aliquod concionator venerit, vel ab episcopo, vel à parochio, aliove ecclesie rectore, accuratè illius loci morum corruptelas conquiret: quas vt occasio ferret, verborum vi, & sententiarum pondere, & in primis sacrarum literarum testimonijs exemplisq; constantissimè vsq; adeo cogitabit, vt funditus, quantum in se est, extirpet, Deo benè iuuante. Eas item consuetudines, quæ & si malæ non videntur, tamen occasionem præbent peccandi.

Nec verò semel atq; iterum, sed sæpenu mero prout vsu venerit, illas ipsas detestabitur.

Immo perenni quadam doctrinæ, ardētisq; cohortationis perseverantia, & perpetua quasi contentione (id quod olim p sanctissimos viros, Ambrosiū, Augustinum, & Chrysostomum traditum est) in ueteratos malè viuendi mores, deprauatamq; consuetudinem radicitus euellere studebit.

Curabit etiam rursus in omni loco vbi concionatur, aliquod pietatis opus, ei loco ad piè agendi studium episcopi iudicio aptius conuenientiusq; institui; aut institutum vehementius excitari.

Pia item instituta, religiosasq; consuetudines, quam diligentissimè, ac perpetuò

retinendas esse, ac si quæ vel antiquatæ sunt, vel intermissæ ad vsu reuocandas ostendet.

Id verò omne persuadere non desistet, quoad rem consecerit, quam salutariter in Domino optat.

Omnem præterea concionum suarū vim ad episcopalis pastoralisq; gubernationis rationes accommodabit: episcopi monita, iussa, edicta, decreta, instituta, ac disciplinam omnem perpetuò commendabit, atque adeo tuebitur; vt & clerus, & populus, concionibus suis benè excitatus, ei obtemperet, pareat omni sanctæ obedientiæ spiritu.

Sanctæ præterea Inquisitionis perpetuò se studiosissimum præbebit: illius officij partes ac rī defensione tuebitur: illorum qui præsumunt, auctoritati, edictis, decretis, quam diligentissimè parendum sit, crebrò vt vsu venerit, præclare ostendet: populum docebit, quanta unicuiq; necessitas imposita sit deferendi illorū nomina, qui vel factis, vel dictis, vel alio quouis modo à doctrina catholica aberrant: quiq; cōtra sanctiones, decreta, edicta, eiusdem officij causa nomine promulgata, agunt, aut dicunt.

Si verò ipse aliquando, vt euenire potest; vel verbo vno labetur errabitve; confestim nullaq; mora interposita, ex Episcopi, Inquisitorisve præscripto, sententiam aut concionem retexit, atq; ad verum fidei doctrinæq; orthodoxæ dogma reuocet, quidquid fuerit, in quo ab illius doctrinæ decretis aberrarit.

Idq; non obscure agat, neque aliqua verborum circuitione; sed apertissimè planissimeq; erratum suum emendet; aut sententiam, si ambigere dixerit, explicet ad illorum præscriptum.

Concionator quoque regularis parochorum curæ omnino prodesse studebit: ita scilicet, vt non modò nihil quidquā proferat, quod parochialis curationis officia inturbet; sed omne studium adhibeat, quo populus in omnes parochialis curæ partes piè sancteq; conformetur. Facultate autem, si quæ sibi dabitur, vel sacræ confessionis audiendæ, vel etiam absoluedi à casibus referuatis, ita utetur; vt & parochialem vtilitatem, & populi disciplinam nusquam vllò modo labefa-

labefactæ, sed communiat omni studio atque officio.

Quo in genere toto instructione de ministerio poenitentiae quam accuratissime adhibebit.

Et verò in primis proponet sæpè auditoribus Concilij Tridentini decreta: ex quo, tanquam è purissimo fonte hauriet, quæ pertinent ad mores omnium ordinum corrigendos, fidem explicandam, & Christianam disciplinam reitituendam. Conciliorum itè provincialium nostrorum, & episcopaliū synodorum constitutiones ac decreta non modò ad populi memoriam reuocet; sed docebit, quæ utilis eorum executionis usus, quam inde vberissimus fructus. Proinde crebro in hoc officij genus incumbet, ac nullam planè occasionem prætermittet.

De ijs quæ ad formam concionis primè.

MATERIAM concionis cum ex Euangelij tractatione alijsq; locis aptè appositis, digressionibusq; concionator sibi parauerit: ita eam disponat, ut oratoris illius concionis partes, quatenus vel Euangelij, vel rei alterius de qua dicturus est, ratio patitur, nullæ deficerentur, præsertim quæ illustriores sunt, quæq; ad commouendum pertinent. Instruat autem atque exornet, non verborum vel lectissimorum inani sonitu, & sermone nimis elaborato, & penè calamistrato ac fucato, quo nihil potest esse instructiuus: sed graui plenoq; sanctæ doctrine, ac referto disciplina, quæ verè Christiana, præstansq; sit ad salutem. Ita præterea quæcunq; ad dicendum pie meditatæ sunt, distinctè partiatur, ut auditores omnia & facillè percipiant, & memoria teneant; quo maiorem inde fructum capere queant.

Memoriæ cuncta ita mandare studeat, ut fugiat tamen memoriæ ostentationem, utpotè in sententijs quamplurimis pronuntiandis, aut certè rebus permultis recensendis.

Vbi ad finem concionis venerit, breui epilogo sæpè vtetur, quo partes concionis breuiter repetat.

Tum concionem concludet more sanctorum patrum, breui precatatione, gratiarum actione, & laudibus benignitatis

Christi Iesu Domini nostri.

Absoluta concione, paululum de suggestu, vel apud altare genibus flexis tacitus orabit: tum auditores aliquando moneat, ut itidem faciant.

Si apud rudem multitudinem concionatur, orationem dominicam, salutationem angelicam, & symbolum Apostolorum à populo vnà secum purè ac distinctè toto corde pronunciari, tum Dei misericordiam humiliter voce implorari aliquando curet.

De Decoro.

PRIMO totam concionem accomodabit concionator ad ingenium conditionemq; hominum, apud quos concionaturus est.

Nihil enim ineptius & absurdius dici fingiue potest, quàm si in pauperrimo pago, apud rusticos fame frigoreq; confectos ita concionatur, ut in opiparas epulas, splendidissimas vestes auro argento intextas, quas homines indigentissimi ne somniant quidè, perpetuò inuehatur. Concionaturo igitur hæc erunt cogitanda omnia, non solum scilicet auditorum status, sed etiam locus, tempus, res de qua dicturus est, & personæ suæ auctoritas, & vitæ genus, ut aptè, decorè, conuenienter, & cum dignitate concionetur. Itaque, quæ inuoluta, ut commonuimus, quæq; explicatu difficilia sunt, de ijs apud rudes nullam concionem instituet: nec verò græcæ, hebraicæ, chaldaicæ, Syriacæq; dictionis vim, quando cum iisdem ager interpretari studebit.

At contra, si ad eruditissimam quamq; explicationem apti sunt qui audiunt, nullum genus prætermittet disertæ interpretationis, quam ipse rectè norit.

Sed quando non æqualis est omnium conditio, ut diximus, non idem vitæ modus; certè concionis argumentum non dissimile erit à statu eorum qui audiunt. Et verò quemadmodum ab audientium conditione discrepare non debet: ita talem etiam esse conuenit, qualem eorum mores requirunt.

Mendaces Cretenses malæ bestiarum, ventres pigri, inquit sanctus Paulus. omnis porro obiurgatio vel acerrima ad eorum emendationem adhibenda fuit.

N 4

Duri

Duri certe obiurgandi sunt, & tractandi durius; at mitius, qui in pestifera viue di consuetudine non persistunt.

Hoc docet idem sanctissimus Pontifex Gregorius exemplo galli, qui, ut media nocte in arctissimo hominum somno rauce quodammodo canit, deinde sub auro ram suauis cantum emittit: ita concionator homines in peccatorum quasi somno grauissime dormientes obiurgationibus acerbis excitet; cum ijs vero, qui in via virtutis tanquam vigilantiores facti sunt, cohortationum suauitate alliciat ad omnem in recte sancteque agendo progressionem.

Neque praeterea concio diuersa erit, ab Euangelij quod eo die à populo auditum est, historia: quae si subministrat genus concionandi de poenitentia, non aliud concionator sumet, quod nullo modo conueniat cum illius diei Euangelica lectione: nisi aliquando à re proposita digrediendi materiam aliquis locus, aut occasio praebeat.

De elocutione concionatoris.

Elocutionis genus exquisitum ne affeet.

Fucum omnem fugiat.

Imperitae multitudinis consuetudinem loquendi ne sequatur: cum in ea sint multa absurda, multaque indigna concionantis grauitate.

Dicendi forma vtatur, cui per artem atque exercitationem par esse possit.

Verba antiqua, & peregrina fugiat.

Fati, fortune, infortunii nomina, aliaque id generis ab Ecclesiae vsu iam pridem explosa, omnino cauebit.

Epithetorum item nimium vsum, & poeticum dicendi genus ne consecetur.

Aniculae non adhibeat prouerbia.

Inflata oratione ne vtatur, sed graui.

Exordiat moderato & temperato dicendi genere: in quo exordio vtentur similitudines, praesertim poetico more explicatae.

Vocabulorum frequentem synonymiam omnino caueat: nisi cum vnum altero significantius, aut magis proprium fuerit. Metaphoras, similitudines, & exempla à rebus maxime notis & insignibus sumat: nam deiecit maiestatem orationis,

qui à rebus humilibus similitudines frequenter trahit.

Viam illam dicendi vehementem & concitatam ne affeet importune: sed ijs preparationis vijs, quae supra demonstratae sunt, ad eam spiritus sancti ope atque auxilio feratur, ut auditoribus proficiat.

Eiusdem rei repetitionem vitet, quoniam molesta est, & affectum restringit. Cum de peccatis ad luxuriam pertinentibus agit, cautionem adhibeat, ne imprudens in obscena verba incidat.

Et videat in primis, ne loquendo turpes cogitationes iniiciat.

Exclamationes videat, quo loco adhibeat: ac raro quidem certe.

Adulationis verba omnino fugiat, cum de magistratibus, aut apud eos verba facit. Ambitiosum dicendi genus caueat.

Splendidos titulos, & nomina adiuncta illustria, ut, serenissimus David, plane rejiciat.

Honorifica tamen, breuique praefatione eos viros excipiet, quorum exempla proponit ad imitationem: id quod aliquos antiquos patres, praesertim Gregorium Nazianzenum facere animaduertimus.

Verba ecclesiastica, & si minus elegantiae habent, ne dicere recuset: at profana, & noua repudiet omnino.

Apostolos, martyres, virgines, confessores, & qui celesti gloria perfruuntur, sancti nomine semper appellet.

DiCTIONem vitet, quae indignationem, & fastidium parit, praesertim cum de incommodis suis loquitur.

Attentionem cum petit, ne arroganter faciat: neve se magna dicturum & admirabilia polliceatur.

Ne ambigue loquatur: ut eadem orationarium sensum possit asserre.

Ne concise item; ut auditores incerti sint, & animo pendeant.

Ne obscure; ut dictum facile percipi nequeat.

De voce, & corporis motu.

De pronuntiatione, gestu, actione, ab antiquis rhetoribus permulta tradita sunt: quae exquisito quodam studio perinde consecrari, quasi in ijs ipsis bene concionandi finis positus sit, hoc longe alienum esse debet à concionatore verbi Dei: cum ij praesertim motus corporis

corporis aliquos cōmostrarint, non modo leues, pueriles, sed planè histrionicos ob eamq; rem indignos, & personæ concionatis, & auctoritate suggesti; qui locis grauissimis est.

Quæ igitur de toto illo genere isti præceperunt, eorum tantum, quæ ad grauitatis, decoriq; laudem insignia sunt, de lectum quendam à concionatore haberi conueniens est; ut aliquid etiam adiuuenti inde sibi comparet ad fidelium animos inflammandos, studio rei de qua concionem instituit.

Vocem igitur, & actionem ita temperare concionator conabitur, ut non ex arte petere, sed verè, & ex natura dicere videatur.

Pro rerum quas dicit varietate, voce & gestu vario uti studebit; nè fortè res mediocres, aut etiam fortasse leues magna contentione tractet, quasi sola voce, & gestu velit persuadere; aut verò quæ magna sunt imminuat; aut cuidam recitanti potius, quàm ex animo dicenti similis videatur.

Ita illud vitium quoq; cauebit, nè vno vocis sono tota constet oratio; quod fatietatem parit.

Vocis molliorem, vel suauitatem quandam, magnitudinem item ne affectet; ne item in quouis genere nimiam contentionem.

Ut nimiam tarditatem, quasi verba difficilè inueniens; ita nimiam celeritatem fugiat: non enim proficit oratio ita effusa, sed quasi animos auditorum præteruolat: itaque pro rerum opportunitate, nunc tardè, nunc celeriter eloquatur.

Canoram vocem in exordio, & magnam fugiat; hæc enim, & modestum exordium esse vetat, & reliquæ orationi pronunciandæ nocet.

In alijs fortasse imitandis prudentiam adhibeat; nè vel leuia quædam, aut etiam vitiosa imitetur; aut ea, quæ cum alijs conueniant, à se tamen aliena sunt.

In gestu, & corporis motu tantum item faciat, quantum natura rerum patitur: quod vel ex eo discere potest, si aliquos rectè natura tantum pronunciantes in communi consuetudine obseruet.

Ita neque eodem gestu semper utetur; neque manu eodem modo composita; neque vno brachio tantum; neque eodem motu corporis, & eadem vultus moderatione.

Non importunè suggestum palmis feriat; sed cum rei magnitudo poscit.

Non per suggestum quasi volitabit, nunc ex hoc, nunc ex illo angulo proficiens.

Non quasi ex suggesto medium corpus demittet; aut alijs multis motibus utetur, qui aut deformes sunt, aut digladiantis potius quàm dicentis esse videntur.

Hæc omnia facilè cauebit, si christianam modestiam, & grauitatem prædicatoris non obliuiscetur: nihilque audebit, quod supra vires, artem, & exercitationem suam esse suspicetur; quodq; ex concepto affectu non proficiatur.

Sed ut distinctius de pronuntiatione præscribatur, quæ in voce, & corporis motu versantur, hæc concionator teneat.

In exordio vocem sedatam adhibeat, & quotidiano sermoni proximam.

In narratione vocis varietate utatur, ut quo quidq; pacto gestum sit, ita narrare videatur. res enim strenuè gestæ, vocis celeritate; quæ verò dignitatem habent, plenis faucibus, & sedatissima voce narrandæ sunt.

In cohortatione quæ in epilogo concionis fit, primò voce utatur attenuatissima, quæ sit faucibus contractis: deinde clamore leni, non obstrepero; mox sono æquabili; ac postremò voce celeri.

In conuestione item, quæ pars etiam epilogi est, vocem adhibeat depressam, crebra interualla, longa spatia, & magnas commutationes.

In corporis statu, & motu hæc caueat.

Ne in suggestu vnquam corpore innitatur; sed rectus stet, aut sedeat.

Ne deiecto, ne supino, ne præduro, ne in latum inclinato capite sit, sed planè recto.

Ne supercilia contra hat, ne deducat, ne remittat.

Ne nares corrugetur, ne moueat, ne inflet, ne

flet, nè digito deducat; nè plena manu resupinet.

Ne labra lambat, nè mordeat.

Ne mentum pectori affligat.

Ne humeros attollat, nè rursus contrahat.

Ne brachium tanquam gladiator immoderatè proijciat.

Ne laeuam manum iacet nisi rarò, & in maximo concionis æstu.

Ne manum supra oculos tollat, ne demittat infra pectus.

Ne digitorum gestum indecorum adhibeat, sed decentem; nempe in principijs lenem, & in vtramque partem modicè prolatum; in narrando paulò productiorem; in reprehendendo acrem, & instantem.

Ne argut ijs digitorum vtatur.

Ne femur feriat, nisi si rarò, cum indignationem mouere studet.

Ne pedibus supplantat, nisi opportundè in summa contentione.

Ne tussiat, ne expuat crebrò, nisi necessitate coactus.

Ne in eloquendo per nares maiorè spiritus partem effundat.

Ne crebro anhelitu iumenta imitari videatur onere laborantia.

Hæc atque adeo alia, vt fugiat, in consilium adhibeat prædicationis vsu peritos.

Sunt etiam quedam alia capita ad concionatores pertinentia, quæ quoniã vulgari sermone confecta sunt, infra suo loco cum instructionibus alijs communi lingua editis posita sunt.

SACRAMENTALE AMBROSIANVM.

In quo continentur instructiones pro administratione
omnium Sacramentorum.

*Carolus S. R. E. Presb. Card. Tituli S. Prædix Archiepiscopus vni-
uerso Clero vrbis diæcesisq; suæ Mediolanensis
salutem in Christo Iesu.*



NOBIS in Archiepiscopali hac vigilia versantibus, ea præter ceteras vna proposita est sollicitudo, vt quam ecclesiæ huius hæreditatem sacram, iam olim Ambrosius sanctissimus à beatæ memoriæ Archiepiscopis, Mirocle, Euforgio, & Dionysio acceptam, se conseruaturum esse dixerat, eam deinceps ab ipso Ambrosio patre auctam, & perpetuo sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ matris consensu retentam, & religiosa consuetudine, vsuque prædecessorum nostrorum cõstantissimè conseruatam, nos pariter Deo benè iuvante integram non modò serue-

mus, verùm etiam si quam eius partem, vel negligenter omisam, vel certè aliquo modo parum cultam animaduertimus, diligentissimè itidem, & restituamus, & excolamus. Benedictus Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui consolatus est nos in laboribus, vigilijsq; huius ipsius nostræ sollicitudinis. Superioribus annis Breuiarium, quod opus fuit diuturni temporis, magnæque diligentia, ita restituendum curauimus, vt antiqua huius nostræ ecclesiæ monumenta, veteresq; concelebrandis diuinis laudibus Ambrosianos ritus iam planè integros liceat agnoscere. Nunc sanè sunt item reliqua, in quibus iam diu fixæ cum sint non solum cogitationes, sed labores nostri; denique apparere, & ex-
tare

nare debent. Atque in ijs quidem (præter Missale, in cuius quoque edendi curam incumbimus) præcipuum etiã opus est, quod Sacramentale ex vetustissimo vsu vocamus. Id porro si serius, quàm decreto Synodali iam pridem promiseramus, in lucem prodijt, vos ipsi probè noſtis factum esse multitudinem, magnitudineq; occupationum Archiepiscopaliũ; quibus pro temporum varietate nos non solum in singulos dies, sed in singula ferè momenta assidue distenti, necesse sæpiſſimè habuimus cursum interrumpere industriae, & curæ, quam in eo conficiendo diligentissimam ponere iam pridem statueramus. Verùm si recta reputamus via, profectò ab huius nobis cõmissæ Ecclesiæ rationibus haud quaquam alienum fuit, rem, quæ tempus, & diligentiam postulabat, diutius differri; vt pluribus, quàm ab initio potueramus, ijsdemq; necessarijs partibus eam absolutam redderemus. Copiam certè habuimus exemplarium, quæ & manuscripta, & impressa, eaq; antiqua admodum, ex multis tam basilicæ nostræ Metropolitanæ, quàm aliarum ecclesiarum vrbis, diocesisq; vniuersæ tabularijs conquisita, ac suppeditata, adhiberi ab ijs Ecclesiastici ordinis viris voluimus, quos & pietatis studio flagrant, & doctrinæ laude claros, & rituum sacrorum vsu literatè peritos ad opus delegimus. Ex sancti Ambrosij ite fontibus multa hausimus, quem Ecclesia hæc patrem magistrumq; habet omnium virtutum gloria florentem; quiq; cum de ijs qui inſtantur mysterijs, tum de sacramentis libros præcipuè scripsit. Neque solum his domesticis adiumentis contenti fuimus, sed aliunde subsidia comparauimus, ab ijs præsertim religiosiſſcriptoribus, qui rituum noſtrorum & diligentissimi interpretes, & testes locupletissimi extiterunt. Cum ijs igitur monumentis recognosci ab initio potuit, vt certè recognitum est, opus Sacramentale, quod modò emitimus. Sed quoniam ad eius perfectionem etiã non parum interesse censuimus, exſpectare, vt prouinciæ concilia aliquot haberemus, in quibus singulis, sapientissimorũ Episcoporum cõsilio, & pietate, nos de

re non doctrinã solum, sed vsu probatũ aliquid semper statueremus: rem vsque adeo protulimus, vt synodis prouincialibus Dei munere sex iam demum celebratis, necessarium opus plurimis decretis adiuuerimus. Accedit etiã hoc, quòd cum editionis libri Sacramentalis diem de die vsque adeo duxerimus, vt omnis diocesis nostræ visitationem ante absoluerimus: ex hac ipsa Archiepiscopali speculatione, in qua vsu multa comperimus ad Sacramentorum administrationem cultumq; opportuna, quæ minus præstabantur, adiumenta, in ijs quæ instructionum, seu rubricarũ nomine cuique sacramento copiosè adijci iussimus, in primis apparebunt. Quamobrem si diutius libri editio iam prorogata est: diuturnitas tamen vtilitates permultas peperit, quas ex assiduo illius vsu vos ipsi cognoscetis. Sacramentale igitur edimus, multis partibus excultum atque absolutum, vt mox supra demonstraui-
mus. Vestrum est omnium, & singulorum qui sacerdotes estis, quiq; in vrbe, & diocesi nostra Mediolanensi sacramenta ritu moreq; Ambrosiano ministratis, ita vos huius Sacramentalis regulis instituere, in omnesq; partes conformare, vt cum ad illius præscriptum ea purè, sanctè, & religiosè tractetis; tum caeremonijs & ritibus hoc ipsi traditis vtamini, neque vllis præterea alijs. Atque ob eã sanè causam iubemus, vos vniuersos singulosq; quorum interest, duobus post editionem mēſibus hoc ipsum habere, legere, atque in vsum introducere, vt charitatis vestræ, qua in procuranda animarum salute eximie præcellere debetis, studium in Domino commendemus.

**RUBRICÆ SEV INSTRV-
TIONES Generales.**

De sacramentorum administratione.

IN sanctissimis sacramentis & ministrandis & percipiendis, religiosa, diligēſſque cura requiritur. Quæ sanè res cum ex ipsis mysterijs intelligi possit, tum etiam perspicitur

tur ex precibus, & sacris ceremonijs, quæ à diuinis, apostolicisq; traditionibus deriuata, ac perpetuo sanctæ Ecclesiæ vñ corroborata, ad hæc vsque tempora piè retinentur. sacramenta enim à Christo Domino saluatore nostro instituta, & ad communem omnium salutem proposita, cū celestia munera sint, atque instrumenta diuinæ gratiæ, solennibus ceremonijs tractantur, & ministrantur: vt eorum tum administratio sancta sit, tum perceptio plena religionis. Quare primo loco hæc generatim traduntur, vt tam qui sacramenta ministrat, quàm qui sumit, ad pietatis suæ partes breuiter instruatur.

Primo igitur parochus, omnique sacerdos, cuius est sacramenta administrare, meminisse debet, sancta se tractare, omniq; ferè temporis momento paratum esse oportere ad tam sanctæ administrationis munus. Quamobrem is, cum alios per sacramenta purget, atque illuminet, hoc maxime studebit, vt ipse vitæ puræ, castæ, ac religiosæ agat, mentemq; item, & animum ab omni peccati labe purum adiutrice Dei gratia conseruet diligenter. Nam etsi sacramenta, diuinam quidem virtutem quæ illis inest, nunquam amittunt; tamen impurè ea ministrantibus æternam mortem afferunt. Itaq; primum sollicitè, & intimè recogitare debet, an alicuius peccati mortalis (quod sanctissima cautione sacerdos euitare debet) sibi conscius sit. Quod si reum se esse nouit, prius sacramentali confessione se expiare studebit: contritionem certè habere quàm diligentissimè curet.

Quacunque diei, aut noctis hora ad sacramenta ministranda vocabitur (cum precipuum eius munus, cuius causa à reliquo populo separatur, ab ecclesiâq; sustentatur, præter cetera, eorum administratio sit) nulla tam sanctis pietatis officijs moram interponet. Immo populum sæpenumero, prout occasio tulerit, accuratè præmonebit, vt cum opus est parochiali ministratone atque officio, se quàmprimum, & liberè accersat, nulla habita nec temporis, neque loci longè distantis, neq; alterius cuiuscunq; incommodi ratione.

Cum autem accersetur, tantum abest, vt verbis, vel vultu, vel alio signo ostendat se grauatè iturum, vt illius, cui ministrare debet salutis desiderio se accensum patrem præbens, verborum benignitate, vultuq; hilari charitatem paternam significante, & libentissimè, & vt potest, celerrimè accedat.

Antea verò quàm accedat, paululum saltem in sacre actionis quam suscepturus est meditatione attentè versabitur. Atque vt, & ipse sanctè ministret; & cui ministrabit, piè salutariterq; percipiat (nisi cum necessitas eum festinare cogit) genibus flexis ad altare paululum orabit, & hanc orationem adhibere poterit, vbi propria adscripta non est.

Psalm. Veni sancte Spiritus, reple tuorum corda fidelium: & tui amoris in eis ignem accende.

V. Gloria patri, & filio, & spiritui sancto.

R. Sicut erat &c. Iterum. Veni sancte Spiritus. *V.* Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Domine Deus omnipotens, qui me indignum propter tuam misericordiam ministrum fecisti sacerdotalis officij, propitius esto mihi peccatori, vt condignè possim diuinæ clementiæ tuæ sacramenta fidelibus ad ea confugientibus ministrare. Per Dominum nostrum, &c.

Et præterea nè titubanter quidquam in ministratone agat, quamuis ordinem ministrandi, ceremoniasq; ritè teneat, antea tamen quàm ministret, attente ex libro religiosa animi intentione, quæ agenda sunt, recognoscet.

Si incommoda valetudine laborat, quæ tamen à sacramenti ministratone non impediatur, alium sacerdotem ab Archiepiscopo probatum sibi comitem adiungat: quo adiutore vtetur, si quando præ ægritudine, vel in via, vel in ministratone defecerit.

Accersat item parochiæ suæ clericos, quos decenti habitu, & superpelliceo in primis rectè indutos, tot vt poterit adhibebit, quot sacramenti ratio deposcet. Præmonebit eos breui cohortatione quandoque, quàm modestè, & quanta deuotione eâ functione, psequi debeant.

Hoc

Hoc etiam præcauebit, vt vestes sacer, supellex, & vasa, quæ ad ministrætionis vsum adhibentur, ab omni sordē pura sint, atque adeo quodam ecclesiasticæ munditiæ nitore colliceant.

In omni sacramentorum administratio ne semper superpellicem decens, & stola adhibebit. quæ stola colore erit, quæ sacramenti ministrandi ratio ritē postulat.

De libro hoc preces, & sacramentorum formulas, ceteraq; pro ratione eorum quæ ministrabit, recte leget: nec verò memoriæ, quæ plerumque labitur, concedat.

Sacramenti quod ministrabit, vim, rationem, vsum, salutareque fructus, prout temporis, ac personę ratio, & præsentium multitudo tulerit, diligenter explicabit, præsertim catechismi Romani doctrinis: quas partim etiam sumere poterit ex libris sancti patris nostri Ambrosij de sacramentis; & de ijs, qui initiantur mysterijs.

Cum verò ceremoniæ, quæ ad sacramenta adhibentur, mentes illorum, qui eas intuentur, accurateque obseruant, ad sublimium rerum cogitationem erigant, fidemque, & charitatem in ijs ipsis excitent; earum etiam vim, sanctioresque significationes, vt diligentissime poterit, idem populo exponet, cum vñ venerit.

Ritibus autem, & ceremonijs vtetur hoc libro præscriptis: quibus nihil, ne alicuius quidem priuata deuotionis nomine addet, nec detrahet; neque verò aliquid mutabit: nisi aliter aliquando faciendum rubrica suo loco ostendat.

Dum verò ad ministrandum proficiscitur, animi meditatione attentus erit ad rem, quam sancte acturus est: pie psalmos, & orationes flatas in hoc libro præscriptas recitabit. Nihil quidquam cum alio colloquetur, nisi necessitatis causa, & quam breuissime: neque salutationibus in via vacabit.

Grauitè præterea matureque incedet, non properanter, nisi instante necessitate. calopodij autem, seu zoccolis, nunquam vtetur sanctissimis sacramentis ferendis.

Sacramentum præterea aliquod cum

ministrat, vt id magna cum religione præstet, singula verba, quæ ad illius formam rationemque pertinet, omni animi attentione, & pietate distinctè pronuntiabit, & clara item voce, vt ab illis audiri possit, quibus ministratur.

Sacras item præcationes sanctè grauitèrque dicet. Solennes præterea alios ritus ceremoniasque ita decenter obseruabit, vt veluti ante oculos ponere videatur eximia illa dona, quæ in eo sacramento continentur.

Ita verò demum in omni sacramento ad ministratōnem se geret, vt non actione solum tota; sed vultu etiam, illos qui adsunt, incitet ad pietatem, ac deuotionem.

Illudque norit præterea officij sui esse; & hac sancta administrandi ratione, & præterea assiduis orationibus, & doctrina, & omni sacerdotali industria, fideles sibi commissos tales efficere, quibus dignè, vtiliterque sacramenta ministrari possint.

Lumina adhibebit in ministratōne, prout sacramenti ratio deposcit: id quod cum mysterij significatione, & reuerentiæ, cultusque officio sit.

Sacramenti ministratōnem cum aggre ditur, id intendat, idque sibi agere proponat, quod Christus Dominus instituit, & sancta mater Ecclesia intendit, atque agit.

In ipsa verò ministratōne, animo mentisque defixus erit in cogitatione sacramenti quod ministrat. idque quantum fieri potest, studiosè curabit.

Illud porro cauebit, vt ne in ministratōne, eiusve causa, aut occasione aliquid exigat, petatve aliquo modo. Sed quæ gratis accipit, gratis ministrat, sine aliqua, vel minima cuiuscunque auaritiæ suspicione.

Vt autem sacramentis debitus religionis cultus, etiam externus, ab ijs tribuatur, qui ea suscipiunt: non patietur quæquam ad illa suscipienda accedere, nisi exteriori quoque habitu, vestiumque modestia, debitam illis venerationem præferat.

Videbit igitur, vt viri armis depositis, vtque mulieres rectè velato capite accedant; vt omnes vestitu, & toto

corporis habitu modesto humilitatem christianam præferant.

Curabit etiam pro loco, & tempore, & personarum ordine, ut idem faciant, quicunque dum sacramentum ministratur, aliquod officium præstant, utpotè patrini, & paranympsi.

Monebit id quoque reliquos omnes qui adsunt, ut remoto inani colloquio, actu quæ indecenti, piè ac deuotè, ut debent, intersint capite aperto, mente etià ipsi reputantes cœlestia illa dona, quæ sacramentorum virtute fidelibus impartiantur.

Iudæos autem, infideles, hæreticos, & excommunicatos non patietur in sacramentorum administratione præsentem adesse: nec verò catechumenos.

Cætera denique omnia ritè, & ordine seruabit, prout unicuique sacramenti administrationi accommodata, suis quæque locis sigillatim demonstrata sunt.

Cum verò sacramenta quinque tantum, nempe Baptismum, Eucharistiam, Pœnitentiam, Matrimonium, & Extremam unctionem, Parochus ex officio ad ministrare possit, eorum caeremonie, quas rectè seruet, locis proprijs præscriptæ sunt.

Reliquis autem sacramentis duobus, Confirmationi, & Ordini, quorum administratio solius Episcopi est, non caeremonie administrandi in hoc libro ad scribuntur; sed adiungi operæpretium fuit breuem quandam instructionem rerum, quas cum ea Episcopus solenniter ministrabit, debet ipse Parochus, pro curæ parochialis munere agere atque exequi.

Rubricæ, seu instructiones.

De Baptismi administratione.

Baptismus inter sacramenta sicut primum locum obtinet, ita maxime etiam necessarius est: cum sine eo nemini pateat aditus ad cœleste regnum: [Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei,] inquit Christus Dominus. Quare Sacerdos cuius est hoc sacramentum ministrare, cum ea omnia, quæcun-

que ad illud conficiendum attinent, rectè scire, accuratè animaduertere, ritèque seruare debet: tum pleraque etiam, prout vsu venerit, populum accuratè præmonebit, ac docebit. Quæ omnia, ut ordine facileque præstet, hoc loco breuiter traduntur, atque exponuntur.

Quæ Parochus in Baptismi ministratione, quod ad eius materiam, & formam attinet, animaduertat, & populum etiam doceat.

IN Baptismo, sicut in cæteris sacramentis, cū præter eius, qui ministrat intentionem, de qua mox supra dictum est, materia, forma, & minister requirantur; de ijs Parochus, ut infra obseruabit, ac fideles quoque instruet, ac monebit, prout opportunum viderit.

Quod igitur ad huius sacramenti materiam pertinet, id animaduertet, ut aqua (quæ materia sacramenti Baptismi est) non solum vera, naturalisq; sit, sed etià eo ipso anno, quemadmodum sanctè cautum est, benedicta in Sabbato sancto Paschæ Resurrectionis Domini, aut Sabbato Pentecostes.

His igitur duobus Sabbatis, quibus ex veteri instituto fontis baptismalis benedictionem agi, celebrariq; solene est, ipse cum clericis parochiæ suæ quotannis, si in vrbe est, ad Basilicam Metropolitānam; si in diocesi, ad ecclesiam plebanam tempestiuè conueniet: vasculum proprium, atque vsui huic tantummodo addictum, idemq; nitidum afferet; quo aquam baptismalem inde in ecclesiam suam reportet.

Eò cum venerit, super pelliceo, & stola alba indutus, cum clero ecclesiæ ubi fontis celebritas agitur, processionem ordine ad fontem obibit, & ministerium etiam suum, ubi opus erit, in benedictione præstabit.

Peracta solenni benedictione, vasculum quod portauit, offeret, ut aqua benedicta impleatur: impleti os diligenter occludet: tum illud velo albi coloris conteget, in parochialemq; ecclesiam debita veneratione deferet, clericis duobus proximè præeuntibus, qui lumina portent.

Ad

261. 41.

Ad ecclesiam suam ubi venerit, vasculum cum luminibus in fonte baptisterij collocabit: inde in sacrificium recta veniet: ubi mox sacris Missę vestibus se induit, sicque indutus cum clero, & populo ad fontem procedit: ubi canit antiphonam. Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus.

Mox vasculum aquę baptismalis capit, effunditque in fontem: ac mox, adiuuante Diacono, aliove ministro, alią pręterea aquam, quanta satis sit ad eum implendum, quem statim rectę claudet.

Tum quo ordine venit, ad altare procedit, & Missam celebrat. nec verò ante Missam celebrabit his Sabbatis, nisi absoluta fontis actione. Sed si ob vię longitudinem, aliamve causam ad suam ecclesiam in tempore redire non possit, vt post huiusmodi actionem liceat Missam celebrare, illam ante celebrare poterit: reliqua verò, vt dictum est, peragere.

Aquam baptismalem (quoniam purą illam quidem, mundam, nitidamque esse, ob tanti sacramenti dignitatem conuenit) in ipso fonte per totum annum, quoad eius fieri potest, tum decorę, tum purę conseruabit. Quam ob causam cum fontem pro sacramenti maiestate ex pręscripto decenter extructum, ornatumque habebit: tum etiam totum ipsius fontis opus vndique ita contextum tenebit, vt nec puluis, neque vllę alię fordes intrò penetrent, quibus aqua corrumpi, aut impura fieri possit.

Quòd si intrà annum, prę temporis diuturnitate, aliave causa illam corrumpi contigerit, in sacrarium propę fontem Parochus projiciet: statimque & fontem purgabit; & verò si in vrbe est, ad Metropolitanam; si in diocesi, ad plebaną ecclesiam veniet, vnde proprio vasculo nitido aquam baptismalem accipiat, in parochialemque ecclesiam secretò ferat: ubi quamprimum in fontem effundet, baptismali que aquę allatę tantum etiam aque purę, nitidę, & recentis addet, quantum satis erit.

Hoc ipsum quoque pręstabit, si etiam aqua baptismalis per annū aliquo modo defecerit.

Si verò in ecclesia, vel Metropolitana-

na, vel plebana, ubi fontis benedictionem fieri solenne est, aquam baptismalem corrumpi, aut deficere contigerit: tunc Archipresbyter, aut Prępositus, rochetto, cappa, & stola violacea indutus, fonte primum diligenter purgato, & aque purę, mundę, recentisque pleno, oleoque sacro, quod aquę immisceri debet, parato, benedictionem ommissis cęteris ceremonijs peraget, vt infra suo loco inter Benedictiones, adhibitis saltem duobus clericis.

At verò nē temeraria manus abutatur aqua baptismali ad superstitionem, & perniciem; sacerdos fontem ex pręscripto benę communitum, sera etiam, clauisque claudet, quam ne clerico quidem committens, apud se custodiet perpetuò.

Et quoniam interdum accidit, vt in summa hyeme aqua baptismalis vi frigoris congeliet, aut gelida nimis fiat: tunc vt aliquo calore liquefacta, aut calefacta, vsui ad baptizandum infantem esse possit (cum animaduerti debeat, nē illa gelida nimis ei noceat) aliam aquam vale mundo calefactam immisceri licet, quę aqua calefacta longę paucior erit, quàm illa que benedicta est. Qua in re etiam cauebit sacerdos, nē quid aliud commisceat, quàm aquam puram, ac naturalem, quamuis calidam.

Verum cum huius sacramenti ea sit necessitas, vt etiam a laicis instante mortis periculo illud administrari liceat: ne hoc quidem, cum occasio tulerit, pręstare prętermittet, vt populum huius sacramenti materiam doceat esse, omne naturalis aquę genus, siue ea maris sit, siue fluij, siue paludis, siue putei, siue fontis, quę sine vlla adiunctione aqua dici solet. Alijs autem liquoribus, aut aquis, quę floribus, herbis, alijsve id generis exprimuntur, eliciunturve, Baptismus confici non posse ostendet: aquam pręterea puram mundamque esse, pro sacramenti dignitate conuenire: nisi necessitate urgente, in quā vt licet etiam aqua lutulenta.

Sequitur forma baptismi, quę est: Ego te batizo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Quę, dum infans ter mergitur, continuata pronuntiatio-

ne, &

ac, & singulorum verborum distinctio-
ne, rectè integreque profertur, nihil ad-
dendo, omittendo, aut mutando.

Et verò quod ad formam ipsam perti-
net, ipse Parochus non solum populo ge-
neratim ob baptizandi necessitatem; sed
etiam priuatim, precipueque obstetrici-
bus, in ecclesia tamen, eam planè osten-
det, ac tradet.

Quam etiam formam, an illæ rectè te-
neant, aliquando eodem loco accuratè
videbit, ac diligenter quæret. Proindeque
illarum, quæ intra parochiæ suæ fines
habitant, nomina certo libro descripta
habebit, ut illas interdum instruat, non
solum Baptismi quæ materia sit, ut mox
dictum est, sed quæ etiam forma, & quæ
intentio baptizantis.

Ab hac autem ipsa Baptismi forma, ne
minimum quidem vnquam discedat, ut
prescriptum est, nisi cum forma sub cõ-
ditione vtendum sit, quæ est cum ad-
iunctione verborum: quæ infra suo lo-
co ponitur.

Qua forma vtitur, cum infans, aliuf-
ve, qui Baptismo offertur, re diligen-
ter perquisita, dubium relinquitur, aut
certè non apparet, eum baptizatum ef-
se: ut de expositis, inuentisque; paruulis
dubitari, atque ignorari sæpenum-
rò solet.

Quòd si re accuratè inuestigata, explo-
ratum habuerit, illum forma seruata ba-
ptizatum esse; caueat omnino, nè hanc
sub conditione baptizandi formam ad-
hibeat: cum sacrilegium committat, si
contra fecerit; & illud impedimentum
contrahat, quod sacri canones irregula-
ritatem vocant.

Si verò foetus ex vtero matris, quæ
in partu periculose laborat, vel manu,
vel pede, vel alia aliqua parte extans,
ob necessitatem in ea ipsa parte ab ob-
stetrice baptizatus est; cum superstes e-
rit, sub eadem conditione baptizetur,
adhibitis ceteris Baptismi ceremonijs.
Si verò in capite, quod primum ex vte-
ro prodijt, baptizatus est, forma rectè
seruata; quando superuixerit, ad eccle-
siam deferatur, ei tantum reliquæ cere-
moniæ adhibeantur, quæ ad solennita-
tem Baptismi attinent.

Si quando præterea monstrum huma-

num Baptismo offertur, videndum est
antequam baptizetur, an vna persona
sit, an verò duæ: tum masculus ne sit, an
fœmina. Si quæ re perspecta dubium est,
an sint duo, ut potè quia duo capita non
habet, nec pectora benè distincta; vnus
intentione certa, neque vaga, simpli-
citer baptizetur: alter verò, seu alij sub
conditione: [si non es batizatus &c.]
Si verò quia duo capita, pectora duo,
aut corpora etiam distincta in monstro
apparent, homines duos esse perspicuū
est, singuli simpliciter baptizentur.

Quòd si mortis periculū in mora erit,
numero plurali baptizentur: [Ego vos
baptizo in nomine Patris, & Filij, &
Spiritus sancti.] Sin autem vna perso-
na est, ut potè vnum tantum caput ha-
bens, tanquam vnus baptizetur, etiam
si alia membra plura geminataue ha-
beat.

At verò monstrum, quod hominis spe-
ciem non præfert, non baptizetur, ni-
si primum Archiepiscopus consulatur:
de cuius etiam consilio agatur, quod su-
pra de monstro humano dictum est, si
tempus dabitur.

De ministro Baptismi.

Vnus conficiendi hoc sacramen-
tum, quamuis sacerdoti commis-
sum sit: tamen cogente necessitate, om-
nes, etiam laici, & fœminæ quoque, sine
solennibus tamen ceremonijs, baptiza-
re possunt. Illud verò cauendum est
(quod etiam Parochus, prout occasio
tulerit, accuratè monebit) vt nè fœmi-
na viro præsentè; neque laicus clerico
præsentè; neque rursus clericus præsen-
te subdiacono; hicque itidem coram
diacono; nemoque præterea eorum co-
ram sacerdote baptizare audeat: ipse
autem norit, sibi licere baptizare, etiam
præsentè suo Episcopo.

Et quoniam si vel a muliere, vel a laico
secus sit, graue peccatum admittitur, id
etiam monebit.

Obstetricibus autem, quæ baptizare cõ-
sueuerunt, formamque Baptismi tenent,
baptizare quidem necessitate urgente
permittitur, etiam præsentè laico, qui
huius sacramenti cõficiendi planè igna-
rus, rudisque sit.

Verum

Verum grauissimè Parochus monebit, quàm grauius illæ peccent, si quando mortis necessitate non cogente, Baptismum ministrare audent.

Quamobrem illud etiam interdum opportunè nunciabit, vt cum mulier propè paritura ægrè se habet, de eiusque partu timetur, studeat in primis Parochum in tempore accersere: aut, si eum habere non potest, aliquem ex ecclesiasticis ministris, aut deniq; virum laicum baptizandi peritum in promptu habere: vt ne obstetricibus feminis, nisi in summa necessitate, cui aliter prouideri nullo modo potest, baptizandi locus vnquam detur.

Parentes autem omnino caueant, nè liberos suos baptizent absque manifesta necessitate, cum scilicet alij quoquo modo apti non adsunt, & periculi virget necessitas, quod ipse etiam monebit, prout vñ aliquando venerit.

De modo ministrandi Baptismi.

Ministratur Baptismus triplici modo, immersione, infusione aquæ, & asperzione. Sed immersionis modus cum antiquissimi in sancta Dei Ecclesia instituti ritusq; sit, idemque in ecclesia Ambrosiana perpetuò retentus: ab ea mergendi consuetudine recedi non licet, nisi imminens mortis periculum intertuitumq; vel aquæ infusione, vel asperzione ministrabitur, seruata illa statura baptizandi forma.

Ad aquæ baptismalis infusionem, non manus, sed vñ ob eam causam paratum adhibebitur.

Id Parochus mergendo seruabit, vt ab ea parte fontis baptismalis stet, vbi directo obtutu orientem spectet.

In immersione hoc seruabit, vt infantis latera manu vtraque firmiter excipiens, illi supini occiput ter mergat: primò dicens, [In nomine patris, iterum, & filij, tertio, & Spiritus sancti.] Quæ in immersione animaduertet, vt dum mergi, infantem nè lædat, at aquam verè illius occiput immersione tangat.

Si quando autem duo, pluresve infantes Baptismo offeruntur, eorum

vnicique exorcismum, catechismum, & reliquas statas ceremonias separatim adhibebit: super ijs tamen simul orationes dicere poterit, numerumque commutare vbi opus est, vt pluribus conueniat.

Infantibus autem oblatis, partim maribus, partim feminis, separatim, atque ordine ministrabit, maribus scilicet primò, & deinde feminis, mutata nominis verbiq; ratione pro sexus genere.

Et verò quod in Ecclesia Ambrosiana veteris instituti, & consuetudinis est, decreto etiam prouinciali renouatum, vt infantes in hebdomada authentica nati, Sabbato sancto ad Basilicam Metropolitānam; & qui item hebdomada Pentecosten proximè antecedente in lucem editi sunt, ad eandem Basilicam Baptismo offerantur; id vnusquisque Parochus seruet; vt ijs solenni ritu huius ecclesiæ Archiepiscopus Baptismum ministret. A qua solennitate, quæ Archiepiscopalis muneris est, alius omnis, vel Archipresbyter, vel Prepositus, vel Parochus, tam vr̄bis, quàm diocesis abstinebit.

De ceremonijs, quæ in Baptismo adhibentur.

Ritus, ceremoniæ, & solennitates, quæ in Baptismo adhibentur, eius modi sunt, quas omittere nefas est, nisi cum baptizandi necessitas instat.

Quamobrem Parochus cum illas, tum earum mysteria, & significationes rectè tenebit, vt & religiosè riteq; hoc sacramentum ministret; & peritè pieq; earum mysteria fidelibus exponat.

Has autem statas ceremonias sacerdos cum Baptismum ministrabit, numquam planè omittet, nisi quando ob necessitatem ministrabit.

Atque omnes quidem hæ ceremoniæ precesque ad tria capita rediguntur.

Aliæ enim sunt, quæ antequam accedatur ad Baptismi fontem, seruantur: aliæ, quæ cum ad ipsum fontem ventum est, adhibentur: & aliæ præterea, quæ peracto iam Baptismo addi solent.

O De cē-

De caeremonijs, quæ priusquam Baptismus ministratur, adhibentur.

IN primis aqua paranda est, qua ad Baptismum uti oportet.

Consecratur enim Baptismi fons, addito mysticæ unctionis oleo: neque id omni tempore, sed Sabbato Paschæ Resurrectionis Domini, & Pentecostes.

Hæc enim sacra duo tempora, mysteriorum plena, Baptismo celebrando solennia legitimaq; esse docent Ecclesiæ Patres, & in primis Leo Pontifex sanctissimus.

Epist. 4. ad Episcop. Siciliæ. cap. 3. Nam quamvis, (inquit is,) totum, quidquid in Christo Domino, & virtutis diuinæ est, & infirmitatis humanæ, ad nostræ reparationis tendat effectum, propriè tamen Paschali tempore, nempe in morte crucifixi, & in resurrectione ex mortuis, potentia baptismatis nouam creaturam condit ex veteri, ut in renascentibus, & mors Christi operetur, & vita, dicente Beato Apostolo Paulo;

Ad Rom. 6. An ignoratis, quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem, ut quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul, & resurrectionis erimus, &c. ex quibus apparet, Paschale tempus electum ad filios hominum regenerandos, & in filios Dei adoptandos.

Ad. epist. cap. 4. Huic paschali obseruantia additur etiâ Pentecostes ex aduentu Spiritus sancti consecrata solennitas, quæ de paschalis festi pendet articulo.

Eo autem die, quo omnem credentium numerum promissus Spiritus sancti repleuit aduentus, trium millium populum suâ prædicatione conuersum lauacro baptismatis consecrauit.

Aqua autem adhibetur, ad significandam animæ abluionem, quam Baptismus efficit.

Ideoq; ab Apostolo [lauacrum] appellatur; oleum autem ad ostendendam gratiam Spiritus sancti, quæ per Baptismum datur.

Deinde ante fores ecclesiæ, qui Baptismo initandi sunt, offeruntur, propterea quod indigni sint, qui more fidelium, domum Dei, antequam Christo Domino se addiderint, ingrediantur.

Tum verò Parochus ab eis exquirat, qui illos offerat.

Quo cognito, ter conceptis verbis, eum qui baptizandus est, interrogat. Abrenuncias, &c.

Et eius nomine patrinus ad singulas interrogationes respondet.

Abrenuncio.

Et quoniam huius sponsonis chyrographum sanctæ conceptum magnam vim habet in cælo, tum Parochus illos admonet, & contestatur dicens: [Memor esto sermonis tui, &c.] ut ex his verbis intelligant, quàm diligenter hæc sponso præstanda sit: sciantq; hanc professionem christianorum esse propriam, ut [non sit de hoc mundo,] sed cor habeat ad Dominum, qui in cælis est, [expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei.]

Ad huius, aliorumq; mysteriorum explanationem adhibebit doctrinam patris nostri sanctissimi Ambrosij.

Et verò cum huius ipsius mysterij, harumque sponsonum ratio diligentissimè explicata sit canone Concilij Parisiensis, non alienum est illius verba describere: Constat igitur vnum quemque fidelem Deo in baptisinate duarum passionum nexibus se obligare: altera, qua abrenunciare Diabolo, & omnibus operibus eius, & omnibus pompis eius: altera verò qua se in patrem, & filium, & Spiritum sanctum credere profitetur.

Vnde etiam sub eiusdem sanctæ Trinitatis inuocatione baptismatis gratiam consequitur.

Cum ergo post huiusmodi abrenunciationem quibuscumque illecebris vitiorum illectus, ad ea quibus renunciauit, redit; nec non, & post tantæ fidei perceptionem in apostasiam, aut infidelitatis, aut hæreticæ prauitatis, aut fraternali schismatis prolabitur: proculdubio vtriusque passionis transgressor efficitur: quarum altera, quia Baptismi iteratione nequit, pœnitentiæ lamentis,

Concil. Parisiens. lib. 1. cap. 4.

is, eleemosinarum largitionibus, ceterisque bonorum operum exhibitionibus dilui potest.

Altera verò, quæ prædictæ contagionis lepra commaculata fuerit, nisi hac primum per Christi caruerit gratiam, & ad unitatem Ecclesiæ redierit, mundari, & pristinæ fidei colorem, sanitatisque vigorem recuperare non poterit.

Gen. 3. Quia ergo flammeus ille gladius, qui propter peccatum primi hominis ianuam paradisi obice mortalibus immodibili oppilauerat, in sacro sancto baptismatis fonte extinguitur, & eadem ianuam credentibus aperitur: omnibus fidelibus studendum est, ut pactionis, & sponsonis, quam cum Deo in baptismo fecerunt, semper memores existant; caueantque ne quibuslibet vitiis sordibus se maculantes, non solum eundem sibi reaccendant ignem, verum etiam immundum spiritum à se tempore baptismatis expulsum, cum septenario demonum numero sibi addito, ad se quoquo modo redire faciant: sicutque illis, ut Dominus ait, nouissima peiora prioribus: & impleatur in eis quod beatus Petrus Apostolus ait: Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quam post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod traditum est illis, sancto mandato, apteturque eis illud, quod idem ait: canis reuersus ad vomitum suum, & sus lora in volutabro luti.

Postea salua oris sui Parochus tangit infantis aures, & nares, prolatis Christi Domini verbis, quibus aures, & linguam surdi, & muti tangendo usus est: [Epheta hoc est adaperire: celebra tur enim mysterium apertionis aurium: ut aperiantur nares ad accipiendum odorem notitiæ Dei, & pietatis æternæ; & ad discernendum bonum odorem à malo, sanam doctrinam à corrupta: aures autem ad audiendum mandata Dei; ut doctrina, quæ de ore altissimi fluxit, per eius aures intret, & ei suauiter oleat.

Deinde adhibetur exsufflatio, ut hoc mysterio Spiritui sancto cedat fugiens malignus spiritus: id quod fit non sine Christi exemplo, qui insufflauit in discipulos suos, ut Spiritum sanctum eis daret.

Ioann. 20.

Tum sequitur exorcismus ad expellendum Diabolum, eiusque vires frangendas, & debilitandas sacris illis, & religiosis verbis.

Obsignantur præterea oleo sacro, figura crucis, pectus, & scapulæ: ut intelligamus, eos qui Baptismo initiantur, [quasi Christi athletas,] ait sanctus Ambrosius, [luctamen huius sæculi luctaturos. solent enim luctantes inungi.] Deinde, ut sciamus Baptismi gratiam non nostris meritis, sed Christi beneficio, & gratuita misericordia donari, quæ oleo significatur. Præterea, quia oleum est medicamenti species, quandoquidem Samaritanus infudit in vulnera oleum, & vinum: ideo hæc vinctio ne demonstratur, intima animæ nostræ vulnera, & morbos hæc medicina curari; fomitemque ipsum, quamuis non omnino extinguatur, at certe debilitari, viresque, & robur spirituale nobis addi, quo Satanæ, carnisque temptationum impetus depellamus. Pectus præterea vngitur, ut intelligamus, mentem animumque diuina virtute corroborari. Scapulæ verò, quia dantur homini vires ad iugum Christi Domini ferendum.

Luc. 20.

Inungitur ante, & retro, ut vndique muniat, & confirmetur, ad opera bona præstanda corde, & corpore, voluntate, & opere.

Nomine deinde, quod parentes imponi volunt, appellatur, signoque sanctæ Crucis obsignatur; quod ostendit, eum qui Baptismo initiatur, Christi Domini seruituti addici, cum nominis impositio signum sit dominij. Quam ob causam cum vellet Deus docere Adam, eum principem, & dominum esse omnium animantium, ad eum illa adduxit, quibus nomina imponeret.

Gen. 2.

Sal item in illius os qui ad Baptismum adducendus est, inseritur, quo significatur, eum fidei doctrina, & gratie dono consecuturum esse, ut à peccatorum putredine liberetur, saporemque bonorum operum percipiat, & diuinæ sapientiæ pabulo delectetur.

Ijs peractis, infans in Ecclesiam introducit: ubi primum apud sacrum fontem humi collocatur. Qui ritus cum

O 2 suppli-

supplicem eius petitionem, qui se baptizari postulat, ostendit (cum prostrati humi olim baptismum peterent) tum significatio est sanctę humilitatis, quā Christianus prosteri debet.

Tum sacerdos vnā cum eo, qui baptizandus est, aut si infans, cum compatre, commatreve dicit symbolum Apostolorum, & orationem Dominicam. Quę res indicat fidei professionem, quam christianum publicē prestare oportet.

De ceremonijs, quę cum ad Baptismi fontem ventum est, adhibentur.

Mart. ult.

SED cum iam Baptismum administrari oportet, querit Parochus ab eo, qui baptizandus est, num baptizari velit: quo quidem per se, vel eius nomine patrino annuente, statim de fide orthodoxa ab eo querit trina interrogatione, vt tres sunt in diuinitate personę. Id verō fit, vt sciamus, primū sine recta fide Baptismum nihil ad eternam salutem prodesse: Nam [qui crediderit, & baptizatus fuerit, hic saluus erit: qui verō non crediderit, condemnabitur.] deinde, hoc Baptismi sacramentum esse, diciq; sacramentum fidei, vt per illud infantibus habitus fidei infundatur; & adultorum fides gratia Dei illustretur, formetur, & perficiatur.

Joan. ult.

Trina item interrogatio, trinaque responsio, quę fit verbo, [Credo, (adhibetur:) vt multiplicem lapsum, (inquit sanctus Ambrosius,) superioris ætatis, absoluat trina confessio. Denique, vt vobis, (inquit idem,) afferatur exemplum, sanctus Apostolus Petrus posteaquam in passione Domini lapsus videtur infirmitate conditionis humanę, qui ante negauerat, postea vt illum lapsum aboleret, & solueret, tertio interrogatus à Christo, si Christū amaret, tunc ille dicit: Tu nosti Domine, quia amo te. tertio dixit, vt tertio absolueretur. Si ergo peccatū dimittit pater, sic dimittit filius, sic & Spiritus sanctus.

Interrogatus ter mergitur, in memoriā mortis, & resurrectionis Christi Domini: vtque intelligat, se cum Christo consepultum resurrecturum esse. Trina

autem mersione, significatur tridua Domini sepultura.

De ceremonijs, quę peractō Baptismo seruantur.

POST Baptismum dicitur litania genibus flexis, vt intelligamus, Baptismi sacramento eum cōmunioni sanctorum adscriptum esse, quorum nomina inuocantur.

Inungitur præterea à Parocho in vertice sacro chrismate, vt intelligat se ab eo die Christo capiti tanquā membrum coniunctum esse, atq; eius corpori insitum, & ea re christianum à Christo, Christum verō à chrismate appellari. Induitur postea baptizatus veste alba, quę vestis, (inquit sanctus Ambrosius) est indicium, quōd baptizatus exuerit inuolucrum peccatorum, & induerit innocentie casta velamina.

Indicat item resurrectionis gloriā, ad quam per Baptismum renascimur. Libertatem christianam, quam hoc sacramento sumus assecuti, erepti de seruitute Diaboli.

Innocentiam, atq; integritatem, quam in omni vita baptizatus seruare debet. Ietitiā internam, & gaudiū spiritus. Sicut enim vestis pulla est signum tristitię, ita candida gaudium indicat.

Traditur demum baptizato in manū cereus ardens. quo cereo significantur tres theologicę virtutes, quę ipsi hoc sacramento infunduntur; fides in lumine, charitas in calore, spes in cerei recta altitudine: quę sursum ascendit; vt spes nostra ad celos vsq; excitatur, atq; erigitur. Id præterea, quōd Baptismo nobis sit communicatio lucis, & depulsio tenebrarum: ob eamq; causam Baptismus [sacramētum illuminationis,] & baptizati, ij quidem [illuminati] à patribus dicuntur.

Ex antiquissima catholicę Ecclesię consuetudine, cum præter ministrum, qui Baptismum conficit, alij etiam ad sacram ablutionem adhibeantur, qui patrini, aut compadres vocantur: Parochus de ijs, vt infra animaduertet, ac seruabit.

Non adhiberi sinet ex ijs plures, quā

vnus

Sess. 24. de
cret. de ref.
matr. cap. 2.

vnum tantum, siue virum, siue mulierem,
ex sacrorum canonum prescripto; vel
ad summum vnum, & vnam, vt Concilio

Tridentino statutum est.

Non tñ simul virum, & vxorem adhibebit.
Nec excommunicatos, interdictos, publi-
ce criminolos, infamesque; pueros natu-
minores quatuordecim annis; nec præ-
terea, qui sana mente non sunt; neque
eos, qui in Pascha communionem non
impleverint; nec verò monachos, regu-
lares, clericosve seculares sacris ini-
tutos, ad infantem de Baptismo susci-
piendum adhiberi sinet. Nec præterea
illos, quos putet ignorare symbolum,
orationemque Dominicam, salutationem
angelicam, rudimenta que fidei christia-
ne; neque item eos, qui nondum Con-
firmationis sacramentum susceperint.

Item quoque rationem cohortando ha-
bebit, vt ne peregrini, hospites ignoti,
& ij denique compadres adhibeantur,
quorum domicilium cum longè absit, ve-
rissimè non est, consuetudinem inter
baptizatum eosque; ita futuram, vt susce-
pti muneris functionem in eo instruendo
prestare possint.

Præmonēbit autem accuratè parentes
paulò ante Baptismi ministrationem, vt
compadres tales deligant, quales eos ef-
se oportet; qui & vitæ exemplis, & chri-
stiana disciplina, castisque moribus al-
ios instruere debent. Itaque in hoc
delectu, non nobilitatis, aut diuitiarum,
non potentie, non auctoritatis, non po-
testatis, non amicitie, non cuiusvis al-
terius commodi, emolumentive ratio-
nem habebunt; sed eos potius seligent,
qui filiorum animæ magis consule-
re, quam qui inopie subuenire possint.
Compadres, cum in Baptismi ministe-
rio symbolum, & orationem Domini-
cam dici ritus postulat, vnà secum reci-
tare iubebit.

Non patietur autem eos sacrum attin-
gere chrism.

Neque item infanti, eiufve parentibus
quidquam Baptismi tempore ab eo, ea-
ve donari; neque, vt canone vetitum est,
quidquam sibi pecunie dari.

Infantem propterea quæ baptizauerit,
supra altare non collocabit: ne inde cõ-
patrum muneribus redimatur.

Nec compatri, commatrive linteola ad
Baptismum adhibita, tangenda, aut o-
sculanda exhiberi sinet.

Compadres denique is cum sæpè aliis,
præsertim paschali tempore, & in Pen-
tecoste; tum maxime posteaquam Ba-
ptismum ministraverit, huiusce debiti
officij monebit; docebitque eos hac potis-
simum lege obstrictos esse, vt spiritua-
les filiolos perpetuò commendatos ha-
beant; ad vitamque Christianam insti-
tuant; ac iuxta sancti Augustini senten-
tiam admonere non desistant, vt casti-
tatem custodiant, iustitiam diligant, cha-
ritatem teneant; & ante omnia, nisi à pa-
rentibus, aut ab alijs instruantur, sym-
bolum, orationemque Dominicam il-
los doceant: decalogumque etiam, &
quæ sunt prima christianæ religionis
rudimenta. Proinde ipse Parochus ini-
bit studiosè certam aliquam rationem
perquirendi etiam huius officij, quod
compadres verè præstent. Speciatim
autem grauibz verbis eos commone-
faciet; quorum filiolos animaduerte-
rir doctrinæ christianæ scholas non fre-
quentare, puerilibz ineptijs, ac vitijs
deditos esse; aut in rebus humanis, pura
in pascendo grege ita perpetuò occupa-
tos, vt ne festis quidem diebus ad Mis-
sam accedant.

De ijs, quæ Parochus antequam infans
in ecclesiam ad Baptismum de-
feratur, curet, ac præ-
moneat.

Parochus infantem natum in eccle-
siam quamprimum, aut omnino,
vt in Concilio Prouinciali i. cauetur, Tit. de bay.
ante nonum diem ad Baptismum susci-
piendum deferri curabit.

Idque etiam, cum ob necessitatem domi
baptizatus est, vt statæ cæremonie ex
ritu ecclesiæ suppleantur.

Sine vllò pompæ ornatu, sed simplici
amictu eundem deferri, præmonebit;
cum candela: quæ, vbi commodè haberi
poterit, ceræ albæ erit.

Admonebit etiam de nomine quod
infanti imponetur, vt turpe non sit, non
obscenum, non ridiculum, non fabulo-
sum, non ethnicum, non falforum Deo-
rum,

rum, non brutorum animantium, nō faci-
norosum hominum: nisi nomen tale sit,
quod sancti habuerunt. Est enim cū
pietatis, disciplinæque Christianæ ra-
tione atque officio coniunctum, quo pri-
mū tempore nomen Christo Domi-
no in Baptismo datur, id eligi, atque
imponi, cuius nominis recordatione fi-
deles aliquando excitati, neque turpi-
ter agant, & in ijs piorum operum cur-
riculis versentur, quæ proponunt eis
exempla sanctorum, quorum nomina
habent.

Exposito autem infanti nomen impo-
net, quod in schedula collo eius appen-
sa scriptum est: illudq; notabit certo li-
bro, quō facilius, atque adeo certius, qui
infantem exposuit, si quando voluerit,
ex nomine recognoscat.

Quam ob causam aliquando pro oppor-
tunitatis ratione, hospitaliū locorum,
vbi infantes exponi moris est, admini-
stratores, præfectorumve monebit, vt ea ip-
sa schedula asseruetur diligenter.

Cum verō sepe aliās, prout locus, tem-
pus, personarumq; conditio tulerit, tum
maximē cum expositum baptizat, hoc
grauiter monebit; vt omnes, quicunque
sint, caueant suos, aut alienos filios expo-
nere, nisi vrgens, magnaque necessitas
id facere cogat: tuncq; si fieri potest, nē
exponant in compitis, via, aliove loco,
vbi facile perirent; sed in hospitalibus,
locisve speciatim eo nomine cōstitutis;
ac præterea collo appensa alligatavē in-
fantis, qui exponitur schedula, aut nota
alia indicante nomen, & Baptismum, si
baptizatus est.

Cum infans, præsertim si iter longius
est, ad Baptismum feretur, vas etiam a-
quæ portari monebit Parochus; vt si
quod fortasē mortis periculum (quod
aliquando incidere potest) in itinere
euenerit, ministretur etiam in via pe-
riculo instante.

Vestem etiam candidam paruulam in-
star pallioli, ē tela linea, aliove genere
non serico tamen, albi coloris conse-
ctam, quæ collo annecti possit, ē domo
parentum infantis portari significabit:
qua veste illum baptizatum induet cū
dicer, [Accipe vestem candidam,] vt in
sua loco.

De ijs quæ Parochus curet, cum time-
tur de partu.

Quoniam de improviso periculum
partus incidit, hoc etiam Para-
chus aliquando monebit; vt ob-
stetrix, aliave mulier in partu præsens,
si quando aliquam in parturiendo ita la-
borantem animaduertit, vt foetui peri-
culum mortis probabile antequam in-
tegrè nascatur immineat, vbi primū
aliquod membrum vitalem motum ha-
bens ex matris vtero extare videbit, il-
lud aqua perfundens, aspergensve, nul-
lo nomine imposito baptizet, dicens;
Ego te Baptizo, in nomine Patris, & Fi-
lij, & Spiritus sancti.

Si quādo autem in partu mulier obie-
rit, hoc fieri admonebit, vt vterus ape-
riatur, indeque foetus educus, si viu-
it, quamprimum baptizetur. Id verō ma-
gna cautione fiat, vt & is viuus ex vtero
extrahatur, & tunc in primis, cum ma-
ter verē mortua est, nē pro salute filij
mater occidatur.

Hoc verō etiam parentes, & domesti-
cos, prout opportunitas feret, admone-
bit; pro foetu qui in vtero est, Deum as-
siduē intimeque precari, vt ille incolumi-
tis in lucem edatur, diuvsque sit an-
tequam obeat, Baptismi gratiam per-
cipere, nē sine salutis sacramento de-
cedat.

Et quod piæ deuotionis est, id quoque
prout vsu venerit admonebit, vt tem-
pori pariendi propinqua mulier ad ec-
clesiam accedat, vbi pro ea præsentē sa-
cerdos oret.

Mulier autem eo nomine cū veniet, piē
ac deuotē ad altare maius benedictionē
suscipiet; quam ille ritē adhibebit, vt
suo loco descripta est.

De ijs, quæ Parochus ipse seruet, & præ-
stet, antequam Baptismum
ministret.

Primo Parochus videbit, vt sine
conscientia peccati mortalis, quem
admodum supra in rubricis generalibus
traditum est, purē sancteq; sacramen-
tum hoc administret.

Ieiunus, & mane ministrabit, nisi neces-
sitas aliter postulat. Nec verō ante or-
tum,

um, neque post occasum solis, nisi itidem necessitate urgente.

Ex aliena autem parochia infantem delatum non baptizabit, nisi instante necessitate, aut de Episcopi, Parochie proprii licentia; aut alia legitima facultate. Quamobrem primò quæret, an suæ Parochiæ sit infans Baptismo oblatus.

Diligenter in primis ante inuestigabit, an infans baptizatus sit, & à quo, & qua materia, & qua forma. Eum verò, qui baptizauit, de forma prolata interrogabit, ut certò sciat, an ea rectè adhibita sit. Quam si certò compererit rectè adhibitam esse, nullo modo Baptismum iterabit, sed preces, & alia quæ ad Baptismi solennitatem pertinent, supplebit.

Neq; autem in priuatis ædibus, oratorijs, aliove loco, præterquam in ecclesiâ Parochiali, baptismalive, solenniter baptizabit.

Paulò ante quàm Baptismum ministrat, præparabit oleum sanctum, & chrismum, suis quodque vasculis perspicuè, ut supra distinctum, eo ipso anno in hebdomada sancta die Cœnæ Domini benedictum. Veteri autem, vel oleo sancto, vel chrismate non utetur, nisi antequam nouum habeatur, necessitas illius vtendi inciderit. Omnis autem Parochus, vsque adeo in tempore, alium sacerdotem, aut clericum sacris initiatum mittet, qui sacrum oleum recens ferat è Basilica Metropolitana, ecclesiæ plebana, ut eo recenti uti possit, neque necesse habeat vetus adhibere. Verum si recenti iam allato aliquid reliqui est de veteri, in Lampadario statim comburatur.

Si verò oleum sacrum, chrismave intra annum deficere videtur, neque aliunde haberi potest; in tempore aliud non benedictum, ut alio loco dictum est, sensim tantum infundet, ut hoc minus sit, quàm illud, quod consecratum benedictumve est.

Parata quoque habebit hæc omnia, ut potè peluim vsui ecclesiæ addictam, in qua lauet manus peracta Baptismi ministratio: vas item aquæ; mappulam; bambacium ad abstergendas infantis

partes, oleo, & chrismate sacro linitas, quod quidem bambacium afferet in peluicula decenti, in eadem reponendum post absterfionem. medullam panis itè ad abstergendos sibi digitos inunctos; vasculum cum sale benedicendo; mantile decens, & mundum ad abstergendum caput baptizati ad præscriptum Concilij Prouincialis quarti.

Tit. de bap.

Sal, non domo infantis, qui baptizandus est, asportat; sed in vasculo, quod vasi chrismatis adiungitur, benè paratum habebit; ita ut purum sit, candidum, nec verò commissum, ac præterea non humidum, sed siccum.

Illud verò speciatim benedictum ad vsum eius, qui tum baptizandus est: neq; sale utetur diebus Dominicis exorcizato ad aquæ benedictionem. Si quid verò supererit, cauebit, nè aliò asportetur, sed in sacrarium, aut in aquæ benedictæ labrum projicietur.

Parabit item huc librum: in quo præuidebit etiam, ac despiciet ordinem, & ceremonias Baptismi.

Habebit etiam vnum, aut plures vbi fieri potest, clericos paratos, superpelliceis indutos, sibi opportunè ministrantes.

In altari præterea, si quod in baptisterio, aut propè baptisterium est, paratas habebit candelas duas: quæ accensæ colluceant, dum Baptismum ministrat. quòd si altare satis commodum Baptisterio non sit, in mensa ibi cum mappa decenti posita eadem lumina habebit.

In ipsa autem ministratioe, præter cætera, quæ vel generatim, vel speciatim iam supra tradita sunt, hæc etià animaduertet; ut vbi litera N. scribitur, nomen eius, eorumve, qui catechizantur, baptizanturve, aptè recteq; exprimat proportionem sexus, numeri, & casus. Vbi adscripta est crux ✠, crucis figuram formabit.

His ita paratis, & animaduersis, Parochus, sacerdosve, infante ad Baptismum oblato lauat manus; superpelliceo, stolaque violacea in exorcismis, catechismisq; utitur; cum ad baptizandum accedit, illa deposita, aliam albi coloris sumit.

Accedens igitur ad fores Ecclesie, in-
terrogat primò, qui susceptores sint: tū
baptizandi ordinem tenet, vt infra.

Ordo Baptismi paruulorum.

Infans sub vestibulo Ecclesie præ so-
ribus à compatre, aut commatre, bra-
chio dextro illum, vel illam sustentan-
te, ita offertur, vt è conspectu Parochi
sit: qui superpelliceo, & stola violacea
indutus, in limine ostij Ecclesie stans,
primò interroget, an suæ Parochiæ; tum
masculus ne sit, an fœmina: post, an do-
mi baptizatus. Vbi verò baptizatus nō
sit, ita vt infra ordine, riteque interro-
gat: & aduertat, vt genus in pronuncia-
do semper mutet, si fœmina fuerit, vt in
rubricis dictum est.

Parochus. Quis illum offert?

Patrinus. Ego.

Paroch. Quid vult fieri?

Patrinus. Christianus.

Parochus. Meretur à parētibus suis?

Patrinus. Meretur.

Tum Parochus abrenunciationis my-
sterium inchoando, ad infantem versus,
interrogat.

Abrenuncias Diabolo?

Patrinus pro infante responder.

Abrenuncio.

Parochus. Abrenuncias saeculo, &
pompis eius?

Patrinus. Abrenuncio.

Tum Parochus illum admonet, & cō-
testatur dicens.

Memor esto sermonis tui: & nun-
quam tibi excidat tuæ series cautionis.
Patrinus. Memor ero.

Deinde Parochus pollice, & indice
salua oris sui per fuso, tangit infantis
aures, & nares.

Cum tangit aures, dicit. Epheta,
quod est, adaperire.

Nares tangendo, dicit. In odorem su-
auitatis, in Christo Iesu Domino nostro,
in vitam æternam. R. Amen.

Post ter faciem illius ad similitudi-
nem Crucis exsufflat, dicendo.

Exsufflo te immundissime spiritus, in
nomine I. Domini nostri Iesu Christi.
Tu autem effugare Diabole: appropin-
quabit enim iudicium Dei.

Hic oleo catechumenorū pollice suo
intincto, eum vngit in pectore, & inter
scapulas, signum Crucis faciendo, si-
mulq; dicendo:

Ego telineo oleo salutis, in Christo
Iesu Domino nostro, vt habeas vitam
æternam. R. Amen.

Postea bambacio partes vnctas ab-
stergit; quod in pellicula reponit, vt
post Baptismum comburatur, & in sacra-
rium mittatur, ac deinceps dicit.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo. Oratio.

Aeternam, & iustissimam piete-
tem tuam deprecor Domine san-
cte, pater omnipotens, æterne Deus, lu-
minis auctor, & veritatis, super hunc
famulum tuum N. vt digneris eum il-
luminare lumine intelligentiæ tuæ. Mun-
da eum, & sanctifica: da ei scientiam ve-
ram, vt dignus efficiatur accedere ad
gratiam Baptismi tui. Teneat firmam
spem, consilium rectum, & doctrinam
sanctam: vt aptus sit ad percipiendam
gratiam tuam. Per Dominum nostrum
Iesum Christum &c.

Exsufflat in faciem eius ad similitudi-
nem Crucis, tum dicit.

Exorcizo te, omnis immundissime
Spiritus, in nomine Dñi nostri I. Iesu
Christi. Omnis incurio aduersarij,
omnis ira, omne phantasma, eradicare,
& effugare ab hoc plasmate Dei, quod
Dominus noster Iesus Christus hodie
ad templum sanctum suū vocare digna-
tus est, vt fiat templum Dei viui, & Spi-
ritus sanctus habitet in eo, in nomine
I. Dei patris omnipotentis, & in no-
mine I. Iesu Christi filij eius, qui ven-
turus est iudicare viuos, & mortuos, &
seculum per ignem. R. Amen.

Hic interrogat, quod nomen paren-
tes, aut offerentes infanti imponi volūt,
eoq; nomine appellans, crucem in fron-
te faciens dicit:

N. Accipe signum sanctæ I. Crucis,
serua præcepta diuina: verbo Dei ho-
die renasceris, & cœlesti luce forma-
ris. Ingredere templum Dei viui, & sub-
lato errore tenebrarum, euasisse te la-
queos mortis latus agnosce. Nunc er-
go promissa cœlestia, & aduentura
Dei omnipotentis expecta; vt possis
sperare

sperare venturam verbum genitum, virginali partu editum, credentibus annuntiatur, in cuius inuocatione illuminaris, cuiusque signaculo in fronte signaris, per hoc signum quod non delebitur, in nomine Dei patris omnipotentis, & in nomine Iesu Christi filij eius, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos, & seculum per ignem. Amen.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo. Oratio.

DEVS, cui ad initiandum nulla paruitas non idonea est, qui omnem aetatem, omnemque sexum ad maiestatis tue cultum dignanter admittis, tibi hanc noui hominis exordia, & rudis vitæ dicamus infantiam. Da ut hunc ignarum mali paruulum vniuersi tui signo sancte Crucis tueatur inscriptio: tuus sit, tibi adoleseat, te timeat, te diligat, te creatorem semper agnoscat, & ad sanctum lauacrum regenerationis te deducere perueniat. Per eundem Dominum nostrum, &c.

Hoc loco Parochus exorcizat, & benedicit sal. In quo benedicendo exufflat super illud ad similitudinem Crucis, & dicit.

Exorcizo te creatura salis, in nomine Dei Patris omnipotentis, & in charitate Domini nostri Iesu Christi, & in virtute spiritus sancti. Exorcizo te per Deum viuum, per Deum verum, per Deum sanctum, per Deum, qui te ad tutelam generis humani procreauit, & populo venienti ad credulitatem per seruos suos consecrari precepit. Proinde rogamus te, Domine Deus noster, ut hanc creatura salis in nomine sanctæ Trinitatis efficiatur salutare sacramentum, ad fugandum inimicum: quantum, Domine, sanctificando sanctifices, & benedicendo benedicas: ut fiat omnibus accipientibus perfecta medicina, permanens in visceribus eorum. In nomine eiusdem Domini nostri Iesu Christi, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos, & seculum per ignem. Amen.

Deinde accipit sal benedictum primioribus digitis, & dum modicum immittit in os infantis, eum nominatum appellando, ita dicit.

N. Accipe sal sapientiæ: propitium

sit tibi in vitam eternam. Amen.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo. Oratio.

DEVS Patrum nostrorum, Deus vniuersæ conditor veritatis, te supplices exoramus, ut hunc famulum tuum N. respicere digneris propitius: ut hoc primum patibulum salis gustantem non diutius esurire permittas, quominus cibo repleatur celesti: quatenus sit semper diuino spiritu feruens, spe gaudens, & tuo nomini seruans. Perduc eum ad nouæ regenerationis lauacrum, ut cum fidelibus tuis promissionum tuarum eterna præmia consequi mereatur. Per Dominum nostrum, &c.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo. Oratio.

DEVS Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus qui Moyse famulo tuo in monte Sinai apparuisti, & filios Israel de terra Egypti eduxisti, deputans eis Angelum pietatis tuæ, qui custodiret eos die & nocte; te quaesumus Domine, ut mittere digneris sanctum Angelum tuum, ut similiter custodiat & hunc famulum tuum N. & perducatur eum ad gratiam Baptismi tui. Ergo maledicte Diabole recognosce sententiam tuam, & da honorem Deo viuo, & vero; da honorem Iesu Christo filio eius, & spiritui sancto; & recede ab hoc famulo Dei, quia istum sibi Deus, & Dominus noster Iesus Christus ad suam sanctam gratiam, & benedictionem, fontemque baptismatis vocare dignatus est. Et hoc signum sanctæ Crucis, quod nos fronti eius damus, tu maledicte Diabole nunquam audeas violare. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum, qui venturus est iudicare seculum per ignem. Amen.

Hoc loco Parochus exuit stolam violaceam, & induit albi coloris aliam: quæ non infantem tangens, sed nutu significans ut introeat, præeundo illum introducit in ecclesiam, dicens:

Ingrede fili in Domum Dei: audi patrem tuum docentem te viam scientiæ. Dum accedit ad fontem, potest dicere psalmum sequentem. Psalmus 41. Sicut cernus desiderat ad fontes aquarum: ita desiderat, &c. usque ad finem cum Gloria patri, &c. Sicut erat &c.

In-

Infans apud sacrum fontem humi collocatur, pedibus versis ad baptismale fontem: & sacerdos ad altare spectans, una cum compatre, commatreve dicit, Credo, & Pater noster. Deinde.

℣. Dominus vobiscum.

℞. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Omnipotens sempiterne Deus, respice propitius de excelsa sede maiestatis tue super hunc famulum tuum N. comparentem, qui ad tuam cucurrit ecclesiam. Concede ei Domine, ut sub protectione manus tue ad sacri Baptismatis gratiam peruenire mereatur. Per Dominum nostrum Iesum Christum &c.

Postea interrogat eum qui baptizandus est proprio nomine hoc modo.

Parochus. N. Quid petis? Patrinus. Baptizari.

Par. Credis in Deum patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ? Pat. Credo.

Par. Credis & in Iesum Christum filium eius unicum Dominum nostrum, natum, & Passum? Pat. Credo.

Par. Credis & in Spiritum sanctum: sanctam Ecclesiam Catholicam: sanctorum communionem: remissionem peccatorum: carnis resurrectionem: vitam eternam? Pat. Credo.

Deinde Parochus infantem supinum à patrino sublatum utraque manu excipit, ita ut dextera capiti eius propior sit, tunc ter occiput mergit in aqua in crucis formam. Et mergendo, si certò scit, illum non esse baptizatum, explicatè profert.

N. Ego te baptizo, in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti. Amén. Quæ verba proferantur, dum ter mergit; semel dum ait: N. Ego te baptizo, in nomine patris. Iterum dum ait: & filij. Tertiò dum dicit: & Spiritus sancti. Amen.

Compater autem postremò manum infantis supponit, & de fonte leuat; atque ita tenet, ut orientem spectet.

Sin autè Parochus re. inuestigata atq; explorata, dubitat, an infans baptizatus sit, ita dicit.

N. Si baptizatus es, nò te baptizo: sed si nondum baptizatus es: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spi-

ritus & Sancti. Amen.

Idq; mergendo modo supra notato.

Parochus baptizari infantis caput mantili abstergit: tum genibus flexis cum compatre, dicit litaniam.

Baptizato infante, sacerdos intingit pollicem in Chrismate, & profert orationem sequentem: & dum dicit, Ipse te liniat, &c. vngit verticem infantis in formam Crucis.

℣. Dominus vobiscum.

℞. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Deus omnipotens, pater Domini nostri Iesu Christi, qui te regeneravit ex aqua, & spiritu sancto, quiq; dedit tibi remissionem peccatorum omnium; ipse te liniat chrismate salutis in Christo & Iesu Domino nostro, in vitam eternam. ℞. Amen.

Deinde bambacio eum abstergit, & reponit ut supra: imponitq; ei vestem candidam: & dum imponit, ita dicit.

Accipe vestem candidam, sanctam, & immaculatam, quam perferas sine macula ante tribunal Domini nostri Iesu Christi, ut habeas vitam eternam, & viuas in secula seculorum. ℞. Amen.

Postea dat Compatri, Commatrive infantem in dextera tenenti, candelam accensam, & ait.

Accipe lampadem ardentem irreprehensibilem: custodi Baptismum tuum, serua Dei mandata; ut cum Dominus venerit ad nuptias, possis ei occurrere una cum omnibus sanctis in aula coelesti, habearisq; vitam eternam, & viuas in secula seculorum. ℞. Amen.

℣. Dominus vobiscum.

℞. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Omnipotens sempiterne Deus, qui regenerasti famulum tuum ex aqua, & spiritu sancto, quiq; dedisti ei remissionem omnium peccatorum: tribue ei continuam sanitatem, ad cognoscendam Diuinitatis tue virtutem. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, &c.

℣. Dominus vobiscum.

℞. Et cum spiritu tuo.

Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison.

℣. Benedicat, & exaudiat nos Deus. Amen.

℣. Pro-

V. Procedamus cum pace.

R. In nomine Christi.

V. Benedicamus Domino.

R. Deo gratias.

V. Benedictio Dei omnipotentis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti descendat super te, & maneat semper. R. Amen.

Quæ seruanda sunt post Baptismum.

BAPTISMO expleto, medulla panis digito Parochus absterget: aqua manus ambas solus lauabit, neque vllus præterea alius: aquam ablutionis in sacrarium statim effundet.

Si quæ autem linteola ad abstergendum infantis caput allata erunt, ea sic adhibita, in vsum profanum non conuerteret. quod si ecclesiæ vñbus accommodari nequeunt, comburet: cinerem verò in sacrario recondet.

Lotis manibus, sermonem pro personarum multitudine, statuq; habebit; in quo præter cetera aliquam etiam considerationem Christianam explicabit de solenni sponsione, quam vnusquisque fidelis in Baptismo facit; vt fideles qui adsunt, tam sanctæ promissionis recordatione excitati, videant, atque exequantur, quæ solenniter sponderunt.

Compatres præterea monebit, docebitq; eorum officij partes, quas pro susceptionis, fideiussionisve munere præstare debent; vt scilicet, quemadmodum sanctus Augustinus monet, infanti semper sollicitudinem veræ charitatis impendant, curentq; vt is instituatur doctrinæ Christianæ rudimentis: admonentq; vt idem castitatem custodiat; à maledicto, & periurio linguâ cohibeat; cantica turpia & obscena non proferat; superbia non efferatur; nō inuideat; iracundiam, odiumve in corde non teneat; & alia id generis.

Demonstrabit item cognitionem spirituales, quæ inter Compatres & baptizatum, illiusq; patrem & matrem; ac præterea inter baptizantem, baptizatum, baptizatiq; patrem & matrem tantum contracta est.

Quæ cognatio spiritualis, docebit, quâ mutuis sanctæ charitatis officijs, & quâ sincere, & quâ castè i primis colenda sit.

Monebit, de pœna excommunicationis decreto Concilij Prouincialis proposita ipso facto subeunda, si ante annū exactum puerpera, nutrixve, aut alia quævis mulier, aut alius quicunque vir, infantē vnā secum in lecto teneat sine præscripta cautione; aut si quis id facere cogerit.

Monebit item, vt puerpera, simulatq; domo pedem à partu effert, ecclesiam parochialem adeat, vbi benedictionem accipiat, statâ prece præscripta in huius libri parte secunda.

Cauebit, nè ob eam causam ipse puerperæ domum ingrediatur, etiam si illa ad uersâ valetudine laboret.

Neque eidem panem benedictum sub hostiæ forma præbebit.

Cauebit à comestationibus Baptismi tempore, etiam domi parentum infantis.

Notabit præscripta ratione in libro baptizatorum, antequam discedatur, si cōmodè fieri potest, nomina, & cognomina, ac patriam infantis, parentum, & patrinj, ac matrinæ, siue in ecclesia, siue domi infans baptizatus est: annum item, & diem, ceteraq; ad præscriptum formulæ tradite.

Monebit denique eandem Baptismi diē à parētibus notari: vt quo die infans baptizatus est, eum ex instituto patrum, quotannis ardentiori prece, elemosina si per facultates potest, omniq; charitatis opere atque officio, spiritualisq; gaudiū celebritate recolat: memor se chyrographo damnationis deletō, hæreditatis cœlestis participem in Christo Domino factum esse. Repete, inquit sanctissimus pater noster Ambrosius, quid interrogatus sis; recognosce, quid responderis. Renunciasti Diabolo, & operibus eius, mūdo, & luxuriæ eius, ac voluptatibus. memor esto sermonis tui, & nunquā tibi excidat tuæ series cautionis.

Ordo

Supplendi in ecclesia solennes Baptismi cęremonias, cum infans domi ob necessitatem baptizatus est.

PAROCIVS superpelliceo & stola violacea indutus, in limine ecclesie

fig de infante domi baptizato in vestibulo ecclesie oblato, vt superius dictum est, interrogat, deinde a patrino nomen infantis inquirat, tū illū appellans dicit:
N. Memor esto sermonis tui, &c. vt supra.

Deinde Parochus pollice & indice sinistra oris superfluo, tangit infantis aures, primò dexteram, deinde sinistram dicendo:

Epheta, quod est, adaperire, &c. vt supra.

Hic oleo catechumenorum pollice suo inuncto eum vngit in pectore, & inter scapulas, signum crucis faciendo, simulq; dicendo:

Ego te linio oleo salutis, &c. vt supra.

Postea bambacio partes vnctas abstergit, ac deinceps dicit:

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Aeternam, ac iustissimam pietatem tuā deprecor Domine sancte, &c. vt supra.

Hic illum appellans signat in fronte signo Crucis, his verbis:

N. Accipe signū sanctę Crucis, &c. vt supra.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Deus, cui ad initiandum nulla paruitas non idonea est, &c. vt supra.

Hoc loco Parochus exorcizat, & benedicit sal. vt supra.

Deinde accipit sal benedictum, &c. vt supra.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Deus patrum nostrorum, &c. vt supra.

Deinde stola alba suscepta, introducit eum in Ecclesiam, & ait.

Ingrederere fili, &c. vt supra.

Dum accedit ad fontem, potest dicere psalmum.

Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, &c. vt supra.

Infans apud sacrum fontem humi collocatur: & sacerdos vnā cum compatre, comatreve dicit,

Credo, & Pater noster, vt supra.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Omnipotens sempiternus Deus, respice propitius de excelsa sede maiestatis tuę super hunc famulum tuū N. qui ad tuam cucurrit ecclesiam. Per Dominum nostrum, &c.

Deinde dicit cum compatre Litaniā genibus flexis, vt supra.

Postea persequitur reliqua omnia vt supra vsq; ad finem.

De Baptismo adultorum.

LICET Episcopalis curę sit, quemadmodum concilijs Prouincialibus decretum est, vt que cura, & diligentia ex canonum prescripto, Patrumq; doctrina adhibenda est, in ijs ad Baptismū admittēdis, qui adulta, seu perfecta sunt ætate, ea ne vilo modo omittatur, Episcopi plerumq; eius ætatis homines ipsi baptizare soleant: hoc tamen loco ea res omnino prætermittenda non fuit.

Cum is Baptismū petit, siue Iudæus ille sit, siue paganus, siue alius; primò querantur testimonia certa de eius conditione, antea acta vita, statuq; omni: & hominis voluntas diligenter exploretur, vtrum ex animo, veraq; pietate Baptismum petat.

Si ita comperiatur, per pium religiosumq; virum inquiratur, vtrum priorē vitæ rationē deserere verē proponat; vtrum peccatorum suorum poeniteat, atque in posterum abstinere statuat.

Ad quæ si ille rectē, pieq; animo sit paratus; tum idoneo religiosoq; viro committatur, a quo per aliquot menses (nisi iusta, vel necessaria causa breuius spatii requirat) fidei doctrina, & Christianæ vitæ institutionibus accuratē erudiatur; & congrua quoq; abstinencia exerceat.

Cum satis fuerit Archiepiscopi arbitrio Christianē instructus, ad Ecclesiam ducatur communi vestitu, albam vestie mox post Baptismum ritē accepturus; eiq; statē ceremoniæ adhibeantur ex ordine Baptismi paruulorum.

Et quoniam dilatio Baptismo adulti conuenit, poterit plerumq; ad maiorem sacramenti cultum, vñum ex statis temporibus Paschatis, & Pentecostes expectari.

Interroganti respondeat ipse, non patrinus: quod si fortē mutus, aut furiosus bapti-

Prou. 5. tit.
de Bapt. p.
119. 6. Lib. 1.

baptizandus esset, Archiepiscopus consulari: qui item statuat, quando illa interrogatio adhibenda sit, Meretur à parentibus?

Patrinus tamen semper assistat, tanquā qui pro baptizando spondeat.

Genus flexus debet, qui baptizandus est, fidem profiteri, Baptismumq; petere.

Baptizetur per immersionem, ut ritus Ambrosianæ Ecclesiæ postulat siquidem commodè fieri possit; alioqui per infusionem.

Tit. de Ind.
pag. 54.

Quomodo autē qui baptizatus est, profectus cu retur, siue à patrinis, quorum proprium officium est, siue ab alijs ab Archiepiscopo probatis, Concilio Prouinciali primo expressum est, quo loco de Indis agitur.

DE SACRAMENTO Confirmationis

Rubricæ seu instructiones.

Quæ Parochus, alijsve sacerdotes curent, atque exequantur, Episcopo sacramentum Confirmationis ministrante.

QVI per Baptismū Christiani facti sunt, quoniam ij adhuc imbecilli in spirituali certamine viriliter pugnare non queunt; Chrisinatis sacramento, quo spiritus sanctus in corda fidelium se infundit, roborari, nisi aliud illius efficiendā impediatur, aduersus omnes carnis, mundi, & Diaboli impetus fortiores sunt, nouaq; virtutis robore firmiores Christi milites esse incipiūt. ob eam causam Confirmatio sacramentum hoc appellatur. cuius sacramenti ministrandi solus Episcopus habet potestatem ordinariam. At Parochus tamen pro curæ sue munere in eo inuigilabit, ut aliquas etiam partes curet atque exequantur, quæ ad illud piè religioseq; suscipiendum attinent.

Primum igitur Dominico, festo die, qui solennem huius sacramenti administrationem proximè præcedat, pastores Archiepiscopi literas promulgabit; vnde etiam instructionem sumet sermonis & cohortationis suæ.

Argumentum quoque ei vberissimum ad instruendum populum suppeditabunt, sacramēti huius vis, natura, & dignitas, salutaresq; effectus; ac præterea rituum & ceremoniarum quæ adhibentur, sanctiores significationes: quæ in re etiam catechismi Romani doctrinam, & sententia, patrum appositae habebit.

Materia huius sacramenti est Chrisma, quod ex oleo & balsamo, solēni Episcopi consecratione conficitur: atque id non omni quouis tempore, sed statō sacro solenniq; die cœnæ Domini. Hinc ostendet Parochus, quanta religione, quantis virtutibus, quam multis recte factis conscientia Christiani hominis nitere debeat; quandoquidem nitorem illum oleum significat, quod cum pingue sit, naturaq; sua diffuset, gratia etiam plenitudinem exprimit; quæ per Spiritum sanctum à Christo capite in alios redundat, atque effunditur. Hic locus est, quo Parochus demonstrabit illa diuinæ gratiæ munera fidelibus collata: ex quibus diuinæ misericordiæ abundantiam pietatis officijs agnoscant, religioseq; recolant. Virtutum autem omnium, quibus homo Christianus circumfluere debet, suauitatem in omnem partem diffundere illum oportere, significat illud quo linitur, balsamum oleo mixtum; cuius odoratus iucundissimus diffundit. quod idem, quoniam putrescere nō finit, quæ illo fuerint circumlita, ostendit, hominem confirmatum facilius à contagione peccatorum defendi posse.

Forma illa solennis, qua Episcopus in sacramēto hoc ministrando utitur, plena mysterijs est: quibus etiam populo explicandis Parochus studium adhibebit: diuinam potestatem, quæ, ut principalis causa in sacramento operatur, ostendet in ijs verbis: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Tum præterea in ijs verbis, Confirmo te Chrismate salutis, obseruabit, atque adeo exponet robur animi, & spiritus, quod per sacram vñtionem fidelibus ad salutem tribuitur: id quod latius explicabit ab effectibus huius sacramenti, qui mox infra ordine exponuntur. Sed huius diuini roboris fortitudinis, quæ hoc sacramento confertur, exemplum longè omnium maximè

Act. 2.

mè illustre Parochus facile ab sanctis Apostolis sumet: qui antea quidem imbecilles, timidiq; clausis ædibus se continebant; sed ubi postea die sacro Pentecostes spiritum sanctum acceperunt, facti sunt viri fortes, constantissimi, atque ad omne certamen & pugnam pro fidei confessione, & propagatione expeditissimi: ita ut summa Apostolica virtutis contentione vniuersum orbem terrarum, breui etiam repugnatis importunissimis hostibus, Euangelij luce collustrarent. Atque huius quidem generis copia ex alijs quoque locis magna Parochi concionanti suppeditabitur.

Obseruabit item Parochus, dum sancte Confirmationis formulam Episcopus profert, ab eo simul imprimi fronti eius quem confirmat, signum Crucis. Primum eo ritu ostendet, Christianum hominem, non verecundiam, quæ in fronte maximè elucet; neque metu, nec periculo perterreretur inquam debere, quin palam, & liberè Iesum Christum ignominiosè pro peccatis nostris Cruci affixum, & omnem eius doctrinam confiteatur. Deinde appositè etiam exponet, illo crucis signo quo Christus Dominus triumphauit, Christianum hominem, in cuius fronte, dum confirmatur, illud imprimitur, in numerum adscribi fortissimorum eius militum.

Hunc instruendi populi locum is natus, admirabiles etiam alios huius sacramenti effectus diligenter exponet. illum præsertim, qui ad spiritus sancti septem dona pertinet: de quibus cum alij Patres, tum S. Ambrosius ita loquitur. Sequitur spiritale signaculum, quod audistis hodie legi, quia post fontem superest, ut perfectio fiat, quando ad inuocationem sacerdotis spiritus sanctus infunditur: spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilij, atque virtutis, spiritus cognitionis, atque pietatis, spiritus sancti timoris, septem quasi virtutes spiritus. Et omnes quidem virtutes ad spiritum pertinent, sed istæ quasi Cardinales sunt, quasi principales. Quid enim tam principale, quam pietas? Quid tam principale, quam cognitio Dei? Quid tam principale, quam virtus? Quid tam principale, quam timor Dei? Sicut ti-

mor seculi infirmitas, ita timor Dei magna est fortitudo. Istæ sunt septem virtutes, quando consignaris. Nam ut ait Apostolus sanctus: Quia multiformis est sapientia Domini nostri, & multiformis sapientia Dei; ita multiformis est spiritus sanctus, qui habet diuersas variasq; virtutes.

Cum dona spiritus sancti Parochialibus suis exponet, illos etiam ad id inflammabit, ut ea cum frequenter, tum verò quo tempore hoc sacramentum ab Episcopo ministratur, animo menteq; reputet, ac simul videant in tanta diuinorum munerum gratia progressionem suam.

Repete, inquit sanctus Ambrosius, quia recepisti signaculum spiritale, spiritum sapientiæ, & intellectus, spiritum consilij, atque virtutis, spiritum cognitionis, & pietatis, spiritum sancti timoris: & serua, quod accepisti. Signauit te Deus pater, confirmauit te Christus Dominus, & dedit pignus spiritus in corde tuo, sicut Apostolica lectione didicisti.

In Pentecoste præcipue hoc sacramentum ministrari ostendit, quoniam eo maximè die Apostoli spiritus sancti virtute roborati confirmatiq; sunt: cuius facti recordatione fideles admonebit, quæ quantaq; mysteria in sacra Confirmatione cogitanda sint.

Episcopus eam leuiter in maxilla cedit, quem Chrismate confirmat. Hunc ritum Parochus ita docebit, ut sciat homo Christianus, se iam militem esse, cuius pugna, & victoria eluceat in patiendis iniurijs, non in illis inferendis: deinde se in Christiana militia constitutum esse, in qua non huius vite iucunditates & commoda querat, sed incommoda potius, atque adeo mala multa patienter ferat: at præterea intelligat officij sui esse, in acie stare, telasq; vnde veniant obseruare; ita ut quamuis illis telorum ictibus corpus, honor, opesq; ledantur, anima tamen nullo pacto offendantur.

Patrinum hoc etiam sacramento adhiberi ostendet, ut sciat Christianus, se spiritus sancti gratia perfectionem ita esse assecutum, ut sibi ipse tamen non fidat, sed aliorum, qui vel ætate, vel disciplina proecliores sunt, monita consiliaq; libenter audiat, atq; amplectatur.

Postre.

Postremo pacem confirmatis dari ostendat, ut intelligant, se gratiæ celestis plenitudinem, & pacem, quæ exuperat omnem sensum consecutos esse.

Ex ijs omnibus denique ritibus facile parochialibus suis demonstrabit, quâti momenti sit esse confirmatum.

Iam verò sacramentum hoc, ut mox supra demonstratum est, cum sit res sanctitatis plena, per quam fidelibus diuina munera tam large impertiuntur: Parochus id vigilantissime studebit, ut sui parochiales, qui nondum confirmati sunt, nullam in eo suscipiendo negligentiam committant; utq; præterea pie religiosèq; suscipiant.

Si quos autem negligentes animaduertit, eos paterna obnigatione id valde cohortabitur, ut ad Confirmationis sacramentum suscipiendum, data præsentia Episcopi ministratiōem celebrantis opportunitate, festinent; alioquin illis timendum valde esse demonstrat, quod cum potuerint, in re salutari tam negligentes extiterint. Atque in Confirmationis sacramento suscipiendo negligentes, ut decreto provinciali ex canone Rhemensi cauetur, canonicis subiaceant disciplinis. Et præterea parentes, quorum negligentia id factum est, ex libro penitentiali penitentiam olim egisse annos tres apparet.

Preparatio ante ministratiōem sacramenti Confirmationis.

PAUCIS ante ministratiōem diebus, Parochus in cuius Parochia huius sacramenti ministratio inducitur, primò orationem publicam instituet, ut sui diuinæ gratiæ dona vberimè recipiant, distinctè per familias notabit, qui hoc sacramentum nondum susceperint, indicemq; illorum rectè atque ordine conficiet. Pueros describet, qui annum octauum attingerint. quam ætatem si quos rationis usu, deuotionisq; studio antecedere forte viderit, eos quoque in numero eorū adscribet, qui Confirmationis sacramento initiuntur; ut Spiritus sancti virtute confirmati, accedant etiam ad præstantissimum Eucharistiæ sacramentum.

Qui in puerili ætate confirmati fuerint, ij, ut ætate procedente à parentibus ea de re fiant certiores, Parochus moneat. Aegrotos præterea nondum confirmatos designabit, eosq; Archiepiscopo denunciabit, ut ne ingrauescente morbo sine hoc sacramento decedant.

No: andis nominibus eorum, qui Confirmationem suscipient, hoc curabit, ut si qui turpe nomen habent, illud mutant, sumantq; in Confirmationis sacramento nomen Sancti alicuius, quem in celis patronum deligant, & ad imitationem sibi proponant ad piè agendum, illius virtutum exemplis, recordationeq; excitati. quam in sententiam dicet etiam, ut supra in sacramento Baptismi demonstratum est.

Præmonebit ut nemo excommunicatus, interdictus, in graui, publicoq; peccato iacens, accedat ad hoc sacramentum; neque qui in Paschate communionem abstinerit.

Illud verò maxime hortabitur, ut hoc sacramento cum Spiritus sancti gratia vberimè conferatur, ad eam consequendam se ieiunij, elemosina qui per facultates possunt, alijsq; pietatis officijs & operibus parent; atque in primis frequentiori, & ardentiori religiosa orationis studio deuotè se se exerceant, exemplo sanctorum Apostolorum; qui dum expectarent Spiritum sanctum, perseuerantes erant in oratione, & ieiunio. sed efficiet saltem, ut pridie diei Confirmationis ieiunent, qui possunt.

Hoc verò diligenter curabit, ut de peccatis confiteantur; confessiq; ad Confirmationis sacramentum accedant; tum confirmati sacram communionem sumant; qui ordo communionis post confirmationem sumendæ, si commodè seruari poterit, antiquæ consuetudini erit accommodatus. seruent certè illi, qui ad id rectè præparari, tunc primùm sacram communionem percepturi sunt.

Confessionis autè præstitæ testimonium scriptum ei præbent, cui cura hæc commissa est.

Præmonebit item, ut omnes mane ieiunii illud suscipiant; quemadmodum & ieiunus Episcopus ministrat.

Ut mares, tam qui Confirmationem susceptu-

Aff. 1.

scepturi sunt, quam qui ad eam patrini adhibebuntur, vestiti simplici, moderato, & modestæ Christianæ conscientia accedant; & arma item deponant. Idem feminae præstent: ita scilicet, ut ne fūco, & pigmentis facie ilita, nō immoderato capitis, corporisve ornatu accedant; sed ita, ut cum capite rectè velato sint, tum reliquo vestitu, cultuq; eiusmodi, qui Christianas mulieres, grauesq; decet.

Ut omnes qui confirmandi sunt, accedant non incompōitis, atque vsq; adeo promissis capillis, ut penè frons obtegatur. Neque rursus fronte sint aut fortè madida, aut sordibus confersa. Pridie igitur diei quo Confirmationem suscipient, caput lauent, aut mundent; capillos item tonderi curent.

De modo procedendi ad sumendum

Confirmationis Sacramentum.

Constituta die benè mane omnes & mares & feminae cum suis patrinis in Ecclesiā suā Parochialem ad signū campanarum conveniant, ut hora tertia confirmari possint. inde præeunte Parocho, parochialiq; sancti Patroni vexillo, ut moris est prælato; ad Basilicā Metropolitanā; aut collegiatā, aliāve, ubi hoc sacramentum Archiepiscopus ministraturus est, bini ordine procedāt. Quam verò diem, & Ecclesiā certā Archiepiscopus ad hoc sacramentum ministrandum unicuique vicinæ parochiali constituerit: id ita cūcti seruent, ut ne quisquam neque alia die, neque in alia Ecclesiā illud sumat: nisi fortasse constituta ea die necessariò impeditus sit.

Venient autem primò in locum, scribendis illorum qui confirmandi sunt schedulis præfinitum. Eoq; loci testimonium præstitæ confessionis sacerdotibus, acolutisq; dabunt, huic curæ præfictis. Deinde ut experiri do cognoscatur, an & ipsi qui confirmandi sunt, & patrinorum, quos rudiores esse probabile sit, orationem Dominicā, salutationem Angelicā, symbolū Apostolorum, & Decalogum rectè norint, Parocho in primis, & reliquis de-

putatis memoriter reddant; nisi tamen id in confessionis sacramento præstitisse, in testimonio ipsius confessionis appareat.

Idem feminae exequantur loco decenti, sibi potissimū separatimq; cōstituto. Vbi hæc fidei rudimenta reddiderint, accipiant singuli statim suscipiendæ Confirmationis schedulam: inde ad suā quicquæ Ecclesiæ partem, feminae ad septentrionalem, mares ad australem reuersi, pijs precationibus meditationibusque parent se ad sacramentum hoc deuotè reueq; suscipiendum.

Quam schedulam ubi acceperint, alium patrinum quam in ea notatum nemo sibi quisquam eligat. Si verò quis ob causam eum mutet, schedulam item aliam sibi conficiendam statim curet, in qua is scribatur.

Quibus locis fideles conveniunt, nē si vagè varièq; dispersi sint, dum morantur; sed omnes simul, & qui confirmandi sunt, & patrinus, decenter se habebunt, ut sese piè cum silentio præparent, precibusq; vacent: aut etiā vna cuncti litanias recitent; quod ut verè præstetur, ecclesiæ presbyteri, ac ministri diligenter curent.

Prouideatur etiā, ut omnes Missæ sacrificio deuotè intersint.

Cum ad inuocandum Spiritus sancti gratiam preces fient, omnes genibus flexis deuotè orabunt, in mysterij meditatione fixi quod peragendum est.

De Patrinis.

QVI confirmandi sunt, singuli patrinum sibi adhibent: cuius munus est, filiolum quem in Confirmatio ne tenuit, monere, eiq; tanquam ducem se præbere, ut in quotidiano spiritali certamine aduersarium vincat: sed & si rudem illum viderit, non solum fidei Christianæ documentis instruere, verū etiā ad viam salutis, virtutumq; Christianarum disciplinam erudire cohortationibus, atq; exemplis, ut in sacramento Baptismi traditum est.

Quamobrem patrinus is deligatur, qui non solum doctrinæ Christianæ instituta præceptaq; teneat; sed etiā qui vitæ piæ exēplo ita se instituit, ut magister, vereq;

verèq; patrinus, ac dux alijs esse possit ad benè agendum, progrediendumq; in via Domini.

Nec verò patrinus casu eligendus est, vt potè homo quispiam planè ignotus, aut verò hospes & peregrinus, cuius consuetudinem in posterum probabile sit minime habendam.

Patrinum autem vnum duntaxat ad hoc sacramentum quis deliget: matrinam item vnam.

Erit patrinus qui deligetur, vbi fieri potest, natu maior eo, quem sibi filium in Confirmatione suscipit; aut saltem id gratis, vt illius rectè instruendi partes officiumq; præstare queat.

Id denique seruabitur, vt (quoniam ita honestatis ratio postulat) neque foeminis mares, neque rursus foemine maribus patrini vel matrinæ adhibeantur. Neq; item minores quatuordecim annis, nisi quando necessitas aliter cogit, neq; pater item, aut mater: neque vir, aut vxor. Ne patrinus, qui in Baptismo, vel Catechismo adhibitus est, idem in hoc sacramento adhibeatur, nisi necessitate cogente. Nemo autem neque in hoc etiam sacramento patrinus sit, qui excommunicationis, aut interdicti vinculo irretitus tenetur: quive item Paschali tempore proximo sacram communionem non sumpsit: nec verò præterea, qui in graui, publicoq; peccato iacet.

Ne item patrinus sit, qui sacro Chrismate nondum confirmatus est. sed neq; quo die quis confirmatus est, eo ipso die alios confirmandos offerat. Idemq; in foemina seruetur.

Nemo patrinus, matrinave eodem die plures in Confirmationis sacramento teneat quàm vnum, nisi ex Archiepiscopali facultate.

Hæc Parochus præmonebit, & cetera item, quæ pro temporum ratione Archiepiscopus præmonenda censuerit, literis eo nomine editis.

De Ecclesia, & apparatu ad Confirmationis ministrandæ vsum.

ECCLESIA (quæ ampla, vt commodè capiat multitudinem fidelium, qui confirmandi vicinjs Parochialibus commoda esse debet) distincta sit item

ad præscriptum tabulato, telavè, vt mares à foeminis separatim maneant, neve ordine dispositi, è conspectu, regione ve sint.

Collegiata quoque rectè erit, aut saltè eiusmodi, in qua aliquis cleri numerus sit, è quo sacerdotes, acoluthiq; deligi possint, qui solenni huic actioni ministerium operamq; nauent.

Parochus, Præfectus ve Ecclesiæ, vbi solennis huius sacramenti ministratio celebrabitur, eam piè ornabit ad præscriptum, præsertimq; altare maius, vbi ministrari solenne est.

Signum item campanarum solenne dari curabit, tum vespèri ante ad significandam huius ministerij celebritatem; tum mane, vt ad conueniendum in tempore omnes excitentur.

Apparentur autem atque instruantur commodo loco, & decenti, rebus ad scribendi vsum necessarijs mensæ duæ; vna in qua marium, altera in qua foeminarum nomina ordine exscribantur. Eæ verò ita distinctæ, atque adeo seorsum collocabuntur, vt earum situs nullam commixtionem permixtionem confusionemve pariat.

Res porro, quæ ad ministrandi huius sacramenti vsum necessariae apparabuntur, erunt hæc.

Indumenta sacra, tum Archiepiscopi, tum assistentium.

Vasculum chris-matis, in peluicula ritè & decenter accommodatum.

Lana gossipina, seu bambacium, ad vsum abstergendæ frontis sacro Chrys-mate illitæ: cuius bambacij tanta copia parabitur, quanta satis videbitur, pro ratione multitudinis fidelium ad Confirmationem suscipiendam conuenientium.

Mantilia duo vsui Ecclesiastico addicta, vnum ad abluendam, alterum ad abstergendum frontem.

Pelues duæ, vna ad bambacium colligendum, altera ad manus lauandas.

Medulla panis ad abstergendas manus, & manutergium.

Cerei duo, qui præferentur Archiepiscopo sacramentum hoc ministranti.

Vas aquæ ad alterum mantile madefaciendum.

De sacerdotibus, alijsq; ministris ad solennis huius ministrationis usum adhibendi, eorumq; officio.

DELIGENTER sacerdotes, alijve sacri ministri moribus graues, qui schedulas eorum scribant qui confirmandi erunt, qui huic officio satis sint.

In his potissimum vnus eligatur: cui vt supra recitent fidei rudimenta qui confirmandi sunt; & alius qui schedulis sub scribat.

Nemini schedulam sumendæ Confirmationis dabunt, qui patrinum, aut si foemina, quæ matrinam secum non habeat.

Patrinum, & matrinam adhiberi non sinit, nisi ijs conditionibus vt supra demonstratis.

Et verò anteaquam schedulam dent, hæc sædulò videbunt: an confirmandi sint ætate præscripta, an confessi, anque item habitu decenti; & omnino an aliquid habeant contra quàm præscriptum est. Instruent autem, vbi hæc viderint, ad præscriptum.

vt breui instruxerint, tum demum Confirmationis suscipiendæ schedulam dabunt: in qua nomen eius qui confirmandus est, patris item, & cognomen, parochia, aut locus notabuntur. patrini ite, & eius patris nomen, & cognomen, parochia, locus ve.

Si nupta erit, pro patris nomine ej adscribent nomen coniugis, cognomen verò familiæ, in qua nata est, & mariti ite. Idem de matrina nupta seruabitur.

Nomina autem singulorum, vtpotè & eius qui confirmandus est, & patrini, à capite lineæ ponantur.

Formula Schedulæ.

N. filius. N. Parochiæ S. N.

Patrinus N. filius N. Parochiæ S. N.

Si matrimonio iuncta erit, formula adhibebitur hæc.

N. vxor. N. Parochiæ, &c.

Schedulis singulis subscribetur, vt sup. Schedulæ singulæ singulis dentur.

Præpositus ecclesiæ, in qua solennis hæc actio celebratur, aliusve qui dignitate præstet, ad vasculum Chrismatis, & ad librum pontificalem minister Archiepiscopo præsto erit, veste indutus, quæ in choro ad diuina officia vtitur.

Minister alter adhibebitur, qui schedulas colligat, in ijsq; scripta nomina Archiepiscopo ordine recitet, voce quæ audiatur.

Is hæc animaduertet vt schedulæ ex formula rectè confectæ sint: vt prætereā ne patrinus alius adhibeatur, quàm in schedula notatus. itidem de matrina. ne item qui accedit, alterius parochiæ sit, quàm eius, quæ tum ad confirmationem vocata est.

Ne quis item alterius diocesis sine facultate sui Episcopi, ad præscriptum Conc. Prou. 4.

Nec verò schedulas manu alterius scriptas, quàm eius, cui cura potissimum data est, accipiet; vt certum exploratumq; esse possit, de ijs, qui rudimenta recitarint.

Singulas demum schedulas vt accepit, ordine in filum acu infiget, quem paratum habebit.

Præsto erūt prætereā alij ministri duo, quorum erit, caeremonias ritè curare; vt scilicet qui confirmandi sunt, sinistrum pedem supra dextrum suorum Patrino-runt ponant, manibus piè iunctis sint, & recti stent.

Videbunt item cætera vt seruentur, quæ de vestitus modestia præscripta sunt. Obseruabunt etiam, vt patrinus matrinæ, vnum, vnamve, nec verò plures in confirmatione eodem die teneat, nisi vt supra.

Aderunt item ministri alij duo: vnus, qui sigillatim dum Archiepiscopus confirmat, ordine abstergat bambacio frontes eorum qui confirmati sunt: tum idè bambacium, quod ad abstergendi usum adhibuerit, in peluim ab acolutho manibus sustentatam ponat; vt deinceps comburatur, combustumq; proiciatur in sacrarium. Alter qui mantili madido abluat frontes confirmatorum, & mantili altero abstergat.

Cauebit autem, vt ne guttula quidem aquæ è mantili madido in terrâ defluat. Ambo hi ministri moribus & ætate graues erūt, modestiæq; exemplis probati, ij præsertim, qui ad foeminarum confirmationem adhibebuntur.

His præsto erūt itidem clerici duo, vnus qui peluim gestet ad colligendi bambacij

eij vsum: alter, qui alteram peluim habeat mantilis madefaciendi causa, ad frontes abluendas.

Alius item præter hos adhibebitur: cuius cura erit, confirmatos in ordine continere, dareq; operam, vt ne quisquã inde discedat, nisi cunctis qui in ordine sunt, confirmatis. Quos vbi confirmatos viderit, inde ad certum locum, cappellamve deducat, vbi litanijs, alijsque orationibus sanctè precentur, quoad Archiepiscopus precibus ritè peractis omnes solenni benedictione dimiserit.

Idem de fœminis confirmatis exequetur, illas etiam deducendo ad certum locum à maribus separatum, vbi itidem orent.

Sacerdos præterea pressio erit, qui prout Parochiarum ordo postulat, in Ecclesiam introducet eos, qui confirmandi sunt. Proinde ex schedula quam in manu habebit, ordine Parochiarum fideles ad Confirmationem euocabit: singulisq; parochijs locum constituet, viris quidem distinctum à fœminis.

Quo in officio ita aget, vt in tempore introducat, ne ministranti mora interponatur.

Acoluthi præterea aderunt duo, qui Archiepiscopo ministranti cereos accensos duos præferent: ostiarii duo, pluresve, qui ianuas custodient, vt ad confirmationem vocati ordine ingrediantur.

In Confirmatione hæc vt infra, seruabuntur.

P R I M V M in Ecclesiam introducti qui confirmandi sunt, mares vt dictum est, à parte australi, fœminæ à septentrionali manebunt.

Genibus item flexis, manibus ante petus iunctis orabunt.

Omnes præterea alij, quicunque sacro illi ministerio adsunt, silentio sancto vtentur, sancteq; precabuntur.

Summa animi attentione spectabunt solennis mysterij celebritatem.

Mente secum reputabunt illa spiritus sancti dona, quæ sacramenti huius virtute fidelibus impartiantur.

Tacita etiam meditatione videbunt, quantoperè ipsis ijs donis indigeant.

Accersiti autem primò mares, deinde

fœminæ cum suis quique patrinis, matrinisve, graui incessu, non turbulento, & celeri præpropere gressu, manibus iunctis ad Confirmationem accedent: locoq; & ordine ad præscriptum monitorij consistent.

Archiepiscopus cum propius ad confirmandum accedet, ordine quisq; sinistram pedem, vt supradictum est, supra dextram patrini, aut si fœmina est, matrinæ ponet, manibus deuotè iunctis. Quo in statu permanebit, quoad frons abluta, absterfasq; erit. Nemo autem frontem sacro Chrismate illitam attingat, ne Crucis quidem causa, nisi prius ablutam, atque absterfam. Inde postea omnes simul ordine ad constitutum locum venient, vbi sanctè precentur vt supra dictum est, vsque ad solennem Archiepiscopi benedictionem.

Post confirmationem quæ agenda sunt.

I M P E R T I T A confirmatis solenni benedictione, vnusquisque Parochus curet Parochiales suos reducere ad Ecclesiam suam, ordine quo venerunt: vbi hæc moneat.

Vt recens confirmati, ob sacramenti reuerentiam eo saltem die à frontis lotionē abstineant.

Vt pro pietatis studio orationem Dominicam, salutationem Angelicam, & Symbolum, singulis septem diebus septies, qui literarum rudes sunt recitent; officium autem de Spiritu sancto septies itidem qui legere norint: memores septem cœlestium donorum, quæ illius sacramenti virtute acceperunt.

Vtq; solliciti sint in ijs religiosè conseruandis.

Vt anniuersarium statum illum diem, quo confirmati sunt, religiosius singuli pietatis officijs, & precibus colant: confessiq; sacram Eucharistiam sumant, vt benignissimo Deo gratias agant de donis acceptis.

Eum confirmationis suæ diem ob eam causam certo libro adulti notet: itidemque faciant parentes eorum, qui pueri confirmati sunt.

Cognitionem quoq; spiritualem denuntiabit quæ contracta est inter confirmationem, parentes eius, & patrinum.

Denique ad præscriptam formulam refert in librum quem paratum habebit, nomina & confirmatorum, & patrinarum, matrinarumve.

DE SACRAMENTO Sanctissimæ Eucharistiæ.

Rubricæ, seu instructiones.

Quæ Parochus populum doceat.

Nihil habet Ecclesia hoc sacramen-
to dignius, nihil admirabilius, ni-
hil salubrius, nihil sanctius. Continetur
enim in eo præcipuum & maximum Dei
donum, & ipse omnis gratiæ, & sancti-
tatis fons, auctorq; Christus Dominus.

Parochus igitur ut populum sibi com-
missum idoneum reddat ad maximos
vberimosq; huius sacramenti fructus
percipiendos; singulis diebus festis, qui
scilicet frequentem illius communio-
nem proximè antecedent, atque adeo
sepius prout opportunum viderit, illum
accurata, piâq; concione docebit, plane-
que explicabit fidem, doctrinam, excel-
lentiamq; huius præstantissimi sacramen-
ti; quo item modo ad illud sumendum
accedant; quàm admirabiles itidem il-
lius fructus sint, quanta vis, ac dignitas:
& denique ubi sumpserit, quo modo gra-
tiam conferuent.

Ioan. 7.

Hos autè fructus enumerare poterit.
Gratiam in animam influit, cum purè,
& sanctè sumitur: Qui manducat, inquit
Dominus, meam carnem, & bibit meum
sanguinem, in me manet, & ego in illo.
Qui enim pietatis, & religionis stu-
dio affecti hoc sacramentum sumunt,
Christi corpori tanquam viua mem-
bra inferuntur, si quidem scriptum est:
Qui manducat me, & ipse viuet pro-
pter me.

Ibidem.

Animam alit, atque sustentat: quosque
usus corpori panis & vinum adfert, eos
omnes animæ salutis, & iucunditati, ac
meliori quidem ac perfectiori ratione,
Eucharistiæ sacramentum præbet.
Vires animæ addit, efficitq; ut spiritus
diuinarum rerum delectatione magis
commoueat, virtutibus augeatur, ac di-
uine corroboretur.

Venialia peccata hoc etiam sacramen-
to remittuntur: vt meritò dicat Sanctus
Ambrosius, panem hunc quotidianum
sumi in remedium quotidianæ infir-
mitatis.

Viros præbet, vt à criminibus fideles
puros & integros, atque a tentationum
impetu incolumes se conferuent. Ac præ-
terea tanquam coelesti medicamento
animam preparat, nè alicuius mortife-
ræ perturbationis veneno facillè infici,
& corrumpi queat.

Concupiscentiæ ardorem debilitat, dum
charitatis igne animos fidelium vehe-
menter inflamat.

Postremò vt vno verbo dicatur, sum-
mam vim habet ad æternam gloriam cõ-
parandam. eius videlicet gratia, dum
hanc vitam fideles degunt, conscientie
pace & tranquillitate perfruuntur: de-
inde eius virtute recreati, non secus
atq; Elias, qui subcineritij panis for-
titudine ambulauit vsq; ad montem Dei
Oreb, cum ex vita emigrandi tempus
aduenit ad æternam gloriam & beatitu-
dinem ascendunt.

3. Reg. 19.

De frequenti sacræ communionis vsu

AD saluberrimū igitur huius sacra-
menti frequenter sumendi vsum
Parochus fideles cohortabitur, atque ex-
citabit, nascentis Ecclesiæ institutis, ac
exemplis, & sanctorum patrum omni
consentiente doctrina, vt ex Catechis-
mo Romano discere poterit; & senten-
tia œcumenicæ Synodi Tridentinæ: que
optaret quidem, fideles in singulis Mis-
sis non solum spiritali affectu, sed sa-
cramentali etiam Eucharistiæ perce-
ptione communicare. curabit certè, vt
præter Paschatis communionem, quæ
Ecclesiæ præcepto necessaria est; saltem
in præcipuis solennitatibus, veluti die
Natali Domini, Epiphania, Pêtecosses;
in diebus item festis maioribus Beatæ
Mariæ Virginis communicent.

Crebris præterea monitis, illud quod
beatissimus Siluerius Pontifex statuit,
in consuetudinem reuocare studebit; vt
qui sepius non communicant, in quadra-
gesima saltem Dominicis diebus corpus

Domini

Sess. 13. de
euf. Missæ
c. 6.

Domini suntant, & die item cœnæ Domini ex antiquo instituto; ac præterea in Aduentu itidem præsent.

Eam præterea consuetudinem in parochia sua introducere curabit, vt quoties quis iter longum, aut infestum, remq; arduam & difficilem, etiam in qua nullum mortis periculum extimescendum sit, aggredietur; qui item aliqua graui perturbatione, vel ex filiorum, coniugis, vel obitu, vel ex bonorum amissione, vel ex alia re aduersa affligitur, sacram communionem confessus suscipiat. Idemq; faciat, itinere, vel negotio difficili quod susceperit, confecto, vel quocunque beneficio accepto; gratias Deo acturus huius sacramenti sumptione: in quo præcipua quedam ratio inest, qua Deo pro immensis in nos collatis beneficiis aliquam gratiam piè referamus.

Curabit item, vt mulieres proximè parituræ hoc ipsum præsent, ac præterea cum primùm à puerperio ad Ecclesiam accedent.

De custodia sanctissimæ Eucharistiæ.

OMNEM etiam maximam diligentiam, curam, summumq; studiū Parochus in eo ponat, vt, cum ipse tremendum hoc sacramentum, qua debet reuerentia, debitoq; cultu tractet, custodiat, & administret; tum etiam populus sibi commissus religiosè colat, sanctè, frequenterq; suscipiat.

Sacro sanctam Eucharistiam, vt decentissimè fieri potest, in altari maiori custodiat, & asseruet.

Ad custodiendi asseruandiq; vsum habebit tabernaculum ad præscriptam rationem factum, quod quidem claue (quam apud se tenebit, neque clerico committet) benè clausum habebit; nè, quod Ecclesiæ, & Christiano populo datum est ad salutem, maleficorum manus Diabolo operante ad perniciem abutatur: id quod etiam veteri canone cautum est. Alioqui si ea in re negligentiam ipse commiserit, graues sibi penas ex canonum disciplina propositas esse meminerit.

Eius ornatus exterior, & vestitus interior, & ostiolū erit ad præscriptā formā. Præterea tabernaculum ipsum, aptè, re-

ctè, & decenter, firmiterq; collocabitur, fixumq; altari inherebit: conopeo decēti operietur; atque ab omni alia re vacuum erit: neque præterea armarium vllum, etiam subtus habebit.

Pixides item habebit tanto sacramento dignas, ex canone ad præscriptum.

Lampadarium sit, in quo lampades accensæ semper colluceant; siq; non plures, vna saltem in conspectu sanctissimæ Eucharistiæ. Lumen verò lampadæ oleo oliuæ nutrietur; nec verò alterius generis adhibeatur, nisi quibus locis Archiepiscopus ob eam causam concesserit, quia nullum eius generis haberi potest.

Sanctissimæ autem Eucharistiæ, pro parochiæ magnitudine, & communicantium multitudinē, particulas opportuno tempore habebit: sed quinque saltem perpetuò custodiet in pixide.

Eas autem octauo quoque die ad summum renouabit, præsertim quinta quaque feria, si commodū erit; in qua Christus Dominus hoc tantum sacramentum instituit: hostiæ autem adhibeantur recentes, & à viginti diebus ad summum confectæ. Id verò etiam præstabit, vt vbi recentes consecrauerit, veteres primò ministret.

Qui ad sacram communionem admittendi sunt.

OMNES fideles ad sacram communionem admittendi sunt, exceptis ijs, qui iusta ratione prohibentur. qua de re, quæ à sacris doctoribus traduntur, cognoscere studeat. sed hoc loco hæc summam monentur.

Non admittuntur ad communionem heretici, schismatici, excommunicati, interdicti, publicè criminosi, manifesteq; infames; vt meretrices, publici concubinarij, sceneratores, magi, sortilegi, blasphemi, & alij id generis publicè facinorosi homines. Atque isti quidem si ad poenitentiam & communionem admissi, postea in eisdem peccatorum sordibus versabuntur; ad huius sacramenti perceptionem rursus ne facile admittantur, quoad ipse Parochus qui illorum curam gerit, eos vitam & mores re ipsa emendasse perspexit.

Reis capite damnatis in tempore mi-

P 3

nistra-

ministrabit: ager verò cum iudice, magistratuve, ut quo die illi corpus Domini sumplerint, ne eo die ob reuerentiam aficiantur ultimo supplicio.

Amentibus præterea hoc sacramentum non ministrabit; quamuis si antequam in insaniam inciderint, piam & religiosam animi voluntatem præse tulerint, licebit in fine vitæ ex decreto Concilij Carthaginensis, modò vomitionis, vel alterius indignitatis, & incommodi periculum non sit. licebit etiam, si quando ad sanitatem redeunt, & deuotionem ostendunt, dum in eo statumant; si idem periculum absit.

Pueris item, qui propter ætatis imbecillitatem nondum huius sacramenti cognitionem, & gustum habent, sacramentum Eucharistiam non ministrabit.

Nec verò grandiusculis præbebit, qui tunc primum illam sumere voluerint; nisi aliquot ante diebus eos examinarit, atque instruxerit de vi & ratione huius tanti sacramenti, Id verò quò diligentius præstet in quadagesima per singulas parochiales familias delectum habebit puerorum, atque adolescentum, qui primum in Paschali celebritate proxima sacramentum communionis sumpturi sunt. Ac præterea his omnibus in singulas quadagesimæ hebdomadas certos præstituet scrutinij dies, quibus illos non solum accuratè examinaret, sed instruat quàm diligenter.

De præparatione animi.

POPVLVM etiam docebit, quæ præparatione, & quanta animi religione accipietate, quàm supplici mente, & humiliter etiam corporis habitu ad illud sumendum accedere debeat: quantaq; rursus illis supplicia parata sint, qui indignè illud suscipiant.

De qua quidem animi præparatione hæc potissimum tradet.

Primum fidelis unusquisque ita paratus & instructus esse debet, ut huius sanctissimi sacramenti fidem integram teneat, recteq; discernat mensam à mensa, hanc sacram ab alijs profanis, cibum à cibo, cœlestem hunc panem à communi; recteq; sciat, in communione quæ sub

vna tantum specie à laicis sumitur, integrum corpus Domini etiam cum sanguine summi: & cum frangitur hostia consecrata, totum Christi Corpus in qualibet parte fracta contineri.

Conscientiam præterea scrutetur diligentissimè, nè fortè exitiali aliquo peccato contaminatus sit, ut prius contritionis, & confessionis medicamēto eluatur. Atque omnem præterea adhibeat diligentiam, nè quid ei desit ad summam animi integritatem, & innocentiam.

Omnem distractionem mētis, animiq; somnolentiam depellere studeat.

Exquirat tacitus à seipso cum timore, an illud Petri Apostoli sibi usurpare liceat: Domine, tu scis, quia amo te. Ioan. vi.

Videat etiam, num pacem cum alijs habeat; num proximos verè, atque ex animo diligat.

Ab omni desiderio delectatione, omniq; sensu amore, quo diuinæ charitatis studium languescit, purum integrumq; animum conseruare studeat; sensusq; omnes seueritate quadam moderata cohibere, etiam in rebus licitis.

Sanctis itè meditationibus ad Dei amorem inflammet animi sui voluntatem, quàm pietatis operibus etiam sæpè confirmet.

Desiderium cœlestis huius cibi sumendi excitet duplici consideratione; quarum vna est, ut altissimi huius sacramenti excellentiam, admirabilesq; fructus, salutaresq; utilitates meditetur; altera est, ut tacitus etiam cogitet spiritualem inopiam suam, spiritualesq; suas necessitates. Humilitatem autem, & reuerentiam excitabit, ita ut secum mente reputet, totum Christum ibi esse, quem in Cœlo Angeli adorant; ad cuius nutum columnæ cœli contremiscunt, & pauent; cuius gloria plenum est Cœlum & terra. Dein de cogitabit, quàm indignus ipse sit, cui tantum diuinumq; beneficium à Domino tribuatur.

Atque his quidem, alijsq; meditationibus ita se parabit, ut & sancto desiderio, & summa reuerentia, humilitateq; ad sacram mensam huius pabuli cœlestis accedat.

In communione ipsa, ut sanctè religioseq; fideles animo versentur, hæc docebit

bit Parochus, & opportunè præmonebit.

In primis quò ardentius sanctum amorem, qui in sacra communione requiritur, fideles in se excitent, illos docebit, quo modo eo temporis momento quo sacram Eucharistiam sumunt, passionem Christi Domini, ex cuius vulneribus pius ille amor hauritur, religiosè meditentur: tum etiam considerent præsens illud beneficium, in quo tanta cum dignatione, immanisq; charitate Christus Iesus se communicat, & intimè illis se coniungit.

Deinde, ut spem eorum inflammet, demonstrabit, tunc temporis illis considerandum, in Christo Domino esse quidquid piam Christianorù fiduciam, spèque excitare potest: cum ipse sit & omnipotens, qui omne bonum conferre pòt; & summè benignus, qui magis desiderat conferre nobis sua dona, quàm nos recipere; & sapiens, qui benè novit, quæ nobis & expediunt, & opus sunt ad salutem.

Ac præterea ad hoc illos instruet, ut in ipsa sanctissima communione, toto corde, omniq; intimi animi pietate Deo gratias agant de tanto beneficio, infinitaq; charitate, qua erga populum Christianum vsus.

De præparatione corporis.

NEQVE verò animi solùm, sed etiam corporis præparatione opus est. De qua hæc Parochus proponet.

Ut ieiuni fideles ad sacram mentem accedant, ita ut saltem dimidia antecedentis diei nocte, vsque ad illud temporis punctum quo Eucharistiam accipiunt: nihil omnino comederint, aut biberint; etiam si postea dormierint, quàm comederunt.

Sed præstantissimi huius sacramenti dignitas hoc postulat, ut pridie illius diei quo illud sument, ieiunium celebrèt, aut saltem parcius coenent: & quod fideles aliquando facere consueverunt, in orationibus, pijsq; meditationibus partem noctis vigilent, aut saltem prolixius orent, quàm aliàs soliti sunt.

Postulat etiam, ut qui matrimonio iun-

cti sunt, aliquo dies à concubitu vxorum abstineant, Davidis exemplo admoniti, qui propositionis panes cum à sacerdote suscepturus esset, se, suosq; pueros ab vxorum consuetudine pueros iam tres ipsos dies esse profectus est: & ex canone etiam veteri, qui tres, vel quatuor, aut etiam octo dies abstinentiæ in hoc genere proponit.

Quod ad corporis habitum pertinet, quem in sacra communione adhibeant, hæc Parochus præmonebit, & curabit. Ut summa reuerentia, omniq; humilitate fideles accedant, & sumant.

Oculis non vagis, sed in Christi corpus piè coniectis.

Barbæ pilis circa os benè præcisiss.

Ore supra pannum lineum suppositum modeste porrecto.

Capite non demisso.

Lingua paululum labrum inferius intus attingente, non tamen extra os prominentes in qua particulam suscipiant: neque linguam ipsam retrahant, priusquàm presbyter manum remouerit: tum verò caput humiliter demittant.

Ita etiam ut suspirijs abstineant, quibus particulæ possint excuti.

Manibus pectori admotis instar Crucis, ex veteri fidelium disciplina: aut supplicibus, iisdemq; nudis.

Pallio quantum fieri possit, adhibito.

Non birretis, pil eisve pluma inaniter ornatis.

Armis depositis.

Toto denique corporis habitu decenti, humili, & modo sto, non sordido.

Mulieres, non sumptuosas, non caudatis vestibus; non crinibus intortis; non fucco, aut pigmentis vultu illito; non pectore nudo, aut tenui velo obtecto; sed ita vestito, ut ne præter faciem quidquam nudum cernatur.

Velo denso benè super faciem demisso.

Omnes autem genibus flexis.

Non pectore brachijve scabello innixi; neq; biretto, aut chirothecis, vel alia re super panno collocata.

Nil præterea dabunt.

Nec verò candela accensa vtentur, nisi in Pascha.

Omni modestia surgent, & à mensa discedent.

De ministracione sanctissimæ
Eucharistiæ.

HOC institutum Parochus perpetuo seruare studeat: vt quod antiquissimi ritus est, intra Missarum solennia post sanguinis sumptionem præbeat sacram communionem: cum tamen non nunquam accidat, vt etiã extra Missam præbenda sit.

Cum celebrata Missa sacram communionem statim ministrat, vestibus sacerdotilibus, quibus in Missa usus est, indutus ministrabit, casula tantum deposita, & manipulo item.

Si verò alio tempore extra Missarum solennia; tum superpelliceo, & stola rubra utitur.

Eum verò ordinem in sacra communionem ministranda seruabit, vt primò sacerdotibus, si qui aderunt, qui illam sumant; superpelliceo, & stola instar Crucis antè pectus composita indutis; dein de clericis pro ordinis gradu, superpelliceo tantum indutis; postea verò laicis maribus, tum foeminis, nullo discrimine conditionis habito.

Locis præterea distinctis ministrabit; nempe clericali ordinis hominibus in gradibus altaris; at laicis, tam maribus quam foeminis loco remotiori aliquantò ab altari.

Præparatas habebit hostias, prout numerus est fidelium, qui sacram communionem suscipient; sed plures etiam, quam eorum numerus est.

Erunt hostiæ rotundæ, non quadræ, non angulares, recentes, iusta magnitudine, integræ, non fractæ, non incisæ, nec verò dimidiatæ, tanquam fragmenta hostiæ maioris: tales item, ex quibus fragmenta facillè non fiant.

Pixidem paratam habebit, quæ pro communicantium numero particulas capiat: nam patenam non adhibebit, cum amplius sex sunt, qui communicant.

Altaria vbi ministratur, luminibus collucebunt.

Clerici adsint duo cum superpelliceo, quæ pixidi supposita mantilia sustentent.

Diaconi præterea duo, aut subdiaconi, vel saltem clerici, qui purificationem, & mantile præbeant.

Vinum ad purificationem faciendam;

quod album si fieri possit, adhibeatur: & aqua item quibus opus sit. vtrumque in vasis nitidis, usque vitreis, vel crystallinis, & ei vsui tantum additis. Ne verò ad capiendam elemosinam occasione sacre communionis vas exponat, aliove modo utatur.

Quæ obseruentur post communionem.

HÆC verò Parochus præterea fideles monebit.

Vt ne posteaquam sacram communionem sumpserint, ab Ecclesia statim discedant, sed permaneant in oratione, quantum fieri possit, quieto & remoto loco: proindeque certam aliquam precandi rationem illis indicet; rudioribus, vt ter, aut quinquies, Pater noster, & Ave Maria dicant; alijs, pro eorum capto, rosarium Beatæ Mariæ Virginis: alij orationes in officio eiusdem beatæ Mariæ Virginis depositas, quæ inscribuntur, Orationes, post communionem, & quæ S. Ambrosij sunt, presertim indicet, & ante & post communionem.

Monebit etiam, vt reuerenter glutiant; vt benè se purificent; ne statim sputant, sed per quartam saltem horæ partem à sputatione abstineant.

Si verò necessitas coget prius spuerè, id in loco saltem fiat à pedibus prætereuntium remoto.

Ne præterea statim cibum capiant, sed dimidia post sumptam sacram communionem, aut saltem quarta horæ parte. Vt animi cogitationes, sensus omnes, & linguam cohibeant: abstineantque præcipue eo die à verbis otiosis, cogitationibus inanibus: sed in sanctis meditationibus, precibus, diuinorum officiorum frequentia, ecclesijs etiam frequentandis, alijsque pietatis officijs atque operibus versentur.

Vt denique assistant Christo hospiti sanctissimis exercitationibus atque actionibus: à profanis autem negotijs & secularibus abstineant: quod si non omnino possunt, curent tamen à sancta communionis sumptæ meditatione, & sui iustitia custodia non alienari.

De preparatione, quam adhibebit Parochus in communione frequentis populi.

CVM dies inflat communionis sacrae frequenti populo ministradg, pridie illius diei Parochus scamna oblonga, & alta, & lata ad formam prescriptam apparabit: mappas itidem a sordibus puras, & candidas, quibus illa recte ordineque sternantur, pro frequentis populi ratione.

Parabit mappam lineam subtili textura nullo artificio elaboratam, quæ cubitis tribus longa feratur, si opus sit, sub pixide, & manibus ministrantis.

Scabellum duo decentia: in quibus collocentur vasa, & cetera ad purificationis usum.

Mantilia ad scabellum illa sternenda.

Intortitia duo, plurave, pro ratione diei solennis; quibus lucentibus clerici itidem duo præeant sacerdotem ministrantem.

Clericos parochiæ suæ omnes stata communionis die præsentis adesse præmonabit: qui superpelliceo induti, ministrantem pro munere sui functione adiuuent.

Altare vnum maribus, alterum sceminis constituet, ubi communicent; maxime si ingens populi sacram communionem sumentis multitudo est.

Deliget verò in sacra communione sceminis ministranda, si opus sit, sacerdotem adiutorem spectata integritate; & clericos probatos, qui illum ministrantem etiam adiuuent.

Omnibus rectè paratis, vespere, aut prima hora noctis signum campanarum solenne dabit, quo fideles, qui sacram communionem postredie sumpturi sunt, se excitent ad meditationem, orationem, omnemque aliam pietatis preparationem: alij verò etiam precentur sibi id gratiæ dari, ut desiderio, & voto sacre Eucharistiæ sumendæ incenduntur, quò frequentius ad diuinam hanc mensam veste nuptiali ornati accedant.

Inter communicandum præterea id etiam per alium idoneum sacerdotem aliquando præstabit, ut verborum ponderè, & sententiarum quasi iaculis, op-

portunaque aliqua, & breui cohortatione populus collectus excitetur, cum ad hanc sanctissimam preparationem, tum ad frequentiam huius sacramenti: præterea & ex veteri instituto antiphonæ, & psalmos item, ut infra, à reliquo clero parochiali religiosè cani studebit; & etiam repeti, si spatium detur.

Ordo ministrandi sacram communionem.

Parochus sanctissimam Eucharistiā ministraturus; si quidem intra Missam, seruentur rubricæ Missalis; si statim post Missam, casulam à parte Evangelij, & manipulum deponit: si alio tempore, lotis manibus induit superpelliceum, & stolam rubri coloris: ad gradus altaris orat: mox ascendit.

Facta genuflexione, ad populum cōuersus, à parteque Evangelij stans capite aperto, sermonem habet ad communionem accommodatum, si tempus opportunum dabitur.

Deinde monet, qui cōmunicaturi sunt, nè accedant, nisi pacem cum proximo habeant; & omnino nisi rectè purgati sint, & preparati.

Rursus genuflectit; pixidem è tabernaculo extrahit; aut si extracta est, eam aperit; & repetita genuflexione, à parte Evangelij consistit, ita versus ad populum, ut tamen etiam sanctissimum sacramentum reuerenter manibus iunctis aspiciat.

Tum Diaconus, aut Clericus superpelliceo indutus à parte epistolæ genuflexus, monet omnes, signum crucis sibi quemque adhibere; ipseque alta, & clara voce signans se dicit: In nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Amen. & manibus iunctis confessionem generalem dicit eadem voce, & tarda pronuntiatione: illis simul cum eo distinctè pronuntiantibus; aut saltem attentissimè audientibus.

Confiteor Deo omnipotenti, Beatæ Mariæ semper virgini, Beato Michaeli Archangelo, Beato Ioanni Baptistæ, sanctis Apostolis Petro, & Paulo, Beato Ambrosio confessori, omnibus sanctis, & tibi pater; quia peccavi nimis

animis cogitatione, verbo, & opere, mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa: Ideo precor Beatam Mariam semper virginum, Beatum Michaelum Archan- gelum, Beatum Ioannem Baptistam, san- ctos Apostolos Petrum, & Paulum, Bea- tum Ambrosium cōfessorem, omnes san- ctos, & te pater, orare pro me ad Do- minum Deum nostrum.

Qua confessione pronunciata Pato- chus dicit: Deo gratias. Tum statim pergit dicere, manibus iunctis.

Misereatur vestri omnipotens Deus: & dimissis omnibus peccatis vestris, perducatur vos ad vitam eternam. *R.* Amen.

Post manu dextera crucis signum fi- delibus communicantibus adhibet, & dicit.

Indulgentiam, absolutionem, & re- missionem omnium peccatorum vestro- rum tribuat vobis omnipotens, & mise- ricors Dominus. *R.* Amen.

His pronunciatis ad altare se conuertit, genuflectit, manu sinistra pixidem pre- hendit: & conuersus in medio altari ad populum, duobus digitis pollice, & in- dice sacramentum accipit, paululumq; de pixide eleuat.

Tum Diaconus, vel Clericus genufle- xus ut supra, clara voce dicit:

Domine nō sum dignus, ut intres sub- rectum meum; sed tantum dic verbo, & sanabitur anima mea.

Quod iterum, ac tertio repetet; per sin- gulas vices pectus percutiens. qua for- mula etiā vtendum est, cum feminæ cō- munio ministratur. & qui communica- turi sunt, vnā cum clerico eam pronun- tiabunt, saltem submissa voce.

Postea Parochus ad communican- dum accedit; initiumq; facit ab ijs, qui a parte epistolæ sunt; singulisque sacra- mentum prębens, signum crucis super pixidem ante faciem communicaturi fa- ciens, dicit.

Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animā tuam in vitam eternam. qui accepturus est respondet, Amen.

Videat verò Parochus, vt antequam sa- cramentum prębeat, satis spatij relin- quat ad dicendum. Amen.

Dum sacramentum prębet, adsit mi- nister superpelliceo indutus, qui va-

sculum purificationis manu dextera te- nens, sinistra mappulam ad abstergen- dum os, Parochum modico interiecto spatio sequitur, & ministrat vasculum ad purificandum, & mappam ad abster- gendum. quod vasculum ita poterit e- tiam foeminis ministrare; vt cum pri- mæ porrexerit, ipsa reliquis det, & omnes inter se tradant.

Si prębendo sacramentum, digitos ex ore communicantium madefaciat; purificatorium sibi in peluicula decen- ter afferri iubeat, quo eos abstergat; vel ipse ad altare reuertatur, & id faciat.

Parochus posteaquā omnibus sa- cramentum prębuerit, digitis pollice, & indice, quibus ministravit super pixi- de simul iunctis, ad altare reuertitur. Ibi depōita pixide supra corporale, ea- que contexta, tum facta genuflexione, statim digitos, quibus sacramentum te- tigit, a parte epistolæ vino, & aqua ab- luit in vase non consecrato, quod prębe- tur ijs, qui communicant: tum purifi- catorio abstergit: & rursus facta genu- flexione, pixidem reuerenter reponit: & dicit.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oratio.

Domine sancte, pater omnipotēs, æterne Deus, te humiliter depre- camur: vt accipientibus fratribus, & so- roribus nostris sacrosanctam Eucharis- tiam corporis, & sanguinis Domini no- stri Iesu Christi filij tui, & animæ, & corporis sit salus. Per eundem Domi- num nostrum &c.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Kyrie eleison, Kyrie eleison, Kyrie eleison.

V. Benedicat, & exaudiat nos Deus: & dum dicit, signum sibi crucis adhi- bet. *R.* Amen.

V. Procedamus cum pace.

R. In nomine Christi.

V. Benedicamus Domino.

R. Deo gratias.

V. Pax, & benedictio Dei omni- potentis, patris, & filij, & spiritus san- cti, descendat super vos, & maneat sem- per. *R.* Amen. & ita dicendo, signo crucis

crucis populo benedicat.

Oratio præcedens ita dicitur: vt illud nomen, [fratribus,] omittatur, quædo fœminis solum communio ministratur: & vbi contra, cum ministratur maribus tantum, omittitur illud, [sororibus,] Itidemq; singulari numero dicitur [fratri nostro,] si mari tantum; ac præterea, [sorori nostræ,] si fœminæ solum ministrabitur.

Antiphona, & psalmi dicendi pro opportunitate in frequenti communione, vt supra præscriptum est.

Antiphona. Dominus dabit.

Psalmus 84. Benedixisti Domine terram tuam. &c. vsque ad finem. Gloria patri &c.

Psalmus 22. Dominus regit me, & nihil mihi deerit. &c. vsque in finem. Gloria patri &c.

Psalmus 33. Benedicam Dominum in omni tempore. &c. vsque ad finem. Gloria Patri &c.

Antiphona. Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum.

Quæ Parocho seruanda sunt in paschali communione.

Paschæ tempore, præter ea quæ mox supra demonstrata sunt, hæc Parochus seruabit.

In paschali celebritate, vt nemo parochialium legitime ætatis, quemadmodum est sanctæ matris Ecclesiæ præceptum, omittat hoc sacramentum percipere in sua parochiali ecclesia; sepe numero Parochus in quadragesima populo promulgabit, atque adeo explanabit constitutionem illam, in Concilio Lateranensi ab Innocentio Tertio Pont. editam, cuius initium est: [Omnis vtriusque sexus.] Censuramq; in ea sancitam diligentissime proponet.

Quæ constitutio, vt perfecte seruetur, in quadragesima item per familias, vt Concilio Prouinciali cautum est, nomina eorum describet, qui per ætatē rationis vsu adepti, in pascha sacram communionem confessi sumere debent.

Hortabitur autē eos, vt qui in pascha sacram communionē sumere debent, ipso die

Paschæ Resurrectionis id præstent.

Quo Paschæ tempore ipse, non alius sacerdos ministrabit, si verò frequentem populum habet, alium quoq; sacerdotem adhibeat tunc licet.

Quibus Paschæ tempore sacramentum hoc ministret.

Parochiæ suæ fidelibus in pascha ministrabit: alienæ autem parochiæ nullo modo, nisi vt infra. Proinde quod antiquis canonibus cautum est, ad populum conuersus antequam ministret de altari enunciabit; alienæ parochiæ fideles ad proprium Parochum remitti, à quo sacram communionem in paschali celebritate sumant.

Ips etiam ministrabit, qui maiorem anni partem in parochia habitauerint: illis quoque, qui saltem sex menses.

Peregrinis item, & aduenis, in diœcesi: at Mediolani eos ad Metropolitanam ecclesiam, vbi communionem sumant, abire Parochus præmonebit.

Illis præterea, qui paucis ante diebus aduenerint, animo constituendi domicilij.

Et verò illis quoque, qui facultatem ab Archiepiscopo literis concessam habuerint.

Aegrotis etiam parochialibus, etiam si communionem sumpserint, in pascha quoque afferet, & ministrabit.

Qui parochiales paschæ tempore à parochia abfuerint, nisi se communionem sumpsisse testatum fecerint, in eos ad præscriptum Conciliorum prouincialium agat.

Qui autem præstituto paschæ tempore non communicauerint, eos ex præscripta formula ad altare altero ex diebus festis pascha proximè sequentibus monebit: & in cōtumacia perseverantes, ad Archiepiscopale forum deferet.

Formula monitionis.

Omnes, & singulos parochiæ nostræ fideles legitime ætatis, qui in pascha ex præcepto sanctæ matris Ecclesiæ sacram communionem sumere debent, qui nondum sumpserunt, hoc monemus; vt intra hanc hebdomadam, aut Dominica proxima sequenti confessi sumant: alio-

qui il-

Cap. 11.

Prou. 5. tit.
quæ ad pen.
sacra. pert.
pag. 222.

qui illos, qui ad constitutam eam diem, vel ad sex dies post octavam pasche ad summum non prestiterint, ad Reuerendissimum Archiepiscopum deferemus; ut mox ingressu ecclesie, ecclesiasticae sepultura interdicti, intra Missarum solennia denuncientur, valuisque ecclesie parochialis nomina eorum affigantur. Atque hanc quidem vnicam monitionem pro tribus satis esse, vobis edicimus.

Quam quidem monitionem etiam vulgari sermone explicabit.

Habebit igitur Parochus librum communionis paschalis, in quo preter parochiales, aduenarum etiam communiantium nomina separatim notabit.

De exponenda sacra Eucharistia in oratione quadraginta horarum.

Coram sanctissima Eucharistia oratio quadraginta horarum in ecclesijs fiat, vbi Archiepiscopus statuerit; & quando id concesserit.

Ne quavis causa tamen Eucharistia palam, & aperte exponatur, sed publica tantum, eaque graui: alijs vero de causis orationem licebit instituere, sed non sacramento aperte exposito.

Exponatur ordinariè in altari maiori: sed in alio quoque, si ita Archiepiscopus censuerit.

Quod ut cum dignitate, decore, religio sequè agatur, altaris, vel capelle, vbi palam exponetur, collocabitur, ornatus decens sit, ac religiosus.

Cerei preterea in altari accensi, ad summum decem, minimum vero sex, decenti crassitudine, ac longitudine colluceant: lampades item ne plures quam duodecim, aut tredecim; nec vero pauciores quam tres: idque nisi Archiepiscopus ob causam permittat, ut maior luminum numerus aliquando adhibeatur.

Orationis initio, cum sanctissimum sacramentum palam proponendum est, primum datis solenniter de more pridie illius diei vesperi, & iterum eo die paulò ante campanarum signis; presens adsit, cum sacerdos pluuiali rubro indutus, qui illud religiosè proponat; tum

illius ecclesie vbi oratio futura est, ante totius parochie, si ecclesia parochialis est, clerus superpelliceo vestitus, qui in hac functione illum adiuet.

Si vero qui conuenerint clerici, vel parochie, vel ecclesie, pauciores sint quam sex; alij aliunde euocentur, ut ne eo numero pauciores adsint, hijs cum luminibus accensis: tum homines itidem parochia, in cuius ecclesia finibusve oratio exponitur, presertim sanctissimi sacramenti sodalitati adscripti.

Processio cum sanctissimo sacramento exponendo per ecclesiam agatur litanis, statisque antiphonis, precibus, & orationibus; tum cereis accensis, & umbella, idemque in eo reponendo seruetur.

Dum illud in altari propositum est, interdiu clerici duo superpelliceo induti, capite aperto ad altare semper assistant; quorum alter Diaconus saltem sit: noctu vero saltem vnus, isque in sacro ordine constitutus.

Ad altaris vero, cappellave, vbi proposito sanctissimo sacramento oratio fit, cancellos, affixe sint tabule precum, & orationum, quæ pro temporum calamitatibus; ratione; orantium vsu ex sanctæ matris Ecclesie instituto accommodata, eaque literis grandiusculis exscriptæ, loco perspicuo sint.

Ad excitandam preterea populi in statuta hac oratione versantis pietatem, hoc curetur, ut aliquando quo presertim tempore, quave hora frequens est fidelium ad eam concursus, sermo, isque brevis, ad pie meditationis studium inflammandum appositè habeatur.

Hoc orationis tempore, in ecclesia vbi illa celebratur, scemina à maribus separata, tabulato ad instructionum præscriptum interiecto, aut saltem alio intersepto adhibito orent.

Ne sumptus huius orationis causa ad eleemosinam excipiendam vas aliquod exponatur; aut alia ratione quærat; nisi quantum Archiepiscopi facultas dabit.

Ne noctu sceminis statuta hora ad orandum aditus in ecclesiam detur.

Quod si noctu orantes deerunt, sanctissimum sacramentum in tabernaculo reponatur.

Si for-

Si forte ex hac, vel alia causa, Archiepiscopi iussu aliquando noctu intermit-
ti contingerit; interdiu compensetur ma-
iori orandi spatio.

Cum oratio noctu celebratur, ne pro-
pterea ecclesiæ otia pateant, sed clau-
sa, pulantibus, & ad orandum conueni-
tibus etiam singulis aperiantur.

In ecclesijs monialium cum oratio
hec celebratur, nemo prorsus noctu in
illam ad orandū intromittatur. Verū
ibi sanctissimum sacramentum per no-
ctem in tabernaculo maiori repositum,
moniales solum ab interiori ecclesia a-
dorantes, nocturno eo tempore per ita-
tas horas in oratione perseverant; sum-
mo verò mane iterum ē tabernaculo il-
lud depromatur.

De veteri illo, & ordinario instituto
orationis quadraginta horarum per vr-
bis ecclesias ordine, & continenter ha-
bendæ, seruentur in concilijs, aliove mo-
do præscriptæ regulæ.

DE SACRAMENTO Pœnitentiæ.

Rubricæ, seu instructiões.

Quid Parochus generatim doceat, hor-
teturq; populum sibi commissum.

Parochus fideles sibi commissos,
quantum potest, sæpè hortetur, vt
ad pœnitentiæ sacramentum, non solum
cum ex præcepto Ecclesiæ tenentur; sed
quàm frequentissimè accedant. Mo-
neat sæpius, pœnitentiæ quidem radi-
ces esse amaras, sed fructus suauissimos.
doceat, per pœnitentiam nos in Dei
gratiam restitui, quo nihil nobis de-
bet esse optatius. animam quouis scelerum
pondere oppressam per eam suble-
uari, conscientiæ pacem, & tranquil-
litatem, quæ omnes superat volupta-
tes, tribui. Proinde his, alijsq; fructi-
bus propositis, & ex doctrina præser-
tim catechismi Romani explicatis, stu-
deat, quotiescunque se occasio offerat,
fideles ita permonere, vt ad tantum re-
medium beneficiumq; animæ suæ com-
parandum frequenter sese excitent: id-
que ea præparatione fiat, quæ tantis fru-

ctibus digna sit; ita vt in spiritu humi-
litis, & amaritudine animæ suæ, pec-
cator quisque sua possit peccata deslere,
& confiteri.

Ante Quadragesimam moneat fide-
les parochiæ suæ, qui confessionis fre-
quentem vsum non habent, quemadmo-
dum decreto Concilij Prouinc. V. iube-
tur; vt se ad confessionem parent: ne-
que eam differant in postremos Qua-
dragesimæ dies.

Moneat, opportunè se se sacra cōfes-
sione munire illos, qui eò proficiscun-
tur, vbi mortis periculum sit; vel vbi
confessarij copiam habituri non sunt.
item si rem arduam, & difficilem sint a-
cturi, quod idem transacta re facere, ad
gratias Deo purius agendas hortetur;
quibus de rebus in Concilio sexto præ-
scriptum est.

Tit. quæ ad
sacra. pen.
pert. p. 222.

Prou. 6. tit.
de sacr. pen.
p. 304.

Quomodo se comparet: & ne auctori-
tatis suæ fines transeat.

A Nimaduertet Parochus, & Con-
fessarius, ne dum hoc sacramento
vulneribus aliorum medetur, ipse telo
peccati se configat. Quamobrem ca-
ueat, ne mortifero peccato inquinatus,
ad sacramenti ministracionem ac-
cedat; neque item censura ecclesiasti-
ca, aut alio canonico impedimento ir-
retitus.

Immo verò ita sanctè viuere studeat,
vt pœnitentes non verbis solum, sed
exemplis quoque ad virtutum christia-
narum officia erudire possit: neque eius
dicta à factis villo modo dissentiant.
quandò enim magis omni virtute, præ-
cipueq; charitate paterna, zeloq; salu-
tis animarum ipse præcellentior erit,
tantò aptius erit instrumentum bonita-
tis Dei.

Quò magis autem ad omnem vitæ bo-
nitatem sese excitet, cū se penumero se-
cum ipse tacita meditatione cogitabit,
cuius vicem ipse gerat, & quàm sanctæ
sint suscepti ministerij sui partes: tum
verò id omne attentissima contempla-
tione reputabit, cum ad audiendam con-
fessionem vocabitur.

Quo tempore ita se geret, vt neque in
incessu, neque in gelu, mortuæ alio

cor-

corporis, neq; etiam in vestitu videatur, nec verò in eius voce quidquam audiatur, quod non deceat virum grauem, atque adeo sanctum, quiq; meminerit, se tenere locum Dei.

Intimè verò, atque in corde suo humiliter de se sentiet, ita vt tanquàm in Dei conspectu cum reuerentia, & timore sancto ministerium audiendæ cōfessionis peragat: & animo vsque adeo se demittat, sancteq; abiciat, vt pēniten-tes, quorum confessionem audit, se meliores putet.

Ad audiendas porrò confessiones, nō inani gloria, non lucri cupiditate, nō curiositate, non deniq; vllō humano affectu ductus; sed salutis fidelium procurandæ studio inflammatus accedet.

Nec propterea quemquam pœnitentem subterfugendi laboris causa reijciat, ne nutu quidem, nedum verbis: immo se paratum semper, promptum, facilem, humilemq; præbebit.

Ita etiam se constanter geret, vt nullius metu, aut gratia, officio suo desit.

Caueat Curatus, nè ijs temporibus, quibus confessiones frequentiores esse solent, præcipue per octo dies ante Natalem Domini, & à Dominica de Lazaro vsque ad resurrectionis octauam, etiam aliò ad funera, & alia sacra officia vocatus, illud audiendæ confessionis munus in sua ecclesia, sine causa necessaria, prætermittat, aut vllō modo differat.

Et quoniam confessionis minister, iudicis, & medici simul personam gerit: vt & quod ad iudicem attinet, ex varijs peccatorum generibus, quæ grauiora, quæ leuiora sint, quove modo corrigenda, pro cuiusque hominis ordine, & genere iudicare possit; & tanquàm medicus ea remedia ægroto adhibeat, quæ ad illius animam sanandam, & in posterum contra vim morbi muniendam aptiora videantur: opus est, vt is tum scientiam atque eruditionem, tum prudentiam studeat sibi, quantam potest, comparare; tum ex diuina gratia, quam assidua precatione supplex à Deo petat; tum ex auctoritatibus probatis, qui eam materiã pie, pleneq; tractarunt.

In primis benè cognita habeat, quæ

monitis, seu instructionibus in hac ecclesia editis ad Confessariorum vsum continentur. Intra instructionibus vulgari-
bus.

Sacramenti igitur huius doctrinam omnem rectè nosse studebit: ita ut quæ illius ratio, qui effectus, quæ illius partes, quæ earum partium vis, & natura, peritè intelligat.

Quæ peccata mortalia, & quæ venialia cognoscat. Peccati circumstantias sciat, quæ præsertim mutant speciem peccati; & quæ in confessione explicandæ sunt, quæ restituendi onus inducant.

Censurarum rationem, & vim rectè intelliget, & quibus criminibus annexæ illæ sint.

Casus reſeruatōs in promptu habebit; ita vt rectè sciat, qui iure canonum Summo Pontifici, qui rursus Episcopo, qui præterea in Bulla Cœnæ Domini, quique pro varietate temporum Episcopo reſeruati ſint.

Differentia satisfactionum pœnitentiarum etiam probè noscet, ac præterea canones pœnitentiales, vt infra ordine decalogi explicatos.

Memoria tenebit casus, quibus confessio sit iteranda.

Cognitum etiã habere Confessarius omnis debet, ac præterea animaduerte- re, antequam ad audiendas confessiones accedat, quanta sit auctoritas potestatisq; iurisdictionis suæ: ita vt cum norit, & quos, & à quibus peccatis, censurisq; absoluerè possit, tum etiam caueat, nè facultatis suæ fines prætergrediatur.

Parochus quisq; ne eorum confessiones audiat, qui alienę parochiæ sunt, nisi facultatem eius rei habeat, ad præscriptum Synodi vndecimę. Supra. p. 419.

Excommunicauonis latæ sententiæ pœnam recordentur Confessarii, quam subire eos decretū est in Concilio quarto, qui sine Episcopi facultate hoc Sacramentum ministrant: quique aliquem absoluerè audeant à casibus Archiepiscopo reſeruatis sine ipsius facultate, vt in quinto Concilio decretum est.

Ne obliuiscantur item excommunicationis illius, cui in Synodo vndecima subiecti sunt ijs, qui socios criminis audent absoluerè. Pag. 419.

Item

Reg. 122.

Item decretum aliud memoria teneant, factum in eodem Concilio quinto in hæc verba.

Ne facultatum, privilegiorumve iure, quæ cuicumque, etiam Rosarii, & cruce signatorum scholæ, confratriæ, collegiove, etiam laicorum, quæve collegis, confratribus in eo adscriptis ante, vel post Concilij Tridentini confirmationem concessa sunt, confessarius, cuiusvis ordinis sit, ab ijs casibus quos sibi Episcopus in sua diœcesi reseruvauerit, pœnitentes sine illius facultate absoluat. Si contra fecerit, suspensionem à divinis ipso facto incurrat.

Tit. vii. sup.
pag. 305. §.
Quod super
rioribus.

Quod idem fieri prohibitum est, etiam ex indulgentiarum literis, quæ ecclesijs concessæ sunt, Concilio provinciali sexto.

Quæ Parochus speciatim doceat, horteturque facere pœnitentes in sacramento pœnitentiæ.

Pœnitens antequam ad Parochum, sacerdotemve, cui peccata confiteatur accedat, multitudinem, & gravitatem peccatorum, quibus se irretitum esse sentit, vehementer intus dolebit, ac deplorabit, Deique misericordiam omni prece flagitabit. Proposita sibi ob oculos sanctissima Christi crucifixi, vel alia pia imagine, cor suum pro peccatis remittendis effundet, excitans, & humilians spiritum vehementer ad compunctionem.

Primo peccata omnia, præsertim graviora, ad memoriam revocabit: qua in recordatione excitabit devotionem, & cordis compunctionem.

Et quod magis, & contemptum sui ipsius, abiectiorem, humilitatemque, ac devotionem in se excitet, recenset peccata, quæ vehementius suam conscientiam angunt.

Et quod diligentius conscientiam examinet, sibi proponet ob oculos decalogum, ad cuius singula præcepta se, mores, vitamque suam accuratè contemplantur.

Singulaque præcepta ita examinabit, ut perpèndat, atque adeo videat sigillatim, si quæ contra unum quodque præceptum, vel cogitatione, vel verbo, vel

opere admiserit, commiseritve: aut rursus si quid de eo omiserit.

Aliud præterea examen conscientie suggerit ex septem peccatis capitalibus singulis, quæ item aut cogitatione, aut verbo, aut opere commiserit, aut omissione etiam.

At verò omnem examinandæ conscientie rationem fideles, præsertim rudes, Parochus Confessariusve aliquando docebit, prout opus esse viderit.

Cum igitur pœnitens ex singulis notatis capitibus conscientiam suam quantà potuit diligentia examinaverit; desiderio consequendæ remissionis peccatorum accensus, ad Confessarium vices Christi gerentem accedet: cui omnia, & singula peccata quæ in memoriam venerint, fideliter, & integrè exponet.

Accedet autem ad confessionem habitu demisso, & humili, ac nullo planè ornato, & depositis armis. Si verò clericali ordinis est, sine superpelliceo.

Ad pedes Confessarii genua ambo flectet, nullo supposito pulvinario, nisi aliud necessitas postulat.

Decenter se toto corporis habitu, & situ ita se componet, ut instar supplicantis sit.

Erit capite aperto, vultu demisso, manibus iunctis, & supplicibus.

Faciem sacerdotis non spectabit, ut meminerit, se non coram homine peccatore, sed coram Deo altissimo esse; ut agnoscendo, & confitendo offensas, humiliter veniam petat.

Mulier autem penitus ita capite velato erit, ut velum densum caput operiens, demissum sit usque ad supercilia.

Quæ in ministracione sacramenti pœnitentiæ Parochus, & Confessarius observet.

Ad audiendam confessionem cum accedit, ante brevem precationem, qua divina gratie lumen in eo ministerio ritè peragendo sibi postulet, tacitus utetur: ac præterea preces adhibere poterit, quæ infra notatæ sunt.

In ecclesia, non autem in privatis edibus confessiones audiat, nisi ex causa necessaria, vel urgente: quæ cum incidat, studeat tamen in oratorio, aut certè decen-

decentissimo loco id præstare.

Habebit igitur in ecclesia sedem confessionalem ad præscriptum, in qua sacras confessiones excipiat: duas verò, ubi quingentarum animarum, cura geritur; plures, ubi plures sunt Confessarii. quæ sedes confessionales, patenti, & conspicuo ecclesiæ loco, non autem in ecclesiæ, aut cappellæ alicuius angulis constitutæ sint.

Affixa hæc sint cuique confessionali; sacra imago, literæ dei Cœnæ Domini illius anni; tabula casuum reservatorum; orationes dicendæ ante confessionem; formula absolvendæ.

• Mulieres ante solis ortum, vel post eius occasum confitentes in ecclesia nē audiat: neve vllō modo extra sedē confessionalem; & medio inter eum, & mulierem intersepto.

Superpelliceo, & stola violacei coloris utatur; nec verò vnquam stans, sed sedens audiet, & absoluet, cuiuscunque gradus sit pœnitens. neq; dum pœnitentem audit, inde discedet aliò vocatus, nisi necessaria causa. Dum verò audit, nō aliò neque oculis, neque animo mentēve vagabitur; sed ad pœnitentis confessionem attentus erit, illiusq; peccata vnā cum eo intimè dolebit: memor sanctissimorum patrum, ac præsertim Beati Ambrosij, qui pœnitentium confessionibus audiendis lachrymas perpetuò profudit, eorum culpas simul dolendo.

Vultu, & oculis ita compositis se in sedili confessionali habebit, vt re vera ostendat, se de pœnitentis salute paternè sollicitum; ita tamen vt nullo penitus signo inspectantibus indicare possit, se gravitate fortasse sceleris alicuius commoueri.

Ante confessionem Parochus Confessariusve perquirat generatim statum pœnitentis, si eum minimè norit. Tum hæc inter cetera.

Quandiu est, quòd confessus non sit.

An pœnitentiam impeditam præstiterit.

An examinandæ suæ conscientiæ, antequam ad confessionem accesserit, diligētiam prout opus est, adhibuerit; alioqui differenda esset confessio.

Parochus item interrogabit, an sit parochiæ, si dubitet.

Si Confessarius nihil impedimenti obstare viderit, ad confessionem veniendum erit: quæ vt fructuosior sit, rectè faciet Confessarius, si breui, & efficaci aliqua monitione prius pœnitentem præparabit, & accendet ad piè confitendum.

Confessarius quisque, antequam confessionem audiat, efficiat, vt pœnitens ipso audiente recitet orationem Dominicā, salutationem angelicam, symbolum fidei, & decalogum, ad præscriptum concilij provinc. quinti: nisi eius recitationis certis personis aliquando remittendæ facultatem habeat, vt sexto provinc. concilio, & diocæsano vndecimo permissum est: cum ijs verò, qui ea capita recitare nesciunt, aut difficilè discere possunt, agat ad præscriptum eorundem conciliorum.

At verò omnino perquirat, si rudes quidam homines ad confessionem accedentes fidei articulos ignorent, & si opus esse viderit, eos doceat; ita vt explicite eos, & intelligenter sciant, non autem quasi recitantes tantum.

Testimonium eiusdem recitationis, nē tradat ijs, qui non recitarint; cum etiam regularibus falsum dantibus pœnitentia suspensiois à munere audiendi confessiones, ex Synodo xj.

Pœnitens ipse omnia, & singula peccata confitebitur: eumque confitentem Confessarius adiuuabit, prout opus esse viderit.

Postea eundem ipse interrogabit, an alia peccata recorderetur: demum de singulis decalogi præceptis, de septem peccatis capitalibus (si tamē expedire pro ratione personæ viderit) item de omis, & commissis circa præcepta Ecclesiæ, opera misericordiæ, virtutes theologicas, vsum quinque sensuum.

Extra materiam peccatorum non vagabitur in confessione.

Prudens cautusq; erit in interrogationibus; ne, rudibus præsertim, atq; vtriusque sexus iunioribus, ad nouum, & nunquam antea attentatum scelus occasionem aperiat, atq; det. hi tamen de peccatis, quorum nullam in confessione mentionem fecerunt, & in quibus probabili-

pag. 410.
6. Regularibus autem

habilitate existimari possunt deliquisse; prudenti cautione interrogandi erant; ne aut pudore, aut ignorantia celent peccata.

Studeat verò semper exquirere, si quid pœnitens norit, quod ad sanctæ Inquisitionis officium sit deferendum.

Si censura, aut peccato pœnitens sit irretitus, à quo ipse non possit absolueri; ne tamen eum rejiciat, sed potius iuvare studeat. quia in re, cum liceat eum à quibus potest absolvere, & pro reservationum absolutione mittere ad eum qui habet absolvendi facultatem; videbit tamen, utrum animæ illius magis consuletur, si ipse absolvendi facultatem impetret coram, si fieri possit, alioqui per litteras saltem, idque cautè quantum fieri possit: ut ita pœnitentem vno tempore ab omnibus peccatis absolvat.

Caueat, ne excommunicatum prius absolvat à peccatis, quam ab excommunicatione sit absolutus.

Videat diligenter, ne quem absolvat, qui vel odium, inimicitiamve deponere nolit; vel restituere pro facultate recuset alienum; vel à statu peccati mortalis paratus non sit discedere, occasioneve similis peccati vitare: quia de re doctrinas probatas studeat rectè cognoscere, & secundum eas sese gerere.

Observe, si quid peccatum mortale in confessionibus præteritis studiosè subtrahit, ut iterari sit opus.

In eo maximè cautus sit absolvendo, cui cum facultas adsit aliena restituendi, vel legata pia persolvendi, idque iam alias in confessione promiserit, præstare tamen neglexit.

Peccata quædam magis visitata, & que maximo sunt fidelibus populis damno, & scandalo, studiosius persequatur: contractus, quibus usura palliata inest, ut in cambiis, & venditionibus multis: crimen falsi testis: choreas, & spectacula; venereas amicitias; & eiusmodi.

Antequam pœnitentiam imponat, & absolutionem tribuat pœnitenti; videbit, an propter Deum veram peccatorum suorum contritionem habeat: anque; certum deliberatumque ei sit, in posterum quantum in se est, diuina gratia adiuvante, à peccatis abstinere; & quæ antea

commiserit, pro ijs satisfactionem persolvere. Quod si ita animo affectum viderit, monebit, valdeque hortabitur, ut pro tanto beneficio maximas gratias Deo agat, ab eoque cœlestis gratiæ præsidium petere nunquam desinat; quo ad iustas, pravis cupiditatibus facile resisteret possit.

Si verò talem contritionem illū non habere intellexerit; illius desiderio accendere conabitur, hoc admonens, propter Deum ipsum usque adeo quantum potest, eum peccata dolere oportere, ut saltem adiutrice diuina gratia, quam à Deo intimè precetur, ex sacramenti que virtute, ex attrito contritus fiat.

Quod si pœnitens nullam contritionem, nec verò saltem attritionem, aut neque propositum abstinendi in posterum ab aliquo mortali peccato ostendat; eum minimè Confessor absolvat: sed tamen eum salutaribus consiliis, & bonis operibus præscribendis iuvet: quod idem præstet, si ante confessionem id animaduertit; cauendo, ne quemquam asperius tractans, culpa sua inducat, ut vel desperet, vel à confessione abhorreat.

Caueat autem omnino, ne verbo, aut signo, aut alio quouis modo aliquatenus prodatur peccatorem; sed si prudentiori consilio indigerit, illud absque ulla expressione personæ cautè requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali iudicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum à sacerdotali officio deponendum, verumetiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudendum esse, canone decretum est.

Confessionis testimonium signatum ne dare omittat peccata confessis in Pascha, ut de ea Parochis constet. Item ægrotationis tempore, ut possit medicis ostendi: quod qui non fecerit, eum, si regularis sit, suspensionem; si alius mulctam, pecuniariam subire synodo xj. decretum est.

Confitentium nomina & cognomina Paschæ tempore in librum certum lapposito die referat, ut is possit petiti Archiepiscopo ostendi.

Ne quid accipiat in sacra huiusmodi mini-

Pag. 411. 6.
Quod si q.

Q mini-

ministratiōe, neve arcam aut vas aliquod habeat ad eleemōsynā hac de causa etiam dissimulanter excipiendam.

Si quid pecuniæ dare pœniteres ad satisfactiōis, vel penitentiæ opus debent, id ne sibi confessarius sumat, etiam si erogandum sit in Missæ sacris faciendis.

De cohortatione & monitione Confessoris ad pœnitentem.

Confessione audita, perpendens peccatorum quæ ille admiserit, magnitudinem; nempe qualia sint, quàm grauiā, & quoties peccarit: pro eorum grauitate, proq; illius qui commiserit, conditione, cohortationes, monitiones paternæ charitate adhibebit, atque correptiones etiam, reprehensionesq; graues, prout opus esse viderit.

Hæc porrò pœnitentem valde cohortabitur in Domino: vt in officiis, aut artificij quod exercet, aut ordinis statusve sui munere se iuste recteq; gerat.

Bene, ac christiano more viuendi regulas demonstrabit, prout opportunum esse viderit pœnitenti, præsertim patrifamilias, & omnino pro personæ illius ratione, idq; etiam ex libellis eo de genere editis.

In primis, vt sanctissima sacramenta, cōfessionem, & communionem deuotè frequentet.

Quotidie, manè saltem vespereq; ad præsidium orationis confugiat, in qua aliquid de passionis Domini nostri, vel alijs mysterijs meditetur; supplexq; omni intima pietate Deum adoret, ei de beneficijs vniuersè speciatimq; acceptis gratias agat; & facto breui conscientie suæ examine, ab eo tota mente totoq; corde petat misericordiam ac veniam erratorum suorum; & lumen præterea, ac virtutem, quia ipse adiutus rectè ambulet, atque adeo progrediatur in viā mandatorum diuinæ legis.

Docebit etiam optimum fore, si aliquē ex sanctorum numero, patronum celestem deligat, præcipuè beatissimam Virginem Mariam matrem Dei, cuius intercessionem quotidie imploret.

Sancti etiam cuius nomen habet, exempla virtutum imitari studeat: & quorum sanctorum dies festi coluntur, cum eorū celebritas anniuersaria agitur, ab vniū cuiusq; illorum vita aliquam virtutem præcipuam discat, quam sibi quoq; proponat ad imitationem.

Et verò pietatis christianæ officia, atq; opera charitatis, vt maximè potest, sollicitè amplectatur.

Peccata verò, atque adeo omnem peccandi occasionem fugiat, hisq; fugiendis ipse pœnitenti remedia salutaria demonstrabit.

Eundemq; præterea adhortabitur, vt malorum consuetudinem deuotans, bonorum, pieq; agendi studiosorum non solum familiaritate, sed consilio vtatur.

Pœnitentem vt affectum esse animæ duxerit, ita opportunè, salutariterq; mouebit Afflictam ad patientiam hortabitur exemplo Christi Domini, & sanctorum eius. Si quem æterni supplicij commemoratione vehemèter angere viderit, eum in spem diuinæ bonitatis, & misericordiæ infinitæ eriget, alium qui grauissimè peccarit, si neque contritum, neque attritum viderit; metu diuinæ iustitiæ perterrefaciet, cum eodemq; agat vt supra. ægrotum verò consolabitur, vt demonstratum est in ea parte, quæ est de visitatione infirmorum.

Omnino more periti medici sciet infundere vinum & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirēs & peccatoris circumstantias, & peccati; quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere consilium & cuiusmodi remedium adhibere, diuersis experimentis vtendo ad saluandum ægrotum.

Quancūq; autem absolutio, quæ est forma sacramenti pœnitentiæ, consistit in illis verbis, Ego te absoluo, debet tamen confessarius alia quoque addere, vt infra suo loco in ordine notata sunt.

De modo imponendæ pœnitentiæ.

Pœnitentia imponenda, adhibebit & prudentiam, & pietatem, & iustitiam.

Habebit rationem status, conditionis, sexus, & ætatis.

Vide.

Videbit, ne ei qui in aliena potestate est, eam pœnitentiam iniungat, qua vel præiudicium afferatur illius iuri, qui pœnitentem in potestate habeat; neve eam, qua vel occasio detur spiritualis ruinæ, vel pœnitentis, alteriusve peccatum de regi, vel aliquod scâdalu suboriri, vel ipse pœnitens nimium deterri, remissusve & tepidus reddi possit. Quamobrè talem imponet, qualem ab eo præstari posse iudicet. proinde aliquando, si ita expedire viderit, illum interroget, an possit, anuè dubitet pœnitentiam sibi iniunctam peragere: alioquin eam mutabit, aut minuet.

Considerabit item animum menteq; pœnitentis, ac fletum, gemitu, & lachrymas intimi doloris indices.

Cum hæc Parochus, pro prudentia, charitateq; sua spectabit, tum verò maximè videbit, vt ne pro peccatis grauib; leuissimas pœnitentias imponat: id quod & Confessoribus, & pœnitentibus periculosum est: cum id à sacris literis, & à conciliorum decretis, & à sanctorum patrum sententia alienum sit. nam diuinæ literæ, ab ijs qui pœnitentiam agunt, hoc efflagitant, vt fructus dignos pœnitentiæ faciant. vtq; ad Dominum conuertantur in ieiunio, fletu, & planctu. Et verò qui peccatis grauib; leues quosdam pœnitentiæ modos imponunt, hi (canon inquit) consuunt puluillos, secundum propheticum sermonem, sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiendas animas. Immo concilium Tridentinum docet, alienorum peccatorum participes fieri eos Confessores, qui dū cum pœnitentibus indulgentias agunt, leuissima quædam opera pro grauissimis delictis iniungunt.

Matt. 3. & 4.
Luc. 3.

Sess. 14. c. 8.
de Sac. pœ.

Sess. 14. c. 8.
de ref.

Si quis igitur grauius, publiceque peccarit: cum publicam pœnitentiam restituendam esse sacra Tridentina Synodus decernat, ei publicam pro ratione criminis imponet.

Si cui autem, cum publicè offenderit, pœnitentia publica imponenda est, is ab ea longè refugiat; ne desistat propterea per suadere, vt suscipiat: si minus persuasione potest, consulat Archiepiscopum.

In peccati grauitate perpendet item, quoties admiserit: nam si quis in eodem peccati genere sæpius offenderit, dignus est, qui grauiori pœnitentia afficiatur.

Pœnitentis præterea culpas graues perpendenti, sibi ob mentis oculos proponet canones pœnitentiales, qui lumen & sibi, & pœnitenti quoque afferant; quo videant, quemadmodum pro peccati ratione, pœnitentia & imponenda, & suscipienda sit.

Eorum canonum tam en pœnitentias, vt tempora ferunt, pro charitate & prudentia sua minuet, prout peccati, & peccatoris circumstantiæ requirent: in quibus, præter eas quæ paulò antè demonstratæ sunt, rationem etiam habebit contritionis eius, qui peccauit.

Demonstrabit tamè ijs qui grauius peccarint (quò magis scelerum suorum magnitudinem agnoscant) quanta ipsis pœnitentia ex canonum regulis imponenda esset. nec verò putent sua peccata leuia esse, quia parua illis pœnitentia data est: sed hoc factum esse, ne eam, quæ pro culparum ratione iniungenda erat, deserant cum periculo salutis suæ. Proinde pœnitentes ideo hortandi erunt, vt præter pœnitentiæ opera imposita, plura etiam alia præstare conentur. iunget præterea pœnitentiam pro culpæ, & personæ ratione: Ita vt superbis humilitatis opera: Carnis voluptatem sectantibus, ieiunia, abstinentiam, cilicij gestationem, aliamque corporis macerationem, pro peccati grauitate indicat: In oratione negligentibus, vt singulis diebus mane saltem, & vespere orationi vacent; feriâ secunda, & alijs certis ferijs pro defunctis orent; certis item definitisque diebus, deuotè visitent stationales, & præcipuæ deuotionis ecclesias, & altaria; præsertim in quadragesima, & in aduentu.

Mundi pompas, choreas, aliaque opera satanæ conlectantibus, eam pœnitentiâ imponet, vt in hebdomada manè certis diebus (id quod in singulos dies etiam faciendum esse grauissimè beatus Chrysostomus monet) sancta meditatione sibi propofita, solennem illam sponsonem, quam per compadres in baptismo san-

Q 2 cte

Et fecerunt, redintegrent, intimè Deum precando: in qua precatione, firmo stabilitiq; animi proposito statuant, se Christo Domino adherere, renunciareque iterum atq; iterum seculi pompis, operibus tenebrarum, & diabolo in primis; cui se aduersarios esse & professi sunt, & profitentur perpetuò.

Pœnitentiæ genera.

ATque hæc quidem pœnitentiæ genera à sanctis viris accepta, ecclesiasticaque disciplinæ interpretibus, pro peccatorum ratione adhiberi poterunt.

Vt pœnitens vestium sericarum usu, auri ornamento, conuiuiorum apparatu, venatione aliquo certo tempore abstineat.

Vt egentibus hominibus cibum suppeditet, ac ministret: pedes item lauet.

Vt peregrinos pro facultatum ratione hospitio excipiat.

Vt in publica domo hospitali, loco vepio aliquot dies operam nauet.

Vt visitet, qui in carcere sunt, eosdem consoletur, & cum per facultates potest, alat certo præstituto tempore.

Vt se per aliquot dies in monasterium aliquod, aliumve semotum locum abdat, ubi pœnitens viuat.

Vt aliquot diebus carne, aut vino item abstineat.

Vt certis diebus, præsertim feria quarta, sexta, & sabbato ieiunet: vel etiam vescatur solum pane, & aquæ potu utatur.

Vt certo aliquo tempore non equitet.

Vt si facultates suppetunt, certam pecuniæ, aut fromenti, aut vini quantitatem in elemosynam pauperibus Christi cõferat.

Vt genibus flexis, aut etiam brachijs extensis in modum crucis, certo tempore, & hora præfinita, ante crucem, aliamve sacram imaginem in ecclesia oret.

Vt humi aliquandiu iaceat, cubetve.

Vt flagella certis præscriptis diebus sibi adhibeat.

Vt cilicium aliquot dies induat.

Vt religiosam aliquam peregrinationem suscipiat, sancteq; conficiat.

Vt statos psalmos pœnitentiales, alias

que pœnitentiales preces piè recitet ali quot dierum spatio.

Vt certas ecclesias, puta stationales, vel præcipuæ deuotionis visitet.

O R D O

Ministrandi Sacramentum Pœnitentiæ.

Confessarius superpelliceo, & stola violacei coloris indutus, prius genuflexus orat, vt tanto possit ministerio satisfacere; tum has quoq; preces adhibet pro opportunitate.

V. Cor mundum crea in me Deus.

R. Et spiritum rectum innoua in visceribus meis.

V. Ne proijcias me à facie tua:

R. Et spiritum sanctum tuum ne auferas à me.

V. Redde mihi læticiam salutaris tui.

R. Et spiritum principali confirma me.

V. Docebo iniquos vias tuas:

R. Et impij ad te conuertentur.

V. Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ:

R. Et exaltabit lingua mea iustitiam tuam.

Oratio.

Domine Deus omnipotens, propitiuss esto mihi peccatori, vt dignè possim tibi gratias agere; qui me indignum propter magnam tuam misericordiam ministrum fecisti officij sacerdotalis; & me exiguum, humilemq; mediatorem constituisti ad orandum, & intercedendum ad Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, pro peccatoribus, & ad pœnitentiam reuertentibus. Ideoque dominator domine, qui omnes homines vis saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire; qui non vis mortem peccatorum, sed vt conuertantur, & viuant; suscipe orationem meam, quam fundo pro famulis, & famulabus tuis; qui ad pœnitentiam venerunt, vt des illis spiritum compunctionis, quo respiciant à Diaboli laqueis, quibus adstricti tenentur; vt ad te per dignam satisfactionem reuertantur. Per eundem Dominum nostrum, & cetera.

Tum

Tum sedet, vt præscriptum est. Pœnitens autem humili habitu, positus humigenibus, iunctis in modum supplicis manibus, se ad confessionem parat.

Confessarius perquirat de illius statu, & interrogat, quæ supra sunt præscripta.

Cum ad confessionem veniendū est, pœnitens primum munit se signo crucis dicens:

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

Deinde benedictionem ab eo petit his verbis. Benedicite pater. Tum Confessarius inquit:

Dominus sit in corde tuo, & in labijs tuis, vt dignè, & competenter confitearis omnia peccata tua.

Deinde pœnitens dicit orationē dominicam, salutationem angelicam, symbolum Apostolorum, & decalogum, cum ex supra explicatis debet.

Tum recitat confessionem generalem vsque ad ea verba: Ideo precor: percutitq; pectus ad ea verba mea culpa, &c.

Confiteor Deo omnipotenti; B. Mariæ semper virgini; B. Michaeli Archangelo; B. Ioanni Baptistæ; sanctis Apostolis Petro, & Paulo; B. Ambrosio confessori; omnibus sanctis; & tibi pater: quia peccaui nimis cogitatione, verbo, & opere; mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa. quoniam si memoriter nescit, adiuvante, suggerenteq; Confessore id præstet; & si opus est, etiā vulgari sermone.

Peccata sua exinde confitetur, adiuvante quotiescunq; opus est, sacerdote: qui demum interrogat, an alia recordetur, & eius conscientiam perfectius examinat, prout conditio personæ postulat: & ad dolorem & contritionem efficacibus verbis inducere conatur.

Postremò pœnitens accusat se de obli-
tis, & dicit reliquum confessionis generalis.

Ideo precor beatam Mariam semper virginem; beatum Michaelē Archangelum; beatum Ioannē Baptistam; sanctos Apostolos Petrum & Paulum; beatum Ambrosium confessorem; omnes sanctos; & te pater, orare pro me ad Dominum Deum nostrum. deinde pœni-

tentiam, absolutionemque humiliter petit.

Pœnitentiam confessarius imponit: remedia peccatorum tradit. mox si tunc absolvendus est; dicit primò distinctis verbis, vt à pœnitente audiatur, capite aperto, & manibus iunctis:

Misereatur tui omnipotens Deus, & dimissis omnibus peccatis tuis, perducat te ad vitam æternam. pœnitens respondet: Amen.

Deinde signum crucis dextra formās versus pœnitentem, dicit:

Indulgentiam, absolutionem, & remissionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, & misericors Dominus. pœnitens respondet: Amen.

Deinde caput operit: manū dextra supra caput pœnitentis eleuata & exten-
ta absoluit hac formula; & dum dicit: In nomine patris, &c. crucis signū dextera format versus pœnitentem.

Dominus noster Iesus Christus te absoluat; & ego auctoritate ipsius qua fungor, absoluo te ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, & interdicti, si quod incurristi, quantum ego possum, & tu indiges.

Deinde ego te absoluo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Tum sacerdos capite aperto, & manibus iunctis dicit:

Passio Domini nostri Iesu Christi; merita beatæ Mariæ Virginis, & omnium sanctorum; & quidquid boni feceris; & mali sustinneris; sint tibi in remissionē peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. pœnitens respondet: Amen.

Et confessarius dicit, Vade in pace, & noli amplius peccare.

Neque omittit vitæ præcepta tradere, & omnino salutē pœnitentis consilire, vt supra explicatum est.

De absolutione ab excommunicatione.

SI certum sit aliquem incurrisse excommunicationem; & absolutionem debita pietate postulet: si Confessarius absolventi facultatem habeat, eum

23 for-

forma à iure præscripta absoluet: his seruatis.

Primò, vt in magnis saltem criminibus excommunicatus iuret parere mandatis Ecclesiæ super eo, de quo est excommunicatus.

Deinde, vt pro offensa, aut damno parati satisfaciatur, si, & quatenus tenetur satisfacere: & si nō potest in præsentia, pmitat, & caueat cautione saltem iuratoria.

Postremò eum absoluet: cuius absolutionis quāuis non sint determinata verba, hac tamen infra descripta vñtata formula & ratione vtetur.

Sed mulierem absoluendam nunquā humeros nudare iubebit, neq; absoluens verberabit.

Neque etiam virum secretò confitentē, si sit in præsentia alterius. Si verò in occulto sit, aut fortè absolutio danda sit in foro exteriori, omnia seruabuntur.

Absoluendi ratio.

Pœnitentem igitur vtroque genu flexo, & manibus simul iunctis, humerisq; paululū nudatis, virga, aut funiculis percutit, dicēdo psalmum quinquagesimū, Miserere mei. aut alium ex pœnitentialibus, cum Gloria patri &c.

Deinde dicit. Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Pater noster, &c. secretò.

V. Et ne nos inducas in tentationem.

R. Sed libera nos à malo.

V. Saluum fac seruum tuum.

R. Deus meus sperantem in te.

V. Nihil proficiat inimicus in eo.

R. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

V. Esto ei Dñe turris fortitudinis.

R. A facie inimici.

V. Domine exaudi orationem nostrā.

R. Et clamor noster ad te perueniat.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo. Oratio.

Deus, cui propriū est misereri semper & parcere; suscipe deprecationem nostram: vt hunc famulum tuū quem excommunicationis catena construxit, miseratione pietatis tuæ clementer absoluat. Per Dominum nostrum, & cetera.

In qua oratione mutandum est genus, prout quis mas est, vel femina. Quibus peractis eum absoluit hac formula.

Ego absoluo te à vinculo excommunicationis, & restituo communioni fidelium. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Si quando committatur confessario absolutio suspensionis, vel interdicti, quāuis nulla sint verba cōstitutā; hac formula vtetur.

Ego absoluo te à vinculo suspensionis, vel interdicti. In nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti.

Canones Pœnitentiales,

Quorum cognitio Parochis, confessoribusque necessaria est, dispositi pro ratione ordinis, & decalogi.

PArtes docuerūt, quā necessaria ad modū sit sacerdotibus qui in audiendis pœnitentium cōfessionibus versantur, canonum pœnitentialium scientia. Etenim si omnia, quæ ad pœnitendi modum pertinent, non prudentia solū, ac pietate, sed iustitia etiam metiēda sunt: certē norma hæc ē canonibus pœnitentialibus sumatur oportet. Sunt nanque ij quasi regulæ quædam, quibus cum ad culpæ commissæ grauitatem rectē dignoscendam; tum ad imponendam pro illius ratione veram pœnitentiam, sacerdotes confessarij ita diriguntur, vt vbi singulæ, & quæ ad peccati magnitudinem, & quæ ad pœnitentis statum, conditionem, ætatem, intimumq; cordis contriti dolorem pertinent, accuratē perpenderit; tum deum pœnitentiam iudicio ac prudentia sua moderentur. Atque hæc quidem, omnisque alia, quæ multiplex est huius necessariæ cognitionis ratio à patribus explicata, facit, vt quemadmodum loco suo supra dictum est, canones pœnitentiales pro decalogi ratione dispositi, in vltimam huius libri partem referantur, vnde aliqua eorum notitia ab ipsis confessarijs sacerdotibus sumi possit.

Præ-

PRÆCEPTVM I.

Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.

Canones Pœnitentiæ.

Si quis contra hoc præceptum aliquo modo peccarit.

Qui à fide Catholica desciscens, intimo, summoq; præuicationis sue dolore affectus ad ecclesiam redierit, pœnitentiam aget annis decem. Quo temporis spatio decurso ei communitio præstari debet.

Qui dæmoni immolauerit; in pœnitentia erit annis item decem.

Qui more gentilium elementa coluerit: qui vel segetibus faciendis, vel ædibus extruendis, vel arboribus conferendis, vel nuptijs contrahendis, inanem si gnorum fallaciam obseruauerit: pœnitentiam aget annos duos ferijs legitimis.

Qui ritu paganorum obseruauerit calendas Ianuarij; in pœnitentia erit annos item duos per legitimas ferias.

Qui festa gentilium celebrarit; pœnitentiam aget itidem annos duos legitimis ferijs.

Qui feriam quintam in honorem Iouis honorauerit; pœnitens pane & aqua visitabit dies quadraginta.

Qui conuiujs gentilium, & escis immolatijs vsuserit; publicam pœnitentiam aget.

Qui comederit de idolotithis; pœnitens visitabit pane & aqua dies triginta.

Qui cum Iudæo cibum sumpserit; pœnitens erit dies decem, pane & aqua visitans.

Qui augurijs, & diuinationibus seruierit, quive incantationes diabolicas fecerit; pœnitens erit annos septem.

Mulier incantatrix pœnitentiam aget annum; vel vt alio canone cauetur, annos septem.

Qui herbas medicinales cum incantationibus collegerit; pœnitentiam aget dies viginti.

Qui magos consuluerit: quive domum suam induxerit, aliquid arte magica ex-

quirendi causa; in pœnitentia erit annos quinque.

Qui edes magicis cationibus lustrat, aliudve tale admittit: & qui ei consentit, quive consultit; in pœnitentia erit annos quinque.

Qui tempestatum immissor erit; pœnitentiam aget annos septem, tres in pane & aqua.

Qui verò crediderit, particepsve fuerit; annum vnum per legitimas ferias.

Si quis ad fascinum præcantauerit; pœnitentiam aget quadragesimas tres in pane & aqua.

Si quis ligaturas, aut fascinationes fecerit; pœnitens erit annos duos per legitimas ferias.

Si quis sortilegus erit; pœnitentiam aget dies quadraginta.

Si quis in codicibus, aut in tabulis sorte ducta res futuras requisierit; pœnitens erit dies quadraginta.

Respiciens furta in astrologio; annis duobus.

Si quis aliquid comederit, aut biberit, aut super se portarit ad euertendum iudiciū Dei; pœnitentia aget vt magus.

Si quis clericus, vel monachus, postquam Deo vouerit, ad sæculum redierit; pœnitentiam aget annos decem, quorum tres in pane & aqua.

PRÆCEPTVM II.

Non assumes nomen Dei tui in vanum.

Canones pœnitentiæ.

Si quis contra hoc præceptum aliquo modo peccarit.

Quicunque sciens peierauerit; quadraginta dies in pane & aqua, & septem sequentes annos pœniteat, & nunquam sit sine pœnitentia, & nunquam in testimonium recipiatur; & post hæc communionem percipiat.

Si quis sciens peierat in manu Episcopi, vel presbyteri, vel diaconi, vel in cruce consecrata, altariue, pœnitentia aget annos tres: in cruce non consecrata; annum vnum.

Qui periurium in ecclesia fecerit; pœnitent-

Sy. Ancy. ca. 23.

Pœn. R. tit. 6. c. 21. & 22. Pœn. Bed. a. 7.

Anf. lib. 11. c. 130.

Pœn. R. tit. 6. ca. 8.

Syn. cab. c. 5. Iuo pa. 11. c. 24.

C. 1. de sort.

Pœn. R. tit. 6. ca. 7. ca. 1. de sort.

C. 1. de sort. Pœn. R. tit. 6. c. 6.

Anf. lib. 11. c. 146.

Pœn. R. tit. 6. c. 5.

Anf. lib. 11. c. 146.

Pœn. R. tit. 1. c. 6. q. 1. c. 11. Tart. lib. 5. c. 5.

Pœn. B. c. q. 22. q. 5. c. 2.

Pœn. R. tit. 7. c. 2.

Q 1 niten-

nitentiam aget annos decem.

Pœ. Bed. c. 9. Qui sciens peierat Domini impulsu; **Pœ. R. tit. 2. c. 1.** poenitens erit quadragesimas tres, & **Bur. lib. 12. c. 4.** ferias legitimas. Dominus autem, quia præcepit; quadraginta dies in pane & aqua, & septem sequentes annos.

Pœ. R. tit. 2. c. 9. Si quis sciens peierauerit, aliosq; in **Bur. lib. 19.** periurium induxerit; poenitens erit dies quadraginta in pane & aqua, & septem sequentes annos: & tot periuria ieiunabit, quot homines in periurium induxerit.

Pœ. R. tit. 2. c. 4. Si quis suspicatur se ad periurium induci, ex consensu iurat; poenitentiam aget dies quadraginta, & septem annos sequentes, & nunquam sine graui poenitentia erit.

Pœ. R. tit. 2. c. 2. Si quis per cupiditatem periurium fecerit; quadragesimam in pane & aqua ieiunet, & quamdiu uiuit omnes sextas ferias. item

Bur. lib. 19. tit. de periur. Si quis per cupiditatem peierauerit; omnes res suas vendet, & pauperibus distribuet, & monasterium ingressus iugiter se poenitentia subdet.

Tart. lib. 5. c. 6. Si quis coactus, necessitateq; aliqua impulsus periurium commiserit; in poenitentia erit quadragesimis tribus. ite

Bur. lib. 12. c. 60. Si quis coactus peierauerit; poenitens quadraginta diebus pane & aqua victi

Iuo par. 12. c. 63. tet, ac præterea omnibus sextis feriis. **Pœ. R. ibid. c. 23.** Si quis seductus ignorans, & postea cognoscit; poenitentiam aget annum vnum, vel quadragesimas tres, vel dies quadraginta.

Bur. lib. 9. Pœ. Bed. c. 9. Qui compellit alium, ut falsum iuret; quadraginta dies in pane & aqua, & septem annos in poenitentia erit.

Pœ. R. tit. 2. c. 7. Si quis iusiurandū, quo se Regi & Domino suo se adstrinxerit, violauerit: in monasterio poenitentiam aget omnibus diebus vitæ suæ.

Anf. lib. 11. c. 68. 22. q. 5. c. 19. Si quis se iureiurando obstrinxerit, ut cum aliquo litiget, nec pacem cum eo reconciliet; poenitentiam aget dies quadraginta in pane & aqua, per annum a sacra communione segregatus: ad charitatem verò celeriter redeat.

Syn. Her. c. 7. Pœ. R. tit. 2. c. 10. Si quis per capillum Dei, aut per caput eius iurauerit; si semel nesciens fecerit, poenitens aqua & pane septem dies victi: si secundo, ac tertio monitus idem fecerit, dies quindecim.

Anf. lib. 11. c. 6. **Iuo par. 12. c. 31. 6.**

Si per cælum, aut per aliam aliquam creaturam; dies item quindecim.

Si quis blasphemat, tamdiu poenitens erit, quamdiu impoenitens permanfit. **Ex pœ. tit. c. 2. de maled.**

Si quis Deum, vel beatam Mariam Virginem, vel aliquem sanctum publice blasphemauerit: pro foribus ecclesie diebus Dominicis septem, in manifesto, dum Missarum solennia aguntur, stet: vltimoque ex illis die sine pallio, & calciamentis, ligatus corrigia circa collum, septemque præcedentibus feriis sextis in pane & aqua ieiunet, ecclesiam nullo modo tunc ingressurus: singulis item septem illis diebus Dominicis, tres, aut duos, aut vnum pauperem pascat, si potest; alioquin alia poenitentia afficiatur: recusans, ecclesie ingressu interdicatur; in obitu, ecclesiastica sepultura careat. Diues a magistratu mulctetur poena solidorum quadraginta, alioqui triginta, seu viginti.

De hoc detestabili peccato extat sanctio Leonis Decimi Pontificis in Concilio Lateranensi sessione nona.

PRÆCEPTVM III.

Sabbata Sanctifices.

Canones Poenitentiz.

Si quis contra hoc præceptum aliquo modo peccarit.

Bur. lib. 19. **Q**ui opus aliquod seruale die Dominico, festiue fecerit; poenitentiam aget tres dies in pane & aqua. **Ex pœ. tit. c. 2.**

Qui die Dominico opus terrenum fecerit, qui navigarit, aut equitarit: dies septem poenitentiam aget. **Ex pœ. tit. c. 2.**

Si quis per cōtemptum in Dominica ieiunauerit; poenitens erit hebdomada vnam: si iterum, dies viginti; si præterea tertium, dies quadraginta.

Si quis ante ecclesias, vel die festo, saltationes (quas ballationes vocant) fecerit; emendationem pollicitus, poenitentiam aget annis tribus. In græco codices: Clericus deponatur, laicus excommunicetur.

Si quis pransus Missæ interfuerit, poenitens erit dies tres in pane & aqua. **Si**

Bur. ibi. ca. seq. Si quis sacram communionem sum-
pserit post aliquam vel minimam degu-
stationem; pœnitentiam aget dies de-
cem in pane & aqua.

Bur. ibid. c. seq. Si quis in ecclesia confabuletur, cum
diuina sunt: pœnitens erit dies decem
in pane & aqua.

Bur. ibid. tit. de fac. Si quis festis Paschæ, Pentecostes, Na-
talis Domini (nisi infirmitate impedi-
te) alio loco celebrarit, quam ubi do-
miliū habet; pœnitens erit dies item
decem in pane & aqua.

Pœ. R. tit. 7. c. 11. Si quis ieiunia à sancta Ecclesia indi-
cta violarit; pœnitentiam aget dies vi-
ginti in pane & aqua.

Bur. lib. 10. In Quadragesima, carne sine inuita-
bili necessitate vescens; in Pascha non
communicet, ac præterea carne absti-
neat.

Pœ. R. tit. 7. c. 7. Sy. Tol. 8. cap. 9. Ex iudicio can. Qui in Quadragesima ieiunium vio-
lauit; pro vno die pœnitentiam aget
dies septem.

Pœn. ibid. Bur. ibid. Si quis ieiunium quatuor temporū
non custodierit; pœnitens erit dies qua-
draginta in pane & aqua.

Pœ. R. tit. 7. c. 10. Bur. b. 19. Qui neglexerit in quatuor his solen-
nitatibus, die cœnæ Domini, in Pascha,
Pentecoste, & in Natali Domini sacram
communionem sumere; aget pœniten-
tiam in pane & aqua dies viginti.

PRÆCEPTUM IV.

Habeas in honore parentes.

Canones pœnitentiæ.

Si quis contra hoc præceptum aliquo
modo peccarit.

Pœn. Th. Bur. lib. 19. **Q**VI parentibus maledixerit; qua-
draginta dies pœnitens sit in pa-
ne & aqua.

Pœ. R. tit. 4. c. 11. Qui parentes iniuria affecerit, tres
annos.

Bur. lib. 19. c. 34. Qui percusserit, annos septem.

Pœ. R. tit. 6. c. 17. 4. g. 3. c. 22. Si quis expulerit; tamdiu pœnitens,
quamdiu in impietate permanserit.

Sy. Tung. c. 5. Si quis contra Episcopum pastorem
& patrem suum insurrexerit; vno in lo-
co, monasterio ve pœnitentiam aget om-
nibus diebus vitæ suæ. Addit Gratia-
nus, vt in primis omnia bona eius pro-

scriptione publicentur, deinde in vno
monasterio &c.

Eadem pœnitentia afficiatur, qui cō-
tra presbyterum.

Si quis contra Episcopum pastorem
& patrem suum conspirauerit; gradu
suo amouebitur. Itidem si infidias te-
tenderit.

Si quis in eo conspirauerit, vt Episco-
pi doctrinam, vel præcepta irrideat, vel
subfannet; aget in pane & aqua pœni-
tentiam dies quadraginta.

Qua pœnitentia etiam afficiatur, si quis
ita conspirauerit, vt eius ministrorum
præcepta contemnat.

Si quis item presbyteri, Parochiæ
sui præcepta irriserit; pœnitens item
erit dies quadraginta in pane & aqua.

PRÆCEPTUM V.

Non occides.

Canones pœnitentiæ.

Si quis contra hoc præceptum aliquo
modo peccarit.

QVI Presbyterum occiderit; pœ-
nitentiam aget annos duodecim.
item.

Si quis Sacerdotem voluntariè occi-
derit; carne, & vino abstineat cunctis
diebus vitæ suæ. quotidie, exceptis fe-
stis, Dominicisq; diebus, ieiunet. non
equitet, non arma ferat, non ecclesiam
ingrediatur quinque annis: sed pro eius
foribus stet.

Post quinque annos ecclesiam ingredia-
tur licet: nondum verò communicet,
sed intee audientes sit. Decimi anni cur
su cōfecto, communicet, & equitet licet.

Qui vel ipse, vel de eius consilio, ali-
quem ecclesiastici ordinis hominem,
aut Psamitam, aut Ostiarium, aut Le-
ctorem, aut Exorcistam, aut Acoluthū,
aut Subdiaconum, aut Diaconum, aut
Presbyterum; per singulos ordines sin-
gulariter pœnitentiam agat: pro Psal-
mista carinam vnam, nempe quadra-
ginta dies in pane & aqua; pro ostiario
itidem: pro lectore itidem: pro exorci-
sta similiter: pro acolutho similiter: pro
Subdiacono similiter: pro Diacono si-
militer.

Gr. 24. q. 3.

c. 12.

Pœ. R. tit. 6.

c. 13.

Sy. Calc. c.

18.

Pœ. R. c. 19.

Pœ. R. tit. 6.

c. 19.

Bur. lib. 19.

Ibidem.

Pœ. R. tit. 1.

c. 1.

Sy. Mog. c.

24.

Pœ. R. c. 2.

24.

Bur. lib. 6.

c. 8.

Iuo pa. 10.

cap. 137.

Mag. sub.

Ambr. c. 6.

Trib. c. 5.

Bur. lib. 19.

& lib. 17.

Pœn. R. tit.

1. c. 34.

Syn. Vorm.

c. 26.

militer. Quapropter omnis qui interfecerit voluntarie presbyterum, ita poenitere debet, vt octo homicidia commissa, & nunquam debet esse sine poenitentia.

Iuo par. 10. Si quis presbyter presbyterum occiderit; poenitentiam aget annos viginti octo.

Iuo ibid. c. 15. Si quis presbyterum armis contra se irruentem occiderit; poenitens erit annos decem.

Poe. R. tit. 1. c. 13. Greg. 11. in ep. 8. Ad Bon. Mog. Anf. lib. 11. c. 51. Si quis patrem, aut matrem, fratrem, aut sororem occiderit; toto vitæ suæ tempore non suscipiat corpus Domini, nisi in obitu: abstineat à carne, & vino, dum vixerit: Ieiunet secunda, & quarta, & sexta feria. item.

Si quis parricidium fecerit; id est, patrem, aut matrem, fratrem, sororem, patruum, amitam, aut materteram occiderit: si casu, neque per iram fecerit; vt homicidij sponte commissi poenitentia aget: si sponte, & iratus; pro foribus ecclesiae per annum stabit Deum orans. Anno peracto, in angulo ecclesiae per annum item stabit. Quibus peractis, si poenitentiae fructus in eo conspicietur, sacre communionis particeps fiet. Carne abstinebit tota: quotidie ieiunabit præter dies festos: à vino, ceruisia, mellita abstinebit dies hebdomadae tres. Pedibus quocunque ierit, iter faciet: armis nunquam utetur, nisi contra paganos: vxorem si non habet, nunquam ducet. item

Poe. R. c. 14. tit. 1. Anf. lib. 11. c. 48. Qui voluntarie genitorem suum, aut genitricem occiderit; extra patriam septem annis exul fiat: tunc demum vsque ad mortem cum fletu, & gemitu poeniteat. Si autem nolenti accidit, decem annis poeniteat iudicio sacerdotis.

Qui voluntarie filium suum, vel filiam suam, vel germanum, aut germanam suam occiderit; quinque annis extra metas ipsius terræ exul fiat: deinceps viginti annis poeniteat. Qui verò voluntarie auum suum, vel auiam suam, vel nepotem suum, vel patruum, aut auunculum, seu amitam, siue materteram, aut filium, vel filiam germani sui, aut germanam, seu consobrinum suum, siue consobrinam suam occiderit, id est à tertia vsque ad septimam: si verò tertia fuerit, duode-

cim annis inermis poeniteat: si quarta, vndecim annis poeniteat: si quinta, decem: si sexta, nouem: si septima, octo annis poeniteat. Si autem nolens, arbitrio sacerdotis poeniteat. Qui voluntarie patrem suum, aut matrem, vel filium, aut filiam de sancto lauacro, seu fratrem, siue sororem in Christo, aut Dominum suum, vel Dominam, seu vxorem suam occiderit; quinque annis extra metas ipsius terræ exul fiat: tunc demum quindecim annis inermis poeniteat. Si verò nolens, septem annis poeniteat. Qui vitricum suum voluntarie occiderit, aut nouercam, seu priuignum, siue priuignam, vel socrum suum, aut socram suam, seu generum suum, siue nurum; decem annis poeniteat. Si verò nolens, quinque annis poeniteat.

Si quis filium non sponte occiderit; vt homicidij sponte commissi poenitentia afficietur.

Quæ mulier filios suos necarit; peracta septennali poenitentia, in monasterium detrusa, monasticam vitam perpetuo regulariter aget.

Si quæ mulier post partum filium, filiamve sponte interfecerit; poenitentia aget annos duodecim: & nunquam erit sine poenitentia.

Paupercula si ob difficultatem nutriendi id commiserit, annos septem.

Si quæ mulier sponte abortum fecerit; poenitentiam aget tres annos: si nolens, quadragesimas tres. item

Mulier partum suum perdens voluntarie ante quadraginta dies, poenitens erit annum: si verò post quadraginta dies, annos tres: si verò postquam editus est in lucem, tanquam homicida.

Quæ sceleris occultandi causa filium necarit; poenitentiam aget annos decem.

Qui nolens filium oppresserit; si post baptismum, poenitentiam aget dies quadraginta in pane & aqua, oleribus, ac leguminibus: abstinebit ab vxore dies totidem. Deinde poenitens erit tres annos per legitimas ferias: tres præterea quadragesimas in anno obseruabit. Si ante baptismum, quadraginta dies vsque post, & quinquennij præterea poenitentiam explebit.

Cuius paruulus sine baptismo pernegligentiam

Iuo pa. 10. c. 106. Sy. Trib. c. 51. Iuo par. 10. c. 156.

Poe. R. c. 16. Bur. lib. 14.

Poe. R. tit. 1. c. 35. Bur. lib. 15. c. vlt. Anf. Pg. Bed. c. 1.

Poe. R. c. 15. 28. Bur. lib. 15. c. 53. Iuo pa. 9. c. 183, & par. 10. c. 187. Poe. Relib. c. 29. Bur. lib. 15. c. 58, & lib. 19.

Pœn. R. tit. 1. c. 31. **Ans. lib. 1. cap. 41. 42.** **Pœ Bed c. 2.**
 gligentiam moritur; tres annos pœniteat; vnum in pane & aqua. Infans infirmus & paganus si cõmendetur presbytero: si moritur absque baptismo, depõnatur: & si per negligentiam parentum fuit, annum vnum pœniteat.

Exp. The. Cuius filius sine confirmationis sacramento moritur; parentes, quorum negligentia id factum est, pœnitentiam agent annos tres.

Pœ. R. tit. 1. c. 31. **Bur. lib. 17. c. 57. c. vlt. de hom.**
 Si quis explendæ causâ libidinis, vel odij meditatione, vt non ex eo soboles nascatur, homini, aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, vt non posset generare, aut concipere; homicida teneatur.

Pœ. R. tit. 1. c. 11. **Orat. 33. q. 1. c. 8.** **Bur. lib. 6. c. 40.** **Iuo pa. 8. c. 116.**
 Occidisti vxorem tuam, legitimo matrimonio sociatam, sine causa mortis; non tibi resistentem, non insidiantem quoquo modo vitæ tuæ: non inuenisti eam cum alio viro nefariam rem facientem: sed incitatus à diabolo, impio inflammatus furore, latrocinij more, atrocior & crudelior omni bellua, eam gladio tuo interemisti. Et nunc post mortem eius addis iniquitatem, filiorum tuorum improbe prædo: qui matri non perpercisti, & filios tuos ideo orphanos fecisti, vt superinduceres mortis causam post mortem. Et per vnum homicidam, & reprobum testem incusare vis mortuam. hoc nec Euangelium, nec vlla diuina, humanaq; lex concedit, vt vnius testimonio etiam idoneo aliquis condemnatur, vel iustificetur. **Quantò magis per istum tam flagitiosum & sceleratum, nec illa viuâ debuit condemnari; nec tu poteris post eius mortem excusari.** Prius causa criminis subtiliter erat inuestiganda; & tunc si rea fuisset inuenta, secundum legis tramitem debuit excipere vltionis vindictam. Nam & si verum (quod absit) fuisset, sicut ille adulter mentitus est; post septem annos pœnitentia peracta dimittere eam per approbatam causam poteras, si voluisses: occidere eam nulloatenus debuisti. Duo consilia proponimus tibi: accepta tecum deliberatione duorum elige magis quod placeat, & miserere animæ tuæ: & tu hic in isto angusto tempore positus, ne sis tu ipse tuimet homicida, & in æternum pereas.

Relinque hoc malignum sæculum, quod te traxit ad tam immanissimum peccati facinus; multorum fratrum precibus adiutus obserua cuncta simplici animo, quæ tibi ab Abbate fuerint imperata, si fortè ignoscat infinita Dei bonitas peccatis tuis. Illud consilium, vt certissime scias, leuius, ac salubrius esse; vt sub alterius custodia lugeas deslenda peccata. Secundum autem consilium tale est. Arma depone, & cuncta secularia negotia dimitte. Carnem, & sagimen omnibus diebus vitæ tuæ non comedas, excepto vno die Resurrectionis [Demini], & vno die Natalis Domini. Cæteris temporibus in pane & aqua, & interdum leguminibus, & oleribus pœniteas. In ieiunijs, & vigilijs, & orationibus, & in eleemosinis perseuera omni tempore. Vinum, & medonem, & mellitam, & ceruissam nunquam bibas; nisi in illis prædictis tribus diebus. Vxorem ne ducas, concubinam non habeas, adulterium nõ facias, absq; coniugio in perpetuo permaneas. Nunquam te in balneo laues, equum non ascendas, causam tuam & alterius in conuentu fidelium non agas. In conuiuijs latantium nõquam sed eas: in ecclesia segregatus ab alijs christianis post ostium humiliter stes, ingredientium, & egredientium orationibus te suppliciter commendes. Communionem Sacri Corporis, & Sanguinis Domini cunctis diebus vitæ tuæ indignum te existimes; in vltimo termino vitæ tuæ pro viatico (si obseruaueris consilium) vt accipias, tibi concedimus. Sunt & alia multa duriora, quæ tibi iuxta prædictum tanti facinoris essent adicienda. sed si hæc omnia, quæ supra misericorditer dicta sunt, perfecto corde Deo auxiliante perfeceris, & custodieris; confidimus de immensa clementia Dei, remissionem tuorum peccatorum te habiturum; & secundum boni iustiq; pastoris imperiũ resoluat te sancta Ecclesia ab hoc vinculo peccati in terris, vt per ipsius gratia, qui eam suo sanguine redemerat, sis solutus in cælis. Sin autem aliter feceris, & sanctæ matris Ecclesiæ salubre consilium despexeris; ipse tibi sis iudex, & in laqueo diaboli, quo irretitus teneris, maneat: sanguisq; tuus sit super caput tuum, & sub

& sub indissolubili anathemate permanens; donec Deo, & sanctæ Ecclesiæ satisfacias.

Pœ R. tit. 1.

c. 12.

Bur. lib. 6.

c. 39.

Iuo p. 10. c.

168.

Gr. 23. q. 5.

c. 12.

Bur. lib. 19.

c. 30.

Iuo par. 10.

c. 186.

Par. 10. cap.

145.

Si mulier maritum suum causa fornicationis veneno interfecerit, aut quacunq; arte perimere facit; quia Dominum & seniores suos occidit, sæculum relinquat, & in monasterio pœniteat.

Qui mortem sibi consciuerit: pro eo nulla in Missa commemoratio fiat, neq; cum psalmis eius cadaver sepeliatur.

Si quis sponte hominem occiderit; ad ianuam ecclesiæ semper erit; & in obitu communionem recipiat. Si casu necarit, pœnitentiam agat annos septem, ex alterius canonis præscripto, annos quinque.

Si quis hominem necare voluerit, neque hoc scelus patrare potuerit; ut homicida pœnitentia afficietur.

Alius canon de homicidio volutario. Si quis homicidium sponte commiserit, vel odio, vel possidenda hereditatis causa: primo ieiunet in pane & aqua, deinde pœnitentiam agat annis septem. Primo anno post illos quadraginta dies, à vino, caseo, pisce abstinebit. In secundo, & tertio similiter ieiunet: tertiam autem, & quintam feriam, ac Sabbatum redimere potest. Reliquis quatuor annis ieiunabit in singulis tres quadragimas; primam ante Pascha, alteram ante diem festum Sancti Ioannis Baptiste, tertiam ante Natiuitatem Domini.

Pœ R. tit. 1.

10.

Bur. lib. 16.

c. 32.

Si quis fecerit homicidium pro vindicta parentum, ita pœnitentiam agat, ut homicida voluntarius. Itidem pro vindicta fratris.

Pœ Bed. c. 3.

Qui pro vindicta fratris, annum vñ, & in sequentibus duobus annis, tres quadragimas, & legitimas ferias.

Pœ Bed. c. 3.

Si quis per iram subitam, aut per rixam hominem necarit; pœnitentiam agat annos tres.

Bed. ibid.

Si quis iussu Domini homicidium perpetrarit; dies quadraginta in pane & aqua, & præterea septem annos sequentes per legitimas ferias ieiunabit.

Bur. lib. 19.

c. 5.

Qui in bello publico iussu principis legitimi tyrannum interfecerit; pœnitens erit tres quadragimas per legitimas ferias.

Qui liber iubente maiore suo innocentem occiderit; pœnitentiam agat annum vñ, & sequentes duos, tres quadragimas, & legitimas ferias.

Qui homicidij auctor fuit ob consilium quod dedit; erit in pœnitentia quadraginta dies in pane & aqua, cum septem sequentibus annis.

Qui insidiatus est alicui, ut ab alijs occidatur, licet ipse non occiderit; pœnitentiam agat quadraginta dies in pane & aqua, & septem sequentes annos obseruabit.

Qui accusarit aliquem, ob eamq; accusatione occisus est: quadraginta dies in pane & aqua cum septem sequentibus annis in pœnitentia versari debet. Sin autem ob accusationem debilitatus est; tres quadragimas pœnitebit per legitimas ferias.

Qui infans homicidium perpetrarit; leuiorem pœnitentiam explebit.

Qui publice pœnitentem occiderit, tanquam de homicidio sponte commisso duplicem pœnitentiam agat.

Qui furem, aut latronem interfecerit; quadraginta dies ab ecclesiæ ingressu abstinebit: & præterea in tertia feria, & in sexta, & Sabbato ieiunabit.

Si quis casu homicidium fecerit; pœnitens erit quadraginta dies in pane, & aqua: his peractis, biennio ab oratione fidelium segregatus non communicabit, neque offeret. Post biennium, in communionem orationis suscipietur: offeret autem, non tamen communicabit. Post quinquennium ad plenam communionem recipietur: à cibis abstinebit arbitratu Sacerdotis.

Qui hominem tanquam feram aliquam latentem inopinatus occiderit; quadraginta dies pœnitentiam agat in pane & aqua; & quinque sequentes annos arbitratu Sacerdotis.

Si plures homines vñ per rixam adorti occiderint: quicunq; eorum plagam ei inflixerit, tanquam homicida pœnitentiam agat.

Qui homicidio, quod postea factum est, consenserit; pœnitentiam agat annos septem: tres in pane & aqua. Sin autem voluerit, nec vero potuerit, tres tantum annos. Si quis nolens homicidium perpetrare,

Mat. lib.

Pœ R. c. 35.

Bur. lib. 19.

c. 9. de accu.

Pœ R. c. 35.

Bur. lib. 19.

c. 20.

Iuo par. 10.

c. 49.

Pœ R. c. 16.

Pœ R. c. 35.

Bur. lib. 19.

c. 6.

Bur. lib. 19.

Pœ R. tit. 1.

c. 15.

Bur. lib. 16.

c. 42. 23. q. 8.

vit.

Pœ R. tit. 1.

c. 7.

Anf. lib. 10.

c. 34.

trahit, pœnitebit quinque annis, & duobus in pane & aqua.

Pœ R. tit. 1.
c. 7.
Bur. lib. 19.
Anf. lib. 11.
c. 62.
Si quis aliquem vulnerauerit, vel ei aliquod membrum præciderit; pœnitentiam agat vno anno per legitimas ferias: siq; cicatrix grauis est, vt vulneratum deformè reddat; quadraginta etiã dies pœnitebit in pane & aqua.

Pœ R. tit. 4.
c. 19.
Si quis ictum proximo dederit, nec nocuerit; tridui pœnitentiam agat in pane & aqua: clericus, vnius anni & mensum sex.

Pœ R. tit. 5.
c. 16.
Anf. lib. 11.
c. 36.
Si quis aliquem per iram percussus debilitauerit; soluta medicamenti impensa, si laicus est, pœnitens erit quadraginta dies in pane & aqua: si clericus, duas quadragesimas: si diaconus, septem mensibus: si presbyter, vno anno.

Pœ R. tit. 1.
c. 16.
Anf. lib. 11.
c. 33.
Si quis Episcopus homicidium fecerit; in pœnitentia sit quindecim annis, dignitatisq; gradu amoveatur, vitæq; suæ cursum peregrinando conficiat. Presbyter penitens erit annos duodecim: quatuor ex his in pane & aqua: & Sacerdotij gradu priuetur: Diaconus annos decem; tres ex his in pane & aqua: clericus inferioris ordinis, annos septem; tres in pane & aqua.

Bur. lib. 10.
c. 60.
Si quis fratri suo quem oderit, reconciliari non vult: tamdiu in pane & aqua pœnitentiam agat, quoad reconcilietur.

P R Æ C E P T U M V I.

Non furaberis.

Canones Pœnitentiæ.

Si quis contra hoc præceptum aliquo modo peccarit.

Pœ R. tit. 4.
c. 14.
Bur. lib. 19.
Ibidem.
Q V I furatus est aliquid de ecclesiæ suppellectili, vel thesauro: quod sustulit, reddet; & tres carinas cum septem sequentibus annis pœnitebit.

Qui sacras reliquias furatus est, illis restitutis septem carinas ieiunabit.

Pœ R. tit. 4.
c. 1.
Bur. lib. 11.
c. 27.
Pecuniam ecclesiasticam furatus, quadruplum reddet; si quid item de ministerio ecclesiæ aliquo modo surripuerit, pœnitens erit annos septem.

Si quis vel ecclesiasticas oblationes rapuerit, vel rapientibus consenserit;

quadruplum restituet, & canonicè pœnitens erit.

Sacrilegus, rerumve ecclesiasticarum inualor; vno anno extra ecclesiam Dei maneat: secundo anno pro foribus ecclesiæ sine communione maneat: tertio anno in ecclesia inter audientes sit sine oblatione; carne, vinoque abstineat, præterquam in Pascha, & die Natali: quarto anno, si fructuosus triennio pœnitentiæ fructus extiterit, cõmunioni fidelium restituatur, ea lege, vt spondeat, se in posterum tale quidquam non commissurum. ac præterea sine esu carnis, & potatione vini, vsq; ad septennium pœnitens permanebit.

Qui ecclesiam incenderit, illam restituet, pœnitentiãq; agat annos quindecim, & pretium det pauperibus. Itidem qui incendio consenserit.

Si quis malo studio, vel odio, vel vlciscendæ iniuriæ causâ, incendium commiserit, committive iusserit, curauerit, aut incendiario auxilium, vel consilium scienter dederit; excommunicabitur: si mortuus erit, christiana sepultura carebit. Nec verò absoluetur, nisi daninum pro facultatibus refarciuerit; iuretque, se in posterum tale facinus nunquam admissurum. Pœnitentia præterea hæc ei constituetur, vt Hierosolymis, aut in Hispania, in seruitio Dei totum annum permaneat.

Si quis sepulcrum violauerit; pœnitens erit annos septem: è quibus tres in pane & aqua.

Qui sepulcrum infregerit, vt defuncti sepulti vestimenta suraretur; pœnitens erit annos duos per legitimas ferias.

Qui de oblationibus, quæ ecclesijs factæ sunt, aliquid retinuerit: pœnitens erit dies quadraginta in pane & aqua.

Qui decimam sibi retinuerit, aut dare neglexerit; quadruplum restituet, & pœnitentiam agat dies viginti in pane & aqua.

Qui hospitalis domus administrator aliquid de administratione subtraxerit, restituet quod abstulit; pœnitensq; erit annos tres.

Qui pauperem oppresserit, eiusq; bona abstulerit: reddet ei suum, & pœnitens erit dies triginta in pane & aqua.

Cle-

12. q. 2. 17.
Ex ep. Nicolai Papæ ad Fromarium Arch. Burdeg.

Pœ R. tit. 4.
c. 17.
Bur. lib. 19.
17. 9. 4. c. 14.

Iunon. paucor. c. 16.
Inn. 11. in Sy. R. c. 8.
23. q. 8. c. 32.
Pœ R. tit. 8.
c. 17.

Pœ R. tit. 4.
c. 7.
Iuo pa. 17.
c. 44.
Bur. lib. 19.

Bur. lib. 19.
de obl.
Pœ R. tit. 1.
c. 16.
Bur. ibid.
Pœ ibid. c. 8.

Pœ R. tit. 1.
c. 31.

Bur. ibid.
Pœn. cap. 9.

Clericus furtum capitale faciens; septennij penitentiam explebit, laicus quinquennij: & quod furatus est reddat.

Pœ R. tit. 4. c. 4. c. 5. de fur. Si quis per necessitatem, cibum, vel vestem furatus sit; in penitentia erit hebdomadas tres: si reddiderit, ieiunare non cogitur.

Bur. lib. 19. Qui fregerit noctu alicuius domum, aut aliquid auferet: pretium reddet, & penitentiam aget annū in pane & aqua: si non reddit, annos duos.

I. idem. Si quis furtum de re minori semel, aut bis fecerit; restituta re, penitentiam aget annum vnum.

Pœ R. tit. 9. c. 4. 14. q. 1. c. 6. Qui rem inuentam non reddit, furtū committit: idcirco tanquam de furto penitentiam aget.

Pœ R. tit. 9. c. 4. Si quis vsuras accipit, rapinam facit: ideoq; quicumq; illam exegerit, penitentiam aget annis tribus, vno in pane & aqua.

PRÆCEPTVM VII.

Non mœchaberis.

Canones Penitentiae.

Si quis contra hoc præceptum aliquo modo peccarit.

Pœ R. tit. 3. c. 1. Bur. lib. 19. tit. de for. Syn Mel. c. 7. **S**I laicus solutus cum femina soluta concubuerit, penitēs erit annos tres: & quanto sæpius, tantò maiori penitentia afficietur.

Sy. Mog. c. 9. Pœn. R. 16. c. 1. Bur. lib. 9. c. 69. Itidem, qui cum ancilla coierit. Vxor, conscio viro mœchata, ne in obitu quidem communicabitur: si dignam penitentiam egerit, post decem annos sacram communionem sumet.

Si quis vxorem nolentem adulterium perpetrare coegerit: penitentiam aget dies quadraginta in pane & aqua, & septem præterea annos, e quibus vnum in pane item & aqua.

Ex pœ. ver. Si quis coniugem fornicari consenserit; diebus omnibus vitæ in penitentia erit arbitrio periti sacerdotis.

Sy. Nan. c. 14. Iuo par. 8. c. 207. Bur. lib. 9. c. 70. Vir solutus, si cum alterius vxore adulterium commiserit: penitentiam aget annos septem: mulier quinque.

Ibidem. Mulier soluta, cum alterius marito adulterium patrans, penitentia afficie-

tur decennali: ille quinquennali.

Si quis maritus semel lapsus est, penitentiam aget annos quinque.

Si sæpius mœchatus est, in fine mortis est conueniendus: siq; promiserit se cessaturum, dabitur ei communio.

Qui sæpè fornicatur, laicus cum laica, penitentiam aget tres annos.

Si quis vxorem simul & concubinam habuerit; in penitentia erit annos septem, & amplius pro ratione culpæ.

Maritus si ancilla concubina utitur, penitentiam aget annum vnum, quadragenas tres, & legitimas ferias tribus mensibus. Illa si inuita violatur, quadraginta dies; si consentiens, quadragenas tres, & legitimas ferias.

Qui cum vxore sua turpiter cōcubuerit, penitens erit quadraginta dies.

Si quis adolescens cum virgine peccauerit, penitentiam aget annum vnum.

Qui puellam, aut mulierem libidinosè obrectauerit, si clericus est, quinque dies; si laicus, tres dies penentiā aget: monachus, vel Sacerdos, à ministerio suo spensus, penitens erit dies viginti.

Si quis in balneis cum muliere se la-

uauerit, penitentiam aget triduo.

Qui concupierit virginem, quam postea vxorem duxerit; penitentiam aget annum vnum per legitimas ferias: si verò non duxerit, annos duos per legitimas ferias.

Si quis mulierem aij desponsam in matrimonium duxerit; eam dimittet: & penitens erit quadraginta dies in pane & aqua, cum septē annis sequentibus.

Vidua quæ stuprum admiserit, penitentiam aget annum totum, & præterea in altero anno dies ieiuniorum.

Si quis cum vxoris suæ sorore per imprudentiam fornicationem admiserit; penitentiam sibi indictam aget, si probauerit se tale scelus inscienter fecisse.

Cum duabus sororibus fornicatus, penitentiam aget toto suæ vitæ tempore. item

Qui cum duabus sororibus, vel cum nouerca, vel cū sorore sua, vel cum amita, vel cum nuru, vel quo deniq; incestū admiserit: ab ingressu ecclesiæ abstin-

bit annum vnum: quo anno præter festos dies pane solū & aqua utetur, ar-

ma

ana non feret osculum nemini prebebit, sacram communionem nisi pro viatico non sumet; sex deinde annis ecclesiam ingreditur, sed carne, & vino, & sicera non utitur, nisi festis diebus. Postea vero duobus annis quando carne vescetur, à potu vini abstinerebit: quod si biberit, carne non vescetur, nisi Dominicis diebus, & præcipuis festis; deinde usque ad obitum perpetuò præter festos dies à carne abstinerebit. Tres legitimas ferias singulis hebdomadis ieiunabit, & quadragesimas tres singulis annis legitime custodiet.

Pœ. R. c. 14. Qui incestum fecerit, ei alij annorum duodecim, alij quindecim, alij decem, alij septem pœnitentiam constituunt.

Pœ. R. tit. 8. c. 3. Quicumque sacerdos spiritualement filiam violauerit, dignitatis honorem amittet, & perpetuam pœnitentiam aget.

Pœ. R. tit. 8. c. 4. Qui item Sacerdos hoc facinus admiserit, omni muneris sui functione multatus, pœnitentiam etiam peregrinando aget annos quindecim: deinde in monasterium abiens toto vitæ tempore ibi Deo seruiet. femina autem res suas in elemosinam pauperibus conferet, in monasterioq; Deo seruiet omnibus vitæ suæ diebus.

C. si quis sacer. 30. q. 1. Cap. de uolunt. 27. q. 1. Si Episcopus hoc admiserit, pœnitentiam aget annos quindecim.

Pœ. R. tit. 8. c. 6. Qui monialem violauit, pœnitens sit annis decem.

Grat. dist. 82. c. ult. Presbyter si fornicationem admiserit, sponte confessus pœnitentiam aget annos decem hoc modo: tribus mensibus à cæteris remotus pane & aqua ieiunabit, diebus autem festis modico vino, pisciculis, & legumine utetur; sacco indutus humi cubabit, diu noctuq; misericordiam Dei implorans. Deinde unum annum & sex menses in pœnitentia, ieiunioq; panis & aquæ explebit, præter festos dies, in quibus vino, & sagimine, cafeo, ouisq; canonicè uti poterit. Finito primo anno & dimidio sacre communionis particeps fiet, psalmos in choro ultimus canet, officia minora geret. Postea vero quam septimum pœnitentiæ annum expleuerit, omni quidem tempore præter paschales dies, singulis hebdomadis per legitimas ferias in pane & aqua ieiunabit. Expleto septennio, v-

que ad finem decimi anni sextam feriã in pane & aqua ieiunabit.

Pœn. R. tit. 3. ca. 17. & 19. Bur. lib. 17. c. 3. Qui cum brutis coierit; pœnitentia afficietur annorum decem, & diuturniori etiam pro personæ conditione.

Qui contra naturam coierit; si seruus est, scopis castigabitur, & pœnitebit annos duos: si liber est, & matrimonio iunctus, annos decem: si solutus, annos septem: pueri dies centum: laicus matrimonio coniunctus si in consuetudine habet, annos quindecim: si clericus, de gradu amotus, vt laicus pœnitentiam aget: qui cum fratre tale scelus admiserit, ab omni carne abstinerebit, pœnitensq; erit annos quindecim: si clericus diuturniori, & grauiori pœnitentia afficietur.

Mulier in se, aut cum altera fornicans, pœnitentia afficietur duorum annorum. Vir se inquinans primo, dies decem; si iterum, dies viginti: si tertio, dies triginta: siq; nefarie agere perget, pœnitentiæ accessio ei fiet: si puer, dies quadraginta: si maior quindecim annis, dies centum.

Pœ. R. tit. 3. c. 23. Puer paruulus oppressus à maiore, hebdomadam ieiunabit: si consenserit, dies viginti: si coninquinatus erit, dies centum: si voluntatem suam expleuerit, annum vnum.

Qui complexu feminae, vel osculo poluitur; pœnitentiam aget dies triginta qui contactu iniurecundo, menses tres.

Pœ. R. tit. 3. c. 23. Qui concupiscit mente, sed non potuit; dies decem pœnitentiam aget.

Qui turpiloquio, aspectuq; polluitur negligens, nec verò peccare voluit, pœnitentiam aget dies viginti: si verò impugnatione tentationis, & cogitationis inquinatur, pœnitebit item dies viginti.

Quicumque lenocinium exercuerit, pœnitentiam aget annos duos per legitimas ferias. item

Qui hoc facinus admiserit, sacram. Sy. Elib. c. 17 communionem non accipiet, nisi in fine.

Si quæ mulier cerussa, aliove pigmento se oblinat, vt alijs viris pateat; pœnitentia afficietur annorum trium.

P R A E C E P T U M V I I I .

Non falsum testimonium dices.

Canones pœnitentiæ.

Si quis contra hoc præceptum aliquo modo peccarit.

Bar. lib. 19.
tit. de fals.
test.
Pœ. R. tit. 2.
c. 13.
Pœ. R. tit. 2.
c. 12.

QVI affirmarit verū, quod falsum est; pœnitentiam aget vt adulter; vt homicida, qui sponte id facinus admisit.

Qui falso testimonio consenserit; pœnitens erit annos quinque.

Qui proximo falsum crimen obijcit; pœnitentia afficitur vt falsus testis.

Bar. lib. 19.
c. 117.
Pœ. R. tit. 1.
c. 26.
Bar. lib. 10.
c. 56.

Qui proximo peccatum imputarit, priusquam seorsum eum arguerit; primum illi satisfaciens, pœnitentiam aget tres dies.

Si quis cōtra proximū lingua lasciuus erit, triduana pœnitentia expiabitur.

Syn. Nag. c. 8.
Bar. lib. 10.
c. 11.
Idem ibid.
c. 26.

Si quis murmurauerit, iudicio Sacerdotis pœnitentiam aget pro culpæ grauitate.

Si quis conuitium manifestum fratri intulerit, diuturna expiabitur pœnitentia pro modo peccati.

Ibidem 63.

Si quis facile detraxerit, falsumq; in hoc dixerit; pœnitens erit dies septem in pane & aqua.

Bar. lib. 19.
Pœn. tit. 7.
c. 14.

Qui falsitatem, fraudemve in ponderibus, & mensuris admisit; pœnitens erit in pane & aqua dies viginti.

Falsarius, in pane & aqua pœnitentiā agat quandiu uiuit.

P R A E C E P T U M I X .

Non concupisces rem proximi tui.

Canones pœnitentiæ.

Si quis contra hoc præceptum aliquo modo peccarit.

Pœ. Bed. c. 7

REM alienā nefariē concupiscens, auarusq; pœnitēs erit annis tribus.

Qui aliena furari concupiscit, furum est: qui item aliena rapere cupit, rapina est: qui res ecclesiæ furari appetit, sacrilegium est: ideo cum nefariē con-

cupiscendo grauitē peccet, vt peccati mortalis pœnitentiam aget Sacerdotis arbitratu.

Qui rem aliquam proximi pretiosam inuenire cupit, vt illā sibi retineat: mortale peccatum concipit, cuius pœnitentiam aget, vt supra dictum est de furto.

P R A E C E P T U M X .

Non desiderabis uxorem proximi tui.

Canones Pœnitentiæ.

Si quis contra hoc præceptum aliquo modo peccarit.

SI quis concupiscit fornicari; si Episcopus, pœnitens erit annos septem: si presbyter, quinque: si diaconus, vel monachus, tres; e quibus vnū in pane & aqua: si clericus, aut laicus, annos duos.

Si quis in somnis ex immundo desiderio polluitur; surgat, & cantet septem psalmos pœnitentiales: & dies triginta pœniteat.

Si clericus, aut laicus ex mala cogitatione, concupiscentiaq; semen effuderit; pœnitens erit dies septem.

Pœ. Theod.
Pœ. R. tit. 2.
c. 25.
Ant. lib. 10.
c. 119.

Pœ. R. tit. 2.
c. 11.

Ibidem.

CANONES POENITENTIÆ

De septem peccatis capitalibus.

CAPITALIA peccata, quæ principalia etiam vocantur, utpote e quibus omnia vitia principium habent, sunt, superbia, vanagloria, auaritia, luxuria, inuidia, ira, gula, & accidia.

Pro capitali mortaliq; crimine pœnitentia septem annorum indicitur, nisi peccati grauitas, & personæ status seuu-
33. q. 2. c. 1.
riorē, diuturnioremq; pœnitentiā requirat.

Pro capitali crimine pœnitentiā aget laicus annos quatuor, clericus quinque, subdiaconus sex, diaconus septem, presbyter decem, Episcopus duodecim.

Pœ. Bed. c. 7

Sed demonstrata iam paulō ante sunt pœnitentiæ, quæ ex canonum disciplina constituuntur ferē pro peccatis mortalibus, quæ ex his septem capitalibus vitij originem trahunt. Pro gulæ autem vitio sunt hi præcipui pœnitentiæ canones.

CANO-

CANONES POENITENTIAE

De gula & ebrietate.

Theo. I. Pen. Sacerdos imprudenter ebrius factus, pane & aqua pœnitentiam agat dies septem: si negligenter, dies quindecim: si per contemptum, dies quadraginta.

Bur. lib. 14. cap. 8. Diaconus, & alius clericus ebrius factus, arbitrio sacerdotis pœnitens erit.

Iuo pag. 13. cap. 76. Monachus ebrius, pane & aqua mensibus tribus: si clericus, viginti dies.

Laicus ebrius grauius arguatur, & pœnitentiam agere à Sacerdote cogatur.

Qui humanitatis gratia alium inebriare cogit, pœnitentiam aget dies septem: si per contemptum dies triginta.

Qui ad bibendum inuitat plus quam naturæ satis est, pœnitentiam agat.

Bur. lib. 14. cap. 13. Qui pro ebrietate & crapula vomitum fecerit, si presbyter, aut diaconus, pœnitentiam agat dies quadraginta.

Iuo pag. 13. cap. 81. Si monachus, aut clericus, dies triginta. Si laicus, dies quindecim.

Si laicus item, à vino, & carne absteineat dies tres.

Ex pen. ant. Si quis gulæ causa ante horam legitimam ieiunium fregerit, duos dies pœnitentiam aget in pane & aqua.

Ex eodem. Si quis nimio cibo se ingurgitauerit, ut inde dolorem senserit; vnum diem pœnitentiam in pane & aqua.

CANONES POENITENTIAE

De varijs peccatis.

C. Relatum de consecr. distin. 2. Si quis Sacerdos Missam canit, neque communicat, per annum pœnitentiam agat, nec verò interea celebret.

cap. Si quis. 17. quæst. 4. Sacerdos excommunicatus, si celebrat, tribus annis pœnitens sit, hebdomadifque singulis feriis secunda, quarta, & sexta, à vino, & carnibus ieiunet.

C. Accedens, distin. 5. Sacerdos, Sacerdotij sui gradu ordinatus, neque in perpetuum amotus, si celebrare audeat, priuatur communione Corporis & sanguinis Iesu Christi vsque ad vltimum diem, & in excommunicatione est, viaticum tantum in fine sumens.

C. Nō oportet, 30. q. 3. c. si per negligentiam, de consecra. distin. 2. Si gutta Sanguinis Christi in terram cadit, Sacerdos in pœnitentia sit quinque dies, si super Altare, & ad pannum vnum transit, diebus duobus; si

vsque ad pannos duos, diebus quatuor: si vsque ad tres, diebus nouem: si vsque ad quatuor, viginti diebus.

Si incautè dimisit, quamuis nil nefandi acciderit, tribus mensibus à sui muneris administratione amouetur.

Qui per ebrietatem Eucharistiam euomit; si laicus est, quadraginta diebus; si clericus, sexaginta; si Episcopus, nonaginta diebus; si infirmus, pœnitentiam agat diebus septem.

Scienter rebaptizatus, si propter hæresim hoc sceleris admittit, pœnitentia afficiatur septem annorum, quarta, & sexta feria ieiunans, & tribus item Quadragesimis pane & aqua.

Si verò pro munditia hoc facere putarit; eum pœniteat tribus annis. quod si ignoranter; non peccat: sed ideo non promouendus, licet sit excellens.

Si Episcopus, presbyter, diaconusve spontè est rebaptizatus; quamdiu viuit, pœnitens sit. Alij verò clerici, & monachi, & moniales, ab hæreticis volentes rebaptizari, pœnitentiam agant duodecim annos.

Sacerdos qui interest clandestinis desponsationibus, per triennium ab officij sui administratione amouetur.

Sacerdos, qui pallijs altaris mortuum inuoluit, pœnitens sit decem annis, & quinque mensibus: diaconus autem annis tribus, & sex mensibus.

Qui legata pia Ecclesiæ non soluit, vno anno pœnitens erit per legitimas ferias.

Qui vir faciem suam transformauerit habitu muliebri, & mulier habitu viri; emendationem pollicitus, annis pœnitens sit tribus.

Infirmos, aut vinctos visitare negligens, pœnitentiam aget dies decem, pane & aqua visitans.

DECLARATIONES
ex pœnitentia Romano.

Pœnitentia vnius anni, qui in pane & aqua ieiunandus est, talis esse debet. In vnaquaque hebdomada tres dies, idest, secundam feriam, quartam, & sextam in pane & aqua ieiunet; & tres dies, idest, tertia feria, & quinta, &

R Sab-

Cap. Si quis per ebrietatem, de consecra. distin. 2.

C. Eos quæque, de consecra. distin. 4.

Cap. Si quis, 1. quæst. 1.

Cap. Nemo, de consecra. distin. 2.

Pœni. Rom. Bur. lib. 19.

Cōci. Geng.

Pœni. Rom. Bur. lib. 19. cap. 121.

Cap. 13.

Sabbato, à vino, medone, mellito, ceruiffa, à carne, & fagimine, & à caseo, & ouis, & ab omni pingue pifce fe abftineat: manducet minutos pifciculos, fi habere potest; fi habere non potest, tantū vnus generis pifcem, & legumina, & olera, & poma fi vult comedat, & ceruiffam bibat. Et in diebus Dominicis, & Natalis Domini, illos quatuor dies, & in Epiphania Domini vnum diem, & in Pascha vsque in octauam diem, & in Ascensione Domini, & in Pentecoste quatuor dies, & in Missa Sancti Ioannis Baptiste, & Sancte Mariæ, & duodecim Apostolorum, & Sancti Michaelis, & Sancti Remigij, & omnium Sanctorum, & Sancti Martini, & in illius sancti festiuitate, qui in illo Episcopo celebris habetur: in his supradictis diebus faciat charitatem cum cæteris Christianis, idest, vtatur eodem cibo & potu quo illi; sed tamen ebrietatem, & ventris distensionem semper in omnibus caueat.

Cap. 24.

Penitentia secundi anni talis esse debet: vt hos dies, idest secundam feriam, & quartam in vnaquaque hebdomada ieiunet vsque ad vespertam, & tunc reficiatur de sicco cibo, idest pane, & leguminibus siccis, sed coctis; aut pomis, aut oleribus crudis; vnum eligat ex his tribus, & vtatur, & ceruiffam bibat, sed sobriè; & tertium diem, idest sextam feriam in pane, & aqua obseruet: & tres Quadragesimas ieiunet, primam ante Natalem Domini, secundam ante Pascha, tertiam ante Missam Sancti Ioannis; & si totam Quadragesimam ante Missam Sancti Ioannis implere non possit, post Missam impleat. Et in his tribus Quadragesimis ieiunet duos dies in hebdomada ad nonam, & de sicco cibo comedat, vt supra notatum est: & sexta feria ieiunet in pane & aqua. Et in diebus Dominicis, & in Natali Domini illos quatuor dies, & in Epiphania Domini vnum diem, & in Pascha vsque in octauam diem, & in Ascensione Domini, & in Pentecoste quatuor dies, & in Missa Sancti Ioannis Baptiste, & Sancte Mariæ, & duodecim Apostolorum, & Sancti Michaelis, & Sancti Remigij, & omnium Sanctorum, & Sancti Martini, & in illius sancti festiuitate, qui in illo Episcopo celebris

habetur. in his supradictis diebus faciat charitatem cum cæteris Christianis: sed tamen ebrietatem, & ventris distensionem semper in omnibus caueat.

Cap. 15.

Pro vno die quem in pane & aqua ieiunare debet, quinquaginta psalmos genibus flexis in ecclesia si fieri potest, decantet. Sin autem, in loco conuenienti eadem faciat, & vnum pauperem pasciat: & eodem die, excepto vino, carne, fagimine, sumat quidquid velit.

Cap. 16.

Qui in ecclesia genua centies flexerit, idest si centies veniam petierit, si fieri potest ut in ecclesia fiat, hoc iustissimum est: si autem hoc fieri non potest, secretè in loco conuenienti eadem faciat: si sic fecerit, eo die, excepto vino, carne, & fagimine, sumat quod placeat. qui psalmos non nouit, vnum diem, quem in pane & aqua pœnitere debet, diues tribus denarijs, & pauper vno denario redimat: & eo die, excepto vino, carne, & fagimine, sumat quidquid velit.

Cap. 17.

Qui verò psalmos non nouit, & ieiunare non potest, pro vno anno, quem in pane & aqua pœnitere debet, det pauperibus in eleemosynam viginti duos solidos, & omnes sextas ferias ieiunet in pane & aqua; & tres Quadragesimas, idest quadraginta dies ante Pascha, & quadraginta dies ante festiuitatem Sancti Ioannis Baptiste; & si ante festiuitatem aliquid remanserit, post festiuitatem adimpleat; & quadraginta dies ante Natiuitatem Domini. In his tribus quadragesimis quidquid suo ori præparatur in cibo, vel in potu, vel cuiuscunque generis illud sit, æstimet, quanti pretij sit, vel esse possit, & medietatem illius pretij distribuat in eleemosynam pauperibus, & assidue oret, & roget Deum, vt oratio eius, & eius eleemosynæ apud Deum acceptabiles sint.

Cap. 18.

Item qui ieiunare non potest, & obseruare quod in pœnitentiali scriptum est; faciat hoc quod Sanctus Bonifacius Papa constituit. Pro vno die quem in pane & aqua ieiunare debet, roget presbyterum, ut Missam cantet pro eo (nisi sint crimina capitalia, quæ confessa prius lauari cum lachrymis debent) & tunc ipse adsit, & audiat Missam, & deuotè ipse offerat proprijs manibus panem & vinum mani-

manibus sacerdotis, & intentè respondeat, quantum sapit ad salutationes, & exhortationem sacerdotis: & humiliter Deum deprecetur, vt oblatio quam ipse presbyter pro se, & pro peccatis suis Deo obtulerit, Deus omnipotens misericorditer per Angelum suum suscipere dignetur: & eo die, excepto vino, & carne, & sanguine, comedat quidquid vult: & sic redimat reliquos anni dies.

Cap. 29. Si quis fortè non potuerit ieiunare, & habuerit vnde possit redimere; si diues fuerit, pro septem hebdomadibus det solidos viginti: si non habuerit vnde tantum dare possit, det solidos decem: si autem multum pauper fuerit, det solidos tres. Neminem uerò conturbet, quia iussimus dare solidos viginti, aut minus: quia si diues fuerit, facilius est illi dare solidos viginti, quam pauperi tres: sed attendat vnusquisque cui dare debeat, siue pro redemptione captiuorum, siue super sanctum altare, siue Dei seruis, siue pauperibus in elemosynam.

Cap. 30. Qui non potest sic agere poenitentiam vt superius diximus, faciat sic. Si tres annos continuos ieiunare debet, & non potest, sic redimere potest. In primo anno eroget in elemosynam solidos viginti sex, in secundo anno eroget in elemosynam solidos viginti, in tertio anno solidos decem & octo; hi sunt sexaginta quatuor solidi. Potentes autem homines plus dare debent, quia cui plus committitur, plus ab eo exigitur. Et qui illicita committunt, etiam à licitis se abstinere debent, & corpus debent affligere ieiunijs, vigilijs, & crebris orationibus: caro enim læta trahit ad culpam, afflicta reducit ad veniam.

Aliæ declarationes breues.

Confessarius, cum ex ijs quæ conscripta sunt, intelligat, pro ratione & temporum & personarum diuersas poenitentias fuisse, earumque redimendarum certam rationem adhibitam esse: arbitrio tamen suo illis omnibus mitigandis moderandisque aget, vt initio traditum est.

De poenitentia per legitimas ferias constituta; confessarius animaduertet, eo nomine intelligi feriam secundam,

quartam, & sextam, canonum legibus poenitentiae, ieiunioque præscriptam. Carine ieiunium, quod aliquando poenitentiali canone cauetur, id appellatur, quod per quadraginta dies in pane & aqua fiebat, ut sepe numero Burchardus interpretatur. Carinam alij dicunt, quidam carenam, alij carētenam, alij quadragenam.

Poenitentia per tres Quadragesimas indicta, ita intelligitur, vt cui imponebatur, is in anno pane & aqua ieiunaret Quadragesimas tres: quarum prima est ante diem Natalem Domini; altera ante Pascha Resurrectionis; tertia, quæ scilicet per dies tresdecim ante diem festum Sancti Ioannis Baptistæ agebatur, quemadmodum ex Concilij Salegustadiensis decreto perspicitur potest.

DE VISITATIONE,
Et cura infirmorum,

Rubricæ seu instructiones.

Omnino tempore Parochus gregi suo inuigilare debet: sed cum primum aliquis eius curæ commissus in morbum incidit, tunc maximè omnem Parochialis charitatis diligentiam ipse in eo ponet, vt ægrotantem in via salutis rectè dirigat, & à nequissimi Dæmonis insidijs conatibusque tueatur ac defendat præsidio salutarium adiumentorum.

Quod Concilio Agathensi olim præcautum est, id Synodo Prouinciali renouatum, idem Parochus præstare curet; vt Missa celebrata, si quos in Parochiali vicinia habet, frequenter, atque adeo quotidiè, cum per alias parochialis curæ suæ occupationes potest, visitet: eisdemque præstet, prout opus esse viderit, officia charitatis, & sollicitudinis, Parochiali muneri suo coniuncta.

Quamobrè non expectabit, dū ab ægrotato vocetur; sed ipse vltro ad illū veniet.

Parochiales item suos & vniuersæ & sigillatim, sepe numero prout occasio feret, hoc monebit, vt se accersant, cū primū aliquis in febrem morbūve inciderit. Et uerò quoniam alijs Parochialis curæ officijs aliquando fortasse destineri potest: propterea parochiæ suæ sacerdotes si quos habet, aut saltem laicos aliquot

Prouinc. 5.
quæ pert ad
Sacrament.
extre. vnct.
pag. 23.
§. Quod Concilio.

homines, virtute, & vitæ spiritualis vſu præſtantes deliget, qui ægrotum adeant, recteque cohortentur; cum ad uim morbi patienter in Domino ferendam; tum ad alia chriſtianæ pietatis officia præſtanda.

Ad ægrotas mulieres etiam accedet; ſed ſibi comitem adiungere curabit, virum vel ecclēſiaſticum, vel laicum ſanctæ charitatis operibus deditum: & omnino nunquam erit in cubiculo ſolus: & cum neceſſe fuerit ob pœnitentiæ ſacramentum miniſtrandum, patienti tamen oſtium id præſtabit.

Illis maxime viſitandis & conſolandis aſſiduam charitatem nauabit, qui rerum omnium indigentia, & morbi acerbitate miſerabilem in modum afflictum, curationem diſſicillimam experiuntur. quorum paupertatem commotus zelo pietatis ita ſubleuabit; vt & ipſe, ſi per facultates poteſt, de ſuo aliquid eroget; & aliorum eleemoſynas conquirat; & eo nomine collectas certis diebus in ecclēſia edicat ad præſcriptum Concilij Quarti Prouincialis.

Parochum propinquum, & ſacerdotem item, clericumque parochialis viciniæ ſuæ, cum egrotare audierit, quamprimū inuiſat, ſi præſertim aliorum ope deſtitutum videat; conſoleturque; in primis re medijs animæ ſalutaribus, & adiuuentis corporis val etudini opportunis.

De ægri ſtatu, genereque morbi, aduerſæ valetudine perquiret. eius item mores, vitam, actiones, negotiaque: vt ſciat ſalubria dare conſilia, opportunaque adhibere remedia, omni que ſancta conſolatione iuuare.

Cum ad illum veniet, ſuper eum orabit ratione præſcripta; neque ſemel tantum, ſed ſæpius, & quotieſcunq; opportunè id facere poterit. poteritque; vt modò vna, modò alia ex formula precum, & ſacrarum lectionum, quæ ad id præſtandum in Sacramentali traduntur.

Accedet parochiali veſtitu de more ſine ſuperpelliceo indutus.

Cohortationes & monita ad ægrotum.

Præmeditatus veniet, vt habeat argumenta ad perſuadendum appoſi-

ta, ac præſertim exempla Sanctorum; quæ rectè apteque adhibita, valde commouent: his autem cohortationum locis vti poterit, etiam alijs qui aſſint, paululum ſecedere iuſſis, ita vt non audiant, ſi ita opus eſſe quandoque viderit.

Hortabitur, vt febrim ægritudinemve in quam incidit, patienter ægrotus in Domino ferat: gratiasque ei agat de ægrotatione qua corpus affligitur. cum inde animæ vtilitas ſalutaris exiſtere poſſit, ſi verè, pieque charitatem Dei erga ſe agnoſcens, confirmabit ſe ipſum in omni patientia: vnde fructum vberimum capiet.

Demôſtrare poterit, à Deo, qui ſons eſt omnium bonorum, factum eſſe, vt infirmus proſperam corporis valetudinem amiſerit; quoniam illius animæ ſalutariter conſultum eſſe vult emendatione vitæ anteaſtæ.

Si verò egrum diſciplinæ ſpiritualis, ſanctarumque virtutum ſtudioſum eſſe animaduertit; morbi vim à Deo ſolatam eſſe oſtendet, vt in ſpiritualis vitæ curſu quem ſuſcepit, maiori progreſſione verſetur, atque adeo perfectius inſiſtat.

Habebit etiam Parochus alios locos, quibus infirmum excitabit ad patientiâ Chriſtiano homine dignam, & ad fructum ex inualetudine capiendum.

Monebit etiam, vt ne Dæmonis aſtu, neque medicorum pollicitationibus, nec propinquorum, aut amicorum, domeſticorumve blandis cohortationibus ſe villo modo decipi ſinat, quo minus in ea quæ ſibi ſalutaria ſunt, incumbat.

Quare hoc infirmo ſuadere ſtudebit, vt quod itē Sanctus Ambroſius ſacris ſcripturis monet, ſalutare Dei in primis concupiſcat, nempe Chriſtum Dominum; ſicque animæ æternam ſalutem primò expetens, quærat deinde, quæ ad corporis valetudinem attinent.

Quæ quidē Parochus pro ratione morbi, & ægroti conditione, maiori ſtudio, efficacia, vel amplificatione etiam ager.

Videbit, an aliquid domi, præſertim in cubiculo illius ſit, quod cum diſciplinæ chriſtianæ moribus minus cōueniat.

Sacras imagines Chriſti domini eruciſixi, B. Mariæ Virginis, & ſancti præſertim apponi curabit, quem æger præcipue

Tit. quæ ad
pia loca per
tin. § Primo
quoque. pa
gin. 197.

cipue veneratur, quem patronum coelestem sibi delegit. Si vero neminem potissimum delegerit, ut deligat, eiusque sacram imaginem domi, in cubiculoque præsertim habeat, Parochus studebit.

Vasculum aquæ benedictæ, quando collocatum non sit, collocari iubebit propè lectum ubi iacet.

Monebit ut eleemosynas det quam plurimas, pro facultatum scilicet ratione, & modo.

Vt pro se orationem, supplicationemque à religiosis hominibus fieri postulet, omniq; ratione curet.

Vt item domi suæ pro se, dum æger est, familia quotidie certa hora precetur.

Vt ipse cum per morbum potest, aliquid piè meditetur de vanitate mundi, de exemplis patientiæ, de fructu tribulationum, de cœlesti gloria.

Vt quotidie si per valetudinem potest, vel coronam beatæ Mariæ Virginis; vel si literas norit (quod Sanctus Augustinus fecisse traditur, dum æger fuit) septem psalmos penitentiales piè recitet: aut omnino aliquid precum pro viribus suis adhibeat.

Si Sacerdos, aut alicuius sacri ordinis homo est, qui diuini Officii recitandi lege adstrictus sit; suadebit, nè recitare facillè omittat, nisi vi morbi tandem coactus, & de consilio confessorij, & medici.

Proponet etiam ægrotanti, prout illius conditio tulerit, aliquas breues orationes, quas iaculatorias dicimus; præsertim è psalmorum libro sumptas, quæ facillè in promptu sint.

Pollicebitur quoque, se pro eo in Missæ sacrificio, aliisque tempore piè oraturum, curaturumque; ut parochiales item pro eo faciant. Id vero ipse omnino præstabit, collectam pro eo dicens, aut saltem orans; idque frequenter pro ægri necessitate.

Ideo denunciabit etiam populo singulis diebus Dominicis orationem pro ægrotis parochiæ suæ.

Monebit, ut cum conualuerit, primò ad ecclesiam veniat, ubi super eum orationes dicantur; quod in multis ecclesijs pijs, frequentisque est instituti.

De Confessione.

HOc in primis suadebit, ut de peccatis confiteatur: idque maximè studebit, ut ad generalem de tota vita antea facta confessionem illum inducat: proindeque eius utilitates, fructusque salutares breui enarrabit, quos inde capit.

Si verò æger se difficilem præbebit, ut aut confiteri nolit, aut confessionem longius differre velit; eius rei causam Parochus studiosè perquiret: quæ unde accidat, ubi animaduenerit, tunc illam appositis rationibus amouere studebit. sique rectè, salutariterque suadendo illum à proposito deducere non potest; nè tamen ei confitendi tempus proroget ultra quam liceat, nisi re primum cum Archiepiscopo aut eius Vicario communicata. A medicis autem opportunè cõtendat, ut sacris decretis, pontificiæque constitutioni Pij Quinti obtemperantes, ad illum inuisendum curandumque non accedant post præscriptum tempus, nisi ex confessorij scripto cognouerint, eum de peccatis confessum esse.

Et quoniam causa, quamobrem ille confiteri nolit, aut differat, multiplex & varia esse potest; utpotè, vel desperatio, quam ex peccatorum magnitudine, multitudineve concepit; vel affectus alicuius peccati quod abijcere nolit; vel accidia quædam, qua fiat, ut is laborem se disponendi exhorrescat; vel alia grauis causa, quæ eum à confitendo deterreat: ideo bene notos habebit locos, rationes, & argumenta suadendi, vel dissuadendi, prout causa tulerit, qua æger impeditur, aut deterretur.

Quamobrem aliquod studium in ijs libris legendis ponet Parochus, quorum doctrinis methodus traditur, ad eos qui moriuntur iuuandos.

Cum ægrum autè vel eius sponte, vel hortatu admonitioneque sua Parochus ad confessionem accensum viderit; tunc ad confitendum condicet diem & horam ei commodam, nisi tamen periculum sit in mora: nam si morbi vis nullam dilationem patitur, cum eo aget, ut confestim confiteatur. Si item eo ipso tempore præparatus videbitur, eius confessionem audiet: in qua si illi, vel morbo, uel imperitia, vel timore, in enumerandis,

R 3 discer-

discernendisq; peccatis impeditum esse animaduertit, adiuuētum pro charitate prudentiaq; sua ei aderet.

Si scēminae cōfessionem audiat, ostio patenti id præstet.

Curet ad id munus exequendum, superpelliceum, & stolam paratā habere.

Sacræ omnino decētiae consulere studeat, quā maxime pro loco, & tempore potest, ex ordine sacræ pœnitentiæ ministrandæ supra explicato.

Neque omittat testimonium confessionis scribere; ne pœnam incurrat, de qua supra in Sacramento pœnitentiæ dictum est.

Pœnitentiam ne ideo tamen nimis leuem imponet, quod iusta ab homine iacente non possit præstari; si probabile sit quod conualescet, & tunc præstare poterit, quod non potuerat iacens. quod si credibile sit, eum non amplius surrecturum; rationes pœnitentiæ iustæ eligeret, quæ possint præstari à iacente; veluti magnam eleemosinam pro facultatum modo.

Suadebit verò sepe, vt morbi afflictiones pœnitentiæ loco libenter accipiat, Dominoq; pro peccatis suis offerat.

Item vt indulgentiam consequi curet, ex Pontificia, seu Archiepiscopali concessione.

De Communione.

COHORTABITVR egrotum Parochus, vt sacram communionē sumat, etiam si grauiter non ægrotet; maxime si festi alicuius celebritas id suadeat. neque ipse ministrare recusabit sepius in eadem infirmitate pro deuotione & desiderio egroti; præsertim si ille eum valet, solet frequentare: de quo in Concil. Prouinc. 4. decretum est.

Pro viatico ministrabit, cum probabile est, quod eam amplius sumere non poterit. cauebit autem nè ita cunctetur, vt periculum adeat ægrotus moriendi priusquam sumat.

Cum præterea posteaquam viaticum, extremamq; etiam vñctionem æger suscepit, aliquot dies superstes sibi sacrā communionē ministrari petit, eius pio desiderio Parochus non deerit: sed pro viatico illam iterum in eodem morbo non ministrabit. Ideoq; in ministrando

vtetur illis verbis: Corpus &c.

Vt quo maximo potest, ac debet, pietatis studio, & fidelium frequentia, ad ægrotos sanctissima Eucharistia deferatur; hæc vt infra Parochus diligenter curabit, atque exequetur.

Primum in sua parochiali ecclesia confratriâ corporis Christi instituet præscriptis regulis.

Aget cum vnoquoque patrefamilias, vt cum signum campanæ eo nomine datur ipse in ecclesiam parochialem ad comitandum rātum sacramentum conueniat, aut saltem filium natu maiorem, aut omnino aliquem ex familia ob eam causam mittat. habeatque præterea domi vnam, pluresve candelas cereosve; quibus in hoc pietatis christianæ officio vtatur.

Populum præterea sæpissimè cohortabitur, vt frequens semper, omniq; animi pietate ac religione venerabile sacramentum comitetur.

Neque hoc monere desistet, vt quando sacerdoti illud deferenti fideles obuiam sunt, ipsi etiam prosequantur; qui quæ equo, aut curru vehuntur, descendāt etiam, & comitentur item, nisi necessaria, vel vrgenti de causa vehementer impediuntur.

Quod autem ardentius ad id religiosè agendū fideles excitentur, crebrò etiam prout occasio tulerit, indulgentiam eo nomine concessam euulgabit.

Sacerdotes, & clerici ecclesiæ parochialis, nisi necessaria occupatione distinentur, etiam comitari studebunt.

Familia egrotantis obuiam procedet cereis accensis, omni pietatis cultu, ac depositis armis.

Parochus ad infirmum sacram Eucharistiam ipse feret, nisi morbo inualetadineve, aut necessaria causa impedita sit. cum verò alio Sacerdote vtitur, is sit, qui ex Concilio Prouinciali quarto requiritur.

Noctu non asferet, nisi periculo mortis instante.

Particulas autem duas feret: nisi cum aliquādo ob mortem instantem, vel nocte defert; vel certus est Parochus necesse esse, vt statim post communionem extremam etiam vñctionem ministret.

Alla-

¶ Allaturus, accuratè hoc præmonebit: primum vt ægrotantis ad quem deferatur, cubiculum ab omni sorde & inquinamento purgetur; amotaque omni re profana, exornetur, vbi potest, pio apparatu, & sacris imaginibus: tum præterea mensa consternatur mappa nitida, appareaturque cruce, aliave effigie sacra, candelabris, & candelis saltem binis. In qua mensa super corporali pixis cum sanctissimo ipso Sacramento collocabitur. sit præterea vas vitreum ad ablutionis usum.

Qui ob egestatē id minus præstare possint, eos curet Parochus iuvari à confratribus sanctissimi Sacramenti.

Certis campanæ percussionibus parochiæ suæ clericis, & parochiales, præsertim confratres sanctissimi Sacramenti conuocabit.

In deferendo vtetur pluuiali, vbi per loci, temporisque conditionem fieri poterit: alias verò superpelliceo & stola.

Curabit etiam clericos habere, non solum qui res sacras afferant in ministracione adhibendas, sed qui comitentur, & vnà cum eo preces recitent. Ij superpelliceo induti sint; & si capitulum canonicorum adsit, etiam alijs indumentis, quibus vtuntur in choro.

Sanctissimum Sacramentum deferet vasculo decore ad præscriptam formā: quod vasculum vel tenui linteo, vel velo ab humeris demisso decenter contegatur. si verò ob necessitatem noctu, & locis asperis, montuosisque, via præcipiti, aut lubrica deferet; sacrum illud vasculum in sacculum decentem qui à collo pendeat, ita includet, vt si fortasse ipse labatur, sacramentum in terra decidere nullo modo possit. Umbellam præterea vbi potest adhibebit, maioris vel minoris formæ pro locorum conditione ad præscriptum.

Cum Parochus accessit ad ægrotum, diligenter videat (si quidem grauius laborat) an integro sensu sit; an item periculum tussis; anque item vomitus. si tunc non potest sumere, necessitate, vique; repentina morbi impeditus; aliquantulum morabitur Parochus; dumque in mora est, ipse, & reliqui fideles genibus flexis coram sanctissimo Sacramento orabunt.

At verò si perseveret impedimentum, illud proponet ei adorandum, si modò ægrotus ita desideret: & impertita ei signatura Crucis benedictione cum ipso Sacramento discedet. eodem modo oret, proponat, & benedicat, si, cum venerit, ab initio viderit fieri non posse, vt ægrotus sumat: sed ne deferat tamen vnquam ad eum, quem sumere non posse ante nouerit.

Sin autem sumere potest, Parochus illum suauiter alloquetur; & quæret, an aliquid reliquum sit quod confiteri velit, tuncque libenter eum audiet, & absoluet: interrogabitque item, an sanctissimum Corpus Domini sumere velit; & si pro viatico dandum sit, id quoque exprimet: ad quod pie deuoteque sumendum paucis verbis inflammabit.

Si quando sine sacra hostia redibit, Parochus antequam domo ægroti abscedat, lumina extinguere iubebit; superpelliceum, stolam, tintinnabulum, umbellam non adhibebit; pixidem palam non deferet.

Prælato alicuius ecclesiæ, qui in lecto ægrotans frequentissimè sacre Eucharistiæ pabulo salutariter se reficiet, eam, & cum primò in ægrotatione, & cū pro viatico sumet, sacerdos qui post illum in ipsa ecclesia primariam dignitatem, locumve obtinet, deferet ac ministrabit, vniuerso clero eiusdem ecclesiæ prosequente, & societate etiam sanctissimi Corporis Domini. Si verò sæpius sacram communionem sumet, alius inferior sacerdos, vel Parochus ministrabit, societate tantummodo Corporis Domini comitante.

Alijs sacerdotibus eodem modo deferetur, eiusdem ordinis saltem sacerdotibus, alijsque clericis comitantibus.

Ægrotus si per valetudinem potest, è lecto surget: decoreque vestitus; & si est sacerdos, superpelliceo stolaque indutus, genibus flexis erit, dum sumet.

Monita, si morbus grauior fuerit.

SI morbus grauior, & cum periculo fuerit, Parochus ægrotum suadebit, vt dum integra mente est, rem omnem suam rectè constituat, & testamentum faciat.

R 4 In

In testamenti factione significabit, quanti intersit religiosos homines doctrina & pietatis usu præstantes adesse, de quorum consilio ad remedium animæ suæ in vltima voluntate pro facultatibus aliqua pia opera statuatur.

Legata pia quæ fecerit, præstari quamprimum, aut etiam ipso viuentem monebit; cum hoc ei plurimum suffragari possit ad animæ salutem.

Hæc in primis monebit, quæ quamquam semper præstanda sint, tali tamē tempore in primis: ut si quid alieni habet, si per facultates potest, quamprimum restituat, aut saltem id præstari in testamento caueat.

Ut si de alicuius fama detraxit, curet ei aliqua ratione satisfacere.

Ut si quos inimicos habet, illis omnino ignoscat, omnemque facultatem, & inimicitias deponat.

Ut si quem offenderit, læseritve, ut potest satisfaciatur.

Si ab aliquo læsus, aut forte vulneratus sit, ei ex animo, & toto corde ignoscat, offensionemque remittat.

Perquiret item, an sacro chrismate confirmatus sit, quod si illum adhuc non esse viderit, etiam iacentem, si adest Episcopus, confirmari; si minus adest, id cum per valetudinem poterit, ut quamprimum præstet, accuratè monebit.

Monebit etiam, ut morbo magis etiā ingrauescente, sanctissimum viaticum, & extremæ unctionis sacramentum in tempore petat, ut dum sensibus integris, & mente viget, pie religiosèque sacramenta accipiat.

Aget cum eo, ut si Dei gratia mune- reque ab eo morbo conualescet, vitam omnino emendet, aut sanctiorem viuendi disciplinam suscipiat.

Demonstrabit, Sathanam nihil non agere, ut impediat salutaria eius remedia: ideoque in id studere, ut infirmo in animum sæpenumero inducat, nihil periculi ex morbo quo laborat imminere: medicos autem verborum blanditijs, spem longioris vitæ sæpè polliceri, in id ipsumque familiares etiam & cognatos incumbere. Periculū igitur morbi ei ita celari ne fiat, ut eum mors opprimere possit inopinantem & imparatum.

tum. Atque opportunè inducet illum, & suauiter, ut velit suum sibi periculum patefieri.

Animaduertet autem, ægrotos tribus potissimum solere valde molestis cogitationibus affici, anxieque perturbari. quarum primam affert mortis metus; alteram conscientia peccatorum; tertia oritur ex contemplatione diuinæ iustitiæ: quamobrem in promptu habebit argumenta ad persuadendum appositā, pro conditione ægrotantis: quem lenibus suauibusque verbis alloquetur.

Ostendet, mortem christianis hominibus non modò extimescendam non esse, sed etiam amandam, & expetendam: quæ nisi intercedat, fieri non potest, ut à peccati seruitute, & huius vitæ calamitatibus atque incommodis omnino liberati, æternam felicitatem per Iesum Christi meritum consequamur. Atque in hoc suadendi genere rationes, & locos sibi sumere poterit ex libro Sancti Cypriani, qui est de mortalitate.

Quem metum depellere studebit, non solum multis alijs rationibus, sed etiam & sacrarum literarum auctoritatibus, & exemplis sanctorum, & sacris precibus & orationibus.

Si ob affectum quo erga res terrenas irretitus tenetur, aut ob alias causas mortem exhorrescit: hunc affectum expellere conabitur rationibus ab earum vanitate vitioque deductis.

Ad sedandam perturbationem quæ oritur ex conscientia peccatorum, hortabitur, ut frequenti confessionis, & sacre communionis usu sese religiosè corroboret: credatque omnino sacramentis peccata infinita Dei benignitate deleri.

Ad iustitiæ verò diuinæ contemplationem ægrotum valde se abijcientem, eriget commemoratione infinitæ bonitatis diuinæ: quæ nunquam patitur fideles esse destitutos, qui velint, quamdiu in huius vitæ cursu versantur, penitentia exactæ vitæ peccata diluere.

Si impatientem ægrotum viderit, ei proponet passionem Christi Domini, tormenta sanctorum martyrum, exempla aliorum sanctorum, Iob, Tobie, Iosephi, & aliorum. Merita præterea ostendet patientiæ, quæ multa sunt, & maxi-

ma. causas item ostendet afflictionum, quas Deus pater amantissimus, & medicus sapientissimus, tanquam medicamenta fidelibus adhibet.

Orationibus etiā breuibus vtetur, quas vnā cum ægroto pronuntiabit, ad illius impatiētiā sedādam, depellendamve. Cohortabitur præterea, & cōsolabitur eum, prout affectum esse viderit; agetq; pluribus, aut paucis, pro prudentia charitateq; sua. In eoq; denique diligens erit, vt omnem ex infirmi animo mœstītiā abiciat, paratusq; sit, depositum suum, quandoq; illud repetere Deus voluerit, libentissimē reddere.

Si in vrbe, aliove loco æger est, vbi Archiepiscopus moretur; eum inducat ad benedictionē Archiepiscopalem vnā cum indulgentia, cuius facultatem Apostolicam habet, piē petēdam, ipsum etiā Archiepiscopum ipse poterit quandoq; de illius morbo ægritudineve certiorē facere; qui eundem sponte visitabit, & cōsolabitur; aut alium mittet.

In grauescente morbo Parochus infirmum crebrius inuilet, & iuuare ad salutem conabitur quā diligentissimē.

Si mortis tempus instare viderit, aget ad præscriptum, commendationisq; animæ officium præstabit. Monebit etiam instante periculo se confestim vocari, vt in tempore præsidio sit morienti.

ORDO MINISTRANDI

Eucharistiæ Sacramentum infirmis.

PAROCCHVS conuocatis parochiæ suæ clericis certis campanæ percussionibus; & item confratribus sanctissimi Sacramenti in Ecclesia parochiali; paratis item cereis, & vmbella: manus lauabit.

Postea super pelliceo, stola, & pluuiali rubeis indutus, ad altare genibus flexis paululum tacitus orabit; mox ascendit, genuflectit, aperit tabernaculum; iterum genuflectit, extrahit pixidē suo velo tectam; super corporali in altari explicato collocat; rursus genuflectit, & claudit tabernaculum.

Tectis serico velo rubeo humeris, brachiisque, sumit pixidem; & aque manu eodem velo cooperiā, sinistra pedem te-

nens, dextera nodum ipsius pixidis, & sub vmbella procedit; quæ a dignioribus laicis deferetur.

Clericus vnus præibit, qui aquæ benedictæ vasculum cum aspergillo deferet; & tintinnabulum item per certa intervalla pulsabit; cuius sonitū populus ad religionis cultū sanctissimo Sacramento tribuendum genibus flexis procedens excitetur.

Alter item clericus, si fieri poterit, adiungetur, qui bursam rubeam corporali incluso concinnē feret ante pectus; & item librum hunc, de quo ipse Parochus, quæ oporteat, recitabit.

Cerei duo lateris inclusi à confratribus sanctissimi Sacramenti præferentur: quæ lumina ventorum vi, præsertim per hyemem, extinguī nō possint.

Septem psalmos pœnitentiales Parochus in via piē recitabit: quos, si longum est iter, repetet, præsertim psalmū Miserere: & alias etiam religiosas preces, hymnos, & psalmos accommodatos, quatenus spatium dabitur; idq; cum sacerdotibus, & clericis, qui comitabuntur, alternatim.

Reliqui fideles bini prosequuntur, orantes ipsi quoque: primo loco scholares sanctissimi Sacramenti deinde reliqui, viri scilicet, postremò femina; hæc capite velato, illi omnes capite aperto: omnes manu candelas accensas tenentes, vt plures possunt. viri autem aliqui poterunt à lateribus etiam cum luminaribus comitari.

Cubiculum ægrotantis Parochus ingrediens dicit. V. Pax huic domui. R. Et omnibus habitantibus in ea.

Tum reponit sanctissimum Sacramentum in mensa appārata, candelis accensis, supposito pixidi corporali explicato: & genuflexus illud adorat. Postea surgens, aspergit illum cum aqua benedicta accipit; ægrotum aspergit ad similitudinē crucis, cubiculum, & reliquos qui præsentēs adsunt, dicens Antiphonam. Asperges me dñe hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor. V. Gloria patri, &c. R. Sicut erat &c. tum repetit Antiphonam.

Asperges me dñe hyssopo, &c. vt supra. Mox dicere pergit preces sequentes,

ita

Et versus ad ægrotum, vt tamen etiam
Sanctissimum Sacramentum reuerenter
aspiciat.

V. Saluum fac seruum tuum.

R. Deus meus sperantem in te.

V. Mitte ei auxilium de sancto.

R. Et de Sion tuere eum.

V. Nihil proficiat inimicus in eo.

R. Et filius iniquitatis non apponat no-
cere ei.

V. Esto ei domine turris fortitudinis.

R. A facie inimici, & persequentis.

V. Domine exaudi orationem nostram.

R. Et clamor noster ad te perueniat.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo. Oratio.

Deus infirmitatis humane singulare
præsidium; auxiliij tui super infir-
mum famulum tuum ostende virtutem:
vt opæ misericordiæ tuæ adiutus, ecce-
lesiæ tuæ sanctæ in cœlaminis representari
mereatur. Per dominum nostrum &c.

Si ægrotus extra lectum genibus fle-
xis esse poterit, vt supra dictum est, scam-
num panno mundo ecclesiastico stratum
ante se habeat: aut ipsum pannum sal-
tem à clericis, clericove sustentatum.
Si verò in lecto esse necesse sit, vt potest
elevator, & amictus, communicabit, pan-
no itidem ante se extenso.

Hic clericus versus sanctissimum Sa-
cramentum & Parochum genuflexus, mo-
net ægrotum & cæteros omnes, signum
Crucis sibi adhibere: & ipse signans se
dicit: In nomine patris, & filij, & spiri-
tus sancti. Amen. & manibus iunctis con-
fessionem generalem dicit: ægrotus si po-
test cum eo saltem submissa voce pro-
nunciante, aut saltem attentè audiente:
percutitque ter pectus ad ea verba, mea
culpa, &c.

Confiteor Deo omnipotenti. vt supra.

Qua confessione pronunciata, Paro-
chus dicit: Deo gratias. tum statim per-
git dicere manibus iunctis: Misereatur
tui omnipotens Deus, &c. vt supra.

Post manu dextera Crucis signum ver-
sus ægrotum adhibet, & dicit: Indulgen-
tiam absolutionem. vt supra. Postea di-
cit sequentem orationem manibus ex-
tensis, & clerico librum tenente. Oratio.

Dominus noster Iesus Christus, qui
dixit discipulis suis: quæcunque li-

gaueritis super terram, erant ligatæ &
in cœlo; & quæcunque solueritis super
terram, erunt solutæ & in cœlo: (de quo
rum numero, quamuis indignos nos esse
voluit) ipse te absoluat ab omnibus pec-
catis tuis, quæ quouis modo, cogitatio-
ne, locutione, & operatione egisti, atq;
à peccatorum nexibus absolutum, perda-
cere dignetur ad regna cœlorum. Qui
cum Deo patre, & spiritu sancto viuit,
& regnat in secula seculorum. R. Amen.

Vbi Parochus hæc precatûs erit, ad
mensam se conuertit, genuflectit, aperit
pixidem; iterum genuflectit, manu fini-
stra pixidemprehendit, & alterius ma-
nus duobus digitis pollice & indice sa-
cramentum accipit, paululumque de pi-
xide eleuat, & conuersus in medio men-
sæ versus ægrotum, vt is illud adoret, bre-
ui pro personæ, & temporis ratione ex-
citat illius fidem, & deuotionem.

Tum clericus genuflexus vt supra, dicit:

Domine nō sum dignus, vt intres sub
tectum meum, sed tantum dic verbo tuo,
& sanabitur anima mea. quod iterum,
ac tertio repetet, per singulas vices pec-
tus percutiens qua formula etiam vtem-
dum est, cum sceminae communio mini-
stratur. & ægrotus unā cum clerico eam
pronunciabit, saltem submissa voce.

Quibus verbis pronunciatis, Paro-
chus cautè, & diligenter præbet ei san-
ctissimum Sacramentum, & signum cru-
cis super pixidem ante faciem ægroti
faciens, dicit: Corpus Domini nostri
Iesu Christi custodiat animam tuam in
vitam æternam. Ægrotus respondet.
Amen. videat verò Parochus, vt ante-
quam Sacramentum præbeat, satis spa-
tij relinquat ad dicendum: Amen.

Si verò infirmo communionem pro-
viatico ministrat, dicat hoc modo:

Accipe frater (si verò scemina est) so-
ror, viaticum Corporis Domini nostri
Iesu Christi, qui te custodiat ab hoste
maligno, & perducatur in vitam æternā.
ægrotus respondet. Amen.

Postea Parochus digitis pollice & in-
dice quibus ministravit, super pixide si-
mul iunctis, ad mensam reuertitur. vbi
deposita pixide super corporale, eaque
contecta, tum facta genuflexione, statim
digitos quibus Sacramentum tetigit,

vinum & aqua abluit in vase non consecrato, alium vsum præcipue parato, quod secum portandum curabit; tum purificatorio abstergit. clericus autem præbet ægroti ablationem; quod si ægrotus sumere non potest, eam ad ecclesiam deferet, & in sacrarium mittet.

Facta purificatione, Parochus stans vt supra dicit manibus iunctis.

V. Domine exaudi orationem nostram.

R. Et clamor noster ad te perueniat.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo. Deinde manibus extentis orationem sequentem.

Domine sancte, pater omnipotens, æterne Deus, te humiliter deprecamur, vt accipienti fratri nostro (vel) sorori nostræ, sacrosancam Eucharistiam corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi filij tui, & animæ & corporis sit salus. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum &c.

Hic infirmum Parochus aliquid admonebit, ex ijs quæ supra exposita sūt: hocque in primis, vt in tempore petat extremam vñtionem: sique in eo statu est, vt non sit differenda, ipse Parochus nullam moram interponet.

Videbit antequam inde discedat, vt si aliquando Sacramentum palato ægroti adhæserit, tantum vini, aut aquæ det, vt illud glatiat: quod vbi factum viderit, ad mensam genuflectet, & pixidem capiet, vt attulit; & versus ægrotum cum ea crucis signum faciet.

Ita ad ecclesiam rediens quo ordine venerat, dicit canticum sequens: & item alias religiosas preces ad hunc vsum accommodatas (præcipue cum longum est iter) cum sacerdotibus, & clericis alternatim vt supra.

Benedicite omnia opera Domini Domino &c. vsque ad finem cantici.

Reuersus verò collocat debita reuerentia pixidem cum Sacramento super altari, supposito corporali extento; genuflectit; postea stans manibus iunctis dicit:

V. Panem de cælo præstitisti eis.

R. Omne delectamētum in se habet.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo. Tum manibus extentis dicit orationem sequentem.

Deus, qui nobis sub Sacramento mirabili passionis tuæ memoriam reliquisti; tribue quæsumus: ita nos corporis & sanguinis tui sacra mysteria venerari; vt redemptionis tuæ fructum in nobis iugiter sentiamus. Qui viuus &c.

Qua oratione peracta, genuflectit; pixidem vtraque manu tenens, signum crucis cum ea versus populum adhibet, benedicens his verbis:

Benedicat vos omnipotens Deus, pater, & filius, & spiritus sanctus. R. Amē. Deinde conuersus ab alia parte ad altare, reponit pixidem in tabernaculo, genuflectit, postea claudit.

Tum indulgentiam publicè denunciatis concessam, qui Sacramentum eo modo comitantur; paucis verbis eos cohortans, vt in religioso eo instituto perseuerent: & ita fideles in pace dimittit.

DE SACRAMENTO Extremæ Vñtionis.

Rubricæ, seu instructiones.

EXTREMO vitæ nostræ tempore præsidia diuinæ gratiæ nos eo plura habere conuenit, quod & vehementius torquemur metu mortis impendentis, & in periculo etiam maiori versamur. Sicut igitur clemētissimus Redemptor noster diuinæ in alijs sacramentis adiumenta fidelibus, dum in hoc sæculo viuunt, parauit: ita hoc extremæ vñtionis Sacramento, finem vitæ huius, tanquam firmissimo quodam, cœlestique præsidio communit.

Hoc Sacramentum à Christo Domino ut cætera sacramenta est institutum; apud Marcum quidem insinuat, per Marc. 6.
Iacobum autem Apostolum ac Domini Iacobi 5.
fratrem fidelibus commendatum, ac promulgatum. Infirmatur, inquit, quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum; & alleuiabit eum Dominus; & si in peccatis sit, remittentur ei.

Administrantur in ecclesia fidelibus plures sacræ vñtiones, veluti, Baptismi, Confirmationis, Ordinis: & quoniam hæc extrema est, quæ fidei graui-

scs

ter periculoseque ægrotanti ministratur; ideo Sacramentum extremæ unctionis appellatum est, & sacramentum etiâ unctionis infirmorum, & præterea sacramentum exeuntium.

Hoc sacramentum, vt alia sacramenta, constat ex materia, & forma. Itaque eius materia est oleû ab Episcopo consecratum, liquor scilicet, non ex quauis pingui crassaque natura, sed ex olearum baccis tantummodo expressus.

Atque hæc quidem materia aptissime illud significat, quod sacramenti vi intus in anima efficitur; mitigatur enim animæ dolor & tristitia unctione quadam inuisibilis; eiusque vires recreantur, vt infra dicitur latius.

Forma verò sacramenti est verbum, & solennis illa precatio, qua sacerdos ad singulas unctiones utitur, cû inquit: Per istam unctionem, & suam piissimam misericordiâ, indulgeat tibi Dominus, quidquid per visum deliquisti; & sic de reliquis. Quo fit, vt cum aliorum sacramentorum forma, vel absolute significet quod efficit, vt illa, Ego te baptizo; vel tanquam ab imperantibus pronuncietur, vt in sacramento ordinis, Accipite potestatem; hæc vna extremæ unctionis forma precatio quadam absoluetur.

Atqui sacramenti huius minister sacerdos est ritè sacerdotio initiatus: nec verò tamen cuius id ex sacris decretis administrare licet; sed proprio Parocho qui iurisdictionem habeat, aut alteri, cui ille, Superiorve ministrandi sacramenti facultatem ex causa dederit.

Fructus atque utilitates quæ ex hoc sacramento capiuntur, Parochus accuratè studioseque explicabit, cum in visitatione infirmi opportunum viderit; tum maxime in cohortatione ad illud spontè petendum; & in primis in ministratore, quantum per temporis angustiam, & morbi vexationem potest.

Prima igitur utilitas & effectus huius sacramenti est, quod peccati reliquias tollit, tanquam complementum sacramenti poenitentiae. Quæ reliquiae peccata esse intelliguntur, siue mortalia, siue venialia, quæ post alia sacramenta remanent. potest enim fieri, vt ignoran-

te eo qui commisit, vel non valente confiteri, peccatum mortale remaneat; in quo delendo ita hoc sacramento iuuatur; vt fieri possit eum per hoc sacramentum saluari, qui alioqui fuisset damnandus.

Hæ reliquiae etiam sunt, torpor, moeror, & anxietas quædam, quæ ex peccato relinquuntur, & hominem morti proximè affligit.

Sunt porro multa, quæ ægrotantem variè affligunt; & mortis naturalis metus, & diuini iudicii horror, quo maxime terretur; & morbi vis: quæ illum ita deprimunt, vt de Deo, diuinisq; & celestibus rebus, ac de animæ suæ salute cogitationes aliquando suscipere non possit. Fitque sæpè interdum, vt morbo vexatus, paulo momento huc atque illuc impellatur, modò ad querelas, modò ad suspiciones, modò ad impatientiam, aliasque huius generis prauas affectiones, quæ illius animam lædunt.

Aduersus hæc porro omnia incommoda sacramentum hoc tanquam saluberrima medicina valet, eamque vim diuinis habet, vt leuius ea ferat.

Alia est utilitas; Cum enim Diabolus, qui diuturno vsu conditionem, ingenium, moresque ægrotantis didicit; extremo eo tempore omne certamen variè aggrediatur, vt eum distrahat, desperatione, & animi abiectioe perturbet, aut nimia arrogantia atque elatione quadam attollat: hoc sacramento vires infirmo diuinæ subministrantur, quibus aduersario fortiter resistat.

Cum igitur aduersus hostem animam corroborat; tum etiam corpus, vbi animæ saluti expedierit, aliquando sanat.

Hoc etiam sacramento, fidelis qui illud piè sumit, palam publiceque quodammodo profitetur in obitu fidem catholicam. Apertè enim declarat, se, sicut ad id tempus in ecclesia militante cum fidelibus communionem habuit; ita in fine se se habere; sperareq; in ecclesia triumphante consortium habiturum cum sanctis, qui aeterna cum Christo gloria perfruuntur.

Care-

Ceremoniæ & ritus ministrandæ extremæ unctionis.

Primò multæ ad Deû preces pro eo piè adhibentur, quibus diuinum eius auxilium imploratur: leguntur litanie, Sanctiq; Dei inuocantur: & nullum omnino est sacramentum, quod plurib. precibus administretur: egent enim fideles eo potissimum tempore magno auxilio: & ideo Parochus, aliq; omnes præsentis toto corde precantes tunc eniti debent, vt laboranti subueniant.

Præterea corporis partes unguntur; quæ veluti sensuum instrumenta homini data sunt. oculi propter visum, aures propter auditum, nares propter odorem, os propter gustum & sermonem, manus propter tactum. sicut enim in morbo corporis ea pars curatur tantum, à qua morbus manat, non autem totum corpus; ita hic ea tantum membra unguntur, in quibus potissimum sentiendi vis eminet, vnde peccatum quasi per ostia intrare solet. renes quoque veluti voluptatis & libidinis sedes: tum pedes, qui sunt nobis ingressus, & ad locum mouendi principium.

Quæ duæ partes postremæ non tamen ita sunt necessariæ vt aliæ, quæ sunt quinque sensuum. ideo in fœminis renium unctionem omittit.

Si quis membro aliquo careat, quod inungi præscriptum est, ungat partem ei propiorem.

Reliquis infirmis manus ab interiori parte inungit, sacerdotibus verò ab exteriori parte, cum prius in sacra ordinatione unctionis fuerint.

Vngendis autem oculis, alijsq; membris, quæ in homine paria sunt, hoc valde cauebit, vt cum vtrunque membrum vnus tantum sensus sit, vtriusq; in idem unctionem absoluat unica solû verborum forma, licet duas cruces faciat. Vngat autem primò dexterum, deinde sinistrum, cruce vniciue impressa oleo sacro.

Vnguntur oleo, quia gratia Spiritus sancti, quæ oleo significari solet, anima perfunditur, ad peccata, peccatorumq; reliquias abstergendas, animam alleviandam, & confirmandam.

Forma adhibetur, quæ precationem habet, cû Sanctus Iacobus dixerit, orent

super eum &c. Atque cum hoc sacramentum sit quoddam poenitentiae complementum; infirmique eo maxime tempore non possint opera poenitentiae facere, ex sola misericordia remissionem expectant, quæ precatione imploratur.

Crux item, dum unctio sacro oleo adhibetur, imprimitur; vt sciamus, hæc dona nobis concedi meritis crucis & passionis Domini; vtq; eo signo, in pugna, quæ cum aduersario sustinenda est, vtamur, sensusq; nostros muniamus; itemque vt ad Christi iudicis tribunal signum crucis deferamus, quo ostendamus, nos sub Crucis vexillo constanter vsque ad obitum pugnasse.

De diligentia in ministrando.

Omni diligentiam Parochus in eo adhibebit, vt cum periculum mortis ægroto impendit, supremusque vitæ dies instare videtur, illud in tempore ministret: proposito sibi exemplo sanctissimi Episcopi Malachie, qui cum culpæ suæ, licet immerito adscriberet, quod mulier quædam sine hoc sacramento decessisset; totam noctem lachrymas sese afflixit, ita vt Dei misericordia mane illa quasi è somno excitata, è lecto se erigens hoc sacramentum acceperit, & etiam à morbo conualuerit.

Quare cum quis eius curæ commissus periculose ægrotat, cum ab ecclesia Parochus abesse non debet, tum illi, vt de visitatione dictum est, frequenter visitabit: paratusq; erit die noctuq; nulla interposita mora in tempore ministrare. Vt autem in tempore ministret, cum sæpè alias, vtpote cum ægrotantem primò visitat, tum quo etiam tempore sacram Eucharistiam pro viatico ei ministrat, hoc illum monebit, vt dum sana mente est; sibi ministrari petat: simulque item demonstrabit, quam salutariter expediat, vltro sponteque piè sacramentum hoc deposei.

Ad quod etiam sacramentum percipiendû, quò magis fideles accendat, eius fructus atq; vtilitates aliquando, prout opportunum esse viderit, accuratè explicabit: idemque vniciue infirmo cum ministrat, præstare non omittet, quantum

tum sanè tunc per temporis angustiam, morbiq̃ vexationem potest.

Atque cum ad ægrum valde periculose ægotantem sacram Eucharistiam pro viatico fert, vasculum etiam sacræ vñctionis asseret, præsertim si infirmi domicilium ab ecclesia longè abest: vt si morbi vis magis ingrauescet, in tempore minitret.

Ministrabit autem, dum æger integris sensibus est. Quod si aliqua morbi vi infirmus oppressus, dubitatur, viuusne sit, an mortuus: tunc diligenter de hoc sacerdos videbit, consulto etiam medico, si in tãta temporis breuitate potest: si non potest, & in dubio est, ea conditione vtetur: Si es viuus, per istam sanctam vñctionem, & suam pijsimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid &c.

Si æger autem in eo statu est, vt spiritum ante exhalaturus videatur, quàm sacramenti huius ministrationem ipse Parochus absoluere possit, tunc psalmis, & litanijis prætermisissis, statuta formula verborum, singulas corporis partes, quas vngi ritus postulat, inunget. Siq̃ue superstes erit, tunc statas reliquas preces, litaniasq̃ue adhibebit. Si verò dum vngitur, spiritum emisit, vngere Parochus desistet.

Rursus, si aliquando acciderit, ipsum Parochum, dum vngit, præ virium imbecillitate, aliove casu deficere: alius sacerdos, si præsens aderit, aut aliunde statim euocatus, reliquas partes quas ille non vñxerit, vngere ritè perget: vñctas autem denuo non vñget.

Si per errorem sacerdos aliud oleum, quàm quod infirmorum est, ad ægrum vngendum vnquam adhibuerit, etiam si chrismatiss, aut catechumenorum sit; vt erratum emendet, olei sacri quod proprium infirmorum est, vñctionem eidem adhibeat, tumq̃ue sacramenti formam iteret.

Ministraturus, quot commodè potest habere, presbyteros, & clericos adhibere studeat superpelliceo indutos, qui ipsum & ministrantem, & precantem, pietatis, orationisq̃ue studio in eo ministro adiuuent.

Quod si plures habere non potest, unum

saltem omnino adhibeat clericum sibi ministrantem.

Accedat illud ministraturus stola violacea, & super pelliceo indutus.

Vas sacri olei ne sinu, brachiove comprehensum, sed sacculo serico violacei coloris aptè inclusum cordula serica à collo pendens reuerenter ferat.

Mensam prope ægotantis lectum paruulam, vbi commodè fieri potest, parari, mappaq̃ue candida sterni curet: super qua vas sit cum bambacio ad abstergendas vñctiones, micaq̃ panis ad absterfionem digitorum. Sit ibidem vas alterum aquæ ad manus lauandas, & candela ceræ item parua.

Qua in mensa vas sacri olei à parte lecto viciniori ponatur: à laico autem homine ne manu teneatur.

Curet, vt toto eo tempore domestici simul omnes qui ad sunt, pro eo Deum piè precantur.

Hoc etiam Parochus domesticos, qui ægroti curam habent, moneat, vt ne post extremæ vñctionis sacramentum, quod ei ipse ministravit, corporis curam deserant.

Quibus ministratur Sacramentum extremæ vñctionis.

Ministratur hoc sacramentum adultis, periculose ægotantibus, propeq̃ue moribundis, & senio etiam confectis, in diem morituris, etiam si ægroti non sint; peste item laborantibus, tametsi mortis periculum imminere tunc non videatur, cum de repente mors nec opinantes eos occupet; periculose etiam vulneratis ad mortem.

At non infantibus, puerisq̃ue, qui nullum adhuc rationis vsum habent, neque peccata admittunt; nec furiosis, amentibusq̃ue toto vitæ tempore insania vexatis; nec excommunicatis, interdictis, impœnitentibusq̃ue.

Neque mulieribus in partu laborantibus; neque ad bellum proficiscentibus, neque nauigationem, aut peregrinationem suscipientibus; neque iis, qui mox vltimo supplicio afficiendi sunt; neque etiam perpetuo carcere multatis ministratur; nisi cum hi ex morbo in periculo mortis versantur.

Infirmis

Infirmis autem, qui sana mente dum erant, illud petierunt, aut verisimile est, quod petissent; etiam si postea in amentiam inciderint, uel ratione, sermone uel uti defuerint, ministrabitur item.

Si verò dum infirmus amentia phrenesive laborat, verimile sit, ut indecorè, aut spurcè, impure uel aliquid agat, quo irreuerentia sacramento huic fiat; non vngetur, nisi alicuius complexu ita teneatur, ut firmus stabilisq; hæreat.

Cæcis, surdis, mutis, paralyticis, quamuis eo sensu uel videndi, uel loquendi, uel ambulandi semper caruerint, præbebitur: peccare enim potuerunt per internas potentias, quibus ea membra respondent.

Item ei ministrari debet, qui fortè dum est in articulo mortis, sit baptizatus.

Quæ præparatio ad extremæ Vnctionis sacramentum adhibenda.

QVoniam nihil sacramenti gratiam magis impedit, quàm mortiferi alicuius peccati conscientia: idcirco in eo ministrando usum consuetudinemq; hanc tenebit, ut si fieri potest, infirmum non ante vngat, quàm peccata confessus sit, ac præterea sacram Eucharistiam sumpserit, at saltem sit confessus; si fortè non potuerit infirmus ob stomachi, gutturisve impedimentum sanctissimam communionem sumere.

Si quem verò de repente morbi vis occuparit, ut neque confiteri, neque communicare potuerit; ex aliqua tamen contritionis, aut pietatis significatione conijcitur, eum velle sibi hoc sacramentum extremæ vñctionis ministrari: tunc Parochus ministrabit.

Quò diligentius item infirmum præparet, præter alia, quæ ei de vi, salutariibusque fructibus huius sacramenti ut supra dictum est, diligenter exponet, hoc etiam persuadebit, ut ea fide se vngendum præbeat, qua olim, qui ab sanctis Apostolis sanandi erant, se ipsos offerre consueverunt. in primis autem animæ salus, deinde etiam corporis valetudo, cum conditione, si ad eternam gloriam profutura sit, expetenda est.

Tum verò demonstrabit, illum dubita-

re non debere, quin sanctæ illæ preces à Deo exaudiantur, quibus ipse Parochus, sacerdosve, ecclesiæ, & Domini personam gerens, utitur ad huius sacramenti ministrationem.

Decebit etiam maximè eam corporis præparationem adhibere, ut partes vngendæ prius abluatur, quantum com modè fieri possit, ad sacri olei reuerentiam, præsertim quæ sordes solent magis contrahere.

Quoties hoc sacramento vtendum est.

Intelliget Parochus, infirmum, quam diu in eadem ægrotatione, & in eodè mortis periculo versatur, semel tantum esse extrema vñctione liniendum. Quòd si vñctione suscepta conualuerit, quoties postea in vitæ discrimen inciderit, toties hoc sacramentum ei adhibebitur. Item in morbis quibusdam diuturnis, puta in hydropisi, si ob mortem impendentem quis vñctus fuerit, & euaserit; deinde ex eodem morbo in alium similem casum, & periculum mortis rursus inciderit; rursus etiam vngi debebit.

ORDO MINISTRANDI Sacramentum extremæ vñctionis.

Parochus vocatus ad ministrandum Sacramentum extremæ vñctionis, omnibus ijs, quæ mox supra præscripta sunt, rectè animaduertis, & præparatis; ut parochiæ suæ fideles excitet ad orandum pro infirmo, & conuocet suæ parochiæ sacerdotes alios, clericosve, quorum ministerio ut supra dictum est, in administratione vtatur; campanæ signum statim dandum curabit, quòd à signo communionis distinguatur.

Mox verò indutus superpelliceo & stola violacea, accipit vas olei sacri.

Clericus indutus superpelliceo vas feret aquæ benedictæ cum aspersorio, & libum hunc sacramentalem.

Curabit etiam crucifixi paruam imaginem afferri, si fortè ea ægroto desit. Item cereum laterna inclusum; idq; per clericum, si adsit.

Tintinnabulum verò non adhibebitur. Dum in via est, & ad ægrotum accedit, psal-

psalmum quinquagesimū dicit, & alias
pias preces. Cubiculū autem, ubi ægro-
tus iacet, ingrediens, dicit.

℣. Pax huic domui.

℞. Et omnibus habitantibus in ea.

Tunc vas olei sacri reponit in men-
sa præparata, ubi candela accensa sit.
deinde dicit.

℣. Dominus vobiscum.

℞. Et cum spiritu tuo.

Oratio.

Deus qui benedixisti vestigia Apo-
stolorum tuorum Petri, & Pauli,
atque Andreæ, dignare benedicere do-
mum istam, atque ingressum istum. Ex-
pelle hinc Domine omnes insidias dia-
boli; & reple eam omni gaudio, lætitia,
sanitate, & pace; & fac eam abundare
omnibus bonis: ut de tua largitate sem-
per abundet, & Angelus tuus bonus sem-
per eam in pace custodiat. Per dñm &c.

℣. Propitius sit nobis omnipotēs, & mi-
sericors Deus, qui fecit cælum & ter-
ram, & benedicat nos. ℞. Amen.

Hic aqua benedicta Parochus ægrotum
ad similitudinē crucis aspergit, & astan-
tes, & cubiculum item, dicens.

℣. Pax, & benedictio Dei omnipoten-
tis, patris, & filij, & spiritus sancti, de-
scēdat super domum istam, & super om-
nes habitantes in ea. ℞. Amen.

Alperione peracta, & crucifixi etiam
imaginem ante oculos ægroti collocata,
Parochus ab illo querit, an aliquid ha-
beat, recordeturve, quod confiteri ve-
lit: si quē nihil quidquam habet, cleri-
cus versus sacram imaginem & Paro-
chum genuflexus, monet ægrotum, & cæ-
teros omnes, signum crucis sibi adhibe-
re: & ipse signans se, dicit: In nomine
patris, & filij, & spiritus sancti. Amen.
& manibus iunctis confessionem gene-
ralem dicit, ægroti si potest, cum eo sal-
tem submissa voce pronunciantē, aut sal-
tem attentē audientē: percutitq; ter pe-
ctus ad ea verba, mea culpa &c.

Confiteor Deo omnipotenti &c.

Deinde Parochus manibus iunctis dicit.

Misereatur tui omnipotens Deus, &c.

Deinde signum Crucis dextra formans
versus ægrotum, dicit:

Indulgentiam absolutionem &c.

Postea omnes qui ad sunt, & præser-
tim familiam præsentem, genibus fle-

xis orare iubet: tum is genibus etiā
flexis, dicit vnā cum alijs presbyteris,
vel clericis, si plures intersunt, si mi-
nus, cum vno, psalmos pœnitentiales,
& litanias ut mox infra, si tempus da-
tur: alioqui si non datur, ut supra, dum
ab alijs psalmi, & litanie dicuntur, ipse
stata formula inferius descripta vnget.

℣. Deus in adiutorium meum intende.

℞. Domine ad adiuuandum me festina.

Gloria patri, &c. Sicut erat in prin. &c.

Antiphona. Infirmus sum. Psalmus 6.

Domine ne in ira tua arguas me &c.

vsque ad finem. Gloria patri, &c.

Antiphona. Infirmus sum sana me do-
mine Deus meus.

Antiphona. Sperantes in domino.

Psalmus 31. Beati quorum remissæ sunt

iniquitates, &c. vsque ad finem.

Gloria patri, &c.

Antiphona. Sperantes in domino mise-
ricordia circundabit.

Antiphona. Intende in adiutorium.

Psalmus 37. Domine ne in ira tua ar-
guas me, &c. vsque ad finem.

Gloria patri, &c.

Antiph. Intende in adiutorium meum

domine Deus salutis meæ.

Antiphona. Peccaui domine.

Psalmus 50. Miserere mei Deus secun-
dum magnam &c. vsque ad finem.

Gloria patri, &c.

Antiph. Peccaui domine, peccaui, &
iniquē egi; munda me a peccatis meis:

quia potens es, miserere mei.

Antiphona. Clamor noster domine.

Psalmus 101. Domine exaudi orationē
meam, & clamor meus &c. vsq; ad finē.

Gloria patri, &c.

Antiphona. Clamor noster domine ad
te perueniat.

Antiphona. Fiant domine.

Psalmus 129. De profundis clamaui ad
te domine &c. vsque ad finem.

Gloria patri, &c.

Antiphona. Fiant domine aures tuæ in-
tendentes in vocem orationis meæ.

Antiphona. Exaudi me.

Psalmus 142. Domine exaudi orationē
meam: auribus percipe &c. vsq; ad finē.

Gloria patri, &c.

Antiph. Exaudi me dñe in tua iustitia: &
non intres in iudicium cum seruo tuo.

Anti-

Antiphona. Infirmorum propitiator, abiectorum protector, desperandorum saluator, Deus patris mei, & Deus hereditatis Israel, dominator celorum, & terræ, creator aquarum, rex totius creaturæ tuæ, exaudi preces nostras.

Deinde dicuntur Litanie.

Quibus absolutis dicit. Pater noster. Secretò.

✠ Et ne nos inducas in tentationem.

℞. Sed libera nos à malo.

✠ Adiutoris nostri in homine Dñi.

℞. Qui fecit cælum, & terram.

Credo in Deum. Secretò.

✠ Carnis resurrectionem.

℞. Vitam æternam. Amen.

✠ Saluum fac seruum tuum.

℞. Deus meus sperantem in te.

✠ Mitte ei domine auxiliũ de sancto.

℞. Et de Sion tuere eum.

✠ Nihil proficiat inimicus in eo.

℞. Et filius iniquitatis non adiciat nocere ei.

✠ Esto ei dñe turris fortitudinis.

℞. A facie inimici, & persequentis.

✠ Domine exaudi orationem nostram.

℞. Et clamor noster ad te perueniat.

✠ Exurge Christe, adiuua nos.

℞. Et libera nos propter nomen tuum.

✠ Dominus vobiscum.

℞. Et cum spiritu tuo.

Oratio.

Quam super ægroto Parochus stans, manumq; dexteram illi imponens dicit: quod idem faciunt reliqui sacerdotes, qui adsunt.

Sanctum, ac venerabile nomen gloriæ tuæ inuoco, excelsè Deus, pater omnipotens, qui fecisti cælum, & terram, mare, & omnia que in eis sunt. Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, qui in altis habitas, & humilia respicis; respice super impositionem manuum, quam facimus super hunc famulum tuum. N. quæ manus spiritualiter operentur super eum. Da ei Domine sanitatem corporis, & integritatem mentis, longanimitatem vitæ, prosperitatem in valitudine; & ab omni inquietudine inimici libera eum, qui liberaisti filios Israel de terra Aegypti, Petrum de custodia carceris, Paulum de vinculis, Susannam de falsò crimine, Danielelem de la-

culeonum, tres pueros de camino ignis ardentis, Ionam de profundo maris, Lot de Sodomis. Ita ei miserearis domine, qui misertus es ciuitati tuæ Ninive. Domine sis ei adiutor, protector, atque defensor, sicut fuisti puero tuo Dauid ad expugnandum Goliath: & aperi oculos cordis eius ad cognoscendum voluntatem tuam, sicut aperuisti oculos capitis Tobie ad videndum visibilia: & perduc eum ad regnum tuum cœleste. Per dominum nostrum. &c.

His precibus peractis, vel dum peraguntur, vt supra dictum est, Parochus pollice intincto oleo sacro vngit in formam crucis has septem corporis infirmi partes, oculos, aures, nares, os, manus, pedes, ac renes. Dumq; vngit, verborum formam, vt infra in singulis partibus profert, crucis signum singulis etiam adhibendo. Vbi verò vnquamque partem vnxit, ipsemet, aut Sacerdos alius si adest, aut clericus sacris initiatus, partem inunctam continuò tergit bambacio, quod in vase mundo ponitur ad eum vsum parato, quod secum portandum curabit; quodq; deinde peracta tota vnctione ad ecclesiam deferretur, & ibi cõburitur: cineres verò proijciuntur in sacrarium.

Ad oculos, primò dexterum, deinde sinistrum.

Per istam vnctionem, & suam piissimam misericordiam ✠ ✠ indulgeat tibi Dominus quidquid per visum deliquisti. ℞. Amen.

Ad Aures. Per istam &c. ✠ ✠ indulgeat tibi Dominus quidquid per auditum deliquisti. ℞. Amen.

Ad Nares. Per istam &c. ✠ ✠ indulgeat tibi Dominus quidquid per olfactum deliquisti. ℞. Amen.

Ad os, labris cõpressis. Per istam &c. ✠ ✠ indulgeat tibi Dñs quidquid per gustum, & locutionem deliquisti. ℞. Amen.

Ad manus. Per istam &c. ✠ ✠ indulgeat tibi Dominus quidquid per tactum deliquisti. ℞. Amen. Sacerdoti infirmo non interius, sed exterius manus vngatur, vt supra dictum est.

Ad pedes, in plantis. Per istam &c. ✠ ✠ indulgeat tibi Dominus quidquid per gressum deliquisti. ℞. Amen.

S Ad

Ad renes. Per istam &c. **I**ndulgeat tibi Dominus quicquid per lumborum delectatione deliquisti. **R.** Amen. Mulieri renes non vnguntur, ut dictum est.

Postea Parochus digitum pollicem, quo vnxit, medulla panis bene fricat, & aqua abluit in vase supradicto: tum manutergio abstergit, ablutiois vero aquam cum micis refert in Sacrarium.

His finitis dicit sequentes orationes ad ægrotum versus, manibus extensis.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oratio.

Deus Angelorum, Deus Archangelorum, Deus omnium Patriarcharum, & omnium sanctorum, Deus vniuersæ creaturæ conditor: qui dixisti Apostolis tuis; Ite, super egros manus imponite; demonia eijcite; quod gratis accepistis, gratis date: ubi nos indigni, & peccatores manus in tuo nomine imponimus, tu domine tuam spiritalē impone digneris. Per dominum nostrum &c.

Oratio.

Domine Deus, qui per Beatū Apostolum tuum Iacobum dixisti; infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei: cura quesumus redemptor noster gratia sancti Spiritus languores istius infirmi; sana vulnera, eiusque remitte peccata, atque dolores cunctos cordis, & corporis ab eo expelle, plenamque ei interius exteriusque sanitatem misericorditer redde: ut ope misericordiæ tuæ restitutus, & sanatus, ad pristina pietatis reparetur officia. Qui viuus &c.

Orationes sequentes alternatim, si plures adsunt sacerdotes, dicuntur singulæ cum, [Dominus vobiscum,] & concluduntur item singulæ: [Per Dominum.] &c. Si vero Parochus solus est, ipse singulas dicit: primamque tantum præponit, [Dominus vobiscum,] & ultimam solum concludit, Per dominum. &c.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oratio.

Respice domine famulum tuum in infirmitate sui corporis laborantem: & animam refoue quam creasti. Ut castigationibus emendatus, cōtinuō se sentiat tua medicina saluatum.

Deus qui facturæ tuæ pio semper dominaris affectu: inclina aurem tuam supplicationibus nostris: & famulum tuum aduersa valetudine corporis laborantem placatus respice: & visita eum in salutari tuo: & cœlestis gratiæ præsta medicinam.

Omnipotens sempiterne Deus, salus æterna credentium, exaudi nos pro famulo tuo, pro quo misericordiæ tuæ imploramus auxilium: ut reddita sibi sanitate, gratiarum tibi referat actionem.

Deus qui B. Petrum Apostolum misisti ad Tabitham famulam tuam, ut eius precibus suscitaretur ad vitam: exaudi nos quesumus: & famulo tuo, quem in nomine tuo visitat nostra fragilitas, exorata medicinæ tuæ medela subueniat.

Deus infirmitatis humanæ singulare præsidium, auxilij tui super infirmum famulum tuum ostende virtutem: & ope misericordiæ tuæ adiuto salutiferam regni cœlestis tribue medicinam. Per dominum nostrum &c.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison.

V. Benedicat, & exaudiat nos Deus, **R.** Amen.

V. Procedamus cum pace.

R. In nomine Christi.

V. Benedicamus Domino.

R. Deo gratias.

V. Pax, & benedictio Dei omnipotentis patris **I** & filij **I** & spiritus **S** sancti descendat super te, & maneat semper. **R.** Amen.

Quæ Parochus aget post ministrationem.

Parochus ministrato sacramento extremæ unctionis, si videt spatium vitæ esse, antequam discedat, ægrotum alloquetur, & consolabitur brevibus, ac suauibus, ardentibusque verbis: quibus il-

bus illum maximè hortetur ad vim egri-
tudinis patienter pro Christo Domi-
no sustinendam, ad rerum humanarum
cogitationes abijciendas, ad Satanæ
suggestiones Christiana virtute depel-
lendas, ad spem de diuina misericordia
conciendam, & ad desiderium in pri-
mis vitæ æternæ. Tum præterea hæc
hortabitur: vt se piorum religiosorum-
que hominum precibus, & orationibus
commendet; pias lectiones audiat, si
potest, præcipuè Domini passionem,
quam ipse etiam Parochus pro oppor-
tunitate leget: elemosinas, si potest,
det: propositaque sibi ob oculos Chri-
sti passionem, & cruce, assidue piè medi-
tetur mortem, quam omni sanctæ chri-
stianæque humilitatis significatione for-
titer obeat: velitque in cinere, & cili-
cio, vt poenitens mori, quemadmodum
Christianum hominem decere, sanctus
Martinus affirmavit, & suo exemplo do-
cuit. Quod si infirmus ita velle mori
dixerit, tunc Parochus cinerem, & cili-
cium benedicet.

Manibus etiam iunctis instar crucis,
exemplo S. Ambrosij proposito, vt mo-
riatur, piè poterit moneri.

Nec verò crucifixi imago, & etiam
alia pro deuotione desit morientis; cuius
aspectu excitetur, recreetur que: quam
crucifixi imaginem ipse etiam moriens
manu piè tenere poterit.

Monebit præterea Parochus domesti-
cos, vt pro infirmo orent, ac ne corpo-
ris curam deferant: hocque in primis, vt
aliquot ante mortem horis mittant,
qui se vocet, vt in commendatione ani-
mæ præstè esse possit.

De cura item spiritali egroti cete-
ra præstare Parochus studebit, quæ su-
pra titulo de visitatione infirmorum or-
dine præscripta sunt.

Ad ecclesiam demum, quo modo
venit, redibit, deuotè dicendo psal-
mum, [Qui habitat,] & alias pias ora-
tiones.

Alia officia Parochi erga infirmum pro-
pè moriturum.

CVM tempus instabit, quo ægrotus
propè moriturus sit, Parochus tum

celerrimè præstabit commendationis
animæ officium, tum omni ratione infir-
mum tali tempore iuuare conabitur.

Si indulgentiam ille ex legitima fa-
cultate consequi possit, in memoriam re-
digat, proponens etiam, quid ad conse-
quendum agi debeat. si ipsi Parochus,
aut confessorio fortè commissæ sit ipsa
concessio, poterit verbis vt ad id ritè
accommodatis.

Procul secedere iubebit coniugem,
liberos, domesticos, præsertim gemen-
tes, ac lugentes, eosque item, quos in vi-
ta charos ille habuit.

Magno etiam animæ fructu moribun-
dis, quatenus expedire videbitur, ad fi-
dei articulos, aliisque vt infra confirman-
da, & profitenda inducetur; maximè si
egrotantem, & morientem demonis im-
pulsu aliquo modo hæsitantem, aut titu-
bantem Parochus animaduenerit. In-
terrogatus autem ægrotus verbis respõ-
debit: sin autem morbi vi respondere
lingua non poterit, saltem dum mente
integra est, nutu, aut signo aliquo exte-
riori respondebit.

Interrogationes autè adhibebit vul-
gari sermone, si latine ægrotus nesciat.
sunt autem huiusmodi.

Nonne frater charissime, firmiter cre-
dis omnes articulos fidei, & quidquid
sancta Romana catholica, & apostoli-
ca credit Ecclesia? R. Credo.

Nonne detestaris, reprobas, & ana-
thematizas oēs hereses, & quidquid ea-
dem detestatur, reprobatur, & anathema-
tizatur catholica mater Ecclesia? R. De-
testor, reprobatur, & anathematizo.

Nonne vis mori in soliditate fidei ca-
tholicæ, vt verus christianus? R. Volo.

Cognoscis ne, te multum, & sæpius of-
fendisse creatorem tuum, animam tuam,
& proximum tuum? R. Cognosco.

Doles ex corde de omni offensa qua-
litercunque contra Dominum Deum tuum,
te ipsum, & proximum tuum commissæ?
R. Doleo.

Nonne omnem quem pateris dolorè,
propter Deum in poenitentiam tuorum
peccatorum patienter, & æquanimiter
toleras? R. Tolero.

Nonne te poenitet ingratus fuisse Deo
de multis beneficijs in te collatis ad sa-

S 2 lutem

lutem animæ tuæ? *R.* Pœnitet.

Et quod toties recidisti in peccata post acceptam ab eo misericordiam?

R. Doleo.

Nonne cognoscis tibi opus esse Dei misericordia, & quod meritis passionis Iesu Christi pœnitens saluaberis?

R. Cognosco.

Poterit etiam quandoq; cohortari, & facere, vt eo modo quo potest, secum oret, etiam vulgari sermone, si opus sit, aliquo ex infra scriptis modis, prout viderit expedire animæ morientis.

In manus tuas Domine commendo spiritum meum: redemisti me Domine Deus veritatis.

Domine Iesu Christe, ob virtutem tuæ sanctissimæ passionis, iube me adscribi in numerum electorum tuorum, adiuua me Redemptor meus in hac extrema necessitate; succurre animæ egeni, sed in te solum speranti: totum me tibi do, non me renuas: ad te venio, non me repellas: sonet in mentis meæ auribus vox illa tua dulcis: Hodie mecum eris in Paradiso.

Domine Iesu Christe fili Dei viui, qui pro salute mundi in cruce es felle, & aceto potatus: sicut tu consummatis omnibus in cruce expirans, in manus patris commendasti spiritum tuum: sic in hac hora mortis meæ, in manus pietatis tuæ commendo animam meam, vt eam in pace suscipias, & electorum choris aggregari præcipias.

Deus meus, Deus meus, misericordia mea, refugium meum. Te desidero, ad te confugio, ad te venire festino: ne despicias me sub tremendo discrimine positum, adesto mihi propitius in his meis magnis necessitatibus. Ad te venio, qui nullis dees: cupio dissolui, & esse tecum. In manus tuas commendo spiritum meum Domine. Respice in me Domine Deus veritatis: & præsta mihi Deus meus, vt in pace dormiam, & requiescam. Amen.

Hac item, & simili ratione poterit cohortari.

Commenda te gloriosæ virgini Mariæ, dicens: Maria mater gratiæ, mater misericordiæ: tu nos ab hoste protege, & in hora mortis suscipe.

Inuoca Angelos, tuum præcipue custodem, dicens: Angele Dei, tu præsertim custos mihi assiste migranti ex hac vita: custodite me Angeli ab immundorum spirituum inuisione; & animam meam in vestrum consortium assumite.

Commenda te sanctis Dei, præsertim quibus magis deuotus fuisti, dicens: Sancti Dei omnes vestro nunc mihi opus est patrocinio: vestris orationibus cito mihi succurrite: tu præsertim Beatissima virgo, tu sancte N. vel sancta N. in quem, vel quam confidentiam semper habui: in hoc extremo necessitatis articulo nō me deferas: sed si vnq; alias, nunc maxime me apud Deum adiuua.

DE SACRAMENTO Ordinis.

Rubricæ, seu instructiones.

Quæ Parochus doceat, & exequatur.

Sacramenti ordinis dignitas, utilitas, & necessitas quanta sit, ex eo perspicue manifestum est, quod alia sacramenta ab illo ita pendent, vt sine eo illa partim confici, ministrariq; nullo modo possint; partim solenni ceremoniæ, & religioso quodam ritu, ac pio cultu carere videantur.

Atque si summus eius gradus spectetur, hoc est sacerdotium; eius nobilitas atque excellentia apparebit: Sacerdotes enim Dei interpretes, & internuncii quidam sunt, qui eius nomine diuinam legem, & vitæ præcepta homines edocent, & ipsius Dei personam in terris gerunt. non angeli solum, sed Di; etiam appellantur, quod Dei immortalis vim, & numen apud nos teneant.

Potestas Corpus, & Sanguinem Domini nostri conficiendi, & offerendi, tum peccata remittendi, quæ illis collata est, humanam quoque rationem, atq; intelligentiam superat; nedum ei aliquid par, & simile in terris inueniri queat. Inferiorum quoque graduum dignitas ex eodem ipso capite potest demonstrari, prout magis minufve ad altaris sacramenta suo quisque ministerio accedit.

Cum

Cum igitur hoc sacramentum Archiepiscopus edicto proposito se ministraturum esse significabit; hæc & alia multa ex catechismo Rom. & alijs doctrinis opportuno tempore Parochus tradet populo; & ijs præsertim, qui ordines susceperunt sunt. & hæc præterea exequetur.

Edictum de sacra ordinatione præfinito tempore promulgabit: literas pastorales item eo ipso de genere.

Processionem eo ipso promulgationis die intra ambitum Ecclesiæaget, litaniaq; supplex recitabit.

Singulis diebus Dominicis per mensem ante statam ordinationis tempora præmonabit, atq; hortabitur populum ad piæ religioſeq; precandum pro sacra ordinatione proximè futura.

Dominico autem die ordinationem proximè antecedente, literas Archiepiscopi pastorales iterum de scripto recitabit.

Supplicationem præterea, processionem ve statam iterum obibit.

Denunciabit populo ex præscripta formula statorum sacrorum temporum ieiunia, & frequentius ob sacra ordinationis causam orationis studium, præsertim statis ferijs, quarta scilicet, sexta, & Sabbato.

Formulam denunciationis temporum vide in Conc. 4. Prou. 119.

Monebit autem præcipue, vt populus precetur; & pro Archiepiscopo, vt ordines ijs conferat, quos utiles operarios ecclesia postulat; & pro ijs, qui ordines suscipiunt, vt in dies habeant maiores progressionem in sanctis virtutibus. Et verò cum, vel edictum Archiepiscopale, vel literas eius generis pastorales, vel eorū, qui hoc sacramento initiandi sunt, nomina euulgabit, vel tempore orationis; de illius dignitate sermonem studiosè instituet ad populum, vt supra demonstratum est.

Quo in tractationis genere ita toto animo, atque adeo omni piarum meditationum studio incumbet, vt cum sibi, tum alijs etiam ecclesiastici ordinis hominibus, tum parochialibus suis concionando verè profit.

Primum verò ipse sanctis meditatio

nibus, & precibus se se etiam atque etiam excitabit ad eam gratiam resuscitandam, quam hoc sacramento adeptus est. Deinde eo intimæ piæ meditationis studio accensus, cum alios, qui ad ordines vocati sunt, ad eadē pietatis officia ordinis dignitati conuenientia vehementius inflammabit; tum alios clericali ordinis homines ad earum rerum cognitionem erudiet atq; instruet, quibus viam sibi ad vltiores gradus facilius munire possint.

Præterea alios accendat, qui vel sua sponte, & voluntate, vel parentum cohortationibus, clericali vitæ genus sequi velint.

Parentes etiā excitabit, vt filios huic militiæ sacrae offerant, oblatosq; religiosè educant, aut educandos curent. Et quos offerunt, meliores, & aptiores ministerio Dei deligant; & quorum indoles præferat spem virtutum disciplinæ sanctissimæ clericali.

Docebit item, qua intentione offerant; non rei familiaris augendæ causa, non questus auaritia, non familiæ suæ sustentandæ studio, non honorum cupiditate, non ambitione, neque denique rei alterius cuiusvis humanæ affectu; sed ea solum causa, vt Deo, ecclesiæque seruiant.

Reliquis autem fidelibus ostendet, quanta sit cleri dignitas, & quo honore digni ecclesiæ ministri. Proinde grauius, paternèq; eos arguet, qui clericos, sacerdotesve negligunt, vel aspernantur. Proponet istis molestias, curas, vigilias, quas populi causa illi sustinent: vsque adeo, vt isti intelligant, honorè, quem ipsi clericali, sacerdotalive dignitati præstant, non tanti esse, qui dignitatis officij, & laborū sacerdotalium clericaliūve magnitudinem adæquet. Iniquum esse demonstrabit, honorem Sacerdotibus non exhibere, qui sese pro populo Deo obstrinxerunt.

Docebit præterea, dignitatem Sacerdotalem clericalemq; non à personarum, qui illam obtinent, siue obscuro loco, siue humili genere nati sunt; sed ab officij munere administrationeq; pèdere: nec propterea illos æstimandos esse, quatenus homines sunt, sed tanquam

S 3 dispen-

dispensatores mysteriorum Dei: quorū omnis administratio illis commissa, ad populi salutem, & perpetuam utilitatem spectat.

Conc. Ma-
sc. i. c. 15.

Sed cum multæ summorum pontificum epistolæ, & canones demonstrant, ac declarant honorem, qui honoratis clericis (quos Sacerdotes, & diaconos intelligunt) tribui debet; tum verò vnus præcipuus est à Concilio Matifconensis patribus conscriptus in hanc ipsam sententiam:

Statuimus, vt si quis quempiam clericorum honoratorum in itinere obuium habuerit, vsque ad inferiorem gradum honoris veneratè, sicut conducet Christianum, illi colla subdat, per cuius officia, & obsequia fidelissima Christianitatis iura promeruit. Et siquidem ille secularis equo vehitur, clericusq; similiter; secularis galerum de capite auferat, & clerico sinceræ salutationis munus adhibeat: si verò clericus pedes graditur, & secularis vehitur equo; illic ad terram defluat, & debitum honorem prædicto clerico sinceræ charitatis exhibeat: vt Deus, qui vera charitas est, in vtrisque lætetur, & dilectione sua vtrunque adsciscat. Qui verò hæc, quæ spiritu sancto dictante sancta sunt, transgredi voluerit, ab ecclesia, quam in suis ministris dehonorat, quamdiu Episcopus illius ecclesiæ viderit, suspendatur.

Mat. 10.

Quam gratus autem sit Deo honor, quam grata obedientia, quæ ecclesiasticis hominibus, præsertim sacerdotibus præstatur, facile ostendit sacrarum literarum doctrinis: rursumque quod præmium ob eam causam à Deo ferent, qui illius ministros suscipiunt, & honorant, quique illis obediunt. [Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit: & qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet:] inquit Christus Dominus.

Sunt huius generis loci, quāplurimi, quibus Parochus abundare debet, vt & se, & alios excitet ad muneris sui partes.

Docebit eos, qui Ordinis sacramento initiantur, vt non solum quod cum omnibus commune est, sibi proponant, vt omnibus in rebus Dei gloriæ seruiant;

sed etiam alicui certo ecclesiæ ministerio addicti, vitæ innocentia, morum castitate, iustitia, religione, pietate, sanctitateq; ceteris longè præstant, præcipuis illis muneribus, & functionibus obbundis, quas in ecclesia exequi debet; & verò tales denique se exhibeant, præsertim, qui sacerdotio initiantur, curaq; animarum suscipiunt, quales Beatus Paulus Apostolus esse oportere scribit, nempe [irreprehensibiles, sobrios, prudentes, pudicos,] & reliquis virtutibus excultos: quarum officia, & Apostolica doctrina, & sanctorum patrum disciplina, & sacrorum conciliorum decreta, & canonum leges, & sanctæ matris Ecclesiæ instituta, ac ritus in illis maxime desiderant, qui Christi Domini sacerdotio funguntur.

1. Tim. 3.

Declarabit etiam Parochus, vt ecclesiastici ministerii, & præsertim sacerdotalis functionis excellentiam fideles intelligant, præcipua munera atq; officia, quæ Christus Dominus clericalis ordinis hominibus, ac potissimum sacerdotibus commendauit; vt animarum saluti, quam profuso sanguine in ara crucis operatus est, per illos consuleretur.

Primum Christus Dominus inus hoc mandatum eis dedit, præcipuumq; munus commisit, vt Euangelium prædicarent, regnum Dei annuntiarent, vimq; diuinæ legis traderent, omnesq; instituerent ad scientiam salutis.

Deinde Baptismum, & alia sacramenta, quibus diuina gratia impartitur, & augetur, per eos ministrari voluit.

Præterea, sacerdotes sacrificiū pro se ipsis, & pro omni populo facere præcepit. Hæc, & alia munera atq; officia sanctissima, quibus salus populi curatur, Parochus accuratissime explicabit; vt qui ecclesiastico ordini adscribi volunt, facile intelligant, se vocari ad magnas, diuinasq; functiones. docebit verò, non humana quidem industria ea geri posse; sed diuina gratia, cœlestique virtute opus esse, quæ per Ordinis sacramentum, & ex sancta animi præparatione, spiritualibusque exercitationibus ministris ecclesiasticis confertur.

De de-

De denunciatione, & Inquisitione
Parochii.

Denunciationem de ijs, qui ordinandi sunt, in ecclesia parochiali habendam, itemq; inquisitionem de eorum natalibus, ætate, moribus, & vita faciendam, fideliter diligenterq; præstet; literasq; testimoniales accurate cōficiat ad Archiepiscopum dandas ex eius mandato.

Formula denunciationis vulgari sermone cōcepta, supra posita est. pag. 447. Parochus præterea, vt populus intelligat impedimenta, quibus aliquis irritus Ordinis sacramento initiari non potest, aut non debet; ea quæ sint, quandoque denunciaret; & si opus est etiam explanet. sunt autem.

Minores ætate cuiq; ordini requisita.

Criminosi.

Hæresis nomine suspecti.

Ebriosi.

Impudici.

Vfurarii.

Scurræ, mimi, comedi, histriones.

Infames quocunque modo, & vitij sediti.

Ratiocinijs obligati.

Insigniter deformes, & corpore vitiati.

Illegitimè nati.

Bigami quacunq; bigamiæ speciei.

Irregulares, veluti.

Qui stipendium belli fecerint, vnde cedes hominum extiterit.

Qui sententiam capitis tulerint.

Qui criminis capitalis æta, sententiam, testificationesque dixerint, aut conscripserint.

Qui causas criminales egerint.

Suspensi.

Interdicti.

Excommunicati.

Amentes.

Morbo caduco laborantes.

Energumeni.

Ante tempus, aut per saltum ordine initiati.

Qui beneficium, aut facultates non habent, vnde vivere possint, si sacros ordines susceperint.

Qui non sunt confirmati.

Cum autem de ætate, natalibus, moribusq; ordinandi ipse studiosè omni via inquirere debeat; de ætate quidem, & natalibus ad hanc rationem perquiret; si modò id munus, alij ab Archiepiscopo non mandetur.

Primò videbit, an eius, qui initiandus est, nomen, cognomen, & diem certum in libro parochiali baptizatorum comperire possit. è quo libro, si inuenerit, exemplum exscribat: suaq; duorumq; testium manu, si commodè fieri potest, obsignet: vt constare possit, quo tempore is baptizatus fuit.

Ex libro item matrimoniorum, si inuenitur, exemplum item sumet, cuius testimonio probetur, matrimonium inter illos parentes legitimè contractum.

Quòd si fortasse eiusmodi libri non extant; eam inibit rationem, vt testes fide dignos, nempe vicinos, parentes, aliosve, qui illum norint, ex mandato Archiepiscopi peritè examinet; ita vt eorum testimonio constet, ex quibus parentibus, & quo tempore natus sit, anq; ex legitimo matrimonio.

Si verò de illius ætate, & de parentum matrimonio, ipse Parochus aliquid noverit: id in verbo sacerdotis verè testatum faciat literis manu sua scriptis, atque obsignatis: quibus testatum etiam faciat rationem, & causam, vnde illa sciat.

De vita, & moribus, interrogabit præcipuè ordinandi magistrum, ac præceptorem, si quæ habet; & parochiales ite homines morum gravitate probatos, & alios quoq; qui illum benè norint.

Ipsè verò semper quàm diligentissimè observabit clericorum parochialium vitæ disciplinam, mores, studiorum, & exercitationum clericalium instituta, omnemq; agendi vsum; vt opportuno tempore de ijs possit testificari.

Cura Parochi de adscribendis militibus
clericali.

Conditiones eorum, qui initiandi sunt, Parochus benè nosse studeat: vt quantum in eo sit, qui ex eius parochia sunt ordinandi, curet ijs non carere.

Vt instructi in primis sint vite spiritalis studijs atque exercitationibus. Norint sanctas illas virtutes christianas, quarum officijs ipsi arctius quam laici homines deuinciuntur. Atque illae quidem sunt, deuotionis pietatisque zelus, castitas, sobrietas, pax, charitas, oratio, usus frequens sanctissimorum sacramentorum, aliaque multa vite spiritalis exercitationes, in quibus perpetuus esse debet ecclesiastica vite cursus.

Quod diligentius item clericalis disciplina, vitaque religiose institutis, si, qui vel sponte se clericali militiae adscribi volunt, vel a parentibus adhuc infantes destinantur, imbuantur, id crebro illos Parochus premoneat, ut ecclesiam, vel parochialem, vel aliam, quae ex decretorum provincialium praescripto eis assignata fuerit, frequenter adeant; functiones, quas clerici in ecclesia obeunt, ceteraque id generis ministeria studiose obseruent, ad rationem functionum, quae in Concilio Prouinc. primo, & quarto praescriptae sunt: & ex forma, quam Archiepiscopus in eo genere proponi iusserit. item ut ecclesiasticorum hominum pietate praecellentium consuetudine utantur.

Hac ipsa in re valde etiam elucebit Parochi pietas, si quamplurimos potest pueros, praesertim pauperes bona indole praeditos, qui spem afferant, se sacris initiatos, ecclesiae ministros, utiles fore, ad ecclesiasticae vitae normam accurate erudiat.

Doctrinis etiam, ut pro ratione ordinis, cui adscribi volunt, eruditi sint, curet.

Musicae modulationis, quae firmum canum vocant, periti, ut ordo postulat, in quem volunt cooptari.

Ceremonias ritusque ordinis intelligant, quo initiantur.

Curabit etiam, ut cum ante statam ordinationis diem ad Archiepiscopum conueniunt, decenti vestitu clericali induti sint, & congrua pro sui ordinis ratione clericali tonsura in vertice insigniti.

Qui vero tonsura nondum initiati sunt, vestitum clericalem tantummodo induant ex facultate concessa.

Docebit, ut testimonia Concilij Pro-

uincialibus, & in primis Concilio quarto praescripta, afferant.

DE SACRAMENTO Matrimonij.

Rubricae, seu instructiones.

Quae Parochus doceat.

Vt matrimonium inter fideles sancte contrahatur, eo diligentius Parochus curandum est, quod grauius aliquando a plerisque peccari solet.

Habebit igitur ipse in primis recte cognita praecipua illa omnia, quae in matrimonij recte conueniendis seruari oportere, oecumenica Synodus Tridentina iussit: ut illa ipsa omnia accuratissime inuolanteque seruanda curet.

Dabit etiam operam, ut illius Tridentinae sanctionis iussa praecipue parochiales sui teneant.

Proindeque saepenumero, praesertim vero certis statitis Dominicis diebus illam sanctionem recte denunciabit, atque adeo explicabit, ad praescriptum dioecesis constitutionis.

Sacramenti autem huius institutionem, vim, naturam, & sanctitatem, Parochus, aliusve sacerdos, cui facultas celebrandi matrimonij data, aut permissa est, saepenumero, & ut maxime potest accurate, fidelibus ex catechismi Romani doctrina explicabit, ut oes non solum perspicue intelligant, sed religiose obseruent, cuius rei causa matrimonium institutum sit, & quam animi preparationem, pietatemque in eo contrahendo requirat.

In hoc porro tractationis genere Parochus quo saepius versandum est, eo studio suas rationes colligenda sunt, ex sacris literis, aliisque ecclesiasticis monumentis deprompta, atque ex sanctae disciplinae Christianae fontibus hausta; quibus potissimum haec tria doceat: primum, quo modo matrimonium sancte contrahendum est: deinde quo modo in eo caste, pieque versandum; tum quo praeterea modo in eo bene moriendum.

Docebit igitur, quo animi affectu, & quam ob causam fideles matrimonium inean.

Quo in genere demonstrabit,

ad il-

Self. 24. decret. de re-
fo. matri-
monij.

Tit. q. per-
ad sacr. or-
dinis p. 141

Docebit, ut testimonia Concilij Pro-

Psal. 19.

ad illud eos non explenda libidinis causa duci oportere, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus: neque precipue esseri cupiditate diuitiarum: sed cum proli suscipienda gratia, quae sanctam Catholicam religionem colens, ad celestium pramiorum hereditatem, Christianam vitam praecipue, pieque agendi usu instituitur: tum etiam causa vitanda fornicationis: & ut coniuges alter alterius ope adiuti, vitae incommoda facilius ferre, & senectutis imbecillitatem sustinere queant.

Tobias. c. 8.

Nec vero vniuersae solum, sed sigillatim speciatimque prout usu venerit, id officium omni charitate prestare studebit: ut cum de aliquorum matrimonio agitur, eos moneat, quum singularem mentis integritatem, & pietatem adhibeant, cum ad rem non humanam, sed diuinam, hoc est matrimonij sacramentum, aggreantur: addet vero etiam Tobie exemplum ex sacris literis maxime ad hanc rem accommodatum.

Simul vero ut fideles quoque intelligant, quibus sacris temporibus a nuptijs abstinendum sit, ac praeterea in frequentiori orationis studio, quod dierum celebritas, & mysterium postulat, vigilantius incumbendum: ipsarum nuptiarum interdictionem eodem sacro Concilio confirmatam diligenter quoque enunciant; ita scilicet, ut eam demonstret inchoare a prima Dominica Adventus usque in diem Epiphaniae; & a Dominica in capite quadragesimae usque in octavam Paschae inclusiue.

Neque id cohortari pretermittet (quamquam non est necessarium) ut ex imitatione antiquae fidelium pietatis, in statibus Ecclesiae ieiunijs, praesertim solennium quatuor temporum, a nuptiarum celebritate fideles abstineant. Si enim coniuges cum orationi, & ieiunijs vacandum est, Apostolus monet, ab matrimonij usu abstinere: profecto exquisitum esset, & cum sancta disciplina consentiens, eos illo vel breuissimo tempore ab nouo coniugio ineundo se continere.

Sess. 24. de reformatione matrimonij.

Et quoniam matrimonij libertas violari nullo modo debet, anathema, quod synodus oecumenica Tridentina ijs constituit, qui vi metu, alioque modo liber-

tatem impediunt, ubi opus erit, euulga-bit: ut perspicue omnes intelligant, quam grauius peccent, qui hoc admittunt.

Hec etiam ut infra accurate cauebit. Non passim omnibus matrimonij contrahendi aditum patefaciet, quos ipse praesertim non norit.

Vagantium hominum, & peregrinorum matrimonium non facile celebrabit, sed diligenti prius ex Concilij Tridentini praescripto inquisitione facta, & testimoniorum, quibus legitime de illis testatum fuit, cautione studiose adhibita, reque omni ad Archiepiscopum delata, ac facultate celebrandi matrimonij ab eodem impetrata. Quam cautionem eo diligentem tunc adhibebit, cum parochia sua eo loci est, quod diuersarum nationum, praesertim hereticorum, aliorumque, cum quibus contrahi nefas est, concursus sit: aut propius abest a regionibus ipsorum hereticorum.

Si vero agatur de contrahendo matrimonio cum persona quae in locis hereticorum habitat, vel ubi hereticorum more viuere licet; ne ad secundam denunciationem Parochus veniat, neque alio modo in ea se progrediatur, nisi prius nomen, & cognomen personae quae in ipsis locis habitat, Archiepiscopo denunciarit; & ab eo facultatem progrediendi impetrarit ex Conc. Prouinc. 2. Neque praeterea facile matrimonio eos coniungat, qui coniuncti, cum fuerint aliquandiu absentes, obijisse rumor est, nisi certam exploratamque obitus notitiam habuerit, & ut constat. Clem. 3. cautum est, certius nuncius de morte allatus sit.

Decr. 25. pa. 64.

De Parochi diligentia in denunciationibus, alijsque.

ANTEQVAM matrimonium celebraret, tres denunciations ad Concilij Generalis, & Lateranensis, & Tridentini praescriptum, tribus continuis festis diebus, & de Ecclesiae precepto celebrandis, publice in Ecclesia etiam vtriusque, si diuersae Parochiae contrahentes sunt, inter Missarum solennia faciet: nisi aliquando Archiepiscopus ex eiusdem Concilij Tridentini decreto aliter iusserit. Denunciationem vllam ne remittat, nisi ex facultate ipsius Archiepiscopi.

Later. 2. ca. 51. Trid. vlt. sup. c. 1.

Ibidem.

Antea

Antea verò quàm matrimonium denunciet, cognoscat quales sint, de quorū contractu agitur: an grāte legitima, quā conditione, an aliquo propinquitatis gradu inter se coniuncti, quo contrahere non possint.

Quamobrem cū accuratē studiosēq; norit canonica impedimenta, & quę futurum matrimonium impediunt, & quę contractum dirimāt: tum etiā illa aliquando, prout vñ venerit, diligenter exponet, cū multa ea sint, quę tamen breuē enumerantur his versibus.

Error, conditio, votū, cognatio, crimen. Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, hone stas,

Si sis affinis, si fortē coire nequibis.

Hęc faciēda vetant connubia, facta retractant.

Ecclesię vetitum, nec non tempus feriatum.

Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Atque in his quidem rationem habebit impedimenti ex fornicatione contracti, de quo in sacro Concilio Tridentino cauētur.

Gradus item consanguinitatis, & affinitatis benē notos habebit: & quo gradu contrahi liceat, id etiā rectē sciet, atque adeo interdum prout occasio tulerit, accuratē exponet ex Concilio Tridentino, & probatis doctrinis.

Matrimonium pręterea gradu prohibito contrahi ita non licere ostendet decreti Tridentini auctoritate; vt scienter contractum, etiā separari, & spe dispensationis consequendę carere debeat; quin etiā pœnam excommunicationis latę sententię eos subire, qui scienter ita contraxerint ex clem. const.

Spiritualis quoque cognationis impedimentum, & nosse, & enunciare aliquando debet, vt declarauit sacra Tridentina Synodus: quę in Baptismo, baptizantem, & suscipientes, cū baptizato, eiusq;

patre, & matre; in Confirmatione verò patrimum item & confirmantem cum confirmato, & parentibus itidem illius hanc cognationem spiritualemente contrahere definiuit; omnibus inter alios huiusce cognationis impedimenti omnino abrogatis.

Antequam denunciet, primū a marito & femina Parochus exquirat, an matrimonij quod inter eos tractatur, denunciationes fieri placeat; & an sponte & libere ad eam rem veniant: & omnino antequam denunciationes inchoet, habeat consensum eorū qui contracturi sunt: & si in diuersis parochijs illi habitant, vtriusque item Parochus hoc ipsum feruet. Neq; matrimonium alter Parochus denunciet, nisi ab altero Parocho certior factus sit de postulatu, aut consensu illius, qui eius est curę subiectus.

Qua in re caueat, ne dum matrimonij denunciandi tantummodo voluntatem eorum notam exploratamq; inuestigando habere vult, ea inuestigatione matrimonij, aut sponsalium consensum exquirat. Itaque de statis solū denunciationibus explicatē ac distinctē, separatimq; ab vtroq; perquirat, idq; a femina loco honesto, & in propinquorum conspectu; ita tamen, vt ne quilibet audiat; neque ita propē sit, vt illa prę pudore, vel alia causa minus libere animi sui voluntatem exprimere audeat.

Si verò filij familias sunt, conuenit etiā, vt sciscitetur, de parentumne voluntate, an contra, inituri sint matrimonium. nā quamuis eorum consensus necessariō nō requiratur; si tamen contra faciunt, causam perquiret: quā cognita, illos cohortari paternē nō desistet, vt parentibus in quorum potestate sunt, eum honorem tribuant, vt scilicet illis ne in seipsis quidem, nedum inuitis, rem tanti momenti aggrediantur: nisi fortē parentes futurum matrimonium malitiosē impediunt.

Monebit pręterea eosdem separatim, vt videant, ne matrimonium quod inter se contrahere volunt, aliquod impedimentum sit.

Eos itē graui cohortatione diligenter moneat vt ante denunciationes orationibus se muniant, remq; totam precibus piorum, sanctisq; sacrificijs cōmendant: tum ad matrimonium deinde in eundem ieiunijs, orationibusq; se parēt; sicq; contra spirituales nequitias, & carnis procacitatem sancte muniti, salutem & gratiam Dei ex eo Sacramento vberiorē sibi comparare studeant.

Denun-

Denunciationes ipsas, pronunciato Evangelio, aut concione absoluta, Parochus ad populum conuersus faciet in hanc sententiam.

Formula di denonciare il Matrimonio.

Si notifica alle carità vostre, come N. figliuolo di N. della nostra parochia, è con l'aiuto, & gratia di Dio per far matrimonio con N. figliuola di N. della parochia medesima nostra. Però se alcuno di voi sapelle, che tra di loro fusse impedimento alcuno di parentela, ouero di cognatione spirituale, che nasce dal Battefimo, ò dalla Cresima, ò altra prohibitione; ouero impedimento, per il quale non potessero insieme far matrimonio; venga, come è tenuto in coscienza, a notificarlo a me curato quanto prima; auuertendo, che si come ciascuno è tenuto notificare l'impedimento, che fa; così dee guardarsi di notificarne alcuno falsamente: che oltre al graue peccato che commetterebbe, ci è ancora la pena della scomunica. & questa è la prima nostra monitione.

Ita dicit Parochus, si fuerit prima denuntiatio: si fuerit secunda, ita dicit: E questa è la seconda nostra monitione: Si fuerit tertia denuntiatio, sic dicit. Questa è l'ultima, e perentoria monitione.

In denunciatione hoc animaduertet Parochus, vt & nomen, & cognomen, & patrem, & parochiam contrahere uolentium nominet; si pater decessit, dicat, Filius, vel filia quondam D.N.

Si interea dum denunciationes sunt, aliquod impedimentum certum patefiet, confiteritue; abstinebit à matrimonij contractione. Sin autem aliqua existet dubitatio, ambiguitas, aut probabilis suspicio impedimenti alicuius: de re tota Archiepiscopus certiore faciet, nihilq; præterea agat, nisi de illius mandato. Si uero nullum patefiet denunciabiturq; impedimentum, sed adhuc aliqua suspicio subesse potest; ipse Parochus per se diligentius inquiret, an aliquod huiusmodi impedimentum matrimonio obstat: & quò cautius id agat, cum uirò & muliere, de quorum matrimonio agitur, aut cum eorum parentibus seorsum colloquetur; grauiusq; monebit; vt li-

berè dicant si cuius rei conscijsunt, quæ matrimonio contrahendo legitimum impedimentum afferre possit.

Si probabilis dubitatio impedimenti sit, siue ex verbis eorum qui contrahuntur siue aliunde; superfedeat, & consulat Archiepiscopus, aut eius Vicarius. Multò magis si fama impedimenti oriatur, aut tellis aliquis etiam vnicus de impedimento affirmaret.

Si uero nullum impedimentum appareat; tunc matrimonium denunciare, & celebrare pergat: caueatq; nè sine causa procrastinet.

Si quem item malitiosè falsum aliquod impedimentum attulisse animaduertit, quò matrimonium impediret; non propterea (re tamen bene cognita) desistat à denunciationibus, & celebratione matrimonij.

Matrimonij denunciationibus factis, si fortè accidit, vt illud duorum mensium spatio non contrahatur; nè illud celebret, nisi ritè repetitis denunciationibus: si tamen Archiepiscopus aliud non concesserit.

Quo die denuntiatio vltima facta est, ne ipso die, nisi impetrata ab Archiepiscopo facultate Matrimonium celebret: nisi ea denuntiatio facta sit pridie illius diei, quo est initium Quadragesimæ, vel Aduentus: hortetur uero, vt in alterum, aut tertium, aliumve diem differant; utq; interea orationi frequentius vacent, Missamq; de Spiritu Sancto cum oratione de Beata Virgine, aut alia, vt est in Missa pro faciendo Matrimonio, pro se celebrari deuotè curent.

Monebit coniuges uehemèter, vt ne ante Matrimonij celebrationem copula vtantur, neque simul habitent, aut aliquod commercium habeant: simul denuncians, grauissimis decretis secundi & sexti Concilij illius peccati absolutionem Archiepiscopo esse reseruata, eique grauem penitentiam esse decretam.

Monebit item hortabiturue, vt eadem caueant, antequam benedictionem in Ecclesia susceperint.

Agat omni cohortatione cum sponsis, vt ad Matrimonij celebrationem ne accedant prius, quam peccata diligenter confessi, sacram Communionem sumpserint;

rint; saltēq; triduo ante Matrimonij consummationem. omniuo autē & ieiunio, & alijs pijs preparationibus; ad huiusmodi sacramentū pura mente accedant.

Vt item die Matrimonij celebrationis & benedictionis, ad Ecclesiam accedat omni vestiū moderatione, dignaq; sanctitate Christianæ religionis: ita ut quāto generis claritate illustriores sunt, tantō studiosius in luce omnium splendescant virtute præcellentis; quæ Christianæ nobilitatis propria, in abiiciendo seculi luxu, fugiendisq; barbarici vestitus sumptibus maxime elucet.

Vtrem omnem deprauato vsu introductam profanamve in sancta Matrimonij sui celebritate caueant: ut olim fuit bibendi, cyathiue frangēdi corruptela.

Ne Matrimonio quempiam iungat, qui illud contrahere attentarit sine Archiepiscopi concessu; nisi delictum ita occulte sit admissum, ut nullum eius rei extet legitimū indicium.

Ne solennes nuptias sinat celebrari, nisi post diluculum postridie illius diei, qui postremus est temporis, quo nuptiarum celebritas iure sacrorum canonum, & ritu huius Ecclesiæ interdicta est.

Ne eodem tempore permittat sponsam domum traduci, aut nuptialia conuiuia celebrari: monens, poenam interdicti ab ingressu Ecclesiæ ipso facto incurri ab iis, qui contrafecerint.

Omni autē tempore curet ea celebrari, quemadmodum modestiæ Christianæ conuenit.

Moneat quādoq; fideles sibi commissos, de grauissimo, eorum scelere vitando, qui ad res matrimoniales impediendas veneficijs fascinationibusve vtuntur: doceatq; eos poena excommunicationis latæ sententiæ esse irretitos: & eos item, qui in soluendis ijs veneficijs verba improbata, & superstitiosa adhibent, ex Conc. quinto.

Tit. quæ ad
matrim. pt.
§. Tridenti-
na. p. 287.

Qui ad Ecclesiam sponfos deducturi sunt (qui paranymphe dicti sunt) ij sint ætate prouecta, & morum grauitate præditi, & plerūq; eorū ppinqui, & parētes Velatam sponsam deduci monebit, cum ob decentiam, Apostoliq; præceptum; tū ob significationem subiectionis erga vi-
rum:

rum: Rebecca etiā exemplo, quæ ut sponsum conspexit, pallio caput velauit. Gen. 24
Mane celebrabit, non à prandio: nec vero vnquam noctu.

In Ecclesia item Parochiali ante Altare maius: neque alio loco, aut alia Ecclesia.

Si domi aliquando fieri ab Archiepiscopo concedetur; id fiet loco eius decentiori, vbi sit item sacra imago, alijs profanis reiectis.

Meminerit; præter ipsius Parochi præsentiam, duorum etiam vel trium testium præsentiam necessariam esse, ex Trident. decreto.

Ne Matrimonio iungat, qui Doctrinæ Christianæ rudimenta ignorant. Vbi sup. c. l.

Quomodo in Matrimonio sit versandum, & moriendum.

QUOD ad illam partem pertinet, quomodo in Matrimonio ut versandum: docebit opportuno tempore Parochus officia erga uxorem, rursusq; vxoris officia erga virum.

Monebit, ut incommoda Matrimonij patienter ferant, contenti ea, in qua vocati sunt vocatione.

Quā diligenter etiam fidem, quam sibi mutuam præstiterint, inuiolatam seruent vsque ad mortem.

Quā se ipsos inter se vnicē diligāt sancto cordis affectu, ita ut nefarijs aliorū amoribus non capiantur, nec thorū maritalem inquinent.

Parum matrimonium sit, & ab obscenarum cupiditatū contagione liberum, inquit S. Gregorius Nazianzenus. Cum enim Matrimonium à Deo institutum sit, præcipue ad sobolem procreandā, quæ sancte educetur; sancte illo uti debent: vnusquisq; sciat, ut Apostolus monet, vas suum possidere in sanctificatione, & honore, non in passione desiderij, sicut & gentes, quæ ignorant Deum: non enim vocauit nos Deus in immunditiā, sed in sanctificationem.

Vt illud meminerint Apostoli, quod mulier sui corporis potestate nō habet, sed vir: similiter autē & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.

Vt in magnis anni solennitatibus, diebusq;

busq; Dominicis, ex Nicolai primi re-
scriptis diebus ieiuniorum, & certo tem-
pore orationi assignato, & quibus Eu-
charistia sumpturi sunt, sumpturintve,
à copulatione, actusq; matrimonij, quan-
tum possunt, de communi consensu ab-
stineant.

Vt cum vxor grauida est, frequentius
ambo in oratione precibusque versen-
tur, quibus à Deo prolem optimam im-
erent.

Vt ubi liberos susceperint, nihil potius
curent, quam vt in timore Dei, & disci-
plinæ Christianæ institutis educant, &
conformant ad præscriptum instructio-
num eo nomine editarum.

Vt rem familiarem modis nefarijs nul-
lo modo augeant; neque studeant locu-
pletiores fieri cum offensione Dei, & in
iuria proximi.

Vt patrum familias instituta exequantur
libro instructionum explicata.

Sed vberiore etiam cohortandi mate-
riam Parochus sumet ex sanctis preca-
tionibus, quibus in nuptiarum benedi-
ctione mater Ecclesia vititur.

De alia verò parte, qua scilicet ratione
in Matrimonio moriendū sit; hæc doceat.

Primum, vt in ægrotatione, sicut in om-
ni alia re necessaria, sibi mutuam opem
ferant, atque succurrant omnibus offi-
cijs, quæ cum ad corporis curationem,
tū in primis ad animæ salutē pertinent.

Vt præterea in ægrotatione nullum al-
ter alteri præstet impedimentum, quo-
minus continuam habeat Dei memoriā:
immo verò potius sese mutuo consolentur
salutaribus consilijs; ac cohorten-
tur, aliosq; item hortatores adhibeāt,
vt sanctissima sacramenta, penitentiam
scilicet, & Eucharistiam, & Extremam
vnctionem in tempore suscipere ægro-
tus curet.

Vt liberos etiam suos piē, ardentisque
charitatis studio admoheat, instruatq;
ad vitæ Christianæ rationes. Et verò vi-
tia, quibus potissimum illos deditos esse
animaduertit, vehementer obiurget.
Demum benedicat exemplo sanctissimo
rum patrum.

Vt domui suæ bene disponat, & testa-
mentū rectē conficiat, præsentē et patre
spirituali: de cuius consilio in testamēti

etiā factione remedia: grat animæ suæ.
Vt in extremo etiam illo spiritu sese ala-
criter in Domino confirmet ad mortem
suscipiendam, exspectans post separatio-
nem huius vitæ mortalis coniunctionē
perpetuam in vita sempiterna.

Sed vberiore præterea cohortandi ma-
teriā Parochus sacerdosve sumet, prout
sponsorum conditio postulare videbitur.

De benedictione nuptiarum.

DOCEBIT Parochus opportunē,
quanti benedictio nuptiarum fa-
cienda sit: quæ vt S. Augustinus ait, in
paradiso initium habuit, quamq; S. Pa-
tres maximē commendauerunt.

Item de pœna suspensionis ipso facto
illi ex Conc. Triden. incurrenda, qui spō-
sos benedicit sine proprii Parochi, vel
Ordinarij licentia, sicuti qui matrimo-
nio coniungit.

Benedicet autem semper Missa celebra-
ta, cui sponsi ipsi interfint.

Caueat autem, ne quando coniuges in
primis nuptijs benedictionem accepe-
rint, eos in secundis benedicat; siue mu-
lier, siue etiam vir ad secundas nuptias
transeat: si verò ea consuetudo vsquam
est, vt si mulier nemini vnquam nupsit,
etiam si vir aliam vxorem habuerit,
nuptiæ benedicantur, eā vt edum est. Sed
viduæ nuptias non benedicat, etiam si
eius vir nunquam vxorem duxerit.

Contracto Matrimonio, Parochus eo-
dem die quo illud contraxerit, celebra-
ueritve, si mane poterit, sponsum spon-
sāq; benedicet: alioquin alio festo die,
& triduo, vno ve saltem die ante cōsum-
mationem matrimonij id fieri curabit.
Nuptiarum benedictionē, si tempus da-
tur, die festo præcedenti denunciabit;
idq; populum grauitè monebit, vt spō-
sis à Deo gratiam celestium benedictio-
num præcetur; quibus perfusi, matrimo-
nium sanctè tractent, salutaresque inde
fructus capiant.

ORDO

Celebrandi Matrimonium.

Parochus matrimonium celebratu-
rus, superpelliceo stolaq; pro tem-
pore indutus, in limine Ecclesiæ, aut an-
te altare sponfos aqua benedicta pri-
mum

mum asperget, vno aut duobus clericis adhibitis superpelliceo item indutis: quorum vnus librum, alter vas aque benedictæ cum aspersorio habebit.

Deinde, vbi ante altare sponsam, eiusq; parentes propinquosve ad sinistram; sponsum verò cum eius parentibus propinquisq; item ad dexteram collocauerit; ipse Parochus sermonem habebit de vi, sanctitate, & ceremonijs huius sacramenti, auctetiam de tribus illis capitibus, quæ principio proposita sunt: quo scilicet modo matrimonium contrahendum, quomodo in eo versandum, & moriendum.

Ab soluto sermone, presentibus propinquis, & alijs pluribus, hoc ipsos sponfos admonet, vt eorum vterq; sigillatim nominatimq; interrogatus, ore, atque explicatè interrogationi respondeat, animoq; consentiat: si verò quis eorum mutus est, aperto nutu, certoq; signo consentiat. Sicq; primò sponsum, deinde sponsam, nomine, titulo, & pro ratione conditioneq; personæ interrogat his verbis, vulgariter tamen prolatis.

N. vis accipere, & iam nunc accipis N. hic præsentem in tuam legitimam uxorem, sicut præcipit sancta mater Ecclesia?

Vbi sponsus explicatè responderit, Volo, & accipio aut, Ita Domine, tunc sponsam interrogabit.

N. vis accipere, & accipis N. hic præsentem in tuum legitimum maritum, sicut præcipit sancta mater Ecclesia?

R. Volo, & accipio, aut, Ita Domine. Quibus consentientibus, Parochus dicit hæc verba Euangelij.

Quod Deus coniunxit, homo non separet.

Interea sponsi genua flectunt, & Parochus dextera sua sponsi dexteram prehēdit, & ad significationem vinculi fideiq; coniugalis imponit manui dexterae sponse: summitatesq; stolæ in modum Crucis imponit ambabus sponsoꝝ manibus, & apertè dicit:

Ego auctoritate sanctæ matris Ecclesie, qua fungor, coniungo vos in matrimonium, ter signum Crucis super vtrunque faciendo. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. R. Amen.

Deinde aqua benedicta eos aspergit, dicens.

Per aquæ benedictæ asperersionem, det vobis omnipotens Deus suam gratiam, & benedictionem.

De benedictione anuli.

Quibus peractis Parochus benedicit anulum a sponso datum Acolutho, qui illum in pellicula recte collocatum benedicendum offert.

Parochus dicit.

Deus in Adiutorium meum intende.

R. Domine ad adiuuandum me festina.

Glória patri, &c. Sicut erat, &c.

Haleluia, Kyrie eleison. ter.

Deinde Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo. Oratio.

Benedic quæsumus Domine anulum hunc, quem nos in tuo nomine benedicimus; vt qui eum portauerit, in tua pace consistat, & in tua voluntate permaneat & in amore tuo viuat, & senescat, & multiplicetur in longitudine dierum. Per Dominum nostrum, &c.

Deinde Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Deinde aspergit anulum aqua benedicta; postea illum sumit, & tradit sponso, qui digito quarto anulari sinistrae manus sponse cum imponit, dicente Parocho, ac semel signum Crucis faciente.

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. R. Amen.

Fit autem hoc ad significandum, quod eo pignore sponsoꝝ corda iunguntur: nam & in eo digito vena quædam esse dicitur, quæ ad cor vsque peruenit. Mox dicit.

Deinde Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.

R. A templo sancto tuo, quod est in Ierusalem.

Deus Domine exaudi orationem nostram.

R. Et clamor noster ad te perueniat.

Deinde Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo. Oratio.

Respice quæsumus Domine hanc coniunctionem, & bene dicere digneris hunc famulum tuum, & hanc famulam tuam, quatenus inuiolatam sibi inuicem fidem perpetuò seruantes, tibi valeant adherere. Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

Deinde Dominus vobiscum.

¶ Dominus vobiscum.
R. Et cum spiritu tuo.
Kyrie eleison. ter.
¶ Benedicat, & exaudiat nos Deus.
R. Amen.

¶ Procedamus cum pace.

R. In nomine Christi.

¶ Benedicamus Domino.

R. Deo gratias.

Matrimonio ritè celebrato, Parochus paternè spòs monebit, Christianos de cere, in ea celebratione à saltationibus choreisq; abstinere, vt canone cautèst. Notabit verò ipse quàmprimù in libro Parochiali matrimoniorù proprio nomina coniugum, & testium, diem prætere, annum, & locum cõtracti matrimonij ex formulâ præscriptâ: quem librum apud se accuratè custodiat.

ORDO BENEDICENDI

sponsi & sponsæ.

Sponsus & sponsa ante consummationem matrimonij peccata cõfessi, veniunt statuto die in Ecclesiâ parochialem sponsæ: vbi loco decenti Missam genibus flexis audiunt. Parochus autem, sacerdosve pro sponsis Missam celebrat, vt in Missali, nisi celebranda erit de Dominica, aut de sancto: tuncq; sit commemoratio pro sponsis.

In Missa datur pax sponso primùm, deinde sponsæ, præbetur etiam sacra cõmunio sponsis.

Celebrata Missa, & deposita planeta, & manipulo, Parochus ante altare sponsis genuflexis dicit.

¶ Deus in adiutorium meum intende.

R. Domine ad adiuuandum me festina.

Gloria Patri. &c. Sicut erat. &c.

Halleluia. Kyrie eleison. ter.

¶ Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo. Oratio.

Deus, qui de potestate virtutis tuæ de nihilo cuncta fecisti, & depositis vniuersitatis exordijs, homini ad imaginem tuam facto ideo inseparabile mulieris adiutorium condidisti, vt femineo corpori dares de virili carne principium: docens, quod ex vno placuisset institui, nunquam licere disungi. Deus, qui tam excellenti mysterio coniugale copulam consecrasti, vt Christi & Ec-

clesiæ sacramentum præsignares in fœdere nuptiarum. Deus per quem mulier iungitur viro, & societas principaliter ordinata ea benedictione donatur, quæ sola nec per originalis peccati pœnam, nec per diluuij est ablata sententiam.

Respice propitius super hanc famulam tuam quæ maritali iungenda consortio, tua se experit protectione muniri. Sit in ea iugum dilectionis, & pacis: fidelis, & casta nubat in Christo: imitatrixque sanctarum permaneat feminarum. sit amabilis vt Rachel viro suo; sapiens vt Rebecca: longqua, & fidelis vt Sara. Nihil in ea ex actibus suis ille auctor præuaricationis vsurpet: nexa fidei, charitatisque vinculo, permaneat vni thoro iuncta; concubitus illicitos fugiat; muniat infirmitatem suam robore disciplinæ. Sit verecundia grauis, pudore venerabilis, doctrinis cõlestibus erudita: sit fœcunda in sobole, sit probata, & innocens; & videat filios filiorum suorum vsque in tertiam & quartam generationem, & ad optatam perueniat senectutem; & demum ad beatorum requiem, & ad regna perducat cœlestia. Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

¶ Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Deinde Parochus cum clerico dicit Psalmum. 127.

Beati omnes qui timent Dominum, &c. vsque ad finem.

Gloria patri. &c. Sicut erat, &c.

¶ Et ne nos inducas in tentationem.

R. Sed libera nos à malo.

¶ Saluos fac seruos auos.

R. Deus meus sperantes in te.

¶ Mitte eis domine auxiliũ de sancto.

R. Et de Sion tuere eos.

¶ Domine exaudi orationem nostram.

R. Et clamor noster ad te perueniat.

¶ Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo. Oratio.

Deus Abraam, Deus Isaac, & Deus Iacob sit vobiscum: & ipse adimpleat benedictionem suam in vobis, vt videatis filios filiorum vestrorum vsq; ad tertiam, & quartam generationem. Et postea vitam æternam habeatis sine fine, adiuuante Domino nostro Iesu Christo,

sto, qui cum patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat Deus, per omnia secula seculorum. *R.* Amen.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Kyrie eleison, Kyrie eleison, Kyrie eleison.

R. Amen.

V. Procedamus cum pace.

R. In nomine Christi.

V. Benedicamus Domino.

R. Deo gratias.

Tum aspergendo sponfos aqua benedicta, dicat.

V. Pax & benedictio Dei omnipotentis Patris, & Filij, & Spiritus sancti descendat super vos, & maneat semper. *R.* Amen.

Peracta benedictione sponfos hoc monebit, ut nocte saltem sequenti in castitate & virginitate permaneant, propter reuerentiam ipsius benedictionis. Caueant verò omnino ut supra dictum est, saltationes, & tripudia, aliaque omnia matrimonij sanctitati repugnantia.

Si thalamo nuptiali benedicendum est, Parochus benedicet ex scripta formula.

RUBRICÆ SEV INSTRV.
ctiones Generales.

Pro benedictionibus.

IN omni benedictione sacerdos super pelliceo, & stola præterea pro ratione temporis vtetur, nisi aliter notabitur. Stando semper benedicet, non sedendo, aut genuflectendo; & capite aperto.

In principio cuiuscunque benedictionis dicet quæ sequuntur; & dum dicit: Deus in adiutorium, signum Crucis adhibeat.

V. Deus in adiutorium meum intende.

R. Domine ad adiuuandum me festina.

V. Gloria Patri & Filio, & Spiritui sancto. *R.* Sicut erat in principio, &c.

Halleluia. In quadragesima omisso halleluia, dicatur Laus tibi domine, rex æternæ gloriæ.

Kyrie eleison, Kyrie eleison, Kyrie eleison.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Postea oratio, vel orationes propriæ.

In fine benedictionis semper dicat:

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Kyrie eleison, Kyrie eleison, Kyrie eleison.

V. Benedicat, & exaudiat nos Deus.

R. Amen.

V. Procedamus cum pace.

R. In nomine Christi.

V. Benedicamus Domino.

R. Deo gratias.

Postea aspergat aqua benedicta ter res: primò in medio, secundò à parte dextera, tertio à parte sinistra, nihil dicendo: nisi in proprijs locis aliter notetur.

Cum sacerdos aliquid benedicturus est, habeat duos clericos: quorum vnus, vas aque benedictæ cum aspergillo, alter verò librum hunc ritualem teneat: aut vnū saltem, qui ei actioni inferuiat. Benedicet in Ecclesia ad altare stans in cornu Epistolæ, aut etiam in Sacristia ad mensam decentem, pro ratione eorum quæ benedicuntur.

Sed caueat, nè benedictionis gratia ponat aliquid indecens super Altare, veluti esculenta: sed quod eiusmodi est, ponatur super aliquod scamnum paratum loco commodo.

INSTRVCTIONES

Ad funera ducenda,

Et alia officia mortuis præstanda, maxime ex Concil. Prouinc.

De tempore sepeliendorum corporum.

NE corpus aliquod sepeliatur, nisi duodecim saltem horis postquam spiritum exhalauerit. Verum si quem de improviso mors, aut morbi alicuius repentina vis occupauit, is ne in sepulcrum inferatur antè vigesimam quartam huiusmodi repentini euentus horam, nisi Archiepiscopus aliter ex causa concesserit.

Antè solis ortum, & post occasum, mortuus ad sepulturam ne efferatur; neve inter maioris Missæ celebrationem, quæ de tempore sit, in Ecclesiam inferatur.

Aptissi-

Prou. 6. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Pro 6. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Aptissimum verò tempus ad fidelium corpora sepelienda est matutinum; vt scilicet pro eis Missa defunctorum ex ecclesiastico ritu, si commodè possit, & ritus non impediatur, celebretur.

Dioec. II. p. 412.

Curandum est, nè die festo funus ducatur: aut si ducendum sit, vt fiat post Vesperas. Sed non prohibetur tamen, quin ob urgentem causam Missa conueniens pro mortuo qui sepelitur, tali die celebretur, nisi alioquin ritus id nullo modo ferat.

De funere ducendo.

Prou. 3. v. 6.

Singularum Ecclesiarum cathedralium, collegiatarum, ac parochialium Ecclesiarum clericis, vna tantum suæ ecclesiæ crux præferatur; neq; aliæ in funere deferantur, nisi quas suus quaque clerus subsequatur. Quod si alij quoq; clerici inuitati fuerint, eius rectoris qui inuitauit, crucem sequentur.

Ibidem.

Cum mortuus efferendus erit, cuiusvis ecclesiæ clerus qui vocabitur, in vnâ proximam mortui ædibus ecclesiam cõgruo processionis ordine conueniat. Inde omnes ordine prodeuntes bini, canentes antiphonas suo loco notatas, aut alij quos psalmos, si via longior fuerit, mortuum ab eius ædibus ad sepulturam committentur.

Cum ad ecclesiam venerint, omnes corpus suo ordine circumstent, instituta officia celebrantes; nec prius discedant, quam corpus in sepulchrum illatū fuerit.

Deinde singularum ecclesiarum clerici, eodẽ ordine quo venerant, crucem præferentes, ad ecclesiam suam redeant.

Caueant omnino Parochi, nè pallia, aut alia altaris ornamenta adhibeant, accommodentve ad ornatum feretri, aut tumbæ: sed feretro pallia adhibeantur, communibus cuiusque vicinæ sumptibus comparata; atque omnibus in funere gratis accommodentur ad Concil. Prouin. 1. & 4. præscriptum.

Prou. 7. v. 6. Prou. 4. tit. defunct. pa. 157. §. vbi de nostra.

Si verò propinqui, vel hæres mortui, alio pallio proprijs expensis comparato vti voluerint; post funus illico ei ecclesiæ in qua corpus sepultum fuerit, acquisitum sit: quod si aureum vel sericum, aut omnino pretiosum fuerit, ad eiusmodi vsum nullo modo in posterum

adhibeatur, sed in eiusdem ecclesiæ ornamentum conuertatur.

Cum ex parochia cui secularis sacerdos præsit, mortuus esset, vt in parochiali ecclesia sepeliatur, cui Regularis sit præfectus, vel contra; tunc vtrique Parochi superpelliceo & stola induti pares progrediantur. Reliqui verò regulares eum locum teneant, quem in generalibus processionibus tenere consueverunt; non obstante quavis consuetudine, vel pactione, quam inter se fecerint.

Prou. 1. v. 6.

Funeribus, defunctorum officijs, anniuersarijs concelebrandis, cum rector ecclesiæ præter clericum ministrum suum, alios etiã sacerdotes, clericosve, quorum ministerio operave vtatur accersere, adhibere ve necesse habet; hoc ordine (nisi aliud defunctus, hæresve illius voluerint) illos euocet: primò scilicet, si quos habet illius animarum cura gerendæ quouis modo socios, collegas, adiutoresve; tum illius ecclesiæ titulares, vel canonicos, vel chori ministros, vel demum capellanos: item deinde clericos alios, ecclesiasticæ functioni, officiove in ea ecclesia addictos, adscriptosve; tũ præterea alios, quos mortui hæres, aut is cuius interest, accersere euocarive maluerit; nec verò plures adhiberi vllò prætextu, etiam huius decreti liceat, quam ille velit, vel sacerdotes, vel alios, etiam clericos tantum, puerosq; clericali vestitu indutos, etiã quos illi euocati secũ duxerint: neq; rursus ad eleemosinæ emolumentive cuiusvis generis eo nomine percipiendi partem vllâ; neq; denique vllum non vocatum admitti.

Prou. 4. v. 6. §. Functib.

Illud Præpositi, Archipresbyteri, Parochi, Rectores, & alij quicunq; clerici caueant, nè ad funus ducendum, aut officia pro mortuis celebranda, alios pro se mittant, emolumentum, aut eius partem ipsi percepturi; neq; secum pueros, aut clericos ea spe perducant, mittantve, vt eleemosinæ, quæ illis data erit, participes ipsi sint; nec sanè verò vllam eius partem vllò quouis prætextu, etiã sponte oblatam capiant: neq; item qui mittuntur plus capiant, quam si proprio solum nomine vocati essent.

Ibid. dioc. 11. pag. 418.

Funeris ducendi certa hora constitua

T

III

Ibidem.

tur, quia omnes quicumque euocati sunt conueniant, vt nulla interposita mora ad illud procedatur.

Ibidem.

Cautio sit, vt ne simplices homines quidquā superstitionis causa apud mortuum in feretro, aut in eius manibus ponant: aut aliud quod superstitionis speciem præferat, aut suspicionem habeat, committant.

Ibid. p. 158

Cadaver cum effertur, via procedatur, quæ à domo ad ecclesiam recta, ac brevis sit: si verò vsq; adeo brevis & cōpendiosa est, vt ordines eorum qui comitantur funus, intra illius fines contineri non queant, tunc via paulò longiori funus ducatur: idq; iussu, concessuue sacerdotis qui funeri præest.

Ibidem.

Sermo si quis in funere habebitur, non domi, aut alio eiusmodi loco, sed in ecclesia habeatur.

*Prou. I. vlt
pag. 36.*

Nemini quemquam in funere laudare liceat, nisi & personam, & laudationem scriptam ante probauerit Archiepiscopus: liceat tamen in funere cōcilionem habere, quæ tota referatur ad humanam miseriam fidelium oculis proponendam, omnesq; ad vigilandum, & se parandum cohortandos, vel ad alia huius generis documenta tradenda.

Prou. 4. vlt.

Qui in funere, officijsue funeralibus, vel exequijs quidquam vt infra peccarit; eius funeris, officijsue funeralis omni elemosina emolumentoque careat omnino: pœnaq; sit Episcopi arbitrio, tam ei si acceperit, quam Præfecto, Rectorive qui dari curauit, consenserit, permiseritve.

Quicumque à funere, funeralibusve officijs eiusmodi abfuerit.

Qui item ad temporis, vel officij punctum ab Episcopo præstitutum non adfuerit.

Qui funere, officiove pro mortuis non peracto discesserit, quod sit dum corpus sepulture traditur.

Rursus, qui non peractis funeralibus officijs discesserit.

Qui item habitu, prout Episcopus præscripserit, non cōuenierit, interfueritve.

Qui contra decretorum prouincialium præscriptum quidquā in illis peccarit.

Qui item alia cōmiserit ex ijs, ob quæ Episcopi iussu pro absente habendus sit.

Qui item funeris, exequiarumq; curatores, vtpote antiani, vel alio vocati nomine, per se muneris sui partes non obierint.

De Cereis, & Eleemosinis.

Quoniam antiquissimi est ecclesiastici ritus, cereos accensos in exequijs, & funeribus ducendis adhibere; caueat Parochus, ne mortuorum corpora ad ecclesiam comiteretur sine lumine, etiam si gratis id officij præstet.

Luminaria verò, cerei, & funalia, quæ ob sanctiores significationes in funere à quibuscunq; etiam dignitates obtinentibus, & ecclesiæ maioris canonicis accensa deferri decretum est; ne ante restinguantur, quàm totum officium etiā sepulture ritè absolutum sit: quod si ex causa corpus tunc fortè sepeliri non possit, nec corpus tamen insepultum sine lumine relinquatur.

Quod de luminum numero, & pondere, ac etiam de elemosina auctoritate Archiepiscopi præscriptum fuerit, id omnino seruetur. interim Parochi, alijque caueant, ne hæredes defunctorum grauent immoderatis sumptibus, maxime cum aliqua auaritiæ suspitione.

Si mortuorum hæredes ita se impie gesserint, vt religiosum exequiarum institutum negligentes, Cruci, clericis, & funeri debita lumina adhibere nolint; cogantur auctoritate Archiepiscopi ea comparare, quæ necessaria videbuntur.

Candelæ omnes, cerei, & quæ intortitia vocantur, qui circum crucem, & cadaver ad ecclesiam deferuntur, & alia quæ circa feretrum, & in altaribus, ac reliquis in locis, dum diuina officia in funere celebrantur, heredū impensa accenduntur, ita Deo oblata etiam intelligantur; vt eius ecclesiæ sacristiæ, in qua mortui corpus humandum erit, continuo addita sint: ita tamen, vt liceat Rectori ecclesiæ, vel ijs ad quos alioqui ipsi cerci pertinerent, quod diuinis officijs supererit, in aliam eiusdem ecclesiæ ysum, vel etiam ad vitæ suæ dispensationem arbitrato suo conuerrere.

Exequiarum, sepulture, & annuariarium causa nemo quidquā paciscatur, aut

*Prou. I. vlt
pag. 158.
Prou. 6. vlt
pag. 101.*

*Dicæ. II. p.
413.*

Prou. I. vlt

*Prou. I. vlt
decr. II. p. 67.
Dicæ. II. p.
413.*

Prou. I. vlt

aut cum auaritiæ suspitione exigat; sed ijs elemosinis contentus sit, quæ aut consuetudine probata dari solitæ sunt, aut Archiepiscopi auctoritate probatæ fuerint, aut deinceps probabuntur.

Qua in re illud etiam seruetur, ne tantum clericis, quantum sacerdotibus loco adhibeantur.

Ibidem. Miserabilium autem personarum, quibus mortuis nihil, aut ita parum superest, ut suis impensis humari non possint, exequiæ gratis omnino fiant.

Pro. 4. vtsu. Eleemosina, quæ clero ob funus, aut defunctorum officium datur; ne in ecclesia, cœmeteriove, aut spectante populo, sed eo remoto, locoq; sperato, factis exequiis officijsve, distribuatur.

Ibidem. Ne pactiones de funere, aut de exequiis pro mortuo celebrandis cum defuncti hærede, aut alio ad quem pertineat, à Parocho, aliove ea conditione fiant, ut certa ceræ pars, quæ exequiarum officijs supererit, ipsi hæredi, aut alteri restituatur.

Ne Parochi, alijve clerici, neq; item exequiarum curatores, alijve, quicunq; in funere operam ponunt, pignora capiant, quibus sibi caueant de funerali eleemosina, aut de eorum opere in funere præstito mercede.

Pro. 4. vtsu. Pro crucibus autem, & quæ circa cadaver, aut cœnotaphium disponuntur; pro campanis item, lampadibusve, aliove prætextu, aut nomine, nihil præterea capiat, exigatve, nec capitulû, nec quicquam de capitulo, nec rector, nec sacrista, custos, aliusve clericus quicunque; nisi si quid est, quod fabricæ, aut sacristiæ campanarum nomine dari piæ consuetudinis Ordinarius esse censuerit, idque verè in eum usum cedat. At pro crucibus nihil omnino, quous etiam fabricæ vel sacristiæ nomine accipi liceat.

Ibidem. Capitula, canonici, & alij ministri quicunque sint ecclesiarum, ne cœnotaphij quod in officio pro mortuis ex tabulis struitur, nomine quidquam capiant.

Ibidem. Quantum clericorum vtsato nomine dari solet, tantum custodibus, qui in minoribus ordinibus constituti sunt, detur; si in sacris fuerint, habeant quantum sacerdotum nomine datur.

Qui verò custos, vel crucem prætul-

erit, vel campanas pulsauerit, tunc ille accipiat, quod eo nomine tantum dari statutum est.

Eius generis homines, & alij qui in funus se ingerunt, nec quidquam opere ponunt, nisi omnino consequantur.

Ne clerici, neve alij quicunque sint, qui aliquam in funere curam ponunt, vestes, indumenta, ornamenta ve cadaueri adhibita, nisi à sponte offerentibus accipiant; sed gratis, ac sine mora ijs ad quos pertinent, omnia planè restituant.

Pro loco in quem mortuus inferatur, à nemine, ne sacristiæ quid. m. aut fabricæ, ecclesiæ, aut confraternitatis alicuius, alteriusve pij vsus nomine, quidquam prorsus exigatur: piæ tamen & laudabiles consuetudines seruabuntur.

De ritu funerum.

Officium, seu officij exequiarum, illa pars quæ litanias sequitur, & incipit, usque in vita, nullo modo omittatur; sed totum omnino absoluat, etiam si ex causâ corpus tunc sepulturæ non tradatur.

Quod antiquissimi est instituti, illud quantum fieri poterit, retineant Parochi, & alij funerum curatores; ut Missa præsentem corpore defuncti pro eo celebretur, antequam in sepulturam inferatur; cuius quidem celebrandæ locus in officio exequiarum adnotabitur.

Laicum hominem defunctum, quous etiam generis, gradus, dignitatisve nomine illustrem ne clerici efferat; sed laici: qui alicuius confratriæ etiam esse possunt.

Non liceat laicis hominibus, etiam confratribus, aut alij societati adscriptis, mortuo cuius funus agitur, totum officium sepulture præstare; sed sacerdotes & clerici eo nomine vocati id totum perfectè expleant: poterunt tamen confratres, si clerici desint, in cantandis psalmis, & litanijs sacerdoti respondere.

De sepultura.

Consuetudo multis locis intermissa mortuos in cœmeterijs sepeliendi

restit-

Prou. 1. & 4. vtsup.

Pro. 4. vtsu.

Pro. 6. vtsu.

Ibidem.

Ibidem.

Pro. 1. vtsup.

restituatur; inde submotis, si qui ea vsurparint.

Et si cui locus sepulture deinceps dabitur in ecclesia, humi tantum detur; & sepulchrum in quo cõditur, opere fornicato cum reliquo ecclesiæ pauimento æquatum sit.

Protr. 4. pag. 137.

Ne cuiquam ex vlla cuiusvis ordinis ecclesia mortui cadauer perpetuæ sepulture traditum aiporare liceat, nisi facultate ab Episcopo impetrata, eaque literis nominatim exarata.

Ibidem.

Parochus, intra cuius parochiæ fines aliquis alienæ parochiæ occisus est, eius cadauer liberè aliò transferri nullo pre-textu prohibeat: nihilque ea de causâ accipiat. Si verò translatio ea cum funere fit, liberum ei sit vti iure suo.

De funeribus, & exequijs clericorum.

Protr. 6. vlt.

Sacerdos, aut clericus defunctus, vbi lotus fuerit, vestibus quotidianis cõmunibus vsque ad vestem talem inclu suè, tum vestitu clericali ecclesiastico, quem ordinis sui ratio deposcit, indui debet.

Sacerdos quidem supra talem vestem, alba, cingulo, amictu, manipulo, stola, & casula, seu planeta albi coloris induatur.

Diaconus, alba, cingulo, amictu, manipulo, Dalmatica, & stola super humerum sinistrum, quæ sub axilla dextera annectatur.

Subdiaconus verò, alba, cingulo, amictu, manipulo, & Tunicella.

Alij verò inferiorum ordinum clerici, superpelliceo supra vestem talem, & insuper tonsura ornari debent.

Itidem alij sacro vestitu, pro ordinis, dignitatisque ecclesiasticæ gradu.

Ibidem.

Qui in superiori ordine constituti sunt, inferioris ordinis clericum nõ deferent; sed Sacerdotè Sacerdotes, Diaconum Diaconi, Subdiaconum Subdiaconi: & sic ordine ceteri esserant, nisi necessitas aliquando sua leat digniores ab inferioris ordinis hominibus esse ferri.

Ibidem.

Episcopum verò mortuum, ij qui in ecclesia cathedrali dignitates obtinēt, & canonici digniores esserant.

Canonici mortui funus, eiusve, qui eiusdem ecclesiæ, in eade dignitatem obtinebat, capituli sumptibus à reliquis canonicis fiat, tum pro eius animæ salute Missa conuentualis celebretur, & vnusquisque item canonicus, ministerve eiusdem ecclesiæ, qui sacerdos fit, Missam itidem pro eo celebret.

Ibid. 4. 14.

Parochi mortui funus, vniuersi illius regionis, in qua ille habitabat, Preposituræve, Plebanatus, aut Archipresbyteratus Parochi obeant: nisi foraneus illius regionis Vicarius minorem numerum statuendum censuerit.

Primo autem post eius obitum die, eorum vnusquisque pro ipsius animæ salute Missæ sacrificium faciat. Quòd si eo die pro mortuis fieri ex ecclesiæ instituto vetitum sit, alio proximo die quo interdictum non sit, omnino fiat.

Ibidem.

Pro mortuo Rectore decem ad sumam dierum spatio omnes eius regionis aut plebanatus Parochi in ecclesiam conueniant, quæ eis à clericorum regionis prefecto, aut Vicario foraneo præscribetur: qua in ecclesia pro eo Missam conuentualem solenni ritu celebrent; tum supplicationibus & precibus Deum piè sanctèque orent, vt orbato gregi rectorem dare velit iuxta cor suum.

Quicunque verò eiusmodi pietatis officia præstiterint, eorum nomine causare nihil neque exigant, neque petant.

Is verò cui vacantis ipsius parochialis ecclesiæ administratio commissæ est, si fideles illius parochiæ incolas sepe hortetur, vt omni intima animi pietate à Deo Rectorem precentur, qui illius ecclesiæ curationem gerere rectè possit.

Protr. 6. vlt.

Parochus, illius qui proximè præcessit parochi anniuersaria, statò die quo ille obiit, celebratione Missæ parochialis agat; si autè pro festi, solennisq; diei ratione tunc agi nõ licet, alio die proximè antecedente quo licebit, pro illius animæ salute piè religioseque exequatur.

De Officijs defunctorum.

IN omni ecclesia parochiali, vel collegiata, singulis Officiis anniuersaria quæ in hebdomadâ proximè sequentem in ea ecclesia celebranda erant, fidelibus denuntietur.

Protr. 6. vlt. dioc. 11. p. 423.

denuncientur. Idemque de septimo, & trigesimo, & alio huiusmodi officio preestetur, adhibita breui cohortatione ad orandum pro mortuis.

Quod si huiusmodi anniuersarii dies in Dominicam, aut aliam diem, quæ ecclesiæ præcepto, aut consuetudine colatur, incidunt, officia mortuorum transferantur, non quidem in sequentem diem, prout in sanctorum officiis fit, sed in præcedentem, ut antiqui est institutum.

Postquam corpus sepulture traditum est, Parochi eos ad quos pertinet, pie hortabuntur ad sacra diuinorum officiorum suffragia mortuis præstanda: qua in re illud caueant; ne quod pietate adducti suadere debent hæredibus mortuorum, id cupiditate impulsu molestius flagitent, ac sic fidelibus offensionem sint.

Porro tempus opportunum ad huiusmodi officia pro defunctis celebranda ecclesiastico ritu introductum est dies tertia, septima, trigesima: & anniuersaria: quod non ita intelligendum est, ut alijs diebus pro mortuis sacra officia præstare non liceat; sed quod his diebus mortuorum commemoratio celebrari consueuerit; cuius ritus mysteria à sacerdotibus scriptoribus traduntur. Nonnam autem diem, quia superstitionibus gentilium non vacat, nunquam ecclesia catholica admisit, ut S. Augustinus præcipue testatur. Consueuerunt etiam alij quadragesimam, alij quinquagesimam, alij sexagesimam, alij denique centesimam diem in defunctorum memoriam celebrare, utpote qui mysterijs non vacent.

Missæ defunctorum, corpore præsentem omni die celebrari potest, præterquam in pasche, & paschate: quibus diebus non licet corpus sepulture tradere, nec Missam pro eo cantare.

Orationem vespertinam pro mortuis in hac provincia institutam Parochi omnino retineri studeant; ac propterea sæpe accurata cohortatione ad illius studium, vsumque perpetuum parochiales suos inflammare studeant; centum dierum indulgentiam proponentes, ijs à Gregorio XIII. concessam, qui sono campanæ moniti, pro mortuis pie recitarint psalmum. De profundis, aut orationem

dominica, aut salutationem angelicam tendixerint.

Quæ oratio ab omnibus in omni parochiali ecclesia eadem hora, nempe æstate prima hora noctis, hyeme verò secunda hora habeatur.

Cuius orationis significatio campanæ sono fiat, ritu salutationis angelicæ; ita tamen ut inter primum & secundum campanæ signum, necnon inter secundum & tertium, tres etiam ictus campanæ distincti breuissimo intervallo dentur.

De curando cadauere.

Postquam anima egressa fuerit de corpore, corpus domi lauare debet, & omnino ita curari, ut quamdiu steterit super terram, non fæteat. Illud autem monebunt Parochi, ut virorum corpora à viris, mulierum autem à mulieribus curentur. vestiatur deinde corpus vestibus communibus.

Tum qui aderunt sacerdotes, aut ipsi absentibus, laici dicent orationes, [Deus vniuersæ datur. &c. aliam item. Deus qui humanarum &c.] suo loco dispositas.

Collocabunt deinde corpus sic indutum, vel super mensam aliquam, vel in terra loco decenti super aliquod stragulum, aut tapete, & ad pedes, caputve semper candelam accensam habebunt; parua item aliqua Crux super pectus, & inter manus defuncti ponatur: aut ubi Crux desit, manus in modum crucis componantur. Sæpe etiam aspergatur corpus aqua benedicta.

Quibus non liceat concedere ecclesiasticam sepulturam.

Studeat Parochus cognoscere, quibus sepulturam ecclesiasticam concedere non liceat: caueatque ne aliquem, contra quam sacrorum canonum iure statuitur, ad illam admittat. qua de re hæc illi ex sacris doctrinis deprompta sunt.

Negatur ecclesiastica sepultura pagani, Iudæis, & hæreticis, cum eorum fautoribus.

Excommunicatis maiori excommunicatione, etiam iniuste, qui in eorum obitu ab

Provin. 7.
v. sup.

Provin. 6.
v. sup. dioc.
11. p. 411.

ea non fuerint absoluti.

Interdictis nominatim; & contrafacienti proposita est poena excommunicationis; & durante tempore interdicti, illis qui sunt de loco interdicto; atque ijs quibus est interdictus ingressus ecclesie.

Blasphemis manifestis Dei, & sanctorum, quando poenitentiam continent.

Seipso occidentibus ob desperationem, vel in acundiam, si decedant absque poenitentia: secus si ex furore, vel insania.

Morientibus in toriamento, siue extra torneamentum ob vulnus in eo receptum, etiam si eos poeniteat; modo sint de numero eorum, qui in eo dimicabant, vel in eo se exercentibus arma supeditabant; nam astantes non comprehenduntur. extenditur tamen hæc poena ad morientes in hastiludijs, quando huiusmodi ludi itidem exercentur cum probabili periculo mortis.

Corporibus exenteratis, & dilaceratis contra constit. Bonif. viij. quod non procedit, si id non fiat propter vindictam; sed vel ob anotomiam, vel nē corpora sciteant, vel huiusmodi.

Infantibus mortuis absq; Baptismo, si de ventre matris mortue sunt extracti; secus si non sunt extracti.

Manifestis raptoribus, & violatoribus ecclesiarum, si tamen hos poenitet quando moriuntur, ecclesiastica conce-

ditur sepultura; sed clerici non debent eorum sepultura interesse, nec eorum elemosinas accipere, si præter poenitentiam, etiam non satisfecerint ex impotentia.

Manifestis usurarijs, nisi poeniteant; item si reculent præstare cautionem de facienda restitutione; & est excommunicatus; qui aliter eos in loco sacro sepelit.

Religiosis, qui in eorum obitu inuenti sunt proprietarij, & absque poenitentia obierunt.

His de quibus certum est; & manifestum, quod semel in anno non receperunt sacramentum poenitentiae, vel sanctissimæ Eucharistiæ in Pascha sine licentia Confessarij; & absque vlllo signo contritionis obierunt. Si verò dubium est, vel occultum, quod non receperint ea Sacramenta; non debet eis denegari ecclesiastica sepultura. Ad probandum autē, quod huiusmodi homines aliquod signum contritionis dederint, sufficit vnus testis; & hæres tenentur pro eo satisfacere, vt opus est.

Cuiuslibet notorio peccatori morienti in peccato mortali absque vlllo signo contritionis; & vnus tantum testis sufficit ad contritionem probandam vsupra.

Si quis autem prædictorum in loco sacro fuerit sepultus; si discerni potest, exhumandus est; alias non; & ecclesia, vel coemiterium est reconciliandum.

Prou. 2. c. 1. decr. 12. pa. 63.



INSTRV.

INSTRVCTIONVM FABRICÆ. ET SVPELLECTILIS ECCLESIASTICÆ. LIBRI II.

CAROLI S. R. E. CARD. TIT. S. PRAXEDIS
Archiepiscopi iussu ex prouinciali decreto editi ad
Prouinciæ Mediolanensis vsum.

*Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis Tit. S. Praxedis Archiepiscopus
S. Ecclesiæ Mediolanensis; Clero populoq; prouinciæ nostræ
salutem in Domino.*

Tit. q. pert.
ad ornatum
& cultu ec-
clesia. 101.



IX. decreto in Conci-
lio Prouinciali III.
per nos edito; has &
fabricæ, & supelle-
ctilis ecclesiasticæ
instructiones in lu-
cem damus: in qui-
bus sanè cum de sacris ædibus, capellis,
altaribus, oratorijs, baptisterijs, sacra-
rijs, cæterisque id generis extruendis:
tum de vestibis etiam sacris, ornamen-
tis, vasibus, alioque ecclesiastico ap-
paratu conficiendo, ea potissimum præ-
scripsimus, quæ prouinciæ nostræ ec-
clesiarum frequentiori vsui & ornatui
opportuna atque accommodata vidi-
mus. Illas autem tum multiplices ec-
clesiasticæ ædificationis formas; tum
eius item partes, atque ornamentorum
species varias, quæ præsertim in no-
stra hac prouincia vel rarò fortassè in
vsum cadent, vel certè architectonicæ
artis professorum iudicium consiliū-
ve necessariò requirent: tum immen-
sum præterea illum pretiosè supellecti-
lis apparatus consultò prætermisimus.
Cum enim in prouinciali illa synodo
de Coepiscoporum nostrorum consilio
opus hoc nostra cura conficiendum sta-

tuerimus: illud tantum spectauimus, vt
& ædificij, & ornatus, & apparatus eccle-
siastici norma & forma certa, cū ratio-
nibusq; patrum conuenienti, per nos cō-
monstrata, prouinciæ nostras eo de
genere constitutiones ac decreta in exe-
cutionis vsum induci sedulò curaremus:
& ecclesiarum simul omniū, præcipueq;
parochialium splendori & cultui in po-
sterum prospiceremus. Atque sicut qui-
dem opus hoc porrò necessarium arbi-
trati sumus; ita multis partibus illud
implicitum & difficile, a nobis deside-
rare perspeximus, tum diuturniorem
diligentiam, tum otium plurimorum:
quos si alijs caruimus, occupationibus
Archiepiscopalibus variè distenti; cer-
tè his temporibus maximè: quibus pro
eorsanè quod debemus, necesse habui-
mus, nostri gregis pestiferæ contagio-
nis morbo laborantis salutis perpetuæ
inuigilare, succurrereque omni pater-
næ sollicitudinis officio. Erat igitur,
cur si omnia complecti voluissemus,
instructionum harum nostrarum edi-
tionem in aliud tempus, longiusque dif-
ferremus: sed cum superiores causæ,
tum in primis debitum studium execu-
tionis, & prouincialium nostrarum cō-

stitutionum, & Apostolica visitationis, nos eo plane impulerunt, ut ne rem illarum constitutionum, decretorumq; executioni necessariam diutius prorogaremus; cum scilicet & altarium, & baptisterij, & aliarum ecclesiarum partium exedificationes, & suppellectilis apparatus, illis ipsis decretis fieri præstare oporteat, pro ratione formæ his nostris instructionibus demonstrare. Quamobrem eas in lucem edimus: in quibus complexi sumus, ut mox narrauimus, quæ provinciarum nostrarum vltui potiora ac frequentiora animaduertimus. Ad cætera verò (multa illa quidem) quæ ab architectonica artis scriptoribus sapienter, copiose, vtiliterq; tractata, ad augustissimam eam sacrarum basilicarum, & ad ecclesiasticæ omnis ædificationis splendorem pertinent, ut peritorum architectorum consilium adhiberi oportere censemus; sic in ijs ipsis antiquam illam, ab apostolicis vsque temporibus excitatam fidelium pietatem ac religionem, quæ in ijs ædium sacrarum exedificationibus, in admirandisq; sacræ suppellectilis apparatu præclare eluxit, imitandam proponimus. Porro ingens olim extitit ecclesiarum, & structura, & multitudo, ut vestigia indicant, quæ his temporibus cernuntur; ingens præterea, pretiosaq; admodum sacrarum indumentorum, & vasorum copia. Calices, candelabra, & reliquæ eius generis permulta vltui ecclesiastico dicata aurea atq; argentea, tum vestimenta, vel inaurata, vel auro, argento interiecta, omnemq; denique ecclesiasticam suppellectilem, non modò Romæ, Ierosolymis, Constantinopoli; sed (quod ad nostram pietatem inflammandam plurimum roboris habere debet) Mediolani tantum fuisse accepimus, ut inde pater patronusq; noster sanctissimus Ambrosius satis habuerit, quod aliquando in summa vrgentiq; necessitate, vel captiuo redimeret, vel pauperes aleret. Libros item codicesque sacros inauratos, & purpura byssoque vestitos, & auro, argento celatos, ac nonnullos aureis, argenteisq; literis, ijsq; vncialibus, scriptos olim fuisse, ab sancto Hieronymo memoria proditum est. Antiquæ igitur huius pietatis, religiosæq; liberalitatis, omni per-

petua imitatione dignæ, exemplis non solum externis, verum domesticis vos excitati, quæcumque nostris his instructionibus de fabrica suppellectileq; ecclesiastica præfiniuimus, quod plura olim, longeque maiora eo ipso de genere præstita esse cernitis; eo libentius promptiusq; suscipite, atque, vsque adeo exequimini; ut & nos vestrum istud pietatis studium in Dominum commendemus, & à Deo bonorum omnium remuneratore, vos vberissimum, & sempiternum inde præmium capiat. Valete.

INSTRUCTIONVM Fabricæ ecclesiasticæ.

LIBER I.

DE SITV ECCLESIAE.

Cap. I.

ECCLESIA cum edificanda est, primum Episcopi iudicio, & de architecti quem is adhibuerit probavit consilio; locus huic ædificationi accommodatior eligi debet.

Qua in re valde spectatur, ut vbicunque illa exstruatur, loco editiori aliquantò fiat.

Si verò ubi extruenda est, loci positura plana omnino tota sit; deligatur saltem in ea situs, qui ita extet, ut exstructa ecclesia; tribus, aut ad summum quinque gradibus ad eam ascendatur.

Sin autem ne hoc quidem loci natura patiatur; cum partem nullam sic extantem, pauloq; eminentiorem habeat; id subsidij comparetur structura basium ecclesiæ: quæ in altum ductæ, naturalem illam loci planitiem ita superent, ut ad ecclesiæ pavementum illis tribus vel quinque gradibus ascendatur.

In situ præterea deligendo ea etiam cautio adhibenda est; ut, & quod maiori in veneratione ecclesia habeatur, & quoad eius fieri potest, ab omni strepitu, vnde diuinorum officiorum interurbatio existit, longius absit; illius positura loco sit, qui ab omni luto, cæno, spurcitia, ab omniq; sordium genere, à stabulis, cau-

lis,

his, caponis, officinis ferrarijs, emporijs, atq; ab omni foro venalitio proculdistinguet, ac ne è regione quidem istiusmodi locorum propè sit.

Cautio item sit, vt situs eiusmodi quaratur, vbi ecclesia exædificari queat, insula instar; nempe ab aliarum ædium parietibus intervallo aliquot passuum, vt infra loco de platea demonstratur, disiuncta ac separata, quemadmodum antiqui instituti est, ratioq; certè postulat. Id verò cum vbique, tum in pagis, locisve, vbi ædificia crebra non sunt commodius agi poterit.

De vicinitate, & coniunctione ædium ecclesiasticarum cum situ ecclesiæ.

AT illud tamen ab ecclesiasticæ ædificationis ratione alienum non est, vt ab aliquo latere domicilia ministrorum ecclesiæ, præsertim verò episcopalia, canonicalia, & parochialia sint; non illa quidem habitationis ædificio parietibus ecclesiæ inherrentia, sed muris per illud areæ distantiaæ spatium ductis coniuncta, sacrarumque ædium situi vicina, vt concilij Carthaginensis canone cautum est.

Ministrorum autem, qui custodes, sacrariæ dicuntur, habitatio, vt res ecclesiasticæ eorum fidei commissæ, ab omni sacrilegij, furti, incendijve periculo tutiores sint, ecclesiæ aut sacrariæ adiuncta, locove eiusdem sacrariæ superiori, vt in nonnullis ecclesijs est, extrui potest.

Qua in exstructione hæc videnda sunt.

Primò vt ne huius habitationis structura ecclesiæ prospectus impediatur, aut offendantur; neve ecclesiæ fenestris luminibusve obstruatur, aut impedimentum afferatur.

Deinde vt ne eiusdem habitationis prospectus ullus, aut fenestra fiat vnde in ecclesiam introspectetur.

Præterea ianua ne sit, qua iter aditusve per ecclesiam pateat, ad quotidianum, priuatumq; reum domesticarum importandarum, exportandarumve usum; sed quæ tantum ad diuina officia, & munera sua obeunda, ab illis in ecclesiam conueniantur.

De area Ecclesiæ.

Ponenda præterea cura est, vt ne loco humido vliginosove area ecclesiæ deligatur; nec verò propè colles, aut decliua loca, quò aut torrens, aut alia aquæ vis fortè defluens, detrimentum ædificio afferre possit.

Si quando tamen in cliuo ædificari necesse est, ibi hominum opera planities fiat, quæ respondeat magnitudini futuræ ecclesiæ: cuius tergo, latereve, spatium itidem planum cubitorum duodecim, & amplius, pro ædificij ratione intersit ad excisam præruptamve rupem; hæcque etiam firmo pariete muniatur, effossis præterea hinc inde canalibus, per quos aqua interdum confluens aliò derueatur.

De amplitudine situs Ecclesiæ.

Situs præterea ecclesiæ amplitudo ita patens esse debet, vt non solum multitudinem populi locum incolentis, vbi ecclesiæ, vel parochialis, vel collegiata, vel cathedralis ædificatio futura est; sed frequentiam etiam hominum interdum ad solennitates confluentium capere queat.

Qua in re ratio illa negligenda non est, vt unicuique homini tantum spatij esse possit, quanta est ab omni parte mensura vnius cubiti & vnciarum octo; idque præter spatium, quod columna, pilæve, ac parietes capiunt.

DE ECCLESIAE FORMA.

Cap. II.

AT QVE hæc quidem breuiter de ecclesiæ situ: sequitur illius exædificandæ forma: quæ cum multiplex esse possit, ad eam sanè deligendam, pro situs ratione, proq; ædificationis amplitudine, architecti periti consilium Episcopus adhibere debebit.

At verò illa huius ædificij ratio iam inde ab apostolicis ferè vsque temporibus ducta, potior est, quæ crucis formam exhibet,

exhibet, ut planè ex sacris basilicis Romanis maioribus ad eum modum exstructis perspicitur.

Illa porro ædificij rotundi species, olim idolorum templis in usu fuit; sed minus usitata in populo christiano.

Ecclesia igitur omnis, ac illa præsertim, quæ insignem structuræ speciem requirit, ita ex ædificanda potius erit, ut crucis instar sit: quæ cum multiplex, tum oblonga esse potest; hæc in frequentiori via, reliquæ minus usitatae sunt.

Ea igitur, quæ crucis oblongæ similitudinem præfert ædificatio, ubi potest, in omni ecclesia, vel cathedrali, vel collegiata, vel parochiali, quæ exstruenda est, struetur. Vbi verò sitis de consilio architecti, aliam potius quam longam ædificij formam postulat, ad illius præscriptum modum Episcopi iudicio comprobatum, eiusmodi structura ecclesiæ fieri poterit.

De modo ecclesiæ ædificandæ instar crucis.

Hæcque ipsa Ecclesia, siue vnam tantum, siue tres, siue quinque, ut dicunt, naues habitura est, crucis instar, cum alia multiplici ratione & modo, tum hoc vno constare potest, exstructis scilicet extra cappellæ maioris ingressum duabus ab utroque latere cappellis; quæ ad brachiorum similitudinem productæ, à toto ecclesiæ edificio pro amplitudine extentæ; ac foris aliquatulum pro architecturæ ratione promineant.

DE PARIETIBVS Exterioribus, & frontispicio. Cap. I I I.

Reliqua autem, quæ ad structuræ genus, ad parietes benè materiatis, eorumque similitudinem, incrustationem, tectorumve opus, aliaque id generis attingunt; pro ecclesiæ ex ædificandæ modo, proque regionis locive conditione, iudicio Episcopi, ac de architecti consilio diligentius statuentur.

Illa tamen ratio in parietibus extrinsecus habeatur; ut qui à latere, & à tergo sunt, in ijs nulla imago exprimat: qui

à fronte, eò decentiorem augustioremque aspectum præferent, quò sacris imaginibus picturisve sacram historiam exprimentibus ornatiores erunt.

In frontispicio igitur pio ornatu, pro structura ecclesiasticæ ratione, proque ædificij magnitudine, architectus videat, ut cum nihil profani appareat; tum rursus splendide pro facultatibus exprimat, quod loci sanctitati conveniat.

Illud verò præter cætera adhibeatur, ut in vniuscuiusque ecclesiæ, præsertim parochialis frontispicio, à superiori scilicet parte ostij maioris, extrinsecus pingatur, aut sculpatur decore religiosæque imago beatissime Mariæ Virginis Iesum filium in complexu habentis: à cuius latere dextero exprimat effigies sancti, sanctæve, cuius nomine illa ecclesia nuncupatur; à sinistro alia item sancti, vel sanctæ, cui præ cæteris parochiæ illius populus venerationem tribuit; aut saltè (si totum id triplicis imaginis opus fieri non potest) sancti, sanctæve solius tantum figura fiat, cuius nomine ipsa ecclesia appellatur.

Quòd si vel annunciationis, vel assumptionis, vel natiuitatis Sanctæ Mariæ tantum diemve festum ea ecclesia habet; beatissimæ virginis effigies exprimat, quæ mysterij rationi conveniat.

Ut verò à pluuia & teporis iniuria perpetuò defendatur; id structuræ opere scilicet prospicere architecti erit.

Cætera porro, quæ aut sculpturæ, aut picturæ opere, aliisque gravibus ac modestis ornamentis, frontispicio ecclesiæ maiestatem augustam religiosamque reddunt, Episcopus architecto etiam si opus est adhibito viderit, ut ecclesiasticæ ædificationis quæ struetur, ratio possit.

DE ATRIO, PORTICO, & vestibulo. Cap. I I I I.

Atria præterea in fronte sacre ædis, pro aræ ratione, proque ædificij ecclesiastici structura fiet, de architecti consilio, intus ab omni parte porticibus cinctum, alioque decenti architecturæ opere ornatum.

Si verò præ situs angustia, aut præ tenui censu,

sensu, id exedificari non potest; porticus saltem a fronte itidem extruenda curetur.

Quæ porticus columnis marmoreis, aut pilis lapideis latericijsve erecta, longitudine omnino ecclesiæ latitudinem adæquet.

Lata autem, atque alta ita esse debet, ut longitudinis sue rationi recte conveniat; respondet.

Hæc forma in vnaquaque ecclesia parochiali porticum extare cõueniens erit. Si per inopiam ne id quidem præstari potest; saltem prorsus curetur, ut ante ianuam maiorem vestibulũ eiusmodi extruatur, quod duabus tantum columnis vel pilis aliquantulum ab ea distatibus exedificatum, forma quadrata sit: tantumq; spatij habeat, ut paulò latius quæ ecclesiæ ianua pateat.

DE TECTO. Cap. V.

ET quoniam tecti magna est habenda ratio, propterea quod omne ædificium tueatur: si quidem eo sublato, aut malè confecto, putrescit materies, labascunt parietes, omnisq; sensim dissolvitur structura; certè in ecclesia tegenda, quæ sacris imaginibus, omniq; pio ornatu, & religioso apparatu, ad perpetuatatem extruitur, diligens ac singularis industria requiritur architecti.

Qui quæcumque tecti, vel displuviati, vel testudinati, vel laqueati formæ, pro ædificij ratione delegerit; videat in primis, ut & materia lignea fabrilis, nempe tigna, canterij, templi, asseres, & alia id generis, ex quibus illud constat, & cõtignatio omnis benè firma sit.

Tegendi autem tecti ratio, cum & pro regionum usu, & pro edificiõrum modo diversa sit; ipse viderit, quæ ecclesiæ extruccioni sit accommodatior.

In ecclesiarum autem, quæ insigni structura exedificantur, & amplo censu sunt, tectis operiendis, tegulas, si minus æreas, ut olim, at saltem plumbeas adhiberi conveniet.

Laqueata tecta in ecclesijs constriui, cū basilicarum quarundam Romanarum usus docet; tum mysterij significatio sua det: fornicata tamen fieri non alienum

erit pro locorum consuetudine, quò tutiora ab incendio ædificia sint; qualia tamen fornicato opere tecta in basilicis vrbis & pronunciar Mediolanensis insignibus atque antiquis cernuntur.

Cautio verò in eo adhibenda erit, ut tecti proiectura eiusmodi fiat, quæ stillicidia ab imis parietibus arceantur, proculve sint; idq; aptè ac decenter, prout certo structuræ opere potest, fieri architecti cura erit.

Ne item suggrundijs ob stillatione diuturnam detrimentum parietes aliquando capiant; eorum fundamenta, ubi primum è terra extare incipiunt, pavimentis lithostratis benè consolidatis, suggrunda latius aliquantò productis sternantur: tum verò terra congesta inde procul perpetuò amota sit.

Ne præterea iidem possint per pluuiam stillicidijs penetrari, si fortasse aliquando tegulæ, imbricesve corrupti fuerint; in illorum summitate, quæ tecti trahibus subiacebit, structura loricave testacea cum coronis prominentibus adhibeatur, quæ tecti etiam proiecturam adiuuabit.

DE PAVIMENTO. Cap. VI.

ATque hætenus quidem de tecto: nunc sequitur pavimentum: quod in ecclesia non spicatum, nõ è laterculis coctilibus, non alio latericio opere, nisi vitriato sit; sed in insigni salt. in ecclesia, capellisq; maioribus, & alijs præclaræ structura, marmore, aliove solido lapide stratum sit, opere ite in tessellato, aut scutulato politè confecto, aut musivo ite.

In alijs verò ecclesijs & capellis, ubi hoc non potest, silicibus expolitis, vel opere testaceo confectum.

In pavimeto, quale quale illud sit, neq; pictura neq; sculptura crux exprimatur; nec verò præterea alia sacra imago, historiarum, ac ne alia item, quæ sacri mysterij typum gerat.

DE OSTIIS. Cap. VII.

DE ostijs, & antepaginis sacrarum ædium multa a sapientibus architectis

ædificandæ ratione, proque structuræ modo seruari accuratius debent.

Ullud verò caueatur, vt à superiori parte sè illa arcuata sint (cùm à portis vrbium dissimilia esse debeant) sed quadrangula, qualia in basilicis antiquioribus conspiciuntur.

Nec verò humili structura depressiora sint, sed duplo altiora, vt architecturæ ratio fert, quàm latitudo paret.

Superiori parti coronæ decenti opere adiungi potest, è qua rotundum instar hemicycli, & scaphæ emineat; vbi sacræ imagines, vt supra præscriptum est, sculptantur, aut pingantur, vt in antiquis, ijsq; insignioribus basilicis Mediolanensibus perspicitur.

A fronte ecclesiæ ostia exstruantur; imparia verò sint, ac planè totidem, quot naues è quibus ecclesiæ constat.

Media autem naus (si è pluribus nauibus ecclesiæ constet) tria ostia, vbi præ amplitudine potest, à fronte habeat; si verò ex vna tantum, hæc omnino ostia tria à fronte habeat. nam pluribus ostijs cùm ob alia multa, tum ob virorum mulierumq; distinctionem, ad ecclesias ingressum pateferi debere, indicant basilicæ Romanæ.

Ostium medium à cæteris, & laxamento, & ornatu præcipuè distingui debet, præsertim in basilica cathedrali; vbi illud sculptura leonum exornari decet exemplo templi Salomonis, qui in basilicis illos sculpi iussit, vt præsulum indicaret vigilantiam; idipsumq; in complurium huius Mediolanensis prouinciæ basilicarum cathedralium ianuis ita exstructis præclarè cernitur.

Ostiorum ecclesiæ valvæ eiusmodi esse debent, quæ non tam ornatum quàm firmitudinem ostendent.

Porro è cypressò, aut cedro fieri conueniens esset: si minus è nuce vbi potest fiant, opere fabrilis ornata, quod non picturæ tenuitatem imitetur, sed sculpturæ piè expressum aliquantisper emineat: laminis autem æneis illas quæ insignioris ecclesiæ sunt, vestiri, opereq; sacrarum imaginum cælato ornari conuenientius erit; cùm basilicarum Romanarum valvæ, non modò æneas, sed argenteas,

argentove illitas, aliquando extitisse memoriæ proditum sit.

Hæc ostiales valvæ, & pessulis, & seris, & clauibus grandiusculis à parte interiori firmiter munitæ sint; ab exteriori autem parte nullo modo.

Vbi verò id aliquando fieri necesse sit, in vnus tantum ianua, quæ à latere maioris ianua est, valvæ ostiolum paruum exstrui liceat, iisdem instrumentis extrinsecus munitum, firmiterq; compactum.

A tergo autem, nec verò præterea à lateribus vllum ecclesiæ ostium exstruatur; nisi quo ingressum fieri necesse est, vel ad campanile, vel ad cœmeterium, vel ad ministrorum ecclesiæ domicilia.

Neque item propè altare vllum, vel à regione eius laterali, alioue eiusmodi loco, qui illud rectè spectet: indeq; sacræ altaris miniterijs, aut impedimenti, aut irreuerentiæ, perturbationisve periculum aliquando existeret possit.

DE FENESTRIS

Cap. VIII.

HÆC de ostijs satis sint, cum alia multa Architecti periti iudicio relinquantur: superest de fenestris, quæ pro ratione architecturæ, proq; modo, ac magnitudine ædificij in ecclesijs & in cappellis struantur.

Neque est, cur de earum longitudine, ac latitudine quidquam, aut de forma hoc loco multa tradantur; cùm potius ab architectonica arte huius generis præceptio sumenda sit.

Ea autem in sacrarum ædium fenestris forma vel plurimum seruata est, vt à parte superiori paululum rotunda, à lateribus aliquantulò intrinsecus latiores appareant quàm extrinsecus, prout etiam mylterij ratio à patribus demonstrata suadet.

In media ecclesiæ naui, vbi per testi eminentioris altitudinem potest, tum in nauibus etiam inferioribus laterales fenestras fiant, eaq; impares ab vtroq; latere: atque in vnus cuiusq; intercolumnij medio ita ordine exstructæ, vt rectè sibi respondeant, neque à zophoro,

episty-

3. Reg 7.

epistylivē testī valde distent.

Vnde verò lumen præcipuè ecclesia & cappella maior excipiat, fenestra orbicularis ampla, pro modo ecclesiæ, instar oculi à fronte supra ostium maius exadificetur, atque extrinsecus ornetur pro structuræ modo.

In alijs nauibus à frontispicio item fiat forma oblonga architecti iudicio.

Verùm lumen etiā excipi potest ad cappellæ & ecclesiæ vsum, è tholo, ex vmbilico scilicet fastigiatae fornici, lanternis vndique factis.

In cappella maiori, ac præterea in singulis minoribus, pro earum magnitudine ac modo, ab vtroq; latere ex item fiant, vt vtrinque lux præbeat.

Si verò à lateribus lumen excipi nullo modo potest, neque satis est, quod ab orbiculari, alijsve frontispicii fenestris imbibitur, quodve aliunde excipitur; è pariete qui à tergo cappellæ est, recipiatur.

Cautio autem adhibeatur, vt nullam altaris cuiusvis partē, ne minima quidē, fenestræ posterioris parietis occupent; tum maximè, nè altare quod eidem parieti propè sit, rectā spectent, aut vllō sanè modo supra altare sint.

Cæterum si aliunde lumen commodè & decenter sumi non potest; tunc fenestra, quæ necessariò supra altare exstruenda est, ab ima parte paulò aceliuius foras prominens, opere testaceo, aut tabula solida marmorea areave strata, eiusmodi sit, vt aqua foras omnino defluat; intro verò ne gutta quidem penetret.

Cautio item sit, vt si montoso, aliove loco, vbi vëtorum vis maxima esse soleat, ecclesiam ex adificari contigerit, ita fenestræ vndique à septentrione præsertim architecturæ rationibus fiant, vt à nulla parte ecclesiæ detrimentum, neque periculum sacris ministerijs, neque incommodum fidelibus orantibus existat.

Fenestræ omnino altè, atque ita exstruatur, vt inde qui foris stat, introspicere non possit.

Vbi autem necessariò fenestra minus alta quam præscribitur, aliquando exstruatur necesse esset (quod facillè vsu veniet in veteribus ecclesijs refarciendis) ea mu-

niatur vitreis valuis, quæ nullo modo aperiri possint, nè introspectetur.

Fenestræ autem omnes, quales quales sint, clathris ferreis, vbi potest, muniantur, adiuncto etiam opere vitreo & pelucido, neq; vlla ex parte picto, nisi imagine tantum Sancti, cuius nomine ecclesia cappellave nuncupatur, vt lumen illustrius ad illius cappellæ ecclesiæve vsum excipiat.

Sint item extrinsecus filis æreis instar retis vndique septæ.

Quæ operis vitrei sepimentive exstructio ornatior esse potest pro edificij modo.

In ecclesijs autem, quibus ob inopiam vitreo opere confici non possunt, sint opere saltem telæ instructæ.

At è quocunque genere opereve sint, eiusmodi tamen esse debent, vt aperiri, aut amoueri aliquando possint, ad omnis vaporis in ecclesiæ cappellæve ambitu conclusi exhalationes.

DE ECCLESIAE SCALA ET gradibus. Cap. IX.

IAm verò est, vt de ecclesiæ scala & gradibus aliqua instructio fiat, cum ad illam editiori loco exedificatam ascendendi necesse sit.

Si igitur loci situs, vbi ecclesia exstruenda est, ita è planitie eminet, vt scala quæ pluribus gradibus consistet, opus sit; tunc illa pro ecclesiæ modo latè patens, è marmore, aut è solido saltem lapide struatur, gradibus totidem, quot ad ascendendi vsum commoditatemque necessarij sunt.

Qua in re videndum est, vt illi & numero impares existant, & quinto, tertiove quoque gradu planum fiat, quod pro ascensus ratione cubitis circiter tribus congruenter pateat.

Si verò præ ascensus altitudine ordines graduum plures statui oporteat, hæc etiam ratio habenda est, vt illi quoque numero impares extent.

Gradus autem singuli altitudine sint vnciarum octo, latitudine circiter cubitali, aut paulò ampliori pro structuræ genere.

DE CAPELLA MAIORI.

Cap. X.

NVNC verò quoniam quæ exposita sunt, omnia ferè ad exteriorē ecclesiæ fabricam pertinent, sequitur ut de interiori dicatur.

Ac primo quidem loco de capella & altari maiori.

Situs igitur huius capellæ in capite ecclesiæ loco eminentiori, è cuius regione ianua primaria sit, deligi debet: eius pars posterior in orientem versus recta spectet, etiam si à tergo illius domicilia populi sint.

Nec verò ad solstitialem, sed ad æquinoctialem orientem omnino vergat.

Si verò positio eiusmodi esse nullo modo potest, episcopi iudicio, facultateque ab eo impetrata, ad aliam partem illius exædificatio verti poterit: tuncq; id saltem curetur, ut ne ad septentrionem, sed ad meridiem versus si fieri potest, planè spectet.

Porro ad occidentem versus illa exstruenda erit, ubi pro ritu ecclesiæ à sacerdote versa ad populum facie Missæ sacrum in altari maiori fieri solet.

Capella hæc fornicata sit; musico prætereà opere, aut alia illustri picturæ structuræve specie, pro ecclesiæ quæ ædificatur ratione ac dignitate, decorè ornata.

Eius pavementum exstruatur ecclesiæ solo altius, pro situ loci, proque ratione item ecclesiæ: quæ si parochialis est, altius vncijs octo ad minimum, aut cubito vno ad summum; si collegiata, vel cathedralis, aut certè parochialis insignis, hæc altitudo ne minor sit cubito, nec verò maior cubito itidem, & vncijs prætereà sexdecim.

Vbi verò in capella maiori locus subest, quæ Confessio dicitur, ad illius loci altitudinem huius pavimenti altius exstruendi ratio aptè & decenter referatur.

Gradus ad capellæ maioris ascensum, è marmore, lapideve solido, aut è latericio opere, ubi nulla copia lapidis marmorisve est, confecti sint: ijque numero impares, vnus scilicet; tres, aut quinque, pluresve pro altitudinis ratione.

Quorum singulorum graduum altitudo ne maior sit vncijs octo; latitudo autem ne minor sexdecim, nec verò maior cubito.

Si pavementi capellæve altitudo paulò minor sit cubito; ad ascensum tres gradus ædificentur pari altitudine.

Si verò ea altitudo cubitum aliquantò excedit, gradus quinque; sin autem illa ob confessionis locum longè maior est; totidem fiat (at impares numero) quot ad ascendendi vsum necessarij sunt: ijque singuli æqualem itidem altitudinem habeant pro ratione vnciarum, quibus altum est eiusdem capellæ pavementum; sed nunquam tamen maiorem illis octo vncijs.

DE ALTARI MAIORI.

Cap. XI.

ALTA RE maius capellæ suo loco ita constitui potest, ut ab ipsius altaris gradu infimo vsque ad cancellos, quibus illa septa, sepiendave est, spatium intersit cubitorum octo, atque ubi potest, ecclesiæq; amplitudo pro decori ratione postulat, etiam plurium; ut id spatij commodo vsuiq; sit clero frequent, ad Missæ solemnem sacrum, diuinorumq; officiorum celebritatem aliquando conuenienti.

Idque propterea ubi opus sit, si à tergo capellæ extrinsecus situs est, ubi illius spatium produci possit, vsque adeo producat, ut tantum spatij capellæ detur, quantum supra præmonstratum est: si hoc non potest, atque præ loci exiguitate angustiaq; illius altaris capella non tantum spatij in ecclesijs parochialibus, collegiatisve habet; tunc ille inter altaris inum gradum & cancellos situs interiectus, spatium esse debet cubitorum ad minimum quatuor; ut saltem in Missæ solemnem sacro pro caeremoniarum quæ obeundæ sunt, ratione, spatij locus congruus detur & sacerdoti celebranti, & diacono, & subdiacono; alijsq; clericis in eo ministrantibus.

Cui angustia breuiq; capellæ ut ab interiori parte illud saltem cubitorum quatuor spatium interuallumve detur; ea si opus sit, iniri potest ratio, ut illius

pla-

planum gradusq; eiusmodi sint, re-
cinenturve, qui capella ipsa extantes,
forisq; aliquantulum decorè prominen-
tes, octanguli, aut sexanguli formam præ-
beant.

Si autem extra illius fines intercolumn-
nia sunt, siq; id ecclesiæ amplitudo po-
stulat, illud ipsum spatium parare ca-
pive poterit, eiusdem cappellæ pariete
vsque ad prima illa intercolumnia pro-
ducto.

Vbi denique præ angustis situs lociq; fi-
nibus exiguum aut nullum ferè spatium
esse potest; id saltem omnino præstan-
dum est, vt altare parieti qui ab illius
tergo est, propius admoueat, & cla-
thris, si illud quatuor cubitorum spatiū
habere nequit, distet saltem pro situs ra-
tione, quam maxime potest, ita tamen,
vt ab ipso etiam pariete procul sit cubi-
to vno & dimidio.

Sit autem altare maius à scabelli solo
altitudine cubitorum duorum & vnciarum
octo, & ad summum decem; & lon-
gitudine cubitorum quinque, ac pluriū
pro ecclesiæ cappellæve magnitudinis
ratione: latitudine verò cubitorum duo-
rum & vnciarum duodecim, ac pluriū
item pro longitudinis & situs modo.

De gradibus altaris maioris.

Præterea si à lateribus, & à fronte
spatii satis datur: gradus tres adhi-
beantur, vnus scilicet quem per se bra-
della facit, tum alij duo ipsa bradella in-
feriores: qui duo è marmore solidove
lapide fieri debent; aut si id non potest,
è latericio opere: lateq; pateant vncijs
ad minimum sexdecim; viginti verò, si
potest, ac plus item, vbi decorè pro spa-
tij ratione fieri possit.

Gradus verò tertius, qui ex ipsa bra-
della existit, è scetilibus tabulis esse de-
bet.

Bradella autem à fronte altaris cubitos
duos, & à lateribus etiam producta, vncias
sexdecim late pateat, ita vt à tribus
partibus illud complectatur.

Altitudo item singulorum gradum sit
vncijs octo.

Vbi verò pro ecclesiæ altarisq; maioris

amplitudine gradus plures esse possunt,
ibi quinque extrui poterunt, latitudine
& altitudine mox præscripta.

De situ imaginis Crucifixi.

Sub ipso autem cappellæ maioris for-
nicato arcu, in omni ecclesia præfer-
tim parochiali, crucis & Christi Domi-
ni in ea affixi imago, ligno aliove gene-
re piè decorèq; expressa proponatur, ap-
teq; collocetur.

Quo loco si minus rectè pro humili ar-
cus fornicisve depressione collocari po-
test; parieti, qui tunc supra ipsum arcum
est extrinsecus inhaerens, affigatur sub
tectò laqueato: aut certè super ianua
clathrati cancelli cappellæ omnino po-
natur.

DE CHORO. Cap. XII.

CHORI præterea locus, à populi
statione vt vetus structura & disci-
plinæ ratio ostendit, seclusus, cæcellisq;
septus, cum ad altare maius esse debeat,
siue ab anteriori parte (vt antiqui insti-
tuti est) illud circumdet; siue à postero-
ri sit (quia vel ecclesiæ situs, vel altaris
positio, vel regionis consuetudo sic po-
stulat) vsque adeo late, longeq; vbi pro
situs spatio potest; patere, etiam in he-
micycli, vel in alterius formæ, pro ra-
tione cappellæ ecclesiæve, modum, ar-
chitecti iudicio debet; vt & amplitudi-
ne, & ornatu item decenti, ecclesiæ di-
gnitati, clariq; multitudini aptè respon-
deat.

*DE TABERNACVLO SANCTIS-
simæ Eucharistiæ. Cap. XIII.*

QVONIAM verò ex decreto pro-
vinciali tabernaculum sanctissime
Eucharistiæ in altari maiori collocari
oportet, de eo instructionem aliquam
hoc loco fieri conuenit.

Primò illud in ecclesijs insignioribus;
vbi potest, è laminis argenteis, aut æ-
neis, iisdemq; inauratis, aut è marmore
pretiosiori, fieri decens est.

Quod tabernaculi opus politè elabora-
tum, & aptè beneq; inter se compactum,
pijs

*Prou. 1. tit.
que pert. ad
sac. Eucha-
pag. 8.*

pijs item mysteriorum passionis Christi Domini imaginibus exculptum, & inaurato artificio certis locis periti viri iudicio decoratum, religiosi & venerandi ornatus formam exhibeat.

Intrinsicus autem tabulis populeis circumamictum esse debet, vel alijs eiusmodi; ut ab humiditate, quæ ex metalli marmorive genere existit, sanctissima Eucharistia illo amictu omnino defendatur.

Vbi tabernaculum eiusmodi non fiat; tunc è tabulis, non nuceis, vel alijs, quæ humiditatem gignunt, sed populeis, aut similibus politè elaboratis, & religiosorum ut supra imaginum sculptura ornatis, iisdemq; inauratis extruatur.

Amplum pro dignitate, & magnitudine, ratione ve ecclesiæ, in cuius altari maiori collocandum est.

Forma vel octangula, vel sexangula, vel quadrata, vel rotunda, prout decentius & religiosius accommodata videbitur ad ecclesiæ formam.

In summo tabernaculi sit imago Christi gloriose resurgentis, vel sacra vulnera exhibentis: vel si in altari exigue alius cuius ecclesiæ per tabernaculi occupationem congruus locus cruci (quæ alijs super eo collocaretur) esse non potest, ea pro alia sacra imagine in tabernaculi summitate vel perpetuo affigatur, vel processionum causa aliquando amovenda, decorè constituatur, affixa Christi crucifixi sacra effigie.

Benè præterea idem tabernaculum super altari basis ornata firmitudine sustentum, aut firmis altaris gradibus decorè confectis, aut angelorum statuis, alijsve sustentamentis religiosum ornatum exhibentibus sustentatum, firmiter fixum hæreat; tum benè etiam clavi munitum sit.

A summo fronte altaris procul collocatum extet, non minus cubito vno & vncijs sexdecim, ita ut corporale latè expandi, & pixis, cum aliquando usu venit, commodè in altari poni possit: neque rursus à fronte sic distet, ut ad sacræ Eucharistiam depromendam sacerdoti gradu etiam ligneo opus sit; nisi situs, & illius structuræ ratio aliud necessario postulet.

In insignioribus porro ecclesijs, ubi præsertim à tergo altaris chorus est, proque illarum structuræ ratione eius altaris latitudo ampla admodum est, remotius esse potest: quoniam ab illa chori parte posteriori commodè & decenter ipsa sacra Eucharistia è tabernaculo summi potest: tuncque ab eadem chori parte ostiolum alterum præscripta forma fiat.

Atque sub tabernaculo armariolum nullum sit; ac ne asseruandis quidem libris, supellectilive ecclesiæ locus sit.

Vbi in altari ita ut supra collocari, suffulciri ve præ illius angustia tabernaculum totum non potest: à tergo suppositis basibus, aut alijs sustentamentis benè firmis, illud aut totum, aut pars nitatur; ea tamen forma & ratione, ut neq; spatium inter altare & parietem interiectum (quòd exiguum est) impediatur, quominus altare circumiri possit.

Panno serico rubri coloris, si ambrosianus ritus ecclesiæ sit; aut albi, si Romani, intus ab omni parte vestitum atque ornatum sit.

Ostiolum habeat ab anteriori parte ita patens, ut paruulum alterum tabernaculum, quod intus in eo includitur, facile commodèq; introducatur, & expromatur: ita præterea ad aperiendum accommodatum, ut totum in frontispicio à latere planè hærens, sacerdotis inde sacræ Eucharistiam depromentis brachium manumve non impediat.

Sit verò ornatum sacra Christi Domini crucifixi, aut resurgentis, aut vulneratum pectus exhibentis imagine, aut alia pia effigie.

DE CAPPELLIS ET Altaribus minoribus. Cap. XIV.

Hæc breuiter de altari, & cappella maiori, de quæ adiunctis dicta sunt: restat separatim alia instructio de cappellis & altaribus minoribus, præter ea quæ suo loco demonstrata, maioribus & minoribus cappellis, altaribusve communiter conveniunt.

Primum igitur cum altaria plura edificari oportet, & ecclesiæ instar crucis

ex-

extructa abside constans duo quasi brachia habet; tunc à capite vnus & alterius brachij locus aptè conueniens erit, vbi altaria duo ædificentur; vnum à dextro, alterum à sinistro; si modò spatium sit pro modo latitudinis infra præfinitę. Is locus, si cappella cum altari ibi extruenda est, latè patere debet cubitos ad minimum nouem & vncias octo.

Si verò ad hemicycli formam parietis concauitas facienda est, cui altare inhæreat; eius loci latitudinē esse oportet cubitorum saltē sex & vnciarū sexdecim. Quæcunque etiam Ecclesia, siue tribus nauibus, siue vna tantum constat, extra suę cappellæ maioris situm, ab vtriusq; lateris capite locum habeat, sicut supra mox præfinitimus, ita patentem, vbi in vno & altero item latere, pro modo formę; præscripta, cappella, & altare decore apteq; exedificari possit, aut ad hemicycli saltē speciem parietis concauitas fieri queat, cum altare innixum hebeat; cum in eiusmodi Ecclesia, præter illas duas quæ à brachijs sunt, aliz etiam cappellæ cum altaribus extruendę sunt, in vtriusque illius lateris capite exedificari poterunt; nisi illis quæ in capitibus brachiorum sunt, vicinæ nimium sint, contra ac præscriptum est.

Quarum cappellarum vnaquęque, siue in dextero, siue in sinistro latere ita extruatur, vt vbi plures naues sunt, in medio naui sit, in cuius capite est.

Vbi verò ex vna solùm naui Ecclesia cõstat, in medio parietis spatio struatur, quod inter cappellam maiorem & angulum Ecclesię interiectum est; ita tamen, vt hæc à maiori cappella saltē distet cubitis duobus: si modò ædificij ratio, pro oneris quod sustinet, grauitate, structurę forma, spatium maius non postulet.

Si verò ad hemicycli formam in parietis concauitate altare collocandum est: id etiã in medio illo, vel naui, vel spatij vt supra interiecti fieri debet: sic tamen, vt altari maiori non valde prope extruatur; quominus sacerdos in vno celebrans, ab alio qui sacrum in altero facit, impediri, perturbariue queat.

Id igitur omne, quod de cappellis, altaribusq; in vno & altero item latere

à capite Ecclesię extruendis mox præscriptum est; in Ecclesijs locum habere potest, vbi cappella maior extructa, & altare ibi situm ita existit, vt intus sit spatium cubitorum saltē quatuor.

Quibus verò in Ecclesijs præ situs angustia altare maius cappellam non habet; aut si habet vsq; adeo illa exigua est, vt altare in ea extructum foras in Ecclesiam versus promineat; indeq; altaria quæ à lateribus sunt, faciliè prospiciantur: tunc ab ijs partibus, lateribusve, quæ ab illarum capite sunt, etiam si spatium pro ædificationis ratione supra præscriptum aptè ampleq; interiectum esset, altaria tamen fieri non debebunt; tum quia dum in vno altari sacerdos sacrum faceret, ob propinquitatem alterum sacerdotem in alio celebrantem impediret, aut inturbaret.

Vbi item altaribus compluribus opus est; illorū ædificationi locus tertius propterea aptus erit, nempe Ecclesię latus vtrumque; vnum scilicet quod ad meridiem, alterum quod ad septentrionem vergit.

Quo in vtroque latere cappellæ cum altaribus extrui poterunt, quæ ab Ecclesię corpore extent, forisq; promineant: sed in illis extruendis ex infra præscriptæ rationes seruari debebunt.

Vt cappellæ æquè inter se distantes extruatur; tamq; lato spatio inter vnā & alteram interiecto, vt ab vniuscuiusq; cappellæ vtroque latere fenestræ extrui possint, vnde lumen aptè aperteq; excipiat.

Si verò ita inter se distantes extrui non possunt, coniunctæ tamen ita fiant, vt semicirculi, aut semioctanguli forma prominenti spatium inter se prabeant, vnde lux à lateribus recipiatur.

Vt in Ecclesia, quæ nauibus pluribus cõstat, è conspectu intercolumnij omnino recte sint; nè ipsis columnis pilisve earū prospectus impediatur.

In ecclesia autem quæ vnā tantum nauim habeat, medium planè respiciant, quod inter vnum & alterum arcum tignumve est, quo tectum opere fornicato aut laqueato suffulcitur, sustineturve: aut si cappellæ latitudo superet latitudinem eiusmodi spatij, neque illud fieri queat;

queat; summitate arcus cappellæ ad perpendicularum tignum sustineatur.

Cappellæ minores omnes, una eadēque latitudine, longitudine, & altitudine consent; ac demum omni ex parte, quoad eius fieri potest, sibi inuicē cōueniāt. Quæ verò tamē sunt in capite brachiorum Ecclesiæ Crucis formam exhibentis, eæ pro ratione situs, vt ceteris aliquantō ampliores, sic forma illustriori etiam esse poterunt; modō inter se illæ una alteri omni alia ex parte rōdeant: Ne subter suggestum, vnde vel organo sonatur, vel Euāgelium Epistola ve pronunciatur, aut concio habetur, vnde vecanitur vllō modo cappellæ minores altaria ve exædificentur.

Ne inter pilam structilem columnāve, aut arcum tignumve, quo tectum suffulcitur, in ingressu Ecclesiæ primo loco situm, & parietem qui ab anteriore Ecclesiæ parte est, cappella vlla exstruatur; nisi illa tantum, quæ in Ecclesijs vbi animarum cura geritur, baptisterij collocandi causa nomineve sine causa exædificanda est.

Altaria cappellæve à pariete qui in frōtispicio Ecclesiæ regione. Altaris maioris est, nullo modo exædificentur; neque item alio in loco, in quo sacerdos celebrans terga vertat cappellæ maiori.

Cappellæ minoris latitudo patens esse poterit cubitis nouem, aut vndecim, & amplius prout est; Ecclesiæ situs amplitudo: nec verò minor cubitis septem. Longitudo autem ab ingressu vsq; ad parietem cui altare adhæret, ducta, minor cubitis septem esse non debere videtur; vt & ministranti clerico spatij satis sit, & ne quidquam de Ecclesiæ parte aut naui cancellis occupetur. neque maior item: vt ne populus qui in Missæ sacro præfens adest, cappellarum lateribus impediatur, quominus ab omni ferè Ecclesiæ parte sacerdotem celebrantem conspiciat.

Si verò tantum spatij cappellis minoribus dari non potest; fieri poterit etiam longitudo minor, quinque videlicet cubitorum & vnciarum octo.

Quæ ratio cum locum planè non habeat in illis cappellis, quæ in capite Ecclesiæ à latere cappellæ maioris sunt; ideo illæ

longitudine aliquantō maiores permitti poterunt quàm aliæ

Si præ situs angustia quibusdam in Ecclesijs, cappellæ quæ præfinito modo formaque foris omnino emineant, exstrui non queunt; exstrui poterunt saltem, vt maxime pro eiusdem situs ratione foris extare prominereve possunt.

Sin aut loci situs is est, vt edificari non queant; quæ foris vt præscriptū est, emineant, atq; extent; ab Ecclesiæ vno & altero itē latere necessaria tantum altaria fieri poterunt, exstructis parietis cōcauitate hemicyclis, scaphisve, pro situs lociq; ratione foras decore p̄minentibus. Si verò ne ad hemicycli quidem formā exstrui vllō modo possunt; tunc altaria parieti herentia, ob causam necessariam tantum fieri poterunt; aut erectis columnis duabus, aut alijs fulcimentis decentibus intus ab Ecclesiæ pariete paululum extantibus, vno à dextero, altero à sinistro latere.

Quæ ambæ columnæ inter se à superiori parte opere fornicato vel eiusmodi cōiuncta sint, aut hemicyclis pictura saltē ad ornatus speciem decore expressis.

Quæcunque denique altaria, ob causas supra expositas ijs in locis exstruentur, exstructave; vbi præ situs angustia cappellæ magnitudine præfinita ædificari non possunt, ita vt cancellos clathraue à recto pariete extare forisq; prominere necesse sit; ea singula in arcum sic redigi poterunt, vt cubitum vnum & vncias sexdecim non excedant; nec verò super ijs gradus vllus adhibeatur, vt & illa, & cancelli, quàm minimā possunt, foris promineant.

Eorundem tamen altarium cancelli à scabello seu bradella cubiti vnus & vnciarum saltem octo spatio interiecto figantur, vt id spatij clerico in Missæ sacro ministranti omnino detur.

Denique si Ecclesiæ amplitudo latè patens id fert, angustior fieri poterit, exstructis ab vtroque latere cappellis longitudine, & altitudine, ac forma supra præscripta; cum præ amplitudine valde patenti, locus earum instructioni supra præfinitæ intus eiusmodi esse possit, vt Ecclesiæ altitudinis spatium inter illas interiectum congruenter etiam pateat.

Cap-

Cappellarum minorum pauimentum al
eius quàm Ecclesiæ solum octo vncijs
strui debet, amplius verò aliquando vt
infra permitti poterit.

Vniuscuiusque cappellæ minoris limen,
vbi per facultates fieri potest, è marmo-
re, lapideve solido esse debet; ac sexde-
cim, & ad summum viginti vncias latè
pateat; tum eiusmodi sit, vt & ingressus
gradum faciat, & ipsum cappellæ solum
æquet: isq; vnus tantum gradus ad cap-
pellæ ascensum extruatur.

At præter illum liminis gradum, duos
alios inferiores, p loci siusve ratione,
& cappellæ amplitudine, vbi maior plu-
ribus gradibus extructa sit, fieri permis-
sum erit: isq; si minus è marmore, at sal-
tem è solido lapide, aut denum è lateri-
bus fiant.

Eorum latitudo eadem sit, quæ supra de-
monstrata est de liminis gradu: de alti-
tudine idem seruetur, quod dictum est
de gradibus cappellæ maioris.

Vnaqueque cappella, sicut de maiori di-
ctum est, fornicato opere extruatur.

Altaria in fronte mediâ vniuscuiusque
cappellæ construuntur, non à lateribus.
Ea singula minora à scabelli, quam bra-
dellam vocant, solo, superficieve, in alti-
tudinem erecta sint cubitis duobus, &
vncijs octo.

Longè pateant cubitis quatuor & dimi-
dio: nec verò min⁹ quatuor saltè cubitis.
Lata sint cubitis duobus.

Scabellum seu bradella altaris, tabulis
asseribusve ligneis cõficiatur; latitudine
quæ sit cubitorum duorum, altitudine vn-
ciarum octo.

Longius præterea quàm altare ita pateat,
vt vnumquodque eius latus excedat vn-
cijs sexdecim, neq; verò plus cubito, rur-
susq; ab vtroque latere illud cingat; si
modò præ angustia cappellæ, hæc latitu-
do lateralis non impediat clericum mi-
nistrantem: tunc enim non excedat, sed
tantum adæquet altare.

COMMVNIA CAPPELLARVM Altariumve maiorum & mino- rum. Cap. XVIII.

DE minoribus cappellis & Altari-
bus breui hac instructione explica-
tur, sequuntur communia cappellarum,

altariumve maiorum & minorum, quæ in
extruptione seruanda sunt.

Altaria non ex opere ligneo, sed ex lapide
lateribusve extrui debebunt; atq;
ita vndiq; obstrui, vt fenestella forame-
ve nulla ex parte in ipsis relinquatur,
vbi quidquã asseruari recondire possit.
Nec verò ideo prohibentur altaria; quæ
quatuor pluribusve lapideis collumellis
aut pilastratis angularibus suffulciatur,
qualia in prouinciâ Mediolanensis vsu
cernuntur, quin etiam altaria quamuis
muro obstruata, eiusmodi pilastratis ab
angulis suffulciri congruum est; ne pare-
illa Christumate iniuncta, si latericia sit,
facile decrustata collabatur.

Neque præterea sub ijs quidquam omni-
no reponatur.

Altaria singula, quæ non tota cum sacer-
dote item celebrante opere fornicato,
sed tecto laqueato teguntur, aut fornice
ita altè extructa, vt ea fornix commo-
dè sæpiusq; purgari non queat, integu-
mento etiam, quod capocielo dicunt, o-
periantur.

Idq; vel ex marmore solidove lapide,
aut etiam latericio opere erectis colu-
nis quatuor, si altare maius est; si minus,
lateraleve, duabus, aut alijs decentibus
fulcimentis intus ab Ecclesiæ pariete
paululum distantibus, vno à dextero, al-
tero à sinistro latere, quæ operimentum
sustineant opere fornicato aliave ratio-
ne confectum, vel ex tabulis scetilibus,
aut è tela cærulea decenter depicta fieri
poterit.

Quod è ligno aut tela integumentum, ca-
thenis ferreis è tecto vel è pariete pedè-
tibus, aut alia firma structura sustineat.
Hic autem operimentum cuiusmodi sit,
vndiq; ita latè patere debet, vt altare
ipsum, & Sacerdos ibi Missæ sacrum fa-
ciens, omnino contegatur; quo diligen-
tius & ille & Altare, à puluer e omniq;
labenti sorde defendatur.

Sit verò hoc integumentum vsque adeo
Altari proximum, vt ab eo aliquantissi-
per pro decori ratione elatum, commo-
dè tamen & facile purgari queat.

De fenestella vrceolorum.

Fenestella in pariete qui à tergo altaris est, à latere vbi epistola legitur, ornatè politeq; fiat, eaq; ex marmore, solido ve lapide, vbi potest.

A solo altè extruatur cubitis duobus. Eius verò latitudo sit vncijs sexdecim, altitudo viginti quatuor; sitq; distincta marmoreo lapideove opere transuerso. Pars inferior vsui sit ad proiciendam aquam ablutionis manuum Sacerdotis faciem facientis.

Ideoq; in medio foramen exiguum habeat, vnde illa defluat in cisternulam sub fossam.

Superior verò pars sui erit ad peluim cum vrceolis dum Missæ sacrum sit reponendam.

Quoniam verò Altare maius aliquando longè distat à pariete posteriori, cui sepe adheret choris, id propterea si loco cõstituto fenestella ea collocari nequeat, tunc in pariete à latere Epistolæ, vel eius loco propè Altare construi; vel et remotius vas aliquod è solido lapide decoro ornatu poni poterit, in quod ea aqua infundatur; ita tamen, vt neque impedimentum neq; deformitatè afferat.

De clauo ferreo appendendi biretti.

Clauus ferreus, quo birretum Sacerdotis celebrantis appendatur, ali quo ornamento, præsertim ex auricalcho, affigatur ab eodem latere Epistolæ, propè eam fenestellam, aut etiam alio congruo eiusmodi loco, non altius à pavimento cubitis duobus.

De Tintinnabulo.

Tintinnabulum paruum vnicuiq; Altari à parte vnde Euangelium legitur parieti laterali affixum hereat, appenso funiculo tam longo, quo clericus ministrare, cū Corpus Domini eleuatur, vt possit, ad illud certis distinctis ictibus pulsandum.

Vbi verò altare sine cappella est, ita ab Altari distet, & è pariete quantum potest, emineat, vt funiculo ducto Altare non impediatur, neq; sacerdos inturbetur.

Quod verò attinet ad maius Altare, cõmodius minifter clericus tintinnabulo gestatorio è sacristia allato quàm appenso vtetur. nihilq; propterea est, cur eo loci illud appendatur: præsertim in amplioribus Ecclesiis.

De clathratis cappellarum, & Altarium cancellis.

Anteriori vniuscuiusq; cappelle, etiam maioris parte ingressus sit, clathra ferrea cubitis tribus alta in summo gradu cappellæ figantur: nec verò tamè aliquando altiora prohibeantur, vbi præsertim hoc septo tutiora & munitiora esse oportet.

Eaq; omnia, vbi per facultates potest, paruulis pilis aut vasculis ad aliquam speciem decorè cõfessis, in parte tum ima, tum media, tum summa deornari debebunt. Si verò cappella, vt aliquāto maior sit, octanguli, sexagulive formam exhibet: clathra itidem in eius summo gradu figantur, quæ ei formæ respondeant.

Ab ima verò parte per altitudinem circiter cubiti opere aliquo artificio ferro illa inter se dense instructa sint, vt canibus ingressus nullus sit.

In clathrorum medio ianua clathrali etià opere decenter constituatur, quæ valuis vtrinque, & pessulo, ac sera claudatur.

Vbi verò vis & copia ferri, quo ad cappellarum instruendarum vsum clathra cõsentur, haberi minus potest, si ibi lapides solidi, marmorave apparari queant, è marmore, aliove solido lapide, columnellæ opere (quod vocant, balustrio) addita coronicè fieri poterunt, aliquanto clathris ferreis humiliores, quibus cappellarum pars anterior septa ornatur, atque instruatur.

Quibus autem in Ecclesiis, cappellis, altaribusve, præ tenuitate facultatum, nec clathra ferrea, neque marmoreas lapideasve eiusmodi columnellas, ad sepienti, ornatuq; vsum comparari posse Episcopus iudicaret; in ijs id opere ligneo polito ac tornatili præstari eiusdem cõcessu poterit.

Cancelli autem lignei depressiores itidem ac humiliores quàm clathra ferrea aliquanto esse debebunt, in quorum summa parte ad ornatu coropix apponatur.

Vbi

Vbi cappellæ altarium minorum ample sunt, quæ aliquam populi multitudinem dum Missæ sacrum fit, capiant, quamvis clathra in ingressu habeant, in earum tamen parte interiori, quæ propè Altare est, cancelli item lignei saltem figi debent; quibus illud ita sepiatur, vt & præsentis populi frequentia paululum à Sacerdote sacrum faciente seclusa distare compellatur: & locus sit clerico ministranti.

De coronice lignea altaris.

V Nicuique scabello, etiam maioris altaris, coronix lignea tribus digitis, nec verò amplius alta adiungatur; qua à tribus item partibus illud cingatur: ita vt à parte anteriori pallij, & à lateribus Mantilium tobalearumve extremitas eiusdem coronicis opere vsq; occultetur; etiam vbi altaris scabellum à fronte tantum extat.

De instrumento tela Altaris.

Ad Altare etiam instrumentum adhibeatur, quod telare dicunt: in quo pallium expansum, paruulisq; vincijs affixum, ipsi altari accommodetur: idq; è quernis nuceisve asseribus sit, tum perpolitè confectum, tum etiam vincijs quatuor latum; atque eiusmodi, quo altaris mensa ab anteriori parte, rursusque ab utroque latere circundetur.

Cuius telaris capita summitatesve parietum affigantur innectanturve, cui altare inhaeret.

Fulcimenta item quibus telare ipsum sustentatur, ex ijs nuceis seu quernis asseribus duo sint; vnum à dextro, alterum à sinistro Altaris cornu anteriori; & alterutrum vincijs quatuor latitudine esse debet.

Vbi verò altare à pariete remotius est, telare totum altare vndiq; cingat, ad sintq; duo alia fulcimenta in cornibus posterioribus altaris, quibus ab ea parte sustineatur.

A parte etiam superiori, quæ altaris mensam equat, idem telare in ipsa superficie aliquod exiguas fossulas tenuiter concauas habeat; ijsq; singulis fossulis tenues

clavi vncinuli, quibus pallij cordule, minutive anuli annectantur, & ita inferantur atque insingantur, vt ipsius altaris solum non superent.

E quibus fossulis vna omnino fieri debet, quæ in telari ad medium altare sit: reliquæ autem hinc inde binæ, ternæve, vel plures pro amplitudine Altaris, æquali intervallo esse possunt.

De gradu ligneo à parte posteriori Altaris.

Gradus in Altaris minoris superficie à parte posteriori vnus tantum isq; ligneus adhiberi potest: ita longitudine sit, quæ Altare æquet; latitudine vnciarum octo, altitudine etiam totidem. In Altari maiori ne fiant; nisi cum cubitis tantum duobus minutisve, à pariete posteriori illud distat: tuncq; eiusmodi gradus vnus pluresve decenter adhiberi poterunt; ita tamen, vt circuitus Altaris sub ea structura non impediatur.

De mensa Altaris maioris.

Altaris maioris, in quacunq; vel cathedrali, vel collegiata, vel parochiali Ecclesia, tñ etiam minoris, quod consecrandum sit, mensa marmorea, aut è solido lapide curari debet: & vbi potest, ita longè lateq; sicut Altare pateat.

Vbi apparari non potest, quæ sit tantæ latitudinis, non tamen latè minus patere debet cubito vno & dimidio: longitudine verò ipsū altare omnino adæquet, nisi vbi pro loci regionisve situ, ne eiusmodi quidem adhiberi possit, cui à fronte agglutinetur; à tergo, qua parte deest, suppleri poterit cæmentario latericioque opere.

De fenestella reliquiarum sacrarum in Altari consecrando.

In Altaris fronte tergoque sub ipsa mensa, fenestella quatuordecim vel sexdecim vincijs ampla, aut in stipite mensæ illius, pro ratione consecrationis, qua libro pōtificiali prescripta Episcopus vti maluerit, fossa instar sepulcri, eodem quo fenestella, sed multò minori spatio exstruenda est; vbi cum illud consecratur, sacræ reliquæ reconduntur.

Ea verò fenestella ab ostio occludi debet tabella marmorea lapideave, in qua sculpta sit Crucis imago: tum nomina quæ constant sacrarum reliquiarum in altari reconditarum insculpentur. Vbi verò non fenestella sed fossa adhibebit, inscriptio hæc, aut ab aliquo altaris latere, aut in mensa fiat, literis incisis. Fossa verò quæ in mensa est, tabella ite marmorea, ita firmiter & accuratè occludatur, vt nihil omnino supermineat.

De mensa altaris, & tela cerata.

Altaris consecrati mensa, etiam si eius pars è lateribus facta sit, tota tegatur cerata tela: quæ telari præscripto inclusa, clavis configatur. Vniuscuiusq; altaris nõ consecrati solũ, pavementumve, mensa ex tabulis scitilibus politè confecta, atque ad illud contegendum vndiq; ampla consternatur. Huic mensæ Altare portatile aptè inseratur, atq; ita, vt inter vtrunq; mensæ cornu in medio collocatũ, ab ipsius fronte nõ lógius distet spatio vnciarũ octo. Cuius portatilis altaris longitudo, non ab vno ad alterum cornu, sed à fronte in posteriorem partem spectet. Sic verò illud insertum sit, vt è mensæ superficie vix paululum aliquid extet, quo Sacerdotis celebrantis tactu dignosci possit.

De Lapide Altarium portatiliũ.

Lapis autem Altaris portatilis à parte superiori secturam in planum ductam, quã smussum dicũt, vndiq; habeat. Quæ sectura latè pateat medio transuerso digito. Lapis longè vncias viginti, latè sexdecim pateat, præter capsæ dimensionem cui insertus est. Capsa eius è nucea omnino tabula sit, crassitudine vnciarum circiter duarum aut plurium pro lapidis crassitudine. Tabulæ verò illi in omni latere intus à summa parte pro lapidis longitudine & crassitudine concauata ipse lapis inseratur, ita vt, illa concauata tabulæ linea prominente, eiusdem lapidis sectura operiatur.

In qua capsâ sacrarum reliquiarum reconditarum quarum nomen constat, inscriptio planè fiat.

Cum verò altare consecratum transferri contigerit, quod vt ne iterum consecrari opus sit, ea transferendi ratio adhiberi poterit: vt primò illud totum asseribus tabulisq; ligneis rectè apteq; conclusum, è loco ita amoveatur accuratè, vt stipes à solo Ecclesiæ conuulsus, ne minimum quidem ab Altaris mensa disungatur; sed totus affixus ei inhæreat, ne consecratio violetur.

Altaria autem quæ angustiora aut breuiora sunt, quàm forma præscripta postulat, latiora, longiorave fieri poterũt, vel lapideis, vel latericijs, vel ligneis ad ditamentis decenter apteq; confectis, ab eorum lateribus, fronteve, prout vsus tulerit, appositis.

Sin autem humiliora sunt præfinito modo, altiora fieri poterunt, mensa politè atque adeo altè confecta, vt præfinitæ altaris altitudini respondeant: in eaque mensa lapis consecratus includatur præscripta forma.

DE LOCIS, VASIS, LOCULISVE, quibus sacræ reliquię reconduntur. Cap. XVI.

Exposita breui cappellarum & altarium maiorum minorumq; instructione, conseqens est, vt loca, vasa, loculos, aliaq; eiusmodi commonstremus, quibus sacræ reliquię reconduntur, aut asseruantur.

Sanctorum igitur corpora, quæcunq; recondenda sunt in Ecclesia, partem illâ subterraneam habente, quæ confessio, vulgò scurolum dicitur, in ea præsertim, & in altaribus ipsis lapideis, aut subter ea, vt antiqui instituti est, piè deceterq; recondantur.

Quam ob causam è marmore, vel saltem è solido lapide aream leuigato opere intus expolitâ fieri conueniet; quæ ex operculo eiusdem generis fastigato cõstans, sacraq; corpora bene inclusa continet, intus subtusve in illis firmiter collocatur.

Alio etiam præter altaria Ecclesiæ loco conspicuo reponi poterunt: tuncq; arca e

ea è marmore pretiosiori exstruatur : quæ extrinsecus èt opere sculptorio elaborata, pio religiosq; ornatu emineat. Hæc igitur, quatuor, pluribusve (si profusus ratione comode potest) collumellis itidem marmoreis apte cõfectis sustentata, aut in gremio ecclesiæ, prout loci amplitudo fert, aut in cappella insigniori (præterquam in ea, ubi sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum asseruatur) decentius collocabitur.

Si in gremio Ecclesiæ ponetur, à pariete, omniq; alio opere disuncta extet: si verò in aliqua cappella, à posteriori eius parte, vel à latere altaris collocari poterit; aut parieti inhærens, aut in illius decenti concavitate paululum inclusa à pavimentoque cappelle altaris cubitis quatuor exstructa extabit.

Arca verò omnis quocunq; loco conspicuo posita, siue è pavimento, siue è pariete emineat, clathris ferreis profusus ratione apte decoreq; muniri debet. Sin autem non in altari, neq; subter, sed alio loco sub pavimento iam recondita sunt sanctorum corpora; sternatur tamè omnino locus, ac muniatur clathris ferreis ab omni latere, tum à parte superiori densè cõfectis.

Vt autem sanctorum corpora, sacra ve ossa, incorrupta, atq; inuoluta, ab omniq; sordè, & pulvere pura, tum ab omni vi ac iniuria perpetuò tuta conseruentur, hæc sanè cautio adhibeatur: vt cum arca omnis, vel cõspicuo loco, vel in altari subtiliusve posita, ita extrinsecus inter se solidè compacta, & fibulis etiam ferreis, plumboq; ab omni latere conglutinata sit, vt ne rimula quidem appareat; tum præterea in eam alia capsula, vel aurea, vel argentea, stanneave, eaq; inaurata, firmiter quoq; cõfecta includatur, in qua sacra corpora recondantur.

Sin autem cum in capsula reconduntur, inuoluta & vestita panno serico, aut pretiosiori velamine, coloris ad sanctum sanctamve, cuius sacra ossa reponuntur, ex Ecclesiæ instituto ritè accommodati.

Capsula autem, vel theca, vel loculi, vel vascula, cuiusmodi sint, statura prece in libro Pontificali ritualive præscripta ritè prius benedicantur, quam reliquiæ sacre in illis includantur.

Qua verò in arca, diuersa sanctorum corpora reponenda sunt, vt inter se distincta internoscantur: arca eiusmodi fiat, quæ opere sculptorio, pro sacrorum corporum, sacrarumve reliquiarum numero bipartita, & tripartita sit, aut tabulatis, marmore, aliave ratione decenter apteq; diuisa, aut saltem ipsis solùm capsulis argenteis stanneisve distincta.

Tabella item aenea singulis capsulis includatur: in qua incisè literæ nomina, sanctorum indicent.

Inscriptio præterea in arcæ lapide incidatur: ex qua sanctorum nomina, & corpora, quo tempore recondita, rursusq; vnde translata, & alia id generis, si modò certa sint, perspicuè cognoscantur.

Sanctorum autem capita, quæ è corporibus disuncta sunt, vt aliquando statis diebus pro pietatis studio fidelibus ostendantur exponanturve, separatim à corporibus locis infra præscriptis reponi conueniens erit; inclusa scilicet in theca aurea, aut argentea; vel ubi præ inopia non potest, aenea inaurata, quæ capitis cum collo dimidiatoq; pectore formam similitudinemq; exhibeat.

Si quæ verò corpora Sanctorum adhuc integra, membrisq; suis omnino coniuncta, vel in altari, vel in arca conspicua reconduntur, vt cerni aliquando possint; ita altare, arcave struatur, vt à fronte fenestellulam clathris ferreis aneisve munitam, quæ firmis vasculis ad præscriptam infra rationem claudatur, ornatè cõfectam habeat, vnde inspicere queant.

Quibus verò locis sacra aliqua sanctorum membra, insignesq; sacre reliquiæ asseruantur; ibi certus locus, in quo illæ decenter religioseq; recondantur, ad vnius, aut alterius forme infra primo loco descriptæ modum, sacrarum Basilicarum Romanarum exèplo, exstrui poterit.

De prima forma loci.

IN Ecclesiæ naui quæ ampla sit, & late re Euangelij, longeq; à columnis pilisve naualibus quatuor aut quinq; cubitis suggestus struatur, magnitudine cubitorum item circiter quinq; isq; quatuor columnis è marmore aut è solido lapide cõfectis, altitudine sex aut octo cubitorum suffulciatur & sustentetur.

Super suggesti exstrukione, armarium ubi sacræ reliquiæ reponantur, è marmore alioue lapide, ornate & decore fiat: quod intrinsecus tabellis nuceis pretiosioribusve vndiq; vestiatur, sericoq; ornatur, coloris ex ritu Ecclesiæ sacris illis reliquijs, quæ recondendæ sunt accommodati: tum præterea ostiolo conflet, quod valuis extrinsecus ære interitis, & serico eiusdem coloris intrinsecus ornatis, claudatur: ad quod etiã claudendum pessuli duo, seræ duæ saltem, clauis totidem, eaq; singule diuerso fabrilii opere adhibeantur.

A summa columnarum parte loco suggesti plano podium etiam exstruatur cubito vno & dimidio latũ, tamq; longũ, prout est eiusdem suggesti longitudo.

Quod podium à parte anteriori repagulum habeat, idq; vel ex ære fusili, vel è ferreo, vel è marmore, alioue solido lapide, vel è ligno tornatili sit.

Scalas nullas cochlides, aliave forma habeat, sed ex ligneæ gestatorix tunc solũ adhibeantur, cum sacræ reliquiæ certis solennibus diebus populo ostenduntur.

De altera forma loci.

SI quæ verò Ecclesiæ nõ satis amplæ magnitudine reliquijs insignes vt supra habent, in earum ferè ipso medio, propius tamen altari maiori, vel apud parietem qui in capite Ecclesiæ extra cappellam maiorem à latere Euangelij est, podium exstruatur: quod parieti affixum, longè lateq; pateat ad formæ superioris præscriptum.

In intima parte parietis, cui illud affixum agglutinatumve est, armarium in quo illæ asseruentur, è marmore alioue solido lapide fiat, tabulis quæneis aut alacrius generis ad diuturnitatem accommodatis intrinsecus circumuestitu, ac serico item eius coloris, qui ex instituto Ecclesiæ, cum sanctis quorum illæ reliquiæ sunt, conueniat, vndique ornatum: quod valuis æratis, & seris duabus, ijsq; diuersis vt supra, claudatur.

Huic scala lapidea ligneave, qua podium ascēdatur accommodari pōt, si modò à posteriori parte armarij fieri cōmodũ sit, vt Ecclesiæ spatium non impediatur: alio-

qui scala gestatoria vsupra adhibeatur.

De tertia loci forma.

FORMA loci tertia hæc sit: eaq; in Ecclesijs reliquijs sacras habetibus, ubi nullus locus ad primæ aut secundæ formæ supra præscriptæ modũ exstructus est, aut extrui potest.

In cappella maiori, intra eius scilicet septa, à parte Euangelij, armarium quod ad altare maius versus ubi potest recta spectet, ita latè, longè, altè, profundèq; ipso pariete cōcauetur, prout sacrarum reliquiarum quæ in eo asseruandæ sunt, multitudo ac magnitudo postulat.

Altè à pauiamento cappellæ ad solum suũ vsq; exstructũ sit cubitis quatuor; intus tabulis vndiq; seplatur, tum aliquo paucino serico eius coloris, qui sacræ reliquijs conueniat, circumornetur. Benè muniatur & claudatur valuis ære extrinsecus munitis, ijsq; decentibus, seræ, solida, dupliciq; claue, & vnaquaque fabrilii opere diuersa.

Quo in armario ita ornate instructo sacræ reliquiæ vasculis loculisve inclusæ ordine recondantur.

De vasculis & loculis reliquiarum, quæ locis supra præscriptis reponendæ sunt.

VASCVLA quibus recondantur, ex auro, argento, aut è chrystallo, aut ex aliquo metalli genere sint, eaq; artificio elaborata atq; inaurata, prout illæ insignes sunt, & Ecclesiæ ubi asseruantur, facultates ferunt. Ea totidem sint, quot sanè illarum genera quæ habentur, vt singulæ, binæve, aut plures singulis vasculis distincto ordine separatim asseruentur: singula vela sint, quibus illa vasa integantur, eaq; colore distincta, pro sacrarum reliquiarum quæ in vasculis asseruantur, ratione.

Si verò sacræ reliquiæ eiusmodi sunt, quæ tenues, non vascula maiora sed loculos minores requirunt, ita recondantur. Tabula scētilis, è nucæ ligneave alia, & pretiosiori etiam materia, vt pote eburnea argēteaue deligatur: quæ fabri opere politè elaborata, tam latè longèq; pateat, vt ad vsum cuius causa paratur, satis esse queat.

In ea

In ea totidem capsula, seu loculi, iisque singuli trium vnaeque mensura concauentur, quot sacre reliquie recondende afferuandeque sunt. In quoque singulis loculis vndiq; a parte summa parvulis coronicibus inauratis ornentur. Hec tabula his loculis exstructa, opere vitreo operiatur ita, ut singuli loculi vitro pellucido contegantur. Quod vitreum integumentum, coronicibus ligneis inauratis, vel pretiosis etiam materiis ornatum vndiq; munatur, ut fixum firmumque hereat.

Singulae praeter ea sacre reliquie sericeo taffetano duplici, ormesinoque, aut aliquo serico pretiosiori, auro, argento, vel intexto inuolute recondantur, eo distincto serici colore, qui pro sancte matris ecclesie ritu, sanctis, vel apostolis, vel martyribus, vel virginibus, vel confessoribus, quorum reliquie ibi reconduntur, conueniat. Ea in quocunque loculi, armarii, vasculive genere recondita sint, singulae, quarum nomina constant, inscriptionem in charta pergamentina patentibus literulis expressam, earumque unicuique, vel potius serico in quo illae singulae inuolutae sunt, affixam habeant, quae unicuique sancti sanctaeque reliquie, quae in ijs reconduntur, plane significantur.

Si quae vero ex certis monumentis constat, quorum potissimum sanctorum sint, ita tamen inter se permixtae apparent, ut iudicari non queat, quae praecipue propriae huius aut illius Sancti sint; ea in vno eodemque loculo vasculoue recondantur: cui loculo vasculoue singula eorum omnium sanctorum nomina inscribantur, quorum reliquie in eo afferuantur. Idem de inscriptione vasculi loculive, in quo sacre reliquie quae in eo afferuantur, inscriptiones quidem habent, at ab illis seiunctas, varieque ita permixtas, ut ijs ipsis adhibitis nulla distinctionis ratio iri possit.

Rursus si quae sunt, quarum nomina non constant, in loculo vno recondantur, inscriptione etiam hac adiuncta.

RELIGIOVIÆ SACRÆ, QVAERIVM NOMINA IGNORANTUR. Idem armarii, item ubi sacre reliquie reconduntur, pariete etiam adiuncto, sanctorum pictura religiose decoreque exprimitur, quorum insigniores praesertim reliquie in eo recondite afferuantur.

Fiant virgæ duæ e ligno eburneo, aut quod vocant, braxilio, aliove genere decenti, ac tricubitales sint: quæ a summa parte lamina argentea, exiguisque vncis binis constet, vnde fidelium corone precarie appendantur, ut sacras reliquias, vel potius eorum vasa tangenda.

Quacunque denique in ecclesia sanctorum reliquie corporave sunt, in ea loco conspicuo atque illustri, ut potè in columna, cappelle maioris a latere euangelij, aliove insigni loco, tabula, vel cenea, vel marmorea literis grandiusculis incisa, firmiter parieti, columnæve agglutinata collocetur: in qua res tota de reliquijs ibi reconditis breuiter summatimque narretur.

DE SACRIS IMAGINIBUS. picturive. Cap. XVII.

ITAM vero de sacris imaginibus pie religioseque exprimendis, cum maxime ex decreto Tridentino, constitutionibusque provincialibus. Episcopus cauere debet; tum etiam pictoribus, & sculptoribus grauis poena multave proposita est, ut ne ijs exprimendis a prescriptis regulis discedant. Sancitum praeterea est de rectoribus ecclesiarum, si in suis ecclesijs imaginem effingi, poniue permiserint insolitam, & Tridentini decreti prescriptis rationibus repugnantem.

Quæ in imaginibus sacris cauenda; quæque obseruanda sunt.

PRIMO igitur in ecclesia, aliove loco, ne imago sacra exprimitur, quæ falsum dogma contineat; quæque periculosi erroris rudibus occasione prebeat; quæque sacre scripture, vel traditioni ecclesie repugnet: sed quæ veritati scripturarum, traditionum, ecclesiasticarumve historiarum, matrisque ecclesie consuetudini & vsui conueniat.

Pre-

Sess. 25. in dec. de inuoc. sanct. prou. 1. de sacr. imag. pag. 4 pr. 4. tit. eodem. §. Quod de sacrosanctis. p. 118.

Præterea sacris imaginibus pingendis sculpendisque, sicut nihil falsum, nihil incertum apocryphumve, nihil superfluum, nihil insolitum adhiberi debet: ita quidquid profanum, turpe vel obscenum, inhonestum, procacitatemve ostentans omnino caueatur: & quidquid item curiosum, quodque non ad pietatem homines informet, aut quo fidelium mentes oculique offendi possint, prorsus vitetur item.

In illis autem, sicut sancti cuius imago exprimenda est, similitudo quoad eius fieri potest referenda est; ita cautio sit, ut ne alterius hominis viuentis, vel mortui effigies de industria representetur.

Effigies præterea iumentorum, canum, piscium, aliorumve brutorum animalium, in ecclesia aliove sacro loco fieri non debent; nisi historiae sacrae expressio ex matris ecclesiae consuetudine aliter quandoque fieri postulat.

De decore sacrarum imaginum.

SACRARVM imaginum expressio tota, prototypi dignitati, & sanctitati, apte, ac decore, corporis habitu, statu, & ornatu respondeat.

De insignibus Sanctorum.

QVÆ præterea ob significationem rei sacrae imaginibus sanctorum appinguntur, eiusmodi apponantur, quæ ex ecclesiae instituto apte decoreque conveniant; ut corona, quæ scuti rotundi instar, sanctorum capitibus apponitur; palmae in manibus martyrum; mitra, & baculus pastoralis, quæ Episcopis dantur; & alia id generis: tumque quod proprium est, ac præcipuum insigne cuiusque sancti.

In quibus omnibus diligentia adhibenda est, ut ex historiae veritate, ecclesiae usu, & patrum præscripta ratione exprimantur.

Videndumque est, ut Christi Domini corona, à coronis sanctorum distinguatur, crucis figura.

Hocque cauendum est item, ut eiusmodi corona nemini apponatur; nisi quos ecclesia canonizavit.

De locis picturae sacrae non convenientibus.

NEC verò sacra imago etiam in ecclesia humi exprimat; neque locis ite- viginosis, quæ picturae corruptionem, ac deformitatem aliquo temporis spatium gignunt, effingatur; neque sub fenestris, unde aliqua pluviae gutta stillare possit; neque eo loci, ubi clavi aliquando figendi sunt; neque rursus humi, sordidoque lutulentove villo loco.

Quo loco nè historia quidem sancti sanctave exprimat; nec verò vlla sacrarum mysteriorum figura; neque præterea vllus eorundem typus, significatiove.

De ritu benedictionis imaginum.

NEC verò loci solum habenda ratio est, sed antiqui ecclesiasticique ritus: ut cum scilicet expressae sunt Sanctorum imagines, solenni benedictione, statisque precibus pontificali, sacerdotalive libro præscriptis consecrentur.

De nominibus Sanctorum aliquando inscribendis.

NEC verò alienum illud est, ut in multitudine sacrarum imaginum, quæ in ecclesiis exprimuntur, imaginibus minus notis nomina sanctorum subscribantur; quod & veteris consuetudinis est, & Sanctus Paulinus illo versu ostendit.

Martyribus mediam pia nomina signat.

De parergis, & additamentis ornatus causa.

PARERGIA, utpote quæ ornatus causa imaginibus pictores sculptoresve addere solent, ne profana sint, ne voluptuaria, ne deliciosa, ne denique à sacra pictura abhorrentia; ut deformiter efficta capita humana, quæ [Mascharoni] vulgò nominant; non auriculæ, non mare, non prata virentia, non alia id generis, quæ ad oblectationem delictiosumque prospectum, atque ornatum effinguntur: nisi eiusmodi sint, quæ cum historia sacra, quæ exprimitur, verè conveniant; aut tabulae votorum, in quibus, & capita, & alia ut supra ad eo-

FINIS

rum explicationem pinguntur. Ornamenta item, indumenta ve alia, quæ sacris imaginibus appinguntur, nihil ineptum, nihil denique habeant, quod nihil parumve cum sanctitate conueniat.

De tabulis votorum.

VOTORVM item tabulæ, donaria, ex cera fusiles imagines, & eiusmodi alia, quæ ad memoriam, vel recuperatæ valetudinis, vel periculi depulsi, vel beneficii diuinitus mirabiliterq; accepti in ecclesijs ex antiquo more institutoq; suspendi solent; cum sæpè falsò, indecore, turpiter, superstitiosèq; effingantur, in ijs ipsis exprimendis cautio sit supra præscripta.

DE LAMPADIBVS, LAMPADARIOVE. Cap. XVIII.

DE lampadibus verò, & lampadario pensili, quo illæ appensæ in conspectu sanctissimi sacramenti, & sacrarum reliquiarum, vel imaginum sustinentur, instructionis locus hic erit. Primò lampades, pro ecclesiarum ratione, & dignitate, ex argento, aut aurichalco, prout est ecclesiasticæ consuetudinis, esse possunt: sicut etiam ex auro etiam confectas, in basilicis maioribus adhibitas esse animaduertimus, adiuncto, & collocato intus vasculo illo vitreo ad lychni vsum.

At in locis alpinis frigore rigentibus, ubi in hyeme ob gelu vasa vitrea sæpè confringuntur, vascula æraria intus in lampadibus collocata adhiberi licebit.

De forma lampadum.

LAMPADVM forma, cum multiplex esse possit, prout temporum cursus tulit; nulla quidem improbat, modo ecclesiæ consuetudini conueniat: at illæ tamen forma oblonga olim vsu frequentatæ, valde probantur; quæ scilicet à summa ima; parte amplè patent, in medioq; angustè conflatæ, quasi nodo quodam concluduntur; & à summo labro tribus cathenulis eiusdem metalli appenduntur.

De Lampadario, eiusq; forma.

LAMPADARIVM autem instrumentum, quo lampades pensiles certo numero sustinentur, in orbem ductum, & altè paululum exstructum instar turris multis delphinis ad lampadum sustentationem constans esse potest.

Cuius generis lampadaria antiqua fuisse constat; quæ phara canthara nominantur.

Idque lampadarij genus in ecclesijs insignioribus adhiberi decens erit, præsertim ex aurichalco ornate confectum.

Alterum lampadarium è paruula trabe benè firma esse potest, totum artificiosè inauratum, & coronicibus decenter ornatum; delphinos etiam (vt veteris olim vsus fuit) ligneos in summa parte ad ornati speciem habere poterit. id autem tanta longitudine sit, quantam lampadum numerus requirit, quæ ad luminis vsum adhibentur.

Tertia lampadarij species adhibetur, quæ trianguli formam exhibet.

Hæcque in vsu esse potest, ubi tres lampades pensiles adhibentur.

De numero lampadum.

LAMPADARIO in longitudinem ducto, tres vel quinque lampades in minoribus ecclesijs affigantur, in maioribus septem, vel tresdecim.

Hæcque ordine rectè collocatæ, dimidio ferè cubito inter se distent.

Lampadario in orbem ducto, & instar turris columnæ erecto, plures lampades pro illius fabricæ ratione affigi possunt.

At in omni lampadario cautio sit, vt lampades impares sint.

De loco lampadarij.

OMNE verò lampadarium, ex vna etiam lampade constans, non à latere, sed è regione conspectuæ altaris, aut sacrarum reliquiarum, aut sacræ imaginis, vsupra appensum, & ad præscriptum distans, rectè constituitur, ductorio funiculo adiuncto.

Tam longè autem appensum ab altaris scabello distet; vt si fortè aliquando stillans est, non inquinetur olei stilla sacerdos, aut clericus, dū initio missæ vterque in imo

in imo scabelli gradu est: rursusq; à pavimento ecclesiæ in altum non minus septem cubitis ducatur, amplius verò pro ratione ecclesiæ.

E lampadibus, cum vna solum quæ coluceat, accendenda est, illa in medio collocata tantum accendatur.

DE BAPTISTERIO. Cap. XIX.

HIS omnibus expositis, nunc locus est, ut ad baptisterij rationem formamq; demonstrandas transeamus.

Baptisterium igitur cum sacrario in singulis cathedralibus, & item (ut in cæcilijs nostris provincialibus præscriptum est) parochialibus, atque in alijs etiam quibusvis ecclesijs, ubi vel animarum cura geritur, vel facultate ab Episcopo ob causam data illud constitui concessum est, forma & modo infra præfinito pro vniuscuiusq; ecclesiæ ratione amplitudineve exstruatur.

De loco, & forma cappellæ Baptisterij.

PRIMO in vnaquaque ecclesia cathedrali, & archipresbyterali, præpositurali, aliove nomine, quæ caput plebis sit, Baptisterij locus, & forma hæc esse potest.

Locus à fronte ecclesiæ, prout situs fert, distans, ad meridiemque vergens, architecti iudicio deligatur; quo in loco sancti Ioannis Baptistæ nomine sacellum cappellave, cuius vacuum sit triginta tribus circiter cubitis, exedificetur insigni structuræ opere, pro illius ecclesiæ ratione.

Forma exedificationis rotunda, aut octangula, aut sexangula, aliave eiusmodi, quæ perfecti circuli fines non egrediatur, adhibenda est: illa verò accommodatior, & decentior, quæ octanguli similitudinem exhibet.

Tectum ædificij huius fornicato conamertove opere sit; ac pro modo formæ eminentius fastigiato, laminisque plumbeis operto; tum in ipso summo fastigio è tholo constet, unde lux ab omni parte excipiat.

Pavimentum è marmore lapideve solido, & opere tessellato, aut ubi id non

potest, testaceo saltem fiat: à soloq; viginti publicæ extrinsecus gradibus tribus pluribusve; modò ne solo ecclesiæ altius sit.

Ianua ad occidentem versus spectet, parvo vestibulo ornata; formaq; ut supra in ostio ecclesiæ demonstrata.

Fenestræ plures pro ædificij modo, & architecti periti iudicio; singulæ autem forma eidem architecto probata pro ratione ædificij.

Ædificij totius altitudo usque ad summum fastigium ducta, latitudini respondeat pro operis ratione; idq; de consilio item architecti.

De altari Cappellæ Baptisterij.

ALTARE vnum tantum in hoc sacello exedificandum est; cubitis duobus à pariete ad orientem versus exstructo distans; si modò amplitudo sacelli tantum spatij ferat: forma autem reliquorum altarium, & modo præfinito fiat, maniat, sepiatur, instruat, atque ornatur.

Super quo item altari in pariete expressa sit sacra historia S. Ioannis Baptistæ Christum Dominum baptizantis. Si verò ne altare quidem præfinita amplitudine, & ratione extrui villo modo potest; illius saltem loco sit icona, aut pictura sacra in pariete expressa sancti Ioannis item Baptistæ.

De loco Baptisterij, ubi separatim ab ecclesia exstrui non potest.

VBI præterea sacellum Sancti Ioannis Baptistæ ab ecclesia separatim non est, neque item præ facultatibus exedificari potest; tunc in sacello ecclesiæ Baptisterium forma infra suo loco demonstrata fieri poterit concessu Episcopi.

De distinctione Baptisterij more Romano, & Ambrosiano.

SEQUITUR, ut Baptisterij formam demonstremus: quam ita distinguimus, prout baptismi ministrandi nunc usus est.

More Romano baptisterium illud diximus, illam scilicet baptisterij formam accommodatam ad baptizandum aquæ effusione; cum in ecclesijs fere omnibus ritu Romano utentibus, ita baptizari mori,

moris & consuetudinis frequentioris hodie sit.

Alteram porrò formam exstructam ad vsum baptizandi immersione, appellauimus baptisterium Ambrosiano more; vtpotè cum hic immersionis vsus in ecclesijs ritus Ambrosiani seruetur ac retineatur.

De situ & forma baptisterij more Romano.

Situs Baptisterij in media cappella esse debet; isque cum late patens cubitos vndecim; tum ita profundus, vt à cappelle pavimento descendatur tribus saltem gradibus; hocque descensu & aliquantula profunditate, aliquam sepulchri similitudinem exhibeat.

In imo autem graduum descensu spatium vacuum sit, quod per diametrum amplè pateat cubitos septem & vncias sexdecim.

In eo spatio medio vas baptisterij in quod aqua defluet, ponatur: cuius latitudo vacua per mediam rectam lineam sit cubitis tribus; altitudo duobus.

Forma autem sit, vel rotunda, vel octangula, vel alia, quæ cum forma cappelle conueniat.

Côficiatur verò ex vno si potest lapide solido marmoreo, vel alterius gnis; aut è duabus pluribusve laminis marmoreis lapideisve, crassitudine vnciarum octo. Eæque laminæ solidæ, nec spongiosæ sint; rectæ, atque apta commissura inter se compactæ, ac firmiter conglutinatæ: intrinsecus præterea opere leuigato expositæ; extrinsecus decenter ornatus specie piè exculptæ.

Huius vasis fundus sternatur ac solidetur, si ex vno tantum lapide non constet, scilicet crustis marmoreis siliiceisve, aptè vtsupra inter se connexis, bitumineque bene firmatis.

Vndique itè diuexus, ac paululò accliuor sit, exiguos aliquot canaliculos habens: quibus ad foramen medio situ sub basi columellæ suffosum aqua deriuetur.

Sub fundo præterea huius vasis cisterna paruula pro sacrario loco sub-erraneo effodiatur: in quâ aqua ex infantis qui baptizatur capite dilapsa confluat.

Ita eiusdem fundi lociue medio columel-

la marmorea figatur erigaturve, supposita eius scapo basi triangula, aut quadrangula, sexangulaue, aut alia quæ videbitur forma: eaque politè & ornato opere decenter elaborata.

In columellæ huius summa parte, vas ipsum baptismale (in quo per totum annum baptismalis aqua seruabitur) aptè decenterque collocetur.

Quod vas forma rotunda, vel octangula sit, aliave eiusmodi, quæ respondeat formæ cappellæ, vasisque inferioris: latè autem pateat cubitos duos, profundè autem vncias circiter duodecim, aut paulò amplius, pro vrbis locorumve amplitudine, proque ecclesiarum ratione.

Hoc vas altius collocatum illo inferiori esse poterit vncijs circiter sexdecim; altitudine scilicet ab inferioris summo labro, ad huius quod superius est vasis labri summitatem perpendiculo ducta.

De cochleari argenteo.

Cochleare argenteum, ad aquam infantis qui baptizatur capiti infundendam adhibeatur: idque è superiori vase manubrio à summa parte paululum adunco appendatur.

Eiusmodi sit, vt ab illius ore è parte sinistra labrum paulò contractius instar paruuli canalıs existat; vnde in infantis caput aqua tenuiter effundatur.

De situ & forma Baptisterij more Ambrosiano.

Atque hæc quidem de forma & situ baptisterij more Romano: nunc sequitur situs & forma more Ambrosiano. Primò situs baptisterij in media cappella, atque eiusmodi, vt gradibus eò cum descendatur, ad instar sepulchri sit; quæ admodum supra in forma baptisterij Romani demonstratum est.

Vasis autem baptismalis forma, quam ex antiquis baptisteriorum vestigiis peruerterem esse animaduertimus, hæc ipsis baptisterijs exstruendis præfinita, in eiusmodi ecclesijs cathedralibus, plebanis, præposituralibus, archipresbyteralibusve adhibenda erit.

Vas è marmore lapideve solido nõ spongioso fiat: quòd si ex vno tantum integro lapide marmoreo fieri pòt, ad baptism-

ptisimalis fontis instar sepulchri extruendi vltim accommodatus erit; si minus ex vno solo, è duobus; ac si ne ex his quidem, è pluribus lapidibus quadratis aptè inter se compactis, bitumineq; firmiter consolidatis extrui potest.

Qui lapides crassitudine vnciarum octo ab interiori parte læuigato opere expolito; ab exteriori decenter pia sculptura elaborati esse debent.

Forma, vt illud superius more Romano, octangula, aut rotunda, aut alia cum ædificij ratione conuenienti.

Altitudine ab ima ad summam partem ducta esse debet cubitorum duorum.

Latitudine per vacuū ducta tricubitali. Foramine ab ima parte, quæ ad orientem versus statuatur, trianciali sit: vnde cum aqua baptisimalis renouatur, vetus in sacrarium, quod subtus, vt infra demonstratur, instar paruulæ cisternæ extruatur, defluat.

Id verò foramen ligno quærneo, vel fraxineo, eoq; arido, stuppæ inuolucris obducto, aut alia firmiter ratione bene obstruatur.

Fundo solido integroq; constet, si ex vno tantum lapide factum est: si verò è pluribus; fundum habeat, accurato diligentiq; testaceo opere confectū, & solidè ita pauimentatum, vt ne rimula quidè sit, vnde de aqua sēsū effluere vllō modo possit. Eiusmodi præterea fundus sit, vt totus accliuiter pendeat ad foramen versus. In vmbilico cappellæ sitæve præfiniti, eiusmodi vas firmiter communitum statuatur vt supra.

Cisternula, in quam aqua baptisimalis cum renouatur, effluet, à parte orientali pro sacrario suffodiatur, in plano quod circum baptisterij vas est.

Quæ cisternula propè baptisimali vasi adhærens, ex ostiolo vndiq; constet; hocq; valulis, serra, ac pessulo firmiter muniatur; tantumq; pateat, cum per illud, aperto vasis foramine, aquam effundi opus est.

Communia Baptisterij Romani & Ambrosiani.

H V I V S Baptisterij Ambrosiani & Romani, quod ad extructionē attinet, hæc communia esse possunt: operimen-

tum seu ciborium, situs spatium, sepimentum, ornatus, tectum, & conopæum, vt mox infra vniuscuiusque forma demonstratur.

De ciborio.

OPERIMENTVM, quod ciborium dicunt, & vtriusq; baptisterij vsui accommodatū esse potest, è marmore lapideve solido in ecclesijs insignioribus fiat: & columellis pilastrisq; augustioribus, vt in intercolumnijs satis commodi spatij detur, altitudine duorum cubitorum suffultum, firma structura nitatur. Quæ columellæ pilastratæve; vbi ritu Romano baptisterium est, vasis inferioris labro summo fixæ collocentur; vbi Ambrosiano, in vasis ipsius baptisimalis labro consolidatæ hæreant.

In earum columellarum summitate, Epistylj & Zophori ornatus decens, coronisq; de architecti consilio adhibeatur; tum totum opus operimenti contegatur tecto marmoreo, forma orbiculari, aut pyramidalī: in cuius summa parte statua collocetur Sancti Ioannis Baptiste Christum Dominum baptizantis. Spatia autem illa inter pilastratas interiecta, valulis æneis aliqua pia historia confatis ita occludantur; vt cum vsu venerit, amoueri queant.

De mensa.

V A S I baptisterij, siue Romano siue Ambrosiano more forma supra præscripta extructi, & cæteris item alia forma infra demonstratis, ad baptisimalis aquæ asseruandæ mundiciem, mensa è duabus tabulis nuceis constans, fibulisq; ferreis media inter se iuncta, & inter ciborium vasq; ipsum collocata adhibeatur: quæ eiusdem vasis ostium præ illius vasis forma & modo planè tegatur, & claudatur.

Quæ mensa, vbi ritu Ambrosiano mergendo baptizatur, in baptisterijs solū amplioribus locum habeat; nè infantis immersio impediatur: in omnibus autem, vbi ritu Romano baptismus infusione ministratur, esse potest.

De situ vtriusque Baptisterij.

S I T V S verò vtriusque baptisterij for-

forma eadem sit, quas vas baptismale, & cappella.
Huius situs planum solidetur tessellato opere marmoreo: cingatur columnario opere à summo gradu.

De columnario.

FORMA columnarij sit, pro baptisterij ædificationis modo.

Constet columnis octo, ordine singulis, aut sexdecim, ordine binis: si sexangula forma, ex columnis sex, aut duodecim, pro formæ ratione.

Ornetur, & cingatur à summa parte zophoro & coronicibus de architecti consilio.

Operiatur tecto laqueato, aut fornice, aut opere concamerato arundinibus firmiter contexto, tectorijque incrustatione, & albarij operis celati inauratiq; specie exornato.

Interseptum sit etiam hoc columnarij clathrato opere ab una ad alteram columnam ducto: atque ita omnino, ut de clathratis ferreis capellarum supra præscriptum est.

De Conopœo.

CONOPOEVM ad ciborium totum contegendum adhibeatur: idque è serico aut subserico coloris albi sit; qui color mysterij huius sacramenti rationibus responder: non tamen è tela decenti eiusdem coloris vetatur.

De armario sacri chrismatis &c.

ARMARIVM autem, in quo sacri chrismatis, & olei catechumenorum vasculum, liber ritualis sacramentorum, mantilia, & reliqua ad baptismi ministrationem necessaria reponuntur, ad baptisterij Romano Ambrosianove more extructi vsus, in ipsa cappella ab aliquo latere in pariete, aut parieti adhaerens, de consilio architecti fieri poterit; valis, fera, & pessulo bene clausum, marmoreoque opere sculpturave pijs imaginibus elaborata ornatum: intrinsecus autem partitum ac decenter distinctum, pro ratione & vsu rerum quæ ibi asseruandæ sunt; tum verò tabulis populeis circumamictum, aut alijs eiusmodi, ut ab humiditate, quæ ex muro aut

marmore existit, omnino defendatur. Panno autem serico albi coloris vndique circumuestitum sit.

De baptisterio angustiori.

VBI verò præ situs angustia, aut præ tenuitate facultatum, Sancti Ioannis Baptiste facellum, & baptisterium ita amplum atque altum extrui non potest; eadem tamen vtriusque seruata forma angustius fiat: ita ut baptisterium, remoto columnario opere, clathris solum ferreis, gradui (quem vnum tantum in descensu habeat) affixis cingatur: & tecto facelli solo operiatur; cum alterum proprium præ ædificij humilitate habere non queat.

Facultas præterea operimenti, ciborijve, etiam cum armario coniuncti, ex ligno forma ut infra demonstrata construendi erit, ubi marmoreum illud fieri non poterit.

De altera facelli situsve forma, ad vtriusque baptisterij & Romani Ambrosiani vsus.

IN omni ecclesia parochiali, aliave inferiori, ubi fontem baptismalem constitui concessum sit, intus ad ostium maius, & à latere ubi euangelium legitur, facellum cappellave extruatur; quæ instar aliarum cappellarum lateralium sit, quæ pro altaribus exædificantur.

De illius pavimento, limine, longitudine, latitudine, altitudine, toto denique spatio, fornice, clathris ferreis, alijsve, & cæteris, seruentur quæcunq; in alijs cappellis quæ cum altaribus sunt, præscribuntur.

Quibus verò in ecclesijs præ situs angustia extrui non potest, quæ tantæ magnitudinis sit, quantam præfiniuimus; ea tamen omnino exædificetur, quæ situs sui spatio baptisterij saltem opus totum supra demonstratū capiat; tum præterea aliquantulum loci sit sacerdoti baptismum ministranti, & compatribus.

Si verò ab euangelij parte ad præscriptum cappella hæc extrui nullo modo potest; ab altera parte, ubi præfinita forma, & commodius possit, ea exædificetur arbitrio Episcopi, ut infra exponitur.

Vbi autem per loci angustias, nec ab altera

tera parte, neq; hac exigua quidem magnitudine fieri cappella potest; tunc ab euangelij latere ad ostium paries aliquantulum ita concuatur, vt foris etiam ad hemicycli formam promineat; in qua concuitate baptisterium totum aut pars apte cohæreat; & clathris ferreis à tribus partibus sepiatur.

Vbi præterea neque hac forma exstrui potest; ab eo ipso latere propè parietem illud collocetur; ea tamen adhibita ratione, vt ne vel impediri vel occupari à situ ianux possit, quæ ab eo latere stet: & clathris item vt supra muniatur: ita tamen vt inter hæc & ipsum baptisterij opus spatij tantum intersit, quantum est cubitus, aut paulò amplius pro situs ratione.

Illa autem cautio, ne baptisterij situ, ianua quæ à latere maioris ostij est, impediat, adhibenda est etiam accuratè in omni infra demonstrata baptisterij forma.

Verùm quò maximè, si potest, caueatur, nè baptisterium parieti proximum adhæreat; cum ecclesia nullis etiam nauibus constans, ampla tamen est; tunc ad illius ostium ab eodem euangelij latere, situs, qui ab vno & altero pariete cubitis duobus vel pluribus pro spatij modo, seruata illa vt mox supra ratione eque distet, clathris ferreis, forma quadrata aut octagula, vel eiusmodi præfiniatur. In cuius situs medio baptisteriū cuiusmodi forma sit ita collocetur; vt ab omni clathrorum sepimento cubiti vnus & dimidij saltem si potest, spatium absit. Si verò nauibus & intercolumniis non valde inter se distantibus ecclesia exstructa est; intra illius tantum intercolumnii ecclesiæ ostio maiori proximi fines, ab eo ipso euangelij latere, aut in eo spatio, quod intercolumnio & ianua maiori cōtinetur, baptisterium præscripto spatio clathris ferreis cōcludatur; atque ita, vt is situs conclusus, formam quadratam, aut octangulam, aliamve, quæ pro loci ratione commodior decentiorq; videatur, exhibeat.

Quæcunque verò de forma clathrorum, & altitudine, loco de cappellis supra dicta sunt, eadem in clathris pro baptisterio seruanda erunt.

Baptisterium quocunque situ vel forma

in ecclesia constructum, si Episcopi iudicio præ tenuitate facultatum cancellis ferreis sepi non potest, nec marmoreis item; ligneis saltem muniatur, vt cappellis præscriptum est.

De loco baptisterij à dextro latere.

Vbi Episcopi iudicio, à dextro potius quàm à sinistro ecclesiæ latere commodius præscripta ratione baptisterium constitui queat; ab eo eiusdem facultate data ponetur, seruata in ceteris proximè præscripta ratione.

Baptisterij cappella, seu hemicyclus, seu paries, proxima pictura sancti Ioannis Baptistæ ornetur Christum Dominum baptizantis.

In eiusmodi cappella, aut loco situve, baptisterium, ad quod vno pluribusve gradibus descensus fiat, & forma in ceteris etiam superius demonstrata, ecclesiæq; vel Romanæ vel Ambrosianæ vsui accommodata exstruatur, si pro facultatum ratione potest: si minus, forma sequens formanda est more Romano.

Forma secunda Baptisterij more Romano.

Vas rotundum, aut alia decenti forma quæ videbitur, è marmore aliove solido lapide, per diametrum latè cubitis duobus & dimidio patens fiat; profundum vncijs octo, aut decem ad summum; & in fundo sensim concuum, cum suis vt supra, canaliculis.

In base columnave collocabitur; à pavimento autem vsque ad labrum vasis non altius cubitis duobus.

In eius medio foramen digito circiter patens sit: quod per columellam basemque vsque ad paruulam cisternam effusse aquæ baptismalis excipiendæ causa suffossam penetret.

De altero vase.

Preterea in eiusdem vasis medio, alterum etiam vas marmoreum itidè forma simili, at amplitudine minoris; ita vt per diametrum cubito vno & vncijs octo cum ipsius vasis crassitudine latè patens statuatur.

Idque vas sustentetur aliquo marmoreo lapideove fulcimento, quod in vase infere-

inferiori nitatur.
Hocque ipso in vase minori baptismalis aqua asseruetur.

Forma secunda Baptisterij more Ambrosiano.

Forma autem Baptisterij Ambrosiani secunda hæc erit.
Vas modo ac forma ut mox supra more Romano præfinita fiat: in medio non perforatum: sed profundius excavatum: nec verò superiori vase, ut illud, cõstet. Sin autem vas ipsum non ex solido lapide factum sit, ita ut aqua sensim disperdatur; in eo inseratur aliud vas stamineum creumve stannatum, donec aliud lapideum solidum, nec rimosum spongiosumve paretur.

De sacrario.

Sacrarium autem ad baptisterij huius more Ambrosiano extracti usum, fieri potest vno aut altero modo infra demonstrato de sacrarijs; ita tamen, ut & baptisterium & sacrarium intra unius septi fines concludantur.

Communia utrique secundæ Baptisterij formæ.

Pavimentum autem baptisterij (cuiusmodi forma, siue Romano, siue Ambrosiano usu demonstrata sit) etiam in Ecclesia ita profundè sternatur, ut si minus tribus gradibus, vno saltem ad baptismum descendatur; quamvis baptisterij vas columella suffultum emineat. Baptisterio, quod extra capellam hemicyclive concauitatem totum, vel ex parte positum est, siue parieti inhæreat, siue ab eo distet, fiat tegumentum, aut opere fornicato, quod duabus pluribusve columnis ab ipso pariete paululum, extantibus suffulciatur; aut struatur tabulis scissilibus, iisque pictura piè ornatis; aut è tela picta fiat.

Quod è ligno, aut è tela integumentum cathenis ferreis è tecto pendentibus, aut alia firma structura sustineatur.

De ciborio, & armario.

Ciborium verò & armarium utriusque commune, eiusmodi fiet.

Pyramidis forma illud extruetur, ex tabulis scissilibus nuceis politè elaboratis, & ubi potest, pictis etiam, atque decorè inauratis.

Quæ tabulæ inter se aptè commissæ, & compactæ, omni coassatione cohercant: earumque commissuræ parvulis tenuibusque assulis coronicibusve rectè annexis ita contegi debent, ut nec pulvis, neque ullæ aliæ sordes in Baptisterium penetrent.

In ciborium labro vasis inferioris Baptisterij, si Romani moris est; si Ambrosiani, summitate labri ipsius vasis baptismalis nitatur atque suffulciatur.

A cuius ciborii parte superiori, armarium parvulum asseruandis sacris oleis, aliisque rebus ad baptismi ministracionem necessariis accommodatum, extrui debet: quod à summo vase distet vnciis circiter octo, intrinsecus autem tela serica coloris albi benè circumuestiatur.

De ciborii altera forma.

Ciborii præterea forma altera esse potest: quæ è ligno etiam ut altera cõfecta, columellis & pilastratis ligneis suffulta, eodem modo fiat, quo supra demonstrata est forma ciborii marmorei.

De valuis ciborii.

Ciborii valvæ, quacunque forma illud sit, anteriorem parietem ecclesiæ spectare debent; ut & baptizantis sacerdotis facies, & infantis qui baptizatur caput, ad orientem versus respiciat. Nec verò intrinsecus sed extrinsecus illæ aperiantur: & amplæ præterea sint, ut iis apertis totius baptisterij dimidia pars pateat.

Clauæ autem, serra, pessuloque firmissimè claudantur.

De Baptisterij forma tertia ex usu Romano tantum.

Alia tertia sequitur Baptisterij forma, quæ usui Romano tantum accommodata, permitti poterit, ubi Episcopus præ magna inopia necessario illam concedendam censuerit.

X Lapis

Lapis marmoreus solidus opere sculpti li eiusmodi apparetur; qui forma ouata sit, ac longè cubitos duos & uncias octo pateat; latè cubitum vnum & uncias duodecim.

In quo lapide vasa duo, eaque unciarum trium intervallo inter se disincta scalpro politè concauentur; quæ & forma rotunda sint, & eadem altitudine, amplitudineque item.

Tum columella etiã ad formæ præscriptæ modum sub ouato lapide statuatur. E duobus his vasis vnum erit ad altare maius vrgens, in quo aqua baptismalis asseruabitur; alterum in quo dum baptizatur, aqua eadem effundetur, idque spectans ad parietem altari maiori appositum.

Ideoque in huius fundo paruulus canalis fiat, per quem ad foramen, quod à latere in vna parte fodietur, aqua ducatur; indeque per columellam intus vacuum penetrans, ad subterraneam paruulam cisternam defluat.

Hoc item baptisterium operimento ciboriove ligneo ex præscripta supra forma contegatur; armariolo item vt supra extructo, & conopeo item adhibito. Hæc de Baptisterio; sequitur de sacrario brevis instructio.

DE SACRARIO. Cap. XX.

Sacrarium igitur, præter illud quod cum baptisterio iunctum est, alterum etiam quod alijs vasis in Ecclesia esse debet, in omni cathedrali, præpositurali, archipresbyterali, parochiali, & alia quavis Ecclesia in qua Missa aliquando celebratur, extruatur, ad vnius vel alterius formæ quæ sequitur præscriptæ modum. Idque in capella maiori si commodè potest, neque vllum impedimentum præbet; vel alio ecclesiæ loco, qui sacristiæ propior sit, eiusque vsui accommodatior; à populi autem conspectu remotior; vel in ipsa potius sacristia, si hæc ampla sit, ac præsertim si Ecclesia frequentior, eiusque clerus multus.

Sacrarij prima forma.

Sacrarij prima forma hæc sit: vt vas scilicet è marmore lapideve solido

fiat, instarque fontis baptismalis concauentur: longè patens sit cubitum vnum, latè uncias sexdecim: forma rotunda, vel ouata, vel quadrata, aliave quæ minus situm impediatur.

In medio fundo concauo foramen habeat forma quadrata, quod largè ab omni parte pateat uncias circiter quinque. Sufficiatur columella quadrata, aliave pro ratione vasis, supposita paruula basi: ita vt ab Ecclesiæ pavimento vsque ad summum eius labrum, altè extructum sit cubitis duobus.

Habeat sub foramine paruulum tubulum aqueductumve in media columella effossum scalptumve: qui quadrata etiã forma, amplè itidem pateat uncias quinque; vt per eum aquæ, cineres, aliæque id generis quæ effundètur aut proijciuntur, deorsum effluant.

Infra hunc tubulum aqueductumve cisterna suffodiatur, in quem quæcunque effusa projectave erunt, recipiantur.

Id sacrarium integumento operiatur, quod ex tabulis nuceis sitatque ejusmodi, vt à parte superiori sensim leni accliuitate quasi pyramidis instar emineat. Claudatur autem firmissimè pessulo, sera, & clauæ.

Sacrarij forma secunda.

ALTERA præterea sacrarij forma hæc erit.

Fenestella in pariete vncijs viginti vel cubito, prout illius crassitudo est, concaua extruatur; quæ cubito etiam vno ac paulò amplius latè pateat; alta verò sit cubito item vno & dimidio.

Ab Ecclesiæ pavimento in altitudinem extruatur cubitis circiter duobus.

Cuius fenestellæ solum è solido lapide, eoque concauo sit, in quo foramen insit vt supra.

Forma amplè quadrata: tum aqueductus, & subtus item suffossa cisternula: valvulis suis, sera, & clauæ occludatur.

DE VASE AQVÆ SANCTÆ. Cap. XXI.

Hætenus de sacrario; nunc de aquæ sanctæ labro: vaseve: quod è marmore

more lapideve solido, non spongioso, ac sine rimis sit; columellæq; scapo decenter elaborato suffulciatur.

Collocetur non foris, sed intus in ecclesia; ita ut è conspectu ingredientium sit, à latere dextro ubi potest.

Alterumque collocetur qua ingrediantur viri, alterum qua mulieres.

Parieti non inhærens, sed ab eo distans pro sitis spatio: columella ut supra, aut pila, basève sustentetur; in qua nihil profanum appareat.

Aspergillum decens habeat, è labro cathenula appensum.

Quod vel ex aurichalco, vel ex ebore, vel è ferro politè tamen elaborato, vel ex alio genere quod conveniat, conficiatur: à summa parte non è spongia constet, sed è feris.

E spongia autem esse potest: si in pilula ex argento, aurichalco, aut stamno undique perforata illa includatur, præfixis extrinsecus feris.

DE AMBONIBVS, ET SVGGESTU. Cap. XXII.

Habenda est quoque in ecclesijs insignioribus, ac præsertim in basilicis cathedralibus, ratio ambonum: quos & magnos, & ornatè confectos, & tabulis marmoreis ornatos extitisse, in basilicis Romanis perspicui licet, & alibi etiam, æneis cæolato sacrarum imaginum opere expressis.

De duobus ambonibus.

Item duo pro ecclesiarum magnitudine constitui possunt; unus altius extructus, de quo euangelium; alter de quo epistola lectiove sacræ scripturæ in maioribus solennitatibus pronuncietur. Hicque paulò depressior sit, quàm ille unde euangelium legitur.

De vno ambone.

Vnus etiam tantum ambo, ut in multis ecclesijs cernitur, esse potest; qui & euangelii & epistolæ simul lectioni vsui sit: ita tamen, ut in eo locus unde euangelium recitatur, aliquanto emi-

nentior sit; pars verò unde epistola, aliquo gradu inferior sit.

Infima item pars sub ambone, vel alius locus inferior detur, ubi cantoribus clericisve spatium sit, unde in solennitatibus, certisque diebus de antiquo ecclesiæ more statuta cantica præsertim inter epistolam & euangelium canant.

In ambone, ubi potest, constituantur duo graduum ordines; vnus quo sit ascensus ad orientem versus, alter ad occidentem spectans, quo fiat descensus.

De situ ambonum.

Si vnus tantum ambo in ecclesia constitutus sit, is à latere euangelij statuatur.

Si duo; vnus, unde scilicet epistola legitur, à latere epistolæ; alter verò qui est euangelij, ab euangelij latere constitutur; ita ut diaconus inde euangelium legens, ad meridionalem ecclesiæ partem vertatur, ad quam viri conveniant.

Atque ij quidem è marmore lapideve alio confici debebunt, & ornari præterea aliquo piæ sculpturæ opere.

Aut è latericio lapide exædificari possunt, exornari tamen eos decet laminis marmoreis lapideisve ornatè elaboratis, aut æneis iisque inauratis, quales hodie etiam visuntur.

De suggestu.

In vnaquaq; autem ecclesia parochiali ubi ambo constitui non possit, unde & euangelium pronunciari, & sacra concio haberi possit; suggestus omnino ex tabulis scissilibus iisque firmioribus, decenti opere & forma ab eodem euangelij latere extruatur; unde & euangelii lectio, & concio sacra haberi queat.

Illud denique caueatur, ut cum ambo nes, tum suggestus, in gremio Ecclesiæ, loco conspicuo, unde vel concionator, vel lector ab omnibus & conspici, & audiri possit, aptè collocati, ab altari maiori (ut pro ecclesiæ ratione fieri decorè potest) non longè admodum sint; quò Sacerdoti, ut decretum est, intra Missarum solennia concionanti commodiori vsui esse queant.

DE CONFESSIONALI.
Cap. XXIII.

DEMONSTRATA ambonis, ac suggesti item forma, vnde sacra vel lectio vel concio habetur, restat aliqua etiam instructio operis lignei, ad poenitentium confessiones audiendas recte decenterque accommodati, quod confessionale appellamus.

De Confessionalium numero.

Primò igitur in Ecclesia Cathedrali confessionalia totidem construantur, quot sanè iubilei indulgentiarumve celebritate, aut solennitatum ratione, Sacerdotes confessarios constitui adhiberive, opportunum necessariumve videbitur.

In singulis item ecclesiis collegiatis secularibus regularibusve, totidem etiam quot sanè requiruntur pro confessariorum Sacerdotum ratione, qui in frequentiori populi concursu esse adhiberive ibi plerumque solent.

In vnaquaque præterea parochiali ecclesia statuatur confessionalia duo; vt viri (quod sæpe non sine irreuerentia loci, sacræque illius actionis, & offensione piorum cernitur) cum mulieribus ne confuse permixti, neve etiam dense inter se compressi sint, cum ad sacram confessionem frequens concursus est: sed ita distincti, vt hi in vno, illæ in altero confiteantur; quemadmodum in plerisque huius provincie Ecclesiis certus iis ipsis & distinctus est locus: tum præterea vbi illud non ex provinciali decreto distingui iussum est, ut vnum parochus, alterum confessario alij sacerdoti vsui sit, si quem ab Episcopo probatum ille aliquando eiusdem concessu in frequenti confitentium multitudine adhibere necesse habeat.

In qua verò parochiali ecclesia plures parochi portionarii, aliive sacerdotes etiam coadiutores sunt, qui confessionalis audiendæ munus exercent; totidem item confessionalia fieri debebunt, quot sanè illi sunt.

Quod verò de duobus confessionalibus in vnaquaque parochiali Ecclesia sta-

tuendis supra animaduersum est; id etiam præstandum erit in singulis ecclesiis, quæ licet parochiales non sint, tamen iis ipsis aut parochiali quouis iure subiectæ, aut annexæ, aut adiunctæ, aut intra earum fines constitutæ sunt; aut eiusmodi sunt, in quibus aut Sacerdos quispiam residere, qui idem confessarii munus obeat; aut parochus quouis iure, vel quavis causa debeat, soleatve.

In Ecclesiis item non parochialibus, vbi Doctrinæ Christianæ Scholæ exercentur, confessionale adhibeatur vnum saltem; vel duo item, si vtriusque sexus Schola Christiana ibi exercentur; vel demum plura etiam, vbi plures confessarios sacerdotes tempore scholæ Christianæ adhibentur ex decreto provinciali.

Forma confessionalis.

Forma, ad cuius præscriptum confessionale extruendum erit, hæc est: qua seruata, licebit aliqua præterea ornamenta adhibere, vt potè in anteriori parte coronices elaboratas, aliudve ornati genus decens.

Primò ex tabulis scissilibus, vel nuceis, vel certè alterius cuiusvis generis totum sit; septum scilicet iis & à latere utroque, & à tergo, & à parte superiori eisdem intestum; a parte anteriori apertum omnino, neq; vllò modo occludatur. Habeat tamen, præsertim in frequentioribus Ecclesiis, ostium ex crate cancellisve ligneis inter se vnciarum circiter quatuor spatio distantibus cum sera clauis, ut cum confessarius in eo non est, ne ibi cum irreuerentia ministerii quod ibi agitur, laici vagique & sordidi homines sedeant, otioleue dormitent.

De basi.

Basis huius confessionalis, vbi sacerdotis confessarii & poenitentis pedes innixi hærent, ab Ecclesiæ pavimento alta extet vnciis ad summum octo; latè cubitis duobus; longè cubitis circiter quatuor pateat.

De sede confessarii.

Sedes cōfessarii in eo sit: quæ à basi alta sit cubito & vnciis circiter tribus; lata

Iata à dextera ad sinistram partem cubito item & dimidio; à fronte ad tergum, vno tantum cubito.

De confessionalis altitudine.

Totius huius confessionalis structura à basi vsque ad summum ducta, cubitis quatuor constet.

De assula in qua confessarius nitatur.

In parte interiori tabulae intermediae inter confessarium & poenitentem assula item collocetur; in qua ipse confessarius brachio nixus haerere possit: eaque instar repaguli sit, ita vt & deprimi, & rursus pro libito extolli queat.

De scabello poenitentis.

A parte exteriori poenitentis scabellum ab ima parte latum vncijs quatuordecim, basi innixum, & tabulae intermediae haerens, accliuiterque ab imo ad summum ascendens, altum à basi extet cubito & vncijs viginti.

Cuius summitatis tabella leniter accliuis sit: in qua poenitens manibus supplicibus niti possit, dum in confessione genibus flexis est: eademque lata vncijs duodecim; longa cubito vno & dimidio.

De gradu scabelli.

In ima parte habeat hoc scabellum gradum annexum, super quo poenitens genua flectat: quod supra basim emineat vncias octo, latè pateat vncias sexdecim, ea longitudine qua scabellum.

De fenestella intermedia.

Fenestella, in medio tabulae, quae inter confessarium & poenitentem interiecta est, fiat: cuius pars ima emineat supra sedem confessarii cubitum & vncias octo; quae vncijs sexdecim alta, duodecim verò lata sit.

Hac verò fenestella diuisa sit in spatia paria tria, relictis in ipsa duabus columnellis, seu paruis fulcimentis eiusdem tabulae.

Cui fenestellae à parte poenitentis affigatur lamina ferrea plena foraminum: quae singula instar ciceris minuta paruaque sint.

Fenestellae praeterea à parte confessarii configatur tela tenuis saia, aut multitia, quem buratum dicunt.

De imagine Crucifixi.

A parte poenitentis quae exterior est, loco supra fenestellam, Crucifixi imago in charta religiosè expressa apponatur.

De ijs quae affigenda sunt certis confessionalis tabulis.

Tabulae inter confessarium & poenitentem interiectae, affigatur ab illius anteriori parte alia tabula, quae transuersè pateat cubitum vnum: ita vt pars paulò maior ad poenitentem versus; altera ad confessarium versus spectet.

In huius tabulae parte quae ad confessarium spectat, intus fixa collocetur, & imago aliqua Christi Domini, aut Beatae Mariae Virginis, & sub ea tum oratio illa praeparatoria impressa ad vsum confessoriorum Sacerdotum, cum ad poenitentium confessionem audiendam accedunt, tum forma absolutionis.

Alteri etiam tabulae, quae à confessarii altero latere est, neque fenestellam habet, intus affixae sint literae processus in coena Domini, prout quotannis à Sanctissimo D. Nostro promulgatae erunt. In alia tabula quae à tergo est, canonum poenitentialium tabella collocetur.

Tabulae supra fenestellam, à parte scilicet confessarii, apponatur tabella casuum, quorum absolutionem sibi Episcopus reseruauit: quique alio quouis iure, vel eidem, vel Summo Romano Pontifici reseruati sunt.

De capsulis eleemosynariis in confessionali non struendis.

Nec in eo confessionali capsulae loculive vlli omnino colligendae eleemosynae causa struantur quouis praetextu, aut eidem propè affigantur.

X 3 Con-

Confessionalia quo loco Ecclesiæ
constituenda.

A Latere ecclesiæ extra capellæ maioris ambitum loco aperto patenti que confessionalia constituantur: partim à meridionali regione, partim à septentrionali.

In alijs etiam ecclesiæ locis, pro ratione amplitudinis, & situs ecclesiæ, Episcopi concessu aliquando collocare licet, ut in capellis quibusdam amplè patentibus, aut in earum aditu vel limine. ita ut confessarius intra clathri septa, pœnitens verò extra sit: quo fiat, ut clathris capellæ arceantur, qui inordinatè concurrentes ad sacram confessionem, nimis que propè altum qui tunc peccata sua confitetur, vel ipsum pœnitentem, vel confessarium facile interturbant.

De loco confessarii, & pœnitentis item.

Confessionale in ecclesia, si ab euangelij, quod in altari maiori recitatur, latere collocabitur; tunc pœnitentis scabellum & fenestella à dextra confessarii sit; rursusque ab illius sinistra, cum à latere epistolæ illud erit: ut & confessarius à parte superiori ecclesiæ semper sit; pœnitens aspectu sit ad maius altare, caputve ecclesiæ versus.

DE TABVLATO AD VSUM
Ecclesiæ distinguendæ.

Cap. XXIII.

ET quoniam ex instituta antiqua, à Beatoque Chrysostomo testificata consuetudine, & in plerisque huius provincie locis olim vsitata, in ecclesia separatim à fœminis viri esse debent; forma & modus distinctionis ecclesiæ eius modi esse potest.

In ecclesia igitur, insigniori præsertim, à capellæ maioris ingressu vsque ad ianuam maiorem, tabulatum per medium ecclesiæ gremium recta ductum, columellis ligneis solidis quinque cubitorum spatio singulis inter se distantibus, in pavimentoque firmiter agglutinatis affigatur: ac si tabulæ scabiles ex quibus compactum est, aliquando amouendæ sunt, canalibus parvulis in vnaquaque

columella ab vno & altero item latere excavatis, aliove modo confectis, totum altè committitur.

Cuius tabulati altitudo cubitis circiter quinque extruatur.

Ita verò in ianua maiori committatur, ut illam mediam diuidat, sicque diuisa ac distincta, partim viris partim mulieribus ad ecclesiam aditum diuisim distincteque faciat.

Sint autem in tabulato ianuæ quædam certis locis perspicuis: quæ valuis & pœsulis clausæ, tunc solum aperiantur, cum ab una ad alteram partem transitum necessariò fieri opus est.

A qua parte autem concio habetur, quò facilius commodiusque fideles concionatorem conspiciant; tabulatum (cum eo tempore demissius aliquanto extare debeat) à summa parte tabulis committatur: quæ fibulis ferreis annexæ, & hinc inde parvulis pœsulis clausæ, cum opus est aperiri & demitti possint eisdem fibulis appensæ.

Quibus etiam in ecclesijs aliquando necesse est, ut cum ab vna parte Missa celebratur, qui ab altera sunt, eidem Missæ sacro intersint; eadem ratio tabulati demittendi adhiberi poterit.

Fibulæ autem ad tabulati demittendum (ut genibus flexis fideles à qua parte sunt, sacerdotem in altera celebrantem prospiciant) à pavimento distent cubitis duobus; si ad concionis audiendæ usum tantum sint, cubitis tribus.

DE SEDILIBVS MVLTIEBRIBVS, quas bradellas dicunt.

Cap. XXV.

Quibus in Ecclesijs Episcopus aliquem bradellarum usum permitendum censuerit, earum forma sequens constituetur; quæ in Ecclesia à parte mulierum collocatæ, cum ad sedendum, tum ad genua flectenda illis vsuri erunt. Pars verò mulierum septentrionalis sit, nisi quibus in Ecclesijs, pro ratione situs, aliaue causa Episcopus aliter statuerit.

Asseres igitur seu trabes parvulæ quæ nec tres, crassitudine vnciarum quinque, longitudine cubitorum trium & vnciarum sexdecim, altitudine vnciarum octo,

in

In ecclesiâ solo recte supposita, tribusq; circiter cubitis singula inter se distinet, tabulis scilicet totidem, cuiusmodi generis sint, iisque singulis latitudine vnciarum octo, equali inter se spatio distantibus contrate, una scilicet in medio, reliquæ duæ in extremitatibus, bradellas humiles, easq; tripartitas ita constituent, ut inde cum usu venerit, ne impedimento sint, amoveri queant.

Angustiores vero sint, ubi eas latiores loci situs non requirit.

Atque hæc quidem forma bradellarum: quæ ab ea parte per ecclesiâ longitudine ductæ, singulo cubito inter se distantes, totidē collocabuntur, quæ pro ecclesiâ amplitudine Episcopus concesserit. Sint autem procul omnino à capella altaris maioris octo circiter cubitis, vel amplius pro ecclesiâ ratione; à tabulato intermedio spatio viæ latæ quatuor cubitis, pluribusve pro magnitudine ecclesiæ; ab altero latere, viæ etiam tantidem spatij.

Nec verò propè vlla altaria sint, sed paulò remotiora.

In medio autem bradellarum situ viæ præterea transversalis sit, quæ tantundem pateat.

A parte autem ecclesiæ quæ virorum est, nullæ bradellæ sint, quibus genua flectantur.

Si quæ verò sedilia conceduntur, ea è tabulis item scilicet confecta, forma oblonga sint; neque à tergo habeant longiora, quibus homines ab humeris nitantur: & vel parietibus hærentia, vel intra intercolumnij spatia recta potissimum collocentur.

Et eiusmodi sint, quæ geri amoverive singula possint, prout usu venerit: atque ita disponantur, ut ecclesiæ impedimento non sint; atque ita etiam, ut qui sedent, à Sanctissimo Sacramento averfi non sint; neq; rursus altaribus hæreant.

DE TURRI CAMPANILI,
& campanis. Cap. XXVI.

Atque hæc quidem sunt, quæ ad interiorē ecclesiæ fabricam, vsumve pertinent: nunc aliqua sequuntur, quæ adiuncta ecclesiæ sunt.

Ac primo loco de turri campanarum, quam campanilem dicant.

Ubi campanarum causa turris edificanda est, hæc mox infra demonstrata servari poterunt.

Sit turris campanarum quadrata forma; aut alia, ut pro ratione ecclesiæ loci architecto videbitur.

In altum extruatur illius iudicio pro amplitudine item ecclesiæ.

De tabulatis.

Habeat tabulata, quot idem iudicavit; imum autem fornicatum, reliqua superiora ex assulis firmis confecta, & summum opere item fornicato.

De fenestris.

Fenestras in singulis tabulatis habeat: quæ ab omni parte extructæ, longiusculæ sint, elegantiorēque formam pro structuræ modo exhibeant.

Quæ autem in summo tabulato, columellis, aut pilastris distinctæ, ab omni latere patentiores sint; aut alia forma de architecti consilio pro ædificij ratione.

De scalis.

Scalas pro ædificationis item modo, ubi potest, cochlidas, aut alia forma; easque vel lapideas, vel ligneas: quibus ad campanarum locum ascensus commodus sit, neque periculosus.

De fastigio.

Fastigium non triangulum, sed circumflatum, & pyramidale: in cuius summo, ut mysterij ratio postulat, galli effigies firmissime affixa crucem erectam sustinere poterit.

De ostio.

Ostium valvis firmis, pessulis, & clavis bene munitum; ut perpetuò clausum esse possit; nisi cum opus est campanis pulsari.

De loco campanilis.

Extruatur autem hæc turris in capite atrij porticusve, quæ foribus Eccle-

X 4 cle-

clesiæ proxima est: vbi verò atrium non est; à manu dextera ingredientis, atque ita ab omni alio pariete disjunctum, vt circuii possit.

De numero campanarum.

Hæc turris, si Ecclesiæ cathedralis est, septem aut quinque ad minimum campanas; si collegiatæ tres, grandiorē scilicet, mediam, & minimam; si parochialis totidem, aut duas saltem habere debet; easque distincto quodam soni concentu inter se rectè consentientes, pro varia diuinorum officiorū quæ sunt ratione ac significatione.

De horologio.

In qua turri præterea horologium pro ædificii forma artificioso opere confectum collocari conuenit: ita vt horæ cuiusque ratio, intus campanæ sono, foris stellæ effigie quæ in orbē ducatur, perspicuo loco constituta, significetur.

De altera forma campanilis.

Hæ supra demonstratæ regulæ de turris forma, de quæ horologio, locum habeant in ecclesiis insignioribus. Vbi verò loci situs, & facultatum tenuitas, turrim campanilem tanti sumptus fieri non patitur; in ecclesiæ angulo à dextera ingredientis extra tamen ecclesiā prominens non longe à ianua extrui potest; forma, quæ de architecti consilio probabitur; ita tamen, vt in ea ostium insit, intus ab ecclesiæ parte non foris extructum; & valuis serraquæ vt supra munitum.

De pilis latericijs pro campanili.

Vbi autem ea est facultatum angustia, vt campanarum turris nulla quidem extrui queat; interim dum facultas sit, pilæ latericiæ in summo pariete hærentes, eaq; arcuatæ fieri possunt, vnde campanæ appendantur.

Qua in re videndum est, vt apto loco constituantur; atque ita, vt funes earum tractorij, ne in capella maiori, vllave

alia, aut in medio ecclesiæ ostio, aut alio eiusmodi loco pendeant: iidemque per tubum ligneum in fornice insertum ducti tractiue, fornicatum opus ne seuis diruant.

De campanarum benedictione, & quæ ijs conslandis vitanda sunt.

Campanæ verò neque in turri neque alio loco collocandæ sunt, nisi primum solenni benedictionis precumque ritu ex Ecclesiæ instituto consecratæ: cuius consecrationis monumentum aliquo loco turris vel Ecclesiæ cōsignetur. Illæ præterea ne rem vllam oro sanam insculptam inscriptamve ullo modo habeant; sed sancti patroni Ecclesiæ, aliamve sacram imaginem, piamque inscriptionem.

DE SEPULCRIS, ET COEMETERIJS. Cap. XXVII.

Sequitur de sepulcris, & coemeterijs instructio; quæ eiusmodi est.

Ac primò quidem sicut Episcopos, presbyteros, aliosque ecclesiasticos homines intus in ecclesia sepeliri canones sanxerunt: ita de eorum sepulcris aliqua instructione cauendum est.

Episcopalis igitur sepulturæ locus in basilica cathedrali pro chori foribus ingressu esse potest: vbi si locus decens aliquando non datur, alius deligatur, qui religioso venerabilique Episcopali nomini ac dignitati conuenientior sit: non in choro tamen, neque in capella maiori, sed extra illius fines in alia Ecclesiæ parte decentiori atque insigniori. Si, ea à cæteris, etiam canonicalibus sepulcris, loco & insigni præterea aliquo Episcopali distincta.

Sepulcra itē sint canonicalia duo, à dextero latere sepulturæ Episcopalis; eaq; vt supra aliquo interiecto spatio separata: in quibus & canonici, & capitulari dignitate præditi sepeliantur.

Totidem præterea à sinistro latere certo etiam intervallo disjuncta: in quibus cæteri basilicæ cathedralis Sacerdotes, clerici, aliique ecclesiastici ministri humantur.

In

In Ecclesijs collegiatis sepulcra tria sint ante etiam chorum, aut alio loco etiam digniori; non in choro tamen, nec verò in capella maiori, aliave; vnũ in medio situm, in quo Præpositi, vel Archipresbyteri, vel alio nomine rectores earum solùm humentur; alterum, in quo canonici; tertium in quo ceteri sacerdotes, clerici, ministrique earum ecclesiastici.

Præterea in singulis ecclesijs parochialibus etiam duæ sepulturæ sint, loco vt supra demonstrato; vna propria parochorum rectorumve earum; altera clericorum parochialium.

Vbi vel in atrio, vel in porticu, vel in exedris, vel in cæmeterio locus nullus dari potest sepulcris communibus; intus in ecclesiæ ingressu saltem quatuor eo nomine struantur.

Alia verò sepulcra laicorum propria, in ecclesia sine Episcopi concessu fieri non debere decretum est.

Quæ si fieri extruere concessum erit; ne prope altaria, vt Varensi Concilio cautum est, struantur fiantve: nisi tam longè distent, vt sepulcrale os ab eorum scabello, bradellave procul absit spatio saltem cubitorum trium. Nullo sanè modo intra chori & capellæ maioris fines; neque rursus intra capellarum minorum cancellos extruantur, quibus à populo sacerdos celebrans separatur.

Fornicato autem opere fiant; quæque è solo ecclesiæ nullo modo extent emineantve, sed illud planè adæquent. Ab vtroque ecclesiæ latere, vbi fieri permisum erit, dextro scilicet ac sinistro, eo ordine disposita extruantur, vt è regione sibi singula respondeant.

De duplici integumento sepulture.

Operiantur sepulcra ne vllò vnquã tempore scæteant, duplici integumento: quod quadrata vel alia decenti forma pro loci ratione è lapide solido sit; ita tamen, vt inter vtrumque aliquid spatii relinquatur; & inferius integumentum è rudi, illud superius è polito lapide struatur, Ecclesiæ pavemento æquale; quod sepulcrali ori vndique aptè cohærescat.

De anulo sepulcri.

Anulus præterea in medio integumento superiori affigatur ad illius eleuandi vsum: ita tamen vt nihil emineat; sed tantundem integumentum excauetur, quantum anuli crassitudo capiat. Rursus alia etiam ratio prætermittenda non est; vt illud integumentum sustollatur per clauos duos, qui aliqua crassitudine sint; qui que ab eiusdem integumentum superiori parte in vtroque latere traiectioni nihil planè extent; ab inferiori autem paulò oblongiores quàm integumentum crassitudo est, singuli ferrum transuersale firmiter hærens habeant: quo dum fune vniciue clauo adhibita integumentum eleuatur, sustineri queat.

In superiori porro integumento, ne crux, sacraque alia imago effigiesve sculptatur, aut alio modo exprimatur: vt ne pulueris lutive fordibus, & spuito inquinetur, ac transeuntium pedibus conculcetur.

Neque verò etiam sculpturæ ornatus, literarum incisio, aut inscriptio vlla, aliudve quidquam fiat quod emineat; neque rursus quidquam etiam tessellato opere, etiam si non superemineat, inscribatur, sculptaturve, quod Episcopo ante probatum non sit.

De cæmeterijs.

Vm sepulcris coniuncta instructio esse debet de cæmeterijs: in quibus mortuos sepeliendi morem antiquum tantopere à patribus comprobatum, in vsum ex decreto Concilii Prouincialis, per Episcopos nostræ prouinciae, vbi potest, restitui cupimus. Cæmeteria igitur, vt animaduerti licet, alia in porticu atriove ecclesiarum, à fronte scilicet; alia à tergo; alia à latere septentrionali; alia à meridionali; quædam ab omni illarum parte sunt; nec verò veritum est, quin adhuc etiam ab eisdem singulis omnibusve partibus constitui possint.

Porro quæ à fronte in atriove ecclesiæ extructa sunt, quamuis ab excitandam, vel charitatis erga mortuos fideles, vel conditionis humanæ memoriam in ipso

Prouinc. 4.
tit. de sepul.
c. 124.

Prouinc. 1.
tit. de sepul.
pag. 36.

ipso prospectu hominum sint; tamen quoniam ob iter ac tritam viam, qua transitus per Ecclesiam hac atque illac fit; facilius patent, vel animalibus, vel seruitutibus, vel deambulationibus, con- gressibus, & aliis hominum actionibus eo sacro loco indignis, quam obrem etiam sæpe ob alia, quæ quotidie hu- manitus incidunt, violari contingit; ideo à fronte in atrijs porticibusve ec- clesie (cum ab alio latere fieri possunt) non extrui expedit.

A septentrionali autem Ecclesie parte illorum situs potior deligatur: aut ab eo latere, in quo maxime ædium cle- ricalium transitus quotidianus, fene- strarum prospectus, stillicidiorum etiã proiectura, aliæve eiusmodi seruitutes vitari possunt.

Ampla autem cœmeteria esse debent, pro ecclesie cui adheret, situsve spatio, proq; hominum item multitudine.

Forma esse possunt oblonga aut quadra- ta architecti iudicio, ac pro situs modo. A parietibus nuda esse non debent, sed undique ijs septa.

Qui parietes à terræ solo altè exædifi- centur cubitis circiter septem.

Vbi uerò tanta parietum altitudine præ loci inopia extrui non possunt; ita sal- tem altè exædificentur, vt animalibus aditus præcludatur: hæcque altitudo non minor sit cubitis tribus.

Vbi uerò præcisæ rupes erunt, quibus cœmeterij situs concluditur; ex pro se- pimento parietum esse poterunt.

Parietes autem manufacti extrinsecus albario opere inrustentur; in locis ve- rò insignioribus decens erit, si intrinse- cus ab omni parte porticibus vestiatur, sacrisque picturis historijsve ornentur. In ijs porro porticibus sepultura æqua- li spatio inter se distinctæ, recto ordi- ne ad præscriptæ formæ rationem fie- ri possunt.

Vbi porticibus cœmeteria non cir- cumuestiuntur; parietes saltem exor- nari debent aliqua sacra pictura, certis eorum locis expressa.

In medio eorū situ, crux ex aurichal- co, aut marmore, aliove lapide confecta collocetur: quæ in columna marmorea lapideave, seu in pila structili suffulta,

aliquo decenti integumento operiatur, aut è ligno altè erecta constitutur.

Capella item paruula, eaq; in orien- tem uersus, vbi potest, extruatur: in qua preces pro mortuis aliquando fiunt.

Habeat item vas aquæ sanctæ forma supra demonstrata, cum aspersorio, non tamen appenso, sed quod amoueri pos- sit ad aspergendi vsum.

De loco ossario.

Certus præterea locus intus sit, pa- rietem undiq; septus, & tecto ac for- nice, vbi potest, opertus: isq; in omniū conspectu sit; vbi mortuorum ossa ali- quando effossa ordine struantur.

De ossijs cœmeterij.

Cœmeterij porro tria ostia à fron- te esse possunt; nisi situs ratio eius- modi est, vt à latere etiam illa fieri ne- cessario postulet.

Si uerò cœmeterium ecclesie ab aliqua parte continens est, ab ea parte ianuam item habeat, qua ad ecclesiam aditus sit, cum uel diuinorum officiorum pro mor- tuis, uel processionum causa usu venerit. Ab ostij autem maioris à fronte extru- cti summa parte, quæ extrinsecus est, sa- cro sanctæ Crucis imago exprimat, in extremo Crucis affixa imagine capitis, aut cranij hominis mortui.

Quæ ostia, à quacunque parte sint, fir- mis valuis, pellulis, & clauæ munita & clausa, ne pateant nisi cum vñs venerit. Nullæ vites, arbores, arbusta, stirpes cu- iusvis generis, non modò frugifera, sed quæ et nullum omnino fructu baccae ve- gignunt, in ijs esse, aut censeri debent. Immodò uerò ne fœnum quidem, herbæ virentes quæ pabulo deorū, sit.

Ab sit strues lignorum ac tignorum; tum omnis acetus cœmeteriorum, lapidumve; omnis denique res, loci sanctitati, reli- gioni, & decoro repugnans.

DE SACRISTIA.

Cap. XXVIII.

DE ædificijs præterea Ecclesie ad- iunctis, sacristiæ ædificatio vna ac præ-

præcipua etiam est: de qua instructio-
nem hoc loco breuiter contexamus.

Porro sacristia (quæ ab antiquis ca-
mera aliquando, & secretarium item di-
citur; locus scilicet, vbi sacra supellex
recondebatur) in omni cuiusvis generis
ecclesia extruatur: quæ pro cathedra-
lis, collegiata, & parochialis ecclesiæ ma-
gnitudine, & pro numero ministrorum,
proque copia sacrae supellectilis ampla
sit, atque eiusmodi, vt paulò longius pateat.
Nec uerò improbat utriusque duarum sacri-
stiarum in insignioribus & frequentio-
ribus ecclesijs: quarum vna capitulo, &
chori supellectili; altera sacerdotibus
capellanis, & reliquis ecclesiæ mini-
stris, ac reliquæ supellectili vsui sit.

Ab capella altariue maiori tantum
interfit, vt sacerdos Missæ sacrum solen-
niter facturum, cum illis qui ei ministra-
turi sunt, inde processionaliter ad alta-
re ordine progredi possit, vt antiqui
moris est, cum mysterij significatione.
In cæteris parochialibus, & alijs infe-
rioribus ecclesijs, commodi causa per-
mitti poterit Episcopi iudicio, vt sacri-
stia à capella altariue maiori minus ab-
sit, tum verò curandum erit, vt à domi-
cilio parochi non valde distet.

De situ sacristiæ, & fenestris.

Omnis autem sacristia ad orientem
& ad meridiem versus, quoad eius
fieri potest, omnino spectet.

Ita verò construat, vt illius substru-
ctione, liminibus eiusdem capellæ ma-
ioris non obstruatur.

Fenestras duas pluresve habeat, easque
vbi potest, è regione sibi respondentem,
ac præsertim à dextro & à sinistro late-
re; vt cum habeat vnde aer exeat, eius
locus non humidus sit, neque vliginosus;
sed si quæ vligo est, inde aliquando
patefactis fenestris foras se det.

Quæ fenestræ duplicibus clathris fer-
reis, vel simplicibus saltem densioribus
& firmioribus sepiantur & muniantur;
tum etiam opere vitreo, & reti, vt in
præscripto fenestrarum ecclesiæ demon-
stratum est.

Contecta verò sit opere fornicato, aut
saltem laqueato.

De pavimento sacristiæ.

Pavimentum habeat, non tabulis con-
structum, sed eiusmodi, quod subter
parulis fornicibus constans, totum am-
plè fornicatū, ab humo altius aliquan-
to vbi potest, præ humiditate extruatur;
ne indumenta sacra ob loci sive
viginem putrescant, aut corrumpantur.
Cui rei quò cautius provideatur, extrin-
secus etiam terra congesta parietem adhe-
rens, ac stillicidia item, quæ humidita-
tem gignant, inde procul amoveantur;
tum solum præterea exterius statumi-
netur, rudibusque & calce solidetur.

De ostio sacristiæ.

Ostium sacristiæ huiusmodi sit, cu-
ius aditus non in capellam maio-
rem (nisi in ecclesijs minus insignibus
secus permittendum Episcopus duxerit)
sed in locum publicum, nempe in gre-
mium ecclesiæ recta pateat.

Benè autem septum sit firmissimis val-
uis, pessulo solido, serra & claue itidem
firma.

Ostii valuis è regione aliæ valde te-
nuiore extrinsecus aut intrinsecus re-
spondeant: quæ à parte inferiori tabu-
lis scissilibus, à superiori tela confecta,
laicis aditum & aspectum in sacristiam
præcludant: æque pondere graui appen-
so, per se pessulo artificiosè confecto
claudantur.

Quibus in valuis tenuioribus à parte
superiori paruulam fenestellam, eamque
clathratam extrui non vetatur; quæ per-
petuò intrinsecus clausa, non aperiatur,
nisi cum aliquid è sacristia petentibus,
inde responsum datur.

De loco sacrae imaginis, & altaris
in sacristia.

In omni sacristia loco magis conspi-
cuo sit sacra icona; tum etiam (si am-
plitudo Sacristiæ patiat) Altare, vel
mensa, armariumve, quod formam al-
taris præbeat, instructum cruce, cande-
labris, mappaque constructum; apud quod
Sacerdotes celebraturi sacris vestibus
induantur.

De

De Oratorio, aut Altari in Sacristia.

Sit præterea oratorium ab aliqua sacristiæ parte, siue prominens, siue intus decenti loco, idque instar paruuli cubiculi, quo Sacerdos Missæ sacræ facturus se recipiat, ibique sese colligens, paulisper meditetur, & oret.

Proinde tum altare paruum sit, in quo proposita Crucifixi effigie, aut alia pia imagine sanctè precetur; tum scabellum ubi orando genua flectat.

Si verò sacristia ita exigua & angusta est, ut eiusmodi oratorium habere nullo modo possit; ab aliquo eius latere quod orationi commodius sit, scabellum saltem, seu bradella, aptè loco tela saltem vel panno obducto, collocetur; ubi sacerdos genua flectens oret, affixa i pariete aliqua ut supra imagine sacra.

De tabella orationum.

In oratorio quocunque sit tabella, in qua orationes ad Missæ sacrum præparatoriæ descriptæ sint.

De vase aquario.

Vas præterea aquarium, quod manibus abluendis vsui sit, è solido lapide fiat: cui papilla vna, aut prout opus erit, plures infigantur.

Ab inferiori parte sinus aquarius concavus, ad excipiendam aquam quæ inde effluit, è lapide item marmoreve solido sit: foramenque habeat vnde per fistulam aqua in paruulam cisternam sub terraneam, vel aliò deriuetur, ubi commodius sit illà ab sacristiæ pariete procul deducere. Vbi verò redditus exiguus est, pro eo vase aquario, quod è solido marmore præscriptimus, situla adhiberi poterit appensa; cui papilla affixa instar gallinacei hæreat, vnde aqua ad ablutionis vsum sensim effluat, subiecto ut supra sinu aquario.

Sinus autem & vas aquarium, omnino aut aliqua ex parte, in parietis concavitate quæ hemicycli exigui formam præbeat, ornate exstructum intus inheareat; nè si foris extaret, sacristiæ situm impediatur.

Ad abstergendas manus linteam vasi aquario proximum ab opere instrumentove tornatili pendeat; idque candidum sit.

De armario sacrorum indumentorum.

Armarium præterea amplum, in quo sacra indumenta asseruentur, ex tabulis nuceis conficiatur.

A pavimento sacristiæ altè exstructum sit cubitis duobus & vnciis quinque.

Capsulas ductiles habeat, easque distinctas, ac longè patentes; in quibus & pro colorum varietate indumenta sacra expansa dispartitaque, & ordine asseruentur.

Super eo præterea armariola item, aut sub eo loculi ab illarum capsularum latere sint separatim etiam extructi; ubi sacri calices, patenæ, corporalia, purificatoria, vela, & alia id generis munda rectè atque accommodatè recondantur.

Ab altero latere loculi item: in quibus illa quæ abluenda sunt, reponantur. Claudatur hoc tum armarium, tum armariola valvulis politè ac distinctè confectis, feris, & clauibus item distinctis. Atque eiusmodi armaria totidem sint, quot multitudo sacra suppellectilis possit.

De longuriis ad vsum exponendi sacras vestes.

Longuria etiam politè confecta, sinibus ductilibus & trochleis appensa in Sacristia sint: quibus sacra indumenta, prout vsu venerit, exponantur, extendanturve.

De armario librario.

Alia præterea armaria, structura quæ cæteris supra præscriptis respondeat, fiant; vnum scilicet, in quo libri ecclesiastici, ad psalmodiam, & aliū chori & ecclesiæ usum pertinentes aptè conseruentur; alterum, in quo iura, instrumenta, & scripturæ omnes sint ad ipsam ecclesiam spectantes; idque ubi aptius tutiusque; archiuum ecclesiæ non habeat: tertium item (si ecclesiæ parochialis sit) in quo certi libri parochiales,

les, scilicet matrimoniorum, & baptizatorum, confirmatorum, & alia eiusmodi seruentur; tum etiam separato loco literę Pontificię, edicta Episcopalia, literę Episcopi pastorales quę in dies promulgantur; tum alia scripta ad ecclesię vel animarum parochiali curę commissarum regimen spirituale spectantia. Hęc tria armaria singula singulis clauibus tuto claudantur.

Eorum autem loco vnum solum armarium, locis tamen pro librorum scripturarum ratione intrinsecus apte distinctum, extrui possit: vbi vel codicum scripturarum paucitas, vel ecclesię exiguitas, non duo aut tria vt sup. requirit.

De vestiario insigniori.

Vestiariũ in sacristiis insignioribus ex eodem genere esse potest: in quo pretiosiora indumenta reconduntur.

Longitudine sit pro sacristię ratione: altitudine cubitorum circiter septem: profunditate duorum.

Pars huius vestiarii inferior duobus cubitis alta, capsulis ductilibus loculisve cõstet, superior verò à tergo angustius, à fronte aliquanto latius sensim patens nullis loculis distincta sit; sed tota sine distinctione longè patēs, habeat ab vno & altero latere totidem pro vestiarij profunditate tenues asseres erectos, fibulisque ductilibus annexos, quibus singulis à superiori parte singula longiora inferiori suffixo fulcimento sustentata firmiter hæreant, vnde sacra indumenta expansa pendeant.

De armario indumentorum canonicalium.

Si cathedralis, vel collegiata ecclesia sit, habeat præterea armaria pro asseruandis superpelliceis, ceterisque indumentis, quę canonici, & alij chori ministri in choro adhibere solent; vel eorum loco capsas decentes circum sacristiam sitas: quę vsui etiam sint ad pendendum Capitulo, cum illud eo loci habetur.

DE LOCO VBI FERETRA,
& cætera id generis asseruentur.

Cap. XXIX.

Locus præterea alius Sacristię, aut cœmeterio saltem propior, in omni ecclesia parochiali, & collegiata apte extruatur: in quo feretra, candelabra ferrea grandiora, cœnotaphia, vasa olearia, perticę, scalę, scopę, ligones, batilla, sustentacula crucum, instrumenta ab abstergendi vsu accommodata, cæteraque id generis reponantur; vt ecclesia ipsa & sacristia, tum ab omni re indecenti, tum ab omni impedimento plane libera vacuaque sit.

Isque locus ostium habeat, valuis, pefulo, serraque bene septum.

DE ORATORIO VBI MISSÆ
sacrum aliquando fieri debet.

Cap. XXX.

Conscriptis breuiter instructionibus, & fabricę ecclesiasticę, & partium adiunctarũ, consequens est instructio de oratoriis: quorum vnum est, vbi Missę sacrę aliquando fit; alterum quod in viis extruitur, vbi non celebratur.

Simplex igitur Ecclesia seu Oratorium eiusmodi sit, vt vna tantũ naui constet; cuius longitudo sit non minor cubitis duodecim; latitudo verò decem; & altitudo situs rationi apte conueniat.

Habeat præterea in capite capellā (quę si fieri potest, in orientem vergat) cubitis circiter octo, ampliusve, prout situs ratio fert, latè patentem; ea verò longitudo, & altitudine, quę cum latitudine conueniat.

Ad eius ingressum gradus vnus tantum sit, cui ex præscripta forma clathra infigantur.

Cuius altare, pavementum, testum fornicatum, fenestrę, fenestella vrceolorum, campanula à latere appensa, & reliqua ita sint, vt de capellis altaribusve minoribus præscriptum est.

Ad altare verò ascensus fiat duorũ graduum: quorum vnus sit is, quem ipse altaris scabellum facit.

A gradu autem inferiori scabellũ vsque ad clathra ima, spatium interuallumve sit

sit saltem cubitorum duorum.
Fenestræ præterea oratorij in altum ita extructæ sint, vt qui foris stat, inde introspicere non possit.

Ianua è regione altaris; fenestra item, quæ in orbem ducta, instar oculi ex præscripto modo fiat.

Labrum ite aquæ benedictæ forma constituta propè ianuam intus statuatur.

Capellæ maiori adiunctam sacristiam habeat; quæ vbi potest, ad meridiem spectet, amplaq; sit pro oratorij magnitudine, & instructa suppellectili, ac cæteris rebus, quæ vsui sint ad præscriptum.

Ab altera parte quæ Sacristiæ respondeat, paruula turricula à parochiali omnino dissimilis fieri potest; sin minus, duæ pilæ lapideæ in pariete summo iam præscripta ratione struantur, vbi campana vna tantum suffulciatur.

Si oratorium eiusmodi futurum est, vbi plures Missæ eadem penè hora celebrari oporteat; ab vno & altero item latere capellæ singulæ paulum à maiori distantes, forma in Ecclesiæ fabrica præscripta fieri possunt.

Reliquarum etiam partium forma & ratio, quæ ad oratorium pertinere possunt, sumenda ex ijs, quæ præscripta sunt in Ecclesiæ fabrica.

DE ORATORIIS IN QUIBUS MISSA non celebratur.

Cap. XXXI.

ORATORIA porro vbi Missæ sacrum non fit, quæ in vijs extrui solent, extruantur non in campis, sed in via publica; vt iter facientes eorum locorum prospectu piè commoti, paululum precando consistant.

In quibus etiam exædificandis viæ locus deligatur paulò editior, & à vehiculis actu aliquanto remotior; quò melius à luto, aquaue lutulenta defendatur. Forma quadrata, vel rotunda, vel alia, quæ pro loci ratione decentior videatur, ornatè exædificentur; beneque tecta sint, vt sacræ imagines à pluuia integræ conseruentur.

Opere testorio foris incrustentur; intus verò politè dealbata, Crucifixi, aut B. Mariæ Virginis, aut Sancti, Sanctæve

alicuius imagine sacra, aut tabula piè expressa, quæ parieti hæreat, exornentur. Altare nullum omnino habeant.

Singula fenestellulas tres firmiter clathratas, vnde precandi causa introrsum genibus flexis inspiciatur, in parte anteriori habeant; duas hinc inde ab ostio, & in valuis tertiam.

Si oratoria angusta sunt, in ipsis valuis vna solum fieri aptè potest.

Valuis, & claue ab ostio muniantur.

Quæ verò oratoria ita angusta sunt, vt ne ostij quidem valuis intus patentes capiant; ijs nullus ingressus detur; sed cancellis ligneis ab ostij parte sepiari possunt, reliqua ædificationis ratione ad præscriptum seruata.

Si verò pariete à lateribus non sepiantur, cancellis etiam ligneis ab illis parietibus claudantur.

Neque alienum esset longuriis circumsepire, vt equi, iumentave, atque bestiæ procul sint.

A rubis & spinis, aliisque id generis quæ adnasci solent, ab arboribus item, stirpibus aliisque eiusmodi arbutis remota sint; vt ne rami diffusi tecta operiant, vnde detrimentum ipsis tectis existat.

Et quoniam sacræ imagines, quæ in exteriori pariete oratorii exprimi solent, cum ita expositæ sint, luto sordeve inquinari, vel indecentius iniuriosiusve tractari possunt; ne extrinsecus in ipsis Oratorii parietibus pingantur, aut alio modo exprimantur, nisi edito loco fiat, vbi ab omni labe integrè conseruentur.

DE ECCLESIA MONIALIVM.

Cap. XXXII.

DEMONSTRATA forma aliarum ecclesiarum, sequitur instructio Ecclesiæ monialium.

Hæc igitur extrui potest, quæ vna tantum naui constet; in orientemq; versus (si pro monasterij situ fieri pōt) spectet. Ampla sit pro situs ratione, tecto fornecato, aut laqueato, cæterisque rebus instructa ad præscriptum.

De Altari maiori.

Capella maior nulla in ea insit: sed paries in transuerso fiat, quo interior

rior ecclesia, ab exteriori ubi Sacerdos sacrum facit, diuidatur.

Parieti illi in transuersum ducto altare innitatur, in eius medio exædificatum: quod altitudine, longitudine, & latitudine sit, altari maiori supra præscripta. Gradus in ascensu altaris tres sint, una cum eo quem scabellum constituit: singuli autem gradus forma & modo supra præfinito.

Scabellum verò seu bradella, eiusmodi item supra in altaris maioris extru-
ctione constituta.

*De fenestra in Altari maiori
construenda.*

E Conspectu Altaris in transuerso eo pariete fenestra fiat: unde moniales Missæ sacrum spectent, & audiant.

Quæ fenestra ita sicut Altare latè patens sit, altè ducta cubitis circiter duobus; cuius ima pars à superficie Altaris pariete altè extructa sit cubito uno cum dimidio.

Munita sit opere clathrato ferreo, eoque duplici, ac simili, & inter se vinciis circiter duodecim distanti.

Vniuscuiusque autem clathrati operis cancelli ita tamen compacti sint, ut vnus ab altero interuallum sit non amplius vinciis tribus: atque ita benè septi, ut vnus ab altero diuelli disungive nullo modo facillè queat.

Intrinfecus autem valuas habeat pessulo & claue munitas: quæ aut à lateribus aperiantur, aut trochlea, funiculoque tractili sursum ducantur.

Altare concamerato opere contegi poterit, pariete crassiori facto, aut columellis binis, pilisve paululum ab ipso pariete distantibus erectis; quibus opus fornicatum cameratumve nitatur.

Quæ columellæ ab Altaris vtroque cornu distent cubitis duobus.

Si fornix non sit, integumento ligneo, vel ex panno serico telae confecto, eoque aptè ornato, quod capocelum vocant, operiatur.

*De fenestra ad vsum exponendi vestes
sacras.*

IN pariete transuerso inter vnam & alteram ecclesiam interiecto, à parte

quæ monialium sacratiæ commodior sit, fenestra fiat, rota aptè constituta, unde sacræ vestes ad Missæ sacri vsum exponantur.

Quæ rota fenestrave è solo pavimenti altè extructa sit tribus circiter cubitis. Hæc ipsa rota eiusmodi sit, ut tota penè sita inhæreat in crassitudine parietis, qui aliquo incrustationis opere crassior propterea fiat.

Muniatur valuis ab vno & altero latere: quæ binæ sint; vnæ ab interiori monialium parte, alteræ extrinsecus: & ambæ aptè claudantur clauibus.

In huius fenestræ & rotæ structura, feruentur cætera infra communiter præscripta de rotis conficiendis.

*De fenestellula ad vsum ministrandæ
sacræ Communionis.*

AB altera parte Altaris in eodem transuerso pariete, fenestellula alia sculptorio inauratoque opere piè ornata extruatur: unde monialibus sacræ communio ministretur.

Cuius fenestellulæ planum æquatè sit, & à pavimento Ecclesiæ altè exædificatum cubitis duobus, vinciis sexdecim. Hæc fenestellula latè pateat extrinsecus cubitum vnum & vinciis duodecim, altè extructa cubitum itidem vnum & vinciis decem & octo, ita ut in primo aspectu latioris, intrinsecus autem angustioris formæ speciem præferat.

Tota autem in ipsa parietis crassitudine inerit, quæ cubitalis sit, ita tamen ut intrinsecus à parte monialium, extremi parietis crassitudo ne latior sit vinciis duabus aut tribus.

Intus verò in eo extremo pariete spatium insit cubito vno: in quo spatium fenestellula altitudine vinciis octo, latitudine sex fiat: unde monialibus sacræ Eucharistia præbeatur.

In fenestellula à parte interiori valuulæ ferreæ aut æneæ sint politè confectæ, quæ pessulo & clauæ obferentur: à parte exteriori valuulæ paulò maiores, quibus tota fenestellula sepiatur, adiunctis sera, claue, & pessulo.

Sub ipsa fenestellula in pavimento Ecclesiæ paruulum scabellum collocetur, alti-

altitudine vnciarum octo, quod tapeto sterni possit; vbi stans Sacerdos sacram communionem monialibus ministrat. Hoc autem scabellum modò altius modò humilior extrui poterit, pro statura Sacerdotis ministrantis.

A parte verò interiori vbi moniales sunt, scabellum alterum non minus duobus cubitis ab omni parte patens, ad quod aliquot gradibus ascendatur, extrui poterit; ita ut ibi genibus flexis, illæ facili fenestellulam vnde sacram communionem sumunt, ore attingant. In ipsius autem fenestellulæ pariete nihil impediendi subitus ex assibus extruetur, quò propius monialis sacramentum sumens ipsi fenestellulæ hæreat.

De fenestra sacrarum reliquiarum.

Fenestra præterea alia fiat, quæ à parte superiori fenestellulæ vnde sacra Eucharistia sumitur, in ecclesia exteriori sit: vbi sacræ reliquiæ si quæ sunt, rectè atque ordine recondantur. Quæ fenestra ab interiori parte altitudinis sit vnciarum sexdecim, latitudinis duodecim: munita verò clathris ferreis, adiuncto opere vitreo pellucido, pannosq; serico obducto, & valvis præterea clausis; ita ut sacræ reliquias inspicere, nec uerò tægere ullo modo queant. A parte verò exteriori, quæ in Ecclesiâ spectat, eiusmodi sit, vbi loculi vasculæ reliquiarum aptè collocentur; valvasque habeat benè firmas, feris & pefulis tribus munitas; quæ tribus etiam clauibus, & vnaquaque fabrilis opere diuerso distincta claudantur.

De fenestra sacri olei infirmorum.

In superiori præterea parte fenestræ, vbi rota collocata est, fenestellula præscriptæ formulæ ratione extruatur: in qua sacrum oleum infirmorum asseruetur. Hæc verò fenestellula à parte tantum exterioris ecclesiæ patefieri queat, adhibitis firmis valulis, serra, & claue. Sin autem nullæ in ea ecclesia reliquiæ extra altare asseruandæ sunt: hæc in superiori parte fenestræ fiat, vnde sacra communio ministratur.

De gradibus Altaris.

A gradu ultimo scabelli Altaris distantes sex cubitis tres alij gradus, aut plures pro situs ratione, de architecti consilio fiant: per quos ad gremium ecclesiæ descendantur.

Quod aliquanto humilior pauimento erit, vbi altare exedificatum est.

In summo gradu clathra ferrea ad præscriptum suffigantur.

Gradus ij singuli ne altiores sint vnciis octo, ne latiores viginti quatuor, in transversumque ecclesiæ ducti; aut tam longè patentes, quantum spatii ostium in clathris ferreis capit.

De Sacristia.

In capite Ecclesiæ parua Sacristia, cuius ianua intra clathrorum fines sit aptè extruatur; quæ sacerdotibus sacræ vestes exuentibus vsui sit.

Qua in ædificatione illud caueatur, ne quidquam operis (sive fenestra sit, sive rota, aliudve eiusmodi) fiat, vnde in monasterium monialium prospectus, aut auditus sit.

Idque propterea labrum aquarium, quod in Sacristia exteriori ad vsum lautionis manuum extruetur, nullum omnino tubulum, canalemve habeat, per quem ex interiori monasterij sacristia aquam excipiat, quæ eò aliunde importetur, aut infundatur.

Neve quidquam ædificii in superiori parte fiat, quò ipsis monialibus aditus ullo modo esse possit.

Fiat in ea, & oratorium, & altare vnum, quod vsui sit, cum Sacerdotes sacris vestibus induunt; & vasculum præscripta forma ad abluendas manus, idque ne in pariete inter monasterium & sacristiam interiecto; & armarium item, in quo sacra indumenta asseruentur; & aliud præterea nihil.

De capellis.

In monialium Ecclesia capellæ duæ, vna à dextro, altera à sinistro latere fiant, forma præscripta, æque in gremio Ecclesiæ; si ibi ob aliquam causam plures Missas eodem tempore aliquando celebrari necesse est.

De

De fenestra altaris.

Cautio sit, vt fenestra altaris clathrata ita constituatur, nè inde in viam publicam, præsertim vbi spectacula aguntur, aut multitudinis frequens transitus est, prospici possit.

Cui rei, vt occurratur, atrium paruum pro foribus ecclesiæ extruendum est: cuius atrij ianua ab aliquo latere sit, quod ipsis foribus ecclesiæ recta nõ respondeat; aut certè si aliud fieri non possit, ipsius ecclesiæ aditus è latere sit: idque architecti iudicio pro situs ratione.

De ecclesia interiori.

Ecclēsia interior vna tantum navi constet, sine vllis cappellis: pavimento vndiq; æquali sit, neque ab vlla parte gradibus paulò altior.

Illud item pavementum æquale sit pavimento, vbi altare extrinsecus collocatum est.

Illud vbi maximè potest, cauendum est, nè monialium ecclesia interior præpè vias publicas extruat: quæ si pro situs ratione exedificetur aliquando necesse est, nè à pariete, qui ad vias publicas vergit, fenestræ fiant; sed lumen excipiat à parte quæ monasterium attingit: contraq; fiat in ecclesia exteriori, cuius fenestræ non à monasterio, sed à via publica sint.

De turri campanili.

Turris Campanilis ecclesiæ interiori monialiũ coniuncta esse debet: cuius neq; ostium, neq; fenestra, ac nè rima quidem vlla, in ecclesiam exteriorem aliqua ex parte spectet.

Altè extruatur pro ecclesiæ ratione, ita tamen, vt humilior, ac depressior existat, quàm structuræ forma modusque postulet.

Primum eius tabulatum fornice benè firma constet: in qua, vel ab aliquo latere inesse potest ostiolum angustum, per quod cum necesse erit, ad summam turrim ascensus detur: neque aliunde aditus pateat.

At foramina exigua sint, per quæ tracto rij campanarum funes tantum ducantur. Ostiolum verò illud ita compactum sit,

vt claudatur pessulis binis, seris binis, clauibus binis, opere fabrilis diuerso.

Reliqua superiora tabulata ex materia lignea esse poterunt: lumen excipient ex fenestriculis exiguis, iisdemque clathratis: summum verò fenestras, vt moris est habebit.

DE MONASTERIO MONIALIUM. Cap. XXXIII.

Ecclēsiæ monialium adiunctum est illarum monasterium: de quo deum restat, vt instructionem aliquam breui conscribamus.

Primò monasterij huius situs deligatur, qui ex canonis Agathensis cautione, procul vt par est, absit, cum à monachorum regulariumve monasterijs, tum etiam à canonicalibus clericalibusve ædibus, ecclesijs collegiatis, à turribus, à mœnibus publicis, propugnaculis, vallo, arce, & à præaltis ædificijs, vnde etiam prospectus intrò esse possit.

Laicali porro edificio coniunctum, vbi fieri potest, nulla parte sit: sed aliquo interuallo disunctum, ac separatum.

Longè item à plateis, emporijs, omniforo, viarq; deniq; qua iumenta, currus, vehicula, aliaq; id generis crebrius agducive solent; & à locis item, vbi multitudinis, vel concursatio, vel conuentus, vel strepitus sit.

Rursus cautio etiam sit, nè eius monasterij positio eligatur in loco abdito, occulto, valdeq; admodum remoto ab hominũ frequentia: nè præterea (quod sacra Tridentina Synodus à monasterij monialium ratione alienum censuit) extra vrbes, oppidi, alteriusve loci mœnia vllò sanè modo.

Loca huius monasterij omnibus partibus absoluti, de quibus infra sigillatim dicemus, hæc sunt, pro vario vsu distincta.

Ac primò quidem inferiora.

Atrium Capituli.

Triclinium, quod Refectorium dicunt.

Cella vinaria.

Coquina.

Locus Calefactionis.

Locus vasis aquarij ad manus ablendas.

Y Locus

Cōc. Agath.
cap. 18.
18. q. 2. Monast. puell.

Sess. 25. de
regul. & monial. cap. 5.

Locus Laborum.

Porticus.

Cella interior, & exterior ad collo-
tionis usum.

Ianua.

Rotæ.

Furnus.

Locus lauationis.

Tonstrina.

Locus Cancellariæ.

Promptuarium.

Officina aromataria.

Loca superiora.

Locus Dormitionis, aut cellæ dor-
mitionis.

Locus scholæ Nouitiarum.

Locus vestiarius.

Horreum.

Loca distincta.

Valetudinarium.

Locus educationis puellarum.

Viridarium.

Carcer, & locus secessionis.

Locus interior, & exterior confessionis.

Diuerforium item exterius colonorum
aduenientium.

Diuerforium confessarij sacerdotis.

De Atriolo Capituli.

Atriolum in quo capitularis mo-
nialium cœuentus habetur, magnū
esse debet pro monialium numero, con-
stitutus ab omni parte sedilibus.

Forma sit non oblonga, nec verò angu-
sta; sed quoad eius fieri potest, quadra-
ta specie potius; ut quando à præfecta
cohortatio monitione sit, vndiq; com-
modius exaudiat.

Subobscurum potius esse debet quàm il-
lustre; tum præterea picturis aliquot pie-
tatem excitantibus ornatum; ab ea præ-
sertim parte, in qua præfectæ sedile col-
locatum est.

De refectorio, & cella vinaria.

Triclinium, quod Refectorium vo-
cant, loco exstruatur, qui cæteris
monasterij partibus commodior sit.

Structura ampla fiat, quæ commodè ca-
piat non modò moniales omnes ab om-
ni parte parietum sedentes; sed ali-

quantò etiam plures, quas deinceps in
monasterium pro illius amplitudine, fa-
cultatumque ratione recipi posse veri-
simile est.

Habeat à capite ornatum sacrarium ima-
ginum piè decoreq; pictarum; ab vno et-
iam latere suggestum in medio parie-
te exstructum, vnde sacra lectio commo-
dè in omni parte audiatur.

Fenestras item ab utroque latere, vnde
lux hauriatur.

Cellam præterea vinariâ subtus ex-
dificatam; quæ fenestras itidem habeat
ordine recteq; partitas.

Vtriq; loco, Triclinio scilicet, & cel-
læ vinariæ, locus alius propè esse debet,
isq; vsui præfectæ cellæ vinariæ, ad la-
genas, crateras testaceas, vasaq; eiusmo-
di vinaria, & aquaria reponenda: aut si
fieri potest, ob eum ipsum usum cohors
paruula cum puteo.

De Coquina.

Coquinæ positio, ut maximè potest,
triclinio propè sit; ut inde per fe-
nestram, aut paruulo vestibulo interie-
cto, fercula lanceisve exponantur monia-
libus in triclinio ministrantibus.

Eius situs ample patere debet, camino,
qui illius magnitudini pro ratione re-
spondeat, exstructo; clibano item paruo,
in quo esculenta coquantur.

Huic coquinariæ structuræ loca hæc ad
eiusdem usum adiuncta esse debent; cel-
la, vbi cocti cibi dimeusio fit; cella pro-
ptuaria penariave esculenti obsoniue
quotidiani; locus ad lances, ollas, vasa-
ue escaria lauanda; & cohors præterea
ab alijs separata cum puteo: vnde si a-
qua tubulis ligneis ductilibus hauritur,
adhiberi accommodariue poterunt ca-
nales plumbei, aut lignei, alteriusve
generis, per quos prout opus erit, aqua
in locum lauationis, & in coquinam du-
catur.

Alia item cohors exstruetur ad galli-
narij usum.

De loco lauationis manuum.

Locus vasis labrive aquarij, ad quæ
moniales antequam mensæ benedi-
cant, manus abluturæ conueniunt, à tri-
clinio, & ab atriolo capituli non longè
ex-

extrui debet; ea porro magnitudine, quæ monialium numero respondeat. Quo loco malluium, vas scilicet aquarium, vel marmoreum, vel æneum, alteriusve generis in pariete agglutinatum, totidem papillas habeat, quot eius longitudo requirit: subtus exadificato præterea sinu aquario concavo, & accliu, unde per foramina, quæ è malluio effluens aliò deriuetur.

De loco calefactionis.

Locus calefactionis, quem hypocaustum dicunt, camerata scilicet structura, ubi igne succensò moniales per hyemem ad calefaciendum conueniunt; exadificari potest nõ longè à triclinio, & loco lauactionis manuum: isque tantæ magnitudinis esse debet, quanta numerum earum capiat.

Caminum structilem quaquà versum late patentem habeat, aut parieti herentem, aut in medio exstructum; vt ab omni parte locus sit ad calefendum.

De loco laborum.

Loci laborum, quò ad opera manibus elaboranda, moniales certis horis conueniunt, situs illustris esse debet, nec ab vlla parte subobscurus; vt vndiq; lumen hauriatur, quod in laboribus cõficiendis, & in operibus, vel contexendis, vel acupingendis elaborandisve necessariò requiritur. Sit item peramplius, & structura eiusmodi, quæ locus luminosus reddatur.

De porticibus.

Porticus simplices sint, nempe è simplicibus columnarum, aut pilastratarum ordine constructæ: atque adeo structura omni humili potius, quàm magnifica, & sumptuosa: ab omniq; parte ductæ, quadri formam præbeant. Hæ, vt alæ supra expositæ adificationes, tecto laqueato, aliove ligneo opere constare possunt: at ob perpetuitatē, tum etiam, vt periculum incendij cautius cuitatur, opere fornicato potius fieri debent.

De cellis collocutionis.

Cella collocutionis, & interior, & exterior, loco non semoto neq; ab dito, sed publico perspicuoque extrui debet, ac propè monasterij ostium auditorij.

Interioris cellæ fenestræ lumen à monasterio intrinsecus excipiant; exterioris verò, à parte quæ extrinsecus est.

Porro illa cautio adhibeatur, vt præter vnam, pluresve fenestras ad collocutionem accommodatas, in pariete inter vtramque cellam interiecto nulla omnino alia insit.

De fenestris collocutionis.

Fenestra collocutionis benè munita sit opere clathrato ferreo duplici, vnciarum circiter duodecim interuallo inter vnum, & alterum interiecto.

Opus verò clathratum eiusmodi sit, vt spissi clathri firmiter infixi inter se singuli, non amplius distent vncijs tribus. Instruatur præterea lamina ferrea: quæ latius paulò quàm fenestra vndiq; patens, à parte monasterij intus parieti infixa, firmoque bitumine agglutinata, clathrato opere interiori adhærescat.

Sit verò plena aliquot foraminibus magnitudine ciceris, isdemq; inter se distantibus spatio vnciarum circiter triū. Habeat item fenestellulam in medio exstructā, vncias sexdecim vndiq; patētē: quæ sera, vecte & claue claudatur.

Obducatur item fenestra intrinsecus tela nigri coloris affixa, instrumento telari quod aperiri queat.

Quibus porro in monasterij illud ordinis, regulæq; institutum est, vt è fenestra collocutionis nullus monialiū conspectus detur, in ijs illa fenestra simplici tantum opere clathrato instructa, & lamina ferrea obducta sit, quæ nullam fenestellulam habeat; & telare eiusmodi quod non aperiatur.

Vbi ob monialium multitudinem, duabus, tribusve, aut pluribus ad collocutionem fenestris opus est: eas vno in loco cellave, si commodum est, intus extrui expedit ad rationem præscriptā: ita tamen, vt recta ordineq; longè ductæ, spatium inter se habeant quatuor, vel quinque cubitorum.

Y 2 Di-

Distingui tamen, ac separari illae poterunt pariete interiecto; si modò in eo fenestra apertura ve sit, unde monialis ad elathratam colloctionis fenestrâ colloquens, ab alijs quæ in cæteris deinceps fenestris colloquuntur, rectè conspiciatur.

Nec verò rota ductilis in vilo colloctionis loco imponatur constitaturve, nisi in vno tantum; nempe in fenestra ad eam rotæ colloctionem potissimum accommodata.

De Ianuis.

Ianua duæ tantum, vt par est, in monasterio struantur; vna, quæ auditorij dicitur, vsui ad ingressus necessarios; altera ad iumenta, currus, vehiculave agenda.

Illa prior loco non obscuro neq; occulto, sed conspicuo; omnibusq; monasterij partibus commodo fiat; nec verò ample pateat: valuis benè firmis duplici asferre confectis, & vestibibus, pessulisve binis, & clauibus fabili opere inter se differentibus claudatur.

In ijs porro valuis ostiolum præterea construat, idemq; firmissimis valuis, fera, aut veste, pessulo, clauēq; duplici, ac diuersa munitum; vt ne ob rem miniam ianua grandior aperiatur patefiatve necesse sit.

In his valuis insit exigua fenestricula, vel orbicularis, vel quadrangula, vel alia quauis forma: nec amplius vndique pateat quinque, aut sex vncijs.

Muniatur lamina ferrea, minutis foratibus grano millij non maioribus plena: intrinsecus præterea obtegatur crassa tela, aut tenui tabella: quæ reuolui possit, cum foras prospectatur.

Situs autem ianuae huius is esse debet, vt inde, cum fores aliquando aperiuntur, nullus monialibus prospectus in viâ publicam esse possit, sed impediatur obstruaturve atrio aliquo interiecto: aut ianua à latere aliquo fiat, unde non rectè eò spectetur, sed in aliquem vestibuli parietem proximum.

Ianua porro limen è marmore lapideve solido sit, atque eiusmodi, quod strigim illam attingat.

Antepagmenta item vtrunq; ianuae la-

tus firmiter muniant: ab omni que parte valuis arctissime cohaerescant.

Rimæ præterea tum ianuae, tum ostioli, ita benè compactæ commissæve esse debent, vt nullum nè tenuissimum quidem conspiciendum insit.

Huic ianuae proxima esse struere debet paruula cella: vbi ianitrices opus faciant, indeq; fores pulsantibus præstò sint, vt respondeant.

Proximè item rota constituetur, quæ ad eam ianitricum cellam, aut ad locum proximum spectet.

Ianua altera vehicularis loco item conspicuo exstruat, tanta sanè magnitudine, quanta vsui esse potest ad vehicula, cisia plaustrave agenda.

Limine lapideo, vt supra marmoratove constare debet, vt nè exiguae quidè rei exitus relinquatur.

Nullum verò ostiolum planè habeat. Valuis duplicibus, vestibibus firmissimis, clauiumque duplicium, at opere fabili distinctarum firmitudine, vt altera instructa sit.

Præterea opus valuarum duplicatum in vno pariete adhiberi potest; vnum scilicet intrinsecus à parte monialium, alterum forinsecus à via publica.

Ianua hæc ad eam monasterij partem struat, vbi & lignile, & cella carbonaria ad coquinae vium, & apotheca vinaria commodè esse possit.

Procul ab hac ianua quatuor, aut quinque cubitis, intus in monasterio transfenna ex asseribus querneis roboreisve ijs singulis spatio vnciarum circiter trium inter se distantibus, aut ex alia firmissima materia, eodem intervallo conficiatur: quæ vsque ad ianuae culmen altè ducta, vestibibus suis, fera, & clauibus benè claudatur.

De rotis.

Rota, vel in ecclesia, vel propè ianuam, vel alio loco ad præscriptum constituta, aut cinea sit, aut lignea, ab omni parte laminis, quas de tela dicunt, diligenter vestita.

Altè pateat cubitum, & vncias octo; latè cubitum item: at ab ore nè latius vncijs sexdecim.

Tota denique rectè commissæ, apteque com-

compacta sit, vt ne rimula quidem ab vlla omnino parte sit appareatve, vnde foras spectetur.

Intrinfecus à parte monasterij vncum ferreum, aut vectem paruulum firmiter infixum habeat, quo obfirmetur, nè forinfecus circumagi possit, nisi à monialibus, quæ intus sunt, relaxetur.

Claudatur etiam ab interiori parte firmis, valuis, vecte, sera, & clauis.

De furno.

Furnus, à loco cubiculari quæ dormitorium vocant, & vestiario, vt longissimè pro situs ratione potest, extruatur, nè vllum incendij periculum inde creetur.

Huic propè struatür farinariū, loco vel superiori, uel inferiori, vel alio quouis commodiori: alter item locus, vbi incernicula, cribra, cæteraq; instrumenta farinaria reponuntur: nisi farinarium eiusmodi sit, quod hæc etiam commodè capiat: tertius præterea locus erit panificij, vbi panis scilicet fit, & fermetur: isque vndiq; benè conclusus, & constipatus.

Huic panificij loco, & puteus, & paruulus furnus cum ahenis coniuncti sint.

In præfurnio foramen cubitale insit: per quod carbones candentes, omnifve pruna furnaria in fossam subtus fornice substructam demittatur.

A parte superiore furni paruulum vaporarium, vulgò [la stufetta] extruatur: quod multiplici vsui esse poterit.

Nec verò in exedificatione furni negligenda ratio est loci, vbi ligna arida, aliaq; materia commodè esse possit ad furni calefaciendi vsum.

De loco lauationis.

Locus lauationis viridario hortifve proximus esse debet ob id commodi, vt quæ lota madidave sunt, in ijs loco aprico expandantur, soli que exponantur.

Si horti desunt, structura fiat, ad quam gradibus scalisve ascendatur: vbi à summo porticus pensiles sint, longurijs per-ticifve rectis, ac transuersalibus distinctæ: vnde vestes, stragula, lintheamina, & alia lota id generis quæcunq; soli ex-

posita pendeant, vt afficeant.

Hæc porro structura loco aprico sit, nè sublimis admodum, vt ne inde aliorum extra monasterij fines prospectus fiat.

Si quando verò is lauationis locus præsit angustijs extrui in plano monasterij non potest, subtus commodè extruatur.

Porro lauationis locus amplè satis patere debet, paumento etiam latericio, aliave materia constratus: habeat puteum, vnde tympano (quod rotæ hauritoræ genus [la tromba] dicunt) aqua hauriatur: habeat item labra aquaria lapidea, furnulos clibanosve cum ahenis. Huic loco subternatur fossa lacunave profundè ampleque effossa, in quam aqua diffusa descendat.

Huic etiam coniuncta sit cella carbonaria: è qua carbones promantur ad ahenam calefaciendam.

De tonstrina.

Lauacri loco propè esse cõuenit conriceum, nempè tonstrinam: vbi moniales capita lauent.

Sit in tonstrina caminus, furnus exiguus, ahenum furno impositum ad lixiuij conficiendi vsum, & receptaculum aquæ fordidæ.

De loco Cancellariæ.

Cancellariæ situs deligatur loco monasterij commodissimo, & luminoso admodum: quo loco benè materiata cella exedificetur, vbi præfectæ monialium cõueniant ad putandas subducendasve monasterij rationes.

Sit hæc cella tabularum constructione vndiq; cincta stibibis, armarijs, ac forulis distincta: in quibus codices rationū monasterij, aduersaria, volumina accepti, & expensis, scripta, instrumenta, actavè publica ad monasterij ius quouis modo pertinētia accuratè asseruari possint, & arcæ item nummarie, aliaq; præterea id generis.

Binis clauibus, seris totidem, vectibus etiam binis, duplicibus quoq; firmissimis foribus claudatur.

De promptuario.

DE cella penaria ad esculenti quotidiani vsum accommodata diximus: sed habenda etiam ratio est promptuarij; loci scilicet, vbi frugum, leguminum, olei, & aliarum rerum, quæ ad annonaria cibaria pertinent, annona reconditur; indeq; rursus prout vsum venit, promittitur.

Promptuarium hoc extruatur loco semoto: opere tectorio, & ypsatove vndique dense ita incrustetur, vt ne rima quidem vsquam appareat; quod cautius muribus foricibusve omnis foratus penitus præclusus sit.

Habeat capsas, cistas, fiscinas, & vasa quæque repositoria suis locis distincta. Claudatur duplici sera, clauæq; diuerso opere confecta.

De officina aromataria.

Monasterij vsui officina aromataria medicamentaria esse potest: in qua, & si non omne medicinae genus asseruatur, ea tamen simplicia medicamenta quæ facile conficiuntur, quæq; ad subitanei morbi accessiones depellendas, aut mitigandas valent, inesse debet. Huius officinae medicamentariae situs procul sit aliquantulum ab ecclesia, à loco laborum, ab omni deniq; monasterij parte, quæ strepitibus exposita esse non debet: cum hæc ob herbarum confusionem, medicamentorum confectioem, multiplicem mortarij situm, frequentemque conuersationem, ab illis vacua non sit.

Loco exst ruatur non æstuoso, sed subalido potius.

Distincta sit intus asseribus parieti agglutinatis infixisve, certo aliquo spatio singulis inter se disunctis: inter quos transuer sales tabulae aliquot firmis fulcimentis subnixæ infigantur, in quibus tanquam certis repositorijs vasa quæque aromataria ordine collocentur.

Huius officinae propè adiuncta sit parua cella: vbi aquæ distillata, & reliqua vascula vnguentaria medicamentaria ve asseruentur.

Hæc verò cella suppleat, si quando officina tabernave vasa hæc non capit.

Altera præterea subfrigida itidem: vbi herba, vasaq; ad distillandi vsum reponuntur, & carbonum aliquantulum.

In vna ex his cellis caminus struatur. Aquariolum item sit, vnde aqua in suffossam lacunam deducatur.

Si præterea cohortis cum puteo locus dari posset, multum asserret commoditatis: si minus, hæc aromataria officine structura propè puteum fiat.

Atque hæc quidem de inferioribus monasterij partibus: nunc ad superiores transeamus.

De superioribus monasterij partibus: ac primùm de atrio cubiculari, siue loco dormitionis.

Superiores monasterij partes initio commemorauimus: in ijs potissimum cautio diligens certa; ratio habenda est atrij cubicularis, quod Dormitorium dicunt.

Primò igitur eius situs loco deligatur, qui non patiatu r cæli grauitatem; sed ad eam partem vergat, vbi pro climatis ratione aer non aduersus sit, non crassus, non concretus.

Sit verò in primis nulli seruituti expositus, vt aliunde introrsum prospectus detur: aut eius luminibus extrinsecus alia parietis ædificijve substructione officiatu r: neque rursus inde aliorum prospectu r.

Atrium cubiculare, prout structura inferioris ratio fert, monialiumq; numerus postulat, triplex, aut quadruplex erit; ita vt in omni claustrij parte vnum sit: idque tanta latitudine, & longitudine, quanta est ædificatio locorum inferiorum.

Ab vnoquoque atrij capite fenestrae grandiores vnde lux hauriatur, struantur, à pavimento præaltæ sex, aut septem cubitis.

Firmiter verò clathratae sint, & opere præterea vitreo pellucido obductæ opertæve: ita tamen, vt superior earum pars ad aeris conclusi euaporationem aperiri aliquando possit.

Sin autem ab atrij latere aliqua fenestricula etiam opus est; fiat ab ea parte tantum, quæ in claustrum vergit.

Atrium vnumquodque in partes diuisum

sum exiguis cellis distinguetur: quæ singulæ quinque aut sex cubitis amplæ, storsis densè contextis, aut telis, tentorio siue expansis separabuntur.

Quodd si atria dormitionis communia (sicut ita fieri debere instituti antiqui ratio suadet) non fient; sed propriæ cubicularis cellæ separatim distincteque exstruentur; eæ inter se proximæ cõiunctæq; esse debebunt, & ordine ab utroque latere ductæ, aditu medio interiecto, in quadrum si fieri potest, definent.

Hæ nē ampliæ sint, sed ab omni parte cubitorum circiter septem magnitudine paruum lectulum capiant.

Simplici humiliq; structura sint, nullaque pictura.

Fenestriculam vnam tantum habeant singulæ.

Ostium item: quod non fera, aut vestre claudatur, sed perisolo (quod alia pede dicunt) valvis ita affixo, vt forinsecus funiculo attracto faciliè aperiatur; caminum verò nullum omnino.

Si quando maiori aliquantò amplitudine eæ cellæ struendæ erunt; cautio omnino adhibeatur, vt in ijs spatium detur, quod lectulos tres salte capiat, vel plures arbitratu superioris; duos autem dumtaxat nullo modo.

Cautio præterea sit, vt fenestra nulla struatur, vnde extra monasterij fines spectetur: si quæ verò, aut in vlla cella, aut alio loco superiori fiat necesse est, è qua vel in hortos, vel in loca proxima prospectus sit: huius fenestræ antis, seu pilastratis clathra ferrea vndiq; infigatur firmissimè: quibus forinsecus spatio cubiti vnus dimidij opponatur trāsenna, è marmore, aut è laminis ferreis cõfecta, foraminibusq; vncialibus plena, & totam fenestram ab omni parte complectens, parieti suffixa coherescat.

Nulla porro ne exigua quidè fenestricula, neq; in inferioribus, nec in superioribus monasterij partibus exstruatur, vnde in viam publicam prospectetur.

Atria deniq; dormitionis, siue communia, siue cellis proprijs distincta eā struendam habere debent, vt vna scala tantum, aut duabus ad summum eò ascendantur: sicque illarum foribus aditibusq; clausis, nullus alius præterea aditus in-

sit, per quem ad ipsa atria ingressus ascensusve fiat.

De latrinis.

HIS dormitionis locis situ semoto latrinæ proximæ ita construatur, vt certa sedilia habeant: quæ singula intermedio aliquo interiecto distincta, secessum exiguum præbeant, in quæ monialis se conijciat, nē à ceteris conspiciatur.

Totus vèd is latinarum locus, non modò conclusus, sed benè contipatus esse debet, vt neque conspectus exsistat, neque reter odor.

De loco scholæ Nouitiarum.

SITU ab atrijs cubicularibus separatò, & à monialium frequentia paululum semoto, gynæcœcum nouitiarum construatur; locus scilicet scholæ, vbi illæ degant.

Qui locus amplè patere debet; tum ad eam partem vergat, quæ cœli salubritatem habeat: benè verò conclusus, latrinæ suas habeat, & ceteras partes vsui necessario accommodatas.

De Vestiario.

LOCO aprico extrui debet vestiarij commune, ab utroque latere fenestratum: in quo vestiario lanea vestimenta tantum seruentur.

Vndiq; cinctum sit armarijs altitudine quinque, aut sex cubitorum, ordine præterea, recteque distinctis: quæ singula forulos suos habeant tantæ longitudinis, quanta stata longitudo est vestitus monialis.

Pro vestiarij foribus porticus longè ducta, & aperta sit: vbi forinsecus instrumentis ferreis parieti certo intervallo suffixis, collocatisq; inter vnum alterūque instrumentum longurijs perticisve transuersalibus, vestimenta certo tēpore inde pendeant, atque excutiantur.

Huic vestiario cella item vestitaria iuncta esse debet: in qua vestes lineæ, omnisque lineæ supellex recondantur: si modò vestiariū supra demonstratum eā magnitudine non sit, quæ capfas armariave supellectilis lineæ distinctè capiat.

At verò ubi potest, potius esse debet, ut hæc à vestiario distincta sit. Tertia præterea cella vestiaria adiungi debet, suis itidem armarijs vndiq; instructa: ubi lodices, culcitæ, cæteraq; id generis obstragula, ac vestes pelliceæ, distinctè distributèq; reponantur. At cella hæc non situ aprico, sed algido potius instruenda est.

De granarijs.

Granaria struantur loco ianue proximo: eorum scalæ situ conspicuo sint; fores benè firmæ; duplici clauæ, sera, & veste singulæ claudantur.

De Valetudinario.

Expositis inferioribus, & superioribus monasterij partibus, reliqua etiam loca, & domicilia sunt, quæ ab illis seiuncta aliquo modo esse debent. Ac primum quidem de valetudinario dicimus.

Porro valetudinarium (locus is scilicet, in quo valetudinaria, egritudineq; affecta, vel conualescentes moniales curantur) exstrui debet in situ non interiori monasterij, sed paululò remotiori, quamproximè ianue auditorij, at loco in primis salubri.

Hæc valetudinarij structura partes itè habebit tam superiores, tū inferiores; triclinium vtdelicet longè patens cubitis circiter viginti, latè proportionè longitudinis; coquinam vnā, cellam proptuariam vnā, cellam lauactionis vnā, cohortem cum suo puteo vnā, lignile vnum, porticum vnā, cellas binas ternasve inferiores; quæ mediocri magnitudine singulæ tres lectos capiant, & eam minum præterea habeant, aut singulæ, aut binæ.

A superiori autem parte cellæ cubiculares sint quatuor, aut sex, moderata etiam amplitudine: eæque item, ut supra camino instructæ sint: habeantque secessum latinarum paulò supra descriptum.

Ubi præterea ad valetudinarij huius vsum locus paruulo viridario dari potest; benè consultum esset valetudinariæ huic structuræ: cuius totus ambitus ostio tantum cõstans, foribus vnis claudatur.

De loco educationis puellarum.

Quibus in monasterijs puellas in monialium disciplinā traditas educari permittum est; ibi certū iis domicilium construatur, ubi distinctè à monialibus alantur: omniaque ab illis præter ecclesiam separata habeant.

Id sanè domicilium partibus his cõstet; atrio o exiguo cum suo camino, cella peritaria, cohorte cum puteo, & parua portica, lignili, & cubiculis inferioribus binis; à superiori parte, atrio dormitionis, aut aliquot grandioribus, quæ singula lectulos tres saltem, quatuorve, aut plures, nec pauciores capiant.

Huius domicilij circuitus vnus tantum foribus contineatur.

Viridarii etiam locus ubi esse potest, commodo erit.

De hortis, viridariove monasterij.

Horti monialium ob multa violandæ clausuræ pericula non esse debent vasta amplitudine.

Cum enim præ vastitate non facillè possint parietibus cingis id sit, ut in monasterij partes vulgò pateat, & aditus, & prospectus.

Sint igitur spatium centum cubitorum, aut paulò amplius ab omni parte.

Vndiq; parietibus cingantur, crassitudine cubiti vnus, & vnciarum octo; altitudine non minori sexdecim cubitis, eaq; à superficie terræ ducta.

Nec verò etiam si horti circumcingi cõmodè facileq; possint, præscriptum cubitorum centum spatium eos excedere conueniens est; ut nè cum præ magnitudine, à monialibus, conuersivæ quæ intra monasterij claustra degunt, coli conserive non queant, necesse sit contra clausuræ regulas rusticos externosque operarios ad eorum culturam consitionemve introduci.

Ne taleq; ne plantæ aliæ, ne vites, ne arbores cuiusvis generis propè parietes conserantur intrinsecus, neque verò extrinsecus, nisi interuallo distantes cubitorum ad minimum sex.

Neque in eorum fundo arbores grandiores serantur; sed arbuta humiliora, eaq; rariora.

Nec

Nec lignorum strues in ijs fiat, non palæ, non scani acervus.
Non præterea tugurium vllum, non casa quavis vel humillima struatur.
Nec fœni scio, præterea fundus eorum destinetur: sed perpetuè eiusmodi sit, in quo olera, herbarum medicæ, & coquinariæ, non voluptuariæ ferantur.

Si per hortos fossa canalibus, ve aquæ deductio sit: cautio sit, ut ille aquæ ductus firmissimè operiatur aliquo lapideo cæmentitiove opere, ducto ab ore quo aqua influit, longè cubitos circiter sex & foris & intus dimensos.

Os verò, per quod ab initio illius lapidei operis confluit aqua, & alterum vnde in illius fines effluit, cancellis ferreis vtrinq; muniatur.

Itidemq; fiat in extrema ea hortorum parte vnde foras erumpit.

Rursus idem aquæ ductus sine vllis clathratis cancellis fieri poterit, si totus tanto spatio tegatur, quantum hortorum fundus est, per quem aqua fluit.

Si quam autem deductionem inde fieri opus est, vel ad hortorum irrigationem, vel ad lavationis usum; rivuli aliquot derivari per minuta foramina poterunt quò volunt, rursusq; ad aquæ ductum reduci.

De carcere, & loco secessionis.

Monasteria, ut olim etiam habuerunt, carcerem firmum habere debent: in quem, si quæ monialis aliquando à disciplina aberrans flagitiosè egerit, pro culpæ gravitate detradatur.

Porro carcer à via publica, & ab ædibus item vicinæ proculerit, sed intima superioris monasterij parte, quæ à monialium etiam frequentia & concursu remotior sit.

Bene munitus, bene materiatus, beneq; fornicatus: fenestriculam cubitalem firmiter clathratam altè à solo extructam habeat, vnde parum luminis excipiantur: ostioli item binis muniti valvis in quibus interioribus fenestellula minima in sit, binisq; feris, ac binis vestibus clausi.

Compedes etiam, ut in antiquis etiam regulis cautum est, habeat, & manicas ferreas; quibus vinciantur cum opus est, in carcerem coniectæ.

Nec verò in carcere caminus, neque foramen aliud insit; nisi latrina, angustis tubulis substructa.

Non longè à carcere locus secessionis sit; ijsq; & liberior & commodior quæ structura carceris.

Quo in loco moniales à carceris semotè, aliquando salutarem penitentiam ob leviores culpas peragant.

De loco audiendæ sacræ confessionis.

Atq; hætenus quidem de monasterij partibus: nunc sequitur ut dicamus de locis adiunctis.

Est igitur primum habenda ratio loci, in quo moniales confitentur.

Cuius loci situs paululò ab ecclesia remotior, cellam alteram forinsecus iunctam habere debet, ubi confessorius succedens earum confessiones audiat.

Locus porro interior ubi moniales confitentur à parte inferiori sit, nè scale ascensu opus habeant: bene verò pavimentatus sit, aut opere fornicato subtus conflet, nè humidus vlginosusve sit; ab omni item strepitu valde admodum semotus, atq; adeo vndiq; accommodatus, ut ne monialis confitendo audiri à quoquà alio quàm à confessorio possit.

Ab omni deniq; parte spatium habeat cubitorum circiter sex aut septem.

Confessorij sacerdotis item cella, eodè modo & forma extrinsecus iuncta struat.

In pariete vtriusq; loci cellæve communis, fiat ad confessionis usum fenestricula altitudine cubitali ad summum, latitudine vinciarum circiter sexdecim pro altitudinis ratione.

Quæ fenestricula, & clathratis ferreis, & lamina ferrea cum suis minutis foraminibus, & tela præterea nigra affixa bene munita nullo modo aperiri possit.

Eodem in pariete rota inesse poterit, dimidio minuscule quàm aliæ præfinitæ: hæc q; rota ad usum exponendi confessorio, si quas res necessarias habet.

Eademq; rota, firmiter beneq; instructa extet, ut de alijs rotis demonstratū est.

De diuerforio confessorij.

Exedificetur præterea diuerforiū, in situ intra ianuam exteriorē viæ publicæ iunctam, & illam interiorem quæ ad

ad claustrum aditus sit; interiectio; cellis duabus, una inferiori, altera superiori cōstans: quibus confessarius sacerdos ut possit, cum pernoctare necesse habet, ut moniali cuiuspiam periculosē egrotanti praeſto sit sanctissimorum sacramentorum ministratio.

Hoc diuerſorium, & caminum, & latrinam, & alia vſui neceſſario accommodata habeat; at rotam, nullamque fenestram omnino, unde vel aspectus, vel collocutio quouis vnquam pretextu esse possit.

Nec verò plures habeat cellas præter illas duas; ut omnis alia conuerſationis aut commercij occasio ab eo remota ex clauſa veſit: neque denique vllum præterea locum vel exiguum.

Ira enim omnino fiet, ut minor, aut nulla cōmoditas occasione relinquatur in eo cōmorandi, niſi neceſſaria de cauſa. Quæ ratio locum etiam habeat in diuerſorij ſequentis ædificatione.

De diuerſorio exteriori famulorum, & colonorum aduentantium.

Diuerſorium in eodem intermedio ſitu, quod aduentantibus colonis, famuliſve monialium vſui ſit, conſtruat. quod diuerſorium cubicula bina trinave habeat, at nullam nec rotam, neque collocutionis fenestram.

Neque ab re eſſet, ut id à monaſterij edificiō diſiunctum aliquo exiguo ſpatio ſit, ut ne ſaltem rectis coniungatur.

De domicilio Conuerſarum.

Domicilij extra clauſuræ ſines poſſi ti, in quo Conuerſe nō profeſſæ habitent, ea ratio in illius ædificatione haberi debet, ut ſcilicet intrinſecus à parte monialium claudatur, aperiaturve. Id verò præſtari poterit ratione infra demonſtrata.

In illo ipſo intermedio ſitu extra clauſuræ ſines domicilium fiat, quod Conuerſas tot capiat, quod ad monaſterij vſum opus eſſe veriſimile eſt.

Habeat hæc domicilij habitatio ſingulas partes neceſſarias; locum dormitionis ſcilicet communem, coquinam, puteum, lignile, & alia item loca vſui neceſſario opportuna.

Porro in huius domicilij extruſione hæc cautio ſit, ut ne in parietibus exterioribus ad viam publicam ſpectantibus fenestra vlla, ac ne foratus quidem exiguus, conſpicilium ve minimum fiat.

Ut deinde vna tantum ianua cōſtet: quæ prope clauſuræ monaſterij parietem, qui cunq; ille ſit, extruatur.

Fiat in eo clauſuræ pariete foratus amplitudine vnciarum circiter ſex: per quæ veſtis ligneus eadem craſſitudine tranſmiſſus, idemq; in tranſuerſum actus ac paululum in parietem qui è regione eſt, iniectus, firmiter illius ianuaræ valuas occludat.

In cuius veſtis ſumma parte quæ à monialibus eſt, clauſus ſeraq; ita aptè accommodata ſit, ut intrinſecus moniales facile aperiunt, rurſus q; claudant.

Si verò ea tranſuerſarij veſtis ratione conſici nō poteſt, ut ianua illa occludatur; hoc etiam fieri facile erit: ut veſtis non tranſuerſus, ſed recta ad ianuam quæ è foratus regione eſt, ductus à ſumma parte valuis innixus atque oppoſitus, ſirmè occludat.

In hoc domicilio à late re monaſterij fenestricula exigua, quæ non amplius vndiq; pateat quinque aut ſex vncijs, munita etiam lamina ferrea, plenaq; minutis foraminibus extruenda eſt: unde præfecta Conuerſas euocet, ac ſpectet an domi ſint, cum ianua clauſa eſt; tum illæ foras diſceſſuræ, benedictionem miſſionemq; inde ab ea petant.

Cautiones quædam in tota monaſterij ædificatione.

Primò in tota monaſterij ædificatione diligens clauſuræ ratio habeatur; ut ſcilicet illius ſitus quantuſcunq; eſt, omni ex parte idoneis beneq; materiatis parietibus concludatur: quorum præterea altitudo ſit cubitorum ad minimum vigintiquatuor, exceptis hortorum muris, quorum altitudinem ſupra demonſtrauiſmus: craſſitudo cubitalis, ac paulò etiā maior, at minor certè nullo modo. Porro à parietibus exterioribus nullus inſit caminus in ijs eſſoſus: at eminens, è ſuperficieque intrinſecus extans non vetatur; nulla præterea fenestra, non fenestricula, non conſpicilium, ac ne rimula

mula quidem, unde etiam minutus prospectus sit.

In singulis monasterij partibus ad communem usum extruendis ut potè Refectorio, Capituli atrio, Valetudinario, Dormitorio, Calefactionis, Lauationis, & manuum, & laborum item loco, atque alijs id generis, tum in primis in Ecclesiæ interioris edificatione, non negligenda sed adhibenda ea cautio est, ut singula eiusmodi loca, ad quæ moniales frequentes conuenire solent, ampla structura sint; quæ commodè capiant, non modò omnes quæ iam sunt, sed aliquanto plures, quas etiam deinceps in idem monasterium recipi pro facultatum elemosinarumque ratione & accessione posse verisimile est.

Illa porro etiã cautio vel maxima sit, ut ne in vlla colloquij exteriori cella, nec in vlla vel confessorij sacerdotis, vel colonorum, famulorumve aduenientium diuersorio, neque in vlla alia quavis monasterij parte exteriori, edificatione extrinsecus facta, loc⁹ superior quisquam sit, ad quem monialibus aditus detur: nec rursus in vlla monasterij parte interiori locus item superior, quo alijs accessus ingressusve esse villo modo possit.

Est illud præterea cauendum, ut quicumque in monasterio sunt aditus vestibula, angiportus, aliaque id generis, nè tenebrosa, nè subobscura sint, sed dilucida & illustra.

In omni denique, vel anguli, vel aditus, vel scalæ, vel atrij monasterij capite, sacra aliqua imago piè expressa extet.

CAUTIONES QVÆDAM DE omni Ecclesiastica edificatione.

Cap. XXXIII.

HÆC de fabrica exteriori & interiori Ecclesiæ, de cœmeterijs, de sacristia, alijsque partibus edificationi Ecclesiasticæ adiunctis, de Ecclesiæ simplicis, & oratorij extruptione, ac rursus de Ecclesiæ, monasterijque monialium structura, speciatim supra locis suis scripsimus. Illud verò generatim ad omnem Ecclesiasticam edificationem attinet, ut scilicet, nè que in Ecclesiæ, cappellæ, altaris partibus cuiusvis alterius, quæ ipsius Ec-

clesiæ usum decoremve attingat: fabrica, ornatuque, aut operis quale quale sit, statuatur, fiat, inscribatur, emigatur, exprimatursve; quod à Christiana pietate & religione remotum, aut quod profanum, quod deforme, quod voluptuariū, quod turpe vel obscenum sit, quodve popularem magnificentiam, aut familiarum insignia ostentans, gentilijs operis speciem præbeat.

Non vetatur tamen pro fabricæ firmitudine (si ita architectonica ratio aliquando postulat) aliqua structura, generis vel dorici, vel ionici, vel corinthij, vel alterius huiusmodi operis.

Id omne cum fabricæ præfecti architectivæ, antequam edificationis initium fiat consultò caueant: tum in primis curæ episcopalis est videre, nè quid tale ab ijs in opere ecclesiastico committatur.

Id denique in huiusce etiam libri conclusionem ponimus, ut cum de dote vel Ecclesiæ, vel sacello, vel altari certa constituenda, iure canonum cautum sit; Episcopus priusquam eiusmodi Ecclesiasticæ edificationis aut foundationis facultatē det, eo de genere diligenter consulto, & idonea suspensione publicisque tabulis caueat, ex eorundem canonū præscripto.

INSTRUCTIONVM Suppellectilis Ecclesiasticæ

LIBER II.



SUPERIORI libro modum formamque exposuimus fabricæ exterioris atque interioris: nunc sanè consequens est alter liber, in quo de Ecclesiastica suppellectile dicemus.

Ac primò quidem simplicem illius apparatus, sacris ministerijs, atque vniuscuiusque Ecclesiæ partibus, & pro ministeriorum numero, & pro Ecclesiarum etiam ipsarum ratione ac dignitate congruentem vno in cōspectu constituimus. Deinde, quoniam pro officiorum item solennitate, & pro varia ratione, sacram illam suppellectilem, cum multiplicem, variam, coloribusque distinctam, tum quibusdam statibus diebus pretiosiores esse conuenit; operepretium fuit certis regulis

regulis constitutis ostendere etiam, quæ Ecclesiastica ea suppellex, rursum quæ duplex, quæ item triplex, quæ quadruplex, quæ quintuplex, quæ denique multiplex, pro necessario commutationis usu laudari causa esse debeat.

Postremo aliquam omnem enumeratæ suppellectilis formam monstrare volumus, ut apparatus omnis, & cum solennitatum rationibus, rituumque regulis atque institutis conveniat, & in omni Ecclesia, ubi per facultates potest, quod decentior omni ex parte existat.

Iam vero in toto hoc genere initium à basilicæ cathedralis suppellectile institui mus: tum reliquarum deinceps Ecclesiarum, nempe collegiarum, parochialium, ac simplicium apparatus ordine prosequimur.

DE SUPPELLECTILI Ecclesiæ Cathedralis.

Cap. I.

Basilicæ igitur cathedralis erit ut infra demonstratur suppellex: cuius etiam certe aliqua pars communis esse potest solennium Missarum, tum Episcopaliū, tum aliarum quæ collegiatim celebrantur, & aliorum præterea diuinorum officiorum; est illud tamen cum omni ratione conuenientius, ut ubi per facultates potest, in Ecclesia cathedrali apparatus sit sacrarum vestium, ornamentorum, & reliquæ suppellectilis, vsui solū, proprièque additus Missis, diuinis officiis ceterisque sacris ministerijs, quæ ab Episcopo peraguntur.

Itaque cathedralis hæc suppellex distinctè exponetur: ac primò sanè loco hæc Episcopaliū officiorum, deinde illa quæ vsui est, cum diuina officia per alios peraguntur.

SUPPELLEX

Missarum diuinorum officiorum, ministeriorumque; Episcopaliū propria.

Suppellex Episcopali vsui solū addita hæc erit: quæ infra monstrata, partim ad altaris maioris apparatus attinet; partim præcipua ac propria est vestium Episcopaliū, ad Missæ sacrificij, & diuinorum officiorum ministe-

riorumque; sacrorum solennem celebritatem vsuque; necessarium; partim ex indumentis est, quibus vtuntur; quicunque Ecclesiæ ministri Episcopo solenniter celebranti ministrant; partim verò (quæ reliqua suppellex est) ex multiplici genere constat, quod infra exponitur titulo suo.

Apparatus Altaris maioris Episcopo celebrante.

CRUX.
Candelabra septem cum operculis ternis extinctorijs.

Emunctoria duo.

Tabella secretorum vna.

Mappa, quas tobaleas dicunt, minores duæ.

Mappa, seu tobalea maior, vna.

Pallium.

Velamentum ad ornatum frontispicii Altaris.

Tapetia, seu stragula bradelle, & graduū altaris, & plani item, quod à fronte, & ab utroque eius latere est.

Vestes, indumenta, ornamenta vel Episcopalia, Missarum, diuinorum officiorum, ac ministeriorum solennium vsui necessaria.

CAligarum par.

Sandaliorum par.

Amictus vnus cum fascia, seu auriphrygijs.

Alba cum suis grammatis, seu auriphrygijs.

Cingulum, seu Zona cum tuo succinctorio.

Crux pectoralis ad collū appendenda.

Stola

Tunica, quam tunicellam etiam dicunt.

Dalmatica.

Chyrothecarum par.

Planeta.

Subirreta mitralia quatuor.

Mitræ pretiosæ binæ.

Mitræ simplices binæ.

Anulus episcopalis insignior.

Gremiale.

Baculus pastoralis.

Manipulus.

Pluviale.

Pectorale ad pluvialis connectendum.

In-

Indumenta Ecclesiæ ministrorum Episcopo solenniter diuina officia celebranti inferuentium.

Pluuiale sacerdotis assistentis ad librum.
Tunicellæ duæ vsui duorum assistentium diaconali vestitu.
Amictus sui diaconi vnus; in Ecclesia Metropolitana duo cum suis fascijs, seu auriphrygijs.
Amictus item vsui subdiaconi vnus; in Metropolitana duo cum suis fascijs seu auriphrygijs.
Alba diaconalis vna item; at in Metropolitana duæ, cum suis grammatis seu auriphrygijs.
Alba subdiaconalis vna etiam: duæ verò in Metropolitana cum suis grammatis seu auriphrygijs.
Cingulum diaconale vnum; item in Metropolitana duo.
Cingulum subdiaconale, vnum; in Metropolitana duo.
Dalmatica diaconalis vna; in Metropolitana duæ.
Tunicella subdiaconalis vnazat in Ecclesia Metropolitana duæ.
Stola diaconalis vnazat in Metropolitana duæ.
Velum subdiaconale ad vsum ferendi calicis patenæve sustinendæ.
Pluiale vsui sustentis librum.
Pluiale præterea vsui sustentis candelam accensam.
Pluiale vsui ferentis baculum.
Velum sui capellani sustentis mitrâ.
Vela item, seu continentia, vsui ministrorum portantium indumenta ornamento episcopalia, cum Episcopus scilicet illis vel induitur vel exiit: eaque duodecim.

Reliqua supellex Missæ, diuinorum officiorum, aliorumq; ministeriorum episcopaliū solennium vsui.

C Alix.
Patenæ.
Velum calicis.
Corporale.
Saculus corporalis.
Purificatorium.

Hamulæ, seu vrceoli quatuor.
Peluis vrceolorum.
Missalia duo.
Liber Missarum episcopaliū cantus modulatione notatarum.
Signaculum Missalis.
Integumentum Missalis.
Puluinar Missalis.
Pontificalia duo.
Signacula pontificalium bina.
Integumentum pontificalis vnum.
Instrumenta duo vsui candelæ sustinendæ cum suis emunctorijs.
Thuribula bina.
Acerræ binæ.
Cochlearia bina.
Vestitus sedis episcopalis.
Scabellâ picta vsui assistenti Episcopo.
Faldistorium.
Integumentum faldistorij.
Puluinaria faldistorij duo, vnum ad sedendi, alterum ad genua flectendi vsum.
Abacus.
Mappa abaci.
Candelabra abaci bina.
Sustentacula Mitrarum bina.
Vasa, seu hydriæ ad ornatum abaci, tria, aut plura.
Vrceus magnus, quod bocale dicunt, vnus, aut duo.
Peluis magna vna, aut duæ.
Mantilia ad vsum abstergendi manus quatuor.
Lectonarîum ad vsum Missæ solennis in Ecclesia Metropolitana.
Integumentum lectonarij.
Epistolarium.
Integumentum epistolarij.
Euangelistarium.
Integumentum Euangelistarij.
Integumentum ambonis, vel suggesti.
Integumentum lectorilis.
Vas gestatorium aquæ benedictæ.
Aspergilla duo.
Pannus lineus, seu sabarium ad abstergendum caput baptizati vsui in baptismis solennibus.
Ampulla crystallina balsami cum cochleari argenteo.
Peluicula item ad vsum multiplicis ministerij Episcopalis quatuor, sexve.
Forsices ad vsu sacræ ordinationis bini.
Vasa tria vsui sacris oleis conficiendis; vnum

unum scilicet in quo sacri chrismatis; alterum in quo sacrae extremae unctionis; tertium in quo catechumenorum oleum consecratur.

Vascula praeterea sacrorum oleorum ministratoria totidem.

Vasculum item unum tripliciter inter se distinctum, vsui sacri olei; catechumenorum scilicet, chrismatis, & infirmorum, in variis ministerijs episcopalibus.

Vela tria ferica, unum ad vsum contegendi vas chrismatis, alia duo ad integenda vasa, unum olei infirmorum, alterum catechumenorum.

Candelabrum unum } vsui sacrae ordinationis Acoluthorum.

Liber exorcismorum vsui sacrae ordinationis exorcistarum.

Liber epistolaris vsui sacrae ordinationis subdiaconorum.

Liber Evangelistarum vsui sacrae ordinationis diaconorum.

Suppellex, quae Missarum, & officiorum episcopaliun vsui proprie vt supra addicta, pro varietate colorum quintuplex esse debet.

Cum porro sacrae vestes indumentave, & altaris, & episcopi celebrantis, & ministrorum, esse debeant coloris conuenientis officio, & Missae diei, ex instituto sanctae Matris Ecclesiae, quae coloribus quinq; vti consuevit, albo scilicet, rubro, violaceo, viridi, atq; nigro; sit, vt pro hac colorum varietate in diuinis officijs instituta, quintuplex sit sacrarum vestium & indumentorum apparatus supra nominatim expositus.

Vestes igitur sacrae, indumenta, ornamento, quae ordine infra numerantur, quinque singula esse debent, colore scilicet diuerso; vt pote albo, rubro, violaceo, viridi, & nigro; exceptis quibusdam indumentis nominatim infra commostraris, quae quadruplicia tantum sunt, quoniam nigro colore non adhibentur.

Pallium altaris.

Velamentum frontispicii altaris.

Caligae } Hae indumenta quadruplicia tantum erunt nigro colore esse non debent.

Sandalia

Auriphrygium, seu fascia amictus.

Grammata, seu auriphrygium albæ.

Stola.

Tunica.

Dalmatica.

Chyrotheca) quarum scilicet paria quatuor tantum erunt, quia nigro colore non adhibentur.

Planeta, seu Casula.

Gremiale.

Manipulus.

Pluuiale.

Pluuiale assistentis sacerdotis.

Tunicellæ vsui assistentium diaconali vestitu.

Auriphrygium amictus diaconalis vnus; in Metropolitana duo singulorum colorum.

Auriphrygium item amictus subdiaconalis vnus; in Metropolitana duo singulorum colorum.

Grammata, seu auriphrygium albæ diaconalis vnus; in Metropolitana duo.

Grammata, seu auriphrygium albæ subdiaconalis vnus; in Metropolitana duo.

Dalmatica diaconalis vna; in Metropolitana duæ.

Tunicella subdiaconalis vna; in Metropolitana duæ.

Stola diaconalis vna; in Metropolitana duæ.

Manipulus diaconalis vnus; in Metropolitana duo.

Manipulus subdiaconalis vnus; in Metropolitana duo.

Pluuiale vsui sustentis librum.

Pluuiale item vsui sustentis baculum episcopalem.

Hoc verò indumentum quadruplex tantum esse debet, quoniam in officiis promouitis non adhibetur baculus.

Pluuiale praeterea vsui sustentis candelam accensam.

Velum calicis.

Sacculus corporalis.

Signaculum Missalis.

Puluinar Missalis.

Signaculum pontificalis.

Integumentum pontificalis.

Vestitus sedis episcopalis.

Indumentum faldistorij.

Puluinaris faldistorij.

Integumentum lectionarij.

Inte-

Integumentum epistolarij.
Integumentum euangelitarij.
Integumentum ambonis, vel singesti.
Integumentum lectorilis.

Suppellex indumentorum, quæ e lino, byssove confecta, ministerijsq; episcopalis addita, & in simplici numeratione supra mox posita, ob multitudinem necessariumq; lauationis vsum, multiplicia esse oportet, vt infra vberius exponitur de suppellectile indumentorum linearum.

Primò igitur altaris indumenta lineæ, byssinae, v sui Missis episcopalis sunt, quorum tota summa erit numero infra mox notato.
Mappæ maiores tres.
Mappæ minores sex.

Indumenta lineæ episcopalia.

Amißtus octo.
Albæ totidem.
Corporalia sex cum suis pallis.
Purificatoria duodecim.
Mantilia ad vsum abstergerendi manus numero duodecim.
Mappæ abaci tres.
Sabaria ad vsum baptismorum solennium tria.
Indumenta lineæ v sui ministrorum Episcopo inferuentium.

Amißtus diaconales octo; in ecclesia Metropolitana sexdecim.
Albæ diaconales octo; in Ecclesia Metropolitana vt supra sexdecim.
Amißtus subdiaconales octo; in Metropolitana sexdecim.
Albæ subdiaconales octo; in Metropolitana etiam sexdecim.

DE SUPPELLECTILE,
Quæ Canonici, ceterisq; Ecclesiæ Cathedralis ministris in Missis conuentualibus diuinisq; officijs v sui est.

Exposita suppellectile, quæ episcopali v sui propriè addita est; sequitur vt dicatur de suppellectile, quæ canonicis, ceterisq; ecclesiæ cathedralis ministris in peragendis diuinis officijs necessaria est.

Hæc porrò ordine distincta, partim ad

altaris maioris apparatus: partim ad Missæ conuentualis, & diuinorum officiorum vsum; partim ad cultum & administrationem sacræ Eucharistiæ, aliorumque sacramentorum: partim ad alia Ecclesiastica ministeria, & alia item speciètim ad funeralia officia; alia deniq; ad sacristiam pertinet.

Hic sanè distinctionis modus, in reliquarum etiam ecclesiarum, prout earum vniuscuiusq; ratio tulerit, suppellectile cõmodè illustranda præfiniendaq; seruabitur. Primo autem loco suppellectilis apparatus simplex exponetur.

Apparatus Altaris maioris.

Candelabra sex cum suis operculis extinctorijs binis.
Emunctoria duo.
Tabella secretorum.
Mappæ minores duæ.
Mappa maior vna.
Pallium.

Velamentum ad ornatum frontispicii Altaris.

Tela stragula Altaris.

Tapetum bradellæ Altaris.

Tabellæ orationis de Sancto, cuius nomine altare cappellave maior nuncupatur, duæ; vna à dextro, altera à sinistro latere clathrorum altaris cappellave extrinsecus affigenda.

Tabellæ item duæ orationum de Sancto, Sanctiue, quorum insignes reliquiae in eo altari reconditæ sunt.

Suppellex ad vsum sacrificij Missæ Conuentualis, & diuinorum officiorum.

Amißtus sacerdotalis cum suo auriphrygio, seu fascia.

Alba sacerdotalis cum suis auriphrygiis, seu grammatis.

Cingulum sacerdotale.

Manipulus sacerdotalis.

Stola sacerdotalis.

Planeta.

Pluuiale.

Amißtus diaconalis cum auriphrygio, seu fascia.

Amißtus subdiaconalis cum fascia, seu auriphrygio.

Alba diaconalis cum suis grammatis, seu auriphrygijs.

Alba

Alba subdiaconalis cum suis gramulis,
seu auriphygijs.
Cingulum diaconale.
Cingulum subdiaconale.
Dalmatica diaconalis.
Tunicella subdiaconalis.
Manipulus diaconalis.
Stola diaconalis.
Manipulus subdiaconalis.
Velum subdiaconale, ad vsum ferendi ca-
licis, patenæve sustinendæ.

Suppellex quæ sequitur, propria
Missæ tantum.

C Alix.
Patena.
Velum calicis.
Corporale cum palla.
Sacculus corporalis.
Purificatorium.
Hamularum, seu vrceolorum paria duo.
Peluicula vrceolorum.
Missalia tria.
Integumentum Missalis.
Signaculum Missalis.
Puluinar Missalis.
Lectonarium ad vsum Missæ solennis
in ecclesia Metropolitana tantum.
Integumentum lectionarij.
Epistolarium.
Integumentum epistolarij.
Euangelistarium.
Integumentum Euangelistarij.
Integumentum ambonis, vel suggesti.
Cereostata octo cum suis operculis ex-
tingentorijs.
Tabella gestatoria pacis offerendæ.
Sudarium ad nares expurgandas cum
opus est in Missæ sacro.
Funiculus cum globulo, vnde sudario-
lum pendeat.
Crepidarum mundarum paria terna.

Suppellex, quæ Missæ Conuentualis, di-
uinorum officiorum, processionum-
que vsui communis est.

C Rux Capituli.
Thuribula duo } Ad thurifica-
Acerræ binæ } tionis vsum.
Cochlearia bina.
Pluuiaria tot, quot sanè quidem sunt Ec-
clesiæ canonici, & dignitate præditi, &
Mansionarij, alijsq; id generis ministri

Episcopo celebrante.
Planetæ etiam totidem, quod canonici
alijsve sunt, qui sacerdotales præbendas
habent, certis statis diebus adhibendæ
ex libro ceremoniarum.

Dalmaticæ diaconales, quot canonici
alijsve qui diaconales præbendas obtinēt.
Tunicellæ subdiaconales itidem vt pro-
ximè supra.

Cereostata bina ad vsum processionū
Canthari item in ecclesia Metrop. bini.
Candelabrum cerei paschalis.

Labarum, seu vexillum sancti patroni
Ciuitatis ad vsum processionum.

Crotala, seu crepitacula lignea tria sal-
tem, ad vsum pulsandi loco campanarū
in tenebris hebdomadæ sanctæ.

Candelabrum triangulare ad vsum susti-
nendi candelas in tenebris hebdomadæ
sanctæ, præterquam in Metropolitana.
Stragulum sedilis, in quo sacerdos Mis-
sæ sacrum faciens, & ministri aliquando
assident.

Aulæ, pannive plures, ad vsum ornan-
dæ cappellæ maioris, & chori, aut basilicæ,
solennioribus diebus.

Lectorilia stataria chori duo.

Lectorilia minora gestatoria tria saltē.

Integumenta lectorilium statariorum.

Integumenta lectorilium gestatoriorum.

Libri, seu volumina ad vsum diuinorum
officiorum in Ecclesia Metropolita-
tana pro ritu Ambrosia-
ni ratione.

B Reuiaria forma grādiōri tria saltē.
Calendaria, anniuersaria seu perpe-
tua tria item.

Psalteria præterea cū hymnis tria saltē.
Libri de hymnis musica modulatione
notatis tres saltē.

Antiphonaria de Dominicis tria.

Antiphonaria de Sanctis tria.

Antiphonalia feriata tria.

Lectioalia matutinalia tria.

Homiliaria tria.

Lectioaria ex libro Genesis ad officia

Quadragesimæ post horam Tertiam &
Nonam duo.

Lectioaria item de Exodo ad Officiū
Dominicarum Quadragesimæ post pri-
mam Missæ orationem.

Ex prouerbijs Salomonis duo item.
Lectio-

Lectionaria item ex sermonibus sancti Ambrosij ad officia Dominicalia Quadagesimæ duo.

Lectioaria item de vitis Sanctorum in stas quibusdam vigilijs duo.

Pontificalia tria.

Ceremonialia tria: vnum quod dicitur Romanum, alterum Ambrosianum, tertium Paridis de Grassis.

Sacramentalia quatuor.

Proceffionalia, seu libri Litaniarum processionum, quinque, pluresve.

Libri ad vsum funerum, & officij mortuorum quinque, pluresve item.

Libri cantus Ambrosiani varietate tonorum distincti, ad vsum lectionum, psalmorum, & id generis aliorum, numeros tres.

Libri, in quibus hymnus, Gloria in excelsis, Symbolum, & Sanctus, musicis notis descripti sunt, numero tres.

Libri de ceremonijs Missæ tres item.

Libri de computo ecclesiastico duo.

Libri seu volumina ad vsum diuinorum officiorum in alijs ecclesijs cathedralibus.

Breviaria forma ampla tria.

Calendaria perpetua tria.

Diurna aut psalteria cum hymnis tria.

Hymnaria musico cantu exscripta tria.

Lectioaria tria matutinalia.

Homiliaria tria.

Antiphonaria de Dominicis duo.

Antiphonaria de Sanctis duo.

Gradualia de Dominicis duo.

Gradualia de Sanctis duo.

Manualia duo item.

Martyrologia item duo.

Libri de officio mortuorum duo etiam.

Ritualia tria.

Proceffionalia tria, pluresve.

Pontificalia tria.

Ceremonialia totidem; duo scilicet Romana, tertium Paridis de Grassis.

Sacerdotalia duo.

Rationalia diuinorum officiorum duo item.

Libri de computo ecclesiastico duo quoque.

Libri præterea ijque probati, de musico cantu modulatione ve diuinorum officiorum, numero tres, pluresve.

Suppellex, quæ ad cultum & administrationem sacre Eucharistiæ, aliorumque Sacramento- rum vsui est.

Conopœum tabernaculi maioris. Tabernacula paruula duo: alterum altius, atque ornatius; alterum minori & altitudine & ornatu.

Amboque ad vsum exponendæ in altari sacre Eucharistiæ, & in processionibus ferendæ.

Pixides quatuor: vna vsui ad conseruandam sanctissimam Eucharistiam; altera ad illam ægris ferendam; reliquæ duæ, ac plures etiam pro ratione frequentis populi ad sacram communionem conuenientis, exque grandiores; & ad eum vsum, cum scilicet aliquando eodem tempore viris separatim a feminis sacra Eucharistia ministratur, eodemque item tempore aliæ hostiæ ad eiusdem populi communionem consecrandæ sunt.

Vela quatuor, ad vsum sacre Eucharistiæ, quæ in tabernaculo maiori asseruatur, decenter contegendæ.

Vela præterea duo, ad sacre Eucharistiæ contegendæ vsum, cum ad ægros scilicet illa fertur.

Velum vnum ad illam in processionibus solennibus ferendam.

Vmbellæ duæ, vna vsui cum ad ægros sacra Eucharistia deferatur, altera in processionibus adhibenda.

Crux, in qua Christi Domini imago affixa pendeat, eaque decenter expressa, ad ægros sæpe ferenda.

Laternæ grandiores sex vsui sacre Eucharistiæ ad ægros ferendæ.

Cercoferaria breuiora vigintiquatuor, deferendis luminibus vsui, cum sacra Eucharistia fertur.

Tintinnabulum gestatorium vnum, cum sacra Eucharistia fertur.

Mappæ ad apparatus communionis in ecclesia ministrandæ.

Mappule præterea breuiore: subter sanctissimam Eucharistiam sustinendæ, dum in ecclesia, aut ægrotis ministratur.

Vasa pro purificatione populi quatuor, sexve.

Vasa pro vino purificationis maiora quatuor, ac minora totidem.

Z

Scam

Scamnia item oblonga ad apparatus communionis populi, sex, plurave, prout est eius frequentia.

Vasa duo sacrorum oleorum, chrisimatis, catechumenorum; eaq; ad usum parochialis curae, quae in ecclesia cathedrali geritur, cum suis cotylis, & sacculis.

Hec verò duplicia sint: ut in Pascha illis vacuis parochus animarumve curator ad olea sacra recens consecrata suscipienda utatur; aliaque rursus retineat ad asseruandum quod reliquum est sacrum oleum vetus, quo uti possit, si in parochiali cura opus esset, dum alia vasa parantur ad recens oleum sacrum recipiendum.

Vasa item duo olei sacri infirmorum ob eiusdem parochialis curae usum, cum suis cotylis, & sacculis.

Vbi verò plures parochi animarumve curatores sunt, totidem etiam vasa sint instructa olei sacri.

Pannus lineus, quod sabarium dicitur, ad usum abstergendi caput infantum baptizatorum.

Suppellex quae multis ministerijs sacris communis est.

VAs vnum vsui aquae Dominicis diebus benedicendae.

Vasculum gestatorium aquae benedicendae. Aspergillum.

Peluis grandiuscula gestatoria vna saltem ad usum lauationis manuum.

Vrceolus ob eundem usum grandiusculus vnus item.

Mantile grandius ad manus abstergendas.

Vasa vsui excipiendi oblationes duo saltem.

Superpellicea ad usum varium ministeriorum sacerdotalium.

Superpellicea vsui clericalium ministeriorum.

Suppellex officiorum funeralium propria.

Feretra duo.

Pallia feretralia duo saltem: vnum quo cadauera contingunt, cum offeruntur, & cenotaphia item, alia, quo ea dem cadauera subferantur.

Cenotaphium gestatorium, quod tumula dicitur, vnum.

Basis cenotaphij vna item.

Pannus fragulus eiusdem basis vnus etiam, aut basis saltem decenter picta.

Cruces, quae circa cenotaphium collocantur, quatuor.

Scabellum sustentaculave crucum quatuor item.

Candelabra ferrea octo, aut duodecim, plurave ex vsu basilicae cathedralis.

Suppellex Sacristiae cathedralis.

Instrumenta ferrea bina ad usum conficiendi hostias.

Vasculum vnum pro asseruandis hostijs magnis.

Vasculum item vnum pro hostijs parvis. Capsulae corporalium binae.

Capsulae binae item vbi purificatoriae ponuntur.

Sacculus calicis.

Sacculus pixidis.

Thecae calicum numero tot quot sunt calices.

Mantile grandius loco appendendum vbi manus lauantur.

Mappa ad usum altaris sacristiae seu armarii, apud quod sacerdos vestes sacras induit.

Tapetia duo saltem, vicissim loco sterrenda, vbi sacerdotes se induit, aut eorum loco clathra lignea.

Crepidarium mundatum paria tria, si quando opus est calcneos luto inquinatos deponi.

TABELLA de professione fidei.

Tabella de sacris reliquijs in basilica cathedrali reconditis.

Tabella Indulgentiarum eidem ecclesiae perpetuo concessarum.

Tabellae binae de orationibus praeparatorijs, ad usum sacerdotum qui celebraturi sunt.

Tabellae item binae orationum, quas pronunciant sacerdotes dum sacras vestes induunt.

Tabella distributionis horarum pro Missis celebrandis.

Tabella praeterea de Missis, eorum moratorijs, funeralibus, & alijs eiusmodi officijs: quae in singulas hebdomadas

certis

certis statis diebus, vel ab vniuerso Capitulo clero ecclesie, vel ab vnoquoque sacerdote capellano, in singulis altaribus capellisve, ex fundatione, institutione, aut legati elemosinave nomine, aut aliqua alia obligatione præitari debent.

Tabella, quæ dyptica dicitur, de singulis Episcopis, qui in ecclesia cathedrali ordine præcesserunt.

Pro quibus Episcopis in Missæ sacro aliquando precandum est.

Tabella processionum vna.

Tabella item de titulis, dignitatibus, canonicatibus, præbendis, & reliquis beneficijs, officijsve ecclesie.

Tabella de Missis, officijsq; diuinis, quæ ab Episcopo ex decreto, puinciali quanto, atque ex consuetudine ecclesie soleniter peraguntur.

Tabella rursus perpetua de officijs functionibusve item perpetuis Archipresbyteri, Archidiaconi, & reliquorum singulorum, dignitates, canonicatus, aut alia beneficijs in ecclesia cathedrali obtinentium.

Tabella vna pluresve perpetuæ item de his officijs, vtpote.

De officio Præfati.

De officio Magistri cæremoniarum.

De officio Sacristæ.

De officio Mansionariorum.

De officio Magistri chori.

De officio Custodum.

Tabella item hebdomadaria horaria-ve eiusmodi officiorum.

Tabella præterea de regulis distinctionis officij solennis & non solennis in ecclesia Metropolitana pro Ambrosiani instituti ratione; officij item simplicis, semiduplicis, & duplicis, in alijs ecclesijs cathedralibus pro Romani ritus vsu.

Tabella item de certis statis horis diuinorum officiorum, & pulsationis campanarum.

Tabella colorum: in qua scilicet colores demonstrantur, qui singulis diebus ex sanctæ matris ecclesie instituto adhibentur.

Tabella de statutis canonicalibus capitularibusve.

Tabella triplex regularum de puncta-

tionibus.

Tabella de regulis capitulorum congregationumve canonicalium, sacerdotalium, & clericalium.

Tabella item de functionibus minorum & maiorum ordinum.

Tabella clericorum qui adscripti sunt.

Tabella de ijs, quæcunq; ad ecclesie cultum, decorem, ac nitorem pertinent.

Tabellæ denique aliæ numero plures, quæcunq; de ritu disciplineve ecclesiasticæ edentur.

Tabella statutorum dierum, quibus decreta, vel de canonicali, vel clericali disciplina, ex constitutione prouinciali legēda sunt.

Tabella item instar calēdarii, selectorū decretorū, sanctionum, constitutionūq; tã Pontificalium quàm Episcopaliū, quæ certis anni diebus euulgari debēt.

Tabella etiam regularum de oratione quadraginta horarum.

Tabellæ duæ pluresve de diuersis orationibus pro varietate temporum, vsu fideiū ad eam orationem cōuenientiū.

Tabella etiam de officijs parochialibus.

Tabella item vna de confessorijs.

Tabellæ duæ excommunicationum; vna latino, altera vulgari sermone explicata.

Tabella vna festorum dierum, qui ex præcepto, vel ex consuetudine, votoque coluntur.

LIBER præterea anniuersarius istiusque vnus, de sacerdotibus celebrantibus: in quo scilicet libro sua manu notent subscribantve sacerdotes, qui singulis diebus in ea ecclesia Missæ sacrum fecerint.

Liber rursus vnus, idemque anniuersarius, de punctationibus sacerdotum qui non celebrarint.

Liber item anniuersariorum quæ quotannis celebrata sunt.

Liber vnus de distributione sacrorum oleorum.

Liber, siue volumen vnum constitutionum variarum pontificalium, quæ in singulos annos editæ sunt, atque edentur in posterum.

Liber item vnus, seu volumen decretorum, edictorum, & aliarum id generis sanctionum Episcopaliū.

Libri

Libri quoque seu volumina sequentia,
vt potè.

Biblitorum sacrorum volumen vnum.
Iuris canonici corpus vnum.
Concilij Tridentini volumen vnum.
Concilij Prouincialis vniuscuiusq; Me-
diolanensis volumen vnum.
Synodi vniuscuiusque Diocesanæ volu-
men vnum.
Liber, seu exemplum vnum decretorum
vifitationis Apostolicæ.
Liber etiam vnus harum Instructio-
num.
Liber historiæ probatæ de reliquijs sa-
cris in ecclesia reconditis.
Liber canonum pœnitentialium.

Libri item Parochiales in Ecclesia ca-
thedrali, hi scilicet.

Liber de Baptizatis.
Liber de Confirmatis.
Liber de Matrimonio iunctis.
Liber de votis, & pijs consuetudini-
bus.
Liber de statu animarum.
Liber de distributione elemosinarum.
Liber de peregrinis paschæ tempore in
ecclesia cathedrali sacram communio-
nem sumentibus.
Liber formularum de denunciationibus
dierum festorum, & cuiuscunque gene-
ris ad parochi munus pertinentis.
Liber seu volumina literarum & instru-
ctionum pastoralium de solennitatibus,
de sacris temporibus, & alijs.
Formæ etiam, seu designationes bap-
tizerij, sacrarij, reliquiarij, & aliarum
omnium singularumq; rerum operum-
ve, quæ his duobus instructionum libris
commonstrata sunt.

Suppellex instrumentalis, quæ certo lo-
co Sacristiæ proximo af-
feruatur.

Tripodes cum suis patellis vasibus-
ve focarijs numero tres.
Forcipes ferrei tres item.
Cochlearia ferrea totidem.
Vasa olearia maiora tria, ad vsum olei
lampadum recondendi.

Vasa minora, qui gutti dicuntur, totide
ad illum ipsum vsum.

Infundibula & vasa duo, ad olei è va-
se maiusculo depromendi, rursusque
in alterum minusculum infundendi v-
sum.

Scopula paruula ex cannulis palustri-
bus ad deterfionis vsum numero de-
cem.

Scopæ maiores numero quinque.

Scala gestatoriæ numero tres; quarum
vna altior.

Ligones tres.

Battila totidem.

Hastilia seu perticæ quinque.

Longuria totidem, plurave.

Spongiæ grandiusculæ quatuor.

Rutra duo.

DE RATIONE MULTIPLICIS Apparatus.

Quoniam verò pro ratione officij
diuini, quod modò solennius, mo-
dò minus solenniter fit, prout diei vel
celebritas, vel commemoratio, vel so-
lennitas quæ agitur, requirit; illud pla-
nè conuenit, vt sicut ei diei aut solenni-
tati officium omni ex parte consentit;
ita ex sanctæ matris ecclesiæ vfu appa-
ratus respondeat sacrarum vestium, &
materia è qua confecta sint, pretiosio-
ri, & ornatu insigniori, & colore item,
qui vt supra in suppellectile vfu episco-
pali propriè addicta enucleatius præ-
scripsimus, conuenire debet cum officio
quod agitur.

Quare iam commonstrato simplicis sup-
pellectilis apparatu, regulæ tradendæ
sunt suppellectilis, quæ pro officij vfu
multiplicanda est.

Ac primò quidem de ea, quæ si materia
& ornatus spectatur, alia duplex, alia tri-
plex apparanda est.

Quæ porrò suppellex duplex esse debet,
illius ratio hæc est; vt vna sit vfu quoti-
diano, altera vfu solenniorum dierum;
eæque & preciosiori materia, & ornatu
insigniori.

Res igitur quæ sub hanc duplicis sup-
pellectilis regulam cadunt, hæc sunt, vt
potè.

Enumeratio rerum quæ duplicantur.

CRux.

Candelabra sex.

Emunctoria duo.

Tabella secretorum.

Mappa maior.

Mappæ minores.

Tela stragula altaris.

Tapetum bradellæ altaris.

Cingulum sacerdotale.

Cingulum diaconale.

Cingulum subdiaconale.

Hamularum paria duo.

Pellicula vireolorum.

Tabella gestatoria pacis offerendæ.

Thuribula duo.

Acerræ binæ.

Cochlearia bina.

Cereostata bina.

Conopœum tabernaculi maioris.

Umbella processionalis.

Vasculum gestatorii aquæ benedictæ.

Aspergillum.

Pelvis ad vsum lauationis manuum.

Vireolus grandiusculus.

Suppellex rerum quæ triplices esse debent.

Quæcunque autem res infra demonstratæ sunt, hac regula comprehenduntur, ut triplices esse debeant; cum singulas singulis diebus pretiosiori & materia & ornatu respondere cõueniens sit: ita scilicet ut quæ minus pretiosæ minusve insignes existunt, vñi quotidiano sint; quæ verò aliquando pretiosiores, in festorum dierum officio; quæ denique longe insigniores & materia, & opere, & ornatu; in solennitatibus ut par est maioribus adhibeantur. Atque hæc quidem sunt.

Pallium.

Velamentum ad ornatum frontispicii altaris.

Amictus sacerdotalis cum fascia.

Alba sacerdotalis cum auriphrygio.

Manipulus sacerdotalis.

Stola sacerdotalis.

Planeta.

Amictus diaconalis cum fascia, seu auriphrygio.

Alba diaconalis cum grammatis, seu auriphrygio.

Amictus subdiaconalis cum fascia, seu auriphrygio.

Alba subdiaconalis cum grammatis, seu auriphrygio.

Dalmatica diaconalis.

Tunicella subdiaconalis.

Stola diaconalis.

Manipulus diaconalis.

Manipulus subdiaconalis.

Velum subdiaconale.

Velum calicis.

Sacculus corporalis.

Integumentum lectorarii in basilica Metropolitana.

Integumentum ambonis, vel suggesti.

Integumentum Missalis.

Pulvinar Missalis.

Integumentum lectorilium gestatoriorum, & statariorum.

Suppellex sacrarum vestium indumentorumve supra nominatim expositorum, quorum apparatus quintuplex esse debet.

Atque hæc quidem res sigillatim supra enumeratæ, sub rationem triplicis suppellectilis cadunt: nunc sequitur regula, qua comprehenduntur indumenta, ornamenta ve sacra, quorum supra expositorum unusquisque apparatus, tum qui pretiosior, tum rursus qui minus pretiosus, tum item qui quotidianus est, quintuplex requiritur, pro instituta in diuinis officiis colorum varietate; ita scilicet, ut quotidiani vñs apparatus sit, vnus albo colore, alter rubro, tertius violaceo, quartus viridi, & quintus nigro. Hæcque item regula sit de apparatu tum solennium dierum vel officiorum, tum solennitatum etiam maiorum.

Indumenta verò quintuplicis huius apparatus sunt scilicet.

Pallium.

Velamentum frontispicii altaris.

Auriphrygium amictus sacerdotalis.

Auriphrygium alba sacerdotalis.

Manipulus sacerdotalis.

Stola sacerdotalis.

Planeta.

Pluviale.

Auriphrygium amictus diaconalis.
 Auriphrygium item amictus subdiaconalis.
 Grammatæ, seu auriphrygium alba diaconalis.
 Grammatæ, seu auriphrygium item alba subdiaconalis.
 Dalmatica diaconalis.
 Tunicella subdiaconalis.
 Stola diaconalis.
 Manipulus diaconalis.
 Manipulus subdiaconalis.
 Velum subdiaconale ad vsum ferendi calicis, patenæve sustinendæ.
 Velum calicis.
 Saculus corporalis.
 Signaculum Missalis.
 Integumentum Missalis.
 Puluinar Missalis.
 Integumentum lectionarij.
 Integumentum epistolarij.
 Integumentum euangelistarij.
 Integumentum lectorilium statariorū.
 Integumentum lectorilium gestatoriorum.
 Integumentum ambonis, vel suggesti.
 Pluualia tot, quot canonici, & dignitate præditi, Mansionarij, alijque id generis ministri.
 Sed hæc triplici tantum colore, scilicet albo, rubro, & violaceo.
 Planetæ etiam totidem, quot canonici, dignitate præditi, alijve sunt qui sacerdotales dignitates obtinent: sed triplici tantum vsupra colore, albo, nigro, & violaceo.
 Dalmaticæ item, quot canonici, alijve diaconales præbendas obtinentes, triplici etiam colore vt supra.
 Tunicellæ subdiaconales itidē vsupra.

Suppellex indumentorum lineorū, quæ multiplicia esse debent ob commutationis vsum, dum partim ea lauantur.

Indumenta è lino, bysso, canna, & iue confecta, quæ ministerijs ecclesiasticis addita sunt, cum munda in primis, nitida, candida, ab omniq̃ labe pura atque integra non sine mysterij etiam significatione ex patrum traditione esse debeant; ac proinde crebro purgari la-

uariq; opus sit vt dum lauantur quæ sordida sunt, alia nitida non desint ad vsum sacrorum ministeriorum; multiplicia ac plura ob mundiciem retinendam sanè quidem illa esse oportet.
 Ponemus igitur mox infra singula eiusmodi indumenta, eorumque enumeratum totam summam.

Indumenta linea Altaris in Missis conuentualibus.

Mappæ maiores sex.
 Mappæ minores duodecim.

Indumenta linea sacerdotalia in Missis conuentualibus.

A mictus viginti,
 Alba viginti,
 Corporalia decem & octo.
 Purificatoria triginta sex.
 Mantilia ad vsum abstergendi manus in Missæ sacro viginti quatuor.
 Mantilia in Sacristia appendenda ad vsum lauationis manuum duodecim.
 Sudariola ad vsum purgandi nares cum opus est in Missæ sacro, triginta.
 Funiculi sudariolorum cum globulis decem.
 Mappæ quinque vsui altaris mensæve, vbi sacerdos sacris vestibus induitur.
 Sacculi linei vsui vniuscuiusque calicis bini.

Indumenta linea vsui ministrorum in Missa conuentuali infernientium.

A mictus diaconales viginti item.
 Alba diaconales totidem.
 Amictus subdiaconales viginti item.
 Alba subdiaconales totidem.

Indumenta linea vsui sacre communioneis populo in ecclesia ministrandæ.

Mappæ longiores ad substernenda scanna, numero decem, plures paucioresve pro populi ratione.
 Mappæ breuiiores subter sanctissimam Eucharistiam sustinendæ, dum sacramentum ministratur, quinque.

In

Indumenta linea vsui varijs ministerijs.

Superpellicea quatuor sexve ad varia sacerdotalia ministeria. Superpellicea tria plurave vsui clericalem ministeriorum. Sabaria ad vsum abstergerendi caput infantum baptizatorum sex, plurave.

DE SUPELLECTILE ALTARIS minoris in basilica cathedrali.

Atque hæc quidem de supellectile altaris maioris, & reliquo omni apparatu mox suis titulis supra distinctè exposito: nunc verò sequitur suppellex altaris minoris in cathedrali basilica positi, proprios annuos redditus, aut censum, aliunde emolumentum ex legato aut aliunde habentis, ut ibi Missæ sacræ fiat.

Quæ porro suppellex vniuscuiusque scilicet altaris minoris apparabitur hæc ut infra.

Crux vna.

Candelabra duo cum suis operculis extinctorijs.

Emunctorium vnum.

Altare portatile, cum scilicet altare ipsum consecratum non est.

Tabella secretorum.

Mappæ minores duæ.

Mappa maior.

Pallium.

Velamentum frontispicii altaris.

Tela stragula altaris.

Tabella orationis de Sancto, cuius nomine altare vocatur.

Tabella orationum de Sancto Sanctissime, quorum insignes reliquæ in eo altari reconduntur.

Amictus cum fascia, seu auriphrygio.

Alba cum suis grammatis; seu auriphrygijs.

Cingulum.

Manipulus.

Stola.

Planeta.

Calix.

Patena.

Velum calicis.

Sacculi calicis.

Theta calicis.

Corporale cum palla.

Sacculus corporalis.

Capsulæ binæ vsui corporali.

Purificatorium.

Capsulæ binæ vsui purificatorij.

Yrceolorum paria duo.

Pellicula yrceolorum vna.

Missale vnum.

Integumentum Missalis.

Signaculum Missalis.

Puluinar Missalis.

Mantile ad manus abstergendas in Missæ sacro.

Sudariolum ad nares expurgandas cum opus est in Missæ sacro.

Funiculus cum globulo.

Crepidarium mundarum par.

Cereostata bina.

Opercula eorum restinctoria totidem.

Tintinnabulum gestatorium, si quando ut supra altari appensum non est.

Armarium proprium, aut locus proprius armarij proprii in sacristia; in quo calix, patena, corporalia, & purificatoria, & cætera id generis, tum præterea in quo sacræ vestes ornamentave ad huius altaris vsum reponantur.

Enumeratio rerum, quarum apparatus pro diei ratione duplex, & pro colorum varietate idem quintuplex est.

In hac altaris minoris supellectile ratio habenda est rerum tantum, quæ pro vsu quotidiano, festorumq; dierum celebritate duplices esse debent, & pro colorum distinctione, singulæ præterea quintuplices.

Quæ igitur res duplicantur, ut scilicet ad quotidianum & solennius officium adhibeantur, hæc sunt.

Pallium.

Auriphrygium, seu fascia amictus.

Auriphrygium albæ.

Manipulus.

Stola.

Planeta.

Velum calicis.

Sacculus corporalis.

Integumentum Missalis.

Puluinar Missalis.

24 Harum

Harum sacrarum vestium & indumentorum apparatus uterque, unus scilicet usus quotidiani, & alter pretiosior solenniorum officiorum, quintuplex esse debet ita ut vniuscuiusque apparatus indumenta singula sint numero quinque; nempe vnum colore albo, alterum rubro, tertium violaceo, quartum viridi, quintum nigro.

Lineorum indumentorum suppellex.

Interea præterea indumenta, quæ ob causas supra in altari maiori expositas, plura etiã in minori esse oportet, hæc sunt nomina, singulaq; supputata:

Mappæ maiores tres.

Mappæ minores sex.

Amictus duodecim.

Albæ totidem.

Corporalia quinque.

Purificatoria decem & octo.

Mantilia minora ad manus abstergendas in Missæ sacro sex.

Sudariola ad nares expurgandas sex.

Funiculi sudariolorum cum globulis tres.

Suppellex altaris minoris nullo modo dotali, ab Episcopo tamen ob necessariam causam permissi.

Si quod verò altare minus Episcopus ob necessarium usum ornatum ve, aut construendum, aut quod constructum est, permittendum censuerit; nec ulla tamen ratio sit, quæ ad illud instruendum atque ornandum omnis illa suppellex inq; supra in altari minori demonstrata parari possit; aut breui temporis spatium id omne genus præstari non queat: ut tamē interea dum reliqua suppellex apparabitur, opportuno tempore illud apparatus ornatum ve esse possit, suppellex saltem exigua infra notata comparanda erit.

Crux una.

Candelabra duo.

Pallia saltem quinque ex diuersis coloribus pro instituto ecclesiæ.

Altare portatile, si altare ipsum consecratum non sit.

Mappæ breuiores tres.

Mappæ longiores duæ.

Tabella orationis de Sancto cuius nomine altare nuncupatur.

Tabella item orationis de Sancto, cuius reliquæ insignes in eo altari reconduntur.

Suppellex vsui communi altarium minorum.

IN Basilica cathedrali sæpè contingit, & canonicos, & alios sacerdotes solo deuotionis studio, non ex aliquo vel pij legati, vel dotis altaris, titulive onere, in altario maiori aut minori Missæ sacrum facere: quo fit, ut nisi alia sacrarum vestium suppellex in sacristia sit, necesse habeant uti sacro vestitu, qui propriè Missæ conuentualis cultui addictus est; indeque eueniat, ut illius vestitus pars, & planeta præsertim, frequentius usu conteratur, attrituque laceatur, & corrumpatur: sicque cum reliquis Missæ conuentualis indumentis, cum dalmatica scilicet & tunicella quæ attritæ non sunt, minus decore conueniat.

Rursus altare indotatum in eadem Basilica vsuprà aliquando permissum, ut plerunque fit, suppellectilem non habet necessariam ad Missæ sacrum faciendū: sæpèq; etiam hoc accidit, ut quod altare dotatum est, tota illa præscripta suppellectile ob celsus tenuitatem alimve causam instrui non potest, aut saltem ad eam comparandā longius temporis spatium requirit.

Ideo ut huius & illius altaris ornatus atque apparatus ad Missæ sacrum necessarius subueniatur; utque vestitus Missæ conuentualis vsui addictus integer totus & inter se congruens conseruetur, simulque eorum sacerdotum vsui prouideatur: est sanè conueniens in eadem Basilica cathedrali præter proprium vniuscuiusque altaris apparatus aliam etiam sacrarum vestium suppellectilem comparari, quæ vsui communi sit, & illorum canoniorum sacerdotum ve, & altaris indotati & dotati etiam, aliqua tamen apparatus parte egentis.

Hæc porro suppellex tāta sit saltem, quāta vnicuique altario minori supra præscribitur.

D B

DE SUPPELLECTILIBUS ECCLESIAE COLLEGIATAE. Cap. II.

I AM verò commōstrauimus suppellectilem Basilicæ cathedralis: consequens est ecclesiæ collegiatæ suppellex: quæ primò quidem ad altaris maioris vsum apparabitur hæc infra nominatim posita.

Apparatus Altaris maioris.

C Rux. Candelabra sex cum operculis ex tinctorijs binis.
Emanetoria duo.
Tabella secretorum.
Mappæ minores duæ.
Mappa maior.
Pallium.
Velamentum ad ornatum frontispicii altaris.
Tela stragula altaris.
Tapetum bradellæ altaris.
Tabella orationis de Sancto cuius nomine altare capellæ maior nuncupatur.
Tabellæ item duæ orationum de Sancto Sanctisve, quorum insignes reliquiæ sacre in eo altari reconditæ sunt; vna à dextero, altera à sinistro latere clathrorum altaris, capellæve, extrinsecus affigenda.

Suppellex ad vsum sacrificij Missæ Conuentualis, & diuinorum officiorum.

A Micus sacerdotalis cum auriphrygio, seu fascia.
Alba cum auriphrygio, seu grammatis.
Cingulum sacerdotale.
Manipulus sacerdotalis.
Stola sacerdotalis.
Planeta.
Amictus diaconalis cum fascia, seu auriphrygio.
Amictus subdiaconalis cum auriphrygio item.
Alba diaconalis cum auriphrygio, seu grammatis.
Cingulum diaconale.
Cingulum subdiaconale.
Dalmatica diaconalis.

Tunicella subdiaconalis.
Manipulus diaconalis.
Stola diaconalis.
Manipulus subdiaconalis.
Velum subdiaconale, ad vsum ferendi calicis, patenæve sustinendæ.
Pluuiaria vsui in vespersis solenniorum celebritatum pro ecclesiarum more ac ritu.

Suppellex quæ sequitur, propria Missæ tantum.

C Alix.
Patenæ.
Velum calicis.
Corporale cum palla.
Sacculus corporalis.
Purificatorium.
Hamularum, seu vrceolorum paria duo.
Pellicula vrceolorum.
Missalia tria.
Integumentum Missalis.
Signaculum Missalis.
Pulvinar Missalis.
Lectonarium ad vsum Missæ solennis in ecclesijs collegiatis ritus Ambrosiani.
Integumentum lectonarij.
Epistolarium.
Integumentum epistolarij.
Euangelistarium.
Integumentum euangelistarij.
Integumentum ambonis, vel suggesti.
Cereostata sex cum suis operculis extimatorijs.
Tabella gestatoria pacis offerendæ.
Sudarium ad nares expurgandas, cum opus est in Missæ sacro.
Funiculus cum suis globulis.
Crepidarum mundarum paria tria.

Suppellex, quæ Missæ conuentualis, diuinorum officiorum, processionumque vsui communis est.

C Rux Capituli.
Thuribula bina. } Ad thurificationis vsum.
Acerræ binæ.
Cochlearia bina.
Cereostata bina ad processionis vsum.
Opercula totidem ad restringendos ceos.
Canthari bini in ecclesijs ritus Ambrosiani.

Can-

Candelabrum cerei Paschalis.
Vexillum, seu labarum Sancti ecclesie collegiata, in qua scilicet animarum cura geritur.

Crotala, seu crepitacula lignea duo ad usum pulsandi loco campanarum in tenebris hebdomadae sanctae.

Candelabrum triangulare vsui sustinenti candelas in tenebris hebdomadae sanctae in ecclesijs ritus Romani.

Stragulum sedilis, in quo sacerdos Missae sacrum faciens, & ministri aliquando assident.

Aulæa, pannive ad usum ornandae capellae maioris, chori, aut ecclesiae, solennioribus festis diebus; si modo per ecclesiae facultates potest.

Lectorile statarium chori gradus unus, aut duo.

Lectoria minora gestatoria duo item.

Integumenta lectorilium statariorum.

Integumenta lectorilium gestatoriorum.

Libri, seu volumina ad usum diuinorum officiorum in ecclesijs collegiatis ritus Romani.

B Reuaria forma ampla duo.
Calendaria perpetua duo.

Diurna aut psalteria cum hymnis duo.

Hymnaria musico cantu exscripta duo.

Lectonaria duo matutinalia.

Homiliaria duo matutinalia.

Antiphonaria de Dominicis duo.

Antiphonaria de Sanctis duo.

Gradualia de Dominicis duo.

Gradualia de Sanctis duo.

Manualia duo item.

Martyrologia item duo.

Libri de officio mortuorum duo etiam.

Ritualia duo.

Processionalia duo, plurave.

Pontificalia duo.

Ceremonialia totidem, vnum scilicet Romanum, alterum Parisi de Grassis.

Sacerdotalia duo.

Rationalia diuinorum officiorum duo item.

Libri de computo ecclesiastico duo quoque.

Libri praeterea, hiq; probati, de musico cantu, modulatione diuinorum officiorum numero duo, pluresve.

Libri seu volumina ad usum diuinorum officiorum in ecclesijs collegiatis ritus Ambrosiani.

B Reuaria duo forma grandiori.
Candelabra anniuersaria seu perpetua duo.

Psalteria cum hymnis duo.

Libri duo hymnorum musica modulatione notatorum.

Antiphonaria de Dominicis duo.

Antiphonaria de Sanctis duo.

Antiphonaria ferialia duo.

Lectonalia matutinalia duo.

Homiliaria duo.

Lectonaria duo de vitis Sanctorum, de quibus in statis quibusdam vigilijs vespere solennes fiunt.

Pontificalia duo.

Sacramentalia duo.

Ceremonialia duo; vnum Ambrosianum, alterum Romanum.

Processionalia, seu libri litaniarum & processionum duo.

Libri ad usum funerum & officij mortuorum duo.

Libri duo cantus Ambrosiani, varietateq; tonorum distincti, ad usum lectionum, psalmorum, & id generis aliorum.

Libri duo, in quibus hymni, [Gloria in excelsis, Symbolum, & Sanctus,] musicis notis distincta sunt.

Libri caeremoniarum Missae duo.

Libri de computo ecclesiastico duo item.

in processionibus solemnioribus ferendam.

Vmbella vna pretiosior scilicet in solemnioribus processionibus adhibenda. Mappa ad apparatus communionis in ecclesia ministranda.

Mappula præterea breuior subter sanctissimam Eucharistiam sustinenda, dum illa ministratur.

Vasa pro purificatione populi quatuor sexve.

Vasa pro vino purificationis maiora quatuor, ac minora totidem.

Scamna item oblonga ad apparatus communionis populi sex.

Porro in ecclesia collegiata ubi animarum cura geritur, præter suppellectilem proximè commostratam, hæc etiam sit ut infra notatur.

Pixides plures, ut in Basilica cathedrali supra narratum est.

Vmbella altera, qua sacra Eucharistia contegatur, cum ad ægrotos deferatur.

In locis autem montuosis, ubi per semitas angustosq; tramites sanctissima Eucharistia aliquando fertur, vmbella tertia angustior sit, atq; eiusmodi, quæ ab vno tantum homine sustineri portarive queat.

Vela præterea duo ad sacre Eucharistie contegendæ usum, cum ad ægrotos scilicet illa fertur.

Laternæ grandiores sex.

Cereoferraria breuiora vigintiquatuor ferendis luminibus vsui cum sacra Eucharistia fertur.

Tintinnabulum gestatoriū vnum, cum sacra Eucharistia fertur.

Imago Christi Domini Crucifixi vna eaq; decenter expressa ad infirmos deferenda.

Vasa sacrorum oleorum chrisomatis & catechumenorum duo, eaque duplicata cum suis cotylis, & sacculis.

Vasa olei sacri infirmorum duo item cum suis cotylis & sacculis: ubi verò plures parochi animarumve curatores sunt, totidem etiam vasa olei sacri.

Vas præterea vnum pro suscipienda deferendaq; aqua baptismali ab ecclesia cathedrali, vel plebana; si quando ea ecclesia collegiata foranea caput plebis non est.

Sabarium, seu pannus lineus, ad usum scilicet abstergendi caput infantum baptizatorum.

In ecclesia autem collegiata quæ caput plebis est, præter cætera singula quæ mox numerata sunt, vasa etiā tria sunt, vsui ad sacra olea ab ecclesia cathedrali sumenda, tum plebis suæ ecclesijs parochialibus distribuenda.

Suppellex quæ multis ministerijs sacris communis est.

VAs vni vsui aquæ Dominicis diebus benedicendæ.

Vasculum gestatorium aquæ benedictæ, Aspergillum.

Peluis grandiuscula gestatoria vna saltem ad usum lauationis manuum.

Vrceolus ob eundem usum grandiusculus vnus item.

Mantile grandius ad manus abstergendas.

Vasa vsui excipiendi oblationes duæ saltem, si collegiata curata est.

Superpellicea vsui vario sacerdotalium ministeriorum.

Superpellicea vsui clericalium ministeriorum.

Suppellex officiorum funeralium propria.

Feretra duo.

Pallia feretralia duo saltem: vnum quo cadauera contegantur, cum efferuntur, & coenotaphia item; alterum, quo eadem cadauera substernantur.

Coenotaphium gestatorium, quæ tumbe dicitur, vnum.

Basis coenotaphij vna item.

Pannus stragulus eiusdem basis vnus etiam, aut basis saltem decenter picta.

Crucēs quæ circa coenotaphium collocantur, quatuor.

Scabellum sustentaculay crucum quatuor item.

Candelabra ferrea octo, duodecimve.

Suppellex Sacristiæ Collegiata.

Instrumentum ferreum ad usum conficiendi hostias.

Vasculum

Vasculum vnum pro asseruandis hostijs magnis.

Vasculū item vnum pro hostijs paruis.

Vas vsui abstergerendi calices, patenas, & lauandi corpora a ac purificatoria.

Capfula corporalium duæ.

Capfula item duæ vbi purificatoria reponuntur.

Sacculus lineus calicis.

Theca calicum numero tot quot sunt calices.

Sacculus pixidis.

Mantile grandius loco appendendum vbi manus lauantur.

Mappa ad vsū altaris sacristiæ seu armarii, apud quod sacerdos vestes sacras induit.

Tapetum vnum, loco sternendum vbi sacerdos se induit; aut eius loco clathra lignea.

Crepidarum mundarum paria tria.

Tabella de sacris reliquijs in ea ecclesia collegiata reconditis.

Tabella Indulgentiarum eidem ecclesie perpetuo concessarum.

Tabellæ binæ de orationibus præparatorijs, ad vsū sacerdotum qui celebraturi sunt.

Tabellæ item binæ orationum, quas pronunciant sacerdotes dum sacras vestes induunt.

Tabella distributionis horarū pro Missis celebrandis.

Tabella præterea de Missis, commemorationibus, funeralibus, & alijs eiusmodi officijs: quæ in singulas hebdomadas certis statis diebus, vel ab vniuerso Capitulo clero ve ecclesiæ, vel ab vnoquoque sacerdote capellano, in singulis altaribus cape lisve, ex fundatione, aut legati eleemosinæve nomine, aut aliqua alia obligatione præstari debent.

Tabella, quæ dyptica dicitur, de singulis Episcopis, qui in ecclesia cathedrali ordine præcesserunt.

Pro quibus Episcopis in Missæ sacro aliquando præcandum est.

Tabella processionum vna.

Tabella item de titulis, dignitatibus, canonicatibus, præbendis, & reliquis beneficijs, officijsve ecclesiæ.

Tabella vna, pluresve perpetuæ, de muneribus functionibusve Præpositi, aut

Archipresbyteri, aut Decani, aut aliorum qui in ecclesia collegiata primariū locum tenet; & reliquorum etiam singulorum Canonicatus, dignitates, officia in eadem ecclesia obtinentium.

Tabella item vna pluresve perpetuæ item de his officiis, vtpote.

De officio Sacristæ.

De officio custodum aliorumve id generis.

Tabella item hebdomadaria horariæ eiusmodi officiorum.

Tabella vna de distinctione officij simplicis & duplicis pro Romani ritus vsu: aut solennis & non solennis pro Ambrosiani instituti ratione.

Tabella de certis statis horis diuinorum officiorum, & pulsationis campanarum.

Tabella colorum: in qua scilicet colores demonstrantur, qui singulis diebus ex sanctæ matris ecclesiæ instituto adhibentur.

Tabella de statutis canonicalibus, capitularibusve.

Tabella triplex regularum de punctationibus.

Tabella de regulis capitulorum congregationumve canonicalium, sacerdotalium, & clericalium.

Tabella item de functionibus maiorum & minorum ordinum.

Tabella clericorum qui adscripti sunt.

Tabella de ijs, quæcunque ad ecclesiæ cultum, decorem, ac nitorem pertinent.

Tabellæ denique aliæ numero plures, quæcunque de ritu disciplinæve ecclesiastica edentur.

Tabella statutorum dierum, quibus decreta, vel de canonicali, vel clericali disciplina, ex constitutione prouinciali legenda sunt.

Tabella etiā regularum de oratione quadraginta horarum.

Tabellæ duæ, pluresve de diuersis orationibus, pro varietate temporum, vsui fidelium ad eam orationem conuenientium.

LIBER præterea anniuersarius isque vnus de sacerdotibus celebrantibus in quo scilicet libro sua manu notent subscribantve sacerdotes, qui singulis diebus in ea ecclesia Missæ sacrum fecerint.

Liber

Liber rursus vnus idemq; aniuersarius, de punctationibus sacerdotum qui non celebrant.

Liber item anniuersariorum, quæ quotannis celebrata sunt.

Liber, seu volumen vnum constitutionū variarū pontificalium, quæ in singulos annos editæ sunt, atque edentur in posterum.

Liber item vnus, seu volumen decretorum, edictorum, & aliarum id generis sanctionum Episcopaliū.

Libri quoque seu volumina sequentia, vt pote.

Bibliorum sacrorum volumen vnu.

Iuris canonici corpus vnum.

Concilij Tridentini volumen vnum.

Concilij provincialis vniuscuiusq; Mediolanensis volumen vnum.

Synodi vniuscuiusq; Diocæsanæ volumen vnum.

Liber, seu exemplum vnum decretorum visitationis Apostolicæ.

Liber etiam vnus harum Instructionum.

Liber historiæ probatæ de reliquijs sacris in ecclesia reconditis.

Liber canonum pœnitentialium.

PORRO si Ecclesia collegiata est vbi animarum cura geritur, in ea præter numerū vniuersæ suppellectilis mox supra commostrate, sit etiam hæc vt infra.

Tabella officiorum parochialium.

Tabella festorum dierum ordine notarum, quæ vel ex præcepto, vel ex consuetudine voto ve coluntur.

Tabella instar calendarij selectorum decretorum, sanctionum, constitutionūque tam Pontificalium quam Episcopaliū, quæ certis anni diebus euulgari debent.

Tabella sacerdotum confessoriorum.

Tabellæ binæ excommunicationum, vna latino, altera vulgari sermone explicata.

Libri præterea parochiales, vt pote hi.

Liber de Baptizatis.

Liber de Confirmatis.

Liber de Matrimonio iunctis.

Liber de votis, & pijs consuetudinibus in parochiali vicinia collegiata ecclesiæ.

Liber de statu animarum.

Liber de distributione eleemosinarum.

Liber formularum de denunciationibus dierum festorum, & omnis cuiuscunque generis ad parochi munus pertinentis.

Liber, seu volumen literarum & instructionum pastoralium, de solennitatibus, de sacris temporibus, & alijs.

IN ecclesia porro collegiata quæ caput plebis est, præter libros, & ceteros vniuscuiusque suppellectilis apparatus proximè enumeratos, sit etiam.

Liber vnus de distributione sacrorum oleorum.

Suppellex Instrumentalis, quæ certo loco Sacristiæ proximo asseruatur.

TRipodes cum suis patellis vasibusve focarijs numero duo.

Forcipes ferrei duo item.

Cochlearia ferrea totidem.

Vasa olearia maiora duo, ad vsum olei lampadarum recondendi.

Vasa minora, qui gutti dicuntur, totidè ad illum ipsam vsum.

Infundibula & vasa duo, ad olei vase maiusculo depromendi, rursusq; in alterum minusculum infundendi vsum.

Scopulæ paruulæ ex camulis palustribus, ad deterfionis vsum, numero sex.

Scopæ maiores numero quinque.

Scala gestatoria numero duæ, quarum vna altior.

Ligones duo.

Batilla totidem.

Hastilia seu perticæ quinque.

Longuria totidem, plurave.

Spongia grandiuscula duæ.

Rutæ duo.

De suppellectile rerum, quæ pro solenniorum dierum ratione vniq; duplicantur.

Commonstrato simplicis suppellectilis apparatu, sequitur alius, re-

tum, quæ pro ratione supra in suppellectile Basilicæ cathedralis explicata, duplices esse debent; ita scilicet, ut singulorum numerus supra demonstratus duplicetur necesse sit; cum singulæ quæ ad quotidianum usum adhibentur, eadē & materia & ornatu insigniores esse debeant in solenniorum dierum celebratibus.

Sunt igitur hæc, quæ numero duplici apparandæ sunt.

Crux.

Candelabra sex.

Emunctoria duo.

Tabella secretorum.

Mappa maior.

Mappæ minores.

Tela itragula altaris.

Cingulum sacerdotale.

Cingulum diaconale.

Cingulum subdiaconale.

Hamularum paria duo.

Peluicula viceolorum.

Tabella gestatoria pacis offerendæ.

Thuribula duo.

Accerræ binæ.

Cochlearia bina.

Cereostata bina.

Conopœum tabernaculi maioris.

Vmbella processionalis.

Vasculum gestatorium aquæ benedictæ.

Aspergillum.

Peluis ad usum lauationis manuum.

Vrceolus grandiusculus.

Suppellex rerum quæ triplices esse debent.

Quæcunque autem res infra demonstratæ sunt, hac regula comprehenduntur, ut triplices esse debeant: cum singulas singulis diebus pretiosiori & materia & ornatu respondere conveniens sit: ita scilicet, ut quæ minus pretiosæ minusve insignes existant, usui quotidiano sint; quæ autem aliquantò pretiosiores, in festorum dierum officio; quæ denique longè insigniores & materia, & opere, & ornatu, in solennitatibus maioribus sicuti par est, adhibeantur.

Atque hæc quidem sunt.

Pallium.

Velamentum ad ornatum frontispicii altaris.

Amictus sacerdotalis cum fascia, & auriphrygio.

Alba sacerdotalis cum auriphrygio, & grammatis.

Manipulus sacerdotalis.

Stola sacerdotalis.

Planeta.

Amictus diaconalis cum fascia, seu auriphrygio.

Alba diaconalis cum auriphrygijs.

Amictus subdiaconalis cum fascia, seu auriphrygio.

Alba subdiaconalis cum auriphrygio, seu grammatis.

Dalmatica diaconalis.

Tunicella subdiaconalis.

Stola diaconalis.

Manipulus diaconalis.

Manipulus subdiaconalis.

Velum subdiaconale.

Velum calicis.

Sacculus corporalis.

Integumentum Missalis.

Pulvinar Missalis.

Integumentum lectorarii in ecclesijs collegiatis ritus Ambrosiani.

Integumentum evangelistarum.

Integumentum epistolarii.

Integumentum lectorilium gestatoriorum, & statariorum.

Suppellex sacrarum vestium indumentorum ve, quorum apparatus quinituplex esse debet.

Atque hæc quidem res sigillatim supra enumeratæ, sub rationem triplicis suppellectilis cadunt: nunc sequitur regula, qua comprehenduntur indumenta ornamentave sacra, quorum supra expositorum unusquisque apparatus, & qui pretiosior, & rursus qui minus pretiosus, & item qui quotidianus est, quintuplex requiritur, pro instituta in divinis officijs colorum varietate; ita scilicet, ut quotidiani usus apparatus sit, unus albo colore, alter rubro, tertius violaceo, quartus viridi, & quintus nigro.

Hæcque item regula est de apparatu solennium dierum, vel officiorum, tum so-

lennitatum etiam maiorum.
Indumenta vero quintuplicis huius ap-
paratus sunt scilicet.
Pallium.
Velamentum frontispicii altaris.
Auriphrygium amictus sacerdotalis.
Auriphrygium albe sacerdotalis.
Manipulus sacerdotalis.
Stola sacerdotalis.
Planeta.
Auriphrygium amictus diaconalis.
Auriphrygium item amictus subdiacon-
nalis.
Auriphrygium albe diaconalis.
Auriphrygium item albe subdiaconalis.
Dalmatica diaconalis.
Tunicella subdiaconalis.
Stola diaconalis.
Manipulus diaconalis.
Manipulus subdiaconalis.
Velum subdiaconale ad vsum ferendi ca-
licis, patenz ve sustinendæ.
Velum calicis.
Sacculus corporalis.
Signacula Missalis.
Integumentum Missalis.
Pulvinar Missalis.
Integumentum lectionarij.
Integumentum epistolarij.
Integumentum euangelistarij.
Integumentum ambonis, vel suggesti.
Integumentum lectorilium.
Pluvialia vsui in vesperis solenniorum
celebratuum.

Numerus linteorum indumentorum.

Intea præterea indumenta, quæ ob
causas supra in Basilica cathedrali
exposita, etiam in collegiata ec-
clesia esse oportet, hæc sunt, quæ om-
nia supputata infra numero notantur.

Indumenta altaris.

Mappæ maiores sex.
Mappæ minores duodecim.

Indumenta linea sacerdotalia in Missis
conuentualibus.

Amiectus viginti.
Albe viginti.
Corporalia duodecim.
Purificatoria vigintiquatuor.

Mantilia ad vsum abstergeri manus in
Missæ sacro duodecim.

Mantilia in sacristia ad vsum lauationis
manuum octo.

Sudariola ad nares expurgandas cum
opus est in Missæ sacro duodecim.

Funiculi sudariolorum cum globulis sex.

Mappæ tres ad vsum altaris seu mensæ
in sacristia, vbi sacris vestibus sacer-
dos induitur.

Sacculi singulorum calicum bini.

Indumenta linea ministrorum.

Amiectus diaconales viginti.

Amictos subdiaconales totidem.

Albe diaconales viginti.

Albe subdiaconales viginti.

Indumenta linea ad vsum sacræ com-
munionis ministrandæ.

Mappæ longiores scamnorum sex,
pluresve.

Mappæ breviores subter sanctissimam
Eucharistiam sustinendæ tres.

Indumenta linea vsui varijs ministerijs.

Superpellicea sacerdotalia tria, quatuorve.

Suppellicea clericalia tria, quatuorve.

Sudaria quatuor, plura ve, si collegiata
curata est.

De suppellectile altarium minorum
collegiatarum ecclesiarum.

Singula præterea ecclesiæ collegiatarum
altaria minora, omnes singulosque
apparatus unicuique altari minori supra
in Basilica cathedrali ordine nomina-
tim positos atque enumeratos habeant
ad vsum atque ornatum suum.

Suppellex altaris minoris ob necessa-
riam causam permitti.

Altari præterea minori quamvis
indotato, ob necessariam tamen cau-
sam ab Episcopo in ecclesiæ collegiata
permisso, suppellex appareatur, ut supra
demonstrata est in Basilica cathedrali.

Sup-

Suppellex communis.

IN ecclesia collegiata apparatus præterea communis esse debet. cuius Missæ sacri sine cantu faciendi, in altari tamen maiori quam minori: prout & hic ipse apparatus, & quantus esse debeat, supra demonstratur & præscribitur in Basilica cathedrali, ob causas eo loci expositas.

DE SUPPELLECTILE ECCLESIAE PAROCHIALIS. Cap. III. I.

Collegiatae Ecclesiae suppellectilem proximè exposuimus: nunc sane locus est eodem ordine dicendi de suppellectile Ecclesiae parochialis. Atque primò quidem de apparatu altaris maioris.

Apparatus Altaris maioris.

Cruces.

Candelabra sex cum operculis ex tinctorijs binis.

Emunctoria duo.

Tabella secretorum.

Mappa minores binæ.

Mappa maior.

Pallium.

Velamentum ad ornatum frontispicii altaris.

Tela stragula altaris.

Tapetum bradellæ altaris.

Tabella orationis de Sancto cuius nomine altare capellave maior nuncupatur.

Tabellæ item duæ de Sancto, Sanctisve, quorum insignes reliquiae in eo altari reconditæ sunt.

Suppellex indumentorum parochi ad usum Missæ parochialis sine cantu.

Amicus cum auriphrygio, seu fascia. Alba cum auriphrygio, seu gram-

matibus.

Cingulum.

Manipulus.

Stola.

Planeta.

Suppellex indumentorum, quæ communia sunt usui Parochi, & reliquorum clericorum, non solum in solenni Missæ parochialis sacro cum cantu, sed etiam in alijs diuinis officijs ministrantium.

Amicus cum auriphrygio, seu fascia. Alba cum auriphrygio, seu gram-

matibus.

Manipulus.

Stola.

Planeta.

Pluuiale.

Amictus diaconalis cum auriphrygio,

seu fascia.

Amictus subdiaconalis cum auriphry-

gio, seu fascia.

Alba diaconalis cum auriphrygio.

Cingulum diaconale.

Cingulum subdiaconale.

Dalmatica diaconalis.

Tunicella subdiaconalis.

Manipulus diaconalis.

Stola diaconalis.

Manipulus subdiaconalis.

Velum subdiaconale, ad usum ferendæ calicis, patenæve sustinendæ.

Suppellex reliqua propria Missæ

tantum.

Calix.

Patena.

Velum calicis.

Corporale cum passa.

Sacculus corporalis.

Purificatorium.

Hamularum, seu vrceolorum paria duo.

Peluicula vrceolorum.

Missalia duo.

Integumentum Missalis.

Signaculum Missalis.

Puluinar Missalis.

Lectionarium ad usum Missæ solennis in ecclesijs parochialibus ritus Ambrosiani.

Integumentum lectionarij.

Epistolarium.

Integumentum epistolarij.

Euangelistarium.

Integumentum euangelistarij.

Integumentum suggesti.

Cere-

Cereostata quatuor. *Ad missam.*
Opercula eorum estistoria totidem.
Tabella gestatoria pacis offerenda.
Sudarium ad naves expurgandas cum
opus est in missa sacro.

Funiculus cum globulo unde sudarium
pendeat.

Crepidarum mundarum par vnum, si
quando opus est sacerdotem celebratu-
rum calceos luto inquinatos deponere.
Tintinnabulum gestatorium, ubi appen-
sam non est.

Suppellex, quæ Missæ, diuinorum officio-
rum, processionumq; vsui com-

T Huribulum. *Ad Thufica-*
tionis vsum.
Cochlear. *Ad Thufica-*
Canthari bini in ecclesijs ritus Ambro-
siani.

Candelabrum cerei Paschalis vnum.
Vexillum, seu labarum Sancti patroni
parochiæ, in processibus oblationi-
bus adhibendum.

Crepitacula lignea bina ad vsum pul-
sandi in tenebris hebdomadæ sanctæ.

Candelabrum triangulare ad vsum susti-
nendi candelas in tenebris hebdomadæ
sanctæ in ecclesijs ritus Romani.

Tapetia, aut stragula ad ornatum sedi-
lis, in quo sacerdos Missæ sacrum solent
niter facies, & ministri aliquando assident.

Aulæ, panniue plures ad vsum ornande
capellæ altarisve maioris, aut ecclesiæ,
in solennioribus festis diebus, si modo
per ecclesiæ facultates possit.

Lectorile statarium chori vnum.
Lectorilia gestatoria duo.

Integumenta lectorilis statarii.
Integumenta lectorilium gestatoriorum.

Libri, seu volumina ad vsum diuinorum
officiorum in Ecclesia parochiali

ritus Romani.

B Reuaria duo, quorum alterum am-
pla forma.

Calendarium perpetuum vnum.

Diurna aut psalteria cum hymnis.

Hymnarium musico cantu exscriptum
vnum forma ampla.

Homiliarum vnum matutinale.
Antiphonarium de Dominicis vnum.

Antiphonarium de Sanctis vnum.

Graduale de Dominicis vnum.

Graduale de Sanctis vnum.

Martyrologium vnum.

Liber de officio mortuorum vnus.

Rituale vnum.

Processionale vnum.

Pontificale vnum.

Ceremoniale vnum.

Sacerdotale vnum.

Rationale diuinorum officiorum vnus.

Liber de computo ecclesiastico vnus.

Libri, seu volumina ad vsum diuinorum
officiorum in Ecclesia parochiali.

ritus Ambrosiani.

B Reuaria duo, quorum alterum for-
ma ampla sit, alterum parua.

Calendarium anniuersarium vel perpe-
tuum vnum.

Psalteria cum hymnis duo, vnum forma
grandiori.

Liber hymnorum musica modulatione
notatorum vnus.

Antiphonarium de Dominicis vnum.

Antiphonarium de Sanctis vnum.

Antiphonarium feriale vnum.

Homiliarum vnum.

Lectioarium de vitis Sanctorum in sta-
tis quibusdam vigilijs vnum.

Pontificale vnum.

Ceremonialia duo, vnum Ambrosianum,
alterum Romanum.

Sacramentalia seu ritualia duo.

Processionalia, seu libri litaniarum, &
processionum duo.

Libri ad vsum funerum & officij mor-
tuorum duo.

Liber cantus varietate tonorum distin-
cti, ad vsum lectionum, psalmorum, & id
generis aliorum vnus.

Liber vnus de cantu hymni, Gloria in-
excelsis, Symboli, & Sanctus.

Liber vnus de ceremonijs Missæ.

Liber vnus de computo ecclesiastico.

Suppellex, quæ ad cultum & administra-
tionem sacræ Eucharistiæ aliorumq;
Sacramentorum vsui est.

C Onopeum tabernaculi maioris.
Tabernaculum paruum ad sacræ Eu-
charistiæ in altari exponendæ vsum, &
in processibus ferendæ.

Pixides due; vna maior ad sacre communione in ecclesia populo ministrande vsum altera minor, quæ ad illam ægrotis ferendam adhibetur.

Vbi verò pro facultatibus potest, tertia preterea pixis fit, conseruande sanctissime Eucharistiæ vsui.

Verum si ecclesiæ parochialis frequentia popul i magna est, non modò tres pixides, sed plures etiã esse debent, vsupra in Basilica cathedrali narratum est.

Vela duo ad vsum sacre Eucharistiæ, quæ in tabernaculo maiori asseruatur, decen ter contegendæ.

Vela item maiora duo, ad sacre Eucharistiæ vsu, cù ad ægrotos scilicet defertur. Umbella, cùm sacra Eucharistia ad ægrotos fertur.

Altera item pretiosior, vbi pro facultatibus potest, in solennioribus processio nibus atq; officijs adhibenda.

In locis autem montuosis tertia angustior, vt in Ecclesia collegiata curata expositum est.

Laternæ grandiores quatuor. Cereoteraria breuiora duodecim, plura deferendis luminibus vsui, cum sacra Eucharistia defertur.

Tintinnabulum gestatorium vnum ad eundem vsum.

Mappa ad apparatus communionis in Ecclesia ministrande.

Mappulæ præterea breuiores subter sanctissimam Eucharistiam sustinendæ, dū illa ministratur.

Vasa ad vsum purificationis populi quatuor.

Vasa vinaria, p vino purificationis duo. Scamna item oblonga ad apparatus communionis quatuor, sexve.

Imago Christi Domini crucifixi gestatoria, ad vsum ægrotorum vna.

Vasa duo sacrorum oleorum, chris matis, & catechumenorum; eaq; duplicia, cum suis sacculis & cotylis, ob causam supra enarratam in suppellectili Basilicæ cathedralis.

Vasa duo sacri olei infirmorum cū suis cotylis & sacculis.

Vbi verò plures parochi animarumve curatores sunt, totidem etiam vasa instructa sint olei sacri.

Sabarium, seu pannus lineus pro bapti-

zatorum capite abstergendo. Vas vnum vsui suscipiendæ & ferendæ aquæ baptismalis ab ecclesia cathedrali, vel plebana.

Suppellex quæ multis ministerijs sacris communis est.

Vas vnum vsui aquæ benedicendæ diebus Dominicis.

Vasculum item vnum gestatorium aquæ benedicte,

Aspergilla bina, e quibus vnū ornatus. Peluis grandiuscula gestatoria vna ad vsum lauationis manuum.

Vrceolus ob eundem vsum grandiusculus vnus item.

Mantile gradius ad manus abstergendas.

Vasa vsui excipiendi oblationes duo.

Superpellicea vsui vario sacerdotium ministeriorum.

Suppellicea vsui ministerijs clericalib.

Suppellex quæ officiorum funeralium propria est.

Fraterum vnum. Pallia feretralia duo: vnum quod cadavera, cū esserunt, & cœnotaphia ite; alteru, quo eadem substernantur.

Cœnotaphium gestatorium, quæ tumba dicitur, vnum.

Basis cœnotaphij vna item.

Pannus stragulus: eiusdem basis vnus etiam, aut basis saltem decenter picta.

Cruces, quæ circa cœnotaphium collocantur, quatuor.

Scabella, sustentacula ve crucum quatuor item.

Candelabra ferrea octo saltem.

Suppellex Sacristiæ parochialis.

Vasculum vnum pro asseruandis hostijs magnis.

Vasculum item vnū pro hostijs paruis.

Vas item vnum vsui abstergendi calices, patenas, & lauandi corporalia ac purificatoria.

Capsulæ corporalium due.

Capsulæ item due, vbi purificatoria reponuntur.

Sacculus calicis.

Thecæ

Theca calicum, numero tot, quot sanè calices.

Saculus pixidis.

Mantile grandius loco appendendum vbi lauantur manus.

Mappa ad vsum altaris Sacristiæ, seu armarij, apud quod sacerdos vestes sacras induit.

Tapetum vnum loco sternendum vbi se sacerdos celebraturus induit, aut eius loco clathra lignea.

Crepidarum mundarum par.

TABELLA de sacris reliquijs in ea ecclesiâ reconditis.

Tabella de Indulgentijs perpetuò concessis eidem ecclesiâ.

Tabella de orationibus, quæ preparatoriarè dicuntur, ad vsum sacerdotis celebraturi.

Tabella orationum, quas pronunciat sacerdos dum sacras induit vestes.

Tabella item vna distributionis horarum pro Missis celebrandis, vbi plures illæ sunt.

Tabella præterea vna de Missis, commemorationibus, funeralibus, & alijs eiusmodi officijs, quæ in singulas hebdomadas certis itatis diebus, vel à Parocho, vel ab vniuerso Clero ecclesiæ, vel ab vnoquoq; sacerdote capellano, in singulis altaribus capellivè, ex fundatione, institutione, aut legati, elemosinæve nomine, aut aliqua alia obligatione præstari debent.

Tabella, quæ dyptica dicitur, singulorū Episcoporum, qui ordine in ecclesiâ cathedrali præcesserunt, pro quibus quandoq; in Missæ sacro precandum est.

Tabella de processionibus.

Tabella de capellis, titulis, altaribusve eiusdem ecclesiæ.

Tabella officiorum parochialium.

Tabella de distinctione officij simplicis, semiduplicis & duplicis pro Romano ritu; aut solennis & non solennis, pro Ambrosiani instituti ratione.

Tabella de certis statis horis diuinorū officiorum, & pulsationis campanarum.

Tabella colorum: in qua scilicet demonstrantur colores, qui singulis diebus ex sanctæ Matris Ecclesiæ instituto pro officij ratione in sacris indumentis adhibentur.

Tabella regularum de punctationibus. Tabella vna de regulis congregationū sacerdotalium, & clericalium.

Tabella clericorum qui adscripti sunt eidem ecclesiæ.

Tabella de ijs quæ ad ecclesiæ cultum, nitorem, decoremve pertinent.

Tabellæ aliæ, quæcunq; de ritu disciplinæ ecclesiastica edentur in posterum.

Tabella festorum dierum ordine notatorum, qui vel ex præcepto, vel ex consuetudine, votove columnur.

Tabella vna instar calendarij selectorū decretorum, sanctionum, constitutionumq; tam Pontificalium quam Episcopaliū, quæ certis anni diebus euulgari debent.

Tabella regularum de oratione quadraginta horarum.

Tabellæ binæ de diuersis orationibus pro varietate temporum vsui fidelium ad eam orationem conuenientium.

Tabella sacerdotum confessariorum.

Tabellæ duæ excommunicationum; vnæ latine, altera vulgari sermone explicata.

Tabella de votis, pijsve institutis loci, oppidive parochialis.

LIBER præterea vnus isq; annuarius de sacerdotibus celebrantibus: in quo scilicet libro sua manu notent subscribantve sacerdotes, qui singulis diebus in ea ecclesiâ Missæ sacrum fecerint. Liber de punctationibus sacerdotū qui non celebrant.

Liber annuarius quæ quotannis celebrata sunt.

Liber vnus de baptizatis.

Liber de confirmatis.

Liber de matrimonio iunctis.

Liber de statu animarum.

Liber distributionis elemosinarum factæ quotannis adhibito Parocho.

Liber descriptionis bonorum, & iurium ecclesiæ.

Libri præterea sequentes, seu volumina, vtpotè.

Biblitorum sacrorum volumen vnū. Concilij Tridentini volumen vnū. Concilij prouincialis vniuscuiusq; Mediolanensis volumen vnum.

Aa 2 Synodi

Synodi vniuscuiusque diocesanæ volumē vnum.

Liber canonum penitentialium.

Liber de vita sancti patroni parochialis Ecclesiæ.

Liber historie probatæ de reliquijs sacris in Ecclesia parochiali reconditis.

Liber, seu volumen literarum & instructionum Pastoralium, de solennitatibus, de sacris temporibus, & alijs item.

Liber formularum de denunciationibus festorum dierum, & omnis vniuscuiusque generis ad parochi munus pertinentis.

Liber constitutionum variarum Pontificalium, quæ in singulos annos edite sunt, atque edentur in posterum.

Liber, seu volumen edictorum, decretorum, & aliarum id generis sanctionum Episcopaliū.

Liber, siue exemplum visitationis Apostolicæ.

Liber harum instructionum.

Suppellex instrumentalis, quæ certo loco Sacrificiæ proximo asseruatur.

T Ripus cum patella, vase focario

Forceps ferreus vnus.

Cochlear ferreum vnum.

Vas olearium grandius vnum etiam ad

usum olei lampadum asseruandis.

Guttus, seu vas olearium minusculum vnum item eidem vsui.

Infundibulum vnu, & vas ad usum olei

de vase minusculo depromendis, rursusque in

alterum minusculum infundendis.

Scopule pampule ex cannulis palatibus

ad deterfionis vsum numero quatuor.

Scopæ maiores numero duæ.

Scala gestatoriæ duæ, quarum vna humilior.

Ligones duo.

Batilla totidem.

Perticæ, seu hastilia duo.

Longuria totidem, plurave.

Spongia grandiuscula vna.

Rutrum vnum.

De suppellectile rerum, quæ ad solennio

rum dierum rationem vsuque pre

stiosiores cum adhibenda sunt.

duplices esse debent.

C Ommonstrato simplicis suppellectilis apparatu, est præterea alius

ex ijs rebus constans, quæ duplicentur necesse est; cum singulas quæ vsui quotidiana sunt, easdem & materia & ornata insigniores adhiberi solennium dierum celebritas pro officij solennitate postulet. Sunt igitur hæc, quæ duplici numero apparari debent.

Crux.

Cande labra quatuor cum suis operculis, & duobus extinctorijs.

Tabella secretorum.

Mappæ minores.

Mappæ maiores.

Amictus sacerdotalis cum fascia, seu auriphrygio.

Alba sacerdotalis cum auriphrygio, seu grammatis.

Stola sacerdotalis.

Planeta sacerdotalis.

Manipulus sacerdotalis.

Cingulum sacerdotale.

Amictus diaconalis cum fascia, seu auriphrygio.

Alba diaconalis cum auriphrygio, seu grammatis.

Stola diaconalis.

Cingulum diaconale.

Dalmatica diaconalis.

Amictus subdiaconalis cum fascia, seu auriphrygio.

Alba subdiaconalis cum auriphrygio, seu grammatis.

Tunicella subdiaconalis.

Cingulum subdiaconale.

Hamularum paria duæ.

Pellicula vrceolorum, seu hamularum.

Calix.

Patena.

Tabella gestatoriæ pacis offerendæ.

Cereostata bina ad vsum processionum.

Conopeum tabernaculi maioris.

Tabernaculum paruum ad vsum sacræ

Eucharistiæ in solennioribus diebus

ferendæ.

Vela ad vsum sacræ Eucharistiæ contegendæ in solennioribus processionibus.

Vmbella.

Thuribulum.

Acerra.

Cochlear.

Suppellex sacramentalium indumentorumve supra nominatorum, quorum apparatus quintuplex esse debet.

Pro instituta in diuinis officiis colorum varietate, apparatus singulorum indumentorum, tam ad usum quotidianum, quam ad solennioris officii celebritatem supra expositorum, quæ infra nominatim ponuntur, quintuplex esse debet; nempe vnus colore albo, alter rubro, tertius violaceo, quartus viridi, quintus nigro.

Quæ sanè indumenta hæc sunt.

Pallium.

Velamenrum frontispicii altaris.

Auriphrygium amictus sacerdotalis.

Auriphrygium albae sacerdotalis.

Manipulus sacerdotalis.

Stola sacerdotalis.

Planeta.

Pluuiiale.

Auriphrygium amictus diaconalis.

Auriphrygium amictus subdiaconalis.

Auriphrygium albae diaconalis.

Auriphrygium albae subdiaconalis.

Dalmatica diaconalis.

Tunicella subdiaconalis.

Stola diaconalis.

Manipulus diaconalis.

Manipulus subdiaconalis.

Velum subdiaconale, ad usum ferendi calicis, sustinendæ patenæ.

Velum calicis.

Sacculus corporalis.

Signaculum Missalis.

Integumentum Missalis.

Pulvinar Missalis.

Integumentum lectionarij in ecclesijs ritus Ambrosiani.

Integumentum epistolarij.

Integumentum euangelitarij.

Integumentum ambonis vel suggesti.

Integumentum lectoris.

In Parochialibus Ecclesijs ubi frequentius Missæ conuentualis sacrum rationi conueniens est, apparatus albi & rubricoloris non modo pro officiorum ratione celebritateq; duplicem, sed etiam triplicem esse, vt tertia eorum indumentorum suppellex sit minus pretiosa vsui Missæ conuentualis per hebdomadam aliquando celebrandæ.

Numerus indumentorum lineorumque.

Inter item indumenta, quæ ob eas causas supra in basilica cathedrali expostas plura etiam in parochiali ecclesia esse oportet, hæc sunt, quæ omnia supputata infra numero notantur.

Indumenta altaris maioris.

Mappa maiores quatuor.

Mappa minores duodecim.

Indumenta linea sacerdotalia in Missa parochiali sine cantu.

Mictus duodecim.

Alba duodecim.

Corporalia octo cum pallis.

Purificatoria decem & octo.

Mantilia ad usum abstergendæ manus in Missa sacro octo.

Mantilia in sacristia ad usum lauationis manuum quinque.

Sudariola ad naves expurgandas cum opus est in Missa sacro, sex.

Funiculi sudariolorum cum globulis tres.

Mappa altaris in sacristia tres.

Sacculi singulorum calicum bini.

Indumenta linea in Missis cum cantu.

Mictus sacerdotales duodecim.

Alba sacerdotales totidem.

Amictus diaconales duodecim.

Alba diaconales totidem.

Amictus subdiaconales duodecim.

Alba subdiaconales totidem.

Indumenta linea ad usum sacre communionis ministrandæ.

Mappa longiores scamnorum quatuor plurave.

Mappa breuiores subter sanctissimam communionem dum ministratur sustinendæ tres.

Indumata linea vsui varijs ministerijs.

Superpellicea sacerdotalia duo, tria, ve.

Superpellicea clericalia duo ite, tria, ve.

Sabaria quatuor.

De suppellectile altarium minorum parochialis ecclesie.

Ingula præterea ecclesie parochialis altaria minora, omnes singulosq;

apparatu vnicuique altari minori supra in Basilica cathedrali ordine nominatim positos atque enumeratos, habeant ad vsum atque ornatum suum.

Suppellex altaris minoris ob necessariam causam permitti.

Altari præterea minoris, quamvis indotato, ob necessariam causam ab Episcopo in ecclesia parochiali permisso, eadē suppellex appareatur, vt supra demonstrata est in basilica cathedrali.

Apparatus communis.

Apparatum præterea communem in ecclesia parochiali esse conueniens est, vbi Missæ sacri etiam ab alijs sacerdotibus sine cantu faciendi: prout & hic ipse apparatus, & quantus item esse debeat, supra demonstratur atque præscribitur in basilica cathedrali, ob causas eo in loco expostas.

DE SUPPELLECTILE ECCLESIAE simplicis, eiusque Sacristiæ.

Cap. IIII.

In Ecclesijs simplicibus, & Oratorijs, vbi Missæ sacrum aliquando fit, vnicuique altari non solum maiori, verum etiam minori, si quod in ijs est, appareatur, atque sit suppellex supra præscripta vbi altaris minoris in Basilica cathedrali, tam præterea hæc quæ ordine infra notata est.

Vas vsui abstersionis calicum patenarum, & lauationis corporalium, ac purificatoriorum.

Mantilla longiora, quatuor apud labrum lauationis manuum appendenda.

Mappe duæ ad vsum altaris sacristiæ seu armarij, apud quod sacerdos sacras vestes induit.

Tapetum, seu clathra lignea, vbi sacerdos sacras vestes induit.

Tabella sacrarum reliquiarum in ea ecclesia reconditarum.

Tabella item de Indulgentijs eidem ecclesiæ perpetuò concessis.

Tabella orationū, quibus præparatorijs vtitur sacerdos celebraturus.

Tabella orationum ad vsum sacerdotis sacras vestes induentis.

Tabella de Missis, funeralibus, comme-

morationibus, & alijs officijs.

Tabella colorū, quæ in sacris indumentis pro ritu officii singulis diebus adhibent.

Liber Missarū: in quo scilicet vnusquisque sacerdos sua manu notet & scribat, quæ in singulos dies Missæ sacrum fecerit.

Liber de ceremoniis Missæ.

Liber harum instructionum.

Vas olearum maius pro oleo lampadis.

Vas minus itidem ad vsum infundendi olei in lampadem.

Infundibulum, & vas, ad olei in vase maiusculo excipiendi, rursusque in alterum minusculum infundendi vsum.

Scopulæ paruulæ ex cannulis palustribus.

Perticæ, hastiliæ.

DE CONVENIENTIA INDUMENTORUM & ORNAMENTORUM.

Cap. V.

Exposuimus apparatus omnem sacre suppellectilis, tum simplicem, tum duplicem quadruplicem, tum triplicem, tum denique quintuplicem.

Cuius vniuersi apparatus vestes atque indumenta, quoniam quædam non colore solum, sed materia e qua confecta sunt,

conuenire inter se debent, ac rursus alia, quamvis panno materiae ab illis differant, tamen eodem colore, vt illa sint,

oportet, tum præterea quædam illorum indumentorum ornamenta sunt, quæ ratio postulat, vt ornatu, materia, colore,

& opere, artificiove, vt plurimum inter se singula respondeant, bene est, vt exposito tam multiplici apparatu, common-

stremus etiam, quæ sacra indumenta colore, & materia; ac quæ item colore solum cum illis conuenientia esse debeant,

& denique ornamenta, materia, colore, & opere, inter se vt maximè fieri potest,

congruere debeant.

Atque apparatus quidē, quæ eadē materia, eodēque colore simul consistere debet, est

sacrarum vestium atque indumentorum, quæ ordine infra nominatim notantur.

Sacre vestes & indumenta eiusdem materie, & coloris.

Pallium.

Planeta.

Stola sacerdotalis.

Manipulus sacerdotalis.

Pluiale.

Auriphrygium, seu fascia amictus sacer-

dotalis, diaconalis, & subdiaconalis.

Grammata, seu auriphrygium albe sa-

cerdotalis, diaconalis, & subdiaconalis.

Sandalia.

Caligę, quas olim hyacinthino colore

fuisse proditum est.

Gremiale.

Dalmaticę diaconales.

Tunicellę subdiaconales.

Stolę diaconales.

Manipulus diaconalis.

Manipulus subdiaconalis.

Auriphrygium, seu fascia amictus dia-

conalis.

Auriphrygiū itē amictus subdiaconalis

Sacculus corporalium.

Pulvinar Missalis.

Integumentum Missalis.

Integumenta librorum euangelistarij,

epistolarij, lectionarij.

Integumentum lectorilium statariorū.

Integumentū lectorilium gestatoriorū.

Integumentum ambonis, suggestivę.

Integumentum falditorij.

Vestes atq; indumenta eiusdem coloris,

quo sunt vestes supra enumerate, li-

cēt ē materia diuersa constent.

Almatica.

Tunicella.

Chyrothecę Episcopales.

Velum calicis.

Integumentum sedis Episcopalis.

Velum frontispicij Altaris.

Vela, seu continentię subdiaconales.

Indumentorum ornamenta, materia, co-

lore, opere, artificiove inter se vt

maximę potest, conuenientia.

Cruces frontispicij pallij.

Cruces planetę.

Cruces stolę sacerdotalis, & diaconalis.

Cruces manipuli sacerdotalis, diacona-

lis, & subdiaconalis.

Cruces fascię amictus.

Auriphrygium pluialis.

Crāmula, & fascię dalmaticę diaconalis

Grammula, & fascia tunicellę subdia-

conalis.

Ornamentum pulvinaris Missalis.

Ornamentum sacculi corporalium.

Ornamentum integumentis codicum.

Lacinię singulorum integumentorum

& pulvinarium conuenire etiam debent

cum coloribus ornatus; ita scilicet, vt

aurum cum auro, aut argentum cum ar-

gento, & sericum cum colore ornatus

pannive conueniat.

P A R S S E C V N D A

L I B R I I I.

De forma suppellectilis.



AM deniq; restat altera hu-
ius libri pars: in qua suppel-
lectilis omnis mox supra e-
numeratę, rei q; ad vsum ec-
clesiasticum pertinētis, for-
ma a nobis exponēda est; ac ita quidem,
vt aliquando etiam materia simul osten-
datur, ē qua res vnaquęq; pro præstan-
tię ratione conficiatur.

Primo igitur loco erit Crux.

De Cruce.

Crucis potro, quę vel super altari
maiori, vel super tabernaculo san-
ctissimę Eucharistię collocabitur, for-
ma penę quadrangula erit: cuius tamen
pars inferior paululum oblonga in tubu-
lum desinet; vt cum ad vsum processio-
num, aliarumq; Ecclesiasticarum actio-
num opuserit, a suo possit fulcimento
commodę eximi.

Ea autem magnitudine Crux erit, quę
cum altarij amplitudine aptę decoreq;
conueniat.

Ex aureis, aut (si minus per facultates
possit) argenteis laminis Crux altarij
maioris erit in basilica cathedrali, Ec-
clesijsq; collegiatis: hęcq; vsui solennio-
rum dierum, atq; officiorum: altera au-
tem ex aurichalco inaurato condecen-
te cælata elaboratave, alijs diebus ad-
hibenda.

Ex hac item materia, vel ex argento il-
la etiam erit, quę in alijs ecclesijs præfer-
tim parochialibus super altari maiori
collocabitur.

Fulcimentum, quo aptę Crux in altario
sustineatur, ex auro, aut argento, aut sal-
tē ex aurichalco, aut deniq; ex ligno in-
aurato, in ecclesijs scilicet quarū census

A 4 tenuis

tenus est eleganter, decoratq; forma cōfectum, ad congruentem altitudinem surgens, recte, atq; aptè tubulo insigatur.

Crucis item quæ in altario maiori ponetur, cum fulcimentum, tum forma eadem, aliquantūq; minor esse poterit, sed exemplis esse non debet. Materia si minus aliquando ex aurichalco, præterioreve metallo, at ex ligno esse poterit picto, decenterq; inaurato.

Crux porro Capituli, vel illa quæ in processionibus, minorumq; exequiis, alijsq; sacris, & Ecclesiasticis actionibus de more præfertur, hastile habeat bene firmum, idemq; decenter pictum, cui aptè insoratur.

Vbi verò (vt in ecclesia Ambrosiana) motus est à Capitulo, aliq; Ecclesiastico Collegio, vel à parochis alijsve animarum curatoribus, Crux forma quadrata, quæ duobus enbitis paulo ve amplius altè laueq; pateat, in illis Ecclesiasticis actionibus sine hastile, sed breui manubrio eiusdem metalli proferri; is quidem mos sanè quàm vetus vsuq; probatus, planè retinendus est.

De Candelabris.

Candelabra altaris maioris (quæ etiam aurea olim fuisse animaduertimus) si ex auro per facultates fieri non possunt, saltem ex argento conficiantur ad vsum solenniorum officiorum, ita vt & metalli genere, & opere cum Cruce congruant.

Alii a verò quæ vsui quotidiano sunt, ex aurichalco constare poterunt: quo metallo in omni Ecclesia adhiberi conueniens est.

Ex ligno autem opere tornatili confecta in reliquis altarijs minoribus aliquādo permittantur, si ex aurichalco, præterioreve materia per facultates fieri non possunt.

Candelabri basis, quem pedem dicant, rotunda, vel triangularis potius existat, atque vt maximè fieri potest, cum illa congruens quæ Cruci subiaceret.

Sic verò vndiq; pateat, firmaque sit, vt præ cerei crassioris quæ imponetur pondere aut longitudine, candelabrum non illo modo congruat.

In suam scapus opere calato rectè, piè,

decenterq; elaboratus, sensim angustius ascendat in altitudinem, quàm altaris, ecclesiæq; ratio requirit. Rursus quæ in summitatem circula rem decore patulam definat. In qua summitate candelabri acumen teres extet, cui vasculum ite de ex argento vel aurichalco insigi possit; in quo vasculo cerei inferantur.

Et quoniam vsu venit, vt quæ candelabra ex auro argento ve sunt facile vacillent, atq; inclinentur, ac ferè etiam particule, ex quibus simul cōglutinatæ illa fabricata sunt, dissoluantur; vtile erit virgam ferream per totum candelabri scapum transire: quæ virga in superiorem partem exiens, locum vasculo præscripto, candelæve infigende præbeat.

In parte autem inferiori ita claudatur lamina ferrea in orbè versatili, vt particulas omnes quæ candelabri scapum constituunt, aptè cōstringat, iunctasq; simul, ac rectas planè teneat.

Candelabrum cerei Paschalis ex laminis argenteis, aut ex aurichalco, aut saltem ob ecclesiæ inopiā è solido ligno, opere tornatili, totūq; inauratū ac piè ornatum, altitudine cōstet cubitorū ferè quinq; Basi præterea firmissima suffulciatur; vt vbi moris est (quemadmodū olim fuit) statis illis diebus in media ecclesia ante altare maius colloquetur. Si verò pensile adhibetur, nulla basis opus est.

Cantharus (quod candelabri genus est in ecclesia Ambrosiana) ex auro, vel ex argento, vel ære fusili, aurichalco ve esse potest, prout ecclesiæ in qua adhibetur, ratio postulat.

Breuior quàm cetera candelabra, ac leuior item: scapū præterea subtiliori cōstet, quod facilius manu apprehendatur.

Basis triangulari, & reliquo ornatu sit, qui decentem speciem exhibeat.

Candelabra ad vsum processionum, & metallo, & forma existant, vt illa quæ vsui sunt altaris maioris; sed longitudine aliquantū breuiori, & crassitudine minori item esse poterunt.

De emunctorio, & percuto.

Emunctorium, ex eodem metallo quo sunt candelabra, longitudine vnciarum duodecim.

Oper-

Operculum ad vsum restringendi cereos
è tenui lamina, quam totam vocant, con-
fiet: forma præterea decepti.

De Tabella secretorum.

Tabella secretorum, non quæ rnea,
non nucæ, neque denique è ligno
subobscuro sit, sed ex abiete, aliave id ge-
neris arbore albicante, ne pagina agglu-
tinata obscurecat.

Latè aliquantò amplius pateat, quàm
longè: à parte anteriori coronicibus vn-
dique decore ornatur.

A mensa altaris aliquantò altius sustine-
ri debet aliquo sustentamento decore con-
fecto, vt secretorum pagina propius ad
oculorum conspectum accedat.

Atque hæc quidem vsus quotidiani.

Illa verò solenniorum dierum specio-
sior esse debet, ita vt & coronices auri-
tas, aut præclare pictas, & paginam se-
cretorum mascululis literis impressam,
& eius imagines literasque illas gran-
diores, minio, auroque splendescerent
habeat.

De Mappis tobaleisve altaris.

Mappæ (quæ vela, velamina ve, aut
sindones alias dicebantur) super
nam altaris partem contegentes è lino,
aut vbi lino copia non est, è cannabi sint.

At illæ pretiosiores vsui solennium die-
rum, Episcopaliūq; officiorum, è tela
linea item, vel cannabina; sed longè te-
nuiori contextæ: reliquæ vsus quotidiana
nè è tela eiusdem generis, non crassa ni-
mis, nec verò rudi; sed eiusmodi, quæ
opere textili benè, firmiter, ornateque
confectæ sint.

Verùm nullæ porro Mappæ altaris ab
vlla parte bambacio carulei alteriusve
coloris elaboratæ sint.

Grandiores porro Mappæ ea sint lō-
gitudine, vt ab utroque altaris latere pro
fundiꝝ circiter tribus digitis quàm pla-
num bradellæ dimissæ sint.

Latitudine verò totam altaris mensam
contegant, ac gradum item, qui super
altari est: si modò, in altari præsertim
maiori ob tabernaculi impedimentum,
separatim operiri obtegitve commodius
non sit.

Eæ præterea mappæ, quæ minores ad-
hibentur, integræ, atque vt olim eius-
modi existant, quibus tota integraque
illa superior altaris pars, seu mensa co-
sternatur; eæque inter se distinctæ sint
ac sanè separata omnino.

De Pallijs.

Pallium, seu palla, vestimentum sci-
licet, quod ante altare tenditur su-
spensum, paulò longius quàm altare pa-
tere debet; eoq; altius, vt ab ima parte
paululum sub coronicæ scabelli eiusdera
altaris occultetur.

A superiori parte palmum à summo di-
stante, lacinijs, quas frangias dicunt, au-
ro sericove elaboratis, pro colorum
ratione ex ecclesiæ ritu præscripta or-
netur.

Intrinsècus tela bambacina, aut alia te-
nui materia vestiatur; quæ à superiori
parte palmo vno excedat, vt sub map-
pis reflecti possit.
Instruatur etiam à summo intrinsècus
parvulis minutisque anulis aereis, fer-
reisve, quibus suspendatur affixum tela-
ri altaris.

Cui pallio ab exteriori parte, crux aut
imago Sancti, Sanctorumve quorum
nomine altare dicatum est; aut alia sa-
cra effigies aptè recteque in medio af-
suatur.

Id quod antiqui instituti esse ex eo e-
tiam accepimus, quòd Zacharias Pon-
tifex pallam auro intextam Natiuita-
tis Domini nostri Iesu Christi imagi-
ne ornatam Beati Petri Apostoli alta-
rio obtulit.

Pallium pretiosius, vtpotè vsui solen-
niorum officiorum, ac dierum, sit è serico,
auro argentove intexto, nempe ope-
re attalico; quod brocatum dicunt, vel
acu decore picto.

Illud verò quotidianum ex alio serici
generè, aut subserico.

Idq; etiam in ecclesijs permittitur, qua-
rum tenuis census ferre non potest illū
pretiosioris pallij sumptum.

Pallia autem, quæ humilia, aut de-
pressiora iam extant, quàm altaris alti-
tudo requirit, altiora fiāt, in summa par-
te additamento eiusdè panni materia-
ve factò, apteq; connexo: quod laciniæ
quam

quam frangiam vocant, aut alterius rei ornatu decenti obtegatur.

Quæ verò pallia breuiora sunt, quoniam altaria longius ducta sunt, ea aptè reconcinnari poterunt, aut produci alijs pro longitudinis altarium ratione additis, decenterque annexis, eiusdem alteriusve panni fericive, aut materiz fascijs.

De velamento, seu fascia ad ornatum Altaris.

Velamentum (quod ad ornatum frontispicii altaris in Missæ sacro adhibetur, superiorique parti pallij in ipso altari tanquam frontale quoddam obtenditur) eiusmodi sit, ut demissum, usque ad serica filamenta quæ pallio assui solent, vel paulò infra perueniat.

Longe præterea pateat, ut adæquet altare, aut paulò amplius.

Eius extremitas, quæ in hominum conspectu est, fimbria decorè exornetur.

È pretiosa tela lineæ, eaq; tenui admodum confectum, per latitudinem lineis acualiave ratione elaboratis, apteque certo intervallo dispositis, distinctè ornatum appareat.

Pretiosius porro, quod sollemnioribus diebus officijsque usui erit, insignius esse debet, auro scilicet argentoque contextum.

De Tela stragula altaris.

Tela stragula altaris, longitudine, ac latitudine sit, quæ totam illius mensam vndique contegat, & paulò amplius item: lacinijs brevioribus ab omni parte decorè cincta.

Colore viridi sit.

Quotidiana è lino, cannabive: illa verò usui sollemnitatum è serico, aut è subserico.

De stragulis Bradellæ, & graduum Altaris.

Stragula Bradellæ, & graduum altaris, plani item cum opus est, tapetia sint, aut panni lanei, itque pretiosiores pro sollemnitatum ratione, proque ecclesiarum dignitate.

Latè, longè, & amplè ita pateant, ut & bradella, & altaris gradus eorum ope-

rimento confternantur omnino, atque adeo amplius saltem cubito vno.

De caligis Episcopalibus.

Caligæ Episcopales ita longæ esse debent, ut usque ad genua protense, ligulis in ea parte adstringantur; quemadmodum cum mysterij significatione conueniens est.

De sandalijs.

Sandalia, calcei scilicet quibus Episcopus ad Missæ sacrum solènter faciendum utitur, è solea integra subtus constent, à parte autem superiori decenter ornata: quæ fenestrata etià superne olim fuisse non sine mysterij ratione Innocentius III. Pont. ostendit.

De Amictu.

Amictus (qui quonià humeris imponitur, superhumale etiam appellabatur) eiusmodi, ut olim fuit, esse debet; cui fascia assuatur, quæ tanquam collare quoddam circa collum super casulam aptetur.

Fimbria porro fasciæ cōdecēter exornata sit: cri præterea tres cruces assistantur, una in medio, & in introque capite duæ.

Longa sit fascia hæc cubitum circiter vnum, & vncias sex: lata vncias circiter septem.

Porro amictus è tenui candidaq; tela lineæ sit: pretiosior è subtiliori.

Longitudine esse debet cubitorum circiter duorum; latitudine autem sesquicubitali.

In duobus eius angulis anterioribus assuuntur funiculi: qui crucis instar supra pectus transversè, indeque in tergum ducti, moxque reuocati, connectuntur, ut nè suo loco amictus moueatur.

Si verò amictus sine fascia adhibetur; in eius medio crux vnciarum duarum longè ab extremitate digitis duobus, superne acualiave ratione affigetur.

Extremitates autem amictus, præterquam ex ea parte, quæ collum ambit, aliquo modesto opere exornabuntur: ceteræ eius partes, ut illæ superioris amictus fasciam habentis.

De

De Alba, & auriphrygio, seu gram-

Alba (quam candidam vestem, ca-
missum etiam à colore vocant)
è tela tenui candidaque sit; illa pretio-
rior è tenuiori.

Longè autem quatuor cubitos produ-
cta, & succincta, cum à lumbis vndiq; re-
dundet, tum ad pedes usque pertingat.

Latè præterea cubitos quatuor, ac paulò
amplius circumquaq; pateat.

Manicas habeat longitudine sesquicu-
bitali, latitudine ab humeris penè cubi-
tali, quæ usque ad manus sensim angu-
stius ducantur.

Consuta autem sit non artificiose, sed
simplici acus opere: in extremis verò
manicis, & in summa veste aliquid dum-
taxat sit acu paululum, ac tenuiter ela-
boratum.

Et ab ima parte aliquantulum reflexum.

In ima parte albæ à fronte, & à tergo,
& itidem in extremis eius manicis qua-
dræ particula: (quas grammatas, seu
auriphrygium appellant) panni serici,
qui coloris, & panni eiusdem, vt casu-
la sit, rectè assuantur.

Quæ grammata circumquaque fimbrijs
densis exornata sint.

Vbi verò Albæ sine auriphrygio, seu
grammatis adhibentur, amplè ab ima
parte circumquaq; pateant cubitos sex
decim: sicq; paulò, & latiores, & longio-
res sint, quam alia grammatis ornata,
vt circumplicata, ac succincte, ad lum-
bosque reflexæ, rugarum crisparumve
decorem exhibeant.

De Cingulo.

Cingulum (quæ Zona ab Innocen-
tio III. Pont. appellatur) ex can-
dido lino, vel cannabi tenui sit confe-
ctum; longitudine cubitorum circi-
ter septem.

Cuius cinguli capita globulis eiusdem
materiæ inferantur, filamentorum ma-
nipulis appensis, quos floccos dicunt.

Cingulum verò Episcopale, à sinistro
latere duplex, vt vocant succinatorium
seu succingulum (quò scilicet stola cum
cingulo connectitur) habere debet pro
ratione mysterij.

De Stola. suppl. omni

Stola (quæ item Orarium, & palla
linostina à Damaso vocatur) extrin-
secus materiæ colore cum planeta con-
gruat: intrinsecus autem tenui serico
vestitur eiusdem coloris item.

Longè cubitis circiter sex, ita vt infra
genua producat: latè autem pateat
vncijs sex; ab vtraque autem extrema
parte sensim latiusculè patens lacinijs,
seu frangijs ornatur, quæ longitudine
sint vnciarum trium: cui præterea eru-
ces tres annectantur, vna in medio, reli-
quæ duæ in eius partibus extremis.

Vnaqueq; verò crux paruula sit forma
quadrata; quæ ab omni parte vncijs cir-
citer tribus constet.

Stolæ sacerdotali nihil appèdatur: Epi-
scopali verò, & diaconali ab vtraq; me-
dia eius parte funiculi serici, eodemq;
colore, & flocculis laciniatis ornati an-
nectantur, ijque ad illius rectè conne-
ctendæ vsum.

De Tunicella.

Tunica Episcopalis, quam Tunicel-
lam dicunt, è serico tenuiter contex-
ta esse debet: paululò angustior, & bre-
uior quam Dalmatica infra descripta.

De Dalmatica.

Dalmatica crucis formam præbe-
re debet, ita vt non recisis mani-
cis, sed ad manum usq; protensis, iisdè-
que latè patentibus consueatur.

Episcopalis amplioribus manicis
quàm diaconalis, hæc latioribus quàm
subdiaconalis; quæ tunicella vocitata, il-
las angustiores habere debet.

Ex eadem materiâ Episcopalis cõstet,
quæ Tunicella Episcopalis.

Longa esse potest cubitis duobus, & vn-
cijs sexdecim, atq; eiusmodi, quæ infra
genua protendatur vncijs circiter de-
cem; lata verò à summo, seu ab hume-
ris, cubito vno, & vncijs circiter qua-
tuor, ab extremis oris vndiq; patens cu-
bitis circiter quinque, vel amplius, vt
eius latitudo cum mysterij significatio-
ne conueniat.

Diaconalis verò, & Tunicella subdia-
conalis, lineis, seu fasciis coccineis
ornatur, à fronte, & à tergo hinc inde à
sum-

summo vsque ad imum ductis.

Auriphrygio preterea insignitur, nepe quadris particulis auriphrygio contextis, inter lineas coccineas illas in extremitate à tergo, & à fronte asutis.

Extremities huius vestis omnes, præter eam, quæ circa collum est, fimbria cum modicis filamentis exornantur.

Interior autem pars tela eiusdem coloris tecta sit.

De Chirothecis Episcopalibus.

Chirothecæ episcopales contextæ esse debent, & circulo aureo insigniter in extrema parte ornata.

De planeta.

Asula (quæ alij pheloniu, & planetam et ab ampla latitudine dicunt) cubitos tres, & paulo amplius latè patès sit, ita vt ab humeris proiecta, complicationem vnus saltè palmi infra vtrumque humerum recipere possit.

Longè autem cubitos totidem, aut aliquantò longius demissa sit, vt penè ad talos vsq; pertineat.

Fasciam item latam vncijs octo ad minimum, quæ assuta sit, ab anteriori, & posteriori parte vsq; ad extremum dependentem habeat: cui altera fascia transversalis in summa propè parte, & à fronte, & à tergo adiuncta, crucem vtrinque exprimat.

De subbirreto.

Subbirretum mitrale nō ē serico, sed panno laneo sit: idemque forma rotunda non quadrata.

De mitra.

Mitra quæ pretiosior est, ē serico auro intexto, gemmis, & margaritis, aculsq; opere ornata, Episcopalis dignitatis splendorem præferat.

Altera simplex, ē tela liui purissimi, eaque tenui, & candida conficitur, colore autem albo.

Circulo aureo circumamicta à parte qua induitur caput: cornua item duo à summo præ se ferens, vnum à fronte, alterum à tergo: duas etiam lineas in humeris pendulas habet: quarum extremitates, seu fimbriæ lacinijs constant.

De anulo. Anulus Episcopalis ex auro purè solidè conflatus, palam habet cum gemma pretiosiori, in qua nihil sculpti esse debet.

De Gremiali.

Gremiale longè constet cubitis circiter duobus, latè cubito vno tantum, & vncijs item circiter duodecim: intrinsecus tenui serico, eiusdem coloris vestitum, vndique verò cinctum laciniarum auro argenteoq; intextarum ornata.

De Baculo Pastoralis.

Baculus pastoralis, à parte ima præma retortus esse debet. Orario, aut sudario non ornatur, si Episcopalis est: quo insigni Abbatialis ab illo distinguitur.

Longitudine recta est cubitorum trium, & vnciarum duodecim: pars verò illius retorta, totidem vncijs, aut paulo altius eminet.

A summa rectitudinis parte, est crassitudine orbiculari vnciarum circiter septem: quæ propè ad imam partem descendens paulatim diminuat, vncijs quinque constat: in ipsa verò planè ima parte, ferro, vel argenteo, aliove metalli genere præacutur.

Pars recta baculi integitur laminis solidis argenteis nulla celatura ornatis: retorta, laminis item argenteis celatura elaboratis, & fabri argentarii iudicio inauratis.

Connectitur autem cū illa parte recta aliquo celati argenti opere certis locis inaurato: quod sexanguli formam exhibens, sacris imaginibus ornatur.

De Pluuiiali.

Vestis, quæ Pluuiialis vocatur, semicircularemque formam exhibet, ad imos vsq; talos protenditur, longitudine scilicet cubitorum trium, & vnciarum circiter sex constans: & pro semicirculi ratione latè patens.

A fimbrijs ornatum laciniarum habet: à parte solū anteriori tota ab summo ad extremum vsque aperta, hinc, & in-

Deinde auriphrygio fiteris etiā imagini-
bus intexto decoraturā posteriori par-
te insignē quod caputū dicitur, breuius
admodū lacinijs, ornatu verō auriphry-
giato qui anteriori respondeat.
A summa verō parte anteriori tantū
fibula inconfuta connectitur: intrinse-
cus autem serico tenui, aut patino bam-
bacino eiusdem coloris circumuestitur.

De Pectorali.

Pectorale (ornamentum scilicet il-
lud, quo ante pectus pluviale con-
nectitur) duobus vncinis subiectis, ex
argento inaurato conflatum esse debet;
cui lapis aliquis pretiosus inseratur, aut
sacra imago.

De velo subdiaconali.

Velum subdiaconale (fascia scilicet
illa, quę subdiacono vsui est ad
contegendum calicem, cum illum instru-
ctum in altare deferat) ex velo sit, auro,
aut argento intextum; à lateribus orna-
tum fimbrijs; à capitibus etiam filamē-
tis aureis, aut argenteis, aut certē auro,
& argento admixto.

Longē sit cubitos sex; latē verō patens,
quanta est veli propria latitudo.

De velis ministerialibus.

Vela ministerialia (nempē fascię il-
lae, quę à collo pendent ministro-
rum, Mitram, aliave indumenta Episco-
palia ferentium, vel sustentium) lon-
gitudine constent cubitorum circiter
sex; latitudine tam ampla, quanta est te-
la de qua confecta sunt.

Confecta autem esse debent de velo can-
dido bambacino, eoquē tenui admo-
dum, à capitibus filamentis sericis al-
bis ornata.

De Velo Calicis.

Velum Calicis ab omni parte cubi-
to, & vncijs duodecim, ac paulō
amplius latē patens sit: ab oris vndique
opere serico, auro, argento ve tenuiter
ornatum.

Pretiosius autem auro, & argento con-
textum sit, fimbrijs itidem aureis, aut ar-
genteis adhibitis.

De Calice.

Calix ex auro puro, aut si prę facul-
tatum tenuitate non potest, ex ar-
gento puro itidem conficiatur, eo-
quē inaurato ab omni parte interiori, &
exteriori: cuius pes ex aurichalco inau-
rato permitti potest, si prę inopia ex
auro, argento ve fieri non potest.
Qui pes amplē pro illius magnitudine
ita pateat, vt firmissimē vbi collocatur
hærens, cadere non queat: forma autem,
aut octangula, aut sexangula, aut alia
eiusmodi sit.

In cuius pedis superficie, imagines appa-
reant, quę tamen manū non impediāt,
aliqua sacra passionis mysteria signifi-
cantes: nulla expressa sint signa ad orna-
tum inanem spectantia.

Nodus in medio decorē recteque orna-
tus, nihil vel minimū eminens habeat,
quo dum calix capitur, incommodē ca-
piatur, aut digiti, quidquam lædantur,
præsertim quo tempore in Missæ sacro
ille indice, & pollice coniunctis manu
teneatur.

Cupa aliquantulum in fundo angusta,
sensim vsque ad summum labrorum la-
tior fiat.

Labrum eiusmodi sit, vt neque extrin-
secus neque intrinsecus, vllō modo re-
flectatur.

Calix maior, pretiosior scilicet, ex au-
ro puro, & piarum imaginum celsa-
tura insignioribus, qui ad Missæ sa-
crum sollemniter faciendum adhibeatur,
amplē in orbem pateat vncias saltem
octodecim; ab imo autem vsque ad sum-
mum altitudine sit vnciarum quatuor-
decim; ampliori verō etiam in eccle-
sia cathedrali, collegiata, ac parochia-
li insigni.

Calix minor, qui in Missæ non solen-
nis sacro vsui est, amplitudine in or-
bem ducta vnciarum quatuordecim, al-
titudine duodecim.

De Patena.

Patena eodem auri, aut argenti ge-
nere, quo calix est: quę si argentea
est, inaurata vndiq; esse debet, nihil ar-
tificiosē elaboratum, ac ne circulum qui
dem circino profundiusculē ductum vl-
lo modo habeat.

Labrum extremum circulare, ita tenue admodum, ut adiumentum inde sit ad sacræ hostiæ fragmenta rectè facileq; colligenda.

Illam mediam tenuem concavitatem habeat, quæ amplitudinem labri Calicis ferè adæquet.

Patena maior, & pretiosior, quæ calici grandiori conveniat, amplè in orbè pateat vncias triginta octo, vel amplius pro amplitudine calicis; minor verò triginta duas.

De Sacculo Calicis.

Sacculus Calicis, & Patenæ è lino fit, vel ex cannab; latè tam patens, longèque productus, ut minimè arcè calicem capiat.

Ab altera parte clausus erit, & tota tela quantum lata est, crispata, & in orbiculum confuta, & connexa: aut etiam ita confusus erit, ut duo anguli fiant, sicut communiter fit; tunc enim transversus calix in ipsum sacculum constringendus est.

De Theca Calicis.

Theca lignèa ad calicem itidè vna cum sacculo condendum comparata, simplici opere, nulloq; profano ornatu ita cõficiatur, ut ad calicem cū patenā capiendum appositā sit: operculo etiam adhibito, quo compressè claudatur: intrinsecus laneo panno, aut holoserico, quem villutum dicimus, extrinsecus corio circumvestiatur.

Cui etiam linea, siue cingulum ex corio ad eam gestandam insertum adhibeatur.

De Corporali.

Corporale è tela lineæ pura, & candida sit, ac simplex item; nihilque elaboratum, & nihil sericum intextum habeat; ab oris autem acus opere simplici punctim solum retortum sit.

Longè autem vncias triginta ad minus pateat, latè totidem; ita verò complicatum, ut nulla eius extremitas appareat. In Cathedrali, & Collegiatis aliqua corporalia esse debent ampliora pro altaris maioris amplitudine.

De Sacculo Corporalis.

Sacculus corporalis à fronte sit cruce, vel alia sacra imagine in medio intexta; à tergo etiam ex eadem materia, & colore: intrinsecus verò subserico, aut tela tenui candida circumvestitus: latè verò vndiq; pateat circiter dimidio cubito, vel paulò amplius. Ab oris verò inferantur funiculi serici cum globulo, quo adstrictus claudatur.

De Purificatorio.

Purificatorium è tela non crassa admodum, neq; tenui nimis, & simplici acus opere confectū, latitudine sit vnciarum circiter octodecim ad minimū, longitudine totidem, nec verò minus. Cui purificatorio crux parvula in medio acu appingatur.

De Hamulis.

Hamule, non ex argento, stanne, aurichalco, aliove metalli genere, sed è crystallo pellucido non picto; & deniq; ab omni parte sordibus pure, & suo quæque operculo stanneo argenteove aptè contactæ: pretiosiores autem aureo.

De Pellicula.

Pellicula hamularum è stanneo britannico puriori sit; pretiosior auro, aut argento saltem: opere autem celato piā speciem exprimente: fundo intrinsecus constet lato, ac plano, neque elaborato, quò firmius hamulæ impostæ hæreant.

De Missali.

Missale, opere librario benè firmiterq; compactum, & conglutinatum, tenuioribus tabellis scitilibus corio intectis operiatur.

In quo corio nihil profani elaboratum impressumve extet, sed crucis insigne, aliave sancti pia imago.

Ad Missalis autem ornatum folia inaurata existant.

Pretiosius porro, & operimento preterea coriaceo inaurato, & forma ampliori constet, tum literis etiam insignioribus impressum.

De

De Signaculo Missalis.

Signaculum Missalis, cornu transversale vnde funiculi pendent, habeat è sericis filamentis confectum, atque ita latum, vt eiusdem Missalis crassitudinem adæquet.

Funiculos verò sericos duodenos, colore diuerso distinctos pro officij ratione atque vsu: ac longè ita ductos, vt Missalis longitudinem vix quinque vncijs excedant.

Pretiosius verò signaculum è cornu transversali confect, quod solidum aurum, aut argentum sit, idq; inauratum.

De Integumento Missalis.

Integumentum Missalis ita longè ductum sit, vt ab ima parte etiam reflexum, octo vncijs superet coriaceum Missalis operimentum: à summa verò nihil omnino extet.

Latè præterea patens, vt ab vtroq; latere intrinsecus reflecti cōmodè queat. Subuestiatur tela lineæ, aut bombycina, præter partem, quæ infra pendens, eodem panno reflexo ornatur.

Huius integumenti extremitates, quæ Missale à lateribus, & à capite circundant, lineæ sericæ opere textili, quæ verò ab ima parte, lacinijs sericijs ornantur.

Pretiosius autem integumentum habeat extremitatum ornatum, & lineæ, & lacinijs, auro argenteve intextis insigniorem.

De Puluinari Missalis.

Puluinar, quod Missali libro supponitur, plenum sit non pluma, non tomento lanave concisa, sed lana solida, pilisve ceruinis.

Longè patens cubito, & paulò amplius; latè vncijs circiter decem, & octo; ornatum ab vnoquoque angulo laciniatis fibulis; confutum simplici opere: sed partes extremæ consultæ integantur ornameto eiusdem generis, & coloris.

Cui puluinari nihil aliud, ac ne scabellum quidem subiiciatur; nisi cum sacerdoti oculorum aspectu laboranti opus est ad Missale altius tollendum.

Porro scabellum puluinari aliquantò

angustius, vtrinq; quatuor baculis transversaliter inter se exigua linea lignea in medio connexis firmatur.

De Instrumento candelæ sustinendæ ad officiorum Pontificalium vsum.

Instrumentum quod vsui est sustinendæ per cappellanum candelæ in Missis officijsq; pontificalibus, ex argento; pretiosius ex auro, aut argento inaurato fiat: manubrio longitudinis vnciarum quindecim, & à summa parte orbiculo confect, cui mediâ intus lunula infixâ inhæreat ad candelæ imponendæ vsum.

De Thuribulo, Acerra, & Cochleari.

Thuribulum, acerra, & cochleare, ex aurichalco singula sint artificiosè cælata atque ornata periti artificis iudicio.

Pretiosiora autem ex argento, aut ex auro, vbi per facultates fieri possunt.

Quod sanè thuribulum, cum quadruplici catenula, & operculo eiusdem metalli, vbi ritu Romano sit; at Ambrosiano more, cum catenula triplici, sineque operculo adhibetur.

Longitudo porrò catenularum sit cubitorum duorum, & vnciarum circiter duodecim.

De vestitu Sedis Episcopalis.

Sedes Episcopalis, vt ex patrum instituto collocatur loco conspicuo atque illustri; ita vestitū decenti pro solennitatum ratione ornari debet.

Porro vestitus eius sit è pannis sericis rasis, non villosis, nec auro argenteve intextis. Illius gradus tapetibus pannisve lineis sternuntur.

De Scabellis assistentium Episcopo.

Scabella ministrorum Episcopo assistentium, è tabellis festilibus populeis, abieginijsve constent; cubito, aut paulò amplius altè constructa; tum forma quadrata, quò firmitus hereant; decorè præterea picta.

De

De Faldistorio.

Faldistorium, non amplum, neque altè extructum, vt sedes cathedraque Episcopalis, sed longè depressius esse debet: nec præterea à tergo, neque à lateribus quidquam habeat, quò sedens Episcopus nitatur.

E quaternis lignis nuceis, binis scilicet ab anteriori, totidemq; à posteriori parte inauratis, laminarum argentearum tegmine ornatis, iisque singulis ab omni laterali angulo formam capitis leonini paululum prominentis in summo exhibentibus, decorè, aptè, firmiterq; constans, sedile coriaceum habeat solidum; idemq; non plumas, sed tomento pilisve minutim concisis plenum.

De Integumento Faldistorij.

Integumentum faldistorij subuestitum esse debet tela bombycina. Ita verò dissectum, vt sedili tantum inherens, à reliquis partibus vsque in pavementum defluat.

De Pulvinaribus Faldistorij.

Pulvinaria faldistorij, vnum genuflexionis, alterum sessionis vsui, è serico villosò constent. Eorum longitudo sesquicubitalis erit, latitudo porro cubitalis.

De Abaco, & cæteris.

Abacus (mensa scilicet illa, in qua vasa magna ex auro, argento ve cõflata, ad ornatum insignia, & rei diuinæ necessaria, ac vestimenta quædam, Mitraeque, atque alia id generis exponuntur) è talibus sectilibus populæis, abieginisve politè confecta, longè pateat cubitis quinque, paulo amplius pro Ecclesiæ magnitudine, choriverratione; late cubitis duobus, & vncijs duodecim: alteque item extruatur cubitis, & vncijs totidem.

A tergo autem gradibus duobus pluribusve constet pro vasorum ratione.

Suffulciatur porro binis ternisve tripodibus querneis, aut nuceis, ad sustentationis firmitudinem.

Abaci mappa è lino pretiosiori bissove eleganter contexta, ita vndiq; pateat, vt à fronte, & à lateribus ad pavementum

tum vsq; pertingat: tum à tergo si fieri potest, abaci gradus aptè contegat. Si minus, altera eiusdem generis adhibenda est, qua gradus steruantur.

Vasa item ad abaci ornatum in gradibus exposita, ampullari forma sint, puta in vasis sacrorum oleorum confectio indicatis demonstratur infra suo loco: altitudine cubitali, aut paulò maiori constent.

Quæ verò in medio collocantur, aliquatò altiora esse debent.

Ex auro præterea, aut ex argento conflentur, in quibus profana calatura nulla extet, sed pia, ac religiosa.

Pelues aquariæ, seu bacilia, quos fontes appellant, ex eodem etiam metallo, eademq; calatura, tum amplitudine sesquicubitali per diametrum ducta, vrcei eiusdem item calaturæ, metalli, ac magnitudinis præterea cum peluibus aquarijs conuenientis decorè.

De linceo ad vsum abstergendi manus.

Linceum quod manibus abstergendis in Missæ sacro vsui est, ex lino tenui contextum, longitudine bicubitali, latitudine verò sesquicubitali cõstet: tum præterea vno, & altero capite ornatum ladinis, & filamentis eiusdem materiæ, & ab extremitatibus laterilibus acus opere simplici punctim retortum sit.

At illud quod Missæ Episcopalis vsui erit, cum è lino pretiosiori, tum amplitudine maiori, atque ornatu insigniori existere debet.

De Libris, Lectionario, Epistolario, & Evangelistario, eorumq; integumentis.

Hi libri, nempe Lectionarius, Epistolarius, & Evangelistarius, & Characteribus literarum insigniores, & opere librario benè compacti cõglutinative, & decorè, firmiterque operati sint ad diuturnitatis vsum, tum ita ornati, vt de Missali demonstratum est. Ad ornatum præterea illud pie accomodatam esset, si sacræ mysteriorum imagines in ijs libris certo loco impressæ, minio, & auro expolirentur.

Inte-

Integumentum porro eorum librorum tale esse debet, quale integumentum Missalis demonstrauimus.

De Integumento Lectorilium, & ambonis.

Integumentum Lectorilis statarij longè preteritur ferè vsque ad paui-
mentum: latè patet ut lectorilis structu-
ra: à parte in qua libri apposti hærent,
corio vestitur.

Integumentum lectorilis gestatorij, la-
tum ut est pannus quo vestitur, longum
ad pauiementum vsque.

Suggesti ambonisve integumentum, lon-
gitudine esse debet, quæ est ipsius sugges-
ti opus; latitudine, quæ vndique illud
totum complectatur.

De vase gestatorio aquæ benedictæ.

Vas gestatorium aquæ benedictæ,
vsui officiorum Episcopaliū ac-
commodatum, ex argento, eoque certis
partibus inaurato confectum, piè etiam
alicuius calaturæ speciem præbeat.

Ex eodem item metallo, non inaurato
tamen, eodemq; piè opere calatium ad-
hibeatur in ecclesijs cathedralibus, col-
legiatis, & parochialibus itè, ceterisq;
aliqua ratione insignibus: at ex ære, aut
aurichalco conflatum, in ecclesijs census
tenuitate laborantibus permittitur.

De panno ad abstergendum caput baptizati.

Pannus, seu sabarium, quod ad bap-
tizati caput abstergendum adhibe-
tur, è tela byssina, quod pretiosius vsui
ministerij Episcopalis est, constare de-
bet; è tela verò lineæ, quod ab alijs ad-
hibebitur.

Erit verò circumquaque aptè decorèq;
fimbriatum è tela vel byssina, vel lintea.
Longitudine erit cubitorum trium; lati-
tudine verò tanta, quanta est telæ è qua
constat latitudo.

De vasis sacrorum Oleorum.

Vasa Basilicæ cathedralis, in quibus
sacra olea conficiuntur, ex argen-

to, aut saltem è stanno Britannico, eoque
puro & pretiosiori consensur.

Forma ampullari sint: quæ ventre am-
plo & turgido confecta, à summo vsque
ad collum sensim orbiculari accliuitate
sine villo calaturæ opere ascenduntia,
ore hianti patuloque extent, ab extre-
mo in angustum paulatim vsque ad pe-
dem deducta, opere sphaerali conclu-
dantur: cui pes à summa parte angus-
tè, ab imo latius patens firmissimè hæ-
reat.

Geminis ansis consent: quæ calaturæ
speciem in ea parte exhibeant, in qua
cum vasibus annectuntur.

Operimento integantur semisphaerali,
quod in fastigio paruulam crucem affi-
xam habeat, ita autem annexum, ut à fi-
bula argentea stanneave qua annecti-
tur, totum à tergo pendeat; ut ne eo
elato, Episcopi consecrantis manus in
crucibus super oleis conficiendis impe-
diatur.

A fronte aptè ac firmiter in superiori
propè ventris parte paruulus tubus ag-
glutinatus hæreat, vnde oleum defluat.
Isq; eiusmodi sit, qui ab imo patulus,
sensim angustè ascendens, pari cum va-
sis altitudine, & à summo paululum in-
curuus ore angustiori extet.

Vasa tria præscripta forma confician-
tur; vnum in quo sacri chrisimatis, al-
terum in quo sacra extremæ vnctionis,
tertium in quo catechumenorum oleum
consecratur.

Singula vasa distincta sint inscriptione,
literis grandiusculis inauratis expressa.
Singula autem vasa olei, magnitudine
sint, quæ cum Basilicæ cathedralis ratio-
ne conueniat: sed eiusmodi tamen, quæ
in consecrationis ministerio commo-
dè & gestari, & tractari possint.

De velis vasorum sacri olei.

Vela (quæ superiora tria vasa tripli-
cis sacri olei contegant, cum illud
die Coenæ Domini conficitur) longi-
tudine circiter cubitali sint; latitu-
dine quanta est veli; illudque vasis
chrisimatis è serico albo, reliqua duo ex
rubro.

De vasculis ministratorijs.

Vascula ministratoria tunc idem sunt, quot vasa sacrorum oleorum, inscriptionibus etiam distincta, eadē forma, et stanno aut argento itidem, nec verō vitro confecta; eaq; longē angustiora; quæ olei pondus, minora duo tantum capiant; à tergo solum ansata.

De Forfice ad vsum sacræ ordinationis.

Forfex ex ferro, ac certis locis inaurato confectus, vnciarum duodecim longitudine constet.

De Peluicula ad varia ministeria Episcopalia.

Peluicula vsum variorum Episcopaliū ministeriorum, ex argento confecta, profunda concavitate constet, tum amplitudine sit vnciarum duodecim per diametrum ducta.

De Libro exorcismorum.

Hic Liber exorcismorum, ut ceteri libri ecclesiastici, opere librario decenter confectus, operimento tegatur, quod supra alijs voluminibus præscriptum est.

De Cereostatis.

Cereostata seu cereoferaria artificiosè tornata sint, auro, aut coloribus decorē obducta in superiori parte qua cereus infigitur. Eorum orbis, ex charta ferrea, id est tota congruenter pateat, extremitate sursum reflexa, ad guttas capiendas quæ ex cereo defluunt.

Alterius verò generis cereoferaria, quas cancellas appellant, infra ex ligno tornatili sint, supra verò quadrifariam secto, & ad cereos excipiendos apto; ornata verò ut alia.

De Operculis.

Opercula ex tenui charta ferrea fiant, quæ infra patulo circuitu

sint, supra in acumen desinant: baculis aptè inferantur, ut per eos cerei quamvis altè positi extingui à ministris possint; hæc aliqua maiora ad vsum maiorum, aliqua verò minora ad minorum vsum conficiantur.

De Labaro, seu Vexillo.

Vexillum Sancti patroni vrbis, & opere, & materia, & ornatu insignius sit quam parochiale, tum amplitudine præterea maiori, quæ formam ferè quadratam exhibeat.

Vexillum verò parochiale (quod siparum aut sanon ecclesiastico nomine vocatur) è tela auro argenteve intexta, vel è serico firmiter contexto sit.

Longè pateat cubitis tribus & dimidio, lateque totidem, ita ut formæ quadratæ speciem præbeat.

Qua forma insigne illud augustissimumque Constantini Imperatoris vexillum, quod Romani labarum dicunt, cruce pretiosa, cuius imago coelitus apparuit, intextum fuisse ex antiquis monumentis constat.

Porro è materia longè pretiosiori fiat, ubi præ parochialis vicinæ facultatibus potest.

Imaginem effigieve Sancti, aut Sanctæ, cuius nomine ecclesia parochialis nuncupatur, depictum, ornatum, aut contextum sit.

Colore præterea, quem sancti sanctæve cuius vexillum præfertur, imago pro ecclesiæ ritu deposcit.

Vndiq; cinctum ornatu laciniarum eiusdem coloris cuius vexillum est, permixtis etiam filis argento aurove intextis. Appensum præfertur ex hastili ligneo, eoq; solido; cui à summa parte erux parua quadrata præfigatur.

Hastile autem vexillo longius sit cubitis circiter duobus: colore item quo vexillum.

Vexillum verò, quod dum foemina in supplicationibus publicis procedunt, pro parochialis vicinæ distinctione præferunt, & materia, & colore, & imagine, & ornatu sit ut illud supra descriptum: at latè longeq; constans vno tantum cubito, & hastili breui ac tenui

qui item crux parvula in summo affigatur.

De Crotalis lignis.

Crotala lignea, quæ ex usu ecclesiæ in hebdomadæ sanctæ tenebris adhibentur, ex tabula scilicet nucæ, querneave fiant: longitudine verò sesquicubitali, & latitudine cubitali consent.

A summo habeant foramen per quod manus inferatur, lamina sereæ munitum; tum præterea laminas quatuor quinqueve ab utraque parte affixas ex ære seu ferro, vel totidem pilas ex ligno rotundas sive appensas, sonum ex percussione reddentes.

De stragulo sedilis sacerdotis.

Stragulum sedilis, in quo sacerdos Missæ sacrum solenniter faciens confidet, è panno laneo, aut serico raso in Basilicis insignioribus.

Ita verò latè longeq; pateat, ut à tergo etiam sedile contegens, capite celebrantis paulò altius extet, & infra ad pavementum vsque propè pertineat.

De Aulæis.

Aulæa in ornanda Ecclesia, siue ex corio, siue ex lana consent, ne profanis imaginibus humanis, aut belluarum picturis; sed religiosis pijsq; figuris mysterij sacri historiam significantibus contexta sint: & ijs potissimum, quæ Christi Domini, vel Sancti cuius nomine ecclesia capellave nuncupatur, res gestas exprimunt.

De Lectorilibus.

Lectorilium genera duo; alterum sit, posita columella lignea, aut aliquo alio apto fulcimento cum basi cõgruente & decora, aut etiam armario exstructo pro recondendis libris ad usum chori: supra quod fulcimentum tabula lata & longa, quantum satis sit ad capiendum apertos libros, declivi positura collocatur.

Aut verò sit tanquam duplicis faciei, ut

ab utraque, tabulæ quæ superne in culmen coeant, duobus libris imponendis locum præbeant: è nucæo ligno erit artificiosè exculpto, & alio etiam præsertim picto aut inaurato.

Alterum lectorilium magis est, & duplex: cuius partes sunt ex longis & angustis asserculis confectæ: per clauum in utraque media parte fixum quo coniunguntur, in vnum coeunt cum tollitue & gestatur: & cum ponitur ad lectonem, supra & infra deducuntur, supra verò corio utrinque affixo tenentur ad libros capiendos aptè composito.

Huius quoque ligna ornatum & artificium desiderant.

Hæc eadem forma aliæ etiam lectorilia sunt: nisi quòd plicatilia, ut ita dicam, non sunt: & loco corij lignis tenentur in superiori parte.

Lectorilium integumentis circumsuatur sericæ lineæ cum filamentis suis; ab utroque quidem capite per vncias tres prolixis; ab alijs autem partibus, brevioribus & modicis, telâq; subter tecta sint: ita longa verò, ut utrinque ad terram vsque demittantur: lata paulò magis quàm ipsa lectorilia.

De libris, seu voluminibus ecclesiasticis.

Volumina diuinorum officiorum vsui addicta, utpote Breuiaria, Lectoria, & alia id generis in priori huius libri parte enumerata, planè eiusmodi sint, quale Missale paulò ante demonstrauimus.

De Conopæo.

Conopæum Tabernaculi sanctissimæ Eucharistiæ, in ecclesijs ritu Romano, è serico auro argenteo intexto, vulgò brocato, vel è tela argentea aureave, aut saltem è serico simplici coloris albi.

In ecclesijs ritu Ambrosiano vtentibus, ex eadem materia, at rubri coloris.

Amplè vndique pateat pro tabernaculi maioris amplitudine; ita ut à summa parte crispatum, in fimbrij etiam non angustè sed longè latius decenter respondeat.

Bb a Habcat

Habeat verò ut moris est, ab extremis partibus ornatum laciniarum decorè contextarum.

Conopœum verò baptisterij è serico albo sit, vel saltem (in ecclesijs scilicet, quarum census tenuis est) è tela lineâ tenui; amplitudine autem & ornatu ut supra.

Appendatur & annectatur in ciborij summitate cruci subiecta.

De Tabernaculo parvulo sanctissimæ Eucharistiæ.

Tabernaculum parvulum sanctissimæ Eucharistiæ, sit ex auro, aut argento puro, eoque certis locis inaurato; aut saltem ex aurichalco constare debet, quod auri puri specie benè integatur.

Forma rotunda sit, & altitudine cubitali, aut maiori minorive pro tabernaculi magnitudine: amplitudine, quæ hostiam amplam commodè capiat.

Distigui debet certis spatijs intra columellas interiectis: quæ columellæ ornate fabrefactæ, non impares (nè sacræ hostiæ prospectum à latere impari impediunt) sed pares, nempe quatuor, aut sex, aut octo esse possunt: quæ si octo, binæ collocentur.

A summa parte columellarum existere debet ornatus è zophoro corinthio (quod opus fregio vocant) & coronicibus constans: ita ut in eo tabernaculi fastigium s. misphærale aut pyramidale nitatur, ad unctis in ima parte fastigij duabus fibulis, siue vncis, quibus fastigium cum zophoro connectatur, affixa in summo parvula cruce quadrata, aut imagine Christi Dni crucifixi, vel resurgentis.

Pes, quo tabernaculum huiusmodi sustentatur, in orbem latiusculè ductus, forma sexangula vel octangula sit, quò firmitus & decentius hæreat.

Nodus in medio decorè recteque ornatus, nihil vel minimum eminens habeat, quo dum capitur, incommodè capiatur, aut digiti quidquam lædantur.

A parte inferiori tabernaculi, lamina orbicularis omnino argentea atque inaurata pro illius magnitudine esse debet: quæ sensim à lateribus indeq; cir-

cum in labijs emineas, fundum confectuat; atque eiusmodi, ut cum usu venerit, amoveri queat.

In cuius laminæ, fundiue superiori parte, media affigi debet parva lunula aurea; vel saltem argentea inaurata duplex: quæ brevi tenuique suffulcimentò sustentata, à fundo paululum extet; tantulo præterea spatio diuisa, quantum sacræ hostiæ crassitudo capit: eoque item fabrilis opere confecta, ut una alteri in sustentaculo firmiter apteq; inserta, aliquando disiungi possit: quò accuratius, si quæ fragmenta hostiæ sacræ in parvulo illius medio spatio remanserint, colligantur.

A parte autem inferiori lamina hæc parvulo, tenuiq; tubo transversali constet; per quem spinula argentea ducta, eam laminam firmiter cum tabernaculo planè connectat.

Tabernaculo ita constructo, vas forma orbiculari illius magnitudini aptè conveniens, à summa parte clausum & solidum, ab ima verò apertum, è crystallo, aut è vitro pellucido pretiosiori apparari debet: quod intra ipsas tabernaculi columellas inseratur: unde sacræ hostiæ prospectus esse possit.

De Pixide.

Pixis, quæ ad sanctissimam Eucharistiam rectè, pieq; custodiendam adhibetur, ex auro, aut ex argento puro saltem, eoque inaurato fieri debet.

Quæ pixis cum ex argento sit, si minus ab interiori & exteriori parte auro non illinitur, saltem ab interiori parte illinitur.

Cuius pes, ut manu sicile, firmiterq; capi queat, altitudine sit sex vnciarum.

Nodus in medio decorè, recteque ornatus, nihil vel minimum eminens habeat, quo dum pixis capitur, incommodè capiatur, aut digiti quidquam lædantur; præsertim quo tempore inter Missæ sacræ populo sanctissima Eucharistia ministratur, & illa indice & pollice coniectis manu tenetur.

Vas seu cuppa, forma rotunda aut ovata profunda sit, & decenter pro profunditatis ratione ampla, in fundoque

medio paululum aliquid habeat, quod in orbem tenuiter emineat.

In summa pixide circulus tenuis à labro minimum distans insit, cui in orbem prominenti operculum innitatur.

Pixidis operculum forma itidem rotunda sit vel ouata, quæ respondeat formæ pixidis, quod in medio instar ferè pyramidis extet: ab vno & altero item laterè paruulos tenuesque vncinos habeat, quibus in circulo ante includatur.

In eius summo crux paruula, aut imago Christi crucifixi, vel resurgentis infixa hæreat.

Vbi præ inopia aliud non potest, Episcopi iudicio, operculum, & pixis ex aurichalco aut stamno inaurato esse poterit.

De sacculo Pixidis.

Sacculus in quem pixis includatur, cum sacra Eucharistia per loca montuosa, præruptosque colles via difficili defertur, è serico villosa, beneque contexto sit, colore autem albo ritu Romano, sed rubro more Ambrosiano.

Intrinsècus circumuestitus tela bambacina, eiusdem coloris vt est sacculus.

Altior paulò sit pixide quæ includitur. Fundum habeat firmiter confutum, benè crispatum, non quadratum, sed rotundum instar rose.

A summa parte funiculos sericos, eosque solidos certis foraminibus ita insertos habeat, vt cum ducuntur, sacculi os adstrictum benè cohæreat.

Qui funiculi ita oblongi sint, vt cum vsu venerit, illis collo appositis pixis inde pendeat.

De velis Pixidis.

Vela pixidi aut tabernaculo minori adhibenda, auro, aut argento sint contexta; vel quod magis laudabile esset, aurea, aut argentea, hmbriis circumquaque ex eadem materia adhibitis.

Eiusdem verò mensuræ cum ijs velis erunt, quæ calicibus adhibenda præscriptimus, vel maiora pro pixidis magnitudine.

Vela maiora ad sanctissimæ Eucharistiae deferendæ vsum auro pariter aut

argento intexta, aut si quis velit, etiam aurea aut argentea, lata sint vt veli tela, longa cubitis sex.

De Umbellis.

Umbellæ, vna scilicet ad sacra Eucharistiae contegendæ, altera ad insigniorum processionum officium vsui, è serico aut panno, auro argento ve intexto sint.

Umbella autem minus pretiosa è panno subserico, vel saltem è zambellotto confici poterit.

A superiori parte contextæ sint tela bambacina: vndique verò ornatum habeat duplicium fasciarum, quæ duodecim circiter vncijs longè pendeant: ijsque fascijs consuetæ sint ab omni parte fimbriæ filamentis satis prolaxis.

Porro inter vtramque fasciam hastile inferatur: quod panno adaptatum & annexum, rectè extendat latera umbellæ.

Cuius umbellæ lateribus singulis, hastilia picta paribus inter se spatijs disposita, quibus illa tolli & gestari possit, quatuor plurave, pro eiusdem umbellæ magnitudine supponantur.

Sint verò umbellæ rubri coloris, vbi ritus Ambrosianus est, at vbi Romanus, albi.

Tertia umbella, quæ adhibenda est, vbi sæpè per semitas & angustos tramites sanctissima Eucharistia fertur, eiusmodi sit, quæ in orbem ducta, ac nonnihil fastigiata, latè per diametrum pateat cubitis circiter tribus: fasciola præterea circundetur, quæ ex eadem materia constans, filamentis appensis circulatione pendeat.

Sustinetur verò hastili vno, à cuius summo capite, tanquam à centro quodam, radij quidam lignei exeuntes umbellam vndique fulciant.

Sit porro hoc hastile in media parte ita flexum, vt cum ab eo qui post sacerdotem incedit, sustineatur, in ipsius tamen sacerdos caput amplè diffundatur.

De Laternis.

Laternæ ad sanctissimi Sacramenti ferendi vsum comparètur quatuor:

Bb 3 quæ

quæ ex ligno inaurato pictove, aut ex tenuissima saltem lamina ferrea consent: in ijsque fenestellæ aptè dispositæ cornu pellucido clausæ existant; ferumq; præterea intrinsecus promineat, cereis inferendis infigendisve accommodatum.

Vt autem altè præferantur, hastilibus longitudine quatuor cubitorum firmiter infixæ hereant.

De Cereostatis breuioribus.

Cereostata breuiora, quæ vsui esse possint sacre Eucharistiæ associandæ, ea forma apparari debent quæ cereoferarijs longioribus præscripta est: at hæc breuiora esse debent: vt cum vsu venerit, cereis insertis possint manibus gestari.

Colore vel rubro, vel albo, prout ecclesiæ more vti Romano, aut Ambrosiano.

De Mappis ad vsum sacre communionis.

Mappæ, quibus scabella oblôga ad sacre communionis in ecclesiâ ministrandæ vsum parata sternuntur, latæ sint non minus cubitis duobus: longè verò, vt est scabellorum longitudo. Mappulæ autem breuioribus, quæ ad eum vsum parantur, cum in ecclesiâ, vel egrotis sacra Eucharistia ministratur, confectæ sint puro & tenui texturæ opere: longè pateant cubitos tres. latè circiter duos: ac ne extremitates quidem simbriatæ habeant, præter capita, quæ certe exornari conuenit.

De Scabellis oblongis.

Scabella oblonga, quæ vsui sacre communionis fidelibus in ecclesiâ præbendæ sunt, altitudine consent cubitorum circiter duorum, latitudine vnciarum sexdecim: sintq; condecenter dolata.

De Vasis Purificationis.

Vasa ad purificationis vsum parata, caueatur, nè si aurea aut argentea sint, calicis formam exhibeant; neque

verò similia item cyathis vinarijs: è crystallo saltem conficiantur.

Oenophora è stanno parentur, ita ampla, quæ purificationis vinum contineant: vrcei item minores.

De Cruce ad egrotos ferenda.

Cruce quæ ad egros fertur, ex auro, argentove, aut aurichalco, è ligno picto inauratoq; præclarè confecta, eiusmodi sit, in qua Christi Domini imago decorè expressa pietatem exciter.

De Tabella gestatoria pacis.

Tabella gestatoria pacis, quæ pretiosior est, ex auro, vel argento; minus pretiosa, ex aurichalco conflata, aliquoq; præ celaluræ ornatu insignis, imaginem pietatis condecenter egregieq; expressam exhibeat: latitudine consent vnciarum octo, longitudine duodecim circiter; à tergo manubriū habeat eiusdem metalli.

De Superpelliceo.

Superpelliceum è tela lini, aut canapi puri sit, eaq; non rudi sed candida, non crassiori sed tenui potius. Manicis ita oblongis, vt crispatæ vsque ad digitos summos pertingant; quæ esse possent cubitis circiter duobus vel circa; latè autem patentibus in orbem cubitos circiter quatuor.

In ipso ore forma rotunda potius quam quadrata: latum pro capitis crassitudine.

A pectore nullo modo scissum, aut dissectum.

Longè ductum infra genua, atque adeo ferè vsque ad crura media.

Latè pateat ab extremis oris in ambitu cubitis circiter tredecim vel circa, ab humeris cubitis octo circiter, ita vt aptè confutum & crispatum decenter appareat, pro humerorum latitudine, corporisve crassitudine.

A nulla parte neque nimis, neque affectata artificiosi operis elegantia elaboratum, ab humeris præsertim non specioso artificij ornatu.

De

De vasis instrumentis quæ in sacristia reconduntur.

VAs ad vsum aque benedicendæ præretur, quod non luteum, non testaceum, fictileve sit; sed æreum, stannoq; intrinsecus illitum; binis ansis, & ore patenti, ampleq; constans, fundo item paulò quàm os angustiori; ita tamen, vt firmiter vas hærere possit.

Pollubrum, vas scilicet lauandis manibus sacerdotis, & vasculum item aquæ infundendæ aptum, cum is extra Missæ sacrum aliqua sacra ministeria obit, condecenti congruentiq; inter se opere sint, ac magnitudine: ex argento autem constentur, aut saltem è stanno pretiosiori; tum piæ alicuius celature, aut in crastationis ornatu content.

Mantilia grandiora (quæ præter ea quæ in sacristia appendenda sunt, ad abstergendas manus extra altaris vsum parari debent) filo non crasso nimis intexta, & ab omni parte condecenter exornata sint, tum ab utroque etiam capite filamentis adiunctis.

Longè pateant cubitis tribus; latè verò, quanta sanè est telæ latitudo.

De Vasculis sacrorum oleorum in Plebana ecclesia.

VAscula sacrorum oleorum vsui Plebanæ ecclesiæ, grandia sint pro ecclesiis, quibus distribuenda sunt, numero.

Quæ vascula argentea sint, aut saltem è stanno pretiosiori, literis vt infra inter se distincta: quibus singula sacra olea internoscantur.

Instar phialæ sint, operculoq; duplici integantur; vno quod in os vasis inferatur, altero quo vasis collum extrinsecus tegatur: quod vtrunque in gyrum oblique torqueatur: vt ijs ita firmiter operatis, oleum sacrum effundi nequeat.

Capsulam habeat, quæ seruandis portandisque sacrorum oleorum vasculis vsui sit, cum ad ea ab ecclesia cathedrali accipienda statò paschæ tẽpore mittetur. Ea capsula è ligno sit, in tresq; partes distincta; vt in singulis partibus vnumquodque sacri olei vasculum cum bam-

bacio aptè collocetur.

Corio decenti vndique pro integumento muniatur; ornatuq; serico rubro intrinsecus circumuestiatur.

Operculum habeat eiusmodi, quod extrinsecus planum non sit, sed forma paulò eminentiori.

Claue & serra ita claudatur, vt cum ad accipienda sacra olea portatur aperta tradita, possit à cathedralis ecclesiæ ministro, postquam is olea tradiderit, claudì digito paululum à superiori eius parte pressò: nec aperiri subinde alia claue queat, quàm illa ipsa, quæ apud Præpositum asseruatur.

De Vasis sacrorum oleorum in Parochiali Ecclesia.

VAscula Parochialis ecclesiæ ad vsum sacra olea seruandi, vbi præinopia ex argento fieri non possunt, è stanno puro, eoq; nobiliori fient: tum perpolita mundaq; omnino sint.

Tria autem parentur, forma rotunda, atque eiusmodi, quæ inter se nulla planè dissimilitudine sint: atque sic quidem aptè coagmentata coniunctave, vt trianguli figuram exhibeant.

Is omnibus vasculis simul contegendis operculum vnum solidum adhibeatur, ita confectum, vt & paululum vasculorum contegendo vndique capiat, & cum illa operiuntur, hoc non disiungatur; sed in vna parte solum hærere; totumque vasculorum opus operiatur.

Id operculum, et si totum solidum vnusq; est; triplici tamen circulo distinctum, tripliciq; concavitate ab interiori parte constans, rursus ab exteriori paululum eminens (quæ concavitas vsui sit ad reponendum bambacium, quo sacrum oleum opertum est, cum illud postea ad ministerium adhibetur) & intrinsecus & extrinsecus in vnoquoque circulo literas apertè expressas habeat, quibus vniuscuiusque sacri olei vasculum distinctè internoscatur.

In primo vasculo sacrum oleum chrismatis asseruetur.

In altero oleum catechumenorum.

Operculum vasculi sacri chrismatis insculpitur his literis, C H R.

B b 4 Alterum

Alterum quo vasculum olei catechumenorum insculpitur, CATH.

In tertio vase, alterum vasculum quod minusculum sit, ex argento, aut stanno, aut è salice inferatur, operculo conte-

ctam. In hoc ipso vasculo sal asseruetur, vt cū sal renouari opus est, hoc exigū vasculum inde tutò depromatur, ac periculū euitetur sacri olei effundendi, aut sale permiscendi.

Cotyla præterea, quam scatulam dicunt, è nuce aliave materia solida opere tornatili cum operculo fiat, totaq; corio contegatur; cuius operculum corio item intectum, ornatu aliquo impresso atque inaurato decoretur.

Tum scatula & operculum à parte interiori aliquo ornamento serico albo vestiantur.

Quæ ita confecta sit, vt paulò depressior sit quàm vasculi altitudo, quò facilius aperiatur, neque necesse sit inde depromi.

Sacculus è serico confectus sit albo colore: si quando vsu venerit in locis montosis facultate ab Episcopo data baptismum ministrari in alia ecclesia, quàm in Parochiali quæ remotior sit.

De vasculo extremæ vntionis.

Vasculum sacri olei extremæ vntionis ex argento aut stanno pretiosiori sit, idq; à reliquis sacrorū oleorum vasculis separatum.

Cui operculum in medio paulisper concavum affixum ita sit, vt cum vasculum aperietur, non disiungatur.

Eius inscriptio hæc sit, EXT. VNC. Ad hoc vasculum asseruandum scatula item vt supra adhibeatur.

Sacculus item sericus coloris violacei cuius forma sit eadem, quæ sacculo præscripto vasis chrisimatis, & sacri olei catechumenorum constituta est.

Fundum habeat forma non quadrata, sed rotunda instar parvulæ rosæ; cordulæ item sic oblongas, vt parochiano marumve curatori vsui esse possint ad vasculum collo appendendum.

De vase ad aquam baptismalem ferendam accommodato.

VT certum vasculum sit, quo & in vrbe è cathedrali, & in diocesi è præpositurali plebana ecclesia in Sabato santo, vigiliaque Pentecostes ad vnamquamque parochialem ecclesiam aqua baptismalis asseratur; parochi singuli phialam parvulam ex argento aut è stanno pretiosiori, dedita opera confectam, sibi comparent, quæ huic solū, neque alij præterea vsui sit.

Hæc porro phiala eiusmodi sit, quæ duas tresve uncias aquæ capiat: habeat præterea tum operculum catenula minutæ affixum, quo in orbem vbique versatili integatur; tum alteram item catenulā operculo vncijs tribus altiore, quæ illi deferendæ vsui esse possit; adiuncta huic catenulæ cordula serica, quæ dum asseritur, à collo sacerdotis ferentis pendeat.

De Vasculo in quo sacræ hostiæ asseruantur.

Vasculum quod sacræ hostiis asseruandis paratur, ex operculo constans, forma rotunda sit, ex argento, aut saltem ex polito ligno tornatili, aliave decenti materia, decoroq; item ornatu & opere confectum: intrinsecus verò serico panno vestitum.

Latè pateat uncias quatuor pluresve, vt hostiæ inde promi commodè possint. Alterum item vasculum minoribus hostiis asseruandis paretur, quod ex eadem materia, eodem opere, eodemq; ornatu confect; at amplitudine maiore, nempe sex plurimūve unciarum per diametrum ducta, vt pro ratione loci plures hostias capere queat.

De vase ad vsu abstergerendi Calices, & lauandi corporalia.

Vas ex aurichalco confectum, aut æneum paretur instar peluis, binis manubrijs constans, atque ab vno labro ad aliud cubito vno & vncijs octo plaribusve, pro ratione ecclesiasticæ suppellestilis, vndique amplum, oreq; etiam

uenti, per quod quasi per canalem aqua inde paulatim in sacrarium effundi possit.
Quod vas vsui solum sit abstergerendi calices, & lauandi corporalia.

Da Capsulis corporalium, & purificatorium.

Capsulae corporalium, è specioso ligno, aut certè condecenter ornato sint: intus verò serico, aut tenui panno lineo circumuestitæ; forma verò quadrata.

Capsulae item purificatorum, itidem vestitæ atque expolitæ.

De Tapeto vsui sacerdotis sacras vestes induentis.

Tapetum decens paretur, quo is sacrificii locus sternatur, vbi sacerdos sacrum facturus se induit. Vbi verò præ inopia non potest, loco tapeti tabulatum instar clathrati operis sit, à pavimento altè exstructum vncijs sex; ita tamen exiguis foraminibus quadratis, trium scilicet vnciarum tantum, plenum sit, vt stantis sacerdotis pedes non offendat.

De Mantilibus vsui abstergendarum manuum.

Mantilia quæ abstergendis manibus vsui in sacrificia parantur, eo opere quod Damascenum dicunt, confecta sint; tanta latitudine consent, quanta est propria telæ latitudo; longitudine verò cubitorum octo, aut plurium, pauciorumve, pro loci altitudine, depressione.

Hæc porro mantilia tornatili ligno, quod altè collocatum, beneficio ferri quo traieitur, circumuoluatur, extensa imponantur.

Quorum mantilium capita eatenus demissa sint, vt hominis stantis vsui esse possint; funiculis verò insertis hinc inde colligentur, vt per tornatile lignum circumduci queant.

De Tabellis, quæ in sacrificia affiguntur.

Tabellæ, quæ multiplices, variæque mox supra præscriptæ in sacrificia affiguntur, non quærneæ, non nuceæ, neque denique è ligno subobscurò sint; sed ex abiete, aliave id generis arbore albicante: vt ne literarum pagine quæ illis agglutinabuntur, reddantur obscuriores, sed illustres potius, ex albedine ligni cui affiguntur.

Ad quarum tabellarum ornatum coronices ab omni parte adhibeantur; eaq; expolitæ, aut præclarè pictæ, aut etiam inauratæ, pro ratione paginarum quæ ipsis tabellis affiguntur.

De Suppellestiale officiorum funeralium.

Cœnotaphia, quas tumbas dicunt, in diuinorum officiorum pro mortuis celebritate adhibenda, aut in arcum, aut in acumen ducta esse possunt. Stragulum cœnotaphij, ad basim scilicet sternendam quæ cœnotaphio subijci solet, è panno saltem laneo coloris nigri paretur.

Aut verò basis nigro colore pingatur, crucibus etiam, mortuorumque capitibus albis appictis.

Pallium vel tegendi cadaueris, vel cœnotaphij sternendi vsui paretur: hoc cœnotaphij sine cruce; illud verò cadaueris crucem albam in medio habeat.

Vtrunque porro sit colore nigro; ac nisi pretiosius quis malit, è panno serico villosi, quem villutum dicunt, aut saltem laneo contextum.

De Crucibus cœnotaphij.

Cruces cœnotaphij, ex aurichalco saltem, aut ex ligno, etiam decorè picto conficiantur.

Quæ cruces vt rectè stent, bases marmoreæ, aut saltem lignæ, ad eas aptè sustentandas parentur, in quarum medio foramen rectum insit, quod earum hastile capiat.

Sint verò à parte transuersa latitudinis cubitorum duorum; à recta longitudinis totidem præter manubrium.

De

Cubiti qui ex vncijs viginti quatuor constat quarta pars vnciatum delineata, hæc est.

Candelabra cœnotaphij ex ferro confluentur; altitudine consent cubitorum duorum & dimidij, suffulciuntur firma base, quæ instat tripodis; aut alterius firmitoris generis sit, ne fortè præ pondere & longitudine cereorum facile corruant; orbem præterea è lamina ferrea conflatum à superiori parte habeant; cuius orbiculi extremitas sursum reuocata, ceram defluentem continet. Super hoc item orbiculo apex ferreus influxus extet; cui vasculum inferatur, ad cereos excipiendos aptè accommodatum.

De alia Suppellectile instrumentali.

Tripus ad thuris adolendi vsum, cum Missæ, & Vesperæ solenniter fiunt, è patella, aut vase focario constet; in quo ignis, prunave accensa teneatur: è ferro autem, aut ex aurichalco sit. Cui tripodi adiungatur etiam cochleare cum manubrio adunco & forcipe ad prunam excipiendam.

Vasa in quibus oleum ad vsum lampadum recondetur, è lapide sint; aut è querno saltem ligno; operculis item consent aptè compositis. Guttus olearius, in quem scilicet è vasisbus oleum infunditur, è stanno, aut saltem ex ferrea lamina tenui confectus; ore satis patulo sit; è quo oscillum excutetur rostri instar, per quod tenui fluxione oleum in lampades transeat. Infundibulum eiusmodi sit, quo oleum ex vasisbus lapideis quærneisve haustum in gutturi effundatur: cuius infundibuli manubrium extremum reflexum sit, vt appendi possit.

Hæc de Ecclesiæ fabrica, tum interiori tum exteriori, ac de suppellectilis præterea ecclesiasticæ ratione formæque, duobus harum instructionum libris nos complexi, edimus ad Prouinciæ nostræ vsum.

In omni autem (vt decretis provincialibus sancitum est) ecclesiæ, cappellæ, altaris, ædificijq; alterius ecclesiastici constructione faciendæ, instaurandæ, resarciendæve, in omni ecclesiastico ornatu, & sacræ suppellectilis apparatu, ratione ac forma etiam his instructionibus quocunque modo demonstrata præfinitæ, ab ijs quorum interest, Episcopi sui iudicij, & consilij, assensusq; adhibeantur; vt cum omnia ad diuinum cultû pertinentia illius iudicio dirigantur; tum ipse etiam accuratè videat, vt omnia & singula, quæ his duobus libris comprehensa aut demonstrata sunt, quoad eius fieri potest, rectè conformentur harum nostrarum instructionum præscriptis.

Quoniam verò quæ hoc & illo superiore libro præscripta sunt, præsumptibus, aliæ difficultate, in vnaquaque ecclesiâ non omnia singulæ statim & vno eodemque tempore præstari fortasse poterunt: idem Episcopus pro sua prædètia dispiciet ac statuet, quæ primum, quæ deinde magis necessariò parandæ conficiendæve, quæ post item, & quæ vltimo loco pro ecclesiârû ratione, proq; opportunitate præstandæ ordine sint, siue ad fabricam, siue ad suppellectilis modum vsumque pertineant: ita vt demum quantum fieri potest, singulæ Ecclesiæ, Cappellæ, Altaria, & partes etiâ singulæ ædificatæ, restitutæ, instauratæ, instructæ, exornatæq; sint ad harum instructionum præscriptum.

REGVLAE, ET INSTRVCTIONES DE NITORE ET MVNDITIA

Ecclesiarum, Altarium, Sacrorum locorum, & sup-
pellectilis ecclesiasticæ.

*Caroli S. R. E. Cardinalis Tituli Sanctæ Praxedis,
Archiepiscopi iussu,*

Ex Concilij Prouincialis V. decreto confectæ, & in Synodo XI.
Mediolanensi promulgatæ, ad prouinciæ
Mediolanensis vsum,

2102. 5.



SACRARVM re-
rum munditiam, ec-
clesiasticis sanctio-
nibus præceptam, à
maiorum nostrorū
consuetudine, dili-
gentique vsu acce-
ptam, graui decreto prouinciali à nobis
constitutam, non satis visum est vniuer-
sè iis præscribere, qui eiusmodi curæ
præfati sunt; nisi certas etiam & pro-
prias præceptiones explicaremus, qui-
bus res singulæ mundæ seruentur; at-
que id eò magis faciendum fuit, quod & in
omnes partes deberi intelligitur cultui,
officijsque diuinis; & facili etiam ex vsu
quodam incòsiderato à sacris ministris
negligi perspicitur. quæ quidem non ad
rerum diuinarum decorum tantum va-
lebunt; sed ad ipsarum quoque rerum in-
tegritatem, & incolumitatem, quæ cum
munditia coniuncta est, plurimum con-
ducent. debebunt verò qui eiusmodi cu-
rationem sortiti fuerint, his præscriptis
ita uti; ut cum omnia in eis còtenta præ-
stiterint, industriæ suæ tamen aditum ad
alia omnia clausum non arbitrentur, qui-
bus opus Domini perfectius efficiatur.

Primum igitur bis annis singulis, se-
mel ante natalis Domini diem, iterum
ante pentecostes solennitatem, vniuersæ

ecclesiæ, & facellorum superficies inte-
rior, à solo ad fastigium emundetur dili-
genter à puluere, operibus araneorum,
& omni sorde, per operarios in rebus e-
iusmodi exercitatos.

Idem præstetur in facie ecclesiæ, si arti-
ficio sit ad puluerem aut sordes, contra-
hendas apto.

Quod sculptum, fictum, celatum fue-
rit, præsertim si idem sit pictum, aut au-
ratum; molliter tractetur, sepiusque si
opus sit, purgetur; adhibitis ad tergen-
dum mollibus penicillis, aut scopulis ex
palustris arundinis quasi pluma.

Columnarum, si sint, bases saltem; va-
sa aquæ benedictæ; gradus; cancelli; ta-
bulæ quæ sepulcra claudunt; mensæ alta-
rium, si consecratæ non sint; sacrarii pars
exterior; labra ad vsum manum abluen-
darum; & omnia lapidea quæ in ecclesia
& sacristia sunt, nitida reddantur: quæ
asperiora sunt, arena & aqua fricentur;
leuigata, aqua & cinere: lucida tergan-
tur, adhibito eo veluti vngue, seu pul-
te, quæ sit ex politura crytalli, cum pan-
no coactili, quem seltrum appellat, aut
verò etiam ratione præscripta supelle-
ctili, quæ est ex aurichalco, quæ veiò ita
absterfa, & lauata fuerint, siccentur etiã
diligenter.

Singulis mensibus, si fieri possit, eadē
pars

pars interior ecclesiæ & capellarum mundetur, quantum homo in solo stans, & scopulam arundini seu perticæ bene longæ alligatam adhibens, facere possit. Neque verò tunc omittatur pars superior capellarum, si arundo pertingat. tum anguli omnes verrantur, scannis qui buscunque, altariumq; suppedaneis seu bradellis remotis. si id commodè fieri possit. ad huiusmodi autem vsum etiam adhiberi poterunt perticæ coniunctæ, & per funem ductiles; ita ut magis minusve altè adigi pro necessitate possint. Eadem diligentia sacristæ adhibeatur.

Quæ ex ligneo nuceo, aut simili sunt, ostia, valuz, suggestus, subsellia chori, lectoria, candelabra ad chori vsum, cornua quibus sustinentur lampades, altarium suppedanea, sedes confessionales, scabella genualia, seu scanna ad genua stendum, scrinia, armaria, & si quæ alia sunt huiusmodi in ecclesiâ, & sacristiâ, eodem temporis intervallo bene abstergantur laneo panno, aut lineo crasso, sed molli.

Solum chori ligneum bene itidem fricetur crassiori panno.

Bis verò singulis annis, eadem, quatenus commodè fieri possit, fricentur nucleis in panno inclusis: præter ea tamen, quæ sandaracha, quam vernicem dicunt, sunt oblita.

Interim dum hæc præstentur, velentur picturæ, & altaria testæ sint.

Vas aquæ benedictæ, præter eam accuratiorem frictionem, bene etiam lauetur scopula, & spongia tergatur, quotiescunque; aqua benedicta renouatur.

Labra item lapidea sacristiæ, ex quo scilicet, & in quod aqua effluit ad manus sacerdotum abluendas, eodem modo, & tempore mundentur, præter eandem illam accuratiorem emundationem.

Specularia vitrea, si alto loco sint, cum universæ ecclesiæ partes, ut præscriptimus, purgantur; si humili, singulo mense scopula arundinea vel humida spongia mundentur, & panno lineo abstergantur.

Cancelli ferrei (qui nigra litura, non leuigatione nitere debent) & si quæ sunt candelabra ferrea, singulo mense, pulvere prius excusso, panno abstergantur. eodem tempore, quod ornamentorum in

eis fuerit ex aurichalco, mundetur ad rationem candelabris infra assignandam. Sciat verò sacrista rationem illius compositionis, quæ sit ex fumo olei ex lumine expressi, sandaracha, & viridi æris ærugine, ad ferrea eiusmodi nigra litura illustranda: & scriptam apud se habeat, ut cum opus fuerit, adhibeat.

Pauimentum ecclesiæ pridie omnium festorum dierum qui publicè servantur, sacrista purget à prandio, antequam mutatio fiat paramentorum, si facienda sit. postridie item bene mane, si eo fuit magnus populi concursus. præterea in media hebdomada, si id festi causa non fiat. quod si incidant plura festa continenter, quotidie sub noctem clausis ianuis verret. Singula saltem hebdomada purgabit pauimentum sacellorum, chori, & sacristiæ: & eodem tempore scopula arundinea purgabit gradus, & suppedaneum altarium, valvas Ecclesiæ, genualia, scanna quæ in ecclesiâ habentur, subsellia chori, cancellosque capellarum. Ne pulvis excitetur; priusquam verret, aspergat aquam, non manu, sed scopula guttatim. ne item adhibeat scopas, quæ asperitate pauimentum lædant. si lutum inhaerit, apto aliquo radulæ genere eradat. habebit igitur sacrista ad hos omnes usus sua instrumenta certis & aptis locis recondita, perticas, arundines, scopas parvas & magnas, firmas & molles, capsulas quoque manubriatas ad purgamenta excipienda & efferenda, & eiusmodi.

Bis autem singulo anno accuratiore aliqua ratione pauimentum si opus fuerit purgare studeat, ut etiam labes quæ contraxerit, omnino, quantum fieri possit, eleuantur.

Si quid aræ est ante ecclesiâ, purget itidem pridie cuiusque diei festi: tum illud curet diligenter, ut exterior ecclesiæ pars circumcirca munda sit; non fordes adsint, non frutices, non herba altior, non locus aliquis immundus: & prout locus ferre, aut poscere videatur, curet etiam, & cum Superiore agat, ut circummuniatur.

Pauimentum campanilis verratur singula hebdomada. pars convexa imi tabulati, & parietes infra illud, singulis mensibus adhibita pertica, ut in ecclesiâ,

fla; superiora autem tabulata itidē quandoque purgentur.

Capulae ad expuendi usum, saltem octavo quoque die undequeq; panno crassiore circumfricentur, & mudentur; calx sputo sordida amoveatur, & si opus sit, noua addatur. quod si ramenta sint, bis singula hebdomada. quae sputo madent amoveantur; sicca addantur. aeri etiam quandoque capulae exponantur, puta alternis hebdomadis.

Armaria, & scrinia sacristiae, praeter quod dictum est, singula hebdomada scopula arundinea mudentur.

Altaria bis singulis annis cum sudum est à finitis Missis ad vesperum spoliata sint, & suppedanea item amota; ut sicci aeris sentiant beneficium. quo tempore tum altaria ipsa undequeq; mudentur, tum suppedaneorum pars, quae subter est.

Cum mappa mutantur & pallia, altaria quoque ipsa mudentur arundinea scopula, tela etiam cerata quae sacro lapidi haeret, leuiter purgata; siue lapis sit insertus, siue totum altare capiens. quod si aliquo casu accideret ita testum non esse; ob reuerentiam sancti chrismatis ne purgetur, tangatur ve.

Iconae cum ornamentis suis, si picta sint, vel inaurata; sanctissimae Eucharistiae tabernaculum cum suo integumento; & quaecunque huiusmodi picta, vel inaurata adiuncta sunt altaribus; item umbellae superimpendentes, singulis mensibus mudentur, caudis vulpinis, aut arundinea scopula.

Suppedaneum altaris quotidie mudentur arundinea scopula saltē, si in eo Missa facienda sit.

Arcula item, quae à latere Evangelij ad sputum excipiendum haberi solet, circumfricetur, & purgetur octavo saltē quoque die.

Fenestellae vrceolorum saltem octavo quoque die eadem arundine bene purganda sunt.

Candelabra, Cruces, Thuribula, & reliqua suppellex argentea, quantum fieri possit, manibus nudi ne contrectetur, sed adhibito panno; aut verò parte quae argentea non sit, capiatur. dum exposita est (quod ferè non nisi interdum esse debet) adsit semper qui custodiat, ante quā

recondatur, excutiat, si quid pulueris, cera, aut inquinamenti accesserit, & extergatur leniter, adhibito etiam lineo & molli panno. condita autem sit unaquaeque res theca sua, nè quid sordium accipiat. cum aliquid tamen purgatione egere visum fuerit, palea combusta adhibita panno lineo leniter praestabitur. quod si quid valde sit denigratum, puta thuribulum ignis causa, aut etiam multa cera adhaeserit; in lixiuia, cui sal sit admixtum, ebulliente, detergendum erit, adhibito penicillo ex setis suillis confecto. caueatur tamen, nè si quae pars inaurata sit, aurum vi salis deteratur. qua in re quid agi debeat, consulantur periti.

Calices bini, & patenae binae saltem, ubi duodecim sacerdotes Missam faciunt, quintodecimo quoque die leui manu aqua tepida lauentur.

Sexto quoque mense, sapone molliori; tuncq; post quartam horae partem, quae maneant in sole, calida lixiuia bene abluantur, adhibendo penicillum aliquem ad saponem bene amouendum, praesertim ubi fuerit cglatura. poterit etiam id fieri fursure cocto; & tunc statim aqua munda bis aut ter abluendi essent. praestetur verò ab eo qui in sacris sit, in vase ei usui, & lauandis corporalibus & purgatorijs tantum destinato: quod ex ablutione superfuerit, in sacrarium fundatur. Vbi verò minor sit numerus sacerdotum, rarius id fieri poterit ex proportionem numeri sacerdotum, & die rum.

Suppellex inaurata, aut inargentata, eadem cautione tractetur, qua argentea. si semper exposita est, octavo quoque die panno lineo tergatur molliter; si recondenda sit; tergatur tunc. poterunt etiam inaurata sapone, aut fursure purgari, ut dictum est de calicibus.

Candelabra, & caetera ex aurichalco tractentur adhibito panno, vel ferrea summitate capiantur. si perpetuo usu adhibeantur, tertio quoque die à pulvere & cera si fortè deflexerit, mudentur; si reponenda sint, tunc etiam id fiat. Praeterea quarto quoque mense, si nunquam fuerint exposita, abstergantur diligenter pulvere pumiceo; aut eo quem dicunt

tri-

tripoli, adhibito corio bubalino; aut si utrunque desit, latere in tenuissimum puluerem redactō, & loco corij, panno asperiore, quem dicunt saia; nullo verō modo adhibenda est aqua. recondita huimodi, tubulis crassioris chartæ, aut saccis lineis amicta habeantur, qui puluerem arceant, ut nitida & lucida semper seruentur.

Candelabra lignea, si ad vsum quotidianum sint, octauo quoque die panno diligenter mundentur, cera si fortē adhaerit, leniter abasa: si recondantur, tunc idem fiat: & loco secco, & circumuestita habeantur. id de maioribus candelabris seu cereoferariis etiam intelligitur. idemq; de imaginibus Angelorum ligneis. ratio, quia candelabra lignea minime picta mundentur, erit; ut nucleis panno laneo super imposito circum circa valida manu fricentur, ita ut succus exprimatur: siquidem perpetuo vsu adhibeantur, semel id fiat singulis mensibus, alioqui cum exponenda sunt.

Lampades vitreae, quæ sunt quotidiani vsus, quintodecimo quoque die suffure & aqua calida abstergantur.

Vrceoli, præter id quod quotidie fit, singulis mensibus diligenter purgentur, adhibito ouorum cortice bene contrito, cum ligneolo aliquo instrumento ad fordiculas bene eleuandas: aut verō alia ratione, si quæ aptior inueniatur. opercula vrceolorum, quotidie cum reponuntur, bene siccentur, si madeant. tum etiā pelles vrceolorum abstergantur, siccenturque; si stannæ fuerint, tertio quoq; mense lixiua feruenti lauentur, & auena, vel farre vestito, seu onorum cortice bene contrito fricentur. post, iterum aqua lotæ in sole siccentur, & panno lineo mundo abstergantur.

Emunctoria, tum bis saltem singula hebdomada purgentur, si sordes ex emulsionem inhaerint; tum decimo quinto quoque die latere contrito, aut cinere sine aqua mundentur. extinctoria semel singulis mensibus feruenti aqua & cinere lauentur, absterganturque; sed si sint ex aurichalco, abstergantur ratione ei generi præscripta.

Aenea vasa pro ablutione calicum, corporalium, purificatoriorum, antequam

adhibeantur, & post, bene abluantur. bis verō singulis annis abstergantur accurate latere contrito, vel arena & aqua. si stanno sint illita, adhibeatur suffur & aqua. eodem tempore vas ad hostias conficiendas paratum lauetur & abstergatur ratione præscripta, secundum materiam suæ generis.

Instrumentum ad hostias conficiendas, cum vsus fuerit sacrilla, oleo perfumdat: & utranq; partem charta interposita simul iungat. quæ in exteriori parte fuligo haerit, abradat; postea eandem partem crassiore panno tergat, & ita reponat.

Lineæ omnia, albæ, amictus, superpellicea, mappæ, panni, & si quid aliud est diuini cultus gratia paratum, separatim ab indumentis domesticis lauanda locentur; agaturque, ut melius quam ea purgentur, & poliantur. rarius autem vel crebrius pro sereni coeli opportunitate id fiat. hoc numero tamen ne censeantur, quæ ad manus, faciemq; lauandam, & ad nares purgandas in sacrificia habentur.

Ternæ altarium mappæ, superior quidem singulis mensibus; inferiores verō quater in anno mundæ apponantur.

Superpellicea ministrorum, decimo quinto quoque die munda adhibeantur: corporalia, tertia quoque hebdomada: albæ decimo quinto quoque die: sudario la ad necessitatem purgandarum narium, quoties opus sit: cinguli alternis mensibus: manutergia altarium, item amictus, octo dierum spatio mutantur: & hæc saltē vbi duodecim sacerdotes Missam faciant.

Vbi autem pauciores sint sacerdotes, ex defectione numeri sacerdotum poterit augeri pro rata parte numerus dierum.

Purificatoria singulorum sacerdotum itidem spatio octo dierum, vel ad summum quindecim: superpellicea confessoriorum singulis mensibus; item quæ vsui vario sacerdotalium, & clericalium ministeriorum destinata sunt, ad eandem ferre rationem.

Cætera superpellicea bis toto anno lauari sufficet; vere scilicet, & Autumno.

In suppedaneo armarij, seu mense, vbi consistit sacerdos sacra indumenta su-

mens, perpetuò stratus sit crassior pan-
nus; ne quā parte indumenta fœdentur.

Lintea sacristiæ ad manus abstergen-
das, singula hebdomada munda ponan-
tur, tum valde humido cœlo quotidie sic
sentur ad mota igni.

Mappæ ad sanctæ cōmunionis vsum,
contractiores quidem alternis hebdo-
madis, maiores verò alternis mensibus
mutentur, quæ purificationis gratia ha-
bentur, prout necesse fuerit; modò, vt
mundæ semper sint.

Quòd autem hæc mutationum inter-
ualla præfiniantur, non ideo tamen ex-
traordinariè quoque fieri non poterūt,
si oporteat, prout ei vsum fuerit, cuius
hoc interest; puta si ex labe, quæ fortè
asperfa sit, aliquid saluo decoro non pos-
sit adhiberi; aut alia causa incidat.

Præcipuis solennitatibus, sicuti Na-
tali Domini, Resurrectione, Ascensione,
Pentecoste, solennitate Corporis Domi-
ni; Natiuitate, Assumptione, & annun-
ciatione Beatissimæ Virginis; festo San-
cti Ambrosii, omnium sanctorum, & San-
cti titularis ecclesiæ, & si quæ sunt eius-
modi, munda omnia adhibeantur: & pul-
chriora item ad descriptionem de appa-
rata faciendam.

Mappæ altarium Missis finitis conte-
gantur stragulis suis. prius verò leuiter
purissima scopula, eius generis quod ve-
stimentis adhibetur, propriè ad eum v-
sum destinata, purgentur. ipsa stragula
singula hebdomada diligenti agitatio-
ne à puluere mudentur, & purgentur;
præter id quod etiam quotidie mane ea-
dem leuiter excuti debent, tum acri ter-
tio quoque mense exponantur.

Corporalia, & purificatoria, cum re-
mouentur, vt alia adhibeantur munda,
ponantur in arcula seu canistro ad eum
tantum vsum destinato: & antequam fo-
ras dêtur ad lauandum, domi ab eo qui
sit in sacris lauentur in proprio vase su-
perius commemorato, lixiua, & sapone
adhibito; & mox bis aqua sola abluantur.
quod ex lauatione superest, in sacra-
rium fundatur.

Albæ, & superpellicea lauta, crispanda
dentur more solito; quoties reponun-
tur, aptè saltem contorqueantur, si non
crispentur.

Corporalia item dentur personis pœ-
ritis, vt amyto inducto ea durescere fa-
ciant, & complicant præscripta ratio-
ne. tempus huic operi aptum erit à Mem-
se Maio ad Octobrem.

Recondantur verò hæc linea omnia
bene sicca & complicata separatim suis
locis, vt sint in promptu; apponantur quæ
rosæ siccæ, & lauandula, aut similia, tum
ad maiorem munditiam & elegantiam,
tum vt à tineis libera sint.

Nullus sacerdos ad Missam faciendā
accedat sedis calceis, aut crepidis. ideo
semper crepidè in sacristia habendæ sunt
ad eiusmodi vsum. si sacerdos sit exter-
nus, eius rei admoneatur, neque verò itē
ministri ad inseruiendum accedant, ni-
si mundis calceis, aut crepidis.

Habeatur coram in sacristia scopula,
qua sacerdotes & clerici vtantur ad ve-
stimenta mundanda, antequam ad sacriū
accedant.

Omnia indumeta distinctis proprijs
serinijs habeantur; & secundum coloris,
pretijque varietatem: linea quoque pro
genere & pretio distincta sint, apponan-
turque cuique generi propriæ schedulæ.

Casulæ recondantur ductilibus capi-
sis, quæ in armaria inseruntur; atque po-
sita crassiore charta quæ fundum caplæ
contegat, appositisq; sic eis rosarum fo-
lijs, & lauandula, aut similibus; ponatur
casula cum manipulo suo, & stola; mox
aliæ eiusdem generis pro altitudine cap-
plæ. addantur item integumenta Missa-
lium, quæ sint eiusdem generis, & saccu-
li seu burse corporalium. recondantur
verò casulæ bene extentæ sine ruga aut
plicaturæ eodem modo damatica, & tu-
nicellæ. supra omnia autem alia charta
sit, vt res mundiōres seruentur. Quæ sunt
ex auro, seu argenteo panno, aut orna-
menta habent auro vel argento aspe-
riora; habeant pannum inter vtranque
superficiem, ne confricata corrodantur.

Pluuialia, maximè si aurea vel argen-
tea sint, vel recondantur in amplo arma-
rio extenta; vel reponantur plicata vt
alia; ita tamen vt nullo modo inflectatur
quæ pars pensilis à tergo est; & interpo-
natur pannus, vt modò dictum est.

Quandocunque extrahuntur hæc in-
dumenta, subternatur eis mappa munda;

da: & si aliquo spatio relinquenda sint, stragulum supersternatur.

Quæ raro adhibentur, quandoque in sereno cælo explicata exponantur, nè fortè mucescant, vel malè oleant; sed nõ in sole. poterit id fieri mense Maio, & Septembri, & semel in hyeme, pro oportunitate temporis.

Pallia altarium habeantur semper si fieri possit suis telaribus extente affixa, poteruntque vni asserculorum structura duo affigi diuersi coloris; vt pro diei conditione necesse non sit nisi vertere telaris faciem. ita in amplo armario erecta habebuntur, dempta linea filamentorum, quæ assuta non sit. interponatur vero pannus, siue inter duas palliorum facies in armario, siue inter pallij & altaris faciem; ad vitandam eam, quam supra diximus confricationem, commodum verò erit, pannum esse adeo latum vt vtraque telaris faciem, & sic pallia ab vtraque parte affixa contegat: & ita in media sui parte affixus telari, nunc quidem hinc inde extendatur, & ab omni latere ligaculis connectatur, nunc vero ad vnam partem tantum; prout duas facies telaris aut vnam contegere oportuerit. illud etiam cautionis adhibeatur

in telaris asserculo superiore; vt eius angulus inferior cui pallium adhaeret, omnino recidatur, & deprimatur, vt nullo modo possit acumine lædere pallium. eum altari pallia adhibentur, velamentum in superiori parte concione eis obtendatur Missarum tempore tantum, nè sacerdos impediatur, vel adhaerendo lædat paramenta: quod nè pedibus fiat, prohibebit tabella, quæ a suppedaneo surgens in altitudinem trium aut quatuor digitorum altare circummunit. Quod si ea asserculorum contabulatione haberi non poterunt; ita plicentur, vt si quæ crucis species, aut imago affixa est, non inflectatur; cantioq; adhibeatur si oporteat, interpositi panni.

Tapetia, crassioresq; panni ad soli insternendi vsus, cum recondenda sunt, prius purgètur cera, & si quid aliud fordidum inhaerit; aeri post exponantur, & diligenter exagitentur ad excutendum puluerem; scopula bene munden- tur; & ita complicata suis locis recondantur.

Sacristiæ fenestræ sæpè pateant sereno, siccoq; celo; tñ capsulæ ductiles paulum educantur, vt etiam quæ intus sunt, sentiant aeris beneficium.



408

INSTRVCTIONES CONGREGATIONVM DIOECESANARVM,

Illustriss. & Reuerendiss. in Christo Patris & Domini
D. Caroli S. R. E. presb. Card. tit. S. Praxedis
Archiepiscopi Mediolani iussu,

Ex Concilij provincialis I V. decreto editæ ad prouinciæ
Mediolanensis vsum.

*Carolus S. R. E. presb. Card. tit. S. Praxedis, Dei & Apostolicæ sedis
gratia Archiepiscopus Mediolani, vniuerso clero vrbis, dia-
cesis, & prouinciæ nostræ Salutem in Domino.*

Tit. de Vic.
foran. p. 11.



NEMO est, qui disciplinæ ecclesiasticæ vsu peritus sit, quin intelligat, quâti ad illâ non solum constituendam, sed etiâ tuendam, atque ad eo propagandam intersint illi sacerdotes & clericales conuentus, quos ex Concilij Prouincialis primi decreto, Vicarij diœcesani in sua quique regione promuneris commissi officio singulis mensibus in orbem habere debent. Sunt enim ij tanquam scholæ, atq; exercitationes, non solum studiorum, sed etiâ officiorum ecclesiasticorum, in quibus cum animarum curatores, tum ceteri clericalis ordinis homines versantur. Nullaq; illorum instituta ratio est, quæ in omnes partes utilis non sit, non salutaris, & ob eam rem necessaria. Pietatis porro officia populo in ijs præstantur; preces publicæ pro viuis & defunctis adhibentur; studia cleri excitantur; morum clericalium disciplina breui quodam scrutinio conformatur; ecclesiarum cultus & ornatus adiuuatur; omnis denique rei ecclesiasticæ quæ ad eam pertineat institutio, ad vnum eundemque executionis vsum pariter vbique ex decretorum synodali auctoritate introducitur: & verò quod maximè refert, cum in aliquo

eiusmodi conuentu clerus versatur, non solum alius ab alio mutuum adiumentum sumere potest, quo vtatur ad muneris sui functiones, sed etiâ cum in quodam actionum sacerdotalium quasi theatro sit, ibi, si quem eximia aliqua virtute præcellere animaduenerit, ab eo exemplum sumat licet ad illius virtutis imitationem. Quamobrem cum tanta tamq; magna inde commoda existant, cumque longè plura ac maiora in dies, diuino in primis munere futura demum speremus, si tales conuentus rectè, ordine, & clericali normæ congruenter perpetuò habeantur: nos illis celebrandis leges in concilijs prouincialibus nostris cum præscripserimus, non solum easdem in vnum collectas, verum etiâ alia nonnulla ex disciplinæ conuentualis rationibus vsusque accepta, decreti prouincialis auctoritate hoc breui libro complexi, vobis omnibus & singulis quorum interest, iam tandem edimus. Veltrū est igitur, ita diligenter agere, vt & quā in hoc ipso libro decernendo paternam sollicitudinem Episcopi pastoresq; vestri vnā nobiscū posuerunt, & quam nos potissimum curam studiumq; in eodem conficiendo atque edendo adhibuimus, eā omnem vos exequendo vicissim accuratissimè præstetis. Valete in Domino.

Cc QVÆ

QVÆ AD VICARIIVM
Dioecesanum propriè spectant.

T I T. I.

Tit. de Vic.
foran. const.
pag. 22.



Vm in Concilio Provincia-
li primo de Vicariis For-
neis dioecesanisve creandis
Decretum est, ea sanè ipsi
cura commissa fuit, ut certis
quibusdam legibus parochiales in dioe-
cesi conuentus haberent.

Quas quidem leges, & plerasque alias
ceteris deinceps Synodis Prouinciali-
bus ad id munus rite rectèq; obeundum
constitutas, hoc libro distinctius atque
enucleatius explicari, operæ pretium es-
se censuimus.

Illud igitur Vicarius dioecesanus, ad
quem horum conuentuum præcipua cu-
ra delata est, in animo propositum fi-
xumq; habeat, se munus atq; adeo onus
sustinere non leue, sed graue admodum,
ac planè multiplex: in quo scilicet cleri
pietas, moderatio morum, obedientia,
rerum sacrarum studia, & virtutum exer-
citationes continentur: quæ omnis sa-
cerdotalis clericalisque disciplinæ fir-
mamenta ac præsidia sunt maxima.

Quamobrem is cum semper, omniq; lo-
co, tum verò in huius muneris sui admi-
nistratiōe, talem, & diuinæ charitatis
ardore, & sacrarum rerum studio, & vi-
tæ morumq; integritate, & doctrina, &
virtutum officijs, sanctèq; factis se præ-
beat ac præstet, vt clerus cuius curam
gerit, exemplis præclaris in dies magis
atque magis in omnes piè rectèq; agen-
di partes conformatus, religione & san-
ctitate florens, fructus ferat fidelibus sa-
lutares & vberriimos.

Et verò in primis hæc dioecesanarū con-
gregationū instituta & præcepta, ex de-
cretis prouincialibus, & aliquo discipli-
næ vsu rationibusq; sumpta, non memo-
ria solum comprehendat, sed et, id quod
caput est, in omnem executionem, om-
nemq; rei benè gerendæ consuetudinem,
quoties occasio feret, rectè inducat.

Quò plus autem subsidij ad eam ip-
sam rem sibi comparabit, eò in omnes
partes vtilior erit muneris sui functio
atque administratio.

Quamobrem sæpenumero Episcopum,
cuius auctoritate consilioq; potissimum
niti debet, accuratè consulat, non solum
de ijs, quæ his præceptionibus exequen-
dis vsui atque adiumento esse possunt,
verum etiam si quæ aliquando incide-
rint, quæ vel dubia, vel difficilia expli-
canda sint.

Quæ verò in munere sibi commissio re-
ctè gerendo partes sint, facile ex ijs per-
spiciet, quæ mox infra commonstratur.
Primò ipse Vicarius duodecim ante die-
bus quàm stata congregationis dies ve-
nerit, de illius & die certo, & loco vbi
futura est, Episcopum per literas certio-
rem faciat: vt si quando voluerit, aut ip-
se, aut eius iussu Visitator, aliufve quem
maluerit, congregationi præsens in tem-
pore adesse possit.

Ad locum, qui congregationis futuræ
causa indictus est, summo mane primus
omnium sese conferat: postremus inde
discedat.

Ad quæstiones, quæ de casibus conscien-
tiæ proponuntur explicandas, præmedi-
tatus ita accedat, vt theologos etiam,
aut iuris pontifici peritos, si res feret,
in consilium adhibeat: & sic quidè aptè,
grauiter, doctè, & sententiam suam expo-
nere, & eius rationem reddere possit, nō
sine aliorum qui adsunt, consensione.

Bo ipso conuētus die antequam in viam
se det, summo mane Missam celebret, ni-
si aliquando secus sibi videatur.

Vbi primū ad constitutum congrega-
tionis locum peruenerit, ecclesiā perpe-
cta, apparatusque omni, copiam sui popu-
lo faciet, ita vt secum colloqui agereq;
facile ille possit, si quid fortasse velit,
quod ad Dei cultum, Ecclesiæ ve orna-
tum amplificandum, conseruandumq;
aut ad animarum salutem spectet.

Quo in audiendi munere tadium versabi-
tur, quoad iniriū fiet officij p defunctis.
Cui officio omnino inter sit, reliquis oc-
cupationibus intermissis.

Si uerò infirma valetudine, aut alia in-
sta causa impeditus, conuentui, q ad con-
stitutam diem indictus est, interesse ipse
non poterit, in aliam diem ne eum pro-
roget aut differat: sed eius loco præsens
ad sit is, quem Episcopus substituerit,
aut quem ipse Vicarius delegauerit.

QVI

QVI AD CONVENTVM
Diocesani veniant.

TIT. II.

vbi supra.
¶ Hi autem.

Ad conuentum diocesani Vicarius foraneus ex Concilio Prouincialis primi decreto sacerdotes omnes cogat, qui in regione sibi commissa curam animarum quouis nomine gerunt.

Capitula item & canonicos accersit; nisi quos ob eorum multitudinem non interesse Episcopus censuerit, cum ipsi & celebres & frequentes de rebus spiritualibus conuentus habeant.

Idem de aliis inferioris ordinis ministris decretum sit, qui chori officiis deuincti sunt.

Eo praeterea accedant omnes, & qui beneficia ecclesiastica obtinent, & qui item sacris ordinibus initiati sunt; ijs tamen modo exceptis, quos ob ingrauescentem aetatem, aut ob aliam causam, hoc onere liberos & solutos esse Episcopus iusserit. Verum quod facilius diiudicare Episcopus possit, quos hac lege deuinctos teneri oporteat: Vicarius diocesanus in annuaria Septuagesimae congregatione, Synodoque item diocesana, ad eum nomina deferat Sacerdotum & clericorum totius regionis sibi concredita.

De quibus singulis non ambiciosè, sed sincerè, vereque referat, quam & in doctrinarum, & in virtutum disciplinis progressionem habeant.

Qui in numero adscriptus, siue ab Episcopo extra ordinem conuenire iussus, abfuerit; absentiae tamen causam Vicarius cognoscat: quique sine legitima causa abfuerit, praeter alias poenas, quas Episcopi arbitrio luet, ne minus etiam quarta parte nummi aurei mulctetur. Nec verò multa maior sit aureis nummis duobus. Atque intra hos quidem limites multam pro culpae modo, & personae ratione temperare, Vicario diocesano liceat.

Vbi cleri numerus maior erit quam triginta, aut regionis spatium decem millibus passuum amplius patebit; aut verò alia causa erit, quam obrem omnes in vnum locum conuenire non possint: tunc Episcopus re perspecta, causa ve co-

gnita, eiusdem regionis clerum in duos pluresve conuentus tribui dispartire, aut capitulum canonicorum, si quod erit, non euocari iubebit; aut aliam aliquam rationem, prout expedire viderit, iungi statuet, quae nec tam salutare institutum omittatur, nec clero plus oneris imponatur, quam ferre possit.

Neque verò vnquam nisi grauissima causa, eiusdem regionis plebisque clerus (cum quasi vnum corpus sit) in multas partes distrahi, diuelli que debet.

QVI DOMI SVÆ CON-
uentum habere debent.

TIT. III.

Domi suae conuentum habeant, sumptusque necessarios eo nomine faciāt omnes, quibus animarum cura quouis nomine commissa est.

Vicarij item perpetui, quive aliorum vice, certo, incerto ve tempore curam animarum gerunt, conuentum impensis eorum habeant, quorum nomine animarum curationem sustinent; nisi aliter vel inter eos conuenerit, vel ab Episcopo decretum sit.

Regulares item, siue suo, siue sui ordinis nomine curam animarum gerunt, id oneris suo loco subeant, iisdem legibus deuincti quibus ceteri item parochi; nisi illis petentibus, Episcopus, prout expedire iudicauerit, in alia eiusdem loci Ecclesia, aut in alia etiam parochia congregationem illorum sumptibus haberi statuerit.

Vbi laicorum impensis curator animarum alitur, si, cum cleri eo loco cogendi tempus inciderit, nullus erit; nihilominus cogetur sumptibus laicorum: qui à Vicario diocesano non vlla importunitate, neque vlla efflagitatione ad impensas suppeditandas incitabuntur; sed pie benigneque inducentur, propositis salutaribus vtilitatibus, quae cum ad eorum parentes vita hac perfunctos ex sacrarum Missarum diuinorumque officiorum celebritate dimanabunt; tum ad ipsos etiam ex concione indulgentiisque pertinebunt, quae fidelibus concessae sunt, qui diuinis illis officiis interfuerint.

Cc 2 Quod

Quod si nulla ratione ad id perducipotuerunt, tamdiu conuentus prorogetur, quoad illius Ecclesiae curator creatur: cui sanè ea dilatio nihil detrimenti vllomodo importet. Cum autem vertente tempore conuentus celebritas, ad Ecclesiam cuius curationem gerit, ordine redit; tunc impensis suis ipse conuentum habeat.

In Ecclesijs præterea vbi animarum curatio geritur vacantibus, conuentus eodem ordine habeatur sumptibus earundem Ecclesiarum.

Qui domi suæ conuentum habent, eos par non est impensas erogare minus necessarias.

Quamobrem quicumque conuenerint, ne seruos secum adducant, neque adeo clericos, hoc vetitum sit. Quod si ob valetudinis imbecillitatem, aliamve iustam causam, cuiquam seruum, clericum ve secum ducere permissum erit, caueat omnino Vicarius dioecesanus, nè parochus in cuius Ecclesia conuentus habetur, quidquam sumptus in eum seruum clericumve eroget, ne se is quidem offerat, atque adeo obtendat.

Verum si fieri commodè potest, extra ædes vbi clerus coactus est serui, ac multo magis iumenta, quæ diuertant heri impensis.

Vbi plures portiones parochiales sunt, aut beneficia, tituliue, aut præbendæ coadiutorales, quibus ad institutionis initio cura animarum incumbit, quamuis populus distinctus non sit; tamen diuersi conuentus à suo quique portionario Sacerdote certis temporum intervallis habeantur. Si verò aliquam è portionibus vacare contigerit, idem decretum sit, quod de Ecclesiarum curis vacantibus præscriptum est.

In Ecclesijs autem collegiatis, vbi ad præposituram cura animarum pertinet, impensas Præpositus faciat. Idem præstet, etiam cum in ea præpositurali Ecclesia adiutores curæ parochialis sunt, siue substituti canonici, siue capellani, atq; adeo qui titulum obtinent; si modò non sint quasi portionarii, quorum munus supra demonstratum est. Sin aut cura animarum adiuncta capitulo est, impensam faciat ac præstet idem capitulum.

Qui ad conuentum dioecesanum accedit, si beneficium ecclesiasticum obtinet, aut sacris initiatus est, lege tamen conuentus habendi non adstringitur; solidos sex, aut quot pro temporis vel regionis ratione Episcopus præfinierit, secum afferat: quos solidos rectori Ecclesiae vbi conuentus habetur, rectè fideliterque coram Vicario persoluat. Eam verò pecuniam si rector accipere recusarit, tunc is in arcâ confratriæ sanctissimi Sacramenti illius ecclesiae statim deponat, in codicèq; accepti referri curet. Nec verò statim hanc solidorum solutionem à Vicario, aut ab eo qui conuentum habet, condonari, remittive vllomodo liceat; vt nè istiusmodi condonatione, eiusve exemplo, cæteris iniuria, vel detrimentum fiat. Si verò Vicarius, aut ille contrafecerit, quadruplum Episcopi auctoritate persoluat.

ORDO IN CONVENTIBVS habendis.

TIT. IIII.

Ordinis ratio ea erit, vt in orbem perpetuo quodam cursu, clerus semel singulis mensibus, modò in hanc modò in illam Ecclesiam parochialem conuocetur.

Atque hyeme quidem ijs locis conuentus indicatur, ad quæ & accessus faciliior, & item breuius erit.

Qua in re, quantum ratione prouideri poterit, omnino locorum incommoda temporum opportunitate mitigentur; rursusque horum acerbitas illorum lenitate temperetur. Et denique itinerum difficultates, Vicarii prudentia, de seniorum sacerdotum consilio Episcopo approbante minuantur.

Ordo præterea (nisi Reuerendissimus Episcopus aliter censuerit) de conuentus consultatione à Vicario constituitur, & à Cancellario regionario describatur, in actaque referatur.

Si verò ordinis ratio aliquando mutetur necesse est, vt & locorum, & temporum incommoda euitentur; de mutatione in proximo superiori conuentu agatur, ac deliberetur.

Si quid autem temporis progressu Vicarius conuentusque ob iustam causam renouari mutarique oportere censuerit; id ne cuiusquam incommodo detrimento fiat. Nemoque plus oneris sustinere cogatur, quam muneris sui partes, & facultates tulerint.

Si quis suo tempore graui aliquo incommodo conuentum habere non poterit, is interposita Vicarii auctoritate cum alio conueniat, qui id oneris suscipiat, vicē illius ipse alio tempore subiturus.

DE TEMPORE CONVENTUS HABENDI.

TIT. V.

Vbi supra.

CONVENTVS ex Synodi Prouincialis primæ decreto in singulos menses semel cogatur.

Si qua autem in regione ob hyemis vim, vno alterove mense conuocari non videbitur: id Episcopo inconstituto fiat, quemadmodum in Synodo Prouinciali quartæ decretum est.

Tit. de parochiis, &c. §. Pro locorū pag. 167.

Verum ut quā minimo parochialis curæ detrimento damnoque tam utilis conuocatio fiat, id Vicarius accuratē præuideat, ne conuentus qui proximē futurus est, in aliquam solennem celebritatem incidat; quæ vel ex Ecclesiæ præcepto ubique terrarum, vel eo potissimum loci agitur, in quem clerus cogendus est. Neve in ea tempora incurrat, quæ in sacris confessionibus audiendis, sacramentis ministrandis, aliisque parochialibus actionibus ministeriisve gerendis, consumi solent, & debent.

Cuiusmodi est tota hebdomada, quæ diem Natæ Iesu Christi Domini proximē antecedit, & hebdomadæ itē duæ ante Pascha Resurrectionis, & omnis præterea hebdomada, quæ aliam insignem celebritatem antegreditur, in qua fidelium confessiones communionisque frequentiores esse solent. Eiusmodi celebritates sunt, utpotē sacri dies Pentecostes, solennitas Corporis Domini, assumptio Beatissimæ Virginis Mariæ, dies festus omnium Sanctorum, diesque item officio pro defunctis eo loci dicatus, vbi conuentus proximē futurus esset.

Cum autem de Episcopi sententia conuentum aliquando intermittere contingerit, in ea cura euigilet Vicarius diocesanus, ut tam salutare munus quamprimum repetatur, & quidquid damni detrimentive factum est, frequentioribus conuentibus, omniq; alia ratione reficiatur atque instauretur. Qua in re si remissum se negligentemque præbuerit, pœnam pendat Episcopi arbitrio.

Summo mane quoad eius fieri poterit, omnes singuliq; ad locum conuenient, qui in conuentu proximē indictus est. Vicarius, eos qui serius conuenerint, seuerē reprehendat; & quos sæpius huius negligentia reos animaduertit, eorum nomina ad Episcopum deferat.

Quicumque autem officio pro defunctis non interfuerit, solidis decem mulctetur; totidem si Missæ conuentuali; quinque si præsens processioni non interfuerit.

Qui verò tam sero venerit, ut muneri, quod sibi in proximo conuentu demandatum est, præsto esse non potuerit, nummis realibus tribus mulctetur.

Quam multam omnem pro contumacia culpæ ratione arbitrato Vicarii diocesani augeri liceat, ita tamen, ut æ nummi aurei summam excedat.

DE VESTITU AD CONVENTUM DEFERENDO.

TIT. VI.

Vestitu decretis Prouincialibus unicuique præscriptum, pro ecclesiastici beneficii quod quisque obtinet, dignitatisve ratione singuli induant, & gestent. Si verò ob itineris difficultatem gestari non potest, eertē eo loci vbi conuentus habetur, omnino induant.

Qui alium vestitū induerit gestarive, pœnis contra illos, qui eo in genere peccarint, constitutis afficiatur: nisi fortasse cuiquam ob iter longius, aliamve causam, facultas ab Episcopo permisa sit breuioris vestis induendæ & gestandæ.

Superpelliceum item afferat, etiam si regularis sit. Id verò eiusmodi sit, ut neque situ sordeve squalleat, nec uerò uetustate obtritū sit; sed candidum, ab omni

labe purum, decens, & latis præterea manicis, & ad manum vsque deductis.

Præpositus, præter superpellicem, non in sua tantum Ecclesia cum conuentus habetur, sed in omni etiam Ecclesia intra plebis & præposituræ suæ fines, baculo, & cappa, aliisve insignibus utatur, quibus in ecclesia sua uti potest.

Prouinc. 5. tit. Quæ ad cler. honest. attin. p. 67. diocel. 5. decret. 4. pag. 382.

Nemo denique sine recenti tōtura, pro ordinis quo quisque initiatus est, ratione cōpareat, barbaque item ad præscriptum.

QVOMODO SE QVISQVE
paret, ac gerat, ubi ad congrega-
tionis locum venerit.

TIT. VII.

Cum quis ad cōgregationem venit, in ea cogitatione versabitur, ut ad locum se venire putet, in quo, quasi in quodam sacerdotali gymnasio exercitationes fiant; in quibus perpetuus cursus esse debet eorum, qui spiritali aliorum curæ præsumt. Ideo ad omne opus bonum paratus atque instructus accedet.

Antequam in viam se dabit, se & meditationibus, & oratione, & earum rerum quæ in conuētu agendæ sunt, studio atque officio præmuniet, ita ut specimen det industriæ, virtutisque suæ sacerdotalis. Nihil in itinere agat, quod cum sacerdotali clericali que dignitate, & decoro non conueniat.

Vt verò frequentes conuentus sunt, sic maiores in sancte agendo progressiones eius esse debent; vsque adeo, ut his mensuris conuentibus tanquam assiduis exercitationibus, ipse in virtutum schola disciplinaque veluti per gradus progrediens, perfectus Dei minister esse possit.

Quæcunque igitur in conuentu præclara agentur, ea sibi proponet, cum ad vitæ suæ emendationem, tum ad omnem perfectionis progressum; quod in primis spectare debet omnis sacerdotalis, & clericalis sollicitudo.

Ad constitutum autem locum conuentus cum proficiscitur, breuiarium, & calendarium secum feret. Eo cum peruenierit, primò in ecclesiam recta proficiscatur: ubi Deum sanctis illius ecclesiæ patronis intercedentibus, supplex deuote

oret, ut clerus populusque salutarem inde fructum ferat.

Deinde Vicarium adeat, ut se aduentasse significet. Vicarius autem singulos qui aduenerint, apud se diutius morari non patiatur, sed quamprimum dimittet, ut Missam celebrent, cæteraque officia obeant, quæ eo die præstare debent: atque in eorum quidem munerum functionibus diligentissime incumbant, vsque adeo ut cætera omnia post habeant.

Proximè conueniat Ecclesiæ rectorem is sacerdos qui Missam celebraturus est, ut illius celebrandæ horam certam sibi ille præscribat.

Singuli denique se conferant ad præfectum magistrumque chori, ut ab illis ritè instruantur ad muneris sui eo die obeundi partes rectè exequendas.

Omni quidem tempore sacerdos vitæ morumque exemplis præluere debet, tum verò cum celebratur cōuentus: quo tanquam ad quoddam sacerdotalium actionum theatrum frequens populi concursus esse solet. In omni igitur actu, gestu, sermone, omni que officio unusquisque ita se gerat, ut charitatis, pietatis, deuotionis, humilitatis, & sanctitatis exempla ad laicos dimanent.

Hoc porro unusquisque studebit, ut si quæ virtute aliqua præcellere animaduerte rit, ab eo exemplum sibi sumat ad eximie virtutis imitationem. Sanctos enim viros inter se congressum habuisse memoriam proditum est, ut alius ab alio mutuum adiumentum acciperet, quo uteretur ad cursum perfectionis.

Nemo autem per oppidum, pagumve quod clerus conuenerit, vagetur: neque hac, neque illac concurret: neve otiose, curiosè obambulet: neve negotia cuiusvis generis ante dimissum conuentum cum laicis habeat.

Neque liceat item cuiquam, aut singulares, magnificasque priuatorum domos, aut loca amœna (quod animi leuitatis indicium est) lustrare.

Si quis eo loci ubi conuentus habetur, quidquam vel verbis, vel factis commiserit, quod præ indignitate animos incolarum offenderit, perturbaritve; cum pro modo culpæ Vicarius & mulctet, & ad Episcopum præterea deferat.

DE

DE INDICATIONE FUTURI
conuentus.

TIT. VIII.

CONVENTVS antequam dimittatur, Vicarius plebanus, certam illius qui proximè futurus est, diem locumque constitutum ex præscripta formula indicat & significet.

Statuet item de eo, qui ex omnibus concionem ad populum habiturus est; & de altero item qui potissimum ad clerum, si fortasse ita oportere iudicabit.

Deligat etiam Sacerdotem, qui Missam conuentualem celebret; & ministros, diaconum, subdiaconum, & acoluthos; caeremoniarum item præfectum, à quo ceteri in sacris literis minus versati in strui possint ad caeremoniarum usum.

Deligat autem ad id muneris illum potissimum, quem maxime omnium idoneum existimauerit.

Declaret præterea nominatim, qui sacerdotes in futuro conuentu Missas sine cantu celebrent: quoniam non ab omnibus celebrari opus erit, sed ab ijs tantummodo, qui & propius absunt, & earum ecclesiarum sunt, quæ præter parochum alios habent Sacerdotes, quæve minores habent populi multitudinem. Nec verò plures Sacerdotes aliunde ad Missas celebrandas euocentur, quam quatuor, vel ad summum sex.

Hunc ministrorum delectum, indicationemque futuri conuentus, Vicarii iussu cancellarius de scripto pronunciet.

Eius porro ecclesie, in qua conuentus habebitur, rectori, propter multas occupationes quibus necessario distinebitur, ne munus adiungatur vt Missam canat: sed liberum ei sit, summo mane celebrare. Ne cui impositum à Vicario munus detrectare cum altercatione liceat.

Si quis autem impeditus legitime erit, quo minus id munus obire possit, quæ decet modestia, illud ipsi exponat, eiusque iudicio audiens erit, atque obediat. Quod si iniuriam sibi fieri aliquando putarit, ad Episcopum confugiat, qui rem totam cognoscat, atque diiudicet.

Præterea quibuscum ei videbitur etiam separatim sigillatimque aget, vt eo die

mane in Ecclesia frequentes esse velint: tum verò illud omni studio curabit, vt reliquus populus sibi commissus, terrenis negotiis posthabitis in Ecclesia frequens diuinis officiis intersit, cogitationemque & animum ad spiritualem hæc actionem adiciat. Quamobrem graui, charitatisque plena cohortatione illum accendet, cum ad cætera pietatis officia, tum in primis ad confessionem, communionem, frequentius orationis studium, & ad preces etiam pro defunctis.

Parochus, apud quem conuentus proximè habebitur, die dominico antecedenti constitutam, illius diem populo ex Decreto Concilii Prouincialis secundi denunciaret: eumque cohortetur, vt ad Ecclesiam frequens ea ipsa die conueniat, vt orationis, quæ pro mortuis viuisque fiet, particeps sit; vtque vnus etiam anni indulgentiam à Sanctissimo Domino Nostro Gregorio Decimotertio concessam, cuius exemplum in huius libri parte vltima editum est, & aliam præterea dierum quadraginta ab Episcopo datam consequatur; cum illam ab vnoquoque Episcopo in sua diocesi iis concedi decretum sit, qui in conuentu diocesano diuinis officiis concionique intererunt.

Pridie diei conuentus, solenni longiorque campanarum sono vesperi paulo post salutationem Angelicam, & ipso etiam die quo conuentus celebratur summo mane celebritatem hanc populo significet.

Vicarii autem munus erit, ea reserare, quæ populo occasionem præbere quacunque ratione possunt, quominus mane eo die in ecclesiam conueniat ad diuina officia, ad concionem audiendam, & ad preces pro se, pro suisque omnibus viuis & defunctis fundendas.

Quem etiam hoc præmonebit, vt aliquid quando de officio patrisfamilias, institutioneque christiana sermonem accurate, studioseque instituat: ac præterea de frequenti orationis vsu cum populo agat, eundemque accendat etiam atque etiam ad illud in nostra prouincia institutum vespertinae, & matutinae orationis.

Tit. 2. decre.
30. pag. 69.
§. Parochus
verò.

DE CONFESSIONE.

TIT. IX.

Pridie diei conuentus, singuli Ecclesiastici ordinis homines qui eo conuenire debent, de peccatis suis rite sacerdotibus confiteantur, quibus audiendi cleri confessiones ius est.

Confessarii autem eo die in primis faciles, paratos, ac promptos se præbeant ad ministerii sui functionem: ac propterea die sequenti etiam ad constitutum locum, ubi conuentus habetur, tempestiue ire contendant.

Afferant singuli confessionis suæ, ab eo tempore quo conuentus ultimum habitus est, testificationem, confessarii manu exaratam, aut certe subscriptione signatam ad formulæ præscriptum.

Qui verò iusta causa impeditus à conuentu abfuerit, quocunque gradu præditus, suæ tamen confessionis testimonium mittat: qui autem vel non attulerit, vel non miserit, nummo aureo vno mulctetur.

Vicarius diocesanus, licet vnus sit è confessorii cleri, eo tamen die mane quo conuentus habetur, ab eo munere, vt poterit, abstineat.

DE OFFICIO MORTVORVM,
Missæ conuentuali, & supplicatione.

TIT. X.

Vbi eo die mane omnes contenerint superpelliceis induti, totum officium pro defunctis (quod tribus nocturnis & laudibus continetur) non raptim, non turbulenter, non præpropera quadam voce, sed grauius, distinctè, pie, & religiosè concinant; vt alios etiam incitent, & ad orationem pro defunctis, & ad meditationem mortis.

Deinde Missa solennis celebretur à Sacerdote, ministris adhibitis, quibus in proximo conuentu iussum est.

Iijque pro ratione muneris quo funguntur, sacris vestibus induti sint.

Ea Missa solennis fiet pro defunctis in ea ecclesia cimiteriove sepultis, nisi ali quando in conuentu qui Synodum Pro-

uincialem diocesanamve proximè antecedit, aut in alia eiusmodi occasione, de Spiritu sancto eam celebrari Vicarius maluerit, ut ex decreto Synodi Provincialis primæ permixtum est; ea tamen legè, vt officium pro mortuis nunquam omittatur.

Postea Missa celebrata, siue pro defunctis, siue de Spiritu sancto, solennis defunctorum absolutio fiet, supplicatioq; item, processio ve per cœmeterium agetur.

Quod munus sacerdos obeat is, qui Missam solennem celebrauit, pluuiali nigro indutus, diacono Crucem, acoluthis aquam benedictam cum aspersorio, & thuribulum cum acerra præferentibus, cæteris verò cereos accensos gestantibus, qui vnciarum duarum saltem pondere sint, eademque forma quoad eius fieri poterit, ecclesiæ ubi conuentus habetur, sumptibus empti.

Cuius item Ecclesiæ erit, quicquid de ijs reliqui erit.

DE CONCIONE.

TIT. XI.

Antea verò quàm Missa solennis celebretur, ad populū de suggestu concio ab eo habeatur, quem in proximo superiori conuentu Vicarius delegerit. Cui Vicario rector ecclesiæ accuratè significabit, quæ ad illius loci ubi conuentus celebretur, hominum disciplinam, spiritualisque vitæ studium concionantis officio excitandum vsui esse possint, quæ praua consuetudo, quæ morum corruptelæ, quæ publica peccata exagitant, omniq; ratione ex hominum mentibus prauoque vsu radicitus extirpanda: quæ rursus virtutes potissimum diffeminandæ, quæ item pietatis opera instituenda, aut certè excitanda: & ad quas denique res ij homines inflammandi, & à quibus reuocandi.

Atque ea ipsa quidem omnia Vicarius rectè suggeret concionatori: qui studium diligens ponet in Euangelio, quod die dominico proximè sequenti de more in ecclesia legetur: concionemque sanctioribus illius explicationibus contexet, totamque populi apud quem concionatur,

De Vic. For.
p. 21. §. Tum
vini.

tar, utilitatibus spiritualibus aptè accommodabitur: capita autem rerum de quibus dicturus est, cū Vicario communicabit. Illud porro meminerit, se ad populum concionem habere, non ad clerum: ideo eam cautionem adhibebit, ne sacerdotum & cleri mores publicè reprehendat, sed eorum dignitatem dilaudet, ac tueatur: ac de populi erga parochos, ceterosque ecclesiastici ordinis homines officiis atque obseruantia, vt poterit, accuratissimè dicet.

Quòd si Vicarius id opportunum esse duxerit, vt ad clerum etiam aliqua concio habeatur atque instituat, tunc absolutis omnibus officiis quæ præsentè populo aguntur, eoque dimisso, ipse, aut alius eius iussu breuiter clero concionetur: at illud videat, vt ne ob eam causam populus propria concione careat. Concioni clerus superpelliceis indutus loco maximè conspicuo ab initio vsque ad finem interfit.

Quicumque sine Vicarii auctoritate, aut absq; iusta causa, quam ipse cognosceret, abfuerit, solidis decem mulctetur.

Vicarius porro absentiae causam excusationemq; nullā nisi necessariā accipiat.

DE SANCTISSIMA Communione.

TIT. XII.

Sanctissimam Eucharistiam diaconi, subdiaconi, clericiq; inferiorum ordinū ritè intra Missarū solennia sumant: deinde laici, qui confessi sumpturi sunt.

DE MAGISTRO CÆREMONIARUM, chori præfecto, & punctatoribus.

TIT. XIII.

Cæremoniariū magister, chori præfectus, & punctatores ad conuentus celebritatem adhibeantur, quos Episcopus delegerit.

Si qua autem in re qui ad conuentum veniunt, minus exercitati erunt, eorū opera sese edoceri curabunt, qui in Ecclesia cathedrali ijs muneribus funguntur.

DE VISITATIONE ECCLESIAE vbi conuentus habetur.

TIT. XIII.

Sacris, & cæteris quæ supra mox demonstrata sunt, peractis, Vicarius aliis etiam præsentibus, superpelliceo, & stola indutus, eam ecclesiam breui & quasi summatim visitabit: nimirumque perspiciet tantummodo, quæ ratione sanctissimum Sacramentum asseruetur, & quo item modo reliquiæ sacræ, vtq; se habeat Baptisterium, sacrum, sacra olea, sacristia, suppellex ecclesiastica, libri, & cætera id generis.

Videbit item ea, quæ ad illam ecclesiam bene ordineque statuendum Episcopus aut eius generales Visitatores decreuerunt, an executionem habuerint.

Ecclesiæ visitatione breuiter absoluta, Vicarius initio aut in fine congregationis, prout expedire viderit, ipsos etiam ecclesiasticos hoīes diligenter inspiciet.

An tonsura decenti.

An barba ad præscriptum.

An vestitu præscripto.

An superpelliceo mundo ac decenti induti sint.

An breuiarium, & calendarium anniuerfariū habeant.

An confessionum testificationes probabiles habeant.

Breuiter item interroget.

De Missæ celebrandæ ritu & cæremoniis.

De diuini officii recitandi modo & ritu, pro festi diei, aut feriæ ratione.

De ritu administrandi sacramenta.

De exercitatione orationis, præsertim mentalis.

De vitæ sacerdotalis ratione.

De studiis.

De visitatione & cura infirmorum.

De alijs præterea generatim ac breuiter scrutabitur, quæ pro prudentia sua viderit expedire, prout ratio personarum, & temporis spatium tulerit.

DE REFLECTIONE.

TIT. XV.

His ita gestis, omnes ecclesiastici qui in conuentu adfuerunt, in parochiæ aedes, vbi se cibo reficiant, non turbulentur.

lenter non effusè, sed modeste grauer-
que conueniant.

Ne in mensæ apparatus à frugalitate sa-
cerdotali; modestia infra præscripta
vllò vnquam modo discedatur.

Quicumque id culpæ admiserit, & Vica-
rius item qui permiserit, aureis num-
mis sex plectatur.

Quæ multa locum habeat, non solum
cum mensæ fercula apponuntur, sed etiã
quamuis minime apponantur, sunt in
apparatu tamen & in promptu.

Mensæ igitur frugalis apparatus ita ad-
hibeatur vt infra.

Vnum tantum ferculum sit, idque vno
solummodo conditum: vnus etiam tan-
tummodo cibus iurulentus.

Quod vt commodius faciliusque præ-
stetur, eius ferculi loco oua tria tantum-
modo apparentur, aut pro temporum
regionumque conditione, vineæ carnis
septem, non tamen è pullis gallinaceis,
neque sanè ex alio volatiliū, aut fera-
rum quouis genere.

In Quadragesima autem obsonium qua-
dragesimale vnum itidem sit, non præ-
tiosum, non exquisitum, non diuersè con-
ditum, neque item vncias septem pro
vniuscuiusque cibo excedens.

Nec verò vini nigri genus plus quam
vnum, & ad summum alterum vini albi.
Fructuum autem genera non apponan-
tur nisi duo tantum, præter lacticiū
vnius generis.

Nemini qui ex conuentu est, munus do-
numve cuiusvis generis vllum, ne escu-
lentum quidem poculentumve accipe-
re liceat, nisi ille sit qui refectionem
dat, cui aliquid accipere vetitum non
sit; ita tamen, vt qualitate vel quantita-
te doni munerisve quod accipitur, nul-
lo vnquam modo ne minimum quidem
à præscriptis frugalibus refectionis me-
sæ regulis discedatur.

Qui secus fecerit, poenam luat duorum
aureorum.

Nullus homo laicus mensæ accumbat;
nullus præterea ecclesiasticus, qui i eius
conuentus numero adscriptus non sit, aut
ab Episcopo missus, aut ob grauem cau-
sam, quæ maximè ad illius actionis be-
nè gerendæ exemplum interfit, à Vica-
rio vocatus exceptusque sit.

Clerici autem planè nulli discumbant
ad mensamve adhibeantur, nisi quos Ec-
clesiæ rector permisso Vicarij euocarit
adhibueritve, vt vel templum appa-
rent, vel Missæ ministrant, vel operam
in mensa nauent.

Atque ij quidem ne plures sint numero
quatuor.

Nemo præterea clericus, aut laicus, ne
coquendi quidem cibi, aut mensæ mini-
strand i causâ, aliove vllò prætextu do-
mum introducatur, aut recipiatur, præ-
ter eos, si quos rector Ecclesiæ vbi con-
uentus habetur, in famulatu quotidiano
domi habet, assidueque alit.

Vicarius autem, & rector, qui secus
quam præscriptum est, quemquam in
mensa domive adhibuerit, receperit,
aut admiserit, nummis sex aureis mul-
tetur, quoties contrafecerit.

Mensæ priusquam accumbatur, Vica-
rius benedicat, aut is quem substituerit,
si quando ipse aberit.

Omnes verò in eadem vnaque mensa
discumbant, præter clericum lectorem,
& duos inferuentes ministrantescve.

Lectio partim ex monitionibus synoda-
libus, quæ ad parochos pertinent, par-
tim ex libro quem Episcopus probarit,
in mensa perpetuò adhibeatur.

Is autem liber de rebus conscriptus sit,
quæ ad vitam moresque clericales con-
formandos vsui atque adiumento sint:
nisi conciliorum decreta legi maluerit.
Plurimum etiam proderit ad vitæ sacer-
dotalis perfectionē liber singularis ve-
reque aureus S. Basilij, qui inscribitur de
regulis fusiis disputatis: cui libro. utili-
ter etiam adiungatur alter eiusdem de
moribus, quo omnis vitæ disciplina in-
stituitur ad euangelij præscriptum.

Illud denique omnes curabunt, vt cum
corpora ad labores sustinendos cibo re-
ficiuntur, tum mentes potissimum spiri-
tualibus epulis recreentur.

Mensæ autem vbi discubuerint, antequam
cibum capere incipiant, paululum in
mora sint, memoriam repetentes poe-
nam, quam Adam ex cibo vetito tulit.
Non igitur ante lectionis initium vesci
incipient, signo dato ab eo qui præst.
Dum verò cibum capiunt, meminerint
temperantiæ, & sobrietatis, quæ eccle-
siasticos

safticos homines decet.

Voracitatem autem, à qua abhorre debent, cum inde tot tantaque incommoda atque adeo mala existant, vt omnino fugiant; dum vescuntur, mente etiam repetant, vt Angeli & Sancti homines in coelis diuina pascantur gloria, aliasq; sanctas meditationes concipiant, ad eam præsertim attentissimi quæ leguntur. Comestatio denique compositioq; omnis cum planè sacerdoti indigna sit, ante & post item cibum sumptum absit. Si quis contrafecerit, in eum Vicarius grauitè animaduertat: eademque poena afficiatur, quicunque culpæ socius participesve erit.

DE TEMPORE, LOCO, rationeq; questionum explicandarum.

T I T. X V I.

Cibo sumpto, postquã de more gratiæ Deo actæ sunt, omnes superpelliceis induti, qui officii auctoritate, aut dignitate præditi sunt, suo quem in choro adhibet habitu vestiti, in Ecclesiam; quæ si longius distat, in sacellum; si quæ nullum est, in parochiæ aedes conuenient: vbi (id quod ex decreti prouincialis auctoritate in omni clericali cõuentu seruandum est) statim illam orationem à qua vniuscuiusque congregationis initium fit, Vicarius deuotè dicet; neq; conuictum dimittet, nisi perorata ab eodem altera eiusdem generis precatione. Deinde ijs exclusis quos adesse non licet, & Ecclesiæ, lociue vbi conuentus habetur, foribus clausis, suo quique loco non tumultuariè raptimque, sed grauitè, ordineque confideant. Atq; ordo quidè hic erit, vt mox infra. Vicarius, aut si hic abest, ille qui pro Vicario est (quia Episcopi vicè gerit) prioriam vbiq; sedem, locumve obtinebit. Proximum locum is, qui præcipuam in capite plebis dignitatem habet. Huic definitor propè assidebit. Capitulum deinde canonicorum plebis, si collegiatim aderit. Postea si alius Præpositus, aut Archipresbyter cum capitulo aderit, eius capitulum subsequatur.

Deinceps alius in dignitate constitutus, qui sine capitulo aderit.

Ijs proximi erunt parochi titulares, & Vicarij perpetui: inter quos idem constituendi ordo erit, qui antiquitatis in parochia, quam in ea regione regunt, possessione.

Parochis titularibus proximi erunt qui titulum non habent, eadem ratione; tum coadiutores.

Post hos canonici, qui non collegiatim sed extra ordinem conueniunt.

Deinde Capellani titulares, si modò Sacerdotes sint: & inter hos primo loco sedebunt, qui beneficii ratione chori officiis deuincti sunt, deinceps reliqui eodem ordine omnes, quo ad beneficium peruenerunt.

Post hos erunt Sacerdotes, qui clericatû, aliudve eiusmodi beneficium obtinent. Sequentur Capellani qui titulo carent, eo ordine, quo in sacerdotij, diaconatus, subdiaconatusque gradu constituti sunt. Eademque ratio seruabitur inter clericos inferiorum ordinum, quorum vltimus locus erit.

Externi autem (si quando ijs ad congregationem aditus dabitur) primum locum teneant inter eos, qui eiusdem ordinis dignitatisque sunt. Rector Ecclesiæ vbi conuentus habetur, reliquis omnibus sacerdotibus locum cedit, eosque honore præueniet, vt Apostolus monet.

Si quis in conuentu loco suo non confederit, aut extra ordinem sententiam dixerit, pro culpæ modo plectatur Vicarij arbitrati.

Absint ab omni conuentu ioci, cachinni, scurriliter dicta, rixæ, contentiones, pertinacesve altercationes.

Si fortasse rixæ, contumeliæ, dissidia, conuitiæ, aut iniuriæ aliquando oborientur, eos inter quos extiterint, Vicarius adhibitis duobus tribusve aliis de conuentu si opus erit, quamprimum reconciliare studeat.

Nec verò corrigere, mulcareq; eos prætermittat Vicarius: & præterea illorum nomina idem, aut punctator ad Episcopum deferat, qui pro culpæ grauitate alia poena arbitrati suo afficiat.

Huic officio si Vicarius aut punctator defuerit, poenam ipse luat, qui id agere neglexerit.

QVÆ

QVÆSTIONVM EXPLI-
candarum modus.

TIT. XVII.

Conuentu coacto, silentioque indi-
cto, singulas quæstiones Cancellari-
us de scripto pronunciet.

Tum Vicarius de singulis quæstionibus
sententiam omnes roget.

Qua in re ab ijs initium faciet, qui vlti-
mo loco sedebunt, sicque ordine ad eos
perget, qui sibi proximi assident.

Is verò sententiam ne dicat, sed de alio-
rum sententijs iudicium breuiter ferat,
vel eas interpretetur, vel dicenti ani-
mum addat, vel hæsitantem excitet.

Ac deniq; se gerat tanquam præfectum,
atq; adeo iudicem vniuscuiusq; ingenij,
solertiæ, studij, doctrinæ, ac diligentia.
Oium sententijs auditis, Definitor Vica-
rij iussu re explicet, decidat, ac definiat.
Ad propositam quæstionem vnusquis-
que explicatè distincteque respondeat:
opinionemq; suam argumentis non tam
è schola quam ex vsu rerū sumptis con-
firmet: Doctorum vnde eam acceperit,
locos non de scripto, sed memoriter, &
ad verbum latine recitet, nisi ob cau-
sam Vicario aliter videatur.

QVÆSTIONVM EXPLI-
candarum materia.

TIT. XVIII.

EA sit quæstionum materia, quam ho-
minum mores, & rerū quæ ea in re-
gione vbi conuentus habetur, geruntur,
actiones negotiationesve subministrabunt.
In ijs deniq; rebus quæstiones ver-
sentur, quæ ad casus conscientia, non ad
ingenij exercitationem pertinent; vsq;
adeo vt qui in diœcesano conuentu sunt,
rerum potius tractationem & vsum,
quam verborū arguitatem consectentur.

CVIVS SIT QVÆSTIONES
proponere.

TIT. XIX.

Quæstiones proponere ei⁹ sit, apud
quem conuentus celebrabitur.

Is verò vbi conuentum apud se proximè
futurum esse sciuerit, præter ea, quæ pro
Ecclesiæ suæ utilitate, & animarum qua-
rum curam gerit, salutaribus commo-
dis consulenda censuerit, quæstiones
etiam ordinarias quas ipse propositu-
rus est, à Definitor habere studebit,
easque parochis, & aliis sacerdotibus
in conuentu proximo superiori tradet.
Definitor autem quæstiones ab eo ac-
cipiat, quem huic muneri Episcopus in
ciuitate præfecerit, aut ab eo saltem re-
cognosci, probarique curet, vt Episco-
pus ma uerit.

DE STUDIO AD QVÆSTIO-
nes explicandas adhibendo.

TIT. XX.

VT omnis quæstionū explicatio vti-
lis & salutaris sit, studium propte-
rea non mediocre poni debet in gra-
uissimorum auctorum commentarijs.
Libros porro huic studio necessarios si-
bi quisque comparare studeat, eosque
potissimum, quos ingenij sui industria
accommodatos esse Definitor Vicarii
consilio iudicabit.

Cum autem præ rei familiaris tenuita-
te librorum copia apparari non potest,
cumve talis multitudo ob ingenij imbe-
cillitatem inutilis est: tunc utilissimum
erit, vnum è recentioribus scriptoribus
feligere, qui aliorum sententias breuiter
dilucidet; comprehendat, ac recenscat.
Qui toto hoc in genere (quod parochis
valde necessarium est) progressionem
non exiguam facere volet, positis quæ-
stionibus ieiunè exiliterque responde-
re non contentus, vniuersam earum ma-
teriam intelligentia percipiat; capita
rerum vnde cætera proficiuntur, me-
moriam comprehendat; axiomata, è qui-
bus quæstionum omnium definitiones
pendent, teneat; multum doctorum au-
toritati, plurimumq; rationib; tribuat.
Cum ijs autem qui grauissimarum disci-
plinarum scientiam tenent, suorum stu-
diorum rationem conferre, valde admo-
dum vtile est.

Quare vnusquisque id curet, vt aliquem
habeat theologiæ aut iuris canonici pe-
ritum,

ritum, quo magistro duceque utatur, ad rerum dubiarum, & magnarum difficultatum explanationes.

Vbi quæstionum exemplum habuerit, confestim in earum studium incumbet diligenter.

Opinionem verò, quam probabilitate ductus sequi statuet, vbi eam intelligentia comprehenderit, accuratè describat in certa quædam capita, conclusionesque; distinguat, earum rationes subiiciat, distinctionesque item, rerum dubiarum interpretationes, exceptiones, & auctores adiungat.

Hanc opinionis sententiæque suæ descriptionem, veluti quoddam studij sui testimonium & argumentum secum ad conuentum afferat.

Qui hanc studiorum suorum rationem neglexerit, is quarta aurei nummi parte mulctetur.

Si verò negligentia contumacia adiunxerit, eū Vicarius definitoreve ad Episcopum deferat, cuius auctoritate, & desidia excitetur, & contumacia coerceatur.

DE DEFINITORE.

TIT. XXI.

Definitor in omni conuentu is erit, qui in ea plebana regione præbendam theologalem obtinet, nisi aliud fortasse statuendum Episcopus censuerit.

Eius munus erit, vbi omnium sententias audierit, summatim colligere quæ fuse dicta sunt; prætermissa commemorare, falsa à veris, dubia à certis, singularia à communibus secernere; dissidentes inter se doctorū opiniones conciliare; & quæ verior doctrina sit, exponere; ac rem denique omnem enucleatè explicare.

Vt verò muneris sui partes præclare obeat; magnum in eo studium ponet, vt grauissimos quoscunque; scriptores euoluat, optimas sententias seligat, quas bene notas, planeque perspectas habeat, vt alios faciliè docere possit.

Ad studium opus est etiam consilium adiungat: quamobrem in magnis difficultatibus consulat præstantes theologæ, aut iuris canonici scientia viros Episcopo probatos, in primisque Ec-

clesiæ cathedralis pœnitentiarium: ipsæque familiaris esse studeat, quorum consilio in rebus ambiguis nitatur.

Vt verò & studium, & consilium ad officium suum adhibere possit, quæstiones de quibus in conuentu differendum est, ad se, quamprimum mitti curet: nec verò eas euulgari patiatur: nisi à se primum recognitas, tum ab eo probatas, quem huic curæ Episcopus præfecerit. Dum autem sententiæ dicuntur, id caueat Vicarius, nè nouæ quæstiones, & de re de qua agitur alienæ, interferantur; aliæ res geratur, quæque instituta est. Amputet inania, aliena, atque inutilia; quæstiones verò in verbis positas longè abesse iubeat. Quæstionum explanationem, quam Cancellarius in acta referat, ei accuratè dictet: exemplum eius ad cancellarium Episcopalem quam primum Vicarius mittat.

DE ACTIS CONVENTVS conscribendis.

TIT. XXII.

Vicarius diœcesanus, si notarium hominem ecclesiasticum, eumque idoneum & probatum, quem ei Episcopus constituerit & dederit, habet; hunc ipsum ad ea adhibeat, quæcunque in conuentu agenda, scribendaue sunt. Idemque congregationis diœcesanæ cancellarius censeatur: qui omnia, quæ ad illius acta conscribenda pertinent, gratis omnino præstet.

Si verò talem quemquam non habuerit, alium ex ipso conuentu deliget, qui & ad dictandum, & ad scribendum, eiusdem Episcopi iudicio magis idoneus erit.

Eius munus sit, omnia conuentuum suæ regionis acta diligenter conscribere, & in librum referre, quem eo potissimum nomine confecerit.

Quæ verò sigillatim ab eo notentur oportet, hæc sunt.

Locus vbi conuentus habitus est.

Annus.

Mensis.

Dies conuentus.

Qui præsentés adfuerint.

Qui rursus absuerint.

Absen-

Absentiae excusationes; quae acceptae, quae item reiectae.

Qui Missam solennem celebrarit, quique ministraverint.

Qui sigillatim reliqui Sacerdotes, qui Missae sacrum fecerint.

Qui ad populum, clerumve concionem habuerint.

Ecclesiae, ecclesiasticorumque hominum visitatio.

Qui praeterea testificationes confessionum non attulerint.

Quae item quaestiones propositae, earumque singularum explicatio.

Indictio futurae congregationis.

Quid etiam Episcopi iussu promulgatum sit.

Multa quoque & poenae quibus irrogatae sunt, ordine describatur: & culpa item, causae, quamobrem quis multatus est. Omnis autem multa apud regionis thesaurarium deponatur, aut in aliqua certa arca eo nomine constituta recte afferretur.

Multarum uero libri exemplum in singulos annos ad Episcopum afferatur: cuius arbitrato, vel in suppellectilem sacram, quae conuentus foranei usus sit, vel in subleuationem inopiae sacerdotis, clericive pauperis, vel in aliud opus pium illae erogentur.

DE RELIQUA CONVENTUS ACTIONE.

TIT. XXII.

His ita actis, conferant, remotis capellanis, inter se parochi qui ad conuentum accesserunt, quae ad boni sacerdotis, parochique munus, atque ad animarum curam bene gerendam pertinent: consulant item de sua quique parochiae incommodis ac difficultatibus, quarum explicatio aliorum consilio operaque opus habeat.

Dum vero parochialis collatio fit, separatim alio loco fiat brevis pro temporis spatio collatio inter capellanos, eo praesente quem Vicarius delegerit: idque prout idem pro prudentia sua expedire censuerit.

Vicarij autem de conscientiae casibus Se-

di Apostolicae atque Episcopo referuatis, & de canonibus poenitentialibus libellum nostra cura editum reliquis Sacerdotibus legent: aliquot praeterea capita, tum harum constitutionum, tum earum quae in Synodo dioecessana pro temporum ratione decernentur, ac pariter aliquid ex probata summa de casibus conscientiae explicabunt.

Res item plena utilitatis erit, aliquam illius libri partem tractare, qui de parochialibus officiis ex Concilii Provincialis sexti decreto in lucem iussu nostro emittetur.

Absoluto conuentu, antea quam itineri se committant Sacerdotes, in Ecclesia omnes flexis genibus, preces itinerarii quae in officio Beatae Mariae Virginis praescriptae sunt, deuote recitent.

Quibus precibus peroratis, tum denique inuicem se more Sacerdotali salutantes, sequi item orationi mutuae in visceribus Iesu Christi commendantes, in pace discedant ad suas quisque sacerdotales & clericales stationes, eo studio ex conuentus celebritate accensi, ut & in Dei gloria, & in salute animarum procuranda in dies magis atque magis constet factus, quem ex eodem conuentu tulerunt.

Quaecunque ratio, norma, ac disciplina de dioecessanarum regionum conuentibus vel vniuersae vel speciatim hoc libello praescripta est, ea omnis in conuentibus regionum vrbis plane seruetur, atque obseruetur, praeter eam tantummodo parte, quae de refectioe praescripta, in conuentibus vrbis locum habere non potest; cum clerus suam quisque domum congregatione dimissa ad cibum capientem redire commodè possit.

Episcopus autem pro sancta sua solitudine, cum praesertim interdum eo loci fortasse est ubi conuentus habetur, aut ab eo prope abest, interesse etiam studebit; quod diligentius praesentia sua rei bene institutae cursum progressionisque adiuuet, & cleri qui conuenerint animos, pietatis, ac disciplinae studio incensos, vehementius inflammet ad constantem progressum.

At vero cum per occupationes alias pastorales frequens in conuentu esse non possit, id certe curabit, ut Visitator genera-

Tit. de paro-
cho. § Qui
instructio-
res. p. 33.

neralis, si quæ in ea conuentus regio-
nu habet, sapissimè præsens adsit.

Si quid verò erit, quod his congregatio-
num legibus addendum, aut fortasse de-
mendum, aut aliqua potiori ratione
agendum Episcopus censuerit, prout è
diocesis suæ ratione ysq; esse vide-
rit, id ei liceat.

Si qui denique alij, quicunque sint, sacer-
dotum, clericorumve, qui aliquando con-
uenire solent ad societates quæ discipli-
næ ecclesiasticæ causa vsquam habentur,
ij in omnes partes, quoad eius fieri
potest, ijsdem decretis, regulis, & legi-
bus conformentur & dirigantur, quæ
hoc ipso libro editæ continentur.

**CONCESSIO INDVIGEN-
tiæ celebrantibus, & conuenien-
tibus ad Missam congrega-
tionum foranea-
rum.**

GREGORIUS PAPA XIII.

Vniuersis Christi fidelibus præsentee
literas inspecturis, salutem & Apo-
stolicam benedictionem. Ad augendam
fidelium religionem, & animarum salu-
tem cœlestibus Ecclesiæ thesauris pia
charitate intèri, omnibus & singulis Sa-
cerdotibus Prouinciæ Mediolanensis,
qui Missam congregationis, quæ quo-
libet mense à Sacerdotibus foraneis ad
præscriptum Decreti Prouincialis Me-
diolanensis habetur, celebrauerint; nec-
non omnibus Christi fidelibus, qui di-
ctæ Missæ interfuerint; vnum annum de
iniunctis eis, seu alias, quomodolibet
debitis pœnitentiis misericorditer in
Domino relaxamus. Præsentibus per-
petuò valituris. Dat. Romæ apud San-
ctum Petrum sub anulo Piscatoris Die
decimo Aprilis M. D. LXXX. Pon-
tificatus nostri anno octauo.

Cæf. Glorierius.

INSTRVCTIONES AD FORI ARCHIEPISCOPALIS REFORMANDI VSVM PERTINENTES.

*Illustrissimi & Reuerendiß. Cardinalis tituli S. Prædix
Archiepiscopi iussu editæ.*

**COMMVNIA PLVRIBVS
Vicarijs, & Iudicibus, & alijs
Officialibus.**

huius regiminis, quod Conciliaribus,
& alijs propriis constitutionibus, decre-
tis, & instructionibus tam variis & mul-
tiplicibus nititur.

Rursus multum refert, vt hæc officia
exerceant, non quasi mercenariorum mo-
re aliquando maius emolumentum ali-
bi quæsituri, aut iam iam in alias partes
ad libitum recessuri: sed potius ita affe-
cti erga hanc ecclesiam, ecclesiasticosq;
in ea labores, vt in hac ipsa varietate
officiorum, & salutarium occupationum
huius vniuersæ administrationis per-
petuò versari optent; ac sperent, modò
vnum, modò aliud munus implendo, se
ad salutem progressumq; cleri & populi
huius ciuitatis ac diocesis peruenturos,
& me-

Lucri auidi
non sint.

Quales esse
debeant of-
ficiales.



Quibus præcipua munera in
huius Ecclesiæ regimine
sustinenda sunt, eos tū ma-
gis liberos esse oportet ab
omni intemperata animi
affectione, vnde tot mala sæpè extant in
omni administratione; tum etiam alijs
occupationibus expeditos, quò liberius
toti incumbant muneri suscepto, vt di-
gnitas huius ecclesiæ, & negotiorū eius
multiplicitas valde postulant; tum præ-
terea necessarium est diutius versari in
hac ecclesia, vt norint plenius rationes

- Aliunde oriundi.** & meritum cœlesse sibi cumulatu-
ros. Quamobrem Vicarium, & Visitatores
generales, Vicarios etiam ciuiliū, &
criminalium causarum, tum etiam mo-
nialium aliunde oriundos esse expedit,
quàm ex Ciuitate, vel Diœcesi, vbi id
fieri potest; eosque nullum beneficium
possidere, quo vllò residentie persona-
lis in choro munerè adstricti sint.
- Ex cōgrega-
tione Obla-
torum cli-
gendi.** Pluris etiam refert, eos, & alios omnes
huius Ecclesiæ ministros in omni mu-
nere, esse ex ijs, qui ex congregatione
Oblatorum Sancti Ambrosij sese perpe-
tuo obsequio, & ministerio, ac obedi-
entia Archiepiscoporum pro tempore hu-
ius Ecclesiæ obtulerunt, & addixerunt.
- Saceris ini-
tiati.** Sint saltem Clerici. Generalis verò Vicarius, & Visitatores
(si potest) sint Sacerdotes.
- Officia non
ambiant.** Nemo quoduis præfecturæ, aut iudican-
di officium in foro Archiepiscopali am-
biat, aut id donis muneribusve cuiusvis
generis cuiquā datis vel promissis asse-
qui, vel obtinere quoquo modo audeat.
- Iuramentum
præstent.** Nemo officium sibi ab Archiepiscopo
demandatum exercere incipiat, ante-
quam in manibus eiusdem iuxta for-
mam, his Decretis præscriptam, iura-
mentum præstiterit.
- In quib⁹ re-
bus se non
immisceat.** Nemo Vicarius, etiam Generalis, aut
Visitator, aliūve quicumque sit, in ijs
capitibus infra descriptis se immisceat
contra præscriptum.
Hæc infra præscripta capita Archiepi-
scopi solum auctoritati reservata sint;
nisi ipse sigillatim & nominatim quid-
quam alicui ex ijs concesserit.
Qua in re nulla clausula generalis, ali-
ve eiusmodi literarum patetium sui of-
ficij suffragetur.
- Decreta interpretationis decretorum,
tam Prouincialium quàm Diœcesano-
rum, & edictorum, item aliarum qua-
rumcunque reformationum ad Tribu-
nal & eius taxas spectantium.**
Taxæ præfinitio in omnibus illis clausu-
lis, in quib⁹ expressa præfinitave non in-
uenitur in tabella edita, vel edenda, aut
aliàs his uel aliis decretis reformatiois.
Deputatio Vicariorum quorumcunque,
etiam Foraneorum, Præfectorum, Visi-
tatorum, Cancellariorum, Notariorum sub-
ditorum, & scriptorum.
- Dispensationes quæcunque in decretis
visitationis Apostolicæ, & Prouinciali-
bus, & Diœcesanis, & aliis edictis, & or-
dinationibus Archiepiscopaliibus.
Facultates omnes, quæ ad Archiepisco-
pum spectant, literarum Apostolica-
rum, etiam occasione absolutionis in fo-
ro conscientie.
Interpositio auctoritatis ordinariæ, de-
cretive eo noīe, in alienationibus bono-
rum ecclesiasticorum, aut piorum locorū.
Monialium vestitus; ad professionem
admissio, & velatio.
Concessio, & renouatio, confirmatio
facultatis ingredi Monialium septa,
clausuramque, quacunque causa, & qui-
buscunque personis.
Admissio, receptiove ad primum in-
gressum, aut ad stabilimentum clerico-
rum aliūve in congregationem Obla-
torum Sancti Ambrosij, necnon remo-
tio, & dimissio.
Item de receptione, & dimissione cle-
ricorum Seminarij.
Electio, & comprobatio, & confirma-
tio Sacerdotum, ad clerici, & monialium,
& puerorū Collegij Sanctæ Mariæ con-
fessiones audiendas.
Regimentum Congregationis Obla-
torum Sancti Ambrosij.
Prouisiones quorumcunque beneficio-
rum, etiam iurispatronatus Laicorum.
Admissio resignationum beneficiorum,
& permutationum.
Vniones, diuisiones, annexiones, & se-
parationes, suppressionesque beneficio-
rum quorumcunque; aut etiam viarum,
& castellarum, ædiumve, ac familiarum
à suis Parochijs.
Cōcessio, & confirmatio facultatis, pro-
rogationeue, in ijs quæ proximè descri-
bi Audiendi confessiones. (buntur.
Concionandi.
Missas celebrandi.
Exercendi curam animarum.
Absentie à Diœcesi, vel etiam in Diœ-
cesi à beneficio residentiam requirente.
Habitandi in domo laicali.
Locandi domos ecclesiasticas laicis.
Retinendi mulieres in domo.
Aliarum denique rerum, quæ ex pro-
uincialibus, vel diœcesanis, aliisve edi-
ctis Archiepiscopaliibus Archiepiscopi
faculta-

facultatem postulant; si modò ad disciplinam morum Cleri populive, vel rituum ecclesiasticorum spectant.

Liceat tamen Vicario Generali, Visitatoribus, & Præfectis generalibus, & Præfectis etiam, Visitatoribusve regionum Urbis, & Diocesis, in regione sibi sigillatim commissa eiusmodi facultates dare ad duos menses; non autem longiori spatio, etiam alio quouis prorogationis, & confirmationis nomine.

Rursus illi omnes meminerint, parè sibi vitendum esse hæc facultates; scilicet in Ciuitate, absente Archiepiscopo; extra Ciuitatem verò, in actu eorum visitationis, vel saltem ex virgenti causâ, quæ eorum iudicio relinquatur.

Libri causarum indicè habeant. Vnusquisque Vicarius, siue Iudex etiam appellationum, promotor etiam Fisci, indicem habeat librum; in quo describat omnes causas, quas in dies coram eo institui, aut iam institutas progressionem habere contigerit, eiusve curæ promoueri; cum expressione loci, tituli causæ, & actoris, & rei, & anni, mensis, & diei, quibus initium fiat vnicuique causæ.

Eodem libro in singulos dies scribat summam, quæ aguntur in illis causis; ut putà, contestationes litis, articulos datos, testes examinatos, publicationem testium factam, & reliqua eiusmodi; ut possit facilius procedere ad eorum expediti nem.

Summaria literarum faciant. Vnusquisque Vicarius, & Visitator, & Præfectus, summarium faciat literarum quas recepit, ad officium suum pertinentes; describens à tergo saltem capita rerum.

Aliorū officii non attingant. Nullus Vicarius, etiam Foraneus, Visitator, Promotor Fisci, Auditor, Familiarisve commensalis Archiepiscopi suscipiat, agatve, aut ab ijs, qui in eorum familia seruitio sunt, suscipi, vel agi patitur, causarum in hoc, aliove quocunque foro, tutelam, defensionem, procuracionemve, siue nomine, siue re ipsa, præter illas, quæ ex officij sui ratione in hoc foro incumbant illis; neque rursus officium notariatus apud se exerceri patiantur.

Nemo item eorum causas quasunque commendet iudicibus; nisi quibus ex

officio, vel Visitatoris, vel Præfecti, vel Promotoris, vel huiusmodi incumbat promouere causarum expediti nem, præsertim miserabilium personarum.

Nec verò patiantur hoc officium præstari per suos famulos, familiaresve.

Neque rursus patiatur, eorum famulos, seu scribas, quidquam ab illo, quouis nomine occasioneve, literarum etiam priuatarum quas ratione officij scribunt, recipere, etiam spontè oblatum.

Ne à Cancellario, eiusve Notarijs substitutis, aut Procuratoribus, vel Advocatis, quidquam, quamuis minimum, quocunque prætextu nomineve percipiant.

Nec verò etiam ab alijs cuiuscunque conditionis, qui causam, vel negotium in hoc foro aliquo tempore habere possint, aliquod genus muneris etiam esculenti recipiant.

Hæc verò omnia, & singula supra decreta præscribimus sub pœnis, & multis arbitrato Archiepiscopi.

Ne quis, vel Procurator, vel Notarius, aut scriptor fori Archiepiscopalis, in edibus Archiepiscopalis arma ferat.

Ne item verba turpia, vel iniurias in aliquem proferat; tantò minus coram Reuerendis Archiepiscopo, aut eius Vicarijs, sub pœna suspensionis ab officio, ac alijs etiam pecuniarijs, arbitrio Vicarij Archiepiscopalis imponendis.

Ne item quisquam alius, etià ex litigantibus, audeat coram Vicarijs, & in loco audientiæ, vel Cancellariæ verba iniuriarum, ac quouis modo turpia proferre, sub pœna arbitrio, ut supra.

Si quis, vel Procurator, vel alius quicunque, etiam ex litigantibus, per se, vel per alios, cum armis, cultello, seu temporeno, aut quouis alio instrumento aliquem vulnerauerit, percusseritve, etiam sine sanguinis effusione, vel euagationis ensibus, armis, seu cultellis rixam fecerit coram Vicarijs nostris, vel in locis Audientiæ, aut Cancellariæ; pœnam incurrat quinquaginta aureorum locis pijs assignandorum, & grauiorem pro ratione culpæ arbitrio Iudicis.

Et præterea si Notarius, aut scriptor, sit priuatus in perpetuum ipso iure

Dd ab exer-

Nihil accipiant.

Procuratores, & Notarij Armam ferant. Verba turpia vel iniuria non proferant.

Ne quæquam percutiant.

ab exercitio Notariatus, & Procuratoris in foro Archiepiscopali; ac etiā contra eos agatur, vltius iuxta conditionem criminis, & sacrorum canonum, ac legum sanctiones.

Congregationes habentur quæ, & quando.

Habeantur perpetuò congregationes, vt infra, tum Sacræ Inquisitionis, tum Pœnitentiariæ, tum consultationis causarum, tum visitatorum, tum Seminarij, tum rituum, & cœremoniarum ecclesiasticarum, & alius literariæ, alteriusve generis.

Congregatio sacre Inquisitionis celebretur quotiescunque opus erit; aliæ vero singulæ semel tantum in hebdomada, vt infra.

Itidem fiat de congregationibus disciplinæ, rituum, cœremoniarum ecclesiasticarum, aliarumve rerum, quæ ad diuinum cultum pertinent.

Pœnitentiariæ, feria secunda: hyeme post vespas; æstate autem in vespas.

Consultationis causarum, feria tertia post prandium.

Visitatorum, feria quinta post vespas.

Seminarij, feria tertia mane post diuinam peracta.

Piarum causarum, & carceratorum, feria secunda.

Congregat. quo loco habentur.

Locus his singulis congregationibus sit certus assignatus in edibus Archiepiscopalis propè cubiculum Reuerendissimi Archiepiscopi; præterquam consultationis causarum, quæ habeatur in cubiculo Audientiæ Vicarij generalis.

Qui præsent in congregat.

Congregationi Sacre Inquisitionis præsit Archiepiscopus, & eo absente Vicarius Generalis, cum eoque Reuer. Inquisitor.

In reliquis vero congregationibus idem Archiepiscopus, vel Vicarius generalis.

At vero illis impeditis, ipse Canonicus Ordinarius Pœnitentiarius in pœnitentiariæ; in consultatione causarum, alter ex visitatoribus generalibus, vel demum vnus ex Vicarijs, ciuilibus, vel criminalibus, ordine supra constituto.

In ceteris vero congregationibus præfatus eius congregationis ab Archiepiscopo constitutus præsideat.

Qui intersint congregat.

Congregationi Inquisitionis intersint Archiepiscopales Vicarij ciuiles, & cri-

minales, Theologus Cathedralis, tum alij Theologi, & Canonistæ ab Archiepiscopo, & Reuerendo Inquisitore adscripti huic congregationi; Senator etiā Regius assistat, & post eum iurisperiti laici consultores congregationis; Aduocati etiam, & Procuratores, seu Promotores Fisci, tum Archiepiscopalis, tum Sancti officij apud Inquisitores.

Cœremoniarum, ac rituum, & rerum huiusmodi congregationi, aliqui ex canonicis Cathedralis, Magister Cœremoniarum, & alij arbitrio Archiepiscopi. Pœnitentiariæ, præter Pœnitentiarium, adscripti sint Archiepiscopi libero arbitrio, tum Theologus Cathedralis, tum alij tres Theologi ex clero sæculari, vel etiam aliquis ex clero Regulari, & sex canonum Doctores.

Inter hos autem duo sint, alter Theologia, alter Canonum Doctor insignis: quorum præcipue consilium adhibeat Pœnitentiarius in consultationibus frequentioribus, & in deliberationibus capiendis in ipsa congregatione.

Congregationi visitatorum intersint visitatores omnes tam Diocesis quam Urbis; tum alij, quos ei congregationi Archiepiscopus adscripserit.

Congregationi consultationis causarum intersint, præter Vicarium generalem, Visitatores generales, Vicarij ciuilibus, & criminalium causarum, Protector piarum causarum, Protector item carceratorum, Aduocati, & Procuratores pauperum, ac sollicitator, tum Aduocatus, & Procuratores Fisci, Cancellarius, eiusve substitutus, tum Auditores Archiepiscopi, tum denique alij iurisperiti ecclesiastici, quos ei congregationi Archiepiscopus adscripserit.

Seminarij Congregationi intersint constituti ex Decreto Concilij Tridentini, pro ratione materiæ de qua agendum est.

In his quæ ad mores pertinent, delecti pro moribus.

In temporali administratione, electi pro rebus temporalibus; tum præter alios, Rectores Seminarij vtriusque, & aliorum etiam, si plura in vrbe Seminaria esse contingeret.

Tum etiam, qui ministri aliquando vocandi

mandi erunt pro negotijs tractandis.

Piarum causarum, & carceratorum congregationi præsit Præfectus, vel carceratorum, vel piarum causarum, ut unus altero digniorem locum habebit in capitulo Metropolitane ecclesiæ; interfit uterque eorum; tum Aduocati pauperum.

Ordo sedendi in congregationibus.

In congregatione sacre Inquisitionis, à dextris ecclesiastici, primò Vicarij, tum Theologi, tum Canonistæ; ita ut, qui ex clero seculari sunt, primùm locum obtineant.

A sinistris verò Senator Regius, tum iurisperiti Consultores iuxta cuiusque ipsorum dignitates prerogatiuas.

In alijs verò, à dextra eius, qui præst, sint ecclesiastici seculares, à sinistra regulares; vel à dextra Theologi, & à sinistra canonistæ; vel denique à dextra, qui ecclesiastici sunt, à sinistra verò laici, si eos adesse contigerit; ita tamen, ut digniorem locum obtineant post Vicarium generalem visitatores generales, ac inter eos is, cui præcipue cura ciuitatis commissa est; tum Vicarius ciuiliū, & item Vicarius criminalium causarum, qui superiori loco sedeant, vel posteriori, ut unus altero in officio antiquior est; nisi pro conditione personarum aliquando Archiepiscopus aliter iusserit.

Post Vicarios ciuilem, & criminalem se deant quicunque inter sunt ex dignitatem obtinentibus, & ex canonicis, seu ordinarijs Metropolitane, deinde reliqui iuxta gradus eorum dignitatis.

Preces initio, & in fine Congregationis recitanda.

Antequam incipiat Congregatio, recitentur preces ad implorandum diuinum auxilium; in fine item alia preces de more ad præscriptam formam à Præsidente ipsius congregationis cæteris adiuuantibus.

Res tractanda ad singulos mittenda.

Res in congregationibus tractanda cura Præsidi à Cancellario in superiori proxima congregatione, vel (nisi aliud necessitas tulerit) triduo saltem ante tractationem illam habendam tradantur, seu transmittantur suo ordine ad singulos eos, qui consultationi illi interesse debent.

Et si in vna congregatione ob difficultatem non poterit res decidi, in aliam

differatur deliberatio.

Nunquam intermittantur hæ congregationes, nisi cum dies festus ex præcepto cadit; quo casu indicetur alia dies à Præsidente congregationis in superiori proxima congregatione: exceptis congregationibus pro sancto officio, & illis quæ spectant ad diuinum cultum, & poenitentiarum; eas enim si opus erit, etiam diebus festis celebrari aliquando licebit.

Quando in terminanda.

Habeantur verò hæ omnes congregationes etiam extraordinarie sæpius in hebdomada, ut opus erit, iudicio vel Præsidi particularis cuique congregationi, vel Vicarij generalis.

In congregatione pro sancto officio nihil prorsus tractandum erit, nisi de pertinentibus ad fidem.

Res tractanda in singulis congregationibus.

In congregatione Poenitentiarum, ea solum quæ ad poenitentiam, & ad forum conscientia spectant.

In congregatione consultationis causarum proponantur & discutiantur Iudicis arbitrio grauiora dubia in infra scriptis materijs.

Primò, ubi controuersia est de admissione vel probatione iurispatronatus.

Secundò, ubi agitur de nullitate vel validitate Matrimonij, aut de separatione thori.

Tertiò, in causis quæ directè spectant ad iurisdictionem Archiepiscopalem; aut alias ecclesiasticam; aut denique violationem ecclesiasticæ libertatis & immunitatis.

Quartò, in causis criminalibus, ubi agitur de pena corpori infligenda à relegatione supra, siue clerici, siue laici.

Tum alia singulæ causæ, dubiaue in causis ordinarijs, de quibus Archiepiscopus vel Vicarius, vel eo absente Visitator generalis, ob partium querelam, aliamve causam ibi consulendum iusserit.

Tum denique alia dubia in materia legum & canonum in dies suborta, in quibus aliquis ex Vicarijs, vel Visitatoribus, Iudicibusve eius congregationis consultationem desiderat, ac postulat.

In omni hac causarum consultatione nihil detractum sit Iudicis auctoritati, quominus liberè causam decidat, prout

D d 2 sibi

sibi de iure videbitur, sed vota omnia consultiua tantum sint.

In illis legatur index causarum pendentium in criminalibus singulis hebdomadis: in civilibus vero singulis quindecim diebus.

Quæ vero pendent aliunde ex causa appellationum, singulis mensibus; & rursus quæ pertinent ad Mensam Archiepiscopalem, singulis mensibus.

Acta cōgre-
gat in librū
referenda.

Describantur vero in tot libris, quot genera congregationum sunt, earum singularum acta à Cancellario, eiusve substituto.

Quod si nemo illorum aliquando intererit, tunc qui præest congregationi, aut eius iussu alius ex his, qui interfunt, describat in folio, quod postea quamprimum tradat Cancellario, ut in libros suos ipse referat.

Forma autem describendi sit hæc.

Initio libri ponantur nomina eorum, qui interesse debent: tum vniuscuiusque congregationis dies quo habita est; tum qui interfuerunt.

Dubia proposita.

Resolutio post singula; cum votis singulorum, & rationibus præcipuis.

DE OFFICIO VICARII Generalis.

Vicarius Generalis, tam in spiritualibus, quam in temporalibus liberam habeat administrationem in tota Ciuitate, & Diocesi; necnon, & in Prouincia, in ijs quæ ad Archiepiscopale officium quomodolibet spectant; ijs exceptis, quæ supra Archiepiscopo soli reservata sunt; & alias, prout in eius Vicariatus instrumento, seu literis patentibus declarabitur.

Cura illi sit executio Sacrorum Canonum, & literarum omnium, & constitutionum Summorum Pontificum, & Concilij Tridentini, tum Conciliorum Prouincialium, & Diocesano- rum, Visitationis quoque Apostolicæ, & edictorum generaliumque decretorum, ac ordinationum etiam singularium, præsertim visitationis Archiepiscopi, vel vicariorum, taxarum quoque, & huiusmodi.

Idque in clero, & in populo, & in Visita-

toribus etiam Generalibus, & in Vicariis etiam Foraneis, Iudicibus, Præfatis, Cancellario, & eius substitutis, & scriptoribus, Procuratoribus, ac reliquis fori ministris; quibus omnibus superuigilet diligenter.

Nec patiatur intermitteri suis temporibus promulgationes literarum Pontificiarum, conciliorumque, decretorum, & edictorum Archiepiscopali- um, & huiusmodi generalium sanctionum, quominus præscriptis temporibus fiant.

Caueat vero maximè, nè referat, aut agat quidquam contra eas, earumve decreta; neque in Prouincialibus, vel Diocesanis, alijsve Archiepiscopali- bus sanctionibus dispense sine Archiepiscopi præcipuè facultate, vel mandato; neque rursus manum apponat ijs, quæ Tridentinum Concilium, aut Prouincialia per solum Episcopum præstari posse decreuerunt, nisi ex sedis Apostolicæ auctoritate data, speciatim Archiepiscopi mandatum habuerit.

Conuocet congregationes, etiam extraordinarias cum opus erit.

Ne intermitti patiatur lectiones, & studiorum clericalias exercitationes, neque verò orationem vespertinam, statas processiones antiquas, vel à nobis constitutas, restitutasve, alia denique huiusmodi instituta quomodocunque pertinentia ad disciplinam cleri, populivæ.

Affiduis incumbat audiendis, & expediendis ijs, qui in Ciuitate, vel Diocesi quotidie ad eum conueniunt pro negotijs ad munus eius pertinentibus; tum omni celeritate, ut opus est, respondeat literis Visitationum, Vicariorum Foraneorum, & Parochorum Diocesis; eoque, ad sepius scribendum de rebus sue curæ commissis, frequenter excitet suis etiam literis.

Ut autem ipse liberior sit ad alia multiplicia quotidiana muneris sui negotia, eaque grauiora peragenda, studeat sibi quantum minus fieri potest assumere, vel auocare causas, quæ suos habent, vel habere possunt iudices ordinarios; sed eas ab eisdem iudicibus cognoscendas, vel decidendas quantum citius fieri potest, sedulo procuret: causas etiam delegatas, nisi grauiores sint, per alios

Vica-

Vicarios potius cognosci, vel decidi audeat.

Alios Vicarios, & Iudices, ac etiam Promotores Fisci, Visitatores quoq; & Prefectos, modò vniuersos, modò singulos ad se vocet aliquando, ac ab eis diligenter inquirat de eorum causis, & negotijs, præsertim grauioribus, & difficilioribus, vt opus esse censuerit.

Si quæ ecclesiæ collegiatæ, aut Monialium monasteria, eorumve (si Regularibus subiecta sint) clausuræ, aut si quæ pia loca, præsertim insigniora in Ciuitate ab Archiepiscopo ipso singulis annis visitata non erunt, vel ab eius generali visitatore, & piorum locorum rationes ab illis recognitæ; ne omittat ipse visitare, & rationes etiam à pijs locis per se, vel per alios ad id constitutos ab Archiepiscopo ad prescriptum

sess. 22. dec. Concilij Tridentini exigere semel saltem in anno.

Quæ verò in Diocesi sunt, vt cum illis idem præstetur ab ijs, quibus id muneris Archiepiscopus dederit, summo perè curet.

Circa carceratos diligenter præstet, quæ suo loco in his decretis, & in Concilijs Prouincialibus de illis prescribuntur; eaque vt diligenter præstentur ab alijs ad quos spectat, præter visitationem generalem singulis mensibus constitutis, sæpius ipse ex improviso visitet carceres, & carceratos singulos inquirat diligenter, ac prouideat, vt in spiritali, & corporali cura illorum, ac illorum etiam causæ, nemo illis, aut suo muneris defit.

Non se immisceat sub quouis pretextu in aliquo ex reseruatis soli Archiepiscopo, nisi ex speciali delegatione.

Nihil statuat de iure patronatus in vllum beneficium, admittendo, probando, nisi habita prius notitia à Cancellario Archiepiscopali, & vocato Fisci Promotore pro defensione libertatis, beneficiorum, & iurisdictionis Archiepiscopalis.

In fabricis, & reparationibus ecclesiarum circa materias, si quid vel de nouo statuendum, vel immutandum, non deliberet, nisi facto verbo cum Archiepiscopo, vel audito Prefecto ab illo fa-

bricis ecclesiarum.

Si verò de prorogatione aliqua longioris termini assignati agitur, audiat prius Visitatorem generalem, si adest, vel etiam visitatorem, & Prefectum sigillatim eius regionis.

Non immutet statuta à Visitatoribus nisi facto verbo cum Archiepiscopo, vel ipsis auditis; id maximè caueat in relaxatione sequestrorum ab illis factorum.

Illud idem facere curet in rebus Seminarij, in quibus vsupra audiat illius Prefectum.

Quod etiam seruare studeat in quibuscunque alijs, quibus Prefectus specialis ab Archiepiscopo constitutus est, nisi temporis angustia, vel rei modicitas aliquando aliud postulet.

In absolutionibus in foro conscientie remittat ad Pœnitentiarum in ijs omnibus, in quibus ille facultatem habet ab Archiepiscopo.

Adsisat quantum potest examini ordinandorum, & prouidendorum de beneficijs, vbi non sit presens Archiepiscopus.

In separationibus Thori, & declarationibus nullitatis, vel inualiditatis matrimonij, faciat verbum cum Archiepiscopo, si adsit, antequàm rem totam decernat; alioqui conserat cum congregatione consultationis causarum.

Non remittat denunciations Matrimoniorum presente Archiepiscopo; eo autem absente ne faciat nisi ex rationabili causa, iuxta dispositionem sacri Concilij Tridentini.

Eidem curæ sit conseruatio, ac defensio Iurisdictionis, & immunitatis ecclesiasticæ, ac inter alia protectio ecclesiasticarum personarum, & monialium, & piorum locorum, cum deportari in Ciuitatem contigerit ecclesiasticos fructus, vel ad eorum vsum fructus, & ad victum necessaria, suppellectiles, & alia, nè vexentur à publicanis, & eiusmodi contra immunitatem ecclesiasticam, testimoniaque propterea, vt opus erit, ac mandata, & inhibitiones super eo Publicanis, & alijs faciat, vt iuris erit.

DE VISITATORIBVS.

CVra Pastoralis hoc à nobis de-
scit, vt ad Animarum, quas pro sua
diuina misericordia is fidei nostræ con-
credi voluit, salutem procurandam, om-
nia paternæ sollicitudinis officia exequa-
mur sanctè in primis, & diligenter.
In ijs sanè officijs, quæ permulta qui-
dem illa sunt plena laborum, pleraque
vigiliarum, vnum est etiam porro mul-
tis nominibus Gregi à pastoribus debi-
tum, & pascendis curandisque anima-
bus necessarium, Visitatio scilicet; Quæ
spiritus sancti doctrina salutariter in-
stitutam, sacra & ecumenica Tridenti-
na Synodus ab vniuersis, & singulis quo-
rum interest, ita accuratè præstari san-
ciuit, vt propriam quique diocesi-
m per seipsos, aut si legitime impedi-
ti sunt, per alios, si quotannis totam
propter eius latitudinem visitare non
poterunt, saltem maiorem eius par-
tem visitent; sic tamen, vt tota bien-
nio per se, vel per visitatores com-
pleatur.
Animaduertimus autem non posse per
seipsum Archiepiscopum solum huius
diocesis totius, quæ longè lateque pat-
et, Visitationem ad constitutum bien-
nii tempus ex Tridentino præscripto
plenè absoluere; tum præterea concilij
Prouincialibus, & Synodis diocese-
sanis, & Visitatione item Apostolica,
quam Reuerendiss. Episcopus Fama-
gustanus in Vrbe diocesi quæ prouiden-
tissimè executus est; & instructionibus
præterea pro temporum ratione vario
de genere editis, multa sanè quidem de
creta esse, vel de cleri vita, vel de diui-
norum officiorum cultu, vel de functio-
num ecclesiasticarum religiosa diligen-
tia, vel de ecclesiarum ornatu, vel de
earum instauratione, vel de ecclesiasti-
cæ suppellectilis apparatu, vel de po-
puli disciplina, vel de omni denique in
Christianæ spiritualisque vitæ officijs
progressu vtiliter confecta: quæ sanè,
vt perpetuam executionem habeant, per-
petuam multorum Archiepiscopi coo-
peratorum diligentiam, & curam adhi-
bendam esse cognouimus, præter Ar-
chiepiscopi, ac vnius etiam Visitato-

Sess. 24. de
cret. de re-
for. c. 3.

ris generalis officium.
Itaque ea inita est à nobis deliberatio,
vt quò diligentius, & visitatio vniuersa
absoluatur, & in executionis vsum per-
petuò salutaria decreta inducantur; ec-
clesiastici aliquot homines, spectata
morum probitate, prudentia, doctrina,
disciplinæque ecclesiasticæ vñ periti de-
ligerentur, quibus tum visitandi, tum
nem executionem procurandi promo-
uendive munus committeretur.

De numero, & officio Visitorum.

DVo igitur Præfetti, & Visitatores
generales ab Archiepiscopo con-
stituuntur ad biennium.
Liberumque sit Archiepiscopo, confirma-
re, seu prorogare officium semel, & plu-
ries arbitrio suo.

Visitatores
generales
quot eorum
que munus.

Eorum iurisdictio, & auctoritas ad om-
nia tam ciuitatis, quàm diocesis loca,
omnesque personas, quouis etià dignita-
tis, & honoris gradu illustres pertineat.
Potestatis facultatisque literæ patentes
fidem faciant, quæ vtrique indistinctè
competat, siue visitationibus incum-
batur, siue non: ita tamen, vt quædam
ampliores facultates illis competant,
cum reipsa visitant loca diocesis, quàm
cum in vrbe etiam in visitatione sunt,
vbi facilis est omnibus recursus ad Mi-
nistros alios constitutos, scilicet Vica-
rium generalem, & ciuilem, vel crimi-
nalem causarum, tum etiam ad Pœni-
tentiariam, & Archiepiscopum in casu-
bus conscientie.

At verò, vt suscepto oneri plenius com-
modiusque satisfaciant, alter ciuitatis,
alter diocesis visitationibus præcipuam
curam habeat.

Is, cui ciuitatis visitanda prouincia da-
ta erit, visitet quotannis collegiatis ec-
clesias in primis, & loca pia insigniora,
ab eisque rationes administrationis exi-
gat ad præscriptum Concil. Trident.
tum verò hoc idem officium præstet er-
ga reliquas ecclesias, scholas, & pia lo-
ca; illis tamen exceptis, quæcumque ip-
se Archiepiscopus, vel Vicarius gene-
ralis eodem anno visitarit, aut visitan-
da reseruauit.

Qui verò diocesi dabit operam, si pro-
pter locorum intervalla integram ne-
quiuerit,

Sess. 22. de
de refor.
cap. 9.

quiuerit, at maiorem eius partem visitare ita procurabit, vt omnino ante exatum biennij curriculum vniuersa diocesis loca ipsemet visitarit.

Præsent congregationi hebdomadaria, ac alijs extraordinarijs Visitacionibus absente Archiepiscopo, & Vicario generali: idque officium sit maxime eius, qui ciuitatis visitationi præerit.

In Visitacionis, & Præfecturæ suæ munere ea omnia officia præstent, regulasque seruent, quæ infra Visitatoribus cõmuniter præscribimus, eò diligentius, quòd ipsi vniuersè ea cura demandatur; alijs vt plurimum elaborandum erit in certis, vel ciuitatis, vel diocesis regionibus.

Eam ob causam erunt eorum visitationes, præsertim diocesanae, aliquantò magis compendiarie quàm aliorum visitatorum.

Alij visitatores inferiores, eorumque munus. Sint verò duodecim alij Præfecti, & visitatores ad biennium constituti, confirmandi, vt supra pro libera voluntate Archiepiscopi: quorum sex singulis partibus Ciuitatis, seu regionibus, alij sex singulis sex partibus diocesis Præfecti, & Visitatores constituti sint, vt infra.

Prima regionis Præposituræ capita plebium tredecim.

Soma.

Arslagum.

Mezana.

Galaratum.

Fraffinetum.

Corbetta.

Parabiagum.

Rosatum.

Casoratium.

Decimum.

Rhaudum.

Trenum.

Cesatum.

Secundæ regionis Præposituræ capita plebium 8. & præterea oppidum id est parochiale.

Vallis Leuentinæ.

Vic.

Vallis Blenij.

Vic.

Vallis Riperiarum.

Vic.

Vallis Capriatæ.

Porletia.

Canobium.

Vallis Traualia.

Legiodunum.

Besutum.

Angleria.

Arona sola. Oppidum cum cura.

Tertiæ regionis Præposituræ capita plebium septem.

Arcisatum.

Varisum.

Applanum.

Castrum Seprium.

Olgiatum Olonæ.

Dairagum.

Neruium.

Quartæ regionis Præposituræ capita plebium 8.

Gallianum.

Marlianum.

Alliatum.

Seuesum.

Desum.

Modoetia.

Bolatium.

Bruzzanum.

Quintæ regionis Præposituræ capita plebium, 11. præterea Parochia vna separata.

Dersum.

Bellanum.

Perleidum.

Varena, cura sola.

Vallis Saxina.

Leucum.

Olginatum.

Brippium.

Astum.

Vglonum.

Incinum.

Massalia.

Sextæ regionis Præposituræ capita pleb. nouem, præterea tres Vicariatus.

Vicomercatum.

Triuiliu.

Sforzatica.

Vaprium.

Gorgonzola.

Meltium.

Septala.

Chignolum.

Melegnanum.

Sancti Iuliani.

Locatum.

S. Donati.

Segratum.

De 4 Verano.

Metropoli-
tanz visit.
ad quē per-
tineat.

Veruntamen ecclesia ipsa Metropoli-
tanz Archiepiscopi, vel Vicarij gene-
ralis, vel Visitatorum generalium, aut
eius quem Archiepiscopus nominatim
ad id delegarit, visitationi, & præfetu-
ræ sit reservata: excepto, quod quod ad
curam sanctę Teclę, & alia ad id perti-
nentia commissa Præfeto, & visitatori
portę orientalis; quod verò ad ecclesia-
sticas personas curę illius visitatori cō-
missa censeatur, in cuius Porta quæque
illarum habitat.

Singulorum
visitatorum
inferiorum
munus, &
iurisdictio.

Singuli potissimum incumbant ad-
ministrationi sibi sigillatim, ac nomina-
tim commissa, siue visitando, siue etiā
extra visitationem: eorum tamen facul-
tas visitandi se extendat etiam ad alias
partes omnes tum ciuitatis, tum diocę-
sis; vt cum vñ venit Archiepiscopo, vel
ob impedimentum alicuius eorum, vel
ob aliam causam, per alium visitatio-
nem aliquam obire extra regionem il-
li sigillatim attributam, nulla mora sit
sine aliarum literarum expeditione, &
necessitate.

Horum etiam visitatorum, & Præfeto-
rum in suo munere Iurisdictio comple-
ctatur omnes personas, vt dictum est su-
pra de visitatoribus, ad præscriptum li-
terarum singulis concedendarum.

Ijs Visitatoribus, & Præfets, quibus
potissimum Regionum Diocęsis certa
cura commissa est, dentur quædam am-
pliores facultates in Regione illa, præ-
sertim in foro conscientię, quo tempo-
re visitationem obeunt: quę minus ne-
cessarię sunt vrbis Reg. visitatibus, quo-
niam ibi facilis est aditus Vicariorum,
& Poenitentiarij; & Archiepiscopi pro
ratione cuiusque indigentię.

Præter annuas visitationes, quas in om-
nibus locis sibi commissis integrę obi-
bunt, adhibito Notario, vel scriptore,
qui Clericus sit, si haberi potest, sæpius
per annum, tum ecclesias, tum domos
clericales, tum in hospitalibus Pau-
perum curam, & tractationem impro-
uiso visitabunt, & in Ciuitate, & in
Diocęsi.

In Ciuitate frequentes adsint, modò
vnus modò alius lectionibus comuni-
bus Cleri, tam in Archiepiscopatu,
quàm in Collegio Braidę, scilicet de

casibus conscientię, de explicatione
Euangelij, & eiusmodi.

Tum etiam verò singuli quàm sæpissi-
mè possunt, lectionibus suarum quisque
Portarum Regionumve præfint.

Præfint congregationi Parochorū men-
struę suę quisque Regionis.

In Diocęsi adsint sæpè congregationi-
bus foraneis, etiam ex improviso.

Congregatio generalis omnium visita-
torum habeatur coram Reuerendis. Ar-
chiepiscopo per plures dies continuos,
vt opus erit, ter in anno statutis tempo-
ribus, scilicet post Epiphaniam, ante
Statam congregationem generalem Vi-
cariorū Foraneorum, in octaua Paschę
Resurrectionis Domini N. Iesu Chri-
sti, In octaua item corporis Domini.
Conueniant præterea simul sæpius, vt ius-
serit Archiepiscopus.

In illis congregationibus Archiepisco-
po referant, eumq; consulant de difficul-
tatibus, & dubijs grauioribus occuren-
tibus in eorum officio.

Conferant inter sese diligenter, vt om-
nes eadem ratione, & præscriptis regu-
lis conformiter munus suum obeant, de-
cretaque exequantur: quod magnam
facilitatem asserre solet omni execu-
tioni.

Conueniant semper omnes ad congre-
gationes generales Vicariorum For-
aneorum quasque, tum ordinarias,
quas quomodocunque in Ciuitate ha-
beant.

Cum Mediolani sunt, etiam ij quibus
visitatio Diocęsis præcipuè commissa
est, conueniant tamen semper congre-
gat. hebdomadar. visitationum.

Ne visitent vlla de causa nisi vrgentissi-
ma loca Diocęsis à Natiuitate Domi-
ni vsq; ad cōgregationem Vicariorum
Foraneorum ante septuagesimam habē-
dam: sed tunc incumbant preparationi
visitationum anni ineuntis.

Sic etiā intermittant visitationes omni-
no per octo dies ante, & post Pascha Re-
surrectionis; & rursus à festo Ascensio-
nis vsq; ad octauā Corporis Christi.

In visitatione seruent exactè instructio-
nes editas in Concil. Trident. & Pro-
uincialibus, præsertim primo, & quar-
to: tum præterea quę infra descriptæ
sunt,

sunt, aut in dies ab Archiepiscopo ad-
duntur.

Adhibeant sibi ad vsum visitationis, vt
opus fuerit, prerogatorium propediem
edendum cura nostra: in quo summam
descripta sint omnes sanctiones Conci-
liorum Triden. & Prouincialium, & Di-
cesanorum, necnon & instructionum hu-
ius ecclesie præsertim de fabrica & sup-
pellectili Ecclesie; quò diligentius incu-
bant eorum plenæ executioni.

Quæ potissimum cura visitatoris præ-
standa sunt.

De fabrica, & suppellectili ecclesia-
stica generatim.

Tollantur fenestæ super altaribus,
vbi potest; si non potest, providea-
tur periculis.

Item lateralis recte altaribus.

Adhibeantur clathræ ferreæ fenestris,
præsertim parochialibus.

Item vitro, & rete aëreo, vel tela ma-
niantur.

Capellis præsertim maioribus fornix
fiat.

Accommodetur omnino spatium inter
altare maius & cancellos.

De altari exstruendo, vndiq; obturatis
foraminibus, eiusq; bradellæ mensura,
septis, integumento, fenestella, tintinna-
bulo, clauis pro biretto, coronice scabel-
li altaris, telari, tela cerata si consecra-
tum sit, aut aliàs tabulato super mensa
non consecrata, ac de Pallio, tobaleis,
cruce, tabella secretorum, ac reliquo ne-
cessario apparatu, executio decreti dice-
ces. 4. decre. 25. & Visitationis apostoli-
cæ; scilicet demolitionis, vbi cautio
non detur accommodandi ad formam
instructionum.

Septum secundum in capellis amplis.

Tollantur gradus super altari, qui sint
contra instructiones.

Præparentur mensæ consecrandæ in al-
taribus maioribus Parochialium; id-
que ante visitationem nostram cuiusq;
loci.

Tollantur altaria, quæ sunt in loco Ba-
ptisterij construendi.

Item quæ nimium vicina altari maiori,
vel inter se.

Capellæ minores mensura constituta,
aut tollantur, aut aptentur.

Accommodentur ad formam; tum ca-
pellæ, tum gradus earum, & altarium, &
altitudo pavimenti quantum potest, vt
vt inter se respondeant.

Accommodentur gradus vbique, vt sint
impares.

Porticus, aut vestibulum, saltem Paro-
chialibus ecclesijs, quâ primû poterit.

Pavimentum ecclesie non ex lateribus
deinceps.

Amoueantur omnino loca superiora ec-
clesijs, vbi profana seruentur, vel dor-
miatur, vel habitetur.

Tabulatum diuisionis ecclesiarum fiat
saltem in parochijs.

Accommodatio oratoriorum vbi non
celebratur, omnino, vel demolitio.

Vt nulla ornamenta, nullæ picturæ intus
vel foris profanæ sint.

Emendatio errorum in sacris imagini-
bus, earumque ornatu, ex Concil. Prouin-
c. 1. titulo, Quæ seruanda in sacris
imaginibus.

Requisitio à Rectoribus ecclesiarum pro
emendatione.

Tractatio cum pictoribus, & artificibus
in posterum, vt non nisi probatas ima-
gines sacras efficiant, ex eodem Prouin-
c. tit. Quæ seruanda in sacris imaginib.

Campanilia accommodentur, vt ascen-
di possint.

Item crux in summitate eorum.

Funes campanarum accommodentur.

Duæ saltem campanæ Parochialibus, si
potest.

De bonis fabricæ in propriû & vtiliore
vsum erogandis. Pro. 2. tit. 3. d. 18.

Sigillatim subitò exequenda.

Altariû demolitio, vbi faciêda est.
Altarium portatilium confractio,
si non ad mensuram.

Sepulcrorum quæ extant, amotio.

Sepulcrorum obstructio, si loco prohi-
bito.

Amotio bradellarum & sedilium ab ec-
clesia, & huiusmodi impedimentorum.

Item profanarum suppellectilium, aut
rerum.

Item

Item locorum superiorum, ubi dormitur, vel habitatur, vel profana seruantur.

Dilaniatio corporalium, & purgatorium, rerum indecentium ratione mensurae, vel sordium, quae purgari non possunt.

Profanatio calicum & patenarum indecentium.

Clausio & obstructio portarum laterali-um.

Dilaniatio Missalium, & Breuiariorum, & Tobalearum, & superpelliceorum, ac sacrorum indumentorum, quae in illa Ecclesia toleranda non videntur.

Amotio arborum, vitium, stipitum, & huiusmodi in coemeterijs, & locis sacris.

Item ramorum incisio, qui obsunt parietibus vel tectis ecclesiarum.

Quibus aliquod spatium dari potest; non tamen ultra duos menses in ciuitate, & tres in dioecesi.

Altarium reconcinnatio ad mensuram.

Item bradellarum altarium.

Coopercula altaribus, si fiant vel ex ligno vel ex tela.

Tela ad tegenda altaria.

Telare altari adhibendum.

Septa altarium, quae cancellis ligneis fieri concessum erit.

Tecta altarium lignea, aut ex tela, serico-

Fenestella pro vrceolis.

Tintinnabulum, siue campanula ad usum

Missae.

Cruces singulis altaribus adhibendae.

Candelabra item.

Bacilula, & Vrceoli.

Tobaeae, & pallia, Planetae, & sacrae vestes pro usu altarium ad praescriptum

Visitationum pro ratione suppellectilis omnino necessariae.

Confessionalia.

Tapetum, vel clathra, ubi sacerdos induitur in sacrario.

Antiportae sacristijs ecclesiarum collegiatarum, & Parochialium.

Lauacrum in sacristia.

Tabulata diuisoria marium à foeminis in ecclesijs curatis.

Vasa aquae sanctae.

Tres portae in facie ecclesiarum.

Quibus spatium dari potest usque ad sex menses.

Baptisterium cum suo sacrario.

Cancelli altaribus ex marmore, vel ferro, facta cautione.

Abacus, siue Armarium pro sacris vestibus seruandis, & omni sacro apparatu.

Septum coemeteriorum ex muro.

Secunda pixis, ubi tantum est una.

Quibus aliud spatium arbitrio visitatoris, pro ratione magnitudinis impensarum, & reddituum ecclesiae ac populi, ac aliorum quae praestari debent, vel aliorum fructuum huiusmodi impensae attributorum, dari potest.

Ligneum tabernaculum, ubi non est; vel ubi etiam sit, sed incongruum, maiestati ecclesiae, & nobilitati loci.

Sacella, siue cappellae, & altaria, quae cessum erit exstrui, vel remanere.

Locus honorificus pro reliquijs.

Reliquarium.

Sacrarium in cappella maiori, vel sacristia, aut prope.

Pauimentum ecclesiae.

Contignatio laqueata, quae dicitur soffitta, seu fornix ecclesiae.

Thuribulum & nauicella ex argento, ubi fieri potest.

Tobaeae, Pallia, Planetae, & sacrae vestes, pro ornatu & usu altarium, & ministrorum, ad praescriptum instructionum

pro ratione suppellectilis plenae.

Tecta altaribus ex marmore, aut ex alio opere honorifico.

Reliqua item ex instructionibus.

Loca, & formae pro fabrica materiali, in dicio Visitatorum & Praefectorum statuenda & exequenda.

Altaris maioris locus, & item chorij, & Cancellorum illius.

Reliquiarum, & item sacrorum oleorum.

Baptisterij situs, ac Sacrarij vicini.

Iudicium de septo ferreo, vel ligneo, altaribus, & Baptisterijs ex visitatione

Apostolica, & instructionibus.

Item de altero sacrario penes altare maius, vel sacristiam.

Item de sacro oleo infirmorum Promissio.

V. A. 14. 16.

1. 14. & 16.

467. 15.

Instr. fabric.

71.

Pag. 91. 1. 1.

1. 1.

cial. 3

cial. 3. de sacram. Dicoes. 4. decr. 19.
vbi conceden. seruari aliquando do-
mi; & tunc designatio loci ad formam
infr. Altarium etiam, & capellarum, quę re-
parandę, quęve demoliendę sint, & quę
forma, ex probatis in instruct.
Fenestellę vrcolorum.
Clauis pro birreto sacerdotis celebrātis.
Tintinnabuli.
Campanilis.
Fenestrarum.

Ambonis locus & forma designetur, vbi
construi potest.

Suggesti item, vbi non fiat Ambo.
Numeri, & loci Confessionalium, & re-
liqua praxis tota de confessionalibus,
eorumq; forma & tabellis affixis, & cap-
fulis remotis.

Ianue certę, & locus in Ecclesia femi-
nis separatim a viris.

Loci sedilium virorum & mulierum.

Loci sepulture sacerdotalis, & aliarum,
pręsertim communium pro populo: tū
priuatorum, si quando concedendę erūt
a nobis.

Crucis cœmeterij.

Capellę paruulę in Cœmeterio vbi
potest.

Vasis aquę sanctę in Cœmeterio.

Carnerij in Cœmeterio.

Ostiorum trium Cœmeterijs cum sera
& clauis.

Clausurę Cœmeterij.

Designatio, & deliberatio, quę ecclesię
custodiri non possunt a profanis, & for-
dibus, & ideo demoliendę ex visitatio-
ne Apostolica.

In sacristia.

Armarij.

Lauatorij.

Oratorij.

Loci scripturarum de reliquijs.

Scripturarum ecclesię.

Literarum Pontificiarum, & eiusmodi,

ad officij Rectoris curam pertinen.

Librorum Parochialium, scilicet.

Baptismorum, Matrimoniorum &c.

Labij olei lampadę.

Loci pro diuersa suppellectili crassiori

ad vsum ecclesię.

Domus Parochialis.

Fenestellę in ea pro oleo sacro infirmo

rum in his parochijs, vbi aliquando as-
seruari ibi necesse sit.

Transitus domus Parochialis, vbi opus
sit, sine seruitute Cœmeterij, vel Ec-
clesię.

Deuatiō vię publicę, vel alię seruitu-
tis Cœmeterij loci processioſum, quo-
tidianarum circa ecclesiam.

Loci, & causarum, vbi vna tantum parti-
cula Sacrę Eucharistię deferri debet.

P.L. de Euchar. pr. 2. tit. 1. decr. 11.

Ratio impensę fabricę, & suppellecti-
lis ecclesię.

In singulis ordinationibus, quibus im-
pensa facien. est a beneficiato, taxetur
summa impensę cum præfinitione ter-
mini, vt puta centum singulis annis vsq;
ad perfectionē operis impositi, vel em-
ptio pixidis intra tres menses, vel etiā
taxatio pretij, scilicet pixidis triū, sex,
decem aureorum, vel plurium, pro ra-
tione ecclesię eiusq; reddituum.

In huiusmodi etiam, cum facien. sunt a
Populo, præfinitur tempus quātum po-
test, sindicis vel cōsulibus prius auditis.

Vbi non constat, an ad Rectorem, vel
ad Populum pertineat impensę, dicatur
absolutē, fiat Pixis, &c. non assignando
onus impensę magis ad populum, quā
ad Rectorem.

Vbi etiam constat ad Rectorem perti-
nere, speratur tamen adiumentum a Po-
pulo, caueantur verba in ordinatione,
quibus populus videns obligationem sa-
cerdotis, retrahatur ab ornatu & subuen-
tione ecclesię; sed vel de consensu statua-
tur, quid Populus, quidve Rector præ-
stet, vel dicatur absolutē, fiat Pixis, &c.
non assignando cuiquam illud onus; mo-
nendo tamen sacerdotem, vt (quid quid
a Populo habere potuerit adiumenti,
vel non) ipse omnino spatium constituto
præstet: de qua monitione constet in a-
ctis vel taxetur sacerdos: verbis, quibus
præsupponitur adiumentum dandum a
populo illi operi, vel taxę sacerdotis ef-
se in adiumentum populi ad illud opus
exequendum.

Regula sit, vt cū ecclesię redditus sup-
petunt commodę ad omnes impensas,
non compellatur populus nisi ad Cœme-
terij

Prou. 1. pa. 8.
5. Duas aut.
Pt. 2. pag. 62.

V. A. tit. de
cœmet pag.
466.

terij impensam; præterquam ubi consuetudo esset populo etiam alia præstandi, quæ communiter est in territorio Bergomensi, in ditione Heluetiorum, in locis etiam alijs, præsertim montanis, & remotioribus ab vrbe.

Si verò non suppetunt fructus Ecclesiæ præter victum sacerdotis, tum quod deest Parochiali Ecclesiæ, ac ædibus Parochialibus, in fabrica, suppellectili sacra, vel clerici sustentatione, curandum est impensa Populi.

pag. 367. de
ca. 35.

In alijs verò Altaribus quâ maiori, seruetur decretum dioc. 4. de eo genere. Si pro ratione reddituum partiendum est onus impensæ inter Parochum & Populum, semper assignentur potius sacerdoti, quæ pertinent ad paramenta, tabuleas, corporalia, & huiusmodi, & reparatio Altaris maioris.

Populo verò potius quæ pertinent ad Baptisterium, campanas, campanile, muros, tectum, & pavementum, ianuas Ecclesiæ: quoniam ad hæc populi propensiores sunt, ac existimant se magis teneri.

Quæ ad sacram Eucharistiam, communiter assignentur præstanda sumptu scholæ Corporis Christi; nisi illius magna inopia aliquando cogeret adiumentum illi dari à Parocho, vel vniuerso populo, præter frequentes oblationes & elemosinas, quæ curâ etiâ parochi querendæ erunt à Populo eius scholæ, & harum impensarum nomine, ut opus fuerit.

In taxandis capellani fructibus pro reparatione & ornatu, habeatur ratio, ne grauetur redditus pro rata, quæ assignaretur mercenario implenti onera & munera illius capellæ ad rationem præscriptam, decret. dioc. 2.

Si verò titularis valde inops esset, aliquid amplius poterit relinqui ipsi arbitrio Visitatoris, reliquum applicari impensæ faciendæ.

De fructibus etiam beneficiorum vacantium, vel debitis Altaribus ad Missas non celebratas, attribuantur fabricæ, ornamentis, & suppellectili sacre, & alijs necessitatibus eorundem ecclesiæ, & altarium, ubi alij non sint, qui de iure teneantur, vel sponte præstent.

Vltimum remedium pro hac impensa

fit, quando alia vice omnes defunt, sua perferre à toto seruitio vel parte eius capellæ per aliquod tempus, & quod in hoc impenderetur si à mercenario præstandum esset, assignare eidem impensæ, facultatemque dare titulari qui inops sit, suscipiendi in alio altari vel ecclesiæ elemosinam cum onere Missarum, loco illorum fructuum, qui subtrahuntur pro impensa altaris: hæcque ratio seruetur etiam in capellis & altaribus mercenarijs, quæ non habent unde reparantur & ornentur alia ratione, ut in decret. dioc. 4.

In his quæ minutiora sunt, ut clauæ rerum sacrarum & ecclesiarum, corporalia, purificatoria, vasa pro sacris oleis, cutula hostiarum, & corporalium, vas pro illis lauandis mantilia pro ablutione manuum, & huiusmodi, non excusetur Rector vlllo quouis inopie prætextu, quominus etiam negligente populo ab ipso præstentur ordinationis tempore constituto.

Quæ nobiscum, vel cum præfectione nostro fabricarum ecclesiasticarum consultare debent.

Situs Altaris maioris cum sua clathra in collegiatis ecclesijs, & parochialibus.

Collocatio Baptisterij.

Item Sacrastræ nouæ.

Item Campanilis noui.

Item Cœmeterij noui.

Item domus parochialis nouæ.

Deliberatio de facultate clathrorum ligneorum.

De Reliquijs sacris.

Recognoscant sacras reliquias ex monumentis antiquis, aut schedulis affixis, aut testibus, & inspiciant item si commodè possunt. Indicem summarium illarum conficiat ad formam præscriptam in decretis Cancellariæ.

De Indulgentijs.

Recognoscant eas ex monumentis antiquis, aut testibus. Indicem item ut supra conficiant.

De

De bonis Ecclesiasticis.

Inventarium bonorum ecclesiasticorum, & piorum locorum sitorum in singulis parochiis, etiam per publicationem monitoriarum, & compulsuarum.

Coactio ad soluendas decimas, his qui prætendunt exemptiones; nisi eas ostenderint ex Concil. Prou. 3. Dioc. 4.

Item ad soluen. in agro, & ex omnibus fructibus, ex Conc. Prou. 3. §. 4.

Recognitio decimarum ecclesiarum à laicis possessorum ex p. 3.

Recognitio unionum p. 1.

Item locationum ad longum tempus, p. 1. p. 2.

Recisio alienationum illegitimarum, etiam cum pacto confirmationis, non tamen secuta p. 2.

Recognitio Inventarij bonorum, & iurium p. 1.

Inventarium authenticorum bonorum ecclesiasticorum, vel piorum locorum existentium in territorio cuiusq; parochialis, facta publicatione monitoria.

De Archiuijs constituendis.

Cvet visitator omnino in primis institui vnum vel plura Archiua in singulis Plebibus in sacristia ecclesie plebane vel alijs, & ecclesijs pferim in signioribus illius Plebis, in quibus possint tute custodiri, in quibus Archiuijs redigant omnes scripturas ecclesiarum inferiorum ad formam decreti Provincialis.

Idemq; fiat in ecclesijs Ciuitatis.

In singularum ecclesiarum visitatione conficiatur inventarium scripturarum; cuius copia altera sit penes Rectorem ecclesie illius de cuius interesse agitur, altera penes Archiuistam, tertia penes acta Visitatoris in Cancellaria recondenda: tum iubeat scripturas illas omnes authenticas, & alias quæ momenti aliquid sint, afferri ad Archiuium constitutum pro illa ecclesia, retenta copia, vel transumpto autentico deferenti, si ipse voluerit.

Constituatur Archiuista in Archiuijs Diocesis literis patentibus Archiepiscopi; qui sit Notarius, cum auctoritate

transumptandi authenticas scripturas, ut possint Rectores ecclesiarum illis uti, cum opus erit.

Constituatur taxa modica ipsi Archiuiste, quando edet instrumenta.

Quæ instrumenta opus erit transferre Mediolanum, ut transumptentur, in Archiuio Archiepiscopali, deferantur per Archiuistam, vel Notarium substitutum Cancellariae, eumve qui conscribit acta Visitatorum, neque exeant de eorum manibus.

Si quando tamen necesse fuerit iussu Vicarij Generalis, seu Visitatorum generalium, liceat ab illo Archiuio plebano seu particulari dari Rectori vel titulari originale ad certum breue tempus, ex causa exhibenda coram Iudice, ac deinde restituenda retenta in actis copia collationata citata parte.

Si quando ex aliqua causa non posset haberi instrumentum foundationis, vel Doctoris capellarum, & altarium, vel eiusmodi; procuret saltem Visitator scire, quis sit Notarius, de eoq; fiat mentio, & de eo qui tunc habet illud instrumentum, & reponatur tunc in Archiuio illo, tum in Cancellaria nota illa.

De beneficijs vacantibus.

Describatur titulus beneficij, & modus vacationis ad præscriptum decretorum de Cancellaria.

An Parochialis ipsa commendata sit Parocho vicino, alijsve indigentis spiritualibus, an verò regatur à sacerdote approbato, & cum debita facultate nostra, etiam pro confessionibus audiendis, & eiusmodi approbatio sit & facultas ea, & an ea adhuc vigeat, q; & exhibeatur. Si tempore vacationis satisfactum sit omeribus in toto vel in parte, & exprimat pro qua parte, & per quos sacerdotes, quò ad munus Missarum.

Quis tempore vacationis fructus percepit, administrationem habuit, & qua facultate.

Quantitas & qualitas fructuum & reddituum exactorum toto tempore vacationis.

Quantitas expensarum factarum, singula singulis congruè referendo.

Cal-

Calcula cum exactoribus, seu depositariis fructuum, ideoq; & noscatur quidnam exactum sit, agatur contra fictabiles alios pro toto debito, donec ostendant cui soluerint.

Prouideatur debito seruitio & satisfactioni durante vacatione.

De fructibus, attribuatur fabricæ, ornamentis, & suppellectili sacræ quidquid opus erit, ubi alij non sunt, de iure teneantur, vel sponte præstent.

Deputentur depositarii idonei, & Curatores eorundem fructuum & beneficiorum vacantium.

In capellis titularibus vel mercenariis assumant diligenter informationes de Missis non celebratis à pluribus annis, compellant capellanos, aut heredes, aliosve ad quos spectat, ad pbandā satisfactionem, dato congruo termino; alioquin ad satisfaciendum condemnent etiā pro præterita omissione, factis præterea sequestris, & relaxis exinde concessis, prout iuris fuerit.

De fructibus Ecclesiasticis.

Videant rationes fructuum beneficiorum vacantium ad præscriptū instructionum de eo olim factorum, Deputent depositarium idoneum, & curatorem eorundem fructuum.

Videant rationes multarum, & aliarum quarumcunq; ejusmodi applicationum. Rationes mediorum fructuum, ac aliorum reddituum sacræ.

Rationes teruiorum præbendalium applicatorum residentie, scilicet an dati sint deseruientibus in ecclesia, vel usurpati forsan à solis Prepositis.

Rationes tertiorum præbendalium fabricæ ecclesiæ applicatorū scilicet an cōsumpti in his fabricis que ad solū præpositum spectant, ut puta edibus ipsius, vel in suppellectili, que ad curam sibi incumbentem solū spectet.

Faciant sequestra fructuum beneficiorum, que retinentur cum alijs incompatilibus.

Beneficiorum absentium, qui debet residere.

Capellaniarum titularium vel mercenariarum, pro satisfactione Missarum, &

aliorum onerum, etiam de præterito, quorum non constat satisfactio, donec constare faciant.

Portionis fructuum, ut edes beneficij reparentur quantum potest à Titularibus. Pro reparatione fabricæ, & suppellectilis sacræ, quæ prouidenda sit à beneficio to, pro ea portione quam sustinere potest, vel ratione beneficij, vel alia de causa.

De diuinis officijs, & distributionibus.

Disciplinam chori, & diuinorum officiorum ac Processionum, & funeralium restituant, & instituunt omnino executionem decretorum provincialium &c. ac instructionum de funeralibus: multando de culpis præteritis; increpando præfectos, ac punctatores, & alios deputando ut opus fuerit, præstito illis iuramento, & dando formā supputationum, & solutionum, ad præscriptum instructionum de hoc.

Plenam abolitionem exequantur officiorum B.M. prohibitorum, ex Bulla Pij Quinti, & pr. 3.

Prohibeant libros apochryphos in omnibus ecclesijs ex pr. 1.

Deligant Magistrum Cæremoniarum in singulis plebibus ex pr. 2.

Abusum hebdomadæ, & sex mensium, si alicubi sublatus non est, seuerè plectant, Dicc. 4.

Veram praxim multæ distributionum pro erratis in diuinis officijs, etiam extraordinarijs.

Faciant applicationem tertiorum fructuum præbendalium residentie, & dentur seruientibus in ecclesia ex pr. 1. & 4.

Fraudem in præbendarum illarum locationibus tollant ex Dicc. 4.

Praxim introducant supputando distributionum solutiones, ex forma collegiatis vrbis ecclesijs per nos tradita.

Abrogent statuta, & cōsuetudines symoniacorum pr. 2.

Deligant, ubi dubium est, diem consecrationis Ecclesiæ pro celebritate anni uersaria, ex pr.

De moribus, & studijs cleri generatim.

Coactio ad residentiam verā, cibū & somnum capiendi in ædibus ecclesiæ,

clericis, & canonicalibus, ubi potest, & multa de præterita contumacia, culpave alia.

Conficiant indices cleri plures, præsertim eorum qui apti sint ad seminaria, ad præscriptam rationem in decretis de cancellaria.

Index omnium obtinentium beneficia incompatibilia, scilicet duo, vel plura in eadem ecclesia, vel etiam in diuersis ecclesijs, si vtraque personalem requirant residentiam.

Index omnium beneficiorum non curatorum, qui non resident, ac sequestrum cum denunciatione Vicario criminali.

Deputent confessores cleri in diocesi.

Item sigillatim cleri inferioris, ex pr. 2. Adscribant clericis ecclesijs vt inferuant: item scholis Christianis adiuuandis: item scholis Grammaticæ, cantus, scribendi, & ceremoniarum, ex pr. 3. & certo sacerdoti, qui eos bonis moribus in dotos & ornatos reddat ex pr. 2. & sepe nos admoneant de eorum profectu, vel defectu.

Honestis occupationibus clerum exerceant extra dioc. 4.

Cura studiorum cleri episcopo ex pr. 3. Prouisio, vt Theologi collegiarum munus suum obeant, & fructuose.

Observatio clericorum, vel pensionariorum non recitantium officium, ex pr. 1. & pr. 3.

Cura sacerdotum mendicorum, ex pr. 3.

Exhibitio facultatum & licentiarum omnium clericalium, etiam respectu mulierum. Si quos viderint abuti licentijs à nobis impetratis, aut alijs non expediri eas facultates, illas reuocent, vel suspendant, ad nosq; de eo rescribant.

De ædibus canonicalibus, & alijs ecclesiasticis.

Reuocent omnium licentias habitationis mulierum in ædibus canonicalibus.

Laicos expellant ab ædibus ecclesiasticis.

Prohibitio habitationum suspectarum & indecentium, vt opus censuerint.

Coactio ad habitationem, & reparationem ædium ecclesiasticarum quantum potest, ad effectum residendi ex pr. 1. & dioc. 3. etiam per sequestrum portionis fructuum.

Vt circa fabricam ædium canonicatum

ve expendantur tertij fructuum præbendalium applicati.

Vt canonicæ, & earum portæ claudantur.

Designatio ædium canonicalium comparandarum, vel fabricandarum, etiam per alienationem bonorum stabiliū residentie per nos faciendam, vel assignationem partis residentie vel præbendarum quotannis, id referendo prius ad nos.

Causæ circa mores, & disciplinam cleri, præsertim pro executione decretorum, omni breuitate expediantur, etiam extra iudicialiter & summarie in loco visitationis, & vbique.

In omni correctione, præter pœnas & multas irrogandas, fiant prohibitiones & præcepta sub pœna alicuius contrarij actus illi delicto ad cautionem in posterum, vt puta.

Nè colloquantur cum certa muliere.

Nè recedant à finibus suæ Parochiæ.

Nè celebrent extra eam.

Nè comedant in domo aliena.

Nè conuersentur cum vilo nobili.

Vt adeant quotidie sacerdotem pro discendo aliquid.

Restitutio congregationum mensualium, & hebdomadariarum, & capitulorum spiritualium.

De Parochiis.

Executio pœnæ contra parochos in omissione sui officij, & rigoroſa contra non denunciantes, &c.

Executio reliquorum in instructionibus iussu nostro impressis de sacr. Euch. de sacr. pœnit. de statu animarum, de statu cleri.

Declaratio de domo pluribus parochialibus subiecta exequenda ex diocesi. 3.

De avaritia multorum generum in funeralibus seuerè punienda, iuxta conciliū pr. 1. & 4. & instructiones impressas.

Idem in Baptismis, & Matrimonijs.

De Vicarijs Foraneis.

An applicationes multarum, ad suum, vel Ecclesiæ suæ commodum directe vel indirectè conuerterint.

An liber de multis impositis, attributis, & exactis.

An

An negligentia, aliave culpa in exactio-
ne mulctarum, & in executione concilio-
rum, & iussionum nostrarum etiam in
alijs procuranda.

An receperint pecunias, vel munuscula,
etiam esculenta, in absolutionibus ca-
sum reservatorum, vel interdictorum,
vel pro procuratore dispensationum
matrimonialium, & eiusmodi: aut in vi-
sitationibus, aut in processibus confi-
ciendis, vel ipsi, vel eorum notarius fa-
miliarese.

An aliàs occasione sui Vicariatus soleat
accipere, præsertim à sacerdotibus.

An grauis impensa data prætextu nomi-
ne Notarij.

An comessatio, vel frequens refectio si-
ne necessitate apud sacerdotes in Vica-
riatibus, etiam prætextu visitationis.

De tyrannide etiam in clerum populū-
ve, clypeo eius officij.

An iniustitia facta, vel iustitia negata
aut dilata, amore, odio, gratia, aliave
causa.

An imperitia perniciofa & intolerabi-
lis, unde amouendi sint officio.

De priuatis etiam illorum culpis in mo-
ribus, vel cultu, & regimine suarum ec-
clesiarum, occasione præsertim non ha-
bendi in ijs partibus superiore, qui scru-
tetur eorum vitam & facta.

An absint sine causa à choro, ecclesiave:
aut negligant officium concionandi, &
sacramenta ministrandi suo populo præ-
textu Vicariatus, aut visitationum.

Quæ ad laicos spectant.

Recceptio fidei professionis à publi-
cis professoribus qui adhuc non
præstiterunt, & ludi magistris, & alijs
docentibus, etiam Musicam, & artes libe-
rales, ex Bulla Pij IIII. & Prouinciali-
bus Concil. 1. & 3.

Inquisitio, & probatio morum ludi ma-
gistrorum.

Observatio eorum perpetuò ex Con-
cil. pr. 3.

Distributio concionatorum extraordi-
narium per Diocesim, ex conc. pr. 1.

Conquisitio dierum festorum veterum,
& piarum consuetudinum, ex pr. 3.

Peruasio populis conueniendi ad Mis-

sam, & audiendi verbi Dei festis diebus
in Parochia, ex prou. 1.

Institutio orationis matutinae & seroti-
nae, vbi non sit; & restitutio, vbi intermis-
sa est.

Iuramentum Medicis, & inhibitiō eis
qui adhuc non præstiterunt, ad præscri-
ptum Bullæ Pij IIII. die 6. Martij 1556.
& reliquæ executio illius constitutio-
nis, ex pr. 1. 2. & 3.

Delectus secretus in singulis Parochijs
duorum vel plurium proborum virorū,
qui denuncient malos mores sacerdo-
tum & clericorum, ac etiam abusus po-
puli & laicorum.

De scholis, & confratrijs, & pijs locis.

Ne erigantur sine facultate.
Neve habitum sumant.

Institutio fodalitatum Doctrinæ Chri-
stianæ, ex prou. 2. & 3. & dioc. 4.

Visitatio, & alia adiumenta spiritualia
confessorum, & concionatorum schola-
ribus, ex pr. 3.

Coactio Clericorum ad adiuuandū eas.
Institutio societatis corporis Domini,
ex pr. 2.

Confratriæ fraternæ correctionis eri-
gendæ, ex prou. 3.

Erectio societatis S. Vrsulæ in oppidis
insignibus. Item Sanctæ Annæ.

Item charitatis.
Institutio societatis nominis Iesu, ex
pr. 2.

De societatibus sacerdotalibus seruetur
Decretum Dioc. 3.

Incumbant executioni eorum omnium,
quæ generatim ac sigillatim præscripta
sunt Concilijs Prouincialibus, & præ-
sertim primo, & quarto, tum maxime
visitatio Apostolica, siue de qualitati-
bus administrationum, siue de modo ad-
ministrationis, siue de rationum reddi-
tione, siue de Cura omni cognitionis,
& executionis piarum voluntatum inte-
grè, siue de cura, & vita spiritali eo-
rum qui administrant.

De

De Regularibus.

Capita, in quibus si opus erit, cogendi.

Fidei professio professoribus, ex Bulla Pij IIII. Emendatio errorum in sacris imaginibus, atque earum ornatu, & cautio in posterum ex Conc. Trid. pr. 1. tit. Quæ seruanda sunt in sacris imaginibus effingendis.

Ne prædicent sine facultatis, benedictionisve testimonio, pr. 3. tit. De his, quæ pertinent ad concionatores.

Regulæ de exorcismis energumenum seruandæ, dioc. 4. decr. 18.

Ne sine facultate scripta audiant confessiones, pr. 1. tit. de sacr. pœnit. §. Qui. Parochi.

Confessores ne se ingerant in casibus re seruatis, sine episcopi facultate, pr. 3. de pœn. sacr. ex constit. Pij V. die 10. Aprilis 1572.

Ne relaxent publicam penitentiam sine episcopi cons. pr. 1. tit. de sacr. pœnit. §. Item quemadmodum.

Testimonia confessoris promptè danda pœnitentibus, vel infirmis, vel in Paschate. A. V.

Exhibitio intra mensem Episcopo Indulgentiarum quarumcunque suæ ecclesiæ; & vnde de illis constat.

Ne indulgentias publicent populo absq; episcopi facultate, pr. 1. de prædicat. verbi Dei.

Vt qui sunt in dioc. conueniant ad processiones generales in parochia, vel plebe, vbi habetur Monasterium, ex declaratione apostolica.

Capita, in quibus si opus sit, comminandum de referendo sanctissimo, vel agendo cum eorum superioribus.

Concordia cum parochis in oppidis, & vicis; vbi pauci religiosi, ne impediant missam, & sermones parochiales.

Auaritia cauenda in confessionibus audiend. prou. 1. tit. de ijs, quæ ad sacr. admin. pert. §. cum sacramenta.

Nota confessoriorum episcopis in initio aduentus, & Quadragesimæ, pr. 1. de sac.

pœnit. instruct. de sacr. pœnit.

Lectio singulis Mensibus, vel alio certo tempore frequenter inter illos ad præscriptum instructionum nostrarum de confessoribus.

Observatio veræ earundem instructionum. Liber de nominibus penitentium conscribendus in Paschate, & exhibendus promptè episcopo, ex Viss. Apostolica.

Exclusio mendicantium, & malè conuersantium in ecclesia, ex Bulla Pij V. etiã interdicens ex facultate à nobis data superiori cuiusque Monasterij, & substituto.

Requisitio executionis totius ordinationum visitationis Apostolicæ illis factarum sigillatim vel generatim.

Demolitio Altarium iussu eisdem ordinationibus fiat sine mora.

Prorogatio bimestris data quò ad demolitionem Altarij, quæ facienda esset, solum quia non sint redacta ad formam, licet loco decenti sint; modò tamen in eis non celebretur interim iux. ordinationes prædictas.

Capita, quibus hortandi, & persuadendi.

Inuentarium, & recognitio, ac repetitio in ecclesia sacrarum reliquiarum, & reliqua executio in earum cultu, ex instru.

Pulsatio campanarum pro institutione orationis vespertinæ, & matutinæ.

Item Ave Mariæ ter in die.

Copiæ optimorum Concionatorum in Ciuitatis & Diocesis Monasterijs semper, prou. 1. tit. de Prædic. V. D.

Deputatio concionatorum certis locis Diocesis per annum, ibidem.

Regulæ concionatorum seruandæ, prou. 1. de præd. V. D.

Informatio singulis concionatoribus de loci indigentis danda à Vicarijs Foraneis, & Parochis.

Concio inter Missam fiat.

Ne commendent pauperes sine licetia, pr. 1. de præd. V. D.

Distinctio marium à feminis in ecclesiis semper.

Observatio Decreti de benedictione, & processione candelarum, & palmarum.

E c prou.

prou. 3. de sacr. §. Quod pietatis.
 Consecratio ecclesiarum, & Altarium
 maiorum, si non sit facta, fiat.
 Superpelliceum & stola in Sacramento
 poenitentiae administrant. omnino, saltē
 in ecclesia; nisi qui cappam adhibere so-
 lent in choro loco superpelliceis; quo ca-
 su stola tum omnino adhibeatur.
 Obseruatio Regulae seu tabellae editae
 de oratione quadraginta horarum, etiā
 extra ordinaria.
 Persuasio populis frequētis communio-
 nis, non ē contra, pr. 3. de ijs, quae ad sa-
 cr. Euch. pert. §. 1. d. 4. dec. 10.
 Praxis instructionis primō communi-
 cantium, ex instructionibus impressis, de
 Euch. Item pr. 1. tit. quae pert. ad sacr. Eu-
 ch. §. Adolescentibus.
 Tabella confessoriorum in foribus sacri-
 stiae, pr. 1. de sacr. poenit.
 De accedente ad confessarios in aliena
 Dioecesi, pr. 3. de ijs, quae pertinent ad
 poenit. sac. §. 1.
 Regula, quo loco & tempore confes-
 siones audiendae, ac ne in priuatis domi-
 bus, pr. 1. tit. de sacr. poenit.
 De confessionalibus habent. quotque, &
 qua forma, & quo loco, ex instruct.
 Tabellae, & alia assignanda confessiona-
 li, instruct.
 Item capsulae remouendae, instruct.
 Confessores habeant casus reſeruatos,
 pr. 1. tit. de sacr. poenit.
 Ne se ingerant in dispensationibus occa-
 sione Iubileorum, nisi facultas expresse
 data sit, pr. 3. de ijs, quae pertinent ad sac.
 poenit. §. Ne Confessarij.

Conformitas in cultu materialib. ec-
 clesiarum.

Vasis aquae benedictae, & aspersorij
 affixi locus, & forma, ex instruct.
 Sacrarium ad formam omnino instruct.
 Pixis pro Eucharistia ad formam in-
 struct.
 Tabernaculum cum lunula ad formam
 instruct.
 Vestitus Tabernaculi maioris intus a
 feribus, & serico foris conopeo, ex instr.
 V. Ap.
 Ne in tabernaculo illo alia, V. Ap.
 Ut in altari maiori ubiq; pr. 1. de sacr.

Euch. §. Episcopus.
 Aptatio Tabernaculi in Altari commo-
 da, V. A. instruct.
 Renouatio sacrae hostiae singulis hebdo-
 madis, Vis. Apost.
 Lampas ante perpetuo, pr. 1. de sacr. Eu-
 ch. §. Episcopus.
 Vasa purificationum ad formam, pr. 3. de
 sacr. Euch. V. Ap.
 Locus sacri olei infirmorum, & forma
 vasis, ex instruct. pr. 3. de sacr. extr. vinct.
 §. ad Sacr.
 Obseruatio decreti de sepulturis, etiā
 iam factis, Vis. Apost.
 Mundities Altarium, ecclesiarum, sacri-
 stiae, sacrae suppellectilis, & rerum om-
 nium sacrarum.
 Fabrica Altarium, & capellarum, & sup-
 pellex sacra omnis ad formam instru-
 ctionum nuper impressarum; & eccle-
 siarum.
 Benedictio paramentorum antequam
 adhibeantur in vsum, ab ijs qui faculta-
 tem habent a sede Apostolica, vel a no-
 bis habebunt.

De moribus eorum.

Videant omnes ecclesias Regulariū
 virorum, non tamen per modum Vi-
 sitationis, neque ibi scribatur a Nota-
 rio, vnde ipsi violari putent eorum im-
 munitatem: diligenter speculando, si
 quid sit, quod ad ordines Visitationis
 apostolicae exequendos, vel alias ad de-
 centiam earum ecclesiarum pertinens,
 de quo admonendi sunt, vel nobis si-
 gnifican. noteturque domi quidquid a-
 nimaduersum fuerit non executum, aut
 alias prouidendum: ea item de quibus
 illi admoniti fuerint; non tamen illud
 cum alijs in actis ponatur, sed ad par-
 tem, nisi aliquid esset ex his capitibus,
 de quibus regulares ab ordinario com-
 pelli possunt.
 Si qua deformatio sit, aut querela denun-
 ciationum fiat de moribus virorum Re-
 gularium qui in Monasterijs degunt, a-
 sumantur informationes secretae, vigo-
 re etiam litterarum Apostolicarum no-
 bis concessarum, processum informa-
 tionum ad nos quam peiunum transmi-
 tendo.

De

De Monialibus.

Vifcent Vifitatores ecclefias exteriores Monialium ordinario fubie-
ctarum; fed ordinationes conferant cū
Vicario Monialium ante publicationē.
Si quid ad aures deueniat de vitæ ho-
neftate, aut violatæ claufuræ, vel fami-
liaritatē, aut frequentia virorum ad par-
latoria, aut alijs abufibus Monialium,
tam ordinario quā Regularibus fub-
iectarum, conficiant fecreto proceffum
informatiuum feparatim, & transmittant
ad nos.

**Aliqua curanda in monialibus
exemptis.**

Obfervatio decretorum de moniali-
bus primi Concilij prouinc. exten-
forum ad Moniales exemptas, etiam fub
iectas Regularibus, auctoritate Pij V.
& declaratione etiam Gregorij XII I.
Plena obferuatio decretorum Vifitatoris
Apostolici circa Moniales.

De sanct. Euch. in Altari maiori collo-
canda.

De fenestra inter ecclefiam interiorem
& exteriorem.

De mufica non adhiben. in ecclefijs ex-
teriorib.

De fenestris, rotis, locis collocationum,
prospectibus, & alijs deniq; præsertim
ad claufuræ custodiam, vel fecuritatem,
vel honeftatem quouis modo pertinenti-
bus, ingreffu Monasteriorum, vel ac-
ceffu, sine licentijs Registratis in Archi-
epifcopali Curia; & domibus hofpiti-
um, & confellatorum.

Vt caueatur maxima frequentia, acces-
susve Regularium ad Monasteria Monia-
lium, fubi, vel alijs fubiecta.

Idell. 13. dec.
de ref. c. 17. Ne laici in eorū ecclefijs exerceant fun-
ctiones ecclefiafticas contra decretum
Concilij Tridentini; fed conducant, ha-
beantye clericos, & in minoribus ordi-
nibus constitutos, qui in Miffa facerdo-
ti celebranti miniftrent, & alias eccle-
fiafticas functiones obeant, inhibendo
etiam ipfi laicis, fi opus aliquando fue-
rit.

Vt caueantur fupervacue impenfæ Monia-
lium.

**De Proceffibus in Vifitatione perficien-
dis, vel remittendis ad Iudices
Ordinarios.**

Quæcunque expediri poffunt in
actis Vifitationis, non differant.

Quæcunque verò vel ob grauitatem, vel
ob difficultatem perfone negantis deli-
ctum, maturius iudicium requirunt, &
longiorem deliberationem, proceffum
informatiuum diligentiffimè cōficiant;
cuius copiam authenticam deinde fla-
tim remittant ad Vicarium Criminalem,
retento originali in actis, facto præce-
pto de eo, vt certo termino fe præfentet
coram ipfo Criminali Vicario, vel eo
etiam carcerato, aut habita fideiuffio-
ne, prout caufæ, vel delicti commiffi ra-
tio poftulabit.

Reliquas caufas ad mores & discipli-
nam cleri pertinentes, præsertim pro
executione decretorum, omni breui-
tate expediant, etiam extra iudiciali-
ter & fummariè in loco Vifitationis, &
vbique.

Pœnas, multas, pœnitentias priuatas &
publicas arbitrio fuo irrogent, & exe-
quantur.

Negotia quoque ciuilia, quæ poft fum-
ptas informationes terminari non poffunt,
ex quo egeant vltiori proceffu,
remittant Vicario Ciuili Curie Archie-
pifcopalis, vel generali, vt rei qualitas
poftulabit.

In dubijs mēre legalibus confulant Vi-
carium Criminalem, vel ciuilem, vel
Generalem, pro ratione materiæ.

In reliquis ad nos fcribant, vel ad Vic-
arium generalem.

Si autem aliquid reperiri, vel deferri cō-
tingat contra Clericum de regione alij
Vifitatori assignatam, habita authenti-
ca copia talis delationis, cum informa-
tionibus fcriptis dirigantur quāmpri-
mum ad manus Vifitatoris illius regio-
nis, retento originali.

Memorialia fecreta continentia crimi-
nalitatem abfque inditijs, feruentur ex-
tra acta Vifitationis penes vifitato-
res cū indice, tradanturque Archie-
pifcopo.

Præparatio pro Visitatione.

Visitor colligat libros in visitatione deferendos ad usum visitationis.
Decreta visitationis apostolicæ generalia.

Concilium Tridentinum.

Prouincialia.

Dioecæsana.

Instructiones concionatorum.

Instructiones alias infra scriptas.

De ritibus, & cæremoniis Missæ Ambrosianæ.

De Eucharistie, administratione.

De Sacramento Pœnitentiæ.

De funeribus.

De fabrica & suppellectili ecclesiastica.

De statu cleri perpetuo habendo.

De animarum statu conficiendo.

Regulas expositionis orationis 40. Horarum.

Edictum de cultu dierum festorum.

Edictum de cultu ecclesiarum.

Indicem librorum prohibitorum.

Constitutionem San. in cœna Domini.

Casus reſeruatos summo Pontifici, vel Archiepiscopo.

Regulas scholæ doctrinæ christianæ.

Regulas scholæ Corporis Christi.

Regulas scholæ Charitatis.

Regulas Disciplinæ.

Decreta reformationum, & taxarum Tribunalis, & Cancellariæ.

Tabellam tertiam errorum cleri 1577.

Libellum selectorum aliquot capitum exequendorum præcipuè.

Tabellam capitum aliquot cum regulis tractatorum, 1577. mense Augusti.

Libellos item distribuendos.

Regularum supradictarum aliquot exemplaria.

Libellum litaniarum & psalmorum pro oratione à summo Pontifice Gregorio indicta.

Libellos doctrinæ christianæ.

Exercitiorum tabellas varias, & examinationis, &c. à testibus confectas.

Libellorum à præposito S. Fidelis confectorum aliquot exemplaria.

Calculos Aue Maria distribuendos cum

Indulgentiarum sibi concessarum tabella.

Libellorum de moribus Christianis ad patresfamilias, & dominos Apothecarum, & reliquos fideles, aliquot exemplaria.

Practicam orationis P. Mathiæ Capucini.

Alios libros populares, qui in dies imprimuntur.

Visitor habeat literas patentes sui officij.

Alias literas facultatum aliquarum nominatim sibi datarum.

Habeat notarium ex substitutis Cancellariæ ab Archiepiscopo delectum.

Instructionem visitorum hanc.

Instructionem de modo procedendi in delictis, & mulctis, & pœnis, ac pœnitentijs iniungendis clericis vel laicis, in causis quæ expediri possunt in visitatione.

Indicem plebium regionum, & Parochiarum assignatarum nominatimque visitationi.

Designationes item, & delineationes singularum regionum visitandarum distinctas.

Indicem, & facultates vicariorum foraneorum illius Regionis quam visitaturus est.

Visitationes quoque ultimo tempore plenè factas earundem regionum.

Recognitis scriptis Archiuij ad singulas Regiones tunc visitandas pertinèntibus, colligat memorialia opportuna à Cancellario, vel ex ipsis scriptis, & libris Cancellariæ, & aliunde.

Indicem habeat fundationum regularium statutorum, & eiusmodi in Archiuiio existentium ex illis locis; tum ut visi sint, si quando illi opus essent; tum ne duplicato labore describantur iterum in visitatione noua.

Transmittat ante in tempore literas, & instructiones ad singulos Vicarios foraneos, monendo illos ad rescribendum de receptione: & fiet mentio in actis de receptione.

Habeat secum literas pastorales pro visitatione ab Archiep. ad singulos populos visitandos.

Habeat varias formulas, ut infra.

Reconciliationis ecclesiæ, & cæmeterij, etiam separati, si visitor sacerdos sit.

De

Denunciationis excommunicati, & interdicti.

Absolutionis ab excommunicatione solenni.

Relaxationis interdicti.

Præceptorum, seu ordinationum contra concubinos, inconfessos, & alios delinquentes.

Sequestrorum impressorum varijs formis.

Cautionum præstandarum iuxta qualitatem casuum.

Instructionum Parochis & Rectoribus ecclesiarum pro preparatione Visitationi præmittendam; hanc scilicet, quæ sequitur.

Instructio pro Rectore Ecclesiæ Visitandæ.

TRiduo proximo antequam Visitationis initium fiat cuiusque vel ecclesiæ curatæ, vel oppidi, præsertim insignioris, celebretur in eadem ecclesia oratio 40. Horarum à clero populoque illius Parochiæ, oppidique continenter pro salutari visitationis euentu.

Parochus verò, alijsve ecclesiæ Rector, vel Præfectus, in qua animarum cura geritur, cum visitandus erit, Pastorales Archiepiscopali literas visitationis nomine edicas, duobus ante illius aduentum proximis festis diebus intra Missarum solennia, cum populi frequentia adest, de scripto recitet.

Itidem præstet de literis, quas de confirmationis sacramento ritè religioseque suscipiendo Archiepiscopus instructionum monitionumve nomine ediderit.

Hoc ipsum præterea exequatur de alijs item literis, edictis, instructionibusque, quas ob visitationem euulgari ille iusserit.

Sacerdotibus quoque, & alijs quorum interest, Archiepiscopales instructionum literas de scriptis, tabulis, libris, alijsque rei ecclesiasticæ monumentis, instrumentis, cæterisque id generis maturè præparandis, quò Visitandi ratio breuior explicatioque sit, significet, & recitet: ac si opus esset, earum exempli rescribendi copiam illis faciat.

Quarum literarum, edictorumque Ar-

chiepiscopaliū euulgationem recitationemve, & sermone, & concione, & monitionibus, & omni alio tum publico tum priuato cohortationum officio prosequatur, prout expedire anima uerterit: quo fidelium animos diligentius præparet, atque excitet ad suscipiendum Archiepiscopalis visitationis officium, uberrimo ac salutari cum animarum fructu.

Illud verò curet, ut nemo qui intra Parochiæ suæ fines habitat omnino sit, qui eo visitationis tempore confessus, sacra communionem non sumat; idque ab Archiepiscopo ipso, etiam si in alia parochiali ecclesia sumere oporteret, scilicet eo loco, ubi ille mane visitans Missæ sacrum faciat.

Nemo item, qui Chrismate non ante confirmatus, modò ætate in confirmationis literis Archiepiscopaliibus præscripta sit, illud ab eodem tunc non accipiat.

Quamobrem tum pridie diei visitationis, tum maxime ubi Archiepiscopum visitationis causâ iam aduentare cognouerit, certo aliquo solenni que campanarum sono illius aduentum fidelibus significet; quo frequentius etiam ex agro euocati, omni alia prætermissa actione conueniant, ei que tale tamque necessarium munus obeunti diligentius præstet, quæ debent obseruantia, ac ueneratione.

Studeat item confessoriorum sacerdotum qui ad id muneris probati sint (nisi Archiepiscopi cura præmittantur) copiam necessariam habere; qui biduo, triduoque Parochiæ suæ hominum confessiones audiant, aut confessos reconcilient: ut statâ Visitationis, aliave die quam Archiepiscopus statuerit, præparati sint ad sacram communionem, & ad confirmationem, qui nondum confirmati sunt, ab eo sanctè sumendam.

Ac propterea confessionum causa eo tempore confessionalia multa ad formulæ demonstratæ præscriptum confecta, certisque locis in ecclesia sua decenter collocata, si totidem non sunt quot necessaria uiderit, aliunde habere curet.

Hortias, vinum, vasa, mappas, & alia ad sacræ communionis Populo administrandæ vniuersa necessaria accuratè apparet.

Ecce 3 Locum

Locum item in ecclesia præparet atque ornet, ubi ab Archiepiscopo confirmationis Sac. fideles religiosè suscipiant. Suggestum item decenti ornatu instruat, unde tunc ille, aliufve Populo sermonem concionemve habere possit, tum Archiepiscopalia monita de scripto pronunciari.

Pridie illius diei quo Archiepiscopus visitaturus est, chirographa schedularum in promptu esse curet, eorum qui confirmationis Sac. suscepturi sunt, & compatrum, commatrumq; item, ex præscripto instructionis literarum de confirmationis sacramento promulgatarum. Omnium, singularumq; rerum, quæ vel consecrandæ, vel benedicendæ sunt, ut potè ecclesiæ, Cœmeterij, Altarium, capanarum, vestium, indumentorum, tabernaculi, calicum, corporalium, crucium, imaginum significationem indicis ordine exaratam Archiepiscopo ante diem visitationis ita in tempore det, ut cum de apparatu, tum de certa hora vel die illas sacras actiones obeundi de liberare possit.

Sacristiam præterea adornet atque instruat, in qua ex armarijs exposita sint sacra indumenta, vestes, pallia, vasa, ac reliqua omnia ecclesiastica suppellectilis instrumenta atque ornamenta; præter illa, quæ in ecclesiæ altariumque apparatu & usu tunc erunt: eaque ordine, ac pro colorum ratione distinctè collocata ita appareant, ut eo & loco & tempore in visitando cognosci certè, facileque, ac breui possint.

Certo item, decentique sacristiæ loco libri ac volumina ecclesiastica, ut Missalia, Breuiaria, lectionaria, Antiphonaria, & alia id generis suis operimentis politè contexta, in oculis Archiepiscopi appareant.

Tuto item eiusdem loco in promptu sint scripta, monita, codicesve, quibus testificatio fiat sacra tum Reliquiarum in ea ecclesia seruatarum.

Eodem loco tabulæ item scriptave Indulgentiarum eidem ecclesiæ concessarum. Separatim alio sacristiæ loco, vel in Archivio, si illud à sacristiâ distinctum sit, in promptu habeat tabulas, scriptave, ac monumenta quævis pro ratione anno

rum distinctè notata, quæ ad ecclesiæ altarium, capellarumve iura, priuilegia, bonaq; testificanda pertinent.

Librum item statutorum & constitutionum, & tabulam rituum consuetudinum, si quas peculiarias illa ecclesiæ, eiusve clerus habeat; præsertim in diuinis officijs, ecclesiasticisq; functionibus.

In promptu præterea ac parata inuentaria hæc infra ordine præscripta, recteque confecta habeat, quibus singulis manu sua subscriptum sit.

Primo inuentarium sacrarum Reliquiarum in sua ecclesiâ reconditarum, ac simul monumentorum, literarumve illarum verè testificationum.

Alterum, in quo descriptæ sint Indulgentiæ omnes illi Ecclesiæ, eiusve capellis aut altaribus perpetuè concessæ, aut ad tempus, quod adhuc peractum non sit. Tertium, in quo sacra vestes, pallia, indumenta, & ornamenta singula, omnia quæcunque suppellectilis ecclesiæ sint, rectè, ac distinctè descripta notatave appareant.

Quartum, in quo libri, scripta, literæ, ac instrumenta id generis, quibus bona, iura, priuilegia ecclesiæ, altarium, capellarumve testificata apparerent, notata sint. Quæ inuentaria, quo tempore, & quibus presentibus proximè facta sint, ex illius descriptione appareat; ut si ita opus aliquando erit, rectè conferri possint, eademque exscripta in Visitationis acta referantur, prout Archiepiscopus censuerit.

Paratum habeat, ac exhibeat indicem dignitatum, canonicatum, portionum, & aliorum id generis titularum, Altarium, Capellarum, & clericatum, quicunque sint in illa ecclesiâ, cum explicatione eorum census, ac onerum unicuique adiunctorum, tum etiam fundationum, institutionumve, & notariorum qui fundationum tabulas confecerint; tum singulorum præterea, qui ea altaria, capellas, portiones, canonicatus, dignitates, aliudve quouis etiam mercenario titulo obtinent.

Indicem etiam similem cum simili explicatione titularum, & beneficiorum quorumcunque, tum ecclesiarum, & oratoriorum secularium, etiam campestris,

quæ

que sita sunt extra illam ecclesiam, intra fines tamen eiusdem Parochiæ. Indicem item sodalitarum, confratiarum, locorum, operumve piorum quouis modo in ea ecclesia institutorum, quo exprimitur, & institutio, & institutionis tabulæ, à quo scilicet Notario confectæ.

Rursus indicem similem scholarum, confratiarum, hospitalium, locorum & operum piorum quorumcunque, quæ extra illam ecclesiam, intra fines tamen Parochiæ sita sunt.

Indicem quoque Monasteriorum, Præpositurarum, & huiusmodi domuum regularium, tam virorum, etiam si commendatæ sint, quam feminarum, etiam quæ ab Episcopi Iurisdictione immunes sint, quæcunque in illius Parochiæ finibus sita sunt.

Paratum item indicem habeat, ac exhibeat, in quo Clerici in suæ ecclesiæ finibus habitantes descripti sint, notatis eorum vniuersiuique tum nominibus, tum domicilijs, habitationibusve ecclesiasticis aut secularibus; hoc item adscripto, an soli, an vnâ cum alijs vel ecclesiasticis vel laicis habitent.

Indicem item puerorum adolescentumve, vitæ ecclesiasticæ disciplinam ingredientium.

Muscorum item, Cantorum, organoque in quavis ecclesia sonantium.

Laicorum item hominum, si qui sunt sacerdotes in sacro Missæ, aut in diuinis officijs, funeralibus etiam, & in alijs ecclesiasticis muneribus operam aliquâ præstantes.

Indicem etiam Prædiorum, bonorumque ecclesiæ suæ, rursusque fructuum & censuum, quos inde percipit, & aliorum item reddituum, vt potè oblationum, elemosinarum, quæ statim quibusdam anni diebus, vel ob solennitates, vel ob anniuersaria, aliamve causam sunt.

Huic rursus alius index adiunctus exhibeatur, vñrparationum bonorum iuriumque illius ecclesiæ, & alienationum præterea triginta ante Concilij Tridentini celebrationem & confirmationem annis factarum.

Indicem etiam det reddituum vel veterum vel recentium, capitulo, clero ve il-

lius ecclesiæ communiam.

Indicem quoque distinctum reddituum, emolumentorum, onerum, & aliarum vt supra præscriptarum rerum, quæ ad ecclesias tunc vacantes pertinent: notato etiam tempore quamdiu vacent; & illius item, qui earum fructus, vel decimas, vel primitias, vel alios cuiusvis generis redditus exigit, nomine descripto, & auctoritate qua exigit.

Indicem præterea census, ab eo qui sibi tanquam Rectori obuenit, distincti ac separatis, vt potè illius, qui vel ad fabricam illius ecclesiæ, vel ad luminum, vel ad sacristie, vel ad alterius eiusmodi rei vñm erogationemve pertinet.

Promptos item habeat codices parochiales; vñum scilicet baptizatorum, alterum eorum qui matrimonium contraxerint, tertium illorum qui christi suscepserint, quartum, quem proximè confecerit, de numero, statuque animarum.

Regestum etiam, aut exempla constitutionum Pontificarum, vel literarum pastoralium, aut instructionum id generis, & edictorum, quæcunque ab Archiepiscopo acceperint, in quibus singulis expressis notatus sit dies, quo illa populo promulgari, legeritve.

Paratos item libros, & tabulas singulas, indicesve habeat, ac exhibeat, qui debent in sacristia esse ex præcepto Conciliorum Prouincialium, Diocesanorum, ac instructionum.

Si præterea curam administrationeue habeat bonorum ecclesiasticorum, separatim ab ijs quæ sibi ad vitæ sustentandæ vñm attributa sunt, aut fructuum vacantium sibi commendatarum; susceptæ, administratæve curæ rationum codicem in promptu habeat, atque exhibeat.

Separatim verò in promptu habeat vt Archiepiscopo tradat, tabulam decretorum prouincialium, Diocesanorumque, quæ vel ad diuinorum officiorum cultum, vel ad parochialis curæ, disciplinæque christianæ rationem pertinentium, nondum in Parochiæ suæ finibus executionem habuerunt, causis, & impedimentis quoque explicatis, cur in executionis vñm adhuc inducta non sint.

Tum præterea indicem manu sua confectum det, eorum qui infra notati sunt, si qui in parochiæ suæ finibus id generis homines extant.

Hæreticorum, hæresive nomine suspectorum, aut libros hæreticos, prohibitosve habentium, vel legentium.

Publicè ut infra potissimum delinquentium, maleque facta committentium; blasphemantium scilicet, superstitione, maleficijs, magicisque artibus utentium.

Eorum qui in Pascha confessi sacram communionem non sumplerint.

Simoniacorum.

Vicinas exercentium.

Concubinariorum, concubinatuseve nomine suspectorum.

Illorum etiam, si qui publicè notorieque criminosi, quibus pro Tridentinæ sanctionis, concilijque primi, & tertij Provincialis decretorum ratione, solennis, vel publica indicenda sit penitentia; ut aut tunc Archiepiscopus eâ iudicio suo statuat, aut illos quos solenniter pro peccati gravitate poenitere visum est, à cancellario notatos ad se ineunte quadagesima venire iubeat; cuius temporis initio illa de ecclesiæ sanctæ more ipsi subeantur solenni.

Coniugum inter se disjunctorum, neque simul habitantium.

Eorum, qui cognatione affinitateve iam etiam matrimonium gradu prohibito contraxerint.

In ecclesiâ partim reverenter, ac non debita veneratione versantium.

Illorum, qui diebus festis Missæ sacro non interfint, aut servilibus operibus dies festos violare, aut choreis, comestationibus, aliisque eiusmodi actionibus profanare solent.

Talis, aleæ ludentium, aut istis domicilia exponentium.

Libros de rebus obscenis, parumque honestis conscriptos, obscenasque item imagines habentium.

Eorum etiam, qui inerte, desidie, otio, vel cauponis tabernaculive vinarijs delectantur.

Marium, semina umque, vel itum immoderatum induentium, non sine manifesta Dei hominumque offensione.

Omnium denique depravatorum, utrum in Parochiæ suæ hominibus frequentium, ac publicorum.

Indicem item eorum hominum intra parochiæ suæ limites habitantium, quibuscum Archiepiscopus visitans prævarijs visitationis officijs aliquando colloqui agereve necesse habet: horum scilicet.

Patrum familias.

Ludi literarij magistrorum, paedagogorum, musicæ etiam, scriptionem, arithmeticam, aliasque artes liberales profitentium.

Mulierum item docentium, puellasque sibi in disciplinam traditas domi educantium.

Medicorum, chirurgorum, Tonforumque rem medicam exercentium.

Pictorum, & sculptorum.

Bibliopolarum, impressoriarumque facientium.

Ministorum publicorum, ut Syndicorum, sodalitatibus uniuscuiusque Præfectorum, curatorumque, & aliorum id generis.

Notariorum.

Opificum, artificumve in Parochiâ suâ frequentiorum.

Hominum operibus pijs exercendis aptiorum, aut iam debitorum; & eorum, qui vitæ spiritualis, disciplinæque christianæ studiosi, adiumenta subministrare possunt rationibus parochiæ bene instituendæ vbi necessarijs.

Pauperum, viduarum, pupillorum, ceterorumque verè miserabilium.

Cauponariam, cæcnaculariamve exercentium.

Saltandi, tripudiandive, ac sonandi in choreis artem profitentium, docentiumve.

Exhibeat ipse ordinis instrumenta quibus initiatus est; ac beneficii illius, tum cæterorum etiam, si quæ alia obtinet; tum literas, tum facultates scriptas, si quas ab Archiepiscopo, eiusve ministris habet, vel suo vel ecclesiæ suæ nomine; ut puta suscipiendi munus Missarum celebrandarum, audiendi confessiones eorum qui non sint de sua parochia, cohabitandi cum laicis, vel extrædes ecclesiasticas, adhibendi seminae

sibi

Sibi inferuientes, locandi laicis domum ecclesiasticam, exponendi capsulam pro eleemosinis, & eiusmodi.

Exhibeat item libros proprios, quos ex decretis Prouincialibus, aut ex visitationum, alijsve Archiepiscopi iussionibus habere debet; vtpote Breuiarium, Missale, calendarium proximè editum, librum rituale seu sacramentorum, Homiliarium, Psalterium, volumen Bibliorum, Catechismum Romanum, codices Conciliorum, scilicet Tridentini, Prouincialium, & Diocesano- rum: quibus in literis inscriptum sit nomen possidentis.

Exhibeat præterea indicem librorum aliorum, quoscunque impressos, aut manu exaratos habet.

Quod de sacris reliquijs indulgentijs, indumentis, ornamentis, suppellectile ecclesiastica, libris, scriptis, inuentarijs indicibus, fundationum tabulis, redditibus, emolumentis, oneribus, vsurpationibus, alienationibusque, titulis etiã beneficiorum, & ordinibus, ac cæteris denique Parocho, Rectorive, aut Præfeto ecclesiæ in qua animarum cura geritur, præscriptum est; id omne & Præpositi, & Canonici, & Capellani, etiam mercenarij, & alij dignitatum, canonicatum, altarium capellarum, aliorumve beneficiorum titulum obtinentes, aut quouis nomine administrationem curamve habentes; & rursus fabricarum Præfecti, & sodalitarum, hospitalium, eleemosinarum, locorumve ac operum piorum quorumuis curatores, cum visitandi erunt, præsentent; quatenus eo de toto genere cõstitutum vilo modo pertineat ad eorum dignitates, beneficia, capellas, & altaria, titulo, ac ordines, aut ad fabricas, hospitalia, eleemosinas, pia loco, vel opera, aut etiam ecclesias, altaria, capellas, eorundem Præfectorum vel Curatorum administrationi & procuratori committas.

Parochi sit autem, aut Præfeti Rectorive vsupra, intra cuius parochiæ fines faciendæ est visitatio (nisi Archiepiscopus alijs potius id muneris aliquando dederit) illos omnes & singulos in tempore præmonere, vt præscriptum apparatus conficiant, atque in visitatione

præsentes adsint; tum præscriptam rationem qua id præsentent, diligenter docere.

Porro Rector Ecclesiæ, quæcunque ex ijs in præscriptis officijs pertinent ad præparationem pro Archiepiscopo recipiendo, & sacramenti Chrismatis ministratione, aut etiam sanctissimæ Eucharistiæ administratione ab illo faciendæ, prætermittet; cætera omnia seruabit, cum nõ Archiepiscopus, sed alius eius nomine visitaturus est; neque Archiepiscopus ea occasione accessurus ad illa loca, causa illas ministrationes præstandi, aut visitationem per alios cõpam suo aduentu perficiendi.

De ordine generatim.

IN prima visitationis descriptione quæ sit in folijs, post descriptionem vniuscuiusque rei ponatur sua ordinatio breuiter: cum verò referetur in librum, ordinationes omnes collectæ ponantur post descriptionem actuum earundem visitationum, in quarum fine ordinationes omnes simul promulgatæ sint.

Ea quæ pertinent ad Altaria quæcunque, ponantur sub Altaribus, quamuis Altare, vel onus sit alicuius scholæ; reliqua verò pertinentia ad ipsam scholam, describantur in sua visitatione immediate faciendæ post visitationem Ecclesiæ ante alias scholas & ecclesias ab extra existentes.

Aduertatur, quòd de eis quæ infra per compendium descripta sunt in ordine visitandi, ea quæ reperiuntur adesse, & conuenire, neque positum est verbum, [descriptio,] omittentur omnino in statu, & ordinationibus, & de eis nulla penitus fiet mentio.

De eis verò, quæ non adsunt, seu continentur, fiat tantum à dicto loco suo, non autem aliqua status descriptio; nisi vbi scilicet positum verbum, [descriptio,] vt puta singularum reliquiarum, olei infirmorum domi, cõsecratio facta ecclesiæ, & altarium, fundationes, legatæ, & deuotiones altarium, cum nomine Capellanorum, & redditibus, vsurpationibus, alienationibus illegitimis; & Parochiæ vsurpationes, & seruitutes cõmiterij, para-

paramenta sacrificia, domus ecclesie, & redditus, cū usurpationibus, & vtsupra ecclesie onera parochialia circa diuina: Numerus familiarum, numerus animarum, descriptio in libris processuum, eorum quæ emergunt contra laicos ex exhibitione notarum iuxta institutiones preparatorias: Item eorum quæ emergunt contra clerum ex attestatione vicinorum, & alijs vtsupra. Horum autem processuum, seu denunciationum quæ delictum concernant, sit Index in actis visitationis.

Defectus, & culpræ notabiles, maximè circa sacramenta, non describantur in statu; verum ordinatio super inde facienda ita clarè explicetur, quòd huiusmodi defectus pateat.

Abusus & defectus capitulares plenè describuntur in statu: ordinationes verò restringantur ad executionem decretorum Prouincialium, & Diocesano- rum, & aliorum huiusmodi, & sub pœnis &c.

De descriptione Cleri.

HAbeant Visitatores notulam distinctam in singula Plebe, & Parochia, personarum ecclesiasticarū ibi habitantium; & ibi fiat eorum status personalis plenè ad partem, ac edantur ordines.

Si quādo verò beneficiatus in ea Plebe, & Parochia, alibi habitet, describat solummodò nomen titularis, redditus & onera beneficij; nā status plenus erit postea in loco habitationis describendus: si verò habitat extra Diocesim, describatur status personalis ad partem in eo loco, vbi inuenitur obtinere beneficiū, omni inquisitione possibili vbiq; facta de eo, maximè circa vitam & mores: & saluo si iste absens etiam aliud beneficium obtineret in Diocesi, tunc status personalis describatur sub eius beneficij visitatione, vbi ille residere teneatur; si verò beneficium residentie nullum obtinet ibi, vbi primò reperitur, eius mentio facienda est in visitatione.

De moribus autem, vbiq; aliquid reperitur de clerico præente vel absente, notetur, & sumantur informationes

postea reponendæ in statu vel in processibus suo loco.

Ordinationes verò edantur in loco habitationis, illis exceptis quæ ad beneficium pertinent; quæ sub ipso beneficio collocari debent; vt de residentia, de clerico manutendo, & satisfactione Capellæ.

Quicunq; puer adolescensve est, qui clericalis vitæ amore ac spe ductus, habitum clericalem iam suscepit, & assidue defert; quamuis primæ tonsuræ nondum initiatus sit, is etiam notetur; separatim tamen à Clericis.

Idem præstetur de his, qui ad eandem clericalem militiam educantur, quamuis clericalem habitum nondum susceperint, gestarintve.

In statu Ecclesiæ & Altarium, immediate post descriptum nomen titularis, describatur etiam breuiter, si quæ idem Titularis obtinet beneficia, vbiq; ea obrinet, etiam extra Diocesim, vt patet; [Presbyter N. Rector, etiam Canonicus Varisij, & Capellanus Sanctæ Mariæ de Vicomercato;] & si alibi habitat, dicatur; ac etiam locus vbi habitat. In fine visitationis cuiusque, vel Ecclesiæ insignis in Ciuitate, vel Plebis in Diocesi.

Promulgatio cum ordinatione in congregatione cleri illius, vel ecclesiæ, vel regionis.

Addat etiam ordinationem generatim de executione visitationis Apostolicæ, & aliarum ordinationum præteritarū. Pœnæ etiam impositionem generatim. Reseruatiōem denique, aliam ordinationem tradendi.

Ordo Visitatiōis sigillatim.

In capite Plebis.

INSERTIO literarum patetium delegationis Visitatoris in exordio actus Visitatiōis in capite Plebis tantum: in alijs ecclesijs eiusdem Plebis omittantur.

Mentio in eodem exordio de literis & instructionibus preparatorijs transmissis Vicario Foraneo, & sermone ad populum.

Men-

Mentio de alijs Visitationibus iam antea factis; & per quos; & quo tempore. Lectio literarum patentium delegationis supradictæ.

Exinde subsequuntur ea omnia, de quibus infra in ordine Visitationis Curata ecclesiæ; saluo, quod si in hoc capite Plebis non adest cura animarum, omitantur omnia de animarum cura loquentia; & saluo, quod in omnem casum locis suis addenda sunt nomina Prepositi, Canoniorum, & officialium, redditus præbendales, residualesque, cum oneribus, abusibus, & inobseruantijs capitularibus; statutis etiam capitulorum, applicationibus Tertiorum &c.

De curata Ecclesia.

Mittuntur supradicta quatuor capitula.

Fit mentio de receptione in ecclesiâ; & à quibus.

Fit oratio submissa ante Altare maius per Visitatorem in habitu equestri.

Sermo, cum significatione clero & populo per Visitatorem de causis eius aduentus, & eiusmodi.

Secellus in sacristiam; & ibi sumptio cottæ, & stolar.

Sanctissima Eucharistia visitetur cum quampluribus luminibus; ordinatio.

Reliquiæ Sacræ cum quatuor vel sex luminibus; descriptio in filcia, quæ Sanctorum Reliquiæ sint, vnde constat de illis; & ordinatio.

Baptisterium visitetur cum duobus luminibus, ordinatio.

Olea sacra, & catechumenorū, & chrismatis, cū duobus luminibus; ordinatio. Sacrarium penes Baptisterium; ordinatio.

Oleum infirmorum cum duobus luminibus; ordinatio.

Et si tenetur domi, descriptio etiam causæ; & quæque nihilominus describatur hoc loco, quamuis visitetur post domi.

Sacrarium aliud penes Altare maius, vel sacristiam; ordinatio.

Ecclesiâ, an consecrata: & quomodo constat, descriptio; & si extat scriptura, ponat copiam in filo; alioquin ordinatio.

Altare maius, an consecratum; & vnde constat, descriptio; & si extat scriptura, ponatur copia in filo; alioquin ordinatio.

Præterea ordinationes singularum deficientium ex instructione generali.

Si Rector ultra onus Parochiale habet aliquod aliud onus ad ipsum Altare maius ex legato, vel aliter; descriptio; & quæ merces; & habeatur copia legati ponenda in filo; & si non exhibetur, fiat ordinatio.

Si per alium satisfecit; descriptio.

Si non satisfecit, & à quo tempore citra, descriptio, & ordinatio.

Visitatio Altarium minorum singulorum, incipiendo à latere euangelij, & finiando à latere epistolæ.

Altare Sancti, N. S. si indotatum, & ibi celebretur ex mera deuotione, & de hoc clarè cõstet; dicatur expressè, quod id sit ex deuotione talis N. Verum si hæsitetur, an id fiat ex deuotione, vel potius ex obligatione; tunc Visitator vtatur his verbis, scilicet, ex deuotione talis, N. vt ipse asserit: nè describendo simpliciter ex deuotione per talē, quandoq; hæc scriptura produci, vel allegari posset ad se eximēdum ab onere & obligatione; & illo casu fiat descriptio, cuius nomine celebratur; quis Capellanus; quæ mercede; & à quo tempore citra, tam ipsi, quam eius prædecessores.

Si dotatum, & mercenarium sit; queratur, & fiat descriptio à quo constitutum fuerit onus; & quæ merces; & per quē soluatur, etiam si fortasse per aliquam scholam ad id altare erectam; & habeatur scriptura constitutionis præfata, vt ponatur in filo; & deinde ordinatio.

Si non satisfecit; & à quo tempore citra; descriptio, & ordinatio.

Si dotatum titulare, vbi titulus ipse fuerit ad dictum Altare, translatus, fiet descriptio, & vnde constat de translatione; & instrumentum translationis ponatur in filo, si haberi poterit; fiat deinde ordinatio.

Si sit, vel prætenditur de iure patronatus, dicatur quorum sit; & nè describendo simpliciter tale beneficium esse de iure patronatus, hæc summa quandoque allegaretur, & iudicialiter produceretur.

ut ad demonstrandum ius & titulum prætens per eum iurispatronatus, de quo tamen aliter non constaret, neque forsan verè esset: Ideo in descriptione huiusmodi visitatores semper vtantur his verbis; scilicet, de iure patronatus, vt prætenditur, familiæ de Monetis.

Descripto semper nomine fundatoris, quale onus, & qua die, & à quo Notario receptum fuerit instrumentum fundationis; & habeatur copia ponenda in filo: vel si erit exhibita, & dimissa in alijs Visitationibus, dicatur; & vbi non exhibeatur, neque fuerit exhibita, ordinatio, vt exhibeatur, si haberi potest.

Nomen titularis; & si præsens, vel absens; & vbi; & si residere tenetur, ordinatio.

Si ipse titularis per se, vel per mercenarium satisfaciit oneri: & quis mercenarius, quæve elemosina ipsi mercenario. Si non satisfaciit oneri: & à quo tempore citra, ordinatio.

Exhibitio Inuentarij bonorum & iurium stabilium, cum litibus, vsurpationibus, & prætensionibus ad formam præscriptam instructione præmittenda: quod ponatur in filo, & fiant ordinationes opportuna.

Exhibitio Inuentarij paramentorum, quod ponatur in filo; & fiant ordinationes opportuna.

Altare Sancti N.

Confessionalia; ordinatio etiam de loco vbi collocari debent.

Vas aquæ sanctæ, ordinatio.

Pulpitum, ordinatio.

Capla, & banchalia elemosinarum, ordinatio.

Sedilia muliebria, & alia impedimenta, ordinatio.

Vas oleorum pro lampade, & alia indigentia in ecclesia, ordinatio.

Portæ in frontispicio, ordinatio.

Officia lateralina, ordinatio.

Fenestræ, ordinatio.

Parietes, ordinatio.

Tectum, ordinatio.

Pauimentum, ordinatio.

Sepultura, & sepulchra supra terram, ordinatio.

Cœmeterium, & eius seruitutes, & vsurpationes; descriptio, & ordinatio.

Sacristia, Inuentarium paramentorum in filo, & ordinationes de paramentis, de oratorio, fenestris, lauatorio, guardarerio paramentorum, & Archiuio scripturarum; de libro notæ Missarum; de tabellis tenendis in sacristia; de libris tenendis in sacristia.

Adest custodia titularis, vel mercenaria, custos est, N. electus, Inuentarium bonorum, vel notula mercedis est in filo; ordinatio.

Domus Parochialis an ad sit, descriptio, & ordinatio.

Conuocatis fabricerij exhibuerunt inuentarium reddituum fabricæ in filo; visi sunt libri rationum malè tenci; ordinatio.

Factis calculis repertum est, quod D.N. Thesaurarius restat debitor de libris &c. ordinatio.

Interrogationes Parocho de bonis, & redditibus, cum vsurpationibus, litibus, & prætensionibus, Inuentarium in folio, & fiant ordinationes opportuna.

Vnio clericatus Sancti, N. eidem parochiali ecclesiæ facta, descriptio, & inuentarium bonorum in filo.

De Missis, & diuinis officijs, descriptio, & ordinatio.

De pertinentibus ad curam animarum, scilicet.

Familiarum numer. summam descriptio.

Libro Rituali, ordinatio.

Libro Baptismorum, ordinatio.

Libro Chrismatum, ordinatio.

Libro Matrimoniorum, ordinatio.

Libro status distinctè singularum familiarum, & animarum Parochiæ, ordinatio.

Registro, seu filicæ literarum Archiepi scopalium, ordinatio.

Libro Registri Bullarum, & edictorum publicarum, ordinatio.

Item de omnibus, & singulis alijs, quæ requiruntur in literis, & instructionibus præparatorijs Visitationis, descriptio vt infra.

Exhibeat Inuentarium omnium iurium, & scripturarum pertinentium præfate Ecclesiæ, & eius Altaribus, quod videatur in filo.

Exhibeat Inuentarium omnium iurium, &c.

& scriptorum pertinentium prefata ecclesie, & eius altaribus, quod videatur in filo.

Exhibeat notam omnium votorum publicorum, & piarum consuetudinū vniuersitatis huius parochie, vt in filo.

Exhibeat indicem eorum omnium, quę de laicis requiruntur ex dictis instructionibus generalibus, quę listę videantur in filo.

Culpa reperta in Rectore ob non denunciationem inconfessorum, vel aliorum delinquentium.

Processum singulorum confectio circa delicta laicorum denunciata.

Conuocatio nobilium, & vicinorum, tū simul, tum aliquorum separatim magis probatorum secretō, interrogatio circa vitam, moresq; parochi, & aliorum clericorum, & etiam circa negligentiam in sacramentorum administratione, & circa emolumenta extraordinaria, maxime in funeralibus, Baptismis, & matrimonijs; descriptio in libro processuum, & si quod processu dato etiam iuramento dignum; alioquin sola ordinatio quę ostendat defectum.

Scholę Sacramenti.

Visitatio scholę sacramenti, cū eius erectione, regulis, inuentario paramentorum, reddituum, & calculis administrationis; descriptio, & ordinatio. Visitatio scholę Doctrinę Christianę; descriptio, & ordinatio.

Visitatio si quę alia schola in eadem ecclesia.

Interrogatio Parocho de alijs clericis, & ecclesijs secularibus, oratorijs, scholis, locis pijs, & Monasterijs, tam viro-ram, quam mulierum intra fines Parochie existentium: descriptio distincta, præter listas tradendas ex instructionibus ante transmissis.

Visitatio singulorum de clero in illius parochie finibus habitantium; descriptio plena in libris particularibus, vel etiam in libro processuum, vt dictum est in Regulis de actis describendis, ac illorum habitationum, cum exhibitione licentiarum, & eiusmodi.

Visitatio domus, & librorum ludi ma-

gistrorum, & eiusmodi scholarum.

Item Bibliotecarum, & impresorum officinarum.

Visitatio ipsarum ecclesiarum secularium, oratoriorum, ac reliquarum scholarum, & locorum piorum, & descriptio. Descriptio in folijs particularibus, vel etiam libro processuum, vt dictum in singulis actis describendis.

Circa visitationem ipsarum scholarum, & status locorum piorum, aduertatur principaliter.

AN auctoritate ecclesiastica erecta, descriptio.

An regulę, & statuta comprobata auctoritate ecclesiastica, descriptio.

An habeant oratorium, vel altare; descriptio, & ordinatio.

An Sacristiam; descriptio.

An Campanile; descriptio.

An celebrare faciant Missas; descriptio.

An habeant paramenta; descriptio.

An redditus: & sub quibus oneribus; descriptio.

An olim visitata; & an reddant rationes administrationis (quę omnino videantur tunc etiam a Visitatore) descriptio: & fiat calculus, ac subscribatur, ac firmetur manu Visitoris, in ipsis libris, vel saltem rogatu Notarij.

DE OFFICIO VICARII in causis Civilibus.

VICARIUS Civilis hora iuridica pro tribunali sedeat, tã quò ad obseruationem terminorum, quàm quò ad prolationem sententiarum.

Causas summarias, & præsertim miserabilium personarum, & piorum locorum, ac ecclesiarum breui manu; reliquas verò omnes refecatis superfluis citius quoad fieri poterit, expediat, ad præscriptum reformationis fori Archiepiscopalis nuper facta.

A partibus, & earum procuratoribus pro ipsarum faciliore expeditione, etiã ex suo officio, si expedire videbitur iuramenta calumnie exigat.

Nulla modo se immisceat tam in reseruata soli Archiepiscopo, quàm etiam

Vica-

Vicario generali, aut Praefectis seu visitatoribus generalibus, sine speciali facultate.

Nec quidquam prorsus agat, nisi in pertinentibus ad causas coram eo pendentes, & eorum occasione emergentibus iuxta ipsius facultates, nisi speciatim de mandetur ab Archiepiscopo, seu Vicario generali.

In causis grauioribus examen testium notario non committat; sed per seipsum testes interroget.

Vbi emerferit aliquis articulus spectans ad crimen, facta prius diligentia quae erit necessaria pro expeditione causae civilis, articulum ipsum ad Iudicem criminalem remittat: & si cognouerit illum esse detrimento causae civilis, in ea supersedeat usque ad decisionem praefati articuli, etiam non expectata inhibitione ipsius Iudicis criminalis.

Sententias nunquam proferat in ordinariis, nisi ad eum delato prius extracta una cum testium depositionibus, ut ne dum merita causarum, verum etiam ordinem iudicium videat: ex cuius omissione in partium litigantium dispensum tot nullitates facile extant; ut ante ferendam sententiam indemnitati earundem partium prospicere possit.

A quocumque onere, nisi tale sit, quod per definitiuam reparari possit, partem appellantem super reponat, & eas toties quoties necessarium fuerit, audiat.

DE OFFICIO VICARII Criminalis.

Invigilet die nocteque super inquirendis & puniendis criminibus: & in illis procedat, tam instante Promotore Fisci, quam ex suo mero officio; delinquentesque repertos debitis poenis afficiat.

In omnibus causis quae ad ipsum adducuntur, reperto crimine, provideat indemnitati partis, etiam parte ipsa non existente in iudicio, & non petente.

Visitet, coniectos in carcerem singula hebdomoda ex improviso; quæratque de illorum necessitatibus spiritalibus & temporalibus; & remoto custode, aliisque ministris, de eorum tractatione

diligenter inquireat; & in quibus emendatione, vel prouisione opus esse inuenit, ipse pro suo officio si potest, remedium illis adhibeat; alioqui procuret sine mora à Vicario generali, vel Archiepiscopo.

Siretiam eius curæ videre, ne collateralis careat debito numero satellitum; & ne quisquam ipsorum extorsionem aliquam faciat; & ne loco ipsorum satellitum alij ducantur; neve illi, & carcerum custos, in ea cura vel decipiatur, vel cum iniuria aut impietate versentur.

Animaduertat seuerè in eos, qui absque licentia accedunt ad Monasteria, & alioquantur Moniales; eos praefertim, quos in facto contigerit à satellitibus deprehendi in statis locutionis locis contra formam edictorum.

In causis contra clericos notitiam plenam assumat à Visitatoribus & Praefectis.

In primis illius curæ sint, quæ pertinent ad diuini cultus obseruantiam dierum festorum, de recta ratione accedendi ad stationes, indulgentias, & orationem quadraginta horarum, & modo quo populus in ecclesijs versari debeat.

Propterea sepe proficiscatur ipse illis diebus ad ea loca, & ecclesias; ubi conatus est populi ex huiusmodi causis; ut suo aspectu & officio terreat petulantia iuuenes, ac mulieres non velatas; corripiatque sepe in facto ipso, tum alias etiam contra eos, ut opus erit, agat.

Eam ob causam etiam præter Visitatores Portarum, Regionumve, sepe mittat alios, tum Fiscales promotores, Notariosque substitutos; tum etiam collateralem, & satellites.

Sic etiam contra emporia exercentes, & apothecas diebus festis apertas habentes, & venalia exposita in plateis in facto deprehensos, aut choreas ducentes, alijsve eiusmodi profanis rebus abutentes sacris diebus festis, contra praescriptum Conciliorum, & edictorum Archiepiscopaliū, coerceat, & poenas exequatur: idemque etiam circumueat aliquando, & ipse, & alij ut supra.

Edicta omnia, & decreta etiam de vitæ & morum honestate in clericos diligen-

ter

ter equeatur; & in facto corrigat sine mora vagantes, ociosos in plateis, vijs, & apothecis.

Item deferentes vestitum non ad formam: itemq; alios transgressores quoscunq; decretorum.

Visitatoribus etiam sigillatim constitutis ordine auxilium & operam præstet in tuenda ecclesiastica disciplina morum cleri & populi; tum ipse quoq; idem per se curet omni studio.

Conficiat librum, in quo describat nomina eorum qui in carcerem detrusi sunt; diem carceris ingressus; causas pro quibus detinentur, cum adducuntur ad publicam carceris partem.

Cum decernitur copia indiciorum, & cum fertur sententia contra eos, & quando relaxantur; & quibus conditionibus.

Item Indicem omnium, qui nominantur in testes, vel socios criminum; quos librum & indicem singulis hebdomadis legat, ut possit prospicere, ne negligentia, carcerati diutius detineantur, ac ut examinandi ac citandi, examinentur, & eitentur.

Habeat præterea librum, in quo describat summarium, seu substantiam memorialium, & informantium circa delicta quæ traduntur in dies.

DE PRÆCEPTO REFORMATIONUM, & Taxarum fori.

CONSTITUTUR ab Archiepisc. singulis annis vel biennijs ecclesiastica persona, quæ præsit executioni Reformationum Tribunalis forive ecclesiastici, ac præsertim tabellæ de Taxis: eidemque Præfecto Taxarum præscriptarum executio, ac Reformationum omnium Tribunalis observatio curæ sit.

Is Præfectus aliquando ex improvise processus videat, & libros solutionum factarum; ut facilius comperiat, si quid culpæ est in ipsarum Taxarum observantia.

Partibus verd, quas in solutionibus contra præscriptum Taxæ, vel decretorum nostrorum, vel reformationis huius, à Cancellario, aut substitutis Notarijs oneri contigerit, restitutionem integram

fieri iubeat; & compellat eos, ad quos spectat; poenasque in eos notarios delinquentes prosequatur. Archiepiscopo autem præterea nunciet, quoscunq; in hac executione mnneri suo quomodolibet deesse animaduerterit.

DE OFFICIO ADVOCATI Fisci.

ADVOCATUS Fisci, cum in causis vel criminalibus, vel alijs ut paulò infra suo loco dicitur, ad promotionem Procuratorum, Promotorumve Fisci quomodolibet spectantibus articulis iuris emerferit, inter sit: prius à Promotoribus Fisci de meritis ipsarum certior factus, tam voce, quam scriptis eas causas pro veritate & iustitia apud ipsos Vicarios, ac etiam Archiepiscopum, & quoscunque alios, apud quos opuserit, tueatur; & illorum patrocini-um suscipiat: memorq; sit in calumnijs cauendis, eorum quæ infra in Procuratoris seu Promotoris Fisci officio edicimus.

DE OFFICIO PROMOTORIS Fisci, & substitutorum.

SIT vnus promotor Fisci, Clericus, & iuris, vtriusque Doctor; qui habeat vnum, aut plures socios, vel substitutos, ut Archiepiscopus opus esse censuerit, cum congruo stipendio. Omnes autem ab eodem Archiepiscopo deligantur.

Meminerint verd illi, se esse Procuratores veritatis, & non debere sub eius clypeo innocentes opprimere, vel aliàs esse in causâ, ut quis calumnijs fatigetur. Nullam causam promoveant super quacunq; crimine, quam iudicauerint esse calumniosam; sed cum primùm de calumnia constiterit, vel de rei innocentia; ab illa desistant.

Eorum curæ sit promotio omnium causarum criminalium; in quibus cum diligentia dent operam, ut crimina publice vindicentur ad præscriptum sacrorum Canonum.

Ante omnia promoveant omni vigilantia causas fidei.

Causas

Causas inconfessorum, & non communicatorum in tempore Paschatis.

Causas ad cultum diuinum spectantes; ut, de inobseruatione aut violatione dierum festorum, de mala versandi ratione in ecclesijs contra præscriptum constitutionis Pij V. & decreta Prouincialia, Diocesana ve, & edicta Archiepiscopalia.

Causas item simoniæ, sodomiz, blasphemiz, ac concubinitus, ad præscriptum sacrorum Canonum, & constitutionis præsertim Pij Quinti.

Causas eorum, qui beneficia incompatibiliz retineant.

Tum eorum, qui à beneficijs residetiam personalem requirentibus absunt; præsertim à Parochialibus, & canonicatibus.

Ad illos etiam spectat, assistendo causis, fueri libertatem ecclesiarum ab his, qui contendunt in patronatus in illis habere.

Illorum itidem officium erit, cum solitudine promouere causas omnes, etiã ciuiles, quæ ex officio tractantur, quamvis etiam assistat pars; præsertim pro executione Piorum relictorum, & bonorum ecclesiasticorum, piorumve locorum usurpatorum recuperatione.

Itidem de causis quomodolibet spectantibus ad mensam Archiepiscopalem, iurare spiritalia, vel temporalia Archiepiscopatus.

Itidem de causis, ubi de ecclesiastica iurisdictione vel libertate tuenda agitur. Inuigilet simul cum Vicario criminali, ac etiam seorsum ab eo, ne collateralis careat debito numero satellitum; neve tam ipse, quam satellites extorsionem aliquam faciant; ne item loco satellitum alij ducantur.

Liceat Procuratoribus Fisci, testes pro informatione Curiz, & sancti Officii, à seipso etiam citra præsentiam Iudicis, de illius tamen mandato, recipere; & examini quorumcunque testium in causis etiam ad defensionem producendorum, in præsentia tamen Iudicis interesse, ac interrogatoria ad causas ipsas scientia Iudici subministrare, vel etiam si Iudici placuerit, ipsos testes interrogare.

Quoscumque etiam reos similiter interrogare, non secus, ut Vicarius ipse in criminalibus, cum ipsius tamen Iudicio præsentia.

Habeant librum, in quo hæc describantur, non secus ac Vicarius criminalis.

Nomina carceratorum.

Diem carcerationis.

Causas pro quibus detinentur.

Tum quo die ad publicam custodiam ducuntur.

Itemque cum decernitur copia iudiciorum.

Cum fertur sententia contra illos.

Dum relaxantur, quibus conditionibus relaxantur.

Indicem testium habeant nominatorum in testes, & socios criminum.

Hos libros singulis hebdomatis legant, ut iam præscriptum est Vicario criminali.

Alium librum habeant, in quo summarè notent reos condemnatos poena, seu multa pecuniaria, qui vsui sit illis, cum inter sunt calculis Depositarij multarum. Item habeant Indicem omnium causarum pendentium, quæ ad suam promotionem spectent, siue ciuiles, siue criminales sint.

Habeantque à Cancellario indices notificationum quorumcunque legatorum, relictorumve piorum, quæ in dies sunt.

DE MINISTRIS PIARVM causarum, ac carceratorum.

CVM piarum voluntatum executio, ac bonorum omnium ecclesiasticorum defensio, ad Episcopum potissimum spectet; personam ecclesiasticam deligat ex Canonicis ordinarijs Ecclesie Metropolitanæ, qui protector sit causarum omnium piarum.

Eius curæ sit, ut pijs voluntatibus satisfiat, bona ecclesiarum recuperentur, ac omnia pia loca operave, quoad fieri potest in aliquo non fraudentur.

Habeat apud se Indicem causarum omnium de pijs relictis exequendis, & recuperatione, consecutione ve bonorum iuriumque ad loca ecclesiastica, piave, etiam Monialium spectantia.

Præcipuum eius sit officium, speculari & etc.

& inuigilare, ne in aliquo Aduocati, p-
motores, sollicitatoresve deficiat ab eo,
quod iniunctū ipsis munus expostulat.

Conuocet saltem semel in hebdomada
Aduocatos promotores Fisci, ac solici-
tatores earūdem causarum; cum quibus
agat omnia, quæ ad voluntatum piarum
executionem, iurium predictorum re-
cuperationem, & consecutionem per-
tinent.

Promptè audiat ea, quæ in dies tum ab
his tum etiam à partibus referuntur; &
quæ prouisione, ac expeditione indige-
re cognouerit, omni sollicitudine, etiam
ex officio, vt necesse erit prouideat, pro-
curetve. Quæ de causa adeat quoties opus erit,
& Vicarium causarū ciuiliū, ac Vica-
rium generalem, & aliquādo Archiepi-
scopū, seu alios Iudices ad hoc officium
exequendum specialiter constitutos.
Ipse partiatur omnia negotia causarū
inter Aduocatos.

Protector
carceratorū

Sit Præterea Protector carceratorū
vnus ex Canonicis ordinarijs ecclesiæ
Metropolitane, quæ Archiepiscopo libero
arbitrio suo deligat singulis biennijs.
Eius officium sit, speculari, & inuigilare
super Aduocato, & Protectore paupe-
rum; & præfideb. spirituali carcerum; ac
rursus collaterali, ac satellitibus; & car-
cerum custodibus, ne muneris sui vlla in
re desint; aut quid aliud committant in
dammum carceratorum.
Sollicitè propterea inuestiget de cura
spirituali carceratorū, & rursus de cor-
porali, de quæ illorum causarum expedi-
tione; & quomodo cum illis agatur ab
his singulis ad quos spectat.
Visitet pluries, & saltem bis in hebdo-
mada singulos carceratos; etiam, qui in
carceribus secretis sunt, habito consen-
su Vicarij criminalis, seu cum eius inter-
uentu, vel Promotoris Fisci, alteriusve
quem Vicarius criminalis maluerit; si
id expedire iudicauerit.

Sæpius etiā in hebdomada conuocet Præ-
fectum spiritalem carcerum; cum eoq;
tractet ea omnia, quæ ad morum corre-
ctionem, corporisq; carceratorum ne-
cessitates, & egestates pertinent; ac pro-
pto animo audiat etiā ea, quæ in dies ab
ipso referuntur; & quæ prouisione in-

digere cognouerit, omni sollicitudine,
vt opus erit prouideat, procuretve.

Si carceratos ipsos vniuersos, vel singu-
los, morum disciplina, correctione, mo-
nitioneue indigere inuenerit, opportu-
nè aduocet; & corripiat; si alios mu-
neris suo deesse, singulos sui officij mo-
neat, excitetq; tum Vicarium causarum
criminalium, generalem etiam, & Ar-
chiepiscopum, vt opus fuerit, adeat.

Inter sit verò semper carcerum visita-
tioni, quæ in singulos menses fiet.
Habeat apud se semper indicem singulo-
rum carceratorum.

Canonicis, tum ordinarijs Metropolita-
næ ecclesiæ, tum alijs Collegiatarū eccle-
siarum Urbis, in quibus à nobis auctori-
tate Apostolica instituta est præbenda ca-
nonicalis, canonistalifve; ij omnes pro
ratione muneris Aduocati pauperum à
nobis attributi eiusmodi doctoralibus
præbendis, præstent omni fide, ac dili-
gentia officiū suum, tū in ciuilibus, quā
in criminalibus causis pauperum, eccle-
siarum, priorumvè locorum, quæ vel in
Archiepiscopali foro, vel etiam coram
conseruatoribus, & delegatis iudicibus
in hac vrbe agitantur.

Vnusq; inter illos sit, qui singulis tri-
mestribus per vices in orbem carcerato-
rum in primis curam, & defensionem
agat.

Præterea quicumq; ecclesiastici homi-
nes Mediolani commorantes iurisperi-
ti sunt, eorū vnus semper per vices, quæ
admodum iam à nobis cum illis actum
est, vnoquoque trimestri in orbem offi-
cio Aduocati pauperum fungatur.

Ne autem ex frequenti mutatione Adu-
ocatorum, causæ dispendium patiātur;
qui suo trimestri iā functus est officio,
perseueret nihilominus in Aduocati mu-
nere, quod ad illas causas, quæ ab illo sus-
ceptæ, in fine trimestris nondum per-
fectæ erunt.

Procuratorem pauperum saltem bis in
hebdomada ad se conuocent, & ab eo
de omnibus carceratis, præsertim, qui
in secretis detinentur, edoceantur, vt
eorum defensionis suo tempore incum-
bere valeant.

Demum omni ratione diligenter curēt
pro sui officij munere, ne carceratis,

Aduocati
pauperū ex
Canonicis.

vel à iudicibus, vel à collateralibus & satel-
litibus, alijsq; carcerum custodibus gra-
uamen aliquod inferatur.

Ea de causis si quid providendum erit,
adeant quoties oportet, & Vicarium ip-
sum causarum criminalium, & Vicariū
generalem, & aliquando etiam Archie-
piscopum, ut necesse fuerit.

Aduocati
pauperū ex
collegio p-
curatorum.

hanc
de hisque
causis

Ex collegio Procuratorum, unus sem-
per per vices in orbem singulis trimē-
stribus quemadmodum promp̃t facere
susceperunt, Procuratoris pauperum of-
ficio obbeat, transitoq; trimēstri, non
qui sufficitur in eo munere, sed qui fun-
ctus est, is causas iam inceptas sed non
dum perfectas prosequatur. *hanc de hisque*
Eius officium sit, procurare pro paupe-
ribus in causis criminalibus, quoniam Ar-
chiepiscopali foro agitur, siue illi car-
cerati sint, siue extra carceres. *hanc de hisque*
Visitet singulis diebus carceres, non ta-
men eos qui carcere secreto detinentur,
alloquatur, audiatque, *hanc de hisque*
Describat in libro accuratè nomina om-
nium qui ad carceres ducuntur, & causas
eorum detentionis, diemq; quo ad latio-
res carceres remittuntur, & an ante vel
post prandium. *hanc de hisque*
Solicitetq; assidue Vicarios, tam pro
examinibus carceratorum, quam pro il-
lorum expeditione. *hanc de hisque*
Si viderit aliquem longiori tempore in
secretis carceribus quam par sit detine-
ri, aliudve grauamen alicui carcerato
inferri, vel à Iudice, vel ab alijs reme-
dium procuret, tum ipse per se ubi po-
test, adeundo etiam si opus est Archie-
piscopum, tum opera in primis ipsius
Protectoris, *hanc de hisque*
Curet, ut omnia apud carceratos inuen-
ta, per collateralem Depositario confi-
gnentur, fideliterq; custodita eisdem in
regre restituantur suo tempore. *hanc de hisque*
Petat, si sibi videtur, copiam iudicio-
rum, tanquam unus de populo; prote-
steturque non procedi contra carcera-
tum, nisi data ei copia ad finem; ut si
reus perfecto examine citra rigorosum
eam copiam habere voluerit, de quo
ipsum reum alloquetur, nullum interim
grauamen irreparabile per definitiuam
patiatur. *hanc de hisque*
Omnia tamen aduocatis pauperum, &

protectori carceratorum referat; ac de
eorum consilio circa reorum defensio-
nes peragat, quæ oportet. *hanc de hisque*
Sit sollicitator omnium eiusmodi causa-
rum unus ex lectoribus, siue Maeconi-
cis ecclesiæ maioris ab Archiepiscopo
deligendus, *hanc de hisque*
Cuius munus erit, incumbere causarum
expeditionibus, tam civilium quam cri-
minalium, quæ ex officio, & ope Aduo-
catorum, & Procuratorum pauperum,
piarumve causarum tractantur. *hanc de hisque*
Habeat indicem omnium causarum pia-
rum, & carceratorum, quibus ipse ex ma-
dato Protectorum causarum incumbit. *hanc de hisque*
Habeat etiam Indicem, seu inuentarium
omnium legatorum, ac piarum volunta-
tum, iuriumve ecclesiasticorum, quæ nõ
habent integram executionem: & item
prædictarum prætensionum ecclesiasti-
carum, & locorum piorum. *hanc de hisque*
Quibus de causis ter in hebdomada, &
pluries, adeat Cancellarium, & omnia
quæ de nouo emerferunt, ad prædictos
indices referat, Protectoribusq; statim
significet. *hanc de hisque*
Sapius adeat carceres publicos, & à car-
ceratis in illis existentibus audiat libe-
ter eorum necessitates, & quibus opus
erit, omni sollicitudine & pietate refe-
rat, quibus optime esse iudicauerit. *hanc de hisque*
Adeat Propterea Protectori carcerum,
ad causarum piarum Aduocatos, Procu-
ratoresve pauperum, & quod agendum
providendumve erit pro carceratorum
aut causarum expeditione, promoueat, a-
gat, excitetve; & quoties opus erit.
Vicarios tam civilium quam crimina-
lium causarum, aliosve iudices adeat. *hanc de hisque*
COMMVNIA PROTECTORI-
bus, Aduocatis, & Procura-
toribus *hanc de hisque*
Vt autem res diligentius tractetur,
ij omnes, tum qui obtinent preben-
das doctorales, tum etiam qui ex alijs
viris peritis ecclesiasticis vices suas Ad-
uocati pauperum tunc agunt, conueniant
semel in hebdomada, vel sæpius etiam
si opus fuerit, coram Protectore carce-
ratorum, adsitq; etiam Procurator pau-
perum, ac ibi inter se partiantur cap-
sa

Solicitor
causarum pia-
rum & pau-
perum.

hanc de hisque

fas vel negotia, aliâq; tractent opportuna, pro pauperum causis diligenter teneant.

Prosector, Aduocati, & Procurator predicti, nullam causam ad, offensionem contra aliquem reum in Archiepiscopo li foro, suscipiant; licet extra carceres causa ipsa tractetur.

Ne prosector carceratorum, Aduocati, & Procurator predicti, a pauperibus quorum causas teneant, quidquam, minimum etiam, sponte oblatum quouis nomine accipiant, aut ab eorum agnatis; aut ab illis quorum causas teneant, procurant, agunt, vel sed gratis omnino minus illud obeant, supils tribuant. Negentia a carceratis diuitibus, quidquam pro patrocinio, curatione, vel accipiant; nisi ex licentia Archiepiscopi, aut Vicarij generalis, in scriptis obtenta.

De visitatione generali carcerum.

Non quoque mense ad summum fiat visitatio generalis carcerum; in qua visitatione ad sint omnes infra scripti. Vicarius generalis, Visitatores generales, Vicarius in criminalibus, Vicarius in Civilibus, Cancellarius Archiepiscopalis, Notarij substituti, qui dant operam pro cessibus criminalibus, Prosector carceratorum, Qui ex Canonice doctores præbendas obtinentibus pro aduocatione incumbit; tum alter item ex clero pauperum Aduocatus, Promotores fisci, & substituti, si qui Procurator pauperum, Praefectus carcerum, Item alij quicunque electi sunt consultatores, vel admissi quouis nomine in congregatione hebdomadaria consultationis causarum. In primis ante tres dies visitationis faciendae affigatur Tabella ad valuas Palatii, vel ad locum solitum, cum hac inscriptione. DIE IOVIS, vel SABBATI, &c. ERIT VISITATIO CARCERVM.

In loco visitationis conueniant omnes supradicti; & facta de more oratione, Procurator pauperum habeat præ manibus cedulam, in qua descripti sunt omnes carcerati, iuxta prioritatem eorum carcerationis, & causae detentionis; instetq; vnumquemque ex carceratis (exceptis illis, qui pro causa fidei detenti sunt) adduci ad praesentiam visitatorum, etiam ex ijs qui sunt in secretis (nisi Vicarius in criminalibus, Archiepiscopo, vel ei qui praesidet visitationi, probabilem adduxerit causam, vel palam vel secreto, vt magis expedire censuerit, propter quam sic eos retineri necesse sit, nec expediat eos adduci) & admittantur omnes, qui voluerint pro ipsis carceratis audiri, semotis tamen si qui sunt in secretis.

Adducto carcerato, Iudex causae referat statum causae ipsius; deinde relato, audiatur, quidquid dicere voluerit Promotor, & Aduocatus fisci; & deinde tam ipse carceratus, quam Aduocatus, & Procurator pauperum, & alij si quidauerint, qui ipsius causam, tueri voluerint, omnibusque auditis, decernatur a Praeside visitationis coram concilio, quid de eo carcerato agendum sit; & scribatur decretum per Cancellarium, siue eius substitutum.

Finita visitatione, Vicarius generalis accedat praecipue ad eos qui adducti non fuerint, curetq; ab eis intelligere, quomodo & qualiter cum eis se habeat custos carceris circa victum & reliqua necessaria; & si aliquo indigeant ipsis carceratis, prout expediens videbit & opus erit, providere non differat; alios etiam carceratos, semotis sacellitibus, & custodibus alloquatur, provideatque eorum indigentibus, curetque vt decreta tam Concilij Prouincialis, quam huius reformationis, circa spirituales & corporalem carceratorum gubernationem, tum alia ad officium, praesertim collateralis, & satellitum, & custodum carcerum pertinentia seruentur.

Archiepiscopus studeat ipse maxime saltem singulo trimestri officium illud generalis visitationis praestare per se, non autem per Vicarium generalem.

DE PRÆFECTO SPI-
rituali Carceratorum.

DEputetur Sacerdos Præfectus spiri-
tualis carcerum: cuius officium
propriū sit cura omnis spiritualis, &
quæ ad mores attinet, tum carceratorū,
tum collateralis; & custodiam satelli-
tumq; præsertim, qui apud carceres co-
morantur; ac præterea omnis diligentia
pro bona tractatione corporali eorun-
dem carceratorum.

In singulis diebus celebret Missam in
Sacello carcerum: cauere tamen debet
Præfectus, ne carcerati inquisiti de hæ-
resi admittantur ad Missam, nec ad sa-
cramentā, nisi de expresso consensu Vi-
carij generalis.

Dominicis diebus benedicat aquam, &
cum illa aspergat singula loca carcerū,
& carceratos; sed ex fenestra tantū, quæ
in ostio est, sine ingressu carceris, quod
ad carceratos, qui sunt in secretis.

Curæ ipsius sit, vt carcerati confitean-
tur salte quatuor temporibus anni; vi-
delicet, Natiuitate Domini, in Pascha-
te Resurrectionis, in Pentecoste, in As-
sumptione B. Virginis Mariæ; sæpius
etiā ipsis carceratis id postulantibus,
aut desiderantibus: quibus statis tēpo-
ribus accerset sacerdotem alium admo-
dum probatum, qui eorum confessiones
audiat; eiq; detur facultas absoluedi à
casibus Archiepiscopo reservatis, vt Ar-
chiepiscopo videbitur.

Ipse verò sanctissimam Eucharistiā mi-
nistret ijs, qui parati erunt; & in tempo-
re Paschatis fidem scriptam faciat de
communione cuiuscunque carcerati suis
Parochiis.

Saltem semel in hebdomada perse, sin-
gulis autem mensibus per alios proba-
tos Sacerdotes ad id ab Archiepiscopo
constitutos, concionem habere, aut ser-
mocinari non omittat ad existentes in
publicis carceribus.

Idem doceat doctrinam Christianā exi-
scentes in carceribus publicis; salte die-
bus festis; ac præterea etiā sæpè per
hebdomadam.

Curet, vt in singulis carceribus sit sacra
imago Saluatoris nostri, vel Beatæ Vir-
ginis, & inter illas imago sancti Leonar-

di Aduocati carceratorum.

Item libri aliquot spirituales, qui pro-
bati sint à Vicario generali.

Curet etiā, vt carcerati in publico car-
cere existentes, quotidie mane, & vespè
ri omnes simul canant geneflexi: Lita-
nias; vacent frequentius in die festo
orationibus.

Idem inuigilet super carceratorum mo-
ribus; & præsertim mulierum, quæ in
carceribus retinentur.

Videat, ne carceratis agramantibus de-
sint, Medicus, medicina, aliæve necessa-
ria curæ.

Attendat præterea, ne in cibarijs carce-
ratis tradendis aliqua fraus committa-
tur; sed illis secundam romanam pro-
uisionem ad præscriptum Taxæ, victum,
suppellectilem; & alia necessaria sub-
ministrant.

Si in aliquo, quod ad morum correctio-
nem, vel corporis necessitatem perti-
neat, prouideri opus esse iudicauerit, ad
carcerū Protectorē recursū habeat.

Hac de causa singulis diebus visitet sigil-
latim singulos carceres publicos, & car-
ceratos in illis existentes distingat; alios
verò non, nisi ex consensu Vicarij cri-
minalis; queratq; de illorum indigen-
tijs spiritualibus, & temporalibus; ac re-
moto custode, de eorum tractatione in
omnibus diligentissime inquireat.

Carceratorum causas non audiat, neq;
in his aliquo pacto se ingerat; sed id mu-
nus Protectoris, Aduocati, atque Procu-
ratoris carcerum curę sollicitudine pe-
tens relinquat.

Sint aliqua loca distincta à carceri-
bus, tuta quidē, sed comodiora, ad vsum
illorum, qui condemnantur, vel damna-
tur ad carcerē perpetuam, vel ad tēpus,
vel etiam quibus extrajudicialiter im-
ponitur huiusmodi sequestrato pro va-
rijs culpis, delictis: nec verò cum eo
loco sunt, grauentur impensa vlla colla-
teralis, vel custodis: sed vel aliquis ex
charitate inferuiat, vel alia ineatur ra-
tio pro necessario seruitio illis impen-
dendo sine eorum impensa; præterquam
ratione cibariorum; si modum habeat;
alioquin etiā de cibarijs prouideatur,
vel de applicatione mulctarum, vel de
niquē impensa Archiepiscopi.

De

DE OFFICIO COLLATERALIS,
& Custodis Carceris.

Collateralis, & carcerum custos, officium iniunctum non exerceant, nisi prius iuramentum ad formam præscriptam præstiterint.

Collateralis neminem capiat sine mandato in scriptis habito à Vicariis, nisi deprehenderit aliquos in flagranti crimine: quo casu ipsos capere possit, & ad præsentiam Iudicis deducere: & ad huiusmodi effectum detur mandatum generale ipsi collateralis seu satellitibus, capiendi quoscunque in flagranti crimine repositos; & præsertim concubinariorum cum concubina repositos.

Et ubi habuerit mandatū capiendi personas, nihil de bonis audeat auferre, sub pœna furti, & concussionis; nisi à presbyteris, vel clericis deprehensis deferentibus res prohibitas, vel arma: quæ auferre sibi liceat, & depositario consignare, ad præscriptum Conc. Prou.

In ipsa verò captura nemini iniuriam inferat, nec verberet; nisi de sessionis sue causa, vel aliàs resistentes, & vim facientes, & se opposcentes ne capiantur, & ex eo vim inferre volentes.

Ductum ad carceres, antequam illum in secretis reponat, ab eo auferat quæcunque apud ipsum reperta, quibus seipsum offendere, aut aliàs quibus tentare possit fugam arripere.

Pecuniæ item quæcunque, & quales, ac reliquæ res carceratis ablatae, ipso reo præsentem describantur in libro, ac consignentur depositario fori; & cum à carceribus reum ipsum relaxari contigerit, eidem reo restituantur, quæ de iure restitui debent; nec aliquid de his prorsus apud se retineat.

Captos pro iudiciis, ponat semper in secretis, quamvis etiam in mandato id expressè non contineatur.

Denuncietque omnes statim, cum eos in carcerem detruferit, Vicario in Criminalibus.

Custodis cura sit, ut carcerati omnes qui in custodia publica retinentur, cum Missæ sacrum sit in carcerum sacello intersint Missæ; iis exceptis, qui de crimine heresis inquisiti fuerint; quos sine expresso consensu Vicarii generalis non

conducatur illosque quantum fieri potest, ab aliis seclusos ac segregatos retineat. Si in aliquo creditor remanserit ipsius carcerati, facto prius calculo cum interuentu Procuratoris pauperum, de rebus carcerati à Depositario eisdem satisfiat. Nè liceat sibi ullam rem in solutū ab ipso reo accipere, nisi ex decreto, & auctoritate Vicarii criminalis: qui Vicarius res ipsas in solutum dandas à peritis personis æstimari faciat; data etiam facultate ipsi carcerato, pro eodem pretio in fra aliquod tempus arbitrio suo recuperandi. Satellites non retineat, nisi quos nouerit in huiusmodi officio & exercitio aptos, nec solitos extorsiones facere; sciatque pro ipsis satellitibus, si quid in exercitio suo admiserint, teneri ad omne damnum parti, vel ipsis in carceribus præsentandum.

Nullum genus muneris neque; esculenti, neque; poculenti, neque ipse, neque; Satellites à carceratis; etiam prætextu cuiuscunque; seruitij eis præstiti vel facti, etiā si sponte oblatum, fuerit, accipere sub pœna fustigationis, & etiam triremium, qualitate causæ & personæ pensatis, ut Iudici visum fuerit audeat, siue præsumat, etiam postquam à carcere quis liberatus vel relaxatus fuerit.

Neque etiam ab aliquo alio qui in carceribus emancipatus fuerit, sit, seu emancipari possit, seu aliorum carceratorum intuitu nomine; sub eisdem pœnis ut supra.

Nulla literas, neque; nuncium ad carceratos in secretis existentes, neque; etiam ad alios, si sit id eis prohibitum; neque ab ipsis carceratis ad alios, sub eisdem pœnis deferat, neque deferri permittat.

In casibus in quibus permittitur, diligenter inquirat, ne in illis, aut cum illis (præsertim ad existentes in secretis) transmissis quidquam reconditum sit, per quod ipse carceratus de aliquo moneatur; illudque; repertū statim Vicario deferat.

Nè autem à carceratorum, qui in secretis retinentur, agnatis, amicis, alijsve ipsorum curā habentibus prouisione aliquā accipiat; sed ex cōmuni prouisione, sine fraude aliqua, ad præscriptum subministret: ijs verò qui in publica custodia positi sunt, omne id quod ab eorum agnatis cognatisve ut supra offertur ipsis

tradendum, sine aliqua diminutione fideliter tradat.

Carceres ipsos tam in die, quam in nocte visitet; & diligenter inspiciat, ne carcerati inde fugam arripere queant; nihilq; in ipsis carceribus dimittat, per quod carcerati ipsi aliquid moliri possint ad fugam arripiendam.

Singulis diebus vespere ingrediatur singulos carceres; in hisq; diligenter inquirat, an ibidem tale sit, vel esse possit, quo ad effectum predictum ipsi carcerati uti possint.

Sciatq; si ab ipsis carceribus culpa sua & negligentia aliquis carceratus fugam arripuerit, se grauissimè puniri debere. Seruet deniq; taxam, quam in tabella prescriptimus seruandā ab ipso; nec maior rem accipiat, etiam a spōte dantibus, sub poena dupli; ac aliās pro ratione culpe grauiter arbitrio Reuerēdis. Archiepiscopi, seu Vicarij generalis puniet.

DE OFFICIO NVNCIORVM, seu seruitorum Fori.

SINT plures Nuncij in foro Archiepiscopali ab Archiepiscopo probati, q; iniunctū officiū fideliter exerceant. Curent omni sollicitudine, & fidelitate relationes quascunq; in termino citationis in officio Cancellariæ causarum actorijs facere: quod si neglexerint, poena etiam priuationis ab officio, arbitrio Vicarij generalis mulcentur.

Maneant loco certo penes audientiam diebus iuridicis tempore audientiæ per mediam horam antea, pro recipiendis citationibus, expeditionibusve, ac relationibus in termino præfixo faciendis. Caueant tamen, ut si quando aliquos eorum a Ciuitate discedere contigerit, citationum executarū ante discessum relationes faciāt; aliās verò socio in officio exequendas relinquunt sub eadē poena. Habeant librum, in quo si contigerit aliquē verbotenus citari, scribant diem, & pro qua die citauerint, si scribere sciuerint; sin autem non, statim in Cancellaria referant actuario citationem ipsam quam fecerint.

In citationibus verò quas in scriptis faciunt, modū in eis prescriptū diligēter obseruent, nihilq; de eo prætermittant.

Animaduertatq; ne citationes, vel reuocatoria, in quibus sit clausula; Quodd si commodè in personam exequi nequeat, fiat executio ad domum, vel ad valuas; exequantur per affixionem, nisi prius facta diligentia, de reperiendo personaliter citandum, & eo non reperto.

DE OFFICIO DEPOSITARII in multis, & penis, & causis fori Archiepiscopalis.

SINT deputati in Ciuitate tres Depositarij honeste & probate vite: vnus, apud quem deponantur pecuniæ solvendæ ex causa multarum & penarum, qui eas distribuat iuxta prescriptam applicationem Reuerēdis. Archiepiscopi. Alter item, apud quem deposita quæcūque pecuniaria, quæ causarum ciuiliū, vel mixtarum occasione, Iudicis mandato, vel ex voluntate partium quomodolibet fieri continger.

Tertius denique, apud quem deponantur omnes, & quæcūque res auferendæ, tam occasione causarum ciuiliū, quam criminalium, & mixtarum, aut aliās quomodolibet ad finem subhastandi, ut in casu in quo distribui possint, pijs locis vsupra distribuatur, vel parti restituitur, ut iuris fuerit: & ubi contingerit aliquid ex dictis rebus subhastari occasione poenæ vel multæ, pretium habitum ex dicta subhastatione integrum consignet alteri Depositario.

Nē ij Depositarij de familia Archiepiscopi sint, sed vt cōueniētius est, sint extra familiā honestæ vitæ; & ubi commodè possit multatum & pecuniarum quomodocunq; depositarij loco, sit aedes sacra aliqua, ecclesia scilicet, locusve pius Archiepiscopi iudicio. Semper ad libitū eligendus, eiusve sacrista, vel alius minister eiusmodi.

Ijdem Depositarij præstent iuramentū ad prescriptam formam, anteaquam exerceant prædictum officiū.

Habeant suum quiq; librum, in quo scribant recepta, & data.

Eorū libri sint chartulati, & signati manu Iudicis in principio.

Singulis verò mensibus, vel sepius, prout visum fuerit Reuerēdis. Archiepiscopo, Cancellarius librum deferat eidem.

dem Archiepiscopo ostendendum, cum nota totius summae multarum ac penarum applicandarum; ac eiusdem mandato earum applicationes in eodem libro describantur, quæ fient pijs locis, vel operibus; cui applicationi subscribat Archiepiscopus, explicando singulas summas, tum propterea ipse expediat mandata dictarum applicationum subscribere da ab Archiepiscopo vel Vic. generali. Computorum verò rationes eorum Depositariorum videantur saltem singulis sex mensibus coram Vicario generali, adhibitis Canonicis Ordinarijs eccle-

siæ Metropolitanæ ab Archiepiscopo deputandis, ac Promotore fiscali, & advocato pauperum; tuncq; conferantur libri Depositariorum cum libris à Promotore fiscali confectis de multis exactis. Consolidatio computorum describatur in eodem libro tam Cancellarij quam Depositariorum; quæ subscribatur à Vicario, Cancellario, & Depositarijs. Nec Vicarij, nec promotores fiscali, pecunias, quæ multarum occasione solvantur, penes sese, etiam depositi causa afferunt; sed omnes in manibus Depositarij persoluantur.

PARS II.

DE CANCELLARIO, ET CANCELLARIA

ARCHIEPISCOPALI.



MAGNA atq; ampla negotia sunt, quæ ad Archiepiscopale huius ecclesiæ Metropolitanæ bene gerere de rationem atque vsum pertinent: eorumq; magnitudo & pondus, magna ex parte sustinetur, & Cancellariæ officio, & persona Cancellarij. Quamobrem non cuius homini, sed grauissimo viro, vel dignitatem in hac ecclesia obtinenti, vel canonico ordinario, eius curæ officium iam impositum esse, ex antiquis eiusdem ecclesiæ tabulis animaduertimus: vel certe munus ipsum dignitatē olim fuisse, ex Innocentij III. Pont. Max. literis perspeximus. Nos igitur, & tanti muneris grauitate, & maiorum exemplo adducti, cum de cancellarij persona, tum de eius multiplici munere, hæc vt infra decernimus, instituimus, atque sancimus.

De Conditionibus Cancellarij.

Officium Cancellarij exerceat semper per vnum ex Canonicis ordi-

narijs in Ecclesia Metropolitana, liberè constituendum & amouendum ab Archiepiscopo pro tempore, ad nutum ipsius Archiepiscopi.

Deligat Archiepiscopus virum qui Diaconus sit; vel eiusmodi ætatis, vt à die adeptæ possessionis intra sex menses promoueri possit ad Diaconatum, & re ipsa promoueatur: alioquin si per eam steterit quominus promoueatur: nullum omnino inde emolumentum quouis nomine pretextuue percipiat.

Studeat Archiepiscopus id muneris committere ei potius qui habeat prebendam Diaconalem, quam alij; & item (si commode possit) ei, qui sacrorum canonum Doctor sit; & per aliquod tēpus in eiusdem Cancellariæ vsu & exercitio, aut in huiusmodi officijs fuerit versatus.

Non habeat ille beneficia quæ requirant residentiam personalem, præter ordinariam in Ecclesia maiori.

Sit Notarius Apostolicus, antequam officium Cancellarij exerceat; alioquin nullum Cancellariæ emolumentum percipere possit.

Sit spectata vitæ & morum, de quo con-

Ff 4 stet

stet informationibus Archiepiscopi iussu sumendis.

Sciat aptè scribere; elegatè verò & ornatum stylum scribendi habeat, tum latinum, tum communi lingua.

De hac omni scientia examinetur per Vicarium generalem, & alios duos eligendos ab Archiepiscopo, coram ipso Archiepiscopo.

Habeat ex emolumentis Cancellariæ 100 aureos singulis annis in singulos menses pro rata persolvendos, siue certa constituta portione, siue assignata rata aliqua parte singularum expeditionum Cancellariæ, quibus præfinita taxa est, unde tantundem percipiat, si diligenter muneri suo incumbat; sit etiam attributa illi ex omnibus Cancellariæ emolumentis certa taxa pro singulis expeditionibus Cancellariæ, etiam quæ nihil solvant, quæ tantundem afferat proveniunt Cancellario, qui assiduus sit in suo munere præstando.

De collegio Notariorum substitutorum in Cancellaria.

IN Cancellaria Archiepiscopali, præter Cancellarium, sit collegium decem notariorum, qui substituti sint eidem Cancellario, eundemque adiuvent in omnibus Cancellariæ negotiis, ut opus erit, & infra præscribitur: eiusque nomine agant omnia Cancellariæ negotia per illos tractanda, etiam si absint à Ciuitate, ut in visitationibus.

Ijs singulis constituta sit annua portio ex emolumentis Cancellariæ in singulos menses pro rata persolvenda, seruata ratione supra præscripta in emolumentis Cancellariæ; eaque maior minorve sit per cuiusque conditionem & laborem, Archiepiscopi arbitrio; sed nullo modo plus centum aureis annuis ad summum quisquam percipiat. Nec verò, etiam scriptorum nomine plures ijs Notariis substitutis in Cancellaria aut in foro Archiepiscopali esse possint; nisi pro multitudine negotiorum, Archiepiscopus aliquando alios duxerit esse adiungendos vel Notarios, vel solum scriptores.

Nec rursus quisquam alius notarius, præter superscriptos substitutos in Colle-

gio Notariorum Cancellariæ adscriptos, valeat recipere, seu conficere vlla prorsus instrumenta, actave ad Cancellariam pertinentia, vel eiusdem Cancellarij nomine; sub pena falsi, & excommunicationis, quam ipso facto incurrat: nisi aliquando ex vrgenti causa Archiepiscopus in scriptis concesserit iusseritve aliquem extraneum substituti Cancellarij officio fungi: quo casu ille seruare teneatur quæcunque Notariis substitutis Cancellarij præscripta sunt.

De conditionibus Notariorum substitutorum, & scriptorum.

ELigantur ijs Notarij substituti ab Archiepiscopo; qui vel perpetui sint, vel ad nutum amoueri possint, ut ipse eorum singulorum agnitis conditionibus magis expedire censuerit.

Qui autem in perpetuum delecti fuerint, ij tamen ex demeritis amoueri liberè possint ab Archiepiscopo.

Sint Clerici, & Clericalem habitum semper gerentes, ubi possint haberi eiusmodi; præsertim verò substituti in actibus voluntariæ iurisdictionis, & in causis Sacre Inquisitionis, & criminalibus.

Annum ætatis suæ xxv. saltem attingant, & sint versati per quadriennium integre periteque in Notariatus officio, ex

Concilio Provinciali primo; nisi aliter Archiepiscopus ex causa aliquando admittendos censuerit.

Probentur examine habendo coram Vicario generali, adhibitis sibi Vicario ciuili, vel criminali, & Cancellario Archiepiscopali, & alio perito Notario.

Sint aliqui inter illos (ij præsertim qui Cancellarium in actibus voluntariæ iurisdictionis adiuuant) scientia, & alijs conditionibus supra de Cancellario præscriptis præditi; aut saltem eiusmodi, ut aliquando ad ordinariam in Ecclesia Metropolitana, & ad officium ipsum Cancellarij eligi, illudque congruè exercere & aptè possint.

Si qui verò scribere aut scriptores ordinarij aliquando assumendi erunt ad aliquod scribendum, aut scripturarum copiam faciendam, aut etiam aliqua acta recipienda quouis nomine; ij, si potest, & etate pro-

Notarij electio.

Habitus.

Ætas.

Tit. de notariis pag. 19. §. Qui in Collegium Approbatio.

Scientia.

Scriptores quales.

ueri sint, & clerici, & habitu clericali incedentes; tum verò omnino ab Archiepiscopo prius moribus, & vita probati, atque ad id munus ab eodem scripto constituti; nec verò alijs villo modo.

eorum omnia studia.

Meminerint verò ij maximè, se eo loci adscitos, non ad temporanea lucra sectanda, sed quasi in schola quadam variorum exercitiorum; in qua, tum cognoscant negotia huius ecclesiae, & apti fiant adiuuando eius regimini aliqua sua opera; tum Archiepiscopus cognoscat, quid talenti quisque illorum habere possit, quod in illius obsequia, & seruitia impendant suo tempore.

Ideoque (quantum per occupationes licebit) ne studia bonarum literarum intermittant, sed incumbant illis; vt suo tempore ad Seminaria, aliave loca remitti restituere possint, plenius illis operam daturi; vel alijs muneribus huius ecclesiae inferuire, vt Archiepiscopus censuerit.

Diebus festis ad diuina officia conueniant.

Notarij omnes substituti, ac Scribe, qui clerici sunt, & habitum clericalem gestant, decenti superpelliceo induti, omnibus diebus festis diuinis interfint officijs, his in ecclesijs quibus adscripti fuerint.

Ij verò, qui adhuc nulli ecclesiae addicti sunt, in Metropolitana ecclesia functiones agant, ac diuinis officijs interfint; nisi cum eo tempore iussu Archiepiscopi, seu Vicarij generalis, aliorumve huius fori Archiepiscopalis ministrorum, adeunt illas ecclesias, in quibus pro alicuius sancti celebritate, seu indulgentijs, aliave deuotione, populus frequens erit; aut monasteria, eorumque certa alloquendi loca, aliasve Urbis partes, ad agnoscendam, procurandamve Archiepiscopalem decretorum edictorumve obseruationem, ac executionem, praesertim de cultu festorum, & honestate in ecclesijs, & accessu ad praedicta monasteria; aut alijs de causis alijs mittuntur.

Eorum mercedes.

At verò tamen ijs singulis ex emolumentis Cancellariae tantum detur, quantum ad illorum victum, & vestitum necessarium erit, arbitratu Archiepiscopi,

Communia Cancellario, & substitutis, & scriptoribus.

Cancellarius, & Notarij substituti, eorumve Collegium, nullam omnino facultatem iusve habeant vnquam quouis nomine propria statuta constitutionesve condendi; nec admittendi, vel excludendi eos Notarios substitutos, qui ab Archiepiscopo pro tempore eidem collegio Cancellariae adscribentur.

Omnes, scilicet tam ipse Cancellarius, quam praedicti Notarij substituti, & scriptores etiam, seruent plenè hec reformationis decreta, ac cetera omnia statuta, constitutiones, taxas, regulas, & iussa Reuerendissimi pro tempore Archiepiscopi.

Maximè refert, eum qui gerit officium tanti ponderis, & tam multiplicis curae, ac sollicitudinis, rursusque tam intimum Archiepiscopo, quale est officium Cancellariae Archiepiscopalis; eos item, qui illi substituti nomine, & officio cooperantur; ac denique illos etiam, qui scriptorum Cancellariae officio adscripti sunt; tum expeditos esse ab alijs omnibus negotijs, vt toti huic vni curae incumbant; tum maximè liberos esse ab omni suspitione, vel minima, non modò corruptelae, sed etiam cupiditatis, vel etiam cuiuslibet priuatae animi affectionis.

Interdictio munerum, & negotiorum alienorum.

Ideo ante omnia eis singulis, & vniuersis hec omnino vetamus.

Nè vllum, vel minimum munus, etiam spontè oblatum, etiam rerum esculentarum, & quae statim consumi possint, accipere directè, vel indirectè possint à quauis vniuersitate, Collegio, vlloue homine, Ciuitatis, vel Diocesis Mediolanensis; nec verò, ab vlloue etiam alienae diocesis, qui lites negotiaue in Archiepiscopali foro (quaeunque sint) vel habuit, vel habet, vel habere aliquando potest.

Ne cuiusquam negotia, lites, dispensationes, aliasve expeditiones causasve, in vlloue, vel ecclesiastico, vel laicali foro agendas, promouendas, tractandasve suscipiant, aut re ipsa agant, tractent, promoueant; nisi cum ratione officij

ex con-

ex constitutionibus Cancellariæ illud præstare debeant; aut aliquando (præsertim in negotijs miserabilium personarum extra forum Archiepiscopale promouendis) aliter Archiepiscopus expressè iusserit.

De iuramento Cancellarij, & Notariorum substitutorum, & scri-

Assumens officium Cancellarij, vel Notarij substituti in Cancellaria, in primis Iuramentum præstet in hac quæ sequitur formam.

Forma iuramenti.

Ego N. Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Canonicus Ordinarius, & Archiepiscopalis Cancell., vel si Notarius substitutus sit, ommissis verbis supra virgulis notatis, eorum loco hæc infra virgulis notata ponens.

Cancellariæ Archiepiscopalis Not. substitutus,] subdat:

Nihil vel dedi, vel pollicitus sum gratia huius officij obtinendi.

Ero fidelis Reuerendissimo Archiepiscopo; & si sciam aliquid in damnum ipsius, suæq; iurisdictionis ecclesiasticæ, aut Mensæ Archiepiscopalis tractari, illi detegam per me, vel per alium.

Iniunctum mihi officium ex bona conscientia diligenter, ac fideliter exercebo, ad præscriptum Constitutionum, ac decretorum, & reformationum Archiepiscopaliū ad Cancellariam pertinentium: cupiditate, amore, odio, & timore remotis.

De his quæ videbo, & audiam, & requisitus fuero, sine diminutione veritatis, & commixtione falsitatis, conficiam instrumenta, & acta iudicialia; & alia etiam, quæ ad voluntariam Iurisdictionem pertinent, conscribam.

De omnibus instrumentis, & scripturis publicis, quæ asseruari perpetuo, vel ad tempus in Cancellaria constitutum est, librum Imbreuiaturarum, Prothocolum, librum extensorum, Rubricellam, ac alios libros præscriptos conficiam; in illisq; omnia ad præscriptum referam, vel referenda curabo.

Secreta omnia mihi iniuncta, ac etiam omnium causarum celabo; attestationesq; testium, ac reorum constituta, & sententias, antequam sint promulgatæ, & à Iudice subscriptæ, nemini pandam.

In causis verò Sanctæ Inquisitionis, de nunciantium, ac testium nomina secreta retinebo, etiam in editione testificationum.

Litigantibus, cum petierint ipsi, vel aliquis eorum, in singulis terminis successivè copiam dabo, cum per Reuerendissimum Dominum Archiepiscopum, seu eius Vicarios, & ministros decreta fuerit; & præcipuè appellantis ad sedem Apostolicam, ad præscriptum Concilij Tridentini, sine reculatione, & fraude.

A litigantibus in quorum causis fuero Notarius, vel à quocunque alio huius Civitatis, & Diocesis homine, seu etiam ab alio, qui in Archiepiscopali hoc foro lites, aut negotia habuerit, habeat, vel habere aliquando possit, directe, vel indirectè, seu eorum nomine quavis de causa non accipiam munus aliquod, vel minimum, etiam spontè oblatum, etiam si esculentum, poculentumve, & quod statim consumi possit.

Instituta officij Cancellariæ, & taxas à Reuerendissimo Archiepiscopo Cancellariæ præscriptas integrè servabo; neque villo modo quidquam supra præscriptum exigam, aut accipiam, etià à spontè dantibus; nec villo unquam tempore illas etiam declarando, & interpretando immutabo.

Non promouebo, nec procurabo, agave vllam causam, aut litem, aut expeditionem cuiusvis generis, in villo quouis, vel ecclesiastico, vel laicali foro, contra præscriptum harum Cancellariæ constitutionum, & decretorum.

Omnia, & singula superscripta sine dolo, & fraude integrè præstabo; & ita iuro, & promitto; sic me Deus adiuvet, & hæc Sancta Dei Euangelia per me corporaliter tacta.

Hoc idem Iuramentum præstent singuli scriptores Cancellariæ, excepto capite quinto, & septimo, quæ ad illos non pertinent.

De

De Residentia eiusdem Cancellarij, & aliorum item.

Cancellarius suo per se fungatur officio.

Cancellarius munus suum per seipsum in omnibus praestet, nisi cum valetudine aliquando impeditus erit; & illis exceptis, in quibus ob multitudinem negotiorum aliamve causam, hisce constitutionibus, aut alia Archiepiscopi voluntate iudiciove permittetur uti opera substitutorum.

Si aegrotante, vel absente quando alius deligendus.

Si vero diuturna sit valetudo, ita ut eum impediatur ab exercitio sui officij congruè praestando ultra annum; Archiepiscopus omnino curet alij id muneris committere.

Idem faciat, si ille absit à Ciuitate ultra sex menses continuos, vel interpolatos in vno anno; etiam ex legitima causa, & facultate.

Ne ei à Ciuitate abesse, etiam modico temporis spatio liceat, sine licentia Archiepiscopi.

Interim dum vel abest, vel aegrotat Cancellarius, vel nondum statutus est; officium exerceatur per vnum ex ordinarijs ab eodem Archiepiscopo eligendum, licet conditiones non habeat supra requisitas; dummodo Notarius sit, quò ad ea quae Notarij operam necessarium requirunt.

Licebit tamen Archiepiscopo deligere alium etiam ecclesiasticum hominem, qui ordinarius non sit, si ita ipse Archiepiscopus expedire iudicauerit, qui Vicecancellarius vocetur; id verò ad sex menses liceat: quò temporis spatio, vel cancellarium ex ordinarijs deligat, vel ordinarium ad illud exercendum officium per aliquod tempus constituat.

Eius verò Vicecancellarij, vel constituti loco Cancellarij nomine omnia agantur in cancellaria, sicuti de cancellario praescribitur.

Idem seruetur, quò ad promulgationes literarum Apostolicarum, vel Pastoralium, & huiusmodi faciendas in ecclesia, quo tempore Cancellarius delectus nondum erit in Sacro ordine constitutus.

Notarij suo loco relinquantur.

Notarij substituti Archiepiscopalis Cancellariae tam civilium quam crimi-

naliū causarum, atque aliarum voluntariae iurisdictionis expeditionum scriptores, etiam in loco ipsis constituto assidue resideant pro eorū officio exercendo; nec discedant inconsulto Cancellario.

Singulis diebus, exceptis dumtaxat festis de precepto, officio assistant, & incumbant perpetuo; nec die solum, sed nocte etiam, ut res ac necessitas requirit, & Cancellarius, vel Vicarij Archiepiscopales iusserint.

Temporibus verò aliarum feriarū quouis nomine institutarum, quae ex precepto in festa coli non debeant; & si residere in loco audientiae non debeant, tamen omnes intersint in Cancellaria; ac ibi tum scriptionibus omnium rerū, tum varijs expeditionibus, quas in dies fieri contigerit, ex Cancellarij iussu incumbant.

De Cancellarij officio.

Cancellarij officium sit, cōfectio, & expeditio omnium literarum tam priuatarum quam etiam patentium, decretorum, ordinationum, constitutionū, instrumentorum, omniumque rerum voluntariae iurisdictionis; quas fieri contigerit per Archiepiscopum, eiusque Vicarios, Visitatores, Praefectos, & alios quoslibet ministros iurisdictionem habentes, qui faciunt idē Tribunal pertinet ad regimen S. Metropolitanae ecclesiae Mediolanensis, eiusque prouinciae.

Omnia item acta iudicialia, tam civilia quam criminalia, cōstituta etiam, & cetera quaecunque occurrentia in causis, & pro illarum expeditione.

Instrumenta pertinentia ad Mensam Archiepiscopalem.

Quae item pertinent ad Seminarium, Seminariae Clericorum.

Instrumenta alia, quaecunque in officio Cancellariae fient.

Præsentationes Breuium, Bullarum, mādatorum, literarum, scriptorum, expeditionumque quarumcunque, quae à Sanctissimo D. N. Papa, ab eiusque Sancta Sede Apostolica, & Curia Romana, ad Archiepiscopum, & officiales Curiae, & fori Archiepiscopalis dirigi contigerit: licebit tamen per alios Notarios,

rios, qui non sint extra Cancellariam, recipi inhibitiones, quæ à Curia Romana, vel à Iudicibus ab ea delegatis emanant ad ipsum Archiepiscopum, & Vicarios; & appellationes extraiudiciales, si quæ aliquando interponantur, antequam Archiepiscopus aliquid iudicialiter contra appellansem egerit; ut puta citando, inhibendo, vel præcipiendo: tum denique si quam aliam literarum expeditionumve præsentationem aliquando Archiepiscopus, vel Vicarius generalis ex causa maluerit per alios præsentari.

Ad idem officium pertineant etiam contractus omnes, qui necessario requirunt consensum, confirmationem, decretum, vel auctoritatem Archiepiscopalem quous modo.

Editio in forma publica auctoritate munita actorum, & instrumentorum, ac scripturarum, quæ in Archiuiio deinceps recondentur; etiam si confectæ sint ab alijs Notarijs.

Promulgatio, & denunciatio Populo omnium literarum Apostolicarum, Archiepiscopaliū etiam, quæ ad indulgentiarum concessionem pertinent, edictorum etiam, & decretorum, & alia huiusmodi; & indictiones solennes Synodorum, & aliarum huiusmodi actionum: quamquam quod ad denunciationē populo faciendam attinet, quædam ex tabella ecclesiæ Metropolitana, vel aliâ iussu Archiepiscopi denuncianda erunt ab Archidiacono, vel Diacono induto sacris vestibus, qui Missæ sacro tunc ministrat: aut quia minoris momenti sunt, à canonicis minoribus eiusdem ecclesiæ Notarijs appellatis.

Summaria item eiusmodi literarum, & versiones in lingua vulgari conscribendæ, & alia pertinentia ad eandem promulgationem.

Archiuij Archiepiscopalis, siue ad vsum Mensæ, & ecclesiæ ipsius Metropolitanæ, siue ad vsum vniuersæ Prouinciæ ex decretis conciliorum Prouincialium, diligens institutio, cura, & custodia.

Indictio Clero, populoque omnium rerum agendarum.

Conuocatio processionum, & congrega-

tionum variarum coram Archiepiscopo, præfectis, Vicarijs, & alijs eiusmodi ministris habendarum.

Item conuocatio examinatorum.

Notatio in certis libris actorum quotidianarum congregationum variarum, quæ sunt coram Archiepiscopo, & Vicario, aut Præfectis generalibus; & aliorum, ut opus fuerit; præsertim quæ de rebus grauioribus sunt.

Promotio item, tum maxime apud Archiepiscopum, & Vicarium, & Visitatores, præfectosve generales, tum apud alios etiam fori ministros, omnium rerum, quæ statis anni temporibus ab illis agenda sunt pro bono regimine huius ecclesiæ; tum vniuersæ, ut puta promulgationes literarum Apostolicarum, & decretorum, & edictorum Archiepiscopaliū, indictiones Synodorum, edicta sacre ordinationis, literæ Pastorales ad populum, visitationes vrbis diocesisque, ut exactio rationum à locis pijs, edictio instructionum generalium, pro ratione variorum temporum; ut in litanijs, in Quadragesima: tum etiam sigillatim, ut collecta memorialium ex libris Cancellariæ pro instructione cuiuscunque visitatoris, cum profecturus est ad visitationem, concessio, confirmatio, renouatio, vel reuocatio literarum patentium, & facultatum, cum opus est, visitatio carcerum, missiones variæ per Diocesim, campanæ, altaria, ecclesiæve consecrandæ, & eiusmodi.

Promotio item in congregatione consultationis causarum, expeditiones, maxime criminalium, & relictorum piorum, usurpationum ecclesiarum, quæ præsertim tractentur ex officio.

Partitio negotiorum inter Cancellarium, & substitutos.

Cancellarius adiutus et am à duobus superscriptis substitutis, de operam omnibus expeditionibus, quæ sunt voluntariæ iurisdictionis.

Ipsè Cancellarius per se recipiat quæcunque acta, præsertim grauiora, pertinentia ad ipsum Archiepiscopum; ut puta.

Sacras ordinationes.

Indi-

Quæ à sole
Cancellario
præstantur.

Indictiones, celebrationes, & promulgationes subileorum, Indulgentiarumque plenariorum, Synodorum, ac aliarum eiusmodi grauium rerum.

Consecrationes ecclesiarum, & altarium, praeterim insignium, quae in Ciuitate fiant.

Recognitiones item, & translationes solennes reliquiarum sacrarum ubique faciendas.

Alia denique eiusmodi.

Quae à sub-
stit. Ceteri actus, & instrumenta voluntaria iurisdictionis potissimum per dictos duos substitutos nomine Cancellarij recipiantur, nisi quae Archiepiscopus, vel Vicarius generalis, ob rerum grauitatem, aut Illustrum personarum dignitatem, aliamve causam, ipsum Cancellarium per se recipere iusserit.

Quae à No-
taris. Quae vero sunt contentiose iurisdictionis in causis civilibus, & criminalibus, recipiantur Cancellarij nomine per Notarios substitutos, nisi ex causa vtsupra aliquando aliud Archiepiscopus iusserit, vel Vicarius generalis.

Quae ab a-
liis sunt. Ita vero quaecumque ad Cancellariam pertinentia omnia fiant sub nomine ipsius Cancellarij, vt licet recipiantur à substitutis, censcantur omnia ab ipso recepta, & de illis quorum rogatus sit ipse rogatus.

Ab aliis. In subscriptionibusque hoc idem seruatur, vt semper fiant nomine Cancellarij.

Ab aliis. Nullus verò ex Notarijs substitutis subscribat alicui actui voluntariae iurisdictionis, sed solus Cancellarius, nisi sit absens, aut agetur aliave causa ab Archiepiscopo probata impeditus; aut ille actus fiat, non ab Archiepiscopo, nec à Vicario generali, sed ab alio inferiori ministro; quibus casibus subscribat Notarius substitutus, sed nomine Cancellarij vtsupra.

Cancellarius
quo subscri-
bat. Cancellarius in actibus publicis ad fauorem partis, & in omnibus iudicialibus, & contractibus, subscribat se semper nomine Notarij, & Cancellarij.

Ab aliis. In alijs sufficiet nomen Cancellarij sine expressione nominis Notarij.

Ab aliis. Apponat vbi necesse erit, semper Notarij signum.

Ab aliis. Subscriptio autem sit in hanc formam.

N. Notarius, & Cancellarius Archiepiscopalis, vel, N. Cancellarius Archiepiscopalis.

Notarij autem substituti subscribant in hanc formam.

Pro Cancellario Archiepiscopali N. Notarius substitutus.

Quicumque Notarius substitutus Instru-

mentum ad Cancellarium pertinet, suo, non Cancellarij nomine receperit.

Qui item Instrumentum ad Cancellarium pertinet, suo nomine ediderit, licet non publica auctoritate munitum; Qui ex sua breuiatura in substantialibus aliquid mutauerit; Qui Instrumentum nomine Cancellarij receptum suppresserit: ij omnes, & singuli, vltra poenam falsi, ac alias poenas quas de iure incurrunt, eò ipso officio Notarij sint privati, ac perpetuo ad illud exercendum inhabiles.

Qui instrumentum nomine Cancellarij receptum, eiusve breuiaturam Cancellario consignare malitiose distulerit; aut ex negligentia culpave instrumentum, aut breuiaturam amiserit; vltra refectionem damnorum propterea parti illatorum, arbitrio Archiepiscopi seuerè puniatur.

Cancellarius ipse interfit frequentioribus Cleri congregationibus coram Archiepiscopo, aut Vicario generali habendis; ceteris verò alijs ex substitutis, pro ratione materiae tractandae, & congregationis habendae.

Capita in
qbus nota-
rij puniendi
sunt, si deli-
querint.

Cancellarius
qbus cōgre-
gationibus
interfit.

Partitio negotiorum inter substitutos.

O mnes, & singuli Notarij substituti, & scriptores Cancellario in omnibus pareant, Cancellariaq; officijs dent operam in omnibus causis, actis, & negotijs indistincte, vt illis iusserit Cancellarius.

Ipsae verò Cancellarius partratur illis negotia, vel generatim, vel sigillatim; itaque, vel per sortēs, vel re communicata cum Vicario generali, vel alijs, vt opus erit, pro conditione causae requirentis maiorem industriam, vel alia ratione; & vbi à Vicarijs extraordinariè requiratur de aliquo substituto idoneo pro ratione negotiorum causarumve ad quas adhibendus est, provideat de

Nota-

Notario, ita ut satisfaciatur Iudici, ut æquitas, & ratio postulabit.

Quod si aliquis ex substitutis ob suspensionem alterius partis aliamve causam amovendus erit, tunc servetur forma iuris in concordandis partibus coram Iudice.

Communitè tamen, nisi aliud Archiepiscopo videbitur, ita distincta sint illis negotia, ut scilicet duo sint adiutores, & substituti Cancellarii in rebus voluntariæ iurisdictionis; quorum unus de operam expeditionibus variarum licentiarum, facultatum, & literarum patentium, necnon & aliarum, etiam ad Seminarium, & monasteria monialium pertinentium: Alter vero instrumentis cuiusvis generis conficiendis.

Unus Notarius substitutus in causis Inquisitionis, qui etiam precessus criminales monialium, & regularium, viro- rum conficiat.

Unus, aut duo alij Notarii substituti in causis criminalibus.

Duo in causis civilibus ordinariis.

Duo item, vel tres ad usum visitationis, tam per Archiepiscopum, quam per alios eius ministros faciendarum.

Notarii verò causarum civilium non se interponant in causis criminalibus, nec de converso; nisi aliter Cancellario, vel Vicario generali ex causa aliquando videatur.

De scripturis in Cancellaria conficiendis.

Communia de forma scripturarum, & librorum.

N Vllæ Cancellariæ expeditiones dictatæ conscriptæve à partibus, alijsve perentibus capiantur; sed à Cancellario ipso, eiusve substitutis dictentur, & conscribantur, extendanturve.

In librum dieterim redigantur formulæ quarumcunque expeditionum, quas in dies ab Archiepiscopo probari, & stabiliri contigerit ad usum huius fori Archiepiscopalis.

Omnes verò expeditiones fiant ad præscriptum formularum stabilitarum; nisi aliquando expressè Archiepiscopus, vel Vicarius generalis aliquid immutandum detrahendumve censuerit.

Cumq; aliquid in vlla expeditione, præter formulam præscriptam, ponendum erit, conficiatur in primis in Cancellaria minuta illius expeditionis, eaque ostendatur Vicario generali, & ab eo approbata, certa aliqua nota subsignetur; tum demum ipsa expeditio Archiepiscopo subscribenda offeratur, signo in ea posito, per quod Archiepiscopus facile videre possit, quid extraordinarium in ea contineatur.

Idem servetur in omnibus illis expeditionibus, quibus adhuc nulla forma præbata expressè est præscripta.

In calce cuiuslibet expeditionis, quæ sit in scriptis ab Archiepiscopo, vel Vicario generali, notetur summum, & breviter quæ in ea continentur.

Ne actis, decretis, ac ordinationibus, alijsve cuiusvis generis scripturis, quæ ab Archiepiscopo, seu à Vicariis, & Iudicibus subscribi solent, Cancellarius, eiusve substituti Notarii subscribant; nisi visa prius Archiepiscopi, seu Vicarii, Iudicisve subscriptione.

Applicationes Tertiorum, præbendarum, canonicarum, vel dignitatum ex Tridentini Concilij decretis faciendæ, expendantur per publicum Instrumentum, & in librum Instrumentorum referantur.

Idem servetur in certo numero monialium cuiq; monasterio ex Concilio Tridentino, & Decreto congregationis vrbis statuendo.

Omnes expeditiones ad moniales pertinentes, antequam Archiepiscopo, vel Vicario generali subscribendæ offerantur, prius Vicario ipsarum monialium exhibeantur subsignandæ, unde appareat ab eo probari; nisi cum ab illis secus iussu fuerit.

Stylo cuiq; ne subscribat Cancellarius, vel substituti, sine expressa licentia Archiepiscopi: sed servetur decretum Concilij Provincialis.

Cancellarius, quoties his Decretis constitutionibusve iubetur conficere librum aliquem authenticum, servet hanc rationem; ut in initio libri ponat inscriptionem his verbis:

In nomine Domini, Amen.
Hic liber est mei N. Notarii, & Cancellarii

Sess. 11. deo
de reform.
cap. 3.

Sess. 25. deo
de regul. &
monialium
cap. 3.

Prou. 1. tit.
de not. &
scribit. pag.
25. s. Postu-
lantibus.

tellarj Archiepiscopalis, in quo describam, seu describendum, vel redigendum curabo a personis mihi fidei. (Hic ponat naturam rei continendam in libro; ut puta) legata pia quæ nota sient, breuia, & literas Apostolicas facultatum, & priuilegiarum concessorum ecclesiæ Mediolanensi, incipiendo ab anno 1579. in Kal. Ianuarij: qui quidem liber est foliorum 800. & in fidem prædicta scripti, adhibito meo consueto tabellionatus signo.

Ego idem N. Notarius, & Cancellarius scripti, & subscripsi manu propria.

Libri omnes in Cancellaria perpetuo seruandi, præterquam causarum, & huiusmodi, conficiantur in charta magna, dicta: Quinteretorum; omnesq; sint eiusdem mensuræ.

Libri verò causarum, tam ciuiliū, quam criminalium, sint ex charta media; ac inter se eiusdem mensuræ: ex eadem charta media sint folia; & quintereti, quibus in casibus ea adhiberi iubemus loco librorum.

Filiciæ omnes habeant Chartonem in inferiori, & superiori parte, cum descriptione vniuscuiusque filiciæ, vt facilius, & conseruentur, & reperiantur scriptura.

Cancellario curæ sit maxime, vt tam, quæ ab illo per seipsum expedienda sunt, quam quæ ab eius substitutis, omni celeritate, & diligentia sine vlla mora quoad fieri possit expediatur; tum etiā literæ patentes, & exempla scripturarum, quæ à Cancellario exeunt quauis causâ, vel nomine, sint plenè emendatæ, etiā quod attinet ad orthographiam.

De triplici libro Instrumentorum.

Habeat Cancellarius librum, in quo tempore stipulationis scribantur veluti per compendium instrumenta, quæ per ipsum, & Notarios eius substitutos nomine suo rogari contigerit in officio.

Quod si extra officium de aliquo instrumento rogatus ad cancellariam quouis modo pertinenti fuerit aliquis eorum, & in folio descriperit, is reponat folium in filiciâ.

Omnino autem intra duos menses redigantur in Prothocollum instrumenta illa singula, tam quæ in libro, quam quæ in folijs prædictis descripta erunt: excipiantur tamen instrumenta, quæ ad telam iudiciariam pertinent; ea enim redigenda erunt in actis causæ in librum illum, vel folium; non autem in Prothocollum.

Prothocollum verò sit notatum per numerum foliorum, & Cancellarius sub hac formula, in principio dicti Prothocollum manu sua scribat.

In nomine Domini, Amen. Hoc est Prothocollum mei N. Notarij, & Cancellarij Archiepiscopalis, in quo describam, & redigam, seu describenda, vel redigenda curabo a personis mihi fidei, omnia instrumenta, quæ ad Cancellariam pertinent; & ex decretis, & constitutionibus cancellariæ in Prothocollum redigi debent, de quibus me rogari contigerit; incipiendo ab anno 1579: quod quidem Prothocollum est foliorum. Et in fidem prædicta scripti; adhibito etiam meo consueto tabellionatus signo.

Et hoc etiam subscripsit Illustrissimus, & Reuerendissimus Cardinalis Archiepiscopus, vel, Reuerendus Vicarius generalis; & in singulis abbreviaturis in Prothocollum redactis subscribat per huiusmodi verba.

N. N. Cancellarius, & Notarius rogatus.

Ideirco omnes substituti, qui receperint instrumenta ad Cancellariam pertinentia (exceptis ijs, quæ ad telam iudiciariam spectant vt supra) teneantur, si in ciuitate receperint, eo die quo receperint; si vero extra, intra quindecim dies ab eo die quo receperint, consignare folium, seu folia abbreviaturæ, & instrumenti quod receperint, cancellario, sub pena quinquaginta aureorum, & alia arbitrio Archiepiscopi.

Cancellarius etiam seruet in filiciâ ea omnia folia vna cum suis collecta, reductaq; in ordinem, per seriem dierum, mensium, & annorum: & vtrunque, filiciam scilicet, & prothocollum sub clauis, vt supra dictum est.

Cum verò contingeret peti, vt aliquod instru-

Secundus li-
bet Protho-
coll.

Filiciâ.

Terti^o liber
extensori.

instrumentum a partibus in publicam formam redigatur, vel alias promulgetur; extendatur in alio libro quem habeat extensorum; ad hoc, ut cum contigerit aliquid promulgandum, seruetur conformitas; tunc vero in prothocollo illo promulgato addatur in margine hec verba: [Editum, & extensum;] adjiciaturque nomen eius cui editum est; ut puta, [venditori, conductorive.

Rubricella. Conficiat præterea Rubricellam instrumentorum omnium; in qua ponantur ordine alphabetico, titulus contractus, nomina contrahentium, & folia prothocolli: sed aduertatur, ut, ubi contrahitur cum Ecclesia, ponatur ecclesia, non autem titularis, seu procurator; sic etiam in alijs, principalis, non procurator, & in margine ponatur locus, ut puta.

Inuestitura Vineæ facta per Ecclesiam Parochialem S. Martini, in fol. 100.

In his tribus libris ponantur etiam instrumenta ad Seminarium, & ad moniales pertinentia; non autem quæ ad Officium Sanctæ Inquisitionis.

De libro Registri literarum patietium cum rogitu, & testibus.

Habeat Cancellarius librum auctoritate publica munitum, expeditionum voluntarie iurisdictionis, in quo describat omnes patentes literas, quæ non sunt per instrumenta, sed per patentes cum rogitu adhibitis testibus, ut puta.

Erectiones beneficiorum, & dignitatum, ac monasteriorum, & piorum locorum, ac officiorum ecclesiasticorum.

Uniones perpetuas, translationes, reductiones missarum, annuierariorum, onerumque attributiones, expeditiones alias, quibus mutatur in perpetuum status beneficiorum in aliquo.

Consecrationes ecclesiarum.

Facultates ab Archiepiscopo, aut alia ratione datas cognoscendi causas, & alias quæ iurisdictionis sunt exercendi.

Collationes, & provisiones beneficiorum.

Electiones Vicariorum, & aliorum ministrorum fori.

Creationes Notariorum.

Literas dimissorias.

Absolutiones ad effectum agendi.

Item absolutiones gratiosas.

Dispensationes in casibus, in quibus potest Archiepiscopus dispensare.

Alia quæcunque, quæ expediri possint per patentes, & requirunt rogatum Notarii; non tamen pertinentia ad Officium Sanctæ Inquisitionis.

In hoc libro extendantur omnes expeditiones de verbo ad verbum.

De libro Registri literarum patetium sine rogitu, aut testibus.

Habeat alium librum publica auctoritate fulcitum; in quo describantur omnia voluntarie iurisdictionis, quæ fiant per patentes literas, in quibus non est necesse, ut Notarius de illis sit rogatus, aut testes adhibiti; ut puta, facultates.

Prædicandi.

Confessiones audiendi.

Transferendi corpora mortuorum.

Sepeliendi non obstante interdicto.

Locandi domum laicis.

Cohabitandi cum foeminis.

Recedendi ab ecclesia sua.

Alia quæcunque, varia rogatum non requirunt, exceptis quæ pertinent ad monasteria monialium; de quibus fiat liber separatus, ut infra.

In hoc libro ponantur expeditiones extensæ de verbo ad verbum, eo modo quo conceduntur; illis exceptis, quæ habent unam, vel plures formas prescriptas, & expressas; in quibus satis erit de scribere diem, & nomina, & alias circumstantias adiectas sigillatim præter formam, ac si quid de formula immutatum est; in reliquis se remittere ad formam.

Si plures formulæ sint, dicatur concessa ad primam, vel secundam, vel tertiam formam: ipsæ vero singulæ formulæ omnes descriptæ sint in principio libri.

De li.

De libris in causis ciuilibus.

Liber Manualis actorum.

Habeat librum manualem publicae auctoritatis munitum ad formam positam in libro Prothocollis: in quo describantur omnia acta quae fiunt in singulis causis ciuilibus ordinarijs, etiam summarijs & executiuis, etiam appellationum, iuxta ordinem praescriptum in modo procedendi ipsarum causarum.

Lib. Testiu.

Habeat librum auctoritate publica munitum vsupra: in quo describantur depositiones ac dicta testium, quos examinari contigerit in quibuscunque causis, quae a Vicario in ciuilibus communiter cognosci solent.

Liber sententiarum.

Habeat librum publicae auctoritatis corroboratum, vsupra: in quo describantur omnes sententiae; & in eodem notentur etiam quae feruntur, prout in cedula; idque intra duos menses a die pronuntiationis, vt in cedula: quae cedula etiam reponatur in filcia. Si vero contingat appellari; cedula etiam appellationis ab appellante data, reponatur in filcia.

De libris causarum ciuiliu ad Vicariu generalem spectantium.

Habeat praeterea alios libros, quot necessarii fuerint ratione supra scripta; in quibus separatim ad formam actuum & depositionum in causis ordinarijs describantur omnia acta, depositiones ve, quae coram Vicario generali, vel alio Iudice, coram quo fieri contingat aliquid eorum, quae ad officium Vicarii generalis, vel ordinaria vel delegata auctoritate pertinent in causis ciuilibus.

De libris in causis criminalibus.

Liber Infor-
mationum.

Habeat quatuor libros publicae auctoritatis munitos in causis criminalibus.

Primum, in quo describantur querelae, denunciations, expositiones, ac dicta testium pro informatione Curiae recipiendorum; quae quidem querelae, denunciations, & dicta testium recipi possint a quolibet ex substitutis, cum interuentu Procuratoris Fisci; etiam sine praesentia Iudicis criminalis: qui inscribatur; liber Informationum.

Secundum, in quo describantur omnia constituta reorum; & nuncupator, liber Constitutorum.

Tertium, verò, in quo describantur dicta testium, tam pro Fisco, quam pro ipsis reis, parte citata examinandorum: appelleturque liber Testium.

Quartum, qui vocetur Manualis actorum, in quo describantur omnia acta, quae fieri contingerit in causis criminalibus, eadem ratione qua dictum est supra de manuali in causis ciuilibus.

Hi verò quatuor libri duplicari vel multiplicari debent pro numero Notariorum substitutorum, qui causis criminalibus dant operam; ita vt singulorum quatuor libros illos habeant ad vsum processuum Ciuitatis, ac totidem pro Diocesi; excepto libro manuali, qui communis erit & Diocesi & Ciuitati.

Habeat librum auctoritate publica munitum Cancellarius praeterea sententiarum, eadem forma qua supra in ciuilibus confectum: in eo tamen non describantur sententiae visitationum; neque quae ad moniales, aut regulares viros pertinent.

Si contingerit fieri gratiam de aliquo crimine, vel moderationem poenae, Cancellarius in librum sententiarum, & ipsis cedulis sententiarum, & in manuali, ubi ille sit condemnatus per viam decreti, notet in margine breuibus verbis praedictam gratiam, & moderationem. Interdicta, quae fiunt Mediolani a Vicarijs, summatim sine processu notentur in manuali; & relaxatio ipsorum notetur item in margine decreti interdicti.

De processibus ciuilibus vel criminalibus extraordinarijs extra

Ciuitatem.

Si contingat extra Ciuitatem siue in ciuilibus siue in criminalibus causis testes extra visitationem examinari, in quaternis depositiones describatur; nisi ob grauitatem causae Vicarius iusserit non in quaterno, sed in libro quem scilicet Notarius afferat, describi.

Haec verò depositiones in quaternis scriptae, statim ac Mediolanum delatae fuerint, seruentur in filcia connexa simul in

Gg modum

modum libri; notato tamen suo loco numero testium, & foliorum illorum examinum in libris ordinarijs criminalibus, vel ciuilibus; vt natura examinum postulabit.

De indicibus varijs in libris ciuilibus & criminalibus.

Index librorum ciuiliū & criminalium, fiet singulis libris ordine alphabetico per materias, eum nomine ecclesie, vel personæ, & aduersarij, & foliorum: in margine verò notetur locus; insuper etiam in principio processus, seu causæ, sententiæve, ponatur locus, & titulus causæ; vt puta, Truilijs vsurarum. Forma indicis erit hæc infra.

Locatio bonorum ecclesie Sancti Martini facta Ni. fo. 400.

In ciuilibus secundus index alphabeticus, cum nomine tituli ecclesiarum, de quarum bonis, & iuribus facta est litis, hoc modo.

Sancti Bartholomæi, Plebis Castriseprij.

Habeat verò hic secundus index titulū in hunc modum.

Index ecclesiarum, de quarum bonis & iuribus controuertitur in hoc libro.

In criminalibus verò secundus index condemnatorum, indiciatorū, & Inquisitorum, & quod absoluti sint ab inquisitione, & processu.

In libro item sententiarum criminaliū, præter indicem sententiarum, alius index particularis condemnatorum.

Tertius index in ciuilibus, & criminalibus, nomine testium, in initio libri testium.

Quartus similis in criminalibus initio libri informationum, de nominibus testium, examinatorum pro informatione.

De libris, & scripturis ad Sanctum Officiū Inquisitionis.

Officiū Inquisitionis, & aduersarij pertinentibus.

Habeat totidem libros pro causis Sancti Officij Inquisitionis, coram ordinario cognoscendis separatos, ab alijs; sed confectos eadem ratione.

quinquepartita, cum suis indicibus annexis, vsupradictum est in alijs causis criminalibus; non seruata distinctione vlla inter processus Ciuitatis, & Diocesis.

Habeat præterea librum actorum congregationum Sanctæ Inquisitionis; quæ describantur etiam cum agitur in eis de processu, causæ pendente coram R. P. Inquisitore.

Habeat item librum, in quo hæc sint descripta.

Formula iuramenti procuratorib' dadi.

Item consultoribus.

Edictum proponendum quotannis.

Formula delegationis facultatum conficiendi processum in causis fidei.

Litteræ Apostolicæ, & aliæ facultates, priuilegiæ ad Sanctum Officiū pertinentiæ.

Ordinationes quæcunque, & decreta, Romæ, vel hic facta, ad idem spectantia.

Habeat item indicem eorum, quibus data est facultas eiusmodi, & regestum electionis.

Regesta literarum super eo missarum ad varia loca.

Filcias literarum ab vrbe missarum super eo.

Filcias literarum à Diocesi missarum super eo.

Indicem nominum Reuerendi Inquisitoris, & Vicarij, fiscalisque, & Notarij illius, & Consultorum Sancti Officij.

In serinio recondito libros prohibitos ex causa processuum asseruandos.

Indices omnium singularum scripturarum super aduersarij.

Indices commemorantium in locis suspectis ex Diocesi.

Informationum, & testimoniorum quæ ab illis exhibentur, filcias.

De libro professionum fidei.

Habeat librum auctoritate publicæ munitionis professionis fidei Regularium, & secularium, etiam laicorum professorum, & ludi magistorum cuiuscunque facultatis, vel artis liberalis quomodocūq; ex Tridentino Concilio, & ex bulla Pij V. & Cæcilij Prouincialibus.

De emissionem professionis fidei faciat publicum instrumentum, atque ideo faciat mentionem de rogatu, & testibus adhibitis: & hic liber sit loco Prothocolli, quod ad hæc instrumenta tantum.

In eo describat summarie ut infra, nomen, cognomen, & patriam professoris, vel huiusmodi.

Diem professionis fidei emisit.

Nomen Vicarii, seu delegati, in cuius manibus emisit professionem.

Scientiam & artem quam docet.

Nomen monasterij, locive, in quo degit, & docet.

Testimonium, si quod admissum sit, de professione alibi facta, & in cuius manibus.

Mandatum sumendi informationem de fide & moribus.

Testimonia ab ipso de hoc exhibita.

Approbationem, & facultatem datam docendi.

Habeat præterea filciam, in qua seruet supradictas scripturas.

De processibus, & visitationibus monialium.

Processus singuli, & acta Visitationum Monialium, conscribantur separatim in Quinterneis, ad maiorem facilitatem deferendi ad singula monasteria cum opus est, unum processum sine altero: & seruentur in filcijs, facto tamē manuali, ac Indicibus, ut de alijs processibus dictum est.

De processibus Regularium virorum.

Idem seruetur in processibus Regularium virorum, quacunq; auctoritate eos confici contigerit, si degant in claustris, aut alijs sub obedientia superiorum Regularium.

De libro visitationum carcerum.

Habeat Cancellarius librum visitationis carcerum, hoc ipso nomine inscriptum; in quo describantur acta, & ordinationes omnium visitationum carcerum, quæ fiunt singulis mensibus, sub hac forma.

Die, &c. fuit facta visitatio carcerum, in qua interfuerunt omnes infra scripti, videlicet.

Describantur hic singuli qui interfuerunt, tum nomen cuiusq; carcerati cum suo decreto facto in visitatione, hoc modo.

Paulus N. decretum est dimitti cum de iussione, &c.

Habeat hic liber Indicem alphabeticum ordine nominum carceratorum.

De libris actorum visitationum.

Libri actorum visitationum sint distincti ab alijs actis, & processibus, sed in reliquis ordine supra disposito, etiam quod ad indices per singulos Notarios substitutos, qui eiusmodi acta describunt diem: ita tamen, ut acta visitationum ab initio ipso conscribantur in folijs, sed redigantur in librum auctoritate publica, confirmatum, omnino distincta per Plebes singulas, & portas in qualibet visitatione; silem antequam se conferat visitator ad aliam Plebem, aut vicariatum Diocesis visitandum; aut in Civitate implicet se alijs pluribus visitationibus.

Attestationes verò & informationes testium, & examina reorum, in libris describantur: & si quando necesse sit ad Vicarios aliquem processum transmitti, antequam redeat visitator, aut visitationis Notarius substitutus Cancellarij mittant, retento omnino penes se originali, donec ipse Mediolanum veniat.

In causis visitationum civilibus, satis sit habere duos libros: alterum manualement, in quo sententiæ etiam describantur; alterum verò qui contineat informationes, & examina testium.

Itidem fiat in causis criminalibus; hoc addito, ut in libro testium ponantur etiam constituta reorum.

Sit præterea filcia, in quam hæc redigantur.

Foundationes } scilicet, quæ tunc traduntur; alioquin citanda sunt ex loco ubi seruantur.

Invenaria Reliquiarum, & Indulgentiarum, & indumentorum sacrorum cum

G g 2 iusque

iusque ecclesiarum, & altaris separatim, & reliquæ suppellectilis Sacristiæ cuiusque generis; & omnia alia inuentaria, indices, & alia exhibita à Parochis in executione instructionis pro visitatione ante transmissæ.
 Citationes.
 Præcepta.
 Comparitiones.
 Relaxationes.
 Sequestera, &
 Relationes eorum.
 Alia etiam eiusmodi.
 Institutiones, & confirmationes locorum piorum.

Index
 rius se
 riptu
 rum
 rece-
 prum
 m.
 datu

Regula eorundem.
 Notarius substitutus visitationis, iuxta regulas præscriptas in causis civilibus & criminalibus, omnium scripturarum, vel publicæ auctoritate munitarum, vel aliarum quarumcunque, quæ ad illius manum deuenient occasione visitationis, necnon & actorum ipsius visitationis, conficiet indicem dietim, seruata ratione data Cancellario in e genere.

Consignatio
 Cancell.

Eadem ratione notet etiam, si quas scripturas foris dari oportuerit, postquam ad illius manum peruenerint.
 Cum primum redierit ex visitatione, infra tres dies consignet acta, tam prima illa in folijs conscripta, quam etiam post redacta in librum, cum suis indicibus, & alijs scripturis quibuscunque Cancellario per inuentarium.

De libro Indice multarum.

Cancellarius habeat librum indicem; in quo describantur summam omnes multæ, & condemnationes, ac poenitentia, quæ pecuniariæ sint; vel rerum, quæ pecuniæ appellatione censeri possunt: etiam si ex causa Sancti Officii Inquisitionis sint, etiam per Vicarios foraneos, aut Visitatores, aut etiam per literas, aut alias etiam extrajudicialiter impositæ; cum nota cautionum, & terminorum datorum pro satisfactione illarum.

Quæ pertinent ad disciplinam morum clericalium.

It liber perpetuus vnus, & plures, quotquot necessarii erunt pro descriptione status personalis Clericorum singulorum huius Diocesis: & eorum, qui Clericali militiæ proximè adscribendi sunt. In eo describatur singulorum status exactè, ad infra præscriptam formam.

De libro status personarum clericarum.

Formula describendi statum Clericorum, vel eorum qui clericali militiæ adscribendi sunt.

Primo ponat in capite pagine, si in Vrbe domicilium habeat, nomen suæ portæ, seu regionis Urbis, tunc Parochiæ: si in Diocesi, Plebis & Parochiæ, & oppidi vel Vici, in quibus domicilium habeat.

Domicilium.

Idemque seruetur, si alienigena sit.

Secundò ponatur dies, mensis, annus, quibus describitur status huiusmodi: idemque fiat suo loco, quoties aliquid addetur in descriptione huiusmodi status.

Tempus descriptionis status.

Tertiò Nomen, & Cognomen, & locus originis, cum eisdem conditionibus, quibus dictum est in descriptione domicilij, & vitæ præteritæ, præsertim antequam clericali militiæ adscriberetur, artisque professio, si quam professus est.

Nomen cognomen & professio.

Quartò, Parentum Nomen & Cognomen, conditio generis, vitæ ratio, vel artis professio, nunc, & olim: fratrum quoque, & sororem numerus.

Parentes.

Si cui præterea ex his alijsve agnatis necessaria utilisque sit illius opera, ad vitæ sustentationem, ad custodiam, tutelam, curationem, vel administrationem.

Quintò, Patrimonium proprium, an commune cum alijs, re ipsa, an spe successione legitimæ, eiusque valor, & redditus annui, pro portione ad illam quoquo modo pertinentes.

Patrimonium Habitatio.

An xris alieni onera.

An litium civilium profanarum, vel criminalium, implicationes.

Sextò, Habitatio ubi; & si in vicinia suspecta sit; & an ædibus ecclesiasticis, vel secularibus; & an proprijs, vel alienis; & à quo tempore citra habitat in illis.

51

Si earum pars, vel alix ædes illis coniunctæ; vel quæ communem cum illis aditus ianuam habeant, à laicis habitentur; & quo nomine; & habitantes cuius conditionis, vitæque rationis sint: si inter eos foemina; etiam illæ, cuius ætatis, atq; conditionis.

Si communem mensam habeat cum laicis, etiam agnatis.

In hisq; omnibus ponatur quæ licentia, vel si sine ea.

Familia.

Septimò, quam familiam habeat.

Quos Clericos in ea; & in quibus eorū opera utatur.

Si foemina in ea sint; cuius ætatis, conditionis; & quæ licentia.

Habitus, & vestitus.

Octavò, Habitus ipsius qualis sit describatur; si cincinni in capite, vel alia huiusmodi, quæ præferunt cordis vanitatem.

Si tonsura incongrua ordini suo.

Si Pileum acutum, vel sericum.

Si labiorum superiorum pili, barbæ non rasa, aut non propè cutem omnino incisa.

Si mantellum breue nimis, is cui liceat deferre; vel adhibeat is, cui non licet; vel longū etiam deferat, qui non debet.

Si pallium appellatum Ferraiolo, deferat extra tempus pluuie, & eiusmodi; aut tunc etiam sine veste interiori talaris, aut ad collum non ad formam.

Si serico ornata indumēta quæcunque, vel alterius coloris quàm nigri, etiam vestis domestica; vel sordida, & lacera- ta, vel incompōsitè gestata.

Si vestis interior non talaris.

Si vestes reflexæ post collum, aut ante apertæ; etiam si domesticæ.

Si manicæ strictæ pendentes.

Si caligæ turgidæ.

Si lactucæ manicis, vel collo; vel ac- elaborata collaria.

Si anulos cui non liceat; aut si licet, is tamen non eo lapide ornatus est, qui ecclesiasticum hominem decet; aut plu- res adhibeat.

Si cingulum coriaceum.

Si afferat odores.

Si ligamina accincta subtus genua.

Si per ferro fulcita.

Nonò, corporis habitudo.

Si notabilis deformitas, defectusve re-

pectu visus, auditus, loquelæ, gibbi, clau-

dicationis, mutilationis membrorum, tumoris in gutture, cicatricis, vel alte-

rias signi in facie.

Si aliqua inualetudine insanabili, vel diuturna, stativè temporibus illum ve-

xant; vt pectoris, stomaci, capitis, lepræ, morbi caduci, paralyfis, malinconie &c.

Si incessus, gestusve in aliquo corrigendus.

Decimò. Dotes animæ.

Si indoles bona, vel mala: & an præse- rat ingenium, memoriā, capacitatem, & spem profectus pro ratione ætatis, vel non.

An peritiam legendi, distindeque pro- nunciandi habeat sine barbarismis, & alijs similibus erroribus.

Si scribendi competēter, vel etiam per- fectè; & aptus ad discendum, vel etiam docendum alios.

An doctrinæ Christianæ iuxta libellum interrogatorium communè; vel si etiā Catechismi Canisii, vel etiam Romani.

Si in ea docenda vel discenda non in- cumbit in eò loco in quo adscriptus est.

Si non eorum quæ spectant ad ordinem quo insignitus est, scientiam habet.

An Grammaticæ in minoribus regulis, & constructionis grammaticalis, & di- ciendi sensus.

Si intelligentiæ linguæ latinæ.

Si componendi latinè.

Si etiam epistolas.

Si orationes.

Si logicæ.

Si Philosophiæ; & à quanto tempore citra.

Si Theologiæ; & à quanto tempore citra.

Si huiusmodi studijs ordinatè faciendis saltè aptus, adeoq; illis iam adscriptus, vel nunc adscribendus.

An non aptus, ideoque extraordinaria opera ad alia studia adiuuandus; scilicet via compendiaria; & in ea adscri- bendus primæ, secundæ, tertiæ, vel quar- tæ classi.

An saltem necessariam sui ordini sacer- dotali cognitionem sacrificij Missæ ha- beat; vt non suspendendus sit à celebra- tione.

An etiam vltiorem notitiam habeat mysteriorum Missæ, præsertim canonis.

An etiam vltiorem notitiam habeat

Cōpositio.
& habitus
corporis.

Animi do-
tes, studia,
&c.

An ritè calleat Cærimonias Missæ ritu Ambrosiano; vel etiam Romano; vel non.
 Si etiam Cærimonias chori in officijs solennibus.
 Si ad illas regendas, aliosque docendos nunc aptus, vel aliquando futurus.
 An versatus in aliquibus libris spiritua- libus; & quibus.
 Si in casibus conscientie ver satus, præ- cticè saltem.
 Si etiam Theoricè, & quantum.
 Si audierit Confessiones, vñquam.
 Si ex Confessoribus deputatis pro Cle- ro, vel etiam pro Monialibus.
 Si exercuerit curam animarum; & quan- diu; & ubi.
 Si nunc aptus ad huiusmodi scien- tia, ac etiam actione.
 Si saltem ad sermonizandum, certis lo- cis, vel confratribus, vel Monialibus, vel saltem in altari, vt Parochus.
 Si in hjs diutius se exercuerit; & qui- bus locis.
 An nunc id minus obeat Parochus in sua ecclesia; alias in ea, cui ad hoc præ- standum adscriptus est.
 Si neque ad legendum ad altare aptus est.
 Si aptus ad docendum; & quæ scien- tias, & lectiones; & quomodo.
 Si ad repetendū; & quomodo; quid ve-
 Si ad præfecturam aliquam studiorum, vel lectionum, & exercitiorum huius- modi obeundam.
 An in conferentijs casuum ponendus in prima, secunda, vel tertia classe.
 Si aptus futurus sit ad huiusmodi aliquo tempore.
 An habeat libros requiritos, scilicet al- Breuiarium, Psalterium, Calendarium, Sacra Biblia; Catechismum Romanum, Concilium Tridentinum, Concilia Pro- uincialia Mediolani, Constitutiones Sy- nodales Diocesanas, Instructiones Fa- bricæ & suppellectilis Ecclesiasticæ.
 Et si Parochus est, Homiliarium; & Sum- mam Antoninam, & alias probatas, & instructiones Prædicatorum, & Confes- sorum, & Parochorum.
 An præterea emerit libros illi speciali- ter iniunctos; & operam dederit illis,

& studijs illi in iuribus olim.
 Si non sub Magistro assignatis.
 Si profecerit, vel ne; & quantum post- aliud examen.
 Si spes sit vt proficiat, vel non.
 An mediocris peritia, cantus firmi.
 Si etiam Figurati.
 An id practicè tantum, vel etiam Theo- ricè.
 Si componat musicè.
 An aptus ad huiusmodi discendum.
 Si etiam ad docendum alios.
 Si actum nunc doceat.
 An profecerit discendo, vel ne.
 Si saltem profecturus.
 Si non sub Magistro, cui fuit adscriptus.
 Si cænat; an habeat libros, musicos pro- nos.
 Si psallere sciat organo.
 Si etiam alijs musicis instrumentis; & quibus.
 Si adhuc vñquam illicita clerico.
 Si peritia scribendi; & scientia literarū aptus ad Notariatum clerici.
 Si saltem futurus aptus.
 Si dederit operam legibus, civilibus, vel etiam sacris Canonibus; & quamdiu.
 Si in Theologia, vel vtrique iure, aut sa- cris Canonibus tantum doctoratus.
 Si in Seminario, aliquo Collegio, Con- sortiove Ecclesiastico, aut in congrega- tione oblatorum Sancti Ambrosij ad- scriptus est; & in quo tempore; & quo gradu, conditionibus.
 Si in illa ex præfecturis, congregatio- nibus, officijsve ecclesiasticis infra de- scribendis constitutus est; aut idoneus qui constitui possit.
 Si legitimus.
 Si de ea constet per processum formati & approbatum a deputato.
 Si illegitimus; qualis sit illegitimitas, & ex quibus.
 Si super ea legitimè dispensatus ad ali- quos, vel ad omnes ordines; vel etiam ad beneficia simplicia; vel etiam ad alia quæcunque, etiam curata, & digni- tates.
 Sub quibusque conditionibus, sint illæ seruata.
 Si alienigena.
 Si obtineat beneficium in diocesi, & ob id iam factus Diocesanus; vel diutur- nitate

nitate temporis, adiunctis alijs circumstantijs, necessarijs, contraxit domicilium in diocesi.

Si alioquin dimissoriam habeat à suo ordinario, à quo data sit.

Quò tempore.

Si ad tempus; & quantum; an verò indefinitè.

Si ad executionem ordinum tantum; an etiam ad suscipiendos ordines; & quos.

Si ad beneficia; & quæ.

Quibus de causis concessa Dimissoria.

Quibus conditionibus.

Quibusve attestationibus.

Quos ordines habeat.

A quo fuerit promotus, & ubi.

Quo die, mense, & anno.

Ad quem titulum beneficij, vel Patrimonij.

Si ad patrimonium ordinatus, an verò illud possideat.

Si ante ætatem, & extra tempora promotus.

Quibus facultatibus, & dispensatione; & an omnia rite, & rectè expedita, & examinata.

Si habeat beneficia, regressus, pensiones, & reservationes; & quam, seu quas; & eorum literas omnes expeditas habeat.

Si obtineat plura beneficia inuicem incompatibilia.

An dispensatus super pluralitate ipsorum beneficiorum.

Si in his omnibus aliquis defectus aut vitium nullitatis, vel subreptionis, &c.

An dicat horas canonicas; & si sacerdos sit, Missam celebret ritu Ambrosiano, an Romano; & si alio ritu quàm debet, qua facultate id faciat.

Si collegiatè officium recitet, & in quo loco, & ecclesia: idq; si quotidie pro ratione oneris incumbentis suo beneficio.

An non arctatus beneficij ratione, Parochi suo diebus festis coadiuuet in vespere, & alijs officijs solennibus.

An præterea diebus festis conveniat ad Missam maiorem, & vespere, in alia ecclesia cui adscriptus est, ibiq; sua munera, & ordinis functiones assignatas exerceat, vel non.

An constituatur Deputatis pro confessione sacerdotum: vel si clericus inferior, Deputatis expressè pro ipsis clericis

inferioribus, vel non; & cui ex his; & à quo tempore citra, & quous in mense.

An Sacerdos Missam saltem diebus festis, & Clericus inferior communionem frequentet, saltem bis vel semel in mense, iuxta Decretum Prouinciale.

Idq; quò ad inferiores, in ecclesia, cui adscripti sunt; & an inter Missæ solennis sacrum; & de eo fidem exhibeant, iuxta formam; & à quo tempore citra.

Si Sacerdos, in qua ecclesia celebret Missam; & quantam elemosinam ex eo, & à quibus, & quo nomine percipiat.

An licentiam habeat ibi celebrandi, & quæ an ad tempus, vel perpetua, vel reuocata.

Si celebret in ecclesia Monialium, habeatq; ad id specialem licentiam, vel non.

An eius licentiæ condiciones seruata ab illo.

An benè audiat in Vicinia sua; & ubi per plures annos ante versatus est: prefertim in aliqua administratione, officio, vel beneficio; vel è contra.

Si ex processibus Criminalibus fori Archiepiscopalis aliquid contra eum pendet; nunc autolim pronunciatum sit, siue condemnando, siue absoluendo.

Si quædam extat suspicio, vel querela, aut denunciatio contra eum, ex memorialibus positis in filcia, vel libris statis in Cancellaria, non tamen adhuc deductis in processum.

Non erit tamen necesse scribere responsum ad omnes singulas supra descriptas interrogationes; sed illas tantum, quæ ponuntur absolute, vel per interrogationem: An, quæ verò per conditionem, si earum responsum scribatur, si erit affirmatiuum; alioquin non.

Nullus autem ordo sit in describendo vnum; vel aliud prius; sed singula nomina habeant tres vel quatuor chartas; in quibus addi possint dietim, quæcunque superuenerint ad eorum statum pertinentia.

Ei libro sit Index alphabeticus ordine nominum cuiusq; clerici, cum numero foliorum libri, vnde reperiri possit statim illorum status: & cum titulis singulorum Beneficiorum quæ obtinent in hac Diocesi, vel etiam in aliena.

Alij præterea indices plures ex libro status extracti ad clericalem disciplinam pertinentes, vel ad vsum variorum negotiorum huius regiminis.

Ponatur Parochia, & locus sub ordine alphabetico nominum ipsorum.

Clericorum singulorum in Ciuitate commorantium.

Clericorum in Diocesi commorantium.

Clericorum huius Diocesis extra eam commorantium: in hoc ponatur locus, in quo morantur; & quid profiteantur.

Clericorum alienæ Diocesis in hac Ciuitate vel Diocesi commorantium: in hoc fiat mentio de Domicilio contracto, Dimissoriae, aut Beneficio, cuius legitime hic morantur.

Clericorum sigillatim, qui habent dimissorias literas, qui possint accipere & ordines & Beneficia in hac Diocesi.

Clericorum commorantium in singulis Portis vel Regionibus Urbis, & Plebibus Diocesis, ordine Portarum, & Plebium, & Parochiarum.

Clericorum cuiusque ecclesiae, siue Metropolitanæ, siue collegiatæ, siue Parochialis.

Primo dignitates obtinentes.

Secundo Canonici.

Tertio Beneficiati alij choro adscripti.

Quarto Capellani, & alij mercenarij.

Quinto Capellani Titulares, & eiusmodi.

Sexto adscripti pro functionibus exercendis in singulis ordinibus suo ordine.

Præpositorum Diocesano nomina, ordine prioritatis quo quisque consecutus est præposituram: ut sit ordo in illis vocandis nominandisque in Synodo Diocesana, & processionibus, & huiusmodi.

Idem de singulis Parochis cuiusque Portæ, Plebisve, ut ordine conueniant.

Idem de Canonicis, & alijs beneficiatis cuiusque Ecclesiae Collegiatæ in Urbe, & Diocesi; prout ratione possessionis adeptæ beneficii, vel admissionis ad residentiam, solent ipsi inter se præsedere.

Clericorum, qui in Diocesana Synodo fidei professionem emisunt; idque præter notam in actis Synodi retinendam.

Protonotariorum.

Theologiarum Doctorum.

Canonum Doctorum.

Prædicatorum.

Confessorum populi.

Confessorum Sacerdotum in Ciuitate & Diocesi.

Confessorum Clericorum qui nondum Sacerdotes sunt.

Confessorum ordinariorum Monialium.

Confessorum extraordinariorum Monialium.

Adscriptorum singulis Classibus scholarum, & studiorum, ac lectionum, siue Braida, siue in Aedibus Archiepiscopilibus, siue in singulis portis Urbis, alijsve scholis deputatis, siue in Plebibus diocesis.

Adscriptorum alijs varijs scholis, vtcantus, vel scribendi, vel huiusmodi.

Consortiorum ipsorum Clericalium.

Clericorum cuiusque consortij Clericalis.

Clericorum cuiusque Seminarij.

Clericorum, qui petunt adscribi Seminario, cum filcia cedularum relationis de eorum examine, & breui statu.

Clericorum Oblatorum Sancti Ambrosij.

Clericorum qui petunt admitti in ea.

Adscriptorum singulis scholis doctrinae Christianæ.

Adscriptorum singulis ordinibus maioribus vel minoribus.

Adscriptorum singulis locis, Monasterijsve, ut ibi peccata sua constentur.

Clericorum nullum beneficium habentium.

Clericorum habentium beneficia incompatibilia; & quæ.

Clericorum, transferendorum ab uno ad aliud beneficium.

Clericorum inhabilium, vel decrepitate, vel valetudine &c.

Absentium à debita residentia suorum beneficiorum.

Clericorum absentium causa studij à Diocesi.

Clericorum absentium causa rustij à suo beneficio residentiali, sed Mediolani studentium.

Clericorum absentium ad tempus cum licentia.

Clericorum relegatorum certis locis, aut exulantium; cum filcia testimoniorum quæ affirmant.

Cl.

Clericorum, quibus negata aliqua licentia; & qua de causa; vt videatur, si iterū petant.
Clericorum, qui commendati sunt aliorum certae curae.
Clericorū varijs dotibus talentisve praedictorum, vel aptorum ad varia officia.
Qui apti concionibus.
Qui ceremonijs docendis, exercēdisve.
Qui musicę firmę, vel figuratę docēde.
Qui peritię scribendi, & eam docere possunt.
Qui lectionibus, vel repetitionibus grauioribus.
Qui ludis Magistri officio.
Qui audiendis confessionibus; & an clerici, vel Monialium, vel Laicorum tantū.
Qui exorcismis in energumēnos exercendis.
Qui Pueri apti vitę Clericali.
Qui apti Seminario Sancti Ioannis.
Qui Canonice Seminario.
Qui Seminario Caprini.
Qui Beneficijs Curatis.
Qui alijs locis adiuuandi in studijs, vel moribus.
Qui apti alijs adiuuandis in moribus; vt illorum curę accommodentur.
Qui item in studijs, alijsve artibus liberalibus.
Qui apti varijs Praefecturis, congregationibus, consultationibus, alijsve officijs, infra descriptis.
Vicarius Generalis.
Consultores Sanctę Inquisitionis.
Doctores, partim in Theologia, partim in Canonum scientia.
Praefecti Ciuitatis & Diocesis Generales duo.
Praefectus Ecclesię Metropolitanae.
Visitatores & Praefecti regionum Ciuitatis sex.
Vicarius Ciuilis.
Vicarius Criminalis.
Aduocatus Fiscī.
Promotores Fiscī duo.
Auditores ad arbitrium Archiepiscopi.
Praefectus executionis reformationis Tribunalis.
Protector causarum piarum.
Protector Carceratorum.
Aduocati causarum piarum, & pauperū.
Procuratores pauperum.

Solicitor.
Praefectus spiritualis Carcerum.
Consultores congregationis causarum.
Cancellarius Archiepiscopalis.
Notarij substituti Cancellariae.
Scriptores Cancellariae.
Poenitentiarius.
Consultores Poenitentiarie.
Poenitentiarij minores.
Vicarius Monialium.
Consultores congregationis Monialium.
Praepositus Generalis Sancti Sepulchri.
Praepositi cuiusq; domus Collegiatę ac consortij eiusdem Societatis.
Alij Ministri eiusdem Societatis.
Rectores plurium Seminariorum Mediolani, & foris.
Praefecti & alij ministri eorundem Seminariorum.
Rector, & Ministri plures Collegij B. Mariae, tum Collegij Heluetiorum.
Rector, & Ministri Collegij.
Clericatus Sancti Simonis.
Syndici Cleri Portarum, seu regionum Urbis.
Vicarij Foranei.
Praefectus, & examinatores praedicatorum.
Praefectus, & examinatores Parochorū.
Praefectus, & examinatores pro sacra ordinatione.
Praefectus, & deputati Seminariorum.
Praefectus Generalis, & alij Ministri inferiores vitę Christianę.
Praefectus Generalis orationum, & quadraginta horarum.
Praefectus, & consultores studiorum Cleri.
Lectores, & ludimagistri pro Clero in literis, vel peritię scribendi, vel cantu, vel Ceremonijs.
Praefectus, & consultores congregationis Ceremoniatum.
Praefecti calculis distributionum collegiatarum in vrbe duo.
Praefectus sacrarum picturarum, & librorum.
Praefectus fabricarum ecclesiarum.
Praefecti sacre suppellectilis, duo.
Praefectus fabricę Ecclesię maioris.
Praefecti alij eodem ex capitulo, tres.
Archiepiscopalis Oeconomus Canonice Ordinarius Metropolitanae ecclesię.
Pra-

Præfectus Hospitalis Mendicantium.
 Præfectus fabricæ Sancti Sebastiani.
 Præfectus deputatus Capucinarum.
 Præfectus hospitalis Pietatis.
 Præfecti inferiores ibidem ecclesiastici sex.
 Præfecti hospitalis maioris duo.
 Præfectus, & deputati hospitij sex.
 Testes Synodales Prouinciales.
 Testes Synodales Diocesani.
 Punctatores collegiarum.
 Punctatores funeralium, & fectorum.

Libri pertinentes ad Seminarium, &
 societatem Oblatorum Sancti
 Ambrosij.

Liber iurij.

Habeat librum iurium Seminarij;
 in quo hæc descripta sint extense.
 Erectio & institutio Seminarij.
 Vniones quæcumq; eidem factæ.
 Literæ confirmationis Apostolicæ, &
 aliorum priuilegiorum.
 Inuentarium bonorum & iurium.
 Constitutiones & regulæ.

Liber actorum.

Habeat item librum actorum congregationis Seminarij.
 In eo sint etiam deputationes Rectorum,
 ac deputatorum pro tempore, tam spiri-
 tualium, quam temporalium.
 Iudex etiam aliorum quorumcumq; of-
 ficialium.

Lib. Cleri-
 corum adscri-
 ptorum.

Habeat item librum Clericorum Se-
 minario adscriptorum.
 In eo describantur dietim qui admissi
 fuerint, cum conditionibus quibus ad-
 missi sunt, scilicet.
 Si quidquam annuatim soluant.
 Qualis causa, & quando data.
 Clerici status breuis, scilicet.
 Nomen, &
 Cognomen eius, & patris.
 Aetas clerici.
 Patriæ habitationisve locus, Parochia,
 Plebs, portæ, si in vrbe est.
 Qualitas literarum dimissoriarum, si al-
 lienæ diocesis est.
 Ordo quem habet.
 Beneficium, si quod habet.
 Talenta, & progressiones cuiusq; in stu-
 dijs, & moribus.

Similes libros habeat in omnibus fe-
 re pro societate Oblatorum S. Ambrosij.

Libri examinum in genere.

Habeat librum non authenticum;
 in quo describantur examina, quæ-
 cumque fient in genere ad cognoscendū
 scientiam alicuius sine certa approba-
 tione, ad aliquod Beneficium, vel ad or-
 dines.

Describantur in hoc libro nomina eo-
 rum qui examini interfuerunt, & dies
 examinis, & status examinati breuis,
 scilicet.

Nomen, cognomē, habitatio, Parochia,
 & Plebs, seu Porta, Aetas, Ordo, Benefi-
 cium, & scientia demum.

Index huic libro sit, cum nominibus co-
 rum qui examinantur.

Libri Sacrarum Ordinationum.

Habeat Cancellarius librum Sacra-
 rum Ordinationum authenticum.
 In quo libro deferibat dietim, quæcum-
 que pertinent ad celebrationem sacra-
 rum ordinationum, etiam quæ priuatim
 fiunt, hoc ordine.

Publicationem edicti ordinationis ha-
 bendæ cum indictione ordinationis.
 Præsentationum promouendorum.
 Delegationem processus informatiui,
 & publicationis nominum, ac etiam ti-
 tuli Patrimonij, & relationis transmissi-
 onem.

Assignmentem loci & temporis exerci-
 tiorum suscipientibus ordines sacros.
 Exhibitionem testimoniorum & dimis-
 soriarum ab ipsis ordinandis factam.
 Delectum examinatorum.

Examen.
 Approbationem, vel reiectionem ex vo-
 tis secretis examinatorum, cum expres-
 sione causæ reiectionis, quæ expressa sit
 in tractatione inter illos habita palam
 ante vota secreta.

Recognitionem generalem admissorum
 in examine, quod ad testimonia & dimis-
 sorias exhibitas, & informationes de il-
 lis sumptas ex officio, & alias eorū qua-
 litates.

Deliberationem Archiepiscopi super
 interstitio anni præscripto à Concilio
 Tridentino.

Lectionem literarum apostolicarum Pij
 II.

II. de ordinatis illegitimè.

Literarum testimonialium ordinatio-
nis expeditionem.

Facultatem & approbationem ad pri-
mam Missam.

Habeat præterea fideias processum su-
per infra scriptis, videlicet ætate, & legi-
timitatis testimonio, & publicatione.
Patrimonio, vel Beneficio, aliove titu-
lo, moribus, &c.

Item dimissoriarum superioris.

Item dispensationum variarum.

Item aliorum eiusmodi.

Habet hic liber Indicem nominum or-
dinatorum ordine alphabetico pro sin-
gulis ordinationibus habitis, tum alijs,
ratione singulorum ordinum tunc col-
latorum.

Libri Prouisionum Beneficiorum
per examen.

HAbeant Cancellarius librum proui-
sionum Parochialium, aliorumq;
Beneficiorum per examen, etiam ex li-
teris Apostolicis, qui inscribatur; Liber
Prouisionum Beneficiorum per examen.
In illo libro dietim describat quæcunq;
pertinentia ad prædictas prouisiones,
scilicet.

Vacationem beneficii; notando unde cõ-
ster, scilicet ex literis Vicarij Foranei,
vel aliunde; & quo die, mense, & anno;
quo item loco, per cuius obitum, vel re-
signationem, priuationemve, aut alte-
rius beneficii affectuionem, & huiusmo-
di: tum si quæ circumstantiæ sunt, quam-
obrem illud beneficium affectum sedi
Apostolicæ vel reservatum sit; quique
Notarius rogatus sit de resignatione &c.
aut de apprehensione alterius beneficii,
per quam illud vacaret.

Describat item deputationem, electio-
nemve depositarij fructuum durante va-
catione.

Tum deputationem Vicarij in spiritua-
libus.

Diem, & loca propositi edicti, si eiusmo-
di Beneficium sit, vt de eo proponatur
edictum; tum & prorogationem termi-
ni, si quæ fiat, eius editio, ac relatio edi-
cti promulgari, seu termini prorogati.

Nomina examinatorum delectorum ab

Archiepiscopo ad examina pro illo be-
neficio.

Nomina eorum qui Dietim proponen-
tur examinandi eo nomine; describen-
do eorum breuem statum, scilicet Co-
gnomen, habitationem, Parochiam, Ple-
bem, seu Portam, ætatem, ordinem, & Be-
neficium, si quod aliud habet.

Mandatum pro informationibus sumen-
dis de illorum singulorum moribus.

Summam informationum sumptuum.

Præfinitionem termini prorogati, si fa-
cta sit prorogatio ad Beneficium.

Diem examinationis cuiusque.

Nomen eorū qui examini interfuerunt.

Suffragia lata secretò post collationem
palam inter illos factam de examinati
conditionibus; approbationemque, vel
reiectionem ab examinibus factam.

Deliberationem & delectum ab Archie-
piscopo, de magis idoneo.

Expeditionem demum factam ab Ar-
chiepiscopo, seu testimonium, vt ab alijs
fiat, ad quos spectat.

Notet eodem libro summam suo loco
exhibitionem literarum Apostolicarū,
si quæ facta sit, pro collatione in forma

Dignum, ab Archiepiscopo exequenda.

Item de electione ac præsentatione fa-
cta ab habentibus Ius patronatus, atque
edicto eo nomine proposito.

Item de institutione ab Archiepisco-
po, vel Inferiore etiam facta.

Notet etiam appellationem, si quam fie-
ri contingat, & Decretum responsionis.

Apprehensionem item possessionis, si per
eam vacet aliquod aliud Beneficium.

Forma autem scribendi in libro, hæc
sit; Vt initio folij scribatur vacatio; de-
inde continenter successiue cetera ad

formam; & relinquatur spatium con-
gruum; in quo omnia subsequencia de-
scribi possint, vsque ad Prouisionem in-
clusiue.

Quod si ante prouisionem huiusmodi va-
cent alia, nihil interponatur; sed in sin-
gulis Beneficijs describantur, quæ opor-
tet continuare ad formam præscriptam.

Habeat hic liber Indicem duplicem al-
phabeticum scilicet, tum nominum Be-
neficiorum, ad quæ quisque examinatus
est, tum nominum examinatorum, siue

approbati, siue reiecti sint.

Hæc

Hoc præterea animaduertat Cancellarius, ut nihilominus scribantur in diario communi Cancellariæ omnia eiusmodi acta; scilicet Publicatio edicti, mandatum, informatio, literarum Apostolicarum exhibitio, electio, præsentatio & eiusmodi; tum etiam seruet in filcia informationes, edicta, literas Apostolicas, & alia eiusmodi.

Libri Concionatorum, & professorum Sacræ scripturæ, & item confessoriorum.

Habeat librum Concionatorum, & Professorum Sacræ Scripturæ, per ordinem Religionum, præmissis tamen Sacerdotibus secularibus; in quo describat nomina Concionatorum vsq; ad dimidium paginæ, & simul adnotet unicuique nomen; an admissus per examen, vel sine; an generaliter in tota Diocesi, & perpetuo, vel ad certum locum, vel tempus; an petierit benedictionem pro concionibus habendis in ecclesijs sui ordinis; an verò etiam data facultas pro ecclesijs secularibus: è regione verò in altera parte paginæ adnotet, an benedixisset; an defecerit, & in quo &c. ut in subiecto exemplo.

Frater Alexius de Mantua, approbatus sine examine, ex testimonio per literas Vicarij Foranei, vel præfecti datas N. Iunij N. 1578. vel per examē coram Reuer. N. cui examini interfuerunt RR. N. N. Petijt benedictionem, vel accepit facultatem concionandi in tota Diocesi, vel sigillatim in loco, &c. & ecclesia S. N. &c. per proximam quadragesimam vel sine vlla expressione indefinitè, visis testimonialibus literis ad hoc munus à R. D. Prouinciali ordinis datis die &c. mensis &c. anno &c. Non satisfacit ob impericiam, vel parum conuertendo, vel cum secularibus nimis conuersando, ut constat testimonio Vicarij Foranei literis datis die, &c.

In eodem libro describat etiam reprobos, notatis nominibus Præfecti & examinerum qui interfuerunt, & causas reprobationis.

Habeat librum Confessoriorum similis superiori in omnibus, simulq; om-

nia supradicta in ijs quæ continere possunt in materia confessorum.

Libri pertinentes ad Congregationes.

Habeat librum actorum congregationis penitentiarie.

Librum item alium, in quo hæc sint.

Instructio Penitentiarie.

Vniones quæcunque huic officio factæ.

Inuentarium bonorum præbendæ penitentiarie.

Priuilegia & Declarationes ad officium penitentiarij pertinentes.

Constitutiones, & regulæ officij.

Collatio officij extensa singulis penitentiarijs.

Facultates singulis annis datæ ab Archiepiscopo ipsi penitentiarario.

Habeat item Indicem nominum Depuratorum Congregationis penitentiarie.

Indicem Confessoriorum probatorum Urbis & Diocesis.

Indicem eorum, qui adsunt verè.

Filciam literarum à Diocesi scriptarum.

Registrum literarum ab eo scriptarum, ratione facultatis casuum, vel consultationis.

Filciam dubiorum proponendorum.

In ijs autem caueat ne nomina consentientium Penitentiarie congregatione exprimantur; etiam si ipsimet consulentes ea propalauerint, nisi quando factum erit prorsus notorium & manifestum.

Habeat librum alium, in quo hæc sint.

Fundatio Mensis Penitentiarie minoris.

Bona & iura Penitentiariorum minorum.

Regulæ Congregationis minorum Penitentiariorum.

Tabellæ dierum quibus assistere debet.

Habeat item Indicem Penitentiariorum.

Canones Penitentiales.

Tabellam casuum reſeruatorum.

Tabellas varias ad officium Penitentiariorum spectantes.

Indicem casuum variorum.

Tabellam notæ absentium, presentium.

Filciam proponendorum.

Habeat denique librum actorum congregationis.

Habeat

Liber actio-
rum Cōgre-
gationū Cie-
nialium.

Habeat librum authenticum actuum,
variarum cōgregationum generalium
aut alias frequentius Cleri secularis vel
regularis coram Archiepiscopo, vel Vi-
cario aut Præfatis, seu Visitatoribus
Generalibus.

Liber actio-
rum cōgre-
gationū de
cultu diui-
no.

Librum authenticum etiam, in quem
conferantur scripta & acta congregatio-
num, de ritibus, caeremoniis, & de cate-
ris; in quibus appareat propria consue-
tudo ecclesiæ Ambrosianæ; tum alia ad
diuinum cultum spectantia.

Filicia quæ-
stionū Con-
gregationū
parochialium

Filiciam etiam habeat quæstionū pro-
positarum in Congregationibus Para-
chorum Urbis & Foraneorum, ac resolu-
tionum illarum.

Libri de moribus Regularium Viro-
rum, & Monialium.

Lib. de mo-
ribus regula-
rium virorum

It præterea liber vnus ad mores Re-
gularium pertinens: in quo descri-
bat Cancellarius singula Monasteria &
domos Regularium titulatæ & commen-
data quæ Consentum habeant, eaque
ordine Congregationum: sub singulis
autem monasterij seu domibus referat
diferim quæcunque deferuntur, spectan-
tia ad præstantiam & virtutes insignes,
vel abusus defectusve, & crimina vel co-
munia vel particularia in illis ecclesijs,
Monasterijs, vel personis, earumque mo-
ribus.

Lib. de mo-
ribus mo-
nialium

Index sit ordine nominum Religiosorum
qui delati sunt, descriptive alterutro
nomine, vel insignis virtutis vel prero-
gatiue alicuius, aut rursus delicti vel cri-
minis.

Sit liber alter similis de moribus Mo-
nialium, tam subiectarum ordinario,
quàm regularibus, eodem ordine scri-
ptus, cum simili indice.

Habeat Cancellarius Indices infra scri-
ptos ad mores Monialium pertinentes.

Nomina monialium cuiuscunque Mona-
sterij.

Nomina protectorum singulis Mona-
sterijs.

Nomina Conuersarum, si quæ facultatē
habent foras manendi, & quaerendi.

Indices priorum in hominum, qui obseruēt
circumuentio, aut seruentur regulæ de
Paratorijs.

Index causarum probatarum pro ingres-
su Clausuræ Monasteriorum.

Nomina Medicorum, & aliorum, qui-
bus data facultas est per totum annum
ingrediendi in casibus necessarijs.

Habeat librum admissio-
num ad religionem, cum sua filicia, respo-
dente; in quo notet omnia hoc ordine.
Petitionem admittendæ puellæ ad reli-
gionem.

Deputationem Confessorum ex decre-
to Prouinciali.

Dispensationem anni, vel partis anni, si
data sit ex aliqua causa.

Facultatem ingrediendi Monasterium
in fine anni, si data sit, causa videndi mo-
nasterium.

Exhibitionem cedulæ promissionis do-
tis; quam etiam seruet in filo.

Examen pro admissione ad religionem.
Concessionem faciendi capitulum pro
admissione.

Instrumentum depositi dotis, ad effe-
ctum implicandi pecuniam, & promif-
sionem census annui, & aliorum: quod
instrumentum registret in libro instru-
mentorum.

Examen post sex menses pro habitu sus-
cipiendo.

Exhibitionem fidei Sacramenti Chris-
matis suscepti.

Exhibitionem fidei solutionum duode-
cim, & vestimentorum.

Concessionem induendi habitum.

Exhibitionem fidei susceptionis habitus.

Exhibitionem fidei ætatis annorum xvj.
completorum.

Examen pro admittenda professione in
sue anni probationis.

Concessionem faciendi capitulum pro
admissione ad professionem.

Emissionem professionis.

Implicationem pecuniæ dotalis in bo-
nis stabilibus.

Habeat præterea Filiciam, in qua seruet
testimonia supradicta.

Libri pertinentes ad mores populi.

Habeat librum de disciplina popu-
li in quem referat dietam, que per-
tinet ad mores populi vniuersæ vel co-
gnoscentes, vel corrigendos.

Lib. admissio-
nis Puella-
rum in Mo-
nasteria.

Indexque sit Alphabeticus pro ratione
materiarum.

Habeat singulos libros pro singulis
portis seu regionibus Urbis, & Plebi-
bus, ordine Parochiarum: in quos referat
vel supra quæ pertinent ad mores singu-
lorum de populo, vel etiam cuiusque po-
puli, vel loci; notando prius quæ frequen-
tiora delicta in illo populo sunt; quæ in re
parochia S. Teclæ annexa Ecclesiæ Me-
tropolitane censeatur tota in porta Ori-
tali; quamvis ex parte pertineat ad Por-
tam Romanam.

Tum abusus particularium Laicorum,
scilicet Violationis festorum, Blasphemiarum,
Concubinatus, Adulterij, incesti, &c.

Cohabitationis cum mulieribus suspectis:
Meretricum, Leno-
rum.

Chorearum, Locorum, in quibus Aleatores congre-
gantur, Maritorum & Vxorum non cohabitanti-
um, vel dissidentium.

Vfurariorum, Contumacium erga suos Curatos, disci-
plinamve ecclesiasticam.

Rixarum, Inimicitiarum publicarum, Simul-
tatum.

Latronum, Quæstuariorum, Alia huiusmodi.

Index alphabeticus horum librorum sit
quadruplex; vnus scilicet ordine nomi-
num Laicorum, alter ordine materiarum,
tertius ordine locorum, quartus ordine
titulorum ecclesiarum.

In eisdem libris referat summam de-
lationes, inquisitiones, processus, con-
demnationes, cautiones, præcepta pœ-
nalia super moribus, & puta, in concu-
binatibus, blasphemis, violationibus fe-
storum, & alijs huiusmodi ad laicos per-
tinentibus.

Habeat librum authenticum promul-
gationis decreti Tridentini de matri-
monijs in singulis Parochijs, ad formam
decreti Prou. tertii de matrimonio, & re-
lationis de eo factæ; quas etiam rela-

Lib. publica
monis Dec.
Tria. de Ma
monijs.

tionones seruet in filcia diligenter apud li-
brarium.

Habeat hic liber Indicem alphabeticum
duplicem; scilicet, nominum locorum, seu
regularum, & item tituli ecclesiarum Pa-
rochialium, vbi facta promulgatio est.

Sint Indices ad disciplinam populi
pertinentes vt infra.

Locorum, ad quæ Concionatores tem-
pore quadragesimæ mitti debeant.

Locorum, vbi commodè constitui pos-
sunt Concionatores per annum, pro lo-
cis circumuicinis Diocesis.

Locorum, in quibus Chorea, conuentus
illi perniciosi ad stabula vel profana hu-
iusmodi sæpius.

Confraternitatum & scholarum piarum.

Locorum piorum, Deputatorum, & præfectorum cuiusque
loci pii.

Locorum, ad quæ mittendi sunt Concio-
natores tempore Adventus.

Magistratum inuitandorum ad solen-
nitates, processiones, & alia.

Singulorum virbrum qui sunt in vno-
quoque Magistratu, collegiove laicali
in signiori Abbatum cuiusque artis.

Præcedentiarum inter quoscunque Magi-
stratus, & vniuersitates, occasione pro-
cessionum, & eiusmodi officiorum.

Aliquorum Virorum Piorum in singu-
lis Parochijs & Scholis pro informatio-
nibus habendis.

Locorum Diocesis, & vicariorum in Ciui-
tate, in quibus Iudex habitant, vel ali-
quando conueniunt.

Locorum vbi sunt institute scholæ do-
ctrinæ christiane.

Similis vbi scholæ Corporis Christi.

Virorum in singulis Parochijs & scho-
lis, qui apti sunt spiritualibus.

Item qui apti ad faciendas maiores, elec-
tiones.

Medicorum omnium, & aliorum, qui te-
nentur præstare iuramentum ex Bullis
Pii V in vrbe, & Diocesi.

Locorum omnium Diocesis, in quibus
consueuerunt nunc olim ve manuteneri
Iudimagistri, & quo stipendio, a quibus-
ve; tum illorum locorum, in quibus vel
petitur prouideri de Magistro, vel expe-
dit procurare, idque ordine portarum,
Plebis, & Parochiarum.

Liber

Liber index ludi magistrorum, ac professorum quorumcunque, exceptis regularibus docentibus in Monasterio, cum statu & informatione morum cuiuscunque, quæ in iis habeat à Curatis, Vicariis Foraneis, Visitatoribus.

Index Priorum singularum scholarum.

Liber mendicantium Vagabundorum,

ex Concilio Prouinciali.

Filia literarum testimonialium de his.

Index licentiarum eisdem concessarum,

pro elemosinis per Civitatem, vel Di-

cesim quærendis.

De libris status Ecclesiarum, & iurium

Ecclesiasticorum.

Habeat libros necessarios perpetuos pro plena descriptione status cuiuscunque ecclesie, & exemptæ, & regularis, & loci piji huius Diocesis, cum suis omnibus bonis & iuribus.

Sint libri inter se distincti infra scripta

ratione.

Libri certi vt infra, de iuribus Archiepi

scopalibus.

Liber ecclesie Metropolitane.

Libri singuli portari, seu regionum Vr-

bis, & Plebium Diocesis; ordine Paro-

chiarum in hanc formam.

Ponatur nomen ecclesie plebane.

Titulus altarium in ea existentium.

Nomen etiam ecclesiarum, oratoriorum,

ve vna cum eorum altaribus intra li-

mites Curie dictæ Parochie consistent-

tium.

Describatur Index Parochialium eccle-

siarum intra limites illius plebis existe-

tium.

Describatur nomen tituli, seu vniuscuius-

que Parochialis.

Titulus etiam singulorum altarium in

ea existentium; & nomen singularum ec-

clesiarum, oratoriorum, ve secularium,

vna cum eorum altaribus intra limites

dictæ Parochialis consistentium.

Index similis ecclesiarum, altarium, &

oratoriorum regularium, tam virorum,

quàm mulierum.

In iis scribantur quæcunque pertinent

ad ecclesias, etiam regulares & exem-

ptas, & altaria, & loca, quæ in earum

Parochiarum finibus posita sunt, exactis

simè, ad formam infra scriptam; status scilicet perpetuus cuiuscunque ecclesie, etiamque bonorum ac iurium immobilium cum suis oneribus inuentarium, siue altaris, ac beneficii, locique piji ex prima fundatione, siue post ex pijs relictis, aut alia ratione, vnde cumq; illis acquisita sint.

Si quæ item deinceps iura annua perpetua, vel ad certum tempus quocunque nomine addi, vel detrahi, aut immutari contingat.

Forma autem in ea descriptione hæc sit.

Primò ponatur descriptio & delineatio, seu designatio & forma structuræ ecclesie, cum suis capellis, altaribus, cœmiterio, domo annexa, & eiusmodi; seruatis infra præscriptis regulis.

Regulæ seruandæ in vniuscuiusque Ecclesie descriptione, in Archivio Cancellariæ Archiepiscopalis seruandæ.

In superiori parte chartæ, in qua Ecclesia delineatio fit, describatur.

Titulus Ecclesie, cum nomine portæ vrbis, vel Plebis in Diocesi, in qua sita est; tum etiam Parochie, in cuius finibus est.

De ecclesia ipsa generatim delineentur, & commonstrentur hæc.

Situs, & positura, constructionis quæ vnica forma.

Longitudo.

Latitudo.

Altitudo item à pavimento, ad tabula-

tum.

Vnicæ præterea, an pluribus nauibus,

contex.

De pavimento.

Si ad illius ingressum ascendatur, aut

descendatur; & qua altitudine.

De.

De.

De tecto.

AN fornice, vel tabulato, vel tegulis tantum constet.
 Quot fornicis arcibus, aut tabulatis tignis tectum constet; & quæ distantia ab uno tigno seu arcu ad alium.
 Quot columnis pilisve consistent naues; earumque inter se distantia, longitudo, latitudoque, seu crassitudo.

De Ostijs.

Ostia quot sint ad usum populi; & quibus in locis.
 Item si quæ ad usum Sacristiæ, vel campanilis, vel Cœmeterij, vel cœdium clericalium.

De Fenestris.

Fenestræ quibus in locis sint.

De Capella maiori.

Situs & positura.
 Mensura longitudinis, altitudinis, & latitudinis.
 An fornicato opere, vel tabulato utatur.
 Quo loco fenestræ.
 Altitudo pavimenti capellæ à reliquo pavimento ecclesiæ.
 Altitudo plani bradellæ à pavimento capellæ.
 An ad Orientem capella spectet, vel ad aliam partem.
 Distantia altaris à muro posteriori.
 Distantia item à limine ingressus.
 An in limine septum ferreum, lapideumve, vel ligneum, alteriusve generis.

De Capellis, & altaribus minoribus.

Si quæ altaria sine capellis sint annexa parietibus, vel hemicyclis, seu niccis, commonstrentur, cum mensura latitudinis, altitudinis, ac concauitatis hemicycli, seu nicci; & quibus locis.
 Mensura longitudinis, latitudinis, & altitudinis capellæ.
 Item pavimenti eius à reliquo pavimento, tum plani bradellæ à pavimento capellæ distantia.
 Eius tectum, an fornicatum, seu tabula-

tum, ut supra.

Quo loco fenestræ sint, ostiæve.
 De illarum item & altarium septos.

De Campanili.

Quo loco in ecclesia.
 Quo loco eius ostium.
 Quot campanæ.
 Quæ formæ campanilis.

De Baptisteris.

Quo loco.
 Quæ forma.

De Cœmeterio.

Quo loco sit.
 Quæ longitudo, & latitudo.
 An in cœmeterio servitus, transitus, aut fenestrarum prospectus parochi, vel alij, etiam laicis.
 An muris septum.

De situ exteriori.

An situs à lateribus ecclesiæ & à lateribus capellæ maioris sit ipsius Ecclesiæ, aut saltem publicus; atque ita amplius, ut locus sit capellis construendis, ampliandisve, ut opus aliquando erit.
 An si non ita sit, pretio tamen comparari facile possit.
 Idem commonstrandum est de finibus & situ ante ianuam seu faciem Ecclesiæ, si quando ab ea parte ecclesiam ampliari opus esset.

De Sacristia.

Quo loco sita sit.
 Quæ longitudo, latitudo, altitudo.
 Quo loco oratorium.
 Quo loco labellum lavatorium.
 Quo loco fenestræ.
 Quo loco Ostia.

De Aedibus Parochialibus ecclesiasticisve.

An Ecclesiæ annexe immediatè, vel media cohorte vel horto, & eiusmodi.

An verò separatæ omnia, & qua di-
stantia.

De delineatione.

QUæcunq; ex his delineatione com-
mostrari commodè non possunt,
commonstrentur breuibus ver-
bis descriptis in folio separato à charta
eiusmodi delineationis.

Si quæ fabricæ designatæ sunt, aut de-
cretæ in visitatione, quibus aliquid mu-
tandum sit de forma constructionis, vel
Ecclesiæ, vel Capellæ quæ nunc est; vel
designetur, ac commonstretur lineis al-
terius coloris à delineatione formæ quæ
nunc est; vel verbis explicetur in folio
illo separato.

In mensuris describendis seruetur vbi-
que ratio cubiti & vnciarum, ad ratio-
nem & mensuram infra descriptam.

Formula eiusdem descriptionis.

LA Chiesa di S.N. de N. plebe di N.
quà inclusa, all'ingresso di essa de-
scende onze.

E fatta in volta.

La volta è alta sopra il pavimento cu-
biti . . .

Ha tre archi, & quattro campi.

Li campi sono larghi cubiti . . per cia-
scuno.

Li pilastri de gli archi sono larghi cubi-
ti 3. per ciascuno, e nelli capi gli sono
i refalti di cubiti.

Della Capella Maggiore.

E Alta sopra il pavimento della Chie-
sa vno cubito.

E in volta.

La volta sopra il pavimento di essa è al-
ta cubiti . . .

Ha due fenestre i testa fuori dell'altare.

La bradella è alta sopra il pavimento di
essa cubiti . . .

Ha la ferrata all'ingresso.

Delle Capelle ò Altari.

LA Capella signata A, di San Giouan-
ni è in volta.

Alta cubiti . . .

La bradella è sopra il piano della Chie-
sa onze . . .

La Capella signata B, di Santa Lucia è
in volta, & è alta cubiti . . .

Il pavimento di essa è alto sopra il pau-
mento della Chiesa onze . . .

La bradella è alta sopra il pavimento di
essa onze . . .

Ha due fenestre laterali in essa.

La Capella signata C, del Battisterio
descende onze . . .

Ha una fenestra sola verso ponente.

L'Altare signato D, di S.N. è alto sopra
il pavimento uno scalino di onze . .

& vna volta sopra con due colonne
alta cubiti . . .

La bradella di esso è alta sopra esso on-
ze . . .

L'Altare signato E, di S.N. è solo con la
bradella alta onze . . .

Non ha capocielo.

La Capella signata F, di S.N. ha la bra-
della sola sopra il pavimento alta
onze . . .

E in volta alta cubiti . . .

Ha due fenestrole da lati dell'Altare.

L'Altare signato G, ha la bradella sola
sopra il pavimento alta onze . . .

e la ferrata è piantata nel pavimento.

Non ha capocielo.

Il Campanile ha due campane.

La Sacristia è alta cubiti . . .

E in volta.

Ha sotto le voltine.

E asciutta.

Ha due fenestre à oriente.

Il lauatorio presso all'uscio.

L'Oratorio verso oriente in vn canto-
ne.

Titulus, iura, & redditus.

SECUNDò ponatur titulus Sancti, in cu-
ius honorem denominata est Eccle-
sia; tum etiam titulus, quo dignoscitur
status, & qualitas Ecclesiæ; scilicet si pa-
rochialis, si dignitas, si collegiata Ec-
clesia sine cura animarum, vel si cum cu-
ra, explicetur cui incumbat onus curæ:
tum etiam ponantur aliæ prærogati-
uæ, priuilegia, & alia eiusmodi: si quis
etiam ius patronatus aliquod in eâ præ-
tendat; & quo iure.

Hh

Po-

Cubitus, quo vniuersitine Ecclesiæ dimensæ faciendæ sūt, constat vniuersi vigintiquatuor.
Eius tertia pars, in vncias octo diuisa, hæc est.

Ponantur petiæ terræ singulæ, cum explicatione cuius status sint; campus scilicet, vel vinea, vel pratum, eorum qualitas, & quæ iura aquarum &c. Arborea, seruitutes actiue & passiuæ, coherentie quatuor, cum expressione partis orientalis, meridiei, septentrionalis, & occidentalis. Mensura perticatus.

Titulus originalis, ac modernus possessionis, vel alterius iuris, etiam cum oneribus iniunctis; si quod onus; in quibus; etiam per rogatus instrumentorum; per quos Notarios; quo tempore; & an sint penes ipsum describi facientem.

Tum denique redditus annuus communiter cuiusque petiæ, si possit explicari sigillatim; alioquin ponatur omnium simul, & vno anno computato cum alio. Designatio item & delineatio ad formam præscribendam; saltem vbi de facili confines confundi possunt.

Redditus emphyteotici.

Si sint redditus Emphyteotici illius ecclesiæ vel altaris; explicet quid, & quantum solvatur quotannis; & a quo, & quo nomine; & vnde constet, hoc modo.

N. quotannis solvere tenetur fictum vni emphyteoticum librarum numer. N. vel modiorum num. N. tritici, vel mixturæ, aut cuiuslibet alterius rei, super petiæ terræ, campi, vel vineæ N. sitæ in territorio N. vbi, dicitur N. & describantur locus, & mensura perticarum, & coherentiæ omnes; ac fiat designatio, & delineatio, prout dictum est de petiæ terræ, quæ plenè sit Ecclesiæ; exprimaturs origo, & descensus emphyteosis à primo emphyteota ad vltimum; & cum oneribus celebrationis diuinorum, & aliorum, si quod tale ex legato, vel aliter incumbit.

Adiecta memoria instrumentorum dicta de causa, ac successu totius temporis dictæ emphyteosis rogatorum; cum specificatione notariorum qui ea rogarint, ac temporis rogatus; & si talia instrumenta reperiuntur penes beneficiatum, & seu aliam personam.

Decimæ.

Si sint etiam Decimæ, describantur hoc modo. Cómunitas N. ecclesiæ meæ S. N. decimas in annos singulos solvere tenetur, nimirum, vel ex quibuslibet Decem, vel ex quindecim, vel ex viginti vnam, de omnibus fructibus quos ex suo

territorio percipit; idque ex antiquissima consuetudine, vel ex obligatione ab ipsa communitate facta; vt pater instrumento rogato per N. notarium &c.

Si non persoluantur decimæ de omnibus fructibus, loco dictionis illius vniuersalis (ex omnibus) particularia nomina earum rerum ex quibus decimæ persoluantur, exprimantur: verbi gratia, ex milio, frumento, vino, lacte, &c. Si non solvatur per totam communitatem, sed per nonnullos particulares duntaxat, loco dictionis, (communitas) nomina eorum describenda erunt, qui ad id tenentur.

Si quispiam, non ex omnibus fructibus quos de bonis suis percipit, decimas persolvere teneretur, sed tantum ex determinata petiæ terræ, vineæ, &c. loco eius quod dicitur; (ex toto eius territorio) illa solum petiæ terræ vel pars territorij obnoxia decimæ, & situs exprimatur: & eo modo describatur quo, & reliqua bona, scilicet posita mensura, & coherentijs.

Si tota communitas decimas persolvere tenetur, & aliquis solvere recuset, quia se ab hoc onere exemptum esse prætendit; vel si quis aliter quàm ceteri persolvat: exemptionis suæ præfensiones, si quas habet, in alia charta eiusdem libri seorsum, aut in fine omnium iurium, quæ illa Ecclesiæ pacifice possidet perscribat eadem forma; appositis rationibus siue præfensionibus Ecclesiæ contra hosce exemptionem prætendentes, & renitentes: adiecto tempore ex quo illi non soluerint, qui se exemptos existimant.

Si generaliter vel particulariter Decimæ conuentionales præstentur, exprimatur, à quibus hæ præstandæ sint: an ex instrumento cum superiorum consensu & auctoritate id appareat: præterea tempus rogatus instrumenti adiciatur, ac notarii rogati nomen: vel si conuentionales nuncupentur, quia sic vsus obtineat; & quamdiu talis consuetudo sit in vsu; & si cum ecclesiæ iactura introducta sit, quia minus persolvatur quàm ab alijs. Quæ omnia pariter in dicto folio separato eiusdem libri describantur.

Namquid decimæ persoluantur in agro vel

vel postquam fructus à solo separati sunt, aut in horreum congesti, æstimatione tamen facta in agro, vel ad discretionem partium.

Et an hoc in Ecclesiæ detrimentum cedat, etiam seorsum in dicto folio libri separato erit annotandum.

Primitia. Si solvantur primitiæ, describantur hac forma. Communitas loci N. subiecta ecclesiæ sancti N. plebis N. ei quotannis persoluit modia mixturæ, siliginis, & millii, vel frumenti, numero N. vel tot modia, numero N. trium bladorum mixturæ, vel quidvis aliud, per singulas familias, aut per singula capita prout in facto erit; & omnes eius communitalis particulares homines dictas primitias indistincte persoluant.

Quod si quis non persolvere deprehendatur, apponatur particula, hoc, & illo excepto qui non soluit; ac tunc adiu est (numero annorum expresso) quod non soluit; aut persolvere recusavit; hac, vel illa de causa, quæ seorsum in folio separato eiusdem libri, aut in fine eorum quæ plenè possidentur, exprimitur; omnibus item iuribus parochi contra præfatos si quæ habet adiectis.

Quod si id instrumeto obligationis cautum sit, similiter exprimitur, dicendo; prout constat instrumeto rogato per N. notarium &c.

Quod si is sit mos antiquus persolvendis, similiter exprimitur, sic more antiquo receptum esse.

Relictibus. Si præter eas terras, libellos, decimas, primitias, & iura, quæ possidet in ea Ecclesia uel altari pacifice, sint aliqua quæ possidet quidem, sed super eis vexatur lite; aut etiam non possidet, præterdit tamen ius habere in illis, suave esse; siue illæ terræ sint, siue fictum libellarium, siue decimæ, siue primitiæ, siue ius aquarum, siue aliud quidquam: ponatur in eodem libro seorsum, vel alio folio, in fine eorum quæ possidet pacifice; expresso temporis spatio quo non possidet, & causa etiam, & ratione, prætextu quo alij occupant, aut ab illa Ecclesia eximere & usurpare procurant, contenduntve lite; tum iura etiam Ecclesiæ in contrarium facientia, siue instrumenta sint, siue antiqua possessio,

consuetudove.

Si alicubi decimæ vel primitiæ per aliquam communitatem, vel per alios particulares laicos homines exigantur; id ipsum seorsum in eodem folio adnotetur adductis rationibus huiusmodi exemptionis decimarum ac primitiarum.

Quod si beneficiatus aduersus eos prætensionem aliquam habet, eam in idem referat.

Si sint notandæ eleemosinæ, seruetur **Eleemosinæ** forma infra præscripta.

Eleemosinæ quæ singulis annis tali loco plebis N. distribuuntur.

Syndici talis loci, siue prior, discipulive talis scholæ, vnoquoque anno pauperibus talis loci distribuunt sextarios tot frumenti, mixturæ, alteriusve rei; aut tot brentas vini; vnicuique pauperi erogando panem vnum, vel tantum frumentum; siue eleemosina à tali persoluitur, & legata fuit à tali, testamento, siue instrumeto rogato à tali Notario, tali die, mense, & anno.

Si autem huiusmodi eleemosina pauperibus non diuiditur, sed omnibus; ubi dicitur (Pauperibus) scribatur, omnibus & singulis vniuersitatis dictæ, siue omnibus focis.

Si dicta eleemosina fiat ex fructibus bonorum vniuersitatis, bonorumve relictorum alicuius Testatoris legato; ubi dicitur (quæ persoluitur, & legata fuit) dicat, quæ est ex fructibus talium bonorum relictorum à tali, siue vniuersitatis, positorum tali in loco, describendo ut in formula notarum de bonis.

Si aliquis tenetur facere eleemosinam quotannis, vel tantum semel, aut alio modo, & ille non exequatur; Parochus, vel Vicarius nota aliqua significet, exprimatque folio certo causam qua non soluerit, & quotannis huiusmodi eleemosinam non dederit.

Si Parochus huiusmodi eleemosinas ab aliis, quam ab iis qui distribuunt, aut aliter quam distribuuntur, distribuendas censuerit; folio certo distincto distincte perscribat, & mittat simul cum notis.

Si aliqua merces detur illis qui eleemosinas partiuntur, Syndicis, vel Priori, vel scholaribus; dicatur, ob laborem huiusmodi distributionis, quam ex dicta

Hh 2 ele-

De decimis
& primitiis
laicorum.

Eleemosinæ

Si autem

eleemofina faciunt, datur illis hæc merces ex illa eleemofina.

Libri de statu hospitalium.

IN ijs libris, præsertim de locis pijs, inter alia describatur summatim hæc, si possit.

Foundationes.

Erectiones.

Confirmationes.

Statuta.

Regulæ.

Priuilegia.

Ad quem spectat confirmatio, electiove

Præfectorum, seu Deputatorum.

Ordinationes quæcunque.

Libri status Ecclesiarum Regularium.

Redditus
episcopatus.

IN Ecclesiarum Regularium statu, describat etiam hæc præter alia.

Redditum Monasterij summatim.

Numerum Religiosorum qui consueverunt ibi morari.

Tum inter illos quot sacerdotes.

Quot Missæ quotidie celebrentur communiter.

Libri status Monialium.

IN statu verò Monialium, siue exemplarum, siue quouis modo subiectarum iurisdictioni Archiepiscopi, describat constitutionem numeri earum factam ex Decreto Trident. & Congregationis; & quando; & à quo facta sit; & quomodo de ea constet.

Tum etiam an consueverint retinere puellas educendas.

Libri de iuribus Archiepiscopalibus.

DE iuribus autem Archiepiscopalibus, præter librum Inuentarij bonorum & Iurium Mensæ Archiepiscopalis, habeat hos etiam libros, & scripturas.

Librum authenticum omnium instrumentorum ad mensam Archiepiscopalem pertinentium hucusque factorum, cum indice.

Item alium similem authenticum om-

nium eorum quæ deinceps fient, cum indice.

Librum etiam Inuentarij scripturarum authenticarum, & instrumentorum omnium, de fictis libellariis, decimis, & aliis quibusque ad eandem mensam pertinentibus, cum indice alphabetico ordine materialium.

Habeat etiam libros infra scriptos ad Vallem foldam pertinentes.

Librum, in quo sint registrata iura Archiepiscopalia in illam Vallem.

In alio libro Statuta Vallis, & Priuilegia, Reformationes, & Decreta Archiepiscopalia, proclamata & edita.

In alio libro.

Deputationes Auditorum.

Prætorum.

Fiscalium.

Notariorum.

Syndicorum.

Habeat Registra literarum ad illa loca in regimine temporali.

Filcias literarum ab illis partibus ad Archiepiscopum, & Auditorem.

Registrum gratiarum, licentiarum, & expeditionum.

Librum Memorialium summarium.

Filciam Memorialium inde ad Archiepiscopum, vel ad ministros eius.

Habeat libros & scripturas ad iurisdictionem Archiepiscopalem aut Ecclesiasticam pertinentes, vt infra.

Libros processuum singulorum expletorum, cum indice alphabetico causarum principaliter respicientium ipsam iurisdictionem expressè, vel eius violationem directè, non autem incidenter.

Filcias informationum, literarum patentium, & aliarum scripturarum ad id pertinentium.

Acta Congregationum super huiusmodi causis.

Registra literarum ad Urbem Romam super his.

Filcias literarum super his ab vrbe Roma.

Acta, scripturasve Romæ factas super his; seriem cuiusunque causæ gravioris in librum relata, etiam quod ad registra, & filcias literarum, & alias eiusmodi scripturas.

Indicem Causarum, & processuum, & scripturarum, quæ indirectè pertinent

ad

ad causas iurisdictionis quouis modo, & collocatae sunt suis locis particularibus; vtputa, si aliqua Ecclesia litigarit pretendendo exemptionem, vel non esse ex subditis, vel ex Prouincia, aut habere iurisdictionem, vel collationem, & similia, sicut de causis iurispatronatus.

Registrum facultatum & economi status Mediolani.

Indicem facultatum ac privilegiorum personalium vel realium Abbatum, aliarumve dignitatum, cum facultate, vel prerogatiua aliqua reseruata; vt deferendi Mitram, & eiusmodi. Istarum vero scripturarum, sit copia authentica (si possit) in Cancellaria suis locis particularibus.

Instrumenta authentica protestationis factae ab his, qui dignitates, aut officia perpetua obtinent in Ecclesia Metropolitana, vel in collegiatis, in exercitio facultatum ab Archiepiscopo habitarum: ne pretendant aliquando illi, vel alii, nomine dignitatis aut officii exercuisse illa.

Indicem facultatum a nobis datarum in eiusmodi.

Varias informationes ad eandem materiam iurisdictionis pertinentes.

Varias item scripturas alias.

Indicem scripturarum, quae sint suis locis alibi collocatae, quia incidenter tantum tangunt iurisdictionem.

Item librum authenticum registri quarumcunque facultatum & privilegiorum Apostolicorum, ac aliorum quae insignia sint, competentium quouis nomine, titulo ve huic Archiepiscopatu, eiusve Archiepiscopis.

Huic libro index sit ordine temporis concessionis.

Fileia quoque sit, seu collecta Breuium & litterarum quibus ea continentur, cum suo indice.

Item indicem etiam alphabeticum habeat ordine tituli ecclesiarum, omnium privilegiorum, & facultatum Archiepiscopali, vel aliorum huiusmodi indultorum concessorum.

quibus ecclesiis vel personis in hac dioecesi.

Varij indices ad Ecclesias pertinentes.

Sint ijs singulis libris, de statu, bonis & iuribus Ecclesiarum, sui indices multiplices. Vnus ordine ipso ecclesiarum & locorum sub suis Parochiis, & plebibus, in cuius finibus sunt, & est descriptus status.

Secundus ordine alphabetico tituli ecclesiarum cuiusque aut beneficii, locive pii. Tertius cuiusque Altaris, ordine tituli Sancti, cuius nomine dicatum est.

Indices alii plures singularum ecclesiarum locorumve, pro natura & conditione ecclesiae cuiusque; vtputa.

Ecclesiarum Collegiarum Urbis, & Dioecesis.

Parochialium titularum.

Parochialium mercenariarum.

Capellarum curatarum, quae titulatę sunt.

Capellarum curatarum mercenariarum ad nutum populorum amouibilium.

Coadiutoriarum titularium in cura animarum.

Coadiutoriarum mercenariarum in cura animarum.

Canonicatum, quibus onus est coadiuandi in cura animarum.

Dignitatum huius Dioecesis.

Præbendarum Theologalium, seu Magistralium.

Præbendarum Canonicalium.

Canonicatum.

Capellarum titularium.

Capellarum mercenariarum.

Clericatum.

Beneficiorum super quibus pretenditur iurispatronatus.

Beneficiorum aliorum varij generis, vt:

Prioratum, Maceconicatum, Custodiarum titularium, seu Monacatum.

Custodiarum mercenariarum.

Monasteriorum virorum non commendatorum.

(gationum.

Ponantur vero ordine suarum Congregationum Monasteriorum, quę commendata conuentum habent, ordine vt supra.

Monasteriorum, quę commendata conuentum non habent, ordine vt supra.

Monasteriorum Mendicantium, ordine vt supra.

Domuum Clericorum Regularium varij generis, ordine vt supra.

Hh 3 Mo

Monasteriorum Monialium subiectarum Archiepiscopo iure ordinario.
 Monasteriorum Monialium subiectarum Archiepiscopo, etiam vti delegato Apostolico.
 Monasteriorum Monialium subiectarum Regularibus.
 Ponantur ordine Congregationum.
 Domuum piarum foeminarum.
 Hospitalium Peregrinorum.
 Hospitalium infirmorum, vel alterius generis variorum.
 Societatum eiusdem titu. Regularium variis locis; vt puta: Corporis Christi.
 Doctrinae Christianae.
 Charitatis.
 Disciplinatorum.
 Conceptionis Beatae Mariae.
 Pœnitentiae.
 Virginum Sanctae Vrsulae.
 Viduarum Sanctae Annae.
 Sancti Mauritii.
 Societatum aliarum variarum.
 Locorum piorum variorum.
 Eleemosinarum Vicinantiarum.
 Fabricarum Ecclesiarum.
 Tabellam etiam ordinis, quo inter se præcedunt singulae Collegiate ecclesiae, saeculares vel regulares; tum etiam parochiae, plebes, portæve; tum denique confratiae, & scholae variae, siue ordine antiquitatis, siue ex priuilegiis, & insignitate, siue ex vñ: notet etiam vbi sit in hoc aliqua controuersia.
 Librum etiam Indicem Beneficiorum Diocesis.
 In eo scribat ordine Metropolitanae ecclesiae, Portarum seu Regionum Urbis, & Plebium Diocesis, & suarum Parochialium vt supra, beneficia omnia, & singula titolata totius Diocesis, explicato titulo Beneficii, ac summam redditu; tum etiam nomine possessoris, vel eius per quē vltimo vacarunt, si vacent.
 Librum etiam Indicem inscriptum: liber Ecclesiarum, & Altarium. In eo describat ordine suo, scilicet Metropolitanae Ecclesiae, Portarum seu Regionum Urbis, ac Plebium Diocesis, & singulorum Parochialium vt supra, omnes & singulas Capellas, & Oratoria totius Diocesis, etiam si Regularium sint, vel locorum piorum, cum suis Altaribus, &

titulis describendo vno verbo, si consecrata sint.
 Indicem ecclesiarum consecratarum.
 Indicem ecclesiarum quæ consecrandæ sunt.
 Indicem Oratoriorum.
 Altarium consecratarum.
 Altarium non consecratarum.
 Altarium, quæ omnino ex Decreto Provinciali consecranda sint.
 Ij singuli Indices, tum à libro status, tum inter se separatis libris, quinter-nisve conscripti sint.
 Iis tamen singulis adscribatur numerus foliorum loci; vbi in libris status Ecclesiarum adscriptio plena eius rei indice significata facta est.

Alii libri & indices de statu, bonis iuribusque ecclesiasticis.

Habeat totidem libros, eodem ordine quo libros status bonorum & iurium ecclesiarum, altarium, & piorum locorum describi iussum est; quibus describantur, quæcunque ad statum, bonam, & iura ecclesiastica pertinent; sed eiusmodi sint, vt in dies mutantur; vtputa, vacationes, prouisiones; omnium legatorum piorum executiones & omissiones, lites, dispositiones fructuum vacantium, deputationes depositariorum, ordinationes materiales, prorogationes terminorum super his, applicationes multarum, sequestra cum expressione causæ, & relaxationes cum expressione cautionis datæ, vel solutionis factæ; & alia eiusmodi.
 Habeat etiam Indicem omnium Cautionum datarum, cum expressione summæ, & causæ, & personæ, & diei, & folii libri instrumentorum, siue actorum, in quo extensum est instrumentum cautionis; sicque in alphabetico ordine nomen eius, pro quo data est cautio.
 Indicem cassationum earundem cautionum, eodem modo vt supra.
 Filciam reductionum Missarum, quæ postulatur in dies.

Itidem de anniuersarijs officijs, quæ reduci possunt.

De

In secundo quæ pro aliis diuinis officiis, & funeralibus.

In tertio, quæ pro elemosinis, & aliis huiusmodi operibus piis.

In quarto ordine alphab. nomina ecclesiarum, vel piorum locorum, ad quæ pertinent ea relicta dispositione sue.

In quinto ordine alphab. nomina locorum, vbi sunt ea legata, & obligata, & obligationes præstandæ.

Notificatio
mes relicto-
rum.

Habeat ficiam cedularum notificationum relictorum piorum quorumcunque, quæ in dies ad cancellariam deferuntur, vel à notariis, vel à Præfectis locorum piorum, vel à priuatis personis. Cautè verò videat, vt in cedula distinctè notata sint, quæ oportet, vt
Annus, mensis, dies, &c.

Notarius rogatus.

Quid relictum.

Cui relictum.

Quanto tempore præstandum legatum, siue relictum.

A quo relictum.

A quibus præstari debet.

Alia eiusmodi.

Quod si quid deficiat, curet omnino suppleri ab eo qui differt, antequam recedat. Minimeque omnino notet nomen disrentis.

Habeat præterea librum indicem authenticum perpetuum omnium piorum relictorum.

In eo describat summaris.

Nomen relinquentis.

Diem, & annum relictum.

Nomen notarii rogati.

Onera imposita.

Quantitatem legatam.

Bona obligata.

Heredes, vel successores in onere solvendi.

At ad tempus, vel in perpetuum.

Alias præterea condiciones.

Indicem notariorum antiquorum, quorum scripturæ inquirendæ sient, pro iuribus ecclesiasticis in Ciuitate, & Diocesi.

Indicem notariorum aptorum ad hanc inquisitionem.

Indicem iurorum, qui possideant decimas, & quotitulo.

De libro Beneficiorum vacantium.

HAbeat librum Beneficiorum vacantium.

In eo describat singula Beneficia vacantia, ordine plebium, & parochialium, & portarum urbium: ac primò plebes, & canonicatus suos; deinde parochiales eius; tertio capellas; quarto alia beneficia simplicia; sicque in singulis plebibus.

Exprimanturque qualitates beneficiorum, an parochiale, canonicale, capellania, aut clericale.

Si parochiale; an verò titolare cum propriis vel saltem in perpetuum assignatis certis redditibus; an verò cum mercede arbitraria.

Onera cuiusque, distinguendo in Missarum, vel anniuersariorum, aut aliorum diuinorum officiorum celebratione.

Summas item redditus.

Si quæ item pensio super eo soluatur, & Rursus, si in beneficio prætendatur ipsa patronatus.

Diem item vacationis.

Tum nomen eius, per quem vacat.

Locum item, ubi defunctus qui obtinebat.

Qualitates etiam personæ, vt si protonotarius, vel familiaris Summi Pontificis, vel aliquis Cardinalis; & alia, vnde possit esse aliquo modo affectio, vel reservatio beneficiorum quouis modo.

Tum etiam qualitates beneficiorum, quæ idem operantur, vt si prima dignitas, si beneficium litigiosum, & alia eiusmodi.

Habeat hic liber indices singulos singulis generibus beneficiorum; vt faciliè reperiri possint, scilicet omnium parochiarum, & omnium canonicatum vacantium, & omnium clericatum; & sic de aliis.

Quæ pertinent ad libertatem Ecclesiasticam tuendam.

HAbeat indicem grauaminum clericorum.

Informationes super singulis.

Iura pertinentia ad singula.

De libris, & scripturis ad prouinciam pertinentibus.

HAbeat indicem Ecclesiarum cathedralium.

Pro-

Prouincie iura authentica; & alia quæcunque spectantia, ad ecclesiarum, etiam exemptarum, subiectionem huic Metro poli, aliamve recognitionem, saltem quod ad Concilia Prouincialia: vt est electio vigore Concilii: Quorum exempla ponantur in libro authentico: cum filiis opportunis.

Alia iura quæcunque, pertinentia ad Metropolitanam iurisdictionem, collecta in libro vt supra.

Instrumenta authentica, si quæ sint, in his recondantur tutius, vel index sit in serinio communi prouincie.

Copie singulorum Prouincialium Conciliorum, & antiquorum Regestum, litterarum particularium distinctæ per singulas Ecclesias.

Collecta litterarum ab Archiepiscopis eodem ordine distincta.

Acta, vt filia: visitationis locorum Prouincie, distincta per singulas Ecclesias.

Liber memorialis rerum grauiorum, ad loca Ecclesie sue, vel eius bonæ, vel ad mores populi & cleri pertinentium, ordine ecclesiarum cathedralium.

Distinctio etiam Diœcesis à Ciuitate, & plebibus, & Parochiis, si potest.

Processus quicunque facti in ipsa Prouincia.

De libris ad Cancellariam ipsam sigillatim pertinentibus.

Habeat libros ad Cancellariam ipsam spectantes, vt supra.

Librum iurium Cancellariæ, in quo hæc sint extensa.

Erectio officii Cancellariæ.

Vniones, si quæ factæ.

Statuta, constitutiones, & reformationes Cancellariæ.

Prouisio, seu deputatio Cancellarii pro tempore.

Indicem distinctum scripturarum ibi asseruatorum, quarum emolumenta transeunt ad successores.

Indicem Notariorum, aliorumve, qui habent scripturas Notariorum Archiepiscopaliū antiquorum.

Item eorum, qui facultatem habent edendi illas authenticas.

Tabellam taxæ Notariorum Cancellariæ, & aliorum officialium.

Statuta Collegii Procuratorum.

Indicem librorum, & filiarum, quas Cancellarius ex ratione officii sui conficere & habere debet.

Decreta & ordinationes eorundem.

Indicem Notariorum, substitutorum Cancellariæ.

Indicem scriptorum Cancellariæ, & reliquorum omnium officialium.

Indicem Procuratorum Collegii fori Archiepiscopalis.

Item Procuratorum aliorum, qui iuramento præstito aliquando procurant in foro ecclesiastico.

Notariorum Apostolicorum qui creati sunt, & qui creantur in dies.

Indicem præterea Præfecturarum, Congregationum, & officiorum variorum, tam ecclesiasticorum, quam laicalium, quæ quouis modo spectant ad regimen huius Ecclesie, & disciplinam omnem cleri & populi.

Indicem quoque singulorum Deputatorum, in singulis præfecturis, congregationibus, & officiis prædictis, siue ecclesiasticis siue laicalibus.

Habeat alium librum authenticum publicationum, & relationum, de publicationibus quæ in dies fiunt, de literis Pontificiis, decretis, Concilii edictis, & eiusmodi; cum indice ordine materialium, tum etiam filia ipsarum relationum, & litterarum.

Indicem anuum ad formam Calendarij, in quo quasi memoriali redigat omnia, quæcunque populo per annum promulganda sunt; siue in cathedrali, siue ad valuas ædium Archiepiscopaliū solum, siue in vniuersis Parochiis, vel Ecclesiis, ac etiam regularibus, vt putat.

Edicta de revelandis hæreticis, bullæ pontificiæ, quibus præscriptum est publicari quotannis decreta plura, Tridentina, prouincialia, & diœcesana.

Indicem similem ordine Calendarij, in quo descripta sint, quæcunque ab Archiepiscopo, Vicario generali, Visitatoribus, Vicariis, Parochis, alijsve huius ecclesie ministris, statis diebus vel temporibus per annum, præter publicationes prædictas, præstanda sunt.

Arque ideo curæ Cancellarij sit, in tempore suggerendi iis ad quos spectat, vt putat.

puta, examina ordinandorum, calculi locorum piorum, congregationes cleri urbani, & Vicariorum foraneorum, visitationes variae, missiones praedicatorum, & alia multa.

Habeat librum authenticum cum indice alphabetico ordine materialium, in quo redigat omnes stylos curiae olim probatos, & qui deinceps probabuntur, auctoritate Archiepiscopi.

Habeat item tabellam, quae a nobis stabilietur, perpetuo affixam publice: in qua descripta sint festa tam mobilia, quam immobilia, in quibus ius non redditur; nec non feria, ut puta messum, vindemiarum, & aliarum.

De scripturis ad cancellariam deinceps suo tempore colligendis.

Archiepiscopus, Vicarius generalis, & alii visitatores, & Praefecti quicumque, si quae eorum notitiae venerint, quorum causa quam primum aliquid praestandum sit curae Cancellarij, ut in vacatione beneficiorum, & huiusmodi; statim cancellariae denuncient. Omnes vero haec ad eos ratione eorum officii undecunque scriptae, in filcia feriatim reductae unoquoque mense ad Archiuum transmittantur seruandae. Literarum etiam, quas ad quoscunque ratione officii sui intra vel extra dioccesim scripserint, exemplum, siue regestum conficiatur; quod deinde in Archiuo cancellariae in fine cuiusque mensis asseruandum tradatur Cancellario. In filciis, & registris literarum hanc rationem adhibeat; ut distinguantur per menses.

Ut simul coniunctae sint, quae Archiepiscopi, & quae Vicariorum sunt, visitationesve.

Registra vero ipsa literarum Archiepiscopi, ac aliorum ministrorum, ac rursus literas ad ipsos scriptas, ordine mensum simul collectas, distinctas tamen aliquo intermedio, quo dignoscatur, quae cuiusque, vel Archiepiscopi, vel Vicarii sint, seruet perpetuo in Archiuo.

Ut regesta, & filcia separatim ab aliis sint, literarum ad sanctam inquisitionem pertinentium.

Ut item literarum ad varia loca provinciae pertinentium.

Ut item literarum, ad iurisdictionem Archiepiscopalem, aut Ecclesiarum pertinentium.

Ut item literarum, ad iurisdictionem temporalem vallis Soldae pertinentium.

Ut item literarum ad monialium mores pertinentium.

Ut item literarum ad regularium virorum mores spectantium.

Ut item literarum generalium, siue ad Vicarios foraneos, siue ad Parochos, siue ad Iudices parochiarum, siue ad Praefectos, aut visitatores, siue ad Episcopos etiam Provinciae, aut status Mediolani.

Si quae informationes, aliave scripta alius moneant, praesertim in rebus grauioribus, regestis literarum, aut filciis literarum aliunde perceptarum, aut rursus ad alios ab Archiepiscopo eiusve ministris ratione officii sui transmissarum; illae ad sua loca in Archiuum redigantur, inscripta breui summula materiae quam continent, tunc de datae literarum, quibus ea scripta coniuncta erant; & nomine etiam illius, a quo datae illae literae; & ad quem datae sunt super literis ipsis exterius, vel si regesta sint, in margine, fiat mentio; quo loco Archiuum, quoque die ea recondita sint.

Cancellarii cura sit, ut processus omnes foranei, qui in dies ad cancellariam transferuntur, ipsi substituti, qui similitum causarum expeditioni incumbunt, consignentur, ac Vicario, & promotori fiscali notificentur.

Omnia memorialia, scripturaeque cuiusvis generis tam ab Archiepiscopo, quam a Vicario generali, & visitatoribus generalibus, quae aliis consignandae sunt, dentur cancellario distribuenda; notent tamen prius in illis uno verbo, quod super his ab eo praestari debeat, ad quem mittuntur.

Alii vero Vicarii exceptis Foraneis, etiam monialium, & praefecti vel visitatores, & huiusmodi ministri, si quae memorialia, scriptave illis dantur, quae ratione materiae vel alia causa alteri dari debeant, ipsum qui dat, cum ipso memoriali vel scriptura dirigant ac remittant.

mittant ad eum, ad quem spectat illa materia causæ.

Quæ verò ad suum officium pertinent, ea tam iste, quam Archiepiscopus, & Vicarius Generalis, & Visitatores, & alii, tum auditores; tum promotores fiscali, tum œconomus mensæ Archiepiscopalis, tum alii eiusmodi omnes & singuli, in quo statu reperiuntur in fine cuiuslibet mensis (nisi iam processus super illis coeptus sit, aut in processum ante inchoatum relata sint) tradent Cancellario afferuanda, referuata sibi illorum vel compendio vel nota; ut si quando iterum illis vñi esse possint, vel pro perfectione negotii, vel alia de causâ, recuperare possint, quoties opus fuerit, restituenda tamen demum Cancellariæ.

Hocq; omnes, si ea sint de rebus grauioribus; & rebus de ecclesiasticis bonis iuribus; etiam monasteriorum, locorum, ve aut operum piorum, aut de piis legatis relictis, aut de moribus Cleri, aut populi, aut de aliis denique materiis, de quibus sciunt constitutos esse certos libros, folia, aut notas, vel indices in Cancellaria seruandos.

Cancellarius verò, quæ distribuenda sunt, alius statim distribuat; notatq; in dies in Diario libro dictam distributionem, atque exponat in publica tabella foras in valuis ostii Cancellariæ affigenda; ut partes sciant, ad quos recurrant pro expeditione exceptis, is quæ pertinent ad causas criminales, quæ palam exponi præiudiciali esset; tum præterea extrahat, & referat, quæ oportet suis locis in libris Cancellariæ.

Notarii substituti deinceps, cum primum initium fiet alicui causæ civili vel criminali, etiam delegata, statim significant Cancellario, ut in Indice causarum, & alibi ut oportet describat; iuribus etiam significant, cum finis alicuius causæ fiet, ut in eodem præstat.

Quæcunque nomine Cancellarij vel rogantur instrumenta, vel decreta interponuntur, telam iudiciariam concernentia, vel decernuntur extraiudicialiter, aut expediuntur etiam ad voluntariæ iurisdictionis actus pertinentia, ut in causis negotiis, quæ ad bona iura vñ ecclesiastica, & piorum locorum, aut conser-

uanda; aut recuperanda pertinent; aut ad legatorum piorum consecutionem, & executionem; aut ad mores cleri, vel populi; aut ad alia, de quibus supra iussum à Cancellario fieri indices, libros, & alia in certos libros referri debere: ea Notarii substituti significant Cancellario omnino eodem die, si in vrbe sunt; si foris, triduo postquam redierint, sub pena decem aureorum; & alia arbitrio Archiepiscopi; ut ab illo suis locis in varios libros Cancellariæ pro ratione materiæ ad id constitutos notari sine mora possint. Ex regestis verò literarum, ab Archiepiscopo, eiusque ministris conscriptarum, aut ad illos scriptarum; tum etiam ex memorialibus, & scripturis allatis, vñdecunq; ut supra; tum ex instrumentis receptis; tum ex notulis à substitutis eius dietim ei tradendis; tum si opus erit ex registris etiam expeditionum actorum voluntariæ iurisdictionis; & aliis denique omnibus scripturis ab ipso dietim confectis, seu ipsi vel tradendis vel exhibendis, quouis modo, vel nomine; extrahat Cancellarius quidquid pertinet ad libros, indices, quos ex his decretis consicere, & habere debet; & sigillatim describat suis locis, & in indices etiam constitutos sine mora referat.

Exempli causâ, si quid erit pertinet ad mores populi generatim, referatur in libro de disciplina populi generatim. Si ad mores Cleri generatim, in libro de disciplina Cleri generatim. Si ad mores cuiusque vel loci vel hominis laici sigillatim, in libris eo nomine constitutis, ordine plebium in diocesi, & portatum in vrbe, & parochiarum. Si ad statum personarum alicuius Clerici, in libros status cleri suo loco proprio. Si ad bona & iura ecclesiastica, vel piorum locorum, referatur in libris eo nomine constitutis, ordine plebium, & portatum; & præterea si hoc de concessione, indulgentiæ, aut legato pio sit, vel fundatione capellæ; referatur etiam in libros & indices specialiter eo nomine constitutos.

Idemque seruet, si quid ad monialium, regulariumve mores vel bona pertineat; ut notatum est in regula de faciendis libris iis singulis nominibus.

Stru-

Studeat verò dietim extrahere vnde-
cunque opus est, quidquid referendum
est vel summam vel extensè in libros
& indices varios, quos in Cancellaria
haberi iussum est; ne si mora interpo-
natur, res postea difficilior fiat: idque
in omnibus æque seruetur.
Memorialia etiam, & scripta quacun-
que sibi vndeunque data, allatave, si
quid perspicuitatis, vel utilitatis maio-
ris asserre aliquando possunt negotiis,
quæ inde in libros vel indices Cancellar-
iæ relata & descripta sunt.

Curet, quàm diligentissimè Cancel-
larius, adhibita etiam opera & cura Pro-
motoris fisci, vt peracto Paschatis Re-
surrectionis festo, Parochi, & alij Con-
fessarii sacerdotes vrbis, infra quinde-
cim dies exhibeant in Cancellaria li-
bros indicesve, in quibus eorum, quo-
rum confessiones in Paschate audierint,
nomina notata sint; tum Parochi cedu-
las de communione in actu ministratio-
nis communionis Paschatis ex forma in-
structionum nostrarum super eo recep-
tas, easque promotores ipsi cum Paro-
chis videant & recognoscant diligen-
ter; & conferant nomina in libris & in-
dices confessionum relata, aut etiam in
libris animarum status parochiæ con-
fessis descripta, cum exhibitis cedulis: &
inde cura cuiusq; Parochi adhibita col-
ligant, qui inconfessi remanserint, aut
sacram communionem non sumpserint
in Paschate; & in libros Cancellariæ re-
ferant vno loco, cum causa ob quam in-
confessi sint; tum præterea ad Vicarium
Generalem relata referant, vt agatur
contra illos ad præscriptum Decreto-
rum Prouincialium, & instructionum,
omnibus remedijs.
In Diocesi verò Vicariorum Foraneo-
rum cura sit, libris ac cedulis per ipsos
diligenter vt supra cum Parochis reco-
gnitis & collatis inuicem, cum modo
exequendi ad præscriptum contra in-
confessos, & non communicatos; tum ce-
dulas, & indices asseruare vsque ad pro-
ximam visitationem nostrorum Visita-
torum, etiam generalium; tum nomi-
num eorum ad Cancellariam infra men-
sem exhibere notam, ad præscriptum re-
ferendam in eisdem libris.

Cancellario curæ sit, singulis annis col-
ligere à Parochis, & alijs, vtputa depu-
tatis locorum piorum, indices, & denun-
ciationes legatorum piorum eo anno fa-
ctorum, & alias huiusmodi denunciatio-
nes certis anni temporibus fieri debitas:
habeatque propterea indices singulo-
rum, qui eas facere debent; & si qui sta-
tuto tempore non fecerint, det notam
Promotoribus Fisci; vt vel agant ad po-
nam contra ipsos, vel saltem compellant
præstare quod debent.

Libri à Parochis in Archivium quoti-
annis deferendi, & asseruandi.
Liber baptismorum, Chismatorum,
Matrimoniorum, Status animarum
Libri etiam confecti à Magistro Cere-
moniarum, deferendi sunt ad Archi-
uium singulis annis.

De custodia scripturarum in Can-
cellaria.

Inuentarium omnium & singularum
scripturarum, librorum, indicumque
prædictorum semel ab initio seriatim
conficiatur, cum interuentu Cancellarij
deputandi per Archiepiscopum; cui co-
piam in forma authentica cõsignet Can-
cellarius; tum deinde dietim notet que-
cunque in dies receperit, atque inuenta-
rio illi addat suo tempore; inuentariaq;
ac scripta, & diarium librum de quo in-
fra, recognoscenda Archiepiscopo ex-
hibeat, quoties iusserit.
Literæ Apostolicæ originales de facul-
tatibus & priuilegijs huius Ecclesiæ, vel
Archiepiscoporum; & de fundationi-
bus, ordinationibus, & translationibus
perpetuis magni momenti; & de alijs
gravioribus materijs; primò exemplatè
in libro in forma authentica, tum etiam
extracta copia in folijs separatis, non
modò ipsa originalia, sed etiam liber
authenticus, in quo exemplata sunt; re-
condantur in Archivio Cancellariæ lo-
co tutiori sub tribus clauibus; quarum
altera sit penes Archiepiscopum, altera
penes Cancellarium, tertia penes oeco-
norum mensæ Archiepiscopalis: nec
vquam originalia extrahantur, sine cau-
sa graui Archiepiscopi ipsius iudicio.
Folia

Folia verò in quibus copia est, sint penes Cancellarium sub clauis, pro vsu quotidiano vt opus erit.

Similiter sub eisdem tribus clauibus seruentur acta & decreta Conciliorum Provincialium cum subscriptione Episcoporum, & acta Dioces. tum decreta, constitutiones, reformationes, & fori Archiepiscopalis taxæ, & alia eiusmodi descripta in forma authentica, & etiam processus grauiores in causis iurisdictionis ecclesiasticæ: neque vnquam extrahantur, nisi vt supra.

Sic etiam sub tribus clauibus seruentur processus causarum Sanctæ Inquisitionis. Harum clauium tertia, non æconomo, sed Vicario Criminali curæ erit.

Denique sub tribus clauibus seruentur omnia ad pœnitentiariam pertinentia; sed tertia clauis non penes Vicarium, aut æconomum, sed penes pœnitentiarium seruetur.

Instrumenta alia, & scripturæ authentica, & breuia Apostolica, fundationes capellarum, & alia eiusmodi, nunquam extrahantur ab Archiuio; sed eorum copia vel exempla habeantur tradenda cum opus fuerit: sed tamen si quando Archiepiscopo, vel Vicario Generali, aliue Vicario, vel alicui ex visitatoribus, Præfatisve, vel huiusmodi Iudicibus opus fuerit inspectione originalis, ipsemet Cancellarius, vel vnus ex eius substitutis illud deferat ac exhibeat inspiciedum; idq; reportet in Archiuum. Processus Monialium, & virorum Regularium, sub duabus clauibus seruentur: quarum vna seruetur penes Cancellarium, altera verò penes Vicarium Monialium: & si virorum Regularium sit, penes Archiepiscopum.

Reliqua scripta Archiuio non authentica, vt informationes, & copiarum instrumentorum, vel alia, tradi possunt aliquando Vicariis, & Visitatoribus, ac aliis huiusmodi, cum opus erit: hac tamen ratione seruata; vt si quando opus erit visitatori actis visitationis, Cancellarius det illi primam copiam, scilicet in foliis scriptam, recepta a præfato Visitatore cedula restituenda, cum primam illi restituerit scripturas.

Consignet verò per inuentarium dili-

genter singulas scripturas, quæ coniunctæ erunt illis actis.

Regesta, & filiciæ literarum custodiantur sub vna clauis.

Habeat quæq; porta Ciuitatis, & plebs Diocesis Scrimniū, & præterea sacculum; in quo reponantur scripta, & iura ecclesiastica in fasciculis colligata, notataque per numerum.

Scrimnium integrum literarum & registorum Vicariorum, Visitatorum, aliorumve.

Recondantur in alio Scrimnio oēs actuum libri (vtputa professionem fidei, consecrationum, translationum reliquiarum) tripliciter distincti, scilicet, Primò qui pertinent ad Ecclesias, & iura Ecclesiarum, & piorum locorum: Secundò, qui pertinent ad mores cleri: Tertiò, qui pertinent ad mores populi.

Parochorum libri, quos exhibent, veluti Matrimoniorum, Baptizatorum, &c. ponantur sub suis Parochiis.

Libri authentici qui passim præ manibus sunt habendi, in Cancellaria ponantur, quò commodius habeantur; seruata tamè semper quò magis poterit, rerum, personarum, & locorum distinctione.

Indices verò non authentici, in alio armario distincti tripliciter quantum potest, vt supra.

Scrimniū benè tutum in loco remotiori, pro processibus, & rebus ad Sanctum Inquisitionis officium pertinentibus. Armarium distinctum pro Regularibus viris, & Monialibus.

Item de rebus Prouinciæ seruetur.

Armaria distincta plura de rebus communibus in materiis vniuersalibus.

Hæc verò distinctis armariis seruanda sunt, vt in vario genere sunt. Nam alia sunt ad reformationem pertinentia: & hæc, vel vniuersalia, vt Bullæ Apostolicæ ad totum orbem Christianum pertinentes, vel ad vsum vrbs Romæ tantum, vt reformatio pœnitentiæ, & eiusmodi &c. vel aliarum variarum ciuitatum, quæ exemplo seruire possunt huic ecclesiæ, vt varia concilia extra Prouincialia vel Diocesana, edicta etiam Episcopalia: vel denique huius ciuitatis, vt, Instructiones Visitatorum, Constitutiones, & reformationes huius Ecclesiæ.

male.

matéria Decretorum, Constitutiones,
& libri ad id pertinentes.

Concilia varia.

Ordinationes variæ datæ Clero.

Tabellæ ad disciplinam Cleri pertinen-
tes.

Quæ pertinent ad librum rituale, vel
ad ceremoniale Missæ.

Tabelle Punctatorii, & alia huiusmodi.

Generales ordinationes ad populum
pertinentes, quales sunt.

Institutiones, ordinationes.

Regulæ Corporis Christi.

Charitatis.

Sanctæ Annæ.

Item alia societates laicorum vniuer-
sales.

Privilegia illis concessa.

Banum etiam Gubernatoris, & magistra-
tum laicorum, ad mores aliquo modo
pertinentia.

Alia verò sunt distinctè seruanda, Com-
munia quidem, sed non ad reformatio-
nem spectantia; vt edicta Ecclesiastica
vel laicalia, de abundantia bladorum, de
aquis deducendis, de peste cauenda, &c.
Sic alia scrinia pro recondendis aliis
variis scripturis communibus.

De editione scripturarum, & earum
taxis.

Cancellarius animaduertat, ut in sin-
gulis expeditionibus alicui traden-
dis sic procedatur, vt coniungantur quæ
oportet, pro ratione illius expeditionis
vel consequendæ, vel in vsum adhiben-
dæ: exempli causa, ne tradat literas pro-
uisionis beneficii Curati ante emissam
ab illo professionem fidei, & iuramen-
tum debitum, ex præscripto literarum
Apostolicarum, & Concilij Tridentini,
& Prouincialium: sic de professione fi-
dei seruetur in traditione facultatis con-
cionandi, vel profitendi, aut quouis mo-
do docendi: sic concionatoribus, & con-
fessariis regularibus tradat instructio-
nes nostras de ratione seruanda in mu-
nere illo præstando; tum sigillatim in
loco illo pro ratione suæ indigentia, vt
Archiepiscopus iusserit: sic de aliis.
Notetq; cui tradita instructiones sunt.
Si quando autem ob inopiam indigen-
tiamve loci, ac necessitatem illius inco-

larum, admittatur aliquis ad concionem
habendas, aut confessiones audiendas,
aut curam animarum gerendam, alio-
quin non ferendus ob imperitiam, alia-
ve ob causam: tunc ne expediat literas
patentes, vnde alibi censeatur ad ea mu-
nera probatus; sed det literas Archiepi-
scopales clausas ad Vicarium foraneum,
aut Visitatorem præfectumve illius re-
gionis, aut ad Parochum, quibus liceat
illos eo solum certo loco, certoque tem-
poris breui spatio præscripto, pro ra-
tione necessitatis loci in illis muneribus
versari; neque tamen approbatio-
nem ostentare, vt examinis iudicii alio
tempore in nostra vel alia Diocesi hoc
comprobationis testimonio effugiat, vt
aliquando contingit.

Habeat librum Diarium; in quo descri-
bentur dietim scripta omnia quæ con-
tulerit dari extra Archiuum: cum au-
tem restituatur Cancellario, statim par-
tita vnaquæque scripturarum restitu-
tarum deleatur.

Cancellarii notarii tam ciuiliū quàm
criminalium causarum, acta, instrumen-
ta, processusve originales Cancellarij re-
cepti, atque fabricati, per se aut alios, ex
quauis causa, etiam videndi tantum, nun-
quam exhibeant nisi ad eorum ban-
cum, vel in loco Archiuum, & Cancellari-
um; idque sine aliqua mercede faciant:
alio verò transferre, etiam per nuncios
quantumvis sibi fidos non audeant, etiam
si partium consensus adesset: qui secus
fecerit, arbitrio Archiepiscopi grauiter
puniat, & parti etiam læsa pro suo in-
teresse satisfaciatur.

Caueant Cancellarius, & Notarii sub-
stituti criminales, ne alicui tradant co-
piam alicuius processus, sententiæ, de-
positionum testium, seu alterius scriptu-
ræ, sine licentia Vicarii Criminalis aut
Generalis sibi in scriptis danda; sub po-
na priuationis officii, ac aliis arbitrio
Reuerendissimi Archiepiscopi impo-
nendis.

Si quādo ab Archiepiscopo, Vicario Ge-
nerali, Præfecto vel Visitatore, vel à Fi-
scali, vel alio eiusmodi Ministro signi-
ficandum erit, vt nihil transeat in ali-
qua materia, seu expeditione; Cancel-
lario curæ sit, tum cauere, tum significa-

re & Vicariis & Notariis substitutis, & aliis ut opus erit.

Notarius substitutus, pecunias quas occasione processus, & totius causae, cuius ipse actuator est, receperit, in dies in processum referat, ac in fine illius, totum id quod receperit, scribat.

Si Vicarius causae, gratis expediri in toto vel in parte mandauerit, gratis expediantur; idque totum eius conscientiae ac arbitrio relinquatur.

Ne Notarii, seu alii quibus in Archivio inveniendi scripturas, etiam antiquas, onus iniunctum erit; aliquid mercedis seu muneris titulo, etiam a sponte dantibus accipiant.

Si tamen aliquando ob scripturarum antiquarum qualitatem, seu alia quavis de causa, aliquid solui pro labore, iustitiae & rationi consonum erit; id tantum quod Vicarius Generalis iudicaverit, persolvatur.

Ne rursus, etiam ad formam horum decretorum eorum quisquam accipiat aliquid; sed omnes pecuniae quacunque de causa debite pro expeditionibus levioribus; ut puta comparitionum, relaxorum, & huiusmodi modici momenti, habeat quisque Notarius capsulam immobiliter annexam banco suo, in quam reponat taxam praefinitam, illamque in dies in libello, quem omnes substituti habeant, referre teneatur, habita mentione causae in omnibus partibus, & singulis diebus pecunias praedictas, una cum partitum libello consignet Depositario, qui in capsula reponat.

Ex quibus solvatur illa merces, quam pro ratione laboris & scripturae, eisdem ex praescripto in altera tabella conscribenda iussu nostro, de distributionibus inter Cancellarium & singulos eius substitutos Notarios & scriptores, & alia Cancellariae onera partienda, aut certum stipendium in earum locum vel supplementum per nos decernendum, quousque experimento facto per aliquod tempus, firmitus statuatur per nos, tabella earum partitionum.

Pro gravioribus vero rebus, scilicet, quibus manum apponit ipse Cancellarius, ac editionibus processuum sententiarum & huiusmodi, in ijs remittat partem ad capsam depositariae Generalis Cancellariae; cuius curae erit exigere totam constitutam taxam, seu portionem illam, quae tunc ad bonum computum solvetur in ipsa capsula depositariae generalis, ac in libro magistro rationum iudicis referendam; ultra quod de ea portione soluta in margine ac fine processus mentio facta sit.

Cuius capsulae claves sint tres; & ita partita, ut altera sit penes praefectum executionis reformationum tribunalis; altera penes Cancellarium; altera vero penes Notarium illum substitutum, qui taxarum solutionibus Praefectus sit.

In fine vero mensis capsula illa generalis depositarii aperiatur, his vocatis ac praesentibus, qui ipsorum claves retinent; & pecuniis numeratis, computisque factis omnium rationum ac partitarum, quae in cuiuslibet substitutorum libello ac depositarii descriptae reperiuntur, pecuniae sic conservatae (deductis prius alijs impensis Cancellariae nomine faciendis) inter Cancellarium, substitutos Notarios, & scriptores ad rationem constitutorum illis singulis emolumentorum diuidantur: & quidquid deesse contigerit ad integram solutionem dictorum emolumentorum praedictis ministris, & alijs impensis, totum suppleat mensa Archiepiscopalis.

Taxae fori Archiepiscopalis, omnes editioni dentur, ac deinceps in loco Cancellariae publico, in quo ab omnibus videri & legi possint, continue appendae retineantur.

Quaecunque expeditiones, aliave taxatae sunt, nihilominus quandoque Archiepiscopus ex causa sibi bene visa iusserit gratis expediri, gratis dentur ad eius praescriptum.

FINIS INSTRVCTIO.

Cancellaria.

RELIQVA AD INSTRUCTIONEM ALIQVAM PERTINENTIA, vulgari sermone conscripta.

RICORDI

Di alcune cose cauate dal Concilio di Trento, e dal Concilio Prouinciale di Milano, e di alcuni disordini che nella Città sono; che sparsamente nelle loro prediche potranno i Predicatori à luogo e tempo, secondo le occasioni che ha ueranno, ricordar & auuertire il popolo, presidendo hor questo, hor quello ricordo nelle mani.



HE chi conosce alcuno Heretico, o sospetto di Heresia, lo denunci alli Superiori, cioè al Reuerendissimo Arcivescovo, ouer al R. P. Inquisitore.

Che i Maestri da Scuola non leggano, nè facciano legger' a putti, libri che siano contra la pietà Christiana, e buoni costumi. Ma oltra le cose di humanità, gli ammaestrino anche nelle cose della Dottrina Christiana.

Che i padri e le madri madino li suoi figliuoli le feste alle Chiese, a imparare le cose pertinenti al uiuer Christiano.

Che non si tengano in casa libri dishonesti e prohibiti.

Che le feste si santifichino come si deuono; & non si vendano cose vietate; nè si tengano le botteghe aperte; nè si balli.

Che i fanciulli si facciano battezzare nel termine di otto giorni, & non si differisca più oltra; perche incorrono nella scomunica quelli che in ciò sono negligenti; e si eleggano compari timorati di Dio, che a tempo possano esser veri padri spirituali di essi fanciulli.

Che i publici concubinari, usurari, e blasfematori, e simili altri huomini scelerati, se dopo ch'vna volta saranno ammessi alla comunione, torneranno al vomito, non saranno più ammessi, se in verità non si conosceranno emendati.

Che gli amalati si confessino quanto

prima, e non differiscano più di quattro giorni, altramente non saranno medicati da Medici, à quali sotto pena di scomunica lata sententia, è prohibito passato detto termine di medicare.

Che i patroni, mercanti, ouero artigiani, non tengano in casa ouero in bottega, famigli, ouero garzoni blasfematori, se hauendoli vna volta ammoniti, non si faranno corretti.

Che in Chiesa, e specialmente mentre si predica, o si celebrano li diuini officii, non si passeggi, non si cianci, non si trattino negotii secolari, non si vaghgi, non si stia appoggiato à gli Altari, alli Battisterii, alli lauelli d'acqua santa, nè con le spalle riuolte al Santissimo Sacramento, nè si stia in piede mentre si leua l'Hostia, & il Calice.

Che il Matrimonio si celebri nel modo che ha ordinato il S. Concilio di Trento.

Che non si tengano in casa immagini profane, ouero lasciuie & dishoneste; & i pittori s'astengano di pinger tali.

Che chi entra nelli Monasterii di Monache senza licentia dell'Ordinario, cade in escommunicatione, o maschio, o femina che si sia, per il Decreto del Concilio di Trento.

Che chi mette in Monasterio alcuna figliuola, ouero per farla Monaca, o per altra causa, contra sua voglia, cade in escommunicatione, per Decreto del medesimo Concilio.

Si esorti il popolo alla frequentatione de i Sacramenti; & auisar tutti, che non stiano à confessarsi fino alla settimana Santa; & riprender quelli, che ogni Anno mutano Confessori.

Che quei che sono negligenti in pagar legati pii, non saranno assolti senza la precedente satisfattione; e parimente quelli che per testimonio falso in giudicio hanno dannificato il prossimo in rob

In Bella p
Quinti con
ceditur tan
tummodo
rium dicit
spatium.

Sess. 25. de
Reg. & mo
nial. cap. 5.

Ibid. ca. 11.

Reuinc. 1.
pag. 7. titul.
de Baptis
mo initio.

ba d' fama; il medesimo de gli Vsurarij.

Auifar il popolo dell'obbligo di digiunar tutta la Quaresima.

Riprender il popolo de gl' infrascripti erroris; cioè, delle Vsure, delle superstitioni, di strigarie, di carnalità, di crapule, e dell'andar alle bettole, & hostarie, e massime le feste; de i giuochi, delle pöpe; particolarmente le donne, e de' suoi belletti, e rizzi, & abbellimeti; delle bugie de mercanti, de balli, e de suonatori che suonano le feste per guadagno; dell'andar alle perdonanze per vagheggiare, e della irrueranza che circa ciò si vfa alle Chiese, e scandali che si dano con le parole e co i gesti indecenti, dissoluti, & immodesti; di vender le feste cose non necessarie, e conseguentemente prohibite.

AVVERTIMENTI PER IL Sacramento della Cresima.

Da leggerfi da ciascun Curato della Città al suo popolo, nell'occasione dell'amministrazione d'esso Sacramento, che farà il Reuerendissimo Arciuescouo.

Professione che fa il Christiano nel Sacram. della Cresima.

NEL Sacramento della Cresima fa professione il Christiano d'essere soldato di Christo, e di combattere fortemente contra li vitij e peccati; & in segno di questo il Vescouo batte con la mano quello che si Cresima; denotando, che si come dal canto d'Iddio gli è dato in esso Sacramento forza copiosa per vincere tutti gl'inimici dell'anima; così loro si hāno da preparare a tollerare ingiurie, stenti, e la morte, doue sia il bisogno, per amor di Christo.

Al conueniente per riceverlo.

Et à questo effetto, chi fa tal professione, è bene che habbia qualche capacità per intender il beneficio, e li doni e gratie dello Spirito santo, che è per ricevere per mezzo di questo Sacramento: per tanto nissuno si appresenti à riceverlo, che non sia entrato ne i dodici anni; quando però non ne habbia dal Reuerendissimo Arciuescouo espressa licenza.

Dall'altra parte chi è arriuato à quell'e

tà, non douerà per nessun modo esser negligente nel venire à pigliarlo.

3 Quelli che hanno da ricevere questo Sacramento, nel quale si conferisce la gratia dello Spirito Sāto, studijano di prepararsi diuotamente con digiuni, orationi, & altre buone opere; e sopra tutto siano contriti e confessi diligentemete de suoi peccati.

E quando andaranno per riceverlo, presentino la fede sottoscritta dal Confessore, d'esserli confessati.

4 Quelli che hanno da combattere con l'armie materiali, massime non essendo esperti in esse, sogliono pigliar vn Padrino che gli ammaestri; così il Christiano pigliando questo Sacramento per entrar nella battaglia spirituale contra di tutti li nemici dell'anima, piglia vn Padrino, che per altro nome si chiama compare; acciò habbi di lui cura, e protezione, in ammaestrarlo, & aiutarlo: & in segno di questo, il compare nella Cresima tiene, e sostiene il figliozzo; dando ad intendere, che fino à quell'hora è stato d'bole & infermo, ma che per l'auuenire sarà più gagliardo; e bisognando, che lui l'aiuterà.

5 Però auuertischino li Compari, che oltre l'obbligo che hanno con li suoi figliozzi d'insegnarli le cose necessarie, come il Pater noster, l'Aue-Maria, il Credo, & i dieci comandamenti, quando non li sapessero; sono etiam obligati a indirizzarli nella via delle virtù Christiane, con ammonitioni, e buoni esempj.

6 Li Compari e Commare contraheno con quello che tengono alla Cresima, certa parentela spirituale, come nel Battefimo: la qual impedisce il farsi matrimonij tra loro; & essendosi fatti, non valgono, non vi essendo intrauenuto la dispensatione del santissimo Papa.

E tale parentela spirituale è tra il compare, o commare, e quello che lui ha tenuto alla Cresima, e suo Padre e Madre.

7 Non si deue elegger in questo Sacramento, se non vn compare, ouero vna commare.

8 Non importa che il compare o commare sia parente à quello che hà da

Preparatio-
ne.

Compari,
e Commare.
etc.

li esser

esser Cresmato, pur che non gli sia Padre, ò Madre, ò Marito, ò Moglie.

9 Per maggior conuenienza e decoro d'honestà, offeruino le donne tenerli alla Cresima fra di loro, e gli huomini tra loro; e prima si presentino gli huomini tutti, e poi le donne.

10 Nessuno tenghi altri à Cresima, che non sia Cresmato egli prima; però chi non fusse, si può far prima Cresmare, e subito esser compare ò commare ad altri.

11 Nessun compare ò commare tenghi più di duoi ò tre alla Cresima in vn medesimo dì.

12 Nessuno che sia escommunicato, interdetto, ouero habbia peccati graui, e publici, ò che non sia communicato alla Pascha prossima passata, ardisca farsi Cresimar lui, ò tener altri à Cresima.

Habito conueniente. 13 Nessuna donna veghi à riceuere questo Sacramento della Cresima, ò à tenere altri alla Cresima, con vani ornamenti di capo, rizzi, fuco, belletti, pendenti all'orecchie, ò vesti d'oro, ritagli, ricami, ò altri simili sfoggiamenti. Et in somma farà vestita con habito modesto e semplice.

14 Ne parimente si presentino huomini per pigliar la santa Cresima, ò per esser compari ad altri, che siano vestiti con vani ornamenti d'oro e d'argento, ritagli, sfoggiamenti di berrete, con armi, & altre simili cose.

15 Ne alcuno vi vada, come da qualchuno si suole, con incompositione e löghezza di capelli che cuoprino la fronte; ne meno con la fronte bagnata di sudore, ò con altra lordezza, onde se impedisca il ministrargli questo Sacramento, ò si faccia con indecenza d'esso.

Niuno si fae eia Cresima rò due volte 16 Quelli che sono stati Cresmati vna volta, si guardino di farsi Cresmare vn'altra; perche questo è vn Sacramento che si riceue vna sol volta, come il Battefimo: quelli però che non si ricordano d'esser Cresmati, hauendo fatto la debita diligenza di saperlo dal Padre ò Madre, ò altri che lo potessero sapere, e non trouando alcuna certezza, deuono farsi Cresmare.

Nessuno del 17 Ogniuno venghi à Cresimarli quel-

la mattina, & in quella Chiesa che si è la Chiesa deputata per ministrare in essa questo Sacramento alle persone della sua Porta; nè alcuno s'appresenti à riceuerlo altroue, se per qualche impedimento hauuto il giorno destinato alla sua Porta, non hauesse hauuto di ciò special licenza dal Reuerendissimo Arcuescouo.

18 Porti ogniuno seco scritto in vn bollettino, il nome, e cognome loro, delli Padri, e Madri, e Compadri, e della Parochia; & diano esso bollettino, prima che pigliino la Cresima, à chi sarà deputato per tal'effetto.

19 Auuertisca ciascuno di presentarsi di giuno à questo Sacramento.

20 Mentre si reciteranno le preci spettanti à questo santo Ministerio, e s'innocerà la gratia dello Spirito santo, ciascuno stia deuotamente ingenuocione, e attendi con quella compositione di corpo, & applicatione di mente che potrà maggiore, alla consideratione di così gran beneficio lasciatioci dal Signore.

Il che parimente farà, mentre si ministrerà esso Sacramento ad altri, maggiormente poi, quando presentato si auanti al Reuerendiss. Arcuescouo, riceuerà esso questo Sacramento.

21 Nessuno dopò Cresmato si tocchi la fronte, nè anco per farsi il segno della santa Croce, prima che sia rasciugata da vno delli Ministri assistenti.

22 Nessuno Cresmato si parti senza manifestata necessità, ma aspetti, ò si troui al compimento delle preci, e benedittione che darà il Reuerendiss. Arcuescouo à tutti insieme nel fine d'essa Cresima.

AVVERTENZE DI MONSIG.

Illustriss. Card. di S. Prassede Arcuescouo di Milano.

A i Curati della Città, e Diocesi sua, per amministrare il Santissimo Sacramento dell'Eucharistia in Chiesa.

In tutti quei casi, ne i quali per le nostre noue auvertenze di confessori, non debbono deue

Portino il bollettino.

Siano digiuni. Diuotoni nel riceuerlo.

Niuno si tocchi la fronte.

Non si parti prima della benedittione.

mettere alla detta confessione, il confessore ammettere alla confessione, o assolvere i penitenti; come per stare in stato di peccato mortale, o in occasioni induttive al peccato, o per non soddisfare a obblighi, o per altre cose simili, ouero deue differire l'assoluzione; per veder prima in loro certi segni di vera emendatione; non ammettere il Curato alla Comunione persone, che egli sappia fuor di confessione, che siano publica & notoriamente inuolte in alcuno delli sudetti impedimenti, quantunque esibiscano fede da nostri penitentieri, o da altro confessore approvato, etiam regolare, che gli habbia ministrato il Sacramento della penitenza; se essi penitenti non gli fanno prima constare, che si siano leuati di detto male stato & occasione, & habbiano dato certi e probati segni della sua emendatione, e satisfatto a quel che doueuan nel modo e forma che si dice in dette auuertenze. Sarà però cosa conueniente, che'l Curato auisi questi tali di ciò prima secretamente, o alla presenza d'vna o due persone probate; acciò che non vengano a riceuere publica vergogna, presentandosi alla comunione, la quale deue esso negargli, come s'è detto di sopra; massime e hauea comodità di farlo, douendo loro presentar gli di tre di innanzi la fede di essersi confessati, quando si confessino da altri, che dal proprio Curato. Ma se fosse secreto l'impedimento; e lo sapesse fuor di confessione, faccia seco il medesimo officio & instantia con ogni carità secretamente, perche non venghino a riceuere la comunione in quello stato; non già gliela neghi; quando si presentassero publicamente a comunicarsi. Se anche fusse secreto, in modo che lo sapesse solo in confessione, non deue far seco altro fuor di confessione, che raccomandarlo a Dio con oratione; e se si presentasse alla comunione, non può negargliela. Ma quando il Curato hauesse dubbio, se quello impedimento fosse publico, o notorio, o no; se è nella Città, ricorra al Vicario nostro generale; e se è nella diocesi, al Vicario foraneo; e conferisca se

co; e faccia quanto da lui gli sarà ordinato: e se al Vicario foraneo restarà alcun dubbio, ne dia auiso a noi. Non ammetta alla comunione alcuno c'habbia commesso peccati publici, o notorii, prima che habbia publicamente satisfatto al scandalo, o mal esemplo dato publicamente; ancor che habbia fede leggitima d'essere assoluto da penitentieri nostri, o altri confessori etiam regolari. Ne meno admetta quelli, che fossero obligati secondo gli ordini del Concilio di Trento, o de' nostri Sinodi Provinciali, o de' sacri Canonì a far penitenza publica, ouero anco solenne, per qualche delitto commesso publicamente in conspetto di molti, d'onde altri fossero commossi & offesi per lo scandalo, douendo simil persona fare publicamente condegna penitenza secondo la qualità della colpa, acciò che riuochino alla retta via col testimonio de la sua emendatione; quelli che col suo esemplo hanno prouocati al male; eccetto però se gli constasse, che questa sorte di penitenza gli fosse stata commutata da noi in altra. Quando li putti o putte della sua Parochia sono già peruenuti all'età di dieci anni, si che siano vicini ad habilitarsi per a riceuere la santissima comunione, non lasci che per negligentia sua, o de' li Padri o madri loro, procedano più oltre ne gli anni senza godere di questo spiritual thesoro; come alcune volte habbiamo trouato; che alcuni hanno scorso con gran trascuragine e crassa ignorantia molti anni; ma quando prima diligentemente gl'istruisca delle cose necessarie, per poter riceuere degnamente il Santissimo Sacramento, e ben instrutti che faranno delli innumerabili frutti che da esso si cauano, e con quanta humiltà, riueranza, e purità di conscientia si debba riceuere, li faccia comunicare: e per questo specialmete nella prima settimana di Quaresima, o se meglio gli parerà, nelle feste di Natale, & altre dell'inuerno, massime nelle ville, per maggior commodità di quei figliuoli che in altro tempo sono più occupati nelli pascoli delle be

Diligentia de' Curati verso quei che preuengono alla debita età di comunicare.

Il Curato

Il Curato

li a

tie, & altri essercitij simili, recognosca dal stato delle anime, e con altri modi, quelli che saranno peruenuti alla suddetta età, e li chiami a se separatamente, o molti insieme, e gl'istruisca come è detto di sopra: scaglia poi quelli che con questa diligenza, o altra che sarà, dopo si saranno habilitati à poter comunicarsi nella Pasqua prossima, quali admetterà, rimettendo gli altri ad altro tempo per far seco noua diligenza in questo.

Auvertisca di non admettere alcuno alla prima comunione, se oltre la suddetta diligente istruzione, non l'hauerà confessato tre o quattro volte. Quando però alcuno de i figliuoli della sua parrocchia sia solito di confessarsi da alcun altro confessore approbato da noi, e gli faccia constare per fede del confessore, che esso sia idoneo, e da lui instrutto sufficientemente à riceuere la santissima Comunione, e che da lui si sia confessato almeno tre o quattro volte, & esso conosca quello per confessore approbato da noi, e timorato di Dio, e pio; lo potrà admettere alla comunione sopra quel testimonio; se ben non haurà esso Curato usato le diligenzie soprascritte: altrimenti anch'esso facci il suo debito; interroghi il figliuolo, e riconosca come sia sufficientemente instrutto; e supplisca quel che bisogna per questo conto; e poi che li parà ben instrutto, gli ministri il Santissimo Sacramento della Eucharistia, senza che in tal caso aspetti d'hauerlo confessato tre o quattro volte, poi che in questo supplisce la fede del confessore. Ma quando gli consti per fede pur del confessore scritta, che gli sia già stata amministrata la prima comunione da esso confessore, lo potrà anche lui admettere nella Pasqua, & in altri tempi dopo.

Dia il Curato questa medema istruzione a gli adulti anco, particolarmente à quelli, che si comunicano di raro, & vniuersalmente tutto il suo popolo in tutti i giorni Paschali, & altri, quando comunicerà frequenza di persone.

Il Curato nella Pasqua comunichi non solo quelli che in quel tempo si tro-

uaranno habitare nella sua parrocchia; ma quegli ancor che vi saranno habitati la maggior parte dell'anno, o almeno sei mesi.

In oltre quelli, che vi saranno andati ad habitare, se ben di pochi giorni o mesi innanzi, con animo però di fermarvisi e stanciarui, ouero esibiscano facilità ottenuta in scritto da noi, o dal suo parrocho, di potersi comunicare in altro loco.

Di più nella diocesi quei viandanti anche, o scrostieri, che per passaggio vi capitaranno nelli giorni Paschali.

Ma nella Città questi forastieri o viandanti si deueranno tutti comunicare solo nella nostra Chiesa Metropolitana.

Auvertirà nondimeno il Curato, o sia della diocesi, o sia della Metropolitana, prima che li comunichi, di notare sopra d'un libro appattato il nome, e cognome, il loco dell'origine, ouero domicilio di quelli viandanti e peregriniche si comunicaranno: così rui detto libro presso di se fidelmete, & in oltre fra 15 giorni, ne dia nota a noi in scritto, sotto scritta & affirmata di sua mano.

Quando alcuno, che hauesse habitato nella diocesi sei mesi, & altrotanto nella Città sotto vn'altra Parochia, ritorni dopo Pasqua in quella Parochia, nella quale non si sarà comunicato, esibisca fra tre giorni a quel Curato la fede d'esserli comunicato, e non lo facenda, esso curato lo reputi, e faccia seco come con gli altri non comunicati alla Pasqua.

Se alcuno haueo dimorato la maggior parte dell'anno nella diocesi, non si sarà comunicato la Pasqua da quel Curato, nella cui parrocchia harà dimorato quel tempo, benché dica di essersi comunicato altrove, nondimeno si proceda contro di esso, come se fosse vno di quelli, che hauesse habitato tutto l'anno nella sua parrocchia.

Non admetta, nè accetti il Curato escusatione alcuna di qual si voglia della sua Parochia, che non sia comunicato nella sua Chiesa la Pasqua, benché alleghi qual si voglia impedimento, di non hauer potuto comunicarsi in essa, o hauer hauuto causa legittima di comu-

Diligenza
verso gli
altri.

Comunio-
ne Pasquale

munificarsi altroue; & esibisca fede autentica, o altra probatione d'hauerlo fatto; ma lo rimetta a Milano a dedurre innanzi a noi le sue ragioni, assegnandoli dodici o quindici giorni al più, dentro il qual termine, se non gli esibirà la admissione & approbatione nostra delle sue escusationi, o commissione di sopraledenza, o altro ordine nostro, l'habbi per non comunicato, e proceda con lui, come con gli altri non comunicati alla Pasqua.

Il medesimo faccia con ciascuno, che nella Pasqua si troui absente dalla diocesi, sedopo che sarà ritornato, fra quindici di non si confessi e comunichi nella propria parrocchia, ouero fra detto termine non gli esibisca lettere nostre, per le quali se gli commetta, che lo debba admettere per comunicato, perche habbia esibito a noi fede in scritto del Curato, & ordinario del luogo, doue sarà stato in quel tempo Paschale, nel modo

che si ordina nel Concilio nostro terzo Provinciale, di essersi all' hora comunicato.

Il Curato nella Quaresima alcune volte, e particolarmente nella Domenica delle Palme, per se stesso, e per i Predicatori, doue ne sono, auuertisca il suo popolo, che ciascuno venendo alla comunione Paschale, porti il bollettino, nel quale sia scritto il suo nome, cognome, e la casa doue habita, per lasciarlo ad esso Curato, e che altrimenti non sarà ammesso; come in fatto gli ordiniamo, che senza esso bollettino non admetta alcuno.

Nel tempo poi dell' amministrarli la santissima Comunione nella Pasqua, deputi persona, della quale si fidi, e quale doue si può, sia almeno chierico, che con la cotta, prima ch' esso cominci a comunicare, dia principio a raccogliere li bollettini da quelli, che si verranno presentando alla comunione: e cominci a far questa raccolta di modo, che preuenga sempre il Sacerdote d'vna o due persone, e non più, ad ogni schiera; e nel ricevere ciascun bollettino, lo legga subito in voce tale, che il Sacerdote, e quattro, o cinque delli più vicini di quella schiera possano sentire; & così lettolo, subito l'infilzi, o metta in vn sac-

chetto decente, e così faccia di mano in mano de gli altri per ordine; e subito finita la comunione, li consegna tutti in mano al Curato: il quale quanto prima g' incontri co' l'atto delle anime, o quindetto alfabetico di esse, per vedere chi si sarà comunicato, o no, e conferui li bollettini, per hauerli pronti in mostrargli ad ogni requisitione nostra, e del Vicario foraneo nella diocesi.

Non potendo il Curato hauer persona Ecclesiastica per questo effetto, pigli qualche secolare, o altra persona di notata, e fida, che sia pratica della parochia; e quando fosse così picciola e solitaria villa, che non si trouasse ni persona che sapesse leggere, o fosse atta a questo; il Curato douerà egli prima hauer fatto li bollettini, e dato il suo a ciascuno, che lo presenti in quell'atto della Comunione, in mano di chi hauerà egli deputato, dandoglielo spiegato, perche non gli possa dare dui per vno, seruato nel resto il modo come di sopra.

E se bene non si potrà leggere all' hora, non dimeno questa diligenza congionta con l'occhio del Curato nel comunicare, e co' l'riuedere poi i bollettini che saranno stati fatti da lui, e scontrare il numero di essi, con la nota che deura hauer tenuta del numero di quei bollettini ch'auerà dato fuori, potrà facilmente assicurarli che non gli sia fatta fraude, massimamente in vna terra o villa picciola.

Il Curato il giorno di Pasqua, & il Lunedì, e Martedì seguente, per la trina monitione ammonisca il suo popolo, che tutti debbano essersi comunicati per tutta l'ottaua di Pasqua; e che tutti quelli che non si saranno comunicati, passato quel tempo, senza altra monitione li publicarà, per ordine nostro, interdetti dallo ingresso della Chiesa, secondo la forma delli sacri Canoni: Et esso Curato faccia anco priuatamente per tutta detta ottaua, con quelli che haueranno mancato, i debiti officii di charità, acciò che satisfaccino al loro obligo Christiano; e non satisfacendo, passata l'ottaua, nel primo giorno subseguente, e poi anche nella festa prossima precedente publichi interdetti dalla Chiesa quelli,

Quelli che non si sono comunicati nella Pasqua si publicino per interdetto dalla Chiesa.

fit que ad sacrament. Euch. p. 95. Quicunq; Diligenza nel far esibire i bollettini della comunione nella Pasqua.

che in effetto non si faranno communi-
cati, seruando nella publicatione la in-
frascritta forma.

D'ordine dell'Illustrissimo e Reueren-
diss. S. Cardinale S. Prassede Arciuesco-
uo della Santa Chiesa di Milano, &c.
Si dichiarano interdetti dall'ingresso
d'ogni Chiesa, e come escommunicati,
condannati alla sepultura del Terrazzo
in euento della morte senza euidenti se-
gni di penitenza gli infrascritti, per non
esser comunicati nella Pasqua di Re-
surrectione di nostro Signor Giesu Chri-
sto prossima passata, come commanda la
Santa Madre Chiesa.

Diamo però facoltà al Curato di sopra-
sedere dall'interdetto per tutta la setti-
mana che segue dopò l'Ottaua di Pas-
qua, contra alcuni particolari, che pares-
se à lui essere così ispediente per qual-
che buon fine.

E se è curato della diocesi, concediamo
che possa sopra sedere anco per l'altra
subsequente settimana seconda dopò
l'Ottaua, hauendone licenza, o commis-
sione dal Vicario foraneo, di modo tale
che chi si comunicerà fra questo ter-
mine di sopra sedenza come è detto di
sopra, se ben non l'hauerà fatto nel tem-
po debito, secondo l'ordine della Chie-
sa, nondimeno se gli farà gratia di non
interdirlo, ma bẽ dourà il Curato in tal
caso correggere questa negligenza o con-
tumacia con qualche penitenza spiri-
tuale à suo arbitrio.

Ma sia auuertito il Curato, e Vicario fo-
raneo, à non vfar questa facoltà se non
con gran consideratione, e graui cause.
E se pur anche fosse alcuno, al quale per
grauissima causa giudicasse, che si doues-
se dare maggiore sopra sedenza, n'auisat-
rà quanto prima dopò Pasqua, e ci ris-
solueremo secondo che ci parrà conforme
all'honor di Dio, seruitio di quel-
l'anima, e conseruatione della discipli-
na ecclesiastica.

Non intendiamo già che si proceda al-
l'interdetto contra quelli, à quali esso
Curato hauesse per rispetti conuenienti
commandato di differire per qualche
tempo la comunione per maggior aiu-
to delle anime; ma di essi subito con sue
lettere ci dia nota, e delle cause perche

voglia che differiscano, quando le sap-
pia fuor di confessione, e parimẽte quel-
lo che gli occorrerà sopra ciò, accioche
possiamo dargli ordine, & il rimedio
che deurà vfare per salute delle anime
loro. Parimente ci dia nota in scritto per tut-
ta la settimana secondo dopò l'Ottaua se
è nella Città, e terza se è nella diocesi,
di quelli c'hauerà interdetti, e di quel-
li anco, con quali hauerà vfato della
facoltà di sopra sedere dall'interdetto,
quando bene hauessero satisfatto nel ter-
mine della sopra sedenza, & insieme del-
le cause, quando le sappia fuor di confes-
sione.

Gli interdetti pubblicamente dallo in-
gresso della Chiesa, perche confessati,
come è precetto della Santa Madre Chie-
sa, nella Pasqua, non si sono comunica-
ti, non si assoluino & liberino dallo in-
terdetto, se prima oltre la debita satis-
fattione proportionata al scandalo c'ha-
ueranno dato, non lo assicurano di con-
fessarsi e comunicarsi, & essere obe-
dienti per l'auuenire alli commanda-
menti della Chiesa, e specialmente à
questo, di confessarsi e comunicarsi nel-
la Pasqua; e dopò che saranno liberati,
il Curato publichi al popolo la sua libe-
ratione.

Il curato douendo ministrare la San-
tissima comunione al Popolo in Chie-
sa, o sia nella Messa, o fuori d'essa, offerui
diligentemẽte il decreto del primo no-
stro Concilio Prouinciale, di communi-
care gli huomini separatamente dalle
donne.

Il che potrà fare facilmente in alcun de
i modi infrascritti.

Prima nel tempo della Pasqua diui-
da quelli giorni, ne i quali commune-
mentẽ si suol comunicare il Popolo,
assegnandone alcuno particolarmente
per far la comunione de gli huomini,
& in quel giorno comunichi gli hu-
omini solamente, & alcuno per far la co-
munione delle donne, e parimente in
quel giorno comunichi solamente le
donne; e faccià così à tempo questo as-
segnamento, che lo publichi in Chie-
sa nel giorno della Domenica delle
palme.

Comunale
ne si faccia
à gli huomi-
ni separa-
mente dal-
le donne, et
in qual ma-
niera.
Tir. quæ per
ti. ad Sac. 3.
Euch. pag. 8
& Euchan.

Ma se alcuno (come molti sogliono) vorrà comunicarsi più volte in questo tempo Pasquale; e per questo, o per altra causa particolare desidererà comunicarsi nell'istesso giorno assegnato per le donne, o qualche donna nel giorno assegnato per gli huomini, potrà nondimeno ministrargli il Santissimo Sacramento dopò la comunione di quelle persone, alle quali sarà assegnato quel giorno.

Potrà ancora senza far la diuisione delli giorni, quando la Comunione si faccia fuor della Messa, eleggere due altari, vno per gli huomini, e l'altro per le donne, li quali siano vno per banda della Chiesa, di modo che non siano necessitate a incontrarsi le donne con gli huomini nell'andare e ritornare dalla comunione.

Et il Curato cominciando prima dalla parte de gli huomini a riconciliarli, se non saranno riconciliati, poi a comunicarli; come hauerà comunicato vn pezzo da quella parte, vada dall'altra parte delle donne facendo il medesimo, poi ritorni dalla parte de gli huomini; e così a vicenda venghi a comunicarli tutti senza fare aspettare noiosamente le donne fin al fine.

E doue saranno più Curati in vna istessa Chiesa, potrà anche farsi con questa diuisione di altari la comunione nella Messa, & vno potrà attendere alla reconciliatione, poi celebrare, e ministrare la comunione dalla parte de gli huomini, e l'altro dalla parte delle donne; e così faccia ogn'altro confessore approbato, che si trouerà all'hora in quella Chiesa, quato all'vdir le confessioni, o veramente mutaranno luogo alcuna volta scambievolmente fra loro, per so disfare a chi dà ciascun lato desiderasse confessarsi più da vno che dall'altro. In ogni caso doue sarà alcuno d'essi, che habbi facoltà delli casi riservati da noi, passi hora dalla banda de gli huomini, hora da quella delle donne, accioche chi hauerà bisogno di lui in questo particolarmente, vi possa andare senza dare sospitione alcuna delli confitenti altri circostanti.

Doue sia poco numero di anime, com-

munichi nell'istesso giorno prima gli huomini poi le donne, facendo che tr tanto che comunicherà gli huomini, le donne stiano nella parte della Chiesa assegnata loro; così faccia con gli huomini, mentre le donne si comunicheranno.

Questo terzo modo si offerui sempre nelle communioni che si fanno fra l'anno per qualche solennità, o per deuotione; saluo se per la numerosità del Popolo non paresse meglio al Curato di seruare il modo di diuidere gli altari, com'è detto di sopra, poiche in simile occasione non si può usare il primo modo di diuidere i giorni.

In quelle Chiese doue alle volte per qualche impedimento non si potesse seruire d'alcuno delli sodetti modi, si tollera che si mettano due schiere di banche fuori della capella grande, distante l'vna dall'altra due o tre braccia nel medesimo dritto, si che occupino quasi tutto il trauerso della Chiesa; e sia de gli huomini quella schiera, che sarà posta nella parte della Chiesa assegnata a gli huomini; e delle donne, quella che sarà dalla banda assegnata ad esse donne; facendo che tutti stiano volti colla faccia verso la testa della Chiesa, & in questo modo comunichi prima vna schiera di huomini, poi vna di donne, e così seguiti alternatamente, finche sarà finita la comunione.

Per ministrare il Santissimo Sacramento con decetia, e sicurezza de pericoli, che non cada in terra qualche particola o frammento, si proueda in ogni Chiesa Parochiale delle infrascritte cose da gli scuolari del Corpus Domini, con l'aiuto se sarà bisogno, di qualche raccolta di limosina, che si faccia nel popolo di quella Parochia per questo, o contributione del Rettor della Chiesa, secondo che comporterà la qualità delli suoi redditi.

Di banchi in numero sufficiente per li circoli o schiere delle communioni più numerose; com'è la Pasquale, le quali banche siano alte da terra vn braccio & vn quarto.

Di touaglie, o seruiette, o tele bianche, quali siano lunghe, & in numero tale,

Li 4 che

Apparato
necessario
per ministrare la
santissima Co
munione.

Banchi.

Touaglie.

che sia à sufficiencia per coprir tutte le fodette banche, e per poterli mutare e lauare spesso a i suoi tempi fra l'anno; e siano larghe quant'è l'altezza della tela nostrana, accioche coprano tutte le banche.

Seruiette.

Di quatro almeno, ò più seruiette di tela di lino sottili, che siano semplici senza lauoro alcuno nel mezo, ò dalle bande, se ben potranno essere lauorate da i capi, lunghe da due ò tre braccia, alte quanto è l'altezza della tela nostrana. Queste sono per tenerli sotto la pisside e le mani del Sacerdote, mentre che andará communicando li cerchi di persone che faranno dietro alle banche fodette, e potranno anche seruire per tenerli similmente sotto, quando si comunica no gl'infermi.

Scabelli per la purificazione cò sue seruiette.

Di dui scabelli decenti per preparar ui sopra le cose necessarie per la purificazione nel luogo istesso, doue staranno le persone deputate a dare la purificazione nella api de' cerchi ò schiere di quelli che si comunicheranno, come si dirà più à basso.

Di 4. seruiette conuenueuoli per poter coprire quelli scabelli.

Vasi.

Di 4. vasi che siano netti e lucenti, per governare dentro il vino da purificare; e di quattro altri vasi piccioli, per dare à ciascuno la purificazione; li quali vasi siano della forma, che se gli darà per ordine nostro.

Ne più lasci il Curato, che persone particolari facciano portare iui suoi vasi, nè bicchieri, nè vino particolare per la sua purificazione.

E parimente di seruiette picciole, almeno quattro, per asciugare la bocca à quelli che si faranno purificati.

Le quali tutte touaglie, seruiette, vasi grandi e piccioli si lauino spesso, e si còseruino sempre per questo effetto netti e mondi in sicrestia, nè si adoprino mai ad vso profano.

Cerei e torchie.

Vi siano sempre pronti 6. cerei honoreuoli, per accendere sopra ogni altare, innanzi al quale si farà la comunione fuori della Messa, per tutto quel tempo che durará essa comunione; e due torchie, ò cerei grossi, per portare sempre innanzi al Sacerdote, quando farà la

comunione, ò per mettere dalli capi delle schiere, ò banche, e cerchi delle persone, che si hanno à comunicare, come si dirà qui à basso.

In ogni luogo, doue si ministrará in Chiesa la Santissima comunione, vi siano, doue sarà possibile, otto ministri ecclesiastici; li quali cò cotta seruino al tempo delle communioni, massime numerose, per fare gl'infrascritti officij.

Vno che nella Pasqua, prima che il Sacerdote cominci à ministrare la Santissima comunione, dia principio à raccogliere li bollettini di quelli che si presenteranno alla comunione, li legga, e consegna, come è de'xo al suo luogo.

Vn'altro, doue è vso che le persone si presentino alla comunione con vna candela accesa in mano, che preceda à quello delli bollettini, di due persone per schiera; il quale con vna mano vada pigliando le candele, e le estingua in vna cassetta di legno che hauera nell'altra mano, la quale habbia nel fondo vn poco d'acqua, accioche non facciano fumo.

Il quale vso di presentarsi con le candele accese nella comunione, che restano poi alla Chiesa, ò al Curato, permettiamo che si offerui doue hora si troua, nella comunione sola della Pasqua; e per li misterij santi che contiene, e per vna certa ricognitione del Curato; purchè si inorzinò, come è detto di sopra, prima che il Sacerdote s'accosti à quello che vuol riceuere la comunione: ma ne gli altri tempi lo prohibiamo, per le incommodità e pericoli, che come l'esperienza ci mostra, porta à questa ministracione.

Dui altri, vno de quali sia dalla banda destra del Sacerdote, l'altro dalla sinistra, che tenghino sotto la pisside e le mani di esso mentre va communicando, e sotto il mento di quelli che si comunicano, vn panno di lino, accioche non caschi fuor di quel panno particola, ò frammento alcuno per qual si voglia accidente: E questi cò'l panno fodetto, potranno bastare senza altro apparecchio di banche e sue touaglie, quando si facesse nella Messa, ò fuori di essa all'altare vna comunione di poco numero d'anime.

Ministri ecclesiastici, e loro officio.

d'anime come di dieci ò dodeci persone.

Dui altri, i quali tenendo in mano due torze, ò cerei grossi accesi, preedano sempre il Sacerdote mentre v'è ministrando la santissima Comunione; ouero quando il circolo ò schiere siano breui, stiano genuflessi con tutte due le ginocchia in terra, vno per capo del circolo, ò schiere.

Altri dui, i quali stiano vno per banda della Chiesa, per dare la purificazione à quelli che si faranno comunicati; e stiano in loco tale, che quelli che piglieranno la purificazione, non voltino le spalle al Santissimo Sacramento, nè diano impedimento à quelli che vorranno andare à comunicarsi, nè tra loro facciano confusione, nè essi siano impediti in far l'officio loro condecamente come si conuiene.

E quando sarà tempo che facciano il suo officio, ogn'vno di loro terrà con la man dritta il vase picciolo, nel quale porrà la purificazione, e con l'altra mano la seruietta da asciugarsi la bocca quelli che sono purificati, hauendo preparato appresso di se vn scabello da vn canto coperto d'vna touaglia, sopra la quale vi siano li duoi vasi grandi, vno col vino, e l'altro con acqua netta, & vn'altro vase picciolo, perche così si possa dar acqua à chi non foglia mai bere vino, e rinfrescare i vasi piccioli, ò nettarli alcuna volta.

Ma quando il Curato per le communioni più numerose giudicasse più spedito per maggior commodità, e manco tumulto, ò disturbo, far dar la purificazione al popolo prima che si parta dalla istessa banca doue s'è comunicato, in tal caso l'apparecchio del scabello & altre cose sopradette per essa communione, hauerà da essere in vn sol loco della Chiesa, da vn lato dell'altare innanzi al quale si fa la comunione; & i due ministri per la purificazione non staranno separati al loco designato di sopra, ma tutti due insieme s'aiutaranno à dar essa purificazione, tenendo vno dalla man destra il vase picciolo, col vino, col quale si habbino à purificare, e dalla sinistra la seruietta, e porgendo à

ciascuno comunicato prima esso vase e vino, poi la seruietta d'asciugarli.

Benche meglio farà, massime quando si purificaranno donne, che porga il vino da purificarsi, e la seruietta da asciugarsi solo alla prima persona del circolo, & essa poi porga le cose sudette à chi le viene appresso, e così di mano in mano fino al fine di quel circolo ò schiera; doue poi il ministro ripigli il vase, e la seruietta, e torni da principio del nouo circolo; l'altro gli anderà appresso sempre con li duoi vasi grandi, vno del vino, e l'altro dell'acqua, per supplire nel vase picciolo secondo il bisogno il vino, & anco l'acqua per rinfrescarlo spesso, e per ogni altro bisogno.

Ma in questo caso auuertiscano di non dar, nè lasciar pigliar la purificazione ad alcuno, se non qualche breue spatio dopò che sarà comunicato, come d'vn Pater noster, & vn'Aue Maria: e per questo non comincino à dar la purificazione al circolo, sino che sarà già comunicato fin'à otto persone, e così si vadi sempre porgendo la purificazione dietro al Sacerdote che v'è comunicando, con distanza dal vase della purificazione al Sacerdote di otto ò più persone.

Doue, e quando non si possono hauer chierici, ò non in tanto numero, ò quanto ricercano i bisogni, de quali si è detto di sopra, potranno seruire per necessità in alcune delle cose sudette, ò putti con vesti lunghe e cotte condecanti, ò in difetto loro alcuni scolari del Corpus Domini; i quali per questi, e molti altri seruitij che potranno far nel portarsi il Santissimo Sacramento à gl'infermi, prouedarò quanto prima di quattro ò sei habiti come quelli delli discipoli, ma senza coperta del capo, e doue si possi, di tela di sangallo, e color rosso, de quali si vestano quelli laici scolari, che seruiranno ad alcuno delli sudetti officij.

In ogni caso, doue alcuna volta non si potesse hauer tutto questo aiuto, quelli dui che riceueranno le candele, e li bollettini di quelli che si comunicaranno, già non faranno dibisogno fuor delle communioni Paschali; si potrà anche

che supplire al bisogno di tenere le due torze ò cerei accesi, con mettere le istesse torze ò cerei in candelieri, ò candelie fermate da i lati delle schiere ò circoli di quelli che si comunicheranno, senza che alcuno le tenga in mano: nè anco saranno necessarij quelli dui deputati per la purificatione del popolo, potendosi mettere vn solo, ò anco niuno, quando si dia la purificatione, non nelle schiere, ma da i lati, doue vadino le persone communicate partendosi dalle banche ò schiere, oue si fa la comunione; nel qual caso basterà apparecchiare in loco conueniente sopra li scabelli e toagliole, come s'è detto, duoi vasi grandi, l'vno col vino, e l'altro con l'acqua da purificare, i vasi piccioli per porger, e riceuerli la detta purificatione, e le seruiette d'asciugarli; e lasciare che ogn'vno, com'è communicato vada di mano in mano à purificarli da se stesso, senza che vi assista alcuno.

Et all'ultimo per necessità si potrebbe anco comunicare con le banche sole, e sue seruiette ò touaglie sopra senza li duoi da i lati del Sacerdote che tenefferò sotto il panno.

Le persone quali haueranno à seruire nella comunione delle donne, in portare li ciloftri, ò tenere, sotto le seruiette, ò in dare la purificatione, quanto più si possi, siano approuate, di buoni costumi, e mature d'anni, ò all'incontro di età puerile, e simplici.

Cose da offerirsi dal Curato ò Sacerdote mentre vuol comunicare. Quando occorre al sacerdote di ministrare la comunione fuor della Messa, ancor che fosse subito fornita essa Messa, non ministri con gli habiti con che si trouarà hauer celebrato, ma se ne spogli, e la ministri vestito solamente di cotta e stola.

Il Curato nella Pasqua 'egli stesso e non per altro Sacerdote comunichi tutti quelli che habitano nella sua parochia, salvo se non fosse necessario per la numerosità del popolo che pigliasse alcuno in aiuto; nel qual caso pigli Sacerdote molto pratico, e conoscente delli huomini della Parochia, & aueduto, perchè non li sia fatta qualche fraude nell'ordine che si è dato de i bollettini da presentarsi nell'atto della cõione.

Il Curato occorrendogli ministrare la Santissima Comunione al popolo fuor della Messa, faccia che siano apparecchiate tutte le cose di sopra ordinate; se vi sono persone da reconciliare, vi attenda, e faccia che sopra l'altare siano accesi sei candelotti decenti; e poi prima che vadi all'altare, si laui le mani in Sagrestia, e si vesta di cotta e stola, faccia accendere due torze ò cerei grossi, quali siano portati da duoi chierici con cotta; e nell'intrar della capella, nel piede della bradella nel mezzo dell'altare faccia à capo scoperto verso il Santissimo Sacramento la debita genuflessione; e quando la pisside non sia sopra l'altare fuori del mondino, perchè hauesse lui ò altro fatto la consecratione delle particole in quella mattina, stando li duoi chierici sedetti, vno per banda della bradella, e con tutte due le ginocchia inginocchiati con le torze ò cerei in mano, apra l'uscio del mondino, e come l'hauerà aperto, faccia di nuouo la genuflessione, poi leui fuori del mondino la pisside, e la ponga così coperta sopra l'altare con il corporale lui preparato e steso per questo effetto. E come ve l'hauerà posta, leui alquanto il coperto della pisside, e riconoscendo con l'occhio le particole che vi sono, la cuopra e faccia vn'altra genuflessione.

Habbia per regola generale circa il far le genuflessioni al Santissimo Sacramento, che giungendo all'altare, ne faccia vna all'ultimo grado; e prima che leui la pisside fuor del mondino, poiche l'hà aperto, vn'altra; toltola fuori, e scopertala, vn'altra; e quando l'ha riposta nel mondino, vn'altra; e quest'ordine tenga ogni volta che depone e ripiglia la pisside sopra l'altare, di far vna genuflessione volendo scoprirla ò leuarla, vn'altra volta hauendola deposta ò coperta.

Quando sarà per cominciare à fare la comunione del popolo nella Messa, ò fuori, ritirandosi presso il corno dell'altare dalla banda del Vangelo, si volti con la faccia verso il popolo; e se nõ hauerà fatto quella mattina il sermone ò predica prima in pulpito, ouero al suo

tempo

Rec postea
nonhilim-
mutata sūt,
vt patet ex
sacramentali
supra p. 316.

tempo nella Messa, doue habbi detto al-
cuna cosa al popolo sopra la eccellentia
e frutti mirabili di questo Santissimo
Sacramento, e sopra la preparatione cō
che si deue riceuere; farà all' hora que-
sto vfficio, hauendo a comunicare più
di vinti persone, ò incirca: & auuertirà
nel fine, che tutti stiano inginocchiati:
e se è tempo Paschale, auisará, che se vi
è alcuno che non sia di quella Parochia,
vada alla sua Parochia a comunicar-
si, come vogliono i Sacri Canonici che si
faccia nel tempo della Pasqua; poi fac-
cia far al popolo seco insieme il segno
della Santa Croce, dicendo, In nomine
Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.
E poi la confessione generale in lingua
volgare, conforme all' vso di questa dio-
cese, finche ordinaremo altro, nella for-
ma qui prescritta, senza diminuire, mu-
tare, ò aggunderui parola alcuna.

Io confesso a Dio onnipotente, alla
B. Maria sempre vergine, al B. Michel
Archangelo, al B. Giouannibattista, alli
Santi Apostoli Pietro e Paolo, al B. Am-
brobio cōfessore, a tutti li Santi, & a voi
Padre; che ho peccato graueamente col
pensiere, colla parola, e coll' opera, per
mia colpa, per mia colpa, per mia gra-
uissima colpa. Perciò prego la B. Ver-
gine Maria, il B. Michel Archangelo, il
B. Giouannibattista, li Santi Apostoli Pie-
tro e Paolo, il B. Ambrosio cōfessore,
e tutti li Santi, e voi Padre; che voglia-
te far oratione per me a Dio Signor
nostro.

Fatta la confessione dal popolo nel mo-
do sodetto, esso Curato dica, Deo gra-
tias, e seguiti.

Misereatur vestri omnipotens Deus,
& dimissis omnibus peccatis vestris,
perducat vos ad vitā aternā. &c. Amen.
Poi faccia con la mano destra il segno
della Sata Croce sopra il popolo, e dica.
Indulgentiam, absolutionē, & remissio-
nem omnium peccatorum vestrorū tri-
buat vobis omnipotens & misericors
dominus. &c. Amen.

Detto questo si riuolti all' altare, faccia
la genuflessione, scuopra con la man de-
stra la pisside, faccia la genuflessione di
nouo, poi pigli con la man sinistra la
pisside, e riuoltandosi al popolo pigli

con le due dita della man destra vna
particola, e la tenghi vn poco eleuata
sopra la pisside, e dica al popolo; Eleua-
te la mente vostra con ogni humiltà e
diuotione, e dite tre volte come dirò io.
Signor non son degno che entrate nella
casa mia, ma solo dite con la vostra pa-
rola, e salua sarà l' anima mia.

Come hauerà fatto dir seco tre volte le
parole sodette, si parta dall' altare, an-
dandogli innanz li duoi chierici sode-
ti, e quello che hà da riceuere i bollet-
tini, come s'è detto di sopra al suo luo-
go; e descenda alla schiera ò circolo
delle persone che vorrà comunicare,
e prima di comunicar ciascuno, fac-
cia con la particola il segno della Cro-
ce verso quello che vuol comunicare,
e dica, Corpus Domini nostri Iesu Chri-
sti custodiat animam tuam in vitam
aeternam. Amen.

Nel fine delle quali parole gli porga il
Santissimo Sacramento.

Auertisca il Curato di non porgere
il Santissimo Sacramento a persone che
si trouino essere dietro quelli che sono
in circolo ò schiera, e specialmente che
perciò in quell'atto della comunione
non possono mettere il capo tanto in-
nanzi, che il mento sia sopra della ban-
cha, e gli ministri possino tenerli il pan-
no sotto, come s'è ordinato.

E questo per il decoro conueniente, e
per il disturbo che si dà da questi tali,
quelli che sono nella schiera, e per eu-
itar il pericolo che non caschi particola
ò frammento fuori del detto panno, co-
me s'è detto di sopra.

Andando il Curato da vn luogo all'al-
tro, per qual si voglia occasione con la
pisside in mano, dopò che hauerà co-
minciato a ministrare il Santissimo Sa-
cramento della Comunione, tenghi
sempre le due dita con le quali si mini-
stra vnite insieme sopra di essa pisside;
e sempre che gli occorra riponere la pis-
side sopra dell' altare, absterga bene le
due dita sopra di essa, per farui cader
dentro quei fragmenti, ch'esso vedesse
che gli fossero restati attaccati nel mi-
nisterio della comunione, ò sia per far
all' hora ablutione d'essa dita, ò nò, se-
condo che si dirà più a basso.

Finito.

Finito c'hauerà di comunicare, se ne torni all'altare, e riposta la pisside nell'altare sopra del corporale, la ricuopra con il suo coperchio, di poi faccia la genuflessione.

E se la comunione si amministrerà fra la Messa, faccia quello che bisogna fin'al fine della Messa, come si dirà nelle auvertenze della Messa: ma se è fuor della Messa, subito faccia l'ablutione de deti con i quali hà toccato il Santissimo Sacramento, con vino sopra il calice, e si ascinghi le dita con il purificatore, poi si riuolti al popolo, e serui il modo qui prescritto in darli la beneditione. Auuertendo se comunicherà se non huomini, di lasciar nell'oratione quelle parole [& fororibus] & all'incontro, se comunicherà se non donne, di lasciar [Fratribus] e di dirla in singulare quando comunicasse vna sol persona, dica dunque.

Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Domine sancte, pater omnipotens, aeternus Deus, te humiliter deprecamur; vt accipientibus fratribus & fororibus nostris sacro sanctam Eucharistiam Corporis & Sanguinis Domini nostri Iesu Christi filij tui, & animae & corporis sit salus. Per eundem Dominum nostrum, &c.

R. Amen. V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo. Kyrie eleison.

Kyrie eleison. Kyrie eleison. V. Be-

nedicat & exaudiat nos Deus, e nel

dirlo segni se stesso, poi segue, R. Amē.

V. Procedamus cum pace. R. In no-

mine Christi. V. Benedicamus Do-

mino, giungli le mani insieme. R. Deo

gratias. V. Pax & benedictio Dei Pa-

tris. Queste parole dicendo, faccia tre

segni di Croce al popolo, & omnipoten-

tis, & Filij, & Spiritus sancti, de-

scendat super vos, & maneat semper.

R. Amen.

Il vino dell'ablutione donerà il Curato, se comunicherà sia la Messa sumerlo lui, nel modo che si dirà nelle auvertenze della Messa; altrimenti potrà offeruare vno de questi infra scritti modi in farlo sumere. Prima haüendo a comunicar persona che sia in sacris, l'auià che non si pari-

fichi fin al fine della comunione, & a questo faccia poi nel fine sumere tutta l'ablutione c'haurà fatta nel calice. Secondo, non hauendo persona in sacris, potrà dar quel medesimo auiso a qualche chierico che se habbia a comunicare, offeruando il medesimo, eccetto che voterà l'ablutione del calice in vn vaso della purificatione & in esso gliela porgerà; e non hauendo chierico, potrà dar il medesimo auiso a vn laico, facendolo aspettare a purificare, e facendo sumer l'ablutione pur votata dal calice nel vaso come di sopra.

Auvertisca anco se andasse in lungo assai la comunione, di non lasciar restarli attaccato a le dita quell'humidità, che suole per il frequente toccar il Santissimo Sacramento con le dita bagnate in bocca di molti che si comunicano, dal che può nascere schifo a gli altri, e hanno da comunicarsi, o pigliar poi l'ablutione, per la qual causa sarà ispediente andar all'altare, e far l'ablutione vna, o due, o più volte fra mezzo di tutta la comunione secondo il numero, e tutte le ablutioni si potranno far in vn medesimo calice, e darle ad altri a sumere, come si è detto di sopra.

E ritornando a comunicare, non accaderà che faccia di nouo la confessione, ma replicar solamente quelle parole. Signor io non son degno &c. Eccetto se facendosi la comunione fuori della Messa, non s'interponesse qualche altra attione di ascoltar la confessione o reconciliatione d'alcune persone nel qual caso si laui le mani e faccia anco dire la confessione nel modo come di sopra.

Auvertisca anco, che quando in questa comunione seruasse il secondo modo proposto di sopra, da tenerli in comunicare gli huomini diuisi dalle donne, cioè hauesse apparecchiato a due altari nel medesimo giorno; in tal caso dopo che habbia prima dato principio alla comunione de gli huomini, & habbia comunicato vn pezzo dalla lor parte, volendo partire per andare a comunicare vn altro pezzo dalla banda delle donne, deponga sopra l'altare la pisside, e sopra di essa alterga li deti, e la cuopra, e faccia la genuflessione.

Poi

Poi vadi al corno dell'epistola; & iui faccia l'ablutione delli deti con vino, ouero con vino & acqua; e li asciughi col purificatore, dopo questo riuoltandosi al popolo con la faccia, dica l'oratione. [Domine sancte pater] &c. Posta di sopra, e dia la benedittione con la destra a quegli huomini che si faranno communicati; poi ripigliando la pisside nella mano sinistra, andará all'altare innanzi al quale si hà da fare la comunione delle donne, quale sia apparecchiato decentemente, e con corporale, e lume, come s'è detto di sopra.

E iui farà far la confessione alle donne nel modo già detto, e le comunicherà per vn pezzo, seruando le medesime regole dette di sopra.

Poi tornerà seruando il medesimo ordine dalla parte de gli huomini a comunicare vn'altro pezzo; e così vada alternando successiuamete fin'al fine, seruando sempre il medesimo modo nel passare da vn'altare all'altro, che s'è detto di sopra. Ma quando partendosi dalla parte de gli huomini, o sia delle donne, per andare a comunicare dall'altra, bisognasse confessare e riconciliare qualche persona, in quel caso riponga la pisside sopra dell'altare, e vi attenda.

E come harà finito le confessioni e riconciliationi, si laui le mani, e ritorni con le debite genuflessioni e lumi a pigliare la pisside, e di nuouo faccia dire la confessione, e parole. Signor non son degno, &c. come s'è detto di sopra.

Quando anco non s'interponga altro, ma si faccia al medesimo altare la comunione de gli huomini e donne, che è il terzo modo proposto nel principio per separatione de gli huomini dalle donne, in tal caso non occorrerà far ablutione di deti, nè lauar le mani; ma quando si faccia questa comunione fuori della Messa, e sia numerosa assai, sarà spedito licentiar gli huomini con l'oratione e benedittione, e nel principio della comunione delle donne fare la confessione, & il resto come di sopra.

Nel fine della comunione fatta l'ablutione, con l'ordine detto di sopra, data la benedittione, e riposto il Santissimo

Sacramento, si laui le mani.

In occasione d'ogni comunione che si faccia fra l'anno, s'osservará pur anco l'ordine sopra scritto, saluo che non si piglieranno bolletini, nè candeie da quelli che si comunicano; e se saranno in poco numero, cioè non più di dieci in dodici, si potranno comunicare alli gradi dell'altare con il panno tenuto sotto, come s'è già detto, senza fare apparecchio di banche con le rouaglie sopra. Ma se saranno donne che si comunicano, auuertirá il Curato, che ne anco per questa causa si accostino all'altare e suoi gradi, ma discenderà esso vn poco, com'è a dire alla bocca della cappella grande, o altro simile luogo, secondo la qualità del sito della Chiesa, & iui le comunicherà pur col panno solo come si è detto, senza banche, quando non siano più di dieci o dodici.

In esecuzione di quello che già ordinassimo nel Concilio nostro primo Provinciale, per maggior riuerenza del Santissimo Sacramento dell'altare, il Curato alcune volte fra l'ano, massime nella Quaresima, e specialmente la Domenica delle Palme, auuertisca il suo popolo per se stesso, e per li predicatori se ve ne sono, delle cose infra scritte.

Che tutte le done di qualunque grado, stato, o conditione si siano, venghino in ogni tempo alla santissima Comunione senza ricci, fucos, belletto, pendenti d'orecchie, ventagli, ornamenti, o vestite d'oro, ricami, o ritaglio, & altri simili sfoggiamenti; ma vi venghino con vesti semplici, e con il capo velato, con panni o drappi di lino, o altra tela, o zenda, le di colore, modello, o con velo non trasparente, e che siano coperte tanto innanzi sopra la faccia, che nell'atto del comunicare non possano vedere in faccia il Sacerdote, ma bene possano vedere il Santissimo Sacramento, quando egli glielo porgerà.

Che gli huomini similmente vadino alla santissima comunione vestiti semplicemente, e senza ornamento d'oro, d'argento, ritagli, ricami, sfoggiamenti di berrette, & altre simili vanità; nè habbino, almeno in quell'atto, arme offensive, nè anche de sensus scoperte: altramente che

Cose delle quali hanno i Curati da auuertire il popolo per accostarlo me si deve alla comunione.
Tit. Qu. p. ad Sac. Euch. pag. 84. Qui sumus.

che non saranno admetti questi ne quelle alla Santissima Comunione; come così ordiniamo, che non s'admettano in alcun tempo, senza l'habito e modestia che s'è detto di sopra. Perche nell'atto di riceuere la Santissima Comunione, massime frà persone rozze, & altrimenti poco instrutte, possono occascar molti inconuenienti di irriuerenza & indecoro al santissimo Sacramento: però habbiamo voluto dar al Curato i seguenti auuertimenti così minuti, de quali ne douerà instruir opportunamente in generale e particolare il suo popolo, anche nell'istesso tempo che ministrerà la santissima comunione; secondo che vedrà il bisogno; accioche sappiano con che modestia, e gesto antico e teriore deuono presentarsi a riceuerla.

Che nelle ville, oue è questo abuso d'andarui alcuni huomini in giubbone o saglio, si leui; e niuno se non per gran necessità di povertà, vi vada senza cappa, o mantello, o gabbano.

Che niuno habbi in quella occasione le mani impeditte di guanti, muffole, facciotto, & altre simili cose.

Che mentre alcuni succedono a gli altri ne i circoli per comunicarsi, o vanno a purificarsi, si muouano non con fretta inordinata, ma con ogni modestia, quiete, e riuerenza.

Che quando egli se gli accosta per comunicare, ciascuno ch'è per comunicarsi, pigli con ambedue le mani l'estrema parte del panno di lino per scontro a se, tenuto da quelli duoi che s'è detto di sopra, e l'alzi conuenientemente sotto il suo mento, per ogni accidente che potesse occorrere.

Che nell'atto del riceuer il Santissimo Sacramento, non sporgi innanti, o ritiri indietro il capo, con vna certa frettolosa vehementia, come sogliono molti, con pericolo di qualche inconueniente.

Ché nel riceuerlo stia con il volto alquanto alzato per maggior commodità.

Che apra la bocca competentemente di modo, che nel porgerli il Santissimo Sacramento, il sacerdote non habbia a scontrar nella barba, nelle labra, o ne denti superiori.

tratar nella barba, nelle labra, o ne denti superiori.

Che sporgi la lingua talmente, che la punta d'essa non ecceda li denti inferiori, ma la fermi sopra di essi.

Che dopo di essersi comunicato, abbassi alquanto il capo, non cō fretta, ma riuerentemente, e non prima che il Sacerdote habbia già ritratta a se la mano con che l'ha comunicato.

Che come habbia riceuuto la santissima comunione, la inghiottisca con riuerenza, cercando di accostare la lingua al palato di sopra meno che sia possibile.

Che dopo che ciascuno hauerà riceuuto il santissimo Sacramento, stia nell'istesso luogo meditando per lo spatio di vn Pater noster, & vn'Aue Maria; e poi leuandosi in ogni modo vada a purificarsi al luogo che sarà deputato per questo, quando il Curato non habbia ordinato di darle la purificatione nell'istesso luogo, doue si è comunicato.

Veda di non sputare se non dopo che si sarà purificato per meza hora almeno, e quando per cattarro, o altro accidente gli eccotresse necessariamente di sputare prima, ciò faccia in vn muro, o altro luogo che non sia calpestrato, o in vn facciotto netto, e poi lo bruci, o almeno, non volendolo bruciare, lo laui, e getti sul fuoco la lauatura.

Non mangi prima di meza hora dopo riceuuta la Santissima Comunione.

Riceuuta la purificatione, si ritiri in qualche luogo della Chiesa, pur verso l'altare maggiore, & in luogo doue non impedisca gli altri, & iui stia inginocchiato a far oratione mentre si vanno comunicando gli altri tutti.

Che non partino della Chiesa quelli che sono comunicati, prima che sia finita tutta la Messa, nella quale si fa la Santissima Comunione; se quando si faccia fuori della Messa, non prima di renderle debite gratie a Dio, e riceuer la benedictione dal Sacerdote, con l'oratione che è per dir nel fine d'essa comunione.

Che quelli che sono presenti, stiano tutti con duoi ginocchi inginocchiati con ogni diuotione.

ISTRUZIONE A I

Sacerdoti, per celebrare la santa Messa, secondo il rito Ambrosiano.

Della preparazione interiore.

Considerazioni generali del Sacerdote prima che celebri.

Innanzi che il Sacerdote si pari con le vesti sacerdotali per celebrare il santissimo Sacrificio della Messa, deue prima raccogliersi in qualche luogo secreto in ordine, e considerare la grandezza & importanza del sacrificio che ha da offerire, e disposi per offerirlo con quell'attentione, riuerenza, e purità, che così sublime operatione ricerca; & in particolare deue esaminare se stesso come dice San Paolo: acciò che non solo non incorra la colpa di quelli, che ardiscono trattare questo santissimo e diuinissimo misterio con la coscienza immonda; ma possa per diuina misericordia partecipare delle molte grazie apparecchiate a quelli, che degnamente l'offeriscono.

Il Sacerdote è ministro della Chiesa, e prega per gli altri.

Per questo egli ha da considerare, che nella celebratione della santissima Messa, è ministro della santa Chiesa della più alta e perfetta operatione, che ella faccia nel culto diuino; e che giustamente rappresenta la persona di Christo nostro Signore, & è suo ministro nella maggior cosa che egli oprasse in terra per la salute dell'huomo; e finalmente che egli esercita la più eccellente actione, che far possa vn membro del corpo mistico di Santa Chiesa, il cui capo è Christo.

Ricordisi dunque che è ministro della Chiesa, e che in nome di essa si mette come mediatore tra Dio e gli huomini, per riconciliarli con sua maestà, & impetrarli gratia che degnamente assistano al sommo sacrificio della Messa, & partecipino delli frutti di esso, con il mezzo dell'orationi, che egli fa in nome della Chiesa per la salute vniuersale de tutti i fedeli viui e defonti, con ogni forte d'oratione che a Dio si vuol fare.

Imperochè, come mostra santo Agostino, nel santissimo sacrificio della Messa si contengono quelli quattro modi di

orationi, che san Paolo numera nella prima Epistola à Timoteo, dicendo; **Cap. 2.** Obsecro, igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus. Le quali orationi essendo formate con lo spirito di Dio dalla santa Chiesa, il Sacerdote che in nome di lei le porge al Signore, deue sforzarsi di rappresentarle col medesimo spirito, con il quale sono state ordinate.

Deue oltre di questo auuertire, che egli è ministro d'essa Chiesa in esibire a Dio creatore e Signor nostro quella perfetta adoratione, che comunemente è chiamata da Theologi, Latria; che principalmente consiste, come santo Agostino insegna, ne gli atti interni, nelle virtù Theologiche, fede, speranza, e charità, le quali in questo santissimo sacrificio si deuono esercitare, & ne gli atti interiori di core contrito & humiliato, di laude di Dio, e d'attioni di gratie, e finalmente nell'esteriori, riuerenze, inchini, genuflessioni, estension di petto; le quali attioni tutte nella Messa più volte si fanno.

Deue in oltre molto più attentamente considerare il Sacerdote, che come ministro di Christo, & in persona sua, non solamente rinoua la memoria della passione e morte sua, rappresentando nelle vesti Sacerdotali, o nell'altre attioni che fa nel celebrare, tutto il corso della sacratissima passione del Signore; ma che di più ancora offerisce quell'istesso propitiatorio sacrificio, che esso Signor nostro e sommo Sacerdote offerì nell'altare della santa Croce, spargendo il suo pretiosissimo sangue; e l'offerisce in quel misterio, e sotto quelle specie, che egli prima della sua morte nell'ultima cena offerì al Padre eterno; quando diede podestà, e comandò a gli Apostoli, & a' successori loro, che facessero il medesimo.

Rappresenta la persona di Christo.

E questa podestà concessa al Sacerdote, di trasustantiare il pane e vino nel vero e real corpo e sangue di Christo, e d'offerirlo in sacrificio, lo fa più sublime non solo di tutti gli altri huomini, ma ancora de gli Angeli del Paradiso;

fo;

fo; con la qual operatione veramente di uina, resta venerando à essi Angeli, molti de quali quando celebra gli assistono con gran riuerenza e stupore: e non solo adorano Christo iui realmente presente; ma ancora, come dice san Giouan Chrisostomo, riuerenti, facendo oratione per noi, hauendo il tempo à ciò accommodato, e la sacra oblatione in lor fauore: imperochè si come gli huomini quando vogliono mouere i Principi à misericordia, pongono i rami di oliua, al qual albergo gli ricordano la clementia; così gli Angeli in quel tempo in luogo di rami d'oliua mostrano al Signor il corpo del suo figliuolo, e pregano per tutto il genere humano, quasi dicendo: Per quelli Signor pregamo, che tanto amasti, che per la loro salute moristi, e fosti crocifisso: per quelli supplichiamo, per i quali hai sparso il sangue: e per quelli oriamo, per i quali hai sacrificato il tuo corpo. Tutto questo dice san Chrisostomo.

Si fa albergo del Signore.

Considerazioni particolari.

Finalmente consideri il Sacerdote, che nella celebratione della Messa, come membro di Christo partecipa, e riceue l'hostia, c'ha sacrificato al Signore; diuentando albergo & habitatione della diuinità & humanità di Christo Signor nostro.

Questo in breuità è quel che opra e fa il Sacerdote quando celebra; il che bene inteso, e considerato, bastaria a far cososcere con quanta riuerenza e purità debba accostarsi a questi sì alti e tremendi misterij: nondimeno essendo quest'attione di tanta importanza, sarà utile considerarla più particolarmente, per riscaldare & accendere la tepidità e freddezza nostra, causata forse per nostra colpa da quell'istesso, che ci deucria infiammare a maggior diuotione, cioè dall'esserne concessa questa veramente inestimabil gratia di poter quotidianamente celebrare: conciosia che si come quanto più familiarmente l'anima conuersa con Dio, tanto più cresce in cognitione & amor verso di lui, e consequentemente in riuerenza, e diuotione, e filial timore; così quanto più frequenta con spirito e carità questo

altissimo Sacramento, tanto maggiormente cresce in riuerenza e diuotione verso quello: ma perche noi per lo più distratti in varie cure, e con la mente occupata in cose terrene celebriamo, & alcuni foste (cosa veramente horrenda) con la conscienza macchiata, hanno tuttauia ardimento di farlo, perciò molti restano nell'istessa sua tepidità; & alcuni tuttauia peggiorando, incorrono di continuo in maggior peccati.

Per tanto il Sacerdote col maggior raccoglimento & attentione che gli sarà possibile, domandi al Signor gratia, e giouamente si sforzi à far tutte queste attioni ch'interuengono a questo santissimo sacrificio, in quel modo che la grandezza di esso richiede; auuertendo prima con quanta purità & attentione si deue rappresentare innanzi al diuino conspetto in nome di santa Chiesa: perche quantunque i suoi propri peccati, benchè graui, non possono impedire, che le orationi ch'in nome di essa si fanno, non siano accette alla diuina Maestà; riguardando il Signore non la persona che porge l'orationi, ma la santa Chiesa in cui nome le porge, & per tanto l'esaudisce: nondimeno grauissimamente offendi il Signore la profanatione e temerità del Sacerdote, che essendo inuolto ne' peccati, presumi di presentarsi in nome della Chiesa santa & immacolata, innanzi al santissimo e purissimo suo conspetto.

Et è necessaria in offerire al Signor queste orationi maggior attentione e riuerenza, che non si ricerca nell'orationi sue particolari, nelle quali però, si come siamo ammoniti nella sacra scrittura, è necessario prepararsi prima di farle. Ante orationem prepara animam tuam, & noli esse quasi homo qui tentat Deum. procurando d'hauer l'animo suo priuo di ogni affetto di peccato, e di tener raccolte & vnite le potenze dell'anima in Dio: per tanto deue molto maggiormente procurare di offerire queste orationi con la debita precedente buona dispositione e preparatione.

Giouerà ancora a eccitare nel Sacerdote

te l'attenzione nell'orazioni, il far con molta riverenza, e corporal decentia, e maturità, l'inclinazioni, le genuflessioni, l'estensioni, & eleuazioni di mani, e d'occhi; le benedizioni, e santificazioni, e tutte l'altre cerimonie esteriori con viua consideratione della presenza di Dio; imperochè facendole senza attenzione e spirito, restano l'esteriori cerimonie come corpo senza anima; delle quali nè il Sacerdote molta vtilità spirituale può cauare; e gli circostanti vedendo la poca riverenza con che egli celebra, vengono a perder la deuotione che hanno alla Messa, & incorrono in qualche notabili irreuerenze, con le quali vediamo star molti alla presenza di questo tremendo sacrificio.

Da questo potrà comprendere il Sacerdote, con che attenzione, riverenza, e purità debba offerire il santissimo sacrificio: poi che le orationi, & altre cerimonie che dalla santa Chiesa sono instituite, per prepararsi, e disporli alla degna oblatione d'esso, la ricercano così grande.

Il che acciò più distintamente conosca, consideri, che essendo la Religione tra tutte le virtù morali, la maggiore, e più nobile; l'offerire sacrificij alla diuina Maestà, è perfettissima operatione d'essa Religione, nella qual si riconosce Iddio per supremo Signore, dalla cui bontà l'huomo riceue ogni bene, & è liberato da ogni male: e questa operatione è sempre stata propria di quelli, che per qualche priuilegio, d'ecceellenza di virtù sono stati reputati migliori, e più degni de gli altri huomini; e così Iddio in ogni legge, e stato, ha ricercato grande preparatione in quelli che gli offeriuano sacrificij.

Per questo leggiamo, che accettò il sacrificio d'Abel, e rifiutò quel di Chaim; perche Abel, come testifica S. Gio. nella sua prima Canonica, e S. Paolo nell'Epistola a gli Hebrei, offeruua con fede; accompagnata da buone opere; il che non faceua Chaim: nè però nella Gen. è scritto, [Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius; ad Caim autem, & ad munera eius non respexit.] dimo-

strando in ciò lo Spirito santo, che prima riguardaua Iddio lo stato delle persone offerenti il sacrificio, e che secondo la qualità d'esse l'accettaua, o rifiutaua.

Noè parimente, al qual Iddio rendè testimonianza, che era huomo giusto, e perfetto, dopo che conobbe il mondo esser con l'acque del Diluuio in vn certo modo come purgato dall'immonditie, e bruttezze de' peccati, per le quali Iddio l'hauea sommerso, offerì sacrificio gratissimo al Signore.

Abraamo non prima di essere uscito della terra sua, e sua cognatione, e della casa di suo padre, cioè dal confortio, e compagnie de' peccatori, e dallo affetto delle cose terrene, e venuto nella terra che il Signor gli hauea mostrato, fabricò altari, & offerì sacrificij al Signore.

La istessa preparatione veggiamo che offeruorno gli altri Patriarchi, i quali non sacrificauano a Dio, se prima non santificauano se stessi, e tutta la lor famiglia.

Crebbe nella legge di Mosè la perfectione del culto diuino, e però gli sacrificij da sua diuina Maestà ordinati in figura del gran sacrificio, che offerì Christo, & offeriamo ancora noi al Padre eterno, ricercauano maggior preparatione: doue che nell'Esodo espresamente Iddio commanda, [Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, nè percutiat eos:] e tante volte replicaua, & inculcaua queste parole a i Sacerdoti, [Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen eius; incensum enim Domini est, & panes Dei sui offerent; & ideo sanctificentur.] E si comprende la gran purità, e preparatione che si ricercaua in quelli Sacerdoti, per le tante ablutioni, sacre unctioni, purificationi, apparati di vesti, astinenze dal vino, dal non accostarsi, nè toccar morticini, nè qual si voglia altra immonditia; e dall'integrità ancora con perfectione di tutte le membra del corpo, che in loro si ricercaua; cioè che non fosse nè difetto, nè macchia alcuna in esso; e quantunque questa nettezza, e perfectione fosse esteriore, e corporale, con-

K k forme

Gen. 2.
Ioan. 3.
Ad Heb. 11.

Serm. 2. de
bap. cap. 3.

forme allo stato di quella legge, & capacità di quel popolo: à noi però che sappiamo tutte queste cose essere state figura della verità che noi possediamo manifestamente, dimostrano con quanta monditia, & riverenza debbiamo offerir questo santo, e vero sacrificio da quelle figurato, come ben dice San Basilio con queste parole, Moses equidem formam dans his, qui tunc erant ad nostram commonefactionem in lege à Deo data erudit nos, quòd tantò magis impius est, qui cum macula audet tractare corpus Domini, qui dedit seipsum pro nobis oblationem, & hostiam in odorem suavitatis, quantum corpus unigeniti filij Dei excedit arietes, & tauros: non in comparationis ratione; incomparabilis est enim excellentia.

Il che volse mostrar l'istesso sommo Sacerdote Christo Giesù, quando institui, & offerì questo sacrificio nella Cena, che prima laudò i piedi à' suoi Apostoli, e disse: [Qui lotus est, non indiget nisi, ut pedes lauet, sed est mundus totus]; volendo dimostrare, che tutti quelli che hanno da offerire il corpo, e sangue suo, non solo devono essere nell'intentione, & volontà loro netti, e mondi; ma ancora devono hauere gli affetti della parte inferior dell'anima significati per li piedi, lauati d'ogni poluere di terrena cupidità, & amore; e però, come par che dica San Dionisio Areopagita, il Sacerdote prima di offerire questo purissimo sacrificio, si laua l'estreme parti delle mani per mostrare, che deue hauer sempre le mani, cioè le operationi nette, e monde; ma quando ha da sacrificare, deue procurare somma, & estrema nettezza, e purità, hauendo auanti à gli occhi quelle spaueteuoli parole dell'Apostolo: [Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini].

E se offeriamo à Iddio questo sacrificio in persona, e come Vicarij di Christo sommo Pontefice; è ben ragion che procuriamo d'imitare quella perfettione,

che descriue l'Apostolo nell'Epistola à gli Hebrei, parlando di esso sommo Sacerdote Christo, [Talis decebat, ut nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cœlis factus.] Perche si come questa potestà di consecrare, & offerire il corpo, e sangue di Christo Saluator nostro, eccede la gratia concessa à gli Angeli, come detto habbiamo; così deue esser la sua vita celeste, & angelica, come parimente San Basilio con la dottrina dell'istesso Apostolo ci ammonisce con queste parole. [Necessarium est igitur semper quidem, maxime verò in tempore talis, ac tanti mysterij, seruare præceptum Apostoli decentis, Has igitur habentes promissiones, charissimi, munemus nos ab omni inquinamento carnis, & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Domini, nemini dantes ullam offensionem; ne vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros.]

Se à questo aggiungerà il Sacerdote, che egli come membro di Christo partecipa del corpo, e sangue suo, la qual participatione ricerca special purità, con santità, come si comprende, tanto da quello che in figura di questo comandaua Dio à gli Sacerdoti nella legge vecchia, quanto ancora da quello, che molto più manifestamente ci dimostra, & insegna il santo Euangelio; molto maggiormente conoscerà l'obbligo, che egli ha da disporli per offerire questo santo sacrificio, e parteciparne con ogni santità. Nella legge dunque dice Iddio queste parole, [Loquere ad Aaron, & filios eius, ut caueant ab ijs, quæ consecrata sunt filiorum Israel, & non contaminent nomen sanctificationum mihi, quæ ipsi offerunt mihi: ego Dominus: dic ad eos, & postereros eorum; omnis homo, qui accersit de stirpe vestra ad ea, quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filij Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram domino, ego Dominus.] Sopra le quali parole, dice il medesimo S. Basilio. [Tales minæ propositæ sunt Cap. 4. contra

contra eos, qui simpliciter accedunt ad ea, quæ ab hominibus sanctificata sunt. Quid verò quis dixerit contra eum, qui in tantum, ac tale mysterium audet? quanto enim hic plus templo est, iuxta ipsam domini vocem, tantò grauius, & horribilius est, in inquinamento animæ audere contingere corpus Christi, quam attingere arietes, & tauros.] L'Euangelio poi c'insegna, che niuno deue intrauenire al celeste conuiuio, senza la veste nuptiale della carità. E veramente niuno può essere degno albergo di Christo amator della Purità, che non sia parimente mondo; e netto; sì come per incarnarsi elesse il purissimo, e castissimo ventre di Maria Vergine, e dopò la morte volse esser inuolto in vn lenzuolo mondo, e posto, & collocato in vna sepoltura noua; così per habitare non vuole se non anime, che siano pure, e monde.

Et auenga che sia impossibile alla nostra imbecillità, & imperfettione, quantunque vi consumassimo tutto il tempo di nostra vita, talmente prepararci, e disporci, che possiamo presumere di esser degni di offerir questo tremendo sacrificio dell'altare, e riceuer la santissima hostia; per il che la Chiesa, innanzi che la riceuiamo, ci fa vsar le parole del Centurione, nelle quali confessiamo la nostra indegnità: con tutto ciò è però obligato ogn'vno à disporci di maniera, che non senta in se cosa alcuna, per la quale, accostandosi à questi diuini misterij, incorra nella sententia ch'è in San Paolo, data contra quelli, che indegnamente gli partecipano. Per questo deue il Sacerdote esaminar bene la propria coscienza, & intentione, & vsar alcune considerationi, con le quali possa con maggior fede, amor, riuerenza, diuotione, e frutto, accostarsi al santissimo Sacramento.

Esame della coscienza per leuare gli impedimenti, e qual si siano.

Esamini adunque prima la propria coscienza, conforme al bisogno, e stato suo, vsando la diligenza necessaria in cercar se ha qualche impedimento per lo qual non sia degno, prima d'esserne liberato, offerire questo sacrificio.

Tali impedimenti sono prima le censu-

re Ecclesiastiche, come le scomuniche, suspensioni, irregolarità, & interdetti, ne quali se fosse incorso prima di hauerne riceuuta leggitima assoluzione, non può celebrare senza incorrere in grauissima colpa: & dopò, il peccato mortale è impedimento, che medesimamente senza esserne prima assoluto, non può il Sacerdote celebrare, acciò non gl'intrauenga quel che al superbo Aman accadette, il quale insuperbitosi di essere chiamato al conuito regale della Regina Ester, se ne parti poi sentenziato alla forca; o che non gli siano dette quelle parole; [Amice quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem?] ò vero che non si verifichi anco in lui quel detto del Profeta. [Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones, & in scandalum.] Nè si deue contentare il Sacerdote di essere netto da colpa mortale, ma deue guardarsi da peccati veniali, & di quelli esaminarsi, & confessarsi. Perche se ben da se stessi non rendono l'huomo indegno di questo sacrificio; nondimeno tolgiono del seruire della carità, & del gusto, e sapore, e consolationi spirituali, che da questo cibo celeste sogliono sentire l'anime da tali peccati pure, e monde: & è da temere, che facendo poco conto de simili peccati, & con essi celebrando, non incorra in qualche occulto peccato mortale, al quale i peccati veniali non estimati dispongono.

Et ascolti à questo proposito, quel che dice S. Basilio. [Non solum enim horrendam conditionem habet is, qui inquinamento carnis, & spiritus indigne accedit, accedens autem sit reus corporis, & sanguinis Domini; sed etiam qui otiosè, & inutiliter manducat, & bibit; propterea quod non per memoriam Domini nostri Iesu Christi, qui pro nobis mortuus est, & resurrexit, manducat, & bibit.] Per tanto procuri con molta diligenza la maggior purità di coscienza che gli sarà possibile, mettendo in esaminarla più, ò manco tempo, secondo lo stato, e qualità sua, ouero della longhezza del tempo, nel quale non si sarà confessato.

K k 2 Per-

Perche maggior diligenza deue metter vno, che ha cura d'anime, ò gran famiglia, di modo che gli possono essere imputati molti peccati, che altri per sua colpa commettono, che quello che non ha altra occupatione, che attendere à se stesso; medesimamente maggior diligenza si ricerca da chi sia stato più giorni senza confessarsi, che da quel che due, ò tre, ò più volte la settimana suol confessarsi, come si doueria sforzare ogni Sacerdote di fare.

Intentione
del Sacerdote
qual esser
debbia.

Nel discutere, & esaminare la sua intentione, deue il Sacerdote esser diligente in auuertire, massime se egli celebra per obligo di qualche capella, ò beneficio, ò in qual si voglia modo, che non si muoua per rispetto humano, ò di auaritia, ò di vanagloria, ouer lo faccia per vna certa vergogna, ò timore riprensibile, ò per vna certa vltanza, e senza spirito; ma procuri prima di celebrare, di riferire la sua intentione, pretendendo di voler fare quello, che Christo Gesu Signor nostro con la santa Chiesa, de quali è ministro, intende, e vuole che egli faccia; cioè di consecrare, & offerire il vero corpo, e sangue di nostro Signore, à gloria, & honore della santissima Trinità, beneficio di Santa Chiesa, & aiuto di tutti i fedeli: & in particolare poi applichi la sua intentione à pregare per quelli, per i quali è obligato, ò per la limosina riceuuta, ò per obligo di Capella, ouero per hauer cura delle anime loro, e giointamente le applichi per i bisogni di S. Chiesa, per l'estirpatione delle heresie, e conuersione de gli infideli, per i suoi superiori, per li Signori temporali, e quelli che gouernano, per i parenti, benefattori, amici, e nemici, per quelli che sono in peccato mortale, per i tribulati, e finalmente per tutti i fedeli defonti.

Varie considerationi
per eccitare
l'affetto.

Dipoi deue il Sacerdote con alcuna consideratione eccitare nell'anima sua l'affetto di quelle virtù, che particolarmente si ricercano per offerire, e riceuer degnamente questo santissimo Sacramento; cioè di attuale e viuua fede della reale presenza di Christo, la quale incredibilmente gioua alla riuercen-

za, & attentione di forma speranza, che per mezzo di questo dono, e gratia, della quale per misericordia di Dio partecipa nel Sacramento, s'ha da vnire, e congiungere col suo Signore, stando esso nel Signore, e reciprocamente habitando il Signor in lui, e che farà per esso fatto degno di partecipare dell'eterna beatitudine: ecciti ancora l'affetto di carità, considerando l'immenso amore, col quale il clementissimo nostro Signore per vltima, e perfettissima dimostrazione della sua eccessiua carità verso di noi, dopò l'hauerla manifestata in tanti altri modi, l'ha dimostrata con questo incomprendibile beneficio, per essersi lasciato in cibo de' suoi fedeli per infiammare i cuori loro nel suo amore.

Dopò ecciti in se l'affetto di profonda humiltà, considerando da vna parte l'immenso grandezza, e dignità del contenuto sotto le specie del Sacramento, essendo iui non solo l'amatissimo corpo, e santissima anima di Christo nostro Signore, ma ancora per necessaria concomitantia tutta la santissima Trinità, del che non si può dire, nè pensare cosa maggiore; e dall'altra parte si volti à considerar la bassezza, e viltà sua, gli molti suoi peccati, ingratitude, negligenze, tepidità, e la prontezza sua alle vanità, dissolutioni, commodi, & altre cose terrene, e la difficoltà alle virtù, & opere buone, à i veri, e celesti benizi particolarmente con la maggior confusione interiore di se stesso, che gli sia possibile, si humilij nel cospetto del Signore, per il poco frutto, che questo efficacissimo, e potentissimo cibo opera nell'anima sua, per solo mancamento, e difetto suo.

E per eccitar l'affetto di queste virtù, niuna consideratione è più à proposito, e più efficace, che quella della passione del nostro Salvatore; anzi essendo questo sacrificio memoria, e rappresentatione della sua morte, non può il Sacerdote senza nota di negligenza lasciar di hauerne particolar memoria. Nè solo quando offerisce questo sacrificio, e rinoua la memoria della passione del Signore, deue di essa particolarmente

lamente ricordarsi; ma la doveria hauere sempre auanti gli occhi, come dice San Basilio, domandando, [Quid est proprium illorum, qui manducant, & bibunt poculum domini?] e risponde, [seruare perpetuam memoriam illius, qui pro vobis mortuus est, & surrexit.] Ultimamente per eccitarsi maggiormente alla diuotione, e per impetrar per se, e per gli altri quelle virtù, ò gratie, de quali ha maggior bisogno, deue il Sacerdote con quel maggior feruor di spirito che le sarà concesso, formare qualche oratione mentale piena d'affetto, domandando in essa particolarmente al Signore quelle virtù, & gratie, delle quali secondo l'occorrenze si sentirà hauer maggior bisogno, ò per se, ò per altri, e quantunque siano a questo proposito stiate formate da molti Santi, e serui del Signore, molte diuotissime orationi, e particolarmente dal nostro santissimo Padre Ambrosio, alcuna delle quali è bene che il Sacerdote attentamente dica; non deue però lasciare di formarne alcuna cò il proprio affetto, secondo la gratia, che il Signore gli darà.

Et a questo proposito si può seruire della feruentissima oratione, la quale racconta San Giouanni nel capo decimosettimo, hauere fatta il nostro Signore Giesu Christo, dopò che nell'ultima cena hebbe offerto se stesso sotto le specie di pane, e di vino, nel modo che noi l'offeriamo: E douendo in breue offerirsi nella propria forma del suo santissimo corpo col spargimento del suo pretiosissimo sangue sopra l'altare della santissima Croce, nella quale oratione si contiene vna perfettissima forma d'orare, mostrandosi, e quello che orando domandar debbiamo, e lo spirito, & affetto, col qual habbiamo a farlo.

Potrà dunque ad imitatione di Christo, con gli occhi del corpo, e della mente eleuati, e fissi nel Signore, con affetto filiale pregare il celeste padre, che vogli darci questi doni, e gratie, che a' suoi eletti suole comunicare, acciò che gli spendiamo in manifestare, e dichiarare a' gli altri la gloria sua, non solo

con le parole, ma molto più col splendore delle nostre buone opere, per le quali sia glorificata la sua diuina maestà; e che custodisca noi, e tutti quelli per i quali siamo obligati pregare, da ogni male, e liberarci dal mondo, e far che, e fra noi stessi, e con sua diuina Maestà tutti siamo vna cosa; di modo che e l'intelletto, e volontà nostra si conformi sempre col Signore; e finalmente ci conceda quella gloria, che ha apparecchiata innanzi la constitutione del mondo a' suoi eletti.

Vlendo il Sacerdote il predetto modo di prepararsi per celebrare il santissimo sacrificio della Messa, con l'aiuto di Dio sentirà crescere continuamente in se quelli doni, e gratie, che si sogliono comunicare a' quelli, che degnamente l'offeriscono.

Della preparatione esteriore.

HAVERENDO il Sacerdote fatta la debita preparatione interiore, deue anche prepararsi esteriormente. Però auuertirà esser digiuno dopò la meza notte talmente, che non habbi mangiato, nè beuuto cosa alcuna, ancor che fosse per modo di medicina.

Habbia le vesti non sordide, nè macchiate, nè stracciate; ma decentemente monde, lunghe fino a i tali de piedi, e nel resto anche conteneuoli in ogni parte al grado suo Sacerdotale, secondo i decreti Prouinciali, e diocesani; le mani nette, l'onghie tagliate, la chierica patente secondo gli ordini, e però rinouata almeno ogni quindici di, ò in circa.

La barba parimenti, e suoi labri superiori, & in ogni parte ben rasa, ò tagliata sotto affatto, conforme all'antico instituto di questa Chiesa: e però rinouerà la rasatura ogni quindici di, ò la incisione ben sotto, alquanto più spesso.

Il capo netto, sì che non imbratti l'altare.

Di alcune circostanze da seruari, toc-
canti al Sacerdote, al luogo, tem-
po, ouer modo di celebrare,
& à gli astanti.

Oltra questa preparatione interio-
re, & esteriore, douerà il Sacer-
dote che è per celebrare la Messa, auuer-
tire, che in ciò concorrano tutte l'altre
debite circostanze, e specialmēte che
non faccia questo officio contra alcu-
na prohibitione, ò impedimento che
ne hauesse dalli sacri Canonj, e consti-
tutioni de Sommi Pontefici, ò da Con-
cilij, ouero Sinodi prouinciali, ò dio-
cesani di questa Metropoli, ò per rispet-
to della persona sua, ò del luogo, ò del
tempo, ò del modo, ò de gli auditori, &
astanti, ò di altra circostanza: nè me-
no tralasci nel far questo ministerio
l'osservanza d'ogni regola ecclesiasti-
ca, circa il tempo, luogo, modo, e per-
sone, & altre cose; per la qual causa si
porranno qui hora alcuni capi, à quali
specialmente per questo effetto douerà
hauer l'occhio.

Quanto alla persona sua, auuertisca,
che non hauendo mai più celebrato Mes-
sa, deue prima essere instrutto per con-
to delle cerimonie della Messa dal mae-
stro di esse cerimonie, ò altro deputa-
to per questo, & hauerne la probatio-
ne à ciò dall'Arciuescouo, ò altro de-
putato, prima di celebrare essa prima
Messa.

Habbia anco l'occhio à celebrare in tut-
ti i giorni che deue per qual si voglia
obbligo; cioè se è parochiano, le feste, e
tre giorni della settimana nella Chiesa
parochiale, e quello di più, che per la
qualità e bisogno de luogo ouer popo-
lo gli sarà ordinato dal Reuerendiss.
Arciuescouo, ò suoi ministri.

Se ha obblighi di capelle, legati, ò altre
limosine per questo, adempisca tutti
essi obblighi precelsamente, celebrando
tutti i giorni che deue per questa causa
senza eccezione.

Se per causa di reductione fatta da Su-
periōri, è obligato à fare alcuna com-
memoratione, ouero à dire collette;
lo faccia effettivamente conforme al-
l'obbligo.

Quanto al luogo habbia l'occhio alli
capi infra scritti.

Essendo di diocesi forestiera, deue
prima hauer le lettere dimissorie
perciò, e testimoniali del suo Vescouo;
e queste deuno esser così di recente fat-
te, ò confermate, e rinouate, che non sia
spirato, e passato il termine espresso, e
limitato in esse lettere, e confermati-
oni, ò rinouationi; ouero essendo le di-
missorie senza prefinitione di tempo,
deuno esser date, ò rinouate così recen-
tamente, che non ecceda lo spatio di
due mesi, se è della prouincia; e fuori
della prouincia, quatro; fuori d'Italia
sei mesi, dal giorno ch'è venuto in que-
sta diocesi: e se ciò non potesse essere,
per hauer egli vn pezzo fa viuuto, e cō-
uersato fuori, e forse lungi dalla sua dio-
cesis; deue almeno hauer in luogo del-
la rinouatione, ò confirmatione sudet-
ta, altre testimoniali da gli Ordinarij
de' luoghi, doue hauerà vissuto fuori,
massime nell'ultimo tempo.

Deuno le dette dimissorie, e testimo-
niali essere prima riconosciute, & ap-
prouate, & ammesse dall'Arciuescouo.
Deue hauer dal medesimo Arciuescouo
la licenza scritta di celebrare in questa
diocesi.

Quando anco sia di questa diocesi,
volendo celebrare in detta Chiesa, à no-
me di certo legato, capella, ò altro si-
mile obligo ordinario di certe Messe
tra la settimana, ò mese, & anno; de-
ue hauer dall'Arciuescouo, non solo la
licenza generale, ma auco la speciale,
di celebrare in quel luogo, Chiesa, &
altare, & à conto di qual particolare ob-
ligo; & in questa licenza perche sia va-
lida, deuno essere espresse le infra scrit-
te circostanze.

S'egli è obligato à celebrare altre Mes-
se, ò come Parochiano, ò per alcuna ca-
pella, ò legato, ò per altra causa, & in
qual Chiesa, altare, e terra, ò luogo.

Quanta limosina, ò emolumento per
qual si voglia modo ha per conto di
quell'obbligo, e celebratione.

Quali giorni è obligato à celebrare
per quel conto.

Il nome della terra, ò luogo, e della
Chie-

Chiesa, Capella, & Altare, doue si concede la licenza di celebrare.

La elemosina, & emolumento, che se gli da per occasione di questo obbligo che piglia.

Il numero delle Messe, & i giorni nelli quali ha da celebrare queste Messe.

Il tempo limitato, nel quale ha da dare quella licenza, & confirmatione, ouero rinouatione di licenza.

Non deue celebrare in Chiesa, & luogo della Diocesi di rito differente da quello quale esso è obligato di offeruare, nè mutare, non hauendo legitima facoltà. Non celebri in Chiesa, & luogo polluto, prima di esser racconciata; & non essendo prima sacrata, auanti di esser re-benedetta.

Nè anco in Chiesa, ouero Altare, ouero anco in terra, villa, e luogo che fossero specialmeote interdetti.

Nè meno in Chiesa, ouero altare, che fossero prohibiti dalla celebratione in essi, anco per qualche ordine, & decreto generale; come per non essere redotto, & accommodato, & ornato, e proueduto alla forma delle Istruzioni generali, & per altra causa.

Nè meno in luogo, che ricercasse speciale licenza oltre le sudette; come se fosse Chiesa di Monache, senza hauer prima essa licenza.

Nè meno in luogo, che ricercasse speciale approuatione; come se la Chiesa non fosse sacrata, & come oratorio non fosse stato visitato, & approuato dall'Arcivescouo, e data facoltà di celebrarui la Messa.

Nè in altare, doue habbia in quell'istesso giorno celebrato sopra alcuno Vescouo, non hauendo di ciò la licenza da esso Vescouo.

Nè in altare troppo vicino all'altro, doue in vn medesimo tempo si celebra.

Quantunque l'oratorio fosse approuato, deue nondimeno fuggire l'uso di esso troppo frequente, per il quale si deuino le persone dalla Chiesa matrice, contra l'attentione del Concilio Tridentino; & che in altro modo sia prohibito per la dispositione de sacri Canoni, e Concilij, e decreti Prouinciali, e diocesani, & altre ordinationi dell'Arci-

uescouo, come per la solleannità d'alcuni giorni, cioè del Natale, Epifania, & Resurrectione del Signore, & altri simili, quauto à gli Oratorij priuati; & per le conditioni poste nella approuatione, e licenza d'esso Oratorio.

Nò deue celebrare nell'altare, Chiesa, ouero oratorio istesso, doue ha obbligo per la fondatione, & per altro modo di celebrare quella Messa, se di questo non hauesse dispensa, & special facoltà dall'Arcivescouo, & altro deputato da lui con simile autorità, & altra facoltà legitima.

Quanto al tempo habbia l'occhio alli capi infra scritti.

CHE non celebri innanzi all'auro-ra, eccetto nel sacro giorno di Natale di Nostro Signor Giesu Christo; & dopò mezo giorno, contra la dispositione de sacri Canoni.

Nè in giorno, nel quale per ragione del rito ecclesiastico nò gli fosse lecito dir Messa; come à Sacerdoti del rito Ambrosiano, nelli Venerdi della Quaresima, & à altri tutti nel Sabato santo innanzi l'hora determinata.

Che celebri nell'istesso giorno, nel quale è obligato à celebrare quella Messa, & per la fondatione di questo obbligo, & per la tauoletta fatta dal Rettore, & Sacrista della Chiesa, & per altro ordine dato da chi ne ha la facoltà, e cura dall'Arcivescouo.

Che l'hora sia opportuna, cioè quanto alla Messa parochiale circa à due hore di Sole, & altro tempo ordinato dall'Arcivescouo per miglior commodità de' popoli; nell'altre Messe l'hora pur assegnata, & sia quella dell'Aurora, & sia altra hora posta in tauoletta, & in altro modo ordinata da chi tiene cura di questo.

Che non celebri nell'istesso tempo, nel quale nell'istessa Chiesa celebra all'hora l'Arcivescouo, se per vrgente causa esso non hauesse data di ciò licenza; nè meno mentre in essa Chiesa si predica dal parrocho, & altro.

Che in giorno di festa non celebri prima di essere finita la predica, & sermone

Kk 4 paro-

parochiale nella parochia, nella cui Chiesa, o suoi confini ha da celebrare questa Messa, quando non habbia di ciò facoltà dall' Arcivescouo, o consenso del parochio.

Quanto alle persone assisteti alla Messa, hauerà auuertenza ne' capi infraseritti.

Sec. 12. de
ere. de obser-
uan. & euit.
in celebr.
Missæ.

CHE non celebri alla presenza di alcuno denonciato nominatamente e communicato, o interdetto, ancor che in altra Chiesa, o parochia, ouero proibito dalla Messa di ordine dell' Arcivescouo, come publica, e notoriamente criminoso, in esecuzione del Concilio di Trento.

Che non cominci la Messa, prima che gli circostanti si siano posti in ginocchione, e talmente composti, come ordina il Concilio di Trento, di habito, e gesto, che diano testimonio di essere presenti, non solo col corpo, ma ancor con l'animo.

Dell'attenzione nella Messa, & continuazione.

IL Sacerdote dopo ch'auerà detto, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, per incominciare la Confessione, sarà specialmente auuertito di non attendere ad alcuna altra cosa, nè volterà altroue gli occhi, nè meno guarderà ad alcun altro Sacerdote, che celebrasse in altro altare, benché alzasse il Santissimo Sacramento, ma continuamente seguirà la sua Messa sino al fine. Non si fermerà ad aspettare alcuno, o tornerà ad incominciare la Messa a istanza di qual si voglia persona che soprauenisse per vdirlo.

Del segno della Croce.

Ogni volta che il Sacerdote si farà il segno della Croce, se lo farà dalla fronte al petto, e dalla spalla sinistra alla destra, con la mano destra, e con tutte le dita giunte insieme, e distese, voltando la palma della mano à se, & tenendo la mano sinistra appoggiata sotto al petto.

Nè si metterà la mano dritta in mezzo al petto, nè alla bocca, dipoi che si sarà fatto il segno della Croce.

Patimente benedicendo il popolo, tenerà la mano sinistra appoggiata al petto; ma benedicendo altra cosa, come l'hostia, o calice, tenerà sempre la mano sinistra in piano sopra l'altare dal lato sinistro del corporale, talmente però, che sia fuori d'esso corporale.

Benedirà con la mano destra distesa, auuertendo a voltare sempre il taglio del dito piccolo verso quella cosa che benedice.

Auvertirà di non fare la Croce in modo di quattro punti, ma in due atti solamente, vn dritto, e l'altro trasuersale. Nella linea dritta distenderà tutta la mano, tenendo anco disteso il dito grosso per dritto presso all'altre dita; nella trasuersale la piegherà alquanto.

Farà la detta croce così acconcia, e distintamente, che non sia nè troppo presto, nè troppo tardi, nè confusa, nè imperfettamente; o a modo quasi di circolo.

Quando gli accasca, massimamente nel capone della Messa, hauerà le braccia distese, o le mani alzate, e disgiunte, e douerà far croci; prima si giungerà le mani innanzi al petto, poi stenderà la mano dritta a farle, mettendo, e tenendo la sinistra come si è detto, sopra l'altare al lato sinistro del corporale, ouero al petto, hauendo a benedire se stesso.

Del modo di tener le mani.

LE mani nella Messa si tengono alcuna volta giunte, hora tando il Sacerdote dritto, hora a capo chino; altre volte aperte, e distese; tal volta appoggiate di qua, e di là dal libro; altre volte appoggiate sopra l'Altare, di qua, & di là dal corporale; alcuna volta ancora distese sopra la oblata; & per vñ pezzo si tengono anche il dito grosso, e l'indice congiunti.

Delle mani giunte.

Quando si giungono, si farà così. Il Sacerdote giungerà le mani innanzi, & appresso al petto in modo, che

Forma di
nere le ma-
ni giunte.

che giustamente s'incontrino le palme, & ugualmente le dita l'vn con l'altro alla punta; qual punta miri in alto; & il dito grosso della mano destra sia sopra l'altro grosso della sinistra in modo di croce.

Quando si tengono le mani giunte.

Si tengono giunte innanzi al petto, stando il Sacerdote dritto, quando dice l'Antiphona, cioè, [Introibo ad altare Dei, & il Salmo, [Iudica me Deus,] insieme col ministro alternatamente; e quando nel fine ripete la detta Antiphona; e quando dice, [Confitemini domino, quoniam bonus;] mentre che anco il ministro dice il [Confiteor,] e mentre, che ascende l'altare, dicendo, [Oramus te Domine, &c.] e sempre andando dal mezzo all'vno, & dall'altro corno dell'altare, & da gli corni al mezzo, leggendo l'Ingressa, la [Gloria,] e nel fine di tutte l'orationi, che si dicono, & con voce alta, & secrete, cioè nel dire, [Per dominum nostrum &c.] sin' al fine, ouero, [Per Christum Dominum &c.] ouero, [Qui cum patre, &c.] ouero, [In unitate spiritus sancti &c.] Parimente dicendo la salutatione del popolo, [Dominus vobiscum,] innanzi il titolo degli Euangelij del primo fra la Messa, e del secondo nel fine della Messa, e dicendo l'Euangelio, l'Antifona dopò l'Euangelio, & il [Pacem habete,] l'Offertorio, il [Credo,] e nel dire quelle parole, [Præceptis salutaribus,] fino al [Pater,] & il Confrattorio, e quelle parole, [Offerte vobis pacem,] & il Transitorio, & l'Euangelio nel fine della Messa.

Si tengono le mani giunte innanzi il petto a capo chino, mentre che'l Sacerdote dice la Confessione, & il ministro risponde, [Misereatur tui &c.] e quando dice l'oratione, [Rogo te &c.] fino a quelle, [Oramus te Domine &c.] e quando dice, [Iube Domine benedicere. Dominus sit &c.] per pigliar la benedizione innanzi di dir l'Euangelio.

Si tengono poi giunte a capo chiro, ma profondamente, & appoggiate allo altare, in modo che le punte delle dita picciole incontrino nella faccia dell'altare di sotto della mensa, e con tutte l'altre dita appoggiate sopra l'estremità

dell'altare, quando egli dice, [Munda cor meum &c.] & dopò l'oblatione la prima oratione [ad munus oblati,] cioè, [Omnipotens sempiterne Deus placabilis &c.] & il [Sanctus &c.] sino al [Benedictus,] e dalle prime parole del canone. [Te igitur,] sino a quelle, [Vti accepta habeas,] & anco quando dice, [Supplices te rogamus,] sino a quelle, [Vt quotquot] e tutte quelle orationi che si dicono dallo, [Offerte vobis pacem,] sino a quelle parole, [Domine non sum dignus,] & poi il [Placeat &c.] Dicendo queste due orationi, cioè, [Suscipe sancta Trinitas hanc oblationem pro emundatione &c. & Hanc igitur oblationem,] sino alle sue conclusioni, tenerà le mani giunte, ma distese sopra l'oblatione, talmente che il pollice della destra s'incroci sopra il pollice della sinistra, e l'vno, e l'altro sia di sotto le mani.

Nel salutare il popolo con il, [Dominus vobiscum,] sembre (doue però non è espressamente auuertito di far altrimenti) distenderà, e raggiungerà insieme le mani subito, non velocemente, ma con grauità, stando con il capo dritto: così anco si raggiungeranno nel dire, [Vobiscum,] dopò hauer detto, [Pax, & communicatio Domini. &c.]

Nel voler fare il, [Memento,] per i viui, & per i morti, giungerà le mani auanti al petto, & alla faccia, così tenendole mentre che fa il, [Memento,] cioè, fin che in quello per i viui dirà, [Et omnium circumstantium,] & in quello per i morti dirà, [Ipsis Domine, & omnibus in Christo quiescentibus,] poi le disgiungerà.

Delle mani disgiunte.

Si tengono disgiunte innanzi al petto in questa maniera, che le palme non siano riuolte verso l'Altare, & uero il Sacerdote istesso, ma l'vna riguardi l'altra, e le punte delle dita siano volte in sù: e siano esse dita, & il pollice, distese l'vno accosto all'altro senza alcuno intervallo, tenendo però congiunti il pollice, & indice a suo tempo.

Et sia-

Quando si tē-
gano le ma-
ni disgiōte.

Et siano allargate le mani l'vna dall'altra, & alzate con misura tale, che ne in larghezza, nè in altezza l'estremità delle dita auanzino la misura delle spalle.

Così si tengono nel dire tutte le collette, sino alla conclusione, e l'oratione se conda dopò l'oblatione, cioè, [Et suscipe sancta Trinitas hanc oblationē, quā tibi offerimus pro regimine &c.] & altre seguenti sino all'Offertorio, quando si dicono, & ancora da quelle parole, [Verē quia dignū &c.] sin al [Sanctus,] & nel canone da quelle parole, [In primis quā tibi offerimus,] sino al [Memēto] per i viui; & poi subito dopò quelle parole, [Et omnium circumstantium,] sino alle parole, [Hanc igitur oblationem,] e poi dopò la eleuatione del Santissimo Sacramento, dalle parole, [Supra quā propitio,] sino al [Supplices te rogamus,] e subito disgiōgēdo le mani dopò il [Memento] per li morti, da quelle parole, [Ipsis domine, & omnibus in Christo, &c.] sino alla conclusione di quella oratione, & poi detto che habbia, percotendosi il petto, [Nobis quoque minimis, & peccatoribus,] sino alla conclusione di essa oratione, parimente l'oratione Dominicale, [Pater noster &c.] & il [Liberā nos quāsumus &c.]

Legendo l'Epistola, & il verso, ò altro tanto dopò essa, tenerà le mani disgiōte, e poste vna di quà, & l'altra di là dal libro, in modo che para di tenerlo. Quando che bisogna far le genuflessioni nel mezzo dell'altare, appoggerà in piano la metà delle mani sopra l'Altare dall'vna parte, e dall'altra del corporale, ma fuori d'esso corporale, di modo che la distanza dell'vna mano all'altra sia di tre palmi in circa.

Il medemo farà ogni volta che hauerà da baciare l'altare.

Del congiungere, & abstergere il pollice, & indice.

LE dita pollice, & indice dell'vna, e l'altra mano si terranno congiunte dopò c'ha deposta l'hostia consecrata sopra il corporale, dopò l'eleuatione d'essa per l'adoratione, nè più si disgiō-

gono sino fatta l'ablutione, eccetto che nel trattar d'essa hostia.

Tutte le volte che ha deposta l'hostia sacra sopra il corporale dopò hauerla toccata, come dopò hauerla deposta fatta l'eleuatione per l'adoratione, dopò hauerla rotta, dopò hauerla fonta, e raccolti gli fragmenti della patena, si abstergerà le dita pollice, & indice, l'vno con l'altro sopra il calice, acciò se vi fosse toccato qualche fragmento, vadi nel calice.

Sempre che ha da pigliare il calice, la patena, l'animetta, la pisside, ò altro vā se, nel qual siano hostie per la communionē, tenerà le sudette dita pollice, & indice congiunte, e piglierà le cose sudette fra l'indice, & il dito di mezzo. Nel voltar le foglie in quel sudetto tempo, adoprà il dito di mezzo.

Del baciare l'Altare.

NEL baciare l'Altare, farà in esso il Sacerdote prima la croce, con la mano distesa, & baciàrà esso altare in quel luogo; ma nel tempo che ha il pollice, & indice congiunti, farà la croce con le tre altre dita seguenti.

L'altare si bacia cinque volte.

La prima, quando ascende l'altare innanzi all'ingressa.

La seconda, quando dice, [Vti accepta habetas.]

La terza, quando dice, [Vt quotquot ex hac altaris participatione.]

La quarta, dopò dette l'orationi della pace, prima che dica, [Pax tecū,] quando vi sia persona à chi s'habbi da porger la pace dal ministro.

La quinta, dopò hauer detto, [Placeat tibi &c.] prima che si benedica il popolo.

E tutte le sudette volte si bacia in mezzo auanti se sopra il corporale; il che si deve sempre far con auertenza di non toccar l'animetta ch'è sopra il calice, e specialmente l'hostia,

quando è sopra il corporale già consecrata, ò da consecrarsi.

Del-

Forma di
baciare l'altare.

Quando si
baccia l'altare.

Dell'inchinationi del capo.

*Due forme
d'inchinare
il capo.*

*Prima ma-
niera, quan-
do si faccia.*

L'inchino del capo si fa in due ma-
niere; alle volte molto profondo,
di modo che si piega ancho la schiena;
& altre volte s'inchina solamente il
capo.

Il primo d'inchinarsi profondamente,
si fa dicendo il [Confiteor,] e mentre
che il ministro risponde il, [Misereatur,
] e quando il Sacerdote dice l'ora-
tione, [Rogo te &c.] e nel dire anco,
[Munda cor meum,] & à quell'oratio-
ne, [Omnipotens sempiterne Deus, pla-
cabilis,] & dall'incominciare, [Sactus,]
fino al [Benedictus,] e dicendo quelle
parole, [Supplices te rogamus,] fino
à quelle, [Vt quotquot:] e quando di-
ce quelle orationi, che sono dallo, [Of-
ferte vobis pacem,] fino à quelle paro-
le, [Domine non sum dignus,] & anche
dicendo, [Placeat tibi Deus.]

Farà parimente inchino di capo alla cro-
ce ancora tutte quelle volte, che fareb-
be genuflessioni per esserui il santissimo
Sacramento sopra l'altare, celebrando
oue non sia; e che nominerà il santissi-
mo nome di Giesù, ò della beata Ver-
gine Maria.

*Seconda ma-
niera, quan-
do si faccia.*

Il secondo d'inchinar solamente il ca-
po, si fa nelle orationi, doue si nomina
il santo del quale si dice la Messa, ò si fa
commemoratione, ò quando si nomina
il Papa viuente, & in alcune parole spe-
cialmente notate nel [Gloria,] & nel
[Credo,] & nel fine di tutte l'oratio-
ni, quando si concludono con il, [Per
Dominum nostrum &c.]

In ogni altro luogo, doue trouarà spe-
cialmente notato di douer far inchino,
se sarà semplicemente auuertito de far
inchino di capo, seruarà il secondo mo-
do; doue si dirà di fare inchino profon-
do, seruarà il primo.

Delle genuflessioni.

Farà genuflessione, quando nell'Epi-
stola dice quelle parole, [In nomi-
ne Iesu omne genu flectatur,] tenendo le
mani al libro, come le ha.

Il simile nell'Euangelio dell'Epifania,
quando dice, [Proclidentes adorauerunt eum,]

Parimente in quelle parole dell'Euan-
gelio, [Inclinato capite emisit spiritum,]
nel qual luogo offeruarà ancora di fare
quel poco di dimora inginocchiati, si
come è nel Messale espresso.

Il medesimo farà nell'Euangelio di S.
Giouani, [In principio,] in quelle pa-
role, [Verbum caro factum est:] e que-
sta genuflessione farà, tenendo le mani
gionte, nè voltandosi col corpo verso
la croce, ma stando così rivolto al drit-
to del libro come prima.

Il medesimo d'inginocchiarsi stando pur
con le mani gionte, farà nel Simbolo,
quando dice, [Et incarnatus est,] fino à
quelle parole, [Et homo factus est,] in-
clusiue.

Quando dice Messa all'altare doue è ri-
posto il santissimo Sacramento, farà di
più le genuflessioni infra scritte.

Quando il santissimo Sacramento è fuo-
ri scoperto.

La prima quando giunge à i gradi del-
l'altare, auanti che ascenda ad esso
altare.

La seconda, dopò che ha ordinato il
Messale, quando è disceso al luogo, doue
fa la confessione.

La terza, quando è asceso all'altare do-
pò fatta la confessione.

La quarta, quando vuol andare à lauar
le dita, prima che consacri.

La quinta, quando ritorna da lauare.

La sesta, quando vuol andare à leggere
il Transitorio.

La settima, quando si volta à benedire
il popolo.

L'ultima, quando vuol partire dall'al-
tare, e questa deue fare di sotto all'ul-
timo grado.

Oltre di queste, farà anco le genuflessio-
ni ordinarie notate ne i suoi luoghi,
che si fanno nel pigliare, ò deponer l'ho-
stia sacra, coprire, ò scoprire il Cali-
ce, come sarà notato particolarmente à
suoi luoghi.

A queste s'aggiungono altre in alcune
occasioni che possono occorrere stra-
ordinariamente: come hauendosi da vol-
tare per far sermone, riceuere oblatio-
ni, ò ministrar la santa Comunione.
Nelle quali occasioni, quando si volta-
rà dall'altare al popolo, e riuolteràssi
dal

dal popolo all'altare, farà genuflessioni, quella prima, e questa dopò essersi voltato.

Quando poi il Santissimo Sacramento vi è, ma riposto, e chiuso dentro il Tabernacolo, farà le medeme genuflessioni, eccetto la terza, quarta, quinta, sesta, e settima.

Nel far le genuflessioni, le farà talmente sempre, che tocchi con il ginocchio terra, ò sia il piano della bradella dell'altare; e tenerà la metà delle mani appoggiate all'altare, di quà, e di là fuori del corporale, con distanza di tre palmi in circa fra l'vna, e l'altra.

Delle percussioni del petto.

IL percuoterfi il petto si fa in tre tempi: primieramente nel far la confessione si percuote tre volte, quando si dice, [Mea culpa &c.] Dipoi in quelle parole, [Nobis quoque minimis, & peccatoribus,] si percuote vna volta.

In oltre si percuote tre volte in quelle parole, [Domine non sum dignus,] che si dicono tre volte.

Quando si percuote nel far la confessione, tenerà la mano sinistra sotto al petto.

Quando si percuote ne gli altri duoi tempi, tenerà la mano appoggiata sopra l'altare.

Dopò la percussione del petto, non metterà la mano alla bocca, come alcuni vfanò di fare.

Quando il ministro replica poi la confessione, e che in quelle medeme parole si percuote, esso Sacerdote non si percuoterà, ma starà pure con le mani giunte, e dritto.

Percuotendolo poi à quelle parole, [Nobis quoque minimis, & peccatoribus,] lo percuoterà con le tre dita vltime, & auuertirà di non toccare la pianeta con le due dita congiunte che hanno toccato il santissimo Sacramento.

Il medemo osseruàrà nel percuoterlo, quando dice tre volte, [Domine non sum dignus &c.]

Del leggere.

Leggerà la Messa nel Messale, nè dirà a mente se non le cose che è necessario dir così, come il salmo, [Iudica me Deus,] le tutto il resto che dice da principio, con la confessione generale, e l'oratione, [Rogo te altissime,] che dice prima, che egli ascenda all'altare, la benedittione che piglia all'Epistola, & Euangelio, il [Munda cor meum,] e le orationi che dice mentre prepara il Calice con vino, & acqua; le Orationi quali si dicono nell'offerire l'hostia, & il Calice, quelle poche parole, che si dicono auanti l'elevatione dell'hostia, & anche del calice, [Elevatis oculis &c.] l'oratione che si dice mentre si leva il Calice, [Mandans &c.] & [Quid retribuam Domino, &c.] e quell'oratione anco che dice dopò la fontione del sangue, nel far si infondere nel calice la purificatione, e l'ablutione.

Leggerà bene, spedito, dislinto, puntato, e deuotamente, non in fretta, nè più adagio di quello che conuiene, nè affettatamente, ma osseruàrà mediocrità, e sopra tutto procurerà di legger con diuotione tale, che anche ecciti diuotione in quelli che l'ascoltano, con pensar sempre al gran misterio che tratta.

Nel leggere, e pronunciare, vfarà gesti tali, che non si vegga confusione, mancamento, nè affettazione.

Non aggiongerà, etiam per diuotione, nè sinuirà, nè mutarà cosa alcuna, sì nelle parole, come nelle cerimonie, ma dirà semplicemente la Messa, come è nel Messale, seruate però le regole del Calendario, e questa instruttione.

Leggerà con voce non molto bassa, nè anche molto eleuata, ma conueniente al decoro di quel sacro ministerio.

Pronunciarà distintamente tutte le parti della Messa, ma le cose che s'hano da dir secretamente, leggerà in modo, che i circostanti non le possino vdire.

L'altre cose, come l'Ingressa, il [Dominus vobiscum,] la Gloria, le Collette, l'Epistola, il verso con l'Alleluia, quando si dice l'Euangelio, il [post Euangelio,] & oratione sopra il [sindone] e poi l'oblation dell'hostia, l'Offertorio, il [Credo,] l'oratione sopra

sopra [Poblata,] il [Prefatio,] il [Sanctus,] il [Confrattorio,] il [Pater noster,] l'oratione, [Liberà nos q̄sumus,] con l'altre cose che seguono fino all'oratione, [Pro pace,] il [Trasitorio,] l'oratione [Post communionem,] con il resto fino al [Placeat,] la benedittione, l'Euangelio di S. Giovanni, [In principio, &c.] le dirà con voce eleuata. Leggerà anco con voce alquanto eleuata quelle prime parole. [Nobis quoque minimis,] e quelle [Pax tecum,] quando si dà la pace, & ancor quelle, [Domine non sum dignus,] seguitando il resto secretamente.

Delle Orationi, & Collette.

Douendosi dire più orationi, & collette, siano dispari; cioè tre, & cinque, & al più sette; non si eccederà questo numero in verun modo.

Quando anco in festa, nella quale si deu dire vn'oratione solamente, occorre per ragione dell'officio, & rito della Chiesa, ch'essa da far vna commemorazione, all'hora faranno due solamente.

Nel dir esse collette si seruarà quest'ordine; che la prima sia sempre quella della Messa che dice, dopò la quale seguirà no l'altre che deue dir per ragion dell'officio, & instituto, & rito della Chiesa, se ce ne sono in quel giorno, come commemorazioni d'Ottave, & de santi nelle Domeniche, & feste d'altri santi de quali dice la Messa; poi le votive.

Nelle collette votive fra le commemorazioni de Santi, quanto al dir l'vna prima dell'altra, si seruarà quest'ordine.

La prima sarà della santissima Trinità, & dello Spirito santo, & della Croce, & poi della Madonna, de gli Apostoli, de Martiri, de Vergini, de Confessori Pontefici, de Dottori, & l'ultima de confessori non Pontefici.

Se s'hauerà a far commemorazione [pro Papa, pro Ecclesia, pro Archiepiscopo, pro Imperatore, pro Rege, pro pace, pro bello contra Paganos,] & altre per qualunque causa, si farà dopò l'orationi de Santi; ma però fra queste si seruarà, che quella la qual è [pro re, grauiori,] si faccia prima, & così l'altre con questo ordine.

Se si farà commemoratione de morti, sarà nel penultimo luogo.

Nel concluder l'orationi si seruarà questo modo.

La prima oratione, & colletta si terminerà sempre con la sua conclusione.

[Per dominum nostrum &c.] & altre, come è notato nel Messale.

Poi l'altra oratione, & più che siano, si finiranno sotto vn'altra sola conclusione.

Se nel Messale non sarà notata la conclusione dell'oratione, si hauerà questo auuertimento, che l'oratione diretta al Padre si concludi, [Per Dominum nostrum &c.] se al Figliuolo, [Qui uiuis, & regnas cum Deo patre in unitate spiritus sancti &c.] Se nel principio dell'oratione si fa mentione del figliuolo, si dirà, [Per eundem &c.] Ma se nel fine, si dirà, [Qui tecum uiuit &c.] Et se si fa mentione dello Spirito santo, diràssi, [In unitate eiusdem &c.]

Del Sermone, & publicationi, raccomandationi de pueri, & confessioni generali, & oblationi pubbliche, da farsi da Parochi nella Messa.

Il sermone, & predica fra la Messa, parimente le denuncie, & publicationi, & cose simili, & anco la confessione generale che si fa fare al popolo da Parochi, si faranno tutte dopò l'Euangelio immediatamente, con questo ordine; che prima sia il Sermone, secondo le denunciationi, terzo la confessione generale; l'oblatione poi, & sia offerta, si farà immediatamente innanzi che il Sacerdote offerisca l'Hostia, & il Calice per il sacrificio della Messa.

Della comunione del popolo fra la Messa.

Hauendo il Sacerdote da comunicare altri nella Messa, & non essendoui hostie piccole per questo già consecrate, & non essendo a bastanza; se quelli che s'hanno a comunicare saranno poco numero, come diece, ouero dodici, nel preparar l'hostia su'l calice, riuederà anche l'hostie piccole cò quella diligenza, che si dice dell'hostia per

la Messa al suo luogo; e porterà esse particole da consecrare sopra la patena insieme con l'hostia, quando vā all'altare per celebrare.

Ma se sarà maggior numero, preparerà innati la pisside con dentro l'hostie già riuedute con diligenza come s'è detto, collocandola sopra l'altare coperta, ma senza velo sopra, accioche il popolo nō pensasse che fossero consecrate; e doue alcuna volta non fosse pisside, s'adopri in suo luogo vn calice, non altro vaso, qual si cuopra con vna animetta.

Farà parimente preparar dal ministro le cose necessarie; come banche, e touaglie sopra, panno da tener sotto il mento, vino, vasi, e seruiette per le purificationi, come nelle auuertenze generali della comunione si ordina.

Dopò ch'esso sacerdote hauerà collocato il calice sopra l'altare, accomoderà anco il vase dell'hostie piccole coperto come di sopra vicino al calice, e sopra la pietra sacra nell'angolo posteriore dal canto dell'Euangelio.

Nel tempo dell'offerire, prima che pigli la patena in mano con l'hostia grande, se vi è vase con hostie per comunicare altri, lo scuoprà; il che potrà fare per più commodità con la mano sinistra; e ciò faccia senza mouere il vase dal suo luogo: e fatta la oblatione lo ricuoprà, dopò che hauerà riposta la patena sotto il corporale.

Ma se non vi sarà vase appartato, ma pure vi siano alcune poche hostie su la patena da consecrare, le offerirà sopra la patena; e detta la oratione della oblatione, e fatta la croce come si dice a suo luogo, nell'offerire dell'hostia, le riponerà tutte insieme su'l corporale, nella parte sinistra verso l'Euangelio: poi con destrezza, con la istessa patena riponerà l'hostia grande a suo luogo nel mezzo.

Giunto al tempo della consecratione, dopò che hauerà lauato le mani, se vi sarà vase con altre hostie che s'habbino da consecrare, lo scuoprà pur con la mano sinistra, non mouendo il vaso dal suo luogo.

Riposta che hauerà l'hostia sacra nel suo luogo, dopò l'elevatione d'essa, pri-

ma di far la genuflessione, coprirà con la mano sinistra il vaso delle hostie piccole consecrate, pigliando il coperchio fra l'indice, & medio della mano.

Dopò che hauerà riceuuto il sangue, coprirà il calice con l'animetta, e lo metterà vn poco da canto; poi metterà il vase doue sono l'hostie consecrate, in mezzo del corporale, e farà la genuflessione al santissimo Sacrameto, e fattosi vn poco in parte verso il corno dell'Euangelio, si voltará al popolo, in modo però che non volti intieramente la schiena al santissimo Sacramento; e farà dire la confessione dal ministro, in quell'istesso modo, che stā nella sua regola del seruire alla Messa, & in questa istessa Instruizione nel principio dell'ordine della Messa, stando egli con le mani giunte, e con il pollice, & indice congiunti.

Detta la confessione dal ministro, dirà, [Deo gratias, Misereatur vestri, &c.] e risposto dal ministro, [Amen,] dirà, [Indulgentiam &c.] e ciò dicendo farà il segno della croce sopra quelli che sono da comunicare con la mano destra, tenendo sempre congiunte le dita sudette, e mettendo la sinistra al petto.

Ciò fatto, volterassi all'altare nel mezzo, e scoperto la pisside nella quale faranno l'hostie sacre con l'indice, & medio della man dritta, farà la genuflessione; poi leuato, piglierà essa pisside fra l'indice, e medio della sinistra, e con il pollice, & indice della destra piglierà vn communichino, alzandolo così vn poco, di modo che il popolo lo veda; & il ministro dirà insieme con il popolo queste parole. [Domine non sum dignus; vt intres sub teſtum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur anima mea.]

Le quali parole ripeterà la seconda, e terza volta: dipoi accostandosi a loro il Sacerdote, e cominciando dalla man dritta loro, che sarà dalla banda dell'Epistola, comunicará a vno per vno, e porgendo a ciascuno il santissimo Sacramento con la man dritta, farà con esso il segno della croce, e dirà. [Corpus Domini nostri Iesu Christi custo-

diat

diat animam tuam in vitam æternam:] e quell'istesso che si comunica, auanti che pigli il santissimo Sacramento, risponderà. Amen.

Se farà la comunione del Clero, lo comunicherà all'altare; se comunicherà il popolo, lo comunicherà alquanto discosto dall'altare.

Finito che hauerà di comunicare, se haurà adoperato pisside, e non vi siano restati dentro communichini, la deporrà sopra l'altare; e scoprirà il calice, che ha adoperato alla Messa, e farassi in fonder dentro il vino dal ministro per la purificatione del Calice, prima che abstergerui sopra le dita, pollice, & indice; perche se poi vi cadesse qualche frammento taccato, non resti taccato al calice, ma si sumi più facilmente; poi nettarsi le dita sudette sopra esso calice, d'un con l'altro; poi pigliarà la pisside nella quale erano l'hostie consacrate per la comunione del popolo al pomello di mezzo, fra l'indice, e medio della mano sinistra; & tenendolo pendente sopra del calice con le dita pollice, & indice della man destra, qual gli verrà più commodò, manderà diligentemente nel calice qual si voglia frammento, benchè minimo, che sia restato dentro. Poi deporrà la pisside dal lato, abstergerà vñ'altra volta quel dito che ha adoperato con l'altro; e tolto il calice fra l'indice, e medio della man dritta, l'andará mouendo vn poco, di modo che se fosse qualche frammento taccato dentro, il vino lo leui, e si possi sumere. Ma se nella pisside delle hostie per la comunione per il popolo, ne saranno restate alcune, subito finita la comunione deporrà essa pisside su l'altare nel mezzo, e farà vna genuflessione; poi la coprirà con il suo coperchio, e velo con l'indice, e medio della man dritta; e fatta vñ'altra genuflessione, farà l'ablutione delle dita con il calice, come si dice a suo luogo nell'ordine della Messa. Habbia in questa occasione auvertenza il Sacerdote, di non cominciare a dire l'Antiphona chiamata, [Transitorio,] e l'oratione [post communionem,] prima che habbiano preso la purificatione quelli che sono comunicati; perche

possano star tutti attenti anco a quelle parti della Messa.

Del tenere, & adoperar fazzoletti, occhiali, e berettini.

Per ogni bisogno che possa hauere il Sacerdote di fazzoletto all'altare, l'abbia decente, e netto; & quando si veste de i paramenti per dir Messa, se l'accommodarà sotto il cordone dalla mano destra con vn cordoncello, alla forma delle Istruzioni generali.

Hauerà quest'auvertenza, di tor quasi come per vñanza di adoperarlo sempre auanti che laui le dita, per douere poi far la consecratione.

Se poi mentre sta con le dita giunte dopo la consecratione fino alla purificatione, glie ne occorresse necessitá, auvertirá a non toccarlo con le ponte delle dita congiunte, e lo maneggerà con la mano di modo, che non separi le dita pollice, & indice.

Adoperando per necessitá occhiali, auvertirá che siano tali, che non li caschino facilmente dal naso; sarà anche bene per questo, accommodarli con vn cordoncello legato alla testa. E quando non siano così legati, potendo commodamente senza essi leggere il Canone, per la maggior pratica che ha in quella parte della Messa (senza però dirlo a mente) deporrà per tutto quel tempo gli occhiali, fin che habbia sonto il sangue, per fuggire meglio ogni pericolo, che cadessero sopra il Santissimo Sacramento.

Mettendoli, o leuandoli, dopo che tiene congiunte le dita pollice, & indice, gli pigliará fra l'indice, e medio.

Quando li leua, e mette giù sopra l'altare, non gli ponerà su'l corporale.

Chi per bisogno porta il berettino, non lo tenerà più in capo dopo che è giunto all'altare, senza espressa licenza del Reuerendiss. Arciuefco in scritto; ma le uatose di capo, lo darà al ministro a governare; & hauendo licenza di tenerlo, lo leuarà in ogni modo prima che laui le dita per consecrare, dandolo al ministro da governare sino dopo l'ablutione delle dita, dopo la fontione del Santissimo Sacramento.

Oratio

Oratione per dir la Messa.
IL Sacerdote bene preparato interiore, & esteriormente secondo le regole date di sopra, e vestito delle vesti sue comuni interiori, & esteriori, tali in ogni parte, come deue tenere in pubblico; & come si è detto di sopra, andará nella Chiesa doue è per celebrare, ouero nella sacrestia di essa.

Oratione da farsi prima di dir la

Q Viui inginocchione, se è nella Chiesa, innanzi all'altar maggiore, o altro più ritirato dalle genti, secondo la qualità della Chiesa, e dell' hora, e sua diuotione; se è nella sacrestia, nell' oratorio di essa auanti l' imagi-
 ne sacra, che sarà iui, dirà con voce bassa l' infrascripti Salmi, con le sue preci, & orationi, ouero l' oratione di S. Ambrosio [ante communionem] accomodata à ciascun giorno della settimana, come più à basso si dirà.

Antiphona. Ne reminiscaris. Ps. 83.
 Quam amabilia sunt tabernacula tua Domine virtutum, &c. vsque ad finem Psalms, cum Gloria Patri, & filio, &c.

Ps. 84. Benedixisti Domine terram tuam, &c. cum Gloria Patri, &c.

Ps. 85. Inclina Domine aurem tuam, & exaudi me; quoniam egenus, &c. vsq; ad finem, vsupra.

Ps. 114. Credidi propter quod locutus sum, &c. vsupra.

Ps. 129. De profundis clamaui ad te Domine, &c. vsupra.

In fine Antiphona.

NE reminiscaris Domine delicta nostra, vel parentum nostrorum, neque vindictam sumas de peccatis nostris.

Kyrie eleison. Christe eleison.

Kyrie eleison. Pater noster, &c.

V. Et ne nos inducas in temptationem.

R. Sed libera nos a malo.

V. Ego dixi Domine miserere mei.

R. Sana animam meam, quia peccataui tibi.

V. Conuertere Domine aliquantulum.

R. Et deprecabilis esto super seruos tuos.

V. Piat misericordia tua Domine super nos.

R. Quemadmodum sperauimus in te.

V. Sacerdotes tui induantur iustitiis.

R. Et sancti tui exultent.

V. Ab occultis meis munda me Domine.

R. Et ab alienis parce seruo tuo.

V. Domine exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad te veniat.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

V. Vres tue pietatis, mitissime Deus,

inclinare precibus nostris, & gratia sancti Spiritus illumina cor nostrum, vt tuis mysterijs dignè ministrare, teque æterna charitate diligere mereamur.

D. Eus cui omne cor patet, & omnis voluntas loquitur, & quæ nullum latet secretum; purifica per infusionem Sancti Spiritus cogitationes cordis nostri, vt te perfecte diligere, & dignè laudare mereamur.

V. Re igne Sancti Spiritus renes nostros, & cor nostrum Domine, vt tibi casto corpore seruiamus, & mundo corde placeamus.

M. Entes nostras quesumus Domine, paracletus, qui à te procedit illuminet; & inducat in omnem, sicut tuus promissit filius, veritatem.

A. Dñs nobis quesumus Domine virtus Spiritus Sancti; quæ & corda nostra clementer expurget, & ab omnibus tueatur aduersis.

D. Eus qui corda fidelium Sancti Spiritus illustratione docuisti; da nobis in eodem spiritu recta sapere, & de eius semper consolatione gaudere.

C. Onscientias nostras quesumus Domine visitando purifica; vt venies Dominus noster Iesus Christus filius tuus, parat in nobis inueniat mansionem. Qui tecum viuit, & regnat, &c.

Dipoi dirà l' oratione di S. Ambrosio, Partita per tutti i giorni della settimana, conforme alla Tavoletta stampata.

Con queste accompagnerà il Sacerdote quella oratione di più, vocale, o mentale, che li suggerirà la sua diuotione: e per

non hauere poi a fare troppo dimora nel [Memento,] che si fa nel principio del canone per i viui e per i morti, si ridurrà a memoria attentamente tutte quelle cose, per le quali vuol pregare nella Messa, e con l'intentione sua sino dall'ora applicarà diuotamente a quelle cose ò bisogni il sacrificio della santa Messa, che è per offerire.

Ciò fatto riconoscerà li paramenti, per che non vi manchi cosa alcuna: e siano tutti conformi insieme, e di colore accommodati alla Messa che è per celebrare, secondo il rito quale sarà descritto nella tauoletta.

In questo auuertisca, che doue sarà Sacristia, sempre si pari in essa Sacristia, e non all'Altare, ancor che fusse capellano di scuole, ò altrimenti destinato dal titolo principale di quella Chiesa.

Poi pigliarà il Messale, trouarà la Messa che è per dire, la leggerà, e metterà i segnacoli all'orationi, & alli luoghi doue bisogna.

Dipoi lauarà le mani, dicendo con voce bassa l'oratione che segue.

Da Domine virtutem manibus meis ad abstergendum omnem maculam; vt sine pollutione mentis & corporis valeam tibi seruire. Amen.

Preparà poi il Calice, nettandolo di dentro con il purificatorio, qual piegato poi lo metterà sopra il calice; e sopra il purificatore ponera la Patena, e sopra essa Patena l'Hostia; qual auuertirà che sia ben conditionata, nò troppo vecchia, nò troppo grossa nè sottile, in modo che se gli possa facilmente romper in mano; non rotta, nè con buchi, nè macchiata dentro, e che non habbia sopra, ò attaccati fragmenti, che facilmente possino staccare nel trattarla con le mani; per la qual causa la nettarà leggermente d'intorno con due dita: la qual Hostia coprirà con l'animetta, e sopra essa porrà il velo decente, di poi sopra il velo metterà la borsa di colore conforme a i paramenti con i quali deuè celebrare; dentro della qual borsa sarà il corporale piegato, netto, e grande secondo la misura data nell'auvertenza.

Hauendo così disposte e acconcie le cose sudette, se ha da ordinare alcuna cosa

al ministro, ò altri, come d'accender i lumi, preparar gli orzuoli, & acconciare il resto che bisogna, lo farà; perche non habbia poi a distraerli la mète, cò dire, ò ascoltare alcuna cosa dopò che hauerà cominciato a vestirsi, ò sarà già vestito. Anzi da questo punto innanzi, fin che finita la Messa sia suettito, & habbia fatto quello spatio di oratione che le detterà la sua diuotione di fare dopò la Messa, procurarà con ogni diligenza di tener l'animo raccolto al mistero tremendo che è per trattare; nè voltare gli occhi in parte, che gli possa causare alcuna distrazione.

DEL VESTIRSI

Primieramente sopra le vesti comuni, ouero anco leuata la veste esteriore (pur che l'interiore sia in effetto longa, e conueniente, come s'è detto) sopra essa sola si vestirà la cotta, doue si possa hauer commodamente; e dirà la seguente oratione.

Exue me Domine veterem hominem cum actibus suis, & indue me nouum, qui secundum Deum creatus est, in iustitia, & sanctitate veritatis. Amen.

Poi riuoltate le maniche della cotta sopra le spalle perche non impediscano, si vestirà il camiso, ponendo prima entro il capo, poi mettendo il braccio destro nella manica destra, e dipoi il sinistro nell'altra accommodandosi alla persona, e dicendo con voce bassa.

Indue me Dñe vestimèto salutis, & iustitiæ tunica me ambire dignare. Amen.

Vestitosi il camiso prenderà il cingolo, quale gli sarà dato di dietro dal ministro che gli serue alla Messa, e se lo cingerà; e si farà accommodar di maniera il camiso, che penda honestamente, & ugualmente sopra l'estremità delle vesti da ogni banda, e sia alto da terra circa vn dito. Nel prender il Cingolo dirà: Præcinge Domine cingulo fidei, & virtute castitatis lumbos mei cordis & corporis, & extingue in eis humorem libidinis, vt iugiter in eis maneat vigor castitatis. Amen.

Appresso pigliando cò ambe due le mani l'ampitto, baccierà la Croce che vi è nella sommità, e ponerà quello sopra la testa;

Li c tiraa-

e tirandosi ambe due le cordelle dell'amito innanti il petto in modo di Croce, prima vna dalla sinistra alla destra, e l'altra poi dalla destra alla sinistra, con ambedue le mani dietro le ridurrà, e poi legherà d'auanti se, dicendo in quel tempo.

Pone Domine in capite meo galeam salutis ad expugnandas diaboli fraudes. Amen.

Auvertirà d'acconciarselo di maniera, che cuopra i panni auanti la gola, quanto sia possibile.

Poi prenderà il manipulo, e baccierà la Croce che è posta nel mezzo, e lo metterà al braccio sinistro, dicendo.

Merear precor Domine manipulū portare mente flebili; vt cum exultatione portionem cum iustis accipiam.

Dipoi presa la stola con ambedue le mani, la baccierà nel mezzo, e se la metterà al collo, e trauesandola innanzi al petto in modo di Croce, metterà la parte che pende dalla spalla sinistra, verso il braccio destro, e l'altra che pende dalla destra, verso il sinistro; le quali legherà al cingolo con l'estreme parti di esso, di modo che l'estremità della stola siano all'incontro dei ginocchi, e dirà.

Stola, domine, iustitia circunda ceruicem meam, & a corruptione peccati, me am purifica mentem. Amen.

Metteràssi poi la pianeta, dicendo.

Iugum tuum, Domine, suauē est, & onus tuum leue: presta, vt illud sic portare valeam, quatenus tuam consequi possim gratiam. Amen.

Et hauendo in capo l'amito con la gramola, o ornamento da riuoltare, se lo farà riuoltare decentemente dal ministro sopra la sommità d'essa pianeta.

Poi farassi voltar sotto le parti della pianeta che vengono su le braccia per la larghezza.

Vestito il Sacerdote di tutti i paramenti, se vi restasse d'apparecchiare qualche cosa all'Altare, come lumi, orzuoli, o altro come s'è detto di sopra, manderà il ministro a farlo.

E se non fosse anco tempo d'uscire a celebrare, si tratterà orando e meditando nell'oratorio che sarà nella sacristia; nè

che non è andare all'altare

Dell'andar del Sacerdote all'Altare.

Q Vando il Sacerdote sarà per uscire di Sacristia per andare all'Altare, piglierà con la mano sinistra al nodo il Calice, così pparato, come s'è detto di sopra, e tenendo la mano destra sopra la borsa ch'è sopra il Calice, andrà col capo coperto all'Altare.

Porterà il Calice alto vgualmēte al petto, & alquanto discosto, andando innanzi il ministro, con le cose che si diranno nell'istruzione per il suo officio; & esso lo seguirà immediatamente.

Anderà con gli occhi bassi, e graumentē, e cō il corpo dritto, nè saluterà, o risalterà alcuno per la via, e schiuerà ogn'altra distrazione, & ogni occasione di non hauer a mouer nè l'vna nè l'altra mano dal Calice che porta all'Altare, per il pericolo di qualche accidente, che potrebbe seguir cō scādalo e offesa del popolo, indecētia del ministerio suo per questo. Se gli accade passar dinanzi all'Altare maggiore, farà riuerenza alla Croce o Sacra Image sopra d'essa, put col capo coperto.

Il medesimo osseruauerà cō l'Arcieuescovo. Doue anco sia il Santissimo Sacramēto per qual si voglia occasione, nel passar auanti farà la genuflessione parimente col capo coperto, eccetto che passando auanti, oue sia esposto nel Tabernacolo aperto, o fuori d'esso per l'oratione pubblica delle quarant'ore, o simil cosa, o doue dal Sacerdote che celebra s'alzasse all'ora il Santissimo Sacramēto per l'adoratione del popolo, farà la genuflessione & adoratione col capo scoperto.

Arriuato che sarà il Sacerdote all'Altare, stādo nel mezzo innāzi ad esso nell'ultimo grado, si scoprirà con la mā destra la testa, dandola beretta al ministro che lo serue, e s'inchinerà facendo graue e profonda riuerēza col capo all'Image del Crocifisso ch'iuī farà. Ma se nell'Altare sarà il Santissimo Sacramēto, in luogo d'inchinare il capo, farà la genuflessione.

Il ch'è fatto ascenderà al mezzo dell'Altare, doue nella parte dell'Euangelio pōnerà il Calice con la mano sinistra, e togliēdo il corporale fuori della borsa con la

con la mano destra, riponerà la borsa sopra l'Altare con la mano sinistra nella parte dell'Euangelio al lato della tauoletta de secreti, & appoggiata al grado sopra l'Altare.

Poi spiegarà il corporale sopra l'Altare nel mezzo, assicurandosi bene se fosse altare portatile, di mettere il corporale sopra di esso, e lascerà vno ò due dita di spatio fra il corporale e l'estremità della parte dinanzi dell'Altare verso se stesso; sopra esso corporale fermerà il Calice con l'altre cose sudette coperte con il velo.

Quando per necessaria causa si fosse parato all'Altare, e non in Sacristia, offerirà pure le medesime auvertenze nell'acconciare il Calice.

Hauendo il Sacerdote fatto questo, s'accosterà alla parte dell'Epistola, & iui aprendo il Messale sopra il cussinetto, di nouo trouerà la Messa, e riconoscerà i segnali accomodati al suo luogo.

Il che fatto discenderà con le mani giunte auanti al petto all'ultimo grado per incominciare la Messa, & iui farà la debita riueranza alla Croce, ò genuflessione al Santissimo Sacramento.

Del principio della Messa.

POI stando dritto il Sacerdote si farà il segno della Croce, dicendo con voce intelligibile e chiara; [In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.] Et giunte le mani innanzi al petto, seguirà dicendo l'Antifona, [Introibo ad altare Dei. &c. Ad Deum, qui lætificat iuuentutem meam.] Dapoi stando nel medesimo modo, incomincerà, e seguirà col ministro scambievolmente il Salmo seguente.

Sacerdote [Iudica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta.]

Chierico [Ab homine iniquo & dolo seripe me.]

Sacerdote [Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti?]

Chierico [Quare tristis incedo dum affligit me inimicus? Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernaculum tuum.]

Sacerdote. [Introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam.]

Chierico. [Confitebor tibi in cythara Deus, Deus meus: quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?]

Sacerdote. [Spera in Deum, quoniam confitebor illi, salutare vultus mei, & Deus meus.]

Chierico. [Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto.]

Sacerdote. [Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.]

Chierico. [Amen.]

Il qual Salmo finito, replicherà l'Antifona, [Introibo &c.] con il ministro come di sopra.

Poi subito soggiungerà il verso, [Confitemini Domino quoniam bonus.]

&c. Quoniam in sæculum misericordia eius.

Poi profondamente inchinato, pur con le mani giunte innanzi al petto, farà la confessione in questo espresso modo.

Confiteor Deo omnipotenti, Beate Mariæ semper virgini, beato Michaeli Archangelo, Beato Ioanni Baptista, Sanctis Apostolis Petro & Paulo, beato Ambrosio confessori, omnibus sanctis, & vobis fratres, quia peccavi nimis cogitatione, verbo, & opere.

Quiui disgiungerà le mani mettendo la sinistra sotto al petto, e con la destra si percuoterà il petto tre volte, dicendo, [Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.] Poi raggiungerà le mani innanzi al petto, & seguirà. [Ideo precor beatam Mariam semper Virginem, beatum Michaellem Archangelum, beatum Ioannem Baptistam, Sanctos Apostolos Petrum & Paulum, beatum Ambrosium confessorem, omnes sanctos, & vos fratres, orare pro me ad Dominum Deum nostrum.] Mentre che il ministro risponde, [Deo gratias,] e poi dice il, [Misereatur tui, &c.] il Sacerdote resti pur con le mani giunte, e capo profondamente chino, e nel fine risponderà. [Amen.] Et all'hora si drizzerà, e starà poi dritto mentre che il ministro dice il [Confiteor.]

Seguirà poi il Sacerdote, stando pur dritto con le mani giunte innanzi al petto, e dirà.

Misereatur vestri omnipotens Deus, &c.

Ll 2 Poi

Poi dirà, [Indulgentiam absolutionem, &c.] facendosi il segno della Croce in questo modo;

Metterà la mano alla fronte, dicendo, [Indulgentiā,] poi al petto, e dirà, [Absolutionem,] poi al lato fianco, dicendo, [Et remissionem,] le finalmente al canto diritto, dicendo, [Omnium peccatorum nostrorum,] nel fine giogendole, dirà, [Tribuat nobis omnipotens, & misericors Dominus R. Amen.]

Dirà poi, [Adiutorium nostrum &c.] e si farà il segno della Croce nel medesimo modo.

R. Qui fecit celum, & terram.

Dirà poi, [Sit nomen Domini benedictum,] giunte le mani.

R. Ex hoc nunc & usque in seculum.

Dell'Oratione, Rogo te altissime, &c.

POI dirà nel medesimo luogo secretamente, stando col capo profondamente chino, & alzati gli occhi verso la Croce, e con le mani giunte, l'oratione, [Rogo te &c.] fino a quelle parole, [Oramus te &c.] & all' hora tenendo pur le mani giunte, ascenderà al mezzo dell'Altare dicendo con gli occhi eleuati, e secretamente, [Oramus te &c.]

Finita la detta oratione, & arriuato all'Altare, farà il segno della Croce con la mano destra distesa nel mezzo dell'Altare auanti a se, e bacciarallo, tenendo in tanto la sinistra distesa, & appoggiata sopra l'Altare fuori del corporale, e giunte le mani farà riuerenza alla Croce con inchino di capo, ma essendo ui il santissimo Sacramento esposto, farà genuflessione, come s'è detto di sopra nelle regole generali.

Dell'Ingressa.

D'Indi anderà con le mani giunte al lato dell'Epistola, e poi facendosi il segno della Croce, dirà l'Ingressa con voce chiara, & con le mani giunte auanti al petto.

In questo lato saluterà il popolo con il [Dominus vobiscum,] & dirà il [Gloria in excelsis,] ne i giorni, ne i quali si doue

rà dire, & iui starà fin che hauerà detto l'Epistola, & il versicolo in [l'Alleluia,] ò canto solo, che si douelle dire per ragion di Messa.

Del Gloria in excelsis.

COmincerà il, [Gloria in excelsis,] con le mani giunte innanzi al petto, quali disgiogherà, & alzerà vn poco, dicendo, [in excelsis,] e raggiungeralle insieme, inchinando il capo verso la Croce, quando dice, [Deo.]

Seguitarà poi a dirlo tutto, pur con le mani giunte, inchinando il capo anco verso la Croce quando dice, [Adoramus te Gratias agimus tibi. Iesu Christe. suscipe deprecationem nostram.] vn'altra volta dicendo nel fine, [Iesu Christe. Gionto a quell'ultime parole dell'Hinno, [In gloria Dei patris. Amen.] Si farà il segno della Croce; poi raggiogendo le mani dirà tre volte, [Kyrie eleison.]

Dell'oratione super populum.

DEtta la [Gloria,] ouero quando non la douerà dire, detto che hauerà la Ingressa, è salutato il popolo, con il [Dominus vobiscum,] dirà l'oratione [Super populum,] e termineralla con la sua conclusione, [Per Dominum, &c.] ò altra, come sarà notata.

Se accaderà dire vn'altra, ò più orationi, offeruarà il modo & ordine posto di sopra nella Regola generale delle orationi, e collette.

Dell'Epistola, ò Lettione.

DEtte l'orationi, e nel fine di esse di nuouo salutato il popolo cò il [Dominus vobiscum,] e [R. Et cum spiritu tuo,] pronunciarà il titolo dell'Epistola, ò lettione, tenendo le mani disgiunte, e poste vna di qua, e l'altra di là del libro, appoggiate in modo, che paia di tenerlo.

Poi leuando dal libro la mano dritta, e facendosi il segno della Croce, dirà fra se con voce bassa queste parole, cioè se

larà

farà del testamento vecchio, [Prophetica lectio sit nostræ salutis eruditio. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.] Et se del nouo, [Apostolica doctrina repleat nos gratia diuina: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.]

Et in vna, e l'altra lettione, quando dirà, [In nomine Patris, &c.] si farà il segno della Croce come di sopra.

Poi riposta la mano dritta al libro, leggerà l'Epistola, d'lettione, tenendo pur sempre di qua e di là le mani appoggiate al Messale, come s'è detto.

Nel fine della lettione d' epistola prolungerà vn poco la voce nel proferire l'ultima parola, in modo che dia indicio del fine, dopò il quale risposto che habbia il ministro, [Deo gratias] all' hora il Sacerdote stando come prima nel medesimo luogo, e con le mani al Messale come di sopra, leggerà l'Alleluia, & il verso in [Alleluia] d' il canto solo, secondo, che sarà notato nel Messale.

Dell'Euangelio.

L Equali cose lette, il Sacerdote istesso porterà il Messale aperto col suo cofcino sotto dell'altra parte dell'Altare dal lato dell'Euangelio; e mentre che passa il mezzo dell'Altare, inchinerà il capo alla Croce, o farà genuflessione essendoui il Santissimo Sacramento; e da quel lato accomoderà il Messale fuori del corporale, di modo che la sua parte posteriore risguardi l'angolo del corno posteriore dell'Altare.

Accomodato così il Messale, ritornerà nel mezzo dell'Altare, e cò le mani giunte auanti il petto, e capo profondamente chino, dirà, [Munda cor meum, ac labia mea omnipotens Deus, qui labia Isaie Prophetæ calculo mundasti igneo; ita me tua grata miseratione dignare mundare, vt Euangelium tuum dignè valeam nunciare, per Christum Dominum nostrum. Amen.]

Poi fatto inchino alla Croce con il capo, ritornerà al libro, e stando volto verso esso libro cò le mani giunte auanti al petto, e dritto anco cò gli piedi, dirà cò voce che s'intenda, [Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo.]

Dipoi accostando la mano sinistra sotto al petto, con il pollice della mano destra farà vna Croce sopra il principio dell'Euangelio che ha da leggere, dicendo, [Lectio,] ouero, [Initium,] doue si deuere dire, poi sopra se stesso alla fronte dicendo, [sancti,] poi alla bocca dicendo, [Euangelij,] poi al petto, dicendo, [secundum. N.] come poi è nel Messale. Risposto dal ministro, [Gloria tibi Domine,] voltandosi verso la Croce, inchinando il capo, e giungendo le mani innanzi al petto, dimanderà la benedittione, dicendo queste parole, [Iube Domne benedicere,] poi seguirà dicendo la benedittione, [Dominus sit in corde meo, & in labijs meis: vt dignè, & competenter annunciem Euangelium suum. Amen.]

facendosi in tanto il segno della Croce. Poi giungendo le mani innanzi al petto, e stando alquanto curuo cò la faccia al dritto del libro, reciterà l'Euangelio fin al fine, qual finito, rispondendo il ministro, [Laus tibi Christe,] il Sacerdote alzando vn poco il Messale, bacciarà il principio dell'Euangelio che hauerà letto, non facendo altra Croce sopra, dicendo queste parole, [Per Euangelica dicta deleantur nostra delicta. Amen.]

A questo tempo farà, se hauerà da far Sermon, Publicationi, Denuncie de matrimonio, e poi farà dire la confessione generale al popolo, seruando in ciò le cose notate nel libro Rituale.

Delli, Dominus vobiscum, Antifona, & orationi super Syndonem.

D Etto l'Euangelio, e baciato, il Sacerdote verrà al mezzo dell'Altare, doue poi hauerà a stare, fin che douerà dire il Transitorio, e l'oratione [post communionem,] eccetto quando va a lauare le mani; per questo s'accomoderà il Messale, tirádolo più appresso, se li paresse che restasse troppo discosto. Lui stando, e disgiungendo e raggionando subito le mani auanti al petto, saluterà il popolo con il [Dominus vobiscum,] rispondendo il ministro, [Et cù spiritu tuo. Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison.] Poi disgiungendo e raggionando subito le mani innanzi al petto, dirà vn'altra

Ll 3 volta,

volta, Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo. Con le mani parimente giocate innanzi al petto leggerà l'Antifona, quando sarà segnata nel Messale, che si chiama, Antiphona post Euangelium. Dirà poi la terza volta, disgiungendo, e raggionando subito le mani, Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo. Poi tenendo pur le mani giunte, dirà, Pacem habete. R. Ad te Domine, e la quarta volta, disgiungendo e raggionando le mani saluterà il popolo, col, Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo. Poi aprendo le mani, dirà l'oratione super Sydonem, & hauendone a dir più d'una, seruerà l'ordine e modo detto di sopra nelle Regole generali, tenendo le mani distese & eleuate fin' alla conclusione, come s'è detto di sopra nelle medesime Regole.

Dell'Oblatione.

Detta l'oratione super Sydonem, se si ha da far' offerta, il Sacerdote all' hora la riceverà seruando l'ordine dato nel libro Rituale. Poi preparerà l'oblatione della Messa, con l'ordine posto qui di sotto, dicendo ogni cosa secretamente. Leuerà prima il velo di sopra del calice con ambedue le mani, e lo collocherà piegato dietro di esso calice fuori del corporale, di modo che stia decente e conuenientemente. Dipoi collocherà il calice dalla banda dell' Epistola, e leuerà la Palla d'animetta dalla Patena, e ponerà sopra il corporale sul mezzo del lato verso l'Epistola.

Quando poi vuole offerire, piglierà col la mano destra la Patena, & aggiongendoui subito la mano sinistra decentemente, la eleuerà fin al petto, e con gl'occhi diuotamente eleuati, drizzando l'intentione sua ad offerire per consecrar l'Hostia grande, & altre se n'hauessè poste per communicarò in vaso, o sopra la Patena, farà l'oblatione, dicendo l'oratione che è nel Messale, Suscipe &c. Nel fine dell'oratione, quando dirà, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti Amen. farà con l'istessa Patena e Ho-

stia sopra essa, vna Croce sopra il corporale, senza però toccarlo, e metterà l'Hostia nel luogo, doue hauerà fatta la Croce, cioè circa il mezzo della parte dinanzi di esso corporale. Fatta l'oblatione dell'Hostia, il Sacerdote riponerà dalla sua banda destra la Patena, riponendola per la maggior parte sotto il corporale. Poi preso il calice con la mano sinistra, al nodo, lo metterà di dentro col purificatorio, quale riposto disteso, e piegato pur dalla medesima parte destra sotto di la parte della Patena che resta scoperta, si discosterà alquanto col calice dal mezzo dell'Altare, e lo riponerà verso il lato dell'Epistola, e lo preparerà in quello modo.

Primieramente metterà il vino nel Calice, dicendo queste parole. De latere Christi exiit sanguis. Nel metterlo, auuertirà di tener l'orciuolo vicino assai al calice, & a fonder il vino continuamente non a goccioline nel calice, e non nel mezzo, ma da vn canto, acciò che non spargi di goccioline esso calice, nè faccia schiuma. Dipoi benedirà l'acqua, facendo vna Croce sopra d'essa, e dicendo, Et aqua pariter. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amē, e euaione intera, o nella bacchetta alquanto, ne metterà vn poco nel calice. Poi si ritirerà nel mezzo dell'Altare, e stendendo il braccio destro lo prenderà scoperto al nodo, e riportandolo nel mezzo auanti al petto, raggiungerà la sinistra al piede, & così tenendolo, & eleuando gli occhi, e la mente a Dio, offerirà con l'altra oratione che è nel Messale, Suscipe clementissime pater hunc calicem &c. Auanti che lo deponga in mezzo dell'Altare, farà con esso vna Croce sopra il corporale, come anche si è detto della Patena, & Hostia, e poi lo coprirà con l'animetta.

Dell'orationi secrete dopò l'oblatione.

Deposto il calice nel mezzo dell'Altare, e coperto con l'animetta, il Sacerdote col capo profondamente inchin-

uato,

nato, e con le mani gionte dirà secretamente l'oratione, Omnipotens sempiternus Deus placabilis. &c. la qual oratione è nel Messale.

Detta che hauerà questa oratione, si drizzarà, e con le mani alzate innanzi al petto, e disgiunte, dirà l'altra; Et suscipe sancta Trinitas hanc oblationem quam tibi offerimus pro regimine &c.

Et poi in tutte le feste e giorni che si deve dire, quell'altra che seguita, Suscipe sancta Trinitas hanc oblationem quam tibi offerimus in memoriam &c. stando pur con le mani aperte, & alzate innanzi al petto, e l'ultima che incomincia, Et suscipe sancta Trinitas hanc oblationem pro emundatione mea, dirà con le mani distese sopra l'oblatione, talmente, che il pollice della destra s'incroci sopra il pollice della sinistra, e sia l'uno e l'altro di sotto il resto delle mani.

Quando vorrà dir quelle parole, Benedictio Dei &c. giongendo le mani, e subito separandole, benedirà l'oblatione, e raggiongendo le mani come prima distese sopra l'oblatione, finirà l'oratione di essa oblatione, giongendo le mani nel dire Per Christum Dominum nostrum &c.

Dell'offertorio e Symbolo.

Dipoi dirà con le mani gionte, l'Antiphona, che si chiama, Offertorium, la quale Antifona detta saluterà il popolo, col Dominus vobiscum, e douè do dire il Credo, aprirà le mani, l'alzerà vn poco, e le raggiongerà innanzi al petto, e con voce chiara lo dirà, inchinando il capo al principio. Deum, e simile, quando dice, & in Iesum.

Quando poi verrà a dire, Et incarnatus est, farà la genuflessione, e starà così genuflesso sino che hauerà dette quelle parole, Et homo factus est.

Poi drizzandosi, seguiterà tenendo tuttavia sempre le mani congiunte, e parimenti inchinerà il capo quando dirà, Simul adoratur.

Gionto a quelle parole, Et vitam venturi, si farà il segno della Croce.

Dell'Oratione super oblata, e del Prefatio.

Detto il Credo, saluterà il popolo, col Dominus vobiscum, di poi dirà l'Oratione che si chiama Super oblata, la qual oratione finita, e dette le altre se ve ne faranno da dire, con l'ordine e modo detto di sopra nelle Regole generali, gionto a quelle parole, Per omnia secula seculorum, metterà le mani in piano sopra l'Altare di qua e di là dal corporale, e rispondendo, Amen, dirà, Dominus vobiscum, e risposto dal ministro, Et cum spiritu tuo, egli soggioggerà, Sursum corda, alzando le mani disgiunte sin al petto, e risposto che gli sia, Habemus ad Dominum, all'ora raggiongerà le mani, & inchinerà il capo, dicendo, Gratias agamus Domino Deo nostro, e risposto gli dal ministro, Dignum & iustum est, leuate, e stese le mani disgiunte come prima, egli seguiterà a dire, Verè quia, &c. e finirà il Prefatio nel medesimo modo.

Quando dirà, supplici confessione dicentes, Sanctus, &c. di nuouo giongerà le mani dinanzi al petto, e starà inchinato col capo profondamente, fin che verrà a dire, Benedictus qui venit &c. & all'ora drizzatosi, dirà quelle parole, Benedictus qui venit in nomine Domini, Osanna in excelsis. e nel medesimo tempo si farà il segno della Croce, di modo che il Prefatio si finisca col farsi la Croce.

Del Canone.

Finito il Prefatio, il Sacerdote con le mani gionte, & accostate alla faccia dell'Altare con le ponte delle dita picciole, alzati gli occhi a Dio, e subito abbassatoli, inclinatosi profondamente, incomincerà il Canone dicendo secretamente, Te igitur, &c. come è nel Messale, sino a quelle parole, Rogamus, ac petimus; quali dette che habbia, si drizzarà, e farà vna Croce sopra il corporale nel mezzo, & baccierà iui l'Altare; poi drizzandoli giongerà le mani insieme, dicendo, Vti accepta habeas, & benedicas, & subito disgiungendole farà tre Croci communemente sopra l'Ho-

stia e Calice insieme, seguitando a dire, [Hæc ꝑ dona, Hæc ꝑ munera, Hæc ꝑ Sacta sacrificia illibata,] poi seguirà a dire con le mani separate, & alzate innanzi al petto, fin al [Memento,] facendo mentione nominatamente del Papa, e dell' Arcivescovo.

E se sarà sede vacante, non si farà commemoratione se nò di quello che viue. Quando vuol dir il primo, [Memento,] e far memoria delli viui, per quali ha proposto pregar nella Messa, abbassando le mani, & alzandole subito, le giungerà innanzi al petto, d' alla faccia, e starà vn poco quieto, e col capo alquanto basso raccomanderà con la mente quelle persone, e bisogni, che si ha proposto. Il che fatto, disgiungerà le mani, e tenendole separate, & alzate innanzi al petto, seguirà fin' a quelle parole, [Hanc igitur oblationem.]

Quando poi dice, [Hanc igitur oblationem, &c.] tenerà le mani distese sopra l'oblatione, e raggiungerà di nuouo le mani, quando dice, [Per Christum Dominum nostrum,] & seguirà a dire, [Quam oblationem tu Deus, &c.]

Mentre dice, [Benedictam,] Adscriptam, Ratam, ꝑ farà il segno della Croce tre volte comunemente sopra l'Hostia e Calice insieme.

Dipoi quando dice, [Vt nobis ꝑ corpus,] farà separatamete sopra l'Hostia sola vna Croce, e quando dice, [Et ꝑ sanguis fiat,] ne farà vn'altra sopra il calice solo.

Fatte le sopradette Croci, di nouo poi raggiungendo le mani dirà, [Domini nostri Iesu Christi,] cò inchino di capo. Poi con le mani giunte al petto, e con gli occhi bassi, s'accosterà al corno dell' Epistola, & iui stando col lato sinistro volto all'Altare, e non con le spalle nè con la faccia, si lauàrà l'estremità delli diti, cioè delli pollici & indici sopra la baciletta tenuta dal ministro in mano fuori dell'Altare, senza dire cosa alcuna. E lauatosi le dita, se le asciugherà cò la seruietta apparecchiata dal ministro sopra il corno dell'Altare a qsto effetto. Ciò fatto, giungerà le mani al petto, e ritornerà al mezzo dell'Altare, e fatto inchino alla Croce, dirà secretamente,

[Qui pridie &c.] e poi disgiunte le mani, dicendo, [Accipiens,] piglierà l'Hostia con il pollice & indice della mano destra, e subito aggiongerà li dui simili altri diti della sinistra, e così con ambedue le mani tenendo l'Hostia, e stando dritto nel mezzo dell'Altare, conuertirà a dire, [Elevauit oculos in Cælum ad te Patrem suum omnipotentem.] Le quali parole mentre che dice, alzerà gli occhi al Cielo, & poi gli abbascerà, e dirà, [Gratias agens,] facendo vn poco d'inchino col capo.

Qui tenendo l'Hostia con l'indice e pollice della mano sinistra solamete, cò la destra farà il segno della Croce sopra l'Hostia vna volta sola, dicendo [Benedixit,] & aggioggerà poi in tener l'Hostia anco il pollice & indice della mano destra, seguitando a dire, [Fregit & ditiq; discipulis suis dicens ad eos Accipite, & manducate ex hoc omnes] appoggiarassi con li gomiti e braccia dal cubito abbasso sopra l'Altare vn poco al largati, & inchinandosi alquanto, e fermato il capo sopra l'Hostia, non però troppo vicino ad essa, con riuerenzia pferirà secretta, distinta, continuata, & attentamente le parole della consecratione [Hoc est enim Corpus meum,] sopra l'Hostia grande, con intentione ancora a tutte l'altre, che iui hauesse preparate per consecrare.

Dell'Elevatione dell'Hostia:

Fatta la Consecratione esso Sacerdote tenendo l'Hostia Sacra come di sopra, tra le quattro dita sopra il corporale, e tenendo l'altre sei dita distese, e giunte l'vno con l'altro, appoggiati i gomiti come di sopra, sopra l'Altare, farà genuflessione, e tenendo gli occhi fissi, adorerà riuerentemente l'Hostia sacra. Poi tenendo fermi li cubiti, si leuerà, e fermatosi bene sopra li piedi, all' hora alzerà l'Hostia sacra tanto in alto, quanto atconciamente può; sempre però sopra l'Altare, e corporale, per fuggire ogni pericolo & indecentia, tenendo le dita sempre nel medesimo modo giunte, e con gli occhi fissi in essa Hostia, la tene-

rà ab-

alquanto così in alto, acciò che il popolo in tanto l'adori.

Poi abbassando a poco a poco le mani, riuertentemente al luogo d'onde leuò l'Hostia sacra, leuerà la mano stanca, e con la destra riponendola sopra il corporale, farà genuflessione, & adorerà.

Auvertirà, che dopo hauerla così riposta, non separi più le dita, cioè l'indici dalli pollici, infin che hauerà fatta l'ablutione delle dita, se non quando vorrà toccare o pigliare l'Hostia Sacra, e nel aspergere sopra il calice esse dita per qualche frammento che vi fosse attaccato: & hauendo a muouerla, lo farà in maniera, che non para d'alzarla vn'altra volta per l'adoratione del popolo.

Auvertirà anco, che mentre eleua l'Hostia Sacra, fra la consecratione di essa e quella del Calice non interponga alcuna parola.

Della Consecratione & eleuatione del Calice.

D Ipoi leuerà, e scoprirà il Calice, posando l'animentta sopra l'Hostia & aspergerà sopra esso calice le quattro dita che hanno toccato l'Hostia sacra, e stando dritto dirà, [Simili modo postquam coenatum est, accipiens calicem,] e prenderà il calice con ambedue le mani, cioè con la dritta il nodo, e con l'altra sotto il nodo istesso fra l'indici e medij, & alzandolo alquanto dall'Altare, e ponendolo subito giù, dirà, [Elevauit oculos ad celos ad te Deum Patrem suum omnipotentem,] & in dir quelle parole, alzerà gli occhi al Cielo, e poi gli abasserà, e seguitando, [Item tibi gratias agēs,] inclinerà alquato il capo; e dicendo, [bene & dixit,] terrà il calice, cioè il nodo sotto la coppa con la mano sinistra pur fra l'indice e medio, e con la destra farà il segno della Croce sopra di esso.

Qual fatta subito accosterà la destra al calice, di maniera che con essa tenga il nodo sotto la coppa fra l'indice e medio, e leuando la sinistra dalla coppa, tēga cō essa il piede pur fra l'indice e medio, e così tenendolo seguiterà così a dire, [Tradiditq; discipulis suis, dicens ad

eos, accipite, &c.] & appoggiatosi cō li gomiti sopra l'Altare, e con il capo inchinato, non però troppo vicino al calice, proferirà con riuertenza, secreta, distinta, contrinuata, & attentamente le parole della Consecratione del Calice. [Hic est enim calix sanguinis mei, noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.]

Le quali parole dette, rimetterà il Calice al suo luogo sopra il corporale, rimouerà le mani, & appoggiate all'Altare le tre dita vltime di ciascuna mano, fatta vna genuflessione, riuertentemente adorerà il pretioso sangue del Signore; e leuatosi ripiglierà il calice scoperto con ambedue le mani, cioè con la destra il nodo sotto la coppa fra le dita indice e medio, e con la sinistra il piede fra le suddette dita, e l'alzerà in alto quanto comodamente può, dicendo, [Mandans quoque, &c.] come è nel Messale, tenendolo così alquanto dritto sopra il corporale, & hauendo verso il Calice sempre fissi gli occhi, lo mostrerà al popolo per adorare.

Fatto questo, abbassando a poco a poco le mani al luogo donde leuò, leuerà quando sarà vicino al corporale, la mano stanca, e con la dritta riponerà esso calice riuertentemente sopra il corporale nel luogo suo; poi lo ricoprirà cō l'animentta, e facendo genuflessione l'adorerà.

Leuatosi dipoi il Sacerdote con le mani e le braccia distese di qua e di là a modo di Croce, stando nel mezzo dell'Altare, dirà secretamente, [Vnde & memores &c.] E quando dice questa parola, [Offerimus], raggiungerà le mani dinanzi al petto, e disgiungendole subito, metterà la sinistra sopra l'Altare, come si è detto nelle Regole generali, e stendendo la destra, farà con essa il segno della Croce tre volte comunemente sopra l'Hostia e Calice insieme, mentre che dice, [Hostiam & puram, Hostiam & sanctam, Hostiam & immaculatam]

Poi quando dice, [Hunc panem & sanctum vitæ æternæ,] ne farà vna sopra l'Hostia, e l'altra sopra il Calice, dicendo, [Et calicem & salutis perpetuæ] continuerà poi in dire il resto, stando con le ma-

le mani distese, & eleuate innanzi al petto, e le raggiungerà inchinandosi profondamente con la testa, quando dice, *Supplices te rogamus*, &c. fino a quelle parole, *Vt quotquot*, &c. Quiui drizzatosi con le mani disgiunte, facendo vna Croce con le tre vltime dita della mano destra sopra il corporale nel mezzo innanzi a se, baccierà lui l'Altare. Qual bacciato si drizzerà, raggiunte le mani innanzi al petto; poi disgiuntele, e poste le tre dita vltime della mano sinistra sopra l'Altare, dicendo, *Sacrosanctum* corpus, farà il segno della Croce con la mano destra sopra l'Hostia vna volta sola, & vn'altra sopra il Calice, dicédo, *omni* benedictione &c. segnerà; posta la mano sinistra di sotto dal petto, con la destra se stesso con il segno della Croce.

Quando poi dice il *Memento* per i morti, dette tutte quelle parole, *Memento etiam Domine, famulorum famularumque tuarum, qui nos precesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis, giungerà le mani eleuate innanzi al petto, ò sin alla faccia.*

In oltre hauerà nel meditare gli occhi aperti, e riuertentemente intenti al Santissimo Sacramento.

Continuerà poi il resto con le mani innanzi al petto disgiunte, & alzate.

Quando verrà a quelle parole, *Nobis quoque minimis, & peccatoribus*, le dirà con voce vn poco alta, e con le dita vltime della destra si percuoterà il petto, auuertendo di non toccar le due giunte, e seguendo il resto secretamente, e con le mani disgiunte & alzate, al fine dicédo, *Per Christum Dominum nostrum*, incingerà alquanto il capo, giungerà le mani, e poi le disgiungerà subito, drizzandosi mentre che dice, *Sanctificas, & viuificas, & benedixisti*, &c. e farà tre volte la Croce *Communemete* sopra l'Hostia e calice insieme con la mano destra, tenendo la sinistra sopra l'Altare.

Detto, *Et nobis famulis tuis largiter propitius ad augmentum fidei, & remissionem omnium peccatorum nostrorum*, scoprirà il calice con la mano dritta, pigliando l'animitta fra l'indice e medio, e mettendola su'l corporale dal canto dell'E-

pistola, farà genuflessione al Santissimo Sacramento, dicédo, *Et est tibi Deo Patri omnipotenti*. Leuatosi poi, e presa l'Hostia sacra riuertentemente fra il dito grosso, e l'indice della destra, ponendo la mano sinistra al nodo del calice sotto la coppa, farà con l'Hostia sacra sopra la bocca di esso calice tre volte il segno della Croce da l'vn orlo, ò labro all'altro, dicédo, *Ex ipso, & per ipsum, & in ipsum omnis honor, virtus, laus, & gloria.*

Fatte queste tre Croci, muterà l'hostia che teneua da mano dritta alla mano stanca, pur fra il pollice & indice, e piglierà la Patena con l'indice e medio della mano destra, e farà altre tre Croci con essa, tenendola dritta in taglio, e nõ piana sopra l'Hostia e Calice, dicédo, *Imperium, & Perpetuitas, & Potestas* in unitate Spiritus sancti. Poi poserà la Patena a pie del calice, sì che l'vltimo labro di essa appoggi vn poco sopra esso piede, tenendo come prima l'Hostia sacra, & alzandola alquandodirà con voce alta, *Per infinita secula seculorum. &c. Amen.*

Tenendo l'Hostia sacra sopra la bocca del Calice, la diuiderà con riuertenza vguualmente in due parti, dicédo secretamente, *Corpus tuum frangitur, Christus, Calix benedicitur*, e riponerà sopra la Patena quella parte che ha nella destra.

Dipoi diuidendo ancora l'altra parte, dirà, *Sanguis tuus sit nobis semper ad vitam, & ad saluandas animas, Deus noster.*

Posta giù anche quella parte che tiene con la sinistra, appresso l'altra parte già riposta sopra la Patena, ponerà dentro al calice cõ la mano dritta la terza parte dicédo, *Commixtio consecrati &c.* & attergasi quella parte dell'i pollici & indici che hanno toccato l'Hostia sacra l'vn con l'altro sopra il calice, acciò se vi fosse attaccato qualche frammento, vada nel calice.

Coprirà poi con l'animitta il calice, & farà la genuflessione al Santissimo Sacramento, e leuatosi dirà nel Messale l'Antifona qual si chiama, *Confractorium*, con le mani giunte innanzi al petto.

Del

Del Pater noster & altre cose di poi.

Detto che hauerà il confrattorio, disgiogherà le mani, e subito le raggiungerà innanzi al petto, dicèdo secretamente, Oremus, inchinando vn poco il capo al Santissimo Sacramento, poi drizzatosi pur con le mani giunte dirà cō voce alta, *Pæceptis salutaribus moniti, & diuina institutione formati, audeamus dicere: qui ui stenderà & alzerà le mani innanzi al petto, e tenendole così dirà il, Pater noster, e quando dirà quelle parole sanctificetur nomen tuum, inchinerà alquanto il capo.* Nel fine del quale si spoglierà dal ministro, Sed libera nos a malo il Sacerdote secretamente dirà, Amen, e con voce alta segusterà dicendo, Libera nos qua sumus, &c. E così dicendo farà il segno del Croce, posta la mano sinistra sopra l'Altare.

Quando che dice, Pax, & communicatio, si farà parimente il segno della Croce, posta la mano sinistra sopra lo Altare, mettendo la mano dritta alla fronte quando dice, Pax, al petto quando dice, & communicatio, alla spalla sinistra quando dice, Domini nostri, poi alla dritta quando dice Iesu Christi, Poi giogendo le mani, dirà, sit semper vobiscum, ri sposto che gli sia, Et cum spiritu tuo, sog giogherà esso tenendo pur giunte le mani, Offerte vobis pacem. R. Deo gratias: e subito dirà secretamente, con le mani giunte & appoggiate all'Altare, e con il capo profondamente chino, e con gli occhi intenti al Santissimo Sacramento l'oratione, Domine Iesu Christe, &c.

Quali orationi finite, se hauesse a dar la Pace al ministro per porgerla ad altri, farà con le tre dita che ha disgiunte, cioè il medio, e duoi seguenti vna Croce sul Corporale nel mezzo auanti se, & iui baccierà l'Altare, tenendo le mani appoggiate nel modo che le tiene facendole genuflessioni, e se s'ha da porgere, come s'è detto la Pace, dirà, Pax tecum, al ministro, baciando in vn medesimo tempo la Pace instrumentale che gli sarà portata da esso ministro.

Ma se non ha da porger la Pace ad alcuno, lascerà di dir il, Pax tecum, nè farà il bacio dell'Altare, nè q'llo della Pace. Poi stando come prima inchinato, con le mani parimente giunte, e con gli occhi fissi al Santissimo Sacramento, dirà almeno vna delle orationi che si deuono dire, ante communionem, poste nel Messale.

Poi medesimamente inchinato, percuotendosi il petto con le tre dita disgiunte, & auuertendo di non toccare con l'al tre due, tenendo pur le tre dita della sinistra appoggiate all'Altare, dirà con voce vn poco alta, Domine non sum Dignus, & appresso secretamente, vt intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo tuo, & sanabitur anima mea.

Detto, e fatto così tre volte, farà vna genuflessione adorando il Santissimo Sacramento, dicendo, Quid retribuam Domino, &c. Poi leuatosi piglierà col pollice & indice della mano dritta le due parti dell'Hostia, sacra, dicendo, Panem celestem, &c. e con la mano sinistra fra l'indice e medio la Patena sotto essa Hostia, tenèdo l'altre dita della mano dritta sotto la Patena, e stando dritto farassi cō l'Hostia e Patena sotto il segno della Croce dalla faccia al petto senza però toccarsi, dicendo secretamente, Corpus Domini nostri, &c. il che fatto poi riuerentemente suma quelle due parti dell'Hostia, senza far altra genuflessione, e giunti il pollice, & indice della mano dritta, riponerà la Patena a piè del calice come prima.

Poi starà vn pochetto, con le mani giunte, & alzate innanzi alla faccia, meditando diuotamente il misterio del Santissimo Sacramento che ha preso, & in tanto deglutendo reuerentemente e discretamente esso Santissimo Sacramento.

Poi scoprendo con la mano destra il calice, farà la genuflessione, e leuato dirà, Quid retribuam Domino pro omnibus que retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo: laudans inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluus ero, e così dicendo, piglierà di nouo la Patena fra l'indice e medio della mano dritta, e con essa raccoglierà diligentemente li fragmenti dell'Ho-

dell'Hostia sacra, se alcuni ne fossero rimasti sopra il corporale; poi tenendo la Patena pendente sopra il calice con l'altra mano, cioè la sinistra, e pur fra l'indice e medio, asbergerà col pollice, o indice della destra la Patena sopra il calice, di maniera che ogni fragmento, ancorche minimo che vi fosse sopra, si possa in esso calice; ponendo poi giù la Patena, asbergerà anche quelle parti delli pollici & indici che hanno toccato l'Hostia sacra, l'una con l'altra sopra il calice, acciò se vi fosse attaccato qualche fragmento, vada nel calice.

Poi piglerà il calice con l'Indice e medio della mano dritta sotto il pomo, e segnerà con esso calice dalla faccia al petto senza toccarsi, posta la sinistra sopra l'Altare, e dirà in tanto secretamente. [Præsta quæso Domine, &c.] come è nel Messale, & auicinandosi il calice alla bocca, e pigliando la Patena con la sinistra pur fra l'Indice e medio, e tenendola sotto, sumi il precioso sangue di N. Signore, stando dritto; il che farà con tal destrezza & accuratezza, che fugga ogni pericolo di spargerlo, e di far strepito indecente con la bocca: & perche niente del sangue resti nel calice, lo tenerà vn poco pendente con la Patena sotto, e vedendo descender qual che gocciola, la suma del calice.

Riceuuto il sangue, deponerà la Patena che tiene da mano staca, e dirà. [Quod ore sumpsimus &c.] e nel medesimo tempo tenendo con la mano destra pur fra l'Indice e medio il calice al nodo, lo sporgerà fuori del corporale verso il ministro al corno dell'Epistola, senza mouersi dal mezzo dell'Altare, e si farà infondere dal ministro vn poco di vino, e piegando alquanto il calice in diuerse parti, farà che il vino tocchi doue ha toccato il sangue santissimo; e s'alcuni s'haueranno a comunicare, cuoprirà il calice, & auanti che si faccia porgere il vino per la purificatione, li comunicherà, seruando gli auuertimenti dati di sopra nelle Regole generali della comunione.

Ma non essendoui alcuno da comunicare, suma la purificatione per quella parte e labra del calice, per le quali ha

preso il santissimo sacramento, per purificar meglio esso calice, tenendoui sotto la Patena.

Poi deposta la Patena sopra il corporale, e mettendo le quattro dita pollici, & indici sopra la bocca del calice, e con l'altre sostenendo esso calice, si accosterà vn poco al corno dell'Epistola, e si farà infondere l'ablutione, lauando le quattro dita sopra di esso calice, e lo riporterà nel medesimo modo in mezzo al suo luogo.

Poi asciugatosi con il purificatorio tenendolo nella mano sinistra sotto la bocca, sumerà quell'Ablutione, e poi cò il purificatorio istesso si asciugherà la bocca, e poi il calice diligentemente.

Poi piegato il purificatorio, lo metterà sopra la bocca del calice, e poi la Patena, e l'animentta sopra, e poi il velo, e cò la sinistra mettendo il calice così ordinato fuor del corporale verso il corno dell'Euangelio, piegherà il corporale, e messolo nella borsa, lo ponerà con la destra sopra il velo del calice, e con la sinistra riporterà esso calice nel mezzo dell'Altare al suo luogo.

Dell'Oratione dopò la Comunione.

Cò fatto il Sacerdote, fatta riuereza con inchino di capo alla Croce, ritornerà con le mani giunte al corno dell'Epistola, doue il ministro douerà portar il Messale, mentre ch'egli dopò la comunione attende ad accomodare il calice, & in questo luogo leggerà l'Antifona, che si chiama [Transitorio], tenendo le mani giunte, & eleuate innanzi al petto.

Poi disgiunte, & raggiunte subito dirà, [Dominus vobiscum], e l'oratione [post communionem].

Essendoui altre collette da dire, seruerà l'ordine e modo che s'è detto nelle Regole generali.

Finite l'orationi, dirà, [Dominus vobiscum], di nouo aprendo, e raggiogendo le mani; e mentre che il ministro risponde, [Et cum spiritu tuo. Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison.] se n'anderà con le mani giunte nel mezzo dell'Al-

dell'altare, quivi dicendo, [Benedicat, & exaudiat nos Deus,] posta la mano sinistra sopra l'Altare, si farà con la destra il segno della Croce, e risposto dal ministro, [Amen.] subito raggiungerà le mani, dicendo, [Procedamus cum pace,] e rispostogli, [In nomine Christi,] dirà pur con le mani giunte, [Benedicamus Domino. R. Deo gratias,] esso con le mani giunte appoggiate all'Altare, e profondamente inchinato, dirà secretamente, [Placeat tibi Deus, &c.] Ciò fatto, mentre che il ministro porterà il Messale dal corno dell'Epistola a quello dell'Euangelio, e fatta la Croce nel mezzo dell'Altare fra se & il Calice, baccierà iui l'Altare, & alzando, e giungendo le mani, inchinerà il capo alquanto verso la Croce, dicendo, [Benedicat vos omnipotens Deus,] co' voce alta, e subito facendo genuflessione se vi fosse il Santissimo Sacramento, con le mani giunte insieme, e con gli occhi bassi verso terra si volterà al popolo, e lo benedirà con la mano destra, facendo vna sol volta il segno della Croce, e non tre; e tenendo la sinistra al petto, e dicendo, [Pater, & Filius, & Spiritus sanctus.] Così benediciendo, compirà il circolo, stando però sempre nel mezzo dell'Altare, saluo che se vi fosse il Santissimo Sacramento fuori scoperto sopra l'Altare, nel voltarsi a dar la benedizione, accosterà le spalle no al mezzo dell'Altare, ma vn poco più verso il corno dell'Euangelio, e nel medesimo luogo finirà il circolo.

Poi volto verso l'angolo posteriore del corno dell'Euangelio sopra il Messale, che risguarda l'angolo sudetto posteriore, con le mani giunte avanti al petto, dirà con voce chiara, [Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo,] pronuncierà il titolo dell'Euangelio, facendo le medesime Croci con l'istesso ordine al libro, alla fronte, alla bocca, & al petto, qual s'è detto all'Euangelio fra la Messa, e poi leggerà con le mani giunte avanti il petto.

Quando dice quelle parole, [Et verbum caro factum est,] farà vna genuflessione, stando pur con le mani giunte, e volto con la faccia come prima.

Finito l'Euangelio, piglierà il Calice nel modo che lo prese in sacristia, & disceso all'ultimo grado dell'Altare, si rivolgerà, e faccia riverenza alla Croce, profonda, o se vi fosse il Santissimo Sacramento, vna genuflessione come si è detto; e facendosi dare la beretta dal ministro, si coprirà, e tornerà alla Sacristia senza salutar alcuno, e seruando anche nel resto in ogni cosa la regola prescritta nell'uscire, & andare all'Altare, dicendo fra tanto l'Antifona, [Tres in camino ignis,] & il Cantico, [Benedicite,] col resto.

Gionto in Sacristia si svestirà delli paramenti con quest'ordine, cioè comincian- do a leuar la Pianeta, poi la stola, dipoi il manipolo, poi l'amitto, e dipoi il cordone, e finalmente il camiso.

Delle orationi & altre cose dopò la Santa Messa.

Antiphona. Tres in camino ignis.

Canticum. [Benedicite omnia opera Domino. &c. usque ad finem.]

Psalm. 15. Laudate eum in sanctis eius, &c.

In fine Gloria Patri, &c.

Antiph. Tres in camino ignis deambulabant, & collaudabant Dominum regem, canentes ex vno ore dicentes hymnum Deo.

Kyrie eleison Kyrie eleison. Kyrie eleison.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo. Oratio.

Deus, qui tribus pueris in camino ignis positis quartus adesse dignatus es; cui facillimum est igneas temperare naturas, & extinguere flammarum impetus; eandem Domine ad protegendas, & liberandas animas nostras extendi virtutem tuam. Oratio.

Actiones nostras, quasumus Domine, aspirando prænemi, & adiuuando proficere; ut cuncta nostra operatio, & oratio a te semper incipiat, & per te cepta finiatur. Oratio.

Da nobis quasumus Domine, vitiorum nostrorum flammam extingue; qui beato Laurentio tribuisti tormentorum suorum incendia superare. Per Dominum nostrum, &c.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison.

Bene-

Benedicat, & exaudiat, &c.

Sueltito che sia il Sacerdote, di nuouo si lauarà le mani, e posto inginocchiato farà vn poco d'oratione nell'oratorio della Sacristia, ò in Chiesa, auanti che si parta, e potrà dir l'Oratione di San Tomaso [post communionem,] meditando l'ecellenza di così gran misterio, e ringraziando Dio benedetto per tanto dono ricevuto.

Hauendo il Sacerdote celebrato Messa, per satisfatione di qual si voglia obbligo di capella, legato, ò funerale, etiam straordinario, ò altro; auuertirà di seruire la celebratione nel libro deputato a questo in Sacristia, prima che parta di essa Sacristia, seruando in ciò la forma data per li Decreti, & Ordini Generali.

Auuertirà poi anche il Sacerdote di non mangiar subito d'hauer celebrato, nè meno sputar; e quando fosse necessario, spunterà in luogo decente.

Vedrà anco, che fuori di bisogno non si occupi subito in negotij, onde possa facilmente esser distratto dalla diuotione acquistata nella celebratione della Messa.

ISTRVTIONE PER celebrar la Messa.

Per i Defonti.

Nella Messa per i Defonti, il Sacerdote seruà le medesime cerimonie scritte di sopra, eccetto le seguenti.

Non dice il Salmo, [Iudica me Deus,] ma detta l'Antifona, [Introibo ad Altare Dei,] e risposto dal Chierico, [Ad Deum qui iustificat &c.] dice [Confitemini Domino &c.] come di sopra.

Nel cominciar l'Ingressa fa il segno della Croce sopra il Messale senza toccarlo, dicendo, [Requiem eternam, &c.]

Non dice il, [Gloria in excelsis,] nè meno, [Kyrie eleison.]

Nel dir più orationi, non interpone collette de i Santi, ò per i viui, nè per alcuno bisogno, ma tutte per i Defonti.

Non dice all'Epistola [Apostolica doctrina &c.] nè fa il segno della Croce.

Non dice, [Alleluia.]

Non dice all'Euangelio, [Tube Domne benedicere,] nè anco, [Dominus sit in corde meo,] ma nel cominciar a dire il titolo dell'Euangelio, fa la Croce nel libro, nel fronte, nella bocca, e nel petto come di sopra, nel fine non baccia il Messale, ma rispostole dal Chierico, [Laus tibi Christe,] dice l'Antifona, [Requie sanctam, &c.] e poi il [Dominus vobiscum,] con l'oratione [super Syndonem,] senza dire, [pacem habete.]

Nel metter il vino nel calice dice, [De latere Christi exiuit sanguis,] e mettendo l'acqua dice, [Et aqua pariter,] senza far il segno di Croce sopra d'essa.

Non dice il [Credo.]

Non dice, [Offerte vobis pacem,] ma in luogo suo dice, [Agnus Dei,] come nel Messale, tre volte, con le mani giunte, e senza percuoterli il petto.

Non dice l'oratione [pro pace,] cioè, [Dñe Iesu Christe q. dixisti Apostolis,] ma l'altre che seguono, nè da la pace.

Detta l'oratione [post communionem] dice, [Dominus vobiscum. &c. Et cū spiritu tuo,] senza dire [Kyrie eleison.]

Va nel mezzo dell'Altare, e dice, [Requiem eternam, &c.] facendo il segno della Croce con la mano destra stesa sopra l'Altare senza toccarlo, e rispostole dal Chierico, [Et lux per pētua &c.] soggiunge, [Anima istius,] ouero, [Anima istorum, &c.] se la Messa si dirà per più Defonti.

Detto il, [Placeat,] come di sopra, non dà la beneditione, ma va alla parte dell'Euangelio, oue lo dice come di sopra.

ISTRVTIONE

Al Chierico, ò Acoluto, che serue alla Messa.

L'Esperienza ci mostra in tutte le cose, quanto importi che colui quale desidera incaminarsi a qualche professione, incominci da principio ad esser diligente, e studioso di far bene quello in che s'incamina, per poter poi far di più in di miglior progresso.

Et se ciò auuene in ogni honesto essercitio, e professione; molto maggiormente deuono hauer l'occhio a questo li figliuoli giouanetti, the desiderando d'indrizzarsi al seruitio di Dio nella vita e profes-

professione ecclesiastica, incominciano ad esercitarsi nelle prime fontioni di essa. Fra le quali di grandissima importanza è il seruire e ministrare al Sacerdote nel Santissimo Sacrificio della Messa: doue ministrando, rappresentano gli Angioli che ministrano auanti il cōspetto del Saluator nostro Christo Giesù.

Quelli adunque, quali si esercitano in questo, pēsino spesse volte la dignità di tal officio, e grandezza della sua vocatione; e procurino sopra ogni cosa di farlo con quella purità d'intentione, e santità de' costumi in tutta la loro conuersatione, e vita, che corrisponda a quello che ricerca così nobile ministero.

Dopò questo, cerchino esercitarlo attualmente con ogni attentione, e debita diligenza, non solo interiormente, ma anche in tutto quello che tocca gli atti e gesti esteriori; in modo tale, che & essi soddisfacciano interamente, quanto sia possibile, al loro officio; & diano ferma speranza in questi primi exercitij ecclesiastici, di douere andare innanzi felicemente in questa santa vocatione; & il popolo, da quello che vede far a loro quando si troua a vdir Messa, resti edificato, & insieme instituito, come debba starui con silenzio, attentione, e deuotione; e come a suoi tempi deue opportunamente farsi il segno della santa Croce, inchinare il capo, stare inginocchiati, tener le mani giunte, percuoterli il petto, e far simili altre attioni debite & convenienti nell'vdir Messa.

A questo effetto dunque offerui diligentemente le auuertenze infra scritte.

Auuerenze generali per l'Acoluto, ò Chierico, che serue alla Messa.

Per potere, conforme a i decreti del Sacro Concilio di Trento, conuenientemente esercitare tutte le funzioni che occorrono in questo ministero di seruire al Sacerdote nella Messa, sarà da procurarsi, che sia questo ministro nell'ordine di Acoluto, in tutti i casi almeno che sia Chierico.

Habbia il detto Acoluto ò Chierico la tonsura in capo, patente vn dito e mezzo in ogni lato, rinouata almeno ogni quindeci giorni.

Sia vestito di habito clericale condecēte in tutte le cose conforme a i decreti Prouinciali e diocesani in questa Metropoli, sino al collo del piede; & specialmente non habbia calce cō i cossali borlati, ouero larghi alla marinaresca, ma semplici, e ditese; nè di altro colore, che negro.

Habbia le due vesti, vna di sotto quale sia cinta decentemente, e l'altra di sopra, pur negre, e che le giungano tutte due sino al collo del piede; non affettate, nè vane, nè stracciate, fordidie, ma decētī, che al collo siano senza riflessione di bauaro, e quella di sopra serrata alla gola con rampino, e tutte due con le maniche di esse vestite, e nel resto anche alla forma ordinata.

Sia vestito di tutte due queste vesti tutte le volte che è in publico, ò sia in Chiesa, ò fuori, eccetto che quando si mette la cotta, se bene sarà meglio che sia sopra tutte due, gli sarà nondimeno lecito cauarsi la veste di sopra, e vestire la cotta sopra quella di sotto.

E quando gli occorre esser per Chiesa, in tempo che non sia bisogno hauer la cotta, sia vestito di tutte due le vesti.

Lauisi le mani, poi metta la cotta.

La cotta sia di tela mediocre, non troppo grossa, ò sotile, nè con lauori, ò altrimenti affettata: sia netta, non stracciata, nè con buchi dentro: habbia larghe le maniche, e lunghe secondo la misura data nelle instructioni generali, cioè almeno di due braccia.

Di essa cotta sia vestito, non solo quando assiste, ò serue alla Messa, ò ad altri officij diuini; ma anco tutte le volte, che in sacristia aiuta a vestire il Sacerdote, ouero in Chiesa fa alcuno ministero, se non fosse di notte, ò d'altra hora, nella quale fosse serrato ogni adito al popolo i essa Chiesa; ouero se nō facesse qualche cosa grossa, come saria mutar bāchi, bradelle, scale, scopare, tapezzare, ò altra simile, e questo fosse fuori del luogo, doue all'hora si celebrassero gli Officij Diuini.

Mentre ch'è con la cotta, stia a capo scoperto; non tenga guanti, nè meno la mufola, ò manigheti di pelle, quando ministrare al Sacerdote.

Faccia 1

Faccia la genuflessione cō il ginocchio destro, ogni volta che passa auanti all'Altare maggiore, & anco ad altro, doue fosse il Santissimo Sacramento.

Il medesimo farà all'Altare doue apparecchia.

Et questo osseruàrà anco tutte le volte, che passa da vna parte all'altra di detti Altari.

Quando anco passerà auanti altri Altari di qualche particolar diuotione, farà vn profondo inchino.

Farà inchino di capo al Sacerdote, ogni volta che gli occorrerà qualche ministerio innanzi a lui; come il porgerle paramenti, orzuoli, feruietta, ò simile cosa, ò pigliar da lui la beretta, ouero occhiali, ò altra cosa.

Nell'occasione della santa Messa, sarà sollecito, e bene auuertito, che si osseruino gli ordini de i Concilij prouinciali, e Sinodi diocesani, & editti Archiepiscopali, acciò in attione così santa, & in Chiesa, si stia come si conuiene.

E se vedrà cosa inconueniente, e che sia contra gli ordini dati, ne auisará quelli che contrasfaranno.

Il ch'egli farà con la modestia, grauità, & humiltà, che conuiene ad vn buono Chierico.

E se vedrà cosa graue, come vno notoriamente interdetto, ò scomunicato presente alla Messa, il quale ammonito non voglia partire, se il celebrante non sarà intrato nel Canone, lo auisará perche cessi.

Il medesimo farà, quādo vedrà notabile irriuerenza, & altro graue scandalo.

Quando anco sarà cosa, alla quale egli con auisarla non possa effettivamente prouedere; ne dia auiso al Prefetto di quella Chiesa, ò a quello che ha cura di prouedere a simili disordini.

E fra l'altre cose osseruàrà, e farà, come qui sotto.

Non permetterà, che laico alcuno entri dentro i cancelli dell'Altare; molto meno, che alcuno s'accosti a i gradi d'esso. Auisará, che si stia inginocchiati, ogni volta che cominciata la Messa, se vedesse qualchuno che stesse in piede, fuor del l'Euangelio che si legge fra la Messa, ò nel fine d'essa.

Auisará anco, che si stia con silenzio, e riuerenza, ogni volta che senta, ò veda, che fra la Messa si ragioni, ò si stia da qualchuno con poca riuerenza.

Auertirà parimente le donne, le quali non hanno velato il capo parimente a coprir si.

Farà, che nelle Chiese doue è diuisione, gli huomini stiano dalla banda loro, e similmente le donne dalla loro, a vdire la Messa.

E doue non fosse, che parimente gli huomini stiano distinti dalle donne, come si conuiene nella Chiesa.

Auertirà similmente, che quando il Sacerdote ministrerà la santissima Comunione, gli huomini s'appresentino prima, e dipoi le donne distintamente, e con ordine.

Egli poi mentre che il Sacerdote celebra, starà attento, diuoto, & humile.

Non dirà all'hora officio, non leggerà altra cosa, ma sia tutto intèro all'attione sãta del Sacerdote, & al ministerio suo. Starà sempre nell'infimo grado dell'Altare, inginocchiato cō ambedue i ginocchi, hora da vn lato, hora da vn'altro del Sacerdote, secondo che egli si muta, con la faccia sempre riuolta alla sacra imagine dell'Altare, saluo quādo haue-
rà a leuarsi per qualche ministerio.

Tenerà anco le mani giunte insieme, ogni volta che sarà inginocchiato, & anco quando sarà in piedi per vdire l'Euangelio.

Starà anco nell'vdire l'Euangelio alquanto chino & curuo.

ORDINE DELL'APPARECCHIARE per la Messa.

Apparato dell'Altare.

Quando ha da preparare l'Altare per la Messa, prepari, e faccia, che vi siano tutte le cose necessarie con questo ordine.

Pallio di colore conforme al rito ecclesiastico, secondo la festa, ò feria corréte in quel giorno, ò Messa votiuã che fosse p celebrarsi all'hora in quell'Altare, come è notato nella tauoletta de i colori. Et questo oltre al colore cōueniente, sia
anco

anco più è meno precioso, per la possibilità della Chiesa, ò Altare, secondo che la festa, ouero officio corrente, sarà più ò manco solenne.

La pietra sacra nel mezzo alla misura e forma dell'Instruzioni; se però l'Altare non è consacrato.

Tre touaglie nette, delle quali le due prime siano almeno grandi quato è la mensa dell'Altare, e la terza superiore di tal grandezza, e lunghezza, che penda dalle parti fino di sotto dell'orlo della bradella dell'Altare.

Vn'altra touaglia monda per coprire il scalino sopra l'Altare, doue però vi sia vna Croce nel mezzo.

Duoi candelieri almanco, e questi vguagli, e conformi, e corrispondenti di fattura, se si può, alla Croce.

Due candele lunghe conuenientemente, à tal che nelle Chiese anco, & Altari più poveri, non si vñno, quando saranno più corte di cinque deti.

La continenza auanti l'Altare conforme di colore alli paramenti, doue si può hauere.

La tela che copri l'Altare per conseruar monde le touaglie: la qual tela nell'apparecchiare l'Altare per la Messa, pieghi; & essendo inchiodata che non si possa leuare, l'accomodi così piegata al luogo sopra l'Altare sotto a i candelieri. Et non essendo inchiodata, la leui del tutto, piegandola, e riponendola iui in qualche luogo fuori dell'Altare.

Quando sia per apparecchiare l'Altare, habbi seco vn scopino di piuma, con il qual netti un tratto la touaglia di sopra, e sotto le touaglie l'Altare istesso, quando fa bisogno, perche nõ vi sia poluere, ò altra sordidezza: e netti anco la bradella, ò il tapeto di essa, quando vi sia.

Ordini d'apparecchiare per la Messa, essendo già l'Altare parato.

Essendo apparecchiato l'Altare nel modo sudetto, iui prepari gl'orzoli mondi, con i suoi coperchi, l'vn con vino, l'altro con acqua, facendo ogni diligenza di hauere vino bianco, e l'acqua sia monda, e l'vno, e l'altra sia cawata di recente.

Prepari la baciletta sotto gl'orzoli netta, la seruietta per sciugar le mani grande secondo gli ordini.

Ponga la baciletta con gl'orzoli nella fenestrella, auuertendo, che sia netta e monda da poluere, e ragnare.

Ponga la seruietta piegata al suo luogo.

Prepari in luogo vicino all'Altare due scanzelle con le sue torcie, ò candelotti dentro, e le bachette con i suoi capelletti, e candele sottili in cima.

Auertifca nell'accendere i lumi dell'Altare, e delle scanzelle, di farlo con le candlette che saranno in cima de i capelletti; nell'extinguerli poi non lo faccia con le dita, nè con buffarli sopra, nè rouersarle ne' candeglieri, nè in terra, nè con cacciarle al muro; ma vñ li sudetti capelletti, i quali non leuàrà, fin che essi lumi non siano bene estinti.

Prepari vn moccatore secondo l'ordine, per smoccare, & accommodare i lumi, & auertifca di non farlo con le dita, nè con altro modo disconueniente.

Prepari vn campanello per sonare nel tẽpo del prefatio, a quelle parole: Sursum corda, al Sanctus, & all'elevatione dell'Hostia sacra, e del Calice, quado però nõ sia attaccato vicino all'Altare. Prepari anco, quando vi sia qualchuno da comunicare a quella Messa, le cose che si sono dette nell'auuertenze per la comunione, ò di sopra nell'instruttione generale per la celebratione della Messa.

Apparecchi vn velo per adoprarlo nel far bacciar l'Euangelio, e la pace anco instrometale con il suo velo attaccato, quando à quella Messa vi hauesse à essere prelato, ò altro à chi si douesse portare à far baciare.

Hauendo apparecchiato tutte le sudette cose all'Altare, ritorni in Sacristia, doue laui vn'altra volta le mani, se sarà bisogno per hauerle imbrattate.

Apparecchio delle vesti sacre.

Colochi poi sopra il lato destro dell'Altare, ò armario, doue si ha à vestire il Sacerdote per la Messa, cioè alla sua Sacristia, i paramenti che bisognano per questo, con l'ordine infra scritto.

M m Pri-

Primo la pianeta; la cui vltima parte pè da giù vn poco nella faccia dell'Altare. Poi sopra di essa la stola, poi il manipolo, dipoi l'amito, e poi il cordone; finalmente il camiso ben ordinato, e non inutiluppato; e poi sopra tutti i sudetti paramenti vna cotta netta, doue si possa hauere commodamente; e vn fazoletto ancora netto, con la sua cordetta, per appenderlo al cordone secondo la forma.

Modo di aiutare a vestire il Sacerdote, e seruirlo nella Messa.

A tuti a vestire il Sacerdote con modestia, humiltà, e riguerenza.

Gli sporga il camiso in modo, che prima metta dentro il capo, poi si vesta la manica dritta, poi la stanca: gli dia poi acconciamente il cordone di dietro; & nell'accommodar le fimbrie del camiso, auuertisca a farle pendere tutte intorno vguualmente, e che non siano sopra da terra più di vn dito grosso.

Accommodi la stola al Sacerdote, quando alle volte accade che si rouersi nel metterla.

Accommodisi su le braccia la pianeta, piegata di modo, che la bocca di essa sia verso il petto, & la parte di dietro verso di sopra, che pigliandola il Sacerdote, le metti dentro il capo senza che habbia di mutarla; & la tiri giù di dietro decentemente, accommodando l'ornamento dell'amito sopra di essa pianeta. Se per qualche accidente non hauesse acceso i lumi, e preparate le cose necessarie prima di vestirsi il Sacerdote le vesti sacre, prepari le sudette cose, auanti che il Sacerdote eschi di Sacristia per andare all'Altare, acciò non habbia poi causa di partirse dall'Altare, nè discorrere per Chiesa, e di fare aspettare esso Sacerdote all'Altare.

Quando poi sarà tempo che eschi il Sacerdote a celebrare, egli con il capo scoperto pigli il costino con ambedue le mani, appoggiandolo decentemente al petto su'l braccio stanco, e sopra di esso il Messale; nè porti alcun'altra cosa.

Vscito della Sacristia, dia segno della Messa con alcuni botti dal campanello attaccato fuori della porta di essa Sacristia. Il medesimo farà, giunto che sarà nella

capella doue all'hora si harà a celebrare, col campanello che vi sarà attaccato, o che hauerà portato dalla Sacristia. Faccia (doue sarà bisogno) dar luogo al Sacerdote dalle genti modestamente senza strepito, si per rinuerenza del Sacerdote, si anco perche le vesti sacre di esso Sacerdote non s'imbrattino con i piedi di quelli che faranno inginocchiati per la via doue passa.

Vadi innanzi al Sacerdote con gli occhi bassi, e con modestia.

Nell'andare non ragioni, nè saluti, nè risaluti alcuno.

Passando auanti doue sia il santissimo Sacramento, o senza esso all'Altare maggiore, faccia la genuflessione.

Giunto all'Altare doue si ha da celebrare, faccia la genuflessione secondo la regola data di sopra.

Lui prenda la beretta portale dal Sacerdote, e la porti al suo luogo fuori dell'Altare dal lato dell'Epistola.

Poi deponga il Messale al lato dell'Epistola, & insi fermi mentre che il Sacerdote riconosce i segnali, e finche descende a cominciar la Messa.

All'hora postosi allato staco del Sacerdote, quando deue fare la confessione, con ambedue le ginocchia, vn poco però dietro a esso, non sopra la bradella, ma da basso, fia che il Sacerdote sarà asceto all'Altare: all'hora poi egli andará più innanzi nella medesima parte ad inginocchiarsi sopra la bradella; nè si mouerà da quel luogo, fin che il Sacerdote non andará dall'altro canto dell'Altare a dire l'Euangelio.

Quando il Sacerdote si fa il segno della Croce per incominciare la Messa, seguiti egli ancora, senza però dire: [In nomine patris &c.]

Detto dal Sacerdote [In nomine patris, & filii, & spiritus sancti. &c. Amen.]

Detto dal Sacerdote: [Introibo ad altare Dei &c. Ad Dei qui latificat iuuentutem meam.] Dipoi risponda al Sacerdote i versetti del Salmo: [Iudica &c. Deus] alternatamente, come di sopra.

Mentre che il Sacerdote nel dir la confessione nomina [beate Maria, e beatam Mariam] & inchina il capo, egli anco lo inchini, stado nel resto della confessione.

ac,

ne, mentre che la fa il Sacerdote, con il capo dritto; & auvertirà a non percuoterfi il petto, nè metterfi la mano alla bocca, quando il Sacerdote a quelle parole [mea culpa] si percuote il petto. Finito ch'auerà il Sacerdote di dire la confessione, egli dirà: [Deo gratias. Misereatur tui omnipotens Deus, & dimissis omnibus peccatis tuis perducatur te ad vitam eternam.] Risposto dal Sacerdote [Amen.] egli abbassando il capo, stando, come si è detto, con le mani giunte, replichi la confessione nel modo infra scritto, inchinandosi alquanto più il capo, quando dice quelle due volte sudette, [beata Maria, & beatam Mariam.]

Confiteor Deo omnipotenti, beata Maria semper virgini, beato Michaeli Archangelo, beato Ioanni Baptista, sanctis Apostolis Petro & Paulo, beato Ambrosio confessori, omnibus sanctis & tibi pater qui mihi fa inehino al Sacerdote, & seguita: [quia peccavi nimis, cogitatione, verbo, & opere:] e percuotendosi tre volte con la mano destra il petto, nè mettendosi poi la mano alla bocca, ma tornandosi a giungere insieme, seguita a dire: [mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa. Ideo precor beatam Mariam semper virginem, beatum Michaeli Archangelum, beatum Ioannem Baptistam, sanctos Apostolos Petrum & Paulum, beatum Ambrosium confessorem, omnes sanctos,] & inchinando il capo dice: [& te pater orare pro me ad dominum Deum nostrum.] Risposto dal Sacerdote [Deo gratias.] & detto il [Misereatur vestri &c.] risponderà [Amen.] dicendo il Sacerdote: [Adiutorium nostrum in nomine Domini.] anch'egli si fa il segno della croce dalla fronte al petto, e poi risponde: [Qui fecit celum, & terram.] Detto dal Sacerdote: [Sit nomen domini benedictum. &c. Ex hoc nunc, & usque in seculum.] Quando poi il Sacerdote ascende all'Altare egli vada a ingi nocchiarsi pur da quella istessa parte sopra l'inferior grado dell'Altare, doue stia fin'al tempo che si douerà dire l'Euangelio. Finita l'ingressa, quando il Sacerdote dirà [Dominus vobiscum. &c. Et cum spiritu tuo.] Finita l'oratione. [Per omnia secula seculorum. Risp. Amen.]

Et se il Sacerdote dirà altre orationi, come replica la conclusione [secula seculorum] esso risponda [Amen.] Detto dal Sacerdote l'Epistola, risponda [Deo gratias.] Quando il Sacerdote va all'altro canto dell'Altare a legger l'Euangelio, si leui, e vada dall'altro lato d'ode il Sacerdote si è partito, e passando nel mezzo faccia genuflessione, conforme alla regola data, e stia poi da basso dell'ultimo grado in piedi, come si è detto, per scontro al luogo doue il Sacerdote ha detto l'Epistola, voltato però come stia il Sacerdote sul medesimo dritto nel quale era al corno della bradella, fin che il Sacerdote hauerà finito l'Euangelio.

Detto dal Sacerdote [Dominus vobiscum] per incominciar l'Euangelio, risponda [Et cum spiritu tuo.] Parimente quando il Sacerdote dice: [Lectio Sancti Euangelii secundum N.] si farà anch'egli il segno della Croce alla fronte, alla bocca, e al petto, con il pollice della mano dritta, poi risponda: [Gloria tibi Domine.]

Quando il Sacerdote nel legger l'Euangelio nomina IESVS, egli inchini profondamente il capo.

Nel fine dell'Euangelio, risponda: [Laus tibi Christe,] e subito, non partendo però dal luogo, s'inchini sopra l'infimo grado, in quell'istesso luogo doue staua in piedi, ma voltato con la faccia a rimpetto dell'Altare.

Detto l'Euangelio, se il Sacerdote farà sermone all'Altare, egli stia in piedi dalla parte dell'Euangelio per fianco, guardando il Sacerdote, & ascoltandolo con attentione.

Finito il sermone, dicendo il Sacerdote [Dominus vobiscum.] Risponda [Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison.] Nelle Messe [pro defunctis] lascerà di dire i [Kyrie eleison.]

Detto la seconda volta dal Sacerdote [Dominus vobiscum.] Risponda: [Et cum spiritu tuo.] Detto la terza volta dal Sacerdote: [Dominus vobiscum.] Risponda. [Et cum spiritu tuo.]

Detto dal Sacerdote: [Pacem habete,] Risponda. [Ad te domine]

Detto l'altra volta [Dominus vobiscum] Risponda. [Et cum spiritu tuo.]

M m 2 Poi

Poi leuifi, e fatta nell'istefio luogo la genuflessione, come si è detto, vada a pigliar la baciletta cō gli orzoli, non passando sopra la bradella dell'Altare, ma di sotto essa, e la prepari in questo modo. Metta la baciletta con dentro gli orzoli nell'angolo anteriore di esso lato dell'Epistola; & egli starà a questo lato, di modo che risguardi il Sacerdote.

Quando vorrà il Sacerdote pigliar il vino, gli farà egli inchino col capo; e poi scuopra gli orzoli.

E mentre che il Sacerdote infonde il vino & acqua nel Calice, egli tenga la baciletta sotto all'vno e l'altro orzolo, accioche cadendo qualche gocciola di vino o acqua, non cada sopra la touaglia, ma nella istefia baciletta.

E rimettēdo gli orzoli nella baciletta, la ritorni al luogo suo nella fenestrella. Dipoi egli ritornerà a inginocchiarsi doue era prima che si leuasse per questo effetto, & quiui starà fin che sarà tempo di accender le torze.

Dopò l'oblatione, quando il Sacerdote dirà: [Dominus vobiscum.] Risponda, [Et cum spiritu tuo.]

Quando il Sacerdote dice il [Credo] inchini il capo a quella parola [Deum] poi vn'altra volta, [Et in Iesum] quando poi viene a quelle parole, [Et incarnatus est] inchini più profondamente il capo, e stia così chino, fin che il Sacerdote hauerà detto [Et homo factus est.] Inchinarà anco poi il capo a quelle parole [Simul adoratur.]

Finito il [Credo] quando il Sacerdote replica [Dominus vobiscum.] Risponda, [Et cum spiritu tuo.]

Dette dal Sacerdote le orationi dopò il [Credo] alla conclusione. [Per omnia secula seculorum.] Risponda. [Amen.]

Al prefatio poi, detto dal Sacerdote: [Per omnia secula seculorum.] Risponda. [Amen.]

Dipoi al [Dominus vobiscum.] Risponda. [Et cum spiritu tuo.]

Poi al [Sursum corda.] Risponda. [Habemus ad Dominum,] e suoni quattro o sei botte di campanello, che sarà lui attaccato, o c'hauerà portato dalla Sacristia. E il medesimo farà al [Sanctus,] & all'elevatione, come di sotto si dice.

Al [Gratias agamus,] Risponda. [Dignum, & iustum est.]

Dopò il [Sanctus] nel principio del canone vadi ad accender i lumi de le scanzelle col candelino posto sopra il capelletto della bachetta, come di sopra.

Auertendo di non far cascar cera sopra l'Altare; & accenderà sempre i lumi de ambedue le scanzelle, iquali tenerà sempre accesi, fin che il Sacerdote hauerà riceuuto la purificatione dopò la comunione sua, e di quelli che si faranno communicati.

Dipoi porti con la destra la baciletta col orzolo dell'acqua, e la seruietta piegata con la sinistra, al lato dell'Epistola, doue deposta essa baciletta, stesa la seruietta sopra quel lato dell'Altare, e leuato il coperchio dall'orzolo, aspetti lui il Sacerdote, e preso con la destra esso orzolo, infonda l'acqua sopra i detti di esso Sacerdote, tenēdo con la sinistra la baciletta sotto, acciò dentro di essa si raccoglia l'acqua della lauatura; dipoi vada a votare essa acqua nel buco della fenestrella, doue riposta la baciletta & orzolo al luogo suo, ritorni a inginocchiarsi dal canto dell'Euangelio sopra la bradella vicino al Sacerdote.

Quiui inginocchiato, quando il Sacerdote alzerà la sacra Hostia & il Calice, egli con la mano sinistra tenendo la cordella del campanello che sarà attaccato, o il campanello c'hauerà portato di Sacristia, suoni sei botte, à duoi, à duoi, o alquanto alla distesa, che durino dall'adoratione del Sacerdote, fino al deporre dell'Hostia sacra.

Et il medesimo farà egli nella elevatione del Calice.

Auertendo di tener gl'occhi fissi al santissimo Sacramento, adorandolo con ogni riuerenza.

Deposto c'hauerà il Sacerdote sopra l'Altare il Calice, si leui, e faccia la genuflessione al santissimo Sacramento, e vada a riponer la seruietta piegata al loco suo.

Dipoi ritorni a inginocchiarsi all'ultimo grado dell'Altare dal cato dell'Epistola, stando con diuotione, & con le mani giunte, come di sopra.

Quando il Sacerdote dice quelle parole: [Nobis quoque minimis,] & si per-

NOTE

cuore il petto, egli ancora se lo percuote una volta sola.

Detto dipoi dal Sacerdote. [Per infinita sæcula sæculorum.] Risponda. [Amen.]

Nel fine del [Pater noster.] Risponda, [Sed libera nos a malo.]

Mentre che'l Sacerdote dice: [Libera nos quæsumus,] & si fa il segno della Croce, anco esso se lo farà.

Quando poi il Sacerdote dice [Maria] inchini il capo profondamente; & quando dice [Iesu Christi] l'inchinara più profondamente.

Nel fine poi del [Libera nos] a quelle parole [sæcula sæculorum] risponda [Amen.]

Detto dal Sacerdote [Pax & communicatio &c.] & si fa il segno della Croce, anco egli se lo farà, e risponderà poi, [Et cum spiritu tuo.]

Detto dal Sacerdote [Offerte vobis pacem] risponda [Deo gratias.] Quiui se hauerà a dar la pace ad alcun Prelato ò Signor temporale, si leui in piedi, faccia la genuflessione al santissimo Sacramento, & ascenda all'Altare, e pigli la pace istrumentale, la qual tenga con la man destra sopra l'altare con la faccia di esser verso il Sacerdote, e dopò che il Sacerdote hauerà baciato l'Altare, e detto: [Pax tecum] egli iui così apparecchiato con la pace, gli porga a bacciare, e risponda: [Et cum spiritu tuo.] Poi facendo la genuflessione al santissimo Sacramento, la porti a chi ha da portarla, e giontoui auanti, non le farà inchino ò genuflessione all'hora, ma toccando con il velo tutta la faccia della pace, doue si ha a bacciare, baci la parte di esso velo che ha toccato la pace, & poi porga con la mano destra essa pace al Prelato ò Signore che fosse presente, dicendo: [Pax tecum:] Poi se sarà Prelato, farà la genuflessione, se sarà Signore temporale, le farà profondo inchino, più ò meno secondo la qualità della persona. Ilche douerà fare con ciascuno di quelli, a quali hauerà data la pace, se più ue ne faranno, & a ciascuno dirà: [Pax tecum.]

Dipoi ritorni all'Altare, doue faccia la genuflessione, e deponga sopra di esso la pace al luogo donde prima la prese, e farà nel partire vn'altra genuflessione.

Poi ritorni a inginocchiarsi donde pri-

ma si leuò, se non fosse tempo di portar da purificare al Sacerdote.

Dopò che il Sacerdote hauerà riceuuto l'Hostia sacra & il Calice, porterà la baciletta con li orzoli al lato dell'Epistola come fece prima, e sportole il Calice dal Sacerdote, prima che gli infonda vino per la purificatione, farà inchino di capo, ilche farà anco dopò che l'hauerà infuso, il medemo seruarà nel dargli l'ablutione delle dita.

Nel infonder il vino per la purificatione, bene, auuertisca di farlo adagio, e con mezzo del Calice fermamente, e tenendo con due dita l'orzolo alto dalla bocca del Calice almeno quattro dita, affinchè'l Sacerdote le possa far cenno, quando ha da cessare d'infondere.

Quando il Sacerdote hauerà da comunicare altri nella Messa, auanti che porti al Sacerdote da purificare, auuertirà quelli i quali s'hanno a comunicare, se sono in habito clericale, che vengano a inginocchiarsi ne' gradi dell'Altare, se sono laici, nel grado fuori della ferrata della capella.

E quando sarà comunione numerosa, osseruare l'auuertenze date sopra di ciò. Inginocchiati quelli che si vorranno comunicare, anco egli s'inginocchiare al lato dell'Epistola, riuolto con la faccia verso la parte dell'Euangelio; doue farà la confessione, dicendo [Confiteor Deo &c.] come di sopra. E dipoi dirà tre volte, [Domine nō sum dignus &c.] E mentre che'l Sacerdote piglia il Santissimo Sacramento per ministrarlo, egli sporga il panno da tener sotto la bocca a chi s'ha da comunicare, & in quel mezzo che'l Sacerdote ministra la santissima comunione, porga con la mano destra il vaso da purificare, e la seruietta da sciugar la bocca cō la mano sinistra, a quelli che si faranno comunicati.

Dopò la purificatione loro, riporti esso vase della purificatione e seruietta al luogo suo.

Poi porga da purificare al Sacerdote, come di sopra.

Data l'ablutione delle dita al Sacerdote, riporti la baciletta con gli orzoli al luogo suo, poi vada a portare il Messale

recofino dalla parte dell'epistola, facen-
do genuflessione nell'andare e ritornare
per il mezo dell'Altare, auertendo di
passare giù dalla bradella.

Il che fatto, smorzará i lumi delle scan-
celle co' i suoi capelletti, come di sopra.
Estinti i lumi delle scancelle, vada a in-
ginocchiarsi nell'ultimo grado della
parte dell'Euangelio, doue stia fin che
il Sacerdote haurá data la benedittio-
ne nel fine della Messa.

Detto dal Sacerdote [Dominus vobis-
cum] auanti l'oratione [post communio-
nem] risponda [Et cum spiritu tuo].

Finita la conclusion dell'oratione con
il [secula faciliorem] risponda [Amen].

Detto dal Sacerdote nel fine dell'oratio-
ne [Dominus vobiscum] risponda [Et tu
spiritu tuo, Kyrie eleison, Kyrie eleison.

Kyrie eleison.] Iquali [Kyrie eleison]
lascierà di dire nella Messa [Pro defun-
ctis].

Quando dice il Sacerdote [Bene-
dicat, & exaudiat nos Deus] si faccia il
segno della Croce, & risponda [Amen].

Nella Messa [pro defunctis] detto dal Sa-
cerdote [Requiem eternam &c.] rispon-
da [Et lux perpetua luceat eis.] se si cele-
brará per più defonti, dirá [eis.]

Nella medema Messa, quando il Sacer-
dote dice [Anima iusti.] ouero [Ani-
ma iustorum, &c.] risponda [Amen].

Nell'altre Messe, detto dal Sacerdote,
[Procedamus cum pace] risponda [In no-
mine Christi.] Poi detto da esso Sacer-
dote [Benedicamus Domino] risponda
[Deo gratias.]

Mentre che poi il Sacerdote dice l'ora-
tione [Placeat &c.] egli leuatosi in pie-
di, e fatta la genuflessione come di sopra,

vadi a pigliar il Messale con il coscino,
e discendendo dalla bradella, lo porti al
lato dell'Euangelio, & nel passare, fac-
cia parimente la genuflessione come di
sopra; & ponghi il Messale al dritto la-
to dell'Euangelio, molto in maniera,
che la metà del Messale riguardi l'ango-
lo del corno posteriore dell'Altare.

Poi collocato così il Messale, egli ritor-
ni al lato dell'Epistola, doue stia giù
della bradella con le mani giunte, e ca-
po chino, come si è detto di sopra nell'al-
tro Euangelio.

Et quando il Sacerdote dirá [Dominus
vobiscum] auanti l'Euangelio, il titolo

di esso Euangelio, e si farà il legno della
Croce alla fronte, alla bocca, & al pet-
to, risponderá anco egli, & farà come si

è detto nell'altro Euangelio, a quelle
parole, [Et verbun caro factum est] fa-
rà la genuflessione, come anco fa il Sa-
cerdote. Nel fine dell'Euangelio, rispon-
da [Deo gratias.] Subito poi fatta la ge-
nuflessione all'Altare, smorzará i lumi
sopra l'Altare con li capelletti come di
sopra, e prima al lato dell'Epistola, e
poi a quello dell'Euangelio, facendo la
genuflessione nel passare come di sopra.

Pigliará poi il Messale con il coscino, e
la beretta del Sacerdote, la quale egli por-
gerà subito che'l Sacerdote sarà disce-
so all'ultimo grado dell'Altare, & hab-
bia fatto la ruerenza.

Data la beretta al Sacerdote, sarà nel
partire la genuflessione all'Altare, e non
ripigliará all'hora li orzoli, né altra
cosa, ma ritornerà sino in Sacristia, an-
dando innanzi al Sacerdote, & osservan-
do il modo con che venne all'Altare,

e cioè con gli ocelli bassi, con il Messale
sull' braccio, e vol far dar luogo se biso-
gnerà al Sacerdote, e non salutandolo, né
risalutando alcuno.

Arriuato in Sacristia, deponerà il Mes-
sale al luogo suo, aiuterá con modestia
a vestire il Sacerdote, riporrá le vesti
facce al suo luogo senza confusione, né
inuiluppo, anzi le riporrá con ordine,
che un altro Sacerdote che si vogli pa-
rare per celebrare la Messa le trovi or-
dinate, cioè pianeta, stola, manipolo,
amito, cordone, camiso, e poi la cotta,
se però il Sacerdote, il qual ha già cele-
brato, l'habbia usata.

DELLI DIFETTI CHE POS-
sono occorrere nella Messa.

Il Sacerdote che ha da celebrare, de-
ue con ogni diligenza auuertire, che
non li manchi alcuna delle cose, che so-
no necessarie a far il Sacramento della
Eucharistia: per ciò che può intrageni-
re alcun difetto dalla parte della mate-
ria che si ha da consacrare, altri dalla
parte della forma, che si ha da fare in
essa consecratione, e dalla parte del mi-
nistro,

nistro, che ha ciò da opetare; & ogni vna di queste cose che patisce difetto, alcuno, cioè la materia debita, la forma, con l'intentione, & l'ordine Sacerdotale nel Sacerdote, non si farà altrimenti il Sacramento. Et essendoui queste cose predette, benché vi mandasse ogni altra cosa, vi sarà il vero Sacramento. Gli altri difetti che potessero occorrere, benché non impediscano la verità del Sacramento, possono nondimeno intrauenirò con peccato, o con scandalo.

Delli difetti della materia.

DAlla parte della materia potrà intrauenir difetto, se vi mancherà alcuna di quelle cose che vi sono necessarie; per ciò che di necessità si ricerca, che l'Hostia, la qual si ha da consecrare, sia di pane di formento, & il vino di vite, e che questa tal materia sia nell'atto della consecrazione presente al Sacerdote.

Delli difetti del pane.

Sil pane non sarà di formento, ouero essendo di formento, sarà misto con grano di altra sorte, in tanta quantità che non si conosca per pane di tal sorte, ouero che in altro modo sia corrotto, non si fa il Sacramento.

Se questo pane sarà fatto con acqua di rose, ouero di altra distillatione, uè di uio se si può consecrare.

Se il pane si sarà cominciato a corrompere, benché non sia corrotto del tutto, ouero se secondo l'uso della Chiesa latina non sia azimo; si farà il Sacramento, ma il Sacerdote peccerà grauemente. Se il Sacerdote celebrando, innanzi la consecrazione auuertisca che l'Hostia sia corrotta, ouero che non sia di formento; tolta via quella ne potrà pigliar vn'altra, e di nouo cominciar dal Canone, e seguitar la Messa.

E se ciò auuertirà dopo la consecratione, anco dopo ch'auerà sonto quell'Hostia, e quel sangue; ne pigliarà vn'altra, e comincerà dalla consecrazione, cioè da quelle parole: [Qui pridie quā impa-

ta quella prima, la sumerà dopo la consecratione del corpo, e del sangue, ouero la darà ad vn'altro da sumere, ouero in altro luogo riuertentemente la conserui. Ma se l'auerà sinta, suma tuttauia anco quella che hauerà consecrata; per ciò che il precetto della perfettione del sacramento è di maggior importanza, che non è che sia sinto da chi è digiuno. E però da auuertire, che se ciò intrauenga dopo la sunzione del sangue, si deue di nouo pigliar vna noua Hostia, e del vino con l'acqua, fatta prima l'oblatione, e seguitar tutto il resto, acciò che il Sacramento non rimanga imperfetto, & acciò che si serui il debito ordine. Se l'Hostia consecrata disparirà, ouero per alcun caso, come per vento, ouero per miracolo, ouero che fosse tolta da vn'forze, o da altro animale, e che non si potesse ritrouare; in tal caso se ne deue consecrar vn'altra, cominciando da quel luogo: [Qui pridie &c.] fatta prima l'oblatione di quella; e se quell'animale si potrà prendere, si deue vecidere, e bruciare, e le ceneri si deuono riponere nel sacrario.

Delli difetti del vino.

Sil vino sia diuenuto del tutto aceto, ouero putrefatto, ouero che sia cauato di agresta, o di uia non matura, ouero vi sia posto tanta acqua, che'l vino sia corrotto; non si fa Sacramento.

Se'l vino harà cominciato a diuentare aceto, ouero corrompersi, ouer fosse alquanto agro, ouero fosse molto all'hora cauato dall'vua, ouero non vi fosse posta acqua, ouero fosse mescolato con acqua di rose, o di altra distillatione; fa il Sacramento, ma il Sacerdote grauemente pecca.

Se il Sacerdote innanzi la consecratione del sangue, benché dopo la consecratione del corpo, auuertisca, che non vi sia o vino o acqua, o nel vino, nè l'altro nel Calice; deue subito mesterui il vino co' l'acqua, & consecrare, cominciando da quelle parole: [Simili modo &c.] Se dopo le parole della consecratione auuertirà a non vi esser stato posto il vino, ma l'acqua sola; deue riuotar fuori

M m 4 l'acqua,

l'acqua, e di nuovo metterui il vino con l'acqua, e ricominciar dalle parole predette.

Se auuertirà questo dopo c'hauerà sumo il corpo, ouero quell'acqua; pigli vn'altra Hostia, & il vino nel Calice; e consacri ogni cosa, e nel fine li suma, benchè habbia prima sùta vn'altra Hostia, e l'acqua; questo per seruar la integrità del Sacramento nella celebratione.

Se il Sacerdote si accorgerà innanzi la consecratione, o dopo, che il vino sia aceto, o in altro modo corrotto, seruarà quanto è detto di sopra, come se si fosse aueduto che non vi fosse stato posto vino nel Calice, o acqua sola.

Ma se s'accorgerà innanzi la consecratione, non essere stata posta acqua nel vino; subito ve la metti; e dica le parole della consecratione; ma se ciò auuertirà dopo la consecratione del Calice, non ve la debbe metter a modo alcuno, per ciò che non è di necessità del Sacramento. Se la materia che si douesse metter per rispetto di mancamento o del pane o del vino non si potesse in alcun modo hauere, e ciò intrauenga innanzi la consecratione del corpo, non si deue procedere più oltre; ma se dopo la consecratione del corpo, ouero anco del vino, si comprende qualche difetto nell'vna, o nell'altra specie, essendo già vna consecrata; all' hora se non si potrà in alcun modo hauere, si deue seguitare, e finir la Messa. Ma se aspettando per alquanto si potesse hauere, si deue alquanto aspettare, acciò che il sacrificio non rimanghi imperfetto.

Delli difetti circa la forma.

Possono occorrer ancor alcuni difetti circa la forma, mancando alcuna cosa di quelle, che sono necessarie alla integrità delle parole in essa consecratione. Le parole della consecratione, che sono la forma di questo Sacramento, sono queste: [Hoc est enim corpus meum.] Et queste altre: [Hic est enim Calix sanguinis mei, noui & aeterni testamenti, mysterium fidei; qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.]

Se alcuno dunque minuisse, o mutasse qualche parte di questa forma della consecratione del corpo, e del sangue, o che per tal mutatione le parole non significassero quell'istesso, non faria altrimenti questo Sacramento.

Se aggiungesse alcuna cosa, che non mutasse la significazione; faria ben il Sacramento, ma peccaria gravissimamente. Se il Sacerdote non si ricorda di hauer detto quelle parole, le quali comunemente si dicono nella consecratione, non si deue però turbare.

Se però veramente, o probabilmente li costerà di hauer lasciato alcuna di quelle cose che sono di necessità del Sacramento, cioè la forma della consecratione; ritorni a replicar essa forma, e poi seguiti il resto per ordine. Ma se non faranno di necessità del Sacramento, procederà di lungo senza replicarle altrimenti.

Delli difetti circa il ministro.

Possono occorrer alcuni difetti anco da parte del ministro, circa a quelle cose che si ricercano in lui; come sono, prima l'intentione, poi la disposizione dell'anima, e del corpo, delli vestimenti, e del ministerio, quanto a quelle cose, che in lui possono occorrere.

Delli difetti circa l'intentione.

Se alcuno non ha intentione di consecrare, ma delusoriamente far alcuna cosa, & anco se alcune Hostie rimanghi no sopra l'Altare per dimenticanza, ouero alcuna parte di vino, o qualche Hostia sia nascosa; non hauendo il ministro intentione di consecrare, se non quelle che egli vede: Et anco se hauerà innanzi a se vnde Hostie, & hauerà intentione di consecrare se non dieci, non hauendo determinato quali debbano esser quelle dieci, non consacra altrimenti; per ciò che in tal effetto si ricerca l'intentione. Ma se crederà che siano dieci, & hauerà intentione di consecrar tutte quelle che hauerà innanzi di se, benchè fossero più, saranno tutte consecrate; per ciò il Sacerdote doueria sempre hauer questa

intentione

intentione, cioè di cōsecrar tutte quelle ch'auerà poste innanzi per consecrare. Se il Sacerdote credendo d'hauere vna Hostia sola, dopò la consecratione si accorgerà che saranno due attaccate insieme, nel sumere le sumerà tutte due. Se s'accorgerà dopò che hauerà sotto il corpo, & il sangue, ouero anco dopò l'ablutione, che vi siano restati alcuni fragmenti consecrati, li deue sumere, siano ò piccioli, ò grandi, perche pertengono al medesimo sacrificio. Ma se hauerà lasciata un'Hostia integra consecrata, la deue riponer nel tabernacolo con le altre; quando ciò non potesse fare, la deue lasciare sopra l'Altare coperta decentemente sopra li corporali, all'altro Sacerdote che ha da celebrare dopò esso; il qual sumerà essa Hostia insieme con quella, che ha da consecrare; ouero, nè l'vna, nè l'altra di queste cose si possino fare, la deue conseruare decentemente nel Calice, ouero sopra la patena, fin a tanto che si possi riponer nel tabernacolo, ouer sia sunta da alcuno. Se non la potrà honestamente conseruare, la potrà sumere egli stesso. Se l'intention non sia attuale nella consecratione per l'euagatione della mente, ma virtuale solamente, andando il Sacerdote all'Altare con intentione di far quello che fa la Chiesa, consecrerà, e farà il Sacramento; ma deue sempre il Sacerdote procurar d'hauer anco l'intentione attuale.

Delli difetti della disposizione dell'anima.

SE alcuno essendo sussepo, scomunicato, e degradato celebrerà, farà egli certo il Sacramento, ma peccerà gravissimamente; tanto per rispetto della comunione qual riceue indegnamente, quanto per l'esecutione de gli ordini, la qual gli è interdetta.

Se alcuno hauendo copia di Confessore celebra in peccato mortale, pecca gravemente: e similmente non hauendo copia di Confessore, se in caso di necessità celebra in peccato mortale senza contritione; pure deue quanto può prima confessarsi.

Se nel celebrare, il Sacerdote si ricorda

di esser in peccato mortale, habbi contritione con proposito di confessarsi, & soddisfare.

Se si ricorderà esser scomunicato, ouer sussepo, ouero che il luogo sia interdetto, similmente deue hauer contritione con proposito di dimandar l'assolutione. Ma se ciò si ricordasse innanzi la consecratione, se non si teme di scandalo, deue lasciar la Messa già incominciata; altrimenti però deue fare, se sarà publicamente scomunicato.

Delli difetti della disposizione del corpo.

SE alcuno dopò la meza notte non farà digiuno, ancor che non hauesse gustata se non acqua sola; ò altra beuanda, ò altro cibo, che fosse ancora per modo di medicina, quantunque fosse di pochissima quantità, non potrà quel giorno comunicarsi, nè celebrare.

Ma se innanzi la meza notte haurà preso cibo, ouer beuanda alcuna, ancor che dapoi non hauesse dormito, nè habbia padito, non peccerà a comunicarsi, e celebrare; ma farà ben meglio, che per la perturbatione della mente, per la quale si toglie la diuotione, si astenesse alle uolte. Se qualche reliquie del cibo restate in bocca s'inghiottiranno, non perciò impediscono la comunione, non essendoli inghiottite per modo di cibo, ma per modo di saluua.

Il che farà il medesimo, se alcuno quando la bocca, non volendo s'inghiottisce qualche goccia di acqua.

Se il Sacerdote celebra più Messe in vn giorno, come la festa della Natiuità del Nostro Signore, nell'ultima Messa sola: si deue pigliar la purificatione.

Se la notte hauerà patita pollutione in sogno, la qual sia causata da qualche precedente inhonesto pensiero, il qual sia peccato mortale; ouero gli sia auuenuta per troppo crapula; si deue astener dalla comunione, e celebratione.

E quando anco fosse dubio, che il precedente pensiero fosse peccato mortale, farà meglio astenersi, quando non vi sarà caso di necessità.

Ma essendo certo, che in tal pensiero non vi sia stato peccato mortale, ouero ciò

non.

non sia auuenuto, per alcuna causa tale; ma solamente per natural causa, ouero per diabolica illusione; potrà communicarsi, e celebrare; saluo se da quella commotione del corpo non fosse successa tanta perturbatione di mente, che giudicasse esser meglio l'astenersi.

Delli difetti che possono occorrere nel ministero.

Possuno ancora occorrere delli difetti nel ministero, se alcuna delle cose che vi si ricercano, vi mancherà; come è, se non si celebrerà nel luogo sacro, ouero deputato dal Vescouo; o nell'Altare non consecrato, nè coperto con tre touaglie; se non vi sono le candelie di cera accese; se non sia il tempo debito da celebrare, ilqual è comunemente da l'aurora fino al mezzo giorno. Se il celebrante non hauerà almeno detto il Matutino con le laudi: Se lascerà alcuna delle vesti sacerdotali: Se tali vesti, ouero touaglie non saranno state benedette dal Vescouo; o da altro che habbi tal potestà.

Se non vi sarà ministro che serui alla Messa, ouero che vi sia, ma che non può seruire, come vna donna.

Se non vi sarà Calice con la patena conueniente, la coppa del quale deue essere d'oro, ouero argento, ma non di rame, o di vetro.

Se li corporali non saranno mondi, li quali deuno esser di lino semplice senza alcun ornamento di seta, nè in mezo, e benedetti dal Vescouo, o da altro che habbi potestà intorno a ciò.

Se celebra col capo coperto senza dispensatione.

Se non vi sarà il Messale, quantunque si pesse a mente la Messa qual vorrà dire.

Se celebrando il Sacerdote fosse violata la Chiesa innanzi il Canone, deue lasciar la Messa; ma se dopo, non si deue lasciare.

Se il Sacerdote innanzi la consecratione si infermasse grauemente, ouero che gli venisse altro accidente, ouero anco che morisse, si lascia la Messa; ma se ciò intrauiene dopo la consecratione del corpo, innanzi la consecratione del san-

gue, ouero anco dopo la consecratione di tutti due, la Messa si deue finire per vn'altro Sacerdote, da quel luogo douo l'infermo hauerà lasciato: e se tale non morirà, ma sarà infermo di tal sorte, però che possi communicarsi, e non vi sia altra Hostia consecrata, deuesi diuidere quell'Hostia, e darla meza all'infermo, e l'altra sumerla colui che finirà la Messa.

Il Sacerdote hauendo solamente detta meza la forma della consecratione del corpo, ouero meza la forma della consecratione del sangue, morirà, all'hora similmente vn'altro Sacerdote potrà finir la Messa; e sopra l'Hostia undesima, ouero sopra l'istesso Calice, replicarà la forma intiera della consecratione, da quelle parole: [Qui pridie quam pateretur &c.] e nella consecratione del sangue, e da quell'altra: [Simili modo postquam &c.] ouero potrà anco sopra vn'altra Hostia, e sopra vn nuouo Calice, dire tutta intiera la forma della consecratione, e riseruar l'Hostia prima fra le reliquie, ouero sumerla dopo l'ablutione del sangue, se li contrasta che non sia consecrata; ma quando di ciò vi fosse dubio, è più sicuro sumerla dopo la fontione dell'altra; & il simile del sangue, che sarà restato mezo consecrato. Se alcuno subri di questi casi di necessitā non sumerà li sacramenti intieramente, peccerà grauissimamente.

Se alcuna mosca, ouer ragno, o altro cascarà nel Calice innanzi la consecratione, deue il Sacerdote gettare il vino sotto l'Altare, e metteruenne dell'altro nel Calice con vn poco d'acqua, & offerirlo, e seguitar la Messa.

Ma se vi cascarà dentro dopo la consecratione mosca, o alcuna simil cosa, la quale facesse nausea al Sacerdote, la deue cauar fuori, e lauarla col vino, e dopo la Messa bruciarla, e la cenere, & il vino gettar nel satorario; ma se non si farà nausea, nè vi sarà pericolo alcuno, la sumerà insieme col sangue.

E se alcuna cosa d'animale venenoso cascase nel sangue, ouero che prouocasse il vomito, deue riponer quel vino consecrato in vn'altro Calice, & in quello ponerui del vino con l'acqua di nuouo,

e con-

e consacrarlo; se finita la Messa deue met-
ter vna pezza, ouer della stoppa in quel
vino riseruat, e lasciarla tanto, che tut-
to il vino sia desiccato, poi bruciarla,
e gettarla nel sacrario.

Se alcuna cosa venenata toccherà l'Ho-
stia consecrata, all' hora il Sacerdote ne
deue consecrar vn'altra; e sumerla al
modo antedetto, e quella conseruare
nel tabernacolo in luogo separato: e se
si hauerà preso quell' animale, l' uccide-
rà, e brucierà, come si è detto di sopra.

Se quando il Sacerdote sume il sangue,
rimarrà la particola dell' Hostia nel Ca-
lice; la deue ridurre col doto fin alla
bocca del Calice, e sumerla innanzi la
purificatione; ouero metterà del vino
nel Calice, e la sumerà.

Se l' Hostia si trouerà rotta innanzi la
consecratione, se il popolo non se ne
accorgerà, la potrà consecrare; ma se vi
potesse essere scandalo alcuno, ne deue
pigliar vn'altra, & offerirla.

E se harà fatta l' oblatione di quell' al-
tra, la sumerà dopò l' oblatione.

Se l' Hostia apparerà rotta innanzi la
oblatione; se ne deue pigliar vn'altra
intiera; potendosi però ciò fare senza
scandalo, ouer longa interpositione di
tempo.

Se per il freddo, ouero per negligenza
l' Hostia consecrata sarà cascata nel Ca-
lice; perciò non si deue reiterare cosa
alcuna, ma deue il Sacerdote seguir la
Messa.

Se nell' inuerno il vino si congelerà nel
Calice, si deue inuolger il Calice in al-
cun panno caldo; se questo non giouasse,
ponerlo in acqua hogliente, pur che non
entri nel Calice mentre che si liquefarà.

Se per negligenza cascàr alcuna goc-
cia del sangue di Christo sopra la tauo-
la, lo deue leccar con la lingua, e rader
quel pezzo di tauola, tanto che sia leua-
to via tutto; e se non sarà tauola, si deue
rader il luogo, & abbruciarlo, e la cene-
re reponer presso all' Altare.

Se cascàr sopra la pietra dell' Altare,
deue il Sacerdote sorbire la goccia, & il
luogo si deue benissimo lauare, e quelle
lauature si gettino nel sacrario.

Se sarà spanto sopra le tauaglie, e le ha-
uerà trapassate tutte tre, si deuono lauare

esse tauaglie tre volte, doue sarà cascà-
ta la goccia, tenendo sotto vn Calice, e
quelle lauature si deuono gettar nel sa-
crario; e quella parte delle tauaglie do-
pò che saranno state lauate, si deue ta-
gliar via, & abbruciarle, e quella cene-
re gettar nel sacrario.

Ma se sarà cascata tal goccia in sul cor-
porale solamente, ouero sopra li para-
menti sacerdotali, basterà a lauare bene
il luogo, e quelle lauature gettar nel sa-
crario.

Se per caso cascàr sopra il tapeto, o al-
tri panni che si mettino sotto li piedi,
bisognerà lauare il luogo, e tagliar via
quella parte, & abbruciarla, & metter
le ceneri nel sacrario.

Ma se per caso interuenisse, che dopò la
consecratione si spandesse tutto il san-
gue, se ne sarà rimasto qualche po-
co, deue sumerlo; e di quello che sarà
spanto, si deue fare come è stato detto
di sopra; ma se non ve ne sarà rimasto,
ponerà di nuouo del vino e dell' acqua
nel Calice, e lo consecrará, cominciando
da quelle parole: [Simili modo post
quam &c.] fatta però prima l' oblatione
del Calice.

Se il Sacerdote vomitarà l' Hostia con-
secrata, e le specie di essa apparino in-
tiere, le deue riuertemente sumere, su-
non li faranno nausea; percioche all' ho-
ra si deuono separare, e riponerle in
qualche luogo sacro.

Ma se non vi apparerà specie alcuna, si
deue bruciar il vomito, e gettar le ce-
neri nel sacrario.

Se l' Hostia consecrata, ouero qualche
particula cascàr in terra, si deue rico-
gliere cò riuertenza; & il luogo doue era
cascata, si deue nettare molto bene, & al-
quanto raderlo, e la poluere, ouero quel-
le rasure si deuono metter nel sacrario.
Se cascàr fuori del corporale sopra le
tauaglie, o altro fazzouolo; tal tauaglia,
ouer fazzouolo, si deue molto ben lauare,
e le lauature gettarle nel sacrario.

Possono ancora occorrer molti altri di-
fetti nel ministerio, se il Sacerdote non
saprà liriti, e le ceremonie che si deuono
feruar nel celebrare, delle quali si di-
ce nelle Rubriche del Messale.

AVVERTENZE DI MONSIEG.

Illustriss. Cardinale di S. Prassede
Arcivescovo di Milano.

A i Confessori della Città, e Diocesi sua.

Accioche li Confessori amministri
no il Sacramento della penitenza,
con quel frutto ch'esso può fare nelli pe-
nitenti, che è la vera emendatione del-
la vita; & non manchino in negotio di
tanta importanza con carico delle pro-
prie conscienze, della debita diligenza;
come è da temere grandemente, che in
questo siano colpeuoli molti, vedendosi
vniuersalmente così poca emendatione
in quelli, che tanti e tanti anni sono ve-
nuti a questo Sacramento: habbiamo
messo insieme tutti gli ordini, & auuer-
tenze nostre già in diuerse occasioni so-
pra questo date, & aggiunte alcune, che
habbiamo giudicato utili, e necessarie
a questo effetto.

Però li esortiamo nelle viscere del no-
stro Signor Giesu Christo, che come ri-
cerca il debito dell'officio e vocatione
loro, in questa materia e negotio così
importante alla salute dell'anime, vogli-
no con ogni diligenza cooperare, e pro-
mouere l'intentione nostra, d'incamina-
re questo popolo che il Signore ci ha da-
to a reggere nella via della salute.

Niuno con-
fessi senza
facoltà del
l'Arcivesco-
uo.

Sessi 23. de-
cret. de re-
forma. c. 15.
Tit. quaz per
tin. ad sacr.
penit. §. Qui
Parochiale,
pag. 18.

Niuno Sacerdote secolare, ò regolare
s'intrometta a ministrare il sacramento
della penitenza, se non ha l'approuatio-
ne e licenza da noi in scritto, come ordi-
na il Concilio di Trento; perche altra-
mente incorrerebbe ipso facto in scom-
municatione, per decreto del primo Co-
cilio nostro Prouinciale, e consequente-
mente celebrando poi, in irregolarità.
Guardisi ciascuno di non ingannarsi in
questo, sotto pretesto che li confitenti
siano putti, perche facilmente può acca-
dere, che in molti di loro, quantunque
siano di poca età, si trouino peccati mor-
tali. Nè meno s'inganni sotto pretesto
di necessità, pigliando per necessità ogni
sorte d'infermità; nè anco le graui e pe-
ricolose, quando si può hauer ricorso al
proprio Curato, ò altro Confessore da
noi approuato.

Nè si deue intromettere, quantunque ha-

ueffe il consenso del Curato di quel pe-
nitente, ò de nostri Vicarij Foranei, se
essi non haueffero special facoltà da noi
di poter concedere questa licenza.

Quelli Sacerdoti che haueranno licen-
za da noi di poter confessare, con limita-
tione di certo tempo, di certo luogo,
ouero di certa sorte di persone, auuer-
tischino di non eccedere la forma della
licenza che gli è stata concessa.

Tutti li Superiori de regolari quan-
to prima ci daranno la lista de suoi Co-
fessori approuati, che di presente sono
nella Città, & Diocesi, col nome e co-
gnome, e patria. E perche spesse volte
occorre, che per le loro obediienze si
mutano; per tanto daranno a noi la su-
detta lista due volte l'anno; vna volta
la prima settimana dell'Aduento, & l'al-
tra la prima di Quaresima.

Nè quelli Confessori che sono nella dio-
cesi, recusino di esibire a i Curati, ò a i
Vicarij Foranei di quei luoghi oue stan-
no, la fede della loro approbatione al-
le confessioni ogni volta che ne faranno
richieste.

Nelle Chiese ancora, doue sono più Co-
fessori, si terrà alla porta della Sacristia
vna tavoletta ò lista de Confessori di
quella Chiesa da noi approuati, mutan-
dola di tempo in tempo, secondo che si
muteranno essi Confessori.

I Confessori, che haueranno da noi
facoltà di assoluere da censure, e casi ri-
seruati, la vñno con moderatione in edi-
ficatione, e non in destruttione: perciò
quando giudicheranno, che ritorni in
utile & aiuto del penitente incorso in
alcuno di essi, mandarlo da noi, siano
auuertiti a farlo.

Tutti li Confessori, quantunque da
noi admessi per idonei, nondimeno per
li molti casi che alla giornata occor-
rono a penitenti, che sogliono essere spe-
sse volte difficili, auuertischino di hauer
continuamente per le mani alcuni buo-
ni & approuati Autori di casi di con-
scienza; e quando essi soli non fossero
sufficienti col proprio studio a risoluer-
li, habbino ricorso a persone più intel-
ligenti e versate in dette materie.

Però sappino, che a questo effetto noi
habbiamo dato cura e carico particola-
re

Si dia la
lista de Con-
fessori rego-
lari all'Arci-
uescovo.

Licenza di
casi riserva-
ti come si
debbano

Studio de
Confessori
ne' casi di
conscienza

re al Penitenciero maggiore della Chiesa nostra Metropolitana, di consultare, e discutere diligentemente con Theologi, e Canonisti, i dubii che in materia de' casi di coscienza occorrono nella nostra Diocesi; e dopoi d'hauer partecipato con noi le cose più graui, dar la risoluzione di essi à quelli che la ricercheranno.

Esaminino ancora bene le proprie forze, e scienza, e non s'ingeriscano a sentire confessioni di persone, che dubitano che siano inuolti in casi, che non si sappiano essi risolvere.

Habbino buona notizia delle censure, e casi riservati, e particolarmente della Bolla in Cena Domini; & medesimamente leggano spesso li Canon penitenciali, & queste nostre auuertenze.

Confessori
siano di bo-
na vita.

Conciosia cosa che chi ministra qual si voglia Sacramento in peccato mortale, pecca mortalmente, per questo deuono li Confessori diligentemente auuertire, di non andare a sentire le confessioni ritrouandosi in qualche peccato mortale; e molto meno trouandosi legati in qualche censura Ecclesiastica.

Anzi il zelante Confessore, e desideroso di aiutar l'anime, e d'indirizzarle nelle virtù Christiane, e dargli li rimedii spirituali per vscir dal peccato, & insegnarli a conoscere le astutie del nemico della nostra salute, e finalmente di spogliare il penitente dell'huomo uecchio, & vestirlo del nuouo, e formare in esso vn perfetto Christiano; non si deue contentare di andare ad amministrare questo Sacramento senza peccato mortale: ma conoscendo, che per i sopradetti effetti importa molto praticar prima in se stesso, quel che desidera in altri; perche più mouono gli esempi che le parole; nè si può bene insegnar ad altri la virtù che non si ha; per tanto deue hauer grandissimo desiderio di perfection propria, & eccittarsi nelle virtù necessarie per acquistarla.

E perche quando si ammettono Regolari alle confessioni, solamente sono esaminati della sufficienza e dottrina, essendo che per lo più non possiamo noi hauer certa notizia della bontà de i loro costumi: per questo incaricamo la con-

scienza de i loro Superiori, che non ci propongano a questo ministerio se non persone che siano di bontà e virtù tale, che possano degnamente amministrare questo Sacramento: di che ci faranno fede in scritto, nè senza essa noi gli admitteremo.

Siano pronti à vdir le confessioni, e si guardino non solamente di mandar indietro per fuggire la fatica, quelli che vengono per confessarsi; ma nè pur mostrino con cenno ò parole di ascoltarli mal volentieri: anzi faccino sì, che i loro penitenti sappino, che essi sentono consolatione e piacere de simili fatiche per beneficio loro.

Per questa causa, & accioche li penitenti non si scusino di non essersi confessati, massime à tempi debiti, per non hauere hauuto commodità di Confessori; auuertischino li Confessori, ancorche altrove siano chiamati à Funerali, & altri officii, di non intermettere se non per causa necessaria, il confessare nelli tempi, ne i quali sogliono essere più frequenti le confessioni; specialmente per otto ò più giorni innanzi la Natiuità di nostro Signore, nella Quaresima, massime dal mezzo di essa fino a tutta l'ottaua di Pasqua alcuni giorni, tempo di Giubilei, & altre feste, & solennità, nelle quali ordinariamente il popolo, ò tutto, ò parte, suole confessarsi.

Desideriamo anco, che li Superiori de' Regolari auuertischino a questo, procurando che nelli sopradetti tempi siano nelle loro Chiese quel maggior numero di Confessori dotti, e timorati di Dio, & da noi approuati, che sia possibile.

Li Confessori Regolari quando saranno chiamati à confessare infermi, se la necessità del tempo non persuade altro, s'informino dal proprio Curato dello stato e conditione dell'infermo; acciò possino attendere diligentemente al scarico delle coscienze di quello, massimamente in quell'ultimo punto, del quale grandemente dipende la salute ò perditione eterna di quell'anima: & se non hauerà hauuto tempo di farlo prima, veda almeno di farlo doppo essa confessione quanto prima, perche e lui, & il Curato possano meglio soddisfare.

Alcune cose da offer-
narsi nella
confessione
de gl'infer-
mi.

ciascuno al loro officio, in aiuto spirituale di quell'infermo.

Il Confessore che hauerà amministrato il Sacramento della penitenza a qualche infermo, sia pronto a sottoscrivere la fede secondo la forma stampata d'ha uerlo cōfessato, acciò che li Medici non abbandonino la sua cura, conforme alla Bolla di Pio Quinto di santa memoria & al Decreto del primo Concilio nostro Prouincial. ouero della negligenza loro in sottoscrivere dette fedi non piglino occasione di escusarsi dall'osservanza della sopradetta Bolla, e Decreto.

Tit. quæ per
vin. ad sacr.
p. c. vi. sup.

In che luo-
ghi, & a che
hore si deb-
biano vdire
le confessioni
nò è no.

Non confessi in casa di Laici, huomini ò donne di qual si voglia qualità, se non in caso d'infermità; & in tal caso confessando donne, tenga l'uscio aperto; sì che possi esser veduto da quelli che stanno nella stanza più vicina.

Fuori del caso sudetto, non ascolti mai le confessioni delle donne, ancorchè solamente volessero riconciliarsi, se non in Chiesa, e nelli confessionali; nè prima che si leui, nè dopò che tramonti il Sole.

In essi confessionali ordinariamente ascolterà anco le confessioni de' gli huomini che vdirà in Chiesa.

Numero,
forma, e luo-
go de' con-
fessionali.

Per questo siano in tutte le Chiese confessionali corrispondenti al numero de' Confessori che sogliono esser ordinaria- mente in ciascuna di esse, & siano della forma che habbiamo ordinato vniuersalmente.

Siano posti detti confessionali in luogo della Chiesa talmente aperto, che da ogni parte si veggano: e se con questo si può insieme fare, che siano in luogo doue habbiano qualche riparo, che mentre alcuno si confessa, impedisca gli altri d'accostarsi troppo vicino al confessionale, si faccia; altramente doue è questo abuso, sarà officio del Confessore leuarlo, con fare scostare le genti troppo vicine, prima che si metta a sedere nel confessionale, & anche mentre ascolterà le confessioni, se l'occasione lo ricercherà.

Intentione,
o preparatio-
ne de' confes-
sori prima
di vdire le
confessioni.

Deue il Confessore talmente ordina- re, e regolare la sua intentione in ammi- nistrar questo Sacramento, che non si muoua per rispetto alcuno temporale,

ma per sola gloria di Dio, e desiderio della salute delle anime; per tanto ogni volta che sarà chiamato, ò si metterà a vdire le confessioni, alzando la mente al Signor Dio, indirizzi attualmente la sua intentione a questo fine, consideran- do attentamente che vā a lauar quei pe- nitenti nel pretiosissimo sangue del no- stro Salvatore Gesu Christo.

Et perche sono molti pericoli nell'am- ministrare questo Sacramento, cioè, ò di errare nella decisione de' casi & obli- ghi che occorrono, ò di dare il benefi- cio dell'assoluzione a quelli che ne sono indegni, ouero di restare in qualche ma- do con l'anima sua macchiata, sentendo molte immòditie d'altri; per tanto non deue mai il Sacerdote andare ad vdire confessioni, che prima con alcuna breue oratione secondo la commodità, non di- mandi lume e gratia al Signore di non commettere alcun errore; e di lauar tal- mente le macchie dell'anime d'altri, che non imbratti la sua.

Insieme preghi per la vera conuersione di quelli, de quali è per vdire la confes- sione: Per questa causa ogni Confessore habbia scritto presso di se gl'infrascrit- ti versiculi del Salmo 50. & l'oratione anticamente vsata nella Chiesa, e ne sia anco affissa copia nella Sacristia d'ogni Chiesa doue siano Confessori, & vn'al- tra copia sia affissa dentro alli confes- sionali, acciò che auanti il confessare li Sa- cerdoti dichino questa, ò qualch'altra, conforme alla diuotione di ciascuno.

✠. Cor mundum crea in me Deus.
R. Et spiritum rectum innoua in visceri- bus meis.

✠. Ne proicias me a facie tua.

R. Et spiritum sanctum tuum ne auferas a me.

✠. Redde mihi lætitiā salutaris tui.

R. Et spiritu principali confirma me.

✠. Docebo iniquos vias tuas.

R. Et impii ad te conuertentur.

✠. Libera me de sāguinibus Deus, Deus salutis meæ.

R. Et exaltabit lingua mea iusticiā tuā.

Oratio.

Domine Deus omnipotens, propi- tius esto mihi peccatori, vt digno possim tibi gratias agere; qui me indi- gnus

gnum propter tuam magnam misericordiam ministrum fecisti officij sacerdotalis, & me exiguum humilemque, mediatorem constituiti ad orandum & intercedendum ad Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum pro peccatoribus, & ad poenitentiam reuertentibus.

Ideoque dominator Dominus, qui omnes homines vis saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, qui non vis mortem peccatorum, sed vt magis conuertantur, & viuunt; suscipe orationem meam, quam fundo pro famulis & famularibus tuis, qui ad poenitentiam venerunt; vt des illis spiritum compunctionis; respice tanta diabolus laqueis quibus adstricti tenentur, vt ad te per dignam satisfactionem reuertantur. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum &c.]

Habito de Confessori.

Non si odano le confessioni la settimana santa.

Si effortino i penitenti a non lasciar il solito Confessore.

Li Sacerdoti secolari ascoltaranno le confessioni, ancor che de gl' infermi, e nelle case loro, con la cortia, e con la stola. Non ascoltino senza nostra speciale licenza nella Città, & de nostri Vicarij Foranei nella diocesi, dopò la Domenica delle Palme fino a tutto il giorno di Pasqua inclusiuè, le confessioni, se non di quelli che saranno confessati di poco prima, o almeno dopò la Quinquagesima precedente, eccetto in caso d' infermità; e gl'altri tutti siano rimessi a confessarsi dopò Pasqua dentro dell'ottaua, conforme all'ordine dato da noi alli Curati, per le cause contenute in esso.

Vedendo che alcuno senza giusta causa lascia il suo ordinario Confessore, che era più atto ad aiutarlo nella via della sua salute, procuri con buon modo di rimandarlo a esso, biasimando questa pernicioza negligenza che hanno le persone, di non eleggere vn Confessore ordinario spirituale, & intelligente; la dannosa, e nociua frequente mutatione di essi: perche siccome li medici corporali, che hanno pratica e cognitione della natura e complessione de gl' infermi, non si mutano facilmente, perche essi fanno meglio applicare li rimedii necessarii al suo male; così li penitenti non deuono lasciare quel medico spirituale, il quale conoscendo li suoi bisogni gli può applicare più opportuni & utili rimedii.

Ma se per qualche buon rispetto admette alla confessione persona, che hauea continuato per alcun tempo a confessarsi con vn'altro buono e zelante Confessore, sarà molto vtile farlo con participatione di esso, o almeno far che il penitente habbia da lui buona licenza.

Li Confessori, massime quelli che confessano nelle terre della diocesi, cerchino d'intenderli bene con li Curati di quei luoghi, doue è per hauer monasterii, o per predicare, o per qualche altra occasione confessano; di modo che non assoluino quelli, che per viuere scandalosamente, e perseverare nello stato di peccato, o per hauer obligo di sodisfare a penitenze publiche, legati pii, e simili cose, non farebbono assolti da i Curati, se prima non satisfacessero a questi loro oblighi: & a questo fine deuono li Superiori de' regolari spesso volte ammonire li suoi Confessori, essortadoli a questa santa vnione in edificatione delle anime: auuertendoli ancora, che occorrendo nella risoluzione di qualche caso alcun disparere tra loro, e Curati, si gouernino con tal prudenza, che non venga a notizia de' Laici, e ricorrano a noi per la decisione.

Siano auuertiti di non admettere alla confessione quelli, che non verranno a quella con la debita interiore & esteriore preparatione; ammonendoli con parole caritative secondo la capacità di ciascuno, che uadino prima a prepararsi conuenientemente, e poi tornino.

Niun Confessore dunque ascolti confessioni di donne che vengono per confessarsi con ricci, suco, belletti, pendenti da orecchie, uani ornamenti, o vesti d'oro, ritagli, ricami, o altri simili sfoggiamenti, & in somma che non siano vestite con habito modesto, e semplice, e che non habbiano il capo velato condecientemente, o con velo che non sia notabilmente trasparente, o panno di lino, o lana, o almeno zendale di colore modesto, come conuiene alla riuerenza che si deuè a questo Sacramento, & alla cognitione, e contritione, con le quali si deuè andare a presentarsi innanzi al tribunale e giudicio del Signore, e come rea di mandargli misericordia e perdono.

Confessori s'intendano e siano vniti con i Curati.

Non s'ascoltino le confessioni di chi non è preparato, interiore, & esteriormente. Difetto di preparatione esteriore.

Il medesimo si offerui con gli huomiui, cioè di non admettere alla confessione quelli che vengono vestiti con vani ornamenti d'oro e d'argento, ritagli, sfoggiamenti di berette, con armi, & altri simili cose.

*Bisetta di preparatio-
ne interiore*

Ricercharanno con molto maggior diligenza la preparatione interiore, che è necessaria a quelli che vengono a questo Sacramento. la quale preparatione consiste in hauer fatta buona e diligente esaminatione de suoi peccati, e procurato d'hauer quel dolore, che giustamente si deue, con fermo e risoluto proposito di soddisfare al passato, & emendarli per l'auenire.

Quelli dunque, ne quali scorgeranno che non vi sia tal preparatione, cercherà con ragioni farli capaci, che tornino e s'appar ecchino debitamente.

Li segni, per li quali si potrà da principio conoscere, che vengono senza debita preparatione, sono.

Se vengono alla confessione immediatamente, partendosi da qualche occupazione temporale, senza esser stato per qualche spatio di tempo in oratione; ouero se si vede, che non hanno alcuna cognitione de i peccati commessi; ouero se già il Confessore certamente, che tuttauia perseverano in essercitij illeciti, ò che hanno in se qualche peccato, ouero occasione manifesta induitiua a peccato, nè hanno intentione di lasciarla; ò se potendo restituir la robba d'altri, non la restituiscono.

Ha però da auuertire il Confessore, che quando vede che li penitenti hanno fatto dal canto loro qualche diligenza per prepararsi a confessarsi debitamente, & nondimeno ò per l'incapacità loro, ò per altro, non gli pare che habbino la necessaria dispositione; deue supplire esso, procurando d'indurli alla contritione de suoi peccati, con mostrare la brutezza della colpa, la grauità d'essa per esser contra Dio, l'infinito danno dell'eterna dannatione, che per essa s'incorre; & con questo veda d'indurli e disporli di modo, che di tutti e ciascu peccato mortale sia almeno così attrito, che possa sicuramente dargli l'assolutione.

Oltre di questo instruirà diligentera-

te li penitenti secondo il bisogno di ciascuno, & massime quelli che di raro si confessano, della dispositione e modo di confessarsi; particolarmente inculcando l'importanza della integrità della confessione, & delle altre circostanze requisite a essa.

E santa vltanza di far venire li putte putte, quantunque non passino cinque ò sei anni, a vno a vno innanzi al Confessore, accioche comincino, & a poco a poco vadino instruendosi & introducendo si nella cognitione, & poi nell'uso di questo Sacramento: deuono nondimeno i Sacerdoti esser auuertiti, di non dare l'assolutione sacramentale a quelli, ne quali non si vede materia d'assolutione, nè tanto uso di ragione, che si possa giudicare che siano capaci di questo Sacramento: & vfaranno particolar diligenza d'instruire li putte e putte, come sono arriuati alli sette, ò otto anni, secondo la capacità loro, della necessità e virtù di questo Sacramento, e modo di venire ad esso.

Ascoltando il Confessore le confessioni d'alcuni putte ò putte peruenuti all'età di dieci in dodici anni, li quali il Confessore conosca capaci di presto poter essere habilitati a riceuere la santissima Communione; non lasci, che per negligenza sua, ò de padri, ò madri, procedano più oltre senza godere di questo spirituale tesoro; ma quanto prima diligentemente li instruisca delle cose necessarie, per poter riceuere degnamente il Santissimo Sacramento, e delli innumerabili frutti che da esso si cavano, e con quanta humiltà, ruerenza, e purità di coscienza si deue riceuere: & dopò hauerli prima confessati tre ò quattro volte, ò gli amministri lui la santa Communione, ò gli ne faccia fede da esibire al Curato, perche li admetta poi alla Communione Paschale; ò veramente li faccia la fede, che sono instruiti & idonei per riceuerla, e li rimetta al Curato. Nel principio della confessione innanzi che il penitente cominci a dir i suoi peccati, deue il Confessore (massime cò persone rozze, ouero che rare volte si confessano) premettere alcune interrogazioni, per saper meglio governarsi

*Osseruatione
ni nelle confessioni de
putte o putte.*

*Interrogazioni da far
si nel principio della
confessione*

con

con lui: & sono le infraferitte.

Prima se non conosce, che il penitente sia di quelli, che egli ha facoltà di poter confessare, lo ricerchi di ciò; & trouando che non sia, lo rimetta a chi lo può confessare.

Et quando sia di quelli, & nondimeno non habbia cognitione del penitente, lo interroghi del suo stato, conditione, professione, arte, & esercizio che fa.

Gli domanderà, quanto tempo è che non si sia confessato, ricordandogli il grandissimo frutto, che si caua dal confessar si spesso.

Se ha fatto la penitenza impostagli.

Se sa gli articoli della fede, e li precetti del Signore, e della Santa Chiesa: & non sapendoli, si gouernerà conforme a quello che si dirà più a basso.

Se ha usato in esaminare la sua coscienza la debita diligenza; la quale deue esser tanta, quanta si suol mettere in negotio importantissimo, essendo veramente tale andar a questo Sacramento.

In questa occasione secondo che vedrà esser bisogno, lo instruirà anco come debba fare l'esamine della coscienza, per ridursi a memoria tutti li peccati commessi con le loro circostanze; cioè che vada tra se stesso discorrendo la sua vita; Prima quanto alla diuersità delle età, cioè pueritia, giouentù, &c.

Secondariamente quanto alla diuersità de' stati, nelli quali si sia trouato; come sarebbe prima che si maritasse, poi nel matrimonio, &c.

Terzo quanto a gli accidenti diuersi di prosperità, & aduersità, e di sanità, & infermità; li varij tempi, li diuersi officij che ha esercitato; le compagnie che ha tenuto; li luoghi, paesi, e case, doue è stato, & ha conuersato; finalmente in tutte queste cose ricerchi, se ha peccato col cuore, con la lingua, & con l'opere.

L'auisi parimente delle conditioni, che si ricercano alla buona confessione, dichiarandogli le con la maggior breuità e facilità che sia possibile: e potrà ridurre a quattro o cinque più principali, quelli sedici che sogliono mettere li Dottori, comprese in questi versi.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,

Atque frequens, nuda, & discreta, libes, verecunda,

Integra, secreta, & lachrymabilis, accelerata,

Fortis, & accusans, & sit parere parata.

Gli dimanderà, se sa di esser incorso in qualche caso riservato, ouero in qualche scomunica; ouero se sa di hauere qual si voglia altro impedimento, per il quale egli non lo possa assoluere: e trouando all'hora, & nel corso della confessione tal impedimento, non proceda più oltre; ma auisi il penitente, che non può essere da lui assoluto; & essendo nella Città, che gli è necessario presentarsi innanzi a noi, & al Penitentiero maggiore della Chiesa nostra Metropolitana, & altro a chi sia da noi data facoltà di assoluere in simile caso: ma quando per qualche rispetto giudicasse il Confessore, non conuenire che si presenti il penitente, venga lui per le facoltà dal Penitentiero, & da noi.

Se il penitente è fuori della Città, & il caso è tale, che possa esser subdelegato il Confessore istesso ad assoluerlo dal nostro Vicario foraneo, & altro delegato da noi in quelle parti per simili occorrenze de' casi riservati; procuri la facoltà opportuna, altrimenti rimetta il penitente ad essi, eccetto se ne loro anco hauessero da noi facoltà di tale assoluzione de' casi riservati, & questo caso non fusse compreso nelle loro facoltà; & all'hora potendo il penitente venire a Milano, l'esortia farlo; non potendo, pigli da lui licenza di scriuere, & dire il detto caso a noi, & al Penitentiero maggiore, per hauer la potestà di assoluere: & occorrendo per questo di scriuere, lo faccia con prudenza, e maggior cautela che sarà possibile, acciò che il caso non venga a notizia d'altri: e quando la cosa fusse di tal importanza, che se la lettera si perdesse, & fusse intercetta, portasse notabile pregiudicio al penitente; lo faccia venire in persona a Milano, quando però non paresse al Confessore di venir lui medesimo.

In tali casi sarà bene, che ricorra, & indirizzi i penitenti più tosto dirittamente al Penitentiero maggiore, che altroue;

Na

perche

perche egli è specialmente deputato da noi con ampla facoltà ancora di subdelegare altri, in tutti i bisogni che occorrono per l'assoluzione de casi riseruari; & doue anche non potesse lui, ha da noi ordine di procurar presso à noi, ò doue sia necessario, ogni opportuno aiuto in simili bisogni.

Aduerta, che se trouasse il penitente legato di qualche scomunica, l'instruisca quanto sia graue la pena della scomunica, & quanto pericolo sia perseuerare in quella, & con quanta diligenza si deue fuggire, il che farà mostrandogli gli effetti d'essa.

Interroghi, se sa alcuno heretico, ò sospetto di heresia, ò altra simile cosa, quale habbia da denunciare per vigore de nostri editti, ò del Padre Inquisitore; e trouando che habbia tale obbligo, lo faccia soddisfare: & se hauesse per colpa sua passato il termine che si dà à fare dette denuncie, dopò di hauer hauuto notitia del heretico ò sospetto, lo faccia ancora procurar di hauer licenza di essere assoluto, per non hauer denunciato à tempo.

Deue fare quelle interrogazioni delle confessioni passate, che sono necessarie per conoscere, se fusse incorso in alcun caso, per il quale fussero state nulle, & però si douessero reiterare; come sarebbe, si fosse confessato da chi non hauesse potestà di assoluere; ò da chi non hauesse usata la forma legitima dell'assoluzione; ò da Sacerdote tanto ignorante, che non intendesse, ò sapesse le cose che sono necessarie per amministrare questo Sacramento; ouero se egli hauesse scientemente taciuto qualche peccato mortale, ò diuina la confessione, dicendo à vn Confessore vna parte de suoi peccati, & à vn'altro l'altra; ouero se si fosse confessato senza hauere alcun dolore de suoi peccati, ò senza proposito di emendarli; ouero senza usare diligenza di sorte alcuna per ricordarsi de' peccati.

E perche per i più si suole usare molta negligenza in far le confessioni, come si deue, massime nel tempo che la persona non viue in timor di Dio, & ha pochissima ò niuna cura dell'anima sua,

di modo che più presto si confessa per vna certa vsanza, che per cognitione ch'egli ha de suoi peccati, e desiderio di emendarli; & in ogni caso per la grand' utilità che è di confessarsi generalmente, massime nel principio che l'huomo si risolve di volersi da douero emendare, e conuertire à Dio; essortino li Confessori, secondo la qualità delle persone, à luogo, e tempo li penitenti à fare vna buona confessione generale, acciò che per mezzo di quella rappresentandosi innanzi à gli occhi tutta la vita passata, si conuertano con maggior feruore à Dio, & satisfacciano con questa, à tutti li difetti che fussero interuenti nelle confessioni passate.

Finite le dette interrogazioni, che sono come preamboli, e preparatorij alla confessione, induca il Confessore in ogni modo il penitente, ch'esso dica prima tutti li suoi peccati, de quali si ricorda. Il che fatto che habbia, trouando come per lo più suole accadere, che il penitente habbia bisogno d'essere interrogato, acciò che per mezzo dell'interrogazioni intenda molte cose, ch'egli si sarà scordato, ò hauera confusamente dette; auuertendo in particolare di domandare sempre il numero de peccati mortali commessi, di modo che se bene il penitente non li saprà precisamente riferire, nondimeno li faccia dire poco più ò meno quel numero, che pensa essere più appresso alla verità.

Proceda in queste interrogazioni com'ordine, cominciando da gli comandamenti del Signore, à i quali se bene si possono ridurre tutti li capi delli quali si deue interrogare, nondimeno cò persona che vengono di raro à questo, è ben discorrere ancora per li sette peccati capitali, e cinque sentimeti, precetti della Chiesa, & opere di misericordia. Deue essere il Confessore prudente, usando particolare diligenza in domandare di quei peccati, ne i quali gli huomini dello stato nel quale è il penitente, sogliono per lo più incorrere. E nei peccati carnali, insieme cò la prudenza deue usare molta cautela; in non cercar altro, quando hauera inteso la specie del peccato, e le circostanze

Diligenza
del Confes-
sore in a-
giutare i pe-
nitenti al co-
fessarsi be-
ne.

grandemente aggrauanti. Per questa causa il Confessore deve essere instrutto, quali sono le circostanze che mutano la specie del peccato, o che grandemente l'aggrauano; però che queste due sorti di circostanze necessariamente si devono esplicare nella confessione, sopra di che ricorrerà alle Somme, dove dichiarano quel verso.

Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

Sia particolarmente cauto & auuertito, del modo con che deve interrogare donne, e putti, acciò non gli insegni quel che non fanno; e si sforzi d'usar parole, che non offendano l'orecchia del penitente; guardandosi mentre che confessa, di non far atto nè gesto alcuno, per il quale qualche circostante si potesse accorgere di grazia di peccato, nella persona che ha innanzi; & anco per non spauentare il penitente, di modo che per questo tacesse qualche altro graue peccato; anzi gli faccia animo a confessare ogni enorme e brutto peccato.

Cautione
nel commu-
tare voti, &
assolvere da
peccati enor-
mi, o censu-
re.

Il Confessore che ha qualche priuilegio, facoltà, & autorità di commutare li voti di quelli che si confessano, non li commuta, se non in altre opere pie, maggiori, e più grate a Dio; o almeno vguagli, hauendo diligente riguardo alle spese, fatiche, & altre incommodità che habrebbono patito, se hauessero adempiuti i loro voti.

Alcuni casi
ne quali non
si deuono as-
solvere i pe-
ccati.

Se ha facoltà da giubilei o priuilegi per lettere Apostoliche; di assolvere da peccati benché enormi, e pene, e censure Ecclesiastiche; sia auuertito, che non può però dispensare con quelli che saranno incorsi in irregolarità, salvo se nelle dette lettere Apostoliche non si fa di questo espresa menzione.

Acciò che li Confessori siano instrutti di non dare il beneficio dell'assoluzione a quelli, che veramente ne sono indegni, come per inconsideratione, e negligenza, o altra causa spesso accade; d'onde nasce, che molti perseverano lungo tempo nelli medesimi peccati con mirabile ruina delle anime loro; per questo habbiamo con il parere de molti Theologi secolari e regolari di varie congregazioni, notato qui a basso, quello che si

deue osservare da li Confessori in alcuni casi più frequenti; però siano essi auuertiti di gouernarsi in assolvere o no in questi infrascritti casi, nel modo che si dirà.

Perche dunque ogniuno che sia peruenuto all'uso della ragione, è obligato sotto pena di peccato mortale a sapere tutti quegli articoli del Simbolo Apostolico, che sono solennizzati dalla santa Chiesa, e quali siano, almeno quanto alla sostanza, e li comandamenti di Dio, e della santa Chiesa, che obligano a peccato mortale, e comunemente si sogliono insegnare nelle scuole della Dottrina Christiana; per questo trouando il Confessore, che il penitente non sappia le sopradette cose, se non sarà disposto a impararle quanto prima, non deve assolverlo: ma quando si esibisca pronto di farlo, se altre volte, essendo stato ammonito dal Confessore, o sia l'istesso o altro, o dal suo Curato, in particolare a impararle, (di che auuertisca d'interrogarlo) non ha fatto la debita diligenza per impararle secondo la sua capacità, differisca l'assoluzione sino a tanto che in qualche modo satisfaccia: ma non essendo stato di ciò auisato, lo assolua, dandogli prima quella instruttione delle sopradette cose, che gli fosse necessaria, per essere all'ora capace dell'assoluzione.

Quei che non
fanno gli ar-
ticoli della
fede, &c.

Trouando Padri e Madri di famiglia, che non usano diligenza di fare imparare le sodette cose a quelli che sono sotto alla lor cura, e non le fanno, o siano figliuoli, e figliuole, o seruitori, e seruitrici (del che auuertiranno d'interrogarli particolarmente); ouero non procurano che osservino li precetti di Dio Signore nostro, e della santa Chiesa; oueramente, quello che è peggio, gli impediscono ad osservarli, come fanno quelli che tengono tanto occupati li seruitori e seruitrici, che in vn certo modo li mettono in necessità di lauorare per li proprii bisogni le feste; o che non gli danno tempo, che conforme al precetto della Chiesa possino udir Messa; o che senza sapere, quali della sua famiglia hanno legittimo impedimento, gli danno, o lasciano dare indistintamente

Padri e Ma-
dri di fami-
glia negligi-
ti nel goue-
no.

da cena in casa sua nel tempo della Quaresima, e negli altri giorni di digiuno; ò gli danno auanti l'hora debita in tali giorni la mattina da desinare; ò che nõ gli ammoniscono e correggono, quãdo transgrediscono essi precetti; e quando li seruitori sono incorreggibili, e scandalosi, non gli dano licenza di casa sua. In tutti questi casi, se non promettono di satisfare realmente à quello che sono tenuti, e d'emendarli della negligenza usata nella cura della sua famiglia nelle sudette cose, non li assolverà.

Mà promettendo di farlo, se non faranno più stati ammoniti dal Confessore, ò Curato, nel modo che s'è detto di sopra, gli potrà assolvere; Et se non sono stati ammoniti più volte, nè si sono in modo alcuno corretti, differisca di dargli l'assoluzione, finche habbiano dato principio, & veri segni, e proua per qualche tempo dell'emendatione.

Violatori
delle feste.
Tit. de fest.
dier. cultu.
pag. 85.

Il medesimo modo osserui con quelli, che contra la dispositione dell' Concilij nostri Prouinciali, e particolarmente del terzo, e altri nostri ordini, nell' giorni di festa perseverano in lauorare, e vèdere, ò fare altre cose proibite nelle sopradette nostre dispositioni, & ordini.

Quei che attendono alle pompe.

L'istesso osserui con quelle persone, le quali nel superfluo ornato del corpo, e pompe, peccano mortalmente.

Casi ne quali per le pompe si peccano mortalmente.

Et perche sono ridotte le pompe di questi tempi nel maggior colmo che possono essere, & in bona parte per colpa, e negligenza de Confessori; li quali senza consideratione alcuna, e forse senza farne coscienza alli penitenti gli assoluono; si metteranno distintamente li casi, nell' quali le persone per le superflue pompe & ornato peccano mortalmente; accioche poi nell' assolverle, si reghino secondo gli auisi dati di sopra.

Quando dunque usano pompe, ò si ornano à fine di peccato mortale, peccano mortalmente.

O quando per simili ornamenti transgrediscono, ò fanno che altri transgredisca qualche comandamento di Dio, ò della Chiesa; come faria lauorando le feste, ò facendo lauorare, ò lasciando la Messa, ò facendola lasciar per

ornarsi, ò essendo causa che il marito, ò altri à quali spetta di mantenerla, spendino più di quello che portano le loro forze; onde sappia, ò deua ragioneuolmente sapere, ò dubiti probabilmente, che per questo naschino odij e dissidij in casa, il marito, ò altri sudetti bastemino, facciano guadagni ò contratti illeciti, cessino colpeuolmente da limosine debite, ò da satisfare li legati pii, ò altri debiti à quali sono obligati, ò ritenghino, ò differiscano la mercede debita à gli operarij, ò facciano noui debiti, che di poi non possino à suo tempo pagare; dalle quali cose ne segue danno notabile del prossimo, non possino collocare le figliuole in matrimonio quando sono in età conueniente, il che suole partorire per lo più grandi inconuenienti; ò ne nascano, ò siano per nascere altri simili peccati, che si vedono seguire comunemente per le souerchie pompe, & ornato; nell' quali casi l'usare dette pompe, & ornato, è peccato mortale.

E perche è quasi impossibile, quando una persona sfoggia più di quel che portano le sue facultà, che nõ conosca, ò possa, e debba conoscere, che ne seguano, ò habbino à seguire simili peccati; si può quasi far vnuerfal giudicio, che tali siano in peccato mortale; se dalla diligente discussione, che farà il Confessore col penitente, non gli consterà del contrario per qualche particolare causa.

Pecca ancora la persona mortalmente nel modo dell' ornarsi, quantunque la spesa non passi lo stato, e facultà sua; come se l'ornato è induttivo da se à lasciua, oueramente per commune interpretatione de gli huomini; ouern se quantunque non sia induttivo da se, nondimeno s'accorge, ò dubita probabilmente, che per occasione di tal modo d'ornamento nõ usato comunemente dalle persone probate del suo stato, qualche persona particolare si moue ad amarla in honestamente, ò si nutrisca in questo peccato, & tuttauia fa niuna, ò poca stima della salute spirituale del suo prossimo, qual vede rouinare in questo suo straordinario ornato, & persevera pure in esso; ouero quando è fatto tal ornamento con intentione di mostrare

varij

varij affetti d'amore inhonesto, e dar segno d'essi con veltire varij colori, ò in altro modo.

Non si debbono assolvere quelli che non vogliono accettare i rimedij p' fugare i peccati.
 Auuertisca ancora, che non solo non si possono assolvere quelli, che veramente non hanno ferma deliberatione di lasciare il peccato mortale; ma nè anco quelli, che se ben dicono di desiderare di lasciarlo, nondimeno affermano, che gli pare, che non lo lasceranno: se questi tali non vogliono pigliare quelli rimedij, senza li quali il Confessore giudica, che torneranno al peccato.

Si differisca anco l'assolutione, finche si vede qualche emendatione, a quelli che quantunque dichino, e promettono di lasciar il peccato, nondimeno il Confessore giudica probabilmente, che non lo lasceranno, come sono alcuni huomini, specialmente gioueni ociosi, che il più del tempo stanno in professione di giuochi, crapule, amori, peccati carnali, biassemme, parole dishoneste, mormorazioni, odij, detractioni, e vengono solamente gli vltimi giorni di quaresima a confessarsi; & a quelli, che molti anni hanno perseverato, e sono ricaduti nelli medemi peccati, nè hanno fatto diligenza alcuna d'emendarli.

Quelli che non vogliono lasciare le occasioni de peccati mortali.
 Non si possono parimente assolvere quelli, che non hanno vera resolutione di lasciare insieme con li peccati mortali, le occasioni d'essi.

E perche è di molta importanza, che li Confessori intendano bene questo, però a instructione loro s'esplicherà più distesamente.

Quali siano queste occasioni.
 Chiamansi occasioni di peccato mortale tutte quelle cose, le quali dano causa di peccare; ò perche da se stesse sono induttive al peccato, ò perche il confitente è solito in quelle talmente a peccare, che ragioneuolmente deue il Confessore giudicare, che per il suo mal habito nè anco per l'auuenire s'atterrà, se in quelle occasioni persevererà.

Prima sorte di occasioni che sono per se induttive al peccato.
 Nel primo ordine d'occasioni, cioè, quelle che di sua natura sono induttive al peccato, sono il far professione di giuoco di carte, ò dadi, ouero tener casa apparecchiata a questo effetto per altri, tener in casa, ò a sua requisitione la persona con la quale si pecca, ò in altro mo-

do cohabitare seco, perseverare nelli ragionamenti, sguardi, conuersationi, & altri gesti e pratiche d'amori lasciui.

Essendo dunque inuolto il penitente in alcuna di queste occasi, ò altre a queste simili, se la detta occasione è tale, che sia in essere, come tener la concubina, ò simile; non deue il Confessore assolverlo, se prima attualmente non lascia essa occasione; nè l'altre occasioni, come professione di giuochi, sguardi, conuersationi, gesti &c. se non promette di lasciarla; & quando anco prometta, se hauendo promesso altre volte, nondimeno non si sia emendato, differisca l'assolutione, fin tanto che veda qualche emendatione.

E perche può accadere tal caso, che'l penitente cò tutti li ricordi e modi che gli vengono proposti dal prudente e zelante Confessore, veramente non possa lasciare l'occasione senza pericolo, ò scandalo, deue il Confessore seruirsi de questi remedij.

Primieramente differisca l'assolutione fin tanto che veda certa proua di vera emendatione, & se non potesse differire l'assolutione senza pericolo di qualche infamia del penitente, e veda in lui tali segni di contritione, e tal dispositione e prontezza a riceuere gli rimedij, che il Confessore giudicherà necessarij perche si emendi, deue proporgli quelli, che gli parranno più opportuni e necessarij, come per essempl'o, ordinarli che non si troui solo con la tal persona, assegnarli orationi, qualche maceratione della carne, e sopra tutto le frequenti confessioni, & altri simili, quali se esso accetterà, il Confessore potrà assolverlo. E se dopò questa diligenza fatta da lui, ò da altro Confessore precedente, non si farà emendato, non gli dia l'assolutione, finche attualmente nò habbia leuata l'occasione, ò non paia altramente a noi: dal quale faccia ricorso in tale occasione, conferendo con noi il caso senza scoprire le persone.

Seconda sorte d'occasioni, quando si giudica che per qualche il penitente tornerà a cadere.
 Occasioni di peccati mortali nel secondo ordine, cioè per rispetto della persona, sono quelle cose, le quali bñ che siano in se lecite, nondimeno ragioneuolmente si giudica, che il confitente tornerà a cadere.

Nn 3 alli

alli medefimi peccati, che già in quelle
hà commeffo, fe in effe perfeuera, come
per il paffato hà fatto.

Tale à molti fogliono effere per la cor-
ruttela del mondo, la militia, la mercan-
tia, li Magiftrati, l'auuocare, il procura-
re, & altri fimili effercitij; nelli quali
l'huomo che è habituato a peccare fpeffo
mortalmente in beftemmie, furti, in-
giuftitie, calonnie, odij, fraudi, pergiuri,
& altre fimili offefe di Dio, sà che per-
feuerando in tali effercitij, gli occorre-
ranno le medefime occafioni; nè vi è ra-
gione di penfare, ch'egli habbia a effe-
re più forte contra il peccato, che nel
paffato fua ftato, e confequentemente ri-
tornerà a gl'ifteffi peccati.

Però i tali deuono, come dice Sant' Ago-
ftino, d'lafciare l'effercitio a loro perico-
lofo, d'almeno non effercitarlo fenza li-
cenza & obediènza d'un bono & intel-
ligente Sacerdote: il quale non deue af-
foluere l'huomo in tale ftato, fe hà opi-
nion ragioneuole, che fia per ritorna-
re alli medefimi peccati, quando perfe-
ueri nella medefima occafione; però de-
ue far proua della fua emendatione per
alcun tempo.

Et in quello d'aprire gli occhi tanto
più, quanto che il difetto in quefta par-
te de' Confeffori, fa che quafi in tutte
le arti & effercitij regnino molti abufi,
e peccati grauiffimi; fenza li quali pare
per quefto, che hoggi di molti non fap-
piho effercitare anco le cofe in fe fteffe
giuftiffime.

Come per efempio, nelli Magiftrati, &
altri officij, fi giurano molte cofe, che
non s'offeruano.

Nel configliare, auuocare, e procurare,
fi ferue alla malignità de' clienti, & al-
l'ingiuftitia cōtra la propria cōfciènza.
Nella militia, alle regole del duello, a
gli odij, & homicidij, a profeffione di
giuochi, alla biaftemma, alla rapina, al-
le meretrici.

Nelle mercantie, all'vfure, alle fraudi
delle robbe, in mifchiare, e dare la tri-
fta per la buona, d'vendere per più quel-
lo che vale manco, in pergiurare facilif-
simamente, in fraudare li datij, & altri
peccati.

Molti artigiani s'occupano così la fefta

cōme il dì di lauoro, talche mai non fi
dano al culto diuino, nè afcoltano la pa-
rola di Dio, & al medefimo modo occu-
pano la fua famiglia.

Et così fi trouara che molti in tali effe-
citij fono continuamente viuuti in pec-
cati mortali: li quali non fi deuono sti-
mare capaci dell'affolutione, fenza pri-
ma vfare diligenza di liberarli dalle oc-
cafioni, d'fargli più forti.

Anzi vfando il Confessore di maggior
diligenza, trouara forfè, che alcuni di
quefti tali mai fi fono bene confeffati:
e ritrouando che veramente fia così, do-
uerà moftargli che per ciò deuono (ol-
tre la detta proua di reale emendatio-
ne, d'il feoltarfi dall'effercitio a lui peri-
coloso) confeffarfi generalmente, & vfare
rimedij forti per la fua falute.

Molto più douerà effere auuertito il Cō-
fessore in quella forte d'effercitij & ope-
rationi, le quali non hanno feco alcuna
neceffità, & vtilità: fe non fono in quel-
la prima forte d'occafioni per fe indut-
tue al peccato mortale, e confequentemente
da lafciarfi ordinariamente da
ogni forte di perfone; nondimeno incli-
nano al male, e tirano molto facilmen-
te, e fpeffe volte l'huomo a diuerfi pecca-
ti mortali; come fono l'andare a balli,
il conuerfare con beftemmiautori, braui,
& altre male compagnie, il frequentare
le tauerne, l'ociofità, e fimili cofe; per oc-
cafione delle quali, effendo folito l'huo-
mo a peccare mortalmente, non deue ef-
fere affoluto, fe prima non le rinōcia, e
prometta d'astenerfene, e lafcciare real-
mente detta occafione.

E fe pure parerà al Confessore di poter
veramente credere la prima d'seconda
volta alla promeffa che fa il penitente,
di lafciare la detta occafione, potrà con
effa promeffa affoluerlo; ma più oltre nō
lo faccia; anzi d'ifferifca l'affolutione,
fin che veda l'attuale proua, che fi fia le-
uato fuori di quefta occafione.

Si guarderà ancora il Confessore di
affoluer quelli ch'effercitano contrar-
ti nominatamente prohibiti ne i noftri
Concilij Prouinciali, d'che altrimente
fono manifefatamente illeciti, fe prima
non li refcindono, e fanno la debita fa-
tisfattione.

E fe

Nō fi affol-
uano quei
che fanno
cōtratti pro-
hibiti, & il-
leciti.

E se li contratti sono dubbiosi, prima d'assolverli, mandino il caso al nostro Penitenciero maggiore, quale harà cura di procurare, preso di noi la risoluzione: ma in tal caso se il penitente darà sufficiente cautione di stare a quello che sarà deciso, lo potrà assolvere, & admettere alla comunione.

Nè anco assolua, etiam in vigore di qualche Giubileo, quelli che non hanno notificato quel che fanno, di cose che siano stati ammoniti di notificare per publico Editto, & Monitoria Papale, & Archiepiscopale; se prima non fanno tal notificatione, e satisfattione a tutto quello che siano obligati, per il danno che fusse seguito per non hauer notificato. Non assolua innanzi la debita restitutione, e satisfattione quelli, che hanno di ciò qualche obligo, potendo farlo.

Eccettuando quelli che sono in graue e pericolosa infermità, alli quali però cō mandì, & incarichi, che quanto prima satisfaccino.

Visto che harà il Confessore le sopradette dilgenze, se non hauerà trouato impedimento alcuno, per lo quale debba negare, o differire l'absolutione, faccia che il penitente concluda la confessione, chiamandosi in colpa di tutti li peccati confessati, & d'altri, che con parole, pensieri, opere, & omissioni ha commesso, de quali non si ricorda.

Il che fatto mostrandogli il Confessore (massime se è persona che di raro si confessa) la grauità de peccati, discendendo in particolare a quelli, nelli quali trouarà più inuolto il penitente, gli darà quei rimedij contra detti peccati, che gli parranno più spediti: nel che giovarà, che il Confessore habbia familiare quel libretto intitolato, Methodus confessorum, o veramente, Directoriū confessorum.

Di più se sarà di bisogno, gli ordinarà che satisfaccia, restituendo o robba, o fama, o honore che hauesse tolto al prossimo, e data la salutare penitenza conforme a quello che abasso si dirà, l'assoluerà.

Se per sorte il penitente fusse incorso in qualche censura, dalla quale egli lo possa assolvere, deue premettere detta abso-

lutione a quella de peccati; & è bene sempre premetterla ad cautelam, in quanto egli può, & il penitente ne hauesse bisogno.

Similmente se il penitente hauesse qualche caso riservato, non lo assolua, se non ha hauuto facoltà: altramente incorrerà nella scomunica del nostro Sinodo diocesano: Nè li regolari, quantunque godano del priuilegio del Maremagnum, o altri, senza nostra particolar licenza possono assolvere detti casi, come la Santità di Papa Gregorio XIII. di parere della Congregatione delli Cardinali interpreti del Concilio di Trento hà dichiarato.

Molto meno s'ingeriranno d'assolvere da i casi contenuti nella Bolla in Cœna Domini, nè altri riservati alla Sede Apostolica.

Et acciò che tutti della nostra diocesi obseruino la medesima forma d'assolvere, vñno la seguente; auuertendo di non lasciare le parole, nelle quali consiste la forma dell'absolutione, cioè: [Ego te absoluo;] Terranno dunque questo modo: Misereatur tui omnipotens Deus, & dimissis omnibus peccatis tuis, perducatur te ad vitam æternam. Amen.

Indulgentiam, absolutionem, & remissionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens & misericors Dominus. Amen.

Dominus noster Iesus Christus te absoluat, & ego auctoritate ipsius absoluo te ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, & interdicti, si quod incurriti, quantum possum, & indiges: Deinde Ego te absoluo a peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

Passio Domini nostri Iesu Christi, Merita Beatae Mariæ semper Virginis, & omnium Sanctorum, & quidquid boni feceris, & mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum; augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.

Nell'ingiongere la satisfattione, e penitenza, deue il Confessore essere circospetto, acciò non le imponga tanto leggiero, che la potestà delle chiavi ne venga in dispregio, e che esso non par-

Nu 4 tecipi

Dioc. 4. dec.
14. pag. 354.

Forma dell'absolutione.

Offeruanze nell'ingiongere la satisfattione o penitenza.

Quelle che de-
uono notifi-
care qual-
che cosa p-
publico E-
ditto &c.

Quel che de-
ue fare il co-
fessore nel
fine della
confessione
prima che
dial'absolu-
tione.

assole-
quel
franco
tri pro
&c.

tecipi de' peccati d'altri; nè meno tanto graui, & longhe, che li penitenti ò ricusi no d'essequirle, ò accettandole, non l'essequirano poi intieramente.

Per tanto deue il Confessore sapere li Canon penitentiali; percioche quantunque si possino, e si debbano moderare ad arbitrio di prudete e discreto Confessore, secondo la contritione del penitente, ò la qualità, e diuersità delle persone, & altre circostanze; nondimeno è bene sempre guardare li sodetti Canon, & a quelli come a regole conformarsi, quanto si giudicará spedito; e quantunque il Confessore non imporrà la penitenza del Canone antico, douerà nondimeno spesse volte manifestarlo al penitente, per indurlo a maggior contritione, & a cseguire tanto più prontamente la minore Penitenza che gli sarà stata ingiunta, cauando vtilità dalla benignità che hoggi vfa seco la santa Chiesa, in mitigar il rigore dell'antica disciplina Ecclesiastica, Procure, che le satisfattioni corrispondano a peccati commessi, come, imponendo per li peccati carnali, digiuni, vigilie, peregrinationi, cilicij, & altre simili cose, che possono macerare e mortificare la carne.

Per il peccato dell'auaritia, oltre le debite restitutioni, imponga limosina con forme alla facoltà di ciascuno.

Alla superbia, & altri peccati spirituali, conuiene l'oratione; con la quale humiliandosi innàzi a Dio, s'acquista forza e vigore di resistere a simili peccati.

Alla negligèza d'imparare le cose Christiane, gl'imponga d'ascoltare le Prediche, & andare almeno per certo tempo alle Scuole della Dottrina Christiana.

A gl'indeuoti, e tepidi nelle cose della salute propria, gli imporrà il visitare e frequentare le Chiese, diuini officij, e frequentare l'oratione.

Alli bialtemmatori particolarmente imponga graue penitenza secondo la qualità della colpa, conformandosi alla dispositione de Sacri Canon, Decreti de Pontefici, Concilio Lateranense, & ordinatione de nostri Concilij Prouinciali.

Deue però il Confessore vfar prudenza, hauendo riguardo alla qualità delle persone, non imponendo limosine a poveri; nè ordinariamente a quelli, che con le proprie fatiche si guadagnano il viuere, digiuni; & hauendo il medesimo riguardo nelle altre penitenze. Auuertisca di non absoluere publici, & scandalosi peccatori senza ingionger loro publica satisfattione, e penitenza proportionata al suo errore; accioche con la correttione loro sodisfaccino al scandalo dato, in conformità del Concilio di Trento, e di quello che s'è ordinato sopra di questo nel primo, e terzo nostro Concilio Prouinciale: nè commutate satisfattioni ò penitenze publiche in altre secrete, senza hauerne da noi espressa facoltà.

Perche sia più libero il Confessore a fare gl'officij che deue col penitente, & habbia con esso più autorità in tutte le cose, che gl'ordinarà per la salute d'esso, fugga non solo ogni auaritia, ma anco ogni minima sospitione d'essa.

Particolarmente non dimandi, nè pur con cenni, danari, ò altra cosa nelle confessioni, nè per occasioni d'esse; anzi nõ solo con le parole, ma più ancora con li fatti dia ogni testimonio d'abborire simili cose.

Ingionendo penitenza al penitente di far dir Messe, non l'applichi diretta nè indirettamente, nè a se, nè alla sua Chiesa, ò Monasterio.

Il medesimo serui nelle satisfattioni che gli occorrerà far fare per occasioni di debiti incerti, per commutatione di voti, ò simili altre cose.

Nè meno pigli danari, ò altre cose da restituire, eccetto se la necessità per non iscoprire il penitente, lo ricercasse; & in tal caso procure vna poliza di riceuuta da colui, a chi hauerà fatta la restitutione, e la consegna al penitente; & in tutto proceda di maniera, che fugga ogni ombra & apparenza d'auaritia.

Guardisi sopra tutto il Confessore di non scoprire nè con parole, nè con segni in qual si voglia maniera il peccatore, ò il peccato, ò alcuna delle circostanze della persona, con la quale il peccato è stato commesso; finalmente cosa alcuna

Seffa. 4. de refo. c. 8. Prou. 1. de pen. p. 11. f. lide. Prou. 3. cad. p. 93. Studen.

Confessori fuggano ogni auaritia ò suspitione di essa.

Confessori guardino bene di non iscoprire la confessione

fentita in confessione, per la qual si possa in qual si voglia modo venire in notizia di qual si voglia etiam minimo peccato confessato.

E quando gli occorrerà dimandar consiglio, per sapere la risoluzione di qualche caso che gli sia occorso in confessione, sia molto auuertito di farlo con persone, & in modo, che non si possino accorgere quale sia la persona.

E per questo è bene, che in tutto s'astenga di parlar con altri de peccati vditati in confessione; e parlandone per qualche bisogno con l'istesso penitente, non lo faccia senza sua licenza in altro modo che in atto di confessione sotto il me desimo sigillo.

Essendo il Confessore ricercato dal penitente, che gli facci fede d'hauerlo confessato, per poterla esibire al suo Curato, come douerà far sempre nelle confessioni Paschali; la facci nella forma in frascritta, & perche de queste fedi se ne daranno molte copie in stampa ad ogni Confessore, auuertisca esso di tenerle a mano, e di non le dare ad alcuno, se non quelle che sottoscriuerà per quelli ch'auerà confessato.

La forma della fede sarà questa.

1575. Adi del Mese di
Ho ministrato il Sacramento della Penitenza a *habitante nella Parochia di*
Scruiua nel primo bianco, il di che si sarà confessato, nel secondo il mese, nel terzo il nome e cognome d'esso penitente, e nel quarto il nome della Parochia doue habita; nel fine poi il confessore sottoscriua il suo nome, e cognome, & il titolo del beneficio, o officio Ecclesiastico, dal quale più communemente si denominaua; come dire, Rettore, Vicerettore, Canonico, o Capellano della Chiesa N. o essendo regolare habitante nel Monastero N. & tutto ciò che si hà da scriuere ne i bianchi della detta fede stampata, sia di mano dell'istesso Confessore, o almeno il dì, mese, e la soderata sottoscrizione.

Sarebbe anco bene, che ogni Confessore notasse sopra d'un quinternetto il nome e cognome di quelli, a quali hauerà dato dette fedi sottoscritte; che confer

uisse esso quinternetto presso di se, o lo dia a noi, o nella diocesi nostri Vicarij foranei, fatta l'ottaua di Pasqua, a ciò che meglio possiamo sapere che non sia fatta fraude nelle fedi da qualche inconfesso.

Per maggior instruttione del modo che hanno a tenere li Confessori nell'aiuto dell'anime di quelli, a i quali haueranno amministrato il Sacramento della penitenza, accioche possino perfeuerare, e far progresso nella gratia riceuuta, habbiamo notato gl'infrascritti ricordi.

Deuonoli Confessori conforme all'obbligo di buoni padri spirituali, pigliar special assento d'instruire, & incamminare nelle virtù Christiane, e nella vita spirituale tutti i loro penitenti, ma principalmente quelli, da quali saranno stati eletti per Padri loro spirituali, alli quali ordinariamente faccino ricorso per confessarsi, e consigliarsi nelli dubij, & occorrenze della loro salute.

Procurino dunque di confirmare in tale stato i loro figliuoli spirituali, che siano veramente constanti nel proposito di più presto che offendere la Maiestà di Dio mortalmente, perdere non solo la robba, e l'honore, ma ancora la propria vita; e habbino seruento, e viuuo desiderio di conformarsi sempre alla sua santissima volontà.

Per questo gli instruiranno del fine per il quale è stato creato l'huomo, e tutte l'altre cose; cioè di seruire, & obedire a Dio in questa vita, e nell'altra goderlo eternamente; che però loro deuono habuer' animo di adoprare, e lasciare tutte le cose, tanto quanto li possono seruire a conseguire questo fine, o impedire d'esso; e facciano, che a questo habbiano indirizzato se stessi, e le attioni, insieme con tutto qllo che hanno in qsto modo. Di modo che nel viuere, nel vestire, nel conuersare, nel negociare, & in tutti gli altri exercitij che faranno, si gouernino di sorte, che tutti gli aiutino a conseguire questo fine: e siano apparecchiati di moderare, e regolare, o di lasciar qual si voglia delle soderate cose, in quello che'l suo padre spirituale giudicará esser necessario per la sua salute.

il qua

Varie istruzioni che deuono darsi de confessori a penitenti, accio perfeuerino nel bene.

Modo di far le fedi per le confessioni.

il quale considerato lo stato e qualita di ciascuno, gli incamminerà conforme a esso stato al sopradetto fine.

Gli instruiscono del modo di orare secondo la capacità di ciascuno, accostumando tutti, che facciano ogni giorno almeno due volte oratione; cioè la mattina quando si leuano, e la sera quando vāno a letto.

Oltre l'essortarli a sentire ogni giorno Messa, & andare le feste alli diuini officij; e particolarmente a quelli che saranno capaci, così huomini come donne, insegnare il modo di fare oratione mentale; a gli altri, mostrare, come debbano dire deuotamente il Rosario, o la Corona; ouero l'officio della Madonna, ouero li sette Salmi penitentiali, o altre simili orationi: inducendo però generalmente tutti i suoi figliuoli spirituali a far l'essamine della coscienza; per il quale sarà a proposito, che pigliano quel tempo della sera, nel quale sono inuitati col segno della campana a far insieme con tutta la famiglia oratione.

Gli essortino alle frequenti confessioni, e communioni, e vedano di ridurli secondo il consiglio di santo Agostino, che ogni Domenica si comunichino: & quando trouasse alcuno, che non fosse disposto a far questo, cerchino di disporlo pian piano, essortandolo prima a confessarsi, e comunicarsi le feste principali dell'anno, cioè oltre la Pasqua, alla Pentecoste, l'Assunzione della Madonna, Ogni Sati, il Natale, e la Domenica in capite Quadragesimæ, per guadagnare l'Indulgenza plenaria, e prepararsi al santo digiuno quaresimale; e dopoi accrescendoli alcuni giorni, lo riduca a confessarsi, e comunicarsi ogni mese; Il che fatto c'hauerà, sarà facil cosa di ridurlo alla comunione di ogni otto giorni.

Habbiano particolar cura, che spendano li giorni delle feste in honore e seruitio del Signore.

Per questo gli indurranno a entrare in alcune di quelle compagnie, che hanno per istituto particolare spendere i giorni delle feste in orationi, & essercitij di opere pie, come la scuola della vita

Christiana: tengano particolar conto, se sono padri o madri di famiglia, che gouernino le loro case a honor di Dio; e particolarmente habbino cura, che i loro figliuoli vadino alla Dottrina Christiana, e di condurgli le feste seco alle Prediche, Vesperì, lettioni sacre, e gli incaminino sulla via del confessarsi, e comunicarsi spesso.

Procurino, che se hanno moglie, le tirino anch'esse alla frequenza delli Sacramenti; ouero se le figliuole spirituali hanno marito, facciano il medesimo; ricordandoli quello, che san Paolo dice, che'l buon marito molte volte guadagna la moglie a Christo, e spesso volte la moglie guadagna il marito.

Faccino comprare a quelli che fanno leggere, & hanno il modo, alcuni libri spirituali e deuoti, quali leggano o facciano leggere insieme con la sua famiglia la sera, massime li giorni delle feste: & a questo effetto sono buone le vite de Santi Padri, il Gerlone dell'imitatione di Christo, l'opere di Fra Luigi di Granata, gli essercitij della vita spirituale, & il Rosario di Don Gaspare Loarte, la pratica dell'oratione spirituale del P.F. Matthia Capuccino, & altri simili.

Inculcaranno spesso a i ricchi, che sono dispersatori di Dio delle ricchezze che hanno; che se bene possono sostentare con esse, e mantenere lo stato, e grado loro, deuono però farlo christiana, e modestamente; sì che non solo non spendano in questo più di quello che portano le sue forze, ma più tosto meno, conforme anche a quello, che hanno conosciuto, & insegnato fino i Gentili.

Chè hanno grande obbligo di fare limosine; auisandoli, che per non errare in precetto di tanta importanza, si regolino col consiglio di persone spirituali, & intelligenti.

E finalmente conforme allo stato e conditione di ciascuno suo figliuolo spirituale, a tutti daranno quelli ricordi, & aiuti, che giudicheranno necessarij, & vtili, accio si conseruino, e creschino nella via del Signore.

Aggion-

Aggiunta per i Curati alle auuertenze
de i Confessori.

HAuendo no idato a i nostri Cura-
ti, & insieme a gli altri Confessori
della Città e diocesi nostra, le auuertenze
comuni a questi & a quelli, che ci
sono parse utili e necessarie da darle-
li per hora circa l'amministrazione del
Sacramento della Penitenza; habbiamo
ancor voluto aggiungere alcune altre
poche cose nella medesima materia
pertinenti solo ad essi Curati, affinche lo-
ro col legger spesso, e praticar bene le
principali comuni, e questa poca ag-
giunta particolare, adempiscano me-
glio il suo officio.

Curati co-
me possono
o non pos-
sono confe-
sare q̃i che
non sono del
la propria
Parochia.

Il Rettore della Chiesa curata, non
s'ingerischi a sentire confessioni d'al-
cun nostro diocesano, che non sia della
sua Parochia; & per questo, se non cono-
sce che il penitente sia delli suoi paro-
chiani, lo ricerchi prima di ciò, e tro-
uando che non sia, non lo confessi.
Potrà nondimeno il Curato della Cit-
tà, & anco il Curato fuori nella dioce-
se, confessare quei diocesani, & altri so-
raistieri, che si ritrouaranno per qual si
voglia causa nella sua Parochia, fuor
del tempo della Pasqua.

Potrà ancora quello della diocesi in tē-
po Paschale confessar quelli d'altra dio-
cese, che saranno nella sua Parochia, se
bene non vi habbino domicilio; quan-
do però non si fossero partiti dalle pro-
prie Parochie, & andati là a posta per
questo effetto.

Ma nella Città nel tempo Paschale, il
Curato solo della nostra Chiesa Metro-
politana ministrerà in essa Chiesa li S.
Sacramenti alli forastieri, che saranno
in Milano per passaggio, o per altra oc-
casione, che non habbino domicilio fer-
mo sotto altra Parochia della Città.

Al tempo della Pasqua il Curato potrà
pigliare in aiuto per vdir le confessioni
tanti Sacerdoti quanti gli paterà, pur
che siano o altri Curati, o altramente
da noi approuati in scritto a questo of-
ficio d'vdir le confessioni, quando l'ap-
prouatione sudetta non fosse ristretta e
limitata a certo altro luogo, o a tempo,
che già fosse finita.

Nelli casi anco di necessità, ne i quali
non si possi hauere ricorso al proprio Cu-
rato, o al Vicario foraneo nella diocesi,
o al Generale nella Città, perche depu-
tino alcuno; potrà ogni Curato ascolta-
re le confessioni di quelli che non sono
della sua Parochia.
Potrà con licenza o commissione scrit-
ta dal nostro Vicario generale, o dal Fo-
raneo nel suo Vicariato, ascoltare le co-
fessioni di qualche popolo, doue sia la
cura vacante, o bisognosa, per l'assenza,
o altro legittimo impedimento del pro-
prio Curato.

Potrà anco ascoltar le confessioni di
quelli, che li sono stati rimessi da confes-
sare dal proprio Curato, o Vicario Fo-
raneo, quādo esibiscano la licenza che
gli habbia data in scritto.

Il Sacerdote, o sia Vicario Foraneo, o
altro, che habbi alcuna facoltà da noi
d'assolvere da i casi riservati, potrà sen-
za altra licenza confessare quei popoli,
ne i quali può nelle occorrenze eserci-
tare questa facoltà; ma auuertisca d'v-
farli solo in bisogni vrgenti, e nella sua
propria Chiesa, non in quelle d'altri
Rettori, se non con buona satisfattione
loro, affinche tutto ciò sia a edificazione
e non a dissolutione della disciplina,
& obediēza de i popoli verso i suoi
Curati.

Deue il Curato esser facile a consen-
tire a i suoi sudditi, de quali non ha so-
spicione che lo facciano per fuggir il suo
giudicio, e per cuitar quella penitenza,
o repulsa che fanno di meritare; che pos-
sino confessarsi da altri confessori ap-
prouati: anzi deue offerire spontanea-
mente in particolar questa commodità
a quelli del suo popolo, che hauesero
lite con esso lui, o hauesero hauuto se-
co qualche disparere, massime se sia sta-
to per altre occasioni, che per hauer fat-
to seco l'officio debito di Curato, o di
Padre loro spirituale.

Et il Vicario Foraneo nella diocesi sup-
plisca ogni difetto de i Curati in simili
materie, facendo dar da loro, o dando
lui medesimo simili licenze o consenso
di confessarsi da altri che dal Curato, a
tutti quelli ne i quali gli parerà così in-
pediente.

Auuer-

Come si ab-
ba dar licē-
za a sudditi
di confessar
si altrove.

Auvertiscano però & il Vicario, & il Curato, di non dar tal consenso in vniuersale, che possino andar a confessarsi da qual si voglia Confessore; ma proponendo loro alcuni in particolare delli più buoni, & intelligenti, gl'indirizzi ad essi, o a qual di loro che farà con maggior satisfattione del penitente.

Curati fuggano il proprio interesse nelle confessioni.

Auvertisca il Curato diligentemente a proceder con tanta candidezza nella ministratone del Sacramento della Penitenza, che non solo vi meschi, ma nè anco dia sospicione di meschiar alcun suo particolare interesse in questo ministero.

Però quando habbia alcun del suo popolo che gli fosse debitore, anco liquidamente, ancorche sia per decima, o primizia, o cosa simile, e non lo volesse satisfare, onde che non potesse con buona coscienza assoluerlo, più tosto che negargli esso l'assoluzione in simile occasione d'interesse suo, lo rimetta ad altro confessore, & ad esso lasci la cura di procedere in ciò seco, secondo gli dettarà la sua coscienza.

Non si debbono vdiere le confessioni nella settimana santa.

Difficilmente si confessa bene, chi confessandosi di raro, aspetta quelli vltimi giorni della settimana santa, nelli quali tutti li Curati, & altri confessori, si trouano più che in tutto il resto dell'anno occupati, o nelli officij diuini, o nell'amministratone d'altri Sacramenti, o in altri officij spirituali, & in tanto concorso, che si fa all'hora da essi, non possono bene satisfare al debito loro, nè alla discussione della coscienza de confitenti, nè a gli altri loro bisogni in quella occasione.

Per questo si deue procurare con ogni diligenza, che tutti siano confessati prima della Domenica delle Palme, e così preparati a far in santità speciale, quella settimana santa, nella quale li Sacerdoti non habbino da occuparsi in questo, se non per le reconciliationi.

A questo effetto il Curato, e particolarmente, e publicamente, per se stesso, e per li Predicatori, spesse volte nella Settuagesima, con occasione anco della Comunione della Domenica in capite, quinquagesima, con la quale s'acquista l'indulgenza plenaria, e poi anco nelle pri-

me due o tre Domeniche di Quaresima, ammonisca il popolo a trouarsi confessato al tempo sudetto della Domenica delle Palme; & il Curato per facilitar questo, potrà ripartire le contrade, o famiglie, e case della sua Perochia, assegnando a ciascuna parte distintamente il tempo d'andare a confessarsi, o pur dare il primo luogo a putti e putte, il secondo alle donne, & il terzo a gli huomini, di modo tale, che tutti a quel tempo siano confessati.

Alche acciò siano più stimolati, laudiamo grandemente l'osservanza dell'uso di questa diocesi, d'astenersi da carne, oua, e latticinij, anco dopo la Quaresima, quelli che ancora non sono comunicati, finché habbino riceuuta la santissima comunione; il qual uso procuri il Curato che si offerui anco nell'auuenire; e metta ogni altra diligenza che a lui parerà a proposito, per indurre le persone a satisfare a questa nostra auuertenza; fra li quali mezzi ci piace anco quello, ch'alcuni Curati hanno usato fin qui, non distribuire l'oliua benedetta in quella Domenica delle Palme a chi non s'è confessato.

In ogni caso non ascolti le confessioni nella settimana santa, se non come si è detto nelle auuertenze comuni; & il Vicario Foraneo non vñ della facoltà che si gli dà lui, di dar licenza in questo, se non per cause speciali; & a particolari persone, nè per più che il Lunedì, Martedì, e Mercordì santo; e confare, che se gli aggraua la penitenza per la negligenza d'hauer tardato.

Acciò che il Curato sappi, che tutto il suo popolo sia confessato nel tempo della Pasqua, habbi scritti i nomi di tutti loro per via d'alfabetto, oltre la descrizione più piena per via delle contrade, e case, della quale più diffusamente s'è detto nelle auuertenze pertinenti alla descrizione dello stato delle loro anime; e quando vengono a confessarsi, segni co vn punto o linea il nome di quello o quella che si sarà confessato; ouero quando cōfessarà, habbi preso di se vn quinternetto, e come haueà confessato qualch'vno, si riuia sopra d'esso il nome e cognome del confessato, e della ca-

Curati come protono di loro, se il suo popolo sia confessato nella Pasqua.

sa doue egli sta.

E di quelli che si confessaranno da altri confessori, non ammetta alla comunione della Pasqua alcuno, che non habbia esibita in mano d'esso Curato fede d'esserli confessato da confessore approuato da noi, scritta & sottoscritta nella precisa forma infra scritta, & habbia fatta questa esibitione almeno di tre giorni innanzi la comunione; accioche il Curato quando vi hauesse dubbio, possa fra questo tempo chiarirsi se quella fede sia vera, e se il confessore sia degli approuati: il che potrà conoscere dalla Tavola de confessori approuati da noi, che si trouano hora in questa diocesi, che sarà presso gli Sindici nella Città, & in mano delli Vicarij Foranei fuori, oltre il registro vniuersale d'essi Confessori approuati, che sarà presso del nostro Cancelliero, e del Penitenciero maggiore della Chiesa nostra Metropolitana.

La forma della fede sarà questa.
1575. Adi del Mese di
Ho ministrato il Sacramento della Penitenza a habitante nella Parochia di

Nel primo bianco di questa fede douerà essere scritto il dì che si sarà confessato; nel secondo, il Mese; nel terzo, il nome e cognome d'esso penitente; e nel quarto, il nome della Parochia doue habita.

Nel fine poi si douerà sottoscrivere il Confessore con il suo nome e cognome, e titolo del beneficio, d'ufficio Ecclesiastico, dal quale più comunemente si denomina, come dire, Rettore, Vicerettore, Canonico, & Capellano della Chiesa. N. d'essendo Regolare, habitante nel Monasterio N. & tutto ciò che si douerà scrivere ne i bianchi della detta fede, douerà essere di mano dell'istesso Confessore, d'almeno il dì, e mese, e la sudetta sottoscrizione.

Sia auuertito il Curato di publicare al popolo due ò tre feste della Quaresima quest'ordine nostro, di douer lui far nota di tutti quelli che si confessaranno da esso Curato, e di non douer ammettere alla santa Comunione, quelli che confessandosi da altri, non esibiranno a es-

so Curato di tre giorni innanzi ad essa santa comunione la fede nel modo sopradetto, d'esserli confessati da Confessore approuato da noi.

Il Curato poi al più tardi, subito fatta l'ottaua di Pasqua, facci scontro col libro dello stato dell'anime, di quelli che hauerà notati che si siano confessati da lui, & anco di quelli che gli haueranno presentate le fedi autentiche della forma che habbiamo detto di sopra, d'esserli confessati da altri Confessori approuati da noi; e se è Carato della Città, per tutta la seconda settimana, e terza nella diocesi, dopò l'ottaua sudetta, habbia dato in mano nostra con sue lettere sottoscritte da lui, e sigillate, nota delli nomi e cognomi di quelli, ch'essendo arriuati all'età di dieci anni, hauerà trouato che non si siano confessati da lui, ò da Confessori approuati da noi, asprimendo la causa, per la qual siano restati, quando la sappia fuor di confessione.

Questo istesso ordine tutto si offerui intieramente anco nelle Parochie doue sono più Curati.

Per satisfar bene il Curato all'ufficio suo, non si contenti di quanto gli habbiamo detto negli auuertimenti comuni a loro, & a gli altri Confessori, d'instruire il suo popolo delle cose pertinenti a questo Sacramento della Penitenza, ma douera ancora ragionarne alcuna volta ne suoi Sermoni in Chiesa massime nell'Aduento, e dalla Domenica in Settuagesima fino a meza la Quaresima; e perche non ne restino priui quei figliuoli che fuori si occupano in pasce bestie, & altri simili essercitij continuamente; obserui il Curato di radunarli a questo effetto nelle feste di Natale, & altre dell'Inuerno, massime su l'hora della sera, nel qual tempo stanno più a casa, & instruirli anch'essi, d'ciascuno in particolare, ò più insieme, come meglio gli parerà.

Perche vna delle principali cure che deue hauer il Curato, è che a gl'Infermi siano amministrati li Sacramenti che sono necessarij al ben morire, delli quali il primo è quello della Penitenza; per tanto oltre a quello che per questa

causa

causa è comandato à i Medici per la Bolla di Pio V. di santa memoria, e per li Decreti nostri Prouinciali, deue per ogni via vfar grandissima diligenza in saper quando alcuno della sua cura s'ammala; e se bene douerà spesso all'Altare essortargli, che subito che alcuno s'infarma, gli suoi parenti, o altri di casa l'auisino; nondimeio non si deue contentare di questa diligenza, trouandosi per esperienza; che molti sono negligentissimi di chiamarli a tempo che possono legittimamente confessarsi: onde deue egli dimandare spesso se vi sono infermi per la Parochia; & oltre di questo, in ogni modo s'istituiscino due o quattro Infermieri secondo il bisogno delle Parochie, che siano delli Fratelli della compagnia del santissimo Sacramento, o della Dottrina Christiana, o di qual si voglia altra Confraternità, li quali habbino officio di sapere quelli che si ammalano nell'loro quartieri, & essercitar verso di loro la carità in tutto quello che sarà di bisogno per aiuto dell'anima e del corpo, doue possono; massime nelli mali pericolosi; & prima d'ogni cosa habbino carico, subito che fanno di qualche ammalato nella Parochia, darne senza dimora auiso al Curato, il quale sarà diligente in visitare subito l'ammalato, & andurlo alla Confessione, & ad ogni altra cosa che li bisogna per salute dell'anima sua.

Alcune altre auuertenze per chi hauerà d'amministrare il Sacramento della Penitenza in questa Città, e Diocesi di Milano.

IL Confessore si moua ad amministrare il Sacramento della Penitenza, non per rispetto alcuno humano, o temporale; ma per zelo della salute dell'anime, ricomperate col Sangue precioso del Figliuolo di Dio. Serui l'uso de confessionali di legno in Chiesa, come ordina il Concilio Prouinciale; e quelli per confessar le donne, siano situati in luogo aperto della Chiesa; nè iui confessi donne, se non di giorno. Non confessi nè huomini nè donne in

case secolari senza necessità; e quando confessi donne inferme, faccia star aperto l'uscio della camera.

Non admetta alla confessione li Concupinarij, Bialtematori, e simili altri peccatori consuetudinarij; ancor che dichinno, o prometino di emendarli; se per alcuni mesi prima non hauerà conosciuto in loro veri segni di emendatione, secondo l'ordine che esso confessore hauerà dato loro.

Similmente non admetta li vsurarij, se prima non haueranno rescissi li contratti feneratici, e fatte le debite restitutioni. Non confessi alcuna persona del clero secolare, se non sarà specialmente a questo deputato.

Riprenda graueamente quelli che mutano li Confessori senza causa.

Auvertisca di non admettere facilmente alla confessione alcuno, che da altri Confessori sia stato reietto; accioche non distrugga quello che l'altro ha edificato, o ha procurato di edificare.

Non hauendo più che gran pratica de casi di coscienza, fatta col studio de sacri canoni, e somme, non s'ingerisca a confessar ogni sorte di persone; ma habbi occhio a misurare le forze della sua scienza e pratica.

Quando hauerà accettato alcuno per confessarlo; guardi bene con qual contritione sia venuto, e con qual proposito di lasciar non solo li peccati, ma ancora le occasioni de peccati.

Procuri di eradicare con ogni diligenza alcuni peccati permanenti, & altri disordini; & occasioni de peccati; come sono, inimicizie, litigij, cauillationi de Auuocati e procuratori, bellotti, ricci, e simili vanità; E nelli giorni di festa il lauorare, e vendere cose non necessarie per il viuere, e carte; & in simili giorni di festa locar habitie, maschere, ouero insegnar a ballare & a giuocar di schirma per prezzo.

Habbi bene alla mano il modo di esaminare & interrogare diligentemente il Penitente delli suoi peccati, e delle debite circostanze.

Non assolua prima della debita soddisfazione, quelli che hanno da soddisfare a qualche debito, o restitutione di quel

d'al-

d'altri, se essendo stati auisati nella passata confessione, benché fatta da altri confessori, non haueranno soddisfatto. Nè parimente assolua quelli, che hanno da soddisfare per legati pii, se non come di sopra: ma se allegaranno cause d'impotenza, o altre escusationi, li rimetta al Reuerendissimo Arcivescovo, qual si riserva questa cognitione. Ne anco assolua quelli, che non haueranno notificato quel che fanno di cose per se, ouer rubbate, dopò che saranno stati ammoniti per publico editto, o Monitoria Papale, o Archiepiscopale, se prima non fanno tal notificatione. Osseruando ciò molto più diligentemente nella notificatione di Heretici, o sospetti d'Heresia in qual si voglia modo. E similmente nõ assolua quelli, che per falso testimonio in giudicio, hanno pregiudicato o all'honore, o alla robba d'alcuno; fin che non habbino fatto la debita restitutione. Legga spesso, e tenga appresso di se, ouero affissi alla sedia doue cõfessa, la Bolla in Cena Domini, e gli altri casi riserva ti alla Sedia Apostolica, & Archiepiscopale: e quelli che haueranno simili casi, indirizzili a chi hauerà facoltà di assoluere sopra essi, prima che s'intrometta a confessarli, ouero assoluerli delli altri. Si faccia ben pratico delli canoni penitentiali, quali parimente tenga appresso di se; quando gli parerà ispedito, dica alli confitenti la penitenza, che secondo essi conuerebbe loro per i suoi peccati, accioche da quelli con maggior studio si guardino, quanto più ritrouano benigna la Chiesa in mitigar la penitenza de Canon antichi. Occorrendogli caso alcuno, per lo quale li penitenti meritassero penitenza publica; come quelli che publicamente, & in cospetto de molti hauessero commesso tal peccato, che non fosse dubio, che gli altri per il scádalo fossero restati offesi e commossi; ricorra dal Reuerendissimo Arcivescovo, accioche essendo ispedito, possa mutar la penitenza publica che si gli donerebbe imporre, in altra penitenza, secondo il Decreto del Sacro Concilio Tridentino.

Per fuggire ogni sospitione, non dimandi, nè pur con cenri, dinari, o altra cosa nella confessione, nè per occasione di essa.

Quando gli occorrerà dar penitenza di limosine, o di Messe, ouero di altre cose simili, non applichi dette cose, nè la executione di esse direttamente o indirettamente, nè a se, nè al proprio Monastero, o alla sua Chiesa.

Il medesimo offerui nelle soddisfattioni che gli occorrerà far fare per occasione de debiti incerti, o per commutatione de voti, o simili altre cose ch'egli faccia per qual si voglia legitima facoltà.

Non admetta alla prima Comunione alcuno, se non l'hauerà confessato tre o quattro volte continue, e ben istrutto delli frutti & importanza di tal Sacramento, e con quanta humiltà, riuereza, e purità di coscienza si deue ricevere.

La medesima instructione faccia a quelli che di raro lo riceuono, dichiarando loro l'vtilità inestimabile che cauerranno frequentando questo santissimo Sacramento, o quello della penitenza. Non licenti, da se li penitenti, senza hauere dato loro gli opportuni rimedij preseruatiui dalli peccati, ouero alcuno indirizzo in qualche pio & vtile esercizio, per far maggior profitto nella vita Christiana.

Anuertenze per i Reuerendi Confessori, che si desidera siano da i Superiori di ciascun Conuento fatto obseruare.

I Superiori d'ogni Conuento ci dia no i copia de nomi e cognomi de tutti i Confessori approuati da noi, tanto per la Città, come per ciascun luogo della nostra Diocesi. In ogni conuento nella porta della Sacristia, e ne i confessionarij, sia affissa la tauola de i deputati alle confessioni; e niuno oltra i designati habbia ardire di confessare.

I Superiori de i Conuenti, non essendo li deputati alle confessioni d'vna medesima sufficienza, diano ordine a detti suoi confessori, che qualità di persone hanno a confessare, e de casi da quali hab-

habbiano da assoluere, secondo la sufficienza maggiore ò minore d'ogn'vno d'essi confessori.

Chi è di età di trenta anni in giù, non confessi donne, se non hauerà dato tal conto di se con la buona vita, e costumi, che li suoi Superiori giudichino che lo possino concedere.

Niuno dimandi, nè pur con cenni, danari, nè altro per la confessione.

Quello che gli è offerto spontaneamente, sia posto in vna cassa commune nella Chiesa dal medesimo che offerisce, in luogo publico, senza che si possa sapere dal Superiore che cosa habbia guadagnato questo nè quell'altro.

Il qual Superiore potrà poi prouedere a i loro bisogni secondo la sua discretion.

Tutte le celle fatte per confessioni siano murate da di fuori, ouero distrutte; accioche più non si vñno a tal effetto; e s'introduca l'uso de confessionarij di legno, come ordina il Concilio Prouinciale.

E quei per confessare le donne siano situati in luogo aperto della Chiesa; nè si confessino le donne se non di giorno.

Esortino quelli che saranno venuti tardi alla confessione, a confessarsi per l'auenire a buon'hora, e non aspettare la settimana santa.

Tengano appreso di se, ouero affissi nella sedia i casi riservati alla Sedia Apostolica, & Archiepiscopale.

Non confessino huomini nè donne in case priuate senza necessità.

Persuadino i confessori a i confitenti la frequentatione della confessione, e comunione.

Riprendano graemente questi che mutano spesso volte confessori.

Non assoluano quei che hanno da soddisfare a qualche restituzione di quello di altri, ò pagamento de legati pii, prima della debita satisfattione, se potendo soddisfare, non haueranno soddisfatto, sendo stati auisati nella passata confessione, ancorche fusse da altri confessori; eccetto quelli che sono graemente ammalati.

A i Concubinari, & Vsurarij publici, vna volta alla comunione admessi, se dopo nella loro scelerata consuetudine

ancora saranno perseverati, non più diano licenza di comunicarsi, se effettivamente non gli conosceranno emendati.

Nel confessar quei giouani, che vorranno esser ammessi alla prima comunione, diligentemente li instruiscono della virtù & importanza di tal sacramento, e con quanta humiltà e riueranza si debba riceuere; e quali supplicij haueranno a patire coloro, che indegnamente lo riceuono.

La medesima instruttione & esame facciano a quei che di raro lo riceuono, dichiarandogli l'utilità inestimabile che ne cauano frequentandolo.

Stiano auuertiti di non assoluere quelli, che per falso testimonio deponuto in giudicio, hanno pregiudicato ò all'honore, ò alla robba d'alcuna persona, finche non habbiano fatta la debita restituzione ad ogni modo loro possibile.

Similmente non assoluano quelli, che non haueranno notificato quel che fanno di cose perse, dopo che saranno stati ammoniti a notificarlo per publico editto del Reuerendissimo Arcivescovo, se prima non fanno tal notificatione.

Con ogni diligenza esaminino le confessioni de i confitenti, s'hanno dato ad usura, ò fatto contratti illeciti di quali si voglia sorte; e trouandoli in simili peccati, che per niun modo gli assoluano, se non precedente la debita soddisfazione secondo la dispositione de i sacri Canoni.

Auvertiscano anco a gli infra scritti peccati ordinarij permanenti, i quali procureranno di eradicare, & sono questi. Inimicitie, Litigatori ostinati, Auuocati cauillosi, vendere, e lauorar le feste; e fra questi sono annumerati i Sonatori de Balli, che per prezzo suonano alle Feste, Giuocatori, Belletti, Ricci, e simili vanità, massime alle Vedoue, e Fanciulle da marito, Libri lasciui, e prohibiti, secondo le regole dell'Indice, Superstitioni & incanti, pompe, e mangierie eccessiue.

Si facciano ben praticchi de i Canoni penitentiali, e dicano a i confitenti la penitenza che gli conuerrebbe per ogni lor peccato: accioche da essi peccati

uati con maggior studio si guardino, quanto che ritrouano più benigna la Chiesa in mitigar la penitenza de Canon antichi.

Et occorrendogli calo alcuno, per il quale li confitenti meritassero penitenza publica, come quelli che publicamente, & in conspetto de molti hauessero commesso tal peccato, che non fusse dubbio che gli altri per il scandalo fossero reitati offesi, e commossi, ricorranno a noi, accioche essendo ispediente, possiam mutar la penitenza publica, che fa gli douerebbe imporre, in altra penitenza secreta, secondo il Decreto del sacro Concilio Tridentino.

Auvertimenti particolari

Di Monsig. Illustriss. Cardinale di S. Prassede, Arcivescouo di Milano.

Alli Confessori, e Penitentieri deputati per il Giubileo.

HAuendo noi gli anni passati dato fuori per i Confessori nella Città, e Diocesi nostra alcune auvertenze, nelle quali sono molti importanti ricordi intorno al ministerio del sacramento della penitenza; non occorre ripetere hora le medesime cose a Confessori da noi deputati specialmente, o generalmente per il Giubileo dell'Anno santo, concesso da N. S. in questa Città, e Diocesi; ben gli incarichiamo tutti a riuedere con diligenza le dette auvertenze, e mettere in pratica tutte le parti sue, più intieramente che non si è fatto infino a qui da molti.

Queste auvertenze habbiano alla mano, & obseruino con molta diligenza, specialmente ne i capi infra scritti.

Della preparatione interiore, & esteriore de i Penitenti.

De i negligenti nell'imparare, o fare imparare a suoi figliuoli, e famiglia la dottrina, & vita Christiana.

De li padri di famiglia, che non hanno la cura spirituale che deuono anco nel resto delle famiglie loro.

De li souerchi, e perniciosi ornati, e ppe delle donne, e de gli huomini.

Delli peccatori consuetudinarij, & al-

tri; che se bene si confessano anco ogni anno, non dano però reali segni di alcuna emendatione; nè di vera penitenza.

Dell'obbligo di lasciar l'occasione del peccato.

De i contratti illeciti.

Delle debite restitutioni, e sodisfattioni a legati pii, & altri creditori, & anco alla fama altrui, da farsi prima dell'assolutione.

Delle publiche sodisfattioni, e penitenze.

Dell'indurre le persone ad vna confessione generale, e poi a confessarsi, e comunicarsi spesso.

Dell'aiutare i penitenti dopò la confessione al buono indrizzo loro spirituale, & alla perseveranza.

In tutti i sodetti capi, & in molti altri, ne i quali spesso gli huomini stanno inuolti nel peccato, senza pur conoscerlo; come sono, tener libri lasciui, quadri, e figure inhoneste, case aperte per giuochi, affittar case a persone di mala conditione: tenere, o permettere nelle sue Hollarie, Case, o Camere locande, sotto nome di affitto, o altro, barattarie, giuochi, meretrici, balli nelli giorni di festa, & altre dissolutioni: Parimente nell'arti illecite, nelle mercantie, e specialmente ne i cambij, facciano tal diligenza con essamini, & interrogationi del penitente, e discussione delle cose, che cauino i penitenti veramente fuori delle tenebre, e delle catene del Demonio, e non perdino se stessi con essi loro.

Instruiscano i penitenti, secondo che vederanno esser di bisogno, dell'oratione che haueranno a fare, e cause per le quali hanno a pregare, & altre conditioni, che hanno da obseruare precisamente per conseguire il Giubileo.

Auvertiscano a non incorrer nell'errore, che alcuni Confessori fanno nelle materie di restitutione, differendo infino al fine della confessione il trattarne col penitente, onde poi se ne scordano.

Induchino i penitenti, che fanno leggere, e quando gli parrà così ispediente, le impongano anco necessariamente, di prouedersi d'alcuni libri spirituali, quali giudicheranno più accommodati al

Oo bifo-

bisogno di ciascuno d'essi, e pigliar vso di leggerli spesso, e procurar di cauare frutto: specialmente poi à questo effetto gli propongano alcun libro di quelli, che si sono stampati di presente per ordine nostro in occasione del Giubileo, cioè, quello del Reuerendo Bascapè Canonico Ordinario nella Chiesa nostra Maggiore, & quello del Reuer. Preposito di S. Fedele del Giesù.

Induchino i penitenti Padri di famiglia con ogni diligenza, ad introdurre doue non era, & rimettere oue sia tralasciato, ò raffreddato nelle case loro, il santo istituto dell'oratione quotidiana della sera, e gli altri tutti a conuenirui, e frequentarla, ò sia nelle case, ò sia nella lor Chiesa parrocchiale, in quei giorni, & luoghi, doue per ordine nostro si fa questa oratione della sera nella Chiesa.

Effortino i penitenti ad intrare in alcuna diuota confraternità, acciò con tal mezzo si fujno dalle male compagnie, & occasioni, e spendino vtilmente il tempo, massime della festa.

Diano per rimedio à peccatori, che facciano qualche penitenza subito fatto il peccato; come à blasfematori, à baciare in terra, ò dar qualche limosina, ouero dire alcuna breue oratione; ad alcuni assuefatti al peccare, che si confessino ogni settimana, ouero ogni quindici giorni per alcun tempo, secondo che gli possono indurre soauemente; così vñ altri rimedij opportuni, perche si conseruino, nè ricadano nelli peccati: in che si seruino particolarmente del libro de Remedij de peccati del Padre Loarte della compagnia del Giesù, e parimente dell'ultima parte d'un altro libretto del Padre Frate Luigi Granata, dell'ordine di S. Domenico; i quali libri tutti duoi vsciranno, fuori hora stampati d'ordine nostro.

Vadino anco distribuendo opportunamente à i penitenti che fanno leggere, secondo che ne vederanno il bisogno, alcuni fogli di quei rimedij particolari de i duoi peccati più frequenti, cioè della carne, e della blasfema: con imporgli per penitenza tra le altre cose, che li leggano tante volte il mese, ò la set-

timana, più ò meno, secondo che giudicheranno bisogno, sino all'altra confessione che faranno; ouero con essortarli a far questo, finche gli habbiano ben prefisso a memoria, ò fatto segli molto famigliari.

Nelle confessioni generali se troueranno la coscienza intrigata, non habbino fretta di dar l'assolutione; ma facciano tornare i penitenti vna, ò due volte, ò tre, ò quante giudicheranno spediente, à fine che sia la coscienza ben sgauata: & in tanto li aiutino con qualche meditatione della grauezza del Peccato, Morte, & Inferno, e simili.

Auertiscano i Confessori deputati da noi generalmente ò specialmente per il Giubileo senza alcuna limitatione, che se bene per virtù del Breue di sua Santità, & della deputatione nostra, hanno ampia facoltà di assoluere i penitenti da i casi riseruati, anco alla Sede Apostolica; non vñino tal facoltà in detractione, ma in edificatione delle anime.

Auertiscano, che il Breue di nostro Signore non dà facoltà di irritare, dispensare, ò commutare voto, nè meno di dispensare in caso di matrimonio proibito, ò permettere che i malamente coniugati, etiam occulti, restino insieme; nè conceda il poter dispensare con maritati prohibiti per causa di incesto, di voto, ò per altro a dimandar il debito; nè altri sopra irregularità, nè habilitare, ò cosa simile: potranno bene assoluere dal peccato incorso per la transgressione del voto, ò per altri eccessi ne i sopradetti casi, ma non habilitargli in ciò; essendo che la facoltà si estende solo ad sacramentalem absolutionem peccatorum, & ad absoluendum ab excommunicatione. Con tutto questo essendo ricercati di alcuna commutatione di voto, dispensa, ò altra habilitatione, e cose simili, ricorrino da noi, ouero dal Reuerendo Penitentiero maggiore ordinario della Chiesa nostra Metropolitana, ouero fuori dal Vicario Foraneo, perche si possano consolare & soccorrere quei penitenti nelli loro bisogni, secondo che si vedrà essere expediente per beneficio delle loro anime.

me, con le facultà particolari che habbiamo dalla santa Sede Apostolica, ouero con scriuerne à Roma.

Auisino anco i penitenti che hanno cenfare Ecclesiastiche, che per vigore del Giubileo si assoluono solo, & ad effetto di conseguire il Giubileo con reincidentia in foro conscientiar; & che in foro fori sono obligati a chieder l'assoluzione dall'Ordinario, ò altro superiore al quale spetti, e sodisfare alla parte, se ci entra obbligo di restitutione.

Non accettino da penitenti danari, nè qual si voglia altra cosa, sotto qualunque pretesto, etiam di celebrare, ò far celebrare Messe, ò far altra opera pia; e tutto ciò sotto pena di scomunicazione.

Non applichino à beneficio proprio, ò di altra persona particolare, nè della sua Chiesa, nè monasterio, limosina, ancorche per celebratione di Messe, nè per altre sodisfattioni, etiam di obblighi incerti, nè per penitenza che impongano à i penitenti.

Nè meno piglino danari, ò altre cose da restituire, eccetto se la necessità per non scoprire il penitente lo ricercasse; & in tal caso procurino vna poliza di riceuuta da colui à chi haueranno fatta la restitutione, e la consegnino al penitente; & in tutto procedano di maniera, che fuggano ogni ombra, & apparenza anco d'auaritia.

Nelle applicationi che gli occorrerà di fare per le occasioni sudette, ò simili, habbiano a memoria specialmente l'vr gente bisogno della reparatione della Chiesa di S. Lorenzo maggiore: quale raccomandandino opportunamente alli penitenti.

Non cōfessino per il Giubileo senza particolar ordine nostro fuori delle Chiese assegnate generalmente, ò particolarmente deputate da noi à ciaschedun di loro; eccetto quei penitenti, che da noi haueranno special licenza per alcuna causa di confessarsi in altra Chiesa, ouero in casa priuata per occasione d'infermità, ò altra simile; e quando dal Penitentiero maggiore, ò Vicario Foraneo per alcuni straordinarij bisogni saranno mandati ad alcun'altra Chiesa.

Mentre ascoltano le confessioni, habbino sempre la cotta, e stola; eccetto se sono di quei regolari, che in Chiesa ne i Diuini officij usano la cappa, ò altro habito in luogo di cotta; nel qual caso in questa occasione potranno far il medesimo; e se sono deputati generalmente per il Giubileo, habbino anco in mano la bachetta, quando confessano nelle Chiese deputate à questo.

Siano soleciti à trouarsi la mattina per tempo nella Chiesa, al confessional deputatogli, nè assentarsene per tutto il giorno, se non per quel spatio che sia necessario per il desinare, ò per altra urgente necessità.

Quello che sopra ogni cosa desideriamo da loro, è, che veggano la buona dispositione, che già da molti segni si vede in questo Popolo à rinouarsi spiritualmente, e riceuer prontamente quegli aiuti, & indirizzi che gli saranno dati in questa occasione: però in conformità di questa dispositione procurino con instanti orationi, con ardente charità, e straordinaria diligenza nel loro ministero intorno alle confessioni, & anco dopò con altri officij spirituali, di far quel frutto in loro, che ricerca si rara occasione, come è questa del Giubileo dell'Anno santo.

Quelli Confessori, che sono deputati, ò permessi da noi à confessar per il Giubileo, ma limitatamente, auuertiscano di non ecceder le loro facultà: come a dire, i Curati à quali si è concesso di confessare quelli soli della sua parochia, e quegli anco Curati, & altri che si è dichiarato, ò cōcesso, che confessino solo quelli che non hanno casi riseruati: & à questo effetto prima d'incominciare ad ascoltar la confessione, facciano diligenza i primi di sapere, se chi se le appresenta è della sua parochia: quest'altri di intendere da essi penitenti, s'hanno, ò possono hauer casi riseruati: nel qual caso gli rimettino a confessarsi intieramente da Confessori deputati con la facultà piena del Giubileo, poiche essi non possono impacciarsi di loro, & non incorrano nell'errore di farli dimidiare la confessione, assoluendoli loro da i peccati riseruati, cosa che non possono.

Q. 2. Auuer-

Auvertiscano anco, quando rimettono alcuno al Penitentiero maggiore, ò ad altri Confessori, per hauer il penitente bisogno di maggior facoltà della loro, ò per altra causa, auvertiscano con molta cautione di non far bollettino, ò dar altro segno, con che si scuopra diretta, ò indirettamente alcuna cosa, che sia sotto il sigillo, e secreto della confessione.

Dia notitia il Vicario à gli altri Confessori del Vicariato deputati da noi, ò con facoltà ampla, ò con limitata alle confessioni per esso Giubileo, delle nostre istruzioni fatte per essi, che si mandano stampate con queste, delle quale darete copia à ciascuno d'essi, ò fare che loro stessi se la faccino, perche sappino quello che hanno da fare.

AVVERTIMENTI

Per quelli che hanno da ricevere gli ordini minori, ò maggiori.

QVelli che desideraranno esser promossi alla prima Tonsura, vn mese innanzi il tempo della ordinatione si presentino auanti à noi, e ci diano i nomi loro, e de suoi Padri, la Parochia, e luogo doue habitano: e se habitano nella Città, facciano questo officio personalmente; se nella Diocesi, basterà che'l facciano per mezzo del Vicario foraneo, ò d'altri; accioche possiamo in tempo, da chi meglio ci parerà, far prendere informatione de i natali, età, e costumi loro, & altre qualità.

Tutti quelli che verranno per esser promossi alla prima Tonsura, ouero ad alcuno de gli ordini minori, portino ad ogni ordinatione, alla quale verranno, fede in iscritto della probità, e buona vita loro, dal lor Curato, e dal Maestro nella cui Scuola attendono à i studi.

Et essendo già Chierici, ò più oltre ne gli ordini, portino ancor fede in iscritto da vno de i Confessori deputati ad ascoltare le Confessioni de i Chierici non Sacerdoti, di essersi confessati da lui almeno vna volta il mese; specificandosi nella fede, quanto tempo è ch'egli ascol-

ta la sua confessione, frequentata come di sopra.

Vna simil fede portino circa la Comunione dal proprio Curato, ouero da chi gli hauerà comunicati, quando si fossero comunicati in altra Chiesa.

Parimente portino fede del Rettore di quella Chiesa, alla quale saranno stati ascritti nella ordinatione, d'hauere in essa seruito almeno tutte le feste à i Diuini officij, e particolarmente d'hauer essercitato spesso volte in essa la funzione, & altri essercitij, che si contengono nella Tauola di dette funzioni prescritta da noi, secondo l'ordine che hauerà riceuuto, in quanto comportarà la qualità di detta Chiesa, à giudicio d'esso Rettore, ouero de nostri Vicarij.

Le fedi, che si appartengono alla Confessione, e Comunione, e buoni costumi, essendo di alcuni de i Seminarj, siano fatte dal Rettore del Seminario, nel quale sono,

Et hauendo come s'è detto il Chiericato, ò alcun ordine, portino vn'altra fede dal loro Curato, d'essere andati in habito Clericale, & honesto continuamente secondo l'ordine del Concilio Prouinciale, e d'hauer portato la corona Clericale, e che'l lor Curato non habbi veduto, che dopò che hanno pigliato l'habito Clericale, ò almeno dopò la publicatione di questi nostri auvertimenti, habbino portato calze d'altro colore che nero, nè calzoni imborsati, nè sagli, nè camiscie crespe alla gola, nè alle maniche, ò altri simili habiti indecenti, contra il Decreto del Concilio Prouinciale.

Porteranno ancora gli istrumenti de tutti gli ordini, che haueranno riceuuti sin'à quel tempo.

Quelli che desiderarano esser promossi ad alcuno de gli ordini maggiori, ancorche siano de Seminarj, almeno vn mese innanzi il tempo della ordinatione si presentino auanti à noi, e ci diano i nomi loro, e de suoi Padri in iscritto; la Parochia doue stanno, e doue per tre anni adietro hanno habitato; l'ordine, che desideraranno ricevere: E se habitano nella Città, facciano questo officio personalmente; se nella Diocesi, baste-

Basterà che facciano per mezzo del Vicario foraneo, o d'altrima questi della Diocesi haueranno da fare questo officio duoi mesi innàzi al tempo della detta ordinatione.

Quelli che vorranno esser fatti Soddiaconi, diano anco col medesimo ordine il titolo del beneficio à quale hauerà no da esser promossi, ouero nota del patrimonio che douerà supplire per il beneficio; accioche potiamo, si come ci comanda il Concilio Tridentino, in tempo fare, da chi meglio ci parerà, prendere informatione sopra tutte le qualità loro, e conditioni requisite, per assicurare la coscienza nostra nella promotione, con hauer la relatione à tempo debito.

Et siano auuertiti, che nessuno, che non habbi beneficio Ecclesiastico di valore almeno di cento cinquanta lire l'anno, sarà ammesso al Soddiaconato, se non hauerà altri prouenti ch'arriuino alla sodetta somma.

E se alcuno inclinato à questa vocatione Ecclesiastica, non si trouerà hauer beneficio Ecclesiastico sufficiente, nè frutti Ecclesiastici, o altri prouenti laicali, ch'arriuino alla somma sodetta; non resti però d'attendere à far profitto nelle lettere, e costumi, & exercitij Ecclesiastici, e di presentarsi al suo tempo per il Soddiaconato all'essamine della ordinatione; perche essendoci occasione d'hauer à proueder à qualche beneficio, potiamo hauerne memoria, & aiutare il buon desiderio suo di seruire à Dio in questa vocatione.

I predetti ordinandi à gli ordini maggiori, porteranno anch'essi la medesima fede della Confessione, communione, seruitio della Chiesa, e fontione, habito, tonsura, calze, sagli, e camiscie, come si è ordinato ne i promouendi à gli ordini minori; Eccetto che i Soddiaconi, e Diaconi doueranno portar fede di essersi confessati, e comunicati almeno due volte il mese.

Quegli, à chi commetteremo l'inquisitione di questi ordinandi à gli ordini maggiori, publicherà, o farà publicare da vn Sacerdote in Chiesa in vn giorno di Festa di precetto, nella celebratio-

ne della Messa parochiale, il nome dell'ordinando, e l'ordine ch'è per riceuere, nella forma infra scritta.

Si notifica alle Charità vostre, come N. figliuolo di N. desidera farsi promouere all'ordine sacro del Soddiaconato; però se alcuno è che sappia ch'egli habbia tale impedimento, o sia talmète criminoso, che non debbia esser ammesso à questo Sacro ordine, vada à notificarlo à Monsignor Illustrissimo Arcivescovo, o suo Vicario, ouero à me N.

B. dopò la publicatione, farà processo sopra i natali, età, costumi, e titolo dell'ordinando, o sopra alcuno de questi capi, secondo la commissione, che hauerà da noi, se già haueffimo per altra via hauuto piena notitia de gli altri capi.

Et accioche il processo, che sopra questi capi douerà fare, sia in forma che faccia fede; osseruare diligentemente i seguenti auuertimenti.

Il modo di puare che l'ordinando sia nato di leggitimo Matrimonio, sarà che si prouoi per istromenti, ouero per testimoni, che dicano, che del tal tempo successe Matrimonio fra N. & N. specificando il nome del Padre, e Madre di quello che desiderarà esser ordinato: ouero che i detti Marito, e Moglie habitauano, o habitano in vna medesima casa insieme, e publicamente si nominauano, trattauano, & honorauano l'vn l'altro come Marito, e Moglie; e che da tutti i vicini, e da quelli che si conosceuano, erano, o sono reputati per Marito, e Moglie. e circa questo modo di prouare il Matrimonio per trattato, i testimoni dicano, quali siano stati i trattati, che gl'inducono à credere, che fossero, o siano Marito, e Moglie; e soggiungano, che quel tale che si douera ordinare, (nominando il suo nome) è nato da i detti, stando lei con il detto Marito, ouero dopò la morte del Marito, essendo restata grauida d'esso Ordinando nella morte del Marito; E ch'essi Marito, e Moglie l'hanno trattato, e reputato sempre come figliuolo leggitimo nato di loro, & esso trattaua, e reputaua loro, come suoi Padre, e Madre.

Douendo prouare d'essere dispensato

O o 3 sopra

sopra i natali, si facci portar il processo della sua dispensatione.

Il modo di prouare l'età, sarà per le Cōmadri, che aiutorno à partorirlo, ò per la nutrice che lo allattò, ò per il Compadre, ò Commadre che l'ha leuato dal Battesimo, ò per il Sacerdote che l'battizzò, ouero per altri testimoni, che dicano, che nacque di tal tempo, allegando la causa della scienza; ouero dicano hauerlo veduto viuo del tal tempo, dal quale fin'à questo presente tempo siano corsi tanti anni, che l'ordinando habbi gli anni che dirà d'hauere; ouero per parenti, che siano vicini, e che depongano, che tra i parenti, & vicini di quel tempo era publico, e notorio, che l'tale, Padre dell'ordinando, hebbe in quel tempo questo figliuolo.

Et in tutti questi casi si ponga precisamente, non solo l'anno, ma ancora il mese, & il giorno, se la difficoltà potesse batter sopra il mese, e giorno.

La Madre, e Padre essendo viui, testifichino ancor essi l'età del suo figliuolo. Et essendoui sopra ciò, ò scrittura del Padre de l'ordinando, la quale quello, à chi haueremo dato cura di far questo processo, giudichi esser degna di fede, ò libro del Battesimo del Curato, si produrrà copia di queste scritture.

Il modo di prouar il titolo del beneficio, e valore di esso, e la somma de i prouenti, che doueranno succedere in luogo del beneficio; sarà, che si produchi la prouisione del beneficio, e si dia nota de i beni pertinenti à detto beneficio, con le loro coherentie, e si prouii il valore per testimonio di persone informate della rendita d'essi beni: & essendo affittati, ò liuellati, si produca l'istromento della locatione: e non si trouando istromento, si produca qualche confessione, per la quale consti di detta somma.

Et in questo modo si potrà ancor prouare l'entrata, ò prouenti, che doueranno seruire per titolo del beneficio.

Douendosi prouare d'hauer pensione sufficiente, si produrranno le Bolle, ò supplicatione autentica di detta pensione.

E successiuamente nella Chiesa Paro-

chiale, doue habita l'ordinando, se da noi non sarà ordinato che si facci in altro luogo; l'istesso, c'hauerà cura da noi di far questo processo, ò altro d'ordine suo, le due prime Domeniche susseguenti dopò ch'esso hauerà riceuuta la commissione da noi, publicarà esplicitamente la detta nota data da l'ordinando, & auiserà il popolo, che se vi è alcuno, che sappia l'entrata notificata, ò tutta, ò in parte, non esser veramente del detto ordinando, ouero esser obligato ad alcuno, lo palesi à lui priuatamente.

Questa Inquisitione, c'hauerà fatta, manderà à noi sigillata, subito che l'hauerà finita, finendola però tanto à tempo, che sia in man nostra almeno quindici giorni auanti il tempo della ordinatione: & hauendo vsato diligenza per finirla in detto tempo, e non hauendola finita à bastanza, s'imputi à l'ordinando; nè possa in quella promotione esser promosso, se à noi per causa ragionevole non parerà altrimenti.

Tutti quelli che vorranno esser ammessi ad alcuno de gli ordini minori, ò maggiori, si doueranno presentare personalmente innanzi a noi, con tutte le fedi requisite, quindici giorni auanti il dì dell'ordinatione, se staranno nella Città; ma se saranno di fuori, basterà comparire con le fedi sodette, il Lunedì precedente al giorno dell'ordinatione; accioche potiamo poi far discussione delle fedi che haueranno portate, & esaminarli circa la sufficienza nella dottrina.

Tutti siano auuissati, che quāto alla dottrina, saranno interrogati delle cose, che spettano à quell'ordine che verranno per riceuere, e sopra tutto, di quelle che si contengono nel Catechismo Romano; sopra quali ciascuno douerà saper rispondere, e renderne conto competentemente a giudicio nostro, e de gli Essaminatori, in proportionē à l'ordine che vorrà riceuere.

E particolarmente non si ammetterà alcuno alla prima Tonsura, se non saprà leggere, e scriuere, e sarà instrutto nella dottrina Christiana.

Non si ammetterà a gli ordini minori, chi

AVVERTENZE

chi non hauerà in oltre intelligéza della lingua latina.

Non si ammetterà a gli ordini maggiori, chi non mostrerà nell'essamine hauer fatto tal profitto nelle scienze, che ci dia buona speranza, di douer essere vtile alla santa Chiesa il lor ministero in quegli ordini.

Tutti saranno esaminati, e sperimentati nel canto fermo, secondo che ci parà conueniente, rispetto alle funzioni Ecclesiastiche, che haueranno ad esercitare.

Saranno anco sperimentati nella pratica del Breviario tutti quelli che saranno beneficiati, ouero verranno per ricevere qual si voglia de gli ordini maggiori.

Se alcuno leuàrà nostre lettere dimissorie per ordinarfi altroue (lequali non si concederanno prima che non siano fatte di lui tutte le inquisitioni, & altre diligéze soprascritte) fra spatio d'un mese dalla data di dette dimissorie, si presenti innanzi a noi, o nostro Vicario generale, con le lettere testimoniali dell'ordine che hauerà ricevuto, acciò se ne facci nota; e se per qual si voglia causa non fusse stato ordinato, restituisca le lettere dimissorie al Cancelliero Archiepiscopale.

I Regolari, che vorranno esser promossi a qualche ordine, basterà che portino fede dal Superiore del Monasterio, del quale essi all' hora saranno di famiglia, de i costumi, e bontà di vita, e testimonio in scritto dal medesimo Superiore, co' l' giuramento, ch' essi habbino l'età espressamente requisita dal Concilio Tridentino per quell'ordine, che desideraranno.

Tutti quelli che saranno stati approvati per ordinarfi, il giorno innanzi all'ordinatione, al primo suono del Vespri si troueranno nell'Arciuescouado, perche siano da noi riconosciuti, e posti in lista, & ascritti alle Chiese doue haueranno a seruire; & anco perche odano il sermone che sarà fatto loro in occasione de gli ordini che saranno per ricevere il giorno seguente.

Tabella functionum infra suo loco posita est, cum de Tabellis.

Per la celebratione di Feste, Officij, & e sequeie funerali.

Carolus Cardinalis Tit. S. Praxedis Archiepiscopus. 1573.

Del Prefetto.

A ACCIOCHE sia meglio satisfatto alla pia mente de quelli, che hanno lasciato, o dano alla giornata elemosine per far celebrare officij de morti; & acciò siano detti officij, e funerali, e pariméte le Feste delle Chiese, ancora doue non sono Collegij ordinarij, e redditi di residenza, celebrati con diuotione, riuerenza, & edificazione del popolo, rimossi li disordini che vi si fossero introdotti: ordiniamo che in tutti i luoghi doue si fanno detti officij, feste, e funerali, il più degno Sacerdote presente del Capitolo d'alcuna Collegiata, che vi si trouerà quanto alle persone d'esso Capitolo, & suoi officij, quanto poi a gl'altri tutti, il Curato, nella cui parochia si fa la Festa, o l'Officio, e funerali, o di doue sia il morto, se il corpo si portasse a Chiesa di regolari; sia Prefetto in quella Festa, Officij, e funerali, talmente che habbia facultà di comandare al detto Clero, & a ciascuno d'esso, e che da esso Clero gli sia prestata obediencia in tutto quello che ordinarà spettante alla celebratione di detti officij, acciò che si facciano con ogni decoro, integrità, modestia, e diuotione, e distintamente, e rimossi tutti i mancamenti, o disordini, che sono notati nelle Tauolette nostre descritte qui a basso, l'vna d'alcune regole date in particolare al Prefetto, l'altra de gli errori che si hanno da notare dalli Pontatori: e perciò a quelli che non obedianno, e che non si troueranno presenti, o trouandouisi commetteranno alcuni errori compresi in esse regole, leui la limosina che se li doueria per quella Festa, ouer officio, se vi fosse interuenuto, & non hauesse commesso errore. la qual limosina si dispensi tra gl'altri Sacerdoti, che interuenendo haueranno ser-

O o 4 uati

nati gli ordini: e quando per la qualità dell'errore quello gli paia poca dimostrazione gli inibisca anco, che non interuenghino in alcun luogo à Officio, corpo, ò Festa, per quel tempo che à lui pare, pur che non ecceda vn mese.

Et auuertisca esso Prefetto, che ha egli da renderci conto, non solo d'ogni colpa sua particolare, ma d'ogni disordine di altri, che dopò questo nostro auiso sentiremo esser passato in simili attioni alla presenza sua, e ch'egli non ne habbi fatto il debito risentimento, e dimostrazione conforme à queste nostre auuertenze.

Del Pontatore.

Q Vanto alli Canonici, & Officiali ordinarij di Choro conuenuti collegiatamente, ò sia nella lor istessa Chiesa collegiata, ò in altra Chiesa, doue si faccia officio, ò funerali, sia Pontatore quello che in esso Capitolo si troua deputato da noi ordinario Pontatore nella sua Chiesa, & in sua assenza il suo substituto.

Quanto poi à gl'altri tutti, facendosi detti officij, funerali, ò festa in Chiesa Collegiata, ò altra doue per il numero grande che vi è di Capellani, ò altro simil proprio Clero, sia da noi stato deputato speciale Pontatore; all'istesso Pontatore d'essa Chiesa, ò altra Chiesa, & in sua assenza al suo substituto tocchi l'officio di Pontatore, non solo per rispetto del Clero di quella Chiesa, ma anco per gli altri Sacerdoti, e Chierici che vi siano inuitati.

Ma se si faranno in altra Chiesa non collegiata, nè in altra doue sia deputato speciale Pontatore come di sopra, e vi haueranno à interuenire più di sei tra Sacerdoti, e Chierici; in tal caso il Curato, Prefetto, Capellano, ò altro à chi spetta di far l'inuito per simili occasioni, domandi sempre nel numero di quelli che ha da inuitare, vno de i quattro Pontatori generali deputati da noi per queste, e simili occasioni straordinarie in quella porta, da mutarsi pur da noi ogni anno più tosto, ò più tardi, secondo ci parerà expediente.

E quando alcuno delli quattro Pontatori, essendo inuitato fosse impedito, che non potesse andare, ò à Festa, ò à funerali, ò à Corpo, secondo l'inuito; ne auisi in tempo chi l'hauerà inuitato, il quale in tal caso domandi vno de gli altri Pontatori dati al Sindaco come di sopra.

Questo Pontatore speciale, ò generale, & il Capitolare respettiamente, tenghi nota delle assentie, & errori, che si commetteranno come di sopra à detti Officij, funerali, ò Feste, secondo la Tauoletta delle pontationi sodetta.

Sia officio di questi Pontatori di prohibire, che non si riceuino, nè diano limosine à Sacerdoti, ò altri Chierici, contra la nota da lor tenuta, ancor che fosse ordinato dal Prefetto; ma che si essequisca, quanto è detto di sopra.

Tenghino anco in pronto la nota seruatà da loro nelle occasioni, come di sopra, per esibircela ogni volta, che la ricercaremo; e quando non la ricercassimo prima, almeno la presentino senza altro, ogni tre mesi in mano del Visiratore della porta, ò altro che da noi sarà deputato, insieme con la nota delle Feste, Officij, ò funerali, a quali respettiamente sono interuenuti, e del giorno che si sono fatti, e nome di quelli Sacerdoti, e Chierici che vi sono conuenuti, ò per limosina hauuta, ò per altro obbligo, cominciando à Calende d'Aprile per il tempo decorso innanzi, e così poi successiuamente di trimestre in trimestre.

Occorrendo per qualche urgente bisogno, che alcuno delli Pontatori fosse forzato partirsi dalle Chiese doue hauesse à interuenire à Festa, ò à funerali, ò officio, prima del fine d'essa Festa, ò Officio, ò funerali; in tal caso, elegga vno de Sacerdoti presenti in suo

luogo, che faccia il suo officio, e consegna à esso Pontatore, quanto prima la nota che hauerà fatta, perche si congiunga col rimanente.

Tuo-

Tauola de gli errori, che si hāno da notare, correggere, e rimediare con l'opera delli Prefetti, e Pontatori soprascritti.

CHI in Choro, e ne i sodetti officij non è vestito di cotta monda, e decente.

Chi non ha la chierica manifesta, e grā de proportionatamente all'ordine.

Chi non ha la sottana fin'al collo del piede.

Chi ha vesti, ò calce d'altro color, che negro.

Chi ha la camicia con le latughe al collo, ò alle mani, ouer lauorata esquisiteamente.

Chi stando in Choro, ò altroue alli sodetti officij, tiene il capello fuor che per pioggia nella strada.

Chi nel medesimo luogo, ò tempo dice l'officio priuatamente.

Chi legge libri, lettere, ouer altre scritture, fuori di quelle che all'hora sono necessarie per la qualità dell'officio, che si celebra.

Chi dorme in Choro, se auuertito da chi li se de vicino, ò da altro Chierico d'ordine del Prefetto, perseverarà, ò tornerà a dormire.

Chi ride, ò parla con chi si sia, eccetto che parlasse per cagione dell'officio suo, ò per risposta necessaria da farsi in qualche urgente caso; mentre che se con laico, ò altra persona di fuori, ciò si faccia per mezzo del custode della istessa Chiesa, ò altro Chierico.

Chi vā vagabondo in choro, ò altroue si parte dal luogo, ò schiera sua, se non per essequire l'officio suo, ouero per cagione di cedere il luogo al superiore.

Chi essendo spesso auisato, che faccia le cerimonie conuenientemente secondo la forma prescritta di esse, trascurarà d'obedire all' ammonitioni, ò le dispresza.

Chi dalla parte sua non canta insieme con gli altri, eccetto che non sia impedito da qualche infermità.

Chi non recita tutto quello, che va recitato.

Chi parte dal Choro, ò da l'officio, prima che finiti gli officij.

Chi finiti gli officij partirà non accompagnandosi con gli altri à due à due, per ordine sin dentro la Sacristia, ò doue haranno d'andare tutti insieme à deporre le cotte.

Chi ne gli Officij de funerali non si trouarà auanti che s'incominci à leggere la prima lettione, e continuerà fino al fine della Messa.

Chi non starà in piede mentre si leggerà, ò cantarà il Passio.

Chi non starà inginocchiati, mentre si cantaranno le Letanie.

Chi non va alla Chiesa, à leuar la Croce, ò almeno non si troua sotto la Croce, quando si leua il corpo del morto.

Chi non accende la cera auanti l'officio s'incominci, e che dopò d'hauerla, l'estingua auanti l'ultimo dell'officio, ouero commette simile altra sordidezza di auaritia.

Chi fa portare la Croce à Chierici, ò ad altri senza sottana, ò cotta conuenevole.

Chi adopra Pallij d'Altare per coprire il Cataletto, se non fossero già dimessi da gli Altari, & applicati perpetuamente à quell'uso.

Chi ricusa obedire al Prefetto in le cose pertinenti à quell'officio, & à celebrarlo con riuerenza, e decentia, & edificatione del popolo presente.

Tauola di altri errori, che pur si hanno à schifare coll'opera, e vigilanza delli Prefetti.

CHe non si ammettino à simili officij, ò alla participatione delle limosine, che si dano per qsto, Chierici di qual si voglia sorte, che nō habbino fede d'esser descritti nel libro dello stato.

Che non si ammettino parimente Putti, ò altri Laici, che non siano descritti da noi, & approbati à ciò in iscritto.

Che non si diano in Chiesa le limosine di danari, ò di cera di qual si voglia Officio, ò Festa, ò Corpo.

Che nel riceuere, ò dare dette limosine, non si usino arti, ò parole contentiose, ò che mostrino sordida auaritia, ò altramente scandalose.

Che non si augmentino, ò facciano augmentare à se stesso, ò ad altri le solite

te limosine senza nostro espresso ordine. Che non si scotano, ò riceuano, ò si faccia dare ad altri, ò per se, limosina, che si deue dare ad alcuno che era inuitato, e poi non vi è venuto, ò non vi è restato fino al fine, ò sia per altro modo indibita, ò sia per se stesso, ò altri.

Che si dian le limosine intiere, non ritenendo per se alcuna cosa, ò sia in quella de Sacerdoti, ò Chierici, ò Putti, ò altri, che in qual si voglia modo interuenghino in simili occasioni.

Che nel numero, che si ha da inuitare non si tralasci senza giusta causa d'osservare il debito ordine, cioè di chiamare prima li Canonici, poi gli officiali titolati di choro, nel terzo luogo li Capellani titolati, e poi li non titolati di quella Chiesa, poi gli ascritti ad essa, e poi Curati più vicini, eccettuati sempre Custodi, e Chierici di quella Chiesa, che si preferirà a tutti.

Che non si inuiti maggior numero di quel che vorrebbero quei del morto, ne si costringano, ò inducano essi direttamente, ò indirettamente a questo.

Che non si sepelisca in Chiesa altroue che in sepoltura fatta in volta, e che si richiuda bene con la sua pietra.

Che non si diano limosine a Sacerdoti, nè da Sacerdoti si riceuano, ò da chi si sia, per causa di detti funerali, officij, ò Feste, se non dopò finito l'officio, ò funerale, ò Festa; & all'hora anco con l'intervenuto consenso del Prefetto, & anco insieme del Pontatore, ò per loro ordine commune in iscritto, e non altrimenti.

AVVERTENZE

Per le Processioni generali.

Carolus Cardinalis Tit. S. Praxedis
Archiepiscopus Mediolani.

LA Domenica, ò altra Festa immediate precedente il giorno della Processione, ciascun Curato auisará il suo popolo del giorno d'essa Processione, e della causa perche si fa; e di quà pigliará occasione d'effortarlo efficacemente a volersi trouar presente, & ac-

compagnar detta Processione, non meno col corpo, che con lo spirito, e con vn santo desiderio, che Dio per sua bontà esaudisca quelle comuni preci, e supplicationi per beneficio publico, e priuato dell'anime, e corpi nostri, e de nostri prossimi, ricordandoli anco la modestia, diuotione, & ordini con li quali si deuono accompagnare queste Processioni.

Per questo anco la sera innázi alla mattina della Processione, all'hora che sonerà il Duomo, suoni ciascun'altra Chiesa vn segno doppio con tutte le Campanne, per dar auiso al Popolo della Processione generale della mattina seguente, & inuitarlo, ò ricordarli a conuenirvi; e quando occorrerà che si facciano più Processioni per la medesima causa, il medesimo si faccia nell'altre sere subsequenti, che immediatamente precedono i giorni d'esse Processioni.

Ciascuno del Clero la mattina del giorno della Processione, si troui in Duomo, subito sentito il segno delle Campanne che si dà per questo effetto, per conuenir tutti al principio della Processione.

Le Croci siano portate da persone atte, & in modo decente, cioè non in spalla, ma dinanzi; e si auertisca di non riporle in luogo alcuno, ma gli stessi ministri che l'hanno portate, le tenghino, fermandosi con esse presso all'ingresso della Capella grande.

Seruino l'ordine, e luogo a loro deputato, cioè ogni Capitolo delle Chiese Collegiate, con quelli che ancor non sono Sacerdoti, & habitano nella Porta d'essa Collegiata, e con gli ascritti a detta Collegiata stiano vniti col Preuosto, ò Prefetto d'essa Collegiata; auuertendo specialmente gli Ecclesiastici di Porta Orientale che non sono Sacerdoti, di andare con la Collegiata di S. Stefano, e quelli di Porta Ticinese con quella di S. Lorenzo.

Gli Parochiani di ciascuna Porta stiano al luogo de Parochiani con il suo Sindaco.

Gli Capellani, si reggano sotto quello, che sarà deputato per guida, e capo nella Porta doue ciascuno d'essi habita.

Le

Le Chiese dove si va con la Processione siano decentemente ornate, e nell'apparecchio dell'Altare non vi si mettano Calici, nè Patene, ò simili altri vasi, nè Angeletti, ò cussini, ma solo la Croce, ò figure sacre, con sei lumi almeno che siano decenti.

Habbi ciascuno la sua Cotta monda, decente, e non stracciata, e con le maniche larghe secondo gli ordini; e tanto lunghe, ch'arriuinino fino alla mano, ancorche siano crespe, nè si riuoltino sopra le spalle; e li Reuer. Preuosti habbino anco la cappa, e la ferola; e li Parochi habbino la veste con le maniche larghe, & il capuccio.

Non portino guanti, nè capello, nè habbino in mano fiori, ò altra cosa vana, e indecente.

Nell'entrare, & nell'uscire di Chiesa, e dauanti a quelli altari, doue si dice qualche oratione per strada, & anco quando s'incontra qualche imagine sacra, stiano col capo scoperto, e seruino gli ordini, e quelle auvertenze, che dal maestro delle cerimonie, ò da altri da lui deputati faranno date.

Nel principio della Processione nella Cathedral, e poi anco nelle altre Chiese, oue occorra al Clero fermarsi in esse per fare alcuna statione, ò publica supplicatione, ciascuno del clero partendosi di Chiesa per inuiarsi alla processione, faccia riuerenza con genuflessioni, prima al santissimo Sacramento posito nell'Altare maggiore, e poi al Reuerendissimo Arcivescouo.

Il medesimo faranno in ogni occasione, che haueranno da passare auanti ad esso Arcivescouo, etiam per la strada.

In quei luoghi nondimeno, doue l'Arcivescouo si trouerà sedere su la Bradella dell'Altare, basterà, che nell'istesso atto di fare la genuflessione al santissimo Sacramento, volti ciascuno vn poco il capo anco verso l'Arcivescouo nella medema genuflessione.

Ciascuno Ecclesiastico, di qual si voglia grado, dignità, e conditione che sia, nel fare riuerenza all'Arcivescouo sempre faccino genuflessione con il ginocchio fino a terra, eccetto il Capitolo, & Ordinarij del Duomo, e Protonotarij qua-

do sono vestiti nell'habito di Protonotario con rocchetto, e mantelletto di sopra, quali fanno riuerenza di capo ben profondo.

Seruino tutti sempre in Chiesa, e per strada il debito silentio, e modestia in ogni cosa.

Vadino a due a due, e fra vna coppia, e l'altra vi siano sei brazza d'intervallo, non si accostando, nè si discostando mai più di questo spatio.

Auvertiscino quando di dietro sarà data voce, ò auiso di caminare, ò di fermarsi, secondo che portano le occasioni, di essequire prontamente l'auiso, e di più auisarsi l'vn l'altro, sì che l'vna coppia auisi subito l'altre vicine, che li precedono, e così di mano in mano.

Il medesimo faranno, quando di ciò faranno auisati dalli Custodi, ò altre persone deputate ad inuiare, e far caminare le processioni: li quali Custodi per questa causa seguiranno le processioni di fuorauia lateralmente a canto al suo Capitolo; e parimente quegli altri deputati a questo effetto, seguiranno a canto a quel Collegio, ò corpo di Clero, al quale faranno assegnati.

Si suonino le campane picciole, e grosse a doppio, in quelle Chiese doue passerà la processione, & in quelle doue si farà la Statione, si suoni dal principio, che comincerà a entrare la processione finche sarà entrato tutto il Clero; e cessino poi per non sturbare l'ufficio, che si celebra: e per la medema causa non si suonino le campane delle Chiese vicine a i luoghi, doue, e mentre si canta, e dice il [Mæstorum.]

In quel procinto, che la processione stà per arriuare in qualche Chiesa, non si suonino, nè si mandino fuori Messe in quella Chiesa, e finche non sarà finita la Statione, & il Clero, e popolo che prosegue la processione, sia uscito di Chiesa; perche non si diuertisca esso popolo dall'assistere a queste supplicationi, & orationi publiche, e seguir le processioni.

Ogn'vno stia vnito col suo capo, come di sopra; altrimenti facendosi ricognitione particolari, ò generali, chi non si trouerà al suo luogo, e ordine, s'intenderà

derà essere incorso nella pena.

Quando con la processione si ritorna in Duomo; nessuno si parti fin che non sij entrata tutta la processione, e si sia compito l'ufficio che si fa, e riceuta la benedittione; e di mano in mano che entrano, si vadino distendendo dalla porta grande fin al ingresso del choro facendo due ale, incominciando a fermarsi alla porta quelli che sono li primi a entrare, seguitando poi gli altri successivamente.

Occorrendo qualche pioggia, nessun particolare si copri con mantello, ò cappello, se non quando, e come gli sarà ordinato come di sopra.

Oltra à tutte queste auvertenze, si ricorda che non si manchi di offeruare tutte l'altre che per conto delle Processioni sono ordinate nel Concilio Provinciale primo, nel titolo [de processionibus, & supplicationibus.] e ne gli altri ancora.

Auvertenze particolari da offeruarsi per le Litanie tridiane oltre l'altre sopra scritte.

IL Clero di quelle Chiese, nelle quali si entra con la Processione, si troua alla porta con li Piuiali rispettuamente, e con l'Asperforio, & acqua benedetta a riceuere il Reuerendissimo Arcivescovo.

Arriuato il Clero nella Chiesa della Statione, niuno eschi finche si leui il suo ordine, & il suo capo; e quelli che sono prima a entrare, incomincino a fermarsi, e sedere ne' luoghi vicini alla porta, offeruando sempre in ciò l'ordine che haueranno dal Maestro delle Cerimonie.

Conuenendoli vscire per alcuna necessità corporale, non vada ad altro luogo, che à quello che sarà deputato presso quella Chiesa per simili bisogni; e ciò con licenza del suo Prefetto della Porta, ò Collegiata sua, e non altrimenti; e tornato subito si presenti al detto Prefetto.

Se fosse necessitato partirsi per altra causa, non lo faccia senza licenza del Reuerendissimo Arcivescovo, ò suo Vica-

rio, ò Deputato; e tornato subito si presenti al medesimo.

Niuna persona Ecclesiastica sia fuori della Chiesa mentre si fa la Statione; e non essendo la Chiesa capace a riceuere tutto il Clero, quella parte che non vi potrà capire, stia auanti la porta di essa Chiesa raccolta insieme in silenzio, e di uotione, inginocchiata, ò in piedi, secondo l'ufficio che si farà all'hora, se non sarà dato ordine di andare alla Chiesa, doue è la Statione seguente: nel qual caso vi vada solamente quel Collegio, e quella parte di Clero, alla quale sarà specialmente ordinato dal Maestro delle Cerimonie.

Il Clero di Centoferoli, e ciascun capitolo, e Clero di ciascuna porta, canti l'Antifona, e Litanie, secondo l'ordine dato in iscritto alli Rogatarij del Clero.

Se in qualche Chiesa collegiata conueranno Musici per cantare le Litanie, ò altro, siano vestiti con habito Ecclesiastico, e con le corte, e cantino le Litanie speditamente nel modo che si fa in Duomo, dicédo però le Litanie proprie di quella Chiesa secondo il libro.

Nelle Chiese in queste Stationi tridiane non si suoni organo per modo alcuno.

Ciascuno Rettore di Chiesa doue si faranno le sodette Stationi, faccia leuar le brelle che sono per Chiesa, e proueda di buon numero di banchi; quali non douranno esser manco di cento, acciò in ogni modo ve ne sij per tutto il Clero; e faccia tener le porte delle Chiese ferrate fin alla venuta del Clero, & habbi cura diligente, che non entri pur vn secolare prima, che sia entrato tutto il Clero, nè lasci che sia occupato da altri il luogo delli Ecclesiastici: e chi non haurà prouisto a sufficienza, & offeruato come di sopra, s'intenda di essere incorso nella pena di sei scudi.

Proueda anco di vasi da orinare fin al numero di 12. e li riponerà in luogo comodo per questo effetto, più vicino che si possa, doue si entra per la Chiesa; e faccia ferrar la porta della casa; fin tanto che durarà la Statione, acciò non si possa con tale occasione andare in altro luogo che ritornare in Chiesa.

In quelle Chiese, doue occorrerà andare a far stationi, oue non sia Rettore titolare, o mercenario, Collegij, o altri Deputati, che ne habbino cura; il Paro chiano di quella vicinanza doue è la Chiesa sudetta, habbia carico di prouedere; altrimenti sia carico di esso, di auisare quelli i quali haueranno di fare detta prouisione.

La doue si suol cantare il [Mæstorum,] il curato parimente di quella vicinanza habbi questa cura, di fare che sia preparato con decentemente co banche coperte di panno a sufficienza per il Capitolo del Duomo, & alcuni altri, & a parte per li Magistrati secolari della Città, che soglion interuenire a simili processioni, & auisi alle Chiese vicine, che non si suonino campane, mentre si canta, e si dice il [Mæstorum.]

Alcune altre auuertenze per le Litanie triduane.

Carolus Cardinalis Archiepiscopus.

Reuere[n]d. Parocho. Nell'occasione di queste sacre Litanie triduane, che la settimana prossima dopò la solennità dell'Ascensione di Nostro Signore secondo il rito di questa nostra Chiesa celebraremo, voila Domenica precedente che sarà a 22. del corrente mese, nella Messa Parochiale, ne darete piamente, e con carità quella instruttione al vostro popolo, che il Signore vi suggerirà, e si ricerca dall'ufficio vostro; & efficacemete l'ammonirete a farle, e celebrarle con quella pietà, e deuotione, con la quale furon santamente instituite.

Gli ricordarete dunque in prima l'obbligo, che ciascuno (se non è per l'età, o per altra leggitima causa impedito) ha di digiunare quelli tre giorni.

Inoltre per parte nostra l'ammonirete, che in ciascuno di quelli tre giorni, per quello spatio di tempo, che dureranno le processioni, si tenghino le botteghe serrate, & ogn'vno si astenghi da opere seruili.

Che tutte le donne nella processione siano relate nel medesimo modo, come de

uono stare in Chiesa per gli ordini nostri, stando, e seguitando le processioni separatamente da gli huomini.

Di più essortarete i Padri di famiglia, che loro conuenghino a queste pubbliche, e sante Rogationi, e procurino che li loro figliuoli, e gli altri di casa facciano il medesimo, secondo l'antica deuotione di questo popolo.

Che tutti venghino nel primo giorno d'esse Letanie la matina al segno della Campana nella Chiesa Metropolitana a riceuere diuotamente le sacre ceneri; e chi pure non fusse a tempo di riceuerle nella sudetta Chiesa, faccia diligenza di riceuerle a S. Simpliciano, o in altre Chiese delle prime stationi, doue quella prima mattina si ministraranno, a chi non l'harà riceuute.

Nel che auuertirete i fedeli, che secondo l'instituto, e rito di questa nostra Chiesa, si deuono pigliar in quel primo giorno d'esse Letanie, e non in altro tempo dell'anno.

Auertirete anco, che nè huomini, nè donne entrino nella Chiesa, doue s'andarà processionalmente a far le Letanie, e stationi, prima che sia entrato tutto il Clero; il qual entrerà primo, poi gli huomini, & ultimamente le donne, secondo l'instituto, & ordine delle processioni, il quale ordine hauranno anche da seruire nell'andar nelle processioni.

Che parimente gli huomini, e le donne in quelli sacri giorni di rogationi più specialmente fughino il vestir pomposamente, & ogni ornato; e vestino talmente, che mostrino modestia, e santa penitenza, secondo che ricerca l'instituto delle Litanie, ammoniscono i santi Padri, vuole la pietà christiana, e la Chiesa d'inuita: quale in quelli tre giorni con l'apparato istesso, con il colore delle vesti, ordine di stationi, con la cerimonia delle ceneri, & altri particolari riti, cerca di promouere la diuotione de fedeli a orationi, astinenze, vigilie, & limosine, & ad ogni altro santo esercizio di penitenza.

Nel dar questi ricordi al Popolo, oltre che ne hauete graue, e copioso soggetto dall'ufficio di esse Litanie, li po-

arete

crete anco leggere questa nostra.

Et attenderete con ogni diligenza, e carità christiana, particolarmente in questa occasione, all'effecutione delle auvertenze generali per le processioni, stam-
pate, & altre volte mandateui.

pregarete poi nelle vostre orationi Dio nostro Signore, che benedichi questa Città, e prosperi la sua misericordia sopra di essa; e gli faccia gratia in quei sacri giorni, di prepararsi talmente, che possa conseguir in abbondanza i frutti dello spirito santo, la cui solennità celebra remo la Domenica seguente. Così faccia la diuina bontà, che siano esauditi i nostri, e vostri prieghi. Dall'Arciuescovo nato alli 10. di Maggio 1573.

AVVERTENZE

Per le processioni del Corpus Domini.

Carolus Cardinalis Tit. S. Praxedis
Archiepiscopus.

Rener. Parocho. Auuicinandosi la solennità del Corpus Domini, douete mostrar al vostro popolo il modo, e la deuotione, con quale deue studiare a prepararsi per celebrarla, conforme alle santissime ordinationi de i sommi Pontefici Romani, Urbano Quarto, Clemente Quinto, Martino Quinto, & Eugenio Quarto.

Però dimani nella vostra Messa Paro-
chiale l'effortarete instantemente, che ciascuno per conseguire l'Indulgenze concesse in quella solennità, si confessi, e chi può, faccia limosine, & attentamente faccia oratione, & altre opere di deuotione, e pietà Christiana.

Effortarete anco, che il giorno auanti la Solennità digiuni.

Che nella Solennità si comunichi.

Che diuotamente ciascuno, e nella Solennità, e ne i giorni dell'ottaua si troui al primo Vespro, al Matutino, & a tutte l'altre Hore, alla Messa solenne, & alla Processione.

Et per accendere tanto più ogn'vno, gli denunciarate l'infrastrate Indulgenze concesse dalli detti Sommi Pontefici, a quelli che veramente pentiti, e confessi faranno le sopradette cose.

A chi starà al primo Vespro della Solennità, cento anni d'indulgenza.

A chi starà nella Solennità alla Messa solenne, parimente cento anni.

A chi starà al Matutino, similmente cento.

A chi starà al secondo Vespro, ancora cento.

A chi starà a Prima, a terza, a Sesta, a Nona, & a Compieta, quaranta anni d'Indulgenza per ciascun'hora.

A chi starà ne i giorni dell'Ottaua al Matutino, Vespro, Messa, & a gli Officij delle sudette Hore Canoniche, parimente cento.

A chi digiunarà il giorno auanti la solennità, similmente cento.

E celebrando in quel sacro giorno la Chiesa così ineflabile misterio con solennità di processione, deuono li fedeli, ricordandosi dell'immensa carità di Gesu Christo Redentore nostro, che ci ha dato l'anima sua in prezzo della salute, & il corpo suo in cibo, mostrarli con ogni veneratione grati per così grande, e diuino beneficio.

Però, e per debito di pietà christiana, e per l'instituto della Solennità istessa, e per conseguire l'Indulgenza, hanno da trouarsi tutti ad accompagnare essa solenne processione.

Effortarete dunque instantemente quelli della vostra cura, che tutti vi conuenghino; nè siano alcuni huomini, nè donne, di qualunque età, e grado siano, su le porte, o alle finestre a vedere.

Ma se alcune donne per infermità, o altra debolezza non potranno accompagnare la processione, ammonitele, e pregatele da parte nostra, che stando alle porte, stiano con ogni humiltà, modestia, riuerenza, senza vanità, nè apparato alcuno, nel tempo che passerà il Santissimo Sacramento: e non si fermino inui a far spettacolo di se al popolo, con dar occasione a molti di peccare, e con poca riuerenza di quella sacra solennità. Auifarete parimente, che secondo gli ordini nostri tutte le donne siano velate. Item che niuno interrompa nella Processione l'ordine del Clero, nè vada confusamente: ma effortarete tutti da parte nostra, che dopo il Clero seguitino gli

gli huomini, & dopò loro le donne; e tutti con deuotione, e silentio. Et con questo vi benediciamo. Dall'Arciuesco uato il dì 5. di Giugno 1574.

AVVERTENZE

Per la processione del S. Chiodo, che si fa ogni anno nella festa dell'Inuentione della Croce.

Carolus Cardinalis Tit. S. Praxedis Archiepiscopus Mediolani.

Remer. Curato. Martedì, che sarà alli 3. di Maggio, sarà la festa della Santa Croce, come sapete, festa deputata da noi gli anni passati per solennità, e special veneratione del sacro Chiodo di N. Sig. riposto nella nostra Chiesa Metropolitana.

È perche il giorno seguente alli quattro s'ha da celebrare il Sinodo Diocesano Decimo, vengono a restare impediti quei giorni, che seguono dopò la festa della Santa Croce, per le attioni sinodali; di maniera che non si può fare immediatamente dopò quella solennità, la solita oratione delle quarant' hore nanti il sacro Chiodo, habbiamo deliberato d'anticipare.

Però la Dominica auanti, che sarà il primo di Maggio dopò il Vespero, faremo la processione col sacro Chiodo nella nostra Chiesa Metropolitana, per dare principio all'oratione sudetta, la qual poi finiremo il Martedì mattina, con la processione solenne à S. Sepolcro ritornando alla Chiesa Metropolitana, doue cantaremo Messa Pontificale, lasciando però il sacro Chiodo sopra l'altare tutto quel giorno, per consolatione del popolo sino alla sera, che si riporrà al suo luogo.

Però s'auisa tutto il Clero scolare, e Regolare à conuenire alla processione nel principio, e nel fine dell'oratione co' habiti solenni, & lumi, e venire poi col legialmente à far la sua hora di oratione, quale le sarà assegnata con quella pietà, e deuotione, che ricerca questa solennità, qual in questo popolo è di singolare deuotione, & osseruanza.

Ciascuno Parocho poi auisará il suo popolo à conuenire à queste processioni nel principio, e nel fine deuotamente, & chi può con i lumi accesi, & visitare piamente questo sacro Tesoro per conseguire l'Indulgenza plenaria, la qual si manda insieme da publicare, & altre che nostro Signor ha concesso perpetuamente in questa occasione, venendo parimente col popolo sotto il Confalone, à far la sua hora d'oratione.

Effortando ciascuno anco in generale, & in particular à volere aiutare co' larga limosina l'opera de i Misterij della Passione, che s'è cominciata à fare alla Chiesa di San Sepolcro, doue s'andarà con la seconda processione la mattina d'essa solennità della Santa Croce, Et il Signor vi benedica.

Dall'Arciuescouato li 23. Aprile. 1583.

AVVERTENZE

Per la Processione, che si fa à San Gregorio.

Carolus S. R. E. Cardinalis Archiepiscopus.

LVnedi prossimo, che sarà il secondo giorno di Pentecoste, dopò il Vespro à hore 20. secondo il buon istituto d'gli anni passati, faremo la solita processione generale à S. Gregorio fuor di Porta Orientale di questa Città, per esponder l'Indulgenza plenaria concessa da Nostro Signor Papa Gregorio XIII. à chi visiterà quella Cappella, e per la solita commemoratione de i morti al Cemiterio.

Perciò ciascuno Parocho Dominica prossima auisará di questo il suo popolo, acciò non manchi di conuenire à questa processione, & attione, che tutta deue eccitare gran pietà, e carità christiana, per la memoria di quelle graui afflittioni della pestilenza passata, effortando poi in generale, & in particolare ogn'vno, che arriuando alla fabrica di quella Chiesa, che già secondo il nostro disegno si fa, la voglia aiutare con larghe limosine, che in quell'istesso luogo si ricaueranno da persone da noi deputate; e medesimamente andando à quel

quel Cimiterio, doue sono sepolti tanti morti nel tempo delle pestilenze passate, iui nel luogo parimente à ciò da noi deputato, vogliano con le loro pie limosine aiutar l'opra, che habbiamo disseggnato di fare, ch'è di cingere quel Cimiterio di muro, perche sia di feso quel sacro luogo dall'ingresso de animali, e da ogni altra immondizia; & à questo effetto andará anco processionalmente ciascuno Parocho, con il suo popolo sotto il Confalone il giorno segúete à quell' hora che li farà più commoda, non solo à pigliar l'Indulgenza, ma anco à far l'oblatione all'vno, e l'altro luogo, che perciò sarà parecchiato. Per tanto tutto il Clero secolare, e Regolare, di questa Città alla sodetta hora precisamente couerrà in Duomo per la detta processione. Dall'Arciuescouato à 26. Maggio 1583.

R I C O R D O

Per la processione, che si fa à San Sebastiano.

Carolus Cardinalis, & Archiepiscopus.

R Euer. Curato. Se vi raccorda, che Martedì alli 15. del presente haurete da condurre il vostro popolo processionalmente con la Croce, e Confalone alla Chiesa di S. Sebastiano; e questa mattina gli ne daretè auiso, essortandolo à far oblatione per la fabrica di quella Chiesa, ma lassarete però che i Sindici della Parochia, vadino con il Signor Vicario di Prouisione. Dall'Arciuescouato alli 13. di Ottobre 1577.

Auvertenze per l'Oratione delle quaranta hore. 1577.

L A. santissima oratione ordinaria delle Quarant'hore, principiarà nella vostra Chiesa de S. N. la quale oratione farete con ogni diuotione, diligenza, caldecza, e con auvertenze degli ordini infra scritti, fatti da sua Signoria Illustrissima, e Reuerendiss.

Carolus S. R. E. Presb. Cardinalis Tituli Sanctæ Præcedis, Archiepiscopus.

L E Chiese nelle quali si metterà l'oratione, siano solamente di quelle, nelle quali si suole tenere il Santissimo Sacramento. L'ordine d'essa si stabilisca, mettendosi in ciascuna porta de Chiesa in Chiesa, secondo il comodo delle strade. Et tal ordine non si muti poi mai, senza espresso ordine nostro in iscritto. I Prefetti delle porte, si prenderanno cura ordinaria di questa Oratione, ciascun nella sua Porta, oltra il prefetto speciale deputato da noi alla cura di tutte le orationi publiche; con vedere speso, se le cose vanno ordinate, e congregare quei che sono deputati à ciò, per trattare seco, e prouedere à tutto quello che bisogni.

I deputati alla cura di questa Oratione oltra il Prefetto della Porta, & oltra il Prefetto specialmète deputato all'Orationi publiche, saranno il Sindaco delli Parochi della portaze tutti i Priori delle Scuole del Corpus Domini della porta, & i Parochi, quando saranno chiamati dal Prefetto della porta.

Mètre l'oratione ordinaria dura in quella porta, non se ne metta de straordinaria senza ordine nostro in iscritto. Per far questa Oratione, il Santissimo Sacramento si collochi sopra l'Altare maggiore, e fuori del Tabernacolo maggiore, con vno velo di seta che copri il Tabernacolo piccolo che ha dentro il Santissimo Sacramento: e sia tanto lungo, che faccia due ale dalle parti, cioè fin' alli duoi corni dell'Altare, vno dell'Euangelio, l'altro dell'Epistola.

Si ornì il luogo doue si mette, con religiosa politezza, non usando moschetti, nè altri ornamenti profani, nè razzi con historie, & imagini lasciuie, ò altrimenti profane.

E s'orni la Capella solamente; e doue si possa commodamente, si facci oscura la detta Capella, sì che non habbi altro chiaro, che de i lumi, come si acconciavano i Sepolcri la settimana Santa nelle Chiese Romane; per accompagnarne

Instruct. Varia.

gnare il misterio dell'istituto di qsta Oratione per eccitarfi più à diuotione. Le candele ò cerei al più siano diece, almeno sei, di honesta grossezza: e vi siano anco lampadi, che nò siano però più di dodeci, ò tredici.

Nella capella, ò luogo doue sarà posto il Santissimo Sacramento, non intraran no dentro i cancelli laici.

Mentre il Santissimo Sacramento stà fuori, vi stiano assistenti di giorno duoi Chierici con le cotte, vno de quali sia Diacono almeno, e di notte vno solo, al meno Subdiacono.

Proueggasi ad ogni modo, che le donne vi facciano oratione separate da gli huomini, con sele, ò altri drappi, finche si pongano le asse.

S'appicchino tauolette in luogo comodo doue siano scritte varie orationi appropriate a varij bisogni che vengono, massime al flagello che ci trauaglia di presente.

Nel mettere, e leuare dell'Oratione, si suonino le campane: si auui vn Sacerdote col puiuale, stola, e velo sopra le spalle: & insieme tutto il Clero di qlla Chiesa e Parochia se sarà tale, con le cotte.

E se questo clero non arriuasce almeno a otto persone con i Chierici, se ne inuitino d'altre Chiese ò Parochie secondo il bisogno, tanto che almeno vi sia il numero indetto.

Vi siano anco i scolari del Santissimo Sacramento di quella Parochia, e tutta la vicinanza frequente.

E per questo quãdo si suonerà per mettere, ò leuare l'Oratione, subito tutte le botteghe di quella Parochia siano serrate, e restino chiuse per quello poco spatio, che durerà quella processione, e Litanie, come si dirà qui a basso.

Facciasi processione, e si cantino le Litanie, e sue orationi, con le altre solite cerimonie.

E la processione si potrà fare ò dentro, ò fuori della Chiesa, secondo che sarà grande essa Chiesa, e sarà comodo di stendere la processione.

Et si terrà l'ordine che segue.

Nel mettere l'oratione, il Sacerdote stãdo ingenuocchiato incensarà tre volte il Santiss. Sacramento, prima che lo

leui fuori del Tabernacolo maggiore: poi leuato fuori, si farà cò esso la processione, cantandosi l'Antifone appropriate. Qual processione finita, si collocarà esso Santissimo Sacramento alla vista del popolo: poi canteranno le Letanie, Preci, & Orationi ingenuocchione.

Nel leuare la detta Oratione, primieramente si cantaranno le medeme Litanie, Preci, & Orationi: di poi finite, il Sacerdote ingenuocchiato incensarà come di sopra: dopò quale incensatione, si farà anco come di sopra la processione: e finita che sia, il detto Sacerdote benedirà il popolo cò il tabernacolo minore, doue è il Santissimo Sacramento: di poi lo riporrà al loco suo nel tabernacolo maggiore, e l'incensarà come di sopra; & poi subito chiuderà il detto Tabernacolo maggiore.

Nelle Chiese doue sarà l'oratione, per quello spatio di tempo che si fa, nò si celebri Messa, ò altri diuini officij, ma si satisfaccia a gli obblighi che vi fossero, nel le Chiese vicine, ò altre, a giudicio del Prefetto della porta.

Siano però eccettuate le Collegiate secolari, e regolari, doue si potranno dire le solite hore Canoniche, e Messa cantata: ma in luogo della Chiesa più lontanò che si possi dall'Altare maggiore; e le Chiese de Monache, nelle quali si potrà dire vna, ò due Messe basse per le Monache. Il che si facci in hora di minore frequenza di popolo.

Vi sia sempre in Oratione buon numero di persone, della Parochia specialmente, quando si fa nella Chiesa Parochiale, compartendosi tutte le famiglie e persone di essa Parochia secondo l'hore: non assegnandosi però tẽpo di notte a done; e a ciascuna hora si diano alcuni bottri di càpana, per dare auiso a quelli che harãno ad intrare a tale oratione.

L'oratione non cessi mai nè di giorno nè di notte, sia in qual si voglia Chiesa: e doue si vedesse, che non vi fosse modo di continuare così con frequenza di persone che faccino l'oratione, si tralasci quella Chiesa.

Ancora che la notte si faccia oratione, la Chiesa però non stij aperta, ma ciascuno picchi, e se gli apra: e potranno tut-

P p

taua

taua andare ad orare, non solo quei che faranno nel compartito fatto, ma altri ancora.

Si prouegga anco che vi si facciano alcuna volta, secondo che vi si vedrà frequenza di popolo, pii & affettuosi ragionamenti da persone deputate, & approvate da noi.

Questi ragionamenti siano breui, in modo che non eccedino vn quarto d'ora; e siano più tosto eccitamenti d'oratione, e come punti di meditatione, che in forma di sermoni, nè di prediche.

Comincisi l'oratione nella Chiesa seguente, vn' hora prima che finisca nella precedente, e duri in ciascuno luogo il tempo preciso solo delle Quarant' hore, e non più oltre, ancor che fosse bisogno leuarla, o metterla di notte.

Non si mettino, nè lascino fuori bacili per ricever limosine; ma più tosto cassette, con licenza nostra: delle quali ne terrà vna chiave il Curato, & vn'altra quei della Scuola del Corpus Domini; & doue tali non siano, chi sarà deputato dal Prefetto della porta, e si spendano i danari come qui a basso.

Se sarà bisogno, si mandino fuori ne i confini soli di quella Parochia, persone atte, da essere elette dal Prefetto con participatione del Curato, e Priore della Scuola del Corpus Domini di essa Parochia: le quali persone raccolgano limosine per fare le spese che bisogneranno, al giudicio de medemi: e ciò che auanzerà, si spendi pure per vso del Santissimo Sacramento in quella Chiesa con nostra licenza, ouero in foccorrer le Chiese della medema Parochia, o Porta, che non haueranno il modo di fare la spesa dell' Oratione.

Dat Madiolani, ex ædibus Archiep. die 17. Iunij, 1577.

AVVERTENZE

Per l'Oratione sine intermissione.

Vide infra, in septima parte, literas Pastorales de instituto orationis vespertine, & cetera quæ sequuntur.

AVVERTENZE

Per la Benedictione delle case.

Vide in parte septima huius voluminis, literas, Pastorales eo de genere: quas literas deinde sequitur ordo benedictionis ædium.

AVVERTENZE

Per il Giubileo dell' Anno Santo.

Vide infra, in parte septima, literas Pastorales de anno Iubilei, & cetera deinceps, quæ ordine explicata sunt.

AVVERTENZE

Per hauer notizia dello Stato del Clero.

Carolus Cardinalis Tit. S. Prædix Archiepiscopus. 1573.

Non sia lecito ad alcuno Laico di qual si voglia età, stato, o conditione, vestirsi in habito Ecclesiastico per portarlo ordinariamente, o per qual si voglia occasione, anco di seruitio Ecclesiastico ordinario, o straordinario, senza nostra espressa licenza in scritto.

Nissuno Laico come di sopra, passati due mesi sia admeso da alcuno Rettore di Chiesa, Sacerdote, Sacrestano, o da altro a chi spetta a seruire alle Chiese, o me in portar Croce, Ciloftri, suonar campana, e simil altro seruitio Ecclesiastico, o sia con habito Ecclesiastico, o senza esso; se prima non sarà da noi, o da chi hauerà di ciò facoltà da noi, approvato a qsto, e ne esibirà fede, e licenza in scritto: nel quale ordine però non sia compreso, chi per qualche urgente bisogno seruisse accidentalmente in simili cose.

Nessuna persona Ecclesiastica secolare, etiam di qual si voglia ordine, grado, dignità, o conditione che sia, passati due mesi si possa preualere di qual si voglia nostra licenza data da noi, o da altro nostro ministro, ancora per lettere private a Vicarij foranei, o all' istesse persone Ecclesiastiche, di celebrar Messa, ministrare qual si voglia Sacramento, assolvere da censure, o peccati riservati, predicare, star assente dalla Diocesi, o da suoi beneficij per causa di studio, o per altri

Habito Ecclesiastico non si vesta senza licenza.

Laici non s'ammettono a seruitio Ecclesiastico senza licenza.

Varie licenze de gli Ecclesiastici uocati, e come s'ottenghino di nuovo.

altri suoi negotij, esser promosso ad alcuno ordine, tener donne in casa, habitare in casa de secolari, & consecolari, & tener seco altri, & di qual si voglia altra licenza pertinente alla persona sua: ma s'intendono dopò detto termine di due mesi tutte reuocate.

E quelli che ne otterranno di nuouo, doueranno fra sei giorni dopò la data d'esse, esibire tal licenza al Prefetto, poter far nota al suo libro, & ottenere da lui la sottoscrizione sopra d'essa licenza in questa forma, [N. Præfectus.] E passati li sei giorni, la detta licenza, fin tanto che non sarà sottoscritta come di sopra, sia, e s'intenda esser nulla, e di niū valore, e per tale sia hauuta da ogni persona a chi sia esibita, e si proceda, cō chi l'harà ottenuta, come se non gli fosse stata concessa.

Il medesimo diciamo nelle licenze a Laici per pigliar l'habito, & alcuno seruitio Ecclesiastico. E accettuamo però in questa ordinazione, le licenze che si fanno da nostri Vicarij, etiam foranei, & anco da noi qui per assentie, & altre cose momentanee, che non durino più di dieci giorni.

Ecclesiastici che muta-
no casa ne
diano au-
iso, & a chi.

Ogni persona Ecclesiastica come di sopra, habitante nella Città, e suoi corpi santi, che mutarà casa, ancorche sia nella medesima parochia, ne dia però sei giorni auanti che parta, notitia al Rettore della cura, & al Sindico della porta; & andando in altra Parochia, similmente fra sei giorni dopò che harà pigliata nuoua habitatione, ne dia notitia al Curato, e Sindico del luogo, doue andará ad habitare, e ne dia anco particolar notitia nel medesimo termine al suddetto Prefetto.

Questa medema notitia al Sindico della sua Porta, & al Prefetto come di sopra; sia tenuto di dar il Curato, nella cui parochia mutarà casa, & da essa si partirà alcuno del Clero sudetto, e quello doue andará ad habitare come di sopra, fra termine di sei giorni dopò la notitia, che harà & dal medemo che mutarà habitatione, & i qual altro si voglia modo della loro partita, & nuoua habitatione rispettuamente come di sopra. Simil notitia diano al Prefetto come di

sopra, nel medesimo termine li Sindici delle Porte, nelle quali mutaranno casa, & di doue si partiranno, e doue andaranno ad habitare, rispettuamente. questi tali come di sopra. Et in tutti i casi sudetti si douerà dare detta notitia, nō solo per quelli che haranno domicilio fermo in quella Parochia, & porta; ma anco di quelli che ancor che siano forastieri, haranno fatto dimora più d'otto di continui in quella Parochia, & porta.

Nissuno muti, & lasci in tutto, & in parte il seruitio della Chiesa, alla quale sarà stato aseritto per interuenire in essa alli diuini officij, & Messe gradi, e Vespere, & essercitij di funzioni di suoi ordini. Nè lasci, pigli, & muti Capelle non titolari, ouero qual si voglia obbligo di celebrare Messa, se non ne harà data notitia otto giorni innanzi al Rettore, & Prefetto della Chiesa, doue celebraua, alla quale sarà stato aseritto, & al Rettore, & Prefetto della Chiesa, alla quale harà hauuto licenza di trasferirsi, & al Rettore di quella, doue vorrà pigliar Capelle come di sopra, & nuouo obbligo di celebrare, & ottenutane da noi la licenza in scritto, sottoscritta anco dal Prefetto come di sopra. Li Rettori delle Chiese parimente, dal seruitio delle quali alcun Capellano come di sopra, & altrimenti aseritto partirà, ouero doue vorrà pigliare, ouero harà pigliato nouo obbligo di Messe come di sopra, & doue sarà stato aseritto, ne dia notitia in termine di tre giorni al detto Prefetto.

Chi lascerà, & otterrà alcun beneficio di qual si voglia sorte, ancorche per translatione d'un beneficio ad vn'altro, ne dia notitia similmente al sopradetto Prefetto fra sei giorni dopò che harà preso il possesso; si come fra il medesimo tempo darà l'istesso Prefetto il nome del Notaro, che sarà rogato di queste re signationi & prouisioni.

Simile notitia dia fra vn mese al sudetto Prefetto, il Rettore di quella Chiesa, & il Sindico di quella Porta, nella quale esso harà ottenuto il beneficio, & lasciato l'altro; e se il beneficio che lascerà, & otterrà, harà Chiesa separata

L'istesso nel mutar il seruitio delle Chiese alle quali sono aseriti.

Chi ottiene qualche nuouo beneficio ne dia nota vt supra.

dall'altra Chiesa, ne dia nota al Rettore della Chiesa curata, ne confini della quale sarà il beneficio.

Parimente
chi ottiene
l'habito Ec-
clesiastico.

Pigliando alcuno l'habito Ecclesiastico con nostra licenza, ò veramente riceuendo la prima tonsura, ò qual si voglia ordine Ecclesiastico, similmente ne darà notitia al sopradetto Prefetto, dandogli il giorno, Mese, & Anno, & qual titolo sarà stato ordinato.

E se fosse stato ordinato da altro che da noi, con che dimissoria, ò licenza, e questo fra sei giorni dopò che l'harà pigliato; & ordinandosi alcuno fuori della Prouincia, faccia dopò che sarà tornato a Milano, ò nella Diocesi la medesima notificatione fra il medesimo termine; e presenti le lettere testimoniali dell'ordine riceuuto in mano del detto Prefetto; il quale non le admetta prima che siano state viste; & approbate dal Vicario Generale.

Altramente non sia admissio in qual si voglia Chiesa alla funzione di quell'ordine che harà preso, nè ad altro ministerio ò seruitio Ecclesiastico, tra tanto che dal predetto Prefetto si faccia fede che habbia sodisfatto.

Non muti-
mo, ò lasci-
no lectioni,
scuole, con-
gregationi
senza licen-
za.

Nissuno abbandoni, ò muti le lectioni publiche, ò priuate, scuole della Dottrina Christiana, e maestri di lettere, ò di canto, ò congregationi, & altri essercitij simili, alli quali sia stato ascritto da noi, senza licenza nostra in scritto, e sotto scritta dal sudetto prefetto come di sopra. Morendo alcuno Ecclesiastico come di sopra, si dia simile notitia dal Curato doue egli sarà morto, al Sindaco, e da quel doue haucrà il domicilio vltimamente; & hauendo beneficio, da quello sotto la cui Parochia haueua beneficio, a ciascun Sindaco, della portà; ò se il beneficio sarà in Chiesa collegiata, al Rettore d'essa collegiata, & essi Sindici, e Rettore d'essa collegiata, al Prefetto fra termine di sei giorni dopò la notitia.

Questa medesima notitia si dia nel sudetto modo, quando alcuno del Clero come di sopra, s'infermasse, e che per l'infermità lunga, ò per qualche accidente di sordità, macamento di vista, debilitazione di membri, ò altri simili restassero impediti, ò fosse bisognueole di sospen-

dergli dal seruitio delle loro Chiese. Et quando ciò occorresse ad alcuno dei Curati, ò Rettori, il Curato, ò Rettore più vicino sia quello, che ne dia notitia del modo sudetto.

Tutte le Notificationi sudette si diano da chi si spetta in scritto.

Li Rettori delle Chiese Parochiali, e Sindici delle porte, habbino sempre presso di loro l'Indice, ciascun del suo Clero; cioè il Curato di quelli Ecclesiastici che habitano sotto la sua Parochia, il Sindaco di tutti quelli della sua portà; Il Prefetto d'ogni Chiesa, di tutti quelli che sono beneficiati, ò ascritti in essa, aggiungendo, leuando, e mutando di mano in mano, secondo, che occorrerà farsi alterationi necessarie, ò cò ordine nostro: Tutti gli ordini sopradetti si offeruino anco dal Clero della nostra Diocesi, eccetto però doue si nomina li Sindici, e Porti, la s'intenda il Vicario foraneo, e suo Vicario; e doue quelli della Città deueno fra sei giorni dare le notificationi, quelli della Diocesi la diano fra dieci giorni, e quelle che vanno al Prefetto, fra venti giorni.

Rettori,
Sindici hab-
bino presso
di se l'Indi-
ce de gli Ec-
clesi.

Gli ordi-
ni sopradetti
s'offeruino
nella Diocesi

AVVERTENZE

Per far lo Stato delle Anime.

Carolus Cardinalis Tit. S. Praxedis Archiepiscopus. 1574.

Habbiamo più volte, e negli Conciij Prouinciali, & in altre prouisioni ordinato, che ciascun Curato douesse fra certo termine far lo stato di tutte le sue anime; e trouando che molti hanno pretermesso di farlo, ouero non l'hanno fatto secondo il bisogno, ne volendo che si differisca più oltre cosa tanto importante, senza la quale, oltre a gli altri inconuenienti, possiamo poco afficurarsi di sapere quali siano Chresimati, ò no, e quelli che nella Pasqua si siano confessati, & comunicati, ò no, e quali siano peruenuti, ò no, all'età e cognitione nella quale siano habili a detti Sacramenti; di nuouo auisiamo a tutti li Curati della Città e Diocesi, che rimessa ogni escusatione e pretesto, ò habbino fatto, e consegnato detto stato altre volte, ò no, l'habbino da ridurre nettamente.

essente in scritto di presente con l'ordine e modo che sarà qui a basso, facendone due copie, vna che ritenghino presso di loro, l'altra presentino al più tard o prima della festa dell'Ascensione, prima, quelli della Città in mano nostra, del nostro Cancelliere Archiepiscopale, e quelli della Diocesi in mano del Vicario foraneo; il qual Vicario la consegnì poi a noi, o al nostro Cancelliere come di sopra, innanti la festa del Corpus Domini.

Et questa medesima descrizione & esibizione di copia facci ogni anno, ciascun Curato, come di sopra, dal giorno di San Martino fino al principio di Quaresima, e tutto ciò sotto pena ad arbitrio nostro, d'applicarsi a luoghi pii: nelle quali pena incorreranno anche quelli che dopo il sodetto tempo visitati da Visitatori nostri generali, o anco dalli Vicarij foranei, saranno trouati non hauere presso di se il libro dello stato sodetto, o non hauerlo in quella forma, che se gli ordina.

Lasciamo però in facoltà di ciascun Curato, di seruirsi del libro di questo stato primo che darà hora, per duoi o tre altri anni auenire, hauendo lasciato nel libro suo, e nella copia data a noi spazio tale tra la descrizione di vna famiglia all'altra, che vi si possano descriuere tutte quelle mutationi, che trouerà esser fatte d'anno in anno in quella casa o famiglia. Con che ogni anno nel sodetto tempo habbia realmete riconosciuto con diligetia di nouo lo stato delle sue anime, & aggiunto al suo libro, & anche esibito a noi la nota di quelle mutationi che saranno fatte, paggiogersi alla copia dello stato, che ci hauerà prima presentato.

Ma in tal caso a questo effetto tenghi vn'altro libretto particolare, che sia come giornale, sopra del quale scriua come qui a basso, le mutationi occorrenti alla giornata, cioè.

In vna parte tutti quelli che nasceranno fra l'anno.

In vn'altra parte quelli che sopraueniranno fra l'ano ad habitare nella parochia.

In vn'altra parte quelli che saranno partiti della Parochia, p non habitare più lui.

In vn'altra tutti quelli che alla giorna-

ta moriranno.

In vn'altra tutti quelli che saranno venuti la prima volta alla comunione.

In vn'altra tutti quelli che saranno stati dopo Chresimati.

In vn'altra tutti quelli che saranno poi peruenuti all'età di dieci anni.

Con questo libretto potrà più facilmente ogn'anno al tempo detto di sopra fare noua recognitione di tutte le sue anime: nella quale scoprendo altre mutationi fatte in esso stato, più di quelle che hauerà notato al giornale, douerà subito aggiungerne nota in esso giornale, poi riportare ogni cosa nel libro dello suo stato e quinternetto alfabetico, o poi madare l'istesso giornale a noi, per riportarlo nella copia dello stato che sarà presso a noi, senza che esso faccia noua fatica, d'altra scrittura da darci per questo conto.

Le auuertenze che douerà hauere ciascun Curato nel descriuere detto stato, saranno queste. Che scriua distintamente, le case della sua Parochia, se è nella Città, o in terra grossa, a contrada per contrada; o se le contrade non hanno nome, a quartiere per quartiere, distinguendo esso Curato la Parochia in tanti quartieri o parte, con assegnare ad ogni quartiere o parte, il suo nome: le altre case poi scriuerà distintamente a terra per terra, o membro nel quale sono, o a cassina per cassina, nella quale sono comprese, secondo li suoi nomi.

Che doue habitano molti pisonanti in vna medesima casa, scriua ciascuno d'essi, che sia capo di famiglia, con la sua famiglia distinto da gli altri pur nella medesima casa.

Che descriua ciascuno sotto la casa e luogo doue habita lui stesso, e non doue habita il padre, madre, o altri da chi dipè da, ancor che sia nella sua Parochia: se habita fuor della Parochia sua, lasci che lo scriua quel Parocho sotto la cui Parochia habita.

Che se bene si dice qui a basso, che in far questo stato habbi a mettere l'età di quelli che si descriueranno, basterà però a intender le età de gli adulti, come potrà no così di grosso, senza altra sottile

inuestigatione; ma si bene vfar diligenza di quelli che di tēpo in tempo perueranno all'età, & altre habilità delle confessioni, communione, & anche della Cresima, rispetto à gli ordini nostri. Che a quelli che saranno da comunione ne scriua per scontro nel margine. Co. A quelli che saranno Cresimati. Ch. A quelli che farāno Cresimati, e da Comunione. Co. Ch. A quelli che moriranno faccia vna X. A quelli che passeranno, ò toccheranno delli dieci anni, noterà nel margine vn X. che gli sarà segno per sapere, quali secondo l'ordine dato da noi doueranno ogni anno presentare le fedi di essersi confessati, quando non si confessino dal Curato proprio; e questo medesimo segno, rispetto all'vfo che habbiamo noi di non cresimare quelli, che non arriuanò ancora a toccare di dieci anni seruirà per raccogliere presto quali esso douerà far venire alla Cresima, quando s'innistrerà questo Sacramento, e massime in quella Parochia, ò doue quelli di quella parochia siano aiuati per venire à riceuerlo. Et sarà auuertito di aggiungere di mano in mano questo X. a tutti quelli, che non hauendo prima, arriuaranno a quella età di tempo in tempo; si come douerà anche aggiungere il Ch. a quelli che di tempo in tempo riceueranno la Cresima, & a quelli che verranno la prima volta alla comunione il Co. Nè mai le uarà lo X. fin tanto che non saranno comunicati, & anche Chresimati; e questo farà nò solo nel libro dello stato, ma anche nel detto quinternetto. Et acciò che possi il Curato più facilmente far scontro di quelli, che si saranno confessati e comunicati, ò nò, e medesimamente delli Cresimati, tenerà vn estratto p' Alfabetto dal libro dello stato sodetto, scriuendo solamente il nome e cognome di ciascuno; e quando vi fosse più nomi e cognomi conformi, ò la casa doue habitano, per discernersi l'vno dall'altro: col quale estratto potrà poi scontrare quelli che esso hauerà confessato nella Quaresima, ò che nel tempo Paschale gli portaranno le fedi delle confessioni fatte da altri confessori appro-

uati da noi, e li bolettini che li saranno stati presentati nella comunione, come più amplamente dell'vno e l'altro capo si è detto nelle auuertenze della confessione e comunione, e parimente i bolettini di quelli che alla giornata ha ueranno ricevuto il Sacramento della Chresima, quali bolettini nel tēpo della Chresima, ò poco dopò, gli saranno consegnati per ordine nostro.

Auvertisca parimente che conforme a' gli ordini altre volte dati da noi, nò si dia fuori ad altra persona nota di detto stato, nè quinternetto; il che si offerui anche dal nostro Cancelliero sotto la medesima pena. Descriua adunque con queste auuertenze per ordine tutte le persone di ciascuna famiglia, specificando l'età, l'arte ò professione di ciascuno di loro, e come sia di quella famiglia, cioè se sia figliuolo, fratello, seruo, ò altro, facendo mentione di tutti con questo ordine, cioè: Prima descriua di chi sia la casa, & in che loco.

Il nome del padre di famiglia.
Della moglie.
Delli figliuoli.
Delli Abiadeghi.
Delli fratelli del padre di famiglia, quando habitino insieme, e sono vna medesima famiglia, & in tal caso ancora.
Della moglie de i fratelli.
Delli figliuoli de i fratelli.
Delli Abiadeghi delli fratelli.
Del padre di famiglia.
Delli seruitori, e seruenti.
De alcuni altri che habitassero seco a dozzena, ò per altro modo.
La forma della scrittura douerà riuscire in questo modo, cioè per essemplio.
Nella contrada del Maino.
Ouerò, nel luogo de Bruchi.
Nella casa di M. Francesco delli Amici

habita

Co. Ch. Margarita sua moglie d'anni 25.

Co. Francesco suo figliuolo d'anni 22. Sartore.

Co. Antonia figliuola d'anni 18.

Co. Ch. Georgio fratello di Gio. Antonio sodetto d'anni 40. lignamaro.

Co.

Co. Ch. Franceschina sua figliuola d'anni 10.

Ch. Co. Baldeffare suo figliuolo d'anni 12.

X. Ch. Anna sua figliuola d'anni 10.

Dionisio Abiadego di Gioi Anto.

Catherina Abiadegha yfupra anni 4.

Camillo Abiadegho di Georgio

Bianca Abiadegha yfupra anni 3.

X. Co. Pietro di Porri anni 4. Seruo.

Co. Ch. Helenz diruggieri anni 46. Ser

X. Co. Bernardina di scappi anni 25.

Silascia al Curato di tener quella

via che gli parerà meglio, per hauer

cognitione vera di qto stato, pur che

lo descriva, e consegnì compitamente

nel modo, e tempo sopraferitto: e non

è dubbio alcuno, che quelli ch'attendo-

no col zelo e diligenza che douono al-

la cura delle sue anime, non trouaranno

impedimento releuante in hauer certa

precisa cognitione delle sue anime p

farne questa descrizione; la quale quan-

do bene non se gli ordinasse di dare nel

le mani nostre, pur conofcono, che gli è

necessaria p fare bene il suo officio nel

gouerno di esse anime: onde l'istesso ze-

lo & carità verso il suo popolo gli apri-

rà molti modi di effequire questo ordi-

ne nostro; tuttauia per dirgliene alcuno.

Potrà andare a casa per casa da se, o chia-

mando seco qualche huomo pio che sia

vecchio nella parochia, e di buona con-

scientia.

Potrà anche in casa sua informarsi da

diuerse persone delle famiglie, & ani-

me lodette, facendone lista, poi con la

lista in mano andare inueftigando di

trouarne il conto.

Potrà quando è per confessare, prima

che ascolti le confessioni, far si dare dal-

licapi di fameglia nota distinta di tut-

ta la fameglia sua.

E doue trouerà alcuno renitente, douerà

farlo capace di quanto importi questo

al buon gouerno spirituale di tutti loro,

& in ogni caso da altri hauer quel lume,

che non potrà hauer da quel medefi-

mo; come dalli vicini, da quelli che ha-

bitano nel medesimo stallo, o casa, dal-

li patroni delle case doue habitano

a fitto, dalli figliuoli, dalli serui, & in

somma da chi sarà meglio disposto di

dargli questa informatione.

Instruttione a i Vicarij Foranei.

Carolus Cardinalis Tit. S. Praxedis.

Archiepiscopus.

E Arete far in mano vostra la profes-

sione della fede, secondo la forma del

la Bolla di Papa Pio Quarto, a tutti q-

li del vostro Vicariato, i quali hauendo

beneficio Ecclesiastico di qual si voglia

forte, ouero essendo in ordine sacro, non

l'hanno fatta nel Sinodo nostro passa to

Diocefano, o per non esserui trouati, o

per qual si voglia altra causa.

Astringete tutti quelli quali hano chie-

ricato, per quanto comporta l'entrata

di esso Chiericato, mantenghino vn

Chierico che di continuo vadi in habi-

to lungo, e decente, e serua alla Pa-

rochiale, dentro i confini della quale sa-

rà il Chiericato; e questo Chierico

si mantenghi sempre, oltre il Chierico

che habbiamo comandato in diuerse

Parochie che sia mantenuto a spese del

proprio Rettore; doue sarà Chiericato

coftituye, che non basti per se alla sudet-

ta manutentione, fate che per il resto il

Rettore ajuti, mentre non sia di quelli

Rettori, i quali sono stati grauari da noi

a mantenerne vno a spese loro.

E se di qua a due mesi prossimi non ha-

Quei c'han
no benefi-
cio Eccl far-
cino la pro-
fessione del
la fede.

Chi sia
Chiericato,
o cura d'a-
nime man-
teghino vn
Chierico

Si alleuino
molti Chie-
rici per ser-
uitio della
Diocesi.

adde huc
Benedictus
qui in hoc
capitulo
adde huc

adde huc
Benedictus
qui in hoc
capitulo
adde huc

cotte da Chierici, le quali si vestano quei figliuoli che seruiranno alle Messe, & a gli altri diuini officij.

E perche vna delle principal cose, nelle quali desideriamo d'esser aiutati da voi, e da tutti li Curati, è questa, in procurare che si allieui buon numero de Chierici bene instrutti nelle discipline Ecclesiastiche, e santi costumi, i quali col tempo habbiamo da esser vili instrumeti di Dio nella restauratione spirituale di questa nostra Chiesa di Milano; incarichiamo perciò grandemente voi e ciascun Curato, ch'ogn'vno nella sua Parochia studij di introdurre maggior numero di putti che potrà, nella professione Ecclesiastica; hauendo mira ad eleggere per questo quei figliuoli, che vedranno per l'indole sua, e per la educatione di maggior speranza; e se tra questi saranno molti de poveri, tanto più ci sarà caro.

E se bene alcuna volta trouarete i padri renitenti, o poco disposti a questo, che i suoi figliuoli s'alleuino in questa vocatione, hauendo loro maggior inclinazione di darli qualche arte per interesse temporale; non maticarete voi di essortarli con molte ragioni che vi soueneranno facilmente, & insuitarli anco con la speranza, che quando loro saranno incaminati vn poco iunanzi, faranno ricciuti, & educati con paterna carità nel Seminario nostro di Milano. Per lo qual fine ciascuno di voi Curati studierà alleuare questi figliuoli ne i ministerij della Chiesa, insegnandoli a seruire alle Messe, & altri diuini officij con ogni riueranza e diuotione; nè perdonarete a fatica alcuna della persona vostra medema, per insegnarli non solo a ben leggere e seruire, ma per introdurli anco ne i principij della gramatica, & altre buone lettere; massime in quei luoghi, oue non saranno maestri publici che possano far questo officio così bene come voi, o forse non voranno farlo per la povertà d'essi figliuoli. Sopra tutto poi procurarete, che con la età creschi in loro la modestia e bontà de costumi come conuiene, particolarmente in quelli che caminano in questa vocatione Ecclesiastica.

E perche intendiate quanto questa cosa ci sia a cuore; commandiamo a tutti li Curati, che fra tre mesi ci mandino in scritto il nome, cognome, età, & altre conditioni di quei putti, che nelle loro Parochie haueranno cominciato ad incaminar in questa via; di poi almeno di sei in sei mesi ci auisino con sue lettere, di quelli che di più haueranno pur introdotti in questa vocatione, & insieme del progresso che tuttauia faranno, e nelle lettere e nei costumi; stado auuertiti, che come prima alcuni haueranno età a sufficienza per farsi Chierici, li mandino, o cōduchino essi a Milano nelle quattro tempora, perche li diamo la prima tonsura, & habbiamo occasione di veder il frutto delle loro fatiche & industria; Dopoi che questi haueranno hauuta la prima tonsura, faranno i Curati ogni diligenza che li padri li mantenghino in habito clericale decente; sino al tempo che saranno posti nel Seminario sotto alla nostra particolar cura; Nelle quali cose tutte voi come Vicario nostro y riscaldarete continuamente i Curati, & osseruate quella diligenza che ci prometiamo dalla sollicitudine e pietà vostra.

E conuenientissimo, che tutti quelli che in qual si voglia modo caminano nella vocatione Ecclesiastica, poiche essi hanno da esser giudici delle conscienze d'altri, e come guide loro nella vita spirituale, essi anco purghino le conscienze proprie col mezzo della confessione sotto il giudicio e ministerio di persone probatissime, e nella scienza, e ne i costumi.

Però saranno descritti nelle annesse ordinationi particolari per il vostro Vicariato quei Sacerdoti, i quali soli per la cognitione che ne habbiamo, si sono approbati da noi in quella Pieu per dar le confessioni d'altri Sacerdoti, e Chierici.

Resta che voi ne diate notitia al Clero di questa Pieu, & in nome nostro commandate, che nessun altro fuor che li descritti, s'impacci in questo officio; e ciascuno si elegga fra questi quello che giudicherà più a proposito p beneficio della sua anima; concediamo però che se alcuno

Ecclesiastici
si confes-
sano dai co-
fessori de-
putati.

non si trouarà hauer da celebrare, e nõ hauer all' hora tempo, ò commodità di ricorrere ad alcuno di questi approbati da noi per questo officio, possa confessarsi a qual si voglia altro Sacerdote Curato, ò altrimenti ad messo alle confessioni da noi, & essi vdir la sua confessione; ma bẽ li aduertirete tutti per parte nostra, che non abusino questa facoltà che li concediamo.

Sacerdoti & confessione spelle.

Di più perche non occorra il scandalo, che habbiamo inteso d'alcuni con molta nostra molestia, che celebrando spesso volte, sono neglissentissimi nel frequentar la santa confessione, li esortarete in nome nostro con ogni efficacia, che per le viscere di Giesu Christo voglia non spesso considerare, quanta purità di coscienza ricerca l'altezza del misterio che hanno a trattare, e la dignità dell' Hostia che offeriscono nella santa Messa; per questo siano studiosissimi di morderli bene con la sacra confessione, prima che si presentino alla sacratissima mensa dell' Altare; e li ricordarete che ogni tre mesi ciascuno di essi vi dia fede in scriptis di alcuno delli sudetti approbati, che esso ha confessato da lui ql trimestre, almeno ogni settimana come ricorda il Cõcilio nostro Prouinciale, se la coscienza di qualche peccato mortale non lo hauerà necessitato, ò il desiderio di caminar innanzi nella via spirituale, e la debita riuerenzia a quel tremendo misterio, non l'hauerà persuaso a farlo più spesso.

Prou. i. tit. q. pett. ad celebr. Miss. §. ut quo puer. p. 9.

E voi mandarete qlle sedi in mano nostra, a ciò noi habbiamo cagione di cõsolarci nel pñto di qsto nostro ricordo.

Auertirete anco i Sacerdoti, che si caghataranno seuerissimamete, se essendo sani, si confessarano e reconciliarano in altro modo, che stado inginocchiati.

Eccles. che non vanno in habito, si notifichino

Se vi constarà, ò sarà significato, che alcun Sacerdote, ò costituito in ordine sacro, ò semplice Chierico, che habbia beneficio di qual si voglia sorte, vadi in habito laicale; fatene prima processo in formatiuo, e mandatelo a noi; e poi se esso personalmente sarà nel vostro Vicariato, fate a lui comandameto, che in termine di tre giorni comparisca personalmente auanti il nostro Vicario gene-

rale, a vederli priuar del beneficio se pur ne hauerà, & non ne hauendo a vedersi punir legitimamente.

Come vedrete, ò vi constarà per altro modo legitimamete, che alcun Prete, ò sia Chierico del vostro Vicariato habbia portato ò porti camiscia cõ lata che, ò al collo, ò alle maniche, ò calze gòfi, ò borlate, ò saio, ò sotana che non arrui almeno a mezza gaba, o capello aguzzo, il qual s'intenda prohibito per sempre, & anche non aguzzo fuori di occasione ragioneuole, ò ornamento di veluto, ò di altra sera sopra qual si voglia sorte di veste; fateli voi subito vn pñetto in scripto, ò a bocca presente vn testimonio almeno, che in termine di due giorni vi habbi portato qlla camiscia, ò altra cosa phibita come di sopra, sotto pena, oltra la perdita di esse robbe, di altra graue ad arbitrio nostro; Delli quali danni e pene tutte assegnamo vn quarto alli delatori, & il resto alla scuola del Corpus Domini di quel luogo, ò Parochia, nella quale habitarà quel Prete, ò Chierico, ò beneficiato che contrauenirà come di sopra; ouero ad ornamento di quella Chiesa medema ad arbitrio vostro.

Pena de gli Eccles. che non portano l'habito decente.

All' effecutione delle quali pene, procederete etiam con farne fare le pignorationi, se sarà bisogno.

Fate diligenza per saper se nel vostro Vicariato sono Sacerdoti, & altri costituiti in ordini sacri, che contra gli ordini dati nel Cõcilio nostro Prouinciale, lascino habitare nelle case loro Ecclesiastiche, donne di qual si voglia sorte, & età, etiam che siano madri, e sorelle loro, ò che habitino essi in casa de laici, ancorche paterne essendoci done; ò che habbino affittate in tutto, ò in parte le case della Chiesa senza licenza nostra, ò del nostro Vicario generale, data, ò rinouata in scriptis dopò la celebratione del Sinodo nostro Diocesano.

Si dia notizia de gli eccles. che habitano insieme con i laici. Prou. i. tit. de clerical. adib. pa. 19.

E di qlli che trouarete esser incorsi in questa disobediencia, ne darete auiso a noi prima che passi il mese di Genaro prossimo; come farete ancora, se sarà alcuno che desidera licenza per qualch'vna delle sodette cose, e presuppongha hauer causa per la quale ragioneuolmente

mente ci possiamo mouere a conceder-
gliela, dando cene relatione, nel tempo
adetto, con intiera informatione delle
persone, dell'età, & altre circostanze,
affinche possiamo poi più sicuramete de
liberare quel che sarà più ispediente.

Deserittio-
ni di officij
annuali, le-
gati &c.

Li Rettori descriuano sopra vna tauo-
letta tutti gli officij, & annuali, & altra
celebratione di Messe, che per l'obbligo
de legati, o per qual si voglia sorte di
lassiti, o d'intrimenti, o di consuetudi-
ne si deue far nelle Chiese loro a tem-
po, o in perpetuo; & dichiarino, se l'obli-
go è di Messa quotidiana, o di certi gior-
ni della settimana, o del Mese.

Prou. r. tit.
de officio
Sacrificij pa-
28.
§. Habcat.

Et oltre il tenere essi vna copia nella
Sacristia sua cōforme al decreto del Cō-
cilio nostro Prouinciale, ne consegnino
due copie a voi fra vn mese, delle quali
vna mandarete a noi subito, e l'altra te-
nerete presso di voi.

Et asfringerete ogni vno che sarà tenu-
to, alla satisfatione delle Messe, annua-
li, o altri officij, distributione de limosi-
ne, & simili, conforme all'obbligo.

Et se qualch'vno si lamentasse di nō po-
ter sodisfare a questi obblighi per la te-
nuità dell'entrate, e perciò ne dimandi
diminutione, dite che in questo mezo
adempisca effettivamente quanto è te-
nuto, ma che metta in scritto vna esposi-
tione della diminutione che desidera-
rebbe, e la dia a voi, insieme con due co-
pie autentiche, vna della fondatione, o
institutione, o legato, o lassito, e l'altra
de tutti li beni, redditi, & entrate, accio-
che da queste possiamo veder l'obbligo
e la mente de Testatori, e la necessità di
riduttione.

Voi hauute che hauerete le dette copie,
v'informarete secretamente, se hauendo
quella capella, o legato, o lassito, beni
immobili assegnati p satisfatione del-
l'obbligo, faranno descritti tutti puntal-
mente quei beni, la qualità di essi, e la
entrata che se ne suole cauare ogn'anno.
E per capelle, o legati, o lassiti, che non
hanno simili beni immobili, ma entrata
di danari, o altra sorte de frutti, farete la
medema diligenza, affin che possiate sa-
pere, se veramente haueranno esibito
la quantità e qualità dell'entrate; per-
che noi, se vedremo causa ragionevole

di riduttione, non mancaremo di farla,
seruata la forma del Concilio Tridenti-
no, dopò che haueremo hauuta la vo-
stra relatione.

Non si mettano in opera tauaglie da Al-
tari, Camisi, Pianete, nè altre simil cose
di Chiesa; le prima non faranno bene-
dette secondo l'instituto di santa Chie-
sa, da noi, o da chi hauerà questa facultà
in Milano, o nella Diocesi.

Nō sia più nessuno Sacerdote, che si ca-
ui la Pianeta, prima che habbi finito
del tutto l'Euangelio, che si dice nel fi-
ne della Messa.

Per tutto il mese di Genaro prossimo
siano fatte alle cotte le maniche larghe
in bocca, almeno due braccia di giro;
ma se saranno più large, sarà ancotan-
to più conuenueole; e di longhezza al-
meno arriuiino al nodo della mano.
Passato detto termine, tutte le cotte che
non saranno accomodate a questo mo-
do siano da voi leuate senza remissione
alli patroni di esse, e donate a qualche
Chiesa pouera.

Quei Sacerdoti, o Chierici, che interue-
niranno a officij diuini, o siano di feste,
o di morti, di qual si voglia sorte, senza
chierica manifesta, o con habito indecē-
te, o senza cotta, o con le labre coperte
dalla barba, contra il Decreto del Con-
cilio nostro Prouinciale, non partecipino
della limosina, o altro emolumento,
che gli si douerebbe p quell'officio; ma
si dispensi subito senza remissione, e sen-
za dilatione da voi, & in vostra absēza
dal Curato doue si farà l'officio, tra gli
altri Sacerdoti e Chierici, che vi saran-
no interuenuti con habito conueniente.
Nè i funerali non si vñno altri pallij cō-
muni, che vno deputato per questo esset-
to dal Curato, il quale sia de i più vili
che habbia nella sua Chiesa, e se vñ a
pouerì e ricchi, a nobili & ignobili in-
distintamente, fin tanto che dalli com-
muni, o dalle vicinanze, o da altri sarà
fatta prouisione de pallij noui, quali si
vñno gratis secondo che ordina il Con-
cilio nostro Prouinciale.

E se questa prouisione nō sarà fatta fra
quattro mesi, ci darete auiso dei luoghi,
ne i quali sarà stata questa negligenza.
In tutti gli Officij da morto si dicano

per

Parame-
di Chiesa
benedic-
tione

Non si ca-
ui la pianeta
fin dopò
l'Euangelio
di S. Gio-
ni.

Cotte siano
con le ma-
niche lar-
ghe.

Chi non è
vestito alla
forma non
sia partici-
pe di limo-
sina, nè dia
off.

Prou. r. tit.
de cler. vet.
p. 12.

Pallij de
mortu.

Prou. r. de
de funer.
Dent. oper.
p. 15.
officij de
mortu.

Chiese Parochiali, ancor doue non è solito di dirsi, & anche doue il Curato non può hauer Sacerdote, nè Chierico che l'aiuti: nel qual caso procurerà esso Curato d'istituire persone pie de secolari che l'aiutino.

E si procuri anche introdurre innati dopo il Vespro qualche processione, o altre simili diuotioni, per occupar il popolo in esercitij spirituali, e deuiarlo da mali trattenimenti, e massime dal ballare, e giuocare in quei giorni di festa.

E fateli sapere, che doue saremo ricercati de doni spirituali di qualche indulgenza a chi interuerrà in queste processioni, ne concederemo.

Maestri di scuola facciano la professione della fede. Prou. i. tit. de profes. fid. p. i.

In esecuzione della Bolla di Papa Pio Quarto di felice memoria, del Concilio nostro Prouinciale, farete la professione della fede secondo la forma espressa nella istessa Bolla, da tutti quelli Ecclesiastici, e secolari, che tengono scuola di qual si voglia sorte nel vostro Vicariato, se non vi consterà che l'habbino fatta nel tempo della visita in mano nostra, o de nostri Visitatori: e quelli che sono Ecclesiastici, nel Sinodo Diocesano.

Se dopo questo tempo venerà alcuno nuovo maestro in quelle parti per insegnar a figliuoli, datecene auiso in termine di otto giorni, mandandoci insieme la informatione che hauerete tolta de i suoi costumi, perche possiamo darui ordine di fare a loro la medesima professione, e dirui quello che ci occorrerà circa loro.

Alcune auuertenze circa i Maestri di scuola, quanto al insegnare. Later. sub Leone X. Sess. 9.

E perche il Concilio Lateranense ci manda, che i Maestri di scuola siano tenuti a istituire i scolari anche nelle cose pertinenti alla pietà, e diuotione, come ne i precetti diuini, articoli della fede, himni sacri, salmi, e vite de Santi; anzi che ne i giorni di festa niente altro possino insegnarli, se non cose pertinenti a deuotione e pietà Christiana; e di più che siano tenuti esortarli, e sforzarli quanto possono, che non solo vadino alle Messe, ma ancora a i Vespri, & altri diuini officij, prediche, e sermoni; inuitandoli anche che nessuna cosa possino leggerli che sia contra li buoni costumi, & che gl'induchi a impietà: Però ricor-

darete spesso volte a quei Maestri che saranno nel vostro Vicariato, di soddisfare al loro obbligo procurare che secondo la capacità maggior e minor de scolari, gli facciano imparare a memoria prima quei libretti della Dottrina Christiana, che si vsano comunemente nella nostra Diocesi nelle scuole istituite per questo effetto; E poi se vi parerà che essi Maestri siano idonei, e sufficienti a questo, farete che dichiarino a suoi scolari il Catechismo del Padre Canisio, e glielo facciano anche imparare a memoria, e recitare fra loro spesso volte, massime le feste, le quali feste faranno ogni diligenza i Maestri perche da essi scolari siano tutte spese in diuotione & exercitij spirituali.

Dopo bene inteso questo Catechismo, quelli Maestri che vi pareranno assai intelligenti per questo, potrete fare che anche passino alla esplicatione del Catechismo Romano, in quelle parti massime più morali, e facili, come il Decalogo, & oratione Dominica.

Et voi ci terrete auisati della diligenza che faranno li Maestri in tutte queste cose.

Auertirete appresso tutti questi Maestri, non tener libri prohibiti nell'Indice; & dopo che gli hauerete dato questo auuertimento, visiterete tal volta all'improviso i libri loro, guardando diligentemente se hauerano libri contrarij al detto Indice; e trouandone gli ritenerete appso di voi, & ce ne darete auiso.

Auertirete ancora spesso volte li Curati dell'obbligo che necessariamente ha ogni persona di denonciare, se conosce alcuno che sia heretico, o sospetto di heresia, acciò siano auuertiti detti Curati, che non hanno autorità di assoluere quelli, che sapendo, non vogliono denonciare tal sorte di persone; e possino dar spesso anch'essi questo auiso a suoi popoli. Procurarete poi, che in ogni luogo siano ben obseruate le regole dell'indice de libri prohibiti; il quale è stampato insieme con li Decreti del Sinodo nostro Diocesano.

E sopra tutto stiano auuertiti al procedere de forastieri che verranno nelle Parochie loro massime di Conciatetti forastieri.

Non tengano libri prohibiti.

De gli heretici, sospetti d'heresia. Indice de libri, &c.

raffieri, de Francesi, de Resegatti, & di quelli forastieri che vanno dimandando limosina, & di Diamontesi che portano ceste al collo cò dentro coltelli, strinche, & altre simili sorte di robbe da vedere; e spesso all'improvviso cercaranno con ogni diligenza nelle ceste loro, per vedere se hauessero libri proibiti; e trovandone, ò potendo sapere, che alcuno de qsti tali, ò altro di qual si voglia sorte forastiero, ò del paese, e Parochie loro habbia detto ò fatto cosa alcuna contraria e repugnante alla fede Catholica, ne auisino subito voi, quando essi non possino far ritenere questi tali; & voi cò ptezza, procurate di farli prederre, ò al tro rimedio, come ricercarà il bisogno. Ma quando la cosa fusse tale, che senza pericolo ò di fuga, ò di altro simile portasse dilatione, ne auisino subito noi cò piena instruttione del fatto.

Bella Com
munion
Pasquale.

Li Curati essortino gl'inconfessi delle loro cure, a confessarsi e comunicarsi dentro di quindici giorni; se a qualch'vno paresse a voi dar anco tempo, insino alla festa prossima della Purificatione, poter in quel tempo trattar qualche pace, ò per altro simile rispetto, pur che non sia per causa di concubinato, ce ne rimettiamo a voi; ma passato il termine prefisso, ordinate alli Curati, che a quelli che faranno restati per vn'anno ò per due di confessarsi e comunicarsi, ò che faranno confessati, ma non comunicati, interdicano nominatamente all'Altare in giorno di festa l'ingresso della Chiesa, nel modo che sta nell'alligata copia stampata, e sigillata col nostro sigillo. E morendo questi tali, si sepoliscan al terraccio.

Di tutti quelli poi che faranno publicati in questo modo, farete uene dar nota da i Curati medesima qual nota darete voi alli altri Curati del Vicariato, comandandogli sotto graui pene che li publicino anch'essi nelle loro Chiese, e che stiano auuertiti che non entrino in Chiesa veruna.

Ma essendoui alcuno inconfesso, ò non comunicato di tre anni, senza altro auiso, ne interdettò, fatelo citar voi subito innanti al Vicario nostro Crimi-

nale, con vn commandamento delli stapati, che hora vi si manda.

Et a detto nostro Vicario Criminale rimanderete la relatione insieme con la fede del Curato loro, che sia stato tre Pasque senza comunione.

Et se alcuno allegasse di essersi confessato, ò comunicato fuori della Parochia, e che voi, ò li Curati per qualche causa habbiate sospetto non esser vero; non vene portando la leggitima fede, non admettete scusa alcuna, ma si proceda contra di lui come còtra gli altri inconfessi. E quelli che hanno habitato nelle Parochie sei mesi continui dell'anno, siano obligati anco essi a dar detta fede; Et tutte queste fedi le portino i Curati a voi, perche facciate diligenza di veder se sono leggitime.

Et accioche le donne, ò putti, non siano necessitati venir a Milano per assolutione de peccati di carne, che forsi commetteranno, & in questo modo scuoprire, ò almeno entrar in sospetto di hauer fatto alcun peccato graue e reseruato; Però vi concediamo facoltà, che potiate assoluere tutte le donne di qualunque età, & i putti sin'all'età de sedeci anni, da ogni e qualunque peccato di carne c'habbino commesso, ancorche sia i noi reseruato; eccettuare però la madre, c'hauesse peccato con il figliuolo, ò la figliuola con il padre.

Autorità di
assoluere do
ne, ò putti
da casi riler
uati.

Ne ardite p tale assolutione pigliar alcuna cosa, nè piccola, nè grãde, ancorche vi fosse offerta, sò data spontaneamente. Dandoui anche facoltà di potere per alcun caso particolare de i sodetti, dar questa medesima autorità di assoluere le sodette persone, ad alcuni Curati del vostro Vicariato, secondo che a voi, per l'occorenza del caso, parerà esser necessario, ò opportuno.

Cercate di sapere se quelli Medici, che si trouano nel vostro Vicariato, ò vi vengon d'altri luoghi a medicare, seruano l'ordine del Concilio nostro Prouinciale, in abbandonare gl'infermi dopo il quarto giorno, che gli haueranno visitati, non confessandosi dentro di quei quattro giorni; e potendo venire in luce che alcuno contrauenghi all'ordine del detto nostro Concilio, ce ne auisate, ma-

Medici non
visitino gli
infermi in-
conf c.

Tutti festa
no Messa
ne' giorni
festiui.

mandandoci processo informatiuo quãto prima del nome del medico, dell' infermo, e di questa contrauentione.

Ogni Curato facci ben capace il suo popolo, che chi non vuole andar a Messa le feste di commandamento, incorre in peccato mortale; anzi che contra quelli che lasciaranno di andarui più feste, si procederà con ogni seuerità in conformità de' sacri Canoni.

Et voi fate che ogni tre mesi li Curati ci mandino in scritto il nome di questi tali, che lasciaranno di andar ad vdir Messa i giorni di festa, & anco di quelli che sapranno in esse feste hauer più volte lauorato, ò fatto lauorare contra la forma de' sacri Canoni.

E perche sarà forsi alcuno che si vorrà scusare, con dire, che hauendo li pascoli lontani dalla terra, gli è necessario star lui, ò lasciar altri alla custodia delle bestie; si auuertisca che quel poco di tempo che va ad vdir la Messa, non impedisce che non vi resti del giorno assai per gouernare e pascolare anche le bestie; e però, che con questa scusa non sia chi lasci la Messa i giorni di festa, nè permetta che, ò figliuoli, ò famegli, ò altri la perdano.

Ma quando pure in qualche luogo alpestre la molta distantia de' pascoli, ò altra euidente necessitã delle bestie, alcuna volta ricercasse altramente, auuertitelli che vn vicino de' pascoli raccomandandi per vna festa le sue bestie all'altro vicino, & poi l'altra festa, l'altro vicino raccomandandi le sue a lui; & vadano procurando con questo, ò altro modo, che nè anche questi curatori di bestie, se sarà pur possibile, lascino passar due feste che non ascoltino Messa.

Non si faccia mercato in giorni di festa.

Quando in qualche luogo del vostro Vicariato cadesse alcuna festa che sia d'obbligo, ò per precetto, ò per consuetudine, in giorno solito di farsi mercato, fate che quindici giorni innanzi il Curato auisi il popolo, che, se non si lascerà star di far mercato in quel giorno di festa, voi di ordine nostro farete star serrate tutte le Chiese del luogo, & le vicine a vn miglio p tutto ql giorno in tiero; se nõ vi lasciarete dir Messa, se nõ a Chiese serrate, e senza canto alcuno, ò

suono di campana, nè entrarale laico. Onde per euitare questo interdetto, & altre pene debite, il Console, & altri principali del luogo, piglino cura particolare di non lasciar far il mercato; & voi, bisognando, dimanderete l'aiuto di cotesto Podestà.

Et accioche questo ordine si sappia ancora, da quelli massime che sono soliti frequentar quel mercato, fate che ne i luoghi di quei contorni, doue si faranno mercati, si attachino tre, ò quattro polize che dicano, [Nel luogo di] non si farà mercato Venerdì

adi del presente mese, per esser il giorno della festa di S.

Et con altro modo ancor, come a voi parerà bene, farete che questo ordine nostro venghi a notizia delle persone, che concorreranno a i mercati.

E quando vediate finalmente, che tutte queste prouisioni non bastino a leuar il mercato per quel giorno di festa, esquirete per ogni modo l'ordine sudetto.

Et accioche nelle Chiese de' Frati si serui anco questo interdetto, se pure ve ne saranno, gli auisarete di qsto nostro ordine; perche oltra che per il Concilio di Trento sono obligati seruire ancora nel le loro Chiese gl'interdetti che pongono li Vescou, noi qui in Milano faremo ancora le prouisioni necessarie con i loro superiori: lasciando però che detti Frati possino celebrare a beneplacito loro secretamente nella forma sudetta.

Questo medemo ordine seruirete per leuare anco le fiere che si fanno in giorno di festa.

Prouedete con quel miglior e più ispediente modo che parerà a voi, che i popoli, quando vanno a deuotioni, come a Letanie, Processioni e simili, vadano senza arme, almeno de asta, e senza archibugge, e diuisi gli huomini quãto sia possibile dalle donne; e che non si attenda a crapule, ò altri disordini, ma alla diuotione, come ricerca il santo Instituto di quell'attione.

E se i popoli, dopò le debite ammonitioni, & altre prouisioni che pareranno a voi,

Modo di dare alle processioni.

voi, perseveraranno di fare inconuenie-
ti notabili nelle sudette Processioni, li
Curati gli abbandonino, nè si trouino a
modo alcuno con loro alle detto proces-
sioni, pur che non sia quella del Corpus
Domini, & delle Letanie maggiori, & mi-
nori, & altre processioni generali com-
mandate da sua santità, & da noi.

Abusi da le-
uarsi in gior-
ni di festa.

Dopo la debita diligenza fatta da vo-
stri Curati, & da voi, con l'aiuto anco de
i Magistrati e padroni temporali di cia-
scun luogo, per estirpare certi abusi & di-
sordini frequenti, come il ballare nelle
feste, giuocar in publico, & a giuochi illi-
citi, & conuenire senza bisogno alle bet-
tole & hostarie, far opere seruil, & non
andar a Messa le feste comandate, por-
tar arme astate, & archibusi in Chiesa,
star fuori della Chiesa, & sopra la porta
di essa, mentre si celebra la Messa, & altri
diuini officij, & partirsene mentre si fa il
sermone dal proprio Curato, dispensa-
re a non bisognosi le limosine de poveri,
consumar dette limosine, & altri redditi
di Hospitali, & altri luoghi pii in altro
uso che in quelli per i quali sono stati
istituiti; ci darete auiso del luogo, &
persone, ne quali faranno questi disordi-
ni, & delle difficoltà che trouarete, acciò
noi anco possiamo mettere l'opera no-
stra per rimediarli.

Cercati sen-
za licenza
siano puni-
ti.

Metterete ordine, che non siano ammessi
a patto alcuno, anzi che vi sia subito da-
to auiso da Curati, se capitaranno nel
vostro Vicariato Questuanti, & altri
che cercano limosina per qual si voglia
luogo, & sotto qual si voglia nome & tito-
lo, & senza lettere nostre patenti testimo-
niali, se bene fossero de Hospitali, & luo-
ghi pii di Milano.

Et voi procurate che siano presi per
dargli il debito castigo; ouero gli farete
dar sùrtà di presentarsi innanzi a noi,
mandandoci processo informativo del
delitto che haueranno commesso, in
questuare contra gli ordini del sacro
Concilio di Trento; ouero, se non potre-
te all' hora, almeno ne darete subito au-
so a noi.

Contratti
usurarij si le-
uano.

Attendere a vedere bene diligentemente
tutti li contratti usurarij del vostro Vi-
cariato, & studiate di estinguerli di com-
mun consenso delle parti.

Et quando ciò non vi riesca, datene au-
so a noi, affinche possiamo procedere in
queste cause per i termini di giustitia;
& rimettere a noi anche li querelanti se
ve ne sono.

Nessun Rettore di qual si voglia Chiesa
lasci mettere in Chiesa bradelle da nes-
suna persona, di che conditione & stato
si voglia, senza licenza nostra in scrit-
to, sotto pena di dieci scudi ad esso Ret-
tore.

E siano auisati li patroni di quelle che
hora vi si trouano, a ristringerle fra vn
mese alla misura data nelle Istruzioni
nostre generali.

Altramente siano disfatte, & applicate
alla Chiesa; & essendoui circa ciò fatta
qualche difficoltà, datecene auiso.

Diano i Curati spesso volte notitia a
i Notari, dell' obbligo a che sono astretti
dal Concilio nostro Prouinciale, di no-
tificare i legati pii nel spatio di due me-
si; & della pena di escommunicatione in-
flitta a chi non lo fa, publicando all' Al-
tаре alcune volte quell' istesso decreto
in lingua volgare, che è per questo effe-
to nel Sinodo nostro Diocesano.

Vi concediamo parimente autorità di
farui render conto delle amministrazioni
di de beni d' Hospitali, Monti di Pietà,
Cofraternità, Misericordie, Carità, Co-
fortij, Discipline, Limosine, Scuole, &
d' altri luoghi pii, con qual si voglia no-
me nominati; di riceuere da gli ammi-
nistratori presenti de tutti i sudetti luo-
ghi fra l' termine d' vn mese, & da quelli
che per l' auenire saranno eletti, auanti
ch' entrino ad amministrar detti beni,
il giuramento di essercir l' officio loro
fedelmente.

Et trouando alcuno renitente in questo,
gli comandarete in scritto, che com-
para innāzi a noi, sotto quella pena che
a voi piacerà.

I Capellani tutti, & quelli massime,
che hanno capelle, quali sono, & si pre-
tende che siano iuris patronatus, di qual
si voglia famiglia, mandino a noi copia
autenti ca delle foundationi, & dotarioni
di esse capelle, & i titoli delle prouiso-
ni in persona loro, fra vn mese.

In esecuzione del Concilio nostro
Prouinciale, vogliamo, che in qsto vo-
stro

Non si mer-
tano bradel-
le in Chie-
sa senza lice-
za.

S' auisino
Notari del-
la notifica-
zione deie-
gati pii.

Vicarij Fo-
ranei si fac-
cino render
conto delle
amministra-
zioni de luo-
ghi pii.

Capellani
mandino co-
pia all' Arci-
uescouo del-
le fondazio-
ni &c.

Scritture p.
l' Archiuio.

Pro Vicariato si costituisca l'Archiuio delle scritture di tutti i beneficij & luoghi pii di esso Vicariato.

Et però vi commettiamo, che con quella maggior sollecitudine & diligenza che potrete, attendiate a venir in cognitione, presso di chi si trouino scritture tali; astringendo i titolari a trouarle, e chi ne hauerà notitia, a palesarle; che per questo effetto vi mandiamo le alligate copie di monitorij da far pubblicare nel Vicariato vostro.

E di quante scritture potrete venir in cognitione, come di foundationi, adotationi, consegne di beni, recognitioni, cōfessionij, ò altre di qual si voglia sorte, ne mandarete a noi l'inventario col nome di chi le hauerà presso di se.

Occupatori de beni Ecclesiastici. Non premettete diligenza alcuna, per trouare chi occupa beni, ò liuelli, ò decime, ò legati pii, o altre ragioni simili di Chiese, e luoghi pii, e trouandone, fate ne processo informatiuo, & mandatelo a noi.

Affitti de beni Ecclesiastici. In oltre comandiamo a tutti li sudetti Capellani di capelle, & altri titolati di qual si voglia sorte di beneficio Ecclesiastico, quali capelle, ò beneficio si pretenda che sia iurispatronatus, che nè a quelli che pretendono d'esser patroni, nè a massari di essi, ouero a persone da loro supposte, diano ad affitto, ò a lauoro, ò in qual si voglia altro modo, i beni di esse capelle e beneficij, sotto pena della perdita de frutti di due anni, & d'altre pene ad arbitrio nostro.

Et se già sarà fatta alcuna di queste locazioni, subito finita, non si rinoui più.

Parimente comandiamo sotto le medeme pene, che non sia Rettore di qual si voglia sorte de beneficij ò capelle che possa nè locare, nè lasciar godere diretta ò indirettamēte, sotto qual si voglia pretesto, ò colore, beni di quel beneficio, ò Capella, che gli sarà stata resignata, nè a chi gli hauerà fatta la resigna, nè ad alcun parente infino al terzo grado del medemo che hauerà resignato.

Renissioni de conti de luoghi pii. Riuedete ogni anno in nome nostro, come comanda il sacro Concilio di Trento, li conti di tutte le fabriche di Chiese, Scuole, Confraternità, Hospi-

tali, Limosine, Misericordie, & altri luoghi pii, che sotto qual si voglia nome sono nel vostro Vicariato; & fate che in essi si offeruino tutti gli ordini del Concilio Tridentino, e nostro Prouinciale; e che si mutino, secondo il decreto d'esso Concilio, ogni anno gli amministratori, & altri ufficiali, riceuendo dalli nuoui il giuramento statuto nel detto Concilio Prouinciale, e facendo che alla presenza vostra si renda conto dalli vecchi dell'administratio-
ne passata.

Nelle qual cose se trouarete renitenza, ce ne darete auiso; & nondimeno citando a comparire innati a noi fra tre giorni, quelli che ricusaranno di mostrarui i conti della amministrazione sua, contra quello che comanda il sacro Concilio di Trento; mandandoci anche nel medemo tempo auiso con vostre lettere della loro contumacia.

Attendete con ogni diligenza, a far eseguire per tutto il vostro Vicariato le ordinationi della visita, & di tutte habbiate copia presso di voi, per poter saper ciò che si ha da fare.

Et perche quando si sono fatte le dette ordinationi, si è sempre inteso, che oltra esse si debbe mandare in esecuzione anche quello che habbiamo ordinato nelle nostre istruzioni generali, auer tirete, che in ogni Chiesa siano poste in esecuzione dette Istruzioni generali, quanto prima sarà possibile.

Et fate ciascuno Curato, Capellano, ò interessato, pigli copia da voi fra otto giorni delle ordinationi particolari del le sue Chiese, che hora vi mandiamo, cioè quelle che tocca a loro, ad eseguire, ò far eseguire, ò che per altra causa sarà ispediente che habbiano presso di se.

Tutte le volte, che hauerete sequestrati frutti, ò entrate di qual si voglia sorte Ecclesiastiche, prima che ne facciate il relaxo, citate la parte, [Ad videndum relaxari &c.

Et non state ad aspettare, che di qua vi si mandino sequestri, quando vedrete che il bisogno ò occasione non porti dilazione; Ma in virtù delle facultà che vi habbiamo concesse nelle patente del

Visita li è
seguila.

Relaxo de
frutti Eccle
siastici si fa
cia con citazione della
parte.

del vostro Vicariato, fate voi i seque-
stri, valendoui delle copie che vi man-
diamo stampate.

Non verrete però al relaxso, senza pri-
ma darne auiso a noi, ò al Vicario no-
stro generale.

Chiese dis-
fate.

Sempre che vi commetteremo che fac-
ciate disfare alcuna Chiesa, ò picciola
ò grande che sarà, farete mettere nel
mezo del sito di essa vna Croce grande
di pietra viuia, ò di legno ben forte, ac-
ciò vi resti del continuo, in segno, che
vi sia stata vna Chiesa; Nè lasciàrete
che mai se ne disfaccia alcuna, se prima
non ne hauerete licentia particolare in
scriptis da noi, ò dal nostro Vicario ge-
nerale.

Queste ordi-
nationi, &
altri editti si
conseruino
dal Vic. for.

Conseruate registrati in vn libro, ò cu-
site insieme gli istessi originali delle
presenti ordinationi nostre, così genera-
li, come particolari, nel qual libro cusi-
rete anco tutti gli Editti, & altri ordini
nostri, che alla giornata vi verranno dal
le mani nostre per esser publicati; & in-
sieme ancorz tutte le lettere, che da noi,
ò dal nostro Vicario generale, ò da al-
tri nostri Ministri vi saranno scritte di
ordine nostro, perche ad ogni bisogno si
possino vedere: & voi le riuederete spes-
so, per essequir quelle cose che saranno
restate adietro; facendo anche che ciz-
seun Curato habbi vn libro, nel quale
tenghi custito le ordinationi particolari
della sua Chiesa & curaz, le lettere & o-
gni altro ordine, che da noi, ò da nostri
Ministri saranno indrizzate nelle sue
mani.

I quali libri siano e da voi, e da ogni v-
no di loro conseruati in luogo conuenie-
te & sicuro, perche possino seruire per
informatione delle cose di quelle parti
ne i tempi che hanno da venire, a chi
succederà nel vostro officio, o ne i loro
beneficij. Dat. &c.

Ordini per le Congregationi Foranee.

Per introdurre più frequenti eser-
citij de studij nel nostro Clero fo-
raneo, & leuar i disordini & abusi che
cominciavano a meschiarsi nelle Con-
gregationi foranee comandate nel Con-
cilio nostro Prouinciale, habbiamo de-

liberato instituire alcune Congregatio-
ni particolari, oltre le generali d'ogni
mese, & a queste, e quelle dar la forma
e modo di celebrarsi, con questi ordini
che seguono.

Qualunque Sacerdote del vostro Vic-
ariato, che senza legitimo impedimen-
to, del quale vi facci costare leggitima-
mente, non conuenirà alle congregatio-
ni d'ogni mese contra l'ordine datogli
nel Decreto 24. del Concilio Dioce-
sano, ouer senza vostra speciale licen-
za, datagli per qualche necessità, se ne
partirà prima che da voi sarà licentia-
ta tutta la congregatione; se sarà cura-
to, incorra la pena de doi scudi; & non
essendo Curato, di vn scudo per ogni vol-
ta che hauerà fallato, la qual pena ip-
so facto sia applicata a beneficio della
Chiesa, alla congregatione della quale
hauerà mancato di interuenire, & voi
ne farete l'essecutione dentro di otto
giorni.

Se sarà alcuno de Diaconi, Subdia-
coni, & altri chierici non Sacerdoti, ne-
gligente ò contumace a gli ordini no-
stri, in conuenir & restar alle dette con-
gregationi, ò a quelle delle quali si dirà
qui di sotto, dopò la prima monitione
che gli farete, ne darete subito auiso a
noi, & a loro farete precetto di presen-
tarsi innanzi a noi fra tre giorni, per ri-
ceuere punitione della loro cōtumacia.
Il medesimo farete con li Sacerdoti, i
quali dopò hauer vna volta pagata la
pena pecuniaria, per non esser conuen-
ti alle congregationi, ò partiti senza sen-
za licenza, ricaderanno la seconda vol-
ta nella medesima contumacia.

Non si faccino le dette cōgregationi in
giorni di festa comandata, ò della fe-
sta principale del luogo, doue si farà
quel giorno la congregatione.

Il Curato della Chiesa, doue la congre-
gatione s'hauerà a fare, ne auiserà la Do-
menica innanzi al suo popolo, con essor-
tarlo a trouarsi volentieri per vdire le
salutari essortationi al bene, & farsi par-
tecipi di quelle orationi per l'anime lo-
ro, e de suoi defonti, & guadagnare an-
co l'Indulgenza di giorni quaranta, la
quale concediamo a tutti quelli che sa-
ranno presentati a tali diuini officij.

Pena di chi
non conue-
ne alle con-
greg.

Cōgregatio-
ni non si fac-
ciano in dì
di festa.

Si dia auiso
al popolo
della futura
congreg.

Ecclesiasti-
ci come co-
uengano al
le congre-

Tutti gli Sacerdoti & chierici di ciascu-
na congregatione, conuenghino in habi-
to e tonsura conueniente, e con le loro
cotte; e quelli che non si trouarano im-
pediti a celebrare la sua Messa, o per ha-
uerla l'istesso giorno per bisogno del
suo popolo celebrata alla sua Chiesa
con licenza vostra, o per altro impe-
dimento leggitimo, la celebrino nella
Chiesa della congregatione, con quel-
l'ordine fra loro, che da voi gli sarà
dato.

Messa & of-
ficij p i mor-
ti nelle con-
greg.

E medesimamente da quello, che ne ha-
uerà hauuto il carico, si canti la Messa
solenne de morti, con le sequenze che
cominciano (vsque in vita) & alere pre-
ci solite; & facciano la processione del
Cimiterio con l'asperione solenne: sia
però in facoltà vostra, di far celebrare
alcuna volta la Messa dello Spirito san-
to, in luogo di quella de morti, come
permette il Concilio Prouinciale, pur
che in tal cosa non lasciate mai la pro-
cessione del Cimiterio, & le sequenze
del (vsque in vita) e le Litanie e preci
solite per i defonti.

Sermone.

A meza la Messa solenne nel tempo so-
lito si farà da quello al quale hauerete
dato questa cura vn deuoto sermone, nel
quale deuerà attendere con ogni affet-
to ad edificare quel popolo ne i costumi
christiani, dilatandosi più contra quei
peccati, & quali vederà esser più fre-
quenti in quel paese, & in particolare
esortandolo efficacemente a congre-
garli almeno nelli santi giorni delle fe-
ste alle proprie Chiese, e lasciare li dia-
bolicis abusi de balli, giuochi, tauerne,
& comestioni, & opere seruili; e con
spirito deuoto ridursi dentro esse Chie-
se, non sopra le porte, nè meno con ar-
mi hastate, archibugi, & altre simili in-
decenze ad udir li diuini officij, & in
particolare la Messa comandata dal-
la santa Chiesa a tutti i fedeli, & così
dopo il desinare al suono della Campa-
na congregarsi alle Chiese ad imparar
dal loro Curato, & altri deputati la
dottrina Christiana tanto necessaria a
tutti li fedeli; & frequentare le sante
confessioni, almeno oltra il tempo del-
la Pasqua di Resurrectione commanda-
to con streitissimo interdetto dalla san-

ta Chiesa, il tempo della Pasqua dello
Spirito santo, dell'Assontione della Bea-
ta Vergine, & della Natiuità del nostro
Signor GIESV CHRISTO.

Et chi hauerà a far questo Sermone, lo
conferisca in scritto con voi vna setti-
mana innanzi che lo dica, & ad ogni
finito li diuini officij conueniranno tut-
ti li Sacerdoti in casa del Curato di quel
luogo, dal quale li sarà dato vna sobria
refettione; & per ristauo della spesa
sua, li Sacerdoti non Curati, poi che essi
non hanno carico di dar la refettione
in giro a gl'altri, pagheranno per cia-
scuno cinque soldi per ogni congrega-
tione al Curato che gli hauerà data la
refettione.

Non ammetta esso Curato alla detta re-
fettione alcun laico, sia chi si voglia.
Non dia il Curato sudetto a patto alcu-
no in questa refettione più d'vn sercolo
cotto ad vn sol modo, & vna minestra,
& vna sola sorte di frutti, sotto pena di
tre scudi, d'essere subito dati nelle ma-
ni vostre per impiegarli in qualche spe-
sa ad vso commune delle congregatio-
ni, come sarebbe vn paramento de mor-
ti con le tonicelle, per quando si faran-
no le congregazioni in luogo doue non
ne sono, o altra simil cosa ad arbitrio vo-
stro; & se in spatio di tre giorni non ha-
uerà pagata nelle mani vostre la det-
ta pena, gli sarete precepto, che in ter-
mine di dui giorni compari auanti di
noi; & voi et datete auiso della contumacia,
& del precepto fattogli: nel che
se mai ci constasse che hauendo alcu-
no Curato transgredito l'ordine no-
stro, voi non habbiate fatta l'effecutione
della pena nel tempo statuito, ouer
fatto il precepto sudetto, & a noi inui-
ata la relatione della sua contumacia,
dichiaramo ex nunc, che siate incorso
nella pena di sei scudi d'applicarsi al
medesimo seruitio.

Nella detta refettione preceda sempre
la benedittione del cibo, & seguiti poi
il rendimento di gratie, secondo il ri-
to & modo stampato nel fine de Bre-
uiarij, & nel sacramentario, & sempre
mentre starete alla mensa, senza alcu-
na interpositione si legga da vno, che
siano sia chierico, alcuna deuota Ho-
melia,

Cose che si
bino da far
trattare
nelle con-
greg.

nella, & qualche cosa del Catechismo
volgare, & altra spirituale letione, che
gli sarà da voi imposta.

Dopò rese le gratie al Signore, subito
esclusi tutti, alla presenza solo di per-
sone che siano in sacris, ouero chierici,
si legga con attentione di ciascuno in-
nanzi ogn'altro ragionamento qualche
cosa del Concilio nostro Prouinciale,
massime della seconda parte, & voi & al-
tro per ordine vostro lo dichiarate; & il
medesimo si faccia all' hora del sinodo
nostro Diocesano.

Propongasi poi dal Curato doue si fa la
congregatione, la materia che sarà sta-
ta ordinata da voi nella congregatio-
ne precedente per trattarsi, & in essa
ciascuno parli ordinatamente al suo luo-
go, quando da voi gli sarà accennato;
ne interrompa per modo alcuno il fra-
tello, nè si rimetta nel voto a quelli che
haueranno già detto il loro parere; an-
cora che in istanza conuenisse con al-
cuno de' loro, ma dica esplicitamente il
suo voto; & se per la memoria, & per al-
tra causa non può far altrimenti, alme-
no lo porti scritto di sua mano, & lo re-
citi de scripto al suo tempo.

Dopò li Curati, inuitate anco a dar il
suo voto li altri sacerdoti, quanto com-
porterà il tempo; & gli altri chierici in-
feriori solamente faranno ad uire.

Ciascuno d'essi sacerdoti, a chi occor-
resse qualche caso di coscienza dubi-
tabile nell'amministrazione della con-
fessione, & degli altri sacramenti, & del
modo & rito dell'officiare, potrà mede-
simamente proponerli per instruttio-
ne sua, & de' gli altri, hauendone però
prima impetrata licenza da voi, & se-
condo hauerete giudicato che sia ispe-
diente, & no, si parlate all' hora di tal
cosa.

Se anco vi sarà alcuna volta da confe-
rire più confidentemente qualche dif-
ficultà, & casi occorrenti nel gouerno
delle cure, li quali non si expediente,
che siano intesi da tutti li sacerdoti, &
quando hauerete da far qualche cor-
rettione, & riprensione ad alcuno d'essi Cu-
rati, ouero hauerete da intendere da es-
si, concubinari, & altri simili disordini,
& scandali delle loro cure, & trattate

de i rimedij, potrete dopo le disputatio-
ni, & discussioni sudette, mandar fuo-
ri tutti gli altri, & co' li Curati soli trat-
tare quello sarà bisogno.

Dopò finiti essi ragionamenti a ba-
stanza per quanto parerà a voi, innan-
zi che lice ntiare la congregatione, inti-
marete la conuocatione dell'altra se-
guente, con dir il giorno & luogo doue
ella s'hauerà a celebrare; & similmen-
te nominare quello, che hauerà a canta-
re la Messa, quello che hauerà a fare il
Sermone, & anco proporre non solo la
materia, ma anco li punti precisi, delli
quali si hauerà a ragionare & trattare;
& non si proponghino però questioni
sottili, & troppo alte, ma solo di casi di
conscienza, & altre simil cose, che si ap-
partengano all' officio di chi ha cura di
l'anime.

Nel progresso di queste congregationi
scoprendo in alcuni straordinaria len-
tezza & negligenza in attendere a i stu-
dij, vi farete diligenza di correggerla, &
risuegliar quel sacerdote con fargli co-
mandamento penale, che da l'vna con-
gregatione all'altra ogni mese vi presen-
ti certa parte del Catechismo volgare,
& della Somma Antonina, & altra Som-
ma volgare, tradotta dal latino per lui,
& almeno trascritta di sua propria ma-
no dal volgare, & quello fin tanto che
venendo esso da noi all' esame, fac-
ciamo esperienza del suo profitto nel-
le lettere, & gli facciamo remissione di
questa sorte d'esercizio.

Di mese in mese ne darete auiso per vo-
stre lettere di quello hauerete fatto nel-
la congregatione precedente, & ci man-
darete in scritto le conclusioni fatte nel-
la congregatione sopra li dubij propo-
sti, li quali terrete anco registrati in vn
libro presso di voi, in principio del qua-
le scriuerete questa nostra instruttio-
ne; & occorrendo che nelle cose trat-
tate restasse qualche dubbio, venite
voi & fate venir altro della
congregatione quanto

si prima a rappre-
sentare il
tutto a
noi.

Intimatio-
ne de la se-
guente con-
greg.

Ecclesiasti-
ci negligen-
ti nelli stu-
dij s'auisi-
no nelle co-
greg.

Si dia nota
all' Arcie-
scouo delle
congreg.

Instruzione generale dell' Illustrissimo & Reuerendissimo Sig. Carlo Cardinale Borromeo Arcivescouo di Milano.

Per le cose materiali pertinenti alle Chiese, insieme co'l modo di eseguire alcuni decreti del Sinodo provinciale di Milano, & alcuni altri auuertimenti per beneficio della sua diocesi.

Delle Chiese in generale.

Volte.

Muri.

Finestre.

Suolo.

Porte.

Imagini.

Vaso dell'acqua santa.

LE Chiese siano tenute in ogni sua parte di dentro e di fuori ben reparate & ornate; sopra'l tutto i tetti bene accoci, accio non vi possa piovare dentro. Sotto i tetti si facciano le volte di muro, se si può, almeno sopra la capella maggiore, oue si tiene il santiss. Sacramento; & il resto della Chiesa si procuri, che'l sia tutto soffittato per maggior decenza; e non potendosi soffittar tutta, si soffitti almeno sopra l'altar maggiore.

I muri dentro sieno dipinti con immagini sante, & altre pitture honeste, e deuote; o almeno sieno imbiancati.

Alle finestre siano poste le ferrate per maggior sicurezza della Chiesa; eccetto se non fossero tanto alte, che non vi fosse pericolo, ch'alcuno facilmente vi potesse entrar per quella parte.

Habbiano anco le finestre le sue stamene, o di vetro, o almeno di tela, le quali si possino aprir d'estate.

Il suolo sia ben salegato, e non habbia foppe, nè inequalità alcuna, e sia scopato almeno vna volta la settimana.

Tutte le porte delle Chiese habbiano i suoi catenazzi, e la chiave; e siano, almeno di notte tenute ferrate, e la chiave sia custodita dal Parochiano; e nelle Chiese non curate, nè campestre dal medesimo Parochiano.

Le Croci, il nome di Giesù, & altre immagini de Santi scolpite in terra, o dipinte in luoghi immondi, sieno quanto più tosto, & almeno fra vn mese scancelate e leuate via.

Dentro ciascuna porta delle Chiese parochiali si ponga vn Vaso di pietra con acqua santa, accioche il popolo nell'entrare la possa pigliare, e si leuino via quelli che son fuori di Chiesa; e l'ac-

qua sata si muti del tutto ogni otto giorni, qual si faccia sempre co' Cotta, e Stola auanti la Messa, e da poi si asperga co' essa il popolo.

Dentro le Chiese non si tenghino cose profane, come Grano, Vino, Legne, e simili cose; e si leuino via le casse, banche, & altri impedimenti; Dando però facilità a i nostri Vicarij, d'accommodare appresso a i muri, e fra l'vna colonna e l'altra, o doue paresse a loro meglio per il decoro della Chiesa, qualche banche per sedere, le quali non impediscano la Chiesa.

E doue a noi parerà di lasciar qualche bradelle per comodità di qualche dōne, vogliamo che tali bradelle non sieno più larghe d'vn braccio dal sedil al bredellino doue s'inginocchia.

Nelle Chiese, e ne i Cemiterij, non si mangi, beua, nè dorma; nè si facciano in modo alcuno dentro d'esse o di fuori le veglie; nè si conducano le bestie ad esse Chiese nel tempo delle loro feste, o vigilie; ma auanti vn' hora di notte almeno si ferrino; eccetto la notte di Natale, per la celebratione della Messa, e Diuini officij.

Non si sepelisca alcuno in Chiesa, se non in sepulture fatte in volta, e ben coperte con la sua pietra, nè ve se ne facciano di nuoue senza nostra licenza.

Non si portino in Chiesa Arme astate, schioppi, balestre, archi, nè Vecelli di qualunque sorte da caccia; E sia in facilità de i Curati, restar di dir la Messa, e gli altri diuini officij, ogni volta che ve dranno in Chiesa simili cose, e che quei che le hanno, non volessero obedire a quest'ordine.

Ammonisca il Curato, che niuno sia fuori della porta della Chiesa ad vdir la Messa, eccetto in caso, che la Chiesa fosse piena di gente, onde non vi si potesse stare.

I Cemiterij sieno tenuti chiusi con mura, e porte; e doue sarà tanta povertà de gli huomini, che i nostri Vicarij giudichino non poterli ferrare di muro, che almen si ferrino in altro modo, che caualli, & altri giumenti non vi possano entrare; e si tengano netti da rouede, & altri impedimenti, & immondicie.

Cose proibite da reuerendissimo o fieno nelle Chiese, e Cemiterij.

Cemeterij

Cia-

Campanile. Ciascuna Chiesa parrocchiale habbia il suo Campanile ben reparato con due Campane almeno, s'egli è possibile, e si tenga ben mondo.

Sacristia. Ciascuna Chiesa habbia, s'è possibile, vna Sacristia, quato più appresso si può all'Altare maggiore, per riporui dentro i paramenti, così d'essa parrocchia, come delle sue Capelle separatamente, & altre cose necessarie per il seruitio della Chiesa, ne i suoi armarij, e repositoriij appartati: & in essa sempre si appari il Sacerdote, quando vuol celebrare, e non altroue.

Lauatorio della Sacristia. In essa Sacristia si faccia, se si può commodamente, vn lauatorio di pietra, o vi si tenga vn Sedelino con acqua, accioche i Sacerdoti si possino lauar le mani, quando vogliono celebrare, co'l sugamano attaccato per sciugarli le mani: & essendo la Sacristia capace, vi sia vno altare coperto di touaglie, & ornato con qualche commodità per orare, e per confessarsi i Sacerdoti che hanno a celebrare.

Casse ecclesiastiche. Si tenghino ben reparate le casse delle Chiese, accomodandole oue ne è bisogno, di stanze honeste, e non fontuose.

Altari. Gli altri che sono fuora delle porte delle Chiese, sieno destrutti, nè vi si possa più in modo alcuno celebrare, se non si accomodaranno in forma di Capella, che si possa chiudere.

Il medesimo si faccia di quelli, che sono ne gli Oratoriij, o Capelle aperte, e campestre, se non sono ferrate con porte, e ben coperte, & ornate; & in queste anco non si possa celebrare senza nostra licenza in scritto, conforme all'ordine del Concilio Prouinciale.

Sieno gli altari alti almeno venti oncie, e la mensa dell'altare longa almeno tre braccia da muro, e larga di netto senza i scalini almeno dodici oncie; e quegli altari che sono più bassi, più stretti, o più corti della detta misura, sieno ridotti, & accomodati a tal misura, abbassando la bredella, se si può commodamente, o alzando la mensa su l'altare insieme co'l muro che la sostiene, se questo si può far commodamente senza disconsacrar l'altare, in caso che sia consacrato, ouero ponendo

tauole sopra la mensa per inalzarla, accio sia della predetta misura, con vfar poi la pietra consacrata inferta in dette tauole; Ma quei che fossero troppo alti, si potrà prouedere con alzar la braccia della innanzi, & accrescere, se sarà bisogno, il numero de scalini; Ma per allargar poi, & allongar la mensa, si aggiungano tauole da tutti i lati di quella, che sieno vguale alla sua superficie, per far la misura della larghezza e longhezza che si ricerca; E quanto all'altezza di quegli altari, che si ritrouano già fatti, e consacrati, quando fossero poco meno alti della misura data da noi, si rimette al giudicio de i nostri Vicarij, di tollerargli nel modo che si ritrouano di presente, se a loro parerà.

Al piede di ciascuno altare dinanzi, sia vna bradella di tauole, longa almeno alla misura dell'altare, e larga oncie dieciotto, accio il Sacerdote possa commodamente inchinarsi dinanzi al Sacramento quando celebra, e sia questa bradella ben ferma, e piana.

L'altar maggiore sia eleuato dal piano più de gli altri, doi, o tre gradi per maggior decoro.

Sopra gli altari non consacrati, & sopra i consacrati, oue si sono aggiunte tauole, si ponga nel mezzo giustamente la pietra sacra, incastrandola nella pietra della mensa, o accomodandola sopra essa fra le tauole sopraposte vguualmente, si che la non sia punto eminente dalla superficie di essa mensa; E tutti gli altari non consacrati habbino il suo cauo fatto alla misura della pietra, per riponerui detta pietra, quando si vorrà celebrare.

Le pietre sacrate sieno senza la sua cassa, lunghe almeno otto oncie, e larghe sei, accio commodamente si possa riponere sopra l'hostia, e'l calice.

Tutte le pietre, così de gli altari consacrati, come de i portatili, sieno coperte con la tela inchiodata, che non si possa rimouere, accio che non siano toccate da i secolari.

Si tenghino gli altari tutti oue si celebra frequentemente, sempre coperti co due touaglie, lunghe almeno come l'altare, e larghe almeno vn braccio da pa-

no, & con vn'altra sopra quelle più longa, che chopra tutta la mensa, & anco ambidui i lati de l'altare sin'a terra.

Sopra queste touaglie per conseruarle monde, si ponga vna tela verde, o d'altro colore; la quale si leui via, o si ritiri da parte, quando si vuol dir Messa, e finite le Messe, si ritorni al suo luogo.

Gli altri oue non si celebra se non di rado, basterà tener coperti, oltra la sudetta tela verde come di sopra, con vna sola touaglia che copra tutto l'altare, & aggiunga sin'a terra da tutti i duoi lati; ma quando vi si vuole celebrar Messa, si aggiungano d'altre due necessariele.

Habbia ciascuno altare vn Pallio dinanzi di continuo, almeno di leggo, o di tela dipinto, e nelle feste ve se ne ponga vn'altro di qualche materia honoreuole.

Sopra gli altari che non sono coperti di volta di muro, o di soffite di tauole, si ponga vn baldochino, o capocielo di tauole, o di altra più honoreuole materia; che lo cuopra tutto, acciò dal tetto non vi cadessero sopra qualche inmonditie.

Ciascuno altare habbia qualche imagine sante in scoltura, o in pittura in Ancora, se è possibile, o almeno nel muro, & habbia vna Croce almen di leggo con duoi candeglieri conformi, o almen di ferro; Ma l'altar maggiore ne habbia almeno duoi di ottone, oltra quelli di ferro, o di leggo, ornati & honoreuoli, e la Croce d'ottone.

Intorno a gli altari, se si può commodamente, e se l'decoro lo comporta, si facciano le ferrate di ferro, o cancelli di leggo, acciò nessuno possi appoggiarsi sopra.

In ogni Chiesa parochiale oue è più di vn'altare, sieno almeno duoi calici, acciò che quando si fanno officij de morti, e nelle feste del titolo della Chiesa, si Sacerdoti possano commodamente celebrare.

Medesimamente ciascuna capella, la quale habbia più di lire cinquanta di entrata, habbi vn Calice proprio, e tutti gli altri appartamenti necessarij alla Messa.

I Calici sieno tutti ben dorati con la sua patena; la quale sia tutta solida senza alcun lauoro, & almeno la coppa del Calice sia d'argento sopra dorata.

Ciascun Calice ch'es'adopra ordinariamente, sia fornito almen di quattro corporali con le sue animette; due borse de corporali per conseruarui dentro detti corporali, e per ornar l'altare; dieci o tanto purificatori, sei fazzoletti d'asciugar le mani per il celebrare, e duoi veli per coprire il Calice, quando si vuol andare a dir Messa.

I corporali tutti sieno lunghi tre quarte in quadro; non sieno lauorati nel mezzo, e sieno arconci con l'umido, acciò ch'habbiano maggior fermezza, e politezza, e sien lauorati d'intorno di morinello.

Le borse de corporali sien tutte di qualche forte di drappo d'ambidue le parti. I purificatori sieno di buona tela, più tosto sottile, che grossa; lunghi mezzo braccio in quadro, & habbiano vna Crocetta nel mezzo, e la morinella d'intorno. I fazzoletti da sciugar le mani sieno lunghi tre quarte, e larghi duoi.

I Calici co' le patene, acciò sieno tenuti mondi, si tengano inuolti in fodrette, o fischette di tela bianca; Medesimamente i corporali sieno candidi, e si mutino ogni volta, ch'habbino qualche macchia, o bruttezza; nè più s'adopino, quando halteranno qualche buco dentro, ouer macchia, quale non si possa leuare; & il medesimo si faccia de i purificatori.

I Calici, patene, corporali, e purificatori, si lauino da persone che sieno in sacris, e l'acqua si getti nel santuario; & in ciascuna Chiesa si habbia vn vaso d'ottone, o di rame conseruato nella Sacristia, del quale non si ferna ad alcun'uso profano, per poter lauare in esso le sudette cose.

In ogni Chiesa ancora sia vna scatola honoreuole per gouernar le Hostie.

Si habbino anco nelle Chiese parochiali più pouere almeno tre Pianede, vna rossa, l'altra bianca, e la terza nera da morti, più honoreuoli che si può, con le sue stole, e manipoli della medesima forte di drappo, ch'habbiano le sue Croci.

Calici e
suoi in-
strumen-
ti & or-
namenti.

Paramenti
per la Mes-
sa.

Sei manipoli si possano stringere & allargar col solito bottone e cordone; e cont're Camisi, ch'abbiano le maniche strette, e tre amittize tutti questi habbino gli ornamenti alle Pianede, e con i suoi cordoni da cingere. Si habbi ancora vn Piuiale, e tre Pallij de i sopradetti colori, per l'altar maggiore, se si può; Ma nelle Prepositure, e Chiese collegiate, & altre Chiese oue sia miglior modo, si habbi maggior numero di Pianede, Piuiali, Pallij, Camisi, & altri fornimenti, che sieno più honoreuoli.

Ricordandosi anco oltra i sopradetti tre colori, del Verde, e Morello; per adoperarli ne i tempi conuenienti secondo l'istituto della Chiesa.

In ogni Chiesa parochiale almeno si habbino duoi Messali, vna pace di legno dipinta, ouero d'ottone, vn Sedellino d'ottone, o di rame per l'acqua santa, nè serua ad altri vso, con gli aspersorij, o di ottone, o di legno intorniti, o d'altra materia più honoreuole; nè s'vino spongie per aspersorij; vn Turibolo d'ottone, ch'habbi le catene lunghe vn braccio e mezzo, con la sua Nauicella, & Cuchiaro conforme; Duoi cossini ouero scabelli da tenerui sopra i Messali, quando si celebra; Due bacinette d'ottone, o di stagno, ouero di vetro per lauarsi le mani nella Messa; Due par di orzuoli di vetro, o di cristallo.

Tabernacolo per la custodia del santissimo Sacramento.

Si faccia vn Tabernacolo di legno, quanto più bello, e più honoreuole si può; il quale si foderi tutto di dentro di qualche forte di drappo di seta, e nel fondo d'esso si tenga anco sempre vn corporale disteso che lo cuopra tutto, per riponerui sopra il vaso del santissimo Sacramento.

Si tenga detto Tabernacolo sopra l'altar maggiore alquanto rileuato da l'altare, accioche sia meglio veduto dal popolo.

Si cuopra detto Tabernacolo per maggior riuerenza, e per difenderlo dalla poluere, con vn velo, o con qualche forte di drappo di seta; il quale però si possa scoprire in qualche solennità, se così piacerà al Curato; e detto velo, o drappo sia fatto in forma di padiglione.

Si faccia vn Vaso coperto tutto dorato, di tal grandezza, che si possa commodamente abbracciar col la mano fra il piede, e la coppa; & almeno detta coppa sia d'argento, ma solida nella parte di dentro, e senza alcun lauoro; e sia tutta dorata di dentro e di fuori insieme col suo coperto, per conseruarui il santissimo Sacramento, & auco per ministrarlo con essa in Chiesa al popolo, e fuori a gl'infermi.

Il coperto di detta coppa sia commodato di maniera, che si possa leuar a fatto da essa, quando si vuole comunicare; ma poi si possa ferrare così sicuramente con vna gagliarda d'argento dorata, o altro simile instrumento, che cadendo per caso il Curato mentre lo porta, non si possa aprire.

In esso vaso il Curato conserui non meno di tre Communichini del continuo, per gli accidenti che possano occorrere ogni hora; ma non già Hostia grande, se non nel tempo che si hanno a far le processioni solite, ouero nell'oratione delle quarant'hore.

Vi sia anco vn Tabernacolo d'argento, o d'altra materia conueniente sopradorato, con il cristallo, ouero vetro, da usar si a portare il santissimo Sacramento nelle processioni, e mettere l'oratione delle quarant'hore.

Dinanzi al santissimo Sacramento arda continuamente giorno e notte almeno vna Lampada; nella quale si vti solamente Oglio d'Oliua, sendo possibile. Si rimuoua dal Curato il santissimo Sacramento almeno ogni quindici giorni, riceuendo esso nella Messa innanzi la purificatione tutte l'hostie e particole che si trouano nel vaso.

Sopra questo vaso, e quando sta riposto nel Tabernacolo, e quando si porta a gl'infermi, si tenga sempre vn velo honoreuole.

Dentro il Tabernacolo non si tengano, nè si gouernino Reliquie, nè Ogli santi, nè Calici, nè Vasi, nè alcun'altra cosa; se non il Vase, dentro il quale è il santissimo Sacramento; e si tenga la portella del Tabernacolo sempre serrata con chiuue bene custodita dal Curato, per euitare tutti gl'inconuenienti.

Oratione
delle 40. ho-
re.

Comunio-
ne del po-
polo.

De gl'infer-
mi.

Processioni
del santiss.
Sacramento.

In alcuna Chiesa non si mettano le orationi delle quarant'ore senza licenza nostra, o almeno del Vicario foraneo; & ad vn' hora di notte si gouernino, e le porte delle Chiese si serrino; nè mai stia no fuori senza honoreuoli e conuenienti lumi innanzi il santissimo Sacramento, e senza custodia di qualch'vno, che ne habbia particolar cura.

Auſino i Curati quei che verranno per comunicarsi, che si vestano honestissimamente, e che niuno porti sopra il tutto arme d'alcuna sorte, almeno in quell'atto.

Quando occorre comunicare qualche infermo, si dia prima vn segno particolare con la campana per inuitar il popolo d'ogni sesso, e specialmente i descritti nella compagnia del Corpus Domini, ad accompagnare il santissimo Sacramento con riueranza e diuotione.

E se il Curato ne hauerà notitia in tempo, darà anco vn segno simile la sera auanti o dopò l'Aue Maria, accioche il popolo stia meglio preparato.

Si porti detto santissimo Sacramento, e nelle Processioni, & à gl'infermi sotto vn baldachino di qualche drappo honoreuole, con quel maggior numero di torcie, o candelotti, o altri lumi minori accesi, che si può; oltre vn Lanterno almeno, del quale si proueda in ogni Parochia, & habbi il manico lungo, nè s'adopri ad altro vso; se per strada quando si va a comunicare qualche infermo, si vada suonando il Campanino, per auuertir quelli che sono nelle case, che adorino il santissimo Sacramento, e preghino Dio per quell'infermo.

Si porti anco il Sedelino dell'acqua santa con l'asperſorio, per poter con essa aspergere l'infermo, & circostanti.

Medesimamente si porti vn panno di lino che sia netto e fortile, da ponere dinanzi all'infermo quando se gli porge il santissimo Sacramento; & il medesimo si offerui con quelli che si comunicano in Chiesa; & per il quale effetto in ogni Chiesa parochiale si proueda di panni di lino lunghi e stretti, quanti bastino.

Non si porti nel vaso sopradetto meno di duoi Communichini, quando si

va a comunicare fuori, accioche comunicato l'infermo con vno d'essi, si possa con l'altro ritornare alla Chiesa con la medesima processione & adoratione del popolo; & auanti che'l Curato riponga il vaso del Sacramento nel Tabernacolo, voltatosi verso il popolo il quale sia inginocchiato, dall'altar maggiore con esso gli dia la benedictione, e poi lo riponga dentro, dicendo qualche Oratione, o Antifona accomodata al Sacramento.

Si concede però, che quando fuori della Città si hauerà da portare il Sacramento a luoghi molto lontani dalla Chiesa, o per strade difficili, e pericolose di cadere, o tempo fastidioso per pioggia, o vento, si lasci di portare il Baldachino, e si porti vn Communichino solo; & in tal caso il vaso sopradetto del Sacramento si riponga in vna Borsa di seta honoreuole, c'habbia vn cordone sicuro da mettersi al collo il Curato per assicurarsi, che anco quando gli cadesse, non possa riuscire alcun scandalo, ne irriuereza al Sacramento; & per tal fine si faccia al presente questa borsa, la quale non serua ad altro vso; & in questi casi, se vi sarà qualche Chiesa più vicina all'infermo della parochiale, nella quale non sia prohibito celebrare, potrà il Curato in essa celebrare, sendo in termine di poterlo fare, e da lì leuar' il detto Sacramento per portarlo all'infermo, per maggior comodità.

Si faccia vn velo honoreuole lungo almeno quattro braccia, co'l quale il Curato si cuopra le spalle, & insieme il vaso del santissimo Sacramento, quando lo porta a gl'infermi, & in processione.

In ogni parochia oue non è anco istituita la Compagnia del santissimo Sacramento, s'istituisca al presente, con la regola che sarà prescritta da noi.

E se la qualità del luogo, e delle persone ne sarà capace, s'istituisca anco la Compagnia della Charità, con la regola che pur è anco prescritta da noi.

Rimettendo in arbitrio de nostri Vicarij, doue a loro parerà espediente, d'istituire in vna sola compagnia tutti a

parte

parte degli offici pertinenti all'vna, e l'altra.

*custodia
delle tante
reliquie.*

Le tante Reliquie (oue ce ne sono) sieno tenute con riuerenza in qualche sacchettini di seta, & in luogo decente, e chiuso, distinguendo quelle che hanno certo nome co' i detti sacchettini parti solari, ciascuno de quali habbia cucito sopra il nome in carta pecorina scritto, le quali Reliquie così distinte sieno riposte in qualche vaso, ò reliquiario honoreuole, talmente accomodate, che per occasione di mostrarle non s'habbi no da cauar fuori di detto vase, ò reliquiario; nè si mostrino senza lume, nè per guadagno.

*Battisterio,
& altre cose
pertinenti al
battesimo.*

Vi sia vn Battisterio di pietra viuua, in forma rotonda, con il piede parimente honoreuole, per conseruarui dentro tutto l'anno l'Acqua del Battesimo: e si auuertisca, che per qualche caso l'Acqua del Battisterio non si possa disperger prima, che venga il tempo statuito dalla Chiesa Ambrogiana, ò rinouarla. Sopra il Battisterio, si faccia vn ciborio, ouero coperto di legno in forma piramidale, che lo cuopra bene da ogni parte, e si tēga ben serrato con chi auē; e detto Battisterio si pōga appresso la porta maggiore à man sinistra nell'entrar in Chiesa; eccetto se per qualche rispetto conueniente non fosse stato nella visita assegnato altro luogo.

Dentro à detto ciborio, s'accōmodi vn' cassa a trauerso, per riporui la scatoletta che contiene gli Ogli sacri pertinenti al Battesimo, & anco per riporui separatamente le tele, pānetti, ouero seruiette, con le quali si asciuga il capo al battezzato.

Sopra esso ciborio si ponga vn padiglio ne di tela colorata, ò d'altra più honoreuole materia per coprirlo, accioche la poluere non possa entrarui per le fessure.

Quanto al modo di Battezzare, s'offerri no l'antique consuetudini di ciascun luogo; ò infondendo l'acqua sopra il capo de l'infante, non con le mani, ma cō vna tazzetta di vetro, ò d'argento, la quale si conserui fuori dell'acqua dentro il ciborio; ouero immergendo detto infante nell'acqua.

L'Acqua del Battesimo si rinoua; e be-

nedica solennemēte la mattina del Sabato santo, e nella Vigilia della Pentecoste, nel modo, e con le cerimonie consuete.

Habbiano i Parochi due seruiette, per asciugar i battezzati, le quali si ripōgano nel ciborio come di sopra, nè s'adopri no ad altro vso; nè meno per tal'effetto detti Parochi possano adoperare altri fazzoletti, ò drappi. E circa l'amministrazione di questo Sacramento del Battesimo, e compadri, s'offerui con diligenza quanto è stato ordinato dal cōcilio Prouinciale.

Tengano i Curati in vn libro appartato, nota di tutti quelli che si battezzano, scriuendo in libro questa forma.

Adi del mese di 1567.
è stato battezzato da me Prete N. Curato di S. N. vn figliuolo, ò figliuola nasciuti adi del mese di di
Messr N. del tal parentato, e luogo, e di Madonna N. del tale parentado sua moglie, e gli è stato posto nome N. Il compadre è stato M. N. del tale parentado, e luogo, e la commadre M. N. figliuola, ò moglie di Messr N. Se vi sarà stato solo il compadre, ò sola la commadre, scriuerà solo quel nome. Se'l figliuolo non sarà nato di legittimo matrimonio, e che'l Padre, e la Madre non vogliano essere conosciuti, si scriuerà in libro à questo modo. [È stato battezzato vn figliuolo, ò figliuola di Padre, e Madre incogniti:] e nel resto come di sopra.

L'oglio santo per la estrema unctione, si conserui separatamente in vn vaso d'argento, ò di stagno coperto; il qual vase si tenga rinchiuso in vno scatolino di noce, e'l tutto in vna borsa di qualche drappo di seta, e sia ben custodito in qualche luogo honesto, e ben serrato.

Le scattole, oue si conseruano gli Ogli sacri, sieno secondo la forma, che sarà data da noi à i Vicarij foranei.

Si faccia vn santuario, in luogo decente della Chiesa, ò della Sacristia; e si tenga coperto, e serrato, acciò non vi si possano gettare immonditie; e la bocca d'esso santuario sia alta da terra per vn braccio, e mezzo, cō'l coperto, e chiasse sopra.

Si facc.

Confessiona-
le & altre
cose perti-
nenti al con-
fessore.

Si faccia vn confessionale di legno, e hab-
bia la sedia del Confessore, e la bradel-
la da inginocchiarsi il confitente: ma
fra l'vna e l'altro sia vn tauolato d'asse,
con vna fenestrella nel mezzo serrata
con lama di ferro, ò tola busata con pi-
cioli buchi, accioche'l Confessore possa
meglio intendere il confitente, & esser
inteso da lui.

Detto confessionale sia accomodato
in Chiesa in luogo aperto; nè si odano
le confessioni di donne in altro luogo;
nè di notte, se non per causa d'infermi-
tà, nelle lor case.

Ne i confessionali si tenga affissa la ta-
uoletta de i casi riseruati, che sarà data
da noi, accioche i Confessori ne possa-
no hauer più certa memoria.

Hauendo noi nella visita trouato molta
varietà ne i nostri Parochiani e Confes-
sori, circa il modo da tenerli nel dare
l'assolutione, nella quale varietà anche
è auuenuto, che alcuni hanno lasciato le
parole essenziali della forma del Sacra-
mento; accioche non occorran più si-
mili inconuenienti, ordiniamo a tutti i
nostri Parochiani, e Confessori, ch'vsi-
no di questo modo d'assolutione sotto-
scritta, che per la breuità sua è assai cò-
modo da tener a memoria; auuertendo
bene nel pronunciare le parole, di non
omettere le parole necessarie all'assolu-
ne, quali sono **ABSOLVO TE**.
Il modo dell'assolutione sarà questo.

Misereatur tui omnipotens Deus, &c.
Et Indulgentiam, absolutionem, & re-
missionem &c. Dominus noster Iesus
Christus te absoluat, & ego auctoritate
ipsum te absoluo ab omni vinculo Ex-
communicationis minoris, si qua tene-
ris. Deinde **ABSOLVO TE** a pec-
catis tuis, In nomine Patris, & Filij, &
Spiritus sancti. Amen. Passio Domi-
ni nostri Iesu Christi, & merita Beatæ
Mariæ semper virginis, & omnium San-
ctorum, & quidquid boni feceris, & ma-
li sustinneris, sint tibi in remissionem
peccatorum tuorum, in augmentum gra-
tiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.
Ma auuertiscano di non assoluere alcu-
no scomunicato di scomunicazione
maggiore; e da casti riseruati al Papa; ò
a noi, senza special facultà da esso, ò da

noi a loro concessa.

Sieno i Curati diligenti in visitar
gl'infermi, per poter loro amministrar
opportunamente i santi Sacramenti: &
auisino i Vicarij nostri, se i Medici esse-
quiscono la Bolla di nostro Signore, e
decreto Prouinciale, nõ visitando gl'in-
fermi dopò il quarto giorno della sua
infermità, i quali ammoniti da essi che
si confessino, non hanno voluto vbbidi-
re, per darcene poi auiso.

Tengano i Curati nota di quelli che si
maritano, e custodiscano bene il libro,
seruando per lo auuenire l'infra scritta
forma nel notargli in libro.

Fatte le tre denonciationi ne i tre gior-
ni di festa infra scritti, cioè adi &
adi & adi

Nè hauendosi inteso essere alcuno leggi-
timo impedimento tra M. N. figliuolo
di M. N. del tale parentando e luogo, è
stato celebrato il matrimonio fra essi
per parole di presente, nella presenza di
me Prete N. & a mia interrogatione,
presenti gl'infra scritti testimoni, vide-
licet M. N. del tal parentato, e luogo, e
M. N. &c. adi del mese
dell'anno.

In caso che noi, ò il Curato concedessi-
mo licenza ad vn'altro Prete, di con-
giungere i sposi in matrimonio, esso Cu-
rato nel predetto libro ne faccia nota,
registrando la licenza, e da poi il Pre-
te, che con la detta licenza hauerà in
luogo del Curato, offeruate le debite so-
lennità, scriuerà nell'istesso libro il suc-
cesso di quel matrimonio secondo la so-
praferita forma, scriuendo però in luo-
go di quelle parole (da me Prete N. Cu-
rato) da M. Prete N. del tale parentato,
e luogo; di licenza del Reuerendiss. Ar-
ciuescouo, ò del suo Vicario, ò di Prete
N. Curato di santo N.

Auuertisca il Curato c'hauerà da cele-
brar detto matrimonio, se l'huomo e la
donna fra quali si hauerà da celebrare,
saranno di diuerse Parochie, di non di-
re le parole, che prima non habbia la
sede in scritto delle tre publicationi fat-
te dal Parochiano dell'altra parte; qual
sede conferui in filza appresso al detto
libro de matrimonij.

Annoniscano spesso volte ne i sermo-
ni

visita degli
infermi.

Celebratio-
ne di matri-
monio.

Missio dila-
to no curati
de m. anoni

Big postea
immutata
unt.

ni il popolo, ad offeruar quanto è stato ordinato dal Concilio Tridentino circa al contrahere i nuoui matrimoni, esponendogli quel decreto, acciò legioni da marito per ignoranza non si lascino sedurre da alcuno con vane promesse, restando poi con vergogna ingannate; e nelle confessioni ancora ammoniscano del medesimo le giouani da marito, e le lor madri.

Et perche tra le stampe antiche e le moderne del libro intitolato Sacramentario, si ritroua qualche diuersità, ancorche di poco momento, accioche la nostra Diocesi sia conforme ne i riti e cerimonie Ecclesiastiche, tosto d'ordine nostro si darà in luce il detto libro ristampato e ridotto alla debita purità; quale ordiniamo, che ogni Curato habbi appresso se, & offerui intieramente in ogni occorrenza.

*Exto. delle
uolue.* Descriuano i Curati in libro appurato tutti i fuochi, & tutte l'anime sottoposte alla sua cura, col nome, cognome, età, e stato di ciascun'anima; con quella maggior diligenza che sarà possibile; e faccia mentione di quelli che non sono cresimati, nè mai comunicati, procurando poi che si cresmino, e si comunichino, essendo per la età, e per l'altre qualità, habili alla comunione.

Haueranno d'accommodare questo libro ogni anno, secondo le mutationi che faranno fatte.

Diano i Curati ogni tre anni copia di questo libro della descrizione dell'anime, & anco de quelli de i battezzati, e de i maritati, e cresimati a noi, portando la prima copia fra tre mesi; nè lo lascino vedere da altre persone.

*Editti, e lettere
Archie
scopali.* Tutte le lettere, editti, ordinationi generali o particolari che da noi, o nostro Vicario, o nostri Visitatori saranno mandate, o date a i Prepositi, o Curati, siano gouernate in filza appresso i libri sopradetti.

*Inuentario
dell'entra-
te e beni ec-
clesiastici.* Facciano i Curati vn Inuentario di tutte l'entrate, e beni stabili d'ogni sorte della lor Chiesa, & altre sottoposte a quella cura, con la nota delle sue scritture, e ragioni, sottoscritta da i Consoli, o Sindaci della sua terra, per ap-

presentarla a noi nel sopradetto termine di tre mesi.

Sempre ne i giorni di festa instruiscono i Curati il popolo nella via di Dio, esponendogli il sacro Euangelio, o facendo altra pia e salutare esortatione; e principalmente espongano il Catechismo nouamente stampato per ordine di N. S. Papa Pio Quinto.

Le feste dopò il desinare diano segno con la campana a i putti e putte, acciò vengano alla Chiesa per imparar la dottrina Christiana compresa nel libretto stampato.

Tenendo separati i maschi dalle femmine, e seruendosi in questa institutione anco dell'opera d'altre pie persone scolari, così huomini, come donne; & esortino i grandi e prouetti d'ogni sesso, che vengano anch'essi ad imparar la medesima dottrina, non la sapendo.

Si canti ogni festa vn Vespero, nelle Chiese parochiali, suonandosi prima tre volte la campana per conuocar il popolo a venirui; e i Parochiani istituiscano alcuni del popolo più atti a rispondere e seruirlo in questo officio.

Procurino i Curati, che ne i giorni di festa non si balli, e tanto più quando si dice il Vespero, o altri Diuini officii; insegnando al suo popolo spesse volte, come si hanno da santificar le feste, consumandole in orationi, diuotioni, & opere pie, e non in simili vanità e pazzie.

I Preti, & altri ordinati in sacris, & Chierici, vadano le feste alla sua Chiesa parochiale per seruire, & aiutare il Curato ne gli officii Diuini; & egli ogni tre mesi seruiua a noi se lo fanno, acciò possiamo riconoscere le fatiche de diligenti, e correggere i negligenti.

Al Peseque, o funerali de morti di qualunque grado o conditione si siano, non si porti se non vna Croce per la Chiesa parochiale del defonto, & vna per ciascun Conuento de Frati, o Chiesa collegiata de Preti, che vi fossero inuitati; e se'l defonto sarà portato a sepelire ad vn'altra Chiesa, si portará ancora la Croce di quella Chiesa; e per strada non cessino di cantare Antifone, & altre cose, secondo la forma del libro Sacramentario, andando deuotamente.

Non.

Essequie. & funerali.

Non si suonino campane per i morti dopo l'Aue Maria che si suonerà per segno della loro morte, se non quando il morto si porterà alla sepoltura; & al più per vn' hora auanti.

I Curati, & altri Preti, vadano alle processioni, esequie, & uffici da morti, nel loro habito condeciente, & con le cotte, & vi stiano con silenzio, & diuotione, sì che'l popolo ne resti edificato, & cantino l'ufficio intieramente con tutti tre i notturni.

Chierici.

I Chierici che seruono alle Messe, & altri Diuini uffici, vadano vestiti di veste nera, longa sin a i piedi, & di cotta netta.

Se in ogni cura per la pouertà non si può mantener vn Chierico, vi sia almeno nella Sacristia vna veste, & vna cotta, per vestir qualche putto nel tempo che serue alla Messa, & altri seruitij per il culto Diuino.

I Diaconi, & Subdiaconi, & altri Chierici inferiori, sieno diligenti a frequentare la confessione, & comunione, conforme al decreto del Concilio Prouinciale; & la confessione faranno a quei Sacerdoti, che da noi saranno deputati a questo in ciascuna Prepositura.

La comunione haueranno a fare nella propria Parochia in giorni di festa nella cantata, se si canterà, altramente nella Messa Parochiale; & doueranno i Parochiani auuertire a i Vicarij nostri, di quelli che saranno negligenti nell'ossauatione di quest'ordine.

Affitto delle case ecclesiastiche.

Niuno Prete affitti in tutto nè in parte le case della Chiesa, senza licenza nostra in scritto, & di alcuno de nostri Vicarij in quelle parti.

Nè meno possa tenere in casa alcuna donna di qual si voglia sorte, come ordina il Concilio Prouinciale, senza nostra licenza.

Perilche fra vn mese ogn'vno darà nota a i detti nostri Vicarij, della seruitù, & altra donna che habbia in casa, accioche secondo le informationi che ne pigliaremo, si potiamo risolvere di concedergli la licenza, & no, come giudicheremo più espediente.

Celebratio. ni di Messe.

Non s'ammetta in alcuna Chiesa, Capella, & Oratorio, ancorche di Ius-

patronato, alcun Sacerdote regolare, & secolare, & sia della Diocesi, & di fuori, a pigliare a celebrar in perpetuo, & a tempo, senza la licenza nostra in scritto da essere innouata ogni sei mesi. Ma per transito, & per officio straordinario, di festa, & funerali, & simil cosa, diamo licenza che possano essere ammessi i regolari, che haueranno dimissioni, & lettere patenti dal suo Superiore, & quei della diocesi di Milano, che'l Rettore di quella Chiesa saprà essere beneficiati nella detta nostra Diocesi, & i forastieri, che mostreranno le lettere diraisorie de i loro Ordinarij date dentro di sei mesi, & nel modo ordinato nel Concilio Prouinciale.

Dalla eleuatione del Corpo, & del Sangue di nostro Signore, fin'alla fontione, si tengano le torcie accese.

Procurino i Curati, che i Priori, Sindici, & Theforieri delle Chiese, & delle Scuole, & Confraternità, Hospedali, & Monti di Pietà, & limosine di contrate, & comuni, si mutino ogn'anno, oue non fosse consuetudine di mutargli più spesso, nè sieno confermati, se non per vn'altro anno al più.

Da i detti Sindici, & Theforieri, i quali hanno amministrato l'entrate & limosine di esse Chiese, & Confraternità, & luoghi pii d'ogni sorte, i Vicarij nostri, & chi da loro sarà deputato, si farà rendere fedelmente i suoi conti del passato nel termine di tre mesi; & nell'auenir almeno in capo all'anno sempre alla presenza de i deputati a questo.

Auuertiscano che i luoghi pii, quali sono instituiti a fine di prestar danari, non prestino per qual si voglia occasione li loro danari a persona alcuna, nè alle proprie comunità, & vicinanze; ma li spendino in vñ solo a quali sono destinati.

Procurino i Curati, che dette Scuole, & Confraternità, esirquiscano con diligenza i legati, & altri carichi, a i quali sono obligati, & che'l grano, sale, danari, & altre cose lasciate da distribuirsi per limosina, sieno distribuite non a tutti della comunità, & vicinanza, ma solamente a i veri poveri; & se sono state alienate terre, luelli, & altre

Luoghi pii, Ospedali &c.

Luoghi pii, Ospedali &c.

Luoghi pii, Ospedali &c.

di altre ragioni di detti luoghi, & opere pie, senza autorità della Sedie Apostolica, & dell'Arcivescovo, che si recuperino; e per questo effetto daranno a i Vicarij nostri frà tre mesi nota di tutte le alienationi de simili beni, & ragioni, fatte da trent'anni in quà, per farcene relatione, accioche potiamo fare la debita prouisione: & il medesimo faranno delle alienationi in qual si voglia modo fatte de beni Ecclesiastici dopo il sudetto tempo.

Procurino medesimamente, che anco le persone particolari, c'hanno legati da essequire, satisfacciano al suo obbligo, proibendo da i Sacramenti quelli, che restano di farlo per altra causa, che per impotenza.

I Preuosti, & altri Curati, ogni volta che per qual si voglia occasione verranno a Milano, si presentino innanzi a noi, ouero a chi per noi sarà deputato nella casa nostra Archiepiscopale a questo effetto, per darci conto delle co-

se della sua cura, e riceuere da noi quei ricordi & aiuti, che saranno bisogno per il buo gouerno di quelle anime, che le son commesse.

I Vicarij deputati da noi essequiscano diligentemente quanto nel Concilio Prouinciale è stato ordinato pertinente al loro officio, facendo sopra il tutto ogni mese la congregatione de Curati commessi alle loro custodie, nel modo e forma iui prescritta, & essequendo tutti gli altri ordini loro dati, facendoci poi spesso auisati, & con lettere, & alla presenza, come passano le cose, e particolarmente circa l'offeruanza del Concilio, e delle presenti instructioni, & ordini; e non manchino almeno ogni tre mesi, scriuerci minutamente di tutti quei Curati, & Canonici, e Capellani, & altri obligati alla residenza, che nella loro Prouincia non haueranno soddisfatto al debito loro di residere; e per quanto tempo, e perche causa, se la sapranno.

Vicarij son
nei procuri-
no l'essecu-
tione de
cilij &c.

DE DISCIPLINA FAMILIAE

*Illustriss. & Reuerendiss. D. D. Caroli Cardinalis
Sanctae Praxedis Archiepiscopi Mediolani.*



Disciplina, quae ad huius domus administrationem spectat, duabus partibus continetur, quarum altera pertinet ad spiritalem familiae progressionem, altera ad rei familiaris curam; de quibus etiam diuisim erit tractandum: ac primo quidem loco de spirituali, secundo de domestica administratione. vtraque pars proprijs eget praefectis, & ministris: & ideo eorum quorum officia ex ordine describentur: ho-

rum sanè omnium cum Praefectorum tum ministrorum ad vtramque administrationem spectantium, Rector & quasi moderator is erit, cui Praepositus domus nomen datur.

Eum namque personis rebusque omnibus seu ducem praesse decet, ad eumque propterea vtraque domus administratio maxime spectabit; de cuius quidem officio, post eos, qui rei spirituali inserviunt, infra agetur, cum reliquorum officia perscribentur.

Verum de horum omnium officiis antequam sigillatim agatur, praemittenda erunt nonnulla, quae ad vniuersam fam-

iliam

miliam spectant, quæque tum generatim, tum particulatim ab omnibus servari debent: sed quoniam de familia superiori & inferiori statim sermo incidit; hoc loco familiam utramque declarare visum est.

Familia superioris appellatione vocentur Vicarij, Fideles, Notarij, Visitatores, Auditores, Canonici, rei domesticæ Rectores, cubicularij, Sacerdotes, & Clerici in sacris constituti.

Inferioris verò, Clerici sacris nondum initiati, alijque laici omnes, varijs rei domesticæ muneribus implicati.

DE GUBERNATIONE Spirituali.

PARS PRIMA.

Primò quidem qui maius officium tenentur, neque residentiæ addicti sunt, mane in antecubiculum Reverendiss.

Archiepiscopi conveniant.

Ibi primum conscientia examinanda quartam horæ partem tribuent: deinde Romani, & Ambrosiani separatim matutinas horas voce submissa quidem, sed clara, distinctè, attentè, religiose recitabunt.

Inferior verò familia quotidie item mane sub auroram, ad Matutinum officium & horas Beatissimæ Virginis Mariæ persolvendas in oratorio decenter conveniat.

Quare quo tempore campana triplex Matutini officij dabit signum, ad primum quidem signum familia se vestiat, ad secundum in oratorium conveniat, & per id tempus usque ad tertium signum aliquid pie meditetur circa puncta proximo superiore vespere data, de quibus suo loco dicetur.

Tertio autem dato signo, Matutinum officium statim inchoet, quo perfecto horarum subinde preces persolvat.

Divinis laudibus persolutis, eadem inferior familia tota in Ecclesiam majorem Missam auditura sese recipiat: si quis tamen horum per id temporis fuerit aliquo modo legitime impeditus, is domi manere nequaquam prohibetur.

Similiter qui de numero superioris familiae esse dicuntur, Missæ Sacrificium quotidie opportuniori tempore vel audiant, vel faciant si Sacerdotes sint: illi tamen qui Reverendiss. Archiepiscopum comitantur, veluti cubicularij, subcubicularij, famuli a pedibus, Missam ab eodem Reverendiss. Domino audiant omnes, ubi ipse illam celebrabit.

A prandio qui primæ mensæ accubuerint, siue ex inferiori, siue ex superiori familia fuerint, in oratorium ascendant omnes ad Litánias enunciandas: post quas qui superiori quidem sunt conditione, si placet statim exeant; alij quoad vespærarum completorijsq; preces persolverint, ibidem commorentur.

Ad signum præterea, quod propter institutionem Christianæ vitæ hora opportuna quotidie dabitur, hyeme quidem ante cœnam, æstate verò a prandio, quicumque ex inferiori sunt ordine, in oratorio præstò sint.

A cœna verò qui primi fuerint cibis refectioni, utracunque sint conditione, conferant se in suum utrique conclauem, ibique Spiritus sancto dictare, aliquid quod ad ipsorum animæ salutem spectet, ad finem usque secundæ mensæ inuicem pertractent, pios alios inter se sermones conferentes: qui quidem, cum postremi venerint qui secundæ mensæ accubuerunt, locum illis concedant; quò illi quoque per quartam horæ partem munus idem obire inuicem valeant.

Quoties huiusmodi spiritualis colloquutio fiet, familiae superiori adsit spiritualis Præfectus; Inferiori verò, qui illius vicem gerit.

Cum ite spirituali huic colloquutioni Vicarius Generalis interfuerit (qui quidem una cum alijs Vicarijs quam sæpissimè fieri potest, adesse debet) illius sit munus, proponere de quibus rebus colloquendum erit; præcipereque, ne quis nisi monitus loquatur, ac præterea longiores reserare sermones, & questiones tollere: tum, præsertim illud semper servare debebunt confidentes, ut a Vicario ex ordine moniti, quid præcipue animum suum meditando mouerit, quamve consolationem illis Deus

Doctrina
Christiani

Collatio-
nes spirituales

com-

communicauerit; breuiter humiliterq;

Ante eiusmodi collocautionem, qui prestantior tum in coetu fuerit, statam orationem recitet, atque inde collocautioni initium faciat.

Armen eo
hientia, &
puncta.

Post piam eiusmodi sermonis communicationem, & datam iam orationis habende signum, in oratorium utraque familia tota conueniat, ibique per quartam horæ partem exactū conscientiae examen faciat. quoties tamen Reuerendis. Archiepiscopus domi fuerit, neque orationi interesse poterit, apud illum cubiculi magister solus, vel cubicularius alter manebit.

Examine hoc perfecto, ad puncta, quæ quotidie de more proponuntur proximo sequenti die matutino tempore meditanda, unusquisq; mentem intendat. Mox facta super omnes aquæ sanctæ aspersione, abdat se unusquisque in suum cubiculum, nec varijs locutionum ambagibus quisquam alios remoretur, aut perturbet.

Caveat Domini quoad eius fieri possit, ne sine iusta causa famulos impediant, quominus omnibus his spiritualibus officijs interesse queant.

Famuli verò, cum iusta de causa impediti, adesse huius exercitationibus non poterunt, apud spirituales Præfectum, aut eius vicee gerentem absentiae rationem reddant.

Confessio, &
communio.

Præterea prima quaque cuiuslibet mensis Dominica die, & solennioribus item totius anni diebus festis, in Ecclesiam maiorem conueniat utraque familia tota, præter sacerdotes, ut ibi sacram Eucharistiam sumat.

Eam Missam dicet, atque Eucharistiā ministrabit præfectus spiritualis, vel eius Vicarius.

Die autem Sabbati, quæ antecedit primam hanc mensis cuiusque Dominicam diem, & in vigilijs item solennium dierum festorum, ad Diui Antonij ædem, aut Barnabæ, aut Fidelis, aut sancti Sepulcri familia ipsa tota, ut sacerdoti peccata confiteatur, adeat; cuius confessionis fidem ex confessarij chirographo eodem die vesperi spiritali præfecto faciat.

Qui verò sequenti die ante communionem faciendam rursus confessario indiguerint, adeant eos, qui in Ecclesia maiori cura Præfecti spiritualis ad id deputati præstod erunt.

Leianfa.

Quadragesimalis victus initium a secunda feria post quinquagesimam faciant; Ieiunij verò, a secunda feria post Quadragesimam.

Quare per omne Quadragesimæ tempus, Dominicis diebus exceptis, semel tantum in die post meridiem cibum capiant.

Quod si quid alicui amplius opus erit, vesperi panis vnciam cum dimidia, & vini poculum tantum capere liceat.

Quod item in reliquis vigilijs ex præscripto Ecclesiæ, & sacris quatuor anni temporibus, & triduo post Ascensionem Domini, omnino seruandum erit.

Per aduentum autem, secundum antiquam Ecclesiasticorum hominum consuetudinem, cibis quadragesimalibus vtantur: si quis tamen per idem temporis propter infirmam corporis valetudinem ipsdem cibis uti tutò non poterit, necessitatē Præposito significet; qui ut opus censuerit, de congruentibus cibis provideat: quibus quidem in cubiculo priuatim erit vescendum.

Sexta quaque feria a cœna abstineant, acetario cocto crudove pro anni tempore, & fructuum præterea portiuncula contenti, Paschali tempore excepto, & item Natali Domini, si incidat.

Quod si in eadem feriam festum incidat, ex præcepto celebrandum, tunc die præcedenti ieiunium instituatur; si tamen hæc quoque dies festiua non celebretur: si verò Sabbati die ieiunandum erit, liberum sit cuique ieiunium sextæ feriæ omittere, & cœnam sumere, si ab ea abstinere sine valetudinis damno non possint.

Præterea sexta quaque feria vesperi per hyemale tempus disciplinā persoluto conscientiae examine in oratorio, mox adiungant.

Quarta quaque feria, Natali pariter excepto, si inciderit, ab usu carnum omnes abstineant; & vigilijs præterea sanctorum Mediolanensis ecclesiæ Episcoporum; atq; die item, quæ solennitas.

Con-

Concilij tam Provincialis, tam Synodalis antecedit; necnon diebus omnibus quibus Synodus ipsa abfoluitur.

Atque eiusmodi quoque victus ratio, quod ad ieiunium vel abstinentiam spectat, non a domesticis tantum, sed ab exteris quoque omnibus qui hospitio domini recipiantur, seruanda erit; neque enim hospites antiquum eiusmodi domus religiosumque viuendi institutum violare, sed potius ad ipsum seque suamque familiam conformare decet.

Veruntamen ea cautio adhibeatur circa hospites ipsos, ut cum ieiunandum erit, si quando illorum quempiam mane non pransum esse contingat, cœna concedatur.

Item si tempore aduentus quispiam propter stomachi imbecillitatem a quadragesimalibus cibis abhorreat, pinguioribus congruentioribusque parentur. Atque item feria sexta si solidioribus quis indigeat cibis, eius necessitati satisfiat. atque tum quidem cum a domestica victus ratione discedendum erit, ipsi certe victus in cubiculum deferendus erit.

Clerici, & alij ad diuina officia dieb. festis conueniant.

Sacerdotes, clericique inferiores, qui alicuius ecclesie seruituti speciatim sunt adscripti, in singulis festis diebus ad eam se conferant: cæteris, verò qui nullis adhuc ecclesijs speciatim sunt addicti, etsi Sacerdotes sunt, maiori ecclesie adscripti intelligantur. quare in eam festis diebus veniant suis induti superpelliceis, ut pro ordinis ratione in Missa Decumanorum suas functiones exequantur, aliaque munera, quæ illis a Præfecto chori de mandato Reuerendiss. Archiepiscopi præscripta erunt, sacramque Eucharistiam in eadem ecclesia sumant, quibus diebus id facturi erunt.

Hi præterea omnes, cum in domum recipiuntur, sibi de superpelliceis provideant, quibus utantur, cum illis opus erit.

Vicarij, Fiscales, & Visitatores, cum illos ad ecclesiam maiorem venire contigerit, qui alio nomine choro adscripti non sunt, sine superpelliceo in suo habitu maneant, ut expeditius possint vltro citroque commeare ad varias ecclesias, prout suo officio opus esse cognouerint.

Quoties Sanctissimum Corporis Christi

si Eucharistiam infirmo alicui domestico asferri contigerit, luminibus accensis ad id munus tota conueniat familia.

Idipsum agat tertia quoque mensis Dominica, cum Sanctissimum Corpus Domini per ecclesiam maiorem deferetur, a confratria associatum, quæ a Dominico ipso corpore nomen desumpsit.

Illud item prætet prima cuiusque mensis Dominica, cum per eandem ecclesiam in honorem Beatissimæ Virginis Rosarij processio fiet.

Habeat in suo quisque cubiculo piam aliquam, aut Iesu Christi D. N. aut Beatæ Virginis Mariæ, aut sanctorum alicuius imaginem; aquam præterea benedictam; nec profanam rem vllam teneat, quæ scandalum aut malum exemplum spectantibus possit asferre.

Imagines, & vas aque benedictæ in cubiculo.

In cubiculo domesticorum, externorum conuentus ne fiant, neve tempus inanibus colloquijs otiose conteratur. Priuatim verò cautum sit, nè clerici ex Seminario in domesticorum cubilibus versentur, neve domestici se in Seminarium, nisi negotij causa conferant.

De Præfecto Spirituali.

Præfectus spiritualis illud semper magis magisque cogitet, turpe esse, hominem, qui in alios animaduertere debet, redargui culpa; & quam aliorum seruare vult, ipsum non exercere disciplinam: sibi propterea, cui rerum spiritualium curam gerendi onus incumbit, & in via morum, ecclesiasticaque disciplina alios continendi, ita viuendum esse, ut non modò omni reprehensione careat, sed à seipso præsertim pietatem, humilitatem, mansuetudinem, ac demum ecclesiasticæ vitæ normam omnem familia omnis ediscent.

Illud in primis curet, ut quæ ad spirituales progressum spectant, rectè, decenter, pieque fiant; tum quotidianæ exercitationes, atque alia item alijs destinata temporibus, statutis horis seruentur: sed maxime familie paci studeat, animorumque tranquillitati; vitam moresque præterea vniuscuiusque spectet, præsertim familie inferioris; ut cum opus

erit

est correctione, pie opem ferat. quia quidem in re istud quoque ad ipsum spectabit, si quando ab erroribus quempiam familiae inferioris posse auocari desperet, vel alium quemque diligenti indigere cura, Praepositum commune facere, qui desperatum eiciat, indigenti vero, alterius domestici pii viri opera auxilietur, illi hunc commendans, in eiusque disciplinam tradens.

Pro diuersa temporum ratione, horam praescribat clerico oratorio inseruienti, ut trino campanae signo familiam ad oratorium accersat, ad diuinas laudes persoluendas.

Illius quoque cura sit, opportunum tempus eidem clerico decernere, qui eodem signo familiam quotidie ad institutionem vitae Christianae conuocet. Cuius quidem exercitationi, vel ipse, vel qui ipsius vicem gerit, intererit, ut eiusdem Doctrinae punctum aliquod declaret, quod ex precatione Dominica, aut Decalogo, aut Symbolo, sumi poterit.

Eius quoque intererit, deligere decuriones nonnullos, ex his qui in eadem doctrina prouectiores habebuntur, qui minus instructos erudiant: Hos vero rudiores varias in classes diuidere, & cuique classi subfellum in oratorio tribuere; ubi sub suo quisque decurione iugiter se exerceat.

Vesperis curet, ut puncta proponat is sequenti die meditanda, cuius intererit: quibus quidem propositis familiam commonefaciat, ut orationem Dominicam, & salutationem Angelicam ter quisque secreto dicat, gratiam aliquam a Deo petiturus, maximeque in domesticarum rerum angustiis.

Eiusmodi autem punctorum materiam perpetuo seruari studeat. Die veneris qui antecedit primam cuiuscunque mensis Dominicam, in qua sacram Eucharistiam vniuersae familiae sumendam esse diximus, circa Altaris Sacramentum puncta proponantur: ceteris autem veneris diebus circa Domini passionem, ut ea ratione praeparatio congrua fiat disciplinae mox post proposita puncta faciendae. Diebus autem Sabbathi, & Vigiliarum item ab Ecclesia statutarum, proponantur puncta ex Evangelio, quod sequenti

die in Missa secundum Ambrosianae Ecclesiae ritum legitur.

Idemque seruetur per totum Quadragesimae tempus. Reliquis autem totius anni diebus omnibus accepto Evangelico contextu legatur quotidie particula illius, quam iustam esse censebit is, qui proponet, seruata semper continuatione contextus ab initio usque ad finem: eaque lecta, primum secundum simplicem verborum sensum, qui literalis sensus vulgo dicitur, explicatio subiungatur: Deinde paucis verbis ex ea tria documenta colligantur, quae materia sint longioris meditationis, sequenti die ut diximus, ab unoquoque exercenda.

Tabellam habeat, in qua eorum nomina ordine sint descripta, qui ad illa ipsa puncta proponenda idonei censebuntur, eumque cuius intererit, singulis Sabbatis moneat, ut sequenti hebdomada fungatur officio.

Punctatorem deligat piū diligētemque, qui quotidie illos ex inferiori familiae notet, qui statuto tempore in oratorio ad horas, gratiasque Deo persoluendas interesse neglexerint, atque absentium nomina ad Vicarium quotidie deferat; qui illos, nisi iusta de causa abfuisse constiterit, per cibi subtractionem puniat.

Prima quaque Dominica mensis à tota familia domus confessionis schedulas sibi afferri, & qui facere omiserint, ad Praepositum deferri curet.

In coenaculo tam mane quam vespere, praeter lectionem scripturae sacrae, & Martyrologij, librum aliquem Italico idiomate conscriptum legendum proponat, quod pro ratione temporum solenniumque dierum magis conuenire censuerit: quod vero ex sacris Bibliis, aut ex Martyrologio legetur, stando & detecto capite semper legi; quod ex aliis Reuerendissimo Archiepiscopo absente, sedendo & capite operto, at illo praesente, stando, detectoque capite similiter legi procurabit.

Infirmorum diligentissimam curam agat, saepe inuisit, consoletur, necessitates eorum, tum ad corpus, tum ad animam spectantes cognoscat, atque illis ut peropportune subueniatur, pia omni ratione curet; Medicos, Confessoresque accersiri iubeat, atque quotidie cum ingraue-

Rt scit

scit morbus, vocari aliquem ex Patri-
bus Sancti Antonij, vel Barnabæ, vel
alterius familiæ, qui illos consoletur,
piæque alia præstet officia.

Nullum demum à se desiderari officium
patiatur, quod ad eorum valetudinem
rectè curandam, animamque iuuandam
pertineat.

Cum præfulem aliquem illustremve per-
sonam in domo hospitari contigerit, ve-
spertinam orationem ante cenam fieri
(quæ alias omitti necesse est) sedulo curet.
Disciplinam, quæ sexta quæque feria per
hyemale tempus erit facienda, si quan-
do ob Lunæ cæterorumque astrorum
splendorem, quominus in oratorio fiat,
impediri eueniet, aulam ante oratorium
positam parari curabit, in quam se con-
ferat familia, pium istud obsequium Deo
præstitura.

De Præfecto Oratorii.

Præfectus Oratorii hæc curet dili-
genter.

Pro ratione temporis, & dierum solen-
nitate, oratorium appareatur, ac ornetur,
coloresque varientur.

Cum Reuerendissimus Archiepiscopus
domi aderit, subsellium perpetuo para-
tum in oratorio statim loco seruetur.

Cum præfules item, præstantive digni-
tate viri hospitio suscepti domi mane-
bunt, iuxta illorum conditionem sua quo-
que subsellia in oratorio præparata sint.

Cum per eos præfules Missæ sacrum fiet
in oratorio, audietur vesperum item vel ij,
vel aliæ insignes personæ precibus ve-
spertinis intererunt, musici veniant, qui
sacras illas functiones pijs modulationi-
bus decorent.

Cum Reuerendissimum Archiepiscopum
in oratorio cõcionaturum apud clerum
percipiet, cathedra de more ornetur.

Cum Matutinum officium cæteraque ho-
ræ Canonica à familia inferiore per-
soluentur in oratorio, tum diuinum offi-
cium vbique dirigatur ab eo, qui fuerit
in digniori ordine positus: quo tempo-
re clerici à secularibus hominibus cho-
ris distincti sint, chori que ipsi alteri al-
teris vicissim respondeant.

Post pûcta quæ meditanda vesperi pro-
ponentur, detur liber ei, qui in toto cæ-
ni præstat, qui precationem alta voce

ex eo recitet, & ea finita, tribusque da-
tis campanæ signis Angelicam salutatio-
nem ter dicendam esse commonefacien-
tibus, afferatur eidem vasculum aquæ san-
ctæ suo cum aspergillo: Ille verò ad sub-
sellia quæque commeet, omnesque aqua
sancta aspergat; dumque id fit, verheculum
illi illum dicant ac repetant, [Asperges
me domine hyssopo, & Gloria pat. &c.]
Si verò Reuerendissimum Archiepisco-
pum, aut aliam præstanti dignitate per-
sonam in oratorio adesse contigerit, li-
ber ad illum à Canonico maiori Diacono,
& aspergillum similiter à Sacerdote
maiori, vasculum verò à cubicularia
deferatur.

At si neque ipse Archiepiscopus, neque
alius dignitate insignis adsit, tum libri,
aspergilli, vasculi afferendi munere fun-
gatur clericus oratorii, vnà cum alio qui
ex toto illo cæta præstantior extiterit:
Propterea cum aderit Vicarius Generalis,
ipse fungatur officio; quo absente,
Præpositus; & eo item absente, Præfe-
ctus spiritualis: quo quidem etiam ab-
sente, Sacerdos qui præstantior extiterit.

De Clerico Oratorii.

Clericus Oratorio inseruiens, om-
ni religionis studio ministerium
suum obeat, diligenterque exequatur.
Rerum diuinarum in primis cultum, &
sacræ supellestilis nitore studiosè curet.
Cum præterea ipse alios ad orationem,
spiritalisque exercitationes inuitet, sua
præsertim interesse meminerit, cæteris
omnibus deuotiorum religiosiorumque
esse oportere.

Quotidie oratorium verrat; puluerem
à sedibus excutiat; Altare præparet; su-
pellestem mundam nitidamque con-
seruet, & diligenter custodiat.

Hora à præfecto spiritali præscripta
quotidie sub auroram trino campanæ
signo ad matutinum officium familiam
vocet: sintque campanæ signa, quarta
horæ parte inter se distincta.

Suo item tempore, signo campanæ dato,
inferiorem familiam ad exercitationem
Doctrinæ Christianæ quotidie inuitet.
Peracta oratione vespertina, quæ post
enunciata pûcta meditationi deserviat.

Haec secretò subsequetur; tribus campanarum ictibus Angelicam salutationem ter dicendam esse significet.

Vespertinae orationi, cum neque Illustrissimum Cardinalem; neque alium praesulem, aliumve praestanti dignitate virum adesse in oratorio contingeret; tum librum, aspergillum, & vasculum aquae benedictae illi afferat, qui ex ceteris praestantior fuerit.

Cum Illustrissimus Dominus in coenaculo non aderit, nec praesul alius, aliave insignis persona; ad vtranque mensam ipse legat.

A prandio statim prima mensa confecta, in oratorio praestolabitur, ut Litanis enunciandis, & Vesperarum & Completorii officijs persolvendis una cum alijs intersit. Quotidie summo mane, cum Reuerendissimus Archiepiscopus domi aderit, Praefectum oratorii conveniat, a quo scire perquiret, num ipse Dominus in oratorio vel Ecclesia maiori, vel alia sacrum sit facturus; ut vel oratorium intrare, vel sacram suppellectilem aliò deferre possit, quò ille est iturus.

Id ipsum praestet, cum apud eundem Archiepiscopum Praesul aliquis hospitabitur. Cum sermonem, concionemve in oratorio cum clero Reuerendissimus Archiepiscopus erit habiturus, subsellia quae decet ratione disponenda curabit.

Verum tum quoque cum Reuerendissimus Archiepiscopus aberit, reclusum mane oratorium & Altare de more instructum quotidie asseruabit, ut si qui sunt Sacerdotes domestici, qui ibidem sint celebraturi, ipsis pateat aditus, & suum tribuat officium.

Quibus hebdomadae diebus Metropolitanus Theologus conscientiae casus in oratorio explicaturus erit, statim hora adsit, signoque campanulae convenientem Clerum in oratorio conuocet.

Cum ad Matutinum officium, ceterasque horas canonicas, & Litanias item persolvendas, statis horis in oratorium conueniet familia; tum canistrum statim arripiat copia libellorum refertum, quos officiola Beatæ Virginis Mariæ appellant, eorum item in quibus Litanias perscriptae sunt; quorum singulis singulos per sua quæque subsellia distribuatur, quos

deinceps omnes, ubi ad finem ventum erit, asseruandos colligat.

Tum rursus quoque, cum unaquaque sexta feria eidem familiae ad disciplinam exercendam flagella erunt distribuenda, eadem quippe ratione se gerat.

DE GVERNATIONE Rei familiaris.

Pars Secunda.

Familia omnis, cuiusvis gradus existat, in vnum ac eundem locum, cui nomen coenaculi datur, ad cibum capescendum decenter conueniat.

Quia verò totum non capiet vnus idemque & eodem tempore locus vtriusque familiae conuentum, prima secundaque instruetur mensa; ut qui primæ minores possunt, secundæ accumbant mensæ.

Antequam quisquam discumbat cibum capturus, mane & vespere benedicat is, qui dignitate est praestantior: qui post epulas etiam Deo gratias agat. Tum quoque dum benedicatur, & gratiae aguntur, respondeant clerici, laicique omnes.

Cum verò aderit Reuerendissimus Archiepiscopus, a digniori Canonico Ordinario Tabella deferatur, in qua variae sint notatae benedictionis formulae pro temporum anni ratione. Idemque fiat, si personam aliam ecclesiastica dignitate insignem adesse contigerit.

Quoties Reuerendissimus Archiepiscopus aut Praesul alius tum aderit in coenaculo, Praepositus, vel Vicarius, vel praestantior alter ex ordine (praeter Vicarios, ceterosque Tribunalis Officiales) assistat mensae; cuius erit munus, mensas circumcirca prospicere, & singulos obseruare accumbentes, ut cibos maturè afferri, & quæ illis praeterea opus esse viderit, apponi curet.

Per totum edèdi tempus tum mane tum vespere, si nullus ex Seminario venerit adolescens concionem aliquam aut orationem latinam habiturus, lectio sacrorum librorum adhibeatur: primum verò legatur vnum ex sacris Bibliis caput; post, alterum ex Martyrologio, quod ad diem sequentem pertineat; demum aliquod ex pio libro aliquo, qui Italico

R r 2 ser-

sermone sit conscriptus.

Vbi Reuerendissimus Archiepiscopus, aut alius Præful interfuerit, vnus ex cubicularijs sit is qui legat, aut alius ex familia præcipuus.

Alias verò Clericus oratorii mane Vesperique ad vtranque mensam legat.

Ille verò qui ex Seminario ad concionandum venerit, si quidem prius finem fecerit dicendi, quam ab edendo cessatum sit, librum spiritualem aliquem à præfecto spirituali eligendum legendo ad finem vsque mensæ prosequatur.

Inter edendum, concionanti vel legenti silentium præbeant conuiuæ; vt non solum corporis cibo, sed etiam epulis animæ recreari possint.

Quoniam verò semper hospitem habenda ratio erit, vt debiti illis à domesticis præbeantur honores, propterea Vicario Generali alicuius Episcopi in cœnaculo come suo Vicarius domus Generalis locum concedet in accubitu.

Quod si Canonicus item aderit aliquis superiorem pariter concedet illi locum, Canonici ordinarij.

Quam quidem rationem in paribus honorandis semper & vbiq; seruare decebit. Viris eiusmodi magnam aliquam personam sustinentibus, siue in superiori conclauis, siue in cœnaculo discumbant, cubicularij deferuiant à magistro cubiculi delecti.

Vestitus.

Familia omnis domi & foris mediocri atque decoro vestitu sit contenta; qui neque studiosius sit quaesitus, neque nimis abiectus, neq; vllum argenti, aut auri, aut sericæ materiæ ornamentum habeat. Fugiat omnes vestium, calceorum, aut crepidarum discessiones. caueat à turpidis dissectisque caligis, & à crispo indusorum collari. sit habitus domesticorum omnium simplex, laneus, & nigri solum coloris, & demum, qui homines verè Ecclesiæ deditos, Deiq; ministros monstret; nisi fortasse alium colorem dignitatis gradus postulauerit. Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, cæteri que Clerici, habitum gerant non affectatum, non sordidum, superpellicea apprimè munda, non studiosè elaborata. duabus incedant induti vestibus talarijs, neq; sine his vnquam aut domi es-

se, aut foras egredi liceat. si tamen iter faciendum sit, contractiore habitu, sed simplici, & homini religioso congruo vti, minimè prohibentur.

Nemo ex eis breuiorem togam (vulgè mantelletum vocant) nisi illi dignitatis ratione conuenierit, ferre audeat; neque pallium, ferrarolum vulgè dictum, nisi per pluias: sed neque tam eo absque talari tunica vti fas sit.

Nemo item ex eisdem catenam auream ex collo suspensam, aut monilia in brachijs ferat, aut in digito anulum; exceptis ijs, quibus propter dignitatis gradum iure concessus est anulus.

Serui pallium, siue ferrarolum induant; neque familiæ adscribantur, priusquam ad normam præscriptam sint induti, deq; habitu, moribus, & ætate à Præposito, seu Vicario probatione obtinuerint.

Nullus ex familia nec armis certare, nec chartis lusorijs, aut talis, aut pila maiorij, aut alio eiusmodi indecoro ludi genere ludere, ludentesve spectare, nec choreas exercere, nec personatus incedere, nec venationi, fabulis, comedijs, alijsve histrionum impuris actionibus vacare audeat.

Rerum nouarum curiositas fugiatur; vitentur pariter sermones dissolutiores, libri scurriles vel impuri, profanae cantiones, delicioseque modulationes.

Nemo conuiuijs sæcularium hominum intersit; aut ad bibendum quenquam incitet, aut ad cauponam, nisi itineris necessitate coactus eat.

Idque cum alicui acciderit, tum ne vna cum mulieribus discumbat, omnino caueat.

Nemo in ianuis domus, aut commoretur, aut ambulet: frequenter sæcularium hominum consuetudinem omnes fugiatis, multoque etiam magis a domibus eorum abstineant.

Ætatis tempore nemo post vigesimam tertiam horam extra domum maneat, hyeme verò post datum salutationis Angelicæ signum: quod si quis legitimis impeditus de causis, præscriptum temporis spatium præterierit, apud Præpositum, aut Vicarium facti rationem reddat.

Vicarij nullum munus, ne esculentum quidem, poculentum ve, etiam si exigui

Arms, ludos
spectacula,
& huiusmo-
di cauere.

De Vicarij
visitationibus
& huiusmo-
di.

fit pretii, neque à Cancellario, neque à Notariis, neque à domesticorum quodam, neque ab litigantibus, aliisve apud se causas agentibus acturisve aliquando accipiant.

Hoc idem perpetuo obseruent Visitatores, scribæ, Notarii que.

Illud etiam obseruent, vt seruos habeant pios, beneque institutos, qui habitu & consuetudine, disciplinæ domus respondeant.

Ac quoniam Vicarii, & qui publico funguntur officio, præcipua pars censentur esse domus; idcirco vt vnus modi sui; similis perseueret disciplina, meridianæ vespertinæque orationi, & cæteris spiritalibus exercitiis interesse studeant.

Cum item prandii vel cœnæ campanæ sono dabitur signum, ad primam mensam venire, vel certè impediti, ad secundam contendant; ac propterea quocunque tempore enitantur, vt per quartam saltem horæ partem ante primam mensam quiescant negotia, claudaturque audientiae locus.

Quare vt tollatur incommoda, quæ propter publicas audientias euenire solent, quæ quidem tum ob sui tarditatem disciplinam domus sæpius perturbât, tum verò præterea litigatoribus & clientibus propter sui incertitudinem officium; pro temporum varietate, certa huiusmodi omnibus Tribunalibus communis audientiae hora decernatur: videlicet à Paschate vsque ad Calend. Septembris matutino tempore, hora duodecima, vespertino, vigesima prima; à Calend. Septembris vsque ad Calen. Nouembris, matutino tempore hora decima quinta, vespertino vigesima secunda: à Calend. Nouembris vsque ad Pascha, matutino tempore, hora decima sexta cum dimidia, vespertino, vigesima secunda.

Vicarii item, cum rerum gerendarum ratione Illustrissimum Cardinalem conuenire cupiunt, statim eligant pomeridianam horam, neque nisi à magistro cubiculi vocati, accedant.

Horæ autem meridianæ audientiae ita partitæ seruentur. prima dabitur his, qui à secretis sunt propter literarum expeditionem: secunda signaturæ Cancellariæ; tertia Vicario generali, Cri-

minali item, & Ciuili.

Quod si rem aliquam contingat celeri indigere expeditione, tum schedulam obsignatam ad Illustrissimum Dominum mittant, paucis rei seriem exponentes. si quid verò sit, quod literis committendum esse non existiment; audientiam petant.

Visitatores, & Auditores, quo tempore Illustrissimus Dominus audientiae incumbit, interesse, tum propter rerum gerendarum facilitatem, tum propter mandatorum acceptionem, studeant, quantum possunt.

Nemo ex familia Vicario Ciuili, vel Criminali, aut Fiscali, aut Notariis, aut Visitoribus causam vllam commendet.

Vicarii, & Visitatores neminem seruorum scribarumque suorum permittant causas apud se procurare, vel commendare, aut rem vllam, etiam vltro datam accipere, siue propter literas per eos etiam priuatim scriptas, siue ob res alias; atque nè per eos secreta scripturarum negotiorumve manifesta fiant, inuigilent.

Nemo præterea coram Iudice seculari absque Illustrissimi Cardinalis venia tanquam causidicus vel patronus causam vllius agat, aut vllius Principis procurator sit, alicuiusve tutelam suscipiat, aut negotiationibus se immisceat, aut in mercaturis se medium interponat, aut aliena prædia conducatur.

Quando idem Illustrissimus Cardinalis foras prodibit, sectentur eum nobiles domestici omnes, præter Vicarium Generalem, Ciuilemque, ac Criminalē, & præter Fiscalem, & eos qui alicuius Ecclesiae residentiae sunt adiecti.

Quare à signo campanæ itatim præsto sint ante Illustrissimi Cardinalis cubiculum, eum, quocunque iuerit, comitaturi: præeantque omnes, aut equo insidentes, aut pedibus iter facientes, siue per urbem, siue extra urbem Illustrissimum Dominum ire contigerit, præter illos, qui dignitate sunt insignes, qui illum à tergo comitabuntur.

Hospites in ædibus Illustrissimi Cardinalis commorantes vnus tantum è familiaribus visitet ab eo delectus.

Qui Archiepiscomitem.

Quomodo se gerant cum hospitibus.

R. 3 Cum

Cum aliquis non contemnenda existimationis in hisce rebus prandebit, aut cenabit; qui ex familia illi in mensa proximè accumbet, curam suscipiat illius officii gratia ad coenaculum comitandi, suoque in loco sistendi.

In cubiculo
priuatim ci-
bum ne ca-
pian.

Caveat unusquisque, ne in suo cubiculo priuatim cibum capiat; multoque etiam magis ne foris.

Quod si quando cupiam in suo cubiculo cibum capere opus sit; Praepositum domus, aut Vicarium de hoc commonefaciat. si verò iusta de causa alicui foris prandendum aut cenandum sit, ab eodem Praeposito illud faciendi veniam petat.

Que genera-
tum caueat.

Suo quisque eandem muneri diligenter sedateque operam nauet; ne quid tumultus in familia excitent, enixè caueat omnes; nihil omnino dicant, faciantve, quod contra bonos mores, alicuiusve existimationem sit; nemini denique risus aut scandali occasionem pariant.

De Praeposito.

Praepositi munus sit, curam gerere omnium personarum, officiorum, negotiorum, & rerum domesticarum; nihilque permittere, sine consilio & consensu suo fieri, aut innouari.

Interveniat omnibus deliberationibus de victu parando, de redditibus, & de sumptibus faciendis; & à suo Vicario crebro ceterior fiat, de ratione ac diligentia quam adhibet in rationibus atque expensis domesticis cognoscendis.

Alia Iud
ammonitio
cautionum

Bius erit, utriusque familiae superioris atque inferioris necessitates diligenter cognoscere, & unicuique prospicere pro edificatione personae, & magnitudine rei; & saluis domus institutis omni charitate satis omnibus in omni re facere.

Si quis, propter manifestam corporis infirmitatem, communibus cibis uti non poterit, curet, ut pro ipsius conditione & necessitate, quanta fieri poterit charitate tractetur.

Adhibeat summam diligentiam, ut domestica disciplina seruetur; ut unusquisque munere suo diligenter fungatur; atque in primis famulos in officio continet; in corrigendis erratis utatur circumspicione, neque citra casum necessi-

Admonitio
de famulis
cautionum

tatis severitatem adhibeat.

Curet, ne vlla schedula, quae ad expensas domesticas pertineat, à supputatore admittatur, nisi eam ipse prius recognoverit, & subscripserit: atque idcirco in pretio rerumque aestimatione, hominum in hoc genere peritorum consilio utatur. Curet, ut ministris, & famulis, itemque officialibus, reliquis stipendium & merces suo cuique tempore, quantum fieri poterit, persoluantur.

Cum ad ipsum deferretur mandata à creditoribus domus subscribenda, ea quamprimum expediat; curetque, ne creditoribus offensionis materiam praebet, vel domus existimationem nomenque imminuat.

Cuiusque anni principio accipiat à supputatore rationes omnes reddituum, atque expensarum, tum Archiepiscopatus, tum Patrimonii, quas ubi diligenter recognoverit, earum summam Illustrissimo Domino tradat.

Si quem de familia inferiori esse acceperit mali exempli, & de cuius emendatione desperetur, eum domo eiciat.

Quod si quid in familia superiori etiam animaduertit, quod vel scandalum asferre, vel labem aspergere domui possit, ad Illustrissimum Dominum referat.

Attendat diligenter atque obseruet familiae praesertim superioris mores atque actiones, & in suo cuiusque officio diligentiam, ut statum familiae Illustrissimo Domino certo significare possit; ut ab eo cognosci possint boni & necessarii, contra minus boni atque idonei ad eius famulatum; ut alteri excitentur ad progressum in omni virtute, alteri ad mores emendandos.

Singulis hebdomadis congregationem faciat in suis aedibus, de rebus domesticis, ut si quid opus erit, statuere possit.

In congregationem adhibeat Vicarium, Oeconomum, Praefectum spiritalem, Magistrum cubiculi, Praefectum stabuli. Vitet omnem singularitatem; atque ita se gerat, ut ipsius vita omnibus exemplo esse possit.

Curet singulis mensibus, vniuersalia capitula, quae totius familiae progressum spiritalem, & moralem viuendi rationem complectuntur, in coenaculo legi.

Eadem

Eadem omnibus, qui in hanc ipsam domum recipiuntur, siue de superiori siue de inferiori familia sint, initio statim perlegenda tradat; ac praeterea quae ad vniuscuiusque officium pertinent, si Praefecti vel Ministri fuerint; ut sciat quilibet eorum, quo pacto in rebus sui officij gerere se debeat.

Homines matrimonio coniunctos, cuiusvis sint conditionis, tanquam ab huiusmodi vitae instituto alienos, vel rei familiaris inuiles, ad officia domus nullo pacto admittat.

Ne famulum quempiam in familiam adscribat, de quo sufficentem probationem de vita & moribus non habeat, qui item ad praescriptum domus vestitus non sit. Officiales, quos ad domestica munera obeunda domi habere necesse est, viros bonos, peritos, recteque instructos cognitione rerum ad sui officij statum pertinentium deligat: nullum propterea horum, quod ad praescriptas attinet conditiones in familiam adscribat, quorum bonum testimonium non habeat.

Quotannis Tabellam conficiat, in qua eorum nomina distinctim ponantur, quibus & ligna per hyemem ad calefaciendum, & candelae per annum erunt impertiendae, atque vitrarumque rerum portionem item, quae vnicuique danda erit, praescribat.

Curet ut in duobus cubiculis superioris conclauis accedatur ignis per hyemem; quorum vnus cubicularis, alter subcubicularis, & seruis a pedibus, & relique etiam familiae vsui sit: atque inferius item pareatur eidem ignis per idem tempus paulo ante prandiu & coenam, ad quem calefiat familia omnis, priusquam ingre diatur coenaculum.

Praesulibus atque viris insignibus hospitio receptis, e superiori familia quempiam ab Illustrissimo Domino eligendum designet, qui illorum curam gerat, eos afflctetur, & de iis omnibus, quae opus fore intellexerit, mature provideat. Medicis quoque domus, physico scilicet & chirurgo mercedem constituat congruentem, quam duobus anni temporibus persolui curet.

Praeterea vero, quae de coenaculi disciplina, & de hospitum acceptione subdu

atur, exacte diligenterque seruari curet. Coenaculum erit mensis circumeirca regulari forma cinctum; atque ab altera parietis tantum parte discumbetur.

Cibi, non integri, sed concisi apponantur; & conuiuiarum vnicuique pro statui conditione portiones aeque impertiatur. Vinum item album nigrumque propinae tur in mensa inferiori tamen familiae alterutrum genus appositum sufficiat.

Superiori familiae seper apponatur quadruplicis portio generis, nempe prima & postrema esca, iurulentum ferculum, & obsonium simplex elixum, vel tostum. At omnibus tamen Ieiuniorum temporibus duplex adhibebitur obsonij portio. Et inferiori quidem familiae licet alias tres tantum statuatur ferculorum species, tamen ipsi quoque statis Ieiuniorum diebus secunda obsonii portio amplius erit adhibenda.

Cum aderant hospites, viri praesertim Ecclesiasticae dignitatis, vel alioqui honorum gradibus ornatissimi, gemina obsoniorum; prima item vel postremae escae portio superapposenda erit.

At vero quando item magni Praesules, & viri Principes, aut alioqui dignitatibus insignes erunt discumbentes, ut illorum vel statui, vel consuetudini, vel stomacho indulgeatur, triplicem ferculorum cuiusque generis portionem apponi licebit.

Atque primorum quidem & postremorum ciborum ea ratio habeatur, ut pro stomachis imbecillioribus vnus saltem inter eos coctus pareatur, & valetudini magis consentaneus: iurulenti quoque ferculi alterum genus paratum sit pro his, quibus fortasse commune appositum minus probabitur.

Cum in conclau superiore Praesules viri, Principesve, vel alij dignitate insignes accumbent, illis integra, non concisa dapes apponentur.

Vinum item non de more Coenaculi sistetur in mensa, sed penus Vinaria loco solito parabitur; non tamen ferculorum numerus praescriptus ratione vlla erit augendus.

Quod si qua ex parte erit excedendum, circa primas tantum escas vel postremas aequalis condonetur excessus.

Cum viri eiusmodi dignitate insignes in conclaue superius comeluri conuenerint, circumcirca parietes mensæ quoque aptandæ erunt, vt à latere tantum parietis ex ritu cœnaculi consideant, & subsellia ipsa pannis erunt violaceis aut viridibus ornanda.

Quod ad cibos attinet, pretiosi quidem & nimium exquisiti elaboratiue, tum immoderato sumptu conquisiti fugiantur: quales essent leporum, perdicum, aliarumque eiusmodi ferarum & syluestrium auium, necnon omnia saccharo artificiosè condita, bellaria, placenta, pastilli osculenti instar dulciarii panis, ceteraque escatum lenocinia, Episcoporum mensis minimè congruentia.

Vina verò Principibus eiusmodi viris exhibenda, suis prægustanda poculatoribus tradantur; vt ex illorum palato potiora deligantur.

Quoties antistite seu magno Principe domi hospitante, vestitus nullus apparatus, siue conclauis in quo edatur, siue cubiculorum vbi dormitur, parietibus adhibeatur.

Mensæ tamen, tabulæ, tum conclauis, tum cubiculorum, tapetibus honorificè sint ornata; lecti quoque suis cincti conopeis, & peristromatibus circumducti: ostia etiam aulæis præclusa similibus. Atque huiusmodi quidem ornatuum genera, rubro colore, aut violaceo, aut viridi infecta erunt, neque vllis depicta figuris.

Idipsum amplius erit cum hospitibus diligenter obseruandum, vt cum primum fuerint excepti, aliqua præsertim auctoritate viri, prima vice sui commodi causa priuatim in cubiculo esui convenientia deferantur, mox in cœnaculum illi deducantur.

De Vicario.

Rerum, quas ad officium Præpositi pertinere præscripsimus, Vicarius executor esse maximè debet. ipsū enim decet, singula propius, diligentiusque curare, & circumspicere; atque in primis efficere, nè ministri oriantur, sed in suo quisque munere exerceatur. Inuiset sæpè cellam vinariam, prom-

ptuarium, vestiariū, culinam, stabulum; atque in primis famulorum curam gerat: secus enim semper malè illi habebuntur, ex quo existent querelæ quotidianæ, & famulorum mutationes.

Caveat, nè in mēsam vel cibi malè olentes, vel indiligenter conditi, vel vinum corruptum inferatur.

Exigat tempestiue ab economo, ea quæ ad familiæ victum totius anni comparanda sunt. res enim suo tempore emptæ, & meliores sunt, & viliores.

Sed de summa rerum emendarum agat prius in congregatione rerum domesticarum.

Erga ægrotos charitatem adhibeat, illos sæpè inuisit, eorumque necessitatibus cum corporis tum animi prospiciat, illudque persuasum habeat, cum his in vtroque homine malè actum iri, si ipse quidquid de cura ac diligentia remittat. Amplius circa eos ipsos eam adhibeat cautionem, vt qui inferioris sunt familiæ, in valetudinarium à decubitu statim se conferant: ceteri verò in cubiculum inferius à Præposito eligendum de scendant, quod & medicis, & ægrotorum curatori commodum sit.

Curam gerat externorum, efficiatque vt pro cuiusque conditione excipiantur atque tractentur.

Per diem sæpè, & noctu interdum, domum circumeat, atque circumspiciat, nè vel ludatur, vel quid aliud minus decens fiat.

Quotidie sub noctem librum dispensatoris recognoscat, & cum emptoris rationibus conferat, singulisque hebdomadis per se vel per alium rerum pretia cognoscat: vt intelligat, an emptor sese fideliter gerat.

Curet, va sibi exploratum sit, quidquid vnaquæque cuppa vini capiat, & cum exhausta fuerit, videat, an capacitati illius expensum respondeat.

Tradat dispensatori cellæ vinariæ rationes, & ab eo rationes expensarū exigat. Habeat penes se indicem omnium vini generum, quæ in cellam vinariam importata sunt, & iustam illorum mensuram; vt ipsi constet suis temporibus, an satis ea summa sit ad familiæ victum, domusque necessitatem.

Habeat penes se indicem vestiarii, item-
que rerum omnium domesticarum; item
indicem ornamentorum atque appara-
tus oratorij; easque res omnes anno ver-
tente recognoscat.

Loquatur sæpe cum ministris; vt ex ijs
pleniorē notitiā sibi comparet re-
rum, quæ ad ipsorum munus spectant.
Die Veneris sub vesperam emptorem
ad se vocet, cum eoq; statuāt cibos, qui
pro tempore per totam hebdomadam
erunt adhibendi in singulos dies.

Conueniat cum mercatoribus de pretio
rerum; vt cum Tabernario, de aromati-
bus, saccharo, cereis, intortitijs, & alijs
huius generis rebus; itemq; cum macel-
lario de carnibus; & cum caseario de ca-
seo, atque omnibus pinguedinum generi-
bus, quæ ad familiæ victum pertinent.
Iubeat, emptorem codices habere sepa-
ratos rationum, quas cum Mercatori-
bus singulis ipse contraxerit: præterea
his in codicibus res quasque perscribere
ab iisdem Mercatoribus recepras;
tempus item, vt diem, mensem, annum
quo receptæ sunt; rerum ipsarum pa-
riter vel pondus; demum quotiescun-
que res domum perferentur, eosdem
codices vnā cum rebus ipsis dispensa-
tori reddere.

Quoniam autem in rebus quæ ad phar-
macopolam pertinet, varia ratione pec-
cari, atque propterea maximum ærario
domus damnum quotannis inferri con-
tingit; cum præsertim nedū medicamen-
ta, sed gulæ quoque oblectamenta, & a
domesticis pluribus, & ab exteris, item
qui ad hanc ipsam domum diuertit, pro
vniuscuiusque arbitrio nomine domus
in dies accipiuntur; omnino horum vi-
tiorum summa cautio sit, atque vna pro-
uisio, vt pharmacopolam Vicarius cer-
tiores faciat, nihil illi expensum feren-
dum, quod curatori ægrorum acceptum
relatum non sit, atque prius in eius codi-
cibus à medicis descriptum.

Cum notationem acceperit à Præfecto
spirituali, eorum, qui spiritualibus exer-
citationibus domus non interfuerunt,
illis quorum excusationem non admisit,
Architriclino mandet, vt in pran-
dio vel cœna portionem vnā vel duas
subtrahat pro culpa ratione,

Horas statutas & ad prandendum & ad
cœnandum Præfecto cœnaculi pro tem-
pore perscribat.

Quoniā ex veteri domus instituto, Cel-
larius hoc præterea iniunctum onus ha-
bet, vt pistori deseruiat ad panem confi-
ciendum, quod quidem malè succedere
vsu compertum est, cum propterea vel
breui moriatur cellarius ipse, vel in gra-
uissimos morbos sæpius incidat, dum
excalefactus sudoreq; persusus, è calido
in frigidum & subterraneum locum de-
scendit, vt suo muneri satisficiat; illud
propterea curet Vicarius, vt in locum
cellarij alter substituat, qui pistori ad
panem conficiendum opem ferat.

In aduentu Præfulum & Principum vi-
rorum, de victu tum in prandio tum in
cœna parando, adhibito quoque in con-
siliū Magistro cubiculi & Architricli-
no, quotidie deliberetur.

De Oeconomo.

Oconomus exactionibus reddituum
Archiepiscopaliū, & patrimonialium,
& pensionum fideliter ac diligen-
ter operam nauet, iuxta mandati ratio-
nē, quod ab Illustriss. Domino accepit.
Pari ratione litibus, conseruationibusq;
iurium Mensæ, locationibus item, instau-
rationibusque possessionum necessarijs
sedulo incumbat.

Si quid tamen circa possessionum instau-
rationem faciendum sit, nihil omnino
agat absque Illustrissimi Domini con-
silio, à quo sumptum faciendi normam
facultatemque accipiat.

Caueat item ab omni impensā, vel em-
ptionis, vel fabricæ, vel alterius rei ge-
neris, causa vtilitatis possessionibus in-
ferendæ: sed rem omnem Illustrissimo
Domino integram relinquat; qui pro
rei necessitate, & temporis occasione,
quid agendum deliberabit.

Prouideat statutis temporibus iuxta
congregationis rerum domesticarum
consultum, de his rebus quæ opus erunt
domui, veluti de frumento, vino, oleo,
lignis, fœno, palea, auena, leguminibus,
caseo, tela, candelis, & alijs huius gene-
ris.

Quod tamen ad pretium harum rerum,
omnium,

omnium attinet, nihil prorsus decernat, nisi re primum cum Præposito communicata; cuius consilio reliquos item sumptus domesticos faciat.

Nihil prorsus vendat alienæve, quod ad rem familiarem, vel ad possessionum fructus pertineat, absque Præpositi consensu: pecuniam item nullam exigat, sed Thesaurario omnem persolui curet.

De Magistro Cubiculi.

Magister Cubiculi, qui præ alijs Reuerendis Archiepiscopo adest, & cum his versatur quotidie, qui ipsum Dominum negotiorum causa adire cupiunt; sit disciplinæ omnis domesticæ apprime peritus, prudens, modestus, benivolus, & talis, ut omni Christianarum virorum genere, & charitate præsertim, omnibus satisfaciatur; tum ab ipso præclarum quisque sumere possit exemplum amoris, obseruantia, pietatis erga Archiepiscopum, & habeat quod imitari possit, ad bene beateque agendum. Huius intererit, vltro citroque reuocare, mandataque exequi, horis à Reuerendissimo Archiepiscopo statutis, qui eum etiam preces persoluet.

Sed in primis præcipue illi curæ sit, ipsa Archiepiscopi persona; vestes illi renouet, ac commutat stans diebus, eumque commonefaciat de congregationum temporibus, domesticis officijs, & rebus eius modi alijs agendis.

Mane præsto sit, cum se Archiepiscopus vestiet, illique manibus extergendis linteamina porrigat, & insigne superpelliceum. Campanulam pulsandam curabit, quod ad eius signum ceteri conueniant cubicularij. Pro sacri ordinis ratione Missæ seruiat assistendo uel aquam effundat manibus; abaco quoque assistat, cum Missa canitur pontificali more.

Cappam induat Dominum atque exuat; pileum porrigat eidem, & excipiat; pallium quoque cum oportet.

Vestis extollat, cum scalas Archiepiscopus ascendet.

Domesticos commonefaciat, cum Dominus ipse prodire volet, idque signo campanulae, quo ceteri conuenire, & illum comitari possint, quousque visum

fuerit oportere, equestre, vel pedestre iter confecturum.

Hoc idem præstabit, cum Princeps aliquis, aut magnus Antistes adueniat, Archiepiscopum conuenturus, ut illi & obuiam prodire, & officii gratia commode affectari possint.

Omni modestia atque grauitate in consuetudinem se adiungat virorum, splendore nominis aut virtutis laude præstantium, qui Reuerendissimum Archiepiscopum allocuturi domum conueniunt, neque propter grauissimas Domini occupationes, ipsi statim optatus ad eum patere potest aditus.

Libris spiritualibus seu latino seu italico sermone conscriptis tabulas munitas asseruet: ut si qui Archiepiscopum aduent, iocundo copiae lectionis fructu teneri possint.

Obseruabit, ut in cubiculo Reuerendissimi Archiepiscopi modestiam omnes & silentium adhibeant, & in illius conspectu nudo semper stent cubicularij capite, nisi secus Archiepiscopo circa quosdam videatur: ut plurimum autem audientia intersint.

Curet loca stans horis verenda, & executiendum à sedibus puluerem, & ut ratio temporis fert, candelas mandet sistendas, & ignem extruendum.

Ad imparatos rerum euentus in cubiculo Reuerendissimi Archiepiscopi proximiori cubet.

Memorialium omnium quæ deferuntur curam habeat, illaque ut in manus veniant Archiepiscopi curet; tum visa in librum referat. cancellario deinde, seu eius coadiutori concedat; præter secretiora aliqua, quæ illi concedenda curabit, cui mandatum fuerit ab Archiepiscopo.

Subcubicularijs & famulis à pedibus mandata dabit, tum horum etiam qui à pedibus sunt, in obseruationis cubiculo binos cubare curabit.

Cum ad ipsius aures peruenerit, cognatum aliquem aut affinem, aut aliquem præstantem nobilitate virum Reuerendissimo Archiepiscopo charissimum, morbo correptum esse, de ijs illum faciat certiore. Quod sane ipsum de domesticis quoque erit faciendum.

Ant-

Animaduvertat diligenter, vt hospites omnes domi bene accipiantur; qui statim, vt venerint, architrictim, & vestiarium moneat, vt de victu, & de cubiculis pro statu illorum decenter provideatur.

Equorum quoque, vel precipuam curam gerat, vt illi item bene habeantur; atque cum ijs opus erit, senioribus, ac dignioribus meliores, & commodiores appetantur.

Præterea cum Reuerendis. Archiepiscopo ab Vrbe discedendum erit, ea omnia præparari curet, quæ ad iter conficiendum opus fore acceperit. Notationem item faciet eorum, qui vnâ erunt profecturi, eandemque magistro stabuli transmittet, vt iusta equorum inter eos pro status ratione distributio fiat.

Tum quoque egredientem Archiepiscopo ab Vrbe, quatuor millia passuum saltim affectabitur, reuertenti itidem totidem obuiam procedet.

Si quando negotiorum causa domi manente Archiepiscopo, à cubiculo abesse cogatur, priusquam domo discedat, antiquiorem cubicularium substituat, aut quem maluerit Archiepiscopus.

De Cubicularijs.

Cubicularij illud sciant, oportere se in omnibus actionibus prudentes esse, & omnia vitare, quæ dignitati Illustrissimi Domini, & disciplinæ domus offensionem aliquam præbere possunt.

Sit eorum habitus decretis diocesanis conueniens: qui, verò in aliquo gradu positi sunt, beneficium nullum habentes, neque huic adscripti Ecclesiæ, Doctoris toga vti poterunt.

Cum ad cubiculum Illustrissimi Domini venient, suas habeant vestes; neque interiorem tantum, vel familiarem vestem induti prodire audeant.

Mane ad secundum Matutini officij signum ad antecubiculum vestiti conueniant, vt Diuinum officium vnâ cum Illustrissimo Domino recitent.

Diuino absoluto officio, eorum quilibet suo intentus officio incumbat; & qui Sacerdotes sunt, Missæ sacrum faciant, vt Domino seruire, cum tempus vestiendi

aderit, maturè possint.

Cum grandioris deinde campanæ sonus audietur, adsint omnes, & quidquid præterea est familiæ cubiculo deservientis, vt vestire, comitarique Illustriss. & Missæ sacrificio seruire valeant.

Tum Cubiculariorum vnus, qui dignior habeatur, cappam exuat: Inferior alter sandalia induat: ceteri aquam dent manibus vicissim: Duo deinde ex dignioribus, qui sacerdotes sint, assistant, & horum præstantior libro, alter Calicis; tres alij superpelliceo induti seruiant: duo autem ex iunioribus officio acoluthorum fungantur. Hic verò Magister ceremoniarum admonendus est, vt functiones fieri ab his, qui ad eos ordines sunt promoti, quorum propriæ illæ sunt, sedulo animaduvertat.

Cum extra oratorium, & Ecclesiam Metropolitanam Illustriss. Dominus celebrabit, & aderunt nonnulli ex Canonicis Ordinarijs, ipsis cubicularij locum concedant, seruireque permittant.

Quoties Illustriss. Cardinalis more pontificali Missam celebrabit, ex cubicularijs quatuor sine superpelliceo assistant abaco: cum aut processionis, aut alterius muneris pontificalis occasio continget, duo: cum ille ipse sacris tantum aderit officijs, vnus: ceteri superpellicem induant.

Qui ex cubicularijs Sacerdotes sunt, aut in sacris constituti, crucem Domini ante ipsum Cardinalem ferant.

Orationi meridianæ vespertinæque inter sint cubicularij omnes, præter magistrum cubiculi, vel cubicularij eius substitutum, cum eidem orationi Illustriss. Cardinalis adesse non poterit.

Tempore publicæ audientiæ cubicularij præsidio sint omnes, madata ab Illustriss. Domino accepturi. Quod si audientia ultra prandij horam protrahatur, maneat Magister cubiculi cum cubiculario altero, & subcubiculario, reliqui pransum eant.

Cum Illustriss. Dominus in cubiculo erit, ante cubiculum ingredi nullum patiantur absque licentia Magistri cubiculi, vel eius substituti.

Sciant enim eiusmodi locum reservatum esse; in eum propterea nullo nisi prælatos,

latos & nobiles insignes debere introduci.

Mane ante signum campanę grandioris, quo tempore Illustrissimus Dominus exutus adhuc est, neque prælatos in antecubiculum admittant; tum quoque caueant, ne mandata Illustrissimo Domino deferant, nisi ob urgentes pœnitentiarię casus. Quod ipsum sane vesperi quoque seruandum erit, ubi in cubiculum Illustrissimus Dominus se receperit.

Non omnibus tamen cubiculariis concessum est, madata exponere: illud enim Magistri cubiculi, vel alterius eius vicem gerentis proprium munus est: quare ad eos eant, si quid nunciandum erit. Quoties Illustrissimus Dominus domi erit, adsint omnes, præter eos, quos abesse oportet de licentia ipsius Domini, negotiorum causa.

Sed tamen priusquam discedant, Magistrum cubiculi certiores faciant.

Dum in antecubiculo manebunt, fugiant otium legendo uel scribendo, occasiones item inanium sermonum; tum præsertim cum aderunt prælatis & nobiles per sonæ: quos spiritualibus colloquijs oblectare pro ratione status debebunt, vel certè silentio reuereri, modestiam & obseruantiam præferentes.

Si quando ægrotum aliquem inuisere, vel domum aliam ingredi alterius officii causa Illustrissimo Domino contigerit, tum sine cum mulieres aderunt, duo ex cubiculariis sacerdotes Dominum ubique comitentur, & in quocunque cubiculum ille iuerit, ipsi quoque, etiam non vocati, simul ingrediantur, neque à late re unquam discedant.

Atque hi quoque præterea per noctem in antecubiculo perpetuo dormiant, ut sui Domini vitæ & actionum omnium, tum domi, tum foris testes esse possint.

Quoniam verò à domo Episcopali omnis superbię spiritus, omnisque ambitio procul esse debet; propterea ceteros omnes, seque inuicem cubicularij obseruare debebunt.

Adolescentes quidem, seniores & digniores, non pro ratione ætatis tantum, sed etiam gradus, & sacrorum ordinum, atque inter eos maximè magistrum cubicali.

Cum Illustrissimus Cardinalis in cenaculo edet, nullo alio præsentente prælato, unus ex cubiculariis mensę seruiat, una cum duobus saltem subcubulariis.

At præsentibus aliis prælatis, vel insignibus viris, tot seruiant, quot satis esse magister cubiculi iudicauerit: ac præterea omnes epulas ferant aperto capite, & unus sacro insignitus ordine legat.

Cubicularius caudæ ferendæ seruens, qui Sacerdos erit, maturè semper sacræ faciat, ut cum Illustrissimus Dominus in Ecclesiam maiorem est iturus, muneri suo satisfaciat.

Cubicularijs suos in antecubiculum seruos introducere nefas sit. Ipsi enim, cum illorum opera uti velint, exeant.

Cum Reuerendissimus Dominus per urbem eques gradietur, cubicularij quibus seruos habere concessum est, secum illos ducant.

Cum item per urbem idē Dominus iter faciat, vel equitando, vel pedibus ambulando, cubicularij præeant omnes; cauentes ne inter Illustrissimum Dominum & Sanctum Crucis vexillum se intromittant: subsequantur prælati, & qui dignitate Ecclesiastica orati sunt.

De Capellano.

Capellanus audito primo Matutini signo, ad cubiculum Reuerendissimi Archiepiscopi presto sit, vel præces Matutinas cum illo persoluturus, vel eodem seruiturus in Ecclesiam ituro.

Huic sacellum curæ sit, vestesque quas in sacro Missæ ministerio adhiberi oportet, ex ordine paratas habeat, nunquam verò Missæ non intersit.

Si quādo ipsum oporteat celebrare, maturè præparet se: cum verò Reuerendissimus Archiepiscopus cappam gestat, ipse vestibus indutus violaceis, caudam gestaturus conueniat.

Si Missa Pontificali ritu cantetur, superpelliceum induat se, insulamque regat pro dignitate.

Eum decet præsentente Reuerendissimo Archiepiscopo quouis loco inter comedendum legere.

Non in urbe minus quam extra, crucem ferat, quoties iter equestre suscipitur.

ad l.

ad lustrandam Dioecesim, vel aliò Iurisdictiones conficiendas.

Peras item seu sacculos gestet, in quibus adseruatur apparatus Missæ, si non aderit hominis alterius potestas.

Sacelli vestes & simillima quæque ad eum usum pertinentia sibi putet esse concredita. Quorum propterea potissimam habeat rationem, eaquæ cum opus fuerit, consulto domus Præposito, curet instaurada. Nec huic quidem prodire liceat inconsulto cubiculi magistro, qui quæ ad rem pertinere videbuntur, aliter provideat.

De Præfecto stabuli.

Studeat, ut famuli sibi subiecti bene exercitati sint in omni muneris sui parte; ut equos diligenter curent, & quotidie pectant, & perfrient, & strigidi expoliant.

Sæpè ipsis tibus lauent, præsertim cum humidis temporibus luto fœdantur; & ut suis horis potus ipsis præbeatur, & quantitas auent præscripta.

Ne vnquam sinat sterus in stabulo cumulari, nè sumi atque præ exhalationes inde sublata equorum oculos lædant.

Curet, ut hora ante lucem famuli expectant, & ad munus suum obeundum se accingant, ac primum quidem stramen amoueant, tum lupatis adhibitis strigidi per dimidiam horam equos expoliant:

ad hæc patæa vel feno tibus, uenti & omnesque corporis partes diligenter perfrient: postremo equis potum præbeant atque auenam. Tum finem eiciant.

Curet, ut in stabulo præ ipsius magnitudine sit armarum capax, quod quidem tot cellulis distinctum sit, quot opus erit.

Vnaquæque autem cellula quatuor ephippia contineat.

Sub singulis cellulis constituatur capsula ad alia equorum ornamenta reponenda.

Itemque vnaquæque cellula suam clauem habeat, quam famulus cuius intererit, asseruet.

Debent enim famuli habere res, quarum curam gerunt, separatas, & clauis obsignatas, nè vel inter se eas furentur, vel ab aliis ipsis furi ipiantur.

Cum ex itinere equi reuertentur per se, vel per alios inspiciat, si quid eis neces-

sarium defit; si pedes soleis bene muniti sint; si ephippium lacerum, aut inconcinnum; si capestris egeant, aut medicamentis: ut quam primum ea comparari possint.

Si cui de familia equitandum sit, si equi domestici nulli erunt, conducticios parat; tum nomen eius, cui equum tradet, & numerum dierum quibus utetur, describat.

Habeat tres libros, in quibus separatim perscribat rationes, quas cum ephippario, & cum fabro ferrario, & cum habnarium artifice contrahit: in quibus præterea libris perscribet res omnes, quas recipit, & opus quod quisque eorum facit.

Studeat ut semper boni equi parentur.

Si qui vel morte, vel senio, vel infirmitate deficient, Præpositum certiores faciat, ut in locum male affectorum & debiliū, emantur boni, & ad usus domesticos accommodati.

Curet, ut fenestraz stabuli hyeme appetente tela, vel papiro diligenter obfignentur, noctu verò etiam ligneis foribus obsirmentur, atque etiam interdum ad Solem grauiorem arcendum.

Caueat, nè fœnum in fœnile inferatur, nisi bonum, & sine puluere.

Curet, ut vel in stabulo, vel ad ipsius latus famuli per noctem dormiant, ad eos casus, qui noctu sæpè euenire solent, & ob eam etiam causam magna latera in medio stabulo continenter ardeat.

Paratam habeat magnam capsam ad auenam asseruandam, quæ in singulas hebdomadas consumetur. Eius capsæ clauem penes se habeat.

Cum verò mane & vespere auena inde prometur, ipse, vel alius, qui eius vices gerat, adsit.

Mane postquam equi comederint, lupata admoventur, ipsique ianuam versus conuertantur, duabus funibus hinc inde alligati.

Cum in stabulum equi deuenient sudore perfusi, curet eos contegi, & adhibitis lupatis alte alligari, nè humi procumbant, nè comedant, donec fuerint refrigerati.

Famulis scutellum iniungat, ut cum aliquid acciderit, vel in ornamentis, vel ipsorum equorum corporibus, quod

recon-

reconcinnandum vel curandum sit, ipsi statim significetur.

Vere appropinquante, Præpositum admoneat de fœno, stramento, atque aëna in totum annum comparanda. Et si quid earum rerum per annum defuerit, idem faciat.

De Præfecto Cœnaculi.

Præfecti quidem, priusquam familia cœnaculum ingrediatur, munus erit circumspicere rectè disposita sint omnia circa cœnaculum ipsum, atque prævidere num parata sint esui necessaria. Duobus utatur famulis qui cœnaculi curam gerant, quique inter edendum familiæ utrique seruiant. Horum enim alter unâ cum præfecto ipso familiæ superioris ministrabit: circumferente enim famulo escas tabulæ superpositas, præfectus eas ordinatim distribuet: Inferiori quoque familiæ famulus alter satisfaciât, qui asportando distribuendoque, officio fungetur utroque.

Duobus campanæ signis familiam ad edendum conuocet, ea verò signa spatio familiæ sint inter se distincta.

Ad primum campanæ signum ministros omnes culinæ & cœnaculo deseruientes ad cibum capescendum conuenire compellat, quò deinde primæ & secundæ mensæ commodè seruire possint.

Nullum quemquam in cœnaculum introducat, qui è familiâ non sit, nisi à Reſtoribus domus vel Magistro cubiculi facultatem habeat.

Idud tamen prudenter agat, nè quis ab eo imprudenter lædatur.

Cœnaculi fores recludi ne sinat, neque è familiâ ullum introduci, nisi post datam secundæ campanæ signum: rursus cum post primam escam appositam iurulentumque ferculum, tertium quoque obsonium apponetur, tum fores item claudat, neque amplius ullum ad cœnaculum adire nisi mensa confecta sinat.

Inferioris familiæ nullum inter edendum colloqui patiatur, quòd si quis ab eo monitus à collocationibus non desistat, tum præpositum statim Vicariumve commonefaciat.

Cœnaculum mane & Vesperi à duobus

cœnaculi famulis diligenter vetri, qui squillas, puluerem & sordes omnes auferri, cultros præterea, furculas, coehlearia, ciatos, fialas, lauacrumque optime ablui abstergiq; curet.

Cum prandij vel cœnæ tempore ijs qui culinæ inseruiunt panem daturus est, ab Architriclino primum sibi afferri postulet numerum eorum, quibus panis dandus erit; quandoquidem illorum numerum modò augeri modò imminui sæpè contingit.

De Thesaurario.

Thesaurarius ne pecuniam suæ fidei concreditam ad suos vel aliorum vsus conuertat sine expressa licentia Illustrissimi Domini, neque diem debitoribus proferat sine eiusdem consensu librum accepti, atque expensi sæpè inspiciat, & cum pecuniam uel recipit vel soluit, continuò nomen referat in rationes.

Habeat penes se indice omnium colonorum, & debitorum: quorum nomina & cognomina diligenter perscribet, ut cum tempus postulat, pecuniam ab eis recipere pro debiti solatione, & de eadem pecunia fidem illis rectè præscribere possit.

In exitu cuiusq; hebdomadæ, significet Præposito summam pecuniæ quam penes se habet, ut ipse possit ad eam rationem dirigere ad administrationem suam. Pecuniam dicatam vsibus ordinarijs seruet separatim ab ea, quæ ad extraordinarias expensas conferri debet.

Sæpè Illustrissimo Domino significet summam pecuniæ extraordinarijs vsibus dicatam, ut ipse norit quantos sumptus facere possit sine æris alieni necessitate. Ne pecunias negotietur, eas quæ sunt in sti ponderis pluris vendendo, quam in communi vsu positum est, aut permutando, neque aliorum pecunias depositas apud se habeat, nè inde confusio existat. A canonicis ordinarijs omnibus, qui domi aluntur, iustam eam pecuniæ portionem exigat, quæ in sumptus annuos pro quoquoque illorum impenditur.

De Eleemosinario.

Eleemosinarius subueniat inopis locorum piorum, & pauperum homi-

NUM

num in libro descriptorum, pro assignata portione & temporis ratione.

Quod ad huiusmodi elemosinæ genus attinet, ab ijs fidem scriptam accipiat, quib. illam impertietur, atq; de re omni anno vertete præposito ratione reddat.

De reliquo, cū plus dimidio aurei nummi largiendū erit, Præpositum consulat.

Adolescentibus hominibus, & bene valentibus, qui labore & industria suam subleuare egestatem possunt, nihil det; at senibus, infirmis, debilibus, & his qui alioqui in manifesta egestate positi conspiciuntur, pro statu & necessitate congruenter subueniat.

Pueros ratione elemosinæ accipiendæ in domum, nullo pacto admittat, cū præsertim ea de causa apothecas, in quibus se exercent, aufugientes, impudentia, turpitudini, & ignauia operam det. Quotiescunque schedulam accipiet, in qua de paupertate alicuius hominis aut familiæ fides fiat à parcho vel à vicinis, priusquam aliquid largiatur, domum illius adeat, diligenterque de paupertate perquirat, cum multæ fraudes ab improbis & immeritis hominibus in re huiusmodi strui soleant, quibus pauperes alios meritos defraudant, debitam interceptantes elemosinam.

De Vestiario.

Vestiarium librum habeat, in quo ordine descripta sit supellex omnis domestica, quæ quidem & particulatim & capitulatim notanda erit.

Librum quoque alterum, in quo vniuscuiusque cubiculi seiunctim res perscribantur.

Iis quidem qui de familia sunt, cubacula cum impertientur, rerum quoque numerum & conditionem simul assignet ea lege, vt si quid pro tempore deperdatur, ipsis pereat.

Vestitus atque ornatus omnes Illustrissimi Domini, tum eos qui illius personam, tum qui Ecclesiam, tum qui cubacula attingunt, tueatur, custodiat, incolumesque seruet. Omnia, quæ rerum harum cura exposcit, sedulo tempestiueque præstet; maculas auferat; si quæ lacerata, reficiat, instaurare, si lacere,

vel indecoræ, vel senio confectæ erunt: Boreæ flanti interdum exponat, sæpe verò excutiat, flagellisque cædat, à tineis & muribus præseruet.

At nihil præterea horum vlli accommodare vlla ratione auit.

Pro diuersa dierum & functionum ratione colores habitusque, circa Illustrissimum Dominum variet, variatimque cubacula præparet, atque ad Ecclesiam, quò ille sacrum faciendi vel aliæ functionis gratia est iturus, congruentes transmittat ornatus.

Cum Illustriss. Domini iter facturus est, omnia præparet, quæ opus erunt, illique illa tradet, cuius fidei committenda esse percipiet.

Cum occasio dabitur pontificiarum functionum, aliarumque caeremoniarum Ecclesiasticarum, caeremoniarum atque cubiculi item Magistrum conueniet, iisque de rebus cum his ipsis communicet.

Cum Præpositi mandato supellectilem aliquam emi continget, rem omnem capitatim in libro vt dictum est, notet.

Præterea si quæ res in Vestiario defuerint, quas emi opus erit, earum nomina in schedula notet, atq; ad Præpositum deferat. Si quid de rebus ad Vestiariam siue ad reliquam domus supellectilem spectantibus deperdi subripive aliquando contigerit, Præposito significet: quo item die, quoque euento amissum sublatumve illud sit, in librum referat.

Instaurationis domus, vt parietum, tectorum, rerum lignearum, aliarumque huiusmodi curam gerat.

Hospitibus designata cubacula, munda, decenterque ornata seruet, vt cum venerint, parata & commoda, vel rebus saltem necessariis instructa comperiant.

Urgeat, efficiatque vt è domo, illiusque vel abditissimis partibus sordes omnes scopator eiiciat.

Vbi tempus supellectilem lineam mutandi fuerit, quæ domui multimodis vsui est, mundam ministris ne tradat, antiquam sordidam recipiat.

Singulis hebdomadis quidquid lineæ materiæ impuræ sordidumque domi fuerit, dealbatori tradat ad dealbandum; sed prius rei cuiusque tum numerum, tum conditionem perscribat, atq;

cum

cum restituatur, utrunque perspiciat. Res omnes quæ notari solent, sigillo illustri. Do. signet, deinde autem extremas rerum nonnullarum partes, in quibus impressa nota refecari facile potest. Si lintea refarcienda erunt, aliæve linei generis, unde ex rescissione numerum imminui necessarium sit, Vicario primum quid facti opus sit, communicet, atque ubi perfectum opus fuerit, quod de iusto numero imminutum erit, in librum referat. Tum præterea Vicarium certiorum faciat, si quid propter ætustatem corruptum sit, atque de libro deleat. Sub discessum hospitem cubicula inuasit atque suppellectilem numeret, demum cum abierint, claves recipiat. In vnoquoque cubiculo ad usum hospitum deputato arcam seruet, sera, clauemque instructam, in qua lintea munda, cervicalia lineæ, mantilia, mappæ, candelabra, & quæ ad scribendas literas, & quæ ad caput curandum necessaria sunt, obfigentur.

Bis singulis hebdomadis, scilicet Dominica die, & feria quinta, pannos lineos qui canaculo v sui sunt, commutet, id est mundos sordidis substituat, atque verò etiam sæpius, cum hospites aderunt. Lintea item munda singulis sabbatis ad cubilia ornanda familiæ superiori exhibeat: inferiori aut familiæ satisfiet: si in singulos menses bis illa commutentur.

De Curatore ægrorum.

Curator ægrorum omni officio ac potius charitate domi infirmos prosequatur, valetudini eorum sedulo inserviat, prudenterque prospiciat, maturè cum præcepta medicorum exequatur, tum medicamenta & cibaria offerat. Cum primum morbo correptus quis decumbit, Vicarium moneat atque Præfectum spiritalem. Postridie à decubitu Confessarium accersat, pridie tamen ægrotos moneat, ut ad confessionem rectè faciendam se componant. Illud verò maturius quoque efficiat, si fortè inualefcere morbus nimis videatur. Quod si quis à confessorè abhorreat, Præposito, & spiritali Præfecto significet.

Quotidie sub vesperum Vicario rationem reddat quo pacto se habeant infirmi, eorum necessitates adamussim exponat, schedulam deinde subscrībendam exhibeat, in qua perscripta sint omnia, quibus infirmis ad præscriptum medicorum satisfaciendum erit, ut per illius schedulæ à Vicario subscriptæ traditionem, quæ opus erunt, à ministris accipere possit.

Quoties quis egrotabit, à valetudinario noctu caueat ne absit, lucernam præterea totam noctem accensam allèruet.

Duos penes se libros se habeat, in quibus medicamenta omnia separatim à Medicis domus describatur, in quorum quidem vno illa notentur, quæ ad pharmaciam, in altera verò, quæ ad chirurgiam pertinent. Præterea rem nullam, cuiuscunque generis sit, à pharmacoopola accipiat, quæ in duobus libris scripta non deprehendantur.

De Ianitore.

Ianitor, qui etiam scopatoris officio fungetur, hyeme quidem duabus post horis noctis, æstate verò hora prima clauæ fores claudat, neminem quæquam ab eo tempore ingredi egredive patiat, absque Præposito vel Vicarij licentia. Præterea per æstiuum tempus vigesima tertia diei hora cancellos ante fores ipsas constitutos obfignet, obfignatosque ad præscriptam noctis horam custodiat. Interim exteris certè introeundi atque exeundi potestatem faciat, contra familiarium nullum absque Præposito vel Vicarij licentia egredi permittat.

Domum à sordibus inquinatam omni cura studioque vindicet.

Post occasum solis lanternas omnes accendat, quæ pluribus dispositæ locis diuersas domus partes collustrant.

Diebus solennibus cum familiæ omnis domo abest diuinis intenta officiis, ipse domi maneat, diligenterque illam custodiat. Solent enim nefarii prædones sæpè huiusmodi nacti occasionem, vacuas hominibus domos diripere expilareque.

Ad ea omnia quæ opus erunt Veltiario pro cubiculorum apparatu facilem promptamque quocunque tempore se præbeat.

INSTITVTIONVM

AD OBLATOS S. AMBROSII

PERTINENTIVM EPITOME.

*Carolus S. R. E. Presb. Card. Tit. S. Praxedis, Dei
& Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Medio-
lani, Oblatis Salutem in Domino.*

NVNC tandem filij
quas iamdiu à no-
bis expectasse vos,
vel potius expetisse
scimus, Congrega-
tionis nostræ insti-
tutiones, in manus
vestras editæ veniunt. Prodeunt illæ
nunc quidem ex intimis animi nostri
sensus in lucem, in sinumque vestrum
rectè festinant. Vestra iam interest,
promptè eas excipere, libenter ample-
cti, diligentissimè obseruare, atque in
eo honore semper habere, quem & ea-
rum æquitas cum incredibili Ecclesiæ
nostræ utilitate coniuncta, & nostra er-
ga vos pietas, & fides vestra, & ve-
strum obediendi institutum efflagitare
videtur. Nam labor noster, ac studiū,
quod in hisce condendis adhibuimus,
irritum planè esset; & vos præterea om-
ni fructu quem ex illis capere oportet,
omnino careretis; Si vos operæ soli-
citudiniquæ nostræ vestris animis stu-
dijsque vestris haud respondeatis, has-
que nostras, quas vobis in præsentia of-
ferimus institutiones, toto pectore non
amplectamini. Quare nè id accidat vn-
quam, magnopere cauere debetis. Nam
ut corporis humani constitutio, absque
neruis, & compagis, vinculorumque ad-
miniculo coherere, vimque suam con-
seruare non potest; sic societatis huius
corpus neque stare neque contineri va-
let sine certis quibusdam institutionum
quasi vinculis. Varie quippe sunt ac
multiplices animorum propensiones,
diuersa studia, atque mores. Quam-

obrem nisi quibusdam præceptorum
sanctionibus collegia connectantur, &
ad vnum finem dirigantur; nè quan-
primum dissoluantur dirimanturque pe-
riculum est. Illis enim voluntatum
varietas, studiorum diuersa ratio, mo-
rum dissimilitudo temperatur; disper-
sa colliguntur; dissipata colliguntur;
multa demum vnum efficiuntur. Cum
omnes autem, qui se in aliquam socie-
tatem aggregarunt, magnam adhibe-
re oporteat diligentiam & curam, ad
eius societatis leges cognoscendas, at-
que obseruandas; tum vos id maximè
ac diligentissimè facere omnino debe-
tis. Magna enim principiorum est vis,
ac latius emanans, seque in omnem
partem innata quadam facultate dif-
fundens. Atque ut ab radice arbor, &
à fonte effluunt riuus: ita suis principijs
cætera quoque omnia respondent.
Cum igitur huius congregationis vos
ipsi primordia, & quasi primitiæ sitis;
illud in animum planè inducere debe-
tis, & quasi altius figere, vestrum hoc
in genere exemplum plurimum esse
momenti, non solum apud præsentis,
sed apud posteros etiam habiturum;
in eamque propterea toto pectore cu-
ram vobis esse incumbendum, ut quàm
optimum atque præstantissimum sit
exemplum istud vestrum. Vos estis,
filij, tanquam Ciuitas in altissimo mon-
te sita, & oculis omnium exposita. In
vos præsens hominum ætas, in vos po-
steri animos mentesque conuertent.
Quapropter cauendum vobis est, nè
quid indecorum, nè quid remissum.

ne quid ab instituta vitæ ratione alienum in vobis animaduerti vllò vnquā tempore possit. Vos estis lucerna Congregationis huius in sublimi candelabro, vnde in omnes partes splendor lumenque diffundatur, accensa, Vos estis sal, quo ceterum hunc Oblatorum in omnem ætatem condiri oportet. Ma- neat igitur præclaræ mentis vestræ, præstantiumque actionū splendor in om- nem ætatem: vigeat virtutum vestra- rum memoria in omnia secula. Nihil vnquam de honesto studio, nihil de præ- stanti in quouis virtutis genere conten- tione remittite. Non quantum profe- ceritis, sed quantum ab antiquis illis probis huiusce etiam vicariis sacerdoti- bus, quantum ab Apostolis, quantum ab ipso IESU CHRISTO Domi- no nostro abitis, vobiscum cogitate. Hæc institutionis vestræ regulas in manibus semper, multo autem magis in animis, & in actionis vltu habete. Nihil in his temere, nihil inconsiderate posita- tum est, nihil superuacaneum, nihil in- utile. Omnia à nobis diligenter expen- sa sunt, & cum lectissimis sapientibus- que viris collocata, & quod caput est, magnis ac diuturnis precibus, atque etiam lachrymis à Deo postulata, & vt speramus, impetrata. Quare neq; quid- quam est, quod in his iure contemni possit, aut parui æstimari debeat. Om- nia enim tum ad animarum salutem pro- curandam; tum ad ipsam congrega- tionem conseruandam ita spectant, vt si quidpiam eorum omittatur, vel ve- strum officium cum aliquo animarum dispendio desiderari, vel statum ipsius congregationis damnum facere neces- se sit. Sed de his satis. Reliquum iam est, filij, vt vos congregationem istam Oblatorum sancti Ambrosij, quam nos totius Mediolanensis Ecclesiæ causâ in- stituisse scitis, sic complectamini, vt illam & virtutum vestrarum exemplis foueri, & spiritualibus progressionibus ornari, & beneficiis auctiorem splendē- tioremque reddi, in eaq; amplificanda neque priam voluntatem ardensq; stu- dium, neq; promptam obedientiam, of- ficiūque perfectum in vobis desiderari cognoscant omnes: vobisque præterea

persuadeatis, nos pro Archiepiscopalia nostri muneris ratione, proq; paterna charitate qua vos vnice in CHRISTO diligimus, vestras in via Domini pro- gressiones, quantum in nobis est, perpe- tuò esse adiuturos; de vobisque adeo so- licitos fore, vt quemadmodum pro Ec- clesiæ huius salute non inuigilare solū, sed vitam etiam profundere, si opus sit, parati sumus; ita nihil inexcogitatum, nihil intentatum in posterum simus re- licturi, quod ad vestras omnium, ve- stræq; congregationis rationes pertine- re arbitrabitur. At verò vt immortalia denique præmia reportetis, abundan- tioremque in dies diuinam gratiam con- sequamini, Deum orabimus, obsecra- musq; omni assidua præce. Dat. Mediol. Idib. Septembris 1581.

INSTITVTIONVM AD

Oblatos pertinentium epi-
tomes,

LIBER PRIMVS.

De Scopo Oblatorum, & congrega-
tionis illorum fundamentis.

Cap. I.

Oblatorum Congregatio, cum ex hominibus constet, qui sanctissimo Patri Ambrosio, Ecclesiæ Mediolanensis An- tistiti, & Patrono vltio suaque sponte sese offerunt; debent illi profectò om- nes sibi persuadere, ad multiplicia hu- ius Ecclesiæ munera surgenda, & ad præ- cæ araq; opera præstada sese vocari. Hos enim Ambrosio Duce militantes, qui tam strenuè, dum in terris fuit, pro Ecclesiæ Mediolanensi se gessit, filius exemplo labores quosque perferre, dif- ficillima quaque superare, omne virtu- tum genus complecti, animas que tan- dem omni sanctarum virtutum contem- ptione ad CHRISTVM ducere oportet. Quare ita etiam se conformare omnino debent, vt in rebus gerendis, atque in omni viuendi ratione, sanctum quen- dam animi ardorem perpetuò sentiant, atque alant.

Vim.

Vim autem istam animi insignem præ-
claramque virtutem tum demum asse-
qui se posse confidant, si huius quidem
diocesis animas, quasi fructum esse vber-
rimo agri à sanctissimo illo Patre nostro
exculi meminerint in primis; tum dies
noctesque secum cogitauerint, agrum
hunc à præstantissimo illo viro diuinis
doctrinis, sanctis exemplis, assiduis vi-
gilijs, egregijs meritis, & laboribus sum-
mis comparatum fuisse; ac post eum de-
nique Archiepiscopis successoribus, il-
lisque adeo omnibus, qui in hac cura quo-
uis modo opem ferunt, à Deo ac Domi-
no Nostro IESU CHRISTO plu-
rimum esse commendatum.

Hæc si præstiterint, illud etiam planè
sequetur, vt eos singulari potius erga
animarum salutem pietate, & inflamma-
to diuini cultus desiderio, studioque ob-
temperandi ijs, qui in illos diuinam po-
testatem exercent atque auctoritatem,
huius congregationis susceptum insti-
tutum perfectè exequi, quam penarum
metu, cognoscant omnes.

Cum autem huic congregationi huius-
modi sit propositus scopus atque finis;
illud etiam vt necessariò consequens,
recipiatur oportet, eiusdem congrega-
tionis homines Reuerendissimi Archie-
piscopi Mediolanensis Ecclesiæ mini-
stros omnino esse debere; cui scilicet pa-
storis, speculatorisque officium in hac Ec-
clesiæ, eiusdemque procuratio atque gu-
bernatio, vt illius animas ad æternæ sa-
lutis iter dirigat, commissæ est.

Quocirca præcipuum etiam huius con-
gregationis fundamentum, in exquisita
ac planè perfectæ erga ipsos Archiepi-
scopos Ecclesiæ Mediolanensis obedien-
tia positum esse debet, ad Dei gloriam,
& animarum eiusdem ecclesiæ salutem
impensè procurandam, adiuuandamque
& promouendam.

Huiusmodi autem obedientia duabus re-
bus innitatur oportet, voto, & constitu-
tionibus; voto quidem, tanquam forma
voluntatem perficiente atque firmante:
constitutionibus verò, quasi regula di-
rigente, viamque præmonstrante eorum,
quæ amplectenda, & quæ fugienda sunt:
de quibus mox ageatur, postquam de
genere illorum, qui in numerum obla-

torum recipiendi sunt, & de eorundem
conditionibus, muneribusque (cum or-
dorum ita postulare videatur) per-
tractatum erit.

De conditionibus eorum, qui in congre-
gationem Oblatorum recipiendi
sunt. Cap. II.

IN Oblatorum congregationem ad-
scribantur atque admittantur, cum
nostræ huius, tum alterius etiam cuius-
uis diocesis homines, qui sacris Ordini-
bus initiati sunt; vel si nondum ini-
tiati, ea tamen ætate sunt, & illis condi-
tionibus præditi, vt qui illis initientur,
digni & idonei habeantur.

Nisi fortè (quod ad ætatem attinet) pro-
pter alicuius vel insignem animi indo-
lem, vel præstantes animi virtutes, vi-
tæque conspicuam probitatem, in hoc im-
maturioris ætatis non habendam esse
rationem, congregationique nihilomi-
nus eum adscribendum, Reuerendissi-
mus Archiepiscopus censuerit: qui cer-
tè tamè decimum sextum annum saltè agat.
Neque verò alicuius receptioni impe-
dimento sit, quod ecclesiasticum bene-
ficio, officiumve cuiusvis generis ille
obtineat; si modò quod residendi onus
coniunctum habet, intra huiusce Diocæ-
sis limites contineatur.

Iam verò cum huiusce congregationis
actiones præstantissimæ atque grauissi-
mæ sint omnes, utpote quæ animarum
fructum, Mediolanensisque huius Ec-
clesiæ cultum complectuntur; ea sanè
cura animaduersioneque à Reuerendissi-
mo Archiepiscopo adhiberi debet, in
quo omnis huius rei facultas posita est,
vt literatura non vulgari exculi, pie-
tate insignes, egregijs moribus, præstan-
tique indole præditi, cæterisque vir-
tutibus ornati, cum industria partis,
tum diuino munere infusis, eligantur,
qui in Oblatorum congregationem sunt
cooptandi.

Ita enim fore cum ratione sperandum
est, vt si non omnia institutæ congrega-
tionis munera, at plura certè ex his sin-
guli illorum rectè obeant.

Contra verò reiiciantur omnes, tum in-
docti, tum quorum ingenium rude, aut

Si 2 impuri

impuri improbi mores reclamant; tum verò etiam maxime, qui alio nomine causæ sacris canonibus ab ordine sacro suscipiendo aut exequendo prohibentur.

Admittantur verò etiam præter huiusmodi clericos, laici aliqui viri, & uxorem habentes, & domi suæ commorantes; qui pietate insignes, & ad ea officia præstanda accommodati censeantur, quæ congregationis instituto pro illorum conditione conveniunt.

Verum qua ratione, ac diligentia, cautione in hisce omnibus seligendis, ac comprobandis, tum quibus ritibus & ceremoniis in illis ipsis in congregationem recipiendis sit utendum; ex constitutionibus ipsius congregationis petendum erit.

De forma oblationis. Cap. III.

SED, quoniam ex Oblatorum numero non censetur quispiam esse, qui voto obedientie oblationem non confirmaverit; propterea cum Reuerendissimo Archiepiscopo quis sese offert, tum obedientie votum coram illo nuncupet oportet, iuxta formulam verborum, quæ mox præscribetur.

Liberum tamen sit Reuerendissimo Archiepiscopo, sola aliquando oblatione facta, voti nuncupationem receptionemque in aliud tempus, atque adeo in aliquot etiam menses differre, non tamen ultra annum, nisi insignis aliqua causa obstiterit.

Immo verò si quis absque Reuerendissimo Archiepiscopi facultate concessive, votum intra annum coram Archiepiscopo ipso non fecerit; is à congregatione statim exclusus penitus censeatur. Voto autem ritè nuncupato, atque ab Archiepiscopo recepto, congregationi is adscriptus statim dicatur, sitque & institutis addictus perpetuò, & indulgentijs, privilegijsque Oblatorum omnibus fruatur.

Sed quod de oblatione voto confirmanda præmissum est, id de clericis præsertim intelligatur; cum laicos oblationem voto confirmare, necessarium non sit.

Qui quidem laici omnes nullum in congregationibus conventibusve Oblatorum locum quouis nomine prætextu habere censendi sunt: tametsi & illi quoque omnes nihilominus omnium congregationis bonorum operum, beneficiorum, ac meritum participes sint. Porro autem ipsa voti clericorū formula, hoc modo, hisque verbis cōcipi debet.

Ego N. Omnipotenti Deo, & sanctissimo Patri nostro Ambrosio, coram Beatissima Virgine Dei Matre Maria, & tota cœlesti curia, ac tibi quoque locum Sanctissimi Patris nostri Ambrosij hic obtinenti, Reuerendissime Domine Pater Archiepiscopo, cæterisque deinceps Archiepiscopis sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ successoribus tuis, promitto, spondeo, ac voueo perpetuam obedientiam, in his omnibus quæ mihi præcipientur, ad Dei gloriam, & salutem animarum eiusdem Ecclesiæ procurandam, adiuvandam, & promouendam, ad præscriptum institutæ congregationis Oblatorum Sanctissimi Patris nostri Ambrosij; illudque præterea spondeo, ac voueo, me in congregatione & instituto hoc perpetuò victurum.

Quod si voto obedientie in aliud tempus prorogato, sola fiat oblatio; talis ferme erit oblationis formula, qualis voti obedientie existit; nisi quod in locum horum verborum, Promitto, spondeo, & voueo, hoc ipsum verbum, offero, substitui debet.

Sed quoniam sola voti nuncupatione clericus quisque Oblatus esse non censetur, nisi votum quoque ipsum ab Archiepiscopo recipiatur; ideo receptio eiusmodi formulam hoc loco præscribere visum est.

Dominus noster Iesus Christus, pro cuius amore & gloriæ propagandæ studio hanc oblationem fecisti, tibi benedicat, & gratia sua perpetuò te custodiat; & sanctissimus Pater noster Ambrosius, quem præcipuum Patronum elegisti, suis precibus & meritis gratiam tibi impetret, qua in huius congregationis instituto vberes fructus ad Dei gloriā & animarū salutē proferas Mediolanensi Ecclesiæ. Et ego tibi benedico, teque in numeram Oblatorum recipio.

For-

Formula verò oblationis laicorum talis sit.

Ego N. in conspectu Omnipotentis Dei, Gloriosissimæq; semper Virginis Mariæ, necnon Beati Patris nostri Ambrosij, ac totius curiæ cœlestis prostratus, tibi Reuerendissime Archiepiscopo, Pater & Domine mi, cæterisque deinceps Archiepiscopis sanctæ Ecclesiæ Mediolanensis successoribus tuis, perpetuam obedientiam offero, tam in ijs, quæ ad curam, salutem, spiritualemq; progressum animæ meæ pertinent, quam in illis etiam, quæ ex congregationis huius institutis per me præstanda erunt, in operibus officiisque charitatis in Deum, & misericordiæ in proximos, adhibendis.

Hactenus de conditionibus, & forma oblationis, cum clericorum, tum laicorum.

Sequitur de muneribus vtriusque Oblatorum classis.

De ijs quæ ab Oblatis præstari debent.
Cap. IIII.

Oblati clerici iuxta præscriptum Reuerendissimi Archiepiscopi, illiusque iudicium, quod de vnoquoque eorum faciet, prout & occasio postulabit, & vniuscuiusque ingenium, doctrina, animique instructio atque vis monstrabit, ab illius iussis nusquam recedentes ita se comparent, vt semper parati sint ad sacras lectiones exercendas, ad concionandum, ad confessiones audiendas, aliæque catholicæ ecclesiæ sacramenta ministranda, ad animarum curam suscipiendam ac gerendam, ad ecclesiasticas functiones quaslibet cuiuslibet ecclesiæ præstandas, ad pauperes erudiendos, ad clericorum educationem & institutionem, ad seminariorum, collegiorumque piorum gubernationem, ac procurationem, aliave officia in ipsis locis exequenda, ad Visitationis, Missionisque munus rectè ac diligenter obsequendum, ad quamlibet denique actionem promptè administrandam, & ad omne charitatis & misericordiæ officium piè, studiosè, aptè, accurateque obsequendum.

Laici verò oblatis ea misericordiæ charitatisque erga alios munera sedulò pieq; præstent, quæ congregationis instituto pro illorum cõditione cõueniunt. Grammatici literas gratis pauperes pueros, & adolescentes doceant: Medici ægros curent: Iurisconsulti, & Causidici lites dirimant ac sedent; dissidia tollant; pacem concilient; egentium, Viduarum, Pupillorum aliorumque in carceres coniectorum, ac defensoribus destitutorum causas agant, & tueantur; eorundemque ærumnas ac calamitates diligenti opera, omniq; ratione subleuent: Vnusquisque illorum pijs locis charitatis omnia præstent officia: Xenodochiorum ægros inuisant: moribundos, vt piè, christianaque fide nixi in Domino moriantur, sedulò cohortentur: eos qui in carcere detinentur, amanter consolentur: alia deniq; istiusmodi christianæ charitatis, qualiacunque illa sint, exerceant officia.

Quoniam autem inter præcipua huius congregationis munera, vt etiam ex pontificijs literis Gregorij XIII. cognoscere licet, clericorum cura & institutio censetur, eorum præsertim qui in seminarijs educantur; quemadmodum ad eandem quoq; spectat cura, tum Collegij Heluetiorum, Rhetorumve, (cuius quidem gebernatio ab Archiepiscopo Mediolanensi facultate per literas pontificias eiusdem Gregorij XIII. tradita pendere perpetuò debet) tum Collegij Borromæi in Ticinensi vrbe constructi, vnde plures quocunque tempore profecturos esse sperandum est, qui literis ornati, & ecclesiastica disciplina informati, Mediolanensi ecclesiæ inserviant; idcirco & tota ipsa congregatio vniuersè, & singillatim Oblatorum quilibet, istorum adolescentum, istorumque collegiorum, aliorumque præterea, pro Clericorum, laicorumque institutione, in hac Ciuitate, Diocessive, eadem deinceps ratione construendorum, procurationem libentissimo animo suscipiant; cum id Reuerendissimus Archiepiscopus huic congregationi tanquam vnum ex præcipuis muneribus ad ipsam pertinentibus imponendum statuerit.

§ 1. Præ-

Præterea verò, cum & visitatio, & missio, præstantissimæ ac utilissimæ partes sint omnium huius congregationis functionum, ipsiq; Archiepiscopo acceptissimæ; propterea cum Reuerendissimus Archiepiscopus opera Oblatorum vti voluerit, in prouinciæ Mediolanensis, alicuiusve eius partis visitatione, cum auctoritate etiam Apostolica faciendâ, alijsve in functionibus cum Archiepiscopali auctoritate præstandis; vel cum missio item ad Dei cultum, animatumque salutem procurandam illis ab eodem præferibetur; tum sedulo, libenterq; suam in his præstent operam. Quamobrem si fortè in Regionibus Helueticorum, aut Rhetorum, illisve subiectorum populorum, nonnullos, qui ex eisdem regionibus sint, ab Archiepiscopo aliquando mitti contingat, pro fide catholica vel seruanda, vel instauranda, aut alia quauis de causâ ad Ecclesiæ dignitatem spectantes; tum verò vel maxime per summam obedientiam se se promptos ad hæc exequenda exhibeat, omni officio, ac pietate potius studentes, ut his in locis catholicam fidem promoueant, ac tueantur, pestiferamque hæresim radicitus euellant, si quam ea infectam Prouinciâ, Prouinciæve partem comperiant. Illar enim regiones Mediolanensis Ecclesiæ Diocesi finitimas, & coniunctas, à labe hæresum curari, purasque seruari quam maxime refert, nè ad aliquam Ecclesiæ nostræ partem serpat exitiosa eiusmodi lues. Cæterum ut alijs etiam in rebus sciant Oblati, quæ vi voti obedientiæ facere, quæve omittere ac vitare illos oporteat; hæc quoque sedulo animaduertant. Nulli oblatores liceat, neque beneficium aliquod, siue ecclesiasticum, siue alterius generis sit, accipere, nisi Reuerendissimo Archiepiscopo iubente; neque item cuiusvis beneficii ratione, quamuis ab alijs vocatus, vel etiam ex decreto ipso Tridentino nominatus ille sit, examini se se hoc nomine subijcere; ne rursus acceptum dimittere, nisi eodè Archiepiscopo consentiente. Cõtra verò, quale quale sit beneficium,

quod suscipere iusserit Archiepiscopus, id illi omnes promptè, ac nihil tergiversantes suscipiant; seruatis tamen & Canonum, & Pontificum, & Conciliorum sanctionibus, quibus & beneficiorum multitudo prohibetur, & de suscipientis probatione cauetur.

Nullus Oblatus ad beneficium officiumve deferendam vel dimittendum adstringitur, si quod fortè illorum aliquis habet, cum vel sese offert, vel votum obedientiæ nuncupat, vel in congregationem recipitur.

Quod autem de beneficijs non dimitendis sine consensu Archiepiscopi supra dictum est; id adeo ratum esse debere decernitur, ut etiam si Oblatorum quispiam cumulatiora opera studiaque maiora ad vniuersæ Diocesis utilitatem conferendi desiderio accensus; beneficium, officiumve vllum ecclesiasticum, cui vel residendi in choro, vel aliud quodcunque onus sit coniunctum, relinquere velit; id nulla ratione facere possit, absque Reuerendiss. Archiepiscopi consensu.

Eo enim renuente, libenter retineant Oblati quod habent; annuente autem, dimittere illis liceat, si placet; seruatis tamen summorum Pontificum, Conciliorumque sanctionibus, & sacrorum Canonum legibus, de beneficiorum dimissione.

Beneficium, officiumve ecclesiasticum obtinentes, cui residendi onus coniunctum est, (inter hæc autem beneficia, quod attinet ad huiusmodi constitutiones, canonicatus etiam omnes esse intelligantur quarumcunque ecclesiarum, in quibus canonici nonnulli in choro conueniant saltem diebus festis ad diuina aliqua officia concelebranda) cum in Oblatorum congregationem cooptantur, licet ut cæteri Oblati Reuerendissimo Archiepiscopo eiusdem obedientiæ vinculo subijciantur; nullis tamen teneantur legibus, aut institutis, quæ functiones beneficio officiove quod habent, debitas impediunt, atque ne muneris satisfaciunt, quod natura illius beneficii officiove postulat, prohibent. Porro autè qui beneficium dimiserint, cum propter huiusmodi beneficii dimissionem

Moneta

bonem soluti sint, liberamque illorum naturam acquisierint, qui nulla residendi necessitate sunt adstricti; eorundem quoque partes conditionemque sequantur, necesse est.

Si qui rursus Oblati nulli residendi iure Ecclesie addicti, Reuerendiss. Archiepiscopo iubente beneficium aliquod ecclesiasticum post susceperint, cui residendi munus debeatur; hi quippe cum in illorum classem, qui residendi vinculo sunt adstricti, adscripti iam sint propter beneficii illius adeptionem; eorundem deinceps conditionem naturamve sequi debent.

Hæc igitur diligentissime, perpetuoque seruent atque præsent Oblati, qui se obedientie voto Reuerendissimo Archiepiscopo mancipant.

Verum si quis perfectioris vitæ desiderio incensus, quod suscepti huius instituti studiis, officiis, atque exercitationibus liberius seipsum dedat, vel paupertatem etiam vouere, vel saltem externorum bonorum quorumcunque, siue laicalium, siue ecclesiasticorum, quæ quouis modo, vel in præsentia habet, vel in futurum habebit, reddituumque ex bonis illis proficiscentium administrationem & usum omnem, seruatō possessionis ac dominij, vt dicunt, iure, obedientie voto subijcere velit; & hoc quoque reddituum subiectionis, aut paupertatis votum, explorata illius mente, planeque perspecto constantis animi desiderio, vel in ipso voti obedientie tempore, vel alio deinceps Archiepiscopus suscipiat.

Hiscæ enim votis obstricti Oblati, tum faciliore perfectionis acquirendæ viam ingredi, tum secularibus curis omnibus soluti, vniuersæ congregationis spiritualia bona atque incrementum liberius atque impensius procurare poterunt.

Si quis igitur paupertatem vouere voluerit, tunc voti formula talis sit.

E G O N. Dei benignitate & misericordia in sanctissimi Patris nostri Ambrosij Oblatorum numerum adscriptus, perfectioris nunc vitæ desiderio ductus, coram diuina Maiestate spondeo ac voueo, me ex huiusce congregationis instituto, paupertatem perpetuo

seruaturum.

Quod si bonorum tantam subiectionem vouere voluerit, eadem seruetur voti formula; nisi quod pro postremis illis verbis. Spondeo, ac voueo, me ex huiusce congregationis instituto, paupertatem perpetuo seruaturum, hæc erunt subdenda, Bonorum quorumcunque, siue laicalium, siue ecclesiasticorum, quæ aut in præsentia possideo, aut ad me in posterum quouis nomine peruenient ac pertinebunt, fructuumque pariter atque reddituum ex ijs bonis prouenientium administrationem, curam, & omnem usum (saluo tamen iure possessionis, ac dominij) Reuerendissimi D. Archiepiscopi obedientie ad huiusce congregationis præscriptum subijcio, addico; & ita voueo.

De conditionibus ad votum, cum subiectionis bonorum & fructuum, tum paupertatis, pertinentibus.

Cap. V.

Verum quod ad subiectionis bonorum fructuumque votum attinet, & illud quoque decernitur: per huiusmodi votum non prohiberi Oblatos, quominus alia etiam bona, quouis nomine, tituloque, ac iure acquirere & consequi possint; aut quominus Archiepiscopo iubente, quoduis ecclesiasticum beneficium, siue illud residendi munere obstrictum sit, siue liberum, suscipere, & retinere valeant: Sed istiusmodi tamen omnia bona, atque beneficia, eorumque fructus omnes eandem fortiri subiectionis legem, quæ superioribus imposita est, eodemque teneri voto.

Qui verò paupertatem vouerunt, illorum votum in hac congregatione duas habere conditiones annexas declaratur: quarum vna est quod, quanquam qui ita uent, quominus bona aliqua, siue mobilia, siue immobilia, fructusve eorum, aut quouis modo acquisitos redditus possideant proprio nomine, vl voti prohibentur; ipsi tamen bonorum omnium, fructuum, ac iurium quorumcunque, quæ quouis nomine tituloque ad eos spectare alioqui possunt, non suo quidem proprio, sed congregationis nomine, ad-

58 4 mini-

ministracionis capaces censeantur: cum præsertim eorum loco ipsa succedat congregatio, cui sanè omnia per eos acquirit bona iuraque annexa statim intelligantur: quæ cum privilegio Sanctissimi D. N. Gregorij XII. omnium legatorum, donationum, dispositio- numque omnium quocunque nomine, & à quibuscumque pijs hominibus profici- scientium capax facta sit; eorum quoque Oblatorum loco ac nomine, qui pauper- tatis voto adstricti sunt, succedendi vim habere, subrogataque censeferi decerni- tur, quibuscunque bonis quacunque ra- tione iureque ad illos spectantibus.

Altera conditio est, quod vouentes pos- sint absque voti solutione, vel prauari- catione, immo debeant omnino Archie- piscopo iubente quodcunque beneficiū recipere, quod animarum curam tituli nomine exercendam coniunctam ha- beat: cum præsertim ea conditione, & eo animo nuncupandum esse eiusmodi votum, talemque nuncupatum naturam seruare debere sanciat, ut sponte sus- cipiendi quidem beneficium, ut dixi- mus, facultatem vouenti adimat, eum tamen non impediat, quin ab Archie- piscopo iussus, recipere possit, ac de- beat.

Cæterum, cum in hosce homines huius- modi conferentur beneficia; tum voti paupertatis quo illi obstringebantur, in votum subiectionis illico commutatum censeatur, atque homines ipsos eorum ordini adscriptos iam esse, qui fructuum & bonorum subiectionem ex congrega- tionis instituto præstare debent.

Quamquam istis quidem qui huiusmodi paupertatis voto tenentur, non sint dan- da ecclesiastica beneficia sine magna ab Archiepiscopo adhibenda cautione.

Cum enim hi quasi fundamenta quæ- dam & bases congregationis sint; istos ipsos & in ædibus sancti Sepulcri, & in alijs eiusdem generis perpetuò commo- rari, & ad vnumquodque officij genus quocunque tempore, cum in Ciuitate tum in Diocesi promptè exequendum, liberos esse, & expeditos maximè decet.

De ratione administracionis fructuum Archiepiscopi obedientie subie- ctorum. Cap. VI.

NEquè verò fructus Reuerendissi- mi Archiepiscopi obedientie sub- iecti in alium vsum impendi conuer- tive debent, quàm aut in subleuanda in- opia & indigentia ipsorum Oblatorum, eorumque consanguineorum vel affi- nium: aut in ijs rebus iuuandis ac præ- standis, quæ ad quoslibet congregatio- nis vsus pertinent, aliæque pia opera.

De ratione votorum supra expositorum. Cap. VII.

AT verò duplex votum supra expo- situm, siue sit obedientie tantum, siue subiectionis bonorum, paupertatis- que; non solenne, sed simplex & dicatur, & habeatur, etiam si coram pluribus te- stibus, publicisque & solennibus adhi- bitis caeremonijs celebretur.

De facultate, & ratione excludendi Oblatos à congregatione. Cap. VIII.

Quemadmodum verò multiplici- bus ministerijs, varijsque operi- bus Oblatos, quamplurima pie- tatis & charitatis semina spargentes, vberimosque fructus inde colligentes, & vniuersæ Mediolanensi Ecclesiæ plu- rimo adiumento, & congregationi ipsi incredibili ornamento perpetuò fore, & præterea vniuersæ quoque congrega- tionis charissimos futuros esse haud dubium est: ita sanè si quis eorum (quod Deus auertat) sui muneris & dignita- tis oblitus, propriamque & aliorum sa- lutem negligens, atque constitutionibus suæ congregationis non parens, locor- diæ & vitijs se tradiderit, vnde alijs quidem scandalo, congregationi verò dedecori sit; hunc à congregatione ex- cludendum esse inficiandum non est. qua ratione enim tuendi corporis ca- sa, corrupta, morboque marcescentia membra præcidere secarique aliquan- do oportet; eadem nempe conseruan- da congregationis gratia, si qui ex Oblato

Oblatis magnis animi vitij laborauerint, a Reuerendissimo Archiepiscopo segregandi sunt & excludendi, voti vinculo soluti, quod in congregatione nuncuparint, siue illud obedientie tantum sit, siue etiam paupertatis, vel subiectionis bonorum.

Non solum autem hos delictorum gratia, sed bonos etiam interdum iusta aliqua de causa dimittendi facultas apud Archiepiscopum omnino libera sit. quorum tamen nullum missum faciat, nisi voti cuiuscunque in congregatione emissi vinculo liberatum.

Qui autem exclusi quacunque causa fuerint, hi liberi omnino sint ab omni conscientie scrupulo, quod ad vota emissam attinet.

Neque semel dimissi iterum recipiantur.

Si qui excludendi sunt, ijs planè omnia, quæ per illos ad congregationem perueniunt bona, restituantur, tum mobilia quæ extant, tum immobilia, si quæ vel ab initio secum attulerint, vel per eos quouis nomine acquisita sint; deductis tamen impensis illa bona meliora reddendi gratia, aut alia huiusmodi ratione, quouis modo factis.

Si quos verò vel paupertatis voto deuinctos, vel ad Titulum mensæ communis sacris initiatos, vel certè eidem mensæ adscriptos, excludendos esse Reuerendissimus Archiepiscopus censuerit; si ea inopia laborent, vt vnde vitam sustentent, non habeant; illorum inopia, priusquam excludantur, consulere debet Reuerendissimus Archiepiscopus, nè illis defint, quæ ad vitam sustentendam necessaria sunt: nisi culpam aliquam admiserint, per quam Sacrorum Canonum iure beneficijs etiam Ecclesiasticis,

si quod haberent, mulctari debuissent.

INSTITUTIONVM AD

Oblatos pertinentium epitomes.

LIBER SECVNDVS.

De varijs Oblatorum Domibus & familijs. Cap. I.



Ostquam de votorum, quæ ab oblatis fiunt, nuncupantur, officiorumq; ratione, superiori libro pertractatum fuit, nunc de adiutorij familiarumq; ipsorum Oblatorum multiplici ratione in hoc altero libro agendum videtur.

Harum igitur familiarum domus, alie propriæ, alie communes dicuntur. Propriæ illæ sunt, quæ Oblatorum vsui solè dicantur, proprijs illorum institutis reguntur; Vt domus sancti Sepulcri, & alie in posterum construende, quæ eandem viuendi rationem, eademq; sequentur instituta: quas quidem collegiatis etiam domos in hisce constitutionibus vbique nominari placuit. His communis, certus, stabilisq; ac firmus in perpetuum victus designatus est.

Præter has autem, illæ quoque, in quas Oblatorum nonnulli simul victuri conueniunt, beneficia obtinentes, quibus residendi onus adiunctum est, propriæ eodem modo habeantur, & proprio nomine conuictorum domus appellantur: quibus tamen neque certus, neque stabilis, perpetuusve victus, vt superioribus, constitutus est. Communes verò dicuntur, vt Seminariorum, ac multiplicis hominum generis collegiorum domus, quas tum Oblati, tum clerici alij communiter studij causa vnà incolunt, varia in his pro diuersa personarum ratione instituta seruantes.

Verum quoniam Oblati in eiusmodi domos recipi nequaquam omnes possunt, aut propter multitudinè, aut quia propter impedimentum beneficiorum, quibus residendi onus coniunctum est, in domibus ecclesiarum quibus inseruiunt, habitare tenentur; horum certè omnium gratia, qui extra dictas domos domicilium habent, nè illis institutis suis defint auxilia, plura etiam alia

varijs.

varijs in locis constituentur Oblatorum confortia; quibus singulis præpositi singuli, de quibus infra suo loco dicitur, a Reuerendissimo Archiepiscopo deligendi præerunt.

Quæ igitur ad omnium istiusmodi domorum, & familiarum distinctionem, & propriam Oblatorum in illis viuendi rationem pertinent; sigillatim hoc libro comprehenduntur.

Quæ verò illarum, vniuersæque adeo congregationis procuracionem, gubernacionem, administracionemque complectentur; ex præscriptionibus & constitutionibus ipsius congregationis vberiùs sumere oportet: Cum præsertim nihil eorum, quæ ad singulorum Oblatorum institutum pertinent, pars illa contineat: Sed ea tantum tradat, quæ scire illos oportet, qui Oblatorum gubernacioni, eorumque congregationi præsumt.

De collegiatis domibus. Cap. II.

Oblatorum congregationis in perpetuum quasi basis sit Ecclesia sancti Sepulcri, eiusdemque domus Prepositus, quasi caput: Huic vero Capiti, atque vniuersæ huic Congregationi regenda, rebusque omnibus quæ ad illam pertinent, gubernandis, Reuerendissimus Archiepiscopus Ecclesiæ Mediolanensis præest.

Porro autē Ecclesiā sancti Sepulcri his potissimū rationibus deligere placuit. Nam & iam pridem a populo Mediolanensi magna veneratione illa colitur: & in media ciuitate constructa, quasi Umbilicus iacet: & superiorum temporum malitia, cum dilapsa cleri disciplina, deprauatisque populi moribus, raro pietas appareret; tum veneranda ista ecclesia perpetua pietatis & religionis femina seruauit: quandoquidem in hanc per pauci recepti sacerdotes, viri integerrimæ vitæ, salutisque Animarum studiosissimi, præstantissima pietatis opera indefessi semper ediderunt: inter cetera que institutum scholæ Christianæ celeberrimum in multas partes primi disseminarunt.

Liceat verò semper Reuerendissimo Archiepiscopo alias etiam collegiatis hu-

iusmodi domos, præter illam sancti Sepulcri, huius congregationis quasi membra & in Ciuitate & Diocesi constitutæ: si modò aliunde certus victus illis in perpetuum assignetur; qui sustentationi eorum qui ibidem comorantur sunt, sufficiat. Sintque qui illic habitaturi sunt Oblati, decem, vel octo saltem numero.

Quò si hædes etiam nonnullas, tanquam Oblatorum hospitia, qui ad functiones pro sui instituti ratione in Diocesi præstandas, aliæ de causa mittuntur, constituere decreuerit Archiepiscopus; his & Oblatorum numerum qui ad illas diuertant, & sumptuum rationem atque summam, pro sua voluntate decernere poterit; prout animarum Diocesis salutis, & congregationis disciplinæ conseruandæ conducere cognouerit.

Hæc tamen duo Archiepiscopi successoris nostri in primis pro prudentiæ suæ ratione diligenter animaduertent: quorum vnum est, præstare Oblatorum numerum, redditusque ipsos domus sancti Sepulcri augere, quam plures in ciuitate collegiatis domos ad vsum Oblatorum erigere ac constituere: Alterum verò, neque plures domus sancti Sepulcri, alijsve collegiatis huiusmodi domibus, quam illarum sumptui possint, adscribendos esse oblatos; neque ad viuendum sunt necessaria, illis desint: neque etiam iusto numero pauciores; vt ad huiusce Ecclesiæ administrationem plures habeantur ministri.

In ædibus igitur sancti Sepulcri, alijsque istiusmodi deinceps erigendis, habitent oblato omnes, diaconatus saltem ordine insigniti, beneficiumque quod residendi manus requirit, non obtinentes.

At verò illi omnes excipiantur, qui Reuerendissimi Archiepiscopi iussu, vel apud illos manent; qui beneficia residendi oneri subiecta habentes, vitam communiter degunt; vel in pijs Collegijs, domibusve Seminariorum, aut alijs etiam locis, in quibus literarum studijs opera datur, commorantur; vel in diuersas Ciuitatis Diocesis sue partes missi, multiplicia Congregationis ge-

fuat

ant manera; aut denique ex causa ab Archiepiscopo probata, per facultatem ab eodem scriptis traditam ad breue aliquod tempus abfint.

Hos quidem enim omnes a domo sancti Sepulchri, aliisque eius generis collegiatis aedibus ob eas causas abesse liceat.

Oblati in aedibus sancti Sepulchri vel huiusmodi comorantes, victu communari vtantur: praescriptiones eisdem aedibus datas, viuendi normam atque rationem complectentes, diligenter custodiant.

Quod si horum alicui patrimonium, beneficium ve Ecclesiasticum simplex, vel quoduis aliud facultatum genus fuerit, unde suppeditari victus possit, is, vt illarum Aedium familiam qua cum vna viuunt, quantum sumptus, qui pro illis sit, requirit, subleuent, iustamque propterea ex facultatum suarum fructibus portionem conferant, magno opere persuasum esse cupimus.

Eorum nemini liceat, in bonorum suorum, aut beneficiorum, aut negotiorum rationibus administrandis, litibus per se aut alijs rebus incumbere, quae congregationis instituto non conueniant, & spiritualis vitae progressioni, salutique aliorum procurandae officiant.

At haec omnia fiant (si modo fieri possunt) vel a congregationis procuratore, vel ab alio, quem ipsi Oblati deligere maluerint, nisi ob iustam causam aliquam huiusmodi rerum tractandarum facultatem Oblatis ad tempus tradiderit Archiepiscopus.

Sed & illi quoque in illis ipsis collegiatis aedibus Reuerendissimi Archiepiscopi iussu habitare permittantur Oblati, qui residenti muneri alligatum beneficium non habentes, quamquam neque Diaconatus ordinem susceperunt, neque ea trate sunt, vt suscipere eum liceat; tamen ad diuinum cultum, domesticave negotia illius Ecclesiae domusve collegiatae necessarii sunt.

Porro autem ex Oblatorum numero, qui beneficium Ecclesiasticum obtinet residenti munus adiunctum habens, nullus omnino; etiam si bonorum suorum subiectionem Reuerendissimo Archiepiscopo vouerit, domui sancti Sepul-

chri, aut alijs eiusmodi in posterum constitutendis, neque adiungatur, adscribatur ve, neque fructibus earum alatur, neque demum in illis commoretur.

At contra, quicumque Oblatorum neque Ecclesiasticum beneficium obtinet, neque patrimonium, quod ad sumptus necessarios satis sit; ij ad titularem mensam communis domus sancti Sepulchri, vel aliarum huiusmodi, sacris ordinibus initientur: neque inde quoque alantur, nisi illis quidem Seminatum sumptu, vel alia ratione prouisa fuerit.

Quod si illorum victui tamen aliunde quacunque ratione consultum fuerit, vel quantum satis est Archiepiscopi iudicio, vel aliqua ex parte; illinc sane mensae communi parcentes, vt ex Pontificijs literis declaratur, victum capiant.

Communis autem mensae sumptibus, vt supra traditum est, alantur, non solum qui commemorati sunt, sed illi etiam maxime, qui votum paupertatis Archiepiscopo rite nuncuparint: ac illi praeterea in vniuersum, qui quauis ratione mensae illi a Reuerendissimo Archiepiscopo adscripti sunt.

Cui quidem Archiepiscopo etiam illos adscribere liceat, qui sacris ordinibus iam initiati, aliunde etiam habent unde viuant; si modo beneficio officiove residendi munus adiunctum habente careant.

De domibus conaictorum. Cap. III.

Vbiunque in Canonicalibus Ecclesijs tres saltem oblatores, beneficium, cui residendi munus sit annexum, habeant, ideoque illic eis habitandum sit; hi ex congregationis instituto, Archiepiscopi iudicio ad simul viuendum se conferant; cum scilicet illic, vel pluribus datur copia domum quae contiguae sint, vel vna saltem adeo ampla, vt illos omnes excipere possit.

Hoc idem faciendum erit, si in eodem oppido tres saltem Oblatores, nisi eorum cohabitatione vicusque communione, impediri functiones ad Ecclesias pertinentes quibus illi adscripti sunt.

Re.

Reuerendissimus Archiepiscopus iudicauerit.

In omnibus autem Conuictorum domibus, eadem ab ijs omnibus qui illic degent, viuendi instituta omnino custodiantur, quæ à familia sancti Sepulcri obseruantur; in ijs scilicet rebus, quæ cum illorum statu qui residendi munere adstricti sunt, Reuerendissimi Archiepiscopi iudicio conuenire possunt.

De oblatorum habitatione in Domibus Seminariorum, Collegiorumve Piorum. Cap. III.

Oblati, quibus locus ex instituto in Conuictorum collegiatisue domibus non relinquitur, omnes, si fieri possit, in Seminariis, collegiisue pijs educantur, absque tamen congregationis, & collegiatarum eius domus sumptu: & Ecclesiasticis præterea studijs rite instruantur.

Ac ex his quidem, quicunque aut optimis naturæ donis præditi, aut bonis diuinitus infusus donati, eam probitatis, & ingenij indolem præferent, vt cum literis, tum christiana in primis probitate præstantes eos fore spes iam certa concipiatur; hos omnes, etiam si sacris omnibus ordinibus initiati sint, in seminarijs diu retinendos, resque eis necessarias suppeditandas sua Archiepiscopali auctoritate curet Archiepiscopus; vt huic tandem Ecclesiæ, congregationique ipsi, præstantiores vberioresque fructus suo tempore afferre possint: neque interea congregationi incommodo, sumptuue sint.

Si cui Oblato beneficium cui residendi onus sit adiunctum habenti, a sua ecclesia abesse propter literarum studia concessum sit; huic in collegijs, domibusue Seminariorum habitandi locus procuraretur, iustaque suorum fructuum portio pro sui sustentatione ab hoc ipso conferatur.

Quicunque autem in ædibus Seminariorum, collegiorumve degent; præscriptiones, & institutiones, quæ in illis seruari solent, quandiu illic degent, custodiant; & illa præterea omnia, quæ Oblatis in domo sancti Sepulcri, alijsue e-

ius generis viuentibus præscripta sunt; quatenus Seminariorum, collegiorumve institutis non repugnant.

De Oblatis communis vitæ institutione non exercentibus. Cap. V.

Si qui Oblati sint, quibus neque in Collegiatis domibus, neque in Conuictorum, aut Seminariorum, Collegiorumve piorum ædibus locus sit; ij porro donec in ea loca mitti possint, alijs honestis locis Reuerendissimi Archiepiscopi iussu commorentur: Vbi & literis operam nauent, & certæ ecclesiæ adscripti, functiones sui ordinis præsentent, atque in his præterea rebus operam insumant, quæ ad eorum institutum potissimum spectant.

Verum enim verò, & illi ipsi de quibus paulò ante diximus, & alij quoque, qui propter residendi impedimentum, neque in proprijs, neque in communibus Oblatorum domibus degere queunt in vnaquaque Vrbs regione, vel in singulis diocesis plebibus, aut in certa quadam Vrbs diocesisue parte, vt res occasioque feret, Archiepiscopi iudicio delecta, Præpositum consortij Oblatorum eiusdem partis vel regionis statim temporibus conueniant, illiusque iussu obtemperant.

At verò ille ipse Præpositus sic sui consortij curam gerat, vt tales se præsentent Oblati (quantum ad munus instituti exequendum, viuendi; rationem attinet) vt quamuis a communi mensa seiuncti sparsim habitent, eorum tamē, qui vnà in proprijs communibusue ædibus viuunt disciplinā, pro status ratione, quantum fieri potest, imitari contendant. Præterea verò tum hic ipse Præpositus, tum illi Oblati omnes Præposito sancti Sepulcri subijciantur.

Et qui in ciuitate commorantur, semel saltem singulis mensibus Reuerendissimi Archiepiscopum adeant: Præpositum verò sancti Sepulcri semel singulis hebdomadis.

Qui verò in diocesi, tertio quoque mense ad Reuerendiss. Archiepiscopum, Præpositumque sancti Sepulcri semel saltem veniant, nisi aliter iudicauerit Reuerendiss.

diff. Archiepiscopus; vt progressus sui, quem aut in studijs literarum, & rerum spiritualium, aut in suorum munerum administratione, animarumque fructu fecerint, rationem reddant.

De hospitio Oblatorum. Cap. V I.

Heb. 13.

Cum autem inter Ecclesiasticarum virtutum munera, non vltimum certe locum hospitalitas obtineat, per quam Antiqui illi Patres, vt ait D. Paulus, Deo placuerunt, Angelis hospitio receptis, si qua iusta de causa, qui in Diocesi morantur, nulloque residendi iure sunt obstricti, Oblati, Mediolanum venerint; benigno illos omnes hospitio excipiat Domus Sancti Sepulchri. Idemque present alia quoque eius generis domus, quae in Diocesi Deo iuuantur constituentur.

Neque enim Oblatorum disciplina conuenire videtur, vbi sint tales Aedes constitutae, ad alias diuersi generis hospitij causa diuertere.

Sed neque qui Ecclesiasticum beneficium, officiumve personalis residentiae obtinent, ad laicales Domos hospitij causa in Vrbe diuertant: sed vel in eas Aedes veniant, quae clericorum causa Hospitij nomine nuper constitutae sunt, vel in alias Ecclesiasticorum hominum, praesertim vero Oblatorum, & eorum maxime qui Conuictores dicuntur.

Verum si quos horum frequentius diutiusve in Vrbe morari iusta de causa contingat; hi cum Praeposito Sancti Sepulchri re communicata, quod ad vietus impensam attinet, quod ab Hospitijs sua causa impenditur, illius iudicio compensent.

De oneribus a congregatione non recipiendis. Cap. VII.

Neque onera vlla extrinsecus oblata, neque bona vllius generis cum oneribus coniuncta, neque quidquam eorum, quae priorum legatorum ratione atque titulo ita sunt instituta, vt illis vel perpetua onera, vel etiam ad tempus annexa sint, liceat congregationi, vel congregationis vlli familiae, Prae-

posito, vel cuius aliorum qui congregationi regenda praesunt, absque Reuerendissimi Archiepiscopi consensu accipere.

INSTITUTIONVM AD Oblatos pertinentium epitomes,

LIBER TERTIVS.

De pijs exercitationibus singulorum Oblatorum, ad ipsorum disciplinae spiritualis incrementum pertinentibus. Cap. I.



Cum officium, ad quod Dei benignitate & munere Oblati omnes vocati sunt, ad animarum salutem spectet, diuinumque ac supernaturale sit; idcirco charitatis desiderio, veraque in Deum pietate accensi, magis ac magis in hac ipsa animarum salute elaborandum esse (quod praecul dubio praestantissimum Dei donum est) sibi omnino persuaideant, oportet: atque illis potissimum rationibus se id adepturos confidant, quibus supernaturales ac infusae virtutes omnes, quae vera sunt animarum iuandarum instrumenta, impetrari, exorarique a Deo largitore solent; orationibus videlicet, ieiunijs, vigilijs, sanctarum scripturarum studijs, meditationibus, ipsaque humilitate potissimum.

Cum enim iutare alios, ad christianamque religionem ac pietatem, verasque virtutes dirigere sibi proposuerint Oblati; ipsis quam maxime perfectae in primis animorum suorum institutionis, vitaeque integritati incumbendum est: quae ante omnia alia ecclesiasticis, sacerdotalique ordine insignitis hominibus inesse debent.

Hae autem perfectio virtutum, omnium, ardentissimo studio & charitate in primis, atque familiaritate coniunctioneque cum Deo per spirituales exercitationes assiduas comparatur; tum veretiam recta atque sincera animi intentione, in rebus actionibusque omnibus ita obeundis, vt non propria vel affectio, vel utilitas, sed Dei gloria, animarumque salus vbique spectetur, ac praeferratur.

Quare.

Quare sedulo eos operam dare oportet, ut quam diligentissimi sint, non solum in cognoscendis, sed in repellendis etiam pravis omnibus cupiditatibus; tum ijs quidem, quibus ad corporis voluptates sensuumque illecebras alliciantur homines; tum illis quoque, quibus ad vitæ comoda, atque ad diuturnum opumque amorem & desiderium trahuntur.

Præterea vero etiam, ut proprii iudicii, propriæque voluntatis æqui iudices sint, ac moderatores.

Porro autem pernecessaria quoque censenda est ad institutum scopumque huius congregationis summopere tuendum, perfecta charitas, & animorum cōiunctio, tum cum membris alijs, tum cum ipso capite.

Quamobrem ament in primis, & observent Præpositum suum, inter eos locum Dei gerentem, illique non solum externa præceptorum executione promptè & naviter obediant, sed interno etiam animi affectu; ita ut & voluntatem suam Præpositi voluntati consentientem perpetuò habeant, & mentem quoque ipsam ita accommodent & componant, ut toto pectore complectantur ac probent, quidquid Præpositus probaverit, convenireque censuerit.

Itaque malevolas murmuraciones & detractiones omnes, quibus Præpositi auctoritas lædi ac minui potest, charitasque mutua refrigerari, non aliter quam pestem ipsam, congregationumque omnium omnis disciplinæ & perfectionis certissimam contaminationem & extinctionem fugiant.

Temeraria de fratribus iudicia etiam atque etiam caueant, multoque magis etiam omnem similitudinem ac malevolentiam, omnemque animi amaritudinem, quæ quacunque causa adversus fratres concipi possit.

His igitur instructi Oblati seipsos primo, ut prius dictum est, in dies magis ac magis in sincera ac pura illa charitate, qua vna permoti sponte suavi huius obedientiæ ac disciplinæ iugo levi que oneri sese submiserunt, perpetuò exerceant, gratiamque hanc a Deo singulari munere sibi collatam continuè conferbare studeant; atque in hoc spiritu iugi-

ter ita crescere, ut omni terreno atque humano affectu exuti, in solius Dei desiderio, ac ardentissima in Deum diminatione res omnes religione atque reverentia se totos occupent.

Dominum in conspectu suo semper habeant, intueanturque, & coram illo ambulent; id est in eius sanctissima voluntate implenda studiosissime inuigilent.

Externi etiam Divini cultus, qui internæ pietatis indicium est, diligentissimi atque exactissimi observatores sint; sibi que persuadeant omnino, pietatem erga Deum fontem vberissimum esse, & quo virtutes omnes emanant, vimque omnem, & dignitatem haurit animus. Quamobrem nisi frustra laborare velint, atque loco verarum solidarumque virtutum, earum umbras atque imagines tantum sectari; in ea vna consequenda sibi maxime elaborandum, atque eam continuè ab ipso auctore Deo votis & precibus petendam, in animum inducant oportet.

Sanctissimam Virginem Dei Matrem Mariam perpetuò pro humano genere intercedentem, atque huius Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ, seu ministerijs sese obtulerunt, peculiarem patronam, præcipuè pietatis affectu prosequantur.

Cumque illa Mediolanensi populo varia beneficia a Filio suo Domino nostro Iesu Christo sæpius alias impetraverit in omnibus periculis, ærumnisque, sue totius Ecclesiæ, sue congregationis suæ; ad hæc autem vel maxime in missionibus ab Archiepiscopo imponendis, aliarumque gravium rerum tractationibus, ad illius patrocinium atque præsidium fidenti animo confugiant.

Meminerint etiam, se Beato Patri nostro Ambrosio oblatos esse: quam ob causam illius librorum studiosos eos esse decet, illorumque in primis, quos ille ad huius ecclesiæ clerum de officijs conscripsit.

Magnam curam operamque conferant ad imitationem illarum virtutum, quas tanquam hæreditatis sanctissimæ ille Parens posteris reliquit: quare ut obsequentes filios decet, peculiari quodam ardore animi atque affectu illas comple-

plectantur.

Ex his præcipue illæ sunt, ad ecclesiæ gubernationem, atque episcopale onus, inuitus ingressus, quotidiana abstinencia, diuturna & fere assidua in ecclesijs statio, frequentis orationis & meditationis studium, religiosa & laboriosa sanctissimorum Sacramentorum ministratio, diligens episcopaliū ecclesiasticarumque functionum exercitatio, in sacris studijs institutionibusque christianis, quas & sermonibus & libris conficit, assidui magnique labores, constantia & fortitudo in omnibus, quas à mundo & Satana illatas pertulit, oppugnationibus, animi mansuetudo cum magnitudine coniuncta aduersus potentium hominum impetum atque furorem, prudentia in rebus gerendis, morum grauitas singularis, disciplinæ ecclesiasticæ diligentissimus cultus, pro fide catholica acerrima dimicatio mira erga sanctam Sedem Apostolicam obseruantia, magna commiseratio erga pauperes, benignusq; largitiones, charitas illa semper eterna memoria digna, qua profusus lachrymis peccata aliena defleuit; vsque adeo, vt animos in malè agendo obfirmatos, ad penitentia lachrymas perduxerit.

Has igitur, & alias virtutes, quas & operum exemplis, & scriptis, Sacerdotibus cleroque Pater Ambrosius reliquit, sibi quisque, qui Oblatorum numero adscriptus est, ob oculos ponat, tum videat etiam atque etiam diligenter, ne quam culpæ maculam contrahat, neve quidquam aut cogitet, aut loquatur, aut faciat, quod a sanctissimis illius Patris institutis, consilijs, monitiue alienum sit; ne, si quid eiusmodi admiserit, indignum se præbeat singulari illius patrocinio, efficiatq; vt quam præstitit semel oblatio, minus ei grata sit.

Omnes præterea pro status sui ratione in eam curam incumbant, vt sacrorum canonum, constitutionum pontificiarum, conciliorum, & decretorum ad morum ecclesiasticorum rationem pertinentium, non modò notitia ac scientiam teneant, sed executionem quoque, atque vsum; immò verò istū ipsum præcipue adiungant, tum ad suam, tum ad alio-

rum vitæ institutionem.

Illud etiam præcipue curent, vt cognita perspectaque planè habeant omnia, quæcunque ad huius ecclesiæ ritus, ceremonias, instituta, decreta, constitutiones, atque adeo institutiones cuiusvis generis pertinent; eaque ipsa eo maiori studio, libentiusq; seruent, atq; exequantur, vt reliquos ecclesiasticos homines suo exemplo trahant, incitentq; vehementer ad eadem ritè exequenda.

Prælectionibus sacris, & cõcionibus, & ecclesiasticis conuentibus, & alijs disciplinæ ecclesiasticæ communibus exercitationibus, ante alios interfint; nisi ob grauiiores alias occupationes magisq; necessarias a Reuerendiss. Archiepiscopo aliquando impediuntur.

Omnibus etiam Archiepiscopali Vicarijs, atque Visitatoribus ante alios promptè omnibus in rebus obediant, sacerdotibusque omnes reuereantur, seniores præsertim, in primisq; Vicarios Foraneos, Præpositos, & Parochos; quibus omnibus se se submittant, humilesque præbeant.

Ecclesiarum præterea, altarium, & omnis sacræ suppellectilis nitoris, ornatus, atque apparatus studiosi sint.

In Diuinis item officijs, ac ministrarijs ritè pieque celebrandis atque obsequiis, decentem cultum, summamque reuerentiam adhibeant.

In primis aurem vitæ innocentiam, ac morum castitatem integritatemque, summa cura summoque studio perpetuò prosequantur.

Victus, ac vestitus, domesticaque suppellectilis moderationem clericali ordine dignam, concilijs prouincialibus, & diocesanis, alijsque Archiepiscopalijs institutionibus & decretis præscriptam exactè custodiant.

Singulis diebus, præter cõsuetas preces, quæ Deo voce persoluantur, mane primum, deinde vespere, orationi quæ solo mentis motu fit, mentalisq; propterea nuncupatur, oblatis omnes tum clerici tum laici vacent; vespereque præsertim in conscientia penetralia accurato seueroque examine introcant, vt eam, si forte inquinata sit, emendent atque purgent.

Sacer-

Sacerdotes bis saltem singulis hebdomadis (nisi sæpius etiam id faciendum sit) peccata, si qua commiserint confiteantur; atque ita vivere studeant, ut quotidie Missæ sacrificium celebrare dignè possint.

Clerici verò, & laici octavo quoque die peccata sua confiteantur, & sanctæ Communionis Sacramentum sumant: quamquam id sæpius rariusve facere debent, prout Confessarij iudicium illis præscribet.

Confiteantur autem semper eiusdè Congregationibus Sacerdotibus, à Reuerendiss. Archiepiscopo, vel Præposito Sancti Sepulcri constitutis.

Quòd si illis eiusmodi Sacerdotes propter locorum distantiam conuenire difficile graue fuerit; tum commodiores alios confessores idoneos aliunde illis assignare Archiepiscopo vel Præposito liceat.

Vniuersi autem Oblati, etiam laici, quotannis illis ipsis Sacerdotibus, quos idè Præpositus ad hoc munus delegerit, generaliter semel confiteantur, ab eo tempore confessionem huiusmodi inchoantes, qui postremam pariter omnium peccatorum confessionem præstiterunt; nisi de aliquibus interdum aliter censeat Præpositus ex Confessarij consilio. Hac enim ratione in suscepto huius vitæ instituto firmius confirmabuntur, atque ad Deo inseruiendum magis ac magis excitabuntur.

Vitent quoq; diligentissimè, nè quæquam diligant singulari præ cæteris amoris affectu, qui ut plurimum inordinatus esse solet: sed æquali omnes, pro singulorum ratione & statu, charitate prosequantur; illorum tamen familiari potius ac sæpius vtentes consuetudine, ex quibus cumulatiorem percipere spirituales utilitates possint.

De exercitationibus ad proximorum salutem iuuandam pertinentibus.

Cap. I I.

Postquam autem huiusmodi virtutibus tanquam firmissimis prædicijs instructi fuerint Oblati; tum virtutem illam, quæ in huiusce Congregationis

hominibus maximè oranium elucescere debet, quæque in salutis animarum desiderio atque auxilio in primis posita est, quàm maximè excitare, atque exercere debent.

Quamobrem omnes in eam curam incumbant vehementer, ut ad omnia officia rectè obeunda se parent atque instruant, quibus via sit ad salutem animarum iuuandam & procurandam.

Quantò enim præstantiores in eo genere euadent, tantò melius suscepti instituti atque vocationis suæ scopum assequantur.

Maximam autem vim ad eum charitatis erga animarum salutem ardorem, non modò in mentibus concipiendum sed alendum fouendumque habent, quæ subduntur.

Nempe sancta consuetudo, exercitatioque pia precandi perpetuò retenta, atque adeo in dies aucta; quæ veluti interprete Deum coram familiariter pij homines alloquuntur.

Sic enim diuino spiritui afflari, sanctoque salutis animarum desiderio magis accendi solent.

Illuc etiam spectat, animo assidue cogitare, quàm nobiles sint animæ & pretiosæ in conspectu Domini; quanta sit earum dignitas, quas proprio sanguine redimere filius Dei non recusauit; quæque præcellens opus sit, in eo salutari officio Dei cooperatores esse, quo nihil certè in terris maius, aut nobilius illustriusve excogitari potest.

Ob oculos mentis præterea sempiternam gloriam sibi perpetuò proponant, quam mercedis loco, ijs qui nauiter munus hoc præstant, præparauit Deus: contra verò vniuersas poenas ijs constitutas, qui rem tantam contemnunt, intueantur.

Sedulò præterea animaduertant, quanta veteris testamenti literis mandata hominis gratia fecerit Deus: Atque in eo potissimum cogitationem mentemque omnem figant, ut attentè considerent aduentum in terras Domini nostri Iesu Christi Filij Dei, diligenterque perpendant, dum nobiscum in terris commoratus est, quanta desiderio salutis nostræ accensus fecerit, quantaque per-

pedus

passus sit: cogitent denique hominum animas, ipso angustissimo Christi Sanguine redemptas, & ablutas fuisse.

Hæc si cogitent oblatores, iure ac merito sperari debet, talibus cogitationibus, quasi quibusdā facibus animum illorum ita accensum iri, ut nullus, vel maximus labor esse possit, quem illi subire recusent, ne pretiosissimi Christi Sanguinis fructus in ipsis, alijsq; ipsorum negligentia, aut culpa deperiat.

Considerent præterea horribile animarum stragem, quam generis humani sempiternus hostis Satanas facit; quantum in illis perdendis sollicitudinem adhibeat; quibus utitur ministris; quā a laetate, sollicitudineq; quibus laboribus, & vigilijs scelesti illi ministri opus urgeant, infessis atque assidui, iidemque perpetui, & obfirmati.

Quare turpissimam rem, sese facturos existimare debet Iesu Christi ministri, si ita Domini sui voluntatem, dignitatē suam, atq; sempiterna præmia parvipendunt, vel à Christiana charitate, tam alienos se præbeant, ut à Satanæ ministris superari se sinant, patiaturq; ut illi maiori studio ad se, & alios perdendos, quā ipsi ad suam aliorumque salutem tuendam incumbant.

Sed illud quoque considerent, quāta, quāque ampla sit hæc messis; quanta spiritualium bonorum egestas; quanta salutariter agentium penuria; quā pauca ei verò ministri, qui sancto desiderio accensi, suis neglectis commodis, terrenisque utilitatibus, solam Christi Domini nostri gloriam, animarumque salutem spectent.

Præterea sibi constituent ante oculos, plurimos maximosque labores, quibus sancti Apostoli pro animarum salute, dum in terris degerent, perfuncti sunt; atq; inter hos, S. Pauli in primis perpetuas vigilias, itinera, conatus, & præclaras contentiones, atque actiones.

Respiciant innumerabiles Martyres, sanctos Episcopos, & Sacerdotes, qui sancto animarum amore flagrant, omne laborum periculorumque genus libentissimo animo subierunt.

Ut autem etiam eorum, qui in misero peccati mortali statu perseverant, misere-

ri sciant, nullumque laborē ad eos tam ingenti miseria liberandos subterfugiant, immo verò libenti animo in hoc maxime laborent; secum ipsi cogitent, quātis in calamitatibus, periculis, horribilibusque malis versentur, qui peccato mortali adstricti tenentur.

Hæc profectò omnes, in quibus aliqua lux pietatis residet, mouere, & vehementer afficere debent, ad animarum salutem studiosè quærendam, curandamque.

Porrò autem se ipsos ad id muneris rectè accurateque obeundum viles idoneosque præstabunt; primum quidem, si in virtutibus illis, de quibus dictū est, adipiscendis atque exercendis, quibus divini honoris, & gloriæ, animarumque salutis studium acquiritur, & nutritur, maximam operam adhibuerint.

Deinde autem, si externis etiam instrumentis atque subsidijs, quæ non parum hominum salutem iuvant, ut instructi sint, non vulgarem operam dederint.

Sed ita tamen, ut per huiusmodi adiumenta, se tantum spirituales fructus colligere possint sperent, quantum divinam gratiam iuxta Dei summæ providentiæ ordinem cooperari crediderint; qui bonorum omnium, tam naturalium, quā supernaturalium auctor est, quiq; propterea omnia ad suam gloriam vult referri.

Hæc autem, quæ externa subsidia, atque instrumenta vocantur, divinarum, & ecclesiasticarum, aliarumque bonarum literarum studia sunt; illa nempe, quæ præcipuè de rebus illis tractant, quæ ad proximi salutem iuvandam conferunt.

Ac propterea omnes huiusmodi studijs pro suo capto graviter incumbere debent.

In studijs autem, actionibusque omnibus, mentem ab omni labe puram integramque conseruent; eaque omnia ad Dei gloriam, animarumque salutem referant; hocque sanctum propositum quotidie in suis precibus renouent, pieque Domino offerant, ac commendent.

Meminerint etiam perpetuò obedientiæ, quæ maximè propria est illorum

T t insti-

instituti, non minus circa studia ipsa, quam res alias omnes.

Quamobrem prompta, æquabiliq; animi alacritate, in ea studia incubere semper parati sint, quæ Reuerendissimus Archiepiscopus magis probauerit; idque tam in ipsa studiorum materia capessenda, quam in eorum ratione præscribenda.

Inter hæc autem instrumenta, de quibus modò diximus, connumeretur etiã, vel maximè ratio, ac via Diuini verbi prædicandi; quæ quidè eam verborum sententiarumq; grauitatem, eamq; vim spiritus complecti debet, quam dignitas, & præstantia huius muneris requirit.

Nam huius quidem muneris sue materia, siue finis spectetur; tanta vndiq; dignitas ostenditur, vt non facile aliud ex cogitari dicere possit, quod illo præstantius sit, aut altius, aut magnificentius: si quidem omnia Christianæ religionis mysteria, ac sacramenta, omnes virtutes, omnia, quæ ad eiusdem religionis fidem, fideiq; fructus spectant, omnia denique, quæ à Deo ad homines proficiscuntur, & ad Deum proficiscentes homines iuuant, verbi diuini nomine continentur.

Illud præterea præstat hoc idè munus, vt Dei cognitio in audientium animis in dies magis, ac magis seruetur, longèque propagetur.

Quod quidè naturæ vniuersæ finis est, ad quem condita omnia procreataque sunt; vt scilicet Diuinæ Maiestatis inexpressibilis amplitudo intelligatur, eaq; cognita, ad procreatoris sui gloriam omnia referantur.

Huc sanè hominum mentes diuini verbi Prædicatores conuertere contèdunt; hæc de causâ illorum animas sapientiæ luce illustrare nituntur, charitate inflammare, omni animi contentione permouere; ob id in omnem partem audiètes impellere conantur, modò diuini officij terrore, supplicijq; sempiterni magnitudine concutientes atque exagitant, modò celestis præmij spe excitantes, modò diuinæ misericordiæ fiducia lenientes, semper autem à morte peccati ad vitam spiritualem reuocantes.

Hinc fructus ille præstantissimus, salus

animarum, oritur: qui quidem quantum faciendus sit, ex incredibili animarum ipsarum dignitate conijci intelligi potest; quæ si cui fortè obscura est, clarissima Iesu Christi verba perpendat, animam vnã toti mundo præferemus.

Quid prodest, (inquit,) homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?

Eiusdem præterea res gestas omnes animaduertat.

Quid enim aliud ille voluit, cum è cælo descendit, laboriosissimam vitam in terris duxit, acerbissimam deniq; mortem subiit, quam hominum animas ab æterno periculo, & morte liberare? Hic certè laborum omnium susceptorum scopus, hic sanguinis effusus, hic Crucis, hic mortis fructus fuit.

Eo in opere adiutores ei sunt, qui verbi Diuini prædicationi operam nauant.

Quarè cum eo officio fungantur Diuini verbi Prædicatores, quo Christus ipse perfunctus est, ab eodemq; præstantissimo munere animarum salus pendeat; illius dignitatem præstantiamq; intuentes Oblati, maxima certè, tum verborum, tum sententiarum grauitate, vt diximus, maximaq; vi spiritus illud tractare debent, nihil eo neque vtilius homini, neque Deo gratius, aut acceptius, à quo uis homine præstari posse pro certo habentes.

Colloquia insuper, quæ in familiari consuetudine sæpius haberi accidunt, de iis potissimum, cum occasio dabitur, instituantur, quæ ad mores formandos, animarumq; institutionem planè christianam pertinent.

Fiât autem colloquium eò verborum sententiarumq; pondere, vt hominum mentes ad id quod queritur, impellant, atque accendant.

Sed quamuis omnes quidem in procuranda, iuuandaq; animarum salute studiosi esse debet; nemo tamen, nisi prius re cum Præposito comunicata, quidquã tractet, siue spiritualem, siue aliam alteriusq; generis curam suscipiat.

Sed hæc tenus quidem de iis, quæ pro animarum salute Oblatis sunt faciendæ, Vnum tantum superest præcipiendum,

vt semel saltem, singulis mensibus id

Missa

Mitte sacrificio vntusquisque Oblatus Sacerdos pro ijs, qui de congregatione benemeriti sunt, precetur.

Omnes præterea Sacerdotes huius congregationis, si quem Oblatorum è vita migrare contingat, Missæ sacrificiū pro eo celebrent, aut saltem in eo sacrificio precationem adhibeant.

De exercitationibus Oblatorum vitam communem simul degentium.

Cap. I I I.

HAftenus dictū est, de ratione qua singuli se exerceant Oblati, vt suā ipsorum primū, deinde aliorum salutem iuuent: deinceps quo pacto illi se gerant, qui in eisdem ædibus simul commorantur, communicque vtuntur victu, agatur.

In ædibus igitur sancti Sepulcri, atq; in alijs item eiusdem generis, in quibus simul commoratur Oblati, illi quidem, qui ecclesiasticū beneficium, cui residenti adiunctum est onus, nō obtinent, omnes simul diuina officia precetq; horarias in oratorio enuncient; illis tamē exceptis, quibus Præposito iubente eo tempore in alijs muneribus versari contingat.

Festis item diebus, cum clericorū, sacerdotūq; copia dabitur, & templum amplum adeo fuerit, vt Archiepiscopi iudicio fidelium hominum multitudinē capere possit, sine vllō ex loci angustia impedimento Confessionum audiendum, & sacramenti Communionis ministrandi; tum sacrosancta Missa, tum reliqua diuina officia solennibus adhibitis ceremonijs canantur.

Quibus omnes eiusdem domus Oblati intersint, præter eos, qui vel in Confessionibus audiendis, aut alijs ministerijs spiritualibus obeundis occupati, vel domesticis rebus necessarijs, aliave iusta causa impediti, Præpositi iudicio interesse non poterunt.

Interim verò, dum exiguas adhuc Oblatorum est numerus, neque Ecclesia, vt decet ampla; ad eas Ecclesias se conferant, suas ibi præstantes functiones, ad quas iussu permissive Reuerendissimi Archiepiscopi eo nomine mittentur.

Sub vespèram quotidie in eodem templo sancti Sepulcri, atque in alijs eiusdem generis domibus Oblatorum, antiphona de beatissima Virgine Maria canatur, pro temporum diuinorumq; officiorum ratione; cui quidem orationi omnes eiusdem domus, & Sacerdotes, & Clerici, & Laici adsint.

Illa sibi, enuncietur psallenda de beato Ambrosio patrono huius congregationis, & ciuitatis, vnà cum oratione de eodem.

In omnibus ædibus, in quibus simul viuent Oblati, à Præposito, aut ab eo cui ille iusserit, frequentes exhortationes apud illos habeantur, qui eiusdem domus sunt; quibus de huius congregationis instituto scopoque proposito, quàm sepius agatur.

Frequenter autem per singulas hebdomadas, de rebus spiritualibus vicissim fiant colloquia, maxime verò de ijs rebus, quibus dirigi homines adiuuariq; possint ad viam peccatorum deferendam, & ad christianæ perfectionis semitam sequendam; atque de ratione item, qua tentationibus Satanæ sit resistendum.

Proponantur etiam in his colloquijs remedia, quæ contra singula peccata vitiaque adhiberi oporteat; & rationes pariter, quibus prauis animi habitus amoueri, funditusque euelli possint.

De periculis præterea agatur, quæ vitæ spiritualis cursum comitantur, impediuntq; progressum; de auxilijs item, quibus illa propulsantur.

Et de ratione pariter, qua instrui homines debeant, ad sanctarum meditationum, orationisq; studium.

De ratione quoque subministrandi moribundis adiumenta, ad sanctæ pietate in Domino moriendum; deq; alijs insuper rebus spiritualibus, quibus, vt Domino rectè seruiat, adiuuari proximus potest.

Aliquando etiam, cum Præposito, vel Præfecto spirituali visum fuerit, simul conferant Oblati singuli, quid eo die sibi in meditatione orationeue maiore, cum animi sui vi spiritualisq; cultu Dei benignitas communicare atque elargiri dignata fuerit.

Tt 2 Et

Et quoniam Sacerdotes in hisce domibus collegiatis degentes, frequentes esse debent in confessionibus populi audiendis; illud quoque custodiant, ut singulis hebdomadis ter inter se de conscientiarum casibus disputationes, & consultationes incant; quibus unus praesit, quem Praepositus delegerit.

Bis saltem singulis hebdomadis, quarta scilicet, sextaque; feria, in ecclesia sancti Sepulchri, & in alijs similibus, de rebus spiritualibus publica habeantur colloquia; quibus utriusque sexus homines interesse possint.

Singulis diebus festis sacra, vel concio, vel sanctarum scripturarum explanatio in eisdem ecclesijs fiat; cum scilicet copia dabitur Oblatorum, qui huiusmodi numeribus obeundis satisfacere possint.

Oblati, qui in Civitate sunt, in edibus autem vitae communis domicilium non habent, saepius per hebdomadam, tum ad sui consortij Praepositum, tum ad ecclesiam sancti Sepulchri, cum exercitationes spirituales fiunt, accedant.

Qui in dioecesi autem habitant, ad eiusmodi exercitationes obeundas, prout Praepositus sancti Sepulchri, pro locorum propinquitate, aut longinquitate censebit, ad Praepositum se conferant, cuius cura commissum est consortium Oblatorum illius plebis, vicariatusve, aut regionis, in qua illi habitant.

Oblati, qui in Seminarijs educantur, Sacellum habeant proprium, aut aediculam orationi dicatam, quod simul frequentius iussu, & cura Praefecti sui spiritualis conveniant; ibique praecipuas quasdam spirituales exercitationes, praeter illas, quae propriae sunt ceterarum Seminarij clericorum, simul exequantur.

Cum autem Oblatum aliquem de vita discedere cogerit, ad Altare maius sancti Sepulchri pro eius anima a probatissimis Sacerdotibus iussu Praepositi sancti Sepulchri, primo quoque tempore, tres Missae celebrentur.

Quod si is, qui de vita discessit, ex aliqua Oblatorum domo collegiata extiterit; ab eadem familia officium praeterea funebre conventuale eadem de causa celebretur.

INSTITUTIONVM

Ad Oblatos pertinentium
Epitomes.

LIBER QVARTVS.

De ijs, quae ad Oblatorum missionem pertinent. Cap. I.



VM in locum aliquem mittentur Oblati, praestantissimae istius actionis pondus, & dignitatem animadvertentes, secum ipsi magis, ac magis cogitent oportet, clericos homines ex omni christianorum numero divinitus esse delectos, ut, cum [luminis], tum [salis] facultatem atque vim erga alios omnes exercentes, caelestis illorum sapientiae luce illustrent, atque tenebris peccatorum ad claritatem Divinae gratiae evocent atque deducant; vitae vero optime instituta sale condiant, ac divinis oculis gratos reddant: quod sane, ut praestent perficiantque omnino, singularem quandam gratiam, per sacros ordines Divina largitate sibi fuisse tributam meminisse debent.

Consuevit porro Deus munificentissimus, ac sapientissimus, cum serium aliquod munus negotiumve hominibus iniungit, ad illud ipsum transigendum vim quoque propriam, singularemque donum impertiri.

Mandasse olim Moysi Deum Iudaicae gentis curam, omnium contumacissimae, illique propterea ad hanc provinciam facile administrandam, mansuetudinem plane singularem addidisse, ex sacris literis novimus: sicuti, & Iosue adversus Cananeos summam rei militaris prudentiam, summamque virtutem; Salomoni sapientiam penes incredibilem, ad gentem sibi creditam regendam: Machabeis animum in impios invictum.

Ita sane hominibus sacro ordine initiatis, una cum onere gratiam, & robur ad opus ferendum necessarium per Episcopum manus impositionem Deum tribuere minime est ambigendum.

Quare

Quare cauendum porro diligenter ipsi est, ne, quod Apostolus monet, gratiam sibi a Deo collatam, [in vacuum accepisse] ostendant, illamque inanem reddant; quam Diuino consilio donatam sciunt, ut illam excitante, summo peregris; colentes, atque exercentes perpetuo, suam, & aliorum utilitatem, & salutem procurent; tum quidem Iesu Christi Domini gloriam preclaris studiis apud omnes amplificando; tum vero exemplum omnibus, quam optimum proponendo, quo mores vitamque componant: cum illos certe, vel ob eam rationem maxime in altissimo dignitatis gradu, quasi in altissimo monte Deus collocauerit; & in conspectu omnium propositos esse voluerit.

Nam, ut Nautæ periculosis maris tempestatibus iactati, ad accensas in altis turribus faces iter dirigant, cursumque contendunt; ita sane homines varijs in festissimis seculi agitati procellis, in sacerdotum vitam, ac mores, tanquam in lumina quædam clarissima oculos intendunt.

At verò cum huiusmodi viuendi ratio clericis omnibus debeat, quoniam tandem pacto se gerere debent Oblati, ad clarissimum istius congregationis institutum vocati, maximaque propterea in hominum expectatione positi?

Hi certe cum ante alios ad præclaras actiones in hac Diocesi præcipue præstandas diuinitus vocati censeantur, nisi diligentius, ac studiosius vocatione istâ obire assiduis vigilijs, indefessisq; laboribus se totos in hominum salutem impendere, ceterosq; demum omnibus in rebus singulari studio superare contendant; neque suo muneri, neq; diuinæ vocationi, neque hominum expectationi satisfacere, sibi omnino persuadeant, oportet.

Cum autem in omnibus institutæ congregationis functionibus tales se præstare debent; tum maxime in missione omnium præstantissima.

Quare quæ subiciuntur monita atque præcepta ad missionem pertinentis, perspicere diligenter, planeque custodire debent.

Principio igitur, quemadmodum periti

Agricolæ nihil in vite relinquunt, quod vel vitarum ortu impedire, vel progressum remorari, vel maturitati officere posse censeant, sed illud omne amputant, circunciduntq; sic muneris sui obseruantes adeo esse debent Oblati, ut quæ a Diuini nominis propagatione, atque animarum salute aliena sunt, rejiciant prorsus, aboleantque.

Quare illud in primis curent diligenter, ne vlla in cultu ostentatio cernatur, nulla in sermone petulantia, nulla in moribus dissolutio, nulla in vita turpitudine.

Illud deinde maxime referre ad dignitatem clericalem conseruandam meminerint, omni loco omniq; tempore de rebus spiritualibus sermonem sæpe inferre: quod ut copiosius faciliusq; præstent, animam diuinarum rerum assidua commentatione pascant, memoriæque sacrarum historiarum commemoratione exercent.

Et quocumq; tandem missi fuerint, vultu ibi, incessu, gestu, verbis, omni deniq; corporis, atq; animi moderatione, eam viuendi normam præferant, ac seruent, quam, & institutum congregationis, & Ecclesiastici ordinis ratio, & exemplum quod omnibus optimum præbere debent ad quos mittuntur, ab eis omnino exposculant.

Sciant autem, se muneris sui partes ed melius executuros esse, quò plus probata vite exemplo ceteris hominibus præstiterint.

Meminerint verò etiam, magni referre ad hominum salutem, Ecclesiæ sacramentorum administrationem summam cum dignitate tractant.

Cum enim animus noster rerum sensibus subiectarum aspectu primum moueatur, ex his autem ad eorum, quæ sensus effugiunt, supernaturaliaq; dicuntur, considerationem, & amorem homines excitentur, ac traducantur; nihil omnino illis prætermitti debet eorum, quæ ad res sacras cum dignitate atq; amplitudine extrinsecus etiam tractandas ad ministrandasque spectant.

Ut autem S. Apostolis in huiusmodi missionis genere vnusquisque Oblatorum magis, ac magis pro sua virili similis

Tt 3 fiat;

fiat; quod sub oculis hominum viliora, difficiliusve factu erunt ea, ad quæ ob-
eunda missi fuerint; ac denique quod plus
pro animarum salute, & Dei gloria pati
illos oportuerit; eò alacriori fidentio-
rique animo inunctam missionem am-
plectantur, exequanturque.

Ceterum, ut piè, & laudabiliter se ge-
rant, missionisq; manus cum opus erit
alacriter suscipiant, diligenterq; obeant,
ac deniq; missionis muneri planè vere-
que satisfaciant; Sanctos Apostolos, ac
discipulos à Christo Domino multo-
ries missos imitari studeant: qui sine ul-
lo humano presidio, subsidiove, primò
per totam Iudeam missi, diuino auxilio,
& benignitate freti, inunctum munus
fortiter prestiterunt; atque eam eiusdè
providentia, & cura, spem, animiq; vir-
tutem conceperunt, ut deinde per totum
orbem Christi nomen humanis auxi-
liis destituti, ferre, prædicareque non
dubitauerint.

Horum igitur Sanctorum Apostolorum
præclarum exemplum, diuinamq; men-
tem imitati, in eum, qui in Christi Ie-
su nomine illos mittet, omnem tum via-
tici, tum cuiusvis alterius rei necessariæ
curam omnino rejiciant.

Si quid tamen sit, quod illum scire, qui
mittit interesse animaduertant; illud ei-
dem, siue Archiepiscopus ipse sit, siue
Præpositus sancti Sepulcri, patefacere
non omittant.

Avaritiam non solum omnem, sed leui-
ssimam etiam illius suspicionem pror-
sus fugiant.

Redditibus præterea, fructibusq; benefi-
ciorum Ecclesiasticorum, ad quorum cu-
ram aliquo tempore gerendam mitten-
tur, se nullo modo inferant.

Sed eo victu contenti, qui sibi ad Reue-
rendissimi Archiepiscopi præscriptum
assignabitur, vel literis patentibus, vel
alia ratione explicandum, administra-
tionem reddituum illorum Ecclesiasti-
corum ab illis geri sinant, quibus id mu-
neris incumbit, inunctum ve fuerit.

Nec verò Oblatorum cuiquam, aut emo-
lumentum aliquod à quoquam, munus-
ve vllum nè minimum quidem exiguiq;
pretii, aut esculentorum poculentorumve
cuiquam accipere liceat, quascunq; cau-

sa mittantur, & qualiacunq; sint ea mo-
neta, quibus ex instituto congregatio-
nis Reuerendissimi Archiepiscopi iussu
fungi illos contingat; nisi si quid ab eo-
dem Archiepiscopo eisdè dari præscri-
ptum permissumve fuerit.

Neque in Diocesi tantum ista obseruen-
tur, sed in Vrbe quoque, atque in omni
prorsus actionum genere, ad quas mit-
tantur.

Quintodecimo saltem die à suo disces-
su, & de statu suo, & de fructu quem Do-
minus per eorum labores donare digna-
tus sit, Præpositum sancti Sepulcri per
litteras certiores faciât diligenter: Sin-
gulis verò mensibus Reuerendissimum
ipsum Archiepiscopum, aut Vicarium
eius generalem: sed & citius etiam, si
quid fortè contingat, aut si quid in ma-
gis habeant, quod eidem celerius si-
gnificandum sit.

Præquam autè se itineri comitant,
patentes litteras Reuerendissimi Archie-
piscopi à Præposito sancti Sepulcri ac-
cipiant: qui tum litteras illas, tum alia
omnia ad missionem necessaria expedi-
ri curet, illisq; præterea à Cancellario
Archiepiscopali indicem plebium, & lo-
corum quod quisq; mittendus est, descri-
ptum accipiens tradat.

Vicarium deinde generalem, Visitato-
res itè generales, ac præterea proprii
illius plebis visitatorem ad quam mit-
tuntur, si in vrbe sint, conueniant; ut si
quid illi fortè habeant, quod eis signi-
ficandum, præcipiendumve sit, ante pra-
fectionem accipiant.

In discessu demum à Reuerendiss. Ar-
chiepiscopo benedictionem petant, il-
loque absente, Præposito sancti Sepul-
cri se sistant atque exhibeant, illorumq;
monita omnia, accuratè cognoscant, ac
tota mente complectantur.

Ad Vicarium Foraneum statim rectè
proficiscantur, eiq; patentes litteras ex-
hibeant.

Ab eodem quæ cuique loco, ad spiritus
auxilium necessaria sint, sciscitentur, cū
eodemq; conueniant de diebus, statiq;
horis, quibus in vnamquamq; illi sub-
ditam paro. hiam venturi sunt, ut ille
interim Parochos suos certiores matu-
rè faciat.

Ut Parochus Dominico die, aliove præcedente festo, populo significet, quo die aderit Oblatus, pridieq; illius diei eisdem populum de illius aduentu sono campanæ admonet; demum verò etiam cum aderit, statim eodem campanæ signo illius aduentum significet; eademque ratione ad sacram concionem audiendam cum tempus aderit, populum conuocet, diligenter curent.

Festis diebus, quibus frequentior numerusq; populus ad Ecclesiam confluit, atque spiritualibus rebus maius na- tus otium facilius incumbit, verbū Dei pro viribus diuersis locis horisq; diuersis prædicent; mane scilicet vno in loco, cum missa celebratur; à prandio alio in loco, cum rudiores homines fidei Christianæ docentur principia; & vespere alio rursus loco, ante, vel post salutationem Angelicam, ut frequentia populi occasio suadebit.

Alijs autem diebus, quibus populi secularibus curis implicati, diutius in Ecclesijs immorari prohibentur; summo mane, priusquam homines ad secularia opera accedant, in vna parochiali Ecclesia prædicent; vespere autem illius diei, in altera: nisi forte aliquando propter alicuius loci vberiore fructum, alicubi diutius commemorari opus esse censuerint.

Nullo tamen loco ultra diem vnum eius generis missionibus, vlla de causa morantur, nisi Reuerendissimus Archiepiscopus aliter iusserit.

Quibus autem locis Concionis causa occupati non sunt, ibi in audiendis Concussionibus, si Sacerdotes sint, atque in alijs spiritualibus curis se totos exercent; homines inter se dissentientes conciliando; vitium mundi, ac decenter sacra loca, vasaque, atque omnis denique suppellex Ecclesiastica custodiatur, inspiciendo, rudiores homines in rebus Christianis instituendo; in Scholis etiam eorum, qui Disciplinati vocantur, & alijs huiusmodi hominum consentibus, ad virtutem religionemque capessendam fratres, ac collegas hortando; aliaque eiusmodi officia præstando, quæ ad animarum salutem procurandam accommodata sunt.

Illam verò potissimam, quæ sequitur, tum publice, tum priuatim omni studio procurent.

Ut Doctrinæ Christianæ Scholæ in singulis Parochijs instituantur, restituantur, atque ad præscriptum institutionum ab eorundem Priori generali traditarum augeantur.

Ut quotidiana orationis vespertinae, & singulis locis retineatur omnino, & ubi intermissus est, restituantur.

Ut Matutina quoque oratio post auroram statim instituantur.

Ut ad Ecclesiam suam omni animi alacritate, & liberalitate bene instruendâ, & ornandâ, atque augendam Ecclesiasticam suppellectilem populus vnusquisque promoueat.

Ut vel tempore sui aduentus, vel proximo die festo post discessum, qui confessi reperiuntur, sacram sumant Eucharistiam, idemque deinceps sæpius faciant.

Quin etiam ad peccatorum omnium totius superioris vitæ vniuersalem confessionem repetendam illos studiose cohortentur; eamque ob causam curent diligenter, ut industria Parochorum, auctoritate Vicariorum foraneorum, ad ea loca ad quæ ipsi mox vaturi sunt, vel eodem tempore, vel proximo sequenti die festo, ex vicinis Vicis oppidive probatioribus complures vocentur sacerdotes, qui operam suam ad audiendas confessiones omni cura studioque præstent.

In eam verò etiam curam incumbant, ut, qui sint tum cleri, tum populorum mores, ex probatis viris diligentissime perquirant, omniaq; notent libello aliquo, quæ emendatione egere videantur; de quibus mox cum Reuerendissimo Archiepiscopo opportuno tempore agant. Si quid autem eiusmodi offenderint, quod præsens postulet remedium, Reuerendissimum Archiepiscopum, vel eius Vicarium generalem certiorè statim faciant.

Qui Sacerdotes erunt, quotidie Missæ sacrificium celebrent eo loco, in quo concionem sunt habituri: quâ quidem diebus festis post recitatum Evangelium statim habeant; cæteris autem diebus

ante Missam, nisi aliter faciendum pre-
sens populi suaserit utilitas.

Qui verò Sacerdotes non erunt; tum à
Reuerendissimo Archiepiscopo, vel à
Præposito Sancti Sepulchri; quo die
primum ab Vrbe erunt discessuri, tum
deinde, & singulis diebus festis, & sæ-
pè etiam aliàs per hebdomadam, à Pa-
rocho loci in quo erunt, vel à socio
suo Sacerdote cum bini mittentur, San-
ctissimam sumant Eucharistiam.

Cum primum ad aliquem locum per-
uenerint, statim se ad Ecclesiam con-
ferant, ibique ante Sanctissimum Do-
minici corporis sacramentum per ali-
quod temporis spatium orent; tum ex
Parcho, alijsque Ecclesiasticis, & pro-
bis viris, proprios illius populi mo-
res, & abusus, & deprauatas consue-
tudines cognoscant, ut suis concioni-
bus vberiores fructus ea ratione inco-
lis pariant.

Perpetuò autem apud homines Ec-
clesiasticos, & Parochos potissimum,
hospitentur; vel si Ecclesia vacet, sal-
tem in Ecclesiasticis ædibus, si fie-
ri possit.

Sicubi autem fortè Oblatus aliquis al-
ius domicilium habere comperiat, quò
ipsi venerint; apud eum maneat, Sa-
cerdotali charitate, frugalitateque
qua excipiantur, contenti.

Quæ de muneribus reiciendis, deq;
litteris ad Reuerendissimum Archiepi-
scopum, & ad Præpositum Sancti Sepul-
chri sæpius dandis, alijsq; multis in mis-
sione præstandis præscripta sunt, ser-
uent diligenter, ac præterea etiam quæ
eunque in tertio libro Constitutionum
Oblatorum, eum titulo [de pijs exerci-
tationibus singulorum Oblatorum ad
disciplinæ spiritualis incrementum,]
eum titulo, [de exercitationibus ad pro-
ximorum salutem iuuandam,] notata
reperiuntur.

Illud quoque meminerint Dominica
voce admoniti, ut [quamcunq; domum
ingrediuntur, (&) pacem illi domui pre-
sententur,] & pro ratione suæ missionis,
ut vera pax inibi existat, omni officio
efficiant.

Reuersi à missione, Præposito Sancti Se-
pulchri litteras patentes restituant, v-

eadem iterum, cum denuò mittentur,
accipiant.

Hac igitur ratione se gerant Oblati,
cum aliò mittentur, hæc omnia seruent
diligenter, fideliterq; præstent.

Hæc enim Congregationis Oblatorum
præstantiora sunt munera, vtilioresque
functiones: quare, & his potissimum
ad Ecclesiæ Mediolanensis dignitatem
amplificandam, vniuersæque Diocesis
utilitatem procurandam, enixè incum-
bendum est.

In laboribus autem missionum, alijs-
ve alterius generis nauiter suscipiendis
atque exequendis, crebrò tum corpo-
ris, tum animi vires excitent spiritua-
lium præmiorum memoriæ, quibus Ob-
latorum, tum ingressum ipsum in con-
gregationem, tum singulos hosce labo-
res Sanctiss. Pontifex Gregorius XIII.
summa charitate fuisse lateque profeca-
tus est.

Atque ea quidem spiritualia præmia,
hæc planè sunt.

Concedit enim Summus Idem Pontifex
omnibus quidem primum, & singulis
congregationis Oblatis, qui & nunc, &
deinceps vnaquam erunt, qui totius an-
teactæ vitæ peccata confessi, Sanctissi-
mum Eucharistiæ Sacramentum sum-
plerint; plenariam omnium peccato-
rum suorum Indulgentiam, & remis-
sionem:

his quoque, qui die festo S. Ambrosii,
S. Simpliciani, & Epiphaniæ Domini,
Missam deuotè celebrauerint; plena-
riam Indulgentiam.

Præterea in cuiuslibet ipsorum mortis
articulo, nomen [Iesus, & Mariæ,] de-
uotè invocantibus, plenariam Indul-
gentiam:

Item quoties sacramenta ministrabunt;
Indulgentiam vnius anni.

Item quoties ex missione predicabunt;
Indulgentiam trium annorum.

Item quoties exercitationes, & functio-
nes alias ad Dei cultum, & proximi sa-
lutem præstiterint; Indulgentiam v-
nius anni.

Item quoties ex congregationis insti-
tuto simul congregati, colloquutionibus,
colloquijsve spiritualibus, aut lectioni-
bus sacris, hortationibusq; aut alijs pijs

exer-

exercitationibus, per semihoræ spaciū vacauerint, aut ad canendas Litanias, aut recitandam Antiphonam Beatæ Mariæ, [Salve Regina,] vel aliam pro temporis ratione; Indulgentiam centum dierum.

Item quoties examen conscientie agat, futuræ meditationis argumentum accipiant, aut rationem peractæ meditationis confessario, aut Præfetto spiritali reddent; Indulgentiam vnius anni.

Item quoties Rosarium Beatæ Mariæ Virginis recitauerint, qui consueuerint saltem singulis Sabbatis, & vigilijs festorum dierum eiusdem Mariæ Virginis illud recitare; Indulgentiam vnius etiam anni.

Item quoties pro Oblato defuncto ex instituto Congregationis orabunt; Indulgentiam trium annorum.

Item quoties peccata confitebuntur, aut

Missam celebrauerint, septem annorum Indulgentiam.

Quantum peccet, qui præscriptas constitutiones non seruauerit.

Cap. I I.

QUOD autem ad harum præscriptionum Constitutionumque vsum tenendum, ac seruandum attinet, licet ad præclaram animi institutionem, atque ad veræ religionis, omniumque Ecclesiasticarum Virtutum consecutionem, progressumque spirituales, peritiles atque per necessariæ illæ sint; si quem tamen eas aliquando non seruare contigerit, non plus illum tunc peccare declaratur, decerniturque, quam præuaricationis ipsius, operisve in quo peccatum est, ratio alias postularet.

L A V S D E O.

Institutiones Seminarij, quæ hoc loco imprimendæ erant, propter nonnullum impedimentum coacti sumus in finem usque huius quintæ Parisi differre.



CON-

CONSTITUTIONI E REGOLE

DELLA COMPAGNIA E SCUOLE, DELLA DOTTRINA CHRISTIANA,

Fatte dall' Illustriss. Cardinale di S. Prassede, Arcivescovo, in esecuzione del Concilio Secondo Provinciale, per uso della Provincia di Milano.

Delle parti, e conditioni, che hauere de-
uono gli operari, e fratelli della Co-
mpagnia, & Scuole della Dottrina
Christiana. Cap. I.



NON può ben essere
esercitato vn' offi-
cio, & mestiero di
importanza, se non
da qualificate per-
sone, quali habbia-
no, ò tutte, ò alme-
no le principali conditioni che per ben
esercitarlo sono necessarie; Hora essen-
do l'insegnare la Dottrina Christiana
cosa diuinissima, secondo il testimonio
che ne fa S. Dionisio Areopagita, per
esser non altro, che vn cooperare con
Dio, à ridurre l'anime al suo primo
principio, & vltimo fine, che è Dio stes-
so; è necessario, che gli fratelli, & ope-
rarij in questo esercizio siano qualifi-
cati, & che procurino hauere le condi-
tioni principali almeno, se non ponno
hauer tutte quelle, che sarebbero à così
diuino officio necessarie.

Et accioche possi ciascuno queste condi-
tioni sapere, & se non le hanno, ecci-
tarsi à conseguirle; sarà bene porle nel
principio di questo libretto, nel quale
della Compagnia, & delle Scuole del-
la Dottrina Christiana si trattarà; &
potrà seruire à ciascun de fratelli que-
sto principio, come per vno specchio,

nel quale procuri vedere in parte i suoi
difetti; & quanto sia atto à questo ef-
fercizio, ò più tosto quanto gli manchi
per poter in esso perfettamente eser-
citarli.

La prima conditione dunque, che ha-
uer deuono i fratelli di questa compa-
gnia, è, che douerebbero esser in vn cer-
to modo luce del mondo.
Perche se bene l'esser luce del mondo,
propriamente à sacerdoti, & ad altri of-
ficiali, & ministri della santa Chiesa
appartiene; nondimeno i fratelli so-
detti, & cooperatori deuono essere ne-
lo stato, e grado loro ancor essi in qual-
che modo come luce per illuminare gli
ignoranti con la Dottrina che à loro in-
segnaranno, & con il buon essemplio di
vita, & edificatione de buoni, e di santi
costumi, che à tutti daranno.

Secondo, perche senza amor verso
Dio Signor nostro, si come operare non
si può cosa che à lui sia grata; così nè si
può cominciare ad operar bene in que-
sta impresa senza charità, nè manco per
seuerare in essa; per questo deuono i fra-
telli di questa Compagnia in questo
amore verso Dio esser molto segnalati,
& di esso tutti accesi, & infiammati; con
ogni studio, e diligenza cerchino esal-
tare l'honore, & gloria della Diuina
Maestà, non lasciando per questo alcun
modo, & mezzo à loro possibile, & atto
per farlo.

Ter-

Terzo, è necessario che habbiano zelo della salute delle anime ricomperate col pretioso sangue del Saluator nostro Gesu Christo: questo zelo farà manifestò, quando si vedrà, che ciascuno infiammato di desiderio, che non si perdino quelle anime, le quali con così grande precio sono ricomprate; con ogni studio, e diligenza s'affaticarà, & esercitarà fruttuosamente in questa opera.

Ma se per lo contrario si vedrà tepido, freddo, e negligente in questo importante seruigio di Dio, si scorgerà esser in lui poco zelo della salute delle anime, & esser poco atto a questo esercizio.

Quarto, bisogna che habbiano suscitata charità, verso tutti i prossimi, la quale mostreranno coll'affaticarsi, & adoperarsi in tutte quelle cose, nelle quali giudicarono poter aiutare col rallegrarsi del bene di ciascuno, come del suo proprio; e dolendosi d'ogni male, e trauaglio, nel quale si ritrouassero, come se loro stessi nel medesimo trauaglio fossero.

Quinto, con l'istessa charità, con la quale riceuono, & insegnano a quelli, che nelle loro scuole vengono per imparare, cerchino, e si sforzino di tirar alle scuole, quelli che non vi vengono.

Sesto, accioche quella sententia di S. Paolo, non sia contra de fratelli di questa compagnia, che dice: [tu che gli altri insegni, non hai cura d'insegnare te stesso:] deuno i fratelli molto bene intendere, e sapere quelle cose, che alli altri procurino d'insegnare: oltre che non può alcuno ben prestamente, & fruttuosamente vna cosa insegnare, se esso non la possiede, & intende benissimo; e si dice, che il segno che vno sappia, è saper bene insegnare ad altri.

Settimo, è molto necessaria loro la pazienza; parte per sopportare le molte fatiche, che nelle scuole si prouano, & i difetti di quelli, che vengono per esser da loro insegnati, come l'importunità de piccioli, & immodestia, & arroganza de grandi: parte ancora per tollerare, anzi far poco conto delli dispregi, de quali alle volte saranno fatti degui: anzi doueriano con l'esempio de

Santi Apostoli, e di tanti altri Martiri, andar allegri d'esser fatti degni, di patir oltraggio per amor del nome del Signore.

Ottavo, deuno hauere molta prudenza, per saper si molte volte accomodare alla capacità d'ogn'vno, facendosi secondo il consiglio dell'Apostolo, [picciolo con i piccioli, infermo con gl'infermi:] & per dirlo in vna parola col sodetto Apostolo, [deuno farsi tutte le cose con tutti, per potere tutti guadagnare a Christo.]

Nono, bisogna che vno gran cura, & sollecitudine, in cercare di mantenere, e di accrescere ogni giorno vn'opera di tanta importanza, quanto è questa: il che faranno, se con diligenza, & prontezza, procurarà ciascuno di far bene l'officio suo, non sparmiano a fatica veruna, che vedrà essere per quello necessaria.

Queste, & altre molte conditioni, che per breuità si lasciano, deuno essere risplendenti in quelli, che vn si alto, & importante officio haueranno da esercitare.

E se per caso ad alcuno parerà troppo difficile così hauere in se stesso le sodette qualità, non deue sgomentarsi, e conseguentemente tirarsi indietro, o lasciar d'esercitarsi in questa opera, ma più tosto, confidatosi nell'infinita liberalità di Dio, che abbondantemente dà a tutti che lo pregano, s'inanimi, e con viu cuore, e con humiltà, gli domandi, quanto per ben esercitare questo officio gli sia necessario; & tanto più deue sperare d'ottenarlo, quanto che per suo amore, honore, & gloria pretende impiegarlo.

Si quis vestrum indiget sapientia (dice San Giacomo) postulet a Deo, qui dat omnibus affluentem, & non impropereat, & dabitur ei.

Se alcuno di voi (dice egli) ha bisogno della sapientia (per la quale intende ogni virtù necessaria a ciascuno, per fruttuosamente operare il seruigio Diuino), la dimandi a Dio, che senza rimprouere ad alcuni, di abbondantemente a tutti, egli sarà concessa, oltre di questo deue ancora con molta diligenza, & studio

die

dio affaticarsi, & adoperare per conseguire le suddette conditioni, i mezzi necessarij, de' quali di sotto si dirano.

Delli mezzi che deuono adoperar i fratelli di questa Compagnia, per conseguire le sopradette conditioni, & virtù necessarie. Cap. I. I.

Quantunque ogni virtù, & dono perfetto, (come San Giacomo dice,) da di sopra descenda dal Celeste Padre, & datore de tutti i beni; nondimeno per riceverli, bisogna che gli huomini s'affaticino in prepararsi, & fare quanto ponno dal canto loro per rendersene degni, e però gli fratelli, à quali Dio N. S. hà donato buona volontà d'adoperarsi in questo tanto utile esercizio, deuono prepararsi à ricevere da Dio gratia, per bene, & vtilmente affaticarsi in esso, & cercare per questo mezzi necessarij; de' quali i principali sono questi, che in questo luogo si scriueranno.

Et prima, perche è necessario per lo ben operare, lasciare primieramente il male, doueranno i fratelli nell'entrare in questa compagnia fare vna confessione generale, se prima non l'haueranno fatta; confessandosi di tutti i peccati, che fin à quel tempo haueranno in tutta la loro vita commessi; con la quale confessione fatta con le conditioni debite, & circostanze necessarie compiutamente, cancelleranno tutte le macchie de peccati vecchi, & suppliranno à i mancamenti, quali nelle passate confessioni hanno, & per transcuraggine, & per poco lume di gratia commessi, come quando poco si curauano di ben prepararsi, nè cercauano la debita contritione, & dolore de i peccati, & haueuano poco sentimeto delle gradi offese fatte à Dio, con poco proposito d'emendarsi, & lasciarono altre cose, che al ben confessarsi sono necessarie; & ponno sperare, che dopò fatta questa confessione generale, restaranno senza seropolo, & nella loro coscienza quieti.

Et accioche con maggior frutto la facciano, conuiene, che si raccolgano qual-

che poco di tempo, nel quale con assiduitudine dell'anima pèfino sopra gli anni loro passati, & giorni della vita loro male spesi, & ominciando da quel tempo, nel quale cominciarono ad hauere l'uso della ragione, discorrendo d'anno in anno secondo i luoghi, & tempi doue si saranno trouati, & secondo gli esercitij che haueranno fatti; esaminino bene la loro coscienza sopra i Commandamèti della legge diuina, & sopra quelli della santa Chiesa, & sopra i peccati mortali, & doue troueranno essere calcati, si sforzeranno d'hauere quel maggior dolore che potranno; aiutandosi per ciò seguirlo; hora considerando la severità della Diuina giustitia; hora col metterli auanti l'horrore della morte, & spauento delle pene, che à quella seguono nell'inferno; hora riducendosi à memoria i molti, & gran beneficij, che da quello hanno ricevuti; contra il quale tante offese, & peccati hanno commessi.

Potranno altre cose simili trouare per conseguire dolore necessario, & contritione conueniente alla buona, & fruttuosa confessione.

Fatto che haueranno questo apparecchio, cerchino Confessione di scientia, & di bontà; quanto si può perfetto, accioche si confessino, & da cui possano essere aiutati, & indirizzati nel rimanente della vita; & sarà molto bene, & à loro di gran giouamento, eleggere quello, à cui ancora dopò seguitino confessarsi; & saranno certi, che così saranno meglio aiutati, hauendo vno spirituale medico, che habbia della loro vita, costumi, & inclinationi piena notitia. Fatta questa confessione, haueranno ordinariamente da confessarsi tutte le volte che la Regola generale à tutti comanda; benchè deuono tutti ricordarsi, che quanto più spesso lo faranno, tanto sarà loro di maggior giouamento spirituale, per arriuare à quella perfectione, che si desidera à tutti i fratelli di questa Compagnia.

Il secondo mezzo efficacissimo è la frequenza del santissimo Sacramento dell'Eucharistia, che vuole dire buona gratia; & contiene in se l'istesso autore della gra-

la gratia; che è quello stesso figliuolo di Dio Christo Giesù, che per noi si fece huomo, & volse morire nel legno della Croce, à cui piacque darsi sotto specie di pane, & di vino; sì perche intendiamo, che non è meno questo per sostentare l'anima necessario cibo, che'l pane materiale sia per sostentare il corpo; sì perche è proprio di questo Sacramento, dare alle anime nostre forza, come si dice, che questo pane terreno fortifica il corpo: il che ne fu significato per quel pane succinero di Elia, da cui egli riceuè tanta forza, che caminò fino alla cima del Monte Oreb, & con quello solo si mantenne quaranta giorni. Da ancora questo Sacramento grandissimo lume alle anime, quali con dignità à loro possibile, & con conueniente apparecchio lo riceuono; la qual virtù di questo Sacramental cibo, ci figurò quel mele, che gustato da Gionata già stracco, & per la stracchezza quasi cieco diuenuto, gli restiui insieme le forze, & la vista.

Ha in se raccolto questo Sacramento ogni sapore spirituale; come la manna, che fu data nel deserto al popolo da Dio eletto, tutti i sensuali sapori conteneua; & è finalmente vna raccolta, & compendio, come dice Dauid, [ò memoriale di tutte le opere marauigliose,] che Dio habbia mai fatto al mondo. Et però deuono i fratelli di questa Compagnia essere di questo Sacramento molto desiderosi, & affamati, diligenti in apparecchiarsi per ben riceuerlo, deuoti, & seruenti per frequentemente riceuerlo.

E benchè la frequenza di questo Sacramento sia importante in qualunque altra persona; nondimeno pare, che sia molto necessaria alli fratelli di questa Compagnia, che nell'insegnare la Dottrina Christiana s'affarica; officio tanto alto, che senza particolare aiuto di Christo, fare non si può degnamente, & senza che esso dia la sapienza, & le parole per bene farlo: come ci fu significato, quando col carbone di foco tolto dall'altare, furno mondate le labra balbutienti di quel Profeta, perche an-

nunciassè poi quello che Dio gli commesse.

Hora al nostro proposito il carbone, è il Santissimo Sacramento; l'Angelo, è il Sacerdote, che con quella toccando la lingua nostra, insieme la scioglie, & ci dà spirito d'insegnare questa santa dottrina.

L'apparecchio che deuono fare, oltre la sacra confessione, non si potrà compiamente esplicare, se non con molte parole; ma in breue si può dire, che il giorno auanti la comunione douerebbono fare qualche poco di affinitia, ò altra penitenza corporale; con la quale macerando la carne, maggior forza hauesse lo spirito loro per considerare, & contemplare tanto Sacramento, & Mistero.

Douerebbono leggere qualche libro spirituale, nel qual si tratti di questo Sacramento.

Conuiene ancora che facciano qualche pia meditatione, & in particolare sopra la passione di Nostro Signore, per memoria della quale propriamente fu instituito: ò chi questo non potesse fare, faccia qualche limosina secondo la sua possibilità, ò qualche altra cosa, con la quale disponghì l'anima sua al ricevere con maggior frutto, & vtilità spirituale tanto Sacramento.

Per obbligo i fratelli deuono comunicarsi vna volta il mese tutti insieme, cioè quelli della Città fra loro, & gli altri di fuori nelle sue terre, nel giorno, & luogo che loro sarà ordinato dalli Superiori.

A questo effetto hauerà cura l'Auisatore di ogni scuola, d'auiare tutti i fratelli della sua scuola, due Dominiche auanti la Dominica determinata per la Comunione generale; accioche tutti possino saperlo à tempo, per prepararsi bene prima alla sacra confessione, & dopò al riceuimento della santissima comunione: s'auiará questo stesso nella congregatione di tutti i fratelli.

Et per che potrebbe essere, che quando questo s'auiará, alcuni delli fratelli siano assenti, che nè in l'vno, nè in l'altro luogo si ritrouano quãdo si dà questo auiro; per questo l'auiatore prima che

auiro

auisi nella sua scuola, vegga il Catalogo de i fratelli, & noti quelli che all' hora ci mancano, & habbia cura di trouargli, andandogli a casa se sarà bisogno, & auisarli à tempo.

Siano auisati tutti i fratelli, che quando si riducono la mattina alla Chiesa, oue si farà la comunione, siano preparati à tempo, & che non sia loro bisogno all' hora confessarsi; & in particolare quelli, che solo vna volta il mese si comunicano, douerebbono almanco duoi, ò tre giorni auanti essersi confessati.

Ma perche non conuiene, che à pena confessati riceuano il santissimo Sacramento, & non è cosa probabile, c' habbiano potuto fare apparecchio conueniente alla confessione, & alla comunione in tanto poco spatio di tempo, & è vna rinacrenza dell' vno, & dell' altro Sacramento, farlo così à vn certo modo (come si dice) à sta fessa; tra perche se all' hora vorràno farlo, si tratterrà troppo in longo la comunione; nè conuiene che gli altri, che sono tanto tempo auanti preparati, s' incomodino per la negligenza de quelli che non l' hanno fatto: sarà bene, che tutti quelli d' vna scuola si riduchino insieme in vn luogo particolare, accioche l' auisatore di quella scuola, che hauerà la lista in mano de suoi, possi sapere, quali, & quanti della sua scuola vi mancano.

Sia obligato l' auisatore mancando qualche fratello quel dì alla comunione, di riferirlo al Priore della sua scuola; & il Priore informisi bene della causa, perche nò si sia comunicato; & se l' impedimèto sarà stato leggitimo, & degno di scusa, procurino che auanti, che passi quella settimana, sia comunicato: ma se per negligenza, ò per altro rispetto di poca importanza l' hauesse lasciato, sia corretto in tal modo, che se sarà de fratelli nuoui, sia come se non fosse scritto nella Compagnia; ma se fosse delli stabiliti, non habbia per vn' anno voce in congregatione, nè officio alcuno nella compagnia.

Nella congregatione, che quel giorno si farà dopò l' opera, tutti i Priori portino il numero de i fratelli della sua scuola, che quel dì si sono comunicati, &

di quelli che hanno mancato di farlo; & iui gli riferiscano al Priore generale in presenza della Congregatione tutta, accioche tutti s' inanimino più à farlo, & con frutto; & quelli che non l' hanno fatto si confondano.

Doua essere sempre fatta da Sacerdote approbato vna esortatione alli fratelli auanti la santa Comunione; nella quale esortatione si tratti, ò del frutto del Sacramento, & dell' utilità di frequentarlo, & del modo di apparecchiarsi à riceverlo, & del ben confessarsi; à qualche cosa della Dottrina Christiana, eccitando, & spronando i fratelli al faticarsi per insegnarla con frutto; ò esortandoli alla carità, & vnione fraterna, & del buon gouerno delle lor famiglie, & di altre cose, che si giudichino essere al proposito per loro utilità spirituale.

Il terzo mezo sia l' oratione, & mentale, & vocale; accioche con l' vna, & con l' altra parte di noi, cioè con l' anima, & col corpo lodiamo Dio Signor nostro. E ben vero, che come l' anima è più nobile del corpo, & più atta à lodar Dio; così la mentale oratione è ancora più della vocale nobile, & eccellente, & à tutti più fruttuosa; della quale comunemente si intendono le lodi, che nella scrittura si veggono darsi all' oratione: Et in questa deuono i fratelli della Compagnia molto essercitarsi; accioche più instrutti, con maggior lume di spirito possino fruttuosamente faticarsi nelle Scuole della Dottrina Christiana.

A questo effetto habbino nelle loro case à' cun luogo accommodato, & ornato con qualche diuota imagine; doue alcune volte, & à certi tempi si ritirino, in particolare la mattina auanti che cominciano altro essercitio; & si essercitino in meditare, ò la morte che presto deuono tutti aspettare, & che ci viene inauedutamente; ò gli peccati che hanno nella loro vita commessi, & de quali deuono rendere conto strettissimo il giorno del giudicio, così particolare à ciascuono, come vniuersale, doue tutti saranno ragunati; ò l' horribilità delle pene dell' inferno, preparate per quelli che in disgrazia

disgratia di Dio moiono, che non haue-
ranno mai fine.

Potranno ancora pensare sopra la vanità, e breuità di questa vita caduca, e fragile; o altre simili cose pensino, che possino condurgli al timore del peccato, & dispreggio del mondo, & incaminarli all'acquisto delle virtù Christiane.

Potranno altre volte meditare i molti, & grandi beneficij, c'hanno dalla liberale, & benigna mano di Dio riceuuti; la gloria del Paradiso, & eterna felicità de i beati in Cielo.

Deuono spesso pensare sopra la vita, passioni, & morte del nostro Salvatore.

E questa meditatione deue essere più frequente, & familiare, a quelli che più sono nell'oratione mentale essercitati, & prouati nel seruigio di Dio.

Altre volte potranno meditare sopra le vite de Santi, considerando in esse quei viuui essemplij di virtù, & santità; & specialmente quelli della Beatissima Vergine nostra Madonna, & Signora.

Sarà loro molto fruttuoso ancora, il pensare sopra i proprij viti, & difetti, che si conoscono hauere; & sopra le virtù, che gli mancano: quello giouaragli per lasciarli, e cauar se gli da torno; questo per inanimarsi a conseguirle.

Sopra tutto deuono ricordarsi di far l'esame di coscienza la sera, discorrendo sopra tutto il progresso delle loro azioni di quel giorno, dimandandone da Dio perdono; prima che vadino al letto, proponendosi di confessarsene, e di emendarsene insieme, coll'aiuto, & fauor diuino.

Nè però deuono perdersi d'animo, quando nelle sudette orationi non trouassero quel gusto che vorrebbero; ma si confidino, & sperino, perseverando nell'oratione, che al fine non mancherà Dio, Padre delle consolazioni, fargli di quello che desiderano, gratia copiosa; & saranno certi, che se bene senza questo diletto spirituale spendano quel tempo nell'oratione, non sarà loro senza frutto delle anime; ancor che no l'essano.

In questo luogo forsi conuerrebbe dire qualche cosa del frutto, utilità, & necessità, che habbiamo di questo santo

essercitio dell'oratione mentale, accio-
che i fratelli allo studio, & frequenza di quella s'essercitassero; ma perche in breui parole si potria dir poco, si essortano, che debbiano leggere libri, che di questo copiosamente trattano; & in particolare di quello del Padre Fra Luigi di Granata dell'oratione.

E benché li tre sodetti mezzi siano tali, che se saranno ben pigliati, & essercitati, possino essere come sicuri, & certi i fratelli, che acquistaranno le qualità, & virtuose conditioni, che (come s'è detto) sono necessarie a quello, che per settamente si voglia nell'opera della dottrina Christiana essercitare; nondimeno per lo medemo effetto sarà per quarto mezzo, & molto buono, l'essercitarsi nell'opere della misericordia; come in dar limosine, ciascuno secondo lo stato, & facoltà sua; visitare, & seruire gl'infermi; visitare quelli che sono in carcere, & dargli quel suffragio, che si può; & in fatti non lasciar passar giorno, che in qualch'vna delle opere della misericordia, o sia spirituale, o corporale, non si sia quel giorno essercitato: si perche è scritto, che [i misericordiosi conseguiranno misericordia] si perche sarà vn metter in pratica quella dottrina, la quale fa professione d'insegnare altrui.

Il quinto mezzo non meno de gli altri buono, è l'obedienza che tutti deuono osservare verso i superiori, tanto vniuersali di tutta la Compagnia, come verso i particolari di ciascuna scuola; poiche non può essere moltitudine ben gouernata, & retta, se non ha vno al quale tutti obediscano. il che la natura ci fa manifesto; poiche tutti i membri del nostro corpo a vn solo capo sottoposte; & tutti i cieli sono sottoposti al primo mobile, da cui il moto, & l'influsso riceuano; & tutto l'vniuerso da vn solo Monarca Dio Signor nostro è retto, & gouernato: & l'esperienza ci mostra, che quanto più l'obedienza vien osservata ne i Regni, Republiche, Città, & case de particolari; tanto più in esse si vede pace, quiete, & fiorire ogni virtù, bontà nell'vniuersale, & ne i particolari soggetti; & per lo contrario, tutti si disfor-

disordini, & mancamenti, in qual si voglia congregatione, ò Compagnia, nascono dalla disobbedienza: Deuono adunque affatto essere rassegnati i fratelli di questa Compagnia, in quanto appartiene alle cose della Dottrina Christiana, in mano delli superiori; & prima del Reuerendiss. Vescouo, e dopò à tutti gli altri, che da quello primo subordinatamente governaranno: & siano certi, che come dal capo à tutti i membri del corpo, dal primo Cielo vien la virtù comunicata fin all'ultimo, & dopò all'aria, all'acqua, alla terra, che à quel primo Cielo soggetti sono; così la gratia, & virtù dello Spirito santo, vien prima da Dio comunicata al capo, & primo superiore, da cui poi si discende all'vno prima più vicino, dopò quello à gli altri, scòlo che al primo sono più vicini. Questo ne significò Dauid, quando dice, [che l'onguento posto prima nel capo, discende nella barba d'Aaron, fin'alle fimbrie della sua veste;] cioè, che la gratia dello Spirito santo, prima viè comunicata al superiore, & primo capo, e da quello poi ne gli altri inferiori discende, & per mezzo di questi à tutti i soggetti, & veri obbedienti. Nè basta obedire con gli effetti soli, & opere di fuori via, ma è necessario farlo con l'inclinatione della volontà, & giudicio; poiche se la volontà mancasse di soggiogarsi, non vi saria prontezza, nè caldezza nell'operare; & se il giudicio non si sottomette, manterrà perpetua lite, & dissensione trà fratelli, superiori, & sudditi. E però quasi la rouina di tutta la Compagnia, & perdimento di quanto frutto si può sperare da questa santa opera; oltra lo scandalo, che si daria à quelli che vengono per essere insegnati, & à quali essi deuono essere d'ogni virtù Christiana specchio, e viuo ritratto di vita Christiana; la quale è fondata in obediènza à superiori, & maggiori.

Ultimo mezzo è questo che hora habbiamo tocco, & nel quale tutti gli altri si rinchiudono; cioè, che i fratelli di questa Compagnia deuono, con ogni possibile diligenza sforzarsi d'essere à tutti specchio di quella vita, la quale, ò le

cui regole, & precetti professano d'insegnare: ricordandosi, che se bene con parole, e viua voce è necessario sia insegnata, nondimeno più con essemplio se insegna, come dice S. Gio. Chrisostomo, che con parole, & voce: mettanfi à mente, quello che tante volte Christo à Scribi, & Farisei rimproueraua, perche insegnauano la legge di Dio, & essi nulla faceuano; Ascoltino le minaccie, che Dio per bocca del Profeta Dauid predisse à questi tali, con quelle parole; [Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?] Perche tu vai con parole raccontando, & insegnando i miei precetti, & vai narrando il testamento mio, ò patto, che hò fatto con i miei Santi? [tu verò odisti disciplinam, & proiecasti sermones meos retrorsum;] Essendo che tu hai hauuto in odio la disciplina, & ti hai gettato le parole, & la legge mia dopò le spalle; e tutto quello che segue in questo Salmo, fa molto à questo proposito.

Dunque se vogliono fare alcun frutto, che à loro meritorio, & à Dio sia grato, si sforzino hauer prima in effetto eseguito in loro stessi, quello che con parole vorranno insegnare à gli altri: Pon-gansi spesso l'essemplio di Christo Nostro Signore, che fu prima Maestro di questa Dottrina; e vedranno, che non cominciò ad insegnare, se non dopò che trenta anni haueua con effetto, senza parlare, & con buono essemplio messo in opera tutto quello, che doueua insegnare; accioche con verità dire à suoi Discipoli potesse, [vi hò dato l'essemplio, fate come ho fatto io:] così hanno dopò lui fatto gli Apostoli, e successori di quelli, imitando il capo, e Maestro loro: così ha da fare qualunque vuole essere nel Paradiso, grande; doue quello grande sarà, che hauerà ben operato, & insegnato: e questo ben operare, accioche sia fruttuoso, deue essere con amor grande, e con ogni affetto di cuore possibile, come ben mostrò fare Dauid, quando diceua, [che tanto la Diuina legge amaua, che non di altro il giorno pensaua, se non di lei.]

E tut-

tutto questo che s'è detto de quelli che insegnano nelle scuole, si deve intendere di tutti quelli, che come fratelli di questa compagnia conengono alle scuole della Dottrina Christiana; poi che quanto gli vni e gli altri fanno, è al medesimo fine drizzato, che è d'incaminare l'anime al Paradiso, che si fa co' varij modi, & essercitij, che in questi luoghi si mettono in opera. Onde se bene i Discepoli di Christo non furono tutti Apostoli, & tutti Euangelisti, nondimeno perche tutti in vn medesimo fine di tirare l'anime alla fede di Christo, & all'osservanza delle cose necessarie per salvarsi s'affaticavano, per questo tutti furono esempio, e specchio di vita Christiana: così conuenienti dire a i fratelli di questa Compagnia; che se bene non tutti con voce, e parole insegnano, nondimeno tutti si deuono così diportare ne i loro essercitij, che quella Dottrina che con parole insegnano, l'insegnino con viuì esempi di virtù, e con buone opere Christiane, e con la buona edificazione.

Tutti dunque conoscere deuono l'obbligo, c'hanno di bene, e Christianamente viuere; e tutti sforzarsi di farlo: se desiderano, che dalle fatiche loro riesca copioso, e lodeuole frutto: e quelli che così faranno, potranno essere certi, c'haueranno efficacissimo mezzo, anzi tutti gli altri mezzi; perche in questo, come s'è detto, gli altri si contengono, per conseguire le virtù, e qualità, quali s'è detto essere necessarie a fratelli, & operarij di questa Compagnia.

E per toccare in breuità le cose particolari dello stato di ciascuno; si dirà prima, che gli maritati, e padri di famiglia haueranno questo mezzo nello stato, e grado loro, se con ogni loro potere procureranno di gouernare Christianamente le loro case, o famiglie; e prima sforzandosi di stare con la sua conforte in pace, e conformità; perche vna delle cose che Dio molto ama; & apprezza in vna casa (come dice la scrittura) è che'l marito e moglie mantenghino con casto, e matrimoniale amore, pace, vnione, e quiete tra di loro, d'onde la pace, & quiete risolta di tutta la fame-

glia; & per lo contrario l'inquietudine, & discordia nelle case, per la più parte nasce dalla disunione del marito & della moglie; come non ponno bene stare le membra, quando il capo non si troua bene.

Non facciano, nè permettano che si facciano in casa sua spese superflue in pompe e vanità, & stiano più presto sotto quello che richiede lo stato suo, che sopra; così auanzino qualche cosa, secondo il consiglio dell'Apostolo, per seruire a' bisognosi. Parimente deuono alleuare gli loro figliuoli in timore, & amor di Dio, proponendogli spesso per eccitarli a questo, il castigo che egli dà a' cattiuì, & premij che largamente dona a' buoni; ammaestràdoli ancora, che ogni cosa riconoscano dalla liberale mano di sua Diuina Maestà, & da quella sperino, & aspettino ogni bene.

Habbiano cura di bene costumarli, incitràndogli a' buoni costumi più con amore della virtù, e con premij, che con castigo: benchè nel bisogno deuono ancora riprendergli, & quando questo non basta, doueranno cō modestia, & discrezione castigarli: che non manco in questo mostreranno loro l'amore che gli portano, che fariano accarezzandoli: imitando in questo il nostro Signor Dio, che quelli che ama corregge secondo il bisogno.

Dopo la cura de figliuoli, seguita appresso quella che hauer deuono de seruitori, & famegli, garzoni, e lauoranti di bottega; non comportando in loro cosa che offendere possi gli occhi di Dio: cerchino ancora con amor inuitargli alla vita che a Christiano conuiene, correggendogli, alle volte auisandogli, & ammaestràndogli più con buono esempio di vita, che con parole; non mancando però anchora farlo con le parole: & in somma non comportino nelle loro case persone scandalose, & blasfematrici, o che siano in qualche altro vitio inuolte; ma cerchino fare che si emendino, quando li captaessero tali in casa; & se fossero incorrigibili, gli mandino fuori di casa, quanto prima gli conosceranno per tali: nè si lascino persuadere a trattenerlegli appresso, da

Vu guada-

guadagno, da commodità, o da altro humano rispetto; poiche di maggior importanza ha da essere l'utile spirituale, che'l temporale: il quale utile spirituale facilmente può perdersi, con hauer in casa persona scandalosa, che è bastante a corrompere tutta la famiglia; come vn membro putrido tutto il corpo & vn grano d'vua tutto il racemo intero: oltre che l'esempio in casa e fuori è scandaloso, essendo vero quel proverbio, che quali sono i capi, & superiori, tali sono le membra, e gli sudditi; nè può hauer buona fama colui, che in casa nutrisce infami persone.

Auuertano ancora molto bene, che i loro traffichi, negotij, & esercitij siano leciti, & giusti, senza fraude, & inganno del prossimo; accioche non possi esser loro detto, [predicas non furandum, & furaris;] tu insegna che non s'ha da robbare, & robbi.

E quando hauessero in qualche negotio dubio, non si fidino di se stessi; perche il proprio giudicio nell'interesse proprio non è sicuro; Essendo molte volte oscurato dall'affetto, & cupidità del guadagno: e però cerchino di conferire in simil occasione ogni cosa col suo Padre spirituale, quale per Dottrina, e coscienza sia atto ad indirizzargli per buona via; o se vedessero per simile occasione hauer bisogno di Sacerdote più consumato nelle lettere, & qualificato, procurino trovarlo; a guisa che farebbero in cercare medico perfetto, quando di qualche pericolosa malattia dubitassero.

Osseruino essi prima perfettamente le feste comandate, e procurino che tutti i suoi di casa l'osseruino, dandogli commodità d'vdiere Messa, e predicà; e così ancora lascino, che si diano quel dì all'opere pie con essi loro, anzi gli conduchino alle scuole della Dottrina Christiana; e gli inuitino alle opere pie, & ad ascoltare gli diuini officij.

E sopra tutto habbino cura, che non solo non facciano male, e si diano al ben operare, come s'è detto, ma che osseruino perfettamente quanto è necessario per la lor salute; come i diuini comandamenti, e quelli della Chiesa, & in parti-

colare del confessarsi, e comunicarsi a tempi debiti, il digiunare i giorni comandati, quelli che non hanno leggitimo impedimento.

Et al fine con loro non deouono esser così austeri, che gli diano cagione d'hauer auersione di animo, ouero odio verso di loro; ma più tosto cerchino essere da loro amati, douendo sapere quanto sia meglio l'essere per amor seruiti, che per timore.

Et per questo non deouono usare verso di loro parole ingiuriose, villanie, o altre cose tali, che gli possino esasperare. Tali doueranno essere quelli che gouernano altrui, se vorranno essere degni di questa Compagnia.

Couiene ancora che quelli che sono ad altri soggetti, o seruitori, si sforzino esser loro obbedienti, seruendogli come a Christo, ancora che fossero discoli, dice l'Apostolo: il che s'intende nelle cose lecite, & honeste; peroche se i patroni li comandassero cosa di peccato, non solo non deouono obbedire, ma ancora se volessero astringerli, sono obligati a partirsi da loro, per non commettere offesa contra Dio: & si come di sopra s'è detto, che i patroni hanno da cercare seruitori buoni, ben costumati, & che non habbiano vizio; & se de cattiuu hauessero, & incorrigibili, se ne liberassero; così de seruitori dir si può, che se fossero con patroni cattiuu, & vitiosi, doueriano fuggir da loro, per non esser con essi loro condannati, & puniti.

Siano poi fedeli nelle cose che alla robba appartengono; & molto più in quelle dell'honore: gli portino honore & riverenza ancora nell'intimo del core, non riguardando tanto loro, come persone soggette a peccati, quāto quello che rappresentano, che è Dio nostro Signore. Habbiamo di questo, quello così illustre Esempio di Giosepe nell'Egitto, che tanto amore e fedeltà seruo al suo patrono, quantonque quello fosse infedele; onde meritò di vil seruo diuentare così gran Signore, & quello che a tuttiera soggetto signoreggiò tutto l'Egitto, fatto la prima persona dopo il Rè. Procurino nella vita loro honesta, e buoni costumi, & cerchino quanto sopra porta.

portalo stato loro, imitare la virtù, & costumi buoni de' suoi patroni, & si sforzino quanto ponno, d'acquistarsi tutte le altre virtù che di sopra si sono dette.

Ma perche quanto fin' hora s'è detto, conuiene a tutte le sorti di persone di questa compagnia, in qualunque grado si ritroui, & qualunque officio, & carico s'habbia in essa; hora è necessario trattare de' particolari officij di ciascuna scuola.

Dell'officio del Sacerdote.

Cap. III.

TRa gli altri graui flagelli, che Dio solea minacciare al popolo d'Israele, vno era di leuare a Sacerdoti l'intelligenza della legge, accioche non potessero insegnarla: così in Ezechiele minaccia a quel popolo dicendo. [Quarent visionem de Propheta, & lex peribit a Sacerdote.] Et all'incontro tra gli altri beni che solea all'istesso popolo pmettere, vno era di dargli Sacerdoti molto nella sua legge periti, & esercitati; come si legge in Gieremia nel cap. 31. [Inebriabo animam Sacerdotum pinguedine, & populus meus bonis meis adimplebitur, ait Dominus.] Doue significa, che l'abondanza della Dottrina de' Sacerdoti insegnata al popolo, farà, che tutti faranno e di dottrina insieme, & d'ogni bene del Signore ripieni. Et benchè possi Dio immediatamente per se stesso insegnare tutti, & illuminare il cuore di ciascuno, senza aiuto d'alcuno laico, o Sacerdote; nondimeno ha così la sua Diuina Sapienza ordinato, che ci siano Sacerdoti, a quali hauendo abondanza della sua Dottrina con maggior lume comunicata, ha voluto, che sia dato come proprio quest'officio di insegnare la sua legge al popolo: & questo pare che'l Saluator del mondo volesse significarci, quando alle turbe per mezzo de' Apolloli, volse distribuire il pane, dimostrandoci chiaramente che'l distribuire il pane della Dottrina Christiana a fedeli, è proprio officio de' Sacerdoti per la simbra delle vesti d'Aaron, significati, nel quale

l'unguento che dal capo che è Christo discende, si sparge per tutto.

Hora se è proprio officio de' Sacerdoti, insegnare questa Dottrina Christiana al popolo, non è da bbbio, che è necessario, che in ogni scuola sia almeno vn Sacerdote, come padre spirituale di tutti gli altri che vi conuengono, & esso come principale operario della scuola sia a tutti gli altri anteposto in scuola. Sarà questo Sacerdote per l'ordinario il Parochiano di quella Parochia, doue sarà la Scuola: quando dal Reuerendissimo Vescouo non fosse deputato altro sotto di questo Sacerdote, si anderanno procurando d'incaminare, & fare pratici gli altri Sacerdoti, & Chierici, che faranno nella stessa scuola descritti, o che a quella in qual si voglia modo conueranno.

Il Sacerdote dunque che sarà in questo officio, conuiene, che si come nella dignità & officio che ha da Dio ricevuto, tutti gli altri operarij auanza di gran lunga; così si sforzi d'auanzarli nella scienza, nella diuotione, nella perfettione, & in ogni altra virtù Christiana; in particolare (essendo quello, a cui gli altri hanno da far ricorso, e da cui deuono tutti essere animaeistrati) deue essere luce di tutti gli altri, che con la scienza, con la purità della vita, con l'honestà de' costumi, col viuo esempio d'ogni sua attione, faccia lume a tutti quelli che nella scuola conueranno.

E necessario ancora, che essendo di tutti quelli della sua scuola padre spirituale, porti grande amore & affettione a tutti della compagnia, & in particolare a quelli della sua scuola.

Con questo affetto gli indirizzerà ouaue mancasero nelle regole & ordini della Compagnia, gli aiuterà in tutti i bisogni, & gli inanimerà a pigliar per seruigio di Dio ogn'impresa che a loro sarà data in questo santo esercizio.

Cercherà con ogni studio (come a buon padre spirituale conuiene) di conoscere tutti gli fratelli della sua scuola; il che potrà ageuolmente fare, se spesso tratterà con loro, confessandoli almeno vna volta il mese, e più spesso doueranno

Vu a farlo

farlo in particolare i dodici principali operarij & officiali della scuola, accioche con l'esempio loro gli altri operarij ancora lo facciano, che così potranno meglio essere dal sudetto padre & Sacerdote aiutati.

Trattando con essi, intenda i bisogni loro, tanto dell'anima, quanto del corpo, per poterli dare, o procurare aiuto, quando esso per se stesso non potesse; consolandogli ne i travagli, visitadogli nell'infermità, correggendogli ne gli errori, & in fatti in ogni conto, se gli mostri vero padre, & del bene loro corporale, & principalmente dello spirituale amatore.

Procuri sopra ogni altra cosa, che tra loro siano vniti & concordij; & quando saprà essere nata qualche discordia tra alcuni d'essi, cerchi ancora con l'aiuto & mezzo de' fratelli Pacificatori ridurli a pace & cōcordia; si sforzi d'impe- dirgli ogni occasione di peccato, come sono giuochi, balli, maseare, compagnie dissolute, hostarie, & bettole, & altri abusi simili, de quali non solo deuono i fratelli guardarsi, ma procurare che ancora gli altri si guardino.

Sia sollecito il Sacerdote in essortare i fratelli alla frequenza de' santi Sacramenti: il simile farà con i putti, che saranno nella scuola in età di farlo.

Venghi presto alla scuola, si perche darà buon'esempio a gli altri facendolo, si perche darà comodità a quelli che di lui haueranno bisogno, di poterli comodamente parlare, & di communemente poterli confessare seco.

Sia sollecito in visitare le scuole, & vedere come va l'opera, come tutti s'esercitano nell'ufficio loro, se s'osservano le regole & ordini dati, se tutti i fratelli dano di se stessi edificazione; & sforzisi con la grauità hauer così accompagnata la dolcezza, che con l'vna induchi tutti a riuerirlo, & con l'altra ad amarlo, & così riprendendogli, auisandogli, & correggendogli, farà con loro ogni buon frutto.

Deue ancora il Sacerdote spesso volte pascere quelli della sua scuola della parola di Dio, e per ordinario lo faccia la Dominica auanti quella nella quale si

fa la Communionegenerale, riducendo a tutti in memoria la grandezza & l'importanza di quel Santissimo Sacramento, & insegnandoli & come deuono prepararsi, & quanto importi il ben prepararsi a riceuere tanto Sacramento.

Se nella Dominica della Cōmunionefoccarà a lui dir Messa, & comunicare gli fratelli, douerà con diligenza procurare, che tutte le cose pertinenti a questo sacrificio vadano con ogni decoro, riuerenza, quiete, & deuotione, & auanti la cōmunionegli faccia vn breue & deuoto ragionamento, infiammandogli di maggior desiderio di frequetarlo, & di maggior seruire di seruire la Diuina Maestà, in particolare quell'opera.

In ogni ragionamento & essortatione che farà alli fratelli, si raccordi di trattargli sempre qualche ponto sopra le cose pertinenti al ben spendersi nell'opera della Dottrina Christiana, mettendogli auanti il bene, che ponno fare in essa, raccordandogli il beneficio che Dio gli ha fatto in chiamarli a questo pio esercizio, l'obbligo grande c'hanno d'affittarsi in esso, & altre cose simili che ponno inanimargli.

Douerà il Sacerdote quattro volte l'anno almanco dar in scritto al Reuerendissimo Vescouo conto della sua scuola, così del frutto spirituale delli fratelli, come anco del progresso che fanno gli altri nell'imparare; insieme gli darà conto dell'irordini, se ve ne saranno occorsi, & che vi fossero al presente; & tutto faccia con sincerità & purità, hauendo sempre l'occhio alla gloria di Dio, & ben essere della sua scuola.

Quando saprà essere qualche cosa di scandalo, con l'istesso modo ne dia quanto prima auiso al sudetto Reuerendissimo Vescouo, & quando vedesse che da altre occupationi impedito, & per altro tardasse a dargli rimedio, non lasci di ricordarglielo di nuouo, confidandosi che il Signore leuerà al fine gli impedimenti, che il Vescouo incontra in quella buona opera, & remunererà la buona intentione anco di esso Sacerdote; anzi aspetti, che quanto più si sforzerà a torre della sua scuola l'occasione dell'offesa di Dio, & quanto maggior sarà la difficoltà

scuola & la fatica di levarlo, tanto sarà a lui maggiore, & più preciosa apparecchiata la corona del premio in Paradiso.

Dell'ufficio del Priore. Cap. III.

Il primo ufficio in ciascuna scuola (dopo quello del Sacerdote) è quello del Priore, come l'istesso nome ce lo mostra; poichè il Priore è capo di tutta la scuola, però dell'ufficio suo conuiene che prima de tutti gli altri si tratti.

Prima dunque tra se stesso deue considerare, il Priore quale sia nella scuola il grado, & stato suo; & trouandosi essere quello da cui dipende tutto il buon governo della sua scuola, conoscerà quanto debbia esser solcito in antiuedere le cose che ponno succedere per conseguirne bene, o per schiuare i disordini, che l'occasione potesse apportargli; il che farà col pensare spesso sopra le cose della sua scuola.

Dopo perche è ufficio suo, di procurare che tutti i fratelli della sua scuola siano tali, quali è necessario che siano i fratelli della compagnia, secondo le condizioni che sono di sopra dette; è necessario che esso in tutte le cose eccellente, & nelle virtù Christiane quanto si può irreprensibile, accioche come lucerna accesa e posta sopra il candeliere, faccia col suo esemplo lume a tutti della sua scuola, onde dipoi con libertà & con frutto potrà sperare di riprendere quelli, che conforme alle regole & ordini non caminassero; & facendo come buon Capitano loro la scorra, possi arditamente dire, come disse a suoi soldati Gedeone, fate voi, come vedrete far à me.

Et perche s'è detto, che'l Priore è capo di tutta la scuola, & è proprio del capo regere & promouere tutte le membra del corpo; però è necessario, che'l Priore sappia bene l'ufficio di ciascuno a lui sottoposto, visitandogli spesso, & vedendo come ciascuno di loro nell'ufficio suo si diporti.

Si sforzerà se alcuno si fosse ritirato & quasi perduto di ridurlo, e co' esortatio-

ne infiammare il tepido, spronare con amoreuole riprensione il negligente, co' caritativa seuerità correggere q'lo che erra, a fin che reuisto dell'errore s'emenditra quali erranti s'alcuno conoscesse incorrigibile dopo molte monitioni, ne dia al Priore Generale auiso, perche si prouegga più efficacemente.

Procurerà ch'ogni mese si leggano le regole pertinenti alli officiali, & in particolare quelle che sono più necessarie per promouere le scuole, & per lo frutto maggiore di esse; come sono quelle de i maestri, & quelle che vedesse meno osservarsi; e questo lo facci in congregazione, quando tutti della sua scuola vi sono, o doue a lui meglio parerà: faccia leggere ancora l'indulgenze concesse alla Compagnia, accioche se ne rinfreschi a tutti la memoria, & cresca l'affetto di conseguirle.

Hauerà cura diligente, che alla comunione d'ogni mese niuno de suoi m'chi, sollicitandogli auanti il tempo a confessarsi, e prepararsi; e quelli in particolare, quali conoscerà essere più tepidima per inuitargli anco a frequenza maggiore, doueria esso farla tanto più spesso: se si raccordi vna o due Domeniche auanti, auisare tutti i fratelli per la comunione futura.

Deue il Priore hauere bene a mente, & più in esercizio la pratica delle scuole, che verso il fine di questa parte nel proprio luogo si metterà, & operi che nella scuola della quale ha cura, quanto sia possibile s'offerui; che così si conseruerà nell'insegnare conformità vniuersale di vna con l'altra scuola, & insieme si conseruerà l'vnione & pace tra i capi & officiali di questa compagnia.

Subito che sentirà il segno della campana, che si dà per la Dottrina Christiana, procuri trouarsi alla scuola, accioche con la solitudine sua inanimi tutti a far l'istesso, & che arditamente possi riprendere quelli che tardassero più di quello che conuiene, & accioche possi indirizzare tutti gli officiali nell'ufficio loro, nè permetta che nella scuola sia persona otiosa.

Non solo douerebbe essere il Priore sepre assistente alla scuola sua, ma con la

diligenza, & sollecitudine sua doueria spronare gli altri officiali a fare che mai dal suo officio s'assentassero: nondimeno se alle volte per qualche urgente necessit  gli fosse bisogno assentarsi, ne dia auiso a tempo a quello che deue tenere il suo luogo, accioche senza detrimento della sua scuola l'vno possi per l'altro supplire.

Mentre nella scuola s'attende all'insegnare, vada alle volte il Priore visitando i maestri, & in particolare quelli, de quali ha qualche sospetto di negligenza, o d'insufficienza, l'vno spronando, l'altro con carit  insegnandogli; & se conoscer  esser bisogno, potr  dopo la scuola chiamare quelli che hauer  notato di notabile negligenza, o d'ignoranza, & fargli da parte l'officio di carit , che per non interrompere la scuola, non heuer  forsi potuto fare prima.

Nel disputare che faranno i putti, & nell'esaminarli, si come gioua molto riprendere i negligenti, col molto pi  utile loro sar  dare premio a quelli che si faranno portati meglio nell'esame, o nella disputa.

Auertisca, che tanto l'esercitio dell'insegnare, quanto quello della disputa, non passi molto il tempo determinato, per non tediare li fratelli, & gli altri, o n'la lunghezza del tempo.

Sopra ogni altra cosa vegga bene, & diligentemente procuri, che i putti imparino con la Dottrina Christiana il viuere Christiano, che   il fine, per lo quale si viene a queste scuole; & s'alcuni d'essi fossero in qualche vizio imbrattati, sia da suoi operarij procurato, che si facciano mondi & netti.

Quando venisse in scuola il Priore Generale, o qualche Prelato, dia segno a tutti, accioche s'inginocchiino, & facciano oratione; n  alcuno prima si leui, che'l sudetto Priore Generale o Prelato si sia leuato, & habbi dato loro la beneditione.

Segnar  col suo numero tutti i banchi di scuola, &   cosa molto vrile, assegnare a ciascuno de Maestri il luogo suo, accioche possino i maestri essere sempre nell'istesso luogo ritrouati da suoi scolari; che altramente, o conuer-

r  che i scolari mutino sempre maestro con pochissimo frutto loro, o che perdano molto tempo in cercare il maestro proprio.

Finito l'esercitio, se gli sar  presentato qualche scolare discoloro, che habbia in scuola commesso qualche errore degno di correctione, sar  bene che pubblicamente, secondo che'l fallo, e la conditione del scolare c porter , gli dia la penitenza; hauendo con la carit  accompagnata la prudenza & la discretione.

Habbia cura il Priore, & la dia ancora a ciascuno de' maestri, che i putti che gi  fossero capaci della comunione, siano infrutti bene nella pparatione che deue farsi per riceuere tanto Sacramento, & quando al Confessore parer , gli facciano comunicare, incaminandogli alla deuota & spessa comunione, & al frequentare le scuole.

Non minor cura hauer deue, che i putti imparino la dottrina Christiana, che gli adulti & huomini di et , quali o n'la hanno mai imparata, o dimenticandosi non la fanno al presente bene; & c  destrezza procuri, che questa sorte di gente per vergogna non resti di lasciarsi insegnare cosa loro tanto necessaria, & per  alla cura de' quelli deputer  persone non meno sufficienti & graui, che prudenti & discrete.

Procuri che nella sua scuola dal Sacerdote padre spirituale, o da altra persona ecclesiastica approbata, sia pi  ampiamente esplicata la Dottrina Christiana, in forma di esortatione o lettione, a quelli che gi  fanno bene il libretto; e questo seruir  ancora per trattenerli in scuola, & per fargli pi  atti ad insegnar altrui quello che essi hanno imparato.

Quando si far  la congregatione auanti il Priore Generale, dia conto di tutta la sua scuola, tanto del frutto & progresso d'essa in generale, & in particolare di ciascuno de' soggetti, se sar  bisogno, quanto ancora de' disordini & inconuenienti che fossero occorsi, & massimamente de' quelli, a quali non hauer  potuto dar riparo, accio che'l sudetto Priore Generale con la congregatione opportunamente vi proueggia; insieme riferir  il

rà il numero de fratelli della scuola, & di quelli che si sono comunicati la Domenica deputata, & il numero de scuola ri che sono nella scuola.

Hauendo hauuti dalli suoi infermieri auiso della malattia di qualchuno de fratelli della sua scuola, ne faccia fare oratione particolare a tutti della scuola, tanto fratelli, quanto altri, finita l'oratione solita dopò la scuola; & se sarà malattia d'importanza, ne dia auiso al Priore Generale, che ne farà fare oratione nelle altre scuole; insieme lo faccia visitare, e potendo esso ancora lo visiti, e per quanto sarà a lui possibile, procuri gli sia prouisto ne i bisogni del corpo, e molto più dell'anima.

Et accioche tutta la compagnia in molta pace & carità si conserui, di che tutti i Superiori hanno d'hauer cura particolare, & massimamente il Priore nella sua scuola; procuri che tutti l'obediscono nelle cose che alla Dottrina Christiana appartengono, & egli dia loro esemplo col riuereire & obedire al Sacerdote, & alli Visitatori mandati dalli Superiori a visitare la scuola; & consideri, che si come l'officio suo nella scuola è sopra di tutti gli altri, così deue esso essere a tutti & sopra tutti più esemplare, massimamente nell'obediencia, & humiltà.

Habbia cura diligente, che non si machi di farsi la cōgregatione a' tèpi suoi, & straordinariamente quando fosse bisogno; & mancando il sacerdote che deue dire l'oratione, non vi essendo altro Sacerdote che supplisca, esso Priore la dichi con diuotione & humiltà conueniente.

Faccia molto conto del parere delli discreti, nè lasci cosa veruna proponere nella congregatione, nè esso stesso la proponghi, senza hauerla prima con i duoi Discreti consultata; & s'al parere di più di loro parerà ispediente di proporla, la proponghi nel nome del Signore, altrimenti lasci di proporla, se non hauesse altra commissione da Superiori.

Dell'officio del Sottopriore.

E Necessario al Priore dargli vn'altro fratello pratico nelle cose del-

la Dottrina Christiana, & nelle regole, & che sia virtuoso, & habile a questo officio, il quale mancando per qualche accidente il Priore, possi supplire in luogo del Priore.

Però deue il Sottopriore hauere ancora esso le regole del Priore, intenderle bene, & hauerle molto in pratica, accioche nell'assenza del Priore, quando esso douerà reggere la scuola, non manchi in cosa ch'al suo officio apparteghi, nè in cosa per l'assenza del Priore la Scuola patisca.

Ancora che'l Priore sia presente, douerà il sottopriore esser in aiuto del Priore nelle cose che esso fare non potesse; ma non faccia cosa alcuna in scuola che all'officio del Priore appartenghi, se nõ di commissione del Priore, non pigliandosi in cosa alcuna autorità di Superiore, se non in quanto il Priore gli commetterà, ma basterà a lui essere al Priore viuo instrumento, per adoprarli secòdo il beneplacito di esso Priore.

E necessario che sia molto vnito col Priore, sì per l'edificatione de i fratelli, sì ancora per non metter confusione, e disturbo nella scuola; il che farà, se si ricorderà, ch'esso non ha altra autorità essendoci il Priore, se non quanta da lui gli sarà comunicata.

In assenza del Priore tenerà il suo luogo, ma non metta noui ordini in scuola, nè introduchi nouità alcuna, nè contrauenghi a quelli, che fossero dal Priore, o d'altri superiori introdotti: douerà essequire con carità & diligenza quelli che sono introdotti.

Potrà nondimeno proporre al Priore, quello che parerà meglio d'innouare, o di torre quello che s'è introdotto, & acchettandosi alla determinatione del suo Superiore, farà quanto esso hauerà proposto.

Quando il Priore sarà presente, & potrà senza aiuto del sotto Priore prouedere a tutte le cose dell'officio suo attenda il sotto Priore all'insegnare, o aiutare in qualche altro officio, secondo che'l Priore conoscerà essere bisogno.

E perche questo officio di sotto Priore, contiene ancora maggiorāza & superiorità, deue Procurare il sotto Priore

Vu 4 essere

essere tale, che per virtù meriti degnamente essere a gli altri proposto; & esso dal canto suo si stimi a tutti inferiore, & si conferui in molta humiltà, perche così & in se stesso, e ne gli altri farà maggior frutto.

Dell'officio delli Discreti. Cap. VI.

E Proprio di persone saue, nelle cose ch'hanno da fare non fidarsi del proprio giudicio; & è scritto, che la sapienza si ritroua, doue s'adopra consiglio; l'esperiença ne insegna, che quelli chedel proprio giudicio molto si fidano, spesso calcano in errore: per questo si reputa necessario, che in ogni scuola della Dottrina Christiana, siano tra gli altri officiali Duoi Consultori, ò Discreti, così chiamati per la discretione & prudenza, che deuono hauere in dar consiglio quando sarà bisogno.

Quelli che a questo officio saranno eletti, oltre la prudenza & giudicio naturale, congiunto con la sperienza nelle cose della Compagnia che deuono hauere, bisogna che siano molto timorosi di Dio, ch'habbiano mortificate quanto è possibile le proprie passioni & affetti diordinati, & siano d'ogni proprio interesse spogliati; accioche ne i consigli che daranno, solo risguardino a quello che giudicheranno esser maggior gloria di Dio, & maggior utilità & frutto spirituale delle anime, & del particolar bene & buon progresso della compagnia, nè da interesse, nè d'amor proprio impediti.

Questi duoi Consultori, ò Discreti, saranno quelli che sederanno appresso il Priore, ò sotto Priore, ò quello che al Priore tenerà il luogo, quando si farà la congregatione, accioche più facilmente consultare possino tra loro le cose che saranno proposte da trattare.

Deuono sforzarsi non solo con carità, ma con diligenza, & prudenza, di consultare sopra le cose loro proposte, & prima che dicano il parere loro, procurino d'intendere, & capire bene la cosa della quale si consulta, & siano precipitoni in risoluersi, massimamente se la cosa sarà d'importanza, ma con maturità di giudicio la considerino; se forse non cad-

presso la potessero capire, dimandino tempo da pensarli, & da consultarla nell'oratione prima con lo Spirito Santo, raccomandandosi a Dio.

Procuri ciascun di loro d'essere in dire il parere suo, ò rifiutare quello dell'altro, quando sarà bisogno, non meno breue che humile & modesto, nè dia causa col modo di dire, di scandalo, ò d'alteratione all'altro fratello.

Deue acquietarsi al parere di più, nè mostrar ostinatione dopò che hauerà detto il suo parere, salvo se essendo la cosa d'importanza, non gli paresse spedito di rappresentarla al Superiore maggiore, non per parere di vincerla, ò perche sia fatto quello che esso sente, ma perche considerata bene la cosa, al suo giudicio gli paresse douer fare così per più gloria di Dio.

Siano amatori del bene commune della Compagnia, & in particolare del bene & buon progresso della sua scuola, la sciando da parte ogni emulatione, amore, interesse, & estimatione propria.

Ancora che non fossero dimandati, se gli fouenirà qualche cosa che gli pare per lo commune bene della scuola, lo potranno con modestia & humiltà proporre, accioche possi deliberarsi quello che sia il meglio.

Accioche meglio consultare possino sopra le cose che saranno proposte, doueranno hauer ancora essi le regole del Priore, & di tutti gli altri officiali.

Dell'Officio dell'Ausiatore. Cap. VII.

TRa le spirituali opere di misericordia, delle più utili & fruttuose al prossimo è quella che appartiene alla correctione fraterna: benchè tutti i Christiani siano obligati offeruando le debite circostanze, correggere il prossimo suo quando erra, nondimeno deue esser molto proprio delli fratelli di questa Compagnia, come quelli che sono applicati & dedicati a questa opera d'insegnare ad altri, non con le parole solo, ma più con i fatti, la Dottrina Christiana; & per questo deue ciascuno d'essi essere apparecchiato, di essere corretto douunque mancasse della rettitudine del

del ben viuere, & insieme con carità di correggere quel fratello, che dall'istessa rettitudine mancasse: questo de tutti i fratelli in generale s'intenda, ma in particolare poi se sarà vno a questo officio deputato in ciascuna scuola, chiamato Auisatore, a cui conuerà con ogni diligenza auuertire quelli, che in qualche modo mancassero, ò fossero in qualche difetti cascati, & con carità auisarli & fraternamente correggerli.

Quello a cui sarà dato questo officio, è necessario che habbia molte parti & buone qualità, perche sia in vn certo modo irreprensibile, accioche liberamente possi con la debita carità riprendere ogn'vno in qualunque errore fosse cascato; auuertendo di non fare mai la correctione al fratello, prima che a Dio in qualche breue & deuota oratione nõ si sia raccomandato, & nelle cose di maggior importanza, ne faccia fare oratione in scuola dalli fratelli, & da gli altri.

Deue essere molto zelante, prima dell'honore & gloria di Dio, & poi desideroso del bene & salute del prossimo, & in particolare di quelli della compagnia.

È necessario ancora, che l'Auisatore sia molto esercitato nella pratica dell'insegnare la Dottrina Christiana, che sappia bene le cose della compagnia, & che habbia, & intenda le regole de tutti gli officiali, accioche possi conoscere facilmente quello, in che ciascuno della scuola manca all'officio suo.

Oltra delle cose che appartengono all'insegnare la Dottrina Christiana, & all'officio di ciascuno in scuola, di due altre cose più importanti deue hauere diligente cura l'Auisatore circa li fratelli, che è della vita loro, quale sia in casa & fuori; & in particolare le cose segrete: Se alcuno di loro fa mestiero illicito; se quello che è lecito, lecitamente & senza fraude l'esercita; se si ritroua in qualche manifesto peccato mortale, ò in perico'o d'incorrerci per l'occasione presente; se pratica con persone scandalose, si che dalla sua pratica dia sospetto di vita non buona; se giuoca a giuochi illiciti, ò a giuochi leciti con

scandalo: insieme cerchi con destrezza sapere, come in casa si diporti con la sua famiglia, in che modo gli proueggia nelle cose spirituali prima, e poi nelle temporali: di più consideri le passioni di ciascuno, & come l'habbia mortificate, ò se procura di mortificarle; se nel parlare sia colerico, ostinato, mormoratore, detrattore, ò habbia altro vizio manifesto, ò difetto, ancor che picciolo paia; perche se ben in altre persone possi parere picciolo, in vno di questa Compagnia, che deue attendere a maggiore perfettione di vita, & insegnare altri più con l'esempio che con le parole, non è vizio così picciolo, che non si debba stimare grande. E sia certo l'Auisatore, che se bene in apparenza gli parerà questo officio de i difetti altrui curiosità e peccato, nondimeno fatto con questa intentione di aiutarlo, gli sarà di gran merito appresso Dio nostro Signore. Se alcuno di questi tali si trouasse nella sua scuola, & gli parerà che la sua correctione gli debba fare frutto, con carità & mansuetudine lo auisi & corregga a tempo e luogo conueniente & opportuno; non mostrando altro affetto per lo quale l'auisi, che d'amore; & il riprendere sia con tal dolcezza & grauità, che non possi altrimenti il fratello che hauerà errato, interpretare la sua intentione; & così sia certo, che farà con l'aiuto di Dio frutto grandissimo.

Ma quando conoscesse che esso per se stesso non farebbe frutto correggendo quello che hauerà errato, ò che hauendo fatta la correctione con alcuno, non hauerà con esso lui potuto fare frutto; ricorra al Sacerdote della scuola, ò al Priore, perche essi vi proueggano nel modo che a loro parerà.

Non deue esser pusillanime l'Auisatore, ma più tosto come è l'impresa grande e d'importanza, deue esser animoso, & confidato tutto nel Signore, per cui amore piglia questo carico; nè deue temere che il fratello quale da lui sarà corretto, gli resti manco amico & ameuole che prima gli fosse; si perche nõ deue più stimare l'amicitia delle creature, che faccia quella del Creatore;

Spet-

si perche ha da pensare, che il fratello gli sia grato & obligato del beneficio che gli hauerà fatto in auisarlo dell'errore proprio; correggi il fauio, & ti amara, dice la scrittura.

Deue ben auuertire; che hauendo fatta a qualcuno la fraterna correctione, se non si emenda così subito come douerebbe, & esso desidera, non prenda mala opinione di lui, nè li mostri con segno alcuno essere di lui mal soddisfatto; nè parli delli difetti di altri mai, se non con quelli che potranno aiutarli, & con intentione che siano aiutati; perche altrimenti sarà mormoratione, & contra la carità. Anzi nè esso deue per curiosità alcuna cercare di sapere gli errori altrui, se non con questo fine, che è d'aiutarli, & di procurare che siano aiutati.

E per concludere, si come questo officio è grande & di molta importanza, così conosca l'Auisatore, che gli è necessario molto l'aiuto di Dio, & però s'eserciti molto nell'oratione per impetrarlo dalla sua Diuina Maestà.

Dell'officio del Cancelliere.
Cap. VII.

IN ogni scuola di questa Compagnia deue essere vno che habbia questo particolare officio di notare le cose che in detta scuola pertengono, & sia chiamato Cancelliere.

La principale occupatione del Cancelliere, sarà di scriuere in vn libro che a questo fine hauerà apparecchiato, tutti i fratelli della sua scuola, notandoui il nome, cognome, habitatione, arte mestiero di ciascuno, & quando accaderà che alcuno di essi della scuola che mancasse, o perche desse fine alla sua vita in questo mondo, o che sia mutato in altra scuola, o che fosse dalla Compagnia cassato; lo noti: & si raccordi di anno in anno mandarne al Priore Generale di tutta la Compagnia, la poliza de tutti i fratelli, che all'hora saranno nella sua Scuola.

Hauerà parimente cura di scriuere la tauola dell'ordine della scuola, nella quale siano notati i maestri, i discepoli, & tutti gli altri officiali, che saranno nel

la scuola; & insieme habbia cura di fare mettere a tutti i banchi della scuola il suo numero per ordine, come s'è detto nell'officio del Priore.

Nella Congregatione scriuerà tutte le determinationi che in essa si faranno, & nel bisogno sia pronto di renderne conto sufficiente, o quando da Superiori ne fosse dimandato; & così se bisognerà scriuere polize, o altre cose pertinenti alla scuola, con carità, & diligenza lo faccia, aspettando da Dio d'ogni bene operare largo remuneratore, il suo premio & mercede.

A lui saranno consegnate tutte le scritture, libri, regole, ordini, lettere, & altre cose che sono della sua scuola; & ne i bisogni ne dia conto ogni anno col Priore, o sotto Priore: faccia inuentario o rinoui, delle cose della sua scuola, & lo consegna al nouo Cancelliere, s'egli fosse per essere mutato, o lo ritèghi appresso di se, quando fosse nell'istesso officio confermato.

Hauerà cura nella Congregatione di chiamare i fratelli, & di notare quelli che vi mancassero; & trouando che alcuno mancasse più volte, ne dia al Priore auiso, accioche gli ne dimandi conto; & se fosse per negligenza mancato lo corregga.

Legga nella Congregatione i giorni determinati, alcuni capitoli delle regole, & quelli in particolare che al giudicio del Priore saranno più al proposito. Se nella Congregatione fosse determinato alcuna cosa, per dargli presta speditione, la noti in memoriale, & la dia a quello a cui sarà data commissione d'essequirle; & nella seguente congregatione dimadi da quello, s'habbia esequito, o no, secondo che fu determinato.

Nel principio della Congregatione legga le determinationi, che furono fatte nella congregatione precedente, accio si vegga se sono esequite, o no.

Oltra le predette cose deue insegnare a scriuere a quelli discepoli, che dal Priore gli saranno designati, quali per ordinario doueranno essere quelli che sono mediocrementi instrutti, o quelli che altramente non verrebbero alla scuola, se non fossero insegnati di scriuere, nè a gli

agli vni, ne a gli altri insegnarà. Scrivere, se prima non haueranno recitata la lettione della Dottrina Christiana. Nell'esempio di scrivere che gli darà, auertisca che siano buone sentenze, & santi documenti, accioche insieme scrivano, & qualche frutto ne riportino.

Dell'officio delli Pacificatori.

Cap. IX.

SI come è molto necessario nella scuola hauer persone che nelle discordie occorrenti mettino pace, & concordia; così è di molta importanza l'officio delli Pacificatori, che di pacificare & concordare li fratelli della loro scuola haueranno cura. La dignità di questo officio, non si potrebbe in altro meglio modo dichiarare, ne esagerare, che dicendo, ch'il meter pace è stato proprio officio del figliuolo di Dio, venuto al mondo, solo per pacificare la gente humana con l'eterno Padre; & che per bene eseguire questo officio suo, dopò tanti sudori, & sudori, & fatiche, spargendo il suo prezioso sangue nel legno della Croce, finì la sua vita, cōpiaciutosi così grande discordia, & corse così grande inimicitia, ch'era tra noi miseri mortali, & la Maestà del grande Iddio.

Hora quelli che nella scuola haueranno questo carico, spesso tra loro stessi considerino la grandezza dell'officio loro, & con ogni diligenza & studio cerchino di corrispondergli.

E perche non può ricóciarsi, & rapificarsi l'vno con l'altro con vna pace & concordia, se non con quello vincolo di pace che è la carità; per questo è necessario, che gli pacificatori siano essi prima di carità ripieni, & siano bene cō Dio vniti & congiunti, onde ogni carità a noi deriva; & male vno potrà l'altro a vnione con carità ridurre, s'egli si troua di carità priuo.

Deuono essere molto diligenti nel principio delle discordie, & prima che passi no molto auanti, o che si inuechino i rancori, & auersioni delli animi, di mettere pace & concordia: essendo spesso molto facile nel principio ch'il fuoco s'accende smorzarlo, & doue poiche s'è bē

acceso, o non si può smorzare, o non senza gran fatica; oltra che auuene bē spesso, che quando è stata tra duoi longa discordia, non fogliono hauer mai vera pace & carità tra loro.

Quando la discordia fosse tra fratelli nata per conto di robba, & facessero tra loro lite con scandalo si sforzino i pacificatori di farli conoscere di quanto maggior importāza è la pace & carità, che non è la robba; & si sforzino trouare modo & via, si che presto tronchi la lite, & che la giustitia habbia luogo quanto si può, dando a ciascuno quello che è suo; & questo potranno fare con consiglio di persone che se ne intendano, & auuertiscano in cose di importāza di non essere precipitosi in dar giudicio, del quale resti più del douere caricato il fratello.

Quando la discordia & lite fosse di tanta importāza, che giudicassero i pacificatori, che essi nō bastassero per torla via, & già s'hauessero intorno a ciò qualche tempo adoperato in vano, facciano ricorso al Priore della scuola, & Sacerdote, & al Prior Generale, che con qualche mezzo possi più facilmente leuarlo.

Ancora che la principal cura delli pacificatori sia di mettere pace & concordia tra quelli della Compagnia, nondimeno non deue la carità essere tra così stretti termini rinchiusa, si che non s'estenda ancora a gli altri fratelli nostri, & prossimi; E però hauerà ancora ciascuno di essi cura, se nella sua parrocchia & contrada fossero persone in discordia o lite, & procuri con l'istessa diligenza & carità pacificarli; vñdo con loro gli istessi mezzi, che vñ fare suole & deue con quelli della nostra Compagnia; & quando o essi nō potessero farlo, o che vi fossero persone a questo deputate, cerchino d'aiutare quelli che s'ponno farlo, o che n'haueranno cura.

E necessario che li pacificatori si come deuono hauer gran zelo dell'honore & gloria di Dio, & amore verso il prossimo, & desiderio del ben suo; così habbiano grand'animo, pazienza, & gran cōfidenza nel Signore, si che non si sgomentino di prendere ogni difficile impresa che al loro officio s'appartenghi, non guar-

guardando al proprio interesse, & confidatis in Dio, non manchino procurare di condurre a fine l'impresa cominciata, sperando certamente, che ancora che nel principio hauessero hauute molte repulse, onde la cosa gli paia impossibile, al fine Dio gli darà vittoria; & ancora che mai ottenessero quello che desiderano, non saranno defraudati della loro mercede; sapendo che oltre della pace che procurauano dare a gli altri, e non è stata accettata, si tornerà a loro Pacificatori; & che Dio non tanto all'opera riguarda, la quale non dipende da noi, quanto alla nostra buona volontà, con la quale aiutati dalla diuina gratia, si facciamo di merito e premio degni.

Tra gli altri mezzi che doueranno adoperare p mettere pace tra fratelli (quali deuono essere tutti quelli che gli pagheranno di bisogno, non sparmiano a fatica veruna) deue essere l'oratione, che essi doueranno fare, & deuono procurare, che altri facciano nella scuola; & se fosse d'importanza, ricorran a confessioni, communioni, digiuni, & altre penitenze, secondo che al Sacerdote, o Confessore loro parerà.

Dell'Officio delli Sopramastri.

Cap. X.

Si lascia alla consideratione del Reuerendiss. Vescouo, il deliberare se tal volta la grande diuersità de costumi degli huomini delle ville, & luoghi diocesani, da quelli che habitano nella Città, patisce, ouero forsi anco ricerca qualche diuersità nel modo d'insegnare la Dottrina Christiana; & specialmente se il modo d'insegnarla per via di canto vsato in alcune parti, sia d'introdurre anco in questa prouincia, specialmente nelle ville, & luoghi diocesani, per il frutto che ne può risultare di douersi quelli huomini per questa via affectionare più a questo esercizio, & spesse volte dopo nelle campagne, & lauorerij suoi trattenerli & occuparsi vtilmente nel canto della Dottrina, in luogo di quei profani canti, & talhora inhoneste voci, che si odono alcuna volta in così fatte occasioni, non sen-

za pregiudicio della purità di quella semplice & santa rusticità.

Intorno a questo dunque auuertiranno specialmente gli Sopramastri, che s'offerui il modo prescritto dal Reuerendiss. Vescouo.

Maggior diligenza doueranno anco mettere i Sopramastri, in schiuare che non si introduca nelle scuole varietà de libri della Dottrina, ma tutti siano conformi, & approvati, & assegnati per questo dal Reuerendissimo Vescouo.

Si come anco non doueranno lasciare, che per qual si voglia occasione e pretesto, in alcuna scuola si leggano, o portino libri, etiam spirituali, & buoni, che non siano specialmète approvati, & ammessi dal medemo Vescouo ad vso delle sodette scuole.

Quelli che haueranno il nome de Maestri, e l'officio, deuono procurare essere essi stati prima buoni discepoli del primo & vnico nostro Maestro Christo Giesu, hauendo da lui imparata quella tanto necessaria virtù dell'humiltà, insieme con amoreuolezza & mansuetudine congiotta, per riceuere qualunque vorrà a loro sottometerli per imparare la Dottrina Christiana: & perche gli scolari per lo più imparano, non solo la dottrina delli loro maestri, ma pigliano insieme gli costumi, e però si sforzano d'essere de tali costumi e di vita tanto Christiana, che mostrino d'essere stati veri discepoli di Christo, & diligenti imitatori delli suoi Apostoli; con che non solo haueranno dato dottrina, & modo di viuere Christianamète a loro scolari; ma glielo imprimeranno & stamparanno nel cuore col buono esemplo loro.

Considerino ancora tutti i maestri, quanto sia d'importanza l'officio a loro dato in questa santa Compagnia, che è quello (per dirlo in breue) per lo quale, & al quale sono ordinati tutti gli altri officij, e destinati tutti gli ordini & regole della Compagnia; poiche tutti gli officij & ordini sono fatti, a fin che i scolari siano bene insegnati & instruiti nella Dottrina Christiana, & nelle virtù, & buoni costumi ammaestrati. Hora se gli maestri, o per negligenza & trascuraggine, o per qual si voglia altra cosa,

sofa, dell'ufficio loro mancassero, in vano fariano tutte le fatiche de' gli officiali, & nulla fariano tutti gli ordini & regole della Compagnia: & perciò deuono così sforzarsi di fare beue con diligenza & charità l'ufficio loro, come se da quello s'aspettasse tutto il frutto delle scuole; & come se da essi s'hauesse da dimandare il conto, di quanto bene si potrà fare in esse, che non si sia fatto.

Siano duoi i Maestri principali, o sia Sopramaestri, de quali l'ufficio sarà prima con matura consideratione del sito & capacità della loro scuola, ordinar d fare ordinare i banchi, ne quali i Maestri insegnano i putti, & altri che venissero per imparare, mettendo in ciascuno banco il numero, & assegnando a ciascuno de' Maestri il suo luogo.

Distinguan tutti nelle loro classe, & ordini, secondo la loro capacità & ingegno, & a ciascun de' Maestri diauo quel numero de' Discepoli che gli parerà; & procurino d'accommodare la qualità loro, & alla qualità & sufficienza de' Maestri; nè permettano, che i Discepoli d'un Maestro vadino ad altro Maestro, se essi non giudicassero essere spediente mutargli per conueniente rispetto; nè in questo habbiano altro riguardo, se non alla gloria di Dio, & alla utilità di quelli, che vengono ad imparare nella loro Scuola.

Mettano in ciascun luogo sistentieri bastanti, si che tenghino quieti i putti, accioche i Maestri siano sollevati, nè gli sia necessario interrompere l'insegnare per tener quieti i loro scuolari o altri che facessero romore.

Auiscino i Maestri, che non mutino luogo, nè Discepoli, senza sua saputa, & licenza del Priore; & gli domandino conto de' i Discepoli che gli sono stati assegnati, de quali n'habbia l'istesso Maestro il Catalogo sempre in mano.

Habbiano cura, che gli Maestri osservino vn'istesso modo d'insegnare, che sarà quello, che tutta la Compagnia vniuersalmente tiene in tutte le scuole, & ne introduchino nuouo modo d'insegnare senza saputa del Priore Genera-

le, & consenso, & approbatione del Reuerendissimo Vescouo; & questo per maggior frutto de' scuolari: & oltra gli altri rispetti, per la pace & vnione, che deue osservarsi tra gli Maestri dell'istessa scuola, & tra vna scuola con tutte l'altre della Compagnia, al che serue molto questa vniformità.

Habbino vn Cartone, nel quale per ordine siano descritti tutti i Maestri della scuola con i loro scuolari, & quando alcuno de' Maestri mancasse, lo notaranno, & in altro giorno gli domanderanno la cagione perche mancasse; & se lo conoscessero negligente, si che da loro auisato non si emendasse, ne diano all'Auiscatore, o al Priore relatione, per che essi proueggano; & insieme quando manca, mettano qualch' vn'altro in luogo suo.

Procurino, che siano in scuola alcuni fratelli, i quali non habbiano certo luogo per insegnare, ma che siano buoni p mettergli in luogo di quelli, che alle volte mancassero.

A loro toccherà esaminare con la presenza del Priore, o Sottopriore quelli fratelli, che deuono essere messi per Maestri; auuertendo di non mettere a questo officio tanto d'importanza, se non quelli, che sono sufficienti in Dottrina, & prouati in bontà di vita, & di costumi.

S'alcuno fosse stato ammesso, & che dopo fosse trouato insufficiente, procurino d'insegnarli con amorevolezza & charità; & se bisognerà, sin tanto che egli impari, metteranno vn'altro in suo luogo, accioche gli scuolari a lui designati per l'insufficienza sua non patiscano, ma se fossero di vita scandalosa (che Dio non voglia) procurino con i superiori, che sia leuato; auuertendo sempre di sopportare più vno di Dottrina insufficiente, che vn'altro che sia di vita scandalosa, & di maggior Dottrina.

Habbiano cura, che i Maestri venghino presto a scuola, & che quanto prima si mettano a insegnare; che non perdano tempo in esaminare i loro scuolari; che insegnino bene; & in fatti, che osservino compitamente le loro regole.

al prete.

ripredano, ammoniscano, & esortino, secondo che l'occasione lo richiederà & bisogno, accio che facciano tutti l'ufficio loro.

Quando gli fosse presentato qualche Disepolo per esser messo in più alta classe, lo esaminino bene; & trouandolo buono per maggior lectione, lo consegnino a quel Maestro che gli parerà buono, & che sia al proposito p lo scuolare predetto.

Ricordifino, che si come sono sopra tutti i Maestri della loro scuola, così devono tutti auanzare di virtù, & costumi, di diligenza & sollecitudine, per lo bene della scuola, e utilità de quelli che vengono per essere da loro insegnati; & siano di tal essemplio a tutti, che merita mente siano chiamati sopra Maestri, & degni da tutti in ogni conto esser imitati, & facciano come forma & essemplare di tutti i Maestri.

Dell'ufficio delli Maestri. Cap. XI.

Tutto quello che di sopra s'è detto de i sopra Maestri, & di quanta importanza sia l'esercitare con diligenza & charità l'ufficio di Maestro, riputinsi tutti i Maestri esser detto a loro stessi, anzi molto più a loro propriamente conviene, poiche essi sono quelli, che immediatamente insegnano a scouolari; & i sopra Maestri a questo fine sono indirizzati, accio che i Maestri fruttuosamente & utilmente il loro ufficio esercitino. Deuono dunque esser solleciti in andar a buon'hora alla scuola, facendo che più tosto essi aspettino i scouolari, che si facciano da loro aspettare: siano solleciti in insegnarli, & procurino insegnarli bene, cioè distintamente, senza confondere, senza tagliare, o mutare le parole procurino che le parole ch'insegnano, siano bene intese dalli scouolari, secondo che comporterà la loro capacità.

Vada ciascun delli Maestri (subito che entra in scuola, & fatto c'hauerà l'oratione) a quel banco che dal sopra Maestro gli sarà designato; & venendo scouolari alla sua cura commessi dal sodetto sopra Maestro, con charità, amorevolezza, & mansuetudine gli riceua, mostrando verso di loro affetto & amore paterno.

E prima che cominci ad insegnarli, gli dimandi hanno messo in esecuzione le cose, che altre volte gli hanno raccomandate; come se sono stati alla messa, s'hanno la mattina & la sera fatta l'oratione, se si sono segnati nell'andare a letto, nell'uscire di letto, di camera, & di casa; se sono stati obediati a suoi maggiori in casa; se sono stati modesti in casa, in strada, & deuoti in Chiesa, & altre cose secondo che insegna la Dottrina Christiana.

Quado hauerà qualche scuolare c'habbia bisogno di più alta lectione, di quella che a lui è designata, n'ausi vno de i sopra Maestri che l'esamini; & se gli parerà, lo madi a quel Maestro, che giudicherà più spediente.

Habbia bene a mente il modo & pratica dell'insegnare, & dell'ordine che deue tenerli nella scuola, che si metterà verso il fine di questa prima parte.

Procuri hauere sempre alcuni de suoi così ben instruiti, che domandato da gli lo che hauerà la cura della disputa, possi insegnarglieli; & insieme gli altri siano bene ammaestrati, che essendo esaminati, sappiano rispondere a quello che gli sarà dimandato.

Habbia cura d'insegnare a suoi scouolari, non solamente la lectione corrente nel libretto, ma molto più l'instruirli nelle virtù, & buoni costumi; & procuri che quello che gli insegna a mente, lo mettano con gli effetti in esecuzione: gli riduchi a memoria gli auuertimenti & regole della tavoletta; & in fatti habbia la mira di fargli buoni & perfetti Christiani, dandoli tutti gli ausi, ricordi, & mezzi, che Dio nostro Signore li degnerà metterli innanzi.

Siano i Maestri a sopra Maestri obediienti, & ruerenti a tutti i superiori, & quelli a quali fosse data la cura di fare esercitare i putti alla disputa o il carico d'aiutare li scouolari che disputano, lo facciano con non minor prontezza, che charità, & diligenza.

Facciano gran stima dell'ufficio loro, & habbiano spesso l'occhio all'essemplio di Christo, che con tanta charità, & amorevolezza accettò quel fanciullo che gli andò auanti, & riprese coloro che

leuano

legano prohibirlo; & quanto egli stimasse li fanciulli, lo mostrò, quando disse, che era meglio a quello che daua a vn fanciullo scandalo, che appiccarsi vn sasso al collo, si buttasse in mare, che dare scandalo ad vno de minimi fanciulli: considerino spesso, quanto frutto potranno fare in quelle anime ricomprate col pretioso sangue di Christo, a tempo che non hanno peccato, nè habito alcuno cattiuo, che si può dire, ch'il ben ammaestrare i putti, è vn riformare il mondo a vera vita Christiana.

Delle cose che si hanno da insegnare.

Cap. XII.

Perche le scuole della dottrina Christiana, a questo fine sono instituite, acciò s'impari vn vero viuere Christiano, che consiste in alcune cose principali, che nel libretto della Dottrina Christiana si contengono; per questo è necessario, che in quelle siano bene & spesso ammaestrati: nè sarà cosa difficile alli fratelli farlo, se prima in se stessi hauerranno acquistato l'habito del vero viuere, che a Christiano si conuiene.

E prima è che gl'insegnanti ben farli il segno della santa Croce, profesendo di stinamente & bene le parole latinamente & volgarmente; che sappiano il Pater noster, & l'Aue Maria, Credo, i 6 mandamenti della legge, & quelli della santa Chiesa, l'opere della misericordia, il numero de peccati in generale, & in particolare le forti d'essi.

Dopò gl'insegnanti, che non basta saperli segnare, & saper il Pater noster con altre orationi, se non si segnaranno quando bisogna; come nell'andare al letto, & leuarsi da quello, nell'uscire fuori di casa, & nel principio delle sue orationi; come anco, che alcune volte il giorno facciano oratione, la mattina dopò che si sono leuati, & la sera prima che vadino al letto esaminino la loro coscienza, nel modo che nel libretto si contiene.

Ancora, che offeruino i comandamenti, si quelli della legge, come quelli della santa Chiesa, i quali deuono es-

sere spesso dichiarati; che si guardino da i peccati; che seguitino la virtù; che fuggano i vitij; non perdano il tempo, & in particolare quello della festa; che frequentino la scuola della Dottrina Christiana.

Gl'efforti spesso alla riuerenza verso i loro maggiori, alla obediienza verso i loro superiori, alla modestia nelle strade & luoghi publici, alla deuotione & riuerenza nella Chiesa, in particolare quando si dice Messa, alla quale deuono stare deuotamente inginocchiati con ambedue le ginocchia; a lasciare gli giuochi, & in particolare delle carte, & dadi; che si guardino delle parole sporche, & ingiuriose.

Gl'insegnanti finalmete tutte le altre cose, che a figliuoli de Christiani conuen-gono, & alla professione che fanno, da preparare il vero viuere Christiano, per conseruarsi sempre in gratia di Dio, & figliuoli di esso adottati.

Offerui in insegnarli modo decente, guardandosi di dirgli parole ingiuriose, & molto più delle dishonestie, o di villania; si perche non conuiene in simile scuola usarle, si perche essi non le imparino, & non si facciano lecito dirle agli altri.

E benchè sia bisogno alle volte riprenderli con parole acerbe, nondimeno è più spediante, che questa legge & Dottrina d'amore, con amore, che con timore s'insegnasse meglio sarà con promesse di premij, che con minaccie; con doni, che con castighi indurgli ad imparare.

Deue hauere delli suoi scuolari sufficiente cognitione, non solo in vedere come imparano mentre stanno in scuola, ma ancora alle volte se in casa studiano sopra la lettione, conosca i loro Padri, & sappia doue habitano, per potersi informare come si portino ne i costumi, & che via tengono; & se alle volte mancassero, li visiti, ne domandi da quelli di casa, perche non frequentino la scuola; procurando il tutto fare con dolcezza & modo tale, che mostri non curiosità, ma paterno amore verso di loro, & acceso desiderio del loro bene.

Dell'officio del sopra Silentiero.

Cap. XIII.

NEL Silentio s'intendono le parole de Sauir, dice la Scrittura; & perche i putti, come non hanno quell'uso, è compimento della ragione, che possino da per loro stessi in silentio mantenersi, mentre da Maestri sono insegnati, è necessario siano alcuni de fratelli, de quali l'officio sia di fare, che mentre i scolari, & in particolare i putti sono in scuola, stiano quieti in silentio, & attendano ad ascoltare i loro Maestri, & la disputa & esame, che a quella hora si farà: e perche è tale l'officio loro di fare stare gli scolari in silentio, faranno chiamati propriamente silentieri: e perche doue è moltitudine, ordinariamente nasce confusione, se non vi si ripara con metter in essa qualche ordine, il quale ordine consiste nella subordinatione de molti a vn solo, pare che sia necessario douendo essere in ogni scuola molti silentieri, dar loro vn capo & superiore, al quale gli altri obediscono, che per essere sopra loro, si potrà chiamare sopra Silentiero.

Questo dopò i Portieri douerà essere il primo che venghi alla scuola, accioche possi vedere, se la scuola è stata da Portieri scopata & netta; se sono accomodati i banchi, & ordinati al modo, che da i sopra Maestri gli sarà data commissione; & se trouasse macare qualche cosa di queste, procuri sia messa in ordine prima, che vengano i fratelli, & i scolari.

Faccia, che i silentieri subito che saranno venuti, vadino alle loro classe, & banchi, che a ciascuno di loro saranno assegnati; & procuri che facciano bene l'officio loro commesso; & visiti spesso hor questo hor quell'altro silentiero, per vedere come nell'officio suo ciascuno d'essi si diporti.

Bisognando, procuri d'instituire & insegnare quel silentiero, che vedesse mancare nell'officio suo per ignoranza; ammonisca quello, che è per negligenza, o per poco zelo c'ha delle cose di Dio, mancasse nell'officio suo; & il tutto faccia con destrezza, & carità, per guadagnare il fratello, & che la scuola

sia in quiete & silentio.

Quando alcuno de silentieri manasse di venire all' hora debita; metterà vn altro fratello in luogo suo; & venendo, l'ausi che sia sollecito; & se più volte mancasse, dopò l'hauerlo auisato, & visitato, & fatto seco le debite correzioni, ne dia auiso alli superiori, che proueggano più efficacemente.

Si trouerà presente quando i scolari vanno fuori di scuola, & faccia che i silentieri vi si trouino ancora tutti al suo luogo, che per ordine inuijno i scolari verso la porta donde hanno da uscire; & che vadino quieti, & modesti, facendoli fare riuerenza all'Altare prima che partino.

Et al fine così si diporti nell'officio suo come se tutta la quiete che si può & deue sperare, dipenda da lui; hauendo l'occhio a Dio d'ogni picciolo bene remuneratore larghissimo.

Dell'officio delli Silentieri.

Cap. XIII.

Deuono essere silentieri bastanti per mantenere la scuola in quiete, & forse sarà necessario, che per ogni duoi Maestri sia vn silentiero, che de quelli scolari, a i duoi Maestri designati habbia cura, più o manco, secondo il numero de fratelli, & il bisogno che richiede, a giudicio del sopra Maestro.

Habbia ciascuno de silentieri il suo luogo assegnatoli, o dal Priore, o dal sopra Silentiero; & procuri di conoscere bene i Maestri, & gli scolari loro, de quali esso hauerà hauuta commissione di tener in silentio, & potrà ancor esso hauere delli scolari il Catalogo, se saprà leggere, & vedere quando manchi o scuolare, o Maestro, per darne al sopra Silentiero, o al sopra Maestro auiso, per che si proueggia.

Habbia ogn'vno de Silentieri vna bacchetta in mano, che seruirà loro non tanto per castigare i putti, che deue fare tre volte, & con persone discole; quanto che per minacciarli, & con tale paura mantenerli quieti, & alle volte per auisargli con essa senza chiamargli, per non rompere il silentio.

Deuono i silentieri trouarsi presto in scuola,

scuola, per mettere in ordine i banchi, & raccorre i putti, che altrimenti fariano rumore & strepito, & forse altri inconuenienti: & accioche venendo i scuołari, gli facciano andare alle classe & luoghi loro; così deuono essere li vltimi a partirsi di scuola, per fare che i scuołari vadano fuora di scuola quietamente, con ordine, e senza strepito.

Quando vorranno i scuołari andar fuora di scuola per fare qualche loro bisogno, i silentieri habbiano cura di fargli lasciar il libretto, nel quale sia scritto il proprio nome; nè lascino andare alcuno senza licenza, nè più d'vno per volta; & tardando più di quello che douerebbe, ne domandino la cagione; & esse do degno di correptione, n'auisino il sopra silentiero, o sopra Maestro.

S'alcuno de putti hauerà commessi qualche notabile errore in scuola, c'habbia bisogno di correptione, n'auisaranno i Maestri; & se è cosa di molta importanza, ne dia raguglio al sopra Maestro, o sopra silentiero; a cui starà di presentarlo al Priore, o sotto Priore, che gli dia la penitenza che gli parerà.

Si ricordino i silentieri, d'vsare con i scuołari alla loro custodia commessi ogni sorte d'amoreuolezza, carezzandoli, accioche più volentieri venghino alla scuola, & con maggior quiete vi stiano; & con più diligenza imparino; & rare volte con loro vñno asprezza di parole, & più rare de fatti.

La necessità dell'officio loro costringe i silentieri quasi sopra ogni altro officiale ad essere sollecito di venire in scuola, & che per causa leggiera non lascino di venirli.

Finita l'opera al tempo di licentiar gli scuołari, procurino che si partino con modestia & quiete, accompagnandoli a due a due, & insegnandoli a fare riuerenza all'Altare prima che si partino, & salutare partendosi quelli che restano, & per quanto potranno, facciano che con l'istessa modestia per strada se ne vadano alle loro case; & siano certi questi fratelli, a quali è dato l'officio de silentieri, c'haueranno gran merito appresso Nostro Signore Iddio, se con carità, & diligenza l'essercita-

ranno, & saranno quant'ogni altro partecipi di tanto frutto, quanto si fa nella sua scuola.

Dell'officio delli Infermieri. Cap. XV.

IL visitare gl'infermi, ogn'vno sa, che è delle principali opere di misericordia corporali, per le quali N. S. ci promette il regno del Paradiso; però in questa compagnia, nella quale si pretende non solo insegnare altri con parole, ma più ancora con fatti & buon esemplo, l'essercitarsi nelle opere della misericordia, è necessario che vi siano alcuni deputati alla visita degli infermi fratelli della sodetta compagnia, a quali sia dato per particular officio di visitare gl'infermi fratelli: s'intende però non essere scusati gli altri fratelli, che essercitare potessero questa santa opera, ancora che a loro questo officio non fosse particolarmente assegnato.

Siano due o più, se la moltitudine de fratelli lo richiederà, c'haueranno questo officio d'Infermiere in ciascuna scuola; & quando sentiranno ch'alcuno sia infermo, non manchino visitarlo, & con quella maggior carità che potranno, consolarlo.

Ricordinsi gli infermieri di quello che di se stesso dice l'Apostolo, chi è che sia infermo, & che io con lui non mi infermi; mostrando in se stesso, & insegnando a noi, qual'affetto hauer dobbiamo verso i nostri fratelli infermi, che è d'infermarsi infermandosi, cioè condolerli con essi loro dell'infermità, mostrandoli la cōpassione che dell'infermo habbiamo; & così gl'infermieri con l'infermo che visiteranno si deuono condolare, & insieme con ogni dolcezza & destrezza l'esortino alla pazienza, & alla obediencia de quelli che lo gouernano nell'anima, & nel corpo; & che metta in esecuzione quello, che ha longo tempo in scuola imparato, & insegnato a gli altri; che voglia sforzarsi di dare a quelli che lo visitano, & gouernano buona edificazione.

Ne basti a gli infermieri visitare gl'infermi con consolarli con le parole solo; ma deuono sforzarsi con gli effetti

aiutargli, con porgerli qualche limosina se faranno poveri, accioche all'anima & al corpo dell'infermo diano il suo refrigerio.

Quando visiteranno alcuno infermo, in casa di cui siano Donne, guardisi prima di non andar vn solo, ma accompagnato da vn'altro fratello d'anni & di virtù maturo, & siano nel couersare molto cauti, si per non dar di loro mal odore, si accioche essi non riceuano danno nelle proprie anime, mentre il corpo & anima del fratello vogliono aiutare.

Per questo, e per ogni altro rispetto, non vadi mai solo alcuno de gli infermieri, quando gli occorrerà visitare qualche infermo, ma siano sempre due; & caso che alcuno de gli infermieri non fosse, o hauesse alcuno impedimento, per lo quale non potesse accompagnare l'altro infermiere, vada con l'infermiere qualche altro fratello, che parerà essere più habile a questo effetto.

Procurino d'intendere prima, se l'infermo è confessato; e caso che non fosse confessato, l'esortino a confessarsi; ancor che la malattia non paresse di molta importanza; & così al comunicarsi: & se è bisogno, essi li chiamino il Curato, & facciano che l'infermo vna & l'altro Sacramento riceua quanto prima; & se vederanno, che l'infermità sia pericolosa, procurino che al suo tempo habbia l'estrema vntione; & in fatti in tutti i bisogni dell'anima del fratello infermo, così si diportino, come per la loro propria.

Sarà bene con destrezza dimandare all'infermo s'ha fatto testamento; & se per caso non l'hauesse fatto, procurino che lo faccia, & accomodi bene le cose sue, mentre l'infermità gli lo concede: benché doueriano essere tutti esortati i fratelli, preuenire l'infermità, e mentre sono senza impedimento accomodare le cose loro, accioche nell'infermità potessero liberamente attendere solo all'anima.

Auifino il Priore della scuola, o quello che tenerà il luogo del superiore, che se gli parerà faccia fare oratione alli fratelli & scolarari della scuola per la sanità dell'anima & del corpo del fratello

infermo; & quando l'infermità fosse più graue, s'al giudicio del superiore parerà, ne dia al Priore generale auiso, accioche nelle altre scuole si faccia oratione per l'istesso.

A loro toccherà dare auiso al superiore, quando alcuno de fratelli passerà di questa a miglior vita, accioche a tempo per l'anima del morto possino farsi le solite orationi.

Non deue questa carità de gli infermieri essere ristretta solo alli fratelli della compagnia, ma quando sentiranno ancora nella loro Parochia persona inferma et bisognosa d'aiuto, facciano seco li stessa carità, che facciano con i fratelli della compagnia, sapendo che tutti siamo fratelli & coheredi di Christo.

Dell'officio del Portiero. Cap. XVI.

IL fratello a cui sarà dato di portiero l'officio, si sforzi esercitarlo con diligenza, essendo certo, che se la sua carità sarà maggiore di quella de gli altri, ancor che l'officio suo parerà a gli huomini minore, maggiore sarà il suo premio & corona di giustitia in Cielo; ne guardi la bassezza dell'officio, ma più tosto la grandezza e Maestà di quello, per lo cui seruigio in quell'officio s'affatica, che è Dio N.S.

In ogni scuola sarà vno al manco, & più secondo la grandezza della scuola, che haueranno cura di far dare segno con la campana, per conuocare i scolarari quando sarà tempo; & per questo conuiene che siano soleciti, che a buon'ora si trouino in scuola per aprirla a tempo, si come ancora finita l'opera douerà serrarla: benché se si facesse l'opera in Chiesa, aprire & serrare la Chiesa a loro non toccherà, ma a quello che della Chiesa ha cura.

Perche la nettezza esteriore ha significatione dell'interiore dell'anima, e bene, che doue si attende alla nettezza interiore, si procuri ancora nell'esteriore conueniente nettezza: per questo i portieri haueran cura che la scuola sia netta; scopandola, o faccendola scopare, quando n'hauerà bisogno.

Apparecchiaranno i banchi a buon'ora.

hora, accioche quando vengono i fratelli, & putti, trouino ogni cosa apparecchiata, & comincino a dar principio all'opera, nè sia loro bisogno aspettare, che le cose necessarie si mettano all'ordine.

Cominciando la gente a venire in scuola, stiano alle porte tutto il tempo che si fa l'opera, nè mai di lì si partino, fin che sarà finita.

Auvertiscano, se quelli ch'entrano fanno la debita salutatione; se pigliano l'acqua benedetta; se s'inginocchiino avanti l'altare a fare vn poco d'oratione; e se vederanno, che alcuno in qualch'vna di queste cose mancasse; con la debita carità & destrezza l'auisino & ammoniscano, & quando più e più volte mancasse, ò ne facesse poco conto, ne diano auiso al Priore che lo castighi.

Auvertiscano di non lasciare intrare in scuola cani, ò altro animale brutto, & nelle scuole de gli huomini, che non entrino donne, ò altre persone, che potesse l'opera disturbare; come sono huomini mondani & carnali, che poco sono differenti da gli animali brutti, saluo se non sperassero, che ancor essi potessero con l'esempio de fratelli, & con l'vdirle cose, che in scuola s'insegnano, conuertirsi a Dio, & mutar vita.

Le medesima cura & auvertenza haueranno i Portieri uscendo i discepoli di scuola, ch'aueranno d'hauere quando entrano; non permettino poi, che alcuno di loro esca di scuola senza licenza; nè lascino uscire più d'vno alla volta. finita l'opera, che escano a due a due, con modestia & senza strepito; & se vederanno de discoli & immodesti, li riprendano, & giudicando essere bisogno, ne diano auiso al Priore.

Quando in vna scuola vn portiero non bastasse, & che al giudicio del Priore ve ne fossero due, ò più, sarà bene che'l Priore dia la cura principale a vno di loro, a cui gli altri prestino obediencia; accio ogni cosa proceda con ordine senza confusione ò disturbo, & in tutto si dia al prossimo grande edificazione, & al celeste Padre honore & gloria.

Prattica & modo di fare l'opera.
Cap. XVII.

PRima con la campana si chiama il popolo per tempo avanti vespro, tanto che si possi stare all'opera due ò tre hore, massime quando sono i giorni lunghi.

Dato il segno della campana, il portinaro apri la porta della scuola, ò Chiesa, se lui ne ha cura, & apparecchi le bache, & stia alla porta aspettando che le persone venghino.

Farà entrare gli discepoli & altri con riuerenza, insegnando a salutare con dire, Iddio vi dia pace, & farsi il segno della santa Croce con l'acqua benedetta, & a dire il Pater, & l'Aue Maria; ò se non fanno, almeno inginocchiarsi di uotamente verso il Santissimo Sacramento, ò verso l'Altare maggiore, & se fossero in qualche capella, verso l'altare di quella; & poi li mandi a sedere in suo luogo.

In aiuto del portinaro per questi effetti, deue il Priore deputare alli fratelli, che sappiano fare il medesimo cò buon modo; & deue esso Priore andare alla scuola per tempo, e gli altri operarij similmete essere solleciti, & incominciare secondo che vengono i figliuoli ad insegnarli, & farli stare in silentio.

S'insegnano i discepoli per quel tempo che parerà conueniente al Priore, il quale starà sopra vedendo che ogn'vno operi, & se non sarà d'impedimento all'officio suo, egli consegnerà gli due che doueranno fare la disputa, pigliando delli più intelligenti, & viuaci.

Il Sottopriore ancora, & l'Auisatore insegnando, similmente daranno spesse volte d'occhio alla scuola; & vedendo alcun disordine, faranno segno a silentieri, ò a chi tocca, senza fare alcuno strepito, & perciò questi & altri operarij più pratici, stiano in diuerse parti della scuola, eccetto se mentre gli altri insegnano volessi il Priore conferire qualche cosa con loro.

Dopò fatto vn pezzo questo esercizio d'insegnare, tanto che ogni maestro possi hauer insegnato, & fatto recitare tutti i suoi discepoli (che saranno per or

dinario, doue sia ben formata la scuola, quattro ò sei per Maestro) il Priore darà segno col capanello, & inginocchiansi, farà inginocchiare tutti, grandi & piccioli, e farà l'oratione consueta auanti la disputa.

Poi leuatosi con pigliar egli, & gli scolari che doueranno disputare, la benedittione dal Sacerdote se vi sarà, gli farà salir in luogo eminente, vno dall'vna, & l'altro dall'altra parte della scuola, e dirà che tutti li fratelli e scolari stiano attenti.

E farà, che quelli doi si facciano bene il segno della Croce, con dire le parole ad alta voce, e recitino la parte del libretto, che gli hauerà designata, vno interrogando, e l'altro rispondendo.

E facendoli fermare, domanderà gli altri scolari, che stanno ad ascoltare vn dopo l'altro, & in tal modo, che niuno de quelli che deuono essere domandati, sappia quando, nè chi d'essi debba essere domandato, per tenerli più attenti & esercitati tutti.

Auuerisca però, che la disputa contenga parte di quello, che in tutte le classi & ordini de scolari s'insegna, accioche possi a ciascuno domandare di quello, che nella sua classe & ordine imparò; & per questo deuono sedere insieme tutti quelli che sono dell'istessa classe, accioche possi senza fatica & perdimento di tempo domandare ciascuno quando gli tocca; e con occasione di quello che haueranno recitato, dirà qualche parola, per far che tutti mettino mente, & s'imprimano nell'animo le cose vidite: in tutto quello esercizio spederà circa mezz' hora.

E se lui non potrà, ò non voglia qualche volta far questo, dia ordine al Sotto priore, ò all'Auifatore, ò ad altro Maestro, che lo faccia.

Fornito questo farà leggere la tauoletta delli costumi, che tutti odano.

E poi farà di nouo inginocchiarsi tutti, facendo l'oratione, come è scritto nel libretto dell'oratione.

In fine leuatosi, se non sarà da fare la visita delli scolari per vedere quelli che mancano, ò se non sarà da far qualche correttione ad alcuno di loro, gli da

rà licenza, con dir che vadano con modestia & silentio, & che si ricordino delle cose imparate, & di ritornare la festa seguente a buon hora; ma se fosse di far la visita, la quale è bene face spesso doue sono in buon numero, la faccia, & dia ordine a ciascuno a chi tocca per quelli che mancano, cioè alli proprii silentieri, & Maestri, alli quali saranno stati consegnati.

Similmente s'alcuno delli figliuoli fosse stato insolente, il suo silentiero l'appresenti al Priore in fine dell'opera, & prima che niuno parta gli faccia la debita correttione, riprendendolo paternamente, & dandogli qualche castigo secondo l'errore, in esempio di tutti.

All'incontro a quelli che impareranno bene, & saranno migliori, per più animarli, e con l'esempio loro mouere altri, darà alcuna volta premio di qualche imaginetta de Santi, ò corona, ò altra cosa deuota.

Mandati a casa i scolari, se sarà da fare la visita delli fratelli, la quale è bene similmente fare spesso, doue è molto numero di persone, la faccia.

Et il Cancelliere segnerà alla tauoletta, chi manca, & gli darà in memoria all'Auifatore, ò se fossero infermi alli infermieri, che facciano l'ufficio suo; oltre che ogni Maestro doueria hauere cura particolare del suo silentiero, & il silentiero del Maestro, & tutti li fratelli generalmente d'ogn'vno, & il Priore di tutti più che ciascuno.

Dopo si farà la Congrega, & s'udirà la esortatione, quando vi sia il Sacerdote che la faccia, se però per qualche causa non si giudicasse meglio farla auanti della congrega, ouero anco molto prima.

Nelle Città gli Priori di tutte le scuole anderanno dopo la Congrega sua particolare, ouero se'l tempo fosse breue, manderanno alcuni delli fratelli prima bene informati alla Congregatione generale, per dare relatione dello stato & bisogni delle loro scuole.

Ne i luoghi della Diocesi doue sarà congregazione Diocesana, si farà il medesimo alla congregazione Diocesana, e le scuole che saranno raccomandate ad alcuna

alcuna congregazione Generale d' Diocesana, manderanno ciascuna di loro vna volta il mese a quella congregazione vno o duoi fratelli, a referire, come in quel mese saranno passate l'opere. All'incontro le congregazioni, alle quali saranno raccomandate altre scuole, manderanno vno o duoi fratelli a visitare ogni mese, & intendere del frutto & progresso loro; & aiutarle in quello che haueranno bisogno.

PARTI SECONDA.

Del l'Institutione & ordine della Compagnia della Dottrina Christiana. Cap. II.

Manifestissimo il bisogno che hanno innumerabili persone, che da molti s'abbracciano questo santo esercizio d' insegnare le cose Christiane.

Imperochè ben si può dire quello che dice il Profeta; Paruuli petierunt panem; & non erat qui frangeret eis; Et è proprio del Sacerdote questo officio, cioè d' insegnare alli popoli la legge di Dio, come apertamente ce lo dichiara il Profeta Malachia, quando dice; Labia Sacerdotis custodiunt scientiam; & de gemis queret ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Però da Sacri Canonici, & Constitutioni Apostoliche, & Decreti Prouinciali, si ordinata tutti i Parochi, che insegnino, & facciano insegnare la Dottrina Christiana nelle loro Chiese Parochiali, & in altre, secondo che a loro & a suoi Superiori Ecclesiastici pareranno più comode & più atte per tale esercizio. E perche non è possibile, che'l Parocho solo possi supplire a così gran bisogno del popolo, contanti altri carichi della cura; deuesi procurare, che sia aiutato d' altre buone persone Ecclesiastiche, quanto si può, & anco secolari scritti nella compagnia della Dottrina Christiana; procurandosi in ciascuna Parochia vna o più scuole, secondo che'l Reuerendissimo Vescouo vederà richiedere il bisogno.

Per maggior fermezza & stabilità del gouerno di queste scuole, & accio che il Reuerendissimo Vescouo possi hauere maggiore, & più certa cognitione del tutto; deuono tutte le scuole, tanto della Città, quanto della Diocesi, essere vna sola Compagnia della Dottrina Christiana, & dependere da vn solo capo, & da vn solo gouerno nel modo seguente, & come li dirà poi più diffusamente a basso al suo luogo; la quale compagnia consiste in tutti gli fratelli che sono stabiliti.

Del numero de questi sia nella Città vna congregazione chiamata Generale, che rappresenti il corpo di tutta la suddetta compagnia.

Siano ancora nella Diocesi alcune congregazioni, chiamate Diocesane, ordinate in certi luoghi.

Nelle altre parti della Diocesi oue non si può costituire congregazione Diocesana formata, sia deputato in supplimento vn capo Diocesano a ciascuna parte, che tenga vnite le scuole circouicine.

Ciascuna particular scuola della Città sia immediatamente soggetta, & raccomandata alla congregazione generale.

Ogni scuola della Diocesi sia assegnata, & raccomandata ad alcuna delle congregazioni Diocesane, & in defecto d'ella, ad vn capo Diocesano costituito in quella parte; eccetto quelle scuole che sono vicine alla Città per certo spazio a giudicio del Reuerendissimo Vescouo, le quali dependeranno immediatamente dalla congregazione generale, come se fossero dentro della Città istessa, & similile d' alcune altre scuole della Diocesi; quali d per la lontananza non possono essere commodamente sotto il gouerno d'alcuna congregazione, nè capo Diocesano; & se bene per la vicinanza potrebbero essere assegnate, & raccomandate ad alcuna delle congregazioni, & capi Diocesani, nondimeno per maggior bene della compagnia, & di quelle istesse scuole, si giudica expediente, che per alcuno tempo siano immediatamente sotto il gouerno particolare della congregazione generale.

XX 3 E tutta

In tutta questa partitione, & assegnatione, ò subalternatione di scuole in particolare alla congregatione generale, ouero alle congregationi & capi diocesani, si faccia dal Reuerendissimo Vescouo, come a lui parerà expediente; & nondimeno siano sempre vguualmente soggette al gouerno vniuersale della congregatione generale tutte le scuole particolari della Città, & della Diocesi, & insieme le congregationi Diocesane, & i suoi priori & capi Diocesani, d'ogni forte che siano.

Non s'intende essere legittimamente eretta compagnia, scuola, ne congregatione nella Città, nè fuori nella Diocesi, nè essere partecipe delle Indulgenze, & Priuilegi a questa Compagnia concessi da Sommi Pontefici, & da Reuerendissimi Vescouo, se non dopò che sia eretta, ò confermata per lettere ò patenti del Reuerendissimo Vescouo, & scritta nel libro della congregatione generale, & ordinata sotto il gouerno particolare, ò della congregatione generale, ò d'alcuna delle congregationi, ò capi diocesani.

Dell'institutione della Congregatione Generale, & sue parti.

Cap. II.

Prin cipalmente perche vi sia sempre numero de' Sacerdoti bene instrutti nelle cose della compagnia, & affettionati ad essa, per poterli impiegare in vari officij & imprese d'essa compagnia; siano sei Sacerdoti chiamati assistenti, & più, e meno secondo la grandezza della Città, & Diocesi, & copia de' buoni Sacerdoti, a giudicio del Reuerendissimo Vescouo.

Siano anco dodeci i fratelli chiamati primarij della compagnia, quali possono essere Ecclesiastici, & laici.

Saranno gli vni & gli altri di questi, de i più graui, maturi, & sufficienti della Compagnia stabilita in essa, & che nell'opere siano conosciuti più diligenti, & più gelanti del seruitio di Dio Nostro, della salute del prossimo, & dell'accrescimento della compagnia.

Doueranno essere disobligati & disc-

cupati più che sia possibile d'ogni carico & officio d'altra amministrazione, etiam di scuole, & luoghi pii, & molto più da obligo ordinario di residenza quotidiana, come Parochi, & Canonici di Chiese collegiate, & altri obligati a gli diuini officij quotidiani in choro, Priori, Tesoreri, & Cancellieri de' luoghi, ò scuole pie, & anco da ogni officio incomparabile in essa compagnia, come de' Priori & sottopriori di scuole particolari.

L'electione de' gli assistenti si farà dal Reuerendissimo Vescouo liberamente, come gli parerà; & questi dureranno nell'officio a beneplacito di esso Vescouo.

Li primarij doueranno esser eletti con la nomina da farsi con bollettini secreti nella congregatione generale, e poi la libera electione del Reuerendissimo Vescouo, nel modo posto qui a basso, doue si tratta dall'electione del Priore generale; il qual Vescouo potrà eleggere, & deputare in questo luogo di Primario, ouero vno de i nominati della congregatione generale, ouero altro (pur che sia del numero de' i fratelli stabiliti) secondo che al suo giudicio parerà meglio nel Signore, & gli farà poi lettere patenti della sua deputatione.

Dureranno questi nel loro officio sei anni: dopò il quale spatio necessariamente restaranno vacanti almeno duoi anni da questo officio de' Primarij, & anco da quello posto qui a basso de' coadiutori.

Il che acciò non sia in pregiudicio del buon gouerno della Compagnia, rispetto della mutatione de' gli huomini più informati delle cose sue, si faccia ogni anno la mutatione solo di suoi Primarij, cominciando il primo anno di mano in mano gli altri duoi prossimi in ordine.

Durante anco lo spatio delli sei anni, sarà in facoltà del Reuerendissimo Vescouo ad ogni tempo, per qualunche causa a lui parerà essere così expediente nel Signore, mutare, e rimouere ciascun di loro; & rimettere altri in loro scontro in quel luogo.

Nelli sodetti assistenti & Primarij congiunti al Priore & Sottopriore generale, de

li, de quali si dirà a suo luogo, consiste pienamente la congregatione generale, & tutta l'autorità della Compagnia, & ogni facultà in deliberare le cose di essa, come se tutta la compagnia fosse radunata insieme.

Dichiarando però, che senza l'interuen- to, & consenso del Priore Generale, niu- na autorità o facultà ha detta Compag- nia in qual si voglia cosa; & doue an- co sia congiunta la presenza & con- senso del Priore Generale, non han- no i sudetti nella Compagnia anco di fuori tutte radunate insieme, autorità nè facultà d'innouare, o mutare, di sce- mare, o di accrescere, nè alterare co- sa veruna di quello, che sta scritto e de- terminato nella regola presente, nè di far altro fuor di quello che contie- ne essa regola, senza l'autorità, con- senso, & determinatione, & approba- zione scritta del Reuerendissimo Ve- scouo proprio, & Superiore di essa Compagnia, & sua Congregatione Ge- nerale.

Alcune cose più quotidiane & di minor importanza si trattaranno dal Priore Generale, solo con il Sottopriore, & Discreti, & tal'hora con li Visitatori Generali insieme, ouero anche gli as- sistenti, secondo che più gli mostrerà es- sere expediente.

Siano anco altri dodici fratelli chia- mati coadiutori, Ecclesiastici, o laici della Congregatione Generale, per aiu- tare con consiglio & con l'opera i mol- ti bisogni d'importanza, che necessaria- mente occorreranno in compagnia co- si grande come è questa.

Tutto quello che s'è detto circa gli Pri- marij, delle conditioni, electione, & tem- po di duratione, & vacatione bienna- le, & facultà al Reuerendissimo Vescouo di mutatione, habbia luogo anco in questi coadiutori; eccetto che potran- no i coadiutori essere dal Reuerendissi- mo Vescouo eletti al luogo de prima- rij, etiandio immediatamente senza la vacatione biennale del loro primo luo- go de coadiutori.

De gli officij necessarij nella congrega- zione generale. Cap. III.

Saranno in questa Congregatione Generale diuersi officij per douer- si esercitare sempre da persone distin- te, cioè:

Priore Generale.
Sottopriore Generale.
Visitatori Generali doi.
Discreti Generali doi.
Auisatore Generale.
Cancelliere Generale.

Tutti questi doueranno ordinaria- mente essere del numero de gli assisteti, oue- ro primarij, ouero coadiutori; se non pa- resse al Reuerendissimo Vescouo tal vol- ta cauare anco di fuori della congre- gatione, ma del numero delli fratelli stabiliti nella compagnia, il che sarà in suo arbitrio.

Vi sarà vno sostituto del Cancelliere, o più se bisognasse; questi potranno es- sere del numero delli fratelli stabiliti.

Vi saranno in oltre dodici visitatori chiamati regionarij, & più e meno a giu- dicio del Reuerendissimo Vescouo; & questi potranno essere anco del numero delli fratelli stabiliti.

Hauerà la Compagnia fuori del suo corpo vn Protettore.

Sotto a questo Protettore saranno ag- giunti fuori del corpo della compagnia sei cittadini chiamati Deputati.

Intorno a quali officij si dirà più a bas- so al suo luogo, le conditioni che hanno d'hauere le persone, il modo come s'han- no da eleggere, & le qualità d'essi officij.

Della necessità, tempo, persone, & mo- do della Congregatione Gene- rale. Cap. IIII.

E Cosa certa, che più veggono gli Occhi di molti che d'vn solo, & Dio promette special gratia & fauor suo a quelli, che per suo seruigio in suo no- me si congregano: e però è necessario per il buon gouerno & promotione di questa Compagnia, & per prouedere a molti bisogni, & schiuar molti disor- dini,

xx 4 dini,

dini, pericoli, & disturbi, che ponno alla giornata accadere, ò alla compagnia tutta in generale, ò qualche sua parte, che spesse volte si faccia la Congregatione generale; accioche quello che vn solo non potrebbe, molti insieme con la gratia dello Spirito santo proteggano.

Per l'ordinario dunque, ogni Domenica dopò finito l'esercizio della Dottrina Christiana, si radunarà nel luogo a questo effetto deputato; & se alle volte il bisogno richiedesse fare la Congregatione anco straordinariamente, potrà il Priore Generale conuocargli, secondo che'l Signore gli mostrerà essere expediente per suo seruiaggio, e bene della compagnia.

Le persone che a questa congregazione deuono conuenire, sono gli assistenti, gli primarij, e gli coadiutori; e se alcuno (ancor che non fosse di questi) si trouasse però in officio di Priore, ò Sottopriore, Visitatore, Discreto, Auisatore, ò Cancelliere generale. Tutti questi haueranno voto deciso; & il Priore generale hauerà duoi voti: farà nondimeno in potestà del Priore generale, secondo che giudicherà essere più expediente, trattare, consultare, e deliberare le cose anco più graui senza gli dodici coadiutori, si come alcune cose più quotidiane, e di minor importanza, potrà deliberare con il Sottopriore solo, e Discreti, & tal'hora con gli visitatori insieme, ouero anche gli assistenti, secondo che Dio gli mostrerà essere expediente.

Alla congregatione che ogni Domenica si deue fare, conueranno ancora tutti i visitatori regionarij, i sostituti del Cancelliere, gli Priori, & Sottopriori, & Auisatore della scuola della Città: nondimeno niuno d'essi hauerà voto in congregatione; anzi douendosi determinare qualche cosa, doueràno uscire della congregatione mentre si determina, se non parebbe alla congregatione lasciarli presente, pur che non diano voto; eccetto quei che per altro l'haueranno, cioè, che fossero del numero degli assistenti, primarij, ò coadiutori.

Il Protettore douerà necessariamente trouarsi alla Congregatione, doue si farà la nomina per la electione, ouero rinouatione del Priore generale, ò Sottopriore, & de' i fratelli assistenti primarij, & coadiutori, & delli officij della Congregatione Generale: alle altre Congregationi generali potrà trouarsi, quando passerà a lui; & douerà farlo alcuna volta; & all'hora non hauerà voto, ma precederà a tutta la congregatione. I sei Deputati conueranno alcuna volta, quando per qualche causa particolare toccante al loro officio vi saranno chiamati dal Protettore.

Haueranno tutti i suoi luoghi determinati da sedere; & prima il Sottopriore, & poi gli Sacerdoti sederanno alla man destra del Priore Generale, & presio di loro gli altri Ecclesiastici, secondo l'età, ò dignità di ciascuno: alla sinistra poi tutti i laici, stando appresso al Priore Generale li duoi discreti, per meglio poter conferire con esso lui le cose, de quali s'hauerà da trattare in congregatione: vicino a loro starà l'Auisatore, & seguitando gli altri di mano in mano secondo l'officio, età, ò grado loro.

Il Cancelliere stia doue sarà più comodo per l'officio suo. Quando conuerà il Protettore, habbia il primo luogo sopra tutti, et andio al Priore Generale. Dopo i Sacerdoti a man destra staranno i gentil'huomini, quando alcuna volta fossero chiamati dal Protettore, come si è detto, in congregatione.

Oltra di questi luoghi siano altri luoghi preparati, doue sederanno quelli che la Domenica ueneranno dalle scuole per fare le loro relationi; & come faranno secondo la diuisione della Città in certe parti distinti, così siano tanti banchi per loro apparecchiati, & sia determinato a ciascuna parte il suo luogo.

Dopò il Priore Generale ò qualche altro Sacerdote, secondo al Priore Generale parerà, faccia a i fratelli vna breue esortatione, inanimandoli all'opera di questa santa compagnia; & tratti

nell'effortatione sempre cose pertinenti à quest'opera, lasciando che d'altre cose si tratti in altro luogo & occasione.

Quando sarà hora di cominciar la Congregatione, si faccia con conditione la solita oratione, domandando à Dio gratia & lūne, per potere in quella Congregatione determinare quello, che sia à sua gloria, & bene della compagnia, & di poterli spogliare d'ogni affetto humano, che potesse impedirli per fare quello che è secondo il beneplacito di sua Diuina Maestà.

Fatta l'oratione, il Cancelliere chiamerà tutti nominatamente quelli che sono della Congregatione, & così secondo che sono chiamati, con l'istesso ordine senza confusione ciascuno vada al luogo suo.

Dopò chiamerà quelli che vègono per fare le relationi, che anderanno ancor essi al luogo apparecchiato, il che si faccia con quiete, modestia, & senza tumulto & confusione.

Dopò che tutti saranno accomodati al suo luogo, i Visitatori delle Scuole diano della loro visita conto, con la breuità maggiore che potranno.

Dopò loro per ordine come sono chiamati, diano ragguaglio delle loro scuole in particolare: riferiscano il numero delle persone che vengono alla scuola, tanto de grandi, quanto de piccioli; il numero de fratelli; lo stato & progresso della scuola; la diligenza che vñano i fratelli; il frutto che si fa nell'insegnare la dottrina, & buoni costumi; della cura che tengono in osseruare le regole.

E questo che delle scuole degli huomini si dice, sia inteso ancora di quelle delle donne, per coloro che hanno la cura di visitarle.

Haueranno sempre rispetto all'edificatione de circostanti, quando faranno simili relationi, & però non dicano cosa in particolare di scandalo; ma se cosa fosse occorsa, di cui bisognasse darne à Superiori conto, lo facciano in scritto sò à bocca separatamente; accioche senza dar materia di scandalo, d'infamia d'alti, si proueda à quello che sarà bisogno.

Delle cose de quali sarà fatta relatione, starà in arbitrio del Priore Generale di far notare il Cancelliere quello, che gli parerà degno d'esser notato.

Essendo spedite le relationi, & douendosi trattare qualche cosa in congregatione, il Priore Generale darà licenza à quelli che non hanno voto in essa; & partiti che faranno, farà che'l Cancelliere legga le determinationi della congregatione prossima passata, per vedere se sono state essequite, d'no; & se non fossero essequite, si vegga la cagione, & si metta rimedio spediente, accio quanto prima s'esse quiscano; e se fosse stato per negligenza di qualch'vno de fratelli, se gli dia penitenza, accioche non si trattino le cose del Signore con minor diligenza di quelle, che al mondo, & alla carne appartengono.

Fatto questo, sarà proporre dal Cancelliere le cose che in quella congregatione s'haueranno da trattare, & le quali esso Priore Generale hauendole prima conferite con i Discreti, gli hauerà dato in scritto: le leggerà con quell'ordine che gli saranno date, e finche nò sarà spedita la prima, nò proponghì l'altra. Tutti i fratelli per ordine diranno sopra la proposta il parer suo; & il Priore concludendo numererà gli voti; e se la cosa di cui si tratta richiedesse che si dia in secreto la voce, si faccia con le ballotte con l'istesso ordine.

Il Priore Generale mentre la cosa da trattare si propone, non mostri essere più à vna parte inclinato, che à vn'altra, ma indifferente mostrandosi, aspetti à dire il parere suo dopò che tutti gli altri haueranno detto il loro; potrà bene proponendosi, dire per vna parte & per l'altra le ragioni, che fanno difficile & dubbioso il negotio; & questo per aprire à fratelli la strada di poter meglio intendere la difficoltà, & di poter con maggior giudicio & fondamento d'per l'vna d'per l'altra parte dire il parer suo.

E quando per caso occorresse, che essendo eguali le voci per l'vna e per l'altra parte, si che la cosa rimanesse ancor in dubbio, all'hora il Priore farà che i fratelli facciano oratione à Dio Signor nostro

nostro; & egli con il Sottopriore, i Discreti, & Sacerdoti Coadiutori Supranumerarij, la decida, secondo che Dio loro mostrerà: & in qualunque modo che le cose si determinino, saranno scritte dal Cancelliere, che a questo effetto deve hauere vn libro apparecchiato.

E quello s'intenda essere determinato, che alla maggior parte de' fratelli sarà parso, & dalle più voci approuato.

E però da sapere, che benchè tutta l'autorità & podestà della compagnia consista ne i fratelli di questa congregazione, e possino insieme congregati determinare sopra tutte le cose pertinenti al bene essere delle scuole, & buono gouerno de i fratelli della compagnia, tanto dentro nella Città, come di fuori nella Diocesi; nondimeno si dichiara di nuouo, che non hanno autorità d'innovare, di mutare, di scemare, o accrescere cosa veruna, nè di far altro, fuor di quello che sarà nelle regole determinato, senza l'autorità, consenso, & determinatione, & approbatione del Reuerendissimo Vescouo; & di quelli delli quali potranno determinare, non facciano cosa veruna senza l'interuento, consiglio, & consenso del Priore Generale, che in detta Congregatione tiene il luogo, & rappresenta la persona del Reuerendissimo Vescouo.

Quando si douesse dare a qualch'vno commissione di essequire alcune cose determinate in congregatione, se gli dia in scritto, accioche n'habbia più fresca memoria, & accioche quello essequisca, che in congregatione sarà determinato, & nel modo, che gli sarà ordinato, & nulla cosa faccia di proprio giudicio.

Quelli a' quali sarà dato commissione d'essequire qualche cosa, dopò l'hauerla essequita, ne diano subito relatione al Priore Generale, o al Cancelliere; il simile facciano, se non hauessero potuto essequirlo per qualche difficoltà; acciò nella prima Congregatione se ne possa fare relatione a i fratelli della congregatione.

E perche, oltre che le cose ch'al seruitigio di nostro Signore Giesu Christo appartengono, si deuono trattare con

molta carità, & prudèza, ancora richiedono in quelli che le trattano, ordine, modestia, & che schiuno ogni cosa, che confusione apportare possi & disordine; per questo niuno de' fratelli parlerà della cosa proposta, se non quando à lui toccherà di parlare, o sarà dal Priore domandato; nè mentre vn'altro parla, l'altro interponga cosa alcuna, ma con pazienza aspetti la sua volta; nè con parole, nè con segni, nè chiaramente, nè copertamente mostri di far poco conto del parere d'altri; ancora che non paresse molto al proposito; anzi debb'stimare ogn'altro più di se stesso fauio, & di maggior carità, & maggiore spirito.

Quando alcuno parlasse, o facesse qualche segno, mentre l'altro dice il suo parere, si che possi interromperlo, o impedire che non sia con attentione ascoltato; l'Ausiatore gli faccia segno che taccia, & quando non si emendasse, il Priore lo faccia tacere, & gli dia la penitenza.

Quando occorrerà a vn fratello riprouare il parere dell'altro, lo faccia con gran modestia; nè mostri farlo per altro, che perche così gli pare più a gloria di Dio; nè mostri affetto contrario al fratello, di cui rifiuta il parere, nè mostri farne poco conto; & in somma col riprouarlo, non dia in modo alcuno occasione al fratello di turbarsi seco, & però s'astenerà da parole, & detti mordaci, o scherneuoli: & quello di cui il parere l'altro riproua, istimi che il tutto si fa per gloria di Dio, & sopporti con pazienza; nè con parole, nè con segno alcuno si mostri risentito, nè in congregatione, nè manco di fuori, accioche tutti possino liberamente, & senza rispetto alcuno dire il parere suo; nè voglia alcuno pigliare à petto cosa alcuna, nè sposare, come si dice, la sua opinionione; ma siano tutti fratelli a lasciare il proprio parere, & inclinare il suo giudicio a quello che gli altri sentono: & accioche la diuersità di parole non sia cagione di lenargli quella carità & vnione tra loro fratelli, che tanto è necessaria, & senza la quale non possiamo operare cosa meritoria; credano, che quel-

lo che a i più parerà, sarà quello che a Dio, per cui si tratta il negotio, più piacerà; e si rendano tutti sicuri, che'l Signore a cui seruono, & per lo cui honore & gloria si congregano, non permetterà, che i serui suoi s'ingannino.

Giocherà molto a ciascun de fratelli mentre vā in congregatione di spogliarsi d'ogni affetto & interesse proprio, & andare, non come tale d' tale persona, ma come indegno seruo del Signore, & vn membro di quella congregatione, & minimo fratello della compagnia, & per tale douerà offerirsi al Signore, & così giudicherà d'ogni cosa, come non a se tocchi; ma a persona publica: habbiamo tutti come presente il Signor nostro Giesu Christo, & così si portino come se presente con gli occhi lo vedessero.

Se le cose che saranno proposte per ordine del Priore saranno spedite presto, si potrà domandare ciascuno, s'hauesse qualche cosa da proporre: & non hauendone, faccia con modestia segno di nò; ma hauendone, vada al Priore & glie la dica; accioche esso confertola con i Discreti, & giudicando douersi proporre, la proponghi, & si determini nel modo foderato; d se non vi fosse tempo da terminarla, la potrà rimettere a vn'altra congregatione.

Finita che sarà la congregatione, facciano l'oratione, & riceuuta la benedictione dal Priore, tutti si licencino.

Delle condizioni, & officio del Priore

Generale. Cap. V.

Quando il Priore Generale ordinarimente tenere in tutta la Compagnia il luogo del Vescouo, douerà essere tale, a cui meritamente possa darsi vn tale officio, & di tali forze, nelle cui spalle sicuramente possa mettersi vn tal peso & carico, di regere & gouernare vna così santa & così importante opera come questa.

Deue essere Sacerdote di buona & sana dottrina, & più deue essere persona di molta edificatione, & grauità; accioche con l'vna sappia quello che deue insegnarsi, eò l'altra sia a tutti esempio di vita Christiana, & che cò affetto mo-

stri nell'attioni & portamenti suoi, quello che procura che s'insegni nelle scuole. Deue ancora hauere buona cognitione e pratica di questa compagnia, per poterla ben reggere, & gouernare, & promouerla a quel fine, per lo quale è stata instituita: habbia gran cognitione del modo di gouernare, & conueniente all'essere della compagnia.

E necessario, essendo come Padre dato per reggere così grande moltitudine de fratelli, & altre genti che alle scuole conuengono, che sia di molta pazienza & magnanimità, per sopportare l'imperfettione de tati, sotto il suo spirituale gouerno sottoposti; & per non sgomentarsi nell'auersità & contrarietà, che dalli nemici del nostro bene gli saranno poste auanti, confidandosi molto nella bontà Diuina, che non abbandona mai chi in lui si confida, & in particolare quelli, che per lo suo santo seruitaggio si affaticano, & pigliano simili carichi.

E benchè da Dio di molte virtù & prerogative dotato, nondimeno deue riputarsi inhabile a così grand'officio; & però douerà isforzarsi d'essere molto sollecito, sì che per sua colpa & negligenza non occorra disordine alcuno nell'osservanza delle constitutioni & regole della compagnia; imaginandosi essere questa compagnia, come vn horiuolo di molte rote ben composto, ch'vna moue l'altra, & ch'ogni picciolo intopo che ad alcuna auenghi, tutte l'altre ancora disconcia, & impedisce.

Conoscerà essere officio suo proprio, di hauere cura vniuersale di tutta la compagnia, & di tutte le scuole d'essa, tanto nella Città, quanto di fuori nella Diocesi; & in particolare di quelle che sono nella Città, tra quali sono comprese quelle, che ancora che siano fuori, sono però immediatamente sottoposte alla congregatione di Milano, come di sopra si è detto.

Douerà essere molto bene informato di tutte le scuole sudette, accioche possa sapere i bisogni di esse, & trovarli rimedio; d non potendo esso per se stesso, possa col Procuratore, o con il Vescouo conferire il bisogno, o hauere da loro aiuto, & fauore.

E ne-

È necessario, ch'abbia molto bene per le mani tutte le regole pertinenti all'ufficio di ciascuno, per poter sapere, se ciascun faccia bene l'ufficio suo; e doue manchi, per potere aiutarlo, & al meglio operare promouerlo.

Sarà molto spedito, che conosca tutti i principali operarij della Compagnia, tanto nella Città, quanto nella Diocesi; accioche possi preualersene a tempo, & in particolare questo s'intenda de Sacerdoti, che sotto la sua cura in questa opera s'esercitano; quali come fratelli in Christo trattandoli, & accarezzandoli, gli dia quell'aiuto che potrà, e così gl'inanimi quanto può mai ad adoperarsi in questa santa opera.

Procuri che tutti gli officiali seruino bene le regole dell'ufficio loro; e per quanto potrà, procuri d'interrogarli, per conoscere se le fanno, se le leggono alle volte, e se n'hanno quella pratica che è loro necessaria.

Visiterà il più spesso che potrà, le scuole della Città, & in particolare quelle de quali non hà buone relationi, o perche manchino nell'osservanza delle regole, o perche habbiano di qualche riparo bisogno.

Visitando alcuna scuola, cercherà di accarezzare gli operarij di essa, e dirgli qualche parola, per più animargli, & aiutarli in così perfetto e buon esercizio.

Si sforzerà vna volta il mese, o non potendo, almanco più volte l'anno, fare la Communion generale alla Compagnia, facendo loro qualche spirituale ragionamento; e procuri che almeno vna o due volte l'anno siano dal Reuerendiss. Vescouo comunicati.

Questo stesso farà ancora nelle scuole delle donne, de quali non minor cura douerà hauere, che di quelle degli huomini.

Visiterà almanco vna volta l'anno tutte le congregazioni Diocesane, e Priori di esse; e s'egli non potesse, facci che'l suo Sottopriore lo facci; e se per caso nè l'vno potesse nè l'altro, procuri che vno de Sacerdoti coadiutori soprannumerarij delli vintiquattro fratelli della Congregatione Generale le visiti, il

quale habbia particolare informazione di tutte, per potere prouedere a i loro bisogni.

Non introdurrà cosa nuoua senza consenso del Reuerendiss. Vescouo; e prima la conferirà con i suoi Discreti; nè senza il consiglio almeno d'vno di loro, proporrà, nè lascerà proporre cosa alcuna nella Cōgregatione, se altro non paresse al Reuerendiss. Vescouo.

Hauerà speciale cura di tenere molto vnita la Compagnia, & che in tutti sia vn cuore & vn'animo, con gran dispositione d'impiegarsi al seruuigio di Dio in questa opera.

E però intenderà minutamente da i pacificatori le dissensionì e discordie, che ò tra particolari fratelli nascessero, ò garre tra i capi delle scuole, & altri officiali; & con ogni diligenza e carità si sforzi, ò per se stesso, ò con l'aiuto d'altri, di leuarle via.

Quando con licenza del Reuerendiss. Vescouo mandarà con consenso della congregatione a piantare ò a visitare l'opere fuori della Città, darà a i Visitatori le patenti ò lettere di credenza; nè manchi a bocca dargli l'istruzione, esortandogli a fare questo officio con molta edificatione, con pazienza, e carità; ricordandogli dell'ufficio importante che hanno a fare, e però di quanta virtù & humiltà deuono esser ornati, reputandosi indegni d'esercitarlo.

Non mandi fuori a visitare, ò piantare opera alcuna, se non due ò tre accompagnati, & che siano persone, che oltre la pratica & habiltà che haueranno a fare quello officio, siano di molto buona vita, & edificatione; & faccia che vno sia il superiore, a cui l'altro, ò gli altri se più faranno, obbediscano, come se fosse il Priore stesso.

Quando faranno tornati, si faccia rendere le patenti, ò lettere particolari.

Habbia la nota di tutte le congregazioni Diocesane, e faccia tenere conto delle lettere, che da quelle ò da loro Priori Diocesani gli saranno mandate; & le darà risposta, secondo che vederà il bisogno.

Procuri dargli aiuto ne i bisogni, quando da loro sarà ricercato; & se trouasse alcuno

alcuno de Priori Diocesani negligenti, & che poco si curi del bene della sua congregatione, ne dia al Reuerendissimo Vescouo auiso, perchè possa prouederli.

Esorti spesso i fratelli al ben operare in questa compagnia; e procuri che vi siano Sacerdoti prouati, che facciano questo officio spesse volte nelle scuole; finalmente procuri a suoi tempi più opportuni dal Reuerendiss. Vescouo ò sua Cancellaria gli ordini necessarii, perchè i Parochi, & i Predicatori nella Città & fuori, nelle prediche alle volte la raccomandino, & mostrino il frutto che fa questa compagnia, & esortino il popolo ad abbracciarla, & quelli che in essa non si esercitano, s'applichino ad essercitarsi; & predichino ancora alle volte le molte indulgenze concesse a i fratelli di detta compagnia.

Procuri, che così a tempos s'ispedisano, tanto l'esercitio delle scuole, quanto le congregationi, che possino i fratelli andare alla predica & lettione, che in Duomo; ò in altre Chiese si faranno; & se vedesse che si predicasse a hora molto incomoda, si che i fratelli fossero costretti, ò mancare all'officio loro nell'opera della Doctrina Christiana, ò di lasciare le prediche & lettioni, ne dia auiso al Reuerendissimo Vescouo, procurandone rimedio.

Douerà esso Priore generale essere ordinario confessore dell' vintiquattro della Congregatione general, & almeno vna volta il mese gli confesserà, de quali douerà hauere molta cura: & si come essi riuerranno lui, & amaranno come padre, e come a Priore & Superiore daranno humil obediencia; così esso douerà come figliuoli amarli, e procurarli ogni bene, e con ogni sollecitudine guardarli, non solo da i peccati, ma anco da ogni periculo, & occasione del peccato.

Procurerà d'hauere de' Sacerdoti atti per confessare gli altri fratelli, & almanco n'habbia tanti, che a ciascuna parte della Città possi assegnarne vno.

Questi Sacerdoti, oltre la bontà della vita che doueranno hauere, doueranno essere affectionati all'opera, accioche

possino meglio aiutare i detti fratelli al ben affaticarsi in essa.

Di questi stessi potrà seruirsì in far fare l'esortationi nelle scuole alli fratelli.

A questo fine procurerà di affectionare alla compagnia molti Ecclesiastici, invitandogli tal volte, hora alle scuole particolari, hora alle congregationi generali, perchè vadino introducendoli nella cognitione della Compagnia, & insieme pigliandogli amore, onde possa sperare, e riceuerne maggior aiuto dalle opere loro a semplici della compagnia. Al Priore Generale toccherà di fare le patenti, come a delegato dal Reuerendissimo Vescouo, a tutti gli officiali inferiori; fuor che al Sottopriore generale, alli Visitatori generali, & al Cancelliere generale; a quali come al Priore generale il Vescouo farà la patente, come ancora quelle che si doueranno dare a quelli, che vanno a visitare, ò piantare qualche scuola nella Diocesi.

Habbia cura, che i fratelli della congregatione generale venghino al tempo suo al luogo determinato; e quando alcuno mancasse, procuri saperne la causa, & se per negligenza, ò per lieue causa hauesse lasciato di venire, gli dia la

penitenza. Potrà il Priore scaricarsi di molte brighe nella persona del Sottopriore & sostituto, dando a lui la cura, & il modo di esquirle.

Dia almeno vna volta il mese al Reuerendissimo Vescouo ragguaglio della compagnia in generale, & in particolare delle cose d'importanza che faranno occorso; e più spesso trattarà con sua Signoria Reuerendissima delle cose di detta Compagnia, secondo che l'bisogno & occorrenza lorichiederanno; & come vorrà essere per la migliore della Compagnia, che tutti li rendano obediencia perfetta, & essatta; così in ogni altra virtù procurerà nell'obediencia essere specchio a suoi inferiori.

Procuri spesso raccomandare a Dio nostro Signore così gran cura che ha preso, & immaginarsi, che senza il diuino aiuto non potrà bene gouernarla.

Procuri ancora che i fratelli ne facciano spesso oratione, & oltre il raccom-

ma-

mandarle, & farle raccomandare al Signore, metterà ancor esso ogni studio & forza che Dio gli hauerà concessa per bene gouernarla, impiegandoli tutto il suo pensiero; & per questo non douerà hauere d'altra Compagnia cura: assai gran seruigio a Dio nostro Signore per si d'hauere fatto, quando hauerà ben retta & gouernata questa Compagnia.

Delle conditioni, & officio del Sottopriore generale. Cap. VI.

Essendo tanto grande la cura di questa Compagnia, non pare che sia possibile che vn solo possi essere bastantemente a satisfare intieramente a quella: per questo s'è giudicato necessario dare al Priore generale vn'altro che sia in vece sua, & a lui sostituto, dal qual possi essere solleuato di qualche parte del peso suo. Questo si come ha da essere sostituto & Vicepriore generale, è necessario e' habbia buona parte delle conditioni & qualità ch'al Priore s'è detto essere necessarie, tanto di buona & sana dottrina, quanto di vita esemplare, & di edificatione; si che meritamente possi in assenza del Priore tenere il luogo di quello.

Per questo douerà essere Sacerdote, & hauerà tutta l'autorità, che dal Priore gli sarà data.

In assenza del Priore nella congregatione starà in luogo del Priore, & gli sarà dalli fratelli hauuto quel rispetto che se gli deuè, come a quello che all' hora rappresenterà la persona del Vescouo. Essequirà con ogni diligenza & carità, tutto quello che gli sarà dal Priore commesso per conto della Compagnia. Procuri d'essere con la debita subordinatione molto vnito col Priore, & gli sia così obediante, come esso vorrebbe che a lui fosse obedito; & dia in questo grand'esempio con ogni humiltà a i fratelli.

Deue sopra tutto essere molto pratico nelle cose della Compagnia, & hauere molta notitia de gli ordini, regole, & modi della Compagnia che si tengono, tanto nell'esercizio dell'insegnare, quanto

nel gouerno della Compagnia.

Procuri ancora d'hauere buona cognitione de i fratelli & operarij della Compagnia; tratti con loro con ogni humiltà, & mansuetudine, & se gli mostri amoreuole, & affectionato, & con questo cerchi farlegli amoreuoli, aiutadogli quanto potrà, & inanimandoli al seruigio di Dio, al quale sono chiamati.

Quando tenerà il luogo del Priore nella Congregatione, essendo il Priore assente, faccia osservare, & obserui tutte le ordinationi del Priore Generale della Congregatione; & proponendogli cose di tanta importanza, che richieda matura deliberatione, non la lasci determinare, ma la differisca alla Congregatione, nella quale vi sia il Priore Generale presente.

Riferisca sempre, quanto hauerà operato al Priore, col quale spesso tratterà delle cose della Compagnia, & se ne faccia in questo modo molto pratico; & sentendo qualche disordine in alcuna scuola, & discordie tra fratelli, ne dia quanto prima al Priore generale auiso. Raccomandi al Signor nostro questa Compagnia, & vigili sopra di essa con ogni cura & sollecitudine, sperando dall'istesso Signore largo rimuneratore copiosa mercede.

Non conuiene, come s'è detto del Priore, che habbia cura d'altra opera pia, ma si contenti di fare con diligenza frutto in questa, nella quale Dio l'ha chiamato.

Delle conditioni, & officio de i Discreti. Cap. VII.

Nella prima parte doue s'è parlato di tutto quello che appartiene al gouerno di scuole particolari, si sono date molte regole delli Discreti delle scuole particolari, quali regole sono, & possono essere comuni & a questi & a quelli, se non che quanto è cosa più d'importanza dare consiglio per cose pertinenti a tutta la Compagnia, che consigliare sopra quelle d'vna sola scuola, tanto maggiore deuono essere in questi, che in quelli, le doti & conditioni, che a fratello di tal officio si richiedono, e con tanto maggior perfectione deuono

Deuono offeruarle. Procurino non solo trouarsi presenti alla congregatione ogni volta che si fa, ma ancora deuono essere più de gli altri solleciti, per dar tempo al Prior generale, che con essi loro possi conferire le cose che nella Congregatione si deuono trattare.

Deuono sforzarsi di sapere le cose di tutte le scuole della Compagnia, tanto di quelle della Città, quanto di quelle di fuori per la Diocesi; accioche essendo bene informati, possino bene consigliare delle cose per quella occorrenti.

Per questo trattaranno spesso con i Visitatori generali & Regionarij della Città, & della Diocesi; poi che essendo quelli di tutte le scuole ben informati, meglio d'ogni altro gli potranno dare delle cose occorrenti nelle scuole piena & compita informatione.

Saria molto bene, che alle volte andassero per le scuole, a vedere come le cose passano, & come tutti nell'ufficio loro si portano, & compitamente l'offeruano, per poterne dare ancora essi giudicio quando occorrerà, non solo per relationi d'altri, ma per quello che essi stessi haueranno veduto.

Deuono ancora essere molto praticchi nell'ufficio di tutti gli officiali della Compagnia, per poterne dar buon giudicio; & si sforzino sapere, & intender bene le regole de gli officiali, per sapere discernere quando faranno in congregatione, doue si sia errato, & habbia bisogno di rimedio, e doue no.

Delle conditioni, & officio dell'Auisatore generale. Cap. VIII.

Accioche in questa compagnia non manchi l'offeruanza della correctione fraterna, anzi con ogni migliore, e possibil modo s'essequisca, secondo che'l Signor nostro Gesu' ce l'ha raccomandata, si è giudicato spediente, che ci sia vn Auisatore generale; di cui sarà la cura, di vedere, & auuertire gli andamenti & attioni de fratelli della nostra compagnia; & trouando alcuni d'essi che mancano della rettitudine della vita Christiana, vñ questo santo

ufficio di carità co' essi loro, auisandogli, & nell'auisargli tenga quella regola & modo, che Christo n'ha insegnato d'auisargli da solo a solo; e poi lo faccia con darne a Superiori auiso, se vederà in loro ostinatione, accioche non si lasci modo, col quale si possi di potergli aiutare. E benchè l'Auisatore generale douerà far questo officio con tutti i fratelli della Compagnia, nondimeno hauerà speciale cura delli vintiquattro, e de gli altri che entrano nella Congregatione generale.

E per questo douerà hauere gran cognitione e notitia di loro, e con destrezza s'informi della loro vita, delli costumi, e portamenti, tanto in casa quanto di fuori; sappia s'alcuno di loro habbia mestiero illecito, o scandaloso, & che poca edificatione possi dare in esso a' prossimi; sappia s'hauesse con alcuno, o inimicitia, ouero discordia, o principio di essa; & quando trouasse in qualche errore alcuno de fratelli, il primo aiuto che potrà dargli, sarà fare oratione per lui, & fare che gli altri fratelli ancora la facciano; auuertendo di non nominare mai la persona per cui si pregare, per vietare quanto sia possibile, di macchiare la fama del fratello.

Dopo cerchi mezzi d'aiutarlo, auisandolo per se stesso, se non dubitasse del frutto; & quando si dubitasse che'l mezzo suo non fosse per aiutarlo, procuri quel mezzo d'altri, che più spediente gli parerà; & se tale non fosse tra quelli della Compagnia, cerchi altra persona che il Signore gli metterà innanzi, per poterlo meglio aiutare.

E se per caso (che a Dio non piaccia) il Priore, o alcuno de Sacerdoti si trouasse in qualche errore, serui prima al medesimo modo, in quanto a pregare, & far pregare per lui; dopo consideri la cosa bene nel Signore, & se gli parerà di poterlo aiutare con auisarlo, lo faccia con ogni humiltà, modestia, & destrezza possibile; & quando o vedesse, che per se stesso auisandolo, non gli possi arrecare giouamento alcuno, o hauendolo auisato non habbia fatto frutto seco, cerchi qualche persona d'auttorità, che auisandolo possi sperare d'aiutarlo: & quando

quando con questo mezzo vedesse di non poterlo aiutare, riferisca il tutto al Reverendissimo Vescovo; & in tutte quelle cose habbia grande auvertenza di farlo, senza che il fratello di cui si tratta, resti in qualche modo infamato.

E perche deue l'Auisatore ancora hauere cura, che nella cōgregatione si seruino gli ordini, & le regole, però è necessario, che egli sia solecito, & si sforzi di ritrouarsi a tutte le cōgregationi.

E benchè da questo che s'è detto, si può da ogn'vno conoscere, che l'Auisatore deue essere persona di molto giudicio, & di molta prudenza, & autorità; nondimeno pare che per l'officio suo si richiegga nell'Auisatore maggior spirito: poi che l'esperienza insegna, che la prudenza troppo humana, producendo varij & molti rispetti humani, causa più delle volte, che non potendosi correggere i viti de i prossimi per simili rispetti, in tanto creschino, che poi non si troui per loro rimedio d'aiutarli; che se nel principio fossero stati con spirito & carità corretti, si fariano con facilità emendati: però sia essortato l'Auisatore cō viuio spirito di carità verso Dio nostro Signore, & del prossimo, lasciando da parte ogni humano rispetto, auisare qual si voglia de fratelli, che in qualche difetto vedesse inuolto; nè permetta mai, che per simili rispetti resti veruno fratello d'emendarsi; certificandosi, che non auisandolo potendo, viene in vn certo modo a cōsentire a i peccati di quello, che potendo doueria correggere: non per questo si vieta, che non vi il correttore quella prudenza nell'officio suo che se gli conuiene, ma solo questo si è detto, che non lasci giamai la correzione fraterna per humani rispetti.

Quando hauerà auisato alcuno più e più volte, e lo troua negligente nell'emendarsi, ne dia al Priore o Sottopriore auiso, accioche prouedino essi più efficacemente.

Prima che alcuno sia stabilito, procuri d'hauerne minuta informatione, secondo le sodette cōditioni, che a vn fratello della Compagnia sono necessarie, & ne dia al Priore generale raguaglio.

Se vederà alcun disordine nelle cose della Compagnia, & hauendo dato al Superiore nella Compagnia altre volte auiso, non gli sarà stato proueduto, ne dia raguaglio quāto prima al Vescovo, o a quello che tiene il Inogo suo, come il suo Vicario generale, ouero il Protettore della Compagnia; & in far simili officij, procuri, spogliato d'ogni affetto, di dire ogni cosa con sincerità, senza amplificare o essagerare il fatto, nè anco diminuirlo.

Procuri in ogni cosa hauere ben cogionte la diligenza con la prudenza, e l'vna e l'altra auuiata di carità; per non lasciare di vedere cosa che potesse alla compagnia apportar danno alcuno, ouero che potesse dargli aiuto.

Faccia ogni cosa quanto sarà possibile, col consigliargene col Priore, o Sottopriore, con qual hauerà ancora da consigliarsi delle cose, che in cōgregatione s'hauerà da proporre.

Quando mancherà alcuno de vintiquattro nella Congregatione, cercherà di sapere la causa perche sia mancato, e ne darà al Priore raguaglio; & se trouerà alcuno de fratelli infermi, ne dia auiso all'infermiere della scuola, nella quale è scritto il fratello infermo.

Mancando per qualche accidente in cōgregatione il Priore, e Sottopriore, esso tenghi nella cōgregatione il luogo del Priore; e per questo, e per la nomina anco in altro del suo officio, douerà procurarsi, che si metta vn Sacerdote in questo officio.

Delle conditioni, & officio del Cancelliere Generale. Cap. IX.

Perche le cose sono molte, e di qualità che importanza, che occorrono da questa Compagnia nel gouerno generale, e de quali conuiene tener memoria; è necessario oltre il Cancelliere particolare di ciascuna scuola, che sia vn'altro, che delle cose vniuersali che appartengono a tutta la Cōpagnia tenghi memoria, e sia Cancelliere generale; del qual sopra s'è detto, che per l'importanza dell'officio suo, deue in ogni cōgregatione ritrouarsi.

Quale

Quale debbia essere la persona a cui douerà darli simil'ufficio, dall'importanza di esso può conoscerli.

E prima oltra la bontà e virtù che douerà hauere, oltra l'amore e zelo verso le cose della Compagnia, oltra l'intelligenza delle cose, e saper bene scriuere; è necessario c'habbia gran prattica e cognitione delle cose della Compagnia, che sappia molto bene gli ordini & regole di quella.

Douerà hauere alcuni Libri; nel primo de' quali scriuerà tutti gli fratelli approuati per ordine, secondo il tempo che furno approuati; e benchè alcuni fossero nella Compagnia prima d'un altro ammessi; nondimeno quello di essi prederà, che sarà stato prima approuato. Noterà il nome, cognome, habitatione, & nome della patria di ciascuno di loro; auuertendo sempre di lasciare tra l'uno & l'altro alquanto spatio, per poter notare quando occorresse ch'alcuno di essi mutasse habitatione, & stanza: farà qualche segno auanti il nome di quello che morisse, ouero partisse, o che fosse della Compagnia per qualche accidente cassato.

Nell'altro Libro scriuerà le scuole, & Congregationi, che sono sotto il gouerno generale della Compagnia, con questo ordine; che prima siano notate quelle della Città; dopò le altre, secondo il tempo che furno cominciate, & approuate; & noterà il tempo nel quale furno cominciate, & riconosciute dalli Visitatori generali.

Nel terzo Libro noterà tutte le scuole delle Città & di fuori, che sono immediatamente sotto il gouerno particolare della Congregatione generale; & i nomi anco de i suoi Confessori, Priori, Sottopriori, Officiali, & operarij.

Nel quarto Libro scriuerà prima il nome & cognome del Prior generale, & delli vintiquattro della Congregatione; Sacerdoti, che sono coadiutori soprannumerarij, con l'electione, & confirmatione di tutti quelli che si eleggono, & confermano.

Dopò scriuerà le proposte & resolutioni, che nella Congregatione generale si faranno, secondo che al Priore parerà;

nè scriuerà altra proposta di quella, che dal Priore gli sarà data, consigliata prima con i Discreti.

Auuertisca di scriuerla prima in vn foglio di carta, & così scritta la mostrerà al Priore; accioche se gli paresse di mutare qualche cosa, lo possi fare: & dopò che da lui sarà veduta, & approuata, la scriuerà nel detto Libro, con la determinatione che sarà fatta in Congregatione sopra di essa.

Quando alcuna determinatione douerà darli a qualch'uno per ordine della Congregatione, o del Priore, per dargli essecutione; glie la dia in scritto, accioche non se ne dimentichi; & nella Congregatione seguente legga le commissioni date, accioche si vegga se sono state essequite, & nel modo che fu ordinato.

Legga ancora in Congregatione a i fratelli le cose proposte nella Congregatione precedente, per vedere se siano essequite quelle, a quali fù determinato si desse essecutione; accioche non rimanghi cosa imperfetta; nè altro si proponghi, fin tanto che alle cose passate non sia data ispeditione.

Hauerà cura particolare di ricordare al Priore, & a gli altri fratelli, che gli ordini dati siano essequiti.

Oltra di questo al Cancelliere generale tocca tenere conto delle polizze, che gli faranno date per diuerse occorrenze delli fratelli, & di tutta la Compagnia. Tenerà ancora memoria delle relationi, che faranno i Visitatori, tanto della Città, quanto di fuori nella Diocesi; mostrerà gli auisi e polizze al Prior generale, accioche egli vegga, se deuno proporsi in Congregatione, o se esso possi, o deue dargli ispeditione, senza proporsi in Congregatione.

Douerà ancora per ordine del Priore, e della Congregatione scriuere lettere alle Congregationi Diocesane, & ad altri, secondo che sarà bisogno, & a lui tocca tenere il sigillo della Compagnia.

In Congregatione, prima che altro si faccia, o che si mettano a sedere i fratelli, leggerà (fatta l'oratione) la polizza delli vintiquattro; i quali con quell'ordine che faranno chiamati, si metteranno a sedere, & noterà con qualche segno quelli

Yy

quelli che mancaranno, de quali ne darà nota all'Auisatore, accioche egli s'informi, perche siano mancati.

E proprio officio suo fare le patèti, quali il Priore douerà fare; ò se faràno quelle quali si deuono fare dal Reuerendissimo Vescouo, esso le procurerà.

Sarà bene e habbia il Catalogo di tutte le Parochie, tanto della Città, quanto della Diocesi, delle Terre ancora, e Chiese di esse, e sappia in quale vi sia piantata l'opera, e doue manchi, se deue piantarsi, ò nò; accioche possi darne nota al Priore, & agli altri Superiori, quando sarà ricercato.

Dia a ciascuno delli sostituti Visitatori la nota delle Terre, e Parochie, e Chiese, che sono in quella parte che a lui tocca; doue siano le scuole, e doue non siano ancora piantate, e doue si possino piantare.

Hauerà la nota di tutte le cose della Compagnia; in particolare delli banchi che s'adopano per insegnare la Dottrina Christiana, de' pulpiti della disputa; e procuri, che non si perdino: anzi sarà bene, che tutte siano segnate con qualche particolar segno, accio siano conosciute che sono della Compagnia della Dottrina Christiana.

Tenerà tutte le scritture pertinenti alla Compagnia, e quando sarà bisogno, l'habbia in pronto.

Deue hauere delli Libretti, per dare alli Visitatori, quando vanno visitando le scuole della Diocesi; & delle regole, per distribuirle a' fratelli, quando gli saranno domandate.

Cò carità & amoreuolezza cerchi d'instruire & ammaestrare il fratello, che per coadiutore, e sostituto gli sarà dato, accioche possa meglio aiutarlo; & in ogni caso possa, quando bisogna, in sua assenza satisfare per lui, e forsi anco in altro tempo succedere nel suo officio.

Delle conditioni, & officio del Sostituto del Cancelliere generale.
Cap. X.

IN breue si può dire, che l'officio del Sostituto è di essere come istrumento viuo del Cancelliere, supplendo con

carità & diligenza in tutte le cose, alle quali non potesse interamente satisfare il Cancelliere.

Deue esser di tali conditioni il Sostituto, quali di sopra si è detto essere al Cancelliere stesso necessarie; tra perche deue fare le medeme cose, tra perche deue in assenza del Cancelliere sostenere il luogo & officio suo; & anche perche mrendo quello, esso potrebbe nel luogo suo essere posto.

Non farà cosa alcuna, se non con commissione ò consenso del Cancellier generale, il quale deue riconoscer per suo immediato superiore.

Farà tutte le cose che dal sudetto Cancelliere gli saranno ordinate, pertinenti al suo officio; e quando sentisse alcune cosa contraria al parere del suo Superiore, con grande humiltà glie la proponghi, con indifferenza però di fare, ò non fare, come da lui gli sarà ordinato, senza contrastare seco, nè mostrerà segno veruno, d'ostinatione, ò di non far volentieri quello che gli è stato ordinato, ancora che fosse al suo giudicio, e volontà contrario.

In cose d'importanza, hauendo sentimento contrario da quello del Cancellier generale, potrà se gli parerà proporlo al Prior generale; douerà rimetterli affatto a quello che da lui sarà determinato, senza parlarne con altra persona, nè mostrerà mala satisfatione delle cose che saranno determinate, ancora che fossero al suo giudicio repugnanti. Douerà trouarsi in tutte le Congregationi delli vintiquattro, ò che vi sia, ò non vi sia presente il Cancellier generale, & sederà appresso il sudetto Cancelliere, per poterlo ne' bisogni aiutare. Nè sarà necessario che sia delli dodici, ma basterà che sia delli vintiquattro.

Delle conditioni, & officio de' Visitatori generali. Cap. XI.

SE bene, nè quello che pianta, nè quello che irriga le piante, si può dire essere cosa alcuna, ma solo Dio che dà l'acrescimento, è il tutto in tutte le cose; nondimeno ha voluto la diuina sapienza (che ogni cosa soauemente dispone, & con-

& cōduce al suo fine) che sia nella Chie-
sa santa, & chi pianti, & chi irrighi le
piante, se ben egli è quello che ogni co-
sa conduce a perfectione.

Però è necessario, che siano in questa
Compagnia ministri & ufficiali, che at-
tendano a piantare, & irrigare le scuo-
le piantate nella Città, & fuori per la
Diocesi.

Questi saranno i Visitatori, che haue-
ranno propriamente questo officio, di
piantare con l'autorità de' Superiori,
& visitare le scuole.

E perche vn solo non potrebbe supplire
alle scuole della Città, & a quelle di fuo-
ri, è necessario che siano duoi Visitato-
ri generali: li quali se bene haueranno
autorità l'vno & l'altro di esercitare
il loro officio nella Città & nella Dio-
cesi secondo i bisogni; nondimeno vno
di essi più in particolare attenderà alle
scuole della Città, & anche a quelle di
fuori, che sono immediatamente sotto
la cura particolare della Congregatione
generale; l'altro attenderà alle scuo-
le delle Diocesi.

E perche ordinariamente, massime nel-
la Diocesi, i Superiori delle scuole sono
Sacerdoti, doueranno questi Visitatori
generali esser Sacerdoti, massime quel-
lo che più ordinariamente attende a vi-
sitare la Diocesi.

Sotto di questi saranno fino al numero
di sei Visitatori per vno, chiamati re-
gionarii, & più & meno, come parerà al
Reuerendissimo Vescouo, secondo che
sarà compartita la Città, & la Diocesi,
si che i Visitatori regionarii della Dio-
cesi, habbiano ciascuno vna parte della
Diocesi in sua cura distribuita.

E quelli della Città, habbino partita
tra loro la cura delle scuole della Città,
& delle altre appoggiate in edesimamen-
te alla Congregatione generale, & con-
sequentemente raccomandate all'or-
dinaria cura di quel Visitator generale.

Deuono l'uno e l'altro hauer gran cu-
ra, che s'offeruino le regole in tutte le
scuole fuori & dentro, e procedano con
gran conformità, non permettendo no-
uità alcuna in veruna scuola; & doue tro-
uassero cosa dalle altre differente, procu-
rino con diligenza leuarla; cercando pe-

rò fare ogni cosa con destrezza, si che il
prossimo & della verità resti capace, &
senza disedificatione, scandalo, & auer-
sione d'animo il tutto si faccia.

Questo finalmete potranno fare, & pro-
cureranno, che tutti gli ufficiali offerui-
no le regole a loro date, le quali essendo
le medeme date a tutti, ben offeruate, ca-
gioneranno questa vniformità, madre
dell'vnione & pace Christiana.

E necessario ancora, che essi siano mol-
to bene instrutti negli ordini, regole,
& pratica che s'ha d'hauere nelle scuo-
le della Compagnia, per poter conosce-
re, doue s'offeruino, & doue nò, gli or-
dini & regole; & accioche possino inse-
gnare quelli, che trouassero male am-
maestrati.

E perche si è detto, che due sono le co-
se al loro officio pertinenti, piantare le
scuole che non sono, & visitare le pian-
tate; bisogna che habbiano & regola
nel piantarle, & nel visitarle.

Non siano molto facili a piantare scuo-
le: perche se bene è necessario che siano
molte, per potere insegnar a tutti quel-
li c'hanno bisogno d'imparare la Dot-
trina Christiana; nondimeno non con-
uiene tanto moltiplicare le scuole, che
siano più di quello, che ò sia bisogno, ò
possino mantenersi bene.

Non douanno piantare scuola, senza
prima hauer veduto il bisogno del luo-
go doue s'ha da piantare, e considerato
bene il modo di poterla sostetare quan-
do sarà piantata; non essendo cosa con-
ueniente piantare scuola, che poco do-
pò douesse esser abbandonata; & però
doue fosse bisogno di piantarla, procu-
rino con ogni diligenza trouar modo,
& persone, che possino sostentarla, con
frutto & edificatione del prossimo.

Dopò che si saranno del bisogno infor-
mati, & del modo di poter far camina-
re la scuola che douerà piantarsi, riferi-
scono il tutto al Prior generale; il qua-
le, se gli parerà, lo conferirà con i Di-
creti, & lo proporrà in Congregatione;
e secondo l'ordine che dal Prior ge-
nerale hauranno, essequiscano.

In quanto poi appartiene al visitare, do-
ueranno hauer per scopo principale,
di vedere tutti i disordini che possano

Yy 2 essere

essere nelle scuole, tanto circa le persone particolari, quanto nell'vniuersale dalla scuola; & trouandoui disordini, procurino con carità & diligenza togli via, & fare che i fratelli & ufficiali tutti conoscano il male, che dal non osservare gli ordini & regole deriua.

Veggano diligentemente, se gli ufficiali hanno, intendono, & osservano le regole dell'ufficio loro, & procurino con destrezza & carità aiutargli oue mancastero.

Quando visiteranno le scuole, accioche possino ben conoscere, se s'osservano in esse gli ordini & regole; stiano dal principio fino al fine dell'opera, & visitino tutti gli ufficiali, mentre s'esercitano nell'ufficio; & trouando ch'alcuno d'essi mancasse, l'istruiscano con amore uolezza & carità, & se conosceranno essere bisogno dargli maggior istruzione, dopò l'opera separatamente lo chiameranno, & l'istruiscano in quello che haurà bisogno essere istruito.

Si trouino nelle Congregationi particolari delle scuole che visiteranno, auisandogli in generale dell'osservanza delle regole, & nel particolare, doue haueranno trouato mancamento.

Il tutto facciano cò mostrare molta carità, accompagnata con modestia, & humiltà, con che si faranno beneuoli gl'animi de' fratelli, & prenderanno in bene quanto gli haueranno auisato.

Attendano nella visita a conseruare gli fratelli, con dare loro buoni ricordi, aiutargli al faticarsi in questa vigna del Signore fino al fine, che paga l'opera nostra; & insieme procurino d'acquistare de' gli altri.

Se trouassero tra fratelli discordie, a' quali non sia stato dato rimedio, cerchi no con ogni prudenza & carità affaticarsi per mettere tra loro pace; & quando essi non potessero pacificarli, cerchi no mezzi conuenienti che possano farlo, informandosi bene del tutto dalli fratelli che hanno di questo la cura in quella scuola.

Procurino con destrezza & prudenza, che li Sacerdoti confessori ordinati siano diligenti in confessare quelli che vengono alla scuola.

Veggano se in ogni scuola vi siano tutti gli ufficiali necessarii, secondo che richiede dono gli ordini & regole; & non essendoui compito numero, diligentemente procurino compirlo, & almeno vi siano quelli, che sono di maggior importanza, come è Priore, Sottopriore, Auisatore, Maestro d'insegnare, & Silentiero.

Attendano diligentemente, che visitando, o facendo visitare le scuole, s'informino bene dello stato & conditione delle scuole, accioche compita relatione ne possino dare a' Superiori, & al gouernatore della Compagnia.

Veggano se tutti fanno frutto, tanto nell'imparare la Dottrina, quanto nell'aprendere buoni costumi, & mettere in esecuzione quello che hanno imparato in scuola; se si confessano a tempi suoi; & quelli che sono atti per comunicarsi, se frequentano le comunioni, & sono obbedienti a' loro Maestri, & riuerti a' tutti i maggiori.

Ricorderanno a' tutti della scuola l'obbligo di comunicarsi vna volta il mese, & veggano ancora se si osseru da tutti questa regola.

Non si fidino della loro memoria, che per natura è labile, & non può ritenere perfettamente molte cose; però doueranno notare diligentemente le cose, che haueranno trouate bisognose di rimedio, a' quali essi non hauendo potuto dar rimedio, all'hora la Congregatione gli prouedi.

Nel fare le relationi, si come non deuono lasciar cosa che sia di consideratione & edificatione, e che habbia bisogno di rimedio; così si deuono guardare da vn longo raccontare di cose impertinenti, d'amplificationi, & esagerationi, facciodo maggior le cose col raccontarle, che in verità non siano.

S'haueranno cosa, o che potesse dar poca edificatione, o scandalo, o infamia al prossimo; se non hauerà bisogno di rimedio, la taccieranno: se hauerà bisogno di prouisione, a' quelli soli lo raccontino, che potranno, & doueranno prouederli.

E benché siano loro dati in aiuto sei Visitatori, nondimeno per poter tenere quato sia possibile più uisitate le scuole,

è ne-

è necessario che essi le visitino per se stessi quanto più potranno; doue non solo vederanno i disordini che vi sono, ma ancora conosceranno, se i loro substituti fanno bene l'ufficio loro.

Dell'ufficio del Visitatore della Città.
Cap. XII.

POche cose ha l'ufficio del Visitatore della Città, che non siano già dette di sopra, doue si è parlato di quelle che in vniuersale si poteano dire dell'ufficio de' Visitatori; e però il sodetto Visitatore pigliarà quanto di sopra si è detto, come cose proprie dell'ufficio suo, osservandole con quella debita carità e diligenza che si richiede.

Perche non è necessario far molta fatica per visitare tutte le scuole della Città, però douerà almanco due volte l'anno hauer visitate tutte le scuole della Città, e quelle di fuori, che immediatamente sono soggette alla Congregatione generale.

Visiterà più spesso quelle, che ò fossero nuouamente piantate, ò che hauessero maggior bisogno; & in particolare quelle, che per qualche occorrenza fossero poste sotto la cura della congregatione generale per qualche tempo.

Douerà spesso secondo l'ordine che ne hauerà dal Prior generale, solleuar il suo collega da qualche parte del suo peso, con aiutarli a visitar fuori, essendo quell'impresa più faticosa.

Faccia, che i suoi Visitatori regionarii siano diligenti in visitar quelle scuole, che da lui gli saranno assegnate; con essi tratti spesso, & da loro potrà informarsi del bisogno di ciascuna scuola; & secondo che vederà, potrà esso dargli aiuto, ò riferirlo nella Congregatione. Hauerà sei Visitatrici regionarie elette dalla Congregatione generale, delle quali si seruirà in visitar le scuole delle donne, nè mai visiterà scuole delle donne, senza la presenza di quella Visitatrice regionaria, alla cui cura è raccomandata la scuola che douerà visitare. Trattando con esse, non meno prudenza dimostri, che modestia; si che visitandole, così restino della sua modestia

edificate, come col fauore della sua prudenza aiutate nel seruitio di Dio.

Vegga, se nelle scuole delle donne ci vadino alle uolte huomini, ò putti, ò vi siano persone che possino disturbarle; & procuri, che siano ancor esse aiutate con esortatione di qualche padre maturo d'anni, & più di spirito.

A lui toccherà dar ordine, che due volte l'anno si faccia la disputa generale; vna de' gli huomini, che si farà nella Domenica della Santissima Trinità; l'altra delle donne, che farà la Domenica dopo la Madonna d'Agosto.

Procuri che nell'vna & nell'altra siano bene instrutti gli disputanti, & che vi si serui modestia, nè cosa si intrometta, che non habbia quel decoro, che a simili essercitii si conuiene, schiuando quanto sia possibile, confusione e disordine, che oue è così gran moltitudine di gente, suol accadere.

Per inanimare tutti in queste dispute generali, & altre, sarà bene che si diano alcuni premii a quelli, che nella disputa si sono meglio diportati.

Queste regole del Visitatore generale della Città, deuono essere osservate ancora da i Visitatori regionarii, quanto a loro appartengono; quali Visitatori regionarii deuono in tutto dipendere, & obedire al Visitatore generale.

Del Visitatore della Diocesi.
Cap. XIII.

QVanto è maggior il numero delle scuole della diocesi che nõ è quello della Città, & quanto più lontane sono dalla Città; tanto più faticoso si rende l'ufficio del Visitatore della Diocesi: & però conuiene, che oltra la molta pratica che hauer deue nelle cose della Compagnia, & essercitio nel reggere queste benedette scuole, sia anche molto diligente & risoluto nelle cose sue, non lasciando di prouedere, che siano tutte le scuole visitate & aiutate in tutti i bisogni occorrenti.

Visiterà esso in persona almeno una volta l'anno tutte le scuole della Diocesi, e più spesso quelle, che per relatione de' li Visitatori regionarii conoscerà haue-

re maggior bisogno, e farà che essi alme-
no due volte l'anno visitino le loro scuo-
le, & più spesso, se più bisognasse d'aiuto.
Vno de' principali aiuti, che douerà pro-
curarsi il Visitator della Diocesi nel suo
ufficio, sarà quello de' Visitatori del Re-
uerendissimo Vescouo, generale, e par-
ticulare della Diocesi.

A questi sarà ricorso spesso, & in presen-
za, e con lettere, e da loro leuare lettere
à Vicarij foranei, & à Parochi opportu-
namente, per riscaldarli, e per leuare gli
impedimenti che incontrerà secondo il
bisogno: quando saprà che essi visitino
in qualche parte, sarà a proposito che a
quel tempo vada ò mandi a visitare le
scuole di quelle parti, perche si faccia
con maggior frutto, con il caldo di quel-
la visita più vniuersale.

Quando s'inuiaranno persone in quelle
parti, procuri che s'accompagnino & in-
drizzino a loro con lettere ò sue, ò del
Prior generale, ò dell'istesso Reuerendissi-
mo Vescouo tal uolta secondo il bisogno.
Questo istesso ufficio & diligenza si fa-
cia secondariamente con i Vicarij fora-
nei, con i quali sia commercio frequente
di lettere intorno alle cose delle opere.
A questi, quanto comporterà l'occasione,
& comodità del viaggio, & la vici-
nanza loro, si presentino, & esibiscano
le patenti & lettere, & domandino ogni
aiuto i Visitatori generali della Com-
pagnia, & loro sostituti, & coadiutori,
che vanno fuori per la Diocesi.

Benche non si possino con tanta perfec-
tione nelle Ville esattamente osservare
tutti gli ordini & regole, tra perche le
persone non sono tanto capaci, & per-
che molte volte non ui è copia bastante
de' soggetti, & officiali; nondimeno pro-
curi, che quanto sia possibile si osservino
le regole & ordini, & si conserui la possi-
bile conformità con queste della Città.

Oltre gli sei Visitatori regionarij, so-
no necessarij a questa visita molti costi-
tuti praticchi nell'esercitio, zelanti del
l'honor di Dio, & desiderosi del ben del
prossimo: per questo procuri con ogni
diligenza hauere buon numero, accio-
che non si manchi per penuria d'opera-
ri di visitare spesso tutte le scuole.

Per hauere de' simili soggetti, oltre la

diligenza che esso deue usare in cercar-
ne con i Visitatori regionarij, potrà aiu-
tarsi col fauore e diligenza del Visitato-
re della Città, che haurà per ufficio suo
maggior cognitione de' soggetti, quali
nella Città li ritrouano.

Si ricordi di non mandar mai vn solo
fratello a visitare le scuole per la Dio-
cesi, ma imitando il Signor nostro, che
a due a due mandaua i suoi Discipoli,
gli accompagni sempre a due a due, dan-
do sempre vn meno esperto a quello,
che nell'esercitio è più pratico; per-
che con questo modo verrà ancora il
compagno ad imparare, e farsi prati-
co in questo exercitio.

Farà vna lista di tutti quelli fratelli,
che gli pareranno buoni per questo es-
ercitio, e la dia al Prior generale; che
hauendola con i discreti consultata, la
proporrà, e leggerà in Congregatione;
nella quale s'approueranno, ò rifiutaran-
no, secondo che il Signore ispirerà,
quelli che deuono ò no, mandarsi alla
visita di fuori.

Non mandará, & ordinarà a Visitatori
regionarij, che non mandino sostituti a
visitare per la Diocesi, senza hauere la
patente, e senza che prima habbia dal
Reuerendissimo Vescouo la benedittio-
ne, ò in sua assenza dal Prior generale.
Procurará hauere apparecchiato buon
numero de' Libretti, e regole, per dare a
quelli che vanno a visitare, che le conse-
gni al Priore delle scuole quali visita-
no; che gli venderanno a quelli, che ne
haueranno bisogno.

Ancor procurará d'hauere delle imagi-
ni, corone, e grani benedetti, & altre co-
se simili, per dare a disputanti premio.
Habba duoi Libri, vno nel quale habbia
scritto tutte le Parochie e luoghi oue
sono piantate le scuole della Dottrina
Christiana, & insieme li nomi de' fra-
telli di ciascuna scuola, e quelli ne' qua-
li si potriano piantare, accommodar-
dolo in modo, che possi notare quelle
che hanno bisogno ò di visita, ò di qual
che altra cosa: l'altro, nel quale faccia
scrivere le relationi di quelli, che tor-
nano dalla visita.

Quando esso visiterà, si troui ancora nel-
le Congregationi Diocesane, e con spi-

rito e carità auisará loro de mancamenti, che hauerá trouato nelle scuole, inani mandogli con spirituale esortatione al esaminare innanzi, & al condurre a perfectione così santa opera.

Hauerá ancora in ogni Diocesana congregatione eletto vna, o due donne visitatrici regionarie, con la quale visiterá, & farà visitare le scuole delle donne.

Auisará i Visitatori regionarii, & suoi sostituti che visitano le scuole, che occorrendo trattare con il Curato, o Sacerdote della Chiesa, nella quale si fa l'opera, parlino con lui con grande humiltà, ricordandosi, che sono come suoi indegni ministri, coadiutori, & operarii; & se alcuna volta auenisse che da lui o da altri non fossero ben veduti, nè con quella carità riceuuti che si douerebbe, non per questo lascino di essercitarsi con ogni carità, spirito, & humiltà; poi che non da gl'huomini, ma da Dio aspettano delle loro fatiche la mercede; anzi deuono essere apparecchiati di riceuere opprobrii, villanie, & scorni, per asomigliarsi in qualche parte al Signor nostro; & riceuendole alle volte, s'allegriano esser fatti degni di patire per il nome di Gesu Christo, villania, o scorno. Subito che farano tornati quelli che hanno fatto la visita, si facciano fare le relationi, & si scriuano nel sodetto libro, per poterle riferire nella Congregatione. Due o tre volte l'anno facciano leggere in Congregatione generale sommaria-mente le relationi delli Visitatori, & in particolare faccia leggere le cose di edificatione, o quelle che richieggono aiuto, e rimedio.

Assegnará a ciascuno delli Visitatori regionarii quel numero de sostituti per visitare chi gli parerà, considerando sempre il bisogno più e meno delle parti della Diocesi, accioche meglio possa compartirgli.

Sarà bene che quei fratelli che haueranno visitata vna, o due volte vna scuola, seguitino a visitarla, s'haueranno in essa fatto frutto; così quelli che l'haueranno piantata; tra perche lo faranno con maggior applicatione di animo, tra perche ne haueranno maggior cognitione, e pratica.

Offerui poi il Visitatore tutti quei ricordi, che comunemente spettano a lui, & al Visitatore della Città; scriuerá in particolare a i Priori Diocesani, e rescriuerá con carità & amoreuolezza a tutti i Priori delle scuole della Diocesi ne i bisogni.

Ricordi per li Visitatori regionarii della Diocesi. Cap. XIII.

Intendano bene quanto si è detto del Visitatore della Diocesi essere ancora detto a loro, e procurino metterlo in essecutione con ogni cura e diligenza. Siano obbedienti al suo Visitatore, che è loro immediato Superiore, non facendo cosa straordinaria, che non l'habbino conferita con esso lui, & che non habbino da lui hauuto pieno consenso. Procuri ciascuno di essi, hauer di quella parte che gli è stata assegnata, molta cura, e cò una sãta emulatione cerchi l'uno auanzar l'altro, & deue sentir particolarmente conteto quando dalle relationi fatte da loro, o da suoi sostituti, alcuno vedrà qualche suo maggior frutto. Si sforzi ogn'uno di loro hauer molta buona informatione delle sue scuole, delli soggetti, & ufficiali di esse, & habbia delle scuole, & de gli ufficiali, & soggetti scritto il catalogo in vn cartone con alcuni segni, per poterli ben ricordare di quelle che hanno maggior bisogno di visita, o che non sono visitate: vn simile n'habbia delli soggetti, per poter notare quelli che sono più atti per essere, o in qsto, o in quell'altro officio deputati. S'informi doue recapiti i fratelli, & in particolare gli ufficiali delle sue scuole, quando uengono nella Città, per poterli alle uolte trouare, & hauer noua informatione delle cose della compagnia in quella parte, mostrando verso loro gran carità, & amore, con che deuono farseglí amici, p poter cò maggior sicurezza ualersi di loro nelle cose della scuola. Scriuano ancor essi alle volte alli Priori delle opere di fuori, & rescriuano; e per tener tra loro amicitia, & amoreuolezza, & per trattare le cose necessarie alle scuole, che non hanno potuto risolvere, mentre si trouano in visita.

Yy 4 Ri-

Ricordi per li sostituti delle visite della
Diocesi. Cap. XV.

Questi che saranno chiamati in aiuto di così grand'ufficio di uisitar le scuole della Diocesi, deuono essere tali, che siano degni per le virtù Christiane conosciute in loro, per la molta pratica nelle cose della Dottrina Christiana, & per modo buono, e santo di procedere, a' quali tanto carico & cura possi commetterli, e tali, che ouunque saranno mandati, lascino dalle loro virtù e buon'essempio, e grand'odore, e tutti edificando, inuitino tutti ad amar questo santo esercizio, e guadagnino alla compagnia del Signore molti fratelli, che è tra gl'altri frutti, che dalle loro fatiche si desidera, e spera raccorre.

Prima che vadano (secondo che dal Visitatore gli sarà commesso) piglino la benedizione del Reuerendissimo Vescouo, o dal Priore generale in sua assenza, e la patente; senza la quale non s'inceda esser sostituto delle visite di questa Comp. nè da Superiori essere mandato. Auanti che si partino, se non fossero ben instrutti dell'opera, e luogo, doue sono per andare, s'informino o dal Visitatore regionario di quella parte della Diocesi, o dal Visitatore generale di essa, o da altro, secondo che meglio nel Signore le parerà.

Porteranno seco alcuni Libretti per distribuire, coronette, grani, & Agnus Dei benedetti, per darli a' fratelli, & a quelli che meglio si dipotaranno, o nell'esercizio loro, o nel disputare.

Se prima che arriuiino a quella per la quale sono mandati, nel viaggio senza molto trattenerli potessero uisitar qual che altra scuola, che non richiedesse molta fatica, e spatio di tempo, lo faranno, hauendolo prima consultato con il Visitatore generale.

Prima di arriuare al luogo doue sono destinati, o almeno dopò quanto prima, secondo che porterà l'occasione & comodità del viaggio, si consegnino al Priore della congregatione Diocesana, sotto il cui gouerno è quel luogo, per pigliare da lui tutto il lume, & aiuto, & ordine, che sarà bisogno, mostrandogli le

patenti & dando le lettere che hauerà a lui per sua giustificatione.

Questo istesso officio faranno secondo la comodità, & occasione, & commissione che haueranno dal Visitatore, con il Vicario foraneo di quelle parti, & molto più col Visitatore generale, o particolare del Reuerendissimo Vescouo, che si trouasse in quelle parti.

Arriuati alla terra doue sono mandati, vadino dritto alla Chiesa, raccomandando a Dio nostro Signor l'opera, per la qual sono mandati da suoi Superiori, & offerendosi come vili instrumenti della compagnia, si confidino più nella protectione della Diuina Maestà di far frutto, che nel molto sapere, o molta isperienza, che habbino.

Dopò si presenteranno al Sacerdote che ha di quella Parochia la cura, con gran riuerenza, & humiltà, guardandosi di mostrar segno di alteratione, o di far del maestro, & superiore; ma se gli offeriscano come loro vili ministri & coadiutori in questa opera.

Gli presenteranno le patenti o lettere che haueranno, & pigliaranno da lui l'ordine di quanto si hauerà da fare circa l'opera, per la quale sono mandati. Se il Sacerdote facesse loro grande insistenza per trattenergli ad alloggiare con esso lui, potranno restare, il che non faranno, se non molto pregati, & con persone delle quali n'habbiano certezza, che gli farebbero piacere restando; altrimenti se ne vadino altroue ad alloggiare, confidandosi che Christo Signor nostro gli prouederà opportunamente, come già non lasciò mancare cosa alcuna al vitare necessaria a suoi Discepoli, quando senza alcuna humana provisione gli mandaua per il mondo; & quando non hauessero chi loro per l'amor di Dio alloggiassero, paghino qualch'vno che gli dia alloggiamento, & di quello che haueranno seco portato, si facciano da loro le spese, viuendo come a poveri di Christo si conuiene parichissimamente.

E questo dourà loro dar gran contento, vedendosi così poter meglio assomigliarsi a quei santi di Christo Discepoli, che per seminare per tutto il mondo

la sua santa dottrina, tanto patirono.

Douunque alloggiaranno appresso qual si voglia persona, si ricordino che essi rappresentano iui tutta la Compagnia, e che dal loro procedere faranno tutti che con loro trattano di tutta la Compagnia giudicio; però non lascino di far cosa per dar loro edificatione; & si guardino con ogni cura di dare mala edificatione in alcuna cosa: nel parlare siano parchi, & parlino solo di cose buone, e spirituali, non mostrando però far molto del sauo e saputo: nell'auisare, ò riprendere altrui non siano presti; ma considerino bene il tempo, il luogo, & qualità delle persone, & il modo che conuiene, per non dar materia di scandalo: non lascino di far l'oratione a tempi debiti, & in particolare quella della sera.

Siano tra loro molto concordi & vni ti, ricordandosi, che il Signor con quelli alberga che viuono in pace, & che la virtù vnita ha sempre maggior forza, oltre che non potrebbero ricordando tra loro dar buona edificatione a fratelli con quali trattassero.

Quello nondimeno che è più pratico, sia come capo e superiore della visita, l'altro men pratico stia all'obedienza di lui, non intromettendosi in cosa alcuna senza la sua commissione.

Quello però a cui di superiore è dato il carico, non si stimi poter fare ogni cosa a modo suo, ma che douerà consigliarsi con i compagni; e quando di loro fosse il parere meglio che il suo, l'ammetta; e quando altrimenti procedesse, saprà, che douerà essere da compagni il procedere suo riferito a Superiori, e che ne hauerà la penitenza che meritarà.

E benché il Superiore debba così procedere con suoi compagni, nondimeno caso che altrimenti facesse, doueranno i fratelli più tosto all'ora acquietarsi, che resistendogli ostinatamente, dare occasione di scandalo; & dopo riferiranno il tutto a Superiori, quando saranno tornati.

All'ora competente la mattina si presentino alla Messa con i fratelli di quella scuola, nella qual Messa dopo che il

Parochiano hauerà per commissione del Reuerendissimo Vescouo esortato il popolo che venghi alla Dottrina, tutti vnitamente con la douuta diuotione si comunichino.

Dopo di finar subito si trouino col Priore, ò Sottopriore di quella scuola in Chiesa, prima che venghi il popolo; facciano dar al suo tempo il segno della campana; & veggano, che tutta la pratica & modo che offeruare si deue, si offerui, & doue mancassero, lo auissino, ò nell'esercitio stesso, ò dopo la congregatione.

Potranno in particolare ad alcuni parlare per inanimirgli più nell'esercitio, & officio loro, & inuitare altri che saranno presenti a farsi scriuere, & impiegarli in questo santo exercitio, guardandosi però di sermoneggiare, ò per modo di esortatione parlar in publico. Finito l'esercitio, si riduchino con gli altri fratelli in congregatione, oue auisaranno quello che haueranno trouato di bisogno; intenderanno da loro i bisogni dell'opera; veggano s'è tempo di innouare gli officij, & gli rinouino; se bisogna creare qualche vfficiale, che per alcuno accidente mancasse, e lo creino, seruando in tutto la forma della Compagnia. Dopo che gli parerà hauer sodisfatto a pieno, e lasciati qualche ricordo pertinenti al bene esercitarsi in questa opera, e fatta l'oratione, piglino da loro licenza; & hauendo fatto scriuere quelli che si faranno offerti, porteranno seco la lista di tutti i fratelli di quell'opera che hanno visitata, doue haueranno ancora notati i bisogni dell'opera, & noteranno insieme le cose d'edificatione che in quella haueranno trouate, accioche in Congregatione se ne faccino relationi. Se fossero dati per compagni a qualche Predicatore, ò altro Sacerdote, trattino con esso lui con molta riuerenza, & humiltà di tutto quello che tratteranno.

Delle conditioni, & officio del Protettore della Compagnia.

Cap. XVI.

Essendo molte & di molta importanza le continue occupationi che apporta
l'ora

feco l'officio del Reuerendissimo Vescouo, non è possibile che possi così attendere ne i particolari bisogni di questa Compagnia, come per lo buon progresso di essa è necessario: per questo si reputa necessario, che sia alcuna persona, che tenghi in luogo del Vescouo la protezione di questa Compagnia, alquale ricorrendo immediatamente il Priore generale, possi hauere aiuto e fauore ne i bisogni occorrenti.

Per questo deue il Protettore (che così sarà chiamato) essere persona, che con quella dignità nella quale si troui, habbia molta autorità, accompagnata con molta prudenza, & maggior zelo & amore verso la Compagnia, accioche possi e vagli ne' bisogni soccorrerla: nè la prudenza & autorità valerebbe cosa alcuna, se non hauendo alla Compagnia affettione & zelo, non volesse affaticarsi per souenirla, oue & quando fosse bisogno; nè amore & zelo sarebbe bastante, se non hauesse l'autorità, ò mancasse di prudenza.

Eleggere il Protettore toccherà al Reuerendissimo Vescouo, si come ancora di confermarlo, ò di mutarlo ad ogni suo beneplacito.

L'officio del Protettore in breue si può dire essere, di hauer cura e protezione della Compagnia, e ne i bisogni propostigli dal Priore, ò da altri, cercare di dargli aiuto, ò per se stesso potendo, ò con l'autorità principalmente e potestà del Reuerendissimo Vescouo, e poi con ogni altro mezzo che Dio gli mostrerà spedito, e la cosa ò il bisogno richiederà, conforme a gli ordini che esso hauerà per questo dal Reuerendissimo Vescouo.

Al Protettore toccherà di trattare con il Reuerendissimo Vescouo le cose più importanti della Compagnia, che tal uolta non potrà così immediatamente trattare sempre il Priore generale, per la multiplicità d'occupationi e cure del gouerno suo ordinario di questa Comp. Quando hauerà relatione di qualche disordine che sia occorso, ò pericolo che sopraggiua, ò impedimento che habbia la Compagnia, alquale non habbia potuto, nè possa far riparo opportuno il

Priore generale, ò perche la cosa ricerchi maggior autorità della sua, ò per qual si voglia altra causa; all'hora specialmente impiegherà il suo officio, & autorità, con chi sarà bisogno, facendo ricorso opportunamente anco al Reuerendissimo Vescouo, & suoi ministri, per l'aiuto che bisognasse.

Auertisca, che quando da alcuno inferiore gli sarà fatto lamento de alcuno Superiore, & in particolare del Prior generale, che non gli dia così credenza, che confermi il fratello nella sua opinione, & animo contra quel Superiore, & così deroghi all'autorità di quello; nè mostri all'incontro di dargliene così poca, che gli lieui, e speranza di rimedio, & animo di dargliene più aiuto.

Ricorderà alle volte a tempo opportuno al Reuerendissimo Vescouo, che faccia da Parochi, & Predicatori raccomandare al popolo questa Compagnia, & dichiarargli il frutto che in essa si fa, & quāto sia hoggi di bisogno al Christianesimo questo santo esercizio.

Quando sarà alle volte chiamato alla Congregatione generale, dourà andarci, & tal uolta anco non chiamato; ma non mancherà per conto alcuno d'andare in quelle, nelle quali s'ha da fare la nomina per la elezione del Priore, & Sottopriore generale, & de gli assistenti, & primarii, & coadiutori, & de gli ufficiali tutti della Congregatione generale.

Domandando alle volte come passino le cose delle Compagnia, ò dal Priore generale, ò d'alcuni altri, mostrerà insieme d'amare il buon essere della Compagnia, & conoscendo così i bisogni, gli potrà meglio dare qualche riparo.

Sarà ancora come capo delli sei Cittadini deputati, che trattano le cose temporali della Compagnia, & alle volte gli congregherà seco per trattare de i bisogni temporali della Compagnia, & in simili occasioni, ò per qualche altra cagione, alle uolte potrà seco menarli nella Congregatione generale.

Senza di lui essi non faranno cosa di rilievo in quel maneggio, & esso hauerà la coltà di dar insieme con loro i contrat-

ri opportuni in quella administratione, dalle alienationi stabili in fuori, & altri contratti che il Reuerendissimo Vescouo hauesse alla sua autorità riferuato, e comunicerà col Priore generale, & col Reuerendissimo Vescouo tutte le cose importanti.

Delle conditioni, & officio de i sei Deputati. Cap. XVII.

Saranno questi laici eletti dal Reuerendissimo Vescouo, & mutabili a suo libero beneplacito.

Doueranno essere persone principali, & di molta pietà, & insieme autorità nella Città, Gentil'huomini, ouero Mercanti, atti ad aiutare in molti modi la Compagnia.

Haueranno in questo officio che per amor di Dio sopra di loro prendono, capo il Protettore della Compagnia, col quale consulteranno, & trattaranno tutte le cose occorrenti, & bisogni del loro maneggio; e per questo effetto alcune volte, secondo che saranno da lui auisati, si congregaranno insieme innanzi di lui.

La loro cura principale, insieme col suddetto Protettore, sarà delle cose temporali della Compagnia, & ne haueranno tal cura, qual conuiene a cose proprie del Signore.

Tutte le cose temporali consisteranno per il più in entrate applicate a questa Compagnia, & in legati che gli saranno fatti, & limosine, che principalmente essi deuono secondo i bisogni procurar appresso quelli, da' quali ne potranno sperare, massime per la sustentatione delli Visitatori, & altri operarij, che vano a torno per la Diocesi; i quali essendo per il più poveri, non potrebbero senza qualche sussidio sostetarsi fuori in quest'opera, ouero lo farebbono con grauezza delle persone & luoghi doue andassero, & non senza molto pregiudicio delle loro case & famiglie, per l'abbadono che bisogna far spesso delle sue botteghe & artificij per quell'opera. Sarà loro officio trattare, o nella loro consulta con il Reuerendissimo Vescouo, o con altri che gli parerà buono, se-

condo la volontà di esso, del modo di poter prouedere de limosine alla Compagnia, & appresso a quelli che possano dargliene; alche giouerà molto, se essendo così ben informati dell'importanza di questo essercitio, & del frutto che si fa da i fratelli, tanto dentro quanto fuori della Città, & insieme quanto bene si spendano i denari che sono dati per il bisogno di questa Compagnia.

Vno di essi deputato dal Reuerendissimo Vescouo a questo, tenera i denari, & conto delle entrate & uscite, delle quali ne renderà conto al Reuerendissimo Vescouo, & al Priore generale della Compagnia due volte l'anno, o più, secondo che da ciascuno di loro sarà ricercato. Daranno fuori i denari ad ordine, e con i mandati sottoscritti dal Prior generale, specialmente a fratelli che vanno per la diocesi nell'opera loro, & in ogni altro seruitio della Compagnia.

Al fine deuono con ogni cura e diligenza, in ogni conto & occasione che se gli offerirà, hauer protectione della Compagnia, come di cosa molto grata alla Diuina Maestà, per l'honor di cui tante diuote persone s'affaticano, aspettando copiosa remuneratione dal clementissimo Iddio nostro Signore.

Del modo d'accettare, & stabilire i fratelli della Compagnia.

Non è di poca importanza l'vsare accurata diligenza in accettare i fratelli nella Compagnia, e molto più nel stabilirli; e per questo i Superiori, a' quali è dato questo carico, denono sforzarsi di accettare quelli, che nel Signore gli pareranno habili per affaticarsi in questo essercitio, & stabilire quelli, che non solo hanno dato di se qualche segno di virtù, ma che haueranno fatto qualche progresso in essa. Habbiano auati gli occhi, quel che Dio fece fare al seruo suo Gedeone, che di tanta moltitudine de soldati che haueua seco menato, pochi ne scelse, con quali hebbe così grande & miracolosa vittoria; & si rendano certi, esser vero quello che è scritto, che [così in pochi come in molti il Signore dà la salute,] si
che

che non deuono per tema d'esser pochi operarii, ò per desiderio di aggregarne molti, essere più di quello che si còuiene facili in accettare, ò stabilire i fratelli. Prima adunque che si accetti alcuno, si pigli informatione delle qualità sue, circa la vita che ha tenuto per il passato, e che al presente tiene: & se fosse stato di vita scandalosa, ma al presente fosse emendato, & viuesse al modo che conuiene a persona di questa Compagnia, potrà essere accettato; ma se al presente non fosse emendato, si che si trouasse in vita poco Christiana, e che potesse dar mala edificatione, non si accetti, fin tanto che con l'aiuto del Signore si sia incaminato in miglior vita: a questo s'aiuti con l'oratione, & priuati ragionamenti, e se gli assegni per Confessore il Sacerdote che confessa gli altri fratelli di quella scuola doue egli v'è, & se gli faccia frequentare i Sacramenti, & la scuola, e se gli assegni anco qualch'vno de' fratelli che n'habbia cura, & che possi incaminarlo alla vita, che a' fratelli di questa Compagnia si conuiene; quando si vederà emendato della passata vita, & incaminato bene alla via del Signore, potrà esser ammesso e ricevuto nella Compagnia.

Si sappia ancora, che essercitio fa, & che mestiero sia il suo; e caso che facesse arte illecita, ò mestiero, nelquale non potesse perseverare se non difficilmente senza peccato mortale, non sia accettato, fin tanto che non sia disposto di lasciarlo, e pigliarne vn'altro; ma s'hauesse buon animo di farlo quanto prima, gli si potrà dar speranza che sarà accettato, e tra tanto si cerchi d'aiutarlo con i mezzi che di sopra si sono dati.

L'ordine che si deue tenere in tutte queste attioni, sia questo.

Che il fratello che desidera e domanda essere ammesso, parli col Priore della scuola; il qual Priore lo faccia scriuere al Cancelliere; e di poi nella prima cōgregatione si proponghia a' fratelli, accioche tutti possino informarsi di lui, e darne quella relatione che troueranno, al Priore, & a i Discreti: ma si guardino nelle relationi che faranno, di non scoprire difetti e peccati occulti, e di non

macchiare la fama d'alcuno; ma dicano solo, quel che pubblicamente si sà di lui, come è il mestiero, e se altra cosa di lui sapranno, che sia a tutti che lo conoscono manifesta; altramente dicano, che per buon rispetto non gli pare debbia essere proposto.

Se da queste informationi prese, il Priore con il parere delli Discreti giudica secondo le regole poste di sopra, che la persona che dimanda d'essere accettata non habbia le conditioni convenienti per essere accettato, non deue proporlo per essere accettato; ma se all'incontro si trouasse hauere in parte le conditioni che sono a' fratelli di questa Compagnia necessarie, il Priore hauendo conseruato ogni cosa con i Discreti, lo dia in nota al Cancelliere, che lo proponga la seconda volta in cōgregatione, & si pigli il parere delli fratelli della cōgregatione; se si deue accettare; & se haue più della metà delle uoci, sia accettato nella Compagnia: e facendolo intrare dentro, gli si dica, come è accettato; & il Sacerdote gli dirà qualche parola per inanimarlo a questo santo essercitio, esplicandogli l'importanza di esso, & ricordandogli l'obbligo che hà, di sforzarsi per corrispondere alla speranza, che di lui hanno i fratelli che l'hanno accettato.

Dopò le dirà le cose che douerà fare, per esser al suo tempo stabilito nella Compagnia, che qui immediatamente si metteranno.

Grande deue essere la cura, che si ha da tener in accettare i fratelli, ma molto maggiore douerà esser quella che si ha d'hauer per stabilirli; perche fin che non sono stabiliti, non ponno esser chiamati della Compagnia, nè sono effettivamente di essa, e però più facilmente ponno essere lasciati fuori di essa, & licentiat; ma essendo stabiliti, difficilmente si cancellano dalla Compagnia, & non senza mala edificatione si ponno mandare fuori.

Non deue dunque essere alcuno stabilito, se non dopò vn'anno, dal di che fu accettato nella Compagnia, eccettuati gli Sacerdoti, & altri officiali, quali si potranno stabilire cō assai minor probatione.

Prima

Prima che venghi il tempo, il Cancelliere di quella scuola, nella quale fu scritto alcuni di auanti, ricordi al Priore della scuola, o all'Auifatore, come s'approssima il tempo di stabilire il tale fratello, acciò egli ne dia al Priore generale auiso, il quale ne pigli informazione, per poter nella prima Congregatione generale se gli parerà, secondo l'informationi hauute di lui, stabilirlo.

In questo tempo di probatione douerà hauer frequentato la scuola, non hauendola mai intermessa, se non per graue importanza, conosciuta dal Priore della sua scuola, e che in essa si sia diligentemente & con frutto affaticato, secondo il talento che il Signore gli hauerà concesso; & di questo il Priore, & i Discreti, ne faranno al Prior generale, & alla Congregatione generale fede.

Douerà hauer data buona edificatione di se stesso, si che habbia lasciata affatto la vita passata, se sarà stata cattiuà, & habbia lasciato ogni mestiero illecito, & cattiuè compagnie, & che habbia in casa sua, & fuora buon testimonio della sua vita & costumi.

Douerà hauer mostrato segno, & dato saggio d'hauere in se le qualità, in tutto, o in gran parte, che sono necessarie alli fratelli della Compagnia, & scuole; e se non l'hauerà, almeno si vegga & conosca habile per acquistarle in breue, e di questo ancora il Priore, & i Discreti ne doueranno fare la fede e testimonio alli sudetti Priori generali, e fratelli della Congregatione generale.

Al fine douerà quest'anno hauer frequentato la comunione generale, senza hauer mai mancato, saluo per impedimento necessario, conosciuto dal Priore della sua scuola.

Queste relationi doueranno esser fatte al Prior generale, e fratelli della congregatione generale; e poi propostolo in essa congregatione, se hauerà più della metà delle voci, potrà nella prima radunanza generale della Compagnia tutta esser stabilito: nelqual giorno il Priore, e Sottopriore della scuola nella quale è scritto, l'appresenterà al Prior generale, dopò c'hauerà detto Messa, e comunicati gli fratelli, stando all'hora il

Prior generale vestito con la cotta, e con la stola; al quale il fratello inginocchiato humilmente domandi essere stabilito & accettato nel numero de' fratelli della compagnia; & il Prior generale lo domandi, se è disposto di perseverare in quella, con animo d'affaticarsi per seruigio del prossimo, & a gloria di Dio, con uiuo desiderio, & fermo proposito di sforzarsi di viuere e morire in gratia di Dio: & dicendo di sì, di nuouo lo domandi, se ha animo fermo e stabile di osservare gli ordini e regole della compagnia, di obedire con prontezza alli Superiori in quello che appartiene alle cose della Dottrina Christiana, di accettare senza molta replica qualunque sorte d'officio che gli sarà dato da i Superiori, & essercitarlo con quel compimento e perfettione che a lui sia possibile: & affermando egli di sì, lo benedica, e fattolo leuare l'abbracci prima esso Prior generale, e dopò gli altri Sacerdoti che iui saranno presenti; dopò l'abbraccino tutti i fratelli di mano in mano con ordine senza confusione, in segno di charità, e per allegarsi insieme con vincolo di pace, per meglio poter seruir a Dio in questa compagnia.

Dopò si canterà il [Te Deu laudamus]; e s'auiseranno tutti, che quel mese deuono fare per quel fratello oratione particolare ogni di, e per l'accrescimento della compagnia; & il fratello sudetto farà particolare oratione ogni di, dicendo almeno vn Pater nost. & vn'Aue Maria. per tutti li fratelli, e per la Compagnia stessa in qual si voglia luogo piantata.

Della erettione delle Congregationi Diocesane. Cap. X l. X.

EMolto bene, che alcuna volta insieme si congreghino i principali delle scuole Diocesane, & imitando quella della Città, trattino le cose di maggior importanza, & procurino di vedere i bisogni delle loro scuole per prouederli doue essi potranno, o per riferirlo a gli Visitatori, che diano loro auiso per prouederli: per questo effetto sarà nella Diocesi, secondo la distributione che al Reuerendissimo Vescouo parerà,

in

in alcuni luoghi vna Congregatione Diocefana, che farà nel modo seguente.

In ogni terra, ò borgo grosso della diocefe, nel quale sono due, tre, ò più scuole, & parimente in quelle terre, e luoghi, ne quali, se bene non ha ciascuno di loro più d'vna scuola, nondimeno per la molta vicinanza possono senza molta fatica conuenire insieme gli habitatori: douerassi erigere vna Congregatione Diocefana, & a questa Congregatione si raccomanderanno le scuole de' luoghi cõuicini per certo spatio di miglio, ò per ragione de' confini spirituali della pieue, ò con altra regola, à giudicio & arbitrio del Reuerendissimo Vescouo, il quale farà questa dterminatione maturamente con la visita sua personale, ò de' suoi Visitatori, mandando anco persona della compagnia giudiciosa e pratica di quest'opera, come vederà essere bisogno, massime il Visitatore delle scuole della Diocefe, il quale nel medesimo tempo faccia piena cognitione de' soggetti che sono in quei luoghi, per adoperarsi in quest'opera.

Hauendo il Reuerendissimo Vescouo determinato il luogo, nel quale si ha da mettere la Congregatione Diocefana, con le terre e scuole, quali vuole siano a quella sottoposte immediatamente, sua Signoria Reuerendissima deputarà il Priore Diocefano capo della Congregatione, proponendo a questo effetto la Congregatione generale, informata dal Visitatore della Diocefe, alcuni soggetti, & deliberando Monsignor Reuerendissimo questo officio in vn di quelli che dalla Congregatione gli faranno proposti, ò in un'altro, secondo che conoscerà essere al seruigio di Dio più espediente, & di miglior bene della Compagnia, & di quella Congregatione Diocefana.

Eletto che sarà il Priore Diocefano, gli sarà data commissione, che da ciascuna Congregatione delle scuole particolari a lui soggette siano nominati alcuni per li dodici della Congregatione Diocefana, & per alcuni coadiutori anco del luogo, se sarà habile a dar tanto numero di persone idonee, i quali esso ò porterà ò manderà in scritto al Priore generale, il quale con la Congregatione

generale informata dalli Visitatori Diocefani, farà elettione di quelli, che nel Signore conoscerà essere più atti per questo officio.

E se parerà alla Congregatione generale di aggiungere alli dodici Diocefani altri dodici, ò minor numero de coadiutori, secondo la relatione & informatione hauuta da i Visitatori della Diocefe della quantità e qualità de' fratelli in quelle terre, gli aggrongeranno nel modo che si fa nella Congregatione generale, & Monsignor Reuerendissimo satisfacendosi, gli confermerà.

Se in dette terre vi fossero Sacerdoti intelligenti & pratici nell'opera, procuri che entrino nella Compagnia, e fr tanto che venga occasione di mettergli nel numero delli dodici, gli ammettano nella Congregatione per coadiutori, ò per assistenti, come si fa nella Congregatione generale; & essendo habili, potranno hauer nella Congregatione ogni sorte di carico a loro conueniente.

A tutti questi se gli manderà la patente del Reuerendissimo Vescouo della erettione di quella Congregatione, & le patèri della deputatione del Prior Diocefano, e della cõfermatione di quelli, che in essa Congregatione hanno da ridursi, si scriuerà nel libro della Congregatione generale.

Della erettione de' Capi Diocefani. Cap. XX.

Nelle terre piccole, quali non hanno più d'vna scuola, e che sono distanti dalle altre terre, si che non possi tra esse farsi Congregatione Diocefana, si potranno almeno vnire tutte tra loro, e darle dal Reuerendissimo Vescouo vn Sacerdote, che sia anco Prior Diocefano, che con i Visitatori mandati dalla Città, farà elettione di vno ò diui fratelli delle scuole tra loro più vicine, secondo che parerà alla Congregatione generale, e dal Reuerendissimo Vescouo sarà determinato: i quali almeno vna volta il mese insieme si riduchino, quella Domenica che si faranno comunicati, e tratteranno de' i bisogni delle loro scuole, nel modo che si fa nelle Diocefane

cefsane Congregationi, pigliando quanto si può della forma e modo che i quella si tiene: che se bene in tutto essere non può simile, non si manchi d'accoltarsegli quanto più sarà possibile, offeruando (come si dirà al suo luogo) le regole e modi che in esse deueno tenerfi.

Del modo di erigere scuole nelle Città, & fuori nelle Terre, che sono immediate raccomandate alla Congregatione.
Cap. XXI.

Quando il Visitator generale della Città, conoscerà essere bisogno in qualche Parochia, & in qualche parte della Città, & terre sottoposte alla sua visita, piantare nuoua scuola, & per che habbia egli veduto & conosciuto il bisogno, & che gli sia stato riferito da suoi sostituti; riferisca nella Congregatione generale ogni cosa, sforzandosi dare a quelli della Congregatione piena informatione, sì del bisogno del piantarla, come del modo di poterla & piantare & mantenere: e se a quelli della Congregatione parerà bene, a più voti si determini della Chiesa & luogo più commodò doue si habbia da piantare, & se ne dia a Monsignor Reuerendissimo auiso; a cui starà di confermare, & non, quanto di questo in Congregatione sarà determinato: & pigliato la volontà & consenso suo, si faccia elezione almeno di cinque fratelli delli approuati, che siano (se sarà possibile) di quella istessa Parochia, & parte della Città, nella quale si deue piantare la scuola: de quali fratelli vno sia Priore; il secondo sia vn maestro da insegnare a leggere; che potrà seruire ancora per Sottopriore; il terzo sia maestro di scriuere, che seruirà per Cancelliere; il quarto sia il silentiero; il quinto portinaro: & fatta questa elezione de fratelli, procuri il Prior generale, che sia mandato in quella Chiesa e Parochia vn Sacerdote approuato, che predichi in commendatione, & raccomandatione di questa santa opera, publicando ancora le Indulgenze a questa Compagnia concesse, essortando tutti nel miglior modo

che Dio gli ispirarà, ad abbracciarla, & farsi scriuere in essa; & insieme auisi, come in quella Parochia la seguente festa si planterà vna scuola della Dottrina Christiana.

La seguente festa, nella quale si hauerà da piantare la scuola, vadino la mattina con i sodetti cinque fratelli a quell'opera determinati, il Visitatore della Città, & il sostituto, alla cui cura è sottoposta quella parte della Città, & Parochia; & alla Messa del Parochiano tutti si comunichino con gli altri fratelli che ui concorreranno, nellaqual Messa faranno ancora dal Parochiano publicate le Indulgenze sodette.

Dopò disfare, a hora solita, farà dare il segno della campana per conuocare il popolo; e tutti i sodetti, visitatore, sostituto, e fratelli si troueranno a buon' hora in Chiesa; e cominciando dall'intra re che faranno i figliuoli in scuola sino al fine, procurino, che esattamente si offerui la prattica data di sopra, & offeruata in tutte le altre scuole; e sarà bene, che per qualche volta almeno il sostituto si ritroui in questa scuola, fin tanto che la vederà ben incaminata.

Nella Congregatione che si fa dopò l'essercitio, si scriuano i fratelli che si faranno offerti; & il Visitatore pigliato del tutto nota, ne dia nella Congregatione generale raguaglio; se così parerà alla Congregatione, si farà espedire le lettere patenti dal Reuerendissimo Vescouo, e notare nel Libro solito dal Cancelliere generale l'erettione di questa nuoua scuola.

Il Priore della sodetta scola, quando vedrà d'hauere buon numero de fratelli atti per essere posti in qualche officio, in vna delle feste come si suole, li elegga nella loro Congregatione particolare, e consegna l'officio a ciascuno, secondo che sarà eletto, procurando con ogni charità, e destrezza, nel principio che non faranno così prattichi, d'aiutargli, e d'insegnarli, inanimandogli tutti, e sopportando in questo principio qualche imperfettione, vedendo l'animo loro buono ad imparare.

Il numero de gli officiali saranno dodici, con i quali dopò l'essercitio si congrega-

gregarà, trattando de i bisogni della sua scuola, per riferirli alla Congregatione generale.

Trattarà spesso col Visitatore, e sostituto del progresso della sua scuola, e de i bisogni e modi con i quali si possi aiutare, per fare che vadi innanzi a maggior gloria di Dio, & utilità del prossimo.

All'ultimo procurisi che sia dato a i fratelli di quella scuola vn Confessore che habbia di quelle anime sollecitudine particolare, e bene incamminarle a tanto seruigio di Dio nostro Signore.

Questo simil modo di piantare le scuole per li luoghi della Città, potrà seruar si anco nella Diocesi, oltra di quello che specialmète si dirà qui sotto al suo loco.

Modo di piantare le scuole per la Diocesi, da raccomandarsi alli Priori Diocesani, ò alli Capi fuorì. Cap. XXII.

SE in qualche luogo della Diocesi fosse bisogno piantare nuoua scuola, essendo fatto di questo relatione dal Visitatore nella Congregatione generale, si farà come di sopra si è detto, delle scuole della Città: & hauuta del tutto la determinatione, il Visitatore sudetto della Diocesi procuri hauere vn Sacerdote approbato, col quale manderà in quel luogo doue douerà piantarsi quella scuola il sostituto suo, a cui tocca quella parte della Diocesi, & iui accompagnatosi col Priore Diocesano, ò se non fosse Terra, che sia, ò possa esser ridotta sotto qualche una delle Congregationi Diocesane, col Parochiano della Terra: il Sacerdote mandato farà la sua predica, commendando, & raccomandando questa santa opera, & essortando come s'è detto di sopra, tutti ad abbracciarla.

Piglierà dodici fratelli per gli officiali, & se si potessero per alcuni giorni pigliarne almeno cinque di quelli, che in qualche altra scuola della Congregatione Diocesana fossero stati esercitati, faria molto a proposito.

Tutto questo sia rimesso al parere delli Visitatori, & Priori Diocesani,

E se questo non si possa fare, si pigli di quelli che iui si ritrovaranno più habili

ad essercitar simil' officio, & in Congregatione secreta si pigliaranno i voti per la sudetta distributione, assegnando a tutti l'officio, che gli parerà.

Di tutto quello che sarà fatto, il sostituto Visitatore dia ragguaglio pieno alla Congregatione generale; doue se parerà, si pigli della nuoua scuola la cura dalla Congregatione generale.

Si veda ancora si potesse sottoporre a qualche una delle Congregationi Diocesane, e se n'habbia cura quanto sia possibile maggiore, mandandouisi spesso de' fratelli per visitarla.

Ma se paresse di raccomandarla a qualche una delle Diocesane, gli si raccomandandi con lettere patenti del Reuerendissimo Vescouo; & il Priore Diocesano per alcuni giorni, fin che la vegga ben incaminata, la visiti, e ui si troui ogni festa. Dalla Congregatione generale alle volte sia fatta visitare, per vedere se così raccomandata camini innanzi, ò pur habbia bisogno d'esser sottoposta per alcuni giorni immediatamente alla sudetta Congregatione generale; & dando di quello che troueranno, non meno sincera che compita informatione alla Congregatione.

Se parerà alli fratelli della Congregatione di pigliarne la cura, la piglino, & per alcuni giorni la facciano continuamente visitare da i fratelli della Città, procurando che vadi con loro qualche Sacerdote probato, che con l'essortationi infiammi li fratelli & il popolo alla frequenza della scuola.

Et alle volte il sostituto istesso la visiti, & quando sarà bene incaminata, si consegna al Priore Diocesano con la patente del Reuerendissimo Vescouo.

Il medesimo si potrà fare cò quella, che non hauerà Congregatione Diocesana, allaquale possi sottomettersi, con patente del Reuerendissimo Vescouo, come si è detto di sopra di quelle terre picciole, che non ponno hauere Congregationi Diocesane, raccomandandole a quel Sacerdote, che tiene quasi il luogo di Priore Diocesano.

Non hauerà il Priore Diocesano nella Congregatione Diocesana auttorità di erigere compagnia, ò piantar scuola alcuna,

alcuna, essendo questo riservato come s'è detto alla congregatione generale della Città, con l'approbatione & intentione del Reuerendissimo Vescouo, dal quale si pigliarà la patente in ogni scuola di nouo piantata.

Modo di riconoscere le scuole già incominciate. Cap. XXIII.

LE Compagnie che sono già state erette, e le scuole che sono state piantate, non con questa forma che di sopra s'è detto, nè sono ancora scritte a libro, nè hanno patente; e per non essere ancora incorporate nella compagnia, non ponno conseguire le indulgenze alla suddetta Compagnia concesse, doueranno essere riconosciute da i Visitatori della Compagnia, visitandole, e vedendo il modo col quale si sono gouernate, & al presente si gouernano.

I quali Visitatori, dopo che haueranno veduto il tutto, & informatosi bene della qualità del luogo doue si fa, e del numero, e sufficienza d'operarij e fratelli di quella scuola, riferiranno ogni cosa alla Congregatione generale, dalla quale piglieranno l'ordine, e maniera, di ridurla al modo commune della Compagnia.

Tornaranno con tal ordine alla scuola, e farà bene c'habbiano con essi loro vn Sacerdote approvato, che con la predica, oltre la commendatione di questo essercitio, raccomandandi l'vnione, che deuono gli operarij, & tutti quelli della Compagnia hauere tra loro; gli dichiarar quanto è bene e fruttuoso affaticarsi in esso, sia necessaria la subordinatione delle scuole alle Congregationi Diocesane, & vltimamente alla generale.

Vsaranno i Visitatori quel modo che s'è detto di quelli che vanno a piantare le scuole nuoue, e mettano in executione la pratica commune di tutta la compagna, dichiarandola alli operarij; e se gli parerà bene, mutino, non solo gli ordini che essi obseruauano diuersi da quelli della Compagnia, ma ancora gli operarij e gli officiali di detta scuola, facendone di nouo di quelli,

che più atti gli pareranno; e cerchino con ogni studio di ridurla alla forma delle altre.

Ma tutto questo deuono fare con tanta carità, e destrezza, che non paiano che siano andati per distruggere quello che s'era fatto; ma con ogni humiltà cerchino farli capaci di quello miglior modo, per lo qual introdurre, s'affaticano.

E quando l'haueranno alla forma commune ridotta, ne daranno ragguaglio alla Congregatione generale; e per lo giudicio di detta congregatione, & determinatione del Reuerendissimo Vescouo, si farà scriuere dal Cancelliere generale, & se gli manderà la patente, & così si farà partecipe delle Indulgenze alla Compagnia concesse.

E perche è di maggior difficoltà ridurre vna scuola già incominciata sotto diuersa forma & vltà, alla forma & pratica commune della Compagnia, che piantarne qual si voglia di nouo la prima volta sotto la solita forma di detta Compagnia; però sarà necessario, che non si consegna la cura di simili cose, nè a Priore Diocesano, ancora che comodamente si potesse fare, nè a quello che hauesse luogo quasi di Priore Diocesano, ma che per alcuno tempo sia gouernata dalla Congregatione generale, dalla quale saranno mandati spesso i Visitatori & fratelli per aiutarla, e ridurla affatto alla forma & pratica delle altre: quando poi si vedrà sotto tal forma ben incaminata, all'hora col consenso della Congregatione, & approbatione del Reuerendissimo Vescouo, si potrà consegnare a chi parerà meglio la cura di simil scuola.

E questo modo di riconoscere le scuole incominciate, s'ha da obseruare tanto in quelle della Diocesi, quanto in quelle della Città.

Dell'electione, & duratione del Priorato generale, & de gli altri officij della Congregatione generale. Cap. XXIII.

BEnche l'electione, e confirmatione del Priore generale, sia tutta posta
Zz alla

nella volontà & beneplacito del Reuerendissimo Vescouo, a cui starà anco di mutarlo, ò confermarlo, secondo che conoscerà essere meglio & più spediente per honor di Dio, & maggior progresso della Compagnia; nondimeno nella Congregatione generale sarà facultà di nominare alcuni & proporli tutti a Sua Signoria Reuerendissima; che se gli piacerà, elegga vno di quelli, che nella Congregatione sono nominati; ò se non gli parerà, ne elegga qualunque altro, ancorche non fosse nominato, secondo che sarà dallo Spirito Santo illuminato, Hora questa nominatione sarà fatta così tal ordine.

Prima douerà il Prior generale che all' hora si ritrouerà, ò Sottopriore, caso che il Priore non vi fosse, la Dominica penultima innanzi alla prima Dominica dell' Aduento del Signore, dare ordine, che in tutte le scuole si faccia oratione per la nuoua electione del Prior generale, & rinouatione de gli altri officiali, che douerà far si per il seguente anno. La Dominica medesima nella Congregatione generale il Priore in presenza del Protettore, che douerà esserui presente, renda conto dell' administratione sua de i tre anni passati, & delle cose principali occorse in detto tempo; & il tutto sia con breuità, & humiltà. Dopoi assentandosi con il Protettore, faccia leggere le regole dell' officio del Prior generale, e notando l' importanza, esorti tutti a raccomandare l' electione del nuouo Priore a Dio nostro Signore con ogni caldezza di spirito, e che si sforzino a riceuere dallo Spirito Santo, lume di poter nominare vno, che sia tale qual si conuiene al bisogno della Compagnia, e c' habbia le qualità che se gli richiegon; e gli auisi a portar scritta la nomina nella Dominica seguente, notificandoli, che potranno anco nominare il Priore vecchio, se così più gli piacesse per la confirmatione. Nella Dominica seguente conuenendo i fratelli della Congregatione generale, porterà ciascuno vn bolettino, nel quale, prima che venghi in congregatione, douerà hauerui scritto quel che

nel Signore fra tutti gli Sacerdoti assistenti, e primarij, e coadiutori della congregatione generale, hauerà giudicato essere più habile per questo officio di Priore generale, etiamdico che fosse il vecchio, per confermarlo: e serrato senza mostrarlo ad alcuno, nè anco a i fratelli della Congregatione istessa, nè manifestare quello che lui sia nominato, lo metterà nella cassetta ferrata, la cui chiave douerà essere prima in mano del Reuerendissimo Vescouo, per questo effetto auanti al Protettore apparecchiata: il quale pigli la cassetta sopradetta così ferrata, & a Sua Signoria Reuerendissima la porti, & consegnì: & esso veduto tutti i soggetti nominati, & hauuone particolare consideratione, farà electione di vno di loro, ò d' altro come che il Signore Iddio gli ispirerà per maggior beneficio di questa Compagnia.

Il giorno poi di festa immediatamente seguente, si congregino tutti i fratelli, doue si faranno col Vescouo il Protettore, il Priore generale, e tutti gli altri officiali della Compagnia, e dopò fatta l' oratione, il Prior generale vecchio rinuncij l' officio in mano di Sua Signoria Reuerendissima, dimandando con ogni humiltà perdono, se non hauesse con quella carità & diligenza che doueua, esercitato vn così importante officio; dipoi Monsignor Reuerendissimo dando in nota al Cancelliere generale quello che hauerà eletto per Priore generale, lo faccia a tutti pubblicare. L' eletto ò confermato Priore generale, con humiltà inginocchiato dauanti sua Signoria Reuerendissima, & bacciandoli la mano, con prontezza accetti l' officio & carico, che dal suo Pastore dallo Spirito Santo guidato gli sarà imposto, confidandosi nella diuina bontà & misericordia, che quanto maggior carico gli darà, tanto ancora maggior accrescimento di gratie gli concederà. Tutti all' hora i fratelli della Congregatione generale andaranno a far reuerenza ad esso Priore; il quale gli abbracciarà di vno in vno, e gli domanderà che preghino per lui il Signore: di poi si canterà il [Te Deū laudamus.]

In rendimento di grazie.

Si spediranno poi subito le lettere parenti della sua deputatione, & confirmatione, se così fosse, del vecchio: e doueranno essere ordinariamente di vn triennio, con tutto che farà libero al Reuerendissimo Vescouo, anco auanti al fine, fare nuoua elezione, & deputatione d'altri in quello officio.

Nel medesimo modo, luogo, & tempo si farà l'auiso, la nomina, deputatione, & publicatione, & espeditione di patente del Sottopriore, Discreti, Auisatori, & Visitatori generali, & anco degli Regionarij, e del Cancelliere, & suo sostituto; la deputatione de quali anco effa durerà ordinariamente il tempo di tre anni, se altramente non paresse al Reuerendissimo Vescouo: & potranno essere confermati, come si è detto di sopra dal Prior Generale: e si seruarà in tutto il modo detto di sopra, eccetto la riueranza che si fa al Prior generale, & il canto del [Te Deum laudamus,] che si fa solo nella elezione di esso.

Dell'elezione, & duratione delli Priori, & Sottopriori particolari delle Scuole. Cap. XXV.

Il Prior particolare di ciascuna scuola, e Sottopriore, non potranno essere de gli assistenti, nè de primarij, nè de coadiutori della congregatione generale.

Doueranno essere ogni anno, ò mutati, ò confermati: oltra che anco si a l'anno potrà il Prior generale con la congregatione cassarli, ò mutarli ad altra scuola liberamente, come gli parerà expediente, non ostante le patenti dategli a più longo tempo.

Non douerà hauer carico di administratione d'altre scuole, ò pij luoghi.

Si farà la elettioe, ò rinouatione, e la publicatione loro ogni anno al medesimo giorno, che si è stabilito di sopra per la mutatione de gli altri officij; con l'essere stati auisati i fratelli di ciascuna scuola alcuni giorni auanti, accioche tutti possino farne oratione, e ritrouarsi presenti, quando nella loro scuola si deuè fare la nominatione del nuouo

Priore; & la Dominica innanzi alla Dominica dell'Aduento, congregatisi tutti, & inuocato l'aiuto dello Spirito santo, ciascuno secondo l'ordine che sogliono seruare in scuola, vada al Cancelliere, e gli nomini secretamente vno per Priore, & vn'altro per Sottopriore della loro scuola, che nel Signore gli parerà più atto.

E sappiano, che non solo possano nominare quelli che sono nella loro scuola, ma ancora altri che siano in altre scuole, & anco il Priore vecchio per la confirmatione.

Il Cancelliere hauute queste nominationi, senza manifestarle ad altri, le comegni al Cancelliere generale, che le leggerà in congregatione: alla quale starà di eleggere degli nominati, quelli che conoscerà esser più habili alli officij nominati.

Oltra ancora la congregatione generale (e questa via sarà più breue, & più spediente) rimettere al Priore generale co li duoi Discreti, & Visitatori generali, che facendo prima tra loro matura consideratione, facciano de i Priori & Sottopriori l'elezione, che meglio gli parerà tra i nominati, & la portino al Reuerendissimo Vescouo a tempo, accioche se gli parerà l'approui, ò se vorrà sua Signoria Reuerendissima mutarne alcuni, habbi tempo di poterlo fare.

Il giorno poi deputato, che douerà publicarsi nel triennio il Priore generale & altri officij della congregatione generale, si publichino ancora questi, quali saranno prima perciò chiamati al luogo della Congregatione generale, & all'horà tutti inginocchiati, con humiltà domanderanno a sua Signoria Reuerendissima la beneditione.

Et a questi basterà hauere la patente del Prior generale della compagnia, & quelli che saranno confermati habbiano dall'istesso la confirmatione.

TERZA PARTE.

La qual contiene alcune regole particolari, pertinenti alle Scuole, & Congregationi Diocefane.

Della subordinatione, & obediienza alla Congregatione generale.
Cap. I.



Necessario per degnamente caminare nella vocatione, nella quale sono chiamati i fratelli di questa Compagnia, che si come tutti fanno vn corpo, così habbiano vn istesso spirito, col quale sian tutti a quel fine guidati, che in essa compagnia si propone a tutti.

E perche non è possibile, che siano molti da vno spirito guidati & retti, & se non hanno tra loro qualche legame che consiste in vna subordinatione d' inferiori a superiori, de minori a maggiori; per questo è necessario, che tutte le congregationi, & scuole Diocefane, siano subordinate a quella della Città: che per star propinqua al Reuerendissimo Vescouo, di tutte le Compagnie capo principale, è cosa certa che più dello spirito partecipi, che a quello la diuina bontà largamente comunica, e dona.

E si come le Congregationi sodette, e scuole Diocefane devono essere subordinate, & gouernate dalla generale Congregatione della Città; così s'intenda essere necessario, che tutti i Priori diocefani, che sono capi di quelle Congregationi, & Priori, & altri superiori delle scuole particolari sodette, siano subordinati & soggetti a quelli della Città, che loro dalla Congregatione generale saranno ordinati.

Però sian tutti ammoniti, tanto le congregationi, & scuole, quanto i Superiori Diocefani di esse, che sono obligati di stare alla obediienza, non solo delli Superiori generali della Compagnia; ma ancora a quelli particolari, che per lo miglior gouerno loro, saranno dati dalla sodetta generale congregatione; come sono Visitatori generali, suoi so-

stituti, & altri, che con patenti del Reuerendissimo Vescouo, o del Prior generale della congregatione gli saranno mandati.

E questo douerà essere loro molto caro, di hauere persone di molta pratica nelle cose pertinenti per ben insegnare la Dottrina Christiana, & zelo verso la Compagnia, quali per amor di Dio, non spariando a fatica & tranagli, co molto incommodo delle vite & cose proprie, inuiglino sopra di loro: & doueranno ringratiarli, che per loro bene tanto volentieri si affatichino, & insieme si edificaranno della loro buona volontà, e di così buona animo, che per l'aiuto del prossimo lascino le case, & cose proprie.

Così cerchino d'imitargli, non solo apprendendo da loro il modo d'insegnare, & regole di ben reggere le scuole; ma ancora l'esempio che essi li dano, con affaticarsi tanto volentieri per lo bene & per la salute del prossimo, che è il vero seruire a Dio nostro Signore in questa Compagnia, & vero modo d'insegnare, che è non solo con le parole, ma più con fatti insegnare altrui il ben viuere Christiano.

Questa subordinatione, non solo contiene l'obligo di osservare tutte le regole, modi, & riti, che in tutta la compagnia si osservano; ma ancora in abbracciare prontamente gli ordini & determinationi, che loro saranno dati da Superiori; & mettere in esecuzione, quanto gli sarà da loro commesso, o sia cosa generale a tutta la Diocece, o sia particolare per qualche scuola, o congregatione Diocefana: anzi si sforzaranno di riconoscere tanto beneficio che il Signor gli ha fatto, & di rendergliene gratie; & con effetto mostreranno la loro gratitudine verso Dio prima, e poi verso essi Superiori, che con tanta sollecitudine vigilano sopra di loro.

Della Comunione. Cap. II.

Tutti si comunicheranno quel di, che nella Città i fratelli della Compagnia si sogliono comunicare: & si faranno auisati i fratelli; almeno la Domenica

menica auanti quella, nella quale si deuono comunicare: e si sforzera ciascuno fare quel maggior apparecchio che potranno, per potere con dignità a loro possibile riceuere tanto Sacramento; aiutandosi con i ricordi, che nella prima parte si sono detti, & con i buoni ricordi, che gli faranno dati da i loro Padri spirituali nelle confessioni & esortationi.

Ordinariamente si confessino dal Priore della sua scuola, fuor che quei fratelli che sono della congregazione Diocefana, quali doueranno confessarsi dal Priore Diocefano; e questo accioche con maggior vnione de membri cò il capo si proceda, e maggior frutto delle anime.

Si comunicheranno tutti insieme dal sodetto Priore, come li fratelli della cōgregatione dal Priore Diocefano; e questo si fa, sì per maggior consolatione di essi fratelli, che, come sono pasciuti d'vno istesso pane celestiale, e da vn' istessa mano del loro Padre spirituale; così de uono essere d'animi sempre vniti, e che di loro si possi in verità dir quello, che de i Christiani della primitiua Chiesa dice la Scrittura, che haueano tutti vn animo & vn cuore: sì ancora, accioche quello c'ha la cura di vedere chi manca dalla comunione, possa facilmente auuertirlo.

Quattro volte l'anno si comunicheranno tutti unitamente dal Priore Diocefano, nel tempo che sarà stabilito, & dal quale saranno tutti a buon' hora auisati; accio possino tutti apparecchiarsi & disporli per potersi ritrouare.

In quel dì procurarassi, che vi sia dalla Città mādato Predicatore idoneo, che possi consolar tutti, & animargli al seruigio del Signore in questa sant'opera.

Della Cōgregatione Diocefana, & suoi officij. Cap. III.

BEnche come s'è detto essendo vn istesso corpo tutta la Compagnia della Dottrina Christiana composta di varie membra, fuori e dentro della Città, & essendo per questo l'istesso spirito, che ha da viuificare, & guidare al ben

operare tutti della sudetta compagnia, possino le regole che son fatte per la cōgregatione generale, seruire ancora in gran parte alle Diocefane; nondimeno pare sia ancora necessario notare qualche cosa particolare per le Diocefane, rimettendon nel resto a quelle ancora in ogni luogo, doue il Reuerendissimo Vescouo hauea risoluto che sia Congregatione Diocefana.

Siano dodeci i fratelli della congregazione; & se il numero de fratelli atti a questo officio fosse sufficiente, si potranno ancora di loro eleggere altri dodeci Coadiutori, come si fa nella generale; ma doue non bastasse il numero, siano solo i dodeci sodetti, cò qualche vno Coadiutore di più, secondo che la moltitudine de fratelli gli ne darà sufficiente copia: se vi saranno sacerdoti habili, siano ancora essi ammessi nella congregazione, ò nel numero de dodeci, ò per Coadiutori, ò per assistenti.

Doue già sarà eretta la Congregatione Diocefana, quando occorrerà creare vn nuouo fratello, ò sia Coadiutore, ò assistente, si faccia la nomina nella sua congregazione Diocefana, nel modo che s'è detto nella nomina de fratelli della cōgregatione generale, ò della nomina de i Priori nelle scuole particolari, & si mandi al Priore generale, che li proponga nella cōgregatione, & in essa si deliberi chi parerà più idoneo, ancor che nō fosse nominato: & dopo fatta la relatione di tutto dal Priore generale al Reuerendiss. Vescouo, reiti libero a esso Vescouo fare la deputatione in quello eletto, ouero in altro, ancorche nō fosse nominato, come gli parerà più expediente nel Signore: così spediscono le patenti dal Reuerendissimo Vescouo.

Habbiano tutt' gli officij, come nella generale s'è detto: e procurisi quanto è possibile, che almeno i duoi Discreti siano molto pratici nelle cose della Compagnia, & habbino molto zelo verso l'honor di Dio, & utilità del prossimo, & insieme co'l zelo habbino gran prudenza congiunta; poi che a loro, & al Priore Diocefano s'habbino gli altri fratelli di riportare ordinariamente nelle cose della congregazione.

Nel fare l'oratione, nel chiamare i fratelli della congregazione, nel sedere, nel proporre le cose da trattare, & nel dire il parer suo, affatto s'offerui quello, che s'è detto della congregazione generale.

Sia determinato vn luogo a posta, nel quale ordinariamente si faccia la congregazione; che sarà quello, che parerà più comodo per tutti i fratelli, che a quella haueranno a venire, a giudicio del Reuerendissimo Vescouo.

Sappino tutti, che non potranno mutare cosa alcuna di quelle, che, ò in tutta la compagnia si offeruano, ò di quelle che alle congregazioni particolari sono state ordinate; benchè sarà loro lecito, trouata alcuna difficoltà, per comune consenso della congregazione rappresentarla alli Superiori, con acquietarsi a quanto da loro li sarà ordinato; persuadendosi quello essere meglio, che da Superiori, quali in luogo di N. S. doueranno hauere, sarà determinato. Ogni Dominica dopò l'esercitio si doueranno congregare ordinariamente, & offeruare quāto in questo s'offerua nella generale, ancora circa l'ascoltare le relationi de Priori & Sottopriori delle scuole; nondimeno se parerà alle volte al Priore Diocesano di congregarli per qualche bisogno, ò che il Visitatore mandato dalla congregazione generale volesse, ancora straordinariamente si congregaranno: è ben vero, che questo douerà essere di rado, & non senza grande necessitā; poiche non ponno i fratelli senza grand'incomodità loro congregarsi.

E benchè i fratelli di questa congregazione douerebbono esser pigliati da ogni scuola che sotto lei si ha da gouernare, accioche si mantenghi tra loro meglio la vnione fraterna, & charità Christiana; & accioche di tutte le scuole si possi hauere compita & certa informatione nella congregazione; nondimeno quando in vna di quelle scuole non ci fosse habile persona a questo officio, & che in vna di esse ci fossero molte persone intelligenti delle cose della compagnia, & molto qualificate per questo officio, si potranno d'vna scuola torne

molti, se saranno buoni, e lasciare di torne di quella, nella quale ò non ve ne sono de gli habili, ò che nō siano così come dell'altra qualificati; & quādo di questo fosse qualche disparere, si rimetteranno alla congregazione generale.

Saranno obligate tutte le congregazioni Diocesane alcune volte trà l'anno mandare alcuno de fratelli a fare relatione delle cose delle loro scuole alla congregazione generale.

Scruiueranno di più al Priore generale dell'istesse cose, & in particolare nell'occorrenze.

Quando saranno visitate da fratelli mandati dalla congregazione generale, si ammettano in congregazione secondo la conditione del sodetto fratello, & se gli assigni il luogo in congregazione; si che se sarà Sacerdote, preceda a tutti; se laico, preceda a tutti i laici della congregazione Diocesana, come quello che rappresenta il Superiore, & gouerno generale della compagnia.

Alla congregazione Diocesana saranno sottoposte le scuole delle donne. Et i Visitatori con la presenza & aiuto d'alcune donne più atte, visiteranno le scuole delle donne, come si è detto che si faccia nella Città.

Douerà il Priore Diocesano esser Sacerdote, dal Reuerendissimo Vescouo eletto a questo officio, come quello che deue esser proposto a molti, ancora a Sacerdoti, che nella congregazione Diocesana si ritrouaranno.

E però è ancora conueniente, che esso sia sopra tutti gli altri in ogni virtù qualificato; & in particolare deue essere illustre in due virtù; nella prudenza, oltre la pratica & intelligenza che deue hauere delle cose della compagnia; & nella carità; accioche con quella sappia trouare rimedij a i bisogni nelle occorrenze, sappia aiutare i fratelli, & con incaminare gli officiali, & tutti gli altri fratelli a lui soggetti; Con questa poi ami con ogni affetto tutte le compagnie in genere, & in particolare tutti i fratelli della, & amando sopporti le imperfettioni loro, & patientemente soffrirà le fatiche & angli, che gli auueranno in simile gouerno.

Deue

Deue essere molto pratico nelle regole de gli officiali, per poterle insegnare a quelli che non bene l'intendono; & perche nelle ville i fratelli per l'ordinario non sono capaci come nella Città, & perche non hanno tanta commodità de imparare; e necessario che il Priore Diocesano pigli questa cura, d'informare alcuni in ciascuna scuola, i quali & possono instruire gli altri, & nelle occorrenze emendare gli errori, che per l'ignoranza de fratelli occorressero.

Con grande amorevolezza douerà trattare con tutti i fratelli, in particolare con quelli della congregatione, de quali, s'altro non parebbe al Reuerendissimo Vescouo, douerà essere confessore ordinario; cò gran pazienza douerà sopportare l'ignoranza, & rusticità loro; in particolare quando nella congregatione non con quel sapere dicessero il parere loro, che altro di maggior capacità direbbe: si guardi di mostrarsi di far poco conto del parere de fratelli, & molto più di beffeggiarli; anzi douerà inanimargli, & con ogni modestia & destrezza indirizzarli, & sgrossarli in quanto potrà, & l'occasione lo richiederà.

Con i Sacerdoti a lui soggetti maggior amorevolezza dimostri, come al grado loro conuiene: benchè per la superiorità che ha sopra di loro, conuiene ancora che tenghi qualche grauità: nondimeno questa così condita & moderata deue essere con l'humiltà; che più amare & riuere con amore da loro si faccia, che temere, & portare altro vano & odioso rispetto.

Douerà prontamente obedire a quanto gli sarà da Superiori commesso; e se hauerà contrario parere, hauendolo còferito con i suoi Discreti, lo proporrà in congregatione; a cui se parerà farne alla congregatione generale modesta replica, lo faccia; se no, semplicemente essequisca quello che gli sarà ordinato, & di suo parere senza hauerlo in congregatione proposto, non replicarà cosa alcuna, salvo che se la urgente necessità non lo sforzasse di replicar prima che in congregatione lo proponghì; auuertendo sempre nella replica, di dire, quando col consenso della congre-

gatione lo faccia, & quando di suo proprio giudicio, in caso d'urgente necessità, come s'è detto.

Procuri di far l'essortatione alla congregatione di cose pertinenti all'instituto della compagnia, e che nelle scuole si facciano l'essortationi, come si fanno nelle scuole della Città; & alle volte procuri hauere Sacerdoti Predicatori della Città, facendo al Reuerendissimo Vescouo ricorso al Prior generale, & in particolare quando occorresse far qualche solennità, o di Communione, o di disputa generale.

Sarà bene esplicare alle volte le regole, & in particolare quelle de gli officiali, & massimamente quelle che sono di maggior importanza, che non sono ben'intese da fratelli.

Visiterà almeno sei volte l'anno tutte le scuole alla sua cura raccomandate, & se sarà possibile, altrettante volte personalmente ne dia al Reuerendissimo Vescouo ragguaglio, cioè ognivolta che l'hauerà visitate, o almeno tre volte l'anno, supplendo le altre tre volte con lettere al Priore generale dirette, nelle quali dia simili ragguagli.

Hauerà vn Sacerdote sostituto, come Sottopriore, che potrà essere vno delli Coadiutori, o assistenti, del qual si seruirà in far visitare ancora le scuole; sì che tra l'vno & l'altro ogni mese tutte le scuole da loro siano visitate, & ogni mese alla congregatione generale ne possi dar ragguaglio. Questo sostituto seruirà al Priore Diocesano, come nella generale il Sottopriore serue al Generale.

Procuri incaminar i Chierici, inanimargli, & fargli applicati a questo santo essercitio, con dar loro qualche conueniente carico nelle scuole.

Nel visitare le scuole, non solo vederà, se tutti gli officiali bene si esercitano nell'officio loro, ma ancora gli ammaestri, & confegli, doue vederà essere bisogno; & procuri, che l'inesperienza & rusticità delli operari, non introduchi nouità & abusi nelle scuole.

Raccordi loro spesso l'obbligo c'hanno in questa compagnia, in particolare della confessione & comunione; li met-

ta auanti il gran premio, che Dio promette a quelli, che con diligenza & charità nella sua vigna si faticano, che di gran lunga supera & auanza le fatiche nostre; trattando con loro domesticamente, procuri, & di farseglì beneuoli, e che la correzione & ammaestramento che li darà, in bene lo prendano: & conoscerà con questa familiare conuersatione il valore di ciascuno de fratelli, & in che possi di loro seruirsi nell'officio della Dottrina Christiana, e nella innoatione de gli officij ne possi dar a Vistatori piena informatione. E però sarà bene ch'abbia vn libro notato tutti i fratelli, notandosi ancora il valore che hauerà scorto in ciascuno, accioche più facilmente, ò al Prior generale nella Città, ò a suoi Vistatori quando ne sarà richiesto, ne possi dar raguaglio.

Quando fosse qualche scuola così povera de soggetti, che a pena e malamente potesse mantenerli, potrà da vn'altra scuola pigliar alcuni per aiutarla, fin tanto che alcuni in quella si facciano praticchi & instrutti nell'esercitio; ma questo non faccia senza hauerlo proposto & risoluto in congregatione; & auuertisca di nò leuar persone, che a quella scuola donde li roglie siano necessarie, e che mentre vorrà dar aiuto ad vna scuola non roini l'altra.

Gli officiali delle scuole e congregationi Diocesane, haueranno l'istesse regole che hanno quelli della Città, e cerchino offeruarle quanto siano loro possibile, e quanto nelle ville con persone idiote si potrà.

E prima il Priore della scuola deue essere esemplare nell'offeruare le regole; douerà instruire come principal Maestro e Padre di tutti gli altri nelle regole e modi d'insegnare, non solo la Dottrina Christiana, ma ancora, e con molto maggior diligenza, li costumi christiani; douerà dar animo a gli altri col mostrarli applicato a quest'opera, e significando spesso l'obbligo suo nell'insegnare questa Dottrina Christiana mostri hauer obbligo a i fratelli, che in suo aiuto s'affaticano, & prendono sopra di se quel peso in parte, che doueria tutto

esser da lui portato; se gli mostri affectionato, li consoli e conforti a sopportare questa fatica per amor di Dio, dal quale haueranno sì copiosa mercede: nelle cose particolari di ciascun si mostri pronto in souenirlo, ò d'aiuto quanto potrà, ò di consiglio & conforto doue sarà bisogno; con che se gli farà beneuoli, & gli darà animo di faticarsi nel seruigio di Dio confessandoli, poiche esso ordinariamente douerà confessare tutti i fratelli della scuola: gli dia sempre qualche buon ricordo, & inuiamento a quest'opera; gl'instruisca nell'oratione vocale, & se gli vederà capaci, nella mentale ancora: così faccia ancora con i putti della sua scuola, quali douerà incaminare, secondo che gli vederà habili alla frequenza de Sacramenti, a mettere in esecuzione con l'opere quello, che hanno in scuola imparato, & ad esercitarsi nell'opera della institutione Christiana.

Hauerà vn libro doue tenghi notati i suoi operarij, & sappia il valor di ciascuno in questo santo exercitio, per darne informatione vna volta il mese al Priore Diocesano, & alli Vistatori, & altri superiori, quando sarà ricercato. Dia tre volte l'anno con lettere informatione della sua scuola alla congregatione generale, & lo faccia ancora alle volte personalmente: molto più spesso doue darne al Priore Diocesano douerà spesso conferire i bisogni, & altre cose della sua scuola, per poterla meglio incaminare & promouere all'acquisto di quel frutto, che in essa si pretende. E perche può accadere, che in alcune delle terre nò siano persone atte ad adoperarsi in questo officio, douerà esso far ricorso al Priore Diocesano, & alla congregatione Diocesana, che gli dia qualche aiuto; & egli douerà faticarsi in modo, che instruisca alcuni, da i quali sia aiutato in tanto seruigio di Dio.

Essendo visitata la sua scuola da Vistatori mandati dal Priore generale cò le patenti, li raccolga con quella buona ciera, che meritano persone, quali & per gloria di Dio, & salute de prossimi, & per dar aiuto a lui, tanta fatica & briga si prendono; con che darà loro ani-

mo di farlo più volentieri; & insieme gli lasci fare l'ufficio suo, di visitar la scuola, & dar quei ordini, che haueranno commissigne di dargli, & a lui toccherà di metterli, & farli mettere in esecuzione.

Faccia, che i Chierici di quella terra s'impieghino in questo esercizio, & se hauerà in questo difficoltà, ne dia al Priore Diocesano auiso, che ne auisará il Reuerendissimo Vescouo, a cui starà di castigarli, & prouederli.

S'hauerà nella sua terra due Chiese, in vna faccia la scuola delli huomini, nell'altra delle donne; ma se non hauesse altra che vna Chiesa, procuri che in quella siano molto distinte le donne da gli huomini, hauendo epre l'occhio, che la scuola delle donne sia in loco più remoto, & nel qual possi hauere dagli huomini manco disturbo; & visiti hor l'vna hor l'altra, con spirito & charità aiutando & promouendo all'accrescimento de soggetti, e di virtù Christiana.

Al Cancelliere non occorre dar altro sostituto, ma procuri, che si elegga persona quanto si può più habile a far questo officio, si che non habbia bisogno di sostituto.

Sia vn solo il visitatore, a cui si dia vn compagno, almeno quando visita le scuole delle donne; le quali mai visiterà senza vna delle più mature & intelligenti di quella scuola che ha da visitare.

Saranno tre o quattro donne elette dalla congregazione Diocesana a questo officio deputate.

Al visitatore toccherà ordinare, o ricordare al Priore Diocesano, che si facciano due volte l'anno le dispute generali; vna volta de gli huomini, l'altra delle donne, nel tempo determinato.

Il Visitatore s'accompagni col Visitatore che sarà dalla Città mandato, quando visiterà le scuole, & gli dia informatione delle scuole, de i soggetti, e d'altre cose pertinenti al buon gouerno della compagnia.

Nel resto offerui quello, che de i Visitatori s'è detto nella seconda parte.

Scriva ancora al Priore generale vna

volta il mese le cose alle sue scuole pertinenti, sforzandosi dir ogni cosa con schiettezza, sincerità, & verità.

Della rinouatione, & electione del Priore, & delle Congregationi, & Scuole Diocesane. Cap. IIIL.

IL Reuerendissimo Vescouo eleggerà, & confermarà il Priore Diocesano, che ordinariamente durerà nell'officio tre anni, & potrà ad arbitrio di sua Signoria Reuerendissima essere confermato, & mutato, anche dentro il triennio, secondo che gli paterà spediante per maggior gloria di Dio, & vtilità della compagnia.

Potrassi nella congregazione Diocesana nominare alcuno nel modo posto nell'electione del Priore generale, a cui starà eleggere vno de quelli, o no; & la congregazione accetterà, come per maggior bene della compagnia quello, che dal Reuerendissimo Vescouo gli sarà dato: & questo che del Priore s'è detto, s'intenderà ancora della rinouatione & electione del sotto Priore.

Gli fratelli & ufficiali della congregazione, siano eletti in congregazione a più voci; ma non prima si publicchino, che siano confermati nella congregazione generale; nè hauerà effetto alcuno l'electione di questi, prima che siano dalla congregazione confermati.

Dureranno i fratelli in vita nella congregazione, se altro non paresse al Reuerendissimo Vescouo, mutandone alcuno nelle occorrenze, secondo che vederà espediante per maggior gloria del Signore.

Il Priore di ciascuna Scuola sia ordinariamente il Parochiano, se altro non paresse a Monsignor Reuerendissimo di deputare: il sotto Priore sia Sacerdote, o secolare, eletto dalla congregazione Diocesana, & conformato almeno dal Visitatore generale della Diocesi: gli altri ufficiali delle scuole particolari siano eletti & confermati dalla congregazione Diocesana, & nominati prima nella congregazione particolare della scuola di cui deuono essere ufficiali.

Il Priore Diocesano hauerà la patente dal Reuerendissimo Vescouo, senza la quale non hauerà alcuna auctorità. I fratelli officiali della congregazione Diocesana l'habbiano dal Prior generale.

Prima che si faccia la rinouatione degli officiali, sia auisato p quindici giorni auanti il Prior generale, accioche possi, se gli parerà bene, mandar alcuno de visitatori che vi si troui presente: che se vi si trouerà, hauerà il primo luogo in congregazione, se sarà Sacerdote come s'è detto, & a lui si referisca tutto il modo che s'ha da tenere nella rinouatione: nel resto poi come dell'hauer fatto auisare i fratelli & gli altri alquanto auanti, & altre cose che si hanno da seruare nelle electioni & rinouationi de gli officiali, si offeruino le cose dette nella seconda parte di questo libretto.

Il Priore Diocesano, & sostituto, dopo che saranno eletti, vadino a pigliare la benedittione dal Reuerendissimo Vescouo, & insieme si pigli per gli altri officiali di nuouo eletti o confermati.

Del Priore, & Congregatione di quelle Scuole, che non ponno erigere Congregatione Diocesana.

Cap. V.

Perche come s'è detto nella seconda parte, sono alcune terre, le quali per essere picciole non ponno hauere più di vna scuola; & sono lontane tra di loro, si che non potriano senza grandissimo incommodo ogni otto giorni insieme ritrovarsi i fratelli in congregazione; & pur hanno bisogno d'vn capo, che immediate li regga, e di congregarsi qual che volta: però sarà vn Sacerdote, eletto come s'è detto del Priore Diocesano, dal Reuerendissimo Vescouo, da cui hauerà la patente, & prenderà la benedittione: & si sforzi quanto è possibile, di offeruare le regole, che sono di sopra date per lo Priore Diocesano: così nella congregazione che farà ogni mese, procuri quanto potrà s'offerui quanto s'è detto di sopra della congregazione Diocesana. I fratelli che saranno della congregazione, siano eletti & confermati, come

s'è detto di quei della congregazione Diocesana.

Habbiano ancora gli officiali, almeno i principali, come vn sostituto del Priore, i duoi Discreti, il Cancelliere, l'auisatore, & se sarà possibile vn Visitatore; quali saranno date le regole proprie: & benchè non siano obligati congregarsi più d'vna volta il mese, nondimeno sarà bene, quando haueranno comodità, di congregarsi più spesso, & in particolare quando ci fosse qualche bisogno, che richiedesse qualche riparo, o alcun rimedio.

Et ogni volta che si farà congregazione straordinaria, sia auertito il Priore, di fare auisati a tempo i fratelli, acciò possino disporli per venire.

Saria bene, che non potendosi confessare i fratelli della congregazione ogni volta che si congreghino dal Priore della congregazione, almeno all'horza da lui si confessino, quando saranno visitati dall'istesso; & all' hora potriano sodisfare, confessandosi intieramente di tutto il tempo, come dall'ultima confessione che con lui fecero, sin a quell' hora presente.

Nell'istesso tempo che sono visitati dal sodetto Priore, tutti i fratelli nella Messa che la mattina gli dirà, si comunichino; & egli farà loro vna esortatione, nella quale parte tratterà delle cose pertinenti all'esercitio della Dottrina Christiana che si douerà fare in tutte l'esortationi, parte delle cose pertinenti al Santissimo Sacramento.

Auisi particolari per le Scuole delle donne, dell'obedienza, al gouerno della Congregatione Generale, & altri superiori.

Cap. VI.

Pen cosa ragionevole, che essendo l'huomo (come dice l'Apostolo) capo della donna, le scuole della Dottrina Christiana, nelle quali le donne pianamente si esercitano, siano sottoposte al gouerno de gli huomini: quali con ogni charità, & diligenza, con la douuta modestia accompagnata, le gouernino, & promouano a quel vero fine, che tutte in

in questo santo esercizio deuno: pretendere.

Hora ben che haueranno ancora queste scuole per immediate superiori alcune donne, quali sono più delle altre in matura bontà, & in vita Christiana approuate, e nell'esercizio più pratiche; nondimeno deuno essere ancor esse sottoposte al gouerno generale della compagnia, & a superiori d'esse, come le scuole de gli huomini.

Per questo non potranno cosa alcuna nelle loro scuole determinare, se prima non sia approuata nella congregatione degli huomini: anzi deuno, come loro conviene, con ogni humiltà rapportarsi al parere di quelli, che con tanta charità & diligenza si sono affaticati, & con tanto frutto, in questo esercizio; & deuno ringraziare Dio di tanto beneficio, che gli habbia concessa tal guida, cò la quale deuno sperare, che difficilmente errino in tanto seruuigio di Dio Signor nostro.

Accettino con ogni prontezza gli ordini che gli saranno dati, & procurino cò ogni diligenza di metterli in esecuzione; raccordandosi, che non a loro, ma al Signor Dio seruono.

Ne gli sarà cosa graue & difficile sottomettersi a questi fratelli per amor di Dio, da cui tanto larga remunerazione aspettano, se consideranno che il Figliuol di Dio per amor nostro non ricusa di sottomettersi alle sue vili creature & serue.

Oltre che essendo necessario, acciò che sia vn corpo mistico questa Compagnia, sia vno il capo, & vno il gouernatore di tutti, è cosa manifesta, che più ragionevole è, che le scuole delle donne siano rette & gouernate dal consiglio & dalla prudenza de gli huomini, che quelle de gli huomini dalle donne.

Ouero saria bisogno, che da per se si gouernassero, & così non si seruiera quella vnione & charità che si deue; nè vna, ma molte sarebbono le Compagnie della Doctrina Christiana; & ogni diuisione, è ragione di ruina & di disturbo.

Dell' electione delle Visitatrici.
Cap. V I L

Saranno sei donne, ò più, ò meno, a Sgiudicio del Reuerendissimo Vescouo, delle più mature in virtù, & pratiche nella compagnia; quali secondo la diuisione della Città, haueranno cura di visitare le scuole delle donne.

Queste saranno elette & cōfermate dal Priore & congregatione generale; procurandosi prima che nelle scuole delle donne, le Priore nella loro congregatione particolare dimandino alle sorelle della congregatione, quali li paiano habili a questo officio, ò siano nella loro scuola, ò in qual si voglia altra; & pigliando la Cancelliera in lista il nome di quella, ò di quelle, che saranno proposte, la dia alla Priore, che la darà al Visitatore generale della Città; a cui toccherà di portarla al Cancelliere generale, che la legga in congregatione generale vna Dominica auanti che si debbano eleggere; acciò che i fratelli della congregatione generale habbiano quel tempo per commodità di informarsi, quali siano più atte per essere a quello officio elette.

Le Cancelliere delle scuole particolari, auuertiscano di non publicar alcuna di quelle, che nella sua scuola è stata proposta, ma con ogni segretezza la diano alle Priore, & le Priore con l'istessa segretezza la diano al suddetto visitatore. La seguente Dominica si faccia in congregatione a più voci l'electione; & il Prior generale cò il Visitator della Città, nella congregatione delle donne che faranno la seguente Dominica, le publicarà & tanto quelle a quali sarà dato carico di visitatrici, quanto quelle che doueranno essere visitate da loro, con ogni humiltà all'electione fatta si acquetino, nè facciano replica alcuna, ma accettino il tutto dalla sapiente & potente mano di Dio, che sa quello che è in ciascuna, & vede, quanto può ognuna di loro, & alle imperfette & insufficienti, può dare ogni perfettione, & potere di esquire quanto da lui gli sarà imposto: & siano certe, che ponno essere ingannarsi, vedendo solo l'esteriore del-

le persone; ma non può Iddio, che l'intristeco de nostri cuori perfettamente conosca.

Onde auene molto ben spesso, che quel che agli occhi nostri pare bene, riesce male; & quello che male noi tiriamo, torna molte volte in bene.

Oltra che come s'è detto, è la diuina bontà tale, che non dà mai carico alcuno, a cui non dia larga & copiosa gratia di poterlo degnamente portare.

Non si fidino dunque nel giudicio proprio, ma affatto in questa elezione, & alle cose simili, s'acquetino nella diuina volontà, che moue & regge i superiori di questa santa compagnia.

Dell'officio delle Visitatrici.

Cap. VIII.

Primieramente deuono le Visitatrici essere come s'è detto di sopra molto prouate nelle virtù Christiane, molto esercitate nelle cose della compagnia, molto zelose del bene & buon progresso della sodetta compagnia, accioche con i loro costumi, siano viui ritratti della vita, che tutte le forelle hanno da tenere, & con la pratica sappiano insegnarli, & raddrizzarli doue mancassero della rettitudine dell'osservanza per fetta delle regole & ordini, & col zelo che hanno di quest'opera, si mostrino sempre indefesse, diligenti & pronte in affaticarsi in questa vigne per amor di Dio.

Deuono hauere molto bene apprese & intese le regole & ordini della compagnia, come quel che deuono per l'officio loro vedere, doue, & da chi si manca nell'osservanza di quelle, & che deuono correggere & ammaestrare tutte quelle che errassero, o non sapessero come si habbiano da essequire.

Deuono hauerle molto in pratica, accioche visitando le scuole, facilmente & prontamente possino auuertire & conoscere gli errori & mancamenti nell'osservanza delle sodette regole.

Visitaranno ogni giorno di festa che si fa l'opera qualch'una delle scuole alla loro cura commesse; & più spesso visiteranno quelle, che conoscono hauer mag-

gior bisogno d'aiuto o di riforma, o perche non habbino pratiche operatrici, o perche sia stata di nuouo piantata.

Quando vedranno in qualche scuola gran bisogno di qualche riparo, a cui esse non fossero bastanti, facciano ricorso al Visitatore, o al Prior Generale della Compagnia, procurando, o di dargli capita informatione del tutto, o che vno di essi venghi a visitarla.

Haueranno vn libro, doue siano scritti i nomi delle scuole a ciascuna di esse assegnate, & insieme notati i nomi de gli officiali di ciascuna scuola, & delle operatrici a partatamente; & conoscano bene le qualità di ciascuna, accioche dimandata ne possa render conto, e darne capita informatione, a quel tempo in particolare, che s'hanno da rinouare gli officij.

Tengano conto delle loro scuole con quella diligenza, che si richiede a tanta grande opera, mostrandosi verso di loro zelanti, & desiderose dell'accrescimento & frutto di esse.

Nella congregatione che si farà vna volta il mese auanti il Priore & Visitatore generale, renda conto ciascuna delle sue scuole che hanno visitate, tutto con breuità, & riferiscano cose di edificazione, tacendo quello, che o scandalo, o disedificatione potesse apportare; in particolare se si notasse infamia del prossimo, o cose tali, s'hanno da dire in secreto a quel che può porui rimedio, come s'è detto dell'officio de Visitatori.

Proporrà ciascuna il bisogno delle sue scuole al Prior generale, & proponga i rimedi, che li pareranno expedienti.

Sappiano, & intendano bene quel che s'è detto nell'officio de Visitatori nella seconda parte di questo libretto, & rendano al Visitatore quell'obedientia che si deu.

Della Congregatione. Cap. IX.

Ogni mese si farà la congregatione alla presenza del Priore & Visitatore generale, & in assenza del Priore, vi si troui il sostituto di esso.

In questa congregatione, vi si troueranno le sei Visitatrici, con li sodetti Priore,

Priore, & Visitatore, & Cancellier generale, acciò che se bisognasse notare qual che cosa, si noti, per riferirlo, & trattarlo nella congregazione generale.

Due volte l'anno se ne faccia vn'altra generale, nella quale oltre le sodette persone, vi conuenghino ancora le Priori & Sottopriori di tutte le scuole: nella quale, tra le altre cose, si riferiscano succintamente tutte le cose di edificatione, che sono occorse tutto quel tempo; si dichi del frutto, & accrescimento dell'opera; con che venghino ad animarsi, & pigliar amore per affaticarsi con maggior diligenza & prontezza per l'auenire.

Si offeruino nelle congregazioni che si fanno tra le donne, tutte le regole & ordini, che si sono dati alle congregazioni di gli huomini, tato nel fare oratione, & metterla a federe, quanto in dir il parer loro, sempre schiuando confusioni, disordini, contentioni, & ostinationi.

Procurino al fine, che quanto si sarà determinato, con ogni diligenza si metta in effecutione.

Da questi pochi auisi, oltre tutto quello che si contiene nelle regole comuni, & sue proprie, cauerà il Visitatore & il Priore Diocesano il lume che bisogna, per indirizzo, & buon gouerno delle scuole delle donne Diocesane.

INDVLGENZE PERPETVE
Concesse da Papa Gregorio XIII.

Alle Scuole, & Compagnie della Dottrina Christiana, & suoi operarij, della Città, Diocesi, & Prouincia di Milano.

Gregorio Papa XIIII. à perpetua memoria.

LA Dottrina di Giesù Christo Redentore, mandato dal benignissimo Dio Padre per Dottor di giustitia in luce delle genti, rilucendo in quelle virtù diuine, fede, speranza, & carità merite che instruisce le menti de gli huomini quà giù in terra, mostra insieme a i medesimi vna certissima via alla Cele-

ste & Eterna vita: alla quale essendo nati i fedeli, fa bisogno vfar diligente cura, che infino da i primi anni, per esser massimamente i sensi dell'huomo inclinati al male, siano instrutti & informati di quelli salutiferi instituti & precetti di fede & Dottrina Christiana.

Onde dopò il Decreto del Concilio Lateranense fatto sopra di questo, ha piamente il sacro Concilio di Trento di nuouo ordinato, che in tutte le Parochie, almeno nelle Domeniche, & negli altri giorni di festa, siano insegnati a fanciulli i principij della fede Christiana, & diligentemente instrutti de l'obedienza che deuono render a Dio, & a padri loro.

Et essendo particolare officio de Vescoui, prouedere, che quando i piccioli dimandano il pane, non vi manchi chi gli lo spezzischa grandemente raccomandato la cura di eseguir questo alla lor vigilatia Pastorale, & voluto che si proceda bisognando con le censure Ecclesiastiche contra coloro, che non facefsero in ciò l'officio che deuono.

Da questo sì salutifero decreto, & dal zelo della disciplina Ecclesiastica, mosso & infiammato il diletto figliuol nostro Carlo Borromeo del titolo di Santa Prassede della Santa Chiesa Romana Prete Cardinale, Arcivescouo di Milano, hauendo egli già, si come habbiamo inteso, nel suo primo Concilio Prouinciale, insieme con gli altri Vescoui della sua Prouincia, per autorità del medesimo Concilio di Trento, ordinato sopra ciò alcune cose; ha col parere & consenso de i medesimi Vescoui Prouinciali nell'altro suo Concilio instituito, acciò i Parochiani aiutati dall'altrui opera, attendessero con più diligenza & frutto a questo suo officio d'insegnare la Dottrina Christiana, che quelle Compagnie di pie persone, le quali in detta sua, & in alcune altre Chiese della Prouincia di Milano sono già sotto questo titolo state instituite, & iui con studiij Pastorali grandemente eccitate, siano ancora introdotte in ciascuna altre Città, Terre, & luoghi della medesima Prouincia.

Noi dunque, che per l'officio nostro grademen-

demente desideriamo che i fedeli Christiani sem, re, & tanto più ne' giorni delle feste, si occupino in quei studij & esercitij, i quali spettano ad eccitar la pietà, a informar i costumi, & a procurare la vita eterna; prima commendiamo nel Signore la diligeza & cura pastorale di esso Cardinale, & de i venarabili nostri fratelli Vescou della prouincia di Milano: dipoi desiderando che quelle Compagnie, le quali per gratia del Signore piamente & santamente sono instituite, & propagate sotto quel nome, con l'aiuto della diuina gratia a gloria di CHRISTO Signor nostro, & a salute dell'anime, di giorno in giorno vadano più crescendo; habbiamo voluto con particolari fauori & gratie spirituali abbracciar tutte quelle compagnie che in detta Città, Diocesi, & Prouincia di Milano sono già state, & saranno nell'auenire instituite, & tutte le persone dell'vno & l'altro sesso, che in quelle sono, ò faranno descritte.

La onde confidatici nella misericordia dell'Onnipotente Iddio, & nell'autorità de' beati suoi Apostoli Pietro & Paolo, a tutti li fedeli Christiani, maschi, & femine, veramente pentiti & confessi, li quali in detta Città, Diocesi, & prouincia di Milano in alcuna di dette Compagnie si saranno ascritti per far in esse la debita opera; misericordiosamente nel Signore gli rilasciamo dieci anni, & altre tante quarantene dell'imposte, ò in qual si voglia altro modo douute penitenze: E parimente altri dieci anni, & altre tante quarantene, quando che perseverando nel suo officio, contriti & confessi, si comunicheranno; Et cento giorni alli medesimi, ogni volta che daranno opera nelle scuole della medesima Dottrina Christiana; E di più quando gl'istessi in quel giorno precioso che vna volta l'anno il detto Cardinale Arcivescouo, ò il suo pro tempore successore, ouero in altri luoghi della prouincia ciascu Vescouo deputerà nella sua Chiesa, riceveranno il Santissimo Sacramento dell'Eucharistia; misericordiosamente nel Signore doniamo & conce-

diamo in vigore di queste lettere Indulgenza plenaria. Et similmente plenaria alli medesimi, se essendo in articolo di morte, inuocheranno tre volte il nome santo di GIESV, ouero vna volta diranno il Pater noster, & l'Aue Maria.

Le quali lettere dichiaramo che in niun modo siano comprese sotto qual si voglia reuocationi, sospensioni, ouero derogationi de simili, ò de dissimili Indulgenze, da noi, ò dalla santa sede Apostolica fatte, ò da farsi in qual si voglia forma, & con qualonche clausule, & decreti; & ogni volta che si faranno tali reuocationi, sospensioni, ò derogationi, le presenti lettere s'intendino essere, & siano nel pristino stato, & debbano giuare in perpetuo a i medesimi fedeli Christiani. Dat. in Roma presso San Pietro sottol'Anello del Pescatore à 30. d'Ottobre 1572. L'anno primo del nostro Ponteficato.

Cz. Glorierius.

Copia delle Indulgenze da diuersi Reuerendissimi Cardinali & Vescou, concesse à quelle persone, le quali prestaranno fauore, e si esercitaranno in detta opera, per zelo d'Iddio, & salute delle anime.

- 1 IN prima a giorni 9. di Febraio 1540. furono concessi dal Reuerendiss. Monsign. Gio. Maria Tonso Vicario in Milano, giorni 40. de Indulgenza.
- 2 Poi alli 11. di Genaro nel 1541. dal Reuerendiss. Monsign. Marco Cattaneo Vicario di Genoua, giorni 40. d'Indulgenza.
- 3 Più oltre alli 18. di Maggio nel 1541. dal Reuerendiss. Monsign. da Preda Vescouo di Vigevano giorni 40 d'Indulgenza.
- 4 Il Signor Francesco Muffi Vicario di Piacenza, concede 40. di d'Indulgenza adi 28. di Dicembre 1541.
- 5 Di poi all'ultimo di Genaro nel 1542 dal Reuerendiss. Vicario di Parma, giorni 40. d'Indulgenza.
- 6 Alli 19. di Dicembre nel 1542. dal Reue-

Reuerendiss. Cardinale Vescouo di Mantoua giorni 100. d'Indulgenza.

7. Et al primo di Genaro nel 1544. dal Reuerendiss. Vicario di Cremona giorni 40. d'Indulgenza.

8. Alli 2. di Genaro nel 1545. dal Reuerendissimo Monsignor Simonetta Vescouo di Lodi giorni quaranta, de Indulgenza.

9. Alli 3. di Luglio nel 1550. dal Reuerendiss. Monsign. Gio. Angelo Arcimboldo Arcivescouo di Milano, giorni 40. d'Indulgentia.

10. Alli 21. di Febraro nel 1553. dal Reuerendissimo Cardinale Durante Vescouo di Brescia, giorni cento d'Indulgenza.

11. Alli 23. di Marzo nel 1553. dal Reuerendiss. Cardinal Morone, giorni 100. d'Indulgenza.

1567. Adi 6. Ottobre, Dalla Santità di N. S. Papa Pio Quinto, giorni quaranta d'Indulgenza, come appare per la bolla stampata.

1568. Adi 13. Nouembre concesso dal Illustrissimo Cardinale Borromeo Arcivescouo di Milano, giorni 40. d'Indulgenza, tutti i giorni che i fratelli e sorelle della Compagnia si occuperanno in insegnare, ouero imparare, ouer entraranno, & si faranno scriuer nella Compagnia; e cento di di Indulgenza ogni volta che riceueranno il Sacramento della santissima Comunione.

REGOLE DELLA
Compagnia Generale del Santissimo Sacramento, Fondata nella Chiesa Metropolitana di Milano,

Dall' Illustriss. e Reuerendiss. Monsign. il Cardinale di S. Prassede Arcivescouo.

Quanto è maggiore la gratia che ci ha fatto Giesù Christo Nostro Signore, volendo restare continuamente con noi nella santissima Eucharistia; tanto viene ad essere più grande il nostro debito, di honorare & riuerire sempre con tutti i modi possibili quel-

l'altissimo sacramento.

E che maggior gratia, qual più viua esultatione, & qual più forte aiuto potes l'huomo desiderare per li bisogni di questa vita, che sono tanti e tanti, che restare il suo Signore & Redentore sempre con lui ancora corporalmente, in tal maniera, che non solamente potesse adorarlo & supplicarlo quando volesse; ma anco riceuerlo dentro di se medesimo, & vnirsi mirabilissimamente con lui? Sarebbe dunque enorme l'ingratitude, & la vergogna dell'huomo, se non facesse quanto sa, & può, per rispondere a tanta benignità, con quelle poche dimostrationi che può usare, come pouera Creatura, verso la Maestà immensa di Dio.

A questo così degno & altissimo officio di honorare & riuerire con speciale cura & seruitù l'onnipotente Maestà del Signore Nostro, meritamente si hanno da inuiare tutti gli huomini, & maggiormente quelli, che sono posti in più alto grado de dignità; poiche anco i Principati & le Podesà del Cielo sono basse a tanta altezza.

Di qui è, che nelle Città del Christianesimo, & principalmente nell'alma Città di Roma per cura de' Santissimi Pontefici sono state instituite compagnie a questo effetto solo, di procurar con ogni pio officio, che il santissimo Sacramento si tenesse, custodisse, & accompagnasse con quel maggior honore & riuerenza che fosse possibile: & così nella Chiesa di Santa Maria detta della Minerua, già si fondò vna nobilissima Compagnia, la quale il santissimo Paolo Papa Terzo arricchì & dotò di molte & segnalatissime gratie & Indulgenze, confermate, & accresciute ancora da suoi successori; & è andata poi sempre profittando con molto honor di Dio, & edificatione de' prof-

fimi.
L'esempio della quale opera desiderando l' Illustriss. & Reuerendiss. Monsignor Cardinale di Santa Prassede Arcivescouo introdurre di presente nella sua Chiesa con maggior efficacia & ardore di spirito, & con più viua & principal maniera, che per l'adietro in essa

non s'è fatto; ha ottenuto dal santiss. Papa Gregorio XIII. S. N. di instituire tali compagnie nella sua Chiesa, doue più gli paresse espediente, con quei medesimi priuilegi & gratie, che gode la Compagnia Romana.

E così messolo ad effetto a giorni passati nella festa del santissimo Sacramento, & instituita nella Chiesa sua Metropolitana vna tal compagnia, come comune a tutta la Città di Milano; veduto con sua molta consolatione il concorso di molte migliaia d'anime, che si sono prontissimamente offerite, & impiegate in essa; con hauere di ciò dato essemplio i principali personaggi, officiali, & nobili di questa Metropoli: accioche vada prosperando di bene in meglio, si nutrisca la diuotione de' Confratri, & sappiano per consolatione sua le gratie spirituali loro donate; ha fatto distendere questo libretto, nel quale si conosceranno, come deono spiritualmente adoperarsi in questo pio officio, & in questa nobilissima & altissima seruitù che hanno presa; & parimente i premij spirituali, che per ciò sono loro proposti.

Primieramente procureranno con ogni santa diligenza i Confratri, che in tutti i suoi detti & fatti, diano essemplio a gli altri, dell'honore & riuerenza, che si ha d'hauere al santiss. Sacramento in Chiesa alla Messa, incontrandolo per via, & in ogni altra occasione, sempre inginocchiandosi con ambi i ginocchi, & componendo il Corpo con quella maggior diuotione che sarà possibile, la quale sia segno della diuotione interiore.

In particolare vedranno col suo essemplio, di introdurre, & mantenere doue è introdotto, quel pio costume d'inginocchiarsi per riuerenza del santissimo Sacramento, & fare oratione doue che si trouino, quando odono sonare per l'elevatione di esso nelle Messe solenni: & andare ancora in quel punto alla Chiesa se potranno, per adorarlo; al che fare il santiss. Papa Gregorio XIII. ha inuitato con sue lettere tutti i fedeli di questa Prouincia, con dare a chi s'inginocchia doue si troua, vn'anno

d'Indulgenza, & due a chi anderà alla Chiesa.

Cercheranno, che il santiss. Sacramento si mantenga con ogni honore nell'Altare Maggiore della Chiesa Metropolitana, & anco della sua Parochiale, secondo gli ordini in ciò dati dal Reuerendiss. Arciuescouo: al qual fine ogn'vno potrà contribuire quella limosina che gli parrà, ponendola in vna cassa comune che si terrà a questo effetto.

Haurà poi cura d'esercitarsi in tutti gli officij pii, & in tutti i santi esercitij, che qui si potranno, quanto comporterà lo stato di ciascuno.

Accompagnare il santissimo Sacramento quando si porta a gl'infermi, massime nella sua Parochia, con cerei in mano; andando alla Chiesa, quando sentiranono perciò il segno della Campana, sapendo che il medesimo santiss. Papa Gregorio concede tre anni d'Indulgenza a ciascuno di questa Prouincia, che nell'andare, o nel ritornare l'accompagnerà. E chi fosse occupato, o in qual si voglia modo impedito, come sono vecchi, infermi, donzelle, vedere almeno di mandarui persona delle più honoreuoli c'habbia in casa, che faccia tale officio, con quella diuotione & riuerenza che si conuiene: & chi re anco potesse fare questo, almeno inginocchiarsi al suono della campana per riuerenza del santissimo Sacramento, & dire vn Pater, & vna Ave Maria.

Confessarsi, & Comunicarsi almeno vna volta al mese, nella festa del santissimo Sacramento, & nelle Solennità principali: alla quale opera il medesimo santissimo Papa Gregorio inuita tutti i fedeli di questa Prouincia, dando cinque anni d'Indulgenza, a chi veramente peccato & confessato si comunicherà in giorno di festa: & a chi sarà solito di farlo vna volta il Mese, & nelle solennità del Signore, & della Beatissima Vergine, & de' Santi Apostoli, & di San Gio. Batista, diece anni per ciascuna volta: & nella festa del principal padrone della Città, che qui è Sant'Ambrosio, Indulgenza plenaria.

Ogni terza Domenica del mese, congregarsi alla Chiesa Metropolitana alla Messa

Messa solenne che si canterà per questo, e starui diuotamente.

Accompagnare la processione, che si farà col santissimo Sacramento innanzi la Messa, con cerei accesi in mano.

Nella solennità del santissimo Sacramento, trouarsi tutti con speciali segni di diuotione, & con cerei accesi, ad accompagnarlo nella processione generale, e stare ancora alla Messa solenne, che si canterà nella sudetta Metropolitana.

Per tutta l'Ottaua trouarsi ogni giorno alla Chiesa Metropolitana, & intrauire pure con cerei accesi alla processione che in essa si farà; & vero ancora alla sua Chiesa Parochiale, se lui d'ordine del Reuerendissimo Ordinario si farà si fatta processione.

Essercitare poi la carità fra loro, in maniera, che sentendo essere alcun di loro infermo; facciano opera di visitarlo, & aiutarlo spiritualmente, & temporalmente, e specialmente procurare, che goda de' santi Sacramenti, & quando s'anderà a comunicarlo, mettere particolare sollecitudine, perche ciò si faccia, con ogni decenza, & honore possibile.

Et intendendo parimente, che alcuno sia infermo spiritualmente, & viua in qualche peccato, & vitio, non mancare di v'fargli la medesima carità in auisarlo, & procurarne con ogni accommodato mezzo l'emendatione; & tanto maggiormente, quanto che più importa la salute dell'anima, che quella del corpo: la qual opra se bene appartiene a tutti, pure specialmente ciò faranno coloro, a' quali dal Reuerendissimo Arciuescouo sarà assegnato si fatto officio in particolare.

Morendo alcuno de' Cōfratri, accompagnarlo potendo alla sepoltura, & dire almeno sette Pater, & sette Ave Maria, per l'anima sua.

Ogni anno poi il giorno dopò l'Ottaua del santissimo Sacramento, far celebrare vn'anniuersario generale nella Chiesa Metropolitana, per tutti i Confratri defonti, & procurar d'esser presenti più che si possa, per aiutare quelle anime, con le Orationi.

Et essendo stata intentione dell'Illustrissimo, & Reuerendissimo Monsignor Cardinale, come si è detto, che questa compagnia fosse generale in tutta questa Città, & così le gratie di quella fossero comuni a tutti; & essendoui delle altre compagnie, & scuole del santissimo Sacramento già instituite; hà vnito, & incorporato in quella tutte le Compagnie già erette in qual si voglia Chiesa Parochiale, & Collegiata di questa Città, da se, ancora come delegato Apostolico, & da altri Arciuescoui; in maniera che tutti i Confratri, di esse Compagnie, s'intendano essere senz'altro incorporati ancor essi, & descritti in questa nouamente eretta nella Chiesa Metropolitana, & conseguiscano tutte le Indulgentie, & gratie concesse alla Compagnia, facendo quello che perciò si ricerca.

Dichiarando però, che tutte le dette Compagnie già instituite, ciascuna nella sua Parochia, habbiano corpo particolare da se, quanto sia per l'amministrazione delle limosine, oblationi, legati, & redditi di qualunque sorte; quali già lasciati, & acquistati, & che per l'auenire si lasciaranno nominatamente alle dette scuole, & corpi di Compagnie particolari, si dispensino solamente intorno al culto del santissimo Sacramento di quella Parochia, & a soddisfazione de' gli obliighi di quel corpo particolare; & ciò da' suoi officiali, & Ministri particolari, i quali faranno eletti da' Cōfratri habitanti nella stessa Parochia, secondo le regole, & ordini, che si daranno alla detta Compagnia generale.

L'amministrazione poi, & gouerno di essa Compagnia generale, sarà presso a' Deputati, & Amministratori, che faranno di tempo in tempo eletti dal Reuerendiss. Arciuescouo, & ciò con quelle regole, & forme che faranno dal medesimo ordinate.

Indulgeze, & gratie della Compagnia.

LA sudetta Compagnia, & Chiesa Metropolitana, goderà delle infrastrate Indulgenze, & gratie, che già furono concesse alla Confraternità

A a a del

del santissimo Sacramento, di Santa Maria sopra la Minerua di Roma, dalla Felice memoria di Papa Paolo III. & nouamente dal santissimo Signor Nostro Papa Gregorio XIII. le quali hora per autorità del medesimo Signor Nostro Papa Gregorio XIII. sono communcate à questa Compagnia della Chiesa Metropolitana di Milano, dall' Illustr. & Reuerendiss. Monfig. Cardinale di S. Prassede, Arcuescovo.

Prima diede, & concessè Indulgenza plenaria, & remissione di tutti i peccati in forma di Giubileo, à tutti i Christiani dell' vno, & dell' altro sesso, i quali confessati, diuotamente riceuendo il santissimo Sacramento, entreranno nella detta Confraternità, & ciò nel giorno, che essi entreranno.

Concessè a' detti Confrati, simile Indulgenza plenaria tre volte in vita, se confessati, diuotamente riceueranno il santissimo Sacramento.

Cento anni d' Indulgenza, à quei Confrati, ch' accompagneranno, & impediti faranno accompagnare come di sopra si è detto, il santissimo Sacramento, quando si porta à gl' Infermi.

A' detti Confrati, i quali faranno presenti alle processioni, & diuini officii, che di tempo in tempo si celebreranno, come s'è detto, similmente per ogni volta cento anni d' Indulgenza.

A tutti quelli, che ciascuna feria festa di tutto l'anno, diuotamente visiteranno la detta Chiesa, dieci anni, & altre tante quarantene d' Indulgenza per ogni volta.

Alle Donne di detta Confraternità, che non possono accompagnare il santissimo Sacramento, quando si porta à gl' infermi, se quando sentiranno il campanello, inginocchiandosi diuotamente diranno vn [Pater noster,] & vn' [Aue Maria,] concessè quelle stesse Indulgenze, & gratie, che conseguiscono quelli, che presentialmente accompagnano il detto santissimo Sacramento.

A' detti Confratri dell' vno, & dell' altro sesso, & à ciascuno di loro, che tre volte in vita, & in punto di morte, ancorche la morte all' hora non seguisse, si possano eleggere vn Confessore secola-

re, & religioso di qual si voglia regola, il quale hauendo diligentemente vdit le loro confessioni, possa assoluerli, da qual si voglia sorte di peccati, etandio riseruati alla santa sede Apostolica, eccetto da quelli, che si contengono nella Bolla che si suol leggere in cena Domini, & dar loro penitenza salutifera, & conueniente.

Di più la detta Compagnia, per concessione del detto Paolo Papa III. hà le Indulgenze, & gratie che hanno le compagnie del Salvatore, della Charità, in S. Giacomo in Augusta, di Santo Giovanni Battista, de' Santi Cosma, & Damiano, di Santo Spirito di Campo Santo, della Madonna del Popolo; tutte Chiese, & luoghi di Roma.

Che tutte l'altre Confraternità del santissimo Sacramento, erette, & da erigerli in qual si voglia luogo, v'fino, & godano le medesime gratie, indulgenze, & priuilegi, che v'fa, & gode la detta Confraternità eretta nella detta Chiesa di S. Maria sopra Minerua.

Indulgenze concesse dalla Santità di nostro Signor Papa Gregorio XIII.

Primo dà, & concede Indulgenza plenaria, & remissione di tutti i peccati, à tutti i fedeli Christiani, che veramente penitenti, & confessati, riceuendo il santissimo Sacramento, entreranno in detta Confraternità, & ciò nel tempo ch'entreranno.

La medesima Indulgenza, & remissione di tutti i peccati, à tutti quelli Confratri, i quali nel dì della festa del Corpo di Christo, & nell' Ottaua, similmente contriti, & confessati, riceueranno diuotamente il santissimo Sacramento.

La medesima Indulgenza, & remissione di tutti i peccati a' detti Confratri, similmente penitenti, & confessati, nel punto della morte loro.

A i detti Confratri, che ritrouandosi fuori di Roma, in quei giorni ne' quali sono le stationi nelle Chiese, tanto dentro, quanto fuori della Città, visiteranno l'Altare del santissimo Sacramento,

& iui

& iui diuotamente diranno sette Pater noster, & altrettante Aue Marie, pregando Nostro Signor Dio, per l'essaltatione della santa fede Catholica, & estirpatione dell'heresie, & de gl'infedeli, guadagnino le medesime Indulgenze, che guadagneriano, se in quell'istesso giorno visitassero quella Chiesa, dentro ò fuori di Roma, doue suol essere la statione.

Cento giorni d'Indulgenza, à tutti quei Confratri, che ciascun Venerdi, visiteranno l'Altare del santissimo Sacramento, facendo iui oratione, come è detto di sopra.

Sette anni, & sette quarantene a' detti Confratri veramente contriti, & confessati, nel Giovedì Santo ciascuno anno.

A i detti Confratri, dieci anni, & dieci quarantene, i quali contriti, & confessati riceueranno il santissimo Sacramento, nell'Altare di esso, ogni terza Domenica di ciascun mese, & nel Giovedì Santo.

Cento giorni d'Indulgenza, tanto a' detti Confratri, quanto à gli altri fedeli Christiani, ogni volta che accompagneranno, ò impediti faranno accompagnare il santissimo Sacramento, quando si porta à gli infermi, dicendo vn [Pater noster,] & vn' [Aue Maria,] inginocchiandosi quando sentiranno il suono del campanello, pregando Iddio, per la salute dell'Infermo.

A i detti Confrati, i quali accompagneranno il santissimo Sacramento nella processione, che si fa la terza Domenica di ciascun mese, nella detta Chiesa, cento giorni d'Indulgenza.

A i medesimi, che veramente contriti, & confessati, nel Giovedì Santo, visiteranno il santo Sepolcro nella detta Chiesa di Santa Maria sopra Minerva, sette anni, & sette quarantene d'Indulgenza.

Alla detta Confraternità eretta nella detta Chiesa di S. Maria sopra Minerva, facoltà di poter comunicare le sopradette gratie, & Indulgenze (eccetto quelle delle stationi di Roma) ad altre Confraternità erette, & da erigersi fuori di Roma in qual si voglia luogo.

La detta Chiesa Metropolitana, ha tutte le gratie, & Indulgenze che si contengono nelle stationi di Roma, ad essa communicate dal sudetto Monsig. Illustrissimo, per autorità concessa dal detto S. N. Papa Gregorio XIII. distribuite in varij giorni dell'anno, & accommodate poi alle Chiese di Milano, secondo l'ordine dell'Illustriss. Monsignor Arcivescovo.

Indulgenza al Tabernacolo della Chiesa Metropolitana concessa da Papa Pio Quarto.

TVtti i fedeli veramente pentiti, & confessi, che visiteranno il santissimo Sacramento posto nel Tabernacolo nella Chiesa Maggiore di questa Città, dal primo vespero della vigilia del Corpus Domini, fin al tramontar del Sole di essa festa, & iui diuotamente pregaranno, per la conseruatione della pace tra i Principi Christiani, & per l'essaltatione della santa Madre Chiesa, cò seguiranno Indulgenza plenaria, & remissione de suoi peccati.

La medesima Indulgenza, nel medesimo modo è concessa per il giorno della Natiuità, & della Resurrettione del Signore: E per quello della Natiuità della Madonna.

Di più, tutte le volte che visiteranno, il detto santissimo Sacramento, posto in esso Tabernacolo, nel qual di continuo si tiene, dicendo vna volta il [Pater noster, & Aue Maria,] conseguiranno anni cento d'Indulgenza.

Di più, tutti i vecchi, infermi, donne grauide, ouero per altro leggitimo impedimento detenuti, non potendo personalmente visitarlo, & facendolo visitare per altri, conseguiranno le predette Indulgenze, come se personalmente lo visitassero.

E tutto ciò in perpetuo, come appare per le lettere, del detto Papa Pio Quarto, date sotto il 24. di Maggio 1561. & sotto il 12. di Febraro 1562.

R E G O L A
Delle Confraternità de i disciplinati,
per decreto del Concilio pro-
vinciale secondo di
Milano.

Riformata d'ordine di Monsignor Il-
lustrissimo, e Reuerendissimo, il
Cardinale Borromeo Ar-
ciuefcouo.

Proemio.

TR A l'altre Confraternità, che
nella nostra Diocesi per aiuto del
l'anime, non senza instinto del diuino
spirito sono state instituite, quella de i
Disciplinati è molto pia, & esemplare:
doue s'impara, & esercita la discipli-
na della Christiana militia, che consi-
ste nell'imitatione della vita di Chri-
sto nostro Signore, il quale si come di-
ce Isaia, [è la disciplina della nostra
pace,] e ci ha lasciate l'armature per su-
perare li nemici della nostra salute, &
insegnata la via della vera beatitudine,
che è il fuggire le mondane delizie, & il
foggiare la carne allo spirito, e sodis-
fare per li peccati nostri con gli eserci-
tij della penitenza, e mortificatione.

Questo ci rappresenta il presepio, doue
egli nacque si poueramente.

Questo la sua circoncisione, e la fuga in
Egitto.

Questo il digiunare nel deserto, la per-
seueranza nell'Oratione, il sudare san-
gue, i crudeli flagelli, le pungenti spi-
ne, e la dura Croce, nella quale ver-
rà il prezioso sangue per la nostra re-
dentione.

Si deue adunque con ogni studio procu-
rare l'aumento, e conseruatione di que-
sta Confraternità, si che à guisa di scel-
ti soldati sempre vniti col loro capita-
no, perseuerino nel combattimento fi-
no all'acquisto della gloriosa vittoria:
considerando che se il titolo che hanno
eletto non corrispondesse con gli effet-
ti, sarebbono degni di riprensione, e di
castigo.

Perciò che significando questo nome,
Disciplinati, quelli che bene instrutti
nella Scuola di Christo caminano per

l'aspra, e stretta via dietro alle vestigie
sue con la vita pura, & immacolata, ca-
stigando il corpo, e riducendolo in ser-
uitù, conforme à quello che faceua l'A-
postolo San Paolo, come egli dice scri-
uendo alli Corinti; [Castigo il corpo
mio, e lo sottopongo alla seruitù dello
spirito, accioche predicando à gli altri,
io non sia fatto reprobò:] Qual mag-
gior biasmo potrebbe loro auuenire on-
de maggior pena meritassero, che tener
vita incomposta, e dissoluta, e che men-
tre il capirano combatte spargendo il
sangue, e vincendo gli nemici, essi se ne
stessero in otio, & in delizie, dandosi
nelle mani di quelli?

Hor perche ciò non auenga, e perche
questa Confraternità si conserui nella
vera, e santa disciplina, seguendo la
dottrina, & esempio del sapientissimo
Maestro Giesù Christo, habbiamo vo-
luto riformarla, e stabilirla con certa, &
vniforme regola, che aiuti à mantene-
re più viuua, e seruente l'osservanza del
loro istituto: la qual regola vogliamo
sia commune à tutte le Scuole, e Confra-
ternità, che sono, e faranno nell'auueni-
re erette, & instituite sotto il nome di
Disciplinati nella Città, & Diocesi no-
stra, si come in vigore del Decreto del
Concilio nostro Provinciale secondo, fa-
rà anco commune à tutte le Scuole simi-
li nella Città, & Diocesi della Pronin-
cia nostra, eccetto se per la qualità de'
luoghi, e per altre circostanze, non pa-
rerà alli Vescouo nostri Comprouincia-
li per maggior seruitio di Dio, ciascuno
nella sua Città, e Diocesi, aggiungere,
leuare, ò mutare in essa alcuna cosa.

Per tanto esortiamo, e preghiamo tut-
ti i fratelli nelle viscere del Salvatore,
si sforzino con ogni amore, e diligenza
di metterla in esecuzione, facendo sem-
pre fedel seruitù al loro Signore, sotto
il cui stendardo in questa Confraterni-
tà hanno da esercitare la militia spiri-
tuale: Si che restando vincitori, possan-
o finalmete insieme col glorioso Apo-
stolo dire; [Hò combattuto vn buon
combattimento, & ho finito il corso,
nel resto mi è preparata la corona del-
la giustitia.]

Quali

Quali sorte di persone si debbano ricevere nella Confraternità, quali nò. Cap. I.

DOuendo i fratelli di questa Confraternità esser viui membri di Christo, e come figliuoli di luce produrre frutti di luce, si che vedute le loro buone opere, sia glorificato il celeste padre: si habbia gran risguardo, che non si apra la porta à i figliuoli delle tenebre, che oscurino con tenebrosi costumi il Christiano splendore, che tra di loro si ha sempre da conseruare.

Perciò auanti ch'alcuno sia nella Compagnia riceuuto, si procuri piena informatione della sua vita, si passata, come presente: E solo si permettano huomini timorati di Dio, amatori della santa pace, soleciti nell'opere di charità, constanti ne i buoni propositi, trattabili, e diligenti obseruatori della Christiana disciplina, ouer almeno desiderosi, e be disposti di esser tali, e che habbiano almeno sedeci anni compiuti.

Heretici, o sospetti d'heresia, o che siano stati tali; Homicidarij, Vsurarij, Cōeubinarij, Bestemmiatori, & altri simili di mala vita, e cattiuo nome, non habbiano luogo nella Compagnia.

I minori di sedeci anni si potranno introdurre per assuefarli alla diuotione, & indirizzarli nella via del Signore.

Arriuati poi all'età competente, hauendone essi desiderio, & essendo giudicati idonei, si potranno riceuere nel numero de i fratelli.

Del modo di riceuere, e stabilire i Fratelli. Cap. II.

HAuendosi da riceuere alcuno, i fratelli principalmente ricorreranno all'oratione, e per otto giorni dicono il [Veni creator,] e le Litanie, o altre orationi approuate dalla santa Chiesa, dimanderanno la gratia dello Spirito santo, che illumini i lor cuori à far cosa, che sia à gloria di sua Maestà, e salute commune.

Dipoi il Confessore della Confraternità, esaminato diligentemente colui, che si ha da riceuere, e fattagli vedere la presente Regola, conoscendolo con-

stante, e ben disposto, lo proporrà al Capitolo: doue essendo ballottato, e concorrendo i due terzi in suo fauore, sia riceuuto.

Ma prima che sia stabilito, e che possa hauer voce nella Compagnia, si terrà vn'anno in proua sotto il gouerno del Maestro che sarà deputato alla cura de nuoui fratelli: nel qual anno se hauerà dato buon saggio di se, e perseverato cō buona edificatione, & obseruanza della Regola, e sarà instrutto nella dottrina Christiana, sia scritto nel numero de i stabiliti fratelli.

Et accioche tutto proceda con più lume, e più abundante gratia, sì il riceuimento, come lo stabilimento, si farà in vn giorno deputato alla Communione, secondo si dirà di sotto: nel quale tutti i fratelli insieme col Nouitio si comunicheranno.

Et si nel riceuere, come nel stabilire, si obseruino le cerimonie poste nel fine di questa Regola: e nell'vno, e nell'altro caso si procuri vn Sermone di qualche buon Religioso approuato dall'Ordinario.

Dell'habito della Confraternità.

Cap. III.

L'Habito esteriore della Confraternità, douerà essere segno dell'habito interiore; che deue esser la cordial penitēza, la humiltà, e la mortificatione. Vseranno adonque i fratelli l'habito degli humili penitenti, cioè il sacco di tela grossa, e semplice, d'vna istessa sorte, che cuopra tutto il corpo, secondo il modo già vsato.

E su quello in fronte porteranno vna Crocetta rossa, e nella spalla destra verso il petto l'immagine del Santo, o Santa, sotto la cui protezione sarà istituita la Scuola, acciò siano imitatori delle sue virtù.

Si cingeranno con vn cingolo di corda con sette nodi, in memoria del pretioso sangue, che sparso il Salvatore, nella circōcisione, nell'horto, nella flagellatione alla colonna, nell'incoronatione delle spine, nelle fisure delle mani, in quelle de i piedi, e nell'apertura del costato.

Aaa 3 Por-

Porteranno tal'habito nell'andare in processione, nell'accompagnare i fratelli defonti alla sepoltura, in far la disciplina, in pigliare la sacrosanta Eucharistia, e con esso si faranno portare alla sepoltura.

E tutte le scuole, che porteranno l'habito, porteranno insieme la disciplina.

I nuoui fratelli, fin che non siano stabiliti, non porteranno la Croce rossa, nè l'immagine del Santo su l'habito; acciò siano conosciuti da gli altri stabiliti.

Del vestire de i Fratelli. Cap. IIII.

Nel vestire de fratelli risplenda la Christiana modestia, conforme allo stato, e conditione di ciascuno.

Non portino penne nelle Berrette, nè calze sfoggiate, e vane, & in somma siano alieni da tutte le pompe, e vanità contrarie alla professione Christiana, & alla vita disciplinata.

Sia lor proibito il portar Spada, Pugnale, e simili, se non fosse per cagione di viaggio, o per altra leggitima causa, approvata dal Confessore, o dal Priore: Ma come figliuoli di pace, e soldati di Christo, siano armati dell'armature spirituali, che sono le Christiane virtù: cioè le quali si conferua l'anima libera dal peccato, e dall'insidie de nemici.

Delli Esercitijs spirituali. Cap. V.

Quantunque in ogni tempo i fratelli debbono lodare il loro creatore, indirizzando tutti i loro pensieri, & operationi alla gloria di sua Maestà, dicendo col Profeta; [Benedirò il Signore in ogni tempo, e la sua lode sempre sarà nella bocca mia:] Non dimeno questo deuono fare con particolare diuotione ne i giorni festiui: i quali sono stati instituiti, acciò che il Christiano, che ne i di seriali si è ritrouato occupato in diuersi negotij, e distratto da cure mondane, raccoglia lo spirito vagabondo, e parlo, nel suo creatore, eccitandosi nella sua santa dilectione, e rendendosi più disposto à riceuere le diuine gratie.

Perciò i fratelli nelle feste di precepto

tutti conuerranno insieme ne i loro Oratorij per il sopradetto fine, riducendosi alla memoria i beneficij dalla diuina bontà riceuuti, & in particolare quello della redentione, con interno pentimento de loro peccati, e dell'ingratitude vana verso di quella, proponendosi la vera emendatione di vita con la persecutione nel suo santo seruitio.

Diranno l'Officio della B. Vergine in tuono diuoto, con ordine, e con distinta pronuncia, e con quella attentione, e reuerenza, che si deuene innanzi al diuino conspetto, e della Corte celeste, schiuando ogni atto immodesto, e scacciando dal cuore ogni vano, e terreno pensiero, acciò non siano da Dio ripresi con quelle parole, [Hic populus labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me.] La mattina reciteranno il Matutino con le altre Hore fino à Nona inclusiuè.

Dopo desinare, il Vespro, e la Còpieta. Ogni prima Domenica del mese, l'Officio de' morti per li fratelli defonti.

Quelli che non sapranno leggere, diranno in vece dell'Officio della Madonna, vna volta tutto il suo Rosario, & in luogo dell'officio di morti, trentatre Pater, & Aue, in memoria de i trentatre anni, che il Signore conuersò in questa vita.

Si stabilisca la mattina vn' hora, nella quale i fratelli possano commodamente espeditare l'officio, & udire la Messa, e la predica, & attendere ad altre buone opere; & il vespero, e la compieta non impedisca l'hora determinata per le Scuole della dottrina Christiana, nelle quali non ricusino di dare con ogni prontezza, e carità quello aiuto, che faranno richiesti dal Prior generale della compagnia, ouero da i loro Curati, come in opera così pia, & accetta à Dio nostro Signore.

Nell'Oratorio si offerui il santo silenzio, massime nell' hora dell'officio; fuori di quello non si ragioni, se non di cose d'edificatione, onde si possino aiutare in spirito, & vnirsi più strettamente col Signore, il qual dice, [Doue faranno due, o tre congregati nel nome mio, qui ui sarò in mezzo di loro.] Però si dia la de-

La debita penitenza, à chi introdurrà ragionamenti di cose mondane.

Vi sia qualche libro spirituale, come le opere del Granata, Lodouico Pittorio, Gaspar Loarte, e simili altri approuati; e sempre si legga qualche cosa ad utilità, e consolatione de fratelli, nel tempo che auanzerà, secondo che meglio giudicherà il Confessore.

Entrando nell'Oratorio, si dica, [Pax vobis,] e presa l'acqua santa, inginocchiandosi nel mezzo, e detto il [Pater,] se n'anderà con modestia al suo luogo.

Nessuno uscirà fuori dell'Oratorio, senza licenza del Priore, o Sottopriore.

Dirà ciascuno ogni giorno dieci Pater, & Ave, in memoria delle molte, & aspre battiture, che riceuette il Saluatore alla colonna, e cinque in memoria delle cinque piaghe.

Haranno tutti particolar diuotione al Santo, o alla Santa, nella cui protectione sarà la Compagnia; e così à quel Santo, del quale ciascuno harà il nome, pigliandoli per loro auuocati, e intercessori appresso alla diuina Maestà.

S'esercitaranno nell'oratione mentale, come quella che detta lo spirito, & illumina la mente nel conoscimento di se stesso, e nell'amore del Signore: nel che si faranno da i loro Confessori ammaestrare; col consiglio del quale, & in questo, e nell'altre cose appartenenti alla vita spirituale, si gouerneranno.

Offerueranno particolarmente il buono istituto introdotto, di far insieme con tutta la sua famiglia l'oratione della sera, che al suono della Campana se amoncia: nella quale oltre l'Indulgenze, che conseguiranno, sentiranno particolari fauori della diuina gratia, facendola diuotamente; poiche il Signore à quelli che nel suo santo nome sono congregati, promette la sua presenza, e che faranno le loro dimande dall'eterno Padre essaudite.

Non mancheranno parimente (se sarà lor possibile) di vdiere ogni giorno diuotamente la Messa, nella quale si rappresentano i misterij della Passione del Signore, e s'offerisce quel salutar

sacrificio, dal quale deriva ogni nostra salute.

Introduranno anco nelle loro Case la santa consuetudine di benedir la Mensa auanti al mangiare; e dopò, di render le gratie al Signore de i suoi benefici, con li quali continuamete ci visita, e ricrea per la sua infinita carità.

Della Confessione, e Communione.

Cap. V I.

IL Sacramento della Penitenza, e quello della sacra Communione, sono le due colonne, che hanno da reggere, e conseruare fermo, e stabile l'edificio spirituale di questa Confraternità: Il primo de quali innalza l'anima dalle tenebre del peccato, nella luce della diuina gratia: Il secondo la fortifica, e le dà vigore di resistere sino alla corona, à gli assalti delle tentationi.

Hauerà dunque ciascuna Compagnia, vn Confessore di dottrina, e di religiosi costumi approuato dall'Ordinario, che sia zelante della salute dell'anime, e sollecito in incaminare per la via dei diuini seruitio; e da lui tutti i fratelli almeno vna volta il mese si confesseranno, e riceueranno la sacrosanta Eucharistia ogni prima Domenica del mese, e nelle feste principali; come nella Natiuità del Signore, nell'Ascensione, nella Pentecoste, nell'Assontione della Beata Vergine, e nel giorno di tutti i Santi. Procurando di cauare quei diuini tesori, che il Signore conferisce à coloro, che nella Communione lo riceuono con feruente spirito, essendo prima ben puati, & hauendo con l'interno pentimento, e sincera confessione delle loro colpe purificata la coscienza: accioche accostandosi immondi alla mensa de gli Angeli, non siano dal Signore condannati come sacrileghi, e rei del suo Sacratissimo corpo.

Si come all'incontro conseruandosi i fratelli puri dal peccato mortale, e fatto l'habito nelle Christiane virtù, estirpati da loro gli habiti vitiosi per mezzo di questi sacramenti, frequentandoli anco più spesso, che non s'è detto, con quella diligente preparatione, e purità

Aaa 4 che

che si richiede; tuttavia sentiranno in loro maggior accrescimento della diuina gratia, e più seruire nel ben'opere.

Del celebrare le Feste della Confraternità. Cap. VII.

Nel celebrare le Feste delle Compagnia, s'attenda co' particolare studio a glorificare Dio, più con l'apparato interno, che con l'esterno. Per tanto osserueranno la vigilia col santo digiuno, non essendo impediti: e nel giorno della Festa, oltre all'ufficio, & altre loro ordinarie diuotioni, adornati della veste nuptiale, e pieni di quel gaudio, che risulta dalla purità dell'anima, e dalla carità, che interiormente lo Spirito santo diffonde ne i cuori; anderanno alla sacra mensa a gustare quanto è soaue il Signore; e per maggior aiuto, e consolatione, procureranno vi sia anco il cibo della parola di Dio, predicata da vno che sia approuato come di sopra.

Si prohibiscono totalmente i conuiti, che già in tali giorni si faceuano, come indecenti, & alieni dalla Christiana disciplina.

L'apparato delle Chiese sia moderato, e tale, che dia deuotione, e non distrazione.

E ciascuna Compagnia presenterà all'Ordinario vna lista delle spese; che in tali apparati si richiedono; e secondo che da lui sarà approuata, così secondo quella ogn'anno le Compagnie si regoleranno.

Del digiuno, e della disciplina. Cap. VIII.

Essendo il Digiuno, e la Disciplina come due freni, co i quali si sbassa la superbia della vita, e si mortifica la vivezza della sensualità, si che la carne con humile soggettione, si rende obediante allo spirito: i fratelli oltre che faranno diligenti osseruatori de digiuni comandati dalla santa Chiesa, piglieranno ancora in diuotione quello del Venerdì, in memoria della passione del Signor Nostro Giesù Christo.

Vseranno le discipline fatte di cordelle, e tutte d'vna istessa forma: e riducendosi alla memoria i flagelli, co i quali l'istesso nostro Signor legato alla colonna, fu battuto per le nostre iniquità, si renderanno pronti, e seruenti nella flagellazione di loro stessi, non solo per li peccati proprij, ma anco per quelli del popolo.

E faranno questo pio esercizio, tutte le Domeniche dell'Aduento, e quelle che correranno dalla Settuagesima fino alla Domenica dell'Oliue inclusive, e nelle tre Domeniche delle Processioni generali, & il Giovedì santo.

E perche sono alcuni giorni, ne i quali regnano più dissolutioni, e con più scandalosa, e mōdana libertà s'offende Dio, come nel giorno auanti il primo della Quaresima, nelle Calende d'Agosto, & in quelle di Maggio: i Fratelli per diuertire l'ira Diuina, e per opporsi al furore dell'inimico Infernale, che con tanti lacci tira l'anime nel suo dominio, ritirati ne i loro Oratorii, con le discipline, imploreranno la Diuina misericordia, per le tante offese, che contro la sua Maestà si commettono in tali giorni. E perche il Signore benignamente apre le viscere della sua misericordia al peccatore, che in se stesso castiga le colpe commesse, s'esortano i fratelli per il nome di Giesù Christo ad essercitarsi anco più spesso di quel che s'è detto di sopra in questa sorte di penitenza si salutifera, e propria del loro istituto.

Della limosina. Cap. IX.

Siano i fratelli limosinarij, perche la limosina è quella, che non altrimenti s'incorizza i peccati, che l'acqua l'ardente fuoco, e non patisce che l'anime vadano nelle tenebre.

Perciò tutte le volte, che si congregheranno insieme ne i loro Oratorii, offeriranno nella Cassetta, o Borsola a ciò deputata, quel che a ciascuno piacerà nel Signore, sì per li bisogni occorrenti della Compagnia, sì anco per souenire a i fratelli poveri, & infermi: de quali haue ranno quella cura, che richiede il debito della fraterna Carità.

Delle

Delle Processioni. Cap. X.

Ogni anno nelle tre Domeniche, che immediatamente seguitano dopo l'Ottava di Pasqua, tutti i fratelli di tutte le Compagnie de disciplini della Città, la mattina per tempo si congregheranno in quella Chiesa, che sarà lor deputata dal Vescouo; doue vdi-
ta la Messa, e fattosi vn breue Sermone à proposito da qualche Religioso approuato come di sopra, posti tutti in processione sotto i suoi Confaloni, andranno à visitare per ciascuna Domenica quelle Chiese, che il Vescouo ordinerà, ritornando sempre al luogo donde si sono partiti; e nell'andare, e ritornare diranno sempre i sette Salmi; e tutte tre le volte dopo il ritorno congregati tutti in Chiesa, faranno la disciplina.

Nelle Terre, e Ville fuori della Città, doue non sarà commodità di far vnione di più Compagnie insieme, ciascuna Compagnia farà le tre sopradette Processioni da per se, andando à quelle Chiese, ouero Oratorij, che faranno più comodi, ouero non vi essendo Chiesa, nè Oratorio comodo, andando intorno alla sua Terra, secondo ordinerà il suo Curato.

Lequali Processioni si facciano con intentione di pregare nostro Signore, che estirpi ogni heresia, che conserui in pace i Principi Christiani, & accresca, & esalti la sua santa Fede; che ci conserui i frutti della terra; che difenda, e guardi il popolo da Carestia, Peste, & Guerra.

Andando alle altre comuni Processioni del Clero (alche siano tenuti tutte le volte, che dal Vescouo saranno chiamati) vadano dicendo il loro Officio della mattina, ouero le Litanie, ouero cantando alcuno Hinno, e simili Orationi à proposito della Festa, & de i casi, per li quali si faranno le Processioni, secondo che sarà ordinato loro dal Vescouo.

Et attendano di procedere con modestia, grauità, e diuotione, senza alcun segno d'atto indecente, hauendo auanti agli occhi la gloria di Dio nostro

Signore, e la buona edificatione del prossimo.

Circa all'andar auanti, & dietro, offeruino l'ordine che sarà dato loro dal Vescouo.

Degli Officiali, e prima del Priore, e Sottopriore. Cap. XI.

Hauerà ciascuna Compagnia per gouerno vn capo, il quale sia chiamato Priore, à cui i fratelli renderanno quella obediienza, e riuerenza che si conuiene.

Il suo officio sarà di conseruare la Compagnia insieme vnita col vincolo della santa pace, e fraterno amore; di far che si offerui diligentemente la Regola; di tor via ogni disordine, e confusione.

Nel consigliar sia prudente; nel riprendere sedato; nello essortare feruente; nel castigare discreto; nel conuersare modesto, & affabile.

Il Sottopriore terrà il luogo del Priore, & amministrerà il suo officio in sua assenza.

Del Maestro de nuoui Fratelli. Cap. XII.

IL Maestro de Nuoui hauerà cura d'ammaestrar quelli che nuouamente si riceuono, nella dottrina Christiana, nel dir l'officio, nel canto, e cerimonie, nell'osservanza della Regola, e d'indargli à far vna Confessione generale; e finalmente con ogni diligenza indirizzarli per la via delle sante virtù, e pietà Christiana, essortandoli, e correggendoli con amoreuoli riprensioni, e caritative penitenze, andando egli auanti, col suo buono esempio.

Del Regolatore dell'Officio. Cap. XIII.

IL Regolatore dell'Officio hauerà cura di compartire ogni mese quelle parti dell'Officio, che in Choro hanno da intonare, cantare, & dire, secondo che à lui piacerà: e che l'Officio si dica correttamente, appuntatamente, e con debito ordine, secondo i tempi, e con pie cerimonie: E di notare quelli, che

man-

mancheranno di venire alla Compagnia, ouero che verranno tardi; e per tal effetto si tenga nell'Oratorio vna Tauoletta di legno con li suoi pirolì, per notar quelli che mancheranno, come di sopra.

Del Sacrestano. Cap. XIII.

IL Sacrestano hauerà cura della Cera, Oglio, Paramenti, Calici, e d'ogni altra cosa appartenente alla Chiesa, ouero Oratorio: d'apparecchiare, ouero di far apparecchiare à i suoi tempi le cose, che doueranno apparecchiarsi nella Festa della Compagnia: Procurerà, che la Chiesa sia adornata secondo la forma, e spesa che sarà prescritta dall'Ordinario, come di sopra.

Terrà detta Chiesa, ouero Oratorio ben netti da ogni immonditia: E farà altri seruitij per bisogno d'esso Oratorio, ò Chiesa, secondo l'ordine che farà à lui dato dal Priore.

Nel principio del suo officio riceuerà in consegna per inuentario il tutto, e nel fine ne renderà conto, e tal consegna si faccia dal Priore, Sacrestano, e Sindici vecchi; e non darà alcuna cosa consegnata in prestito à chi si voglia, senza licenza del capitolo.

Il Priore gli assegni vn de' Fratelli che l'aiuti nel suo officio, se sarà bisogno.

Del Depositario. Cap. XV.

IL Depositario riceuerà, e terrà appresso di se in gouerno tutte le limosine, & entrate della Compagnia, facendole di tutto debita scrittura.

Nè sborserà alcun danaro, senza vn mado sottoscritto dal Priore, e dal Cancelliere.

La cassa de i danari hauerà due chiavi diuerse, l'vna delle quali terrà appresso di se, l'altra terrà il Priore.

Del Cancelliere. Cap. XVI.

IL Cancelliere terrà conto in vn libro di tutte l'entrate, e carichi della Compagnia; farà memoria di tutti gli instrumenti, che alla giornata si faranno in nome di essa, e noterà quelli, che già faranno fatti; & insieme tutte le scrit-

ture à lei appartenenti, & ordinationi che dal Capitolo si faranno, e l'elettio- ni de gli Officiali, i nomi, & i cognomi de i Fratelli, quando entrano nella Compagnia, quando si stabiliscono, e quando moiono.

Sarà anco cura del Cancelliere, di ricordare à i suoi tempi al Capitolo i carichi della Compagnia, acciò non si lascino adietro, ma si essequiscano come si deuue.

E sarà ben fatto, che ciascuna compagnia habbia vna particolar Tauoletta, doue ordinatamente siano descritti, & notati tutti i legati, e carichi suoi, cò i giorni ne quali si haranno da essequire, e con le cose che si haranno da fare; e tal Tauoletta si potrà tenere nel luogo doue si farà il Capitolo, ò nell'Oratorio, attaccata al muro, acciò meglio si possa tenere à memoria da i Fratelli.

De i Procuratori. Cap. XVII.

IL Procuratori (che potranno essere due, ò tre) haueranno cura d'attendere alle liti, e negotij della Compagnia, e di spendere per li bisogni, che ordinariamente à quella occorrono: Ma nelle cose straordinarie, e d'importanza, non faranno cosa alcuna senza licenza del Capitolo; al quale nel fine del loro officio renderanno conto del maneggio hauuto, e delle spese fatte.

De gl'Infermieri. Cap. XVIII.

Saranno due Infermieri, pii, e solliciti; l'impresa de quali sarà, di visitare caritativamente i Fratelli infermi, & in procurare, ò per mezzo della Compagnia, ò d'altri, che siano con carità souuenuti nelle necessità spiritali, e temporali, facendo loro tutti quei seruitij, che in simili casi i buoni, & amoreuoli Fratelli deuono fare. E particolarmente nel tempo del trāsito siano loro assistenti, aiutandoli al ben morire cò orationi, e pie essortationi; procurando che à tempo riceuano i Sacramenti della Chiesa, e che essendo lor portata la santissima Eucharistia, gli altri Fratelli con l'habito, e con il lume acceso l'accompagnino, cantando il [Miserere,] & altre Orationi à proposito.

Passa-

Passato l'Inferno di questa vita, sarà da tutti accompagnato alla sepoltura, e diranno poi tre volte almeno per l'anima sua l'Officio de morti, senza però apparati di tombe funerali, non essendo questo officio loro.

Delli Assistenti al Banco. Cap. XIX.

Saranno due Fratelli, quali tutte le Feste la mattina, e dopo il desinare mentre dura la Congregatione, haueranno da stare assistenti al banco in Chiesa, a riceuer le limosine, che saranno offerte; & haueranno custodia della Chiesa, non lasciando entrar nell'Oratorio alcuna Donna: nel qual tempo potranno dire l'Officio tra loro con voce bassa, e leggere alcun libro diuoto, acciò suppliscano in Chiesa a quello che fariano nell'Oratorio.

Del tempo che hanno da durare in officio gli Officiali, e quali, e quando si hanno da eleggere.

Cap. XX.

TVtti li sudetti Officiali haueranno da durare in Officio vn'anno, eccetto gli Assistenti al banco, che dureranno vn mese solo, e saranno eletti dal Priore.

E chi sarà stato Priore vn'anno, non possa esser di nuouo eletto al medesimo officio, se non passati due anni; & il medesimo s'offerui del Sottopriore: il quale però possa esser eletto al fine del suo officio per Priore, se così parerà bene alla Compagnia.

Nè possa esser eletto alcuno per Priore, se non saprà leggere, e non harà almeno venticinque anni compiti, e non sarà perseverato con buon'essempio nella Compagnia quattro anni continui.

L'electione del Priore, Sottopriore, e Maestro delli Nouizzi, si faccia a ballotte, ouero a voci secrete, alla presenza del Confessore della Compagnia, ouero d'un altro Sacerdote deputato dal Vescouo; e quello sia eletto, che hauerà hauuto la maggior parte delle voci in suo fauore.

Gli altri officiali siano eletti all'arbi-

trio di questi tre; dichiarando, che vn parente non possa dar voce all'altro, e che fra tutti gli officiali non si possano eleggere più di due, che sieno parenti insieme.

E tale electione si farà nella festa di tutti i Santi, e nella prima Domenica dell'Aduento entreranno tutti in possesso dell'officio.

Dell'autorità de gli Officiali.

Cap. XXI.

Appresso i sopradetti officiali, fin che dureranno in officio (eccetto gli Assistenti al banco) sarà tutta l'autorità, e gouerno della Compagnia. Si che essi soli, o almeno i due terzi di loro, potranno trattare, ordinare, e far assolutamente quel tanto, che giudicheranno esser in beneficio della Compagnia, e non altrimenti.

Ma alla electione de gli officiali, & al riceuere de i Fratelli, harà da concorrere l'vniuersal Compagnia.

Delle Pene. Cap. XX.

E Perche il timore della pena, suole alle volte ritrarre gli huomini dal male, & indurli al bene, doue non opera l'amore della virtù; per prouedere alli disordini che potriano nascere nelle Compagnie, & accioche le buone Compagnie non sieno disturbate, e corrotte dalli mali Fratelli: si costituiscono l'infraferitte pene.

Chi subornerà alcuno per far dar la voce a se, o ad altri; per la prima volta sia priuo della voce attiva, e passiuua per due anni; per la seconda sia cancellato dalla Compagnia.

Chi senza leggitima causa, o senza auisare il Confessore, ouero il Priore, perderà vna volta la solita Communion; faccia la disciplina in presenza de gli altri nell'Oratorio, ouero stia fuori dell'Oratorio per vn mese, all'arbitrio del Priore.

Chi la perderà due volte continue, se gli raddopijla pena.

Chi la perderà tre volte, sia cancellato.

Chi porterà pugnale, o spada senza licenza, sia sospeso dalla Compagnia due

due mesi; se non vorrà deporre l'arme, sia cancellato.

Chi sarà pertinace in non voler obedi- re al Priore, ouero gli dirà graue in- giuria, sia cancellato.

Chi bestemmierà Dio, ò la B. Vergi- ne, ò dirà altra atroce bestemmia, sia cancellato.

Chi porterà odio, e non vorrà far pa- ce, ouero perdonare, dopò la seconda ammonitione sia cancellato.

Chi mancherà tre volte continue di venire alla Compagnia, senza leggitimo impedimento, e non hauendo auisato il Priore, sia cancellato.

Chi andrà alle Tauerne senza neces- sità, faccia tre discipline nell'Oratorio, ò stia fuori d'essa per vn mese, e non si e- mendando, sia cancellato.

Chi commetterà peccato di fornica- zione, ò d'adulterio, ò altro peccato di carne, sia cancellato.

Chi farà giuramento falso in giudi- cio, sia cancellato.

Chi mouerà lite senza licenza del Confessore, e del Priore; stia fuori del- la Compagnia finche l'harà finita, ha- uendo ragione: hauendo il torto, sia cancellato.

Chi roberà, ò in altro modo darà d'ano notabile al prossimo, sia cancellato.

Chi senza leggitimo impedimento, e senza auisar il Priore, mancherà di ve- nire alle processioni; stia per vn mese di sotto à tutti i Fratelli, ouero faccia vna volta la disciplina in mezzo dell'Orato- rio all'arbitrio del Priore: se manche- rà due volte, gli sia raddoppiata la pe- na; se tre volte continue, sia cancellato. Se alcuna Compagnia ricuserà d'anda- re alle tre processioni generali, & alle altre ordinate dal Vescouo; sia punita all'arbitrio d'esso.

E finalmente chiunque commetterà altro graue errore, sia punito con pena proportionata.

E l'auttorità di correggere, e castigare i fratelli, con le sudette, & altre pene, stia presso il Priore solo, ouero in sua ab- senza al Sottopriore; eccetto che quan- do si hauerà da cancellare alcuno, la cā- cellatione si faccia col parere, e consen- so del Capitolo.

Essendo alcuno per sua colpa cancel- lato dalla Compagnia, perda l'habito, e sia applicato alla Scuola; nè sia admes- so in altra; E quella che contrafarà, sia priua dell'andare alle processioni per vn'anno, e tale ammissione sia nulla. Nissuna Compagnia possa di nouo rice- uere chi sarà cancellato, se non passato vn'anno, e se non si vedrà in lui manife- sta emendatione; e giudicandosi esser be- ne riceverlo, sia ricevuto per nouo.

Finalmente accioche i presenti ordi- ni non siano posti in obliuione, e negles- ti, ma conseruati nella memoria, & esse- quiti; ciascun Fratello, ne terrà presso di se vna copia, e la leggerà, ouero farà leggere almeno vna volta il mese. E parimente tutti i Priori almeno qua- tro volte l'anno li facciano leggere in presenza di tutte le loro Compagnie, insieme col Breue dell'Indulgenze con- cesse da Papa Gregorio Decimo Terzo, à queste, e simili Compagnie; allequali si degni il Signore di conceder gratia d'esser nel numero di quei buoni, e fede- li serui, che essendo stati in poche cose fedeli, sono riceuuti nell'eterno gaudi- o del lor Signore, e costituiti sopra molti beni.

Modo di riceuere i noui Fratelli nella Compagnia. Cap. XXIII.

FATTA prima la benedittione del- l'habito dal Sacerdote, e dopò ce- lebrata la Messa, e comunicati tutti i Fratelli, e fatto il Sermone; Il Mae- stro delli Nuoui, pigli per mano il Fra- tello che vorrà farsi della Compagnia, e lo conduca ad inginocchiarsi innan- zi al Sacerdote, il qual interrogando dica à lui.

Sac. Quid queris frater?

Nou. Dei misericordiam, & huius Confraternitatis charitatem.

Sac. Deus misereatur tui, & benedi- cat te. Et il Choro risponda. [Vt co- gnoscas in terram viam tuam, & in om- nibus gentibus salutare tuum.

Sac. Dominus custodiat introitum tuum.

Cho. Ex hoc nunc, & vsque in se- culum.

Quiui

Quiui il Maestro de Nuoui, spogliat fratello la Cappa, & il Sacerdote dica.

Sac. Exuat te Dominus veterem hominem cum actibus suis.

Nou. Et renouetur, qui intus est homo de die in diem.

Et mettendogli l'habito della Compagnia, dica il Sacerdote. Induat te Deus nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.

Nou. Et ne appareat confusio nuditatis meae.

Cingendolo col Cingolo.

Sac. Sint lumbi tui praecincti, & lucerna ardens in manibus tuis.

Nou. Quoniam lumbi mei impleti sunt illuminationibus, & non est sanitas in carne mea.

Dandogli la Candela accesa.

Sac. Illuminet Deus oculos tuos, ne unquam obdormias in morte, ne quando dicat inimicus tuus, praualui aduersum eum.

Nou. Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo?

Dipoi il Sacerdote orando per lo Nouo dica, Rispondendo il Choro.

V. Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.

R. A templo sancto tuo, quod est in Ierusalem. Pater noster.

V. Et ne nos inducas in temptationem.

R. Sed libera nos a malo.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oratio.

Fac quaesumus Domine famulum tuum N. toto corde semper ad te concurrere, & tibi subdita mente seruire, tuaque misericordiam suppliciter implorare, & tuis iugiter beneficijs gratulari. Per dominum nostrum. &c.

Oratio.

Famulum tuum quaesumus Domine tua semper protectione custodi; vt libera tibi mente deseruiat, & te protegente a malis omnibus sit securus. Per dominum nostrum. &c.

Oratio.

Concede quaesumus Domine famulo tuo veniam peccatorum, & re-

ligionis augmentum; atque vt ei tua dona multiplices, sancti N. patrocinia fac adesse, & largire praesidia. Per dominum nostrum. &c.

Dette le Orationi, il Maestro pigli per mano il Nuovo Fratello, & lo meni a dar l'Osculo della pace a gli altri Fratelli, cominciando da i maggiori. Et in tanto si canti dal Choro il Salmo, [Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum. &c.] Se saranno più fratelli, si canti il Salmo, [Ecce quam bonum.] Insieme con il Salmo, [Ecce nunc. &c.] Et al fine il Sacerdote dia la benedictione a tutti i Fratelli, dicendo.

Benedictio Dei Patris omnipotentis, & Filij, & Spiritus sancti descendat super vos, & maneat semper vobiscum. R. Amen.

Benedictio Vestis.

V. Deus in adiutorium meum intende.

R. Domine ad adiuuandum me festina.

V. Gloria patri, & filio, & Spiritui sancto.

R. Sicut erat in principio, &c. Allel. Kyrie eleison. Christe eleison.

Kyrie eleison.

Pater noster.

V. Et ne nos inducas in temptationem.

R. Sed libera nos a malo.

V. Ego dixi Domine miserere mei.

R. Sana animam meam, quia peccaui tibi.

V. Conuertere Domine aliquantulum.

R. Et deprecabilis esto super seruos tuos.

V. Ostende nobis Domine misericordiam tuam.

R. Et salutare tuum da nobis.

V. Dominus virtutum nobiscum.

R. Susceptor noster Deus Iacob.

V. Domine exaudi orationem nostram.

R. Et clamor noster ad te perueniat.

V. Exurge Christe adiuua nos.

R. Et libera nos propter nomen tuum.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oratio.

Oratio.

Domine Iesu Christe, qui tegumē nostrę mortalitatis induere dignatus es, immensam tuę clementię largitatē suppliciter exoramus; vt hoc indumentum, quod pręsens famulus tuus N. in signum pœnitentię, & mortificationis gerere intendit, ita benedicere, & sanctificare digneris, vt quod exterius figuratur, interius in eius corde tua gratia adimpleatur. Qui viuus, & regnas. &c.

Pro Benedictione Cinguli.

Oratio.

Omnipotens, & misericors Deus, qui peccatoribus, te querentibus benignus occurris, oramus immensam clementiam tuam, vt hunc Cingulū benedicere, & sanctificare digneris: vt qui cunq; eo pręcinctus fuerit in corpore, gratiæ tuę largitatem sentiat in mēte. Per Dominum nostrum. &c.

ψ Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.

ψ. Benedicamus Domino.

R. Deo gratias.

Dipoi si faccia l'aspersione dell'acqua benedetta, e l'incensatione.

Modo di stabilire i nuoui Fratelli.

Cap. XXIIII.

Celebrata la Messa, riceuuta la santissima Communione, & fatto il Sermone, s'inginocchiino tutti i Fratelli, & inuochino lo Spirito Santo, dicendo l'Hinno, [Veni creator spiritus. &c.] Dipoi posti à sedere per ordine, il Maestro de Nuoui preso per mano il nuouo Fratello, lo conduca al Sacerdote, e dinanzi à lui lo faccia inginocchiare, il qual interrogando gli dica.

Sac. Vis in Dei seruitio stabilis esse?

Nou. Volo cum Dei adiutorio, optimum est enim gratia stabilire cor.

Quiui s'intoni l'Antifona, [Hęc est generatio.]

E si canti dal Choro il Salmo. [Domini est terra, & plenitudo eius, &c.] Nel fine si dica tutta l'Antifona, [Hęc est generatio querentium Dominum, querentem

tium faciem Dei Iacob.]

E detta, il Sacerdote preso il libro della Regola, lo dia in mano al Nuouo dicendo.

Sac. Lex Dei in corde tuo, & nō supplantabuntur gressus tui.

Nou. Fiat manus tua Domine super seruum tuum, vt saluum me facias, quia mandata tua elegi.

Mettendoli la Crocetta rossa in fronte.

Sac. Qui non baiulat crucem suam, & sequitur Dominum, non potest eius esse Discipulus.

Nou. Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.

Mettendo l'immagine del Santo, ò della Santa che hà in protectione la compagnia sù l'habito alla spalla dritta.

Sac. Protegat te nomen N.

Nou. Et mittat mihi auxiliū de sancto, quoniam adiutor, & protector factus est mihi.

Dando la candela accesa.

Sac. Lucerna pedibus tuis verbum Domini, & lumen semitis tuis.

Nou. Quoniam tu illuminas lucernā meam domine, Deus meus illuminā tenebras meas.

Mettendogli la Corona di spine.

Sac. Esto fidelis vsque ad mortem, & dabit tibi Deus Coronam vitę, quia qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

Nou. Adiua me Deus, & saluus ero, Deus auxiliij mei, & spes mea, ne discesseris à me.

Fatta la coronatione si cāti dal Choro il Salmo. [Beatus vir qui timet Dominum, &c.] Ma essendo più d'un nuouo fratello, si canti il Salmo. [Beati immaculati in via, &c.] E finito il Salmo s'inginocchiino tutti, & il Sacerdote orando dica.

ψ. Saluum fac seruum tuum.

R. Deus meus sperantem in te.

ψ. Mitte ei Domine, auxiliū de sancto.

R. Et de Sion tuere eum.

ψ. Esto ei Dñe turris fortitudinis.

R. A facie inimici.

ψ. Nihil proficiat inimicus in eo.

R. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

Domini-

¶ Domine exaudi orationem nostram.

R. Et clamor noster ad te perueniat.

¶ Exurge Christe adiuua nos.

R. Et libera nos propter nomen tuum.

¶ Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oratio.

Deus qui iustificas impium, & non vis mortem peccatorum, maiestatem tuam suppliciter deprecamur; vt famulum tuum N. de tua misericordia confidentem, celesti protegas benignus auxilio, & assidua protectione conserues, vt tibi iugiter famuletur, & nullis tentationibus à te separetur. Per Dominum, &c.

Oratio.

Omnipotens sempiterna Deus, miserere famulo tuo N. & dirige eum secundum tuam clementiam in viam salutis eternæ, vt te donante, tibi placita cupiat, & tota virtute perficiat. Per Dominum nostrum, &c.

Oratio.

Concede quæsumus Domine famulo tuo veniam peccatorum, & religionis augmentum: atque vt ei tua dona multiplices, sancti N. vel sanctæ N. patrocinia fac adesse, & largire præsidia. Per Dominum, &c.

¶ Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison.

¶ Benedicamus Domino.

R. Deo gratias.

Dipoi dia la benedittione à tutti i fratelli.

Modo di fare la Disciplina.

Cap. XXV.

Apparecchiati i fratelli con l'habito, e con la disciplina, posti tutti inginocchiati; il Priore, raccontando prima breuemente alcuna cosa della Passione del Signore, per eccitarli à sì pio esercizio, comincerà dicendo.

Emendemus in melius, quæ ignoranter peccauimus, nè subito preoccupati die mortis, quæramus spatium penitentiar, & inuenire non possumus.

Attende Domine, & miserere, quia peccauimus tibi.

Adiuua nos Deus salutaris noster, & propter honorem nominis tui Domine libera nos, & propitius esto peccatis nostris. E qui comincino tutti à disciplinarsi. Et il Priore seguiti dicendo, [Miserere mei Deus, &c.] Et i fratelli rispondano di mano in mano sin'al fine. Dipoi il Priore seguiti.

¶ Domine non secundum peccata nostra facias nobis.

R. Neque secundum iniquitates nostras retribuas nobis.

¶ Ostende nobis Domine misericordiam tuam.

R. Et salutare tuum da nobis.

¶ Domine exaudi orationem nostram.

R. Et clamor noster ad te perueniat.

Oratio.

Deus qui culpa offenderis, penitentia placaris: preces nostras propitius respice, & flagella tuæ iracundiæ, quæ pro peccatis nostris meremur, auerte. Per Dominum, &c.

¶ Domine exaudi orationem nostram.

R. Et clamor noster ad te perueniat.

Kyrie eleison. Christe eleison.

Kyrie eleison.

¶ Benedicamus Domino.

R. Deo gratias.

Nel far la Disciplina per i Defonti, si potrà seruire quest'ordine.

Antiphona. Si iniquitates. Psal. De profundis clamaui, &c. (Nel fine.) Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Pater noster.

¶ Et ne nos inducas in temptationem.

R. Sed libera nos à malo.

¶ Requiem eternam, dona eis Domine.

R. Et lux perpetua luceat eis.

¶ Non intres in iudicium.

R. Cum seruis tuis Domine.

¶ Nè tradas bestiis animas confitentium tibi.

R. Animas pauperum tuorum, nè obliuiscaris in finem.

¶ Domine exaudi orationem nostram.

R. Et clamor noster ad te perueniat.

Oratio.

Oratio.

Deus veniæ largitor, & humanæ salutis amator, quæsumus clementiam tuam, vt nostræ cōgregationis fratres, qui ex hoc sæculo transierunt, Beata Maria semper Virgine intercedente cum omnibus Sanctis, ad perpetuæ beatitudinis consortium peruenire concedas. Per dominum nostrum, &c.

Oratio.

Inclina Domine aurem tuam ad preces nostras, quibus misericordiā tuā suppliciter deprecamur; vt animam famuli tui, quam de hoc sæculo migrare iussisti, in pacis, ac lucis regione constituas, ac Sanctorum tuorum iubeas esse confortem. Per dominum, &c.

Oratio.

Presta quæsumus Domine animabus famulorum famularumq; tuarū misericordiam sempiternam, vt mortalitatis nexibus expeditas, lux eas æterna possideat. Per dominum, &c.

℣. Requiem æternam, dona eis Domine.

℟. Et lux perpetua luceat eis.

℣. Animæ istorum, & omnium fidelium defunctorum, per Dei misericordiam requiescant in pace. ℟. Amen.

Ordine di lauare i piedi il Giouedì Santo. Cap. XXV I.

Congregati tutti i fratelli nell'Oratorio, il Sacerdote, fatto lor prima vn breue Sermone à proposito, cominci dipoi l'Euangelio di San Giouanni. [Ante diem festum Paschæ, &c.] E lo legga si distintamente, e si adagio, che il Priore possa far à tempo le sue cerimonie: Il quale sentendo dire quelle parole, [Surgit à cœna, &c.] si leuara in piedi; [Ponit vestimenta sua, &c.] si leuara la cappa; [Misit aquam in peluim, &c.] piglierà l'acqua, e la metterà nel vaso à ciò preparato; [Cœpit lauare pedes, &c.] incomincerà à lauar i piedi à i fratelli, aiutando à rasciugare il Sottopriore: Arriuato il Sacerdote al luogo, oue si legge, [Postquam ergo lauit pedes, &c.] si fermi fin che sarà finito il lauare de piedi, & intanto si canti da quelli fratelli, alli quali sarà stato imposto, l'Hinno [Iesu dulcis me-

moria, &c.] Finito il lauare de piedi, il Sacerdote seguiti l'Euangelio sino à quelle parole incluse. [Ita, & vos faciatis, &c.] e dopò che egli harà finito di leggere, i fratelli si mettano l'habito della compagnia, e facciano la Disciplina.

Modo d'eleggere gli Officiali.

Cap. XXVII.

Dati prima dal Sacerdote quelli auuertimenti, e fatta quella esortatione à i fratelli circa l'elettione, che gli parerà nel Signore; posti tutti diuotamente inginocchiati, pregando sua Maestà, che ispiri loro à far elettione conforme alla sua Diuina volontà, & il Sacerdote incominciando intonerà, [Veni creator spiritus, &c.] & il Choro seguendo, lo finirà tutto.

Finito l'Hinno, il Sacerdote dirà.

℣. Emitte spiritum tuum, & crebuntur.

℟. Et renouabis faciem terræ.

℣. Memento congregationis tuæ.

℟. Quam possedisti ab initio.

℣. Ostende nobis Domine misericordiam tuam.

℟. Et salutare tuum da nobis.

℣. Domine exaudi orationem nostram.

℟. Et clamor noster ad te perueniat.

℣. Dominus vobiscum.

℟. Et cum spiritu tuo.

Oratio.

Deus, qui corda fidelium Sancti Spiritus illustratione docuisti, da nobis in eodem spiritu recta sapere, & de eius semper consolatione gaudere. Per Dominum nostrum, &c. in vnitatem eiusdem Spiritus Sancti, &c.

Posto dipoi tutti i fratelli con silenzio à sedere ciascuno al suo luogo, vadano tutti per ordine à dar la voce, cominciando da gli vltimi; e visto il Sacerdote di volta in volta, quale harà hauuto più voci, lo publichi. E fatta l'elettione de i tre officiali, cioè Priore, Sottopriore, e Maestro de nuoui, essi posti inginocchiati, accetteranno humilmente l'officio: & il Sacerdote presa la Regola, la darà in mano al Priore, dicendogli.

Esso

Esso fidelis, & prudens in regimine familiaris, super quam te constituit Dominus, ut supra multa bona te constituat. Et egli humilmente accettandola, leuando gli occhi e la mente al Signore dica.

Adiuua me Domine, & saluus ero, & meditabor in iustificationibus tuis.

Da mihi intellectum, & custodiam legem tuam in toto corde meo.

Dipoi inginocchiato il Sacerdote, e tutti i fratelli insieme, si dica da lui, e da loro si risponda, come di sopra.

V. Benedictus Deus in donis suis.

R. Et sanctus in omnibus operibus suis.

V. Benedicamus Patrem, & Filium, cum sancto Spiritu.

R. Laudemus & superexaltemus eum in secula.

V. Magnificate Dominum mecum.

R. Et exaltemus nomen eius in idipsum.

V. Sit nomen Domini benedictum.

R. Ex hoc nunc, & usque in seculum.

V. Domine exaudi orationem nostram.

R. Et clamor noster ad te perueniat.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oratio.

Omnipotens sempiterne Deus, miserere famulo tuo, & dirige eum secundum tuam clementiam in viam salutis eternae; ut te denante tibi placita cupiat, & tota virtute perficiat. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum qui tecum, &c.

Detta l'Oratione, e leuato in piedi il Sacerdote prenda per mano il Priore, e lo conduca alla Sede Priorale; al quale tutti i fratelli, cominciando i primi, vadino ad vno ad vno a dar l'osculo della Pace, cantandosi in tanto il [Te Deum laudamus &c.] dopo le quali cose, il Priore al fine dica breuemente alli fratelli qualche cosa d'edificazione a proposito: Et essendoui tempo, attenda insieme con il Sottopriore e Maestro de noui a fare il resto de gli officiali; non vi essendo tempo, differisca alla Festa seguente.

Modo di fare Oratione in commune.
Cap. XXVIII.

Dilettissimi in Christo Giesu.

Padri e Fratelli.

Perche in questo diuino Officio habbiamo lodato il nostro Creatore con quella pura e diuota eleuatione di mente che si deue, pregheremo humilmente la sua infinita misericordia, che si degni di perdonarci tutti gli errori che in ciò habbiamo commessi.

Pater noster. & Ave Maria.

Faremo ancora Oratione per li nostri Fratelli absenti, che il Signore doni loro la sua diuina gratia, si che liberi da i lacci & impedimenti del mondo, possano con la mente tranquilla camminare nella via del suo santo seruitio, & esser soleciti a venire insieme con noi a lodare e glorificare sua Maestà.

Pater noster. & Ave Maria.

Pregheremo per il prospero e tranquillo stato della santa Chiesa Catholica, per il Sommo Pontefice, per il Collegio de Cardinali, Vescoui, Prelati, e per tutto il Clero, accioche ripieni di carità, e di celeste lume, reggano santamente il popolo Christiano, onde segua la salute dell'anime, e l'aumento & esaltatione della Fede.

Pater noster. & Ave Maria.

Parimente per li Principi Christiani, e particolarmente per lo Eccellentissimo nostro N, & sua famiglia, & vniuersalmente per tutti i Magistrati; che il Signore indirizzi la mente loro co il suo spirito, e li disponga a reggere con giustitia, e clemenza, & a mantener la pace & vnione in tutti i popoli a loro soggetti. Pater noster. & Ave Maria.

Dimanderemo ancora a sua Diuina misericordia la fertilità della terra, la salubrità dell'aria, e l'altre cose necessarie per vso di questa vita in seruitio di sua Maestà. Pater noster. & Ave Maria.

Pregheremo appresso per gl'Infermi, Afflitti, Incarcerati, Viandanti, e Peregrini; che il Signore Dio conceda a ciascuno quel che sia a salute dell'anima e del corpo.

Pater noster. & Ave Maria.

Faremo finalmente Oratione per
Bbb l'anime

l'anime de' fedeli Defonti, & insieme col Profeta diuotamente, Antifona. [Si iniquitates. Psalmus.

De profundis clamaui ad te Domine, &c.

In fine, Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit?

Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison.

V. Domine exaudi orationem nostram.

R. Et clamor noster ad te perueniat.

Oremus.

Fidelium Deus omnium conditor & redemptor, animabus famulorum famularumq; tuarum remissionem cunctorum tribue peccatorum; vt indulgentiam, quam semper optauerunt, pijs supplicationibus consequantur. Per Dominum nostrum, &c.

V. Requiem æternam dona eis Domine.

R. Et lux perpetua luceat eis.

Pater noster.

V. Et ne nos inducas in tentationem.

R. Sed libera nos a malo.

V. Diuinum auxilium descendat super nos, & maneat semper nobiscum.

R. Amen.

Modo più breue di far Oratione per breuità di tempo.

Cap. XXIX.

Dilettissimi in Christo Giesù.
Padri e Fratelli.

Ricorreremo alla Maestà diuina, pregandola humilmente con tutto il cuore per gli errori commessi; per lo stato spirituale, e temporale; per li fratelli absenti; per li nostri parenti, amici, e benefattori; e per l'anime de' fedeli Defonti: che per sua misericordia conceda a' viui quello che è salute dell'anima è del corpo: & a' morti la requie sempiterna.

E per esser esauditi, voltando la nostra intentione alla santissima Trinità, & alla Beata Vergine Maria aduocata nostra, diremo tre volte il Pater noster, & l'Aue Maria.

V. Diuinum auxilium descendat super nos, & maneat semper nobiscum.

R. Amen.

B R E V E

Delle Indulgenze concesse dal santissimo N. S. Gregorio Papa XIII. alle Confraternità de' Disciplinati, e de' Penitenti, & altre simili Confraternità, della Città, Diocesi, e Prouincia di Milano.

GREGORIVS PAPA XIII.
Ad perpetuam rei memoriam.

Romanus Pontifex, cui per beatum Petrum Apostolum Principem in terris à Deo collata est animas ligandi atque soluendi potestas, ad deuotionem Christianidelium suæ curæ commissorum excitandam, eos, quandoq; proposita peccatorum suorum remissione seu relaxatione, ad pia meritoria opera exercenda benignè inuitat; vt ipsi se in huiusmodi pijs operibus exercentes, quod suis meritis in Regno celesti consequi non possunt, Indulgentiis, & remissionibus vel relaxationibus peccatorum de thesauro Ecclesiæ depromptis adiuti, se liciter impetrare mereantur.

Cum igitur sicut accepimus, in Ciuitate, Diocesi, & Prouincia Mediolanensi, multis ab hinc annis plures Sodalitates, Confraternitates, seu Scholæ Penitentium, Disciplinatorum, aut alio certo nomine institutæ sint, quarum Sodales, & Confratres salutari excitatione certis statutisq; diebus sibi ipsis separatim, vel communiter flagella adhibere solent, cumq; Sodalitates prædictæ, earumq; Leges & Constitutiones in proxima Synodo Mediolanensi, quemadmodum etiam accepimus, Dilecti filij nostri Caroli Borromei S. R. E. Presbyteri Cardinalis, Archiepiscopi Mediolani, & Prouincialium Episcoporum curæ & diligentia ita excolat & confirmatæ sint, vt vberiores deuotionis fructus ferre in dies possint; Cupientes nos pro nostra Pastoralis sollicitudine omnes homines, quantum cum Domino possumus, his præsertim miseris afflictisq; temporibus ad penitentiam studium inflammare, & fidelium pietatem spiritualibus Ecclesiæ sanctæ thesauris, quibus fideliter dispensandis à Diuina clementia præfati sumus, vehementius excitare, de om-

De omnipotentis Dei misericordia, & Beatorum Apostolorum eius Petri & Pauli auctoritate confisi, Vniuersis & singulis dictarum Sodalitatum in Ciuitate & Prouincia Mediolanensi iam erectarum, quæq; in posterum prædictis alijsve nominibus, Apostolica vel ordinaria auctoritate erigentur Sodalibus & Confratribus præfatam consuetudinem se flagellandi retinentibus, & illis qui pro tempore illam amplectentur, cum in prædictis vsupra Confraternitatibus se conscribi fecerint, ac earum habitum deuotè acceperint, si contriti & confessi sacram Eucharistiam sumpserint, Plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam misericorditer concedimus & largimur.

Et quoties ad se se flagellis cadendos contriti pariter & confessi in vnum conuenerint, Decem annos, & totidem quodragenas.

Cum in Processionibus, in habitu propriæ Confraternitatis incellerint, Septè annos, & totidem quadragenas.

Illis autem qui in prædictis Confraternitatibus vsupra Apostolica vel ordinaria auctoritatibus approbatis semper perseuerauerint, & se se cadendi pium institutum retinuerint, confessis & contritis in articulo mortis sancti Iesu nomen, ore, vel saltem corde inuocantibus, Plenariam vsupra Indulgentiam & remissionem omnium peccatorum suorum eadem auctoritate in forma Ecclesiæ consueta condonamus.

Præsentibus (quas sub quibusvis similibus vel dissimilibus Indulgentiarum reuocationibus, suspensionibus, vel derogationibus, per nos, seu Sedem Apostolicam, sub quibusvis tenoribus, & formis, ac cum quibusvis clausulis, & decretis, pro tempore editis, vel edendis, nullatenus comprehendere, sed semper ab illis exceptas, & quoties illa edentur in pristino statu censi, atque eisdem Christianis fidelibus suffragari debere) decernimus) perpetuò duraturis.

Volumus autem, vt earundem præsentium transumptis, manu alicuius Notarij publici subscriptis, & Sigillo alicuius in Ecclesiastica dignitate constituti munitis, eadem prorsus fides adhibeatur,

quæ ipsis originalibus literis adhibetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Dat. Romæ apud sanctum Petrum sub anulo Piscatoris, die 12. Decemb. 1572.

Pont. nostri Anno primo.

Cæ. Glorieris.

REGOLA DELLA COMPAGNIA della Charità.

TVtti gli fratelli, e sorelle della compagnia, per conseruari vniti in spirito con Giesù Christo nostro Signore, e fra essi in vna charità Christiana: nella prima Domenica di ciascun mese si ritroino nella Chiesa al luogo deputato, contriti e confessati, e con il maggior affetto di diuotione che possono per riceuer vnitamente la santissima Eucharistia, singolar fortezza, medicina, e vita dell'anima Christiana.

La medesima Domenica dopo il desinare si faccia la congregazione generale di tutti i fratelli della compagnia, senza la presenza delle sorelle (le quali non conueniranno mai se non alla comunione) nel luogo che sarà deputato, per trattar insieme in charità dei bisogni spirituali e temporali degli habitanti nella Parochia, e del modo e via di prouederui.

In tutte l'altre Domeniche poi si faccia congregazione e capitolo particolare solamente de' gli Officiali eletti dalla compagnia, facendo ciaschedun d'essi relatione di quanto hauerà operato per debito del suo officio: e consultando tutti insieme e delle prouisioni che s'hanno a fare alli bisogni e disordini occorrenti.

In queste congregazioni e capitoli, il Reuer. Parochiano si sforzerà di ritrouarli presente quanto più spesso potrà, per proporre a gli officiali quanto gli occorrerà per beneficio della Parochia; esibendosi anch'egli pronto a far la parte che spetta a lui.

In questi medesimi giorni di capitolo, gli altri fratelli che haueranno cognitione di qualche particolar bisogno temporale o spirituale d'alcuno della Parochia, potranno, e doueranno per

Bbb 2 zelo

zelo di charità venir al capitolo ad auer farlo a gli officiali, acciò vi sia posto rimedio.

E se paresse loro per qualche conueniente rispetto di venir in publico, ne potranno priuatamente auuertir il Parochiano, ò il Priore della compagnia.

Quelli che non sono ancora deferitti nella Compagnia, e desiderano d'entrarui, potranno in questi giorni di capitolo comparire per farsi scriuere dal Cancelliero; ma le donne mandaranno qualch'vno per esse, che gli dia in nota il lor nome.

Si eleggano del numero delli fratelli per gouerno della compagnia, e per executione delli suoi ordini gl'infra scritti officiali.

Si elegga primamente vn Priore e capo della compagoia, il quale sia presidente nelle congregationi e capitoli; e procuri che offeruino gli ordini, e si esse quiscano da gli officiali con fedeltà, charità, e diligenza.

Si elegga vn Sottopriore per aiuto del Priore, il quale in sua assenza tenga il suo luogo, & faccia il suo officio.

Si elegga vn tesoriero, il qual ricena, e conferui le limosine tolte, tenendone fedel conto, e le dia fuori a chi gli sarà commesso dal Capitolo; rendendo conto ogni tre mesi alli Deputati del Capitolo, del riceuuto, e del speso.

Si eleggano daoi fratelli, li quali ogni Domenica vadino cercando limosina con la bussola per la Parochia.

La bussola sia ferrata con due diuerse chiavi; l'vna delle quali tenga il Parochiano, l'altra il Tesoriero; nè si possa aprirla se non il giorno del Capitolo alla presenza almeno di duoi altri officiali.

Si eleggano quattro Visitatori, li quali habbiano cura d'informarsi delli poveri Infermi, Vergognosi, Vedoue, Pupilli, Orfani, poveri Giouane da marito; e massime di quelle che mancano di buon gouerno; e de gl'Incarcerati della Parochia per debiti; ò per altra causa, e d'ogni altra persona afflitta e desolata; per visitargli, e consolarli; & anco soccorrergli, secondo che ricercherà il caso, con participatione, & or-

dinatione del Capitolo.

Non possano li Visitatori far limosina ad alcuno senza commissione del Capitolo, al quale appartiene determinar la somma che si ha da dare secondo la qualità del bisogno; eccetto in caso di vrgente necessità, nel qual caso potranno dare sino alla somma di per ciascheduna persona bisognosa per vna volta tanto.

E se il caso fusse tanto miserabile che ricercasse subitamente maggior soccorso, con il consenso del Reuer. Parochiano, del Priore potranno donar sino alla somma di

Procurino anco li Visitatori limosine, & ogn'altra sorte d'aiuto alli bisognosi della Parochia; dalli Hospitali, & altri luoghi pij di quel luogo se ve ne sarà, da persone Particolari limosinarie, & in tutti quei modi che sapranno secondo che richiederà il bisogno.

Alli poveri infermi, oltre il viuere procuedano anco di medicine; ma prima sieno certificate che sieno confessati.

Si eleggano anco dal Capitolo alcune donne della compagnia, mature & esemplari, per far visitar le donne inferme, e massime le giouani, e per far con esse delle correzioni fraterne, e altri officij di carità, oue se ne vedrà bisogno, per salute dell'anima, e del corpo loro.

Si eleggano duoi fratelli d'autorità & intelligenti, per comporre le discordie, & inimicitie, & per accordar le liti fra quelli della Parochia.

Si eleggano tre fratelli sopra intendenti all'opera dell'istruzione de putti ne giorni di festa, li quali insieme con il Reuer. Parochiano ammoniscano li Padri di famiglia, e li Maestri delle Botteghe, che tenghino buona cura de lor figliuoli e garzoni, allenandoli nel santo timore di Dio; conducendoli seco il giorno di festa alla Messa, & alla Predica; e dopo il desinare accompagnandoli ò iurandoli alla Scuola deputata dell'istruzione Christiana; tenendo poi essi sopra intendenti conto di quelli che mancano di vestrut, per auuertir i lor Padri, e patroni, acciò vi procuedano.

E per tirar più facilmente i figliuoli a detta

Questa scuola, potranno deputare in diverse contrade della Parochia alcuni putti de i più timorati, dando loro anco qualche premio, li quali vadino ad inuitar gli altri all' hora debita, che vegano alla scuola; & auuertiscano poi li sopra intendeti di quelli che macheranno. Si eleggano medesimamente dal capitolo alquante Donne pie, e timorate, le quali facciano li medesimi officij per le figliuole femine, e per le serue, accio tutte sieno instrutte delle cose Christiane necessarie da sapere.

Si elegga anco vn fratello per Cancellero della compagnia, il quale scriua in libro quelli che vi vorranno entrare; tenga nota delle limosine ritrouate di settimana in settimana; faccia glialdi del tesoriero, e scriua tutti gli atti, e determinationi del capitolo.

Attendasi con ogni vigilanza a tener la Parochia ben purgata e morda da meretrici, & altre persone infami e scandolose sopra cui inuigilino il Reuer. Parochiano, Priore, e sotto Priore; li quali vniti, o separati, come meglio lor parera, quando faranno auuertiti di queste tali persone scostumate e mal viuenti, e di qualche scandalo già occorso, o che facilmente potria occorrere; faranno con esse modestamente e con charita la correction fraterna, procurando con ogni industria la loro emedatione, e che si leuino del tutto i scandoli e mali esempi della Parochia; ricorrendo anco secondo il bisogno, all' aiuto del Reuerendissimo Arcivescouo, o de suoi Vicarij.

La electione delle persone alli sudetti officij si fara dal capitolo delli officia li quindici giorni innanzi il suo fine, e si fara per via di scrutinio, nominando ciascuno di capitolo, quella o quelle persone che giudicheranno esser più atte ad essercitargli; ballottandole poi con ballotte secrete ciascheduna da parte, e quelle che haneranno hauuto maggior numero di ballotte, s'intenderanno esser elette a quell' officio.

Priore, Sottopriore, Tesoriere, e Cancelliere, staranno vn'anno in officio, potendo esser confermati per vn'altro anno.

Quelli sopra le paci, e le liti, a beneplacito del Capitolo, e suo.

Gli altri officiali, sei mesi, potendo esser confermati per altro tanto tempo, se se ne contenteranno.

Li Visitatori vecchi non si mutaranno tutti quattro in vn tempo, ma due solamente, restando gli altri due per sei mesi, per poter informar li noui dello state della Parochia.

REGOLA DELLA COMPAGNIA di Sant' Orsola.

Dell' obbligo dell' osservanza della Regola. Cap. I.

I Nuocato lo Spirito santo, si per l'ordinatione, quanto per l'osservanza della presente regola, si dichiara primieramente, nessuna delle Vergini che entrara in questa compagnia, esser obligata all'osservanza della Regola sotto colpa di peccato mortale, ouer veniale, se non inquanto come Christiana è tenuta. Ma perche chi non fa la legge, non la può osservare, ogni sorella quando sarà riceuuta nella compagnia, ne terrà vna copia continuamente presso di se, leggadone hora vna particella, hora vn'altra, secondo la commodità che ciascuna hauerà, talmente che almeno vna volta il mese la legga tutta, o non sapendo leggere, se la faccia leggere.

Dell' oratione, Messa, e diuini officij.

L A mattina leuando dal letto, fatto si il segno della santa Croce, ringrazijno Iddio benedetto, che le ha custodite quella notte, e lo preghino, che ql giorno indirizzi i suoi pensieri, parole, & opere ad honore e gloria sua secondo il suo beneplacito; E potranno dire sette Pater noster, & sette Aue Maria, per impetrare i sette doni dello Spirito santo.

Nel nome del quale incominceranno poi le sue facende.

Auanti il mangiare in luogo della benedittione diranno vn Pater noster, & vna Aue Maria, segnando la tauola con il se-

Bbb 3 gno

gno della Croce: Il simile facciano dopo il mangiare, ringraziando l'infinita bontà di Dio, di quel poco, o assai che hanno hauuto.

La sera auanti che vadino a letto esaminino la sua coscienza, se in quel giorno nel pensiero, o nel parlare, o nell'operare hanno offeso la Diuina bontà, alla quale con dolore de' suoi peccati dimanderanno perdono: dicendo cinque Pater noster, & cinque Ave Maria, a riverenza delle cinque Piaghe del nostro Signor Giesù Christo, quali offeriranno al Padre eterno per remissione de' peccati commessi.

Poi ringraziandolo di tutti i beneficii ricevuti, particolarmente in quel giorno, dicano tre Pater noster, & tre Ave Maria a riverenza della Santissima Trinità, dalla quale habbiamo ogni bene. Ultimamente raccomandandosi al suo Angelo custode, che le custodisca quella notte, dicano vn Pater noster, ouero Angele Dei, qui custos es mei, me tibi committam pietate superna, hac nocte salua, rege, & gubernas.

Et andando a letto si facciano il segno della Croce, e cerchino di addormentarsi con alcuno santo pensiero.

Cerchino con ogni sollecitudine di imparare a fare oratione mentale, facendo si insegnare dalli suoi Confessori, quali specialmente insegneranno loro fare oratione iaculatoria, alla quale niuno può esser tanto occupato, che non possa attendere, e per tal effetto potranno seguitare quell'ordine, che è nel libro chiamato esercizio di vita spirituale di D^o Gasparo Loarte, o di qualche altro diuoto libro, all'arbitrio de' suoi Confessori. Del resto, circa il modo, quantità, e qualità dell'oratione tanto mentale quanto vocale, ogn'vna in particolare si consigli con il suo Confessore, quale tanto loro le imporrà, quanto le vederà esser capaci, e comportare la complessione, povertà, occupationi, e conditione loro. Quelle che potranno, farà bene che dicano l'Officio della Madonna secondo il rito Ambrosiano, almeno le feste, & vna volta la settimana il suo Rosario, nella quale compagnia esortiamo tutti a farli scrivere.

Quando accaderà passar di questa vita alcuna persona delle sorelle, le altre dicano per l'anima sua cinque Pater noster, e cinque Ave Maria, per trêta giorni. Il simile facciano morendo alcuno de' Governatori, o alcuna delle Governatrici.

Sappino, ogni Christiano esser tenuto ogni festa di commandamento di astenersi dal lauorare, e di attendere al culto Diuino: E particolarmente esser obligato di sentir la santa Messa: alla quale se ne gli altri giorni le vergini deuono andare, si consigliaranno con gli suoi confessori, che daranno loro quella licenza che ad essi parerà: Considerando prima le loro occupationi, la compagnia che potranno hauere il luogo doue potranno andare, e simili altre cose.

Il simile s'intende d'altri diuini officii, prediche, e lettioni.

Della Confessione e Comunione.

Cap. III.

Si esortano specialmente alla frequentatione de' santi Sacramenti, cioè della santa Confessione, e Comunione. Per il che almeno vna volta il mese si confessino, e si comunichino, cioè la prima Domenica del mese.

Il simile facciano nelle solennità, massime del nostro Signore, e della Madona; cioè Natiuità, Circoncisione, Epifania, Ascensione, Pentecoste, Corpus Domini, Natiuità della Madonna, Annunciazione, Purificatione, & Assontione, e la festa di santa Orsola.

Quelle che più spesso lo faranno, siano benedette dal Signore.

Si confessino solamente da quelli confessori, che per la lor compagnia saranno deputati, nè gli mutino senza legittima causa, nè senza licenza del Prior Generale.

Quando si vanno a confessare, non vadino inconsideratamente; ma prima esaminino bene la loro coscienza, chiedendo perdono alla Diuina Maestà delle sue colpe; nelle loro confessioni siano schiette, e semplici, riuelando al confessore non solo i peccati, ma ancora le tentationi, acciò possano riceuere il rimedio a tempo.

Simil-

Similmente quando vanno alla santissima Communione, sieno instrutte della preparatione, meditatione, oratione, e rendimento di gratie, che hanno da fare innanzi, e dopò.

E facciano la communione sempre con licenza ouero obediènza del suo Confessore, al quale rendino poi conto del frutto & utile, che dalla precedente confessione e communione haueranno cauato, e secondo quello si potranno ammettere più spesso, e più raro.

Del vestire loro. **Cap. III.**

IL vestire suo sia honesto e semplice, come conuiene all'honestà verginale. Per il che da loro sia lontano ogni superfluità, massime di coda longa, vanità, lauori, ornamento, riccama, guarnicioni, tagliamenti, seta, argento & oro, listi, bade e nerueti, diuersità di colori e nuoue foggie, delicatezza e preciosità, sottigliezza e trasparenza, & altre simili cose, che possono macchiare la loro consciènza, o del prossimo, o che siano contrarie alla verginale honestà e modestia. Si permette però alle sorelle, portare quello habito che haueranno quando entreranno nella compagnia, ma solamente mentre che esse vesti dureranno, e rimouendo le predette cose, se si potrà senza troppo detrimento delle vesti.

Circa li colori, si cōcede loro il bianco, il nero, brrettino, tanceto scuro, e morello scuro, secondo la possibilità, e diuotione di ciascuna. Effortiamo però quelle che s'haueranno a vestir di nuouo, potendo senza disturbo delli suoi di casa, vestirsi di tanceto scuro, o di nero. Li busti delle vesti siano conuenientemente serrati fino al collo, con il collare senza scarfellini; Ma quelle che haueranno il busto scollato, di sopra portino vn veletto, ouero colletto di tela, ouero bombagio; ma che non sia trasparente per niun modo, e senza alcun lauoro, o crespatura, intendendo il simile delle camise, al collo, & alle maniche. In testa andando fuori di casa portino vn velo, ouero drappo di tela, o di bombagio; ma che non siano trasparenti; e

talmente lunghi, e larghi, che non possano esser facilmente vedute in faccia.

Non portino anelli, pendenti, bindelletti, collane, ancorche habbiano forma di corona, rizzi, nè vñno belletti, refe, aqua artificiaza, nè alcun odore, nè portino fiori alcuni.

Per cintura portino vn cordoncino del colore della veste, in segno dell'esteriore mortificatione, e perfetta castità interiore.

Le pantofole, e scarpe, si permettono bianche, o nere; però senza tagliamenti, & honeste.

Del modo del conuersare nel secolo.

Cap. V.

LA conuersatione loro sia tale, e con tali persone, che non apportino loro danno, ma utile, edificatione al prossimo, e buon nome alla compagnia.

Per il che non habbiano pratica con donne di mala vita.

Per alcun modo nè in secreto, nè in publico riceuano o ascoltino ambasciate d'huomini, o di donne, nè presenti, nè bindelletti, nè fiori, nè fauori; similmente esse non mandino simil cose ad altri. Non vadano a nozze, feste, banchetti, balli, giostre, tornamenti, nè in maschere, nè ad altri simili spettacoli di piacere mondani.

Fuggano lo stare alle finestre, su le porte, balconi, & in altre vedette, nè sole, nè accompagnate, per molti rispetti.

Accadendo andar fuori di casa, per le strade vadano con gli occhi bassi, coperte, e serrate honestamente co' i suoi drappi, e vadano prestamente non indugiando, nè fermandosi hor qua hor là, nè stando a mirare curiosamente cosa alcuna, perche in ogni luogo sono pericoli, insidie, e lacci diabolici.

Occorrendo, che padre, o madre, o altri che le gouernano, le volessero indurre a far alcuna delle predette cose, o le volessero impedire dall'osservanza della Regola, manifestino al suo Confessore, quale consideratamente, le consiglierà quanto haueranno da fare.

Del Digiano. Cap. VI.

OLtra i digiuni comandati dalla santa madre Chiesa, si essortano che almeno digiunino vn giorno della settimana, ò il Venere, ò il Sabato, & ancora tutte le vigilie della Madonna, e la vigilia di Sant'Orsola. Però in questo si gouernino secondo il consiglio del suo confessore.

Della Obedienza. Cap. VII.

EScritto ne i Prouerbi, che l'huomo obediente porterà la vittoria.

E però le vergini desiderose di vincere le diaboliche tentationi, e caminar sicure per la via del Cielo, abbraccino questa virtù dell'obedienza, e con quella reggano la vita sua, obedendo alli suoi Padri spirituali in ogni cosa, e senza il lor volere ò parere non facendo cosa alcuna.

Si ritrouino sempre alle communioni generali, le quali quattro volte l'anno si sogliono fare; cioè il giorno di S. Giovanni dopò il Natale, il giorno di S. Ambrosio dopò Pasqua, il terzo giorno della Pentecoste, & il giorno di S. Orsola; e tutte le volte che il Prior generale farà chiamar alle congregationi, siano pronte a venire; & essendo legittimamente impediti, madino a far sua scusa. Essequiscano anco quanto sarà loro imposto dalle Gouernatrici, le quali habbino in luogo di Madri.

In casa sua non manchino parimente di obedir alli suoi parenti ouer superiori, e seruano voluntieri a tutti nelle cose lecite & honeste (intendendo delli seruitij comuni, schiuando più che potranno di andar nelle camere de gli huomini, e massime per seruarli).

Essendo occasione di far turbare alcuno per la sua disobediencia, durezza, ouer obstinatione, le consigliamo, massime se sono Superiori, a chiamare loro perdonanza.

Non mormorino quando è comandato loro alcuna cosa, nè stiano a pensare perche non si comandi ad altri; ma habbino a caro di guadagnare quel me-

rito: e si dilettino di stare continuamente occupate, ò in seruire, ò in laurare, ò in leggere, ò in orare; acciò trouandole il Demonio occupate, non habbia tempo di tentarle.

Della pouertà. Cap. VIII.

LE vergini, ricordeuoli della pouertà del loro sposo Giesù Christo, si contentino di quel poco d'affai, che la diuina bontà concederà loro.

Per ilche per l'ingordigia del guadagno, per nissun modo laurino la festa; e se la necessità le stringesse prendano licenza dal Confessore.

Non vadano mendicando per la Città, nè con bugie, ò simulationi procurino limosine; ma di tutti i suoi bisogni ne auisino le Gouernatrici.

Accadendo voglia morir alcuno che sia tenuto lasciare loro alcuna cosa, come padre, madre, & altri suoi parenti, ne auisin i Gouernatori.

In che si hanno da essercitare le Feste. Cap. IX.

Nelli giorni di Festa, oltre l'udir Messa e Predica, cerchino sempre di occuparsi in essercitij pij, come leggere, meditare, & orare, e specialmente in andare alle Scuole della Dottrina Christiana, & iui essercitarsi ad insegnare ò ad imparare, ciò che iui s'insegna e s'impara.

Et essendo iui, non solo attendano a tal essercitio, ma estendendo la Carità, cerchino sempre di essortare l'altre a frequentare i santi Sacramenti, & a tirarle in questa Compagnia.

Delle inferme. Cap. X.

QVando s'infermaranno, quanto più presto auisino le Gouernatrici, & il suo confessore, portando patientemente ogni cosa, come data dal la mano di Dio: stando in vbidienza del Medico, e di chi le gouernarà; ricordando alli suoi di casa, che venendo a pericolo di morte, non le lascino passare di questa vita senza Cōfessione, e Comu-

munione, e tutti gli ordini della Chiesa, e siano portate alla sepoltura con il suo habito.

Delle conditioni, che debbono hauere quelle che vogliono esser di questa Compagnia. Cap. XI.

DA quelle che entrano in questa compagnia si ricerca, che habbino proposito di verginità; la quale con diligenza e guardia cercheranno di custodire, ricordandosi che portano vn pretioso tesoro in vn vaso di vetro, & vna lucerna al vèto, & vna preziosa gioia da molti insidiata; e per poter meglio far questo, potranno leggere, o farsi leggere il trattato delle Vergini di Dionisio Carusiano nouamente tradotto in volgare, o simili altri.

Sappiano però, che tal proposito di verginità non s'intende esser voto, nè hauer virtù di voto nè priuato nè solenne, saluo se elle espressamente non lo facessero, o non l'hauessero già fatto.

Et in caso che alcuna desiderasse di far voto di verginità, non sia precipitosa a farlo, sapendo esser meglio non far il voto, che fatto non seruarlo: Ma prima si cõ segli col suo confessore, e col Priore generale, & anco con altri Padri spirituali, se così ad essi parerà expediente.

Non si accettaranno adunque in questa Compagnia donne maritate, nè vedoue, nè giouani che si sappia publicamente hauer peccato, ouer che habbiano promesso ad alcun huomo, ouer fatto voto di religione.

Appresso, quelle che haueranno padri, o madri, o altri superiori che le gouernino, non si accettaranno nella compagnia, se prima non haueranno il consentimento e licenza da essi suoi parenti e Superiori; A quali il Priore farà intendere, che le vergini haueranno sempre da star con loro in casa, e da loro doueranno esser pasciute e vestite.

Si ricerca anco dalle vergini, che siano di età almeno di dodici anni, e quelle che saranno di minore età, benchè non si debbono riceuere nella compagnia, si potranno nondimeno introdurre nelle loro congregationi, per esser ammae-

strate a seruire a Dio in tal sorte di vita. S'auuertisca però, a non riceuerne in troppo numero, acciò non siano di disturbo alle congregationi; e nissuna di loro sia introdotta, se prima non sarà stata per qualche tempo discepola.

Dello stabilimento delle vergini. Cap. XII.

Perfeuerando alcuna delle vergini nel buon proposito che hebbe quando entrò nella Compagnia, e desiderando di esser stabilita, si auisi il Vicario dell'Arciuescouo; il quale esaminato diligentemete il suo desiderio, e trouando la bene qualificata & instrutta nella Regola, & insieme hauuto buona informatione di lei, dia licenza al Prior generale, che la stabilisca cõ le cerimonie che si ordineranno.

Ordinariamente non si stabilisca alcuna, se non sarà di età di sedeci anni compiuti, se non sarà stata vn'anno nella compagnia; il qual tempo sia anco in arbitrio d'esso Vicario, di abbreviare o prolungare secondo che a lui parerà expediente.

Et accioche le vergini più volentieri entrino in questa compagnia, l'Illustrissimo e Reuerendissimo Cardinal di Santa Prassede Arciuescouo nostro dona quaranta giorni d'indulgentia, ogni volta, che alcuna si farà scriuere in questa compagnia, e cento ogni volta che si farà stabilire.

CAPITOLI

Del gouerno, che hanno d'hauere i Gouernatori, e Gouernatrici della Compagnia di Sane Orsola.

Essendo la Città di Milano molto grande, per maggior commodità delle vergini, si è pensato esser expediente fondare parecchie compagnie, assegnando a ciascuna il suo particular gouerno: per lo quale si eleggerà vn numero di buoni Sacerdoti, de quali vno sarà Prior Generale, e gli altri saranno Priori particolari di ciascuna compagnia.

Di

Di più per il gouerno temporale, si eleggerà vn numero sufficiente di huomini e donne da bene, cioè gentil'huomini o gentil donne vedoue, quali distributi per ciascuna compagnia, a guisa di buoni padri e madri gouerneranno secondo il suo officio le vergini.

Dell'Officio del Prior Generale.

IL Prior Generale con ogni sollicitudine inuigili sopra tutte le compagnie, e loro gouernatori e gouernatrici. Intenda e procuri, che si facciano alli tempi debiti le congregazioni delle Vergini, dando loro il tempo, il modo, la forma, e'l luogo di congregarsi, e quello haueranno da fare, quando faranno congregate.

Vna volta il mese cōgrehli tutti i Priori, trattando insieme di ciò sarà espediente per le compagnie.

Procuri, che qualche volta per l'anno più che potrà, tutte le compagnie delle Vergini congregate insieme, habbiano alcune Prediche della lodeuole vita verginale, del suo premio, e rimedij per conseruarla, e di altri soggetti per loro accommodati.

Habbia vn libro assai grosso, nel quale faccia scriuere le cose d'importanza della compagnia, insieme con il nome, cognome, habitatione, e Parochia delli Priori, gouernatori, gouernatrici, e di tutte le Vergini; Priuilegij, Heredità, Legati, Instrumenti, & i Notari che di quelli faranno rogati.

A lui solo spetterà riceuere e stabilire le vergini nella compagnia, e determinare a quale Scuola le Vergini haueranno d'andare le Feste; ma lo farà con participatione del cōfessore di ciascuna. Mancando alcuno delli Priori, gouernatori e gouernatrici, procuri quanto più presto si rimetta vn'altro, conuocandogli tutti, e proponendoli, ouero facendoli loro proporre, chi a tale officio parerà idoneo.

La elettione del Prior generale si farà da gli altri Priori, ogni tre anni, si farà confermare dall'Arcivescouo; nel qual tempo si eleggerà anco vn'altro che sia suo Sottopriore, e sia del numero de gli

altri Priori, il qual terrà il suo luogo essend'egli impedito.

Dell'Officio delli Priori particolari.

Ogni Priore particolare sappia esser eletto a tal officio per aiuto del Prior generale, al quale hauerà da riferir le cose d'importanza, per il che poca differenza sarà fra li loro officij. Habbia ciascun di loro vn libro, dove scriuano le cose particolari della sua compagnia, come si è detto di sopra nell'officio del Priore generale, al quale esibiranno tal libro ogni volta, che gli scriueranno qualche cosa sopra, accioche possa far rapportare il tutto sopra il suo libro.

Del modo di ricenere le Vergini.

Comparando alcuna Vergine mostrata dallo Spirito santo, quale desidera entrare in questa compagnia, il Priore generale esaminato bene il suo desiderio, procederà in questo modo.

Prima pigliará in nota il suo nome e cognome, & il nome del padre e della madre, l'habitatione e Parochia: poi le darà vn termine di otto o dieci giorni di tornare da esso: fra tanto pigliará informatione dal Parochiano, & altri vicini secondo gli parerà, della qualità della giouane, però il tutto con destrezza e prudenza.

Hauendo tolta la debita informatione, e tornando la Vergine, la mandi da vn Confessore quale gli parerà, auisandolo prima dell'informatione che di essa hauerà hauuto: se gli parerà espediente, faccia far con esso vna confessione generale.

Ma se il Priore hauesse tal informatione, che giudicasse non essere espediente di accettarla nella compagnia, non resti però del guadagno di quell'anima, facendola capitare in mano di vn Padre spirituale, non dando però a lei intentione d'accettarla.

Confessata che sarà la Vergine, e perseverando nel buon proposito, si riceua a proua nella compagnia per lo spatio di vn'anno, auanti che sia stabilita; eccetto

è altramente: parerà al Vicario, come
s'è detto nella Regola delle Vergini.

Dell'Officio della gouernatori.

LI Gouernatori saranno, come Pa-
dri temporali delle vergini; per ta-
nto terranno conto se fusse lasciato alcu-
na cosa alla compagnia, adempiendo in
tutto e per tutto la volontà di chi alcu-
na cosa la scierà.
Habbiano in nota tutti i luoghi pii che
fanno delle limosine, & il giorno che
le fanno, procurando che le pouere ver-
gini ne siano partecipi.
Accadendo che alcuna di esse forelle, o
per esser orfana, o per altro rispetto, non
potesse hauere il suo, o da fratelli, o da
patroni, o da chi darà loro da lauorare;
siano contenti per carità, per questa &
altre occorrenze, comparere per loro
in giudicio, o tentare altro rimedio.
Se per disposizione Diuina accadesse che
in comunità hauessero qualche cosa,
n'habbiamo buon gouerno; dispensando
prudentemente e fedelmente il tutto, e
specialmente in souentione delle forel-
le pouere, vecchie, & inferme.
Se fossero due forelle o più rimase sole,
senza padre, & madre, & altri superiori;
all' hora per carità sia tolta loro vna ca-
sa fitta, & essendo pouere, si procuri
che sia loro souenuto al meglio che si
potrà; ma se ne sarà rimaso solamente
vna, all' hora si cerchi di far che alcuna
delle altre la voglia accettare in casa
sua, e le sia fatta la souentione che si
potrà.
Sappiano i Gouernatori, che niuna del-
le Vergini per entrare in questa compa-
gnia, non e priuata, nè s'intende renon-
ciar alla heredità paterna, o materna, o
di altra robba in qual si voglia modo a
loro pertinente.
Perciò essendo auisati del pericolo del-
la morte del padre, madre, o altri paren-
ti delle Vergini, vadano a procurare,
che sia lasciato loro da viuere, e ciò che
di ragione a loro si deuota.

Dell'Officio delle Gouernatrici.

L'Officio delle Gouernatrici, sarà
inuiuigare sopra i costumi, honestà,

e diportamenti delle forelle: per il che
se sarà possibile, le visiteranno tutte ogni
quindici giorni; acciò lo possano fare;
ogni volta habbiano in nota le sue dal
Priore.

Visitandole, intendano in che spendo-
no il suo tempo, in che modo si diporta-
no, come s'acquistano il viuere; se in gl-
le stanze doue habitano, sono genti di
mala sorte; se vi è pericolo alcuno; & il
tutto con destrezza e discretione; auuer-
tendo con la sua visitatione non appor-
tare grauezza ouero molestia a loro, &
alli cohabitanti.

Trouando alcuna necessitā temporale,
non potendo proueder loro, lo faranno
intendere alli Gouernatori: nelle neces-
sitā spirituali, o pericolo di peccato, au-
ferano il Priore, o vero il suo confessore
Fuggano più che potranno, di mettere
alcuna delle vergini a stare cō altri; Di-
chiarando, che questo sia l'ultimo rime-
dio di soccorrere alla necessitā loro; la
quale se sarà tanto estrema, che acciò
siano costrette, cerchino di allogarla
in luogo honesto, e cō persone da bene;
Alle quali facciano intendere, che 'è di
questa compagnia, e che loro non man-
cheranno di visitarla, raccomandandola
strettamente; e che occorrendo al-
cuna cosa, ne siano auisate loro, o il suo
Priore; e che non le vogliano impedire
dall'osservanza della sua Regola, quan-
to sarà possibile.

Cerchino a suo potere di essere presenti
quando si faranno le congregations del-
le Vergini.
Ogni mese, ouero ogni due mesi, si fac-
ciano portare vna sede da ciascuna del-
le forelle, se si faranno confessate a suoi
tempi.

Intendano la causa per la quale alcuna
delle vergini non farà venuta, quando
l'altre si faranno congregate.

Auvertiscano, che nelle congregations
delle Vergini non entrino huomini.
Quando faranno auisate che alcuna del-
le Vergini sia inferma, quanto più pre-
sto la vadano a visitare, prouedendo, o
facendo prouedere al suo bisogno, tan-
to temperale quanto spirituale, auisan-
done il suo confessore; E nelle necessitā
temporali non potèdo a lei prouedere,
auisino

aufino i Gouernatori, che dalli luoghi
più le procurino qualche fuffidio di Me-
dici, medicine, & altre cofe neceffarie.
Aggrauandoli l'infermità, ne aufino il
Priore, e fi prouegga che habbia perfo-
ne fpirituali, che le ftiano preffo confor-
tandola; fe vorrà difporre di alcuna
cofa, ne ftiano zuifati i gouernatori, che
mandino ad effecutione la fua difpofitio-
ne; della morte ne aufino tutta la com-
pagnia.
Finalmente fappiano effer loro come
madri: per ilche ne habbiano tal cura,
come di proprie figliuole; anzi maggio-
re, effendo loro madri in Chrifto, e
per Chrifto, del quale quefte Vergini
fono fpofo.

Della dispensatione della Regola.

I Priori, e Confessori haueranno pote-
ftà e facultà di difpenfare la Regola
d'effe Vergini; Però il tutto con difcre-
tione e confideratione, talmente che nè
per Regola le vergini ftiano aggrauate,
e patifcano difturbo dalli fuoi, nè per
tale dispensatione habbiano le altre fo-
relle occafione di libertà, ò di male ef-
fempio.

Bifognando fecondo i tempi, e fecon-
do che infignerà l'efperienza, mutare,
& abrogare totalmente alcuna cofa del-
la Regola, ouero aggiungere; ciò farà il
Priore generale con gli altri Priori; E
(fe gli parerà) conuocando altre per-
fone p rite di fimili gouerni, dando poi
notitia di quanto fi concluderà alle ver-
gini, ò a chi fpettarà tal ordine, acciò
fi offerui, hauendo fempre l'approba-
tione, ouero confirmatione dell'Ordi-
nario.

AVVERTIMENTI

Alle Donne della Congregatione del-
l'Oratorio del Sepolcro.

H Auendo la Congregatione delle
Donne dell'Oratorio del Sepol-
cro prefo il nome dal Sepolcro del Si-
gnore; deono etiandio quelle che in
tal congregatione fono defcritte, effer

per proprio loro inftituto per fempre
occupate con la mente intorno alla mor-
te & alla Paffione del Signore, defide-
rofe di morir al mondo col mortifica-
re i fuoi sentimenti, e d'effere con tut-
te le fue imperfettioni fepolate con Chri-
fto, per rifurgere con lui a nuoua vita
fpirituale; e con l'effempio di quella
Santa Donna Maria Maddalena (la qua-
le per effere ftata tanto diuota, folecti-
ta e perfeuerante intorno al Sepolcro
del Signore, meritò d'effere la prima
incòrata e fauorita dal Signore rifufci-
tato) frequentare la Chiefa del Duomo
di quefta Città, p adorare il fagro chio-
do, iftumento tào eccellente della paf-
fione del Signore, e p guftare i ragiona-
menti che iui fi fanno della Paffione fua
& della fua dottrina; e la Chiefa pari-
mente di San Sepolcro, per godere di fi
fatti ragionamenti nel tempo dell'O-
ratorio, e per uifitare e meditare i Mi-
fteri del Signore, che iui tantofto fi di-
fponeranno in memoria della Paffione
e morte fua; accioche con il mezzo di
quefti Santi effercitij meritino fra le Sa-
te Donne elleno fimilmente dal Signo-
re parte de i frutti della morte e refur-
rettione fua, morendo al mondo, e refur-
gendo a' fanti defiderij, e fante opera-
tioni; & a quefto modo viuendo al Si-
gnore vita fempre fanta e virtuofa, men-
tre che quefta mortal vita le dura, per
viuer poi con effo lui eternamente glo-
riofo.

Hora per effer tale l'inftituto di que-
fta Congregatione, doueranno adun-
que offeruare le Donne dell'Oratorio
del Sepolcro con ogni loro ftudio e di-
ligenza quefti infracritti pochi auer-
timenti.

Procurino la fefta d'andarfene al Duo-
mo per adorare il fagro chiodo; & iui
per memoria e riuereza delle fagre pia-
ghe del Signore dicano cinque volte il
Pater noster, & altre tante Ave Maria.
Frequétino il Venerdì mattina al Duo-
mo la predica della Paffione del Signo-
re. Trouinfi dopò il definare all'hora deter-
minata lo fteffo giorno del Venerdì al-
l'Oratorio di San Sepolcro.

Spendanfi parimente i giorni di fefta,
interuenèdo a i fagri officij, alle lettioni,
& alle

& alle prediche che al Duomo si fanno & a San Sepolcro, & attendendo alle scuole, doue si ammaestrano nella Dottrina Christiana le fanciulle, ad imitazione del suo Sig. il quale dal Cielo ne portò questa Dottrina, e spese la vita in insegnarla, & il sangue in confermarla.

Siano solcite all'oratione, alla meditatione alla confessione, & alla santa comunione, e diligenti in far bene tutte queste cose, e con la debita disposizione e preparatione; accioche non interuenga loro quello che molto spesso suole accadere alle persone trascurate, che hauendo cominciato con qualche calore e buon frutto, si ritirano dappoi raffreddate con biasmo e danno.

Procurino perciò, per crescere in calore e in spirito, di far ogni giorno la mattina vn puoco di meditatione sopra la Passione del Signore valendosi per questo essercitio del libretto del Padre Lortarte in questa materia, ouero dalla pratica di frate Mattia Cappuccino.

La sera poi prima che si diano al sonno, facciano l'essame della coscienza sua, riducendosi a memoria tutto quello, che in quel giorno è passato di bene o di male nella vita sua, ringraziando Dio del bene, e dolendosi del male, e dimandandone perdono a sua Maestà.

Habbiano per suo confessore il Reuerendo Preuosto di San Sepolcro, a cui ancora oome a Padre di questa sua congregatione doueranno ne i bisogni che se gli appresenteranno, confidentemente far ricorso.

Facciano la sacra comunione vnitamente a San Sepolcro il primo venerdi del mese, oltre alle altre tante Communioni, che in altri giorni è in questa o in altre Chiese le piacerà per fare sua diuotione.

Attendano con ogni charità a visitare le inferme, a souenire le pouere co' aiuti e temporali e spirituali, e specialmente quelle che sono vergognose, a soccorrere al bisogno delle giouani poste in pericolo dell'honestà sua, per non hauer modo o di maritarsi, o di farsi religiose; & ad altre opere simili di carità. Ma se con l'altre deono usare di si fatti officij di charità, quanto più le conui-

ne esser solcite & officiose verso le sorelle della sua congregatione, quando si infermeranno, o si troueranno in altro bisogno spirituale, seruendole, consolandole, esortandole alla pazienza, alla contritione de peccati, & animandole e ben morire, & altri officij facendo, che a patienti sogliono a suo tempo apportare giouamento e consolatione.

Quando accaderà morirsi alcuna delle sorelle della sua congregatione, dicano tutte le altre per l'anima di quella tale tre volte almeno l'ufficio de' morti, ouero la corona della Madonna.

Siano pronte a far la debita diligenza, quando tal volta saranno ricercate dall' Illuvrissimo Arcivescouo, a raccogliere per la Città qualche limosina per conto de i Misteri della Passione, che per la Chiesa e per lo scurolo di san Sepolcro si fabricano, o per altre opere pie.

Abbraccino con tutto l'affetto del cuore quelle virtù, che rendono chi le possiede molto più amabile di ogni tesoro: fra le quali tengono i primi luoghi la charità, l'humiltà, la modestia, la pazienza, la sobrietà, la castità; affaticandosi sempre di acquistarsi vn vero dominio sopra le loro male inclinazioni naturali, per poterle superare con l'acquisto delle virtù contrarie; con ogni studio procurando ogni di più in loro s'accresca vn seruento desiderio di far maggior profitto nella via del Signore.

Facciasi la festa della Congregatione il giorno di Santa Maria Maddalena, accioche si come ella fu deuotissima del Sepolcro del Signore, e vicina al Sepolcro meritò d'esser singolarmente favorita dal Signore risuscitato con la presenza sua; così impetri a questa congregatione di Donne parimente dal Signore gratia particolare, d'essere con l'esempio suo diuotissime contemplatrici della Passione e morte d'esso Signore e per i meriti di sua santa Passione d'esser per sempre consolate dalla presenza della gratia sua.

Et bastino questi pochi auuertimenti per l'instituto di questa congregatione; liquali se con affetto Christiano faranno abbracciati, ad altri faranno di molta edificatione e frutto, & alle sorelle della

della congregazione con l'uso frequente di questi santi essercitij, apporteranno una tanta facilità per operar sempre virtuosamente, che grandissima difficoltà ci sarà sempre a poterle diuertire da si fatti atti virtuosi e piji.

Ma perche dee questa congregazione di Donne spenderli volentieri, per l'obbligo della charità Christiana, e p maggior compimento del suo istituto, ne gli aiuti del prossimo suo, non solamente con l'esempio della professione, ma etiam con le opere virtuose, procurando con ogni possibil modo di ridurre le altre donne, ò nella Congregazione sua, ò almeno a viuere in qualche parte con l'istituto suo; però conformemente all'infraforitta instruttione affatiche- rannosi di indirizzar le altre donne costumate, e veramente Christiane si con- aiene.

Il che faranno più facilmente, se atten- deranno con diligenza agli auisi, che so- no qui sottoscritti.

A V I S I

Particolari per instruttione alle Donne per viuere virtuosamente, & Chri- stianamente.

H Abbia per sempre con l'imagina- tiva sua la Donna veramete Chri- stiana Iddio presente ad ogni suo pen- siero, & attione, per regola di tutte le operationi sue interiori & esteriori: ciò sia cosa che è quasi impossibile, ima- ginandosi di pensare, di parlare, ò d'ope- rare alla presenza di Dio, il profundar- si in pensieri, ò scorrere in parole, ò ope- rationi, che possono offendere quella tremenda Maestà.

Niuna cosa in vero più efficacemente di questa può sgombrare dall'animo i cattui pensieri, e guardarlo da gli erro- ri, & in questa vita dargli maggior con- solatione, e più accendere il cuore di santi desiderij e di santo amore.

Ma se il farsi Dio presente, e princi- pio tanto efficace per indirizzare i pen- sieri, le parole, e le operationi; lauerti- sca hora a i mezzi, cò i quali ella potrà farsi l'acquisto della diuina presenza. Sforzisi prima di purgare il cuore da

ogni mondano e sensuale amore, è tut- ta ben mondo lo appresen- poi al Signo- re, facendogliene libero dono, e con la memoria, e con l'intentione, e con il de- siderio, lui solo amando sopra ogni al- tra, etiam d'io amabilissima cosa, e da lui solo volendo essere amata e consolata. Nè priuati dell'amore di questo mondo solamente, e di quanto ha di bello e di buono il modo, ma dell'amore di seme- desima ancora, per riempirsi il cuore dell'amor solo di Dio, e per leuarsi ogni impedimento, che proibisca l'vnione del suo spirito con quello del Signore. Nè contentisi di mediocrementemente amare questo suo Signore, ma sforzisi ogni giorno di più & più amarlo, & con mol- ta solecitudine, e senza indugio, di dar compimento a tutto quello, che inten- derà appartenersi al diuino seruigio, & alla diuina volontà.

Nè sia questo suo amore ac compagno- to con il proprio gusto ò comodo, anzi propongasi in tutte le attioni e cose sue l'honore e la gloria semplicemente del Signore, e porti con allegrezza di cuore ogni Croce e traueria, che la prouiden- za del Signore le appresenta, mostran- dosi forte e costante nell'amor suo.

Hora se con i sudetti mezzi potrà la Donna Christiana acquistarsi la presen- za Diuina; auerta dall'altro canto i se- gni, per conietturare in qualche modo d'hauer ottenuto l'amor di Dio.

Il che farà, se nella consideratione del- l'infinita Maestà e grandezza di Dio, nel conspetto del quale tremano gli An- geli, sentirà la donna fre se stessa una p- fonda riuerenza, & hauerà continuo ti- more, per ogni minima cosa ancora, di non offenderlo; e pensando, che con va- solo peccato mortale si perde l'amor suo, tremerà riconoscendo ogn' hora il pericolo dell'offesa, e la grandezza del- la perdita, la debolezza sua, & il biso- gno che sempre ha della gratia dell'istef- so suo Signore.

Se sentirà vno suisceratissimo e profon- dissimo dolore, ogni volta che vedrà far- si poco conto dell'honore del Signor suo, da quelli a ponto, per chi il Signore spe- se il sangue; e se per zelo dell'ammen- da e salute loro, sforzerassi quanto po- trà,

ed, d'aiutarli con orationi, ammonitioni, e con buon essempli, accioche escano dal peccato.

Se in ogni cosa che le accada, ò buona ò rea, ò secondo il suo gusto, ò contra la sua volontà, hauerà sempre sentimento di lodar Dio, e di ringraziarlo con prontezza & allegrezza di cuore.

Se riconoscerà dalla liberalità del Signore, quanto è in lei di buono, e di consolatione; accioche da si fatta cognitione sappia, che niente è quello che ella potrà giamai fare, per satisfare in picciola parte al grandissimo obbligo che tiene col suo Signore.

Se finalmente sentirà vn'affetto ardentissimo di non voler esser più sua, e sentirassi abbruciata in sacrificio nella fornace ardente della charità del Signore, dimandandogli perciò vna perpetua mortificatione in se stessa, e resignatione in sua Maestà.

Ma perche non è bastevole solamente la semplice dispositione, e preparatione dell'animo, per le operationi virtuose interiori; ma bisogna etiandio operar bene esteriormente, poiche non si può amare il Signore con verità, & con perfetta charità, se non si esercitano insieme quelle virtù, che sogliono fare la Donna gratiosa, e cara nel cospetto diuino, fuggendo all'incontro tutte quelle cose, che possono renderla odiosa a Dio: perciò ami la Donna di starsene in casa sua ritirata, attendendo al governo della sua casa, & all'istruzione Christiana della sua famiglia, non comparendo nè a portane a finestre, oue si perde il tempo con occasione di peccare; sapendo certo, che per le cinque porte de i sentimenti nostri, il nemico nostro capitale, ci fa la maggior guerra che può, e bene spesso ne ottiene la vittoria.

Occupi per continuo il corpo suo in virtuosì e gioueuoli essercitij, poiche niente più dell'otio raffredda la charità, e rende allo spirito ribelle il corpo, & indomito il senso.

Dilettisi di parlar poco; e però guardisi da quelli, che senza frutto si dileguano in ciancie, e mormorando volentieri parlano de fatti altrui.

Allegri si del bene, & attristiti del male

del suo prossimo; nè solamente de trauagli temporali, come d'infermità, persecutioni, perdita di robba, e d'altre simili disaventure; ma specialmente de trauagli spirituali de peccati.

Sia facile a perdonare, a chi ingiustamente ancora le farà ingiuria: la qual cosa quanto più è aliena dal commune sentimento de gli huomini mondani, è tanto più conforme alla professione Christiana, alla Dottrina, & all'esempio di Christo nostro maestro.

Fugga ogni straordinaria amicitia e familiarità di qual si voglia persona, per religiosa e spirituale che si sia.

Sia trattabile, ma cò modestia tuttuua, e con risguardo, sempre delle persone, delle cose, del luogo, e del tempo, il quale non si dee mai perdere inutilmente.

Dia bando ad ogni sorte di vanità, lasciando le pompe, & i vestimenti peregrini, e vestendo abiti honesti e conuenienti allo stato suo.

Tralasci similmente i balli, i canti, i spettacoli profani, i libri impudici, le pratiche frequenti di Donne vane, la familiarità de gli huomini licentiosi.

Guardisi ancora del vagare inutilmente per la Città, & in somma da tutte quelle occasioni, che all'honestà sua, & alla sua salute, danno, ò pericolo possono portare.

Ma si come chi nauiga per mare turbulento, ò camina per terra pericolosa, ha bisogno di nocchiero esperto, e di guida fedele; & chi pratica frangente inganneuole, di prudente consultore; e chi di infermità ha il corpo offeso, di medico perito: così di padre spirituale e bene intendente ha bisogno alla Donna Christiana, che con essa lei del continuo faccia l'officio di medico, di consultore, e di guida: Nelle turbulentie delle passioni & appetiti le sia fedele consultore, ne gl'inganni, che il commune nostro inimico, il Mondo, & il senso le appare, chiano.

Et raccordandosi, che questo suo padre spirituale vfa con esso lei dell'officio della podestà di Christo, e come suo Vicario; lo douerà hauere in gran riuerenza, che così ancora ci comanda il Signore.

Agne-

A questo procuri di esser obediente in tutto quello che per seruigio dell'anima sua egli consulerà, e molto più nelle cose contrarie al suo senso, con prontezza di animo, e con fortezza, e perseveranza.

Anzi ad ogni ammonitione ò riprensione che dal sudetto le sia fatta, hauerà esca di riceuerla con gusto, senza niuna amarezza di animo, pensando che il Signore in quel ponto ha hauuto cura particolare di lei, non patendo che nell'anima sua restasse sì fatta macchia.

Con questi adunque, e con altri si fatti mezzi procurerà la Donna Christiana, d'aiutare se stessa, per andar innanzi nelle virtù Christiane, e nella via del Signore.

Segue hora il modo di governare la congregazione.

G O V E R N O

della Congregatione.

PER lo gouerno ordinario di questa cōgregatione, dal numero di tutte le forelle vna si douerà eleggere, che a tutte l'altre sia superiore, e che perriò habbia il nome di Priora, a cui nelle cose spettanti alla congregazione obediscono tutte le altre.

Eleggasi dopò questa la Sottopriora, che in assenza della Priora tenga il luogo suo, & in vece di lei faccia l'officio del gouerno.

Eleggasi etiandio vna Cancelliera, che habbia per officio di scriuere le forelle che entrano nella congregazione, faccdo nota del giorno e dell'anno dell'entrata, e dell'uscita ancora per via di morte, e di più le limosine che giornalmente si raccogliessero, & si dispensassero, con nota particolare della quali e à quantità delle cose, e donde si siano dispensate, aggiuntoui il giorno l'anno del raccolto e del dispensato: & di più ancora le determinationi e le ordinationi, che nella cōgregatione si faranno. Eleggasi parimente vna Tesoriera, che fedelmente conferui le limosine della congregazione scriuendo appartatamēte ciò che riceue, e ciò che mette fuori: laquale non sborserà danaro alcuno senza mandato scritto e segnato dalla Prio

ra, e sottoscritto dalla Cancelliera: la quale ancora darà conto del suo maneggio due volte l'anno a due forelle perciò deputate dalla Priora, con l'intervento del Reuer. Preuosto di S. Sepolcro.

Eleggansi di più altre sei forelle, che Discrete si chiamino, alle quali dispenserà la Priora quegli altri officij & opere di charità, che alla giornata si mostreranno ispedienti e bisognuoli alla congregazione.

Appresso queste dieci sudette officiali stia tutta l'autorità della cōgregatione. Però tutto quello che per queste tali sarà trattato e stabilito intorno all'amministrazione della congregazione, per conto di limosina, ò per conto di qualche altra cosa, sia vniuersalmente da tutte le altre accettato e confermato.

Il modo di eleggere le sopranominate vfficiali sia tale.

La Priora, la Sottopriora, la Cancelliera, e la Tesoriera, siano elette a voci secrete, alla presentia del Reuer. Preuosto di S. Sepolcro, e secondo il modo e la forma che egli darà.

Le Discrete facciansi dal sudetto Preuosto, con participatione della Priora, e Sottopriora.

L'vfficio di tutte queste officiali duri vn'anno solo, nè possa alcuna di loro esser confermata per l'anno seguente nel medesimo officio.

Eccettui si però l'officio della Priora, il quale non più della metà dell'anno dee durare, nè fornito questo tempo per modo alcuno hassi di confermare per l'altra metà dell'anno che segue immediatamente.

Facciasi la congregazione delle sudette officiali nella Chiesa di S. Sepolcro vna volta il mese, e più spesso ancora, se alla Priora parerà esser così ispediente.

Nella detta congregazione trattisi solamente, ò di far opere di charità, ò di cose appartenenti alla compagnia come di visitar inferme, consolar tribolate, somenire a pouere, rimediare a chi si troua in pericolo di cadere, ò già sia caduta in peccato, ò d'altre simili operationi; parlādo vna sola p. volta, e ciascuna al loco suo, e cō ogni modestia, suggendo l'ostinatione, e ogni sorte di cōtentione.

Nella

Nella medesima congregatione si tratterà parimente, ogni volta che alcuna Donna ricercherà di entrare in questa compagnia, sopra questa sua richiesta: Auertendo, che si possono accettare in questa compagnia Donne di ogni stato, e Maritate, e Vedue, e Vergini: E che, chi di quelle si trouerà esser sotto la podestà d'altrui, habbia prima la licenza da quelli, sotto la cui podestà si trouerà essere: E che niuna s'accetti, se prima non s'habbia l'informatione della vita sua da due delle sorelle elette per questo ufficio dalla Priora.

Prima che si incominci la congregatione, e dopo finita che ella sarà, dicansi quelle orationi, che per tale occasione sono notate nell'ufficio Ambrosiano della Madonna.

Et acciò che siano diligentemente custodite & effettuate le sodette regole & auertimenti, douerà ciascuna delle sorelle hauerne vna copia, la quale ò legga essa, ò faccia leggere vna volta il mese almeno.

La Priora pariméte faccia, che si legano in commune nel tempo della congregatione tre volte l'anno; cioè l'ultimo Venerdì dell'anno, il primo dopò la Pasqua, e l'altro secondo il parere del Preuosto, Padre della congregatione.

E qui vogliamo, che ciascuna che entrerà in questa compagnia, sia auisata, che all'osseruanza delle sudette regole niuna delle sorelle s'intende esser obligata sotto colpa di peccato mortale ò veniale, più di quello che obliga la professione christiana.

R E G O L E A P P A R T E N E N T I A L L E M O N A C H E,

Cauate da i Concilij Prouinciali di Milano, fatte volgari, e ridotte in vn corpo, sotto i titoli del primo,

*Di commissione dell' Illustriss. e Reuerendiss. Monsign.
il Cardinale di S. Prassede, Arcivescouo.*

Proemio del Concilio Primo.



Ccio che ne' Monasterij delle dñe regolari, le quali si sono dedicate a Dio nella religione, e si cōserui intiera l'antica disciplina, e se forse in qualche loco ella è stata deprauiata, vi sia restituita; & esse formando la loro vita conforme a quella, possano più espeditamente

trouar riposo nella contemplatione delle cose diuine; Noi commandiamo per la facoltà a noi concessa da Pio Quarto Sommo Pontefice, che queste regole di pia e rettamente viuere, le quali sono state ordinate, parte ne' decreti del Concilio Tridentino, parte da noi in questo nostro Prouinciale ad vtilità della nostra Prouincia, secondo che ricerca la qualità di questi tempi, sieno da tutte le Monache che si ritrouano in

C c c que-

questa Prouincia, etiandio da quelle che sono sottoposte alla cura de Regolari, ò per qualunque altro rispetto non sono soggette alla giurisdictione de' Vescou, in ogni parte offeruate.

Del numero delle Monache.

Conc. 1.

SEcondo che è stato comandato nel Concilio Tridentino, il Superiore costituisca a ciascun Monasterio quel numero di Monache, il quale per le proprie facultà, che si ritroua hauere, e per le consuete limosine, possa essere commodamente sostentato: & vñ diligenza di farlo fra vn anno.

Ne sia lecito accrescere per modo alcuno tal numero, se medesimamente non si accresca al Monastero tanta entrata, che sia bairante a sostentarlo.

Conc. 2.

Sia poi diligentissimo il Vescouo, in far che tutto ciò s'osservi.

Conc. 3.

Con quella maggiore diligenza che potrà, essi quìca il Vescouo quanto è stato ordinato da Pio Quinto Sommo Pontefice, e dal Santissimo Signor Nostro Papa Gregorio XIII. circa il stabilire il determinato numero delle Monache in ciascuno Monasterio: e questo in tutto lo faccia osservare, secondo l'autorità che gli dà la detta constitutione, non solo ne' Monasterij di sua propria cura, ma anche nelli sottoposti a Regolari.

Conc. 1.

I Monasterij ne' quali non sono dodeci professe velate, e che non possono con le proprie entrate, ouero con le consuete limosine mantenere tal numero: procuri il Vescouo con ogni studio di trasferirli, e di vnirli con altri Monasterij del medesimo, ò di diuerso ordine; chiamati per questo effetto i Superiori regolari, se il Monastero del qual si tratta, appartiene alla loro cura. Ma se tale vnione non sarà giudicata expediente, lasci il Vescouo finire col tempo, & annichilarsi quel numero di Monache, tolta loro del tutto la facultà di poter accettare nouitie.

Et i Monasterij di queste Monache, e le entrate di essi Monasterij, fin d' adesso siano applicate ad altri Monasterij, ò luoghi, a' quali per le leggi di quel-

l'ordine parerà che debitamente appartengono.

Quei Monasterij, che per essere fuori di Città, ò terre, il Vescouo giudicherà expediente di trasferire in Città, ò Terre grosse, e sicure; non gli trasferisca però in Chiese secolari, doue si faccia cura d'anime.

Delle Superiori, & altre officiali dei Monasterij.

Ammoniscano i Vescou, etiam per editto, se così loro parerà, fra due mesi d'apoi che queste constitutioni saranno publicate, le Abbadesse, & altre qual si voglia Superiori, le quali pretendono che il loro officio di Superiorità sia perpetuo, sotto pena di priuatione, nella quale incorrano incontenente; che intermine d'vn altro mese esibiscano ad essi, ò vero a loro Vicarij, & insieme alli suoi Superiori, se sono sottoposte al gouerno de' Regolari, le ragioni che dalla Sede Apostolica sono loro state concesse; acciò si possa vedere se sono rettamente expedite, e di esse, se sia bisogno, dar notitia al Sommo Pontefice: Ma se frà quel tempo preterrito non le haueranno esibite, il Vescouo le dichiari priuate di tal dignità, & il loro Superiore vñ diligenza, che altre siano legittimamente elette in loro luogo.

Nissuna Monaca ambisca, ouero in modo alcuno direttamente ò indirettamente, per se, ouero col mezzo d'altre, cerchi honori ouero vñci di qualonche sorte del suo Monastero, sotto pena di dire, & esca, e le sue taurisci in capitolo sua colpa della loro ambitione, baciando per tre Venerdì la terra dinanzi a piedi di ciascuna Monaca; e di più essa sia priuata di quel vñcio, se l'hauerà conseguito, e di tutti gli altri ad arbitrio del Superiore.

Ciascuna Monaca, deposta la propria volontà, & apparecchiata per fare l'obbedienza che le sarà imposta, e proponendosi dinanzi agli occhi solamente la gloria di Dio, e l'vtilità comune del Monastero, eleggerà a gli honori & vñci quelle, le quali rimossa da loro ogni

affetto

affetto humano, seguitando l'impulso dello Spirito Santo, giudicheranno esser più attè ad amministrarli.

La Superiore, di qual si voglia nome che si chiami, nõ sia eletta di minor età di quaranta anni, e che habbia laudabilmente viuuto otto anni in vita honesta dopò l'espressa professione, secondo il Decreto del Concilio Tridentino; e se nel medesimo Monasterio non se ne ritroua di tal qualità, se ne possa eleggere vna d'un altro Monasterio dell' istesso ordine.

Ma se al Superiore, il qual è Presidente all'elettione, anco questo pare incommodo da essequire, col consenso del Vescouo, ouero di altro Superiore, se ne elegga vna di quelle del medesimo Monasterio, le quali habbiano passato trenta anni, e che almeno cinque anni dopò la professione habbiano viuuto bene.

Nelle altre cose si seruino le costituzioni di ciascun ordine, ouer Monasterio. Questa Superiore, e la sua Vicaria, le Discrete anco, le quali con altro nome sono chiamate Madri di consiglio, oue il capitolo è solito elegerle, sieno elette a ballotte segrete alla presenza del superiore, o del suo ministro, il quale stia fuori del Monasterio alle ferrate secondo il Decreto del Concilio Tridentino.

Ma non possano restare elette a questi uffici, se la Superiore nõ hauerà hauuto in fauore, o p via di ballotte o di accesso li due terzi di tutte le voci di capitolo.

E la Vicaria, e Discrete più della metà di esse voci.

Ne i Monasteri oue sono più forelle carnali, se vna di esse viene eletta Superiore, le altre forelle non possano far l'ufficio nè di Vicaria, nè di Discreta, nè di Portinara, nè di Scrittora, ouero Celleraria.

Gli uffici minori, come sono Portinara, Rotare, o Torniere, Ascoltatrici, Maestre di Nouitie, Sacriste, Maestre sopra i lauori, Scrittore, che tengono i conti dell' entrate e spese del Monasterio, & Infermiere, sieno dati da quello che è presidente all'elettione, insieme col Confessore, e con la Superiore, e Vicaria, e Discrete, a chi per loro con-

scienza parerà conuenirsi; col qual decreto niente sia derogato a quei Monasteri, ne i quali le Monache sogliono esser elette a tali uffici dal Capitolo a ballotte.

Le elette durino nell'ufficio per due anni, o al più per tre, oue fosse tal consuetudine.

Finito questo tempo vachino da tali uffici almeno per altrettanto spazio di tempo, nè possano dalle Monache esser cofermate in essi, se non ci sarà qualche causa importante approbata a giudicio del Superiore; il quale anco innanzi il tempo perfinito all'ufficio possa priuarne, se l'amministrano malamente.

Quelle che saranno state elette, si come ricerca la loro obediencia, piglino gli officij, e gli essequiscano con humiltà senza ricusarli.

Ma se non hauendo giusta causa, la quale sia approbata dal Superiore, farano altramente; sieno priuate di voce attua e passua ad arbitrio di esso Superiore.

La Superiore del Monasterio, come Madre commune di tutte le Monache, procuri con somma diligenza la salute dell'anima e del corpo loro; & efficacemete l'ammonisca, che attendano a conseruare il cuore puro, e la vita integra, e s'affatichino per acquistar la perfectione di tutte le virtù.

Percioche se le religiose nõ si sforzano quãto possono di peruenire a quel sommo grado di perfectione, non satisfano al debito, al quale sono obligate per la qualità della loro vocatione.

E tenga essa Superiore continua memoria, che hà da render conto al giustissimo Giudice di tutti i difetti, che le Monache per sua negligenza ouer colpa ha ueranno commesso.

Ma sopra ogni altra cosa procuri, che si conserui la pace e la concordia delle forelle; leuate via, quanto per lei far si possa, tutte le cause di disunione, e di discordia fra esse; acciò stiano collegate insieme col perfetto vincolo della charità, essendo tutte sì come debbono essere, un sol corpo & vn solo spirito nel loro sposo Giesù Christo.

Attenda anco, che ciascuna faccia l'ufficio suo nel modo che conuiene, e che vna

Ccc 2 non

non occupi l'ufficio dell'altra se non per causa di prestarle aiuto, e questo si faccia con commissione d'essa Superiore; e che tutte le cose si facciano con ordine; e principalmente, che nelle hore, e ne i luoghi che sono ordinati, si serui il silenzio.

Ma se alcuna con la sua importunità, turbata la pace delle sorelle, o con fatti, o con parole, romperà la charità; questa sia grauissimamente punita da essa Superiore, & anco dal Superiore delle Monache, se sia bisogno, e sia abbassata la sua superbia.

A questa Superiore, ouero alla sua Vicaria (la quale in sua assenza tienè l'autorità & il luogo di essa) tutte le Monache prestino compita obediencia & osservanza, si come ricerca il loro voto.

E quella che hauerà sprezzati i suoi comandamenti, nè hauerà voluto fare la penitenza che le sarà stata imposta, ouero le hauerà risposto superbamente, e con parole ingiuriose, non portando rispetto alla sua dignità; ouero l'hauerà impedita, che non riprenda, ouer castighi quelle, che haueranno commesso qualche delitto, difendendole con tumacemente, o scuandole; sia accusata dalle Discrete al Superiore, acciò sia grauemente punita della sua contumacia, & insolenza: le quali Discrete se non lo faranno, sieno costrette a fare vna disciplina, & a mangiare vna volta in terra.

Faccia anco la Superiore ogni settimana congregatione, ouer capitolo delle Monache, per correggerle de' difetti, che esse in publico, ouero nell'amministrazione de' suoi officij haueranno commesso; de' quali esse spontaneamente & humilmente alla presenza di tutte chiedano perdono; e per imporre loro la penitenza, e far le altre cose che si contengono nelle loro ordinationi; per tenerle in bassezza e dispregio di loro stesse; & accioche con ogni studio attendano all'acquisto di tutte le virtù.

Ma guardinsi le Monache, di non ricusar pertinacemente la penitenza loro imposta, ouero di non s'imputare l'vna all'altra con mal animo i delitti com-

messi nel tempo passato; sotto pena a chi commetterà questo, di baciare incontinente la terra dinanzi a i piedi di ciacheduna Monaca, e di fare vna disciplina.

Ne i negotij di qualche momento, le Superiori non facciano alcuna deliberatione, se non con saputa, e consenso della maggior parte delle Discrete, ouero Madri di consiglio.

Ma in quelli che sono dimaggior importanza, le Superiori conuochino tutto il capitolo delle Monache; e ciò che alla maggior parte di esse sarà piaciuto, sia hauuto da tutte per rato e fermo.

Ma in tutte le ballotationi secrete guardinsi le Monache di non darsi in mano l'vna all'altra le ballotte, sotto pena a quelle che l'haueranno fatto, di esser priuate di capitolo, e di voce attua e passua ad arbitrio del Superiore.

E non si ammettano a dare voce o ballotta di qualunque cosa, se non quelle che dopo la professione haueranno dimorato tre anni nel Monasterio.

Le Discrete di bontà, e di prudenza sieno Superiori alle altre Monache.

Ne sieno manco di quattro, oue le Monache non sono più di quaranta; ma se passano quel numero, ne sieno fatte almeno sei.

All'ufficio di Ascoltrici sieno preposte Monache di età matura, e di segna-
lata bontà.

Queste con diligenza, e fedeltà facciano l'ufficio suo; e sieno di maniera assistenti all'altre che parlano, che odano, & auuertiscano diligentemente ciò che sarà detto o fatto, e dentro e fuori; per cioche non patiranno, che, o si parli tanto secretamente, che esse non intendano; o che si dica, ouer si faccia cosa indegna di serue di Dio: nel che se per loro colpa o negligenza sarà stato commesso alcun fallo, esse ne sieno con grauissima pena ad arbitrio del Superiore punite.

Quella che sarà eletta Maestra delle Nouitie, ne habbia sola la cura in luogo apparato dalle altre Monache, e nessuna altra oltre a lei.

Questa ammaestri le Nouitie nel timore e culto di Dio, e nell'osservanza della

Reli-

Religione; e si sforzi e con l'esempio della vita, la quale non si possa riprendere in alcuna parte, e con le assidue ammonizioni, talmente instruirle nella forma della vita spirituale e santa; che facendo esse con l'aiuto di Dio progresso in quella, possano diuentare perfette sue serue.

Ma quella che temerariamente hauerà presonto di ammaestrare alcuna delle Nouitie, sia priuata di voce artiuu e passua, per quanto tempo piacerà al Superiore.

Quando si mutano gli vffici, si elegga vna o due Monache mature e prudenti per Maestre de' lauori.

Queste riceuano dalla Ruota le cose che si hanno a lauorare, e le distribuiscano a quelle che sono atte a fare tale opra: forniti che sieno i lauori, li restituiscono a quelli di cui sono dalla medesima ruota, riceuutane la mercede, & essendoui sempre presente la Rotaria: nè altra Monaca ardisca restituire i lauori.

Nissuna anco oltra questa, ricena cosa alcuna, nè anco da suoi parenti da lauorare, sotto pena a chi hauerà contrafatto, di far per ciascuna volta vna disciplina, nel luogo oue le Monache stanno a lauorare.

Essa potrà però torfi per compagna tal volta che sia bisogno, alcuna che sia più esperta delle altre in alcun lauoro.

Se alcuna non impedita da infermità, o da altra giusta causa, per pigrizia e dappocaggine, ouero per certa sua pertinacia, non volesse essercitarsi nel lauorare, sia priuata di piattaza per tutto quel tempo che non lauorerà.

Similmente nel luogo del lauorerio si faccia ogni giorno vna lettione, dopò la quale le Monache conferiscano insieme le cose che haueranno vdate, e si essortino l'vna l'altra ad acquistar le virtù, cacciati i vitij.

La Maestra de lauori procuri che le Monache lauorando non interpongano ragionamenti, ouer canti profani, o alieni dalla conditione e professione di Monache, nè che si dicano parole otiose.

Facciafi quanto prima, oue non sia ancor fatto, vn luogo commune, oue le Monache possano lauorare tutte di compa-

gnia, e fuori di quello non ardisca Monacha alcuna, eccetto le Portinare, lauorare di agucchia, o d'altro.

La Maestra de lauori, o opere, hauerà vn libro, nel quale così diligentemente scriua quel che si caua di utile dalle fatiche delle Monache, che apparisca chiaro, se vi manchi cosa alcuna.

Pogasi ogni studio possibile, in fare che nel Monasterio sia vna sola sorte di mestiero e di lauorerio.

Le Superiori, ancorche il lor vfficio sia perpetuo, le Scritto- & altre, che in qualonque modo amministrano i beni del Monasterio, ne tengano fedele e diligente conto.

Et ogni tre mesi riferiscano sommariamente in capitolo i conti del riceuto e delle spese, accioche tutte possano intendere come possano le cose del Monasterio.

Ma ogn'anno distintamente rendano conto di tutte le cose che haueranno amministrato, al Superiore, o al suo Vicario, & alli Deputati protettori del Monasterio, se ce ne faranno.

E quelle che si haueranno vsurpato, o haueranno malamente dissipato i beni del Monasterio, sieno seuerissimamente punite ad arbitrio del Superiore.

Et accioche non vi rimanga alcuna occasione d'inganno, in ciascuno Monasterio si costituisca vna cassa per riponer ui i danari communi, laquale stia chiusa co due chiavi diuerse, vna delle quali sia serbata dalla Superiore del Monasterio, e l'altra dalla Discreta maggiore. Nè si possa aprir la cassa, nè in essa mettere nè leuarne danari, se, e la Superiore, e la Discreta maggiore, e la Scritto- ra che ne tiene conto, non vi faranno presenti.

Similmente co due chiavi diuerse si serino gli vsci del granaro, e del luogo oue si cōserua la farina: le quali dalle Monache soprastati a quell'officio siano custodite, vna da ciascuna.

E queste siano sempre presenti, quando vi si porta dentro, o si toglie fuori formento, o farina.

Il Vescouo stabilirà quanto formento, vino, e companatico l'anno sia bastante per il viuere d'ogni Monasterio secondo

Ccc 3 il suo

il suo parere: nella qual assegnata dispen-
sa se la Madre commetterà negligenza,
suspendasi dall'ufficio.

Conc. 7.

La Superiore, e le Monache non pos-
sano alienare, permutare, locare i beni
del Monastero, ouero fare contratto di
forte alcuna, se non con saputa, consen-
so, e presenza del loro Superiore, ouero
del suo Vicario, seruate medesimamen-
te l'altre cose, le quali de iure debbono
essere seruate; altramente il contratto
sia irritato, e nullo.

Parimente non possano fare fabbriche,
se non col consenso del Superiore, e de'
gentil'huomini deputati alla cura del
Monastero, i quali vseranno diligenza,
che ciò si faccia con quanto minor spe-
sa, e maggior commodità e decentia far
si possa.

Perche le Monache non s'impaccino ne
i negotij secolari, e perche si prouegga
a molti danni, e fraudi, faccia opera di-
ligente il Vescouo, che le loro posses-
sioni s'affittino all'incanto; se per degni ri-
spetti non giudicherà tal volta meglio
il fare altramente.

Non si faccia debito nel Monastero, che
passi la somma di cinquanta scudi, sen-
za il consenso de' Curatori del Monaste-
ro; i quali nelle cose di importanza pra-
deranno il parere del Vescouo.

Pongasi fra sei mesi da coloro a quali
spetta tal carico, nell'Archiuio Episco-
pale vno inuentario fatto in buona for-
ma, di tutti i beni, e ragioni de' Mona-
steri, ancor che siano soggetti a Regola-
ri; accioche in verun modo non si faccia
fraude allo stabilimento del Vescouo
fatto circa il numero delle Monache: on-
de se occorrerà poi fare alienatione al-
cuna di tai beni, e ragioni, il Vescouo ne
sia auisato.

Le Infermiere si rendano pie e mise-
ricordiose verso le inferme, con quanta
maggior pazienza e diligenza possono;
e sieno tali verso di esse, quali vorreb-
bono che fossero le altre verso se stesse,
se fossero inferme.

Alle inferme sia prouisto di cibo, e me-
dicamenti opportuni dalla Superiore,
e dalle Infermiere elette, seconco la fa-
coltà del Monastero.

La Superiore per charità le visiti ogni

giorno, accioche porga loro consolatio-
ne, e meglio da esse conosca, e procuri le
cose, che sieno loro necessarie.

Ma se alcuna muore, il Confessore con
vn Compagno approvato dal Superiore
entri nella clausura del Monastero, quā-
do sia hora di sepolire il suo corpo, e cō
pietà e prestezza faccia l'ufficio che si
ricerca in quel tempo.

Oue in fino a qui non è luogo commune
per gl'infermi, cioè Infermeria, si fac-
cia quanto prima; fuori della quale non
sia lecito a Monaca alcuna inferma di
starfi; e recuperata poi la sanità, non
vi si fermi per viuere forse delicata-
mente.

Delle giouani che si hanno da ammet-
tere alla Religione.

Come prima le giouani sono propo-
ste per diuentare religiose, la Supe-
riore delle Monache auuertisca i loro
Padri, ouer quelli che ne hāno cura, del
l'escommunicatione proposta dal sacro
Concilio Tridentino, a quelle persone
che sforzano le loro figliuole, ò altre e-
stranee, a pigliare contra la loro volon-
tà l'habito Monacale, ouero a fare la pro-
fessione.

Il medesimo si faccia dal loro Superio-
re, quando sarà ricercato il suo cōsenso.

In quei monasterij, ne i quali le Mo-
nache sono in minor numero di cinqua-
ta, solamente due forelle carnali, ouero
tre d'vna istessa casata e famiglia vi pos-
sano essere accettate.

Mā oue sono più di cinquanta, iui sia le-
cito accettare solamente tre forelle, o-
uer quattro della medesima famiglia,
se così al capitolo delle Monache pare-
rà di fare.

La Superiore, e le Monache non ardi-
sano prometter niente intorno all'ac-
cettare giouane alcuna, ne meno far di
ciò capitolo, innanzi che essa esamina-
ta segretamente in luogo libero dal Ve-
scouo, ouero da quello a cui egli haue-
rà delegato tal impresa, & approbata,
habbia ottenuta la licenza in scritto di
poter farsi religiosa in quel Monastero,
col consenso anco del Superiore d'esso
Monastero.

Ma

Ma da tutti quelli si faccia prima diligente inquisitione delli costumi, vita, età; la quale sia maggior di dodeci anni; e della libera e pia volontà della fanciulla.

La quale almeno vn'anno innanzi che sia esaminata, e proposta al capitolo delle Monache per essere ammessa, habbia fatto intendere, & al Vescouo, & alle Monache, & al loro Superiore, il proponimento che ha di farsi religiosa in quel Monastero; acciò che fra questo tempo si possa maturamente far tal inquisitione: nel qual tempo essa anco si confessi vna volta al mese al Confessore di quel Monastero, ouero a quello, a cui il Vescouo hauerà commesso tale officio di vdire le confessioni di queste fanciulle: e riceua la sacrosanta Eucharistia; e spese volte ne i parlatorij parli con le Monache, acciò che possa esser da quelle, e più accuratamente esaminata, e meglio auisata di tutte le cose, le quali le bisognerà, e fare, e patire dentro la clausula del Monastero per causa della religione; acciò che mai in tempo alcuno non possa lamentarsi & escusarsi di non le hauer sapute.

Per ammettere la giouane alla religione, e dipoi anco la Nouitia alla professione, si ballotti dalle Monache con le ballotte segrete; acciò che ciascuna liberamente senza esser impedita da alcun rispetto, possa sodisfare alla sua coscienza.

Coc. 1. & 4. E ciò si serui anco ne' Monasteri sottoposti a regolari; hauendo questo decreto luogo anco ne i detti Monasteri per autorità del Somo Pontefice Pio Quinto.

Conc. 1. Ma nè tal fanciulla sia riceuuta alla religione, nè la Nouitia a far la professione, se non hauerà hauuto in fauore i due terzi di tutte le ballotte del Capitolo. L'ammissione della fanciulla a la religione fatta altramente di quello che qui è ordinato, sia irrita e nulla.

E la Superiore, per colpa, ò negligenza della quale ciò sarà stato fatto, senz'altro s'intenda essere rimossa dall'amministrazione dell'ufficio, & anche per sei mesi priuata del velo.

Et auuertisca la Superiore incontenente il suo Superiore del successo della bal-

lottatione; acciò che il nome di quella che sarà stata accettata, da esso si deservua in vn libro destinato a tal vso.

Non si vesta alcuna figliuola dell'habito Regolare, se prima non sarà Chresimata; se pure ci sarà ordine di potere riceuere presto tal Sacramento.

Quando qualche fanciulla ballottata dal Capitolo è stata accettata, incontinente deponga tutte le vesti deliciose, e vani ornamenti, e si vesta di color negro, ò altro che sia fosco, & oscuro, ouero anco di bianco; ma non però di seta: e con tal modestia, & humiltà, che tutti conoscano, ch'ella hà rinunciato il mondo, per dedicarsi al seruitio di Dio nella religione: i quali vestimenti vñ sempre fin che entri nel Monastero, e fra tanto si astenga da' balli, e vani spettacoli.

Quella che sarà stata accettata nel modo che habbiamo detto, non possa essere vestita dell'habito monacale nel Monasterio, se non sei mesi dopò l'accettazione.

E ciò si faccia con licenza del Vescouo, & del Superiore delle Monache; i quali habbiano libertà di prolungare, ò di abbreviare questo tempo di sei mesi, secondo che ad essi parerà expediente.

E per fuggire ogni tumulto, essa sia accompagnata la mattina al Monasterio dalle più prossime parenti, senza alcuna pompa, & inuito d'altre persone, e sola sia introdotta nella Chiesa interiore del Monasterio; oue vedita la Messa, e riceuuta la Santissima Eucharistia, e fatte l'altre solenni cerimonie, sia vestita dal Superiore, ouer Confessore del Monasterio, alla presenza dell'altre Monache; il quale accompagni quell'attione tanto graue e sacra, con qualche pio sermone; il che anco s'osserui, quando si fa la professione.

Il Superiore, ouero il Confessore, auuertisca di non ponere nome di donne pagane alla fanciulla nouitia, ma di quelle Sate, che sono celebrate dalla Chiesa. Questa fanciulla, da poi che hauerà preso l'habito monacale, nò possa più vscire della clausura del Monastero, eccetto se forse innanzi la professione non si pettisse d'esserui entrata.

Ma se vna volta ne farà vscita, non le sia per l'auuenire concessa più facoltà di ritornarui.

Non si dia cosa alcuna al Monastero, secondo il Decreto del Concilio Tridentino, per causa della Nouitia, innanzi ch'ella habbia fatta la professione, eccetto quello che è necessario per il suo viuere e vestire, per quel tēpo ch'ella starà nel nouitiato; il che vogliamo che gli sia dato tutto intieramente auanti tratto, innanzi che la fanciulla entri nel Monastero.

Conc. 2.

Accioche non si commetta qualche fraude contra quello che nel cap. 16. della riforma de' Regolari il Concilio di Trento ha ordinato; il Vescouo prohibirà sotto pena della scomunica, così a quelli che riceuono, come a quelli che danno; che niuna Monaca pigli danari in prestito, deposito, o sotto qual si voglia altro pretesto, da Padre, o Madre, parenti, o curatori di quelle figliuole, le quali si vogliono far Monache, nè da altre persone, alle quali i soprannominati per questo facciano scurtà; se non do po che harà fatta la professione.

Se qualche figliuola addimanderà di andare nè monasteri per eleggersi vn luogo oue voglia farsi monaca, prima che se le dia adito, cerchi di studiosamente di sapere, se ciò tenta per voler si fare da buon senno, o pure per curiosità: nè però si permetta andare vagando per più Monasteri.

Delle Nouitie che si hanno da ammettere alla professione.

Conc. 1.

Perche secondo il Decreto del Concilio Tridentino, la professione fatta innanzi i sedeci anni finiti, & innanzi l'anno della probatione, dappoi che si ha preso l'habito monacale, è di niun valore, e non partorisce alcuna obligatione; procurino i Vescouo, che alcuna Nouitia non sia innanzi quella età e tēpo ammessa alla professione.

E la Superiore del Monastero trenta giorni auanti faccia intendere al Vescouo, a che tempo la Nouitia è per fare la professione; accioche d'esso, o se egli fusse assente, ouero impedito, vn'altro a

cui egli hauerà commesso tal negotio, conosca la volontà della Nouitia, e vegga se ella ha quelle conditioni, che la regola di quel Monastero & ordine ricerca; e similmente, se il Monastero è idoneo; finalmente le dimostri di quanta importanza sia la professione, e quante cose quei tre voti religiosi ricerchino; accioche ella innanzi che sia ammessa alla professione, intēda la forza di quel legame, col quale si vuol legare.

Se la Superiore lascierà di farlo, sia rimossa dal suo ufficio, secondo il Decreto del medesimo Concilio Tridentino, per quanto tempo parerà al Vescouo.

Volendo il Vescouo conforme all'autorità datagli dal Concilio Tridentino, inuestigare e conoscere la volontà della Nouitia auanti faccia la professione; lo possa fare alle Crati del Monastero; nè per questo effetto la Nouitia esca fuora della clausura, se non ci fosse qualche causa, o probabile suspicione a giudicio del Vescouo; stando la quale, esso giudicasse più ispediente interrogare la Nouitia in altro luogo: nel qual caso ordini, che la Nouitia sia menata nella Chiesa esteriore del Monasterio, ouero in qualche altra vicina, secondo che a lui parerà più commodò, e decente: nella quale, presenti due Matrone mature di età e di honesta vita, e congiunte con la Nouitia in quel più prossimo grado di cognatione che si potrà, elette dalla Nouitia, o dalle Monache, intenderà diligentement l'animo, e volontà di quella; stando però in luogo alquanto remoto; di modo che le Matrone presenti gli veggano, ma non sentano le interrogazioni, nè le risposte loro.

Se alcuna Madre di Monache, o alcuno Superiore regolare permetterà, che alcuna vergine sia vestita dall'habito monacale, o ammessa alla professione, non hauendo prima il Vescouo conosciuta, & esaminata la volontà di lei, sia punito grauemente dal Vescouo.

Tassi il Vescouo le spese, le quali si sogliono fare nell'ingresso della Religione, e nel tempo della professione, per il vestire, & altre cose per vso e comodo delle figliuole, e Monasterio.

stabilisca ancora quanti danari la Nouitia debba dare per li suoi alimenti; eccetto se ella non hauesse dato qualche redditi, ò beni stabili, i quali fossero di tale cauata ogni anno, che a giudicio suo siano sufficienti per tali alimenti.

Tutta la somma poi de danari tassata come di sopra si deponga presso persona fidata e da bene, che piaccia alle Monache, & al loro Superiore, quando la giovane piglia l'habito monacale; accioche all'hora senza alcuno impedimento le Monache se ne possano valere.

Ma dalla Nouitia non si faccia rinuncia alcuna de beni che le appartengano, se non con licenza del Vescouo, ò del suo Vicario; e questa si faccia fra i due mesi prossimi auanti la professione, si come è stato comandato dal Concilio Tridentino.

E perche le Monache professse velate sono obligate a dire ogni giorno l'vfficio della sua religione, niuna sia ammessa alla professione, la quale non sappia competentemente leggere, e dire l'vfficio: del che douerà fare esperienza, chi ha l'vfficio di esaminarle, il quale le farà leggere alla sua presenza.

Oue è mancata quella buona & antica vsanza di velare le Monache solennemente, secondo il rito vecchio, tornisi ad introdurle, mentre però non si faccia fuori del Monasterio.

E per mano della Scrittora, si conserui la memoria del giorno, e dell'anno, nel quale è stata fatta la professione, in vn libro appartato, con la sottoscrizione di mano di quella che ha fatta la professione, se saprà scriuere, e del Superiore che l'hauerà ammessa.

Nel giorno che la fanciulla fa la professione, ouero che si veste dell'habito monacale, non si facciano conuiti, nè si diano collationi nelle foresterie e case delle Monache, da' loro parenti, ò amici.

Stando la varietà delle regole fra se in tutto diuerse e dissimili, che s'vsano nel vestire le figliuole, e professare le Nouitie, accioche da tutti i Vescoui della Prouincia in tali fontioni si offerui vno stesso rito; per autorità del presente Concilio Prouinciale sarà da noi dato in luce vno Rituale, la cui forma in

tutto s'haurà da offeruare nel dare l'habito a quelle, & accettare la professione di queste.

De gli officij diuini, orationi, e della letione delle Monache.

Appartenendo grandemete alle Monache, lodare assiduamente Dio Creatore, Conseruatore, e Redentore del Mondo, e rendere al medesimo gratie, e supplicarlo di far parte a tutti gli huomini della sua misericordia, affin che si saluino; perciò le Monache tutte giorno e notte frequentino il Choro, e si trouino presenti a gli officij sacri, per celebrarli distintamente & attentamente, e con la voce, e con l'affetto pio dall'animo; eccettuando quelle solamente, l'escusatione delle quali, per hauer esse giusto impedimento, la Superiore hauerà accettata.

Ciascuna poi vi si ritroui al principio vestita dell'habito conueniente del suo ordine, e stando nel suo proprio luogo, e vi perseveri sin al fine, non se ne partendo prima, che la Superiore, ouero altra in suo luogo non hauerà fatto il segno di poterli partire; eccetto se la medesima per qualche necessità che lo ricerchi, non l'haurà permesso.

I suoni, e canti, i quali non siano honesti e spirituali; i ragionamenti anco, risi, e qualunque altra cosa indegna della casa di Dio, e della sua Diuina Maestà, con la quale parliamo nell'oratione, siano del tutto leuati via.

Qualunque farà qualche cosa cōtra questo, sia punita seueramente, secondo la qualità della colpa, all'arbitrio della Superiore.

E perche l'oratione che si fa con la mente, tanto è più eccellente di quella che si esprime solamente con la voce, quanto l'anima è più eccellente del corpo; apporta a i più incredibile consolatione e frutto, e gli arricchisce ogni giorno più di nuoui doni, transformandoli in vn certo modo in Dio; per tanto le Monache, e velate, e conuerse, oltre le hore Canoniche, & altre orationi, le quali debbono dire per obligatione, congregandosi ogni giorno tutte insieme nel Choro,

Conc. v.

Conc. y.

Choro, se non hanno necessario impedimento, almeno per spatio d'un hora facciano oratione mentale, cioè mezz' hora dopo il Matutino, e parimente altra mezz' hora dopo Nona, ouero dopo Cōpieta, contemplando con la mente eleuata a Dio, cose pie, e salutari.

E specialmente mediteranno intentalmente la vita, e la dottrina del nostro Signor Giesu Christo, & i suoi santi misterij, cioè la passione, la morte, la Resurrettione, l'Ascensione in Cielo, l'ultimo auuenimento al giudicio, la gloria de' Beati, & i supplici de' dannati, & altre simili cose, le quali appartengono alla gloria di Dio, & alla salute propria, e de' prossimi.

E perche dal santo Concilio Tridentino è proibito, che nel Choro, ouero dentro la clausura del Monasterio non si conserui il Santissimo Corpo di Christo, ma nella Chiesa publica; facciano i Superiori che in ogni luogo si vbidisca a tal Decreto.

Conc. 4.
Part. 3.

Non si terrà il Santissimo Sacramento in altra parte della Chiesa, che nell'Altare maggiore, auanti al quale arderà sempre vna lampada nella Chiesa di dentro, & vn'altra in quella di fuori, quando starà aperta.

Le sacre reliquie, si conseruino in vna picciola finestra fatta secondo la forma da noi preferita nelle istruzioni Ecclesiastiche; la quale sarà posta nel muro della Chiesa di dentro, ma che non possa aprirsi, saluo che da quella parte, che risguarda la Chiesa di fuori; e questa finestrilla si chiuderà con tre chiavi diuerse fra di loro, l'vna delle quali terrà il Vescouo, l'altra il Confessore, la terza la Madre.

Non ardisca Monaca alcuna vestirsi di camiso, o d'altra veste ordinata per il sacrificio della Messa.

Part. 2.

Le Monache, si come è anco loro proibito da' Canon, non diano benedittione, nè incensatione, nè fra loro, nè in altra maniera.

Conc. 1.

Ne giorni di festa per schifare l'otio, dal quale nascono tutti i mali, consumino le Monache il tempo che auanza loro da gli officij diuini, e consuete orationi, in qualche sacra lettione, la quale le

conduca alla cognitione di Dio, e di se stesse, e mostri loro la via della perfectione, e dell'eterna vita: e ciò facciano, o separatamente, o in compagnia, essendo che tal lettione è vn soauo e fruttifero trattenimento dell'anime, che raffrena i vitij, & infiamma alle virtù; & all'incontro la lettione de' libri vani, corrompe le menti.

Il che accioche non auuenga; il Superiore, o il Confessore vegga e riconosca tutti i libri del Monasterio, costringendo ciascuna Monaca in virtù d'vbidienza ad esibire i suoi.

Non tengano le Monache presso di se libro di veruna sorte, saluo quelli che il Vescouo o il loro Superiore haurà approbato in scritto.

Can. 5.

Del viuere in commune, & del leuar via la proprietà.

F Accià ogn'opra che s'introduca compitamente ne' Monasteri quella esquisita vñanza della vita commune; e che le Monache abbraccino con ogni diligenza la perfetta forma e maniera della vita spirituale.

In tutti i Monasteri, quanto al mangiare, bere, dormire, vestire, & all'altre cose, tutte viuano in commune, come dal sacro Concilio Tridentino è stato ordinato; nè fra esse vi sia alcuna differenza, nè vna sia preposta all'altra, o posposta, si come ricerca il voto della povertà; acciò che il tuo è mio, & ogni priuato possesso di robba, sia, & in effetto, & in parole del tutto leuato via; e parimente ogni fouerchio e vano vso delle cose; nè sia chi posseda cosa alcuna, ouero che l'vsi come sua propria, ancorche le fosse stata concessa per sua necessità.

Conc. 1.

Tutte adunque l'entrate del Monasterio, di qualunque sorte si siano; le limosine ancora, & i guadagni de' lauori; di più, i liuelli, legati, e beni mobili, e stabili, i quali saranno loro stati lasciati per testamento, e quelli che haueranno ottenuto per via di donatione, o per altra qual si voglia causa; da ciascuna Monaca siano posti a commune vtilità del Monasterio.

Ma

Ma la Superiore secondo la sua prudenza & humanità, prouegga principalmente di quelli stessi beni alla necessità di quella, a cui apparterrebbero, se il voto della povertà non impedisse.

Conc. 4.

Non sia lecito a Monaca alcuna tenere presso di se danari, sotto qual si voglia pretesto, ancor che fossero pochissimi, nè manco di consenso della Madre; salvo se l'ufficio, ch'ella tiene non richiedesse così: e chi farà in contraccio, come proprietaria sia punita: alla qual pena soggiaccerà anco la Madre che lo ha uera consentito in qual si voglia modo, o sotto qual si voglia pretesto; & ogni altra Monaca, che sapendolo, frà due giorni non l'haurà denunciato alla Madre; o più presto ch'ella può, al Superiore, se in ciò essa Madre fosse colpevole.

Conc. 1.

Et accioche da' Monasteri si leui via ogni occasione di proprietà; i Confessori, e Superiori si affaticheranno di persuadere alle Monache, per potere più perfettamente offeruare il voto della povertà, che procurino di tenere tutti i vestimenti di lino, di lana, o di pelle, e qualunque altra sorte di panni o indumenti monacali in vn luogo comune, il quale facciasi quanto prima doue non è fatto; e nel tempo che si mutano gli usi, costituiscono due delle Monache per vestiare, le quali habbiano il carico di battergli, e di tenergli netti, & accinci, e gli distribuiscano alle forelle di settimana in settimana, secondo che il tempo e l'uso ricercherà.

Conc. 4. & 1.

Nelle Camere priuate, o in altro luogo, nessuna tenga presso di se vestimenti, eccetto quelli che sono necessarij per l'uso quotidiano; nè si tenga parimente cosa alcuna, che di presente non sia di bisogno.

Conc. 1.

I vestimenti delle inferme sospette di contagione, siano custoditi separatamente da gli altri, ouero sieno lasciati in lor mano.

I presenti che sono mandati a ciascuna in particolare, siano portati alla Superiore; nè alcuna gli possa accettare, nè usare, senza saputa, e consentimento di essa Superiore; la quale deue usare ogni diligenza per estirpare dal Monasterio il vizio della proprietà, come quello

che è cagione di molti mali.

Se in qualche Camera priuata sarà camino, chiudasi in modo, che mai più non vi si possa fare fuoco.

Conc. 1.

Faccia la Superiore insieme con le discrete, tre volte l'anno diligentemente la cerca delle celle, e de mobili di ciascuna Monaca; & auuertisca, che qualch vna non habbia cosa alcuna di proprio, o più di quello, che le sia stato concesso per uso suo.

E se alcuna sarà trouata, o conuinta di tenere alcuna cosa di proprio, quella secondo il Decreto del Concilio Tridentino; sia priuata per due anni di voce attiva e passiva; e sia anco punita secondo le constitutioni della sua regola & ordine; e maggiormente quella, che si hauesse furtiuamente usurpato cosa alcuna del commune, o di quello, che fusse stato assegnato per uso a qualcuna.

Oltre di ciò se appresso qualcuna saranno trouati specchi, cagnuoli, profumi, odori, e cose simili vane; il Superiore procurerà che incontanente siano portate fuori del Monastero; e che quella, presso la quale saranno state trouate, sia seueramente punita.

La Monaca, o velata, o conterfa che sia, non possa in modo alcuno dare limo fina, donare, far presenti, o vendere cose da mangiare, vestimenti, o beni di qualunque sorte, ancorche le fossero stati assegnati per uso suo; ouero lasciarli per via di legato dopo la sua morte. A quella che haurà fatto contra questo Decreto, sia per spatio d'un mese tolto il velo, e sia costretta a fare tre volte la disciplina.

Habbia però libertà la Superiore di cedere la cenza, a chi giudicherà espediente, di potere donare a' parenti e benefattori qualche cosa di diuotione, o altra cosa di poco momento.

Al suono del campanino tutte insieme si ritrouino alla beneditione della mensa, la quale faccia la Superiore, o la Vicaria, ouero la più antica Discreta in loro assenza.

Poi sedendo per ordine a' suoi luoghi, non si partino prima, che a Dio siano rese le gratie: quella che non hauerà obedito, sia per vn giorno priuata della

piat-

piattanza, e sia costretta sedere a mensa nell'ultimo luogo.

Ogni giorno la mattina e la sera, alla prima & alla seconda mensa si legga qualche libro spirituale, atto ad accendere il feruore della religione, itando iui tutte ad vdiere con silentio e con attentione; accioche insieme col corpo sia anco la mente ricreata.

Tutte le Monache, se possibile sia, dormano in vn sol luogo, ben ferrato dalla Superiore, ouero dalla Vicaria; le cui chjaui sieno custodite dalla Superiore. B quell'antica, e lodeuole vfanza del Dormitorio commune, si torni in pratica, doue commodamente si possa.

Ciascuna ad ogni modo dorma separatamente in vna lettiera, & anco sola in vna cella, se ci sarà tanta copia di celle, che le possano capir tutte.

E le Celle, di giorno e di notte stieno aperte, accioche la Superiore a ciascun hora vi possa andare a veder dentro. E dato il segno di andare a dormire, e ferrato il Dormitorio; la Superiore, o la sua Vicaria, ouero qualche vna delle Discrete, visiti tutte le Celle, per vedere se tutte dormono a' suoi luoghi.

Della clausura, e delle cose che in qualche maniera appartengono per conseruarla.

Nissuna diligenza certamente deue parer troppa alle Monache, per custodire quel tesoro, per causa del quale esse rinonciando a parenti, alla robba, & a tutte le cose e cure terrene, si sono rinchiusse dentro le clausure de Monasterij.

Accioche adunque il santo loro proponimento sia da quella parte fortificato, la quale grandissimamente è esposta alle insidie del Diauolo; procurino i Vescoui, che ogni Monastero habbia solo due porte, per le quali si passi dentro alla clausura; vna delle quali seruirà per le bestie, carri, & altri simili bisogni; e l'altra per gli altri vsi, e necessità del Monastero: Ma doue vna sola possa seruire per ogni cosa, non ce ne sarà più.

L'vna e l'altra di queste porte sarà di due asse, ben forti, e senza fissura alcuna

ancor che minima; e la soglia d'limitare di esse porte, di marmo, o di altra pietra sode, la quale strettamente si congiunga al legno.

Alla porta de carri verso la parte del Monastero, se ne aggiungerà vn'altra di asse forti, fatta a modo di cancelli, o rastelli; la quale sia poco distante da quella di fuori; e la forma di essa sia tolta dalla instruttione della fabrica ecclesiastica.

All'altra porta poi accommodata alli altri vsi, alla quale si a posta la rota, o il torno, affitteranno sempre due Monache portinare.

Ciascuna di queste tre porte sarà chiusa con due chjaui diuerse tra di loro di contratti; vna delle quali anco di giorno starà in mano della Madre, l'altra si serbarà appresso di quella Monaca, che prima di tutte l'altre sia professa.

Non si aprino le porte, se non saranno presenti due portinare.

E quando per qualche necessaria causa occorre aprirle, non ardiscano le Monache d'accostarvisi per vedere cosa alcuna di fuori, o per parlare con alcuno, o maschio, o femina che si sia.

Quella che hauerà hauuto a rdire di andarui, sia rinchiusa in Cella per quel tempo che parerà al Superiore; della qual pena sia punita anco la portinara, se hauerà permesso, o non hauerà fatto intendere incontanente tal baldanza al Superiore.

A tutte le fenestre de luoghi oue si ha da parlare siano poste due ferrate, le quali siano almeno vn palmo distanti l'vna dall'altra.

E frà l'vno ferro di esse ferrate e l'altro, non sia in modo alcuno maggiore spatio, che d'vn'oncia.

E detti ferri siano di maniera forti, che non possano essere rotti, nè piegati facilmente.

Ad vna di queste ferrate, cioè a quella che è dalla parte di dentro verso le Monache, sia appoggiata vna lama di ferro, la quale non si possa rimouere, e questa sia forata con piccioli forami, solo per poter vdiere più commodamente; presso la quale si accomodi vna tela negra assita ad vn telaro di legno fatto a guisa

a guisa di finestra, la quale si possa aprir quando sia bisogno di parlare.

In quella lama forata si possa fare vna finistrella quadrata, di grandezza solamente di noue oncie, la cui chiauue sia custodita dalla Superiore; nè sia lecito aprire tale finistrella, se non quando si ha a parlare col Vescouo, o con Superiori dell'ordine, o con Padre e Madre, fratelli, & altri stretti parèti delle Monache; ouero quando bisogna fare qualche instrumeto, o vdire la predicatione della parola di Dio, o per altra causa che il Vescouo giudicarà urgente.

E quanto alla concessione di questa finistrella, siano eccettuati quei Monasteri, le cui Monache o per legge, o per consuetudine non sogliono mai esser vedute dalle persone che stanno di fuori.

Gli vsci de' luoghi, i quali e di dentro e di fuori sono destinati per starui a parlare, siano sempre chiusi con chiauue; eccetto quando dentro vi è alcuno co' legitima licenza a parlare: la chiauue poi rimanga presso la Madre.

Non si aprino questi vsci, se non quando bisogna parlare al longo: ma la portinara dal ferratino della porta, chiusa però la porta, e la Ruotara dalla ruota, risponderanno a quelli che battono.

Per mettere alcuna cautione più santa e sicura a questa clausura, il Vescouo doue gli parerà ispediète, ordinerà che dalla parte di fuori di ciascun vscio della clausura, sia posta ferratura e catenaccio, per potere ferrare a suo arbitrio; e consegnerà la chiauue, specialmente per la notte, in mano di alcuno che giudichi l'uomo fedele, da bene, & idoneo.

I Parlatoij e di dentro e di fuori, quando vi sono persone che parlano, siano sempre aperti, accioche si possa vedere chi essi siano.

Gli vsci medesimamente, per li quali dalla clausura del Monastero si può entrare nella Chiesa esteriore, siano murati: e se ciò per colpa o negligenza della Superiore non sarà eseguito, ella ad arbitrio del Superiore sia priuata dell'officio, & del velo.

Il Vescouo con quella maggior diligenza che potrà, essequisca quanto è stato intorno a ciò costituito dal Satisfimo

Signor Nostro Gregorio XIII. e lo faccia offeruare secondo l'autorità che gli dà la detta constitutione, non solo ne i Monasteri di sua propria cura, ma anche sottoposti a regolari.

Tutte le Ruote, o Torni per l'auuenire siano tolti via, e siano perpetuamente prohibiti; eccetto vno alla porta comune; vn'altro al Parlatorio; il terzo alla Cella delle confessioni; il quarto in Chiesa, per isporger in esso le vesti, & altre cose ad vso del sacrificio dell'Altare: ma le cose da mangiare si porgeranno tutte fuori a qual si voglia forastiero, ancora che sia il Confessore, per la ruota comune.

A tutte le ruote dalla parte di dentro del Monasterio, s'accommodarà vn vncino saldamente, sì che nò sia in arbitrio d'ogni vno che sarà fuori il voltarle.

Se nel Monasterio sarà più d'vn Parlatorio; in vn solo, o in due al più, ad arbitrio de' Superiori, ci sarà ruota.

Alla ruota che guarda in Chiesa, si faranno due porte di legno, e la chiauue di quella di dentro starà presso alla Madre, e quella di fuori presso al Capellano, o altri, come parrà al Superiore.

L'altezza della Ruota non sarà maggior d'vn cubito, & otto oncie, e la larghezza d'vn cubito solo.

Ma la Ruota picciola delle confessioni, da ogni parte sarà la metà della quantità detta di sopra.

Tutte le finestre e ferrate, e qualunque luogo, per il quale le Monache possono guardare dentro la Chiesa esteriore, o in Sacristia, siano murate; nè vi sia vna sola fissura, o pure vn picciol buco, onde si possa vedere, o parlare; eccetto la finestra oue è la ruota, & il fenestrino destinato al solo vso di riceuer la sacrosanta Eucharistia, e quella finestra per la quale possano vedere il corpo e sangue di N. S. Giesu Christo eleuato dal Sacerdote che celebra la Messa.

Questa finestra non sarà più alta di due cubiti, & vndeci oncie; ma sarà tanto larga, quanto è la larghezza dell'Altare; e sia accommodata di maniera, che il Sacerdote non possa dall'Altare vedere le Monache.

E questa finestra hauerà due ferrate, l'vna

l'vna distante dall'altra vn palmo; i ferri delle quali non siano distanti fra di loro più di tre oncie; ma inferti e cõgiunti in maniera, che in modo alcuno disgiungere non si possano, ò allargarsi.

Chiudasi poi dalla parte di dentro con buone ante, e con serratura, e chiauue, la quale stia appresso della Madre.

Ma doue si troua essere la finestra al lato dell'Altare, ò della Chiesa; ouero in altro luogo, ancor che superiore, dalla quale possano le Monache vedere le persone che sono in Chiesa; faccia quanto prima il Vescouo che si accomodi sopra l'Altare doue le Monache veggano il sacrificio della Messa; facendo serrare la finestra laterale, ò altra, douunque sia, e murare totalmente.

Questa finestra stia coperta perpetuamente con vna tela, la qual si rimoua solamente, quando si alza la santissima Eucharistia.

Quella picciol finestra che guarda nella Chiesa, per la quale riceuono le Monache il santissimo Sacramento, faccia si così alta e commodata, che il Sacerdote stia commodamente nel ministrarlo, senza piegare le ginocchia; alla quale finestra per la parte di fuori, si faranno ante di legno, oltre a quella che già ci è; le quali ante siano congiunte bene al muro; la cui chiauue sarà sempre presso al Confessore.

I Parlatorij di dentro, che per l'auuenire si faranno, tutti saranno in vno, senza interpositione di muro; e fatti nella forma, che per la maggior parte già son fabricati; se però ciò si possa commodamente fare: sì che tutti i ragionamenti si possano vdire dalle medesime Aseolatrici.

Ne' luoghi fabricati ad vso di hospitio, che ordinariamente si dimandano foresterie; nelle quali tal'hora per necessitã vrgente, ò si mangia, ò si dorme, nõ sia finestra di sorte alcuna, quãtunq; picciola, che risguardi nel Monasterio. Faccia si per ogni modo, che i tetti dell'hospitio, e d'altre qual si voglia case, siano totalmente separati, e molto disgiunti da' tetti del Monasterio.

Non sia lecito di riceuere ò d'alloggiare nelle foresterie di qual si voglia Mo-

naisterio della Città ò Diocese, alcuno huomo laico, ouero ecclesiastico, sia di qual stato e conditione si voglia; eccettuato il Confessore, al quale ciò si concede tal'hora per vrgente necessitã: nella Diocese ancora si potrà tal volta secondo il giudicio del Vescouo, concedere al Visitatore, & a Curatori, e Procuratori del Monasterio con licenza del Vescouo.

Procurino i Vescou, & altri Superiori, che dalle case de vicini, siano chi si vogliano, non si possi guardar dentro a Monasteeij, e massimamente se quelle fossero case di Frati di qualunque conditione, ouero de Preti; nel qual caso comandiamo che i muri sieno leuati più in alto, e ne sieno fabricati di nuovi, a spesa di cui i Vescou; & i Protettori de Monasterij haueranno giudicato che ciò si appartenga, rimossa qualunque appellatione.

Per la qual cosa implorino anco l'aiuto de Prencipi secolari; acciò le Monache senza essere vedute nè vditte da quelli di fuori, possano liberamente e sicuramente andare per il Monasterio.

In quei Monasterij, che sono soggetti alla vista de vicini, e particolarmente di persone Religiose, le finestre si ferrino del tutto, potendosi hauer lume da altra parte; ma quãdo nõ si possa, disedasi da quella seruitù, cõ quell'artificio che nelle nostre istruzioni si è mostrato; & il medesimo si faccia circa le loggie. Nissuna finestra, vscio, ò buco alcuno, che guardi fuora della clausura di qual si voglia Monasterio, ancora sottoposto a regolari, non s'apra mai senza del Vescouo, a cui è raccomandata la clausura di tutti i Monasterij: nè esso Vescouo lo conceda, ò permetta, se prima veduto, e considerato diligentemente il luogo, non giudichi essere necessario il concederlo; & all'hora a torre via questa veduta, ò ad impedir la almeno, adoprerà la cautela ordinata di sopra.

Quando si ferrerà qualche finestra, porta, ò camino, se ne leuino anco i gangheri; in maniera che apparisca, ciò non esser fatto a tempo, ma per sempre; & il medesimo ordine si terrà nelle altre finestre, porte, e camini chiusi per l'adietro.

Se

Se occorrerà di nuouo fabricare qualche Monastero, auuertiscasi principalmente di non fare finestra alcuna, che non guardi dentro della clausura; la quale clausura non sia chiusa con semplici muraglie, ma con chioftri, e portici; nel mezzo de quali potrà farsi in buona parte giardino.

E a questa forma cerchi di accomodare, o di racconciare il Vescouo quei Monasteri che sono già fatti, in quel miglior modo che si potrà.

Gli huomini regolari per l'auuenire non vadano ad habitare in luoghi, ouero non comprino siti, vicini a Monasterij delle Monache, per fabri arui; d'onde le possano vedere.

Parimente prohibiamo alle Monache, di edificare per l'auuenire Monasteri vicini alle case di huomini regolari, ouero a quei luoghi d'onde esse possano da loro esser vedute.

Le case, che sono propinque a Monasterij delle Monache, non si affittino a donne infami per la lor vita scandalosa.

Nè iu si esercitino spettacoli, canti, salti, giuochi, e simili cose profane e vane, le quali le possano turbare dal sacro officio, o dar loro causa di scandalo.

Si come è stato ordinato dal Sacro Concilio Tridentino, non sia lecito in modo alcuno alla Monaca professi di uscire della clausura del Monastero, se non per causa leggitima, la qual sia approbata dal Vescouo.

Ma tal licenza di uscire non si permetta in alcun modo, senza importantissima causa, e grandissima necessità; nè si conceda a quelle Monache, alle quali non è lecito uscire della clausura, se non con licenza del Sommo Pontefice.

E procederà il Vescouo contra le Monache, ancora essenti, le quali senza del Sommo Pontefice usciranno fuori de termini della clausura, con quelle censure e pene, & altri rimedij di ragione, che ad esso pareranno espedienti.

Con quella maggior diligenza che potrà, esequisca il Vescouo ciò che ha ordinato la sel. me. di Pio V. Sommo Pontefice, e quanto è stato costituito dal Santiss. S. N. Papa Gregorio XIII. circa il far osservare la clausura alle Mo-

nache ancora che siano conuerse.

E questo in tutto lo faccia osservare secondo l'auttorità che gli dà la detta Constit. nò solo ne' Monasteri di sua propria cura, ma anco nè sottoposti a regolari.

E punisca di pena, douuta a chi non serua la clausura, le Monache, e conuerse, che contrafaranno a quello che circa d'essa si ordina per detta constitutione di N. S. Gregorio XIII.

Per cagione di correzione, penitenza, o essamine, ancora in cause criminali e graui, non si leui fuori della clausura alcuna Monaca, se bene s'hauesse a condurre in altro Monastero o luogo pio, nè anco per poco spatio di tempo.

Occorrendo con leggitima licenza transferirsi alcuna Monaca in altro Monastero, sarà cura e pensiero del Vescouo, di fare di modo che ella sia veduta da pochissime persone; e che la mattina nel far del giorno, da persone honeste, costumate, e congiunte a lei in parentado ella vi sia condotta.

Le Apostate, fuggitiue, e quelle che sono state cacciate fuori delli Monasteri per qualche delitto, le quali non senza scádalo della Religione, vestite dell'habito sacro, o senza esso vāno vagabonde, siano dalli Vescoui e da gli altri loro superiori, dimadato anco l'aiuto de Principi secolari, costrette a ritornare ne' li suoi Monasteri, p patire iui il castigo, che hanno meritato le loro sceleragini. Ma se a superiori non pare che debbano esser restituite ne' Monasteri, siano poste nel numero di quelle donne, le quali chiamano Conuertite, con quei beni che hanno portato al Monastero; i quali dopò la loro morte siano restituiti al primo Monastero.

Se alcuna Monaca introdurrà nella clausura del Monastero, maschio, o femina di qual si voglia età, o conditione, ancorche siano madri, o sorelle; sia per tre mesi serrata in prigione, e digiuni tutti gli Venerdì in pane & acqua, e per vn'anno gli sia tolto il velo.

Nella medema pena incorrano le Rotare, e Portinare, & anco le Superiori, & qualunque altre, per cōsenso delle quali ciò sia stato commesso.

Di più l'Abbadessie, Priore, & altre Monache,

nache, le quali senza licenza in scritto del Vescouo, lascieranno entrare dentro le clausure del Monastero, sotto qual si voglia causa, o preteito, persone Ecclesiastiche, o laiche; incorrano di subito nella pena della scomunica; dalla quale per determinatione del Santissimo Sig. N. Papa Gregorio XIII. non potranno esser assolute da altri, che dal Sommo Pontefice, oltre l'altre pene che l'istessa constitutione loro minaccia.

Ogni anno vna volta o più, secondo che parerà al Vescouo, in alcuni determinati giorni di festa si legga la constitutione di Pio V. nella quale si proibisce alle dñe ancora illustri e principali, di entrare ne' Monasteri delle Monache.

Qualunque Chierico poi, o secolare, o regolare, di qualunque ordine, ouero laico di qualunque stato, dignità, grado, e conditione, hauerà hauuto ardire di entrare di giorno, ouero di notte nelle clausure d'esse Monache senza licenza del Vescouo in scritto, oltre la pena dell'escommunicatione, nella quale per il Concilio Tridentino, e per le Constitutioni Apostoliche delli Sommi Pontefici Pio V. e Gregorio XIII. della quale altri che il Sommo Pont. non lo potrà assoluere, cade incontanente; sia anche con altre grauissime pene punito, secondo la qualità della psona, e del delitto. E se egli sarà Ecclesiastico, ouero haue-
rà beneficij, sia anco prohibito a beneficiato dell'Ordinario, di poter essercitar l'officio de suoi ordini, e sia priuato di tutti gli suoi beneficij.

Eccettuamo però da questo Decreto, quelli a' quali il Superiore, per esser la loro opera & industria necessaria al Monastero, hauerà concessa licenza in scritto di poter entrare nella clausura, la quale licenza s'habbia ogni anno a rinnovare.

E si ricordi esso Superiore, che dal Concilio Tridentino gli è stata leuata la facoltà di concedere simili licenze, se non in casi necessarj.

Per tanto auuertisca, che persone esterne non siano introdotte nelle clausure de Monasteri per far quei seruigi, che le Monache possono fare per se stesse.

Et accioche nel giudicare quali siano questi casi necessarj, si serui in ogni Monasterio vno stesso ordine, e si restringa l'uso di concedere facilmente tali licenze; il Vescouo consultata la cosa co' Superiori de Monasteri, anche regolari, statuisca e prescriua, quali opere ne' Monasteri ricercano necessariamente, che persone esterne vi entrino per farle. Et l'ordine che egli in tali cose haurà dato, inuiolabilmente da tutti, ancor da regolari sia seruato.

Le cause necessarie, per le quali è lecito ad alcuni d'entrare dentro alla clausura de Monasteri, o quelle che come indegne hanno da essere ributtate, tutte si dichiarino, e si publicino in ogni Monastero, benché sottoposto alla cura de regolari.

Nè sia lecito ad alcuno sotto qual si voglia preteito transgredirle.

Approuarà il Vescouo alcuni Medici, quali con licenza ancora de Superiori del Monastero, possano entrare nella clausura, se per caso qualche grauità di male richiederà oltre il Medico ordinario, la presenza anche d'altri. Gli horti de' Monasteri, che per essere troppo grandi, hanno bisogno d'opera e di cura quotidiana, riducansi a termini più stretti se sie possibile.

Porrà studio il Vescouo d'introdurre in ogni Monastero l'uso del forno per cuocere il pane, accioche del tutto si togli l'adito a fornari, & a loro famegli nel Monastero.

Nè s'introduca huomo di forte alcuna a spazzare, & scaldare esso forno, nè a fare altra cosa, che possa farsi dalle Monache.

Nissuna Monaca saluo' quelle che dalla Madre saranno deputate, commandi cosa alcuna a' Ministri, a' quali per qualche causa necessaria del Monasterio si dà facoltà d'entrarvi.

Anzi a questi tali non solo non comandino, ma nè anche parlino pure di cosa alcuna.

Auuertino quelli, a' quali è stato concessa licenza dal Vescouo, o altro Superiore d'entrare nelli Monasteri di Monache, che sotto preteito di quella non v'entrino ad ogui loro piacimento, ma
all'hora

all' hora solamente, quando per qualche vrgente necessit   sar   necessario, accio- che non incorrano di subito nella scomunica fulminata dal Santissimo Papa Gregorio Decimoterzo, riservata alla Santa Sede Apostolica.

Gli Vescouj, & Prelati, cosi secolari, come regolari, a quali in qual si uoglia modo appartiene la cura di Monache, si ser- uino della facolt   a loro concessa d'en- trare ne' Monasteri di Monache talmen- te, che non v'entrino se non per causa necessaria, & vrgente, con pochi compa- gni, & questi vecchi, & religiosi; accio- che non incorrano nelle pene & censu- re comminate, ipso facto, dalla constitu- zione di Gregorio Decimoterzo, laqua- le offeruino diligentissimamente.

Non sia lecito ad alcuno Religioso en- trare dentro a Monasteri di Monache, ancora di sua iurisdittione, n   anche per soddisfare alla pia volont   di quelli che per testamento lasciarono d'esser sepol- ti nelle Chiese interiori, ouero che in quelle ogn'anno si celebrassero officii da morti; ma a gl' obblighi di simili anniu- farii si supplisca nella Chiesa di fuori.

Il Confessore, o altro Superiore non en- trino dentro la clausura per fare la pro- cessione nel giorno solenne del Corpo di Nostro Signore, n   anco il Vescouo in questo caso, n   permetta, che alcuno vi entri, n   anche per cagione di bene- dire gli dormitorii, o di dare in quelli, & altri luoghi acqua benedetta.

Quando s'hauer   a dare l'habito Mona- chale a qualche figliuola, o accettarla alla professione, ouero ministrarli il sa- cramento della Confermatione; il Ve- scouo, n   qual si voglia Superiore, cosi regolare, come secolare, n   il Confesso- re, o altra persona entri dentro la clau- sura, ma a tutte queste fontioni si dia compimento alla finestrella della Chie- sa di fuori, oue si ministra il Santissimo Sacramento dell'Eucharistia, stando le giouani, o Monache di dentro.

Il Vescouo, n   altro Superiore mai per alcun tempo entri nella Chiesa in- teriore delle Monache, ouero nel loro Monastero per celebrarvi Messa; eccet- to in caso che s'hauesse da consacrare l'Abbadessa del Monastero, o altra Mo-

nacha; nel qual caso le Monache non escano fuori, ma insieme con quelli che gli saranno necessari in tali ministerii vi entri a celebrare la Messa, & fare la consecratione secondo il rito del Pon- tificale.

Niuno Ecclesiastico secolare, o rego- lare, n   laico di qual si uoglia grado, au- torit   o dignit  , per l'auuenire conceda ad alcuna persona, ancora regolare, o lai- ca, licenza d'entrare nelle clausure de' Monasteri, non ostante qual si voglia consuetudine, statuto, legge, priuilegii, ancora confermati dalla Sede Aposto- lica auanti la publicatione del Concilio di Trento, sotto pena a chi contrafar  , d'incorrere, ipso facto, nella scomuni- ca, & altre pene ad arbitrio del Vescouo. Non si conceda alcuna licenza d'entra- re ne' Monasteri se non in scritto, n   ve- runo si possa seruire di licenza concef- sagli senza scrittura, eccetto quando in- sieme col Vescouo entra nel Monastero. Il Vescouo solamente, n   per alcun mo- do il Vicario generale conceda tale li- cenza, se espressamente il Vescouo non hauer   a lui concesso tale autorit  , per la quale possa dare licenza a gli altri di entrare dentro.

N   il Vescouo conceda ad altri che al Vicario generale tale autorit  , & que- sta n   anche al Vicario, quando egli s  - r   presente.

Maschi e femine di qualunque sorte, ancor che siano al seruitio delle Mona- che, e siano d'et   decrepita, non possan- no per causa alcuna dimorare di notte nelle clausure, sotto pena di scomuni- catione lata sententia, nella quale, e co- lui che vi s   dimorato, e la Superiore che l'hauer   permesso incorrino, a qua- li siano anco aggiunte altre pene ad ar- bitrio del Superiore.

N   dentro le medesime clausure nu- triscano le Monache buoi, caualli, e giu- menti di qual si voglia sorte. Se si contrafar   a questo, la Superiore per spatio di tre mesi sia sospesa dall' am- ministratione del suo officio.

Non si conceda dentro alla clausura sepoltura ad alcuno, oltre alle Mona- che; n   manco esse possano esser sepolte fuori di detta clausura.

D d d Nissu-

Nissuno Ecclesiastico secolare, ò rego-
lare di qual si voglia ordine, ò laico di
qual si voglia sorte, ordine, conditione,
sesso, & età, senza licenza in scritto del
Vescouo, ò suo Vicario vada mai a Mo-
nasterio di Monache, sotto qual si vo-
glia pretesto ò causa, ancora che fosse
per parlare alle figliuole che in esse si
alleuano & ammaestrano.

E qualunque sarà andato a detti Mona-
steri di Monache, & hauerà parlato con
alcuna di esse senza hauere impetrata
la licenza di poter parlare, come è sta-
to ordinato, sia graueamente punito con
quelle pene e censure, lequali pareràn-
no al Vescouo: e questo editto ordinia-
mo che si serui inuiolabilmete, così dal-
le donne come da gli huomini, siano di
qual si voglia grado, e conditione di no-
biltà, quantunque fossero il padre, la
madre, i fratelli, & forelle della Mona-
cha da essere visitata, e siano molto be-
ne auueduti li Vescoui che ciò si offerui
per tutto.

Quelle Monache parimente, lequali in
alcun modo parleranno con huomo al-
cuno esterno, se egli non hauerà porta-
to la licenza in scritto; per tre mesi sia
priuata della facoltà di parlare con tut-
te le persone esterne di ogni sesso, anco-
ra parenti; e sia costretta a fare ogni
Venerdì di quel tempo vna disciplina
publicamente dicendo il Salmo [Mise-
rere mei Deus &c.]

Nissuno Ecclesiastico, secolare, ò rego-
lare, nè laico di qual si voglia grado, au-
torità, ò dignità per l'auuenire conceda
ad alcuna persona ancora regolare ò lai-
ca licenza d'andare a Monasterij di Mo-
nache, nè anco per solo parlare loro; nõ
ostante qual si voglia consuetudine, sta-
tuto, legge, priuilegi, ancora conferma-
ti dalla Sede Apostolica innanzi la pu-
blicatione del Concilio di Trento, fot-
to pena a chi contrasfarà di incorrere
ipso facto nella scomunica, & altre pe-
ne ad arbitrio del Vescouo.

Quelle Monache, lequali senza licenza
in scritto del Vescouo, contra quello
che di sopra si è determinato, ammette-
ranno alcuno maschio, ò femina a parla-
torij, ò alla ruota, siano priuate per due
anni di voce attiva, & passiva; & se di

nuouo incorreranno nell'istesso fallo,
siano penitenti ad arbitrio del Ve-
scouo; e così se dipoi vi ricaderanno, in-
corrano ipso facto nella scomunica.
Le licenze cõcesse in scritto siano riceu-
te dalle Ruotare, e siano portate alla Su-
periore, prima che quelle siano chiama-
te, lequali sono nominate nelle licenze.
Essa Superiore come hauerà letta la li-
cenza, & hauerà riconosciuta la mano &
il sigillo di colui che ha l'ufficio di con-
cedere tali licenze, data la sua benedicti-
one alle nominate, permetta loro di
andare a parlare con li descritti nomina-
tamente nelle licenze; e ciò faccia alla
finestra commune del parlatorio, non al-
la porta, nè in Chiesa, nè altroue; e con
l'assistenza continua delle Monache de-
putate all'ufficio di ascolatrici.
E quelle che anderanno a parlare se ne
ispediscano tosto, e si guardino di non
consumare il tempo, del quale nissuna
cosa è più preciosa, in ragionamenti va-
ni & inutili.

La Madre del Monastero conseruarà di
ligentemente tutte le licenze in scritto
che ciascuno gli hauerà dato, tanto per
andare a' Monasterij quanto per entrar
ui dentro, e le mostrerà al Vescouo nel-
l'atto della visita della clausura, & altre
volte ancora quando esso lo ricercherà
per incontrarle col registro.

Non si deue tollerare che le Monache,
specialmente ne' giorni sacri, suuandosi
dall'oratione, e da gli altri pii esserci-
tij, consumino il tempo in ragionamen-
ti di cose di nissuna necessità.

Per tanto in quei giorni che si riceue la
Sacrosanta Eucharistia, e nelle feste di
precepto, nel tempo anco dell'Aduento,
& della Quaresima; Di più nelle vige-
lie di precepto, e finalmente in ogni tem-
po quando si dicono i diuini officij, le
Monache non possano in modo alcuno
parlare con alcuno esterno, se la neces-
sità non ricerchi che ciò si faccia.

Et accioche quanto s'è determinato cir-
ca la prohibitione d'andare alli Mona-
sterij delle Monache in certi giorni si
serui, si metta una ferratura con la chia-
ue all'uscio del parlatorio di fuori, la-
quale sia cõsegnata dal Vescouo al Con-
fessore ò ad alcun altro huomo da bene
che

che gli parerà, per tenerla massimamete di notte, il quale però in tali giorni non aprirà, nè darà la chiave a veruno altro per aprire, se non a quello, che gli presenterà la licenza in scritto del Vescovo.

Le Monache poi, così quelle che hanno l'ufficio di ascoltrici, come quelle che parleranno, non comunichino in alcun modo con alcuna le cose che haueranno intese dalle persone di fuori, accioche il Monastero non si empia di nouelle impertinenti, & vane, eccetto con la Superiore, se loro parerà espediente di riferirle qualche cosa.

Stiano auuertite le Superiori, & ascoltrici, che alcuno simulatamente non uenga a parlare con le Monache, sotto il nome di quello, che è nominato nella licenza scritta.

Il che se da alcuno sarà commesso; egli dal Vescovo, & quella che hauerà parlato con lui, & quelle che sapendolo l'haueranno permesso, dal suo Superiore, siano con graue pena ad arbitrio di quelli secondo la forma di queste constitutioni puniti.

Si deputaranno dal Vescovo alcune persone diligenti e da bene, che specialmente i giorni di festa vadano a visitare i Monasterii, ancora sottoposti a i Regolari, e per di fuori vedano se si faccia contra gli ordini, o se alcuno senza licenza parli con Monache.

A nissuno, nè sacro, nè profano, nè maschio, nè femina, sia lecito andare a' Monasterii delle Monache per insegnarli il canto che chiamano figurato.

Nè meno sia lecito ad alcuno maschio o femina, andare a qual si uoglia Monasterio per insegnarle l'arte del suonare, ancora con licenza di qualunque Superiore. Potrà bene una Monacha che sappia di Organo, o di Musica, ammaestrare altre Monache.

Quella che farà contra questo ordine, o sia la Superiore, o altra, sia priuata del velo, & oltra questo punita con altre pene ad arbitrio del Superiore.

Per l'auuenire non si faccia Organo, se prima il luogo, oue esso deue essere collocato, non sia dal giudicio del Superiore approvato.

Si proibisce anco alle Monache che

non suonino esse dentro, ouero facciano suonare da altri fuori con instrumenti Musici, eccetto che con l'organo, & con arpicordo, col quale s'impari l'arte del suonare con l'organo.

Non sia lecito alle Monache tenere in deposito, o in custodia dentro del Monastero, danari, gioie, vestimenti, o cose alcune simili, di qual si voglia persona, nè anco vasi di fiori, o piante.

E se alcune al presente ne tengono, accio si leui via ogni causa d'incommodo, restituiscano il tutto fra tre mesi a chi si deue.

Le contumaci, o negligenti siano per pena spogliate, le Superiori dell'ufficio, e l'altre del velo.

Non si tenghino ne' Monasterii vasi di fiori, o di frutti, per vendere essi vasi, o fiori, o frutti loro.

Con quella maggior diligenza che potrà, essequisca il Vescovo quanto è stato costituito dal Santissimo Signor Nostro Papa Gregorio XIII. Circa le Monache quanto al dare limosina, e questo lo faccia obseruare secondo l'autorità, che gli dà la detta constitutione, non solo ne' Monasterii di sua propria cura, ma anco ne' sottoposti a Regolari.

Prohibiamo del tutto il darli limosina, o al torno, o alla porta del Monasterio, essendo cosa certissima, che da questo seguono molti danni, & pericoli.

Ma se ad alcun Monastero sarà permesso dall'Ordinario, o da altro Superiore, il dare secondo le sue facultà limosina, dianzi i danari, o il frumento, o altro da distribuirsi ad alcuni huomini da bene, & particolarmente a' Curatori de' luoghi pii, accioche essi le dispensino in luogo lontano dal Monastero.

Prohibiamo ancora a' Monasterii, & alle Monache, il far offelle, o altre paste e cose simili da donare, o da vendere, per il tempo che vi si perde intorno, e per la spesa che vi entra.

Quella che hauerà fatto contra questo Decreto, o che l'hauerà permesso, sia punita ad arbitrio del Superiore, e sopra ogni altra la Superiore.

Se il Vescovo darà licenza, o altro Superiore, di vendere, o dare fuori del Monastero qualche medicamento; ciò sarà

Ddd 2 carico

carico della più vecchia speciale, & non di niuna altra Monaca; nè si diano, ò si vendano sotto nome di persona priuata; ma solo del Monastero.

A niuna Monaca sia lecito apparecchiare nè dare medicamenti a coloro che sono fuori de' chioftri, nè mettere mano intorno ad alcuno per medicarlo, ò fare altra simil cosa spettante all'arte della medicina.

Per prouedere più sicuramente alla clausura; non si lasci gouernare ne' Monasteri formento ò biade di qual si uoglia sorte, oltre à ciò che bisogna per vso suo.

Le Monache, nè anco per causa di recreatione, usino habito secolare di huomini, ò di donne; non essendo cosa condeciente, che le serue di Dio si uestano di uestimenti alieni dalla loro professione. Ma seruatò sempre il decoro di tutti, & tempi, & attioni, con licenza della Superiore sarà loro lecito honestamente, & come conuiene à vergini conserate à Dio, ricrearsi.

Non sia lecito ad alcuna Monaca scrivere secretamente lettere ad alcuno, eccetto al Superiore, & al Reuerendissimo Vescouo, se occorre auuertirlo di qual che cosa importante.

Nè aprire, & leggere le lettere che le sono state mandate, se la Superiore prima non le haueà lette, ò fatte leggere, con la presenza della Vicaria.

Quella, che contra quest'ordine haueà, ò scritto, ò accettata lettere, sia sequestrata per due mesi nella sua cella, & sia fatta digiunare tutti i Venerdì in pane & acqua solamente; & se quelle lettere dessero qualche sospitione di cosa mala; quella à cui sono state scritte, oltre la pena predetta, sia per sei mesi priuata, & del parlatorio, & del velo.

Ma acciò che la Superiore non possa essere ingannata, essendole mostrate lettere, le quali non sieno, nè le riceuute, nè le scritte fuora in risposta; le Rotare riceueranno tutte le lettere mandate al Monastero, & incontanente le porteranno alla Superiore, dalla quale anco riceueranno le lettere scritte dalle Monache chiuse, & sigillate alla presenza dell'istessa Superiore, le quali poi daranno à gli messi di fuori, che le hano à portar via.

Nissuna Monaca tenga in cella, nè in altro loco priuatamente calamaro, penna, nè altro instrumento per vso di scrivere; & facendole bisogno di scrivere, nõ lo faccia senza licenza della Madre. La Madre poi non sia facile à concederlo, ò permetterlo; ma solo ricercata, & ben conosciuta la cagione dello scrivere, che sia graue, & necessaria; & all'hora l'accomodi di calamaro, & altra cosa, che per scrivere le faccia di mistiero: le quali cose adoperate che faranno dalla Monaca, subito le restituirà alla Madre, mostrandole anco quanto haueà scritto.

I Vescoui con ogni diligenza visiteranno i Monasteri di Monache soggette à i Regolari, in ciò ch'appartiene alla clausura: guardino i luoghi di dentro, & rimirino bene il tutto, da qualche altra parte; & accortamente risguardino ad ogni visita, & adito: finalmente ad ogni altra cosa, che faccia per buona conseruatione della clausura.

Il Vescouo quando visiterà le clausure delle Monache, anco di giuridittione de' Regolari, le interrogherà diligentemente ancora d'vna in vna, secondo che giuridicherà necessario, della custodia della clausura, dell'vso, & osseruanza de' ordini, che in qual si uoglia modo appartengono alla buona custodia di quella.

Si raccorderà il Vescouo del pericolo del diuino giudicio, & della maledittione eterna, doue incorrerà, conforme alla dispositione de' decreti di Papa Bonifacio Ottauo, & del Sacro Concilio Tridentino, se sarà negligente in restituire, & far osseruare la clausura delle Monache, ancora di quelle, che non sono di sua giuridittione.

Perciò con ogni studio, vigilanza, & pastoral sollecitudine procurerà, che non solo ne' Monasteri à lui soggetti, ma ancora in quelli che sono retti da' Regolari di qual si uoglia ordine, questa sia in tutto, & quanto più diligentemente si potrà, osseruata; proponendo le pene del sacro Concilio di Trento, & altre che à lui parerà, da incorrersi, da chi haueà contra-

fatto.

Delle

Delle giouani secolari, che s'alleano ne' Monasteri.

PEr l'auuenire le giouani non sieno riceuute ne' Monasteri per esserui alleuate, senza la licenza in scritto del Vescouo, e del Superiore regolare, a cui il Monasterio sarà soggetto; hauendosi anco prima hauuto il consenso in scritto del Metropolitano.

Ma questa licenza non si conceda a giouani, che habbiano chi le possa commodamente reggere, & alleuare, ouero a quelle che non habbiano finiti i dieci anni, ò che sieno maggiori di quindici.

Quelle che vna volta escono del Monastero, non possano più essere ammesse, ò in quello, ò in alcun altro, se non quando vorranno farsi Monache.

E queste giouani vno vestito solamente di color negro, ò fosco, ouero bianco; le quali non siano di seta.

Oltre di ciò non portino alcuna sorte di ornamenti pomposi; non rizzi, non pendenti alle orecchie, non collane, ò altre simili vane delizie.

Non parlino co' parenti, ò con altre persone esterne, se non seruate le medesime regole, le quali di sopra sono state ordinate circa il parlare delle Monache.

Dormano, mangino, e conuersino in luogo separato dalle Monache, eccettuando quelle, che sono lor date per maestre da reggerle, & ammaestrarle; nè habbiano conuersatione, ò si trouino con alcuna Monaca, eccetto nella Chiesa, quando si celebra la Messa, e gli officii diuini.

Non si paghi al Monastero men di trenta scudi d'oro l'anno, per causa della spesa, e della educatione delle giouani; & ogni sei mesi si paghi auanti tratto la metà di questa somma di danari; la quale, se in questo tempo di sei mesi non gli sarà pagata, elle sieno rimandate a casa de' suoi; i quali da' Magistrati per ogni via si constringano a soddisfare al Monasterio.

Qualunque di queste vorrà diuentare Monaca, sia mandata a casa de' suoi parenti, ouero di quelli che n'hanno cura, appresso i quali stia almeno per vn mese, innanzi che sia esaminata dal Vescouo, ò da' suoi ministri; accioche a que-

sto modo più facilmente, e meglio si possa inuestigare, e conoscere la sua libera volontà.

Ma non sia lecito alle Monache, nè anco dalle finestre de' parlatorii, ò d'altri luoghi, insegnare alle giouani che viuono fuori de' Monasteri nelle lor case, nè lettere, nè alcuna altra arte: e se la Superiore delle Monache lo permetterà in qual si voglia modo, sia priuata per sei mesi dell'amministrazione del suo officio.

De' Predicatori, Confessori, Vistatori, e Capellani.

I Superiori de' Monasteri prouedano de' Predicatori dotti, prudenti, e pii; iquali almen due volte il mese predichino la parola di Dio alle Monache, dalle ferrate de' parlatori, ouer dalle finestre della Chiesa; e le instruiscono in tutte quelle cose, che appartengono al culto di Dio, & ad acquistare la salute eterna. Ma a' Predicatori non sia lecito parlare separatamente con le Monache, se dal Superiore del Monastero, non sia loro concessa licenza.

Sieno anco dati alle Monache Confessori d'età matura, e prudenti, e temuti Dio; i quali almeno vna volta il mese odano i lor peccati, & amministrino loro la sacrosanta Eucharistia, si come il Sacro Concilio Tridentino ha giudicato douersi fare.

Nissuno Regolare possa udire le confessioni delle Monache, se prima egli non sarà stato approbato dal Capitolo generale, ò dal Generale del suo ordine; ouero essendo egli assente, dal suo Vicario generale; del che farà fede al Vescouo di quel luogo oue sarà il Monastero, ouero al suo Vicario.

Tutti i Confessori di Monache secolari e regolari, finiti due anni, ò tre al più, sieno mutati; eccetto se al Vescouo, ò al Generale di quell'ordine, se il Monastero è sottoposto a' regolari, non paia che qualche giusta e necessaria causa ricerchi, che il tempo sia loro prolungato.

I medemi Confessori (se ciò non sarà loro stato concesso dal Superiore per qualche ragione) non possano entrare dentro la clausura del Monastero; eccetto per

Ddd 3 causa

Conc. 1

causa di ministrare i Sacramenti alle Monache inferme, quando sono aggravate d'infermità pericolosa.

Nel qual tempo due ò tre Monache delle più antiche gli accompagnino, mentre che dimorano nella clausura, e le medesime accompagnino tutti quelli, che faranno entrati nella clausura del Monastero, ancora i Superiori, e Visitatori, dato prima il segno del campanello alle Monache di ritirarsi: la qual consuetudine se la Superiore non hauerà seruata, sia rimossa dall'officio all'arbitrio del Superiore.

Conc. 4. Le Monache quando faranno in luogo oue possono essere vedute da quei di fuori, ancorche fosse il Predicatore, ò il Superiore, mentre da essi odono il sermone, ò la predica, stiano tutte con la faccia coperta di vn velo che giunga fino al mento; e seruino il medesimo ordine quelle che sono col Medico, ò con l'Ordinario, quando entrano dentro della clausura, nell'introdurgli, e nell'accompagnarli fuori.

Conc. 3. I Confessori delle Monache non accettino in dono da quelle, nè in particolare, nè in genere, nè dalle loro Madre, nè anco a nome del Monastero, cosa alcuna ancora che minima, eccetto in caso, che per ordine del Vescouo gli fosse stato assegnato qualche determinata prouisione per sostegno della sua vita.

Conc. 4. I Confessori parimente, & i Capellani delle Monache, e così qualunque loro Ministri deputati dal Vescouo alla loro cura, non prendano da esse, nè a nome pubblico, nè priuato, presente di sorte alcuna quantunque minimo; ancor che fosse cosa da mangiare, ò da bere.

Nè anco riceuano cosa alcuna, sotto pretesto che siano cose Ecclesiastiche, come corporali, purificatori, ò alcuno indumento clericale, ò sacre immagini, & altre simili cose.

Niuna opera parimente, ò fattura manuale, nè anco di lauare panni, ò camiscie, ò racconciare vestiti: & tutto ciò sotto pena arbitraria del Vescouo, tanto per chi dà, come per chi riceue.

Lo stipendio annuale che dal Vescouo sarà ordinato a' Confessori, & a' Capellani, diafi loro in tanti danari; se però

il Vescouo non giudicherà essere bene, dare in cambio fromento, ò vino, ò altra cosa simile.

I Confessori non si trattengano, nè si alloggiino ne' luoghi de' Monasteri, i quali chiamano foresterie, per causa di mangiare, se non nel tempo che confessano, e per qualche urgente necessità. Nè anco all'hora vi dormano la notte, eccetto quando qualche Monaca si trouasse in caso estremo di moree, per poter esser pronti ad amministrarle i Sacramenti, e far con essa gli altri officii di pietà che si ricercano: ouero quando non hanno habitatione propinqua al Monastero, come occorre in molti Monasteri che sono nella Diocesi.

Ma a niuno Confessore secolare ò regolare, sia lecito habitare del continuo fuori nelle foresterie, e nelle case delle Monache; ouero iui viuere a spese di quelle: e se si dorme in quei luoghi che toccano il Monastero, non ui sieno finestre, ò ruote, e se ci sono, incontanente sieno murate; accioche non si possa vedere, ò vdir dalle Monache, cosa che si faccia, ò si dica in quel luogo.

La ferrata, lama, e tela del finestrino di quel luogo oue le Monache stiano a confessarsi, siano così strettamente congiunte e serrate insieme, che non possano essere rimosse l'una dall'altra; e le Monache possano solamente indi essere vdate, ma non già in modo alcuno vedute. La fenestrella delle confessioni sarà alta sedeci oncie, e larga dodici, e niente più; e sia ferrata di buona ferrata secondo la forma ordinata: e di più, di vna lama di ferro ben foda, e ben congiunta col muro, e piena de' buchi larghi secondo la grossezza d'vn cece, coperta d'vn panno lino negro; il qual panno così sarà affisso al telaro, che non possa facilmente torrsi via.

I Confessori i quali haueranno fatto contra queste ordinationi, sieno incontanente priuati dell'officio; e sia lor tolta la facoltà di andare a quel Monastero, e di celebrare Messa, e di ministrare i Sacramenti, ad arbitrio del Superiore.

Nella medesima pena incorrano tutti i Regolari, e Chierici di qual si voglia sorte, li quali mangeranno ò dor-

miranno ne' Parlatorii, e Foresterie di Monache; ouero che haueranno dati doni ad alcuna Monaca, ò da essa riceuuto, laquale non sia congiunta con essi in secondo ò più stretto grado di parentela. I Superiori possano a suo beneplacito, e parlare con esse, e mangiare, e dormire nelle foresterie, nel tempo che vistano i Monasteri, se però non hanno in quel luogo Monasteri di Frati del suo ordine; con li quali, se vi sono, debbano alloggiare, e non dare spesa alle Monache.

I medesimi non accettino danari, presenti, ò premii dalle Monache; accioche esse chiaramente conoscano, che in tal visita si ricerca solamente la gloria di Dio, e la salute delle Monache.

Ma a quei Superiori che sono poveri, sia lecito uiuere a spese delle Monache, quando le vistano; ouero che vanno a ritrouarle per altra causa, la quale spetti alla loro utilità.

Nella Diocesi ancora si potrà tal volta, secondo il giudicio del Vescouo concedere al Visitatore, & a Curatori, e Procuratori del Monastero con licenza del l'istesso Vescouo, di essere riceuuti & alloggiati nelle Foresterie de' Monasteri.

Sia lecito a' Regolari, liquali sieno fratelli di Monache, con licenza de' Superiori, come è stato detto di sopra, parlare vna volta l'anno con le sorelle Monache solamente, con l'assistenza delle Ascoltatrici.

Ma se essi condurranno alcuni in lor compagnia, quelli al tutto non parlino con le Monache, sotto la pena, la qual di sopra è stata costituita a quelli, che parlano senza licenza.

I Compagni de' Confessori Regolari sieno d'età matura, & approvati dal suo Superiore, nè possano parlare con alcuna Monaca, eccetto con la Superiore, e con la Rotara, ouero soprastante alla Foresteria, per gli bisogni de' Confessori quando confessano; sotto la medesima pena.

Oltre a ciò i Superiori, secondo il Decreto del sacro Concilio Tridentino, ogni anno diano commodità alle Monache loro sottoposte d'un Confessore straordinario idoneo; al quale procurino che tutte si confessino; accioche

quelle che hanno bisogno di tal medicina per qualche occulta infermità dell'anima sua, nè hauernebbono esse mai a dire di dimandarla, ouero di riceuerla dal Confessore ordinario; possano più liberamente pigliar rimedio a i suoi mali, confessando i suoi peccati insieme con l'altre ad vn Confessore nuouo.

Non si dia ad alcuno Monastero di Monache per Confessore straordinario quello, che in qualche tempo sia stato loro ordinario Confessore, se il Vescouo non giudicherà alcuna volta douersi fare il contrario.

I Sacerdoti i quali sono per celebrare Messa nelle Chiese pubbliche delle Monache, sieno di buona fama, e di buoni costumi; e sieno anco approvati dal Superiore del Monastero.

E quelli che hanno da essere stipendiati per celebrarui, sieno eletti, non da esse Monache, ma dal Superiore, ouero dal Confessore per comandamento di lui. I quali se non hanno la licenza in scritto, non parlino con le Monache, eccetto con le Sacristane; con le quali però parlino quanto più breuemente si può, & alla Ruota della Chiesa; e di quelle cose solamente, lequali sieno necessarie al sacrificio della Messa.

Guardinsi i Capellani, & i Sacerdoti, di prendere da Monaca alcuna priuatamente assunto di dire Messa; ma solo dalla Madre, ò dalla Sacristana; con la qual Madre, e Sacristana, e non con altra parlino; e con queste solo delle cose spettanti all'ufficio loro; il che si seruerà da tutte le Monache; e contrafacendo, così esse come i Capellani, saranno puniti ad arbitrio del Vescouo.

Quando si celebra la festa della Chiesa delle Monache, non si facciano apparati magnifici e sontuosi, ma pii e modesti, e che dimostrino religione, e non alcuna vana ostentatione.

Oue non s'ammettino musici che cantino canto figurato, ouero che sonino di qual si voglia sorte d'istrumento musicale.

E questo determiniamo che habbia ancor luogo in ogni altro giorno e tempo, e sia sempre proibito.

Nella lor Chiesa di fuori, da altri non

D d d 4 si can-

Conc. p.

Conc. l.

Conc. q.

Conc. s.

Conc. q.

Cons. 1. si canti altro che la Messa; essendo che il Vespro, e l'altre hore Canoniche possono essere cantate da esse medesime.

La Superiore delle Monache non ammetta alcuno al seruitio, & a far i negotii del Monasterio, il quale, e per età, e per costumi non sia stato approuato dal loro Superiore.

Approui anco il medesimo Superiore quelli, che al presente si ritrouano al seruitio delle Monache: nel qual numero s'intendano anco Medici, Barbieri, Fornari, Molinari, e tutti gli altri, che hanno da entrare nella clausura delle Monache.

A tutti i Curatori, Procuratori, Auocati, e difensori de' Monasteri prescriuerà il Vescouo certe regole, accioche sappia ciascuno quanto gli tocca di fare: e quei Monasteri che non hanno simili ufficiali, ne siano da lui proueduti; in modo però, che sia in arbitrio suo di porgli, e di leuargli sempre che egli vorrà. I Fattori de' Monasteri ogn'anno rendano conto della loro amministrazione a quelli c'habbiamo detto; e fra due mesi diano buona sicurtà a' Cancellieri de' Vescoui, di rendere fedelmente conto della sua amministrazione; il che se lascieranno di fare, s'intendano priuati dell'officio.

Si costituiscano da' Vescoui, Vicari perpetui, secondo la forma data nel Sacro Concilio Tridentino, nelle Chiese Parochiali, le quali sono annesse a' Monasteri delle Monache.

Delle Conuertite, e simili Donne Regolari.

Cons. 6. S'Offeruino in tal modo le regole e Constitutioni specialmente fatte circa le donne penitenti, le quali fanno professione; che però nel riceuerle, o ammetterle alla professione, non si ricerchi il consenso delle due parti delle tre delle Monache, come si è ordinato: il che si dichiara hora hauer luogo solamente nell'altre Monache: ma in queste basti la maggior parte di esse, ancora nel fare professione.

Nelle case di queste donne non si costituisca numero determinato: nè in loro habbia luogo, quanto intorno alla limo-

sina della dote, e de gli alimenti; della quantità e giunta di essa, nelli Monasteri delle Monache si è ordinato.

Ma ciò che si darà, si dispensi ne gli alimenti necessarii; & il restante in altre necessità del Monastero, o s'impieghi in beni immobili, ad arbitrio del Superiore. Possano queste Donne fare professione in quella età e spatio di tempo, che la ragione comune concede, ouero per le loro constitutioni è specialmente determinato.

Nelle rinuncie & obligationi loro, si seruino le constitutioni sue, e de' suoi Superiori, ouero la ragione comune. Non si puniscano le Nouitie, nè le Donne, se quelle haranno dato, e queste riceuuto qualche cosa nell'anno della probatione, se specialmente altro non fosse ordinato.

Non si mandino fuora del Monastero, se non per cause permesse dalla ragione, le donne, le quali passato l'anno della probatione non saranno trouate habili nè idonee per fare la professione, o ricuseranno di farla: ma il Vescouo possa prolungare il tempo della probatione e nouitiato.

Non si dia ripulsa contra l'instituto alle Donne inhabili all'officio, & a riceuere il velo negro, ancora che quella casa non habbia bisogno di Conuerse.

Del leggere assiduamente la propria regola, e queste Constitutioni.

Perche le Monache professse, debbono seruare non solo i precetti di Dio, e di Santa Chiesa, i quali sono dati a tutti i Christiani; ma anco le leggi & instituti della sua regola & ordine; sarà cosa vtile ridurre loro spessissime uolte in memoria, quanto sono tenute di fare, per sodisfare all'officio della loro vocatione e professione.

Per tanto comandiamo in virtù di santa vbidienza, che ogni giorno si legga in ciascuno Monasterio da qualche Monaca, stando tutte laltre professse ad vdire, almeno vn capitolo delle constitutioni della regola, ouer ordine al quale sono obligate; incominciando dal primo, e così seguitando fino all'ultimo.

non ritornare poi di nuouo al primo capitolo; accioche seruato il medesimo ordine e progresso, non si intermetta mai l'uso di questo sacro esercizio.

Oltre a ciò comandiamo, che anco queste Constitutioni sieno frequentemente lette; accioche le Monache per la frequente rammemorazione de' salutar precetti, diuentino più diligenti in eseguire il loro officio.

Per il che ammoniamo la Superiore, che non manco col suo esempio inuiti, che con l'autorità costringa le altre, ad offeruare intieramente gli ordini. Finalmente si comanda a tutti i Confessori di Monache, che leggano una uolta vniuersalmente ad esse tutte, e dichiarino tutti questi Decreti (i quali procuraremo, che quanto prima sieno a comune utilità della Prouincia dati alla Stampa tradotti in volgare) e le esortino efficacemente ad offeruarli in ogni parte, come sono tenate di fare.

Il Vescouo con suo editto, ogni anno più volte, secondo che gli parerà necessario farà notificare volgarmente al popolo, & a ciascun Monasterio di Monache, & alle loro Superiori le presenti constitutioni dandone loro copia.

Non è nostra mente, che le Monache le quali viuono sotto obligatione di constitutioni e di regola più stretta, si partano dal solito lor modo & istituto di vita; ma comandiamo, che insieme con quello, offeruino anco questi Decreti.

Per maggior compimento dell'opera, si è posta quella parte della riforma de' Regolari del Santo Concilio di Trento che tocca alle Monache, insieme con alcune lettere Papali alle medesime appartenenti: di onde, come riui da fonte, sono procedute le riforme delle presenti Constitutioni Prouinciali.

DECRETI

Intorno alla riforma delle Monache,
cauati dal Santo Concilio
di Trento.

Se. 15. de
Reg. ap. 1. **C**Onoscendo il Santo Concilio, quanto splendore, & utilità venga nella

Chiesa di Dio, dalli Monasterij piamente instituti, & rettamente governati; ha giudicato necessario di comandare, come con questo Decreto comanda, accioche più facilmente, & prestamente l'antica & regular disciplina, oue ella è caduta, sia ristorata, & doue s'è conseruata, più fermamente si mantenga; che tutti i regolari dell'vno & l'altro sesso, istituiscano, & compongano la lor vita, secondo che ordina la regola che hanno professata: & sopra il tutto, che offeruino fedelmente tutte quelle cose che appartengono alla perfettione della lor professione, come sono i voti d'obedienza, pouertà, & castità, & se altri voti o precetti ci sono particolari e proprii di alcuna regola & ordine, così pertinenti all'essenza di essi voti, come della vita, viuere, e vestito commune: & che i Superiori, così ne' Capitoli generali & prouinciali, come nelle loro visitationi, le quali non lascino di fare a suoi tempi, vñno ogni cura & diligenza, perche niuno si discosti da questi voti e precetti; essendo cosa manifesta, che da essi Superiori non possono essere rimesse quelle cose, che appartengono alla sostantia della vita regolare: percioche se quello oue stà fondata tutta la disciplina regolare, nò sarà perfettamente conseruato, è necessario che tutto l'edificio ruini.

Non sia adunque lecito ad alcuno de' regolari, così dell'vno come dell'altro sesso, possedere & tenere come proprii, nè per nome del Conuento, beni stabili o mobili, di qualunque qualità si siano, & in qualunque modo da esso acquistati; ma subito tali beni siano consegnati a' Superiori, & al Conuento incorporati. Nè per l'auuenire i Superiori possano conceder beni stabili ad alcũ Regolare, nè pur in vsufrutto, o vso, administratione, o commenda; ma l'administratione de' beni de Monasterii o Conuenti, appartenga a' soli officiali di quelli, da essere rimossi a beneplacito de Superiori. I quali Superiori habbiano anco a concedere l'uso de' beni mobili a Regolari talmente, che sia conueniente allo stato della pouertà che hanno promessa; sì che non vi siano cose superflue, nè anchora manchino le necessarie.

E se

E se alcuno sarà trouato ò conuinto di tenere altramente cosa alcuna, sia priuato per due anni di voce attua & passua; e di più sia punito anco secondo le constitutioni della sua regola & ordine.

Cap. 3. Concede il Santo Concilio a tutti gli Monasterii, e case Regulari, così d'huomini, come di donne, se ben fossero de' mendicanti (eccetto però de' Frati Cappuccini di San Francesco, & di quelli che sono chiamati minori di osservanza) che per l'auuenire possano possedere beni stabili; ancora che a questi fosse ciò dalle loro Constitutioni prohibito, ouero per Priuilegio Apostolico non concesso: e se qualche luogo de' predetti, a quale sia stato per autorità Apostolica permesso di possedere simili beni, fosse stato di essi spogliato; determina che tutti gli siano restituiti: & ne' predetti Monasterii & case di huomini & donne, che possiedono, ò non possiedono beni stabili, sia costituito, & sempre nell'auuenire conseruato quel numero solamente di persone, il quale, ò dalle proprie entrate de' Monasterii, ò dalle consuete limosine, possa essere commodamente sostentato.

Nè per l'auuenire sia lecito di erigere simili luoghi, senza hauerne prima licenza dal Vescouo, nella cui Diocesi hanno ad essere eretti.

Cap. 5. Rinouando il Santo Concilio la Constitutione di Bonifacio Ottauo, laquale incomincia: [Periculoso,] commanda a tutti i Vescoui, con protestatione del Giudicio diuino, & minacce dell'eterna maledittione; Che in tutti i Monasterii ad essi soggetti con l'autorità loro ordinaria, e ne gli altri con quella della Sede Apostolica, procurino con ogni studio, che la clausura delle Monache, oue è stata violata, sia con diligenza restituita, & oue è incorrotta, sia conseruata; raffrenando con censure Ecclesiastiche & altre pene, posposta ogni appellatione, chi volesse in questo disubidire & contradire; dimandando anco perciò, se sarà bisogno, l'aiuto del braccio secolare; ilquale aiuto esorta il Santo Concilio tutti i Prencipi Christiani a porger loro; questo istesso commettendo a tutti i Magistrati secolari, sotto

pena di scomunicazione, nella quale incorrano ipso facto.

Nè sia lecito ad alcuna Monaca dopò la professione, sotto qual si voglia pretesto vscir del Monasterio, nè anco a breue tempo, se nò per legittima causa, da essere approbata dal Vescouo; non ostante ogni sorte di indulti & priuilegii. Non sia medesimamente lecito ad alcuno, di qualunque sorte, conditione, sesso, ouero età si sia, senza licenza in scritto del Vescouo, ò Superiore, entrar dentro la clausura del Monasterio, sotto pena di scomunicazione, nella quale ipso facto s'incorra.

Et il Vescouo, ouer Superiore, non conceda per modo alcuno licenza d'entrar ui, etiam per vigore di qualunque facoltà ò indulto concesso fin' hora, ò da conceder per l'auuenire, se non ne i casi necessarii.

E perche i Monasterii delle Monache, i quali sono situati fuori delle mura della Città, ò Terra, sono esposti alla violentia de' mali huomini, & ad altri inconuenienti, senza esser molte volte da alcuno custoditi; procurino i Vescoui, & gli altri Superiori, se così loro parerà expediente; che le Monache siano ridotte da quegli ad altri Monasterii noui ò antichi, dentro le Città ò Terre popolate, domandando a questo l'aiuto del braccio secolare se ne sarà bisogno; & costringendo cò censure Ecclesiastiche chi impedisse, ò non volesse obedire.

Commanda strettamente il sacro Concilio, acciò che tutte le cose si facciano rettamente, & senza alcuna fraude; che l'electione dell'Abbadessa, & d'ogni altra Preposta, debba esser fatta a voti segreti, sì che i nomi di quelle che elegga no non siano mai publicati: e se contra la constitutione di questo Decreto alcuna sarà eletta, la electione sia nulla & di nessun valore.

L'Abbadessa, & Priora, ouer qualunque altra Superiore di qual si voglia nome, sia eletta di età non minore di anni quaranta, & che habbia viuuto otto anni laudabilmente dopò la espresa professione; ma se non si trouerà chi habbia queste qualità in quello stesso Monasterio, se ne possa eleggere vna di vn'altro del

del medesimo ordine; & se anco questo parerà incommodo al Superiore, che è Presidete all'elettione, eleggasi di quelle del medesimo Monasterio, che habbiano passati trenta anni, e che habbiano viuuto almeno cinque anni rettamente dopò la professione, consentendo a questo il Vescouo, ò altro suo Superiore.

Ma nessuna sia fatta superiore di due Monasterii; & se alcune in qua'lunque modo si sia, ne tengono due ò più, siano colette fra sei mesi resignarli tutti eccetto vno; & non gli hauendo resignati fra quel tempo, tutti vachino senz'altro.

Il Vescouo poi, ò altro Superiore, il quale è Presidete alla elettione, non entri nella clausura del Monasterio, ma alla fenestrella delle crati ò ferrate, oda, ò riceua i voti di ciascuna.

Nelle altre cose si offeruino le Constitutioni di ciascuno ordine, ouero Monasterio.

Cap. 9. I Monasterii sottoposti immediatamente alla Santa Sede Apostolica, ancora sotto il nome de' capitoli di San Pietro, ò di San Giouanni, ò qual si voglia altro nome; siano gouernati da' Vescouai, come delegati della detta Sede, non ostante qualunque cosa in contrario. Ma quelli che sono gouernati da' deputati ne' Capitoli generali, ò da altri Regolari, siano lasciati nella cura & custodia loro.

Cap. 10. Attendano diligentemente i Vescouai, & altri Superiori de' Monasterii delle Monache, che nelle loro Constitutioni esse siano auisate di confessarsi & comunicarsi almeno vna volta al mese; a fine che con questo salutar presidio si fortifichino, per poter gagliardamente superare tutti gli affalti & impugnationi del Demonio.

Et oltre il Confessore ordinario, vn'altro straordinario due ò tre volte all'anno sia loro offerto dal Vescouo, & da altri Superiori, per vdirle in confessione. E proibisce il Santo Concilio, che il Santissimo Corpo di Nostro Signore Giesu Christo, sia conseruato dentro il Choro, ouero oserraglio del Monasterio; volendo che sia tenuto nella Chiesa pubblica, non ostante qual si voglia Indul-

to ò Priuilegio.

In qualunque Religione, così di huomini come di donne, nõ si faccia la professione innanzi i sedeci anni compiuti; nè sia ammesso alla professione, chi per minor tempo d'vn'anno dopò l'hauer preso l'habito sarà stato in proua; & la professione fatta innanzi sia nulla, & nõ induca alcuna obligatione all'osseruanza di alcuna Regola, ò Religione, ò Ordine, ouero ad altri effetti di qualunque sorte.

Cap. 16. Non sia anco valida alcuna rinuncia, ouer obligatione fatta innanzi la professione, ancora con giuramento, ò in fauore di qualunque causa pia; se non è fatta con licenza del Vescouo, ouero del suo Vicario, dentro i due mesi prossimi innanzi la professione; nè altrimenti s'intenda hauer il suo effetto, se non dopò che sia seguita la professione; e se ella sarà fatta altramente, anco con espresa rinuncia di questo fauore, & con giuramento, sia nulla e di nessun effetto.

Finito il tempo del nouitiato, i Superiori ammettano a far professione le nouizze che haueranno trouate habili, ouero le madino fuori del Monasterio. Ma innanzi la professione della Nouitia, mentre che ella stà in proua, non sia dato sotto qual si voglia pretesto da' suoi Padri, parenti, ò curatori cosa alcuna de' beni di essa al Monasterio, eccetto il vitto, & vestito; accioche da questa occasione che il Monasterio posseda tutta ò la maggior parte della sua sostanza, non le sia il partire impedito, ò partendo non possa facilmente recuperare il suo.

Anzi commanda il Santo Concilio sotto pena di scomunicatione, a quelli che danno, & a quelli che riceuono, che questo non si faccia per modo alcuno, & che si restituisca a quelle che si partono innanzi la professione, tutto quello che era suo; & perche ciò si faccia rettamente, adopri il Vescouo ancora le censure Ecclesiastiche, se sarà bisogno.

Cap. 17. Prouedendo il Sacro Concilio alla libertà della professione delle Vergini che si vogliono dedicare a Dio; statuisce e determina, che se quella che vuol pigliare l'habito regolare, sia di

et

età maggiore di dodici anni; non lo pigli, nè dopò la medesima ò altra faccia professione, innanzi che il Vescouo, ouero essendo egli absente ò impedito, il suo Vicario, ouero alcuno a loro spese da essi deputato, diligentemente hauerà ricercato la volontà della vergine, se è sforzata, ò sedotta, & se sà ciò che si faccia; & se la volontà di quella sarà conosciuta esser pia e libera, e che ella habbia le conditioni che si ricercano secondo la regola di quel Monasterio & ordine, e se il Monasterio sarà idoneo; liberamente le sia lecito il farui professione: & accioche il Vescouo possa sapere il tempo di tal professione, sia obligata la Superiore di quel Monasterio farglielo intendere vn mese innanzi; ilche se ella non farà, sia sospesa dall'officio, per quanto tempo parerà al Vescouo.

Cap. 18. Sottopone il sacro Concilio all'escommunicatione tutti, e ciascuno di qualunque qualità & conditione si siano, così chierici come laici, secolari & regolari, & in qualunque dignità costituiti, se per qualunque modo haueranno indotto alcuna vergine, ò vedoua, ouer'altra qual si sia donna contra sua voglia (eccetto ne' casi espressi in ragione) ad entrar in Monasterio, ouero a pigliar l'habito in qual si voglia Religione, ò a far professione; & coloro ancora, che haueranno dato in questo caso consiglio, aiuto, ò fauore; & quei che sapendo quella non entrar spontaneamente nel Monasterio, ouero pigliare l'habito, ouero far professione, haueranno in qualunque modo interposto, ò la presentia, ò il consenso, ò l'autorità.

A simile scomunicatione sottopone ancora quelli, che in qualunque modo senza giusta causa haueranno impedito la santa volontà delle vergini, ò d'altre donne, di pigliar il velo, ò di far voti. E si offeruino tutte e ciascuna di quelle cose che bisogna farsi innanzi la professione, ò in essa professione, non solo ne' Monasteri soggetti al Vescouo, ma anche in tutti gli altri; eccettuandosi però da queste cose, le donne che si chiamano penitenti, ouero conuertite, nelle quali si offeruino le loro constitutioni.

Cap. 19. Qualunque persona regolare, che pre-

tenda di esser entrata nella Religione per forza, ò per paura, ouero che ancora dica di hauer fatta la professione innanzi la debita età, ò cosa simile, & voglia lasciar l'habito per qual si voglia causa, ouero anco partirsi con l'habito senza licenza de' Superiori; questa tale non sia ascoltata, se non solamente dentro di cinque anni, numerati dal giorno della professione, & all'hora non sia ascoltata altramente, se non hauerà dedotto le cause che ella pretende, dinanzi al suo Superiore, & all'Ordinario; & se innanzi per se stessa hauerà spontaneamente lasciato l'habito, per nessun modo sia più ammessa ad allegare causa di sorte alcuna; ma sia costretta di ritornar al Monasterio, e sia punita come apostata; & fra tanto non sia aiutata da alcun priuilegio della sua religione.

Di più nessun regolare si trasferisca a religione più larga, per vigore di qualunque facoltà, nè si dia licenza ad alcuni d'essi di portare occultamente l'habito della sua religione.

Cap. 21. Comanda il Sacro Concilio, che tutte e ciascuna delle cose contenute ne' soprascritti Decreti, siano offeruate in tutti i Conuenti, Monasteri, Collegii, & case di qualunque Monache, vergini, & vedoue, che viuono sotto qual si voglia gouerno, ancor che di militia, anco Gerosolimitana, & qualunque nome habbiano; & siano sotto qualunque regola, soggettione, & dependentia di qualunque ordini di mendicanti, ò non mendicanti, ò di altri Monachi regolari, ouero di qualunque Canonici; non ostanti tutti i loro priuilegi di qual si voglia sorte, & constitutioni e regole, ancor giurate; & consuetudini, & prescriptioni, anco immemorabili.

Ma se vi sono alcuni regolari, così huomini come donne, che viuono sotto regola & statuti più stretti, non intende il Santo Concilio di rimouer quelli dal loro istituto & offeruanza, eccetto nella facoltà di hauer beni stabili in comune. E perche il Sacro Concilio desidera, che tutte, e ciascuna delle sopradette cose, siano quanto più presto mandate ad executione; comanda a tutti i Vescouo, & a tutti gli altri Superiori, che inconten-

tinente le essequiscano; & efforta ancora il detto Santo Concilio tutti i Rè, Principi, Republiche, e Magistrati, & in virtù di santa obediencia comanda loro, che vogliano prestare il suo aiuto, & interponer la lor autorità, ogni volta che ne saranno ricercati, per l'esecutione della riforma contenuta di sopra; accioche senza alcuno impedimento le cose già dette siano rettamente eseguite à laude di Dio onnipotente.

LETTERE

De Sommi Pontefici appartenenti alle Monache riferite in sostanza.

Constitutione di Pio V. sopra la clausura delle Monache.

Con questa constitutione &c. Con autorità Apostolica per tenore delle presenti ordiniamo, che tutte le Monache presenti & future, di qualunque religione & ordine, benché di militia ancora della Gierosolimitana, le quali ò già sono riceute, ò per l'auuenire si riceueranno in qual si voglia Monastero e casa, e tacitamente ouero espressamente siano professse, ancorche fossero Conuerse, ò si chiamassero con qual si voglia altro nome, se bene per l'institutioni ò foundationi della regola loro non fossero tenute alla clausura, & che non ci fosse memoria, che mai fusse stata osservata ne' loro Monasteri ò case; debbano per l'auuenire starli sotto perpetua clausura ne' suoi Monasteri ò case, secondo la forma della constitutione di Bonifacio Papa VII. di felic. memoria nostro predecessore, che incomincia [Pericoloso] approuata, & rinouata dal Sacro Concilio di Trento; laquale noi ancora con la detta autorità approuiamo, & rinouiamo in tutto & per tutto; & comandiamo che strettamente sia osservata.

Se alcune Monache saranno, le quali sotto pretesto di consuetudine immemorabile, ouero institutione ò foundatione di regola, facciano in qualunque modo resistenza ostinatamente a questa clausura; gli Ordinarii insieme co' suoi Superiori le costringano come ribelle &

incorrigibili, con ogni rimedio di ragione & di fatto, à sottoporsi alla detta clausura, & osservarla perpetuamente.

Le Donne, quelle ancora che si chiamano Tertiarie, ouero di penitenza, di qualunque ordine si siano, le quali viuo no in Congregatione, essendo ancor esse professse, in maniera che habbiano fatto voto solenne, siano esse ancora tenute precisamente come s'è detto alla clausura. Se non haueranno fatto voto solenne, gli Ordinarii insieme co' suoi Superiori le effortino, e cerchino di persuaderle che lo facciano; & così fatto voto & professione, si pongano sotto la medesima clausura: e se non volessero, e così poi alcune di loro fussero trouate viuere scandalosamente, siano punite con gran seuerità.

Et à queste tutte che ad ogni modo volessero viuere così senza far professione & senza clausura, vietamo & prohibiamo perpetuamente, che per l'auuenire non riceuano alcun'altra nel suo ordine, religione, ò congregatione.

E se pure contra questa prohibitione nostra ne riceueranno alcuna, le rendiamo al tutto inhabili à cotal vita; & ordiniamo, che qualunque loro professione, & accettatione, sia di niun valore; si come per il presente Decreto le rendiamo, & annulliamo.

Et accioche per il numero eccessiuo delle Monache l'osservanza della clausura non si guasti, accostandosi parimente alla dispositione della detta constitutione di Bonifacio, & al Decreto del sacro Concilio di Trento, con stretta prohibitione comandiamo alle sudette Monache, & à loro Superiori, & à gli Ordinarii, che non riceuano ne' loro Monasteri, ouero patiscano che si riceuano più Monache, di quelle che si possono sostentare commodamente delle proprie entrate d'essi Monasteri, ouero delle solite limosine.

Comandiamo perciò in virtù di santa obediencia &c. à tutti i Vescou, &c. che facciano publicare nella Città, e Diocesi loro le presenti lettere nostre, e così ne' Monasteri di Monache à loro soggetti, come in quelli, che mediatamente, ò immediatamete appartengono alla

alla Chiea Romana, con autorità della Sedia Apostolica, insieme co' Superiori de' Monasteri, procurino, che la clausura nel modo sudetto si offerui quāto prima si potrà: Castigando per censura Ecclesiastica i contraddittori e ribelli, ancora rimossa l'appellatione, e chiamato perciò, se sarà bisogno, l'aiuto del braccio secolare.

Et accioche così saluteuol Decreto più facilmente s'offerui, ricerchiamo, & preghiamo per le viscere della misericordia di nostro Sig. Giesu Christo, incaricando loro ciò in remissione de' peccati, tutti i Principi secolari, & Signori, & Magistrati temporali, che in tutte le sudette cose assistano a' detti Vescou, &c. & prestino il suo fauore, & aiuto; & puniscano chi gli impedirà, ancora con pene temporali.

Non ostando alle predette cose qualunque constitutioni &c.

Ma perciò non s'intenda data giurisdictione o potestà alcuna ne' Monasteri essenti a gli Ordinarij de' luoghi, quanto sia per altre cose.

Data in Roma l'anno 1566. a' 4. di Giugno l'anno primo del nostro Pontific.

Constitutione di Pio V. che le Monache non escano de' Monasterii, & contra chi di ciò desse licenza.

Volendo noi prouedere al decoro, & honestà di tutte le Monache, &c. vogliamo, statuimo, & ordiniamo, che non sia lecito a niuna Abbadessa, Priora, o altrè Monache, ancora Certosine, Cisterciensi, di San Benedetto, & mendicanti, & di qual si voglia altri ordini, ancora di milizie, di qualunque stato, grado, conditione, dignità, & preeminenza si siano, ancorche di Regia, & Illustre stirpe; d'uscir per l'auuenire de' predetti Monasteri, ancora per occasione d'infermità, o di visitare altri Monasteri, ancora a loro soggetti, ouero case di padri, & madri, o altri parenti; nè con altro pretesto, salvo che per causa di grande incendio, o d'infermità di lepra, o di peste; laquale infermità però, oltre a gli altri Superiori de' gli ordini, a quali spettasse la cura de' Mona-

steri, vogliamo ancora che sia conosciuta, & espressamente approuata in scritto dal Vescouo, o altro Ordinario del luogo, posto che detti Monasteri fossero essenti dalla giurisdictione de' Vescou, & Ordinarij; & che ne' predetti casi ancora non sia loro lecito di stare fuori de' Monasteri, se non per quel tempo che sarà necessario.

Quelle che usciranno in altro modo di quello che è detto; ouero chi in qualunque modo concederà licenza d'uscire, & chi le accompagnerà, & similmente quelle persone che le riceueranno, laiche, o secolari, ouero ecclesiastiche, parenti, o nò; subitamente incorrano nella scomunicatione maggiore lata sententia, senza altra dichiarazione; dalla quale non possano esser assolute se non dal Pontefice Romano, eccetto nel punto della morte: & di più priuiamo, tanto quelle che saranno uscite, quanto i Superiori loro sudetti, che simili licenze concedano, delle dignità, officij, & amministrazioni, che essi, o esse all'hora hauessero; & quelle, & quelli dichiariamo inhabili a' già ottenuti, & a gli altri che per l'auuenire fossero per ottenere; & similmente annulliamo & rendiamo inualide & di niun valore & momento le licenze, & facultà, ouero indulti & priuilegi d'uscire de' Monasteri, & fuori di quelli stare, concessi da noi, o da altro Pontefice Romano nostro predecessore, e da Nuncij della Sede Apostolica, & legati, etiam de' latere, & dal Penitenciero maggiore, o da' Superiori de' sudetti ordini, o altre persone, sotto qual si voglia tenore & forma, & con qual si voglia clausule &c.

Commandando a tutti i venerandi nostri fratelli, Patriarchi, Primati, &c. in virtù di santa obediencia, & sotto protestatione della maledictione eterna, che ogni anno per se, o per altri publicino le presenti lettere nelle Città & proprie loro Diocesi; & con ogni diligenza inuiolabilmente le offeruino, & facciano offeruare, & procurino tutto quello che in esse si contiene: & ancora il predetto decreto del detto Concilio, che comincia [Bonifacij Octauij] sotto

sotto le censure Ecclesiastiche, & altre sudette pene contenute in esso decreto; constringendo ancora con altre pene, & con l'autorità nostra tutti i contraddittori, ribelli, & inobedienti alle sudette cose, posposta ogni appellatione, ancora aggrauando le sudette pene vna & più volte, & mettendo l'ecclesiastico interdetto, seruati i termini, & processo, come si deue; & chiamato ancora a tal effetto, se sarà bisogno, l'aiuto del braccio secolare, Non ostanti &c. Restando però nel suo vigore le altre Apostoliche Constitutioni, & ordinationi fatte sopra la medesima clausura &c. Data in Roma l'anno 1569. il primo di Febraro. l'anno quinto del suo Pontific.

Capo d'vna Constitutione del Santiss. Sig. nostro Gregorio XIII. l'anno 1572.

Dichiaro, non esser lecito a qual si voglia Monache, ancora Tertiariae, hauere vscio, per donde dal Monastero si possa entrare nella Chiesa esteriore di esse Monache, nella quale sogliono venire i secolari alle Messe, & officii diuini; ma che ad ogni modo si chiuda di muro.

Parimente non essere loro lecito di vscire della porta della clausura del Monastero, ancorche per serrare alcuna altra porta più in là, per donde vengono i secolari alla ruota, alle crati, o parlatorii; ouero a picchiare ad essa porta di clausura; i quali luoghi essendo aperti a' secolari almeno per le dette cause, s'hanno da stimare fuori di clausura, ancora nel tempo che sono serrati.

Constitutione del Santiss. Signor nostro Gregorio XIII. delle licenze d'entrare ne' Monasteri, parte riuocate, parte da vsare per necessitā.

Con l'autorità delle presenti, riuochiamo, & annulliamo tutte le licenze & facultà d'entrare ne' Monasterii, case, & luoghi di Monache, & di huomini di qual si voglia ordine concesse per l'adietro a qual si voglia, ancora

Contesse, Marchese, Duchesse, & in somma alle donne di qual si sia stato & conditione.

Cassiamo anco & annulliamo in virtù delle presenti le licenze d'entrare ne' predetti luoghi, ad ogni sorte d'huomini, di qualunque stato & dignità, quantunque fossero concesse da' nostri predecessori, o da noi, o da Legati della Santa Sedia Apostolica, o da qual si voglia altro, per vrgentissime cause, sotto ogni sorte di pretesto e di tenore, & con qual si voglia clausula &c.

Prohibendo a tutti quelli che simili licenze haueranno ottenute, sotto pena di excommunicatione, nella quale incorrano ipso facto, & dalla quale non possano essere assoluti da altri (eccetto in articolo di morte) che dal Pontefice Romano, d'entrare sotto pretesto di tali licenze ne' sopranominati Monasterii in modo alcuno: Commandando anco strettamente alle Abbadesse, a gli Abbati, & a gli altri Superiori de' Monasterii, così di donne come d'huomini, sotto la medesima pena di excommunicatione, & della priuatione di dignità, officii, & beneficii, & inhabilità ad ottenere mai più, o questi, nè altri, che sotto pretesto di dette licenze non facciano nè consentano entrare alcuno ne' soprascritti luoghi: sotto le medesime pene anco, nelle quali s'incorra ipso facto, vietamo ad ogni sorte di persone ecclesiastiche, secolari, & regolari, anco mendicanti, di qual si voglia ordine, che sotto pretesto di lettere concesse da' Vescouii, o da altri Superiori, a' quali per decreto del Sacro Concilio Tridentino si dà facultà di poter dispensare in caso di necessità intorno all'entrare ne' Monasterii, non entrino però ne' detti luoghi di Monache ad arbitrio loro; concedendosi solo per vrgenti necessitā.

Commandando anco sotto le medesime pene alle Monache, che non ardiscono di introdurre alcuno. Non ostanti constitutioni, & ordinationi Apostoliche &c.

Dat. in Roma, l'anno del Signore 1575. L'anno quarto del nostro Pontificato.

Consi-

Constitutione di Nostro Signore Papa Gregorio Decimoterzo, sopra la facoltà, la quale hanno gli Ordinarii, & altri Superiori delle Monache di entrare ne' loro Monasteri.

PER tenor di queste con autorità Apostolica dichiariamo, che tutti i Prelati tanto secolari quanto regolari, che in qual si voglia modo hanno questa cura & governo di Monasteri di Monache, si possano seruire delle facoltà che hanno per proprio officio di entrar in detti Monasteri, solamente ne' casi di necessità, & che entrino accompagnati da poche persone, & quelle di età matura, & vita religiosa.

Perciò graueamente ammoniamo ciascun Vescouo, & altri di maggior dignità, ancorche sia Cardinale; & in oltre gli Abbati, Preuosti, Priori, Ministri, & ogn'altro Superiore regolare di qual si voglia ordine; che in niun modo si seruano di questa facoltà che hanno, se non in casi di necessità, come già è stato detto.

Et se contrasfaranno, con l'istessa Apostolica autorità ordiniamo & determiniamo, che quelli che haueranno la dignità Pontificale, per la prima volta che contrasfaranno siano interdetti dall'entrar in Chiesa; per la seconda siano da ogni officio Pontificale, & dalle cose diuine sospesi; & dopò, ipso facto, senza altra dichiarazione siano scomunicati: ma i Regolari, priuati d'officio & ministero, similmente sottogiacciano alla scomunica.

Non ostante qual si voglia constitutioni, & ordinationi Apostoliche generali & speciali &c.

Dat. in Roma a' 23. di Decembre 1581.
Del nostro Pontificato l'anno decimo.

Constitutione del Santissimo Signor nostro Papa Gregorio Decimoterzo, che le Abbadesse, & altre Superiori de' Monasteri per tutta l'Italia non stiano in officio più di tre anni.

CON questa nostra constitutione, la qual in perpetuo vaglia, statuimo & ordiniamo, che per tutti i tempi a ve-

nire, in tutti i Monasteri di Monache, di San Benedetto, Cisterciensi, & d'altro qual si voglia ordine, i quali di presente sono gouernati da Abbadesse, & da altre Superiori perpetue per tutta l'Italia, & specialmente ne' Regni dell'vna & dell'altra Sicilia; subito che le Abbadesse & altre Superiori haueranno ceduto à sì fatto suo gouerno, ancorche appresso la Sede Apostolica, ouero che muoiano, si che la loro Abbazia, & Superiorità sia vacante, le Abbadesse & altre Superiori, non più perpetue, nè in vita, ma triennali solamente siano elette dal Conuento di ciascun Monastero, & secondo i Decreti del Sacro Concilio di Trento, & i regolari instituti de' suoi ordini: lequali passato il triennio, & così finiti i suoi officii, non siano più Superiori, & siano priue della sua autorità, e per tre anni dal fine dell'amministrazione non s'impieghino più in reggere & gouernare: e quelli passati, possano per vn'altra volta e più esser elette, seruata la detta forma del Concilio di Trento: e noi infin da hora cō autorità Apostolica, e di certa scientia nostra, e di plenitudine di podestà Apostolica, per tenore delle presenti annulliamo per sempre, e cassiamo il nome, & il titolo delle dette Abbadesse & Superiori perpetue. Commandando strettamente a tutti i Conuenti de' detti Monasteri, Superiori, & altre persone, che non ardiscono di eleggere alcuna Abbadesse, & altra Superiore perpetua, ouero in vita; ma triennale solamente.

E se alcuno con qual si voglia autorità tenterà di fare altramente, dichiariamo che si fatta elettione, e tutto quanto sarà seguito, sia di niun valore &c. Non ostanti Constitutioni & ordinationi Apostoliche, statuti, & vsanze de' detti Monasteri &c.

Data in Roma, il primo di Genaro 1583. l'anno vndecimo del nostro Pontificato.

CON-

CONSTITVTIONE
del Santiss. in Christo Padre e
Signor nostro, Clemente per
providentia diuina
Papa Ottauo.

Per la quale si proibisce alli Regolari
dell'vno & l'altro sesso il
fare presenti.

TAnte vtilità apportano in ogni tē-
po alla Chiesa di Dio le religiose
Cōgregationi instituite da huomini di
manifesta santità per instinto dello Spi-
rito Santo, che li Romani Pontefici no-
stri predecessori hanno con molta ra-
gione sempre vsata gran diligenza per
conseruarle & instaurarle.
Perche essendo tale la conditione & na-
tura delle cose humane, che anco quelle
cose che ottimamente furono fondate
& instituite, parte per l'imbecillità &
inclinatione al male de gli huomini, par-
te per l'astutia del Demonio, la poco a
poco manchino, & se non si sostentano
con vna vigilante cura, vadino di mal
in peggio; per tanto la vigilanza de
Sommi Pontefici grandemente s'è affa-
ticata, acciò la disciplina de gli ordini
de' Regolari, di già corrotta si resti-
tuisse al pristino stato, ouero conferma-
ta, con salutarì constitutioni restasse in-
tiera & salua.
Dietro a quelli vestigij desideriamo
noi per l'obbligo dell'istesso officio di
camminare, & d'imitare quanto potiamo
con l'aiuto della diuina gratia la loro
Pastorale sollecitudine.
Onde procurando di fare, che non na-
scano graui dāni e mali dalli donatiui, i
quali spesse volte si fanno del patrimo-
nio di Christo, anco sotto specie di be-
ne, da molti professori della vita reli-
giosa, a quali si voglia huomini, per
qual si voglia causa.
Con questa nostra Constitutione, la
qual debbia perpetuamente durare, in
ogni modo proibiamo a tutte & cia-
scuna persona regolare dell'vno & l'al-
tro sesso, di qual si voglia ordine de Mē-
dicanti, o non Mendicanti, quali per in-
dulto Apostolico possedono o non pos-
sedono beni immobili, & certe entrate,

o di qual si voglia Congregatione, Com-
pagnia, & Instituto (non però di mili-
tia) qual si voglia donatiuo, o mandata
de presenti: sotto la qual prohibitionē
vogliamo esse compresi tutti & ciascu-
no, Capitolo, Conuento, Cōgregatione,
si de Conuentuali Monasterij, Priorati,
Prepositure, Precettorie, Case, & luo-
ghi, come li Capitoli Prouinciali o Ge-
nerali di qual si voglia Prouincia, oue-
ro della Società, o Instituto di tutto
l'Ordine, & li Camerarij, Cōmissarij,
& ogni Officiale, & particolari persone
delli detti Monasterij, o Compagnie,
ancora li stessi Superiori di qual si vo-
glia dignità di tal Ordine, Congrega-
tione, & Compagnie, anco li Generali,
Prouinciali, Maestri, Ministri, & in
qual si voglia modo Prefetti, & ancora
gli Abbati, Priori, Preuosti, Precettori,
anco Guardiani maggiori, Ministri, Ret-
tori di ciascun Conuento, Monasterio,
Priorato, Prepositura, Precettoria, Ca-
sa, & luogo, & Abbadesse, Prioresse, & cō
qual si voglia altro titolo Presidenti,
deputati in vita, o a tempo, dell'vno &
l'altro sesso, tanto soggette alli stessi Re-
golari, quanto a quelli che sono sogget-
ti alli Ordinarij de luoghi, o a qual si
voglia altri Superiori; di maniera tale,
che mai alcuno di quelli o quelle, diret-
tamente, o indirettamente, palesamen-
te, ouero occultamente, così a nome
commune, come particolare & proprio,
anco sotto qual si voglia pretesto di Sta-
tuto, Consuetudine, o più veramente
corruttela, & altro pretesto, o per altra
cagione, possa tentare cosa alcuna di ta-
le, se prima maturamente considerata
la cosa, con consenso vnanime di tutti,
& con permissione de Superiori, non sa-
rà approuata la causa del Capitolo ge-
nerale, o in altra generale Congrega-
tione.
E questo così assolutamente & general-
mente s'intenda prohibito, che nè anco
sia lecito donare cosa alcuna, così de i
frutti, redditi, entrate, collette, o con-
tributioni, ouero oblationi, & limosi-
ne, ouero sussidij certi, o incerti, ordi-
narij, extraordinarij, della mensa, o mas-
sa commune, ouer di qual si voglia fa-
brica, o Sacristia, li beni de quali cōmu-
nemente

Ecc nemente

nemente come sopra s'amministrano; & de quali se ne deuano render li conti; come ancora de i danari in qual si voglia modo acquistati dalli particolari, i quali s'hanno da mettere in comune; Nè anco se fosse per via di voluntaria contributione si mettano in comune, nè se forsi priuatamente & nominatamente, & fossero date a qual si voglia religioso da suoi Superiori, ouero da proprij parenti, famigliari, amici, beneuoli, & da pij Christiani, anco con pretesto de limosina, & charità, & di quella propria persona, & in qual si voglia modo acquistate da qual si voglia religioso al suo Monasterio, Casa, & luogo, & per li Superiori concesse, acciò ne disponga a suo piacere; eccetto li doni esculenti, & poculenti di poco momento, ouero altri leggeri, appartenenti a diuotione, & religione; quali s'habbiano da dare solamente a nome commune, nò mai a nome particolare, doue parerà al Superiore, di consenso del Còuento; Ma ancora il mandare di questa sorte de doni dichiariamo prohibito alli stessi particolari religiosi dell'vno & l'altro sesso, non solamente per se, ma ancora per altri, così direttamente, come indirettamente.

Nè alcuno possa iscusarsi da questa general prohibitione, ancora c'habbia mandati li presenti a persona laica, & Ecclesiastica; di qual si voglia stato, grado, dignità, ordine, & conditione, & costituito in qual si voglia dignità, non solamente mondana, & Ducale, Regia, Imperiale; ma ancora Ecclesiastica, Pontificale, & altra maggiore, anco di Cardinalato della Santa Romana Chiesa, anco al proprio Ordinario del luogo; ancora per causa & occasione di benedictione, & riccuimento dell'habito Regolare, Tonsura, & Professione di Monache, così suddite, a se, come non suddite, ouero ancora all'istesso Protettore, Viceprotettore Generale, & Prouinciale dell'Ordine, & Congregatione, & a Superiore di qual si voglia Monasterio, Priorato, Casa, & qual si voglia altro luogo Regolare, & a costituito in qual si voglia altro officio, maneggio, & dignità, & ancora a qual si voglia semplice &

particolare Religioso; di modo che si leuare, che tirati da una pessima ambitione l'vno non cerchi la gratia & beneuolentia dell'altro, per ottener nella sua Religione gradi, & dignità; anco fra li stessi religiosi sia prohibito il farli presenti, se non di cose minime; & di queste s'habbia espressa licenza in scritto dal Superiore.

In oltre vietamo, che mai sia lecito alli stessi Regolari spendere in qual si voglia modo danari in honore di alcuno, anco Benefattore, & Protettore, & Ordinario, anco in occasione di passaggio, & prima entrata, ouero per memoria de riceuuti beneficij, & testificatione di gratitudine, & per riceuer le predette persone in qual si voglia dignità costituite honoratamente, lautamente, & copiosamente, & per qual si voglia conuito di darli a quelli, & a qualunque altro; in qual si voglia occasione, & causa; ouero per dare mangiamenti, & beuimenti, & a qual si voglia persona, così dell'istesso Ordine, Congregatione, Monasterio, & Casa, & di luogo, come forastieri; ouero per far spettacoli, anco pij, dentro, ouero fuori delle Chiese Monastij, & Case sacre, ouero pie, in tutti li luoghi publici & priuati, sacri & profani, doue anco s'esponga a i popoli la vita de' Santi & Sante, & fatti pij, anco in memoria della passione di N. S. ouero che appartengano in altra maniera nelle sodette; & in qual si vogliano cose superflue, & pompa, & ostentatione, & a dilettone, & guadagno de pochi; & commodità priuate; purché queste spese non si facciano da douero per culto diuino, & per soccorrere a i veri bisogni de' poveri di Christo, serbato in questo l'ordine della charità, & hauuto riguardo alla necessità di consiglio, & consenso de Superiori, ouero altramente nelle cose decite; & non prohibite per il Capitolo Generale, & Prouinciale, & che non eccedano la tassa prescritta di quel luogo. ^{Temp} Dichiarando nondimeno, che per queste nostre Lettere non si minuisca, & prohibisca l'Hospitalità dalla dottrina Apostolica, & sacri Canonici raccomandata, massime verso li poveri, & peregrinanti; Anzi se qualche entrate dalla Foundatione,

datione, ouer Instituto, ò Consuetudine d'alcuni Monasterij, Ordini, ò simili luoghi Regolari, ouero dalla volontà de Testatori, ò Donatori, ò in qual si voglia altro modo sono state applicate, ò donate a questo fine, douersi in ogni modo (come conuiene) integramente spendere nelli più vñ di simil hospitalità, & massime nelli Monasterij, ò luoghi deserti, & più lontani dalle case de laici, doue nondimeno primieramente s'habbia nechioz' poveri, & realmente bisognosi. *Sup. ib. tit. xij. cap. 1. §. 3.*
 E se occorrerà in occasione di passaggio, ouero altrimenti, per causa di diuotione, ò necessità, andare a questi luoghi alcuni più ricchi, certo che sarà conueniente, che s'accontentassero del Rifettorio, Tavola, & portione comune alli Religiosi, nè in alcuna maniera fossero differenti da quelli; nondimeno li Regolari onninamente nel riceuere questi Hospiti più potenti così si portino, che in essi si riprenda la frugalità, & povertà religiosa.
 Con la medesima ragione strettamente proibiamo, che nessuno de i sodetti, in altra maniera di quello s'è detto di sopra, laico, ò ecclesiastico, secolare, ò regolare, di qual si voglia honore, preminenza, nobiltà, eccellentia, ancora Cardinale della S. R. Chiesa, anco Protettore, Viceprotettore, Ordinario del luogo, Prelato, Generale, Provinciale, ò Superiore di qual si voglia Monasterio, casa, & luogo, & li parenti, e famigliari delli sodetti, & Ministri dell'vno & l'altro se sso riceuano cosa alcuna contro a questa prohibitione di sopra espressa.
 E se riceveranno qualche cosa, ò da qualche particolare Religioso, ò da qual si voglia Superiore, Generale Provinciale, ò qualonche altro Officiale, ò dal Conuento, Capitolo, Congregatione, ouero da tutto l'Ordine, & Religione; questa stessa cosa che haueranno ricevuta, non sij sua, ma subito senz'altro auilo del Giudice, decreto, sentenza, ò dichiarazione, siano tenuti nell'vno & nell'altro foro alla restituzione, di maniera che nè anco possano essere assoluti nel foro della coscienza, se non dopò realmente fatta la restituzione.
 E questa restituzione vogliamo che si

faccia, non priuatamente a quel Religioso qual ha donato, ma a quel Monasterio, casa, ò altro luogo, de i cui beni s'è fatto il donatio; & se non s'è fatto il Presente de i beni di quel luogo, nel quale quel Religioso che donò, fece la professione, ouero se fosse fatto a nome di tutto il Capitolo, Conuento, ò Congregatione, ò di tutto l'Ordine, ouero Religione; parimente si restituiscano li riceuti presenti alla Mensa, ò Massa comune, a nome della quale saranno stati donati; di modo tale, che nè colui che ha donato, nè il Conuento, Capitolo, Congregatione, Ordine, ò Religione, alla quale si deue restituire, possi rilasciare detta restituzione, & vn'altra volta donare, ò liberare quello che riceuè dall'obbligo di restituire, ò dargli licenza che possi distribuirlo a poveri.
 E se qualch'vno de i sodetti Regolari dell'vno & l'altro sesso, di qual si voglia grado, ordine, dignità di qualunque luogo, insieme con gli altri, ò separatamente, transgredirà queste nostre prohibitioni, statuti, ordinationi, comandamenti, precetti; Ordiniamo che subito sia priuato d'ogni dignità, grado, carico, & officio da lui ottenuto, & sia per sempre incapace & inhabile a poter ottenere simili, ò altri gradi, & perpetuamente sia tenuto infame, & ignominioso; & oltre di ciò di subito incorra nella priuatione della voce attiva & passiva senza altro decreto, ò ministerio del Superiore; & oltre a queste pene, si debbia in oltre procedere, & fare inquisitione contra a questo tale, come reo di furto, & simonia, così per via di denuncia, accusa, ò querela, come per officio, & castigare come merita.
 Restando nondimeno nel suo vigore le altre pene giuridicamente statuite, & per altre Constitutioni Apostoliche, ouero per li proprii statuti, ò consuetudine di qual si voglia Ordine, Congregatione, Monasterio, Casa, ò luogo forsi stabilite, ò comminate contro alle persone, che comettono qual si voglia delle cose sodette.
 Per tanto comandiamo per questi scritti Apostolici a tutti & ciascuno Ordinarj de luoghi moderni, & che in tempo saranno, & a suoi Vicarij, & Officiali, &
 Ecc 2 infie-

insieme a Superiori di ciascun Ordine, Priorati, Monasterij, & Case, anco a i Generali, ouero Provinciali, & ad altri, a quali tocca, che tutti & ciascuno d'essi, quanto a loro appartiene, procurino con ogni studio, diligenza, auctorità, & vigilanza, che s'offerui con ogni fermezza, & inuolabilmente la presente Constitutione, & si puniscano con pene condegne alli inobedienti, & transgressori, reprimendo li stessi inobedienti contra dicenti, quali si vogliano, & rebeli, con rimedij opportuni di ragione, & di fatto, posponendo ogni appellatione, chiamo anco se sarà bisogno, l'aiuto del braccio secolare. Non ostante le constitutioni, ordinationi Apostoliche, &c. Et vogliamo che queste lettere si publichino; &c. & che s'inferisca la copia, & copied d'essene i libri di qualsivoglia no Statuti de predetti Monasterij, Prio-

rati, Collegij, Case, Ordini, & Congregationi, sottoscritte da gli Ordinarij de luoghi, in quanto tocca alle Monache; i quali perciò quanto prima l'habbiano da fare tradurre in volgare, & nel linguauggio di qual si voglia paese, & almeno si legga vna volta l'anno con alta & intelligibil voce, in Capitolo, o Congregatione di ciaschedun de quelli; & nien redimeno che le presenti lettere oblighino, & leghino, come se a ciascheduno personalmente, fossero state intimate, & per quelli giurati; di qua da' mesi dopo sessanta giorni, & di là da' mesi di più quattro mesi, dal di della publicatione, come sopra, fatta nella Corte Romana, Et che s'habbia quella fede ingiudicio, & fuori, in ogni luogo, &c. Dat. in Roma nel Monte Quirinale, l'Anno dell'Incarnazione del Signore 1594. all' 19. Giugno. L'Anno Terzo del Nostro Pontificato.

INSTITUTIONES AD VNIVERSVM SEMINARI REGIMEN PERTINENTES,

Ab Illustrissimo & Reuerendissimo D. D. Carolo S. Praxedis
Cardinali, Archiepiscopo Mediolani confecta.

Carolus S. R. E. Cardinalis Archiepiscopus Mediolani.



Scilicet. 1. dec.
de refor. c.
28.

VM ad Cleri disciplinam in singulis Ecclesijs propagandam, Seminariorū institutio maximè utilis sit, ac necessaria; illud à sancta Synodo Tridentina salutari ter decretum est, vt Episcopi non solum locū, vbi collegiatim certus adolescentū numerus constituatur deligant, ac census redditusq; ad eorum sustentationē necessarios praefiniant; verū etiā certas recte pieq; viuendi formulas, ceteraq; oīa praescribant, quae iudicauerint praeferre ad rectā eorū administrationē. Horū alterū diuino auxilio, & Apostolicae sedis auctoritate suffragante executi sumus, cum Seminariū certo vrbis loco,

aliaq; nonnulla in eadē Ciuitate ac Diocesi, certis assignatis redditibus erexerimus. Nunc verò iā pluribus ab hinc annis ab eiusdē Seminarij erectione, cū ea obseruauerimus, quae ad rectā illius administrationē spectat; visum est nobis, certas regiminis viteq; institutiones ac regulas praescribere, vt secundo nostro Concilio Provinciali sancitum est. Hoc enim nō minoris fieri debet, quā eius erectio, atq; institutio.

Et quoniam quae ad vniuersum Seminarij regimē pertinet, tribus partibus continetur; quarū vna generatim ea complectitur, quae cōmunē administrationē attingunt; alia quae ad officiales sigillatim spectat; postrema constitutiones & regulas ad Clericos pertinentes: idcirco de harum vnaquaq; separatim agendū est.

Illud

Illud autē in vniuersum præcipimus, vt quæcūque siue actenus decreta, siue decernenda, ab omnibus intra aut extra Ciuitatem Seminarijs accuratē seruentur; sicut etiam eadem Seminaria iuxta Concilij Tridentini constitutionem, ab illo vno quod præcipuum in vrbe ereximus, in omnibus dependere debebunt.

P A R S P R I M A,

Quæ ad regimen Seminarij generatim pertinent.

De gubernatione spirituali. Cap. I.

Exercitatio
nes spirituales.

Ranfacto Vacationum tempore, reuersi in Seminarium, exercitationes spirituales vnius saltem hebdomadæ spatio illi inquant Clerici, quibus à Rectore iussum fuerit.

Idem ab ijs præstetur, qui singulis annis in Seminarium recipiuntur, eodem modo, quo ex constitutione nostra consueuerunt, qui ad maiores ordines sunt promouendi.

Quod si vnus tantum sit, aut alter, differatur in aliud tempus commodius.

Congregationes priuatas.

Diebus festis, qui adscripti sunt Congregationibus B. Virginis, à nobis auctoritate Apostolica institutis, indulgentijs etiam peculiaribus concessis, vt ex earum constitutionibus apparet; mane, ante & post Sanctissimæ Communionis perceptionem in Oratorium se recipiant; A prandio item ea hora, quæ Rectoris iudicio commodior iudicabitur; vt de rebus spiritualibus inter se agant, prout earum Constitutionibus præcipitur.

Singuli præterea ea omnia piè præstent, quæ infra in constitutionibus ad clericos pertinentibus, cap. 2. de pijs exercitijs præscribuntur.

Beneficiorum
militas clericis
diffundenda.

Detur opera, præcipuè in sermonibus & confessionibus, vt omnis ex clericorum mentibus sitis & auiditas beneficiorum tollatur; ac proinde videatur, vt ea de re ne ipsi quidem inter se colloquantur; ac ijs sæpius inculcet, vt

quàm auersi ab omni rerum humanarum cogitatione, Ecclesiastici ordinis homines in via domini ambulare debeant.

Diebus festis Horæ Canonice in Ecclesia Seminarij dicantur; Missæque maior celebretur, cui Diaconus & Subdiaconus sacris vestibus induti ministrent.

Ad hæc Officia conuenient, quos Rector statuerit, vt veniant.

Singulis item diebus festis ad Ecclesiam Metropolitanam mittatur certus Clericorum numerus, qui diuinis officijs inseruiat, & intersit.

His duabus Ecclesijs constituat Rector suo arbitratu, vt minorum ordinum functiones exerceant, iuxta tabellas ad instructionem totius cleri editas; Maioribus autem ordinibus initiati, in Ecclesia tantum Seminarij suorum ordinum munera præstent.

Cum in Ecclesia Maiori solennes processiones ac generales habebuntur, eas clerici semper obeant.

Ad processiones autem, aliæque munera in alijs Ecclesijs obeunda nõ conueniant, aut mittantur, sine Reuerendissimi Archiepiscopi facultate.

Rituum & Cæremoniarum Ecclesiasticarum vsus omnes exactè teneant, easque decorè quantum fieri possit, præstare studeant.

Propterea bis terve in singulos menses, prout Rectori videbitur, idque præcipuè diebus relaxationis, in Cæremonijs erudiantur.

Ac primùm singulis diebus festis deligantur nonnulli, qui in diuinis officijs eas obeant.

Quæ vt rectè procedant, constituatur Præfectus Ecclesiæ Seminarij, qui totius administrationis eius quæ ad Ecclesiam spectat, curam gerat, cui reliqui subijciantur: Præfectus Chori, Magister Cæremoniarum, Sacrista, ac post hos, inferiores Ministri, qui sacerdoti sacrum peragenti, Choro cum opus fuerit, ac populo cum Sanctissimam Eucharistiam sumet, opportuna ministeria exhibeantur.

Eodem modo alternatim deligantur, qui in Ecclesia Maiori easdem obeant.

Ecc 3 Con-

Diuina officia à clericis in ecclesijs obeunda.

Exercitatio in cæremonijs ritibusque ecclesiasticis.

Constituantur autem de clericis quatuor, aut sex, qui in eadem Ecclesia sub Magistro Cereemoniarum præcipuam curam habeant, ut per eos alij, tum melius eodem in loco dirigantur, tum in Cereemoniarum usu in ecclesia Seminarij instituantur.

Quibus per ætatem in Seminario diutius est permanendum, si id sine graui studiorum detrimento facere possint, cum usu prædicto scientiam cereemoniarum rituumque Ecclesiæ, Ambrosianæ præsertim, coniungant; dentque operam, ut eorum tum originem, & causas, tum significationes præcipuas cognoscant. Quapropter semper quatuor, aut sex, quibus mandatum fuerit, in harum studia incumbant: atque hæc ex Cereemonialibus Romanis, Patris de Grassis, ac ex eo quod ad usum huius Ecclesiæ Mediolanensis emittetur in lucem; ex Beroldo Ecclesiæ Maioris, ac præter cæteros ex Rationali Durantis, alijsque libris de his rebus cõscriptis hauriant, ea ratione, quæ à viro perito, cui Reuerendiss. Archiepiscopo id munus demandarit, illis præscribetur.

In quo ut & ipsi magis proficiant, & alijs quoque profint, hoc institutum perpetuo teneatur, ut semel singulis mensibus plus minusve ut Reктору videbitur, lectionem aliquam ea de re in Cœnaculo habeant, ac ex significationibus rituum eorum, ac cereemoniarum ecclesiasticarum, aliqua documenta ad mores pertinentia ad populi institutionem eruerent, studeant, paratiq; sint, ut idem in Mensa Reuerendissimi Archiepiscopi, cum imperabitur, præstent.

Servanda in
susceptione
sacrorum or-
dinum.

Omnes Seminarij Clerici sacros ordines suscepturi, testimonia de vita, & moribus, & aliarum rerum quæ requiruntur testificationes, à Rectore afferant, qui mense ante statam sacre ordinationis tempora, omnes, qui primæ Tonsuræ, aut sacro alicui ordini adscribendi sunt, Reuerendiss. Archiepiscopo significet; tum ex præscripta formula denunciationes fiant, aliæque omnia, Tridentini Concilij, ac Prouincialium nostrorum Decretis constituta, præstentur.

Congregationes Præfectorum decimo quinto quoque die saltem habeantur, in

quibus de Clericorum disciplina & moribus agatur.

Si quid interdam grauius acciderit, quod præsentem remedio indigeat, tum Rector adhibitis in consilium generalibus Seminarij officialibus, deliberet quid facto opus sit, Quamprimum deinde omnia ad Reuerendiss. Archiepiscopum referantur.

Nulli omnino qui extra Seminarium viuat, cum Clericis in Seminario degentibus versari, aut etiam colloqui sine Rectoris facultate liceat: quod idem ijs qui de familia Reuerendiss. Archiepiscopi erunt, atque adeo ipsis Officialibus Deputatis ad regimen Semin. interdictum esse volumus, nisi id de mandato Reuerendissimi Archiepiscopi faciant.

De Studijs. Cap. II.

VT studia Clericorum, maiore quo fieri possit ordine procedant, & unicuique abunde suppeditentur ea quibus ad studiorum metam peruenire possit, statuimus ut infra scriptæ Classis in Seminario sint.

Vna Grammaticæ, quæ rursus in duos diuidatur ordines; in quorum inferiori exerceantur adolescentes in epistolis breuioribus per inferiores regulas Emanuelis Aluari, quæ eis explicabuntur, componendis.

In superiori ordine constitutis, explicentur regulæ omnes eiusdem Emanuelis, usque ad Profodiam exclusivè, pauloque difficiliora ac longiora themata proponantur.

Vtrique verò explicetur, mane aliquis Liber Epistolarum familiarum Ciceronis, prout præscribetur, à prandio autè Ouidius de Tristibus, vel de Ponto, aut aliquis ex Virgilio facilius liber à stuo tempore: Quas omnes lectiones sequenti die, tum mane, tum vespere, statim ac in gymnasium venerint, memoriter recitent.

Secunda Classis erit Humanitatis, quæ in duos item distinguetur ordines: quorum inferiori proponantur initio difficiliora dictata, quæ eleganter in latinum sermonem vertant; deinde argumenta epistolarum, quas proprio Marte

Quando habende congregationes Præfectorum.

Collocatio cum externis.

Classis Grammaticæ.

Quæ sit
tatis
lias
rice
sop
The
class
mit

Classis Humanitatis.

cod-

conferant. Ad hunc ordinem adscribendi, in Grammaticæ artis præceptionibus eruditi sint, ac in componendis epistolis exercitati, nec congruè solum sed etiam latine. Superioris autem ordinis adolescentes in Chrijs, Etopæis, alijsq; exercitationibus detineantur. Singuli autem utriusq; ordinis, in stylo, & compositione eleganti exerceantur; & in eruendo vero sensu auctorum qui latine scripserunt, confirmantur.

Explicetur illis M. T. de Officijs, quibus etiam S. Ambrosij officia inserantur; aut de Amicitia, aut Tusculanæ Quæstiones, aut Epistolæ ad Atticum: atq; harum quidem explicatio semihoræ, vel ad summum trium horæ quadrantum spatio concludatur: Tum altera semihora detur repetitionibus.

Ex Poetis, Virgilius explanetur, relictis ijs partibus, in quibus aliquid est minus honestum: Horatius item correctus interdum. Atque hæc quidem primis sex mensibus: quibus transactis, Rhetorica Cypriani, & aliqua ex Ciceronis orationibus faciliore explicetur; quales sunt illæ, pro M. Marcello, & pro Archia.

Præterea ter in hebdomada Grammatica Græca Clenardi, atq; etiam quantitas syllabarum: Singulis verò diebus dictatum aut argumentum compositionum proponatur.

Feria sexta pars aliqua Catechismi Canisij explicetur, ac memoriter pronuncietur.

Qui ex Classe Humanitatis, ad alias Rhetoricæ, Philosophiæ, & Theologiæ classes transferri debent.

Ex hac Classe deligantur, qui deinde varijs disciplinis incumbant, prout in literis humanioribus profecerint, animaduerso vniuscuiusq; ingenij acumine, stylo, & ætate, sacerdotio magis vel minus propinqua, ut copiosius infra dicetur.

Qui nullam aut exiguam spem præbent proficiendi in literis humanioribus, & orationum compositione, ad Rhetoricam non admittantur: verum si vigesimum primum annum attigerint, nec prorsus inepti sint ad logicam, ei scientiæ vnius anni spatio operam dent, reliquos duos annos, casibus, Catechismo, sacre scripturæ, & Rhetoricæ Ecclesiasticæ dabunt: si verò in logica propter ingenij

tarditatem tempus frustra consumpturi videantur, eius studio prætermisso, totum tempus prædictis quatuor lectionibus impendant.

Idem seruetur in ijs, qui vigesimum annum agent; nisi forte propter ingenij solertiam, ad studia Philosophiæ, & Theologiæ videantur admittendi; ea conditione, ut post Philosophiæ studium, saltem per biennium in Theologiæ studiis incumbant; Nemini enim aditus ad Philosophiam patere debet; qui per biennium saltem Theologiæ studiis operam daturus non sit.

Qui ad decimum nonum ætatis annum peruenerint, nisi præ cæteris in stylo singulare quoddam specimen dent, & non exiguos in Rhetorica progressus polliceantur, ad Rhetoricam ne admittantur; sed si eodem loco sint, quo superiores, iisdem quibus illi legibus subiiciantur. Sin aliquod in ijs ingenij lumen eluceat, pateat illis aditus ad Logicam, & Philosophiæ curriculum, reliquum temporis Theologiæ impendant.

Qui decimum nonum annum nondum attigerint, si ad Rhetoricæ studia idoneos se ostendant, ad Rhetoricam admittantur, deinde ad Philosophiam, & Theologiam. Sin ad has disciplinas percipiendas minus apti videbuntur, usque ad decimum nonum annum in Humanitatis schola retineantur: modò se, accedente exercitatione, in quatuor illis lectionibus, Catechismi scilicet, Casuum conscientiarum, sacre scripturæ, & Rhetoricæ ecclesiasticæ, idoneos sacerdotes ad animarum curationem euadere possent, aliqua ratione ostendant.

Secus è Seminario dimittentur, cum non ea de causa sit institutum, ut in eo simplices Sacerdotes sibi tantum utiles futuri, educantur.

Qui ad Rhetoricam admissi fuerint, nec non Philosophiæ, & Theologiæ operam daturi, a præceptoribus Collegij Braidenfis eas disciplinas audiant.

Ad hæc, quibus vigesimum, aut vigesimum primum annum agentibus, vnius anni spatio in Logicæ studio immorandi fuit concessa facultas, ut magis deinde proficiant in cognitione casuum, & Catechismi; ij videant, ut abiecta spe vl-

terius in curriculo Philosophiæ procedendi, vnius logicæ studio contenti, in quatuor lectionum quæ dictæ sunt, exercitatione consistant.

Ratio expli-
candi lectio-
nem Cate-
chismi.

Atque hæc quidem huiusmodi ferè ratione explicandæ erunt. Catechismus, exactè, ac ferè Scholasticè explicet; ita tamen, vt biennij spatio præcipuæ partes, tres nimirum priores absoluantur. Hæc autem lectio mane, repetitiones de ea à prandio habebuntur.

Sacræ scri-
pturæ, &
Rhetoricæ
ecclesiasti-
cæ.

Lectio scripturæ sacræ, non scholastico more, sed tanquam Theologia positiua explanetur; ac inde occasione sumpta, doceant adolefcētes modū eam populo tradendi, reuocandi; ad vsum in concionibus præcepta exposita in Rhetorica ecclesiastica, quæ à prandio inclinato iam die ad vesp̄um explicabitur.

Et casum
conscientiæ.

Lectio denique casuū conscientie quotidie habeatur, cui adiungatur explicatio aliqua ex confessionali, vt discant proximæ Sacramenti Pœnitentiæ administrandi.

Alia quædā
ad studia p-
sinentia.

Præter has lectiones, omnes clerici cuiuscunq; Classis doctrinam Christianam diligenter memoriæ mandent, & firmiter retinere studeant.

Ne cuiquam permittatur, vt per diuersa librorum, & studiorum genera vagetur, sed vnicuique certi libri præscribantur, quibus legendi temporibus ponere debeat.

Si quis contra fecerit, ac ea de causa tēpus inutiliter consumat, nec monitus reſpuerit, vt omnis huius detrimenti occasio tollatur, reliqui libri omnes ab eo auferantur, necessarij tantum relinquuntur.

Prouideatur, vt Clericis omnia suppetant, quæ progressum eorum in studijs adiuuare possunt.

Itaque crebro, & accuratè, examina, repetitiones, dīsp̄tationes, collationes habeantur.

Tum ad discendi studium, vel præmijs, vel æmulationes, siue alia ratione excitentur.

Si quis inutiliter tēpus consumat, eumque parum progressum iam experiētia cognitam sit, aut voluntatis vitio, aut etiā quia non possit; id Reuerendissimo Archiepiscopo in tempore significetur, vt

de eo maturè statuatur, quid sit agendum.

Qui breui sacerdotio sunt initiandi, diligenter instruantur in ijs, quæ ad Canonis expositionem, ad sanctissimum Eucharistiæ Sacramentū, & ad Missæ mysteria pertinent.

Curetur, vt ij qui propter ætatem, a promotione ad sacerdotiū propius absint, ac proinde breui animarū curæ sunt præficiendi, modum discant administrandi Sacramenta, & exercendi alia munera, quæ animarum Curatori sunt obeunda. Quapropter prouideatur, vt alicuius Sacerdotis harum rerum periti opera instruantur.

Ad repetitiones quotidianas parati omnes accedant.

Quare nullus ob id priuatim moneatur; sed cum omnes conuenerint, is qui repetitionū curā geret, quem volet eligat, cui eo die repetēdi munus imponat.

Qui Rhetoricæ dant operam, diebus festis, & relaxationis diebus, ea quæ per hebdomadam composuerint, tum soluta, tum adstricta numeris oratione, publicè à cæteris in Seminario legenda exponant.

Idem præstetur ab ijs, qui primæ Classi Humanitatis sunt adscripti, à Resurrectione vsque ad vacationes.

Qui verò Philosophiæ, aut Theologiæ student, ij singulis mensibus aliquid aut carmine, aut soluta oratione cōponant, prout apti fuerint, quod statis diebus Præfecto studiorum ostendant, publiceque exponant.

Adhibeatur diligētia, vt corruptæ pronuntiandi cōsuetudines penitus tollantur, non in lectione solum, sed etiam in familiaribus colloquijs; ac ij præcipuè obseruentur, qui vitiosas quasdam inflexionis voces habent, quas à patria secum extulerunt.

In eo se omnes exerceant, vt tum latinam, tum vulgarem Italicam linguam emendatè pronuntiet; ac propterea alternatim iuxta Rectoris præscriptū ad primam & secundā mensam legant semper, nisi ab aliquo concio sit habenda. Ac si quid in legendo peccauerint, corrigantur statim à Præfecto studiorum, aut eo absente, ab alio, cui id minus de-
mandatum fuerit.

De

De executione Clericorum in concionibus habendis. Cap. III.

Diebus festis, ac præterea ter saltē in hebdomada, in aduentu quoq; Illustrum virorum, conciones à Clericis in Cœnaculo suggestu habeantur; omnesq; in hoc munere se exerceant: Latinæ quoque orationes habeantur sapius, præsertim ab ijs, qui singulis annis Rhetoricæ studio operam dabunt.

Præfatus studiorum unicuique præscribat thema, de quo erit habenda concio, ac singulos sigillatim semper instruat, quæ ratione inuenire, disponere, & pronunciare debeant.

Atque initio quidem præscribatur tantum thema de virtute aliqua, aut vitio, aut aliqua propositio brevis, ex sacra scriptura desumpta; Cum verò prouectiores fuerint, tunc etiam de Euangelij currentibus concionentur.

Qui propter prouectam ætatem, ingenij tarditatem, aut aliam quamuis causam, non multum in hoc assidue proficiant, ut ad altare, Parochorum more sermones habere possint, non admodum quidem artificiosè, sed ita tamen, ut ne quidquam ab Ecclesia, aut à Doctoribus Ecclesiæ probatis alienum proferant, populumq; in via Domini salutariter erudiant.

Quapropter hi instituuntur, ut initio quidem conciones ad verbum exarent, deinde verò capita tantum summa notent.

Neque verò hi vlllo modo verborum ornatum, sed tantum res ipsas confectentur, ac in ijs elaborent præcipuè, quæ ad mores pertinent; atque in hoc ita se exerceant, ut diuturna consuetudine quasi roborati, possint diebus festis ad altare sermones habere, etiam si propter occupationes Parochiæ suæ, non ita sedulam per eos dies studijs operam nauare potuissent.

Itaque ijs pro themate, proponantur vt plurimum Euangelia, diebus solennibus, & festis totius anni occurrentia: in quibus curetur primò, vt sensum literalem teneant, tum aliqua documenta ad mores instituendos spectantia in prom-

ptu habeant.

Ex ijs omnibus, qui iudicio Rectoris de consilio Præfati studiorum magis idonei censebuntur, mittantur per vices sapius, omnino autem festis solennibus diebus, & in aduentu Illustrum virorū in Aedes Archiepiscopales, qui ad mensam Reuerendissimi Archiepiscopi vel latine orent, vel Italice concionentur, accommodatè ad diem festum, vel ad Euangelium, quod in sacro pronunciatum fuerit.

Neque verò quisquam conciones in Archiepiscopalibus edibus habeat, qui nō eas prius in Seminario recitauerit.

De Cantu & Scriptione. Cap. IIII.

Lectionem cātus, qui firmus dicitur, omnes quotidie adeant; Qui verò a Rectore de Consilio Magistri Musici idonei iudicati fuerint, etiam eius, qui figuratus appellatur: idque statim a prædio; & quidem à Solennitate Resurrectionis Domini nostri vsq; ad mensē Septembris, duarum horarum spatio; alijs verò temporibus horæ cum dimidia tantum.

Mādetur autem alicui ex porioribus, vt prima elemēta tyronibus tradat; mox neantur quæ omnes, cum in posterum ordines sacros suscepturi fuerint, etiam de peritia cantus sibi examen esse subeundum.

Omnes a Paschate Resurrectionis vsque ad Vacationes, singulis diebus duas horas dent, vt eleganter & graphicè pingere literas discant; ac primò quidē, tantum paulò in scribendo exercitationes a præceptore externo ad eam rem conducto instituuntur; deinde ipsi vicissim alios doceant, vt a Rectore constitutum fuerit.

De gubernatione temporali. Cap. V.

Omnes in vnum & eundem locum conueniant ad cibum capiendum: quia verò omnes vno & eodem tempore cibum sumere non poterunt, primæ, & secundæ extruetur mensa, vt qui primæ non possunt, secundæ accumbant mensæ.

Ante

Antequam discumbant, Rector benedicat Mensam, & eo absente is, qui proxime post Rectorem loco in mensa adest. Idem, ubi finem fecerint edendi, Deo gratias agat.

Vtroque in munere omnes stantes deo & capite reuerenter respondeant.

Lectio in mensa tum prima tum secunda de perpetuo adhibeatur.

Primum quidem vnius capituli ex sacra Scriptura, deinde alterius ex Martirologio, tum reliquum tempus donec tintinnabulo signum datum fuerit, consumatur in lectione libri alicuius pii, qui Italico sermone conscriptus sit.

Idque nisi loco lectionis statis diebus, ut superius dictum est, aliquis ex clericis vel latine oret, vel Italice concionetur. Qui si dicendi finem prius fecerit, quam qui accumbunt edendi, quod reliquum erit temporis, legat librum spiritualem Italice scriptum.

Fercula clericis duo apponantur mane, & vesperi, iurulentum alterum, alterum obsonium, pro ratione temporis; quod eius erit quantitatis, qualis prescribitur.

Festis autem, sicut & sextae feriae diebus cum abstinetur, dictis duobus addetur tertium pro prima vel extrema esca: tempore vero relaxationis mane addatur quartum, vesperi autem primum aut vltimum detrahatur.

Idemque praestetur in prandio diebus ieiuniorum.

Vini alterum tantum genus apponatur ad praescriptam mensuram, aestiuo autem tempore aliquid vini albi interdum adiungatur.

Superioribus praeter iurulentum ferculum, & obsonium, siue elixum, siue tostum, apponatur prima & postrema esca.

Et ieiunij tempore duplex adhibeatur obsonij portio.

His demum vinum album & nigrum propinetur, praesertim aestiuo tempore.

Per hyemem mane a prandio, vesperi a coena excitetur ignis in singulis locis ad recreandum animum assignatis, qui tamen etiam alia hora poterit accendi, cum superiori videbitur ob iustam causam.

Singulis tribus mensibus fiat certior Reuerendissimus Archiepiscopus de numero Clericorum, qui ingrediuntur in Seminarium, & egrediuntur, & de duodena quae soluitur.

Certior fiat Archiepiscopo de numero Clericorum.

Non recipiantur in Seminarium Clerici post ferias Autumnales, nisi plane satisfecerint pro duodena quam solvunt, non solum pro tempore transacto, sed etiam pro futuris sex mensibus, pro quibus ante partem eam solvere debent.

Clerici quomodo recipiendi post vacationes.

Clerici, quibus aliqua concedetur facultas accedendi ad proprias domos, si tempore eisdem praescripto non reuertentur, ne recipiantur in Seminarium sine expressa Reuerendissimus Archiepiscopus licentia.

Habeatur perpetuo congregatio Seminarij, in aedibus Archiepiscopalis semel in hebdomada; feria tertia, mane post diuina peracta; saepius etiam, ut opus erit, praeter eas, quae quotannis in ipsius Seminarij Visitatione haberi solent.

Congregatio Seminarij i Archiepiscopo, quando, & de qua ratione habenda.

Huic congregationi interfint constituti ex decreto Concilij Tridentini, pro ratione materiae, de qua agendum est.

In ijs quae ad mores pertinent, electi pro moribus; in temporalis administratione, electi pro rebus temporalibus.

Praeter alios Rector Seminarij, tum etiam qui ministri aliquando vocandi erunt pro negotijs tractandis.

In Congregatione spiritualium rerum ea proponantur, ac deliberentur, quae ad disciplinam, mores, ac studia pertinent.

In temporalis autem congregatione ea pertractentur, quae ad domesticas rationes, iurium conseruationem, bonorum amplificationem, praediorum & aedium instaurationem, & locationem, fructuum exactionem, expensarum totius annis rationes, & quae ad alia eiusdem generis spectant.

Res omnes de quibus in Congregatione inita est consultatio, ad Reuerendissimum Archiepiscopum cum ipse congregationi non interfuerit, referantur: qui, siue congregationi interfuit, siue non, ubi Deputatorum sententiam (quam tamen ex Decreto Provinciali sequi non

Prou. 5. tit. de Seminario.

rogitur) audierit, ipse deliberet ac statuat, quæcunque pro sua pietate & prudentia, ad Seminarj vtilitatem potiora esse existimauerit.

Libri ad rationes Seminarj pertinentes.

Quidquid deinde Reuerendissimo Archiepiscopo videbitur, Rector ipse quæ primum, & diligenter exequatur, nisi alium idem Archiepiscopus delegarit.

Habeatur liber, quem magistrum appellent, in quo describantur a supputatore rationes accepti & expensi, reddituum ad Seminarium quouis modo spectantium; In eoque describantur dietim clericorum nomina qui admissi fuerint, & annuatim aliquid soluant.

Habeatur item alter liber, qui contineat inuentarium domesticæ suppellectilis; in quo describantur, inter cetera, Conficiatur item liber, in quem referatur status omnium clericorum, qui dietim admissi fuerint, scilicet:

Si quidquam annuatim soluant.
Qualis causa, & quando data.
Nomen, & Cognomen eius, & patris.
Ætas clerici.
Clerici status breuis, scilicet:
Patriæ habitationisve locus, Parochia, Plebs, Portæ, si in vrbe est.
Qualitas literarum dimissoriarum, si alienæ diocesis est.
Ordo, quem habet.

Beneficium, si quod habet.
Talentia, & progressiones cuiusque in studijs, & moribus.

Atque hi quidem libri omnes, sicut & alia omnia scripta iurum ac bonorum, in Archivio Seminarj asseruentur.

Capla pecuniarum vbi & qua ratione asseruantur.

Capla pecuniarum asseruetur in Seminario in Cubiculo Rectoris, & claues duæ diuerso opere fabrilis eidem appositæ sint; quarum vna à Rectore, altera à Thesaurario custodiatur, nec alter sine altero reponere in ea pecunias, vel extrahere possit.

In eadem asseruetur liber, in quo describantur pecuniæ omnes, dum in ea reponuntur, cum memoria sigillatim descripta, cuius causa receptæ sint.

Emptor, Clericorum omnium qui in Seminario degunt, pecuniam asseruet; neque ipse eam expendat, aut clericus restituat, sine Rectoris facultate.

Distributio horarum totius anni.

Cap. VI.

Hyemali tempore.

Hora vigesimaquarta signo dato, omnes in cubiculum se recipiant, spatio duarum horarum cum dimidia, studijs operam daturi.

Hoc etiam tempore repetitiones habentur; Superiorum scholarum vnicuique; classis trium horarum quadrantium, inferiorum integræ horæ spatio attributo.

Inde ad cenam ibitur: post cenam hora relaxationi animorum detur, ita tamen vt extremo huius horæ quadrante, meditationis matutinæ ratio reddatur.

Conueniant hinc omnes in Ecclesiâ, vbi futuræ meditationis argumentum accipiant.

Postea quadrantis horæ spatio conscientia excutiendæ assignato, alter quadrans recipiendis in lectum detur.

Hora vndecima cum dimidia, surgatis, qui alios excitare debet, & statim Prefectorum lucernas accendat; ab eoque sub duodecimam horam signo surgendi dato, semihora ad vestes induendas, abluendas manus & sternendum lectum, concedatur.

His peractis semihora mentali orationi; quadrans officio B. Virginis persoluendo assignetur.

Sub horam decimam tertiam studia resumantur, donec signo Braidenfischolarum dato, ad Missam omnes statim conueniant; qua audita partim ad gymnasia domestica se cõferant, partim Braida eant; hora lectionibus, quas audiunt in Collegio Braidenfischolarum præfinita.

Braida reuersi alij, qui domi in scholis sunt dimittentur, ac de vestigio purgatis Dormitorijs, ineatur prandium.

A prandio vnus horæ spatio cessetur a studijs, ac lectiones cantus tum figurati, vt appellant, tum firmi habeantur; quibus absolutis, omnes in cubiculum se recipiant, ac ibi Braidenfischolarum expectent; Hoc audito omnes ad scholas eant, distinctis interuallis iuxta classes quibus adscripti sunt, vt de Matutino tempore dictum est.

Braida domum reuersi, vespertinum, &

CORA-

completorii preces persoluant, tum studijs operam dent, donec ad repetitiones signo dato vocentur.

Estiuo tempore.

MAne post horam septimam cum dimidia signo surgendi dato, seruetur eadem distributio temporis, quæ hyeme, vsq; ad finem recreationis, quæ agatur vnius horæ spatio cum dimidia: quo tempore partim Musica, partim scribendi arti addiscendæ vicissim dent operam, semihora vnicuique exercitatio præfixita.

Post recreationem semihora quieti detur, tum vocentur ad repetitiones, eadem ratione quæ superius exposita fuit: deinde vsque ad signum scholarum studijs opera detur.

Vt Braida reuerfi sunt, Vesperarum, & Completorii precibus persolutis, ad cenam eatur, seruat post cenam ordine superius explicato.

De Vacationibus, ac diebus ad relaxandum animum assignatis.

VAcationes ne dentur antè natiuitatem B.V. ac non nisi absoluta à Reuerendissimo Archiepiscopo visitatione; differanturque ad summum vsq; ad diem festum S. Luca: quo tempore Clerici omnes in Seminarium reuertantur; neque cūquā sine facultate diutius abesse liceat.

Singulis hebdomadibus, die nullo festo interueniente, dies lous relaxationi animorum assignetur: ac eo die hyberno quidem tempore mane scholæ habeantur; nec æstiuo tempore permittatur adolescentibus, vt toto die ludant, sed mane & vesperi certam horam dent ambulationi.

Cum aliqua de causa ad domesticos lares ire cōtegerit, ibi per aliquos dies mansurj, sine literis commendaticijs Reuerendissimi Archiepiscopi discedere ne liceat; ac in reditu testimoniales literas reportent, quibus de eorum actionibus testatum fiat, ac ijs præcipuè capitibus respondeatur, quæ in commenda-

ticia epistola continebantur; Quarum literarum exemplum infra ponetur, & appetente Vacationum tempore, tot quot opus fuerint pro numero Clericorum exscribantur, vt opportunè paratæ sint, ac clericis abeuntibus dētur perferendæ.

Quo tempore dum absuerint, exteriori veste nigri coloris semper vtantur, nisi in itinere, aut per pluuias. Superpellicum secum ferant, & vbicunq; fuerint, saltem diebus festis, eo induti, in Ecclesia Parochiali diuinis officijs intersint.

Locus aliquis per emptionem, aut permutationem comparetur, in quo omnia, quæ inferius scripta sunt, ædificari possint, etiam si nulla ibi sit fabricæ strætura.

Nam successu temporis, aliqua applicatione Seminario facta, aut aliqua legitime alienata, facile sine detrimento Seminarij ædificium exstruetur.

Sit primum intra fines Portæ Orientalis, aut Nouæ, si fieri possit, vbi maxime salubre sit celum, ac ab vrbe saltem mille passus distet.

Situs sit iugerum octoginta, vel ad minus septuaginta.

Vndique pariete, aut firmissima sepe saltem cingatur.

Loco sit ab exteriorum aspectu libero, vt ne à quoquam vicinorum, quid intus geratur aspici possit.

In ædificio hæc sint: Sacellum honesto loco ad Missæ sacrificium celebrandum.

Triclinium, in quo commodè duo mensarum ordines construi possint, ea latitudine, & longitudine, qua decet, caminumq; a capite habeat.

Culina, ac in ea puteus.

Cella vinaria exigua, in qua vini quantum satis sit, & ligna asseruentur.

Promptuarium, in quo suppellex domestica, panis, ac huiusmodi alia reponantur.

Cubiculum paulò maius cum camino, vt si ventus vehemens, aut turbulenta tempestas & perfrigida sit, in id se recipiant.

Cubiculum alterum, vnius aut alterius lecti capax.

Por-

Porticus tres superius tectæ ad recreationes distinguendas, quò se conferant, si repetitus imber exoriat, aut magni æstus sint; vel duæ saltem in præsentia. Domicilium separato loco, in quo villi cuiuslibet loci castos habitet.

Solum transactis vijs latis ad regulam directis, quadrato intervallo decenter distinguatur; quæ propaginibus vitium altius præsentis contegantur; sitque vndique vitibus, varissque frugiferarum arborum generibus confutum.

Dæ exiguæ tabulæ conjunctæ; in ijsq; singulis bina scaphia distincta.

Formula Epistolæ commendaticæ ad Parochos.

Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis
Tit. S. Prædix, Dei, & Apostoli-
cæ sedis gratia Archiepi-
scopi Mediolani.

Reuerende Paroche. Cum hoc tem-
pore, vt valetudinis ratio postulat,
dilectis i Christo nostri Seminarij Cle-
ricis ad suos lares redeundi facultatem
fecerimus, vt ingenij, corporisq; vires,
assidujs studiorum laboribus defatiga-
tas per dies aliquot reficiant, instaurēt-
ur: (sed ita tamen, vt relaxatio ecclesia-
sticam disciplinam redoleat) quo vege-
tiores ad intermissa literarum studia re-
uertantur: Ioannem Perusum eiusdem
Seminarij alumnū istuc proficiscentē
his tibi literis commendamus; atq; iu-
bemus, vt quamdiu istuc morabitur, eius
totam viuendi rationem diligenter ob-
serues, atque hæc præcipue.

An quotidie, mane & vespere oratio-
ni vacet.

An singulis quindecim diebus pecca-
ta sua probato sacerdoti confiteatur,
Sanctissimamq; Eucharistiam sumat.

An diebus festis Missæ cōuentuali, re-
liquisq; officijs in Ecclesia tua superpel-
liceo indutus religiosè intersit, in ser-
uiatq;.

An ordinum, quibus est initiatus, fun-
ctiones frequenter exerceat.

An doctrinam Christianam in eccle-
sia tua horis statutis doceat singulis die-
bus festis.

An clericali vestitu talari decenter
vtantur, & cum iugiter deferat, tonsu-
ramve gestet.

An aliquod armorum genus deferat,
vel quippiam aliud in concilijs nostris
clericis prohibitum committat.

An cum laicis, & præsertim mulieri-
bus, versetur.

Hæc, & si quæ sunt alia, a te quàm dili-
gentissimè animaduerti volumus.

Vbi verò redeundi tempus aduene-
rit, tu literis sigillo tuo munitis, prius
tamē Vicarij foranei approbatione sub-
scriptis, quidnam in singulis dictis capi-
tibus, aut alia in re excessus vel defectus
extiterit, (super quo conscientiam tuā
oneramus) sigillatim nobis eumulatissi-
mè significabis.

Illud te admonemus, hoc nobis ita cor-
di esse, vt si vnquam aliàs, hoc tempore
in primis a te præstari diligentissimè ve-
limus. Dat. Med.

Formula Epistolæ commendaticæ ad
Vicarium Foraneum.

Carolus &c.

Admodum Reuerende Vica. Quidam
valde de Clericorum qui in Semi-
nario viuunt, recta institutione solliciti
simus, vel ex hoc perspicere potes, quòd
non ijs solum literis contenti, quas ad
Parochos damus, ad te etiam perscribere
voluerimus: vt cognita nostra cura,
quam habemus de istis, qui aliquando
futuri sunt huius Ecclesiæ Ministri, hoc
in primis tempore, quo veniendi domū
facultatem habuerūt, eorum qui sub tuo
degunt Vicariatu, & quorum nomina
subscientur, totam viuendi rationem
per te & per alios diligenter obserues.
Et quamuis Parochis mandauerimus,
vt litteras quas ad nos missuri sūt, prius
ad te approbatas, & subscriptas mittant;
volumus tamen, vt ipse etiam priuatim
de toto illorum vita genere nos eumu-
latè certiores facias, pariterq; quo die
litteras nostras tibi, Parochiasque præ-
sētarint. Dat. Mediolani. &c. Ioannes
Franciscus, filius Ambrosii
N. filius N.

De

De Visitatione. Cap. VIII.

Quo tempo-
re habenda
Visitatio Se-
minarij.

Hebdomada Resurrectionis, ac cir-
citer festiuitatem Natiuitatis B.V.
Reuerendissimus Archiepiscopus adhi-
bitis in consilium Deputatis, genera-
lem Visitationem habeat; in qua deli-
beret, quæ ad Clericorum eiusdem Se-
minarij institutionem, disciplinam, mo-
res, studiorum progressionem, rerum-
que temporalium administrationem at-
tinet.

Quæ in ea
peragenda.
Clericorū
examē, &
ratio exa-
minis.

Visitationis initio, si liberit, Eccle-
siam, & Sacristiam visitet.
Deinde examen fiat adolescentum, ab
his quos idem Reuerendissimus consti-
tuerit, adhibitis rerum spiritaliū præ-
fectis.

Examinatores, ab his qui maioribus
disciplinis operam nauauerint, Primò
de materijs, quæ illis explicatæ fuerint
sciscitentur; tum rursus datas responsio-
nes nouis quæsitis vgeant, vt inde col-
ligatur, quos in ijs studijs progressus fe-
cerint.

Qui Rhetoricæ, & scholis inferiori-
bus adscripti fuerint, omnes aliquid iux-
ta suarum Classium ordinem componant,
separatim, distinctis locis, ijsque clau-
sis; nec inde prius exeant, quàm scriptio-
nes ei, qui ad eas colligendas deputatus
fuerit, dederint.

Quas deinde singuli coram examinum
præfectis legent.

Postea Rhetoricis auctor aliquis latinus
detur explicandus, Orationis nimirum
Ciceronis, aut aliquis ex Poetis.

Tum etiam aliquid inquiretur de præ-
ceptis artis Rhetoricæ, ac de Græcis li-
teris.

Idem ordo adhibeatur (ratione tamē
Classis habita) in eorum examine, qui
in prima, aut secunda Humanitatis Clas-
se versati fuerint.

Qui Grammaticam non excefferint,
illis aliqua ex Epistolis Ciceronis fami-
liaribus explicanda proponatur; deinde
quàm in præceptis Grammaticæ periti
sint, exploretur.

Vt quisque hac ratione examinatus
fuerit, quod specimen ingenij & doctri-
næ dederit, in statum referatur: cuius
hæc erit formula.

N. filius. N. loci. N. Pleb. N. Med.
Dioceſ.

Annorum &c. completorum, die tali, mē-
sis N. anni, prout fuerit.

Initiatus vel non. Ponantur ordines.

Receptus die tali, Mensis N. Anni N.

Parentes habet superstitēs vel non, fra-
tres, sorores, tot quot fuerint.

Patrimonium tenue, mediocriter, pingue,
vel nullum.

Soluit nihil, vel quid soluat.

Adscriptus est Classi Primæ Humanita-
tis, vel secundæ, aut dat operam Theolo-
giæ, vel Metaphysicæ. Ponatur tem-
pus quo primū huic Classi adscri-
ptus est.

Diligentiæ. Mediocris, vel &c.

Ingenij. Boni, vel

Memoriæ. Bonæ, vel

Spei. Bonæ, vel exiguæ.

Talentum habet ad concionandum &c.

Examinatus die tali &c.

Si sit ex aliqua inferiori Classe.

Compositionis. Satisfecit

Præceptis. parū, vel

Auctoris explicatione. mediocriter.

criteri.

Idem dicendum de cæteris.

Si grauioribus studijs, puta Theologia,

aut Philosophiæ dat operam, ponatur

ita. Bene, vel male respondit.

Apprehendit.

Discurrit.

Et soluit obiecta.

Ad hæc, certior fiat à Rectore de di-
sciplina, & moribus cuiusque, ac singu-
los separatim alloquatur: quæ sit eorum
mēs, quis sensus, quàm in vocatione sta-
bilis inquirat, ac si quid aliud præterea
scire voluerit.

His omnibus absolutis, & cognita
per examen cuiusque peritia, Reueren-
dissimus Archiepiscopus statuatur, an ad
maiores Classes promoueri debeant:
tum præterea deliberet, si qui alicui
ministerio, aut beneficij Ecclesiastici,
aut docendi, aut alterius rei addici pos-
sint.

Rursus si qui propter nullam aut exiguā
in literis aut moribus, progressionem,
acriter puniri debeant, aut etiā si opus
fuerit, e Seminario expelli.

Quæ

Alis quædā
in visitatio-
ne præstan-
da.

abstinentia
in
abstinentia
abstinentia

Quæ postquam constituta subducta ratione vacantium locorum, decernat, an sint aliqui in huiusmodi loca Seminarijs forensibus substituendi; aut si alij recipiendi, quia Vicarij foranei, vel a Visitatoribus propositi fuerint, aut qui libellos supplices obtulerint.

De Rectoris administratione, ac de ceteris officialibus Seminarij percantetur, an bene & diligenter omnes suis muneribus fungantur; ut si quid opus fuerit, provideat.

De alijs præterea, quicumque aliquod in Seminario officium gerunt, quarat, an omnes munus suum fideliter ac diligenter exerceant; ac si opus esse viderit præiuncta monitione, aut obiurgatione, aut mutatione, omnes perturbationum causas tollere studeat.

Tum ad scitis rerum temporalium deputatis, rationes accepti & expensi diligenter inspiciat, & alia ad temporalem administrationem spectantia cognoscat: si quid in his omnibus innouandum constituerit, ut sit decernat.

Præter hanc generalem visitationem tertio quoque mense saltem, nisi iusta causa impeditus sit, Seminarium visitat, iuxta Prouincialis Concilij secundæ constitutionem.

Mittat etiam nonnunquam peritos homines ex tempore, qui lectiones cuiusvis generis audiant, & adolescentum exercitationibus literarijs intersint; ut qua ratione in studijs progrediantur, animaduertant.

De Clericis in Seminarium recipiendis. Cap. I. X.

Que cau-
ta in rece-
ptione Cle-
ricorum.

Maxima cautio adhibenda est in eo præcipue, ut idonei Clerici in Seminarium recipiantur: neque solum ingenium, & habilitas ad studia literarum, functionesque Ecclesiasticas exercendas spectetur; sed multo magis morum ac disciplinæ in singulis ratio habeatur.

Quales enim ij fuerint qui admittentur, tales prorsus è Seminario fructus existent.

Quo circa
in

Quocirca quamuis Reuerendissimo Archiepiscopo liberum sit, quouis tem-

pore clericos in Seminarium recipere; vtilius tamen videtur fore, si id tantum paucis ante vel post Resurrectionis Domini nostri solennitatem, & Natiuitatis B. Virginis festiuitatem diebus faciat. Tunc enim, cum Visitatio generalis, vt supra expositum est, ab eodem sit habenda, ex omnibus qui admitti petierint, ij præcipue seligetur, qui experimeto examinis facto, & Inquisitionibus de ijs diligenter habitis, præ cæteris idonei iudicati fuerint.

Qui verò in Seminarium optabunt admitti, Vicarij item Foranei qui aliquos proponunt, mense saltem ante prædictos solennes dies ad Reuerendissimū Archiepiscopum tabellas supplices deferant: in quibus descriptum sit nomen & cognomen eius qui petit admitti, Patris, Parochia, Locj, & Plebis, si ex Die celsi sit; Porta, si in Ciuitate domiciliū habeat.

Reuerendissimus Archiepiscopus tabellis supplicibus acceptis, mandet (si in eis recipiendis consueta ratione vti voluerit) vt Rectorem Seminarij adeant, ac coram eo a Præfecto studiorum, aliisque ei muneri præpositis, ea ratione quæ infra exponetur, examen subeant; vt Visitacionis tempore, eorum status, tum quò ad scientiam & eruditionem, tum quò ad mores & pietatem confici possit.

Cum quis in examen venerit, eius ætas potissimum spectetur; cum nullus in Seminarium maius recipi debeat, qui Philosophia, & Theologia studia perficere commodè non possit; nisi aliter Reuerendissimo Archiepiscopo videatur aliqua iusta de causa.

Quindecim annos nati, primæ Classæ Grammaticæ aut idonei sint, aut saltem sex mensum ad summum spatium habiles futuri sint.

Qui decimum sextum compleuerint, apti sint, qui saltem gymnasio Humanitatis adscribantur.

Qui prouectiores fuerint, si decimum octauum attigerint, poterunt admitti ad primam classem Humanitatis: qui verò hanc ætatem exceßerint, apti sint ijs classibus, quæ supra dispositæ sunt vbi de studiis agitur, seruatis conditionibus

Seminarij
admitti ed.

Præstanda
ab ijs qui
petunt ad-
mitti.

Ratio exa-
minis ad-
mittende-
rum.

bus ætatis, eorumque omnium quæ requiruntur in ijs, qui sunt ad eas classes promouendi.

Examen autem omnino exacte fiat, ea ratione, quæ hoc loco præscribitur.

Primo quidem efficiant examinatores, ut is de quo examen faciendum est, Latinum aliquem auctorem explicet: de inde vulgari sermone præscriptum aliquod thema in latinam linguam conuertat: Postremo ab eo præceptorum Grammaticarum rationem exquirant: nisi fortasse altioris eruditionis cognitionem præferat.

Proponetur item unicuique aliquid, quod memoriam mandet, idque maxime si adulta ætate sit; ut ex eo, quid ingenio conscribi possit perspiciatur.

Ratio stat
eorum con
suecandi.

Examine peracto, vniuscuiusque status conscribetur in hanc formam.

Antonius Ripa filius Ioannis loci N. Plebis. N. Med. Dioc.

Si verò sit Ciuitatis.

Portæ Nouæ, Par. S. Bartholomæi.

Annorum 15. vel 16. &c. Etas autem habeatur ex processu ætatis & natalium agitato, ad formam præscriptam a nobis, prout infra dicitur.

Initiatus, vel non.

Parentes habet superstites, vel non, fratres, sorores, apponendo numerum singulorum.

Patrimonium, nullum, vel tenue, vel mediocriter, prout in facto erit.

Beneficium obtinet vel non.

Duodenam soluet, vel non, & quamnam.

Ingenij } Boni, vel mali, mediocris vel debilis: in vnoquoque horum trium, prout in examine comprehendetur.

Peritia autem cuiusque subsequenter describetur in hanc formam.

Examinatus supradictus.

In expositione Auctoris Repertus fuit infra mediocritatem; Intelligens lingue latinæ, vel mediocriter, vel supra mediocritatem, &c.

In Præceptis Grammaticæ non excessit aduerbia, vel participia, &c. Et in his vel infra mediocritatem, vel mediocriter, &c.

In compositione idem seruetur.

His confectis, Rector (nisi malit Reuerendissimus Archiepiscopus hoc munus alteri delegare) de eius vita & moribus, si in Ciuitate habitet, a Præfecto Portæ, aliisque probatis viris; sin externus sit, a Vicario Foraneo, aliisque fide dignis testibus secreto cognoscat, atque hæc potissimum diligenter inquireat.

An singulis saltem mensibus peccata sua probato Sacerdoti Confessus sit, Sanctissimamque Eucharistiam sumpserit.

An Scholis Doctrinæ Christianæ in Ecclesia statutis diebus ac horis interfuerit.

An talari vestitu ad præscriptam formam vsus sit, ab eo tempore, quo concessu Reuerendissimi Archiepiscopi Clericalem habitum induit; cuius etiam licentiam scriptam exhibeat, antequam in Seminarium recipiatur.

An diebus festis in Ecclesia superpelliceo indutus, diuinis officiis religiose interfuerit, seduloque interfuerit.

An ludum literarium frequentauerit; huiusque rei testimonium etiam a præptore ipse asserat.

An cum laicis versatus sit; ac ij, quibus moribus præditi.

An arma ferat, aliaque huiusmodi.

His præfectis, Rector quidquid cognouerit, Reuerendissimo Archiepiscopo significet, eique simul statum exhibeat, ut ipse de eo admittendo vel reiiciendo decernat, prout visum fuerit.

Admissi a Reuerendissimo Archiepiscopo, antequam in seminarium recipiantur, dent idoneum fidei iussorem ad præscriptam formam, ut infra, cuius etiam rei fidem seu testimonium scripto exaratum Rectori asserant.

Si verò aliquid pro victu soluant, dimidiam partem representent.

Omnia præterea, antequam ingrediantur sibi, comparent, quæ in sequenti tabella continentur; atque hæc ad formam in constitutionibus præscriptam.

Breuiarium, Diurnum, officium B. V. atque ea ritu Ambrosiano.

Corona.

Tabella, in qua sacra imago aliqua sit depicta.

Vasculum ad aquam benedictam continentendam.

Vestes

Inquirenda
circa vitæ,
mores &c.
admittenda
dorum.

Paranda
Clericis an
tequam se-
minariū in-
grediantur.

Vestes exteriores duæ laneæ, violacei altera, altera nigri coloris.

Interiores item duæ, quarû altera hyemis tempore, altera æstate deferatur.

Illa è panno laneo crassiori, hæc è subtiliori (vulgò sarza appellant) sit confecta.

Epitogium, seu vestis domestica, iuxta præscriptam formam.

Pallium, quod ferrarolum appellant.

Pileus ad formam, & birretum, cuius interior pars nigri tantum sit coloris.

Cingulum, quod nec sericum sit, nec reticulatum, sicut neque vincula tibi alium.

Sex ad minimum indusia, quorum collaria, nec crispata sint, nec villo artificio elaborata.

Manutergia duo, aut tria: Sudariola tot, quot opus fuerint.

Conciones alicuius probati auctoris, & liber aliquis de rebus spiritualibus conscriptus; prout superiori videbitur; ac ij præterea omnes, quibus in gymnasio necessariò uti debent.

Lectus, capsa, scrinium maius, & minus, scabellum iuxta formam Seminarij, Culcitra stramentitia, Anaclinterium, linthea, lodices ad vsum, tum hyemalis temporis, tum æstivi, ad formam Seminarij.

De fideiussore dando ab ijs, qui Seminarium ingrediuntur, ac testimonio ætatis exhibendo.

Cap. X.

Nullus in Seminarium recipiatur, nisi prius idoneum fideiussorem dederit; qui pro eo spondeat, non solum quoad representationem pecuniarum singulis sex mensibus, quas pro victu soluere debet; sed etiam vestitu iuxta Seminarij constitutiones: Et qui, si Clericus è Seminario sine facultate Reverendissimi Archiepiscopi discesserit, aut propter improbitatem, aliamve eiusmodi causam expulsus fuerit; in his omnibus, & singulis, alijsque in formula cautionis cõsuetæ præscriptis, si quid horum contigerit, teneatur pro victu soluere, quæcunque eo nomine Reverendissimus Archiepiscopus, aut eius

Vicarius iusserit, pro eo tempore universò, quo in Seminario commoratus fuerit.

Fideiussores ne accipiãtur, nisi domiciliũ in Civitate habeant, & ad præscriptam formã approbati, & collaudati.

Omnes ætatis, & natalium testificationes scriptas, ac illius iudicio, qui à nobis constitutus fuerit, probatas afferant; quas nisi eiusdem subscriptione signatas exhibeant, ne recipiantur.

In ætate Clericorum exscribenda, notetur expressè dies, mensis, annus, quo quisq; natus fuerit, hoc modo.

Natus die mense & anno

ut constet ex processu approbato: quò possit facile, quotiescunque opus sit, subducta ratione, haberi ætas vniuscuiusque.

Poterit tamen hæc diligentia prætermitti, si ex libris Matrimoniorum, & Baptismorum testimonium probatum extet: ex quibus describatur ad verbum exemplum verborum, quibus testatum sit, Matrimonium inter parentes eius, qui recipiendus est, contractum esse, & insuper diei quo quis talis baptizatus est; quo eum ex legitimis nuptijs esse procreatum probetur, ac eius ætas investigetur.

SECUNDA PARS.

Quæ ad Officiales Seminarij pertinent.

De Officialibus in genere. Cap. I.

Seminarij Officiales, alij Ecclesiastici, Laici alij esse debebunt; qui cum omnes vitæ integritate conspicui, tum præsertim Ecclesiastici, vita, & moribus probati sint, & in his quæ eorum muneris sunt, exercitati: qui, si fieri possit, omnes ex Oblatorum Congregatione deligantur, ac potissimum Rector eiusdem omnino sit congregationis.

Rector igitur præ cæteris sit ætate prouectus, auctoritate grauis, spectata probitate, ab omni onere residendi solutus, peritus disciplinæ clericalis, ac eius præcipuè, quæ ad Seminarium

Fff spectat;

spectat; maximeq; expediret, vt ex eorum numero deligeretur, qui olim in Seminario fuerint instituti; atque Ecclesiasticæ Disciplinæ retinens, ac studiosus; & in ijs sit intelligens rebus, quæ sunt temporalis administrationis; omnium primus, eiq; ceteri cuiuscunque ordinis, tam qui in Seminario præcipuo, quàm qui in alijs degunt, in functione munerum suorum, ac in omnibus prorsus rebus, quæ ad Seminarij referuntur vtilitatem, obtemperare teneantur.

Minister, qui Rectoris vices gerat, thesaurarij etiam, si modò idoneus sit, fungatur officio.

Confessarius, præfectus studiorum, qui ite bibliothecæ curam gerere poterit.

Præceptores tot, quot ad earum classiu, quas supra disposuimus, institutionem requiruntur.

In singulis cubiculis bini præfecti ex clericis ipsis à Rectore constituentur: qui eos potissimum seliget, quos longo vsu, pietate, & prudentia præstare ceteris cognouerit; disciplinæq; ac progressionis Seminarij amantes.

Eisdem pro suo arbitrio mutabit, & amouebit, vt Seminarij rationibus expedire censuerit.

In Canonica, & alijs Seminarijs foænsibus, sint Vicarij ministri, qui Rectori pareant, & illi regiminis, & omnium rerum, quæ illic aguntur, rationem reddant; sicut & ministro in ijs, quæ ad eius officium pertinent.

Constituantur præterea hi decem inferioris ordinis serui: obsonator seu emptor, dispensator, Ianitor, Vestiarius, qui etiam ægrorum curam gerat; cellarius, qui etiam triclinij curam habeat; famulus Rectoris, qui ab eo non impeditus, alia etiam domestica prout opus fuerit munera præstet: Pistor, scopator, qui Pistori in pane conficiendo auxilietur; coquus, subcoquus.

Hos autem Rector, eodem modo prout visum fuerit, mutabit, & è Seminario dimittet.

Ad hanc item normam dirigatur Seminarij Canonica, & eorum quæ in Diocesi sunt, administratio.

Præter hos, qui domi officia obtinebunt, conducantur duo magistri (si quidem in Seminario ad id muneris idonei non reperiuntur) à quibus in cantu, & scripture clerici erudiantur.

Medicus certus, qui egrotos curet: Chyrurgus, siue tonsor, qui venam secet, cum opus fuerit, capillos tondeat, aliaq; sui muneris officia præstet.

Ratiocinator, qui rationibus subductis summam reddituum, & expensarum Seminarij conficiat, ac in libro maiore conscribat.

Deligantur etiam, qui negotia prædiorum Seminarij procurent.

Quibus omnibus certa merces à Reuerendissimo Archiepiscopo constituitur, adhibito etiam Deputatorum consilio.

Hos autem omnes Rector ne mutet sine Reuerendissimi Archiepiscopi facultate.

Illud præcipue Sacerdotes omnes cõtendant pro viribus, vt clerici eũ finem, qui exspectatur, assequantur: ideo cauebunt, ne quid committant, quod ab Ecclesiastica disciplina, & Seminarij institutionibus alienum sit, quodve illorum mores corrumpere queat.

Quamobrem obseruantissimi sint institutionum Seminarij, quæ de communi vita, pietate, disciplina, & moribus præscripta sunt.

Singuli onus sibi iniunctum exequantur: quod si interdum impediti fuerint, Rectorem commonefaciant.

Quotidie, nisi legitime impediti, in Ecclesia Seminarij Missæ sacrum ad præscriptum tabellæ in Sacristia asseruandæ faciant: foris autem ne celebrēt, nisi facultatem à Rectore obtinuerint.

Non recipiant, neq; alijs offerant aliquid, quod ad Seminarium attineat, etiam si esculētum, poculentumve sit, nisi prius impetrata facultate Rectoris: neque curent rem aliquam Seminarij singularem, nisi illa ab ipso Rectore, vel Ministro fuerit concessa.

Familiaritatem Clericorum non ament, neque cum domo exierint, aliquem socium infcio Rectore deligant, vel ducant.

Cum Mediolano aliquādo discedere cogentur.

urgente necessitate acciderit, Rectorem admoncant, & clauēs, aliasq; res ad vsum domus necessarias illi, vel Ministro restituant.

Extra ædes Seminarij cibum nē capiant infcio Rectore, neque in priuatis cubiculis.

Domo egressi, ante Salutatio nis Angelicæ signum redeant.

De Officio Rectoris. Cap. II.

Illud sæpius Rector animo repetat, quā graue suis humeris onus incumbat; cum ab eorum, qui in Seminario viuunt recta institutione, totius Diocesis reformatio pendeat.

Quapropter, vt qui illius fidei cōmissi sunt, eos ē Seminario fructus percipiāt, quos ecclesia sancta, ac Tridentinum præcipuē Concilium sibi proposuit; quā diligentissimē curet, vt in se ipso eas ad viuū virtutes exprimat, quas in clericis requirerit; ita vt qui illi subiecti sunt, in eo tanquam in speculo expressam videant eius vitæ imaginem, quæ illis omni studio sit effigenda; memineritq; exemplum viuam esse Doctrinā; nec sibi minus cum taceat quā cum loquatur, esse alios ad pietatem incitandos.

Diuinæ in primis gloriæ amplificationem, clericorū in omni virtute perfectionem semper ante oculos habeat, & ad eū finem omnes cogitationes referat, & curas.

Studeat, vt quæ ad spiritualem progressum spectant, recte atque ordine ad ministrantur; vt quotidianæ, aut alias statæ exercitationes, nisi necessaria de causa non intermittantur.

Curam omnium collegiorū eiusdē Seminarij primam, & præcipuam habeat.

Interrogatus à Reuerendissimo Archiepiscopo de vniuscuiusq; clerici statu, quæcunq; is scire voluerit, fideliter aperiat; præcipuē si de ordinibus ei cōferendis, aut eo ad curationem animarū mittendo. Reuerendissimus Archiepiscopus cogitet; caueatq; præsertim, nē aliquid gratiæ tribuat.

Si quid alicuius momēti, aut exequi, aut innouare necesse sit, non nisi re cum

Reuerendissimo Archiepiscopo cōmunicata id faciat, eiūq; auctoritatem, & consiliū sequatur; quod idem seruet, si contingat aliquid, cui ipse solus occurrere non possit.

Reuerendissimum Archiepiscopum sepe adeat, etiam non vocatus; vt ab eo si quid ad Seminarium pertinens constatuere velit, cognoscat.

Nē recipiat quemquam, nec eijciat ē Seminario absque Reuerendiss. Archiepiscopi licentiā; ac in clericis recipiendis seruet præscriptam in his recipiendis rationem; poterit tamen eos expellere, qui in re graui cōtumaces fuerint, aut magnum aliquod erratum, & publicum admiserint.

Curet diligēter, vt officialibus Seminarij in ijs, quæ eorum muneris sunt, pareant omnes, ac eos quæ debent obseruantia, & reuerentia prosequantur.

Si quid in ijs animaduernerit, quod vel scandalū, asferre, vel labem aspergere Seminario possit, Reuerendiss. Archiepiscopum commonefaciat.

Obseruet diligēter eorum mores, & in suo cuiusq; officio diligentiam; vt de statu cuiusq; Reuerendiss. Archiepiscopum docere possit; vt hinc ille intelligat, quos ministros bonos, & contra minus bonos atq; idoneos in cura Seminarij habeat; vt alteri in omni progressu ad virtutem, alteri ad mores corrigendos excitentur.

Conuocabit sæpius Præfectum studiorum, Ministrum, Præceptores, Præfectos Dormitoriorum, cum quibus ea deliberabit, quæ ad clericorum in moribus disciplina, ac studijs progressionem iuuandam necessaria, aut vtilia iudicauerit: quos etiam crebrō de singulorum viuendi ratione interrogabit.

Singulis etiam hebdomadis consultationem habeat de rebus domesticis, & de victu parando.

Pias cohortationes nonnunquam ad clericos habeat de his rebus, quas ad clericos expedire censuerit.

Interfit etiam aliquando diuinis officijs, & horis canonicis in Ecclesia Seminarij; videatq; an chori disciplina seruetur, cæremoniāq; diligēter exercentur.

Nonnunquam in Ecclesiâ Metropoli-
tanâ, cum in ea clerici fuerint, se reci-
piat; ut illi diligentius, quæ ad cultum
diuinum spectant, exequantur.

Si quis ex clericis morbo correptus
decumbat; illum inuisit, efficiatque ut
alij pro eius valetudine recuperanda
Deo preces offerant, præsertim si peri-
culosior sit ægrotatio.

Gymnasia sæpius visitet, & quid in
ijs agatur perspiciat.

Interdum ex improviso in locum re-
creationis clericorum eat; illorum mo-
res obseruet; ac eorum, quæ aut in le-
ctione ad mensam, aut in concione ex-
tra Seminarium audierint, rationem
exigat.

Cautus sit in locis in Dormitorio di-
sponendis, & in socijs unicuique, cum
domo exeunt, assignandis.

Diligentissimè animum intendat, ut
disciplina seruetur ab omnibus, qui in
Seminario degunt; & in primis famu-
los in officio contineat.

Curet, ut semel singulis mensibus in-
stitutiones ad clericos pertinentes in
Triclinio legantur.

Eas ipsas omnibus clericis, qui in Se-
minarium recipiuntur, initio statim
perlegenda tradet.

Tradet etiam unicuique ea, quæ ad offi-
cium suum spectant, ut ad præscriptam
rationem sese omnes gerant.

Ne cuiquâ facultatem concedat exeu-
di è Seminario priuata de causa, nisi ea
benè cognita, & perspecta, necessariò co-
cedendâ esse iudicabit; nec quemquâ so-
lum exire permittat, etiam Præfectum.
Qui si alia loca adierint, aut diutius ab-
fuerint, quàm fuerat illis concessa facul-
tas, domum reuersi ab eo corrigantur,
& puniantur.

Interioris portæ semper, & interdiu
Rector semper apud se clauem habeat,
exteriorisq; noctu.

Nè permittat, ut plures famuli habeā-
tur in Seminario, quàm quos Reueren-
dissimus Archiepiscopus adhibitis in
consilium Deputatis habendos censue-
rit; nec ijs mercedem det ampliorem,
quàm sibi fuerit præfinita.

Nè famulum quempiam in familiam
adscribat, de cuius vita, & moribus non

habeat probabiles testificationes.

Nihil permittat sine consensu, & ap-
probatione sua in Seminario fieri.

A Ministro crebrò intelligat ratio-
nem, & diligentiam, quam adhibet in ra-
tionibus, atq; expensis cognoscendis.

Eius quoq; erit totius familiæ occu-
pationes, & necessitates cognoscere, &
unicuique prospicere.

In pretijs rerumq; æstimationibus
cognoscendis, homines, qui in his rebus
magnum vsum habeant, iudicioq; va-
leant, in consilium adhibeat.

Singulis annis sæpius visitet prædia,
& bona omnia ad Seminarium spectan-
tia; ac si quid magni alicuius momenti
repperit, antequam remedium adhi-
beat, rem totam Reuerendiss. Archie-
piscopo, & congregationi Deputatorum
consultandam exponat.

Neq; verò, vel rerum in totum annu-
emendarum, vel ædificiorum fabrican-
dorum, vel alterius cuiuspiam emolu-
menti prædijs afferendi nomine quid-
quam per se attentet; sed rem totam Re-
uerendissimo Archiepiscopo, & congre-
gationi exponat, & ex eius deliberatio-
ne pendeat.

Curet tamen, ut statis temporibus ex
Deputatorum consilio de his rebus sta-
tuatur, quæ in totum annum erunt com-
parandæ; de frumeto, vino, oleo, lignis,
leguminiibus, caseo, tela, candelis, atque
alijs de hoc genere.

Circa festum Natiuitatis B. Virgi-
nis, ante Visitationem Seminarij, ra-
tiones omnes accepti atq; expensi fieri
curet; quas ubi diligenter cognouerit,
Reuerendissimo Archiepiscopo in visi-
tatione coram Deputatis rerum tempo-
ralium exhibeat.

De officio Ministri. Cap. III.

Minister, absentis Rectoris vices
gerat, rerumq; ab eo statutarum
executor sit; ipsum autem oportet singu-
la propius diligentiusque circumspice-
re, atque in primis efficere, ut in suo
quique munere famuli diligentiam præ-
stent.

Eorundem famulorum paternam cu-
ram gerat; alioquin enim illi malè ha-
beant.

debentur, unde querelæ existent quotidianæ, & famulorum mutationes; quare nihil est peius.

Inuiset sæpè cellam vinariam, promptuarium, vestiarij, culinam, & alia eiusmodi loca.

Indicem conficiat eorum, quæ ad familiæ victum necessaria sunt; quem Rectori exhibeat, ut in tempore comparari possint: res enim suo tempore emptæ, & meliores sunt, & viliores.

Caveat, ne in mensam cibi malè olentes, vel parum cocti, vel indiligenter conditi inferantur.

Ægrotis præcipuam charitatem præbet; eos in tempore inuisat, necessitatibusque animi atque corporis prospiciat: illudque persuasum habeat, malè cum his in utroque homine actum iri, si ipse quidquam de cura, & diligentia remittat.

Amplius circa ægrotos ipsos eam adhibeat cautionem, ut in valetudinarium de iudicio medici se conferant.

Per diem atque etiam noctem domum interdum circumeat, ad continendam in officio familiam; ne quid minus decens, aut contra Seminarij regulas fiat.

Viser etiam interdum vesperi portam externam; an à Ianitore benè fuerit clausa; ac etiam dormitoria famulorum; an aliquis eorum sine licentia domo exierit.

Ne aliquid aliud, quàm à Rectore constitutum est, vel extra ordinarium, nisi ab ipso facultate habita, emi iubeat, vel permittat; ideo etiam alium librum, seu repertorium quotidianarum impensarum habeat, in quo omnia notari à dispensatore iubeat, & antequam suum librum emptor Deputatis ostendat, Minister ipse videat, an aliquid ab emptore fuerit notatum, quod in Seminario non fuerit receptum.

Habeat, & alium librum, in quo cum pro Seminario frumentum, vinum, oleum, ligna, vel quid aliud magni pretij emetur, rei cuiuslibet, & qualitatem, & quantitatem notet.

Quotidie sub noctem librum dispensatoris recognoscet, & cum obsonatoris rationibus conferet.

Norit, quantum vini quæque; cappa ca-

piat, & cum exhausta fuerit, attēdat, an capacitati illius expensum respondeat.

Habeat item indicem vestiarij separatim rerum omnium domesticarum; rursum ornamentorum Ecclesiæ, easque res omnes anno vertente recognoscant.

Procuret etiam, ut unusquisque Clericus per se notam in scriptis, de singulis suis rebus, quas secum attulerit, conficiat; easque res omnes Minister sibi ostendi faciat, ac inde notam ipsam penes se retineat, ne de aliqua re in discessu dubitari contingat.

Librum habeat separatim, in quo singillatim diem, mensem, annum, nomina, cognomina, patriam, ætatem clericorum omnium, ac famulorum, qui in Seminarium ingrediuntur, & similia minutim perscribat.

Inuigilet, ut clerici omnes, vestiti, & cæterarum rerum nitorem procurent, atque ut res omnes Seminarij, quarum usus ipsis conceditur, quantum fieri possit, illesæ conseruentur, neve quidquam inutiliter consumatur.

Assistat ijs, qui secundæ mensæ accubunt, sicut & cæteris, cum à prandio, vel à cœna exeunt à Triclinio.

Inuisat sæpè Tonstrinam, dum ibi tōfores ad sunt; ac animaduertat, ne ibi clericorum fiant conuentus, sed ijtantum, qui tondentur, maneant, nec ex diuersis cubiculis permixti eodem tempore accedant: attendat etiam, ut ibidem quæ ad Tonstrinam opuserunt, à famulo ad id deputato in suis locis asseruentur.

Quandoque in Clericorum capsis perquirat, an quid esculentum, pecunias, vel aliud quidpiam vetitum habeant.

Animaduertat etiā, ne quis aliquid in domo, se, vel Rectore inscio, faciat.

Habeat librum, in quo notet omnia opera distincta, quæ singuli fabri fecerint; monitumque; habeat emptorem, ne aliquas pecunias illis soluat, nisi de mandato Rectoris scriptis exarato.

Farinam etiam, quæ à molendinario conducitur, sæpè recognoscant; ne quid fraudis in quantitate, aut in qualitate committatur.

Quotiescunque Pistor farinā ad incernendum accipiet, fursur dispensatori tradit,

Fff 3

radi, sibi que rationem singulis mensibus reddi curet.

Animaduertat quoque, ut vestitarius linteamina, & alios pannos bene custodiat, semper que pro Seminario aliquid faciat, quod magis necessarium videbitur; monitumque ipsum habeat, ne pro aliquo quidquam se, vel Rectore infcio labore.

Si cui de Seminario discedendum fuerit, quasunque Seminarii res habeat, sibi reddi procuret.

Denique praescriptos omnes, & clericis, & ceteris familiaribus Ministris ordines, sedulo ab ipsis observari curabit: quod sane munus, ut facilius, ac diligentius exequi possit, ordines omnes cuiuscunque generis, vel officij domus apud se habeat sepiusque legat.

Delinquentes tum clericos, tum famulos debitis poenis afficiat: si cui tamen poena aliqua gravis erit imponenda, id ne faciat inconsulto Rectore.

In ijs omnibus, quae ad Ministri Seminarii officium pertinent, eidem Vicarij Ministri in alijs, tum vrbis, tum Diocesis Seminarijs, existentes ratione reddant; ipseque Seminarii Minister, in eisdem collegijs, an omnia recte habeant, diligenter inspicat, & accurate inuestiget.

De Officio Confessarij. Cap. IIII.

Confessarius Seminarii illud secum reputet, ex se, rectaque sui muneris administratione, pendere eorum, qui in Seminario viuunt, in omni virtute progressum.

Quare turpe sibi fore, nisi ita viuat, & in omni vitae parte ita se gerat, ut ex ipsius vita moribusque, omnis virtutis atque officij exempla peti possint.

Pietate, mansuetudine, humilitate, prudentia, charitate, officij sui dignitatem sustineat, auctoritatem tueatur.

Familie totius pax, & concordia, eius cura sit; quare animorum offensiones, si quae suboriantur, sedare confestim omni ratione studeat.

Vitam, & mores vniuscuiusque quantum fieri possit, exploratos habeat; ut vel ad officium reuocare errantes, vel in via Domini incitare ingressos possit.

Illud in primis, in ijs quorum confessiones audit, efficere studeat, ut cum tanquam parentem ament, ac venerentur; ideoque cum illis benigne agat, praesertim dum confitentur, (adhibita tamen ea gravitate, & auctoritate, quam munus quod gerit, & persona quam sustinet, requirit).

Sic enim maximè sibi fidem conciliabit, efficietque, ut eius consilia salutaria, libenti animo, & suscipiant, & exequantur.

Quare neminem coram alijs, praesertim Superioribus, reprehendat, nec ei culpam aliquam exprobet.

Singulis hebdomadibus, feria sexta, & Sabbato clericorum confessiones audiat, eo ordine, ut omnibus decimoquinto quoque die Poenitentiae Sacramentum ministret; ijsque praeterea temporibus, quibus clerici, ex constitutionum suarum praescripto infra tertiam partem, in capite dei pijs exercitationibus, peccata confiteri, & Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum suscipere tenentur.

Tempus autem constituat, quo vniuscuiusque Dormitorij clerici confiteri debeant, ne vlla ordinis perturbatio suboriantur: eos vero per Praefectos moneat, ut prius se praeparant, quam ad confessionem eant.

Porro Praefectus, non omnes simul, sed quinos tantum, vel senos ad eum mittat. Confessarius autem tabellam eo tempore apud se habeat, in qua clericorum omnium nomina descripta sint, ut sigillatim confitentes signet, & non confitentes ab alijs dignoscat.

Diebus Dominicis, & festis, cum clericis sanctissimam Eucharistiam sumunt, mane vacet ijs, qui indiguerint reconciliandis.

Omnium praeterea, qui in Seminario viuunt, Ecclesiasticorum Confessiones audiat, tempore Concilij definitio, & famulorum semel saltem singulis mensibus.

Diebus festis à prandio famulos omnes conuocet, eosque in Doctrina Christiana diligenter erudiat.

Quotidie vespere, postquam clerici Matutinae meditationis rationem reddiderint, omnibus in locum constitu-

rum convenientibus, puncta proponat proximè sequenti die mane meditandæ in quo ne dimidium horæ quadrantem excedat; nec minus perspicuitati studeat, quàm breuitati.

In eorum materia diligenda illud seruet, vt Sabbato, quod Dominicam antecedit, in qua sanctissimam Eucharistiam sumpturi sunt, de eodem Mysterio agat, sextis autem ferijs de Iesæ Christi Passione, & morte.

Cæteris diebus Sabbati, itemq; vigilijs Ecclesiæ lege seruandis, punctaumat ex Euangelio, quod sequenti die in Missa Ambrosianæ Ecclesiæ more pronuntiabitur, idque per totam Quadragesimam seruet.

Reliquis autem totius anni diebus, ex concordia Evangelica Cornelij Ianfenij sine interruptione promat, quoad usq; ad eius finem peruentum sit.

Proponat autem in hunc modum: pronunciet primò verba Euangelij; Deinde Italicè explicet, Postremò tria inde documenta eliciat, quæ futuræ meditationis materia sint.

Studeat, modò vni, modò alteri recreationi vicissim interesse, dum clericij Matutinæ meditationis rationem reddunt.

Vicissim diebus festis clericorū congregationibus intersit, curetq; vt ab omnibus statutis temporibus habeantur.

Denuo receptos clericos, aliosque si opus fuerit, instruat in ijs, quæ ad constitutiones Seminarij spectant, eosque quomodo confessionis, & Eucharistiæ Sacramenta suscipere, orare, Missam audire, eiq; tam Ambrosiano, tam Romano more inseruire debeant, erudiat.

Cum primùm, quis Seminarium fuerit ingressus, curet, vt totius vitæ peccata generali Confessione expiet.

Spiritualibus exercitationibus præstet, quas clerici statutis temporibus obibunt.

Multa cilicia, & disciplinas sibi comperet, quas clericis, qui indigerint, accommodet.

Si cui in confessione aliquid occurrerit, quomobrem illi necesse sit, longiori temporis spatio immorari; nè astatibus confessionis occasio præbeatur, Confes-

sarius hoc in aliud tempus differat, non imposita illi tunc quidem absolutione, vel certè, si eum tunc absoluendum indicauerit, vt cum alijs possit sacram Eucharistiam sumere, id faciat petita ab eo venia secum ea de re alio loco agendi.

Nihil aut ipse proponat, aut audiat à confitente ad confessionem minimè spectans: si autem aliqua institutione quæpiam indigere cognouerit, aliud sibi ad eum instituendum tempus eligat.

Si quos vitæ spiritualis amantes compererit, eis suis cohortationibus vires addat, pijs colloquijs, documentis spiritualibus, orationibus, omniq; alia ratione iuuare conetur; languentes verò, desides, & à progressibus spiritualibus abhorrentes, quacunq; ratione excitare, & ad meliorem frugem reducere studeat.

Vt autem penitentibus ope suo præsto esse, ac eos ad vitæ emendationem, ac progressum in virtute possit excitare, vtilia quædam, & sigillatim cuilibet opposita vitio remedia in promptu habeat; maximè verò ijs vitijs aduersa quibus præcipuè obnoxios esse nouit Seminarij clericos.

Quod ad orationem, eiusq; rationem spectat, studeat quàm diligentissimè in eo, quibuscunq; rebus poterit clericos iuuare, & quibusdam regulis instruere; cogitetq; parum admodum profecturos Seminarij Clericos in spirituali progressu, maximisque fructibus priuatos iri, si vel nulla, vel non recta ratione orent.

Quamobrem maximos atque yberrimos, qui ex oratione præsertim mentali existunt fructus, sæpius illis proponat, omniq; ratione ad illius studium, & amorem inflammare nitatur.

Imperitos etiam, & in discutienda conscientia minimè exercitados edoceat, omnemque præscribat examinis modum, quò illi vti debeant, eiusq; rationem ab ijs exigat.

Moneat omnes, nè vnquam sibi ipsius mortalis culpæ conscij somnum capere audeant; sed contra actam peccati maculam, statim Sacramentali confessione eluant.

Omnes hoc salutari præcepto informet, ut videlicet in Matutina oratione, se ipsos Deo Opt. Max. desideria sua, omnes cogitationes, actiones eius diei, & verba offerant; eiusque gloriam solam in omnibus rebus sibi proponant.

Studeat in omnium mentibus maximum animarum zelum, propriæ voluntatis abnegationem, veram obedientiam, paternam charitatem inferre; internascentia optimorum beneficiorum, vel divitiarum desideria, salutariis monitionibus extinguat, quoslibet etiam iis de rebus sermones prohibeat; solam denique illis Dei gloriam, & animarum salutem procurandam esse doceat, & expectendam.

Illud denique sedulo curet, ut ea quæ Seminarij constitutionibus præcipiuntur, diligenter observent.

Bis in anno mittatur ad Seminarium Confessor extraordinarius, cui clerici omnes confiteantur; ut si qua de causa huiusmodi nonnulli indigeant medicina, occultis animi sui morbis mederi liberior possint.

Quare illud etiâ caveatur, ut qui ordinarius confessor aliquando fuerit, nê idem ad eorum confessiones extraordinariè audiendas mittatur, nisi secus aliquando Reverendiss. Archiepisc. expedire visum fuerit iusta de causa.

De munere Præfeti studiorum.

Præfetus studiorum, in Seminario, & in omnibus eiusdem, tam vrbis, quam Diocesis collegiis, rei literariæ præsit.

Eiusdem munus præcipuum illud erit, ut iuvenes leges Seminarij ad studia pertinentes inviolatè servent.

Curabit etiam diligenter, ut quàm maximam ex lectionibus, repetitionibus, disputationibus, aliisque literarum exercitationibus percipiant utilitatem; dubia propterea, si quæ occurrerint, explanabit.

Visitabit sæpè clericos dum domi student, & quid quisque agat diligenter cognoscat; quod si quis tempus inutiliter consumpserit, Rectorem moneat, ut poenam quam meretur, luat.

Intelligat præterea, quinam negligentes sint, quive superati fuerint in his exercitationibus, quæ diebus Sabbati domi in scholis habentur: eius vero epistolam, quæ multis partibus amalo fuerit inferior, curabit publicè legi in Triclinio, omniaque errata, quæ in ea notabuntur. Rector autem pro negligentia, & errorum ratione in eum animadvertet.

Ut omnes, quanta fieri poterit diligentia Lectiones audiant, eisque operam dent, efficiat, ut modo hic, modo ille Lectiones repetat, vel recitet in Mensa.

Inquirat aliquando, an Præceptores omnes domi existentes suum diligenter munus præstent, anque à præscripta illis docendi ratione discédant: quamobrem gymnasia sæpius visitet, lectionumque explicationi intersit.

Adibit etiam interdum Magistros Braidarum, & quomodo se clerici gerant, quid proficiant in literarum studiis inquirat; & si quempiam in his deficere intelliget, ad Rectorem deferat.

Quotidie intersit repetitionibus Theologorum, & eorum, qui dant operam primæ Philosophiæ; aliarum etiam repetitionum Præfetus sæpè convocet, repetitionibusque ipsorum aliquando præsens sit; videbitque an rectè munus eis demandatum exequantur: quod si quid fuerit, quod ei minimè probeatur, cum Rectore conferat, ut ei malo consulatur.

Singulis item hebdomadis disputationes haberi curet, quibus ipse semper intersit; & lectionem Catechismi ad Parochos habeat, cui clerici omnes semper intersint.

Curam habeat, ut clerici per ordinem in Triclinio concionentur, thema ta tradat ad præscriptum decretorum, ut in cap. de studiis præscribitur: quod si in Archiepiscopatu habenda erunt, eas primum in Seminario recitari iubebit.

Nulla habeatur concio, aut oratio, etiam in Triclinio, neque etiam recitentur carmina, nisi ab eo premissa: quæ omnia sciente Rectore agantur.

Idem primæ mensæ, nisi iusta de causa impeditus, tum mane, tum Vespere accumbat.

Sepe

Sæpè omnium libros reuifet, an illorum instituto apti fint, & neceffarij; libros verò indicis iuffa, aut legibus Seminarij interdictos, ad Rectorem deferri iubeat.

In ingreffu clericorum, ad eum deferantur libri omnes; quos ipfe diligenter recognofcet: & fi quos deprehendet in Indice, aut à Reuerendiflimo Archiepifcopo prohibitos, ne eos apud fe habere permittat.

Sæpè Rectorem admonebit, de ijs, qui diligentiores in studijs fuerint: ne diligentiores item notet: vt à Reuerendifs. Archiepifcopo requifitus, eorum omnium rationem reddat.

Cum sacræ ordinationes habende eruat, eos qui mittendi funt ad examen, diligenter domi recognofcat; fi quos autem rudes, aut minus aptos repererit, aut inftruat fi modò poffit, aut Rectori fignificet, vt quid de illis expediat, deliberari poffit.

Quæ ad Præceptores pertinent.

Cap. V I.

Statim horis in gymnaſium conueniant.

Quotidianas lud exercitationes, ac ſtudij, præ aliquæ oratione inchoent, item quæ concludant; quæ antequam abſoluantur, diſcipuli è ludò ne miſſi fiant.

Proinde in Gymnaſio loco decet, & perſpicuo, tabella alicuius sacræ imaginis appendatur, ad quam ſingulis diebus ſtatæ preces fiant.

Efficiant, vt diſcipuli omnes Doctrinam Chriſtianam rectè teneant.

Si quæ profana aliquando exponant, ea ad rectam diſciplinam, egregiamquæ morum informationem, præclaris interpretationibus traducere conentur; ac in ſuis explicationibus aliquid ad laudabilem vitæ institutionem ſemper interponere ſtudeant.

Prouideant, vt in ſchola omnes locis assignatis ſe contineant.

Ne permittat eos egredi è gymnaſijs.

Caueant, nè diſcipuli ſcâna incidant, aut quidquam in ijs inſcribant, neve ijs occultati, res inutiles faciant.

Cum ad finem alicuius libri peruenerint, tumultu fieri nullo modo ſiniant.

In verberando, caput ne cedant; nec ſine modo, aut cum ira quenquam percutiant.

Nihil omnino diſcipulis dent ſcribendum ſine Rectoris facultate; nec ab ijs quidquam tranſcribi permittant, niſi neceſſe ſit, ne & tempus terant, & valetudini noceant.

Si quos ex diſcipulis alloqui velint, ne eos in cubiculum ſuum admittat, ſed id in ſchola, aut in recreatione faciant.

Gravitate cum diſcipulis ubique ſint retineant.

Si quis in gymnaſium cum alijs non venerit, Rectori, aut Præfecto ſtudioſorum ſignificent.

De Officio Theſaurarij. Cap. VII.

Theſaurarius numerandi artè probe teneat; ne vel in exigendis, vel in ſoluendis pecunijs labatur: ſit etiam bene verſatus in libris rationum tranſcandis, itemquæ in monetarum generibus, & vitijs cognoscendis; ne vel vitioſas admittat, vel non iuſti ponderis.

Deſcribat pecunias omnes, quas ipſe recipit, vel alijs ſoluit, cum die, menſe, & anno, & cum expreſſa cauſa mentione.

Nullam pecuniam cuiquam numeret ſine mandato à Cancellarijs Seminarij conſecto, cui à Vicario Generali, & ab uno ex Deputatis, nec non à Rectore ſubſcriptum ſit; omninoquæ eidem Rectori ſe obedientem præbeat in hac pecuniarum adminiſtratione.

Pecunias omnes in cubiculo Rectoris, ubi itidè capſa aſſeruat, recipiat, eaſquæ ſtatim in ea reponat.

Habeat penes ſe indicem omnium colonorum, & debitorum, quorum nomina, & cognomina diligenter perſcribat; vt cum tempus poſtulat, pecuniam ab eis recipere pro debiti ſolutione, & de eadem pecunia fidem illis perſcribere poſſit.

Mandata omnium pecuniarum expenſarum diligenter aſſeruet; nihil enim illi acceptum expenſum referetur, niſi ſingularum ſolutionum mandatum exhibuerit.

De Officio Praefectorum. Cap. VIII.

Primum eos, qui suae cure commissi fuerint, precibus ardentibus Deo commendent; ac illis omnibus in rebus praestent exemplo; caueantque maxime, ne illis aliquam offensionis causam praebant.

Superiores omni obseruantia colant, ac efficiant, ut quae à Rectore constituta fuerint, à clericis seruentur.

Sine fraude defectus clericorum Rectori significant; ac si quid de his praeterea Rector quaesierit, fideliter aperiant; ut quam facillime occurratur offensionibus, clericisque in disciplina, moribus, & studiis dirigantur.

Praefecti, mutua sese beneuolentia prosequantur.

Alter alterum moneat de ijs, quae ad illius Dormitorij administrationem expedire iudicauerit.

Cum à Dormitorio exeunt, si diutius absuturi fuerint, de eo Rectorem, aut Ministrum certiores faciant; nec verò exeant nisi iusta de causa.

Primi mane surgant, postremi vespere eant cubitum, claudantque ianuas cubiculi, ac earum clauas apud se habeant, ne quisquam ipsis inscientibus possit ingredi.

Ne cum clericis suis ullo modo contendant, aut contumelias eos afficiant; sed si quis contumax in parendo fuerit, ad Rectorem deferant.

Ne in Clericos sine facultate Rectoris animaduertant.

Ne quemquam priuato complectantur studio, neve in alicuius se insinuent familiaritatem; ut & omnes clerici, eos, decet vereantur, & ipsi maiore cum sinceritate, ac libertate, officij sui partes exequantur.

Si quis alium ex praefectis negligentior in suo munere animaduertit, ac praecipue in rebus grauioribus, eum Rectori denunciet.

Constitutiones Seminarij generales exacte teneant, ut facilius sit illis administrationis ratio; si quis eas aliquo modo violet, eum denunciet; ac ipsi praeter ceteros, ijs quam diligentissime praestant; ac si quid aliud Rector, aut ge-

neratim, aut ipsis peculiariter praeciperit, id studiosè praestent; ut non minus exemplo, quam verbis clericos ad eadem seruanda incitent.

Quae Praefectorum munus est praestare, & ad rectam Seminarij administrationem spectant, ea ne alter in alterum reiiciat.

Curent diligenter, ut clerici, quae debent obseruantia, & reuerentia, superiores colant.

Efficiant, ut ab ijs vbicunque fuerint, modestiae ratio habeatur, publice praefertim, tum maxime in Ecclesia, & in Choro.

Rectorem certiores faciant de ijs, qui eo die à cubiculo, vel à Seminario exierint; quod ut illis facilius sit, singulorum nomina in tabella descripta habeant.

Singulis diebus festis indicem conficiant, in quo nomina clericorum sui Dormitorij, qui eo die sanctissimam Eucharistiam sumpsissent, describant, eumque Rectori exhibeant.

Vnusquisque signarium apud se habeat, ut cum opus fuerit, ad accendendas lampades, si quando noctu extinguntur, ignem eliciant.

Saepe clericos in locis suis visitent, an statis temporibus orationi, & studio vacent, animaduertant. Si quem officio suo deesse compererint, notent.

Singulis diebus, vel alternis saltem, vespere, quidquid in dormitoriis suis contigerit, scriptum Rectori exhibeant, ac singulis diebus Sabbati, quae paranda erunt in Dormitoriis, significant.

Curent, ut diligenter ab unoquoque sternantur lecti, nec super eos vestes, libri, aut alia quaelibet ponantur; ut superpellicea singulis mensibus lauentur; vnaquaque hebdomada tonsura ad formam accommodetur.

Prouideant, ut à Dormitorio quotidie sordeseuerentur, caueantque ne tabulae frangantur, aut parietes deturpentur.

Ne permittant, ut quisquam mane, antequam signum campanae datum fuerit, surgat; curatque Vespere, ut examine conscientia perfecto, post quartam horae partem omnes in lecto sint: si quis non paruerit, Rectorem moneant.

Matth.

Matutino, & Vespertino tempore, cum clerici ad latrinas eunt, illos aliquando obseruent, studeantque si fieri possit, vt soli eant, ac ibi noctu lucernam accendi curent.

Cum aliquis ad res communes cum ceteris non conuenerit, & a communi cœtu abfuerit, si vbi sit ignorent, eum per se, aut per alium fidelẽm quærant.

Si quid alicui clericorum, ad victum, & cultum, aut ad valetudinem opus esse cognouerint, superiorem moneant.

Notent eos, qui literas ad alios scribunt, itemque eos, qui nimia familiaritate inter se vtuntur, aut quos existimant in cubiculo, vel in consuetudine esse separandos, de quẽ ijs Rectorem commo-
nefaciant.

Temporibus orationi, & studijs dican-
tis, ne ambulent ipsi in Dormitorio, ne-
que alios ambulare sinant, aut quauis ra-
tione tumultum fieri, aut quemquam lo-
qui non nisi vrgente necessitate, idque
submissa voce, & latine.

Cum aliquis a recreationis loco, alio-
rumve cœtu discendendi veniam petet, si
diutius sit absuturus. (præterquam si ad
ianuam de Rectoris licentia vocetur):
potestatem ne faciant, sed ad superiorẽ
pro facultate obtinenda mittant, caueat
autem, nec duos vnquam solos, quouis
abire permittant.

Cum animi relaxandi gratia deam-
bulatum clerici mittantur, videant, ne
tumultuosè vociferentur; ne alij ab alijs
secedant; ne aliquid ad comedendum e-
manent; ne lapides iaciant, aut alia contra,
aut præter decorum admittant; ne ve-
ijs ludis vtantur, qui constitutionibus
Seminarij prohibentur: Curent autem,
vt moderata deambulatione corpus ex-
erceant.

Clericos è Dormitorio exeuntes co-
mittentur, nec permittant, vt in reditu
à gymnasijs, aut alio quouis loco, ex-
ternis se ingerant, aut cum ijs com-
moneantur.

Nemini ad alterius locum eundẽ ve-
niam concedant, nisi iusta de causa, si-
bi que probata.

Interdum etiam inuestigent, an Ianitor
eos vocandi à Rectore veniam obti-
nerit.

Siue in loco recreationi assignato, si-
ue alibi clerici fuerint, ipsi præsen-
tes adsint.

Examine Vesperij absoluto, curent lu-
mina omnia; præter lampades in Dor-
mitorio alijsque locis, extingui.

Præfetti, qui alijs discedentibus do-
mi manserint, clericos omnes, qui non
exierint, cuiuscunque cubiculi sint, com-
mendatos habeant.

Si qua in re à Rectore obiurgati fue-
rint, æquo animo ferant, ac pœnas ab
eo iniunctas promptè perfoluant.

De Bibliotheca, eiusque Præfecto.

Cap. I X.

Certus constituatur in Seminario
Bibliothecæ locus, vbi volumina,
librique omnes asseruentur.

In ea armaria aliquot exstruantur, in
ijsdem libri, ac volumina, nõ aceruatim,
sed ordine disponantur.

Index præterea fiat, in quo pro discipli-
narum genere, aut pro alphabeti ratio-
ne, volumina singula, notentur, addito
etiam loco impressionis, & forma vo-
luminis.

Ijsque index certo loco in perpetuũ asser-
uetur, notatis etiã deinceps ordine alijs
libris, quicunque in posterum eidem Bi-
bliothecæ quouis modo accesserint.

Constituatur aut aliquis, qui eiusdẽ
Bibliothecæ curæ diligenter præsit.
Is libros oēs à sordibus incorruptos cõ-
seruet; puluerem si quando adhæserit,
excuti curet; tum etiam diligenter ca-
ueat, nè libri humiditate corrumpantur,
vel à muribus corrodantur.

A Rectore etiam obtineat, vt volumi-
na, quæ pro vetustate, carie siue ob-
sordescent, Librario opere poliantur;
dissoluta, & malè compacta, congluti-
nentur; ab operculo nuda, asseribus, co-
rioue tegantur.

Indicem conficiat librorum omnium,
quos ex bibliotheca de mandato Recto-
ris ludi Magistris, aut alijs accommoda-
bit; eosque cum reddiderint, expungat;
quos autem clericis accommodauerit,
eos singulis saltem sex mensibus (nisi
fortè citius propter alicuius discessum
aliamve causam id faciendum sit) sibi

reddat.

reddi faciat; ut vel iisdem, si ita expedire visum fuerit, vel alijs, qui indigeant, eadem ut supra constituta ratione accommodet.

Indicem vnum, vel alterum librorum prohibitorum apud se habeat; utq; nullus eiusmodi liber in bibliotheca sit, diligenter videat; tum si quem fortè in ea compererit, emendandum ijs statim denunciaret, penes quos corrigendi facultatem esse sciât.

De Familia inferiori. Cap. X.

Quotidie mane inferior familia statim, ac surrexerit, in templum ad Missam cōueniat, nisi fortè quis necessaria officij occupatione per id tempus impediatur.

Diebus festis post prandium præstò erunt omnes ad Doctrinæ Christianæ expositionem atq; tractationem, hora quæ eis præscribitur à Confessario.

Prima cuiuslibet Mensis Dominica die, & solennioribus totius anni festis diebus Sacrosanctum Christi Domini corpus sumant; Die autem Sabbati, aut sexta feria, prout à Confessario præscribitur, quæ primam cuiusq; Mensis Dominicam diem antecedit, in Vigilijs item solennium dierum, eidem Confessario peccata sua confiteantur; à quo etiam præstitæ confessionis Chirographum Ministro exhibendum accipiant.

Quod ad victum attinet, iisdem regulis teneantur, quibus, & clerici.

Domo non exeant sine Rectoris, & eo absente sine Ministri licetia; domoq; exeuntes nihil secum asportet, neq; item in Seminarium importent, in seculo eodem Rectore, vel Ministro: cum item exhibunt, aut redibunt, eorum alteri se præsentent.

Præter ea, quæ sigillatim unicuique ex officio incumbunt, illa omnia præstabit, quæ à Rectore, vel Ministro iniungentur; Caueant autem, nè tempus inuasiliter consumant.

Decoro, ac modesto vestitu semper utantur, & nigri, aut suboscuro coloris; neq; in Seminarium recipiantur, priusquam ad præscriptam normam induti

sint, deq; habitu, moribus, & ætate à Rectore probationem obtinuerint.

Famuli, nec arma tractare, aut apud se habere, nec chartis lutorijs, aut talis, aut alio eiusmodi indecoro ludi genere ludere audeant.

Vitent pariter sermones dissolutiones, libros scurriles, & impuros, profanas cantiones, & alia id genus.

Omnes ad secundam mensam conueniant; & ad ea, quæ de suggestu pronunciantur, attentis, modestiam, ac silentiis accuratè seruent.

Nihil prorsus alicui extra Seminarium concedant, quod ad rem familiarem, & ad cibum, vel potum attinet, etiam si minimum sit, non obtenta venia à Rectore.

Ne cum clericis familiaritatem ineant; eos tamen vbicumq; omniq; tempore debito prosequantur honore.

Nihil illis sub quouis prætextu dent, vel ab eis accipiant: qui secus fecerint, graui pœna arbitrio Rectoris mulctentur.

Si in aliqua re defuerint, aut Seminarij regulas violarint, eiusdem Rectoris, aut Ministri arbitrio puniantur; contumacibusq; tum aliqua mercedis pars subtrahatur, tum iisdem etiam si opus fuerit, eiiciantur.

P A R S T E R T I A

Quæ ad Clericos Seminarij pertinent.

De Scopo Clericorum Seminarij.

Cap. I.

Adolecentes, qui singulari Dei benedictio sunt delecti, ut in Seminario instituantur, id potissimum intelligere debent, cuius gratia Concilij Tridentini decreto Seminaria instituta sint; & intelligentes, sepius animo repetere; omnesq; neruos intendere, ut illud diuina ope suffragante, ad animarum salutem, ad Ecclesiæ utilitatem, & Pastorum solatium consequantur.

Quod si qui propter improbitatem, aut negligentiam, illud minus obtinebunt, aut quia sua ipsi sponte ab instituto Clericalis vitæ recedant, aut suo vitio à Seminario expellantur, vel Episcopo

suo parere nolint, in ijs rebus, quæ ad eius Ecclesiæ vtilitatem spectant, cuius sumptibus aluntur, & educantur; grauius peccabunt, atque à Deo, tanquam alienæ facultatis vsurpatores, accerrimè punientur.

Sunt igitur ea potissimum de causa Seminaria erecta, vt in ijs boni strenuique operarij ad curationem animarum, quas suo sanguine pretiosissimo Christus redemit, instituantur; & ij quidem adolescentes (qui ob ætatem, cum tenera sit, & procliuor ad voluptates, & flexibilis etiam ad bonarum rerum impressiones admittendas in operibus virtutis erudiri debent) vt eam vitæ perfectionem adipiscantur, quæ in ijs, qui Doctores populorum futuri sunt, elucere debet, & seuerioribus disciplinæ legibus coercendi.

Cum igitur duo precipue in Sacerdote, & animarum Pastore requirantur, probitas videlicet, ac doctrina; earum vtræque in Seminarijs est comparanda. At sicut probitatis maior est necessitas, quam Doctrinæ; sic illis in eius studio magis est elaborandum: cum præsertim acquisitio virtutum, in vniuscuiusque assiduitate, & industria, potiusquam in Rectorum, aut præceptorum diligentia sit posita; ita vt nisi quis laborem adhibeat, non multum, aut nihil illi aliorum vigilantia sit profutura.

Quamobrem vnusquisque sit ea mente, ac voluntate, idque sibi quotidie proponat, vt omnino velit in bonum Ministrum pro huius Ecclesiæ Mediolanensis adiumento euadere; seque Deo iuvante, purum ab omni peccati labe conservare: sic enim affectus, multò facilius Doctrinæ cognitionem accipiet, maiorem tum suo, tum cæterorum emolumento; Beneficijque magnitudinem agnoscens, quòd illi tam præclara sit oblata facultas, toto animo singulis diebus Deo se offerat; rogetque, vt se ad prædictum finem idoneum efficiat operarium.

Quòd si quis decursu tēporis de statu mutando consilium caperet, etiam si de Religione ingredienda cogitaret, de eo Reverendiss. Archiepiscopum, vel Rectorem statim certiores faciat.

Peccaret enim, si in Seminario hoc animo viueret, in alium finem consumens, quod ad operarios solum pro huius Ecclesiæ auxilio sustentandos est constitutum.

De pijs exercitationibus. Cap. I I.

Q Votidie mane singuli semihoræ spatio mentali orationi vacent; qua perfecta, Matutinum officium Beatæ Mariæ Virginis, & Primæ recitent; Tertiæ verò, Sextæ, & Nonæ, dum Missæ sacrificio intersunt, horas; Vesperarum, & Completorij, vespertino tempore post scholas deuotè persoluant.

Singulis diebus omnes antequam Bradam adeant, Missæ sacrificio intersint, eiisque vicissim inferuiant. Cum verò Sacerdos, secreta quæ vocantur, recitabit, horis absolutis, si quod tempus super sit, Missæ Mysteria piè meditentur, Coronamve, aut Rosarium dicant, prout à Confessore expedire iudicatum fuerit.

A prandio, & cœna in Ecclesiam recta pergant, ibique orationem Dominicam, & Angelicam salutationem secretò quinquies dicant.

Vesperis post recreationis tempus, signo campanæ dato meditationis rationem reddant; tum in locum constitutum conuenient, vbi futuræ meditationis argumentum accipient.

Quotidie Vesperis per quartam horæ partem conscientiam diligenter excutiant.

Dominicis, reliquisque diebus festis in Ecclesia Seminarij Missæ maiori, ac diuinis officiis intersint; illis tamen exceptis, qui Metropolitanam obibunt, vt altari ministrent, cæterasque sacras functiones exerceant.

Confiteantur omnes Seminarij Confessori peccata sua, saltem prima quaque, & tertia cuiusque Mensis Dominica die; diebus præterea festis Christi Domini, B. Virginis Mariæ, Sanctorum Ioannis Baptistæ, & Apostolorum, & Sancti Ambrosij, omnibusque Dominicis Aduentus, & Quadragesima.

Qui verò sacris ordinibus initiati sunt, semper

semper singulis octo diebus: qui alicui sodalitis B. Virginis sunt adscripti, eius leges, & instituta ea de re seruent.

Prima quoque; cuiuslibet mensis Dominica die, & solennibus item totius anni diebus festis, sacram Eucharistiam sumant: in Adventu verò, & Quadragesima, singulis saltem quindecim diebus: quod idem Diaconi, & Subdiaconi semper præstent.

Quotiescunq; autem sumunt, siue in Ecclesia Metropolitana, siue in Ecclesia Seminarij, aut alia quapiam, superpelliceum induant: idemque faciant, quotiescunq; Reuerendis. Archiepiscopo celebrante, ipsi adfuerint.

Post sacram verò communionem in Ecclesia persistentes, in aliqua pia eiusdem Mysterij meditatione quadrantis horæ spatio versentur; nec inde prius discedant, quàm per ædituum signum campanæ datum audierint.

Singuli in Cœnaculo concionentur, prout moniti fuerint; & semel saltem in hebdomada se in sacris ritibus, & ceremonijs ad Ecclesiam spectantibus exerceant, nisi aliter expedire censebitur.

Opera pietatis, si quando illis à Rectore permittum fuerit, studiosè præstent; præcipuè verò in concionandi munere, si modò Diaconi sint, publicè se exerceant, impetrata prius per Rectorem à Reuerendissimo Archiepiscopo facultate.

De disciplina, & moribus. Cap. III.

Quomodo se gerant erga superiores.

Superioribus omnes, & singuli debitam obedientiam, & obseruantiam omnino præstent; coram Rectore autem, nec caput operiant, nec assideant, vbicunq; illi sint, nisi prius ab eo iussu fuerint.

Quod si Prælati aliquis, aut vir insignis interfit, caput non tegent, donec iterato admoniti fuerint.

Si quid à Rectore petierint, repulsamq; tulerint, taciti acquiescant; quod si videatur eidem in memoriam reuocandum, id postero die facere possint; amplius nullo modo, nisi noua intercedente causa.

Dum aliquid à Rectore petunt, rei,

loci, & temporis rationem habeant; & scilicet nihil contra leges, & instituta, nisi urgente necessitate, petant; nihil tempore orationis, aut studijs dicato; nihil in templo, vel in Sacristia, præsertim si tunc Superior sit celebraturus, aut Missam paulò ante perfecerit.

Erga Rectore ea sint animi affectione, qua filij erga patrem: Ab eo si quid præter voluntatem imponitur, aut negatur, id existiment ad vtilitatem suam referri, pro certo habentes, superiores ad id multis duci causis, quæ adolescentibus plerumque lateant.

Eidem Rectori liberè suos sensus exponant, ut illis prout opus fuerit consulat; cum nihil sit difficilius adolescenti, quàm immoderatis animi affectionibus per se moderari.

Quapropter literas neq; mittant ipsi, neque ad se missas aperiant, priusquam Rectori ostenderint.

Qui aliqua in re Seminarij leges violarit, Rectorem conueniat, seq; delicti sui, ac erroris accuset.

Si quid ex illis Reuerendis. Archiepiscopus scire voluerit, id simpliciter, sincereq; aperiant.

Quod si crimen aliquod suum deferri contingat, auctorem non querant; rescientes autem, nullam malè erga illum affecti animi significationem dent; contentur potius in posterum meliores fieri, neque ea admittere, propter quæ merito possint accusari.

Officium aliquod domi gerentibus omnes pareant in ijs rebus, quæ ad eorū officium pertinent.

Memor sit vnusquisq; vocationis suæ, eoq; nomine sæpè Deo gratias agat, coneturq; maxime, vitam, ut clericum decet, instituere: Cum tam multæ utilitates ex boni, tot detrimenta ex mali vitæ Sacerdotis proficiantur.

Modestiam vbique seruent, in Ecclesia præcipuè, Dormitorio, Cœnaculo, ac extra domesticos parietes; cum illa adolescentiæ peculiare sit ornamentum.

Caueant igitur, nè oculos huc illuc circumferant; nè loquantur altius, præsertim si multi sint; nè strepitum excitent, nè nimis festinanter incedant.

Quam erga se ipsos cautione adhibeant.

In mensa loco sibi assignato assideat, nec panem detegant, nec edendi initiū sumant, priusquam id à Rectore fieri viderint, vel eo absente, ab illo, qui eius partes eo loco geret: ibique silentium, modestiam, honestatem, temperantiam adhibeant.

Ad ea quæ leguntur, vel à concionatore dicuntur, diligenter attendant, ex hisque aliquem fructum percipere studeant.

Cum silentium, permultum ad pacis pietatisque conseruationem, ad studia, ad multas perturbationes euitandas conferat; nunquam colloquantur, nisi de rebus necessarijs; idque præcipue ante, & post Orationem, Missam, examen conscientiae, sanctissimorum Pœnitentiae, ac Eucharistiae Sacramentorum perceptionem; præterquam relaxationis tempore, quo de rebus vtilibus sermones habere, sine tumultu tamen, licebit.

Vitent autem minus honesta verba, inanesque colloctiones: Alios inter loquendum ne carpant, aut quouis modo lædant: neque verò se ipsi laudent, nisi cum ad proximi fructum id est necessariò faciendum.

In omnibus actionibus, motu corporis, & verbis, elationem, ac superbiam fugiant; cum ea homines Deo inimicos, & cæteris odiosos reddat.

Pertinaciã præter cetera deuitent: in omnibus humilitatem, ac mansuetudinem præferant.

Vt multorum malorum occasio tollatur; nullus omnino pecuniam apud se habeat; quòd si apud quempiam nummi reperti fuerint, præterquam quòd vel congregationi, vel pauperibus clericis adiudicabuntur, prout Rectori videbitur; is præterea graues pœnas dabit.

Poterit tamen illos apud eum, qui cõstitutus fuerit, deponere, per quæ cum opus sit, in res necessarias de licentia Rectoris scripto exarata infumantur.

Nullus comedat, ac ne aquam quidè bibat, extra tempora consueta; illis tamen exceptis, quibus propter ætatem à Rectore fuerit concessa facultas: ac proinde nullus promptuarium, culinam, aut alia eiusmodi loca ingredi audeat; ne

Cœnaculum quidem, nisi cum prandendum sit, aut cenandum.

Sexta feria, cœna, præterquam tempore Paschali, abstineant, acetario, vel alio leui additamento contenti.

In vigilijs, quæ in tabula dierum festorum edita commendantur, ab esu carniū abstineant.

Conueniant omnes ad res cõmunes, in Ecclesiam, in Cœnaculum ad primam Mensam, in locum recreandis animis assignandum, & ad alia huius generis, idque etiam si peculiaribus occupationibus concionum, aliarumve eiusmodi rerum impediti teneantur: nec inde absque venia discedant, priusquam id absolutum fuerit, cuius causa conuenerint. Qui secus fecerit, grauiter punietur. Sic in alijs rebus, publica semper priuatis anteponant.

Dato mane surgendi signo, statim cõsurgant omnes; celeritate in omnibus vtantur; ac demum omnia statis temporibus peragant.

Munditiei corporis, rerumque suarum studiosi sint. Otium verò, ac desidiam fugiant; quæ cum Ecclesiasticos omnes dedeceat, tum eos potissimum, quibus aliorum cura committenda est.

Si quid amissum inuenerint, ad Ministrum deferant, vt qui amiserit statim inueniat; omnisque propterea suspitionis causa euitetur.

Mutuum charitatem, ac beneuolentiã omni studio amplectantur; vt quemadmodum debent, tanquam vnus corporis membra, perfecto amoris vinculo colligentur.

Aliorum defectibus compatiētes, nihil in deteriore, sed omnia in bonam partem accipiant.

Nihil inter ipsos differat, aut alter alteri præferatur, aut post habeatur, omni diuitis, & pauperis; nobilis, & obscuri discrimine sublato.

Alter alteri honorem exhibeat, præcipue in superiori ordine cõstituto, maxime verò si sit sacris initiatus.

Hoc enim, vel maxime mutuam alit beneuolentiã, estque purgatæ conscientiae, & animi verè nobilis certissimum argumentum: non tamen [Reuerendi,] aut [Domini,] aut huius generis titulos

vsur-

Qua ratione in comuni consuetudine uti debeant.

vsurpent: è contra verò ea loquendi ratione non vtantur, quæ morum rusticitatem coarguat.

Nullus nisi proprio, aut familiæ nomine quemquam appellet, nec ei quouis modo illudat.

Studeant in primis, vt pax, & concordia inter ipsos conseruetur, sublatis quâ tum fieri possit omnibus dissidijs, ac discordiæ causis: Si qua verò inter aliquos suboritur offensuscula, omnino tollatur; quos tamen, qui præsentibus adfuerint, Rectori significant: sin autem huic officio defuerint, eiusdem Rectoris arbitrio puniantur.

A priuatis amicitijs, nimiaq; inter se familiaritate abstineant; conuenticula ne agant, ex quibus multa damna in congregationibus existunt.

Quamobrem sine vilo discrimine cum omnibus versentur.

Nunquam verò separatim ab alijs inter se colloqui, aut esse liceat, nisi tres saltè, aut quatuor fuerint, præsertim autem relaxationis tempore.

Quas in alijs virtutes cernunt, eas in se ipsis exprimere certatim cõtendant; Humilitatis, obedientiæ, modestiæ exemplum vicissim desumant; vitia si quæ forte in alijs perspexerint, vitent; Nullusq; tam sit impius, vt alios piè aliquid agentes, vituperare audeat; & Dæmonis officio fungens, eum ab operibus virtutum conetur abducere.

Qui aliquid minus laudabile in quoquam perspexerit, aut aliquem correctione, vel pœna dignum animaduertit, Rectorem statim commonefaciat: qui secus fecerit, tanquam malorum fautor punietur.

Nullus, siue ioco, siue quouis alio prætextu, alium tangere præsumat; quiq; se ab alio tactum senserit, Rectorem admo-
neat; alioqui eandem pœnam subibit, quæ ei qui tetigerit, arbitrio Rectoris grauitè iniungetur.

Pron. 8. tit.
de armis lu-
dis &c.

Quo die relaxatur animus, ne ijs ludis se exerceant, qui in Concilio nostro Prouinciali nominatim vetiti sunt: poterunt autem, aut pila minori, aut globis ligneis per anulum ferreum impellendis, aut pyramidulis pila iaciendis (vulgò, giuoco de gli offi,) aut alio eius-

modi non indecoro exercitationis ludive genere vt, prout Rectori expedire visum fuerit: idq; si domi maneant, tantùm à prandio; sin autem in villam exierint, etiã matutino tempore, si facultas detur.

Nullus alterius officium occupet: si quando verè legitimè impeditus, proprium alteri committendum sit, reprimùm cum Superiore communicata, modestè, non cum imperio faciat.

Quòd si illud ad ea, quæ Ecclesiæ sunt, spectet, non nisi in eodem ordine constituto demandetur.

Nullus, nisi de Superioris licentia, dono, aut mutuo det quidquam, vel accipiat.

Qui cõtra fecerit, primùm re ipsa quâ tradiderit, multetur; tum etiã graues errati pœnas luat.

Alterius dicta, vel facta ne quisquam curiosè inuestiget. Cum id animum à pietate, & à studijs auocet, & multas in adolescentum Collegijs plerunq; perturbationes excitet.

Cum Reuerendissimus Archiepiscopus ad Seminarium se conferet, omnes ei aduentanti ad ianuam vsq; Seminarij violaceis vestibus induti obuia prodeant, easq; coram illo semper retineant, etiã cum in Cœnaculum prandendi causa venerit.

Idem seruetur arbitratu Rectoris in aduentu externi alicuius Episcopi, aut alterius viri Illustris in dignitate constituti, etiã laici.

Si verò idem Archiepiscopus, aut Episcopus Missæ sacrum facturus Ecclesiam ingreditur, eidem obuiam prodeuntes, superpelliceum induant.

Externis omnem honorem, vt par est, deferant, seque coram illis vbicunq; fuerint, modestè gerant; non tamen eos alloquantur, aut per Seminarium deducant, nisi à Rectore obtenta facultate.

Quòd si aliquis vir Primarius ad Seminarium veniat, qui ab suis locis abfuerint, statim se ad ea in cubiculum recipiant; Si verò propter alicuius dignitatem eum ad ianuam suscepturi sint, post eius ingressum, statim ad sua loca reuertantur.

Famu-

Famulis nihil imperent; nec cum ijs sine facultate agant quidquam, aut loquantur.

Quæ ad studia pertinent. Cap. IIII.

Quam diligentissime incumbant in ea studia, quibus a Reuerendissimo Archiepiscopo per Rect. ad dicti fuerint; in iisque etiam præscriptum sibi ordinem seruent.

Præceptoribus suis honorem, reuerentiam, & obedientiam exhibeant; in gymnasio modestè versentur, lectiones attentè audiant, ex iisque fructum percipere studeant; nec eis è gymnasio sine præceptoris venia exire liceat.

Semper latine loquantur, excepto versutino tempore post cœnam, & die ad relaxandum animum assignato.

Cantum, quæ firmum appellant, omnes ediscant; figuratum etiam ii, quibus a Rectore commissum fuerit; idque statim post prandium hora constituta.

Extra prædictum tempus, nullus nisi de licentia Rectoris canat, præterquam relaxationis die, festisque diebus statuta hora recreationis.

Eleganter omnes & graphicè pingere literas discant, præscripto tempore, sub præceptore qui ad id conductus fuerit.

De Vestitu. Cap. V.

Habitu non exquisito nimis, aut elegantis; rursus nec sordido, nec abiecto utantur; cum utrunque, ecclesiasticum præcipue hominem maximè dedecet.

E cubiculo nemo exeat, nisi decenti vestitu ad præscriptam formam amictus, eoq; circa corpus compositè accommodato; neq; nisi decenter contexti, & cum subucula iaceant in lecto.

Vestes non ferant nisi laneas, easque non caudatas.

Pallium quod ferrarolum dicunt, ne ferant, nisi per pluuias, aut causa itineris; neque novas vestes, aut alia integumenta sine Rectoris facultate conficienda curent.

Vestibus item non utantur pelliceis, præsertim cum domo exeunt.

Caligæ, nec turgidæ sint, aut sectx, nec alterius quàm nigri coloris: Quod si alicui permittatur, vt dissectas gesser, eas supra genua nodo alliget.

Collaria artificiosè elaborata rejiciant, nec camisas ad manus reflectant.

Superior vestis ad collum decenter adstricta sit: Eius manicæ, cum interioris tunicæ manicis æquentur.

Birretti, vt vocant, interior pars, nigri tantum sit coloris.

Pileum acuminatum ne gestent, iisque tortili cingulo modico claudatur.

Chyrothecas non induant; nec cingula, aut vincula tibialium serica aut reticulata adhibeant.

Qui aliquod indumenti genus contra constitutiones apud se habuerit, præterquam quod illud distribuetur indigentibus; in eū præterea grauitè animaduertetur; nec illi sacre ordinationis tempore literæ testimoniales de clericali vestitu concedentur.

De domesticis exercitiis, aliisque præstandis cum domo exeunt.

Cap. VI.

Vnusquisq; lectum suum componat, è loco suo sordes omnes amoveat, omnibus in rebus munditiam ac nitore procuret, easque ordine dispositas habeat; & munera quæ sibi obuenerint, siue in cubiculo, siue foris, diligenter obeat.

Singuli in Mensa legant, & inseruiant, prout illis a Rectore præscriptum fuerit: eoque præfente, nudato capite inseruiant.

Nihil perniciosius adolescentibus, ijs præsertim qui sub certa viuendi disciplina degunt, & literarum studiis dant operam, quàm sæpius domi, multo magis per urbem vagari; estque hoc inanis cuiusdam leuitatis certissimum argumentum.

Quamobrem nullus a cubiculo, ne a suo quidem loco; nullus relaxationis tempore a loco constituto sine præfetti sui venia discedat.

Nullus ad ianuam accedat, viridariū, aut alienum cubiculū ingrediatur, nisi eius rei facultatē a Rectore obtinuerit.

G g g Nulli

Nulli quāvis ratione priuatis de cau-
sis ē Seminario exire liceat, nisi de licen-
tia Rectoris; a quo hæc licentia tantum
permittetur, cum id vrgēs necessitas po-
stulabit; & ijs solum de causis, quæ illi a
Reuerendiss. Archiepiscopo fuerint præ-
scriptæ; neque verò nisi communi ianua
ingrediatur, aut exeat.

Cum in publicum procedunt, violacei
coloris vestes induant.

Eodem habitu in ecclesia ytantur, cum
diuinis officiis, aut concionibus, aut Mis-
sæ sacrificio interfunt; præterquam cum
ferialibus diebus Missam audient.

Alijs temporibus eas ne deferant, etiam
si obtenta facultate, vacationis tempo-
re, aut alia de causa domum se conse-
rant.

Curet vnusquisque, vt decimoquinto
quoque die aliquis ad Seminarium ve-
niat, qui sibi de necessarijs provideat,
pecuniamque deponat penes electum a
Rectore, in minoris pretij rebus insu-
mendam.

In ingressu, siue domi, siue foris, graui-
tatem, & modestiam præferant; ne cur-
sitent, vel contentius ambulent; brachia
ne iacent; oculis ne vagentur, aut in via
rei alicuius inspiciendæ causa consistat;
Ne altiore voce colloquantur; ne bra-
chijs vestes inuoluant, etiam si pulue-
rulenta via sit, aut lutulenta, caueant ta-
men, ne eas luto inficiant, aut puluerem
excitent.

Dum in ecclesiam procedunt, & loci
sanctitatem, & conueniendæ causam at-
tentè cogitent, debitamque pietatem, mo-
destiam, ac silentium seruient.

Cum in Ecclesia Maiori, aut in alia qua
uis extra Seminarium erant, non modò
ab ecclesia, sed ne a choro quidem, siue
Vicarij Generalis, cum adest, vel eo ab-
sente, siue eius facultate, quem Rector
constituerit, etiam a quocunque vocati
discedant; ijs exceptis, quibus pro care-
moniarum ratione, Canonici ordinarij
tunc in diuinis officiis ministrantes, a
choro in sacramentum, & ab eadem in cho-
rum deducendi erant, qui sine huiusmo-
di licentia a sua statione discesserit, gra-
uiter a Rectore punietur.

Ne de nocte, nisi cum lumine do-
mo incedant; qui secus fecerit, gra-
ues penas dabit.

Qui exeundi potestatem iussa aliqua
de causa sibi fieri cupient, pridie illius
diei exeundi causam Rectori in scriptis
significabunt; Ministri simul de offi-
cio, quod domi præstare debuissent, cer-
tiores facient; Impetrata facultate, in
exitu Rectorem adeant; idem faciant,
cum reuertentur.

Inter eundem illam cautionem adhi-
beant, vt minores dignioribus primam
locum cedant.

Ea tantum loca petant, ad quæ profi-
ciscendi concessa fuerit facultas; ac det
operam, vt quàm celerim fieri possit,
se expediant; domumque se recipiant,
antequam detur signum Angelicæ salu-
tationis.

Cum assignatis sibi locis exeant, &
ab ijs nunquam se se disungentes, do-
mum reuertantur.

Nullus ē Seminario quidquam aspor-
tare audeat, priusquàm illud Rectori aut
Ministro ostenderit.

De Infirmis. Cap. VII.

Cum primum morbo correptus quis
decumbet, ac præcipue febri, sta-
tim per se, aut per alium, Ministrum mo-
neat: ac in valetudinarium missus, con-
tinuò confessorum accersat, eique pecca-
ta sua confiteatur.

Medico obtemperet, & cui infirmorum
cura demandata est.
Morbi vim patienter ferat, ac in omni
fortitudinis ac constantiæ officio se se
continens, patientiæ, & pietatis exem-
plum ijs præbeat, qui ad illum inuisen-
dum accesserint.

Ne quisquam ægrotum inuisit sine
Rectoris, aut Ministri facultate; neque ad
illum quidquam afferat, præter ea, quæ
Medicus præscripterit; idque a Rectore,
vel Ministro venia petita.

Cum aliquis periculose ægrotauerit,
omnes pro eo Deum suppliciter orant;
vt si ad maiorem Dei gloriam, &
ægroti salutem futurum sit, non
præsumam recuperet valetudi-
nem.

Quæ

Quæ ad hæc Clericorum constitutiones generatim pertinent.

Hæ constitutiones ad clericos pertinentes, semel vt minimum singulis mensibus in triclinio legantur: quibus, sicut & cæteris omnibus, quæ a Re-
core præcipiuntur, obediētes erunt;

ab eoque vel a Ministro impostas penas promptè subibunt.

Illud quæ omnes meminerint, nisi bene ac religiosè se gesserint, fore vt eijciatur à Seminario; atque compellatur sponsor, vt totum id deponat, quod pro illis spon-
ponderit.

T A B V L A ARCHIEPISCOPORVM SANCTAE ECCLESIAE MEDIOLANENSIS.

Ex Decreto Concilij Prouincialis I I I I.

E D I T A.

I S. Barnabas Aposto-
lus, Cyprius, Ro-
mæ primùm fidē
prædicauit, dein
de Mediolanen-
sem Ecclesiā in-
stituit in qua epi-

scopus sedit annos v i i. Inde Bergo-
mum, & Brixiam profectus; hic Nar-
num, illic Anatolium episcopum reli-
quit.

2 S. Anatolius, beati Barnabæ Apo-
stoli discipulus, Græcus, Cyprius, sedit
annos x. Lino Pont. Mediolano ab Apo-
stolo Barnaba Brixiam euocatus, ob fi-
dem in ea vrbe constanter multa per-
pessus, in Domino obiit septimo calen-
das Octobris. Quem diem eius natalē
ecclesia Mediolanensis officio precum so-
lenni colit.

3 S. Caius Sergius, Romanus, sancti
Barnabæ Apostoli discipulus, vitæ san-
ctitate, & charitate erga pauperes in
primis mirificè præluxit. Vitalem &
Valerianam coniuges, beatorum marty-
rum Protasii & Gervasii parentes, a-

liosque ciues Mediolanenses senatorij
ordinis baptizauit. In prædio Ca-
stritiano cæmeterium, vbi martyres
sepelirentur, dedicauit. Romam pro-
fectus, euangelij prædicationem cum
beato Clemente, cæterisque Aposto-
lorum discipulis communicauit. De-
mum fidei causâ cum Clateo Brixie
Episcopo multa perpeſsus, obiit in Do-
mino, quinto Calendas Octobris, Se-
dit annos x i i. Sepul. est in basilica S.
Naboris.

4 S. Castritianus Oldanus, Medio-
lanensis, Basilicas tres, vnam Portia-
nam, alteram Faustinianam, tertiam
beati Ioannis Baptistæ ad Concham æ-
dificauit. Calimerum græcum homi-
nem, egregium christianæ pietatis cul-
torem, benignè excepit, diuque aluit.
Peregrinos, & pauperes fouit perpe-
tuò. Ad Iesû Christi fidem Ecclesia
Mediolanensi x i i. annos religiosè ad-
ministrata, conuertit multitudinem
innumerabilem. Vitæ sanctitate cla-
rus; migravit ad Dominum Calen-
dis Decembris. Eius corpus via Ro-

Ggg 2 mana

mana sepultum est in cœmeterio peregrinorum.

5 S. Calimerius Græcus, Romæ educatus in Romanorum Pontificum disciplina, a sancto Castritiano Basilicæ Faustinianæ clero adscriptus, post, Archiepiscopus creatus, non solum diocesim Mediolanensem, sed Liguriam omnem religione illustravit. Quo nomine accusatus, a fidei hostibus in Hadriani persecutione comprehensus, primò variè cruciatus, tum vulneribus confosus, denique certicibus gladio transuerberatus, præcepit in puteum deturbatus, martyrio coronatur Prid. Calend. Aug. Sedit annos LIII. sepelitur in cœmeterio Caij.

6 S. Monas Burrius, Mediolanensis, philosophiæ scientiæ præstans, & sanctimoniam in primis nomine illustris, mirabiliter Archiepiscopus factus, patrimonium amplum ecclesiæ donavit. Mediolanum parochijs centum & quindecim distinxit. Ieiunijs, orationibus, & charitate erga pauperes, ecclesiam sibi commissam decoravit: cui præfuit annos LIX. Eleuthero, deinde Victore, ac præterea Pontiano Pontifice; Obijt in Domino septimo, Cal. April. Vacavit diu Archiepiscopatus.

7 S. Mirocles, cuius Mediolanensis, beati Epiphanijs Episcopi Ticinensis propinquus, Romam a Melchiade Pontifice ad synodum evocatus, in illius consilio præclarè adfuit. Ecclesiam Mediolanensem eximie excoluit: in qua statis horis pfallendi certam regulam præscripsit. Fuit virtutum episcopaliū gloria valde admodum ornatus, sed hospitalis maxime. Sedit annos XXI.

8 S. Protasius Algisus, Mediolanensis, beati Mirocletis discipulus, post illius obitum Archiepiscopus creatus, sedata persecutionum tempestate, mirabiles disciplinæ ecclesiasticæ progressus habuit. Sardicam ad concilium venit. Epiphanium Papæ episcopum de more consecrauit, Sedit ann. XI.

9 S. Maternus Mediolanensis, cum Mirocle Archiepiscopo presbyter, pro gloria Christi in Maximiani persecutione, vincula, carcerem, verbera, con-

stantissime pertulit; aliosque, Carphorum in primis & Fidelem ad martyrium confirmavit. Archiepiscopus deinde, sancti Victoris martyris corpus inuentum sepeliuit. Meliodorum Dertonæ Episcopum consecrauit. Sedit annos XV. Quiuit in Domino XII. Calend. August. sepult. est in Basil. sancti Naboris.

10 Orosius Mediolanensis, Sluestro Pontif. vna cum Nazario Lectore synodo Arelatensi IT. interfuit: vt in antiqua actorum ecclesiæ Mediolanensis monumenta relatum est.

11 S. Eulorgius L. Græcus, in Materni locum Archiepiscopus creatus, cum alijs ad pietatem insignibus monumentis ecclesiam Mediolanensem decoravit, tum sanctorum Magorum corpora, iam pridem à Parthis Constantinopolim asportata, inde Mediolanum mirabiliter transfudit. Sedit annos XIX. Siluestro Pont.

12 S. Dionysius Marianus, Mediolanensis, omni virtute, atq; adeo vitæ innocentia præstans, vt Apostolorum similis putaretur. Causæ beati Athanasij defensor, in concilio Mediolanensi à Constantio Imperatore arianæ sectæ studio damnatus, & in ultimam Cappadociam relegatus, ibi omni laude florens, fuit apud omnes in magno honore. Denique in exilio pro fide catholica variè afflictus, propiore martyribus titulo spiritum Deo reddidit. Eius corpus Aurelius Iudiciæ urbis episcopus Mediolanum ad sanctum Ambrosium transtulit. Sedit autem S. Dionysius ann. XI. Liberio, ac deinde Damaso Pont.

13 Iulius Mediolanensis, interfuit Iulio I. Pont. in synodo Romana: cuius actorum vestigia expressa extant.

14 S. Ambrosius, Ambrosij filius, Romanus, Ecclesiæ Doctor, corporis statura mediocri fuit, aspectu graui, & pulchro, naso paululum oblongo, capillis flauis, fronte lata, vnoque oculo supercilijs elato; animi autem virtutibus egregijs, vereque episcopalius floruit. Omni religionis catholicæ officio doctrinaq; ecclesiæ Dei profuit: atque ob eam causam eius nomen non latine solum, sed græcè, syrcque cele-

celebratum, ubique in omni ecclesia magnum est. Præfuit verò ecclesiæ Med. annos XXIIX. Damaso, ac deinde Siricio, Pont.

15 S. Simplicianus Catanius, Mediolanensis, genere, & morum pietate clarus, ab ineunte ætate optimis studiis imbutus, doctrinæ & religionis præclara testimonia ab sanctis Ambrosio & Augustino accepit. Victorinum rhetorem nobilem ab impura idolorum superstitione ad Iesu Christi fidem Romæ conuertit. Concilij Carthaginensis legatos, a quibus de re graui consultus est, ad se missos benignè excepit. Gaudentium Nouariæ episcopum consecrauit. Diuinorum officiorum, quæ sanctus Ambrosius instituerat, ritibus ecclesiam Mediolanensem auxit. Sedit annos IIII. Anastasio Pontif. Ex hac vita cessit XI. Calend. Septembris Sepultus est in basilica beatæ Mariæ Virginis.

16 S. Venerius Oldradus, Mediolanensis, sancti Chrysostomi græcarum literarum testimonio celebratus, ad quem etiam vsque ab Africa synodus Carthaginensis legatos misit, virtutum summorum, & sanctitatis multis miraculis testificatæ laude clarus, ad præmium abiit in cælum IV. non. Maii. Sedit ann. IX. Anastasio, & deinde Innocentio I. Pont. Eius corpus sepultum est in basilica Apostolorum.

17 S. Marolus, Innocentii I. familiaris, vir ieiunio vigiliisque deditus, in oratione, ac meditationibus frequens, quem Ennodius Ticini episcopus versibus laudauit, declarata diuinitus eius sanctitate, præfuit vtiliter ecclesiæ Mediolanensi, annos XV. Zosimo, deinde Bonifacio Pontif. Sepultus est in basilica Apostolorum.

18 S. Martinianus, de quo in Concilio œcumenico Ephesini acta relatum est, sanctissimus, Deoque charus Archiepiscopus, doctrinæ nomine illustris, a Gothis pro fide variè afflictus, ecclesiā Mediolanensem religione instruxit. Sedit annos IIII. Obiit in Domino IV. Nonis Ianuarij.

19 S. Clicerius Landrianus, Mediolanensis, vitæ cœlestis studio deditus,

in assiduâque verbi Dei prædicatione versatus, ecclesiam sibi commissam, vterque Archiepiscopi, qui antea religiosè præfuerant, sanctis institutis illustrauit. Vir fuit instar virginis verecundus, vultuque virgineo præ se tulit imaginem diuinarum suæ mentis cogitationum. Sedit annos IIII. Obiit in Domino XI. Calen. Octob. sepul. in basil. Apost. Archiepiscopatus diu vacauit.

20 S. Lazarus Lazari filius, Boccardius, a Clicerio ecclesiæ Mediolanensis Primicerius creatus, post eius obitum Archiepiscopus, in summa Gothorum barbarie, clerum populumque commissum piè gubernauit. Litanias Triduana, quæ Mediolani adhuc religioso cultu obseruantur, instituit. De eo sanctus Ennodius carmina confecit. Pridie Idibus Mart. quicuit in Domino, Leone I. Pontif. Sedit annos XI. sepul. in Basil. Apostolorum.

21 S. Eusebius Paganus, Mediolanensis, Ecclesiæ Ambrosianæ, quæ ob Gothorum immanes excursions diu yacuerat, instaurator vigilantissimus, basilicas barbara impietate euersas restituit, pollutas consecrauit: consecrationis celebritatem mense Octobri die Dominico tertio agi instituit. Libros diuinorum officiorum belli incendio inflammatos reficiendos curauit: Cleri disciplinam ad religiosos mores reuocauit. Synodum prouinciæ habuit: epistolam encyclicam ad sanctissimum Pontif. Leonem misit. Demum sanctarum virtutum gloria nobilis, obdormiuit in Domino pridie Id. Aug. Sedit annos XVI. Leone I. deinde Hilario, tum Simplicio Pont. sepul. in Basil. S. Laurent. martyris.

22 S. Geruntius, cuius Mediolanensis, Simplicio Pontifice VII. Cal. Ianuarij inuitus creatus Archiepiscopus, magnam cum humilitate suscepit, & afflictissimis Insularum temporibus sanctissime gessit annos VI. Obiit in Domino IIII. Non. Maii. sepul. in Basilica sancti Simpliciani.

23 S. Benignus Bentius, Mediolanensis, Ennodij Ticinensis versibus celebratus, laude sanctitatis florens, Archiepiscopus

patum religiosissime administravit annos vi. Quiuit in Domino xii. calend. Decembr. sepultus ad sanctum Simplicianum.

24 S. Senator Vilanius, Mediolanensis, presbyter, cuius in epistola ad Leonem Pontificem missa Eusebius Archiepiscopus meminit, Nonis Decembr. die festo S. Ambrosij Archiepiscopatus gubernationem suscepit. Vir praestanti ingenio, diuinarum literarum scientia, eloquentia, & episcopalis charitatis virtutibus egregie excultus, prophetis interpretandis diligentissimus, mirifica erga pauperes liberalitate usus, ad ecclesiae Mediolanensis gubernacula sedit ann. i. v. Gelasio Pont. Obijt sancte in Domino i. i. cal. Iun. sep. in basil. Sancti Euphemiae.

25 Theodorus I. Medices, ciuis Mediolanensis, Gelasio Pont. factus Archiepiscopus vi. Id. Septembris, vir optimus, & sapientissimus, cum clerum & populum vnice in Christo dilexit, tum valde beneficus erga egenos homines, parens pauperum vulgo vocatus est. Archiepiscopali autem munere pie perfunctus annos x. ex hac vita cessit i. v. cal. Apr. Symmacho Pont. sepul. ad S. Hippolytum. Sunt de eo versus Ennodij.

26 Laurentius I. Litius, Mediolanensis, quem Symmachus Pont. eximie dilexit, & in synodo tertia, quarta, quintaque Romana summopere laudauit, vir scientia praecellens, & virtutum donis maximis excultus, clerum populumque Mediolanensem non minus docendo quam agendo instruxit ad optimam disciplinam. Admirabili quadam vitae suae gravitate deumidos contritorum animos tenuit: quamobrem cum omnes eum verebantur, tum nemo quisquam fuit, qui vel in abditissimo loco scelus conceperet, quin illum quasi testem spectatoremque metueret. Sedit annos viginti, eodem Symmacho, deinde Hormisdas, ac post Ioannem I. Pont. Obijt v. i. calend. Augusti, sepultus ad sanctum Hippolytum in martyrem.

27 S. Eustorgius II. Græcus, Ioannis Damasceni discipulus, cum Ioan-

ne Alexandrino Romam Gelasio Pont. profectus, a Felice I. V. Archiepiscopus creatus, omni virtute, & pietate in primis praeluxit. Florianum, qui deinceps sanctitatis laude clarus, episcopus ecclesiae Hispalensis praefuit, ab vltima Pannonia profectum, domi excepit, baptizauit, diaconum instituit, literisque erudiuit. Augustae urbis episcopum proditoris accusatum dignitate episcopali multauit. Oppida, & praedia, quae in Sicilia praesertim ecclesia Mediolanensis habuit, egregie defendit. Baptisterium adificandum curauit: ad quod mirifico opere aquam per tectum templi deduxit. Sedit ann. i. x. sepul. in basil. S. Laurentij.

28 S. Magnus Trincharius, Mediolanensis, Silucrio Pontifice Archiepiscopus factus, admiranda abstinencia, sanctitate, diuinaque miraculorum virtute eluxit; pie archiepiscopali munere perfunctus annos i. i. quieuit in Domino calend. Nouembr. sepul. in basilica Eustorgiana.

29 S. Dasius Aliarius, Mediolanensis, vir pietate in primis, & doctrina precellens, Vigilio Pont. Archiepiscopus creatus, populum sibi commissum in summa annonae caritate panico sustentauit. Corinthi domum a demonibus diuinitus liberauit. Concilio Constantinopolitano quinto interfuit. Annalium libros conscripsit. Ecclesiam Mediolanensem admirabili pietate gessit annos xxx. i. Obijt in Domino x. i. calend. Febr. sepultus in basilica sancti Victoris.

30 Vitalis, ciuis Mediolanensis, Ioanne III. Pont. creatus Archiepiscopus, quo tempore Longobardi rursus Italiae opus affluerant, in ea temporum perturbatione omnem vigilantiae suae vim in pastoralibus studiis atque officijs posuit diligentissime. Sedit annos i. v. Pont. eodem. Sepultus in arde S. Vitalis martyris.

31 S. Auxanus Cribellus, Mediolanensis, Ioanne III. Pont. Archiepiscopus factus, eum in omni re episcopalis muneris partes egit, tum praedicationis officio perfunctus est assidue annos duos: quibus ecclesiam sibi commissam gessit.

Quia

Obiit in Domino 111. Non. Septembris sepult. in ecclesia Sancti Stephani ad Rotam.

32 S. Honoratus Castillionius, Mediolanensis, vir eloquentia, doctrina, & sanctitate clarus, & Benedicto I. Pontif. Archiepiscopus renunciatus, sapientia, consilio, optimaque institutione corroboravit ecclesie commissa partes, Longobardorum barbarie debilitatas. Aquileensi concilio præclare interfuit. Paulinum Aquileie episcopum consecrauit. Sedit annos vi. Obiit in Domino v. 1. Idus Februar. sepul. in ecclesia Sancti Georgij mart. ad Noetam.

33 Iustus Frontonius, Mediolanensis, vir nobilitate & potentia florens, per vim simoniacæ scelus Archiepiscopalem sedem vt sedissimè occupauit, ita iniquissimè administrauit annos x. Cuius sceleris poenam dedit nefaria morte.

34 Laurentius II. Frontone extincto Archiepiscopus creatus, Pelagio II. Pontif. Genue, vbi populus Mediolanensis, cum ob immanem exterarum gentium impietatem in patria esse non posset, magna ex parte domicilium constituerat, commoratus, Archiepiscopale munus rectè pieque gessit, & exemplo vitæ, & doctrina. Ecclesie Mediolanensis patrimonium, quod in Sicilia amplum habuit, præclare defendit: ob eamque rem Constantium diaconum Romam ad Gregorium Pont. misit. Obijt autem Genue.

35 Constantius, ciuis Mediolanensis, Diaconus, cuius vitæ moreque in legatione Constantinopolitana Gregorio I. Pontif. benè cogniti erant, in vrbe Genue eius iussu Archiepiscopus & electus, & consecratus est. Pallio item ab eo donatus, & alijs singularibus beneficijs ornatus, archiepiscopalem dignitatem immani exterarum gentium incurfione afflictam ad pristinum gradum erexit. Omni autem laude præstans, nobilitatus est etiam literarum Gregorij Pontif. monumentis. Sedit annis vii.

36 Theodotus, Mediolanensis, Diaconus ecclesie Metropolitanæ, Cleri

suffragiis Archiepiscopus electus, a Patrice Leone protonotario, cui Gregorius Pontifex rem delegarat, Genue in archiepiscopali dignitate confirmatus, Arianorum, quorum adhuc aliqua pars in Insubria reliqua erat, furorem impie exultantem repressit: ob eamque rem Pontifici Gregorio gratus & charus. Sedit annos xxi. Sabiniano, deinde Bonifacio III. & IV. post Deodato, tum Bonifacio V. Pontifice.

37 Asterius, Romanus, Honorio I. Pont. Archiepiscopus factus, Berinnum ad Britanniam legatum a Pontifice missum illius iussu episcopum consecrauit. Munere archiepiscopali rectè perfunctus annos x. obiit Genue pridie Non. Iun. sepul. in æde s. Syri.

38 Phortius, quo tempore Ioannes Bergomi episcopus in provincia Mediolanensi sanctitatis in primis laude florens Arianorum impietatem retundere aggressus est, archiepiscopatum iniit: quem Genue tamen gessit annos tres.

39 S. Ioannes Bonus, Camillius, Genuens, Ioannis Bergomensis episcopi sanctissimi consuetudine coniunctus, archiepiscopus creatus, immani Barbarorum dominatu non deterritus, ab vrbe Genue, vbi aliqui archiepiscopi diu manserant, Mediolanum ad stationem sedemque Archiepiscopalem rediit: quam summa cum laude tenuit annos decem. Romam ad synodum Martino I. Pontif. venit: Arianos Bergamo depulit: in oppido Decio Ecclesiam sancti Materni consecrauit. Miraculorum laude clarus, obiit in Domino quarto idus Ianuarii.

40 S. Antoninus Fontana, Mediolanensis, viii. Cal. Iul. qui dies natalis est sancti Ioannis Baptistæ, Archiepiscopus consecratus, admiranda vitæ sanctitate, & pastoralis officii exemplis præluxit: in conuellendisque barbaris gentium exterarum, quæ iam pridem Mediolani domicilium constituerant, moribus euigilaui maximè. Sedit annos iiii. Obijt in Domino pridie Calend. Decembr. sepul. in basil. S. Simpliciani.

- 41 S. Mauricilius, maximarum virtutum nomine illustris, a clero summa cōfensione Archiepiscopus electus, & a Pōtifice confirmatus, sedit men. i v. magna cum testificatione sanctitatis suæ. Obijt in Domino pridie cal. Apr. sepul. in Eccl. S. Satyri.
- 42 S. Ampelius, Domno Pontif. creatus Archiepiscopus, sedit annos quinque: Obijt in Domino v. 1. Idus Febr. Agathone Pontif. sepultus in basilica sancti Simpliciani. Eius sanctitatem, & dum archiepiscopatum gessit, & postquam ex hoc sæculo abiit, testatā Deus fecit miraculorum magnitudine, & multitudine.
- 43 S. Mansuetus Sabellus, Romanus, Agathone Pontifice Archiepiscopus factus, Ecclesiæ commissæ utiliter præfuit. Synodo Constantinopolitane v. r. præclara eruditionis laude interfuit: episcoporum prouincie Concilium habuit, de cuius sententia epistolam, fidei, pietatis, doctrinaeque plenam, contra monothelitas hæreticos ad Imperatorem scripsit. Sedit annos i x. Obijt xi. calend. Mar. sepul. in basilica sancti Ambrosij.
- 44 Benedictus Crispus, Mediolanensis, diuinis humanisque literis eruditissimus, & maximarum virtutum auctoritate grauissimus, atque ob eam rem tota Italia clarissimus, Ioanne V I. Pontif. Archiepiscopus declaratus, Sedit annos xlv i. Templum sancti Benedicti in Porta Noua ædificauit: Ecclesiæ suæ ius mirifice defendit: causam contra episcopum Papiensem Romæ constanter egit. Demum miraculis clarus, quieuit in Domino v. Id. Mar. sepul. in basilica. S. Ambrosij.
- 45 Theodorus II. Gregorio III. Pontif. Archiepiscopus creatus; rituum eruditione præstans, Matutini officij mysteria, caeremoniaque more Ambrosiano solenes, libro singulari enucleatè perstripsit. Sedit annos xi v. sepul. in Monasterio Horonæ, quod Horonæ soror exarauerat.
- 46 S. Natalis, latina, græcæque ruditione valde præstans, & hebraicè doctus etiam, eximiusque catholicæ religionis cultor, Zacharia Pont. Archiepiscopa-

tum suscepit, & gessit vsque adeo religiosè, vt exantlatis multis pro fide laboribus, demum sanctitate clarus in Domino quieuerit i i. Id. Maij. sepul. in basil. S. Georgij, quam is ædificauit, sedit ann. i. Men. i i.

47 Arifredus, Zacharia Pont. creatus Archiepiscopus, præfuit Ecclesiæ Mediolanensi Menfes i x. sepul. in basil. S. Nazarij.

48 Stabilius, Stephano I I. Archiepiscopus factus, sedit annos vndecim Menf. ix. Sepul. in Basilica sancti Ambrosij.

49 B. Letius Marcellinus, Mediolanensis, vir omni pietatis officio insignis, & admiranda in primis charitate erga pauperes, sedit ann. x i v. men. xi. sepul. in Bas. S. Ambrosij.

50 Thomas Crassus, Mediolanensis, pietatis studio deditus, religionis causa Hierosolymam peregrinatus, inde reuersus, Hadriano Pont. Cal. Nouembris Archiepiscopus factus, Ambrosiani officij libros, quos Carolus Magnus inflammandos censuit, Eugenij episcopi studio mirifice defendit. Carolum Magnum Italiæ regem corona ferrea coronauit. Glissam Pipini Regis filiam Mediolani solenniter baptizauit. Sedit annos xx i x. Obijt Cal. Oct. Sepul. in Bas. S. Laurentij.

51 Oldobertus Marionius Eugubinus, dedit annos.

52 Petrus I. Crassus, Oldradus, Mediolanensis, Adriani Pontif. Secretarius, deinde Archiepiscopus factus, mox Legatus a Pontifice ad Carolum Magnum Imperat. venit: cui charus admodum fuit. Hæreticos maximè oppugnauit, ob eamque rem hæreticorum malleus vulgò vocitatus. Sermones de sanctis scripsit, in quibus præcipuus est vnus de sancto Barnaba Apostolo & Episcopo Mediolani primo. Epistolas etiam per multas magnarum rerum pondere graues, & vnam præter ceteras ad Carolum Magnum de translatione corporis sancti Augustini. Bernardum Pipini filium, Italiæ regem coronauit. Sedit annos xxv i i. Obijt v i i. Id. Maij. Sepul. in Basilica sancti Ambrosij.

53 Alibertus Crassus, Mediolanensis, Stephano Quinto Pont. Cal. Octobris Archiepiscopus pronuntiatus, admirabili vigilantia praeuit annos ix. men. vii. Obijt pridie Cal. Mart. Sepult. in Basilica S. Ambrosij.

54 Anselmus I. Bilius, Mediolanensis, à Clero Archiepiscopus electus, & à Paschale Pontif. confirmatus, pauperes eximia charitate dilexit: Lotharium Ludouici Pij filium Italiae Regem in opido Modoetia coronauit: Ecclesiam commissam administravit ann. v. Obijt v. Idus Maij. Sepultus ad Sanctum Ambrosium.

55 Bonus Castillionius, Mediolanensis, Paschale Pont. creatus Archiepiscopus, acerrimus iurisdictionis ecclesiasticae defensor, sedit ann. xv. Obijt ix. Cal. Februarij. Sepultus in Basilica S. Ambrosij.

56 Angisbertus I. Mediolanensis, Gregorio I. V. Pont. Archiepiscopus factus, sancti Monachi Archiepiscopi corpus in Ecclesiam S. Michaelis ad Domum transtulit. Sedit ann. i. menses ii. Obijt vii. Idus Septemb.

57 Angelbertus I. Pasterlius, Mediolanensis, Gregorio iv. Pont. Archiepiscopus creatus, pauperum, viduarumque pater; Ecclesiam etiam sibi commissam beneficijs & donis ornauit: altare in Basilica sancti Ambrosij calato auro faciendum curauit: Synodum prouinciae habuit: in qua beatorum martyrum Iouitae & Faustini Cenobij, quod Rambertus Episcopus exedificarat, institutionem ratam habuit. Sedit ann. xxv. Obijt Idibus Decembris. Sepult. in Basilica S. Nazarij. Hoc tempore Mediolani multae ecclesiae edificantur.

58 Tado, ingenio, & rerum diuinarum scientia praestans, ob eamque rem sapiens, & à Nicolao I. Pontifice sanctissimus aliquando vocatus, Ecclesiam Mediolanensem gubernauit annos vii. menses vi. Obijt pridie Cal. Iunij. Sepultus in Basilica S. Ambrosij.

59 Anspertus Arbutius Consalonensis, Mediolanensis, Ecclesia Metropolitana Archidiaconus, à Clero Archiepiscopus electus, ab Adriano II. Pont. confirmatus, Carolum Caluum, Italiae

Regem coronauit, & Carolum Crassum item. Sedit annos xiv. menses v. Obijt vii. Idus Octob. Sepult. in Basilica S. Ambrosij.

60 Anselmus II. Captius, Mediolanensis, à Ioanne vii. Pont. à Gallia Romani redeunte Archiepiscopus incredibili cleri populiq; gaudio creatus, sedit annos xiv. Obijt iv. Cal. Octob. Sepult. in Basilica S. Ambrosij.

61 Landolphus I. Crassus, Mediolanensis, Benedicto iv. Pont. creatus Archiepiscopus, sedit ann. xii. Obijt Nonas Nouembris, sepult. in Basilica sancti Ambrosij.

62 Andreas Lampugnans, Mediolanensis, die festo sancti Andreae à Clero Archiepiscop. electus, mox à Leone v. Pont. confirmatus, sedit ann. vi. Obijt pridie Cal. Mart. sepult. in Basilica S. Ambrosij.

63 Atho Oldradus, Mediolanensis, Archiepiscopus, magna ciuium multitudine Sergium III. Pont. in Galliam deducit: inde Romam, ubi opem ei tulit ad Christophorum vrbe pellendum, qui pontificatum inuaserat. Is in Ecclesia Mediolanensi primo Sabbato Septembris vesperarum officium de cruce agi instituit, sedit ann. xii. men. vi. Obijt Romae vii. Id. sepultus in Ecclesia SS. Bonifacij & Alexij in monte Auentino.

64 Garimbertus, Ioanne X. Pont. in sede Archiepiscopali collocatus, Alberico, qui in agro Piceno dominabatur, auxilio fuit ad Saracenos ex Apulia eijciendos, sedit annos ii.

65 Lambertus, vir solerti ingenio, summoque consilio, Archiepiscopus Ioanne xi. Pontifice creatus, Rodolphum Papiae Regem acclamatum in summa Italiae dissensione coronauit: in Italiam de summi Pontificis sententia Hugonem Comitem Arelatensem accersuit. Burcardum Sueuorum Ducem, Rodulphi Regis socerum, legatum ad se missum benigne excepit. Genuensibus auxilium contra Saracenos misit. Sedit annos ix. Obijt Calen. Iulij.

66 Hilduinus, Monachus, Gallus, Stephani IX. Pont. familiaris, Martino III. Pont.

Pontif. Archiepiscopus factus, Hugonem Ludouici III. filium Burgundiae Ducem, Italiae Regem in basilica Ambrosiana Mediolani coronauit. Sedit ann. vi. Obijt Cal. Aug.

67 Ardericus Corta, Mediolanensis, Agapeto II. Pontif. creatus Archiepiscopus, Berengarium Verona Mediolanum euocat: ubi pro Rege se gerere coepit. Ecclesiam sancti Andreæ nomine ad murum ruptum edificauit: sacellum S. Lini in Basilica S. Nazarii extruxit. Sedit ann. 11x. Obijt 111. Idus Octob. Sep. in sacello S. Lini.

68 Alamanus Menclotius, Mediolanensis, Canonicus Ordinarius, cum Manasse Vgonis Imperatoris filio de Archiepiscopatu contendit: sed tandem vniuerso clero suffragante Archiepiscopus factus, sedit annos 1v.

69 Valbertus Medices, Mediolanensis, Ioanne xxi. Pontif. factus Archiepiscopus, Berengarii rabiem fugiens, ad Othonem I. Imperat. venit, cui promittit, si tyrannum extinxerit, se regni insignia traditurum. Episcoporum prouinciae Concilium de more euocat, deque omnium qui frequentes aderant, sententia, regnum Berengario abrogat. Othonem autem, cui regnum detulerat, solenni iureiurando adstringit, se pro salute dignitateque Italiae patrimonium omne profuturum, nullumque periculum recusaturum: Othonem vero Mediolani in Basilica Ambrosiana ex promisso coronauit; eamque ob causam multa ab eo oppida dono accepit. Romanaeque synodo interfuit: in qua priori loco & confedit, & subscripsit, quam Archiepiscopus Rauennae. Sedit ann. xxi. sepult. in Ecclesia Hyemali.

70 Arnulphus Bonitij Ducis filius, Subdiaconus S. Ecclesiae Mediolanensis, ab Othone Imperatore Archiepiscopus Clero reclamante electus, nomen, dignitatemque Comitatus tulit, iusque per Vicecomitem exercuit. Historiam sui temporis scripsit. Sedit annos 111. sepultus in Ecclesia Hyemali.

71 Gotifredus, Benedicto vi. Pont. creatus Archiepiscopus, sedit annos v.

Obijt xxi. Cal. Octob. sepult. in Ecclesia Hyemali.

72 Landolphus II. Bonitij filius, Carcanus, Mediolanensis, non a Clero electus, sed patris artibus iuuante Imperatore Archiepiscopatum occupauit annos 11x. menses 111. Obijt 11x. Cal. Octob. sepult. in Basilica S. Celsi.

73 Arnulphus II. Artiacus, vir pietatis nomine illustris, Gregorio V. Pont. Archiepiscopus creatus, Othonem III. Imperatorem corona ferrea donauit. Episcopum Astensem, qui ab officio erga sedem Metropolitanam descuerat, parere coegit. Cremonenses male multauit: in Laude Pompeia Concilium Prouinciale habuit. Constantinopolim profectus, serpentem aeneum, quem a Nicephoro Imperatore dono acceperat, Mediolanum asportandum curauit. Sedit annos xxi. Obijt 11x. Cal. Martij.

74 Heribertus Gerardi Canturij filius, Antimianus, Mediolanensis, Benedicto 11x. Pont. Archiepiscopus factus, Monasterium S. Dionysij edificauit, Ecclesiam S. Satiri in Porta Romana consecrauit. Corpus S. Monae Archiepiscopi Mediolanum in Ecclesiam beati Vitalis martyris transtulit. Episcopum Papiensem in Conuentu Roncaliensi crucem deponere iussit. Ambrosium Ecclesiae Mediolanensis Ordinarium, Episcopum Ciuitatis Laudensis instituit, Enricum Imperatorem Romanam deduxit, ut a Benedicto Pont. coronam acciperet. Sedit annos xxvi. Obijt xv. Cal. Februarij, sepultus in Basilica S. Dionysij.

75 Guido Valuasorius, Velatius, Ecclesiae Mediolanensis Canonicus Ordinarius, Enrici Imperatoris secretarius, in summa de Archiepiscopatu contentione ceteris competitoribus repulsus Archiepiscopus creatus, Leonis 1x. Pont. iussu Concilio Vercellensi contra Berengarium interfuit. Apud Fontanetum in agro Nouariensi synodum Prouinciae habuit. Sedit ann. xxvi. Obijt x. Calen. Decembris. Quo mortuo vacauit Ecclesia Mediolanensis annos tres.

76 Thealdus Castillionius, Mediolanen-

Ianensis, Henrici Imperatoris opibus suffultus, Ecclesiam Mediolanensem inuasit. Quam ob causam ad synodum a Gregorio VI. Pont. vocatus, cum venire recusasset; primo sacris ordinibus interdictus, deinde ac tertio publice in Synodis Romanis graui excommunicationis vinculo irretitus est. Obijt VI. Cal. Iulij. Sepultus Arona.

77. Anselmus III. Raudius, Mediolanensis, Archiepiscopus creatus, magnam classem exercitumque comparauit, vt Babyloniam caperet: quod profectus, multis commissis praelijs nihil profecit. Mediolanumque inde reuersus, diem obiit pridie Nonas Decembris. Sepultus in Basilica S. Nazarij. Sedit annos VII. menses V.

78. Arnulphus III. Capitanius, Mediolanensis, Vrbaño II. Pont. creatus Archiepiscopus, Ciuitati Mediolanensi auctor fuit, vt sex milia militum ad recuperandam Hierosolymam mitteret. Vir fuit admiranda sanctitate: Monasterium S. Victoris ad corpus multis praedijs dotauit. Sedit annos VII. menses IX. Obijt VII. Cal. Oct. Sep. in Monasterio Clauatenfi.

79. Anselmus I. Valuasorius, Luniensis, Mediolanensis, fidei nomine in exilium pulsus, Constantinopolim venit: vbi obiit pridie Cal. Octobri. Sepultus in ea vrbe ad S. Nicolaum.

80. Chrysolas, Henrici I. Imper. opibus adiutus, Ecclesiam Mediolanensem occupauit, pulso inde Anselmo; eoque nomine apud Paschalem II. Pontif. accusatus, Romam venit. Vir grece, latineque eruditus, epistolas, conciones, aliaque industriae suae monumenta reliquit. Romae obiit, sepultus in Ecclesia S. Sebastiani.

81. Iordanus Capitanius, Cluioseprius, Mediolanensis, Paschale II. Pontif. creatus Archiepiscopus, Synodum Prouincialem habuit: in qua de Episcoporum decem & octo consensu multa statuit: Concilio Guastallo quod Pontifex habuit, praesens adfuit. Diem commemorationis mortuorum decreuit. Sedit annos VII. menses IX. Obijt pridie Nonas Octobris. Sepultus in Basilica S. Ambrosij.

82. Henricus Capitanius, Curtius, Vicedominus, & Archipresbyter Ecclesiae Mediolanensis, Gelasio II. Pont. factus Archiepiscopus, sedit ann. V. menses VI. Obijt I. v. Cal. Iunij.

83. Sanctus Bernardus Gallus, Abbas Clarauallensis, Henrico mortuo Archiepiscopus electus, recusauit id munus obire.

84. Anselmus V. Pusterlius, Mediolanensis, Honorio I. I. Archiepiscopus creatus, in Germaniam Legatus missus, inde rediens, Episcopi Auentis auctoritatem Metropolitanam despicientis audaciam fregit. Lotharium Imper. Mediolani excepit, coronaque ferrea donauit. Nouocomum obsedit, agrum vastauit, S. Bernardum hospitio saepenumero accepit: cuius causa Monasterium Clarauallense extra Portam Romanam ab Anselmo Archinto adificandum curauit. Sedit ann. I. x. Obijt Romae XXI. Cal. Septembris.

85. Roboldus I. Episcopus Albensis, Innocentio II. Pontifex creatus Archiepiscopus, Mediolanensis auctor fuit, vt ij sacrorum communionem interdicti, veniam a Pontifice peterent. Hospitales aedes Brolij a Godofredo ciue extruendas curauit. Sedit annos X. menses V. Obijt III. Cal. Ianuarij. Sepultus in Basilica Hyemali.

86. Vbertus Pirouanius, Lucio II. Pontif. factus Archiepiscopus, Ecclesiae Mediolanensi praefuit, quo tempore Federicus Imperator Mediolanum diripuit. Is summa prudentia vir, conuentum habuit de vrbe instauranda: sed rem non perfecit morte ereptus. Sedit ann. XV. Obijt Beneuenti.

87. S. Galdinus Valuasorius, Salensis, scientiae, & sanctitatis laude clarus, primo Mediolanensis Ecclesiae Archidiaconus, deinde ab Alexandro III. Pontif. S. R. E. Presbyter Cardinalis Tit. S. Sabinae, postea Archiepiscopus, tum vniuersae Galliae Cisalpinae Legatus creatus, Nonis Septembris Mediolanum venit. Quam urbem a Federico dirutam instaurauit: aedes Archiepiscopales restituit: Humiliatorum ordinem ex auctoritate summi Pont. comprobauit: Papiensem Ciuitatem Ecclesiae

Basilio

Basilico interdicto affecit: Laudensibus Episcopum dedit. Mediolani de suggestu cum contra hereticos concionem haberet, obiit xlv. Cal. Maij, sepultus in Basilica Sanctæ Teclæ. Sedit annos x.

88. Algisus Pirouanius, Mediolanensis, primò Cymiliarca, deinde ab Alexandro III. Archiepiscopus factus, eo animi robore Ecclesiam, populumque commissum gubernauit, ut cum Federico Imperatore pugnam inire non dubitaret: quem suis copijs Deo iuuante mirabiliter profligauit, die festo SS. Martyrum Sisini, Martyrij, & Alexandri: quem propterea diem religiosum perpetuò coli ex decreto censuit; deinde Venetias ad Alexandrum Pont. inde Romam cum eo profectus, postea Mediolanum reuersus, obiit. Sepultus in Basilica hyemali. Sedit annos lxx. menses lxx.

89. Vbertus II. Cribellus, Mediolanensis, primùm Ecclesiæ maioris Archidiaconus, deinde Vercellarum Episcopus, post, Lucio III. Pont. Archiepiscopus factus, SS. Arantij & Antoniani corpora inuenit: Veronam ad Concilium venit: ubi Lucio mortuo, Pontifex renunciatus est in vigilia Natalis Domini.

90. Milo Candianus, Mediolanensis, primò Mediolani Archipresbyter, deinde Taurini Episcopus, post à Clemente III. Pont. Archiepiscopus Mediolani creatus, Henricum Imperat. vna cum Constantia corona ferrea decorauit. Sedit annos vii. men. lxx. sepultus in Basilica Hyemali.

91. Vbertus III. Tertiacus, Mediolanensis, Modoetiz Archipresbyter, Metropolitane Ecclesiæ Canonicus Ordinarius; S. R. E. Presbyter Cardinalis Titu. S. Stephani in Cælio monte ab Innocentio III. Pont. creatus, deinde Archiepiscopus, pacem inter Mediolanenses & Comenses conciliauit. Sedit annos iv. men. lxx. sepultus in Ecclesia hyemali.

92. Philippus Lampugnans, Mediolanensis, ab Innocentio III. Pont. Archiepiscopus creatus, ad quem illius epistolæ de Cancellaria Mediolanensi scri-

pta est, pacem inter Mediolanensem & Ticinensem populum iniit.

93. Vbertus I. Pirouanius, Mediolanensis, ab Innocentio III. Pont. Cardinalis creatus, deinde Archiepiscopus cum potestate Legati missus ad gerendam Ecclesiam Mediolanensem, Othonem I. Imperatorem in Basilica Ambrosiana coronauit. Sedit ann. i. v. men. lxx. obiit Mediolani, sepultus in Ecclesia hyemali.

94. Gerardus Reginus Sexius, primò Nauariz Episcopus, deinde ab Innocentio III. Pont. Archiepiscopus creatus, sedit tantum menses vii. obiit Cremonæ.

95. Henricus Settarius, Mediolanensis, Basilicæ Metropolitane Cymiliarca, in maxima cleri disfectione ab Honorio III. creatus Archiepiscopus, pro fidei defensione in Palæstinam transiit. Damiatæ expugnationi interfuit. Basilicam Eustorgianam fratribus ordinis Dominicani, alteram beatorum martyrum Naboris & Felicis Franciscanis attribuit. Ecclesiam Sancti Gothardi in monte Tremulo consecrauit. Episcopi Cremonensis contumaciam fregit: Ecclesiæ libertatem defendit. Hæreticos profligauit. Sedit annos xvi. menses x. obiit Mediolani: sepultus in Basilica martyrum Naboris & Felicis.

96. Gulielmus I. Rozolius, Mediolanensis, Basilicæ Metropolitane Archidiaconus, vir eruditus, & optimus, à Gregorio IX. Pontif. creatus Archiepiscopus, laicis Mediolani prædicationis munere interdixit. Ad Federicum II. Imperat. missus, iussu Pontificis cruce signatorum militum bellum contra Saracenos indixit. Sedit ann. x. men. v. obiit Mediolani. Sepultus in Ecclesia Monasterij Clarauallensis.

97. Leo Peregrinus, Mediolanensis, Frater Ordinis Franciscani, à Caletino IV. Pont. Archiepiscopus factus, iurisdictionem Archiepiscopalem cum negligenter curaret, Turriani plebis consules eam sibi usurparunt. In Vico Lignano ædes Archiepiscopales magnifice extruxit. Sedit annos xvi. men. vii. obiit xlii. Calen. Nouembris. Vacauit

uit Archiepiscopus ann. iv. men. ix. dias vii.

98 Otho Magnus Vicecomes, Mediolanensis, in summa de Episcopo eligendo dissensione, Octavianus Cardinalis Sedis Apostolicæ Legati studio ab Urbano Pont. Archiepiscopus factus, opibus, auctoritate, militumque copijs floruit, Iurisdictionem vrbis Mediolani à iure potestateque Archiepiscopi in fratris filios transiit. Carmelitanos monachos Mediolanum introduxit. Concilio æcumenico Lugdunensi interfuit quod Gregorius IX. Pont. habuit. Concilium Provinciale Mediolani ipse habuit. S. Agnetis sacellū in basilica maiori ædificauit, prædijq; paternis dotauit. Prebendam Lectori Theologo decreuit. Bellum sacrum Mediolani à Magistro Ordinis Franciscani denunciari concessit. Sedit ann. xxxi. dies xli. obiit Mediolani i. Idus August. sepult. in Ecclesia maiori.

99 Rufinus Friseticus, Lucensis, à Bonifacio Pontif. creatus Archiepiscopus, sedit menses tantum x.

100 Franciscus Fontana Parmensis, primum Messanæ Archiepiscopus, in Ecclesia sibi commissæ statione sæculis repugnantibus cum inuigilare non posset, Ecclesia deinde Nolanæ administrator, deinde Mediolani Archiepiscopus factus, Vicecomes ex vrbe Mediolano, ditioneq; depulit. Sedit ann. xli.

101 Castonus Turrianus, Mediolanensis, primò Aquileiæ Patriarcha, post Mediolani Archiepiscopus à Clemente V. Pont. factus, iurisdictionem Archiepiscopalem restituit. Synodum Provinciale Mediolani habuit. Henricum Luciburgium Imper. vi. corona ferrea die solenni Epiphaniæ coronauit. Sedit ann. ix.

102 F. Aicardus Camodianus, Nouariensis, Ordinis minorum Sancti Francisci Minister generalis ix. à Ioanne Pontif. creatus Archiepiscopus, Matthæum Vicecomitem, filiosque iurisdictionem Ecclesiasticam occupantes excommunicauit. Multa ædificia extruxit. Mediolanensibus multa mala quæ euenerunt, concionando prædixit. Sedit annos xlv.

103 Ioannes II. Matthæi filius Vicecomes, Mediolanensis, primò Nouariæ Episcopus, deinde à Clemente VII. Pont. Archiepiscopus creatus, bellica potius laude, quàm Ecclesiasticæ disciplinæ nomine illustris, totius penè Galliæ Cisalpinæ Dominus, multa etiam oppida Ecclesiæ Romanæ per vim occupauit. Corporis Domini celebritatem solennem in Ecclesia Mediolanensi perpetuò agi decreuit, ritu solenni, & publica processione; quam ipse frequentissimam celebravit, factò concursu hominum centies millium. Sedit annos xxi.

104 Robertus Vicecomes, Mediolanensis, Basilicæ Metropolitanæ Archipresbyter, ab Innocentio VI. Pont. Archiepiscopus creatus, Carolus V. Imperatorem hospitio Regali Mediolani accepit: & Modoetiæ in Basilica S. Ioannis Baptistæ Regem Longobardiæ coronauit. Sedit annos vii.

105 Gulielmus II. Pusterlius, Archipresbyter Modoetiæ, deinde Patriarcha Constantinopolitanus, post ab Urbano V. creatus Archiepiscopus, sedit annos ix. menses v.

106 Simon Borlanius, Mediolanensis, Iurisconsultus, Gregorius XI. Pont. familiaris, Presbyter Cardinalis Tit. SS. Ioannis & Pauli ab eo creatus, deinde Archiepiscopus Mediolani, ad Ecclesiam sibi commissam non venit, occupationibus Romanis distentus. Sedit annos vi. menses vi.

107 Antonius Princeps Salutarum, Subalpinas, à Gregorio XI. Archiepiscopus creatus, v. Idus Septembris ad Sedem Archiepiscopalem venit: in qua sedit annos xxv. dies ix. Obiit Mediolani, sepultus in Ecclesia hyemali.

108 F. Petrus Philargus, Ordinis Minorum, in Crustianalis vico Diocesis Nouariensis natus, vir Græcis, & Latinis literis, Theologiæque scientia eruditus, Ioannis Mariæ Principis Mediolani à Consilijs, primum Vicentiæ, deinde Nouariæ Episcopus factus, postea Patriarcha Gradensis, mox Mediolani Archiepiscopus à Bonifacio IX. creatus, sedit annos vi. Deinceps ab Innocentio VII. prouinciatus Cardinalis.

Basil.

Basilicæ Apostolorum, demum in Concilio Pisano à Cardinalibus creatus Pont. nomen habuit Alexandri V.

109 Ioannes I I I. Vicecomes, Mediolanensis, Malatestæ Principis auxilio adiutus, Sedem Archiepiscopalem occupavit, pauloque post in Concilio Constantiensi Archiepiscopatu priuatus est.

110 Bartholomæus Caprius, Mediolanensis, à Ioanne XXI I I. Pont. Archiepiscopus creatus, Philippi Mariæ Ducis curator, Concilio Constantiensi interfuit: multas legationes obiit: Genuam urbem ex illius Reipublicæ Decreto administravit: Sigismundum Imperatorem Mediolani in Basilica Ambrosiana coronavit: Martinum V. Pont. & Concilio Constantiensi redeuntē hospitio augustissimo accepit. Sedit ann. XXI I. Obijt pridie Cal. Octobris.

111 Franciscus Piccolpassus, Bononiensis, Eugenij IV. Pont. familiaris, vir multis virtutibus florentissimus, Latine Doctus, sacra eruditione præditus, & pietatis studio ardens, cilicium perpetuo induit. Literatos homines eximie dilexit: in quibus duos in intimis habuit, Philadelphum, & Aneam Silium, postea Pontificem Pium I I. Quem priuatum hominem Mediolani degentem, cuius quibusdam Mediolanensibus nobilitatis splendore illustribus, Præposituram Basilicæ Sancti Laurentij vacantem sibi dari petentibus, virtutis ergo anteposuit. Archiepiscopus autem Ecclesiam Mediolanensem sanctè administravit: & verò difficultates, quæ sibi in eomunere importata erant, egregie superavit, constantis animi robore, & sanctitatis opinione, quam de se omnes conceperant. Sedit ann. XIX.

112 Henricus I I I. Scotus, Papiensis, primùm Episcopus Dertonensis, deinde Archiepiscopus Mediolanensis, ab Eugenio IV. Pontif. creatus, postea S. R. E. Cardinalis Tit. Sancti Clementis, populo Mediolanensi fame grauiter laboranti magnam argenti vim dono misit: seque ac familiam suam bonis omnibus spoliavit, quod liberalius Ecclesiæ sibi commissæ filijs subueniret. Sedit ann. IX. Obijt Romæ IV. Nonis

Iulij, sepultus in titulo S. Clementis.

113 Nicolaus Amidanus, Cremonensis, sapientissimus Iuriconsultus, primò Episcopus Placentiæ, Concilio Constantiensi interfuit: in quo Ioannē Hussium ex patrum auctoritate gradu mouit: deinde Archiepiscopus Mediolanensis factus, sedit ann. I.

114 Gabriel Sfortia, Francisci Sfortiæ Ducis frater, Mediolanensis, Ordinis Heremitarum S. Augustini, Theologiæ scientia eruditissimus, concionator clarissimus, à Nicolao V. Pont. creatus Archiepiscopus, Beatæ Mariæ Coronatæ Ecclesiam consecrauit. Muneribusque alijs Archiepiscopalis rectè perfunctus, obiit Mediolani, sepultus in eadem Ecclesia, sedit ann. XII I.

115 Carolus I. Foroliuensis, Abbas Sancti Celsi, à Calisto I I I. factus Archiepiscopus, Sedit annos I V. Obijt Mediolani, sepultus in Basilica Sancti Celsi.

116 Stephanus Nardinus, Foroliuensis, Referendarius Apostolicus, egregia virtute vir, à Pio I I. Pont. in Germaniam Internunciatus missus, à Paulo I I. Mediolani Archiepiscopus factus, & à Xysto I V. Cardinalis S. R. E. Tit. Sanctæ Mariæ trans Tyberim, Collegium Nardinum Romæ instituit, in quo perpetuum Archiepiscopus ius esse voluit. Mediolani extra pomerium Portæ Tonsæ ædes Archiepiscopales edificauit: in vico S. Pauli ad compitum certa quadam edificiij forma domicilium parauit, ubi pro Archiepiscopali auctoritate iudicia exercerentur. Ecclesiæ Metropolitanæ aula, tabernaculumque magnifica, pallia, Ecclesiasticaque ornamenta, & mitram pretioso opere contextam, dono dedit. Solemnium Litaniarum triduanarum librum multis ante sæculis conscriptum, temporum incuria penè intermissum, restituit. Sedit annos XXI I I.

117 Ioannes I I I. Arcimbolus, Mediolanensis, vir iuris ciuilibus, & Pontificij scientia præstans, sapientiæ, maximarumque virtutum ornamentis ex cultus, ob eamque rem Galeatio Mariæ Sfortiæ Duci gratus & charus, multis legationibus illius nomine perfunctus.

Aug. d' Xysto I V. Pont. primum Protonotarius Apostolicus, Nouariæq; Episcopus, deinde S. R. E. Cardinalis creatus, multis etiam Prouincijs Legatus præfuit. Postea ab Innocentio I X. Pont. Mediolani Archiepiscopus creatus, Ecclesiam sibi commissam multis donis ornauit. Sedit ann. 111. menses 11x. dies XI. Obijt Romæ.

118 Guido Antonius Arcimboldius, Mediolanensis, Ioannis Cardinalis & Archiepiscopi frater, summæ virtutum splendore præluens, à Galeatio Maria amplissimis honoribus cohonoratus, pietatis cultor egregius, ab Innocentio I X. Pontif. Archiepiscopus factus, curiam Archiepiscopalem, quam dono à Duce acceperat, vetustate propè collapsam magnis sumptibus renouauit: Basilicam Metropolitanam Sacerdotum numero auxit, eidem, & fabricæ magnam vim rerum pretiosarum moriens legauit. Sedit ann. 1x.

119 Octavianus Arcimboldius, Mediolanensis, egregius Iuriconsultus, Protonotarius Apostolicus, contradictarum Auditor, vtriusq; signaturæ referendarius, Archiepiscopus designatus.

120 Hyppolitus I. Alphonfi Ferrariæ Ducis frater, Estensis, S. R. E. Cardinalis S. Lucie ab Alexandro V I. Pont. Archiepiscopus designatus, vir singulari prudentia, rerumque gerendarum usu præstans, Ecclesiam Mediolanensem administrauit ann. x111.

121 Hyppolitus I I. Alphonfi Ferrariæ Ducis filius, Estensis, à Leone X. Pont. Archiepiscopus designatus, post à Paulo I I I. Pont. S. R. E. Cardinalis pronuntiatus, & à Pio I V. Pont. ad Gallorum Regē Legatus missus, Ecclesiæ Mediolan. præfuit, an. xxx111.

122 Ioannes Angelus Arcimboldus, Mediolanensis, à Clemente V I I. Pont. Nauariæ Episcopus, deinde à Iulio I I I. Pontif. Mediolani Archiepiscopus factus, sedit ann. v.

123 Philippus Archintus, Mediolanensis, Iuriconsultus clarissimus, rerumq; bene gestarum nomine illustris, primum à Paulo I I I. Pont. Protonotarius Apostolicus, tum vrbs Præfectus creatus, postea Episcopus Biturgiæ, & Vicarius

vrbs Pontificius, inde ad Episcopatum Salutarum translatus, Bononiam ad Concilium venit. Vicarij autem Pontificij munus gressit Paulo I I I. Iulio I I I. Marcello I I. Paulo I V. Pontificibus. Demum ob virtutum merita, Archiepiscopus Mediolani à Paulo I V. creatus, Ecclesiæ Mediolanensi præfuit annos 11.

124 Carolus I I. Comitis Giberti, & Margaritæ, Pij I V. Pontificis sororis, filius, Borromæus, ab eodem Diaconus Cardinalis Sancti Martini in Montibus, deinde Præb. Cardinalis Tit. S. Prædix, & Archiepiscopus v I. Idus Februar. ann. 1569. creatus, post vitam sanctissimè actam, maximosq; pro Ecclesiæ labores exantlatos, Obijt 111. Non. Nouemb. 1584. Eius vitam & res gestas Carolus à Basilica petri, Episcopus Nouariæ, qui ei intime fuerat familiaris, inter alios conscripsit. Sedit annos xx111. men. vi111. dies xxv. sepultus in Ecclesiâ maiori.

T A B V L A

Dierum Fæstorum, & Vigiliarum, in Synodo Diocesana quinta ex Decreto Concilij Prouincialis tertij confecta.

Dierum Fæstorum, qui vniuersè in vrbe Diocesiq; Mediolanensi coli, & vigiliarum item, quæ ieiunio abstinentiæve obseruari debent, Tabula, ordine in singulos menses disposita, ad cuius præscriptum vnusquisque Parochus illa & festa & ieiunia, quæ in singulas hebdomadas incidunt, die Dominico proximè antecedere Parochialibus suis de more denuncient.

Ianuarius.

Octaua Natalis Domini, seu Circumcisio, Calendis.

Epiphania Domini, die 6.

S. Antonij, die 17.

S. Sebastiani, die 20. Mediolani ex voto publico.

Februarius.

Purificatio beatiss. Mariæ Virg. die 2.

S. Matthiæ Apostoli, die 7. [Vbi ritus Ambrosianus est.

Mar-

Martius.
Annunciatio beatissimæ Mariæ Virginis, die 25.

Aprilis.
S. Marci Evangelistæ, die 25.

Maius.
SS. Iacobi & Philippi Apostol. calêdis.
Inuentio S. Crucis, die 3.

Iunius.
S. Barnabæ Apostoli, & primi Episcopi Mediolani, die 11.

SS. Geruasij & Protasij martyrum, die 19.
Natiuitas S. Ioannis Baptistæ, die 24.
SS. Petri & Pauli Apostolorum, die 29.

Iulius.
S. Iacobi Apostoli, die 25.
Augustus.

S. Laurentij martyris, die 10.
Assumptio Beatissimæ Mariæ Virginis, die 15.

S. Bartholomei Apostoli, die 24.
September.

Natiuitas Beatiss. Mariæ Virg. die 8.
S. Matthæi Apostoli & Euangel. die 21.
S. Michaelis Archangeli, die 29.

October.
SS. Simonis & Iudæ Apostolorum, die 28.
November.

Solennitas omnium Sanctorum, Cal.
S. Martini Episc. & confes. die 11.
S. Andreae Apostoli, die 30.

December.
Ordinatio S. Ambrosij Episcopi Doct. & patroni Mediolani, die 7.

Conceptio beatissimæ Mariæ Virginis in vrbe Mediolano, die 8.

S. Thomæ Apostoli, die 21.
Natiuitas Domini nostri Iesu Christi, die 25.

S. Stephani protomartyris, die 26.
S. Ioannis Apostoli & Euangel. die 27.
SS. Innocentium, die 28.
S. Siluestri Papæ, die 31.

Solennitates, & festa Mobilia.
Pascha Resurrectionis Domini cū duobus diebus proximè sequentibus.
Dies festus depositionis S. Ambrosij, qui celebratur in feria quinta quæ Pascha proximè sequitur.
Ascensio Domini nostri Iesu Christi.
Pentecoste cum duobus diebus proximè sequentibus.

Solennitas Sanctissimi Corporis Domini.
Omnes singuliq; dies Dominici.

T A B V L A
Vigiliarium, seu ieiuniorum, quæ ex præcepto sanctæ Matris Ecclesiæ, aut ex consuetudine huius nostræ Ambrosianæ Ecclesiæ seruantur.

Vigilia Natiuitatis Domini.

Vigilia Pentecostes.

Vigilia Assumptionis Beatissimæ Mariæ Virginis.

Vigilia sanctorum singulorum Apostolorum, præterquam sanctorum Ioannis Evangelistæ, & Philippi & Iacobi Apostolorum.

Vigilia festi omnium Sanctorum.

Vigilia Natiuitatis S. Ioannis Baptistæ.

Vigilia beati Laurentij martyris.

Vigilia ordinationis S. Ambrosij Episcopi, & patroni.

Vigilia S. Sebastiani mart. in vrbe Mediolano, ex voto publico.

Ieiunium singulis diebus quadragesimæ, exceptis Dominicis.

Stata quatuor temporum ieiunia.

Ieiunium triduanum in Litanis quæ minores dicuntur.

Porro in vigilijs quæ infra ordine describuntur, illud Parochi Parochiæ suæ fideles hortentur, vt quamuis nunc illi ieiunij lege adstricti non sint, ad vsum tamè pristinum id pro pietatis deuotionisq; studio reuocare studiant, vt ieiunent, aut saltem à carnis esu abstineant; atque hæc quidem vigiliæ sunt.

Vigilia Epiphaniæ.

Vigilia Ascensionis.

Vigilia sanctissimi Corporis Christi.

Vigilia Natiuitatis Beatæ Mariæ Virginis.

Vigilia Sancti Martini Episcopi & confessoris.

Vigilia SS. Martyrum Geruasij & Protasij.

Vigilia SS. Naboris & Felicis.

Vigilia SS. Nazarij & Celsi.

TABELA

TABELLA

Aliquot Errorum & multarum Clericalium.

Primum unicuique Canonico, dignitate item prædito, Parocho, animarumve Curatori, & alii cuiusvis ordinis Clerico, quicumque ille sit, qui in his infra ordine notatis capitibus aliquid culpæ commiserit, aut aliquo modo errarit, peccaritve, certas multas hac tabella generatim speciatimve exaratas, atque ipso facto subeundas, constituimus ac sancimus.

Quas multas in vrbe præfecti regionarii per nos delecti, in Diocesi Vicarii nostri foranei, in sua quique regione commissa statim exequantur.

Si quis facti aut errati sui executioni prætextu causamve afferat, quod minus multam subiecit, is tamen primò multam loco infra constituto deponat; deinde facti sui causam excusationemque Præfecto, Vicariove exponat.

Hic postea ad nos, quidquid ab illo vel cause, vel rationis, excusationisve afferetur, sedulò referat: tum quod nos de multa decreuerimus, planè exequatür. Si verò ille commissam multam bidui spatio sponte sua non soluerit, aut deposuerit; Præfecti, Vicarijve sit, quidquid errati, aut culpæ, aut negligentie in hoc genere admissum ab eo est, ad nos, Vicariumve nostrum generalem per literas deferre: tum iubere, illum qui errarit, ad certam constitutam diem ipsum Vicarium conuenire: cuius iudicio arbitrioque, is vel grauiorem etiam multam pœnamve pro ratione errati subeat, vel cognita vera causa, absoluatür.

Multa omnis dupla ijs singulis sit, qui semel de errato moniti, & correcti, aut multati, in eodem iterum offenderint, peccaritve.

Ne sine nostro, aut Vicarij nostri generalis consensu, multam commissam, eiusve partem remitti cõdonariue liceat. Nec verò in Diocesi, nisi à Visitatore ac promotore nostro.

Si certa aliquot capitibus multa speciatim nominatimque Decreta sancitave non est; ea sanè multa sit, quam Præfectus, Vicariusve foraneus statuerit.

Ne minor sit tñ quadrante aurei nummi: nec verò maior itidem nummo aureo.

Regionatim igitur tota vrbe & Diocesi circa multaticia constituantur; in qua scilicet multa omnis pro erratis tabella hac sigillatim per capita notatis Ecclesiastico cuiquam homini irrogata deponatur, atque asseruetur; vt arbitratu nostro, prout opus esse viderimus, vniuscuiusque illius regionis tum vrbanæ tum Diocesane sacerdotibus clericisque egentibus, aut ecclesijs facultatum tenuitate laborantibus, in vsum eleemosinamve conferatur; aut in Ecclesiasticam suppellectilem clero illi regionario vsui communi futuram erogetur.

Porro ea arca per regiones vrbis in Sacristia Ecclesie, vbi cleri Præfectus regionarius, per Diocesim in Sacristiis Ecclesiarum, vbi vnusquisque Vicarius foraneus residet, tutò collocetur.

Proinde duabus clauibus opere fabrilis diuersis claudatur; quarum altera à Præfecto, Vicariove, aut ab eorum Cancellario, Ecclesiastico homine; altera à Parocho viciniore custodiatür.

Nec verò hac multarum constitutio ne derogatum sit, quominus cum singulis errantibus, pro errati, culpæ, ac negligentie ratione, & à Præfectis regionariis, & à Vicariis foraneis, & à visitatoribus pro auctoritate sibi concessa, & à Vicariis præterea nostris qui Mediolani sunt, aliis etiam pœnis multisve ex canonum iure, atque ex conciliaribus Synodalibusve sanctionibus, & illorum item arbitrio irrogandis, agi possit.

Errantes vt infra sigillatim notati, vel Sacerdotes, vel Clerici, vel alii, quicumque sint, multam pendant ex regulis supra sancitis.

Qicumque Sacerdos, Clericusve, Synod Diocesi vel domicilium, vel beneficium Ecclesiasticum, vel alia ratione statum mutarit, si ex institutionum, quas vulgari sermone de statu clerici edidimus, præscripto, statim vt debet, non denunciarit.

Qui præstitarum functionum Ecclesiasticarum, confessionum, communionum, ac lectionum item testimonium

H h h scri-

scriptum ad constitutam diem non attulerit, exhibueritve.

Qui in vestitus ratione prescriptas in Synodis Prouincialibus Diocesanasque regulas non seruauit; aut ab ijs quidquam aberrarit.

Hic, præter multam arbitrariam, mulctetur etiam statim veste, quam induerit contra formam præscriptam modum.

Prouinc. 2. cit. 2. c. 18. Qui in Ecclesiam cui adscriptus est, in Parochialemve, ad officia diuina celebranda constitutis diebus non conuenerit, mulctetur solidis quinque.

Prouinc. 3. cit. de vita. Qui alijs præterea diebus, & in officijs per nos constitutis non adfuerit, plectatur item solidis quinque.

Disc. 3. c. 4. Qui in funeralibus officiis, aut processionibus contra Prouinciales Diocesanasve constitutiones, & instructiones eo de genere vulgariter editas, quidquam errarit, peccaritve: multa ei sit solidorum quinque, præter alias poenas multasve speciatim illis instructionibus sancitas.

Qui à Visitatore, vel à Præfecto, vel à Vicario foraneo, Scholæ Christianæ operam diebus festis nauare iussus, aut ei muneri adscriptus, ab ea opera functioneue abfuerit, vel ex præscripto operam verè non dederit; eandem multam luat solid. 5.

Prouinc. 2. cit. 2. c. 47. Quicumque Canonicus, Clericusve, in sua collegiata, Parochialive Ecclesia, cõcioni, aut lectioni sacræ, quam etiam Parochus explicarit, nõ interfuerit; aut sanè si interfuerit, non superpelliceo, nõ aliove chori vestitu, pro sui officij quod in ea ecclesia gerit, ratione indutus, pen dat item solid. 5.

Prouinc. 2. cit. 2. c. 47. Qui ab hebdomadarijs Cleri lectionibus, etiam priuatim explicandis, quibus adscriptus sit, abfuerit; tantundem etiam multæ soluat.

Qui verò ad congregationes menstruas, aut hebdomadarias, etiã in Diocesi, Prouincialibus nostris Decretis constitutas, aut alijs etiam extraordinarijs, iussu, vel Præfecti, vel Vicarij Foranei conuocatus, non conuenerit; hic porro plectatur multa solidorum decem.

Quicumque præstituto tempore non præstiterit, quod à se in Ecclesia, capella, altarisve sui instauratione, ornatu,

apparatu, instructioneue fieri, Reuerendus Visitatoris Apostolici, vel nostris, nostrique etiam Visitatoris Decretis, siue generatim, siue speciatim nominatimve iussu est; is in illius Ecclesiæ, capella, aut altaris vsum erogare duplum cogatur; nisi ad excusationem mensis spatio causam literis exaratam, quæ nobis probetur, attulerit.

Synod. Dioc. cit. 4. c. 18. Qui vel in sua Ecclesia, vel in funeralibus officiis, vel in processionibus quibus præfuerit, Ecclesiasticos cantores, sacristas, custodes, clericos, & organistas item, sine comprobationis nostræ literis, ac constituto tempore renouatis, adhibuerit, conduxeritve, aut admiserit.

Prouinc. 2. & Dioc. 3. mod. 4. c. 9. Qui laicos item cantores clericalibus vestibus & superpelliceo ad præscriptum non omnino indutos conduxerit, adhibueritve, aut admiserit: Qui itidem sine comprobatione nostra literis exarata, & ad præfinitum tempus renouata, fecerit.

Disc. 4. c. 18. Qui laicos vltos, pueros etiam, sine facultatis à nobis eo nomine datæ literis, Sacerdoti Missæ sacrum facienti ministrare, aut in diuinis, funeralibusve officiis, in processionibus, in Ecclesia denique, clericalia ministeria gerere, crucem clero præferre, lumina accendere, campanas pullare, aliasve Ecclesiasticas minorum ordinum functiones obire permiserit, iusseritve.

Qui in Diocesi laicum, etiam non conductum, in choro vnà cum clero sine Vicarij nostri comprobationis literis canere permiserit.

Hæc porro capita quatuor proximè explicata, ne in vrbe locum habeant, nisi quindecim post tabulæ huius editionem diebus, in Diocesi verò, duobus ab eadem editione mensibus.

Synod. Dioc. cit. 4. c. 12. Qui festo Ecclesiæ die, aliave celebri tate, contra quam in Diocesana Synodo præscriptum est, accesserit non euocatus: quique alium exceperit, quique item mensam appararit, exhibuerit. Quicumque rector, sacrista ve, in Ecclesia vbi plures Missæ celebrari solent, id non effecerit, vt singulis diebus vna diluculo, in aurora scilicet, ad præscriptum celebretur.

Qui contra præscriptum visitationis Apostolicæ

Tabella erratorum & mulctarum Cleric. 851

Synod. Diœc. stolicæ, & Decreti Diœcesani, vno eodemq; tempore plures quàm duas Missas in eadem Ecclesia celebrari permiserit.

Qui sine facultatis à nobis concessæ, aut non renouatæ literis, Missæ sacrum fecerit; aut in sua Ecclesia ab alio Sacerdote fieri permiserit.

Qui celebrandæ Missæ præscriptum ab rectore Ecclesiæ sacristaue ordinē constitutamve horam non seruauerit; hic speciatim mulctetur solidis decem.

Qui in altari, aut Ecclesia, aut oratorio, in quo Missæ sacrum fieri vetitum sit, fecerit, celebrariue.

Qui in Ecclesiis, oratorijsve Diœcesanis, quæ intra alicuius Parochialis Ecclesiæ fines sunt, ante absolutam Parochi concionem contra præscriptum nostrum Missæ sacrum fecerit.

Quicumque rector, sacrista, alijsve Sacerdos, in Ecclesia, ubi ob festi diei celebritatem, vel ob aliam solennitatem causamve plures Missæ celebrantur, decretum v. i. i. in Synodo Diœcesana I. I. & decretum item XXVI. in Synodo Diœcesana I. I. I. & decretum præterea XXX. in Synodo Diœcesana I. I. I. per nos editum, non seruauerit.

Quicumque rector, alijsve Sacerdos, de libro Missarū, de subscriptione, & de cæteris quoque non præstiterit, quæcunq; toto eo de genere in Synodo Diœcesana II. cap. v. i. i. à nobis præscripta sunt.

Quicumque Sacerdos, Missæ sacri singulis aut certis aliquot hebdomadæ diebus faciendi munere suscepto, plus inde elemosinæ acceperit, petieritve, quàm aut in Synodo Diœcesana I. I. præfinitum decretum sit, aut in facultatis sibi eo nomine datæ literis speciatim explicatum sitis præterea duplo elemosinæ præter præscriptum acceptæ, vel petitiæ mulctetur.

Quicumque Capellanus Sacerdos, muneris à se suscepto Missæ sacri in aliqua certa capella Ecclesiæ celebrandi, ipse per se legitima cessante causâ, non satisfecerit: aut non in suo, sed in alieno altari celebrarit; nisi id præfatus regionarius, Vicarijsve Foraneus aliquando probata causâ concesserit, permiseritve. Hic, quoties id errati admiserit, mulctetur solidis decem.

Qui in diuinis officiis vestes & ornamento ex ritu institutioneue Ecclesiæ non benedicta adhibuerit.

Qui Calendarium anniuersarium nō habuerit, aut ex eius præscripto horarum diuinum officium non recitarit.

Quicumque clericus, in Ecclesia, in ecclesiasticisque functionibus superpellicem semper non adhibuerit: quiue illum aut non adhibentem, aut lacero fordidove eo vtentem, in Missæ sacro ministrare, aut in diuinis officiis Ecclesiasticas functiones, siue intus in Ecclesia, siue foris obire permiserit.

Qui pro foribus Ecclesiæ stans, aut per vias incedens, nisi processionis, alteriusve muneris Ecclesiastici obeundi causa, superpellicem induerit.

Qui in Missæ sacro, diuinisq; officiis, lumina præ numero aut præ exiguitate tenuitateue minus decencia adhibuerit.

Qui verò funeralibus officiis, aut processionibus peractis, ad suam Ecclesiam ordine vnâ cum illius Cruce non redierit; hic sanè tanquam absens à toto illo officio censeatur.

Quicumque Præpositus in choro, diuinisq; officiis, cappam, quod insigne est suæ dignitatis, semper non adhibuerit; absentis loco censeatur, neve particeps sit distributionis officii illius horarii, in quo ita errarit. (non gestarit.)

Qui item diebus sollemnioribus ferulam aut Canonici præterea absque facultate à præfeto impetrata breuius tri-duo abfuerit: qui verò diutius sine missionis literis ab Archiepiscopo imptatis abfuerit.

Qui de capitulo, collegarum canonicorum absentiam octo dierum spatio post singulos tres anni menses ex Concilio Prouinciali I. I. præscripto non denunciarint.

Quicumque Canonicus ad duos menses, ac deinceps ad constitutum in Concilio Prouinciali I. I. I. tempus, scriptas, tabulas publicas, instrumenta ad præbendæ suæ ius pertinentia, in capituli archiuum non detulerit.

De Parochis, animarumve curatoribus.

Qui in Diœcesi die festo ad Doctrinæ Christianæ scholas statis campanæ signis populum non conuocarit.

H h h 2 Qui

Prouinc. 1. tit. 2. cap. 20. Diœc. 1. cap. 2.

Prouinc. 1. Diœc. 4. cap. 19.

Synod. Diœc. cef. 3. cap. 10.

Synod. Diœc. cef. 4. cap. 19.

Synod. Diœc. cef. 2. cap. 28. Prouinc. 1. tit. de min. Eccles.

Prouinc. 1. tit. de res. Prouinc. 3. tit. de cap. instrum.

Qui in Dioecesi item iisdem scholis adesse, fideique Christianae rudimenta statim festis diebus ante vesperum tradere neglexerit, pratermiserit, omiseritve; idque spatio vnius horae mensibus Decembri & Ianuario, reliquo omni anni tempore duabus ipsis horis.

Qui in vrbe ad praefecti regionarii praescriptum iisdem scholis adiuuandis, operam, vt opus erit, non nauauerit.

Qui inter Missae sacrificium profana denunciarit.

Synod. Dioec. 4. cap. 30

Qui diebus festis, duabus circiter post solis ortu horis Missae sacrum non fecerit.

Qui in sua Ecclesia Parochiali diebus festis Missam non celebrarit.

Prouinc. 3. tit. de par.

Qui diebus festis in Ecclesia sua Vesperarum officium non recitarit; quive statuta hora ex tabella nostrae praescripto non praestiterit.

Dioec. 3. c. 4. Prouinc. 3. tit. de diu. offic.

Qui Sabbato sub Vesperum Antiphonam: [Salve Regina] in sua item Ecclesia non cecinerit.

Qui in singulos dies statim horis, mane scilicet, meridie, & vespere, sono campanae signum salutationis Angelicae recitanda de more non dederit.

Qui item orationis vesp. & matutinae certa statuta hora a nobis instituta significationem campanae sonitu non fecerit. Qui eidem orationi, cum in Ecclesia etiam extra ordinem iussu nostro sit, praesens non adfuerit.

Qui processionem habere; quiq; Litanias ob extraordinariam causam aliquando Summi Pontificis, aut iussu nostro institutas, in ecclesia sua recitare omiserit.

Qui die festo non praedicarit, sermonemve habuerit ad populum; nisi hoc ei munus a nobis, Visitatoribusve nostris vetitum sit.

Prouinc. 7. tit. de praed. & de Missa. 5. Aprilis.

Qui, si id muneris obire prohibitus est, a suggestu aut in altari de libro praescripto dimidio horae spatio non legerit: si quando adiutorem concionandi causa sibi a nobis datum non habeat, qui partes suas eo in genere suppleat.

Prouinc. 3. tit. de Sacramentalibus

Qui in singulos dies dominicos aqua benedictam non renouarit; quiq; id non praestiterit ex praescripto tabellae nostrae.

Prouinc. 1. tit. de sacra. in gen.

Qui in baptisimo, extrema unctione, matrimonio, & communionis item frequentioris ministerio, non aliquid po-

pulo explicarit, quod ad Sacramenti quod ministrat, vim, naturam, virtutesque pertineat.

Qui Baptizatorum, Confirmatorum, Prouinc. 3. Matrimonio iunctorum, libros, & eiusdem generis alios, mensae post huius tabulae editionem non habuerit, paraue- Dioec. 4. c. 8. ritve; quive item praescripta forma non Dioc. 3. c. 11. habuerit: quive praeterea loco tuto & decenti non custodierit.

Qui singulorum eorum librorum, cum suis mutationibus, additionibusve, exemplum quotannis praestituto tempore nobis non tradiderit; quique eius traditionis testimonium cancellarii manu exaratum roboratumve, in Dioecesi Vicario Foraneo, in vrbe praefecto regionario non attulerit.

Qui de statu animarum librum non confecerit, renouaritve; quique eius exemplum ad constitutum tempus nobis non tradiderit, ex praescripto instructionum quas eo de genere vulgariter edidimus.

Qui tabernaculi, & Sanctissimae Eucharistiae, & rerum sacrarum, clauem apud se tuto non asseruarit, custodieritve. Dioec. 4. c. 9.

Qui in sacra Eucharistia, sacris oleis, sacrisque rebus asseruandis, corporalibus, purificatoriis, calicibus, & aliis eiusmodi sacratis rebus, aliquid incultum, struque obsordescens, puluerulentum, aut rei sanctitate indignum habuerit: quique id inesse permiserit.

Qui sacrosanctis Sacramentis administrandis ullam auaritia labem commiserit.

Qui singulis saltem diebus dominicis Prouinc. 3. sacram Eucharistiam non renouarit.

Qui in maiori tabernaculo praeter sacram Eucharistiam quidquam aliud custodierit, retinueritve.

Qui lampadem Sanctissimae Eucharistiae praelucem, perpetuo accensam non adhibuerit. Prouinc. 7. tit. de Euch.

Qui sodalitatem S. Corporis Christi instituere, aut conservare neglexerit.

Qui in orationis 40. horarum celebritate regulas praescriptas non seruauit. Prouinc. 7. tit. de Euch.

Qui de administratione S. Communionis regulas instructionibus nostris vulgariter explicatas non obseruauit.

Qui ad earum instructionum praescriptum tempore constituto eos non denunciarit.

ciarit, qui non confessi, quive communionem in Pascha non sumpserint.

Qui item de sacramento Pœnitentię reliqua iisdem nostris instructionibus tradita non præstiterit.

Dioc. 4. c. 15. Qui in egroti cura, officijs in Synodo Diocesana IIII. præscriptis defuerit.

Dioc. 4. c. 34. Qui altaris pallium cadaueri effereudo, aut cœnotaphio ornado adhibuerit.

Dioc. 3. c. 47. Qui pro mortuis officia integra cum tribus nocturnis non recitarit.

Prouinc. 2. tit. 2. cap. 1. Qui clericum peregrinum aduenamve præfinito tempore non denunciari.

Dioc. 3. c. 22. Qui alienæ Diocesis clericum, regu- la Decreti in Synodo Diocesana tertia editi non seruata, ad diuina officia con- celebranda euocarit, aut admiserit.

Prouinc. 1. de prof. fidei. Qui præfinito tempore, ludî magi- stros, aliosq; professores, quive quouis modo literas, artesve liberales docent, non denunciari.

Prouinc. 3. tit. de fid. tue. ita. Qui sine testimonio præstita profes- sionis eosdem in suæ Parochiæ finibus docere patietur.

Dioc. 4. c. 17. Qui ineunte Aduentu & Quadragesi- ma, patres familias, ad Decreti quod in Synodo Diocesana IIII. confecimus, præscriptum, non conuocarit.

Qui constitutionum Pontificalium, Decretorum Prouincialium & Diocæ- sanorum, edictorum nostrorum, & lite- rarum Pastoralium, aliorumve id gene- ris scriptorum, lectionem, promulgatio- nem denunciationemve, certis statis an- ni diebus, aut etiam extra ordinem ali- quando præscriptam, non præstiterit.

Qui statas mensuras Parochorum congregationes præscripto tempore nõ habuerit.

Prouinc. 3. tit. de par. Qui a præscriptis frugalibus Sacerdo- talibus mensuris regulis in ijs ipsis congre- gationibus discesserit.

Qui clericum sibi in sacris ministran- tem sustentare iussus, non habuerit ta- lem, qualem illum habere par est.

Dioc. 4. c. 28. Qui ad Synodi Diocesanae, & secundę & quartę præscriptum, caputium Pa- rochiale insigne non induerit, gestarive.

Quicumque parochus, siue vrbanus, siue Diocesanus, nobis p literas vniuf- cuiusque mensis initio non significarit, denunciarive, quidquid ex instructio- num, quas de statu cleri cognoscendo

olim edidimus, præscripto, deferre, si- gnificareve debet.

Quicumque, item etiam vrbanus Pa- rochus, tertio quoque mense ad nos li- teras non scripserit de ijs infra ordine notatis rebus.

De puerorum numero, eorumque in literis clericaliue morum disciplina progressu, quos ex visitationis Aposto- licæ Decreto ad clericalem militiam instituendos e parochia sua suscepit.

De clericorum parochialium mori- bus, studijs, vestitu, frequentique ad Ec- clesiam conuentu.

De illis, qui, parochiæ suæ homines, in hæreticorum locis, hæresive nomi- ne suspectis morantur.

De sodalitatibus Doctrinæ Christia- næ, & sodalitiõũ item Corporis Chri- sti Domini progressionibus.

De populi sibi commissi in Christia- na disciplina & pietate progressibus; rursusque de impedimentis.

De visitationum, & Decretorum in visitatione, vel generatim, vel specia- tim per nos editorum, executione, quæ scilicet tribus antea mensibus proximis præstita sint; quæ item non: & quid im- pedierit obstiteritque, quominus debi- tam executionem habuerint.

De vniuscuiusque eorum, qui intra pa- rochiæ fines beneficia Ecclesiastica ob- tinentes residere debent, absentia.

Tabula hæc per capita distinctè exara- ta, ab ijs singulis quorum interest, inuiolatè planè seruetur.

Quicumque autem in vrbe cleri Præ- sectus regionarius, & in Diocesi Vica- rius Foraneus, in ijs vel vniuersis vel singulis mulctis, quæcunque hæc Tabel- la generatim speciatimve sancitæ sunt, sedulo exequendis, aliquid negligentie culpæve contraxerit, aut admiserit: is dupli mulctam eo capite sancitam, in quo negligenter egerit, planè luat; & gra- uiores præterea a bitratu nostro.

Tabella erratorum in diuinis officijs su- neribus, &c. supra disposita est par. 4. Actorum.

pag. 780. H h h 3 TA-

Prouinc. 7. tit. 2. c. 28.

Prouinc. 1. tit. de res. in fin.

TABELLA
Horarum Canoniarum, vel pulsationis
campanarum, ex præscripto Con-
ciliorum Prouincialium, ac
Dioecesanorum.

Cum in Concilio Prouinciali primo præscribatur, Matutinum, vel media nocte, vel saltem eo tempore instituendum, vt sub ortum Solis absolutum sit: ideo in hac edenda Tabella hæc ferè ratio est obseruata, vt in tota ferè hyeme, scilicet à mense Octobris vsque ad Calendas Aprilis, pulsetur ad Matutinū horis duabus quartis item duobus ante ortum Solis: in æstate uerò, scilicet à Calendis Aprilis, vsq; ad Calendas Octobris, per duas tantum horas ante ortum Solis, præterquam in media æstate propter breuitatē noctis: ita tamen vt à primo vsque ad tertium signum, horæ integræ spatium intericiatur.

Ratio uerò pulsandi ad Tertiam (quā pulsationem Campanonum vocant) ita obseruetur, vt in diebus festis, & quandounque concio habetur, liceat præfatis Ecclesiarum eam dimidiæ horæ spatium præuenire: ita tamen, vt à fine officii Matutini, aut aliorum officiorum, quæ aliquando post Matutinum celebrantur, vsq; ad hanc Campanoni pulsationem, horæ integræ spatium interiectum sit, nisi vrgens necessitas aliter cogat.

Oratio matutina ex Decret. Concilii Prouincialis quarti in usum huius Prouinciæ introducta, in collegiatis pulsetur cum [Te Deum,] inchoatur. In reliquis uerò Parochialibus Ecclesiis, in hyeme per horam ante ortum Solis, in æstate per dimidiam horam.

Vespertina uerò oratio distinctis campanarū ictibus per quartam horæ partem, vt illa, pulsetur, ante Salutationem Angelicam vespertinam.

Ad orationem pro defunctis, ex Decret. Prouincialis Concilij 6. introductam, pulsetur in æstate hora prima noctis; in hyeme hora secunda, vt Synodo Dioecelana 11. cautum est.

Missæ Parochialis sacrificium die festo circiter duabus post ortum Solis horis celebretur, datis semper ante statis Campanarū signis, iisque horæ dimidiæ

intervallo distinctis, ex Decreto Concil. Prouincialis 4. par. 2. tit. [Quæ pertinet ad Sanctissimum Missæ sacrificium.] Sexta quaque feria circa horam meridianam Campanarum sono signum detur, ad Domini Nostri Passionem recolendam, ritu Salutationis Angelicæ. Concilio Prouinciali 2. Decret. 10.

Ratio pulsandi ad Matutinum in singulis mensibus. Ratio pulsandi ad Tertiam in singulis mensibus.

Ianuarius.

A primo die vsque ad decimum, pulsetur, hor. 12. q. 2. 16. q. 2.

A decimo ad vigesimum, hor. 12. q. 1. 16. q. 1.

A vigesimo vsque ad finem, hor. 12. 16. q. 1.

Februarius.

Die quarto vsque ad quindecim, hor. 11. q. 2. 16.

Die decimo quinto, h. 11. q. 1. 15. q. 3.

Die vigesimo, hor. 11. 15. q. 2.

Martius.

Die primo vsq; ad decimum, hor. 10. q. 2. 15.

Die decimo, hor. 10. 14. q. 2.

Die vigesimo, hor. 9. q. 2. 14.

Aprilis.

Die primo vsq; ad decimum, hor. 9. q. 1. 13. q. 2.

Die decimo, hor. 9. 13. q. 1.

Die vigesimo, hor. 8. q. 2. 13.

Maius.

Die primo vsq; ad decimum, hor. 8. 12. q. 2.

Die decimo, hor. 7. q. 2. 12.

Die vigesimo, hor. 7. q. 1. 11. q. 3.

Iunius.

Die primo vsq; ad vigesimum, hor. 7. 11. q. 2.

Die vigesimo, hor. 7. 11. q. 1.

Iulius.

Die primo vsq; ad vigesimum, hor. 7. q. 1. 11. q. 2.

Die vigesimo, hor. 7. q. 2. 11. q. 3.

Augustus.

Die primo vsq; ad decimum, hor. 7. q. 2. 12.

Die decimo, hor. 8. 12. q. 2.

Die vigesimo, hor. 8. q. 2. 12. q. 3.

TABVLA CENSVRARVM,
& casuum referuatorum.

Carolus S. R. E. presbyter Cardinalis,
Tituli Sanctæ Prædix Archi-
episcopus Mediol.

Parochis, confessariisq; omnibus & singulis, qui in vrbe Diœcesique no-
stra Mediolanensi sunt, censuras, & ca-
sus, quos partim Summo Pontifici, par-
tim Episcopis referuatos, nosse debent,
summatim iussu nostro in vnum colle-
ctos, promulgamus, atque edicimus.
Et verò, nos, præter casus, quos annua
saria tabella pro temporum ratione no-
bis referuandos iudicauerimus, censure
etiam, & casus omnes ac singulos, quos
Episcopis, siue iure canonum, siue Pon-
tificiis sanctionibus, siue Decretis Tri-
dentinis, siue Conciliorum nostrorum
iure referuatos, infra ordine distinctos,
certoque numero notatos edimus: eos,
nè de eiusmodi referuatione quisquam
hæsitet & dubitet, nobis planè referua-
tos declaramus, & denuo iam nunc per-
petuò referuamus.

Proinde caueat vnusquisque, nè ab iis
censuris & casibus aliquem sine scripta
nostra facultate auctoritateq; absoluat,
pœna excommunicationis proposita,
quam ipso facto, qui contra fecerit, su-
bire iam decreuimus, & rursus decerni-
mus, atque declaramus.

Censuræ, & casus, Summo Pontifici
referuati in literis processus Cœnæ Do-
mini, in iisdem literis videantur, quæ
quotannis eo ipso die edi solent.

Aliæ censuræ, & casus eidem referuati
iure Canonum.

Ex Decreto, & Decretalibus.

Qui suadente Diabolo manus vio-
lentas in Clericum iniecerit, ex-
communicatus est. cap. Si quis
suadente
17. quæst. 4.

Etiam si Clericus cui manus illata
est, prima tantum tonsura insignitus sit.

Qui huius rei consilium, auxilium, c. Mulleres,
aut fauorem præstiterit. de sentent,
excomm.

Qui monacho item manum violen-
tam iniecerit. d. c. Si quis

Hhh 4 Etiam

September.

Die primo vsq; ad

decimum, hor. 9.

Die decimo, hor. 9.

Die vigesimo, hor. 10.

October.

Die primo vsq; ad

decimum, hor. 10. q. 1.

Die decimo, hor. 10. q. 2.

Die vigesimo, hor. 11.

November.

Die quarto vsq; ad

quindecim, hor. 11. q. 2.

Die decimoquinto

vsq; ad finem, hor. 12.

December.

Die primo vsq; ad

decimum, hor. 12. q. 1.

Die decimo vsque

ad finem, hor. 12. q. 2.

Ratio pulsandi ad Vesperas.

In Hyeme.

A Calendis Nouembris vsq; ad

Calendas Martii, tã in festis,

quàm in ferialibus, hor. 20.

In Vere.

A Calendis Martii vsq; ad Ca-

lendas Maij, tam in festis, quàm

in ferialibus diebus, hor. 19.

In Æstate.

A Calendis Maii vsque ad Ca-

lendas Septembris, in festis, hor. 18.

In ferialibus, siue Officium so-

lenne sit, siue non, hor. 19.

In Autumno.

A Calendis Septembris vsq; ad

Calendas Octobris, tam in fe-

stis, quàm in ferialibus, hor. 19.

A Calendis Octobris vsque ad

Calend. Nouembris, in festis, hor. 19.

In ferialibus, siue Officium so-

lenne sit, siue non, hor. 20.

In Quadragesima diebus feriali-

bus ad Vesperas pulsatur uni-

co signo statim post eleuatio-

nè sanctiss. sacrificii in Missa.

Salutatio verò Angelica quæ an-

te Vesperas pulsari solet, pul-

set in Quadragesima hor. 19.

vel in meridie.

Ad Completorium in Quadra-

gesima diebus ferialibus pul-

satur per dimidiam horam. hor. 12.

Tit eodem,
ea de Mon.
cap. Religio
fo eod titu.
in 6

cap. de Mo
nialibus ex
tra de sent.
cap. Nuper,
de sentent.
excommu.
c. Cum quis
de sentent.
excom. in 6.
cap. Contin
git. tit. eod.
cap. Signifi
cavit. de sen
ten. excom.
cap. Nuper,
titu eodem.

cap. Eos, qui
de sentent. ex
comm. in 6.

ea Fund. de
elect. in 6.

cap. Multo
rum Clem.
de heretic.

Clemen. de
Privileg.
a. Religiosi.

a. Religiosi,
Clemen. de
Privileg.

a. Cupientes
de poen.
cap. de poen.

Etiam si sit contrarius religiosus.
Præterea, etiam si monachus sit tan
tummodo nouitius.

Et verò, etiam si monialis sit, aut con
trarius, et sine læsione corporis detinuerit.
Qui item in vincula detruserit.

Quicumque in clericum, aut monachum ma
nus violentæ iniectionem ratâ habuerit.

Qui in Clericum, etiam volentem, &
consentientem, pro satisfactione offen
sæ laico factæ manus violentas, aut in
iurias iniecerit.

Clericus, qui scienter & sponte in di
uinis participat cum excommunicatis à Papa.

Qui scienter in crimine criminoso
communicat cum eo, qui nominatim à
Papa excommunicatus est, consilium, au
xilium, vel fauorem ei dando.

Qui ob mortis imminens periculum
absolutus ab excommunicatione Papali, post à
morbis confirmatus, quam citò commo
dè potest, contempserit se præsentare.

Qui nullo Sedis Apostolicæ concessu
asserit nominationi, aut electioni Se
natoris vrbis Romæ, aut eius qui eius
dem vrbis gubernationi præesse debet.

Ex clementinis.

Qui iniuriôsè, vel temerè aliquem
Episcopum percussit, ceperit, ex
pulerit, aut fieri mandauerit, aut ab alijs
factum ratum habuerit; aut consilium,
auxilium, fauoremve dederit. [Hodie
etiâ in literis processus cœnæ Domini.

Inquisitores, & Sanctæ Inquisitionis
ministri, odio, gratia, vel quæstu, aliove
commodo ducti, qui in hæreticis inqui
rendis negligentes sunt, vel falsò hære
sim imponunt.

Religiosi, qui absoluunt excommuni
catis à iure, vel constitutionibus syno
dalibus; à culpa item, & pena.

Religiosi, qui non impetrata à paro
chis facultate, Sacramenta Eucharistiæ,
aut extremæ vnctionis ministrant.

Religiosi item, qui non eorūdem con
cessu matrimonia solennizant.

Religiosi, & Clerici seculares, qui
alios inducunt ad vouendum, promitten
dumve, vt in suis Ecclesijs sepulturas eli
gant, vel iam electas ne mutant.

Qui prohibent, quominus publicè ex
communicati, interdictiue, de Ecclesiâ
exeant, quo tempore Missæ sacrificium
sit, si eis à celebrantibus denunciata sit,
vt de Ecclesiâ abeant.

Excommunicati, interdictiue publi
cè, si à celebrantibus moniti fuerint vt
de Ecclesiâ exeant, idque facere recusa
runt, neglexerintve.

Principes, & illustres viri, qui inter
dicti generalis tempore cogunt aliquem
Sacerdotem celebrare.

In extrauagantibus.

Qui corpus mortuum exenterant, &
in frustra incidit, & aqua coquunt.
Qui interdictum ab Apostolica
Sede promulgatum violant.

Qui in personam Romani Pontificis
conspirauerit, & alia crimina perpe
traverit, quæ eadem sanctione Pauli II. expri
muntur. [Quæ omnia etiam hodie conti
nètur in literis processus cœnæ Domini.

Qui aliquid ex pacto dat aut recipit
pro ingressu religionis.

Qui dant, recipiuntve aliquid simo
niacè in ordine suscipiendo, aut benefi
cio consequendo; qui proxenetæ item
fuerint, procuratoresve, vt huiusmodi
simonia committatur.

Religiosi non mendicantes, qui in or
dines suos Fratres mendicantes reci
piunt, non impetrata nominatim facul
tate à Sede Apostolica.

Religiosi mendicantes, qui transeunt
ad ordinem non mendicantium, faculta
tate à summo Pontifice non impetrata,
preterquàm ad ordinem Carthusiensium.

Qui item eos in suos ordines adscribunt.

Qui dant, accipiuntve, promittunt,
paciscunturve aliquid, vt in curia Ro
mana iustitiam vel gratiam alicuius rei
obteneant.

Qui item huius criminis reos non de
nunciant.

Qui Cardinalium, & aliorum qui in
conclauis sunt, vel ipsius etiâ electi Pon
tificis domos, res, bonaque illorum vio
lenter inuasit, receperit, occupavit, &
asportauit.

Qui præterea eius rei consilium, au
xilium, aut fauorem præstiterit.

Car.

cap. Grauis
clem. de sen
ten. excom.

c. eodem, vt
supra.

cap. Grauis
clem. de sen
ten. excom.

De sepult.
cap. I.

ca. Et si Do
minici. de
pen. & rem.
Ibidem. d. c. & si Do
minici.

c. Cam dete
stabile. de si
mon.

Mart. III.
in extrauag.
viam de re
gularibus.

Martinus V.
conc. const.

Bonif. VIII.
in extrauag.
de sent. ex
com. cap. I.

Conc. cõf.
sess. 41. cap.
Omnis stat.

Ibidem.

Julius II. in
extrauagan.
6. Cum tam
diuina.

Cardinales, qui Sede vacante consti-
tutioni de electione Romani Pontificis
præter simoniam facienda contraveni-
re præsumperint.

Ibidem.

Cardinales item, qui aliquem elege-
rint simoniace, à suis ordinibus, ac di-
gnitatibus suspensi sunt.

Ibidem.

Procuratores item, & mediatores,
quicumque fuerint.

Leo X. in cõ-
cil. Lateran.
Sessione 9.

Cardinales quoque, qui aliquid pa-
tescuerint in Concilio vetitum à Pa-
pa, unde aliquid præiudicii, aut scanda-
li nascatur.

Arch. Florẽ.
par. 3. tit. 25.
cap. 30.

Qui ad sepulchrum Domini accesser-
int sine licentia Papæ.

Ex volumine collectionis diuersarum
constitutionum Pontificiarum.

Gregor. XI.
constit. 3.

Quicumque de Ecclesijs, Monaste-
rijsve vacantibus per Sedem Apo-
stolicam prouisus, aut ad ea trans-
latus, earum prouisionum translatio-
numve nunciatoribus aliquid dederit,
promiserit, promissumve soluerit.

Vrbani VI.
constit. 6.

Quicumque laicus hominem ecclesia-
sticum relegarit, aut proscripserit: qui
item proscriptionem in eum scripserit.

Martinus V.
constit. 4.

Quicumque ordinis Ecclesiastici alium
Ecclesiasticum ad forum laicale traxerit.

Nicolaus V.
constit. 2.

Quicumque item laicus, auxilium, con-
silium, vel fauorem in ea re dederit.

Nicolaus V.
constit. 2.

Quicumque equos, ferrum, lignamina,
& alias merces, Alexandriam, vel in
partes Egypti miserit, detulerit, aut
mitti, deferriue permiserit. [Idem in li-
teris etiam processus cœnæ Domini.]

Pius II. com-
stitutio. 3.
Iulius II.
constit. 6.

Quicumque à Summo Pontifice ad futu-
rum concilium appellarit: qui item hu-
ius rei consilium, auxilium, vel fauorem
dederit: qui item ei adhaerit. [Hodie
est in literis processus cœnæ Domini.]

Paulus II.
in extrauag.
munera.

Quicumque ministri Papæ, & omnes
officiales, etiam Episcopali dignitate
præditi, in terris Ecclesiæ officium quod-
cunque exercentes, munera accipiunt,
præter esculenta & poculenta, quæ bi-
duo consumi possunt.

Yffus III.
constit. 3.

Quicumque de ecclesijs & locis sacris
lapides & alia ornamenta abstulerit:
qui item auferenti, seruanti, & retinen-
ti, auxilium vel fauorem dederint.

Innoc. VIII.

Quicumque, vt literas Apostolicas

gratis expediat, se Cardinalis, aut affi-
stentis familiarem commensalem, vel
nepotem finxerit.

Quicumque eos qui in Romana curia
litigant, aut illorum aduocatos, vel pro-
curatores, vel iudices, testes, aut nota-
rios, per se, aliosve minis affecerit, in-
uaserit, verberarit, aut occiderit.

Qui item eos receptarit, aut fauore
adiuerit. [Hodie in literis etiam pro-
cessus cœnæ Domini.]

Quicumque literarum Apostolicarum
executionem impederit. [Hodie etiam
in literis processus cœnæ Domini.]

Quicumque ciuitates, oppida, terras,
& quæcunque alia loca Romanæ Eccle-
siæ subiecta inuaserit, aut occuparit [Ho-
die in literis processus cœnæ Domini.]

Qui in sermonibus & prædicationibus
miracula falsa incertave populo denun-
ciant: qui item prophetias ex sacra scri-
ptura non desumptas predicare audent;
Ecclesiæve prælatis scâlosè detrahunt.

Quicumque Dominus, uel Princeps per-
miserit latrocinia fieri ad urbem. [Ho-
die in literis etiâ processus cœnæ Dñi.]

Quicumque in duello pugnarit: qui-
cunque item campum dederit, auxilium
præstiterit; duello interfuerit. [Hæc
quoque in Concilio Tridentino.]

Qui Palatii Apostolici bona detinue-
rit. [Hodie etiam in literis processus cœ-
næ Domini.]

Qui etiam prætextu regalium ea deti-
nuerit: qui ite detinentes non reuelarit.

Quicumque in officio sacre Inquisi-
tionis Episcopos & Inquisitores hæreti-
cæ prauitatis impederit, perturbaritve.

Quicumque libros & scripturas came-
ræ Apostolicæ detinuerit: quique deti-
nentes sciens non patefecerit.

Quicumque vt beneficium Ecclesia-
sticum impetret, se pro alio in exami-
ne supposuerit.

Quicumque vel Ecclesiasticus, vel lai-
cus, per se, vel alium, adhuc uiuente Pon-
tificem, cum aliquo de futuro Pontifice eli-
gendo, vel verbis, vel scriptis, vel nun-
cijs tractarit, aut tentarit.

Quicumque libros hæreticorum, aut
de hæresi suspectorum, quouis modo se-
gerit, apud se tenuerit, aut impresserit,
aut venales habuerit. [Hodie etiam

Alexan. VI.
constit. 6.

Leo X. con-
stitutio. 25.
Clem. VII.
constit. 41.
Leo X. con-
stitutio. 19.

Leo X. Seff.
9. in Concil.
Lateranens.

Leo X. con-
stitutio. 29.
Clem. VII.
constit. 8.

Adrian. VI.
constit. 3.
Clem. VII.
constit. 5.

Ibidem.

Iulius III.
constit. 16.
Pius Quint.
vt infra.
Iulius III.
constit. 5.

Paulus III.
constit. 36.

Paulus III.
constit. 42.

Paulus III.
constit. 49.

in literis processus coenae Domini.

Pius I I I I. Quicumque alumina de partibus infidelium ad partes christianorum detulerit. **constit. 49.**

Pius I I I I. Quicumque literas, aut scriptum cuiusvis generis, aut nuncium, aut signum, ad eos qui in conclavi sunt miserit: qui item receperit.

Qui contra è conclavi ad eos qui foris sunt scripserit, vel miserit.

Pius I I I I. Quicumque regens, corrector, scriptor, & alius sacrae poenitentiarum Romanae officialis, aliquid contra constitutionem de ipsius poenitentiarum reformatione admiserit. **constit. 67.**

Pius I I I I. Quicumque de parochiali ecclesia, aut perpetua vicaria, aut alio beneficio curato à Papa prouisus, iuramentum & obligationem de residendo intra praestitutum tempus non obseruauerit. **constit. 97.**

Pius I I I I. Quicumque commentarios, glossas, notationes, scholia ediderit ad interpretationem Concilii Tridentini. **constit. 97.**

Pius I I I I. Quicumque Nuncius Apostolicus, à principibus ad quos mittitur, dignitatis aut gradus obtinendi causa literas commendationis quouis modo ambierit; siue eorum studio & fauore, pro se, aut consanguineis suis uti audeat. **constit. 133.**

Pius V. constit. 17. Quaecunque mulier cuiusvis dignitatis, monasteria, & domos Carthusiensium, & aliorum regularium ordinum, etiam mendicantium, ingredi ausa fuerit.

Pius V. constit. 6. Qui ordine & beneficio ecclesiastico vel conferendo vel assequendo simoniae se gesserit.

Interpretes, & internuncii eiusdem simoniae prauitatis.

Pius V. constit. 99. Quaecunque monialis à clausura exierit: qui item exeundi licentiam dedit: comitans etiam, & receptans. **Greg. XIII. infra.**

Pius V. constit. 53. Quicumque officii poenitentiarum Romanae procurator, scriptor, corrector, aliusque officialis, aliquid, etiam sponte oblatum, aut aliàs, siue pro expeditionis celeritate, siue pro alio extraordinario labore acceperit.

Pius V. constit. 31. Quicumque Episcopo inferior, indicem casuum & gratiarum cum indulgentijs, soluta certa quadam pecunia, populo proposuerit, & euulgarit.

Pius V. constit. 161. Quicumque Christianus, alium Christianum in terris Turcarum habitantem tanquam mancipium ceperit, aut eius

bona diripuerit.

Quicumque alium quem Inquisitorem, aduocatum, promotorem, notarium, aliumve ministrum, officij Sanctae Inquisitionis, aut accusatorem, denunciatores, aut testem in causa fidei, perterrefecerit, occiderit, verberauerit, deiecerit. **Pius V. constit. 83.**

Qui item eiusdem sacrae Inquisitionis, aut ministrorum aedes, aliasve res expugnauerit, inuasit, incendit. **Ibidem.**

Qui eiusdem libros, literas, exemplaria, & alia quaecunque scripta combusserit, diripuerit, interuerterit, aut quocunque modo asportarit. **Ibidem.**

Quicumque etiam consilium, auxilium, vel fauorem praestiterit. **Ibidem.**

Quicumque item contra sacrae Inquisitionis officium delinquentibus veniam petere, aut pro illis intercedere tentauerit. **Ibidem.**

Quicumque ecclesias, & beneficia ecclesiastica quauis, palam, aut occultè retinuerit, aut receperit in confidentiam. **Pius V. constit. 91.** **Pius I I I I. constit. 108.** [Hoc etiam sanctum est constitutione Pij Papae Quarti.]

Quicumque S. R. E. Cardinalem fuerit hostiliter infectatus, percusserit, ceperit, aut mandauerit, socius fuerit, aut factum ratum habuerit: qui consilium vel fauorem dedit: qui istius facinoris reum receptauerit, aut scienter defendit; & qui praeterea istiusmodi facinorosum, vel conspirantem quoquo modo scierit, & non reuelauerit. **Pius V. constit. 98.** [Hæc sanctio à Bonifacio VIII. edita, plenius à Pio V. constituitur.]

Quicumque de Conceptione Beatæ Mariæ Virginis contra præscriptam constitutionis Xysti Quarti Pontificis, & Decreti Tridentini, affirmarit. **c. Felici. de poenit. in 6. Pius V. constit. 114. Xyst. I I I I. in ext. Graue nimis.**

Qui verò contra præscriptam constitutionis Pij Quinti disputarit, poenam suspensionis à diuinis incurrit.

Qui vacantibus ecclesiarum dignitatibus, canonicatibus, præbendis, & eiusmodi, vult, disponit, aut statuta consuetudine seruare, de fructibus, & distributionibus etiam, primo ab ipsa vacatione anno prouenturis, mensæ Episcopali, capitulariue applicadis, aut in communem usum cedendis: qui item de his iuramentum præstari ordinat; aut qui

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

Pius V. constit. 104.

proflum ad iurandum de his seruandis inducit; aut talia non facienti impedit possessionem.

Pius V. con-
stit. 142. Quicunque gubernator locorum status ecclesiastici, licentiam ferendi armis tribus palmis breuiora, etiam ad breuissimum tempus concesserit.

Pius V. con-
stit. 16. Quicunque publicanus, pedagium, gabellam, vectigal, à regularibus ordinis mendicantium exegerit.

Ibidem. Quicunque item ab eisdem pro reficiendis pontibus, viis, aqueductibus, & fluminibus, aliquid impensæ aut contributionis exegerit.

Ibidem. Qui item vectigal denarioli carnis in singulas libras ab eisdem exegerit.

Ibidem. Quicunque eosdem mendicantes, eorum bona, colonos, exemptos & immunes ab omnibus & singulis exactionibus non dimiserit.

Pius V. con-
stitutio ex
superna. Quicunque gubernator status ecclesiastici, & officialis, aliquem homicidam, aut exulem ab exilio reuocarit, vel saluum conductum ei fecerit, etiam ad diem vnum, necemve vnam.

Ibidem. Quicunque Dominus, & cuius Romanus, Sedi Apostolicæ subiectus, homicidam aliquem, exulem, aut facinorosum hominem Romanæ Ecclesiæ subiectum receptauerit.

Ibidem.
Paulus II. Idem præterea, qui iniuriæ vlciscendæ causa domum communierit, armatos receptauerit, aut aluerit; aut hominum turbam eo nomine excitarit.

Ibidem.
Paulus II. Quicunque item Romanus in ditio-
ne sua, patrem, aut filium, fratrem, aut propinquum, aut amicam, domesticum-
que eius qui offenderit, iniuriæ vlciscendæ causa vulnerarit, mutilarit, aut occiderit.

Pius V.
Pius II.
Paulus II.
Pius III. Quicunque in Regno Neapolitano, Baro, vel Princeps, homicidam, aut exulem Romanæ Ecclesiæ receptarit, protexerit, ei que auxilium, consilium, vel fauorem quouis quæsito colore dederit.

Pius Quint.
in bulla ex-
inctionis. Quicunque Præpositus extincti ordi-
nis Humiliatorum aliquem ad profes-
sionem receperit, aut quæ in bulla extin-
ctionis continentur, non obseruauerit.

Pius V. con-
stitutio. cu-
pientes. Quicunque Baro & Dominus Sedi Apostolicæ subiectus, frumentum, fruges, vltra vsum sibi, familiæque suæ necessarium emerit.

Quicunque Baro Romanus quouis modo impedierit eos, qui frumentum, aliasque res victui necessarias ad urbem Romam comportarent. [Hodie est etiã in literis processus cenæ Domini.

Quicunque Episcopus, & patronus, tam ecclesiasticus, quàm laicus, à collatione, aut præsentatione suspensus effectus, beneficium contulerit, ad id præsentarit, vel instituerit.

Quicunque Frater Sancti Francisci de obseruantia, in electione Ministri generalis, Prouincialium, Custodum, pro se, aut pro alio subornauerit: qui item subornatus est: qui subornantem non detulerit: qui pro hac re quemuis fauorem extra religionem procurauerit.

Quicunque, cum aliquod oppidum locumve ad Romanam Ecclesiam perti-
nens vacauerit, de eo in feudum dando aliquo modo egerit.

Qui Agnos Dei à Summo Pontifice consecratos depinxerit, aliquo colore infecerit, minio notarit: Qui item venales proposuerit.

Quicunque pro expeditione gratiæ, vel iustitiæ aliquid pepigerit, dederit, acceperit, promiserit, acceptarit, siue per se, siue per interpositam personam: qui item auxilium, consilium, vel fauorem dederit.

Quicunque prætextu facultatum Apostolicarum, quæ à Pio Quinto, & Gregorio XIII. Pont. abrogatæ sunt, monialium monasteria ingreditur.

Quicunque, etiam regularium Superior, earundem licentiarum prætextu eò aliquem ingredi permiserit.

Quicunque, etiam prætextu licentiarum Episcopaliū eò ingreditur, necessitatibus non urgentibus.

Quicunque, sal exterum in vrbes, & oppida, & loca Sedi Apostolicæ subiecta importarit.

Quicunque frumenta, fruges, legumina, & animalia cuiusvis generis extra statum S.R.E. quouis modo exportarit.

Quicunque Religiosus Sancti Francisci de obseruantia, contemptis Superioribus suis, ad tribunalia appellarit, & ad ea confugerit.

Quicunque Frater Eremita Sancti Augustini congregationis Lombardiæ obedi-
dire

Pius V. ibid.

Pius V. con-
stit. 52.

Pius V. con-
stit. 179.

Greg. XIII.
constit. 2.
Pius V.

Greg. XIII.
constit. 1.

Greg. XIII.
const. 22.
Bonifacius
Papa VIII.

Greg. XIII.
const. 28.

Ibidem.

Ibidem.

Greg. XIII.
const. 38.

Greg. XIII.
constit. 39.
& 42.

Greg. XIII.
const. 16.

Greg. XIII.
constit. pro-
nostri.

dire constitutioni neglexerit edita de exemptione monialium eiusdem ordinis.

Greg. XIII.
constit. Vni
uersa.

Quicumque monachus ordinis Cisterciensis aliquid commiserit contra constitutionem editam de exemptione monialium ab eodem ordine.

Greg. XIII.
constit. 80.

Quicumque ditioni ecclesiasticae subiectus, homicidas, grassatores, & damnatos crimine capitali exules receperit, recipi permiserit: qui item impedire ne capiantur: qui etiam fecerit ut capti euadant qui praeterea impedierit iustitiae ministros, aut eos aliquo modo perterrefecerit.

Greg. XIII.
constit. Du
bija.

Quicumque Episcopus monialium monasteria, praeter casus necessarios, ingressus erit, si semel hoc fecerit, ingressu ecclesiae interdictus, si iterum, a munere Episcopali, & a diuinis suspenditur, si deinceps, ipso facto absque declaratione excommunicationem subit. Regularis autem, omni officio ac ministerio priuatus, excommunicationi similiter subiacet.

Idem.

Quicumque sine Pontificis concessu in prouincia Mediolanensi sacras reliquias asportarit: qui item ab una ecclesia ad aliam transfulerit: qui aliquam earum particulam coefferit, donarit: qui item acceperit.

Ex constitutionibus Pontificijs de priuilegijs ordinis mendicantium.

Bonifac. IX.
& Eug. VIII.
in priuileg.
vnius & alie
rius ordinis

Qui monasteria ingrediuntur monialium ordinis Praedicatorum, Franciscanorumve, in casibus non concessis. Qui libellos conficiunt, scriptaue vlla contra fratres ordinis Praedicatorum, & Franciscanorum.

Alexa. VIII.
in eoru pri
uileg.

Qui negant eiusdem ordinis fratribus licere eleemosinas querere, aut praedicare, aut confessiones audire de facultate Summi Pontificis, sine consensu aliorum praetorum inferiorum, rectorum ecclesiarum, aut parochorum.

Idem Alex.
& Bonif. IX.
in priuileg.

Qui in monasterijs, ecclesijsve suis apostatas detinent eiusdem ordinis, nisi illos eiecerint, ubi ipsis denunciatum erit.

Idem in pri
uileg.

Qui fratres eiusdem ordinis a consortio vniuersitatis Parisiensis reiciunt, qui violentiam exercent contra loca ipsorum.

Leo X.

Quicumque iudex querelas fratrum, aut monialium ordinis Praedicatorum

susceperit, vel de eis cognouerit.

Quicumque aliquem ex fratribus eiusdem ordinis coram aliquo iudice conuenerit. Leo X.

Quicumque frater ordinis Sancti Augustini praetextu arctioris regulae ad alium ordinem transierit sine licentia prioris generalis. Ibidem.

Quicumque prohibuerit facere elemosinam fratribus eiusdem ordinis. Xystus VIII.

Quicumque frater eiusdem ordinis ab eo recedens, octo dierum spatio ad obedientiam non redierit. Iulius II.

Quicumque illius ordinis bona occuparit: vel personas, conuentus, loca, aut possessiones vexarit. Leo X. constitutio. l. 1. sponte.

Quicumque rector, aliusve vniuersitatis Parisiensis, aliquem ex fratribus mendicantibus quouis modo in studiorum cursu vexarit, aut perturbarit. Calixt. III.

Quicumque princeps laicus reformationem fratrum conuentualium impediret ne fiat, aut factam mutari procurarit. Xystus VIII.

Ex Concilio Tridentino.

Quicumque alicuius ecclesiae, vel beneficii ecclesiastici, tam saecularis, quam regularis, Montium pietatis, aliorumque piorum locorum iurisdictionem, bona, census, ac iura quocunque modo usurparit. [Idem in Concilio Lateranensi sub Leone Decimo: Hodie est etiam in bulla coenae Domini.] Sessio 22. cap. 11.

Quicumque item ecclesiarum, aliorumque locorum fructus, emolumenta, aut quasunque obventiones, per se, vel per alios, quocunque modo in proprium usum conuerterit. Ibidem.

Quicumque etiam impedierit, ne ab ijs ad quos isdem fructus iure pertinet, percipiantur. Ibidem.

Patronus item ecclesiae, & clerici quique, qui huius nefariae usurpationis fabricatores, aut consentientes fuerint. Ibidem.

Quicumque Princeps, & alius, locum duelli concesserit: qui duellum commiserint, eorum patrini: qui item duelli consilium, tam iure, quam facto dederint: qui suaserint: ac praeterea spectatores. Sessio 25. ca. 19. supra Leo etiam X. constit. 29. Clem. VIII. constit. 1.

Censu-

Censuræ, & casus Episcopis reservati.

Ex decreto.

13. quæst. 5. 1 **Q** Vicunque princeps, & iudex ter
cap. Admini- admonitus, clericis iustitiam fa-
stratores. cere neglexerit.
11. quæst. 1. 2 **Q**uicunque laicus oblationes de sa-
cap. finali. cris Ecclesiis auferre ausus erit.

Ex decretalibus.

- cap. Licet, 3 **Q**VI de tertiæ partis Cardinalium
de electio. nominatione consiliis, Papæ sibi no-
men usurpat; & qui ipsum recipiunt:
& qui à paucioribus quam à duabus
partibus Cardinalium electus, gerit
se pro Papa, nisi maior concordia in-
tercesserit.
cap. 1. De 4 **Q**ui audent affirmare, ordinationes
sclimat. ab Octaviano & Guidone factas ra-
tas esse.
cap. 1. de re- 5 **M**ulieres statum Beghinarum sectan-
lig. domib. tes, vel de nouo assumptas: religiosi
item qui eos admittunt, vel qui præ-
bent consilium, auxilium, aut fauo-
rem.
c. Quoniam 6 **Q**ui usurpant Episcopatum in ciui-
de offi. ord. tate, diocessive, ubi populi diuersis
linguis vtentes, varios ritus sub vna
fide habent.
cap. Clerici. 7 **C**lerici, monachique, qui accipiunt
Neclerici, officium vicecomitis, aut præpositi
vel mona- sæcularis, si moniti non respuerint.
thi.
cap. ult. Ne 8 **M**onachi extra claustrum, & alii cle-
clerici, vel ricici, quamuis dignitatem, personati,
monachi. aut officium obtinentes, & presbyte-
ri, qui leges vel physicam audiunt, ni-
si infra duos menses redierint.
cap. 1. de lo- 9 **M**agistri, scholaresque, qui Bononiæ
ratio. c. No- aliorum scholarium hospitia duran-
acriat. te locatione conducunt, sine eorum
consensu.
De sentent. 10 **Q**uicunque statuta, edicta, consuetu-
excommu. dines contra ecclesiasticam liberta-
tem seruat, aut seruari iubet. [Hodie
etiam est in bulla cœnæ Domini.]
cap. Pro hu- 11 **Q**VI quempiam Christianum per
man. de ho- quoddam genus hominum, quos vo-
mici d. in 6. cant assassinos, interfecit, interfici-
ve mandauit, quamuis mors non se-
quatur: qui eos receperint, defende-
rint, occultauerintve. [Hodie in bul-

- la cœnæ Domini.]
12 Domini temporales, qui prohibent cap. Pos. de
nè homines sibi subiecti quippiam immu. cegl.
vendant, emant, aliave obsequia præ-
stent hominibus ecclesiasticis.
13 **Q**ui Ecclesias, & homines ecclesia- c. Quancqz,
sticos compulerint ad pedagia & qui de centibus,
dagia soluenda. [Hodie in bulla cœ-
næ Domini.]
14 **Q**ui regalia, custodiam, vel titulum c. Generali,
aduocationis, defensionisve in locis de elect.
piis usurpare conantes, bona eccle-
siastica occupant.
15 **C**lerici, qui locant domos manife- ca. 1. de vsu-
stis usurariis ad fœnus exercendum. ris.
16 **Q**ui per se, aut per alium impeditur litigantes in foro ecclesiastico, in cau-
sis, quæ iure consuetudineve ad idem forum pertinent. [Hodie est in bul-
la cœnæ Domini.]
17 **Q**ui litigare volentem, aliquo modo c. Quoniam
compellit vt à lite desistat: qui item de immuni.
consilium, auxilium, aut fauorem eccles.
præstat.
18 **Q**ui pignorationes contra ecclesia- c. 1. De iniu-
sticum hominem vel eius bona con- riis.
cesserit.
19 **Q**ui fictione, fraudeve vtuntur, vt iu- c. Mulieres,
dex ipse ad mulierem vadat pro te- de iud. in 6.
stimonio.
20 **V**ocati ad dirigendas moniales in cap. Inde in-
electionibus faciendis, neque absti- nitatibus,
nent ab his, unde in ipsis electionibus de elect.
discordiæ oriri nutrire possint.
21 **Q**ui quaslibet personas ecclesiasti- c. Sciât cum-
cas, ad quas spectat electio in mona- sti, de elect.
steriis prout locis, aut eorū item con-
sanguineos, quouis modo offenderint,
eo quod eligere noluerint personam,
ad cuius electionem inducebantur.
22 **Q**ui compellunt prælatos, ecclesia- cap. Confat-
sticosve homines, vt ecclesias suas, ea- tissime, de
rum prædia, iura ve laicis subiiciant. reb. eccles.
23 **P**ars, quæ procurat, vt de aliis, quam non alien.
de manifestis iniuriis, seu violentis, c. Hac con-
conseruatores se intromittant, vel stitutione,
suam ostendat potestatem, ad ea quæ de offic. de-
iudicalem indaginem requirunt. leg.
24 **D**omini temporales, seu rectores, cap. vt inquæ-
vel officiales eorum, circa negotium sitionis, de
Inquisitionis contra hæreticos defi- hæretic.
cientes, & omnes qui in hoc dederint
consilium, auxilium, vel fauorem.

25 **Q**ui

cap. Non mi
nus. de im-
mun. eccles.

25 Qui libertatem ecclesiasticam offen-
derit, in his quæ ad immunitatem à
collectis, & exactionibus pertinent:
qui item usurparit iurisdictionem
prælatorum, si monitus non desistat.
[Hodie etiam in literis processus cœ-
næ Domini.]

cap. Vbi po-
riculum. de
electio.

26 Qui in conclave scriptum, nuncium-
ve Cardinali cuiuspiam miserit, aut se-
cretò cum eo locutus sit. [Hodie re-
servatur absolutio Papæ ex constitu-
tione Pij Quarti.]

cap. eodem.

27 Domini, Rectores, & alii Magistra-
tus vrbis, oppidive, vbi Pontificis no-
ui creatio tractatur, si diligenter ac
inviolabiliter ea nō observarint, quæ
sibi eo in negotio commissa sunt, ac si
fraudem commiserint.

c. Vnicò, de
relig. domi.

28 Qui non impetrata à Summo Ponti-
fice facultate, novum religionis habi-
tum assument, vota nuncupantes, si-
mulque in communi viuentes.

cap. Quicun-
que, de hæ-
retic.

29 Quicunq; in loco sacro hæreticum,
receptatorem, vel ei fauentem, & cre-
dentem in loco sacro sepelierit.

cap. 1. De ijs
quæ vi, vel
metu.

30 Qui reuocatione excommunicatio-
nis, suspensionis, interdictive, aut ab-
solutionem extorquent vi, vel metu.

ca. 2. Ne cle-
rici, vel mo-
nachi.

31 Doctores, qui leges, aut medicinam
docent religiosos, qui deposito suo
habitu, non impetrata à Superiori-
bus facultate, ad studia publica se con-
tulerunt.

Ibidem.

32 Quicunque religiosus, expressè, aut
tacitè professus, habitum suæ religio-
nis dimiserit.

Ex clementinis.

Bened. XI.
c. Quia non
nulli, de sen-
ten. excom.
Clement. 1.
de stat. mo.

33 QVI literas Pontificis ante eius co-
ronationem confectas, tanquam irri-
tas impugnarit.

cap. Capien-
tus, de poen.

34 Monachi, qui intra septa monasterij
sine Abbatum suorum concessu arma
tenent.

Clement. 1.
de sequent.

35 Religiosi, qui proferunt aliqua, vt
audientes deterreat à solutione de-
cimarum.

Clement. 1.
de sequent.

36 Qui prohibent sequestrationem be-
neficii à Sede Apostolica decretam:
qui item fructus sequestri nomine
depositos occupare quouis modo au-
dent.

37 Qui postquam moniti fuerint, mo-
nialium, canonicorumve secularium
visitatores impediunt.

38 Religiosi mendicantes, qui immode-
ratè habitacula acquirunt, vel dimit-
tunt, vel transferunt in alios vsus.

39 Officiales communiatum, quive po-
testate præditi, vsuras quibusdam ita-
tutis fouent.

40 Qui gradibus consanguinitatis affi-
nitatisve prohibitis scienter matri-
monium contrahunt; vel cum monia-
libus professis: quive in Religione,
aut sacris ordinibus constituti, hoc
admittunt.

41 Qui in cœmeterijs interdicti tem-
pore, in casibus iure non concessis,
quoscumque, aut excommunicatos pu-
blicè, vel nominatim interdictos, aut
manifestos vsurarios, scienter sepe-
lire audent.

42 Religiosi, qui administrationem, ec-
clesiasticave beneficia non obtinent,
si decimas Ecclesiis debitas vsurpare
audent, nisi postquam moniti sunt, in-
tra mensem desistant, & satisfecerint
ecclesiis duorum mensum spatium, de
damnis quæ ob id passæ sunt.

43 Monachi, canoniceve regulares, qui
nullam administrationem habent, ad
curias principum sine speciali licen-
tia prælatorum suorum se conferunt,
vt aliquid ijs damni inferant.

44 Religiosi non seruantes interdictum
positum auctoritate Sedis Apostoli-
cæ, aut à loci ordinario.

45 Mulieres statum Beghinarum sectan-
tes, aut novum suscipientes; religiosi
item qui eis consilium, auxilium, fa-
uoremve dant.

In extrauagantibus.

46 QVI clementinam ad declaratio-
nem regulæ Sancti Francisci glossis
interpretantur.

47 Qui perseuerant, vel assumunt sta-
tum sectamve fraticellorum, Bizo-
chorum, Beghinarum: & prælati, qui
eis concedunt.

48 Qui bona ecclesiastica alienant, &
alienata recipiunt, absque Sedis Apo-
stolicæ auctoritate.

49 Qui

cap. Atten-
dentes.
Cle. de stat.
monac.
cap. Capien-
tus, de poen.

Clemen. de
vsur. cap. 1.

cap. 1. Clemen-
de consang.
& affina.

Clement. 1.
de sepul.

Clem. Reli-
giosus, de da-
cism.

cap. 1. De sta-
tu Monach.

cap. Ex fre-
quentib. de
sent. excom.

Clem. 1. De
relig. domi.

In extrauag.
Nicol. apud
Anto. par. 3.
tit. 14 c. 69.

In extrauag.
Ioan. XXII.
cap. San. Ra-
mana.

Paulus II.
in extrauag.
Ambitiole.

Joan. XXII.
in extrauag.
cap. Super
gentes.
Leo X. Sess.
10. in Con-
cil. Lateran.
& in Indice
lib. prohib.
regul. xi.

Leo X. in
Concil.
Pius III.
constit. 101.
Episcopalis

- 49 Qui impediunt Legatos, Nunciosve Apostolicos, ne recipiantur, neque ea faciant, quorum causa missi sunt.
50 Qui librum, aut quamcunque scripturam imprimunt, imprimive curant, nisi prius in vrbe per Vicarium, & sacri palatii magistrum; in aliis vero diocesis ab Episcopo, aliove perito homine quem is delegerit, & ab Inquisitore, liber, scripturave comprobata sit.
51 Qui predicando aut disputando impugnaret Montes pietatis.
52 Qui gymnasiolorum rectores, aut alii facultate doctorandi habentes, ad cathedras, uel ad gradus aliquem promoueri patiuntur, non facta fidei professione.

Ex Concilio Tridentino.

Sess. 24. c. 6.
de reforma.
matrimo.

Ibid. cap. 9.

Sess. 25. c. 1.
De regular.

Sess. 25. c. 5.
De regular.

Sess. 25. De
regularib.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

- 53 Quicumque mulierem rapuerit: qui item consilium, auxilium, vel fauorem praeberit.
54 Quicumque quouis modo, tam virum, quam mulierem cogit, quominus libere matrimonium contrahat.
55 Quicumque Magistratus ab Episcopo requisitus, brachii secularis auxilium non praeberit, ut clausura monialium conseruetur, & ubi violata est, restituatur.
56 Quicumque sine Episcopi, aut superioris facultate scripta, intra septa monasterii monialium ingressus fuerit.
57 Quicumque, virginem aliquam, vel viduam, vel aliam mulierem, monasterium ingredi, vel habitum cuiusvis religionis suscipere, uel professionem emittere coegerit.
58 Quicumque item consilium, auxilium, vel fauorem dederit.
59 Quicumque etiam illius mulieris repugnantiam sciens, quoquo modo eidem actui praesentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerit.
60 Quicumque praeterea illius voluntatem, uel accipiendi, uel voti emitendi, quoquo modo sine iusta causa impedie-

rit.

CENSURAE, ET CASVS,
Qui aliquando Summo Pontifici,
aliquando Episcopis re-
seruati sunt.

- 61 Inquisitores, & commissarii eorum, vel Episcoporum, siue capituli sede vacante, qui pecuniam modis illicitis extorserint, aut scienter Ecclesiae bona fisco, etiam Ecclesiae, ob delictum clerici adiudicare tentarint.
Hic casus ante satisfactionem Papae absolutioni reseruatur, post satisfactionem Episcoporum absolutioni.
62 Qui effringunt, & spoliunt loca sacra: incendiarii item. Hi casus ante denunciationem Episcopales sunt, post denunciationem vero Papales.
63 Quicumque licentiam alicui dederit occidendi, aut capiendi eum, qui excommunicationis sententiam tulerit contra Reges, Principes, nobiles, eorumve ministros: aut eiusdem bona, suosque offendendi; & illos item, quorum occasione talis sententia lata est. Hic si duorum mensium spatio respuerit, eius absolutio Episcopo; sin minus, Papae reseruatur.
64 Qui anno Iubilei, facta ex literis Pontificijs omnium indulgentiarum suspensione, indulgentias plenarias proposuerit, euulgarit, praedicarit.
65 Quicumque aliquem qui ad ecclesiam confugerit, facultate ab Episcopo non impetrata ab ipsa ecclesia cohererit.

Clomen. Wo-
lentes, de he-
retic.

cap. Coque-
ri, &c. ma-
nos de sen-
excommu.

cap. Quous-
que, de sent-
excommu.

cap. Defini-
uit 17 q. 4.

CASVS, ET CENSURAE,
Ex Concilijs Prouincialibus,
& Diocesanis no-
stris.

- 66 Raptores virginum.
67 Qui moniales violant.
68 Qui abortum procurant.
69 Qui in secundo, vel propinquiori co-
gnationis gradu incestum admiserint.
70 Incendiarii, & qui damni iniuriae ve-
cusa, vites, vel arbores alienas in-
derint.
71 Ecclesiam polluentes.
72 Homicidae voluntarii.
73 Qui parentes percusserint.
74 Qui locis pijs infantes exposuerint.

Concil. r.
tit. quae pec-
tin. ad sacra-
penitent.

cum

- cum habeant unde ipsos alant, neque eorum locorum damna refarcierint.
- 75 Qui ad magicas artes, veneficia, superstitiones, & alia huius generis, Eu-
charistia, sacri rebus abutuntur.
- Concil. I. 76 Qui stateras, mensuras, monetasve
tit. eodem. adulterarint, corruperintve.
- cap. Qui pa- 77 Quicumque præter parochum con-
roch. fessarius, etiam regularis, sine Episco-
Concil. 4. pi approbatione scripta confessionem
part. 2. tit. audierit.
- Quæ pert. 78 Qui sponsalia contraxerint, si vnâ an-
ad. sac. pen. te coierint, quam matrimonium in-
Concil. Pro ter eos celebratum sit.
- uinc. 2. tit. 1. 79 Quicumque notarii, legata de piis cau-
distin. 17. sis, aut de rebus malè partis restituen-
Concil. Pro dis, tribus post mensibus quam testa-
uin. 1. vlt. sup. toris obitum scierint, Episcopo non
Concil. Pro denunciarint.
- uinc. 2. tit. 3. 80 Quicumque clerici mortui, aut Eccle-
cap. 15. siæ cui inferuerit, bona surripuerit,
atque inuaserit.
- Concil. Pro 81 Quicumque, absque inuassione ex cle-
uin. 3. tit. de ricis mortui domo supellestem, rem
Iis q. ad bo- que aliquam, aut scripta ad ecclesiam
na ecclesia- pertinentia, ante confectum inuenta-
sticæ c. quod rium asportarit.
- provincial. 82 Qui falsum impedimentum attule-
Concil. Pro rit ad matrimonium malitiosè impe-
uin. 3. tit. de diendum.
- Iis quæ ad 83 Quicumque secreta processuum offi-
matrimon. cii sanctæ Inquisitionis euulgarit.
- Concil. Pro 84 Quicumque diebus Quadragesimæ la-
uin. 5. tit. 1. ruatas vexationes & inania specula-
cap. penam. cula ediderit, interdicti censuram subit.
- Concil. Pr. 5. 85 Quicumque confessorius absque Epi-
titul. quæ ad scopi facultate à casibus reservatis ab-
dies festos. soluerit.
- Concil. Pro 86 Quicumque verò priuilegii alicuius
uin. 5. par. 1. prætextu id admiserit, penam suspen-
tit. quæ per- sionis ipso facto incurrit.
- tin. ad pen. 87 Quicumque veneficiis aut incantatio-
ca. cum pro nibus ad matrimonium impediendum
tempo. usus fuerit, qui ite ad veneficia absol-
Synod. Dioe uenda adhibuerit verba superstitiosa.
- ces. 1. cap. 18 88 Quicumque spe futura dispensatio-
Concil. eod. nis matrimonium gradu prohibito
a. de facult. contraxerit.
- Concil. eod. 89 Quicumque tam vir, quam mulier,
titul. quæ ad etiam præter matrem, & nutricem,
matt. c. Tri- in lecto infantem anno non expleto
dentina. sine cunis tenuerit.
- Concil. eod. 90 Qui item id facere coegerit.
- titul. de Ba-
ptism. c. vlt.
Provinc. 4.
tit. de Bapt.
5. Graue.

- 91 Quicumque clericus fraudi assenserit
de patrimonio assignato, à fruendo,
& vtendo, ab ordinis sui functione su-
spenditur.
- 92 Quicumque mulier capite non velato
ecclesiam ingreditur, si monita non
paruerit, interdicti censuram subit.
- 93 Quicumque facultatem alicui dede-
rit accedendi ad monialium mona-
stera, aut eorum septa ingrediendi.
- Dat. Mediolani ex ædibus nostris Archi-
episcopalis, Die vlt. Aprilis. 1584.

Concil. Pro
uinc. 6. tit. 1.
quæ ad ord.
fac. cap. 1.

Concil. es.
tit. quæ ad
eccl. cul. ca.
Mulieres.
Concil. eod.
tit. quæ ad
Moniales,
c. Neque in
posteriorum.

TABELLA DISCIPLINÆ,
Quam in Synodo Diocesana, Mediola-
nensis Clerus, & vniuersè & sigil-
latim accuratè seruet.

CLERVS ad Synodum conuocatus,
csecum cogitet, quas ob causas hæc
actio anniuersaria celebretur.

Qua in cogitatione videat, præclaras il-
las virtutes sibi præstandas esse, quæ in
clero elucere debent.

Religiosam igitur animi præparationem
in omni actione synodali adhibeat.

Incessu, statu, sessione, omni quæ actu, mo-
rum gravitatem præ se ferat.

Disquirat etiam atque etiam sæpè ac
diligenter vnusquisque omnes vitæ suæ
partes, ac muneris curationis suæ offi-
cia, quæ sibi, vel disciplinæ clericalis le-
ge, vel decretis prouincialibus diocesa-
niue commissæ, aut demandata sunt.

Tum videat, an clericalis institutionis
moribus congruenter viuatur.

An spiritualis disciplinæ exercitatione
obeat.

An in diuinorum officiorum cultu reli-
giosè se gerat.

An in ecclesiasticis functionibus obrem-
dis diligens.

An in decretorum executione sollicitus.

An sancto zelo accensus.

Scrutetur denique de se, proposito Dei
timore, omnia & singula, quæ aut sua,
aut populi commissi, aut ecclesiæ in cu-
ram tradita causa exequi debet: ita vt
in synodali scrutinio rationem reddat,
pro ordinis, aut curationis suæ munere
diligentissimè: ac præterea quæ emen-
datione digna sunt, omni deuotione si-
deliter studeat emendare.

Hæc

Hac disquisitione, & præparatione instructus vnusquisque, cum semper, tum hoc synodali tempore hæc præstabit. Ut non solum à malo, sed ab omni suspi- cione & specie mali absteat. Ad cauponas nè diuertat. Per plateas non vagetur.

Præ curiositate hac atque illac non con- cursæt.

Immo verò, in verbo, in conuersatione, in charitate, in iustitia, & in sanctitate, studiosè pieq; versetur.

Omnes porro & singuli, assidue, castè, pureq; preces Deo adhibeant.

Deuotè, totoq; cordis affectu, in omni prece, & sacerdotes præsertim in Missæ sa- crificio, his synodalibus diebus orent.

Pro Sanctissimo D. N. Gregorio XIII.

1. Pro Ecclesiæ sanctæ tranquillitate, & propagatione.

2. Pro Serenissimo Rege Catholico Philippo Duce nostro, & Christiana- rum Prouinciarum tranquillitate & quie- te perpetua; propulsatis hæreticorum perturbationibus.

3. Pro Catholice religionis, & pacis conseruatione.

4. Pro finitimarum regionum, & in fi- de Catholica confirmatione, & dissiden- tium secta ad eam conuersione.

5. Pro Christianæ discipline, cleri & populi confirmatione & progressionem, in hac vrbe, diocesi, & prouincia Medio lanensi, & in omnibus Christiani orbis partibus.

6. Pro salutari huius synodi successu.

7. Pro constanti & perpetua cleri po- puliq; in bene ac pie agendo perseue- rantia.

8. Pro omni ministerio nostro Archi- episcopali, & in omni pastoralis actione.

9. Pro ministris etiam, quos ad huius ecclesiæ, & prouinciæ culturam adhi- bemus.

10. Pro perfecta omni decretorum pro- uincialium & diocesano executione.

Vniuersi autem, & singuli ad rei gra- uitatem attenti, cuius causa conuene- runt, tota animi cogitatione in eam in- cumbant; proinde alijs negotijs ne im- plicentur.

Ad synodalem sessionem statim hora in-

dicta sollicitè conueniant.

Non raptim, sed graui incessu.

Vbi conuenerint, loco constituto, in schola videlicet Doctrinæ Christianæ, superpellicea munda ac decentia, ac al- ias vestes pro ecclesiastici beneficij ra- tione induant.

Capitula verò vrbis collegiatim ad sessionem synodalem veniant, de more processioneis Cruce prælata.

Decenter autem induti, ad constitutum sessionalem locum non turbulenter, sed quietè accedant.

Bini quoad eius fieri potest, conue- niant.

Ordine confideant, ad præscriptum pro- fecti, aut Magistri ceremoniarum.

Manè priusquam conueniant, cibum ne capiant, sed ieiuni adsint.

In loco autem benedictionis, quod est templum Dei, confidentes sacerdo- tes, & clerici, ne vocibus obstrepant.

Nè tumultibus rem synodalem pertur- bent.

Nè confabulationibus operam dent.

Silentio magno vtantur, cum semper, tum maximè, cum de suggestu aliquid edicitur, pronuntiatur aut legitur.

Attentissimo animo sint ad omnem pro- mulgationem, & lectionem.

Omnes, cum standum est, stent; cum genuaflectenda sunt, genua flectant; cum assurgendum, assurgant; cum proster- nendum est, se prosternant; itidemq; simul præsent in omni ceremoniarum actione, ad præscriptum Magistri ce- remoniarum, & Clericorum designa- torum.

Nè quisquam cancellis intra quorum fines sessio diocesana habetur, exeat, nisi absoluta sessione, aut necessaria de causa.

Cum autem exire necesse habet, faculta- tem à Vicario Generali, vel ab his qui constituti sunt, petat, reuersus, ad eundem veniat, antequam designato lo- co confideat.

Sessione de more absoluta, omnes si- lentio vtantur, neque quisquam è loco ante discedat, quàm Reuerendissimus Archiepiscopus è Synodo abierit.

Nec verò raptim, turbulenterve, sed gra- uiter decoro incessu.

Capitula verò, & clerici Ecclesiarum collegiarum, vt collegiatim conuenerunt, eodem ordine à synodo discedant prælata Cruce.

Caueant deniq; omnes, quæcunque & ecclesiasticæ disciplinæ, & synodalis actionis dignitati, & loci venerationi minime conueniunt.

Tabella hæc disciplinæ synodalis intra ambitum septi sessionalis certis locis perspicuis publicè affigatur, vt vniuersi & singuli clericalis ordinis homines, non solum videant, sed planè exequantur præscriptas Synodalis Disciplinæ partes.

Præfetti synodalis discipline tabellam hanc accuratissimè exequantur.

Si quos contra quàm præscriptum est, agere animaduernerint, eos officij sui monent, & corripiant, curentq; vt synodali, canonicèq; subiaceant disciplinæ.

T A B E L L A

Processionis Synodalis, & Precum. **E**rià IV. die vij. Maij, summo mane, hora x. præscripta, clerus vniuersus secularis & regularis collegiatim Cruce prælata in ecclesiam Metropolitanam conueniat, & ad cõstitutum locum quietè accedat, ibiq; religiosè confideat, donec processio inchoabitur.

Qui Crucem in processione feret, clericus superpelliceo indutus, seruet in omnibus decorum tanti vexilli, quod fidelibus præfert.

Aptè, decorè, ac rectè ferat.

Grauitè, ac religiosè incedat, in ea cogitatione fixus, se ferre Crucem Christi Domini.

Clerus ordine sequatur, atque omni reuerentia, religiosaq; deuotione ita procedat vt exemplo sanctissimæ pietatis, populum excitet ad orandum etiam pro re, cuius causa supplicatio & processio agitur.

Graui incesu ac modo progrediatur ad præscriptum Præfetti.

Clerici omnes bini semper e què procedant, neque inter eos vnquam laicus homo interiectus sit.

Rectè ita incedant, vt, si fieri potest, nè minimum quidem ab ordine discedant, & certum distinctum spatium, nem

pè circiter decem pedum in procedendo seruent.

In via nunquam subsistant, nisi cum præfetti monitu subsistendum est.

Subsistendi, & procedendi significatio, vt opus erit, ordine, & modestè fiat.

Cauendum maximè est, nè vlla ex parte processio interrumpatur, aut impediatur.

Superpelliceo, non lacero, non aliqua sorde inquinato; sed mundo, candido, ac planè decenti ad præscriptum induti sint. Chyrothecas non induant; Pileum ne gestent.

Flores in manu nè habeant; neque quidquam inane, aut indecorum.

Et procedendo, & subsistendo abstineant omnes à confabulatione, colloquio, curiositate, mentis, oculorumque euagatione.

Cum subsistitur, animo collecto, & ad Deum ex citato, tacitè precentur, attenti ad precationis concentum, quem chorus adhibet, aut ad precem orationemve quæ canitur.

Cum proceditur, Antiphonas, hymnos, psalmos infra annotatos ordine canant omnes.

Cum verò aliquot canentibus, canere alijs non licet, submissa etiam voce psalmum, precemve piam inter se dicant.

Cantus solennes adhibeant, ac ceremonijs ritè, rectè, deuotèq; vtantur.

Capite aperto sint, dum in ecclesia proceditur.

In via cum sacræ imagines occurrunt, caput item aperiant.

Ad altaria etiam in via, vbi oratur.

Omnis præterea in orando, procedendo consistendo, aut aliquid, vt in processione moris est, agendo ritè faciant ad præscriptum Præfetti processionis: cuius est cauere, vt ne quid errati committatur.

Tabella hæc paulò ante quàm processio inchoetur, clero frequenti de suggestu enuncietur.

Præpositi, Syndici vrbis, Vicarij diocæsani, apud se hanc habeant, vt in suo quiq; clero rectè illi executionè curèt.

Præfetti Disciplinæ Synodalis in id incumbant, vt vniuersi & sigillatim hæc ipsa præsentur ad præscriptum, adhibita etiam opera clericorum designatorum.

Cura

Cura autem erit Cancellarij, vt eadem pridie diei Synodi vnicuique Visitatori, Præposito collegiatæ ecclesiæ Syndico parochiali, Vicario diocesano tradatur, vt eam pro suo exequatur quisque munere.

Idem præstabit de Tabella precum in processione solenni synodali ad sanctum Ambrosium.

Præfecti autem disciplinæ synodalis videant sedulo, vt ex præscripto omnia præstentur.

TABELLA PRECVM

In processione solenni ad S. Ambrosium, & reddito ad Ecclesiam Metropolitanam, in celebratione Synodi diocesane Mediolanen.

Hymnus. Veni creator.

Antiph. Sacerdotes tui induantur.

Psal. 131. Memento Domine. In fine. Gloria patri.

Antip. Sacerdotes tui induantur iustitiam: & Sancti tui exultent.

Psal. 62. Deus Deus meus ad te de luce. In fine. Gloria patri.

Psal. 68. Fundamenta eius in montibus sanctis. In fine. Gloria patri.

Psal. 56. Miserere mei Deus, Miserere mei: quoniam. In fine. Gloria patri.

Psal. 66. Deus misereatur nostri.

Psal. 27. Ad te clamabo. In fine. Gloria patri.

Psal. 81. Deus stetit in synagoga Deorum. In fine. Gloria patri.

Psal. 85. Inclina Domine. In fine. Gloria patri.

Psal. 141. Voce mea ad Dominum clamaui. In fine. Gloria patri.

Psal. 19. Exaudiat te Dominus. In fine. Gloria patri.

Psal. 132. Ecce quam bonum.

Psal. 24. Ad te Domine leuaui animam. In fine. Gloria patri.

Psalmi item Pœnitentiales dicentur, & verò, si illis absolutis plus itineris in processione supererit, iidem repetentur, qui mox supra notati sunt.

Orationes in Basilica S. Ambrosij.

1. Oratio de Spiritu sancto.

2. Oratio de Sancto Ambrosio.

3. Oratio de sanctis martyribus, Geruasio, & Protasio.

4. Oratio pro Ecclesia.

5. Oratio pro peccatis.

Omnes & singuli in processione Breuiarium, aut Psalterium habeant, ad canendum & psallendum vt supra, tam vrbis, quam diocesis.

Præpositi ecclesiarum collegiarum, ex præscripto huius tabellæ, ecclesiæ suæ canonicis, clero in tempore pronuncient, quem psalmum canant.

Syndici idem agant cum Parochis vrbis.

T A B V L A

Scrutiniij Synodalis ad vsum Synodi Diocesane vndecimæ Mediolanen. 1584.

Videant sedulo, & grauiter præfecti Scrutiniij Synodalis interrogent, atque adeo sigillatim perquirant hæc.

De Vicarijs Foraneis.

An à die S. Martini vsque ad ordinationem S. Ambrosij visitarint.

An congregationem statim habuerint ante Septuagesimam.

An congregationem feria 2. post octauam Pasche habuerint de ijs, quæ ad Archiepiscopum relaturi sunt.

An à Parochis collegerint, quæ opus habeant correctione & reformatione.

An scripta attulerint ex præscripto Synodi diocesane IIII.

An orationem instituerint pro Synodo.

An per Parochos aliquot ante diebus denunciata sit actio Synodi.

An Sinodalis actionis instructio ad populum.

An populi præcipuis parochorum admonitionibus excitati ad frequentius.

orationis studiū.

ad confessionem.

ad comunione sumendam die Dominico synodum præcedente.

Reliqua, vt titulo de Parochis, & tit. Communia Cleri.

De Præfectis Ecclesiarum.

Ante Synodi actionem an debita præparatio.

An quinta quaque feria per mensem ante statam Synodi diem in Missa oratio de Spiritu sancto præsertim in quadagesima.

An Missa de Spiritu sancto post quadagesimam eadem feria post octauam Pasche. Reliqua vt titulo de parochis, & tit. Communia Cleri.

In Clero Diocesano.

Vbi singuli in vrbe huius Synodi tempore diuersentur.

An in diuersorio clericorum.

An in hospitij attributis.

An vlli in cauponis.

An in eisdem frugalitatem, disciplinamque clericalem seruent, ac præsertim silentium, & lectionem in mensa.

Reliqua vt mox infra, tit. Communia Cleri.

Communiam Cleri, quæ in singulis tamen Præfecti videant.

An togam talarem: an collo annexam.

An vestem interiorem talari breuiorem.

An vestes sordidas nimis.

An colore nigro.

An exquisitas.

An cingulum coriaceum: an militare: an instar retis.

An caligas turgidas: an nauticas: an vetito colore.

An collarium simplex, sineque vlllo ornamento.

An redimiculum, subiretum ve.

An sudariolum cingulo appensum.

An superpellicei ad formam præscriptam.

An idem nimis sordidum.

An supra vestem exteriorem.

An laceratum.

An aliqua ex parte indecens.

An decenter indutum.

An elaboratum nimis: an ornatu nimis artificioso in humeris.

An tonsuram patentem & latam ad præscriptam formam pro ratione ordinis.

An comam nutriant.

An barbam rasam, aut ad cutem vsque pilis præcis, præsertim superiori labro: An breuiarium cum signaculis habeant: an Calendarium item huius anni; quæ omnia ostendant.

Hæc autem quæ sequuntur, generatim, prout temporis ratio tulerit, ordoque ecclesiasticarum personarum postulat.

Quæ vitæ ratio, consuetudo, seu conuersatio.

Quæ studia.

Quæ exercitationes orationis, præsertim mentalis.

Quæ peritia, vsusque diuini officij rectè pieque recitandi.

Quæ item peritia sacerdotum in Missa ritè celebranda.

De canonicis hæc præsertim.

De eorum residentia.

De Canonicalium ædium habitatione.

De disciplina domestica canonicali.

De canonicalis suæ vitæ institutione.

De chori disciplina.

De psallendi peritia, & vsu.

De modo celebrandi capitula.

De reliqua omni tractatione capitulari.

An capitulariter chorum ingrediantur,

& sono campanæ ad hoc præmissio.

An Martyrologium in choro legatur.

De clauibus ædium canonicalium.

De officio Punctatorum.

Reliqua vt supra tit. Communia Cleri.

De Theologis.

Quoties legant in mense, quibus diebus.

Quos auditores habeant.

An omnes qui adscripti sunt, ad eum accedant: an præscripta seruent.

Quam rationem in adiuuandis & excitandis cleri studijs teneant.

Reliqua, vt supra, Communia Cleri.

De Punctatoribus.

Punctatores, an errata notarint ad præscriptum tabellæ.

An punctationum librum certum habeant: anve illius indicem.

An aliquid habeant, quod scripto non notarint, velint tamen pro munere suorum exponere, & referre.

Reli-

Reliqua ut supra, Communia Cleri.

In Parochiis hæc præsertim videant.

An capitulum habeant.

An superiorem vestem latis manicis.

An perpetuò & assidue assistant & inuigilent gregi.

Qui eorum zelus in salute fidelium pro curanda.

Quæ eorum diligentia in sacramentis ministrandis.

Quod studiū in verbi Dei prædicatione.

An in quadragesima concionati sint: quibus diebus; anq; frequentius, quam antea consueuerant.

Quæ curæ erga infirmos.

Quàm diligens sollicitudo. { In diuinis officijs.
In funeralibus.
In processionibus.

Quæ diligentia in exercitatione populi ad statas orationes.

Quàm accurata instatia in festorum dierum cultu obseruando.

Quæ vigilans eorum cura in scholis doctrinæ Christianæ.

Quæ sollicitudo in speculatione populi.

Quæ salutaria eorum monita.

Quæ vigilantia in reliquis parochialis muneris partibus.

De clerico parochiali quærant item.

An præterea parochialis Ecclesiæ consecrationis certum festum diem habeat; an celebrent.

An libros præscriptos, an literas Archiepiscopi Pastorales habeant.

Ab iisdem de populo quærat.

Quæ populi disciplina.

Quæ progressio in via Domini.

Quæ eius frequentia in scholis Doctrinæ Christianæ.

Quàm pia eius conuersatio in ecclesijs.

Quàm religiosa ieiuniorum obseruatio.

Quàm pia deuotaq; festorum & vigiliarum obseruatio: an ad præscriptum decretorum synodaliū.

An inconfessi.

An excommunicati.

An qui perditè viuendo, publicam offensionem præbeant.

An rursus aliquæ prauæ consuetudines.

An peccata publica.

An superstitiones.

An velato capite mulieres in Ecclesijs, & processionibus: an item separatæ à viris.

An populi orationem communem mane & vespere, & aliam pro mortuis ad sonum campanæ habeant.

Reliqua in tit. Communia Cleri.

A Regularibus in diocesi curam animarum gerentibus, vel alia ministeria cleri secularis obeuntibus.

An habeant licentiam suorum superiorum, & facultatem, & approbationem scriptam Archiepiscopalem.

An congregationibus, processionibus, funeralibus, & diuinis officijs, aliorum sacerdotum more intersint cum superpelliceo.

An ritus Ambrosiani periti, præsertim in missæ celebratione, & sacramentorum ministracione.

An obediant Vicarijs diocesanis, & Visitatoribus regionarijs.

Reliqua, ut supra tit. de parochiis.

De Clericis minorum ordinum.

An instituta vitæ clericalis teneant. An officium beatæ Mariæ, anve rosarium dicant.

An alii cui ecclesiæ adscripti sint.

An functiones præscriptas exequantur.

An ritè.

An humiliter.

An ritè Missæ ministrent.

An in ecclesijs præscriptis.

An testimonium præstitarum functionum attulerint suo tempore.

An festis diebus scholas doctrinæ Christianæ adiuent.

An hymnos ecclesiæ ediscant.

An progressionem in disciplina clericali habeant.

An operam literis dent, scholas frequentent, & quos libros habeant.

Quo ludi magistro vtantur, ecclesiastico, an seculari.

An parocho, Præfatis, & Visitatoribus obediant.

An maiores natu reuereantur.
An honore se inuicem praeueniant.
Reliqua in tit. Communia Cleri.

De ecclesijs h. zc.

Qui ecclesiarum cultus.
Qui earum status.
Quam accurata bonorum iuriumq; Ecclesiasticorum conseruatio.
Quae sacristiarum suppellex.

A Sacerdotibus prioribus plebanis diecesanarum scholarum doctrinæ Christianæ in vnaquaque plebe.

De statu & progressionē scholarum singularum doctrinæ Christianæ.
An ipse cōgregationes generales in plebe habeat.
An in vnaquaque parochia prior & reliqui officiales sint, tam marium, quam foeminarum.
An scholæ exercentur ad præscriptum regularum.
An aliquo temporis spatio intermittantur, & quo tempore, & qua causa.
An operarij sanctissima sacramenta frequentent.

V N I V E R S E accuratè inuestigent, quam diligens executio decretorum prouincialium; & synodorum diecesanarum, & edictorum Archiepiscopaliū, & visitationum.
Ac præterea generatim cuncta scrutentur, quæ pro prudentia sua viderint expedire Sacerdotalis, & clericalis, canonicisq; potissimū vitæ pgressionibus.

T A B E L L A

Decretorum, Edictorum, & literarum Archiepiscopaliū, tum etiam bullarū Pontificiarum, quæ certis anni temporibus ac diebus ex præscripto Conciliorum Prouincialium & synodorum Diecesanarum promulgandæ sunt.

C A L. Ianuarij, promulgatio decreti Tridentini cōtra eos qui matrimonia clandestina attentarint. Hoc decretum in vulgarem Italicam linguam conuersum habetur supra in actis, part. 3. pag. 157.

Item promulgatio decreti prouincialis de notarijs & publicis vsurarijs in Ecclesia non sepeliendis, Exemplum vulgare habetur, ibidem, pag. 157.

Die 6. Ianuarij, sit publicatio Paschatis & synodi Diecesanæ.

Dominica in Septuagesima, promulgatio literarum pastoralium de Septuagesima, tum etiam aliarum spiritualium exercitationum, quæ ab eo die vsque ad primam Dominicam Quadragesimæ præstandæ sunt: earum exemplar habetur infra par. 7. Actorum.

Dominica in Sexagesima publicatio literarum Gregorij XIII. de oratione vespertina, & indulgentia orantibus cōcessa, habetur infra eadem parte 7. Actorum initio.

Dominica in Quinquagesima, publicatio edicti de Quadragesima: habetur supra in Actis, par. 3. pag. 138.

Dominica prima in capite Quadragesimæ, promulgatio edicti contra hæreticos, habetur eadem par. pag. 123.

Item promulgatio partis literarum in Cœna Domini contra eosdem, prout singulis annis editur.

Item promulgatio decreti de non confitendis peccatis extra diocesim, habetur supra par. 3. pag. 161.

Item denunciatio quatuor temporum, ac orationis faciendæ pro ordinandis ad præscriptum Concilij 2. prouinc.

Eius denunciationis formula, habetur supra in Concil. prouin. pag. 119.

Item publicatio decreti de notarijs legata pia non denunciantibus: exemplum vulgare habetur pag. 160.

Dominica 2. Quadragesimæ, publicatio decreti Tridentini contra occupantes bona Ecclesiastica, cum ea parte bullæ in Cœna Domini eadem de re: eorum exemplaria vulgari sermone concepta, supra posita sunt par. 3. pag. 157.

Dominica 4. Quadrag. Promulgatio decreti de Paschali communione sumenda in ea Parochiali Ecclesia, in qua maiorem anni partem quis manserit, exemplum vulgare habetur supra par. 3. pag. 161.

Dominica 4. Quadragesimæ Promulgatio decreti de cautione infantibus vno anno minoribus adhibenda, habetur

ur exemplum vulgare supra part. 3. pag. 161.

Feria 2. in Albis. Promulgatio litterarum pastoralium de septem basilicis stationibus, de quæ frequenti & pio earum usu. Infra parte 7. Actorum.

Item promulgatio decreti de inuadentibus bona clerici mortui: habetur supra par. 3. pag. 160.

Feria 3. in Albis. Promulgatio decreti de sacra communione sumenda intra octavas Paschatis sub pena interdicti: habetur exemplum vulgare supra part. 3. pag. 161.

Item promulgatio Bullæ Pij V. à medicis obseruandæ, habetur in fine Actorum.

Dominica 1. post Pascha. Promulgatio edicti de recta in Ecclesia conuersatione, habetur supra par. 3. pag. 132.

Item decreti de inuadentibus bona clerici mortui, ibidem pag. 133.

Kal. Maij. Promulgatio decreti Trident. de melioramentis à conductore bonorum ecclesiasticorum factis recuperandis, ibid. pag. 158.

Item indulgentiarum scholis Doctrinæ Christianæ concessarum: habetur supra par. 5. pag. 894. 733.

Item indulgentiarum blasphemantes de nuntiandis concessarum.

Dominica post Ascensionem. Promulgatio instructionum de litanijis triduanis: habetur supra par. 4. pag. 588.

Dominica Pentecostes. Promulgatio instructionum de Sacramento Confirmationis in Ciuitate, habetur supra par. 4. pag. 497.

Item denunciatio quatuor temporum, ex formula, vt infra par. vltima.

Feria 2. post Pentec. Promulgatio decreti de notorijs & publicis vsuarijs in Ecclesia non sepeliendis, supra part. 3. pag. 160.

Feria 3. post Pentec. Promulgatio indulgentiarum pro oratione vespertina, vt infra par. 7. initio.

Dominica prima post Pentec. Promulgatio indulgentiarum illis concessarum, qui in octauis Corporis Domini diuinis officijs interfuerint: habentur supra par. 4. pag. 590.

Dominica 2. post Pentec. Promulga-

tio indulgentiarum concessarum sodalitatibus Corporis Domini, habentur supra par. 5. pag. 737.

Item indulgentiarum ijs concessarum, qui orauerint cum datur signum eleuationis Corporis Domini, infra par. 7.

Dominica prima Octob. Promulgatio indulgentiarum sodalitij Rosarij Beate Virginis.

Dominica in Dedicatione Ecclesiæ Maioris. Promulgatio Edicti de pia in Ecclesijs conuersatione, supra parte 3. pag. 132.

Kal. Nouembris. Promulgatio indulgentiarum Scholis Doctrinæ Christianæ concessarum par. 5. pag. 894. 734.

Item decreti Tridentini contra eos, qui matrimonia clandestina attentarint, supra par. 3. pag. 157.

Dominica prima Aduentus. Promulgatio litterarum pastoralium de Aduentibus earum exemplar habetur infra par. 7. Item tabellæ censurarum, & casuum re seruatorum supra pag. 988.

Item edicti contra hereticos: supra par. 3. pag. 123.

Dominica 5. Aduentus. Promulgatio quatuor temporum iuxta formulam infra par. vlt. editam.

Die vltimo Decembris. Promulgatio indulgentiarum sodalitati nominis Dei concessarum.

Item indulgentiarum ijs concessarum, qui blasphemos deferunt ad Iudices.

Capita aliquot, in quibus Reuerēdis. Archiepiscopus die 26. Augusti 1577. Conuocatis Superioribus singulorum monasteriorum, ac domorum in vrbe regularium, eorum studium & diligentiam vehementer requisit, pro decore diuini cultus in ecclesijs regularibus huius Ciuitatis & Diocesis, atque executione, vel Tridentini Concilij, vel Visitationis Apostolicæ, vel decretorum quorundam prouincialium, quæ summi Pontifices locum habere decreuerunt, etiam in eorum ecclesijs & monasterijs.

Tabella in sacristia perpetuo affixa sit omnium onerum & obligationum, de missis, & anniuersarijs celebrandis, & commemorationibus faciendis, & eiusmo-

eiusmodi, vt integrè persoluantur.

Cautio, ne dum alia eiusmodi onera, præsertim in secularibus ecclesijs suscipiunt, suæ ecclesiæ cultui etiam debitis oneribus desint.

Cautio, ne religiosos inhabiles, vel ob imperitiam literarum, aut sacrorum missæ rituum & cæremoniarum, vel ob decrepitem, aliumve animi vel corporis defectum, patiantur Missam celebrare, etiam in suis ecclesijs; ideoque cura sit superioris, vt omnes de cæremonijs Missæ, ac aliorum diuinorum officiorum quæ agunt, vt opus est, instruantur.

Vt Missa in aurora in Monasterijs frequentioribus celebretur.

Nè laicos in eorum, aut suarum monialium ecclesijs, functiones ecclesiasticas obire faciant, aut patiantur, contra decretum Trid. Conc. sed conducant, habeantve clericos, & in minoribus ordinibus constitutos, qui in Missa Sacerdoti celebranti ministrent, & alias ecclesiasticas functiones obeant.

Exclusio frequentie laicorum quorumcunque à monasterijs, & fratrum suorum cellis, & intima conuersatione.

Cautio in facultate danda suis fratribus pernoctandi, aut habitandi extra monasteria, etiam causa inseruendi ecclesijs secularibus, nisi expresse à nobis requisiti, vigore cõcessionis à sede Apostolica nobis datæ.

Cura reliqua morum suorum fratrum, veræ reformationis, maxime necessaria ad placandam Dei iram his calamitosissimis temporibus.

Commendatio & protectio religionis, qui operam nauarunt, aut in posterum nauabunt in ministracione sacramentorum infectis vel suspectis peste, cum promulgatione illis in singulis monasterijs faciendæ literarum sanctiss. D. N. Gregorii XIII. super hoc, & alijs gratijs spiritualibus eisdem religiosis concessis, quarum exemplum singulis superioribus datum est.

Executio tota ordinationum visitationis Apostolicæ, illis factarum sigillatim vel generatim, vt requisiti nunc, & moniti à nobis in ipsa cõgregatione.

Demolitio Altarium iussa eisdem or-

dinationibus ob indecentiam loci, vel aliam eiusmodi causam, fiat sine mora.

Prorogatio bimestris data, quod ad demolitionem altarium, quæ faciendæ esset solùm, quia non sint redacta ad formam, licet loco decenti sint; ita tamen, vt in eis nullo modo celebretur interim iuxta ordinationes prædictas.

Fabrica altarium, capellarum, & ecclesiarum, & suppellex sacra omnis ad formam instructionum nuper impressarum.

Emendatio errorum, si qui sint in sacris imaginibus, atque earum ornatu, contra Tridentinum Decretum, & cautio in posterum.

Observatio decreti de sepulturis, etiam iam factis, ex visitatione Apostolica.

Inuentarium, & recognitio, ac depositio in ecclesia sacrarum reliquiarum, & reliqua pietas, ac diligentia in earum cultu, ex instructionibus nostris nuper impressis.

Conformitas cum alijs Ecclesijs in cultu materiali ecclesiarum.

Vas aquæ benedictæ, & aspersorium affixum.

Locus, & forma ex instructione.

Sacrarium ad formam omnino ex instructionibus, & V.A.

Pixis pro Eucharistia ad formam instructionis.

Tabernaculum cum lunula ad formam instruct.

Vestitus tabernaculi maioris intus asseribus, & serico, foris conopogo.

Ne in tabernaculo illo alia custodiant. Vt in altari maiori vbique.

Aptatio tabernaculi in altari commoda.

Renouatio sacrarum hostiarum singulis hebdomadis. Lampas ante perpetuò.

Observatio regulæ, seu tabellæ editæ de oratione quadraginta horarum, etiam si extraordinarie exponenda; & inter alia, nè eo tempore oblationes colligant, nec aliquid pro illis colligendis exponant. Vasa purificationis ad formam.

Consecratio ecclesiarum, & altarium maiorum, ubi non sit facta, quamprimum fieri procuretur.

Benedictio paramentorum, crucum, & sacrarum imaginum, antequam adhibeantur in vsum, fiat ab ijs, qui facultatem habent à sede Apostolica, vel à Reueren-

uerendis Archiep. ex eiusdem sedis concessione.

Mundities Altarium; ecclesiæ, sacristiæ, sacre suppellectilis, & rerum omnium sacrarum.

Remotio non solum bradellarum, sed etiam sedilium nuper prohibitorum, exceptis bradellis ad formam, & sedilibus simplicioribus permixtis per duos menses, donec illæ fiant ad formam.

Distinctio marium à feminis in ecclesia semper.

Exclusio laicorum à choro, & sacristia, & cancellis altarium.

Admonitio, & exclusio ab ecclesia mulierum non velatarum, ut oportet, & aliorum etiam non seruantiu edicta nostra in assistendo Missæ debito modo, aut aliàs malè conuersantium in ecclesia, nec non & mendicantium, ut etiam debent ex bulla Pij V. deputando sacristas, & custodes, & alios huic muneri.

Prohibitio vendentium in eorum ecclesiarum cimiterijs, atrijs, vel die festo in plateis ante eorum ecclesias, etiam si esculenta sint, præsertim die.

Notificatio sine mora, quoties banniti, vel criminosi confugiunt ad eorum ecclesias, monasteria, loca sacra.

Nè indulgentias publicent, etiam antiquas, populo, absque Archiep. consensu, & probatione.

Exhibitio nobis infra mensem indulgentiarum cuiusque ecclesiæ, & unde de illis constet.

Lectiones, & frequentia exercitia de casibus conscientie in monasterijs.

Fidei professio professoribus cuiusvis generis artium liberalium, etiam priuatis, & exhibitio testimonij ordinario.

Pulsatio campanarum quotidie pro institutione orationis vespertiæ, & matutinae.

Item Ave Maria ter in die.

Publicatio interdictorum, & eiusmodi, iuxta Conc. Trid. & declarationem Romæ factam, quoties à nobis, vel à nostris Vicarijs requirentur.

Ut qui sunt in diocesi, conueniant ad processiones generales in Parochia, vel plebe, ubi habent monasterium.

Concordia cum parochis in monasterijs oppidorum, & vicorum, ubi pauci religiosi, nè impediunt Missam, & ser-

mones Parochiales.

Nè prædicent sine facultates, benedictionisve testimonio scripto.

Copia optimorum concionatorum in Ciuitatis & diocesis monasterijs semper procuranda.

Deputatio concionatorum certis locis diocesis per annum.

Regulæ concionatorum seruandæ.

Institutum seruandū, ut conciones ubique inter Missam habeantur.

Nè concionatores commendent pauperes sine licentia.

Persuasio populis per concionatores & confessores frequentis communionis.

Nè sine facultate scripta audiant confessiones.

Nota confessoriorum probatorum Archiepiscopo initio aduentus quadragesimæ Tabella eorundem in foribus sacristiæ.

De confessionalibus habendis, quotique, & qua formula, & quo loco ecclesiæ, ex instructis, & V. A. (ibidem).

Tabelle, & alia affigenda confessionali, ut Item capsulæ remouendæ. ibidem.

Superpellicum & stola in Sacramento penitentiae administrando, omnino saltem in ecclesia, nisi qui cappam adhibere solent in choro loco superpellicei; quo casu stolam tamen omnino adhiberi conueniens videtur.

Cum in ecclesiis secularibus ad aliqua diuina officia vocati fuerint, superpelliceo vtantur, nisi collegiatim cum Cruce incedant.

Auaritia cauenda in confessionibus audiendis.

Nihil prorsus, etiam à sponte dantibus eadem causa accipiant, nec eo tempore oblationes colligant, nec aliquid pro illis colligendis exponant.

Liber de nominibus penitentium in Paschate conficiendus, & exhibendus præp. Archiepiscopo.

Testimonia confessionis præp. danda penitentibus, vel infirmis, toto anno, & alijs in paschate.

Confessores habeant casus reseruos Archiep. & literas in cæna Domini.

Nè se ingerant in dispensationibus occasione iubileorum, nisi facultas expresse data.

Nè relaxent publicam penitentiam sine Archiepiscopi consensu.

In su-

In funeralibus altercationes cum Parochiis euitent, quæ sine Christi fidelium scandalo fieri non possunt; eleemosinis, & ceteris emolumentis, quæ de hac causa sibi debentur, contenti sint; & ubi aliquid incerti vel dubij fuerit, ad nos, vel Vicarium nostrum recurrant.

Altarium pallijs, ad alium usum, & præsertim in officiis mortuorum, non utantur.

Pallia mortuorum alijs nec gratis, nec pretio prorsus commodent, sed illis tantum utantur pro deferendis mortuis ad eorum ecclesias.

Crucem, nec Cereofera deferentes solvere non faciant.

Conformem se regulis clericis secularibus præscriptis à Prouincialibus, & præsertim primo, in emolumentis funeralibus quibuscunque.

Lectio inter illos singulis mensibus, vel alio certo tempore frequenter, instructionum de Sacramento penitentiae editarum.

Observatio vera earundem instructionum.

Praxis instructionis primò communicantium, ex instr. impressis de Eucharistia.

In monialibus subiectis regularium curæ hæc præterea curanda.

Observatio decretorum de monialibus primi Concilij Prouincialis, extensorum ad moniales subiectas regularibus auctoritate Pij IIII. & Pij V. & declar. etiam Greg. XIII.

Plena observatio decretorum Visitationis Apostolicæ circa moniales.

De sanctissima Eucharistia in altari maiori collocanda.

De fenestra inter ecclesiam interiori, & exteriori.

De Musica vel cantu non adhiberi in ecclesijs exterioribus.

De fenestris, rotis, locis colloctionum, prospectibus, ingressu monasteriorum, vel accessu, sine licentijs registratis in Archiepiscopali curia, & domibus hospitiorum, & confessoriorum, & alijs denique, præsertim ad clausuræ custodiam, vel securitatem, vel honestatem quouis modo pertinentibus.

Ut caueatur maximè frequentia, accessus, & omnis familiaritas suorum regularium ad monasteria monialium, sibi, vel alijs subiecta; ac tollantur omnino munuscula inter illos, & moniales, etiam prætextu quòd sint minima, vel de rebus pertinentibus ad cultum diuinum, vel deuotionem, & alia obsequia, & similia, ut lauandi, vel consuendi, aut reficiendi vestes, licet sacræ sint, vel aliter ad usum Ecclesiæ pertinentes. Vnde notorium est, facile contrahi familiaritates eiusmodi.

Ut ideo etiam confessorij, & superiores sine necessitate non accedant, minus verò ingrediantur clausuram, nisi in casibus omnino necessarijs.

Ut nullus eorum omnino hospitetur, cibumve capiat, aut pernoctet in hospitio monialium monasterijs annexo, præter confessorem, ac eius socium, idq; solum, quo tempore ob monialem ægotantem periculosè aut agonizantem, ita necessarium est.

Ut Caueantur superflue impensæ monialium, vnde ære alieno postea grauatur, procurentq; singula monialium monasteria curatores aliquos pios deputatos habere pro administratione bonorum, & sæpè recognoscantur rationes, & calculi.

Sextæ partis Actorum Finis.

LETERA

LETERA PASTORALE ET INSTITVTO DELL'ORATIONE COMMVNE,

Che si ha da fare la sera da ciascuna Fameglia.

*Carlo Cardinal Borromeo, per la gratia di Dio, e della Santa Sede Apo-
stolica Arcivescono della Santa Chiesa di Milano, à i diletti
nostri figliuoli in Christo, tutti i fedeli della
Città e Diocese nostra.*

Salute nel Signore.



A Sapienza di Dio, Christo Signor nostro, in tutto il discorso dell'Euangelio Santo, vna delle cose che con l'essempio suo, e con le parole sommamente ci commenda, è l'Oratione: l'vso, & essercitio della quale è tanto proprio del Christiano, che per essa sua Diuina Maestà ci ha voluto far dissimili da tutte le nationi del mondo: La casa mia, disse egli, sarà chiamata casa d'Oratione; mostrando con queste parole euidentemente, che questa habbia ad essere l'insegna del popolo Christiano; quale, come casa e fameglia di Dio, si come viue del Cielo, cioè dell'aiuto di Dio, da cui spera tutti i beni, così deus hauer commercio nel Cielo con l'essercitio santo e continuò dell'oratione.

La onde non può essere se non di grauissima riprensione, anzi di meriteuol castigo degna la negligenza, che vniuersalmente vsano i fedeli in cosa così propria, così eccellente, così vtile, così douuta e necessaria al Christianesimo. Sà per certo il Padre nostro Celeste, Dio, Padre benignissimo, il nostro bisogno; conosce e vede le nostre miserie; ma la bontà e misericordia sua infinita

vuole eccitare il desiderio nostro con l'essercitio dell'Oratione, madre di tutte le virtù Christiane.

Perciò vuole sua diuina Maestà, che sempre habbiamo bisogno della benigna gratia sua; e bene spesso ci lascia cadere in graui pericoli e trauagli, acciò per queste vie ci conduchi all'officio che douemo, d'essa Santa Oratione: quale per esser principio, progresso, e compimento di tutte le virtù, non è opera alcuna più commendata nella scrittura, nè veruna più famigliare à huomini pii e Santi, nè alcuna, che più spesso, con maggiore studio, e più necessariamete s'habbia da essercitare da i fedeli; essendo che l'istessa verità Christo facci quella promessa piena di dolcezza e consolatione, che conseguiremo, e ne succederà tutto quello, che piamente orando dimanderemo.

Nel quale studio accioche ciascuno si acciti a maggior progresso, la Santa Madre Chiesa, quale gouernata dallo Spirito di Dio, à certi interualli d'hore co' officij Diuini, e religiosi prieghi publici fa oratione a sua Diuina Maestà, da anco in ciò segno per ammonire, quanto ciascun fedele quasi d'hora in hora risvegliandosi e raccogliendosi in se stesso, debba raccendersi con desiderio allo spirito dell'Oratione.

Per

Per ilche in ciò se ogni negligenza per minima fù sempre riprensibile e dannuole, hora è maggiormente, trouandosi la Città di Dio, la Chiesa Santa in tanti gran bisogni, & oppugnata e molestata da gli nemici della Croce, Turchi, & Heretici, a quali sono come arme con che loro ne oppugnano, tante forti di peccati, infiniti abusi, pessime corrottele, che sono in molti di noi Christiani, con sì poca cognitione di Dio, e meno desiderio d'emendar la vita, e seruire a Christo.

Onde è giustamente da temere, che il giusto Dio (quale, se bene è padre delle misericordie, è Dio anco delle vendette) adirato per tante iniquità, non estenda la mano sua a castigarci acerbamente, seruendosi de gl'inimici suoi per castigo del suo popolo, se da noi non sia con vera conuersione, con penitenza santa, con infocata oratione, con sospiri e copia di lagrime estinto il suo furore.

A questo mirando la Santità di nostro Sig. Pio Quinto, come vigilantissimo Pastore, e pieno di carità paterna, non solo procura, che con forze humane si resista al commun inimico; ma molto più fa istanza, che con la commune oratione de fedeli, e santa conuersione di vita, sia da tutti impetrato il Diuino aiuto, come sopra di ciò noi habbiamo ordine suo particolare.

Noi dunque per essequire la santa mente di sua Beatitudine, e desiderosi sommamente di questo istesso che la Santità sua desidera, & ordina; considerando anche, che si come è officio nostro, pascere fra l'altre cose il gregge commesso alla cura nostra anco con spirito di tante preghiere, così douemo incamminarlo a questo sì saluberrimo e necessario pascolo dell'Oratione: per le viscere della misericordia di Dio, delle quali egli ha visitato noi discesidendo dal Cielo, con ogni paterno e pastorale affetto ammoniamo, esortiamo, e preghiamo tutti e ciascuno fedeli della nostra Città e Diocesi, a ricorrere a Dio per tante e tanto gran bisogni, con ogni emendatione di vita, humiltà Christiana, deuotione, e seruire, pregā-

dolo, che con l'occhio pietoso della sua Diuina bontà si degni riguardare il popolo suo, e cauarlo fuori di sì gran trauagli, e pericoli: dandoli lo spirito suo, il quale lo riformi in tutto, estirpando l'heresie, togliendo le forze al Turco; acciò che non aggiunga nuouo danni, a tanti che per il passato ha fatti alla povera Christianità: e dia spirito a' Principi Christiani, che si conseruino, e creschino in perpetua pace e santa vnione, acciò preuagolino talmente, che ricuperino i Regni, & i Paesi, che prima erano de Christiani, e massime Terra Santa, doue nacque, visse, conuersò, patì, e morì per noi Christo Signor nostro; & accioche liberino tante povere anime, che stanno in così misera seruitù, con grauissimi stenti, e con pericolo continuo di rinegare la santa Fede.

E perche Christo dice, che se due di voi conueranno sopra la terra, otterranno dal mio Padre Celeste tutto quello che loro dimanderanno; perche doue sono due o tre congregati nel nome mio, io sono in mezzo di loro; però desideramo, che tutti conuenghino insieme a questa santa Oratione, per esser più facilmente esauditi, e tanto più che il bisogno è a tutti commune.

Ma perche non potrebbe tanto popolo raccogliersi tutto insieme in vn istesso luogo: procuramo, che almeno conuenghino con vna istessa mente e con vn istesso spirito a far questa Oratione in vno istesso tempo.

Onde a questo fine ordinamo, che nella Città di Milano la sera a mezza hora di notte in circa si diano alcuni tocchi di cāpana nella nostra Chiesa Maggiore, e nell'altre da noi prescritte; e parimente che nella Diocesi si faccia il medemo da ciascuno Rettore nella sua Chiesa Parochiale, o altrimenti curata, alla medesima hora.

Esortiamo dunque, e preghiamo paternamente nel Signore ogni e ciascuna persona, che subito che sentirà questo segno di campana, quale inuitarà all'oratione, si ritiri ciascuno in casa a farla con la maggior deuotione che potrà, dandosi fermamente a credere, che non può senza notabil mancamento di pietà

pietà Christiana in tante hore del giorno non spender qualche poco di tempo in questo, di raccogliersi in se stesso, e ritirato dalle occupationi del mondo, conuersare con Dio per salute dell'anima sua.

I Padri di famiglia, quali hanno da render conto a Dio, non solo delle proprie anime, ma ancora di quelle della famiglia loro; inducano tutti della casa sua a fare questa oratione santa, di modo che niuno rimanga in casa che non la faccia, tanto seruitori e serue, quanto figliuoli e figliuole, & altri di sua casa. Se ad essi padri di famiglia parerà espediente, la facciano tutti in vno istesso luogo, ouero in vn luogo gli huomini, e nell'altro le donne.

Perseueraranno nell'oratione sino a tanto, che si darà segno con i medesimi suoni di campana di poterla finire, che sarà vn quarto d'hora in circa, dopò che sarà cominciata. Potranno mentre che staranno in questo Santo esercizio, meditare qualche cosa di Dio; come della passione di Christo, & altri beneficij riceuti; della morte, del giudicio, delle pene, dell'inferno, della gloria del Paradiso.

Ouero esaminare la loro coscienza in torno a quello, in che quel giorno hanno offeso la Maestà di Dio, dimandando perdono delle loro offese, con far proposito fermo di viuere nell'auenire santamente, e come conuiene alla pietà e religione Christiana.

Ouero dire alcune Orationi, & Deuotioni, come i Sette Salmi Penitentiali, le Litanie, la Corona, il Rosario, & altre Orationi, secondo la deuotione loro.

Et accioche ogn'vno abbracciando questo Santo esercizio, veramente proprio e necessario al Christiano, con spirito, perseveri costantemente, si come in Christo, a chi douemo con ogni santità & Oratione seruire, essortiamo tutti; Concediamo per ogni volta a ciascuna persona che farà questa santa Oratione nel tempo sopradetto, quaranta giorni d'Indulgenza, essendo però contriti, & se almeno in detta Oratione formaranno la cōtritione de i loro peccati. Per tanto ordiniamo, e comandiamo

a tutti i Curati e Vicecurati della Città e Diocesi nostra, che hauuta che haranno questa nostra paterna e Pastorale esortatione, & ammonitione, subito la publichino, e la leggano alla Messa in maggior frequēza di popolo per tre settimane continue; e di più attendino poi secondo il bisogno a ricordar caldamente questo santo istituto, e essortando i popoli anco con auctorità nostra a perseverare nella santa Oratione, & insieme in correctione di vita; talmente che nell'vna e nell'altra corrispondino alla professione Christiana, & al nome che hanno dato nel battesimo a Christo Giesù, nella cui Croce fa di mestiere che noi ci gloriamo. Dat. Mediolani in Palatio Archiepiscopali die V. mensis Aprilis. 1572.

Sommario dell'Instituto dell'Oratione commune della sera.

Del segno della Campana.

Nella Chiesa Catedrale, & in tutte le Collegiate de Sacerdoti Secolari, & Regolari, e nelle Parochiali della Città e Diocesi, ad vn'hora di notte, poco più presto & più tardi, secondo che per la varietà delle stagioni sarà ordinato a i Rettori delle Chiese, si suoni la campana maggiore alla longa per spatio di vn Miserere, accioche in quel tempo ogn'vno si possa raccogliere nel luogo suo dell'Oratione.

Dopò per vn quarto d'hora l'istessa campana si suoni a botti, mettendosi spatio fra vn botto e l'altro, quanto si mette a dire vn Pater noster, e questo sarà il tempo di far l'oratione.

Passato il quarto d'ora, parimente si suoni alla longa, come nel principio, cioè vn Miserere, che sarà il segno di poter far fine all'oratione.

Accioche ben si discerna il segno di questa oratione, hauendosi a suonar campana in qual si voglia Chiesa, & per festa, & predicà, & officio, & per altra cosa, ciò si faccia in altro tempo, e non mentre si dà il segno di questa oratione, nè prima,

ma, nè dopò, per interuallo d'un quarto di hora.

Nelle Chiese della Città, doue si sentirà la campana della Cattedrale, il suono per l'oratione si cominci e finisca nel punto istesso, che sentirassi il suono d'essa Cattedrale cominciare, e finire: ma doue non si sentirà, regolarassi con il suono d'alcun'altra Chiesa, doue s'oda la campana della sodetta Cattedrale.

Nelle Chiese della Diocesi sia in facoltà di ciascun Vicario foraneo di far suonar detto segno dell'oratione, più presto, o più tardi d'un' hora di notte, come a lui parerà più comodo: vniuersalmente per i popoli del suo Vicariato: purché non sia prima del tramontar del Sole, nè dopò le due hore di notte.

Del tempo di orare.

LA sera cominciando a suonar la campana per l'Oratione, ciascuno in quel tempo che da principio alla distesa, si raccoglie a far essa Oratione.

Et ogni padre di famiglia habbia diligente cura di fare, che la famiglia sua tutta, i figliuoli, le figliuole, i seruitori, e le serue, & altri di casa, tutti insieme si raccogliano in vn'istesso luogo, o se meglio parerà al Padre o madre di famiglia, gli huomini in vn luogo, e le donne appartatamente in vn'altro: oue con la maggior diuotione che potranno, faranno Oratione almeno per tutto quel tempo che suonerà la campana a botti; il qual tempo sarà come s'è detto, il spatio d'un quarto d' hora; e con il segno della medema campana che si darà nell'ultimo alla distesa, la potranno finire. Essendo incommodo a gli Artigiani, a Maestri, o capi di Botteghe, & a i loro Garzoni, e Lauoranti, il raccogliersi ciascuno di loro in quel punto della campana alle case; potranno nell'istesse Botteghe, o luogo de Lauoranti, raccogliersi, e far iui deuotamente essa Oratione: e sarà cura d'essi Maestri, o capi, di fare che tutti i suoi Lauoranti, e garzoni, che all' hora si troueranno nelle sue Botteghe, o lauoranti, s'occupino in quel quarto d' hora nel fare l'Oratione.

Se alcuno si trouarà nel tempo che si da

segno per l'oratione fuor di casa, o in altro modo impedito da poter trouarsi con gli altri della famiglia a far l'Oratione in quel punto della campana, potrà farla solo, o con altri, in ogni luogo doue si troua.

Si desidera grandemente, che questa comune Oratione sia anco comunemente fatta da tutti in vn medesimo tempo, cioè al segno istesso che s'è detto di sopra della campana.

Tuttauia perche qual si voglia impedimento, che alcuno hauesse in quel tempo, non gli dia occasione di tralasciare questo quotidiano esercizio, o in altro modo di perdere i tesori e doni spirituali che vanno accompagnati con esso, si determina per tempo di questa Oratione, non solo tutto quel spatio che si suonerà la campana, ma anco vn' hora dopò, subito finito il suono d'essa campana, pur che si facci questa Oratione come s'è detto, per vn quarto d' hora continuo.

Del modo d'essa Oratione.

IN questa oratione potranno meditare qualche cosa della vita e Passione di Christo nostro Signore, della brutalità del peccato, della morte, del giudicio, delle pene dell'Inferno, e della gloria del Paradiso; e per aiuto di queste meditationi legger anche, o sentire leggere vn capitolo di qualche libro pio, e diuoto, approbato da i loro confessori; ouero dire alcune orationi, e diuotioni, come i Sette Salmi Penitentiali, le Litanie, la Corona, il Rosario, o altre orationi secondo la loro diuotione. Potranno ancora esaminar la propria coscienza nel modo infra scritto, cioè.

1. Ringratiar Iddio delli beneficij ricevuti generalmente, e specialmente questo di.
2. Domandar gratia, e vero lume, per conoscere, & odiare il peccato.
3. Domandar conto all'anima sua di tutto quello, in che haueranno offeso Dio quel di, in pensieri, parole, opere, omissioni; specialmente attendendo ciascuno a quelli difetti, a i quali è più inclinato.

4. Do-

4. Domandar à Dio humilmente perdono d'ogni difetto, che in se, ha- uerà trouato.
5. Far vna ferma risoluzione di guar- darsi con l'aiuto Diuino per l'au- nire, con proposito di confessarsi.

Dell'Indulgenze che si conseguiscono.

LA Santità di nostro Signore, Gre- gorio Papa XIII. per sue lettere Apostoliche date in Roma a' 23. d'Ot- tobre 1572. Concede in perpetuo a tutti i fedeli Christiani della Città e Dioce- se di Milano, quali faranno Oratione nel tempo determinato, ò che si deter- minarà in questa Città, e Diocefe dal- l'Illustrissimo e Reuerendissimo Cardinale Borromeo Arciuescouo, l'infrac- te indulgenze.

Chi al segno della campana farà Ora- tione per quello spatio di tēpo, che da es- so Illustriss. Arciuescouo è stato ouero farà determinato per l'auenire, per o- gni volta che ciò farà, conseguirà cen- to giorni d'indulgenza.

Chi perseverarà vna settimana intiera in far Oratione ogni giorno nel sudet- to spatio di tempo, conseguirà di più vn anno d'Indulgenza.

Chi perseverarà per vn mese continuo, conseguirà di più sette anni, & altre tan- te e quarantene.

Chi perseverarà in questo vso, e contri- to e confesso, si comunicherà nella Do- menica che immediatamente precede la Quaresima, conseguirà Indulgenza plenaria di tutti i peccati.

E plenaria ancora in articolo mortis. In oltre, per ogni volta che ciascuno fa- rà questa Oratione, conseguirà quaran- ta giorni d'indulgenza, quale concede in perpetuo il Reuerendissimo Arciu- escouo.

Littere Sanctissimi D. N. Gregorij Pa- pa XIII. de Indulgentijs Ora- tionis Vespertinae.

Coelestia arma, quibus inter cete- ra dum in hoc seculo nequam pere- grinantur Christifideles, a diuersis suæ salutis hostes in collustatione assidue attendum eis est, preces sint, & oratio

sancta. Cuius quidem orationis studiū, cum & perpetuum, & propriū, & ne- cessarium eisdem esse, non solum verbis, sed exempli sui contestatione docuerit vnigenitus Dei filius, Christus, virtus & sapientia patris: nos, quæ ad sanctam illam precandi, orandiq; exercitationē pie ac religiosè inspirante Deo institu- ta sunt, in ijs illos sollicitè versari, spiri- taliq; virtute longius in dies semper progredi, summopere in Domino cu- pimur.

Quare cum inter alia, quæ ad exercen- dam populi sui pietatem, sollicitudinis studio dilectus filius noster Carolus Borromeus tituli S. Praxedis S. R. E. præ- sbyter Cardinalis, Ecclesie Mediola- nensis Archiepiscopus, vtiliter insti- tuit, illud ab eodem nuper introductum esse acceperimus, vt singulis diebus da- to certo campanarum signo, patres fa- milias, tum in vrbe Mediolano, tum in Diocefi, vna cum reliquis qui de fami- lia sunt, suæ quisque domi ad orandum in locum vnum conueniant: salutare hoc institutum, (nos illius commen- dantes charitatem vobis) vt in consue- tudinem vsuq; perpetuum recipiatis, per Crucē Christi Domini vos nostra Apostolica auctoritate hortamur.

Quò autem ardentiori pietatis zelo, ac frequentissimè in ea re tam religio- sè instituta perseveretis: spiritualibus vos gratijs prosequi, & Sanctæ Matris Ecclesie amplioribus etiam donis ac thesauris cumulare volumus.

Itaque de Omnipotentis Dei, cuius Vicarium in terris gerimus, misericor- dia, & beatorum Petri & Pauli Apo- stolorum eius auctoritate confisi, omni- bus & singulis vtriusq; sexus Christifi- delibus, humili & contrito corde ad Deum conuersis, qui datis campanæ si- gnis, certo eo tempore spatio ab eodē Cardinali & Archiepiscopo præscri- pto, aut pro tempore præscribendo, orationi vacauerint; quoties id fece- rint, dies centum; qui verò singulis die- bus per totam hebdomadam ad præscri- ptam illud temporis spatium in ea oran- di exercitatione perseverauerint, ijs an- num prætereaz qui per mensem, illis an- nos septem & totidem quadragenas, de- iniua-

in iunctis, vel alias quomodolibet debitis poenitentibus; qui salutaris huius instituti usum retinuerint, si contriti & confessi, die Dominico Quadragesimam proximè præcedente, sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum deuotè sumpserint, ijs plenariam omnium & singulorum peccatorum suorum Indulgentiam, ac plenariam item in articulo mortis, misericorditer in Domino concedimus, & elargimur.

Vtq; ad alias etiam eiusdem Mediolanensis prouinciæ Vrbes, Oppida, Vicos, & loca quauis, orandi hæc instituta exercitatio sanctè deriuetur, & quæ usquā instituta est, piè retineatur, & conseruetur: nos, pro ea quam gerimus omnium Ecclesiarum sollicitudine, hanc ipsam Indulgentiā omnibus & singulis alijs Christianis fidelibus, qui usquam in eadem Prouincia hoc precandi institutum, ab suo Episcopo iam introductum, vel in posterum introducendum amplexi sunt, aut amplectentur eodem vsupra modò in Domino concedimus his literis: quas sub quibusuis similium vel dissimilium Indulgentiarum reuocationibus, suspensionibus, vel derogationibus, per nos, seu Sedem Apostolicam, sub quibuscuq; tenoribus ac formis, ac cum quibusuis clausulis, & decretis pro tempore editis & edendis, nullatenus comprehensas, sed semper ab illis exceptas, & quoties illa edentur, in pristino statu esse, & censeri, atque eisdem Christi fidelibus perpetuò suffragari debere decernimus. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub anulo Piscatoris die 24. Octobris. 1572 Pontificatus nostri Anno primo.

Cæ. Glorierius.

310 Auuertenze per l'Oratione sine intermissione.

Ogni Parocho nella Chiesa sua faccia vn' hora d'oratione, in quel giorno, & hora, che dal Mastro delle Cerimonie della Chiesa Metropolitana in Milano, e dal Vicario Foraneo nella Dioceſe faranno assegnati, d' di presente per tutto il tempo, ouero di settimana

na innanzi la Domenica per la settimana seguente secondo il compartito che gli sarà dato.

Tutto il Clero che habita in quella Parochia, senza fallo conuenga alla detta oratione con le cotte, & iu' aiuti il Parocho a celebrar la detta oratione, nel modo che si dirà qui a basso.

Ma doue nella Città per la gran quantità del popolo accaderà, che nel compartito vna Parochia sia da noi diuisa in due ò più parti, perche ciascuna d'esse faccia la sua hora d'oratione separatamente deuerà anco il Clero di detta Parochia compartirsi in modo, che ogni hora d'oratione habbia il suo numero conueniente di Clero, per far iui l'officio sudetto.

Se l' hora di questa oratione in qualche Chiesa cascherà a quello tépo, che si deuono dire i diuini officij; si dichino vn poco auanti, ò dipoi, di modo che all' hora deputata si faccia questa oratione.

Nella Chiesa doue si farà questa oratione, per tutto quello spatio di tempo non si dirà nè Messa, nè alcuno officio diuino, nè si predichi, nè si facci altra cosa, che possa impedire, distrahare, ò diuertire da quella oratione.

Il Curato, non solo all' Altare, ma in priuato ancora, essorti, e riscaldi spesso il suo popolo in questa oratione; e mostri, che essendo stata ordinata per cause tanto importanti, e concernenti l'honor di Dio, & il ben publico della Christianità, & il particolar di questo Popolo, e Prouincia; non deue esser niſuno, che (fuori di legitimo impedimento) manchi di esser presente a detta oratione; lasciando da parte per quell' hora ogni altra cosa, per importante che sia, per attendere à questa oratione, che toccherà così di raro.

E doue il Curato vede mancamento nel suo popolo in questa parte, procuri di rimediarui, facendone anche in priuato caldissimi officij con quelle persone, che giudicherà esser bisogno; perche in effetto tutti conuengano à detta oratione.

Il medesimo Curato habbi cura d'auisare la Domenica innanzi il suo popolo, del

del giorno, è dell'ora della oratione, che toccherà alla sua Parochia la seguente settimana.

La sera precedente al giorno dell'oratione, dopò il suono dell'Aue Maria, suonino le campane a doppio per mezzo quarto d'ora, per auisar il popolo che il giorno seguente sarà l'oratione alla sua Chiesa.

Il giorno poi istesso meza hora innanzi all'ora determinata, per congregare il popolo, suonino le campane similmente per spatio di tutta la meza hora: e finito di suonare, incomincerà l'oratione in questo modo.

Si metterà fuori sù l'Altare maggiore il Santissimo Sacramento, con numero conueniente di lumi sopra d'esso altare; cioè che non siano meno di sei, nè più di dieci lumi: incensando tre volte inginocchiati, prima che si ponga fuori del Tabernacolo grande; & in quel mentre cantandosi l'Antifona del Santissimo Sacramento, posta nella tauoletta.

Poi il Curato istesso, ouero, secondo l'ordine che si darà in Milano dal Prefetto della Porta, e nella Diocesi dal Vicario Foraneo, vn'altro Sacerdote secolare ò regolare di quelli che siano a questo effetto approuati da noi, ragioni conforme a ricordi infrascritti, stando esso in piedi, e col capo scoperto, da vna parte dell'altare; & il popolo sempre in ginocchi.

Dopò questo stia il Clero & il popolo in oratione mentale ò vocale secreta fin presso al fine dell'ora intiera, computato il quarto d'ora del ragionamento, cauando materia d'orare da quei punti, che il Sacerdote che hauerà ragionato, hauerà proposti per meditare.

Poi si cantino i Salmi, le Litanie, e Preci, che sono posti nella Tauoletta spazata per questa oratione sine intermissione. Auuertendosi, che quello che guidarà l'officio (che sarà il più degno Sacerdote di quella Chiesa, doue si fa l'oratione) hauerà da leuarsi in piedi lui solo, stando il resto del Clero e popolo inginocchio, quando hauerà da dire il Dominus vobiscum, e da intonare l'Antifona del Benedictus, e quando hauerà

da dire l'orationi susseguenti, notate nella detta Tauoletta; ma doue sia Diacono, lui si leuerà in piedi per intonare la detta Antifona, e poi s'inginocchierà. Si auuertisca ancora doue sia la communità di Clero, che per eccitare maggior diuotione nel popolo, sarà bene cantare li Salmi, e le Litanie sudette, con qualche musica intelligibile, e diuota.

Finita con l'orationi sudette l'ora intiera, il Sacerdote più degno, come di sopra è detto, benedica il popolo col santissimo Sacramento, e lo riponga, cantandosi quel che è notato nel fine della sudetta Tauoletta.

Le cause, e bisogni, per i quali si fa questa oratione sine intermissione, sono queste.

PER il felice progresso della visita, che la Santità di nostro Signore ha mandato di presente a fare di questa Città, Diocesi, e Prouincia di Milano, come è grande il fauore, che Dio per mezzo del suo Vicario in terra gli fa in visitarle.

Et in questa occasione si habbia ancora special memoria di noi, in quella parte di essa visita, che ci è commessa da sua Santità in questa Prouincia; accioche il Signore ci conceda di far anco interamente la volontà sua con ogni diligenza, sincerità, & abundante frutto spirituale nostro, e dell'anime, a beneficio delle quali è ordinata essa visita.

Per questa Città di Milano, e sua Prouincia; accioche anco in ogni altra occasione, Dio per sua misericordia la tenga in sua continua protectione, e la preserui da tutti i mali.

Per riparo a i danni, che patisce da Infedeli la Chiesa santa, e le Prouincie Christiane: quali danni si può temere, che per i peccati nostri nõ vadino ogni dì moltiplicando, se Dio non ci soccorre; hauendo da pochi anni in quà l'armata Turchesca depredato tant'anime Christiane, preso regni, destrutto molti sacri Tempi, e fatto tante altre ruine.

Per le persecutioni che patisce da Eretici nella Fiandra; e per i danni che riceue dalli medesimi nella Francia, & in

altre

altre Prouincie, con perdita di molte anime, e con dishonore in tanti modi del nome santo di Dio.

Consequentemente per il bisogno, che hanno tutti i Principi Christiani d'esser aiutati da sua Diuina Maestà, per la difesa, conseruatione, e buon gouerno de loro regni, e stati in tante turbulenzie; e per il felice successo delle loro imprese contra gl'inimici della santa fede nostra.

Specialmente per il Serenissimo Rè Catolico nostro, il quale in tante parti travaglia in difesa di santa Chiesa contra gl'Infedeli, & Heretici; acciò che il Signor conserui longamente questo propugnaculo alla religione Christiana, e gli dia fortrezza e vittoria contra detti inimici.

Con questi bisogni s'accompagnano anco i rumori nuouamente suscitati in Genova, per i quali la Santità di nostro Signore, come padre vniuersale, mosso da carità, e dal debito dell'officio suo, ha mādato Legato suo l'istesso Decano del sacro Collegio de gl'Illustriss. Cardinali a procurare di quietarli, & ouviare alli pericoli così particolari di quella Nobil. Repub. come vniuersali, che da quei potessero succedere in altre parti; e però deuono anco essi particolarmente esser aiutati con instanti orationi.

Ricordi a chi hauerà da fare il ragionamento sudetto al popolo.

R Agioni, non in forma di Predica, ma di meditatione pia & affettuosa, di eccitamento viuio a questa oratione: nè in esso ragionamento passi al più vn quarto d'hora.

Proponga distintamente a vna per vna le cause sudette, per le quali si fa questa oratione.

Discorra con breuità sopra le molte offese che si fanno a Dio da ogni sorte di persone, e come in molti e varij modi si contrauiene alli commandamenti d'Iddio, e di santa Chiesa.

Mostri, che li peccati nostri sono quelli che prouocano l'ira di Dio sopra di noi, a flagellarci con le turbulencie, e travagli che hoggidi sentiamo, e che

possiamo di più temere per l'aduenire. E per meglio aprire la via alla meditatione, & oratione, e mouer l'affetto e la speranza in Dio, di douer impetrare misericordia da sua Diuina Maestà, proponga da contemplare per quel spatio di tempo vn passo della passione di nostro Signor Giesu Christo; e serui questo ordine, che pigliando quel passo che parerà a lui, lo diuiderà in duoi, o tre capi, che saranno come punti, sopra i quali orando hauerà da fermarsi la meditatione, di chi sarà conuenuto a questa oratione: e qui insegnerà come essi debbano congiungere la meditatione di quel passo proposto della passione, con le cause e bisogni per i quali si fa l'oratione; come farebbe, hor presentando a sua Diuina Maestà li meriti della passione del suo vnigenito figliuolo, o la carità, pazienza, humiltà, & simili virtù, che si scuoprono in quel misterio; hora eccitando in se stessi la speranza d'impetrare; con le considerationi dell'amore del Signore, mostratoci tanto chiaramente nella sua santissima passione; o con simili altre considerationi, secondo che la diuina gratia gli andrà somministrando.

Nel che potrà seruirsi delle meditationi del Padre Loarte sopra la passione, o d'alcune altre simili.

Efforti il Popolo, che non solo in quell'hora, che conuenirà per far questa oratione sine intermissione, ma in ogni altra occasione d'orationi particolari, habbia a memoria le cause e bisogni sudetti, per i quali si fa questa publica oratione.

Carolus Cardinalis, Archiepiscopus.

R Euerendo Parocho. Molti essercitij di pietà, e di religione christiana ricerca da i fedeli il sacro tempo della Quaresima, si come ci mostrano le dottrine de' santi Padri, e particolarmente ci instruisce il beatissimo Padre e Maestro di questa nostra Chiesa, Ambrosio, con tanti sermoni che egli fece, sì di questo tempo salutare, come delle opere, nelle quali douea essere vn perpetuo corso & essercitio de' Christiani.

Frà

Per queste opere è l'oratione santa, alla quale deuono i fedeli ricorrere tanto più spesso, e con tanto maggior feruore, quanto più si auuicinano i giorni della settimana santa, che ha preso questo nome, sì da i misterij grandi che in quella si celebrano, come dalle opere sante, con le quali l'huomo si deue preparare a santificarla.

Noi perciò habbiamo determinato, che con l'aiuto & opera del Reuer. Padre Frà Matthia Cappuccino predicatore, si faccia a questo tempo nella nostra Chiesa Metropolitana l'oratione delle quarant'hore senza intermissione, ma duplicata, perche meglio si fugi ogni confusione.

Alla quale oratione dourà conuenire con diuotione tutto il popolo di Milano, distintamente a Parochia per Parochia, nell'hora, e modo per noi stabilito & assegnato. Comincerassi questo esercizio santo con la gratia del Signore per la metà del popolo la Domenica prossima detta di Lazaro a hore vintidue e per l'altra metà del popolo si comincerà la Domenica delle palme pure a hore 22. dopo la Compieta.

Alla vostra Parochia toccherà l'hora . . . per le donne, e l'hora . . . per gli huomini. Voi adunque preghe- rete per parte nostra gli infra scritti gen- tilhuomini, a pigliarli per carità carico di esser con voi, & aiutarli in tutti i bi- sogai, per bene incaminare la buona ef- fectiue di questa oratione nel popo- lo della vostra Parochia, nel modo po- sto qui di sotto: e però con l'aiuto d'essi quanto prima, dando anco di casa in ca- sa notitia a tutti di questo nostro ordi- ne, prima di Sabbatho inuitarete tutti cō istanza a conuenirui al tempo deputa- to senza manco.

Questo istesso officio farete poi voi di nouo nella Messa parochiale della sudetta Domenica, ragionando col vo- stro popolo: e quiui gli dimostrarete quanto sia vtile e fruttuosa l'oratione, e quanto sia necessaria per li bisogni no- stri particolari, e per quelli della santa Chiesa, così aspramente d'ogni intorno trauagliata, e come sia cauata questa o- ratione delle 40. hore dall'antichità,

quando la notte i fedeli vegliano in fare oratione, e cantar Salmi, & in spe- cie ordinata per memoria della passio- ne di Nostro Signore, e però ella dura quaranta hore, come quaranta hore egli stette nella sepoltura.

Siridurranno perciò a mente in essa oratione con la meditatione la santissi- ma passione, e per quella pregheranno Dio, prima che gli perdoni i lor pecca- ti, e doni gratia di viuere e morire chri- stianamente; dipoi che liberi tutta la Città, Diocesi, e Prouincia di Milano, da peccati, abusi, pericoli e trauagli. Da più pregheranno per tutta la santa Chie- sa, che Iddio la custodisca da ogni male, e l'accresca in numero e perfettione, ri- ducendo alla cognitione della verità, & all'vnità & vbidienza della Chiesa san- ta, gli heretici ancora, e gl'infedeli.

All'vltimo raccomandino a Dio il sommo Pontefice Gregorio Papa XIII. e noi anco particolare pastor loro, e tut- ti gli altri Vescou e Prelati di santa Chiesa, e specialmente i Vescou nostri comprouinciali, e tutti i Sacerdoti, Cu- rati, & il rimanente del Clero, tanto della Diocesi, come della Prouincia; & il Serenissimo Rè nostro Catolico, e tutti i suoi magistrati, e tutti i Prenci- pi Christiani, che dia loro lume, valon- tà, e forza, di ben gouernare il popolo Christiano, tenendolo in pace col san- to timore di Dio.

Quando poi si auicina l'hora assigna- ta di venire al Duomo, sarà cura vostra di vn' hora innanzi raccorre il popolo nella Parochia, cioè gli huomini alla sua hora, e le donne parimente alla sua; & iui fatto loro vn breue ragionamēto sopra la medesima materia & occasione li guiderete alla Chiesa Metropolita- na sotto la vostra Croce e vessillo paro- chiale processionalmēte; nella qual pro- cessione canteranno Salmi, e litanie, tut- ti quelli che sapranno; e gli altri con si- lentio diranno ciascheduno per se la co- rona, o il Rosario della Madonna.

Arriuati alla porta del Duomo, ter- ranno tutti silentio, entrati in Chiesa si metteranno a parte in oratione, infm che gli altri escano del luogo deputato specialmente per questa oratione.

kkk a Come

Come poi entreranno, posti tutti inginocchiati, faranno la sua oratione in silenzio, & vdiranno il sermone quando si farà.

Nel qual sermone faranno auuertiti, che quando il Reuer. Padre Predicatore gli addimanderà qualche cosa, rispondano tutti forte; e quando dirà che preghino Iddio, dicendo come esso dice, dicano tutti forte come dirà esso; e quando gli ordinerà che facciano qualche altra cosa di deuotione, facciano quello che esso gli dirà. Finita l'ora, auisati ò dal Reuerendo Predicatore, ò da soprastanti, vsciranno del Choro, e della Chiesa, e ritorneranno in processione, ò cantando, ò dicendo oratione come di sopra, alla sua Parochia; e poi di la ciascuno a casa sua.

Offeruando tutto questo, sperino, che faranno da Dio opportunamente essauditi, e consolati: il quale come che sempre si mostri verso di noi misericordiosissimo, nell'oratione in particolare si compiace sopra modo di farne chiaramente conoscere l'incomprensibile carità e benignità sua: per questa si placa, se è adirato; consola i tribolati; fortifica gli infermi; dà lume per conoscere la volontà sua santissima; dona forza per esserle; e versa sopra di noi innumerabili & abbondantissime gratie. Christo Giesu Signor nostro benedica voi, e loro. Dall'Arcivescouato 27. di Marzo 1582.

INDULGENZE,

E gratie concesse da Nostro Signore
Papa Gregorio XIII.

A tutti li fedeli della Prouincia di Milano, i quali conuengono alle Prediche, Lettioni, e diuini officij, & a quelli che conuengono alle processioni, e orationi publiche, ò stationi, sotto il Confalone della Parochia.

GREGORIUS PAPA XIII.

AD perpetuam rei memoriam.
Cum nihil pastoralis nostre sollicitudinis æque cordi sit, quam salus animarum; idcirco quibus possumus ratio-

nibus Christifideles ad exercitationes spirituales piaque officia incitamus, ut hac via, incedentes per obseruationem mandatorum Domini, diuinam misericordiam & gratiam consequi mereantur. Itaque de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus vtriusque sexus Christifidelibus in prouincia Mediolanen. pro tempore existentibus, qui sacrum sermonem, concionem, uel audierint, quoties id egerint, toties quinquaginta dierum; qui uero die festo Missæ maiori interfuerint trium annorum, & totidem quadragenarum; qui uespertas, unius anni; qui completorios, quinquaginta dierum Indulgentiam in forma Ecclesiæ consueta concedimus. Præterea, ijs qui collegiatim sub vexillo suæ Ecclesiæ conuenerint ad visitationem alicuius Ecclesiæ, aut sacræ reliquiæ, toties centum dierum; si ad processionem generalem, quinquaginta dierum; si ad processionem particularem, vigintiquinque dierum; si ad stationem orationis publicæ celebrandæ, centum dierum: Iis uero qui consueuerint ut plurimum hæc officia & exercitationes spirituales cum parochiali uicinia collegiatim obire, semel in anno & sanctissima communione sumpta in die festo proprio & præcipuo suæ parochiæ, plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam & remissionem concedimus, & elargimur.

Contrarijs non obstantibus quibuscunque.

Præsentibus perpetuis futuris temporibus ualituris. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub anulo Piscatoris, die 5. Aprilis 1580. Pontificatus nostri Anno octauo.

Cæ. Glorieris.

SOMMARIO.

LA Santità di N. Signor Papa Gregorio XIII. per il sodetto Breue concede a tutti i fedeli dell'vno e l'altro sesso della Prouincia di Milano, l'infraferite Indulgenze.

A quelli che odiranno sacre Lettio-

ni,

ni, o Prediche, per ogni volta 50. giorni d'Indulgenza.

A quelli che nelli giorni festiui staranno presenti alla Messa grande, tre anni, e tre quarantene.

A quelli che staranno a i Vespri, vno anno per volta.

A quelli che staranno alla Compiegna, 50. giorni.

A quelli che collegialmente sotto il Confalone della sua Chiesa andaranno a visitare qualche Chiesa, o reliquia, per ogni volta cento giorni d'Indulgenza.

Andando a processione generale sotto il Confalone, 50. giorni.

Andando a processione particolare pur sotto il Confalone, 25. giorni.

A quelli che andaranno a far la sua stazione di oratione publica col Confalone, a ciascuno cento giorni.

A quelli che faranno vnitamente con la vicinanza della Parochia sotto il Confalone a far questi vfficij & essercitij spirituali, vna volta l'anno comunicandosi nel giorno della festa propria e principale del Santo della sua Parochia, Indulgenza plenaria, e remissione di tutti li peccati.

Quali Indulgenze tutte sono ppetue.

Ordiniamo a questo effetto, che la presente sia publicata la prima festa, & due o tre volte fra l'anno da tutti li Parochi della Città e Diocesi nostra, tra la Messa, secódo il solito; accioche i popoli sappino, con quante gratie spiritua li siano priuilegiati gli essercitij Christiani di diuotione, particolarmente il conuenirui ciascuna Parochia sotto il suo Confalone, procurando che si faccia con ogni diligenza, e carità.

Dall'Arciuescouato a 19. Maggio 1582.

Lettera sopra l'Aduento.

Carlo Cardinale di S. Prassede, Arciuescouo di Milano, a tutti i fedeli della Città & Diocesi nostra,
Salute nel Signore.

Dilettissimi figliuoli. La cura Pastorale, che Iddio benedetto per sua bontà s'è degnato darci delle anime

vostrae, ci oblige in ogni tempo ad essortarui & ammonirui con paterna carità e sollicitudine, delle cose che appartengono alla vostra salute; ma più particolarmente ci inuita a fare questo officio con esso voi ne i tempi, ne i quali per ammaestramento dello Spirito Santo; la Chiesa Catholica pia madre nostra, nel celebrare i sacri misterij della nostra redentione, e nel fare solenne memoria de i grandi & infiniti beneficij, che Dio per sua misericordia ci ha fatti, vfa con i suoi figliuoli vna più special diligenza e studio, in ammaestrarli nella consideratione d'essi, & in eccitarli a ringratiarne sua Diuina Maestà, & a rispondere anche nel resto per questo conto all'obbligo loro. Però entrado noi hora nel sacro Aduento, nel quale la Chiesa santa incomincia a rappresentarci la reconciliatione nostra con Dio, per la venuta di Giesu Christo. Signor nostro in terra; habbiamo voluto paternamente con questa lettera darui qualche ricordo, per eccitarui a quella diuotione e studio maggiore di pietà, che da voi essa ricerca, mentre co particolari officij diuini, orationi, e santissimi riti, e sacre cerimonie, solennemete celebrado questo tēpo, procura di rinfuegliare & accendere i suoi fedeli a prepararsi co noua e diligente cura, a riceuere il Signore, e far di modo, che resti sempre con loro. Il qual obbligo pare tanto maggiore in noi altri, quanto che no senza misterio, per prouidenza di Dio, e per proprio istituto del Padre nostro S. Ambrosio, in questa Chiesa s'incomincia a celebrare per alcuni giorni auanti, che non si suole nell'altre Chiese, l'Aduento; onde la ragione vuole, che si come, noi siamo auisati, e cominciamo prima degli altri a far memoria di questa venuta del Signore al mondo, sia anco maggior l'apparecchio che facciamo per riceuerlo, e ritenerlo nelle stanze de i cuori nostri.

Eccoui, amatissimi figliuoli, quel tempo così celebre e solenne; tempo, come dice lo Spirito Santo, accettabile, tempo di salute, di pace, e di reconciliatione; tempo, che, come fù con tanti sospiri sommamente desiderato da quegli anti-

Kkk 3 chi

chi Patriarchi, e santi Profeti, come all'ultimo con allegrezza si grande veduto da quel giusto Simeone, come sempre solennemente celebrato dalla Santa Chiesa; così ha da esser da noi piamente santificato, con lodare, e ringraziare perpetuamente il Padre eterno della sua infinita misericordia nel misterio di questo tempo; cioè nella venuta del suo vnigenito figliuolo, quale per infinitato amore verso di noi peccatori, egli madò per liberarci della tirannide del Demonio, per inuitarci al cielo, per comunicarci i secreti celesti, per dimostrarci la verità, p insegnarci i costumi, per seminare in noi le virtù, per arricchirci de i tesori della sua grazia, e per farci figliuoli suoi, heredi e possessori della vita eterna.

Questo misterio mentre ogn'anno la Chiesa celebra, ella ci ammonisce a tener perpetua memoria di così gran carità usataci dal misericordioso Iddio; & insieme ci insegna, che la venuta del Signore non fù solamente per quelli, che auanti, ò che all'hora si trouorno nel mondo, quando egli venne; ma la virtù d'essa resta sempre per beneficio di tutti noi ancora, se per mezzo della santa fede, e diuini Sacramenti, vorremo ricevere la grazia che ci ha portata, e secondo quella ordinare la vita nostra sotto la sua obediencia: vuole anco che intendiamo, che si come egli venne vna volta in carne al mondo, così, se per noi non resta, è per venire ogn'hora, anzi in ogni momento, ad habitare spiritualmente nell'anime nostre, con abbondanti doni.

Però la Chiesa, come madre pia, e zelante della nostra salute, in occasione di questo sacro tempo, con Inni, Cantici, & altre voci dello Spirito santo, e con misteriosi riti, ne instruisce, che riconosciamo il beneficio gratamente, e lo riceviamo fruttuosamente; e che per ciò procuriamo di far alla venuta del Signore ne i cuori nostri non minor preparatione di quella, che faremmo s'egli hauesse a venire di presente al mondo; nè minore di quella, che per ciò fecero già i santi Padri del vecchio testamento, e che con parole, & esempi loro in-

segnorno a noi ancora di fare. Certo se ben viuessimo migliaia d'anni, & attendessimo a meditar continuamente il misterio dell'Aduento, & a prepararci, e santificarci diligentissimamente; tutto sarebbe poco in comparatione della grandezza del debito, che habbiamo in questa santa occasione.

Hora ci si rappresenta solennemente ogni'anno questa memoria, accioche con diligenza procuriamo di supplire in vn tempo a quello, in che habbiamo ne i passati mancato.

Alla quale diligenza ci inuita & esorta etiamdio l'istituto proprio di questa nostra Chiesa Ambrosiana, quale con la celebratione dell'Aduento per sei settimane auanti il Natale di nostro Signore, non solo ci mette innanzi a gli occhi della mente l'espertatione & apparecchio per la sua venuta, fattosi nel corso di sei età, che successero dalla creatione del mondo fino ad essa; ma anche ci stimola, e ci dà commodità, di far diligentemente più che sia possibile, l'apparechio nostro.

Hora acciò che facciate questo apparecchio e riceuimento con molto frutto dell'anime vostre, prima desideriamo da voi specialmente in questi facti giorni, che ogni dì, togliendo qualche poco di tempo all'altre occupationi, lo spendiate in meditare sopra il misterio di questo solenne tempo, contemplando piamente, e con attentione.

Chi è questo che viene; quanta è la grandezza sua; d'onde viene; a che luogo; in che modo viene; chi siamo noi a quali viene; quai siano le cause che l'hanno mosso a venire; e che cosa egli venga a fare.

In questa consideratione trouarete, che Iddio eterno, Creatore e Signor nostro, per l'infinita bontà sua, e per vno eccesso d'amore verso noi peccatori inimici e ribelli suoi, discese dal Cielo, e prescarnò in questa valle di miserie per la salute nostra, come ci rappresento hora la Santa Chiesa, e per la importanza del misterio ce lo propone continuamente nel sacro simbolo con quelle parole.

[Qui propter nos homines, & propter nostram

nostram salutem, descendit de Coelis: & incarnatus est de spiritu sancto ex Maria virgine, & hoc factus est.

Questo istesso Signore desidera hora venire con la sua gratia ne i cuori vostri; pensate voi che apparecchio douete fare a così sacro Aduento; come douete ornare la casa dell'anima vostra, acciò che non vi troui cosa che offenda gli occhi suoi, ma gli piacciate intieramente; come douete aspettarlo con accesi desiderij; come riceuerlo con ogni honore; come ritenerlo che non si parta più da voi; come corrispondere, e quanto vi sia possibile con la gratia sua, rendergli il contracambio dell'eccessiuo amore che vi ha portato; finalmente come procurare, che non sia vana per voi la venuta sua, ma ne caviate quei frutti gloriosi di vita, ch'egli porta seco.

Sentirete poi le voci della santa Chiesa, la quale in questo tempo che s'auuicina la venuta del Signore, comincia a introdurre lezioni di Profeti, che attesero tanto a manifestarci questa venuta, & insieme ad essortarci alla conuersione & emendatione della vita nostra; si come anco ella hora con dar principio a gli sacri officij, con mutare colore de vesti e paramenti, con cessare anco da alcuni canti di giubilo & allegrezza, & alcuni pochi giorni auanti al Natale di esso Signore, con proporci Antifone e Responsorij d'officio proprio, che nella nostra Chiesa si dimanda officio [de exceptato] ci inuita e chiama con istanza, a purgare e mondar sollecitamente le conscienze, a dimandar misericordia de i peccati, & a fare in noi per mezzo della santa penitenza, rinouatione spirituale, e mutatione e principio di vita tale, che ciascun di noi possi dire col Profeta, [Nunc exi, hac mutatio dexteræ excelsi;] e che non si sdegni il Signore di venire a noi, & habitar in noi, con la sua abbondante gratia.

Quando non fosse per altro che per piacere a tal hospite, ogn'vno si douria sforzare di mondar, e conseruare netta la sua coscienza, e di fare nella venuta di Dio non manco, anzi più assai di quello, che si faccia quando si riceue qualche

Principe terreno; che, come sapete, gli s'apparechiano le stanze quato meglio si può, e si fanno per essi gran spese, e molte volte senza frutto alcuno.

Il che non ci auuiene con Dio, il quale ci rende sempre con grandissimo guadagno tutto quello, che spendiamo a suo seruitio, & honore; benché non vorremmo, che hauesse tanto la mira a ciò, quanto a seruirlo e piacerli, riputando questo solo per grandissimo premio.

Con tali pensieri, e con tante voci della santa Chiesa, vogliamo sperar dalla pietà vostra, che non sarà alcuno di voi, quale non si disponga a ricorrere hora alla santa confessione, e poi con il consiglio del Confessore alla santissima comunione, e così a riceuere il Saluator nostro, & con lui la sua gratia e doni, che con la venuta sua ci vuol comunicare.

L'altro apparecchio che desideriamo da voi, è qualche digiuno, o del Venerdì, o del Sabato, o d'altro giorno, o di più giorni, o di tutti, secondo la deuotione di ciascuno; che già fu anticamente molto vsato dalli fedeli, il digiunare tutto l'Aduento; poiche tutto questo è come vna vigilia del Signore, la quale non deue parer troppo lunga, considerata la grandezza della festa.

Vi raccomandiamo anco specialmente l'opere di misericordia, le quali grandemente ci dispongono per riceuere la misericordia di Dio, com'egli dice nell'Euangelio.

Il che se ben si deue fare, & ha luogo in ogni tempo; nondimeno è molto proprio di questo, nel quale si rappresenta quella gran misericordia fattaci dal Signore, che vuole, che lo imitiamo specialmente in questa virtù.

La quale tanto più largamente douete hora esercitare, quanto la penuria dell'anno presente è manifesta, la povertà è grande, e molte sono le persone poste in necessità e miseria; così ordinando la diuina prouidenza, non solo per flagello de i peccati nostri, ma anco perche, & i poveri nella pazienza, e gli altri nella misericordia & vso delle limosine verso loro, habbino occasione e modo, mediante la sua gratia, ciascuno

di far acquisto dell'anima sua, e della diuina misericordia.

Finalmente come in questo misterio della sua venuta ha manifestato Dio la gran stima che fa di noi, e della nostra salute, per la quale è venuto al mondo; così non è conueniente, che (massime essendo egli tutto il vero bene e tesoro nostro) mostriate voi nell'istessa occasione far poco conto di lui.

Però desideriamo, e vi effortiamo, che come fedeli seruitori verso il buon patrone, come discepoli amoreuoli verso il caro Maestro, e come veri figliuoli verso l'amantissimo Padre, non solo lo aspettiate con desiderio, ma andiate ad incontrarlo con i lumi accesi in mano, come egli ci disse. cioè con vna viuua fede, accompagnata da ardente carità, e dallo splendore d'ogni buona operatione.

Venute poi le sante feste del suo Natale, tempo, nel quale più espressamente ci si rappresenta la sua venuta, e però degno di tanto maggior diuotione, seruire, & esercizio d'ogni pietà; pensi ciascuna anima diuota per se stessa, come debba deportarsi seco, e come all'ora accarezzarlo, quando sia già nato in essa spiritualmente con la sua gratia; e quando come hospite sia entrato nella stanza sua, in che modo debba procurare d'honorarlo, seruirlo, e volentieri lasciar ogni altra compagnia, trattenimento, & occupatione, per conuersare con lui santamente, e per frequentar la sua mensa nella santissima Comunione. Deue in quei sacri giorni più che mai ogni fedele, cercar di spendere il tempo suo vtilmente, con darsi più del solito alla seruenta oratione, alla lettione de libri deuoti e spirituali, ad ascoltare le prediche, le sacre lettioni, i diuini officij, ad esercitarsi nelle scuole della Dottrina Christiana, e i Padri e Madri di famiglia specialmente, ad istituire i lor figliuoli & altri di casa con l'esempio, e con l'esortatione a viuere virtuosamente.

Vna cosa non possiamo lasciar qui di dirui con grand' dolore dell'animo nostro, dilettissimi figliuoli, che al nome e professione de Christiani, & alla com-

memoratione di tanti misfieri, che in quelle feste, specialmente di Natale, la santa Chiesa ci pone auanti a gli occhi, troppo disconuengono quelli giuochi, crapule, dissolutioni, profanità, e tanti che gli vanno ordinariamente appresso, con quali hoggidi gli huomini carnali pur all'ora più che mai offendono Dio; e tanto oltre, che di qui pigliano occasione gli inimici della santa fede di dispreggiare con empie blasfemie i santi instituti della Chiesa Catholica, e colorire ne gli occhi delli ignoranti le loro pestifere heresie.

Onde non è poi marauiglia, se Dio in varij modi ci minaccia, & affligge alla giornata, poiche hormai pare, che non facciamo conto alcuno delle sue sante feste, o ci siamo scordati del modo, col quale debbiamo celebrarle santamente, e con frutto.

Non mostrano questi di conoscere o curare punto la grandezza di questi misfieri; nè il fine per il quale son fatti, che è la propria lor salute; nè la Maestà del Saluatore, che stà ascolta nella pouertà, & humiltà del Presenio; nè l'amore eccessiuo, che l'ha condotto a patir per loro ogni disagio, vituperio, croce e morte; nè il bisogno ch'essi hanno della sua venuta; nè l'instituto, e desiderio della santa Chiesa; nè insomma le ricchezze, la liberalità, e le molte gratie, con le quali a nostro beneficio è accompagnato questo sacro Aduento del Signore. Onde se non faranno essi mossi da alcuna delle sudette considerationi; deuenanno almeno commouersi dal timore del gran castigo, dalla giustitia di Dio apparecchiato, a chi fa tanta irreuerenza, per non dir ingiuria e dispregio, al suo figliuolo, & all'honore istesso di sua diuina Maestà, profanando loro sacrilegamente feste tanto principali; e giorni così misteriosi, come son queste dell'Aduento, e Natale del Signore.

Deuono essi tremare nella consideratione, e certa aspettatione di quell'altro Aduento, che il medesimo Signore farà in throno di Maestà a giudicare i viui & i morti, & a rendere a ciascuno secondo le sue operationi, quando loro miseri peccatori, se non haranno fatto penitenza

za, circondati in ogni parte da angustie, di sopra hanno i cieli chiusi per sempre, e la tremenda presenza dell'irato giudice; da basso le fiamme dell'inferno, e la terra aperta per inghiottirli; d'intorno Diauoli per tormetarli; dentro di se perpetuo rimorso della propria coscienza: & all'hor non resterà altro per loro, che la piena effecutione che si farà subito, di quella terribile sentenza; Ite maledicti in ignem æternum. Questo vltimo Aduento di Christo Signor nostro, pur in questi istessi tempi procura anco la santa madre Chiesa negli suoi officij, riti, e cerimonie di ricordare spesso nella memoria nostra; accioche alla fine, o per vn mezzo, o per vn'altro, ci risoluiamo a far frutti degni di penitenza; e così fuggendo l'ira di Dio, ricuere a questi tempi in noi il Signore, e con lui la gratia, e finalmente la gloria eterna.

Vedete hora, amatissimi figliuoli, in qualche parte il gran misterio, che ci rapresenta in questo sacro tempo dell'Aduento: vedete anco quello, che da noi sollecitamete desidera la santa Chiesa, per riconoscimento, disposizione, & apparecchio nostro alla gran misericordia che Iddio in esso ci ha fatta, e ci vuole fare.

Hauete parimente i ricordi, quali per debito nostro Pastorale al presente habbiamo voluto con questa nostra lettera darui.

Resta che voi diligentemente, e con sollecitudine di veri e buoni christiani, procuriate di non macare di quello che bisogna dalla parte vostra, come già vedete esser vostro officio.

E noi con questo speriamo nell'infinita bontà di Dio, che vi darà gratia di far più di quello, che ci occorre per hora ricordarui.

Così per sua misericordia lo facciate di ciò noi continuamente pregandolo, in nome suo vi benediciamo.

Dat. in Milano, nell'Arcivescouato, il dì 21. di Nouembre 1573.

Lettera sopra la Settuagesima.

Carlo Cardinale Borromeo, Arcivescovo della santa Chiesa di Milano, a tutti i fedeli della Città e Diocesi nostra.

Salute nel Signore.

Habbiamo, figliuoli carissimi, con nostra consolatione rese gratie a Dio del frutto, che molti di voi, come intendiamo, hanno cauato dalla lettera che vi scriuessimo del modo di prepararui per il sacro misterio dell'Aduento del Signore, e di celebrarlo santamente; restiamo però con gran dolore per quelli, che perseverando nelle tenebre di così volontaria ignoranza, non hanno voluto aprire gli occhi alla luce, che in quelli santi giorni se gli offeriua; e non conoscendo il misterio di tanto grã solennità, non l'hanno celebrata degnamente.

Onde per non mancare a questo di quella instantia, che per la cura Pastorale gli siamo debitori, e per sodisfare al desiderio di quelli, che hanno prodotto frutti di emendatione di vita, e buone opere; habbiamo giudicato esser officio nostro scriuerui quest'altra lettera con l'occasione di questi santi tempi, cioè della Settuagesima, e de gli altri che seguono fino a Pasqua, ordinati dalla santa Chiesa, a fine che ci disponiamo e prepariamo a celebrare di tal maniera la memoria della Passione, e Resurrectione di Giesù Christo Signor nostro, che possiamo ricuere i doni e gratie spirituali, apparecchiate a quelli, che col debito modo lo fanno.

A questo effetto dunque vi proporremo alcuna cosa del misterio di questi santi tempi, e di ciò che douete fare, per cauare quel frutto, che pretède da voi lo Spirito santo.

Hauete a sapere, figliuoli dilette, che la Chiesa santa frã l'anno ci mette innãzi a gli occhi in diuersi tempi con varij instituti & officij, tutto l'ordine e progresso, che Iddio Signor nostro hà tenuto per saluare il genere humano, e condurlo a quel fine, per il quale è stato crea-

to, che è l'eterna Beatitudine: doue che essendo l'autore, e consumatore, come dice S. Paolo, della nostra salute, Christo Giesù benedetto, con gran ragione comincia tutti i suoi officij dall'Aduento d'esso, come nell'altra nostra lettera vi habbiamo detto.

Hora accioche i fedeli intendano la causa della venuta sua in terra, e della sua morte e passione, celebra la Settuagesima: nella quale ci rappresenta la caduta nel peccato del nostro padre Adamo, e di tutta la sua posterità, per la quale restò la natura humana spogliata delle gratie e doni, delli quali era stata vestita, & ornata; & incorse nell'indignatione e disgratia di Dio.

Per ilche egli permesse giustamente, che il demonio, quale haueua vinto l'huomo, come ministro della sua giustitia, lo castigasse; & in breue si fattamente preualle, che s'vsurpò vn quasi vniuersale imperio sopra di lui, inducendolo cō miserabile cecità ad adorar esso p. Dio; e precipitandolo continuamente in altri abominuoli & horrendi peccati.

B. quantunque non mancasse il Signor Dio di porgere diuersi mezzi per disporlo ad uscire di questa miseria, e specialmente con la legge che diede a Moise; nondimeno erano così grandi le tenebre dell'ignoranza e malitia de gli huomini, che poco ò niuno frutto ne cauorono; anzi andò crescendo ogni di più sopra di loro la tirannide & imperio del Demonio, e del peccato.

Da questo calamitoso e deplorando stato, Christo Giesù Signor nostro ci ha liberati con la sua morte e passione, con tal ordine, che prima ci fa godere della liberatione dal peccato e dannatione eterna, lasciandoci tutta via le miserie del corpo, e la rebellione del senso alla ragione, e i pericoli grandi e tentationi, de quali è circondata la vita nostra: mutandole però; perche di pene & effetti che solamente erano del peccato, le ha conuertite in essercitio & occasione di virtù, e di merito; ci ha dato certa e ferma speranza, che ancora saremo per esser da queste miserie liberati: perche dice S. Paolo, Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui re-

formabit corpus humilitatis nostrae, con figuratum corpori claritatis suae.

Questo miserabile stato del genere humano dopò la caduta sua nel peccato, rappresenta la santa Chiesa nella Settuagesima, e procurando d'indurre i fedeli a compotione e lagrime, si veste di vesti lugubri, e lascia alcuni cantici d'allegrezza; legge ne i Diuini officij la sacra Genesi, nella quale è descritta la caduta dell'huomo: nè senza misterio ci propone questo stato sotto il numero e nome di Settuagesima; sì perche l'vniuersale calamità, nella quale si ritrouaua tutto il genere humano, fù figurata in quelli settanta anni, che i Giudei per li loro peccati stettero nella dura e crudel seruitù in Babilonia, posti in vna estrema miseria; sì ancora perche il numero settenario nelle sacre lettere significa e cōprende il corso e stato trauagliato di questa nostra vita, al quale succede lo stato della perfetta redentione nostra nell'vniuersale resurrettione, significato per l'ottonario numero.

Hora essendo questo il misterio di questo tempo Settuagesimale, douemo, conformandoci all'assetto della nostra madre, con lagrime di compotione, e con penitenza, disporci a partecipare delli frutti della morte e resurrettione di Christo nostro Signore.

Imperochè se bene esso ha operato la nostra salute, e dal canto suo liberato il genere humano dalla tirannica seruitù del Demonio; nondimeno restiamo ancora in questa valle di lagrime, lontani dalla patria nostra, con la rebellione così gagliarda della carne e senso contra lo spirito, combattuti da tanti e così potenti nemici, circondati da tante ruine e precipitij di peccati; di modo che pare che siamo a punto sulle porte dell'inferno, vicini a traboccarui dentro; & inoltre molti sono quelli, che ingrati a questo inestimabile beneficio, e fermando gli occhi a tanta luce, ritornano volentieri a sottometter il collo al giogo della seruitù Diabolica, elegendo più presto d'esser serui del Demonio, che figliuoli di Dio: però la Chiesa in tutti gli suoi officij in questo tempo piange l'esilio commune de suoi figliuoli, e s'af-

figge

figge per la perdita di tutti di loro, quali inuita a penitenza, & a emendatione di vita. Conuertimini, grida, omnes simul ad Deum mundo corde & animo, in oratione, ieiunijs, & vigilijs multis; fundite preces vestras cum lacrymis. Oltre di questo, soleua già per altri modi in questo tempo la Chiesa procurare di ridurre i suoi figliuoli a Dio, e vi era per ciò questo ordine, che la settimana innanzi la Quaresima tutti gli Sacerdoti che haueuano cura d'anime, congregassero i loro popoli, e con autorità Ecclesiastica, riconciliati i discordanti, li confessassero, dando a ciascuno salutare penitenza conforme a i peccati loro, di modo che tutti fossero preparati a cominciare co frutto il santo digiuno Quaresimale.

Ma quelli, che per i pubblici loro peccati haueuano bisogno di più graue penitenza, al principio di Quaresima vestiti di sacco, con li piedi nudi, e con i volti inclinati a terra, pubblicamente in Chiesa comparivano presente tutto il clero innanzi al Vescouo, il quale diligentemente esaminata le colpe loro, gli assegnaua publica penitenza dopo molte orationi, e lagrime, gettandoli cenere sopra il capo, e coprendogli di cilicio con gemiti e sospiri, gli denunciua, che sì come Adamo era stato scacciato dal Paradiso, così essi erano scacciati per li loro peccati dalla Chiesa, e subito per ordine di esso Vescouo si scacciavano fuori; e per tutto il tempo della Quaresima fino al Giovedì santo in quello stato perseverauano.

Questi erano gli essercitij & occupationi della Chiesa, e de tutti i fedeli in questi tempi, cioè di pianti, lagrime, penitenza, reconciliatione, & altre simili opere per riconciliarsi con Dio, e così essere disposti al digiuno quaresimale in luogo delle quali, tanto ha preualso il demonio, che sono introdotte risse, inimicitie, giuochi, balli, comedie, spettacoli, conuiti, erapule, & ogni sorte di dissoluzioni, & offese di Dio.

Questa è la memoria, dilettissimi, de i ricordi del padre nostro santissimo Ambrosio? non dice egli, Idoli portio est, anebriare vino mentem, ventrem cibo

distendere, saltationibus membra torquere, & ita prauis actibus occupari, vt cogaris ignorare, quodd Deus est? Non dice egli in questo proposito con l'Apostolo san Paolo; Quæ portio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci cum tenebris? aut quæ pars fideli cum infidelis? qui consensus templo Dei cum idolis? Parui che, queste siano opere di figliuoli della Chiesa? non meritano già questo nome. Figliuoli veramente ingrati verso la lor madre. Essa piange, loro ridono: la Chiesa geme per li peccati loro, essi trionfano con i spettacoli, co li quali trionfa di loro il Diavolo. La Chiesa attende sollecitamente nelli suoi officij a placare l'ira di Dio; e loro s'accordano con ogni sorte di peccati a prouocarla maggiormente: la Chiesa con ogni studio cerca di leuare ogni profanità, e gentilità; e loro rinouano l'vsanze de' gentili, ritrouate da Satanasso fin dal principio del mondo, quando mascheratosi in figura di serpente, inganò i primi nostri padri: sì come con quella maschera cagionò la caduta miserabile di tutto il genere humano, così adesso si sforza con la vanità e falsità delle maschere precipitare il mondo nella medesima rouina.

E di tal sorte siamo dati in preda alle concupiscentie nostre, & attendiamo a fare la volontà della carne, che questo pare a punto quel tempo, del quale parla il profeta Isaia, quando dice: Et vocauit Dominus exercituum in die illa ad fletum, & planctum, ad caluitium, & ad cingulum sacci: & ecce gaudium, & letitia, occidere vitulos, & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinum; comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Iddio ci ha chiamati a pianti, a lagrime, a vestirci di sacco, e finalmente a far penitenza de peccati nostri; e noi sprezzando le sue voci, attendiamo a conuiuii, feste, & altri piaceri.

Questi hanno con gran ragione a temere, che sprezzando essi la penitenza, alla quale hora Iddio gl'inuita, quando vorranno pentirsi, non gli sia concesso tempo; come spauentevole, ma giusto giudicio, Iddio minaccia a questi tali

per

per l'istesso profeta dicendo: Et reuelata est in auribus meis vox Domini exercituum; si dimittetur vobis iniquitas hæc, donec moriamini, dicit Dominus exercituum.

Frà questi che così poco si curano della salute della propria anima; figliuoli carissimi, non siate in alcun modo voi; anzi quanto più impazzisce il mondo con ogni sorte di dissolutioni, bagordi, & opere del demonio; tanto maggiormente per obbligo di carità insieme con la santa Chiesa compatite alla cecità loro; e con calde e feruenti orationi pregate il Signor Dio, che non riguardi alla nostra infinita ingratitude, ma che secondo l'immensa sua misericordia dia a questi meschini, che pur sono nostri fratelli, spirito di compunzione, & a tutti noi insieme vera emendatione di tutti i nostri peccati.

Questo è quel tempo, nel quale il Signor nostro nel deserto afflisse se stesso per li peccati nostri col digiuno di quaranta giorni, e superò tutte le tentationi del demonio; doue che egli si sforza d'ottenner vittoria almanco nelle membra di Christo, si come vediamo che in questi tempi gli succede in molti con ruina di tante anime.

Per tanto dobbiamo noi, come buoni soldati di Christo, imitare il nostro capitano, & esercitarci in questo tempo specialmente, nelli digiuni, orationi, visite, Chiese, concorrere alle prediche e fare lettoni, frequentare le confessioni, e prepararsi con questi santi essercitij a riceuere il frutto della santa Quaresima: e fra i mezzi con i quali haueate da armarui per vincere, insieme con Christo, l'inimico nostro, desideriamo sia questo, di ritrouarui con lui il giorno, che la Chiesa vi rapresenta l'istoria euangelica del suo duello col demonio nel deserto, ch'è la Domenica detta in capo di quaresima, che sarà l'ultimo di questo mese di febraro: cioè che in quel giorno vi congiungiate con Christo, riceuendo la santissima Communione: però vi pregamo nel Signore a non mancare per gloria sua, a confusione del demonio, di partecipare di questo solenne conuito, al quale già sono alcuni an-

ni che habbiamo usato d'inuitarui; conuito tanto più ricco hora in quel giorno, quanto ch'è accompagnato dal liberalissimo dono d'Indulgenza plenaria, che N. S. Papa Gregorio XIII. ha specialmente concesso a tutti quelli della Città e provincia di Milano, che riterranno il santo istituto dell'oratione della sera, & in quel di si comunicheranno.

Apparecchiateui dunque per tempo a questa santa Comunione, con tanto maggior diligenza e deuotione, quanto sono maggiori le distractioni, e più frequenti le occasioni, con le quali procurerà il demonio, di turbare, o minuire il frutto di questa santa opera, tanto contraria ai suoi disegni.

E per parte di questo apparecchio, oltre l'oratione ordinaria della sera, nella quale douerete in questo tempo più che mai perseverare, pigliarete ancora per quelle Domeniche & giorni di festa, che correranno da questo tempo fin all'hora, quel particolare essercitio d'oratione, processioni, & altre deuotioni, alle quali d'ordine nostro sarete inuitati dal Curato vostro.

Se con questi apparecchi e dispositione entrarete nella santa Quaresima, più ageuolmente e con maggior frutto farete quelle cose, che da noi ricerca Dio specialmente in quel tempo.

Frà le quali cose essendosi strettamente comandato il digiunare ogni dì, eccetto le Domeniche, che fuori di legittimo impedimento non si può lasciare senza peccato mortale, douete non solo digiunare voi in tutti quelli giorni; ma ancora prouedere, che senza manco facciano il medesimo tutti quelli, che sono nelle famiglie vostre, serui, serue, e figliuoli, che per l'età sono obligati a digiunare: il che douete far volentieri, e per il frutto dell'obedienza debita a Dio, & alla Chiesa santa, e per tante altre vtilità, che porta seco il digiuno; e specialmente per essere questo digiuno Quaresimale, come vna decima delli giorni dell'anno, che sua Divina Maestà ricerca da voi, e per rapresentarui il digiuno dei quaranta giorni, che fece già Christo nostro maestro senza alcun suo bisogno,

per

per instruire, e dar esempio a noi.

Siate anco solleciti a le Prediche, essendo la parola di Dio tanto necessaria, e tanto raccomandata nella sacra scrittura; e specialmente dicendo il Signore, che quello è di Dio, che sente volentieri la parola sua; e che non è suo, chi non la sente. Ne temiate che per lasciare gli altri negotij per vn' hora, perdiate niente; anzi vi guadagnarete più, non solamente per esser il frutto spirituale molto maggiore senza cōparatione che il temporale, ma etiandio perche il Signore vuole aiutare particolarmente anco nelle cose temporali coloro, che per seruitio suo si scomodano in quelle. Sapete bene ch'egli nell'Euangelio dice, *Quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius*, & hæc omnia adiicientur vobis. Et perche, come dice S. Giacomo, non li auditori, ma quelli che fanno l'opere buone, sono giustificati presso a Dio; non vi douete contentare cō andare solamente a la predica, ma procurar di far quel tanto che si dice; e vi tocca a ciascuno secondo il stato vostro.

Vi è anche la sacra confessione, che oltre l'essere di tanta importanza per la salute dell'anime, è con così stretto obbligo comandato dalla santa Chiesa, che in tal tempo specialmente si faccia; però desideriamo che tutti si preparino ad essa, e la facciano con gran consideratione e pentimento delli peccati, acciò ne possino cauare il debito frutto; non imitando coloro, che essendogli dato tempo tutta la quaresima, anzi tutto l'anno, aspettano a gli vltimi giorni a prepararsi, e la fanno talmente, come se fusse vna cosa di poco momento; ne vi considerano, che cosa sia il peccato; quanto dispiaccia a Dio; quanto danno fa all'anima; il castigo che merita; nè quāto bi fogna fare per riformar vn'anima, che habbia peccato pur vna sol volta mortalmente: di qui si vede in questi poca emendatione di vita, anzi che tornano subito alli medesimi peccati, e tal volta maggiori che prima.

Che cosa può essere, Dilettissimi in Christo, di maggiore importanza, che attendere all'anima amata, d' per dir meglio, morta per il peccato?

E se tanta diligenza si mette per medicare il corpo quando è amato, quanta si deue mettere per l'anima?

Pigliate, Carissimi, pigliate da vero questo santo Sacramento, e non con negligenza, ma & a quel tempo, e sempre, come cosa, dalla quale dipende la vostra felicità eterna.

Hauete, amantissimi figliuoli, quelli ricordi, che habbiamo giudicato douerui dare nell'occasione di questo tempo settuagesimale.

Resta hora, che voi ne facciate frutto; di che con ogni affetto vi preghiamo, per quel pretioso sangue di Giesù Redentor nostro, nel quale siamo liberati dal calamitoso stato, che ci rappresenta questo sacro tempo.

E quelli particolarmente, che chiusero l'orecchie alle cose raccontategli nell'altra nostra dell'Aduento, & hanno seguitato nelle vanità loro, spendendo i giorni della vita a guisa di quel figliuolo prodigo nella seruitù del Demonio, e vergognosa sodisfattione de gli appetiti loro carnali, nel fango dell'immonditie; non siano più sordi alle voci di Dio, e della Chiesa santa.

Tornate, vi preghiamo figliuoli, al cuore, tornate in voi medesimi, & alla memoria di quei beni del padre vostro celeste, che così van e miseramente haue te dissipati.

Non ci date tanta causa di piangere sopra di voi, ne di desiderare fonti di lagrime a gli occhi nostri sopra i peccati vostri; ne fate che habbiamo a dir di voi con l'Apostolo S. Paolo: *Multi ambulant, quos sape dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Christi: quorum finis, interitus: quorum Deus, venter est*, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. E poi che vi ha fatto gran misericordia Dio con darui spatio di penitenza sino al punto presente della vita vostra, non abusate più della sua benignità, ma fate degni frutti d'emendatione; date allegrezza a gli Angeli con la vera conuerzione vostra; correte con la penitenza alle braccia pietosissime di Christo, che come amoreuolissimo padre vostro le ha stese in croce p chiamarui, e p riabbrac-

ciar-

ciarui, & è pronto ad accettarui anco di nuovo per cari figliuoli suoi.

Altrimenti a voi come infelici figliuoli del vecchio Adamo, si farà eterno l'esilio dal Cielo; la vostra parte sarà nel regno di Satanaſſo per voi, se non fate penitenza; non sarà efficace la redentione che ha fatta del genere humano colla sua passione e resurrettione Christo Gesu.

Voi altri, amatissimi figliuoli, che nel sacro Aduento del Signore hauete cominciato, ò vi sete maggiormente accesi a far frutto nelli misterij, che alla giornata ci propone la santa Chiesa, fate il medemo in questo della Settuagesima: e si come i figliuoli d'Israel nel loro esilio, posti da canto gl'instrumenti di musica, e voci d'allegrezza, sedeuano presso li fiumi di Babilonia, sospirando e piangendo nella memoria e desiderio dell'amata Gierusalemme; & a chi gl'inuitaua a canti e feste, rispondeuano mesti; Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Così voi, riconoscendo hora insieme con la Chiesa il stato vostro in questo fugace modo, fra tante afflittioni, pericoli, tentationi, e miserie, sospirate, e piangete nel desiderio della vostra celeste Gierusalemme, della quale sete ancora esili.

E quando il mondo vi inuita alle sue false allegrezze, rispondete, Quomodo cantabimus in terra aliena? Non vogliate hauer parte con gli errori del mondo; fuggite da i suoi disordinati conuiti, da i suoi corrotti costumi, dalle compagnie dissolute, e da ogni sua vanità: se ben col corpo ancor peregrinate nella terra, fate di modo che possiate dire con Paolo santo: Nostra conuersatio in celis est. In cielo siano i vostri desiderij, le speranze, i gusti, e gli affetti tutti: abbracciate i mezzi che vi habbiamo di sopra proposti; fate instante oratione per voi, e per quegli altri meschini, e per noi Pastore vostro particolarmente: e sperate che Dio esaudirà le vostre orationi in tutto quello, che sia di gloria sua: e vi farà gratia di ponere fine allo esilio vostro, e di consummare perfettamente la redentione vostra, conducendovi alla possessione perfetta della celeste

patria, il Paradiso. Così lo faccia sua Diuina Maestà: e noi in suo nome vi benediciamo. Di Milano, nel Palazzo Archiepiscopale, il dì 1. di Febr. 1574.

ORDINE DELL'ORATIONE
che si ha da fare, nella Domenica di Settuagesima, e nell'altare, fino a Quaresima, per i molti peccati, & abusi, con i quali in questo tempo specialment si offende Dio.

Carlo Cardinale Borromeo, Arcivescovo della santa Chiesa di Milano, a tutti i fedeli della Città, e Diocese nostra, Salute nel Signore.

Nella lettera che vi habbiamo scritta nell'occasione de i tempi santi ne i quali entriamo, della Settuagesima, fra gli altri essercitij spirituali, vi habbiamo proposto vn'oratione particolare; quale con la presente ordiniamo, per procurare, & impetrare la misericordia di Dio in questo tempo, nel quale specialmente si prouoca la giusta ira di sua Diuina Maestà con i molti peccati, che si fanno.

Quali peccati, come non possono essere nè veduti nè intesi senza lagrime di cuore da gli huomini pii e zelanti dell'honor di Dio: così è debito di ciascheduno di loro indirizzare con carità Christiana il suo spirito, & ogni santo affetto a Dio, e pregarlo instantemente, che a quelli che stano inuiluppati in opere tali di tenebre, dia lume di rauerdersi e riconoscersi; & a tutti gli altri di questo popolo conceda gratia di fare ogni di maggior progresso in santità, e vera pietà. Ordiniamo adunque la sudetta particolare oratione, come qui di sotto.

Et accioche con maggior studio s'accenda ogn'vno ad essa, concediamo le gratie spirituali infra scritte.

Che nella Domenica prossima di Settuagesima, & nell'altre seguenti Domeniche & Feste, fino al primo giorno di Quaresima, si metta fuori la mattina il santissimo Sacramento con processioni solenni nelle Chiese infra scritte, & vi si faccia oratione fino presso la sera, al qual

qual tempo si riponga parimente con processione, prima del suono dell'Aue Maria.

PORTA ORIENTALE.

La Chiesa Maggiore.

San Rafaele.

San Paolo in Compito.

San Babilà.

San Stefano in Brolio.

San Salvatore.

PORTA ROMANA.

San Nazaro in Brolio.

Santa Eufemia.

San Giouanni in Conca.

San Giouanni Irolano.

San Satiro.

PORTA VERCELLINA.

Sant'Ambrogio maggiore.

San Giouanni sopra il muro.

Santa Maria a Porta.

San Vittore al Theatro.

Santa Maria Secreta.

PORTA NVOVA.

San Giouanni nelle Case rotte.

Santa Maria della Scala.

San Protasio alla Rouere.

Santa Anastasia.

Sant'Andrea.

PORTA TICINESE.

San Lorenzo maggiore.

San Michele alla Chiufa.

San Giorgio in Palazzo.

San Sebastiano.

Santa Maria Beltra.

PORTA CVMANA.

San Carposforo.

San Marcellino.

San Tomafo in Terra amara.

San Michel al Gallo.

San Siluestro.

Che particolarmente nella Chiesa

maggiore, ne gl'istessi giorni dopò la Compìeta, con la processione sudetta si faccia anco oratione mentale, secondo il modo e punti, che per instruire il popolo in essa oratione saranno d'ordine nostro all'hora proposti: alquale esercizio spirituale in essa Chiesa maggiore inuitiamo tutte le persone, che in quel tempo non saranno occupate per le processioni dell'altre Chiese sudette, accioche si trouino a detta oratione, e finita che sia, ciascun se ne torni a casa con la benedittione.

Che ciascuna scuola della Dottrina Christiana conuenghi alla Chiesa della sua Porta, quale gli deputarà il Priore generale, & di li vadi in processione cantando le Litanie a visitare quelle Chiese della medema sua Porta, doue è ordinato che si metta fuori il santissimo Sacramento: quali Chiese visitate c'harà, si ritrouerà in Duomo dopò la Compìeta, per fare anch'essi iui la processione, e trouarsi alla oratione che si è detto di sopra.

Chi visiterà in qual si voglia de i sudetti giorni di Domenica, o festa, il santissimo Sacramento in tre delle Chiese predette, & iui diuotamente recitarà vna Corona, ouero le Litanie con sue orationi, confesso, o contrito veramente, conseguirà quaranta giorni d'indulgenza.

Chi ne visiterà più delle tre, recitando come di sopra, conseguirà cento giorni d'indulgenza.

Le persone, che scambievolmente faranno nelle Chiese in oratione innanzi il santissimo Sacramento, per quel tempo che saranno auisati da suoi Parochi, confessi, o contriti veramente, conseguiranno cento giorni d'indulgenza.

Tutte le persone Ecclesiastiche, che si trouaranno ad aiutare nelli officij, ouero processioni in qualche Chiesa, quando si metterà fuori, ouero si riponerà il santissimo Sacramento, conseguiranno cento giorni d'indulgenza.

Chi nella Chiesa maggiore si trouerà alla processione, & oratione dopò Compìeta, conseguirà cento giorni d'indulgenza.

Et acciò segua questa oratione e diuotione

tione con maggior riverenza del santissimo Sacramento, e frequenza de fedeli, e pijauiamo, & ammoniamo tutti li Rettori, e Capellani d'ogni altra Chiesa fuori delle sudette, che supplito al bisogno delle Chiese loro, si ritrouino ad aiutare a cantare la Messa, e far le processioni nel ponere e riponere il santissimo Sacramento, doue, e secondo che sarà loro ordinato per il Sindaco de Parochi di quella Porta.

E che in oltre i detti Curati procurino di concertare, che mutandosi le persone della sua Parochia scambievolmente, ne sia sempre buon numero di loro in oratione in quella Chiesa delle sudette, che sarà loro assegnata dal Sindaco della Porta.

Ordiniamo parimente a i detti Curati, che effortino ogni festa all'Altare i suoi Popoli, a conuenir ad honorar il santissimo Sacramento, & altre diuotioni ordinate di sopra, & a conseguire tali Indulgenze, e così a prepararsi, e confessarsi poi, e finalmente nella Domenica detta in capo di Quaresima, per conseguire l'Indulgenza Plenaria concessa dalla Santità di nostro Signore Gregorio Decimoterzo, venite a riceuere la santissima Comunione nella Chiesa maggiore di mano nostra, o in altre Chiese, secondo che sarà la loro deuotione.

E che in quello istesso giorno siano più frequenti nelle Chiese, e che sollecitamente instino all'oratione, accioche Dio, quale è ricco nelle misericordie, si plachi nell'ira sua, & esaudisca i prieghi loro, e nostri.

Vogliamo anco, che tutti gli ordini sudetti di metter fuori il santissimo Sacramento, di riponerlo, di processioni, d'oratione, de l'inuito alla santissima Comunione per la Domenica in capo della Quaresima, e d'altre effortationi, si offeruino, & essequiscano nella Diocese nostra in ciascuna Chiesa parochiale, con la cura e diligenza del proprio Curato, & ordine de Vicarij foranei; & a questo effetto concediamo in ciascuna d'esse Chiese parochiali l'Indulgenze, che di sopra habbiamo concesso.

Dal Palazzo Archiepiscopale al primo di Febraro 1574.

Ordine di Orationi per la medesima Domenica di Settuagesima.

Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis Tit. S. Peaxedis, Dei, & Apostolicæ sedis gratia, Archiepiscopus S. Ecclesie Mediolanensis.

Reu. Parocho. Studia perpetuamente l'inimico del genere humano con ogni sua arte ingannarci, e fa cō gli allettamenti di questo mondo il suo sforzo, di leuare se potesse, la memoria de i benefici di Dio.

Vedete voi, che a pena habbiamo celebrato la natiuita di Christo nostro Signore, & altri misterij di mano in mano, quel che egli vā cercando con alcune dissoluzioni di questi tempi.

Et hoggi che celebriamo la Domenica della Settuagesima, nel quale la Chiesa, come leggerete questa mattina a i popoli con la nostra lettera, ci riduce con voci, & apparati mesti a memoria le ruine e miserie nostre, per l'insidie che l'istesso inimico mascarato da serpente fece sino da principio all'huomo, che fa egli? non altro in vero, che, doue la madre santa Chiesa inuita i suoi figliuoli a lutto; egli li tira, e ritiene con spassi e gaudij mondani dissoluti.

Egli è nostro inimico, inimico di Christo Signor nostro, egli per dire così, come disse vn gran Sato, è assassino da strada, che stā su le insidie, e cerca di spogliarci d'ogni nostra cosa buona.

Dio benedetto vuole, che come a inimico capitale gli resistiamo con ogni sforzo e diligenza, acciò non riporti la vittoria, che lui si pretende.

Onde noi per la custodia e guardia che deuemo al nostro gregge, e per il zelo della salute di queste anime, desiderando di tenerle, per quanto sia possibile, lontane da i pericoli, e resistere alle pugne, che in questo tempo fa quel perpetuo nostro inimico; habbiamo ordinato come qui di sotto, alcuni esercitij spirituali, quali seruiranno per apparecchio e disposizione santa per la comunione santissima della Dominica di Quinquagesima, arricchita di tesoro spirituale con indulgenza plenaria dalla Santità di

di N. S. Gregorio XIII.

Leggerete dunque a i vostri popoli con quella della Settuagesima, questa nostra lettera; questa, non solo questa mattina; ma anco più volte, con inuitarli, & sollecitarli sovente da parte nostra, in vniuersale, & in particolare, a conuenire con ogni frequenza à questi santi essercitij. Dio vi benedica. Dall' Arciuescouato la Dominica di Settuagesima à 29. di Genaro 1584.

ORDINI

Di essercitij spirituali.

Da farsi dal Clero, e popolo di Milano, dalla Domenica di Settuagesima fino al principio di Quaresima.

H Oggi dopò il Vesprio si farà l'oratione publica, e solenne nella Metropolitana, & in tutte le Collegiate.

Nella quale oratione si eccitarà la deuotione del Clero, e popolo, con pie esortationi, e ponti di meditatione santa, letanie, & altre orationi, che tutte mirano al scopo sedotto.

2 Questa prima settimana il Clero, & popolo di ciascuna Porta con deuotione visiterà le sette Chiese con questo ordine, per far apparecchio alla Santissima Comunione, ragunandosi come qui di sotto alle quindeci hore ciascuna giorno.

Lunedì il Clero, e popolo di Porta Orientale nella Chiesa Metropolitana.

Martedì il Clero, e popolo di Porta Romana in S. Nazaro.

Mercordì il Clero, e popolo di Porta Vercellina in S. Ambrosio.

Giuvedì il Clero, e popolo di Porta Nuova in S. Maria della Scala.

Venerdì il Clero, e popolo di Porta Ticinese in S. Lorenzo.

Sabbato il Clero, e popolo di Porta Comasina in S. Tomaso in terra amara.

3 Monsign. Illustrissimo ministrerà le settimane seguenti la Santissima Comunione con questo ordine di Chiese, e Porte.

Lunedì dopò la Domenica di Sessagesima, nella Chiesa di San Babila al popolo di Porta Orientale.

Giuvedì nella Chiesa di S. Nazaro al popolo di Porta Romana.

Sabbato nella Chiesa di S. Ambrosio al popolo di Porta Vercellina.

Lunedì dopò la Domenica di Quinquagesima nella Chiesa di S. Maria della Scala al popolo di Porta Nuova.

Giuvedì nella Chiesa di S. Lorezo maggiore al popolo di Porta Ticinese.

Sabbato nella Chiesa di S. Simpliciano al popolo di Porta Comasina.

4 Tutta questa settimana, ch'è della Settuagesima, e la seguente, ch'è della Sessagesima, e l'altra della Quinquagesima, fuori delle feste, si farà in S. Sepolcro vn' essercitio spirituale di oratorio straordinario.

Mercordì poi, che farà a 15. di Febraro, visiteremo insieme con tutto il Clero secolare la Chiesa di Santa Maria delle Grazie, per fare vna statione solenne, per prepararsi tuttauia più, ad entrare poi con maggiore spirito in quei santi misterij della Quaresima; il qual Clero, e popolo a questo effetto conuerà nella Chiesa Metropolitana quella mattina alle sedeci hore.

Lettera sopra la prima Domenica di Quaresima.

Carlo Cardinale di Santa Prassede, Arciuescouo.

Al suo diletto Clero, & popolo della Città, & Diocesi di Milano,

Salute nel Signore.

E Sfendouì noi, figliuoli diletteissimi, per bontà, e misericordia di Dio operarij nella sua vigna; ci bisogna con ogni assiduità, e vigilanza esercitare la coltura spirituale; acciò che procurando con persueranza, e continuo studio quel che è debito dell' officio nostro, non solamente conseruiamo, ma etizandio quāto sia possibile, restituamo doue fusse in qualche modo tralasciata la di-

LII scipli-

sciplina de gl'instituti, e riti santi, introdotta già dal glorioso padre nostro, & Dottore Santo Ambrosio, à gloria del Signore, & à salute dell'anime.

Nel che habbiamo sin'hora molta cagione di ringraziare la sua diuina bontà, conciosia che con spirituale consolazione nostra, vediamo nella maggior parte di voi diuotione, e prontezza in riceuere volentieri, quel che secondo l'occasione de' tempi vi viene da noi cō paternò affetto proposto, e ricordato per salute delle anime vostre.

E perchè da persone religiose di molta dottrina, e zelanti dell'honore di Dio, siamo più volte stati auuertiti, che contra l'instituto, e santo vso già di questa Chiesa, per la corruttela del mondo, nō è osseruata con la debita astinenza la Domenica, che segue dopò la quinquagesima, quale propriamente è capo, e principio della santa Quadragesima; habbendo noi sopra di ciò hauuta lunga, e matura consideratione, & insieme consultato diligentemente questo negotio, & in Roma, & in questa Città ancora, con diuerse persone dotte, religiose, e di molta prudenza: habbiamo finalmente trouato esser vero quello, di che siamo stati auuertiti; cioè, che secondo l'instituto, & osseruanza di questa Chiesa, quella istessa Domenica è propriamente principio dell'astinenza Quadragesimale, & è computata nelli giorni di Quaresima.

Il che apertamente consta esser vero, primieramente dalla dottrina, e sermone di esso dottore, e protettore nostro Santo Ambrosio, il quale nel Sermone 23. fatto nell'istessa Domenica scriue; [Sanctæ Quadragesimæ rationem, cuius hodie initium celebramus, frequenter edidimus:] Il qual giorno, che fusse la Domenica, si vede dal Sermone, che segue, cioè 24. doue dice: [Retinent adhuc sensus vestri, fratres, nos hoc superiore Dominica prædicasse, quod huius Quadragesimæ nostræ figuram illæ quadraginta, & duæ mansiones habuerint, per quas populus Israel exiens de Egypto, diurno profectu terram promissionis intravit.] Il che tutto esso Santo padre, e pastore nostro con dichia-

ratione di molti misterij espone in quella prima Domenica.

Dipoi, essendo la quadragesima, come l'istesso dice, di 42. giorni, e questi non senza misterio; necessariamente ne segue, che quella Domenica vien computata; altrimenti non farebbono 42. com'egli afferma, ma 41. giorni la Quadragesima: se però per farla di 42. non si computasse il giorno di Pasqua: il che farebbe per ogni ragione contrario à quella gran solennità.

Questo istesso, cioè, che in quella Domenica comincia l'astinenza quadragesimale, afferma il medesimo Santo padre nostro nel sermone 34. & 35.

In oltre in vn libro di molta autorità, chiamato il Micrologo, doue si rende conto de i riti, e solennità de i tempi, si legge, che la detta Domenica, secondo dicono i Santi, Ambrosio, e Gregorio, & altri santi Padri, è propriamente principio della Quadragesima.

Santo Agostino sente il medesimo, & chiama la prima Domenica di Quadragesima, come si vede ne i suoi sermoni. Da molti in somma, fra i quali medesimamente non è di poca autorità il detto padre Alcuino, si troua scritto, che innanzi, che il Beato Gregorio Papa agguingesse i quattro giorni, cioè, il Mercoledì, nel quale si comincia la Quadragesima alla Romana, il giouedì, venerdì, & sabbato, si principiava ne la Domenica dopò la quinquagesima, l'astinenza quadragesimale.

Questo instituto, & vso fù di tutta la Chiesa santa innanzi à quella ordinatione di S. Gregorio.

E lasciandosi alcuni Canon, che computano questa Domenica ne i giorni quadragesimali, chiaro è, che nelle scritture delli Arcivescovi nostri antecessori, & particolarmente in vna constitutione di Ottone Arcivescovo, questa Domenica è numerata per la Domenica di Quadragesima.

Oltre di questo, ne i Breviarij, e libri antichi della nostra Chiesa, è chiamata la Domenica [in capite Quadragesimæ:] il che dimostra, che da essa si principia l'astinenza quadragesimale: si come anco secondo l'vso Romano, si dice

la

la feria quarta, [in capite ieiunij,] mostrandosi, che in quella feria si comincia il digiuno.

Finalmente nella Messa di quel giorno, per la Lettione di Esaia Profeta, per l'Epistola di S. Paolo, & per l'Euangelio Santo, che si legge, & collette, che si dicono, si celebra il principio dell'astinenza, e digiuno Quadragesimale.

Ne gli officij diuini si fa il medesimo, co' antifone, responforij, e voci, che intonano: [Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.] Le quali parole non conuengono alle dissolutioni, che per grande abuso si fanno in quella santa Domenica; nella quale la Chiesa per antico istituto, & uso, con voci piene di consolationi spirituali celebra il principio istesso della Quadragesima.

Onde, figliuoli carissimi, con ogni paternita sollecitudine vi ricordiamo, che lasciato l'abuso del mondo, con questa occasione del Giubileo dell'anno Santo, ripigliate l'istituto, & uso di principiare l'astinenza Quadragesimale in quella Domenica, la quale vi è chiaro per la dottrina istessa del glorioso padre, e protettor nostro santo Ambrosio, e per ogni ragione, che è compresa nel numero de i giorni quadragesimali.

Alche confidentemente vi esortiamo; rendendoci sicuri, che senz'altra nostra monitione, o altro più efficace rimedio, che potessimo usare, habbiate da voi stessi, mossi dalla riuerenza, e diuotione, che hauete al padre Santo Ambrosio, da farlo con ogni prontezza, e seruarlo perpetuamente; cominciando da questo anno, che, come habbiamo detto, è tempo del Giubileo; nel quale conuenie, lasciato ogni habito di pessime vfanze, ripigliare istituti santi, & indirizzare i pensieri, la volontà, e l'attioni a quello, che sapete, che piace alla bontà, e giustitia di Dio.

Nè vogliamo però anco lasciare per scarico della conscienza nostra, di ricordarui quel che in questo proposito l'istesso vostro Santo pastore vi dice; che quei giorni quadragesimali, non sono ordinati da gl'huomini, ma consecrati da Dio: onde soggiunge. [Qui constitutum numerum vna die manducan-

do præterit; non vt vnus diei violator accusatur; sed vt totius Quadragesimæ transgressor arguitur.]

Si che intendete quel che vi conuenie fare.

Sono quei giorni pieni di misterij Santi; però con più diligente sollecitudine, non in vn solo, ma in tutti intieramente, sin dal principio, che è la Domenica sudetta, douete essercitarui in astinenze, orationi, e disciplina delle virtù Christiane; seruando ne gli altri giorni fuori delle Domeniche, compitamente il digiuno; che si come i misterij sono maggiori, così l'osservanza vostra douerà auanzare ogni ordinaria diligenza, e sollecitudine.

Commandiamo poi a tutto il Clero nostro, vniuersalmente, e particolarmente, che nella detta Domenica, la qual si chiama, [in capite Quadragesimæ,] cominci a principiare con l'astinenza la Quadragesima; & in ciò dia al nostro diletto popolo ogni efficace esempio di fare il medesimo.

Auuertisca anco ciascun Curato, che, ne questo anno, ne per l'auuenire in tal Domenica solennizzi matrimonio alcuno, ne lasci far nozze, nel medesimo modo, che è prohibito ne gli altri giorni di Quadragesima.

E con questo il Signor vi benedica tutti, e cumuli delle sue celesti gratie. Di Milano, nell'Arcieuiscouato, il primo di Marzo 1576.

L E T T E R E P A S T O R A L I,
& altre instruttioni per il Santo
Giubileo.

Lettera prima, colla quale s'inuita il
Clero, e popolo di andare a
Roma per il Santo
Giubileo.

Carlo Cardinale Borromeo, Arcieuiscouo della santa Chiesa di Milano, a
tutti i fedeli della Città, e
Diocesi nostra, Salute
nel Signore.

A Vuicinandosi, figliuoli diletteffimi, l'anno del Santo Giubileo, nel quale per antico istituto, & v'sanza, li
Lll 2 som.

sommi Pontefici con la loro suprema, e celeste potestà, aprono l'ineestimabile tesoro spirituale della Santa Chiesa, per beneficio, e salute dell'anime de fedeli; & hauendo la Santità di Nostro Signor Papa Gregorio XIII. con vna sua bolla intinato detto Giubileo, & ordinato a tutti li Vescoui, che procurino diligentemente, che i loro popoli siano instrutti di tutte quelle cose, che faranno opportune alla preparatione per conseguirlo: noi, che per il zelo, che il Signor Dio ci dà della salute vostra, fogliamo volentieri abbracciare ogni occasione d'eccitarui, & indurui a quello, che è di vostro spirituale aiuto, e profitto: non potiamo hora in questa così importante, essendoui massime il commandamento di sua Santità, & il debito dell'officio nostro pastorale, mancare di far il medesimo.

Onde habbiamo voluto con questa nostra lettera ammonirui d'alcune cose; e prima dell'importanza di questo diuino, e pretioso tesoro, & insieme con quanta deuotione, e desiderio douete in questa occasione abbracciare la peregrinatione di Roma; poi in che modo prepararui, e farla, per conseguire esso Giubileo; finalmente, come tutti habiate a celebrare l'anno santo santamente.

Accioche dunque intendiate, figliuoli in Christo carissimi, che cosa sia questo Giubileo, e che beni in quello s'acquistino.

Hauete a sapere, che lo stato della legge vecchia era figura di quello, che per Christo Giesù Salvatore nostro far si doueua nella Chiesa, di modo che le cose, le quali in quella legge exteriormente si faceuano, significauano quel che spiritualmente haueua ad operare esso Christo in noi.

Hora fra l'altre osservationi esterne, che quel popolo per diuina ordinatione haueua era questa, che nel quinquagesimo anno si concedeva alli serui totale remissione dalla seruitù, e quelli, che venduto haueuano li loro beni, tornauano a ricuperarli: sì che ogn'vno tornaua alla sua prima libertà, & a possedere l'antiqua, e paterna heredità; e chiamauasi det-

to anno il Giubileo.

Era questo Giubileo figura della perfetta liberatione del genere humano, e della restitutione di esso all'antica heredità del Cielo, fatta dal nostro Redentore Christo Giesù benedetto, il quale con i suoi meriti ce l'hà recuperata, & con la sua morte hà pienamente soddisfatto all'eterno Padre per le iniquità nostre, che ci haueuano di quella priuati, e fattoci veramente serui del Demonio, e del peccato, e debitori alla diuina giustizia di pene eterne.

Questo è il vero Giubileo spirituale, figurato per quello, che offeruauano gli Hebrei, come ci mostrò lo Spirito Santo, collocando nel quinquagesimo numero, che è numero di piena remissione, quel Salmo, [Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam:] doue il Santo Profeta Dauid, pieno di fede, e speranza d'impetrar perdono delle sue colpe per Christo, chiede a Dio misericordia, & insieme mostra, e predice, qualmente da esso Christo doueuamo hauere la remissione de nostri peccati.

Ilquale beneficio è perpetuo nella Chiesa di Dio; di maniera, che si può dire, che li fedeli Christiani hanno continuamente nella presente vita il Giubileo; potendo sempre per i debiti mezzi hauere la remissione de i loro peccati.

Questi mezzi sono i Santi Sacramenti, e specialmente il battesimo, il quale riceuiamo da principio; poi la penitenza.

Con questa differenza però, che nel battesimo ci dà la remissione plenaria d'ogni colpa, e pena, essendo questo Sacramento vna totale representatione della morte, e resurrettione di Christo, doue l'huomo intieramente muore alla vita vecchia, e rinasce ad vna noua spirituale.

Ma nel Sacramento della penitenza, quantunque ci sia concessa la remissione delle colpe, e pene eterne; nondimeno dopò le colpe rimesse, restandoci il più delle volte il debito delle pene temporali, vi è la necessità della satisfatione: la quale si deuè fare cō opere penali, & afflictive, cōtrarie al diletto, e piacere, che

s'è

se hauuto nel peccato; doue che anticamente, quando la pietà Christiana era in maggior seruire, s'vsauano nella Chiesa quelle lunghe, e seueri penitenze de' Canon penitentiali, e per satisfattione de peccati, e per esser di grandissimo merito, & aiuto l'essercitarsi nell'opere satisfattorie. Hor perche sono pochi, che si sforzino a satisfare, e satisfaccino condegnamente con opere penitentiali alle colpe commesse, il nostro clementissimo, e benignissimo Redentore con la sua immensa carità ha proveduto a questo bisogno, lasciando nella sua Chiesa vno inestimabile tesoro spirituale de' infiniti meriti della sua morte, e passione, e di quelli della sua beatissima Madre sempre Vergine Maria, e di tutti gli Apostoli, Martiri, e Santi del Paradiso. Del quale Tesoro, e ricchezze spirituali ha costituito vniuersale dispensatore il prencipe de' gli Apostoli, San Pietro, & i suoi successori, li Pontefici Romani: quali ha lasciato Vicarij suoi in terra, e datoli le chiavi del regno de' Cieli, e piena potestà di legare, e sciogliere. Con questa diuina potestà hanno essi sempre aperto, e tuttauia aprono questo gran Tesoro, concedendo per ragionevoli cause in varie occasioni, hora limitate, e ristrette, hora pienissima remissione di tutte le pene, con quali douereffimo per i peccati nostri sodisfare, o in questa vita, o nel purgatorio. Questa pienissima Indulgenza è concessa a quelli, che l'anno santo vanno a Roma; e veramente pentiti, e confessati de' loro peccati, iui visitano deuotamente per tanti giorni la Chiesa a ciò deputata. La quale Indulgenza, essendo primieramente di cento in cento anni concessa, fu per la breuità della nostra vita, & altre ragionevoli cause, ridotta alli cinquanta anni, a imitatione del Giubileo antico; e poi dalli cinquanta alli trentatre; e da questo numero vltimamente alli vinticinque, di modo che da vinticinque in vinticinque anni si rinnoua.

Questo è, figliuoli in Christo ama-

tissimi, il tesoro che vi è proposto: questo è'l Giubileo che vi viene predicato. Considerate dunque con quel maggior lume che si degnerà concederui la diuina bontà, & esaminare la vostra vita, dal principio che cominciate ad hauer vso di ragione, sino a questo tempo; e guardate li molti, anzi innumerabili peccati, che hauete commessi, & vi trouarete più e più volte, degni d'esser condannati a gli eterni tormenti.

Dall'altro canto riguardate al bene che hauete fatto, e vederete quanto sia poco, e quel poco, quanto sia difettoso, & imperfetto.

E quantunque per il Sacramento della penitenza (se però in quello hauete hauuto la dispositione che doueuate) vi siano stati rimessi li peccati, doue è però la debita sodisfattione che hauete fatta? doue li digiuni, la maceratione della carne, la mortificatione de' sensi, le larghe limosine, le continue orationi?

Chi è quello, che come San Gregorio ricerca ne' penitenti, per castigarli d'hauer commesso cose illecite, s'astiene quanto bisogna da quelle che sono lecite? anzi quante volte hauete dopo la penitenza, in luogo di sodisfare alle colpe passate, commesso dell'altre, e forse molto maggiori? In questa negligenza si viuue comunemente hoggidi nel Christianesimo, & in essa molti se ne morono; doue, se pur si trouano in stato di salute, gli conuien satisfare nelle acerbe, dolorose, e lunghe pene del purgatorio.

Non è dunque, dilettissimi figliuoli, da perdere l'occasione di tanto spiritual guadagno.

Non vogliate vi preghiamo, per timore, o rispetto d'un poco di fatica corporale, priuarui di tanto bene; considerare la diligenza, e sollecitudine vostra ne gli acquisti, e guadagni terreni, per li quali vi mettete a lunghi, e pericolosi viaggi; nè temete disagi, & incomodi, nè vi spauentate di fatica che vi si rappresenti.

Confondeteui, di non far per l'anima vostra, quel che fate per il corpo; poi che per riceuere la remissione di vn

LII 3 debito

debito di cose temporali, molti di voi non temeriano di mettersi etiamdico a maggior viaggio di questo, quale vi serve per ricevere la remissione di tanti, e tanti debiti spirituali.

Douete, figliuoli amatissimi, per questa causa, quale importa tanto all'anima vostra, mouerui con gran desiderio, e pietà veramente Christiana, a fare questo santo peregrinagio.

A quale vi ha d'accendere anco sommamente l'esempio dell'antica deuotione, che in ciò mostrorno li fedeli, e popoli, e prencipi.

Soleuano già loro con gran religione concorrere in ogni bāda a visitare quei luoghi, doue erano reliquie de Santi, & altre memorie loro.

Questo concorso era specialmente da tutte le parti del mondo a Roma: doue essendo stati li beati Apostoli S. Pietro, e San Paolo, & innumerabili Santi di Dio martirizzati, & essendo anco iui li loro sacri corpi, e reliquie; gran moltitudine d'ogni nazione andaua, per impetrare le orationi, e suffragij loro appresso Dio, & per riuere ancora quelle ossa, e membra, che mentre erano in questo mondo vestite di carne, furono habitacolo, e tempio del' o spirito Santo, e che gloriosi doueranno risuscitare alla vita immortale; nel che rinouauano la fede, e speranza di conseguirla anch'essi, e si eccitauano ad imitare le virtù delli santi, vedendo quei corpi che erano stati macerati, & humiliati in questa vita, essere dal Signor ancora in questo mondo remunerati, con tanta gloria, che i Rè, e gl'Imperatori prostrati innanzi alle loro ceneri, e gettat e le corone per terra, riuertentemete gli adorauano.

E quantonque in questi nostri infelici tempi, ne quali le heresie che regnano, impugnano queste sante, e pie opere, il religioso essercito del peregrinare sia assai intepidito; per questo non douete ritirarui, figliuoli carissimi, anzi maggiormente accenderui, essendo a punto questo il tempo, nel quale gli veri cattolici, & obediēti figliuoli della Chiesa, deuono mostrare il zelo della fede, e la pietà loro, in imitare, e rinouare l'an-

tica deuotione; la quale conoscerete da quello che S. Giouani Chriostomo dice, parlando delli gloriosi Apostoli S. Pietro, e S. Paolo.

Per questa causa, (dice egli,) io amo la Città di Roma; e quantunque per molte altre cause sia degna di laude, cioè per la magnificenza delle fabriche, per l'antichità, e bellezza sua; per la moltitudine del popolo; per la potèza, e ricchezze; per le sue molte vittorie, e trionfi; nondimeno io non la stimo, nè amo per questo, ma la reputo felice, perche S. Paolo, mentre che visse, fu verso quella tanto amoreuole; e tanto l'amò, in quella predicò, e finalmente in essa volse morire.

Questa è la causa, che quella Città è più gloriosa di tutte l'altre, e che a guisa di vn corpo grande, e gagliardo, ha due splendenti occhi, cioè li corpi di questi due Apostoli.

Non così risplende il Cielo, quando il Sole sparge li suoi raggi, come risplende la Città di Roma, mandando fuori li raggi di quelle due gloriose lampadi. Di là Pietro, e Paolo faranno rapiti al Cielo; marauigliateui, e stupiteui al grā spettacolo che vedrà Roma, quando S. Pietro, e S. Paolo da i suoi sepolcri risuscitati, anderanno incontro al Signore. O che rose manderà Roma a Christo? con che corone è ornata questa Città? di che collane d'oro è ella circondata? per questo celebro io questa Città; non per le gran colonne, & anticaglie, ma per quelle due colonne della Chiesa.

Chi mi concederà adesso prostrarmi al corpo di San Paolo, abbracciar il suo sepolcro, vedere la cenere di quel corpo, che portaua in se i segni delle piaghe ricevute per Christo? vorria vedere quel sepolcro, nel quale giaciono quelle arme di giustitia, arme di luce, quelle membra che adesso viuono, e mentre viueano in questa vita, erano morte, ma in esse viuea Christo: che erano crocifisse al modo, membra di Christo, e di Christo vestite, tempio dello spirito Santo, ornate con le piaghe di Christo.

Et insieme con questo vedere il corpo di S. Pietro, che la carità in vita, e morte ha congiunti; ilouigli, & conio

Que-

Questo contemplaua il B. Crisostomo nella memoria delle reliquie di quelli Santi Apostoli, che gli faceua nascere vn grandissimo desiderio di visitarle. Anzi dice egli altroue, che, se non fosse stato impedito per le molte cure, & occupationi della sua Chiesa, e se gli hauesse seruito la sanità corporale, nessun' altra cosa del mondo l'haueria tenuto, che non hauesse abbracciato la peregrinatione di Roma, per veder quelle catene, e prigioni, nelle quali l'Apostolo era stato legato.

Così contemplaua alle volte, con molto affetto le parti del sacro corpo del medesimo Apostolo.

Vedere, (dice egli,) la poluere di quella bocca, per la quale parlò Christo; dalla quale uscìua quella voce à Demonij spauenteuole: vedere la poluere di quel cuore, dal qual si può dire, che com'è da vn fonte è uscita in alcun modo la nostra salute: vedere la poluere di quelle mani, che furono per Christo legate, che dauano lo Spirito Santo, che hanno scritto quelle santissime epistole; mani che hauendo hauuto ardire vna vipera di morderle, casò nel fuoco ardente: vedere la poluere di quegli occhi prima cecati, e che poi riceuettero la vista per la salute del mondo; che meritorno veder Christo in carne; che non vedeuano le cose terrene, ma le cose celesti, e spirituali, e che nelle meze notti vigilauano per cantar himni à Christo: vedere la poluere di quei piedi, che correndo per il mondo non si straccauano, e che per Christo tante volte furono attaccati à i ceppi.

Con simile affetto, & deuotione douete, Figliuoli diletti, riceuere questa peregrinatione, lasciando ogni sorte di curiosità, e vanità mondana, che per ciò faria peregrinare per il mondo, e non per Christo.

Ne vi douete solamente contentar di andar à Roma, e visitare quelle Chiese, e reliquie de Santi; ma à questo douete congiungere vera, e perfetta penitenza, di modo che facciate questo viaggio in gratia di Dio, e con tal mortificatione della carne, e sensi vostri, che serua anco per la satisfatione del-

li vostri peccati.

Siate dunque auuertiti di confessarui prima; e se non haueste altra volta mai fatto vna confessione generale di tutta la vita, per supplire à tutti li difetti, che poteste hauer commesso nelle confessioni passate, e per gli altri molti fructi che ne risultano, vi essortiamo à farla adesso, con occasione di questo anno santo: e poi con riceuere la santissima Communione, e con ogni altra diligenza, vi armerete spiritualmente contra tutte le insidie, e tentationi, che vi apparcchierà il demonio per la strada.

E specialmente nel principio, e progresso tutto di questo viaggio, guardateui dalle male compagnie, & accostateui à quelle, la conuersatione de quali sentirete che vi sia di spirituale aiuto: date bando alle crapule, ebrietà, lasciue, & altre dissolutioni, alle mormorationi, e detractioni, e risseze con santa sobrietà, astinenza, e modestia Christiana, in ogni vostra conuersatione, fate che il viaggio sia accompagnato da mortificatione, e castigo d'ogni vostra sensualità.

Vigiluarà parimente in questa peregrinatione, dire ogni giorno li sette salmi penitentiali, con le Letanie, la Corona, ò Rosario della Beata Vergine Maria, & altre spirituali deuotioni: e sempre arriuati che sarete alle Terre, doue hauerete da riposarui, andar à visitare la Chiesa, & iui fare l'oratione della sera, conforme alla vostra buona vsanza, domandando particolarmente aiuto, e gratia al Signore per intercessione di quei Santi, à honore de quali le Chiese sono dedicate, di continuare il vostro viaggio in gratia sua.

Auicinandoui in esso viaggio à qualche Chiesa insigne di particolar diuotione, come Santa Maria di Loreto, & altre se bene vi bisognasse diuertire vn poco dalla via dritta, & allongare il camino; non douete perdere l'occasione di visitarle, & iui confessarui, e comunicarui di nuouo, e così consolarui, e fortificarui spiritualmente per questa santa peregrinatione.

Arriuati poi in Roma, di nuouo confessandoui, e comunicandoui, diuota-

mente attenderete a conseguire il sacro Giubileo, lasciando ogni curiosità, e vanità.

E nel visitare quei sacri luoghi che sono per ciò deputati, nell'andare da vna Chiesa a vn'altra, o da vn'Altare a vn'altro, per accenderui a maggior carità, e deuotione, meditate quelli viaggi, che per noi fece in quello mondo Christo Redentor nostro, e tutte l'altre fatiche, e tormenti, che sopportò sino alla morte; & insieme quelli de i Santi, de quali visiterete le Chiese, o gli Altari; hora ricordandoui di quel feruore, con che quel Principe de gli Apostoli S. Pietro, sopportò le catene, le pignioni, finalmente i tormenti della croce che prima pareua fuggire, e quando incontrandosi col Signore gli domandò, [Domine quo vadis?] hora considerando anco la carità grande dell'Apostolo S. Paolo, che di quella acceso, dopù tanti, e sì lunghi viaggi, e dopò sì gran fatiche, venne anco in Roma a essere decapitato per l'Euangelio, e nome di Christo.

Riscaldarà anco lo Spirito vostro, quella ardente prontezza del diletto discepolo San Giouanni; quando vedrete il luogo, doue egli fuggittato nell'oglio feruente.

Inflammarauui nell'amor di Dio quel fuoco di religione Christiana, che ardeua nel cuore di San Lorenzo, quando contemplarete le memorie del suo martirio nel luogo, oue sopra le craticole il corpo suo fu arrostito.

Con simili meditationi mentre visiterete quei santi luoghi, hauerete occasione di ricordarui di tanti santi, Martiri, Confessori, Pontefici, e Vergini, considerando la vita, o qualche attione loro particolare, ouero essemplio, e martirio, che da voi saprete, o che l'istesse memorie di quei luoghi santi vi mostranno: & insieme pregarete il Signor Dio, che per intercessione loro vi dia gratia d'imitare le sante opere loro, e d'ottenere l'Indulgenza, e perdono, che in essi si concede.

E perche saranno molti, li quali o per l'età, o per indispositione, o altro leggitimo impedimento, non potranno

fare questo viaggio, e guadagnare questo gran tesoro, essortiamo questi tali a supplire in qualche parte a questo, e a esercitarsi molto più diligentemente del solito, nell'opere pie; e particolarmente nelli digiuni, limosine, & orationi, e nel frequentare le Chiese, visitare gl'infermi, soccorrere a poveri; e massime a quelle persone, le quali, o per loro diuotione, e maggior mortificatione, oueramente per bisogno della loro povertà, anderanno a questo Giubileo mendicando; percioche per mezzo di questa limosina, sarete fatti partecipi del guadagno loro spirituale.

Vi ricordiamo anco ad accompagnare con questi officij vna limosina spirituale, cioè di fare tutto l'anno santo calda oratione per quelle persone, che faranno questa peregrinatione; pregando Dio, che gli doni gratia di farla, e tal modo, che veramente ne ricuino il desiderato frutto; e che, sì come Dio molte volte ha donato la sanità de i corpi, e liberato da varie, e graui infermità, quelli, che con fede, e diuotione si sono accollati a quei sacri luoghi, e sante reliquie, e specialmente dell' gloriosi Apostoli, & all'ombra solo de i loro corpi alcuna volta, si sono fatti di questi miracoli; così hora tutti quelli che gli visiteranno, ricuano intiera, & abbondante sanità delle loro anime, da ogni spirituale infermità; gli siano aperti gli occhi a vedere gli errori, passati, la bruttezza, e danni del peccato, la vanità delle speranze di questo mondo, e la grandezza, & eternità de beni dell'altra vita: gli siano aperte l'orecchie a sentire viuamente le sante inspirationi, e diuine voci; gli siano risanati, e purificati i sensi interiori, a discernere gl'inganni del mondo, ad aborreire i suoi diletti, e gustare le cose di Dio: siano riscaldati, e liberati da quella freddezza nelle cose spirituali, che communemente con tanto danno dell'anime si truoua; siano ingagliarditi, e fortificati a deporre tutti li rispetti humani, doue va l'honore di Dio, la salute, e beneficio della loro anima, e del prossimo.

In somma tornino a casa veramente liberi da ogni seruitù del peccato, e delle proprie

proprie passioni, possessori, e padroni di se medesimi, per esser sempre soggetti, & obbedienti alla legge di Dio, con tale nouità della vita, che diano largo testimonio di vera gloria, e grandezza a quella alma Città, che haueranno visitata; doue è la cattedra d'ogni vera dottrina, & il magisterio di costumi Christiani; e che scuoprano di ogni parte la virtù delle sacre, & Apostoliche benedittioni, che vi haueranno riceuute.

Effortiamo finalmente tutti, & quelli che faranno questo viaggio, & quelli che non lo potessero fare, che si come quest'anno è chiamato santo, così sia da tutti specialmente santificato: siano san- te l'opere, sante le parole, santi i pen- sieri, desiderij, e proponimenti: in que- sta santità procurino esser stabiliti, e confermati, in questa cerchina di cre- scere tuttauia più, attendendo quest'an- no specialmente più del solito alle di- uotioni, e buone opere.

E se vi fossero alcuni cuori indurati, & inuolti nelle inimicizie, e discordie, intenti ad odij, rancori, & a vendette; questo è anno di Giubileo, e di pienis- sima remissione, e però accommodatissi- ma occasione, nella quale si spezzino questi cuori duri, si rimettano le ingiu- rie, si riconcilino gl'inimici, si scordi- no gli odij, e così ciascuno col perdonare, si disponga a riceuere il largo per- dono, che ha di bisogno da Dio per i peccati suoi.

Chi ha obliighi di restitutione, si ricor- di che questo è l'anno del Giubileo, nel quale nel vecchio testamento ogni co- sa ritornaua alli suoi antichi possessori, e padroni; e però non stia più incatenato nelle mani del demonio, ma si risol- ua senza più dimora a restituire a leg- gitimi padroni quel che tiene d'altri, e restituire se medesimo a Dio vero Si- gnor nostro, alla cui seruitù offerisca, & ordini saldamente tutta la vita sua da qui innanzi.

Così ciascun padre di famiglia institui- sca con ogni diligenza, e procuri che fac- cino i suoi figliuoli, & altri della casa sua; la quale in questa occasione special- mente riconosca, e purghi con ogni so-

lecitudine; leui le bestemmie, i giuochi, le detractioni, le maledicentie, le paro- le inhoneste, l'otio, le crapule, le disso- lutioni, & ogni altra offesa di Dio; e ri- metta, e riscaldi, doue sia bisogno, il san- to istituto dell'oratione della sera, la frequenza de Sacramenti, e tutti gli al- tri istituti, e buone vitanze, che si fosse- ro raffreddati, o tralasciati nella fame- glia sua: si moderino le spese superflue, si sbandiscano le pompe, & altre occasio- ni de peccati.

Così celebraremo tutti santamente l'anno santo, e con la gratia del Signo- re saremo fatti degni d'andar a godere il perfetto, & eterno Giubileo, cioè la perfettissima liberatione da tutte le mi- serie di questa presente vita, e la posses- sione de gl'immensi, & eterni beni del- la celeste nostra heredità del Paradiso. Il che ci conceda Dio benedetto, in no- me del quale vi benediciamo. Di Mi- lano, nel Palazzo Archiepiscopale, il di 10. di Settembre. 1574.

Lettera seconda dopò l'hauere ottenu- to di riceuere il Santo Giubi- leo in Milano.

Carlo Cardinale di S. Prassede, Arci- uescouo della S. Chiesa di Milano, a tutti i fedeli della Città, e Diocese nostra, Salute nel Signore.

ECCOVI, Dilettissimi figliuoli, il nuouo dono, che ci fa la bontà di Dio, del sacro Giubileo dell'an- no santo.

Di nuouo apre hora a noi nella Città nostra il Vicario di Dio in terra quelle porte della diuina misericordia, che cō tanta allegrezza vniuersale della Chie- sa apri a tutti i fedeli l'anno passato in Roma; quando aprendo i cieli, & insie- me largamente la mano, a dispensare con ogni pienezza i celesti tesori, e le sue benedittioni apostoliche, gl'inuitò a godere di quelle gratie, & empiri di celesti, e vere ricchezze, mediante la ve- ra penitenza, e la santa peregrinatione a quella alma Città.

Così liberalmente da sua diuina Maestà ci viene hora aperto il seno delle sue gratie,

gratie, & offeriti i suoi richissimi tesori per mezzo dell'istesso suo Vicario Nostro Signore Papa Gregorio XIII. che amplamente concede, come intendete dalle lettere di sua Santità, à tutti i fedeli della Città, e diocesi di Milano, & à quelli che vi verranno, quali adempiranno le cose contenute in esse lettere, la remissione plenaria de tutti i suoi peccati, & il Giubileo dell'anno santo; non altrimente che se l'anno prossimo passato, che si celebrò detto Giubileo, hauessero nelli giorni statuiti à ciò, personalmente visitato le quattro Chiese del Giubileo in Roma; & hauessero adempito tutte l'altre cose, che intorno à ciò si ricercauano per conseguirlo: & à questo effetto dà insieme facoltà ampla à confessori deputati per ciò specialmente da noi, d'assoluere da tutti i casi riservati, etiandio nella bolla in cena Domini.

Gran testimonio, carissimi, veramente è questo dell'immenza carità di Dio verso di noi, e della misericordiosa volontà, quale ha, come dice San Paolo, della santificatione nostra: che condescendendo al nostro bisogno, metre dormiamo nella nostra freddezza, e negligenza, e quel che è peggio, molti nella morte del peccato; ci manda sino à casa, & offerisce, con pochissima fatica nostra, vna gratia, e fauor tale, che per farne acquisto, douiamo noi non solamente spendere prontamente alcuni pochi giorni pellegrinando sino à Roma, ma faticar per questo volontieri tutto'l tempo della vita nostra.

Sapete, quanto habbiamo desiderato l'anno passato, che non fosse alcuno di voi, il quale per qual si voglia occupatione, o impedimento s'iscusasse di far quel santo viaggio di Roma, ma che tutti andasse ad arricchirui spiritualmente, e che facesse questo speciale riconoscimento verso la Chiesa Santa Romana, commune Madre nostra; andando in persona à ricuere presentialmente quelle tante benedittioni apostoliche, & a visitare i sacri corpi de i gloriosi Apostoli S. Pietro, e S. Paolo, & altre tante Reliquie; a visitare quelle antiche, e diuote Chiese; quella terra

santa, tutta sparfa, e consecrata col sangue d'innumerabili Martiri; doue è per questo, e per molti altri mysterij, e deuotissime memorie, e per i fauori speciali che Dio fa à quel luogo, doue ha collocata immobilmente la cattedra di San Pietro, l'infallibilità della fede cattolica, il misterio de' costumi Christiani, pare che la terra istessa, i muri sacri, gli altari, le Chiese, i cimiterij de' Martiri, & ogni cosa spiri deuotione partecolare; la quale isperimenta quasi sensibilmente, chi visita quei santi luoghi, con la dispositione che deue. Per il che v'habbiamo à ciò molte volte effortati con parole, eccitati con lettere, & inuitati all'ultimo anco con l'esempio del viaggio nostro, riconoscendo nostro obbligo d'andarui innanzi, e d'esserui guida anco in così fatta occasione.

Ma poi che con tutto questo, molti di voi, o per repidità, e freddezza, o per leggitimo impedimento, sono reitati priui di quel tesoro; faria veramente troppo colpeuole, e reprenebile negligenza, e trascuraggine, se alcuno hauesse sì poca cura della sua salute, che in questa noua occasione così commodi, che à tutti noi è data, di poter fare il medesimo acquisto del Giubileo santo, restasse d'abbracciare questa diuina misericordia.

Onde confidiamo di voi, che nessuno macerà hora à se stesso, anzi che tutti vi risolverete di farlo con tal feruore, e diligenza, ch'emendi, e scancelli ogni negligenza passata, e ristori ogni danno, e pregiudicio, che vi fosse risultato, non solo per questo, ma per qual si voglia altro mancamento di tutta la vita passata.

Non staremo hora à dichiararui largamente la grandezza, e l'importanza di questo diuino tesoro, che ci viene proposto, il bisogno che n'habbiamo, l'apparecchio che doue fare, e la dispositione che douete procurare per cō seguirlo, e cauare abondante frutto: poi che facesimo questo officio largamente con lettere nostre all'hora, in executione anco dell'ordine, che ci daua sopra ciò la Santità di N. S. alle quali lettere intorno à ciò vi rimettiamo, che per questa causa sono hora di ordine nostro

stro rissampate, con alcune altre fatiche, che potranno seruire per meglio aiutarui in questo, & eccitarui alla diuota frequentatione di quelle Chiese di Milano, che hora hauerete a visitare in luogo di quelle di Roma, e molto più alla diuotione di quei Santi, le sacre ossa, e reliquie de quali sono in questa nostra Città.

Non possiamo già lasciare con questa occasione, per scarico della nostra coscienza, e molto più per il desiderio c'habbiamo della salute vostra, di raccordarui, & ammonirui, a non perdere così rara occasione com'è questa, di rinouarui spiritualmente, spogliandoui dell'huomo vecchio, e lasciando le corrottele di questo mondo.

Considerate, figliuoli, e vedete il misero, & infelice stato di questo mondo; vedete ch'egli, a guisa di vecchio, anzi decrepito, non vede, nè discerne le reti, i lacci, e gli inganni Diabolici, de i quali questa vita è piena: onde v'è ciecamente inuilupandosi in mille laberinti, & errori, e traboccando senza ritengo nelle fosse del peccato.

È fatto sordo in udire le voci, i gridi, che da Dio con varij flagelli, & con altri mezzi, per riuocare a i buoni sentieri dalla larga strada, per la quale scorre precipitosamente alla morte eterna.

Hà guasto il gusto, non gusta più quello che gli è salutare; ma a guisa d'infermo s'appiglia al male, & a quelle cose che sono più contrarie alla vita, e salute sua.

In tutti i sensi dell'anima ha perso tanto il vigore, che in discernere le cose troppo facilmente resta ingannato.

Dourebbe caminar dritto, e tener sempre volta la faccia al Cielo, & alle cose superne; ma a guisa di quella donna, che in S. Luca, oppressa già molti anni da spirito d'infermità, non poteua risguardare in alto, per la vecchiaia si è fatto come gobbo, e piegatosi verso la terra così disordinatamente con gli affetti suoi, che in essa, come dice il Profeta, ha fermati gli occhi.

Onde dourebbe con esso piangere sempre con quelle voci: [Miser factus sum, & curuatus vsque in finem.] Manca in

lui, e si raffredda ogni di più, & il calor vitale della carità santa, e si dissecca l'humore radicale della diuina gratia; è fiaccata la virtù, sono deboli i membri alle proprie operationi, officij, & esercitij.

Si riempie ogni di più questo vecchio Adamo di mali humori, i quali sproportionati, e sconcertati fra loro, fanno in tutte le parti di questo corpo vna pernicioza agitatione, e conturbatione.

Vecchio, e decrepito è questo misero Mondo, e per colmo delle sue miserie, è rimbambito, e fatto a guisa di fanciullo picciolo, che se bene è necessitato da varij accidenti a piangere, nondimeno scioccamente ride, e puerilmente scherza, giuoca, burla, e viue spensierato nelle cose della sua salute; non si ricorda delle cose passate, che lo possono instruire per l'auuenire; non attende alle presenti; non considera, nè prevede i giudicij di Dio, che gli soprastanno in questo secolo, e nell'altro; non pensa alla morte che gli è vicina, nè all'inferno che sta aperto per inghiottirlo: e poi scordato affatto de la gloria del Paradiso, per la quale è creato l'huomo.

Quanta ragione in questi tempi hà la sapienza di dar fuori voci, e gridar nel le piace, e nelle contrade. [Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi sunt noxia, cupient?] e di minacciare, [Auersio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos.]

Questo trouaremo essere lo stato, Dilettissimi figliuoli, di questo miserabil mondo, se con gli occhi illuminati dalla fede, mettiamo il cuore a considerarlo.

E per non cercar hora l'altre parti del mondo, consideriamo questa nostra Città; consideriamo noi stessi.

Ditemi figliuoli, come vi sete spogliati dell'huomo vecchio? sono ancora radicate le bestemmie, & i spergiuri? come si conuersa nelle Chiese? che pensieri? che parole? che gesti? che atti si fanno ne i luoghi sacri, alla presenza de gli Angioli, de i Santi, e delle loro sacre Reliquie, & imagini, e di Dio istesso nel

nel Santissimo Sacramento? come si sta religiosamente ad vdir la santa Messa, le prediche, sacre lettioni, e li diuini vfficij?

Doue se n'è andato l'istituto dell'oratione della sera? così necessario officio, così santa introduzione, fauorita con tante Indulgenze, e gratie spirituali? è già inuecchiata, e raffreddata, e morta nella memoria di molti; è persa in molte case, e famiglie.

Dite, come si celebra santamente il Matrimonio santo? come si seruano i digiuni della santa Chiesa? come in quei giorni si digiuna da i peccati?

S'io vi dimandassi anco, come si spende il giorno della festa? potreste rispondere mi con verità, con molta mia consolatione, che vi sono molti che in quei giorni si confessano, si comunicano, si danno all'oratione, concorrono alle Chiese, alle Messe solenni, a i vesperi, & altri diuini officij, alle prediche, alle lettioni sacre, alle scuole della vita Christiana, all'altre opere di carità, & in somma a quegli essercitij, che sono proprij del giorno della festa.

Siano benedetti questi dal Signor, siano lui glorificato.

Ma quanti altri sono, che spendono quei giorni nelle tauerne, nelle crapule, ne i conuitti, ne i giuochi, ne i spettacoli profani, nelle carnalità, & in ogni dissolutione.

Le pompe poi, e gli ornamenti vani, sono talmente accresciuti in questa Città, e moltiplicate le spese superflue; che habbiamo quasi fatte tutte nostre le foggie pellegrine, e come raccolti in Milano tutti gli eccessi intorno a questo delle Città forastiere.

Temo che si possa per rispetto di molti dire a Milano con il Profeta Ezechiele; [Hæc fuit iniquitas tua; superbia, otium, saturitas panis, & abundantia.] Voglia Dio, che non perseveri, e vada tanto oltre questa superbia nostra, che metta giù Dio la longa pazienza, che ha con noi, e sfoghi l'ira sua con quei castighi, che minaccia per Sophonia Propheta, [Visitabo super omnes, qui induerunt veste peregrina, &c.] Mandarò, dice l'Idio, seuerò castigo sopra

tutti quelli, che vestono di foggie nuove, e forastiere: e per Isaià Profeta contra la vanità, & il sfoggiare delle donne, [Pro eo quod eleuatae sunt, (dice egli,) filia Sion, & ambulauerunt exte- to collo, & nutibus oculorum, ibant, & plaudebant, ambulabāt, & pedibus suis composito gradu incedebant: decalua- bit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamenta calcea- mentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discrimi- nalia, & periscelidas, & muranulas, & olfactoriola, & innaures, & anulos, & gemmas in fronte pendentes, & muta- toria, & palliola, & lintheamina, & acus, & specula, & sindones, & vittas, & thetistras. Et erit, pro suauis odore, for- tor; pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pecto- rali cilicium:] Perche le donne, dice il Profeta, sono insuperbite, e se ne van- no con il collo steso, con gli occhi im- modesti, & altieramente, strascinando, come dice il testo de i settanta, per ter- ra le code delle vesti; il Signore leuarà la loro superbia, gli adornati capelli, le collane, le gorgchiere, i collari, le fib- bie d'oro, le maniglie, gli ornamenti dal capo, i scriminali, schieie, i penden- ti dell'orecchie, gli anelli, le gioie, i ven- tagli, i profumi, le aguccie, i specchi, i fa- zoletti, i bindelli, le varie foggie del- le vesti, i manti, e vanità di pompe: & in luogo di soauo odore, sarà la puzza; e per le cinte, le funi; e per i crini cres- spi, la testa senza capelli; & in luogo dell'ornamento da petto, il cilicio. Che diremo della educatione de' gio- uani? quando sarà, che non si veggano in Milano figliuoli, e giouani otiosi, che vengono crescendo ne gli anni, igno- rati affatto delle cose di Dio, senza diuo- tione, e disciplina, schernitori della buo- ni, inimici della correptione, contuma- ci con li Padri, irriuerti con i mag- giori, inobedienti a i Sacerdoti, vani nel cuore, sfrenati nella lingua, dissolu- ti nella conuersatione, & immodesti ne i costumi? Ma non è marauiglia che vi siano de tali, poi che si trouano tanti padri, e madri di famiglia, che non hanno

hanno la cura che deuono de i figliuoli, e famiglie; vi è tal padre di famiglia, che mette maggiore studio in alleuare, nodrire, e disciplinare caualli, cani, & uccelli, che non faccia in dare, e procurar a i figliuoli costumi ciuili, e cognitione di Dio, e delle cose Christiane.

Nè meno è marauiglia, poi che vi sono madri, massime alle figliuole proprie nella scuola della vanità, che gl'insegnano coll'esempio loro l'ornarsi, il polirsi, l'esser curiose di vedere, d'esser vedute, il vagar liberamente in publico, l'andar per le contrade, fermarsi alle porte, alle finestre, attendere alle bellezze, & a gli ornamenti del corpo, e non a quelli dell'anima.

Il che è pur contra quello, che insegnaua il Prencipe de gli Apostoli S. Pietro, con queste parole: [*Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti, & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.*] Vuole l'Apostolo Santo, che le donne non affettino l'ornarsi esteriormente con rizzzi, con intorniamiento di oro, e gioie alla testa, nè con sfoggiamenti di vesti; ma che la cuoprino, & che s'adornino interiormente, di sincerità, humiltà, obediencia, modestia, costumi santi, e di spirito quieto, e riposato, quale è ricco nel conspetto di Dio. Parimente l'Apostolo S. Paolo: [*Similiter mulieres in habitu ornato cum uerecundia, & sobrietate, ornantes se, non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, uel veste pretiosa: sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per bona opera.*] Voglio, dice San Paolo, che le donne vadino con habito humile, e modesto, nè si ornino con conciatura de capelli, con oro, gioie, perle, e con vesti sontuose: ma con quelle cose, che conuengono a loro, dimostrando diuotione, e pietà, con opere buone.

E pur vero, che siamo inuecchiati, & vicini alla morte per non dir morti affatto, mentre che siamo anco in tempo di poter, massime coll'aiuto, c'horà ci s'offerisce, tornar a vita, & rinouarsi di questa nostra vecchiaia.

E chi può considerare questo miserabile stato del mondo, e nostro particolare, senza lagrime, e senza lamenti, simili a quei, che faceua Gieremia sopra Gerusalem? [*Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum?*] Dirò io come Pastore, che sono di queste anime, con quel gran Pastore nostro S. Ambrosio, [*Quomodo patienter loquar? più prateram? conuenienter defleam?*] e tuttauia col medesimo Gieremia dimanderò acqua a gli occhi, e fonte di lagrime al cuore, per piangere à bastanza sopra la morte, non che vecchiaia, de i miei carissimi figliuoli.

Hor su dilettissimi, è tempo, è tempo di ricorrere alle confessioni, alla penitenza santa, per risuscitar a vita, per far quella rinouatione spirituale, alla quale siamo opportunamente hora inuitati, & aiutati dal pretioso dono di questo sacro Giubileo, che ci viene mandato.

Figliuoli, ogniuno torni in se medesimo, ogniuno si raccoglia da i negotij, e da ogni altra cosa, per esaminare con molta diligenza tutta la vita sua passata, e far anco, se attende al consiglio nostro, vna confessione generale, per assicurarsi quanto sia possibile, d'ogni mancamento essenziale, che hauesse potuto commettere nelle confessioni passate, fatte in tempo, che poco forsi attendeua all'importanza di così gran negotio.

E faticosa la penitenza, ma sono grandi le sue utilità; pare amara la radice, ma sono dolci i suoi frutti; pare duro ad alcuno restituir i mali acquisti, lasciar le pratiche vecchie, scoltarsi dalle male compagnie, romper gli habiti viciosi, e male usanze inuecchiate; ma considerate, che vi v'la vita, e vita tanto incomparabile con quella, che uiuimmo in questo mondo; pensate all'acquisto, che vi s'offerisce di poter fare, cioè, di scancellare non solamente le colpe passate con la confessione santa, per la quale vi si dà hora amplissima commodità, con la facoltà, che in questo Giubileo si concede, di assolvere etiam di

da casi riservati; ma per la plenaria Indulgenza del Giubileo, potete esser liberati affatto da ogni obbligo di soddisfazione, o pena temporale, c'abbiate da fare in questa vita, o dopò nel fuoco del Purgatorio per qual si voglia peccato vostro, dal giorno, che riceueste il sacro Battesimo sino all'hora presente, come foste hora regenerati nel sacro Battesimo; anzi con tanta miglior conditione vostra, e maggior gratia, e fauore, e merito di maggior grado alla gloria del Paradiso, quanto importano, e la deuotione, e'l desiderio, con quali farete hora questa rinouatione, e tutti i meriti delle buone operationi da voi fatte nel tēpo passato in gratia di Dio; che se per hauer voi dopò peccato mortalmente, erano mortificate, reuiuerranno hora, tornando voi in gratia di Dio con la penitenza santa. [Deponite igitur vos, secundum pristinam conuersationem, veterem hominem, qui corruptur secundum desideria erroris; renouamini autem spiritu mentis vestrae, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia, & sanctitate veritatis.] Lasciate, vi dice lo Spirito Santo, secondo la prima conuersatione, l'huomo vecchio, il quale si corrompe secondo i desiderij dell'errore; e rinouateui nel spirito della mente vostra; vestiteui dell'huomo nuouo, il quale è creato secondo Dio, in iustitia, & santità.

Siano bandite le risse e contentioni, l'inimicitie, gl'odij e rancori; perdonate le ingiurie, con quel affetto, col qual desiderate, che Dio perdoni a voi le vostre colpe.

Non più crapule, ebrietà, e disordinati conuitti; non più carnalità, e dissoluzioni.

Lontano sia anco l'otio, i giuochi, i risi, le leggierezze, i spettacoli profani, & i vani trattenimenti del Mondo.

Cessino hor mai questi vani ornamenti, e pompe, queste spese superflue, perniciose alle case e famiglie, e troppo pregiudiciali all'estrema necessitā de i poveri di Christo.

Si ponga freno a gli appetiti disordinati de' guadagni, alla cupidità, radice di

tanti mali.

Si regolino christianamente i contratti, le mercantie, i negotij; si leuino le cauillationi; si terminino le liti; siano abortite, e da chi parla, e da chi ascolta, le bugie, i giuramenti non legittimi, le mormorazioni, detractioni, & ogni parola pregiudiciale al prossimo; si moderi la lingua, gli occhi, e tutto l'huomo esteriore, e molto più l'interiore ne gli affetti suoi.

In somma spogliamoci dell'huomo vecchio con tutti i suoi atti, e vestiamoci del nuouo, cioè, d'humiltà, di pazienza, di purità, & innocenza, di misericordia, di pietà, d'obedienza, di ferma fede, viuua speranza, & ardente carità.

Ogniuno si risolua hora di fare vn nuouo principio d'vna vita veramente degna di Christiano, nella quale perseveri, riformando se stesso, i figliuoli, e tutta la casa sua.

In questo tempo poi specialmente dobbiamo tutti attendere a orationi, di giuni, elemosine, & altre pie opere; spendendo non solamente la festa, ma molta parte de gli altri giorni ancora nelle Chiese, alli diuini officij, alle publiche orationi, alle prediche, alle lettioni, alle sante meditationi, a frequenti confessioni, e communioni, a diuote visitationi delle Chiese, e sacre Reliquie, con vn viuuo desiderio di portar sempre a casa alcuno speciale, e nuouo frutto per l'anime nostre.

Preghiamo, figliuoli dilettissimi, senza intermissione nuouamente in questa occasione, per la prosperità del Sommo Pontefice, e della Santa Chiesa; per il buon gouerno di tutti i suoi Prelati, Pastori, e Ministri Ecclesiastici; per il buono successo di tutti i santi desiderij del Rè nostro Catolico; per la vera pace di tutti i Principi Christiani; per la conuerfione de gli infedeli, e de gli Heretici; per la Riforma de' costumi in tutto il popolo Christiano.

Preghiamo specialmente per questa Città, e popolo di Milano, che, come gli arbori hora spogliati, frà pochi giorni in questa Primavera si rinforzeranno di vigore, riuertiranno di foglie, produrranno fiori, e finalmente i suoi frutti.

Così

Così ci doni Dio in questo tempo tal rinouatione spirituale, che viuificati colla sua gratia, e con essa arricchiti abundantemente, ci riueltiamo di santa conuersatione, ci riempiamo di buon odore nelle opere Christiane, produchiamo veri frutti di noua vita, nuoui pensieri, nuoue parole, nuoue operationi, nuoui sentimenti nelle cose spirituali; con i quali si chiariamo ogni dì più della vanità, & inganni del mondo; ascoltiamo più volentieri le parole di Dio, & obbediamo più prontamente alle sue voci, & inspirationi; gustiamo perfettamente la frequenza delli Santissimi Sacramenti, la oratione, & le altre consolazioni spirituali in questa vita per gratia, fin che saremo degni finalmente di riceuere dalla liberalità d'Iddio, dopò questa vita, quella rinouatione di gloria, che ci rappresenta, & a che ci inuita, & aiuta questo Giubileo Santo.

Così cene presti gratia Dio, a nome del quale per questo vi benediciamo con tutto il cuore.

Raccomandando noi stessi specialmente in questo tempo alle vostre pie, e deuote orationi. Di Milano, nel Palazzo Archiepiscopale, il dì 20. Genajo 1576.

ORDINI,

Et auuertimenti per pigliar il Santo Giubileo.

Che comincerà alli dodeci del presente Mese di Febraro, dopò la processione solenne, che in quel giorno si farà, & durerà sino all'ottaua della solennità del Corpus Domini.

Per ringratiare il Signore Iddio di questa singolare gratia del Giubileo dell'anno santo, e per prepararsi a conseguirlo con diuotione, si faranno questa settimana tre Processioni nella Città, e ciascuna si farà ad alcuna delle Chiese deputate per il Giubileo; cioè, Mercordì, che sarà alli otto del presente Mese di Febraro, a Santo Ambrosio; Venerdì a San Lorezo, e Sabbato, a San

Simpliciano.

Si farà ancora per le cause sodette l'oratione di quarant'hore nel Duomo, ma di giorno solamente.

Quale oratione si comincerà il Mercordì, dopò che sarà tornato il Clero processionalmente, accompagnando il Corpo di San Mona Arcivescouo di questa Città, quale con solennità si trasferirà quel giorno dalla Chiesa di San Vitale al Duomo.

Domenica mattina poi si farà vn'altra processione solenne nel dar principio al Santo Giubileo, con che si terminerà la sodetta oratione delle quarant'hore.

Nella Diocesi medesimamente si faranno tre processioni, in tre giorni simili di quella settimana, che ordinarà ciascuno Vicario nel suo Vicariato; e queste in tutti quei luoghi di ciascuna Pieu, doue si è usato di fare processioni per altri Giubilei, ò doue parerà ad essi Vicarij.

Però s'effortano tutti, non solo a trouarsi con diuotione a tutte le sudette processioni, ma a digiunare anco i giorni, che si faranno le tre prime fra la settimana.

Il qual digiuno sarà conueniente, che si faccia spesso, mentre che durerà il Santo Giubileo; massime ne i giorni, che si visiteranno le Chiese per conseguirlo.

DEVE poi ciascuno sopra ogni cosa auuertire, di seruare diligentemente tutte le conditioni espresse da sua Santità nelle lettere della cōcessione d'esso Giubileo; perche non lo conseguirebbe, chi non le osseruasse.

La prima è, d'essere veramente contrito, e confessato: il che ognuno deue fare auanti che cominci a visitare le Chiese, per maggior sicurezza di conseguire il Santo Giubileo.

Per la medesima causa, se alcuno dopò l'esserli confessato, e l'hauere incominciato a visitare le Chiese, cadesse (il che Dio non permetta) in qualche peccato mortale; deue confessarsi del peccato mortale; e seguirare di poi il resto de i giorni, che gli mancaranno, sino al numero de i giorni, che harà da visitare le quattro Chiese.

Auer-

Auvertisca ciascuno, conforme alle lettere sodee di sua Santità, di confessarsi da vno de i confessori, nominatamente deputati da Monsignore Illustrissimo Arcivescovo per causa di Giubileo, & anco in quelle Chiese deputate, che qui di sotto si nominano, & si deputaranno per questo da sua Signoria Illustrissima.

Nelle quali Chiese a questo effetto sarà posta in publico alle porte della Sacristia la tauoletta d'essi confessori deputati. Et le Chiese nominate, e deputate sono queste.

LE QUATTRO STATIONALI.

La Chiesa Metropolitana, cioè, il Duomo.
Santo Ambrosio maggiore.
San Lorenzo.
San Simpliciano.

OLTRE QUESTE STATIONALI.

La Chiesa collegiata di San Lorenzo.
La Chiesa collegiata di San Stefano.
La Chiesa di Santa Maria di Brera.
La Chiesa di San Francesco.
La Chiesa di Santa Maria della Rosa.

La seconda conditione è di visitare le quattro Chiese deputate da esso Monsignore Illustrissimo Arcivescovo, cioè il Duomo, Santo Ambrosio, San Lorenzo, e San Simpliciano, & altre quattro, & tre, & due, ouero vna, che per qualche causa fossero deputate da esso Monsignore Arcivescovo.

Auvertisca però ciascuno, che le quattro, & manco, che si haueffero a visitare, tutte s'haano a visitare in vn medesimo giorno.

La terza conditione è, di visitar le sudette Chiese quindici giorni continui, & interrotti, & quelli di manco, a chi per alcuna causa concederà l'Illustrissimo Arcivescovo.

La quarta è, di visitare le Chiese sodee diuotamente, e riuerentemente.

La quinta è, di dire in ciascuna di esse Chiese per remissione de i suoi peccati, cinque Pater noster, e cinque Ave

Maria, e di pregare piamente Iddio, per l'vnione fra i Principi Christiani, per l'estirpatione dell'Herefie, & per la esaltatione della Santa Chiesa Romana.

Si esorta però ogn'vno, non solo a confessarsi, ma anco comunicarsi, prima, che si metta in pellegrinaggio, & in viaggio per visitare le Chiese; e poi che haurà finito di visitarle, far il medesimo, oltre il comunicarsi alcune volte in quel mentre, che le visita, hora in vna, hora in vn'altra delle Chiese deputate, secondo che sarà mosso dalla sua diuotione.

Tutti in questo pellegrinaggio, ouero viaggio per visitare le Chiese del Santo Giubileo, procurino di fuggire ogni cosa, che possa impedire l'acquisto di questo tesoro spirituale, & disturbare la diuotione loro; e facciano secondo i ricordi, che haueranno, conforme al decreto del Sinodo diocesano vltimo, dal Curato loro.

E quelli specialmente, che verranno di fuori, offeruino esso decreto in pigliare la benedittione nella Chiesa Parochiale da esso Curato nel partirsi, secondo il rito, & istituto antico della Chiesa, e presentarsi a lui nel ritorno.

Per eccitar in tutti maggior seruire di carità, e diuotione, e per maggior frutto dell'orationi, che si faranno in questa occasione, s'inuita il popolo di ciascuna Parochia di questa Città, & Diocesi, a visitare queste Chiese insieme vnitamente, e processionalmente, cioè il popolo di ciascuna Parochia per se, & appartatamente, con quell'ordine, e modo diuoto, di che quelli della Parochia faranno auisati dal loro Curato per ordine dell'Illustrissimo Arcivescovo.

Et a tutti quelli, che conueniranno processionalmente con la sua Parochia, si concede, che possano conseguire il Santo Giubileo, visitando le quattro Chiese deputate per questo, cinque volte solamente, cioè per cinque giorni continui, & interrotti.

Et se faranno delle Parochie fuori della Città, lontane più di dieci miglia, che venghino processionalmente, se gli

con-

escede, che possano guadagnare il Giubileo, in tre giorni soli, visitando insieme, e processionalmente le quattro Chiese.

Anzi per maggior comodità loro, e per aiutare la loro deuotione, si è data special cura & ordine, di mostrarli prontamente le reliquie, & altre diuotioni, che sono nelle quattro chiese deputate, e nell'altre anco insigni di questa Città; & di fare a essi, secondo l'opportunità del tempo & luogo, in alcuna delle suddette chiese, qualche breue esortatione e sermone spirituale.

Si concede la medesima facoltà de i cinque, ò tre giorni, rispettivamente, a quelli che faranno restati per qualche impedimento, ò causa, d'andare processionalmente alle quattro chiese con gli altri della loro parrocchia, se vi anderanno insieme con alcun'altra parrocchia, per quelle volte che haueranno mancato di andare con la sua parrocchia.

Si esortano tutti quei che verranno di fuori, che potendo venir a piedi, guadagnino questo merito di far quella fatica a beneficio delle lor anime: ma in ogni caso, tutti e della Città, e di fuori, quando visiteranno le quattro Chiese, si ordina, che vadino a piedi, ò siano huomini, ò donne.

E quelle persone, che per età graue, ò per indispositione, ò per altro impedimento e causa, non sentissero di poterlo fare; ricorrono da Monsignore Illustrissimo Arcivescovo, ò dal Penitentiero Maggiore, ordinario nella Chiesa Metropolitana; perche secondo sarà expediente alla salute delle lor anime, se gli darà opportuna facoltà di conseguire il Giubileo, prouedendosi al loro bisogno.

Tutti gli altri parimente, cioè li Diosesani, li viandanti, e forestieri, le donne grauide, gli infermi, i vecchi, e ogni altra persona, ò sia nella Città, ò nella Diocesi, che hauesse alcuno impedimento in essequire intieramente quello che ordina sua Santità per conseguire il Giubileo, quanto al visitar per quindici giorni le quatro Chiese già deputate per questo, onde desiderino diminutione, e riduzione del numero de i giorni

ò delle Chiese, ò deputatione d'altre Chiese più commode e vicine, in luogo delle quattro deputate; facciano ricorso al suo Parocho, e per mezzo di esso, ò per altra via, se sono nella Città, al Reuerendo Penitentiero maggiore ordinario nella Chiesa Metropolitana; se nella Diocesi, al Vicario loro Foraneo; a i quali si darà da Monsignor Illustrissimo Arcivescovo, in vigore del Breue di sua Santità, opportuna facoltà per còsolarli, conforme a quello che si vederà esser expediente per beneficio delle lor anime, a fine che possano a tutti i modi far questo pretioso acquisto.

Se ben sono deputate le quattro Chiese da visitarsi per conseguire il Giubileo, nondimeno si è ordinato, che anco nelle altre Chiese, massime insigni, ò per antichità, ò per i corpi santi e reliquie che vi sono, ò per altre particolari diuotioni, siano a certi giorni & hore, massime nelle feste, poste fuori le reliquie, e mostrate al popolo, quelle che si possono mostrare, e datoli notitia & instructione dell'altre diuotioni che vi sono: onde douranno tutti procurare di visitare anco quelle sacre reliquie, e sante Chiese.

Questo douranno far più specialmente in quelle Chiese, doue in quel giorno fosse la statione di Roma, per vigor della concessione fatta da N.S. gli anni passati, per fare acquisto anche di quelle indulgenze e gratie spirituali delle stationi.

Se anco per la via dell'vna e l'altra Chiesa sarà qualche imagine sacra, oratorio, ò capella, doue sia alcuna particolare diuotione; procurino disporli tanto meglio all'oratione che hanno da fare nella Chiesa che sono per visitare, con fare in quei luoghi vn poco di oratione.

Ciascuno huomo, ò donna, nel viaggio che farà per questo, e nel visitare le Chiese, ò sia solo, ò in compagnia d'altri, in tutti i modi procuri far questo viaggio e peregrinatione; e specialmente serui modestia, silentio, e diuotione per la via; nella quale doura dire corone, litanie, salmi, ò altre orationi, ò meditar alcuni misterij del Rosario, ò altri

M m m per-

pertinenti più alla vita, ò passione di nostro Signore, ò all'historie e vita di quei Santi, le cui reliquie, Chiese, & Altari visiterà.

E perche questa è attione di penitenza, tutti huomini, e donne, mettano speciale studio più che in ogni altro tempo, di lasciare ogni pompa e vano ornamento, andando con habito dimesso, humile, e semplice; e chi lasciasse anco l'arme darebbe maggior segno di cuor veramente contrito, & humiliato.

Niuno stia alle porte, e finestre, ouero alle botteghe, specialmente nelle strade, per le quali s'anderà a queste quattro Chiese, per veder curiosamente e vanamente chi possa, ò farsi vedere, con disturbo, e distrazione di questa spiritual attione.

Le donne, di qual si voglia stato siano, non solo intrando, ò stando nelle Chiese, ma ancor per la via, vadino a queste diuotioni con il capo e viso coperto veramente, con panni, drappi, ò veli non trasparenti, secondo gli ordini dati; le quali se non vbidiranno, da qui innanzi si è ordinato, che subito senza altro siano interdette dall'ingresso della Chiesa.

Nelle quattro Chiese del Giubileo, & altre, doue sarà distinto il luogo de gli huomini da quello delle donne, niuno huomo entri per le porte, nè per qual si voglia modo vadi ò stia nella parte della Chiesa assegnata alle donne.

Ne all'incontro, donna per quelle porte, ò in quella parte deputata a gli huomini, ancor che fosse per vdir Messa, ò confessarsi, ò comunicarsi: per la qual causa si è ordinato, che nell'vna parte, e nell'altra di esse Chiese si celebrino Messe, siano confessori, & Sacerdoti distinti per ministrare la santissima comunione.

Nel resto anche, tato gli huomini quanto le donne, seruino tutte le regole prescritte nell'Editto nostro circa alla conseruatione delle Chiese entrandoui, e dimorandoui con quiete e silenzio, & attendendosi da ogni gesto indiuoto, irruente, ò altrimenti indegno della santa casa di Dio.

Nelle dette quattro Chiese, niun'huo-

mo, ò donna porti, ò faccia portar da ledere, nè in fatti sedà, nè anche stia in piedi, fuor del tempo nel qual si dice l'Euangelio, eccetto che nel Duomo; doue per rispetto delle prediche, e lettoni; & altre simili occasioni, si darà particolar ordine di quello che si deurrà fare; ma tutti stiano inginocchio con tutti duoi i ginocchi.

Si visiterà prima il santissimo Sacramento, l'Altare maggiore, e poi quelli altri Altari, e luoghi di ciascuna Chiesa, oue saranno corpi Santi, ò sacre reliquie, ò doue sarà altra particolar deuotione: e si diranno quelle orationi, che si deuono dire per consagrar il Giubileo, e quelle altre di più vocali, ò metali, che a ciascuno foggerà la sua diuotione.

Poi si esca di Chiesa, e si dia luogo a gli altri: nè per alcuna delle sudette cause sia però lecito a gli huomini andar nella parte della Chiesa assegnata alle donne, nè alle donne in quella de gli huomini, se non fosse qualche Parochia venuta massime di fuori da luoghi lontani, e che ne ottenesse espressa licenza da Monsignor Illustrissimo Arcivescovo, ò da chi hauerà in quella Chiesa da lui questa facoltà.

Sarebbe anco bene, e di edificatione, che ciascuno tenesse vn'istesso ordine e viaggio in visitare le Chiese, per fuggire li rincontri e refflussi delle persone. Il che faria, visitare prima la Chiesa Maggiore, poi la Chiesa di santo Simpliciano, di poi la Chiesa di santo Ambrosio, vltimamente quella di san Lorenzo, Et a chi tornasse più commodò, cominciare dalla seconda alla terza, alla quarta, e poi alla prima; ò altrimenti con questo ordine.

S'auisa, che a detti luoghi, & altari, saranno alcune tavolette con vna breue nota ò narratione de i Corpi santi e reliquie che sono in quella Chiesa, e con fallende, Antifone, orationi, e letanie, ac commodate a quei santi, & a quella Chiesa secondo il rito Ambrosiano; e vi saranno anco persone deputate a mostrar quelle reliquie che si possono scoprire, & instruir il popolo d'esse, e d'altre diuotioni di esse Chiese: però cerchino con tutti questi mezzi di eccitarsi, & aiutar-

si al-

alla diuotione.

I Padri di famiglia habbino special cura in questa occasione de i loro figliuoli e seruitori, conducendoli seco, & aiutandoli in tutto quello che è bisogno, per far questo spirituale acquisto, e pigliar in quest'occasione buono indirizzo a tutta la vita loro per l'auuenire.

Il medesimo facciano i capi mastri di bottega, con li suoi garzoni, o seruetti.

Con questa occasione, si ripigli e rimetta in tutte le case l'oratione della sera, doue fosse tralasciata, o raffreddata; e doue non fosse introdotta, ciascun Padre di famiglia l'introduca: la sera del Sabbatho, e medesimamente di tutte le feste, potranno conuenire a far detta oratione nella Chiesa loro parochiale; e mentre dura il tempo del Giubileo, nella Città potranno anco conuenire alla Chiesa Metropolitana, o ad alcuna delle altre tre deputate per il Giubileo, doue si farà questa oratione ogni sera, con vna, Salue Regina, cantata con particolare solennità, che finirà sempre inanti al segno dell'Aue Maria.

Tutti quelli che sanno leggere, procurino di prouederli d'alcuni libri spirituali, massime pertinenti alla occasione presente, con consiglio delli Confessori; specialmente procurino tutti d'hauer le lettere di Monsignor Illustrissimo Arcivescovo, scritte al popolo di presente, e quelle che gli scrisse l'anno passato sopra il Giubileo dell'anno santo, insieme con questi auuertimenti & ordini, & alcune altre simili fatiche, che per ordine di sua Signoria Illustrissima si daranno fuori fra pochi giorni.

Si ricorda a tutti in questa occasione, che oltre gli altri officij e diligenze di carità, con che si procurerà prouedere opportunamente al bisogno delli forastieri poveri che verranno per il Giubileo, siano anche pronti e solleciti in esercitar l'hospitalità santa nelle case loro, specialmente con quelli che ne conosceranno essere bisognosi: alli quali non solo diano cibo corporale, ma insieme edificazione spirituale, con esempio in ogni cosa di vita veramente christiana.

Si ricorda poi a tutti in questa occasione la santa limosina: nel quale officio, se le raccomandano i Monasterij di pouere monache, e religiosi, gli hospitali, & altri luoghi pii, i poveri, mendicanti, e vergognosi; in oltre a ciascuno secondo la sua possibilità, le necessità della sua Chiesa parochiale, che habbia bisogno di restoratione, o d'apparamenti sacri; e specialmente con ogni efficacia si raccomanda ad ogniuno la fabbrica della Chiesa collegiata di san Lorenzo; che per esser Chiesa molto veneranda, e di diuotione grande, per le reliquie, corpi santi, & indulgenze che vi sono, essendo hora nello stato che si vede, ricerca da se stessa buon aiuto de limosina da quelli, che in questo santo Giubileo la visiteranno.

Dat. Mediolani, in ædibus Archiepi scopolibus, die 6. Februarij. 1576.

O R D I N I,

Et auuertimenti a i Parochi per il santo Giubileo.

Carolus Cardinalis Archiepiscopus.

Ogni Paroco o Curato legga quanto prima il Breue di N. S. & il decreto della publicatione di esso fatto da noi con il sommario volgare.

Legga parimente la lettera nostra al popolo, data il primo giorno di Febraro di questo anno 1576. e gli ordini & auuertimenti nostri stampati a parte sopra di ciò.

Legga spesso volte le feste in tutto questo tempo che dura il Giubileo, hor la lettera sodetta, hor alcuna parte dell'altra, scritta gli anni passati sopra l'anno santo, hora gli auuertimenti & ordini sodetti; procurandone con ogni diligenza l'osseruanza, e l'essecutione, e riscaldandola spesso anche ne i suoi ragionamenti all'Altare.

Faccia, specialmente all'Altare. & in particolare, ogni opportuna diligentia con il suo popolo, accioche tutti quelli che non haueranno impedimento, vadino seco processionalmente a visitare le quattro Chiese per conseguir il Giu-

M m 2 bileo;

bileo; notificandoli anche la gratia e commodità che habbiamo concessa, a chi vi anderà in questo modo.

In questa processione si seruino le infra scritte cose.

VAda innanzi vn Chierico con veste e cotta decente, e porti la Croce più honoreuole della sua Chiesa. Seguitino tutti li Ecclesiastici di quella parochia, i quali non siano canonici, ò beneficiati di choro, ò stipendiati ordinariamente in alcuna collegiata, onde hauessero a trouarfi simili processioni che facessero le sue collegiate; e questi anco vadano con cotta, e veste decente. Nell'ultimo sia esso Paroco, ò Curato, con la cotta similmente. Poi seguitino tutti gli huomini; fra i quali vadino innanzi le confraternità e compagnie laicali di quella parochia; prima quelli della dottrina christiana, poi quelli del santissimo Sacramento, poi l'altre se ve ne sono, vestiti del suo habito quotidiano; ò anco di peregrino, se vengono di fuori; e poi seguiti il restante de gli huomini. Seguitino poi le donne con il medesimo ordine.

Il Clero vada sempre cantando diuotamente in canto fermo, oueramente figurato, cioè di falso bordone; ouero recitando semplicemente, secondo che commodamente potrà, inni, cantici, e salmi accommodati alla solennità del Giubileo, ò al tempo di penitenza, ò all'occasione della peregrinatione, ò viaggio, che si fa a quelle Chiese, come sono gli infra scritti.

Per il Giubileo.

Cantemus Domino. Exod. 15.
Iubilate Deo omnis terra: Salm. 99.
Benedic anima mea Domino. Salm. 102.
Venite exultemus Domino, iubilemus, & cat. Salm. 94.
Exultate Deo, Salm. 80.
Il cantico, Magnificat, il cantico, Benedictus, il cantico, Nunc dimittis.
L'hinno, Te Deum.

Per la penitenza.

Sette salmi penitentiali, Le letanie, e pteci seguenti, come nell'ufficio della Madonna Ambrosiano.

Per il viaggio.

Qui habitat. Salm. 90.
Super flumina Babylonis. Salm. 130.
Dominus regit me. Salm. 22.
Misere mei Deus, Salm. 50.
Dominus illuminatio mea. Salm. 26.
Leuaui oculos meos. Salm. 120.
Quemadmodum desiderat. Salm. 41.
Benedicite omnia opera Domini Domino. Dan. 3.

Quando saranno vicini alle Chiese, potranno cantar Antifone, ò Sallende, accomodate al Santo, sotto il cui titolo è la Chiesa; e nella Chiesa poi il Paroco ò Curato dirà l'oratione accomodata come di sopra: e questo medesimo si seruara nel visitare che farano de gli altari particolari, e reliquie, & altre diuotioni di ciascuna Chiesa, valendosi a questo delle Tauolette poste a questo effetto nelle dette Chiese.

Doue non fosse presente il Sacerdote specialmente deputato in quella Chiesa a questo effetto, douerà esso Paroco leggere al suo popolo la Tauoletta e nota delle reliquie de corpi santi, & altre diuotioni che sono in quella Chiesa, e dir alcune parole per eccitatione di esso popolo alla diuotione.

Publichi ogni Paroco ò Curato di nouo, e legga all' Altare in giorno di festa quanto prima; e poi la prima Domenica di Quaresima, e la prima Domenica dopo Pasqua l'editto nostro della conuersatione nelle Chiese, e facci osservare inuiolabilmente nella sua Chiesa, specialmente circa il non lasciar entrar laici nel choro Ecclesiastico, ne meno ne i cancelli de gli altari, doue i Sacerdoti celebrano la Messa; ne sopporti che vi si facciano circoli e colloqui profani; e molto meno parole & atti obsceni; ò altre irriuerenze: Facendo ammonire, & ammonendo anco per se stesso i transgressori; e quando non cessano subito da queste irriuerenze, &

ornino a ricaderli, gli interdichi subito dall'ingresso della Chiesa, per autorità nostra, laquale con la presente gli concediamo; e facciali uscire prima che si vadi più oltre ne gli officij diuini, conforme a quel che ordinano i sacri Canonici che si offerui con gli interdetti se ne dia poi notizia subito al Vicario nostro.

Il medesimo si serui con le donne, che entrano, o stanno nella Chiesa non velate intieramente nel modo da noi ordinato; e tanto più strettamente, poi che già tante volte sono state ammonite.

Doua ancora all'altare alcuna volta instruire le donne del modo di velarsi, che sia intieramente secondo l'ordine nostro; e parimente instruire gli huomini, & ammonirli generalmente, e particolarmente, a star inginocchiati a tutta la Messa che si dice, saluo all'Euangelio.

Auuerisca, che nelle Chiese regolari, o secolari, etiam di scuole, o altre, per tutto questo tempo del Santo Giubileo, non si publicchino, nè mettino fuori Indulgenze plenarie concesse dall'anno passato dal Giubileo in dietro, perche dura ancora la suspensione e prohibitione.

In essecutione del Decreto del nostro Concilio Prouinciale Terzo, con questa occasione introduchi nella Chiesa sua Parochiale l'uso del cantar la Salue, il Sabbatho di sera.

Ecciti con la medesima occasione il popolo all'istituto dell'oratione della sera, e i giorni di festa per l'auuenire la facci in Chiesa, in hora che finisca auanti l'Aue Maria; facendoui intrauenir il clero della sua Parochia, che non è obbligo ad altra Chiesa; e procuri con ogni diligenza di farui conuenire tutto il suo popolo.

Dat. Mediolani, in ædibus Archiepiscopalis die quarto mensis Februarij.

1576.

Facoltà, & instruttione, per la distribuzione delle dispense & habilitationi da concedersi ne i luoghi della diocesi di Milano, sopra le concessioni requisite per conseguire il Giubileo.

Carlo Cardinale di Santa Prassede Arcivescovo di Milano, &c.

Per le facoltà che ci sono concesse dalla Santità di N.S. subdeleghiamo in virtù di queste nostre ciascun Parocho della prepositura di

che con quelli che habitano nella sua parochia, che sono infermi, o altrimenti legittimamente impediti, in modo che non possono visitare alcuna Chiesa delle deputate per conseguire il Giubileo, possa commutare la visita delle Chiese in altre opere pie. Subdeleghiamo anco il Reu. Vicario foraneo di quella Pieue, che possa co' tutti gli habitanti nel suo vicariato, mutare, e minuire il numero delle Chiese, e de i quindici giorni per conseguire il Giubileo, e fare altre cose, nel modo che si dirà nelle infrastrate nostre instruttioni, seruando però, tanto esso Vicario, quanto anche ciascun Parocho, in ogni cosa la forma, e le condizioni contenute in esse instruttioni, quali sono qui sotto immediatamente descritte.

Habbia ciascun Vicario buon numero d'ogni forma delle dispense & habilitationi stampate sotto il nome nostro, per distribuirle opportunamente, secondo la qualità de i bisogni, in conformità di queste instruttioni nostre; sopra le quali forme serui di volta in volta che ne distribuirà alcuna, quello che mancherà nella stampa, in conformità di esse instruttioni.

Possa nondimeno a nome nostro distribuire, e dare dette dispense a bocca, massime in caso d'infermità pericolosa, & altra occasione che non patisse dilatione; ma ciò fugga quãto sia possibile, per varij rispetti, e specialmente per schifare il pericolo di quelli che si scordano le condizioni imposte.

Dia notizia a gli altri confessori deputati, & altri ministri delle Chiese di quella Pieue, o Vicariato, nel quale s'e-

Mmm 3 sten-

rende la sua deputazione per il Giubileo, della facoltà che ha da noi di poter distribuire e concedere in varij casi habilitatione e dispensa, circa le condizioni da essequirsi per conseguire il Giubileo; accioche rimettano & indirizzino a lui quelli, che ad essi significaranno di hauer bisogno: e sia poi auuertito, a non essercitare quest' officio, se non alle persone habitanti ne i luoghi compresi nella sua deputazione.

Tutte le volte che distribuirà dispensa ò habilitatione alcuna per causa del Giubileo, ad alcuna donna madre di famiglia, circa al visitare delle Chiese, possa esprimere nella istessa dispensa, anco le sue figliuole non maritate, serue, e donne di casa, quando non habbino altra commodità di uscire e visitare le Chiese ordinarie conuenientemete senza la madre ò patrona di casa.

Non distribuisca dispensa di commutatione delle Chiese ordinarie deputate per il Giubileo senza giusta causa; & all' hora, se la causa dell' impedimento non hauerà luogo in tutte le quattro Chiese, ma solo in alcune, nomini altre Chiese, in cambio di quella sola doue ha luogo l' impedimento, e per altre non le dia dispensa alcuna.

Alle donne grauide, medici, comare, e putti piccoli da dieci anni in giù, potrà distribuire la dispensa di conseguire il Giubileo, con visitare le quattro Chiese ordinarie, ò altre quattro, ò minor numero, per quei giorni che gli parerà, secondo la grauidanza vicina ò lontana dal parto, secondo le cause che ad esso pareranno sufficienti a questo; ma quanto alle donne che haueranno partorito, che dopò il parto, potèdo in tempo che duri il Giubileo, suppliscano il resto delle visite delle quattro Chiese ordinarie, secondo la forma del breue, a compimento delli quindici giorni; & a questi, & a gli altri sodetti facci fare quel più, che parerà ad esso che possino fare.

Alli vecchi, ò stroppiati, ò deboli, che possino nondimeno uscire di casa, distribuisca la dispensa di conseguire il Giubileo, con visitare le quattro Chiese ordinarie, ò altre quattro, ò meno delle quattro, per quei giorni che gli parerà che

possino essequire, e gl' imporrà che suppliscano al far l' oratione ordinata nel breue, nella sua Chiesa parochiale, ò almeno in casa, al compimento del numero delli quindici giorni.

Il medesimo si offerui con le madri che lattano, e similmente con le balie.

A quelli che allegano impedimento di douer far alcun viaggio, e per questo desiderano dispensa del numero de i giorni, quando siano veramente per far viaggio prima che passino quindici giorni, ne i quali douerebbero pigliare il Giubileo, nè possino commodamente differire esso viaggio, nè sono per ritornare probabilmente dentro il tempo, nel quale dura la facoltà di pigliare il Giubileo, potrà distribuire la dispensa, con riduzione de i giorni a tal numero, che essi possino sodisfar nel tempo che sono per dimorare a casa, prima della lor partita; ma in ogni caso non siano meno di tre giorni, se il viaggio sia a luogo fuori della diocesi se è nella diocesi, cinque; e sia con conditione, che per il restante delli quindici giorni, faccino doue si trouaranno, anco in viaggio, le orationi ordinate nel breue del Giubileo.

Quelli che hanno cominciato di pigliare il Giubileo qui in Milano, non hanno però compito di fare il viaggio per qualche impedimento, ò siano questi della Città, ò siano forensi, trouandosi in alcuna Pieuè doue habbino casa, ancorche non vi habitino per la maggior parte dell' anno, il Vicario deputato possa concedere di conseguire il Giubileo alle Chiese deputate di essa Pieuè, diffalcando dal numero delle processioni; ò viaggi particolari che dourà fare in visitare iui le Chiese secondo la forma di questa instructione, quelle processioni, ò viaggi rispettivamente, che haurà fatto in Milano.

Quelli che fossero mancati per vnà, ò due volte, di andare con la processione della tua parochia, alle Chiese, possa cedere il Vicario, di supplire con andare e tornare altrettante volte, quante sono mancati, cò la processione d' altra parochia della medesima Pieuè, alle Chiese sodette, ouero andando per se soli a visitare le Chiese tre giorni per ciascuna volta che sono mancati di andare con

la

ORDINI,

la sua processione.

A quelli che sono stati dispensati a Milano, con ordine di supplire alli quindici giorni in quelle Chiese che li faranno deputate fuori, non hauendo essi a quest' hora satisfatto, & adempito quanto gli è stato ordinato, ò non essendoli state assegnate Chiese certe dalli penitencieri deputati da noi a Milano per questo; il Vicario gli assigni quelle istesse Chiese, che faranno elette nel suo Vicariato, doue non sia causa di darli alcuna habilitatione, secondo la facoltà che n' ha da noi, alla forma di queste instructioni; e procuri almeno che vi vadano e ritornino alcune volte processionalmente con gli altri della sua parochia.

A gli infermi che non possono uscire di casa, potrà il proprio paroco loro, ò altro, che esercisca la cura della parochia loro, distribuire la dispensa di far l'oratione conforme al breue, ò quello che potrà, a giudicio della conscientia dell' infermo, e di esso curato, innanzi ad alcuna imagine sacra, ouero oratorio acconcio nella lor camera, per quei giorni che parerà ad esso paroco; e se l' infermità è di tal natura, che può essere che si risani dentro del tempo del Giubileo, gl' imponga, che supplicano il resto delle visite delle quattro Chiese ordinarie secondo la forma del breue, a compimento delli quindici giorni; e non potendo far tutto il compimento, facciano quel più che parerà ad esso paroco.

Ma se l' infermità che gl' impedisce, sarà di natura longa, gl' imponga solo che per quindici giorni continui, ò interrotti, facciano in camera (potendo) le orationi contenute nel breue, innanzi ad alcuna imagine sacra, ouero oratorio acconcio nella lor camera.

Ad ascoltare le confessioni di essi infermi che non possono uscire di casa, oltre a quelli confessori che sono deputati da noi per la lista mandata in mano del Vicario foraneo, deputiamo il proprio paroco, ò altro che esercisca la cura nella parochia loro, e ogn' altro confessore approuato; acciò possino com' maggior commodità pigliare il Giubileo; purché esso curato non sia per altra causa sospeso dalle confessioni.

Modo, e conditione, che deuono osservare le Monache per conseguire il santo Giubileo.

Prima deuono auanti che comincino a pigliare il santo Giubileo, esser contrite e confessate da Confessore dal Reuerendissimo Arcivescovo deputato generalmente per il Giubileo, ò specialmente per loro a questo effetto del Giubileo; se s' alcuna (il che Dio non permetta) dopo ch' hauesse cominciato a pigliarlo, cadesse in peccato mortale, deuera prima di nuouo confessarsi, e poi proseguire a pigliarlo.

Secondo, hanno di visitar con diuotione e reuerenza processionalmente, cominciando le processioni dal luogo doue sogliono cōgregarsi per il loro capitolo, per quindici giorni continui ò interrotti, quattro altari; cioè il maggiore della sua Chiesa interiore, e tre altri altari, quali acconcieranno con decenza nell' istessa Chiesa interiore, ouero ne i chioftri, ouero altri luoghi conuenueuoli dentro la clausura, che ordinerà il loro Confessore.

Terzo, A ciascuno delli quattro altari, quando li visiteranno, diranno cinque Pater noster, e cinque Ave Maria. per remissione de i suoi peccati, e pregheranno piamente Dio per l' vnione tra i Principi christiani, per l' estirpatione dell' heresie, per l' esaltatione della santa Chiesa Romana.

Quarto, L' inferme che a giudicio del Confessore non possono uscire della cella, ò dormitorio, dicano per quindici giorni continui ò interrotti innanzi al loro altarino, ouero ad alcuna sacra Imagine, quattro volte il giorno, cinque Pater noster, e cinque Ave Maria, e faranno oratione come di sopra: sia nondimeno in facoltà del Confessore, quanto ad esse, & altre inferme, ridurre a meno i giorni, & il numero delli Pater noster, & Ave Maria, & anco mutar affatto, & assegnare altra più breue oratione in luogo delli Pater, noster, & Ave Maria, pregando pur per le cause sudette; secondo che giudicasse il pediente

Mmm 4 per

per la grauezza del male, tutto ad arbitrio suo.

S'auisano nondimeno l'inferme, che rifanandosi a tempo che duri la facoltà del Giubileo, tutto ciò facciano intieramente la visita delli quattro altari, & orationi ordinate, se bene non processionalmente.

Quinto, quelle Monache che per cagione d'ufficio, ò per altro impedimento approuato dal Confessore, non potrà no andare in processione, visiteranno per se sole li quattro altari per quindici giorni continui, ò interrotti, e faranno l'orationi come di sopra, conseguiranno il Giubileo.

Sesto, Le Nonitie, Conuerse, e giouane secolari che sono ne i Monasteri, ancor essequiscano, & offeruino l'ordine, modo, e conditioni sopra scritte: e così possono conseguire il Giubileo.

Altri auuertimenti alle Monache, & altre persone sudette.

Oltra le sudette cose, per maggior aiuto suo in occasione di far così pretioso acquisto, abbraccino prontamente i mezzi che se gli propongono qui a basso.

Si desidera, affin che con maggior disposizione e purità di coscienza, e di diuotione, conseguiscano il Giubileo, che facciano vna confessione generale.

Mentre andaranno processionalmente visitando li quattro altari, cantino; ò dichino Salmi, Letanie, & altre diuotioni, secondo che ordinerà il Confessore.

Ciascuna anco in particolare, procuri di fare con licenza della Superiore, vn'altra volta la medesima visita delli quattro altari li quindici giorni.

Mentre durerà il santo Giubileo nella Città, offeruino le cose infra scritte.

Frequentino più specialmente il Sacramento della santissima Comunione.

Facciano vna volta l'oratione delle quaranta hore, diuidendola in giorni, se nella notte fosse incomodo di farla.

Offeruino il silenzio più del solito.

Facciano alcuna disciplina, ò digiuno, ouero astinenza straordinaria.

Nessun yada al Parlatorio senza causa

molto necessaria, oltra l'espressa licenza che sempre è necessaria della superiore; la quale non la conceda, se non per breuissimo spatio; & anco per tal necessità non s'apra mai il fenestrino della ferrata, se non per cagione di prediche, ò instrumenti.

Eughino tutte quelle cose, che possono portar loro distrazione, perdimento di tempo, impedimento della loro diuotione, ouer occasione d'offesa di Dio.

Pregmino Dio instantemente per la Santità di N. S. per Monsignor Illustrissimo Arciuescouo, e per la riforma, e la rinouatione spirituale di questa Città, e di tutto il Christianesimo, e specialmente per il profitto spirituale loro, e di tutte l'altre persone poste in istato di religione.

LITERÆ PASTORALIS DE
septem Basilicis stationalibus,
deque frequenti & pio earum usu.

Carlo, Cardinale di S. Prassede, Arciuescouo, al popolo della Città,
& diocesi di Milano, salute nel Signore.

Sonogià quattr'anni, figliuoli diletissimi, che v'impetrammo dalla Santità di N. S. Papa Gregorio XIII. il pretioso dono delle Stationi di Roma, distribuite in varie chiese di questa Città: di maniera che con pochissima fatica potete conseguire le istesse Indulgenze, e gratie stationali, che altre volte per guadagnarle, vi sarebbe stato necessario pellegrinare insino a Roma. Hora con spirituale nostra allegrezza, e vostra, e segnalatamente stata accresciuta questa gratia, essendosi degnato il medesimo sommo Pontefice, per benignità, e charità sua singolare verso questo popolo, darci anco, come intendete dalle sue lettere Apostoliche, il thesoro delle indulgenze delle sette chiese di Roma, in altre tante Chiese di Milano, delle più insigni; sì per le molte sacre reliquie che vi sono, come per la particolare, & antica diuotione, che vi ha questo popolo.

Ma

Ma perche habbiamo veduto (ilche ei duole intimamente fino all'anima) alcuni di voi andare alle Chiese, e conuerfare in esse con poca riuerenza, e stare alli diuini officij, specialmente ne i tempi delle sacre stationi, indulgenze, feste, & altre solennità, senza diuotione; e di maniera tale, che conuertono in occasione di perdizione loro, e d'altri, quel che noi habbiamo procurato per salute & aiuto spirituale delle anime; stiamo perciò con molta sollecitudine, come vuole il debito della cura nostra Pastorale, tuttauia cercando modo di rimediare, e stradicare questo sì graue peccato, e scandalo: il quale potrebbe vn giorno fare, che fossimo spogliati di queste segnalate gratie; ò persequerando noi in mal riconoscerle, & usarle, prouocare sopra di noi grauissimi flagelli di Dio.

Per tanto oltre le prouisioni, che con pubbliche auuertenze, & editi nostri facessimo intorno a ciò gli anni passati, per la esecuzione de' quali habbiamo ultimamente usato altre diligenze con forme al bisogno; ci è parso ispediente anco cò l'occasione di questa noua gratia, scriuerui la presente nostra paterna lettera, inuitati massimamente da questo sacro tempo del Giubileo dell'anno santo: nel qual tempo si come con molta nostra còsolatione vediamo ogni dì testimonij della còmotion grande, che fa ne i cuori vostri la pietosa mano di Dio, a penitenza, e vera emendatione di vita; così speriamo, che la diuotione, e le calde orationi di molti di voi ci debbiano impetrare dalla diuina misericordia trà le altre gratie questa ancora, che le menti di tutti quelli, che per conto di tai disordini e peccati sono stati fin qui nelle tenebre, e durezza, riceuino hora efficacemente il diuino lume, e si dispongano a riconoscere la grauezza di così fatti errori, e l'obbligo che ha ogni Christiano di esserne sempre lontanissimo.

Se nelle attrioni, & negotij mondani, figliuoli carissimi, gli huomini che non viuono a caso, ma si gouernano con giudicio e prudenza, considerano molto bene quello che fanno, & a che fine lo

fanno, per metterui quella diligeza, che la qualità, & importanza loro ricerca; quanto più ragioneuol cosa è, che quando voi andate alle Chiese, alle stationi, & alle indulgenze (negotij di tanta importanza) consideriate che cosa fate, & a che fine la fate? nel che anco vi aiuterà il ricordarui, e considerare quella grande santità, pietà e disciplina, con le quali soleuano già anticamente esser celebrate dal popolo Christiano queste e simili altre diuotioni.

Soleuano già ne i primi tempi della santa Chiesa i fedeli, come buoni soldati di Christo, non istimar fatica, nè disagio del corpo, nel celebrare, e frequentare le sacre stationi: andauano hora ad vna, hor'ad vn'altra Chiesa, & iui faceuano le loro stationi, e specialmente il giorno di Domenica, Mercordi, & Venerdì, stando lungamente in oratione; di modo che spesso durauano in questo santo esercizio fin'alla sera; anzi indefessamente tal volta la notte intera vegliauano con gran diuotione appresso alle reliquie, & a i sepolchri de Santi Martiri; cessauano per quello spatio di tempo da ogni altro loro negotio, & esercizio; si preparauano quasi sempre col digiuno, e con qualche particolar atto di humiltà, commuocandosi anco santamente, acciò che così le stationi che faceuano, fussero più solenni, e più fruttuose alle anime loro.

Erano queste tante Stationi all'hora in tanta veneratione, che gl'istessi sommi Pontefici usauano, specialmente nelle Domeniche dell'Adnento, e nelli tempi della Quaresima, e ne gli altri giorni stationali, d'andare processionalmente con tutto il Clero e popolo Romano a celebrarle in varie Chiese, e predicauano iui, dicendo solennemente la Messa, e gli officij diuini.

E San Gregorio le distribuì ordinatamente ne i giorni, ne i quali hoggi per lo più le celebriamo.

Et acciò che il popolo s'accendesse a conuenirui più frequente, e con la debita riuerenza; depurò non solo Cantori, e Chierici con suoi Primicerij, che conuenissero alle stationi per celebrare i diuini officij; ma anco costituì alcune

Chiese

Chiese vicine alle stationali, doue il popolo tutto si congregasse, per andar processionalmente, e con più diuotione alle Chiese, doue s'hauuano a far le sacre stationi; delle quali alcune, cioè le Quarlesimali, dedicò particolarmente alla penitenza; altre, come già si soleua, a celebrare la memoria de' santi martiri; e con questo eccitare i fedeli alla diuotione, & imitatione loro.

Era pur anco cosa che eccitaua molta diuotione e pietà, l'ordine delle processioni che vsaua quel santo Pontefice. Conueniuano da varie Chiese distintamente tutti i stati de' fedeli processionalmente ad vna istessa Chiesa, il Clero, i Monaci, le Vergini, li putti, gli huomini, le vedoue, le maritate, ciascun stato separato dall'altro, con ogni diuotione.

Erano alle porte persone graui, le quali escludeuano i scandalosi e pubblici peccatori.

Entrauano, e stauano nelle Chiese gli huomini e le donne distinti e separati. Et ogniuno staua inginocchiato, ò in piedi, con grandissimo silentio, e con ogni attentione, all'oratione che il Sacerdote in nome di tutti faceua.

Tale era la pietà, diuotione, e riuerenza in quei primi tempi della Chiesa; perche conosceuano i fedeli, e considerauano, di quanta importanza fosse l'andare alle stationi, l'acquistar l'indulgenze, il visitar le Chiese, l'accompagnar processioni, e far altre simili opere di pietà Christiana.

Sapiate, figliuoli, e considerate molto bene, che l'andare alle indulgenze, è vno andare a partecipare del pretioso sangue di Giesu Christo nostro Signore, e delle fatiche, passioni, martirio, e meriti de' suoi Santi, più, e meno, secon- do pare al Vicario di Dio in terra, dispensatore di questi tesori della Chiesa santa, di comunicareli, concedendo più ò meno Indulgenze.

Il che tutto va in sodisfattione, e cancellatione del debito di molte pene temporali, che ci resta per lo più dopò la remissione delle colpe de' peccati per il Sacramento santo della penitenza, da douerli pagare ne gli acerbissimi incen-

dij del Purgatorio.

Doue che, chi va in istato di peccato mortale a queste Indulgenze, non le conseguisce.

Si visitano le Chiese; si viene alle solennità del Signore, e de' suoi Santi, per honorar quei misterij, e reliquie, per partecipare della loro virtù, & efficacia; per eccitarsi con quelli essempli, per santificar quei giorni; per impetrar col mezzo di quei Santi perdono delli peccati, e molte altre gratie da Dio.

Si va alle Chiese, per esser presenti al venerando e tremendo sacrificio dell'Altare; e partecipare del frutto della morte e passione di nostro Signore; per sentire la salmodia, e gli Hinni cantati a lode e gloria della diuina Maestà.

Alle Chiese voi andate a presentare le vostre orationi, insieme con quelle di tutta la Chiesa Catholica offerte da i sacerdoti; andate per sentire la diuina parola: andate a chiedere l'intercessione de' Santi; andate a dimandar misericordia de' vostri peccati, liberatione delle tribulationi e trauagli di questo mondo, aiuto ne i vostri bisogni, vittoria contra le tentationi, e gratia d'acquistar le virtù.

Come sarà adunque possibile, se considerate che andate alla Chiesa per tutti questi fini che habbiamo detto, che in essa non stiate riuerenti, modesti, con silentio, raccolti, & vniti in voi medesimi, attenti, e pronti alle cose che in essa si fanno, e dicono? e che non seguitate il precetto del Sauio, che dice, [Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei?] cioè raffrena i tuoi affetti, e guardati di non far cosa contra la santità di quel luogo.

Considerate, che voi entrate innanzi al conspetto di Dio, il quale se bene è da per tutto; particolarmente però è nelle sacre Chiese.

Così diceuano i santi Padri del Testamento vecchio, quando andauano al tempio, che compariuano innanzi alla faccia di Dio: perche in quel tempio soleua Iddio mostrare particolarmente la sua presenza, con segni, e miracoli, e con essaudir quelli che in esso lo pregauano: quanto maggiormente possiamo noi di

re,

re, entrando nelle Chiese e case di Dio, consacrate con le sane orationi da i Vescou, che andiamo innanzi al conspetto del Signore, che compariamo innanzi alla sua faccia, tanto più essendo nelle Chiese la reale e corporal presenza di N. Signore Giesu Christo, inuisibilmente da vna gran moltitudine d'Angioli adorato e glorificato, e quotidianamente offerto all'eterno Padre nel santissimo Sacrificio della Messa, per li peccati nostri.

Vi sono ancora le reliquie de' Santi, le sacre immagini di nostro Signore Giesu Christo, della Beatissima sua Madre, e de i Santi: In essa con Salmi & Hinni si glorifica e loda Iddio, e si fanno le publi che orationi per tutto'l mondo.

Questi sacri luoghi ha eletto Dio, doue particolarmente esaudisce le orationi de' fedeli; doue ci dona la sua gratia per mezzo de' sacramenti; doue ci arricchisce di doni spirituali, per mezzo della parola sua santa. In quei sacri luoghi si rappresenta da i Sacerdoti e ministri Ecclesiastici la celeste Gierarchia de' beati Angioli, & Santi: iui concorrono i fedeli ad orare vnitamente con vna fede, in vno spirito, quasi cō vna istessa bocca, come membra che sono d'un medesimo corpo della santa Chiesa, della quale è capo Christo nostro Signore. È di quanta importanza siano le orationi che nella Chiesa si fanno, lo insegna S. Giouanni Chrysostomo, ripredendo quelli, che finita la predica si partono di Chiesa, e non restano alla Messa.

Ma, ò fredda, dice egli, ò magra scusa, che da molti òdo allegare; in casa possiamo far oratione, ma nõ possiamo sentire la predica: inganni te stesso, ò huomo, e viui in vn grande errore: perciò che, se bene si deue, e può far oratione anco in casa; non si può però fare così bene e perfettamente come in Chiesa; doue sono tanti padri; doue il grido delle voci vnite passa infino al Cielo: nè tanto vale la oratione che tu fai solo, quanto quella che fai in compagnia de' fratelli: perchè in quella ci è di più la concordia, l'vnione e congiunzione dell'amore e carità; e i canti de' Sacerdoti, e le orationi loro, le quali menano se

co al Cielo quelle de' popoli più imperfetti; anzi non solamente vi sono i gridi de' Sacerdoti; ma gli Angeli istessi, e gli Arcangeli, iui riuerti fanno oratione, hauendo il tempo a ciò accomodato, e la sacra oblatione in loro fauore: perciò che si come gli huomini quãdo vogliono mouere i Rè a far loro qualche gratia, portano i rami d'oliva, col quale albero gli ricordano la benignità e misericordia; così gli Angeli in quel tempo in vece de' rami d'oliva mostrano al Signore il corpo del suo figliuolo, e pregano per tutto'l genere huano, e dicono anco: Per quelli, Signore, preghiamo, che tãto amasti, che per la loro salute moristi, e fosti crocifisso: per questi supplichiamo, per li quali hai sacrificato il tuo corpo.

Questo dice il Padre S. Giouanni Chrysostomo.

Onde vedete, con quanta religione e diuotione debbiat andare, stare, e conuersare nelle Chiese sante; e come debbiat conformarui con quello che diceua il Profeta e Rè David: [Introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.]

Ma hora che si fa? come si conuerfa nelle Chiese? In luogo di quella antica diuotione, è introdotta in gran parte irriuerenza, indi uotione, e vna colpabilissima negligenza; specialmente nelle vilie, che anticamente si faceuano nelle Chiese con tanta religione, hora sono introdotte tante dissolutioni; anco in questa Prouincia di Milano, che si è giudicato maggior honor di Dio, il prohibirle affatto, che permettere che si facessero con tante offese di sua diuina Maestà.

Vanno hora alcuni alle Stationi, alle processioni, alle festiuità, & alle Indulgenze, per vedere, & essere veduti.

Le contrade vicine alle Chiese in queste occasioni tal volta sono fatte quasi theatri de' vani spettacoli, e d'ogni profanità: si trouano anco di quelli, che nõ solo nelle strade, ma nelle Chiese istesse a fatica vogliono conoscere separatione de' gli huomini dalle donne, luogo de' laici distinto da quello de' Sacerdoti, habito di penitenza ò d'oratione, di-

uerſa

verso da quello, che ne i balli, nelle comedie, e nelle scene introdusse già la cieca gentilità.

Hora non s'ode da alcuni quella voce dell'Apostolo S. Paolo, che ci auisa, quanto sia inconueniente, che l'huomo ori con la testa coperta, però che senza scuoprirsì, e senza inginocchiarsi in quei tempi e modi che vuole la Chiesa tanta, con nò poco dishonore di Dio, e mal essemplio, stanno presenti alla santa Messa, a i diuini officij, & alle publiche orationi.

Parimente, se bene il Principe de gli Apostoli S. Pietro ci auisa della decenza, che le donne vadino col capo coperto, quando disse: [Quarum non sit extrinsecus capillatura &c.] sono però delle donne, che, ò non si mettono velo ò drappo in testa, ò se pur lo mettono, è di tal forte, che non serue tanto per cuoprire, quato per sfoggiare, e per vanità, per alettar più gli occhi & i sensi de gli huomini vani e sensuali; tal che non attendono in fatti a quello, che con tante ragioni suadeua & incaricaua l'Apostolo S. Paolo, che non douessero le donne presentarsi nella Chiesa all'oratione, che non hauessero il capo velato. [Omnes mulier, dice egli, orans, aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum: vnum est enim, ac si decaluetur, nam si non velatur mulier, tondeatur: si vero turpe est mulieri tonderi, aut decaluari; velet caput suum. E poco di poi soggiunge: Debet mulieri velamen habere super caput suum, & propter Angelos. Et dopò alcune parole dice anco: Vos ipsi iudicate: decet mulierem non velatam orare Deum? nec ipsa natura docet vos: quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi; quoniam capilli pro velamine ei dati sunt. si quis autem videtur contentiosus esse; nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesia Dei: hoc autem præcipio &c.]

Argomentaua l'Apostolo, da quello che la natura istessa insegna alle donne, di tener coperto il capo, e dalla ignominia che ne segue non facendolo: si come già per Isaià Profeta Iddio minacciua, che farebbe in pena del peccato,

& ingratitudine loro, dicendo: [Decaluet Dominus verticem filiarum Sion, & crinem earum nudabit.] Argomentaua parimente dal misterio, il quale, cuoprirsì la testa esse donne, si contiene, significandosi la naturale soggettione loro all'huomo: E dalla veneratione anco e rispetto che si deuè a gli Angeli, che così numerosamete sono nelle Chiese, assistendo a Christo, & aiutando le nostre orationi, con offerirle a Dio; & insieme dalla riueranza, che si deuè alla presenza de' Sacerdoti, Angeli di Dio nel ministerio loro; a i quali non volena, che le donne col capo scoperto potessero mai dare occasione alcuna pur d'un mal pensiero.

Per i quali rispetti tutti, concludèua che le donne doueano cuoprirsì il capo, e lo confermaua, attestando tale essere la consuetudine della Chiesa vniuersale.

Vltimamente poi glielo commandaua espressamente.

Con tutto ciò nondimeno, pare hoggi di, che in alcune donne non vi sia più memoria di questi auuertimenti, ragioni, e dottrina dell'Apostolo san Paolo: il che si fa con tanto maggior colpa nella nostra Città, quanto che non sono molti anni, che questo istituto dell'andar le donne sempre velate in capo, era qui in grande osservanza, conforme a quello che tante volte ci ha predicato & ammonito il Padre nostro Santo Ambrosio; che non solo nelle Chiese, ma etiam diu: per le contrade, in publico, debbiano le donne andar velate, conforme ancora all'antica disciplina christiana, & a i decreti de i beatissimi Pontefici, & alla dottrina de santi Padri.

Nel resto ancora, habbiamo perduto pur troppo di quei buoni instituti, e santi costumi: poca ò niuna differenza facciamo hoggi dalla casa di Dio, a qual si voglia luogo profano: perciò che nelle Chiese si parla non solamente di nuoue, traffichi, negotij, litti, mercantie, e d'ogni facenda; ma (quel che non senza grandissimo dolore possiamo ricordare) in esse ben spesso si tratta del modo di espugnar la pudicitia delle honeste donne; anzi non si lascia di mo-

lestarle

lestarle nella istessa Chiesa con sguardi e parole lasciuie: non vi è finalmente cosa profana e mala, della quale da questi in Chiesa non si parli, e non si cerchi il modo di eseguir la.

È che marauiglia è figliuoli, che ciò commetta l'huomo nella Chiesa materiale dedicata al Signore, se ardisce profanare l'anima & il corpo suo, qual San Paolo chiama tempio dello Spirito Santo, e lo dedica ben spesso al Demonio? Questa è la causa di tanti mali; di qui nasce, che dishonoriamo Dio nelle sue Chiese, perche dal tepio spirituale delle anime loro l'hanno del tutto escluso. E come fanno questi conto, di douer esser vna di quelle viuue pietre, con le quali s'ha nella eterna gloria a fabricare la celeste Gierusalemme, quel viuuo & eterno tempio di Dio; se qua giù in terra, del corpo & anima loro che sono tempio di Dio, hanno fatto tempio de' Demonij?

Quanto sono differenti i costumi nostri, da quella antica pietà, e purità, che desidera in noi la santa Chiesa, e che ci hanno insegnato i nostri maggiori, & a che ci obbliga, quando non fosse altro, il nome di Christiano?

Non è, carissimi, non è mai tempo di far cose tali, come sono queste, ma molto meno adesso che regnano tante heresie, contra le quali crediamo noi, e confessiamo co' la santa Chiesa madre nostra, che sono valide, e pretiose le Indulgenze: che sono degni di rispetto e di riuerenza i sacri tempij, e Chiese; che sono dallo Spirito Santo i riti Ecclesiastici; che nelle buone opere, e non nella vita dissoluta, habbiamo a guadagnarci il Paradiso: e però nella riuerenza e diuotione a queste cose sante, debbiamo con i fatti confessare la fede nostra, e manifestarci apertamente contrarij a gli Heretici, e non dar loro col mal esempio nostro occasione maggiore di persecutare ne i loro errori, di lacerare co' le sue blasfemie la santa Chiesa; e di biasimare i suoi sacri riti, e gli esercitij della pietà Christiana.

Sappiamo bene, che questa irreuerenza non nasce da mancamento di fede; ma nasce però da vna colpabilissima in-

consideratione, congiunta con negligenza, e poca cura della salute.

Non pensiamo che cosa siano Indulgenze, o Stationi, e sacre processioni; che cosa sia casa di Dio, e che andiamo a queste cose, senz'alcun spirito e sentimento; poco o niuna differenza facendo da quei luoghi sacri, e dalle attionj sacre, alle profane.

Certo, e chiaro segno è, per il quale si può conoscere, esser vn'anima priua di sentimento delle cose diuine, e non hauere timor di Dio innanzi a gli occhi, e finalmente non hauer pensiero, nè solitudine della propria salute, il star nelle Chiese e sacri tempij di Dio con poca riuerenza: quanto maggiormente in esse commetter cose contra l'honor dell'istesso Iddio.

Aduertite bene a quello che S. Giovanni Chrisostomo parla, reprendendo grauissimamente quelli, che si fermano in Chiesa a vedere le donne: Che fai, o huomo, dice egli, stando in piedi nella Chiesa? stai tu a veder le donne? non ti spauenti, a far cose grande ingiuria a Dio? ti pare la Chiesa di manco stima che la piazza? ti vergogni di esser veduto in piazza, che tu vadi dietro a loro; nella casa di Dio, doue egli ti parla, ardisci tu di far ciò in quell'istesso tempo appunto, nel quale da voci diuine tu odi, che deui per ogni modo fuggir tal cosa? Pensa bene, e considera, doue stai; appresso a chi stai; e che sei per inuocare l'aiuto e misericordia di Dio, con gli Angeli. Vedete anco quel che l'istesso dice contra quelli, che nelle Chiese parlano di cose vane, o negotij secolari, ouero ridono vanamente: E piena, dice egli, la Chiesa di riso: se qualch'vno dice qualche facetia, subito quei che sono presenti si riempiono di riso: & quello che è più di marauigliarsi, è che nell'istesso tempo dell'oratione molti non lasciano di ridere, e di riguardar da ogni banda. Il Diavolo ha legato tutti, tutti possiede, & è padron di tutti: Christo è dishonorato, e sprezzato: non si tiene conto alcuno delle Chiese. Non hauete vdito San Paolo, che dice; sia da voi lontana ogni parola dishonestà, e vana, e che possa muouere a

riso?

rifo : congiunge con le parole dishoneste li motti faceti che causano rifo ; e tu nella Chiesa osi a ridere ? Stà il Sacerdote di Dio offerèdo le orationi di tutti ; e tu senz'alcun timore ridi ? egli con tremore, e riuerenza, offerisce le orationi per te ; e tu burli ? non consideri la scrittura che dice, Guai a scherzatori ? non tremi tutto ? non entri in te stesso ? E se per auentura hai da entrare nel palazzo reale, tu rassetti pur le vesti, & accomodi te stesso nell'andare, nel guardare, & in tutte le altre tue operationi : e nella Chiesa, che è veramente la casa reale, e tale, quale è la celeste, tu burli ? e quantunque tu no'l vedi ; sappi però, che in ogni parte sono gli Angeli presenti innanzi al conspetto del loro Rè. Questo mio ragionamento, dice il medesimo santo, appartiene ancora alle donne : Dimmi, o donna, e tu ridi stando in Chiesa ? sei entrata per confessar i tuoi peccati, per prostrarti nel conspetto di Dio, e dimandargli misericordia, e tu ridi ? e come lo potrai tu placare ? Et altroue dice : Vedo alcuni nella Chiesa star a cianciare, mentre che si dicono i diuini officij, ma ancora mentre che il Sacerdote celebra : O presuntione : non sai, che stai in compagnia de gli Angeli ? e che con loro canti e pur ridi ? Non farebbe marauiglia alcuna, che vna faetra dal Cielo venisse, non solamente sopra di loro, ma anco sopra di noi : perche queste sono propriamente cose degne di faeta : è presente il Rè, ti mira l'essercito de gli Angeli ; e tu in presenza di loro ridi ? Ma fin'a quando riprenderemo noi, e gridaremo contra questi tali ? Bisognerebbe scacciarli di Chiesa, come scandalosi, e perniciosi, e pieni d'infiniti mali. Quando s'asteranno dal rifo quelli, i quali ridono nella horrenda hora del sacrificio della Messa ? quando lasceranno le ciancie, quei che nel tempo del sacrificio cianciano ? non ci basta, che nella mente siamo distratti, mentre che facciamo oratione, che ancora e ridiamo, e burliamo ? Tutte queste sono parole espresse di quel gran Padre San Giouanni Chrysostomo.

Simil zelo mostra egli contra quei che

parlano de' negotij secolari nelle Chiese, con queste parole : Noi la dishonoriamo, dice egli, a questo modo, riempendola di puzore, mentre che fra noi ragioniamo di cose vane, o de guadagni, o d'altri negotij ; douendo noi in essa a guisa d'Angeli lodar Iddio, e della Chiesa fare il Cielo : di modo che in essa altro non si vedesse, che silentio, e continua oratione. Et altroue a questo proposito : Nella primitiua Chiesa le case erano Chiese ; adesso habbiamo fatto delle Chiese, case : all'hora nelle case priuate non si parlaua di cosa alcuna carnale ; adesso nelle Chiese non si pensa, nè si parla di cosa alcuna spirituale : ma si ragiona di cose della piazza, e de' palazzi : e parlando Iddio, non solamente non l'ascoltate con silentio ; ma sete intenti a cose del tutto contrarie : e uoleste Iddio, che parlasse solamente di cose utili, & appartenenti a voi ; e non di cose inutili, che a voi niente appartengono. Per queste cause amaramente io piango, nè mai farò fine di piangere. Vedete, figliuoli, quanto acerbamente si duole quel santo Padre, di quei che nelle Chiese stanno con poca riuerenza ; e come efficacemente insieme mostra, che quei tali grauissimamente offendano Dio ? Ma che direbbe egli, se fosse qui fra noi, e vedesse i disordini, che nelle Chiese hoggi di si commettono, con che lagrime piangerebbe ! egli il gran dishonore, che in esse si fa alla Maestà di Dio ; e come sopportarebbe egli, che nelle Chiese entrassero, o stassero quelli, che in essa osano di far atti o gesti lasciui, e dishonesti ; poi che minacciua di scomunicare coloro, che in esse parlauano, o rideuano.

Veramente non si può a bastanza detestare così graue irriuereua, che si ha a quei santi luoghi ; alle cose sacre che vi sono ; & a i tremendi misterij che vi si celebrano.

Sino le sepolture e monumenti che sono nelle Chiese, ci ammoniscono a ricordarsi del fine nostro ; a viuere e conuersare con timor di Dio ; a pregare per quei defonti che vi sono sepolti : e come si escusarà il Christiano di non habber sentito tante voci, & auisi ? Che par-

te

ze meriterà d'hauere nelle orationi, e sacrificij de Sacerdoti colui, il quale si poco riconosce la santità e dignità del loro ministerio? come merita partecipare delle orationi de gli altri, chi apertamente fa professione di disturbarle, nè vuole orare per se stesso? Come si fa degno dell'Indulgenze, chi non vuol metter fine all'offender Dio? che persevera in far poca stima, anzi in conculcare i Sacramenti, & i pretiosi meriti di Christo, che in essi ci vengono comunicati; nè vuole, con la vbidienza delle sacre Constitutioni Ecclesiastiche, riconoscere l'Apostolica autorità, donde ci vengono dispensate queste gratie? A che cosa hauerà rispetto e riuerenza colui, che punto non teme violare i luoghi sacri, e conseguentemente non ha rispetto alla diuina parola, alle diuine lodi, a i sacri misterij, a i sacramenti, nè al tremendo sacrificio della Messa? Doue conuersarà mai santamente, chi non è modesto e costumato ne' luoghi, doue sono le reliquie de' Santi, doue gli Angeli, doue è Christo stesso corporalmente, doue Dio mostra in tanti modi la sua grandezza e gloria? Che frutto per la sua anima cauerà dalle altre cose, chi abusa talmente delle diuine gratie; che ardisce seruirsi delle Chiese, delle Stationi, delle Indulgenze, delle processioni, e delle sante Messe, per instrumento, ouero commodità delle sue lasciuie, e dissoluzioni? Parmi sentire quei lamenti del Signore per Gieremia Profeta, dolendosi del popolo d'Israele: [Quid est: quodd dilectus meus in domo mea facit scelera multa?] Quale è la causa, che il mio popolo, al quale hò mostrato tanti segni d'amore, commette nella casa mia tante sceleratezze? La mia casa, è casa d'oratione: e voi l'hauete fatta spelonca de' ladri. Voi donne (parliamo alle vane) con le pompe, con li rizzi, e co' capi scoperti; voi giouani, con le attioni e gesti immodesti, e con le dissoluzioni; mutate, quando è in voi, le Chiese, di casa che sono di Dio, e d'oratione, in spelonca, e spelonca de' ladri; poi che con questi mezzi, e con gli altri peccati che da essi nascono, sete cooperarij del Demonio, in

robbarre, e tirare le anime altrui insieme con le vostre all'inferno. Doueresti pur temere quelle minaccie, che fa Iddio contra questi che profanano le Chiese sante, dicendo per bocca di Ezechiele Profeta: [Polluerunt sanctuarium meum, & Sabbata mea profanauerunt: Hæc dicit Dominus: lapidentur lapidibus populorum, & confodiantur gladijs eorum: filios & filias eorum interficient, & domos eorum igne succendent.] Perciò che, dice egli, hanno profanato le Chiese, e le feste mie, li castigarò acerbissimamente: manderò gente che li rouini, ammazzando loro, & i loro figliuoli e figliuole, & abbracciando le case loro.

E che altro pensate voi, che sia la carestia, la peste, le guerre, le saette, i terremoti, le rouine, & i trauagli che Dio ci manda alle volte, se non vn castigo delle profanità e peccati nostri?

Non è dubbio, che fra le molte prerogative e fauori, con le quali Iddio ha dato in varij tempi special testimonio della particolar protezione e cura, che ha di questa Città, e popolo, non è de' piccioli questo, d'hauerli donato così gran numero de' sacri corpi de' martiri, & altri gloriosi Santi, in modo tale, che forse da Roma in poi, non cede per tal conto questa ad alcuna altra Città; anzi ci ricorda, & dice il Padre nostro Sant'Ambrosio: [Agnoscamus, carissimi, circa Ecclesiam nostram vberiore diuinorum munerum largitatem. exultant felices singularum urbium populi, si vnus saltem martyris reliquijs muniantur. Ecce nos populos martyrum possidemus. Gaudeant terra nostra, nutrix celestium militum, & tantarum parens fecunda virtutum.] Riconosciamo, carissimi, l'abbondanza delle diuine gratie circa la Chiesa nostra: Gioiscono, e si reputano felici i popoli di ciascuna città, se sono fortificati dalle reliquie almeno d'un solo santo martire.

Ecco che noi possediamo moltitudine, e popoli de' martiri. Allegrisi la terra nostra nodrice de' soldati celesti, e seconda madre di tante virtù.

Questi pretiosi pegni dell'amor suo,

molti

molti de' quali scuopri particolarmente al tempo del glorioso nostro Pastore S. Ambrosio, per fauorire la pietà e meriti di quel buon seruo suo, possiamo credere che ci habbia concesso Dio; acciò che siano frà noi come tesori e fonti, da i quali scaturiscano ogni dì a noi gratie di liberatione da trauagli, di santità, di virtù Christiana, e d'ogni dono spirituale, venerando noi queste sacre reliquie; ricorrendo con fede alla intercessione de' Santi de' quali esse sono; visitando con religione e diuotione i sacri luoghi doue sono riposte; procurando d'accenderli ogni dì più alla imitatione delle virtù, che hanno essercitato in questa vita, nelle quali adoperorno per instrumenti queste sacre membra, le quali hora frà noi riposano ne gli altari, e nelle sante sepolture; per douer poi vn giorno gloriosamente risorgere riunite con quelle beate anime loro, che già regnano in Cielo, cumulado & empiendo la loro allegrezza, e gloria.

Tali sono le speranze, che ci insegnaua San Giouanni Chrisostomo, a douer hauere nel santo culto delle reliquie sacre, parlando al popolo Antiocheno sopra le reliquie di S. Ignatio martire & Arcuescouo di Antiochia, trasferite di Roma, con queste parole: Non altrimenti, che vn tesoro indeficiente, dal quale ogni giorno se ne cava, e mai non manca; così è questo beato Ignatio: il quale benedicendo tutti quei che a lui vanno, gli rimanda a casa picci di fiducia, e di molta alacrità, e gran fortezza.

Perciò non solamente hoggi, ma ogni giorno corriamo da lui, riceuendone frutti spirituali, poi che ciascuno, che con fede se gli accosta, conseguisce grandi benefici: conciosia che non solamente i corpi de' santi, ma le istesse casse e depositi sono ripieni di spirituali gratie.

Se questo è accaduto in Eliseo, che per hauer toccato vn defunto il suo sepolcro, disciolse i legami della morte, e di nuouo ritornò colui in vita; molto maggiormente si farà in questo tempo, nel quale la gratia abonda più copiosa, e maggiore è la forza dello spirito: cioè,

che se alcuno con fede toccherà l'arca: ne cauerà gran virtù.

E per questa causa Iddio ci ha concesso le reliquie de' Santi, acciò per la imitatione loro ci condaca a se, & siano certi porti, & alleuiamento di quei mali, che assiduamente ci affliggono.

Per la qual cosa, egli diceua; Vi essorto, fratelli tutti, che se alcuno di voi è trauagliato da infermità dell'animo, o del corpo, o da qualche altra calamità; ricorra quà con fede: e se ne ritornerà liberato da tutte quelle cose, cò grande allegrezza: e con l'aspetto solo riporterà la conscienza più allegerita, e più tranquilla: anzi è espediente, che non solamente quei che sono aggrauati da molestie, e trauagli, ricorranò all'arca di questo santo; ma quelli, i quali sono in istato tranquillo, e che sono potenti, & in riputatione, e godono di gran fiducia appresso a Dio.

Perciò che venendo in questo luogo, faranno questi beni più fermi e più stabili, colla memoria delle virtù, e delle buone operationi di questo santo, diuen taranno più humili, nè s'insuperbiranno per le loro buone opere.

E non è cosa di poco momento, che quelli a' quali vanno le cose prospere e felici, le piglino moderatamente, nè si gonfino di superbia.

E adunque questo tesoro vtile a tutti, & vn rifugio salutifero, tanto a quelli che sono trauagliati dalle cose dure e aspre; quanto a quei che viuono prosperamente e felicemente, acciò che lungo tempo godano i loro beni: a quelli che sono sani, per non incorrere in qualche infermità: a quelli che sono trauagliati dalle infermità, per conseguire la sanità.

Le quali cose tutte considerando, frequentiamo con ogni allegrezza questo sacro luogo, acciò che possiamo esser fatti partecipi della patria, e della mensa celeste con i Santi, per le preghiere loro, e per gratia e benignità di Nostro Signor Giesu Christo. Sin qui San Giouanni Chrisostomo.

Hora se noi non riconosciamo gratamente il fauore, che ci ha fatto Dio in darci tanta ricchezza de' corpi Santi, e Sa-
cre

ere reliquie, ma lo dishonoriamo con la mala conuerfatione nelle fante Chiefe, e luoghi, doue sono fepolte; quanto debbiamo noi temere, di diuenirne talmente indegni, che permetta Iddio, che fiamo vn di fpogliati di quefti pretiofi tefori: fi come già habbiamo a dolerfi perpetuamente di quella perdita che faceffimo, forse per fimil colpa de' padri noftri, de i facri corpi della gloriofi trè Magi, che ripofauano qui fra noi: à almeno, fra tutte le altre colpe noftre, debbiamo temere, che non fia grauiffima quefta, e principaliffima per la nofta dannatione; quando quefti Santi nel giorno del giudicio fi leueranno contra di noi, e faranno testimonio à Dio della irriuerenza e difpreggio, che con quefti peccati haueremo fatto a lo ro, & à Dio infieme, e del poco frutto fatto da noi in tanta occasione di aiutarci, per mezo delle interceffioni, e della memoria loro, e fanta imitatione. Guardiamoci per le vifcere di Giefu Chrifto da i giudicii di Dio. Chiefe con tanto zelo Chrifto nel principio della fua predicatione, e nel fine di effa, fcacciò quelli che nel portico del Tempio vendeuano e comprauano cofe appartenenti alli facrificii; & egli, che con tanta pazienza tollerò di effere crudelmente flagellato fenza aprir la bocca, adoperò il flagello contra i violatori della fantità del Tempio fuo; con molto maggior zelo e fdegno giuftamente cafigarà con ogni feuerità coloro, che hoggidi prefumono contaminare e profanar le Chiefe con le loro immonditie, & abominazioni de peccati, con tanto dishonore, & irriuerenza di fua Diuina Maeftà, e delle cofe fue: e fe contra di effi egli mostrò il gran zelo che haueua dell'honore del fuo eterno Padre, conforme à quello che l'Euangelifta dice, che all' hora fi ricordò gli Apoftoli di quello, che il Profeta hauea detto di lui: [Zelus domus tue comedit me;] nel qual propofito fcriue ancora San Marco, che non comportaua pure, che fi portaffe per il Tempio cofa alcuna, la quale non foffe per il culto diuino; ben volte darci ad intendere efpreffamente, quanto difpiaceffe a Dio, quan

to grauemente offendeffero fua Diuina Maeftà quelli, che a i tempi noftri profanano con diffoluta conuerfatione, ouero con attioni mondane, le Chiefe: effendo pur quel Tempio antico figura delle cofe noftre.

Sapete figliuoli, quanto ftrettamente già ne' tempi antichi ci habbiamo i facri Canoni e Concilii commendato la fantità e modeltia nelli luoghi facri: Il fagro Concilio di Trêto ci ha efpreffamente comandato à pigliar le Indulgenze con ogni diuotione, conuenire alle Chiefe, e celebrare le feffe, e la memoria de' Santi con ogni riuerenza. Pio Quinto di fanta memoria vltimamente con particolar Bolla e conftitutione perpetua fopra ciò, ha rinouati gli antichi Canoni, con hauer propofte nue pene, & aggravato le confcienze de i Vefcoui, à correggere cofi fatti abufi. Noi habbiamo già con publichi Editti noftri datoui iftruzione, come douete andare alle proceffioni, alle fagre ftationi, alle Indulgenze, & alle Chiefe in tutte le altre occasioni: v'habbiamo efpreffamente ricordato di non entrar nel choro de gli Ecclefiaftici: nè gl'huomini nella parte della Chiefa deputata alle donne: non paffeggiare, non far circoli, non appoggiarfi a gli altari, al vazo dell'acqua fanta, ò al fonte battefimal: non fermarfi a quei luoghi, nè alle porte, nè altrimenti dirimpetto alle donne: non fare ftrepito, non atti, fguardi, parole, ò fegni dishonefti: non ragionamenti di cofe ofcene, ò negotii fecolari: vdir la Melfa intiera, non far dentro li cancelli de gli altari, ma fuori, & inginocchione con tutte due le ginocchia, e gli huomini col capo fcoperto, e molte altre cofe pertinenti al decoro, e fantità de' cofumi, nelle Chiefe, ne i diuini officii, nelle perdonanze, nelle proceffioni, & altre fimili pie attioni. Non aspettino costoro, i quali fi profanamente, fenza riuerenza conuerfano nelle Chiefe, che ad efempio di Chrifto buon Pastore, e Principe de' pastori, il qual pofe mano al flagello contra i fatti profanatori, noi imitando il fanto zelo di effo, in cui nome effercitiamo quefta cura pastorale, fcacciamo col

Non fla,

Magello spirituale della scomunica. Anzi fral'altre consolationi che da tutti voi speriamo di riceuere, in occasione di così moltiplicate gratie che Dio ci fa à tutti, sia vna questa; che dopò tante nostre ammonitioni piene di desiderio della salute vostra, hormaltutti pigliate vna consuetudine di andare alle Stationi, alle Indulgenze, alle Chiese, alle feste de' Santi, & alle sacre processioni, con quella riuerenza e diuotione interiore & esteriore, che Dio ricerca da noi, e che si conuiene alle attioni san- te, e spirituali, come sono queste.

Nè in questo proposito vogliamo rappresentarui hora altro essemplio, che quello istesso che ogni giorno nella occasione di questo santo Giubileo haue- te visto, e vedete per bontà di Dio in tanti, così grandi, come mezzani, & infimi di questa Città.

Haueate pur visto, figliuoli, e tuttauia vedete, processionalmente andar innanzi il Clero, e religiosi, e molti di essi scalzi, à visitar le Chiese; seguir gli huomini secondo l'età e conditione loro di mano in mano; le donne anch'esse poi con l'istesso ordine; tutti a due a due; can- tar insieme Salmi, Letanie, & altre ora- tioni: quei che fanno leggere con l'of- ficiolo in mano; altri con le corone; tut- ti con diuoto silentio, e con modestia, attenti alle orationi, & alle meditatio- ni sante; semplicemente, e per il più ve- stiti di nero, e dimessi, quasi tutti sen- za arme; molti per le strade anco col capo scoperto, & alcuni co' piedi ignu- di; altri in habito & altro atto di peni- tenza: le donne medesimamente senza pompa, & ornamenti vani, coperte tal- mente il capo, che niuna parte pur del- la faccia si vedeua; tutte diuote, e mol- te di esse si sa che sono andate parimen- te scalze.

Haueate fuor delle processioni ancora vi- sto, che niuno huomo, nè donna, vi è an- data nè in cocchio, nè in carroccia, nè a cavallo, ma tutti a piedi con la sua fami- glia appartatamente, con tanta soleci- tudine, andar non solamete alle Chiese del Giubileo, ma ad altre ancora di par- ticulare diuotione, che non aspettando che venisse giorno, e che s'aprissero le

porte di esse, vi s'appresentauano nella aurora molto per tempo diuotamente inginocchio; haueate uisto entrar poi cia- scuno per diuerse porte nelle Chiese sta- tionali del Giubileo, separatamente gli huomini dalle donne, starui distinta- mente separati e quiui far orationi, sal- meggiare, cantar Letanie, con voci pie implorare la misericordia di Dio, e la intercessione de' Santi; star in medita- tione, visitare solecitamente gli Altari, le reliquie, e le arche de' corpi Santi; star per buon pezzo inginocchiati, an- co mentre ascoltauano la parola di Dio, e mostrar in ciò mirabil'attenzione, & desiderio d'empir di spirito diuino, & accendersi del suo amore; e molti tal- mente commouersi, che gli haueate visti sospirare, lagrimare, prostrar si in ter- ra, alzar gli occhi e le mani al Cielo, stendere le braccia, e far altri gesti di santa compantione, accompagnata da vna importunità santa di orationi; tut- ti quasi à gara affrettarsi di far toccare le loro corone alle sacre reliquie, & al- le arche de' Santi, procurandosi con tal mezzo qualche celeste gratia, e benedit- tione; e nelle Chiese istesse del Giubi- leo, da ogni banda frequentarsi le sante confessioni, e le sacre communioni; e d'ogn'intorno nelle Chiese e fuori, dar- si con allegria, e caritativa mano le li- mosine in quantità.

Questo essemplio, figliuoli, è familiare, domestico, & è vostro; è tale, che doue- rà sempre insegnarui, & ammonirui, con che studio di pietà e diuotione an- diate alle Indulgenze, Stationi, Processi- on, e Chiese, e come dobbiate riuere- nte starui, e conuersare; e perpetua- mente eccitarui alla diuotione, e riuere- renza, che conuiene nelle attioni sante, e nella casa di Dio, e che è necessaria per apparecchiarui a poter entrare dopò la vita presente in quella celeste ca- sa, che ci rappresentano qua giù le Chie- se: dove puri e mondi insieme con gli Angioli e Santi, senza intermissione lo laudiamo, riueriamo, & adoriamo per sempre. Di che preghiamo sua Diuina Maestà, che à tutti conceda gratia, riem- piendoci delle sue celesti beneditioni.

In dal-

Indulgentiæ certis Ecclesiis Stationali-
bus Mediolani concessa; instar.

Basil. vrbis Romæ.

Carolus Cardinalis Archiepiscopus.

HAuendo Pio Papa Quarto di felice memoria, con zelo di paternà carità verso questa patria, concesso già ad vna sol Chiesa di essa l'Indulgenze, e Stationi di Roma, si è degnata vltimamente la Santità di Nostro Signore Papa Gregorio Decimoterzo, per molte cause che si narrano nella sua Bolla; à maggior commodità e beneficio spirituale di tutto questo popolo, distribuire quel gran dono secondo l'uso e modo di Roma in diuerse Chiese di questa Città. Laonde considerando noi questo così pretioso tesoro, e che già da tanti Pontefici per vniuersal beneficio di tutta la Christianità fù concesso solo alle Chiese della Città di Roma, e che fù tanto stimato da tutti i fedeli in quei tempi, ne quali la Christiana pietà è deuotione più fioriuà, che da tutte le parti del mondo, doue il Santissimo Nome di Giesu Christo è adorato, con grandissimi disagi e fatiche per desiderio d'acquistarlo vi si conorreua continuamente in gran numero: non possiamo mancare al nostro debito officio Pastorale, di ricordarui, & ammonirui a conoscere talmente questa singolarissima gratia, quale per misericordia di Dio ne è stata concessa, che non solamente (ilche Dio non voglia) sprezzandola, ò non abbracciandola con la debita diligenza e pietà, non siamo come empj & ingrati nel diuin giudicio più seueramente puniti e castigati: ma come fedeli e pij Christiani, con seruento e deuoto affetto mostrandoci grati all'onni potente Dio di questa noua misericordia che ne concede, ci disponiamo, & attendiamo a riceuerla santissimamente, e così conseguirla abbondantissimo frutto, e salute alle anime nostre.

Vi esortiamo adunque tutti, sì huomini come donne, e preghiamoui anco per il pretioso sangue del Signor nostro Giesu Christo, che siate solleciti primieramente di tener monde le conscienze

vostrè da ogni inmonditia di peccato per il mezo del sacramento della penitenza, ò almeno con la vera contritione, e pentimento, e proposito di confessarui, accompagnato con la mutatione & emendatione della vita passata: e così visitate ne' suoi giorni l'infrascripte Chiese, doue sono state deputate l'Indulgenze e stationi, con ogni purità di cuore, santa intentione, & humili preghiere: studiando anco d'accompagnarci di giuni, & opere di carità e misericordia.

Ricordiamo parimente, & ammoniamo nel Signore, che così nell'andare, come nel tornare da le tante stationi, tutti lascino da banda i ragionamenti vani, sguardi dishonesti, e qual si voglia altra cosa che possa offender la Maestà di Dio.

Che parimente nissuno si fermi appresso la porta della Chiesa, ò nella strada particolarmente, doue sarà il concorso alla Chiesa della statione.

Che ciascuna donna di qual si voglia grado e conditione, lasciata ogni vanità nel vestire e nell'ornato, vada con ogni santa modestia & honestà, coperta e velata in capo, come è insegnato à loro dall'Apostolo San Paolo, & ordinato parimente per Constitutioni de' Santissimi Pontefici.

Che nelle Chiese stationali ciascuno conuersi santamente, fuggendo circoli, colloqui, confabulationi; non fermandosi in esse Chiese, se non tanto quanto vi starà inginocchiati a far oratione; non appoggiandosi à gli Altari, à i Battisteri, nè al vaso dell'acqua santa; non stando in alcun altro modo irreuerente mente; ma si ricordi, e consideri di starò nella casa di Dio, & alla statione, cioè in luogo santo, doue si sta con vigilanza e diuotione di tante orationi, e con ogni studio di pietà interiore & esteriore.

Che iui ciascuno deuotamente e santamente prieghi per se stesso, & insieme per la Santità di Nostro Signore, per la esaltatione di santa Chiesa, & in particolare per questa Città, a fine che tuttaua più si ristori, accresca, e risplenda in essa l'osservanza del culto diuino; & il popolo ogni dì più viuamente s'eccliti all'opere della charità S. Christiana.

Nnn 2 In-

Indulgentie stationales viris separatim
constitutæ à foeminis.

Carolus Archiepiscopus.

LA Santità di N.S. Gregorio XIII.
mosso da paterna carità verso il po-
polo di Milano, hauendo fino dal primo
anno del suo Pontificato concesso a pre-
ghi nostri le stationi secondo l'vso e mo-
do di Roma in diuerse Chiese di Mila-
no, hora vltimamente volendo proue-
dere alla commodità anco; e diuotione
di detto popolo, ha dato autorità e fa-
coltà a noi, secondo che ci parerà, di no-
minare, e deputare, & anto di stabilire
per ciascuna statione due Chiese distin-
te, cioè vna per gl'huomini, e l'altra per
le donne; & in oltre, se così ci parerà,
che possiamo mutare, e nominare, ò de-
putare altre in luogo di quelle, che già

vna volta haueffimo deputato, con me-
do, forma, & ordine, che stabiliremo: pe-
rò noi per autorità della facoltà data-
ci, acciò che ciascuno possa con maggior
diuotione & edificatione de gl'altri fre-
quentare le sante Stationi, e si rimuoua
quanto si può ogni occasione di scanda-
lo, e d'irriuereza; nominiamo, deputa-
mo, & ordiniamo, per le stationi l'infra-
scritte Chiese distinte, cioè alcune per
gl'huomini, & alcune per le donne.
Onde espressamente comandiamo, che
nelle Chiese, doue sarà la statione per le
donne (eccetto la Chiesa Metropolitana
& alcune altre, doue sarà la statione
qui di sotto assegnata commune all'vno
e l'altro di loro) non sia lecito, sotto al-
cun pretesto in quel giorno della statio-
ne assegnata alle donne, andarui gl'huo-
mini; & all'incòtro, doue sarà la statione
de gl'huomini, non ui vadino le donne.

GIORNI ET TITOLI DELLE STATIONI.

Stationi dell' Aduento fino alla Quaresima.

LA prima Domenica dell'Aduento secondo l'vso Romano, che è la ter-
za secondo l'vso Ambrosiano, l'Indulgenza & statione di Roma
à Santa Maria Maggiore.

Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolita-
na. La seconda Domenica dell'Aduento, cioè la quarta all'vso Ambrosiano, l'Indul-
genza & statione di Roma à Santa Croce.

Homini. A S. Ambrogio Maggiore. Donne. A S. Barnaba.

La terza Domenica dell'Aduento, cioè la quinta all'vso Ambrosiano, l'Indulgen-
za & statione di Roma à San Pietro.

Homini. A S. Simpliciano. Donne. A S. Nazaro in Brolio.

Il Mercordì delle Quattro Tempora dell'Aduento, à S. Maria Maggiore.

Homini. A S. Maria al Cerchio. Donne. A S. Stefano in Brolio.

Il Venerdì delle Quattro Tempora, in Roma à SS. Apostoli.

Homini. A S. Nazaro in Brolio. Donne. A S. Tomaso in Terr'amara.

Il Sabbato delle Quattro Tempora, in Roma à S. Pietro.

Homini. A S. Barnaba. Donne. A S. Sepolcro.

La Domenica quarta, che è la festa & vltima, in Roma à SS. Apostoli.

Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolitana.

La vigilia della Natiuità di Nostro Signore, in Roma à S. Maria Maggiore.

Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolitana.

La notte della Natiuità di N. Signore, in Roma à S. Maria Maggiore al Presèpio.

Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolitana.

Nell'aurora alla seconda Messa, in Roma à S. Anastasia.

Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolitana.

Nella terza Messa, in Roma à S. Maria Maggiore.

Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolitana.

Nel

Nel giorno di San Stefano, in Roma à San Stefano in Celio Monte.
 Homini. A San Stefano in Brolio. Donne. A S. Stefano in Brolio.
 Nel giorno di San Giovanni, à Roma à Santa Maria Maggiore.
 Homini. A S. Giovanni in Conca. Donne. A S. Maria di S. Celso.
 Nella festa de gl' Innocenti, à Roma à S. Paolo.
 Homini. A S. Vittore al Corpo. Donne. A S. Lorenzo Maggiore.
 Nella Circoncisione del Signore, in Roma à S. Maria in Transtevere.
 Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolita.
 Nella Epifania, in Roma à S. Pietro.
 Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolita.
 La Domenica della Settagesima, Indulgenza & stazione di Roma à S. Lorenzo
 fuor delle mura.
 Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolita.
 La Domenica della Sessagesima, Indulgenza & stazione di Roma à S. Paolo.
 Homini. A S. Lorenzo Maggiore. Donne. A S. Nazaro in Brolio.
 La Domenica della Quinquagesima, indulgenza & stazione di Roma à S. Pietro.
 Homini. A s. Sebastiano. Donne. A s. Pietro in Gessato.
 Il primo Mercordì dopò la sudetta Domenica, che è il primo giorno di Quaresima
 alla Romana, indulgenza & stazione di Roma à s. Sabina.
 Homini. A s. Maria delle Grazie. Donne. A s. Maria della Pace.
 Il Giovedì indulgenza & stazione di Roma à s. Giorgio.
 Homini. A s. Giorgio in palazzo. Donne. A s. Barnaba.
 Il Venerdì indulgenza & stazione di Roma à ss. Gio. & Paolo.
 Homini. A s. Carpofo. Donne. A s. Maria al Cerchio.
 Il Sabato indulgenza & stazione di Roma à s. Trifone.
 Homini. A s. Fedele. Donne. A s. Eustorgio.

Stazioni di Quaresima.

✠ **L** A Domenica prima, nel qual di comincia la Quaresima all' Ambrosiana,
 indulgenza & stazione di Roma à s. Giovanni Laterano.
 Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolita.
 Lunedì indulgenza & stazione di Roma à s. Pietro in Vincula.
 Homini. A s. Francesco. Donne. A s. Calimero.
 Il Martedì indulgenza & stazione di Roma à s. Anastasia.
 Homini. A s. Ambrosio Maggiore. Donne. A s. Stefano.
 Il Mercordì indulgenza & stazione di Roma à s. Maria Maggiore.
 Homini. A s. Eustorgio. Donne. A s. Maria delli Carmelitani.
 Il Giovedì indulgenza & stazione di Roma à s. Lorenzo in Panisperna.
 Homini. A s. Vincenzo in Prato. Donne. A s. Giorgio in palazzo.
 Il Venerdì indulgenza & stazione di Roma à ss. Apostoli.
 Homini. A s. Lorenzo maggiore. Donne. A s. Nazaro in Brolio.
 Il Sabato indulgenza & stazione di Roma à s. Pietro.
 Homini. A s. Martino al corpo. Donne. A s. Eufemia.
 ✠ La Domenica della Samaritana, che è la seconda di Quaresima, indulgenza &
 stazione di Roma à s. Maria in Dominica.
 Homini. A s. Maria di Brera. Donne. A s. Antonio.
 Il Lunedì indulgenza & stazione di Roma à s. Clemente.
 Homini. A s. Stefano in Brolio. Donne. A s. Maria della Scala.
 Il Martedì indulgenza & stazione di Roma à s. Balbina.
 Homini. A s. Simpliciano. Donne. A s. Maria di s. Celso.
 Il Mercordì indulgenza & stazione di Roma à s. Cecilia.
 Homini. A s. Calimero. Donne. A s. Vittore al Corpo.

- Il Giovedì Indulgenza, & stazione di Roma a S. Maria in Transtevere.
Homini. A s. Paolo in Compito. Donne. A s. Simpliciano.
- Il Venerdì indulgenza & stazione di Roma a s. Vitale.
Homini. A s. Marco. Donne. A s. Ambrosio Maggiore.
- Il Sabato indulgenza & stazione di Roma a s. Pietro & Marcellino.
Homini. A s. Francesco. Donne. A s. Giovanni Laterano.
- ✠ La Domenica di Abraam, che è la terza di Quaresima, indulgenza & stazione di Roma a s. Lorenzo fuor delle mura.
Homini. A s. Vittore al corpo. Donne. A s. Vittore al Theatro.
- Lunedì indulgenza & stazione di Roma a s. Marco.
Homini. A s. Satiro. Donne. A s. Aquilino appresso s. Lorenzo.
- Il Martedì indulgenza & stazione di Roma a s. Potentiana.
Homini. A s. Eufemia. Donne. A s. Maria delle Grazie.
- Il Mercordì indulgenza & stazione di Roma a s. Sisto.
Homini. A s. Alessandro. Donne. A s. Fedele.
- Giovedì indulgenza & stazione di Roma a ss. Cosmo & Damiano.
Homini. A s. Celso. Donne. A s. Francesco.
- Il Venerdì indulgenza & stazione di Roma a s. Lorenzo in Lucina.
Homini. A s. Eustorgio. Donne. A s. Lorenzo Maggiore.
- Il Sabato indulgenza & stazione di Roma a s. Sufanna.
Homini. A s. Sebastiano. Donne. A s. Vittore de Capuccini.
- ✠ La Domenica del Cieco, che è la quarta di Quaresima indulgenza & stazione di Roma a s. Croce in Gierusalem.
Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolitana.
- Il Lunedì indulgenza & stazione di Roma a ss. Quattro Coronati.
Homini. A s. Antonio. Donne. A s. Satiro.
- Il Martedì indulgenza & stazione di Roma a s. Lorenzo in Damaso.
Homini. A s. Vittore al Theatro. Donne. A s. Carposoro.
- Il Mercordì indulgenza & stazione di Roma a s. Paolo.
Homini. A s. Giovanni in Conca. Donne. A s. Martino al Corpo.
- Il Giovedì indulgenza & stazione di Roma a s. Silvestro.
Homini. A s. Simpliciano. Donne. A s. Girolamo.
- Il Venerdì indulgenza & stazione di Roma a s. Eusebio.
Homini. A s. Calimero. Donne. A s. Babila.
- Il Sabato indulgenza & stazione di Roma a s. Nicolo in carcere.
Homini. A s. Maria della Pace. Donne. A s. Maria di Brera.
- ✠ La Domenica di Lazaro, che alla Romana si dice di passione, indulgenza & stazione di Roma a s. Pietro.
Homini. A s. Maria de i Carmelitani. Donne. A s. Maria della passione.
- Il Lunedì indulgenza & stazione di Roma a s. Grisogono.
Homini. A s. Vittore a i Capuccini. Donne. A s. Satiro.
- Il Martedì indulgenza & stazione di Roma a s. Ciriaco.
Homini. A s. Aquilino appresso s. Lorenzo. Donne. A s. Marco.
- Il Mercordì indulgenza & stazione di Roma a s. Marcello.
Homini. A s. Dionigi. Donne. A s. Eustorgio.
- Il Giovedì indulgenza & stazione di Roma a s. Apollinare.
Homini. A s. Protasio ad Monacos. Donne. A s. Fedele.
- Il Venerdì indulgenza & stazione di Roma a s. Stefano in Celio Monte.
Homini. A s. Celso. Donne. A s. Stefano in Brolio.
- Il Sabato indulgenza & stazione di Roma a s. Giovanni ante portam Latinam.
Homini. A s. Ambrogio Maggiore. Donne. A s. Giovanni in Conca.
- ✠ La Domenica delle Palme indulgenza & stazione di Roma a s. Giovanni Laterano.
Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolitana.
Lunedì.

Lunedì santo indulgenza & stazione di Roma a s. Prassede.
 Homini. A s. Lorenzo maggiore. Donne. A s. Francesco.
Martedì santo indulgenza & stazione di Roma a s. Prisca.
 Homini. A s. Babila. Donne. A s. Ambrosio maggiore.
Mercordì santo indulgenza & stazione di Roma a s. Maria Maggiore.
 Homini. A s. Maria della Passione. Donne. A s. Tomaso in Terr'amara.
Giovedì santo indulgenza & stazione di Roma a s. Giovanni Laterano.
 Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolitana.
Venerdì santo indulgenza & stazione di Roma a s. Croce in Gierusalem.
 Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolitana.
Sabbato santo indulgenza & stazione di Roma a s. Giovanni Laterano.
 Homini. A s. Sepolcro. Donne. A s. Lorenzo.

Stazioni di Pasqua di Resurrettione fino all'Aduento.

✠ La Domenica di Resurrettione indulgenza & stazione di Roma a Santa Maria Maggiore.
 Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolitana.
Lunedì dopò Pasqua indulgenza & stazione di Roma a s. Pietro.
 Homini. A s. Ambrogio Maggiore. Donne. A s. Nazaro in Brolio.
Martedì dopò Pasqua indulgenza & stazione di Roma a s. Paolo.
 Homini. A s. Simpliciano. Donne. A s. Maria di s. Celso.
Mercordì dopò Pasqua indulg. & stazione di Roma a s. Lorenzo fuori delle mura.
 Homini. A s. Lorenzo Maggiore. Donne. A s. Maria della Scala.
Giovedì dopò Pasqua indulgenza & stazione di Roma a' ss. Apostoli.
 Homini. A s. Angelo. Donne. A s. Stefano in Brolio.
Venerdì dopò Pasqua indulgenza & stazione di Roma a s. Maria Rotonda.
 Homini. A s. Maria dell'Incoronata. Donne. A s. Sepolcro.
Sabbato in Albis indulgenza & stazione di Roma a s. Giovanni Laterano.
 Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolitana.
✠ La Domenica in Albis depositis indulgen. & stazione di Roma a s. Pancratio.
 Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolitana.
Le Letanie Maggiori, cioè la festa di s. Marco, indulg. & statio. di Roma a s. Pietro.
 Homini. A s. Vittore al Corpo. Donne. A s. Vittore al Corpo.
L'Ascensione del Signore indulgenza & stazione di Roma a s. Pietro.
 Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolitana.
Lunedì dopò la Domenica dell'Ascensione, che è il primo giorno delle Letanie
 Triduane secondo il rito Ambrosiano.
 Homini. A s. Ambrogio maggiore. Donne. A s. Ambrogio maggiore.
Martedì, che è il secondo giorno delle Letanie.
 Homini. A s. Nazaro in Brolio. Donne. A s. Nazaro in Brolio.
Mercordì, che è il terzo giorno delle Letanie.
 Homini. A s. Lorenzo maggiore. Donne. A s. Lorenzo maggiore.
La vigilia della Pentecoste indulgen. & stazione di Roma a s. Giovanni Laterano.
 Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolitana.
✠ La Domenica della Pentecoste indulgenza & stazione di Roma a s. Pietro.
 Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropolitana.
Lunedì dopò la Pentecoste indulgenza & stazione di Roma a s. Pietro in Vincula.
 Homini. A s. Nazaro in Brolio. Donne. A s. Paolo in Compito.
Martedì dopò la Pentecoste indulgenza & stazione di Roma a s. Anastasia.
 Homini. A s. Tomaso in Terr'amara. Donne. A s. Lorenzo maggiore.
Mercordì dopò la Pentecoste indulgèza & stazione di Roma a s. Maria Maggiore.
 Homini. A s. Vittore. Donne. A s. Protasio ad Monacos.

Nun 4 Giove

Giuvedì dopo la Pentecoste indulg. & stat. di Roma a S. Lorenzo fuori delle mura.

Homini. A S. Maria di S. Celso. Donne. A S. Rafaele.

Venerdì dopo la Pentecoste indulgenza & stazione di Roma a' SS. Apostoli.

Homini. A S. Pietro in Gessato. Donne. A S. Nazaro in Brolio.

Sabbato dopo la Pentecoste indulgenza & stazione di Roma a S. Pietro.

Homini. A S. Barnaba. Donne. A S. Eustorgio.

Mercordì delle Quattro Tempora di Settembre, indulgenza & stazione di Roma a Santa Maria Maggiore.

Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropol.

Venerdì delle Quattro Tempora indulgenza & stazione di Roma a' SS. Apostoli.

Homini. A S. Nazaro in Brolio. Donne. A S. Ambrosio Maggiore.

Sabbato delle Quattro Tempora indulgenza & stazione di Roma a S. Pietro.

Homini. Alla Chiesa Metropolitana. Donne. Alla Chiesa Metropol.

Speriamo, che ogn'uno per la sua pietà abbraccierà quest'ordine & istituto di andare distintamente, come si è detto, alle Stationi, che così già fu ufo de fedeli, come alcuni Padri lo mostrano, e Santissimi Pontefici Romani, particolarmente Gregorio Primo, & Innocenzo Terzo l'osservorno in stationi e processioni per cause molto importanti. Ma se alcuno contrarietà all'ordine dato, incorrerà nella pena ad arbitrio nostro, secondo la qualità della colpa, e conditione della persona.

Nelle Chiese poi, doue sarà l'altri giorni, fuori delle sudette stationi, giubileo, d'indulgenza, si serui l'editto nostro già pubblicato alli 8. di Marzo 1578. cioè, che la mattina fino al segno del Campanone del Duomo possono andare gli huomini e le donne a quella Chiesa della

Indulgenza dal Campanone fino al mezzo giorno, le donne solamente, dal mezzo giorno fino a sera gli huomini, con le eccectioni però che sono espresse nel medesimo editto.

Ammoniamo anco, & effortiamo nel Signore, che tutti osseruino i ricordi, ammonitioni, & ordini, che habbiamo sopra di ciò publicati con lettere nostre pastorali: le quali ogn'uno in occasione di Stationi dourà leggere spesso, per essequire meglio a beneficio suo spirituale le cose paternamente ricordate. Sarà poi cura d'ogni Parocho, secondo che vedrà il bisogno, publicarle spesso, e ragionarci sopra con ogni studio di promouere la disciplina Christiana a gloria di Dio, e salute dell'anime.

Datum Mediolani ex aedibus nostris Archiepiscopalis die &c.

LITERAE PASTORALES, INSTRUCTIONES, & alia tempore pestilentiae edita.



A Nno à Christi Natiuitate M. D. LXXVI. Carolus Cardinalis Archiepiscopus, pro salute gregis sibi commissi, cum in eam curam incurreret totis in Christo visceribus, ut ciuitas, dioecesisq; Mediolanensis, ex sancti anni Iubileo, quod pia paternaq; benignitate Summus Pontifex Gregorius Decimus tertius concesserat, religiosa celebratione fructus salutare caperet: mox illud Dei permisso voluntateque factum est, ut pestilentia grauis in vrbis Medio-

lani, dioecesis, prouinciaeque viscera se infunderet. Archiepiscopus igitur, utpote, qui paulo ante in Iubileo sancte celebrando omnem gregi suo curam sollicitudinemque nauauerat, quoniam necessario eo tempore maius sibi onus illius pascendi regendiq; impositum esse vidit, nullum officium paternae dilectionis reliquum fecit, nullumque pietatis munus reliquit, quod eidem non praestiterit, summa cum testificatione sanctorum virorum suarum. Sed non est hic locus in huiusmodi rebus diutius immorandi: nunc eas tantum literas pastorales,

les, & alia quædam perstringimus, quibus in pestilentia populum suum non solum pie paternèq; paurit, atque adeò in omni religiosæ pietatis studio cõtinuit, sed illum pestilenti calamitate afflictum mirabiliter erexit, atque recreauit.

CAROLVS S. R. E. PRESB.
Cardinalis tituli S. Prædixis,
Archiepiscopus.

Auissi comuni al Clero secolare, & regolare, per l'oratione da farsi in questi pericoli di peste.

IL Capitolo della Chiesa Metropolitana ogni Lunedì mattina visiterà collegialmente la Chiesa Maggiore di Sant' Ambrogio: doue cantarà le solite Letanie comuni, con l'aggiota di quei Santi, che sono nelle Letanie proprie di quella Chiesa, e con le preci, & Salmi. 50. [Miserere mei Deus &c.] e con alcuna dell'orationi accomodate al bisogno, delle quali si dirà a basso.

Medesimamente ogni mattina, il Clero secolare di ciascuna Porta della Città, diuiso in due parti, nel giorno assegnato à ciascuna parte, pur la mattina, visiterà la Chiesa Metropolitana: & in farà oratione primieramente al Santissimo Sacramento, di poi al sacro Chiodo, & in oltre al luogo de i Corpi Santi, che dicono il Scurolo, recitando le Letanie, & altre preci, come di sopra.

Il medesimo farà anco nella Città ciascun Conuento, ò Monasterio d'huomini regolari, nel giorno, e conforme al compartito fatto d'ordine nostro; seruando però ciascuno il suo solito rito di preci, ò di officio Romano, ouero Ambrosiano.

Parimente oltre a ciò visiterà la Chiesa Metropolitana processionalmente una volta al mese, ciascun Curato della Città con il suo Clero e popolo; eccetto quelli Curati, che per la picciolezza della Parochia, e suo popolo haneràno da noi licenza di non fare questa processione particolare, ma solo in scontro di essa condurre il suo popolo compartitamente alcuna volta alle processioni del Clero della Porta.

Siano accompagnate le processioni suddette dal popolo, secondo la diuotione di ciascuno; e specialmente quelli di ciascun Conuento, ò Monasterio, dalli suoi diuoti: e quelle d'ogni Porta, dal popolo di quelle Parochie, il cui Clero all'hora sarà nella Processione.

Nella Diocesi anco si istituiscano, con forme à queste processioni della Città, in ciascuna Pieue ò Vicariato varie processioni, da farsi in quei giorni, & à quelle Chiese, che ordinarà ciascuno nostro Vicario foraneo nel suo Vicariato.

E particolarmente nel Lunedì, Mercor di, e Venerdì: In tutte queste Processioni si vada e torni alla sua Chiesa, cantando; ò recitando Salmi, Antifone di penitenza, preci, & altre diuotioni, secondo la forma del Libretto hora per ciò stampato d'ordine nostro.

Es'istruisca, & induca il popolo à fare il medesimo, almeno à recitare i sette Salmi, ò le Letanie, & altre preci, nelle quali ha più pratica, ch'è sono nell'officio della Madonna; ò in dire diuotamente la corona, ò altre diuotioni.

Nella Chiesa Metropolitana, e collegiate secolari e regolari, si della Città, come della Diocesi, ne' giorni di festa, prima che si cominci la solita processione, e Letanie ordinate per le lettere della santa memoria di Pio Quinto, e del santissimo Papa Gregorio Decimoterzo, sia sempre auisato il popolo da alcun ministro ecclesiastico d'ordine del prefetto di quella Chiesa, di far oratione, fra l'altre cause specialmente per la liberatione delle Città, e luoghi infetti di peste, e particolarmente per la liberatione, e conseruatione di questa Città e sua diocesi, da questa pestilenza.

Siano anco ricordati spesse volte i bisogni publici, per i quali sono state ordinate dette Letanie; & in questo tempo specialmente se gli raccomandino i bisogni della Fiandra, & i trauagli che la Francia patisce dagli Eterici.

Per l'istesso ministro si auisi, doue sia bisogno, e si faccia ad ogni modo, che tutto il popolo che si troua presete in quel tempo, seguiti detta processione, e stia sempre in ginocchio, mentre si cantano le Letanie.

Et ad effetto che all'hora esso popolo non si deuij ad altra cosa, non si lascino vscir fuori Sacerdoti à celebrar Messa in quella Chiesa, nel tempo di essa processione, e Letanie; nè prima anco, se non di tanto tempo, che possa essere finita la Messa, auanti che cominci detta processione.

In tutte le Messe basse, e cantate, eccetto quelle per morti, e nelle solennità grandi, si diranno due collette del Messale, l'vna sotto il titolo [Pro mortalitate hominum,] l'altra: [Ad postulanda suffragia Sanctorum,] che comincia [A cunctis] ouero quella dello Spirito Santo, ò essendo qualche impedimento d'altre commemorazioni, almeno quella [pro mortalitate hominum.] Nel fine anco delle Letanie sudette, fra l'altre orationi, s'aggiungeranno, la oratione sudetta [pro mortalitate hominum,] e quella dello Spirito Santo.

Auissi particolari à i Curati per le medesime orationi.

IN ogni Parochia, doue non si sogliono dire collegiatamente le Letanie in choro, le dirà il Parocho inginocchiato innanzi l'altare, quado è per cominciare la Messa bassa parochiale: e quando alcuna volta egli sia impedito di celebrare, non lascerà (potendo) almeno di recitare le Letanie in hora di maggior frequenza di popolo.

Ogni parocho nella Messa sua ne' giorni di festa, e ne gli altri giorni, quando farà per cominciare le Letanie, auisará il popolo di pregare per i presenti bisogni detti di sopra.

Riscaldará l'oratione della sera; & in questi tempi pericolosi farà, che non solo nelle feste, ma anco ne' giorni feriali s'introduchi à farsi in publico: e che si faccia non solo la sera, ma anco la mattina nella aurora.

Et farassi in questo modo, cioè, ò tutta nella Chiesa parochiale, ouero, se così parerà ad esso Curato, ò al Prefetto nostro della porta nella Città, e nella diocesi al Vicario Foraneo, si farà comparatamente in altre, e più Chiese; ouero ne' corsi, e contrade pure di quella pa-

rochia, innanzi alle Croci piantate in quei luoghi, ò à qualche altra diuotione di sacre Imagini, che iui siano depinte, ò attaccate, ò che in quel tempo dell'oratione si porranno sopra Altari ornati religiosamente.

Quali Altari, à giudicio del medesimo Curato, ò Prefetto, e Vicario Foraneo, si potranno porre in esse contrade: ma solamente poco auanti, che si cominci l'oratione: quale finita che sia, si leuaranno subito: eccetto che nelle feste potranno lasciarsi per tutto il giorno.

Auertirà però il Curato, che per conto dell'apparato di questi Altari, ò luoghi dell'oratione, ò per altra occasione di essa, non lasci dimandare, ò cercare limosine per la vicinanza, ò fra persone che conuengono a detta oratione: nè lascerà anco metter fuori in quelli, ò altri luoghi, bacilette, buffole, nè altra cosa per questo effetto. Ma se pure alle volte il Prefetto nostro, ò Vicario Foraneo, giudicará douerlo concedere, ordinará che si faccia tutto ciò con modestia conueniente, e da persone, che esso Curato, ò Prefetto, ò Vicario Foraneo approuare; e farassi anco con vasi, ò buffole, che si serrino con due chiau; l'vna delle quali hauera appresso di sè il Curato, ò altro deputato da esso Prefetto nostro nella Città, ò Vicario Foraneo nella Diocesi; l'altra il deputato della vicinanza, parochia, ò contrada, che in ciascun luogo conuiene ordinariamente all'oratione.

Poi quando i detti vasi ò buffole s'apriranno, la limosina che si sarà raccolta, tutta per ordine del nostro Prefetto, ò Vicario foraneo, come di sopra, si distribuisca in vso de i poueri di quella parochia, massimamente quelli che sono afflitti, ò sospetti, e perciò riseruati, ò sequestrati.

Si potrà anco nell'istesse contrade diuidere l'oratione per squadre, ò per famiglie, e case, anco alle porte, e finestre di ciascuno, secondo che à detto Curato, ò Prefetto della porta, ò nella Diocesi al Vicario Foraneo parerà espediente, per la moltitudine delle persone, ò per il sospetto maggiore ò minore di peste, che sarà in quella parte, ò luogo, doue
fosse

fosse più pericoloso il raccogliersi, & auicinarsi troppo insieme, massime più persone, essendo il luogo angusto e ristretto; o per intemperie del tempo, come à dire per pioggia, o per qual si voglia altra causa ragionevole.

In questo vltimo modo, potranno quelli che sono nelle capanne, o riserrati in casa per questi sospetti, fare insieme la oratione, stando ciascuno nella sua casa, capanna, o luogo: e questi come più disoccupati, e bisognosi, si procuri che la facciano sette volte il giorno, ad esempio delle sette hore canoniche.

Ma s'auuertirà, che quando si starà all'oratione nelle proprie case, o luoghi, stiano se si può, alcuni più periti e pratici nel cantare, nel mezo, o in luogo tale, doue possano esser meglio vdiati da tutti gli altri, per indirizzare, e sostenere gli altri nelle diuotioni, che si cantaranno, o si recitaranno.

Innanzitutto o dopo l'oratione si potrà in ciascuna parte fare qualche processione con quelle persone sole dell'oratione, ouero anco con alcuna Scuola, o Compagnia: ma con questa processione però non si esca da quelle contrade, e vicinanze, o contorni vicini, che giudicherà esso Curato, o prefetto della porta nella Città, e nella Diocesi il Vicario Foraneo; eccetto che quando quelli della Città conueriranno alla Chiesa nostra Metropolitana.

A tutte le orationi e processioni sudette, procurerà nella Città il prefetto della porta, nella Diocesi il Vicario foraneo, che vi si trouino Sacerdoti, religiosi, & altre diuote persone, secondo la deputatione da noi o da loro fatta in quella porta o Vicariato, acciò la promouino, & indirizzino: e quando si farà, questi hora con legger essi, o far legger da altro Chierico, o altro idoneo a questo, alcuni ponti della passione di nostro Signore, o altra simil cosa diuota, & approuata; hora con dire alcune parole breui, secondo il bisogno & opportunità, vadano spesso eccitando il popolo alla diuotione, & a chiamare spesso con gemiti, e con voce alta, misericordia da Iddio.

Svsi in tutte queste orationi, e proces-

sioni il Libretto dell'Antifone, Salmi, Letanie, & Orationi, dato fuori da noi per occasione di questi pericoli e sospetti di peste.

Il qual Libretto procuri ciascun Prefetto delle porte, Vicario Foraneo, Curato, e ciascun Priore delle Compagnie e Scuole, habbino tutte le persone poste sotto la cura loro, che fanno leggere.

Le donne in queste orationi e processioni, stiano sempre nelle Chiese, & in ogni altro luogo doue si farà fuori dalla proprie case e luoghi, bene distinte da gli huomini, e con il capo e faccia ben velata: & in ogni modo l'habbino finita, se non più presto, almeno tanto in tempo, che passato vn quarto d' hora al più dopò l'Aue Maria, non vi siano più donne in Chiesa, nè in processione per le contrade, & altri luoghi pubblici: ma bene nelle sue porte, e finestre, o simili luoghi potranno fare l'oratione, anco vn poco più tardi; se non parerà al Prefetto della porta, o al Vicario Foraneo, che vi possa esser pericolo di qualche inconuenienza.

Nelle feste si facciano questi essercitij, anco a mezo giorno, cioè dopò il desinare; & iui s'aggiunga anco insieme l'opera della vita Christiana, quale si faccia ne' medesimi luoghi, doue il prefetto, o nella Diocesi il Vicario Foraneo, giudichi pericolo di contagione, il raccogliersi a i soliti luoghi ristretti nelle Chiese.

Essendoui persone, che fuori anco delle processioni nel tempo dell'oratione volessero fare la disciplina; si potrà accommodare vn luogo con lampade, o altri lumi, vicino a qualche diuotione, più in mezo al corso, e contrade, & alle genti, che sia possibile, circondato di tende, o store: nel qual luogo raccolti tutti quelli che vogliono fare la disciplina, di maniera che non possano esser visti, la facciano al fine dell'oratione, secondo il modo prescritto nel libro della regola delle discipline.

Ogni Curato, e Rettore di Chiesa, doue sia qualche concorso, procurerà con ogni diligenza di tenere occupato il popolo tutti i giorni di festa dopò il desinare, con Processioni, Letanie, Preci, Orationi,

Orationi, & altri simili officij: e per mezzo di questi essercitij congiungerà anco il Vespro con l'oratione della sera. Rimetterà ogni Curato l'oratione sine intermissione, che tocca à ciascuna Parochia, nella Città vna volta la settimana, e nella diocesi vn poco più di raro; facendoui conuenire effettivamente tutto il popolo, e specialmente i capi di casa, & à quest'effetto ordini per parte nostra, e procuri in ogni modo, che siano chiuse le botteghe della sua Parochia, e cessino i lauorieri, & opere seruili, per quell'hora che si farà oratione in essa Parochia, e per vn quarto, ò mezz'hora prima, e dopò; nel quale possano gli huomini raccogliersi all'oratione, e tornare poi alle sue facende: e doue siano bottegari, che habbino habitatione in altra parochia, si concede, che possano questi conuenire all'oratione della Parochia, doue si troua la lor bottega, se così gli tornerà più commodo.

A quest'oratione, quando il Curato sarà auisato che siamo per venir noi, ò essendo della diocesi, il Vicario Foraneo, ò altro mandato da noi, faccia inuito particolare del suo popolo per parte nostra, mandando à quest'effetto, se bisogna, di casa in casa, e procurando specialmente che non manchi di conuenir ui alcun padre ò madre di famiglia, per che possiamo con quell'occasione & vniuersalmète, e poi anche particolarmente, con alcuni principali della Parochia far quelli officij, che sono bisognosi per leuare gli abusi più frequentati di quella Parochia.

A quest'oratione sine intermissione sempre, & à quella delle 40. hore, nell'hora che saprà il Curato douerui essere maggior frequenza di popolo, ò dica esso alcune parole in eccitamento dell'oratione, ò auuisi per quest'effetto alcune hore innàzi alcun Padre ò Sacerdote, di quelli che sono deputati perciò da noi nella Città, ò saranno deputati dal Vicario Foraneo nella diocesi.

Sempre nell'oratione sine intermissione, & in quella ordinaria della sera, quando si farà in Chiesa, e spesse volte nella oratione delle quaranta hore ordinaria della Città, sia auisato il popolo, pre-

gar particolarmente per i presenti bisognati nominati di sopra.

Il Curato, per eccitare il suo popolo alle sudette orationi, e diuotioni, publicerà spesso l'indulgenze che à questo effetto habbiamo di già concesso.

INDITTIONE

Di processioni, digiuni, orationi, & indulgenze, concesse per occasione della peste.

CAROLVS S. R. E. PRESB.

Cardinalis tituli Sancte Praxedis,
Archiepiscopus S. Ecclesie
Mediolanensis.

LA Santità di Nostro Signore mossa da charità paterna, per eccitare gli fedeli Christiani di questa Città e diocesi alla souentione, & aiuti spirituali, e corporali di infermi, ò sospetti di peste, ha dato à noi facoltà in virtù d'un suo Breue già publicato, di poter concedere Indulgenze, anco plenarie, à coloro che prontamente s'impiegheranno in simili opere di carità.

Tra i quali aiuti sapendo noi quanto sia de principali la viuà e seruente oratione, massime accompagnata dal digiuno, & limosina; ordiniamo in esecuzione della santa mente di sua Beatitudine, e per autorità, e debito dell'officio nostro pastorale, le infrastrate cose.

Primieramente essortiamo tutti gli habitanti di questa Città al digiuno di tre giorni, cioè Mercordì, Venerdì, e Sabato della prossima settimana, che è la prima d'Ottobre.

Ordiniamo poi, che ne gl'istessi giorni si facciano processioni generali, cioè Mercordì à Sant'Ambrosio, Venerdì à San Nazaro, e Sabato si vadi à Santa Maria di San Celso, portandosi solennemente tutte le sacre reliquie di ciascuna Chiesa, doue ne sono.

E mentre che durano le processioni, in ciascuno di quei giorni non si tenghino le botteghe aperte, nè meno si lauori, ò faccia opera seruile.

A queste processioni desideriamo, si come essortiamo tutti grandemente nel Signore, che ogn'uno che ragioneuolmen-

te

te non sia impedito, frequentemente vi conuengate ciò faccia ciascuno con quella maggior contritione, e testimonio anco esteriore di essa, che Dio donerà in così straordinario bisogno, con andar anco a piedi nudi, e con ogni altro modo, & habito di santa penitenza.

Effortiamo anco tutti, a dare secondo la possibilità sua, vn'abbondante limosina nelle casse, che a tale effetto saranno preparate nella Chiesa maggiore, & in ciascuna delle sudette, per souentione e beneficio de' gli apestati, & sospetti, & poveri mendicanti, come a noi parerà più espedito.

Con questa preparazione & aiuto desideriamo e preghiamo nelle virtù del Signore tutti, che veramente contriti, e diligentemente confessati, non solo nelle sudette processioni, ma anco fuori di esse, in tutta la settimana sollecitamente si occupino almeno la sera e mattina per buon pezzo in orationi sante, Salmi, Preci, Litanie, & altre religiose deuotioni, pregando Dio per la liberatione di questa Città da i presenti pericoli di peste, e contagione, con quel frutto delle anime, che hormai con tante voci e modi sua diuina Maestà ricerca da noi. Vltimamente inuiamo tutti, che la Domenica prossima, che sarà la prima di Ottobre alli 7, nel qual giorno apunto pochi anni fa il Signor Dio miracolosamente ci fece quella segnalata gratia della vittoria dell'armata Christiana contra infedeli, riceuano la Santissima communione, & nella loro parochia: & in altre Chiese, doue sarà maggior commodità, e satisfattione alla loro deuotione. Alle quali cose acciò siano maggiormente tutti eccitati, anco con aumenti di doni spirituali, per vigore delle sudette facultà, concediamo indulgenza, e remissione di tutti li peccati a quelli, che in quel giorno comunicati, faranno qualche opera in seruizio & aiuto di spirituale, & corporale di detti poveri infermi, & sospetti di peste, come a dire, & visitandogli, & consolandogli, & medicandogli, & facendogli limosina, & ministrandogli i santissimi Sacramenti, & facendo oratione per loro, & souenendogli in altro modo.

Ordiniamo in oltre, & dichiaramo, che chi la prima settimana non sodisfacesse alle dette cose, possa conseguire la medesima indulgenza plenaria e remissione di tutti i peccati la settimana seguente, digiunando però in essa i sudetti tre giorni, e comunicandosi la Domenica seguente, e facendo l'oratione, & opere, come si è detto.

Dichiaramo anco, che le donne, & altre persone rinchiusse, & altramente impedito a conuenire alla Chiesa alla santa communione, & che non possano digiunare, conseguiscano la medesima indulgenza plenaria e remissione di tutti li peccati, pur che adempiscano le altre condizioni poste di sopra.

Quanto alla Diocesi, ordiniamo che si facciano le processioni di sopra narrate in quei luoghi, e Chiese, doue ordinerà ciascuno Vicario nostro Foraneo, ne' sudetti giorni immediatamente seguenti la publicatione fatta in ciascun luogo di questa nostra concessione; & ogn'uno habbia spatio di tre settimane dopò la publicatione sudetta, per potere adempire le cose predette, e conseguire la medesima indulgenza plenaria e remissione di tutti i peccati.

E poiche ciascuno con questi santi exercitii si sarà vnito con Dio, voglia, si come grandemente effortiamo tutti, perseverar nell'oratione, & in opere sante di charità e pietà Christiana, a fin che con vna perpetua & instante deuotione, in questa calamità e bisogno publico conseguiamo gratia e misericordia dalla mano del clementissimo Iddio.

Concediamo poi in virtù del sudetto Breue tutte le grazie infrastrate.

Indulgenza di quindici anni.

Diamo Indulgenza di quindici anni per ciascuna volta, a chi si trouarà all'oratione commune della sera, almeno per vn quarto d'hora, & nelle case, & alle finestre, porte, & in ogni altro luogo, secondo che in ciascuna parochia sarà da noi ordinato.

La medesima indulgenza diamo a coloro, che saranno all'oratione commune,

che

che si farà d'ordine nostro la mattina per tempo, o a mezzo giorno, o in altre hore, secondo la forma che daremo.

Doniamo indulgenza duplicata a tutti quelli, che oltre l'oratione commune della sera, verranno poi processionalmente al Duomo; o essendo nella Diocefe, alla Chiesa che deputarà il Vicario nostro Foraneo, recitando Letanie, Salmi, & altre deuotioni: o essendo riserrati in casa, o nelle capanne, duplicheranno lo spatio dell'oratione commune.

Indulgenza di cento anni.

Diamo anco Indulgenza di cent'anni, a qualunque si trouerà all'oratione sine intermissione della sua Parochia, per ogni uolta che vi si trouerà.

Indulgenza Plenaria.

ACHI per vna settimana continua interuerrà all'oratione commune della sera, confessandosi & comunicandosi vna volta nella detta settimana.

A chi continuerà per una settimana ogni di all'oratione della mattina, o altre hore, che secondo i bisogni ordinaremo, confessato, & comunicato come di sopra. A quelli anco che per vna settimana in tiera perseveraranno venire in processione al Duomo ogni sera, e nella Diocefe alla Chiesa che parerà al Vicario foraneo, però come di sopra confessandosi, e comunicandosi.

Tutte le sudette Indulgenze concesse per orationi, s'intendono con conditioni, che in quella oratione si preghi per gli apestati, o sospetti.

Indulgenza plenaria, per l'altre opere di charità verso gli apestati, o sospetti.

A Tutti gli infra scritti concediamo Indulgenza plenaria, in ciascuno giorno che essercitaranno alcuno de gli infra scritti officii, o essercitii, pur che siano confessati, o almeno contriti.

A quelli che amministrano alcun Sacramento a gli apestati, o sospetti, in qualunque luogo siano, o in San Gregorio,

o nelle capanne, o nelle case.

A Fisici che vanno a toccare il polso. Alle comare che aiutano, toccando persone infette, o sospette.

Alle Baile, che allattano creature infette, o sospette.

A Barbieri, che sala siano, o medicano, toccando l'infermo.

A Seruenti, che assistono a gli infermi da presso, cioè gli brutti, toccandogli ne' loro bisogni.

A quelli, che portano, o conducono, o sepeliscono i morti di peste alla sepoltura, & a quelli, che portano, o conducono gli ammalati all'Hospitale, o alle capanne.

Indulgenza di sette anni.

A Tutti quelli, che visiteranno, consoleranno, seruiranno in portare ambasciate, o porteranno vittouaglie, o medicine per ciascuna volta.

A tutti li deputati, officiali, & altri, che in qual si voglia modo s'impiegheranno alla cura o corporale o spirituale de apestati, o sospetti.

A tutti quelli, che gli daranno, o procureranno con altri qual si voglia souentione, & aiuto spirituale, o corporale.

A quelli che continueranno in simili officii di charità una settimana intera, nel fine di essa conseguiranno Indulgenza plenaria, essendo però confessi, e comunicati. Dat. Mediolani, ex ædibus Archiepiscopalis, Die xxviii. Septembris. M. D. LXXVI.

Antiphonæ, Psalmi, Preees, & Orationes, ad vsum supplicationum tempore pestis.

CAROLI S. R. E. PRESB.
Cardinalis Sanctæ Prædix,
Archiepiscopi
iussu editæ.

Antiphonæ pro arbitrio recitandæ.

Antiphona. Conuertimini ad me in toto corde vestro, dicit Dominus, in ieiunio, fletu, & planctu; quia nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & vivat.

Anti-

Antiphona. Circumderunt nos mala quorum non est numerus: da nobis auxilium de tribulatione; opera manuum tuarum ne despicias Deus.

Antiphona. Dies tribulationis & iræ in uenerunt nos: confusio & improprium cecidit super nos; & non sumus obliti te; exurge domine, adiuua nos, & libera nos propter nomen tuum.

Antiphona. Media vita in morte sumus: quem querimus adiutorem, nisi te dñe? qui pro peccatis nostris irasceris: Sancte Deus, sancte fortis, sancte misericors, saluator, amaræ morti ne tradas nos.

Antiphona. Aufer iram tuam a nobis deprecantibus te: non sustinemus iram gloriam tuæ: sancto Spiritu tuo tu crea sti omnia, quia populi tui sumus, & opera manuum tuarum; domine libera nos.

Antiphona. Vide domine afflictionem populi tui, quoniam amara est nimis. Humiliati enim sumus pro peccatis nostris: exaudi nos quies in cœlis, quia non est alius præter te domine.

Antiphona. Peccauimus ante te Deus, ne des nos in opprobrium propter nomen tuum, quia tu es domine Deus noster, quem propitium expectamus.

Psalmi etiam septem pœnitentiales pro arbitratu dici poterunt.

Psalmi sequentes, & Cantica, dici etiam poterunt pro libito.

Psalmus 94. Venite exultemus domino: iubilemus Deo &c.

Psalmus 87. Domine Deus salutis meæ: in die clamaui &c.

Psalmus 90. Qui habitat in adiutorio altissimi: in protectione &c.

Cantic. Ionæ 2. Clamaui ad dominum Deum meum in tribulatione mea &c.

Cantic. Ezechiae. Isa. 38. Ego dixi in dimidio dierum meorum &c.

Deinde dicuntur Litanie communes, quibus adduntur etiam Sancti, qui sunt in propriis Litanis illius Ecclesie, ubi supplicationes fiunt.

Deinde Preces. Pater noster. Secreto.

Et ne nos inducas in tentationem.

Sed libera nos à malo.

Ego dixi domine miserere mei.

R. Sana animam meam, quia peccavi tibi.

V. Conuertere domine aliquantulum.

R. Et deprecabilis esto super seruos tuos.

V. Ostende nobis dñe misericordiam tuam.

R. Et salutare tuum da nobis.

V. Dominus virtutum nobiscum.

R. Susceptor noster Deus Iacob.

V. Domine exaudi orationem nostram.

R. Et clamor noster ad te perueniat.

V. Exurge Christe, adiuua nos.

R. Et libera nos propter nomen tuum.

Psalmus 50. Miserere mei Deus: secundum magnam misericordiam tuam &c.

Finito Psalmo dicitur.

V. Domine auerte faciem tuam à peccatis nostris.

R. Et omnes iniquitates nostras dele.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oratio Prima de Sancto, in cuius Ecclesia supplicationes fiunt.

Oratio Secunda.

DA nobis quæsumus domine pie supplicationis effectum, & pestilentiam, famemque propitiatus auerte: ut mortalium corda cognoscant, & te indignante talia flagella prodire, & te miserante cessare.

Oratio Tertia.

OMnipotens sempiterne Deus, conditor & inhabitator supernæ ciuitatis Hierusalem, intercedente Beato Pontifice & confessore Ambrosio patre nostro cum omnibus Sanctis, ciuitatem istam cum habitatoribus suis per uigili protectione custodi: ut te donante fiat domicilium stabilitatis, incolumitatis, & pacis; & à malis oibus sit secura.

Oratio Quarta.

OMnipotens & misericors Deus, mœstorum consolatio, & laborantium fortitudo; perueniant ad te preces de quacunque tribulatione clamantium: ut omnes sibi in necessitatibus suis misericordiam tuam gaudeant adfuisse.

Oratio Quinta.

ACunctis nos quæsumus domine mentis & corporis defende periculis: & intercedente beata & gloriosa virgine Dei genitrice Maria, cum beatis Apostolis tuis Petro & Paulo, atque beato Pontifice nostro Ambrosio, & omnibus Sanctis,

Sanctis, salutem nobis tribue benignus & pacem: vt destructis aduersitatibus & erroribus vniuersis, ecclesia tua secunda tibi seruiat libertate. Per dominum nostrum Iesum Christum filium tuum &c.

Orationes alie ad libitum.

Oratio Prima.

DEus qui non vis mortem, sed penitentiam desideras peccatorum, populum tuum qui resumus ad te conuertere propitius: vt dum tibi deuotus extiterit, iracundia tua flagella ab eo remoueas.

Oratio Secunda.

Populum tuum quæsumus omnipotens Deus, ab ira tua ad te confugientem paterna recipe pietate: vt qui tua pietatis flagella formidant, de tua mercentur venia gratulari.

Oratio Tertia.

DEus, qui imminet Niniuitis interitum sola misericordia remouisti, quibus vt misericors existeres, conuersionis penitentiam præstitisti: respice quæsumus populum tuum ante conspectum misericordie tue prostratum: vt quos vnigeniti tui sanguine redemisti, non patiaris propter misericordiam tuam mortalitatis interire supplicio.

Oratio Quarta.

DEus qui culpa offenderis, penitentia placaris, preces populi tui supplicantis propitius respice: & flagella tua iracundia, quæ pro peccatis nostris meremur auerte.

Oratio Quinta.

Parce domine, parce populo tuo, & dignis flagellationibus castigatus, in tua miseratione respiret.

Oratio Sexta.

Propitiare domine supplicationibus nostris, & animarum ac corporum medere languoribus; vt remissione percepta, in tua semper benedictione lateamus.

Oratio Septima.

Exaudi nos Deus salutaris noster, & intercedente beata & gloriosa Dei genitrice Maria semper virgine, cum beato Sebastiano martyre tuo, & omnibus Sanctis, populum tuum ab iracundie terroribus libera, & misericordie tue fac largitate securum. Per Christum dominum nostrum. R. Amen.

De mendicis in vnum locum cogendis pestis causa.

Carolus Cardinalis Sanctæ Prædix, Archiepiscopus.

Rueren. Curato: Siè giudicata prouisione saluifera per molti rispetti a questa Città, raccogliere tutti i poveri mendicanti ad habitare insieme in vn luogo, che sarà per hora la Vittoria; nel qual luogo a questo effetto sarà bisogno far subito alcune reparationi, e prouedere insieme di mobili, & altre cose necessarie, e poi mantenere essi poveri del vitto quotidiano loro.

Et in oltre occorre spesso per i sospetti e pericoli di peste che sono hoggidi, sequestrare nelle proprie case, ouero ridurre nell'Hospitale di San Gregorio, varie persone per alcun tempo; lequali essendo povere, è opera molto pia di soccorrere con limosine, per poterli curar quelli che sono infermi, e sostentarli essi, e gli altri con le famiglie sue; che per essere sequestrati, restano impediti per il più da i lauorerii & essercitii, così quali s'acqui stano il viuere.

Sono anco molte altre persone, e famiglie nel medesimo bisogno, per altre cause, e specialmente per esserli con questi sospetti per le difficoltà delli commerci che le vanno congiunte, rallentati, o diminuiti i recapiti ch'haueuano i loro essercitii, artificii, le mercantie, e negotii, con che si sostentauano.

Per i quali bisogni tutti, desiderando noi far raccogliere quel maggior aiuto de limosina che sia possibile, per dispensarli in queste opere, secondo che per l'officio nostro pastorale giudicaueremo esser più e meno urgente la necessità di ciascuna di esse; habbiamo perciò deputato gli duoi infraferitti Gentil'huomini, quali pregarete per parte nostra ad abbracciar con ogni zelo e diligenza questa fatica, cioè, che voi con essi subito andiate di casa in casa nella vostra Parochia, procurando, e raccogliendo tutta quella limosina, che sarà mai possibile, o in dinari, o in grano, vino, e altre cose simili. Et oltre a quella limosina, che ciascuno farà

farà all' hora presentaneamente, procurate anco quella maggior esibitione, che gli suggerirà la carità loro di fare nell'auenire; perche si possa poi ricorrere al suo tempo a riceuerla da chi sarà da noi deputato per questo; facendo essi, ouer voi alla presenza loro nota in scritto di tutto quello che volontariamente per carità loro si esibiranno; come a dire, il tale s'offerisce di dar per tanti mesi ò settimane tante moggia di grano, ò brente di vino, ò danari, ò come si sia ogni mese, ouero ogni settimana, ouero tanta limosina vna volta frà tanto spatio di tempo.

Alla quale limosina esortarete il popolo vostro all'Altare con efficacia spesso nelle Feste, e particolarmente queste due prossime, cioè dell'Assunzione della Madonna, e di S. Rocho, e Domenica prossima, leggendo questa nostra all'Altare: e poi anco esortarete in particolare tutti, massime i Padri di famiglia, con l'occasione della cerca che farete alle case, ricordandogli quanto straordinariamente deue essere abbondante questa souentione, & limosina, e per la cosa in se stessa, e per l'occasione de i pericoli presenti, e per douer loro molto più volentieri dar a questo modo quello, che darebbono senza dubbio, se questi poveri andassero quotidianamente alle case loro.

E perche la cosa non patisce dilatione, non mancate poi Lunedì prossimo insieme con li detti duoi Gentil'huomini deputati, esser da noi, e consegnar in mano del Tesoriero da noi deputato a questa opera, tutte quelle limosine, polize, ò note di esibitione, c'hauerete raccolto.

Auisarete anco il popolo, che si metteranno nelle Chiese principali, & in altri luoghi opportuni, Casse per lo medesimo effetto, a fin che possano commodamente far anco di più alla giornata in questa opera, quello che Dio gl'inspirerà. Et il Signore Dio vi benedica. Dall'Arciuescouato, il dì 14. di Agosto 1576.

Editto con il quale si proibiscono Bollettini, Anelli, e simili cose per la peste.

Carolus S. R. E. Presb. Cardinalis tit. S. Praxedis Archiepiscopus.

E Venuto a nostra notitia, che certi Bollettini, ò Breui, scritti, ò stampati in carta, ouer scolpiti in Anelli, e Medaglie, che comminciano con queste parole, [Crucem pro nobis subiit, &c. & altri, Gaspar fert myrram &c.] si vano spargendo appresso di molti, sotto nome, c'habbino virtù di preseruar ciascuno che gli porta adosso dalla peste, quali habbiamo trouati essere accompagnati da varie superstitioni. Però per debito dell'ufficio nostro, al quale s'aspetta leuare il culto vano e superstizioso, e conseruare nella sua purità, & amplificare il vero culto Diuino in questa Diocesi nostra, per tenor del presente Editto, proibiamo a ciascuna persona di qual si voglia stato, grado, e conditione, si huomo come donna, che non dissemini, ò dia ad altri, nè tēghi, ò porti adosso, nè vñ in qual si voglia modo i sudetti Bollettini, ouer Breui, ò parole scritte, ò scolpite, nè meno altre di qual si voglia sorte, sotto questo nome di hauere virtù di preseruar dalla peste. Dat. Mediolani ex Aedibus Archiepiscopalis. die 7. Septembris 1576.

Litteræ de pietatis deuotionisque exercitationibus tempore Quarantenz.

Carlo Cardinale di santa Prassede, Arciuescouo di Milano.

LA sacra scrittura, Dilettissimi figliuoli, ci ammonisce & insegna in molti modi, ma specialmente con esempi, in che modo ci deuamo diportare nelle tribulationi e flagelli, che Iddio ci manda per i peccati nostri; perche ogni volta che quell'antico popolo di Dio era da lui percosso, & afflitto, hor con guerre, e captiuità, hor con peste, e varie piaghe, ricorreuano al Signore con lagrime, e penitenza, &

O o o egli

egli gli esaudiu, e liberau; questo testifica il Profeta David in molti luoghi, dicendo che gridarono al Signore essendo tribulati, & egli gli liberò da le loro necessità; come anco dice di se stesso, io hò gridato al Signore essendo tribulato, e mi ha esaudito; & il popolo di Ninive, che era gentile, e nò conosceua Iddio, ad vna semplice voce di Iona Profeta a loro incognito, che gli denunziò la souersione loro, cò termine di quaranta giorni se nò si emendauano, si voltò a Dio con dolore e penitenza tale de suoi peccati, che gli fù perdonato, e scamparono la rouina che gli sopraflaua.

Quanto più il popolo Christiano, veramente popolo eletto da Dio, essendo flagellato, deue ricorrere a lui di tutto cuore, con vere lagrime, e penitenza, e sperare che ne farà liberato.

Hor chiara cosa è, che il Sig. è pur troppo prouocato dalli peccati nostri ad esser irato contra di noi: & ha gran ragione di darci questo castigo per causa d'essi, e per la poca vita christiana, che in questa Città si ritroua in tutti i stati di persone, e per la poca penitenza che sopra ciò si vede, e mutatione di vita, quale sopra tutto Dio richiede da noi.

Dunque douendosi far questa quarantena già publicata, per vsar tutti i remedij che humanamente si può, e non mancar della debita prouidenza dal canto di chi gouerna, che questo anco vuole Iddio; ci è parso nel Signore di auisari cò paterno affetto tutti, tanto del clero come del popolo, che poco giouarebbono queste diligenze humane, che fanno per la liberatione di questa Città dal presente flagello, se non plachiamo Iddio sopra i peccati nostri, e se egli nò si moue per sua misericordia a voler ci perdonare, e liberare, disponendoci noi dal canto nostro quanto potremo cò la sua Diuina gratia, ad essere esauditi.

Per tanto vi essortiamo tutti nel Signore, a fare hormai da vero, & in questa occasione con il cuore veramente pentito & humiliato, ricorrere alla sua immensa Bontà, e con la nouità della vita placare il suo furore: & a ricordarui, che hora è tempo più che mai di attendere per questa causa ad orationi, digiuni,

ni, & limosine, & altri simili exercitij spirituali: con i quali si procuri d'impetrare questa desiderata gratia della liberatione; poi che cessando l'altre occupationi, vi si darà luogo di poterlo meglio fare, e la ragione, e l'urgente bisogno così lo ricerca; e maggiormente il sacro tempo del Aduento di Nostro Signore, nel quale per il più cade questa quarantena, da se ci innita, e specialmente essorta a questa sorte d'officij, & a tutte le altre opere buone.

Prima dunque guardatevi, diletti figliuoli, di non prouocare in questo tempo maggiormete l'ira di Dio còtra di voi, col far che l'otio vi sia cagione di noui peccati; anzi l'occasione di star riserati in casa, e di non hauer molta occupatione conforme al solito, di lauorerij, artificij, e varie distrazioni di negotij, che comunemente si hanno nel discorrere per la Città ne gli altri tempi; vi ritorni in maggior commodità di occuparui santamente, e vi sia vno stimolo di voltar il cuore vostro a Dio, e far più spesso orationi publicamente, e priuatamente, & essercitarui ne i digiuni, & astinenze, & altre sorti di penitenze, e sodisfazioni, che sogliono placare il suo sdegno contra di noi.

E perche comunemente le persone da se non fanno far debitamente tali preparationi, e la nostra natura suogliata nelle cose spirituali ha dibisogno in ciò di guida, e di qualche eccitamento; perciò per tener la mente più raccolta in Dio, e far più facilmente oratione in tutte le case, ciascun capo di famiglia si essorta, a prouedere di alcuni libretti spirituali, se non ne hanno; e se gli hanno, adoperarli, e di quei che più aiutano in questi tempi, e sono più atti a introdurci nell'oratione, e sante meditationi, massime della vita e passione di Nostro Signore, e delle vite de i Santi.

Quelli si doueranno leggere hora in presenza di tutta la famiglia, e specialmente al tempo di far l'oratione, qualche punto, per dar materia, & aiuto di meglio farla; hora priuatamente da ciascuno che sà leggere, per cauarne qualche frutto p se stesso, & aiuto spirituale. Saranno a proposito per questo effetto

le

le Meditationi del Padre Gaspar Loarte sopra la Passione, e instruzione per meditare gli misterij del Rosario, & il suo libretto de i Rimedij de i peccati, & l'altro detto Conforto de gli afflitti, & le Meditationi del Granata, & il suo libretto detto Guida de peccatori, & altri simili de i sopradetti autori, & di altri a proposito di questi tempi, che siano probati.

Sopra questi, e sopra gli documenti de gli Euangelij che corrono, e sopra le vite de Santi douerebbono esser gli vostri ragionameti fra il giorno, e la sera, massime gli giorni di festa, per non dar luogo alle mormorationi, parole otiose, e dissoluzioni.

Ciascuno per meglio disporli a passar bene questo tempo, per ottener il fine che si pretende, ogni giorno faccia conto, che questa quarantena sia a punto come vn'altro sacro tempo della Quaresima: e come già Nostro Signore digiunò quaranta giorni nel deserto, lontano da ogni conuersatione de gli huomini, trattando con Dio solo per mezzo dell'oratione: Così procurate voi padri di famiglia, ciascuno nelle vostre case, che in questo tempo di publicameditia, e solitudine, non solo vi sia ritiramento dalle conuersationi esteriori di fuori di casa; ma molto più si ritiri ciascuno interiormente, all'oratione, alle sante meditationi, a gli essamini della coscienza, alla consideratione de gli giudicij di Dio, della propria morte, del giudicio vniuersale e particolare, delle pene dell'inferno, della gloria del Paradiso, & altre simili, ascoltando con diuotione quello, che in così fatte considerationi vi parlerà Dio al cuore, e determinando cò fermo proposito di metterlo in effecutione senza alcun fallo. Procurate di accompagnare il digiuno di Christo con il vostro digiuno, & almeno con l'astinenza, se non quotidiana in questi quaranta giorni, & in questo prossimo Aduento, almeno di tre giorni la settimana; ricordandou ogni giorno di quel che faceua Christo Nostro Signore nel deserto, con digiunare, vegliare, dormir per terra, far oratione, e finalmente combattere col nimico, e

vincerlo valorosamente, scacciandolo con le parole della sacra scrittura, e con la virtù diuina.

Procurate accompagnarlo iui con la mente, cioè con la consideratione, e con il desiderio, e con la santa imitatione. Imaginateui, che come già anticamente si soleua nella santa Chiesa dar le quarantene in penitenza delli peccati, imponendosi per quaranta giorni, digiuni, orationi, e simili essercitij di penitenza e satisfattione; così il Signor adesso v'imponga questa quarantena, acciò la spendiate nelli sudetti essercitij con ogni diuotione.

Non potrete ogni giorno vdir Messa, come fareste in altri tempi, perche le feste sole procureremo si dica a certi luoghi accommodati in ogni contrada; douerete almeno ciascun di voi vdir la con il desiderio, e mentalmente facendouela presente, come se la vedeste, & vdiste, & andadoui cò lo spirito, poi che non potrete corporalmente, e standoui attenti per tutto quel tempo che suol durare, con la debita diuotione, facendo anche qualche meditationi sopra le parti principali d'essa; e similmente potrà far della comunione, che è solito di riceuerla spesso, e hora non potrà così farlo, comunicandosi almeno spiritualmente: se ben anche in questa parte procureremo darui alle volte alcuna commodità, e maggiormente consolarui, con far che potiate riceuer realmente quel santissimo Sacramento, col quale in ogni caso non dubito che tutti vi armarete prima che entrate in questa quarantena.

Di più in questo tempo per placar il Signore, e mouere la misericordia sua verso di noi, ricordateui di far misericordia a i prossimi, Perche beati i misericordiosi, come dice Christo nostro Signor, che ancor loro conseguiranno misericordia da Iddio; faccia larga limosina chi può, a i poveri, e specialmente a quelli, che d'ordine nostro andaranno cercando alle porte a beneficio dell'Hospitale de mendicanti, & de i poveri Monasterij, massime di Monache, & de i poveri dell'istessa Parochia; e chi non può altrimenti, almeno gli facci limosina

Ooo 2 spiri-

spirituale, facendo qualche orationi, e pregando per loro, e per tutti i presenti bisogni.

Frà l'altre fruttuose occupationi di questo tempo, come già le Letanie instituite da quel santissimo Pontefice Gregorio Magno furno consacrate con numero settenario misteriosissimo, conforme anche a quello che insegnò lo Spirito Santo alla santa Chiesa di fare oratione publica sette volte il giorno, ad esèpio di quello che diceua il Rè David, sette volte il giorno io ti dirò le laudi ò Signore: il che non è senza gran misterio; perche in quelle sette hore pati Christo nostro Signore diuersi, e segnalati tormenti: così ci è parso molto conueniente, instituire che per tutto questo tempo della quarantena sette volte il giorno si facci oratione in ciascuna casa: e per ricordarlo a ciascuno al suo tempo, habbiamo ordinato, che nella Chiesa Metropolitana, e nelle Collegiate regolari e secolari, e parochiali, si suoni per le orationi sette volte tra la notte & il giorno alle sue hore conuenienti, sonandosi prima tre tocchi al modo dell'Aue Maria, e dopò la campana solita dell'oratione della sera per vn quarto di hora; nel qual tempo habbiano tutti a dire prima l'Aue Maria, poi le Letanie, & altre preci, & orationi, massime quelle che sono accomodate al presente bisogno, e perciò alli di passati di ordine nostro stampate in vn libretto, del quale ogn'vno potrà prouederli facilmente.

Medesimamente potrà ciascuno meditare sopra le sette volte principali che Christo Nostro Signore sparse il suo pretioso sangue per nostro amore, come contra gli sette peccati mortali. La prima nella circoncisione, contra la lussuria; la seconda all'horto, doue già Adam peccò, contra la gola; la terza nella flagellatione, contra l'ira; la quarta nella coronatione, contra la superbia; la quinta nel inchiodar le mani, contra l'auaritia; la sesta nel inchiodar i piedi, contra l'accidia; la settima nel aprire del costato, contra l'odio, & inuidia: ouero meditare sopra le sette parole che disse nostro Signore in Croce; ò sopra gli set

te dolori che hebbe la gloriosa Vergine Madre di Dio per il suo dolcissimo figliuolo; ò sopra le sette allegrezze che similmente hebbe di quello; acciò secondo la moltitudine de i dolori del cuor suo, come dice il Salmo, le consolationi diuine la reimpissero d'allegrezza: ouero si potrà meditare sopra le sette petitioni contenute nel Pater noster, considerando parola per parola con affetto e diuotione; ouero sopra altre cose al miglior modo che ciascun saprà, e lo Spirito santo le dettarà: poi che rappresenta questo numero anco gli sette Doni dello Spirito sato, & i Sette Sacramenti della Chiesa, e molti altri misterij.

Tutti in tal tempo di oratione procurino star affacciati alle finestre, ò doue si possi, alle porte della casa, per fare la oratione comunemente ad alta voce con tutti quelli della sua contrada, voltati verso l'altare, ò altra diuotione che sarà posta in essa, nella forma e modo che faranno auisati dal Parochiano, ò altro Sacerdote deputato da noi a questo effetto in quella contrada, ò parochia.

E doue non ci fosse modo, ò contrada accomodata per poter far detta oratione in comune, ò fusse alcuno impedito talmente, che non potesse andare alla finestra, ouero porta; non resti almeno di far questo medesimo, & altre diuote orationi nell'istesso tempo dentro la casa, pur con gli altri di casa, ouero anco nella camera sua, ò nel letto doue si ritroua.

Parimente al tempo che suonaranno le tre solite Aue Maria, cioè quella dell'aurora, quella del mezzo giorno, e quella della sera, douerete dire a ciascuna li tre versetti, con le tre Aue Maria, con i quali si guadagna certa indulgenza, & accompagnare quella salutatione della Gloriosa Vergine con l'affetto del cuore, raccomandando caldamente all'antica e perpetua protectione sua sopra questa Città gli vrgenti bisogni, & afflictioni presenti di questo popolo, acciò quella benedetta Madre di Dio interceda per noi, e sia aduocata nostra appresso il suo figliuolo secondo il suo costume, placando l'ira di esso verso noi miseri peccatori.

E per-

E perche tanto più volentieri vi habiate da occupare in questi santi essercizij; tutti quelli che alli segni della campana sodetti farano oratione per lo spatio d'un quarto d'horz, e pregaranno per gli infermi d' sospetti di peste; Concediamo per l'auttorità a noi dalla santa Sede Apostolica concessa, sette anni d'Indulgenza, & altre tante quarantene, per ogni volta che la faranno; & in capo della settimana hauendo continua to questo essercitio, Indulgenza plenaria, essendo confessati, e comunicati, o almeno contriti, quando non possano hauere commodità di Sacerdoti che li confessi, e comunicati.

Questi sono i mezi, dilettissimi figliuoli, con i quali spero che sarà fruttuosa questa quarantena; & a questo modo facendo, dobbiamo sperare che si mouerà la diuina misericordia a compassione del suo popolo, vedendolo contritto, e ben disposto, con animo fermissimo di non volerlo offendere; e cessando i peccati, cessarà insieme il flagello della sua diuina giustitia, che per loro cagione meritamente adopra & esercita contra di noi: il che piaccia alla sua Diuina bontà di concederci a maggior gloria sua; & a questo effetto in nome suo vi benediciamo. Amen. Dat. nel Palazzo Archiepiscopale di Milano, a di 20. d'Ottobre 1576.

Eeditto per la quarantena delli Ecclesiastici.

NON volendo l'Illustrissimo e Reuerendissimo Monsignor Carlo Cardinale di Santa Prassede Arcivescovo di Milano, per parte sua lasciar adietro mezo nè diligenza alcuna spettante all'officio suo, che possa promouere, o agiutar la salute spirituale o corporale di questo popolo comesso alla cura sua pastorale; & essendosi con matura consideratione stabilito di far vna generale, e particolar quarantena per aiuto di questo popolo nel flagello di peste, col quale ha cominciato il Signore già alcuni mesi sono a visitar questa Città: Per tanto col presente suo Eeditto sua Signoria Illustrissima auisa tutte le per-

sone ecclesiastiche, di qual si voglia grado, e conditione, che fra sei giorni prossimi seguenti dopò la publicatione d'esso, debbano prouederli delle cose necessarie al viuere, e mantenimento loro, e delle loro famiglie per quaranta giorni, quali immediatamente cominceranno a correr finiti gli sei giorni.

Commanda poi a tutti gli sudetti, che sotto la pena di 200. scudi, & altre pene più graui, secondo la qualità della persona, e della disobediencia di ciascuno, che per tutto lo spatio di detta quarantena non eschino, nè lascino, o facciano uscire alcun seruitore o altro della sua famiglia, fuori della casa della loro solita habitatione, nè di quelle che da sua Sig. Illustriss. le saranno designate più vicine o anesse alle Chiese, nelle quali hanno a far il suo seruitio quotidiano del choro, nè meno in esse case ammettano altri senza leggitima licenza.

Eccetua però dal presente Eeditto i suoi Vicarij, Prefetti delle porte, Visitatori, e seruitori loro che saranno seco, e gli altri ecclesiastici secolari e regolari, deputati da sua Signoria Illustrissima alla visita, aiuto, e prouisioni opportune della Città ouero Diocesi in questi bisogni, c'haueranno di ciò patenti in scritto da sua Signoria Illustrissima. Eccetua anco, che tutti i Curati della Città, e Vicecurati, e Coadiutori loro per officio loro parochiale verso il suo popolo, possano in tutto questo tempo liberamente andar per tutte le loro proprie Parochie, e per quelle che sono raccomandate alla cura loro; e quando saranno per far qualche ministerio ecclesiastico, possano anco condurre, & hauer seco vn custode, ouero altro chierico di quelli che saranno descritti nella lista sottoscritta dal Prefetto della porta, che gli serua in quelli ministerij & officij Parochiali, per i quali officij anco possano venir a tutte le hore da sua Signoria Illustrissima, e suoi Vicarij, e Prefetti delle porte, secondo il bisogno.

Eccetua anco gli Ecclesiastici Forensi, che con la fede delli Vicarij Foranei per vrgenti bisogni faranno ricorso da sua Signoria Illustriss. o suoi Vicarij, e

Ministri. Eccetua di più quei Sacerdoti, & altri Ecclesiastici, che già da sua Signoria Illustrissima sono deputati, & che si deputeranno, per accompagnare i morti alla sepoltura, & anco quelli, che conforme alla tauoletta nella quale di ordine suo saranno descritti dal Prefetto della porta, doueranno andare a celebrare Messa, & altri diuini officij, & seruire alli celebrati in certe Chiese, & luoghi fuori delle Chiese deputati da sua Signoria Illustrissima. ma questo sia solo per quel tempo, e per quelle occasioni, sole, nelle quali gli sarà necessario vscire, e star fuori di casa per far gli sudetti officij, secondo l'ordine che gli sarà dato.

Eccetua anco da questo, quelli che per proueder alle cose quotidiane necessarie al vitto loro, & de suoi di casa, & per altro vrgente caso, saranno necessitati vscir & mandare fuori di casa, mentre siano descritti dalli Prefetti della porta, & dalli Deputati da sua Signoria Illustrissima a questo effetto in ogni Parochia, & habbiano la licenza scritta da loro, secondo la forma da sua Signoria Illustrissima ordinata.

Et a questo effetto, commanda che ciascun Prefetto delle Chiese collegiate dia in scritto a sua Signoria Illustrissima fra tre giorni prossimi alcune persone della sua collegiata, idonee di poter andar alcuna volta fuori per simili bisogni, a seruitio di tutti quelli c'habitaranno nelle case della sua Canonica, accioche d'essi si possa far l'elezione, & insieme ordinare la licenza opportuna. Questo offerueranno anco tutti i regolari, e le Monache, & ogn'altra Collegio Ecclesiastico. Dat. nel Palazzo Archiepiscopale di Milano il dì 18. d'Ottobre 1576.

NE populus in aedes conclusus quantenax tempore otio torpesceret, id prater cetera instituit, vt libros de rebus spiritualibus scriptos haberet, in quorum lectioe, cum certis praescriptis horis precibus, orationibusq; dedisset, aliquid temporis poneret. In ijs libris vnum praecipue vulgari sermone edidit, atque inscripsit. Raccolta di varij ra-

gionamenti di alcuni santi sopra la cura de i poveri, & infermi. Quorum Patrum sermones quonia in secunda parte Concilij quinti Prouinc. ostendit, eos iam huic loco apponere, minus operae pretium esse censuimus.

Litterae Pastorales.

De aspersione Aquae sanctae, & benedictione adium.

Carolus Cardinalis, tit. S. Praxedis, Archiepiscopus.

Reuereudo Parocho. Essendo noi debitori a i popoli, di non lasciare occasione, nella quale possiamo distorgli affatto dalle profanità, e ridurgli a instituti santi, con i quali s'aiutano nella via della salute: hora che s'auicina la santissima vigilia del Natale di Nostro Signore Gesu Christo, nella quale cò gran misterio, è vso e rito della Chiesa nostra Ambrosiana, che i Parochi asperghino le case della sua Parochia con l'acqua santa; vi ammoniamo a fare questo officio con la diuotione, e grauità, che ricerca tale attione, quale è religiosa, e piena de misterij: e che in oltre la Domenica prossima auanti la vigilia, auisate il vostro popolo di questo, con instruirlo, per quanto potrete, del misterio, e delle virtù, che ha l'asersione dell'acqua santa: la quale fra l'altre che i Padri ne scriuono, ha questa, di purgare le case & i luoghi da ogni malignità e sporcizia d'immondi e cattiuu spiriti: anzi che, come è scritto nelle historie Ecclesiastiche, coressa hanno i santi Sacerdoti, ne i tempi dell'idolatrie alcuna volta gettato a terra diuinamente i tempi, gli altari, le colonne demonij, & idoli.

Et in oltre perche questa attione dell'asersione, fra l'altro insegna, che'l Christiano debba hauere la vita netta e monda dalle bruttezze de i peccati, e l'habitatione anco purgata da ogni inhonestà, profanità, e specie d'idolatria; onde è che la Chiesa nostra, a fine d'insegnarci, che con ogni pura santità riceuiamo nostro Signor Gesu Christo nel suo

fino Natale, vfa nella vigilia l'asperfione fanta nelle cafe: però con questa occasione di fare l'asperfione, procurate, che il popolo purghi l'habitationi da cose contrarie a questo misterioso rito, e che pollano offender gli occhi di Dio; bruciando ciafuno, e stracciando subito qualunque libro impudico, e madrigali, e canzoni dishoneste, leuando anco via, come s'è ordinato nel nostro Concilio Prouinciale terzo, imagini profane, che fiano sporche, nude, lasciuie, & de quali si polla dubitare, che caufino memoria di cose cattiuie nella mente; gettando anco via dadi, carte, maschare, & altre cose non conuenienti alla santissima professione del Christiano.

Le quali cose tutte effendo frequenti in questa Città, non è marauiglia, se hora è flagellata dalla diuina giustitia.

Però fate con ogni diligenza, che si leuino affatto tali abusi, quali in vn certo modo rappresentano l'antica gentilità, & idolatria: per ruina del quale, & accioche la memoria d'essa fosse del tutto leuata dal mondo, arditamente i santi martiri di Christo esposero ad ogni crudeltà la vita loro.

Dall'altra bàda poi procurate cō questa occasione dell'asperfione, d'indurre in tutte le cafe l'vso del vasetto dell'acqua fanta, che in ogni camera doue è letto, vi fia al capo del letto decentemente, e sopra tutto l'immagine del Crocifisso; & della Madonna, & di Santo, & Santa, che il padre, ouer madre di famiglia, & ciafuno hauerà in particolare diuotione. In oltre la Domenica auanti il Natale, e frà le feste anco, auifate, e vietate spesse volte in nome nostro, che in nessun luogo ò casa si giuochi a carte, ò a dadi, ò ad altra sorte di giuochi; ma che ogni vno con ogni maggior studio di diuotione e santità, e frequēti communioni, attenda a celebrare, e santificare quel santissimo giorno di Natale pieno di gratia, & il quale porta perdono a tutti i veri penitenti; e così celebrare anco l'altre feste che seguono.

Et in tutto ciò, voi, e loro vsarete ogni cura, e diligenza; e ne riferirete poi i frutto, che si farà fatto nel popolo; accioche di questo, se succederà, ne hab

biamo continuamente nelle nostre humili orationi a ringratiare Dio: e se al trimenti, preghiamo anco sua Diuina Maestà, che per sua misericordia doni a loro spirito di mutatione di vita; & insieme anco noi prouediamo a i disordini loro con ogni officio paterno, e pastorale.

Habbiamo in questa occasione di pestilenza disegnato rinouare l'vso di benedire solennemente le cafe: la quale benedittione, parte per noi stessi daremo, parte col ministerio vostro, nella vostra Parochia, e di ciò dopò le feste ve ne auifaremo a pieno. Tra tanto ricordate da parte nostra al popolo, a ponere straordinaria diligeaza, in purgare ciafuno la casa, e famiglia sua, non solo da i sedetti abusi, ma da ogni altra offesa di Dio: e così apparecchiarfi con ogni santificatione, a fin che con quella benedittione, riceuino nelle cafe & habitationi vna perpetua custodia e protectione di Dio, che difendi per sempre loro, i figliuoli, le cafe sue, non solo dalla presente peste, ma da ogni altro flagello, e da ogni vessatione di spiriti maligni.

In tutto ciò che vi habbiamo ordinato, fate diligenza tale, che restiamo di voi consolati nel Signore Gesu Christo: quale vi benedica. Dall'Arciuescouato il dì 19. di Dicembre 1576.

Auuerienze per la Benedittione delle cafe.

Carolus S. R. E. Cardinalis, Tit. Sanctæ Prædix, Archiepiscopus.

PER le benedittioni, quali per istituto della Chiesa fanta si fanno, e delle cafe, & altre cose, che sono a seruiigio & vso dell'huomo, deue esser nel Sacerdote che le benedice, pia intentione; e ne i fedeli per quali si fanno, diuota preparatione; acciò Iddio per la sua infinita bontà conceda, & operi abbondantemente in loro, quel che piamente per quelle si dimanda, e procura. Però il Sacerdote nella benedittione delle cafe, che d'ordine nostro farà, procurerà di farla cō ogni purità di coscienza

za, e santa intentione, e con pietà, diuotione, e grauità.

Procurerà anco di accompagnarla cō spezial oratione, e spesse volte col digiuno. Dirà messa nel giorno che la farà, prima che si metta a farla.

E di giorno, nō di notte, farà essa benedittione.

Nella Messa dirà per questo effetto l'oratione dello Spirito santo.

Vsarà la forma di benedirle, che si è data fuori in stampa di ordine nostro.

In questo tempo, che si hanno a benedir quāsi tutte le case, farà ogni Parocho la Domenica auanti, che si comincerà la benedittione delle case della sua parochia, vna processione a questo effetto per la vicinanza di detta Parochia: Alla detta processione farà da parte nostra, che i Chierici, e persone ecclesiastiche della sua Parochia, che non sono all'hora obligate agli officij in Choro nella Cathedrale ouero Collegiate, tutti conuenghino, ciascuno cō la sua cotta. Inviterà anco per questo effetto i padri di famiglia, e tutti quelli della sua Parochia, che per questi sospetti di peste nō sono impediti ad vscir di casa.

Con questa occasione conuocarà innanzi d'opò il Vespri, in quella istessa Domenica i padri di famiglia, come si è ordinato nel Sinodo Diocesano nostro quarto, e gli sponerà gli oblighi loro con gli suoi figliuoli, e famiglie, secondo il Decreto del terzo Concilio Provinciale, & insieme gli darà di nuouo quei ricordi che bisognano per riceuere con abbondante frutto questa benedittione nelle loro case, e famiglie.

Questo medesimo officio farà più specialmente, quando si trouarà a benedir alcuna casa, doue sia numero di persone, o famiglia dentro la medesima porta, trattando in questo proposito, hora l'Euan-gelio, hora alcuna oratione di quelle che si recitano in questi officij.

Il Sacerdote farà la benedittione vestito della cotta, e stola.

Si farà portare la Croce auanti, e duoi lumi di quà e di là dalla Croce.

Chiamerà il Clero della sua Parochia, che l'accompagni in questa attione; ma però chi d'esso in quel tempo non sarà

obligato nelle collegiate, o in altre Chiese a gli officij.

E ciascuno di essi che si troui alla detta benedittione con la cotta, canterà o reciterà Salmi, e le altre orationi insieme con il Sacerdote che benedirà, secondo l'officio di questa benedittione.

La benedittione dell'acqua farà nella Chiesa, secondo che mostra la rubrica stampata, o vero nella casa che si benedirà, quando vorrà farla con maggior solennità.

Niuno, nè Parocho, nè Sacerdote, nè altro, per questo officio di benedittione, o per occasione d'essa, pigli dono, nè cosa alcuna, per minima che sia.

Ogni Parocho la Domenica auanti nel suo sermone auisi, in qual vicināza si farà p quella settimana la benedittione. Non si benedichino case doue sono scōmunicati.

Nè meno case di meretrici, o vsuari, o altre persone criminose publicamente. Nè anco case, doue si fa barattaria, o si tengono giuochi prohibiti.

Nè parimente botteghe, doue si fanno carte da giuocare.

Le case che non sono preparate, o purgate, secondo che si dice nella nostra lettera, che per ciò vltimamente hauemo publicata, non si benediranno senza espressa licenza.

Li stalli, e case doue habitano diuerse famiglie, si benediranno con vna sola benedittione, aspergendo però tutti i luoghi con la triplicata asperzione.

Le case serrate per sospetto di peste, o per assenza de patroni, il Parocho, o altro Sacerdote deputato, aspettarà benedirle per vn mese o duoi dopò le altre; ma sarà auuertito, restando case da benedire, per non essere hora preparate, e purgate conforme all'auiso nostro, o per le altre cause sodette, a farlo subito che cessi l'impedimento; e durando più de i duoi mesi sodetti l'impedimento, nè darà auiso a noi.

Notarà ciascun Parocho, o Sacerdote, in vn libro appartato, ciascuna casa che benedirà, e vi noterà la cōtrada doue è, e di chi è, chi vi habita, & insieme il giorno, & il mese di detta benedittione: e poi ne darà copia a noi.

Della

Della preparatione del popolo.

Ciascuno padre di famiglia si preparerà a ricevere la benedittione della sua casa con diuotione, e santo desiderio.

Però riconoscerà prima tutta la sua casa e famiglia, e disporrà tutti in occasione di questa benedittione, a confessarsi, e comunicarsi prima santamente. Sarà bene anco, per eccitare maggior diuotione, che egli insieme co' quei della sua famiglia, che possono vscir di casa, il giorno innanzi che riceua la benedittione, visiti le sette Chiese, o faccia altra simile diuotione.

Riconosciuta la sua famiglia, e la casa; se vi fosse cosa che offendesse gli occhi di Dio, la leuerà.

Bruscierà i libri lasciui, Madrigali, e Canzoni dishoneste.

In luogo di quelli introdurrà libri spirituali, che gli conseglierà il suo confessore.

Toglierà via l'imagini profane, sporche, nude, e lasciue: e vi metterà figure del Crocifisso, della Madonna, de Santi e Sante, che egli, e ciascuno della famiglia harà in particolare diuotione.

Getterà via dadi, carte, maschere, & altre simili cose, che non conuenghino alla santissima professione di Cristiano.

Nell'occasione di questa benedittione, introdurrà in ciascuna camera doue sia letto, l'vso del vasetto coll'acqua santa. Quando il Sacerdote verrà per far la benedittione, gli verrà dalla porta principale incontro con la sua famiglia; e se bene egli viene per farla, conuerà alla pietà sua dimandargliela, con santo desiderio di conseguirne utilità e frutto spirituale.

Accompagnerà il Sacerdote, & il clero per tutta la sua casa, insieme con la sua famiglia: quale con ogni riuerenza, e diuotione sarà sempre presente; e starà, secondo l'orationi che si diranno, hora inginocchiati, hora in piedi diuotamente, e con ordine; le donne con la testa coperta, e gli huomini scoperti; quali doue bñlogni, aiutino a salmeggiare, e rispondere al Sacerdote che benedirà, secon-

do che è ne i fogli stampati per questa benedittione.

Parà, che nella casa, e botteghe della sua casa che si benedice, non si lauri mentre si fa la benedittione.

Littera de barba radenda.

Carlo Cardinale della Chiesa Romana del titolo di S. Prassede, Arcivescovo: al diletto nostro Clero della Città e Diocesi di Milano, salute e benedittione dal Signor Nostro Gesù Christo.

Non sarà bisogno, dilettissimi fratelli, che io spendi molte parole, nè in persuaderui quel che già così prontamente hauete cominciato ad abbracciare; nè in commendarui l'istituto, che essendo poco meno che perduto quasi in tutte le parti d'Italia, è pur stato in qualche modo fra di voi ritenuto: sì che si può dire, che non sia cosa forastiera, ma vso, e specialmente vostro antico, che vi si restituisce, o più tosto si ripara, perche non si perda affatto; l'vso dico, e l'istituto, che le persone Ecclesiastiche non nutriscano, ma si radino la barba; instituto veramente accompagnato da misteriose significationi; acciò che intendiamo, e l'eccellenza dello stato nostro, quanto sia differente da quello de Laici, e la singularità di vita e conuersatione, che dalla loro distinta, ricerca la vocatione nostra; & insieme anco, come dichiara il venerabile Beda, dell'humiltà santa; e per esser noi ministri di Dio, non ci leuiamo in superbia, ma gettiamo via ogni vana confidenza che hauesimo, per valore, prudenza, o altra virtù che fusse in noi; poi che tutte le virtù nostre, per molte e gradi che paresse, sono spesse volte mischiate co' difetti e vitij, e perciò sono poche, e di picciolo, o forse di nessuno rilieuo, se si discuto no con l'essamine della diuina giustizia. Fù questo vso de' Papri nostri, e quasi sempre perpetuato nella Chiesa, come ce ne fanno testimonio ancora l'antiche pitture, se bene tralasciato poi d'alcuni pochi anni in qua in alcune parti, ma pur ritenuto in Milano da alcuni buo-

ni sacerdoti, amatori di quell'antica disciplina.

Et hora che per la visita, quale con questa peste Dio ci fa, siamo stimolati ad andare sollecitamente inuestigando, e riformando le vie nostre, e rimettendo i buoni instituti, & vñ sanri, che si fussero nel longo corso de tempi, ò raffreddati, ò tralasciati; habbiamo volti gli occhi ad essequire in questo anco, quel che già gran tēpo s'haueuamo nell'animo, dopò l'hauere ciò comunicato più volte con prelati, e persone di molta pietà, e dottrina, di rinouare, restituire, e riparare tal'vso.

Ma non così tosto si è cominciato a sapere in questo la mente nostra, che molti di voi con l'essecutione del nostro desiderio, hanno intrno a questo preuenuto ogni auiso & esortatione, anzi hanno con i fatti loro preuenuto etiandio l'attentione & essemplio nostro, con il quale voleuamo andarui auanti, per il debito che habbiamo di farlo in ogni buona actione.

Non è dunque bisogno di molte persuasioni, ma di compimento al buon principio che già si è fatto di questa essecutione: nella quale s'io non sono stato il primo; hò almeno consolatione, come si consola il padre d'essere auanzato nelle cose buone da i figliuoli, d'essere stato preuenuto dall'obedienza e diligenza vostra, in cosa da me prima desiderata, e deliberata.

E chi di voi non hà ancora essequito questo, si consoli di non hauere in ciò colpa di negligenza alcuna, facendolo hora subito, che n'è stato auisato dalla voce, e dall'essemplio del suo pastore.

E che cosa, fratelli, potrà raffreddarui ponto da restituire con molta consolatione vn'vso tanto antico nella nostra Chiesa, e conueniente al nostro stato? Forſi qualche rispetto, ò erubescenza de gli huomini mondani, che non pensando alla santità, & antichità di quest'vso, & a i misterij religiosi che vi sono sotto, ò se ne faccino beffe, ò almeno non lo stimano, quanto deuono? Piacesse a Dio, che si come allegramente patì Dauid d'essere deriso dalla figliuola di Sael sua moglie per honorare Iddio sal-

tando innanz l'arca sua; così haueffimo noi per questa via con la sua gratia occasione di meritare alcuna cosa seco, e di scancellare i peccati nostri con la sodisfattione di qualche improprio, che ci donasse egli di patire dalle lingue, ò dalla stima de gli huomini del mondo, per far noi cosa accommodata allo stato e vocatione nostra, e per tale vsata da i Padri e maggiori nostri.

E quanto poco sarebbe questo, a chi ha obligo come noi habbiamo, di spendere il sangue, e la vita, doue sia bisogno per amore del Signore; quale per amor nostro ha essinanito se medesimo; pigliando forma di seruo, ha come deposte tutte le sue grandezze, ha ascolto la sua sapienza nella stoltitia della Croce; si è humiliato sino alla morte, così opprobriosa; ha dato per la vita nostra il sangue, la vita sua; e tutto se medesimo per noi ha offerto. Sia vergogna, come diceua il Prencipe de gli Apostoli, a chi patisce dal mondo, per essere homicida, ladro, maledico, ò per altro delitto: a noi deue essere allegrezza e consolatione, patire opprobrio & ingiuria per amor di Christo, e per protestare esteriormēte quel che debbiamo hauere nel cuore, e per conformarci di fuori a gli oblihi interiori della nostra vocatione.

Sia benedetto il Signore, quando ci Jattà, che non solamente come diceua l'Apostolo, conosciamo le cose di Dio, ma che anco patiamo per lui: in questo tempo specialmente, nel quale sua diuina Maestà scuopre sopra di noi già tanti segni dell'ira sua, che ben si fa intendere, quanto è necessaria in noi l'emendatione di vita, e riforma i tutte le cose, doue anco ci fosse qualche nostra confusione. Ma come ci può essere di confusione vn'habito, che più tosto scuopre in qualche partella grandezza e grauità de lo stato e vocatione nostra, a differenza de gli altri huomini? Forse questa distinctione d'habito esteriore da i Laici, ci farà più bassi e vili? anzi torna a splendore & gloria vera nostra tutto quello, che serue a manifestare a noi, ouero a i popoli, la differenza che è fra lo stato loro e nostro, della quale per tante altre vie procura instruirci lo Spirito santo.

Per

Per questo trà l'altre cose portiamo la corona, ò tonsura in capo; per questo sono differenti le vesti, & in tante altre cose gli habiti nostri dalli loro: sì come hanno d'esser differenti i studij, le conuersationi, le professioni, & ogni esercizio, da che ricuèdo il carattere clericale, pigliassimo Dio per portione, e special heredità nostra, e fuissimo tolti fuori dagli altri, & ascritti a questa militia ecclesiastica, perche fuissimo popolo peculiare di sua diuina Maestà, coasacrato a i ministeri del suo santissimo culto: però non ci offenda l'essere differenti da quelli, da i quali ci ha Iddio segregati, perche fuissimo specialmente suoi.

Nè anco ci paia nuouo, essere in quest'vso, che hora si rimette, differenti da molti altri, che sono pure nella vocatione Ecclesiastica: che s'habbiamo volentieri abbracciato, ancora con Decreti Provinciali, & approuati dalla santa Sede Apostolica, l'essere da loro differenti in altre cose, come in spogliarsi a fatto dell'vso domestico dell'oro, dell'argento, delle Sete, de gli ornamenti de i letti, e dell'altre suppellettili pretiose; e se con moderare le mense, i cibi, il numero de feruitori, gli habiti loro; e se nella semplicità e forma dalle vesti Ecclesiastiche, procurando ogni di più moderarci, e restituire gli antichi vsi, & instituti di questa nostra Chiesa, non habbiamo hauuto rispetto humano di farci differenti in qualche cosa da molti altri ecclesiastici: siaci lecito anco in questa, che pur è parte dell'habito esteriore, essere differenti, per conformarci all'instituto antico, non solo di questa nostra Chiesa; ma si può dire, comune, e che pur anche hoggidi viue in tante altre prouincie. E questo vi basti, perche sappiate, che anche il mondo debbe restare di voi so disfatto, se pur hauesse a dare orecchia, ò curarse di piacere al mondo, chi vuole piacere a Christo. Seruus Christi nõ essem, si hominibus placerem, dice l'Apostolo Santo.

Quel poi che più importa, e che principalmente desidero da voi in quest'occasione, fratelli, è che con questa rasura, s'accompagni vna vera risoluzione di mettere in pratica & esecuzione le co-

se significateci da quest'vso che ripigliamo.

Poco ci gioverà essere con l'habito esteriore differenti da i laici, se poi non fuissimo differenti ne i costumi dalle persone mondane.

Sarà di confusione a noi, e non di gloria, ogni testimonio esteriore della dignità della vocatione nostra sopra i laici, se poi saremo nelle virtù inferiori a molti di loro.

Poco importa la segregazione e distinctione dell'habito, se perseveraremo nelle pratiche e conuersationi secularesche, e mondane. Non farebbe, fratelli, frutto di rilieuo, precidere i peli della barba, e restar pieni d'ansietà e solitudine nelle cure temporali, le quali impediscono i studij necessarii alla professione nostra, & i ministerij debiti all'anime che ci sono raccomandate; e c'inviluppano in mille intrichi e lacci del Demonio; e finalmente ci sommergono nell'abisso della perdizione nostra.

Queste cure secolari sono quelle, che spese volte ci fanno contentibili ne gli occhi del popolo: questi desiderij terreni ci fanno odiosi al mondo: questa gloria del mondo da noi affettata, Dio voglia non sia cagione al fine, che perdiamo la vera gloria.

Queste amare radici, diletteissimi fratelli, sono quelle, che poi dilatandosi ne i cuori nostri, spandono i suoi rami, e producono amarissimi frutti di vna vita in tutte le cose indisciplinata, di mali essempj, d'ignoranza a noi, & a gli altri troppo perniciosi, di negligenza, e di fardida auaritia ne i ministerij nostri.

Chi dà luogo a questi disordinati affetti, non è poi marauiglia se non gusta le cose di Dio; se è arido nell'oratione, indeuoto nel choro, impatiente a perseverar in Chiesa ne i diuini officij, e se ha in fastidio la parola di Dio, aborrisce lo studio delle cose sacre, va quasi senza apparecchio, e come per vfanza al tremendo sacrificio della Messa, e non fa frutto nell'vso de Sacramenti santi.

Questo è quello, che poi nelle tribulationi comuni, e particolari, per ben che ricorriamo a Dio, spese volte non ci ascolta; che se bene, per quel che tocca al

ci al

ca al sacrificio santo della Messa, all'oratione, a gli officij, & altre sacre attioni che facciamo, come ministri publici della Chiesa santa, in persona di Christo sommo Sacerdote, ò in persona d'essa Chiesa sua sposa, nõ possono i nostri ministerij essere da sua diuina Maestà rifiutati; nè possono essere poco accetti i sacrificij, l'orationi, e gli officij nostri: nondimeno resta priua la Chiesa santa, e noi medesimi, e tutti quelli per i quali offeriamo i sacrificij e l'orationi, di quel particolar frutto, che risultarebbe dalla special dispositione e diuotione nostra in quelle sacre attioni.

Per rispetto del qual mancamento, quãdo ci riguarda Dio, quante volte pensate, fratelli, che, per quello che tocca a questa parte, dica a noi le parole, che già per Isaiã Profeta, in occasione de i sacrificij & oblationi diceua a quel popolo d'Israel; A che fine questi vostri sacrificij? io son pieno, e satio, non gli voglio. Chi ha cercato queste cose dalle vostre mani? perche entrate nella casa mia? non mi offerite più sacrificij in dar no; l'incenso mi è abominatione; non sopportarò le vostre festiuità; inique sono le vostre congregazioni; hò in odio le vostre solennità; mi son fate moleste queste cose; hò durato fatica a sopportarui; quando hauerete stese le vostre mani, io vi voltarò le spalle; e quando moltiplicarete l'orationi, non vi esaudirò.

Iddio faccia, fratelli, che non sia mai al cun di noi in colpa tale, che prouochi Dio a così fatte parole, nè a sfogare sopra di noi l'ira sua col flagello della peste, con che ha cominciato a percotere, e noi Sacerdoti, & il popolo: nella qual peste, mentre sostiene la mano, è va lentamente, e non però ci leua affatto d'addosso il flagello; per bene che voglia scuoprire da vn canto, che non vrrebbe hauere a vendicarsi delle nostre iniquità, essendo il suo desiderio solamente, che ci emendiamo, e ritorniamo a lui in verità; e dall'altro canto farci chiari, che fin qui non habbiamo fatto da vero a bastanza per placarlo.

Mi pare, che quando hora a lui ricorriamo, facendo istanza per la liberatione

dalla notte delle presenti tribulationi, ci risponda con il medemo Profeta; Si queritis me, querite: cioè, se cercate la mia amicitia, cercatela con i mezzi, per i quali ve l'offerisco; se mi cercate con parole, cercatemi anco con i fatti; se cõ l'esteriore, cercatemi anche con l'interiore; se volete la vita, vogliate l'obediencia de i precetti, per la quale si acquista la vita; se mi cercate, cercatemi con diligenza, solectudine, vero desiderio, e resolutione; se non con doppio cuore, nè zoppegate più in due parti: e voi Sacerdoti, se cercate la grãdezza e l'honore a quale sete chiamati, cercatela cõ l'humiltà, con il dispreggio del mondo, con la castità de i costumi, con la santità della vita, con il zelo dell'anime, e dell'honor mio, e cõ gli altri mezzi, che sono proprij della vocatione nostra.

Ripigliamo dunque, fratelli, con tutto il cuore, e restauriamo in effetto l'antico vso nostro di radere la barba, cõ questa vera resolutione, che con deponere la barba, deponiamo insieme hõrmai ogni ostentatione, e vana cõfidanza della prudenza e della fortezza mondana, & ogni stima di noi medesimi, & ogni altra superbia: tagliamo al viu le cure terrene; gettiamo via ogni intrico de ne gotij secolari; diamo bando intieramente alle spese superflue; con l'habito differente da gli altri, habbiamo sempre vna singular conuersatione di vita, che sia degna del stato e professione nostra; e con il dispreggio di questo commune ornamento della faccia, rinonciamo a gli ornamenti vani, & alle glorie de gli huomini: e così procuriamo tutti, di renderci ogni dì men indegni del ministerio nostro, e specialmente noni Sacerdoti, del tremẽdo misterio, che trattiamo quotidianamente, del santissimo sacrificio della Messa: il quale se accompagna remo dalla parte nostra, con questa santa corrispondenza interiore & esteriore alla nostra vocatione; nõ arriuarãno le parole mie ad esplicare, quante grazie impetremmo dalla bontà di Dio, a beneficio, e nostro, e di questo popolo, e di tutta la Chiesa santa.

Il che per sua misericordia Iddio ci conceda, e con questo vi benediciamo, e pre-

preghiamo a voi, & a noi da sua diuina Maestà ogni benedittione.

Dall' Arcieuescouato il dì 30. di Dicembre 1576.

Littere de uisitatione populi, & preparatione.

Carlo Cardinale della S. Chiesa Romana, del titolo di S. Prassede, Arcieuescouo, al diletto nostro Clero, e popolo, della Città, e diocesi di Milano Salute e benedittione dal Signor Nostro GIESV CHRISTO.

Così misericordiosamente sostiene Iddio benedetto la mano del suo flagello, con il quale a i mesi passati cominciò a percuoter ci, che ben si vede, che ci dà questo spatio di tempo per quella vera penitenza, che egli tanto da noi ricerca, e di che noi habbiamo così gran bisogno; & insieme pare che con la sua infinita bontà vada cercando, come dice per Gieremia Profeta, chi s'interpogga a placar l'ira sua, per perdonarci, & intieramente liberarci da i castighi, che giustissimamente ci sono apparecchiati. Non sprezziamo dunque, figliuoli, le ricchezze della sua benignità, e pazienza, e longanimità; nè con la nostra impenitenza e durezza di cuore andiamo accumulandoci ira per il giorno del Pira, e manifestazione del giusto giudicio di Dio. Certa cosa è, carissimi in Christo, che tutti noi, quali ha Iddio fin qui preseruati da questo suo castigo, come già ci disse in san Luca, non debbiamo pensare, che sia stato ciò, per che noi siamo migliori, o manco peccatori di quelli, che sono stati da questa contagiosa e funesta peste percosi, o nelle persone loro, o ne i suoi; ma che sia piaciuto a Dio per sua misericordia, con l'esempio delle percosse loro eccitar noi ad una vera emedatione di vita, e penitenza: la quale se non faremo, habbiamo veramente da temere, che dalla sua diuina giustitia non veghi anco sopra di noi tutti, questo, o altro più formidabile, e maggior castigo. E dunque obligo nostro, di non abusare di questa gran misericordia di Dio, e di

questo spatio che ci è dato di penitenza; come già inutilmente, anzi ingratemente verso sua diuina Maestà, habbiamo usato tanti altri beneficij e gratie ricevute per i tempi passati; ma con molta solecitudine apparecchiarci per ogni hora che a Dio piaccia di chiamare noi ancora a se, per questa, o altra via; & in questo mentre far conto di hauere ricevuto dalla sua diuina bontà di nuouo la vita; e così darci da vero a tale mutatione, e riforma di costumi, che spendiamo tutto quello che ci resta di vita, sia poco, o assai, a gloria di sua diuina Maestà, a edificatione del prossimo, & a salute dell'anime nostre.

Ne siamo di quelli, che hanno già cominciato con più dissolutioni che mai, senza nè timore di Dio, nè vergogna humana, a dare allegrezza, e trionfi nell'inferno a Satanasso, con tal ingratitudine alle gratie e misericordie, che sua diuina Maestà le ha fatto di conseruargli fin qui da così commune e manifesto pericolo; senza pure ricordarsi loro, che ancora non siano intieramente liberati da questo flagello; e che quando bene fusse estinta affatto questa peste, restandola radice, che è il peccato, è sufficiente a ogni ceno della diuina volontà, e giustitia, vn solo fazzoletto, vna striga, vn strazzo, mettere in estrema ruina questa Città, e diocesi: oltre che l'onnipotenza di Dio non è ristretta sì, che non possa castigare la durezza, e dissolutione loro con mille altri modi, non meno spauenteuoli, che questo della peste.

Noi hora per debito della cura nostra pastorale, habbiamo deliberato rinouare per questo effetto tutte le solecitudini e diligenze, facendo conto, come se hoggi cominciassero gli oblighi nostri pastorali con voi; & hoggi ci fossero intimate quelle voci, che già Iddio in simile proposito disse a Gieremia Profeta; [Ecce constitui te hodie super gentes; vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipas, & edifices, & plantes.] Et siccome già quel buon Giuda Machabeo, Capitano del popolo Hebreo, depò hauer digiunato, e pianto in cenere, e con cilicio, la solitudine, e ruina di Gerusalem, e del tempio, e l'afflittione de i

Sacer-

Sacerdoti, e di tutto quel popolo, quando Dio gli diede animo, e fortezza di venire a riparare quelle rouine; principalmente hebbe cura di visitare il tempio, e deputò altri, cioè Sacerdoti di vita innocente, e zelanti della diuina legge, a mondarlo, rinouarlo, & ornarlo; & altri deputò, che resistessero a gl'inimici, che dalla rocca di Gierusalem, e da altre parti faceuano ogni cosa per impedirli: così in questa occasione la prima diligenza nostra, sarà di fare la visita generale di questa Città, e diocesi, compartendo le fatiche, & sollecitudini nostre, e de i Sacerdoti nostri cooperarij, parte in procurare la restoratione, e l'ornamento, anco de i tempj, e Chiese materiali, e la disciplina insieme de i suoi ministri, & ogni altra cosa, che in esse spetti al culto diuino; parte intorno alla cura spirituale del popolo, per amarlo con sacre benedizioni, e con i santi Sacramenti, e con altre arme spirituali contra le tentationi dell'inimico; & anco per leuare, e correggere gli abusi e peccati, che fanno resistenza, & apportano impedimento alla rinouatione di vita, & all'ornamento e splendore della disciplina Christiana, & al progresso spirituale dell'anime loro, commesse alla sollecitudine nostra.

E si come anco l'edificio spirituale di questa Città e diocesi dato in cura a noi, ha di bisogno, non solo che si leuino via le cose che l'imbrattano; ma anco, che vi si ponghino ornamenti, che l'abbelliscano con ogni santo decoro: così queste nostre diligenze miraranno, sì a togliere via co'l diuino aiuto l'offesa di Dio, comuni, e particolari; stradicare i vitij, & a distruggere il regno del Demonio, e del peccato; sì all'incontro a edificare le sante virtù, a piantare l'amore di Dio, la diuotione, la carità verso il prossimo, & ogni altra cosa di vera pietà.

Questa è la vera e necessaria via, figliuoli, per assicurarci, che nè peste, nè altri flagelli ci facciano reale nocumento.

Così ci insegnò nostro Signore Giesu Christo, quando hauendo parlato, e piato sopra le rouine, che doueuan venire sopra di Gierusalem, entrò subito a

visitare il tempio, e purgare da tutte quelle cose che vi si faceuano indegne di quel sacro luogo; scoprendoci, che il modo di schiuare i diuini flagelli, è la monditia e purgatione della casa spirituale di sua diuina Maestà, che sono l'anime de i popoli fedeli; e per il contrario il contaminarle co' la bruttezza del peccato, e con i vitij, e quello che prouoca la giustitia diuina a castigarci.

La purgatione spirituale del popolo, delle famiglie, delle case, e finalmente di ciascuna anima dalla sordidezza de i peccati, dalla habitatione de i demonij, e dalla profanatione, che nell'anime fanno le cose mondane da noi disordinatamente amate, e perciò fatte come idoli de i nostri cuori; questa purgatione, dico, è la principale, che si ha realmente da fare, accio siamo co' l'aiuto di Dio intieramente liberati dalla peste, e custoditi, che non torniamo di poi ad infertarci.

E si come si fanno tante diligenze di abbruciare, o di lauare panni, accio non vi resti occasione di rinouarsi questo co' tagioso morbo; e si fanno anco solcite guardie, perche non entrino dentro apestati, nè pure quei che possono essere di ciò pur vn poco sospetti: così debbiamo con ogni diligente studio e sollecitudine mondar e purgare i cuori nostri, da i desiderij, dalle parole, dalli mali habiti, e non solo da ogni peste de vitij, & infettione spirituale; ma guardarci anco da ogni sospicione, & occasione di peccare: & dobbiamo insieme mettere parimenti guardia a i sensi nostri, a gli occhi, all'vdito, alla bocca, alle mani, & alla lingua, perche non entri per queste fenestre la morte, e la peste del peccato al cuor nostro.

Già per prepararui tutti a questa purgatione spirituale, ne i giorni passati auanti la vigilia del santissimo Natale di nostro Signor Giesu Christo, nell'occasione, che per rito sacro di questa nostra Chiesa, i Parochi e Curati doueano aspergere le vostre case d'acqua santa, ricordassimo a loro, che vi ammonissero all'hora, si di questa mondatione spirituale significataci per l'asperfione, sì della beneditione, che nell'occasione della

la visita, e per i pericoli della peste designauamo fare delle case vostre.

Hora con l'aiuto di Dio la cominceremo a fare, e parte la faremo noi medesimi, parte con l'aiuto d'altri Sacerdoti. E questa benedittione santamente instituita nella Chiesa di Dio, è attione religiosa, piena di pietà, e tante preci, e si fa con l'aspersione dell'acqua santa: la quale fra l'altre virtù che i Padri ne scriuono, ha questa, di purgare le case & i luoghi da ogni malignità, e da ogni sporcizia di cattui spiriti: anzi che, come è scritto nell'istorie ecclesiastiche, con essa hanno i santi Sacerdoti ne i tempi dell'idolatrie, alcuna volta gettato a terra diuinamente i templi, gli altari, le colonne de gl'idoli, e demonij; & anco, come mostra il rito e le parole della sua benedittione, ha virtù contra la peste, & altre infermità.

Questa attione in oltre, ci insegna, che il Christiano debba hauere la vita netta e monda dalle bruttezze de i peccati, e l'habitatione anco purgata da ogni inhonestà, e profanità. Si che hora, che con questa vi auisiamo della visita delle vostre Parochie, e della benedittione, e aspersione santa delle vostre case che siamo per fare, questi officij & attioni vi ricordano insieme quella purgatione, e santificatione spirituale, che douete fare, e ci confidiamo nel Signore, che farete, si come con ogni efficacia vi effortiamo a farlo; accio che accompagnando voi così dalla parte vostra, e la visita delle vostre Parochie, e della benedittione, & aspersione che faremo nelle case vostre, Dio benedetto santifichi, e benedichi voi, e le case vostre talmente, che nè peste, nè demoni, nè altre perturbationi vi molestino più; ma in tutti voi sia perpetua custodia di Dio; sia ne i mariti e moglie amor santo, ne i padri santa sollecitudine, ne i figliuoli obediencia, nelle figliuole ogni modestia, ne i seruitori fedeltà, nelle famelie carità, concordia e pace, ne i frutti della terra abbondanza salutare, & in somma ogni benedittione e gratia temporale e spirituale di questa vita, fin che nell'altra andiamo poi a godere nel Cielo più piena e compi-

ta benedittione.

Se dunque sino ad hora per auiso de i vostri Curati non hauete ancora fatto la purgatione spirituale, e purgato le vostre case per riceuere la benedittione, fate lo hora quanto prima, leuando via dalle vostre habitationi ogni cosa contraria al misterioso rito dell'aspersione, e benedittione, e che possa offendere gli occhi di Dio; bruciando, e stracciando qualunque libro impudico, madrigali, e canzone dishoneste; togliendo via, come si è ordinato nel Concilio nostro Prouinciale, imagini profane, che siano sporche, nude, lasciue, o de quali si possa dubitare, che causino memoria di cose cattive; & insieme gettando via dadi, carte, maschere, & altre simili cose, che rappresentino l'antica gentilità, & idolatria, ne conuenghino alla santissima professione del Christiano.

Disponeteui in oltre santamente alla visita, confessarui, e comunicarui, specialmente nel tempo che verremo alla Parochia di ciascuno di voi.

Et accioche la visita sia con la gratia di Iddio a perpetuare e salutare frutto dell'anime; preparateui, & disponeteui ad aiutarci dalla parte vostra in tutto quello che sarà espediente, che da voi con carità sappiamo, per prouedere alla salute dell'anime, & al ristoro di questo edificio spirituale a noi commesso, si come di tutto ciò che mirarà a questo fine, vi auisaremo più in particolare nelle vostre Parochie.

E sopra ogni cosa, si nel principio, si poi successiuamente mentre che la visita durarà, e più specialmente quando si farà nella vostra Parochia, fate calde & instanti orationi, a fin che sia fruttuosa la visita in modo tale, che come pianse Christo nostro Signore sopra di Gierusalem; così non habbiamo a piangere e noi e voi insieme in altro tempo, di non hauere conosciuto fruttuosamente il tempo della nostra visita, fattaci da Dio così segnalatamente, come ha fatto in questi duoi anni, con il Giubileo dell'anno santo, con molte altre gratie spirituali, con la visita Apostolica, fattaci in nome del suo Vicario in terra, & ultimamente con questa peste, e

CON

con le fatiche che noi faremo della nostra visita pastorale.

Alla quale con l'aiuto di Dio disegnano noi attendere subito passato i giorni del Giubileo, ultimamente concesso da sua santità per cagione specialmente di questa pestilenza, quale d'ordine nostro si publicarà dimani, perche anche esso sia come vna preparatione alla nostra visita, habbiamo voluto con questo auiso dare principio in questo giorno, che è il giorno solenne della Purificatione della beatissima madre di Dio, Vergine Maria, speciale protettrice & aduocata nostra, e di questa Città; giorno, nel quale il Signore del tempio è presentato nel tempio; giorno pieno di sacre benedictioni, e di misterij, qual tutti ne inuitano, e stimolano a purgatione, e purità di vita, all'humiltà santa, a opere buone & illustri, accese di santo e spirituale zelo; & in somma a fare progresso nella via del Signore.

Dopo questo benedetto e solenne giorno, entriamo nella Settuagesima che è dimani, di poi nella Sessagesima, Quinquagesima, e Quaresima, i quali sacri tempi, si come la santa Chiesa celebra singolarmente con riti, cerimonie, & officij, che tutti mirano alla penitenza, e conuersione nostra, per staccarci affatto dalla dissolutezza pestifera del mondo; così con maggior studio d'opere pie e sante attendiamo tutti ad vna vera mutatione di vita, e purgatione spirituale, per far poi vna solennissima Pasqua, piena d'allegrezza nel Signore Gesù Christo: quale ne consoli tutti, custodisca, e benedichi.

Dell' Arcieuescou. il dì 2. di Febr. 1577.

Edictum de ijs, qui contagiosas vestes surripuerunt, asportaruntve.

Carolus S. R. E. tit. S. Praxedis presbyter Cardinalis, Dei, & Apostolicę Sedis gratia Archiepiscopus S. Ecclesię Mediolanensis.

Habbiamo visto con l'esperientia, non senza nostro gran dolore, (appresso a gli altri innumerabili peccati, quali han prouocato l'ira di Dio a man-

dar sopra questa Città il flagello della peste) la strenata, & insatiabil auaritia di molti, quali dimenticati affatto della propria salute, del timor diuino, della carità del prossimo, e dell'obediencia che deuono a' superiori, non si sono astenuti di robbare, nascondere, e trasportar da vn luogo ad vn'altro, robbe, ò panni amorbati, ò sospetti di contagione: onde s'è dato non picciolo impedimento alla total liberatione da questo male: la quale debbiamo sperare dalla diuina misericordia, ogni volta che ciascuno per la sua parte (si come per ogni rispetto è obligato) attenda a purgare, e conseruar monda l'anima dalla fozzura de' peccati, & obedire a gli ordini & auertimenti de' superiori fatti, e tante volte replicati, intorno alla purgatione delle robbe infette, ò sospette.

Volendo noi dunque per ogni via procurar di dar rimedio a questa graue offesa di Dio, e del ben publico, per quanto potiamo, & alla nostra pastorale cura si conuiene; principalmente esortiamo, & ammoniamo tutti, così huomini, come donne, di questa Città, e luoghi della diocesi, ne i quali questo nostro Editto sarà di ordine nostro publicato, che approssimandosi hormai la solennità della Pasqua, nel qual tempo ciascuno Christiano è specialmente obligato di racconciliarsi col suo Redentore, purgando la propria coscienza da qual si voglia macchia di peccato col mezzo della sacramental confessione, che voglia disporli, e metter ogni suo studio per far questa attione, cò quel maggior dolore, e contritione dell'offese fatte al Signore, & humiltà, che gli sia possibile col diuino aiuto; e così procurare di placar l'ira diuina, & andarsi disponendo a poter ottenere gratia della comune nostra liberatione del flagello della peste.

Et acciò non si camini in tenebre, nè s'inganni alcuno, col far giudicio, che sia cosa leggiera, ò di niuna colpa, quel che in sostanza è più graue, e pernicioso; noi con questo nostro publico Editto dichiariamo, che niuno fin qui ha possuto, e maggiormente non potrà da hora innanzi, contra li precetti & ordi-

natio-

nationi de superiori pigliare, contrattare, robbare, nascondere, trasportare di vno in vn' altro luogo, nè in qual si voglia modo, nè sotto qual si voglia pretesto ingerirsi a porle mani nelle robbe, o panni, non solo d'altri, ma nè anco nelli suoi proprij, che saranno infetti, o sospetti di contagione, senza certezza d'incorrere nella colpa di peccato mortale, il cui frutto è la dānatione eterna.

Poiche, come già s'è detto, da questo eal disordine, e dispreggio di precetti de i Superiori, e principalmente di comandamenti diuini, nasce non solamente la manifesta offesa di sua diuina Maestà, ma anco l'inestimabil dāno del profumo, e ne può risultare l'euidente ruina quasi di tutta la Città, e vi è anco certa cōgiettura, che tal contagione ogni volta, che nō s'extingua, sia per dilatarsi alle Città, e luoghi conuicini. Oltra che, quello, che più importa di tutti i danni corporali, e temporali, non senza fomēto della solita fraude, & industria del nemico della generatione humana. per simile occasione vediamo tralasciarsi tanti mezi pertinenti al diuino culto, e seruigio di Dio Nostro Signore, & alla salute delle anime, cessando tuttauia il popolo dalli soliti, e necessarij esercitij spiritali, dalle Chiese, dalle prediche, Messē, dottrina Christiana, & altre pie, e sante opere.

E per questo comandiamo anco a tutti, & a qual si voglia, così huomini, come donne di questa Città, e Diocese, doue sarà publicato di ordine nostro questo Editto, in virtù di santa obediēza, e sotto la formidabil pena d'escommunicatione, che niuno contra gli ordini dell'Eccellentiss. Governatore di questo stato, e delli Magistrati, habbia ardire di tenere in gouerno, o in deposito, di toccare, contrattare, robbare, nascondere, transferire da luogo a luogo, nè in qual si voglia modo, o sotto qual si voglia pretesto mettere le mani a quelle robbe, o panni, che saranno ammorbati, o almeno sospetti di contagione.

Ricordiamo anco a quelli, che in ciò fossero già incorsi, che debbano quanto prima, riconoscendo la grauezza del loro errore, confessarsi del loro peccato,

e rendersi obbedienti, e pronti ad essequire tutto quello, che intorno a ciò gli sarà imposto dal suo Confessore.

Ammoniamo parimente tutti i Confessori, così secolari, come regolari, che debbano instruire, e render capaci i loro penitenti della qualità di questo peccato, & essortare, anzi comandare a ciascuno, che debba (se desidera esser liberato dalla colpa) sodisfare a quanto è obligato.

A questo medesimo effetto, dichiariamo hauer riseruato, e riseruiamo di nouo a noi l'assolutione di quelli, che in ciò contraueniranno.

E perciò comandiamo a tutti, & a qual si voglia Sacerdoti, così secolari, come anco regolari, sotto pena d'escommunicatione lata sententiā ipso facto incurrenda, che niuno presuma, senza participatione, o licenza nostra, o di alcuno delli deputati da noi a questo, i nomi de quali saranno descritti qui a basso, di assoluere dopò la publicatione di questo Editto, alcuni di quelli, che troueranno esser incorsi in simil peccato.

Anuertiamo anco tutti i Confessori, così secolari, come regolari, che occorrendole nel trattar questa tal materia alcun dubbio, per il quale non si assicuri no del proprio giudicio, debbano hauer ricorso a noi, o ad alcuno d'essi Deputati sopra ciò da noi, senza però scoprire diretta, nè indirettamente la persona del penitente, se non fosse con sua espresa licenza, acciò intesa la qualità del fatto, possa darfegli ordine di quello, che debba fare.

In quarum rerum fidem, hoc nostrum Edictum, & nostra, itemque nostri Cancellarij manu signatum, ac sigillo nostro Archiepiscopali sancti Ambrosij munitum, Ecclesie Metropolitane, ædiumque Archiepiscopaliū valuis publicè affigi mandamus.

Datum ex Archiepiscopatu.
Die 22. Martij.

1577.

Ppp. Auuer-

Auvertimenti di Monsig. Illustriss. Cardinale di S. Prassede Arcivescovo di Milano, per li Confessori. In esecuzione del sopraposto Editto.

Primieramente i Confessori certificino i suoi penitenti, di quel che tante volte si è a loro ricordato per molte vie, cioè, che per impetrar dalla misericordia diuina la totale liberatione da questa peste, si bisogno attendere sopra ogni cosa a placar l'ira di Dio, specialmente con l'emendatione della vita, rinunciando da douero a tutte le offese di Dio, e dandosi a costumi veramente Christiani, e procurando tutto questo anco nelli suoi figliuoli, e nella famiglia: questo è il principal rimedio, senza il quale dobbiamo temere, che poco frutto reale siano per apportare tutte le diligenze della prudenza humana in questo publico bisogno.

Dipoi con ogni prudente diligenza si affatichino di render capaci i loro penitenti, che si come nelle infectioni, che producono gli peccati nell'anima, il lasciare di palesare al Confessore vn solo peccato ancor ch'abbia confessato tutti gli altri, fa il penitente reo della dannatione eterna: così auuiene nella peste corporale, che per molto, che sia purgata vna casa, quale sia stata tocca da tale morbo, vn minimo pannello infetto, che vi si lasciasse, basterebbe ad infettare non solo quelli dell'istessa casa, ma etiandio tutto il resto della Città. Onde è manifesto, quanto sia degna di seuera correctione, e castigo non meno temporale, che spirituale, qualunque persona, che per sua colpa sia causa di tanto pericolo, e danno.

Auvertiscano poi i suoi penitenti, che i precetti de i superiori, etiandio Secolari, secondo quel detto di San Paolo Apostolo, [Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit &c.] obligano a peccato mortale, quando sono giusti, e le cose sono d'importanza, come questa di non metter a pericolo se, & gli altri, come si è detto.

Però conforme a questo, sforzinsi di far toccare con mani alli penitenti, quali sono incorsi in tale errore, che mentre, che

non vogliono obbedire con effetto al precetto de Superiori, e tor via ogni occasione, per la quale probabilmente si potesse dubitare di contagione, non sono capaci di assolutione.

E conseguentemente sono obligati (se pur desiderano ritornar in gratia d'Idio) proveder in modo, che si satisfacci al precetto, e si togli via quel publico pericolo.

Se auuerrà, che al tempo, che si confessarano di questo peccato, vi fosse promulgata crida publica, per la quale si cedesse da Magistrati secolari impunità, e remissione della colpa incorsa per questo tal nasconder di robbe, a quelli che spontaneamente anderanno a riuellarlo; potranno in tal caso liberamente persuader loro, che vadino quanto prima a manifestare le robbe nascoste, a quei, che sopra ciò sono deputati; affine che possino esser purgate: e poi tornino per riuere la sacramentale assolutione.

Ma quando non vi fosse tal facoltà concessa, in modo, che il riuellare non potesse farsi senza manifesto pericolo di riportarne severo castigo: in tal caso non oblighino i suoi penitenti, che vadino a manifestarsi così subito a Magistrati secolari, ma conferiscano la cosa con noi, ouero con alcuno di quelli, che per questo effetto habbiamo deputati, senza però scoprire diretta, nè indirettamente il penitente, se esso non gli ne haauerà dato espresso ordine di palesarlo; acciò si possa procurare qualche modo di rimediare all'inconueniente, che potrebbe nascere dalle robbe infette, e nascoste, senza metter il penitente reo di questo per questa via a pericolo della pena temporale.

Et in questo mentre soprasedano l'assolutione, quale (come già s'è detto) in niun modo debbano dare, fin a tanto non sarà intieramente leuato ogni sospetto, e dubbio, che vi fosse per tal causa.

Occorrendo di trouar alcuno penitente, il quale per il passato hauesse commesso vn tal errore di nasconder robbe infette, e poi spontaneamente l'hauesse riuellato a superiori, o per altra strada essendo stato scoperto, siano queste robbe

be state purgate da persone publiche a ciò deputate: in tal caso si concede facoltà di poterlo assolvere, impostali però la penitenza salutare.

Auertendo nondimeno, che se dicessero d'hauer purgato, o bruciato le dette robbe gl'istessi padroni senza saputa, nè interuento di publici ministri a ciò destinati, ouero si persuadessero per notabile pericolo di pena temporale, o per qualch'altra causa ragionevole, di non esser obligati alla detta riuelatione; in tal caso anche non gli assolino senza participatione, e licenza nostra, o delli sopradetti deputati da noi per tal causa, con i quali (tacendo il nome de penitenti, o palesandolo quando da esso penitente gli sia espressamente ordinato di palesarlo) e conferendo la qualità del successo, piglino da essi deputati resolutione del modo, che haueranno a tenere, e come gouernarsi in simil accadete.

Se il penitente non hauerà commesso peccato nel nascondere, rubbare, o trasferire robbe infette da luogo a luogo, nè sue proprie, nè tampoco aliene; ma haurà visto, o saprà chi habbia fatto simil errore, e saprà anco il luogo, oue quelle robbe stiano nascoste, e veda, che il padrone non si risolue a riuelarle, nè farle purgare dalle persone publiche, a questo effetto deputate dalli Magistrati secolari: in tal caso anche non mettino mano ad assolverli, fin a tanto non haue fanno communicato con noi, ouero con alcuno delli deputati da noi per questo effetto, la qualità del fatto, con tacer il nome del penitente, se pur non hauesse da lui hauuto licenza, & ordine espresso di palesarlo; accioche inteso il tutto, si possa pigliar quella resolutione, che la qualità del fatto sarà meriteuole. Dat. in aedibus Archiepiscopalis. Die 22. Martij 1577.

Hoc ipso tempore pestis obtinuit etiam a Sanctiss. D.N. Greg. XIII. plen. Indulgentiam ad Dei misericordiam implorandam pro pestis auersione, & liberatione, cuius rei causa tres solennes processiones instituit in bulla Pontificia expressa.

Littere de tribus sollempnibus processionibus voti publici causa.

Carlo Cardinale del titolo di S. Prassede Arcivescovo, Al suo diletto Clero, e popolo della Città, & Diocesi di Milano, Salute nel Signore.

E Tempo hormai, diletteffimi figliuoli, di voltarli da vero a Dio, e mutar in meglio la vita nostra, poiche fin qui non si è fatto quanto si douea, con tutto che si chiazamete sua diuina Maestà hà mostrato il silegno, e l'ira sua contra i peccati nostri. Hauete pur veduto, che sono innumerabili le diligenze, e rimedij d'ogni sorte sperimentati per la liberatione di questa Città, e di tutto questo contorno, già molto tempo afflitto da pestilenza: e pur così non cessa la mano del Signore, nè è bastato cosa alcuna a liberarci intieramete; anzi vediamo, che tal volta hoggidì anco si scoprono con tanta frequenza nuouì accidenti, e casi di questa infirmità, che ci fanno temere, che Dio giustamente adirato con noi, non sia per rinouarci il castigo con maggior seuerità, che habbiamo mai fatto; già che tanto poca impressione hà fatto in quegli animi, possiamo dire, ostinati, che nè anco con questo spauenteuole flagello, si sono distolti da i suoi mali habiti, e corrotti costumi, quali hanno contra di noi prouocata la giustitia di Dio.

E pur ragione, che hora almeno sentiamo quel, che in fatti habbiamo mostrato, di non hauer fin qui sentito, che Dio è quello, come dice il Profeta, che uccide, e dà la vita; ferisce, e sana; manda le pestilenze, e le carestie, e le lieua quando le piace; hà in mano la vita, e la morte; la sanità, e l'infirmità.

E se bene in simili cose possono gli huomini usare l'industria, e diligenze humane; & egli non prohibisce il valersi de i mezi delle seconde cause da lui ordinate per nostro aiuto, e che ci sono insegnati, e mostrati dal lume della prudenza, che pure è dono suo: tutta via vuole anco, che intendiamo di non douere fondare, nè appoggiare principalmente

in quei mezi le speranze nostre, ma nel suo diuino aiuto che sappiamo, che se esso, come dice il Profeta Dauid, non guarderà la Città, faranno vane le fatiche, e diligenze nostre, pensando noi conseruarla humanamente.

Se questo dunque da vero sentiremo, figliuoli cari, non sarà difficile, che con l'aiuto della diuina gratia, dopò tanti altri rimedij sperimentati, ci voltiamo di nouo al Signore con tutto il cuore, & affetto nostro, al modo di quel buon Rè Giosafat, che vedendo tutti gli altri aiuti mancare, ricorse à Dio; insegnando à noi fare il medesimo. [Deus noster, cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te.] Quando, o Signore, non sappiamo, che altro fare, questo solo rimedio ci resta, che ci voltiamo à te con tutto il cuore.

Questo, figliuoli, sarà il rimedio, che habbiamo principalmente da usare, di ricorrere alla misericordia di Dio, con vera penitenza, e con leuare effettivamente gli abusi, & emendare la vita: che così sua diuina Maestà usará clemenza con noi.

A questo anco douerà andare congiunto, fra l'altre opere di pietà Christiana in singolar mezo usato da tutti i Santi, & da quelli, che erano in qualche particolare, o vniuersale afflittione, come ci mostra tutta la Sacra Scrittura, che è la oratione Santa: il cui esercizio da principio di questo male fu in noi già così caldo, e frequente, che si può credere, non hauere hauuto poca parte in ottenere dalla diuina misericordia, che non facesse molto progresso, come meritamente si temeva, questo male; nè ci riducesse à quella estrema ruina, che minacciata, & à quale ha condotto altre Città principali à noi vicine: talche se in quell'esercizio fossimo con la debita soledine, come douiamo, perseverati, habbiamo à quest' hora forsi ottenuta l'intera liberatione.

Ma la perseveranza nostra ne i mali habiti, e la negligenza insieme nel continuare l'officio dell'orare, potemo pensare, che ci habbino impedito, e differito la desiderata sanità.

Noi dunque, per eccitare più che mai, calde e viuue orationi in questo publico bisogno per ridurre gli huomini à vera penitèza, onde ne risulti anco il frutto della total nostra liberatione, se sarà per maggior gloria di sua diuina Maestà; habbiamo giudicato espedito, che l'occasione del giorno, qual sarà alli 15. del presente Mese d'Ottobre, deputato à certa esecuzione del publico voto fatto da tutta questa Città à honore di Dio, e del suo glorioso martire S. Sebastiano, celebrare tre solenni processioni, & inuitarci tutti, anco con tesori spirituali alla vera recognitione di voi stessi, accompagnata da diuersi exercitij di penitenza, per impetrare la diuina clemenza, e misericordia.

Concediamo per tanto, per l'autorità dataci dalla Santità di N. S. Papa Gregorio XIII. Plenaria indulgenza, e remissione di tutti i peccati, ad ogni fedel Christiano della Città, e Diocesi nostra di Milano, che veramente contrito, e confessandosi, Mercorè, e Venerdì, & il Sabbato, dopò la publicatione di queste nostre lettere, digiunará, e si trouará presente alle tre processioni, che in quell'istessi giorni si faranno: la Domenica seguente si comunicherà; e deuotamente pregarà il Signor Iddio per la total estinzione della peste, e per la sanità de gl' infermi, o sospetti di peste.

Ordiniamo perciò nella Città la prima processione, Mercordì, che sarà alli 9. del presente, alla Chiesa maggiore di S. Ambrosio; la seconda Venerdì alli 11. à San Lorenzo maggiore; la terza alli 12. à San Simpliciano.

A qualunque poi, che legittimamente impedito, non potrà conuenire alle sudette processioni, per la medema autorità dataci, concediamo la medema indulgenza, se dirà in ciascun di quei tre giorni tre volte le Litanie, ouero tre volte la corona della Madonna diuotamente, & essequirà l'altre cose sudette, e pregarà come di sopra.

Concediamo parimente la medema Indulgenza a ciascuno, che la settimana seguente, si confessará, digiunará, si comunicherà, & farà oratione, come di sopra.

El sor-

Effortiamo dunque, e preghiamo tutti nelle viscere del Signore, a non lasciare per negligenza, o colpa sua, di far questo guadagno spirituale, acciò non prouochiamo maggiormente la giustitia di Dio; ma a riceverlo, & abbracciarlo con tanto maggior apparecchio, e diligenza, quanto maggiore è stata la freddezza passata in fare degni frutti di penitenza, & in perseverare ne i santi esercizi: per mezo de i quali doueuamo principalmente procurare, e poteuamo confidentemente sperare dal Signor Iddio la sanità, & ogn'altra cosa opportuna, & expediente al vero ben nostro.

Questa longa pestilenza, figliuoli, ci douerebbe pure aprire gli occhi, e farci riconoscere lo stato nostro, e l'euidente pericolo nel qual siamo de i giudicij ancora maggiori di Dio, che meritamente ci soprastanno per i peccati nostri.

Ma grade è veramente la cecità nostra, e grande è stata fin qui la nostra stupidità, & insieme ingratitudine, a scordarci così tosto, come molti hanno fatto, per quel che mostra la scorretta vita loro, quei calamitosi spettzcoli, e miserie, che pochi mesi auanti habbiamo così proprij occhi veduto ogni giorno nelle case, nelle contrade, & in tutte le parti di questa Città, e Diocesi; e le ruine irreparabili di tante famiglie, che restano hoggidi disfatte in faccia nostra.

Nè vogliamo hora rappresentarui i dāni di maggior importanza, cioè, gl'incomodi, e le difficoltà d'aiuti spirituali ne i più estremi bisogni, e l'essilio quasi di tutto questo popolo per molti mesi dalle Chiese, doue è special rifugio à i fedeli nelle loro miserie, e conseguente mente l'angustia delle Messe, d'amministrazioni de Sacramenti, d'istruzione di vita Christiana, e l'intermissione di molti altri esercizi spirituali. E pur tutto questo non ci ha mosso a fare il debito nostro.

Grande veramente, grande è la negligenza, anzi per dir più, l'ingratitudine nostra; che nè sotto il castigo di così spauentoso flagello, nè dopò il singolar beneficio, che per sua infinita bontà il Signore ci ha fatto, di preseruarci fin qui

dalle comuni calamità, e pericoli; nè dopò l'esser ridotta questa Città per beneficio di Dio, nel termine in che hora si troua, tanto differente da quei miserabili principij, e spauenteuoli accrescimenti del contagio; nè dopò l'intera liberatione di molti luoghi di questa Diocesi, si sia veduto in noi vna vera penitenza, & vna salda resolutione vniuersale, d'emendare l'offese publiche, e priuate, che si fanno à Dio, e nelle quali stā anco inuolto questo popolo per la maggior parte, senza pensar quasi, non che deliberare, & essequire con publica autorità, di tagliare le radici, e leuare l'occasione della peste, e fradicare i mali, i dāni, & i pregiudicij dell'anime: talche si può temere, che non si verifichi quel di Gieremia, cioè, che la terra tutta non sia distrutta, perche non vi è, chi pensa à mutare la vita.

Qual sarà dunque condegna penitenza, figliuoli, à così fatta ingratitudine? chi non si vestirà di sacco? chi non digiunerà? chi non si disciplinerà volentieri? chi non metterà da canto ogni negotio temporale, per occuparsi in scaricare la sua coscienza, e purgarla bene con la santa confessione, & aiuto di quella salutar cofusione, che l'huomo sente interiormente per se, e per altri, considerando d'haue re così mal corrisposto fin qui alle voci, & à i beneficij diuini.

Chi temerà far à piedi nudi queste sante processioni? chi non s'accenderà di viuo desiderio di non offendere mai più Dio? chi non lascerà per sempre i superflui, pomposi, e superbi vestimenti, & ornamenti? chi non desidererà il medesimo in tutti gli altri? chi non farà saldo proponimento di spogliarsi principalmente di quei disordinati affetti, per i quali fin qui si è poco curato dell'anima sua, e dell'honor di Dio, per troppo procurare, & amare senza regola Christiana, la robba, i figliuoli, gli honori, & interessi tutti di questa vita? chi non aprirà largamente le mani alle limosine in questa occasione, per scancellare la moltitudine de suoi peccati, hauendola il Signore aperta così liberalmente nella Croce Santa per questo effetto.

Noi, per il desiderio, che teniamo della

salute vostra, della sanità publica, e d'ogni vostro bene, e per l'amore, che vnicamente vi portiamo nel Signore, quanto più efficacemente potiamo, vi essortiamo a i sudetti, e simili officij di santità Christiana, nelle sudette due settimane specialmente: e vi ricordiamo in questa occasione, quel che per regola de Santi Padri, e Sommi Pontefici, & specialmente di Santo Eusebio Pontefice, vi habbiamo altre volte ricordato; che in tempo di pestilenza, per implorare la misericordia di Dio, a i stretti digiuni, & alle frequenti orationi, vogliate anco aggiungere le limosine; quali ciascun faccia secondo la possibilità, e deuotione sua.

Et per inuitarui a ciò, il Mercoledì della processione, chi potrà, darà limosina per l'opra designata nella Chiesa sotterranea di S. Sepolcro per i sacri misterij della passione di N. S.

Il Venerdì per la fabrica di San Lorenzo.

Il Sabato per aiutare l'Hospedale de i poveri mendicanti, il quale si disegna stabilire nella Città perpetuamente.

Nè vogliamo restare di ricordarui anco, quel che in giorni de digiuni, e di penitenza, v'insegna, e ammonisce il nostro Santo Padre, e protettore Sant' Ambrosio, li cui buoni, e santi instituti douresti voi come veri suoi figliuoli ripigliare, e rinuouare ogni dì più, che in fi fatti giorni la prima cosa, che procuriate, la mattina per tēpo ve ne ricorriate in Chiesa all'oratione, e preghiate il Signore, con chiedergli perdono de i peccati vostri passati, e gratia d'astenerui per l'auuenire.

Tutto il giorno, dice egli, spendete in oratione, ò lettioni.

Chi non sà leggere, vada a trouare qualche huomo spirituale, e pascersi de i suoi ragionamenti.

In tai giorni le facende del mondo non deuono impedire l'occupationi spirituali, e molto meno le delizie, e piaceri di questa vita: ma con l'orationi, i digiuni, le limosine, & altre opere di carità, si procuri da ciascuno di placare l'ira diuina, e si tratti il negotio tanto importante della salute nostra.

Essendo poi il voto fatto al gloriosissimo martire San Sebastiano da tutta la Città a beneficio commune, auisiamo, & essortiamo grandemente in visceribus Iesu Christi, i Primati, Magistrati, i Padri di famiglia, e tutti, che in quel giorno del voto, che sarà alli quindici del presente, venghino personalmente, ciascuno nel suo Collegio, ò sotto il suo Gonfalone, a visitare la Chiesa di quel glorioso Martire, e protettore, & insieme quella sacra reliquia, che del suo corpo si conserva in essa; & assistino a quel che all'hora per executione del voto publico si farà; ma talmente col cuore, & pietà santa accompagnino l'oblatione, & ogn'altra cosa, che perciò doueranno fare, che in tutte le parti corrispondino all'institutione, e fine de i voti, & oblationi sante: e perciò non solo quelli, che offeriranno i lumi accesi conforme al voto, ma tutti gli altri anco ogni giorno più si vadino preparando per rappresentarsi nel punto della morte al cospetto di Dio, e de Santi, con lucerne ardenti in mano, cioè, con opere accompagnate con ardente carità.

Desideriamo, figliuoli, che in quella solenne giornata facciate tutti vna perpetua oblatione al Signore, accompagnando voi col cuore quell'attione esteriore, e protestando insieme tra voi stessi di riconoscere Dio veramente per vostro Signore, e di voler obbedire, & osservare i suoi santi comandamenti, & per effettuare questo, d'essere prontamente apparecchiati a morire se bisogna per gloria sua, ad imitatione del glorioso martire San Sebastiano nostro cittadino.

E con questo santo proposito l'oblatione vostra sia tale; che ciascuno di voi datosi al Signore, effettivamente rinunci al peccato, al demonio, al mondo, & alla misera seruitù loro; e dimandi insieme gratia a Dio, che pigli il possesso del suo cuore; che rompa ogni sua durezza; lo pieghi alla sua diuina volontà; lo mudi, santifichi, e rinuoui spiritualmente; e lo reghi, e guidi di maniera, che non lo lasci più occupare, nè disordinare da i varij desiderij del mondo.

Douerà ciascuno in quest'occasione, si come

come effortiamo tutti, e speriamo nella loro pietà, far per quanto potrà, larga limosina, & oblatione, per aiutare la fabbrica, che per publico voto si hà da fare, à honore d'esso glorioso martire San Sebastiano: per il cui patrocinio, & intercessione procura tutta la Città d'essere favorita dalla diuina misericordia nella presente tribulatione. Il che per sua bontà Dio benedetto ne conceda, si come altre volte ne fece gratia all'alma Città di Roma per l'intercessione del medemo beatissimo Martire.

Per esecuzione poi di queste nostre lettere, ordiniamo, che ciascun Parocho, ò Curato della Città, Domenica mattina, che sarà alli 6. del presente, nella sua Messa Parochiale le legga, e publichi: & insieme auisi, & instruischi il suo popolo à prepararsi, e disporfi santamente, per conseguire la detta indulgenza plenaria.

Ordiniamo in oltre nella Diocesi, che i nostri Vicarij Foranei, dopò che haurano hauuta la copia stampata di esse, subito la Domenica seguente le facciano pubblicare solennemente in ciascuna cura, e Parochia del suo Vicariato, ordinando le tre processioni ne i giorni, come di sopra, secondo il solito; e procurino, che si celebrino con ogni diuotione, e pietà, nel modo, che habbiamo ordinato.

Doue è impedimento per la peste, di fare le processioni, che si douerebbero fare, ciascuno dirà in ciascuno di quei tre giorni ordinati per le processioni, tre volte le Litanie, ò la corona della Madonna, come di sopra, facendo il resto, come anco di sopra.

Ordiniamo poi, che la sera auanti di ciascun giorno delle sodette tre processioni, nella nostra Chiesa Metropolitana, nelle Chiese collegiate de secolari, e regolari, nelle Parochiali si dia segno solenne di campane nella medema hora che suonerà il Duomo.

La mattina poi per tempo, ciascun Parocho, ò Curato darà segno al solito, per conuocare, e congregare il suo popolo sotto il Confalone Parochiale, eccetto quelli, che haueranno habito di sacese: quelli anderanno di lungo al Duomo, per accompagnarsi con le scuole so-

lite di simile habito. Dat. Mediolani ex aedibus Archiepiscopilibus, Die 11. Octobris 1577.

Littere de solenni mortuorum officio, pijsq; suffragijs pro defunctis tempore pestis.

Carlo Cardinale del titolo di S. Prassede Arciuescouo, Al suo diletto Clero, e popolo della Città, & Diocesi di Milano, Salute nel Signore.

Dilettissimi fratelli, e figliuoli. Si come la Chiesa di Dio per antichissimo istituto celebra la festa de tutti i Santi; non solo per procurare con la multiplicità dell'intercessione loro, efficacia maggiore alle sue orationi; ma anco per supplire con quella celebrità vniuersale, al culto, & à gli honori delle feste de i Santi, che si tralasciano; non potendosi per la loro moltitudine fare particolarmente la festa di ciascuno; e per purgare anche, & emendare le negligenze, che si commettono nelle feste, quali in particolare di questo, e di quel Santo facciamo: così per molte ragioni a questa celebrità accompagna essa Chiesa Santa nel giorno seguente la Commemoratione de tutti i fedeli defonti, con solenni officij, e sacrificij, per dare più abbondante suffragio d'orationi all'anime, che sono tormentate nelle pene del Purgatorio; & insieme per aiutare specialmente quelle, che non hanno da altri speciali suffragij; e per supplire insieme in qualche modo à i difetti, che si commettono ne gli officij funerali, che particolarmente fra l'anno si fanno.

Per queste medeme ragioni, noi habbiamo instituito particolarmente in questa Prouincia vn'altro simile officio, à beneficio speciale dell'anime di tutti gli Arciuescoui nostri predecessori, e de i Vescouo conprouinci di defonti; e poi vn'altro per li Canonici defonti: che sono quegli officij funerali, quali habbiamo à questi giorni celebrato solennemente nella Chiesa nostra Metropolitana, e nelle collegiate, dopò il giorno di quella vniuersale commemoratione de morti.

Ppp 4 Ho.

Hora l'occasione, e la qualità di questi tempi di pestilenza, con che da poco in quà hà visitato Dio questa, & altre Città d'Italia, e molte terre, e luoghi, ci hà ricordato, che habbiamo a fare per le sudette ragioni vn simil officio di pietà, per tante migliaia d'anime de fedeli, i quali morti in questa peste, hanno urgente bisogno de suffragij.

La onde ordiniamo con questa nostra lettera, che per aiuto, e suffragio d'esse anime, nella Città in ciascuno de i tre giorni quali seguono immediatamente alla festa prossima di San Martino, cioè, il Martedì, Mercorè, e Giovedì, che sarà al li 12. 13. & 14. del presente Mese, nella Diocesi poi in altri tre giorni, che dopo la riceuta di questa faranno deputati da ciascuno Vicario Foraneo, si celebri vn officio solenne funerale nelle Chiese, e dal Clero, e nel modo, che si dirà qui di sotto.

Per tanto inuitiamo, & esortiamo tutto il popolo a lasciar ogn'altra cosa, e trouarsi presenti a i sacrificij, & officij diuini, che per il suffragio di quell'anime si celebreranno solennemete in quei tre giorni: doue ogn'vno dalla parte sua accompagnerà questa vniuersale commemoratione con diuote orationi: l'esortiamo anco a digiunare per questo effetto in ciascuno di quei tre giorni, & a fare qualche limosina; e quelli, che sono in Milano, a visitare le sette Chiese, come ordiniamo in fine di questa lettera: che queste sono di quell'opre, che vanno tanto bene congiunte insieme: e come sono di mirabil soccorso a ciascun di noi in questa vita; così hanno molta virtù, e forza, per impetrare il solleuamento, e spelle volte l'intera liberatione di quell'anime de defonti tormentate nel Purgatorio.

Il tempo, fratelli, e figliuoli, è accomodatissimo a quest'officio, sì per la causa sudetta, cioè, che la Chiesa santa in questo tempo l'hà instituito, come anco specialmente, perche è già per la gratia di Dio in molti luoghi terminata questa pestilenza; e fra noi è anco in tal meglioamento, che possiamo sperare, che la diuina misericordia vi ponga affatto hormai fine, se così è suo maggior serui-

tio, e beneficio dell'anime nostre.

Nè dourà hauer picciol forza di riscaldarci a quest'officio di charità il giorno istesso di San Martino, che precederà a questi solenni officij: poi che è giorno molto accommodato a farci largo testimonio, come siano a Dio grandemente accette simil opere di misericordia, & pij obsequij.

Fecce la bontà di Dio all'hora quei duoi insigni miracoli, l'vno fù, che l'anima di quel Santo fù riceuuta, & accompagnata alla sua gloria con processioni de chori d'Angeli, che furon vdi in quel trionfo miracolosamente da Scuerino Vescono cantare le diuine laudi.

Questo officio di condurre, & accompagnare al Cielo l'anime elette di Dio, come fanno molte volte gli Angeli, così ci è assai bene rappresentato dalle processioni funerali, con le quali il Clero cantando Salmi, e deuote preci, suole accompagnare i corpi de i defonti al sacro luogo della sepoltura loro.

L'altro miracolo fù, che'l pastor nostro Santo Ambrosio, celebrando in Milano la Messa solenne, nel punto istesso, che in Francia si faceuano l'essequie del sacro corpo di San Martino, fù miracolosamente preso da vn sonno grande, & si addormentò appoggiato all'Altare, doue con stupore di quelli, ch'erano presenti, per essere cosa così insolita, e misteriosa, vi dimorò per tre hore; all'ultimo svegliato dal Diacono, disse al Clero, e popolo, sappiate, che'l mio fratello Martino se n'è andato di questa vita: & io hora mi son trouato ad accompagnare il suo funerale, e sacro corpo alla sepoltura: si riscontrò poi in fatto con gli auisi, che vennero dopo del transito di S. Martino, che ciò era stato nell'istesso tempo, nel qual così misteriosamente il detto Santo nostro Pastore, molto congiunto con il Beato Martino, con legame di charità santa, oltre la conformità dell'officio pastorale, astratto dall'officio, e ministero suo dell'Altare, si trouò in Spirito, come raccontò poi alla celebratione di quelle essequie.

Sono in vero molte le cause, che hanno d'accendere in tutti noi la pietà, & studio, di dare ogni santo aiuto, & suffragio d'o.

orationi, & altre opere pie, a i defonti, specialmente a questi, che sono nella presente pestilenza morti.

Fra le quali cause non è picciola questa, il saper noi, quanto impiamente sia questo officio hoggidi impugnato da i maggior inimici, che habbia la Chiesa di Dio, cioè, da gli Heretici: quali spinti da diabolica astutia, e p. rueristà, sparlano con la loro venenosa lingua contra questa pietà, che noi per vincolo di charità, e per ogni ragione debbiamo: sforzandoli loro se potessero, di stradicarla da i cuori de fedeli; per farsi strada con questo mezo, a distruggere insieme, e la disciplina del culto di Dio, & i pij exercitij delle buone opere, e la riueranza de i popoli verso i Sacerdoti, & finalmente la Religione, & ogni pietà Christiana.

Sarà bene, fratelli, e figliuoli, duro quel cuore, che non si muoua prontamente a soccorrere a quell'anime, quando considererà la grauezza delle pene, che patiscono nel Purgatorio, mentre, che si vanno purgando, e satisfacendo nell'aerbissimo incendio, all'obbligo di quelle pene temporali, de quali restano debitori dopo la remissione della colpa mortale, e della pena eterna: qual obbligo è così stretto, che non hà d'uscire di là alcun'anima, sin che non habbia satisfatto intieramente: perche in quella Città del Cielo, che così misteriosamente si descrive nell'Apocalipse, non entra cosa di quà giù imbrattata.

Quanta, dilettissimi in Christo, è dura pena a quell'anime dilette da Dio, che sono pur certe di hauere vna volta d'arriuate a godere, e possedere Dio, e le sue ricchezze nel Paradiso, che è cosa desiderabile tanto sopra tutte le ricchezze, honori, e regni del mondo; mentre si veggono ritardate, & impedito dal godimento di tanto bene?

Ben debbiamo esser certi, che sia intenso sopra modo il desiderio di possedere Iddio in quell'anime, che già sono sciolte da i corpi, nè sono da loro grauate, o impedito: se i Santi ancora posti in questa vita sentono così graue afflittione in ogni dimora, che s'interponga d'arriuate a possederlo. [Spes quæ disertur,

affligit animam.] Quel che si spera, quando si differisce, dice la Scrittura, affligge l'anima.

Ben deuono spesso volte in questa sola consideratione dire, quel che soleua dire Agostino Santo. [Fecisti nos Domine ad te; inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.] O Signore, ci hai creato per te, non è quieto il cuor nostro, fin che non venga a riposare pienamente in te. Se la longa absentia, che l'amico faccia lontano dall'altro amico, lo contrista tanto; se l'essere bandito dalla cara patria, dalla paterna casa; se l'essere priuo della visita di padre, madre e fratelli, delle possessioni, & heredità paterna; se l'essere condannato, o relegato a certo tempo in alcuni luoghi penosi, è cosa ch'affligge tanto: qual sarà l'affetto, di chi stà tuttauia fuori bandito da quella celeste patria, lontano dalla possessione di quella heredità di Christo, priuo per ancora della visita, e gloria de gli Angeli, e de gli altri eletti suoi fratelli, amici, protettori, padri, & in somma del supremo padre suo Iddio, nella cui visita, e possessione, è ogni suo bene riposto?

Deue bene spesso dire ogn'vna di loro, quel che con grande affetto nel suo Salmo cantaua Dauid Profeta. [Quemadmodum desiderat Cervus ad fontes aquarum; ita desiderat anima mea te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum, fortem viuum, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei. Fuerunt mihi lacrymae mea panes dies ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus?] Et si spiraua altre volte con dire, [Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est.

Niuno di noi, dilettissimi in Christo, può imaginarsi la grandezza del tormento, che setono l'anime in quel fuoco, che come dice Sant' Agostino, auuza di gran longa ogni tormento sostenuto in questa vita, da qual si voglia, anco martire. Qual elemento opera con maggior vehemenza del fuoco? e qual fuoco è più vehemente, & ardente di quello del purgatorio? quale abbruccia l'anime, & i spiriti con vna virtù, e forza sopranaturale.

Imperochè essendo esso fuoco corporale

non

non può operar nell'anime, se non per virtù, & efficacia straordinaria, che gli dà Dio, come instrumento della sua giustitia, con intensione, & ardor maggiore, o minore, secondo la qualità, e gradi de i demeriti, & oblihi di ciascuno a quella pena temporale.

Questa consideratione anco, che quello sia instrumento della giustitia diuina, gli aggiunge spauento: perche, come dice l'Apostolo; [Horrendum est incidere in manus Dei uiuentis;] grande horrore è venire nelle mani di Dio viuente. Sétono in questa vita gli huomini ogni dolore, & ogni offesa, tanto più l'vno dell'altro, quanto sono di complessione più sensitiua, e più facile ad apprendere dolori, & offese: l'huomo delicato più di quello, ch'è rozzo, e grosso; fra le parti del corpo, più i nerui, e le parti più sensitiue, che non fa la carne, e l'altre parte differenti.

Niuno stimarà, quanto sia il dolore d'ogni tormento dato all'anima, ch'è parte dell'huomo così spirituale, & è quella, che dà ogni sentimento al corpo.

E gran tormento solamente pensare, & raccordarsi l'huomo, che con le sue colpe si ha acquistato quei sì intensi dolori. Vorebbero bene hora quei defonti hauer fatto in questa vita ogni sorte d'aspra penitenza; vorebbero hauer digiunato; vorebbero hauer fatto largamente delle limosine; vorebbero hauer vegliato le notti intiere nell'orationi; vorrebbero hauer esercitato tutta la vita loro in peregrinationi sante, & altre fatiche spirituali; vorebbero esser stati di uoti in uisitare le Chiese, nè hauer mai perso occasione alcuna, che hauessero hauuto, d'acquistare qualche santa indulgenza; vorebbero bene all'hora hauer fatto celebrare molte volte per sodisfattione de i loro peccati il sacrificio della Messa santa; vorrebbero bene hauer fatto, & adempito i santi voti, vestito i nudi, pasciuto gli affamati, uisitato gl'infermi, alloggiato i pellegrini, consolato gli afflitti, consigliato quei, che n'erano bisognosi, ammaestrato gl'ignoranti; vorebbono bene in somma essersi esercitati in tutte l'altre opere di misericordia spirituali, e corporali, che so-

no mezi, con i quali poteuano in questa vita andare scancellando questi loro debiti.

Hora si truouano in quel luogo, doue non è più tempo, nè facoltà di potere nuouamente meritare.

Molti forse sono poco prouisti d'opere passate, con le quali compensino il debito, che è grande, & il creditore è giustamente seuerò, che glielo fa pagare nell'anima.

Sono dunque estremamente bisognosi, d'essere da noi souenuti con le nostre sodisfattioni, orationi, digiuni, limosine, pellegrinationi, indulgenze, opere pie, e specialmente con diuini officij, & Messe: con le quali meritiamo à loro refrigerio ne i loro incendij: e quando anco fussimo noi Sacerdoti quanto si voglia peccatori, nondimeno offerendo questi diuini officij, e sacrificij, come facciamo, in nome della Chiesa Santa, non restano quell'anime senza soccorso, e suffragio.

Chi non si mouerà dunque à compassione loro in tanto bisogno, e bisogno così instante dalla parte loro? chi farà del fardo à quelle voci lamenteuoli, con le quali possiamo immaginarci di sentirle alcuna volta dire, quelle, o simili parole di Gieremia Profeta? [O vos omnes qui transitis per uiam, attendite, & uidete, si est dolor sicut dolor meus, &c.] O voi tutti, che passate per la strada, auuertite, e considerate, se è dolore tale, come è il dolor mio. [De excelso misit ignem in ossibus meis, &c.] Dal Cielo hà mandato fuoco nell'ossa mie: ouero simili altre parole di Dauid Profeta. [Circundederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me.] Mi hanno (dicono) circondato i dolori della morte; e mi hanno trouato i pericoli dell'inferno: Onde mandando sospiri dal più intimo fondo dell'anima al Cielo, gridano, [De profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi uocem meam:] hò gridato Signore, dimandoti aiuto, esaudisci tu l'oratione mia.

Habbiamo veduto alcuna volta essere acceso il fuoco in vna casa, doue sia gran numero di persone talmente circodate d'ardentissime fiamme, che non vi si hà

si ha speranza di poter loro uscire da quella casa: imaginisi ciascuno di veder dentro alcuni de i più cari amici, c'habbia, padre, madre, fratelli, sorelle, figliuoli, che con lamenteuoli voci gridino, & scongiurino i suoi, che sono fuori à dargli soccorso d'acqua prestamente, per estinguere, o allentare almeno quell'ardente fiamma, con parole non dissimili da quelle di Giob, con le quali vfa la santa Chiesa d'eccitare tutti noi à simili officij verso i defoti. [Misere mini mei, Misere mini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.] Habiate misericordia di me, habiate misericordia di me, almeno voi amici miei, perche mi ha toccato la mano del Sign.

Sono in questo stato, dilettissimi fratelli, e figliuoli, molte anime passate dalla presente vita, specialmente in questi tempi di peste, da pochi anni in qua, in Verona, Mantua, Veneria, Padoa, & vltimamente in Milano, in Pavia, Brescia, Vicenza, & in tanti altri luoghi, come sapete. La moltitudine, e frequenza quotidiana de i morti, & i repentini cali, non hanno lasciato, che i Sacerdoti habbiano fatto con loro tutti quelli officij, e da tole quei suffragij in particolare, che sogliono dare à i defoti in altro tempo. In oltre i figliuoli, mariti, moglie, e parenti non glie l'hanno procurato in quello, che toccaua à loro, o pche sono morti nel medesimo giorno, & hora con essi, come spesse volte è auuenuto; o perche son restati dietro, ma grauemente oppressi dal medesimo male, e forse gli sono andati dietro, morendo anco essi pochi giorni dipoi; o perche almeno sono rimasti come stupidi nel dolore, e spaueto de i miserandi spettacoli, che tutti habbiamo veduto con gli occhi nostri in quei pestiferi tempi, massime in quella commune grauezza de cuore, che vniuersalmente sentissimo da principio: onde non hanno hauuta la debita sollecitudine de i suffragij, e soccorso in tempo di così opportuno bisogno.

Qual limosina dunque sarà più cara à Dio, di questa limosina de sacrificij, officij, orationi, limosine, digiuni, pellegrinationi, tutte ordinate à solleuamento di quell'anime? quali ne sono tato più

straordinariamente bisognose, quanto molte di loro forse per le medesime cause, o impedimenti, non solo dopo morte, ma in vita anche, specialmente nelle infermità loro, e nel ponto della morte, sono stati più abbandonati da parenti, da amici, e da altri, & tal volta priui de Sacerdoti: onde hanno fatto il transito loro con minor aiuto de Sacramenti, & d'altri officij ecclesiastici, e con minor consolatione spirituale: nè meno hanno pur anco hanuto tempo, nè commodità di fare quei legati, & altre dispositioni pie, con le quali hauerebbono desiderato scancellare parte de i suoi debiti con Dio per questo conto.

Conuiene dunque, & è debito nostro, che grandemente compatiamo loro, perche non si possono più da loro aiutare.

[Super mortuum plora,] dice la Scrittura, cioe, pregando per loro, e dandogli suffragij de sacrificij, de digiuni, e de limosine. [Panem tuum, & vinum tuum, super sepulchram iusti constitue:] di questa pietà verso i defoti instruiua Tobia suo figliuolo. Dimandano loro questa gratia, quale non hauemo da negargliela, come c'inuita, & ammonisce lo Spirito Santo, con quelle parole, [Mortuo non prohibeas gratiam.]

Tutto quello, dilettissimi in Christo, d'officij, opera, tempo, e sostanza nostra, che impiegheremo per questo, ci darà doppio frutto, cioe, non solo l'aiuto, che principalmente pretendiamo à quell'anime, ma insieme beneficio à noi medesimi. Queste opere di misericordia fatte in carità, hanno certa promessa da Christo, di mercede eterna in Cielo. Se siamo peccatori, ci aiuteranno à impetrare la remissione de' peccati.

Potrà anco essere, come spesse volte auiene, che Dio le rimunerì ancora nella presente vita, con benedittioni, e fauori temporali, d'abondanza, di pace, di consolatione, di sanità, e altre simili gratie.

Senza dubbio quanto prima saranno liberate quell'anime da i tormenti, e dalla pregiione del purgatorio, haueremo noi tanto più presto in Cielo maggior numero d'intercessori per aiuto nostro. E chi sa, si come tanto ama Christo nostro Signore queste opere di misericordia,

dia, che in quel ritratto, quale ci diede nell'Euangelio dell'intimo suo giudicio, volse che specialmènte dall'esecuzione, ò mancamento di quelle si riconoscesse la sentenza sua di benedittione, e maledittione; così habbia riservato a questa forte d'ufficio di pietà, che faremo à i morti di peste, l'intera liberatione di questo popolo da questo resto di male, che ancora lo trauaglia, accioche sia riconosciuta da quest'opera di misericordia specialmente.

Noi in ciò non faremo più longhi; chiaro è, che tutti vi hauete interesse; chi vi hà padre, chi madre, chi fratelli, chi sorelle, chi figliuoli, chi parenti, chi padroni, chi seruitori.

Siamo poi spiritualmente collegati insieme, per essere rigenerati in vn battesimo, figliuoli della medema madre santa Chiesa, alleuati, e nutriti nella medesima fede santa, e lege Euangelica, in vna medesima speranza, sotto vn medesimo Dio: ci dimandano questi, che sono così strettamente congiunti con noi, questo soccorso, e l'aspettano, si come è debito nostro per amor di carità santa di darglielo quanto prima. Et ricordiamoci quel, che disse il Signore. [Qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis;] quel che di pietà vsarete à gli altri si vsarà a voi.

Si fanno fra l'altre cause, per questa, nelle Chiese, ne i cemiterij, e luoghi sacri, le sepulture, & i monumenti, per questa memoria, e ricordo, che facciamo à i defonti, & gli diamo quei suffragij, quali noi morendo ricordiamo, e desideriamo, che si diano à noi.

E poi debito speciale di noi altri, che siamo Sacerdoti, di raccomandare à Dio con santi sacrificij di Messe, cò officij di uini, & altre preghiere, l'anime de i defonti: così ne obligano gl'istituti santi, così li Sacri Canoni, così i Padri della Chiesa, così la Chiesa santa; & a questo proposito dice Agostino Santo: [Non sunt prætermittendæ supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnib⁹ in Christiana, & Catholica societate laudamus. Defunctorum etiam tacitis nominibus eorum, quos sub generali commemoratione suscepit Eccle-

sia; vt quibus ad ista defunt parentes, & filij, aut quicunque cognati, vel amici, ab vna eis exhibeatur pia matre communi.]

Ma horu tutti, quali si siamo, ò ecclesiastici, ò laici, deuamo à i defonti per vnione, e carità commune, questo officio d'ajutarli con i nostri suffragij, e come membri insieme sotto il medesimo capo. [Si quod solatium charitatis,] come scriue S. Paolo, [si qua societas spirit⁹, si qua viscera miserationis, impleamus;] di modo, che tutti in vn medesimo affetto, cò vn medesimo spirito, e con essemplio di carità, facciamo verso questi defonti officij di pietà christiana; la quale sia in tutti noi benedetta da Dio padre delle misericordie, e Dio delle consolazioni. Dat. Mediolani, in ædibus archiepiscop. palibus, die 7. Nouembris 1577.

Libretto de i ricordi, al popolo della Città, e Diocesi di Milano.

Dall'Illustriss. Cardinale di S. Prassede Arcivescouo.

Per il viuere Christiano, communemente ad ogni stato di persone, e particolarmente à padri, e madri di famiglia, mastri, ò capi di botteghe, e lauoranti.

Carlo Cardinale di S. Prassede Arcivescouo,

Al suo diletto popolo della Città, e Diocesi di Milano,

Salute nel Signore.

Così pietosa è stata con noi la mano di Dio nel flagello della pestilenza, con quale ci hà visitato in questi tempi, che bene possiamo da qui anchor intendere, come egli cerchi solo la conuersione, e la vita, non la morte nostra. Appena hà sua diuina Maestà sfoderato la spada dell'ira sua giustissima contra i peccati nostri; che si è ricordato, che siamo pure suo popolo, e suoi figliuoli; e però si sono commosse le viscere della

sua misericordia sopra l'afflittione nostra.

Quanta ragione haueua il Santo Rè, & Profeta Dauid, di sperare sempre così fatti testimonij della bontà di Dio, che con dolcissimo affetto di viuà speranza, nel mezzo delle sue tribulationi diceua; [Nunquid obliuiscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas?] Però nell'istessa occasione di nuouo stabilìua il cuor suo, e rinouaua nel seruitù di Dio i suoi buoni propositi, riconoscendo puramente dalla diuina mano la liberatione sua da ogni afflittione e calamità; onde soggiungeua quelle parole; [Et dixi, nunc corpi, hæc mutatio dextera excelsi.]

O figliuoli amantissimi, così special misericordia, che ci ha fatto Dio nella liberatione di questa così gran Città, dalla calamitosa strage, che egli minacciua dal principio di questa peste, non vi pare, che meriti, e ricerchi da noi simile proponimento, di vna rinouatione di vita, e costumi, confessioni di lodi, e rendimento di gratie à sua diuina Maestà, in recognitione di vn tanto beneficio? Fermi pure nel suo cuore, e dichi perpetuamente in questa memoria Milano; questa è stata mutatione dalla mano destra di Dio eccelsi.

Adesso faccio conto di incominciare à viuere al mio Dio, che mi ha di nuouo donato la vita; adesso rinuncio per sempre a i peccati, al vecchio Adamo, alla mia licentiosa vita, alle crapule, all'otio, alle superbie, alle disordinate pompe mie, & à tutte l'altre inuecciate male vñanze.

Hora sia principio à quella vera spirituale rinouatione, alla quale mi ha chiamato, e chiama Dio con tante voci.

Tu Signore, che hai la potenza di rinouare i Cieli, e la Terra, e tutte le cose, donaci à tutti quel cuor nuouo, quel nuouo spirito, che per bocca del tuo Profeta ci promettesti; [Dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri;] & dacilo Signore con tanta abbondanza della tua gratia, che produca in noi efficaci, e perseverantemente nuoui proponimenti, nuoui costumi, nuoua conuersatione, e finalmente quel-

la rinouatione eterna, che venne già à portarci nel mondo il nuouo Adamo, Christo Giesù Signor nostro.

Con quest'aiuto, quando sia dilatato il cuor nostro, non ci pareranno più dure le riforme, nè graue la seruitù tua, ma ci sarà soaue il giogo, e leggiero il peso de i tuoi santi comandamenti.

Questo è l'affetto, figliuoli cari, col quale dobbiamo tutti riconoscere gratamente, e la sanità nella quale Dio gratia, siamo dopò così euidente pericolo; e la vita, che dopò così spauentoso principio di morte, ci ha donato Dio, p maggiore spatio di penitenza, conforme al bisogno nostro.

A questo fine, e cò speranza, che quegli anco, che non hanno fatto frutto nel passato flagello, debbano hora farlo nella consideratione di questa liberatione concessaci fuor di quello, che ci poteua persuadere la ragione humana: habbiamo raccolto alcuni ricordi per il viuere Christiano, comuni ad ogni stato di persone, & alcuni altri particolari di più per i padri di famiglia, & altri anco per i capi, e maestri di bottega, suoi garzoni, e lauoranti; e distintoli in tre tavolette stampate, e poi fattole ristampare tutti insieme in vn libretto; affinché così nell'vno, e nell'altro modo possi ciascuno hauergli, e più pronti alle mani, e quasi sempre auanti a gli occhi, e consequentemente in vn certo modo espressi, e più viui nella memoria, non solo per saperli, ma per praticarli; poi che nell'offeruanza, e non nella sola cognitione della volontà di Dio, consiste il bene della vita nostra.

Sempre, figliuoli, sarebbe stato opportuno questo officio nostro per aiuto della salute vostra, della quale siamo desiderosissimi; ma certamente questo tempo ci è parso opportunissimo per questo anco; perche si come Dio diede già à quel suo antico popolo la legge in tempo, che per la fresca memoria del beneficio, che gli haueua fatto, di liberarlo dalla opressione di Faraone, e dalla seruitù d'Egitto, fosse più disposto à riceuerla, & essequirla: così douendo voi, per la gratia, che la bontà di Dio vi ha concesso, di liberarvi da così contagiosa

giosa

giosa peste, essere molto più pronti, & apparecchiati à viuere secondo i suoi santi commandamenti; habbiamo voluto abbracciare questa occasione della dispositione, che per tale beneficio voi douete hauere, con darui i sopradetti ricordi, pertinenti alla buona offeruanza d'essi commandamenti.

Il che anco à fare ci hà stimolato, non solo il debito della cura nostra paterna, ma anco specialmente l'esempio del padre nostro Santo Ambrosio, che, mentre, che governò questa Chiesa, e con sermoni, e con varij scritti, e con altri modi, diede à tutto questo popolo, e particolarmente à ciascuno stato di persone, instructioni, regole, e ricordi, della disciplina, e vita perfetta Christiana.

Vi s'aggiunge poi hora à quest'occasione, quest'altra, che già siamo nelle feste, nelle quali celebra la Chiesa Santa memoria solenne del sacro Natale di Gesù Christo Signor nostro, e con esso insieme di tutta la pienezza di gratie, & benedittioni, che egli ci hà portato.

In così gran liberalità del Signore, come poteuamo noi suoi ministri, non accenderci à fare à voi figliuoli, tanto da noi paternamente amati, qualche speciale dono spirituale.

Vi facciamo dunque per tanti rispetti questo de i ricordi: qual dono è tale, che vi potrà aiutare, non solo à spendere utilmente il tempo in queste feste, in luogo delle carte, crapule, & altri trattenimenti perniciosi, con i quali alcuna volta si sono pur troppo profanati quei sacri giorni, e si è pur troppo prouocata l'ira di Dio sopra di noi; ma anco vi seruirà per spendere fruttuosamente tutta la vita vostra con quella gratitudine, che senza misura douiamo à i singolari beneficij, che sempre in questo tempo n'hà fatto la bontà di Dio.

Resta dunque, figliuoli, che voi, si come con tutto l'affetto vi esortiamo, & preghiamo nel Signore, pigliate, & abbracciate, e con tal frutto mettiate in pratica questi nostri ricordi, che l'effecutione d'essi sia à voi, & à noi abbondante consolatione.

Et tutto questo particolarmente incariamo à quelli, che hanno sotto sua cu-

ra altri.

Però specialmente à voi padri, e madri di famiglia, & altri capi di casa, bottega, e lauorieri, quanto possiamo, efficacemente raccomandiamo la totale, & diligente offeruanza d'essi ricordi; di maniera, che non solo voi gli offeruiate, e prattichate accuratamente; ma facciate, che siano da i vostri figliuoli, seruidori, garzoni, fameglia tutta, e da altri, che dipendano da voi, studiosamente eseguiti con frutto.

Nè siamo noi, che vi diamo questo carico: Dio stesso ve l'hà dato, quando vi hà commandato l'hauerne cura, e tate volte vi hà assicurato di douerne voi rendere stretto conto nel tribunal suo al punto della morte vostra, e nell'estremo giudicio.

Onde vi diciamo in questo proposito quasi il simile, che già l'Apostolo S. Paolo disse à Timoteo suo discepolo, cioè, che vi ricerchiamo innanzi à Dio, quale hà da giudicare i viui, & i morti, che non perdoniate à fatica, nè tralasciate sollecitudine, per indurre tutti i vostri alla prattica, & effecutione di questi nostri ricordi, e d'ogni altri, che tocchino all'offeruanza delli precetti di Dio.

Instate opportuna, & importunamente, pregate, scongiurate, riprendete, correggete, secondo il bisogno; e doue non giua la correctione, mandate fuori dalle case, e dalle botteghe vostre i seruidori, garzoni, e lauoranti discoli, e dissoluti, più tosto, che habbiate voi à partecipare per la negligenza, o tolleranza vostra de i peccati loro; e prima, che con i suoi corrotti costumi, e male vsanze guastino la disciplina Christiana delle case, o botteghe vostre; e forsi anco con questo siano causa di tirare sopra di voi, de i figliuoli, e case vostre, quelle maledittioni temporali, e spirituali, che così terribilmente nelle Scritture Sante Dio minaccia à chi non offerua, nè fa offeruare i suoi santi commandamenti.

Per tanto, si come già diceua Iddio à quel suo antico popolo. [Ponite hæc verba mea in cordibus, & animis vestris, & suspendite ea pro signo in manibus, & inter oculos vestros collocare. Docete filios vestros, vt verba mea meditentur, quan-

quando federis in domo tua, & ambula-
ueris in via, & accubueris atque surrexe-
ris; [scribes ea super postes, & ianuas do-
mus tuae.] Così voi, quando sedete al suo
co con i vostri, quando state, o passeg-
giate per casa, quando leuate la matti-
na, quando la sera andate a letto, e final-
mente sempre, & in ogni luogo, per la
buona osservanza de i precetti di Dio, e
regola del viuere Christiano, habbiatelo
a cuore questi ricordi, habbiateli alle
mani, insegnateli a i figliuoli vostri, ri-
nouateli spesso alla loro memoria, attac-
cateli auanti a gli occhi nelle vostre ca-
se, e botteghe.

Questa raccolta de ricordi, sia il spec-
chio, che si ponghi auanti tutte le vo-
stre donne la mattina, & ogn'hora, per
riuedere, e polire la faccia dell'anima,
e cōuersatione loro, per piacere a Dio,
e santamente al módo; in luogo di quei
specchi, e di quei pomposi ornamenti,
ne i quali alcuna volta hanno forse mol-
te di loro così inutilmente consumato
tant'hore per piacere vanamente al
mondo.

Particolarmente poi, voi che sete pa-
dri, e madri, e capi di casa, e famiglia,
habbiatelo sempre auanti gli occhi quel
terribile effempio, che habbiamo nella
Scrittura Santa di Heli, quale se bene
sentìua dispiacere della dissoluta vita
de i figliuoli suoi, e li riprendeu a spesse
volte, & ammonìua alla emendatione;
non dimeno perche non li corresse effica-
cemente, hebbe da Dio quel seuerò ca-
stigo, che in vn medemo dì gli furono
ammazzati i figliuoli, dissipato l'eserci-
to con morte di molte migliaia d'huo-
mini, presa l'arca di Dio, caddè esso dal
la sua sedia morto, la moglie si disperse,
e morì, restò priua la sua posterità del
sacerdotio.

Questo effempio sia lume, e stimolo di
tutti voi per assistere con effetto all'obli-
go stretto, che hauete, di tener in disci-
plina le vostre famiglie, & altri dipen-
denti da voi: quali, come speriamo dal-
la pietà vostra, se indirizzate bene,
conforme a quel che nelle tauole de i
nostri ricordi ve ne instruiamo; pote-
te aspettare dal Signore Iddio hora, &
per sempre sopra di voi, e loro, larghe

beneditione quali vi preghiamo con-
tinuamente da sua diuina Maestà. Dal-
l'Arciuescouato il dì 20. Decemb. 1577.

Ricordi per il viuere Christiano a ogni
stato di persone.

LA natura nostra già guasta per il
peccato, da se è tanto inchinata al
male, che facilmente lasciamo, e si smen-
tichiamo di far bene.

Però habbiamo di bisogno di aiuti, & in-
citamenti al viuere bene, e di chi conti-
nuamente ce l'auuertisca.

A questo seruiranno alcuni ricordi
qui raccolti, acciò leggendoli spesso, cia-
scuno come in vn specchio, veda in par-
te la forma della vita Christiana, e quel
che gli manca, e che douerebbe fare.

Auvertimenti generali.

LA principal cosa, che si deue pro-
curare, & a che si deue hauer la mi-
ra, è la gratia di Dio; senza la quale non
si può viuere christianamente.

A questo aiuterà l'hauere il timor di
Dio, che è principio della nostra salute,
e di ogni bene, guardandoci di non fare
cosa, che offenda i purissimi occhi suoi.

Però habbi sempre Iddio auanti gli
occhi, in conspetto del quale stai, & che
di continuo ti vede.

Considera spesso il fine, per il quale
tu sei creato, che è d'acquistare la gloria
celeste, e che a questo hai da incaminar-
ti, e ti hanno da seruire tutte le creature.

Pensa spesso alla morte, & al giudi-
cio stretto di Dio, & a quello, che dopò
hà da seguitare.

Habbi zelo dell'honor di Dio, e non
solo di obseruar tu con ogni diligenza li
suoi santi commandamenti, ma che non
sia blasfemato il suo nome, nè fattogli ir-
riuerenza da altri.

Habbi molta riuerenza a tutte le co-
se di Dio, e de i suoi Santi, & a tutti gli
ordini della Santa Chiesa, e del tuo Pa-
store, procurando di obseruargli intie-
ramente.

Habbi molta confidanza nel Signo-
re, che farà sempre tutto quello, che sa-
rà per il tuo meglio.

Hab-

• Habbi di continuo l'occhio alla prouidenza di Dio, pensando che nessuna cosa viene senza sua volontà, e tutto per cauarne bene.

• Essercitati nella cognitione di te stesso, della propria viltà, bassezza, e miseria, fuggendo i fumi, e la propria riputazione.

• Non ti fidar mai del proprio giudicio, e parere, ma rimettiti facilmente al parer d'altri, consigliandoti spesso.

• Procura di esser grato à Dio de i tanti beneficij suoi, riconoscendoli, e ringraziandolo, e viuendo bene per fargli cosa grata.

• Non ti curare di piacere à gli huomini, pur che piacci à Dio, e guarda sempre à quel che sia più à sua gloria, e seruitio.

• Il premio d'ogni tua fatica aspettalo da Christo, e non dal Mondo.

• Nelle faccende, & opere, che tu fai, habbi intentione di non voler fare alcuna cosa, la quale non sia lecita, e di farle tutte per amor del Signore, acciò così tutte siano meritorie.

• Conosci, e ripensa, che non ci è maggior ricchezza, e tesoro, nè cosa più eccellente, e di maggior frutto, che amare Iddio, e seruirlo; e che tutto il resto passa come fumo, & ombra.

• Obedisci prontamente nelle cose honeste à tutti i tuoi superiori, ancor temporali, & habbi la debita reuerenza, e rispetto à loro, & à tutti i tuoi maggiori.

• Dal canto tuo procura di mantenere la pace, e quiete in casa, quanto è possibile, viuendo in carità cō tutti, ò marito, che tu sij, ò in altro stato, quale si sia.

• Procura con la diuina gratia di raffrenar l'ira nelle cose, che accadono alla giornata in casa, ò fuori, e di non cominciare à gridare, acciò non prorompi in maggior inconueniente.

• Ricordati di sopportare i difetti altrui in casa, e fuori, come tu vuoi da gli altri esser sopportato.

• Ricordati che sei Christiano, & che però hai da sopportare patientemente per amor di Christo le ingiurie à te fatte, & perdonarle, e render bene per male, e pregare per li tuoi inimici.

• Nelle tue tribulationi, e cose contra-

rie, ricordati di ricorrere alla oratione, e piglia i flagelli, ò comuni, ò particolari, & ogni cosa auuerfa dalla mano del Signore.

• Maneggia le cose del mondo, come fattor di Dio, e non come padrone affolluto; & uiale per necessitā, e bisogno, non per piacere; e procura così passare per quelle cose temporali, che non perdi le eterne.

• Nel principio di ciascuna attione, fatti il segno della Santa Croce, confidando molto nella sua virtù.

• Non cominciarai negotio alcuno di importanza, senza far prima oratione, & anco consigliarti col Padre spirituale, ò altre persone prudenti, & pie.

• alcuna volta fra l'anno, domanda à qualch'vno in chi ti confidi, che cosa gli pare di te, e ripensa fra te stesso, se sei sulla buona strada della salute.

• Vedi di ordinare, e distribuire bene l'hore del giorno, secondo diuerse attioni; come del far oratione, vdir Messa, negotiare, māgiare; e così non pderai tempo.

• Le bialtēme, e le parole dishoneste, hanno da esser molto lontane dalla bocca del Christiano.

• Guardati dalla mala vsanza di giurare spesso.

• Fuggi ogni sorte di superstitioni, e male arti.

• Non voler facilmente giudicare il prossimo, massime la sua intentione, ma habbi gli occhi à tuoi peccati, e difetti.

• Guardati di esser desideroso, ò curioso di sapere i fatti altrui, e di ogni nouità, e massime in cose di fede, e di parlare di quello, che tu non sai.

• Guardati dal mormorare, e straparlare, e di non togliere mai la fama à nessuno.

• Non riportare mai alcuna cosa ad altri, che possa turbar la pace, e quiete loro, ò d'altri, e mettere dissension.

• Guardati dalle parole dissolute, & anco dall'otiose.

• Guardati dalle dissolutioni ne gli atti, e ne i gesti, che offendono Dio, & gli huomini; e procura di esser modesto, & composto in tutti i tuoi mouimenti.

• Fuggi le cattive compagnie più che la peste, & ogniuno che ti dia cattui ricordi,

ordi, & consigli, & mal esempio, e così tutte le occasioni, & incitamenti di peccare.

Fuggi li ridotti, e le bettole, e baratterie, i banchetti, balli, feste, le maschere, e spettacoli vani, doue si offende Dio: e guardati nò solo da parteciparne in altro modo, ma anco da esserui presente.

Guardati dallo stare in otio, come veieno dell'anima; ma procura di star occupato in opere pie, & almeno in cose utili.

Vedi che in casa tua non vi sia l'immagine alcuna profana, e molto meno dishonestà, nè in quadro, nè in muro, & libri, & altre cose, perche a te nuoce, & ad altri dà scandalo.

Nel negoziare, vendere, e comprare, guardati da ogni sorte d'inganni, falsità, bugie, e giuramenti, e di volere cosa alcuna di quel d'altri.

Fuggi il maneggiare danari, & beni d'altri, se puoi, eccetto se non fossi obligato per debito di carità, & altro.

Nè per guadagno, nè per amicitia, & amor de parenti, & fauori, ti deui mai mouere a far alcuna cosa, che nò sia giusta, e secondo Iddio.

Ti deui guardare nelle prosperità dalla troppo allegrezza, che fa dimenticare l'anima delle miserie, e pericoli di questa vita.

Però ricordati all' hora spesso delle calamità, e varietà delle cose del mondo; Et per questo farà bene all' hora leggere qualche libro del dispreggio e vanità delle cose humane, come vn santo e dotto huomo' nelle sue prosperità solennemente leggeua le lamentationi di Gieremia Profeta.

Nelle auersità non ti perder d'animo, nè ti contristare; anzi ti deui allegare, peroche questa è la dritta strada del Paradiso, et vno de i buoni segni che può hauer l'huomo della sua salute. Ricordati all' hora di legger qualche trattato spirituale delle tribulationi.

Custodia del cuore, e di tutto l'huomo.

FA vn fermo proposito di nò offendere mai Iddio, massime mortalmente; ma di patir più tosto ogni male, ancor-

che fosse la morte; e di fuggire ad ogni tuo potere qualunque peccato ancorche veniale.

Attendi alla guardia del cuor tuo, che non vi entri alcun pensiero cattiuo, proponendo ciò spesso, & esaminandoti spesso manchi.

Quando si muoue in te qualche vitio, o passione, o cattiuo pensiero, cerca dal principio di resistergli, non dandogli luogo, ma scacciandolo, acciò non ti induca al peccato.

Similmente habbi cura de gli occhi, nò alzandoli facilmente, ne guardando sfattamente quel che nò è lecito desiderare.

Raffrena la lingua tua, e non dir tutto quello che ti viene in bocca.

Ricordati, che del continuo siamo tentati, e circondati da i demoni, che stanno per farci preuaricare; e però stasopra di te.

Confessione, e Comunione.

VEdi di far la prima cosa vna buona confessione generale di tutta la vita, se nò l'ha fatta mai, per principio e fondamento d'vna noua, e buona vita.

Elegiti vn confessore dotto, e buono, per Padre spirituale, e guida dell'anima tua, al quale deui hauer grā fede, e con lui conferir tutti li dubij, e cose d'importanza, doue può esser carico di coscienza, e gouernati con il suo consiglio.

Confessati spesso volte, e quanto più spesso è meglio & ogni otto giorni, & almeno ogni mese, e di più in tutte le solennità, e feste principali frà l'anno.

Similmente frequenterai la santissima comunione; e quando non potrai comunicarti, non lasciare almeno di confessarti, per ottenere la gratia, che si dà per questo sacramento.

Vedi di non andare mai a dormire con alcun peccato mortale adosso, ma confessatene subito che puoi; e se non potessi all' hora, procura di hauerne almeno cōtione e dolore, e piangilo amaramente.

Fà ogni settimana qualche penitenza, come digiuno, disciplina, portare cilicio, dormire duro, & altre cose: ma per con consiglio del Padre spirituale.

Oratione, & exercitij spirituali.

Habbi nella tua camera qualche immagine deuota di Christo, della Madonna, ò di qualche Santo, che hai più de gli altri in diuotione.

Doueresti anco in camera tua hauere dell'acqua benedetta, & andado a letto e leuandoti, intrando & uscendo di casa, segnarti con essa contra tutte le insidie del nemico.

Procura di hauere, & portare adosso con fede, diuotione, e reuerenza, alcuno Agnus Dei.

Habbi particolare diuotione e reuerenza all'Angelo tuo custode.

Hauerai anco alcuno, ò alcuni santi per tuoi aduocati, come il santo, il cui nome ti si è imposto nel sacro battesimo; e particolarmente piglierai la gloriosa Vergine per tua protettrice, & a lei farai specialmente ricorso in tutti i tuoi bisogni.

Sapendo leggere, dirai l'ufficio della Madonna almeno le feste, se non potessi gli altri giorni; e la corona ogni giorno, ò più spesso che puoi.

Non lasciar mai l'oratione, almeno della mattina, e della sera; ma la farai in tutti i modi, ò sia in compagnia de gli altri della tua vicinanza nella Chiesa, ò di quei della tua casa, ò bottega, doue ti troui, ò sia solo; quando pure non possi farla a quell'ora che suona per questo la campana, falla ad vn'altra: & farà bene quando sei solo, farla mentale, se la sai fare, altrimenti douerai a quel tempo recitar li sette salmi penitentiali, ò le Letanie, ò dir la corona, ò altre orationi vocali.

Ricordati di pregare non solo per te stesso, ma per tutti li gradi di persone, e massime per l'essaltatione della santa Chiesa, per il santissimo Papa, per il tuo Pastore, per tutti li Vescou, per i Principi del Christianesimo, e specialmente per il tuo Re, e suoi Magistrati, & per le anime de defonti.

Deui esser molto diuoto de i santi protettori di questa Città e diocesi, & osservare le loro feste e vigilie, e visitare, & honorare le loro Chiese, e reliquie, massime ne i giorni delle loro feste, ò of

fici solenni.

Tutti li Venerdi, se habiti nella Città, altrimenti tutte le volte che vieni di fuori, procura di visitare il sacro chiodo di nostro Signore nella Chiesa Metropolitana, e di cōseguire molte indulgenze concesse in tutti i giorni a chi fa oratione al santissimo Sacramento in quella Chiesa.

Il Sabbatho a sera ti trouerai alla tua parochia, ò in detta Chiesa Metropolitana, all'ora che si cāta la Salue Regina, ouero altra antifona della Madonna.

Hauerai grā fede, e diuotione alle indulgenze, procurando di acquistarle, & lai grāni benedetti per questo.

Sij diuoto in frequentare ne i suoi giorni le Chiese di questa Città, oue sono le stazioni di Roma, & in visitare spesso volte anco le sette Chiese; e non lasciare che per tua negligenza siano date senza frutto, quanto a te, così rare e singolari gratie, e commodità spirituali concesse a questa Città, e Diocesi.

Habbi particolare diuotione di trouarti a tutte l'attioni sacre publiche e solenni del luogo doue stai, ordinarie, e straordinarie, e partecipare tu ancora di quei misterii. Però essendo nella Città, deuerai andare nelle solennità alla chiesa Cattedrale, alla Messa, & officij pontificali; così anco nelle quattro tempora a veder celebrare le sacre ordinationi solennemente dall'Arcuescouo, pregādo Iddio, che a lui dia lume abundante in attione di tāta importāza, come è quella, alla salute di tutto il popolo, e copiosa gratia a quelli che all'ora si promuouono nella sacra ordinatione.

Ecciterai anco te medesimo da quelle sacre cerimonie che vedi usare, alla reuerenza e rispetto che deu ad ogni persona Ecclesiastica.

Parimente ti trouerai, quando si celebrano Messe, ò processioni, per principio ò fine de Concilij, sinodi, ò simili altre publiche attioni.

Non mancare anco di andare diuotamente a tutte l'altre processioni generali, ouero particolari della tua parochia, e vicinanza.

Medesimamente a tutte le orationi ordinarie, & straordinarie, ò delle qua-

rinthore, ò siano di altra sorte, che sono ordinate nella Chiesa Metropolitana, ò nella tua parrocchia, facendo la tua statione sempre quãdo ti tocca per il cõ partito, e più tosto di più che di mãco.

Quãdo si dà il segno per portar il santissimo Sacramento a gl'infermi, non deui mancare di andar ad accompagnarlo diuotamente con la tua candela, gloriãdoti, e non vergognandoti di accompagnare il tuo Signore Rè dell'vniuerso. E per strada pregarai per l'infermo a chi si porta, e renderai gratia a Dio di hauerci fatti degni di così gran dono, cioè di lasciarci se stesso in vn tanto Sacramento.

Questo medesimo officio di accompagnar il santissimo Sacramento, doue occorra all'hora portarsi, farai tutte le volte che lo incontri per strada, smontando per questo anco da cavallo, e dal cocchio, e dalla carocchia se vi fossi.

Quando si suona l'Aue-Maria la mattina, & a mezzogiorno, e la sera, dirai tre volte l'Aue Maria inginocchiando, & insieme quei tre versetti, quali sono positi nell'esercizio quotidiano stampato nell'officio della Madonna, ricordandoti dell'incarnatione di Christo Nostro Signore, e della sua passione.

Quando in casa, ò in altro luogo senti suonare per l'elevatione del Signore nella Messa maggiore, deui ricordarti della elevatione del Signore in croce, & inginocchiandoti alzar la mente ad adorare il tuo Saluatore, e far vn puoco d'oratione, come se tu fossi presente.

Quando si suona a morto, deui pregare per quel tale; e ricordarti, che anchor tu lo seguirai presto, e però proponi di stare apparecchiato.

Quando si suona per la tempesta, oltra il mouerti prontamente a far oratione per quel pericolo, ò ricorrendo subito alla Chiesa, ò almeno nel luogo doue all'hora ti ritroni; deui pensare quelli tuoni, lampi, e spauento, che sarà nel giorno che verrà Christo a giudicarti.

Piglia vsanza di quelle orationi che chiamano iaculatorie, dicendo spesso frã il giorno con la mente, ouero anco con la bocca, ma bassamente quando sij alla presenza d'altri, alcuna breue sen-

tenza de salmi, ò parole sacre, ò altra breue oratione, che illumini l'intelletto, e rinnoui l'affetto tuo in Dio in ogni occasione che s'appresenti, come a dire, Nel Principio di ogni cosa, Deus in adiutorium meum intende; domine ad adiuuandum me festina.

Nelle difficoltà, In te domine speraui, non confundar in æternum.

Nelli trauagli, Saluum me fac domine, quoniam intrauerunt aquæ vsq; ad animam meam.

Nelle tentationi, Adiutor meus esto, ne derelinquas me.

Considerando la propria infermità, Miserere mei domine quoniam infirmus sum.

Considerando li proprii peccati, Sana me domine, & sanabor.

Desiderando amare il Signore, Diligite domine fortitudo mea.

Nelli dubbij, Deus meus illumina tenebras meas.

Desiderando la perseueranza del ben fare, Deus meus es tu, ne discesseris à me.

Et simili altre, delle quali ne sono pieni i Salmi, & i libri della scrittura sacra, & i soliloquij de i santi, come nè potrai essere instrutto dal tuo padre spirituale.

La notte quando ti svegli e non puoi dormire, occupa la tua mente in Dio, & in cose spirituali; nè dà luogo a i pensieri delle cose del mondo; ma come ti ricorda il tuo padre santo Ambrosio, dirai de i Salmi, e Pater noster, con diuotione.

Quando vai a letto, pensa che non sarai forsi viuio la mattina; e quando ti leui, che forsi non giungerai alla sera, e così starai sopra di te.

Negotiando, ò lauorando, procura di occupar la mente in qualche cosa spirituale, come in quel che faceua ò diceua Christo Nostro Signore, ò alcun santo, ò in salmeggiare, ò cantare cose spirituali.

Ogni volta che vai ò torni da far qualche cosa, pensa che l'Angelo buono ti accompagna, e stà per aiutarti, e numera i tuoi passi nell'opere buone; ouero imagniati la presenza di Christo Nostro Signore, e di essere in sua compagnia.

Qq q a Da

Da ogni cosa che si fa, occorre, ò che vedi, cerca di cauare frutto, e qualche buon senso spirituale; come dal coltiua re la terra, con quanta fatica e diligenza bisogna coltiua re la nostra anima, ac ciò renda buon frutto al Signore: Da vn bel giorno di sole, quãto diletterà il vedere l'eterna luce, poiche questa così ral legra: e da vn giorno nubilo & oscuro, che pena farà stare in quell'eternè tene bre, poi che costi attrista vn poco di mal tempo: e da vn giardino pieno di vaghi fiori, quanto sia bella, e diletta a Dio vn'anima ornata di fiori, e varij co lori di virtù: quanta sia la sapienza di Dio, poi che tant'arte si vede in vn fio re, ò vna sola foglia; e così farai di tut to il resto.

Esercizio particolare della mattina.

LA mattina quando ti leui, la prima cosa ricorri a Dio, domandandogli il suo aiuto, e fa oratione auanti che ti occupi la mente in altre cose; e come ti ammonisce il tuo padre S. Ambrosio, ri cordati particolarmente di dire fra l'al tre diuote orationi, il Credo.

Per far questo bene, bisognerebbe es ser solecito, e leuarsi la mattina per tem po, e perciò sbrigarfi la sera da i nego tij, & andare a buon'ora a letto.

Subito destato, occupa la tua mente in Dio, e pensa che l'Angelo tuo all' hora si chiama, acciò vadi seco a lodare il Si gnore.

Vestédoti, pensa a qualche cosa spiri tale, come che nel battesimo fosti vesti to di gratia, e che sei pellegrino, e cami ni, e deui incaminarti verso la patria.

Inginocchiato poi nel luogo deputa to a far oratione, ringratia Dio prima, che ti habbia guardato quella notte, e condotto sin a quell' hora, e poi di tutti i suoi doni.

Pregalo poi, che ti guardi quel gior no, e sempre da ogni peccato, e di non of fenderlo mai.

Terzo, che ti dia gratia di far sem pre la sua santa volontà, e di indirizzar ogni tua cosa secondo il beneplacito suo.

Quarto offeriscegli te stesso, e tutto qd che farai, ò penserai, con pura intétione,

c'habbia da essere a laude e gloria sua. Quinto, raccomandati alla glorio sa Vergine, e all' Angelo tuo custode, & al santo tuo protettore, & a tutti i santi, e di qualche buona oratione a proposi to per questo.

Farai poi per vn pezzo oratione me tale, ò vocale, ò vn' hora, ò meza, secondo la commodità e capacità che hauerai.

Oratione & esercizio particolare della sera.

LA sera dopò cena, ò qualche altra hora, leggi se sai leggere, vn poco di vn libro spirituale, ò vite de i santi, ò altro, e massime del Santo di quel gior no, ripensandoui vn poco sopra, ò discor rendoui con gli altri.

Auanti di andare a dormire, inginoc chiato auanti ad vna sacra imagine, rin gratia primieramente. Iddio de i benefi cij riceuuti generalmente, e specialmen te quel giorno; e dimanda insieme gra tia, e vero lume di conoscere, & odiare il peccato: poi esamina vn poco la tua conscienza, sopra quello che hai fatto, detto, e pensato quel giorno; e dimanda a sua diuina Maestà humilmente perdo no d'ogni offesa e difetto che trouarai in te, facendo fermo proposito con l'aiu to di Dio, di guardartene per l'auueni re, e di confessartene.

Spogliandoti, pèsa che per il peccato l'huomo è spogliato della gratia, e che bisogna spogliarsi de i mali habitij; ò al cun'altra buona cosa; ò di qualche ora tion.

Modo di orare, & conuersare nella Chiesa.

LE tue orationi procura di farle in ginocchiato, e con maggior diuotio ne che potrai.

In andare al luogo dell' oratione, con sidera, che il Signore stà iui presente, e riguarda quel che vuoi fare: e se lo fai comè si deu.

Sentendo sonare alla Messa, ò a gli al tri diuini officij a i quali sei per andare, alza la mente a considerare, che hai da andare a fare oratione, & assistere all' oblatione del sacrificio del corpo e san gue di Christo Nostro Signore, per re

missione de tuoi peccati, ouero a laudar Dio: e però vi deui andare con contritione, e diuotione.

All'entrar nella Chiesa, prendendo l'acqua benedetta, alza la mente, e ricor dati del sacro fonte del battesimo, e di quello che vi promettette; procura la- uar l'anima tua dalli peccati con lagri- me e penitenza, e proponi di guardare ne nell'auuenire.

In Chiesa stà con riuerenza, e timor di Dio; stà nel luogo tuo, non in quello, nè de i chierici, nè deputato ad altro sta to di persone: non sedere irreuerentemē te con le spalle voltate al santissimo Sa cramento; non t'accostare alli gradi, nè dētro cācelli de gli altri; fuggi in Chie sa il parlare, & ogni moto, gesto, & atto irriuerente, & indecente.

Stà attento a gli officij diuini, e non guardare ad altro che a quelli santissi mi misterij che iui si fanno, & altre cose diuote.

Stà alla Messa bassa sempre inginoc- chiato, & all'Euangelio in piedi.

Essercitio particolare delle feste, e sacri tempi, e vigilie.

LE feste guardati non spenderle in vanità, ma in buone opere

Procura almeno nelle feste vdire la Messa nella tua parochia, come tua pro pria Chiesa, & iui vdire li buoni am- maestramēti che ti sono dati, & instruir ti delle cose che sono di obbligo di saper si per la salute al Christiano, e ripiglia- re l'antica buona vſanza di farui la of- ferta.

Procura nelle feste di vdire il Ve- spro, e i diuini officij.

Procura di vdire la predica, e sacra- lectione, non solo le feste, ma in tutti gli altri giorni che puoi hauerne; e questo non per curiosità, ma per cauarne frut- to, andādo ad vdirle doue senti più mo- uerti, & attendendo solecitamente a metterle in effecutione.

Quando s'auuicina qualche festa, ò so- lennità de tempi sacri, come di aduen- to, di Settuagesima, di Quaresima, & altri, fà il ricordo del tuo Padre Sāt Am- broſio, che tu ti rinnoui in tutta la vita,

e costumi, preparandoti con confessio- ne, communion, & exercitij santi a ce- lebrarla.

Nell'Aduento, se non digiuni tutto quel tempo, come fù già santo instituto; almeno procura di digiunare tre giorni della settimana, cioè il Mercordì, Ve- nerdi, & il Sabbatho.

Digiunarai anco nella vigilia del san- to della tua parochia.

In ogni Domenica dell'Aduento, fà quel che ti ricorda vn santo Pontefice, cioè, che ti comunichi santamente: & il medemo studia di fare nelle Domeni che di quaresima.

Ne i giorni di digiuno, douerai accō- pagnare il digiuno cō più frequēte ora- tion, e con limosina anco, se tu puoi.

Se bene nel digiuno mangi vna sol volta, non deui però, come ti ricorda S. Agostino, caricare la tauola di troppa viuande.

Quel che auanzi di spendere quel gior- no per la cena, fà bene di darlo per l'amore di Dio a' poveri.

Nelle feste che son proprie e partica- lari in questa Città e diocesi, come di Sant'Ambrosio, de i santi martiri, Ger- uasio Protasio, Nazario Celio, Nabore e Felice, ti deui ricordare dell'antica di- uotione di questo popolo, che con vige- lie, con processioni, orationi più frequē ti, & con ogni exercitio santo le celebra- uare con questo essemplio douerai ecci- tarti al culto di quelle feste cō maggior diuotione.

Opere pie.

Dilettati dell'opere di misericor- dia, di fare limosina, visitare gli spedali, carceri, & infermi, & in ogni modo aiutare i poveri, massime quelli che sono in maggior necessitā.

Cerca d'entrare in qualche scuola pia, ò compagnia d'huomini spirituali; a far qualche opera pia, & occuparti be- ne, massime le feste.

Sij pronto con quel poco ò assai che Dio t'ha dato di facultà, e doue manca- no le facultà, con le fatiche e proprio su- dore, ad aiutare le Chiese, e specialmen- te la tua parochia, che è tua propria Chie- sa, per il suo ornato, & altri bisogni, ac-

cio fiano col decoro che conuiene alla casa di Dio.

Quando vedi il tuo prossimo esser in qualche peccato manifesto, o star per cadere, fagli la debita correptione fraterna, o ammonitione, con carità e discretione per guadagnarlo.

I nobili, e ricchi, e persone di grado, e Rettori, fiano come guide, & essemplio de gli altri, nella buona vita, & in tutte le sorti dell'opere buone.

Se ti senti mosso a fare alcuna santa pellegrinatione, consagliatene co il tuo parochio, e padre spirituale: ne lasciare a modo alcuno di pigliare da esso parochio la benedittione, conforme all'uso antico ecclesiastico.

Se fai viaggio, vfa di dire ogni giorno la matina auanti che ti metti in cammino, quelle breui orationi e preci, che si chiamano l'itinerario, stampato nell'officiolo della Madonna.

Per eccitare continuamente lo spirito tuo a diuotione, & a studio di essergui re con opere spirituali, quel che con sacri riti e cerimonie ti ammonisce & insegna la santa madre Chiesa; quando tu vedi nella Chiesa alcuna cerimonia, o nelle solennita, o ne i sacri tempi, o nell'administratione de i santi Sacramenti, come nel battesimo l'imporfi al battezzato la veste, o drappo bianco, e simili altre; procura d'intendere, non per curiosità, ma per cauarne frutto, alcuna cosa di quelle che sono significate per quelle sacre cerimonie.

Vitto e Vestito.

Ogni volta che vai a mensa per mangiare, deui pensare che vi vai per necessità, e dir prima la benedittione, quella che è nell'ufficio della Madonna, e dopò render le gratie al Signore; e non la sapendo, dire vn Pater noster, & vn' Aue Maria, e fare il segno della santa croce sopra i cibi, o la mensa.

Quando ti metti, o sei a tauola, ricor dati, prima che tu cominci a mangiare, il peccato che per il cibo commessero i nostri primi parèti, che ti farà come vn freno all'appetito tuo, e regola a quella attione.

Procura di esser temperato nel mangiare, bere, dormire, e vestire, più presto de clinando al poco, che al souerchio.

Guardati dalle pompe, e foggie de vestimenti, e da ogni sorte di vano ornato, o abbellimento, o donna o huomo che tu sei.

Ricordi per i Padri e Madri di famiglia, e tutti i capi di casa.

IL Padre e Madre di famiglia, e ciascun capo di casa, habbi ben a memoria l'obbligo che ha, da viuere i suoi christianamente.

Però non solo offerui esso, ma procura, che da i figliuoli, e tutti quelli di casa, o che sono nella sua cura, siano offeruati i ricordi per il viuere Christiano, dati da noi in comune ad ogni stato di persone; pensi spesso, che n'ha da rendere conto al Signore, anzi che portarà la pena de' loro eccessi, non li correggendo opportunamente, & incaminando al bene quato può: di più nel gouerno e cura loro, habbi a cuore i capi infra scritti, quali tutti insieme con quelli altri ricordi per il viuere Christiano, che sono dati in comune ad ogni stato di persone, leggerà, o farà leggere vna volta al mese alla presenza della sua famiglia.

Numero e qualità di famiglia.

Ricorda, e tenga quel numero solo de seruitori, e simile famiglia, che ha bisogno, e che può commodamente sustentare con l'entrata, e beni suoi, senza far debiti, nè far stentar loro de i suoi donati stipendij.

Habbia molta cura, quando piglia persone nella casa, o famiglia, accio non v'entrino biaffematori, concubinarij, huomini dati alle dissolutioni, ne altre persone vitiose, nè sospette della vita loro.

Vigilanza.

Sia vigilante sopra tutto con sollicitudine, volendo sapere quel che fa ogn'vno, & offeruando tutti i loro andamenti, conuersationi, e pratiche.

Molto

Molto gl'ouerà hauer vna persona fidata e ficura di casa, ò della vicinanza (se la famiglia è di poco numero) che sia come censore secreto de i costumi, che offerui tutti, e gli riferisca tutti i disordini, e pericoli ipirituali, che in loro vede, ò intende.

Correttione.

QVando gli viene detto cosa mala di loro, nò sia troppo facile a credere ogni cosa che gli viene alle orecchie, ma prima esaminini, e ritroui la verità. Doue trouerà difetto, ammonisca chi bisogna opportunamente; e gli faccia la debita correttione.

Quelli che dopò esser ammoniti più volte di cose importanti non si emendassero; se sono seruitori, ò simili, gli mandi via; se sono figliuoli, gli castighi.

Nè comporti in loro biaffema, robbamenti, concubinato, ò altre dissoluzioni di vita, e costumi, ò chi non si fosse confessato, e comunicato alla Pasqua di Resurrettione; & chi non sapesse, nè volesse imparare la dottrina Christiana, almeno le cose più necessarie.

Cautione e Custodia.

FAcci, che i figliuoli, & i seruitori, maschi e femine, dormano di tale modo distinti e separati, che non vi sia pericolo d'inconueniente alcuno; e proueda che ciascuno habbi il suo letto separato.

Non tengano i mariti i figliuoli e figliuole a dormire seco, nè nella camera doue dormano essi mariti e moglie, ma in altro luogo sicuro, e separato, quanto è possibile.

Veda che in casa non vi siano libri cattiu, ò pitture dishoneste, e non si cantino canzone lasciuie; ma vi siano delle spirituali, e Christiane, e si cantino delle laudi, e cose diuote.

Per questo, e per ogni altro buon rispetto, douerà visitare la casa tre, ò quattro volte l'anno alla sprouista, ancor le case, & altri repositori della sua famiglia, e purgarla d'ogni vanità.

Vegga che non conuersino i suoi in

casa nè fuori con male compagnie, e fuggano ogni occasione di peccato.

Che non vi sia alcuno otioso, ma ogn'uno habbi qualche occupatione honesta.

Non comporti alle donne, di star sopra le porte, & alle finestre, nè meno l'imbellettarsi, & altre vanità.

Veda anco, che non vadino le loro donne vagando, nè scorrendo di quà e di là; ma stiano quiete in casa, e solecite ciascuna al suo officio, & all'opere san- te e pie; e vadino santamente alle loro diuotioni.

Che non vadino fuori di casa in qual si voglia luogo senza hauer velato il capo con drappo di tela, ò di velo non trasparente, in modo tale che siano ben coperti i capelli, e buona parte della faccia, quanto alle vidue, e maritate; ma quanto alle figliuole da marito, & alle putte, tutta la faccia.

Il che tanto più haranno da offeruare, quando vanno alle Chiese, stationi, processioni, & ad altre diuotioni.

Non comporti le pompe, e superflui ornamenti tanto nelli maschi, come nelle femine, della sua famiglia.

Amministratione.

Sia lontano da spendere in cani, in cavailli superflui, quello cò che può dare la vita a molti poveri di Christo. Si guardi dall'altre inutili e superflue spese, ricordandosi, che se ha delle facoltà, nè è amministratore, e che ne ha da rendere conto a Dio.

Faccia volontieri limosina a i poveri, e procuri questa virtù ne i suoi figliuoli, con dare a loro licenza, e commissione di far il medemo officio.

Trattamenti della famiglia.

VSi carità e discretione con tutta la famiglia, trattandola, e facendola trattar bene, e cò amore, e vedendo che non sia stracciata nel pagameto de suoi debiti stipendij, nè in altra cosa.

Non dichi parole ingiuriose, ne a figliuoli, ne a qual si voglia altre persone. Però si sforzi cò la diuina gratia di raffrenar l'ira, e tribulationi nelle cose tra

Q99 4 uerse,

uerse, che occorrono alla giornata dentro di casa, o fuori.

Nel tempo delle infermità de suoi, gli esforti alla pazienza, & a cauare frutto con l'emendatione della vita: & habbia cura, che a tutti i modi si confessino nel tempo de i tre giorni, prescritto dalla bolla di Pio V. dandone la fede al medico.

Visti i seruenti infermi, e gli faccia gouernare con carità, non mandandoli allo spedale, poi che in sanità se ne è seruito.

Pace, e concordia.

Procuri di mantener la pace e quiete in casa, e che vi sia la carità fraterna, non mostrandosi egli parziale di alcuno, e comportando tutti co pazienza.

Non permetti, che i suoi di casa facciano ingiuria ad alcuno, nè stiano in inimicitia, o portino odio; ma corredo qual che disparere, veda di riconcigliarli subito, o sia dentro, o fuori di casa.

Sarà bene, che non si lasci mai portar arme, se non fosse bisogno per difesa, o per conuenienza necessaria dell'ufficio loro, o per altra necessità manifesta.

Gli esforti spesso a perdonare a chi gli offende o fa ingiuria, in parole, o in fatti, e non fare vendetta, nè stare su gli pontigli dell'honore mondano.

Essempio.

Dia con parole e con fatti buon essempio a tutti i suoi, vedendo di non dire o fare in presenza loro cosa, che non conuenghi, onde essi imparino, e piglino ardimento di far il medesimo.

Documenti.

Dia sempre a suoi buoni ammaestra menti e ricordi, non cessando mai ammonirli e dirgli la verità per non co tristarli, o per altri rispetti.

Frà l'altre cose gli ricordi spesso i capi infra scritti, opportunamente secondo il bisogno.

Di non ingannare mai nessuno, nè defraudarlo del suo, e di non toglier in altro modo quel d'altri.

Di non fare fondamento della nobiltà, e grandezza del mondo; ma delle virtù Christiane, buona vitaze di non ambire i gradi e le dignità, e la gloria humana.

Di fuggire la superfluità delle cose temporalie, e più presto spreggiarle & hauerle per vili, che esserne ingordi.

Per informar poi, & instruire a poco a poco la sua famiglia santamente, doue ra fare quel che bene spesso ricorda S. Agostino, che tornando dalla predica, o sacra lettione, insegna, & essequi hi quel che harà egli all'hora imparato, che tocchi a disciplina de costumi Christiani.

Pietà, & essercitij di oratione, & altre diuotioni.

Habbia diuotione a tutte l'vfanze della santa Chiesa; & habbia cura, che nella casa sua non se ne perda alcuna.

Però quando nel Natale di nostro Signore, o in altro tempo solenne, vfa la Chiesa d'aspergere le case con l'acqua santa, veda di non perdere quella benedictione.

Quando si suole far benedire dal sacerdote i frutti, o pane, o altro cibo; serui egli ancora quella buona vfanza.

Non ponga nome a suoi figliuoli de gentili, & huomini dannati, ma de santi, accio gli habbino ad imitare, e li predano per loro speciali aduocati.

Non permetti alcuna superstitione; ma facci che in ogni cosa si ricorra a Dio, & in lui si confidi, fuggendo ognà mal'arte.

Gl'insegna buoni costumi, e creanze Christiane, in fatti, & in parole, metten dogli innanzi essempi di pietà Christiana, e non impietà de gentili, & inimici di Dio.

Sia auertito di far crescere tutti al suo tempo, i figliuoli, e la famiglia; si che non resti nessuno in casa che non sia cresciuto.

Non violenti le figliuole ad entrare ne i Monasterij, nè meno le impedischi, o dissuada i loro figliuoli dal farsi religiosi, quando n'hauessino volontà.

Habbi cura, che i figliuoli odano la Messa intiera ogni dì, se possibile, e tutti gli altri almeno le feste.

Che

Che la festa non istiano otiosi, nè vando; ma spendano quel sacro giorno utilmente e piamente, conforme alli ricordi dati da noi ad ogni stato di persone.

Così li conduca al vespro, e diuini officij; e spesso volte alle stationi, & a visitare qualche sacre reliquie e corpi de Santi, alcuna volta anco a gli spedali, & ad altre simili pie occupationi, esercitij, & opere, e la famiglia, hor' in particolare, hora tutta vnitamente.

Così anco li conduchi, & incamini a frequentare con diuotione tutte le pubbliche diuotioni, nominate nella tabuletta de i ricordi comuni per il veuere Christiano, come gli officij pontificali, le processioni, & orationi, prediche, e particolarmente della sua Parochia, & oratione delle 40. hore, & altri diuoti instituti.

Habbia in casa torcie, o candelotti in numero conueniente, perche quando la campana inuita il popolo ad accompagnar il Santissimo Sacramento che si porta a gl' infermi, o in qualche processione, ne siano tutti di casa proueduti: e prontamente chi non è impedito, vadi a seruire con il suo lume al suo Signore in quell'occasione.

Vegga in ogni modo, che tutti di casa sappino la Dottrina Christiana, almeno le cose più necessarie; mandandogli, o conducendogli perciò nelle feste alle scuole di essa, tanto i maschi, quanto le femine, e i grandi, e i piccoli.

Che quelli che sono in età conueniente per questo, siano diligentemente instrutti per saper ben confessarsi.

Che anco come prima sono in età, e capacità conueniente, siano instrutti circa la santissima Comunione; nè disse riscano più oltre a cominciare di riceverla.

Che piglino il santo uso di confessarsi, e comunicarsi spesso, conforme alli ricordi dati in comune per il viuere christiano: e sarà bene, che la comunione si faccia almeno vna volta il mese, e nelle solennità da tutta la famiglia insieme, e nella Chiesa parochiale.

Sarebbe di gran giouamento, che si confessasse tutta la famiglia da vn medesimo confessore, acciò potesse meglio

prouedere alli bisogni spirituali, & incamminarla nella via di Dio: almeno veda che s'indirizzino a confessori più qualificati.

Faccia a tutti i modi, che s'offeruino i digiuni comandati dalla santa Madre Chiesa, la Quaresima, le quattro Tempora, e le Vigilie, e gli altri di voto, o consuetudine.

Che tutti siano ben instrutti secondo la sua capacità, a far oratione, e l'essame della sua coscienza.

Che facciano oratione almeno la mattina e sera, & auanti d'andar a dormire l'essame della sua coscienza.

Per questo mattina e sera al suono della campana, o almeno in vn'altra hora più a loro commodà, si congreghi tutta la famiglia a far oratione vnitamente, o alla Chiesa, o almeno in casa auanti a qualche diuota imagine.

Per questo medesimo effetto, e per altro anche, in tutti i modi è bene, che in ciascuna casa sia accommodato vn Oratorio in luogo decente, & appartato, che serua a tutta la casa.

Ogni capo di casa douerà aspergere con l'acqua santa tutta la sua famiglia raccolta insieme, o nel fine dell'oratione della sera, o in altro tempo auanti d'andare a letto, doue poi vadano in silentio a dormire co la sua benedittione.

Non vadi, nè lasci andare a mensa, che non faccia prima, o facci fare la benedittione, e dopo il redimeto di gratie.

Facci leggere qualche libro spirituale alla mensa, se ha chi lo faccia, o figliuoli o altri, mentre si mangia, almeno per vn pezzo.

Qual libro sia approuato dal proprio Paroco, o Confessore.

Ogni sera dourà far leggere vn poco di qualche libro spirituale dopo cena, in luogo d'intertenimento, o la vita de i santi, massime del Sato di quel giorno, e ragionarne insieme vn poco sopra, per trauarne maggior frutto, con zelo, e cura di acquistar tutti sempre da quella essempli de santi alcuna virtù.

La sera auanti le solennità, i Capi di casa essortino tutta la famiglia a viuere bene, e spendere bene quelle feste, e frequentare con frutto i sacramenti, e l'oratione

tioni, & le prediche, e sacre lettoni.

SARIA BENE, che ogni prima Domenica, ò altro certo giorno festiuo del mese, si congregassero tutti li Padri di famiglia nella Chiesa parrocchiale dal suo Parocho, a pigliar tuttauia maggior lume per il buono gouerno delle loro case, e famiglie, oltra al commodo di trattar delle necessità della loro Chiesa, & altri bisogni della Parochia: almeno niuno lasci di cōuenirui quelle poche volte frà l'anno, che perciò faranno chiamati ò auisati dal Parocho, a ricouer quei ricordi, che hauerà a darli intorno all'officio loro de Padri di famiglia.

Ricordi per li Mastrì, e capi di Botteghe, e loro Ministri, e Garzoni.

Delle qualità de Ministri, Garzoni, e Lauoranti.

NON tenga il Mastro capo di Bottega, ò di lauorerio, nella sua bottega, ò lauorerio, alcun ministro, lauorante, ò garzone, che non sia confessato, e cōmunicato quell'anno nella Pasqua di Resurrettione.

Nè meno alcuno biafematore, concubinario, ò altrimenti scandaloso, ò che si letti di consumar nelle tauerne il suo guadagno, facendo patire la propria famiglia, quando non s'emendi, dopò hauergli fatto la debita correttione fraterna.

Similmente non tenga alcun giocatore di giochi prohibiti, tanto più che cō essi va spesso congiunta la biafema, il furto, e molti altri mali.

Habbia cura che tutti quelli che tiene a suoi seruigij, sappiano la dottrina Christiana, & almeno le cose più necessarie; e non le sapendo, nè volendole imparare, non gli tenga più nella sua bottega, ò lauorerio, nè se ne serui, come di persone, che diano mal indicio di se stessi.

Dell'officio reciproco tra i Maestri, & i garzoni.

TRatti i suoi ministri, garzoni, e lauorati con carità; e paghi a ogni

vno la deuota mercede prontamente & debiti tempi.

Essi all'incontro siano leali e fedeli alli loro padroni, ò maestri, portando gli il debito honor e rispetto, & hauendo cura della robba loro, come se fosse sua peopria.

Oratione, & altre diuotioni.

SI tenghi in ciascuna bottega vn'immagine diuota di Nostro Signore Gesu Christo, ò della Madonna, ò d'alcun altro santo.

La mattina nel primo ingresso della bottega, ciascuno s'inginocchi innanzi all'immagine sacra che vi è, dicendo *va* Pater noster, & *vn'* Aue Maria; & il medesimo faccia la sera, partendosi dalla bottega.

Tutte l'altre volte che frà il giorno entra nella bottega, ò passa innanzi a quella immagine sacra, gli facci riuertenza.

Quando sonarà l'Aue Maria, tutti s'inginocchino, e la dicano diuotamente; & a quella de morti preghino per li defonti.

Quando sonarà l'oratione della mattina, ò della sera, non potendo all'hora trouarsi alla Chiesa, almeno nella bottega ò lauorerio, doue si trouano, per quello breue spatio del suono della campana, faccino oratione, recitando le Litanie insieme con gli altri che sono presenti, ò dicendo la corona, ò in altro modo.

Quando sonarà l'elevatione della messa maggiore nella Chiesa Metropolitana, ò altra principale del luogo doue si trouano, tutti s'inginocchino, e dal luogo doue si trouano, adorino Nostro Signore, e faccino vn poco d'oratione.

Offeruanza, e culto delle feste.

Niluno lauori, ò faccia lauorare in alcuno delli giorni di festa dalla meza notte precedente, fin all'altra meza subsequente.

Il resto anche d'essi giorni di festa cerchino di spenderlo in Chiesa con diuotione, alli diuini officij, alle prediche, all'indulgenze, alle processioni, & all'ora-

all'orationi publiche, ò in altre opere buone, a salute dell'anime loro, fuggendo sempre l'otio, e male compagnie.

Ne i giorni di processione generale ò particolare, ò altri pubblici e solenni officij, alli quali sia stato inuitato il popolo di quel luogo, ouer parochia nella quale sarà ciascuna bottega, si tenghi chiusa a fatto quella bottega, fino che siano finite le sudette processioni, e solenni officij.

Medesimamente tutte le volte che il popolo di quel luogo ò Parochia vniuersalmente sarà inuitato alla Chiesa Metropolitana, ò propria sua parochiale, per statione ordinaria ò straordinaria delle 40 hore, ò per la sua hora dell'oratione sine intermissione, ò per altra publica oratione, come per principio ò fine de Concilij, Visita del Reuerendissimo Arcivescovo; e questo per quello spatio solo di hora, che dura la sudetta oratione, ò statione, ò altra simile attione.

Costumi.

Nelle botteghe ò lauorerij non si facciano nè dicano cose dishoneste; tanto meno in occasione di donne, ò altri che vi vengano, ò passano per la strada.

Non si giuochi a modo alcuno.

Non si dichino parole che infamino alcuno; nè fra loro si dichino ingiurie, ò viuano in discordia; ma stiano insieme come buoni fratelli.

Contratti, negotij, e lauorerij.

Tutti esercitino l'opera e lauorerio suo con sincerità, senza giuramenti, e bugie, ò altri inganni; non fraudino alcuno nelli pesi, saggi, e misure, ò in altro modo; e seruiano tanto per se come per altri il vero, seruando con tutti quell'istesso, che vorriano fosse seruato da gli altri con loro.

Non facciano bocchi, nè vedano mercantia, se non per quello che è veramente, senza mescolarui robba cattiuu, ò in altro modo falsificarla.

Non vedano, se no per il giusto prez-

zo; & il guadagno sia conforme alla qualità della mercantia, e spese; anzi quando il compratore per semplicità ò errore s'ingannasse in pagar più del debito, essi non piglino se non l'honesto.

Non facciano in modo alcuno contratti illeciti, nè vendino a termine non conueniente: & esercitino la mercantia honesta, doue ci stà all'aperta il guadagno.

Essecutione di questi ricordi.

I Maestri, e capi, siano essi primi a esquire questi ricordi; e con l'esempio loro, e con parole, & ogni altra sollecitudine, inducano gli altri tutti all'osservanza di essi.

Per memoria di ciascuno, si tenghino questi ricordi affissi nella loro bottega, in luogo che possino essere veduti e letti da tutti; e siano vna volta la settimana letti alla presenza de tutti, dal Maestro, e capo, ò da altri di suo ordine.

Ordine di alcune processioni per ringraziare il Signore nella liberatione della peste.

Carolus S. R. E. Presb. Cardinalis Tit. S. Praxedis, & Archiepiscopus S. Ecclesiae Mediolanensis.

PER ringraziare Iddio benedetto della gratia, che per sua misericordia ha fatto alla Città e Diocesi di Milano, d'hauer liberato l'vna e l'altra dalla peste; ordiniamo, come qui di sotto, per la settimana presente, rimettendoci nel resto del tempo che segue, a quel che poi auisaremo più pienamente.

Primieramente che nella presente settimana, tutti con la maggior frequenza che sia possibile, celebriamo santamente tre solenni processioni; vna, che sarà dimani, festa di S. Sebastiano, alla Chiesa di esso Santo, al quale si è fatto il voto publico; la seconda, che sarà Giobbia alli 23. del medesimo mese, alla Chiesa patronale di S. Ambrosio; la terza alli 25. cioè il Sabbatho si farà con le sacre reliquie per li compiti della Città, e si tornerà alla Chiesa Metropolitana.

Alle

Alle quali processioni ordiniamo che si conuenghi per tempo.

Alla prima, e terza processione, il clero secolare e regolare conuenghi co vestito & apparato il più pretioso che habbia.

Che alla terza processione, il clero secolare, come regolare, porti ciascuno con ogni maggior ornato che potrà, le sacre reliquie, quali harà nella sua Chiesa.

Che ogn'vno, e del clero, e del popolo, chi potrà, venghi a quella terza processione con la sua candela accesa in mano, per honorare le sacre reliquie, e per offerirsi nella cognitione e ricognitione di questa gratia, acceso di desiderio santo di viuere, & operare conforme alla disciplina Christiana.

Che per questa settimana si dichi in ogni Chiesa de secolari e regolari la Messa pro gratiarum actione; o quando non si può razione officij, la colletta, ouero l'oratione, che è pro gratiarum actione.

Che nell'oratione della sera, poco poco auanti il suono dell'Aue Maria, in ciascuna Chiesa collegiata de secolari e regolari, e nelle parochiali anco, si canti il Te Deum, e l'oratione pro gratiarum actione.

Che ciascun chierico non obligato all'hora al choro in Chiesa collegiata, conuenghi alla sua Parochia in quella hora per aiutare il Paroco.

Che vi conuerghi a quest'oratione anco più frequente il popolo della Parochia; però il Paroco l'inuitarà da parte nostra.

Che in ogni sera se ne dia questa oratione per rendimento di gratie segno solenne di campane in ogni Chiesa, doue si farà.

Che ogni sera anco auanti il giorno di ciascuna processione, in ogni Chiesa tanto de secolari, quanto de regolari, si suoni solennemente con campane, per dare segno della celebrità della processione; questo nell'istesso tempo, che si suonarà nella Chiesa nostra Metropolitana.

Che la mattina della processione per tempo in ogni Chiesa parochiale si suoni anco solennemente, per chiamare il po-

polo a congregarsi sotto il Confalone della sua Parochia, a fine che conuenghi ordinatamente alle sudette processioni.

In oltre inuitiamo, & esortiamo i primati, i magistrati, i collegij, che conuenghino solennemente e frequentemente a queste processioni, & orationi; che si come nell'afflittione vniuersale con limosine & opere di carità che hanno usato con i poveri, & afflitti, hanno procurato di impetrare questa gratia dal Signore Dio; così hora la conoscano, e riconoscano piamente con ogni attione publica di religioso ringratiamento.

In somma, non sia veruno che non venghi in questa celebrità a ringratiare in quelle sacre supplicationi la bontà di Dio.

Che ogniuno per occuparsi tutto nel rendere gratie a Dio in queste solenni processioni, e per non distraersi dall'attione che si fa, dichi gl'hinni, o salmi, o cantici del libretto, che perciò d'ordine nostro si è stampato.

Dopo il fine della terza processione, ordiuamo che s'incominci nella nostra Chiesa Metropolitana con processione per la Chiesa solamente, l'oratione delle quarant'hore: alla quale sia presente tutto il clero secolare, e regolare.

A quest'oratione conuerà il clero secolare di ciascuna porta, e quel di ciascun Conuento, o Monasterio regolare, all'hora assegnata a ciascuno, secondo il compartito fatto d'ordine nostro.

Alla medesima in oltre conuerà nella sua hora, secondo il compartito dato a i Parochi, ciascuna Parochia, o vicinanza; cioè il popolo tutto con il clero di essa, che non è obligato al choro nelle collegiate, venendo, e tornando processionalmente alla Chiesa sua parochiale.

Al termine d'essa oratione si celebri la processione generale poco di fuori della Chiesa.

Alla quale processione, nell'hora che s'auisará, conuenghi tutto il clero secolare e regolare, & il popolo di ciascuna Parochia dietro al suo Confalone.

Ordiniamo, che per celebrità di questa sacra attione, s'orni la nostra Chiesa

la Metropolitana, e le sue porte di sessioni. Il medesimo si faccia in ciascuna Chiesa, alla quale di sopra si è ordinata la processione, e statione.

Che ogni Curato della Città legga questi nostri ordini dimani, che sarà Domenica, nella sua Messa parochiale, & esorti il popolo da parte nostra a eseguire, quauto gli ricordiamo, & ordiniamo.

E accioche ogniuno anco meglio sapia, quanto in ciò ordiniamo, o auuertiamo, che s'affighino questi ordini alle porte della Metropolitana, e delle Collegiate.

NELLA Diocesi poi ordiniamo che si facciano le sodette tre processioni, nella prima o seconda settimana dopo la riceuta di questi ordini, e ne i giorni sudetti.

Che il Vicario Foraneo nel suo Vicariato le celebri in quelle Chiese, che a lui parerà deputare.

Che nel farle, faccia offeruare come di sopra, per quel che si può nel suo Vicariato; procurando sopra tutto, che si facciano con ogni diuotione.

Che a questo effetto procurino i parochi della diocesi preparar tutti i suoi popoli con la santa comunione la Domenica precedente alle processioni, come si è fatto qui nella Città, o almeno che si comunichino nella Domenica seguente. Dat. Mediolani in ædibus Archiep. die 1. Ianuarij. 1578.

Littere de obitu filij Regis.

Carlo Cardinale di S. Prassede Arcivescovo della Santa Chiesa di Milano, Al suo diletto Clero e popolo, Salute nel Signore.

Quando piacque alla bontà di Dio, affinare, e manifestare col fuoco delle tribulationi l'eccellenti virtù del suo caro seruo Giob, permettendo, che gli venissero sopra con furioso impeto tanti, e così strani accidenti; se bene quel sant'huomo mostrò la debolezza & infermità della sua carne, con quelle parole; [Nec fortitudo lapidum fortitudo mea est, nec caro mea aenea est:] nondimeno stette con l'aiuto del-

la diuina gratia così saldo a quelle percosse, addoppiatesegli adosso in molti modi, che non hebbero forza di farlo peccare pur in vna parola, come testifica la scrittura santa.

Anzi egli con singolar fortetza, e pazienza, conformandosi maggiormente alla volontà di sua diuina Maestà, disse. [Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Dominus placuit, ita factum est; sit nomen Domini benedictum: si bona suscepimus de manu Dei; mala quare non suscipiamus?]

Da più coöperando esso al la diuina mano, con humiliar se stesso, si pose a sedere in vn sterquilino, e comuciò mirabilmente a filosofare sopra l'humana miseria, e mortalità, e sopra altissimi misterij, & importantissimi successi della Chiesa santa, e notabili instructioni della vita dell'huomo.

Parmi, diletteffimi figliuoli, che ciò sia auuenuto hora in qualche modo al Serenissimo Rè nostro Catholico: la cui bontà, e Regie, e Christiane virtù, volendo Dio N. Signore tuttauia più prouare, e manifestare, ha permesso in quest'anno che gli sia soprouenuto dentro il spatio di tre mesi la morte di quattro personaggi; a lui sì strettamente congiunti, i Serenissimi, Rè di Portogallo nipote, Signor Don Giouani d'Autria fratello, Principe Vincislao nipote, e di poi del Principe figliuol suo primogenito Ferdinando.

In colpi così graui, la Maestà sua a guisa di quel costatissimo, e santo Giob, riconosce humilmente la man di Dio, confessa il sentimento grande, specialmente di quest'ultima percossa, che con la sua grauezza quasi absorbe tutte l'altre; ma tutto ciò cò tanto testimonio di fortetza, e virtù veramente regia, e christiana, che non risuonano altro le sue voci in questo proposito, che rendimenti di gratie à Dio, affetto di orationi sante, compassione alle afflittioni pubbliche della Chiesa, abborrimento di ogni diuina offesa, zelo dell'estirpatione de peccati, e scandali, & ardente desiderio, che si faccia la volontà di Dio, e sia esaltato il suo glorioso nome nelle sue creature.

Così

Così sua Maestà fermando la consideratione nelle corruttele del mondo, e miserie, & affissando gli occhi nell'afflittioni della Chiesa, quasi sfordata delle proprie, tutta è volta à vedere e scuoprire le cause, e procurare i rimedij de i danni publici. Non potrei in questo esplicarui, come vorrei, l'affetto suo, ma vi si manifesti dalle parole sue istesse. Leggete, & vdate la lettera ch'egli scrive in questo proposito della morte del Serenissimo figliuolo all'Eccellentissimo Gouvernatore di questo Stato. La qual lettera à quest'effetto habbiamo voluto ponerui qui di sotto tiadotta di parola in parola.

Attendete hor voi, che in ogni picciola auersità e disagio prorumpete subito all'impazienze, alle bialtème, à mormorare, e lamentarui di Dio Benedetto. Vedete voi anco, che essendo visitati dalla mano di sua diuina Maestà, restate tuttauia smemorati di lui, nè cercate soccorso d'altroue, che dalla prudenza humana, e dal mondo. Ascoltate voi, che per quanti testimoni habbate dell'ira diuina accesa contra i peccati nostri, non vi mouete però punto, nè aprite l'orecchie alle sue voci, nè gli occhi alle sue opere: nè meno pensate al bisogno, che ha il mondo di riforma, e di vera emendatione.

Sentite voi, che vi uiete spensierati, e nò compatite punto à tante afflittioni, che patisce hoggidi da ogni parte la santa Chiesa Madre nostra; e se per i suoi bisogni sete inuitati e stimolati à far oratione, subito vi stancate, & infastidite, e posponete quest'officio ad ogni picciola commodità vostra, alle mercantie, & alli guadagni temporali. Odite voi, che vanamente pensate, che l'oratione, e diuotione sia solo de Religiosi, de poveri, de fanciulli, e de semplici, ò delle donne, e non de nobili, e potenti, e de grandi; e che disdica, nè si compatisca la pietà con la nobiltà. Siate anco voi attenti, che vi vergognate di far oratione, & altri essercitij spirituali alla presenza del mondo; e di confessarui bisognosi grandemente della diuina gratia, e soccorso.

Tutti voi, qualunque siate, venite ad

vdire, venite à leggere le parole per hora, non mie, ma del Rè vostro.

Mettasi prima ciascuno innanzi gli occhi l'importanza, e circostanze di questi accidenti.

Vegga la morte del Serenissimo Rè di Portogallo senza successione de figliuoli, accopagnata da tanta strage di essercito Christiano, per mano, e contrionfo d'empi Macometani.

Vegga il Serenissimo Don Giouanni, mancato nel maggior bisogno del valore, e fatiche sue, impiegate perpetuamente contra Turchi, infedeli, & heretici.

Veda i pericoli, ne i quali per questa causa è rimasa la Fiandra in tempo di esser si fieramente assalita, & infidiata da lupi così rapaci.

Vegga ciascuno l'indole, la mansuetudine, e semi di pietà e religione, che così espressamente riluceuano in quegli altri due Principi sopra l'età loro, specialmente nel Serenissimo Principe Ferdinando figliuolo di sua Maestà, destinato successore di tutte le Potestà, Regni, Principati, e Stati suoi, giurato già da tutti quei Regni di Spagna; e miri ogn'vno quante speranze sono insieme con loro cadute di nobilissimi frutti al Christianesimo, di singolari essempli à i sudditi, di pace e quiete à i popoli, di fortissimi sostegni e presidij alla santa Chiesa.

Vegga finalméte ciascuno il tempo immaturo di tutte queste morti ne gli occhi del Rè Catolico, quasi commun padre à tutti loro; e con queste considerationi attendete tutti insieme, come sua Maestà Catolica parla in questa sua lettera, qui descritta.

Essendo piaciuto à Dio N. Signore di chiamare à se alli 18. del presente mese di Ottobre il Serenissimo Principe Don Ferdinando mio figliuolo, con sommo dispiacere, e sentimento nostro, per quel che la buona e mansueta natura sua, & i gran segni di virtù ci prometteuano, oltre all'esser'egli primogenito, e tanto amato, e Principe herede, e giurato in questi Regni; ci è parso darui auiso di ciò, e che questo colpo, ancorche tanto sensibile, l'habbiamo riceuuto.

Lettera del Sereniss Rè Catolico, all'Eccellentiss. Gouvernatore dello stato di Milano.

venuto dalla benedetta mano di Dio cō molta conformità alla sua santa volontà, dādole infinite grazie del fauore che gli ha fatto, di collocarlo in così tenera età, & in istato d'innocentia nel suo celeste Regno; acciò che intendendolo voi in questo modo, come si deue, christiana e Catholicamente, prouediate, che non si faccia in cotesto stato, nè in generale, nè in particolare, dimostrazione alcuna di tristezza esteriore, d'honor, di lutto, nè d'altra simil cosa; ma in vece di questo, diuote processioni, & orationi pubbliche, dandogli gratia di questo, e supplicandole con molta humiltà, che plachi l'ira sua, non risguardando le colpe & offese che si commettono contra sua diuina Maestà.

E perche questo si faccia più degnamente, e le piaccia di volger i suoi occhi di misericordia a i trauagli & afflittioni che patisce la Chiesa sua, & il popolo christiano; procurarete per quantos'appartiene a noi, & a voi come a ministro nostro, che cessino i peccati, e gli scanpali, con che sua diuina Maestà tanto si offende; acciò che cessando parimente l'ira sua, come effetto di quelli, si faccia con questo la sua santa volontà, e sia nelle sue creature esaltato & glorificato il glorioso nome suo. Di Madrid &c.

Qui finisce la lettera del Rè nostro, degna veramente di restare in perpetuo nella memoria, e nel cuore de i magistrati, de i vassalli, e popoli suoi sudditi, e d'ogni altro christiano.

Vedete dilettissime anime, che con le voci di sua Maestà Catholica sono in parte delineati l'affetto, & i desiderij suoi, pieni di pietà.

Vedete l'istanza, di chi ha tanto imperio sopra di voi, & tanta autorità di comandarui.

Attendete al cōsiglio, di chi vi è Signore tanto amoreuole quanto sapete; cōsiglio tanto più sicuro, quanto più è parorito e nato dalla tribulatione, che suol'hauere così gran forza in aprire gli occhi a gli huomini, e far vedere molte cose, che non così facilmente si scorgono in altri tempi, & occasioni.

Qui hauete pur essemplio, e documenti

propri di Principe Christiano, di conformarsi affatto in tutte le cose alla volontà di Dio, di scordarsi le percosse proprie per il sentimento delle comuni afflittioni della santa Chiesa, di cercare ne i colpi che vengano da Dio la potissima causa delle percosse, cioè i peccati, e di cercarui cōseguentemete rimedio con l'emendatione, e penitenza.

Mirate pure, e considerate qual sia l'arma propria del Christiano in tutti i bisogni, l'Oratione santa, arma formidabile a tutti gli auersari nostri, potentissima contra tutti i loro insulti, efficace a fermar l'impeto, e giusto furor de i diuini giudici sopra i peccatori, e del mondo; atta a vincere l'istesso Dio, che per questo ce l'ha data, bastante a legargli la mano nel mezo delle stragi, che tal volta comincia a far di noi per i nostri demeriti.

E come pensate voi, figliuoli cari, che hora pia e solecitamente esserciti questo vfficio, mattina e sera, di giorno e di notte, a tutte l'hore quel Principe Rè nostro, che ne fa così grand'istanza a voi, e la riconosce per principalissimo rifugio suo, e del mondo, ne i presenti bisogni? O figliuoli, che farete voi hora? Lasciarete solo il Rè vostro in questo non men publico bisogno, che desiderio suo? Certamente non douerete chiudere le orecchie alle voci sue, tenendole esso aperte a i vostri ricorsi, e bisogni.

E cosa conueniente, che sentiate i colpi e percosse fatte in queste morti, e perditte, di chi con tant'affetto ha sentito le morti, e le stragi vostre nella passata pestilenza, e tuttauia sente per proprij tutti i vostri pericoli, & incomodi.

Sarà ben ragione, Figliuoli, e che tutti le sentiamo, e che anco noi in questa occasione filosofiamo christianamente, inuestigando le cause di queste percosse, e morti, & abbracciando insieme i remedij accommodati alli comuni mali, si che lasciando da parte per hora l'altre, conosciamo, e cōfessiamo, che se bene ha voluto Iddio per mezo di questa tribulatione prouare, e manifestare la pietà di questo Rè suo seruo; può nondimeno essere, che ia vn medesimo tem-

po habbia voluto dall'altro canto con il medesimo mezzo per i peccati nostri affliger noi nelle afflittioni del Principe, come fuol alcuna volta fare, per la gran communicatione, che ha insieme il Principe con i suoi sudditi.

Voltate, o figliuoli, gli occhi della mente à tanti pubblici peccati, che hoggidi regnano in queste nostre parti.

Mirate à i figliuoli, à i seruitori, à i garzoni delle botteghe, alle case, e famiglie vostre.

A più intimamente, esaminia ciascuno la sua propria vita, la conuersatione, i suoi officij, i suoi exercitij.

Risguardi pur ogn'vno all'arti, e mercantie, alle vendite, compre, à gli altri contratti, à i traffichi, & à i cambi; specialmente vegga ciascuno, quello che si fa nell'hosterie, e bettole; consideri i fini, e modi, con che hoggidi si celebra il Matrimonio santo; offerui anco, come si conuersa nella Chiesa, come si va all'Indulgenze, alle Stationi, e come si spendano da molti i giorni della festa; miri anco, quant'otio, e libertà sia nella gioventù; e metta occhio ogn'vno à i vestimenti, alle foggie forestiere, alle sontuose carocchie, alle pompe infinite.

O figliuoli, in vna consideratione si fatta, noi quanta ragione haueremo di riuoltarsi à Dio, e con intimo dolore, con sospiri, e con ogn'altro testimonio, & ufficio di vera penitenza, nell'occasione presente dir ad vna voce & vnanimamente insieme tutti con Gieremia Profeta. [Vei nobis, quia peccauimus, propterea mœstum factum est cor nostrum, & obtenebrati sunt oculi nostri.] O salutare conoscimento, o santa amaritudine di cuore, o fruttuosi rimorsi.

Quante buone resolutioni, & effecutioni son'eglino atti à partorire in noi; da quante male occasioni ci allontanariano; à quanti peccati metteriano fine; quanti pubblici scandali fariano cessare; quante foggie di vestimenti dismetteriano; à quante superflue pompe dariano bando; quanta mutatione fariano ne i costumi; quanta riforma metterebbono nelle case, quanta disciplina nelle

famiglie, quanta pace nel popolo, quanta modestia nelle botteghe, quanta giustitia ne gli vfficij, e quanta regola ne i negotij? Come vederellimo presto moderate le spese, bandite affatto le maschere, i festini, i sontuosi conuitti, i spettacoli profani; & all'incontro, frequenza diuota alle Chiese, alle Prediche, sacre Lettioni, Orationi, confessioni, e communioni, & à tutti gli exercitij spirituali? Quanti frutti risulterebbero da vna cognitione tale, e da questa salutare tristitia? come s'adempirebbero in voi tutti quelli buoni effetti, che l'Apostolo santo scriue che nascono da essa? [Ecce enim, dice egli, hoc ipsum secundum Deum contristat vos, quantam in vobis operatur solitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed vindictam.]

Questa fradicatione de gli abusi e scandali, emendatione de i costumi, è il remedio, che così affettuosamente nelle comuni afflittioni desidera il Rè nostro; e che ricerca, e commenda, che da i suoi ministri, per quanto aspetti a loro, sia procurato diligentemente.

Abbracciate dunque figliuoli, seriamente questo remedio; perche altrimenti habbiamo assai occasione di temere, che l'ira di Dio sia in modo sopra di noi, che sia la secure posta alla radice per tagliare gli arbori infruttuosi.

Date, date questa consolatione al Serenissimo Rè vostro; datela a noi, che tanto tempo fa ve ne facciamo istanza; datela & a voi medesimi, & à i figliuoli vostri.

Date quest'allegrezza à gli Angeli; date questa vbidienza a Dio benedetta, che vuole la conuersione vostra.

Sarà questo, anime care, apparecchio accommodatissimo, e degno di questo sacro Aduento del Signore, per ben celebrare il suo Natale, che s'auuicina.

Sarà questa vtilissima occupatione per le feste, & per il santo tempo Settuagesimale che seguita.

Sia hormai figliuoli, questa la volta, che fra l'altre cose per sempre stabilizzate, il buon principio, che si diede pur l'anno

Fanno passato, à non conoscere nè nome, nè opere, nè tempo di Carneuale; ma tempo tutto consacrato à Dio, parte in memoria, e veneratione de' suoi misteri, & ad honore de' suoi Santi, come sono le feste che s'auvicinano; parte in memoria della nostra cattività, & esilio, e de' gli amari frutti del peccato, per eccitamento nostro alla penitenza, come è il sacro tempo Settuagesimale, che seguita poco dipoi il Natale.

Con questo proposito dunque, e con queste buone deliberationi, & esecutioni, così atte a placare l'ira di Dio, accompagnate insieme, figliuoli miei, gli ufficii, che tanto specialmente da voi ricercerà il Rè Catholico nostro nella sua lettera, cioè di dar gratia à Dio di tutto quello, che è stato di sua volontà in questa morte del Serenissimo figliuolo, & altri suoi attinenti; & insieme di fare instanti Orationi per i publici bisogni così urgenti.

A questo fine dunque noi ordiniamo, come qui basso.

Che si faccia da qui innanzi, per fin che ordineremo altro, continua Oratione publica senza intermissione dal Clero e popolo di questa Città e diocesi, nelle Chiese Curate, innanzi al santissimo Sacramento, secondo il compartito di ciascun'hora, che di ordine nostro si darà a tutti i Rettori.

Alla qual' Oratione si darà principio hoggi alle 22. hore nella Chiesa nostra Metropolitana, con vna statione di quaranta hore.

Che si vada Venerdì prossimo, che sarà alli 19. del presente mese, processionalmente col clero e popolo della Città, ciascuno sotto il Confalone della sua Parochia, alle sette Chiese; visitando tante diuote Reliquie, e sacri Corpi de' Santi, protettori, & auuocati nostri in Cielo, e mendicando per mezzo loro abbondanza di quelle gratie & aiuti, di che siamo tanto bisognosi, appresso Dio benedetto.

Che il popolo di ciascuna parochia della Città, di qui à Quaresima vi vadi da per se due altre volte, sotto il Confalone col suo parrocho, ne' giorni che gli saranno stabiliti dal medesimo parrocho.

Che nel sudetto spatio di tempo, si faccia ogni festa dopo il Vespro vn'hora di oratione publica nella Chiesa nostra Metropolitana, & in ciascuna Chiesa parochiale della diocesi.

Che nella diocesi dopo la riceuuta di questa nostra lettera, si facciano in ciascuna pieue tre solenni processioni, ne i giorni e luoghi che saranno ordinati da i Vicarii nostri foranei.

Che in tutte le Messe si dica l'oratione [pro Rege] quando per ragione delle rubriche dell'ufficio si possa.

Che nelle Letanie, le quali si dicono quotidianamente per ordine di sua Santità, s'aggiunga l'oratione dello Spirito Santo, e la sudetta [pro Rege].

Lo scopo di queste orationi sarà.

Per placare l'ira di Dio nostro Signore.

Per l'esaltatione del suo santissimo Nome, e vera emendatione nostra.

Per la liberatione de i pericoli e nauagli di santa Chiesa.

Per la consolatione, conseruatione, & ogni spirituale e temporale prosperità del Serenissimo Rè Catholico nostro, figli, e Stati suoi.

Per le anime di quei Serenissimi Personaggi defonti.

Resta finalmente dirui, figliuoli diletissimi, che vi riscaldiate nella charità santa in così importate occasione, e che con ogni frequenza, diuotione, e buon ordine, conueniate a queste orationi, & essercitii spirituali; e che vi prepariate con sante confessioni, e communioni, frequentate da tutti più del solito, specialmente nelle Domeniche che correranno in questo spatio di tempo.

Non habbate, figliuoli, rispetto per questa causa, di leuare qualche poco di tempo, a gli officii, e negotii temporali, alle mercantie; all'arti, & essercitii vostri, per spenderlo più fruttuosamente nell'essercitio santo dell'oratione.

Rimettete e riscaldare in questa occasione l'instituto dell'oratione ordinaria della sera, e della mattina, per voi, e per le famiglie vostre.

Vi raccomandiamo anco in questo tempo i poveri di Christo, e specialmente i Monasterii bisognosi, per che così la limosina vi aiuti a redimere i peccati vostri.

R R R Non

Non lasciare di abbracciare volontariamente qualche straordinario digiuno, & astinenza, specialmente in questo po-
to tempo che resta dell'Aduento, & in quello della Settuagesima, tanto proprio per ogni esercizio di penitenza.

Con questi mezzi si potrà sperare, amantissimi figliuoli, che si come già Dio rad-
doppò al santo Giob con tanta sua glo-
ria e consolazione i figliuoli, e le prospi-
rità; così (se sarà expediente al suo mag-
gior servizio) raddoppierà al Serenissi-
mo Rè nostro i figliuoli, la felicità, e ri-
compensará esso, e noi, & il mondo in
tutte queste perdite passate, e consolerà
habilmente tutti.

Così si degni sua diuina Maestà di farlo
per sua misericordia; e voi sollecitamen-
te procuratelo per tutte le sante vie.
E con questo vi benediciamo. Dall'Ar-
chieuescouato li 13. di Dicembre 1578.

*Literæ plenæ paternæ obiurgationis,
& cohortationis, ad tollendas no-
rum corruptelas, de libro
item memoriali.*

Carlo Cardinale di Santa Prassede Ar-
chieuescouo, al popolo della Città,
e Diocesi di Milano, Salu-
te nel Signore.

Diletissimi figliuoli: Gran consolazione nel Signore sentissimo l'an-
no passato in quelle solenni processioni,
e publiche orationi, & altre azioni di
pietà, con le quali si diede principio à
render gratie à Dio, per la miracolosa
liberatione fatta di questa Città, e sua
Diocesi, dal graue flagello della pesti-
lenza, con che hauea cominciato gli an-
ni innanzi à castigare giustamente i pec-
cati nostri; sperando noi, che con quei
rendimenti di gratie à Dio, douessero
anco alla giornata andarli congiungen-
do da tutti noi, in publico, & in privato,
gli altri officij di gratitudine, douuti al-
la bontà diuina, specialmente in occasio-
ne di così segnalato beneficio.

Sopra di questo non mancassimo noi di
esortarui & ammonirui con ogni pa-
terno affetto, e con officij particolari,
e con molti publici ragionamenti, fatti

nella Chiesa maggiore, & in altre, in
occasione di quelle gratie, e poi per tut-
te le feste, che corsero da quel tempo,
fino al principio di Quaresima.

Nelqual tempo si accrebbe grandemen-
te l'allegrezza nostra; vedendo che con
forme a i ricordi datui da noi, si erano
tralasciate affatto le maschere, i profa-
ni spettacoli, e molte dissoluzioni, con
le quali soleua altre volte esser profana-
to quel misterioso tempo.

E di qui pigliassimo certa speranza, che
fra gli altri frutti di quella diuina visi-
tatione, e di quelle nostre poche fatiche,
douesse esser questo vno, di restar
per sempre sbandite da voi, e l'opere,
& il nome, & anco la memoria di tutte
queste diaboliche inuentioni, troppo
aliene, e da quel sacro tempo che la Chie-
sa celebra, e dalla professione Christiana,
come per vn'altra lettera pastorale
ve ne habbiamo ammonito, e tanto con-
formi con li costumi del paganesimo.

Per aiuto di quelli buoni principij, e
per debito dell'officio nostro, in occa-
sione di beneficio tanto importate, cioè
di Milano si può dire rinascuto, e que-
sta diuina liberatione, ci risolucimo al
l'hora à non contentarci de' ricordi da-
tui in voce; ma raccogliermeli anco in
vn breue Libretto, almeno alcuni punti
di essi principali, sotto titolo di Memo-
riale; ma non lo dessimo fuori à quel
tempo, parendoci, che per all'hora si fe-
se più necessario occuparci in molte al-
tre nostre pastorali sollecitudini, e voi,
che in darui memoria scritta di benefi-
cio così insigne, come quello che Dio ci
hauea fatto pure all'hora, e de' gli obli-
ghi nostri per esso tanto manifesti, e di
tutti quegli officij in somma, che così
di recente vi haueuamo ricordato pie-
namente in voce.

Ma non ha lasciato Iddio anco per altri
mezzi, di ricordarci, e stimolarci in ogni
modo a i debiti officij seco, permetten-
do in diuersi parti varie perturbationi
date alla sãta Chiesa da gli nemici suoi;
specialmente ne gli Stati della Fiandra,
soggetti al Serenissimo Rè Catholico
nostro: in occasione de' i quali fossimo
dal Sommo Pontefice Gregorio Deci-
moterzo suo Vnario inuitati, & eccita-

si con premio d'Indulgenza & giubileo pienissimo, à vera penitenza, & ad instanti orationi, per quei bisogni, e per gli altri della santa Chiesa.

Nè si fermò qui la diuina prouidenza nel desiderio d'hauer frutti di gratitudine, & emendatione da noi; che ci visi- tò alli mesi passati, con la morte quasi in vn medesimo tempo del figliuolo primogenito, e d'vn fratello, e due nepoti del Rè nostro Catholico, personaggi tutti di tanta qualità, e speranza, quanta ogn'vno sa: nella quale occasione fece instàza il medesimo Rè con lettere sue, piene di religione, e pietà, che si rimouessero i peccati e scandali, e si attendesse à placar l'ira di Dio, con instanti orationi, e à raccomandargli le afflittioni della santa Chiesa, e la esaltatione del glorioso nome diuino.

A quello fine, poco tempo fa, oltre di raccomandare alle orationi di tutti le anime di quei Principi defonti, ordinassimo a i Sacerdoti nelle Messe particolari orationi per questi publici bisogni; instituisimo con solenne processione una oratione publica del Clero, e del popolo, che si facesse giorno e notte senza intermissione; vi ricordassimo di nuouo con publiche lettere nostre, e con l'istesse lettere del Rè Catholico, l'emendatione de gli abusi, e diuine offese; ve ne habbiamo poi anco instato più volte in voce.

O figliuoli, certo che non era bisogno qui d'altri memoriali, doue continua Dio ammonirui con i suoi flagelli; risuona penitenza la voce del suo Vicario in terra; arriua tanto oltre il bisogno della estirpatione de i peccati, che ne siamo instati da' Principi temporali; & il Rè nostro Catholico, nel dolore che sente delle offese, che con i peccati si fanno à Dio, è come scordato delle sue percosse, e particolari afflittioni; e nella morte di tanti, si può dire, figliuoli, ci fa instanza solo, che si plachi Id-dio, che s'emendino gli abusi, che si facciano orationi per la santa Chiesa: e noi ancora come pastor vostro, vi habbiamo inuitati, e importunati instantemente per tutti i mezi à questi officij. Questi istessi motiui sono tanti memoriali

viui, usciti dalla bocca di Dio, per chi vuol dare orecchie alle sue voci.

Ma, oh ch'io sento Dio lamentarsi per bocca di Gieremia Propheta: [Cui lo-
quar? quem conteltabor, vt audiat? ec-
ce incircumsus sunt aures eorum, non
possunt audire.]

O Milano, che habbiamo noi veduto, e che vediamo quotidianamente in questo tempo, in così vrgenti bisogni, nel suono di così formidabil voci, e dopò così recenti visite, fatte specialmente sopra questo popolo, & in così notabile afflittione del suo religiosissimo Rè? Vediamo, non senza continuo dolor nostro, e lagrime di molti buoni serui di Dio, scordate le riforme, niuno pensiero, non che esecuzione di veri frutti di penitenza, più dissolutioni che mai del li giouani alle Chiese, e per le contradde oue si va à pigliar le sante Stationi, Indulgenze, e perdonanze; multiplicati gli sfoggiamenti, e pompe, niun termine alle crapule, & alle detestabili conuersationi delle bettole & hosterie; e le Chiese oue si fa l'oratione per questi publici bisogni, vote di popolo, e neglette; e quel che serue à disuiar affatto, di nuouo introdotte maschere, conuiti, giostre, balli, spettacoli, e tante altre profane inuentioni del Demonio, con migliaia di dissolutioni che ne vanno appresso, in questi tempi specialmente di Settuagesima, Sessagesima, & Quinquagesima, consecrati à pianto e lutto sopra l'essilio nostro, in questa valle di miserie; & in giorno di festa, anzi nel medesimo tempo che nelle Chiese si dicono i diuini officij, e stà scoperto sopra l'Altare per l'oratione publica il Santissimo Sacramento, ò si porta in processione, vediamo far concorrenza gli spettacoli profani, e quasi su le porte della Chiesa maggiore, quando suonano le campane, inuitando i fedeli à vedere il nostro Salvatore Christo Giesu impiagato e morto per i peccati nostri; suonano le trombe, strepitano i tamburi, à disuiar gli huomini dalla Chiesa, dalli diuini officij, e tirargli alle giostre, e spettacoli profani, e vedere crucifigere di nuouo Christo con tanti nuoui peccati.

Rrr 2 Ofi-

O figliuoli, doue è l'intelletto? doue è la memoria? doue è il cuor vostro? sete così fuor di voi? così tosto sete scordati della peste, e poi della sanità ricevuta? così poco vi premono i pericoli e traugli che patisce la Fiandra da perfidi nemici della santa fede catholica? così poco sentite le perdite del vostro Rè nella morte delle viscere sue? questi sono i suffragii che date all'anime di quei Précepti, parte de i quali è morti in attuale difesa e seruitio della religione Christiana? questa è la consolatione dell'emendatione vostra, che date al vostro Rè? questi sono il sacco & il cilicio che adoperate per placar l'ira di Dio? queste sono l'orationi tanto necessarie a' pubblici bisogni? questi sono gl'officii, a che vi inuitò a i mesi passati Dio per mezzo del suo Vicario in terra? questi sono i ricordi, che noi nella nostra lettera vi dessimo di celebrare il tempo misterioso della Settuagesima, & il resto che segue? questi sono i frutti delle nostre sollecitudini, che tanti anni continuamente pigliamo per voi? Non è questa degna corrispondenza alla publicatione fattasi l'anno passato in quest'istesso tempo di quella fauorita gratia fattaci dal Signore della liberatione della peste. Questa non è la ricognitione, che douete dare a Dio per i suoi beneficii. Queste non sono le promesse, e proteste, & i voti fatti da voi ne' calamitosi tempi di quel male. Questi non sono gl'instituti della disciplina, che u'insegna in tanti modi il padre, e protettore uostro Ambrosio sato. Questa non è professione, che conuenga a figliuoli di quel padre, che così graueamente riprende tali dissolutezze: e che così alle volte si rallegraua d'hauer vn popolo buono, & obediante. Son sforzato a esclamare, e dire a questi tali con Gieremia profeta: [Audi popule stulte qui non habes eor, qui habentes oculos, non videtis, & aures, & non auditis. Me ergo non timebitis, dicit dominus?] possiamo mandar fuori quelle voci dello Spirito santo, che tutte mirano a questa vostra, per dir così, insensibilità, e vanità? [Vsq̃ueq̃no paruuli diligitis infantia, & stulti, & quæ sibi sunt

noxia, cupient, & imprudentes odibunt scientiam?] Vdite, che Dio benedetto vi ammonisce a conuertirui alla sua correctione: [Conuertimini ad correptionem meam:] altrimenti se non obedirete, vi minaccia, che vi verrà adosso delle rouine all'improviso, e non vi essaudirà ne i vostri bisogni. [Despexistis omne consilium meum & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cum vobis id, quod timebatis, aduenerit; cum irruerit repentina calamitas, & interitus, quasi tempestas ingruerit; quando venerit super vos tribulatio, & angustia: tunc inuocabunt me, & non exaudiam: mane consurgent, & non inuenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam.] Et quel che segue. Vdite pur le voci di Dio, che quando verranno alla sprouista calamità graui, non vi soccorrerà, e vi dice apertamente la causa, [eo quod exosam habuerint disciplinam.] Sete dunque così scordati di voi? Hora sì, carissimi figliuoli, che vedo necessario non differir di darui fuori quel nostro Libretto, intitolato, Memoriale; perche possiate hauer innàzi a gl'occhi, con che rinouare la memoria de' vostri oblighi con Dio benedetto, in occasione della passata pestilenza, e sua liberatione, e non habbiate pretesto di scusa più di viuere a caso, nè come smemorati, e scordati di quel segnalato beneficio. Vscirà dunque stampato il Memoriale, & vscirà questa Pasqua con la diuina gratia; in quel tempo a punto, che molti huomini, come smemorati e scordati in vn tratto di esser in quei santi giorni lauati da i peccati loro nel precioso sangue del Saluator nostro, risanati nelle sue piaghe santissime, viuificati nella sua morte, e seco consopolti all'huomo vecchio, e conresuscitati ad vna noua vita di gratia; subito sogliono così vergognosamente ritornare a' peccati, e ricader nel fordido fango delle sue immonditie, e far così mortali recidive. A quel tempo vscirà il Memoriale, il qual non meno vi seruirà a tenere memoria di quel grande beneficio della vostra redemptione, e santificatione dell'anima, e de gl'officii, i quali perciò douete a Dio,

ehs

che della liberatione passata della peste, e de gli oblihi vostri di gratitudine per questo conto.

Ma perche tra tanto si faccia qualche ostacolo al prencipe delle tenebre Sathanasso, che pare che in questi giorni habbia preso tanto possesso di quei ciechi huomini, che si gli sono dati in preda; esca in tanto questa lettera sola, e faccia quel frutto, che Dio le donerà per sua misericordia, in metter qualche ritegno alla sfrenata relaxatione, che in questo tempo vediamo andar tanto oltre, che ci fa temere d'assai maggior castigo dalla mano di Dio, che non è stata la passata pestilenza, nè l'altre morti seguite, nè le altre presenti tribolazioni del Christianesimo.

Alche non vediamo migliore riparo, che vna buona resolutione ne' buoni serui di Dio, & huomini che siano desiderosi della sua salute, di fuggire, e aborre tanto questi suamenti, che nè pure vogliano hauerci parte con la sola vista; e ricorrendo alle Chiese, darsi con tanto affetto & ardore alle buone opere, & alle orationi, in questo tempo specialmente, che contrapesino alle dissolutioni di chi va scorrendo senza ritegno per la via della perdizione sua, e di molti altri: e così si leghino in qualche modo le mani all'ira di Dio, che si compiace per sua misericordia, e ci ha donato l'armi dell'oratione a questo fine, che gli facciamo alcuna volta vna santa violenza.

Dourete per questo, figliuoli, essere tanto più solleciti alla publica oratione delle quaranta hore, che si farà ne gli ultimi giorni di questa settimana prossima nella Chiesa maggiore, secondo il solito di quei giorni, per terminare così l'oratione senza intermissione, che si cominciò alli giorni passati, non volendo faticarui più oltre per adesso; se bene vi sia più che mai bisogno d'oratione per li medesimi bisogni.

Douerete anco esser tanto più frequentati e diuoti alla santissima comunione solita nella prima Domenica di Quaresima, che sarà a gli otto di Marzo, facendola tutti nelle Parochie vostre, o in altri luoghi di maggior vostra diuo-

tionone, ouero anco nella Chiesa maggiore, doue noi l'amministraremo quella mattina. Così sia pregata la bontà sua di uina empirci tutti delle sue gratie, con vna larga benedittione. In Milano, di San Sepolcro il dì 22. di Febraro 1579.

De translatione sacrae Imaginis Beatae
Mariæ Virginis apud vicum
Saronium.

Carlo Cardinale di S. Prassede, & Arci-
uescouo, al suo Clero e popolo della
Città e Diocesi di Milano,
Salute nel Signore.

LA carità paterna, con la quale vnica-
mente viuiamo nel Signore, ri-
cerca, che non lasciamo adietro occasio-
ne alcuna, nella quale possiamo con la
gratia di Dio accrescere, & eccitare la
diuotione vostra. Perche dunque la Do-
menica prossima, che sarà alli diece del
presente mese, habbiamo a fare la solem-
ne traslatione della veneranda e sacra
image di Santa Maria di Sarone; hab-
biamo voluto per questa solennità sup-
plicare, & impetrare da sua Santità l'in-
dulgèza plenaria; & insieme inuitarui,
che concorriate frequentemente, e con
ogni deuotione, a conseguirl' Indulgen-
za, & a celebrare la detta solennità, & a
honore quella sacrosanta Image, la
quale è di antichissima diuotione.

Di quanta veneratione, figliuoli, siano
le sacre imagini, l'ha mostrato il Spiri-
to santo in ogni tempo, e con la dottri-
na de' padri della Chiesa, e con i decre-
ti de' santi Concilij, Niceni, Romani, e
molti altri fino al Concilio di Trento,
e l'uso perpetuo della Chiesa; la quale
ammaestrata dallo Spirito santo, fin'al
tempo de' gli Apostoli, ha insegnato e
l'uso, & il culto, e la veneratione delle
sante imagini. Anzi S. Luca Euangelista
dipinse l'immagine della beata Vergine,
laquale portata da S. Gregorio Papa in
processione in quella gran peste che fu
a quei tēpi, in qualunque luogo si porta-
ua, miracolosamente la peste si estingue-
ua. Saremmo troppo lōghi, se uolestimo
dire quel che i padri santi seruono de' i
miracoli, e del culto delle imagini sate,

Rrr 3 epar,

e particolarmente di quelle della Santissima Vergine: alle cui imagini perpetuamente, e nell'Asia, e nell'Africa già, e nell'Europa, in tutte le Prouincie, e particolarmente in Italia, non solo à Roma, e nella sacra casa di Loreto; ma anco specialmente nella Città e Diocesi di Milano, ha fatto Dio segnalatissime grazie, per esser questa benedetta madre di Dio stata sempre patrona, e perpetua auuocata, come dice vn gran Pontefice, di questa Città e Diocesi.

Fra l'altre imagini diuote che habbiamo della Santissima Vergine, è questa della Chiesa di Sarone, come vi habbiamo detto. Onde per honorarla, e trasferirla con solennità, come ricerca l'immagine istessa, e richiede la diuotione, non solo mia particolare uerso la beatissima Vergine, ma la vniuersale del Clero e popolo di questa Città e Diocesi; habbiamo voluto nel sudetto giorno farne traslatione solenne, con trasferirla del luogo, doue hora è posta, fuori della Chiesa, dentro dell'istessa in luogo più decente.

Faremo la processione che si deue solenne in questa celebrità, e cantaremo in quella Chiesa la Messa Pontificale solennemente.

E se bene l'Indulgenza plenaria vi deue spingere à venire frequentemente: nondimeno noi, che desideriamo che honoriate questa celebrità cō ogni pio studio, e ogni maggior concorso, come è vso di farsi da tutti i fedeli in simili occasion; habbiamo anco voluto per le presenti nostre lettere inuitar le carità vostre: e ricordarui, che secondo il pio, & antichissimo uso della Chiesa, richieda anco da voi larghe oblationi: le quali quanto maggiori farete, tanto più diuoti vi mostrerete alla beatissima Madre di Dio: à cui tant'obbligo haueate, e per la cui intercessione douete aspettar da sua diuina Maestà larghissima ricompensa. Et acciò che questa solenne traslatione riesca con maggior diuotione, ricordiamo, che i popoli più vicini venghino processionalmente, e che ciascun Vicario Foraneo, e Curati, procurino, che le dette processioni si faccino da i popoli secondo i nostri ricordi, cioè

con ogni studio di diuotione, e pietà, con modesta Christiana, con preci & orationi sante, e con distintione de gli huomini e donne.

Ricordiamo in oltre, che tutti, i quali verranno a questa diuotione, e particolarmente quelli del Borgo di Sarone, il di auanti della solennità, che sarà Sabbato, si preparino a questa solenne traslatione con il digiuno, e con orationi più instanti. E con questo vi benediciamo, pregandoui continuamente dalla bontà di Dio accrescimento ogni di maggiore delle sue gratie celesti.

Di Milano alli 6. Settembre 1581.

Lettera della institutione del Rosario.

Carlo Cardinale di Santa Prassede,
Arciuescouo di Milano.
Al suo diletto Clero, e popolo, Salute e benedittione dal Signore.

E debito nostro, di tēpo in tempo con ogni maggior nostra sollecitudine, attēdere ad ornare e crescere questa nostra chiesa d'instituti di pietà religiosa. Già di questo ci hanno lasciato essempli d'imitatione i santi predecessori e padri nostri, Simpliciano, Eusebio, & Ambrosio beatissimo particolarmente; che non cessando mai di arricchire questa Chiesa di sacri riti, & essercitij diuini, ci ha lasciato come vn'ampla heredità di molte cose pie.

Onde, e dall'esempio loro, & anco da quello che scriue S. Gregorio ad vn santo Vescouo Legato suo, essortandolo a questo, che da ogni banda attendesse all'ornamento & accrescimento spirituale della Prouincia commessale, noi eccitati, e per Dio gratia ancora mossi da zelo di charità verso di voi; habbiamo sino dal principio che fusimo chiamati al gouerno di questa Chiesa, cercato continuamente, per quanto comporta la debolezza delle nostre forze, di appor tarui, & aggiungere a beneficio vostro qualche cosa di Christiana diuotione. Già sapete, che oltra a qualche istituto, & impetrazione di molte gratie spirituali, vltimamente per autorità Apostolica, concessaci dalla Santità di N. S.

Papa

Papa Gregor. XIII. introduceffimo nella Chiesa nostra Metropolitana la compagnia generale del fantifs. Sacramento con tesoro amplo di gratie spirituali: hora con la medesima autorità habbiamo deliberato hoggi instituire anco amplamente nell'istessa nostra Chiesa la compagnia del Rosario, che è compagnia di fantissimo essercitio, e deuotione diuinissima, in oltre che è dotata di molte, e segnalatissime gratie, & indulgenze. E ben douere, che doue è la compagnia di Christo nostro Signore, vi sia etiamdio quest'altra della fantissima sua Madre, nostra piissima Signora, & auocata. Se questa compagnia è in qualche Chiesa di questa Città, è gran ragione, che sia nella Metropolitana, che è matrice dell'altre, laquale fù retta dal gran padre Sant'Ambrosio con spirito di particolare diuotione verso la Madonna, atteso che non solamente così singolarmente scrisse di lei, ma in honor suo consecrò augustissimi Tempij. In oltre nella Chiesa Metropolitana, essendo ella come madre, alla quale più souente & frequentemente deuono ricorrere i suoi figliuoli, conuiene che vi sia questa deuotione religiosa verso la madre di Dio, della quale, come attesta Gregorio Settimo gran Pontefice, essendo stato sempre questo Clero e popolo deuotissimo, ha ottenuto in varij tempi per intercessione di sì grande e singolare auocata infinite gratie dalla misericordia di Dio: onde poi n'è seguito, che tante Chiese in questa Città e Diocesi, forse più che in molte altre, siano state erette ad honore di quella, per la feruente deuotione che diciamo, di questo nostro gregge. Noi dunque desiderosi anco di eccitare co' maggior ardore di spirito ogni giorno più l'antica, santa, e candida pietà de i nostri diletteffimi figliuoli; habbiamo voluto con l'occasione della festa d'hoggi dare principio alla sudetta compagnia del diuino Rosario. Percioche questa festa che hoggi celebriamo, è commune à Nostro Signore Giesu Christo, & alla sua madre beatissima Maria. Hoggi è la Domenica delle Palme, nel-

la quale facciamo festa e memoria solenne, quando Nostro Sig. come trionfando, entrò in Gierusalemme, & insieme è il sacro giorno dell' Annunciatione della Madonna, di maniera che si congiunge la festa d'ambidue: oltre che per quest'ancora hoggi è festa di loro comune, che se bene pare propria della beata Vergine, perche piglia il nome da lei, è però quanto al misterio ilquale si celebra, dell' Incarnatione del Signore, commune festa e di nostro Signore, e della sua beatissima Madre.

Dunque con ragione in questa solennità commune d'hoggi principieremo vna diuotione parimente commune verso ambidue.

Ma accioche meglio intendiate il tutto, e così maggiormente v'infiammate ad abbracciare il deuoto institute che vi proponiamo, hauete a sapere, che il padre San Domenico fù il primo, ilquale institui à suo tempo ad honore della Beata Vergine Maria la compagnia del Rosario: laquale poi di mano in mano fù confermata da diuersi Sommi Pontefici, e di più arricchita di thesoro di molte Indulgenze, e Priuilegi.

Ordinò quel gran Padre Santo, che tre volte in ciascuna settimana da ciascuno della compagnia si dicesse deuotamente il detto Rosario: il che fu fatto con gran misterio.

Perche il numero di 150. Aue Marie ci rappresenta il numero de i Salmi di David.

Et quanto alle parti sue, i cinque Pater noster significano le cinque piaghe: le diece Aue Maria, i dieci commadamenti: il numero di 50. Aue Marie, si riferisce all'anno giubileo, che significa nella scrittura la remissione de i peccati.

Qualunque dunque con questo numero de preci fa oratione a Christo Nostro Signore, & saluta la sua Madre, viene à supplicar questo, che Dio benedetto, per la passione di Christo, e per i meriti & intercessione della Madre, gli doni gratia, che conseguisca la piena remissione e perdono di tutti i peccati, & insieme le dia aiuto di essequire con tutto l'animo i diuini commandamenti. Si che vedete come questa diuotione si

Rrr 4 rife.

riferisce a Christo Nostro Signore, & insieme alla beata Vergine Madre.

In oltre diuotamente fu ordinato, che ciascun Rosario si compisse nella meditatione de cinque misterij, accioche, mentre la bocca proferiu la parola, la mente si occupasse in meditarli.

Al primo Rosario sono assegnati cinque gaudij che hebbe la Vergine Madre intorno al suo figliuolo; quali sono questi: l'Annunciatione dell'Incarnatione del Signore, la Visitatione di Santa Elisabeth, la Natiuità del Signore, l'Oblatione nel Tempio, e l'Inuentione di Giesu, quando putto fu trouato fra i Dottori. Nel secondo Rosario si fa memoria de i cinque misterij della passione di nostro Signore, de i quali il primo è, quando egli facendo oratione nell'horto sudò sangue: il secondo, quando fu acerbissimamente flagellato alla colonna: il terzo, quando fu incoronato di spine: il quarto, quando andò al monte Caluario con la croce su le spalle: il quinto, quando fu crocifisso, e se ne morì per salute nostra.

Nel terzo Rosario si propongono a meditare i cinque misterij gloriosi, cioè la Resurrectione di Christo nostro Signore, l'Ascensione sua al Cielo, la missione dello Spirito Santo sopra i suoi Apostoli e Discepoli, l'Assunzione della beata Vergine Maria, e poi quando ella ascese in Cielo, fu coronata Regina del Cielo, e della terra.

Hora chiaramente vedete anco da questi misterij, come la diuotione del Rosario, commune sia verò nostro Signore, e la Madonna.

E perche i misterij dolorosi particolarmente riducono a memoria il gran dolore, che hebbe il Saluator nostro, & insieme la sua Madre, in tutti quei particolari che circa essi accaderono: però noi hauendo desiderio, che non solamente nel tempo della Quaresima, si come vi habbiamo predicato, ma continuamente meditate la Passione di Giesu Christo; habbiamo anche voluto per questa causa introdurre la deuotione del Rosario.

Et ancora, oltre le cause che habbiamo detto da principio, habbiamo risoluto

d'instituire la compagnia di detto Rosario qui nella Chiesa Metropolitana, perche vi è la sacra Immagine dell'Arbre, laquale, come sapete, perpetuamente con deuotione di tutta questa Città è stata visitata, e frequentata: onde è ragione che iui fusse questa singular deuotione, doue è così antica e diuota Immagine della Madonna; la quale ogni prima Domenica del mese per questa institutione si porterà nella processione, che perciò ordinaremo.

Gia che intendete il tutto, e particolarmente l'importanza della diuotione, noi con ogni carità v'inuiamo a conuenir hoggi alle venti hore nella Chiesa nostra Metropolitana, doue per questo effetto si farà la processione.

Vi esortiamo poi, che ogn'vno, qualunquē si sia, voglia farsi scriuere in questa benedetta e piissima compagnia, perche vi faranno in molte parti della Chiesa deputati, che a suoi tauolini piglieranno, e scriueranno i nomi di chi vorrà intrare in detta compagnia.

Ma non douerà essere alcuno, che non vi entri, poi che oltre l'altre ragioni che habbiamo già detto, è compagnia, la quale noi per autorità Apostolica istituimo nella detta capella, con tutti quei priuilegi, Indulgenze, e gratie, che gode qualunque altra compagnia di detto Rosario, istituita nelle Chiese di Roma, o altroue.

Ogn'uno dunque, poiche se le propone esercizio di pietà così deuoto, & acquisto di tanti beni spirituali, non si ritardi punto a farsi scriuere nella detta compagnia, hauendo anco effempio di tanti huomini grandi, pii, e dotti, che si sono in essa esercitati così fruttuosamente, a gloria di Dio, a honore della Santissima Vergine Madre, & a edificazione della Chiesa Santa Catholica.

Noi in oltre, per effempio che habbiamo da altri, a fine che ogni giorno più eccitiamo questa diuotione del santo Rosario, aumentaremo conaiuto di Dio qualche altra cosa spirituale, a beneficio e consolatione di tutti voi.

E con questo vi preghiamo dal Signore, pace, gratia, & ogni benedictione. Dall'Arcivescouato li 25. Marzo 1584.

Or-

Ordiniamo, che hoggi nella Messa Parochiale ogni parrocho legga questa nostra lettera al suo popolo, e dipoi per sei mesi continui, e più, secondo l'auiso nostro, ogni prima Domenica di ciascun mese, nella quale si farà nella Chiesa Metropolitana la processione del S. Rosario.

Lettera pastorale sopra la solenne translatione di S. Simpliciano, & altri Santi.

Carlo Cardinale di Santa Prassede, Arcivescovo, al popolo della Città, diocesi, e Prouincia di Milano, gratia e benedictione dal Signore.

Misericors, & miserator dominus.] L'occasione che di presente habbiamo di scriuerui questa lettera: Diletissimi in Christo, ci riduce così viuamente alla memoria i beneficij e le misericordie, che per la sua immensa bontà Iddio ha fatto a questa Città, e Prouincia di Milano, che non ci ha lasciato prendere il principio di essa da altre parole, che da questo diuino elogio, che gli antichi Profeti ripieni di spirito di santa gratitudine ysarono, mentre che intimamente considerauano la moltitudine delle sue innumerabili misericordie, e con ardentissimi affetti ne rendevano gratie a sua diuina Maestà.

L'occasione perche al presente vi scriuiamo questa lettera, è la solenne translatione delle sacre reliquie del glorioso S. Simpliciano Arcivescovo di questa Città, & insieme de' tre fortissimi e beatissimi martiri, Sisinio, Martirio, & Alessandro, e di alcuni altri Santi, e Confessori, & Arcivescovi pure di Milano. I meriti di questo gran Pastore, come intenderete, sono grandi, marauigliosi, diuinamente testificati, & altamente commendati, non solamente dal gran Dottore della Chiesa, Agostino beatissimo; ma da' padri, e Vescovi del Concilio di Africa, sì che vāno appresso in qualche parte, a quelle che celebriamo del nostro glorioso padrone Ambrosio Santo. Sono molti i beneficij, che dalla dottrina, vigilanza, e santità di questo nostro beato Arcivescovo risultarono già, non

tanto a questa nostra Chiesa, & alla prouincia di Milano, ma anco vniuersalmente alla grandezza di tutto il Cristianesimo. Et hoggi, poiche dopo tanti meriti per gratia di Dio con quei spiriti celesti egli se ne gode il Cielo; più che più ne risultano, & in particolare, & in vniuersale, per l'intercessione sua appresso l'onnipotente Dio: posciache con maggior perfettione di sincera carità, e di ogni virtù, che conuiene a i santi Confessori, e con più caldi prieghi, dà aiuto a i bisogni, sì comuni della Chiesa tutta, e sì a quelli di questa Prouincia, e a gli altri più particolari. Onde l'attione di questa sacra translatione, conforme all'instituto de i padri, à l'uso, e rito santissimo antico, ha da essere per questo, e per ogni rispetto solennissima, accioche diamo sopra tutti gloria e gratia a Dio, e con la debita veneratione, honoriamo gl'istessi santi, e confondiamo con l'istessi li nemici della santa Chiesa, & apportiamo consolatione e letitia alle prouincie cattoliche, & a questa nostra singolarmente, che in ogni tempo, massime quando Ambrosio santissimo la gouernò, piamente si è goduta de i frutti delle traslationi; e corrispondiamo perciò in qualche parte alla pietà, e gloria de' nostri maggiori, e con quest'attione istessa perpetuamente procuriamo l'intercessione de i Santi, le cui reliquie si trasferiscono.

Hora in questa medesima occasione e solennità, habbiamo speciale e grande inuito, di contemplare le misericordie di uine, che in ogni tempo questa prouincia, e Milano ha riceuuto dalla benefica e liberale mano di sua diuina Maestà. Beneficio è singolare, che quasi nel principio della predicatione dell'Euangelio la Città di Milano e la prouincia riceuesse lume della fede santa.

Venne San Barnaba Apostolo a Milano, e seminata che hebbe quì la parola di Dio, e ridotto in gran parte il popolo alla religione Christiana, institui anco le Città della prouincia de i suoi mistri santissimi.

Dipoi, Nazario martire gloriosissimo da Roma venne; & in tanti modi, in mezzo di tanti tormenti, con chiarissimi

Rrr 5 te-

testimonij, e con martirio sì nobile sparso il sangue, testificò la fede di Giesu Christo, confermò, & inanimò marauigliosamente i due gran martiri fratelli cittadini de' primi di Milano, Protasio e Geruasio santissimi: i quali ambedue in quella acerbissima persecutione di Nerone crudelmente trattati, riportarono finalmente coronati del martirio etiandio vittoria gloriosa contra i nemici della fede.

Misericordia è anco diuina, degna di contemplatione, e di sempiterna memoria, che in tempi sì tenebrosi ne diede Iddio successione così illustre di santi Arcivescoui, Anatalone, dipoi Caio, e di mano in mano Castitiano, Calimero, Mona, Materno, Eustorgio, Mirocleto, Protasio, Dionisio, & altri oltre al numero di trenta: iquali con lo splendore delle sante, e chiarissime loro virtù, si come discacciarono da principio le tenebre delle impietà, così dopo tante fatiche, nelle quali volse anco Iddio benedetto mostrare con molti e gran miracoli la santità loro, chiamati al premio del Cielo, hanno con i meriti e prieghi aiutato in ogni tempo questa Prouincia.

Fra questi Santi riluce assai il gran zelo, che acceso di charità diuina mostrò Anatalone Arcivescouo, quando che fu il bel principio, instrutta la Chiesa di Milano ne i misteri della fede, di qui se n'andò a Bergamo, e dipoi a Brescia, doue con le predicationi, e con esempi di virtù Apostoliche, seguìtò marauigliosamente a edificare quella Chiesa, che il maestro suo San Barnaba Apostolo hauea di già principiata.

Et essendo Milano metropoli di questa prouincia, attendeuano quei santr Arcivescoui a propagare, & a difendere in ogni parte di essa la religion christiana. Qui mirabilmente risplende la bontà di Dio, che in Milano, doue era la persecutione & oppugnatione acerbissima, vi fosse anco come vna rocca e fortezza della difesa della fede: e doue erano i capi delle persecutioni, Massimiano Imperatore, e altri, vi fossero ostensori, che tanto gagliardamente sostenero l'aspetto di così acerbè pugne.

Furono tali Caio, Castitiano, e Calimero; i quali, vno dopo l'altro nelle maggiori guerre che si facesse alla Chiesa santa, andarono acquistando a Giesu Christo con la costanza del predicare, e con santissime virtù, tutte le vicine prouincie: e Calimero specialmente grandemente allargò la santa fede nella Liguria, e fu così forte e costante nella gloriosa pugna, che hauuone la vittoria, ne riportò la corona del martirio.

Mona poi Arcivescouo beatissimo, che gli successe nella crudel guerra, che sotto gl'Imperatori Antonini s'accese contra i fedeli, non lasciò adietro occasione, doue con grand'animo non resistesse a i furiosi assalti de nemici; anzi che a dispetto loro fece in Milano la diuisione delle parochie, e mantenne nella prouincia, e nella Liguria, la religione Christiana.

E chiarissima poi a tutti la virtù di San Materno, che aiutò anch'egli mirabilmente la Chiesa santa: ottenne per l'autorità e santità sua da Principi, di liberamente predicare Giesu Christo: onde in poco spatio la fede riceuette in queste parti notabile accrescimento: prouidde alla Città di Tortona di Mallodoro Vescouo; & essendo succeduto di poi quelle rabbiose persecutioni di Massimiano, mirabilmente inanimò i fedeli: questo gran Vescouo mandò soldati di Christo quà e là, particolarmente alla Città di Como, Carposoro e Fele, per la propagatione dell'Euangelio; sì che gran numero de martiri ne acquistò questa prouincia: fra i quali furono illustri, Nabore, Felice, e Vittore; alquale il buon Pastore, non guardando a pericolo alcuno, prestò il santo officio della sepoltura.

Che diremo della virtù di Eustorgio, che da Sant'Ambrosio viene commendato, dell'animosità sua confessione di Christo? che diremo di Mirocleto, che dal magno Constantino fu eletto fra i Giudici di quelle famose controuerse Africane: che cosa di Protasio, che nel Concilio Sardicense insieme con gli altri Catholici Vescouo difese i Decreti Niceni, e la causa del grande Atanasio? Ma infinita fu anco la misericordia di Dio

Dio in questo, che alquanti anni dipoi, Constantio Imperatore, che con tanto furore e pazzia fauoriva la causa Ariana, hauendo radunato à Milano da ogni parte del mondo sì gran numero de Vescoui per scancellare i decreti & i dogmi della fede Catholica, diuinamente fatti e stabiliti in quel gran Concilio primo Niceno, e per condannare insieme Athanasio defensore di essi: à questo conciliabolo, che era la maggior parte de Vescoui Arriani, per ben che etandio con tutte le forze quell'Imperatore lo fauorisse, anzi di più minacciassse apertamente à i Catholici, prigioni, essilij, & morte; con tutto ciò si opposero fra gli altri, Dionisio Arcivescovo di Milano, & Eusebio Vescovo di Vercelli: i quali, l'uno con effusione del sangue, e vita, l'altro col perpetuo essilio fino alla morte, diedero testimonio alla fede Catholica che difesero.

E che più celeste aiuto fu, e misericordia diuina, che in tempo così trauagliato, e nell'Arrianismo, il popolo di Milano dopò lungo contrasto fra Vescoui Catholici & Arriani, fù talmente costante, che gli auuersari per potenti che fossero per la presenza e fauore dell'Imperatore, temendo il zelo santo di popolo così pio, non hebbero ardire di seguitare le loro abomineuoli consulte nella Chiesa, ma per sicurezzza al palazzo Imperiale si ritirarono.

Se adunque qui ci sono attaccate le pugnhe cōtra la santa religione, ha eccitato però la benignità di Dio in ogni tempo valorosi Capitani, & ha fatto squadre fermissime di soldati che resistessero.

Già habbiamo detto di due, Protasio e Geruasio fedelissimi martiri, e di Nazario glorioso, di Nabore, Felice, e Vittore, co i compagni; ma molti altri martiri resterebbono ancora, Celso, Sebastiano, Vitale, Aquilino, San Pietro martire, & altri assai, i quali in Milano, ò cittadini di Milano, per la gloria di Dio hanno combattuto, e combattendo hanno gloriosamente vinto, e per la vittoria coronati in Cielo, hoggi ancora con le intercessioni loro aiutano la Città e la prouincia di Milano.

Non è anco mancata in quelle crudeli

persecutioni per misericordia di Dio, nè fortezza, nè costanza singolare nell'istesse donne della prouincia.

E per lasciare di molte altre, fu di Milano Valeria martire gloriosa: fù Sofia con le tre figliuole, celebrata di sì nobile martirio anco nella Chiesa greca.

Fù di Lodi Sabina matrona santissima, che se bene non martire, però con animo virile & inuitto, pronta, e vicina al martirio, per sostentare a quei tempi i Christiani, che per la fede si metteuano prigione, e per sepelire i martiri.

Tali anco furono in quei luoghi della prouincia, doue fu la persecutione grauissima, come specialmente nella Città di Brescia, la quale fra le altre ha martiri insigni, e reliquie de martiri.

Non è quasi alcuno, che non sappia la costantissima fortezza, le perpetue pugnhe di quei nobilissimi martiri Cittadini di Brescia, Giouita e Faustino, che per la gloria di Dio mostrono le marauigliose virtù loro, & il valor diuino, non solo à Brescia, ma à Roma, à Milano, à Napoli, e quasi à tutta Italia, celebri sono per le scritture publiche, e latine, e greche.

Chiarissimamente anco si vede qui la bontà di Dio nella copia delle sacre reliquie, che sono quasi in ogni luogo, non che nelle Città principali della prouincia nostra.

Ma tu, Milano, odi quello che dice di te il tuo pastore Ambrosio santo: [Agnoscamus, carissimi, circa ecclesiam nostram vberiores diuinorum munerum largitatem. Exultant felices singularum vrbium populi, si vnus saltem martyris reliquijs muniantur: Ecce nos populos martyrum possidemus. Caudeat terra nostra, nutrix celestium militum, & tantarum parens fecunda virtutum. Redde itaque, & ex debito à filiis parentis ecclesie horum beatorum martyrum celebrantur insignia.]

Onde appariscono qui così mirabilmente lumi singolari della immensa bontà di Dio verso di noi.

Imperochè sono queste sacrosante reliquie, e copia sì grande di esse, come vn'arra e pegno delle sue diuine misericordie, e de' suffragij insieme di quei Santi,

le

le reliquie de i quali possediamo.

Non sarà anco questa misericordia divina: e predicamola etiandio per segnalata; che la prouincia habbia hauuto tanti Vescouo santi?

Quanti (per lasciar Milano, che già l'habbiamo detto) ne ha la Città di Brescia? quanti ne celebra Vercelli? quanti Novara? Ha Bassano santissimo, & altri la Città di Lodi, ha i suoi Bergomo: ha i suoi Tortona: anzi quasi non vi è Città di essa, laquale non habbia i suoi.

Vi s'aggiunge quest'altra misericordia, che oltra i tanti Pastori, ha hauuto la prouincia Vergini santissime, & i santi Confessori, i quali ò sono nati, ò venuti d'altronde ad illustrarla con chiarissimi esempi di virtù celesti.

Nè accade che diciamo molto di Satirosanto fratello del Pastor nostro beatissimo Ambrosio, perche ogn'uno quasi sa, che si come egli si assomigliò tanto al fratello, etiandio di faccia istessa; così fu simile à lui di costumi santissimi: nè diremo anco della sorella loro Marcellina vergine santa; ci bastino solo i testimonij, che le danno ne' suoi libri il beato Ambrosio.

Nè meno accade che diciamo di molti altri: vi ricorderemo hora solamente di Martino santo, che di tanti doni e grazie diuine ornato, con testimonio della Chiesa si appareggia à gli Apostoli, fu in tempi così oscuri à Milano, visse qui, edificò anco qui, e nella prouincia, monasteri, doue con chiari lumi di disciplina così santa illuminò queste parti.

Non è anco da tacere di Maurilio santo, Cittadino Milanese, discepolo del medesimo San Martino, che in tanti modi, e monaco, & Abbate, e finalmente Vescouo Andegauense nella Francia, aiutò così diuinamente con la santità sua quella diocesi, e paese tutto.

All'incontro San Bernardo non venne anch'egli à Milano in tempo, che questa Città e prouincia hauea bisogno di vn sì Sant'huomo: anzi fu eletto Arcivescouo di Milano.

Fu misericordia di Dio, che egli così opportunamente in tante maniere ci aiutasse.

Che diremo poi di quest'altra gratia diuina, che si vede manifestamente nella celebratione de Concilij fatti à quei tempi nella prouincia nostra così fruttuosamente? La sinodo di Vercelli condannò l'heresia di Berengario: la sinodo di Milano à tempo del grande Ambrosio condannò Giouiniano, e gli altri della sua mala setta: la sinodo parimente di Milano sotto Eusebio Arcivescouo anatematizò quegli empj heretici, che hebbero così nefanda opinione dell'incarnatione di nostro Signore.

Ma vi è di più, doue appare anco l'immensa bontà di Dio, che ne' sinodi fuori della prouincia sempre concorsero à fauorire e difendere la causa catholica i Vescouo di essa.

Ambrosio sato fu al sinodo di Aquileia, e con lui Bassano Vescouo di Lodi, Limenio di Vercelli, Superantio di Tortona, & altri contra Palladio e Secondiano heretici Arriani.

Dipoi in un'altro sinodo di Aquileia fu Sant'Honorato Arcivescouo con alcuni suoi Vescouo prouinciali; doue difesero il gran Concilio Calcedonense, alla cui auctorità si era à Constantinopoli in alcuni capi detratto.

Lasciamo di dire, con quanta sollecitudine Protasio come Arcivescouo di Milano andò in sì lontano paese al concilio Sardicense: come Mansueto parimente Arcivescouo fu per causa de sinodi in Constantinopoli: Roma poi in tempo di Simmaco Pontefice fu à Concilio Laurentio Arcivescouo, Emiliano Vescouo di Vercelli, & altri della prouincia.

Ecco di più, che gli Arcivescouo di Milano per professare pubblicamente la fede Catholica, e mantenerla ne' suoi popoli, non mancarono giamai ne' tempi che fu necessario, scriuere le loro lettere sinodiche, nelle quali esponendo i dogmi della fede, anatematizarono l'heresia di quei tempi.

Ci sono hoggi l'istesse lettere di S. Ambrosio à Siricio Pontefice, di Martiniano al concilio Efesino, di Eusebio à San Leone Papa, di Mansueto alla sinodo Ecumenica Constantinopolitana.

Tutta questa uigilanza Archiepiscopale riconosciamola pure dalla bontà Diuina.

fia, che anco con questo modo per conseruatione della disciplina e dottrina santa ha fauorito la prouincia.

Vediamo vn'altra gratia di Dio benedetto, che in tempo sì necessario ci diede Ambrosio per pastore, il quale oltra l'hauere ornata la Chiesa di Milano di riti così pii, & officij diuini, le cui parti poi, come sono hinni, antifone, & altri instituti, si sparsero in ogni banda all'vso di tutta la Chiesa; aiutò ancora cō ogni sua cura di officio Archiepiscopale, non solo la Chiesa di Vercelli, e di Brescia, che in questa consacrò Gaudenzio Vescouo, & in quella Honorato, due santissimi huomini; ma anco con carità singolare fauorì l'altre Chiese della prouincia; anzi gran parte d'Italia, che era inuolta nella heresia Arriana; egli con sollecitudine marauigliosa ridusse alla fede Catolica, della quale fu con le dottrine, e co i fatti perpetuo difensore.

Tanto egli fu fermo e costante a ritenere la religione Catolica, e le tradizioni di essa, che come heredità assai copiosa haueua hauuta da' suoi predecessori Arcieuescovi santissimi.

Onde a simil proposito così costantemente disse egli: [Abfit a me, vt tradam Christi hæreditatem: abfit, vt tradam hæreditatem patrum; hoc est hæreditatem Dionysij, qui in exilio in causa fidei defunctus est; hæreditatem Eustorgij confessoris; hæreditatem Micoletis, atq; reliquorum retro fidelium Episcoporum.] In somma esso, le cui lodi sono segnalatissimamente celebrate non solo da Padri Latini, & Greci, e specialmente dal grande San Basilio, ma anco da gli nemici stessi; sostenne marauigliosamente la religione catolica, e con forze di dottrine, e con costanza fermissima, appoggiata in sante virtù, con le quali illustrò la Chiesa di Dio: e perciò poi per constitutione Apostolica di Bonifacio Ottauo, fu di essa dichiarato Dottore.

Considera tu qui Milano, vn'altro fauore diuino.

Sono nella Chiesa Catolica quattro Dottori principali, de' quali due, Ambrosio & Agostino santo, ha voluto la bontà diuina, che vno ti sia stato padre,

e maestro; l'altro che è Agostino, il quale fu battezzato qui, alleuato & instruito nella vera fede, sia come figliuolo di questa Chiesa Milanese.

Ma vediamo pure, che anco in questo rilucono le benedizioni di Dio, quanta parte, e quanti meriti ce n'ha Simpliciano santo, di chi principalmente habbiamo a celebrare la solenne translatione? Nessuno è, che non sappia, quante utilità, e quanti frutti habbia apportato alla Chiesa di Dio il gran Dottore di questa Agostino santo.

Estinse egli in Africa i Manichei, leuò via i Donatisti, annullò i Pelagiani heretici, e liberò quelle prouincie da molte heresie, confutò Fortunato heresiarca: e per dirla con poche parole, tolse tutti i veleni somministrati dal Demonio contra la purità della religione santa.

Onde è, che con le sue dottrine si sono stabiliti, e da i padri che sono stati dapoi, e da i Concilij, e da i Theologi, e dalle vniuersità Catoliche, tanti dogmi della Chiesa.

Di tutti questi beneficii, gratia di Dio, ce n'ha buona parte il nostro beatissimo Arcieuescovo Simpliciano; che non lasciò giamai sollecitudine alcuna, quando Agostino inuoluppato ne gl'intrichi dell'heresia Manichea venne a Milano, doue, oltra l'opera che vi pose a introdurla al beato Ambrosio, assiduamente etiam diuise a questo con ogn'altro officio di charità paterna, e con dottrine, di ridurlo alla buona, e vera fede. Il che per misericordia diuina successe felicemente. Questo è vn merito di Simpliciano santo.

Ma forse non minore in qualche parte è quest'altro; che in Roma, doue egli era in grande stima per la fama, e delle lettere, e di singolari virtù Christiane, oltre l'hauere conuertito gran numero de principali alla religione Christiana, ridusse anche (che importò tanto) Vittorino orator famoso, e co' mo d'ogni forte di belle lettere, alla fede, dalla quale era tanto alieno, donde che per l'autorità sua teneua gran parte di Roma seco colligata in false opinioni.

Questo fatto fu beneficio quasi vniuersale; percioche hebbe così gran forza alla

con-

cōuerfione di tutti; anzi da questo mof-
fo Agoftino, fi riconobbe, e fi conuertì.
Giouò in questo modo alla Chiesa tut-
ta l'Arcieuefcouo nostro San Simplicia-
no: il quale hauendo ancora quasi confu-
mato tutto il tempo nelle lettere, e ve-
dendo, che infiniti huomini per li stu-
dij di Platone, e di Aristotile s'inuilup-
pano l'intelletto, di maniera che non
poteua conofcere la verità della religio-
ne; confutò con libri le opinioni Plato-
niche & Aristoteliche, doue ne fequitò
parimente beneficio publico; che mol-
ti con la gratia di Dio perciò illustra-
ti, vennero a farfi Chriftiani.

I Libri importantiffimi della Santa Tri-
nità, che scrisse il glorioso Agoftino, gli
fcriue a S. Simpliciano, che fu Dottore
e maestro suo nelle dottrine catoliche.
Vediamo quì anco l'eccellenza di que-
sto nostro Arcieuefcouo, che fù non fo-
lamente guida, ma anco in vn certo mo-
do maestro di sì gran Dottore della
Chiefa di Dio.

Di più faceuafi in Africa cōcilio di mol-
ti Vefcoui; fi trattauano cose molto im-
portanti alla Chiefa: fi mandarono per-
ciò a Siricio Papa ambasciatori da quei
padri; fu consultato tutto il negotio in-
sieme con Simpliciano, che particolar-
mente l'aiutò tanto cō la dottrina, e con
l'opinione di fantità che fi hauea di lui.
Ma s'egli apportò così salutarì gioua-
menti alla Chiefa tutta; certamente con
essépi e fatti santissimi giouò alla Chie-
fa di Milano, hauendola accresciuta di
riti & officij diuini, & altri ornamenti
di pietà christiana, che poco auanti San-
to Ambrosio hauea instituiti.

Parimente con sollicitudine paterna cu-
rò le cose della Prouincia: di che può re-
dere testimonio la Città di Nouara, la
quale per opera e ministerio di esso heb-
be il suo primo Vefcouo S. Gaudentio.

Grande fu veramente Simpliciano, per
che fu stimato grande da duoi gran San-
ti, Ambrosio & Agoftino.

Fù egli come padre ad Ambrosio, il qua-
le sempre l'honorò e riuertì da padre, e
l'hebbe anco come maestro, consultan-
do seco i maggior dubij che gli acca-
scassero; anzi essendo egli grauissimamé-
te amato, e vicino a passare di que-

sta vita, giudicollo degno, e gli predisse
anco, che gli succederebbe nel gouerno
di questa Chiefa Metropolitana.

Fù parimente ad Agoftino e padre, &
maestro, come habbiamo detto; & l'aiu-
tò fra l'altre cose a instruire nella Chie-
fa Hipponense la disciplina de Chierici
nella vita commune.

E per lasciar di raccontare ad una p una
le marauigliose e diuine uirtù di Simpli-
ciano santo, diciamole in vna parola so-
la: fu egli buon seruo, & amico di Dio.
Conosciamolo da questo, che bene spes-
so con miracoli la diuina bontà illustrò
la fantità di esso, & insieme vsò con noi
per li meriti di un santo pastore sempre
molte misericordie.

E tempo adunque che in questa occasio-
ne della translatione che faremo delle
sante reliquie, con pia memoria, & con
ogni officio di religione, e letitia spiri-
tuale, le riconosciamo tutte, e l'antiche,
e le moderne, che anco queste sono in-
numerabili.

Nè fa bisogno di raccontarle, perche
voi stessi ve le potete ricordare, e voi
di già le godete.

Nò molti anni sono, così miracolosamé-
te foste liberati dalla peste: hora godete
la fantità: questa è misericordia di Dio.
Non molto tempo fa, foste trauagliati
dalla guerra: hauete hora la pace; è be-
neficio del clementissimo Dio.

Tante uolte hauete sentito estrema care-
stia: hora se hauete qualche abbondanza;
è anco qsta dalla benigna mano di Dio.
E per li meriti di chi veraméte de' San-
ti, li quali di già habbiamo raccontati.
Le reliquie sacre che trasferiremo, ci so-
no come memorie, sì di qste diuine mi-
sericordie, come dell'intercessione loro.
L'occasione che hora habbiamo della
traslatione, da se stessa ci inuita ad vna
gratissima memoria.

Questa solennità, non è vna memoria
di gratie e fauori, che Dio vi ha fatto a
tempo particolarmente di Ambrosio
santo, e di San Simpliciano medesimo?
che solennità è questa? grande in tutta
la Chiefa, & in ogni tempo celebrata,
con giubilo publico, & religioso appa-
rato, come un trionfo delle vittorie, che
per diuina bontà hanno riportati i San-
ti

ti da i nemici.

Sono nella Chiesa di Dio, figliuoli, esempi delle sacre translationi, e ce ne sono quasi innumerabili in ogni tempo, & in ogni parte: onde instituito fu diuinamente, che ogni anno se ne facesse celebrità solenne.

Sino dal principio della religione Christiana i santissimi Pontefici Romani, si come ordinarono, che fossero sette Notari, onde n'è venuta poi la dignità del protonotariato, e parimente tanti diaconi, che attendessero a scriuere le cose de i Martiri; così hebbero cura, e della sepoltura, e delle traslationi loro, cioè, che fossero i corpi sepolti decentemente, e transferiti da luoghi meno decenti, a luoghi honorati, e celebri: anzi essi medesimi li sepelirono con le mani proprie, e li transferirono.

Cornelio beatissimo Pötesice e martire, nella maggior persecutione di quei primi tempi, trasferì i santissimi corpi de i prencipi de gl'Apostoli Pietro e Paolo. Sono piene di queste attioni l'istorie Ecclesiastiche Romane.

Ma quando la Chiesa dopò così crudeli persecutioni, cominciò in ogni banda a ristorarsi nel suo splendore, furono il lustri, frequenti, e celebri, non solamente in Europa, ma anco in Africa, & in Asia, le traslationi de i Santi.

Si narra di molte, fra le quali specialmente sono celebrate, quelle di San Babila martire, de' quaranta martiri, di S. Gio. Battista precursore di Nostro Signore; de' santi martiri Lorenzo, Stefano, Ignatio, & Agnese; di S. Giouanni Chrisostomo, di Sant' Andrea Apostolo, di S. Luca Euangelista, del glorioso Timoteo discepolo di San Paolo, de i santi Profeti Zacharia, Michea, e Samuele.

Che apparato fu qui? veramente solenne in ogni cosa, & in questa specialmente; che da terra santa, donde si trasferivano quelle sacre reliquie, sino quasi a Constantinopoli, da ogni banda a guisa de sciami d'api si radunauano tutti i popoli a honorarle con lumi, doni, oblationi, e con ogni dimostrazione, e studio di singolar diuotione.

Ma che accade andare, nè in Asia, nè in Africa? Marauigliosa, e degna di eterna

mémoria fu in Roma la solennità della translatione di San Gregorio Nazianzeno: la quale, duoi anni sono, la Santità di nostro Signor Papa Gregorio XIII. celebrò con essemplio di singolar pietà, e con apparato veramente pontificio.

Questo essemplio per se stesso basterebbe: ma diciamo anco di quelli, che habbiamo qui nella Prouincia, e qui in casa nostra.

Chi non mouerebbe la lettera, che Pietro Oldradi Arciuescouo di Milano scrisse a Carlo Magno della traslatione del corpo di Santo Agostino? Che pietà fu del Rè, che con tanta spesa la procurò? Quanto studio e sollicitudine santa de i Vescoui della prouincia, che vi concorsero sino a Genoua per accòpagnarlo? che moltitudine grande di Clero? che concorso infinito di popolo? ma veniamo a casa nostra.

L'inuentione, e la traslatione de i duoi gloriosi martiri, Vitale, & Agricola, chi la fece, e celebrò in Bologna? il padre nostro Ambrosio santo.

Chi trouò, e trasferì le sacre reliquie de i beatissimi duoi martiri nostri, Nazario e Celso? il medesimo nostro padre Ambrosio.

Chi diuinamente trouò, e trasferì i corpi de i duoi gran martiri nostri, Protasio e Geruasio? parimente l'istesso pastor nostro Ambrosio.

E auanti questo tempo, sino quasi nelle prime persecutioni, San Materno Arciuescouo trasferì San Vittore martire: e dopò Ambrosio santo, i sacri corpi de i tre fortissimi martiri, Sisinio, Martirio, & Alessandro, de i quali anco noi faremo hora la solenne translatione; da chi furono trasferiti? da Simpliciano beatissimo.

Onde se ripensiamo quasi di età in età, trouaremo, quanto siano state frequenti le sacre traslationi qui fra di noi: anzi vederemo questo instituto essere, per dir così, come che hereditario, e proprio a noi, poiche oltre la frequenza di esso, n'habbiamo da i libri del padre nostro Ambrosio riti santi, che egli ci ha come per heredità lasciati.

Ripensiamo dunque qui, Milano, e prouincia mia, alla singolar charità di Dio verso

verso di noi: ricordiamoci insieme la gran letitia, e contento spirituale di Ambrosio santo, che nell'inuentione de' gloriosi corpi de' duoi martiri Protasio e Geruasio, volse per giubilo che intimamente ne sentiua, oltre la lettera che ne scrisse alla sorella, con altre lettere comunicarlo a tutti i popoli d'Italia.

Mettiamoci hora qui auanti gli occhi il gran numero de' Vescou i che vi conuennero, l'infinita moltitudine del Clero, l'innumerabile concorso de' i popoli.

Vediamo qui le gratie, che Dio benedetto fece, & in particolare, & in vniuersale: quanti furono liberati da mali spiriti? furono ciechi illuminati, & ogni stroppio risanato.

Che più? gli Arriani istessi, che andorno per prendere Ambrosio santo, per i grandi miracoli delle sacre reliquie, si tolsero dall'impresa, e si conuertirono; e così à poco à poco cominciò a cessare il furore Arriano: di maniera che ben disse, santamente gloriandosi il medesimo pastor nostro, [Tales ambio defensores.]

Sono veramente le sacre reliquie, per usare le parole di Basilio santo, come Torri, anzi fortezze, e presidij fermissimi delle Città, e prouincie doue sono. Sarebbero troppo lunghi, se in questo gran campo volessimo discorrere, raccontando gli aiuti spirituali e temporali, che hora, e sempre hanno hauuto i popoli, i quali mercè della bontà di Dio, si sono fortificati di così fermi presidij. Chiarissima cosa è, che le Città, e le prouincie, si sono preseruate da calamità infinite, per le ceneri, sepolcri, e reliquie de' Santi, le quali hanno esse hauute, e tenute religiosamente.

L'Egitto per il sepolcro di Gieremia profeta non restò libero da così horren di serpi, che lo infestauano? e poiche vi sono scritture autentiche, potremmo dire di molti altri paesi, i quali per questa gratia diuina che hanno hauuta, e conseruata piamente i corpi gloriosi, e le reliquie de' Santi, hāno nelle loro presure hauuto insieme soccorsi e solleuamenti marauigliosi.

Ma lasciamo le prouincie lontane, e le Città straniere: non conosci hormai tu

Milano, e tu anco prouincia di Milano, che tante e tate volte in pericoli si certy ne sei stata da Dio liberata con tanta charità per il mezo delle reliquie de' Santi che tu hai? non conosci ancora tu Milano hormai, che dopò tanti altri fauori della diuina misericordia, vltimamente fosti liberata dalla peste, per la santissima reliquia, che diuotamente conserui & adori, del sacro chiodo di Giesu Christo? Con questo diuino istrumento, non si fermò, non s'inchiodò la pestilenza, che cinque anni sono così crudelmente di qua e di là tra scorreua sopra di te? Vedemmo pure noi medesimi, che, mentre che in quelle solenni processioni con quella santa reliquia ricorreuamo a implorare la misericordia di Dio, fossimo così mirabilmente presto, e quasi all'improviso liberati, quando che meno l'aspettauamo, essendo già il male fuori sparso da ogni intorno, e di dentro così in crudelito, che humanamente per ogni ragione si hauea più tosto da temere assai peggio.

Felici popoli, che hāno questi sacri presidij: beate prouincie, che hanno questi pegni della carità, e che insieme gli hanno religiosamente tenere, e conseruare. Quanti beneficij essi hanno, e godono, e quante gratie continuamente ottengono per l'intercessione de' Santi, le cui reliquie riuersiscono & honorano? Ha Giesu Christo in tanti modi magnificato i suoi Santi: [quos enim iustificauit, hos & magnificauit,] dice l'Apostolo San Paolo; gli ha aggranditi con doni di virtù diuine; gli ha fatti partecipi, e coheredi del Cielo; gli ha chiamati, & honorati come amici, e fratelli: onde è che anco ha honorato come membra sue, le reliquie loro con miracoli, e benefici già diuulgati, e testificati per tutta la Chiesa.

Quante marauigliose virtù e gratie attesta Chrisostomo santo delle reliquie del glorioso martire Babila? quanti miracoli delle reliquie, e de' sepolcri de' gli altri Santi si scriuono ne gli annali ecclesiastici? quante gratie di ciò raccontano i padri greci, Nazianzeno, Basilio, e Theodoro? quante parimente ne scrive S. Gregorio Papa? quante Agostino glo-

glorioso, specialmente delle Reliquie del beatissimo protomartire Stefano? ma hora taciamo d'infiniti altri, il gran pastore nostro Ambrosio, quanti miracoli predica, che già parte ne habbiamo detto, de i sacri corpi di Protasio e Geruasio martiri? e che diremo noi delle gratie ottenute in ogni tempo al sepolcro del nostro santissimo Arcivescovo Simpliciano? chiara cosa è, come ne fanno testimonio illustre le scritture di questa Città, che nelle maggiori calamità publiche, vniuersalmente il Clero e popolo di Milano hebbe sempre ricorso, & alla Chiesa, & al sepolcro di esso Santo: per le cui intercessioni è stato l'vno e l'altro consolato con abbondanza di misericordie diuine.

Che gratia fu quella, che, quando più presto era per perdersi, si hebbe con tre cento giouani Milanesi la vittoria contra lo esercito di Federico Barbarossa Imperadore, nemico capitale di Milano? già è scritto, che essi l'ebbero miracolosamente per aiuto & intercessione de i tre santi martiri, Sisinnio, Martirio, & Alessandro, le cui reliquie sono nella sudetta Chiesa di Santo Simpliciano, e si hanno hora a trasferire: e di più, che l'ebbero alli vètinoue di Maggio, nel giorno a punto che è la loro festa, e nel quale anco noi solennemente dopò la traslatione riporremo le sacre reliquie loro.

Come casca bene per gratia e bontà di Dio, che nel giorno di quella gratia, in quell'istesso con quest'azione rinouiamo in vn certo modo la memoria di quel che noi dobbiamo alla gloria di Dio, & alla veneratione di quei Santi. Habbiamo testimonio da Libri & antichi & moderni, come per memoria di questo beneficio la Città di Milano santificaua già quest'istesso giorno.

Ma seguitiamo pur noi hora nel nostro proposito: si Iddio ha in ogni tempo honorato le reliquie de i santi suoi, hauendo in ogni luogo, e per tutti i secoli, a gloria loro mostrati miracoli, donato le sanità a gli huomini, risuscitato anco i morti, e liberato le Città e prouincie da calamità e pericoli; è ben ragionevole, anzi douuto officio, che la pietà

Christiana dia questo grande honore alle sacre ceneri, all'ossa, a i corpi, alle reliquie de i Santi, ne i quali è anco Iddio istesso glorificato.

Onde è, che la Chiesa Catholica gouernata dallo Spirito santo di Dio, ha reso perpetuamente riuerenza e veneratione alle sacre reliquie loro con varij officii di religione Christiana.

Da qui è, che le Chiese, e gl'Altari con esse si consacrano: da qui è che il santissimo sacrificio della Messa sopra esse si celebra: da qui è, che sin da principio dell'Euangelio sono celebrate le loro feste con canti, hinni, digiuni, e vigilie: da qui è, che gli sono state fatte sempre oblazioni, doni, voti, & limosine da' Rè, Principi, e popoli, con testimonio perpetuo di gran liberalità Christiana: da qui è, che in ogni tempo sono a honore loro eretti augustissimi Tempii.

Confondansi qui gli nemici di Dio, e della Chiesa santa, che pur veggono, e toccano con mano la confusione loro.

Si fecero già con la podestà loro edificare grandissimi Tempii Vespesiano, & Adriano Imperatori; ma doue sono? sono affatto per terra, che non vi è vestigio alcuno di questa impietà loro.

Le Chiese poi, i Tempii, le basiliche de' Santi, e delle reliquie loro, come restano perpetuamente illustri? come sono grandi, & ample? come variamente abbellite d'ogni sorte d'ornamenti? come spargono d'ogni banda splendore in vn certo modo di bellezza? Confondansi pur costoro, poi che veggono, con quanto gran concorso si sono fatte sempre, e si fanno peregrinationi a i luoghi, doue le sacre reliquie loro sono riposte: e non solamente una uolta l'anno, o due, o più uolte si concorre vniuersalmente a' luoghi loro; ma quasi sempre ogni giorno. Pensino pure, che già sono condannati, non vna volta sola, ma più e più volte: poiche, e nel Concilio vniuersale Niceo secondo, trecento cinquanta Vescouo huomini santissimi e dottissimi, stabilirono decreti perpetui contro di costoro che oppugnano il santissimo culto delle sacre immagini, e reliquie.

Furono poi in diuerse parti della Chiesa catholica fatti in diuersi tempi vndi-

ei Concilij, che dicono e decretano il medesimo.

Ultimamente il sacro Concilio Tridentino, che cosa parla? che statuisse? non altro che quell'istesso, che religiosamente, con consenso de tutti i padri, e con uso perpetuo vniuersale è stato sempre osservato intorno a tutto ciò, non solo nella santa Chiesa Catholica Romana, ma anco nelle particolari; come nella Antiochena, Alessandrina, e Gierosolimitana; nelle quali Chiese, e nell'altre ancora, eccetto la Constantinopolitana, sempre è stato osservato il culto delle sacre immagini, e reliquie.

Ma hora noi à confusione loro, in questa occasione di traslatione, ripensiamo intimamente con profonde meditationi del cor nostro, quanto grande sia la carità di Dio verso di noi, che ci habbia lasciato questi sacri pegni, & insieme consideriamo la sua diuina prouidenza che dopò tanti secoli ce l'habbia conseruato, e che alcuni di essi di lontani paesi ce l'habbia fatti hauere.

O che gratitudine hora debbiamo mostrare? con quanto zelo di pietà Christiana habbiamo à infiammarci, ripensando noi à quelle antiche diuotioni, che in ciò mostrarono i nostri maggiori, e che Ambrosio santo, e tutta la Chiesa madre nostra ci ha insegnato.

Ma parmi hora riconoscere in tutti voi ogni gran diuotione, ogni desiderio di auanzare anco voi stessi nell'occasione di questa traslatione: però non accade, che noi siamo più longhi à eccitare lo studio della pietà vostra; ma vi auisaremo hora con le presenti, quel che noi paternamente vi debbiamo ricordare, e voi douete essequire, per celebrare insieme quell'attione solennissimamente, come ricerca la gloria di Dio, i meriti de' santi, il rito istesso dell'attione; e come richiede la diuotione, non solo mia particolare, ma l'uniuersale di tutta la Città, diocesi, e prouincia di Milano.

Primieramente dunque hauete da sapere, che come già hauete di sopra inteso, celebraremo questa solenne traslatione à' vintisette del mese proximo di Maggio, che sarà la Domenica auanti la Pentecoste.

Per la quale sacra attione, habbiamo impetrato dalla Santità di Nostro Signore vna solenne e plenaria Indulgenza, come vederete dal Breue stampato appartatamente, acciò anco con questo dono spirituale voi tutti inuitati, concorriate à questa solennità con la maggior frequenza che sia possibile, e con ogni studio di più seruenti orationi, e diuotione santa.

In oltre (il che etiandio deue eccitare il pio animo e desiderio vostro) habbiamo inuitato i Reuerendissimi nostri fratelli, i Vescou di questa prouincia, acciò che ci aiutino in quest'attione con le orationi, presenza, ministerio, e frequenza loro; tanto più che la celebriamo à tempo del Concilio nostro Prouinciale sesto, conforme all'istituto & uso, che solenne già fu di fare tali solennità quando si celebrano i Sinodi Prouinciali, per maggior concorso di Prelati, e di Clero.

Habbiamo ancora con lettere particolari procurato col molto Reuerendo Presidente della Congregatione Cassinense di San Benedetto, che per essere quella Chiesa di S. Simpliciano doue si celebrerà la traslatione, congiunta col Monasterio di essa Congregatione, voglia con buon numero di Abbati, e Monaci del medemo ordine, trouarsi à solennizzare quell'attione insieme co i Reuerendiss. Vescou di questa Prouincia, e col Clero di Milano, e col popolo della Città, diocesi, e Prouincia di Milano. Speriamo, anzi sappiamo certo, che essi, e con la presenza, e con la solita loro pietà, e con ogni studio di santa edificatione, coopereranno insieme con noi in questa attione.

Hora acciò che questa solennità habbia concorso, conforme alle traslationi già fatte, come habbiamo narrato di sopra, à tempo e di Sant' Ambrosio, e di Santo Simpliciano istesso, che con tanto popolo e Clero trasferì i corpi de i medesimi martiri che trasferiremo noi, se bene questi essempli d'imitatione deuono inanimare tutti voi à concorrere cō ogni maggiore, e diuota frequenza: non dimeno habbiamo voluto con le presenti inuitarui, & eccitare tanto più la vostra

vostra diuotione, per desiderio che habbiamo, che questa celebrità si honori da voi, di maniera che christianamente ne possiate sperare abbondanti frutti salutarj della misericordia di Dio.

Inuiamo adunque con ogni paternò affetto, primieramente l'Eccellentissimo Sig. Governatore, l'Illustre Senato, i magistrati, i primati, i collegij, e tutto il popolo di Milano; e piamente ricerchiamo le charità loro, che ripensando in queste occasioni alle infinite gratie e misericordie, che ha per tutti i secoli per mezzo di queste sacre reliquie, e per l'intercessione de i santi di chi sono, riceuuta la Città di Milano, venghino tutti con ogni maggior frequenza, e ciascuno col suo lume a dar gratie à Dio de i beneficij perciò riceuuti, & a honore le sacre reliquie.

Inuiamo in oltre, & effortiamo à uenire frequentissimamente i popoli di questa diocesi, e con ogni diuotione, come qui di sotto si espone.

Ordiniamo però, che i parrochi, clero, & i popoli della diocesi, i quali sono vicini alla Città da dieci o dodici miglia, venghino processionalmente, cantando inni, salmi, e preci, secondo il Libretto che per ciò si darà fuori: e venghino i parrochi, sacerdoti, e chierici, qualunque siano; e fra essi, quelli à chi s'aspetta, siano vestiti de i più pretiosi vestimenti ecclesiastici che habbiano.

Che i popoli nella detta processione venghino dicendo anco essi orationi, Rotario della Madonna, Letanie, e meditando anco l'eccellente virtù de Santi, con fermo proposito, per quanto gli darà la gratia di Dio, di imitarle in qualche parti.

Ammoniamo anco, che tutti, conforme al Breue dell'Indulgenza plenaria concessa in questa solennità, veramente pentiti de' suoi peccati, confessati, e comunicati auanti la detta solenne traslatione conuenghino.

Effortiamo in oltre specialmente tutto il clero e popolo della Città e diocesi di Milano, che à questa sacra attrione conuenghi con tal dispositione, e con tali esempi di virtù Christiane, che corrisponda alla disciplina, & à gl'institu-

ti, che già hebbero in questa attione de i duoi suoi pastori santissimi Ambrosio, e Simpliciano; onde che quelli che si trouaranno presenti, rimanghino edificati del popolo Milanese, à cui Dio benedetto ha fatto in ogni tempo gratie sì straordinarie.

Ha quest'obbligo Milano di auanzare in ciò gli altri popoli, a i quali in nessun modo deue per l'institutione sua antica essere inferiore nell'opere di deuotione, e di pietà.

Oltra che, come Metropoli, ha da dare in ogni virtù Christiana esempio à tutta la prouincia. Il che speriamo dalla bontà e buona disciplina di buona parte di questo popolo.

Preghiamo anco nel Signore i popoli di questa nostra prouincia, & anco i circouicini, à concorrere à tale solennità, nella quale per officio di pietà i loro maggiori altre uolte hano fatto col più loro concorso dimostrazione di diuotione segnalata.

Preghiamo poi, che quelli i quali non potranno intrauenire, almeno cooperino con noi à questa solennità con orationi diuote, e con desideri santi, che in ciò sia glorificato sopra tutto Iddio benedetto, e ne risulti consolatione, e profitto spirituale.

Per tanto effortiamo li Reuerendi religiosi di fuori, e tutte le Reuerende Monache, & altre pie e diuote persone, che non possono essere presenti à questa solennità, almeno concorrano col pensiero, e con le orationi.

E perche quest'attione richiede reparatione, e esteriore, & interiore, à solennizzarla come debbiamo; però ricordiamo, ricerchiamo, & ordiniamo come di sotto.

Che per otto giorni auanti questa solennità nella Chiesa nostra Metropolitana, & in ciascun'altra Chiesa, tanto de secolari come de regolari, sì nella Città come nella Diocesi tutta, si dia à certe hore segno di campane solene e festiuo, come si suole nelle maggior celebrità.

Che il medemo si faccia con le campane della comunità.

Nella prouincia poi preghiamo i Reuerendissimi Vescoui, che facciano fare il

medesimo, almeno per vno ò dno i giorni auanti.

Ordiniamo in oltre, che in tutte le Chiese parochiali di Milano, e di tutta la Diocesi, si faccia oratione del Clero e popolo per tre giorni auanti la detta solennità, cioè la quarta, e sesta feria, & il Sabato della settimana auanti la detta celebrità.

Esortiamo anco, che ogni volta che si darà segno di festa per questa translatione, ciascuno si ecciti àregar Dio cò qualche breue oratione.

In oltre in quella medesima settimana, nella feria quarta, sesta, & il Sabato, secondo l'istituto antico di queste sacre attioni, con deuoto affetto ciascuno si esorta à digiunare.

Richiede in oltre questa celebre solennità larghe oblationi, secondo l'antico uso della Chiesa: onde noi conforme à quello, & al decreto nostro prouinciale, esortiamo primieramente la magnifica Comunità, & i Collegij di Milano, e parimente le Comunità tutte della Diocesi, ò almeno le più insigni, & in oltre tutti i padri e madri di famiglia, à farle talmente, che ogn'uno qualunque sia, offerisca alle sacre reliquie che si trasferiscono.

Desideriamo anco, che in tutto il popolo di Milano, la sera auanti la detta solennità, su'l suono dell'Aue Maria, ò poco dipoi, ciascun capo di famiglia, ò capo di casa, secondo la sua possibilità, ponga alle sue fenestre lumi, per significare anco con questo lume esteriore le chiarissime virtù di quei Santi, per i meriti delle quali godono la luce eterna.

Et accioche la mattina seguente la solennissima processione si celebri diuotamente, e con ogni riuerenzia; ciascuno e del clero e del popolo seruarà gli ordini della tauoletta, che per ciò si darà fuori, & in ciò vbidirà a i deputati del-

la processione.

In oltre ciascuno pregarà secondo la sua deuotione, & in ciò adoprà il Libretto delle preci che si stamparà; e meditarà anco le virtù de' Santi, hauendo dal medesimo Libretto le vite e quasi ritratti delle sante vite loro.

Preghiamo finalmente tutti Dio, che ci conceda gratia, che in quell'occasione, e sempre, riconosciamo i benefici di sua diuina Macità; riconoscendoli, continuamente gli siamo grati, & intieramente con la sua diuina gratia adempiamo il debito nostro.

Et accioche questo nostro inuito si sappia da tutti, ordiniamo, che questa nostra lettera si legga al solito solenne- mente nella Chiesa nostra Metropolitana; in due ò tre feste che occorreranno auanti il giorno stabilito di essa translatione.

Parimente, che i parochi e della Città, e della Diocesi, nelle istesse feste, alla Messa ò al Vespro, secondo che vi sarà maggior concorso di popolo, e maggior opportunità, la leggano a i loro popoli distintamente, con esortarli conforme à quello che si è detto.

Preghiamo in oltre li Reuerendissimi Vescouo della prouincia, che la facciano anco essi leggere, e pubblicare nella loro Chiesa cathedrale, e nelle parochie della Città e diocesi, per eccitare in questa occasione i popoli à còcorrere con noi nella celebrità santa.

Tra questo mezzo poi, sino che verrà il giorno stabilito, attenderà ciascuno à prepararsi, desiderando noi di vederui tutti in quel giorno santamente disposti, si come preghiamo in ogni nostra oratione (benche debole sia) l'onnipotente Iddio, il qual sempre vi benedichi, e vi dia il cumulo d'ogni vera felicità e gratia celeste.

Di Milano alli 8. Maggio 1582.

FINIS PARTIS II.





ACTA
Ecclesie Mediolanensis
sub Carolo Borromaeo
synodalia Decretum
pa. 5. r.
Br. 15.

Th
4769b

33